

Filocalia - treptele desavarsirii ortodoxe

Ce este filocalia (sursa ro.wikipedia.org)

Filocalia este o culegere din scrierile pustnicilor, monahilor, clericilor ortodocși.

"Filocalia", care înseamnă în limba greacă "iubirea de frumusețe divină" sau "iubirea de virtute", este o culegere de texte scrise de 25 de Sfinți Părinți. Antologia aceasta fusese întocmită de Sfinții Nicodim de la Muntele Athos (1749-1809) și Macarie de Corint (1730-1805)^[1] și publicată, pentru prima dată, la Veneția, în 1782.^[2]

Ea poate fi reprezentată ca o întreagă *documentație* pentru desăvârșirea spirituală a fiecărui creștin, fiind împărțită în general pe mai multe planuri/teme/subiecte/autori.

Nota Redactorului:

Varianta aceasta a Filocaliei am realizat-o după site-ul: <http://www.filocalia.ro/> (carora le multumim pe aceasta cale), iar apoi s-a formatat, s-a făcut cuprinsul, s-a comparat cât de cât cu pdf-urile extrase de echipa

Apologeticum: <http://archive.org/details/Filocalia>.

Varianta curentă nu este perfectă: e.g. anumite scrieri apar în două locuri, dar pe cât posibil am pus note unde este cazul.

În acest moment, cei care doresc să citească Filocalia în format electronic, au următoarele soluții:

In format epub (nu poze):

(Aceasta pe care o citiți. Sursa

initială: <https://sites.google...todoxe/Download>). Din epub se poate transforma în numeroase alte formate, toate acceptate cautare, reorganizarea informației, etc.)

Format PDF:

<http://www.scribd.com/collections/2362448/Filocalia>

sau

<http://archive.org/details/Filocalia>

Filocalia - treptele desavarsirii ortodoxe

Ce este filocalia (sursa ro.wikipedia.org)

Filocalia este o culegere din scrierile pustnicilor, **monahilor**, clericilor **ortodocși**.

"Filocalia", care înseamnă în **limba greacă** "iubirea de frumusețe divină" sau "iubirea de virtute", este o culegere de texte scrise de 25 de Sfinți Părinți. Antologia aceasta fusese întocmită de Sfinții Nicodim de la Muntele Athos (1749-1809) și Macarie de Corint (1730-1805)^[1] și publicată, pentru prima dată, la **Veneția**, în 1782.^[2]

Ea poate fi reprezentată ca o întreagă *documentație* pentru desăvârșirea spirituală a fiecărui **creștin**, fiind împărțită în general pe mai multe planuri/teme/subiecte/autori.

Nota Redactorului:

Varianta aceasta a Filocaliei am realizat-o după site-ul:<http://www.filocalia.ro/> (carora le multumim pe aceasta cale), iar apoi s-a formatat, s-a făcut cuprinsul, s-a comparat cât de cât cu pdf-urile extrase de echipa Apologeticum: <http://archive.org/details/Filocalia>.

Varianta curentă nu este perfectă: e.g. anumite scrieri apar în două locuri, dar pe cât posibil am pus note unde este cazul.

În acest moment, cei care doresc să citească Filocalia în format electronic, au următoarele soluții:

In format epub (nu poze):

(Aceasta pe care o citiți. Sursa inițială: <https://sites.google...todoxe/Download>). Din epub se poate transforma în numeroase alte formate, toate acceptate cu precauție, reorganizarea informației, etc.)

Format PDF:

<http://www.scribd.com/collections/2362448/Filocalia>

sau

<http://archive.org/details/Filocalia>

Pe internet:

<http://www.filocalia.ro/> - aceasta variantă este puțin reorganizată.

Încă o posibilă variantă electronică (non pdf/poze):

Am citit de încă o variantă, pe care noi nu am reușit încă să o obținem: Comanda la echipa Apologeticum: <http://bibliotecateologica.wordpress.com/produse/> (dacă este mai bună, vă rugăm să ne informați).

Doamne ajută!

Echipa Aplicații Românești pe Android

<https://sites.google...todoxe/Download>

https://play.google...e=search_result

<http://ortodox.maryhit.com>

ISAIA PUSTNICUL

Despre pazirea mintii in 27 capete

1. Este în firea mintii mânia împotriva patimilor. Caci daca nu se mânie omul împotriva tuturor celor semanate de vrajmasul într-însul, nu va vedea nici curatie întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vrajmasii sai zicând: "Necinstitilor si defaimatilor, lipsiti de tot binele, nu-
am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele!" 'Iar cel ce vrea sa ajunga la mânia cea fireasca, taie toate voile sale, pâna când întareste în sine voia cea dupa fire a mintii.
2. Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vrajmasilor si o vei vedea ca fuge de la tine slabita,, sa nu ti se bucure inima. Caci rautatea duhurilor este în urma lor. Ei pregatesc un razboiu si mai rau decât cel dintâi si aduna forte înapoia cetatii, poruncindu-le sa nu se miste din loc. Daca te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fata ta întru slabiciune. Dar daca te vei înalta întru inima ta, pe motiv ca i-ai izgonit si vei parasi cetatea, se vor ridica unii de la spate, altii din fata si bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fara scapare. Cetatea este rugaciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastra este mânia.
3. Sa stam deci, iubitorilor, întru frica lui Dumnezeu, pazind si supraveghind lucrarea virtutilor. Sa nu dam pricina de sminteala constintii noastre, ci sa luam aminte la noi însine întru frica lui Dumnezeu, pâna x;ând se va desrobi si ea llov301-2 dinpreuna cu noi, ca sa se faca între noi ei ea unire deplina. Ea va fi atunci paznica noastra, arătândii-ne fiecare lucru de care trebuie sa ne ferim. Daca însa nu o vom asculta, se va departa de la noi si ne va parasi si vom cadea în mâinile vrajmasilor, care nu vor mai avea mila de noi. Caci iata cum ne-a învătat Stapânul nostru, zicând: "împaca-te cu pârâsul tau, pâna esti înca pe cale cu el"... 'si cele urmatoare. Pârâsul este constiinta, fiindca se împotriveste omului ce vrea sa faca voia trupului, iar daca acesta nu vrea sa o asculte îl da pe mâna vrajmasilor sai.
4. Când vede Dumnezeu ca mintea 1 s-a supus Lui din toata puterea si nu are alt ajutor fara numai pe El singur, o întareste zicând: "Nu te teme fiul meu Iacob, prea micule la numar Israil"; si iarasi: "Nu te teme ca te-am rascumparat; te-am numit cu numele Meu si al Meu esti tu. De va fi sa treci prin apa, cit ane voi fi si puhoaietele nu te vor înghiti. Iar de va fi sa treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacara nu te va mistui. Caci Eu sunt Domnul Dumnezeul tau, Sfântul lui Israil, cel ce te mântuieste".2
5. De va auzi mintea aceasta încurajare, va îndrazni împotriva vrajmasului, zicând: "Cine vrea sa bata razboiu cu mine? Sa vie de fata! Cine este potrivnicul meu? Sa se apropie de mine! Iata, Domnul este ajutorul meu, cine ma va asupra? Voi toti ca o haina va veti învechi si veti fi mâncati de molii".3 . S * . _
6. Daca inima ta uraste pacatul prin fire, va iesi biruitoare si se va departa de la toate ce nasc pacatul. Pune muncile înaintea ta si vei cunoaste ca ajutorul tau ramâne cu tine. Iar tu întru nimica sa nu-L întristezi pe Dumnezeu, ci ^15,25 2Is. 43,2-3 3Isaia 50,8-9. : Ş plângând înaintea Lui, zi asa: "A Ta este mila, ca sa ma izbavesti pe mine. Doamne; caci fara ajutorul Tau, îmi este cu neputinta sa scap din mâinile vrajmasilor mei". Fii cu luare aminte si la inima ta si El te va pazi de tot raul.
7. Dator e^te monahul sa închiza toate portile sufletului sau, adica toate "simturile, ca sa nu mai

face greseli prin ele. Gaci de se va vedea mintea pe sine nestapânita de nimic, se va pregati pentru nemurire, aducându-si simturile sale la un loc si facându-le un singur trup.

8. Când se va slobozi mintea de toata nadejdea din luniea vazuta, sa stii ca acesta e semn ca a murit în tine pacatul. o

9. Când se va elibera mintea, se va înlatura tot ce e la mijloc între ea si Dumnezeu.

10. Când se va izbavi mintea de toti vrajmasii ei si se va linisti, se va afla într-un veac nou, cugetând la cele noua si nesticacioase. "Deci unde este stârvul, acolo se vor aduna si vulturii¹".

11. Dracii se învalue si se acopera pentru o vreme în viclesugul lor, ca doar își va lasa omul.sloboda inima, socotind ca s-a izbavit de lupta. Iar daca se întâmpla aceasta, sar dintr-o data asupra bietului suflet si îl rapesc ca pe o vrabie. Si daca se afla mai puternici decât bietul suflet, îl pravalesc fara mila în pacate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat sa fie iertat. Sa stam deci cu frica lui Dumnezeu si sa strâjuim inima, desavârsind lucrarea noastra. Caci pazind virtutile, împiedecam rautatea vrajmasilor.

12. Iisus Hristos, învatatorul nostru, stiind vrajmasa lor neândurare si milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a lMt. 24, 28; Le. 17,37. poruncit sa pazim inima cu strictete, zicând:"Fîti gata în tot ceasul, ca nu stiti în care ceas vine furul; deci nu cumva venind sa va gaseasca dormind"; si iarasi: "Vedeti sa nu se îngreueze inima voastra întru desfrânare, betie si griji lumesti si sa vie peste-voi fara de veste ceasul acela"¹. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simturile tale. Si daca se va întovarasi cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te prada de ea. Caci cel ce se deprinde sa deosebeasca precis gândurile, recunoaste pe cele ce vreau sa intre si sa-l spurce, fiindca acestea turbura mintea ca sa se fa,câ mândra si trândava. Dar cei ce cunosc rautatea lor, ramân neturburatî, rugându-se Domnului.

13. De nu va urî omul toata lucrarea lumii acesteia nu va putea sluji lui Dumnezeu, Deci care este slujirea lui Dumnezeu? Numai aceasta: sa nu avem nimic strain în minte în vremea când ne rugam Lui, nici placere când îl binecuvântam, nici rautate când îl cântam, nici ura când luam partea Lui, nici râvna rea ca sa ne împiedice sa zabovim cugetând la el si sa ne aducem aminte de EL Caci toate aceste lucruri întunecate se fac zid care închide nefericitul suflet, de nu poate sluji curat lui Dumnezeu. Fiindca acestea îl retin în vazduh si nu-l lasa sa mearga în întâmpinarea lui Dumnezeu si sâ-L binecuvânteze întru ascuns si sa-L primeasca în camara inimii, ca sa fie luminat de EL Iata de ce se întuneca mintea totdeauna si nu se poate apropia de Dumnezeu, daca nu are grija sâcâie acestea de la sine întru cunostinta.

14. Când mintea va izbavi simtirile sufletului de voile trupului si le va aduce la nepatimire si va desface sufletul de voile trupului, atunci, daca va vedea Dumnezeu nerusinatele 1Lc. 21,34. patimi navalind asupra sufletului, ca sa-i traga simtirile în pacat, si va striga mintea întru ascuns pe Dumnezeu neâncetat, îi va trimite ajutorul Sau si le va alunga pe toate deodata.

15. Rogu-te, câta vreme esti în trup, sa nu lasi sloboda inima ta. Caci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roada ce se arata în tarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindca nu stie ce i se poate întâmpla, tot asa nu poate omul da drumul inimii sale "câta vreme are suflare în narile sale". Si precum omul nu stie ce patima îl va întâmpina pâna la cea din urma suflare, tot asa nu poate slobozi inima sa pâna are rasuflare; ci trebuie sa strige totdeauna catre Dumnezeu, dupa ajutorul si mila Lui,

16' Cel ce nu afla ajutor în vremea razboiului, nu poate nadaajdui nici în pace. -

17. Abia când cineva se va desface de cele de-a stânga (de cele rele)5 își va cunoaste cu de-amanuntul toate pacatele ce le-a facut înaintea lui Dumnezeu. Caci nu-si vede omul pacatele sale, de nu se va desface de ele eu amaraciune. Dar cei ce au ajuns la masura aceasta, nu au aflat plânsul ci rugaciunea si rusinea înaintea lui Dumnezeu, aducându-si aminte de urâta lor tovarasie cu patimile. Sa ne luptam, deci, fratilor, dupa puterea noastra, si din preuna cu noi va lucra si Dumnezeu dupa multimea milelor Sale. Chiar daca nu ne-am pazit inima ca parintii nostrii, sa ne sânguim dupa putere sa pazim trupurile noastre fara de pacat, precum cere Dumnezeu si sa credem ca, tinând seama de vremea foametei ce am apucat-o, va face si cu noi mila pe care a facut-o cu Sfintii Sai.

18. Cel ce si-a închinat întreaga inima cautarii lui Dumnezeu întru evlavie si dupa adevar, nu poate avea parerea [^]ov.27,3- că a ajuns placut înaintea iui Dumnezeu. Caci câta vreme ii mostra constiinta pentru unele lucrari împotriva firii, nu este cu totul liber. -Câta vreme este cineva care îl mostra este si cineva care îl învinovateste; iar câta vreme atârna asupra lui învinuirea, nu e de fata slobozenia. Daca însa mai pe urma, luând seama la tine în vremea rugaciunii, vezi ca nimic nu te învinovateste de pacat, sa stii ca esti slobod si ai intrat in sfânta Lui odihna dupa voia Sa Daca vezi ca roada cea buna s-a împuternicit de n"o mai înabuse neghina vrajmasului, si ca nu din voia lor si din viclesug s-au departat protivnicii, încetând a mai razboi simturile tale; si daca nourul face umbra deasupra cortului si soarele nu te aide ziua, nici luna noaptea; daca se afla întru sine ispravita toata pregatirea cortului, ca sa stai si sa⁴ strajuîesti dupa voia lui Dumnezeu, sa stii că ai biruit cu ajutorul lui Dumnezeu, Iar atunci sr El face umbra deasupra cortului, caci al Lui este. Pâna când însa tine razboiul* omul petrece în frica si cutremur, cugetând ca poate birui sau poate fi biruit azi, ori poate birui sau poate fi biruit mâine. Caci lupta strânge inima. Dar nepatimirea nu e tulburata de razboiu. Cel-ajuns la nepatimire a primit rasplata si[^]iu mai are grija de desbinarea celor trei, caci s-a facut pace între ei prin Dumnezeu. Iar cei trei sunt: sufletul, trupul si duhul. Deci când cei trei se fac una prin lucrarea Duhului Sfânt nu se mai pot desparti. Asadar sa nu te socoti pe tine ca ai murit pacatelor, eâta vreme esti suparat de vrajmasii tai, fie în vremea privegherii, fie în vremea somnului. Caci câta vreme nefericitul om este pe arena de lupta, nu poate avea siguranta.

19. Când se întareste mintea si se pregateste sa urmeze dragostei, care stinge toate patimile trupului si nu mai lasa sa stapâneasca ceva din cele potrivnice firii asupra inimii, se împqtriveste la toate cele opuse firii, pâna când le va desparti de cele firesti.

20. Gerceteaza-te, frate, în fiecare zi, ca sa-ti cunosti inima si sa vezi ce patimi se afla în ea înaintea lui Dumnezeu; si lapada-le din inima ta, ca sa nu vie osânda rea asupra ta.

21. Fii deci cu luare aminte la inima ta, frate, si ia seama la vrajmasii tai, caci sunt vicleni în'rautatea lor. încredinteaza-te în inima ta de cuvântul acesta: nu poate face cele bune, omul care savârseste cele rele. De aceea ne-a învătat Mântuitorul sa piiveghiem, zicând: "Strâmta este poarta si îngusta calea ce duce la vieata; si putini sunt cei ce o afla pe ea".1

22. Fii deci cu luare aminte la tine, ca nu cumva ceva din cele ale pierzarii sa te desface de Dumnezeul dragostei. Stapâneste-ti Inima ta si nu fi nepasator, zicând: "Cum o voi pazi, om pacatos fiind?" Caci când va parasi omul pacatele sale si se va întoarce la Dumnezeu, pocainta sa îl va naste a doua oara si-1 va face cu totul nou.

23. Dumnezeasca Scriptura cea Veche si Noua vorbeste pretutindeni despre pazirea inimii. întâi cântaretul David striga: "Fiii oamenilor, pâna când veti fi grei la inima?"; si iarasi: "Inima lor este

desarta". Iar despre cei ce cugeta cele desarte spune: "Zis-a întru inima sa: nu ma voi clati"; si iarasi; zis-au întru inima lor: uitat-a Dumnezeu". \$:' câte ca acestea. Monahul este dator sa înțeleaga scopu: Scripturii,scatre cine graieste si când graiesteT si sa tin. neâncetat lupta nevointii. Sa fie cu luare aminte la atacurii (momelile) vrajmasului, Si ca un cârmaciu sa tae valurile *Matei 7,13-14. o calauzit de harul lui Dumnezeu. Sa nu se întoarca din cale, ci sa fie cu luare aminte numai la sine si sa yorbeasca în liniste cu Dumnezeu cu gând neclatit si cu minte neiscoditoare.

24 AK împrejurarile cer de la noi rugaciune, precum valurile, vijeliile si furtunile cer cârmaciu. Caci suntem supusi la atacul (3tpoT{5oXTt) gândurilor, atât ale virtutii, cât si ale pacatului. Iar stapân peste patimi se zice ca este gândul cel evlavios si iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade noua, celor ce râvnim linistea, sa deosebim si sa despartim cu luare aminte si cu înțelepciune virtutile si pacatele, si sa aflam care virtute trebuie sa o cultivam când sunt de fata parintii si fratii si pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie sa mai stim care este virtutea prima, care a doua, a treia; si care patima este sufleteasca si care trupeasca; si din care virtute ne rapeste mândria, mintea, din care se iveste slava desarta prin care se apropie mânia si din care se iveste lacomia pânteceului. Caci datori suntem sa curatim gândurile, precum si orice înaltare ce ar creste împotriva cundstintii de Dumnezeu.

25. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grija, adica moartea fata de orice om si de orice lucru. Din aceasta se naste dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naste mânia cea dupa fire, care se împotrivesc oricarui atac încercat de vrajmasul. Atunci gaseste salas în om frica lui Dumnezeu, iar prin frica se face aratata dragostea.

26. Trebuie sa alungam din inima momeala 7ipOTJk\$.T|) gândului, prin împotrivire cucernica în vremea rugaciunii, ca sa nu ne aflam cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Caci nu primeste Dumnezeu rugaciune turbure dispretuitoare de la cel ce se îndeletniceste cu linistea Scriptura ne îndeamna pretutindeni sa pazim simturile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu si dupa legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (ânteleg toate miscarile sufletului, dar mai ales mânia si pofta, caci acestea sunt supuse puterii ratiunii), am savârsit.virtutea si am;împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu si voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului si a pacatului. Spre ce lucrare naziiim prin urmare? Spre mediata cea ascunsa.

27. De se va semana vreun gând urât în inima ta, sezând în chilia ta priveste si împotrivesc-te pacatului, ca nu cumva sa te birue. Sârgueste-te sa-ti aduci aminte de Dumnezeu; gândind ca îti poarta de grije si ca cele ce le graesti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tau: Daca te temi ca pacatosii, cari-s ca si tine, sa nu vaza pacatele tale, cu cât mai mult trebuie sa te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfatuirea aceasta cu tine însuti vine în sufletul tau frica lui Dumnezeu. Si daca ramâi în ea, ramâi neclintit de patimi, precum este scris: "CeL ce Mdajduesc spre Domnul, sunt.ca muntele Sionului; nu se va clati în veac celce locueste în Ierusalim". Si la tot lucrâi pe eare-1 faci, sa ai pe Dumnezeu înainte si sa cugeti ca vede orice gând al tau, si nu vei pacatui niciodata. A Lui fie slava în veci. Amin. .

Isihie Sinaitul (n.r. intreg, duplicat)

Către Teodul - Scurt cuvânt de folos sufletului și mântuitor despre trezvie și virtute

Așa numitele cuvinte despre împotrivire și rugăciune

Suta întâia

1. Trezvia este o metodă duhovnicească durabilă, urmărită cu râvnă, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbăvește pe om cu totul de gânduri și cuvinte pătimase și de fapte rele; urmărită astfel, ea îi dăruiește apoi cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putință, și dezlegarea tainelor dumnezeiești și ascunse. Ea împlinește toată porunca lui Dumnezeu din Vechiul și Noul Testament și aduce tot binele veacului ceva să vie. Ea e propriu zis curăția inimii, care, din pricina măreției și a frumuseții ei, sau mai bine zis din neatenia și negrija noastră, e azi atât de rară printre monahi. Pe aceasta o fericește Hristos, zicînd: "Fericiți cei curați cu inima căci aceia vor vedea pe Dumnezeu". Așa fiind, ea se cumpără foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face călăuză a vieții drepte și plăcute lui Dumnezeu. Iar urcușul în aceasta ne deprinde cu contemplația și cu felul cum trebuie să punem în mișcare, în chip convenit, cele trei părți ale sufletului și să ne păzim fără greșală simțurile. Ea sporește în fiecare zi cele patru virtuți generale, în cel ce se împărtășește de ea.

2. Marele legiuitor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, arătând lipsa de cusur, curătenia, lărgimea cuprinzătoare și puterea înălțătoare a acestei virtuți, și învățându-ne cum trebuie să o începem și să o deprindem, zice: "Ia aminte la tine, să nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numește arătarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rău, urât de Dumnezeu.² Pe aceasta Părinții o numesc momeală (atac) aruncată în inimă de diavolul. Îndată ce aceasta se arată minții, îi urmează gândurile noastre, care intră în vorbă cu ea în chip pătimas.

3. Trezvia e calea a toată virtutea și porunca lui Dumnezeu. Ea e numită și liniștea inimii (isihia). Iar desăvârșită pînă la golirea de orice nălucire, e tot ea și pază a minții.

4. Cel ce s-a născut orb nu vede lumina soarelui. Tot așa cel ce nu e călăuzit de trezvie nu vede cu îmbelșugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele și de gândurile rele și urâte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scăpa liber de căpeteniile tartarului.

5. Atenția e liniștea neîncetată a inimii față de orice gând. Ea răsufală și cheamă pururea și neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, și împreună cu El se împotrivesc cu bărbăție vrăjmașilor. Și numai Lui se mărturisește, care are toată puterea să ierte păcatele. Dar îmbrăcându-se neîncetat, prin această chemare, în Hristos, care singur cunoaște în chip ascuns inimile, sufletul încearcă în tot felul să ascundă de toți oamenii dulceața lui și lupta dinăuntru, ca nu cumva vicleanul să facă să înainteze răutatea lui și să surpe, pe nebăgate de seamă, lucrarea cea bună.

6. Trezvia e fixarea stăruitoare a gândului și așezarea lui în poarta inimii ca să privească gândurile hoșești care vin și să asculte ce zic și ce fac ucigașele și care este chipul făurit și înălțat de diavoli, care încearcă să amăgească nuntea prin năluciri. Însușindu-ne aceste osteneli, ele ne învață, cu multă știință, iscusința războiului minții.
7. Frica îndoită, părăsirile din partea lui Dumnezeu și întâmplările povățuitoare ale încercărilor dau naștere atenției ca supraveghetoare continuă în mintea omului, care încearcă astfel să astupe izvorul gândurilor și faptelor rele. Pentru ea sunt deci și părăsirile și încercările neașteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vieții noastre. Și mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunătați, dar pe urmă sunt fără grijă. Iar continuarea naște deprinderea; iar aceasta o îndesire a trezviei; în sfârșit aceasta, prin însușirea ei, face cu puțință contemplarea liniștită a războiului de mai înainte. Ei îi urmează rugăciunea stăruitoare a lui Iisus și liniștea dulce și fără năluciri a minții și starea care vine din Iisus.
8. Cugetarea fixându-se și chemând pe Hristos împotriva vrăjmașilor și căutându-și scăparea la El, ca o fiară înconjurată de mulți câini, și așezându-se pe sine înăuntrul cetății, privește cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevăzuților vrăjmași; iar prin faptul că stă mereu cu Făcătorul de pace Iisus împotriva lor, rămâne nevătămată de ei.
9. Dacă ești veghetor, ți s-a dat să fii și văzut prezent din orele de dimineață, dar să și vezi pe alții. Știi ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte și vei înțelege.
10. Corpurile mărilor constau din apă multă. Iar ființa și fundamentul trezviei, al atenției, al liniștii sufletești adânci și abisul vederilor fericite și negrăite, al smereniei recunoscătoare, al dreptății și al dragostei constă din trezvia cea mai deplină și din rugăciunea fără gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie făcută strâns și des, neîncetat și cu osteneală, fără să slăbești.
11. "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu. Iar voia Tatălui aceasta e: Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele. Așadar, deodată cu rugăciunea lui Iisus Hristos, să urâm și gândurile rele; și iată că am făcut voia lui Dumnezeu.
12. Domnul nostru și Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pildă a toată virtutea și ca model al întregului neam omenesc și ca ridicare din vechea cădere viața Sa a tot virtuoasă în trup, ca pe o zugrăvitură. Iar împreună cu toate virtuțile Sale, pe care ni le-a arătat, este și aceea că după Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintală cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Și prin acest mod al biruinței, Stăpânul ne-a învățat și pe noi, nevrednicii, cum trebuie să purtăm lupta față de duhurile răutății, adică în smerenie, cu post, cu rugăciune și cu trezvie; El care n-avea trebuință de ele, ca cel ce era Dumnezeu și Dumnezeul Dumnezeilor.
13. Iar câte sunt, după mine, felurile (modurile) trezviei, în stare să curețe mintea, treptat, de gândurile pătimase, iată că nu mă voi lenevi să ți le însemnez într-un grai neîmpodobit și nemeșteșugit. Căci n-am socotit că, asemenea povestirilor de război, să ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce citești.
14. Așadar, un fel (mod) al trezviei e să-fi supraveghezi des fantezia,⁵ adică atacul ca, neavând fantezia la dispoziție, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă.
15. Altul constă în a avea pururea inima tăcând adânc și liniștită de orice gând; și să ne rugăm.

16. Altul să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții.

18. Toate aceste lucrări, iubitele, împiedică gândurile rele, ca niște portari. Iar despre trebuința de a căuta la cer și a socoti pământul ca nimic, lucru de folos împreună cu altele, voi grăi în alt loc mai pe larg, dacă Dumnezeu îmi va da cuvânt

19. Dacă tăiem numai pentru puțină vreme pricina patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, dar nu stăruim în ele, făcând din aceasta lucrul nostru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului, fără să culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desăvârșită a minții și abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune. Smerenie - fiindcă lupta lui este față de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; și ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăște pe cei mândri. Atenție - ca să-și facă inima pururea fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire - pentru ca atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. "Și voi răspunde, zice, celor ce mă ocăresc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"⁷ Rugăciune - ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrăit; și atunci cel ce se luptă va vedea pe vrăjmaș risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui.

21. Cel ce nu are rugăciune curată de gânduri nu are armă pentru luptă. Iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează neconținut în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrăjmașul ce se luptă într-ascuns să fie biciuit și ars.

22. Tu ești dator să privești cu o căutătură ageră și încordată a minții, ca să cunoști pe cei ce intră. Iar cunoscându-i, îndată să zdrobești, prin împotrivire, capul șarpelui. Și o dată cu aceasta, strigă cu suspin către Hristos și vei simți ajutorul nevăzut dumnezeiesc și atunci vei vedea luminând departe curăția și dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ține în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora și privește în ea își vede fața așa cum este, dar vede și pe a altora, care se apleacă spre aceeași oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima sa își vede starea sa în ea, dar vede și fețele negre ale Arapilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac că sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava deșartă. Prin chemarea lui Iisus însă

25. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmașilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeul tuturor, și-a născocit sie-și ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat să înțelegi mintea noastră slabă, care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor răutății, le izgonește ușor și cu știință măiastră pune pe fugă puterile nevăzute și războinice ale vrăjmașului. Dar când îndrăznește nesăbuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogolește ca pasărea zisă Oxypteros (repede zburătoare). "Spre Dumnezeu, zice, a nădărdit inima mea și am fost ajutat și a înflorit iarăși trupul meu."⁸ Sau: "Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine și va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?"⁹ Iar cel ce se nădărduește în sine și nu în Dumnezeu va cădea cădere jalnică.

27 Chipul și rânduiala liniștii inimii acesta este: Dacă vrei să lupți, să-ți fie mica gănganie a păianjenului pururea pildă. Iar de nu, încă nu te-ai liniștit cum trebuie cu mintea. Acela vânează muște mici. Iar tu, dacă faci așa și vrei să-ți câștigi liniștea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururea "pruncii babilonești. Căci pentru aceastăucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putință să se vadă Marea Roșie pe cer în mijlocul stelelor și precum nu poate omul să umble pe pământ fără să respire aerul acesta, așa nu e cu putință să ne curățim inima noastră de gânduri pătimase și să izgonim pe vrăjmașii spirituali din ea, fără chemarea deasă a lui Iisus Hristos.

29. Dacă petreci pururi în inima ta cu cuget smerit cu pomenirea morții, cu învinuirea de sine, cu împotrivire și cu chemarea lui Iisus Hristos și umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmtă, dar aducătoare de bucurie și de desfătare a minții, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplații) ale Sfinților și ți se vor lumina taine adânci de către Hristos, "în care sunt ascunse comorile înțelepciunii și ale cunoștinței"¹⁰ și "în care locuiește toată plinătatea Dumnezeirii trupește".¹¹ Căci vei simți lângă Iisus că Duhul Sfânt saltă în sufletul tău. Pentru că de la El se luminează mintea omului să privească cu fața descoperită. "Căci nimeni nu numește pe Iisus Domn, fără numai în Duhul Sfânt",¹² care adeverește în chip tainic pe Cel căutat.

30. Dar iubitorii de învățătură trebuie să mai știe și aceea că pizmașii draci adeseori ascund și retrag de la noi războiul, pizmuindu-ne vrăjmașii pentru folosul, cunoștința și urcușul spre Dumnezeu ce le-am avea din război și pentru ca, nepurtând noi de grijă, să ne răpească fără de veste mintea și să ne facă iarăși neatenți cu cugetul. Căci scopul neconținut și lupta lor este să ne lase să fim cu luare aminte la inima noastră, cunoscând bogăția adunată în suflet din atenția de fiecare zi. Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi

(contemplații) duhovnicești și războiul iarăși vine în minte; dar toate să le facem numai cu sfatul, ca să zic așa, al Domnului însuși, și cu smerenie.

31. Căci petrecând în chinovie, trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre și cu dragă inimă însuși Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Și așa să ne facem și noi ca niște lucruri de vânzare, lipsite de voință. Iar ca metodă în acestea se cuvine să nu punem în mișcare iuțimea fără judecată și împotriva fini, și pe urmă să ne aflăm fără îndrăzneală în războiul nevăzut. Căci voia noastră, netăiată de noi de bună voie, obișnuiește să se mânie pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem. Iar din aceasta, iuțimea stârnindu-se cu lătrături rele, nimicește cunoștința luptei, pe care abia cu multă osteneală a putut-o dobândi. Căci iuțimea are putere stricătoare. Dacă e mișcată spre gânduri drăcești, le strică și le omoară pe acelea; dacă iarăși se tulbură împotriva oamenilor, strică gândurile cele bune din noi. Așadar iuțimea, precum vād, e stricătoare a oricărui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca armă și ca arc, dacă nu e folosită în amândouă părțile. Iar dacă lucrează în chip diferit, e stricătoare. Căci eu am cunoscut un câine, de altfel îndrăzneț împotriva lupilor, care sfâșia oile.

32. Astfel trebuie să fugim de semeție, ca de veninul de aspidă și să ocolim multele întâlniri ca pe niște șerpi și pui de vipere. Căci acestea pot să ne ducă repede la desăvârșita uitare a războiului celui dinlăuntru și să coboare sufletul de la bucuria înaltă, pe care o are inima din curăție. Fiindcă blestemata uitare se opune atenției ca apa focului și în toată vremea o războiește cu puterea. Căci de la uitare ajungem la negrijă, iar de la negrijă la dispreț la lăncezeală și la pofte necuviincioase. Și așa ne întoarcem iarăși îndărăt, ca și câinele la vărsătura sa. Să fugim așadar de semeție, ca de un venin de moarte. Iar răul uitării și cele ce izvorăsc din ea le vindecă sigur paza minții și chemarea

neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos. Căci fără El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmplă și nu e cu putință să te împrietenești cu șarpele și să-1 porți la sân, nici să dezmierzi, să slujești și să iubești în tot chipul trupul (afară de cele de trebuință și de nevoie) și să îngrijești totdeodată de virtutea cerească. Căci șarpele mușcă pe cel ce-1 îngrijește, iar trupul întinează în plăceri pe cel ce-1 slujește. Când trupul greșește, să fie lovit fără cruțare ca un rob fugar, plin de must, să cunoască pe stăpânul biciului. Să nu petreacă în crâșmă; țărâna stricăcioasă, roaba și întunecata să nu uite pe stăpâna nestricăcioasă.¹³ Până la moarte să nu te încrezi în trupul tău. "Voia trupului este dușmană lui Dumnezeu",¹⁴ căci nu se supune legii lui Dumnezeu; și "trupul pofteste împotriva duhului "Iar cei ce sunt în trup nu pot plăcea lui Dumnezeu. Noi însă nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrânării e să miște pururea mânia spre războiul dinlăuntru și spre disprețuirea de sine; al înțelepciunii să miște rațiunea spre trezvie deplină și neconținută și spre contemplarea duhovnicească; al dreptății să îndrepte partea poftitoare spre virtute și Dumnezeu; iar al Bărbăției să călăuzească cele cinci simțuri și să le păzească să nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlăuntru, care este inima, și cel dinafară, care este trupul.

35. "Peste Israel mărirea Lui;"¹⁷ adică peste mintea văzătoare coboară frumusețea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putință. "Și puterea Lui în nouri", adică în sufletele luminoase, care privesc în dimineți spre Cel ce șade de-a dreapta Tatălui și le trimite lumină, așa cum își trimite soarele razele sale în nourii curați, arătându-și frumusețea sa.

36. Păcătuiind unul, zice dumnezeiasca Scriptură, va pierde bunătate mare, adică păcătuiind mintea, pierde mâncărurile și băuturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepți ca Solomon, nici mai cunoscători ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Să nu ne încredem, așadar, în noi. Căci zice Scriptura: "Cel ce se încrede în sine va cădea cădere jalnică.

38. Să învățăm de la Hristos smerită cugetare; de la David umilință; iar de la Petru să plângem pentru căderile ce ni se întâmplă. Dar să nu deznădăjduim ca Samson, ca Iuda și ca Solomon cel prea înțelept.

39. "Căci diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită",¹⁸ împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii, trezvia, împotrivirea și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Căci ajutor mai mare, afară de Iisus, nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, ca Dumnezeu, vicleniile, meșteșugirile și înșelăciunile dracilor.

40. Așadar sufletul să se încreadă în Hristos și să-1 cheme pe El și să nu se înfricoșeze nicidecum. Căci nu luptă singur, ci cu înfricoșatul Împărat Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupești și netrupești, sau văzute și nevăzute.

41. Precum ploaia cu cât mai multă cade pe pământ cu atât îl înmoaie mai mult, așa și sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des, înmoaie pământul inimii noastre și îl umple de bucurie și veselie.

42. Cei neîncercați e bine să știe și aceasta, că noi cei greoi și povârniți spre pământ cu trupul și cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin neconținută trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeul și Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care ne

vreau răul și sunt iscusitiți în a ni-1 face, care sunt ageri și ușori și încercați în războiul pe care-1 poartă din anii de la Adam și până astăzi. De aceea celor neîncercați rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a proba și de a cunoaște binele. Iar celor încercați să le fie făptuirea, probarea și liniștea cel mai bun mod și învățător al binelui.

43. Precum copilul mic și fără răutate, văzând pe vreun făcător de năluciri, se bucură și se ia după el din nevinovăție, așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun (căci așa a fost creat de bunul Stăpân) se desfată de momelele nălucirilor diavolului; și, amăgit, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbița spre cel ce întinde curse puilor ei. Și așa își amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești. Dacă întâlnește fața unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voiește să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat frumos. Și atunci, căzând la consimțire, preschimbă, prin mijlocirea trupului, în faptă nelegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.¹⁹

44. Acesta-i meșteșugul vicleanului; și cu aceste săgeți otrăvește tot sufletul. De aceea nu e fără primejdie să lăsăm să intre în inima noastră gândurile, înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în război, și mai ales la început. Fiindcă într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează. Ci trebuie numai să le înțelegem și îndată să le tăiem de cum răsar și ne atacă (ne momesc). Dar după ce, prin războire îndelungată în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el și-1 înțelege și a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât pătrunde cu adevărat gândurile, și cum zice Proorocul: "Poate stăpâni ușor vulpile cele mici", atunci trebuie să lase gândurile să vină înăuntru, apoi să le războiască în Hristos, să le vădească cu știință și să le doboare.

45. Precum e cu neputință ca printr-un șanț să treacă foc și apă deodată, tot așa este cu neputință să intre în inimă păcatul, de nu va bate mai întâi în ușa inimii prin nălucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos; al patrulea este fapta din afară, sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nălucire și gânduri. Despre momeala David zice: "În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului"²² și celelalte; iar despre consimțire, marele Moise zice: Si nu te vei învoi cu ei".

47. Mintea cu minte se încaieră la luptă în chip nevăzut; mintea drăcească cu mintea noastră. De aceea e de trebuință să strigăm către Hristos ca să depărteze mintea drăcească, iar biruința să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al liniștii din inimă să-ți fie cel ce are o oglindă și se uită în ea; și atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele și bune.

49. Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerațional, nici rațional, ca așa să cunoști cu ușurință pe cei de alt neam, adică pe cei întâi născuți ai Egiptenilor.

50. Cât de bună, de plăcută, de luminoasă și de dulce, cât de frumoasă și de strălucitoare virtute este trezvia, călăuzită de Tine, Hristoase, pe drum bun și umblând cu multă smerenie a minții omenești, care veghează. Căci își întinde până la mare și până în adâncul vederilor ramurile ei și până la râurile tainelor desfătătoare și dumnezeiești mugurii ei; și adapă mintea, arsă de multă

vreme, din pricina necredinței, de sărătura duhurilor rele și a cugetului dușmănos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamănă scării lui Iacov, deasupra căreia stă Dumnezeu și pe care umblă Sfinții îngeri. Căci șterge din noi tot răul. Ea taie vorbăria, ocărârea și toată lista relelor văzute, neîngăduind să fie lipsită, din pricina lor, nici măcar pentru puțină vreme de dulceața proprie.

52. Să o cultivăm, frații mei, pe aceasta cu râvnă. Și zburând în vederile ei cu cuget curat, împreună cu Iisus, să începem a ne privi păcatele noastre și viața de mai înainte. Ca frânți și umiliți de amintirea păcatelor noastre, să avem nedezipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în războiul nevăzut. Căci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slavă deșartă, sau iubire de noi înșine, vom pierde curăția inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindcă pricină a bunului al doilea, precum ni s-a făgăduit, este cel dintâi.

53. Minte atentă la lucrarea ei ascunsă va dobândi împreună cu celelalte bunuri, care izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine, și izbăvirea celor cinci simțuri de relele din afara. Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea și prin trezvia sa, și vrând să se desfăteze cu gândurile cele bune, nu îngăduie să fie furată prin cele cinci simțuri, când se apropie de ea gândurile materiale și deșarte. Ci cunoscând înșelăciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlăuntrul său.

54. Stăruie înlăuntrul minții și nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupra.

55. După cum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele.

56. Deci de nu vrei să pătimești rele, să nu vrei nici să faci rele. Pentru că lucrul dintâi urmează fără abatere celui de al doilea. Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va și seceră. Semănând deci cu voia cele rele, și secerându-le fără voie, suntem siliți să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Minte se orbește prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere.

58. Cunoștința și credința, tovarășele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelorora.

59. Iuțimea, mânia, războaiele, uciderile și toată lista celorlalte rele, din pricina acelorora s-au întărit atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaște adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoștința premerge după fire credinței. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înțelegem, ci ca să le și facem.

61. Să ne apucăm deci de lucru. Căci înaintând așa, pas cu pas, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci și credința tare, cunoștința mai lăuntrică, izbăvirea de ispite, darurile harismelor, mărturisirea din inimă și lacrimile stăruitoare le vin credincioșilor numai prin rugăciune; dar nu numai acestea, ci și răbdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sinceră a aproapelui, cunoașterea legii duhovnicești, aflarea dreptății lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovnicești și toate câte le-a făgăduit Dumnezeu să le dea oamenilor credincioși, atât aici cât și în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputință ca sufletul să se arate după chipul lui Dumnezeu altfel decât prin darul (harisma) lui Dumnezeu și prin credința omului, stăruind în minte cu multă

smerenie de cuget și cu rugăciunea ce nu se împrăștie.

62. Am spus din experiență că este cu adevărat un mare bun ca cel ce voiește să-și curățească inima să cheme neconținut pe Domnul Iisus împotriva vrăjmașilor spirituali. Dar iată cum se acoperă cuvântul spus de mine din experiență cu mărturiile Scripturii: "Pregătește-te, zice, Israile, să chemi numele Domnului Dumnezeuului Tău". Iar Apostolul zice: "Rugați-vă neîncetat".²³ Domnul nostru de asemenea zice: "Fără de Mine nu puteți face nimic; cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acela aduce rod mult".²⁴ Și iarăși: "De nu va rămânea în Mine, se va scoate afară ca mlădița".²⁵ Mare bun este rugăciunea. Căci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curățește inima, în care Dumnezeu se face văzut celor credincioși. .

63. Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit de Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor rețelor urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat și luminos s-a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este, zice, mândria. De aceea a zis și mândrul Faraon: "Pe Dumnezeul tău nu-1 știu și pe Israel nu-1 voi lăsa să plece".²⁶

64. Sunt multe lucrările minții, care pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta și cu gândul și alte multe ajută la sporirea smeritei cugetări, dacă sunt adunate în contemplație. Smerenie adevărată câștigă cineva și când mărește în sine faptele săvârșite în fiecare zi de cei apropiați între care petrece și le pune alături cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea puținătatea proprie și cât e de departe de desăvârșirea fraților, omul se va socoti pe sine pământ și cenușă și nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos și mai puțin în toate decât toți oamenii raționali de pe pământ.

65 Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: "Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleași greșeli, ca, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am greșit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o făcea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas" Și iarăși tot el zice: "Măsura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înțelepții în cele dumnezeiești a zis: "Începutul rodirii este floarea și începutul fapturii înfrânarea". Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta, cu măsură și cu cântar, cum ne învață Părinții. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem întru păzirea minții. Căci făcând așa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul și să-1 micșorăm printr-o anumită silă. Deoarece silită este și petrecerea virtuoașă, prin care se dă împărăția Cerurilor.

67. Calea spre cunoștință este nepătimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinlăuntru este cumpătat. Dar nu numai atât, ci și contemplă, cunoaște pe Dumnezeu și se roagă. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: "Umblați în duh, și pofta trupului să nu o săvârșiți".²⁷

69. Cel ce nu știe să umble pe calea duhovnicească, nu poartă grijă de cugetările pătimase; ci toată

preocuparea lui se mișcă în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pîntecelui, în desfrânare, în întristare,

în mânie și pomenirea răului și prin aceasta își întunecă mintea, sau se dedă la o nevoie fără măsură și-și tulbură înțelegerea.

70. Cel ce s-a lepădat de lucruri, de pildă de femeie, de bani și de cele asemenea, a făcut pe omul din afară monah, dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Dar cel ce s-a lepădat și de înțelesurile pătimășe ale acestora, l-a făcut și pe cel din lăuntru, care este mintea. Pe omul din afară ușor îl face cineva monah, numai să vrea; dar nu puțină luptă se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah.

71. Cine s-a izbăvit atunci în neamul acesta cu totul de înțelesurile pătimășe și s-a învrednicit pentru totdeauna de rugăciunea curată și nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlăuntru?

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-ți închina toată atenția ta trupului ci hotărăște-i lui nevoița după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinăuntru. Căci "nevoița trupească la puțin folosește, iar evlavie spre toate e de folos".²⁸

74. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru că n-au fost tăiate pricinile, fie pentru că s-au retras dracii cu viclenie.

75. Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: "Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu",²⁹ adică pe El și vistierile ascunse în El, când se vor curați pe ei prin dragoste și înfrânare. Și aceasta cu, atât mai mult, cu cât vor întinde curățirea.

76. Păzirea minții e un turn din care pot fi privite rațiunile fiecărei virtuți, precum turnul de odinioară al lui David preînchipuia tăierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu simțurile cele vătămătoare, ne păgubim, așa se întâmplă și cu mintea.

78. Precum cel ce a rănit inima plantei a uscat-o întreagă, așa să înțelegi și despre inima omului. Trebuie să fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentru că tâlharii nu stau fără lucru.

79. Domnul, vrând să arate că toată porunca trebuie împlinită, pe de altă parte că înfierea s-a dăruit oamenilor în sângele Său, zice: "Când veți face cele poruncite vouă, ziceți că robi netrebnici suntem și ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut"³⁰. De aceea Împărăția Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului gătit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plată, ci mulțumește, ca un îndatorat, și o primește după har.

80. Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: "Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău"³¹. Dar încă nu e slugă credincioasă cel ce se bazează numai pe cunoștință, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Căci cel ce cinstește pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar greșind sau neascultând, rabdă cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățătură, fă-te și iubitor de osteneală. Căci cunoștința simplă îngâmfă pe om.

81. Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.

82. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Căci nu este alt semn care să facă cunoscuți și să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit și înfățișarea umilită. Aceasta o strigă toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu viețuiește așa, adică întru smerenie, cade din părtășia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce și moarte, care este și legiuitorul cu fapta al dumnezeieștilor Evanghelii.

83. "Cei ce însetați, zice, mergeți la apă"³² iar cei însetați de Dumnezeu umblați întru curăția minții. Dar cel ce zboară spre înălțime prin curăția ei trebuie să privească și spre pământul puținătății sale, fiindcă nimeni nu e mai înalt ca cel smerit. Căci precum când lipsește lumina, toate sunt neguroase și întunecate, tot așa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt deșarte și toate silințele noastre după Dumnezeu sunt putregăioase.

84. "Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-1: teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui"³³ și cu mintea și cu simțirea. Căci dacă te silești să le păzești cu mintea, puțină trebuință vei avea de osteneli trupești ca să le păzești. Căci zice David: "Voit-am să fac voia Ta și legea Ta în mijlocul pântecelui meu".³⁴ De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: Nu vreau să cunosc căile tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care e plin cel părtaș de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiești.

85. Precum sarea cea văzută îndulcește pâinea și orișice mâncare și păstrează vreme îndelungată nestrucate unele cărnuri, așa să înțelegi că face și păzirea minții cu dulceața ei spirituală prin lucrarea ei minunată. Căci îndulcește în chip dumnezeiesc și pe omul dinlăuntru și pe cel dinafară și izgonește puterea gândurilor rele și ne păzește neconținut în cele bune.

86. Din momeală ies multe gânduri, iar din acestea fapta văzută cea rea. Dar cel ce stinge îndată cu Iisus pe cea dintâi a scăpat de cele următoare și se va îmbogăți în dulcea cunoștință dumnezeiască, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutindeni. Iar slujindu-și oglinda minții în El, se luminează neconținut, ca un geam (vitraliu) curat de soarele văzut. Și atunci mintea, ajunsă la cel mai de pe urmă bun dorit, se va odihni în El de orice altă privire (contemplație).

87. Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea (nălucirea) vreunor lucruri sensibile, lumina fericită a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce vine din acestea. Căci strălucirea aceea se arată minții curate când dispar toate gândurile (chipurile).

88. Cu cât ești mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Și iarăși, cu cât îți încetezi cugetarea cu mai puțină grijă, cu atât te vei depărta mai mult de Iisus. Precum primul lucru luminează desăvârșit văzduhul minții, așa căderea de la trezvie și de la dulcea chemare a lui Iisus îți întunecă cu totul. Că lucrul este firesc să fie așa, precum am spus, și nu altfel, o vei afla prin experiență, din probarea cu lucrul. Căci virtutea și mai ales o lucrare ca aceasta, născătoare de lumină și de desfătare, nu se poate învăța decât prin experiență.

89. Pricina pentru care se cheamă neconținut Iisus, cu dragoste plină de dulceață și de bucurie, este faptul că văzduhul inimii este plin de bucurie și de liniște, datorită atenției desăvârșite. Iar pricina pentru care se curăță desăvârșit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, pricinuitorul și binefăcătorul bunătăților. "Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace."³⁵

90. Sufletul, care s-a umplut de binefaceri și s-a îndulcit de Iisus, răsplătește pe binefăcător cu

bucurie și dragoste, prin mărturisire, mulțumind și chemând cu voluptate pe Cel ce-1 umple de pace; căci îl vede în mijlocul său spiritual, împrăștiind nălucirile duhurilor rele.

91. "Și a privit, zice David, ochiul minții mele întru vrăjmașii mei"³⁶ spirituali; "și întru cei vicleni ce se răscoală împotriva mea va auzi urechea mea". Și am văzut răsplata păcătoșilor, făcută de Dumnezeu M mine.

92. Iar când nu sunt în inimă năluciri, mintea se ține în starea cea după fire, fiind gata să se miște spre toată vederea (contemplația) desfătătoare, duhovnicească și de Dumnezeu iubitoare.

93. Așadar, precum am spus, trezvia și rugăciunea lui Iisus se susțin una pe alta. Căci atenția supremă vine din rugăciunea neîncetată; iar rugăciunea din trezvia și atenția supremă.

94. Pedagog bun și al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții care, trecând peste toate cele de până atunci, să privim de acum la ea însăși mereu, la patul pe care vom sta așezați în preajma morții, și la celelalte. .!_

95. Nu trebuie, fraților, să îmbrățișeze somnul cel ce voiește să rămână mereu neprihănit. Ci trebuie să aleagă una din două: sau să cadă și să se piardă după ce a fost dezbrăcat de virtuți, sau să stea pururea cu mintea înarmată. Căci și vrăjmașul stă pururea cu oastea sa în linie de bătaie.

96. Din pomenirea și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos se naște o anumită stare dumnezeiască în mintea noastră. Aceasta, dacă nu neglijăm rugăciunea neîncetată a minții către El, trezvia strânsă și lucrarea de supraviețuire, ci, săvârșind pururea și la fel acest lucru, chemăm pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus să se așeze la mijloc. Căci continuarea este maica deprinderii, fie că e vorba de virtute, fie de păcat. Iar aceasta se stăpânește pe urmă, ca și firea. Ajungând mintea în starea aceasta, caută pe vrăjmași, ca un câine care vânează³⁷ un iepure în tufișuri. Căci așa caută și mintea gândurile cele rele. Dar acela ca să-1 mănânce, iar aceasta ca să le risipească.

97. Deci oricând și oridecâteori se întâmplă să se înmulțească în noi gândurile rele, si aruncăm în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos și le vom vedea îndată împrăștiindu-se ca fumul în văzduh, cum ne învață experiența; iar mintea rămânând singură, să înceapă iarăși lucrarea atenției și a chemării neîncetate. Și de câte ori pătimim aceasta în urma împrăștierii, să facem așa.

98. Căci precum nu e cu putință a intra în luptă cu trupul gol, sau a înota în apă mare cu veșmintele, sau a trăi fără a respira, așa este cu neputință a învăța războiul cel mintal și ascuns, a-1 urmări cu meșteșug și a-1 împrăștia, fără smerenie și neconținută rugă către Hristos.

99. David cel prea mare în făptuire zice către Domnul: "Puterea mea prin tine o voi păstra".³⁸ Așadar puterea de a păzi în noi liniștea mintală a inimii,³⁹ din care nasc toate virtuțile, ne vine din ajutorul Domnului care a dat și poruncile și care, strigat noi neîncetat, alungă de la noi uitarea păcătoasă, care strică liniștea inimii, ca apa focul. De aceea, monahiile, să nu dormi spre moarte din negrijă, ci biciuiește pe vrăjmași cu numele lui Iisus; și cum a zis oarecare înțelept,⁴⁰ să se lipească numele lui Iisus de răsufierea ta⁴¹ și atunci vei cunoaște folosul liniștirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frică și cu cutremur de dumnezeieștile și preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeu și Împăratul nostru, atunci și mai mult să arătăm trezvia, păzirea minții și osârdia, ca focul cel dumnezeiesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, să mistuie păcatele noastre și necurățiile mici și mari. Căci intrând în noi, El alungă îndată din inimă duhurile viclene ale răutății și ne iartă păcatele făcute mai înainte și atunci mintea rămâne fără tulburarea

gândurilor rele. Și dacă după aceea ne vom păzi cu osârdie mintea și vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarăși de ele, dumnezeiescul trup ne va lumina și mai mult mintea și o va face asemenea unei stele.

Suta a doua

1. Uitarea obișnuiește să stingă paza minții, cum stinge apă focul. Dar rugăciunea neconținută a lui Iisus, împreună cu trezvia încordată, o nimicește cu totul din inimă. Căci rugăciunea are lipsă de trezvie, precum lampa de lumina făcliei.
2. trebuie să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevărat sunt acelea care ne păzesc de tot păcatul prin simțuri și prin minte. Acestea sunt: paza minții, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniștea neconținută a cugetării, ca să zic așa chiar și din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; și silința de-a ne afla goliți de gânduri, ca să nu ne înșele hoții. Căci deși ne ostenim stăruind în inimă, dar și mângâierea e aproape.
- 3 Căci inima păzită neîncetat, chiar dacă nu i se îngăduie să primească formele, chipurile și nălucirile duhurilor întunecate și viclene, obișnuiește totuși să nască din ea gânduri luminoase. Precum cărbunele naște flacăra, tot așa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuiește în inimă de la Botez, dacă află văzduhul cugetării noastre curat de vânturile răutății și păzit de supravegherea minții, aprinde puterea noastră de înțelegere spre contemplație, ca flacăra ceara.
4. Trebuie să învățăm pururea în cuprinsul minții noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învățește fulgerul în văzduhul tăriei, când e să înceapă ploaia. Aceasta o știu cu exactitate cei ce au experiența-minții și a războiului dinăuntru. Deci să purtăm după o ordine războiul minții astfel: întâi atenție; pe urmă cunoscând că vrăjmașul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie și de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească năluca drăcească, ca să nu se ia mintea după nălucire, ca un prunc amăgit de oarecare făcător de năluciri (scamator).
5. Să ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. "Răgușează gâtlejul nostru și să nu slăbească ochii minții noastre de la a nădăjdui întru Domnul Dumnezeu nostru". Să ne amintim pururea de pilda judecătorului nedreptății,⁴³ pe care a spus-o Domnul ca să ne arate că suntem datori să ne rugăm totdeauna și să nu slăbim; și vom afla câștig și izbăvire.
6. Precum cel ce privește la soare e cu neputință să nu-și umple privirile de lumină îmbelșugată, la fel cel ce se apleacă să privească văzduhul inimii nu se poate să nu se lumineze.
7. Precum e cu neputință a trăi viața aceasta fără a mânca și a bea, tot așa e cu neputință ca, fără paza minții și curăția inimii, care este și se numește trezvia, să ajungă sufletul la o stare duhovnicească și plăcută de Dumnezeu, sau să se izbăvească de păcatul cu mintea, chiar de se silește cineva, de teama muncilor, să nu păcătuiască.
8. Dar și cei ce se rețin printr-o anumită efortare de la păcatul cu fapta vor fi fericiți înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor și a Oamenilor, fiindcă au luat cu sila împărăția Cerurilor.
- 9 Acesta este folosul minunat, pe care-1 are mintea din liniște: Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric și să se prefacă în fapte rele, iar aceasta o face prin înrăurirea și ajutorul Domnului nostru

Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevoinței trupești, exterioare și sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atenției, adică al curăției inimii. Și precum Vechiul Testament n-a desăvârșit și n-a întărit pe omul dinăuntru în cinstirea de Dumnezeu ("că pe nimenea, zice Apostolul, n-a desăvârșit legea"),⁴⁴ ci a împiedicat numai păcatele groase (căci doar pentru curăția sufletească e mai mare lucru a tăia și gândurile de la inimă și amintirile rele, (cea ce este propriu Evangheliei) decât a împiedica scoaterea ochiului și a dintelui aproapei), tot așa se poate spune și despre dreptatea și nevoința trupească, adică despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea și celelalte, care se obișnuiesc în legătură cu trupul și fac să se liniștească partea afectivă (pasională) a trupului de păcatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt și acestea, căci ele sunt o strunire a omului nostru din afară și un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne păzesc, sau ne împiedică și de la păcatele cu mintea, de pildă, ne izbăvesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pizmă, de mânie și de celelalte.

11. Curăția inimii, sau observarea și păzirea minții, al cărei chip este Noul Testament, dacă e ținută de noi cum trebuie, taie toate patimile și toate relele, dezrădăcinându-le din inima, și aduce în schimb bucurie, bună nădăjduire, străpungere, plâns și lacrimi, cunoștință de noi înșine și de păcatele noastre, pomenirea morții, smerenie adevărată, iubire nesfârșită față de Dumnezeu și de oameni și dragoste dumnezeiască din inimă.

12. Precum nu se poate să nu taie aerul din afară gel ce umblă pe pământ, tot așa e cu neputință să nu fie războită pururea inima omului către draci, sau să nu fie tulburată de ei într-ascuns, chiar" dacă săvârșește multă nevoință trupească.

13 Dacă vrei să nu fii numai la arătare monah bun, îngăduitor și unit totdeauna cu Dumnezeu, ci să fii într-adevăr și de fapt așa, îngrijește cu toată puterea de virtutea atenției, care este paza și observarea minții, o dulceață desăvârșită a inimii, o liniște fără năluciri, o stare fericită a sufletului, lucru care nu se află în mulți.

14. Căci aceasta se numește filosofia minții. Urmărește-o într-o multă trezvie și râvnă fierbinte, împreună cu rugăciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tăcerea buzelor sensibile și inteligibile, cu înfrânarea de la mâncări și băuturi și de la tot lucrul vinovat; urmărește-o pe calea cugetării, cu știință, cu chibzuială și ea te învață, împreună cu Dumnezeu, cele ce nu le știai, iar cele ce mai înainte îți erau cu neputință să le primești în minte, (ca unul ce umblai în întunericul patimilor și al faptelor întunecate și erai acoperit de uitare și de vălmășeala adâncului), ți le va face cunoscute, ți le va lumina și ți le va face înțelese.

15. Precum văile înmulțesc grâul, astfel înmulțește aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fără de care nu putem face nimic, ți le va da acestea. La început îți va născoci această scară, pe urmă carte de citit. Înaintând apoi, ți se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc și vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, împăratul puterilor lui Israel (împreună cu Părintele Său, Cel de o ființăși cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare).⁴⁵

16. Dracii ne duc pururea spre păcătuire prin nălucire și minciună. De fapt, prin nălucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticălosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeul tuturor. Și prin minciuna unei odihne trupești fără preț, a cinstei, a câștigului și a slavei, l-au dus la spânzurătoare și i-au pricinuit moartea veșnică. Ticăloșii l-au răsplătit cu ceea ce era contrar nălucirii sau momelii lor.

17. Privește, cum prin nălucire, minciună și făgăduieli goale, ne fac să cădem dușmanii mântuirii noastre. Dar însuși Satana s-a rostogolit așa ca un fulger din înălțimi, fiindcă i s-a nălucit că este la fel cu Dumnezeu. Și iarăși așa 1-a despărțit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nălucirea demnității dumnezeiești. Și la fel obișnuiește să-i amăgească vrăjmașul cel mincinos și viclean pe toți cei ce păcătuiesc.

18. Inima ni se acrește de veninul gândurilor răutății, când uitarea ne desface pentru multă vreme de atenția și de rugăciunea lui Iisus, din pricina negrijii noastre. Dar iarăși ne îndulcim de simțirea și de dulceața unei bucurii fericite, când săvârșim cele spuse mai înainte, cu tărie, cu râvnă și cu sânguință în atelierul minții noastre. Căci atunci râvnim să umblăm în liniștea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea plăcere și desfătare ce-o dă ea sufletului.

19. Știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor e meșteșugul gândurilor viclene. Deci este un mod desăvârșit și un meșteșug minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nălucirea momelii și a păzi cugetarea, precum păzim ochiul sensibil și privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească și depărtăm, cât putem, orice gunoi din el.

20. Precum zăpada nu va naște flacăra, sau apa foc, sau spinul smochină, așa nu se va libera inima nici unui om de gânduri, de cuvinte și de fapte drăcești, dacă n-a curățit cele dinlăuntru, n-a unit trezvia cu rugăciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie și liniște sufletească și nu s-a sânguit pe acest drum cu râvnă multă. Sufletul fără atenție va fi în chip necesar sterp de tot gândul bun și desăvârșit, ca un catâr neroditor. În el nu este înțelegerea prudenței duhovnicești. Căci numai dulcele și bunul nume al lui Iisus aduce cu adevărat pace sufletului și golire de gândurile pătimășe.

21. Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândouă cetate slavei deșarte, turn mândriei și gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Dar Domnul tulbură unirea lor și o desface cu frica gheenei, silind sufletul stăpân să vorbească și să cugete lucruri străine și potrivnice sufletului. Din această frică se naște și învrăjbire, deoarece cugetul trupului este vrăjmaș lui Dumnezeu și nu vrea să se supună legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie să le cântărim și să observăm în fiecare ceas și seara să le facem cât putem de ușoare prin pocăință, dacă vrem să biruim cu Hristos asupra răutății. Și trebuie să luăm seama dacă săvârșim toate faptele noastre sensibile și văzute după Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu și numai pentru Dumnezeu, ca să nu fim furați în chip nerațional de simțuri.

23 Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne păgubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele deșarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții.

24. Suntem datori să mișcăm cele trei părți ale sufletului în chip convenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară și a șarpelui Satan. Mâniați-vă, zice, împotriva păcatului, adică mâniați-vă pe voi înșivă și pe diavolul. "Mâniați-vă, ca să nu păcătuiți împotriva lui Dumnezeu". Pofta trebuie să o mișcăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și cu știință, spre a porunci, a sfătui, a pedepsi și a stăpâni cum stăpânește împăratul peste robi; și atunci rațiunea din noi le cârmuiește pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se răscoală împotriva rațiunii și vreau să o conducă, să punem rațiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: "Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela e bărbatul desăvârșit, puternic să înfrâneze și întreg trupul" și celelalte.⁴⁶ Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea și păcatul se săvârșesc prin acestea trei, precum toată virtutea și dreptatea se susțin iarăși prin acestea trei.

25 Minte se întunecă și rămâne neroditoare atunci când grăiește cuvinte lumești, sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în deșert cu niscai lucruri supuse, simțurilor, sau când monahul se dedă la deșertăciuni. Căci atunci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu și cunoștința. Căci cu cât suntem mai atenți la minte, ne luminăm, și cu cât suntem mai neatenți, ne întunecăm.

26. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în deșert. Iar dacă își nesocotește conștiința sa, va dormi cu amar în moartea uitării, pe care dumnezeiescul David se roagă să nu o doarmă. Căci zice și Apostolul: "Cel ce cunoaște binele și nu-1 face păcat are".

27. Minte vine de la nepăsare iarăși la rânduiala și la trezvie sa, dacă va începe să fie iarăși cu grijă și dacă vom mișca puterea de activitate a minții noastre cu râvnă fierbinte.

28. Nu va înainta asinul de la moară în afară de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârșește, dacă nu-și va fi îndreptat cele dinăuntru ale sale. Căci fiind mereu oarbă cu ochii dinăuntru, nu poate să vadă virtutea și pe Iisus strălucind în lumină.

29 Un cal sprinten și falnic saltă cu desfătare când își primește călărețul; iar mintea desfătându-se se va desfăta în lumina Domnului, intrând în dimineți izbăvită de gânduri. Ea va porni de la puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea însăși spre o putere negrăită, care contemplă virtuți și lucruri tainice. Și primind în inimă abis înalt de înțelesuri dumnezeiești de la Cel nesfârșit, i se va arăta ei, cât e cu puțință inimii, Dumnezeu Dumnezeilor. Iar mintea uimită slăvește cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I văzut și vede și pentru aceasta și aceea mântuiește pe cel ce-și ațintește astfel privirea spre EL

30. Inima ajunsă la liniște prin cunoaștere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. Călătorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, așează niște semne și niște țărushi în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar bărbatul care călătorește cu trezvie își înseamnă cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru.

32. Dar călătorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricină de bucurie, pe când celui ce umblă cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului rațional și semn de cădere de la faptele, cuvintele și înțelesurile plăcute lui Dumnezeu; și în vremea somnului sufletesc, aducător de moarte, va avea gândurile ca niște ace care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeală și de nepăsarea care i-a venit din negrijă.

33. Căzând noi în necazuri, în descurajări și deznădăjduiri, trebuie să facem înăuntru nostru ceea ce a făcut David: să ne vărsăm inima înaintea lui Dumnezeu și rugăciunea și necazul nostru să le vestim Domnului. Căci ne mărturisim lui Dumnezeu, care poate cârmui cu înțelepciune cele ale noastre, și poate ușura necazul nostru, dacă ne e spre folos, și ne poate izbăvi de întristarea pierzătoare și stricăcioasă.

34. Mânia pornită spre oameni împotriva firii și întristarea care nu e după Dumnezeu și trândăvia strică de asemenea gândurile bune și cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăștie prin mărturisire, sădind înăuntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate și fixate în inimă fără voia noastră, se șterg prin rugăciunea lui Iisus,

făcută, cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.

36. Ajungând la strâmtorarea multor gânduri neraționale, vom afla ușurare și bucurie, dacă ne vom învinui pe noi înșine cu adevărat și fără patimă, sau dacă vom mărturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea două vom afla cu siguranță odihnă de orice.

37. Sfinții Părinți privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minții. Căci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fața de slavă, e făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel și dă legea, care luate figurat, după duh, sunt fapte și drepturi de-ale minții.

38. Iar Aaron, fratele legiuitorului este socotit chip al omului din afară. De aceea și noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a greșit, îi zicem: "Ce ți-a greșit Israel, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeu cel viu, Atotțiitorul?"

39. Domnul, când era să învie pe Lazăr din morți, ne-a arătat împreună cu alte bunuri și pe acela că trebuie să strunim prin amenințări moliciunea și petrecerea veselă a sufletului și să îmbrățișăm o viață aspră, adică dosădirea de sine, ca sufletul să poată fi izbăvit de iubirea de sine, de slava deșartă și de mândrie.

40. Precum fără corabie mare nu e cu putință a trece marea, așa fără chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putință a izgoni momeala gândului rău.

41. Împotrivirea obișnuiește să aducă la tăcere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) să izgonească din inimă gândurile. Căci atunci când momeala ia chip în suflet prin nălucirea lucrului sensibil, de pildă când fața celui ce ne-a supărat, sau nălucirea frumuseții femeiești, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndată ni se dau pe față gândurile ținerii de minte a răului, ale curviei și ale iubirii de argint care pricinuiesc nălucirile inimii. Și dacă mintea noastră e încercată și disciplinată, având deprinderea de a observa și de a vedea curat și limpede nălucirile și înșelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu ușurință, prin împotrivire și prin rugăciunea lui Iisus Hristos, săgețile aprinse ale diavolului îndată ce s-au arătat, neîngăduind fanteziei pătimășe să se miște deodată cu momeala și să modeleze cu patimă gândurile noastre după forma, ce ni s-a arătat, sau să stea de vorbă cu ea în chip prietenos, sau să gândească, mult la ea, sau să-și dea învoire" cu ea. Căci din acestea urmează neapărat, ca nopțile zilelor, faptele rele.

42. Dacă însă mintea noastră este neîncercată în iscusința trezviei, îndată se amestecă în chip pătimăș cu chipul ce i s-a nălucit, oricare ar fi, și stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite și dând răspunsuri. Și atunci gândurile noastre se amestecă cu nălucirea drăcească, aceasta crescând și sporind și mai mult; ca să pară minții, care a primit-o și pe care a prădat-o, vrednică de iubit, frumoasă și plăcută. Mintea pățește atunci același lucru care s-ar întâmpla, de pildă, dacă s-ar arăta un câine undeva într-o livadă, unde se nimeresc și niște miei, care, fiind fără răutate, aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor, necâștigând din apropierea câinelui altceva, decât că se umplu de necurăția și de putoarea aceluia. În același chip și gândurile noastre aleargă prostește spre toate nălucirile drăcești din minte și amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să dărâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Căci așa se sfătuiesc și ele ce trebuie să facă spre a trece în faptă, prin trup, frumoasa și dulcea nălucire ce li s-a arătat în chip amăgitor prin înrâurirea drăcească. Așa se înfăptuiesc înăuntru căderile sufletului. Pe urmă cele dinăuntru ale inimii se prelungesc și în afară în chip necesar.

43. Mintea e un lucru ușor și fără răutate, care lesne se ia după năluciri și anevoie se reține de la

nălucirile nelegiuite, dacă nu are gândul stăpânitor peste patimi, care să o împiedice neconținut și să o țină în frâu.

44. Contemplația și cunoștința sunt călăuze ale vieții curate și pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul că cugetarea fiind înălțată de ele ajunge la disprețuirea plăcerilor și a altor lucruri sensibile și dulci ale vieții, socotindu-le fără preț.

45. Iar viața atentă în Iisus Hristos este, la rândul ei, maică a contemplației și a cunoștinței și născătoare a treptelor dumnezeiești și a înțelegerilor prea înțelepte, dacă s-a însoțit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul Prooroc Isaia: "Cei ce așteaptă pe Domnul vor muta

tăria, vor primi aripi și vor fi făcuți să zboare, prin Domnul"

46. Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvățați cu războiul să-și închidă și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinăuntru. Dar cel ce L-a sălășluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată nu va osteni urmându-I Lui, după cuvântul Proorocului. Și unul ca acesta nu va dori zi petrecută omeneste, pentru frumusețea, desfătarea și dulceața lui Iisus; iar pe dușmanii săi, necredincioșii draci, care umblă împrejur, nu se va teme, grăindu-le din poarta inimii și, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în văzduh, având în porțile cerului pe Hristos cu sine și pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrăjmașii săi, ci va grăi către ei din porți cu îndrăznire, ca și acum. Numai să nu slăbească până la ieșirea lui să strige către Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua și noaptea. Și El va face izbăvirea lui degrabă, după făgăduința Sa nemincinoasă, pe care a spus-o despre judecătorul nedreptății: "Zic vouă că va face izbăvirea lor degrabă"⁵⁰ și în viața de acum și după ieșirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintală (inteligibilă), încrede-te în Iisus. Căci El îți zice tainic înăuntrul inimii tale: "Nu te teme, fiul meu Iacob, puținule la număr Israele; nu te teme vierme Israele, Eu te apăr și te sprijinesc". Deci dacă Dumnezeu e cu noi, care e răul care să poată ceva împotriva noastră? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curați cu inima și a rânduit că Iisus cel dulce și singurul curat vrea să intre dumnezeiește și să locuiască în inimile curate. De aceea să nu încetăm, după dumnezeiescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Căci cu dreptate s-a spus că evlavia este aceea care smulge din rădăcină semințele celui rău. Fiindcă evlavia e calea rațiunii, sau calea judecății, sau calea gândului.⁵¹

49. "Întru mulțimea păcii se va desfăta",⁵² după David, cel ce nu primește față de om, judecând nedreptate în inima sa, adică primind chipuri de ale duhurilor rele și prin chipuri cugetând păcatul; sau judecând rău în pământul inimii sale și prin aceasta predând păcatului pe cele drepte. Căci marii și cunoscătorii Părinți au numit într-unele scrieri de ale lor și pe draci oameni, pentru facultatea lor rațională, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: "Un om rău a făcut aceasta"⁵³ și a amestecat în grâu neghină. Iar răul de la aceștia ne vine pentru că nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiți de gândurile rele.

50. După ce am început să viețuim cu atenție la minte, dacă împreună smerenia cu trezvia și însoțim rugăciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetării, înfrumusețind, măturând, împodobind și curățind casa inimii noastre de răutate, călăuziți de numele cel sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfeșnic de lumină. Dacă ne vom încrede însă numai în trezvia sau atenția

noastră, repede vom cădea răsturnându-ne, fiind împinși de vrăjmași, și ne vor răpune viclenii și înșelătorii; și tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâșiați cu ușurință de către ei, neavând ca suliță puternică numele lui Iisus Hristos. Căci numai cuțitul acesta preacinstit, învățat foarte des în inima ce nu se îngrijește decât de una, știe să strângă și să taie gândurile venite de la aceia, să le ardă și să le îngroape, ca focul paiele.⁵⁴

51. Lucrul trezviei neconținute, sau folosul și marele câștig pe care-l aduce ea sufletului, este să vadă îndată nălucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este să respingă și să dea pe față gândul care încearcă să intre în văzduhul minții noastre prin nălucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simțurilor. Dar ceea ce stinge și împrăștie îndată orice intenție a vrăjmașilor, orice gând, orice nălucire, orice formă și orice statuie rea, este chemarea Domnului. Căci de fapt și noi înșine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, și izbăvirea noastră, a smeriților, a neînsemnaților și a netrebnicilor.

52. Cei mai mulți nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri de ale lucrurilor sensibile și lumești. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea goleşte cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmașilor și marele câștig al rugăciunii și al trezviei. "Și cu ochii tăi vei privi și răsplătirea păcătoșilor spirituali vei vedea"⁵⁵ și tu însuți cu mintea, și vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântăreț.

53 Să ne aducem aminte, dacă se poate, neconținut, de moarte. Prin această aducere aminte se naște în noi lepădarea grijilor și a tuturor deșertăciunilor, paza minții și rugăciunea neînțetată, neîmpătımirea trupului, scârba de păcat și, dacă trebuie să spunem adevărul, aproape toată virtutea izvorăște din aceasta. De aceea, dacă se poate, să ne folosim de acest lucru, ca de răsuflarea proprie.

54. Inima golită desăvârșit de închipuiri va naște înțeleșuri dumnezeiești și tainice, care saltă în mijlocul ei, cum saltă peștii și se dau peste cap delfinii în marea liniștită. Și precum marea e mișcată de adierea subțire, așa adâncul inimii de Duhul Sfânt. "Iar fiindcă sunteți fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care strigă: Avva, Părinte!"⁵⁶

55. Orice monah va avea frică și va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minții, fie pentru că nu cunoaște frumusețea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina tenii. Dar frica se va risipi fără doar și poate, când va începe lucrarea de păzire a minții, care este și se numește filosofia activă a minții.⁵⁷ Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: "Eu sunt calea, învierea și viața".⁵⁸

56. Și iarăși va fi înfricat văzând mulțime de gânduri și mulțime de prunci babilonești. Dar și această frică o risipește Hristos, dacă ne bazăm neconținut pe El, ca pe fundamentul cugetării; iar pruncii babilonești îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră,⁵⁹ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: "Cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău".⁶⁰ "Căci fără de mine, zice, nu puteți face nimic".⁶¹

57. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inimă.

58. Viața oamenilor se desfășoară în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopți, de ceasuri și de minute. În aceasta trebuie, așadar, să ne desfășurăm și noi lucrările virtuozose, adică trezvia, rugăciunea și dulceața inimii, în liniștea osârduitoare până la ieșirea noastră.

59. Va veni peste noi ceasul înfricoșat al morții; va veni și a-1 ocoli nu este cu puțință. Fie ca Stăpânul lumii și al văzduhului, venind atunci, să găsească fărădelegile noastre puține și neînsemnate, ca să nu ne vădească, adevărindu-ne, și să plângem fără folos. "Căci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stăpânului său și n-a lucrat după voia lui ca o slugă, se va bate mult".⁶²

60. "Vai celor ce și-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie să ne sârguim, fraților.

61. Gândurilor simple și fără patimă le urmează cele pătimăse, precum am aflat într-o îndelungată experiență și observare. Precum șarpele urmează porumbelului ce intră în cuibul lui,⁶³ socotesc că cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, și cele nepătimașe celor pătimăse.

62. Cu adevărat omul trebuie să se taie, prin hotărâre liberă, în două; și trebuie să se rupă cu cea mai înțeleaptă înțelegere, precum am spus! Se cuvine cu adevărat să se facă el însuși dușman neîmpăcat al său. Deci trebuie să avem față de noi înșine dispoziția ce o are cineva față de un om care l-a necăjit și nedreptățit cumplit, ba chiar mai mult decât atâta, dacă vrem să împlinim marea și cea dintâi poruncă, adică să dobândim viețuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vieții din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: "Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?"⁶⁴ Căci nu se supune legii lui Dumnezeu. Arătând apoi că a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: "Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; dar judecându-ne Domnul, ne pedepsește".⁶⁵

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observării minții înfrânarea în mâncări și băuturi, lepădarea și respingerea oricărui fel de gânduri și liniștea inimii.

64. Celor ce suntem întăriți în Hristos și am început să umblăm în trezvie fără greș, întâi ea ni se arată în minte ca un sfeșnic, ținut oarecum de mâna minții noastre și călăuzindu-ne pe cărările cugetării; pe urmă, ca o lună atotluminoasă, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arată ca soare Iisus însuși împrăștiind raze de dreptate, adică arătându-se pe Sine și pe ale Sale ca niște lumini atotstrălucitoare ale vederilor.

65. Iar acestea le descoperă tainic minții ce urmează poruncii Lui, care zice: "Tăiați împrejur învârtoșarea inimii voastre". Precum s-a spus, trezvia sârguincioasă învață pe om înțelesuri fericite. Căci Dumnezeu nu caută la față. De aceea zice Domnul: Ascultați-mă și înțelegeți "că celui ce are i se va da și-i va prisosi, iar celui ce nu are, și ceea ce i se pare că are se va lua de la dânsul".⁶⁷ "Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine". Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtuțile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fără apă; și nu va înainta deloc paza minții fără trezvie împreună cu smerenie și cu rugăciunea lui Iisus Hristos:

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar această virtute are și ca temelie și ca acoperiș închinatul și sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Ușor va naufragia un cârmaci smintit în vreme de furtună, dacă a izgonit corăbierii, a aruncat lopețile și pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai ușor va fi scufundat de către draci sufletul, care nu s-a îngrijit de trezvie și n-a chemat numele lui Iisus la începutul momelilor (atacurilor).

68. Spunem prin scris ceea ce știm, și mărturisim, celor ce vreau să asculte, ceea ce am văzut străbătând calea, dacă vreți să primiți cele spuse. Căci însuși El a spus: "De nu va rămâne cineva întru mine, se va scoate afară ca vița și o vor aduna și o vor arunca în foc și va arde"; "iar cel ce

rămâne întru mine și eu întru el multă roadă va aduce".⁶⁹ Căci precum nu e cu puțință soarelui să lumineze fără lumină, așa nu e cu puțință să se curățească inima de întinăciunea gândurilor de pierzare, fără rugăciunea numelui lui Iisus. Iar dacă e adevărat aceasta, precum văd, să ne folosim de ea, ca de răsuflarea noastră. Căci ea este lumină, iar acelea întuneric; și acela este Dumnezeu și Stăpânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza minții poate fi numită în chip convenit și pe dreptate născătoare de lumină, născătoare de fulger, aruncătoare de lumină și purtătoare de foc Căci întrece, grăind adevărul, nenumărate și multe virtuți trupești. De aceea această virtute trebuie numită cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile strălucitoare ce se nasc durea. Aceia dintre păcătoși, netrebniți, întinați, neștiutori, neînțelegători și nedrepti, care se îndrăgostesc de ea, pot să se facă prin Iisus Hristos, drepti, de treabă, curați, sfinți și înțelegători. Ba nu numai atâta, ci pot și contempla și teologhisi cele tainice. Iar făcându-se contemplativi (văzători), înoată în această lumină preacurată și nesfârșită, se pătrund de ea cu pătrunderi negrăite și locuiesc și petrec împreună cu ea, fiindcă au "gustat și au văzut că bun e Domnul". În acești întâi vestitori se împlinește cuvântul dumnezeiescului David: "Iară dreptii se vor mărturisi numelui Tău și vor locui dreptii cu fața Ta".⁷⁰ Căci cu adevărat aceștia cheamă sincer numele lui Dumnezeu; și se mărturisesc Lui, fiindcă le și place să stea de vorbă cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui dinlăuntru de la cele din afară. Căci mult va fi supărat omul dinlăuntru de la cele din afară. Și supărat, acesta se va folosi de bici împotriva simțurilor din afară. Cel ce a săvârșit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplație.

71. Dacă omul dinlăuntru petrece în trezvie, cum zic Părinții, este în stare să păzească și pe cel din afară. Dar noi și dracii făcători ai răutății săvârșim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai, sau în zugrăviri de năluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl săvârșim și prin gânduri înăuntru și prin fapte în afară. Dracii, fiind lipsiți de grosimea trupurilor, își pricinuesc și lor și nouă muncile numai prin gânduri, prin viclenie și prin înșelăciune. Dacă n-ar fi lipsiți, blestemații, de grosimea trupului, n-ar întârzia să păcătuiască și prin fapte, păstrându-și de-a pururi voia liberă gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugăciunea de un singur cuvânt (sau gând)⁷¹ omoară și preface în cenușă amăgirile lor. Căci Iisus, Dumnezeul și Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi neconținut și fără lenevie nu le îngăduie acestora să-și arate minții în oglinda cugetării, nici începutul intrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare și nici să grăiască niscai cuvinte în inimă. Iar nepătrunzând vreun chip drăcesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, și de gânduri. Căci dracii au obiceiul să vorbească cu sufletul și să-1 învețe păcatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Așadar prin rugăciunea neîncetată se curăță văzduhul cugetării de norii întunecoși și de vânturile duhurilor răutății. Iar curățindu-se văzduhul inimii, este cu neputință, zice, să nu strălucească în ea lumina dumnezeiască a lui Iisus dacă nu ne vom umfla de slavă deșartă, de fumul mândriei și de patima de a ne face arătați. Prin acestea însă ne vom face prea ușuratici pentru cele necuprinse și ne vom găsi fără ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a arătat smerenia, urăște acestea.

74. Să ne ținem dar de rugăciune și de smerenie, de acestea două, care împreună cu trezvia ne înarmează împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Căci cei ce viețuim așa putem să prăznuim în fiecare zi și în fiecare ceas, din inimă, în chip tainic o sărbătoare a bucuriei.

75 Cele opt gânduri mai generale ale răutății, în care se cuprinde tot gândul și din care se nasc toate

(ca din Hera și Zeus toți dracii blestemați, cinstiți ca zei de greci, după miturile lor), se suie toate în poarta inimii și, aflând mintea nepăzită, intră unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se și intrând în inimă, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerușinate. Și așa, întunecând mintea, ațâță trupul, îndemnându-l la săvârșirea de fapte rușinoase.

76. Deci cel ce păzește capul șarpelui și prin mânioasă împotrivire se folosește de cuvinte curajoase, lovindu-l cu pumnul în față, a alungat vrăjmașul de la sine. Căci zdrobind capul, a pus pe fugă multe gânduri rele și fapte și mai rele. Și astfel cugetarea rămâne netulburată, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor și dăruindu-i, în schimb, să știe cum trebuie să biruiască pe cei ce o războiesc și cum trebuie inima să se curețe pe încetul de gândurile care spurcă pe omul dinăuntru. Căci zice Domnul Iisus: "Din inimă ies gândurile rele, curvie, preacurvie... și acelea sunt care spurcă pe om".

77. Deci așa poate sufletul să stea, întru Domnul, în cuviința, în frumusețea și în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu bun foarte și curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: "Sufletul având minte după fire, se susține în virtute". Sau iarăși zice: "Dreptatea sufletului stă în a păstra mintea după fire, precum a fost zidită". Iar peste puțin zice iarăși: "Să ne curățim cugetarea, căci eu aed că dacă sufletul s-a curățit din toate părțile și rămâne în starea firească, poate, ajungând străvăzător, să vadă mai mult și mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descoperă". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în "Viața" lui.

78. Orice gând este o nălucire a unui lucru sensibil, apărută în minte. Căci Asirianul fiind minte, nu poate să ne amăgească altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simțuri și obișnuite nouă.

79. Precum nu ne este cu putință să urmărim păsările ce zboară în aer, fiind noi oameni, sau să zburăm ca ele, firea noastră neavând această însușire, la fel nu e cu putință să biruim gândurile drăcești ce ni se întâmplă să vină, fără rugăciune trează și deasă, sau să străbatem cu ochiul minții țintă spre Dumnezeu; iar dacă nu, vezi pământul.

80. Drept aceea, dacă vrei cu adevărat să acoperi cu rușine gândurile și să te liniștești cu dulceață și să păstrezi cu ușurință trezvia din inimă, să se lipească rugăciunea lui Iisus de răsuflarea ta și vei vedea cum se împlinește aceasta în puține zile.

81. Precum nu e cu putință să se scrie slove în aer, căci acestea trebuie să se scrie pe vreun lucru, ca să se păstreze multă vreme, la fel trebuie să lipim rugăciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasă a trezviei să rămână statornic împreună cu El și prin El să ni se păstreze nerăpită în veac.

82. "Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale și vei afla har". Drept aceea să nu se zică și despre noi de Proorocul: "Aproape ești, Doamne, de gura lor, dar departe de rănunchii lor".⁷³ Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare depărtare una de alta.

83 Sufletul e întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de întâlnirile și vorbele deșarte de afară. Cei ce vreau să fie feriți de păgubirea minții trebuie să se întristeze atât de gândurile cât și de oamenii cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată: ca nu cumva, întunecându-se mintea, să i se moleșească trezvia. Căci întunecându-ne din pricina uitării, ne pierdem mintea.

84. Cel ce-și păzește curăția inimii cu toată sârguința, va avea de învățator pe legiuitorul ei Hristos, care-i șoptește tainic voia Sa. "Auzi-voi ce va grăi în Domnul Dumnezeu"⁴ zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce și-o face mintea sie-și pentru războiul cel mintal (inteligibil) și sprijinirea ajutoare a lui Dumnezeu, spune: "Va zice omul: fi-va oare roadă dreptului?"⁷⁵ Apoi arătând efectul ce rezultă din amândouă, printr-o întâlnire între ele, zice: "Așadar este Dumnezeu, care-i judecă pe ei pe pământ",⁷⁶ adică pe dracii vicleni în pământul inimii noastre. Și-n altă parte zice: "Apropia-se-va omul și inima adâncă, și se va înălța Dumnezeu; și atunci rănilor de la ei li se vor părea ca niște săgeți de prunci".⁷⁷ ..

85 Să ne călăuzim inima pururea, povățuiți de înțelepciune, după sfințitul cântăreț, respirând neconținut înșăși puterea lui Dumnezeu Tatăl și înțelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar dacă moleșindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slăbi lucrarea minții, în dimineața următoare să strângem iarăși bine mijlocul minții și să ne apucăm cu putere de lucru, știind că nu vom avea apărare, noi care cunoaștem binele, de nu-1 vom face.

86. Precum mâncările aducătoare de boală, îndată ce au fost primite în trup supără, iar cel ce le-a mâncat, simțind îndată vătămarea caută să le verse mai repede. prin vreun leac și așa rămâne nevătămat, la fel și mintea, când a primit să înghită gândurile și simte amărăciunea lor, le varsă cu ușurință prin rugăciunea lui Iisus, strigată din adâncurile inimii, și le leapădă cu desăvârșire, precum a învățat și cercetat cu știință acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Unește cu răsuflarea nării trezvia și numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte și smerenia. Căci amândouă sunt de mare folos.

88. Zis-a Domnul: "Învățați de la mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre"

89 Zis-a Domnul: "Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc se va înălța, iar cel ce se înalță pe sine se va smeri".⁷⁹ "Învățați de la mine", zice; vezi că smerenia este învățătură? Căci porunca Lui este viața veșnică, iar aceasta e smerenia. Așadar, cel ce nu este smerit a căzut din viață și în partea cea dimpotrivă se va afla.

90. Dacă toată virtutea se săvârșește prin suflet și trup, iar pe de altă parte și sufletul și trupul sunt făpturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlinește virtutea, cum nu aiurăm în chipul cel mai cumplit, fălindu-ne cu podoabele străine ale sufletului și ale trupului, umblând adică după slava deșartă și sprijinindu-ne de mândrie, ca un toiag de trestie? Și cum nu ridicăm astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea și nebunia noastră, ca tot ce poate fi mai înfricoșat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu măreția sa nemărginită? Căci "Domnul celor mândri le stă împotriva".⁸⁰ In loc de urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufaș, vrăjmașul Domnului, din pricina, cugetului mândru și iubitor de slavă deșartă. Din pricina aceasta spune Apostolul: "Căci ce ai, ce n-ai luat; oaie te-ai făcut tu pe tine însuți? Iar dacă ai luat de la Dumnezeu trupul și sufletul, din care, în care și prin care se înfăptuiește toată virtutea, "ce te lauzi ca și când n-ai fi luat?" Căci Domnul este cel ce ți le dăruiește ție acestea.

91. Peste tot curăția inimii, prin care se află în noi smerenia și tot binele ce coboară de sus, nu stă în altceva decât în a nu îngădui gândurilor ce se apropie să intre în suflet.

92. Paza minții cu Dumnezeu, care stăruie în suflet numai prin Dumnezeu, dă înțelepciune minții în luptele cele după Dumnezeu. Căci nu puțină destoinicie îi dă ea celui ce se împărtășește de ea, spre chivernisirea faptelor și cuvintelor, sale cu judecată bine primită la Domnul.

93 Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca și noi să avem grijă de veșmântul inimii, ca nu cumva să se înnegrească din pricina păcatului, ci să-1 curățim cu lacrimi, cu pocăință și cu rugăciune. Căci mintea este un lucru ușor și anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia ușor după nălucirile rele și bune ale cugetării.

94. Cu adevărat fericit este cel ce s-a lipit în cugetare de rugăciunea lui Iisus și-L strigă pe El neîncetat în inimă, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. Venind soarele pe deasupra pământului face ziuă; iar numele sfânt și prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat naște nenumărate înțeleșuri, asemenea soarelui.

95 După ce se împrăștie norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împrăștiate nălucirile patimilor, de către soarele dreptății Iisus Hristos, obișnuiesc să se nască în inimă înțeleșuri luminoase și stelare din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. Căci zice Ecleeziastul: "Cei ce nădăjduiesc în Domnul vor înțelege adevărul și cei credincioși în dragoste, vor petrece cu Dânsul".81

A zis careva dintre Sfinți: "Dacă ții minte răul, ține minte și răul de la draci; și dacă dușmănești, dușmănește trupul de-a pururi. Trupul e prieten viclean, și dacă e slujit te războiește și mai mult. Și iarăși: "Câștigă dușmănie împotriva trupului și luptă împotriva pânțecelui-lui".82

96. În cuvintele de până aci ale sutei întâi și a doua am înfățișat ostenele sfintei liniști a minții. Ele nu cuprind numai fructele cugetării noastre, ci și cele ce le-am învățat din cuvintele înțelepților de Dumnezeu Părinți despre curăția minții. Iar acum după ce am spus aceste puține lucruri, pentru a arăta câștigul ce vine din păzirea minții, vom înceta a grăi.

97. Vino așadar și-mi urmează spre unirea cu fericita păzire a minții, oricine ai fi tu cel ce dorești în duh să vezi zile bune, și te voi învăța în Domnul lucrarea văzută și viețuirea Puterilor inteligibile.

98. Căci nu se vor sătura îngerii să laude pe Făcătorul, nici mintea curată să se ia la întrecere cu ei. Și precum ființele netrupești nu se îngrijesc de hrană, așa nici ființele netrupești în trup nu se îngrijesc de ea, dacă vor intra în cerul liniștii minții.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avuții, așa nici cei ce și-au curățit vederea sufletului și au ajuns la deprinderea virtuții nu vor fi îngrijați de asuprairea de la duhurile rele. Și precum acelora le este vădită bogăția înaintării în Dumnezeu, la fel și acestora le este vădită dragostea către Dumnezeu și iubire, aștinerea și suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se și mai mult în suirea lor cu dragoste și nesaț, din pricină că au gustat din dorul dumnezeiesc și extatic, ei nu se vor opri până nu vor-ajunge pe Serafim, și nu vor pregeta în trezvia minții și în urcușul iubitor până nu se vor face îngeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidei și al vasiliscului, și nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii trupești de sine. Iar ca pui zburători ai iubirii trupești de sine, ai pe aceștia: laudele în inimă, încântarea de sine, lăcomia pânțecelui, curvia, slavă deșartă, pizma și coroana tuturor: mândria, care știe să cucerească nu numai pe oameni, ci și pe îngerii din ceruri și să-i îmbrace în întuneric în loc de lumină.

Aceștia și le-a scris, Teodule, cel ce poartă numele isihiei, deși e dezmințit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel laudat și slăvit în Tatăl, în Fiul și în Duhul Sfânt, de toată firea rațională, de îngeri, de oameni și de toată zidirea, pe care a făcut-o Treimea cea negrăită, Dumnezeu cel unul, de a cărui împărăție strălucită să avem și noi parte prin rugăciunile

Preacuratei Născătoare de Dumnezeu și ale Cuvioșilor noștri. Cărui Dumnezeu necuprins i se cuvine slava veșnică, Amin.

Scurt cuvânt de folos sufletului si mântuitor despre trezvie si virtute

Asa numitele cuvinte despre împotrivire si rugaciune

Suta întâia

1. Trezvia este o metoda duhovniceasca durabila, urmarita cu râvna, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izbaveste pe om cu totul de gânduri si cuvinte patimase si de fapte rele; urmarita astfel, ea îi daruieste apoi cunostinta sigura a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu putinta, si dezlegarea tainelor dumnezeiesti si ascunse. Ea împlineste toata porunca lui Dumnezeu din Vechiul si Noul Testament si aduce tot binele veacului ceva sa vie. Ea e propriu zis curatia inimii, care, din pricina maretiei si a frumusetii ei, sau mai bine zis din neatentia si negrija noastra, e azi atât de rara printre monahi. Pe aceasta o fericeste Hristos, zicând: "Fericiti cei curati cu inima caci aceia vor vedea pe Dumnezeu". Asa fiind, ea se cumpara foarte scump. Trezvia dainuind mult în om, se face calauza a vietii drepte si placute lui Dumnezeu. Iar urcusul în aceasta ne deprinde cu contemplatia si cu felul cum trebuie sa punem în miscare, în chip convenit, cele trei parti ale sufletului si sa ne pazim fara greseala simturile. Ea sporeste în fiecare zi cele patru virtuti generale, în cel ce se împartaseste de ea.

2. Marele legiuitor Moise, mai bine zis Duhul Sfânt, aratând lipsa de cusur, curatenia, largimea cuprinzatoare si puterea înaltatoare a acestei virtuti, si învatându-ne cum trebuie sa o începem si sa o deprindem, zice: "Ia aminte la tine, sa nu fie vreun cuvânt ascuns în inima ta". Cuvânt ascuns numeste aratarea, ca simplu gând, a vreunui lucru rau, urât de Dumnezeu.² Pe aceasta Parintii o numesc momeala (atac) aruncata în inima de diavolul. Îndata CE aceasta SE arata mintii, îi urmeaza gândurile noastre, care intra în vorba cu ea în chip patimas.

3. Trezvia e calea a toata virtutea si porunca lui Dumnezeu. Ea e numita si linistea inimii (isihia). Iar desavârsita pâna la golirea de orice nalucire, e tot ea si paza a mintii.

4. Cel ce s-a nascut orb nu vede lumina soarelui. Tot asa cel ce nu e calauzit de trezvie nu vede cu îmbelsugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele si de gândurile rele si urâte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va scapa liber de capetenile tartarului.

5. Atentia e linistea neîncetata a inimii fata de orice gând. Ea rasufla si cheama pururea si neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu si Dumnezeu, si împreuna cu El se împotrivesc cu barbatie vrajmasilor. Si numai Lui se marturiseste, care are toata puterea sa ierte pacatele. Dar îmbracându-se neîncetat, prin aceasta chemare, în Hristos, care singur cunoaste în chip ascuns inimile, sufletul încearca în tot felul sa ascunda de toti oamenii dulceata lui si lupta dinauntru, ca nu cumva vicleanul sa faca sa înainteze rautatea lui si sa surpe, pe nebagate de seama, lucrarea cea buna.

6. Trezvia e fixarea staruitoare a gândului si asezarea lui în poarta inimii ca sa priveasca gândurile hotesti care vin si sa asculte ce zic si ce fac ucigasele si care este chipul faurit si înaltat de diavoli, care încearca sa amageasca nuntea prin naluciri. însusindu-ne aceste osteneli, ele ne învata, cu multa stiinta, iscusinta razboiului mintii.

7. Frica îndoita, parasirile din partea lui Dumnezeu si întâmplările povatuitoare ale încercarilor dau nastere atentiei ca supraveghetoare continua în mintea omului, care încearca astfel sa astupe izvorul gândurilor si faptelor rele. Pentru ea sunt deci si parasirile si încercările neasteptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vietii noastre. Si mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bunatati, dar pe urma sunt fara grija. Iar continuarea naste deprinderea; iar aceasta o îndesire a trezviei; în sfârșit aceasta, prin însusirea ei, face cu putinta contemplarea linistita a razboiului de mai înainte. Ei îi urmeaza rugaciunea staruitoare a lui Iisus si linistea dulce si fara naluciri a mintii si starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se si chemând pe Hristos împotriva vrajmasilor si cautându-si scaparea la El, ca o fiara înconjurata de multi câini, si așezându-se pe sine înăuntrul cetatii, priveste cu mintea de departe asalturile spirituale ale nevazutilor vrajmasi; iar prin faptul ca sta mereu cu Facatorul de pace Iisus împotriva lor, ramâne nevatamata de ei.

9. Daca esti veghetor, ti s-a dat sa fii si vazut prezent din orele de dimineata, dar sa si vezi pe altii. Stii ce zic; iar de nu, fii cu luare aminte si vei înțelege.

10. Corpurile marilor constau din apa multa. Iar fiinta si fundamentul trezviei, al atentiei, al linistii sufletesti adânci si abisul vederilor fericite si negraite, al smereniei recunoscatoare, al dreptatii si al dragostei consta din trezvia cea mai deplina si din rugaciunea fara gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie facuta strâns si des, neîncetat si cu osteneala, fara sa slabesti.

11. "Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împaratia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatalui Meu". Iar voia Tatalui aceasta e: Cei ce iubiti pe Domnul, urâti cele rele". Asadar, deodata cu rugaciunea lui Iisus Hristos, sa urâm si gândurile rele; si iata ca am facut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru si Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pilda a toata virtutea si ca model al întregului neam omenesc si ca ridicare din vechea cadere viata Sa a tot virtuoasa în trup, ca pe o zugravitura. Iar împreuna cu toate virtutile Sale, pe care ni le-a aratat, este si aceea ca dupa Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintala cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. Si prin acest mod al biruintei, Stapânul ne-a învățat si pe noi, nevrednicii, cum trebuie sa purtam lupta fata de duhurile rautatii, adica în smerenie, cu post, cu rugaciune si cu trezvie; El care n-avea trebuinta de ele, ca cel ce era Dumnezeu si Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, dupa mine, felurile (modurile) trezviei, în stare sa curete mintea, treptat, de gândurile patimase, iata ca nu ma voi lenevi sa ti le însemnez într-un grai neîmpodobit si nemestesugit. Caci n-am socotit ca, asemenea povestirilor de razboi, sa ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce citesti.

14. Asadar, un fel (mod) al trezviei e sa-fi supraveghezi des fantezia,5 adica atacul ca, neavând fantezia la dispozitie, Satana sa nu poata fauri gânduri mincinoase, pentru a le înfatisa mintii spre amagire mincinoasa.

15. Altul consta în a avea pururea inima tacând adânc si linistita de orice gând; si sa ne rugam.

16. Altul sa chemam cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod sta în a avea în suflet neîncetat amintirea mortii.

18. Toate aceste lucrari, iubitele, împiedica gândurile rele, ca niste portari. Iar despre trebuinta de a cauta la cer si a socoti pamântul ca nimic, lucru de folos împreuna cu altele, voi grai în alt loc mai pe larg, daca Dumnezeu îmi va da cuvânt
19. Daca taiem numai pentru putina vreme pricina patimilor si ne ocupam cu vederile duhovnicesti, dar nu staruim în ele, facând din aceasta lucrul nostru, cu usurinta ne întoarcem iarasi la patimile trupului, fara sa culegem alt rod de acolo, decât întunecarea desavârsita a mintii si abaterea spre cele materiale.
20. Cel ce se lupta înlauntru trebuie sa aiba în aceeasi clipa aceste patru: smerenie, atentie deplina, împotrivire si rugaciune. Smerenie - fiindca lupta lui este fata de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; si ca sa aiba în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru ca Hristos uraste pe cei mândri. Atentie - ca sa-si faca inima pururea fara de nici un gând, chiar bun daca ar parea. Împotrivire - pentru ca atunci când ar cunoaste cu agerime pe cel ce vine, îndata sa se opuna cu mânie celui viclean. "Si voi raspunde, zice, celor ce ma ocaresc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"⁷ Rugaciune - ca îndata dupa împotrivire sa strige catre Hristos într-un suspin negrait; si atunci cel ce se lupta va vedea pe vrajmas risipindu-se prin numele sfânt si închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreuna cu nalucirile lui.
21. Cel ce nu are rugaciune curata de gânduri nu are arma pentru lupta. Iar rugaciune numesc pe aceea care se lucreaza necontenit în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vrajmasul ce se lupta într-ascuns sa fie biciuit si ars.
22. Tu esti dator sa privesti cu o cautatura agera si încordata a mintii, ca sa cunosti pe cei ce intra. Iar cunoscându-i, îndata sa zdrobesti, prin împotrivire, capul sarpelui. Si o data cu aceasta, striga cu suspin catre Hristos si vei simti ajutorul nevazut dumnezeiesc si atunci vei vedea luminând departe curatia si dreptatea inimii.
23. Precum cel ce tine în mâna o oglinda, daca sta în mijlocul multora si priveste în ea își vede fata asa cum este, dar vede si pe a altora, care se apleaca spre aceeasi oglinda, tot astfel cel ce se apleaca spre inima sa își vede starea sa în ea, dar vede si fetele negre ale Arapilor spirituali.
24. Dar mintea nu poate sa biruiasca nalucirea draceasca numai prin sine. Sa nu cumva sa îndrazneasca aceasta. Caci fiind vicleni, se prefac ca sunt biruiti, dar pe de alta parte o fac sa cada prin slava desarta. Prin chemarea lui Iisus însa
25. Vezi sa nu-ti faci pareri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioara, si sa te predai si tu vrajmasilor spirituali. Caci acela, fiind izbavit de Egipteni prin Dumnezeuul tuturor, si-a nascocit sie-si ca ajutor idol turnat.
26. Iar prin idol turnat sa înțelegi mintea noastra slaba, care, câta vreme cheama pe Iisus Hristos împotriva duhurilor rautatii, le izgoneste usor si cu stiinta maiastra pune pe fuga puterile nevazute si razboinice ale vrajmasului. Dar când îndrazneste nesabuita sa se reazeme cu totul pe sine, se rostogoleste ca pasarea zisa Oxypteros (repede zburatoare). "Spre Dumnezeu, zice, a nadajduit inima mea si am fost ajutat si a înflorit iarasi trupul meu".⁸ Sau: "Cine, afara de Domnul, ma va ridica pe mine si va sta împreuna cu mine împotriva nenumaratelor gânduri uneltite cu viclenie?"⁹ Iar cel ce se nadajduieste în sine si nu în Dumnezeu va cadea cadere jalnica.

27 Chipul si rânduiala linistii inimii acesta este: Daca vrei sa lupti, sa-ti fie mica gânganie a paianjenului pururea pilda. Iar de nu, înca nu te-ai linistit cum trebuie cu mintea. Acela vâneaza muste mici. Iar tu, daca faci asa si vrei sa-ti câstigi linistea sufletului cu osteneala, nu înceta sa ucizi pururea "pruncii babilonesti". Caci pentru aceasta ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putinta sa se vada Marea Rosie pe cer în mijlocul stelelor si precum nu poate omul sa umble pe pamânt fara sa respire aerul acesta, asa nu e cu putinta sa ne curatim inima noastra de gânduri patimase si sa izgonim pe vrajmasii spirituali din ea, fara chemarea deasa a lui Iisus Hristos.

29. Daca petreci pururi în inima ta cu cuget smerit cu pomenirea mortii, cu învinuirea de sine, cu împotrivire si cu chemarea lui Iisus Hristos si umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmta, dar aducatoare de bucurie si de desfatara a mintii, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplatii) ale Sfintilor si ti se vor lumina taine adânci de catre Hristos, "în care sunt ascunse comorile înțelepciunii si ale cunostintei"¹⁰ si "în care locuieste toata plinatatea Dumnezeirii trupeste".¹¹ Caci vei simti lânga Iisus ca Duhul Sfânt salta în sufletul tau. Pentru ca de la El se lumineaza mintea omului sa priveasca cu fata descoperita. "Caci nimeni nu numeste pe Iisus Domn, fara numai în Duhul Sfânt",¹² care adevereste în chip tainic pe Cel cautat.

30. Dar iubitorii de învatatura trebuie sa mai stie si aceea ca pizmasii draci adeseori ascund si retrag de la noi razboiul, pizmuindu-ne vrajmasii pentru folosul, cunostinta si urcusul spre Dumnezeu ce le-am avea din razboi si pentru ca, nepurtând noi de grija, sa ne rapeasca fara de veste mintea si sa ne faca iarasi neatenti cu cugetul. Caci scopul necontenit si lupta lor este sa nu ne lase sa fim cu luare aminte la inima noastra, cunoscând bogatia adunata în suflet din atentia de fiecare zi. Dar noi sa ne ridicam atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi

(contemplatii) duhovnicesti si razboiul iarasi vine în minte; dar toate sa le facem numai cu sfatul, ca sa zic asa, al Domnului însusi, si cu smerenie.

31. Caci petrecând în chinovie, trebuie sa taiem toata voia noastra din proprie hotarâre si cu draga inima însusi Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Si asa sa ne facem si noi ca niste lucruri de vânzare, lipsite de vointa. Iar ca metoda în acestea se cuvine sa nu punem în miscare iutimea fara judecata si împotriva fini, si pe urma sa ne aflam fara îndrazneala în razboiul nevazut. Caci voia noastra, netaiata de noi de buna voie, obisnuieste sa se mânje pe cei ce încearca sa o taie fara sa vrem. Iar din aceasta, iutimea stârnindu-se cu latraturi rele, nimiceste cunostinta luptei, pe care abia cu multa osteneala a putut-o dobândi. Caci iutimea are putere stricatoare. Daca e miscata spre gânduri dracesti, le strica si le omoara pe acelea; daca iarasi se tulbura împotriva oamenilor, strica gândurile cele bune din noi. Asadar iutimea, precum vad, e stricatoare a oricarui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, daca se nimeresc. Caci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca arma si ca arc, daca nu e folosita în amândoua partile. Iar daca lucreaza în chip diferit, e stricatoare. Caci eu am cunoscut un câine, de altfel îndraznet împotriva lupilor, care sfâsia oile.

32. Astfel trebuie sa fugim de semetie, ca de veninul de aspida si sa ocolim multele întâlniri ca pe niste serpi si pui de vipere. Caci acestea pot sa ne duca repede la desavârsita uitare a razboiului celui dinlauntru si sa coboare sufletul de la bucuria înalta, pe care o are inima din curatie. Fiindca blestemata uitare se opune atentiei ca apa focului si în toata vremea o razboieste cu puterea. Caci de la uitare ajungem la negrija, iar de la negrija la dispret la lâncezeala si la pofte necuviincioase. Si asa ne întoarcem iarasi îndarat, ca si câinele la varsatura sa. Sa fugim asadar de semetie, ca de un venin de moarte. Iar raul uitarii si cele ce izvorasc din ea le vindeca sigur paza mintii si chemarea

neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos. Caci fara El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmpla si nu e cu putinta sa te împrietenesti cu sarpele si sa-1 porti la sân, nici sa dezmierzi, sa slujesti si sa iubesti în tot chipul trupul (afara de cele de trebuinta si de nevoie) si sa îngrijesti totdeauna de virtutea cereasca. Caci sarpele musca pe cel ce-1 îngrijeste, iar trupul întineaza în placeri pe cel ce-1 slujeste. Când trupul greseste, sa fie lovit fara crutare ca un rob fugar, plin de must, sa cunoasca pe stapânul biciului. Sa nu petreaca în crâsma; tarâna stricacioasa, roaba si întunecata sa nu uite pe stapâna nesticacioasa.¹³ Pâna la moarte sa nu te încrezi în trupul tau. "Voia trupului este dusmana lui Dumnezeu",¹⁴ caci nu se supune legii lui Dumnezeu; si "trupul pofteste împotriva duhului" "Iar cei ce sunt în trup nu pot placea lui Dumnezeu". Noi însa nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrânarii e sa miste pururea mânia spre razboiul dinlauntru si spre dispretuirea de sine; al înțelepciunii sa miste ratiunea spre trezvie deplina si necontenita si spre contemplarea duhovniceasca; al dreptatii sa îndrepte partea poftitoare spre virtute si Dumnezeu; iar al Barbatiei sa calauzeasca cele cinci simturi si sa le pazeasca sa nu se întineze prin ele omul nostru cel dinlauntru, care este inima, si cel dinafara, care este trupul.

35. "Peste Israel marirea Lui;"¹⁷ adica peste mintea vazatoare coboara frumusetea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu putinta. "Si puterea Lui în nourii", adica în sufletele luminoase, care privesc în dimineti spre Cel ce sade de-a dreapta Tatalui si le trimite lumina, asa cum își trimite soarele razele sale în nourii curati, aratându-si frumusetea sa.

36. Pacatuind unul, zice dumnezeiasca Scriptura, va pierde bunatate mare, adica pacatuind mintea, pierde mâncarurile si bauturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepti ca Solomon, nici mai cunoscatori ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Sa nu ne încredem, asadar, în noi. Caci zice Scriptura: "Cel ce se încrede în sine va cadea cadere jalnica."

38. Sa învătam de la Hristos smerita cugetare; de la David umilinta; iar de la Petru sa plângem pentru caderile ce ni se întâmpla. Dar sa nu deznadajduim ca Samson, ca Iuda si ca Solomon cel prea înțelept.

39. "Caci diavolul umbla racnind ca un leu, cautând pe cine sa înghita",¹⁸ împreuna cu puterile sale. Prin urmare, sa nu înceteze niciodata atentia inimii, trezvia, împotrivirea si rugaciunea catre Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Caci ajutor mai mare, afara de Iisus, nu vei afla în toata viata ta. Fiindca numai Domnul singur cunoaste, ca Dumnezeu, vicleniile, mestesugirile si înselaciunile dracilor.

40. Asadar sufletul sa se încreada în Hristos si sa-1 cheme pe El si sa nu se înfricoseze nicidecum. Caci nu lupta singur, ci cu înfricosatul Împarat Iisus Hristos, Facatorul tuturor celor ce sunt, trupesti si netrupesti, sau vazute si nevazute.

41. Precum ploaia cu cât mai multa cade pe pamânt cu atât îl înmoaie mai mult, asa si sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fara gânduri, cu cât îl chemam mai des, înmoaie pamântul inimii noastre si îl umple de bucurie si veselie.

42. Cei neîncercati e bine sa stie si aceasta, ca noi cei greoi si povârniți spre pamânt cu trupul si cu

cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin neconținută trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Facătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevazuți, care ne vreau raul și sunt iscusiti în a ni-1 face, care sunt ageri și usori și încercați în războiul pe care-1 poartă din anii de la Adam și până astăzi. De aceea celor neîncercați rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a proba și de a cunoaște binele. Iar celor încercați să le fie fapta, probarea și liniștea cel mai bun mod și învățator al binelui.

43. Precum copilul mic și fără răutate, văzând pe vreun făcător de naluciri, se bucură și se ia după el din nevinovăție, așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun (caci așa a fost creat de bunul Stăpân) se desfășoară de momelele nalucirilor diavolului; și, amăgit, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbița spre cel ce întinde curse puiilor ei. Și așa își amestecă gândurile sale cu nalucirea momelii diavolești. Dacă întâlnește fața unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, vrea să planuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat frumos. Și atunci, căzând la consimțire, preschimba, prin mijlocirea trupului, în faptă nelegiuirea din cugetare, spre osândă proprie.¹⁹

44. Acesta-i mestesugul vicelanului; și cu aceste săgeți otrăvește tot sufletul. De aceea nu e fără primejdie să lasăm să intre în inima noastră gândurile, înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în război, și mai ales la început. Fiindcă într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează. Ci trebuie numai să le înțelegem și îndată să le taiem de cum răsăr și ne ataca (ne momesc). Dar după ce, prin războire îndelungată în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el și-1 înțelege și a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât patrunde cu adevărat gândurile, și cum zice Proorocul: "Poate stăpâni ușor vulpile cele mici", atunci trebuie să lase gândurile să vină înăuntru, apoi să le războiască în Hristos, să le vadaască cu știința și să le doboare.

45. Precum e cu neputința ca printr-un sant să treacă foc și apă deodată, tot așa este cu neputința să intre în inima păcatul, de nu va bate mai întâi în usa inimii prin nalucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni, al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a se afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcatos; al patrulea este fapta din afară, sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fuga nalucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Caci cel viclan, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nalucire și gânduri. Despre momeala David zice: "În dimineți am ucis pe toți păcatosii pământului"²² și celelalte; iar despre consimțire, marele Moise zice: "Și nu te vei învoi cu ei".

47. Mintea cu minte se încaiera la luptă în chip nevazut; mintea dracească cu mintea noastră. De aceea e de trebuință să strigăm către Hristos ca să deparțeze mintea dracească, iar biruința să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni.

48. Chip al liniștii din inima să-ți fie cel ce are o oglindă și se uita în ea; și atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele și bune.

49. Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerational, nici rational, ca așa să cunoști cu ușurință pe cei de alt neam, adică pe cei întâi născuți ai Egiptenilor.

50. Cât de bună, de plăcută, de luminoasă și de dulce, cât de frumoasă și de strălucitoare virtute

este trezvia, calauzita de Tine, Hristoase, pe drum bun si umblând cu multa smerenie a mintii omenesti, care vegheaza. Caci își întinde pâna la mare si pâna în adâncul vederilor ramurile ei si pâna la râurile tainelor desfatatoare si dumnezeiesti mugurii ei; si adapa mintea, arsa de multa vreme, din pricina necredintei, de saratura duhurilor rele si a cugetului dusmanos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseamana scarii lui Iacov, deasupra careia sta Dumnezeu si pe care umbla Sfintii îngeri. Caci sterge din noi tot raul. Ea taie vorbaria, ocarârea si toata lista relelor vazute, neîngaduind sa fie lipsita, din pricina lor, nici macar pentru putina vreme de dulceata proprie.

52. Sa o cultivam, fratii mei, pe aceasta cu râvna. Si zburând în vederile ei cu cuget curat, împreuna cu Iisus, sa începem a ne privi pacatele noastre si viata de mai înainte. Ca frânti si umiliti de amintirea pacatelor noastre, sa avem nedezipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în razboiul nevazut. Caci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slava desarta, sau iubire de noi însine, vom pierde curatia inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindca pricina a bunului al doilea, precum ni s-a fagaduit, este cel dintâi.

53. Mintea atenta la lucrarea ei ascunsa va dobândi împreuna cu celelalte bunuri, care izvorasc din lucrarea neîncetata a pazirii de sine, si izbavirea celor cinci simturi de relele din afara. Caci fiind neîncetat atenta prin virtutea si prin trezvia sa, si vrând sa se desfateze cu gândurile cele bune, nu îngaduie sa fie furata prin cele cinci simturi, când se apropie de ea gândurile materiale si desarte. Ci cunoscând înselaciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlauntrul sau.

54. Staruie înlauntrul mintii si nu vei obosi în ispite; dar daca pleci de acolo, rabda cele ce-ti vin asupra.

55. Dupa cum celor ce s-au hranit fara socoteala le foloseste absintul amar, asa celor cu purtari pacatoase le e de folos sa patimeasca rele.

56. Deci de nu vrei sa patimesti rele, sa nu vrei nici sa faci rele. Pentru ca lucrul dintâi urmeaza fara abatere celui de al doilea. Caci ceea ce seamana fiecare, aceea va si secera. Semanând deci cu voia cele rele, si secerându-le fara voie, suntem siliti sa ne minunam de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Mintea se orbeste prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desarta si prin placere.

58. Cunostinta si credinta, tovarasele firii noastre, nu se slabesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.

59. Iutimea, mânia, razboaiele, uciderile si toata lista celorlalte rele, din pricina acelora s-au întarit atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaste adevarul, acela nu poate nici sa creada cu adevarat. Caci cunostinta premerge dupa fire credintei. Cele spuse de Scriptura n-au fost spuse numai ca sa le înțelegem, ci ca sa le si facem.

61. Sa ne apucam deci de lucru. Caci înaintând asa, pas cu pas, vom afla ca nu numai nadejdea în Dumnezeu, ci si credinta tare, cunostinta mai launtrica, izbavirea de ispite, darurile harismelor, marturisirea din inima si lacrimile staruitoare le vin credinciosilor numai prin rugaciune; dar nu

numai acestea, ci si rabdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sincera a aproapelui, cunoasterea legii duhovnicesti, aflarea dreptatii lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovnicesti si toate câte le-a fagaduit Dumnezeu sa le dea oamenilor credinciosi, atât aici cât si în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputinta ca sufletul sa se arate dupa chipul lui Dumnezeu altfel decât prin darul (harisma) lui Dumnezeu si prin credinta omului, staruind în minte cu multa smerenie de cuget si cu rugaciunea ce nu se împrastie.

62. Am spus din experienta ca este cu adevarat un mare bun ca cel ce voieste sa-si curateasca inima sa cheme necontentit pe Domnul Iisus împotriva vrajmasilor spirituali. Dar iata cum se acopera cuvântul spus de mine din experienta cu marturiile Scripturii: "Pregateste-te, zice, Israile, sa chemi numele Domnului Dumnezeului Tau". Iar Apostolul zice: "Rugati-va neîncetat".²³ Domnul nostru de asemenea zice: "Fara de Mine nu puteti face nimic; cel ce ramâne întru Mine si Eu întru el, acela aduce rod mult".²⁴ Si iarasi: "De nu va ramânea în Mine, se va scoate afara ca mladita".²⁵ Mare bun este rugaciunea. Caci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce curateste inima, în care Dumnezeu se face vazut celor credinciosi. .

63. Bunul smereniei e greu de câstigat. Aceasta fiindca e aducator de înaltare si iubit de Dumnezeu si pierzator aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu si aflatoare în noi. Vei afla usor într-un om lucrarile parțiale ale altor virtuti. Dar cautând în el mireasma smereniei, anevoie o vei gasi. De aceea trebuie multa trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice ca diavolul este necurat, fiindca a lepadat de la început acest bun al smeritei cugetari si a iubit mândria. De aceea e si numit duh necurat în toate Scripturile. Caci ce necuratie trupeasca poate sa-si adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neasezat într-un loc, ca sa i se zica, din aceasta latura, necurat? Este vadit ca din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat si luminos s-a aratat pe urma spurcat. Caci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalta cu inima. Fiindca primul pacat este, zice, mândria. De aceea a zis si mândrul Faraon: "Pe Dumnezeul tau nu-1 stiu si pe Israel nu-1 voi lasa sa plece".²⁶

64. Sunt multe lucrarile mintii, care pot sa ne aduca darul bun al smeritei cugetari, daca vom fi cu grija la mântuirea noastra. De pilda, amintirea pacatelor cu cuvântul, cu fapta si cu gândul si alte multe ajuta la sporirea smeritei cugetari, daca sunt adunate în contemplatie. Smerenie adevarata câstigi cineva si când mareste în sine faptele savârsite în fiecare zi de cei apropiati între care petrece si le pune alaturea cu ale sale. În felul acesta, vazând mintea putinatatea proprie si cât e de departe de desavârsirea fratilor, omul se va socoti pe sine pamânt si cenusa si nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce e mai prejos si mai putin în toate decât toti oamenii rationali de pe pamânt.

65 Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Parinte Vasile: "Mult ne ajuta sa nu pacatuim, nici sa cadem în ziua urmatoare în aceleasi greseli, ca, dupa încheierea zilei, sa cercetam în constiinta noastra noi însine cele ale noastre: ce am gresit si ce am savârsit dupa dreptate? Aceasta o facea si Iov pentru sine si pentru copiii sai. Caci socotelile din fiecare zi lumineaza ceea ce se face sau e de facut în fiecare ceas". Si iarasi tot el zice: "Masura e lucrul cel mai bun".

66. Iar altul dintre înțeleptii în cele dumnezeiesti a zis: "începutul rodirii este floarea si începutul fapturii înfrânarea". Prin urmare, sa ne înfrânam; iar aceasta, cu masura si cu cântar, cum ne învata Parintii. Toata ziua celor douasprezece ceasuri sa o petrecem întru pazirea mintii. Caci facând asa, vom putea sa stingem, cu Dumnezeu, pacatul si sa-1 micsoram printr-o anumita sila. Deoarece silita este si petrecerea virtuoasa, prin care se da împaratia Cerurilor.

67. Calea spre cunostinta este nepatimirea si smerenia, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocupa neîncetat cu cele dinlauntru este cumpatat. Dar nu numai atât, ci si contempla, cunoaste pe Dumnezeu si se roaga. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: "Umblati în duh, si pofta trupului sa nu o savârsiti".²⁷
69. Cel ce nu stie sa umble pe calea duhovniceasca, nu poarta grija de cugetarile patimase; ci toata preocuparea lui se misca în jurul trupului. Iar urmarea e ca sau petrece în lacomia pîntecelui, în desfrânare, în întristare, în mânie si pomenirea raului si prin aceasta îsi întuneca mintea, sau se deda la o nevointa fara masura si-si tulbura întelegerea.
70. Cel ce s-a lepadat de lucruri, de pilda de femeie, de bani si de cele asemenea, a facut pe omul din afara monah, dar înca nu si pe cel dinlauntru. Dar ce1 ce s-a lepadat si de întelesurile patimase ale acestora, l-a facut si pe cel din launtru, care este mintea. Pe omul din afara usor îl face cineva monah, numai sa vrea; dar nu putina lupta se cere pentru a face pe omul dinlauntru monah.
71. Cine s-a izbavit atunci în neamul acesta cu totul de întelesurile patimase si s-a învrednicit pentru totdeauna de rugaciunea curata si nemateriala, ceea ce este semnul monahului dinlauntru?
72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe fata abia atunci când apar pricinile.
73. Nu-ti închina toata atentia ta trupului ci hotaraste-i lui nevointa dupa putere. Si toata mintea ta întoarce-o spre cele dinauntru. Caci "nevointa trupeasca la putin foloseste, iar evlavia spre toate e de folos".²⁸
74. Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmpla fie pentru ca n-au fost taiate pricinile, fie pentru ca s-au retras dracii cu viclenie.
75. Smerenia si reaua patimire slobozesc pe om de tot pacatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: "Fericiti cei curati cu inima, ca aceia vor vedea pe Dumnezeu",²⁹ adica pe El si vistieriile ascunse în El, când se vor curati pe ei prin dragoste si înfrânare. Si aceasta cu, atât mai mult, cu cât vor întinde curatirea.
76. Pazirea mintii e un turn din care pot fi privite ratiunile fiecărei virtuti, precum turnul de odinioara al lui David preînchipuia taierea împrejur a inimii.
77. Precum privind cu simturile cele vatamatoare, ne pagubim, asa se întâmpla si cu mintea.
78. Precum cel ce a ranit inima plantei a uscat-o întreaga, asa sa întelegi si despre inima omului. Trebuie sa fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentru ca tâlharii nu stau fara lucru.
79. Domnul, vrând sa arate ca toata porunca trebuie împlinita, pe de alta parte ca înfierea s-a daruit oamenilor în sângele Sau, zice: "Când veti face cele poruncite voua, ziceti ca robi netrebnci suntem si ceea ce am fost datori sa facem, aceea am facut"³⁰. De aceea Împaratia Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stapânului gatit slugilor credincioase. Iar sluga nu cere slobozirea ca plata, ci multumeste, ca un îndatorat, si o primeste dupa har.
80. Hristos a murit pentru pacatele noastre, dupa Scripturi, si celor ce slujesc Lui bine le daruieste

slobozirea. Caci zice: "Bine, sluga buna si credincioasa, peste putine ai fost credincioasa, peste multe te voi pune; intra întru bucuria Domnului tau"³¹. Dar înca nu e sluga credincioasa cel ce se bazeaza numai pe cunostinta, ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos care a poruncit. Caci cel ce cinsteste pe Stapân face cele poruncite de El. Iar gresind sau neascultând, rabda cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învatatura, fa-te si iubitor de osteneala. Caci cunostinta simpla îngâmfa pe om.

81. Încercările ce ne vin pe neasteptate ne învata cu bun rost sa ne facem iubitori de osteneala.

82. E proprie stelei lumina din jurul ei; tot asa e proprie cinstitorului si tematorului de Dumnezeu simplitatea si smerenia. Caci nu este alt semn care sa faca cunoscuti si sa arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit si înfatisarea umilita. Aceasta o striga toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vietuieste asa, adica întru smerenie, cade din partasia Celui ce s-a smerit pe Sine pâna la cruce si moarte, care este si legiuitorul cu fapta al dumnezeiestilor Evanghelii.

83. "Cei ce însetati, zice, mergeti la apa"³² iar cei însetati de Dumnezeu umblati întru curatia mintii. Dar cel ce zboara spre înaltime prin curatia ei trebuie sa priveasca si spre pamântul putinatatii sale, fiindca nimeni nu e mai înalt ca cel smerit. Caci precum când lipseste lumina, toate sunt neguroase si întunecate, tot asa lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt desarte si toate silintele noastre dupa Dumnezeu sunt putregaiioase.

84." Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-1: teme-te de Dumnezeu si pazeste poruncile Lui"³³ si cu mintea si cu simtirea. Caci daca te silesti sa le pazesti cu mintea, putina trebuinta vei avea de osteneli trupești ca sa le pazesti. Caci zice David:" Voit-am sa fac voia Ta si legea Ta în mijlocul pântecelui meu".³⁴ De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adica în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu si legea lui, nu o poate face cu usurinta nici în afara. Si va zice catre Dumnezeu cel fara trezvie si nepasator: Nu vreau sa cunosc caile tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminarii dumnezeiesti, de care e plin cel partas de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiesti.

85. Precum sarea cea vazuta îndulceste pâinea si orisice mâncare si pastreaza vreme îndelungata nestrucate unele carnuri, asa sa înțelegi ca face si pazirea mintii cu dulceata ei spirituala prin lucrarea ei minunata. Caci îndulceste în chip dumnezeiesc si pe omul dinlauntru si pe cel dinafara si izgoneste puterea gândurilor rele si ne pazeste necontenit în cele bune.

86. Din momeala ies multe gânduri, iar din acestea fapta vazuta cea rea. Dar cel ce stinge îndata cu Iisus pe cea dintâi a scapat de cele urmatoare si se va îmbogati în dulcea cunostinta dumnezeiasca, prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutindeni. Iar slujindu-si oglinda mintii în El, se lumineaza necontenit, ca un geam (vitraliu) curat de soarele vazut. Si atunci mintea, ajunsa la cel mai de pe urma bun dorit, se va odihni în El de orice alta privire (contemplatie).

87. Deoarece tot gândul intra în inima prin închipuirea (nalucirea) vreunor lucruri sensibile, lumina fericita a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aceasta se va odihni de toate si va parasi orice forma ce vine din acestea. Caci stralucirea aceea se arata mintii curate când dispar toate gândurile (chipurile).

88. Cu cât esti mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. Si iarasi, cu cât îți încetezi cugetarea cu mai putina grija, cu atât te vei departa mai mult de Iisus. Precum primul lucru lumineaza desavârsit vazduhul mintii, asa caderea de la trezvie si de la dulcea chemare a lui Iisus îi

întuneca cu totul. Ca lucrul este firesc sa fie asa, precum am spus, si nu altfel, o vei afla prin experienta, din probarea cu lucrul. Caci virtutea si mai ales o lucrare ca aceasta, nascatoare de lumina si de desfatate, nu se poate învăta decât prin experienta.

89. Pricina pentru care se cheama necontenit Iisus, cu dragoste plina de dulceata si de bucurie, este faptul ca vazduhul inimii este plin de bucurie si de liniste, datorita atentiei desavârsite. Iar pricina pentru care se curata desavârsit inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu si Dumnezeu, pricinuitorul si binefacatorul bunatatilor. "Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace."³⁵

90. Sufletul, care s-a umplut de binefaceri si s-a îndulcit de Iisus, rasplateste pe binefacator cu bucurie si dragoste, prin marturisire, multumind si chemând cu voluptate pe Cel ce-l umple de pace; caci îl vede în mijlocul sau spiritual, împrastiind nalucirile duhurilor rele.

91. "Si a privit, zice David, ochiul mintii mele într-o vrajmasii mei"³⁶ spirituali; "si într-o cei vicleni ce se rascoala împotriva mea va auzi urechea mea". Si am vazut rasplata pacatosilor, facuta de Dumnezeu M mine.

92. Iar când nu sunt în inima naluciri, mintea se tine în starea cea dupa fire, fiind gata sa se miste spre toata vederea (contemplatia) desfatatoare, duhovniceasca si de Dumnezeu iubitoare.

93. Asadar, precum am spus, trezvia si rugaciunea lui Iisus se sustin una pe alta. Caci atentia suprema vine din rugaciunea neîncetata; iar rugaciunea din trezvia si atentia suprema.

94. Pedagog bun si al sufletului si al trupului este pomenirea neîncetata a mortii care, trecând peste toate cele de pâna atunci, sa privim de acum la ea însasi mereu, la patul pe care vom sta asezati în preajma mortii, si la celelalte. .'_

95. Nu trebuie, fratilor, sa îmbratiseze somnul cel ce voieste sa ramâna mereu neprihanit. Ci trebuie sa aleaga una din doua: sau sa cada si sa se piarda dupa ce a fost dezbracat de virtuti, sau sa stea pururea cu mintea înarmata. Caci si vrajmasul sta pururea cu oastea sa în linie de bataie.

96. Din pomenirea si chemarea neîncetata a Domnului nostru Iisus Hristos se naste o anumita stare dumnezeiasca în mintea noastra. Aceasta, daca nu neglijam rugaciunea neîncetata a mintii catre El, trezvia strânsa si lucrarea de supraveghere, ci, savârsind pururea si la fel acest lucru, chemam pe Domnul Iisus Hristos, strigând cu ardoarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus sa se aseze la mijloc. Caci continuarea este maica deprinderii, fie ca e vorba de virtute, fie de pacat. Iar aceasta se stapâneste pe urma, ca si firea. Ajungând mintea în starea aceasta, cauta pe vrajmasi, ca un câine care vâneaza³⁷ un iepure în tufisuri. Caci asa cauta si mintea gândurile cele rele. Dar acela ca sa-l manânce, iar aceasta ca sa le risipeasca.

97. Deci oricând si oridecâteori se întâmpla sa se înmulteasca în noi gândurile rele, si aruncam în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos si le vom vedea îndata împrastiindu-se ca fumul în vazduh, cum ne învăta experienta; iar mintea ramânând singura, sa înceapa iarasi lucrarea atentiei si a chemarii neîncetate. Si de câte ori patimim aceasta în urma împrastierii, sa facem asa.

98. Caci precum nu e cu putinta a intra în lupta cu trupul gol, sau a înota în apa mare cu vesmintele, sau a traî fara a respira, asa este cu neputinta a învăta razboiul cel mintal si ascuns, a-l urmari cu mestesug si a-l împrastia, fara smerenie si necontenita ruga catre Hristos.

99. David cel prea mare în faptuire zice catre Domnul: "Puterea mea prin tine o voi pastra".³⁸ Asadar puterea de a pazi în noi linistea mintala a inimii,³⁹ din care nasc toate virtutile, ne vine din ajutorul Domnului care a dat si poruncile si care, strigat noi neîncetat, alunga de la noi uitarea pacatoasa, care strica linistea inimii, ca apa focul. De aceea, monahiile, sa nu dormi spre moarte din negrija, ci biciuieste pe vrajmasi cu numele lui Iisus; si cum a zis oarecare înțelept,⁴⁰ sa se lipeasca numele lui Iisus de rasuflarea ta⁴¹ si atunci vei cunoaste folosul linistirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu frica si cu cutremur de dumnezeiestile si preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeuul si Împaratul nostru, atunci si mai mult sa aratam trezvia, pazirea mintii si osârdia, ca focul cel dumnezeiesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, sa mistuie pacatele noastre si necuratiile mici si mari. Caci intrând în noi, El alunga îndata din inima duhurile viclene ale rautatii si ne iarta pacatele facute mai înainte si atunci mintea ramâne fara tulburarea gândurilor rele. Si daca dupa aceea ne vom pazi cu osârdie mintea si vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iarasi de ele, dumnezeiescul trup ne va lumina si mai mult mintea si o va face asemenea unei stele.

Suta a doua

1. Uitarea obisnuieste sa stinga paza mintii, cum stinge apa focul. Dar rugaciunea necontenita a lui Iisus, împreuna cu trezvia încordata, o nimiceste cu totul din inima. Caci rugaciunea are lipsa de trezvie, precum lampa de lumina faciei.

2. trebuie sa ne ostenim pentru pazirea celor cinstite. Iar cinstite cu adevarat sunt acelea care ne pazesc de tot pacatul prin simturi si prin minte. Acestea sunt: paza mintii, împreuna cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetata în adâncul inimii; linistea necontenita a cugetarii, ca sa zic asa chiar si din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; si silinta de-a ne afla goliti de gânduri, ca sa nu ne însele hotii. Caci desi ne ostenim staruind în inima, dar si mângâierea e aproape.

3 Caci inima pazita neîncetat, chiar daca nu i se îngaduie sa primeasca formele, chipurile si nalucirile duhurilor întunecate si viclene, obisnuieste totusi sa nasca din ea gânduri luminoase. Precum carbunele naste flacara, tot asa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuieste în inima de la Botez, daca afla vazduhul cugetarii noastre curat de vânturile rautatii si pazit de supravegherea mintii, aprinde puterea noastra de înțelegere spre contemplatie, ca flacara ceara.

4. Trebuie sa învărtim pururea în cuprinsul mintii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învărteste fulgerul în vazduhul tarii, când e sa înceapa ploaia. Aceasta o stiu cu exactitate cei ce au experienta-mintii si a razboiului dinauntru. Deci sa purtam dupa o ordine razboiul mintii astfel: întâi atentie; pe urma cunoscând ca vrajmasul a aruncat un gând, sa-l lovim în inima cu cuvinte de mânie si de blestem; în al treilea rând, sa ne rugam îndata împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndata sa se risipeasca naluca draceasca, ca sa nu se ia mintea dupa nalucire, ca un prunc amagit de oarecare facator de naluciri (scamator).

5. Sa ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. "Raguseasca gâtlejul nostru si sa nu slabeasca ochii mintii noastre de la a nadajdui întru Domnul Dumnezeuul nostru". Sa ne amintim pururea de pilda judecatorului nedreptatii,⁴³ pe care a spus-o Domnul ca sa ne arate ca suntem datori sa ne rugam totdeauna si sa nu slabim; si vom afla câstig si izbavire.

6. Precum cel ce priveste la soare e cu neputinta sa nu-si umple privirile de lumina îmbelsugata, la fel cel ce se apleaca sa priveasca vazduhul inimii nu se poate sa nu se lumineze.

7. Precum e cu neputinta a trai viata aceasta fara a mânca si a bea, tot asa e cu neputinta ca, fara paza mintii si curatia inimii, care este si se numeste trezvia, sa ajunga sufletul la o stare duhovniceasca si placuta de Dumnezeu, sau sa se izbaveasca de pacatul cu mintea, chiar de se sileste cineva, de teama muncilor, sa nu pacatuiasca.

8. Dar si cei ce se retin printr-o anumita sfortare de la pacatul cu fapta vor fi fericiti înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor si a Oamenilor, fiindca au luat cu sila împaratia Cerurilor.

9 Acesta este folosul minunat, pe care-l are mintea din liniste: Toate pacatele bat mai întâi numai prin gânduri la usa mintii, încât daca ar fi primite de cugetare, s-ar face apoi pacate sensibile si groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetatoarea a trezviei, nelasându-le sa intre în omul nostru launtric si sa se prefaca în fapte rele, iar aceasta o face prin înrâurirea si ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevointei trupesti, exterioare si sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atentiei, adica al curatiei inimii. Si precum Vechiul Testament n-a desavârsit si n-a întarit pe omul dinauntru în cinstirea de Dumnezeu ("ca pe nimenea, zice Apostolul, n-a desavârsit legea"),⁴⁴ ci a împiedicat numai pacatele groase (caci doar pentru curatia sufleteasca e mai mare lucru a taia si gândurile de la inima si amintirile rele, (ceea ce este propriu Evangheliei) decât a împiedica scoaterea ochiului si a dintelui aproapei), tot asa se poate spune si despre dreptatea si nevointa trupestasca, adica despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, privegherea si celelalte, care se obisnuiesc în legatura cu trupul si fac sa se linisteasca partea afectiva (pasionala) a trupului de pacatul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt si acestea, caci ele sunt o strunire a omului nostru din afara si un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne pazesc, sau ne împiedica si de la pacatele cu mintea, de pilda, ne izbavesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pizma, de mânie si de celelalte.

11. Curatia inimii, sau observarea si pazirea mintii, al carei chip este Noul Testament, daca e tinuta de noi cum trebuie, taie toate patimile si toate relele, dezradacinându-le din inima, si aduce în schimb bucurie, buna nadajduire, strapungere, plâns si lacrimi, cunostinta de noi însine si de pacatele noastre, pomenirea mortii, smerenie adevarata, iubire nesfârșita fata de Dumnezeu si de oameni si dragoste dumnezeiasca din inima.

12. Precum nu se poate sa nu taie aerul dinafara gel ce umbla pe pamânt, tot asa e cu neputinta sa nu fie razboita pururea inima omului catre draci, sau sa nu fie tulburata de ei într-ascuns, chiar" daca savârseste multa nevointa trupestasca.

13 Daca vrei sa nu fii numai la aratare monah bun, îngaduitor si unit totdeauna cu Dumnezeu, ci sa fii într-adevar si de fapt asa, îngrijeste cu toata puterea de virtutea atentiei, care este paza si observarea mintii, o dulceata desavârsita a inimii, o liniste fara naluciri, o stare fericita a sufletului, lucru care nu se afla în multi.

14. Caci aceasta se numeste filosofia mintii. Urmareste-o într-o multa trezvie si râvna fierbinte, împreuna cu rugaciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în tacerea buzelor sensibile si inteligibile, cu înfrânarea de la mâncari si bauturi si de la tot lucrul vinovat; urmareste-o pe calea cugetarii, cu stiinta, cu chibzuiala si ea te învata, împreuna cu Dumnezeu, cele ce nu le stiai, iar cele ce mai înainte îti erau cu neputinta sa le primesti în minte, (ca unul ce umblai în întunericul patimilor si al faptelor întunecate si erai acoperit de uitare si de valmaseala adâncului), ti le va face

cunoscute, ti le va lumina si ti le va face înțelese.

15. Precum vaile înmultesc grâul, astfel înmulteste aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, fara de care nu putem face nimic, ti le va da acestea. La început îti va n aceasta scara, pe urma carte de citit. Înaintând apoi, ti se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc si vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, împaratul puterilor lui Israel (împreuna cu Parintele Sau, Cel de o fiintasi cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare).⁴⁵

16. Dracii ne duc pururea spre pacatuire prin nalucire si minciuna. De fapt, prin nalucirea iubirii de argint si a câstigului l-au facut pe ticalosul de Iuda sa vânda pe Domnul si Dumnezeuul tuturor. Si prin minciuna unei odihne trupesti fara pret, a cinstei, a câstigului si a slavei, l-au dus la spânzuratoare si i-au pricinuit moartea vesnica. Ticalosii l-au rasplatit cu ceea ce era contrar nalucirii sau momelii lor.

17. Priveste, cum prin nalucire, minciuna si fagaduieli goale, ne fac sa cadem dusmanii mântuirii noastre. Dar însusi Satana s-a rostogolit asa ca un fulger din înaltimi, fiindca i s-a nalucit ca este la fel cu Dumnezeu. Si iarasi asa l-a despartit pe Adam de Dumnezeu, dându-i nalucirea demnitatii dumnezeiesti. Si la fel obisnuieste sa-i amageasca vrajmasul cel mincinos si viclean pe toti cei ce pacatuiesc.

18. Inima ni se acreste de veninul gândurilor rautatii, când uitarea ne desface pentru multa vreme de atentia si de rugaciunea lui Iisus, din pricina negrijii noastre. Dar iarasi ne îndulcim de simtirea si de dulceata unei bucurii fericite, când savârsim cele spuse mai înainte, cu tarie, cu râvna si cu sânguinta în atelierul mintii noastre. Caci atunci râvnim sa umblam în linistea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea placere si desfatatare ce-o da ea sufletului.

19. Stiinta stiintelor si mestesugul mestesugurilor e mestesugul gândurilor vicleane. Deci este un mod desavârsit si un mestesug minunat împotriva lor. El sta în a privi în Domnul nalucirea momelii si a pazi cugetarea, precum pazim ochiul sensibil si privim ager cu el la ceea ce vine, poate, sa-l loveasca si departam, cât putem, orice gunoi din el.

20. Precum zapada nu va naste flacara, sau apa foc, sau spinul smochina, asa nu se va libera inima nici unui om de gânduri, de cuvinte si de fapte dracesti, daca n-a curatit cele dinlauntru, n-a unit trezvia cu rugaciunea lui Iisus, n-a ajuns la smerenie si liniste sufleteasca si nu s-a sânguit pe acest drum cu râvna multa. Sufletul fara atentia va fi în chip necesar sterp de tot gândul bun si desavârsit, ca un câtar neroditor. In el nu este înțelegerea prudentei duhovnicesti. Caci numai dulcele si bunul nume al lui Iisus aduce cu adevarat pace sufletului si golire de gândurile patimase.

21. Când sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amândoua cetate slavei desarte, turn mândriei si gândurilor necredincioase ce locuiesc în ele. Dar Domnul tulbura unirea lor si o desface cu frica gheenei, silind sufletul stapân sa vorbeasca si sa cugete lucruri straine si potrivnice sufletului. Din aceasta frica se naste si învrajbire, deoarece cugetul trupului este vrajmas lui Dumnezeu si nu vrea sa se supuna legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie sa le cântarim si sa observam în fiecare ceas si seara sa le facem cât putem de usoare prin pocainta, daca vrem sa biruim cu Hristos asupra rautatii. Si trebuie sa luam seama daca savârsim toate faptele noastre sensibile si vazute dupa Dumnezeu, înainte lui Dumnezeu si numai pentru Dumnezeu, ca sa nu fim furati în chip nerational de simturi.

23. Dacă câștigăm în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastră, nu trebuie să umblăm printre oameni fără grijă, ca să nu ne pagubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrabă trebuie să disprețuim cele desarte, pentru frumusețea și câștigul dulce și vrednic de iubit al virtuții.

24. Suntem datori să mișcăm cele trei părți ale sufletului în chip convenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară și a șarpelui Satan. Mâniati-va, zice, împotriva păcatului, adică mâniati-va pe voi înșivă și pe diavolul. "Mâniati-va, ca să nu păcați împotriva lui Dumnezeu". Poftă trebuie să o mișcăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și cu știința, spre a porunci, a sfătuși, a pedepsi și a stăpâni cum stăpânește împăratul peste robi; și atunci rațiunea din noi le cârmuiește pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se rascoală împotriva rațiunii și vreau să o conducă, să punem rațiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: "Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela e barbatul desăvârșit, puternic să înfrâneze și întreg trupul" și celelalte.⁴⁶ Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea și păcatul se săvârșesc prin acestea trei, precum toată virtutea și dreptatea se susțin iarăși prin acestea trei.

25. Minte se întuneca și rămâne neroditoare atunci când graiește cuvinte lumesti, sau când, primindu-le în cuget, sta de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în desert cu niscai lucruri supuse, simțurilor, sau când monahul se dedă la desertăciuni. Căci atunci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu și cunostința. Căci cu cât suntem mai atenți la minte, ne luminăm, și cu cât suntem mai neatenți, ne întunecăm.

26. Cel ce urmărește și caută în fiecare zi pacea și liniștea minții, acela va disprețui cu ușurință tot ce e supus simțurilor, ca să nu ostenească în desert. Iar dacă își nesocotește conștiința sa, va dormi cu amar în moartea uitării, pe care dumnezeiescul David se roagă să nu o doarmă. Căci zice și Apostolul: "Cel ce cunoaște binele și nu-l face păcat are".

27. Minte vine de la nepăsare iarăși la rănduială și la trezvia sa, dacă va începe să fie iarăși cu grijă și dacă vom mișca puterea de activitate a minții noastre cu râvnă fierbinte.

28. Nu va înainta asinul de la moară în afară de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o desăvârșește, dacă nu-și va fi îndreptat cele dinauntru ale sale. Căci fiind mereu oarbă cu ochii dinauntru, nu poate să vadă virtutea și pe Iisus strălucind în lumină.

29. Un cal sprinten și falnic salta cu desfată când își primește calaretul; iar mintea desfatându-se se va desfata în lumină Domnului, intrând în dimineți izbăvita de gânduri. Ea va porni de la puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea însăși spre o putere negraită, care contemplantă virtuți și lucruri tainice. Și primind în inimă abis înalt de înțelesuri dumnezeiești de la Cel nesfârșit, i se va arăta ei, cât e cu putința inimii, Dumnezeul Dumnezeilor. Iar mintea uimită slaveste cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I vazut și vede și pentru aceasta și aceea mântuiește pe cel ce-și atinteste astfel privirea spre EL

30. Inimă ajunsă la liniște prin cunoaștere (în chip gnostic) va vedea abis înalt; iar urechea liniștii va auzi de la Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. Calatorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, așază niste semne și niste țarasi în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar barbatul care calătorește cu trezvie își înseamnă cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru.

32. Dar calatorului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricina de bucurie, pe când celui ce umbla cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului rational si semn de cadere de la faptele, cuvintele si înțeleșurile placute lui Dumnezeu; si în vremea somnului sufletesc, aducator de moarte, va avea gândurile ca niste ace care îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeala si de nepasarea care i-a venit din negrija.

33. Cazând noi în necazuri, în descurajari si deznadajduiri, trebuie sa facem înauntrul nostru ceea ce a facut David: sa ne varsam inima înaintea lui Dumnezeu si rugaciunea si necazul nostru sa le vestim Domnului. Caci ne marturisim lui Dumnezeu, care poate cârmui cu înțelepciune cele ale noastre, si poate usura necazul nostru, daca ne e spre folos, si ne poate izbavi de întristarea pierzatoare si stricacioasa.

34. Mânia pornita spre oameni împotriva firii si întristarea care nu e dupa Dumnezeu si trândavia strica de asemenea gândurile bune si cunoscatoare. Pe acestea Domnul le împrastie prin marturisire, sadind înauntru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate si fixate în inima fara voia noastra, se sterg prin rugaciunea lui Iisus, facuta, cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.

36. Ajungând la strâmtorarea multor gânduri nerationale, vom afla usurare si bucurie, daca ne vom învinui pe noi însine cu adevarat si fara patima, sau daca vom marturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea doua vom afla cu siguranta odihna de orice.

37. Sfintii Parinti privesc pe legiutorul Moise ca pe un chip al mintii. Caci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple fata de slava, e facut Dumnezeu al lui Faraon de catre Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel si da legea, care luata figurat, dupa duh, sunt fapte si drepturi de-ale mintii.

38. Iar Aaron, fratele legiutorului este socotit chip al omului din afara. De aceea si noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a gresit, îi zicem: "Ce ti-a gresit Israel, ca te-ai grabit sa-i departezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atottiitorul?"

39 Domnul, când era sa învie pe Lazar din morti, ne-a aratat împreuna cu alte bunuri si pe acela ca trebuie sa strunim prin amenintari moliciunea si petrecerea vesela a sufletului si sa îmbratisam o vietuire aspra, adica dosadirea de sine, ca sufletul sa poata fi izbavit de iubirea de sine, de slava desarta si de mândrie.

40. Precum fara corabie mare nu e cu putinta a trece marea, asa fara chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putinta a izgoni momeala gândului rau.

41. Împotrivirea obisnuieste sa aduca la tacere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) sa izgoneasca din inima gândurile. Caci atunci când momeala ia chip în suflet prin nalucirea lucrului sensibil, de pilda când fata celui ce ne-a suparat, sau nalucirea frumusetii femeiesti, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndata ni se dau pe fata gândurile tinerii de minte a raului, ale curviei si ale iubirii de argint care pricinuiesc nalucirile inimii. Si daca mintea noastra e încercata si disciplinata, având deprinderea de a observa si de a vedea curat si limpede nalucirile si înselaciunile amagitoare ale celor rai, stinge cu usurinta, prin împotrivire si prin rugaciunea lui Iisus Hristos, sagetile aprinse ale diavolului îndata ce s-au aratat, neîngaduind fanteziei patimase sa

se miste deodata cu momeala si sa modeleze cu patima gândurile noastre dupa forma, ce ni s-a aratat, sau sa stea de vorba cu ea în chip prietenos, sau sa gândeasca, mult la ea, sau sa-si dea învoire" cu ea. Caci din acestea urmeaza neaparar, ca noptile zilelor, faptele rele.

42. Daca însa mintea noastra este neîncercata în iscusinta trezviei, îndata se amesteca în chip patimas cu chipul ce i s-a nalucit, oricare ar fi, si sta de vorba cu el, primind întrebări necuvenite si dând raspunsuri. Si atunci gândurile noastre se amesteca cu nalucirea draceasca, aceasta crescând si sporind si mai mult; ca sa para mintii, care a primit-o si pe care a pradat-o, vrednica de iubit, frumoasa si placuta. Mintea pateste atunci acelasi lucru care s-ar întâmpla, de pilda, daca s-ar arata un câine undeva într-o livada, unde se nimeresc si niste miei, care, fiind fara rautate, alearga la câinele ce li se arata ca la maica lor, necâstigând din apropierea câinelui altceva, decât ca se umplu de necuratia si de putoarea aceluia. În acelasi chip si gândurile noastre alearga prosteste spre toate nalucirile dracesti din minte si amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi vazute voind împreuna sa darâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Caci asa se sfatuiesc si ele ce trebuie sa faca spre a trece în fapta, prin trup, frumoasa si dulcea nalucire ce li s-a aratat în chip amagitor prin înrâurirea draceasca. Asa se înfaptuiesc înauntru caderile sufletului. Pe urma cele dinauntru ale inimii se prelungesc si în afara în chip necesar.

43. Mintea e un lucru usor si fara rautate, care lesne se ia dupa naluciri si anevoie se retine de la nalucirile nelegiuite, daca nu are gândul stapânitor peste patimi, care sa o împiedice necontentit si sa o tina în frâu.

44. Contemplatia si cunostinta sunt calauze ale vietii curate si pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul ca cugetarea fiind înaltata de ele ajunge la dispretuirea placerilor si a altor lucruri sensibile si dulci ale vietii, socotindu-le fara pret.

45. Iar viata atenta în Iisus Hristos este, la rândul ei, maica a contemplatiei si a cunostintei si nascatoare a treptelor dumnezeiesti si a înțelegerilor prea înțelepte, daca s-a însotit cu smerenia, cum zice dumnezeiescul Prooroc Isaia: "Cei ce asteapta pe Domnul vor muta

taria, vor primi aripi si vor fi facuti sa zboare, prin Domnul"

46. Greu si neplacut lucru pare oamenilor a se linisti sufleteste de orice gând. Si într-adevar e anevoios si ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvatati cu razboiul sa-si închida si sa-si îngradeasca partea netrupeasca, ci si pentru cei ce au dobândit iscusinta luptei nemateriale dinauntru. Dar cel ce L-a salasluit în pieptul sau pe Domnul Iisus prin rugaciune neîncetata nu va osteni urmându-I Lui, dupa cuvântul Proorocului. Si unul ca acesta nu va dori zi petrecuta omeneste, pentru frumusetea, desfatara si dulceata lui Iisus; iar pe dusmanii sai, necredinciosii draci, care umbla împrejur, nu se va teme, graindu-le din poarta inimii si, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în vazduh, având în portile cerului pe Hristos cu sine si pentru sine, nu se va teme nici acolo de vrajmasii sai, ci va grai catre ei din porti cu îndraznire, ca si acum. Numai sa nu slabeasca pâna la iesirea lui sa strige catre Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua si noaptea. Si El va face izbavirea lui degraba, dupa fagaduinta Sa nemincinoasa, pe care a spus-o despre judecatorul nedreptatii: "Zic voua ca va face izbavirea lor degraba"⁵⁰ si în viata de acum si dupa iesirea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintala (inteligibila), încrede-te în Iisus. Caci El îti zice tainic înauntru inimii

tale: "Nu te teme, fiul meu Iacob, putinule la numar Israele; nu te teme vierme Israele, Eu te apar si te sprijinesc". Deci daca Dumnezeu e cu noi, care e raul care sa poata ceva împotriva noastra? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei curati cu inima si a rânduit ca Iisus cel dulce si singurul curat vrea sa intre dumnezeieste si sa locuiasca în inimile curate. De aceea sa nu încetam, dupa dumnezeiescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. Caci cu dreptate s-a spus ca evlavie este aceea care smulge din, radacina semintele celui rau. Fiindca evlavie e calea ratiunii, sau calea judecatii, sau calea gândului.⁵¹

49. "Întru multimea pacii se va desfata",⁵² dupa David, cel ce nu primeste fata de om, judecând nedreptate în inima sa, adica primind chipuri de ale duhurilor rele si prin chipuri cugetând pacatul; sau judecând rau în pamântul inimii sale si prin aceasta predând pacatului pe cele drepte. Caci marii si cunoscatorii Parinti au numit într-unele scrieri de ale lor si pe draci oameni, pentru facultatea lor rationala, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: "Un om rau a facut aceasta"⁵³ si a amestecat în grâu neghina. Iar raul de la acestia ne vine pentru ca nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiti de gândurile rele.

50. Dupa ce am început sa vietuim cu atentie la minte, daca împreunam smerenia cu trezvia si însotim rugaciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cugetarii, înfrumusetând, maturând, împodobind si curatind casa inimii noastre de rautate, calauziti de numele cel sfânt si închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfesnic de lumina. Daca ne vom încrede însa numai în trezvia sau atentie noastra, repede vom cadea rasturnându-ne, fiind împinsi de vrajmasi, si ne vor rapune viclenii si înselatorii; si tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâsiati cu usurinta de catre ei, neavând ca sulita puternica numele lui Iisus Hristos. Caci numai cutitul acesta precinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrijeste decât de una, stie sa strânga si sa taie gândurile venite de la aceia, sa le arda si sa le îngroape, ca focul paie.⁵⁴

51. Lucrul trezviei necontenite, sau folosul si marele câstig pe care-l aduce ea sufletului, este sa vada îndata nalucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este sa respinga si sa dea pe fata gândul care încearca sa intre în vazduhul mintii noastre prin nalucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simturilor. Dar ceea ce stinge si împrastie îndata orice intentie a vrajmasilor, orice gând, orice nalucire, orice forma si orice statuie rea, este chemarea Domnului. Caci de fapt si noi însine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, si izbavirea noastra, a smeritilor, a neînsemnatilor si a netrebnicilor.

52. Cei mai multi nu stim ca toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai naluciri de ale lucrurilor sensibile si lumesti. Iar daca staruim mult timp în rugaciune, cu trezvie, rugaciunea goleste cugetarea de toata nalucirea materiala a gândurilor rele. Iar pe de alta parte îi face cunoscute gândurile vrajmasilor si marele câstig al rugaciunii si al trezviei. "Si cu ochii tai vei privi si rasplatirea pacatosilor spirituali vei vedea"⁵⁵ si tu însuti cu mintea, si vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântaret.

53 Sa ne aducem aminte, daca se poate, necontenit, de moarte. Prin aceasta aducere aminte se naste în noi lepadarea grijilor si a tuturor desertaciunilor, paza mintii si rugaciunea neîncetata, neîmpatimirea trupului, scârba de pacat si, daca trebuie sa spunem adevarul, aproape toata virtutea izvoraste din aceasta. De aceea, daca se poate, sa ne folosim de acest lucru, ca de rasuflarea proprie.

54. Inima golita desavârsit de închipuiri va naste întelesuri dumnezeiesti si tainice, care salta în mijlocul ei, cum salta pestii si se dau peste cap delfinii în marea linistita. Si precum marea e

miscata de adierea subtire, asa adâncul inimii de Duhul Sfânt. "Iar fiindca sunteti fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Sau în inimile voastre, care striga: Avva, Parinte!"⁵⁶

55. Orice monah va avea frica si va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia mintii, fie pentru ca nu cunoaste frumusetea ei, fie pentru ca, cunoscând-o, nu o poate urmari, din pricina tenii. Dar frica se va risipi fara doar si poate, când va începe lucrarea de pazire a mintii, care este si se numeste filosofia activa a mintii.⁵⁷ Caci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: "Eu sunt calea, învierea si viata".⁵⁸

56. Si iarasi va fi înfricat vazând multime de gânduri si multime de prunci babilonesti. Dar si aceasta frica o risipeste Hristos, daca ne bazam necontenit pe El, ca pe fundamentul cugetarii; iar pruncii babilonesti îi aruncam la pamânt, izbindu-i de aceasta Piatra,⁵⁹ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastra cu privire la ei: "Cel ce pazeste, zice, porunca, nu va cunoaste cuvânt rau".⁶⁰ "Caci fara de mine, zice, nu puteti face nimic".⁶¹

57. Monah cu adevarat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevarata a dobândit cel ce este monah în inima.

58. Viata oamenilor se desfasoara în repetare de ani, de luni, de saptamâni, de zile, de nopti, de ceasuri si de minute. În aceasta trebuie, asadar, sa ne desfasuram si noi lucrarile virtuose, adica trezvia, rugaciunea si dulceata inimii, în linistea osârduitoare pâna la iesirea noastra.

59. Va veni peste noi ceasul înfricosat al mortii; va veni si a-1 ocoli nu este cu putinta. Fie ca Stapânul lumii si al vazduhului, venind atunci, sa gaseasca faradelegile noastre putine si neînsemnate, ca sa nu ne vadeasca, adeverindu-ne, si sa plângem fara folos. "Caci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia Stapânului sau si n-a lucrat dupa voia lui ca o sluga, se va bate mult".⁶²

60. "Vai celor ce si-au pierdut inima", zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie sa ne sârguim, fratilor.

61. Gândurilor simple si fara patima le urmeaza cele patimase, precum am aflat într-o îndelungata experienta si observare. Precum sarpele urmeaza porumbelului ce intra în cuibul lui,⁶³ socotesc ca cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, si cele nepatimase celor patimase.

62. Cu adevarat omul trebuie sa se taie, prin hotarâre libera, în doua; si trebuie sa se rupa cu cea mai înțeleapta înțelegere, precum am spus! Se cuvine cu adevarat sa se faca el însusi dusman neîmpacat al sau. Deci trebuie sa avem fata de noi însine dispozitia ce o are cineva fata de un om care 1-a necajit si nedreptatit cumplit, ba chiar mai mult decât atât, daca vrem sa împlinim marea si cea dintâi porunca, adica sa dobândim vietuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vietii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: "Cine ma va izbavi de trupul mortii acesteia?"⁶⁴ Caci nu se supune legii lui Dumnezeu. Aratând apoi ca a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastra, a zis: "Caci daca ne-am judeca pe noi însine, n-am fi judecati; dar judecându-ne Domnul, ne pedepseste".⁶⁵

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observarii mintii înfrânarea în mâncari si bauturi, lepadarea si respingerea oricarui fel de gânduri si linistea inimii.

64. Celor ce suntem întariti în Hristos si am început sa umblam în trezvie fara gres, întâi ea ni se arata în minte ca un sfesnic, tinut oarecum de mâna mintii noastre si calauzindu-ne pe cararile

cugetarii; pe urma, ca o luna atotluminoasa, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arata ca soare Iisus însusi împraștiind raze de dreptate, adica aratându-se pe Sine si pe ale Sale ca niste lumini atotstralucitoare ale vederilor.

65 Iar acestea le descopera tainic mintii ce urmeaza poruncii Lui, care zice: "Taiati împrejur învârtosarea inimii voastre" . Precum s-a spus, trezvia sânguincioasa învăta pe om înțeleșuri fericite. Caci Dumnezeu nu cauta la fata. De aceea zice Domnul: Ascultati-ma si înțelegeti "ca celui ce are i se va da si-i va prisosi, iar celui ce nu are, si ceea ce i se pare ca are se va lua de la dânsul".⁶⁷ "Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaza spre bine". Deci cu mult mai mult i se vor lucra lui virtutile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fara apa; si nu va înainta deloc paza mintii fara trezvie împreunata cu smerenie si cu rugaciunea lui Iisus Hristos:

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar aceasta virtute are si ca temelie si ca acoperis închinatul si sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Usor va naufragia un cârmaci smintit în vreme de furtuna, daca a izgonit corabierii, a aruncat lopetile si pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai usor va fi scufundat de catre draci sufletul, care nu s-a îngrijit de trezvie si n-a chemat numele lui Iisus la începutul momelilor (atacurilor).

68. Spunem prin scris ceea ce stim, si marturisim, celor ce vreau sa asculte, ceea ce am vazut strabatând calea, daca vreti sa primiti cele spuse. Caci însusi El a spus: "De nu va ramâne cineva întru mine, se va scoate afara ca vita si o vor aduna si o vor arunca în foc si va arde"; "iar cel ce ramâne întru mine si eu întru el multa roada va aduce".⁶⁹ Caci precum nu e cu putinta soarelui sa lumineze fara lumina, asa nu e cu putinta sa se curateasca inima de întinaciunea gândurilor de pierzare, fara rugaciunea numelui lui Iisus. Iar daca e adevarat aceasta, precum vad, sa ne folosim de ea, ca de rasuflarea noastra. Caci ea este lumina, iar acelea întuneric; si acela este Dumnezeu si Stapânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza mintii poate fi numita în chip cuvenit si pe dreptate nascatoare de lumina, nascatoare de fulger, aruncatoare de lumina si purtatoare de foc Caci întrece, graind adevarul, nenumarate si multe virtuti trupesti. De aceea aceasta virtute trebuie numita cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile stralucitoare ce se nasc durea. Aceia dintre pacatosi, netrebnici, întinati, nestiutori, neînțelegatori si nedrepti, care se îndragostesc de ea, pot sa se faca prin Iisus Hristos, drepti, de treaba, curati, sfinti si înțelegatori. Ba nu numai atâta, ci pot si contempla si teologhisi cele tainice. Iar facându-se contemplativi (vazatori), înoata în aceasta lumina preacurata si nesfârșita, se patrund de ea cu patruneri negraite si locuiesc si petrec împreuna cu ea, fiindca au "gustat si au vazut ca bun e Domnul". În acesti întâi vestitori se împlineste cuvântul dumnezeiescului David: "Iara dreptii se vor marturisi numelui Tau si vor locui dreptii cu fata Ta".⁷⁰ Caci cu adevarat acestia cheama sincer numele lui Dumnezeu; si se marturisesc Lui, fiindca le si place sa stea de vorba cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui dinlauntru de la cele din afara. Caci mult va fi suparat omul dinlauntru de la cele din afara. Si suparat, acesta se va folosi de bici împotriva simturilor din afara. Cel ce a savârsit cele cu lucrul a cunoscut mai înainte cele din contemplatie.

71. Daca omul dinlauntru petrece în trezvie, cum zic Parintii, este în stare sa pazeasca si pe cel din afara. Dar noi si dracii facatori ai rautatii savârsim în comun amândoua felurile de pacate. Aceia dau chip pacatului în gânduri numai, sau în zugraviri de naluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl

savârsim si prin gânduri înauntru si prin fapte în afara. Dracii, fiind lipsiti de grosimea trupurilor, își pricinuesc si lor si noua muncile numai prin gânduri, prin viclenie sj prin înselaciune. Daca n-ar fi lipsiti, blestematii, de grosimea trupului, n-ar întârzia sa pacatuiasca si prin fapte, pastrându-si de-a pururi voia libera gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugaciunea de un singur cuvânt (sau gând)⁷¹ omoara si preface în cenusa amagirile lor. Caci Iisus, Dumnezeu si Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit si fara lenevie nu le îngaduie acestora sa-si arate mintii în oglinda cugetarii, nici începutul intrarii, pe care unii o numesc momeala, nici vreun chip oarecare si nici sa graiasca niscai cuvinte în inima. Iar nepatrundând vreun chip dracesc în inima, ea va fi goala, precum am spus, si de gânduri. Caci dracii au obiceiul sa vorbeasca cu sufletul si sa-1 învete pacatul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Asadar prin rugaciunea neîncetata se curata vazduhul cugetarii de norii întunecosi si de vânturile duhurilor rautatii. Iar curatindu-se vazduhul inimii, este cu neputinta, zice, sa nu straluceasca în ea lumina dumnezeiasca a lui Iisus daca nu ne vom umfla de slava desarta, de fumul mândriei si de patima de a ne face aratati. Prin acestea însa ne vom face prea usuratici pentru cele necuprinse si ne vom gasi fara ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a aratat smerenia, uraste acestea.

74. Sa ne tinem dar de rugaciune si de smerenie, de acestea doua, care împreuna cu trezvia ne înarmeaza împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Caci cei ce vietuim asa putem sa praznuim în fiecare zi si în fiecare ceas, din inima, în chip tainic o sarbatoare a bucuriei.

75 Cele opt gânduri mai generale ale rautatii, în care se cuprinde tot gândul si din care se nasc toate (ca din Hera si Zeus toti dracii blestemati, cinstiti ca zei de greci, dupa miturile lor), se suie toate în poarta inimii si, aflând mintea nepazita, intra unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se si intrând în inima, aduce cu sine un roi de alte gânduri nerusinate. Si asa, întunecând mintea, atâta trupul, îndemnându-1 la savârsirea de fapte rusinoase.

76. Deci cel ce pazeste capul sarpelui si prin mânioasa împotrivire se foloseste de cuvinte curajoase, lovindu-1 cu pumnul în fata, a alungat vrajmasul de la sine. Caci zdrobind capul, a pus pe fuga multe gânduri rele si fapte si mai rele. Si astfel cugetarea ramâne netulburata, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor si daruindu-i, în schimb, sa stie cum trebuie sa biruiasca pe cei ce o razboiesc si cum trebuie inima sa se curete pe încetul de gândurile care spurca pe omul dinauntru. Caci zice Domnul Iisus: "Din inima ies gândurile rele, curvie, preacurvie... si acelea sunt care spurca pe om".

77. Deci asa poate sufletul sa stea, întru Domnul, în cuviinta, în frumusetea si în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu bun foarte si curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: "Sufletul având minte dupa fire, se sustine în virtute". Sau iarasi zice: "Dreptatea sufletului sta în a pastra mintea dupa fire, precum a fost zidita". Iar peste putin zice iarasi: "Sa ne curatim cugetarea, caci eu aed ca daca sufletul s-a curatit din toate partile si ramâne în starea fireasca, poate, ajungând stravazator, sa vada mai mult si mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopera". Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în "Viata" lui.

78. Orice gând este o nalucire a unui lucru sensibil, aparuta în minte. Caci Asirianul fiind minte, nu poate sa ne amageasca altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simturi si obisnuite noua.

79. Precum nu ne este cu putinta sa urmarim pasarile ce zboara în aer, fiind noi oameni, sau sa zburam ca ele, firea noastra neavând aceasta însusire, la fel nu e cu putinta sa biruim gândurile dracesti ce ni se întâmpla sa vina, fara rugaciune treaza si deasa, sau sa strabatem cu ochiul mintii tinta spre Dumnezeu; iar daca nu, vezi pamântul.
80. Drept aceea, daca vrei cu adevarat sa acoperi cu rusine gândurile si sa te linistesti cu dulceata si sa pastrezi cu usurinta trezvia din inima, sa se lipeasca rugaciunea lui Iisus de rasuflarea ta si vei vedea cum se împlineste aceasta în putine zile.
81. Precum nu e cu putinta sa se scrie slove în aer, caci acestea trebuie sa se scrie pe vreun lucru, ca sa se pastreze multa vreme, la fel trebuie sa lipim rugaciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare, ca virtutea prea frumoasa a trezviei sa ramâna statornic împreuna cu El si prin El sa ni se pastreze nerapita în veac.
82. "Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale si vei afla har". Drept aceea sa nu se zica si despre noi de Proorocul: "Aproape esti, Doamne, de gura lor, dar departe de ranunchii lor".⁷³ Nimeni altul nu va aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit pe cele ce se aflau la mare departare una de alta.
83. Sufletul e întunecat deopotriva de acestea doua: de vorbirile gândurilor în cugetare si de întâlnirile si vorbele desarte de afara. Cei ce vreau sa fie feriti de pagubirea mintii trebuie sa se întristeze atât de gândurile cât si de oamenii carora le place sa vorbeasca degeaba, pentru o pricina foarte binecuvântata: ca nu cumva, întunecându-se mintea, sa i se moleseasca trezvia. Caci întunecându-ne din pricina uitarii, ne pierdem mintea.
84. Cel ce-si pazeste curatia inimii cu toata sânguinta, va avea de învatator pe legiuitorul ei Hristos, care-i sopteste tainic voia Sa. "Auzi-voi ce va grai în Domnul Dumnezeu"⁴ zice David arătând acest lucru. Iar arătând cercetarea ce si-o face mintea sie-si pentru razboiul cel mintal (înteligibil) si sprijinirea ajutatoare a lui Dumnezeu, spune: "Va zice omul: fi-va oare roada dreptului?"⁷⁵ Apoi arătând efectul ce rezulta din amândoua, printr-o întâlnire între ele, zice: "Asadar este Dumnezeu, care-i judeca pe ei pe pamânt",⁷⁶ adica pe dracii vicleni în pamântul inimii noastre. Si-n alta parte zice: "Apropia-se-va omul si inima adâncă, si se va înalta Dumnezeu; si atunci ranile de la ei li se vor para ca niste sageti de prunci".⁷⁷ ,.
85. Sa ne calauzim inima pururea, povatuiti de întelepciune, dupa sfintitul cântaret, respirând necontentit însasi puterea lui Dumnezeu Tatal si întelepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar daca molesindu-ne de vreo împrejurare oarecare, vom slabi lucrarea mintii, în dimineata urmatoare sa strângem iarasi bine mijlocul mintii si sa ne apucam cu putere de lucru, stiind ca nu vom avea aparare, noi care cunoastem binele, de nu-1 vom face.
86. Precum mâncările aducatoare de boala, îndata ce au fost primite în trup supara, iar cel ce le-a mâncat, simtind îndata vatamarea cauta sa le verse mai repede. prin vreun leac si asa ramâne nevatamat, la fel si mintea, când a primit sa înghita gândurile si simte amaraciunea lor, le varsa cu usurinta prin rugaciunea lui Iisus, strigata din adâncurile inimii, si le leapada cu desavârsire, precum a învatat si cercetat cu stiinta acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.
87. Uneste cu rasuflarea narii trezvia si numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte si smerenia. Caci amândoua sunt de mare folos.

88. Zis-a Domnul: "Învatati de la mine, ca sunt blând si smerit cu inima si veti afla odihna sufletelor voastre"

89 Zis-a Domnul: "Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc se va înalta, iar cel ce se înalta pe sine se va smeri".79 "Învatati de la mine", zice; vezi ca smerenia este învatatura? Caci porunca Lui este viata vesnica, iar aceasta e smerenia. Asadar, cel ce nu este smerit a cazut din viata si în partea cea dimpotriva se va afla.

90. Daca toata virtutea se savârseste prin suflet si trup, iar pe de alta parte si sufletul si trupul sunt fapturi ale lui Dumnezeu, prin care, cum am zis, se împlineste virtutea, cum nu aiuram în chipul cel mai cumplit, falindu-ne cu podoabele straine ale sufletului si ale trupului, umblând adica dupa slava desarta si sprijinindu-ne de mândrie, ca un toiag de trestie? Si cum nu ridicam astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea si nebunia noastra, ca tot ce poate fi mai înfricosat, pe Dumnezeu, care ne întrece cu maretia sa nemarginita? Caci "Domnul celor mândri le sta împotriva".80 In loc de urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufas, vrajmasul Domnului, din pricina, cugetului mândru si iubitor de slava desarta. Din pricina aceasta spune Apostolul: "Caci ce ai, ce n-ai luat"; oaie te-ai facut tu pe tine însuti? Iar daca ai luat de la Dumnezeu trupul si sufletul, din care, în care si prin care se înfaptuieste toata virtutea, "ce te lauzi ca si când n-ai fi luat?" Caci Domnul este cel ce ti le daruieste tie acestea.

91. Peste tot curatia inimii, prin care se afla în noi smerenia si tot binele ce coboara de sus, nu sta în altceva decât în a nu îngadui gândurilor ce se apropie sa intre în suflet.

92. Paza mintii cu Dumnezeu, care staruie în suflet numai prin Dumnezeu, da înțelepciune mintii în luptele cele dupa Dumnezeu. Caci nu putina destoinicie îi da ea celui ce se împartaseste de ea, spre chivernisirea faptelor si cuvintelor, sale cu judecata bine primita la Domnul.

93 Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, ca si noi sa avem grija de vesmântul inimii, ca nu cumva sa se înnegreasca din pricina pacatului, ci sa-l curatim cu lacrimi, cu pocainta si cu rugaciune. Caci mintea este un lucru usor si anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia usor dupa nalucirile rele si bune ale cugetarii.

94. Cu adevarat fericit este cel ce s-a lipit în cugetare de rugaciunea lui Iisus si-L striga pe El neîncetat în inima, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacara cu ceara. Venind soarele pe deasupra pamântului face ziua; iar numele sfânt si prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat naste nenumarate întelesuri, asemenea soarelui.

95 Dupa ce se împrastie norii, vazduhul se arata curat. Iar dupa ce au fost împrastiate nalucirile patimilor, de catre soarele dreptatii Iisus Hristos, obisnuiesc sa se nasca în inima întelesuri luminoase si stelare din tot vazduhul ei luminat de Iisus Hristos. Caci zice Ecleziasul: "Cei ce nadajduiesc în Domnul vor întelege adevarul si cei credinciosi în dragoste, vor petrece cu Dânsul".81

A zis careva dintre Sfinti: "Daca tii minte raul, tine minte si raul de la draci; si daca dusmanesti, dusmaneste trupul de-a pururi. Trupul e prieten viclean, si daca e slujit te razboieste si mai mult. Si iarasi: "Câstiga dusmanie împotriva trupului si lupta împotriva pântece-lui".82

96. În cuvintele de pâna aci ale sutei întâi si a doua am înfatisat ostenele sfintitei linisti a mintii.

Ele nu cuprind numai fructele cugetarii noastre, ci si cele ce le-am învățat din cuvintele înțeleptilor de Dumnezeu Parinti despre curatia mintii. Iar acum dupa ce am spus aceste putine lucruri, pentru a arata câstigul ce vine din pazirea mintii, vom înceta a grai.

97. Vino asadar si-mi urmeaza spre unirea cu fericita pazire a mintii, oricine ai fi tu cel ce doresti în duh sa vezi zile bune, si te voi învăța în Domnul lucrarea vazuta si vietuirea Puterilor inteligibile.

98. Caci nu se vor satura îngerii sa laude pe Facatorul, nici mintea curata sa se ia la întrecere cu ei. Si precum fiintele netrupesti nu se îngrijesc de hrana, asa nici fiintele netrupesti în trup nu se îngrijesc de ea, daca vor intra în cerul linistii mintii.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avutii, asa nici cei ce si-au curatit vederea sufletului si au ajuns la deprinderea virtutii nu vor fi îngrijati de asuprirea de la duhurile rele. Si precum acelora le este vadita bogatia înaintarii în Dumnezeu, la fel si acestora le este vadita dragostea catre Dumnezeu si iubire, atintirea si suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se si mai mult în suirea lor cu dragoste si nesat, din pricina ca au gustat din dorul dumnezeiesc si extatic, ei nu se vor opri pâna nu vor-ajunge pe Serafim, si nu vor pregeta în trezvia mintii si în urcusul iubitor pâna nu se vor face îngeri, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidei si al vasiliscului, si nu este pacat mai mare ca pacatul iubirii trupesti de sine. Iar ca pui zburatori ai iubirii trupesti de sine, ai pe acestia: laudele în inima, încântarea de sine, lacomia pântecelui, curvia, slava desarta, pizma si coroana tuturor: mândria, care stie sa cucereasca nu numai pe oameni, ci si pe îngerii din ceruri si sa-i îmbrace în întuneric în loc de lumina.

Acestea ti le-a scris, Teodule, cel ce poarta numele isihiei, desi e dezmintit de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel laudat si slavit în Tatal, în Fiul si în Duhul Sfânt, de toata firea rationala, de îngeri, de oameni si de toata zidirea, pe care a facut-o Treimea cea negraita, Dumnezeu cel unul, de a carui împaratie stralucita sa avem si noi parte prin rugaciunile Preacuratei Nascatoare de Dumnezeu si ale Cuviosilor nostri. Carui Dumnezeu necuprins i se cuvina slava vesnica, Amin.

Marcu Ascetul - Epistola catre Nicolae monahul1

Prea doritului fiu Nicolae,

Mai daunezi te framântai mult pentru mântuirea ta si aveai multa grija pentru viata dupa Dumnezeu. De aceea ai venit la noi, povestindu-ne despre tine, prin ce fel de osteneli si fierbinte pornire aveai de gând sa te lipesti de Domnul, printr-o vietuire cât mai îngrijita, prin înfrânare, prin toata reaua patimire, luptând în priveghere multa si în urâciune întinsa. Ne mai spuneai ce razboaie si roiuri de patimi trupesti se aprind în tine si se ridica împotriva sufletului din legea pacatului, care se osteste împotriva legii mintii. Si te plângeai ca si mai mult esti turburat de patima mâniei si a poftei. De, aceea, ne cereai vreo metoda si vreun cuvânt de învatatura si întrebai de ce osteneli si lupte folosindu-te, ai putea sa te ridici mai presus de patimile stricacioase, mai sus pomenite.

În vremea aceea, am dat, pe cât era cu putinta, în persoana, dragostei tale îndemnurile ce trebuiau, înfatisându-ti ideile si gândurile folositoare de suflet si aratându-ti prin ce fel de osteneli si staruinte ascetice, pline de întelegere si de luminata cunostinta rationala, potrivit cu Evanghelia, poate sufletul, vietuind prin credinta si ajutat fiind de har, sa biruiasca relele, care tâsnesc înauntru din pacat, dar mai ales patimile amintite. Pentru ca lupta trebuie dusa neîncetat si cu mai multa sârguinta împotriva acestor patimi, caci ele si-au pus în chip deosebit pecetea pe suflet, prin obisnuinta lui cu ele, târându-1 cu multa putere dupa ele. Aceasta, pâna ce va supune miscarile trupesti si nerationale ale pacatului, carora se supunea mai înainte si de care era târât, dupa ce se robise, prin consimtirea de buna voie, amintirii necontenite a gândurilor si cugetarii la cele rele.

Pe urma ne-am despartit de tine. Dar numai cu trupul nu si cu inima. Caci am venit în pustie, la adevaratii slujitori si luptatori ai lui Hristos, ca luptându-ne si noi cât de putin si nevoindu-ne împreuna cu fratii, care se ostesc împotriva lucrurilor vrajmase, si cu cei ce se împotrivesc vitejeste patimilor, sa lepadam lenevia si sa aruncam de la noi negrija, si sa luam asupra noastra sârguinta si grija, silindu-ne sa câstigam buna placere a lui. Dumnezeu. De aceea, m-am gândit sa trimit curatiei tale prin scrisoare un mic îndemn si un sfat folositor sufletului, ca cetind pe scurt în scrisoarea noastra smerita lucrurile de care ti-am vorbit în persoana, sa scoti cu sârguinta un folos duhovnicesc, ca si cum am fi noi însine de fata.

2, Asadar, fiule, începutul purtarii tale placute lui Dumnezeu trebuie sa faci sa porneasca de la aceasta:

Sa te gândesti statornic si pururea, într-o meditatie neîntrerupta, la toate binefacerile de care ti-a

facut parte iubitorul de oameni Dumnezeu, spre mântuirea sufletului tau; si sa nu încetezi a-ti aminti de multele si marile Lui binefaceri, acoperindu-le cu uitarea pacatului sau trândaviei si prin aceasta lasând sa treaca vremea cealalta fara folos si fara sa aduci multumire. Caci aceste amintiri neîncetate, împungând inima ca un ac, o misca totdeauna spre marturisire, spre smerenie, spre multumire adusa cu suflet zdrobit si spre toata sârguinta buna. Ele ne îndeamna sa-i rasplatim lui Dumnezeu cu purtarile noastre bune si cu toata virtutea, întrucât ne fac sa cugetam pururea cu buna constiinta la cuvântul proorocesc: "Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?"¹ Sa cugete deci sufletul la toate binefacerile, de care i-a facut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la nastere; sau de câte primejdii a fost izbavit adeseori; sau în câte rele a cazut si în câte greseli s-a rostogolit fara sa fie predat, dupa dreptate, duhurilor care l-au amagit ca s-1 prinda si sa-1 duca la moarte, ci, cu îndelunga rabdare, Stapânul iubitor de oameni, trecând cu vederea greselile, 1-a pastrat, asteptând întoarcerea lui; sa cugete iarasi ca, slujind de buna voie duhurilor rele prin patimi, El îl hranea, acoperindu-1 si ocrotindu-1 în tot chipul, iar la urma 1-a calauzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii si i-a pus în inima dragostea de viata ascetica si 1-a împuternicit sa paraseasca cu bucurie lumea si toata amagirea placerilor trupești, împodobindu-1 cu schima îngereasca a rânduiei ascetice si pregatind lucrurile în asa fel, ca sa fie primit cu usurinta de sfintii barbati, în obstea fratiei.

Iar cugetând la acestea cu buna constiinta, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umplea de nadejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fara ca el sa fi facut vreun bine mai înainte? Caci oricine va cugeta asa: Daca fara sa fi facut eu nici un bine, ba chiar pacatuind mult înaintea Lui si petrecând în necuratiile trupului si în alte multe rautati, totusi nu mi-a facut dupa pacatele mele, nici nu mi-a întors dupa faradelegile mele,-1 ci mi-a rânduit atâtea daruri si haruri spre mântuire, daca ma voi hotărî cu totul sa-I slujesc de aci înainte numai Lui prin vietuire curata si prin împlinirea

virtutilor, de câte bunatati si daruri duhovnicesti nu ma va învrednici, întarindu-ma, îndreptându-ma si calauzindu-ma spre tot lucrul bun?

De aceea, cel ce se gândeste totdeauna la aceasta si nu uita de binefacerile lui Dumnezeu, se rusineaza si se îndreapta si se nevoieste spre toata virtutea buna si spre toata lucrarea dreptatii, gata totdeauna sa faca cu râvna voia lui Dumnezeu.

3. Asa dar, iubite fiule, având, prin harul lui Hristos, ca pe o înțelepciune fireasca, aceasta meditatie si gândire sanatoasa, pastreaz-o totdeauna în tine. Sa nu te lasi coplesit de uitarea pierzatoare, nici împiedecat de nepasarea, care face mintea desarta si o abate de la viata; sa nu-ti lasi cugetarea întunecata de nestiinta, care e pricina tuturor relelor, nici amagita de negrija, care e tot ce poate fi mai râu; sa nu te lasi târât de placerea trupului, nici biruit de lacomia pântecelui; sa nu te lasi cu mintea robita de pofta, nici sa nu lucrezi în tine spurcaciunea prin învoirea cu gândurile desfrânate. În sfârșit sa nu întristezi si sa nu te lasi întristat pentru vreo pricina trista si nefericita, care sa te faca sa îngramadesti amintiri de gânduri rele împotriva aproapelui, încât sa te pomenesti abatut de la rugaciunea curata catre Dumnezeu si sa-ti lasi mintea robita, privind cu gând salbatec pe fratele tau, care are acelasi suflet. Caci prin aceasta constiinta îți va fi înlantuia de purtarea nesocotita a

cugetului trupesc si de duhurile rele, carora ai fost predat spre pedeapsa pâna la o vreme; si anume pâna când mintea, sfârșita în toate privintele si copleșita de întristare si de molesire, dupa ce a pierdut sporul dupa Dumnezeu pentru pricinile de mai înainte, va începe iarasi, cu multa smerenie, sa ia de la capat calea mântuirii. În felul acesta, ostenindu-se mult în rugaciuni si în privegheri de toata noaptea si împrăștiind pricinile amintite prin smerenie si marturisire catre Dumnezeu si catre aproapele, ea începe iarasi viata de înfrânare. Si luminata de luminile cunostintei evanghelice, ea cunoaste atunci, cu harul lui Dumnezeu, ca cel ce nu s-a predat pe sine desavârsit crucii, în cuget de smerenie, si nu s-a aruncat pe sine la picioarele tuturor, ca sa fie calcat, înjosit si dispretuit, nedreptatit, batjocorit si luat în râș, iar el sa le rabde toate acestea cu bucurie si sa nu pretinda pe seama sa cătusi de putin lucrurile omenesti: slava sau cinste, sau lauda sau placere de mâncare, de bautura, sau de haina, nu se poate face creștin adevărat.

4. Deci stând în fata noastra asemenea lupte, nevoite si cununi ale evlaviei, pâna când ne vom batjocori cu înfatisarea prefacuta a evlaviei, slujind Domnului doar la aratare, încât altfel suntem socotiti între oameni si altfel ne descoperim Domnului, care cunoaste cele ascunse? Caci în vreme ce suntem socotiti de altii sfinti, ne aflam înca salbăteci dupa naravuri; având chip de evlavie, n-am dobândit înca puterea ei înaintea lui Dumnezeu; socotiti de multi feciorelnici si curati, înaintea Celui ce cunoaste cele ascunse suntem întinati înăuntru de necurățiile gândurilor desfrânate si înnoroiati de miscarile patimilor. Si pentru prefacuta noastra nevoita de acum, Suntem robii laudelor omenesti si ne orbim mintea. Deci pâna când vom umbla în desertăciunea mintii, neprimind înțelepciunea evanghelică, prin care putem cunoaste vietuire ceruta de constiinta, ca sa o urmăm cu sârguinta si sa aflăm si îndrăznirea constiintei?

Pâna când ne mai rezemăm înca pe dreptatea paruta a omului din afara, în lipsa adevăratei cunostinte, si ne amăgim Pe noi însine cu îndeletnicirile din afara, vrând sa placem oamenilor si vrând slavi, cinstiri si laude de la ei

Caci va veni desigur Cel ce descopere cele ascunse ale întunerecului si da la iveala sfaturile inimilor, Judecătorul care nu greșeste si care nu se lasă rusinat de bogat, nici nu se milostiveste de sarac, care da la o parte înfatisarea de din afara si scoate la aratare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au vietui potrivit cu constiinta, în fata îngerilor si înaintea Tatalui Sau, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefacatorie si au aratat numai oamenilor o paruta buna vietuire si s-au bizuit pe aceasta în desert, amăgindu-se nebuneste pe ei însisi, îi va da pe fata înaintea Bisericii Sfintilor si a toata oastea cerească, ca apoi săi trimită rusinati cumplit în întunerecul cel mai din afara, asemenea fecioarelor nebune pentru ca si acestea si-au pazit fecioria din afara a trupului, dat fiindcă întru nimic n-au fost învinovățite în privinta aceasta, ba au avut în parte si untdelemn în candelile lor, adica au fost partase si de oarecari virtuti si ispravi din afara si de oarecari dureri. De aceea candelile lor au si ars pâna la o vreme. Dar din pricina negrijii, neștiintei si a trândăviei, n-au fost cu prevedere si n-au cunoscut cu de-a-manuntul roiul patimilor ascunse înăuntru si puse în lucrare de duhurile rele. Din aceasta pricina cugetarea lor a fost stricata de înrâuririle vrajmăse, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Si așa au fost amăgite într-ascuns si biruite de pizma cea a tot rea, de ciuda care uraste binele, de vrajba, de gâlceava, de ura, de mânie, de amarăciune, de pomenirea râului, de fatarnicie, de furie, de mândrie, de slava desarta, de dorinta de-a placea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de

trândavire, de pofta trupeasca ce trezeste în gânduri voluptatea, de necredinta, de lipsa de temere, de lasitate, de întristare, de împotrivire, de molesire, de somn, de înalta parere de sine, de vointa de-a se scuza, de îngâmfare, de laudarosenie, de nesaturare, de risipa, de zgârcenie, de deznadejdea care-i mai cumplita decât toate, si de celelalte miscari subtiri ale pacatului. Ele socoteau ca si lucrarea faptelor bune sau vietuirea cuvioasa se înfaptuieste cu puteri omenesti si de aceea cautau sa culeaga laude de la oameni. Din aceasta pricina chiar daca au fost partase de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava desarta si placerea de la oameni. împartasindu-se si de alte patimi, ele au amestecat în purtarile bune cugetele rele si trupesti. De aceea le-au facut necurate si neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-se de bucuria Mirelui si fiind lasate afara de nunta cereasca.

5. Cugetând deci la acestea, cântarindu-le si probându-le, sa cunoastem si sa înțelegem în ce stare ne aflam, ca, pâna mai avem înca vreme de pocainta si de întoarcere, sa ne îndreptam pe noi însine. Aceasta pentru ca faptele noastre cele bune, fiind savârsite cu curatenie, sa fie adevarate si curate, neamestecate cu cugetul trupesc, ca sa nu fie respinse ca o jertfa patata din lipsa temerii, grijii si a cunostintei adevarate si ca nu cumva sa rabdam osteneala fecioriei, a înfrânării, a privegherii, a postului si a relei patimiri si sa ne cheltuim zilele vietii, si totusi, pentru pricinile mai-nainte pomenite ale patimilor, parutele noastre dreptati sa fie aflate ca o jertfa patata si sa nu fie primita de Hristos, Arhiereul ceresc.

Asadar, o fiule, cine vrea sa ia crucea si sa-I urmeze lui Hristos, prin neînțetata cercetare a gândurilor de sine, prin multa grija pentru mântuire, prin înțelegere si multa sârguinta Pentru Dumnezeu si prin întrebarea slujitorilor lui Dumnezeu, care sunt de acelasi suflet si de acelasi gând si care poarta aceeasi lupta, trebuie sa-si sporeasca, înainte de toate cunostinta si înțelegerea. Aceasta din motivul ca nu cumva, nestiind pe unde si cum umbla, sa calatoreasca în întunec, lipsit de lumina sfesnicului. Caci cel ce calatoreste dupa socoteala sa, fara cunostinta evanghelica si fara calauzirea cuiva, de multe se împiedeca si cade în multe gropi si curse ale celui rau, mult rataceste si prin multe primejdii trece si nu stie la ce tinta va ajunge. Pentru ca sunt destui care au trecut prin multe osteneli si nevointe si au rabdat pentru Dumnezeu rele patimiri si scârbe multe. Dar prin faptul ca au umblat dupa socoteala lor si n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul apropiatului, aceste osteneli ale lor au ramas desarte si fara rost.

6. Tu deci fiule iubite, precum ti-am spus la începutul acestui cuvânt de povatuire, nu uita binefacerile iubitorului de oameni Dumnezeu, de care ai avut parte, lasându-te furat de pacat si de nepasare. Ci punând înaintea ochilor tai binefacerile de care te-ai împartasit de la începutul vietii tale si pâna acum, fie trupesti, fie duhovnicesti, zaborveste cu gândul la ele, dupa cum s-a spus: "Nu uita toate binefacerile Lui"¹. Fa aceasta pentru ca inima sa ti se miste cu usurinta spre frica lui Dumnezeu si spre dragoste, ca sa-1 întorci în schimb, dupa putere, o viata curata, o petrecere virtuasa, o constiinta cucernica, o judecata cumpanita, o credinta dreapta, un cuget smerit si, simplu vorbind, sa te poti darui întreg lui Dumnezeu. Caci rusinându-te de amintirea atâtor bunatati, de care te-ai bucurat din partea Stapânului bun si de oameni iubitor, inima ta se va umplea de dragostea si de dorul Lui printr-o miscare pornita chiar din ea însasi, mai bine zis conlucrând si darul de sus. Pentru ca îti vei da seama ca lucrurile minunate, pe care nu le-a facut altora cu mult mai buni, ti le-a facut tie, prin iubirea Sa de oameni cea negraita.

Sileste-te, asa dar, sa pastrezi neîncetat în amintire toate binefacerile daruite tie de Dumnezeu. Dar mai ales aminteste-ti neîncetat de harul acela mare si minunat si de acea binefacere de care ti-a facut parte, cum ne-ai povestit, pe când calatoreai împreuna cu mama ta de la Locurile Sfinte la Constantinopol, când s-a pornit acea furtuna înfricosata si nestapânita si acel vârtej mare în vreme de noapte, în urma caruia toti cei din corabie, împreuna cu corabierii si cu mama ta, au pierit în adânc. Aminteste-ti ca singur tu cu alti doi ati scapat atunci, fiind aruncati ca printr-o minune dumnezeiasca de valurile marii la tarm. Aminteste-ti apoi cum ti s-a rânduit sa vii dupa aceea la Ancyra, unde ai fost primit cu dragoste parinteasca de cineva, si te-ai însotit pe urma cu prea evlaviosul fiu Epifanie, ca amândoi calauziti de un cuvios barbat, sa veniti la calea adevarului si sa fiti primiti de niste sfinti slujitori ai lui Dumnezeu ca fii adevarati.

7. Pentru toate aceste mari binefaceri daruite tie de Dumnezeu, cu ce lucru vrednic de ele ai putea sa multamesti Celui ce a chemat sufletul tau la viata vesnica? Caci tu, dupa dreptate, nu mai trebuie sa-ti traiesti tie, ci lui Hristos care a murit si a înviat pentru tine,¹ având sa vietuiesti întru toata virtutea dreptatii, sa împlinesti toate poruncile si sa cauti "care este voia cea buna, desavârsita si bineplacuta lui Dumnezeu",² silindu-te cu toata puterea sa urmezi ei.

Drept aceea, fiule supune-ti tineretea ta Cuvântului lui Dumnezeu, asa cum însusi Cuvântul o cere: "Trupul tau preda-1 jertfa vie, sfânta, bineplacuta lui Dumnezeu, slujba cuvântatoare". Tot mustul poftei trupesti svânta-1 si usca-1 cu mâncare putina, cu bautura putina si cu privegheri de toata noaptea, ca sa spui si tu din inima: "Facutu-m-am ca o piele atârната la fum; dar dreptatile tale nu le-am uitat",³ si cunoscând ca esti al lui Hristos, rastigneste-ti trupul, dupa cuvântul Apostolului, dimpreuna cu patimile si cu poftetele lui;³ si omoara-ti madularile omului pamântesc,⁴ adica nu numai lucrarea desfrânării, ci si necuratia lucrata de duhurile-rele în trupul tau.

Ba cel ce asteapta cununa fecioriei adevarate, neîntinate si desavârsite, nu-si poarta lupta numai pâna aci, ci, urmând învataturii apostolesti, se lupta sa omoare pâna si icoana si miscarea patimii. Dar nici cu atâta nu se multumeste acela care, cuprins de o puternica dragoste, vrea sa se salasluiasca în trupul sau fecioria îngereasca si neprihanita, ci se roaga ca si însasi amintirea simpla a poftetei sa fie stinsa, chiar daca se iveste numai în minte ca o adiere de gând, fara miscarea si lucrarea patimei trupesti. Iar la aceasta stare e cu putinta sa se ajunga, daca peste tot se învrednicesc vreunii cu asemenea har, numai prin ajutorul de sus si prin puterea si darul Duhului.

Astfel, cel ce asteapta cununa fecioriei curate, nemateriale si neprihanite, își rastigneste trupul prin osteneli si nevointe si își omoara madularele omului pamântesc prin înfrânare staruitoare si rabdatoare, stricând pe omul cel din afara, subtiindu-1, scorojindu-l si facându-1 numai schelet. Aceasta pentru ca, prin credinta si lupte si prin lucrarea harului, omul dinlauntru sa se înnoiasca,⁵ înaintând din zi în zi spre tot mai mult bine, crescând în dragoste, împodobindu-se cu blândete, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununându-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întarindu-se întru bunatate, învaluindu-se în frica lui Dumnezeu, luminându-se prin întelegere si cunostinta, stralucind de întelepciune si calauzit de smerenie.

Iar înnoindu-se mintea prin Duhul cu acestea și cu alte asemenea virtuți, descoperă în sine pecetea chipului dumnezeiesc, înțelege frumusețea spirituală și negrita a asemanării cu Domnul și patrunde bogăția legii launtrice a înțelepciunii, care îl învătă și se lasă învățată de la sine.

Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, și îngrasă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte; iar mintea înnoește-ți-o cu virtuțile mai înainte însirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrasat cu felurite mâncări și cu bautura de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupești, iar mintea e robită de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivescă plăcerilor trupului. Căci îngramadirea sângelui pricinuieste împrăștierea duhului. Mai ales bautura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lucrarea patimei dinauntru și din bautura de vin, turnată din afara, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului și să alunge de la sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din strapungerile inimii și să aducă în ea întunecare și împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la saturarea de apă să nu se gândească. Căci putinatatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduim și hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te și sfatuindu-te cu dragoste, ți le dam ca pe o socotintă și cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată și în cumpătarea deplină, lăsând la slobodă ta alegere să faci ce vrei.

8. Să vorbim acum puțin și despre patima neratională a mâniei, care pustiiește, zapacește și întuneca tot sufletul, și-1 arată pe om asemenea fiarelor în vremea miscării și lucrării ei mai ales pe cel ce aluneca lesne și repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întărește și se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amaraciunii, al supărării și al mâniei, cu apa puturoasă a mândriei, înfloreste și înfrunzeste îmbelsugat și aduce mult rod al faradelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborâtă, până ce are ca sprijin și întărire, temelie mândriei. Dacă vrei, asadar, să se usuce în tine arborele faradelegii (adecă patima amaraciunii, a mâniei și a supărării) și să se facă neroditor, ca venind seacă Duhului să-1 taie și să-1 arunce în foc cum zice Evanghelia, și să-1 scoată afara împreună cu toată rautatea; și dacă vrei să se darâmă și să se surpe casa faradelegii, pe care cel rău o zidește cu viclesug în suflet (și o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini "întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri și de cuvinte referitoare la cele materiale și ridicând în suflet o clădire a rautății, careia îi pune ca sprijin și întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândești cine a fost El și ce s-a făcut pentru noi, și din ce înalțimi de lumină a dumnezeirii, - descoperită după putința fiintelor de sus și slavită în ceruri de toată firea ratională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătoriilor, Stapânilor, Heruvimilor și Serafimilor și a nenumitelor Puteri spirituale, ale caror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrita Să bunătate, asemanându-se într-o nouă, celor ce se așează în întuneric și în umbra morții" și ajunsesem robi prin calcarea lui Adam fiind stapâniti de vrajmas prin lucrarea patimilor.

9. Căci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricosă și stapâniti fiind de moartea nevăzută și vicleană, nu s-a rusinat de noi Stapânul întregii firi văzute și nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine și luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară și sub osânda dumnezeiască, "s-a făcut într-o

toate asemenea noua, afara de pacat",² adica afara de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru pacatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; "Cuvântul trup s-a făcut",³ ca trupul să se facă Cuvânt; "fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui";⁴ s-a făcut asemenea noua din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoiește, prin harul și puterea Duhului, omul zidit cu adevărat după chipul și asemanarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârșite, care arunca afara frică,⁵ nemaiputând să cada niciodată. Căci "dragostea niciodată nu cade",⁶ fiindcă "dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste în Dumnezeu rămâne".⁷ De această măsură s-au învrednicit Apostolii și cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute și s-au înfățișat pe ei desăvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârșită, în toată viața lor.

Gândește-te, asadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrita Sa iubire de oameni; adică la salasluirea în Maica lui Dumnezeu-Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nașterea din femeie, la creșterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în râs, la, bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bataie (de joc, la hlamida roșie, la cununa de spini, la osândirea lui de către capetenii, la strigatul Iudeilor celor faradelege, și de același neam cu El, împotriva lui: "Ia-L, ia-L, rastigneste-L", la cruce, la piroane, la sulita, la adaparea cu otet și fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau și ziceau: "De esti Fiul lui Dumnezeu, pogoara-te de pe cruce și vom crede tie",² și la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: la rastignire, la moarte, la așezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; pe urma la roadele patimilor, care și cât de mari au fost: la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la sederea de-a dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce-o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: "Aceasta să se cugete în voi, ceea ce și în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu rapire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemanarea omului făcându-se și la înfățișare aflându-se ca omul; și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea și Dumnezeu L-a preînălțat pe El și i-a daruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământesti și al celor de desubt",... și următoarele. Iată la ce slava și înaltime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut cu, pricinile mai înainte spuse.

10. Prin urmare, de vei păstra în inimă ta fără uitare, cu dragoste și cu simțire aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amaraciunii, a mâniei și a supărării. Căci temeliiile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi se va surpa ușor și de la sine toată clădirea faradelegii, adică a mâniei și a supărării. Căci ce inimă aspră și împietrită nu se va frânge de va avea neconținut în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia născut pentru noi și amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenuse și pulbere de calcat de către toți oamenii? Iar dacă se va smeri și se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot așa de vadit e că uitarea acestor gânduri folositoare și de viață facătoare, și sora ei lenea, și ajutoarea tovarasă lor neștiința, care sunt patimile cele mai adânci și launtrice, mai greu de surprins și de îndreptat, care și întuneca sufletul cu multa grijă, fac să se încuibeză și să lucreze în el și celelalte patimi, întru cât sadesc nepăsarea și

alunga frica de pacate, pregatind drum si lucrare usoara fiecarei patimi. Caci odata ce sufletul e acoperit de uitarea atotpacatoasa, de lenea stricacioasa si de nestiinta, maica si doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipeste cu usurinta de tot ce se vede, se cugeta sau se aude. De pilda de va vedea frumuseti de femeie, îndata se va rani de pofta trupeasca. Si asa succedându-se amintirile lucrurilor primate cu patima si cu placere, zugravesc din nou înauntrul sufletului icoanele lor, prin întiparirea întelesurilor si a gândului pacatos. Iar urmarea este ca întineaza mintea patimasa si nenorocita prin lucrarea duhurilor rele.

11. Apoi si trupul daca e gras si tânar, sau plin de must, când e atâtat de amintiri cauta sa împlineasca cu patima cele cuprinse în ele, fiind împins de pofta, sau savârseste uneori necuratii în vis ori în somn. Caci chiar daca nu a avut cineva amestecare cu femeia la aratare si e socotit cast, feciorelnic si curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat si necumpatat; si pe dreptate va fi osândit in ziua aceea, de nu va plânge si nu se va tângui, topindu-si trupul necontentit cu posturi, privegheri si rugaciuni, iar mintea lecuindu-si-o si îndreptându-si-o prin amintiri sfinte si prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocainta cuvenita lui Dumnezeu, înaintea caruia a si cugetat si facut relele. Fiindca nu minte glasul care a zis: "Iar eu va zic voua: tot cel ce priveste la femeie spre a o pofti pe ea, a si preacurvit cu ea în inima sa",¹ De aceea e de folos tânarului sa nu se întâlneasca, de e cu putinta, de loc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, sa vietuiasca despartit chiar si de oameni, caci atunci poarta razboiul mai usor si îl cunoaste mai bine; mai ales daca va fi cu luare aminte la sine însusi si va petrece în cumpatate, cu putina bautura de apa, în priveghere multa si rugaciuni, si se va sili sa fie împreuna cu Parinti duhovnicesi încercati, lasându-se înteleptit si calauzit

Caci e primejdios lucru a fi cineva singur, fara martori, se calauzi dupa voia sa si a convietui cu cei neîncercati în razboiul duhovnicesc. Unii ca acestia sunt biruiti de alte feluri de razboaie. Caci multe sunt mestesugirile pacatului si se tin bine ascunse; si felurite curse si-a întins vrajmasul pretutindeni. De aceea, daca e cu putinta, e bine sa te silesti si sa te straduiesti a fi sau a te întâlni neîncetat cu barbati cunoscatori. În felul acesta, desi nu ai tu însuti faclia adevaratei cunostinte, fiind înca nedesavârsit cu vârsta duhovniceasca si prunc, dar însotindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întunerec, nu te vei primejdi de lanturi si de curse si nu vei cadea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întunerec si rapesc si ucid pe cei ce umbla în el fara faclia spirituala a cuvântului dumnezeiesc.

12. Stiu ca vrei si tu, fiule, sa dobâdesti înauntrul tau faclia luminii întelegatoare si a cunostintei duhovnicesi, ca sa poti umbla fara sa te poticnesti în cea mai adâncă noapte a veacului acestuia, si pasii sa-ti fie îndreptati de Domnul. Caci ai dorit foarte tare cale Evangheliei, dupa cuvântul prorocesc, adica sa urmezi cu credinta înfocata poruncilor evanghelice mai desavârsite si sa te faci partas, prin dorinta si rugaciune, la patimile Domnului. De aceea, am sa-ti arat o metoda minunata si o regula a chipului duhovnicesc de viata. Ea nu are lipsa de osteneala si de nevointa trupeasca, ci de osteneala sufleteasca, de supravegherea mintii si de un cuget atent, care e ajutat de frica si de dragostea lui Dumnezeu. Prin aceasta metoda vei putea cu usurinta sa pui pe fuga multimea vrajmasilor, asemenea fericitului David, care a rapus pe un urias al celor de alt neam prin credinta si încredere în Dumnezeu, si asa a pus pe fuga cu usurinta, împreuna cu poporul sau, zecile de mii

Tinta cuvântului nostru este sa atraga atentia asupra celor trei uriasi puternici si tari ai celor de alt neam, pe care se reazama toata puterea potrivnica a lui Holofern cel spiritual. Daca acestia vor fi rapusi si ucisi toata puterea duhurilor necurate va slabi cu usurinta, pâna se va topi cu totul. Cei trei uriasi ai celui rau, care sunt socotiti ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: nestiinta, maica tuturor relelor; uitarea, sora împreuna lucratoare si slujitoarea ei, si nepasarea trândava, care tese vestmântul si acoperemântul norului negru asezat peste suflet si care le sprijina pe amândoua, le întareste, le sustine si sadeste în sufletul cel fara grija raul înradacinat si statornic. Prin nepasarea trândava, prin uitare si prin nestiinta se întaresc si se maresc proptelele celorlalte patimi. Caci ajutându-se întreolalta si neputând sa fiinteze fara sa se sustina una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrajmasului si capetenii puternice ale celui rau. Prin ele se întareste si pe ele se reazama toata oastea duhurilor rautatii, ca sa-si poata duce la îndeplinire planurile. Fara ele nu se pot sustine nici cele mai-nainte spuse.

13. De vrei, asadar, sa dobândesti biruinta împotriva patimilor mai-nainte pomenite si sa pui pe fuga usor multimea vrajmasilor spirituali de alt neam, aduna-te în tine însuti prin rugaciune si prin ajutorul lui Dumnezeu. Patrunczând astfel în adâncurile inimii, cauta urma acestor trei uriasi puternici ai diavolului, adica a uitarii, a nepasarii trândave si a nestiintei, care sunt propteaua dusmanilor spirituali de alt neam si pe sub care furisându-se celelalte patimi ale rautatii, lucreaza, vietuiesc si prind putere în inimile celor iubitori de placere si în sufletele neînvatate. Si prin multa atentie si supraveghere a mintii, folosindu-te si de ajutorul de sus, vei afla relele cunoscute celorlalti si, socotite ca nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricacioase decât celelalte. Iar prin armele dreptatii, care sunt contrare lor, adica prin amintirea cea buna, cari e pricina tuturor bunatatilor, prin cunostinta luminata, prin care sufletul, priveghind alunga de la sine întunerecul nestiintei, si râvna cea buna, care îndruma si zoreste sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugaciune, si cerere, vitejeste si barbateste pe cei trei uriasi mai sus pomeniti ai vrajmasilor spirituali. Prin amintirea cea prea buna, cea dupa Dumnezeu, socotind totdeauna "câte sunt adevarate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie ca e virtute, fie ca e lauda",¹ vei alunga de la tine uitarea atotpacatoasa; prin, cunostinta luminata si cereasca vei nimici nestiinta pierzatoare. A întunerecului; iar prin râvna atotvirtuoasa si prea buna, vei scoate afara nepasarea trândava, care lucreaza în suflet pacatul necredintii în Dumnezeu, înradacinat acolo. De vei câstiga virtuti, nu prin simpla vointa a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu si cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multa atentie si rugaciune, vei putea sa te izbavesti de cei trei uriasi mai-nainte pomeniti ai celui viclean. Caci armonia cunostintei adevarate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu si cu râvna cea buna, când va fi silita sa staruie în suflet, prin harul lucrator, si va fi pazita cu grija, va sterge din el urmele uitarii, ale nestiintei si ale nepasarii trândave si le va reduce la neniinta, iar pe urma va împarati în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos, caruia fie slava si stapânirea în vecii vecilor, Amin.

Sfântul CASIAN ROMANUL

Catre Episcopul Castor Despre cele opt gânduri ale rautatii1

Dupa ce mai înainte am alcatuit cuvântul despre rânduielele chinovilor, de data aceasta, nadajduind iarasi în rugaciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale rautatii, adica despre cel al lacomiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întristarii, al trândaviei, al slavei desarte si al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui .

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotrivesc îmbuibarii pântecelui; apoi despre chipul posturilor si despre felul si cantitatea bucatelor. Iar acestea nu de la noi le vom spune, ci dupa cum le-am primit de la Sfintii Parinti. Acestia n-au lasat un singur canon de postire, nici un singur chip al împartasirii de bucate, nici aceeasi masura pentru toti. Fiindca nu toti au aceeasi tarie si aceeasi vârsta; apoi si din pricina slabiciunii unora, sau a unei deprinderi mai gingase a trupului, însa un lucru au rânduit tuturor: sa fuga de îmbuibare si de saturarea pântecelui. Iar postirea de fiecare zi au socotit ca este mai folositoare si mai ajutatoare spre curatie, decât cea de trei sau de patru zile, sau decât cea întinsa pâna la o saptamâna. Caci zic: cel ce peste masura întinde postirea, tot peste masura se foloseste adeseori si de hrana. Din pricina aceasta se întâmpla ca uneori, din covârsirea postirii, slabeste trupul si se face mai trândav spre slujbele cele duhovnesti; iar alteori, prin prisosul mâncarii, se îngreuiaza si face sa se nasca în suflet nepasare si molesire. Au cercat Parintii si aceea ca nu tuturor le este potrivita mâncarea verdeturilor sau a legumelor si nici posmagul nu-1 pot folosi ca hrana toti. Si au zis Parintii ca unul mâncând doua litre de pâine e înca flamând, iar altul mâncând o litra, sau sase uncii, se satura. (Uncia este uncia romana: 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai înainte, le-a dat tuturor o singura regula pentru înfrânare: sa nu se amageasca nimeni cu saturarea pântecelui si sa nu se lase furat de placerea gâtlejului. Pentru ca nu numai deosebirea felurilor, ci si marimea cantitatii mâncarurilor face sa se aprinza sagetile curviei. Caci cu orice fel de hrana de se va umplea pântecele, naste samânta desfrânarii; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea sa se îmbete, ci si saturarea de apa, precum si prisosul a orice fel de hrana o moleseste si o face somnoroasa. În Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au adus prapadul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Prorocul. Slabiciunea trupului nu dauneaza curatiei inimii, când dam trupului nu ceea ce voieste placerea, ci ceea ce cere slabiciunea. De bucate numai atât sa ne slujim, cât sa traim, nu ca sa ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu masura si cu socoteala, da trupului sanatatea, nu îi ia sfintenia. Regula înfrânarii si canonul asezat de Parinti, acesta este: Cel ce se împartaseste de vreo hrana sa se departeze de ea pâna mai are înca pofta si sa nu astepte sa se sature. Iar Apostolul zicând: "Grija trupului sa nu o faceti spre pofta", n-a oprit chivernisirea cea trebuincioasa a vietii, ci grija cea iubitoare de placeri. De altfel pentru curatia desavârsita a sufletului nu ajunge numai retinerea de la bucate, daca nu se adauga la ea si celelalte virtuti. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul si prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea de la iubirea de argint calauzeste sufletul spre curatie, când înseamna nu numai lipsa banilor, ci si lipsa poftei de-a-i avea. Retinerea de la mânie, de la întristare, de la slava desarta si mândrie, înfaptuieste curatia întreaga a sufletului. Iar curatia partiala a sufletului, cea a neprihanirii adeca, o înfaptuiesc în chip deosebit înfrânarea si postul. Caci este cu neputinta ca cel ce si-a saturat stomacul sa se poata lupta în cuget cu dracul curviei. Iata de ce lupta noastra cea dintâi trebuie sa ne fie înfrânarea stomacului si supunerea trupului nu

numai prin post, ci si prin priveghere, osteneala si cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad si la dorul dupa împaratia cerurilor.

II. Despre duhul curviei si al poftei trupesti

A doua lupta o avem împotriva duhului curviei si al poftei trupesti. Poftea aceasta începe sa supere pe om de la cea dintâi vârstă. Mare si cumplit razboi este acesta si lupta îndoita cere. Caci acest razboi este îndoit, aflându-se si în suflet si în trup. De aceea trebuie sa dam lupta din doua parti împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea desavârsitei neprihaniri si adevaratei curatii, de nu se va adauga si zdrobirea inimii si rugaciunea întinsa catre Dumnezeu si cetirea deasa a Scripturilor si osteneala si lucrul mâinilor, care abia împreuna pot sa opreasca cele neastâmparate ale sufletului si sa-1 aduca înapoi de la nalucirile cele de rusine. Mai înainte de toate însa, foloseste smerenia sufletului, fara de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci de la început trebuie pazita inima cu toata strajuirea de gândurile murdare, "Caci dintru aceasta purced, dupa cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii" si celelalte. Deoarece si postul ni s-a rânduit de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci si spre trezvia mintii, ca nu cumva, întunecându-se de multimea bucatelor, sa nu fie în stare sa se pazeasca de gânduri.

Deci nu trebuie pusa toata stradania numai în postul cel trupesc, ci si în meditatie duhovniceasca, fara de care e cu neputinta sa urcam la înaltimea neprihanirii si curatiei adevarate. Se cuvine asadar, dupa cuvântul Domnului, "sa curatim mai întâi partea cea dinlauntru a paharului si a blidului, ca sa se faca si cea din afara curata". De aceea sa ne sârguim, cum zice Apostolul, "a ne lupta dupa lege si a lua cununa" dupa ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea si nevointa noastra, ci în ajutorul Stapânului nostru Dumnezeu. Caci dracul acesta nu înceteaza de a razboi pe om, pâna nu va crede omul cu adevarat ca nu prin straduinta si nici prin osteneala sa, ci prin acoperământul si ajutorul lui Dumnezeu se izbaveste de boala aceasta si se ridica la înaltimea curatiei. Fiindca lucrul acesta este mai presus de fire si cel ce a calcat întarâtările trupului si placerile lui ajunge într-un chip oarecare afara din trup. De aceea este cu neputinta omului (ca sa zic asa) sa zboare cu aripile proprii la aceasta înalta si cereasca cununa a sfinteniei si sa se faca urmator îngerilor, de nu-1 va ridica de la pamânt si din noroi harul lui Dumnezeu. Caci prin nici o alta virtute nu se aseamana oamenii cei legati cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupesti, decât prin neprihanire. Printr-aceasta, înca pe pamânt fiind si petrecând, au, dupa cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.

Iar semnul ca au dobândit desavârsit aceasta virtute, îl avem în aceea ca sufletul chiar si în vremea somnului nu ia seama la nici un chip al nalucirii de rusine. Caci desi nu se socoteste pacat o miscare ca aceasta, totusi ea arata ca sufletul boieste înca si nu s-a izbavit de patima. Si de aceea trebuie sa credem ca nalucirile cele de rusine ce ni se întâmpla în somn, sunt o dovada a trândaviei noastre de pâna aci si a neputintei ce se afla în noi, fiindca scurgerea ce ni se întâmpla în vremea somnului face aratata boala ce sade tainuita în ascunzisurile sufletului. De aceea si Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzisurile sufletului, unde stie ca stau si pricinile boalei,

zicând: "Cel ce cauta la muiere spre a o pofti pe dânsa, a si preacurvit cu ea întru inima sa". Prin aceasta a îndreptat nu atât ochii cei curiosi si desfrânati, cât sufletul cel asezat înauntru, care foloseste rau ochii cei dati de Dumnezeu spre bine. De aceea si cuvântul înțelepciunii nu zice: "Cu toata strajuirea pazeste ochii tai", ci: "Cu toata strajuirea pazeste inima ta"³, aplicând leacul strajuirii mai ales aceleia care foloseste ochii spre ceea ce voieste. Asadar aceasta sa fie paza cea dintâi a curatiei noastre: de nu va veni în cuget amintirea vreunei femei, rasarita prin diavoleasca viclenie, bunaoara a maicii, sau a surorii, sau a altor femei cucernice îndata sa o alungam din inima noastra, ca nu cumva, zabovind mult la aceasta amintire, amagitorul celor neiscusiti sa rostogoleasca cugetul de la aceste fete la naluciri rusinoase si vatamatoare. De aceea si porunca data de Dumnezeu primului om ne cere sa pazim capul sarpelui¹, adica începutul gândului vatamator prin care acela încearca sa se serpuiasca în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima rasarire a gândului, sa primim si celalalt trup al sarpelui, adica învoirea cu placerea si prin aceasta sa duca apoi cugetul la fapta neîngaduita. Ci trebuie, precum este scris: "în dimineti sa ucidem pe toti pacatosii pamântului",² adica prin lumina cunostintei sa deosebim si sa nimicim toate gândurile pacatoase de pe pamânt, care este inima noastra, dupa învatatura Domnului; si pâna ce sunt înca prunci, fiii Vavilonului, adica gândurile viclene, sa-i ucidem, zdrobindu-i de piatra³, care este Hristos. Caci de se vor face barbati prin învoirea noastra, nu fara mare suspin si grea osteneala vor fi biruiti. Dar pe lângă cele zise din dumnezeiasca Scriptura, bine este sa pomenim si cuvinte de ale Sfintilor Parinti. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Cezareei Capadociei, zice: "Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt". El stia ca darul fecioriei nu se dobândește numai prin departarea cea trupeasca de muere, ci si prin sfintenia si curatia sufletului, care se câstiga prin frica lui Dumnezeu. Mai zic Parintii si aceea ca nu putem câstiga desavârsit virtutea curatiei, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastra adevarata smerenie a cugetului; nici de cunostinta adevarata nu ne putem învrednici, câta vreme patima curviei zaboveste în ascunzisurile sufletului. Dar ca sa desavârsim întelesul neprihanirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului si vom pune capat cuvântului: "Cautati pacea cu toata lumea si sfintirea, fara de care nimeni nu va vedea pe Domnul"¹. Ca despre aceasta graieste, se vede din cele ce adauga, zicând: "Sa nu fie cineva curvar sau lumet ca Esau".² Pe cât este asadar de cereasca si de îngereasca virtutea sfinteniei, pe atât este de razboita cu mai mari bântuieli de potrivnici. De aceea suntem datori sa ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci si cu zdrobirea inimii si cu rugaciuni dese împreunate cu suspine, ca sa stingem cuptorul trupului nostru, pe care împaratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin atârările poftei, cu roua venirii Sfântului Duh. Pe lângă acestea, arma foarte tare pentru acest razboi avem privegherea cea dupa Dumnezeu. Caci precum paza zilei pregatește sfintenia noptii, asa si privegherea din vremea noptii deschide sufletului calea catre curatia zilei.

III. Despre iubirea de argint

A treia lupta o avem împotriva duhului iubirii de argint. Razboiul acesta este strain si ne vine din afara firii, folosind necredinta monahului. De fapt atârările celorlalte patimi, adica a mâniei si a poftei, își iau prilejurile din-trup si își au oarecum începutul în rasadul firii, de la nastere. De aceea sunt biruite abia dupa vreme îndelungata. Boala iubirii de argint însa, venind din afara, se poate taia mai usor, daca este silinta si luare aminte. Dar de nu e bagata în seama, se face mai pierzatoare decât celelalte patimi si mai cu anevoie de înfrânt. Caci e "radacina tuturor rautatilor",³ dupa Apostolul. Sa bagam numai de seama: îmboldirile cele firesti ale trupului se vad nu numai la copii,

în care nu este încă cunostinta binelui si a răului, ci si la pruncii cei prea mici si sugaci care nici urma de placere nu au în ei, însa îmboldirea fireasca arata ca o au. De asemenea observam la prunci si acul mâniei, când îi vedem porniti asupra celui ce i-au nacajit. Iar acestea le zic, nu ocarând firea ca pricina a pacatului (sa nu fie), ci ca sa arat ca mânia si pofta au fost împreunate cu firea omului de catre însusi Ziditorul cu un scop bun, dar prin trândavie aluneca din cele firesti ale trupului în cele afara de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost lasata de Ziditorul spre nasterea de prunci si spre continuarea neamului omenesc prin coborâre unii de la altii, nu spre curvie. Asemenea si imboldul mâniei s-a semanat în noi spre mântuire, ca sa ne mâniem asupra pacatului, nu ca sa ne înfuriem asupra aproapelui. Prin urmare nu firea în sine e pacatoasa, chiar daca o folosim noi rau. Sau vom învinovati pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuintare necesara si folositoare e vinovat, daca cel ce l-a primit îl foloseste pentru ucidere?

Am spus acestea, vrând sa aratam ca patima iubirii de argint nu~si are pricina în cele firesti, ci numai în voia libera cea foarte rea si stricata. Boala aceasta când gaseste sufletul caldicel si necredincios, la începutul lepadarii de lume, strecoara într-însul niscai pricini îndreptatite si la parere binecuvântate ca sa opreasca ceva din cele ce le are. Ea îi zugravesce monahului în cuget batrânete lungi si slabiciune trupeasca si-i sopteste ca cele primite de la chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici macar când este sanatos; apoi ca nu se poarta acolo grija de bolnavi, ci sunt foarte parasiti si ca de na va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoara în minte gândul ca nici nu va putea ramâne multa vreme în manastire, din pricina greutatii îndatoririlor si a supravegherii amanuntite a Parintelui. Iar dupa ce cu astfel de gânduri îi amageste mintea, ca sa-si opreasca macar un banisor, îl îndupleca vrajmasul sa învete si vreun lucru de mâna de care sa nu stie Avva, din care îsi va putea spori argintul pe care îl râvneste. Pe urma îl înseala ticalosul cu nadejdi ascunse, zugravindu-i în minte câstigul ce-1 va avea din lucrul mâinilor si apoi traiul fara griji. Si asa, dându-se cu totul grijii câstigului, nu mai ia aminte la nimic din cele protivnice, nici chiar la întunerecul deznadejdii, care îl cuprinde în caz ca nu are parte de câstig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, asa si acestuia aurul. De aceea si fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai "radacina tuturor rautatilor", ci si "închinare la idoli". Sa luam seama deci, la câta rautate târaste boala aceasta pe om, daca îl împinge si la slujirea la idoli. Caci dupa ce si-a departat iubitorul de argint mintea de la dragostea lui Dumnezeu, iubeste idolii oamenilor scobiti în aur.

Întunecat de aceste gânduri si sporind la si mai mult rau, monahul nu mai poate avea nici o ascultare, ci se razvrateste, suferă, cârteste la orice lucru, raspunde împotriva si nemaipazind nici o evlavie, se duce ca un cal nesupus în prapastie. Nu se multumeste cu hrana cea de toate zilele si striga pe fata ca nu mai poate sa rabde acestea la nesfârșit. Spune ca Dumnezeu nu e numai acolo si nu si-a încuiat mântuirea sa numai în Manastirea aceea; si ca de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei pusi de o parte, dând ajutor socotintii acesteia stricate, îl sustin ca niste aripi sa cugete la iesirea din manastire, sa raspunda aspru si cu mândrie la toate poruncile si sa se socoata pe sine ca pe un strain din afara. Orice ar vedea în Manastire ca ar avea trebuinta de îndreptare, nu baga în seama, ci trece cu vederea, daca nu defaima si huleste toate câte se fac. Cauta apoi pricini pentru care sa se poata mânia sau întrista, ca sa nu para usuratec, iesind fara pricina din Manastire. Iar daca poate scoate si pe altul din Manastire, amagindu-1 cu soapte si vorbe desarte, nu se da îndarat sa o faca, vrând sa aiba un împreuna lucrator la fapta sa cea rea. Si asa aprinzându-se de focul banilor sai, iubitorul de argint nu se va putea linisti niciodata în Manastire, nici nu va putea sa traiasca sub ascultare. Iar când dracul îl va rabi ca un lup din staul si, despartindu-1 de turma, îl va lua spre mâncare, atunci lucrarile rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe care îi era greu sa le împlineasca, îl va face vrajmasul sa le împlineasca în chilie zi si noapte cu multa râvna; nu-1 va

slobozi însa sa pazeasca chipul rugaciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegherilor. Ci, dupa ce 1-a legat cu turbarea iubirii de argint, toata sânguinta îl îndupleca sa o aiba numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe care le opresc deopotriva atât dumnezeiestile Scripturi, cât si învățaturile Parintilor. Primul e cel care face pe monahi sa agoniseasca si sa adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s-au lepadat de avutii sa se caiasca, punându-le în minte gândul sa caute cele pe care le-au daruit lui Dumnezeu; în sfârșit al treilea e cel care, legând de la început pe monah de necredinta si moleseala, nu-l lasa sa izbaveasca desavârsit de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de saracie si neîncredere în purtarea de grija a lui Dumnezeu, îndemnându-l sa calce fagaduintele pe care le-a facut când s-a lepadat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri precum am zis, le-am gasit osândite în dumnezeiasca Scriptura. Asa Ghiezi, voind sa dobândeasca banii pe care nu-i avea înainte, s-a lipsit de darul proorociei, pe care învățatorul sau voia sa i-l lase drept mostenire si în loc de binecuvântare a mostenit lepra vesnica prin blestemul Proorocului.¹ Iuda, voind sa recapete banii, de care mai-nainte se lepadase urmând lui Hristos, a cazut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea Stapânului, ci si viata cea trupeasca a sa prin silnica moarte a sfârșit-o.² Iar Anania si Salira, oprind o parte din pretul vânzarii, se pedepsesc cu moartea prin gura apostoleasca.³ Marele Moise porunceste si el în a "Doua lege", în chip tainic, celor ce fagaduiesc sa se lepede de lume, dar de frica necredintei se tin iarasi de lucrurile pamântesti: "De este cineva fricos si-i tremura inima de teama, sa nu iasa la razboi, ci sa se întoarca acasa, ca nu cumva cu frica lui sa sperie si inimile fratilor sai"⁴. Poate fi ceva mai întemeiat si mai lamurit decât aceasta marturie? Oare nu învățam din aceasta cei ce ne lepadam de lume, sa ne lepadam desavârsit si asa sa iesim la razboi, ca nu cumva punând început slabănog si stricat, sa întoarcem si pe ceilalti de la desavârsirea evanghelica, semanând temere într-însii? Chiar si cuvântul bine zis în Scripturi: "ca mai bine este a da decât a lua",⁵ îl tâlcuiesc rau acestia, fortându-l si schimbându-i întelesul, ca sa potriveasca cu ratacirea si cu pofta lor de argint. De asemenea învățatura Domnului care zice: "Daca vrei sa fii desavârsit, vinde-ti averile tale si le da saracilor si vei avea comoara în ceruri; si venind urmeaza-mi Mie".⁶ El chibzuiesc ca decât sa fii sarac mai fericit lucru este a stapâni peste o bogatie proprie si din prisosul ei a da si celor ce au lipsa. Sa stie însa unii ca acestia ca înca nu s-au lepadat de lume, nici n-au ajuns la desavârsirea monahiceasca, câta vreme se rusineaza de Hristos si nu iau asupra lor saracia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor sa-si slujeasca lor si celor ce au trebuinta, spre a împlini fagaduinta calugareasca si a fi încununati cu Apostolul, ca unii cari, dupa ce si-au risipit vechea bogatie, lupta ca Pavel lupta cea buna în foame si în sete, în ger si fara haine.¹ Caci daca Apostolul ar fi stiut ca pentru desavârsire mai de trebuinta este vechea bogatie, nu si-ar fi dispretuit starea sa de cinste, caci zice despre sine ca a fost om de vaza si cetatean roman.² Asemenea si cei din Ierusalim, care își vindeau casele si tarinile si puneau pretul la picioarele Apostolilor³, n-ar fi facut aceasta, daca ar fi stiut ca Apostolii tin de lucru mai fericit si mai chibzuit ca fiecare sa se hraneasca din banii sai si nu din osteneala proprie si din ceea ce aduc neamurile. Înca mai lamurit învățata despre acestea acelasi Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: "Iar acum merg la Ierusalim ca sa slujesc Sfintilor, ca a binevoit Macedonia si Ahaia sa faca o strângere de ajutoare pentru cei lipsiti dintre Sfintii din Ierusalim. Ca au binevoit, dar le sunt si datori".⁴ Dar si el însusi, fiind adesea pus în lanturi si în închisori si ostenit de calatorii, sau împiedecat de acestea sa-si câstige hrana din lucrul manilor sale, precum obisnuia, spune ca primit-o de la fratii din Macedonia, care au venit la el: "Si lipsa mea au împlinit-o fratii cei ce au venit din Macedonia"⁵. Iar Filipenilor le scrie: "Si voi Filipenilor stiti ca iesind eu din Macedonia, nici o biserica nu s-a unit cu mine când a fost vorba de dat si luat, decât voi singuri. Ca si în Thesalonic odata si de doua ori mi-ati trimis cele de trebuinta"¹.

Asadar, dupa parerea iubitorilor de argint, sunt mai fericiti decât Apostolul si acestia, fiindca i-au dat din averile lor si lui cele de trebuinta. Dar nu va cuteza nimeni sa zica aceasta, daca nu cumva a ajuns la cea mai de pe urma nebulie a mintii.

Deci daca vrem sa urmam poruncii evanghelice si întregii Biserici celei dintru început, întemeiata pe temelia Apostolilor, sa nu ne luam dupa socotintele noastre, nici sa înțelegem rau cele zise bine. Ci, lepadând parerea noastra cea molesita si necredincioasa, sa primim înțelesul cel adevarat al Evangheliei. Caci numai asa vom putea urma Parintilor si nu ne vom desparti niciodata de stiinta vietii de obste, ci ne vom lepada cu adevarat de lumea aceasta: Bine este deci sa ne amintim si aci de cuvântul unui Sfânt, care spune ca Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lepadase fara hotarâre de lume si mai tineva ceva din banii sai, un cuvânt ca acesta: "Si pe senator l-ai pierdut si nici pe monah nu l-ai facut!" Trebuie asadar sa taiem cu toata sârguinta din sufletul nostru "radacina tuturor rautatilor", care este iubirea de argint, stiind sigur ca de ramâne radacina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobândește nepetrecând în viata de obste, caci numai în ea nu avem sa purtam de grija nici macar de trebuintele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania si a Safirei, sa ne înfricosam a ne lasa ceva noua din averea noastra veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a fost dat leprei vesnice, sa ne ferim de-a aduna pentru noi banii pe care nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârșitul lui Iuda cel ce s-a spânzurat, sa ne temem a lua ceva din cele de care ne-am lepadat, dispretuindu-le. Iar peste acestea toate, sa avem de-a pururi înaintea ochilor moartea fara de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu asteptam, sa vie Domnul nostru si sa afle constiinta noastra întinata cu iubirea de argint. Caci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului acela: "Nebune, într-aceasta noapte voi cere sufletul tau, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi?"¹

IV. Despre mânie

A patra lupta o avem împotriva duhului mâniei. Si câta trebuinta este sa taiem, cu ajutorul lui Dumnezeu veninul cel purtator de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! Caci mocnind acesta tainuit în inima noastra si orbind cu turburari întunecate ochii inimii, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos, nici patrunderea cunostintei duhovnicesti. De asemenea nu putem pazi desavârsirea statului bun si nu ne putem face partasi vietii adevarate, iar mintea noastra nu va ajunge în stare sa priveasca lumina dumnezeiasca. "Caci s-a turburat, zice, de mânie ochiul meu".² Dar nu ne vom face partasi nici de înțelepciunea dumnezeiasca, chiar daca am fi socotiti de toti fratii înțelepti. Fiindca s-a scris: "Mânia în sânul celor fara de minte salasluiește"³. Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar daca ne socotesc oamenii cuminti. Caci scris este: "Mânia si pe cei cuminti îi pierde:¹ Nu vom putea tine nici cumpana dreptatii cu inima treaza, caci scris este: "Mânia barbatului nu lucreaza dreptatea lui Dumnezeu"². Nici podoaba si chipul cel bun nu-1 putem dobândi, cu toate ca ne lauda toti, caci iarasi scie: "Barbatul mânios nu este cu bun chip"³. Drept aceea cel ce vrea sa vie la desavârsire si pofteste sa lupte lupta cea duhovniceasca dupa lege, strain sa fie de toata mânia si iutimea. Iata ce poruncește vasul alegerii: "Toata amaraciunea si iutimea si mânia si strigarea si hula sa se ridice de la voi, dimpreuna cu toata rautatea"⁴. Iar când a zis "toata", nu ne-a mai lasat nici o pricina pentru care mânia sa fie trebuincioasa sau îndreptatita. Deci cel ce vrea sa îndrepte pe fratele sau când gresește, sau sa-1 certe, sa se sileasca a se pazi pe sine netulburat, ca nu cumva vrând pe altul sa

tamaduiasca, sa atraga boala asupra sa si sa auda cuvântul Evangheliei: "Doctore, vindeca-te pe tine însuti", sau: "Ce vezi paiul din ochiul fratelui tau, iar bârna din ochiul tau n-o cunosti"⁵.

Din orice fel de pricina ar clocoti mânia în noi, ea ne orbeste ochii sufletului si nu-1 lasa sa vada Soarele Dreptatii. Caci precum fie ca punem pe ochi foite de aur, fie de plumb, la fel împiedecam puterea vazatoare, si scumpetea foitei de aur nu aduce nici o deosebire orbirii, tot asa din orice pricina s-ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiata sau neîntemeiata, la fel întuneca puterea vazatoare.

Numai atunci întrebuintam mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor patimase si iubitoare de placeri. Asa ne învata Proorocul zicând: "Mâniati-va si nu pacatuiti";⁶ adica aprindeti mânia asupra patimilor voastre si asupra gândurilor rele si nu pacatuiti savârsind cele puse de ele în minte. Acest înteles îl arata limpede cuvântul urmator: "... pentru cele ce ziceti întru inimile voastre, în asternuturile voastre va pocaiti"¹; adica atunci când vin în inima voastra gândurile cele rele scoate-ti-le afara cu mânie, iar dupa ce le veti fi scos, aflându-va ca pe un pat al linistei sufletului, pocaiti-va. împreuna cu acesta glasuieste si fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui si adaugând: "Soarele sa nu apuna peste mânia voastra, nici sa dati loc diavolului";² adica sa nu faceti pe Hristos, Soarele Dreptatii, sa apuna pentru inimile voastre, din pricina ca-1 mâniati prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin departarea Lui, sa afle diavolul loc de sedere în voi. Despre Soarele acesta si Dumnezeu zice prin Proorocul: "Iata celor ce se tem de numele Meu, va rasari soarele dreptatii si tamaduire va fi în aripile lui".

Iar de vom lua cele zise dupa litera, nici pâna la apusul soarelui nu ni se îngaduie sa tinem mânia. Ce vom zice deci despre aceia cari, în salbaticia si turbarea dispozitiei lor patimase, tin mânia nu numai pâna la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, tac unii fata de altii si n-o mai scot afara cu cuvântul, ci prin tacere își sporesc veninul tinerii de minte a râului spre pierzarea lor. Ei nu stiu ca trebuie sa fuga nu numai de mânia cea cu fapta, ci si de cea din cuget, ca nu cumva, înnegrindu-li-se mintea de întunecimea amintirii raului, sa cada din lumina cunostintei si din dreapta socoteala si sa se lipseasca de salasuirea Duhului Sfânt. Pentru aceasta si Domnul porunceste în Evanghelii sa lasam darul înaintea altarului si sa ne împacam cu fratele nostru. Caci nu e cu putinta ca sa fie bine primit darul pâna ce mânia si tinerea de minte a raului se afla înca în noi. Asemenea si Apostolul, zicând: "Neîncetat va rugati" si "Barbatii sa se roage în tot locul, ridicând mâini cuvioase, fara mânie si fara gânduri", ne învata aceleasi lucruri. Ramâne asadar ca sau sa nu ne rugam niciodata si prin aceasta sa ne facem vinovati înaintea poruncii apostolesti, sau, silindu-ne sa pazim ceea ce ni s-a poruncit, sa facem aceasta fara mânie si fara a tine minte raul. Si fiindca de multe ori când sunt întristati sau turburati fratii nostri, zicem ca nu ne pasa, ca nu din pricina noastra sunt turburati, Doctorul sufletelor, vrând sa smulga din radacina, adica din inima, pricinile mâniei, ne porunceste ca nu numai când suntem noi mâhniti asupra fratelui sa lasam darul si sa ne împacam, ci si daca el s-a mâhnit asupra noastra, pe drept sau pe nedrept, sa-1 tamaduiem, dezvinovatindu-ne, si apoi sa aducem darul..

Dar de ce sa zabovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învata aceasta si din legea veche? Desi s-ar parea ca aceasta e cu pogoramânt, totusi zice si ea: "Sa nu urasti pe fratele tau

întru inima ta",¹ și iarasi: "Caile celor ce tin minte raul, spre moarte (duc)"². Deci și acolo se opreste nu numai mânia cu fapta, ci se osândește și cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeiesti, sa ne luptam cu toata puterea împotriva duhului mâniei, a carui boala o avem înlauntrul nostru.

Sa nu cautam singuratatea și pustia pentru ca ne mâniem pe oameni, ca și când acolo n-ar fi cel ce ne porneste spre mânie, sau fiindca e mai ușor sa dobândim virtutea îndelungii răbdări în singuratate. Caci din mândrie și din vointa de a nu ne învinui pe noi însine și de a nu pune pe seama trândaviei noastre pricinile turburării, poftim despartirea de frați. Drept aceea până ce aruncam pricinile neputinței noastre în socoteala altora, nu este cu putinta sa ajungem la desavârsirea îndelungii răbdări. Capatul îndreptării și al pacii noastre nu se câștiga din îndelunga răbdare ce o are aproapele cu noi, ci din suferirea raului apropiatului de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungii răbdări, cautând pustia și singuratatea, patimile netamaduite ale noastre, pe care le vom duce acolo, vor rămânea ascunse, dar nu vor fi smulse. Caci pustia și retragerea celor neizbăviti de patimi nu numai ca le pazeste patimile nevătămate, ci li le și acopera, încât nu-i lasa sa se simta pe ei însisi de ce patima se biruiesc, ci, dimpotriva, le pune în minte naluciri de virtute și-i face sa creada ca au câștigat îndelunga răbdare și smerenia, până nu este cine sa-i ispitasca și Sa-i probeze. Dar când vine vreo pricina, care îi stârnete și-i cearca, patimile cele ce mocnesc tainuit sar îndata ca niste cai fara frâu, hraniti multa vreme în liniste și odihna, din ocoalele lor și târasc cu și mai multa vijelie și salbatacie spre pierzare pe calaretul lor. Caci și mai mult se salbatacesc patimile în noi, când e încetata legatura cu oamenii, încât pierdem și umbra suferirii și a îndelungii răbdări, pe care în tovarasia fratilor ni se parea ca le avem; aceasta pentru întrelasarea deprinderii cu oamenii și din pricina singuratatii. Caci precum fiarele veninoase ce stau linistite în culcusurile lor din pustie, de îndata ce prind pe careva apropiindu-se de ele, își arata toata turbarea lor, asemenea și oamenii patimasi, care sunt linistiti din pricina pustiei, iar nu din vreo dispozitie a virtutii, își dau veninul pe fata când apuca pe cineva care s-a apropiat și-i întarâta. De aceea cei ce cauta desavârsirea blândetii sunt datorii sa puna toata stradania, ca sa nu se mânie nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor și nici asupra lucrurilor neînsufletite. Caci îmi aduc aminte de mine când petreceam în pustie, ca ma porneam cu mânie asupra trestiei și o azvârleam, pentru ca nu-mi placea fie grosimea, fie subtirimea ei; asemenea și asupra lemnului când voiam sa le tai și nu puteam repede, sau asupra cremenii, când ma sileam sa scapar și nu ieseam foc îndata. Așa mi se întinsese coarda mâniei, încât o porneam și asupra lucrurilor neînsufletite.

Drept aceea, de vrem sa dobândim fericirea făgăduita de Domnul, datorii suntem sa înfrânam, precum s-a zis, nu numai mânia cea cu lucrul, ci și mânia din cuget. Caci nu folosește așa de mult a-ti tine gura în vremea mâniei, ca sa nu dai drumul la vorbe furioase, cât folosește a-ti curati inima de tinerea minte a raului și a nu învărti în minte gânduri viclene asupra fratelui. Învatatura evanghelică poruncește sa se taie mai bine radacinile patimilor decât roadele lor. Fiindca taindu-se din inima radacina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ura sau de pizma. Caci celui ce uraste pe fratele sau, ucigas de om i s-a zis, fiindca îl ucide cu dispozitia de ura din cugetul lui. Desigur aci nu vad oamenii varsându-se sângele aceluia prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul și cu dispozitia de ura. Dumnezeu va da fiecaruia sau cununa, sau osânda, nu numai pentru fapte, ci și pentru gânduri și hotărâri, precum însusi zice prin Prorocul: "Iata vin sa adun faptele și gândurile lor". La fel zice și Apostolul: "Însesi gândurile lor se vor învinui sau apara între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor".² Dar însusi Stapânul, învățându-ne ca trebuie sa lepadam toata mânia, zice în Evanghelie: "Cel ce se mânie pe fratele sau vinovat va fi

judecatii"1. Asa sta în copiile cele bune (cuvântul în desert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. Caci Domnul voieste ca noi sa taiem în toate chipurile radacina si scânteia însasi a mâniei si nici o pricina a ei sa nu pastram în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr-o pricina asa zisa întemeiata, mai pe urma sa alunecam în turbarea mâniei fara temei.

Iar leacul desavârsit al acestei boli acesta este: sa credem ca nu ne este iertat sa ne stârnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. Caci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajuta sa deosebim lucrurile, nici taria statului drept, nici cârma dreptatii. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, câta vreme ne va stapâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în fata icoana mortii, care nu stim când poate veni, sa ne pazim pe noi însine de mânie si sa stim ca n-avem nici un folos nici de neprihanire, nici de lepadarea de cele pamântesti, nici de posturi si privegheri, caci de vom fi stapâniti de mânie si ura, vinovati vom fi judecatii.

V. Despre întristare

A cincea lupta o avem împotriva duhului întristarii, care întuneca sufletul ca sa nu poata avea nici o vedere duhovniceasca si-l opreste de la toata lucrarea cea buna. Când duhul acesta viclean tabaraste asupra sufletului si-l întuneca în întregime, nu-i mai îngaduie sa-si faca rugaciunile cu osârdie, nici sa staruie cu folos pe lângă sfintele citiri si nu rabda pe om sa fie blând si smerit fata de frati. Îi pricinuieste scârba fata de toate lucrurile si fata de însasi fagaduinta vietii. Scurt vorbind, întristarea turbura toate sfaturile mântuitoare ale sufletului si usca toata puterea si staruinta lui, facându-l ca pe un iesit din minte si legându-l de gândul deznadejdii. De aceea, daca avem de gând sa luptam lupta duhovniceasca si sa biruim cu Dumnezeu duhurile rautatii, sa pazim cu toata strajuirea inima noastra dinspre duhul întristarii.1 Caci precum molia roade haina si cariul lemnul, asa întristarea manâncă sufletul omului. Ea îl face sa ocoleasca toata întâlnirea buna si nu-l lasa sa primeasca cuvânt de sfat nici de la prietenii cei adevarati, precum nu-i îngaduie sa le dea raspuns bun si pasnic. Ci învaluind tot sufletul, îl umple de amaraciune si de nepasare. În sfârșit îi pune în minte gândul sa fuga de oameni, ca de unii ce i s-ar fi facut pricina de turburare si nu-l lasa sa-si dea seama ca nu dinafara vine boala, ci ea mocneste înauntru, facându-se aratata când vine vreo ispita care o da la iveala. Caci niciodata nu s-ar vatama omul de om, daca nu ar avea mocnind înauntru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate si Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur stie ranile sufletului cu de-amanuntul, nu porunceste sa lepadam petrecerea cu oamenii, ci sa taiem din noi pricinile pacatului si sa cunoastem ca sanatatea sufletului se dobândește nu despartindu-ne de oameni, ci petrecând si exercitându-ne cu cei virtuosi. Când asadar pentru oarecari pricini, zise "îndreptatite", ne despartim de frati, n-am taiat pricinile întristarii, ci numai le-am schimbat, fiindca boala ce mocneste înauntru se poate aprinde si printr-alte lucruri. De aceea tot razboiul sa ne fie împotriva patimilor celor dinauntru. Caci de le vom scoate pe acestea din inima cu darul si cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar si cu fiarale salbatice vom petrece cu usurinta, cum zice si fericitul Iov: "Fiarale salbatice vor fi cu tine în pace".1 Deci mai întâiu trebuie sa luptam împotriva, duhului întristarii, care împinge sufletul la desnadejde, ca sa-l alungam din inima noastra. Caci acesta n-a lasat pe Cain sa se pocaiasca dupa ce si-a ucis fratele, nici pe Iuda dupa ce a vândul pe Domnul. Sa ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în pocainta pentru pacate si e împreunata cu nadejdea cea buna. Despre aceasta zice si Apostolul:

"înrîstarea cea dupa Dumnezeu lucreaza pocainta spre mântuire, fara parere de rau"2. Caci înrîstarea cea dupa Dumnezeu, hranind sufletul cu nadejdea pocaintii, e împreunata cu bucurie. De aceea ea face pe om osârduitor si ascultator spre toata lucrarea cea buna, prietenos, smerit, blând,3 gata sa sufere raul si sa rabde toata buna osteneala si zdrobirea, ca una ce e cu adevarat dupa Dumnezeu. Ea face sa se arate în om roadele Sfântului Duh, care sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga rbdare, bunatatea, credinta si înfrânarea. De la înrîstarea cea protivnica însa, cunoastem roadele duhului celui rau, adica: trândavia, lipsa de rbdare, mânia, ura, împotrivirea în cuvânt, lenea la rugaciune. De aceasta înrîstare suntem datori sa fugim, ca si de curvie, de iubirea de argint, de mânie si de toate celelalte patimi. Ea se tamaduieste prin rugaciune, prin nadejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeesti si prin petrecerea cu oamenii cuviosL

VI. Despre trândavie

A sasea lupta o avem împotriva duhului trândaviei, care e înjugat cu duhul înrîstarii si lucreaza împreuna. Cumplit si apasator e acest drac si neîncetat razboieste pe monahi. El cade pe la al saselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleseala, înrîstare si scârba chiar si fata de locul unde se afla si de fratii cu care petrece, ba si fata de orice lucrare si de însasi cetirea dumnezeiestilor Scripturi. Îi pune în minte si gânduri de mutare, soptindu-i ca de nu se va muta într-alte locuri, desarta îi va fi toata vremea si osteneala. Pe lângă acestea mai stârnește si foame într-însul pe la al saselea ceas, câta nu i s-ar fi întâmplat chiar dupa un post de trei zile, sau dupa un drum foarte îndelungat, sau dupa o osteneala grea. Apoi îi pune în minte gândul ca nu va putea scapa de boala si greutatea aceasta în nici un chip altfel, fara numai de va iesi des si se va duce la frati, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputinciosi. Iar daca nu-1 poate însela numai cu acestea, îl scufunda în somn greu si se napusteste si mai furios asupra lui, neputând fi alungat într-alt fel, fara numai prin rugaciune, prin retinerea de la vorbe desarte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeiesti si prin rbdarea în ispite. De nu va gasi înca pe monah îmbracat cu aceste arme, îl va sageta cu sagetile sale si-1 va face nestatornic, împrastiat si lenes, îndemnându-1 sa colinde manastiri multe si sa nu se îngrijeasca de nimic altceva, fara numai sa afle unde se fac mâncari si bauturi mai bune. Caci nimic nu-si nalucește mintea lenesului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlcește apoi cu lucruri lumesti si putin câte putin îl atrage în îndeletniciri vatamatoare, pâna ce îl scoate cu totul si din cinul monahicesc.

Stiind dumnezeiescul Apostol ca aceasta boala e foarte grea si ca un doctor iscusit vrând s-o smulga din sufletele noastre din radacini, arata mai ales pricinile din care se naste, zicând: "Va poruncim voua fratilor, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, sa va feriti de tot fratele care umbla fara de rânduiala si nu dupa predania care ati luat de la noi. Ca însiva stiti cum trebuie sa urmati noua, ca noi n-am umblat fara de rânduiala între voi, nici am mâncat de la cineva pâine în dar, ci cu osteneala si truda lucrând zi si noapte, ca sa nu îngreunam pe nimeni dintre voi. Nu doar ca n-am fi avut dreptul, ci ca pe noi sa ne aveti pilda spre a urma noua. Când ne aflam ia voi acestea va porunceam, ca daca cineva nu lucreaza, nici sa nu manânce. Auzim ca sunt unii dintre voi, care umbla fara rânduiala nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim si-i rugam întru Hristos Iisus, ca întru liniste lucrând sa manânce pâinea lor".1 Sa luam aminte cât de lamurit ne arata Apostolul pricinile trândaviei, când numeste "fara de rânduiala" pe cei ce nu lucreaza, dezvaluind prin acest singur cuvânt multele lor pacate. Caci cel fara de rânduiala este si fara de

evlavie si obraznic în cuvinte si gata spre batjocura, de aceea si incapabil de liniste si rob trândaviei. Drept aceea porunceste tuturor sa se departeze de ei, ferindu-se ca de ciurma. Apoi zice: "Si nu dupa predania, care ati luat de la noi", aratând prin cuvintele acestea ca aceia sunt mândri si dispretuitori si desfac predaniile apostolice. Si iarasi zice: "în dar n-am mâncat pâine de la nimeni, ci cu osteneala si truda, lucrând zi si noapte". Învatatorul neamurilor, propovaduatorul Evangheliei, cel rapit pâna la al treilea cer,¹ cel ce zice ca Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie sa traiasca², lucreaza cu osteneala si truda zi si noapte spre a nu îngreua pe nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru si vom cauta odihna trupezasca, odata ce nu ni s-a încredintat nici propovaduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grija a sufletului nostru? Apoi aratând si mai lamurit vatamarea ce se naste din sederea fara lucru, adauga: "nimica lucrând, ci iscodind". Caci din sederea fara lucru iese iscodirea si din iscodire neorânduiala si din neorânduiala tot pacatul. Aratându-le apoi si tamaduirea, zice: "Iar unora ca acestora le poruncim ca întru liniste lucrând sa-si manânce pâinea lor". Pe urma le spune într-un chip si mai dojenitor: "Daca cineva nu vrea sa lucreze, nici sa nu manânce". De aceste porunci apostolesti fiind învățati Sfintii Parinti cei din Egipt, nu îngaduie nici o vreme în care monahii sa ramâna fara lucru, mai ales cei tineri, stiind ca prin rabdarea lucrului alunga trândavia, își dobândesc hrana si ajuta celor lipsiti. Caci nu lucreaza numai pentru trebuintele lor, ci din prisos dau si strainilor, saracilor si celor din închisori, crezând ca o atare facere de bine este o jertfa sfânta si bine primita la Dumnezeu. Înca zic Parintii si aceasta: ca cel ce lucreaza, e razboit adesea numai de un drac si numai de acela e nacajit, pe când cel ce nu lucreaza, de nenumarate duhuri este robit. Pe lângă acestea, bine este sa aducem si un cuvânt al lui Avva Moisi, cel mai cercat dintre Parinti, pe care 1-a zis catre mine. Caci sezând eu putina vreme în pustie, am fost suparat de trândavie si m-am dus la dânsul si am zis: "Ieri fiind cumplit suparat de trândavie si slabind foarte, nu m-as fi izbavit de ea, de nu m-as fi dus la Avva Pavel". Si mi-a raspuns la aceasta Avva Moisi si a zis: "Sa stii ca nu te-ai izbavit de ea, ci si mai mult te-ai dat prins si rob. Deci sa stii ca mai greu te va lupta, ca pe unul ce calci rânduiala, daca nu te vei stradui de acum înainte sa o birui cu rabdarea, cu rugaciunea si cu lucrul mâinilor".

VII. Despre slava desarta

A saptea lupta o avem împotriva duhului slavei desarte. Patima aceasta este foarte felurita si foarte subtire si nu o baga de seama usor nici însusi cel ce patimeste de dânsa. ' Atacurile celorlalte patimi sunt mai vadite si de aceea e mai usoara oarecum lupta cu dânsa, caci sufletul cunoaste pe protivnicul sau si îndata îl rastoarna prin împotrivirea cu cuvântul si prin rugaciune. Dar pacatul slavei desarte, având multe înfatisari, precum s-a zis, este greu de biruit. El încearca sa sageteze pe ostasul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin tacere, prin lucru, prin priveghere, posturi, rugaciune, citire, liniste, pâna si prin îndelunga rabdare. Pe cel ce nu izbuteste sa-1 amageasca spre slava desarta prin scumpetea hainelor, încearca sa-1 ispitasca prin îmbracamintea proasta si pe cel ce nu 1-a putut face sa se îngâmfe prin cinste, pe acela îl duce la nebulie prin asa zisa rabdare a necinstei; iar pe cel ce nu 1-a putut împinge la slava desarta pentru destoinicia în cuvânt, îl amageste prin tacere, facându-1 sa-si închipuie ca a dobândit linistea. Daca n-a putut molesi pe cineva prin belsugul bucatelor, îl slabanogete prin postul pe care îl tine de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toata îndeletnicirea da prilej de razboi acestui drac viclean. Pe lângă acestea el îl face pe monah sa se gândeasca si la preotie. Îmi aduc aminte de un batrân, pe când petreceam în pustia sketica. Ducându-se acesta la chilia unui frate spre cercetare, apropiindu-se de usa 1-a auzit graind. Si socotind batrânul ca ceteste din Scriptura a stat sa asculte,

pâna ce a simtit ca fratele își iese din minte din pricina slavei desarte și se hirotonisise pe sine diacon, făcând tocmai otpustul celor chemati. Deci cum a auzit batrânul acestea, împingând usa a intrat și întâmpinându-l fratele i s-a închinat după obicei și ceru să afle de la el, dacă de multa vreme asteapta la usa. Iar batrânul i-a raspuns în gluma, zicând: "Acum venii când faceai tu otpusul celor chemati". Auzind fratele acestea, a cazut la picioarele batrânului, cerându-i să se roage pentru dânsul, ca să se izbaveasca de ratacirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând să arat la câtă nesimțire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea să se lupte desavârsit și să ia cununa dreptății desavârsite să se străduiască în toate chipurile să biruie aceasta fără cu multe capete. Să aiba pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: "Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor". Deci nimic să nu facă uitându-se după lauda oamenilor, ci numai răsplata lui Dumnezeu să o caute. Să lepede neconținut gândurile care vin în inima lui și îl lauda, și să se dispretuiască pe sine înaintea lui Dumnezeu. Căci numai așa va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, să se izbavească de duhul slavei desarte.

VIII. Despre mândrie

A opta luptă o avem împotriva duhului mândriei, cea este foarte cumplită și mai salbătecă decât toate cele de până aci. Ea războieste mai ales pe cei desavârsiti și pe cei ce s-au urcat până aproape de culmea virtutilor, încercând să-i prabusească. Și precum ciurma cea aducătoare de stricaciune nimiceste nu numai un madular al trupului, ci întreg trupul, așa mândria nu strică numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, deși turbura sufletul, se războieste numai cu virtutea opusă și cautând să o biruiască pe aceea, întuneca numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întuneca întreg sufletul și-l prabusește în cea mai adâncă prapăstie. Ca să înțelegem mai lamurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sânguieste să strice înfrânarea: curvia, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândetea; și celelalte feluri ale pacatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar pacatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o țară mare și înaltă, îl darâma în întregime și îl surpa până în temelii. Marturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a cazut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea și înțelepciunea, n-a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s-a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui muștrându-l Proorocul zice: "Ai zis întru inima ta: sedea-voi pe un munte înalt, pune-voi scaunul meu peste nouri și voi fi asemenea Celui Prea înalt".¹ Iată tu om ești și nu Dumnezeu. Și iarăși alt Prooroc zice: "Ce te falești întru rautate puternice?"² și celelalte ale psalmului. Deci, știind acestea, să ne temem și "cu toată străjuirea să pazim inima noastră"³ dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi însine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: "Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine"¹, și cel zis de Domnul: "Fără de Mine nu puteți face nimic"², sau cel zis de Proorocul: "Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zădar s-ar trudi ziditorii",³ și în sfârșit cel zis de Apostol: "Nu a celui ce voieste, nici a celui ce alearga, ci a lui Dumnezeu, care-miluieste"⁴. Căci chiar de ar fi cineva cât de fierbinte cu osârdia și de sânguitor cu vrerea, fiind legat de trup și sânge nu va putea ajunge la desavârsire, decât prin mila lui Hristos și prin harul Său. Pentru că zice Iacov: "Toată darea cea bună de sus este";⁵ iar Apostolul Pavel zice: "Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi ca și cum n-ai fi luat și te falești ca de ale tale?".⁶

Iar ca mântuirea ne vine prin harul si mila lui Dumnezeu, ne da marturie adevarata tâlharul acela de pe cruce, care a primit Raiul nu ca pret al virtutii, ci prin harul si mila lui Dumnezeu. Acestea stiindu-le Parintii nostri, toti cu un glas au învățat, ca nu putem ajunge într-alt fel la desavârsirea virtutii, fara numai prin smerenie. Iar aceasta se naste din credinta, din frica lui Dumnezeu, din blândete si din saracia desavârsita, prin care ne vine si dragostea desavârsita, cu darul si cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Caruia se cuvine slava în veci. Amin.

Talasio Libianul si Africanul (n.r. duplicat, întreg)

Despre dragoste, înfrânare si petrecerea cea după minte către Pavel presbiterul1

SUTA ÎNTÂIA

Al cărei acrostih este acesta: Fratelui duhovnicesc si iubitului Domn Pavel, Talasio, la arătare isihast, iar în realitate căutător de slavă desartă.

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu leagă pe cei ce-1 au, cu Dumnezeu si întreolaltă".
2. Mintea, care a dobândit dragoste duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea.
3. Cel ce binecuvântează cu gura dar dispretuieste cu inima ascunde fătarnicia sub chipul dragostei.
4. Cel ce a dobândit dragoste rabdă fără să se tulbure supărările si suferintele ce-i vin de la dusmani.
5. Singură iubirea uneste zidirea cu Dumnezeu si faptele întreolaltă în acelasi cuget.
- 6."Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuieli si vorbe împotriva aproapelui.
7. Cinstit în fata lui Dumnezeu si a oamenilor este acela care nu încearcă nimic pentru surprerea dragostei.
8. De dragostea nefătarnică tine cuvântul adevărat pornit din constiinta cea bună.
9. Cel ce aduce fratelui la cunostintă ocările altuia, ascunde pizma sub înfățisarea bunăvointei.
10. Precum virtutile trupesti își atrag slava de la oameni, asa cele duhovnicesti pe cea de la Dumnezeu.
11. Dragostea si înfrânarea curătesc sufletul, dar mintea o luminează rugăciunea curată.
12. Bărbat puternic este acela" care alungă păcatul prin făptuire si cunostintă.
13. Cel ce a dobândit nepătimirea si cunostinta duhovnicească a aflat har la Dumnezeu.

14. De vrei a birui gândurile pătimase, câștigă înfrânarea și dragostea față de aproapele.
15. Păzește-te de neînfrânare și ură și nu vei întâmpina piedică în vremea rugăciunii tale.
16. Precum nu se pot vedea arome în mocirlă, așa nici bună mireasmă dragostei în sufletul celui ce tine minte răul.
17. Stăpânește cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi degrabă de gândurile rele.
18. Slava desartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgonesti nedisprețuind pe nimeni.
19. De slava desartă tine fătărnicia și minciuna, iar de mândrie părerea de sine și pizma.
20. Povățuitor este acela ce se stăpânește pe sine și-și supune sufletul și trupul rațiunii.
21. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz.
22. Asigură-ți simțurile cu chipul (modul) isihiei și cumpănește gândurile care stau în inimă.
23. Întâmpină fără pomenire de rău gândurile de supărare; iar față de cele iubitoare de plăcere arată-te cu vrăjmășie.
24. Linistea (isihia), rugăciunea, dragostea și înfrânarea, sunt o căruță cu patru roate, care suie mintea la ceruri. .
25. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii.
26. "Precum se topește ceara de fața focului",² așa gândul necurat de frica lui Dumnezeu.
27. Rea pagubă este pentru sufletul înțelept să zăbovească mintea multă vreme într-o patimă de ocară.
28. Rabdă întâmplările de întristare și de durere, că prin acestea te curățește purtarea de grijă (Providenta) a lui Dumnezeu.
29. Dacă ai aruncat materia și te-ai lepădat de lume, leapădă-te acum și de gândurile rele.
30. Lucrarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.
31. Precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, așa a sufletului este să-și cârmuiască trupul.
32. Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?
33. Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de Dună voie, fie prin cele aduse de Providență. .

34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
- 35 Lipsa plăcerii naste întristarea: iar plăcerea e împreună cu toată patima.
36. Cu măsura cu care masori trupului tău, ti se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.
37. Fapta judecării dumnezeiesti e răsplătirea dreaptă a celor săvârșite în trup.
38. Virtutea si cunostinta nasc nemurirea; lipsa lor e maica mortii.³
- 39 întristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.
40. Nepătimirea este nemiscarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.
41. Mântuitorul sufletului si al trupului este Hristos. Cel ce păseste pe urmele Lui se slobozeste de păcat.
42. De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri si ia asupra ta înfrânarea si dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.
- 43 De nepătimire tine dreapta socoteală adevărată (discernământul). Urmând acesteia, fă totul cu măsură si rânduială.
44. Domnul si Dumnezeu nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric.
45. Adună-ti mintea si păzește-ti gândurile; si pe care le vei afla pătimase, războieste-le.
46. Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea si starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.
- celor netrupesti si care este începutul si sfârșitul lumii.
48. Nu uita de făptuire si ti se va lumina mintea ta.
- "Comori ascunse si nevăzute, zice, îți voi deschide tie în chip ascuns".⁴
49. Cel ce s-a slobozit de patimi a aflat har la Dumnezeu si cel ce s-a învrednicit de cunostintă mare milă.
50. Mintea slobozită de patimi se face în chipul luminii luminându-se neîncetat de contemplațiile lucrurilor.
51. Lumina sufletului este sfânta cunostintă, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.
52. Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul neștiinței.

- 53" Cel ce iubeste pe Iisus se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui va vedea cunostinta adevărată.
54. Minte slobozită de patimi vede gândurile simple,5 atât când veghează trupul, cât si în somn.,
55. Minte curătită la culme se simte strâmtorată de lucruri si vrea să fie mereu afară de toate cele create.
32. Cu ce nădejde vom întâmpina pe Hristos, dacă am slujit până acum plăcerilor trupului?
- 33 Plăcerea se stinge prin reaua pătimire si prin întristare, fie prin cele de bună voie, fie prin cele aduse de Providentă.
34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
- 35 Lipsa plăcerii naste întristarea: iar plăcerea e împreunată cu toată patima.
36. Cu măsura cu care masori trupului tău, ti se va măsura întors din partea lui Dumnezeu.
37. Fapta judecătii dumnezeiesti e răsplătirea dreaptă a celor săvârsite în trup.
38. Virtutea si cunostinta nasc nemurirea; lipsa lor e maica mortii.3
- 39 întristarea după Dumnezeu stinge plăcerea; iar stingerea plăcerii înseamnă învierea sufletului.
40. Nepătimirea este nemiscarea sufletului spre păcat. Dar ea nu se poate ajunge fără mila lui Hristos.
41. Mântuitorul sufletului si al trupului este Hristos. Cel ce păseste pe urmele Lui se slobozeste de păcat.
42. De vrei să dobândești mântuirea, leapădă-te de plăceri si ia asupra ta înfrânarea si dragostea, împreună cu rugăciunea stăruitoare.
- 43-De nepătimire tine dreapta socoteală adevărată (discernământul). Urmând acesteia, fă totul cu măsură si rânduială.
44. Domnul si Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmează Lui, nu va rămâne în întuneric.
45. Adună-ti mintea si păzește-ti gândurile; si pe care le vei afla pătimase, războieste-le.
46. Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea si starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.
47. Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaste scopurile celor netrupesti si care este începutul si sfârșitul lumii.

48. Nu uita de făptuire si ti se va lumina mintea ta.

"Comori ascunse si nevăzute, zice, îți voi deschide tie în chip ascuns".4

49. Cel ce s-a slobozit de patimi a aflat har la Dumnezeu si cel ce s-a învrednicit de cunostintă mare milă.

50. Mîntuirea slobozită de patimi se face în crupul luminii luminându-se neîncetat de contemplatiile lucrurilor.

51. Lumina sufletului este sfânta cunostintă, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.

52. Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul nestiintei.

53. Cel ce iubeste pe Iisus se va slobozi de păcat. Iar cel ce urmează Lui va vedea cunostinta adevărată.

54. Mîntuirea slobozită de patimi vede gândurile simple,5 atît când veghează trupul, cât si în somn.,

55. Mîntuirea curătită la culme se simte strâmtorată de lucruri si vrea să fie mereu afară de toate cele create

56. Fericit este cel ce a ajuns la nesfârșirea fără margini; si a ajuns acela care a trecut peste cele mărginite.

57. Ratiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care-L cinsteste pe El. Dar le află cel îndrăgostit de adevăr.

58. Mîntuirea ce se miscă din dreptate află adevărul. Dar cea care se miscă din vreo patimă nu-1 va afla.

59" Precum în fiintă Dumnezeu este necunoscut, asa în măretie este fără margini.

60. Fiinta care nu are început si sfârșit nu poate fi înțeleasă după firea ei.

61. Mântuirea fiecărei făpturi stă în purtarea de grijă, mai presus de orice bunătate, a Făcătorului.

62. Domnul sprijină pe toti cei căzuti în stări vrednice de milă si ridică pe toti cei frânti.

63. Hristos este judecătorul viilor si al mortilor si. răsplătitorul faptelor fiecăruia.

64. De vrei să-ti stăpânesti sufletul si trupul, taie de mai înainte pricinile patimilor.

65. Uneste-ti puterile sufletului cu virtutile si le vei despărți cu siguranță de toată pornirea patimilor.

66. Struneste cu înfrânarea pornirile poftii; iar pe ale iutimii cu dragostea duhovnicească.

67. Linistea (isihia) si rugăciunea sunt cele mai mari arme ale virtutii, căci acestea, curățind mintea, o fac străvăzătoare.
68. Numai întâlnirea duhovnicească folosește. Iar decât toate celelalte, mai de pret este linistea (isihia).
69. Dintre cele cinci feluri de întâlniri, alege trei; pe al patrulea să nu-1 obisnuiesti des, iar de al cincilea îndepărtează-te.
70. Linistea o iubeste cel ce nu pătimește fată de cele ale lumii.
71. Conștiinta este un învățător sincer. Cine ascultă de ea petrece fără greseală.
72. Conștiinta numai pe aceia nu-i judecă ce au ajuns la culmea virtutii, sau a păcatului.
73. Nepătimirea cea mai înaltă face gândurile simple. Iar cunostinta cea mai înaltă stă înaintea Celui mai presus de cunostintă.
74. Întristarea cea de ocară e pricinuită de lipsa plăcerilor. Cel ce le dispretuieste pe acestea petrece neîntristat.
75. Întristarea, peste tot, este lipsa plăcerii, fie a celei după Dumnezeu, fie a celei după lume.
76. Împărăția lui Dumnezeu este bunătate si înțelepciune. Cine le dobândește pe acestea vietuieste în ceruri.
77. Om nenorocit este acela care pretuieste prin fapte trupul mai mult decât sufletul si lumea mai mult decât pe Dumnezeu.
78. Dragoste deopotrivă fată de toti a câștigat acela care nu pizmuieste pe cei strădalnici, iar de cei răi are milă.
- 79 După adevăr ar trebui să conducă acela care impune mai întâi sufletului si trupului său legile virtutii.
80. Negutător duhovnicesc este acela care pentru cele viitoare se leapădă deopotrivă atât de cele plăcute cât si de cele acre ale vietii.
81. Sufletul se întăreste prin dragoste si înfrânare; iar mintea, prin rugăciunea curată si vederea (contemplarea) duhovnicească.
82. Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipsești de sfatul folositor.
83. Socotinta vicleană gândeste rele si preface vredniciile aproapelui în scăderi.
84. NU crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândeste cele rele.
85. Inima bună poartă gânduri bune. Căci precum este comoara ei, asa sunt si gândurile ei.

86. Păzește-ti gândurile si fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora.
87. Întărește-te gândindu-te la Iudeii care, orbiti de pizmă, L-au socotit pe Domnul si Dumnezeuul nostru drept Belzebut.
88. Bănuiala rea întunecă cugetarea si te face să vezi, în loc de cale, cele alătura de cale.
89. Păcatele stau alătura de virtuti, si de aceea cei răi iau virtutile drept păcate.
90. Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede în patima trândăviei.
91. Conștiinta curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.
92. Răscolindu-se, patimile alungă slava desartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarăsi se întoarce.
93. De vrei să te izbăvesti de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste si de rugăciune.
94. Mintea zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu izbăveste si partea pasională a sufletului de patimi.
95. Dumnezeu dând fiintă făpturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă (prin Providentă).
96. Iar fiind Stăpân si făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă (culmea Providentei Sale).
97. Căci Dumnezeu si Cuvântul Întrupându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup.
98. Minune străină se întâmplă în cer si pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ si omul în ceruri.
99. Ca unind pe oameni cu îngerii să dăruiască totodată întregii zidiri dumnezeirea.
100. Cunostinta Sfintei si celei de o fiintă Treimi este sfintire si îndumnezeire pentru îngeri si pentru oameni. ,
101. Iertarea păcatelor este slobozire de patimi. Cina n-a fost încă slobozit prin har, n-a dobândit încă iertarea.

SUTA A DOUA

Al cărei acrostih este acesta: Roagă-te pentru mine, frate preacinstite, că mari rele aștept, vrednice de mine, întristări pentru suflet si dureri pentru trup.

1. De vrei să te izbăvesti dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.
2. Sănătatea sufletului este nepătimirea si cunostinta. La ea nu poate ajunge cel ce slujeste plăcerilor.

3. Înfrânarea cu răbdare și dragostea cu îndelungă răbdare usca plăcerile trupesti și sufletești.
4. Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.
5. E propriu celui rational să se supună rațiunii și să-și strunească și robească trupul
6. Este o rusine pentru omul rational să se supună părții nerationale și să slujească poftelor urâte ale ei.
7. Este o faptă rea a sufletului rational să părăsească pe Ziditorul și să se închine trupului.
8. Ți s-a poruncit să ai trupul slujitor, nu să slujești plăcerilor Lui, împotriva firii.
- 9" Rupe legăturile iubirii față de trup și să nu dai nimic slugii ceea ce nu-i neapărată trebuință.
10. Închide simțirile în cetatea liniștii, ca să nu tragă mintea spre poftele lor.
11. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția⁷ și citirea. .
12. Nu va înceta mintea să se învârtă în jurul plăcerilor până ce va fi pus. stăpânire peste trup.
13. Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeiestile dogme ca să ne învrednicim de cunoștință.
14. Netulburarea (nemurirea)⁸ sufletului stă în nepătimire și cunoștință; de ea nu se poate împărtăși cel ce slujește plăcerilor.
15. Pune stăpânire pe trup stingând plăcerile, și eliberează-1 de robia cea grea⁹.
16. Fiind zidit slobod și chemat la slobozenie, nu răbda să fii rob patimilor necurate¹⁰.
17. Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, poftă și temeri.
18. Frica Domnului stăpânește poftele și întristarea după Dumnezeu alungă plăcerea.
19. Pofta după înțelepciune disprețuiește frica și plăcerea cunoștinței izgoneste întristarea.
20. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările, făgăduintele. *
21. Pofta e oprită de înfrânare și osteneală; și e micșorată de liniște și de dragostea dumnezeiască.
22. Să nu întepi pe frațele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.
23. Mânia e oprită de îndelunga răbdare și de nepomenirea răului; și e micșorată de dragoste și de împreună pătimire (compătimire).
24. Cui i s-a dat cunoștință i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primind-o o necinsteste va vedea

întuneric.

25. Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naste nepătimirea; iar nepătimirea sufletului păstrează cunostinta.
26. Ridică cele supuse santurilor la o vedere cu mintea (la o contemplatie inteligibilă) si vei înălta simtirea deasupra celor supuse simturilor.
27. Femeia sensibilă închipuieste sufletul activ, cu care însotindu-se mintea naste virtutile
28. Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunostintă de Dumnezeu celui ce o caută întru adevăr, cu evlavie si cu dor.
29. Ceea ce este lumina pentru cei ce văd si pentru cele văzute, aceea este Dumnezeu pentru cei ce cugetă si pentru cele cugetate.
30. Tăria sensibilă (cerul) închipuieste tăria credintei, în care strălucesc toti sfintii ca niste luminători.
31. Ierusalimul este cunostinta cerească a celor netrupesti. Căci în ea se contemplă vederea păcii.
32. Nu uita de făptuire. Găti uitând de ea se împutinează cunostinta, si făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.
33. Libertatea spirituală (mintală) stă în izbăvirea de patimi. La ea nimeni nu ajunge fără mila lui Hristos.
34. Pământul făgăduintei este împărătia Cerurilor, pe care ne-o câștigă nepătimirea, si cunostinta.
35. Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimeni nu coboară dacă nu cade la foamete.
36. Obisnuieste-ti urechea să asculte des cuvinte duhovnicesti si mintea ta se va depărta de gândurile necurate.
37. Singur Dumnezeu e bun si înțelept prin fire. Dar se face si mintea prin împărtășire, dacă se străduieste.
38. Stăpânește-ti stomacul, somnul, mânia si limba; si nu vei lovi de piatră piciorul tău.
39. Nevoieste-te să iubesti pe tot omul deopotrivă si vei alunga de-a valma toate patimile.
40. Vederea (contemplarea) celor supuse simturilor este o lucrare comună a mintii si a simtirii, Dar cunostinta celor inteligibile este numai a mintii.
41. Este cu neputință mintii să se îndeletnicească cu cele inteligibile, de nu va tăia afectiunea față de simtire si față de cele supuse simturilor.
42. Simtirea e dusă de o împătămire firească spre cele supuse simturilor si fiind atrasă de acelea trage după sine si mintea.

43. Încovoiaie simțirea spre slujirea minții și nu-i da vreme ca să o tragă ea pe aceea spre sine.
44. Când se întâmplă ca mintea să se îndeletnicească cu cele supuse simțurilor, atrage simțirea la ea, ridicând în minte cele ce stau în față¹³.
45. Semnul că mintea se îndeletnicește cu cele inteligibile îl avem în aceea că disprețuiește toate cele ce desfătează simțirea.
46. Când mintea e deschisă spre vederea celor inteligibile, are față de ele o plăcere cu anevoie de pierdut.
47. Când mintea se îmbogățește de cunoștința Unității, a pus cu totul stăpânire și pe simțire.
48. Împiedică-ti mintea să se învâртеască în jurul celor supuse simțurilor ca să nu-si rodească prin ele plăceri și întristări.
49. Cele cu care se îndeletnicește mintea întru cele dumnezeiești își fac și din partea pătimitoare (pasională, afectivă) armă dumnezeiască.
50. Este cu neputință minții să se pătrundă de cunoștință¹⁴, de nu-si va fi apropiat¹⁵ mai înainte partea pasională din sine prin virtuțile sale.
51. Mintea se face străină de cele ale lumii, atunci când își taie orice afecțiune față de simțire.
52. De firea părții rationale a sufletului tine să se îndeletnicească cu cunoștința lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale să îmbrătiseze dragostea și înfrânarea.
53. Este cu neputință minții să zăbovească la un lucru supus simțurilor, dacă n-a câștigat o patimă față de el.
54. Minte desăvârșită este aceea care s-a îmbibat de cunoștință; iar suflet desăvârșit este acela care s-a ținut cu virtuțile.
55. Afecțiunea minții față de simțire o face roabă plăcerilor trupului.
56. Mintea e clintită din locul cunoștinței, când partea pasională (afectivă) a sufletului iese din virtuțile sale.
57. Am luat putere să ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom dezbrăca de patimi.
58. Nimeni să nu-si închipuie că a ajuns fiu al lui Dumnezeu în chip actual, dacă nu a dobândit încă în sine trăsăturile dumnezeiești.
59. Asemănarea în purtare¹⁶ cu binele sau cu răul face sau fii ai lui Dumnezeu, sau fii ai satanei.
60. Bărbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine și se grăbește să se despartă de toată întinăciunea.

61. Sufletul împietrit când e bătut nu simte, iar pe binefăcătorul său nu-1 recunoaste.
62. Haina murdară scoate pe cel ce-o poartă afară de la nunta dumnezeiască si-1 face părtaş de întunericul de afară.
63. Cel ce se teme de Domnul se îngrijeste de sufletul său si se izbăveste pe sine de tovărăsia cea rea.
64. Este cu neputință să dobândească mila lui Dumnezeu cel ce L-a părăsit pe El si slujeste plăcerilor.
65. Chiar dacă nu vrem să credem, Iisus a zis că nimenea nu poate sluji la doi domni.
66. Sufletul întinat de patimi s-a împietrit si nu primește să creadă fără tăieri si arsuri.
67. Pe cei învârtosati îi iau în primire probe înfricosate. Căci fără dureri nu primesc să se înmoaie.
68. Bărbatul chibzuit se îngrijeste de sine si prin dureri de bună voie ocolește pe cele fără voie.
69. Grija de suflet se arată în reaua pătimire si în smerenie, prin care iartă Dumnezeu toate păcatele.
70. Precum poftetele si mâniile înmultesc păcatele, asa înfrânarea si smerenia le Sterg.
71. Întristarea după Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e născută de frica de munci.
72. Întristarea după Dumnezeu curătește inima si depărtează de la ea întinăciunea plăcerilor.
73. Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubire de osteneală, s-a scos afară iubirea de plăcere.
74. Orice păcat se face pentru plăcere si orice iertare vine pentru reaua pătimire si pentru întristare.
75. Cel ce nu vrea să se pocăiască prin osteneți de bună voie cade, potrivit Providentei, în osteneți fără voie.
76. Hristos este Mântuitorul lumii întregi si a dăruit oamenilor pocăinta spre mântuire.
77. Pocăinta naste păzirea poruncilor; iar păzirea poruncilor aduce curăția sufletului.
78. Curăția sufletului înseamnă izbăvirea de patimi; iar izbăvirea de patimi naste dragostea¹⁷.
79. Suflet curat este acela care iubeste pe Dumnezeu; iar minte curată aceea care s-a despărțit de neștiință.
80. Luptă pentru poruncile lui Hristos până la moarte; căci curățindu-te prin ele, vei intra în viață.
81. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-1 cu toată puterea nesupus plăcerilor¹⁸ si fără boală.

82. Răscoala trupului vine* din neglijarea rugăciunii, a dietei și liniștii celei bune.
83. Liniștea cea bună năște roade bune: înfrânarea, dragostea și rugăciunea curată.
84. Cetirea și rugăciunea curătesc mintea; iar dragostea și înfrânarea partea pasională (afectivă) a sufletului.
85. Păzește aceeași înfrânare totdeauna, ca să nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.
86. Cel ce-și pune legi sie-și să nu se facă neascultător sie-și. Căci cel ce se nesocotește pe sine, pe sine se amăgește.
87. Sufletele pătimase sunt apusuri spirituale, căci acestora le-a apus Soarele dreptății.
88. Fiu al lui Dumnezeu este cel ce s-a făcut asemenea lui Dumnezeu, prin bunătate, înțelepciune, putere și dreptate.
89. Deprinderea păcatului este boala sufletului. Iar - păcatul cu lucrul este moartea lui.
90. Nepătimirea desăvârșită este sărăcia spirituală, la care, ajungând mintea, se desparte de cele de aici.
91. Păzește într-o armonie virtuțile sufletului; căci din acestea se năște roadă dreptății.
92. Zic Părintii că vederea celor inteligibile este netrupească, fiind cu totul liberă de materie și formă.¹⁹
93. Precum cele patru stihii sunt din materie și formă, așa și trupurile plăsmuite din ele sunt din acelea.
94. Cuvântul făcându-Se trup din iubirea de oameni, nici ceea ce era n-a prefăcut, nici ceea ce a devenit n-a preschimbat.
95. Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire și omenitate și în dumnezeire și omenitate, așa zicem că este din două firi și în două firi. .
96. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărțit.
97. Slăvim neîmpărțit ipostasul cel unul al lui Hristos și mărturisim neamestecată unirea firilor.
98. Ne închinăm unei Ființe a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim Sfânta Treime cea de o ființă.
99. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată cea de Fiu și purcederea. Iar comun celor trei ipostasuri au: ființa, firea, dumnezeirea și bunătatea.

SUTA A TREIA

Al cărei acrostih este acesta: dar rele eu, adevărat nu sunt cele care întristează trupul, dar sufletul îl

curată, ci cele care întristează conștiința, iar trupul îl desfășează²⁰.

1. Despre Cel din fire bun cugetă cele bune. Și despre tot omul gândește numai bine.
2. În ziua judecării ne va cere Dumnezeu să dăm socoteală pentru cuvinte, fapte și gânduri.
3. Deprinderea virtuții sau a păcatului ne mișcă să gândim, să grăim, sau să săvârșim cele bune sau cele rele.
4. Minte stăpânită de patimi cugetă cele ce nu se cuvin. Iar cugetarea aceasta o fac arătată cuvintele și faptele.
5. Gândului rău îi premerge patima. Iar pricina patimii este simțirea (percepția prin simțuri), precum pricina relei întrebuintări a acesteia este mintea.
6. Încuie simțirea și războieste închipuirea (prejudecata); și dezrădăcinează patimile cu armele poruncilor.
7. Păcatul învechit cere nevointa (asceză) îndelungată.

Căci obisnuința învățată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată.

8. Nevointa stăruitoare în înfrânare și dragoste prin răbdare și liniște scoate cele înrădăcinate.
9. Mișcă-ți mintea neconținut la rugăciune și vei împrăstia gândurile care stăruiesc în inimă.
10. Nevointa are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere.
11. Te vei da ușor cu ostenele nevoinei, de vei face toate cu măsură și cu rânduială.
12. Păzește aceeași măsură în nevointă și să nu dezlegi canonul fără trebuință.
13. Precum dragostea și înfrânarea curătesc gândurile, așa contemplatia și rugăciunea toată înălțarea trufasă.
14. Conștiința curată o fac ostenele nevoinei, ca postul, privegherea, răbdarea și îndelunga răbdare. .
15. Cel ce rabdă lovirile încercărilor fără voie se face smerit la cuget, bine nădăjduitor și cercat
16. Răbdarea este iubirea de ostenele a sufletului. Ea constă din ostenele de bună voie și din încercări fără de voie.
17. Păcatul e vestejit de stăruința în suferințe și e ars deplin de răbdarea până la capăt.
18. Venirea ostenelelor îndurerează simțirea; iar venirea întristării înlătură plăcerea.
19. Patru sunt patimile (afectele) cele mai generale, pe care le folosește Providența cu înțelepciune

una împotriva alteia.

20. Venirea întristării strâmtorează plăcerea; iar frica de chinuri vestejeste pofta.

21. Minte chibzuită își întăreste sufletul și-și deprinde trupul la toată nevointa.

22. Străduiești-te să faci monah nu numai pe omul din afară, ci și pe omul dinlăuntru, izbăvindu-l de patimi.

23. Prima lepădare este lepădarea de lucruri; a doua și a treia este lepădarea de patimi și de neștiință.

24. Usor se izbăvești cineva, dacă vrea, de lucruri. Dar nu cu puțină osteneală de patimile²¹ față de ele.

25. Stăpânindu-ți pofta, vei birui și mânia; căci ea este pricina care stârnește mânia.

26. Oare ne-am izbăvit de gândurile pătimase și ne-am apucat de rugăciunea curată și nematerială, sau nu?

27. Mare este mintea care s-a izbăvit de patimi și s-a despărțit de fapte și petrece în Dumnezeu.

28. Cel ce înaintează filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme și în credința Sfintei Treimi.

29. Minte izbăvită de patimi se află în acestea: în gânduri simple, în contemplarea fapturilor și în lumina vesnică.²²

30. În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia când se arată lucrurile.

32. Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup și de simțire (percepția simtuală), precum s-a zis.

33. Minte care a-închis simțirea și și-a făcut egală starea mustului din trup²³ nu mai are război decât cu amintirea.

34. Patimile sunt stârnite de simțire, atunci când nu e de față și dragostea duhovnicească.

35. Postul cumpătat, privegherea și cântarea de psalmi fac egală starea trupului.

36. Aceste trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului și atingerea dracilor.

37. Amintirile pătimase sunt făcute simple²⁴ prin rugăciune, citire, înfrânare și dragoste.

38. Închide întâi simțirea prin liniște și apoi luptă cu armele virtutilor împotriva amintirilor.

39. Păcatul cu cugetul este reaua întrebuințare a gândurilor; iar păcatul cu faptă este reaua întrebuințare a lucrurilor.

40. Reaua folosire a gândurilor si a lucrurilor stă în a nu te folosi de ele cuvios si drept.
  41. Patimile de ocară sunt lanturi ale mintii, care o tin în lucrurile supuse simturilor.
  42. Nepătimire desăvârșită are acela care nu e împătimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.
  43. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunostinta, se poartă cu îndelungă răbdare si rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela.
  44. Gândurile rele sunt avutii rele; cel ce nu se leapădă de ele nu va ajunge la cunostintă.
- Cel ce ascultă de Hristos se călăuzeste pe sine spre lumină; iar cel ce-i urmează Lui se îndreaptă pe sine.
46. Amintirea răului este o lepră a sufletului; si i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă, sau din bănuiala gândurilor.
  47. Domnul orbeste mintea pătimasă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.
  48. Sufletul bârfitor are în loc de lumină spine: căci se vatămă pe sine, pe ascultător si uneori si pe cel grăit de rău.
  49. Uită răul acela care se roagă pentru cel ce l-a întristat; si se izbăveste de pomenirea răului cel ce nu crută darurile.
  50. Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are si o face sufletul bârfitorului.
  51. Trândăvia vine din neglijenta sufletului; si e neglijent sufletul care boieste de iubirea plăcerii.
  52. Cel ce iubeste pe Iisus se deprinde cu ostenele; iar prin stăruinta din ostenele izgoneste trândăvia.
  53. Sufletul se întăreste prin ostenele nevoitei; iar făcând toate cu măsură, alungă trândăvia.
  54. Cel ce-si stăpânește pântecul vestejeste pofta si mintea lui nu slujeste gândurilor de curvie.
  55. Mentea celui înfrânat este biserică a Duhului Sfânt; iar mintea lacomului este sălas al ciorilor.
  56. Saturarea naste pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește si pâinea simplă.
  57. Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmuit se izbăveste de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel pizmuit izbăveste (si pe altii) de pizmă.
  58. Îndepărtează-te de cel ce vietuieste cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la multi.
  59. Câștigă-ti prieten pe bărbatul iubitor de osteneală si îl vei afla acoperământ greselilor tale.
  60. Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; si cum îl poartă, asa umblă.

61. În vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războiește ca un dusman.
62. Își pune sufletul său pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, îți ia sufletul tău.
63. Pământul nelucrat s-a umplut de mărăcini, sufletul nepăsător de patimi necurate.
64. Mîntea chibzuită își înfrînează sufletul, își chinuiește trupul și strunește patimile. (își stăpînește afectele).
65. Mișcările de la arătare sunt semnele celor dinlăuntru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscuți.
66. Cuvintele și faptele vădesc pe fătarnic și scot la arătare pe proorocul mincinos ascuns.
67. Mîntea nesocotită nu-și povătuiește (disciplinează) sufletul și-1 depărtează de la dragoste și înfrînare.
68. Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se naște din slavă desartă, din mândrie și îngâmfare.
69. Proprii celor spuse înainte sunt fătărnicia, viclenia, uneltirea, ironia și minciuna, care e cea mai rea.
70. Slujesc celor spuse înainte: pizma, cearta, mânia, întristarea și tinerea minte a răului.
71. Aceasta e calea celor ce vietuiesc în nepăsare și aceasta celor ascunse în mine.
72. Sufletul se mîntuiește prin reaua pătimire și smerenie. Ele îl izbăvesc din patimile mai înainte pomenite.
73. De gândul chibzuit tine cuvântul de folos; iar de sufletul bun făptuirea virtuoasă.
74. Mîntea luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul curat cultivă gânduri dumnezeiești.
75. Gândurile celui strădalnic se îndeletnicesc cu înțelepciunea, iar cuvintele lui luminează pe cei ce ascultă.
76. Când sălăsluiesc virtutile în suflet, cultivă gânduri bune; iar când sălăsluiesc păcatele, naște gânduri netrebnice.
77. Sufletul pătimasului e fabrică de gânduri rele; și din vistieria lui scoate cele rele.
78. Vistieria cea bună este deprinderea virtutilor; și mîntea bună scoate din aceasta cele bune.
79. Mîntea lucrată de dragostea dumnezeiască produce gânduri despre Dumnezeu; iar lucrată de iubirea de sine, face dimpotrivă.

80. Mîntea miscatã de dragostea cãtre aproapele gîndeste neîncetat cele bune despre el; la dimpotrivã, bãnuieste cele rele.
81. Pricinile gîndurilor bune sunt virtutile; ale virtutilor poruncile; iar a lucrãrii acestora voia liberã.
82. Virtutile si pãcatele venind si trecînd fac starea sufletului bunã sau rea, miscãndu-4 spre gînduri corespunzãtoare,
83. Pricinile gîndurilor rele sunt pãcatele; a pãcatelor neascultarea; a neascultãrii înselãciunea simtirii; iar a înselãciunii acesteia negrija mintii de a o pãzi pe aceasta.
84. În cei ce înainteazã, dispozitiile spre cele potrivnice se schimbã Usor; în cei desãvârsiti, deprinderile în amãndouã pãrtile sunt greu de clintit.
85. Tãria sufletului este o deprindere a virtutii anevoie de clintit, la care cel ce a ajuns zice: "Cine ne va despãrti pe noi de dragostea lui Hristos", si celelalte²⁵.
86. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupeascã de sine; iar la urma tuturor vine mândria.
87. Cele trei gînduri mai cuprinzãtoare ale poftii se nasc din patima iubirii de sine.
88. Înțelege, desigur, gîndul lãcomiei pãntecelui, al slavei desarte si al iubirii de argint, cãrora le urmeazã toate gîndirile pãtimase, dar nu toate în comun.
89. Gîndului lãcomiei pãntecelui îi urmeazã cel al curviei; gîndului de slavã desartã cel al mândriei. Iar celelalte în comun celor trei.
90. Urmeazã în comun celor trei: gîndul întristãrii, gîndul mîniei, al pomenirii de rãu, al pizmei, al trãndãviei si celelalte.

Rugãciune

91. Stãpãne al tuturor Hristoase, slobozeste-ne pe noi de toate acestea, de patimile pierzãtoare si de gîndurile ce se nasc în ele.
92. Pentru Tine am fost fãcuti, ca sã ne desfãtam, asezati fiind în raiul fãcut de Tine.
93. Dar ne-am atras nouã cinste, alegînd în locul desfãtãrii fericite stricãciunea.
94. A cãrei platã am luat-o în noi însine, schimbãnd viata vesnicã cu moartea.
95. Acum, deci, Stãpãne, precum ai cãutat la noi, cautã pînã la sfârșit; precum te-ai întrupat, asa ne si mântuieste pe noi toti.
96. Cãci ai venit sã ne mântuiesti pe noi cei pierduti. Sã nune despãrti pe noi de partea celor ce se mântuiesc.

97. Ridică sufletele și mântuiește trupurile. Curățește-ne pe noi toți de toată înținăciunea.
98. Rupe legăturile patimilor care ne stăpânesc pe noi, Cel ce ai rupt cetele aracilor.
99. Și ne izbăvește pe noi de asuprirea lor, ca numai ție să-ți slujim, luminii celei vesnice.
100. înviind din morți și cântând împreună cu îngerii cântarea fericită, vesnică și nesfârșită.

SUTA A PATRA

Al cărei acrostih este acesta: Cu toate acestea, roagă-te stăruitor de Domnul Dumnezeuul nostru, să ne izbăvească pe noi din relele adevărate și din cele neadevărate.

1. Cel ce și-a desfăcut mintea de dragoste față de trup și de mângâierile lui, acela a omorât cu duhul cel viu faptele trupului.
2. Nu socoti că te-ai despărțit de afecțiunea față de trup, până ce mintea se mai îndeletnicește cu cele ale trupului.
3. Precum cele ale trupului sunt simțirea și cele supuse simțurilor, așa cele ale sufletului sunt mintea și cele inteligibile.
- A. Retrage-ți sufletul de la simțirea celor spuse simțurilor și mintea se va afla în Dumnezeu și în cele inteligibile.
5. Înrudite cu dumnezeirea sunt ființele cugetătoare, cunoscute numai cu mintea; iar simțirea și cele supuse simțurilor au fost create ca să slujească minții.
6. Simțirea și cele supuse simțurilor să-și slujească spre vederea (contemplarea) duhovnicească și să nu întorci simțirea și cele ale ei spre pofta trupului.
7. Ți s-a poruncit să omori faptele trupului, ca să învii prin osteneți sufletul omorât din plăceri.
8. Lasă-te stăpânit de Dumnezeu și stăpânește-ți simțirea și nu te lăsa tu, care ești mai bun, stăpânit de cel mai rău.
9. Dumnezeu este vesnic, nemărginit, nehotărnicit (indefinit), și a făgăduit bunuri vesnice, nemărginite și negrăite celor ce ascultă de El.
10. Tine de firea minții să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre purtarea Lui de grijă și despre judecățile Lui înfricosate;
11. Ai puterea de-a înclina spre amândouă părțile; fii al părții mai bune și vei supune pe cea mai rea.
12. Bună este simțirea și bune sunt cele spuse ei, ca lucruri ale Bunului Dumnezeu. Dar nu se pot asemăna câtuși de puțin cu mintea și cu cele inteligibile.

13. Dumnezeu a zidit fiinta ratională si mintală în stare de a primi duhul²⁶ si cunostinta Lui. Iar simtirea si cele supuse simturilor le-a făcut spre trebuinta ei.
14. Precum slugii netrebnice îi trebuieeste nebulie să se supună stăpânului bun, asa este nebulie ca mintea ratională să se facă roabă trupului stricăcios.
15. Mintea, carenu-si stăpâneste simtirea, cade prin ea în cele rele. Căci, înselată de plăcerea celor spuse simturilor, își naste sie-si netrebnicie.
16. Stăpânindu-ti simtirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simtire, miscă patimile.
17. Asupreste-ti trupul si roagă-te mereu; si te vei izbăvi repede de gândurile aduse^de amintire (de prejudecată).
18. Îndeletniceste-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiesti. Căci osteneala cu ele mistuie patimile.
19. Cetirea, privegherea, rugăciunea si-psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor.
20. Precum primăvara miscă plantele ca să odrăslească, asa si nepătimirea miscă mintea spre cunostinta fapturilor.
21. Păzeste poruncile si vei afla pace; iubeste pe Dumnezeu si vei afla cunostintă.
22. În osteneală, în robotire si în sudoarea fetei ai fost osândit să mănânci pâinea cunostintei.
23. Negrija 1-a dus pe strămos la călcarea poruncii si, în loc de desfătarea Raiului, 1-a osândit la moarte.
24. Stăpâneste si tu pe Eva²⁷ si ia seama la sarpe ca nu cumva să-ti dea si tie din pom.
25. Precum sufletul face viu trupul după fire, asa si virtutea si cunostinta sufletul.
26. Mintea înfumurată, purtată de duhul slavei desarte si al mândriei, e nour fără apă.
27. Stăpânindu-ti iubirea de slavă desartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste..
28. Fugind de slava desartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine, sau în curvie.
29. E propriu slavei desarte să-si arate destoinicia; si e propriu mândriei să dispretuiască si să se otărăscă.
30. Fugind de lăcomia pântecului, păzeste-te de dorinta de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere
31. Postul frumos este cel ce se bucură de mâncare puțină si simplă si nu să placă oamenilor.

32. Postind până seara, să nu mănând atunci până te sature, ca să nu zidesti iarăși cele ce le-ai dăruat o dată.
33. Când nu bei vin, să nu te sature de apă; iar de nu, îi dai curvei aceeași materie.
34. Mândria ne face să ne depărtăm de ajutorul dumnezeiesc, să ne încredem în noi înșine și să ne înălțăm împotriva oamenilor.
35. Împotriva mândriei sunt două leacuri; cinele primește pe acestea va avea un al treilea foarte aspru.
36. Ca să înlături mândria, trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără voie.
37. Povățuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc. Ea învață pe cel ce se înalță fără minte să cugete cu smerenie.
38. Tine de firea minții să nu sufere gândul ce bârfește în ascuns pe aproapele³⁹.
39. Precum grădinarul, dacă nu pliveste buruienile, îneacă legumele, așa și mintea, dacă nu curățește, pierde ostenețele.
40. Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătuiește.
41. Cel omorât de patimi nu ascultă sfatul și nu suferă câtăși de puțin mustrarea și povățuirea duhovnicească.
42. Cel ce nu primește sfatul nu își îndreaptă căile sale, ci e dus pururea spre prăpăstii și râpe.
43. Mintea care s-a lepădat de simțire²⁸ și nu mai suferă nici să vadă gând de plăcere este monah²⁹.
44. Mintea care s-a tămăduit pe sine înșșiși și tămăduiește și pe alții cu cele ce s-a vindecat pe sine este doctor.
45. Caută virtutea și păstrează-o nevătămată, ca să nu trăiești urât și să mori jalnic.
46. Domnul nostru Iisus Hristos a dăruit tuturor lumina dar cei ce nu ascultă de El se întunecă pe ei înșșiși.
47. Să nu socotești lucru mic pierderea virtutii; căci pentru ea a intrat moartea în lume.
48. Omorâtă fiind mintea prin călcarea poruncii a urmat cu necesitate și moartea trupului.
50. Precum Adam neascultând a căzut în moarte, așa Mântuitorul ascultând a omorât moartea.
51. Omoară păcatul, că să nu învii mort și ca să nu treci de la o moarte mică la una mare.

52. Mântuitorul s-a întrupat pentru neascultarea lui Adam că, dezlegând osânda, să învie pe toti.
53. Din viață la viață trece acela care si-a omorât patimile si s-a despărțit de nestiință.
54. Cercetează Scripturile si vei afla poruncile; si fă cele zise si te vei izbăvi de patimi.
55. Ascultarea poruncii aduce curăția sufletului; iar curăția sufletului aduce împărtășirea de lumină.
56. Cunoștinta de Dumnezeu este pomul vietii, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor.
57. Începutul făpturii este credința în Hristos; iar sfârșitul ei dragostea lui Hristos.
58. Iisus este Hristos si Domnul si Dumnezeul nostru, care, dăruindu-ne credința în El spre viață,
59. Ni s-a arătat prin suflet, trup si îndumnezeire, ca să izbăvească din moarte si sufletul si trupul ca un Dumnezeu.
60. Să câștigăm credința, ca să venim la dragoste, din care se naste luminarea cunoștinței.
61. Bunului credinței îi urmează pe rând acestea: temerea de Dumnezeu, înfrânarea de la plăceri, răbdarea osteneților, nădejdea în Dumnezeu, nepătimirea si dragostea³⁰.
62. Din dragoste sinceră se naste cunoștinta naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunoștinței de Dumnezeu (al teologiei)³¹.
63. Minte, care-si stăpânește patimile, le stăpânește desigur din frică, crezând lui Dumnezeu cu privire la cele ce a nădăjduit³² si cu privire la cele ce i-au fost făgăduite.
64. Căruia i s-a dat făgăduința i se cere înfrânare. Aceasta, dăinuind, naste răbdarea, care este o deprindere mult iubitoare de osteneală.
65. Semnul răbdării este dragostea de osteneți. Minte îndrăznind spre ele nădăjduieste să dobândească cele făgăduite si să scape de amenințări.
66. Așteptarea bunurilor viitoare uneste mintea cu cele așteptate; iar zăbovind mintea în ele uită de cele de față.
67. Cel ce a gustat din cele nădăjduite aruncă cele de față. Căci tot dorul si l-a golit în acela.
68. Dumnezeu este Cel ce a făgăduit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dorește cele viitoare ca (altul) cele de față.
69. Semnul că mintea petrece în bunurile nădăjduite este că a uitat cu totul de cele de aici si se lărgeste în cunoștinta celor viitoare.
70. Bun este adevărul pe care îl învățăm prin Dumnezeul adevărului, care umple încă de aici de încredințare sufletul iubitor de Dumnezeu.
71. Bunurile care așteaptă pe mostenitorii făgăduinței sunt mai presus de veacuri si mai înainte de

orice veac si mai presus de orice minte si de cuvânt.

72. Să ne supunem pe noi însine canoanelor evlaviei, ca nu cumva, abătând-ne în patimi, să cădem de la nădejde. .

73. Iisus Hristos, cel unul din Treime, al cărui mostenitor vei fi tu.

74. Cel ce a învățat cunostinta făpturilor de la Dumnezeu nu va fi necredincios Scripturii cu privire la cele spuse mai înainte.

75. Duhul Sfânt, aflând mintea golită de patimi, o învată tainic, potrivit cu puterea ei, despre toate cele nădăjduite.

76. Sufletul primește cunostinta celor dumnezeiesti pe măsura curăției mintii.

77; Cel ce si-a disciplinat trupul si petrece în cunostintă e curățit tot mai mult de cunostinta însăși.

78. Mintea, care începe să se înțeleptească (să filosofeze) în cele dumnezeiesti, începe de la credință si, - trecând prin cele de la mijloc, sfârsește iarăși la credinta cea mai de sus.

79. t-a începutul înțelepciunii e văzută frica care e la urmă. Iar la sfârșit, iubirea care e la început.

80. Mintea începând să se înțeleptească (să filosofeze) de la credinta cea apropiată sfârsește la teologia (cunostinta de Dumnezeu) de dincolo de orice minte, care este credinta ce nu se mai uită si vederea celor nevăzute.

81. Ratiunile cu privire la Dumnezeu sunt contemplate de sfinti nu din El însusi, ci din cele din jurul Lui.

82. Iar ratiunile din jurul lui Dumnezeu se cugetă unele prin afirmare, altele prin înlăturare.

83. Fiinta, dumnezeirea, bunătatea si toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncepătoria, nemărginirea si nedefinirea si toate câte se zic negativ, sunt prin negare.

84. Dumnezeirea ascunsă, mai presus-de minte si de cuvânt, a Sfintei Treimi fiind una, cele spuse mai înainte sinele asemenea sunt cele contemplate în jurul ei.

85. Precum spun (sfintii) o singură dumnezeire a Sfintei Treimi, asa măresc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una.

86. Cele spuse mai înainte prin afirmare si negare le cugetă comune Sfintei si celei de o fiintă Treimii, afară de cele proprii fiecărui ipostas, care si ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare.

87. Cele proprii ipostasurilor dumnezeiesti îndeosebi spun că sunt acestea: însusirea de Tată, însusirea de Fiu, purcederea si toate câte se zic îndeosebi.

88. Iar ipostasul hotărăsc că este o fiintă cu proprietăți deosebite. De aceea fiecare ipostas are si fiintă comună si cea ce-1 deosebeste ca ipostas.

89. Cele spuse mai înainte în comun prin negare despre Sfânta Treime le socot mai proprii decât cele spuse prin afirmare. Dar nu așa și în privința proprietăților deosebitoare deși se zice și ele, cum am spus mai înainte, unele prin afirmare, altele prin negare, ca însusirea de a fi născut și însusirea de a nu fi născut și-cele asemenea. Căci însusirea de a nu fi născut se deosebeste după înțeles de însusirea de a fi născut. Fiindcă cea dintâi însemnează că Tatăl nu s-a născut, iar a doua că Fiul s-a născut.
90. Pentru lămurirea rațiunilor contemplate în jurul ființei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s-a zis de cuvinte și nume. Dar nu tot așa pentru cele ale ființei. Căci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte și negrăite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi.
91. Precum zic că ființa cea una a Dumnezeuirii e întreită în ipostasuri, așa mărturisesc că Sfânta Treime e de o ființă.
92. Tatăl e cugetat ca fără de început și ca început (principiu). Fără de început ca nenăscut. Iar început (principiu), ca Cel ce naște și purcede pe Cei ce sunt din El după ființă și sunt în El din vesnicie, adică pe Fiul și pe Duhul Sfânt.
93. Unitatea miscându-se, după ei, până la Treime, rămâne unitate; iar Treimea adunându-se iarăși până la unitate, rămâne Treime, ceea ce este lucru minunat.³³
94. Înțeleg iarăși pe Fiul și pe Duhul, nu fără de principiu, dar vesnice. Nu fără de principiu, ca unele ce se rapoartă la Tatăl ca principiu și izvor; dar vesnice, ca "unele ce sunt din vesnicie împreună cu Tatăl, unul prin naștere, celălalt prin purcedere.
95. Păzește dumnezeirea cea una a Treimii, neîmpărțită, și păstrează cele trei Ipostasuri ale Dumnezeuirii celei una, neamestecate.
96. Proprietăți deosebitoare ale Tatălui zic că sunt acelea de-a fi fără de început și nenăscut; ale Fiului de a fi început (în principiu) și de a fi născut; iar ale Duhului Sfânt de a fi cu începutul (principiul) și de a fi purces. Iar începutul Fiului și al Duhului nu îl zic temporal. Căci cum ar fi așa? Ci prin el arată cauza din care, ca lumina din soare, își au din vesnicie existența. Căci din El (din principiu) sunt, după ființă, deși nu după El.
97. Proprietatea deosebitoare a ipostasurilor se păstrează iarăși, după ei, nemiscată și neschimbată. Iar ființa comună sau dumnezeirea neîmpărțită.
98. Mărturisesc unitatea în Treime și Treimea în unitate, ca una ce se împarte neîmpărțit și se uneste împărțit.
99. Stiu pe Tatăl ca începutul (principiul) cel unul al tuturor: al Fiului și al Duhului, ca născător și ca izvor vesnic, împreună vesnic, împreună nesfârșit, nehotărnicit, de o ființă și nedespărțit; iar al făpturilor, ca Făcător, Proniator și Judecător, prin Fiul adică și în Duhul Sfânt. "Căci din El și prin El și spre El sunt toate; Lui fie slava în veci. Amin .
100. Pe Fiul și pe Duhul Sfânt le zic iarăși împreună vesnici cu Tatăl, dar nu împreună fără de început (principiu). Împreună vesnici cu Tatăl, ca fiind împreună cu Tatăl din nesfârșit. Dar nu împreună fără de început, nefiind fără cauză. Căci sunt din El, deși nu după El, ca lumina din soare,

precum s-a spus mai-nainte. Le zic, iarăsi, si fără de început, când se înțelege începutul din timp, ca să nu fie cugetate sub vreme cele din care este vremea. Deci nu sunt fără de început în privinta cauzei, dar sunt fără de început în privinta vremii, fiind mai înainte de orice vreme si de orice veac si mai presus de veac si de vreme, prin ele fiind tot veacul si toată vremea si cele din veac si cele din vreme; si ele fiind, precum s-a spus mai-nainte, împreună vesnice cu Tatăl, Căruia împreună cu ele I se cuvine slava si stăpânirea, în vecii vecilor, Amin.

MARCU ASCETUL Despre legea duhovnicească, în 200 de capete ,

Fiindcă de multe ori ati dorit să stiti ce este legea duhovnicească de care vorbește dumnezeiescul Apostol (Rom.7,14), care este cunoscuta si lucrarea celor ce vor să o păzească, vom: vorbi despre acestea, pe cât ne va fi cu putintă.

2. Întâi stim că Dumnezeu este începutul, mijlocul si sfârșitul oricărui bine; iar binele este cu neputintă să fie crezut si săvârșit altfel decât în Hristos Iisus si Duhul Sfânt.
3. Tot binele e dăruit de Dumnezeu cu un rost oarecare si cel ce-1 primește cu această credință, nu-1 va pierde.
4. Credinta neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede.
5. Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci.
6. Cel ce e smerit în cugetul său si împlineste o lucrare duhovnicească, când ceteste dumnezeiestile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine si nu cu altul.
7. Roagă pe Dumnezeu să deschidă ochii inimii tale, si vei vedea folosul rugăciunii si al cetirii.
8. Cel ce are vreun dar duhovnicesc si suferă împreună cu cel ce nu-1 are, își păstrează darul prin împreuna pătimire; iar cel mândru si-1 va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei.
9. Gura celui smerit în cugetare grăieste adevărul; iar cel ce i se împotrivesc se aseamănă cu sluga aceea care a pălmuit peste obraz pe Domnul.

10. Nu te face ucenic al celui ce se laudă pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, să înveți mândria.

11. Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi Cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii.

12. Să nu încerci a dezlega prin gâlceava un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune și nădejdea care numai la un lucru se gândeste.

13. Cel ce se roagă trupește și încă nu are cunostință duhovnicească, este ca orbul care strigă și zice: "Fiul lui David, miluiește-mă".

14. Orbul de odinioară, după ce i s-au deschis ochii și a văzut pe Domnul, închinându-se Lui, nu L-a mai mărturisit fiu al lui David, ci Fiul al lui Dumnezeu. .

15. Să nu te înalți când versi lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea.

16. Cel ce, asemenea orbului, și-a lepădat haina și s-a apropiat de Domnul, se face ucenicul Lui și propovăduitorul învățăturilor celor mai înalte.

17. De va zăbovi păcatul în gândurile noastre, ne va umplea inima de semetie; iar de îl vom izgoni prin înfrânare și nădejde, vom dobândi zdrobirea inimii.

18. Este o zdrobire de inimă lină și folositoare, spre înmuierea ei; și este alta ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei.

19. Privegherea, rugăciunea și răbdarea năcazurilor ce vin asupra noastră aduc inimii zdrobirea neprimejdioasă și folositoare, dacă nu împrăstiem tovărășia lor prin lăcomia

după ceva. Căci cel ce rabdă în aceasta, și celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător și împrăstiat, la

iesirea din trup cumplit se va chinui.

20. Inima iubitoare de plăceri, în vremea iesirii i se face sufletului închisoare și lant; iar cea iubitoare de osteneți îi este poartă deschisă.

21. Inima învârtosată este poartă de fier zăvorâtă înaintea cetății; iar celui ce pătimește răul și este strâmtorat, i se deschide de la sine, ca și lui Petru (Fapte 12,10).

22. Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși niciuna nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească.

23. Un om voind să facă rău, s-a rugat, după obicei, mai întâi în cuget, și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedecat, mai pe urmă mult 1-a multumit.

24. Iar David vrând săucidă pe Nabal din Cârmei, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiască răsplătire, tăindu-și gândul acesta mult a multumit. Stim iarăși ce a făcut

când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu.

25. Când dumnezeiestile Scripturi, cugetă la cele ascunse într-însele; "căci câte mai-nainte s-au scris, toate - zice - spre a noastră învățătură s-au scris".

27: Scriptura numeste credința "temelie a celor nădăjduite" (Evr.11,1); iar pe cei ce nu cunosc sălășluirea lui Hristos, i-a numit necercați.

28. După cum din cuvinte și lucruri se vede cugetul, tot așa se vede din faptele bune ale inimii răsplata viitoare.

29. Inima milostivă e vădit că va primi milostivire; iar cea care nu este așa, pe cele dimpotrivă.

30. Legea libertății învață tot adevărul. Multi o știu aceasta prin cunostință; însă putini o înțeleg. pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor

ei.

31. Nu căuta desăvârșirea ei prin virtuti omenesti, căci nu se va împlini desăvârșit printr-însele. Desăvârșirea ei e ascunsă în crucea lui Hristos.

32. Legea slobozeniei se cunoaste prin cunostinta adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; si se împlineste desăvârșit prin mila lui Hristos.

33. Când ne vom sili să împlinim în constiintă toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar

fără mila lui Dumnezeu nu este cu putintă să se desăvârșească între oameni.

34. Cei ce nu se socotesc pe ei datornici întregii legi a lui Hristos, cunosc .trupeste legea lui Dumnezeu, "neînțelegând nici cele ce zic si nici cele despre care se

rostesc cu tărie". De aceea ei socotesc că împlinesc legea desăvârșit prin fapte.

35. Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce 1-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar tinta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci si vorbe grăiesc în chipul în care zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscusinta si nestiinta lor, altii prin intentia cea rea, si iarăsi altii prin scopul evlavios.

36. Pe cel ce își ascunde defăimarea si ocară punând înainte laude, cir greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este si cel ce sub chipul smereniei, e plin de slava desartă. Acestia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dati totusi pe față prin fapte.

37. Unul făcând un lucru la arătare bun, vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru, îl ajută cu gândul.

38. Este o muștrare din răutate sau din răzbunare, si este alta întru frica de Dumnezeu si pentru

adevăr.

39. Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit, nu-l mai muștra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl muștri, mai întâi descopere-ti păcatele tale.

40. Începătorul oricărei virtuți este Dumnezeu, precum soarele, al luminii de toate zilele.

41. Când săvârșești fapte virtuase, adu-ti aminte de Cei ce a zis: "Fără de mine, nu puteți face, nimic"(Ioan 15,5).

42. Prin necazuri și-au gătit oamenii cele bune, după cum prin slava desartă și prin plăcere cele rele.

43. Cel nedreptătit de oameni scapă de păcat, și măsura mâhnirii sale, află sprijin împotriva lui.

44. Cel ce crede în răsplata lui Hristos, pe măsura credinței sale rabdă bucuros toată nedreptatea.

45. Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptătesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce se luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea.

46. E mai bine să fim batjocoriti de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit.

47. Tot binele vine de la Domnul, după o anumită orânduire și pleacă pe ascuns de la cei nemulțumitori, nerecunoscători și lenesi.

48. Tot păcatul sfârșește în plăcerea oprită, precum orice virtute într-o mângâiere duhovnicească. Dacă stăpânește cel dintâi, stărnește pe cele proprii lui; iar dacă stăpânește cea de a doua, de asemenea pe cele înrudite cu ea.

49. Ocară de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă.

50. Nestiinta îndeamnă la împotrivire față de cele ce sunt de folos si nerusinându-se sporește numărul păcatelor.
51. Primeste năcazurile, că întru nimic nu te păgubeste în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală.
52. După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiti. "Căci toate sunt goale si descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală"(Evr.4,13).
53. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. "Căci omul caută la față, pe când Dumnezeu privește în inimă"(1Sam.15,7)
54. Nu cugeta si nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar.
55. Cel ce păcătuiește fără să fie silit, cu greu se pocăiește, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este fără de greșală.
56. Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-si. Aducă aminte de Dumnezeu, si întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat de Dumnezeu.
57. Orice suferință fără voie, să te învete să-ti aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ti va lipsi prilejul spre pocăință.
58. Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întărește din pricina negrijii noastre si pe măsura acesteia.
59. Nu zice: ce să fac, căci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmplă să fac. Ci, aducându-ti aminte, cugetă la ceea ce esti dator să faci.
60. Deci fă binele de care-ti aduci aminte; si cel de care nu-ti aduci aminte, se va descoperi tie. Si să nu-ti dai cugetul fără judecată uitării.

61. Scriptura zice că "iadul si pierzarea sunt arătate înaintea Domnului"(Prov.15,11). Acestea le zic despre nestiinta si uitarea inimii.
62. Căci iad este nestiinta, fiindcă amândouă sunt întunecate. Si pierzare este uitarea, pentru că prin ea am pierdut din cele ce le aveam.
63. Ia seama la relele tale, nu la ale altuia; si nu se va jefui de tâlhari casa de lucru a mintii tale.
64. Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtutile, săvârseste un păcat anevoie de iertat; dar rugăciunea si milostenia întorc pe cei ce nu poartă de grijă.
65. Orice întristare după Dumnezeu face parte din fiinta evlaviei. Căci adevărata dragoste se probează prin cele ce-i stau împotriva.
66. Nu zice că se poate câstiga virtute fără neazuri; căci virtutea neprobată în neazuri, nu este întărită.
67. Gândește-te la sfârșitul oricărui năcaz fără voie si vei afla în el pieirea păcatului.
68. Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimănui nu i se potrivește așa de mult ca judecata constiintei sale.
69. Când cauti tămăduire, ia seama la constiintă si tot ce-tj va spune ea, fă, si vei avea folos.
70. Dumnezeu si constiinta stiu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea.
- 70 b. Cel ce se osteneste fără sfat, e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat.
71. Omul încearcă câte poate după voia sa; iar Dumnezeu le sfârseste după dreptate.

72. De vrei să primești laudă de la oameni, iubeste mai întâi mustrarea pentru păcate.

73. Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi înșutită slavă de la mulți. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare.

74. Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta, va fi stăpânit de cel ce înțelege.

75. Cel ce laudă pe aproapele în chip fătarnic, îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rusinat.

76. Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmasului, va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor, ușor va cădea.

77. Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrija uitare; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos.

78. Omul sfătuieste pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut.

79. Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și s-au făcut mai înțelepți decât înțelepții.

80. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt laudati, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slavă desartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie.

81. Cel ce disprețuieste cunoștința și se laudă cu lipsa de învățătură, nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință.

82. Precum altceva e măiestria cuvântului și altceva priceperea, tot așa altceva este simplitatea în cuvânt și altceva priceperea.

83. Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel precucuvios, precum nici măiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget.

84. Nu zice: nu stiu ce se cuvine si deci sunt nevinovat, dacă nu fac aceea. Dacă le-ai face pe toate câte le stii că sunt bune, ti s-ar descoperi pe urmă si celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ti foloseste să cunosti cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci "cunostinta îngâmă" (1Cor.8,1), îndemnând la nelucrare, iar "dragostea zideste", îndemnând la răbdarea tuturor.

85. Cuvintele dumnezeiestii Scripturi citeste-le prin fapte si nu le întinde în vorbe multe, îngâmăndu-te în desert cu simpla lor înțelegere.

86 Cel ce a lăsat fapta si se reazămă pe cunostinta simplă, tine în loc de sabie cu două tăisuri, băt de trestie, care în vreme de războiul, cum zice Scriptura (Is.36,6), găureste mâna si strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmasilor.

87. Tot gândul e măsurat si cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat.

88. Cel ce a împlinit o poruncă, să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele potrivnice.

89. Să nu dispretuiesi a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând.

90. Când vezi vreun gând că-ti făgăduieste slava omenească, să stii sigur că-ti pregăteste rusine.

91. Vrăjmasul cunoaste dreptatea legii duhovnicesti si de aceea caută numai să câstige consimtirea cugetului. Căci asa fie că-1 va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelilor pocăintei, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu

năcazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte si împotriva năcazurilor, ca în viata aceasta să-i înmulțească durerile, iar la iesirea sufletului să-1 dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.

92. Fată de încercările care vin, multi s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune și pocăință, nimenea n-a scăpat de asuprire.
93. Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc "una prin alta și pe cel părtas de ele îl mână și mai mult înainte.
94. Diavolul dispretuiește păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari.
95. Rădăcina poftelor rusinoase e lauda omenească, precum a neprihănitului e mustrarea pentru păcat, și anume nu numai când o auzim, ci când o și primim.
96. Nimic n-a folosit cel ce s-a lepădat de toate și se îndulcește cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuție, face și acum neavând nimic.
97. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agoniseste avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci mama lor este aceeași pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este, altul pentru deosebirea patimei.
98. Este câte unul care-si taie o patimă pentru o plăcere mai mare și e slăvit de cei ce nu-i cunosc intenția. Și poate că unul ca acesta nu-si dă seama el însuși de sine, ostenindu-se prosteste.
99. Pricina a tot păcatul este slava desartă și plăcerea. Cel ce nu le urăște pe acestea, nu va desrădăcina patima.
100. "Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este iubirea de argint"(Tim.6,10). Dar și aceasta e vădit că se sustine prin acelea.
101. Minte devine oarbă prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava desartă și prin plăcere.
102. Câtesitrele sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei(2Prov.30,15) fiind iubite de necumpătare cu iubire de maică.

103. Cunostinta si credinta, tovarăsele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea.

104. Mânia, furia, războaiele, uciderile si tot pomelnicul relelor, din pricina lor au prins atâta putere între oameni.

105. Iubirea de argint, slava desartă si plăcerea trebuiesc urâte ca niste mame ale relelor si ca niste mame vitrege ale virtutilor.

106. Din pricina lor ni s-a poruncit, "să nu iubim lumea si cele din lume"(1Io.2,15). Iar aceasta s-a zis, nu ca să urâm fără judecată făpturile lui Dumnezeu, ci ca să tăiem prilejurile celor trei patimi.

107. "Nimenea, zice Apostolul, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vietii"(2Tim.2,4).Căci cel ce vrea să biruiască patimile, încurcându-se în acele treburi, e asemenea celui ce vrea să stingă focul cu paie. :

108. Cel ce se mânie pe aproapele pentru avutie, pentru slavă, sau plăcere, încă n-a cunoscut că Dumnezeu chiverniseste lucrurile într-o dreptate.

109. Când auzi pe Domnul zicând: "De nu se va lepăda cineva de toate averile lui, nu este vrednic de Mine"(Luc.14,33), nu înțelege cuvântul acesta numai despre averi ci si despre toate lucrurile păcatului.

110. Cel ce nu cunoaste adevărul, nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunostinta naturală premerge credintii.

111. Precum Dumnezeu a împărțit fiecăreia dintre cele văzute ceea ce e potrivit cu firea ei, asa a împărțit si gândurile oamenesti, fie că vrem, fie că nu vrem.

112. Dacă cineva, păcătuiind în chip vădit si nepocăindu-se, n-a pățimit nimic până la moarte, socoteste că judecata lui va fi fără milă acolo.

113. Cel ce se roagă într-o cumintenie rabdă cele ce-i vin asupra-i. Iar cel ce tine minte răul, încă nu s-a rugat curat.

114. De ai fost păgubit, sau ocărât, sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; și vei afla că acela ti-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci și în veacul viitor.

115. Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătește spre pocăinta.

116. De nu vrei să pătimești răul, să nu vrei nici să-1 faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. "Căci ce seamănă fiecare, aceea va și secera"(Gal.6,8).

117. Semănând de bună voie cele rele și secerându-le fără de voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu.

118. Dar fiindcă s-a rânduie o vreme oarecare între semănat și seceris, nu credem în răsplătă.

119. Păcătuind, să nu învinovătești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul.

120. E mai rău cel ce săvârșeste răul într-ascuns, decât cei ce săvârșesc nedreptate pe față. Pentru aceasta, acela se va și munci mai rău.

121. Cel ce împleteste viclenii și face răul într-ascuns este, după Scriptură, "sarpe ce sade în cale și muscă copita calului"(Gen.49,17).

122. Cel ce, în același timp, laudă pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbește de rău, e stăpânit de slava desartă și de pismă. Prin laude încearcă să-și ascundă pisma, iar prin vorbele rele se înfățișează pe sine mai bun decât acela.

123. Precum nu pot paste la un loc oile și lupii, așa nu poate avea milă cel ce îl lucrează cu viclenie pe aproapele.

124. Cel care amestecă pe ascuns în poruncă voia sa, e un desfrânat, cum s-a arătat în înțelepciune, și pentru neputința de-a se înfrâna suferă durere și rusine.

125. Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă apărarea și smerenia.

126. Cel care cere iertare de păcate iubeste smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul, își pecetluiește relele sale.

127. Nu lăsa păcatul nesters, chiar dacă ar fi cât de mic, ca să nu te tragă pe urmă la rele mai mari.

128. De vrei să te mântuești, iubeste Cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea. .

129. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie (Mt.3,7).

130. Cel ce primește cuvintele adevărului, primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: "Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește"(Mt.10,40).

131. Slăbănogul pogorât prin acoperis (Luc.5,19) este păcătosul mustrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelorora.

132. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-1 muștra pentru tot lucrul.

133. Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine, e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu.

134. "Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate"(1Cor.9,25) și nu se odihnește până nu va pierde Domnul sământa din Babilon.

135. Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece.

136. Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, si cu cât adaugi, va arde mai mult.
137. De ai fost înălțat prin laude, asteaptă ocară. Căci zice: "Cel ce se înaltă pe sine, umili-se-va" (Luc.14.2).
138. Când vom lepăda din cuget tot păcatul de bună voie, vom lua lupta si cu patimile din obisnuintă.
139. Obisnuinta, care o ia înaintea voii si a constiintei, este amintirea fără de voie a păcatelor de mai-nainte. La cel ce se nevoieste, ea e împiedecată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală
140. Atacul (momeala) este o miscare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercati, ca într-o strungă.
141. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimtirea. Căci miscarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge si de acestea ca busteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacăra.
142. Nu zi: nu vreau si vine; căci cu siguranță dacă nu iubesti lucrul însusi, iubesti pricinile lui.
143. Cel ce caută lauda, e supus patimii si cel ce se plânge de necaz, iubeste plăcerea.
144. Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aci plânge si se tânguieste pentru păcate, aci se luptă cu aproapele si i se împotrivesc apărându-si plăcerile.
145. Cel ce cearcă toate si retine binele, va fugi pe urmă de tot răul.
146. Bărbatul îndelung răbdător are multă cumintenie; asemenea si cel ce-si apropie urechea de cuvintele înțelepciunii.

147. Fără aducerea aminte de Dumnezeu nu poate fi cunostintă adevărată. Căci fără cea dintâi, cea de a doua e mincinoasă.

148. Celui învârtosat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunostinte mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței.

149. Omului blând îi folosește credinciosia, căci îl face să nu ispitească îndelunga răbdare a lui Dumnezeu și să nu se rănească prin neascultare deasă.

150. Pe omul puternic să nu-1 mustri pentru slavă desartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate.

151. Cel ce urăște muștrarea, se supune" patimii cu voia; iar cel ce o iubeste, va lupta și cu obisnuinta.

152. Nu voi să auzi răutățile străine; căci printr-o asemenea voință de-a auzi se sapă și în tine trăsăturile răutăților.

153. Dacă îți intră în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine însuși și nu pe cel ce le grăiește. Căci dacă urechea e rea, rău e și cel care o poartă.

154. Dacă cineva se nimereste între oamenii care grăiesc desertăciuni, să se socotească pe sine însuși vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche.

155. De vezi pe cineva că te laudă cu fătărnicie, asteaptă la vremea sa ocară de la el.

156. Necazurile de acum pune-le alătura cu bunătățile viitoare, și nicicând descurajarea nu-ti va molesii nevointa.

157. Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, același om pe urmă ti se va arăta că e rău.

158. Tot binele vine de la Dumnezeu după orânduirea Lui; și cei care fac un lucru bun sunt slujitorii Lui.

159. Primeste împletirea celor bune și a celor rele, cu gând egal; și Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri.

160. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie, cele fără de voie.

161. Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele convenite după voia lui Dumnezeu.

162. Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri și cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaștem materia, care mocnește înăuntru.

163. Zăboveste în cuget și nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ti.

164. Roagă-te să nu-ti vie încercare; iar când vine, primeste-o ca pe a ta, nu ca pe una străină.

165. Ia-ti gândul de la orice lăcomie și atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului.

166. Cel ce zice că cunoaște toate mestesugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârșit, fără să știe.

167. Când mintea iese din grijile trupesti, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmasilor.

168. Cel purtat de gânduri, e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea.

169. Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe fată o poruncă, să slujească în ascuns patimei și prin gânduri păcătoase să strice fapta bună.

170. Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: "nu mă va birui pe mine". Căci întrucât ai fost prins, ai și fost biruit.

171. Tot Ce se naste începe de la ceva mic, și pe măsură ce e hrănit crește.

172. Mestesugirea păcatului e ca o mreajă bine împletită; și cel ce s-a încurcat dintr-o parte, de va fi cu nepăsare, va fi prins întreg.

173. Nu voi să auzi de nenorocirea dusmanilor, căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte, mănâncă, roadele plănuirii lor.

174. Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor. Pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși încercați. E drept că s-a scris: "Necuviosii și nelegiuitii vor fi prigoniti". Dar tot așa s-a scris: "Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniti vor fi"(Tim.3,12).

175. În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întru cât alină năcazul e bine primită.

176. Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile. Dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor.

177. Înainte de desrădăcinarea relilor, să nu asculti de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea caută să le și sporească.

178. Precum sunt serpi ce se întâlnesc în păduri și alții care umblă prin case, așa sunt patimi ce se închipuesc de către cuget, și altele care se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într-altele.

179. Când vezi poftele ce zac înăuntru că se miscă cu putere și cheamă mintea ce vietuieste în liniste, la vreo patimă, cunoaste că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a asezat în inimă.

180. Nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, și nu se naste patimă fără gând.

181. De nu vom mai face voile trupului, cum zice Scriptura, ușor vor sfârși în Domnul cele ce zăceau înainte în noi.

182. Idolii consistenti (chipurile) din fata mintii sunt mai răi și mai puternici. Dar cei gânditi sunt pricinuitoarii și premergătorii celorlalti.

183. Este un păcat care stăpânește inima din pricina obisnuitei îndelungate; și este un alt păcat care ne războieste cugetare prin lucrurile de fiecare zi.

184. Dumnezeu judecă faptele după intentiile lor. Căci, zice: "Să-ti dea tie Domnul după inima ta" (Ps.20,5).

185. Cel ce nu stărueste în cercetarea constiintei, nu vrea să primească nici ostenele trupesti pentru credință.

186. Constiinta e o carte naturală. Cel ce o ceteste cu fapta, face experienta ajutorului dumnezeiesc.

187. Cel ce nu ia asupra sa de bună voie ostenele, pentru adevăr, e certat mai aspru de cele fără de voie.

188. Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlineste după putere, prin ostenele mici scapă de cele mari.

189. Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare, nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele.

190. Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor.

191. Nu zice: Am împlinit poruncile si n-am aflat pe Domnul. Căci ai aflat adeseori cunostinta împreună cu dreptate, cum zice Scriptura. Iar cei ce-L caută pe El cum se cuvine, vor afla pace.

192. Pacea este izbăvirea de patimi. Dar ea nu poate fi aflată fără lucrarea Duhului Sfânt.

193. Altceva e împlinirea poruncii si altceva e virtutea, chiar dacă acestea se prilejuiesc una pe alta.

194. Împlinirea poruncii stă în a împlini ceea ce s-a poruncit; iar virtutea, în a plăcea adevărului ceea ce s-a făcut.

195. Precum bogătia văzută este una, dar de multe feluri după chipul agonisirii, asa si virtutea este una, dar are multe moduri de activitate.

196. Cel ce înseală pe altii si grăieste cuvinte fără fapte, se îmbogătește din nedreptate si ostenele lui vor trece în case străine, cum scrie Scriptura(Prov.5,10).

197. Toate se vor supune aurului, zice; iar gândurile vor fi cârmuite de harul lui Dumnezeu.

198. Constiinta bună se află prin rugăciune, iar rugăciunea curată prin constiintă. Căci una are trebuintă de alta, prin fire.

199. Iacob a făcut lui Iosif haină peștrită. Iar Domnul dăruieste celui blând cunostinta adevărului, precum s-a scris: "Domnul va învăta pe cei blânzi căile Sale"(ps.25,9).

200. Fă totdeauna binele după putere. Iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic. "Căci cel ce se întoarce înapoi, zice, nu este vrednic de împărătia Cerurilor"(Luc.9,62).

A aceluiași

Despre cei ce-si închipuie că se îndreptează din fapte, în 226 de capete

în cele scrise mai jos se va respinge de către cei ce cred tare si cunosc adevărul, credinta gresită în faptele din afară.

2. Domnul, vrând să arate că orice poruncă e o datorie, iar pe de altă parte că înfierarea se dă

oamenilor în dar pentru sângele Său, zice: "Când veti fi făcut toate cele poruncite vouă, ziceti: slugi netrebnice suntem si ceea ce am fost datori să facem, aceea am făcut"(Luc.17,10). Deci Împărăția Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul Stăpânului, gătit slugilor credincioase.

3 Robul nu cere slobozirea ca plată, ci multumeste pentru ea, ca un îndatorat, si o primește în dar.

4. Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre si celor ce îi slujesc bine, le dăruiește slobozirea. Căci zice: "Bine, slugă bună si credincioasă, peste putine ai fost credincioasă, peste multe te voiau pune; intră întru bucuria Domnului tău"(Mt.25,21-23).

5. Încă nu e slugă credincioasă cel ce se razimă pe simpla cunostintă; ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos, care a poruncit.

6. Cel ce cinstește pe Stăpânul, împlineste cele poruncite. Iar gresind sau neascultând, rabdă urmările care i se cuvin.

7. Dacă esti iubitor de învățătură, fă-te iubitor si de osteneală. Căci simpla cunostintă îngâmfă pe om.

8. Încercările, care ne vin pe neasteptate, ne învată cu bun rost, să fim iubitori de osteneală si ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăintă.

9. Necazurile, care vin asupra oamenilor, sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăsi de venirea lucrurilor bune.

10. Unii oameni, fiind lăudati pentru virtute, s-au lăsat cuceriti de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava desartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrati pentru păcat, s-au umplut de durere, si durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului.

11. Toti aceia cari, pentru faptul că se nevoiesc, dispretuiesc pe cei mai nebăgători de samă, socotesc că se îndreaptă din fapte, trupesti. Si toti cei cari, rezemându-se pe simpla cunostintă, nesocotesc pe cei lipsiti de cunostintă, se,

găsesc cu mult mai neînțelepti decât aceia.

12. Cunostinta fără faptele, care urmează din ea, nu e sigură, chiar dacă e adevărată. Căci fapta este întărirea oricărui lucru.

13. Adeseori, din negrija pentru fapte; se întunecă si cunostinta. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au sters în parte si din amintire.

14. Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunostinta lui Dumnezeu, ca să-I slujim Lui cum se cuvine prin fapte.

15. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite de la Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-l urmărim,

16. Cel ce vrea să facă ceva si nu poate, e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca si când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât si la cele rele.

17. Mîntea fără trup face multe lucruri bune si rele. Dar trupul fără mîntie nu poate face nici una din acestea, deoarece legea slobozeniei se cunoaste înainte de faptă.
18. Unii, neîmplinind poruncile, socotesc că cred drept. Alții, împlinindu-le, asteaptă împărăția ca o plată datorată. Si unii si alții gresesc față de adevăr.
19. Stăpînul nu datorează plată robilor; dar iarăsi nici cei ce nu slujesc drept nu dobîndesc slobozenia.
20. Dacă Hristos a murit pentru noi, după scripturi si nu mai trăim nouă însine, "ci Aceluia care a murit si a înviat pentru noi")2Cor.5,15), vădit este că suntem datori să-I slujim pînă la moarte. Cum vom socoti asa dar înfierea ca ceva ce ni se datorează?
21. Hristos e Stăpîn prin fiintă si Stăpîn prin opera de mîntuire, deoarece, neexistînd noi, ne-a făcut, iar murind din pricina păcatului, ne-a răscumpărat prin sîngele Său si celor ce cred le-a dăruit harul.
22. Când auzi Scriptura zicînd că Dumnezeu "va răsplăti fiecăruia după faptele sale"(Ps.62,13), să nu înțelegi că e vorba de fapte de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredintei în El sau ale credintii, nu ca un schimbător care cîntăreste pretul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul si Răscumpărătorul nostru.
23. Cei ce ne-am învrednicit de baia nasterii de a doua,săvârsim faptele bune nu pentru răsplată, ci pentru păzirea curăteniei dată nouă.
24. Tot lucrul bun, pe care-l săvârsim prin firea noastră, ne face să ne retinem de la răul contrar, dar nu ne 'poate adăuga un spor de sfintenie, fără har.
25. Cel ce se înfrînează, se retine de la lăcomia H pîntecelui; cel ce dispretuieste avutia, de la zgârcenie; cel linistit, de la vorbărie; cel curat, de la iubirea de plăceri; cel cuviincios, de la desfrînare; cel ce se ajunge cu ce are, de la iubirea de argint; cel blînd, de la turburare; cel cu cuget smerit, de la slavă desartă; cel supus, de la iubirea de vrajbă; c el ce mustra, de la fătărie. De asemenea cel ce se roagă, e străin de deznădejde; săracul, de multă avutie; mărturisitorul, de tăgăduire; mucenicul, de slujirea la idoli. Vezi cum toată virtutea săvârsită pînă la moarte, nu e altceva decît retinerea de la păcat. Iar retinerea de la păcat e un lucru al firii, nu ceea ce aduce răsplata împărăției.
26. Omul de abia păzeste cele ale firii lui. Hristos însă, prin cruce, dăruieste înfierea.
27. Este o poruncă restrînsă si este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se porunceste să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se porunceste lepădarea de toate avutiile.
28. Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la mîntie; si este o altă lucrare a păcatului, care semăna cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruiitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el stie folosul amîndurora.
29. Cel ce vrea să străbată marea spirituală, rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează si se înfrînează. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima, dar de trecut nu va

putea.

30. Linistirea e retinerea de la rele. Iar de-si va lua "cineva cu sine si cele patru virtuti, pe lângă rugăciune, nu va avea. alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire.

31. Nu se poate linisti mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără linistire si rugăciune.

32. "Trupul pofteste împotriva duhului si duhul împotriva trupului"(Gal.5,17). Iar cei ce umblă în duh nu vor împlini pofta trupului.

33. Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a mintii. Iar cugetul care strigă neîmprăstiat, va fi auzit de Domnul.

34. Mintea care se roagă neîmprăstiat, strâmtorează si frânge inima; iar "inima înfrântă si smerită Dumnezeu nu o va urgisi"(Ps.50,19).

35. Rugăciunea încă se numeste virtute, desi e maica virtutilor. Căci le naste pe acelea prin împreunarea cu Hristos.

36. Tot ce am săvârși fără rugăciune si nădejde bună, ne este pe urmă vătămător si fără pret.

37. Când auzi că "cei de pe urmă vor fi întâi si cei dintâi vor fi pe urmă", înțelege pe cei părtași de virtuti si pe cei părtași de dragoste. Căci iubirea e cea din urmă dintre virtuti, după rând, dar e cea dintâi dintre toate, după cinste,

vădindu-le pe cele care s-au născut înaintea ei, ca fiind cele de pe urmă.

38. Dacă, în vreme ce te rogi, te copleseste trândăvia, sau esti supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ti aminte de moarte si de muncile înfricosate. Dar e mai bine să te lipesti de Dumnezeu prin rugăciune si nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos.

39. Niciuna din virtuti nu deschide singură, prin sine, usa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate întreolaltă.

40. Nu e înfrânat cel ce se nutreste cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea.

41. Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar, de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit.

42. Cel ce se pocăieste cum se cuvine nu va respinge osteneala pentru păcatele vechi, ci își va câștiga printr-înșă îndurarea lui Dumnezeu.

43. Dacă, suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte?

44. Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el e o dovadă a ne grijii trecute, nu un drept la răsplată.

45. Cel ce se turbură cu mintea și e liniștit cu trupul, este asemenea celui turburat trupește și împrăștiat cu mintea.
46. Turburarea de bună voie fie a minții, fie a trupului, o sporește pe cealaltă, cea a minții pe cea trupească și cea a trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naștere unui rău și mai mare.
47. Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului (Mt.5,44).
48. Dovada iubirii nefătarnice e iertarea nedreptăților.
49. Nu pot fi iertate din inimă greselile cuiva, fără cunoștință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greselile câte le face.
50. Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul convenit îți vor veni înmultite.
51. Când mintea uită de scopul cinstirii de Dumnezeu, fapta văzută a virtuții își pierde valoarea.
52. Dacă fapta rău. plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei.
53. Filosofează cu fapta despre voia omului și despre răsplata lui Dumnezeu. Căci știința nu e mai înțeleaptă sau mai folositoare decât fapta.
54. Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință.
55. Unul a primit un gând și 1-a tinut fără multă socoteală. Altul 1-a primit și 1-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie?
56. Răbdarea năcazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii.
57. Cel ce face binele și caută răsplata, nu slujește lui Dumnezeu, ci voii sale.
58. Cel ce a păcătuit, nu va putea scăpa de răsplată, decât printr-o pocăință corespunzătoare cu greșeala.
59. Unii spun: "Nu putem face binele, dacă nu primim în chip simțit harul Duhului".
60. Aceasta o spun pentru că, zăcând pururea în plăceri, prin libera lor hotărâre, renunță ca niște neajutorati la ceea ce le este dat cu putere
61. Căci celor botezați în Hristos li s-a dăruit harul în chip tainic; dar el lucrează în ei pe măsura împlinirii poruncilor. Harul nu încetează de a ne ajuta în chip ascuns; dar ia de noi să facem sau să nu facem binele pentru care i puterea.

62. Mai întâi harul trezește în chip dumnezeesc conștiința. Aceasta îi face și pe cei făcători de rele să se căiască și să placă lui Dumnezeu.
63. El e ascuns de asemenea în învățătura ce ne-o dă aproapele. Iar uneori se ivesc în cuget și prin cetire; sau învață mintea prin cugetarea naturală despre adevărul lui. Dacă deci vom ascunde talantul acestei cugetări, vom intra în chip itit într-o bucurie Domnului.
64. Cel ce cere lucrările Duhului înainte de împlinirea poruncilor e asemenea robului cumpărat cu bani, care, îndată a fost comparat, cere deodată cu pretul și scrisoarea de slobozire.
65. Cel ce socotește necazurile venite din afară ca aduse de dreptatea lui Dumnezeu, acela căutând pe Domnul, a aflat deodată cu dreptatea Lui și cunoștința.
66. Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că "în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu" (Ps.105,7), orice întâmplare ti se va face învățător spre cunoștința de Dumnezeu.
67. Fiecare întâmpină ceea ce îi vine, după ideea sa. Dar numai Dumnezeu știe cum i se potrivește fiecăruia ceea ce vine.
68. Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ti va veni de la Dumnezeu. Și ocară te va lăsa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândei, când va veni.
69. Când esti laudat de multime, după bunăvoința lui Dumnezeu, să nu amesteci nimic semet în ceea ce ti-a hărăzit Domnul, ca nu cumva schimbându-te, să cazi în starea dimpotrivă.
70. Sământa nu va crește fără pământ și apă; iar omul nu se va folosi fără ostenele de bună voie și fără ajutor dumnezeiesc.
71. Fără nor nu vine ploaie, iar fără conștiință bună nu poți plăcea lui Dumnezeu.
72. Nu respinge învățătura, chiar dacă esti foarte cuminte. Căci iconomia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră.
73. Când inima e mișcată de vreo plăcere de la locul ostenelelor de bună voie, devine anevoie de reținut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogolește la vale.
74. Precum un vitel nedeprins, alergând după iarbă, ajunge la loc mărginit de prăpăstii din amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe-ncetul de locul său.
75. Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obisnuite învechite, atunci inima e chinată de minte și de patimă, ca de niste călăi, care o trag înapoi și încolo.
76. Precum cei ce plutesc pe mare rabdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul, iubesc muștrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivește vântului, cea de-a doua patimilor.
77. Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta (Mt.24,20) aduce durere trupului și întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit și în sufletul sfânt.
78. Nimenea nu e atât de bun și de milos ca Domnul; dar nici El nu iartă pe cel ce nu se pocăiește.

79. Multi ne întristăm pentru păcate; dar primim cu plăcere cauzele lor.

80. Sobolanul, care se târâie sub pământ, fiind orb nu poate vedea stelele; la fel cel ce nu crede lui Dumnezeu în privinta celor vremelnice, nu poate crede nici în privinta celor vesnice.

81. Cunostinta adevărată s-a dăruit oamenilor de către Dumnezeu, ca har înainte de har; și ea învată pe cei te se împărtășesc de ea, să creadă înainte de toate în Cel ce le-a dăruit-o.

82. Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: "Am doftorit Babilonul și nu s-a vindecat"(Ieremia 51,9).

83. Mîntea, care a uitat de cunostinta adevărată se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos.

84. Precum focul nu poate zăbovi în apă, tot așa nici gândul urât în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot-cel ce iubeste pe Dumnezeu, iubeste și osteneala. Iar osteneala de, bună voie e vrăjmasă plăcerii prin fire.

85. Patima ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul vointei, se impune pe urmă silnic și dacă nu vrea cel părtas de ea.

86. De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor, iar de vin gânduri cu voia, iubim și lucrurile spre care se îndreaptă.

87. Părerea de sine și îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint și slava desartă sunt pricini ale neîndurării și ale fătărniceii.

88. Când diavolul vede că mîntea s-a rugat din inimă, aduce ispite mari și răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuți mici prin ispite mari.

89. Un gând care zăboveste arată împătımirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată războiul și împotrivire.

90. Trei sunt locurile spirituale, la care vine mîntea când se schimbă: cel după fire, cel mai presus de fire și cel împotriva firii. Când vine la locul după fire, se descopere pe sine ca pricina gândurilor rele și-si mărturiseste lui Dumnezeu păcatele, recunoscând pricinile patimilor. Când vine la locul cel împotriva firii, uită de dreptatea lui Dumnezeu și se războieste cu oamenii pe motiv că o nedreptătesc. Iar când e ridicată la locul mai presus de fire, află roadele Duhului Sfânt, pe care le-a arătat Apostolul: iubire, bucurie, pace (Gal.5,22) și cele următoare; și stie că Bacă alege grijile trupesti, nu poate rămâne acolo. Dar dacă se desparte de locul acela, cade în păcat, și în necazurile care urmează păcatului, chiar dacă nu îndată, dar desigur la vremea sa, când stie dreptatea lui Dumnezeu.

91. Atîta adevăr se cuprinde în cunostinta fiecăruia, cîtă siguranță îi dau blîndetea, smerenia și dragostea.

92. Tot cel ce s-a botezat după dreapta credință a primit tainic tot harul. Dar se umple de cunostinta sigură a acestui fapt, după aceea, prin lucrarea poruncilor

93. Porunca lui Hristos, împlinită cu constiință, dăruiește mângâiere după multimea durerilor inimii. Dar fiecare din acestea vine la timpul său.
94. Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți : nimic fără ajutorul lui Dumnezeu.
95. Nimic nu ajută mai mult lucrării ca rugăciunea; și pentru a câștiga bunăvoința lui Dumnezeu, nimic nu e mai de folos ca ea.
96. Toată lucrarea poruncilor se cuprinde în ea. Căci nimic nu stă mai sus ca dragostea de Dumnezeu.
97. Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei, e dovada iubirii de plăceri.
98. Cel ce priveghează, rabdă și se roagă neștrâmtorat, împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor.
99. O poruncă se vedește mai aleasă ca alta. De aceea există și o credință mai sigură că altă credință.
100. Este o credință din auz, după Apostol (Rom.10,17), și este o credință, care e adevărarea lucrurilor nădăjduite (Evr.11,1).
101. Bine este să folosim prin cuvinte pe cei care întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui.
102. Dacă vrei să-ți folosești fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-ți la rugăciune, la credință dreaptă și la răbdarea năcazurilor. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți.
103. Pentru lucrurile, pentru care și-a pus cineva nădejdea în Dumnezeu, nu se mai războiește cu aproapele.
104. Dacă, potrivit Scripturii, tot ce ni se întâmplă fără voie își are pricina în cele săvârșite cu voia, nimeni nu e atât de dusman omului, ca el însuși.
105. Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința.
106. Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă îți te împotrivesți fără acestea, vine asupra-ți și mai năvalnic. '
107. Cel blând pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunostință (Mt.11,29).
108. Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune, ni se arată pe urmă sau gresite sau vătămătoare, și ne dovedesc lipsiti de cunostință, prin lucrurile care urmează.
109. Unul singur e drept din fapte, din cuvinte și din gânduri. Din credință însă, din har și din pocăință, sunt mulți

110. Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeată, așa celui ce păcătuiește de bună voie îi e cu neputință cugetarea smerită.

111. Cugetarea smerită nu e o osândire a noastră din partea conștiinței, ci cunostinta harului lui Dumnezeu și a compătimirii Lui.

112. Ceea ce e casa văzută pentru aerul obișnuit, aceea este mintea rațională pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoti mai mult materia afară, cu atât mai mult năvălește acela înăuntru; și cu cât o mâni pe aceasta mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela.

113. Materia casei sunt vasele și mâncărurile; iar materia minții, slava desartă și plăcerea.

114. Nădejdea în Dumnezeu face inima largă; iar grija trupească o îngustează.

115. Harul Duhului e unul și neschimbat; dar lucrează care precum voieste.

116. Precum ploaia, curgând în pământ, dă plantelor calitatea lor proprie, celor dulci dulceața și celor acre acreala, harul, intrând în inimile credincioșilor, le dăruiește lucrările care se potrivesc ca diferitele virtuți. :

117. Celui ce flămânzește pentru Hristos, harul i se face hrană; celui ce însetează, băutura preadulce; celui ce tremură de frig, haină; celui ostenit, odihnă; celui ce se roagă, deplină încredințare; celui ce plânge, mângâiere.

118. Deci când auzi Scriptura spunând, despre Duhul Sfânt că s-a coborât peste fiecare dintre Apostoli, sau că a năvălit asupra unui prooroc, sau că lucrează, sau se întristează, sau se stinge, sau se mânie; și iarăși că unii au pârga Duhului, alții sunt plini de Duh Sfânt, să nu cugeti la vreo tăiere, sau la vreo prefacere sau la vreo schimbare a Duhului, ci crede, după cum am spus mai înainte, că el e neschimbat și atotputernic. De aceea, el rămâne în lucrări ceea ce este, dar în același timp salvează în fiecare, în chip dumnezeiesc, ceea ce trebuie salvat. Căci el se revarsă peste cei botezați în chip desăvârșit, asemenea soarelui, dar fiecare dintre noi se luminează în măsura în care, urându-și patimile care-1 întunecă, le smulge din sine; precum de asemenea se întunecă în măsura în care, iubindu-le, cugetă la ele.

119. Cel ce urăște patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea.

120. Când suntem stăpâniți de gânduri rele, să ne învinovățim pe noi însine, și nu păcatul strămosesc (Ps.62,10).

121. Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe care le săvârșim cu mâinile, cu picioarele și cu gura.

122. Nu poate sta de vorbă cu patima în minte, cel ce nu iubeste pricinile ei.

123. Căci cine stă la târguială cu slava desartă, dacă dispretuiește rusinea? Sau cine se tulbură pentru ocară, dacă iubeste umilinta? Cine primește plăcerea trupească, având inimă zdrobită și smerită? Sau cine se îngrijeste și se luptă pentru cele vremelnice, dacă crede în Hristos?

124. Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gâlceveste cu cel ce-l disprețuiește, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunostință adevărată și arată credință tare Stăpânului.
125. Mincinosi sunt fiii oamenilor, care stau în cumpănă de-a face nedreptate. Dar Dumnezeu păstrează pe seama fiecăruia ceea ce este drept.
126. Dacă nici cel ce nedreptătește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptățit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în desert se tulbură (Ps.39,7)
127. Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaste că, după ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei desarte, seceră acum cu scârbă spicele semintelor din inimă.
128. Cel ce s'a bucurat de plăcerile trupesti mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneli însutite.
129. Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor.
130. Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va mosteni viața vesnică.
131. Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere.
132. Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele.
133. Când vrăjmasul are în stăpânire multe zapisuri de ale păcatelor uitate, îl silește pe datornic să le săvârsească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean mestesug de legea păcatului.
134. Dacă vrei să-ti amintesti neîncetat de Dumnezeu, .nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea.
135. Dacă vrei ca Domnul să-ti acopere păcatele, să nu-ti arăți oamenilor virtutile. Căci ceea ce facem noi cu acestea, aceea face Dumnezeu cu acelea.
136. Ascunzându-ti virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite.
137. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează noptile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor.
- 138 Slava desartă, iubirea de argint și plăcerea nu lasă facerea de bine nepătată, dacă nu s-au topit mai înainte prin frica lui Dumnezeu.

139" în durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăveste de muncile vesnice.

140 Unii, împlinind poruncile, gândesc să le pună în cumpănă cu păcatele. Iar alții își câștigă bunăvoință lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a murit pentru păcatele noastre. E de întrebat care dintre acestia cugetă drept?

141. Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre.

142. Cel ce crede în cele-viitoare se înfrânează de la plăcerile de aici fără a face pe învățătorul. Iar cel care nu crede, caută plăcerea și fuge de durere.

143. Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos.

144. Altceva e cunostinta lucrurilor și altceva cunoasterea adevărului. Pe cât se deosebeste soarele de lună, pe atât e mai de folos cea de a doua decât cea dintâi.

145. Cunostinta lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoasterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos.

146. De vrei asadar să te mântuiești și să vii la cunostinta adevărului, încearcă totdeauna să te ridici peste lucrurile ce cad sub simțuri și să te lipești de Dumnezeu numai prin nădejde. Căci în felul acesta, privind uneori pe alături fără să vrei, vei afla Domnii și Stăpânii răsboindu-te prin atacurile ce le vor da asupra ta. Dar biruindu-le prin rugăciune și rămânând cu bună nădejde, vei stăruia în harul lui Dumnezeu, care te izbăveste de urgia viitoare.

147. Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul avei, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății(Ef.6,12), va înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim (Lc.18,1).

148. Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da săracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sârguintă, zicând: "Să ne silim să intrăm la această odihnă"(Mt.19,21).

149. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în împărăția Cerurilor. Aceasta descoperind-o și Domnul a zis: "Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru!(Evr.4,11). Dar a spus-o și Apostolul: "Credința e adevărarea celor nădăjduite"(Lc.17,21) și iarăși: "Alergați așa ca să o luați"(1Cor.13,5) și iarăși: "Cercetați-vă pe voi înșivă de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți".

150. Cel ce cunoaște adevărul nu se împotrivesc necazurilor, care vin asupra lui. Căci știe că-1 conduc pe om spre frica de Dumnezeu.

151. Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea întinăciune.

152. Când mintea, prin lepădarea de sine, se tine strâns numai de gândul nădejzii,2 vrăjmasul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăvește păcatele de mai înainte, ca să stârnească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebăgate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmasul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, turburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încetosat și iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimase cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire.

153. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greselile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor.

154. Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai-nainte, fiecare greșeală aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei.

155. Cel ce cunoaște și știe adevărul, nu se mărturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui.

156. Când respingi durerea și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava desartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți).

157. Precum virtutile obișnuiesc să se nască din dureri și din ocări, așa păcatele se nasc din plăceri și laude.

158. Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se năște din necredință.

159. Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci atâtare se mișcă fără odihnă în mădularele sale.

160. De suntem pătimasi, trebuie să ne rugăm și să ne supunem. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuitele păcatului.

161. Cel ce-si lovește voia cu supunerea și cu rugăciunea, este luptător cu bun mestesug, vădind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse simturilor.

162. Cel ce nu-si uneste voia sa cu Dumnezeu se poticneste în faptele sale și cade în mâinile vrăjmasilor.

163. Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinescă voia celuilalt.

164. Cel ce cugetă semet și cel ce iubeste slava desartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă desartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celalalt mărește pe cel cu cuget semet, care-1 laudă într-una.

165. Cel ce ascultă cu dragoste de adevăr scoate folos din amândouă părțile: pentru cele bune primind mărturie, se face și mai grabnic la ele; pentru cele rele fiind muștrat, e silit să se pocăiască.

După sporirea noastră trebuie să ne fie și viața; și după viață suntem datori să înălțăm lui Dumnezeu rugăciunile noastre.

166. Bine este să tinem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului(Mt.6,33). Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijeste de ceva fără rugăciune, nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul:"Fără mine nu puteți face nimic"(Io.15,5).

167. Cel ce nesocoteste poruncă rugăciunii, cade în neascultări și mai rele, una predându-1 alteia, ca legat în lanțuri.

168. Cel ce primește necazurile de acum, în nădejdea bunătăților de mai târziu, a aflat cunostinta adevărului și se va izbăvi repede de mânie și întristare.

169. Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inimă și fără acestea, rățăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului.

170. Nu poate birui cel ce se războieste nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă.

171. Cel ce se luptă cu oamenii, de frica relei pătimiri și a ocărilor, sau va pătimi aici necazuri și mai multe, sau va fi muncit fără milă în veacul viitor.

172. Cel ce vrea să fie ferit de orice întâmplare rea e dator să-și încredințeze toate trebile lui Dumnezeu prin rugăciune; apoi mintea lui să se tină strâns de nădejdea în El, iar grija pentru lucrurile supuse simțurilor să o nesocotească cu toată puterea.

173. Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi răpește trofee cunostintei, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul.

174. Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunostinta lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmasul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de pret. Căci mai bine este să-1 săgetăm eu săgetile rugăciunii, stând închisi în cetățuia noastră, decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui.

175. Cunostinta lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubeste.

176. Dacă ti s-a rânduit să înveți întru Domnul și nu esti ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te turbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu-cel neascultător. Dar turburându-te, vei fi ispitit prin același lucru.

177. În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit.

178. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greseala în față. Căci aceasta tine mai mult de stăpânire, decât de sfătuire.

179. Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în conștiință cele ale sale.

180. Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-l dăruiește.

181. Nu te gâlcevi cu cei care nu ti-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ti stârnesti ura, cum zice Scriptura.

182. Acela care cedează ucenicului când se împotrivesc unde nu trebuie, îl rățăcește în privința aceluia lucru și-1 pregătește să nesocotească rânduialile supunerii.

183; Cel ce sfătuieste sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește, își câștigă și-și virtutea opusă greselii. Iar cel ce tine minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească.

184. Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El, se ferește de tot răul.

185. Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul, și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă (Sir.28,15).

186. Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol (Io.8,40). Iar cel fătarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu tine multă vreme. Căci domnul va răsplăți fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie.

187. Cel ce voiește să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe Cele de acum. Căci astfel împăcându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici, pedepse mari.

188. Împrejmuiește-ti cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci jele nu se săvârșeste numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul.

189. Atotvăzătorul Dumnezeu precum dă răsplătiri faptelor noastre, așa și cugetelor și gândurilor noastre de bună voie.

190. Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă, sunt pricinile celor dintâi.

191. Gândurile rele neintentionate le urmează întristarea. De aceea și dispar degrabă. Iar celor intentionate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele,

192. Iubitorul de plăcere se întristează de dojeniri și de strâmtorări; iar iubitorul de Dumnezeu, de laude și de prisositi,

193. Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii și ușor e răsturnat de orice vânt. Când e lăudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se otărește; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se

tânguieste; înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, face că înțelege; dacă e bogat, se îngâmă; dacă e sărac, se face că nu e; când se satură, e plin de îndrăzneală; când posteste, se umple de slavă desartă; cu cei ce-1 muștră, se ia la ceartă; iar cei ce-1 iartă, îi socoteste prosti.

194. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunostinta adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări.

195. Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privinta lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare.

196. Când Dumnezeu binevoieste să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se împlinescă. Dar când El nu binevoieste, se împotrivesc și zidirea.

197. Cel ce se împotrivesc necazurilor, se războieste fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește într-o cunostintă adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura.

198. După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porti cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea răului.

199. Răul de la altul nu ne sporește păcatul, dacă nu îl primim cu gânduri rele.

200. Dacă nu e ușor să afli pe cineva să placă lui Dumnezeu fără să fie încercat, trebuie să mulțumim lui Dumnezeu pentru toată întâmplarea.

201. Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte (Lc.5,5), nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor (Fapte 9,8), nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Stefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile (Fapte 7,55).

202. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare.

203. Dumnezeu a încercat pe Avraam, adică i-a adus necaz cu folos, nu ca să afle cum este, căci Cel ce cunoaște toate înainte de nasterea lor îl cunoștea și pe el, ci ca să-i dea prilejuri pentru o credință desăvârșită.

204. Tot necazul vădește aplecarea voinței, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunostinta voilor sale ascunse.

205. Frica de Dumnezeu ne sileste să luptăm cu Iscatul. Dar luptând noi, însuși harul lui Dumnezeu îl surpă.

206. Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare.

207. De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește silirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea și locul și lucrul.

208. Cel ce se lasă povătuț de bună voie prin necazuri, va fi stăpănit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul de al doilea.

209. Dacă esti nedreptătit si ti se înăspreste inima, nu întrista, căci cu bun rost a fost pus în miscare ceea ce ti s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, stiind că, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele si după ce a fost pus în miscare; dar dacă gândurile continuă să se miste, si răul sporeste.

210. Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobeste prin înfrânarea de la trei lucruri: de la somn, de la hrană si de la lenevirea trupei. Căci prisosinta acestora sădește iubirea de plăcere; iar iubirea de plăcere primește gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotrivesc atât rugăciunii, cât si slujirii cuvenite.

211. Dacă ai fost rânduț să poruncești fratilor, păzește rânduiala ta si să nu treci sub tăcere cele cuvenite de frica celor ce se împotrivesc. Când vor asculta, vei avea plată pentru virtutea lor, când nu vor asculta, desigur îi vei ierta si vei lua de asemenea iertare de la Cel ce a zis: "Iertati si se va ierta vouă".

212. Toată încercarea se aseamănă cu un târg. Cel ce stie să facă negustorie, câștigă mult; iar cel ce nu stie, suferă pagubă.

213. Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-1 sili cu ceartă; ci câștigul, pe care el 1-a lepădat, adunăți-1 tie. Căci hotărârea de a nu pune răul la inimă îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui.

214. Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la multi, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauti folosul tău, ci al celor multi, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia.

215. De va cădea cineva în orice fel de păcat si nu se va întrista pe măsura greselii, cu usurință va cădea iarăși în aceeași cursă.

216. Precum leoaica nu se apropie cu prietenie de junincă, la fel nerusinarea nu primește de bunăvoie întristarea după Dumnezeu.

217. Precum oaia nu se împreună cu lupul, pentru nasterea de pui, asa nici durerea inimii cu nerusinarea, pentru zămislirea virtutilor.

218. Nimenea nu poate avea durere si întristare după Dumnezeu, de nu va iubi mai-nainte pricinile lor.

219. Frica de Dumnezeu si mustrarea primesc între ele întristarea. Iar înfrânarea si privegherea se însotesc cu durerea.

220. Cel ce nu se lasă povătuț de poruncile si de îndemmurile Scripturii, va fi mânat înainte de biciul calului si de boldul asinului. Iar de se va împotrivi si acestora, i se vor strânge fâlcile în zăbale si frâu.

221. Cel biruit cu usurință de cele mici e robit neapărat de cele mari. Iar cel ce le dispretuieste pe

acelea, le va sta împotriva și celor mari, întru Domnul.

222. Nu încerca să folosești prin muștrări pe cel ce se cu virtutile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr.

223. Tot cuvântul lui Hristos descopere mila și dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu, și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrepti, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm și noi de seamă de ascultăm cu plăcere : El. Căci chiar El a zis: "Cel ce mă iubeste pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe și Mă voi arăta lui" (Io.14,21). Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia tintă din înfrânarea de la cele materiale și din linistirea gândurilor.

224. Domnul, știind aceasta, ne poruncește zicând: "Să nu vă îngrijiti de ziua de mâine"(Mt.6,37). Și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s-a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele? Căci păcatul e un întunec și o ceată a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naste așa că diavolul ispitește pe om printr-o momeală care nu-1 fortează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei desarte. Căci desi prin judecată nu voieste, dar cu lucrarea se îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-si vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curătească? Și cel ce nu s-a curățit, cum va afla locul ființei curate? Iar de nu-1 va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a lui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul prorocesc, evanghelicele și apostolesc?

225. Trebuie, asadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, să căutăm casa aceasta și să stăruim a bate la usa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul și să nu ne spună ca unora, care n-am avut grijă: "Nu vă știu pe voi de unde sunteți"(Lc.13,25). Ba suntem datori nu numai să cerem și să luăm, ci să și păstrăm ceea ce ni s-a dat. Căci sunt unii care și după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunostinta simplă, sau chiar și o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai-nainte a au și cei mai tineri și mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n-o au decât cei evlaviosi și mult încercati dintre bătrâni, cari, pierzând-o adeseori din neatentie, au căutat-o iarăși cu ostenele de bună voie și au aflat-o. Să nu încetăm să facem și noi la fel, până când o vom dobândi într-o astfel de măsură, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia.

226. Aceste putine învățături ale legii duhovnicești le-am cunoscut din cele multe. Asupra lor stăruie neîncetat și marele Psalmist, vrând să le învete și să le împlinescă cei ce cântă neîntrerupt în Domnul Iisus: Lui I se cuvine slava, stăpânirea și închinarea, acum și în veci. Amin.

Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul

1. Frate, la începutul leprării, sîrguiește-te să sîrdesti în tine virtuți frumoase, ca să te faci folositor și obstii să sîr te slrveasc la sfîrsit Domnul. Să nu cîștigi îndrăzneală față de staret, niciodată, cum am zis și mai înainte, nici să nu ceri cinstit de la el. Să nu-ți cîștigi prietenie cu cei mai mari, nici să nu dai tîrcoale chiliilor lor, cunoscînd că prin aceasta nu numai că începe să se îndrăcineze în tine patima slavei desarte, dar te și faci urît în ochii întîistritorului. Căci se întîmplă totdeauna aceasta. Deci cel ce înțelege să înțeleagă. Ci sezi în chilia ta, oricum ar fi, în pace. Iar de la cel ce vrea să se întîlnească cu tine, nu te întoarce, din pricină de

evlavie. Căci întîlnindu-te cu el cu gînd prietenesc, nu te vei vrîrma, chiar dacă îți este dintre dusmani. Iar dacă nu vezi în aceasta vreun folos pentru tine, trebuie să îți seama de scopul celui ce vrea să se folosească de la tine.

2. Trebuie să ai totdeauna în tine frica lui Dumnezeu și să cercetezi în fiecare zi, ce ai făcut bine, și ce rău. Iar de cele bune să uiti, ca nu cumva să cazi în patima slavei desarte, iar față de cele potrivnice să te folosești de lacrimi împreunate cu mîrturisirea și curăcniune struuitoare. Cercetarea să-ți fie așa : sfîrsin-du-se ziua și venind seara, cugetă în tine : Oare cum am petrecut ziua, cu ajutorul lui Dumnezeu ? N-amosîndit pe cineva, nu l-am grîit de rău, nu l-am scîrbit, n-am crutat la față cuiva cu patimă, sau n-am fost neascultător celui mai mare în slujbă, și nu mi-am neglijat-o pe aceasta ? Nu m-am mîniat pe cineva, sau sîndla rugăcniunea de obște, nu mi-am ocupat mintea cu lucruri nefolositoare, sau n-am lipsit de la biserică și de la pravilă, îngreuiat de lene ? Dacă te grăsești nevinovat de toate acestea (ceea ce e cu neputință, "căci nimeni nu e curat de întinare, nici măcar o singură zidină viața lui" (Iov XIV, 4) și nimeni nu se va lăuda că are inimă curată), strigă către Dumnezeu cu multe lacrimi : Doamne, iartr-mi mie toate câte am gresit cu lucrul, cu cuvîntul, cu știința și cu neștiința. Căci mult gresim și nu știm.

3. În fiecare zi trebuie să vrădesti prîntelui tău duhovnicesc tot gîndul tău, și ceea ce-ți va spune el, să primești ca din gură dumnezeiască, cu toată încredințarea, și să nu le spui acestea altcuiva, zicînd : întrebînd pe prîntele asta și asta, mi-a spus asta și asta ; și să descoperi cu acela dacă a spus bine sau dacă n-a spus bine, întrebîndu-te : ce trebuie deci să faci ca să-mi ajut ?

Căci aceste cuvinte sînt pline de necredință față de prîntele tău și vrîrtoare de suflet. De obicei aceasta se întîmplă de cele mai multe ori începuturilor.

4. Trebuie să privești pe toți cei din obște ca sfinți, și numai pe tine să te socotești ca cel din urmă prcrtos. Să gîndești că toți se mîntuiesc, numai tu singur vei fîosîndit în ziua aceea. Și cugetînd acestea, cînd stai la rugăcniunea de obște să nu încetezi a plînge fierbinte, întru strîpungerea inimii, fără să spui vreo vorbă celor ce se smintesc sau rîd de aceasta. Iar dacă te vezi petine alunecînd din pricina aceasta în slavă desartă, iesi din biserică și fr-o aceasta în ascuns, întorcîndu-te degrabă iarși la locul tău. Aceasta e bine să o faci îndeosebi începuturilor, mai ales în vremea celor sase psalmi, a stihologiei, a citirii și a dumnezeiestii liturghii. Ia seama să nu osîndești pe cineva, ci pune-ți în minte că : toți cîți mă vîd plîngînd aștrzi, înțelegînd că sînt foarte prcrtos, se roagă pentru mîntuirea mea. Cugetînd aceasta pururea și împlinind-o neîncetat, te vei folosi mult și-ți vei atrage harul lui Dumnezeu și te vei face prcrtas de fericirea dumnezeiască.

5. Să nu te duci la chilia cuiva, afară de a starețului, și aceasta rar. Dacă vrei să-ți întrebăm despre vreun gînd, fr-o aceasta în biserică. Iar de la rugăcniunea de obște, întoarce-te îndată în chilie, și apoi la slujba ta. După cină, punînd metanie înaintea starețului și cerîndu-i rugăcniunea, aleargă iarși

degrabr, în trcere, lachilie. Crci e mai bun un "Sfinte Dumnezeule", cu lua-re-aminte, înainte de culcare, decît o priveghere de patru ceasuri în convorbiri nefolositoare. Acolo unde este strrpungerea inimii si plînsul duhovnicesc, acolo este si luminarea dumnezeiasc²³¹. Iar unde vine aceasta, se alungr trîndrvia si lînçezeala.

6. Sr nu dobîndesti o dragoste deosebitr fatr denici o persoanr, mai ales fatr de un începrtor, chiardacr ti se pare cr are o viatr foarte frumoasr si în afarrde orice brnuialr. Crci din duhovniceasr, ea ti se preface de cele mai multe ori în prtimasr, si cazî în necazuri frrr folos. De obicei aceasta se întîmplr mai alescelor ce se nevoiesc. Dar smerenia si rugrciunea neîncetatr îi învatr despre acestea. Crci nu e vreme sr vorbim despre acestea cu de-amrntutul. Iar cel ce întelegesr înteleagr.

7. Trebuie sr te socotesti pe tine strrin de tot fratele care este în obste, si mai ales de cei cunoscuti dinlume. Dar sr iubesti pe toti la fel²³². Iar pe cei evlaviosisi nevoitori sr-i privesti ca pe sfinti. Dar pentru ceitrîndavi socot cr trebuie sr te rogi mai strruitor. Totusi, precum am arrtat mai sus, socotindu-i pe totisfinti, grrbeste de te currteste de patimi prin plîns, ca, luminat de har, sr-i vezi pe toti egali si sr te împrtrsesti de fericirea celor curati cu inima.

8. Socoteste, frate, cr aceasta se numeste retragerea deplinr din lume : omorîrea deplinr a voii proprii. Apoi nealipirea prtimasr si renuntarea la prrinti, lamembrii familiei si la prieteni.

9. Apoi lipsirea de toate ce le ai, drruindu-le srracilor, potrivit cu Cel ce a zis : "Vinde-ti averile si le drsrracilor"- (Luca XII, 33) ; si uitarea tuturor persoanelor pe care le-ai iubit, fie trupest, fie duhovniceste.

10. Pe urmr mrrrturisirea tuturor celor ascunse aleinimii, srvîrsite de tine din copilrrie si pînîr în acestceas, în fata prrintelui duhovnicesc, sau a staretului, caîn fata lui Dumnezeu, Care cerceteazr inimile si rrrunchii, stiind cr loan boteza cu botez de pocrintr si totiveneau la el mrrrturisindu-si prcatele (Marcu I, 4). Crcidin aceasta vine mare bucurie sufletului si usurareconstiintei, dupr proorocul care zice : "Spune tu întîprcatele tale, ca sr te îndreptezi" (Isaia XLIII, 26).

11. Sr srdesti apoi în sufletul tru încredintarea crdupr intrarea ta în obste au murit prrintii tri si totifratii si sr socotesti ca tatr si ca mamr pe Dumnezeusi pe întîistrtrtor. Si sr nu mai ceri ceva de la ei pentruveo trebuintr trupest ; iar dacr din purtare de grijrti se trimite ceva de ei, primeste si multumeste pentrugrija lor, dar da ceea ce ti s-a trimis la crmara strrinilor, sau la bolnitr. Si fr aceasta întru smerenie. Crci nue o faptr a celor desrvîrsiti, ci a celor preamici.

12. Sr faci tot lucrul care e bun cu smerenie, gîn-dindu-te la Cel ce a zis : "Cînd veti fi frcut toate acestea, ziceti cr slugi netrebnice sîntem, ceea ce eram datori sr facem am frcut" (Luca XVII, 10).

13. Sr te przesti sr primesti Sfînta împrtrrsanie, avînd ceva împotriva cuiva, fie chiar cea mai micr ispitr a vreunui gînd, pînîr ce nu dobîndesti împrcareacu fapta. Dar si aceasta o vei învrta din rugrciune.

14. Sr fii gata sr primesti în fiecare zi orice necaz, socotind cr acestea îti aduc izbrvire de multele datorii si sr multumesti Sfîntului Dumnezeu. Crci din acestea dobîndeste cineva îndrrznire neînfruntatr, dupr marele apostol : "Cr necazul lucreazr rrbdare, iar rrbdarea cercare, iar cercarea nrdejde, iar nrdejdea nu rusineazr" (Rom. V, 3). "Crci cele ce ochiul nu le-a vrzut si urechea nu le-a auzit si la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9), acestea sînt, dupr frgrduinta cea nemincinoasr, cele ce vor fi date celor ce aratr rrbdare în necazuri, cu împreuna-lucrare a harului ; crci

frir har nu se poate isprirvi nimic.

15. Sr nu tii ceva din cele materiale în chilie, fiemrcar toiag, afarr de un cos, de o saltea de paie, de uncojocel si de o hainr cu care te îmbraci. Dacr se poate, nici mrcar ceva sub picioare. Crci s-a spus si despreaceasta un cuvânt. Dar cine înțelege sr înțelege.

16. Sr nu ceri staretului ceva din cele trebuincioase, afarr de cele rînduite. Nici sr nu asculti de vreungînd ispititor, ca sr se schimbe ceva din cele ce ti se dr. Si oricum ar fi, primeste-le cu multumire si fii bucurosi de ele. Nu e îngrduit sr vinzi ceva. Murdrindu-se haina, spal-o de dour ori pe an. Cere, cu înfritisare de srrac si de strin, cu toatr smerenia, haina altui frate, pî-nr cînd cea sprlatr a ta se usucr la soare. Apoi întoar-ce-i-o iarrsi cu multumire. Asemenea si îmbrccrmintea de deasupra si orice altceva.

17. Sr te ostenesti dupr putere în ascultarea ta. Iar în chilie sr struiesti si în rugrciune împreunatr cupocrintr si cu luare-aminte si cu lacrimi dese. Si sr nu-tipui în gînd cr azi te-ai ostenit cu prea multr prisosintrsi deci sr scurtezi ceva din rugrciune din pricina ostenelei trupesti. Crci îti spun tie cr pe cît se sileste cineva pe sine în ascultare, lipsindu-se de rugrciune, pe atît sr socoteascr cr a pierdut mai mult. Si de fapt asa este.

18. Dar înainte de toate trebuie sr iei parte la slujbele bisericesti si sr pleci cel din urmr, afarr de marenevoie. Mai ales la utrenie si la liturghie.

19. Trebuie sr ai toatr supunerea fatr de staretultru, de care ai fost si tuns. Si sr împlinesti frir deosebire cele poruncite de el pîntr la moarte, chiar dacr îtipar cu neputintr. Prin aceasta urmezi Celui ce s-a frcut ascultrtor pîntr la moartea pe cruce. Dar nu numaifatr de staret, ci si fatr de toatr obstea fratilor. Iar primind o slujire, sr nu fii neascultrtor în ceva. Si dacrcea ce ti se porunceste ar fi peste puterea ta, punîndmetanie, cere scutire de aceasta. Iar dacr aceasta se respinge, socotind cr "împrrtia cerurilor este a celor ce oiau cu sila si cei ce o silesc o vor rpi"- (Luca XVI, 16), sileste-te.

20. Sr te misti cu umilintr în fata întregii obsti, ca un nevrzut si necunoscut si ca si cînd n-ai fi deloc. Cel ce vietuieste astfel, îndrrznesc sr spun cr frcîn-du-se vrzrtor ajutat de har, prezice multe. Unul caacesta plînge mult si pentru scrderile altora. Rrmînîndneîmprrtiat, întrucît nu suferă de împrtimirea de cele materiale, nu va primi sr alunece din dragostea duhovniceascr si dumnezeiascr, în acestea. Si nu e lucru demirare cr prezice. Crci aceasta vine de multe ori si dela draci. Totusi cel ce înțelege sr înțelege. Dar dacrîncepe cineva sr primeascr mrrturisiri, poate se va lipsisi de acestea, fiind ocupat cu cercetarea gîndurilor celorlalti. Iar dacr din multr smerenie se va opri de laacestea, adicr de la a sfrtui si de la a asculta, va fi rea- sezat iarrsi în starea de mai înainte. Dar cunostinta acestora numai Dumnezeu o are. Eu, strpînit de fricr, nu îndrrznesc sr vorbesc despre ele.

21. Sr ai totdeauna mintea la Dumnezeu, în somn si în stare de veghe, la mîncare si în convorbiri, în lucrul mîinilor si în orice altr fapt, dupr cuvîntul proorocului : "Am vrzut pe Domnul înaintea mea pururea"²³³. Dar sr te socotesti pe tine mai prcrtos decît tot omul. Petrecînd timp îndelungat în acest gînd, se va ivi în înțelegerea ta o lumina vie asemenea unei raze ²³⁴ Si cu cît o vei cere mai mult, cu mai multr luare-aminte si cu o cugetare neîmprrtiatr, cu osteneala multr si cu lacrimi, cu atît ti se va arrta mai strrlucitoare²³⁵. Iar arrtîndu-ti-se, o iubesti. Iar iubind-o, te cu-rrtesti. Iar pe cel ce-1 currteste, pe acesta îl face în chipul lui Dumnezeu, luminîndu-1 si învrtîndu-1 sr deosebeascr binele de rru. Dar sr stii, frate, cr e nevoie de multr ostenealr, ajutatr de Dumnezeu, ca sr se srlrs-luiascr aceasta în sufletul tru si sr lumineze în el ca luna întunericul noptii²³⁶. Mai

trebuie să fii atent și la atacurile gândurilor de slavă desartă și de închipuire desine ; și să nu osîndezi pe cineva, vrzîndu-1 că face ceva ce nu se cuvine. Căci dracii vrzînd sufletul eliberat de patimi și de ispite, prin surlăsluirea harului, aruncă în el unele ca acestea. Dar ajutorul de la Dumnezeu să fie în tine împreună cu pocrința neîncetată și cu copleșire de lacrimi. Iată seama însăși să nu primesti ceva din multa bucurie și pocrință. De aceea să nu socotești că acestea sînt din osteneala ta și nu din harul lui Dumnezeu. Căci atunci se vor lua de la tine și le vei cruta mult în rugăciune și nu le vei afla ; și vei cunoaște ce dar ai pierdut. Dar frate, Doamne, să nu ne lipsim niciodată de harul Tru. Însăși de ti se va întîmpla aceasta, frate, aruncă asupra lui Dumnezeu neputința ta și, ridicîndu-te și în-tinzînd mîinile, roagă-te, zicînd așa : "Doamne, milu-ieste-mă pe mine păcătoșul²³⁷ și neputinciosul și nenorocitul și trimite peste mine harul Tru. Vezi, Doamne, la ce neputință și gânduri m-au adus multele mele păcate. Deși voiesc, Doamne, să socotesc pierderea mîin-gîterii ca venită de la draci și din mîndrie, nu pot, căci știu că cei ce împlinesc voia Ta se împotrivesc aceluia. Dar eu care împlinesc în fiecare zi voia lor, cum nu voi fi ispitit de ei ? Sînt ispitit frate îndoială de multele mele păcate²³⁸. Și acum, Doamne, Doamne, dacă e cu voia Ta și spre folosul meu, să vină iar harul Tru în robul Tru, ca, vrzîndu-1 pe acesta, să mă bucur într-o pocrință și plîns²³⁹, luminat de raza pururea luminoasă a acestuia, przit de gândurile murdare și de tot lucrul rău și de toate greselile mele, cele cu știință și cu neștiință. Și astfel să primesc, Doamne, plîntatea îndrăznirii către Tine, în necazurile ce vin asupra robului Tru de la draci și de la oameni și să primesc și trierea voii mele, cunoscînd bunrățiile care asteaptă pe cei ce Te iubesc pe Tine, Doamne. Căci Tu ai zis, Doamne, că "cel ce va cere va lua și cel ce caută va afla și celui ce bate în se va deschide". Pe lângă acestea, frate, struie rugîndu-te în cugetul tău, și în celelalte toate câte ti le va da tie Dumnezeu, nemolesindu-te din pricina trîndăriei. Și Dumnezeu cel bun nu te va prăsi.

22. Pristrează chilia pe care ai primit-o de la întîi-strător la început, pînă la sfîrșit. Iar dacă din pricina vechimii sau a drămbăriei ei, vei fi tulburat în gând, pu-nînd metanie întîi-strătorului, frate cunoscut acest lucru cu smerenie. Și de te va asculta, bucură-te. Iar de nu, multumeste și așa, aducîndu-ti aminte de Strpînul Tru care nu a avut unde să-și plece capul. Căci dacă l-ai tulbura de două sau de trei sau de patru ori cu aceasta, se naste îndrăzneala, apoi neîncrederea și la urmă disprețul. Dacă voiești, deci, să duci viața liniștită și pasnică, nu cere deloc vreo usurare trupească de la staret. Frate aceasta de la început și răbdă cu răbdare să fii disprețuit și nesocotit de toți, după porunca Domnului. Deci dacă voiești să-ți pristi încrederea și iubirea față de el și să-1 vezi ca pe un sfînt, przi aceste trei lucruri : nu cere vreo usurare și nu-ți lua îndrăzneală față de el și nu te duce des la el, cum fac unii, pe motiv că sînt ajutați de el. Căci acesta nu e un lucru de laudă, ci omenesc. Nu te osîndesc nici dacă ascunzi de el tot gândul ce se iversează în tine. Căci dacă przi acestea, vei trece neînvrăluit marea vieții și vei socoti pe printe, oricum ar fi, ca pe un sfînt. Iar dacă te vei apropia în biserică, ca să întrebă pe printele Tru despre vreun gând și vei vedea pe altul luîndu-ti înainte, pentru același lucru sau pentru altul, și printele te va trece cu vederea, din pricina acestuia, să nu te întristezi, nici să gîndezi ceva împotriva lui. Ci stai de-o parte cu mîinile încrucisate, pînă va isprăvi cu acela și te va chema. Căci printele obișnuiesc uneori să facă să ni se întîmple acestea, poate și cu voia, spre cercarea și izbăvirea noastră de păcatele de mai înainte.

23. Să postești cele trei patruzecimi^{239b} ; în cea mare chip îndoit, afară de cele două mari sărbători și desăbătări și duminică, iar în celelalte două, frate o zi. Iar în celelalte zile ale anului, să mînci o dată, afară desăbătări și duminică și sărbătoarea, dar nu ca să tesături.

24. Sîrguiește-te să fii chip folositor întregii oștirii pe toată virtutea, smerenia și blîndetea, milostivirea și ascultarea pînă și de cei mai neînsemnați ; chip denemîniere, de neîmpertimire, de sărăcie și pocrință, de nerutate și neiscodire, de simplitate în purtări și de înstrinare față de tot omul, de cercetare a bolnavilor, de mîngîiere a celor necrîți, de neîntoarcere de la ceice au nevoie de vreun folos de la tine. Să nu o faci aceasta pe motivul convorbirii tale cu Dumnezeu. Căci mai

mare este iubirea, decât rugăciunea²⁴⁰. Și fii cu compătimire față de toți, ne iubitori de slavă desigur, ne-îndrăzniți, necerșitori, necerând ceva de la înfrățitorul, niscăi slujbe sau altceva. Din cinstire tuturor preoților. Și fii cu luare-aminte în rugăciune, într-o stare nemestecată. Arată iubire față de toți. Nu te sîngui și ispășești și cercetezi Scripturile pentru slavă. Căci te va învîrta rugăciunea cea cu lacrimi și luminarea cea din har. De ești întrebat despre ceva din cele ce se cuvin, învîrtați cu smerenie din viața ta, ca din a altuia²⁴¹, cele cu privire la faptele îndumnezeitoare cu ajutorul harului. Învați cu gând ne iubitor de slavă desigur, oricine s-ar împlini să fie cel ce dorește să se folosească. Și să nu întorci de la gândul sru pe cel ce vrea să se folosească de la tine, ci primește greselile lui, oricare ar fi ele, plîngînd și rugîndu-te pentru el. Căci acestea sînt dovada iubirii și a desrăzămăției împreună-primirii. Și nu respingi pe cel ce vine la tine, pe motiv că nu vrei să te vatămi prin ascultarea unor astfel de lucruri. Căci cu ajutorul harului nu te vei vătăma. Dar ca să nu se vatăme cei multi, trebuie să te spui acestea în loc ascuns, chiar dacă ar fi să suporti ca om ispășit vreunui gând. Dar dacă vei fi un om cu har, nu te va supăra niciodată nici aceasta. Și apoi am învățat că nu trebuie să crăim ale noastre, ci ale altora, ca să se mîntuiască. Dar precum am spus înainte, trebuie să duci o viață ne-iubitoare de câștig. Și să te socotești sub lucrarea harului, cînd te vei simți cu adevărat mai puțin decât ești. Iar cum se împlini aceasta, nu știu să spun, numai Dumnezeu știe.

25. Cît privește orele de priveghere, trebuie ca două ore să citești și două să te rogi într-o pocnire cu lacrimi, urmînd pravila pe care o vrei. Dacă vrei, citește și cei 12 Psalmi și pe cel neprihănit și rugăciunea sfîntului Eustratie. Acestea în nopțile cele lungi. Iar în cele scurte, fă-ți rînduiala mai scurtă, după puterea dată tie de Dumnezeu. Căci fără ea nu poți săvîrși nici un bine, cum zice prorocul. Căci "pașii omului sînt îndreptați de Domnul" (Prov. X, 9). Dar chiar Domnul a spus : "Fără de Mine nu puteți face nimic" (Ioan XV, 5). Iar fără lacrimi să nu te împărtășești niciodată.

26. Și mîncă cele puse înaintea ta, orice ar fi. Deasemenea să bei vinul cu înfrînare, fără cîntire. Iar dacă mîncă singur, din pricină de neputință, mîncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre frați îți trimite ceva de mîncare, primește cu mulțumire și smerenie ca un străin. Și împărtășește-te din ce ti-a trimis, orice ar fi. Iar ce rămîne, trimite altui frate sărac săvlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mîngîiere, împărtășește-te din toate cele puse înainte, dar puțin, prinzînd porunca înfrînării. Iar ridicîndu-te și punînd metanie în chipul străinului și al săracului, dă-ți mulțumire zi-cînd : "Dumnezeu-Tatăl să-ți răsplătească, sfîntite părinte". Ia aminte să nu vorbești ceva, chiar dacă ar fi defolos.

27. Iar dacă vreunul dintre frați a fost întristat fiind înfrățitor, fie de iconom, fie de altcineva, și vinela tine, mîngîie-l așa : "Crede, frate, spre cercarea ta ți s-a împlinit aceasta. Căci și mie mi s-a împlinit demulte ori aceasta și m-am întristat și descurajat. Dar decînd am fost înștiințat că acestea se împlin spre cercare, le port cu mulțumire. Fă și tu așa. Și mai degrabă să te veselești de astfel de necazuri". Iar dacă răscolul ar începe să bîrfească, nici atunci să nu te schimbi. Ci mîngîie-l cum te va ajuta harul, căci sînt multe chipuri de dreaptă socoteală. Și ajută pe frate după cum îi înțelegi starea de suflet și gândurile lui și nu-l lăsa să plece netrănit.

28. Iar dacă s-ar împlini ca un frate să fie bolnav și tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie să-i trimiți mai înainte ceva, vestindu-i aceasta : -"Crede, sfîntite părinte, că abia azi am aflat despre boala ta și te rog de iertare". Iar apoi mergînd la el, pune metanie și, făcînd rugăciune, spune-i așa : cum ti-a ajutat Dumnezeu, sfîntite părinte ! Apoi sezînd cu mîinile încrucisate, taci. Iar dacă sînt și alții de față, pentru cercetare, ia aminte să nu mai vorbești ceva, nici din Scriptură, nici din cele firești, mai ales dacă nu ești întrebat, ca să nu ai necaz pe urmă. Căci aceasta se împlini de cele mai multe ori fratilor mai simpli.

29. Dacr se întîmplr sr stai la masr cu frati evla-viosi, sr te împrtrsesti din cele puse înainte, frrr deosebire, oricare ar fi ele. Iar dacr ai poruncr de la cinevasr nu mnrînci peste sau altceva, dar acestea sînt pusepe masr, dacr cel ce a dat poruncr e aproape, mergîndînduplecr-1 sr-ti îngrduie sr gusti. Iar dacr nu e defatr, sau stii cr nu-ti va îngrdai, si totusi nu voiesti sr-ismintesti pe frati, încredinteazr-i, dupr masr, aceluiace-ai frcut, cerînd iertare. Iar dacr nu voiesti sr facinici una din acestea, e mai bine sr nu mergi la ei. Crcivei cîstiga dour lucruri : vei alunga si pe dracul slaveidesarte si-i vei izbrvi si pe aceia de smintealr si de întristare. Iar de sînt din cei mai grosi de simtire, przestecanonul. Dar e mai bine ca si în fata acestora sr gustidin toate cîte putin. La fel, cu prilejul mîngîierii ce ti-oface cineva, potrivit apostolului care hotrrrste -"sr semrnînce tot ce se pune înainte, nedeosebind nimic pentru constiîntr" (1 Cor. X, 15).

30. Dacr în vreme ce-ti faci rugrciunea în chilie, bate cineva la usr, deschide-i si sezînd vorbeste-i cusmerenie despre ceea ce-1 preocupr din cele ce-i sînt defolos. De e aprsat de vreun necaz, sîrguieste-te sr-1ajuti, fie cu cuvîntul, fie cu lucrul. Apoi plecînd acela,închizînd usa, reia-ti rugrciunea. Crci slujirea celor cevin la tine este asemenea împrcrrii (Matei V, 24). Darnu trebuie frcut asa cînd e vorba de lucruri lumesti. Înacest caz, isprrrveste întîi rugrciunea si apoi vorbestecu el.

31. Dacr în vreme ce te rogi, îti vine vreo fricr,sau vreo loviturr, sau strrluceste vreo luminr, sau seîntîmplr altceva, sr nu te tulburi. Ci strruie si mai întins în rugrciune. Crci se iveste o tulburare drrceascrsau vreo fricr sau vreo iesire din sine (extaz), ca slrbind sr lasi rugrciunea si ca, ajuns la un astfel de obicei, sr te facr pradr lui. Dar dacr srvîrsind rugrciunea,îti strrluceste vreo luminr cu neputinr de trlmrcit242,si sufletul ti se umple de o bucurie negrritr si de dorinta celor mai înalte si încep sr-ti curgr lacrimile însotite de pocrintr, cunoaste cr aceasta este o vizitr dumnezeiascr si un ajutor dumnezeiesc. "Si dacr rrmînemult, ca sr nu-ti vinr ceva mai mult decît aceasta,prin faptul cr esti strpînrit de lacrimi, îndreapr-ti mintea spre ceva din cele trupesti si prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama sr nu prrrsesti rugrciunea de fricavrrrjmasilor, ci asa cum în cazul cînd se sperie copilulde niste mormoloci, se refugiazr în bratele mamei siale tatrlui, aruncînd frica de ei, asa si tu, alergînd prinrugrciune la Dumnezeu, scapr de frica lor.

32. Dacr în vreme ce sezi în chilie, venind vreun frate te va întreba despre vreun rrzboi trupesc, sr nu-1 respingi. Ci foloseste-1 cu pocrintr din ceea ce-ti va drrui harul lui Dumnezeu si din ceea ce ai cîstogat din faptele tale si apoi slobozeste-1. Iar cînd iese, punînd metanie înainte lui, spune-i : "Crede, frate, cr nrdrjduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu si deci cr va fugi de la tine acest rrzboi, numai sr nu dai înapoi si sr nu te molesesti". Iar dupr ce a iesit acela, ridicîndu-te si închipuindu-ti rrzboiul lui, înrltîndu-ti mîinile cu lacrimi spre Dumnezeu, roagr-te cu suspine pentru fratele, zicînd : "Doamne Dumnezeule, Cel ce nu voiesti moartea prcrtosului, rînduieste lucrul dupr cum stii si precum este de folos fratelui acesta". Si Dumnezeu, cu-noscînd încrederea aceluia în tine si împreunr-ptimi-rea si rugrciunea ta sincerr, va usura, din iubire fatr de el, rrzboiul lui.

33. Toate acestea sînt folositoare, frate, pocrintei. Si trebuie sr le împlinesti cu inimr zdrobitr, cu rrbdare si cu multumire. Crci sînt izvoare ale lacrimilor si curr-titoare de patimi si pricini ale Omprrrrtiei cerurilor. "Crci împrrrrtia cerurilor este a celor ce o silesc si cei ce o silesc, o vor rrpri pe ea" (Matei XI, 12). Si de vei împlini acestea, vei iesi cu totul din vechile nrravuri, ba poate chiar si din atacurile gîndului. Crci întunericul se retrage din fata luminii si umbra din fata soarelui. Dar de le va neglija cineva pe acestea la început, slr-bindu-i gîndul si frcîndu-se curios, se va lipsi de har. Si atunci crzînd în patimile celor rele, îsi cunoaste neputinta sa, umplîndu-se de fricr.Dar nici sr nu creadr cel ce reuseste cr aceasta e rodul osteneii sale, ci al harului lui Dumnezeu. Dar ei trebuie sr se currteascr dupr putere : "întîi trebuie sr te currtesti si apoi sr vorbesti cu Cel curat". Crci

currtindu-se mintea, va primi iluminarea luminii dumnezeiesti, care, chiar de ar primi-o toatr lumea, nu se împutineazr. Crci ea se srlrsluieste în chip întelegrtor în cei ce o vor dobîndi.

34. Cel ce a dobîndit acestea sr ia seama la sineînsusi si la atacurile gândurilor, pentru cr cel ce petreceîn mijlocul oamenilor e cu neputintr, socotesc, sr le biruiascr. Mai ales e cu neputintr sr biruiascr atacul pizmei si al slavei desarte acela care e lrudat de oameniidin lume pentru viata lui vrednicr de laudr si pentrudispretuirea lucrurilor vrzute. Pe lîngr aceasta, de multe ori cunoscînd sau vrzînd sau auzind cr cineva faceceva ce nu se cuvine, îl osîndeste. De aceea unul caacesta trebuie sr ia aminte sr nu iscodeascr cele ce zice,sau ce face staretul, sau slujitorii. Iar dacr, biruit depatimr, va gîndi sau va spune ceva necuvenit, sr se îndrepte pe sine cu pocrintr. Sr ia aminte si la starea înbisericr si la slujbe. Pentru cr gândurile slavei desarteau obiceiul sr tulbure pe cei virtuosi si în acestea, fieîn cîntare, fie în rugrciunea în care mintea nu trebuiesr umble de colo pîntr colo, luînd seama cr alti fratîsînt împrstiatî si tulburatî. Sr înainteze cu luare-aminte în ritmul cîntrrii duhovnicesti si sr cînte cumintea cele ale îngerilor. Sr ia aminte sr nu se facarrtat nimrnui altuia decît lui Dumnezeu si sr nu selase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca sr-ijudece, nici ca sr-i fericeascr. Dar acestea toate nu levei putea ocoli, decît de te vei przi în smerenie, în iubire, în mrrturisire si în neprtîmire.

35. Sîrguieste-te sr nu superi pe cineva fie cu cu-vîntul, fie cu fapta, ci sr-i mîngîi pe aceia care sînt suprrati de altii, pe cît e cu putintr. Si sr nu socotesti vreodatr cr ai biruit mestesugirile diavolului si sr cazî în slavr desarr. Pentru cr firea omeneascr nu poate sr le biruiascr, decît numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce sînt supusi întîistrtrtorului sr le przeascr toate acestea. Iar celor îndrrgostiti de liniste nu le pot spune nimic. Dar fiecare sr cugete la cele ce le-am spus si la cele ce se cuvin celor ce se linistesc, pentru cr linistea are nevoie de viata cea mai bine îndrumatr.

36. Dacr ai cîstigat încredere si sigurantr în vreun frate din obste, si-i mrrturisesti lui gândurile tale, sr nu încetezi, frate, vreodatr sr mergi la el si sr-i împrtrsesti gândurile care vin în fiecare zi si ceas. Toti ar trebui sr meargr la staret ca sr se mrrturiseascr. De aceea am spus aceasta, cu pogormînt, fiindcr unii nu voiesc sr vrdeascr gândurile lor staretului, din multr slrbiciune si din neîncrederea ce o au în el. însr nu trebuie sr colinzi de la unul la altul, ascultînd de vrrjmasul care-ti spune în ascuns cr pricinuiesti povarr mer-gînd des la fratele acela care primeste gândurile tale, sau cr e rusine sr-i înfrtisezi de multe ori ale tale, ca sr te facr prin aceasta sr întrerupi mrrturisirea, sau sr mergi la altul. Pentru cr dacr mergem la cel dintîi, vom cîstiga si mai multr încredere în el, si ne vom folosi mult si din viata si din cuvintele lui si nu vom fi osînditi de nici un altul pentru viata noastr, ci vom fi lrudati de toti cr przim credinta. Iar dacr neglijrm sr ne mrrturisim des prcatele noastre, crdem în patimi mai mari si ne rusinrm iarsî sr le mai facem cunoscute si ne prvrilm în prrpastia deznrdejdiî. Iar dacr mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e îngrduit sr-1 facem), dacr duhovnicul e din aceeasi obste, toti fratii ne vor învinui cr am crlcat credinta ce am avut-o în cel dintîi si vom fi foarte osînditi de Dumnezeu. Dar si duhovnicul la care mergem ne va socoti cr vom face la fel si cu el. Iar noi obisnuindu-ne sr trecem de la unul la altul, nu vom înceta niciodatr sr iscodim, ca sr aflrm stîlpnici, sau zrvoriti, sau isihasti, si sr mergem la ei sr ne mrrturisim si sr ne facem necredinciosi tuturor si sr nu proprsim, ci sr crdem si mai mult în osîndr. De aceea sîrguieste-te sr rrmîi frrr sovrialr pîntr la moarte la duhovnicul la care te-ai mrrturisit de la început si sr nu te smintesti de el, chiar dacr ai vedea cr desfrînea-zr, crci tu nu te vei vrtrma niciodatr. Pentru cr, precum am spus, de-1 vei dispretui pe acela, si vei merge la altul, te vei face pricinr de multe sminteli si vei judeca la fel si pe toti ceilalti si vei deschide întru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izbrveste-ne pe noi de toatr necredinta si iscodirea si ne acoperr cu harul Tru cel dumnezeiesc.

37. Iar de vei cîstiga ucenici care au încredere în tine, ca să-ți mrrturisească tie gîndurile lor și îi vezi pe ei că vorbesc cu unii dintre frații mai evlavioși, sînu te smintesci. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce vietuiesc drept, că acești ucenici nu umblă cu sinceritatea inimii și cu simplitate, nici nu se mrrturisesc gîndurile lor cu adevrătr încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin frîrnicie, să vadă libertatea noastră și prin aceasta ne produc supărare și neîncredere în acești ucenici. Tu deci să nu arți acestgînd pe care ți-1 aruncă dracii, ci săleste-te cu toată simplitatea și iubirea pentru Dumnezeu și pentru binele însuși, să îndrepti pe unii ca aceștia și să-și folosești sufletul și să socotești proprsirea lor drept slava ta însuși.

38. Dacă vreunii dintre ucenicii tăi ajung la neîncredere în tine, gîndește-te de unde le-a venit aceasta. Pentru că aceasta vine din multe pricini : ea poate veni din slava desătr, că au ajuns la proprsire și de aceea au crzut în mîndrie, ca să nu mai primească să se numească ucenici, ci să aibă demnitate de învătritori ; fie pentru că, fiind grași și iubitori de trup, vreau să se mîngîie trupește ; fie pentru că 1-a iubit pe vreunul prea mult și pe urmă a iubit pe altul și acela a crzut în pizmă ; fie pentru că acela dorește să fie hirotonit și tu l-ai împiedicat, pentru că, după mrrturisirea lui, nu e vrednic să fie preot ; fie pentru că ai cinstit mai mult decît pe el, pe altul, care a venit la tine pe urmă, iar aceasta a pricinuit mare supărare aceluia care n-a reușit în ceea ce dorea, mai ales dacă a venit la tine în vîrstă fragedă și l-ai iubit mult după Dumnezeu ; sau poate că vreodată, ca să se înfrîneze de la patimi, i-ai frgrduit să-și dai voie să se hirotonească (pentru că duhovnicii obisnuiesc de multe ori să facă astfel de frgrduieli de hirotonie tinerilor, ca să le taie cu totul înclinarea ce o au spre patimi din reaua obisnuință) și nărdjduind, potrivit frgrduintei, n-a reușit pentru nevrednicia lui și muscat de pizmă aduce împotriva altui călugăr învinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu atît mai puțin să le spună. Pe lîngă acestea, mai sînt, precum am spus, și alte feluri de neîncredere : cînd cineva cade din negrijă în învoiri cu pcatele, sau și în fapte pcrtoase și se rusinează să se mrrturisească, prins de slava desătr și ascunzîndu-le ajunge încet, încet la neîncredere ; sau poate te-a vrzut și pe tine strpînit de patimi și te învinuiește. Iar semnul deprtririi acestora de la tine sau de la proprsire, îl vei avea din vederea feței lor. Iar dacă nu, din chipurile obisnuite ale prefcrătoriei. Pentru că chiar dacă e sfrtuit, sau îndemnat, se prefacă că primește în auzul său sfaturile, dar în inima lui nu le primește. Ba se și supără din pricina lor, sau rîde de ele, sau chiar se înfurie. Iar dacă vreodată, vrînd să-1 încerci, de este curat de patimi, îl îndemni, fie să se împrtrsească, fie să intre în sfîntul altar, le face pe amîndouă frîr să deosebească, ca să nu-1 învinuiești. Leacul acestora sînt rugăciunile din inimă și cu lacrimi către Dumnezeu și arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, convorbirile dese, uneori blînde și dulci, alteori întristate, aspre și mustrătoare, precum gîndești că vor auzi, sau își vor îmblîzni moravurile.

39. Dacă un călugăr îți vorbește de unii frați căsînt evlavioși și îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba de ei, rîspunde cu smerenie : "Crede-mă, prîntele, nu știu. Eu fiind un om simplu, vreau să-mi vîd slărbiciunea. Pentru că toți, cu harul lui Dumnezeu, sînt sfîntiși buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va și seceră". Nici să nu lauzi, nici să nu osîndești pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toți. Mai ales, cînd în călugărul respectiv se va ivi vreun gînd că tu ai încredere în vreunul din aceia și se lasă strpînit de acest gînd și se înstrîinează. Cap aparte

40. Acest sfînt și fericit Simeon²⁴³, întrebă odătr cum trebuie să fie preotul, a rîspuns zicînd : "Eu nășt vrednic să fiu preot. Dar am cunoscut, frîr îndoială, cît de vrednic trebuie să fie cel ce va avea să slujească tainele lui Dumnezeu. În primul rînd, să fie curat nu numai cu trupul, ci și cu sufletul ; pe lîngă acestea, trebuie să nu fie prrtas la nici un pcat. În aldoilea rînd, să fie smerit atît în purtarea din afară, cîți în simțirea din lăuntru a sufletului. Apoi cînd str înaintea sfintei și sfintitei Mese, trebuie să vadă, frîr îndoială, cu mintea pe Dumnezeu, iar cu simțurile, Sfintele sezate înainte. Dar nu numai acestea, ci e dator să-lăibă în chip constient²⁴⁴, să-lăsluit în inima sa, și pe însuși Cel prezent în chip nevrzut în daruri, ca să poată aduce cererile cu îndrznire. Și ca prieten

care vorbește cu prietenul, și zice : -"Tatăl nostru Care ești în ceruri, sfintează-se numele Tău"- , rugându-l ca având pe Cel ce e Fiul lui Dumnezeu prin fire, să se unescă în sine împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt²⁴⁵. Așa am cunoscut eu pe preoți. Iertăți-mă părinți și frați". Mai spunea și aceasta, că despre altul, ascunzându-se pe sine și ocolind slava de la oameni, dar arătându-se pe sine însuși silit de iubirea de oameni. -"Am auzit, zicea, de la un preot monah, care avea îndrăzneală față de mine, că față de un frate iubit al lui : -"Niciodată n-am liturghisit, fără să văd pe Duhul Sfânt, cum L-am văzut venind asupra mea când mă hirotoneau și mitropolitul spunea rugându-l pe preotul și Evhologhiul strătea asupra capului meu nevrednic. Întrebat de mine, cum L-am văzut pe Acesta atunci și în forma crucei chip, a spus : "simplu și fără chip, dar ca lumină"²⁴⁶. Și fiindcă la început mă miram văzând ceea ce niciodată n-am văzut și întrebându-mă ce poate fi aceasta, Acela mi-a spus în chip tainic, de parcă cunosteam vocea : "Eu așa Mă pogor peste toți proorocii și apostolii și aleșii și sfinții de acum ai lui Dumnezeu. Căci sunt Duhul Sfânt al lui Hristos, Crucea I se cuvine slava și strălucirea în veci. Amin".

Cele 225 de capete teologice si practice Ale celui între sfinti părintelui nostru Simeon Noul Teolog egumenul Mînăstirii sfîntul Mamas de Xirokerkos, una sută capete făptuitoare si de Dumnezeu cuvîntătoare (practice si teologice).

1. Dumnezeu nu este nicăieri pentru cei ce privesc trupeste, căci e nevăzut. Dar pentru cei ce înțeleg duhov-niceste este pretutindeni ; căci e de față, fiind în toate si în afară de toate. El este în toate si aproape de cei ce se tem de El (Ps. LXXXIV, 10), dar mîntuirea Lui e departe de cei păcătosi (Ps. CXVIII, 155).
2. Amintirea lui Hristos luminează mintea si alungă dracii. Lumina Sfintei Treimi, strălucind în inima curată, o desparte pe aceasta de lume si pe cel părtaş de ea îl face să se umple încă de aici, pe cît e cu putintă credinciosului, de slava viitoare, ca pe unul ce se află sub lucrarea harului, desi este încă ascuns sub acope-rămîntul trupului.
3. Dacă, după trecerea celor văzute, nu mai este nimic altceva decît numai Dumnezeu, Care este si va fi, fără îndoială, cei ce se împărtășesc cu îmbelsugare de harul Lui în lumea aceasta, chiar dacă sînt încă pe pă-mînt, s-au unit în cea mai mare măsură cu veacul viitor, măcar că suspină încă împovărați de umbra si de greutatea lor.
4. Domnul nu fericește pe cei ce învată numai, ci pe cei ce s-au învrednicit mai întîi, prin lucrarea poruncilor, să vadă si privesc în ei însisi lumina Duhului ce luminează si scînteiază. Căci datorită ei cunosc, prin vederea ei adevărată, prin cunoasterea si lucrarea ei, cele despre care vorbesc si asa învată pe altii. E de trebuintă, asadar, ca cei ce vor să învete pe altii să fie ridicati mai întîi ei însisi, cum s-a spus, ca nu cumva vorbind despre cele ce nu le cunosc, să piardă, prin rătăcire, pe cei ce se încred în ei si pe ei însisi.
5. Cel ce nu se teme de Domnul nu crede că există Dumnezeu (Ps. XIII, 1). Dar cel ce crede că există se teme de El si păzeste poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le păzeste, mincinos este (1 Ioan II, 4) si frica de Dumnezeu nu este într-insul. Căci unde este frica de Dumnezeu, e si păzirea poruncilor (Ps. CXI, 1, 4). Iar nefiind aceasta întru noi, si nici păzirea poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgîni si de necredinciosi.
6. Credinta si frica de Dumnezeu si păzirea poruncilor Lui ne răsplătesc pe măsura curățirii noastre. Căci în măsura în care ne curățim, ne ridicăm de la frica de Dumnezeu la dragostea de El si înaintînd ne mutăm, asa-zicînd, de la frică la iubirea lui Dumnezeu. Si atunci auzim cuvîntul Lui : "Cel ce are poruncile Mele si le păzeste pe ele, acela este cel ce Mă iubeste" (Ioan XIV, 21). Si asa adăugăm nevointe peste nevointe pentru a ne arăta iubirea prin fapte. Iar împlîndu-se aceasta, El însusi ne iubeste, precum a făgăduit. Iar iubindu-ne, ne iubeste si Tatăl Său la fel, venind înainte Duhul, Care împodobeste casa noastră, ca prin întîlnirea ipostasurilor în noi, să ne facem locas al Tatălui si al Fiului si al Sfîn-tului Duh 18.
7. Sălășluirea, întru curăție cunoscută si simțită, a Dumnezirii celei în trei Ipostasuri în cei

desăvârșiti nu e. împlinirea dorintei, ci mai degrabă început și cauză a unei dorinte mai puternice
19. Căci din acel moment, ea nu mai lasă pe cel ce a primit-o să se potolească, ci tinându-1 aprins
pururea ca de un foc, îl împinge să se ridice spre flacăra unei dorinte și mai dumnezeiești. Căci
neputînd mintea să afle o margine și un sfîrșit al Celui dorit, nu poate pune nici dorintei și iubirii
sale vreo margine, ci silindu-se să atingă și să dobîndească capătul fără sfîrșit, poartă în sine
pururea dorinta ne-sfîrșită și iubirea nesăturată²⁰.

8. Cel ce a ajuns la acest capăt nu socoteste că a aflat începutul dorintei sau al iubirii lui Dumnezeu
în sine, ci socoteste că nu iubeste încă pe Dumnezeu, în-trucît n-a putut ajunge să cuprindă
plinătatea iubirii. De aceea, socotindu-se pe sine cel din urmă dintre toți cei ce se tem de
Dumnezeu, se socoteste din tot sufletul nevrednic chiar și de mîntuirea împreună cu ceilalți
credincioși²¹.

9. "Toate sînt cu putință celui ce crede" (Marcu IX, 23). Căci Credinta se socoteste în loc de
dreptate (Rom. IV, 9). "Că sfîrșitul legii este Hristos" (Rom. X, 4). Iar credinta în El îndreptează și
desăvîrșeste pe cel ce crede. Căci credinta în Hristos, socotindu-se în locul faptelor legii și fiind
întărită și arătîndu-se prin poruncile Evangheliei, face pe cei credincioși părtași de viața cea vesnică
în Hristos însuși²².

10. Credinta²³ este puterea care ne face să murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui și să
credem că moartea aceasta este pricina vieții. Ea ne face să socotim sărăcia ca bogăție,
neînsemnătatea și umilirea, ca slavă și cinste adevărată ; iar cînd nu avem nimic, să credem că
stăpînim toate (2 Cor. VI, 10), mai bine-zis că am dobîndit bogăția cunostintei lui Hristos cea nepă-
trunsă (Efes. III, 8). Ea ne face să privim toate cele ce se văd, ca țărîna și fum.

11. Credinta în Hristos ne dă puterea nu numai să disprețuim plăcerile vieții, ci și să suportăm și să
răb-dăm toată ispita care vine asupra noastră prin întristări, necazuri și nenorociri, pînă va vrea și
ne va cerceta pe noi Dumnezeu. "Căci răbdînd, zice, am așteptat pe Domnul, și a luat aminte la
mine" (Ps. XXXIX, 1).

12. Cei ce-si pun părintii, în vreo privință, mai presus de porunca lui Dumnezeu, nu au dobîndit
credinta în Hristos. Ei, desigur, sînt judecați și de constiința lor, dacă au o constiință vie a
necredintei lor²⁴. Căci e pro-

priu credinciosilor să nu calce în nici o privință porunca Marelui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru
Iisus Hristos.

13. Credinta în Hristos, Adevăratul Dumnezeu, naste dorinta după cele bune și frica de chinuri. Iar
dorinta celor mai înalte și frica de chinuri, aduce păzirea întocmai a poruncilor. Păzirea întocmai a
poruncilor învată pe creștini să-si cunoască neputința lor. Iar cunoasterea neputinței noastre
adevărate naste aducerea aminte de moarte. Cel ce si-a făcut-o pe aceasta însoțitoare de viață va
căuta cu osteneală să afle ce soartă va avea după iesirea și plecarea din viața aceasta. Iar cel ce se
străduieste să cunoască cele viitoare e dator, întîi de toate, să se lipsească de cele de acum. Căci cel
ce e stăpînit de îm-pătîmirea față de acestea, pînă la cel mai neînsemnat lucru, nu poate dobîndi
cunostinta desăvîrșită a acelor. Iar dacă prin bunăvointa lui Dumnezeu va gusta puțin din ea, de nu
va părăsi degrabă cele de care și în care este tinut prin împătîmire și nu se va preda în întregime
acestei cunostinte, nemaiprimind să cugete de bunăvoie la nimic altceva afară de ea, se va lua de la
el și această cunostință pe care socoteste că o are (Luca XIX, 26).

14. Lepădarea de lume și retragerea desăvîrșită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele,

obisnuitele, socotintele si de persoanele din viata, si lepădarea de trup si de voie se fac pricină de mare folos celui ce s-a lepădat în scurtă vreme asa de fierbinte.

15. Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mîngîieri la început si să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silesc să faci aceasta toate rudeniile si toti prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ti vor putea împiedica cu desăvîrsire hotărîrea, ei o vor face cu sigurantă mai moale si mai slabă.

16. Cînd te vei afla fată de toate dulcetile vietii cu suflet bărbătesc si neînduplecat, demonii înduiosează rudeniile si le fac să plîngă si să se jelească în fata ta pentru tine. Că acesta este adevărul, vei cunoaste dacă tu vei rămînea neclintit si în fata acestei ispite. Căci îi vei vedea pe aceia aprinzîndu-se deodată de mînie si de ură împotriva ta si depărtîndu-se de tine ca de un dusman, nemaivrînd să te vadă.

17. Văzînd supărarea ce s-a iscat pentru tine în părinti, frati si prieteni, să rîzi de dracul care a pus la cale să se facă acestea împotriva ta ; si cu frică si sîrguintă multă, retrage-te si roagă pe Dumnezeu cu stăruintă ca să ajungi degrabă la limanul Bunului Părinte, la Care ajungînd sufletul tău ostenit si împovărat, El îl va odihni. Căci multe pricini de primejdii si de ultimă pierzanie cuprinde marea vietii.

18. Cel ce vrea să urască ispitele lumii e dator să iubească pe Dumnezeu din tot sufletul si să-si aducă pururea aminte de El. Căci nimic altceva nu ajută, ca acestea, să părăsesti toate cu bucurie si să te întorci de la ele ca de la niste gunoaie.

19. Nu vrei să mai rămîi în lume pentru pricini bine-cuvîntate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veseleste Dumnezeu asa de mult ca de repeziciunea noastră²⁵. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decît întîrzierea cu multime de bunuri²⁶.

20. Dacă lumea si cele din lume trec toate, iar Dumnezeu este singur nestrucăcios si nemuritor, bucu-rati-vă toti cîti ati părăsit pentru El cele stricăcioase. Iar stricăcioase sînt nu numai bogătia si banii, ci si toată plăcerea si bucuria de păcat este stricăciune. Numai poruncile lui Dumnezeu sînt lumină si viață. De toti sînt numite asa.

21. Dacă ai primit, frate, flacăra si alergînd ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un părinte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de fratii care se nevoiesc împreună cu tine, să te folosesti de băi sau de mîncăruri, sau de alte mîngîieri pentru întărire, să primesti acestea. Dar fii totdeauna pregătut pentru post, pentru pătimire, pentru înfrînarea cea mai deplină. Că de vei fi îndemnat de părintele tău întru Domnul să te împărtăsesti de mîngîieri, să te afli ascultător aceluia, ca voia ta să nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabdă cu bucurie cele ce ai vrut să le faci de bunăvoie, folosindu-te sufleteste. Căci păzind aceasta, vei fi pururea întru toate postind si înfrînîndu-te si ca unul ce te-ai lepădat cu voia întru totul. Ba nu numai atît, ci vei păstra nestinsă si flacăra aflătoare în inima ta, care te sileste să dispre-tuiesi toate.

22. Cînd dracii vor face toate din partea lor si nu ne vor putea clinti sau împiedica de la tinta noastră cea după Dumnezeu, se vor furisa în cei ce fătăresc evlavia si vor încerca să împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întîi miscati, chipurile, de dragoste si de compătimire, acestia îi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, să se odihnească spre a nu slăbi trupul si a cădea în lînce-zeală. Pe urmă îi atrag la întîlniri fără folos, făcîndu-i să-si piardă zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc si se va potrivi lor, se vor întoarce si vor rîde de pierderea lui. Iar de nu va

asculta de cuvintele lor, ci se va păzi pe sine străin de toate, cu mintea adunată și înfrînată în toate, se vor aprinde de pizmă și vor face totul pînă ce îl vor alunga și din obste. Căci nu suferă slava desartă cea necinstită să vadă în fata ei smerenia, lăudată.

23. Iubitorul de slavă desartă suferă cînd vede pe cel smerit la cuget vărsînd lacrimi și folosindu-se îndoit, ca unul ce-si face pe Dumnezeu milostiv prin ele și îi sileste pe oameni să-1 laude fără voie.

24. Odată ce te-ai predat pe tine întreg părintelui tău duhovnicesc, să stii că esti ca un străin față de toate care te atrag în afară : oameni, lucruri și bani. Fără de el nimic să nu voiesti să faci ori să împlinesti în privința acestora. Dar nici să nu ceri de la el vreun lucru mic sau mare, dacă nu-ti va porunci el însuși, din propria socotintă, să iei ceva, sau nu-ti va da el cu mîinile sale.

25. Să nu dai milostenie fără voia părintelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce i-ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voiesti să iei ceva din ele, fără voia lui. Căci e mai bine să fii sărac și străin și să asculti, decît să risipești bani și să dai celor lipsiți, cînd te afli începător. Predă toate cu credință nestirbită hotărîrii părintelui duhovnicesc, ca în mîna lui Dumnezeu.

26. Să nu ceri și să nu iei nici un pahar cu apă, chiar de s-ar întîmpla să arzi, pînă ce nu te va îndemna, miscat de la sine, părintele tău duhovnicesc. Strînge-te pe tine și constrînge-te în toate, încredințîndu-te și zi-cînd în gînd : "Dacă Dumnezeu vrea și esti vrednic să bei, va descoperi părintelui tău, și acesta îți va zice tie : bea". Și atunci bea cu conștiința curată, chiar de e la vreme nepotrivită.

27. Cel ce a cercat folosul duhovnicesc și a dobîndit credință nemincinoasă, luînd pe Dumnezeu ca martor al adevărului, și-a zis : "Mi-am pus în mine gîndul să nu cer părintelui meu nici să mănînc, nici să beau, sau să mă împărtășesc de ceva fără el, pînă ce nu-i va da de stire Dumnezeu și îmi va porunci mie. Și făcînd așa, niciodată, zice, n-am fost împiedicat de la scopul meu".

28. Cel ce a dobîndit credință neîndoielnică față de părintele său după Dumnezeu, privindu-1 pe el, socoteste că privește pe Hristos însuși ; și fiind cu el sau urmînd lui, crede cu tărie, că este cu Hristos sau urmează Lui. Unul ca acesta nu va pofti niciodată să vorbească cu altcineva. Nu va pune vreunul din lucrurile lumii mai presus de amintirea și de dragostea lui. Căci ce este mai mare și mai de folos în viața de față și în cea viitoare decît a fi cu Hristos ? Și ce este mai frumos și mai dulce ca vederea Lui ? Iar dacă se învrednicește și de grăirea Lui, scoate din aceasta, cu sîrguintă, viață vesnică.

29. Cel ce iubeste din simțire lăuntrică pe cei ca-re-1 vorbesc de rău, sau îl nedreptătesc, sau îl urăsc și-1 păgubesc, și se roagă pentru ei (Matei V, 44), ajunge în scurtă vreme la o mare sporire. Căci făcînd aceasta întru simțirea inimii, își coboară socotinta în adînc de smerenie și în izvoare de lacrimi, în care se scufundă cele trei părți ale sufletului²⁷. Acela urcă mintea în cerul nepătimirii și o face văzătoare și, prin gustarea bunătății de acolo, ajunge de socoteste toate ale vieții de aici, gunoaie. Și însăși mîncarea și hrana n-o mai primește cu plăcere și des.

30. Credință²⁸ neîndoielnică dovedeste cel ce cinstește cu evlavie ca sfînt pînă și locul în care vietuiește călăuzitorul și părintele său. El ia praful de pe picioarele aceluia cu dragoste fierbinte în mîini să-1 pună pe capul său și unge cu el pieptul său, ca și cu un leac curățitor al patimilor și al păcatelor sale. Iar de el nu îndrăznește să se apropie, nici să atingă vreo haină sau vreun acoperă-mînt al lui fără voia sa ; dar atingînd ceva din ceea ce-i aparține aceluia, o face aceasta cu frică și cu respect, so-eotindu-se pe sine nevrednic nu numai de vederea și de slujirea lui, ci și de intrarea în chilia lui.

31. Se leapădă multi de viața aceasta și de lucrurile vieții, dar puțini se leapădă și de voiele lor. Bine spune despre aceștia și cuvântul dumnezeiesc : -"Multi chemați, dar puțini aleși" (Matei XX, 14).

32. Când sezi la masă cu toată obștea și toate ți se înfățișează ochilor minții ca o umbră și nu mai simți dulceața mîncărilor, ci sufletul întreg îți este uimit și plin de lacrimi, cunoaște că harul lui Dumnezeu ți le arată acestea astfel, pentru multă ta smerenie din frică, ca văzînd făpturile lui Dumnezeu și cunoscînd slăbiciunea celor supuse simțurilor, să-ți aduni frica ta spre iubirea celor cunoscute cu mințea. Aceasta este cunoscuta tîntă duhovnicească, de care auzi vorbindu-se, care se află la mijloc între frică și iubire și trage pe om pe ne simțite și fără primejdie de la cea dintîi la cea de a doua²⁹.

33. Nu poate dobîndi cineva altfel iubirea desăvîșită și neclintită de Dumnezeu decît pe măsura cunoscută tîntei duhovnicești³⁰. Iar aceasta crește cîte puțin prin nevoia de fiecare zi cu fapta sufletului. Aceasta știind-o apostolul a spus : "Din măreția și frumusețea ziurilor se cunoaște, prin asemănare, Făcătorul"³¹.

34. Nimeni nu poate cunoaște cum se cuvîine, cu ochii sensibili, mărimea cerului și lățimea pămîntului și rațiunile tuturor celorlalte. Căci cum va putea cineva înțelege cu ochii trupului cele ce întrec mințea și înțelegerea ? Numai mințea curățită de gînduri³² și eliberată de prejudecăți și luminată de mințea și de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvîine, după măsura luminării primite, să contemple făpturile.

35. Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili decît în locul acela unde aprindem lumina unui sfesnic, iar toată lumea cealaltă rămîne pentru noi o noapte întunecată, la fel celor ce dorm în noaptea păcatelor, Bunul Stăpîn li se face o lumină mică, măcar că, Dumnezeu fiind, rămîne tuturor necuprins, cruțînd neputința noastră. Și atunci deschizîndu-și omul ochii minții și privind firea celor ce sînt, cum n-a mai privit niciodată, se umple de uimire și-1 podidesc, fără să vrea și fără durere, lacrimile, prin care se curătește cu al doilea botez³³, cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie : "De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția cerurilor" (Ioan III, 5) ; și iarăși : "De nu se va naște cineva de sus"- (Ioan III, 7). Spunînd "de sus"- , a dat să se înțeleagă nașterea din Duh.

36. Primul Botez are apa care preînchipuiește lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuși adevărul³⁴.

37. Nevoitorul³⁵ trebuie să se sîrguiască să fie liber. El trebuie să se depărteze nu numai de faptele rele, ci și de gînduri și de înțelesuri contrare și să petreacă puțina în cugetări folositoare de suflet și duhovnicești, ca astfel să rămîină fără griji pentru cele ale vieții pămîntesti.

38. Cel ce și-a dezbrăcat întreg trupul său, dacă-și are ochii acoperiți cu vreun văl și nu vrea să-1 ridice și să-1 lepede, nu poate vedea lumina numai cu cealaltă parte dezvelită a trupului. Așa și cel ce a disprețuit toate celelalte lucruri și avuții și s-a izbăvit de patimile în sesi, de nu-și va elibera ochiul sufletului de aducerile amînte lumesti și de înțelesurile cele rele, nu va vedea vreodată lumina înțelegerii, pe Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos.

39. Precum este acoperămîntul așezat peste ochi, așa sînt gîndurile lumesti și amintirile vieții așezate pe mințea sau pe ochiul sufletului. Cîtă vreme deci vor fi lăsate acolo, nu vom vedea. Dar cînd vor fi ridicate prin aducerea amînte de moarte, vom vedea limpede lumina cea adevărată "care luminează pe tot omul ce vine în lume" (Ioan I, 9).

40. Cel ce e orb din nastere nu va cunoaste, nici nu va crede puterea celor din Scriptură ; dar cel ce s-a în vrednicit vreodată să vadă va mărturisi că cele zise sînt adevărate.

41. Cel ce vede cu ochii trupesti stie cînd e noapte si cînd e zi. Dar orbul nu stie de nici una. Asemenea si cel ce vede duhovniceste si priveste cu ochii mintii, da că, după ce a văzut lumina cea adevărată si neapropiată, se întoarce din nepăsare la orbirea de mai înainte si se va lipsi de lumină, simte cu bună simtire lipsa aceleia, si-si dă seama din ce cauză i s-a întîmplat aceasta. Dar cel ce este orb din nastere nu stie nimic despre acestea, nici din experiență, nici din lucrarea de fată, dacă nu prinde ceva prin auz, aflînd astfel despre cele ce nu le-a văzut niciodată. El va povesti altora despre cele ce a auzit, fără să stie nici el, nici auzitorii, despre ce lucru grăiesc între ei. 42. Este cu neputință să umpli si trupul cu mîn- căruri pe nesăturate, dar să te îndulcesti si duhovniceste de bunătatea cea cunoscută cu mintea si dumnezeiască. Căci pe cit își va sluji cineva mai mult pîntecele, pe atîta se va lipsi pe sine mai mult de acea bunătate. Si pe cît își va asupri mai mult trupul, pe atîta se va umplea mai mult de hrana si de mîngîierea duhovnicească.

43. Să părăsim toate cele de pe pămînt, nu numai bogăția si aurul si celelalte mijloace ale acestei vieti, ci si pofta fată de ele să o alungăm cu desăvîrsire din sufle tele noastre. Să urîm nu numai plăcerile trupului, ci si miscările nerationale (animalice) ale lui, si să ne sîrguim să-1 mortificăm prin osteneți. Căci prin el se lucrează cele ale poftei si sînt aduse la faptă. Cîtă vreme este viu acesta, sufletul nostru va fi numaidecît mort si greu de urnit, sau cu totul de neurnit spre oricare poruncă dumnezeiascăS6.

44. Precum flacăra focului se ridică neîncetat spre înăltime, mai ales dacă întorci materia care întretine fo cul, asa si inima celui iubitor de slavă desartă nu se poate smeri, ci cînd îi spui cele de folos pentru el, se înaltă si mai mult. Căci muștrat sau sfătuit, el se împo triveste cu mînie, iar lăudat si lingusit, se înaltă în chip păcătos.

45. Omul care este obisnuit să se împotrivescă își este siesi o sabie cu două tăisuri, ucigîndu-si sufletul fără să stie si înstrăinîndu-1 de viata vesnică.

46. Cel ce se împotrivesc în cuvînt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia dusmanilor împăratului. Căci contrazicerea este o cursă si are ca momeală apă rarea, prin care fiind amăgiti, înghitim undita păcatului. Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă si de gîtlej de către duhurile răutății, care aci îl ridică la culmea mîndriei, aci îl prăvălesc în prăpastia păcatului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei căzuti din cer.

47. Cel ce e disprețuit si batjocorit si suferă din cau za aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sîn sarpele cel vechi. De va răbda deci în tă cere, sau va răspunde cu multă smerenie, 1-a făcut pe acesta neputincios si i-a slăbit strînsoarea. Iar de va răs punde împotrivă cu acreală, sau va grăi cu semetie, a dat putere sarpelui să-si verse veninul în inima sa si să-i roadă cu cruzime cele dinlăuntru ale sale. Prin aceasta îl va face de fiecare dată mai puternic, dîndu-i spre mîn- care, îndreptarea sa spre cele bune si puterea nenoroci tului său suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aci îna inte în păcat, si să fie mort cu totul pentru dreptate.

48. De voiesti să te lepezi de toate si să te deprinzi cu vietuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui în vătător neîncercat sau pătimas, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelică, să o înveti pe cea drăcească. Fiindcă învățăturile bune sînt de la învățătorii buni ; iar cele rele, de la cei răi. Căci, desigur, din seminte rele, ies roade rele.

49. Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni si cu la crimi, ca să-ti trimită un călăuzitor nepătimas si

sffint. Dar cercetează si tu dumnezeiestile Scripturi si mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale sfintilor pă rinti, ca punându-le alătura de cele învătate si făptuite de învățătorul si înaintestătătorul tău, să le poti vedea si înțelege pe acestea ca într-o oglindă, si pe cele ce conglăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă si să le stăpî- nesti cu cugetarea, iar pe cele mincinoase si străine să le dai la o parte si să le lepezi, ca să nu rătăcesti. Căci să stii că în zilele acestea multi s-au făcut dascăli mincinosi si înselători.

50. Tot cel ce nu vede, dar se încumetă să călăuzeas că pe altii, e un înselător si duce pe cei ce-1 urmează în prăpastia pierzaniei, după cuvîntul Domnului : -"Orbul de va călăuzi pe orb, amîndoi vor cădea în groapă" (Ma tei XV, 14).

51. Orbul, fată de Cel Unul, e orb în întregime fată de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El se retine de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afară de cele văzute. Fiind astfel în Unul, le vede pe toate. Si fiind în toate, nu vede nimic din toate³⁷.

52. Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede si pe sine si pe toti si pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu priveste la nimic din toate³⁸.

53. Cel ce nu a îmbrăcat chipul Domnului nostru Iisus Hristos, al Omului ceresc si Dumnezeu, peste omul rational si mintal, cu bună simtire si întru cunostintă, e încă numai sînge si carne. El nu poate primi simtirea slavei duhovnicesti prin cuvînt (ratiune), precum nici cei orbi din nastere nu pot cunoaste numai prin cuvînt (ra tiune) lumina soarelui³⁹.

54. Cel ce aude, vede si simte astfel, cunoaste pu terea celor zise, ca unul ce poartă chipul celui ceresc (1 Cor. XV, 49)⁴⁰, si a urcat la bărbatul desăvîrsit, al plinătăii lui Hristos (Efes. IV, 13). Si fiind asa, poate să si călăuzească bine, în calea poruncilor lui Dumnezeu, turma lui Dumnezeu. Dar cel ce nu cunoaste astfel si e altfel, e vădit că nu are nici simturile sufletului deschise si sănătoase⁴¹. Acestuia mai bine îi va fi să fie călăuzit, decît să călăuzească cu primejdie.

55. Cel ce priveste la învățătorul si povătuitorul său, ca la Dumnezeu, nu poate să-1 contrazică. Iar dacă își închipuie si zice că le poate împăca pe amîndouă aces tea, să stie că s-a rătăcit. Căci nu stie ce simtămînt au cei ai lui Dumnezeu fată de Dumnezeu.

56. Cel ce crede că viata si moartea sa este în mîna păstorului său, nu-1 va contrazice niciodată. Iar necu noasterea acestui lucru naste contrazicerea, care pricinu- ieste moartea spirituală si vesnică.

57. Înainte ca cel osîndit să primească sentinta, i se dă putinta de apărare, ca să spună judecătorului despre cele ce a făcut. Dar după arătarea celor făcute si după sentinta judecătorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rînduiti să aplice osînda.

58. Înainte de a se înfătisa monahul la această jude cată si de a descoperi cele din lăuntrul său, poate îi mai este îngăduit să ridice contraziceri în unele lucruri, pen tru că nu sînt cunoscute, iar în altele cu închipuirea că le poate ascunde. Dar după descoperirea gîndurilor si după arătarea vădită a lor, nu-i mai este îngăduit să contrazică pe judecătorul si stăpînitorul său după Dumnezeu, pînă la moarte. Căci monahul, înfătisîndu-se la început la această judecată si dezvăluindu-si cele ascunse ale inimii sale, s-a convins de la început, dacă a do-bîndit oarecare cunostintă, că e vrednic de nenumărate morti; dar crede că prin ascultarea si smerenia sa, se va izbăvi de toate pedepsele si chinurile, dacă cunoaste cu adevărat puterea tainei.

59. Cel ce păzeste acestea nesterse în cugetul său nu se va împotrivi niciodată în inima sa cînd va fi cer tat, sau sfătuit, sau muștrat. Fiindcă cel ce cade în ase menea rele, adică în contrazicere si

necredință față de părintele și învățătorul său duhovnicesc, se rostogolește jalnic în fundul și în prăpastia iadului (Prov. IX, 18), încă trăind; și se face casă satanei și a întregii lui puteri necurate, ca un fiu al neascultării și al pierzaniei (Efes. II, 2 ; Ioan XVII, 12).

60. Te îndemn pe tine, care esti fiu al ascultării, ca să întorci aceste îndemnuri neconținut în cugetul tău și să lupți cu toată sîrguinta, ca să nu te cobori în relele amintite ale iadului, ci să te rogi fierbinte, în fiecare zi, lui Dumnezeu : "Dumnezeule și Doamne al tuturor, Cel ce ai stăpînire peste toată suflarea și tot sufletul ; Cel ce singur mă poți tămădui, ascultă rugăciunea mea, a nevrednicului, și răpune pe dracul ce se află cuibărit în mine, omorîndu-1 prin venirea Preasfîntului Tău Duh⁴²; și pe mine, cel ce sînt sărac și gol de toată virtutea, în- vredniceste-mă să cad cu lacrimi la picioarele sfîntului meu părinte. Și atrage sufletul lui sfînt la milostivirea față de mine, ca să mă miluiască. Dăruiește, Doamne, smerenie inimii mele, și gînduri cuvioase, păcătosului, care-ti făgăduiește să se pocăiască. Nu părăsi pînă la sfîr- sit sufletul meu care Ti s-a supus odată și Ti s-a măr turisit și Te-a ales pe Tine, în locul întregii lumi. Căci .stii, Doamne, că vreau să mă mîntuiesc, măcar că deprinderea mea cea rea îmi stă piedică. Dar toate cîte sînt oamenilor cu neputință, Tie îti sînt cu putință, Doamne"-43.

61. Cei ce au pus temelie bună, cu frică și cu cutre mur, credinței și nădejdi, în curtea evlaviei, și și-au re zemat cu neclintire picioarele pe piatra ascultării de pă rîntii duhovnicesci, socotind cele poruncite de ei, ca iesite din gura lui Dumnezeu, și zidindu-le pe acestea fără so văire pe temelie aceasta a ascultării întru smerenia sufle tului, izbutesc îndată să împlinească această mare și primă faptă : să se lepede de ei însisi. Căci împlinind cineva voia altuia și nu pe a sa, înfăptuiește nu numai lepădarea de sufletul său, ci și răstignirea față de toată lumea⁴⁴.

62. Cel ce contrazice pe părintele său, face bucuria dracilor. Iar de cel ce se smereste pînă la moarte, se mi nunează îngerii⁴⁵. Căci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu (Ioan VI, 28), asemănîndu-se Fiului lui Dum nezeu, Care a împlinit ascultarea de Părintele Său pînă la moarte, iar moartea, pe cruce (Filip. II, 4-11).

63. Frămîntarea multă și la vreme nepotrivită întu necă și tulbură cugetarea și scoate din suflet rugăciu nea curată și căinta. Pe de altă parte, aduce oboseală în inimă și prin aceasta, înăsprire și învîrtosare. Iar prin acestea caută dracii să ducă la deznădejde pe cei du hovnicesci.

64. Ti se poate întîmpla uneori, monahule, să afli rîvnă și dor mare de desăvîrsire în sufletul tău, încît să doresti să împlinesti toată porunca lui Dumnezeu și să nu cazi nici măcar în păcatul unui cuvînt desert (Matei XII, 37), ca să nu rămîi în urma niciunuia din sfintii de odinioară în faptă, în cunostință și vedere. Dar te vezi totodată împiedicat de cel ce seamănă neghina descurajării și nu te lasă să ajungi la o asemenea înălțime a sfinteniei, prin aceea eă-ti strecoară astfel de gînduri și-ti zice : "îti este cu neputință să te mîntuiești în mijlocul lumii și să păzești fără stirbire toate poruncile lui Dumnezeu". Atunci aseză-te singur într-un colț, strîn-ge-te în tine însuti și adună-ti gîndul tău și dă un sfat bun sufletului tău și zi-i : "De ce esti întristat suflete al meu și de ce mă tulburi ? Nădăjduiește în Dumnezeu, că mă voi mărturisi Lui. Căci mîntuirea persoanei mele nu sînt faptele mele, ci Dumnezeuul meu. "Căci cine se va îndrepta din faptele legii (Gal. II, 16) ? Nu se va îndrepta înaintea Ta nici un vietuitor" (Ps. CXLI, 2). Ci nădăjduiesc să mă mîntuiesc în dar, din credinta Dumnezeului meu, prin mila Sa negrăită. Mergi înapoia mea satano ! Domnului Dumnezeului meu mă închin (Matei IV, 10) și Lui îi slujesc din tineretele mele, Celui ce poate să mă mîntuiască numai cu mila Sa. Depărtează-te deci de la mine ! Dumnezeu, Cel ce m-a făcut pe mine după chipul și asemănarea Sa, te va zdrobi pe tine".

65. Dumnezeu nu cere de la noi oamenii altceva, decît numai să nu păcătuim. Iar acesta nu este

lucrului legii, ci paza neslăbită a chipului și a cinstei noastre de sus. Stînd în acestea potrivit cu firea, și purtînd haina strălucită a Duhului, rămînem în Dumnezeu și Dumnezeu în noi, fiind dumnezei și fii ai lui Dumnezeu prin înfiere, însemnați cu lumina cunostinței de Dumnezeu⁴⁶. 66. Trîndăvia și greutatea trupului, născute în suflet din lene și negrijă, ne depărtează de la canonul obisnuit și aduc în cugetare întuneric și descurajare⁴⁷. Prin aceea se ivesc în inimă gînduri de frică și de hulire, încît cel ispitit de dracul trîndăviei nu mai poate nici măcar să mai intre în locul obisnuit al rugăciunii *8, ci îi este lene și pregetă și gîndeste lucruri nebunesti împotriva Făcătorului a toate⁴⁹. Cunoscînd deci pricina și izvorul de unde ti-au venit acestea, intră cu sîrguintă în locul obisnuit al rugăciunii tale și căzînd la iubitorul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, întru durere și lacrimi, cerînd izbăvirea de povara trîndăviei și a gîndurilor rele ; și ti se va da degrabă tie, celui ce bati și stăruiesti cu osteneală, izbăvirea de acestea.

67. Cel ce a dobîndit inimă curată, a biruit frica^{5e}. Iar cel ce se curăteste încă, aci o biruie, aci e biruit de ea. Dar cel ce nu luptă nicidecum, sau nu simte deloc că e prieten al patimilor și al dracilor și deci mai adaugă la boala slavei desarte și boala închipuirii de sine, soco tind că este ceva fără să fie nimic, sau e robul și prada fricii, tremurînd ca un prunc cu cugetul și avînd frică acolo unde nu este frică pentru cei ce se tem de Domnul⁵¹.

68. Cel ce se teme de Domnul nu are frică de asalul dracilor, nici de neputințioasele lor atacuri, dar nici de amenințările oamenilor răi. Fiind în întregime ca o flacăra sau ca un foc arzător, ce străbate zi și noapte de jur-împrejur locurile ascunse și întunecoase, pune dracii pe fugă. Căci fug mai degrabă aceia de el decît el de aceia, ca să nu fie arși de flacăra învăpăiată a focului dumnezeiesc ce tîsneste din el⁵².

69. Cel ce umblă în frica de Dumnezeu, chiar dacă petrece în mijlocul oamenilor răi, nu se teme. El are în lăuntru său frica de Dumnezeu și poartă arma nebiruită a credinței, cu care poate să le împlinească pe toate, chiar și pe cele ce par grele și cu neputință celor mulți. El petrece ca un urias în mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind în mijlocul dinilor și al vulpilor, încrezîndu-se în Domnul. Cu tăria cugetului său îi lovește pe ei și înspăimîntă inimile lor, învîrtind cuvîntul înțelepciunii, ca pe un toiag de fier⁵³.

70. Să nu te miri dacă, stăpînit de frică, tremuri te-mîndu-te de toate. Căci esti încă nedesăvîrsit și lipsit de tărie și te temi ca un prunc de mormoloci. Căci frica este o boală copilărească și vrednică de rîs a sufletului iubi-tor de slava desartă. Fată de acest drac să nu cauți să te folosești de cuvinte și de contraziceri. Căci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremură și se clatină. Lăsîndu-le pe acestea, smereste cu toată puterea gîndirea ta și vei vedea cum dispare frica⁵⁴.

71. Odată, cuprins fiind cineva de trîndăvie, avea mintea slăbită și întunecată și sufletul molesit, încît puțin mai trebuia ca să fie lipsit de întristarea inimii și să stingă în el flacăra duhului și să se umple toată casa trupului său de fum⁵⁵. Ba mai mult, se ivi în el o amorteală a tuturor mădurelor, care-1 ducea, din cauza moleselii, la un somn fără măsură, încît era silit să lipsească și de la slujbele obisnuite. El încercă să se împotrivescă aces-tora prin înfrînare și veghere. Dar biruind somnul, inima lui se înăspra din mîndrie și lipsindu-i de aici înainte în tristarea, se strecură în el frica. Cînd o simți pe aceasta în sine, iesi din chilia sa la vreme nepotrivită și plecînd la un loc retras și întunecat, stătu acolo și ridică mîinile și se însemnă cu semnul crucii, iar ochiul sufletului si-1 înalță spre Dumnezeu. Umilindu-si astfel puțin gîndirea, îndată dracul fricii se depărta puțin de la el. Dar dracul cumplit al slavei desarte, mai puternic decît el, îi fură gîndul, vrînd să-1 atragă și să-1 predea iarăși dracului fricii. Înțelegînd el aceasta, se miră și rugă fierbinte pe Dumnezeu să izbăvească sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.

72. Mare si anevoie de înteles socotesc că este pen tru toti această împreună-lucrare, răutate si uneltire a dracilor. Căci am cunoscut pe dracul fricii însoțindu-se si lucrând împreună cu dracul trândăviei si pe acesta din urmă ajutându-1 pe cel dintîi si întărind lucrarea lui ; de asemenea, pe cel dintîi sădind în suflet frica împreună cu învîrtosarea, iar pe al doilea întărind întunecarea, moleseala, învîrtosarea si deznădejdea sufletului si a mintii. Trîndăvia le este nevoitorilor o încercare menită să le pricinuiască smerenie.

73. Dracul trîndăviei obisnuieste să războiască, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au înaintat în ru găciune, sau pe cei ce se sîrguiesc cu ea. Căci nici un altul dintre ceilalti draci nu are putere împotriva aces tora. Acesta își are puterea fie dintr-o îngăduintă de sus cu bun rost, fie, cum socotesc mai degrabă, își ia pute rea împotriva noastră din niscai stări necuvenite ale tru pului 56. Iar ceea ce vreau să spun este aceasta : mîncînd mult si încercîndu-mi stomacul si adormind astfel prea sătul, această patimă a pus stăpînire pe mine si am fost biruit ; apoi înfrîndu-mă iarăsi peste măsură, mi-am făcut mintea întunecată si anevoie de miscat si iarăsi am căzut în aceeasi patimă57. Cîteoda-tă se întîmplă însă aceasta celor ce se nevoiesc si din amestecarea aerului, despre care nu stiu să spun ceva sigur, sau din grosimea vîntului de miazăzi.

74. Trîndăvia este moartea sufletului si a mintii58. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noastră după puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mîntui vreodată. Datoria noastră este să i ne împotrivim cu toată puterea ce ne este dată, dar stă în puterea lui Dumnezeu sa ne trezească în chip tainic si să ne arate în chip vădit biruitori ai ei. Căci e cu neputință ca, mu rind cineva, să învie fără ajutorul Celui ce s-a înviat pe Sine din morti.

75. Cînd mintea e furată de mîndrie si se înfundă în ea însăsi si-si închipuie că este ceva p;rin sine însăsi fiindcă se nevoieste, harul care o luminează în chip ne- văzut se depărtează de la ea si, lăsînd-o îndată goală, ea își dă seama repede de neputinta ei. Căci patimile năvălesc asupra ei ca niste cîini turbati si caută să o sfîsie. Atunci nestiind ce să facă si neavînd unde să alerge ca să se izbăvească, aleargă, prin smerenie, la Domnul care poate să o mîntuiască59.

76. Cel ce a iesit deplin din lume se socoteste pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat (Ps. LXI, 1) si plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită si de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit si din marea vietii ; ca Daniil din groapa leilor si a patimilor furioase ; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare ; ca Mânase din sta tuia de aramă a trupului acesta pămîntesc si muritor. Iar Domnul auzindu-1 îl izbăveste pe el din prăpastia ne- stiintei si a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dorească pe acestea ; îl izbăveste din groapa gîndurilor rele ale poftei, care răpesc si rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil ; din atacurile pătimase ale focului care-i arde si îi slăbeste sufletul si-1 împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu rouă Sfîntului Duh, ca pe israelitii aceia ; si de trupul acesta pămîntesc si greu si preapătimas, păstrîndu-1 ne înjosit si nedoborît si făcîndu-1 fiu al luminii si al zilei (1 Tes. V, 5) si învrednicindu-1 să guste învierea încă de aici60.

77. Sufletul care stăruie în alipirea la starea înjo sită a trupului si iubeste plăcerile lui si tine la slava de la oameni, sau chiar dacă nu le caută pe acestea, e simțitor la adierea poftei, rămîne cu totul nemiscat si greoi spre orice virtute si poruncă a lui Dumnezeu, ca unul ce e îngreuiat si înlăntuit cu putere de relele amintite. Dar cînd, trezit de ostenele nevointelor si de lacrimile pocăintei, scutură de la sine greutatea trupului si topeste în siroaiele lacrimilor cugetul trupesc si s-a ridicat mai presus de micimea celor văzute, se împărtășeste de lumina curată si se eliberează de patimile care îl tiranizează. Atunci strigă si el îndată ca proorocul, către Dumnezeu: "Rupt-ai sacul meu si m-ai încins cu veselie, ca să cunosc slava Ta si să nu mă mîhnesc" (Ps. XXIX, 12-13).

78. Sfânta Scriptură ne dă să înțelegem că sînt trei locuri în care obisnuiește mintea să petreacă 61. Iar eu socotesc, mai degrabă, că sînt două. Prin aceasta nu învăț ceva contrar Scripturii - să nu fie - ci pentru că nu număr între început și sfîrșit, mijlocul. De pildă, cel ce se mută dintr-un oraș în altul și dintr-o țară în alta, nu va numi, pe drumul străbătut, celelalte orașe și țări, chiar dacă ar vedea în cursul drumului multe și minunate lucruri. Poporul care se mută din Egipt în pămîntul făgăduitei, și se așază în acesta, își aminteste toate cele de pe drumul dintre ele și le descrie pe acestea tuturor, dar nu spune că s-a mutat de la prima cetate la a doua și de la a doua la a treia cetate sau țară, ci că s-a mutat de la robie la libertate, de la întuneric la lumină și din prinsoare a revenit în țara proprie. Tot așa mintea noastră, a oamenilor, obisnuiește să se mute de la împătimire la nepătimire, de la robia patimilor la libertatea duhului și de la închipuirea contrară firii, pe care legea o numeste prinsoare, la înălțarea mai presus de fire⁶², de la marea agitată a vieții la starea senină cea din afara lumii, de la amărăciunea grijilor și supărărilor vieții la dulceața negrăită și la lipsa de grijă în privința oricărui lucru pămîntesc ; de la pofta, de la frămîntarea și de la tulburarea cu privire la multe, la alipirea deplină și la dragostea față de Cel Unul.

79. Mutarea minții de la cele văzute la cele nevăzute și de la cele ce cad sub simțuri la cele mai presus de simțuri pricinuieste uitarea tuturor celor lăsate în urmă. Pe aceasta ei o numesc cu dreptate locul liniștii, învrednicindu-se mintea să se înalte la el, nu va mai coborî iarăși de acolo, ca Moise după cele 40 de zile și nopți petrecute pe munte, ci încredințându-se că e bine acolo nu se va mai întoarce nicidecum spre cele de jos M. Ajuns încă de aici casa Treimii și el însuși în Treime, ca unul ce este în ea, se va sălăslui în împărăția cerurilor. Căci iubirea îl va ține și nu-l va lăsa să cadă⁶⁴.

80. Nu numai cel ce se linișteste singur (sihastrul) M, sau cel ce se află sub ascultare (în obște), ci și egumenul și înfîșătorul celor mulți și chiar cel ce slujește, tre buie să fie numaidecît fără griji, sau liberi de toate lucrurile vieții. Căci dacă ne predăm grijilor, călcăm porunca lui Dumnezeu care zice : -"Nu vă îngrijiti de sufletul vostru, ce veți mânca sau ce veți bea și cu ce vă veți îmbrăca. Căci toate acestea le caută paginii" (Matei VI, 25) ; și iarăși : -"Vedeți să nu se îngreuneze inimile voastre de multă mîncare și de betie și de grijile vieții" (Luca XXI, 34).

81. Cel ce are gîndirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber. Căci e stăpînit și rob de grija acestora, fie că se îngrijeste de acestea pentru sine, fie pentru alții. Iar cel liber de acestea nu se îngrijeste în chip lumesc nici pentru sine și nu se va îngriji nici pentru alții, fie că e episcop, fie că e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodată fără lucru și nu va disprețui nici pe cei mai umiliți și mai mici, ci făcînd toate în chip bineplăcut lui Dumnezeu, va rămîne în toate neîngrijorat, toată viața⁶⁶.

82. Există o grijă nefăptuitoare și o făptuire fără grijă, ca și dimpotrivă : o negrijă făptuitoare și o lene plină de griji⁶⁷. Acestea le-a arătat și Domnul. Căci spunînd : -"Tatăl Meu pînă acum lucrează, și Eu lucrez" (Ioan V, 17), și iarăși : "Lucreți nu pentru mîncarea pieritoare, ci pentru cea care rămîne spre viața vesnică" (Ioan VI, 27), n-a desființat activitatea, ci ne-a recomandat activitatea fără grijă 6\ Apoi spunînd iarăși : "Cine, îngrijindu-se, poate să adauge măcar un cot la statura sa ?" (Matei VI, 27), a desființat grija nefăptuitoare. Iar despre grija întrupată în fapte, zice : "Iar despre îmbrăcăminte și mîncare, ce vă îngrijiti ? Nu vedeți crinii cîmpului și păsările cerului, pe cei dinții cum cresc și pe cele din urmă cum sînt hrănite ?" (Matei VI, 28). Astfel, aprobînd pe una și dezaproband pe cealaltă, Domnul ne învață cum să lucrăm cu grijă neîngrijorîndu-ne și cum, liberi de griji, să ocolim o activitate necuvenită⁶⁹.

83. Nu dărîma casa ta, voinde să o zidesti pe a vecii nului. Să știi că lucrul acesta e obositor și greu. Ia seama că nu cumva hotărîndu-te la aceasta, să o dărîmi și pe a ta și să nu poți să o zidesti nici pe

a aceluia70.

84. Dacă n-ai dobândit o desăvârșită nepătimire față de lucruri și de bunurile vieții, să nu primești să te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca să nu te prinzi în ele și, în loc să iei plata slujirii, să suferi osînda pentru hoție și fur de cele sfinte. Iar de esti silit la acestea, de întîistătorul, să fii ca cel ce umblă cu focul care arde și să oprești momeala gândului prin mărturisire și pocăintă, ca să te păstrezi neatins prin rugăciunea întîistătorului71.

85. Cel ce n-a ajuns nepătimitor, nu știe ce este nepătimirea, ba nici nu poate crede că este cineva astfel pe pămînt. Căci cel ce nu s-a lepădat mai întîi de sine (Ma tei XVI, 24) și nu și-a golit cu bucurie sîngele său pentru această viață cu adevărat fericită, cum va bănuși că a făcut cineva acestea ca să dobîndească nepătimirea ? La fel și cel ce-și închipuie că are Duhul Sfînt neavînd nimic, auzind de lucrările Duhului sălășluite în cei ce au de fapt pe Duhul Sfînt, nu va crede că există cineva în generația de azi lucrat și miscat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui în chip constient și simțit, asemenea apostolilor lui Hristos și sfinților de altădată. Căci fiecare judecă din starea ce o are el, și pe cele ale aproapelui, fie că e vorba de virtute, fie de păcate.

86. Altceva este nepătimirea sufletului și altceva nepătimirea trupului ; cea dintîi sfinteste și trupul prin strălucirea ei și prin revărsarea de lumină a Duhului ; iar cea de a doua singură nu poate să folosească prin sine întru nimic pe cel ce o are72.

87. Altceva este nemiscarea mădurelor sufletesti și trupesti și altceva dobîndirea virtutilor. Cea dintîi aparține firii, cea de a doua pune rînduială în mișcările naturale73.

88. A nu pofti ceva din plăcerile și dulceturile lumii nu este egal cu a dori bunătățile vesnice și ceresti. Alt ceva este aceasta și altceva e aceea. Cele dintîi le disprețuiesc mulți. De cele de al doilea, puțini oameni s-au îngrijit74.

89. A ocoli și a nu căuta slava de la oameni nu este tot una cu a dori slava de la Dumnezeu. Căci e multă deosebire între aceste două lucruri. Cea dintîi au respins-o mulți și dintre cei stăpîniți de patimi ; pe cea de a doua, puțini s-au învrednicit să o primească și cu multă osteneală75.

90. Nu e tot una a te mulțumi cu o haină modestă și a nu dori un vesmînt strălucitor, cu a te îmbrăca în lumina lui Dumnezeu. Acesta este un lucru și acela altul. Atrăși de mii de poftes, unii disprețuiesc cu ușurință pofțirea unui vesmînt ; dar în lumina lui Dumnezeu se îmbracă acei care o caută neobosiți prin toate nevoitele și se fac fiii luminii și ai zilei în împlinirea poruncilor 76.

91. Altceva este vorbirea smerită și altceva cugeta rea smerită ; altceva este smerenia și altceva este floarea smereniei ; altceva este rodul acesteia și altceva dulceața frumuseții lui, și altceva decît acestea, urmările ce decurg din el. Dintre acestea, unele atîrnă de noi, altele nu atîrnă de noi. Cele ce atîrnă de noi sînt : să cugetăm toate, să ținem seama de toate, să spunem și să facem toate cîte ne duc la smerenie ; dar sfînta smerenie și celelalte însusiri ale ei, harismele și lucrările ei, sînt darul lui Dumnezeu și nu atîrnă de noi. Dar de ele nu se va învrednici nimeni, dacă nu a semănat toate semintele care atîrnă de el77.

92. Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări și neazuri, și altceva a ne arăta mulțumiri de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe acestia și altceva a întipări, pe lîngă aceasta, în mintea noastră fața fiecăruia din ei și a-i îmbrățișa fără patimă ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucrul mai mare decît cele spuse este ca în timpul însuși al

ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-1 batjoco resc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osîndesc, îl înjură și-1 scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decât toate acestea, socotesc că este ca cineva să uite cu desăvîrsire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva din ceea ce i s-a întîmplat, fie că lipsesc, fie că sînt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe acestia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gîndire la cele întîmplate⁷⁸.

93. Nu e același lucru a-ti aduce aminte de Dumnezeu și a-L iubi pe Dumnezeu. Nici a te teme de Dumnezeu și a păzi poruncile Lui⁷⁹. Altceva sînt acestea și altceva acelea. Dar amîndouă sînt proprii celor desăvîrșiti și nepătimitori.

94. Altceva este nepăcătuirea și altceva lucrarea poruncilor⁸⁰. Cea din urmă este proprie celor ce se nevoiesc și vietuiesc după Evanghelie, iar cea dintîi este proprie celor ce au dobîndit prima nepătîmire.

95. Linistea nu e, desigur, una cu nelucrarea⁸¹. Nici tăcerea nu e una cu linistea⁸². Altceva e fiecare din acestea. Nelucrarea este proprie celor ce nu voiesc să cu noască împărtășirea de bunătățile lui Dumnezeu, nici să împlinească ceva din cele bune. Lucrarea poruncilor este proprie celor ce se ocupă neîncetat cu cunostinta lui Dumnezeu și stăruiesc în înțelegerea cuvîntului înțelepciunii lui Dumnezeu și cercetează adîncurile Duhului și sînt introdusi în tainele minunate ale lui Dumnezeu. Iar linistea este proprie celor ce săvîrșesc lucrarea minții cu luarea aminte a unei cugetări pline de atenție la gînduri.

96. Nu este același lucru retragerea (din lume), ca mutarea dintr-un loc în alt loc și adevărata înstrăinare⁸³; ci altceva și altceva. Cea dintîi este a celor ce luptă și a celor ce, din cauza lenii, sînt purtati de o cugetare nestațnică, sau din cauza unui prisos de căldură doresc lupte și mai mari. Iar a doua este a celor ce s-au răstîg nit lumii (1 Cor. II, 10) și lucrurilor lumii și doresc să fie pururea numai cu Dumnezeu și cu îngerii și nu se întorc deloc spre cele omenești.

97. Altceva este a te împotrivi vrăjmasilor și a lupta împotriva lor și altceva a-i birui și a-i supune și a-i omorî cu desăvîrsire. Primul lucru e propriu luptătorilor și vitejilor în cele ale nevoitei; al doilea e propriu celor nepătimitori și desăvîrșiti⁸⁴.

98. Toate acestea sînt fapte ale sfinților ce umblă în lumina nepătîmirii. Dar cei ce înțeleg că sînt în afara lor, să nu se lase amăgiti, nici să-și amăgească sufletele lor, ci să stie că ei umblă zadarnic, ca într-un întuneric⁸⁵.

99. Multi s-au supus acestor nevoite, unul pentru un motiv, altul pentru alt motiv. Dar foarte puțini sînt cei ce au săvîrșit osteneala lor cu frică și cu dragoste și rească de Dumnezeu. Singuri acestia, ajutați de har, izbutesc în scurtă vreme în lucrarea virtutii și se întind spre cele spuse. Ceilalți sînt lăsați, cum s-a spus, "să rătăcească în loc neumblat și nu pe cale" (Ps. CVI, 40)⁸⁶, potrivit cuvîntului: "Si i-am trimis pe ei după uneltirile inimilor lor, merge-vor întru mestesugirile lor" (Ps. LXXX, II)⁸⁷.

100. Cel ce a dobîndit experiența acestora prin singura cea mai bună va cunoaște puterea (înțelesul) ce lor spuse. Iar cel ce e altfel, va cunoaște înțelesul din afară al celor spuse, dar despre înțelesul lor duhovnicesc, care se cunoaște cu înțelegerea, nu va avea decât idei teoretice, sau mai bine zis va plăsmui în cugetarea lui chipuri mincinoase, fiind foarte departe de ele, ca un om ce se amăgește.

101. Când te-ai ridicat, prin multe osteneți și sudori deasupra micimii trupului și te-ai dezbrăcat de trebuințele lui, îl vei purta ușor și duhovnicește, ca pe unul ce nu va simți nici foame nici sete. Atunci vei privi mai bine, ca prin oglindă (1 Cor. XIII, 12)⁸⁸, pe Cel mai pre sus de minte și cu ochii tăi spălați de lacrimi vei vedea pe Cel pe Care nimeni nu L-a văzut vreodată (Ioan I, 18)⁸⁹. Și având sufletul rănit de iubirea Lui, vei înfiripa un cântec amestecat cu lacrimi⁹⁰. Atunci să-ți aduci aminte de mine și să te rogi pentru smerenia mea, ca unul ce ești unit cu Dumnezeu și ai o îndrăznire neînfruntată față de El.

Ale aceluiași, 25 de alte capete ale cunoștinței și ale cuvântării de Dumnezeu (gnostice și teologice)

1. Nici celui ce teologhiseste nu i se potrivește pocăința, nici celui ce se pocăiește, teologia. Căci pe cât sînt de departe răsăriturile de apusuri (Ps. Cil, 12), pe atîta e mai înaltă teologia decît pocăința⁹¹. Căci precum se vaită un om aflat în boală și neputințe, sau precum strigă un cersetor îmbrăcat în zdrente, așa face cel ce se află în pocăință și săvîrșeste cu adevărat faptele pocăinței. Iar cel ce teologhiseste este asemenea celui ce petrece în curțile împărătești îmbrăcat în strălucirea vestmîntului împărătesc și vorbește neîncetat cu împăratul ca un înțeles al lui și aude de la el în fiecare moment poruncile și voiele lui⁹².

2. Sporirea în cunoștința de Dumnezeu se face prin lejer și pricină a necunoașterii tuturor celorlalte, ba chiar și a lui Dumnezeu. Și mărima luminii Lui e o nevedere desăvîrșită ; iar simțirea supradesăvîrșită a luminii Lui mai presus de simțire, e o nesimțire a tuturor celor ce sînt în afara ei⁹³. Căci simțirea care nu cunoaște, nu află și nu înțelege deloc ce sînt, de unde, unde, care și cum sînt cele în care se află, neavînd putere să știe acestea, cum va fi simțire ? Cum nu vor fi acestea mai degrabă mai presus de simțire ? Iar mintea care-și simte neputința ei, cum nu va fi nesimțitoare față de cele mai presus de simțire ? -"Căci cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9)⁹⁴, cum vor fi supuse simțirii ?

3. Domnul care ne dăruiește nouă cele mai presus de simțire ne dă și o altă simțire mai presus de simțire prin Duhul Său, ca să simțim în chip mai presus de fire darurile și harismele Lui mai presus de simțire, prin toată simțurile, în chip clar și curat⁹⁵.

4. Tot cel ce e nesimțitor față de Unul, e nesimțitor față de toate, precum cel ce are simțire față de Unul le simte pe toate și este în afară de simțirea tuturor. El le simte pe toate și nu e stăpînit de simțirea lor⁹⁶.

5. Cel surd față de cuvîntul lui Dumnezeu e surd față de orice glas, precum cel ce aude cuvîntul lui Dumnezeu le aude pe toate⁹⁷. Acesta este surd, pe de altă parte, față de orice glas. El le aude pe toate și nu aude pe nici una, decît pe acelea care își spun cuvintele în Cuvîntul⁹⁸, și nici pe acestea, ci numai Cuvîntul care grăiește fără glas, în glasuri".

6. Cel ce aude, vede și simte astfel, cunoaște putea rea (înțeleșul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoaște, este vădit că nu-și are simțurile sufletului clare și sănătoase. Și fiind așa, încă n-a cunoscut că a fost zidit ca vază tor al zidirii văzute și pentru a fi introdus în cea cunoscută cu mintea 10°, ci, "fiind așezat într-o astfel de cinste, s-a alăturat și s-a asemănat cu animalele fără minte și purtătoare de povară" (Ps. XLVIII, 13). Și asemănat cu ele, rămîne astfel, neîntors, nerechemat, sau neridicat la prima cinste, după darul iconomieii Domnului nostru Iisus Hristos (Efeseni III, 2-7), Fiul lui Dumnezeu ieși.

7. Fiind jos, nu cerceta cele de sus ; iar înainte de a ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos,

ca nu cumva lunecînd să cazi din amîndouă, mai bine-zis să te pierzi cu cele de jos.

8. Cel ce a fost ridicat de împărat din cea mai de jos sărăcie la bogătie și a fost îmbrăcat cu o mare cinste și împodobit cu o haină strălucitoare și i s-a poruncit să stea în fata lui, privește pe împăratul cu mare dor și îl iubeste ca pe binefăcătorul lui, iar haina cu care a fost îmbrăcat o cinsteste cum se cuvine, și demnitatea și-o cunoaște. Iar de bogăția dată lui își dă seama. Așa și monahul care s-a retras cu adevărat din lume și de la lucrurile din ea și a venit la Hristos, chemat printr-o bună simțire, și a fost ridicat la înălțimea vederii duhovnicești prin lucrarea poruncilor, cunoaște fără rătăcire pe Dumnezeu și înțelege limpede schimbarea săvîrsită cu el. Căci vede pururea harul Duhului care luminează de jur-împrejur, care poate fi numit haină și purpură împărătească, sau mai bine-zis e Hristos însuși, dacă cei ce cred în El s-au îmbrăcat în El (Rom. XIII, 14)¹⁰².

9. Cel ce s-a îmbogățit cu bogăția cerească, adică cu prezenta și sălăsluirea Celui ce a zis : -"Eu și Tatăl vom veni și locas ne vom face întru el" (Ioan XIV, 23), stie în cunostinta sufletului de ce mare har s-a împărtășit și ce mare comoară poartă în inima lui. Căci vorbind cu Dumnezeu ca și cu un prieten, stă cu îndrăznire în fata "Celui ce locuiește în lumina cea neapropiată" (1 Tim. VI, 16)¹⁰³.

10. Fericit este cel ce crede acestora ! De trei ori fericit este însă cel ce se străduiește să dobîndească cu nostinta celor spuse prin făptuire și prin sfintite nevo- inte ! Dar este un înger, ca să nu spun mai mult, cel ce se ridică prin contemplare și cunostintă la înălțimea acestei stări și aproape de Dumnezeu, ajuns ca un fiu al lui Dumnezeu.

11. Cel ce stă la tărmurile mării vede noianul nesfîrsit de apă, dar marginea lui nu o poate vedea, ci numai o parte oarecare. La fel cel ce s-a învrednicit să privească oceanul nesfîrsit al slavei lui Dumnezeu și să-1 vadă în ehip înțelegător, îl vede nu atîta cît este, ci cît e cu putintă ochilor înțelegători ai sufletului său ¹⁰⁴

12. Cel ce stă lîngă mare, nu o privește numai pe aceasta, ci și intră atîta cît voieste în apele ei. Așa și cei ce voiesc, dintre cei duhovnicești, pot să se împărtășească și să contemple, prin cunostintă, lumina dumnezeiască, pe măsura dorinței de care sînt purtați¹⁰⁵.

13. Cel ce stă la tărmurile mării, atît timp cît se află în afara apelor, le vede pe toate și privește peste noianul apelor, dar cînd începe să intre în apă și să se scufunde în ea, pe măsură ce se afundă, părăsește vederea celor din afară. Așa și cei ce au ajuns la împărtășirea de lumi na dumnezeiască : pe măsură ce înaintează în cunos tinta dumnezeiască, se scufundă tot mai mult în nesti întă ¹⁰⁶.

14. Cel ce a coborît în apa mării pînă la genunchi, sau pînă la brîu, vede toate cele din afara apei în chip clar ; dar cînd se coboară în adînc și a ajuns întreg sub apă, nu mai poate vedea ceva din cele de afară, decît numai atîta că e întreg în adîncul mării¹⁰⁷. Așa li se în- tîmplă și celor ce cresc prin sporire duhovnicească și urcă în desăvîrsirea cunostintei și a contemplatiei.

15. Cînd cei ce înaintează spre desăvîrsirea duhov nicească sînt luminați în parte, adică primesc o lumină numai în minte, atunci ei oglindesc slava Domnului în chip înțelegător și sînt introdusi în cunostinta înțelegerii și în taina descoperirii, fiind ridicați de la contemplarea celor ce sînt la Cel ce e mai presus de cele ce sînt (de făpturi).

16. Cei ce se apropie de desăvîrsire și nu o văd încă decît în parte sînt înspăimîntați înțelegînd nesfîrsirea și necuprinderea celor ce le văd. Căci, pe măsură ce pătrund în lumina cunostintei, primesc cunostinta nestiînteii lor. Dar cînd realitatea spirituală le apare încă în chip ne clar și li se arată ca într-o oglindă și e luminată numai în parte, ea va binevoi să se facă văzută și mai mult și să

se unească prin împărtășire cu subiectul iluminat, luându-1 întreg în sine, când acest subiect va fi scufundat întreg în adâncul Duhului ca în sînul unui abis de ne-sfîrsite ape luminoase ; atunci el urcă în chip negrăit la desăvîrsita nestiintă, ca unul ce a ajuns mai presus de toată cunoștința 108.

17. Când mintea e simplă, sau goală de orice înțeles și intră întreagă în lumina dumnezeiască, simplă 109, fiind acoperită de ea, nu mai are să afle altceva în afară de lumina în care este, ca să fie miscată spre înțelegerea acelui altceva, ci rămîne în abisul luminii dumnezeiești, nemaîngăduindu-i-se să privească nicidecum în afară n0. Aceasta este ceea ce s-a spus : -"Dumnezeu este lumină" (1 Ioan I, 5) și lumina supremă și odihna de orice vedere pentru cei ce au ajuns în ea.

18. Mintea pururea în mișcare devine nemiscată și cu totul fără gânduri când e acoperită întreagă de întu nericul dumnezeiesc și de lumina dumnezeiască ul. Dar e în stare de contemplație și de simțire și de gustare a bunătăților în care se află "2. Căci adâncul Sfîntului Duh nu e ca adâncul apelor mării, ci e adâncul apei vii a vieții vesnice (Ioan IV, 10) m. Toate cele în care mintea ajunge, după ce străbate cele văzute și cugetate, sînt de neînțeles, de netîlcuit și de necuprins. Ea se mișcă și se întoarce numai în ele în chip nemiscat "*", vietuind în viața mai presus de viață, fiind lumină în lumină și nu lumină de sine. Căci nu se privește atunci pe sine, ci pe Cel mai presus de sine și slava de acolo făcînd-o străină de cunoașterea sa, se are pe sine însăși întreagă neștiută "5.

19. Cel ce a ajuns la măsurile desăvîsirii, este mort fără a fi mort, vietuind în Dumnezeu în Care se află și nevietuind luiși (Rom. XIV, 7). E orb ca cel ce nu vede din fire. El a ajuns însă mai presus de orice vedere naturală, ca unul ce a primit ochi noi și nease mănate mai bune și mai presus de cei ai firii. El e nelu crător și nemiscat, ca unul ce a împlinit toată lucrarea sa. E fără gânduri, ca unul ce s-a ridicat la unirea mai presus de înțelegere și se odihnește acolo unde nu mai e vreo lucrare a minții, sau vreo mișcare de aducere aminte, spre vreun gând sau spre vreun înțeles. Căci neputînd înțelege sau cunoaște cele neînțelese și cu neputință de cuprins, se odihnește, așa zicînd, în ele. Iar odihna aceea e nemiscarea ne-simțirii fericite, care e totodată desfătarea în simțirea neîndoielnică și fără străduință a bunătăților negrăite 116.

20. Cel ce nu s-a învrednicit să ajungă la o astfel de măsură a desăvîsirii și în posesiunea unor astfel de bunuri să se învinovățească numai pe sine și să nu spună, pentru a se dezvinovăți, că lucrul acesta este cu neputință, sau că desăvîrsirea se dobîndeste, dar în chip nestiut. Ci să cunoască, încredintat de dumnezeiestile Scripturi, că lucrul e cu putință și adevărat, înfăptuindu-se prin lucrare și împlinindu-se în chip constient. Căci fiecare se lipsește pe sine de aceste bunătăți pe măsura neîmplinirii și nelucrării poruncilor 117.

21. Multi citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud 118. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Acestia de clară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sînt cu neputință, alții le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca avînd să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja în-tîmplare și ca împlinindu-se în fiecare zi. Și astfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenesti.

22. Dumnezeu a făcut de la început două lumi : una văzută și alta nevăzută. Dar e un singur împărat al lui crurilor văzute care poartă în el trăsăturile celor două lumi, în latura cea văzută și cugetată "9. Potrivit cu aceste două lumi, strălucesc doi sori, cel văzut cu simțurile și cel cugetat. Și ceea ce e soarele acesta în cele văzute și supuse simțurilor, aceea este Dumnezeu în cele nevăzute și neînțelese cu mintea. Căci El este și se numește Soarele dreptății (Maleahi IV, 2 ; III, 20). Iată deci doi sori, unul cunoscut cu simțurile și unul cugetat cu mintea, precum sînt și două lumi, așa cum s-a spus. Și dintre cele două lumi, una, adică lumea supusă simțurilor cu toate cele din ea, este luminată

de soarele acesta cunoscut cu simturile si văzut, iar cealaltă lume, adică cea cunoscută cu mintea si cele din ea, primește lumina si strălucirea de la Soarele cugetat al dreptății. Deci cele supuse simturilor si cele cunoscute cu mintea sînt luminate în chip despărțit : cele dintîi de soarele cunoscut cu simturile, iar cele din urmă de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urmă nu au nici o unire sau cunostință sau comuniune cu cele supuse simturilor.

23. Singur omul din toate cele văzute si cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o ființă îndoită, avînd trup alcătuit din patru elemente : din simtire si suflare, prin care participă la aceste elemente si trăiește în ele, si din suflet înțelegător si nematerial si necorporal, unit în chip negrăit si neînțeleș cu acestea si amestecat cu ele în chip neamestecat si neconfundat¹²⁰. Iar acestea sînt omul cel unul, animal muritor si nemuritor, văzut si nevăzut, sensibil si inteligibil, văzător al zidirii văzute, cunoscător al celei cugetate. Precum cei doi sori își împlinesc în chip despărțit lucrările în cele două lumi, asa si în omul cel unul : unul luminează trupul, Celălalt sufletul si fiecare soare comunică lumina sa, prin participare, părții luminate de el, după puterea de primire a ei, fie în chip mai bogat, fie în chip mai sărac m.

24. Soarele supus simturilor e văzut, dar nu vede. Soarele cunoscut cu mintea e si văzut de cei vrednici, dar si vede pe toti si mai ales pe cei ce-L văd pe El. Cel cunoscut cu simturile nu vorbește, nici nu dă cuiva pu tere să vorbească. Cel cunoscut cu mintea vorbește prie tenilor Lui si dăruiește tuturor puterea să vorbească ¹²². Cel supus simturilor, strălucind în grădina supusă sim turilor, usucă numai umezeala pămîntului cu căldura razelor lui, dar nu si îngrasă plantele si semintele. Cel cunoscut cu mintea, arătîndu-se în suflet, împlineste lu crurile următoare : usucă umezeala patimilor si curătă murdăria produsă de ele si dă grăsime pămîntului sufle tului, din care se hrănesc plantele virtutilor îmbibate de rouă.

25. Soarele supus simturilor răsare si luminează lu mea cunoscută cu simturile si toate cele din ea, pe oa meni, fiarele, animalele si orice altceva, peste care-si întinde în chip egal lumina sa. Apoi apune si lasă în în tunic locul pe care 1-a luminat. Cel cunoscut cu mintea strălucește pururea si a strălucit, încăpînd întreg în toate în chip neîncăput. Dar e deosebit de cele create de El si e întreg despărțit în chip nedistantat de acestea, fiind întreg în toate si nicăieri ; întreg în creaturile văzute întregi si întreg în afară de ele ; întreg în cele văzute si întreg în cele nevăzute ; e prezent întreg pretutindenii si nu e întreg nicăieri si nicidecum ¹²³.

Ale aceluiași, una sută capete de Dumnezeu cuvîntătoare si făptuitoare (teologice si practice)

1. Hristos este începutul (1 Cor. XV, 13), mijlocul si sfîrsitul¹²⁴. Căci e în toate : în cele dintîi (Col. I, 18) si în cele mijlocii si în cele din urmă ca în cele dintîi. Pentru că nu este în El vreo deosebire oarecare între acestea, precum nu este nici barbar, nici scit, nici elin, nici iudeu, ci toate si în toate este Hristos (Col. III, 11).

2. Sfînta Treime, străbătînd prin toate de la cele dintîi si pînă la cele din urmă, ca de la capul unui trup pînă la picioare, le strînge pe toate, le lipește, le uneste si le leagă de sine si, unindu-le astfel, le face tari si de ne desfăcut ¹²⁵. Ea se face cunoscută în fiecare dintre ele, Una si Aceeasi, Care este Dumnezeu, în Care si cei din urmă sînt cei dintîi si cei dintîi sînt cei din urmă (Matei XX, 16)¹²⁶.

3. Pe toti credinciosii, noi credinciosii trebuie să-i vedem ca pe unul si în fiecare din ei trebuie să vedem pe Hristos si să avem atîta dragoste față de el, încît să fim gata să ne punem sufletul propriu pentru el¹²⁷. Nu trebuie să numim sau să socotim pe vreunul rău, ci pe toti să-i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dacă ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, să nu urăști pe fratele, ci patimile care îl războiesc. Iar dacă îl vezi tira nizat de poște si de gînduri gresite, să ai si mai multă milă de

el, ca nu cumva să fii și tu ispitit (Col. VI, 1), ca unul ce te afli supus schimbărilor materiei nestatornice¹²⁸.

4. Precum cetele înțeleghătoare ale puterilor de sus sînt luminate de Dumnezeu după treptele lor, de la cea dintîi la a doua și de la aceasta la alta și așa mai departe, revărsarea luminii dumnezeiești trecînd la toate, așa și sfinții, fiind luminați de dumnezeieștii îngeri și legați și uniți prin legătura Duhului, se fac de aceeași cinste cu îngerii și se întrec cu ei¹²⁹. Căci ei vin din neam în neam (Isaia IX, 27), prin sfinții ce i-au precedat, lipindu-se de aceia prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, prin care sînt luminați ase menea acelora, primind harul lui Dumnezeu prin par ticipare. Astfel alcătuiesc ca un fel de lant de aur, fie care din ei fiind ca un inel ce se leagă de celălalt prin credință, prin fapte și prin iubire, încît alcătuiesc în Dumnezeu cel Unul un sir ce nu se poate rupe ușor ¹³⁰.

5. Dacă cineva e fals prin fătărnicie, sau pătat prin fapte, sau rănit ușor prin vreo patimă, sau are vreo mică lipsă din negrijă, nu se numără cu cei întregi, ci se leapădă ca nefolositor și lipsit de tărie. Aceasta, pen tru ca nu cumva în vremea întinderii să facă legătura lantului să se rupă și să introducă o distantă între cei nedistantati și o întristare în amîndouă părțile, cei dina inte suferind pentru cei de după ei, iar acestia, pentru despărtirea de cei dinainte ¹³¹.

6. Cel ce nu năzuiește cu iubire și cu dorință puter nică să se unească prin smerita cugetare cu cel din ur mă dintre sfinți, ci păstrează o mică neîncredere în el, nu se va uni niciodată deloc nici cu el, nici cu sfinții dintîi care au precedat, chiar dacă ar socoti că are toată credinta și toată iubirea față de Dumnezeu și față de toti sfinții¹³².

7. Plînsului după Dumnezeu îi premerge smerenia și îi urmează o bucurie și o veselie negrăită. Iar din sme renie după Dumnezeu răsare nădejdea mîntuirii. Căci cu cît se socoteste cineva pe sine din suflet mai păcătos decît toti oamenii, cu atît crește, împreună cu smerenia și nădejdea care înfloreste în inima lui, încredințindu-1 că prin ea se va mîntui. 8. Cu cît coboară cineva mai mult în adîncul sme reniei și se recunoaste ca nevrednic de mîntuire, cu atîta se întristează mai mult și varsă siroaie de lacrimi. Iar pe măsura acestora, tîsneste în inima lui bucuria, iar împreună cu ea izvorăste și crește nădejdea, care face încredintarea despre mîntuire mai puternică¹³³.

9. Fiecare trebuie să se cerceteze pe sine și să se cunoască, pentru a nu se încrede nici numai în nădejdea singură fără plînsul și smerenia duhovnicească, nici în smerita cugetare și în lacrimi, fără nădejdea și bucuria ce urmează acelora ¹³⁴.

10. Există o părută smerenie din lene, din negli jentă și dintr-o lipsă de nădejde a constiintei, pe care cei ce o au o socotesc pricinuitoare de mîntuire. Dar nu este, căci nu are plînsul pricinuitoare de bucurie, înso tit cu ea.

11. Există un plîns fără smerenie duhovnicească și acesta e socotit de cei ce plîng astfel ca un plîns cură- titor de păcate. Dar închipuindu-și aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sînt lipsiti de dulceața Duhului, ivită în chip tainic în cămara înțeleghătoare a sufletului (Ps. XXXIII, 9). De aceea unii ca acestia se și aprind repede de pofta față de lume și nu pot să dispretuiască în chip desăvîrsit lumea și cele din lume. Iar cel ce nu poate dispretui acestea în chip desăvîrsit și n-a dobîndit o des- lipire din suflet față de ele nu poate dobîndi nici nădej dea sigură și neîndoielnică a mîntuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici și colo, nepunînd temelia de piatră (Luca VI, 48). 12. Plînsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi văpaia patimilor și cură- teste sufletul de întinăciunea pricinuită de ele ; altul ca focul, care face viu, prin prezenta Sfîntului Duh și reaprinde și încălzește și face înfocată inima și o înflă cărează de dragostea și de dorul lui

Dumnezeu.

13. Observă și cunoaște lucrările ce se ivesc în tine din smerenie și din plîns și cercetează folosul ce ți se adaugă din ele la vreme potrivită. Pentru cei începători aceasta înseamnă lepădarea a toată grija pămîntească, dezlipirea și renunțarea la părinți și la prieteni, părăsirea grijii și disprețuirea tuturor lucrurilor și bunurilor, nu numai pînă la un ac, ci și pînă la trupul însuși.

14. Precum cel ce pune pămînt pe o flacăra ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vieții și împătımirea de cel mai neînsemnat și mai mic lucru sting căldura aprinsă la început în suflet¹⁵⁵.

15. Cel ce s-a lepădat cu bucurie și într-o deplină simțire a inimii de lucrurile din afară și de oameni și de toate cele ale vieții și a uitat de ele a sărit peste împătımire ca peste un zid și e ca un străin față de lume și față de toate cele din ea. El își adună mintea să și se concentrează gîndul și cugetarea numai la pomenirea morții. De aceea se gîndește la judecată și la răsplată și e cu totul stăpînit de acestea, pătruns de o frică ne grăită din pricina acestor gînduri și a cugetării la ele.

16. Cel ce poartă în sînul său frica de judecată e ca un osîndit legat în lanțuri pe scena acestei vieți. De aceea, arată ca unul ce e tîrît de frică ca de un călău, și dus pe drumul spre moarte, negîndind la altceva decît la chinul său și la durerea pe care va avea să o sufere din pedeapsa vesnică. Purtînd în inimă acest gînd, frica ce e întretinută de el nu-l lasă să se îngrijească de nici un lucru din cele omenesti. Aflîndu-se astfel neîncetat ca un pironit pe lemn, și stăpînit fiind de dureri puternice, nu-și poate îndrepta ochii spre fata cuiva și nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. Căci socotindu-se vrednic de toată necinstea și disprețuirea, nu-l interesează batjocurile ce vin asupra lui.

17. Cel ce poartă în sine frica morții are silă de toată mîncarea, băutura și podoaba hainelor. El nu mănîncă pîinea și nu bea apa cu plăcere, ci împlineste tre buinta trupului atîta numai cît ajunge pentru a trăi¹³⁶. Acela va lepăda toată voia sa și se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite ¹³⁷.

18. Cel ce s-a dat pe sine, de frica chinurilor, rob părinților după Dumnezeu, nu va alege poruncile care usurează durerea inimii lui, nici pe cele care dezleagă legătura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce-l îndeamnă spre acestea cu prietenie, sau cu lingusire, sau cu poruncă, ci va alege mai degrabă pe cele ce-i sporesc frica și va vrea pe cele ce-i strîng legătura și va iubi pe cele ce-i dau putere călăului (fricii). El va stăruie în acestea, neastepînd să ia dintr-odată slobozire din ele ¹³⁸. Dar nădejdea izbăvirii face osteneala mai usoară, ceea ce este mai folositor celui ce se căiește fierbinte ¹³⁹.

19. Tuturor celor ce încep să vietuiască după Dumnezeu, le este folositoare frica chinurilor și durerea ce se naște din ea. Iar cel ce-și închipuie că poate pune în ceput fără durere și fără lanțuri și fără călău (frică), nu numai că-și asază temelie pe nisip, ci își închipuie chiar că-și poate face casa în aer, fără temelie, ceea ce este într-un totul cu neputință. Căci durerea aceasta naște toată bucuria și lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor și ale poftelor și călăul acesta nu pricinuieste moarte, ci viață vesnică ¹⁴⁰.

20. Cel ce nu va vrea să scape și să fugă de durerea născută din frica de chinurile vesnice, ci se va lipi cu toată hotărîrea inimii de ea și-și va strînge și mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărîri va înainta mai repede și se va înfățișa înaintea feței împăratului împărătilor. Iar întîmplîndu-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceată spre slava Aceluia, și se vor dezlega lanțurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, și durerea din inima lui se va întoarce în

bucurie si se va face izvor care izvorăste la vedere neîncetat si roaie de lacrimi, iar în minte, liniste, blîndete si dulceață de negrăit. Ba îi va da si bărbătie si-1 va face să alerge slobod si neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor o lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea sînt cu neputință celor începători, dar le sînt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvârșiti, izvorul acesta li se face lumină, inima schimbîndu-li-se si prefăcîndu-li-se fără de veste U1.

21. Cel ce are în lăuntru lui lumina Duhului Sfînt, cade cu fata la pămînt neputînd să o privească si stri gă cu spaimă si cu frică multă, ca unul ce a văzut si a pătimit un lucru mai presus de fire, de cuvînt si de în telegere, El este asemenea unui om căruia i s-au aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzînd si ne-, putînd răbda căldura văpăii (Ieremia XX, 9), se poartă ca unul ce a iesit din sine 142. Neizbutind nicidecum să devină iarăsi al său si copleșit neîncetat de lacrimi si răcorit de ele, el aprinde focul dorului si mai tare. Ca urmare, varsă si mai multe lacrimi si, spălîndu-se în multimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire "3. Iar cînd s-a aprins în întregime si s-a făcut ca o lumină 144, se împlineste ceea ce s-a spus : "Dumnezeu unit cu dumnezeii si cunoscut de ei"-, si anume atît de mult cît s-a unit cu cei cu care s-a unit si s-a descoperit celor ce-L cunosc 145.

22. Pe cît voieste Dumnezeu să se facă cunoscut de noi, pe atîta se si descoperă. Si pe cît se descoperă, pe atîta e văzut si cunoscut de cei vrednici. Dar nu e cu putință să pătimească cineva si să vadă asa ceva, dacă nu s-a unit mai întîi cu Preasfîntul Duh, după ce a do- bîndit prin dureri si sudori o inimă smerită, curată, simplă si zdrobită.

23. Înainte de plîns si de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe desarte (Efeseni V, 6), nici să nu ne amăgim pe noi însine. Căci încă nu este în noi pocă intă, nici adevărată părere de rău, nici frică de Dumne zeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovătit pe noi însine, nici n-a ajuns sufletul nostru la simțirea jude cătii viitoare si a chinurilor vesnice. Căci dacă ne-am fi învinovătit pe noi însine si am fi dobîndit acestea si am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat si lacrimi. Iar fără de acestea, nici învîrtosarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobîndi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriti. Iar cel ce nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfînt¹⁴⁸. Si cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curăție, nu poate să ajungă la vederea si cunostinta lui Dumnezeu si nu e vrednic să se învete tainic virtutile smereniei¹⁴⁷.

24. Cel ce voieste să-1 învete mestesugul vorbirii si filozofia pe cel ce abia a învățat să silabisească literele nu numai că nu-i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degrabă să se descurajeze si să se dezguste, din pricina neputintei mintii lui de a cuprinde întelesul celor spuse. Tot asa cel ce spune începătorilor despre cele ale desă- vîrsirii si mai ales celor mai greoi, nu numai că nu-i va folosi cu nimic, ci îi va si face să se întoarcă la cele din urmă. Căci privind la înălțimea virtutii si înțelegînd cît de departe este de culmea ei si socotind că lui îi este cu neputință să urce spre vîrfurile ei, va dispretui si începu turile făcute de el, ca nefolositoare, si se va scufunda în deznădejde.

25. Cînd cei tinuti si stăpîniti încă de patimi vor auzi că cel desăvîrsit după Dumnezeu se socoteste pe sine mai lipsit de curăție decît orice om si decît orice animal si orice fiară si că atunci cînd e batjocorit se bucură, cînd e bîrfit bine cuvîntează, cînd e prigonit rabdă si se roagă pentru dusmanii lui cu lacrimi si în tru durerea inimii, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred că sînt lucruri asa de mari si în cearcă să se facă pe ei deopotrivă cu acela. Pe urmă, dati pe fată de Sfintele Scripturi si copleșiti de sfintii care le-au dovedit acestea cu fapta, mărturisesc că nu pot să ajungă la ele. Iar cînd aud că fără împlinirea acestora este cu neputință să se mîntuiască, atunci, ne- vrînd să înceteze cu totul să facă răul si să se pocăiască de păcatele lor, îi prinde deznădejdea.

26. Cei mai multi cinstesc ca nepătimitori si ca sfinti, pe cei ce fătăresc virtutea si altceva arată în pielea obrazului si altceva sînt după omul din lăuntru, si anume plini de toată nedreptatea, pizma,

viclenia si răul miros al plăcerilor. Ei socotesc asa, pentru că nu au ochiul sufletului curățit, nici nu sînt în stare să-i cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie si virtute si în nerăutatea inimii, care sînt sfinti cu adevărat, îi socotesc, în chip gresit, ca pe oamenii de rînd, si trec pe lîngă ei dispretuindu-i si îi tin de nimic 148.

27. Unii ca acestia cinstesc ca învățător si ca om duhovnicesc mai degrabă pe cel guraliv si arătos. Iar pe cel tăcut si cu grijă la cuvinte îl tin de prost si mut 149.

28. Cei trufasi la cuget si bolnavi de mîndria dia volului se întorc de la cel ce vorbeste în Duhul Sfînt, socotindu-1 trufas la cuget si mîndru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi pleznesc decît îi străpung 15°. Dar pe cel ce boscorodeste din burtă si din fituici si îi minte cu privire la mîntuirea lor, îl laudă si îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca acestia care să poată deosebi si vedea lucrul bine si asa cum este 151.

29. -"Fericiti, zice Dumnezeu, cei curati cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei V, 8). Dar inima curată nu o poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, asa zicînd, ca una singură si dusă pînă la capătul din urmă 152. Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea si lucrarea Duhului. Căci precum fierarul își poate arăta mestesugul prin uneltele sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, asa si omul toate le face si se foloseste de virtuti ca de niste unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămîn fără rod si fără folos, neizbutind să curătească pata si întinăciunea sufletului 153.

30. Acolo unde este smerenia adîncă, acolo sînt si lacrimi îmbelsugate. Iar acolo unde sînt acestea, acolo e si prezenta Duhului cel închinat. Iar acolo unde e Acesta, acolo se iveste toată curăția si sfîntenia în cel ce se află sub lucrarea Duhului si acestuia i se face vă zut Dumnezeu si Dumnezeu priveste la el. "Căci la cine voi privi, zice, decît la cel blînd si linistit si temător de cuvintele Mele?" 154.

31. Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea dezlădăcina nicidecum. Si a primit pute rea de a nu face răul, dar nu si puterea de a nu se gîndi la el 155. Dar evlavia constă nu în a face numai binele, ci si în a nu gîndi cele rele. Deci cel ce gîndeste cele rele nu poate dobîndi inimă curată. Si cum ar putea ? Căci e întinată de gîndul rău, ca o oglindă de noroi 156.

32. Eu am înteles că inima curată constă nu numai în a nu fi tulburat cineva de vreo patimă, ci si în a nu cugeta vreun rău sau ceva al vietii, atunci cînd vrea, ci a avea în sine numai amintirea lui Dumnezeu printr-o iubire neînfrînată. Căci numai în lumina curată vede ochiul în chip curat, neasezîndu-se în calea privirii nimic 157.

33. Nepătimirea spun că constă nu numai în a fi în afară de lucrarea patimilor, ci si în înstrăinarea de amin tirea lor. Si nici numai în aceasta, ci si în a ne goli min tea noastră de închipuirea lor, în asa fel, ca atunci cînd voim, să ne ridicăm mai presus de ceruri, ajungînd în afară de toate cele văzute si supuse simturilor. Atunci e ca si cînd simturile noastre ar fi încuiate si mintea noas tră ar fi pătruns la cele mai presus de simturi, ducînd prin puterea ei cu sine simturile, ca un vultur aripile sale.

34. Mintea fără simturi nu-si arată nicidecum lu crările sale si nici simturile pe ale lor fără minte 158.

35. Inimă curată este si se zice aceea care nu află în sine nici o închipuire sau gînd lumesc, care e atît de dăruită lui Dumnezeu si de unită cu El, că n-are nici o amintire, nici a lucrurilor supărătoare ale vietii, nici a celor pricinuitoare de bucurie, ci petrece în contem platie ca în al treilea cer, si e

răpită în rai (2 Cor. XII, 2-4), și vede arvuna bunătăților făgăduite sfinților și se face martorul bunurilor vesnice, pe cât e cu putință firii omenești. Acesta e semnul adevărat al inimii curate și dovada sigură prin care cunoaște cineva și măsurile curăției și se vede pe sine însuși ca într-o oglindă 159.

36. Precum cel ce se află în afara casei nu vede pe cei aflători înăuntrul ei, așa nici cel răstignit lumii (Gal. VI, 14), sau mort ei, nu mai are vreo simțire a lucrurilor din lume.

37. Precum trupul mort nu are nici o simțire, nici a trupurilor vii, nici a celor ce zac moarte împreună cu el, așa nici cel ce a ajuns în afara lumii, în Duh, și e împreună cu Dumnezeu, nu poate avea vreo simțire a lumii sau vreo împătimire de lucrurile ei, măcar că e supus trebuințelor trupului.

38. Există o moarte înainte de moarte și o înviere a sufletelor înainte de învierea trupurilor, prin lucrare, prin putere, prin experiență și prin adevăr. Când cugetul muritor a fost desființat de mintea nemuritoare și starea de moarte, alungată de viață, sufletul se vede pe sine în chip vădit ca înviat din morți, precum se văd pe ei însuși cei ce se scoală din somn. Și recunoaște pe Dumnezeu care l-a înviat. Iar cunoscându-L pe El și multumindu-I, se ridică mai presus de simțiri și de toată lumea, plin de o plăcere negrăită, și face să se odihnească în sine toată miscarea cugetătoare 16°. 39. Unele stări sînt pricinuite de noi, altele ni se dau de Dumnezeu. În măsura în care ne curățim, prin ostenele și sfintite sudori, sîntem lumați prin lumina lacrimilor de pocăință. Și în măsura în care ne luminăm, ne curățim prin lacrimi. Lucrul din urmă (curățirea prin lacrimi) îl aducem noi de la noi însuși ; cel dintîi (luminarea) ni se dă și-1 primim de sus.

40. Mulți aducînd cele ale lor nu au primit cele ce vin de obicei de la Dumnezeu. Aceasta se vede din cele ce au făcut și au pățit Cain și Esau. Căci dacă cine va nu aduce ale sale într-o stare de suflet evlavioasă, cu credință fierbinte și cu multă smerită cugetare, Dumnezeu nu va căuta la el și nu va primi cele aduse. Iar dacă nu sînt împlinite acestea, nici El nu va da în schimb ale Sale celui ce a adus ale lui astfel.

41. Lumea e moartă pentru sfinți și cei din ea la fel pentru ei. De aceea văzînd, nu văd faptele lor cele bune și auzînd, nu pot înțelege (Matei XIII, 13) cuvintele lor dumnezeiești grăite în Duhul Sfînt. Dar nici cei duhovnicești nu pot primi în ei faptele cele rele sau cu vintele pătimase ale oamenilor lumesti sau răi, ci vă zînd și ei cele din lume, nu le văd și auzînd cele ale oamenilor lumesti, rămîn cu simțirea ca și cînd nu le-ar auzi. Și astfel nu se înfăptuiește nici o părtășie a acestora cu aceia, sau a aceloră cu aceștia 161. 42. Despărțirea între lumină și întuneric e clară și un amestec între ele este cu neputință. -"Căci ce părtășie are lumina cu întunericul, zice, sau ce parte are creștinul cu necredinciosul ?" (2 Cor. VI, 15). Tot așa e de mare depărțirea și despărțirea între cei ce se află în Duhul Sfînt și cei ce nu se află în El. Cei dintîi au pe trecerea în cer (Filip. III, 20), căci au ajuns, încă de aici, din oameni, îngerii. Iar cei din urmă sîd încă în întunericul mostenit și în umbra morții (Ps. CVI, 10 s.u.), piro niți de pămînt și de lucrurile de pe pămînt. Cei dintîi sînt în lumina înțelegătoare și neînserată ; ceilalți sînt lumați numai de lumina supusă simțurilor; cei dintîi se văd pe ei însuși și văd și pe cei apropiați; ceilalți, vă zîndu-se pe ei însuși și văzînd și pe cei apropiați murînd în fiecare zi, nu știu că sînt oameni și că mor ca oamenii (Ps. LXXXI, 7) ; iar neștiînd, nu cred că va fi o judecată și o înviere și o răsplătire pentru cele săvîrsite de fiecare în viața de aici.

43. Dacă Duhul Sfînt este în tine, fără îndoială vei cunoaște, din lucrările Lui ce se săvîrșesc în tine, cele ce spune despre El apostolul. Căci zice : "Unde e Duhul Domnului, acolo este libertatea" - (2 Cor. III, 17) ; și : -"Trupul e mort pentru păcat, iar Duhul viază pentru dreptate" - (Rom. VIII, 10) ; și : "Cei ce sînt ai lui Hristos viața și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftele ei" (Gal. V,

29). Căci cîți în Hristos s-au botezat, sînt în Duhul Sfînt (Ioan VII, 33), ca unii ce au îmbră cat pe Hristos întreg (Gal. III, 27) și s-au făcut fii ai lui minii (Lucă XVI, 8) și umblă în lumina neînserată (1 Ioan I, 7). Și văzînd lumea, nu o vād și auzind ale lui minii, nu aud (Matei XIII, 13). Căci precum s-a scris des pre oamenii trupesti că văzînd, nu vād și auzind despre lucrurile dumnezeiesti, nu înțeleg, nici nu pot primi cele ale Duhului, căci nebunie sînt pentru ei acestea (1 Cor. II, 14), așa să înțelegi și despre cei ce au în ei pe Duhul Sfînt : trup au, dar nu sînt în trup. "Căci voi, zice, nu sînteti în trup, ci în duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi" (Rom. VIII, 9). Ei sînt morti lumii, și lumea, lor. "Căci mie, zice, lumea s-a răstignit și eu lumii"- (Gal. VI, 14).

44. Cel ce cunoaște aceste semne și stări minunate lucrîndu-se în sine este cu adevărat purtător de Dumnezeu și de semne, avînd pe Dumnezeu, sau pe însuși Duhul cel Preasfînt locuind în el, vorbind și lucrînd în el cele spuse de Pavel. Iar cel ce nu a cunoscut încă acestea în sine, să nu se amăgească, căci este încă trup și sînge, adică acoperit de întunericul poftelor trupu lui 162. Iar trupul și sîngele nu vor mosteni împărăția lui Dumnezeu, care este Duhul Sfînt (1 Cor. XV, 20).

45. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea păcatelor săvîrsite și ne eliberăm de vechiul blestem și ne sfintim prin venirea Sfîntului Duh. Dar harul desăvîrșit, după cuvîntul : "Voi locui și voi umbla întru ei" (2 Cor. VI, 16), nu-1 primim atunci. Aceasta e a celor ce s-au întărit în credință și arată acest har prin fapte. Căci după ce ne-am botezat, abătîndu-ne spre fapte rele și de rusine, lepădăm cu totul și sfintirea însăși. Dar prin pocăință și mărturisire și lacrimi primim pe măsura lor, mai întîi iertarea păcatelor săvîrsite și, prin aceasta, sfintirea și harul de sus 16S.

46. De la pocăință ne vine spălarea întinăciunii faptelor rusinoase. După ea primim împărtășirea de Duhul Sfînt. Dar nu în chip simplu, ci după credința, simțirea și smerenia celor ce s-au pocăit din tot sufletul. Însă numai după iertarea deplină a păcatelor de mai înainte, primită de la părintele care ne-a luat asupra sa. De aceea bine este să ne pocăim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul : -"Pocăiti-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor" (Matei III, 2), ne arată lucrarea aceasta ca fiind fără hotar 1M.

47. Harul Preasfîntului Duh s-a dat sufletelor logo-dite cu Hristos, ca o arvună. Și precum fără arvună, femeia nu are asigurare că se va înfăptui vreodată uni-re-a ei cu bărbatul, așa nici sufletul nu primește încre-dintare sigură că va fi împreună cu Stăpînul și cu Dumnezeu său în veci, sau se va uni cu El tainic și de ne-grăit și se va bucura de frumusețea neapropiată a Lui, dacă nu primește arvuna harului Lui și nu-1 dobîndeste în sine întru cunostință 165.

48. Precum scrisorile de învoială, dacă nu primesc iscăliturile unor martori vrednici de crezare nu fac și gură arvuna, tot așa, înainte de împlinirea poruncilor și de dobîndirea virtuților, nu e sigură iluminarea harului. Căci ceea ce sînt martorii pentru învoieli, aceea este luarea poruncilor și virtuțile pentru arvuna Duhului. Datorită acestora primește fiecare prin arvună încre-dintarea mîntuirii viitoare 166.

49. Întîi învoielile se scriu, așa zicînd, prin luarea poruncilor, apoi se pecetluiesc și se iscălesc de către virtuți. Abia atunci își dă mirele Hristos, sufletului mi-reasă, inelul, adică arvuna Duhului 167.

50. Precum mireasa înainte de nuntă primește de la mire numai arvuna, iar zestrea convenită și darurile făgăduite, asteaptă să le primească după nuntă, așa și mireasa, care e Biserica credincioșilor și sufletul fiecăruia dintre noi, primește întîi de la mirele Hristos nu mai arvuna Duhului, iar bunătățile vesnice și împărăția cerurilor asteaptă să le primească numai după plecarea de aici. Dar prin arvună are încredințarea că va primi bunătățile convenite în învoială în chip nemincinos 168.

51. Se întâmplă uneori că mirele întârzie în vreo călătorie, sau e ocupat cu alte treburi, și de aceea hotărâște să amâne nunta. Dacă mireasa se va mânia și, disprețuind dragostea lui, va sterge sau va rupe hîrtia de învoială, va cădea îndată din nădejdiile ce le are în mire. Așa se întâmplă și cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc : pînă cînd sînt dator să mă ostenesc ? Si drept urmare va slăbi din ostenele nevoi-ntei și, prin neglijarea poruncilor și prin părăsirea poezăintei neîncetate, va sterge și va rupe, așa zicînd, învoielile, va cădea îndată cu totul și din arvuna și din nădejdea în Dumnezeu¹⁶⁹.

52. Dacă mireasa își întoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a învoit, și se împreună cu acela, pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aștepte cu dreptate și pedeapsa și ocară prevăzută de lege. Tot așa se întâmplă și cu noi. Dacă-și întoarce careva dragostea datorată marelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe față sau în ascuns, și inima lui e ținută de acel lucru, se face urît marelui și nevrednic de unirea cu El¹⁷⁰. Căci a zis : -"îi iubesc pe cei ce Mă iubesc" (Prov. VIII, 17) m.

53. Arvuna este, pentru cei ce au dobîndit-o, negrăită, înțeleasă în chip neînțeleș, ținută fără să fie stăpînită¹⁷², văzută în chip nevăzut, vie și grăitoare, în miscare și miscînd pe cel ce a dobîndit-o, zburînd din chivotul în care se află pecetluită și aflîndu-se iarăși în chip neașteptat în lăuntru lui¹⁷⁵. În felul acesta face pe cel ce a dobîndit-o să nu socotească nici prezenta ei sigură, nici plecarea ei fără întoarcere. Și așa neavînd-o, este ca cel ce o are, și avînd-o, cel ce a dobîndit-o se simte ca cel ce nu o are¹⁷⁴.

54. Se întâmplă ca cineva stînd noaptea în casă cu toate usile închise, dacă va deschide o mică fereastră și va fi luminat deodată de un fulger strălucitor, nesuportînd ochii această strălucire, se apără, închizînd îndată ochii și se retrage în sine. Tot așa cînd sufletul e închis în cele supuse simturilor, de se va apleca (Cînt. Cînt. II, 9) vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminîndu-se de fulgerul arvunii din ele, adică al Duhului Sfînt, și nesuportînd raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte și se adună întreg în sine, refugiindu-se ca într-o casă în cele cunoscute cu simturile și omenesti.

55. Din aceste semne trebuie să cunoască fiecare dacă a primit arvuna Duhului de la mirele și stăpînul Hristos. Și dacă a primit-o, să se sîrguiască să o țină¹⁷⁵. Iar dacă nu s-a învrednicit încă să o primească, să se sîrguiască să o primească prin fapte bune și prin pocăinta cea mai fierbinte și să o păzească prin lucrarea poruncilor și prin dobîndirea virtutilor m.

56. Acoperisul fiecărei case se ține prin temelii și prin cealaltă parte a clădirii ; iar temeliiile se asază, ca trebuincioase și folositoare, pentru a purta acoperisul. Astfel nici acoperisul nu poate sta fără temelii și nici temeliiile nu-s de vreo treabă sau de vreun folos, fără acoperis. Așa și harul lui Dumnezeu se păstrează prin lucrarea poruncilor, iar faptele poruncilor se pun ca temelii pentru harul lui Dumnezeu ; și nici harul Duhului nu poate rămînea în noi fără lucrarea poruncilor, nici lucrarea poruncilor fără harul lui Dumnezeu nu e de vreo trebuință sau de vreun folos¹⁷⁷.

57. Precum casa fără acoperis, lăsată așa din negrijă zidarului, nu numai că nu e de nici o treabă, ci face și zidarul de rîș, așa și cel ce pune temeliiile lucrării poruncilor și ridică zidurile virtutilor înalte, de nu va primi și harul Duhului Sfînt întru vederea și cunoștința sufletului, este nedesăvîrsit și compătimit de cei desăvîrsiți. El s-a lipsit de har pentru una din aceste două pricini : sau pentru că n-a avut grijă de pocăință, sau pentru că nefiind iscusit la adunarea poruncilor, care e un material nesfîrsit, a lăsat ceva afară din cele ce ne par nouă neînsemnate, dar sînt de trebuință la clădirea casei virtutilor. Astfel fără ele, n-a putut să-și acopere casa prin harul Duhului¹⁷⁸. 58. Dacă Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu s-a coborît pe pămînt ca să ne împăce prin Sine pe noi cei ce eram

dușmani ai Părintelui Său (Rom. V, 10), și să ne unească în chip constient cu Sine prin Duhul Său cel Sfânt și de o ființă, cel ce cade din acest har, de care altul va avea parte ? Cu siguranță acesta nici n-a fost împăcat cu Dumnezeu, nici n-a dobândit unirea cu El prin împărtășirea Duhului 179.

59. -"Va pune cineva foc în sân, zice înțeleptul, și nu-și va arde hainele ?" (Prov. VI, 27). Iar eu zic : Cine nu va arde și nu se va umplea de strălucire și nu va răspîndi și el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curățirii și a împărtășirii de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit ? Căci împărtășirea urmează curățirii, iar curățirea urmează împărtășirii.

60. Cel ce se împărtășește de Duhul dumnezeiesc se izbăvește de poftele și de plăcerile pătimase, dar de trebuințele trupesti ale firii nu se desparte 18°. Ca unul ce e slobozit de legăturile poftelor pătimase și e unit cu slava și cu dulceața nemuritoare, se silește neîncetat să fie sus și să petreacă cu Dumnezeu ; și să nu se depărteze nici pentru o clipă de vederea Aceluia și de desfășurarea de care nu se mai satură. Dar ca unul ce e închis în trup și în stricăciune, e tras și purtat și el de acestea și se întoarce spre cele pămîntesti. Însă atunci atîta în tristare are din pricina acestora, cîtă are sufletul păcătosului cînd se desparte de trup 181.

61. Precum pentru iubitorul de trup și de viață, de plăceri și de lume, despărțirea de acestea este moarte, așa pentru iubitorul de curăție și de Dumnezeu, de cele netrupesti și de virtute, moarte cu adevărat este despărțirea cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce privește lumina supusă simturilor, dacă va închide puțin ochii, sau i se vor acoperi de altcineva, se necăjește și se întristează și nu poate peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuință sau interesante. Dar cu cit mai vîrtos nu se va întrista și nu se va necăji cel ce e luminat de Duhul Sfânt și privește cu trezvie și cu înțelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bunătățile acelea "pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit" (1 Cor. II, 9), la care doresc și îngerii să privească (1 Petru I, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor ? Căci el socotește aceasta, pe drept cuvînt, moarte și înstrăinare de viața vesnică 182.

62. Omul fiind îndoit, adică avînd alcătuirea din suflare și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută și nevăzută. Și fiecareia din aceste părți i s-a rînduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile noastre. Dar am înțeles că lucrul acesta este adevărat și cu privire la vederi și la vise. Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea rețin închipuirea și cugetarea lui și în somn. De se îngrijește de lucruri omenești, e preocupat de ele și în închipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiești și cerești, se va afla și în vis cu gîndirea în acestea, după spusa prorocului : "Și tinerii vor avea vedenii" (Ioail III, 1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevărate și i se vor încredința des coperiri 183.

63. Cînd partea poftitoare a sufletului e împinsă spre patimile desfătărilor și spre plăcerile vieții, tot pe acestea le vede sufletul și în vis. Iar cînd iutimea sau mînia sufletului e înfuriată împotriva semenilor, visează atacuri, războaie și lupte între serpi și certuri ca la judecată cu dușmanii. Cînd, în sfîrșit, ratiunea lui se înalță prin trufie și mîndrie, își închipuie răpiri înaripate în aer, sederi și domnii pe tronuri înalte, pășiri înaintea poporului în fruntea unora care luptă.

64. Numai vederile acelea sînt adevărate, care nici n-ar trebui să se numească visuri, ci vederi. Ele sînt proprii aceluia a căror minte a devenit simplă, prin sălășuirea Duhului, și liberă de toată supărarea și robia patimilor ; a căror cugetare se mișcă în jurul celor dumnezeiești și se gîndeste la răsplătirile viitoare ; a căror viață mai presus de viața celor vii este fără griji, netulburată, linistită, curată, plină de milă, de înțelepciune, de cunostința cerească și de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu sînt așa, sînt mincinoase și încurcate și totul e o înșelătorie vădită 184.

65. Multi au fericit viata pustnicească, altii pe cea de obste, sau în chinovie. Altii doresc să stea în fruntea poporului, să îndemne, să învete si să ridice biserici, hrănindu-se din acestea în chip felurit trupest si sufle teste. Eu nu as socoti pe nici una din acestea mai bună decât pe alta. Nici n-as spune că una e vrednică de laudă, iar alta de ocară. Ci în toată privinta si în toate lucrurile si faptele, cu totul fericită este viata cea pentru Dumnezeu si după Dumnezeu 185.

66. Viata oamenilor se alcătuieste din felurite stiin te si mestesuguri ; unul îndeletnicindu-se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa si astfel oamenii își dau si primesc între ei, în timpul vietii, împlinind trebuințele trupesti ale firii. Asa se poate vedea si între oamenii duhovnicesti : unul se îndeletniceste cu o virtute, altul cu alta, toti alergând din diferite părți spre aceeași tintă 186.

67. Tinta tuturor celor ce se nevoiesc după Dumnezeu este să placă lui Hristos, Dumnezeului nostru, si să primească împăcarea cu Tatăl prin împărtășirea de Duhul si să dobândească mântuirea prin aceasta. Căci în aceasta stă mântuirea fiecărui suflet si a fiecărui om. Neîmplinindu-se aceasta, desartă e osteneala si lucrarea noastră si fără rost e toată calea care nu duce la aceasta pe cel ce aleargă pe ea 187.

68. Cel ce a părăsit toată lumea si s-a retras în munte, pentru linistire, dar de acolo scrie celor din lume, pentru a atrage atentia, pe unii fericindu-i, iar pe altii lingusindu-i si lăudându-i, este asemenea celui ce s-a despărțit de femeia desfrînată, ispititor îmbrăcată si foarte rea, si s-a dus în țară depărtată, ca să scape pînă si de amintirea ei, dar pe urmă uitînd de tinta pentru care a venit acolo, doreste să scrie celor ce petrec si se murdăresc cu desfrînată aceea, fericindu-i. Prin aceasta arată că, dacă nu cu trupul, cel puțin cu inima si cu mintea se împărtășeste de bunăvoie de patimilor, încuviințînd amestecarea lor cu ea 188.

69. Pe cît sînt de vrednici de laudă si de fericiti cei ce petrec în lume, dar își curățesc simtirile si inimile de toată pofta cea rea, pe atîta sînt de vrednici de ocară si de osîndă cei ce petrec în munti si în pesteri, dar își doresc laudele si fericirile de la oameni 189. Acestia vor fi ca niste preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteste să se audă în lume despre viata, despre numele si despre petrecerea lui, desfrînează față de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39) 19\

70. Cel ce s-a lepădat fără sovăieli de lume si de cele din ea, din credinta în Dumnezeu, crede că Domnul e milostiv si îndurat si primește pe cei ce vin cu pocăintă la El. Iar stiind că prin necinstire cinsteste pe robii săi, prin sărăcia cea mai de pe urmă îi îmbogătește si prin ocări si disprețuri îi slăveste, iar prin moarte îi face părtași si mostenitori ai vietii vesnice, se grăbește prin acestea ca un cerb însetat (Ps. XLI, 2) spre izvorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă si coboară îngerii (Fac. XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scării stă Dumnezeu, așteptînd hotărîrea si sînguinta noastră după putere 191, nu pentru că se desfată să ne vadă ostenind, ci fiindcă Iubitorul de oameni voieste să ne dea plata Sa ca pe o datorie m.

71. Pe cei ce vin fără sovăire la El, Domnul nu-i lasă nicidecum să cadă, ci, văzîndu-i slăbiti în putere, conlucrează cu ei, îi ajută, întinzîndu-le mîna puterii Sale de sus si-i aduce iarăși la Sine. îi sprijineste pe față si în ascuns, în chip stiut si nestiut. Aceasta, pînă ce urcă toată scara si se apropie de El si se unesc întregi cu El întreg si uită de toate cele pămîntesti, fiind cu El acolo sus, dacă în trup sau afară de trup (2 Cor. XII, 2), nu stiu, si petrecînd împreună cu El si bucurîndu-se de bunătățile tainice 19\

72. E cu dreptate, ca întîi să ne punem grumajii nostri sub jugul poruncilor lui Hristos si să nu ne

întru-riem, nici să ne tragem îndărăt. Ci să păsim drept și cu râvnă pînă la moarte sub ele, și să ne înnoim pe noi în sine, raiul cel cu adevărat nou al lui Dumnezeu, pînă ce Fiul va veni împreună cu Tatăl, prin Duhul Sfînt, și se va sălăslui în noi. Iar atunci, cînd îl vom dobîndi în treg, sălăsluit în noi ca învățător, oricăruia dintre noi i-ar porunci și orice slujbă i-ar încredința, să o ia asu pra și să o îplinească cu bucurie, după voia Lui. Dar nu se cade să o cerem înainte de vreme, nici să primim a o lua cînd e dată de oameni, ci să stăruim în poruncile Stăpînului și Dumnezeului nostru și să așteptăm hotărîrea lui Dumnezeu 194.

73. După ce am primit o slujbă în lucrurile dumnezeiești și ne-am cîstigat cinste în ea, de vom fi în demnitate de Duhul să trecem la altă slujbă sau lucrare sau făptuire, să nu ne împotrivim. Căci Dumnezeu nu vrea să fim lenesi, nici să rămînem în una și aceeași lucrare în care am început, pînă la sfîrșit, ci să înaintăm și să ne mișcăm continuu spre izbîndirea în cele mai mari, potrivindu-ne voii lui Dumnezeu și nu voii noastre 193.

74. Cel ce și-a făcut moartă voia sa e cu totul fără voie. Dar nici una dintre cele ce sînt și vietuiesc și se mișcă nu e fără voie, afară de cele nesimțitoare și ne mișcate. Plantele, măcar că se mișcă și cresc, nu spun nem că și fac mișcarea și creșterea printr-o voie naterală, căci sînt neînsufletite. Dar tot ce e însufletit are și o voie naturală. Deci cel ce și-a omorît prin nevointă și sîrguintă voia sa și și-a făcut cu totul fără voie a ieși din firea sa și, prin faptul că nu mai voinște nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici rău.

75. Cel ce se sîrguiește să și omoare voia sa e dator să facă voia lui Dumnezeu ; și în loc de voia sa, să așeze în sine pe cea a lui Dumnezeu ; pe aceasta să o să dească și să o altoiască în inima sa 198. Pe urmă să ia seama cu grijă dacă cele sădite și altoite încoltesc din rădăcinile lor din adînc și dacă cele lipite și unite s-au făcut un singur pom ; apoi dacă au crescut, au înflorit și au făcut rod frumos și dulce. Întîmplîndu-se aceasta, nici el însuși nu mai deosebeste pămîntul care a primit sămînta și rădăcina, de mlădita aceea neîntelesă, ne grăită și de viață purtătoare care a fost altoită în ea 197.

76. Celui ce și taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi dăruiește Dumnezeu voia Lui, într-un chip așa de tainic, încît nici el nu știe. Și o păstrează nestearsă în inima sa și și deschide ochii înțelegerii ca să o cu noască pe ea și primește putere ca să o îplinească. Iar acestea le lucrează harul Sfîntului Duh. Căci fără El nu se face nimic 198.

77. Cînd vom împlini cu toată tăria, râvnă, hotărîrea și pornirea neretinită cele ce ne-a învățat și porun cit Dumnezeu în chip tainic și nestiut, fără să ședim nimic, atunci ni se va descoperi în chip arătat ca unor credincioși ascultători, ca unor ucenici și prieteni adevărați, cum s-a descoperit odinioară sfîntilor Săi ucenici și apostoli și tuturor celor ce au crezut prin ei în numele Lui. Și atunci vom deveni fii ai lui Dumnezeu după har, cum zice Pavel : "Cîți sînt povățuiți de Duhul lui Dumnezeu, sînt fii ai lui Dumnezeu ; iar de sînt fii, sînt și mostenitori ai lui Dumnezeu și împreună-mostenitori cu Hristos" (Rom. VIII, 14, 17).

78. Nici unul din cei ce s-au învrednicit să fie cu Dumnezeu, în unitatea Duhului, și să guste bunătățile Lui tainice, nu mai iubeste slava dată lui de oameni, dar nici aurul sau îmbrăcămintea sau pietrele socotite prețioase de cei fără de minte ; nu se mai lipește cu inima de bogăția trecătoare, nu mai vrea să fie cunoscut de împărați și de stăpînitori care nu stăpînesc, ci sînt stăpîniți de multe ; nu mai vede în acestea ceva mare și înalt, nici nu le mai socoteste pricinuitoare de mai mare slavă celor ce se apropie de ele ; nu va mai pretui nimic altceva din cele laudate și strălucitoare pentru oameni. Ba nu va mai socoti ceva rău nici căderea cuiva din bogăție în sărăcie și de la stăpînirea și puterea cea mai mare și de la demnitatea cea mai vestită, la ultima lipsă de slavă și de cinste.

79. Dacă ai primit iertarea păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin îmbrăcarea schimei sfinte și înger resti, câtă dragoste, mulțumire și smerenie nu trebuie să-ți pricinuiască aceasta ? Că fiind vrednic de nenumărate pedepse, nu numai că te-ai izbăvit de ele, ci te-ai învrednicit și de înfiere, de slavă și de împărăția cerurilor. Acestea depășindu-le în cuget și amintindu-ți-le pururea, fii gata și pregătește-te să nu necinstești pe Cel ce te-a cinstit și ți-a iertat nenumărate greseli. Ci slăvește-L și cinstește-L prin toate lucrurile tale, ca și El să te slăvească în schimb și mai mult pe tine, pe care te-a cinstit mai mult decât toată zidirea văzută și te va numi prieten adevărat al lui Dumnezeu 199.

80. Cu cât este mai de pret sufletul decât trupul, cu atât e mai înalt omul rational decât lumea. Nu lua sea- ma la mărimea fapturilor din ea, ca să le socotești, omule, pentru aceasta, pe ele mai de pret ca tine. Ci căutând la harul ce ți s-a dat și cunoscând demnitatea sufletului tău mental și rational, laudă pe Dumnezeu, Care te-a cinstit mai presus decât toate cele văzute 299.

81. Să luăm aminte cum slăvim pe Dumnezeu. Căci nu se slăvește alt fel de către noi de cum a fost slăvit de către Fiul 2W. Fiindcă prin acelea prin care a slăvit Fiul pe Tatăl Său, prin acelea a fost slăvit și Fiul de către Tatăl. Și aceleasi trebuie să le facem și noi cu sîrguintă, ca prin aceleasi să slăvim pe Cel ce primește să se numească Tatăl nostru cel din ceruri și să fim slăviți de El cu slava Fiului în Care a fost înainte de a fi lumea prin El (Ioan XVII, 5) 202. Iar acestea sînt : crucea, sau mortificarea lumii întregi, necazurile, ispitele și orice altceva din pătimirile lui Hristos. Purtându-le pe acestea întru răbdare multă, urmăm lui Hristos în patimile Sale și slăvim prin ele pe Tatăl nostru și Dumnezeu, ca fii ai Lui prin har și ca împreună-mostenitori cu Hristos *o".

82. Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvîrsire și cu bună simțire de alipirea și de împătămirea de cele văzute nu poate purta fără întristare pricinile de întris tare 204 și uneltirile venite lui de la draci și de la oameni. Ci fiind legat prin împătămire de lucrurile omenești e muscat de pagubele de bani și se supără de pierderile unor lucruri și-1 dor cumplit durerile venite în trupul său 205.

83. Dacă și-a dezlegat cineva sufletul de dorirea și de poftele lucrurilor supuse simțurilor și și-a legat de Dumnezeu, nu numai că va disprețui banul și lucrurile din jurul lui și, păgubit de ele, se va arăta fără întris tare, ca față de niste lucruri străine, ci și durerile venite asupra trupului său le va răbda cu bucurie și cu mulțumirea cuvenită. Căci el vede pururea, ca Dumnezeu iescul apostol, că "omul din afară se strică, iar cel din lăuntru se înnoiește zi de zi" (1 Cor. IV, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele după voia lui Dumnezeu. Căci e de trebuință, în acestea, de cunostință de- săvîrsită și de înțelepciune duhovnicească. Iar cel lipsit de acestea umblă în întunericul deznădejzii și al necunostinței, neputînd să vadă cîtusi de puțin lumina răbdării și a mîngîierii 206.

84. Tot cel ce se socotește învățat în știința materiei nu se va învrednici vreodată să privească și să cunoască tainele lui Dumnezeu, pînă ce nu va voi mai întîi să se smerească și să se facă nebun (1 Cor. I, 20), lepădînd, odată cu părerea de sine, și cunostința pe care a adunat-o 207. Căci cel ce face aceasta și urmează, cu credință neîndoielnică, înțeleptilor în cele dumnezeiești, și e povățuit de aceștia, va intra împreună cu ei în cetatea Dumnezeului celui viu. Și călăuzit și luminat de Duhul dumnezeiesc, vede și învață cele ce nici unul din- tre ceilalți oameni nu le-a văzut și nu le poate vedea și afla vreodată. Atunci ajunge să fie învățat de Dumnezeu 208.

85. Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei în vătătați de Dumnezeu. Căci aceștia, fiind afară de lumina dumnezeiască și neputînd vedea minunile din ea, pe cei ce sălășluiesc în lumină și văd și învață cele din ea îi socotesc rătăciți, cîtă vreme ei însisi sînt departe și nepărtasi de bunătățile tainice ale lui Dumnezeu 209.

86. Cei ce sînt plini de harul lui Dumnezeu si desă- vîrsiti întru cunostinta si înțelepciunea de sus numai de ea vor să se apropie si să vadă pe cei din lume, ca să le pricinuiască vreo răsplătire prin aducere amin te de poruncile lui Dumnezeu si prin facerea de bine, socotind că poate vor auzi, vor înțelege si se vor îndu pleca²⁰⁹". Fiindcă cei ce nu sînt purtati de Duhul lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14) umblă întru întuneric si nu cunosc nici unde merg (Ioan XII, 35), nici în ce porunci se poticnesc. Poate, ridicîndu-se din închipuirea de sine care îi stăpînește, vor primi învățătura adevărată a Du hului Sfînt. Si auzind fără stîrbire si nestrîmbată voia lui Dumnezeu, se vor pocăi si, împlinind-o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar dacă nu pot să li se facă acelora pricinuitori ai vreunui astfel de folos, plîngînd învîrtosarea inimii lor, se întorc la chiliile proprii, ru- gîndu-se zi si noapte pentru ei²¹⁰. Căci pentru altceva nu ar fi în stare să se întristeze niciodată cei ce sînt ne- încetat împreună cu Dumnezeu, si sînt mai mult decît plini de tot binele^{2U}.

87. Sînt si acum oameni nepătimitori, sfinti si plini de lumina dumnezeiască, ce petrec în mijlocul nostru si si-au omorît asa de mult mădularele lor de pe pămînt (Colos. III, 5), dinspre toată necurăția si pofta pătimasă, încît nu numai că nu cugetă sau nu pornesc să facă de la ei vreun rău, dar nici îndemnati de altii nu rabdă vreo schimbare a stării de nepătimitire pe care au dobîn- dit-o²¹². I-ar sti pe acestia, dacă ar cunoaste cuvintele dumnezeiesti citite si cîntate de ei, cei ce se fălesc cu nepăsarea față de acestea si nu cred celor ce învată întru înțelepciunea Duhului, despre lucrurile dumneze iesti. Căci, dacă s-ar afla în cunostinta desăvîrsită a Sfin tei Scripturi, ar crede în bunătățile grăite si dăruite nouă de Dumnezeu. Dar nefiind părtași ai acestor bu nătăți, din închipuirea de sine si din nepăsare, îi cleve tesc, fără să creadă, pe cei ce s-au împărtășit si învată despre ele²¹³.

88. Care este scopul economiei. întrupării lui Dum- nezeu-Cuvîntul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură si citit de noi, dar nepătruns ? Nu e decît acela ca, îm- părțăsindu-se de ale noastre, să ne facă pe noi părtași de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiu al omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicînd după har neamul nostru la ceea ce este El după fire, născîndu-ne de sus în Duhul Sfînt si introducîndu-ne îndată în împărăția cerurilor ; mai bi ne zis, dăruindu-se să o avem pe aceasta înlăuntrul nos tru (Luca XVII, 21)²¹⁴, ca să nu avem numai nădejdea de a intra în ea, ci avînd-o încă de acum, să strigăm : "Viata noastră e ascunsă cu Hristos în Dumnezeu" (Colos. III, 3) ^{21\}

89. Botezul nu ia de la noi libertatea vointei si puterea de a ne hotărî prin noi însine, ci abia el ne dă ruieste libertatea, ca să nu mai fim stăpîniti silnic si fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atîrnă de noi, fie să stăruim de bună voie în poruncile lui Hristos, Stăpînul nostru, în Care ne-am botezat, si să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne aba tem de la această cale dreaptă, întorcîndu-ne prin fap tele rele la protivnicul si vrăjmasul nostru, diavolul²¹⁶.

90. Cei ce se supun după Sfîntul Botez, voii celui rău, si împlinesc cele voite de el, se înstrăinează de sfîntul sîn al Botezului, după cuvîntul lui David (Ps. LVII, 4). Căci nu ne schimbăm, nici nu ne mutăm din firea în care am fost ziditi, ci fiind ziditi buni de Dum nezeu (căci Dumnezeu nu a făcut răul), si rămînînd ne schimbatî prin firea si prin natura în care am fost zi diti, cele ce le alegem si le voim prin socotinta de bună voie, pe acelea le si facem, fie bune, fie rele. Căci pre cum cutitul nu-si schimbă firea sa, fie că e folosit de cineva spre rău, fie spre bine, ci rămîne fier, asa si omul lucrează si face, precum s-a zis, cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa^{21T}.

91. Nu ne mîntuim miluind pe unul, dar ne trimite în foc disprețuirea unuia. Căci cuvintele : "am flămîn- zit si am însetat" (Matei XXV, 35), nu s-au spus pentru o singură dată, nici pentru o singură zi, ci pentru în- treaga viață. Domnul si Dumnezeu nostru a mărturisit că primește să fie hrănit, adăpat si îmbrăcat si celelalte, nu o dată, ci totdeauna si în toti, de către slugile Sale²¹⁸.

92. Cum l-ar putea închide unii pe Cel ce se îm parte neîmpărtit si Care este în acelasi timp Dumnezeu întreg în fiecare dintre cei săraci ? Presupune deci că sînt o sută de săraci ca un singur Hristos. Căci nu s-a împărtit nicidecum Hristos (1 Cor. I, 13). Deci cel ce a dat la 99 cîte un obol, iar pe unul l-a înjurat, sau l-a lovit, sau l-a depărtat cu mîna goală, cui a făcut oare aceasta, dacă nu Celui ce a zis si zice pururea si va zice : "Intrucît ati făcut unuia din acesti preamici, Mie Mi-ati făcut" (Matei XXV, 40)219.

93. Cel ce a dat milostenie la o sută, dar putea să dea si altora, si putea să adape si să hrănească încă pe multi care l-au rugat si au strigat către el, însă i-a ne socotit, va fi judecat de către Hristos, ca unul ce nu l-a hrănit pe El însusi ; fiindcă cel hrănit de noi, în fiecare dintre cei mici, este si în aceia în toti22*.

94. Cel ce dă astăzi tuturor toate cele spre trebuinta trupului, dar mîine, putînd face aceasta, va neso coti pe niscai frati, si-i va lăsa să piară de foame, de sete si de frig, l-a lăsat să moară si l-a dispretuit pe Acela care a zis : "Întrucît ati făcut unuia din acesti preamici, Mie ati făcut"221.

95. Din acestea se poate cunoaste un lucru : cum își însuseste Domnul toate ale săracilor si fratilor nostri, zicînd celor drepti : "Mie Mi-ati făcut", iar celor de-a stînga : -"Mie nu Mi-ati făcut". El nu vede numai pe cei miluiti de noi, nici numai pe cei nedreptătitii sau asupritii, sau supusi la mii de alte rele, ci si pe cei tre cuti cu vederea. Căci si aceasta ajunge spre osînda noastră. Căci nu pe aceia, ci pe El îl trecem cu vederea, pe Iisus Hristos, Care si-a făcut toate ale Sale ale acelora.

96. El a primit să ia asupra Sa fata fiecărui om lipsit si să se unească pe Sine cu fiecare, ca nici unul dintre cei ce cred în El să nu se înalte împotriva frate lui, ci fiecare, văzînd pe fratele si pe aproapele său, ca pe Dumnezeul său, să se socotească pe sine atotpreamic fată de frate, ca fată de Făcătorul său ; si să-1 primească si să-1 cinstească întocmai ca pe Acela, si să-si deserte toate averile spre slujirea lui, precum si Hristos si-a vărsat sîngele Său pentru mîntuirea noastră222.

97. Cel ce a primit porunca, să-1 aibe pe aproapele ca pe sine însusi, e dator, desigur, să-1 aibă asa nu nu mai într-o zi, ci toată viața. Si cel căruia i s-a poruncit să dea fiecăruia care cere, i se poruncește aceasta pentru toată viața sa. Si cel ce vrea ca altii să-i facă lui lucrurile bune pe care le voieste, acestea i se cer si lui să le facă altora223.

98. Cel ce-1 are deci pe aproapele ca pe sine însusi nu rabdă să aibă nimic mai mult ca aproapele. Iar dacă are si nu dă cu inimă largă pînă ce se face si el sărac si asemenea cu aproapele, nu e împlinitor al poruncii Stăpînului ; la fel nu e nici cel ce, vrînd să dea tuturor celor ce cer, va respinge pe cineva din cei ce cer, pînă mai are un obol, sau o bucată de pîine224 ; nici cel ce nu face aproapelui cîte vrea ca altul să i le facă lui (Matei VII, 12). De asemenea, cel ce a hrănit, a adăpat, a îmbrăcat si a făcut toate celelalte fiecărui sărac si fiecărui frate preamic, dar a nesocotit pe unul singur si l-a trecut cu vederea, se va socoti si el ca cel ce l-a trecut cu vederea pe Hristos-Dumnezeu cînd f lămînzea si înseta225.

99. Poate acestea vor părea tuturor greu de purtat. De aceea vor socoti întemeiat să zică întru ei : dar cine ie poate face acestea toate, ca să ajute si să hrănească pe toti si să nu treacă cu vederea nicidecum pe vreunul dintre ei ? Dar să asculte pe Pavel, care strigă lămurit : "Dragostea lui Dumnezeu ne strînge pe noi, care jude căm aceasta ; că dacă unul a murit pentru toti, asadar toti au murit*" (2 Cor. V, 14)226.

100. Precum poruncile cuprinzătoare au în ele pe toate celelalte mai restrînse, asa si virtutile cuprindă toate îmbrătisează în ele pe cele retrînse. Căci cel ce a vîndut averile sale si le-a împărtit

săracilor și s-a făcut dintr-o dată sărac a împlinit deodată printr-una toată poruncile restrânse. Fiindcă nu mai are trebuință să dea celui ce cere, sau să întoarcă fața de la cel ce vrea să se împrumute de la el (Matei V, 42)²²⁷. La fel și cel ce se roagă neîncetat ; a cuprins toate în aceasta, și nu mai trebuie să laude de șapte ori în zi pe Domnul (Ps. CXVIII, 64), sau seara, dimineața și la amiază, ca unul ce împlineste toate rugăciunile și cântările, câte trebuie să le facem după rânduială la vremea și ceasurile hotărâte. Asemenea și cel ce a dobândit în sine, în chip conștient, pe Dumnezeu cel ce dă cunoștință oamenilor (Ps. XCIII, 10), a străbătut toată Sfânta Scriptură și a cules tot folosul din citire și nu va mai avea trebuință de citirea cărților ei. Căci cum ar mai avea o astfel de trebuință, cel ce l-a dobândit ca împreună-grăitor²²⁸ pe Cel care a insuflat dumnezeieștile Scripturi celor ce le-au scris și a fost învățat de Acela tainele de negrăit ale celor ascunse ? Acesta va fi el însuși altora o carte insuflată de Dumnezeu, purtând scrise în el, de degetul lui Dumnezeu, taine noi și vechi (Matei XIII, 52), ca unul ce a împlinit toate și s-a odihnit în Dumnezeu de toate lucrurile sale, ajuns la desăvârșirea originală²²⁹.

18. Duhul Sfânt are rolul de a ne pregăti casa ființei noastre, sau de a o face curată și deschisă pentru primirea Sfintei Treimi. El întîm-pină oarecum împreună cu noi pe Fiul și pe Tatăl. El se uneste cu subiectul nostru, asumînd funcția de sensibilizare a noastră pentru Dumnezeu. De aceea Tatăl și Fiul, iubindu-ne pe noi, iubesc în același timp pe Duhul lor, iar noi, iubindu-I pe Ei, îi iubeste oarecum, prin noi, însuși Duhul Lor cel Sfânt. Astfel sîntem ridicați în circuitul iubirii treimice, fără să ne confundăm totuși cu Duhul Sfânt și fără să confundăm persoanele Sfintei Treimi.

19. Sfîntul Maxim Mărturisitorul și alți părinți au vorbit și ei de miscarea spre sfîrșitul nesfîrșit în care se va odihni, dar nu se va sătura sufletul, în viața viitoare. Dar sfîntul Simeon îi dă acestei miscări un caracter de avînt aprins, înfocat. El nu mai vorbește în termeni intelectuali despre miscarea iubirii sufletului, ci în termeni plini de focul simțirii și al entuziasmului. Acest capitol și cel anterior redă ceea ce e mai caracteristic în spiritualitatea sfîntului Simeon Noul Teolog. Și el ne-a spus în capitolul II că nu face o prea clară distincție între ceea ce va simți sufletul în viața viitoare și ceea ce poate simți încă de aici.

20. Dorința sufletului ajunsă în nesfîrșitul iubirii dumnezeiești nu se stinge, ci e ținută mereu trează din cauza înfinității în care se află și pe care niciodată nu o poate cuprinde întregă. Totuși, întrucît ea nu mai tinde spre ceva care e dincolo de această înfinitate, se spune și că dorința se odihnește acum în această înfinitate.

21. Neajuns la capătul final al iubirii, socoteste că n-a pus nici Măcar început ei, așa este de departe iubirea pe care o are sufletul de plinătatea fără margini a iubirii. Și de aceea se socoteste mai prejos de toți ceilalți credincioși, nevrednic chiar de mîntuire. Cel ce se află în realitate mai sus decît toți se socoteste astfel mai prejos de toți. În acest sens a spus sfîntul apostol Pavel despre sine că cel dintîi păcătos este el.

22. Credința în Hristos, unind sufletul cu Hristos și făcîndu-l deci părtaş de desăvârșirea lui Hristos, îl ridică mai presus de orice dreptate dobîndită prin faptele legii. Căci Hristos e mai presus de lege și e izvorul unei puteri mai presus de cea pe care și-o dă omul însuși, voind să îplinească cerințele celei mai înalte legi.

23. Capitolul acesta și cele următoare pînă la cap. 29 inclusiv coincid cu cap. 1-20 din Pilocalia greacă.

24. E o "necredință" a celor ce cred, dar socotesc că nu cred destul, din pricina nesîrguintei pentru

întărirea credinței prin fapte.

25. Dumnezeu vrea ca chemării la iubirea totală ce ne-o adresează să I se răspundă îndată, fără nici o sovăială.

26. Mai multă bucurie face lui Dumnezeu răspunsul imediat la chemarea Lui, chiar dacă nu esti pregătit, decât amânarea cu pretextul de a te pregăti. Fapta bună cerută de Dumnezeu trebuie săvârșită imediat. Altfel te obișnuiești cu amânările și poate n-o mai împlinesti niciodată. Sau, fapta bună pe care o poți face în împrajurarea aceasta, n-o mai poți face niciodată.

27. In gândirea părintilor, sufletul se alcătuia din: partea rațională, mînia și pofta. Toate capătă o mare sensibilitate pentru dusman, prin lacrimi.

28. Capitolele 30-36 lipsesc în Filocalia greacă.

31. Cunoștința duhovnicească a realităților duhovnicești nu e o cunoștință teoretică, rece, ci o cunoștință palpantă, ce se mișcă între frică și iubire.

32. Există o proporție directă între iubire și cunoștința duhovnicească, întrucît în însăși cunoștința aceasta este iubire și în iubire cunoștință. Nimeni după sfîntul Ioan Evanghelistul n-a mai unit aceste două așa de mult în trăire, ca sfîntul Simeon Noul Teolog. Aceasta l-a făcut "teolog".

33. Rom. I, 20. Iubirea unită cu cunoștința crește treptat din fapte. Căci faptele sînt manifestări ale iubirii și ale cunoașterii și le adîncesc pe acestea.

35. "Gîndurile" (Xo-jio(j.ot), de care trebuie să se curătească mințile, sînt speculațiile proprii, sau gîndurile pătimase la lucruri.

36. E o altă caracteristică a spiritualității sfîntului Simeon accentul pe care-l pune pe lacrimi, pe care le uneste cu extazul cunoașterii realității duhovnicești.

37. Aceasta nu înseamnă că harul dumnezeiesc nu lucrează cu devărat și în Botezul cu apă și în taina Mirungerii, ci numai că în aceste taine lucrează prin mijloace văzute și fără ca primitorul să simtă această lucrare, pe cînd prin lacrimile iubirii de Dumnezeu lucrarea dumnezeiască e simțită.

38. Capitolul acesta pînă la 69 exclusiv corespunde cu cap. 21-52 din Filocalia greacă.

36. Sfîntul Simeon nu înțelege prin trupul mortificat, un trup incapabil de a se mișca spre fapte, ci un trup care nu se mișcă din inițiativa lui, ci din inițiativa cea bună a sufletului. E un trup nerobit patimilor, și disponibil pentru libertatea duhului. Într-un trup viu pentru patimi, sufletul e mort.

37. Sfîntul Maxim Mărturisitorul declară că în Cel Unul sînt rațiunile tuturor. Deci cel ce-L vede pe Cel Unul, vede rațiunile tuturor în El. Sfîntul Simeon Noul Teolog plasează încă în viața aceasta putința vederii tuturor în Dumnezeu, simultană cu ridicarea peste toate. Aceasta e o contemplare atotcuprinzătoare în simplitatea ei. Cine are intuiția întregu-lui, le vede pe toate ale lui, fără să se piardă în privirea unei părți sau a alteia.

38. Amîndouă aceste capete sînt luate textual din Cateheza XXVIII, (Catecheses, tom. III, în "Sources chretiennes", nr. 112, p. 160). In Filocalia greacă, sînt date ca un singur capitol. Poate din faptul că în ediția din "Sources chretiennes", sînt date ca două, suta întâi are nu o sută, ci 101 capete.

39. Extras din Cateheza XXVIII, ibidem, p. 162. Sfântul Simeon afirmă în chipul cel mai categoric că creștinul nu devine om întreg ca ataredecît în măsura în care se întipărește în el chipul lui Hristos, Omulceresc sl Dumnezeu, prin simțire. Cuvîntul aici rămîne un cuvînt carecomunică o ratiune teoretică cu care se si identifică. Nici prin acestcuvînt, nici prin această ratiune nu se ia contact cu realitatea însăși. Numai cuvîntul viu, comunicat nouă de cineva care crede, ne transmite viața lui, deci si viața lui Hristos, cînd viața lui e îmbibată de viața lui Hristos si cînd e primit cu credință. De aceea cere sfîntul Simeon ca Hristos să se imprime în ratiunea omului în mod simțit.

40. Din Cateheza XXVIII, ibidem, p. 160.

41. E o învățătură a părinților, aceea despre simțurile sufletului. Ele mijlocesc mai mult decît o cunoaștere rațională. Prin ele se realizează un contact al sufletului cu realitățile spirituale din preajma luiDumnezeu.

42. Duhul rău e omorît de Duhul cel Bun si Sfînt; împătımirea si nelinistea, de nepătımire si de pace ; neputința iubirii, de puterea iubitoare

61. Extras din Cuv. IV etic. (din Traités theologiques et éthiques, în "Sources chrétiennes", nr. 129, p. 18).

62. De fapt, a te supune din inimă unuia singur, ca lui Dumnezeu, arată puterea generală a ta de a nu te mai afirma nici pe tine, nicilumea, împotriva iubirii.

63. Se minunează îngerii, căci acesta e cel mai tare.

46. Tine de firea noastră să păstrăm în noi chipul lui Dumnezeu, sau relația cu Dumnezeu. Prin aceasta sîntem fii ai lui Dumnezeu si dumnezei, dar nu născuți din natura lui Dumnezeu, ci înfiati de El prin harul si voința Lui, dar si prin consimțirea si efortul voinței noastre. Tine de acordul activ al voinței noastre cu voința lui Dumnezeu să fim fii ai lui Dumnezeu, dar acordul acesta e cerut de firea noastră. Sfîntul Simeon nu cere Intîi fapte, ci intîi iubire si încredere în Dumnezeu. Iar prin aceasta însusi Dumnezeu e cu noi si în noi. Datorită acestui fapt, nu încercăm să împlinim cu puterile noastre faptele legii, ci ne încredem cu iubire în Dumnezeu, Care ne dă însă puterea să iubim cu fapta.

66. Trîndăvia trupului se transpune în suflet, din negrijă. Din elevin apoi în suflet descurajarea si întunericul. Deci între suflet si trup areloc o reciprocitate. Nu se poate neglija niciodată fără pagubă păzireatrupului în cele voite de Dumnezeu.

67. Sigur e vorba de locul spiritual al rugăciunii, de starea derugăciune, de interiorul rugăciunii.

68. Acestea vin ca o justificare a lenii de a se ruga.

69. Rugăciunea este forța eliberatoare, prin întîlnirea efortului nostru de eliberare cu persoana supremă, ca izvor a toată puterea silibertatea.

70. Fricos e cel ce nu e curat în inimă. Acela nu poate intra întrulibertate în relație cu altul. Curățenia inimii aduce libertatea relației cualte persoane, deci si cu Dumnezeu.

52. Cei ce se tem de Domnul nu sînt lasi, ci au curajul mărturisiriiîn fața lui Dumnezeu si a semenilor. Temerea de Dumnezeu e o sfialăde a nu-L supăra, nu o lasitate. A se observa paradoxul:

n-are frică celce se teme de Domnul. Temerea de Dumnezeu nu e ca frica din lumea de ceva din lume; e o putere față de toate cele din lume, iar față de Dumnezeu nu e simțită ca o frică propriu-zis, ci ca o îndrăznire dăruire, împreună în același timp cu sfială. Temerea de Dumnezeu dăputerea de a întreprinde orice efort spre împlinirea voinței Lui, adică atât ce e bun. Nu e vorba însă de o deosebire a acestora prin cuvinte (temere, frică), ci de deosebirea a două stări sufletești, care pot fi indicate prin indiferent care din aceste două nume. Focul de care se vorbește în acest capitol e entuziasmul iubirii de Dumnezeu, care are în sine cea mai deplină curăție. Termenii: foc, flacără, sînt termeni preferați de sfîntul Simeon, pentru a exprima puternica simțire a dragostei de Dumnezeu ce-L caracterizează.

53. Înțelepciunea este și o forță, sau e menținută printr-un efort în care se manifestă o forță. E forța gândului la Dumnezeu, care prin aceasta e unit cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru a persista în cele bune, în cele proprii echilibrului vieții.

71. E demnă de remarcat această conviețuire între frică și slavă desartă. Iubitorul de slavă desartă tremură de păreri, chiar de ale celor mai neînsemnați oameni. De frica unor păreri care nu-ți cultivă slava desartă, nu vei putea scăpa contrazicînd pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci acceptînd simțirea smereniei. În smerenie stă adevărul curaj față de alții.

72. E fumul care acoperă vederea și slăbește puterea de mișcare a sufletului, dar și a trupului, spre cele bune și reale.

73. Puterea acestuia mai vine și din oboseala fără voință a trupului, ca și din aparența că el nu e un duh rău, că prin el nu se săvîrșește răul.

74. Excesul nu e bun nici într-o parte nici în alta. Aici are rolul important înțelepciunea și dreapta socoteală.

75. Deși porneste de la trup, trîndăvia devine și o stare a sufletului și a minții.

76. Mîndria este așezată de părinți duhovnicești mai vechi la sfîrșitul celorlalte patimi. Sfîntul Simeon Noul Teolog o pune, cel puțin pentru nevoitorii care s-au eliberat de patimi, la începutul nevoitiei lor. De aceea leacul împotriva ei este, după el, smerenia, opusul mîndriei. Smerenia deschide sufletul din nou pentru Dumnezeu.

77. Acest capitol e luat în întregime din Cuvîntarea IV etică (Traites theologiques et ethiques, tom. II, în "Sources chretiennes", nr. 129, p. 20).

61. Sînt trei stări sau trepte ale minții. Dar acestea nu sînt simplu subiective, ci sînt stări produse de unele realități deosebite de noi.

62. Sfîntul Simeon nu cunoaște decît două stări ale omului: starea contrară firii și starea mai presus de fire. O stare neutră nu cunoaște. Ea poate fi cel mult o etapă trecătoare între cele două. De cîteva ori vorbește totuși de starea cea conformă firii. În starea aceasta omul se bucură și de ajutorul harului care e mai presus de fire. КποΧρj^i? _ "prejudecată" (termen în textul original tradus de noi cu "închipuire") este o judecată ce și-o face cineva înainte de a se cunoaște cu adevărat pe sine, sau înainte de a cunoaște cu adevărat lucrul despre care gîndește sau se pronunță. Ea e de fapt o închipuire. Ca atare ea e contrară firii, căci e pusă în mișcare de vreo pasiune. De aceea e izvorul multor greseli.

63. De fapt cel ce a petrecut odată în lucruri mai înalte, nu mai are plăcere de cele de jos și chiar

dacă coboară puțin la ele, tînjeste după cele de sus. Comparatia stării prezente mai rele, cu cea anterioară mai bună îi produce o tristete și o nemulțumire continuă.

64. A fi în Treime înseamnă a fi în iubire. Sfîntul Simeon atribuie iarăși iubirii și nu contemplatiei rolul principal în mentinerea sufletului în Dumnezeu. Iar iubirea aceasta de Dumnezeu, în care sufletul e ridicat, se explică prin iubirea celor trei Persoane dumnezeiești între Ele. Fiind așezat sufletul în acest leagăn al iubirii nesfîrșite și desăvîrșite între cele trei Persoane dumnezeiești nu mai poate cădea din el.

65. De aici și pînă la cap. 87 inclusiv, ed. din "Sources chretiennes" se întîlneste iarăși cu Filocalia giecă, cap. 53-58, afară de cap. 82.

81. E necesar ca făcînd toate cele ce se cer de la noi, să nu le facem cu grijă că reușita depinde numai de noi. Să păstrăm conștiință toate sînt trecătoare. Cei ce se folosesc de lumea aceasta, să fie cași cum nu s-ar folosi. Căci "trece chipul lumii acesteia" (1 Cor. VII, 31).

82. Prin această frumoasă distincție, sfîntul Simeon dovedește că nu condamnă activitatea, ci apăsarea sufletească ce o poate însoți. Să fii activ într-un chip degajat, ca o pasăre în zborul ei vesel, ca un artist, fericit în înaripata lui străduintă de a găsi expresia justă a ceea ce contemplă. Aceasta e esența recomandării sfîntului Simeon.

83. De fapt, activitatea din iubire față de alții și de Dumnezeu produce în suflet o stare de neglijă lumească și-1 duce la desăvîrșire vesnică, pe cînd cea din grijă egoistă de trup îl duce la pieire. Deci Domnul condamnă grijă, dar nu recomandă neactivitatea. Mai mult chiar, el condamnă și lenea, mai ales pe cea însoțită de grijă. De aici rezultă că desi nu trebuie să considerăm lucrurile lumii eterne, totuși trebuie să socotim că activitatea sufletului în legătură cu ele, de dragul lui Dumnezeu și al altora, e un mijloc prin care sufletul sporește în desăvîrșire și ajunge la vesnicia fericită pentru care este rînduit. De altfel, sirugăciunea este o activitate.

83. Ceea ce cere Domnul în fond e împlinirea unei activități cuvenite și reținerea de la cea necuvenită. Cea dintîi trebuie să o facem într-un sens cu toată grijă, dar în alt sens neîngrijorati. Iar pe cea de-a doua să o evităm, mai ales cînd o facem fără grijă, adică cu neglijență, sau cu nepăsare de mîntuirea sufletului. Există deci grijă și grijă. Există deci grijă bună și grijă rea, precum există neglijă bună și ne-grijă rea.

84. Muștrîndu-1 pe altul pentru greseli, poți să-ți înăspri sufletul și să înaintezi la ură împotriva aceluia. Astfel nu-1 zidești nici peacela și te înrăiești și pe tine.

85. Mărturisind ispita care ti-a venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale mînăstirii, vei căpăta de la duhovnic întărire să respingi ispita.

72. Extras din Cuv, IV etc, op. cit., p. 12. Pentru sfîntul Simeon virtutea nu este o simplă pasivitate, ci o punere în ordine a mișcărilor sufletului și trupului, pentru buna folosire a lor în favoarea deprinderii unei virtuți. Prin această spiritualitate creștină se deosebeste net de cea budistă. Nemiscarea puterilor trupului și sufletului poate aparține firi slăbite, sau dezamăgite de pe urma dezordinii pătimase a mișcărilor lor. Căci slăbirea sau dezamăgirea pot apărea în creatură, care n-are de lasine ființa, ci e din nimic și ca atare înaintea cînd rămîne de sine spre nimic. Dar punerea în rîndul a mișcărilor firii e un efort care învinge înclinarea mișcărilor firii spre trîndăvia dezordinii și spre nimic.

73. Extras din aceeași cuvîntare. Ibidem.

74. Extras din aceeași cuvântare, op. cit., p. 14. Ocontinând ideea dincapitolul anterior, sfântul Simeon spune că dorirea bunătăților vesnice emai mult decît nedorirea plăcerilor pămîntesti. Virtutea e o dorire pozitivă a bunătăților vesnice si prin aceasta depășeste o fire ajunsă la nemiscare prin vointa de a nu răspunde răului cu rău, sau prin dezabuzaresi slăbire. Ea e un efort de ridicare a firii la cele mai presus de fire. Nu se cere desfiintarea dorintei ca putere a firii, ci îndreptarea si întărirea ei spre cele continuu mai înalte.

75. Cuv. IV etic, op. cit., p. 12. Se face aici o deosebire analoagăcu cea din cele două capete anterioare, între pesimismul celor ce s-auscîrbit, prin dezamăgiri sau prin cinismul patimilor, de slava de la oameni, si între cei ce doresc, într-un elan pozitiv, slava curată de la Dumnezeu cei infinit. Aici se crede în Dumnezeu cel personal, acolo e un fel de panteism, odată ce persoana omenească se topește în esenta universală. Aici se crede într-un Dumnezeu personal, Căruia credinciosul vrea să-I placă, si în a plăcea lui Dumnezeu constă slava dorită de la El, care este totodată o depășire a egoismului.

76. Cuv. etic. cit., op. cit., p. 14. Aceeasi idee ca în cele trei capete anterioare. Dar aci sfântul Simeon dă si o explicare proprie a deosebiri între lipsa unei patimi si posesiunea unei virtuti contrare: lipsa unei patimi poate proveni din angajarea intensă în alte patimi.

97. Linistea este ceva pozitiv, este o bucurie. Nelucrarea e neacti-vitate si nu iradiază din ea putere, ci îndeamnă la pasivitate si deci latristete. Poti să fii activ în liniste si poti să fii neactiv fără să ai liniste. Căci lipsa de miscare e contrară firii.

98. Din Cuv. etic. cit., ibidem. Poti să taci în afară si în suflet săn-ai liniste.

99. Din Cuv. etic. cit., ibidem. Deci mai presus de fuga exterioară din lume, e cea care mîntuiește, sau înstrăinarea interioară de ceea ce e rău în ea.

100. Extras din Cuv. etic. cit., op. cit., p. 18. Cel nepătimitor nu mai emiscat de nici un răspuns contrar la răul dusmanului, ci-4 copleseste si-1 desfiintează cu neclintirea în iubire.

100. Extras din Cuv. cit., op. cit., p. 16. Acestia umblă mult, însă umblă în întuneric si nu reusesc să iasă din el.

101. A umbla în întuneric neînaintînd spre scopul firesc al vietii noastre, înseamnă a nu umbla pe drum, căci orice drum duce undeva, duce la un scop.

102. Extras din Cuv. cit., op. cit., p. 18. Acestia si-au făcut propriile planuri, nu urmăresc planurile lui Dumnezeu.

103. Trupul lui a devenit transparent ca o oglindă prin care cel duhovnicesc se vede pe sine si vede pe Dumnezeu. 4 - Filocalia

1. Lacrimile fac ochii curati si de aceea capabili să vadă esentatainică a lucrurilor si pe Dumnezeu prin ele.

2. Starea aceasta de mare înduiosare si bucurie pentru Dumnezeu își găsește o expresie nu numai în lacrimi, ci si în ritmul unei melodii.

3. Avem aci sensul patristic al teologiei, ca fiind contemplatie a lui Dumnezeu, atinsă pe treptele

înalte ale curăției și nepătimirii. Cel cetrăiește desăvârșit în Dumnezeu, văzându-L cu mintea, nu mai simțenici trebuință de pocăință, căci uită pînă și de starea sa, fiind iese în întreg în Dumnezeu pe Care-L vede.

4. Adevărata teologie e nu numai vorbirea despre Dumnezeu, ci dialog cu Dumnezeu, simțire puternică și responsabilă a prezentei Lui personale și revendicatoare.

3. Se afirmă aici caracterul apofatic, sau mai presus de cunoașterea cunoașterii lui Dumnezeu, conform lui Dionisie Areopagitul și sfântului Grigorie de Nisa.

4. Extras din Cateheza XXVIII; op. cit., p. 158-160, unde e în legătură cu cap. I, ed. cit., p. 51-52.

5. Există o simțire mai presus de simțire. Sufletul nu se află pe cea treaptă într-o insensibilitate. Ea e o sensibilitate spirituală și are drept cauză lucrarea Sfântului Duh. Dar e lucrătoare și prin simțurile trupului, cum a fost cazul cu apostolii pe Tabor.

6. Sfântul Simeon Noul Teolog se dovedește în tot scrisul lui un teolog al simțirii mai presus de simțire. Dar această simțire nu-i un sentiment pur, ci un contact total al ființei noastre, sensibilizată de Duhul, cu Dumnezeu.

7. Acela vede și aude în toate cuvîntul lui Dumnezeu.

6. Nu aude nici un cuvînt ca stînd de sine, sau ca răsunînd desine, ci fiecare cuvînt este identificat pentru el cu Cuvîntul lui Dumnezeu.

7. Extras din Cateheza cit., ibidem. Numai prin faptul că auzim în mod real Cuvîntul lui Dumnezeu, ca un cuvînt căruia trebuie să-i răspundem, auzim real toate cuvintele Lui prin lucruri și prin oameni, căpe niste cuvinte care ne scot din izolarea și egoismul nostru și trebuie să le răspundem. Propriu-zis în toate cuvintele e un singur Cuvînt personal Care ni se comunică, ne revendică și simțim că trebuie să-I răspundem prin viața, prin faptele noastre.

100. Sfântul Grigorie de Nazianz, Cuv. 38, 11 ; P.G. 36, 324-A. Omula fost făcut ca subiect cunoscător și văzător al celor cunoscute și văzute, într-o legătură ontologică cu ele, cum e Logosul divin cu rațiunile Sale, care prin creație devin rațiunile lucrurilor.

101. Extras din Cateheza cit., op. cit., p. 160-162. Sfântul Simeon vorbește și de niste simțuri sau de o sensibilitate a sufletului, care s-a atocit prin cădere. Cine aude și vede prin ele, cunoaște "puterea" realității spirituale, nu numai înțelesul ei, pentru că prin ele se pune în legătură cu acea realitate și ea, fiind personală, iradiază putere din ea.

10. Acest capitol corespunde cu cap. 59 din Filocalia greacă, Sfântul Simeon care a fost "spătarul cubicular" la curtea împăratului Vasile II folosește des imagini de la curtea împărătească. El socotește harul energiei necreate ce izvorăște din Hristos, ca o haină a Lui Hristos, în care e îmbrăcat, sau ca pe Hristos însuși, dacă Hristos este în energia ce iradiază din El.

11. Deși Dumnezeu este nevăzut, simțirea prezentei Lui este atît de puternică, încît sfântul Simeon declară că se simte ca în fața Lui.

12. A se observa cum sfântul Simeon aseamănă cu un ocean chiar numai slava lui Dumnezeu ; de ființa lui Dumnezeu nici nu îndrăzneste să vorbească.

13. Contemplarea luminii dumnezeiesti nu e despărțită, pentru sfântul Simeon, de împărtășirea de ea, potrivit învățării lui despre simturile sufletesti prin care omul duhovnicesc intră în contact cu realitateadumnezeiască, așa cum intră orice om prin simturile trupului în contact culumea materială.

14. De la capitolul 11 pînă la capitolul 19 inclusiv e redată ideea sfântului Grigorie de Nissa : "Aceasta este a vedea cu adevărat pe Dumnezeu : a nu afla niciodată o saturare a dorintei ...căci nu se va socotivredată că se poate îmbrățișa firea nevăzută" (Despre viața lui Moise, în P.G. 44, col. 404). Dar sfântul Simeon pune în relief și ideea scumpă, că cel ajuns în oceanul dumnezeiesc nu mai vede nimic în afară de el, dar în el vede toate. Proprie lui este și imaginea oceanului și a apelor.

15. Deci nu-si pierde constiinta identității sale.

16. Stiinta și cunostinta implică posesia parțială a realității, sau transformarea ei la starea de obiect, ceea ce înseamnă delimitarea ei.

17. E simplitatea de ocean a dumnezeirii, în care se cuprind rădăcinile transcendente ale tuturor într-un chip nediferențiat, iar ea însăși ca izvor al lor, e infinit mai mult decît toate.

18. Se redă aci o idee a sfântului Maxim Mărturisitorul care zice: "In nemărginire se odihnește toată miscarea celor ce se mișcă în mod natural, pentru faptul că nu există în ea nici o distanță sau interval, ne-avînd deci unde, cum și spre ce să se miste, întrucît are pe Dumnezeu, Care hotărniceste chiar și nemărginirea, Care hotărniceste toată miscarea, ca sfîrsit în calitate de cauză" {Ambigua, în P.G., 91, 1217}. Dar sfântul Simeon folosește copios imaginea luminii și dă acestei imagini un caracter emoțional.

111. Sfântul Simeon identifică în tunicul dumnezeiesc al lui Dionisie Areopagitul cu lumina dumnezeiască. De altfel însuși Dionisie înțelege prin tunicul de pe Sinai "preamulta lumină". Ajunsă aci minteară mîne cu o mișcare receptivă, nu creatoare, cu o mișcare stabilă în același sens, nu cu o mișcare ce trece de la un lucru la altul.

112. Precum se conciliază în tunicul cu preamulta lumină, așa se conciliază mintea golită de gânduri cu starea ei de contemplare și degustare a bunătăților dumnezeiesti. Căci în oceanul dumnezeiesc cel simplu sînt toate.

113. Și unde e viața vesnică, e și viața sufletului omenesc.

114. Identificarea stabilității cu mișcarea sufletului ajuns în Dumnezeu o făcuse și sfântul Grigorie de Nissa (Despre viața lui Moise, P.G.44, 405-C) și sfântul Maxim Mărturisitorul {Ambigua, P.G. 91, 1221}.

115. Mintea devine prin lumina dumnezeiască altfel decît e prin natura ei, de aceea își devine ei însăși un mister neînțeles.

21. E bucuria de darurile primite fără osteneală, fără efort, dar care le întrec pe toate cele dobîndite prin efort.

22. Extras din sfîrsitul Cuv. X etic; Traités théol..., tom. II, p. 336. E o învățătură scumpă sfântului Simeon că bunurile dumnezeiesti se posedă în chip constient. De fapt dacă nu avem constiinta lor, nici nula avem.

23. E vorba de auzirea cu sufletul, adică cu un simt al sufletului.

119. Acesta e omul.

120. Sfântul Simeon nu putea să nu sufere influența timpului său, în multe privințe care nu tin propriu-zis de credința creștină. Făcând abstracție de ideea celor patru elemente componente ale lumii materiale, idee proprie timpului său, el se mai resimte și de înțelegerea simplistă a aceluși timp în privința unirii dintre trup și suflet. Astăzi ne dăm seama destinația cu mult mai complexă a acestei uniri. De altfel însuși sfântul Simeon dă dovadă că e conștient de dificultatea problemei când adaugă pe de o parte simțirea și suflarea la cele patru componente ale trupului, iar pe de altă parte declară că prin ele se uneste sufletul cu trupul. Sensibilitatea și suflarea sînt marea taină a existenței umane. Apartin ele materiei? Apartin sufletului? E greu de a le atribui una sau alta în mod separat. În sensibilitate se întîlnesc sufletul și trupul.

24. Fără îndoială, deși fiecare soare luminează în mod direct partea omului corespunzătoare lui, totuși lumina Soarelui spiritual se reflectă din suflet și asupra trupului, iar lumina soarelui văzut produce bucurie și sufletului. Căci omul, deși e din două părți, e totuși unul. În om se realizează unirea între cele două lumi. Aceasta o va spune sfântul Simeon în capetele următoare.

25. Soarele spiritual dă putere sufletelor să vorbească, întrucît vorbindu-le el însuși le mișcă la răspuns. El e Subiectul suprem, care se adresează subiectelor făcute după chipul Lui. El e Cuvîntul cuvîntător, de unde pornesc toate cuvintele de chemare și din care și iau mișcare de răspuns toate cuvintele de răspuns ale subiectelor create. Această convorbire leagă subiectele create de Dumnezeu și luminează toate creaturile în același timp.

1. Aceste trei ultime capete au intrat în prefata "Stoglavei", colecție de hotărîri ale Sinodului din 1551 de la Moscova. A se vedea la E. Duchesne, *Le Stoglav et les cent chapitres*, Paris, 1920, p. 4-5. După J. Darrouzes, *Chapitres theologiques etc*, p. 79.

2. Sfântul Maxim spune: "Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfîrșitul celor ce sînt" (Cap. gnostice I, 5), dar și că: "Dumnezeu nu este pentru Sine, pe cît e cu putîntă să știm noi, nici început, nici mijloc, nici sfîrșit" (II, 2). Hristos însă s-a făcut prin întrupare începutul, mijlocul și sfîrșitul vieții noastre celei noi.

3. Sfînta Treime, ca diversitate de Persoane în unitatea ființei, se face principiu de menținere a unității tuturor în diversitate.

3. Același Dumnezeu, fiind și în cele din urmă, le face și pe acestea ca pe cele dintîi. Din faptul că Dumnezeu sau Hristos e și în cele din urmă, sfântul Simeon scoate concluzia că în fond și cele din urmă sînt cele dintîi și invers.

4. Sobornicitatea Bisericii își are temeiul în faptul că în fiecare credincios este Același Hristos, deci în fiecare credincios sînt toți credincioșii.

5. Corespunde cu cap. 62 din Filocalia greacă.

6. Faptul că lumina dumnezeiască trece prin îngerii la sfinți, nu-ilsă pe sfinți mai prejos de îngerii. Căci lumina dumnezeiască trecînd de la îngerii la sfinți nu se împartăsește acestora întreaga. Trecerea aceasta nu face decît să înfăptuiască legătura între îngerii și sfinți.

5. Trecerea luminii de la îngerii la sfinți e ca trecerea pildei și puterii de sfîntenie de la sfinții

dinainte la cei de după ei. Aceasta e otrădită vie, care asigură unitatea între generații. Același Hristos e în cei din urmă și în cei din urmă, făcându-i pe cei din urmă ca pe cei din urmă pe cei din urmă ca pe cei din urmă. Sfântul Simeon dă revărsării luminii dela îngeri la sfinți și de la sfinții dinainte la cei de după ei un sens detratit.

6. Corespunde cu cap. 62 din Filocalia greacă. Patimile rup lanțul tradiției vii a sfinților, care constituie un fel de coloană vertebrală a Tradiției vii a Bisericii.

7. Cine rupe legătura cu sfântul cu care e în legătură nemijlocit rupe prin aceasta legătura cu toți sfinții de mai înainte. Prin el se vintroduce o întrerupere în lanțul tradiției, cu grele urmări pentru Hristos. Pentru menținerea tradiției se cere smerenie și iubire față de înaintași, precum ruperea tradiției e pricinuită de mândrie și de lipsa de iubire.

10. Viața duhovnicească e împletită din contraste, ca și viața în păcat. Plăcerea păcatului e însoțită de chinul părerii de rău. Întristare pentru păcat care merge pînă la plîns, naste bucuria, căci ea pune începutul vieții celei noi.

11. Cu acest capitol începe un sir de capete de aplicare pilduitoare a unui discernământ subtil al unor stări sufletești, care pot avea diferite continuturi, cu toată aparenta de identitate.

135. Începătorii trebuie să pună deosebită rîvnă în dezlipirea lăuntrică de grijile lumesti. După ce au progresat, au dobîndit această dezlipire, chiar dacă sînt între lucruri.

17. Aceasta e metoda de a satisface cerințele strict necesare ale vieții, fără a aluneca spre păcat. Așa a făcut Hristos.

18. Corespunde cap. 64 din Filocalia greacă. Acela va evita însășăvîrsirea păcatului, chiar dacă i se poruncește.

19. El nu se va lăsa convins de argumentele celor ce voiesc să-și iureze frica de chinurile vesnice și durerea pentru ele. Dacă filozoful german Heidegger socoteste că existența ființei omenesti e frămîntată permanent de grijă, în spiritualitatea creștină existența este stăpînită de frica de chinurile vesnice.

20. Corespunde cap. 65 din Filocalia greacă. 5 - Ș Filocalia

140. Corespunde cap. 66 din Filocalia greacă. Se accentuează aici un mare paradox : durerea naste bucurie ; călăul fricii duce la viață. Pentru că acestea sensibilizează și întăresc spiritul, nu-1 lasă în somnolență și în lipsa de tărie. În aceasta stă faptul că prin cruce se ajunge la viață.

141. Corespunde cap. 67 din Filocalia greacă. Izvorul lacrimilor se face izvor de lumină. Se vede prin lacrimile acestora lumina din ei. Celce nu poate plînge pentru păcat rămîne încrunțat și întunecat.

22. Este extazul, în care omul a plecat de la sine, absorbit de lumina și de focul Duhului Sfînt. Acesta face trupul transparent și fierbinte pentru că și sufletul e fierbinte. El e focul entuziasmului curat.

23. Un alt paradox: din răcoarea lacrimilor se aprinde focul unui mai mare dor de Dumnezeu. Și invers.

24. Aceasta e o stare de deplină transparentă spirituală prin Duhul Sfânt și prin întărirea la culme a spiritului omenesc.

25. Corespunde cap. 68 din Filocalia greacă. Sfântul Simeon descrie o stare de extaz din cele trăite de el.

24. Prin lacrimi, inima înmuind Săvârșirea ei se deschide Duhului.

25. Corespunde cap. 69 din Filocalia greacă.

27. Corespunde cap. 70 din Filocalia greacă.

28. Corespunde cap. 71 din Filocalia greacă.

29. Cei mândri socotesc mândri pe oamenii duhovnicești, pentru că aceștia nu primesc să se coboare la glume și la fapte usuratice.

30. Corespunde cap. 72 din Filocalia greacă.

31. Lipsa unei singure virtuți tine inima pătată și o singură pată se simte în toate virtuțile, tulburându-le.

30. Cap. 73 din Filocalia greacă. Singur Dumnezeu este cu adevărat curat în chip desăvârșit și poate curăța inima omului cu focul iubirii aprins de El în inimă.

31. Darrouzes, op. cit., p. 89, dă la notă: Isaia LXII, 2. Dar în acel loc nu se află aceste cuvinte.

32. Mintea, mereu în mișcare, e mai greu de stăpânit decât mădulele trupului.

33. Desigur, nu e vorba numai de un gând teoretic la rău, ci de un oarecare gând ispititor. Dar acest gând, dată fiind puterea lui de influență, numai prin prezența lui Dumnezeu în om poate să nu mai dureze în om.

157. De aci vedem că "lumina" de care vorbește atât de mult sfântul Simeon constă în curăția inimii și a privirii. Curăția aceasta o are omul numai cu ajutorul lui Dumnezeu, sau numai venindu-i de la El. Ea e acolo unde nu se intercalează nici un alt gând între om și Dumnezeu. Inima curată e acolo unde s-au deșărădăcinat chiar gândurile rele din suflet.

158. Prin această afirmație sfântul Simeon risipește orice răstălmăcirea gândirii sale, că ar admite o despărțire a minții de simțuri în lucrarea ei. Spiritul transfigurează lucrarea simțurilor, nu se dispensează de ea. Dar nici lucrarea simțurilor nu poate fi cugetată fără spirit. Omul e unitate de suflet și trup în actele, în gândurile și în sentimentele sale. Dar sfântul Simeon spune și mai mult: omul care nu mai are nici un gând rău în sine își înalță și simțurile la "cer", adică vede și prin ele lumină dumnezeiască, sau taine spirituale mai presus de lucrurile pămîntesti. Căci aceste taine se văd totuși prin lume sau prin trup devenite transparente. Aceasta pentru că simțurile lui au devenit apte pentru aceste taine și sînt copleșite de minte și prin mintea lui de lucrarea Duhului Sfânt. Mintea și simțurile au devenit în acest caz o unitate cunoscătoare pe un plan mai înalt. Omul cunoaște ca o ființă totală realitățile superioare.

159. Inima curată face transparent pe om și însuși. Pînă ce inima e pătată, omul nu se poate cunoaște pe sine însuși pentru că nu-și este transparent nici și sine, cum nu este nici altora. Se

interpune între el și sine sau indefinită preocuparea de altceva inferior și mărginit. Inimă curată și profunzimea abisală a omului, redescoperită. Căci nu se mai interpune nici un gând despre vreun obiect limitat între el și această profunzime. Omul se cunoaște acum ca ceea ce este el propriu-zis în indefinitul lui, care, întrucât e deosebit într-o anumită privință de indefinitul altor oameni, e totuși definit într-un anumit fel. Dar profunzimea abisală credinciosului nu și-o poate descoperi decât când ea se deschide în profunzimea infinită a lui Dumnezeu în care subzistă.

160. Sufletul, detasat de diferite gânduri limitate conforme obiectelor lor, se vede pe sine deosebit de gândurile trecătoare, deci nemuritor.

Aceasta e una cu trezirea la adevărata conștiință de sine. Dar aceasta se ivese împreună cu conștiința de Dumnezeu. El se trezește la conștiința nemuririi sale, întrucât își cunoaște persistenta sa iată de gândurile trecătoare. Acest suflet se bucură de învierea sa înainte de învierea trupului, prin lucrare, prin putere, prin experiență și prin adevăr. Văzînd pe Dumnezeu, încetează lucrarea lui cugetătoare trecătoare, rămînînd cu lucrarea lui netrecătoare, căci Dumnezeu e mai presus de cugetarea care face efortul de a defini și pune în legătură obiectele variate și definite și prin aceasta recurge la niste categorii mai prejos de cugetarea minții îndreptată neschimbat spre Dumnezeu cel Infinit și spre sine sau indefinită.

161. Aceasta nu înseamnă că nu pot conlucra unii cu alții în lucrurile necesare vieții pămîntesti. Mai mult chiar, de aci se vede că pentru sfîntul Simeon nepărtășia celor curăți cu lumea înseamnă numai nepri-mirea cuvintelor, gândurilor și faptelor rele din ea. Dar ei tocmai prin aceasta pot lucra la curățirea și la ridicarea celor din lume. Deci poate exista, în vederea acestui scop, o legătură a lor cu ceilalți oameni. Ba sfîntul Simeon o cere aceasta în alte locuri cu toată puterea.

44. Așa cum sfîntul Simeon identifică curăția cu lumina, tot așa identifică necurăția poftelor și a patimilor, cu întunericul. Cea dintîi dăputinta vederii lui Dumnezeu, cea din urmă nu.

45. Cap. 74, Filocalia greacă.

47. Cap. 75, Filocalia greacă. Pocăinta nu are hotar. Căci mereu putem înainta în cele bune, părăindu-ne rău de nedesăvîrsirea dinainte.

48. Cap. 76, Filocalia greacă. "Intru cunoștință", înseamnă în chip conștient, simțit. Frumusețea lui Hristos este pe de o parte neapropiată, căci nu poate fi cuprinsă, pe de alta e simțită. E cunoștință și neștiință. Chiar subiectul semenului, pe de o parte îl sesizăm, pe de alta ne rămînetranscendent și de nedefinit.

49. Cap. 77, Filocalia greacă.

50. Cap. 78, Filocalia greacă. Poruncile împlinite se înscriu în fiintă noastră, virtutile își pun pecetea pe ea. Arvuna Duhului vine ca o primă lumină de sus în fiinta noastră, producînd o primă transparentă a ei pentru Dumnezeu și o primă unire a ei cu El. Duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos.

50. Cap. 79, Filocalia greacă.

51. Cap. 80, Filocalia greacă. Odată arvuna primită, nu trebuie stat pe loc, ci trebuie înaintat, adică trebuie cultivată. Altfel are loc o adevărată cădere din dragostea față de mire.

54. S-a rupt comuniunea lăuntrică dintre suflet și Hristos.

55. Cap. 81, Filocalia greacă. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu iubeste pe cel ce premerge cu iubirea lui, ci pe cel ce răspunde iubirii Sale. Căci nu poate intra în inima celui ce nu și-o deschide iubirii Sale.

56. Tii iubirea cuiva, dar nu o stăpînesti, căci depinde și de libertatea aceluia.

57. Aci ti se pare că ai iubirea celui alt, aci că n-o mai ai. Numai după consolidarea în ea, ai asigurarea statornică a ei.

58. Credința, harul, stările duhovnicești nu sînt ca niște obiecte fixe și tangibile. Ele dau într-un anumit moment convingerea prezenteilor, în altul parcă nu mai sînt. Principal e ca din momentul din urmă să nu tragi concluzia că nu va reveni momentul din tîrziu și să-ți faci din aceasta o concluzie definitivă de gîndire și comportare.

56. Să o tină ca iubire activă, nu statică.

57. Cap. 82, Filocalia greacă. Să o păzească deci printr-o înaintare cu fapta și prin întărirea ei în virtuți.

58. Cap. 83, Filocalia greacă. Harul nu se mentine unde nu selucează poruncile lui Hristos. Harul e putere activă, e iradiere, nu e ceva static.

59. Cap. 84, Filocalia greacă. Materialul e nesfîrsit, în sensul, că sufletul niciodată nu sfîrșeste a se desăvîrși, dar și în sensul că el mereu trebuie să fie în lucrare. Altfel se prăbusește în moarte, în inerte, la orice nivel ar fi ajuns. Și atunci nu mai are acoperis potrivit cu el, care constă propriu-zis din infinitatea deschisă a lui Dumnezeu.

179. Cap. 85, Filocalia greacă.

180. Important e ca afectele să fie tinute în frîu, să nu se lungească păcat prin ele. Dulceata spirituală a vieții în Duhul Sfînt îl face pe unul ca acesta să nu simtă trebuința plăcerilor legate de satisfacerea poftelor. 181. Cap. 86, Filocalia greacă.

182. Cap. 87, Filocalia greacă.

183. Asa cum visele cu continuturi pămîntesti au legătură cu cele trăite de fapt, asa au și cele referitoare la realitățile dumnezeiești o legătură adevărată cu ele, întrucît au fost trăite în stare de trezvie. 6 - Filocalii"

184. Mîntuirea celor în care s-a sălăsluit Duhul a devenit simplă, pentru că în ea totul e armonios și concentrat în Duhul; în ea nu sînt îndoieli, sfîșieri, contradicții, schimbări de metode și tinte fără siguranță sînt mai bune ca cele dinainte și că vor duce în mod neîndoiește la succes cum n-au dus cele dinainte.

185. Cap. 88, Filocalia greacă.

67. Cap. 89, Filocalia greacă.

68. Cap. 90, Filocalia greacă. Învătătura aceasta despre mîntuire este cu totul deosebită de învățătura apuseană a unei justificări pur juridice a omului prin echivalentul morții lui Hristos.

69. Cap. 91, Filocalia greacă.

70. Deci sfintului Simeon admite si putinta unei vieti curate în lume. Nu depărtarea externă de lume, ci detasarea lăuntrică de ceea ce e rău în ea, este lucrul hotărâtor.

70. Cap. 92, Filocalia greacă.

71. Această scenă e pictată pe zidul din afară al Mînăstirii Su-cevita din Bucovina.

72. Cap. 93, Filocalia greacă. Dumnezeu ne acordă o demnitate, cerîndu-ne să dăm si noi niste osteneli pentru bunătățile ce ni le va dărui. Căci voieste să ni se facă prin aceasta dator, voieste să ne dea un oarecare drept la aceste bunătăți. Nu voieste să ne încarce cu ele ca peniste obiecte pasive, ci să crestem la capacitatea de a fi purtătorii lor în mod activ, sau de a ni le asimila ca subiecte.

193. Cap. 94, Filocalia greacă. 194. Cap. 95, Filocalia greacă.

195. Cap. 96, Filocalia greacă.

75. Deci el nu trebuie să rămînă nelucrător ca lucrurile nesimtitoare, ci să-si unească voia sa cu voia lui Dumnezeu, care aduce unadaos de mare putere voii sale. Aceasta se vede din cele spuse în continuare de sfîntul Simeon.

76. Cap. 97, Filocalia greacă. Asa cum altoiul face un singur pomcu tulpina în care s-a altoit, asa si harul cu firea în care s-a sădit, sau voia lui Dumnezeu cu voia omului în care s-a imprimat, fac un singur întreg. Căci omul își omoară voia sa prin voia proprie si prin aceastăasi-o împlineste si întăreste în același timp.

77. Cap. 98, Filocalia greacă.

199. Dumnezeu te-a făcut prieten, adică te-a ridicat la un dialog intim cu El si-ti dăruieste tot ce are si El prin aceasta.

81. Cap. 100, Filocalia greacă. Oricît de mari ar fi lucrurile silumea, ele sînt numai obiecte ale omului, dăruite lui de Dumnezeu, casemn al iubirii Lui. Ba Dumnezeu îi dă omului daruri si mai maxi decît lumea: se dă pe Sine Însusi ca cel mai bun prieten. Aceasta e slavacu care cinsteste Dumnezeu pe om.

82. Fiul a slăvit pe Tatăl ca om într-un chip exemplar pentru noi. De aceea s-a făcut om. L-a slăvit renunțînd la Sine si predîndu-se Tatălui desăvîrsit prin pătimiri si prin moarte.

83. Dacă noi slăvim pe Tatăl, cum L-a slăvit Fiul ca om, si Tatălne slăveste pe noi cum îl slăveste pe Hristos ca pe Piui Său cel vesnic, făcut om.

84. Cap. 101, Filocalia greacă.

85. Acesta e lucrul esential: să porti fără întristare cele ce ti se pricinuiesc cu scopul ca să te întristeze si să te facă prin aceasta săpăcătuiesti, dovedind că esti legat de lumea aceasta si nu ai încredere desăvîrsită în Dumnezeu. 205. Cap. 102, Filocalia greacă.

206. Cap. 103, Filocalia greacă. In răbdare si mîngîiere e o lumină, e vederea celor mai presus de

viata aceasta. Numai aceasta dă putere de răbdare și aduce mîngîiere.

207. Propriu-zis nu se poate pierde și nu trebuie pierdută, ci cel ce o are trebuie să se socotească ca și cînd n-ar avea-o. Să nu se mîndrească cu ea.

85. Cap. 104, Filocalia greacă. În Dumnezeu sînt și cele învățate de El într-o armonie cu toate cele nesciute. Căci El e mai presus de toate. Iar în lumina Lui se înțeleg mai bine și cele necunoscute încă.

86. Cap. 105, Filocalia greacă. Textul grec e mai dezvoltat.

209 b. Deci ei nu trebuie să se țină cu totul în afară de legătura cu ceilalți oameni. Iar acestora nu li se cere să uite știința lor, ci să cunoască pe Dumnezeu și să încadreze știința lor parțială în lumina totală a lui Dumnezeu, în care sînt toate.

210. Iubirea lor va fi continuu lucrătoare și pentru acești oameni, deci pentru toți.

87. Cap. 107, Filocalia greacă. Aceasta e singura întristare a celor ce se află în fericirea fără lipsuri a petrecerii dumnezeiești. Nici acolo ei nu uită de frații lor care-și primejduiesc viața vesnică.

88. Aceștia sînt oameni cu neputință de influențat în rău.

89. Cap. 106, Filocalia greacă.

90. Fiul lui Dumnezeu, fiind în același timp Fiul Omului, unindu-se cu noi, ne face și pe noi fii ai lui Dumnezeu după har. Sălășluindu-se prin aceasta în lăuntrul nostru cu Duhul Său Preasfînt, pe Care

L-a primit și ca om, aduce în noi împărăția cerurilor, care e acolo unde e Duhul Sfînt.

215. Cap. 108, Filocalia greacă. Mîntuirea constă în unirea cu Dumnezeu în Hristos, nu în vreo justificare juridică.

216. Cap. 109, Filocalia greacă. Botezul ne dăruiește sau ne pune în lucrare din nou libertatea, pentru că Hristos cu libertatea Lui față de păcat se sălășluiește în noi.

217. Cap. 110, Filocalia greacă. Sfîntul Simeon nu admite nici o alterare a firii omenești prin păcat.

218. Cap. 111, Filocalia greacă. Se cere o stăruință continuă în a face binele. Căci numai așa ne zidim casa duhovnicească. Cu o singură piatră nu facem casa, dar cu o singură piatră, dacă lipsește, o putem strica, dacă nu o punem îndată la loc. În planul duhovnicesc acest lucru îl facem prin pocăință. Iubirea nu se întretine prin fapte discontinue, ci prin fapte continue. Hristos e în toți fără excepție. Deci pe toți trebuie să-i iubim și pretuim ca să devină sinea noastră un întreg în iubire. Disprețuirea unuia e o rană în sufletul nostru și o singură rană duce la moarte.

219. Iubirea se cere arătată în mod continuu nu numai față de Dumnezeu, ci față de toți. Căci în toți este Hristos. A excepția pe unul de la iubire, înseamnă pe de o parte a iubi, pe de altă parte a nu iubi pe același Hristos; înseamnă a-L iubi pe El îmbrăcat într-un fel și a nu-L iubi, arătîndu-se îndată după aceea îmbrăcat alt fel. Ne iubirea față de Dumnezeu din înfățișările Sale zădărnicește iubirea față de altă înfățișare a Sa. O iubire practică continuu față de toți, ca față de același Hristos, e o iubire

care-i pretuieste în acelasi timp pe toti ca pe Acelasi Hristos. Avedea în toti pe Hristos, e cea mai mare forță pentru solidaritatea umană.

220. Cap. 112, Filocalia greacă.

95. Cap. 113. Filocalia greacă.

96. Cap. 114, Filocalia greacă. Trebuie să socotim pe fiecare cape Hristos Dumnezeu, pentru că Fiul lui Dumnezeu, făcându-se ipostas alfirii noastre, s-a făcut ipostasul fundamental al tuturor oamenilor. Prin fapta fiecăruia licăreste fata Aceluiasi Hristos; prin apelul adresat nouăde fiecare ne adresează apelul său Acelasi Hristos.

97. Cap. 115, Filocalia greacă.

224. Jertfa adevărată e cea în care cineva se dăruieste total. Trebuie trăită aceeași predare totală în dăruirea tuturor bunurilor proprii, pe care a trăit-o Hristos în vărsarea sîngelui Său, în dăruirea totală avietii Sale. 225. Cap. 116, Filocalia greacă.

226. Cap. 117, Filocalia greacă. In Hristos toti putem muri duhov-niceste nouă însine, jertfindu-ne total altora.

227. Cel ce dă tot ce are dintr-odată a împlinit printr-o singurăfaptă cerinta iubirii si a jertfei totale si a înfăptuit în sine starea ei, pecare altii nu o înfăptuiesc niciodată prin faptele lor de milosteniemăruntă.

228. Cel ce-L are pe Hristos împreună-grăitor se află cu El însusiîntr-un dialog direct. Ca atare, a depășit cuvintele Scripturii, aflîndu-seîn relatie nemijlocită cu Subiectul si cu Izvorul lor infinit mai bogatdecît toate cuvintele pe care le rosteste, sau care au fost scrise prininspiratia de la El.

229. Cap. 118, Filocalia greacă. E nu atît desăvîrsirea de la început,ci cea pe care o are în gîndirea lui Dumnezeu, care stă la originea lui.

Filocalia I

Cuprins (n.r. scos pentru ca e duplicat)

[Akedia, nestatornicie, dezordine](#)

[Ascultarea, tăierea vocii, supunerea](#)

[Blândețe mânia, ținerea de minte a răului \(ranchiuna\), ura](#)

[Castitatea, fecioria, curăția curvia, desfrânarea](#)

[Credința, pronia](#)

[Cunoaștere, gnoza ignoranță](#)

[Curaj frică, lașitate](#)

[Deznădejde, descurajare, cedare](#)

[Discernământ, dreapta socoteală](#)

[Dragoste, bunătate, milă, îndelunga răbdare](#)

[Frica de Dumnezeu, evlavia, cucernicia](#)

[Iadul](#)

[Împărăția Cerurilor](#)

[Înfricoșata Judecată](#)

[Liniștea, izolarea, retragerea, fuga de oameni](#)

[Meditația](#)

[Moartea](#)

[Năluciri, vise, vedenii, înșelăciune](#)

[Patimi, ispite, necazuri, demonii](#)

[Paza minții, trezvia răspândirea, împrăștierea](#)

[Paza simțurilor](#)

[Părintele spiritual, arta conducerii sufletelor](#)

[Plânsul](#)

[Pocăința, metanoia](#)

[Postul, înfrânarea îmbuibarea, beția](#)

[Râvna, osteneala lenevia, indiferența](#)

[Răbdare, suferință](#)

[Rugăciunea](#)

[Sărăcie, detașare, lepădare iubirea de argint, avariția](#)

[Sfaturi generale, pilde](#)

[Slava deșartă](#)

[Smerenia, defăimarea de sine mândria](#)

[Spovedania, descoperirea gândurilor, sfătuirea](#)

[Tăcerea vorba deșartă, clevetirea](#)

Pe Teme (n.r. Duplicat, se regasesc si la sfarsit)

Akedia, nestatornicie, dezordine

- ✓ Dar ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimțit? Căci mă tem a și scrie despre el. Când năvălește acela, iese sufletul din starea sa firească și leapădă cuviința și frica Domnului, iar păcatul nu-l mai socotește păcat, fărădelegea n-o mai socotește fărădelege și la osânda și la munca veșnică se gândește ca la niște vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl mărturisește, însă poruncile Lui nu le cinstește. De-i bați în piept când se mișcă spre păcat, nu simte: de-i vorbești din Scripturi, e cu totul împietrit și nu ascultă. Îi amintești de ocara oamenilor și nu o ia în seamă. De oameni nu mai are rușine, ca porcul care a închis ochii și a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei deșarte. Și dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mai mântui. De fapt dracul acesta este dintre cei ce atacă rar pe frați. Iar pricina este învederată. Căci nenorocirile altora, bolile celor dosădiți, închisorile celor nefericiți și moartea năprasnică a unora, pun pe fugă acest drac, întrucât sufletul e străpuns puțin câte puțin și e trezit la milă, fiind dezlegat de împietrirea venită de la demon. Desigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, dată fiind și raritatea celor cuprinși de neputințe printre noi. De aceea Domnul alungând acest drac, poruncește în Evanghelii să mergem la cei bolnavi și să cercetăm pe cei din închisori, zicând: Bolnav am fost și n-ați venit la Mine. În orice caz să se știe: dacă cineva dintre monahi, fiind atacat de dracul acesta, n-a primit gând de curvie, sau nu și-a părăsit chilia din nepăsare, unul ca acesta a primit din cer răbdarea și neprihănirea și fericit este pentru o nepățimire ca aceasta. Iar câți s-au fâgăduit să cinstească pe Dumnezeu locuind laolaltă cu lumea să se păzească de acest drac. Căci a zice sau a scrie mai multe despre el, mă rușinez și de oameni. (*Evagrie Ponticul*)¹
- ✓ Când sufletul nostru începe să nu mai poftască lucrurile frumoase ale pământului, se furișează de cele mai multe ori în el un gând de trândăvie, care nu-i îngăduie să stea cu plăcere nici în slujba cuvântului și nu-i lasă nici dorința hotărâtă după bunurile viitoare; ba îi înfățișează și viața aceasta trecătoare ca neavând nici un rost și fiind cu totul incapabilă de vreo faptă vrednică de-a fi numită virtute; și însăși cunoștința o disprețuiește, ca pe una ce a fost dată și altor mulți oameni, sau ca pe una ce nu ne fâgăduiește nimic desăvârșit. De această patimă moleșitoare și aducătoare de toropeală vom scăpa de ne vom ține cu tărie cugetul nostru între hotare foarte înguste, căutând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Căci numai întorcându-se astfel mintea la căldura ei, va putea să se izbăvească fără durere de acea împrăștiere nesocotită. (*Diadoh al Foticeii*)¹

Ascultarea, tăierea vocii, supunerea

- ✓ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin minte. (*Evagrie Ponticul*)²

Blândețe mânia, ținerea de minte a răului (ranchiuna), ura

- ∨ În cuvântări orice asprime să lipsească. Pentru că sfiala și neprihănirea știu să înfrumusețeze pe oamenii cu judecată mai mult decât pe fecioare, căci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumină care învăluie sufletul, cum învăluie soarele trupul. (*Antonie cel Mare*)³
- ∨ Nu trebuie să ne mâniem pe cei ce păcătuiesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însăși, pe cei ce greșesc să-i întoarcem și să-i certăm dacă se nimerește, fie prin ei înșiși, fie prin alții. Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentru că mânia lucrează dusă de patimă și nu de dreptate și de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiască nici oamenii prea miloși, căci pentru binele însuși și pentru dreptate trebuie să cerți pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei. (*Antonie cel Mare*)³
- ∨ Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se al lor. De aceea toți zoresc să o întărească zi și noapte. Când o văd însă legată de blândețe, atunci caută pricini îndreptățite ca să o dezlege îndată, ca făcându-se foarte aprinsă, să o folosească pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie să o întărim nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte, ca să nu dăm chiar noi sabia primejdioasă în mâna vrăjmașului, ceea ce știu că fac mulți și mai mult decât trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Căci spune-mi de ce te prinzi grăbit la hartă dacă disprețuiești bucatele, banii și slava? De ce hrănești câinele când te lauzi că nu ai nimica? Iar dacă acesta latră și se ia după oameni, trebuie să ai niscai lucruri și vrei să le păzești. Dar eu despre unul ca acesta cred că e departe de rugăciunea curată, știind că mânia este ciumă pentru o astfel de rugăciune. Și mă mir că unul ca aceasta și pe Sfinți i-a uitat: pe David, care strigă: Oprește mânia și părăsește turbarea; pe Ecclesiastul care poruncește: Alungă mânia de la inima ta și scoate viclesugul din trupul tău"; pe Apostolul care rânduiește: Să ridicăm în toată vremea și în tot locul mâini cuvioase spre Domnul, fără mânie și gânduri. De ce oare nu învățăm și noi de la obiceiul tainic și vechi al oamenilor, care alungă câinii din casă în vremea rugăciunii? Obiceiul acesta ne dă să înțelegem că mânia nu trebuie să fie cu cei ce se roagă. Mânia este vinul șerpilor. De aceea nazireii se înfrânează de la vin. (*Evagrie Ponticul*)³
- ∨ Cine și-a stăpânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai ține de viața monahală și e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuși Domnul învață pe cei blânzi căile Sale. De aceea cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care aleargă pe câmpia blândeții. Căci de nici o altă virtute nu se tem dracii ca de *blândețe*. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit „blând, mai mult decât toți oamenii. Iar prorocul David a arătat-o că este vrednică să fie pomenită de Dumnezeu, zicând: Adu-ți aminte, Doamne, de David și de toată blândețea lui. Însuși Mântuitorul nostru ne-a poruncit să ne facem următori ai blândeții Lui, zicând: Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre. Iar dacă cineva s-ar înfrâna de la mâncări și băuturi, dar prin gândurile rele ar întăra mânia, acela se aseamănă cu o corabie ce călătorește pe mare, având pe dracul cârmaci. De aceea trebuie să fim cu luare aminte din toată puterea la câinele nostru, învățându-l să rupă numai lupii și să nu mănânce oile, arătând toată blândețea față de toți oamenii. (*Evagrie Ponticul*)³
- ∨ A descrie toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înșira cu de-amănutul meșteșugirile lor mi-e rușine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuși ascultă unele viclenii ale

duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare și gândurile de rușine s-au răcit, atunci arată bărbați și femei jucând împreună și-l face pe pustnic să privească lucruri și forme de rușine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată și mâncarea foarte împuținată, privegherea și îndeletnicirea cu contemplațiile duhovnicești o alungă ca pe un nor fără ploie. Uneori se atinge însă și de trupuri, stârnind într-însele fierbințeala dobitocească. Și alte nenumărate meșteșugiri uneltește vicleanul acesta, pe care nu e nevoie să le mai răspândim și să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri folosește și aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri și îi strică planurile despre ea e vorba când se zice: Mâniați-vă și nu păcătuiți. Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori și mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Aceasta plăsmuiește chipurile părinților, sau ale unor prieteni și rudeni, ocărăți de oameni nevrednici și prin aceasta mișcă mânia pustnicului și-l îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s-au arătat în minte. La acestea trebuie să fie monahul cu luare aminte și îndată să-și smulgă mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea rugăciunii tăciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuți la mânie și cei ce ușor se prind la harță, care sunt departe de rugăciunea cea curată și de cunoștința Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se răspândească acestea și să le aduc la urechile celor întinați. Căci, zice, și cel ce ajută pe uneltitor este vinovat după lege. Dar că din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii care grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am și căzut în puterea dracului ținerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustră Duhul Sfânt: Șezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală; și ai deschis ușa gândurilor care țin minte răul și ți-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ți pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e și potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubiților, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc vicleșuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și Sfântul Pavel către Tit: Dovedește în învățătură cuvânt sănătos, nestricat și fără vină, pentru ca împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi. Iar(fericitul David se roagă zicând: Mântuiește-mă pe mine de clevetirea oamenilor, numind și pe draci oameni pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evangheliile a numit pe cel ce seamănă în noi neghina păcatului om vrăjmaș. Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți miști mânia spre cel ce-ți stă împotriva, sau să spui vreo vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mișcarea fără rânduială din tine. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele care te-a nedreptățit îți vor fi spre sminteală

în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)³

- ✓ Rugându-te tu cum trebuie, ți se vor întâmpla astfel de lucruri încât să ți se pară că ai dreptate să te folosești de mânie. Dar nu este nici o mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu putință să rânduiești lucrul bine și fără mânie. Deci folosește-te de tot meșteșugul ca să nu izbucnești în mânie. (*Evagrie Ponticul*)³
- ✓ Cel ce datorează zece mii de talanți să te învețe pe tine, că de nu vei ierta celui ce-ți este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. Căci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor. (*Evagrie Ponticul*)³
- ✓ Să nu încerci a dezlega prin gâlceavă un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin *răbdare, rugăciune și nădejdea* care numai la un lucru se gândește. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Nu voi să auzi de nenorocirea dușmanilor; căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte mănâncă roadele plănuirii lor. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Iacob a făcut lui Iosif haină pestriță. Iar Domnul dăruiește celui blând cunoștința adevărului, precum s-a scris: Domnul va învăța pe cei blânzi căile Sale (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gâlcevește cu cel ce-l disprețuiește, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunoștință adevărată și arată credință tare Stăpânului. Deci nici cel ce nedreptățește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptățit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în deșert se tulbură. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Prin urmare, de vei păstra în inima ta fără uitare, cu dragoste și cu simțire, aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amărăciunii, a mâniei și a supărării. Căci temeliile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa ușor și de la sine toată clădirea fărădelegii, adică a *mâniei* și a *supărării*. Căci ce inimă aspră și împietrită nu se va frânge de va avea neconținut în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia născut pentru noi și amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenușă și pulbere de călcat de către toți oamenii? Iar dacă se va smeri și se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot așa de vădit e că *uitarea* acestor gânduri folositoare și de viață făcătoare, și sora ei *lenea*, și ajutorătoarea și tovarășa lor *neștiința*, care sunt patimile cele mai adânci și mai lăuntrice, mai greu de surprins și de îndreptat, care acoperă și întunecă sufletul cu multă grijă, fac să se încuibeze și să lucreze în el și celelalte patimi, întrucât sădesc nepăsarea și alungă frica de păcate, căci odată ce sufletul e acoperit de *uitarea atotpăcătoasă*, de *lenea stricăcioasă* și de *neștiință*, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau ce aude. De pildă de va vedea frumusețe de femeie, îndată se va răni de pofta trupească. Și așa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patimă și cu plăcere, zugrăvesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea înțeleșurilor și a gândului păcătos. Iar urmarea este că întinează mintea pătimașă și nenorocită prin lucrarea duhurilor rele. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-l sili cu ceartă; ci câștigul pe care el l-a lepădat, adună-ți-l ție. Căci hotărârea de a nu pune răul la inimă îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Mânia obișnuiește mai mult decât celelalte patimi să tulbure și să zăpăcească sufletul. Dar uneori îi și folosește cât se poate de mult. Căci când ne folosim de ea fără tulburare împotriva celor necuvioși, sau într-un fel sau altul neînfrânați, ca, sau să se mântuiască, sau să se rușineze, prilejuim sufletului un spor de blândețe: fiindcă lucrăm potrivit cu scopul dreptății și al bunătății lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-ne tare împotriva păcatului, dăm sufletului vigoare, scăpându-l de moleșeală. De asemenea nu încape nici o îndoială că, mâniindu-ne împotriva duhului stricăciunii, când suntem în mare întristare și descurajare, ne

aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca să ne învețe aceasta, Domnul s-a mâniat și s-a tulburat de două ori împotriva duhului iadului, deși făcea toate câte voia cu o voință netulburată. Așa a întors sufletul lui Lazăr în trup. Încât mie îmi pare că mânia neprihănită a fost dăruită firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai degrabă ca o armă a dreptății. Dacă s-ar fi folosit Eva de ea împotriva șarpelui, nu ar fi fost robită de plăcerea acea pătimășă. Astfel mie mi se pare că cel ce se folosește cu neprihănire de mânie, din râvna cuviosiei, se va afla mai cercat în cumpăna răsplătirilor, decât cel ce nu se mișcă nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se mișca a minții. Fiindcă cel din urmă se dovedește a nu-și fi deprins vizitiul să stăpânească frânele simțurilor omenești. Iar celălalt luptă strunind caii virtuții și e purtat în mijlocul bătăliilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai ai înfrânării. Pe acesta îl aflăm numit în Scriptură, la înălțarea dumnezeiscului Ilie, carul lui Israel, pentru motivul că Dumnezeu a vorbit întâia oară Iudeilor despre cele patru virtuți în chip deosebit. Iar cel ce s-a hrănit așa de mult cu neprihănirea a fost înălțat la cer pe un car cu foc, pentru că s-a folosit, socotesc, de(virtuțile sale ca de niște cai, viețuind întru Duhul care l-a răpit pe el într-un vârtej de foc. (*Diadoh al Foticeii*)³

^ Este în firea minții mânia împotriva patimilor. Căci dacă nu se mânie omul împotriva tuturor celor semădate de vrăjmașul într-însul, nu va vedea nici curăție întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vrăjmașii săi zicând: Necinstiților și defăimaților, lipsiți de tot binele, nu v-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele! Iar cel ce vrea să ajungă la mânia cea firească taie toate voile sale, până când întărește în sine voia cea după fire a minții. (*Isaia Pustnicul*)³

Castitatea, fecioria, curăția curvia, desfrânarea

^ A descrie toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înșira cu de-amănutul meșteșugirile lor mi-e rușine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuși ascultă unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare și gândurile de rușine s-au răcit, atunci arată bărbați și femei jucând împreună și-l face pe pustnic să privească lucruri și forme de rușine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată și mâncarea foarte împuținată, privegherea și îndeletnicirea cu contemplațiile duhovnicești o alungă ca pe un nor fără ploaie. Uneori se atinge însă și de trupuri, stârnind într-însele fierbințeala dobitocească. Și alte nenumărate meșteșugiri uneltește vicleanul acesta, pe care nu e nevoie să le mai răspândim și să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri folosește și aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri și îi strică planurile despre ea e vorba când se zice: Mâniați-vă și nu păcătuiți. Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori și mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Aceasta plăsmuiește chipurile părinților, sau ale unor prieteni și rudeni, ocărăți de oameni nevrednici și prin aceasta mișcă mânia pustnicului și-l îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s-au arătat în minte. La acestea trebuie să fie monahul cu luare aminte și îndată să-și smulgă mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea rugăciunii tăciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuți la mânie și cei ce ușor se prind la harță, care sunt departe de rugăciunea cea curată și de cunoștința Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)⁴

- ✓ Chiar dacă ți se pare că ești cu Dumnezeu, păzește-te de dracul curviei, căci este foarte înșelător și cât se poate de pizmaș și vrea să fie mai iute și mai ager ca mișcarea și trezirea minții tale, ca să o desfacă și de Dumnezeu, când îi stă înaintea cu evlavie și frică. (*Evagrie Ponticul*)⁴
- ✓ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: pe piept și pe pânțele, cuvântul vei umbla. Căci *plăcerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare cele de sub pânțele, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pântecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpânind și ținând ea puterea, cad și se nimicesc toate virtuțile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor își dă toată silința să slujească pânțele și născocoște nenumărate meșteșuguri ca să producă plăceri, tot așa lăcomia pântecelui pune în mișcare tot meșteșugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă și surpă la pământ întărirea virtuților. De fapt mâncările gustoase și meșteșugit drese se fac unelte de dărâmare ale virtuții bine întărite, clătinând și dărâmând statornicia și tăria ei. Pe de altă parte, precum belșugul alungă virtuțile, tot așa puținătatea surpă întărirea păcatului. Căci așa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pașnic, trăgându-l cu meșteșugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israeliților, rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianiților. Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se și înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianiții poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israel și au amăgit mare mulțime dintre tineri. Și foarte potrivit zice Scriptura că Madianiții aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite și sigure, iar cele ce susțin păcatul sunt formă și cort, nedosebindu-se întru nimic de nălucire. (*Nil Ascetul*)⁴
- ✓ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pânțele? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțele, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)⁴
- ✓ Trupul dacă e gras și tânăr, sau plin de must, când e ațâțat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de poftă, sau săvârșește uneori necurății în vis ori în

somn. Căci chiar dacă nu a avut cineva amestecate cu femeia la arătare și e socotit cast, feciorelnic și curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat și necumpătat; și pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge și nu se va tângui, topindu-și trupul neconținut cu posturi, privegheri și rugăciunii, iar mintea lecuindu-și-o și îndreptându-și-o prin amintiri sfinte și prin meditatea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocăință cuvenită lui Dumnezeu, înaintea căruia a și cugetat și făcut relele. Fiindcă nu minte glasul care a zis: Iar eu vă zic vouă: tot cel ce privește la femeie spre a o pofti pe ea a și preacurvit cu ea în inima sa. De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu puțință, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viețuiască despărțit chiar și de oameni, căci atunci poartă războiul mai ușor și îl cunoaște mai bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuși și va petrece în cumpătare, cu puțină băutură de apă, în priveghere multă și rugăciuni, și se va sili să fie împreună cu Părinți duhovnicești încercați, lăsându-se înțelept și călăuzit de ei. (*Marcu Ascetul*)⁴

✓ Definiția curăției: simțire pururi lipită de Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁴

Credința, pronia

✓ Despre faptul că nu trebuie să ne îngrijim de îmbrăcăminte și bucate, socot de prisos a mai scrie, însuși Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, căci toate acestea le fac păgânii și necredincioșii, care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. De creștinii este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că și cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de grijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii și obiceiul acesta: după gândurile necurate, aduc în suflet și pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, și să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană săracăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină săracăcioasă, să privească la Sfântul Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății. Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion și teatru, oare cel ce s-a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate să lupte cu începătoriile, cu domniile și cu stăpânitorii întunericului veacului acestuia? Eu nu știu dacă-i va fi cu puțință; acest lucru l-am învățat de la înseși cazurile văzute. Căci se va împiedica în haină și se va rostogoli la pământ, ca și mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta. (*Evagrie Ponticul*)⁶

✓ Pregătește-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângheroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. (*Evagrie Ponticul*)⁶

✓ Despre frate duhovnicesc am cetit că, rugându-se el, a venit o năpârcă și s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu și-a împlinit rugăciunea obișnuită. Și întru nimic nu s-a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși. (*Evagrie Ponticul*)⁶

^ Încredințea lui Dumnezeu trebuința trupului și vei înțelege că o poți încredința și pe a duhului.
(*Evagrie Ponticul*)6

^ Oare noi suntem cei ce avem să ne îngrijim de cele ale vieții noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poartă grijă de ea? Străduința omenească, dacă nu primește ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la țintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dăruiește bunuri desăvârșite, chiar fără conlucrarea omenească. Ce le-a folosit străduința proprie aceloră către care a zis Dumnezeu: Ați semănat mult și ați luat puțin, și am suflat aceasta din mâinile voastre? Și ce le-a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au viețuit pentru virtute, fără să se îngrijească de ele? N-a fost hrănit Israel în pustie patruzeci de ani, nebucurându-se de nici una din roadele pământului? Au fost ei lipsiți de mâncare? Nu le înprospăta marea neconținut o hrană neobișnuită, trimițându-le prepelițe și nu le trimetea cerul mană, printr-o ploaie neobișnuită și străină? Iar piatra lipsită de umezeală nu le dădea, când era lovită, șuvoi îmbelșugat de apă? În sfârșit, veșmintele și încălțăminte nu le-au slujit tot timpul fără să se învechească? Dar prin ce lucrare a pământului și-a câștigat Ilie hrana în văgăună? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat văduva, lipsită și de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o de la gura copiilor ei, ca să se arate că virtutea trebuie pusă mai presus și de fire? Toate acestea, desigur, sunt întâmplări minunate, dar totuși au și o rațiune. Căci e cu puțință ca cineva să trăiască și fără să mănânce, atunci când vrea Dumnezeu. Dar cum a isprăvit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncări? Și cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fără să guste mâncare omenească? Căci pogorându-se după patruzeci de zile și mâniindu-se pentru turnarea vițelului, îndată a sfârșit mesele și s-a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de mese s-a coborât la popor. Ce raționament omenească ar putea explica mulțumitor această minune?(Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăștie din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o dezleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu. De ce, așadar, tragem la pământ viețuirea cea cerească, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne îngrămădim de jur împrejur gunoaie, noi cei ce ne hrăneam odinioară cu mâncări alese, cum a zis Ieremia despre unii plângându-i? Căci când ne odihnim în cugetări strălucite și arzătoare, ne nutrim cu mâncăruri alese. Iar când părăsim această stare și suntem trași în lucrurile pământești, ne adunăm în jurul nostru gunoaie. De ce ne întoarcem nădejdea de la Dumnezeu și ne-o sprijinim pe carnea brațului, punând purtarea de grijă a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care Iov și l-a socotit ca pe cel mai eare păcat? Nu ne-am sfiit să facem ca cel ce-și duce mâna la gură ca să și-o sărute. Căci mulți au obiceiul să-și sărute mâinile, zicând că de la ele le vine toată bunăstarea. Pe aceștia arătându-i Legea printr-un simbol, zice: Cel ce umblă pe mâini e necurat, și cel ce umblă pururea pe patru picioare e necurat. Pe mâini umblă cel ce se întemeiază pe mâini și toată nădejdea și-o are în ele. Iar pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile supuse simțurilor și-și coboară mintea, partea conducătoare a ființei sale, la îndeletnicirea neconținută cu ele. În sfârșit cu mulțime de picioare umblă cel învăluit cu totul de cele trupești. De aceea, înțeleptul scriitor al Proverbelor vrea ca cel înțelept să nu aibă nici două picioare, ci numai unul, și acesta rar să se miște către cele trupești: Du-ți piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască. Prin urmare dacă unul tulbură rar pe Hristos pentru trebuințele trupului este prieten adevărat al Lui, cum zice Mântuitorul către ucenicii Săi: Voi sunteți prietenii Mei; dar dacă va face aceasta mai des, va ajunge să fie urât.
(*Nil Ascetul*)6

^ Căci cu ce se alege viața noastră din toată osteneala deșartă în jurul acestora? Nu toată zdroaba omului merge în gura lui? cum zice Eclesiastul. Dar hrana și veșmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup. De ce, așa dar, lucrăm la nesfârșit și alergăm după vânt,

cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sânguinții pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeiești și încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hrănim ca să ne facem un dușman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din, pricina marii lui puteri, să fie mai tare în războiul lui împotriva sufletului, neîngăduind ca aceasta să fie cinstit și încununat. Căci în ce costă trebuința trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutatea nebunești? Ea constă, desigur, în pâine și apă, dar nu ne dau izvoarele apă din belșug? Iar pâinea nu e atât de ușor de câștigat de cei ce au mâini? Și ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin care trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăștiați, decât foarte puțin, sau deloc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obișnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vizon, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei și nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrănește păsările cerului și le îmbracă, Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu puțință să-i convingem pe cei ce s-au depărtat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuiește întru virtute? Unde este, așadar, și la ce folosește sânguința noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lixă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununii pentru bărbăție; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, așadar, iubiților, să ne ridicăm iarăși la vechea fericire și să ne însușim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această viețuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei viețuiri desăvârșite, care va fi înălțarea lor. (*Nil Ascetul*)⁶

✓ De aceea sfinții au fugit din cetăți și au ocolit împreună viețuire cu cei mulți, cunoscând că împreună petrecere cu oamenii stricați aduce mai multă pagubă decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuțiile deșarte, fugind de împrăștierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpărarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulțumea cu ghindele copacilor, împlinindu-și trebuința cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiași viețuire, primind de la învățătorul său, pe lângă alte virtuți, și pe aceea de a petrece prin pustiuri. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca aguridă și miere sălbatică, arătând celor mulți că nu e greu să îplinească trebuința trupului și osândindu-i pentru desfătărilor încărcate. Poate și Moise, poruncind israelitenilor ca să adune mana de la zi la zi, a pus această lege în chip general, rânduiind ca omul să îngrijească de viață numai pentru ziua de azi și să nu se asigure de mai înainte. El a socotit că așa se cuvine ființei raționale să facă: *să se mulțumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale neconținute. (*Nil Ascetul*)⁶

✓ Credința neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede. (*Marcu Ascetul*)⁶

✓ Un om voind să facă rău, s-a rugat, după obicei, mai întâi în cuget, și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedicat, mai pe urmă mult i-a mulțumit. (*Marcu Ascetul*)⁶

- ∨ David vrând săucidă pe Nabal din Carmel, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiasca răsplătire, tăindu-și gândul acesta, mult a mulțumit. Știm iarăși ce a făcut când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Scriptura numește credința temelie a celor nădăjduite; iar pe cei ce nu cunosc sălășluirea lui Hristos, i-a numit neîncercați. (*Marcu Ascetul*) 6
- ∨ Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o știu aceasta prin cunoștință; însă puțini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Legea slobozeniei se cunoaște prin cunoștința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; și se împlinește desăvârșit prin mila lui Hristos. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Când ne vom sili să împlinim în cunoștință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Nu respinge învățătura, chiar dacă ești foarte cuminte. Căci iconomia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Celui ce flămânzește pentru Hristos harul i se face hrană; celui ce însetează băutură preadulce; celui ce tremură de frig haină; celui ostenit odihnă; celui ce se roagă deplină încredințare; celui ce plânge mângâiere. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Când Dumnezeu binevoiește să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se îplinească. Dar când El nu binevoiește, se împotrivește și zidirea. (*Marcu Ascetul*)6
- ∨ Definiția credinței: cugetare nepătimașă despre Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)6
- ∨ Nimic nu te împiedică să chemi doctorul la vreme de boală. Căci trebuia ca experiența omenească să dea odată naștere acestui meșteșug. De aceea au și existat lecurile, mai înainte de a fi aflat. Dar nu trebuie să ne punem nădejdea vindecării în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul și Doctorul nostru cel adevărat. Iar aceasta o spun celor ce urmăresc ținta înfrânării în chinovii și în cetăți, pentru faptul că nu pot să aibă neîncetat credința lucrătoare prin dragoste, datorită împrejurărilor ce li se întâmplă; dar și pentru ca să nu cadă în slava deșartă și în ispita diavolului, din care pricini unii dintre ei se laudă adeseori că nu au trebuință de doctori. Dacă însă cineva își duce viața retrasă în locuri mai pustii, numai între doi sau trei frați de același fel, să se lase pe sine cu credință numai în grija Domnului, care ne tămăduiește toată boala și toată neputința, în orice pătimire ar cădea. Căci după Domnul, îi ajunge pustia ca să-l mângâie în boala lui. Fiindcă unul ca acesta nu e lipsit niciodată de lucrarea credinței, nici nu are prilej să se fălească cu virtutea răbdării, ci se folosește de pustie ca de o bună acoperitoare. De aceea sălășluiește Domnul în casă pe cei ce viețuiesc în singurătate. (*Diadoh al Foticeii*)6

Cunoaștere, gnoza ignoranță

- ∨ Oamenii se socotesc raționali însă pe nedrept, căci nu sunt raționali. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar raționali sunt numai aceia care au sufletul rațional, pot să

deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească raționali. *(Antonie cel Mare)*⁷

- ∨ Omul cu adevărat rațional are o singură grijă: să asculte de Dumnezeu tuturor și să-L placă; și numai la aceasta își deprinde sufletul său: cum să-i placă lui Dumnezeu, mulțumindu-i pentru o așa de mare purtare de grijă și pentru cârmuirea tuturor, orice soartă ar avea el în viață. Pentru că este nepotrivit să mulțumim pentru sănătatea trupului, doctorilor, care ne dau leacuri amare și neplăcute, iar lui Dumnezeu să nu-I mulțumim pentru cele ce ni se întâmplă cum trebuie, spre folosul nostru și după purtarea Lui de grijă. Căci în cunoștința și credința cea către Dumnezeu stă mântuirea și desăvârșirea sufletului. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Cel ce poate îmblânzi pe cei neînvățați, ca să iubească învățătura și îndreptarea, făcător de om trebuie să se numească. Asemenea și aceia care îndreaptă pe cei desfrânați către petrecerea virtuoaasă și plăcută lui Dumnezeu, ca unii ce schimbă alcătuirea oamenilor. Căci blândețea și înfrânarea este fericire și nădejde bună pentru sufletul oamenilor. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Om se numește sau cel rațional, sau cel ce îngăduie să fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află la neoameni. Iar de unii ca aceștia trebuie să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul nu li se îngăduie să se afle niciodată printre cei nemuritori. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Cel ce urmărește viețuirea virtuoaasă și plăcută lui Dumnezeu grijește de virtuțile sufletului, căci acestea sunt bogăția și hrana sa veșnică. De cele vremelnice se împărtășește numai pe cât se poate, după cum dă și voiește Dumnezeu, folosindu-se cu mulțumire și bucurie de ele oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpă hrănește numai trupul; cunoștința lui Dumnezeu însă, înfrânarea, bunătatea, facerea de bine, buna cinstire și blândețea, acestea îndumnezeiesc sufletul. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea și în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înțeles și preamărit face sufletul nemuritor, dându-i nestrăciunea și fericirea veșnică. Căci Dumnezeu le-a dăruit tuturor făpturilor existența numai pentru bunătatea Sa. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Mintea vede toate, chiar și cele din Ceruri. Și nimic nu o întunecă fără numai păcatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului său nimic nu-i este cu neputință de exprimat. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Cuvântul care are înțeles și este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea deșartă, care caută să măsoare cerul și pământul, mărimea soarelui și depărtarea stelelor, este o născocire a omului care se ostenește în deșert. Căci căutând cele ce nu folosesc nimic, ostenește în zadar, ca și cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Necunoștința lui Dumnezeu este o nesimțire și nebunie a sufletului, căci răul se naște din neștiință, iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoștința lui Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, petrecând cu trezvie și cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere, ameițit de necunoștința lui Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ți se vor întâmpla după moarte. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ∨ Ochiul privește cele văzute, iar mintea înțelege cele nevăzute căci mintea care iubește pe Dumnezeu este făclie care luminează sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu și-a luminat inima sa și vede pe Dumnezeu prin mintea sa. *(Antonie cel Mare)*⁷

- ✓ Cel care are minte se știe pe sine că este om stricăcios iar cel ce se știe pe sine pe toate le știe că sunt faptele lui Dumnezeu și s-au făcut pentru mântuirea omului. Căci stă în puterea omului să înțeleagă toate și să creadă drept. Iar un asemenea bărbat cunoaște sigur că cei ce nu pun preț pe cele lumești au osteneală foarte puțină, iar după moarte dobândesc de la Dumnezeu odihnă veșnică. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Precum trupul fără suflet este mort, așa și sufletul fără puterea minții este nelucrător și nu poate moșteni pe Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Sufletul se află în lume fiind născut. Mintea este mai presus de lume fiind nenăscută. Sufletul care înțelege lumea și vrea să se mântuiască în fiecare ceas are o lege pe care nu o calcă. El cugetă întru sine că acum e vreme lungă și de cercetare și nu așteaptă să o facă aceasta judecătorul. El știe că-și poate pierde mântuirea primind cea mai mică plăcere urâtă. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Sufletul cu adevărat rațional văzând fericirea celor răi și bunătatea celor nevrednici nu se smintește, dorindu-și fericirea lor în viața aceasta, cum fac oamenii nesocotiți. El cunoaște lămurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vieții cu vremelnicia ei și judecata care nu poate fi mituită. Un suflet ca acela crede că Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Omului credincios și celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimic nu-i este anevoie. Iar dacă vrei să-L și vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Și toate sunt pentru om. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Dintre cele ce le cugetăm, unele își pun tiparul pe minte și dau o formă, altele îi dau numai o cunoștință și nu-și pun tiparul pe ea și nici nu-i dau o formă. De pildă: La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu lasă un înțeles în inimă, dar nu dau o formă minții, nici nu-și pun tiparul pe ea. Cuvintele: luând pâine dau o formă minții, iar: a frânt-o iarăși își pun tiparul pe ea. Versetul: Am văzut pe Domnul șezând pe un scaun înalt și ridicat, își pune tiparul pe minte, afară de am văzut pe Domnul. Aceste cuvinte, după literă par să-și pună tipar}l pe minte, dar înțelesul lor nu și-l pune. Proorocul a văzut cu un ochi profetic firea rațională, înălțată prin fapte bune, primind în sine cunoștința lui Dumnezeu. Căci se zice că Dumnezeu șade acolo unde se cunoaște, fiindcă mintea curată se zice și scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice și de femeie, că e scaun al necinstei, înțelegându-se prin femeie sufletul care urăște cele drepte; iar necinstea sufletului este păcatul și neștiința. Așadar noțiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-și pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de cele ce-și pun tiparul pe minte. Aceasta te face să te întrebi dacă, precum este în privința trupurilor și a sensurilor lor, așa este și în privința celor trupești și a rațiunilor lor; și dacă altfel se modelează mintea privind o minte, și altfel va fi starea ei cugetând înțelesul aceleia? Desigur știm că cunoștința duhovnicească depărtează mintea de sensurile care își pun tiparul pe ea și o înfățișează fără nici un tipar, lui Dumnezeu, fiindcă noțiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul. Căci Dumnezeu nu este trup, ci mai degrabă din cele ce nu-și pun tiparul. Și iarăși știm că, dintre vederile care nu-și pun tiparul pe minte, unele însemnează ființa celor netrupești, altele rațiunile lor. Dar nu se întâmplă la fel ca în cazul trupurilor și al celor netrupești. Căci în cazul celor trupești unele își pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu-și pune tiparul pe minte. *(Evagrie Ponticul)*⁷
- ✓ Cel ce a dobândit cunoștință și culege din ea rodul plăcerii nu mai crede dracului slavei deșarte, care îi înfățișează toate plăcerile lumii. Căci nu i-ar putea făgădui un mai mare lucru ca vederea duhovnicească. Câtă vreme însă n-am gustat din cunoștință să ne supunem voioși ostenelilor cu fapta, arătând lui Dumnezeu ținta noastră: că toate le facem pentru cunoștința lui. *(Evagrie*

Ponticul)7

- ✓ Până ce mintea nu s-a ridicat mai presus de contemplarea firii trupești, încă n-a privit locul lui Dumnezeu. Căci poate să se afle în cunoștința celor inteligibile și să se facă felurită ca ele. (*Evagrie Ponticul)7*
- ✓ Cunoștința este tot ce poate fi mai bun, căci este împreună lucrătoare a rugăciunii, trezind din somn puterea de înțelegere a minții, pentru contemplarea cunoștinței dumnezeiești. (*Evagrie Ponticul)7*
- ✓ Să părăsim lucrurile lumești și să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilărești, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neînvățând nici măcar de la aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimbă și aplecarea spre jocuri și părăsesc cu ușurință plăcerea pentru cele materiale. Doar știm că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri și mingi. Copiii sunt împătimiți de ele numai până ce au mintea nedesăvârșită și le socotesc lucruri de preț. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta și a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea și se apucă de lucruri serioase cu multă sârguință. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-se de cele ale copilăriei, care sunt vrednice de răs, și nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte și să începem a ne gândi la cele cuvenite bărbaților. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu lucrurile pământești ca și cu niște nuci, dând prilej de răs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de rușinos să vezi un bărbat întreg șezând în cenușă și desenând în țărână figuri copilărești, tot pe atât de rușinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veșnice, tăvălindu-se în cenușa celor pământești și rușinând desăvârșirea făgăduinței, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre, pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute și nu cunoaștem, în comparație cu neînsemnătatea celor de acum, covârșirea bunătăților viitoare; înconjurați de strălucirea bunătăților de aici, socotite de preț, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care moștenesc dreptul acelora. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiți de acestea. (*Nil Ascetul)7*
- ✓ Citind dumnezeieștile Scripturi cugetă la cele ascunse într-însele; căci câte mai-nainte s-au scris, toate-zice- spre a noastră învățătură s-au scris. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Neștiința îndeamnă la împotrivire față de cele ce sunt de folos și nerușinându-se sporește numărul păcatelor. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașului va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor va cădea. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Cel ce disprețuiește cunoștința și se laudă cu lipsa de învățătură nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Precum altceva e măiestria cuvântului și altceva priceperea, tot așa altceva este simplitatea în cuvânt și altceva priceperea. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel preacuvios, precum nici măiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget. (*Marcu Ascetul)7*
- ✓ Nu zice: Nu știu ce se cuvine și deci sunt nevinovat dacă nu fac aceea. Dacă le-ai face pe toate câte le știi că sunt bune, ți s-ar descoperi pe urmă și celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ți folosește să cunoști cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci cunoștința îngâmă, îndemnând la nelucrare, iar dragostea zidește, îndemnând la răbdarea

tuturor. *(Marcu Ascetul)*7

- ∨ Cuvintele dumnezeieștii Scripturi citește-le prin fapte și nu le întinde în vorbe multe, îngâmfându-te în deșert cu simpla lor înțelegere. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce a lăsat fapta și se reazemă pe cunoștința simplă ține în loc de sabie cu două tăișuri băț de trestie, care în vreme de război, cum zice Scriptura, găurește mâna și strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce nu cunoaște adevărul nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoștința naturală premerge credinței. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce primește cuvintele adevărului primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: Cel ce vă primește pe voi pe Mine mă primește. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce zice că cunoaște toate meșteșugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârșit fără să știe nimic. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile, dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au șters în parte și din amintire. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoștința lui Dumnezeu, ca să-L slujim Lui cum se cuvine prin fapte. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Nu pot fi iertate din inimă greșelile cuiva, fără cunoștință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greșelile câte le face. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Minte, care a uitat de cunoștința adevărată, se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința.7
- ∨ Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cunoștința lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubește. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El se ferește de tot răul. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii și ușor de răsturnat de orice vânt. Când e laudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se oțărește; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se tânguiește; de înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, se face că înțelege; dacă e bogat, se îngâmfă; dacă e sărac, se face că nu e; când se satură, e plin de îndrăzneală; când postește, se umple de slavă deșartă; cu cei ce-l muștră se ia la ceartă; iar pe cei ce-l iartă îi socotește proști. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoștința adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări. *(Marcu Ascetul)*7

- ∨ Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ∨ Definiția cunoștinței: a te uita pe tine când te gândești la Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvorăște din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletnicește, fără să fie silită, cu grăirea despre Dumnezeu. Căci nu simte atunci vreo lipsă care provoacă grijă. Fiindcă atât de mult se lărgeste prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvânta. Căci nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Nici cel ce este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovnicești; nici cel învăluit din belșug de lumina bunătății Preasfântului Duh să nu înceapă a cuvânta, pentru că lipsa luminii aduce neștiință; iar belșugul nu îngăduie să vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragoste către Dumnezeu, vrea să se desfăteze cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce ține mijlocia iluminării, trebuie să porceadă a grăi despre Dumnezeu. Căci această măsură dăruiește sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrănește credința celui ce grăiește întru credință. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește trebuie să se împărtășească el mai întâi din roade. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Atât înțelepciunea, cât și cunoștința, cât și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiasi Duh Sfânt. Dar fiecare din ele își are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia i s-a dat înțelepciune, altuia cunoștința întru același Duh, mărturisește Apostolul. Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvânteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin. Dacă însă se dă cuiva pe lângă cunoștință și înțelepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întâmplă, aceasta descoperă însăși lucrarea cunoștinței, prin dragoste. Fiindcă cea dintâi obișnuiește să lumineze prin trăire, a doua prin cuvânt. Dar cunoștința o aduce rugăciunea și liniștea multă, când lipsesc cu desăvârșire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditarea fără slavă deșartă a cuvintelor Duhului, și mai ales harul lui Dumnezeu pe care o dă. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Cuvântul duhovnicesc păstrează sufletul celui ce-l grăiește pururi neiubitor de slavă deșartă. Căci mângâind toate părțile sufletului prin simțirea inimii, îl face să nu mai aibă trebuință de slava de la oameni. De aceea îi păzește pururi cugetarea fără năluciri, prefăcând-o întreagă în dragostea de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumești îl îndeamnă pe om pururi spre iubirea de slavă. Căci neputând mângâia și satisface pe cei ce-l grăiesc, prin experiența simțirii, le dăruiește plăcerea laudelor, fiind el însuși o plăsmuire a oamenilor iubitori de slavă. Vom cunoaște deci fără rătăcire această înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, dacă vom cheltui ceasurile când nu grăim, în tăcere lipsită de griji și în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Când cercetăm adâncul credinței, se tulbură, dar când îl privim cu dispoziția simplă a inimii, se înseninează. Căci adâncul credinței, fiind apa uitării relelor, nu rabdă să fie cercetat de cugetări iscoditoare. Să plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷
- ∨ Cel ce s-a împărtășit de sfânta cunoștință și a gustat din dulceața lui Dumnezeu, nu mai trebuie să

judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleșită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu. Căci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu și oamenii veacului acestuia, dacă dreptul acestora n-ar apărea ca nedesăvârșit față de dreptatea acelorora? De aceea cel dintâi se numește drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeiască. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocărât nu răspundea cu ocară, dat la chinuri nu amenință, ci răbda în tăcere să fie dezbrăcat și de haine și pentru mântuirea noastră a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatălui pentru cei îl chinuiau. Dar oamenii lumii nu încetează să se judece până ce nu-și iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judecă, mai ales când își primesc dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Așa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și dătătoare de toată bunătatea. Dar nici unul nu ne aprinde și nu ne mișcă inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dăruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de viață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricăcioase, că bogăție negrăită, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimbă, încât o face să fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Să pășim deci, iubitorilor, cu toată inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atotvăzătoare și depărtează toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerările luminii negrăite; ca să nu spun multe, ea pregătește sufletul rațional pentru comuniunea nedespărțită cu Dumnezeu, prin Sfinții Prooroci, ca și între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea lui Dumnezeu, în sunete dumnezeiești, armonizate de această dumnezeiască aducătoare a miresei la mirele ei. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Mintea cuvântătoare de Dumnezeu (teologică), îndulcindu-și și încălzindu-și sufletul cu înseși cuvintele lui Dumnezeu, dobândește nepătimirea în măsură potrivită. Căci cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lămurit în foc pe seama pământului. Iar mintea cunoscătoare (gnostică), întărită prin experiența cu lucrul, se ridică mai presus de patimi. Dar și mintea cuvântătoare de Dumnezeu gustă din experiența celei cunoscătoare, dacă se face pe sine mai smerită, precum și mintea cunoscătoare gustă din virtutea contemplativă (văzătoare), dacă își păstrează nerătăcită puterea discriminatoare a sufletului. Căci nu se întâmplă ca să se dea amândouă darurile în întregime fiecărei minți. Iar pricina este ca amândouă să se minuneze de ceea ce are mai mult cealaltă decât ea și așa să sporească în ele smerita cugetare, împreună cu râvna dreptății. De aceea zice Apostolul: Unuia prin Duhul i s-a dat cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunoștință în același Duh. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

Curaj frică, lașitate

✓ Nu se cuvina ca sufletul rațional și luptător să se sperie și să se înfricoșeze îndată de patimile care vin asupra lui, ca nu cumva să fie batjocorit de draci, ca fricos. Căci tulburat de nălucirile lumești sufletul își iese din limanul său. Să știm că virtuțile noastre sufletești ni se fac înaintemergătoare ale bunurilor veșnice, iar păcatele de bunăvoie pricini ale muncilor. (*Antonie cel Mare*)⁸

✓ Pregătește-te ca uf luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângheroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept,

mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. (*Evagrie Ponticul*) 8

- ∨ Îngrijește-te să agonisești multă cugetare smerită și bărbăție, și răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine, iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea potrivnică. (*Evagrie Ponticul*)8
- ∨ De te vor amenința dracii, arătându-se deodată din văzduh ca să te înspăimânte și să-ți răpească mintea, să nu te înfricoșezi de ei și să nu ai nici o grijă de amenințarea lor, căci ei se tem de tine, încercând să vadă dacă le dai atenție, sau îl disprețuiești cu desăvârșire. (*Evagrie Ponticul*)8
- ∨ Despre frate duhovnicesc am cetit că, rugându-se el, a venit o năpârcă și s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu și-a împlinit rugăciunea obișnuită. Și întru nimic nu s-a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși. (*Evagrie Ponticul*) 8
- ∨ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin minte. (*Evagrie Ponticul*)8

Deznădejde, descurajare, cedare

- ∨ Nu se cuvine ca cei mai slăbuți cu firea să deznădăjduiască și să părăsească viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu și să o disprețuiască ca una ce nu ar putea fi ajunsă nici înțeleasă de ei. Căci unii chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuții și mântuirii, prin sânghină și dorință, totuși se fac mai buni sau în nici un caz mai răi. Iar acest folos al sufletului nu este mic. (*Antonie cel Mare*)9
- ∨ Toți dracii fac sufletul iubitor de plăceri; numai dracul întristării nu primește să facă aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început această viețuire, tăind și uscând prin întristare orice plăcere a sufletului, dacă e adevărat că oasele bărbatului trist se usucă. Dacă acest drac războiește pe un monah cu măsură, îl face încercat, căci îl convinge să nu se apropie de nimic dintr-ale lumii acesteia și să înlăture toată plăcerea. Dar dacă stăruie mai mult, naște gânduri care sfătuiesc pe monah să-și ia viața, sau îl silesc să fugă departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit și l-a pățimit dreptul Iov fiind asuprit de acest drac. De aș putea, zice, să mă omor, sau pe altul să rog să-mi facă mie aceasta. Simbol al acestui drac este sălbăticiunea numită năpârcă, a cărei fire se arată prietenoasă, însă al cărei venin covârșește veninul celorlalte fiare, ba dacă e primit fără măsură, omoară și animalul însuși. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a făcut nelegiuire în Corint. De aceea și scrie cu râvnă Corintenilor, zicând: Arătați-i dragoste, ca nu cumva să fie înghițit unul ca acesta de o întristare mai mare. Dar duhul acesta, care întristează pe oameni, știe să se facă și pricinuitoare de bună pocăință. De aceea și Ioan Botezătorul îi numea pe cei ce erau străpunși de duhul acesta și alergau la Dumnezeu pui de năpârce, zicând: Cine v-a arătat vouă să fugiți de mânia ce va să vie? Faceți deci roade vrednice de pocăință; și să nu vi se pară a grăi întru voi: Părinte avem pe Avraam. Căci oricine a urmat lui Avraam și a ieșit din pământul și din neamul său, s-a făcut mai tare decât dracul acesta. (*Evagrie Ponticul*)9
- ∨ Ceilalți strecoară în minte gânduri, sau înțelesuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăși, așează în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. (*Evagrie Ponticul*)9
- ∨ Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă că, în vreme ce te rogi curat și netulburat,

să ți se înfățișeze deodată înainte vreun chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip. (*Evagrie Ponticul*)9

- ∨ Ia seama la gânduri când te rogi; dacă au încetat cu ușurință, de unde vine aceasta? Ca să nu cazi în vreo cursă și să te predai înșelat. (*Evagrie Ponticul*)9
- ∨ Este o zdrobire de inimă lină și folositoare, spre înmuierea ei; și este alta ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei. (*Marcu Ascetul*)9
- ∨ Definiția nădejzii: călătoria minții spre cele nădăjduite. (*Diadoh al Foticeii*)9
- ∨ Părăsirea povățuitoare aduce sufletului întristare multă; de asemenea o anumită smerenie și deznădejde măsurată. Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slavă și fricoasă să ajungă, după cuviință, la smerenie. Ea produce în inimă îndată frica de Dumnezeu și lacrimi de mărturisire, precum și multă dorință de tăcere. Dar părăsirea în sens de lepădare lasă sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de fumul mândriei și de mânie. Deci având noi experiența ambelor părăsiri suntem datori să ne apropiem de Dumnezeu după cum o cere fiecare. În cazul celei dintâi suntem datori să-l aducem mulțumire însoțită de rugăciuni de iertare, ca unuia ce ne pedepsește neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei părăsiri, ca să ne învețe, asemenea unui Tată bun, deosebirea dintre virtute și păcat. În cazul celei din urmă, trebuie să-l aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și retragere și mai multă, că doar vom putea astfel, prin sporirea ostanelilor, să ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, ca să caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebuie să știm că atunci când se dă lupta între suflet și Satana, ciocnindu-se ca două ființe, datorită părăsirii povățuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, ca să arate vrăjmașilor sufletului, că biruința este numai a lui. (*Diadoh al Foticeii*)9

Discernământ, dreapta socoteală

- ∨ După cum corăbierii cârmuiesc corabia cu grijă, ca să n-o izbească de vreo stâncă văzută sau nevăzută, așa și cei ce se silesc spre viața duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind de la suflet toate gândurile păcătoase. (*Antonie cel Mare*)10
- ∨ După cum cârmacii și cei ce țin frânele cu sânguință și cu luare aminte ajung la țintă, tot așa cei ce se silesc spre viața cea dreaptă și virtuoasă, trebuie să călătorească cu sânguință și cu grijă, precum se cuvine și după cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea și cugetă că se poate aceasta, crezând își face loc în nemurire. (*Antonie cel Mare*)10
- ∨ Cei ce cunosc binele, dar nu văd ce le este de folos, își orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s-a împietrit. De aceea nu trebuie să ne îndreptăm mintea spre aceștia, ca nu cumva să cădem și noi, în chip silnic, în același lucruri, fără băgare de seamă, ca niște orbi. (*Antonie cel Mare*)10
- ∨ Uneori trupul e bolnav și de trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău căci ostenelele trupești nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași ostenele ale viețuirii. Iar în privința înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor, mâncați-le nimic cercetând, și: Nu cele ce intră în gură spurcă pe om. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului.

(Evagrie Ponticul)10

- ✓ Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voiește. În felul acesta este stârnită patima slavei deșarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu ușurătate, prin păreri proprii, despre cunoștința dumnezeiască ființială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupești și necurate, ci înfățișându-se zice-se cu curăție, socotește că nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnică. De aceea socotește arătare dumnezeiască lucrarea săvârșită în el de diavolul, care se folosește de multă pătrundere și, prin creier schimbă lumina împreună cu el și îi dă, precum am spus, forma care vrea. (Evagrie Ponticul)10 27
- ✓ Îngerul lui Dumnezeu, arătându-se, oprește, cu cuvântul numai, lucrarea potrivnică din noi și mișcă lumina minții la lucrare fără rătăcire. (Evagrie Ponticul)10
- ✓ Dacă vei folosi pe vreunul, vei fi ocărât de altul, ca, simțindu-te nedreptățit, să spui, sau să faci ceva ce nu se cuvine și în felul acesta să risipești rău ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie să luăm aminte cu înțelepciune. (Evagrie Ponticul)10
- ✓ Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscușința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Pe cel ce își ascunde defăimarea și ocară punând înaintea laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava deșartă. Aceștia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Unul făcând un lucru la arătare bun vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru îl ajută cu gândul. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Este câte unul care-și taie o patimă pentru o plăcere. Și poate că unul ca acesta nu-și dă seama el însuși de sine, ostenindu-și prostește. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Unii oameni, fiind lăudați pentru virtute, s-au lăsat cuceriți de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava deșartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrați pentru păcat, s-au umplut de durere și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Toți aceia care, pentru faptul că se nevoiesc, disprețuiesc pe cei mai nebăgători de seamă, socotesc că se îndreaptă din fapte trupești. Și toți cei care, rezemându-se pe simpla cunoștință, nesocotesc pe cei lipsiți de cunoștință, se găsesc cu mult mai neînțelepți decât aceia. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe față o poruncă, să slujească în ascuns patimii și prin gânduri păcătoase să strice fapta bună. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; și este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el știe folosul amândurora. (Marcu Ascetul)10
- ✓ O poruncă se vedește mai aleasă ca alta. De aceea există și o credință mai sigură ca altă credință. (Marcu Ascetul)10
- ✓ Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci

dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea întinăciune. (*Marcu Ascetul*)¹⁰

- ✓ Când mintea, prin lepădarea de sine, se ține stând numai de gândul nădejzii, vrăjmașul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăvește păcatele de mai înainte, ca să stârnească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebăgate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmașul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, tulburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încețoșat și iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimășă cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- ✓ Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- ✓ Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare neșovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmașul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea laudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulceața aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- ✓ Auzind despre simțirea minții, nimeni să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr-o anumită gustare negrăită, mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. Fiindcă acum umblă prin credință și nu prin vedere, cum zice fericitul Pavel. Deci dacă i se va arăta vreunui dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înșelăciune vădită a vrăjmașului, care a amăgit pe mulți prin neștiință, făcându-i să se abată de la calea adevărului. Noi însă știm că până ce petrecem în trupul acesta stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-L vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile cerești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- ✓ Nu trebuie să ne îndoim că atunci când mintea începe să se afle sub lucrarea puternică a luminii dumnezeiești, se face întreagă străvezie, încât își vede cu îmbelșugare propria ei lumină. Căci aceasta se întâmplă, zice, când puterea sufletului pune stăpânire asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într-o anumită formă, fie ca lumină, fie ca foc, se întâmplă din uneltirea vrăjmașului, ne învață limpede dumnezeiescul Pavel, zicând că acela se preface în chipul îngerului luminii. Prin urmare nu trebuie să se apuce cineva de viața ascetică cu nădejdea aceasta, ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire; ci cu nădejdea ca să ajungă numai să iubească pe

Dumnezeu cu toată simțirea și convingerea inimii, ceea ce înseamnă din tot sufletul, din toată inima și din tot cugetul. Căci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare a ieșit din lume, chiar dacă este în lume. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate. Căci precum oricare mădular al omului, chiar dacă dintre cele mai mici, de va fi tăiat, face urâtă întreaga înfățișare a omului, fie cât de mic mădularul care lipsește, tot cel ce se neglijează chiar și numai o singură virtute, strică toată frumusețea înfrânării, fără să știe. Se cuvine deci să ne ostenim nu numai pentru virtuțile trupești, ci și pentru cele care pot curăța omul nostru cel dinăuntru. Căci ce folos va avea cel ce-și păzește trupul feciorelnic, dacă sufletul și-l lasă să se desfrâneze cu dracul neascultării? Sau cum se va încununa cel ce s-a înfrânat de lăcomia pântecelui și de la toată pofta trupească, dar n-a avut grijă de închipuirea de sine și de iubirea de slavă și n-a răbdat nici cel mai mic necaz, care e măsura cu care se va măsura lumina dreptății celor ce au împlinit faptele dreptății în duh de smerenie? (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Cei ce se nevoieșc trebuie să urască toate patimile neraționale în așa fel încât să le ajungă ura față de ele o adevărată obișnuință. Dar înfrânarea de mâncări trebuie să o păzească în așa fel, ca să nu câștige vreo scârbă față de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă și cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânăm de la ele fiindcă ar fi vrednice de ocară (să nu fie), ci, ca depărtându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură mădularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da săracilor, drept semn al dragostei adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Alta este bucuria începătoare și alta cea desăvârșitoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii (de năluciri); cealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se află întristarea iubitoare de Dumnezeu și lacrima fără durere. Căci întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune și cine-și înmulțește cunoștința își sporește suferința. De aceea sufletul trebuie îmbiat întâi la nevoie prin bucuria începătoare, ca apoi să fie muștrat și probat de către adevărul Duhului Sfânt pentru relele pe care le-a făcut și pentru împrăștierea de care se mai face vinovat. Căci întru muștrări, zice, ai pedepsit pe om pentru fărădelege și ai subțiat ca pe o pânză de păianjen sufletul lui. Iar după ce muștrarea aceasta va fi probat sufletul ca într-un cuptor, acesta va primi bucuria fără năluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Am auzit pe unii oameni evlavioși zicând că nu trebuie să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră, sau pentru ajutorarea săracilor, ca să nu ne facem pricină de păcat celor ce ne nedreptățesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să pătimim aceasta de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricină nerațională. Pentru că dacă părăsesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecăți împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătorilor, vădit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca să nu zic și decât însăși porunca mântuitoare. Căci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi poruncește: Și de la cel ce ia cu ale tale nu cere îndărăt, dacă nu rabd cu bucurie, după cuvântul apostolic, răpirea lucrurilor mele, sau dacă, judecându-mă și primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu sila, cu aceasta nu-l izbăvesc de păcat pe acel lacom? Deci dat fiind că judecătorii stricacioase nu judecă potrivit cu judecata nesticacioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora își apără pricina sa, bine este să suferim sila celor ce vreau să ne nedreptățescă și să ne rugăm pentru ei, ca prin pocăință și nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit de la noi să fie izbăviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui

Dumnezeu, ca să primim nu lucrul lăcomit, ci pe lacomul însuși, izbăvit de păcat prin pocăință. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Harul obișnuiește la început să umple sufletul de lumină prin simțire multă. Dar înaintând omul în nevoințe, adeseori harul lucrează nesimțit tainele sale în sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Făcând la început așa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mâne spre contemplațiile dumnezeiești, ca pe unii ce suntem chemați de la neștiință la cunoștință. La mijlocul nevoințelor însă, vrea să ne păstreze cunoștința nepătate de slava deșartă. Prin urmare trebuie să ne lase să ne întristăm într-o anumită măsură, ca unii ce am fi părăsiți, ca și mai mult să ne smerim și să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne și bucurăm cu măsură, într-aripați de nădejdea cea bună. Căci precum multă întristare învăluie sufletul în deznădejde și necredință, așa și multă bucurie îl îmbie la părerea de sine. Desigur e vorba despre cei ce sunt încă prunci. Iar la mijloc, între iluminare și părăsire, se află încercarea; precum la mijloc între întristare și bucurie se află nădejdea. Căci așteptând; zice, am așteptat pe Domnul și a căutat spre mine; și iarăși: După mulțumirea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Când sufletul ajunge la cunoștința de sine, produce și din sine o oarecare ardoare și sfială iubitoare de Dumnezeu. Căci nefiind tulburat de grijile vieții, naște o anumită dragoste plină de pace, care caută cu măsură pe Dumnezeul păcii. Dar e desfăcut degrabă de la acest gând, fie pentru că pomenirea lui Dumnezeu e furată de simțuri, fie pentru că firea își cheltuiește repede virtutea sa din pricină că e săracă. De aceea înțelepții Elinilor nu aveau cum trebuie ceea ce credeau că au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu stătea sub înrâurirea înțelepciunii netrecătoare și adevărate. Dar ardoarea venită în inimă de la Preasfântul Duh este întreagă numai pace. Apoi ea nu slăbește nicidecum și cheamă toate părțile sufletului la dorul după Dumnezeu. Ea nu iese afară din inimă și înveselește tot omul cu o dragoste și cu o bucurie fără margini. Se cuvine deci, ca după ce o cunoaștem, să căutăm să ajungem la ea. Căci dragostea naturală este un semn al firii însănătoșite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nepătimire, ca dragostea duhovnicească. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Unii au născocit că atât harul, cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât și duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dumnezeieștile Scripturi și din însăși simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul din afară spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renăștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că precum odinioară stăpâna rătăcirea asupra sufletului, așa după Botez stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. Căci am trecut, zice, prin foc și apă, și ne-am scos pe noi la odihnă. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărârea, o parte din bunătățile harului intră într-un chip negrăit în comunicare cu sufletul prin simțirea minții. Prin aceasta, cel ce vrea să țină cu tărie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorința să vândă cu multă bucurie toate bunurile cele de aici, ca să cumpere cu adevărat țarina în care a aflat ascunsă comoara vieții. Căci când va vinde cineva toată bogăția lumească, va afla locul în care stătea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindcă pe

măsura înaintării sufletului, își descoperă și darul dumnezeiesc bunătatea lui în minte. Dar atunci îngăduie Domnul și dracilor să supere sufletul, ca să-l învețe să facă deosebirea între bine și rău și să-l facă mai smerit prin aceea că pe măsură ce se curățește simte tot mai multă rușine de urâciunea gândurilor drăcești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Dacă cineva presupune, din pricină că gândim împreună atât cele bune cât și cele rele, că Duhul Sfânt și diavolul locuiesc laolaltă în minte să afle că aceasta se întâmplă pentru aceea că încă n-am gustat și n-am văzut că bun este Domnul. Căci la început, precum am spus și mai înainte, harul își ascunde prezența sa în cei botezați, așteptând hotărârea sufletului, ca, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-și arate, printr-o negrăită simțire, prezența în inimă. Pe urmă iarăși așteaptă mișcarea sufletului, îngăduind săgeților drăcești să ajungă până în adâncul acestei simțiri, ca printr-o hotărâre și mai caldă și prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu. Deci dacă omul va începe de aici înainte să sporească în păzirea poruncilor și să cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa și peste simțurile mai de dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina pământului omenesc. Drept urmare cursele diavolești se vor depărta de acest loc, înțepând de aici înainte mai domol partea pătimitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbrăca cu toate virtuțile și mai ales cu desăvârșita sărăcie, atunci harul îi va lumina toată firea printr-o oarecare simțire mai adâncă, încălzindu-l spre mai multă dragoste de Dumnezeu. Din această pricină săgețile drăcești se vor stinge în afară de simțirea trupului. Căci adierea Duhului Sfânt, mișcând inima spre suflarea păcii, stinge săgețile dracului purtător de foc, încă pe când sunt în are. Dar și pe cel care a ajuns la această măsură îl părăsește Dumnezeu uneori în mâna răutății dracilor, lăsând mintea lui neluminată, ca voia noastră slobodă să nu fie câtuși de puțin legată de lanțurile harului. Aceasta nu numai pentru că păcatul se biruiește prin lupte, ci și pentru că omul e dator să mai sporească încă în experiența duhovnicească. Căci ceea ce pare lucru desăvârșit celui povățuit, este încă nedesăvârșit față de bogăția lui Dumnezeu, care povățuiește cu dragoste largă, chiar dacă ar putea cineva sui toată scara arătată lui Iacov. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ La începutul înaintării, dacă iubim cu căldură virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul să guste cu toată simțirea și încredințarea din dulceața lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr-o cunoștință exactă răsplata desăvârșită a ostanelilor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urmă ascunde pentru multă vreme bogăția acestui dar de viață făcător, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuți, să ne socotim că nu suntem nimic, întrucât nu avem încă dragostea sfântă ca o deprindere. Drept aceea dracul urii tulbură atunci sufletele celor ce se nevoiesc, încât îi face să vorbească de rău chiar și pe cei ce-i iubesc pe ei și să ducă lucrarea stricăcioasă a urii până la a-și face din ea aproape o îndeletnicire plăcută. Din pricina aceasta, sufletul se întristează și mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeiești, dar neputând-o dobândi în simțire, pentru lipsa ostanelilor celor mai desăvârșite. E trebuință deci ca să o împlinim totuși măcar de silă, ca să ajungem la gustarea ei întru toată simțirea și încredințarea. Căci desăvârșirea ei nimeni nu o poate câștiga până ce se află în trupul acesta, decât numai Sfinții care au ajuns până la mucenicie și la mărturisirea desăvârșită. Fiindcă el ce ajunge la ea se preface întreg și nu mai dorește cu ușurință nici măcar hrană. Căci ce poftă va mai avea de bunătățile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeiască? De aceea prea Înțeleptul Pavel, marele vas al cunoștinței, binevestindu-ne din convingerea sa deplină, zice: Împărăția Cerurilor nu este mâncarea și băutura, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt, care sunt roada dragostei desăvârșite. Așa încât cei ce înaintează până la desăvârșire pot să guste aici des din ea, dar desăvârșit nimeni nu o poate câștiga, decât numai când se va înghiți desăvârșit ce este muritor de viață. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a

împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Împrejurările cer de la noi rugăciune, precum valurile, vijeliile și furtunile cer cârmaci. Căci suntem supuși la atacul gândurilor, atât ale virtuții, cât și ale păcatului. Iar stăpân peste patimi se zice că este gândul cel evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade nouă, celor ce râvnim liniștea, să deosebim și să despărțim cu luare aminte și cu înțelepciune virtuțile și păcatele, și să aflăm pe care virtute trebuie să o cultivăm când sunt de față părinții și frații și pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie să mai știm care este virtutea primă, care a doua, a treia; și care patimă este sufletească și care trupească; și din care virtute ne răpește mândria, mintea, din care se ivește lăcomia pântecelui. Căci datori suntem să curățim gândurile, precum și orice înălțare ce ar crește împotriva cunoștinței de Dumnezeu. (*Isaia Pustnicul*)¹⁰

Dragoste, bunătate, milă, îndelunga răbdare

∨ Celui nu știe să deosebească binele de rău nu-i este îngăduit a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaște pe Dumnezeu, dar el nu este, nu știe nimic și nu va ști vreodată. Căci calea cunoștinței lui Dumnezeu este bunătatea. (*Antonie cel Mare*)¹¹

- ∨ Omul bun și iubitor de Dumnezeu nu muștră pe oameni pentru rele când sunt de față; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearcă să-i grăiască de rău nu le îngăduie. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- ∨ Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de viețuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și care nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu. Ci mai vârtos să ne fie milă de ei, ca fiind slabi în puterea de a deosebi lucrurile și orbi cu inima și cu înțelegerea. Căci primind răul ca bine, se pierd din pricina neștiinței, și nu cunosc pe Dumnezeu, sărmanii și nechibzuiții de ei. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- ∨ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l muștra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ∨ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l muștra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ∨ Dovada iubirii nefățărite e iertarea nedreptăților. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ∨ Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul cuvenit îți vor veni înmulțite. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ∨ Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ∨ Definiția iubirii: sporirea prieteniei față de cei ce ne ocărăsc. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹
- ∨ Când începe cineva să simtă cu îmbelșugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească și pe aproapele într-o simțire a duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cât de mică pricină. Pentru că nu a fost legată cu simțirea Duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-însul. Căci aprinzându-se pe sine însuși din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndată revine iarăși la starea cea bună și cu multă bucurie primește dragostea aproapelui, chiar dacă a fost ocărât sau păgubit mult de către acela pentru că acest suflet topește în dulceața lui Dumnezeu amărăciunea iscată de gâlceavă. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹
- ∨ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întăritare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și muștrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹

Frica de Dumnezeu, evlavia, cucernicia

- ∨ Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere. (*Marcu Ascetul*)13
- ∨ Nimeni nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii. Căci numai curățindu-se și înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul arătat, dacă nu va părăsi toate grijile lumești. Căci numai când ajunge mintea la liniște multă și la negrijă, o strâmtorează frica de Dumnezeu, curățind-o întru simțire multă de toată grosimea pământescă, ca astfel să o aducă la marea dragoste a bunătății lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)13

Iadul

- ∨ Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)16

Împărăția Cerurilor

- ∨ Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)17

Înfrișoșata Judecată

- ∨ Rugându-te, păzește-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înaintea ale sale, ci mișcă-te pe tine spre gândul înfățișării tale la judecată. Căci de obicei mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)19
- ∨ Cei ce au câștigat dragostea desăvârșită față de Dumnezeu și și-au înălțat aripile sufletului prin virtuți se răpesc în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n-au câștigat cu totul desăvârșirea, ci au păcate și isprăvi bune laolaltă, vin la locul judecării și acolo, fiind oarecum arși prin cercetarea faptelor bune și rele, dacă va îngreua cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci. (*Diadoh al Foticeii*)19

Liniștea, izolarea, retragerea, fuga de oameni

✓ Să nu-ți iei tânăr slujitor, ca nu cumva vrăjmașul să stârnească prin el vreo sminteală și să-ți tulbure cugetul, ca să te îngrijești de mâncări alese, căci nu vei mai putea să te îngrijești numai de tine. Să nu faci aceasta gândindu-te la odihna trupească, ci cugetă la ce e mai bine, la odihna duhovnicească, căci cu adevărat e mai bună odihna duhovnicească decât cea trupească. Iar dacă te gândești la folosul tânărului, să nu te învoiești nici atunci, căci nu este a noastră datoria aceasta, ci a altora, a sfinților părinți din chinovie. Grijește-te numai și numai de folosul tău, păzind chipul liniștii. Cu oameni cu multe griji și iubitori de materie să nu-ți placă să locuiești, ci locuiește sau singur, sau cu frați ne iubitori de materie și de același cuget cu tine. Că cel ce locuiește cu oamenii iubitori de materie și cu multe griji, vrând-nevrând va face și el tovărășie cu ei și va sluji poruncilor omenești. Nu te lăsa atras în vorbire deșartă, nici în oricare altă năpastă, ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământești, frica de sminteală, grija de nașteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din liniștea din chilie și să te tragă în grijile lor. „Lasă, zice Domnul, pe cei morți să-și îngroape morții lor, iar tu vino de urmează Mie”. Iar dacă și chilia, în care locuiești, e încărcată cu multe, fugi, nu o cruța, ca nu cumva să te topești de dragul ei. *Toate să le faci, toate să le îplinești, ca să te poți liniști!* Încălzește-ți inima, sârguind să te afli în voia lui Dumnezeu și în războiul nevăzut. (*Evagrie Ponticul*)²²

✓ Dacă nu te poți liniști ușor în părțile tale, grăbește spre înstrăinarea cu voia și întărește-ți gândul spre ea. Fă-te ca un neguțător priceput, care le cercă pe toate cele folositoare liniștii și pe toate căile pune stăpânire pe cele liniștitoare și de folos acestui scop. Te sfătuiesc iarăși: iubește înstrăinarea, căci te izbăvește de împrejurările ținutului tău și te lasă să te bucuri numai de folosul liniștii. Fugi de zăbovirile în cetate și rabdă cu bărbăție pe cele din pustie: că iată, zice Sfântul, m-am depărtat fugind și m-am sălășluit în pustie. De este cu putință, în nici un chip să nu te arăți prin cetate. Căci nu vei vedea acolo nimic de folos și nimic bun pentru petrecerea ta. Am văzut, zice iarăși Sfântul, fărădelege și pricini în cetate”. Așadar caută locurile netulburate și singuratice și să nu te înfricoșezi de ecoul lor. Chiar năluciri de la draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânți, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți e spre folosul tău. Să stai pe loc fără frică și vei vedea măririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grijă și toată cunoștința spre mântuire. Căci am primit, zice fericitul bărbat, pe Cel ce mă mântuiește de împușinarea sufletului și de furtună. Pofta vagabondării să nu biruie inima ta, căci vagabondarea împreună cu pofta strică mintea cea fără de răutate. Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de greșeală și stai cu așezământ în chilia ta. (*Evagrie Ponticul*)²²

✓ Dacă ai prieteni, fugi de întâlirile dese cu ei, căci numai întâlnindu-te rar cu dânșii le vei fi de folos. Iar, dacă vezi că îți vine prin ei vreo vătămare, cu nici un chip nu te mai apropia de dânșii. Trebuie să ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos și de ajutor viețuirii tale. Fugi și de întâlirile cu bărbații răi și războinici, și cu nici unul din aceștia să nu locuiești împreună; ba și de sfaturile lor cele de nimica să te lepezi. Căci nu locuiesc lângă Dumnezeu și nici statornicie n-au. Prietenii tăi să fie bărbații pașnici, frații duhovnicești și părinții sfinți; căci pe aceștia și Domnul îi numește așa zicând: Mama mea, frații și părinții mei aceștia sunt, care fac voia Tatălui Meu cel din Ceruri. Cu cei împrăștiați de griji multe să nu te aduni, nici ospătare cu dânșii să nu primești, ca nu cumva să te tragă în împrăștierea lor și să te depărteze de la știința liniștii. Căci au într-înșii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor și nu primi socotințele inimii lor, căci sunt cu adevărat păgubitoare. Spre credincioșii pământului să fie osteneala și dorința inimii tale și spre râvna lor de-a plânge. Căci ochii mei, zice, spre credincioșii pământului, ca să șadă ei împreună cu mine”. Iar dacă cineva dintre cei ce viețuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine să te poftască la masă și vrei să te duci, du-te, însă de grabă să te întorci la chilia ta. De este cu putință, afară de chilie să nu dormi niciodată, ca de-a-pururi să rămână cu tine harul liniștii și vei avea într-înșea neîmpiedicată slujirea jertfei tale.

✓ Așezându-te în chilia ta, adună-ți mintea și gândește-te la ceasul morții. Privește atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala și disprețuiește deșertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât și a străduinței, ca să poți să rămâi nestrămutat în aceeași hotărâre a liniștii și să nu slăbești. Mută-ți gândul și la starea cea din iad, gândește-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară? Sau în ce cumplită suspinare? În ce mare spaimă și frământare? Sau în ce așteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetată, la lacrimile sufletești fără sfârșit. Mută-ți apoi gândul la ziua învierii și la înfățișarea înaintea lui Dumnezeu. Închipuiește-ți scaunul acela înfricoșat și cutremurător. Adu la mijloc cele ce așteaptă pe păcătoși: Rușinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însuși, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stăpânilor și a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel veșnic, viermele cel neadormit, șarpele cel mare, întunericul și peste toate acestea plângerea și scrâșnirea dinților, spaimetele, chinurile. Gândește-te apoi și la bunătățile ce îi așteaptă pe drepti: îndrăznirea cea către Dumnezeu Tatăl și către Iisus Hristos, către îngeri, Arhangheli, Stăpânii, împreună cu tot poporul Împărăției și cu darurile ei: bucuria și fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândouă și plânge și suspină pentru soarta păcătoșilor, îmbracă vederea ta cu lacrimi de frică să nu fii și tu printre dânșii. Iar de bunătățile ce așteaptă pe drepti bucură-te și te veselește. Sârguiește-te să te învrednicești de partea acestora și să te izbăvești de osânda acelora. Să nu uiți de acestea, fie că te afli în chilie, fie afară și nicidecum să nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel puțin printr-aceasta să scapi de gândurile spurcate și păgubitoare. (Evagrie Ponticul)22

✓ Să fugim de viețuirea în orașe și sate, ca cei din orașe și sate să alerge la noi; să căutăm singurătatea, ca să atragem pe cei ce fug acum de noi, dacă peste tot place aceasta vreunora. Căci s-a scris despre unii cu laudă, că au părăsit orașele și au locuit între pietrei și s-au făcut ca niște porumbițe singuratice. Iar Ioan Botezătorul a petrecut în pustie și toate orașele au venit la el cu toți locuitorii; și s-au grăbit să-i vadă cingătoarea de piele cei îmbrăcați în haine de mătase, și au ales să petreacă în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, și să doarmă pe rogojină cei ce se odihneau pe paturi bătute în nestemate; și toate le primeau, deși erau potrivnice obiceiului lor. Căci dorul după viața virtuoasă a bărbatului tăia simțirea celor dureroase și minunea vederii lui depărta osteneala petrecerii în strâmtoare. (Nil Ascetul)22

✓ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede de desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (Nil Ascetul)22

^ Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din tulburări, să se îndeletnicească cu liniștirea și să nu împrăștieze, prin drumuri dese, rănilor produse cugetării prin simțuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească furișarea celor nouă și toată sânguință să le fie spre a șterge vechile închipuiri. Desigur liniștirea le este un lucru foarte ostentiv celor ce s-au lepădat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, mișcă toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curățească de toate petele care îl necurățesc, sunt dator să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinărirea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întăresc și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mrețele din care socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strămutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despărțit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sânguință, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor săvârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este ațâțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea depărtare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veștile despre ele și, după ce au părăsit cetatea faptelor lumești, să se așeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și veștile lor, precum zice: Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tărie din creșterea pe-ncet și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele din afară. Dar când acestea trimit înăuntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l tulbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nevăgăte de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (*Nil Ascetului*)22

^ De asemenea pământul călcat neconținut, chiar dacă are măcăciuni, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetului*)22

✓ De aceea sfinții au fugit din cetăți și au ocolit împreună viețuire cu cei mulți, cunoscând că împreună petrecere cu oamenii stricați aduce mai multă pagubă decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuțiile deșarte, fugind de împrăștierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpărarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulțumea cu ghindele copacilor, împlinindu-și trebuința cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiași viețuire, primind de la învățătorul său, pe lângă alte virtuți, și pe aceea de a petrece prin pustiri. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca aguridă și miere sălbatică, arătând celor mulți că nu e greu să îplinească trebuința trupului și osândindu-i pentru desfătările încărcate. Poate și Moise, poruncind israelitenilor ca să adune mana de la zi la zi, a pus această lege în chip general, rânduint ca omul să îngrijească de viață numai pentru ziua de azi și să nu se asigure de mai înainte. El a socotit că așa se cuvine ființei raționale să facă: *să se mulțumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale neconținute. (*Nil Ascetul*)²²

✓ Și scurt vorbind, toți sfinții, de care n-a fost vrednică lumea, au părăsit-o, rătăcind prin pustiri, prin munți, prin peșteri și prin crăpăturile pământului și umblau în piei de oi și de capre, lipsiți, strâmtorați, necăjiți, fugind de năravurile rele ale oamenilor și de faptele smintite care covârșesc orașele, ca nu cumva să fie duși de vălmășagul tuturor ca de puterea unui puhoi. Se bucurau de petrecerea cu fiarele și socoteau vătămarea de la acestea mai mică decât cea de la oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de niște uneltitori și s-au încrezut în fiare, ca în niște prieteni. Căci acelea nu învață păcatul, iar de virtute se minunează și o cinstesc. Așa de pildă oamenii au dat pierzării pe Daniil, dar l-au scăpat leii, păzind ei pe cel osândit în chip nedrept din pizmă, ca și dreptatea batjocorită de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreaptă cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea bărbatului s-a făcut oamenilor pricină de pizmă și de dușmănie, iar fiarelor prilej de sfială și de cinste. În câte ființe a fost semănată dorința după mai bine! (*Nil Ascetul*)²²

✓ Să râvnim virtuțile sfinților și, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatic, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mânătorului și-și bate joc de zarva orașelor, chiar dacă l-am făcut până acum să poarte poveri, înjugându-l la patimile păcatului, să-l dezlegăm de legături, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci și-au câștigat stăpânirea prin obișnuință. Desigur aceștia vor auzi și se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba și cu glasul simplu, ci cu toată starea dinăuntru a sufletului, că Domnul are trebuință de el. Și îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veșmintele apostolești, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imașuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzișul sau la litera dumnezeieștii Scripturi), ca să fie călăuzit la viața cea necuprinsă, care rodește la un loc hrană și desfătare multă. Dar se ivește întrebarea cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatec lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaș pământul sărat, știut fiind că pământul sărat și pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creșterea verdeței? Înțelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplației în cuvintele dumnezeiești, după ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)²²

✓ Ține de sufletul desăvârșit să fie lipsit de griji, și de cel necredincios să se chinuiască cu ele. Căci despre sufletul desăvârșit s-a spus că este un crin în mijlocul măcăcinilor. Aceasta îl arată viețuind fără griji între cei apăsați de multe griji. Căci crinul și în Evanghelie este icoana sufletului fără griji. El nu se ostenește, zice, nici nu toarce, și e îmbrăcat într-o slavă mai mare

ca a lui Solomon. Iar despre cei ce au multă grijă pentru cele trupești se zice: Toată viața necredinciosului e înecat în grijă. Și de fapt e cu adevărat neevlavios lucru să întindem cât ține viața grija pentru cele trupești și să nu arătăm nici o sânguință pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deși nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâta putință de creștere încât nu-i ajunge toată viața pentru desăvârșirea lui, sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă sau, dacă ni se pare că-i închinăm puțină, să o facem aceasta fără vlagă și cu nepăsare, amăgiți de suprafața lucrurilor văzute. În felul acesta noi pătimim ceea ce pătimesc cei prinși, ca printr-o undiță, de cele mai urâte dintre femeile stricate care, în lipsa frumuseții adevărate, născocesc una mincinoasă, ca o momeală pentru privitori, îndreptând prin tot felul de făinuri urâtenia lor. Căci odată ce am fost biruiți de deșertăciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urâciunea materiei, fiind înșelați de patimă. (*Nil Ascetul*)²²

- ∨ Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duși de poftă spre cele plăcute ale vieții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o năzuință fără sfârșit și o deșertăciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacără, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetul*)²²
- ∨ Cel ce vrea să străbată marea spirituală *rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează și se înfrânează*. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima. *Liniștirea* e reținerea de la rele, iar de-și va lua cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă *rugăciune*, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără *liniștire și rugăciune*. (*Marcu Ascetul*)²²
- ∨ Sufletul care nu s-a izbăvit de grijile lumești nu iubește nici pe Dumnezeu cu adevărat și nu disprețuiește nici pe diavolul cum trebuie. Căci grija vieții îi este ca un acoperământ, care îl împovărează. Din această pricină mintea nu-și poate cunoaște dreptul de judecată asupra acestor feluri de lucruri, ca să dea fără greșală hotărârile judecății sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare. (*Diadoh al Foticeii*)²²
- ∨ Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea netulburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămărilor amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitnițele firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu le scapă aproape nici unul din peștii care mișună acolo. Dar când e tulburată de vânturi, ascunde în negura tulburării ceea ce se lasă cu prisosință să fie văzut când e liniștită și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale viclesugurile pescărești nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmplă să o pățească și mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se tulbură adâncul sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)²²
- ∨ Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea față de orice om și de orice lucru. Din aceasta se naște dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naște mânia cea după fire, care se împotrivește oricărui atac încercat de vrăjmașul. Atunci găsește sălaş în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea. (*Isaia Pustnicul*)²²

Meditația

- ∨ Întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebuie să se îndrepte spre ceea ce dorește, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de oameni. Pentru că

dacă fiecare patimă, când se mișcă spre ceea ce o stăpânește ține gândul înlănțuit, de ce n-ar ținea și râvna virtuții cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment privește cel ce se mânie la lucrurile dinafară, luptându-se în minte cu fața celui ce l-a întristat? Și cu ce sentiment le privește iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuțiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulți, își închide simțurile și, luând în el fața dorită, vorbește cu ea, uitând de cei de față și șade ca un stâlp fără de glas, neștiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numește poate Scriptura femeie ce șade din pricina rânduiei, căci șezând departe de simțuri, își adună în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afară, pentru nălucirea rușinoasă care-l stăpânește. Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simțurile să-și înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea să se lepede de lucrurile sensibile și de lucrarea simțurilor, răpind-o în văzduh și ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cele ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alături de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselie supărare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărășire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmășiei lor neîmpăcate lela fire. Drept aceea, să nu se tulbure curățenia virtuții cu gândurile lucrurilor lumești, nici limpezimea contemplației să nu se întunece cu grijile trupești, cu chipul filozofiei adevărate, arătându-și luminata sa frumusețe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăznețe, nici să se mai facă lucru de răs din pricina neiscușinței celor ce-l desemnează. (*Nil Ascetului*)²³

✓ Răul nu este în fire, nici nu este cineva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău. Când însă cineva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are ființă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea neconținută a amintirii lui Dumnezeu să ne ferim de a ne deprinde cu răul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea răului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face. (*Diadoh al Foticeii*)²³

✓ Trebuie să alungăm din inimă momeala gândului, prin împotrivire cucernică în vremea rugăciunii, ca să nu ne aflăm cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Căci nu primește Dumnezeu rugăciune tulbure disprețuitoare de la cel ce se îndeletnicește cu liniștea. Scriptura ne îndeamnă pretutindeni să păzim simțurile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu și după legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înțeleg toate mișcările sufletului, dar mai ales mânia și pofta, căci acestea sunt supuse puterii rațiunii), am săvârșit virtutea și am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu și voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului și a păcatului. Spre ce lucrare năzuim prin urmare? Spre meditația cea ascunsă. (*Isaia Pustnicul*)²³

✓ De se va semăna vreun gând urât în inima ta, șezând în chilia ta privește și împotrivește-te păcatului, ca nu cumva să te biruie. Sârguiește-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu, gândind că îți poartă de grijă și că cele ce le grăiești întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tău: Dacă te temi ca păcătoșii, cari-s ca și tine, să nu vadă păcatele tale, cu cât mai mult trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfățuirea aceasta cu tine însuși vine în sufletul tău frica lui Dumnezeu. Și dacă rămâi în ea, rămâi neclintit de patimi, precum este scris: Cei ce nădăjduiesc spre Domnul sunt ca muntele Sionului; nu se va clăti în veac cel ce locuiește în Ierusalim. Și la tot lucrul pe care-l faci, să ai pe Dumnezeu înaintea și să cugeti că vede orice gând al tău, și nu vei păcătui niciodată. (*Isaia Pustnicul*)²³

Moartea

- ∨ Moartea, de o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoștința de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasă sufletului. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Dintre cei ce se află într-o ospătărie, unii închiriază paturi; alții neputând avea pat și dormind pe jos, sforăie nu mai puțin decât cei ce dorm în pat. Și așteptând măsura nopții, dimineața toți se duc, lăsând paturile ospătăriei și luând numai lucrurile lor. Asemenea este și cu toți cei ce vin în viață: și cei ce au trăit cu puține și cei ce au viețuit în slavă și bogăție, ies din viață ca dintr-o ospătărie, neluând nimic din desfătarea și bogăția vieții, fără numai faptele lor, bune sau rele, săvârșite de ei în viața lor. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepți și deprinși în virtute și în cuget iubitori de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînlăturarea ei și de izbăvirea din relele vieții. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Precum trupul, după ce s-a desăvârșit în pânțece trebuie să se nască, așa și sufletul după ce și-a plinit în trup măsura hotărâtă lui de Dumnezeu, trebuie să iasă din trup. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Definiția desăvârșitei desfătări în Dumnezeu: a socoti bucurie tristețea morții. (*Diadoh al Foticeii*)²⁴

Năluciri, vise, vedenii, înșelăciune

- ✓ Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiesc să se întâmple minții, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin majlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pățesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare. (*Evagrie Ponticul*)²⁵
- ✓ Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mărturiile neînșelătoare ale unui suflet sănătos. De aceea nu trec de la o înfățișare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul așa deodată. Ci se apropie de suflet cu toată blândețea, umplându-l de bucurie duhovnicească. De aceea și după ce s-a trezit trupul din somn, sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului. Dar în nălucirile aduse de draci totul se întâmplă dimpotrivă. Ele nici nu rămân la aceeași înfățișare, nici nu arată multă vreme o formă netulburată. Căci ceea ce nu au dracii din voie liberă, ci împrumută numai din dorința de a amăgi, nu poate să-i îndestuleze pentru multă vreme. De aceea spun lucruri mari și amenință cumplit, luându-și adeseori chip de ostași; iar uneori și cântă în suflet cu strigăt. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când e curată, trezește trupul, iar uneori se și bucură fiindcă a putut cunoaște viclenia lor. De aceea, vădindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așează în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării. (*Diadoh al Foticeii*)²⁵

Patimi, ispite, necazuri, demonii

- ✓ Iată semnele după care se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupațiile și întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreaptă spre tot mai multă cuviință. Mintea lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz și închide intrarea patimilor și a rușinoaselor aduceri aminte. (*Antonie cel Mare*) ²⁷
- ✓ Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat

iarăși înapoi. (*Antonie cel Mare*)²⁷

- ✓ Nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulțumind, fără cuviință și fără înfrânare. Căci ești dator să ții trupul în viață, însă fără nici un gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pizmă, cu mândrie. Nu e păcat neînfrânarea limbii la mulțumire și rugăciune, dar e păcat la vorbire de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri și răpiri. Și așa fiecare din mădularele noastre păcătuiește, când din slobodă alege lucrează cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- ✓ Numai dacă am fost încercați de supărări, simțim plăcerile și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n-a însetat și nu mănâncă cu plăcere cel ce n-a flămânzit; de asemenea nu doarme cu plăcere cel ce n-a privegheat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s-a întristat. Tot așa nu ne vom bucura de bunurile veșnice, dacă nu le vom disprețui pe cele vremelnice. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- ✓ Cei ce sunt siliți de niscai trebuințe sau împrejurări să treacă înot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scapă de primejdie chiar de-ar fi valuri potrivnice; și de se scufundă puțin, prinzându-se de ceva de la țărni, scapă. Dar cei ce vor fi beți, chiar dacă de zeci de mii de ori vor lupta să ajungă la țintă, nu vor putea, ci biruiți de vin se vor scufunda în valuri și își vor afla moartea. Tot așa și sufletul, căzând în involburarea valurilor vieții, de nu se va trezi din păcatul materiei ca să se cunoască pe sine că e dumnezeiesc și nemuritor și că numai pentru scurtă vreme a fost legat cu trupul cel muritor și plin de patimi, va fi atras de plăcerile trupești spre pierzare; și disprețuindu-se pe sine și îmbătându-se de neștiință, se va pierde și se va afla în afară de cei mântuiți. Căci trupul ne trage adeseori ca un râu spre plăcerile necuvenite. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- ✓ Cei ce și-au înnoroiat veșmântul, întinează și haina celor ce se apropie de ei. Așa și cei răi cu voia și nedrepti la purtare, petrecând cu cei simpli și vorbind cele ce nu se cuvin, le întinează sufletul prin auz. (*Antonie cel Mare*)²⁷
- ✓ Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi, care se ridică cu luptă, sunt cei încredințați cu poftele *lăcomiei pântecelui*, cei ce ne furișează în suflet *iubirea de argint* și cei ce ne momesc cu *slava de la oameni*. Toți ceilalți vin după aceștia să ia în primire pe cei răniți de ei. Căci este cu neputință să cadă cineva în mâinile duhului curviei, dacă n-a fost doborât întâi de lăcomia pântecelui. Precum nu poate tulbura mânia pe cel ce luptă pentru mâncăruri, sau bani, sau slavă. Și este cu neputință să scape de dracul întristării cel ce nu s-a lepădat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâi pui al diavolului, nu va scăpa cineva, dacă n-a smuls din sine iubirea de argint, rădăcina tuturor răutăților, dacă și sărăcia smerește pe om, după înțeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputință să cadă omul în puterea vreunui drac, dacă n-a fost rănit mai întâi de acele căpetenii ale lor. De aceea și diavolul aceste trei gânduri i le-a înfățișat Mântuitorului: întâi îndemnându-l să facă pietrele pâini, al doilea făgăduindu-i toată lumea dacă i se va închina, și al treilea spunându-i că va fi acoperit cu slavă dacă va asculta, întrucât nu va păți nimic dintr-o așa de mare cădere. Dar Domnul, dovedindu-se mai presus de acestea, i-a poruncit diavolului să meargă înapoia Lui. Prin acestea ne-a învățat că nu este cu putință să alunge cineva de la sine pe diavolul, dacă n-a disprețuit aceste trei gânduri. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Toate gândurile diavolești furișează în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându-și întipărirea în minte, o fac să poarte în ea formele acelor lucruri. Deci de la însuși lucrul care se deapănă în minte poți cunoaște care drac s-a apropiat de tine. De pildă, dacă în cugetul mea se înfățișează chipul omului care m-a păgubit, sau m-a necinstit, el dă pe față gândul ținerii de

mintea a răului, furișat în minte. Dacă iarăși se învârtiște în minte gândul la bani sau la slavă, dintr-acestea se va cunoaște duhul care ne necăjește. Asemenea și la alte gânduri, din lucru află pe dracul ce e de față și îți furișează năluciri. Cu aceasta nu zic că toate amintirile acestor fel de lucruri vin de la draci, deoarece și mintea însăși, stârnită de om, aduce închipuiri de lucruri și fapte; ci numai acelea dintre amintiri, care aprind mânia și pofta împotriva firii. Căci, prin tulburarea acestor puteri, mintea preacurvește în cuget și este războită, neputând primi arătarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dar strălucirea luminii dumnezeiești se arată puterii cugetătoare a sufletului în vremea rugăciunii, după înlăturarea gândurilor lucrurilor. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

^ Nu va putea să alunge de la sine amintirile pătimase, omul care n-a avut grijă de poftă și mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri și cu culcatul pe jos; iar pe cealaltă îmblânzind-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău și cu milostenii. Căci dintr-aceste două patimi se țeș mai toate gândurile dracilor, care duc mintea la primejdie și pierzanie. Dar este cu neputință să biruim patimile acestea, dacă nu disprețuim mâncărurile, banii și slava, ba încă și propriul nostru trup, pentru cei ce caută adeseori să-l ațâțe. Pildă fără zăbavă să luăm de la cei ce se primejduiesc pe mare, care sar și din corabie de furia vânturilor și a valurilor răsculate. Aici însă trebuie să fim cu luare aminte ca să nu sărim din corabie spre a fi văzuți de oameni. Căci vom pierde plata noastră și ne va lua în primire un alt naufragiu și mai cumplit, suflând împotriva-ne vântul dracului slavei deșarte. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

^ Dintre necurații draci, unii îl ispitesc ca om, iar alții îl tulbură pe om ca pe un dobitoac necuvântător. Cei dintâi apropiindu-se ne furișează gânduri de slavă deșartă, sau de mândrie, sau de pizmă, sau de învinuire, care nu se ating de nici unul din dobitoace. Cei de-al doilea însă, aprind în trup mânie și poftă de fire. Acestea le avem îndeobște cu dobitoacele, fiind ascunse însă sub firea cea cuvântătoare. De aceea zice Duhul Sfânt către cei ce cad în gânduri omenești: Eu am zis: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt, toți; iar voi ca niște oameni muriți și ca orișicare dintre căpetenii cădeți. Iar către cei stârniți dobitoacește zice: Nu fiți cum e calul sau catârul, la care nu este înțelepciune, ci trebuie să strângi cu zăbală și cu frâu fălcile lor, căci nu se apropie de tine. Dar sufletul care păcătuiește va muri. Și învederat este că oamenii, dacă mor ca oameni, se îngroapă de oameni, iar când sunt omorâți ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mâncați de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, alții se tăvălesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit să audă. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

^ De trei feluri sunt căpeteniile dracilor care se împotrivesc lucrării noastre. Lor le urmează toată tabăra celor de alt neam. Aceștia stau cei dintâi la război și cheamă sufletele la păcat prin gândurile cele necurate. Unii din ei aduc poftele lăcomiei pântecelui, alții strecoară în suflet iubirea de argint, și în sfârșit alții ne momesc cu slava de la oameni. Dacă râvnești așadar rugăciunea curată, păzește mânia; dacă iubești neprihănirea, stăpânește pântecelul, nu-i da pâine să se sature și necăjește-l cu apa. Priveghează în rugăciune și alungă de la tine amintirea răului. Cuvintele Duhului Sfânt să nu te părasească ci bate în porțile Scripturilor cu mâinile virtuților. Atunci îți va răsări nepătimirea inimii și vei vedea în rugăciune mintea în chipul stelei. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

^ Când dracul pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbutiște să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înainte și cele privitoare la Daniil, viața lui săracă și semințele, și amintește și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte aceștia de acela și să nu se rețină de la pâine, untdelemn și apă. Căci această

rânduială au cercat-o frații, găsind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre săturare și să o facă numai o dată pe zi. M-aș mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepățimirii. Iar nepățimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o și tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns. Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-și aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame și sete. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: L-am biruit!. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Gândurile necurate primesc multe materii pentru creșterea lor și se întind după multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea și nu se dau îndărăt să umble drumuri lungi pentru marea căldură a patimii. Dar cele ce sunt cât de cât curățite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreună cu lucrurile, pentru faptul că patima e slăbită. De aceea se mișcă mai degrabă împotriva firii și, după înțeleptul Solomon, hoinărind câtva vreme pe afară, aduc trestie la arderea nelegiuită a cărămizii, ca să se izbăvească asemenea unor capre din lanțuri și a unor păsări din curse. Căci e mai ușor a curăți un suflet necurat, decât a readuce din nou la sănătate pe unul curățit și iarăși rănit, dracul întristării neîngăduind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rugăciunii, idolul păcatului. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se răspândească acestea și să le aduc la urechile celor întinați. Căci, zice, și cel ce ajută pe uneltitor este vinovat după lege. Dar că din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii care grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am și căzut în puterea dracului ținerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustră Duhul Sfânt: Șezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală; și ai deschis ușa gândurilor care țin minte răul și ți-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ți pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e și potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubitorilor, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc viclesuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și Sfântul Pavel către Tit: Dovedește în învățătură cuvânt sănătos, nesticat și fără vină, pentru ca împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi. Iar fericitul David se roagă zicând: Mântuiește-mă pe mine de clevetirea oamenilor, numind și pe draci oameni pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evangheliile a numit pe cel ce seamănă în noi neghina păcatului om vrăjmaș. Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Mintea care hoinărește o statornicește citirea, privegherea și rugăciunea; pofta aprinsă o stinge foamea, osteneala și singurătatea; iar mânia o domolește desăvârșit cântarea de psalmi,

îndelunga răbdare și mila. (*Evagrie Ponticul*)27

- ✓ Ce vor dracii să lucreze în noi? *Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, ținerea minte a răului* și celelalte patimi, ca îngroșându-se mintea prin ele să nu se poată ruga cum trebuie. Căci stârnindu-se patimile părții neraționale nu o lasă să se miște cu bună judecată. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă că, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să ți se înfățișeze deodată înaintea vreun chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Când pizmașul diavol nu poate mișca memoria în vremea rugăciunii, atunci silește starea umorală a trupului să aducă vreo nălucire ciudată înaintea minții și să o facă pe aceasta să primească o anumită formă. Iar mintea, având obiceiul să petreacă în cugetări, ușor se încovoiaie. Și astfel cel ce silește spre cunoștința nematerială și fără formă e amăgit, apucând fum în loc de lumină. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Când, în sfârșit, mintea se roagă cu curăție și fără patimă, nu mai vin asupra ei dracii din partea stângă, ci din cea dreaptă. Căci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu și îi aduc înaintea vreo formă din cele plăcute simțirii, încât să-i pară că a ajuns desăvârșit la scopul rugăciunii. Iar aceasta a spus-o un bărbat cunoscător că se înfăptuiește prin patima slavei deșarte și prin dracul care s-a atins de creier. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voiește. În felul acesta este stârnită patima slavei deșarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu ușurătate, prin păreri proprii, despre cunoștința dumnezeiască ființială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupești și necurate, ci înfățișându-se zice-se cu curăție, socotește că nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnică. De aceea socotește arătare dumnezeiască lucrarea săvârșită în el de diavolul, care se folosește de multă pătrundere și, prin creier schimbă lumina împreună cu el și îi dă, precum am spus, forma care vrea. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Cu dreptate este să nu-ți rămână necunoscut nici vicleșugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înșiși. Și dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalți în chipuri îngerești și alungă pe cei dintâi, ca tu să fii înșelat de ei, părându-ți că sunt îngeri. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Uneori dracii îți strecoară și apoi te ațâță ca să te rogi, chipurile, împotriva lor, sau să le stai împotriva. Și atunci se depărtează de bunăvoie, ca să te înșeli, închipuindu-ți despre tine că ai început să birui gândurile și să înfricoșezi pe draci. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Dracii cei vicleni așteaptă noaptea ca să tulbure pe învățătorul duhovnicesc, prin ei înșiși; iar ziua, îl învăluiesc prin oameni în strâmtorări, defăimări și primejdii. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Pentru că și în lucrurile evlaviei este o rânduială și o înșiruire, ca și în oricare altul, și trebuie pornit și în această viețuire de la început. Cei ce trec cu vederea cele de la început și sunt atrași de lucrurile mai plăcute sunt făcuți de silă să țină seama de șirul rânduiei, așa cum Iacov, atras de frumusețea Rachelei, nu s-a uitat la slăbiciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtuți, ci a împlinit și săptămâna ei de ani. Cel ce vrea să țină seama de ordinea viețuirii trebuie așadar să nu meargă de la sfârșit spre început, ci să înainteze de la început spre desăvârșire. (*Nil Ascetul*)27
- ✓ Știind marele Iacob, că acestea, atunci când sunt cugetate și contemplate neîncetat, vatămă și mai mult cugetarea, întipărend chipurile cele mai limpezi și mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sicheem. Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde și le pierde pe acestea,

nu pentru o vreme scurtă, ci până în ziua de azi, adică pentru tot timpul, întrucât azi se prelungește cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de față. Iar Sichem însemnează luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre frații săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor. (*Nil Ascetul*)²⁷

✓ Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetul*)²⁷

✓ Căci când lărgim trebuința neapărată a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți, iar hainele felurindu-se spre moleșală și desfătare, pe urmă învinuiți de această deșertăciune, ca unii ce am urcat în deșert la consumuri desfătătoare o trebuință ce putea fi împlinită cu puține, făurim apărări ca pentru niște lucruri ce eram datori să le săvârșim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? Bine s-a spus apoi despre un astfel de suflet că șade, căci sufletul care s-a învățat în asemenea judecăți despre cele spuse, s-a lipit de lucrurile de aici, ca de niște idoli, și slujește de aici înainte obiceiului și nu mai slujește adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obișnuințe întinează firea lucrurilor, ca prin necurăția de fiecare lună. Iar prin ședere, Scriptura arată aici lenevirea de la cele bune și iubirea de plăceri. Lenevirea, când vorbește despre: Cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții, ferecați în sărăcie și fier. Căci atât întunericul, cât și lanțurile sunt piedică a lucrării. Iar iubirea de plăcere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt și grăiau întreolaltă: Ne-am adus aminte de când ședeam lângă căldările cu carne și mâncam carne până ne săturam. Cu adevărat lângă căldările cu carne șed cei ce-și aprind dorințele cu o căldură mustoasă și neconținută. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, cari, înălțându-se pe încetul, ca niște arbori, peste aceea care le-a născut, își împing răutățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâi lipsă de bani, pentru a-și sătura pofta care arde pururi și care totuși nu poate fi săturată niciodată. Iar față de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la țintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare. De fapt cel ce se târăște pe piept și pe pântece, când are mijloacele care îi împlinesc plăcerile se târăște pe pântece, iar când e lipsit de acestea se târăște pe piept, unde este mânia. Căci iubitorii de plăceri, când sunt lipsiți de ele, se înfurie și se amărăsc. (*Nil Ascetul*)²⁷

✓ Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrija uitarea; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos. (*Marcu Ascetul*)²⁷

✓ Vrăjmașul cunoaște dreptatea legii duhovnicești și de aceea caută numai să câștige consimțirea

cugetului. Căci așa fie că-l va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelilor pocăinței, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu necazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte și împotriva necazurilor, ca în viața aceasta să-i înmulțească durerile, iar la ieșirea sufletului să-l dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.²⁷

- ∨ Diavolul nu disprețuiește păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Pricina a tot păcatul este *slava deșartă și plăcerea*. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima. Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este că este *iubirea de argint*, dar și aceasta e vădit că se susține prin acelea. Minte devine oarbă prin aceste trei patimi: prin *iubirea de argint*, prin *slava deșartă* și prin *plăcere*. Câteștreile sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei, fiind iubite de *necumpătate* cu iubire de maică. *Cunoștința și credința*, tovarășele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea. *Mânia, furia, războaiele, uciderile* și tot pomelnicul relelor din pricina lor au prins atâta putere între oameni. *Iubirea de argint, slava deșartă și plăcerea* trebuie urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ De nu vrei să pătimești răul să nu vrei nici să-l faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. Căci ce seamănă fiecare, aceea va și secera. Semănând de bună voie cele rele și secerându-le fără de voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu. Dar fiindcă s-a rânduie o vreme oarecare între semănat și seceriș, nu credem în răsplătă. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ E mai rău cel ce săvârșește răul într-ascuns decât cei ce săvârșesc nedreptate pe față. Pentru aceasta, acela se va și munci mai rău. Cel ce împletește viclenii și face răul într-ascuns este, după Scriptură, șarpe ce șade în cale în cale și mușcă copita calului. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Nu zi: Nu vreau și vine, căci cu siguranță dacă nu iubești lucrul însuși, iubești pricinile lui. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Obișnuința, care o ia înaintea voii și a cunoștinței, este amintirea fără de voie a păcatelor de mainainte. La cel ce se nevoiește, ea e împiedicată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Cel ce caută lauda e supus patimii și cel ce se plânge de necaz iubește plăcerea. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aici plânge și se tânguiește pentru păcate, aici se luptă cu aproapele și i se împotrivesc apărându-și plăcerile. *(Marcu Ascetul)*²⁷
- ∨ Dacă cineva se nimerește între oamenii care grăiesc deșertăciuni, să se socotească pe sine însuși vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche. *(Marcu Ascetul)*²⁷

- ∨ Ia-ți gândul de la orice lăcomie și atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri și cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaștem materia, care mocnește înăuntru. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Când mintea iese din grijile trupești, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmașilor. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: nu mă va birui pe mine. Căci întrucât ai fost prins, ai și fost biruit. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Precum sunt șerpi ce se întâlnesc în păduri și alții care umblă prin case, așa sunt patimi ce se închipuiesc de către cuget, și altele care se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într-altele. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Idolii conștienți (chipurile) din fața minții sunt mai răi și mai puternici. Dar cei gândiți sunt pricinuatorii și premergătorii celorlalți. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Este un păcat care stăpânește inima din pricina obișnuinței îndelungate; și este un alt păcat care ne războiește cugetarea prin lucrurile de fiecare zi. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare, nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Când inima e mișcată de vreo plăcere de la locul ostenelilor de bunăvoie devine anevoie de reținut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogolește la vale. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta aduce durere trupului și întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit și în sufletul sfințit. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Părerea de sine și îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint și slava deșartă sunt pricini ale neîndurării și ale fățarniciei. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Când diavolul vede că mintea s-a rugat din inimă, aduce ispite mari și răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuți mici prin ispite mari. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Ceea ce e casa văzută pentru aerul obișnuit, aceea este mintea rațională pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoți mai mult materia afară, cu atât mai mult năvălește acela înăuntru; și cu cât o mâni pe aceasta, mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela. Materia casei sunt vasele și mâncările; iar materia minții slava deșartă și plăcerea. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă i te împotrivești fără acestea, vine asupra-ți și mai năvalnic. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Cel ce urăște patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Când vrăjmașul are în stăpânire multe zapisuri de ale păcatelor uitate, îl silește pe datornic să le săvârșească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean meșteșug de legea păcatului. (*Marcu Ascetul*)27
- ∨ Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos. (*Marcu Ascetul*)27

- v Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății, vă înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim. *(Marcu Ascetul)*27
- v Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință. *(Marcu Ascetul)*27
- v Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci ațâțarea se mișcă fără odihnă în mădularele sale. *(Marcu Ascetul)*27
- v Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi răpește trofee cunoștinței, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul. *(Marcu Ascetul)*27
- v Tot cuvântul lui Hristos descoperă mila și dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrești, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm și noi de seamă de ascultăm cu plăcere de El. Căci chiar El a zis: Cel ce mă iubește pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi arăta lui. Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia ființă din înfrânarea de la cele materiale și din liniștirea gândurilor. Domnul, știind aceasta, ne poruncește zicând: Să nu vă îngrijiți de ziua de mâine. Și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s-a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele? Căci păcatul e un întuneric și o ceață a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naște așa că diavolul ispitește pe om printr-o momeală care nu-l forțează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei deșarte. Căci deși prin judecată nu voiește, dar cu lucrarea se îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-și vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curățească? Și cel ce nu s-a curățit, cum va afla locul ființei curate? Iar de nu-l va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a lui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul proorocesc, evanghelicesc și apostolesc? Trebuie, așadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, să căutăm casa aceasta și să stăruim a bate la ușa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul și să nu ne spună ca unora, care n-am avut grijă: Nu vă știu pe voi de unde sunteți. Ba suntem datori nu numai să cerem și să luăm, ci să și păstrăm ceea ce ni s-a dat. Căci sunt unii care și după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunoștința simplă, sau chiar și o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai-nainte o au și cei mai tineri și mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n-o au decât cei evlavioși și mult încercați dintre bătrâni, care, pierzând-o adeseori din neatenție, au căutat-o iarăși cu ostenele de bună voie și au aflat-o. Să nu încetăm să facem și noi la fel, până când o vom dobândi într-o astfel de măsură, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia. De aceea, câți încă n-am împlinit poruncile libertății încă n-am ajuns la Ierusalimul cel liber (căci Ierusalimul de sus este liber și el e maica noastră, care ne reunește prin baia nașterii celei de-a doua), ci suntem încă pe drumul lui Cain și rătăcim, umblând razna. Căci cel se ceartă întru neștiință și se împotrivesc adevărului arată că nu merge pe drumul drept, ci s-a abătut de la drum. De aceea fericitul Pavel, văzându-ne că suntem zăbavnici în urcușul spre desăvârșire, zice: Așa să alergați ca să o luați. Iar dacă n-am ajuns încă la cetate, când vom vedea templul și când vom intra în el, ca să ne învrednicim să aducem jertfă la altar? Dar ce poftesc despre credință, despre templu și despre altar, când n-am lăsat în urmă nici măcar fiarele din trestie, pe care Proorocul roagă pe Dumnezeu să le certe, ca să nu-i răpească animalele cele dintâi născute care au fost rânduite să fie aduse ca jertfă de Iudeul cel din ascuns. Căci în această parte ne aflăm dacă, după tine, Iudeul din ascuns există, potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul încă

n-a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n-a fost încă pregătit de El. Pentru că aceasta o susține fățiș cel ce zice că șterge păcatul lui Adam prin nevoie și nu prin harul lui Dumnezeu. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare. Căci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat de la calea poruncilor, adică de la răbdarea necazurilor. Sărind din calea cea dreaptă, ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de grabă pe alții, decât pe stăpânul lor. Abia puține din ele umblă pe calea cea dreaptă și aceasta fiindcă sunt păzite de rugăciune, legate de nădejde și îmboldite de încercări. Și numai acestea ajung la cetate și la templu, unde sunt aduse jertfă. Cetatea este dreapta socoteală întru Hristos, care e plină de lumină. Când aceasta chivernisește cu evlavie și după lege lucrurile, viețuiește în pace și dreptate. Dar când greșește, se predă dușmanilor spre dărâmare. Iar templul este locașul sfânt al sufletului și al trupului, care e zidit de Dumnezeu, în sfârșit altarul este masa nădejzii așezată în acest templu. Pe ea se aduce de către minte și se jertfește gândul întâi născut al fiecărei întâmplări, ca un animal întâi născut adus ca jertfă de ispășire pentru cel ce-l aduce, dacă îl aduce neîntinat. Dar și acest templu are un loc în partea dinăuntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca înaintemergător, locuind de la Botez în noi, afară numai dacă nu suntem creștini netrebniți. Acest loc este încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii, încăperea care dacă nu se deschide, prin Dumnezeu și prin nădejdea rațională și înțelegătoare, nu putem, cunoaște în chip sigur pe Cel ce locuiește în ea și nu putem ști de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. Căci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot așa se întâmplă și acum. Deschizându-se inima credincioasă prin nădejdea mai sus pomenită, Arhiereul ceresc primește gândurile întâi născute ale minții și le mistuie în focul dumnezeiesc, de care a spus: Foc am venit să arunc în lume și cât aș vrea să fie încă de pe acum aprins! Iar gânduri întâi născute a numit pe cele care nu apar într-a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndată de la prima aruncare și răsărare în inimă, lui Hristos. Căci cele ce i se aduc din vălmășagul cugetării le-a numit Scriptura șchioape, oarbe și pocite, și de aceea ele nu sunt primite ca zeciuieli de către Arhiereul ceresc și Stăpânul Hristos. Odată ce te-ai îmbrăcat în Hristos prin Botez, ai putere și arme să le surpi. Iar armele ostășiei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să dărâme întăriturile; noi surpăm gândurile minții și orice înălțare care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu. Dar dacă, având putere împotriva lor, nu le alungi de la primul lor atac, e vădit că iubești plăcerea din pricina necredinței și consimți cu ele, și atunci tu ești pricina acestei lucrări a lor, nu Adam. Cum poate iubi plăcerea din pricina necredinței, sau cum poate consimți cu gândurile cel ce s-a închis în chilie și postește în fiecare zi, cel ce petrece în înfrânare, în sărăcie, în înstrăinare de toate, în rugăciune și în purtarea altor multe supărări (necazuri) de felul acesta? Bine ai zis că cel ce va face unele ca acestea suportă multe supărări. Căci dacă am împlini fără supărare și cu bucurie virtuțile mai sus pomenite, nu am iubi plăcerea cu mintea. Dar, fiindcă ne lăsăm pătrunși de supărare, e cu neputință ca, simțind durerea ostanelilor trupești, să nu stăm de vorbă cu gândurile care răsar ca niște momeli și să nu ne mângâiem cu ele amărăciunea de pe urma ostanelilor. Dacă n-am căuta asemenea mângâieri am dovedi că nu suntem supărați de osteneți. Iar aceasta ni se întâmplă deoarece nu primim aceste osteneți de dorul bunurilor viitoare, ci de frica ispitelor ce vin în viața de aici asupra noastră. Din pricina aceasta socotim în chip greșit că numai fapta rea este păcatul nostru, pe când gândul dinainte de ea zicem că e o lucrare străină. Dar e cu neputință să alunge lucrarea gândului aceia care socotesc că nu e a lor, ci că e străină. Există desigur și fără consimțământul nostru câte un gând neplăcut și urât care, pătrunzând pe furiș, răpește cu sila mintea la sine. Totuși, să știi sigur că și acesta își are pricinile în noi. Căci sau ne-am predat după Botez vreunui gând rău, ajungând până la fapta, și de aceea ne-am făcut vinovați chiar fără să ni se pară, sau ținem în noi de bunăvoie niscai seminte ale răutății, și de aceea se

întărește cel rău. Și acela, stăpânindu-ne prin semințe, nu pleacă până ce nu le aruncăm pe acestea. Iar dacă ne stăpânește prin fapta noastră rea, va fi fugărit de abia atunci când vom aduce lui Dumnezeu ostenele vrednice de El. De aceea eu nici acest păcat nu-l numesc păcat al lui Adam, ci mai degrabă al celui ce a făcut răul și are semințele. Chiar dacă în amândouă aceste cazuri pricina este un gând care a pătruns ca un hoț căci amândouă le premerg gândurile eu îți voi spune că pricina adevărată este cel ce avea putere să-l facă curat de la prima răsărire și nu l-a curățit, ci a stat de vorbă cu el până a ajuns la faptă. Dacă totuși poți face aceasta după faptă, trebuie să înțelegi că și înainte de faptă îți ajuta Dumnezeu dacă voiai. Și când vezi că ți-a venit ajutorul prin inimă, înțelege că nu ți-a venit harul de afară printr-o mutare din altă parte, ci că harul, dat ție prin Botez în chip ascuns, a lucrat acum așa de tare, încât ai urât gândul și l-ai alungat. De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice silă, n-a împiedicat aruncarea gândurilor în inimă. Aceasta, pentru ca unele din ele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să și rămână; și astfel să se arate și harul lui Dumnezeu și voia omului, ce anume iubește: ostenele din pricina harului, sau gândurile din pricina plăcerii. Și să nu ne mirăm că suntem luați în stăpânire cu sila numai de cele pe care le iubim, deoarece este între ele o înrudire păcătoasă, cum este și între poftă, ca și între diferitele noastre poftă între ele, astfel încât fiecare poftă predă gândul, care a prins-o pe ea, după ce a zăbovit mai mult, poftă apropiată, sau acel gând este atras de poftă a doua fără să vrem, împins fiind cu sila și de obișnuința cu cea dintâi. Căci cine, plin fiind de slavă deșartă, va putea fugi de mândrie? Sau, desfătându-se cu hrană îmbelșugată, nu va fi luat în stăpânire de curvie? Sau cine, dându-se pradă zgârceniei, nu va fi înăbușit de lipsa de milă? Și cum, cei lipsiți de toate astea, nu se vor întărâta fără voie și nu vor împroșca cu furie? De aceea trebuie să înțelegem că din pricina noastră suntem luați în stăpânire de păcat, dar după Duhul suntem sloboziți de robia cu sila. Căci legea Duhului vieții, zice, m-a slobozit pe mine de legea păcatului și a morții. Deci atârnă de noi, care am auzit și am aflat poruncile Duhului, ca să umblăm sau după trup, sau după duh. De aceea noi, care am fost amăgiți așa de mult, suntem datori să urâm de aici înainte lauda oamenilor și odihna trupului, prin care odrăslesc gândurile rele chiar dacă nu vrem noi; și să spunem din inimă Domnului cuvântul Proorocului: Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce te urăsc pe Tine, și nu m-am topit împotriva dușmanilor Tăi? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei, și dușmani mi s-au făcut mie. Și cu adevărat dușmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului acestea ne amăgesc prin patimi și ne închid calea spre mântuire. Deci să urâm slava deșartă și să credem Lui în privința tuturor, împlântând în El, ca în pământ, orice gând al inimii și al nădejzii fără imagini. Căci făcând așa, precum la începutul credinței venite prin Botez, Trupul lui Hristos s-a făcut mâncare credinciosului, tot așa cum mintea, devenită tare în credință și curată, prin lepădarea gândurilor și prin nădejdea înțelegătoare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentru că El a zis: Mâncarea mea este să fac voia Tatălui meu. Iar aceasta este ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului, după cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adevărul cuprins în credința înțelegătoare, împreună cu nădejdea, credință care nu mai e din auz, ci din lucrarea Preasfântului Duh și despre care spune Scriptura că e adevărarea lucrurilor nădăjduite; căci este o credință din auz și credința aceasta care e adevărarea lucrurilor nădăjduite. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s-a dăruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării nu săvârșește lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă maică și începătură a oricărui păcat. Deci fie că vrem să ne desăvârșim repede, fie încet, suntem datori să credem în chip desăvârșit lui Hristos și să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat de la El puterea unei astfel de

lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una și pe fiecare în parte, ci îmbrățișând deodată pe cele singulare și astfel împlinindu-le pe toate în același timp. Căci sunt porunci mai generale, care cuprind în ele o mare mulțime din celelalte. Prin urmare n-avem altă bucurie decât să purtăm această luptă împotriva necredinței noastre și să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin care ni se descoperă în chip limpede harul dat nouă. De acest lucru se roagă și Sfântul Pavel să avem parte, zicând: Pentru aceasta îmi plac genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea vouă Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul său în omul dinăuntru și ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea și simțirea în inimile voastre prin credință. Drept aceea, o, omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea și te pregătește ca să primești arătarea celui ce locuiește întru tine. Și astfel ți se va arăta ție Domnul, potrivit făgăduinței, în chip duhovnicesc, precum însuși știe: Iar Domnul este Duhul; și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate. Atunci vei înțelege ceea ce s-a spus că: Împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este. Dar mai trebuie știut și aceea că poruncile parțiale, fiind din numărul celor parțiale, se întregesc prin acelea care se numesc și singulare. Și cei ce au împlinit poruncile parțial, pe măsura aceasta vor intra în Împărăție. Dar cei ce voiesc să ajungă la desăvârșire sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar cea care le cuprinde pe toate este lepădarea sufletului propriu, care e moartea. Și precum până când cineva mai trăiește în trup e în lipsă cu împlinirea acesteia, tot așa până la ieșirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului, pentru lipsa mai sus pomenită. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu de la sine, ci din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune. Iar prin vistierie înțelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincioșilor. Căci asemenea este Împărăția Cerurilor unei comori ascunse în țarină, pe care aflând-o omul a ascuns-o și ducându-se a vândut toate și a cumpărat țarina aceea. Acest cuvânt tâlcuiește foarte potrivit cele spuse. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toată lucrurile lumii și stăruie numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea și privind țintă la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevoințe; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afară astfel, decât prin Hristos. Căci El este cel ce lucrează în voi și să voiți și să lucrați după bunăvoință. Adăugând Apostolul după bunăvoință, a arătat că a binevoi să lucrăm virtuțile atârână de noi. Dar și cuvintele Domnului: Fără de Mine nu puteți face nimic, sau: Nu voi m-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi, au același înțeles. Poate așa trebuie înțeles și versetul: Toate printr-însul s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din tot ce s-au făcut, dacă în toate se cuprind și faptele noastre; la fel cuvintele: Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine. De aceea și Proorocul n-a zis: Din Ierusalim îți vor aduce ție împărății daruri în templul Tău (cum se cuvenea și cum se făcea), ci: Din templul Tău îți vor aduce ție împărății daruri în Ierusalim. Aceasta pentru că mintea, care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnuri bune și frumoase de la Hristos, care locuiește acolo, și le duce până la viețuirea virtuoasă, pe care Proorocul a numit-o Ierusalim; și apoi iarăși le aduce prin intențiunea cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte. *Cum zice Scriptura că Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis că este în inimă?* Nu numai Ierusalimul, ci și celelalte bunuri câte vor avea să le primească dreptii la înviere știm că sunt sus. Dar arvunile și pârga lor lucrează duhovnicește în inimile celor cu credință tare încă de pe acum. Aceasta pentru ca, dobândind siguranța despre cele viitoare, să disprețuim toate cele de aici și să iubim pe Dumnezeu până la moarte. De aceea n-a zis: Aveți să vă apropiați, ci: V-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc. Căci capabili de ele ne-am făcut încă de la Botez. Dar numai cei tari în credință se învrednicesc să ajungă la ele, cei care mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adică se ridică mai presus de toată preocuparea vieții de aici și nu mai cugetă la nimic altceva decât la un singur lucru: să ajungă la dragostea desăvârșită a lui Hristos, care este deschizătura cea mai dinăuntru a inimii, unde a

intrat ca înaintemergător Iisus. Aceasta a căutat-o mai presus de toate și Sfântul Pavel. De aceea a zis: Alerg după ea, doar voi prinde-o, întrucât prins am fost și eu de Hristos. (Adică mă străduiesc să-L iubesc, întrucât și eu am fost iubit). Iar după ce a prins această iubire, n-a mai vrut să se gândească la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creațiunii, ci a lepădat aproape orice gând nemairăbdând nici măcar o clipă să fie lipsit de lucrarea Duhului. Deci arătând toate câte le-a disprețuit pentru această dragoste duhovnicească, zice: Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtoarea, ori prigoana, ori foamea, ori foametea, ori golăteala, ori primejdia, ori sabia?, ca să continue mai încolo: Sunt încredințat că nici moartea, nici viața și nici una din cele ce urmează; și iarăși: Nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru. Aceasta pentru că n-a primit să se gândească la nici una dintre acestea, ci numai cum să stăruie în aceea. Dar fiindcă voi socotiți că gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odată că sunt păcatul lui Adam, altădată că sunt însuși Satana și iarăși altădată că sunt momeala aruncată de Satana, noi vom spune că altceva este păcatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei și altceva gândurile noastre rele, chiar dacă își au punctul de plecare în momeală. Satana este însuși ipostasul diavolului, care a încercat să-l ispitească chiar și pe Domnul. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om. Momeala aruncată de Satana, este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu ne îngrijim de nimic, ci să păzim cu toată străjuirea inima noastră și să căutăm Împărăția Cerurilor, aflătoare înlăuntrul nostru, îndată ce se depărtează mintea de inimă și de căutarea amintită, dă loc momelii diavolului și se face în stare să primească șoapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea să stârneasce gândurile noastre cu forța, pentru că dacă ar fi așa nu ne-ar cruța și ne-ar aduce cu sila orice gând și nu ne-ar îngădui să cugetăm la nimic bun. El are numai puterea să ne arate în forma exclusivă a unui gând la prima lui răsărire înțelesuri păcătoase, spre a ispiti lăuntru nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întrucât aceasta se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-l iubim, ne mișcăm îndată gândurile spre lucrul arătat și cugetarea noastră începe să se ocupe în chip pătimăș cu el; dacă însă îl urâm, nu putem zăbovi, ci urâm și momeala însăși. Iar dacă momeala stăruie chiar când e urâtă (căci se întâmplă și acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru că s-a întărit printr-o veche obișnuință. De aceea rămâne neclintită pe loc, ca gând simplu, fiind împiedicată de neplăcerea inimii să progreseze la o cugetare dezvoltată și la patimă. Căci arătarea aceasta izolată, fiind urâtă de cel ce e atent la sine însuși, nu are puterea să tragă cu sila mintea în vâlmășagul pătimăș de gânduri, decât numai prin împătımirea inimii după plăceri. Așadar de vom lepăda cu totul împătımirea după plăceri, nu vom mai putea fi vătămați nici de apariția gândului simplu al vechilor obișnuințe, iar conștiința nu va mai avea îndoieli în ce privește siguranța celor viitoare. Căci cunoscând mintea împotrivirea trândavă a acestei obișnuințe și mărturisind lui Dumnezeu vechea pricină, îndată e înlăturată și această ispită. Și iarăși va avea mintea putere să vegheze asupra inimii și să o păzească cu toată străjuirea, încercând să pătrundă în cele mai dinăuntru și mai netulburate cămări ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, care împing cu sila și sufletul și trupul în prăpăstiile voluptății și le aruncă în fântânile de smoală de asemenea nici vreo cale largă și încăpătoare, pardosită cu cuvinte și cu chipuri de-ale înțelepciunii lumesti, care să vrăjească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Cămarile acestea care sunt cele mai de dinlăuntru sufletului și casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt raționale fie că sunt neraționale, fără numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea și dragostea. Deci cel ce este iubitor de adevăr și primește osteneala inimii poate să nu fie atras în afară nici de obișnuințele vechi în felul în care am arătat, ci să vegheze asupra inimii și să străbată tot mai înăuntru și să se apropie numai de

Dumnezeu, fără să se scârbească de ostenele atenției și ale stăruinței. Căci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrăștierea gândului și la plăcerile trupesti, având să stea mereu închis între anumite hotare (să se circumscrie), nu numai în cele din afară, ci și în cele dinăuntru. Mai ales că acele împrăștieri și plăceri adeseori abat și cugetul și fapta. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stăruiește, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârână de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepădat-o cu totul. *Să zicem că Adam a săvârșit greșeala prin voință și pentru aceasta, fiind de aceeași natură cu el, și noi cădem prin voință. Dar atunci n-a avut el și momeala tot prin voință?* E sigur că momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici păcat, nici dreptate, ci dovada libertății voii. De aceea s-a și îngăduit să se arunce momeala în noi, ca pe cei ce înclină spre împlinirea poruncii să-i încununeze ca pe unii ca sunt credincioși, iar pe cei ce înclină spre plăcere să-i osândească ca pe unii ce sunt necredincioși. Dar și aceasta trebuie să o știm că nu suntem judecați îndată după fiecare hotărâre, ca cercați sau netrebniți, ci după ce vom fi fost probați toată viața noastră pământească, prin momeli, arătându-se aici biruitori, aici biruiți, aici căzând, aici ridicându-ne, aici rătăcind, aici umblând bine. Abia atunci, în ziua ieșirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecați potriviți cu ele. Prin urmare momeala nu este păcat. Să nu fie! Căci deși ea arată în chip necesar lucrurile în forma simplă a unui gând, dar noi am, primit în Domnul puterea lucrării duhovnicești și stă în puterea noastră să le judecăm de la prima răsărire de cuget, spre a ști dacă e vorba de ceva vătămător sau de ceva folositor, și astfel să lepădăm sau să primim gândurile care vin; deci aceasta nu se înmulțesc din necesitate, ci din buna plăcere. Ar trebui ca noi, care suntem raționali, să știm ce auzim. Dar fiindcă sufletul, întunecat de iubire de plăcere și de slava deșartă, a căzut în adâncul neștiinței, nu mai aude nici porunca Scripturii și nu mai ascultă nici de rânduiala firii, nici de povățuirea celor încercați, ci urmează numai socotinelor proprii. Căci cine crezând dumnezeieștii Scripturi și împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe măsură ce sporește în acestea, se depărtează gândurile și se încredințează că acelea nu ne stăpânesc prin puterea lor, ci prin puținătatea credinței și neîmplinirea poruncilor? Aceasta e cauza pentru care nu ne aflăm toți în aceeași stare și nu suntem purtați de aceleași cugetări: fiindcă pricinile gândurilor stau în voia noastră slobodă. Cine nu știe că ne îngrămădim patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul și cu cugetarea? Și cine nu știe că pe cei ce ne ajută la aceasta îi iubim ca pe niște binefăcători, iar pe cei ce ne împiedică îi ocolim ca pe niște dușmani? Dar dacă iubim patimile amintite așa de mult încât le și apărăm pe față, cum vom urî momeala lor în forma de gând simplu și prim? Iar dacă a fost primită prima răsărire de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârănătoare de ea? Cunoaște deci, o omule, că Domnul privește la inimile tuturor și celor ce urăsc prima răsărire de gând rău îndată le vine în ajutor (le face dreptate), precum a făgăduit, și nu lasă roiul vâlmășagului de gânduri să năvălească și să întineze mintea și cunoștința lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credință și nădejde, ci se lipesc cu dulceață de ele pe motivul că vor să le cunoască bine și să le probeze, îi lasă, ca pe unii ce sunt lipsiți de credință și vreau să se ajutoreze singuri, să fie izbiți și de gândurile ce urmează, pe care de aceea nu le surpră fiindcă vede că momeala lor este iubită de aceia și nu este urâtă de la prima mijire. De ce a venit atunci Domnul în trup, dacă nu ca să moară pentru toți, potrivit Scripturilor, și să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul? Iar dacă socotești că moartea cea din Adam mai stăpânește până acum din altă pricină decât pentru necredința noastră, e vădit că bagatelizezi venirea lui Hristos și ții Botezul de nedesăvârșit, odată ce și cei botezați sunt ținuți încă sub moartea protopărintelui, fără o vină proprie. Dar atunci, o, omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos și nu mai porți nimic din cel vechi în chip necesar, decât ceea ce se naște din credința ta strictă și din neascultarea ta? Doar știm că Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne

curățește pe noi prin Botez, ne așează în raiul Bisericii, ne îngăduie să mâncăm din tot pomul din rai, adică să iubim pe tot cel botezat în Biserică și să-l răbdăm în înfrângerile ce le suferă și să nu-l urmărim pe fiecare în toate zigzagurile lui și pentru lucrurile care ni se par bune să-l iubim, iar pentru cele care ni se par rele să-l urâm. Căci aceasta înseamnă a mânca din pomul cunoștinței binelui și al răului, din care, gustând mintea, îndată se poticnește în propriile ei păcate și își descoperă, prin iscodirea răutăcioasă a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu știa, fiind acoperită de vălul înțelegerii și al milei. De aceea li s-a poruncit celor așezați în raiul Bisericii: Nu judecați, ca să nu fiți judecați, Iertați și vi se va ierta vouă. Pe scurt li s-a spus: Câte vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. Căci aceasta este legea și proorociei. Precum ai făcut îți va fi ție. Dar de câte ori n-am călcat aceste porunci! De câte ori n-am osândit pe aproapele fără milă! De câte ori nu l-am urât, sau nu l-am nedreptățit, fără să fim nedreptățiți! Iar dacă așa este, ce mai batjocorim pe Adam și-l mai învinuim și pentru rele străine? Căci dacă am căzut în aceeași moarte, am călcat și porunca cu voia, ca și acela. Așadar trei lucruri i s-au întâmplat lui Adam, și nu cum socotești tu. Acestea sunt: atacul (momeala) prin orânduire mai înaltă, călcarea poruncii prin necredință și moartea prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a călcării din necredință. Noi am moștenit numai moartea lui Adam, pentru motivul că nu puteam să ne facem din morți vii, până ce nu a venit Domnul și ne-a făcut pe toți vii. Iar prima înmugurire de gând o avem prin orânduire ca și acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea, după cum ne e voia. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă. Despre aceasta ne încredințează cei ce n-au păcătuit întru asemănarea greșelii lui Adam, cum zice Apostolul. Căci dacă aceia, fiind din Adam, au putut să nu păcătuiască întru asemănarea greșelii lui Adam, e vădit că și noi putem. De ce mai aducem atunci scuze pentru păcate și spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, că adică ar îngădui să fim războiți de rele străine? Suntem datori să știm exact că toată vina ce izvorăște din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimește de vreun păcat i se întâmplă aceasta pentru că a disprețuit prin necredința sa, sau prin iubirea de plăcere, desăvârșirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. Căci chiar dacă omul încă n-a cunoscut ce-a primit, fiind nedesăvârșit în credință și cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a dăruit desăvârșirea. Fiindcă zice: Tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor. Iar acest dar desăvârșit nu-l află cineva oricum, chiar dacă ar folosi toată istețimea lumească, ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în analogie cu ceea ce împlinesc din ele. Căci după cum e deosebită împlinirea lor, așa e deosebită și descoperirea darului. Deci nimeni să nu se bizuie în cuvinte și în forme, dacă nu are înțelegerea aceasta. Căci zice: Nu cel ce se laudă pe sine este cercat, ci cel pe care îl laudă Domnul. Dar chiar și acela care primește laude de la Domnul e dator să se folosească de cuget drept și să știe exact că oricât ar fi luptat cineva împotriva necredinței sale și oricât ar fi înaintat în credință și orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cunoștința simplă, ci prin lucrare, n-a aflat sau nu va putea afla nimic mai mult, decât ceea ce primise în chip tainic prin botez. Iar aceasta este Hristos. Pentru că zice: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Dar Hristos, fiind Dumnezeu desăvârșit, a dăruit celor ce s-au botezat harul desăvârșit al Duhului, care nu primește nici un adaos de la noi, ci ni se descoperă și ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința până când toți vom fi ajuns la bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos. Așadar orice i-am aduce Lui după ce-am fost născuți din nou a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s-a scris: Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine l-a dat Lui ceva mai înainte ca să i se întoarcă după aceea ca răsplată? Pentru că de la El și pentru El și întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin. Ele ne îndeamnă să-i răsplătim lui Dumnezeu cu purtările noastre bune și cu toată virtutea, întrucât ne fac să cugetăm pururi cu bună conștiință la cuvântul proorocesc: Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie? Să cugete deci sufletul la toate binefacerile de care i-a făcut parte iubitorul de oameni

Dumnezeu începând de la naștere; sau de câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut și în câte greșeli s-a rostogolit fără să fie predat, după dreptate, duhurilor care l-au amăgit ca să-l prindă și să-l ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare. Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vedere greșelile, l-a păstrat, așteptând întoarcerea lui; să cugete iarăși că, slujind de bună voie duhurilor rele prin patimi. El îl hrănea, acoperindu-l și ocrotindu-l în tot chipul, iar la urmă l-a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii și i-a pus în inimă dragostea de viață ascetică și l-a împuternicit să părăsească cu bucurie lumea și toată amăgirea plăcerilor trupești, împodobindu-l cu schima îngerească a rânduiei ascetice și pregătind lucrurile în așa fel, ca să fie primit cu ușurință de sfinții bărbați, în obștea frăției. Iar cugetând la acestea cu bună conștiință, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umple de nădejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fără ca el să fi făcut vreun bine mai înainte? Căci oricine va cugeta așa: Dacă fără să fi făcut eu nici un bine, ba chiar păcătuiind mult înaintea Lui și în necurățiile trupului și în alte multe răutăți, totuși nu mi-a făcut după păcatele mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele, ci mi-a rânduie atâtea daruri și haruri spre mântuire, dacă mă voi hotărî cu totul să-l slujesc de aici înainte numai Lui prin viețuire curată și prin împlinirea virtuților, de câte bunătăți și daruri duhovnicești nu mă va învrednici, întărindu-mă, îndreptându-mă și călăuzindu-mă spre tot lucrul bun? De aceea, cel ce se gândește totdeauna la aceasta și nu uită de binefacerile lui Dumnezeu se rușinează și se îndreaptă și se nevoiește spre toată virtutea bună și spre toată lucrarea dreptății, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu. Pânc când ne mai rezemăm încă pe dreptatea părută a omului din afară, în lipsa adevăratei cunoștințe, și ne amăgim pe noi înșine cu îndeletnicirile din afară, vrând să plăcem oamenilor și vrând slăvi, cinstiri și laude de la ei. Căci va veni desigur Cel ce descoperă cele ascunse ale întunericului și dă la iveală sfaturile inimilor. Judecătorul care nu greșește și care nu se lasă rușinat de bogat, nici nu se milostivește de sărac, care dă la o parte înfățișarea de din afară și scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au viețuit potrivit cu cunoștința, în fața îngerilor și înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie și au arătat numai oamenilor o părută bună viețuire și s-au bizuit pe aceasta în deșert, amăgindu-se nebunește pe ei înșiși, îi va da pe față înaintea Bisericii Sfinților și a toată oastea cerească, ca apoi să-i trimită rușinați cumplit în întunericul cel mai din afară, fecioarelor nebune, pentru că și acestea și-au păzit fecioria din afară a trupului, dat fiind că întru nimic n-au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte și untdelemn în candelile lor, adică au fost părtașe și de oarecare virtuți și isprăvi din afară și de oarecare dureri. De aceea candelile lor au și ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neștiinței și a trândăviei, n-au fost cu prevedere și n-au cunoscut cu de-amănuntul roiul patimilor ascunse înăuntru și puse în lucrare de duhurile rele. Din această pricină cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrăjmașe, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Și așa au fost amăgite într-ascuns și biruite de pizma cea a tot rea, de ciuda care urăște binele, ce vrajbă, de gâlceavă, de ură, de mânie, de amărăciune, de pomenirea răului, de fățarnicie, de furie, de mândrie, de slava deșartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvire, de pofta trupească ce trezește în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsa de temere, de lașitate, de întristare, de împotrivire, de moleșire, de somn, de înalta părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de lăudăroșenie, de nesățurate, de risipă, de zgârcenie, de deznădejdea care-i mai cumplită decât toate, și de celelalte mișcări subțiri ale păcatului. Ele socoteau că și lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptuiește cu puteri omenești și de aceea căutau să culeagă laude de la oameni. Din această pricină chiar dacă au fost părtașe de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava deșartă și plăcerea de la oameni. Împărtășindu-se și de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele și trupești. De aceea le-au făcut necurate și neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-te de bucuria Mirelui și fiind lăsate afară de nunta cerească.

Căci cel ce călătorește după socoteala sa, fără cunoștința evanghelică și fără călăuzirea cuiva, de multe se împiedică și cade în multe gropi și curse ale celui rău, mult rătăcește și prin multe primejdii trece și nu știe la ce țintă va ajunge. Pentru că sunt destui care au trecut prin multe osteneli și nevoițe și au răbdad pentru Dumnezeu rele pătimiri și scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor și n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au rămas deșarte și fără rost. (*Marcu Ascetul*)27

† Ținta cuvântului nostru este să atragă atenția asupra celor trei uriași puternici și tari ai celor de alt neam, pe care se reazemă toată puterea protivnică a lui Holofern cel spiritual. Dacă aceștia vor fi răpuși și uciși, toată puterea duhurilor necurate va slăbi cu ușurință, până se va topi cu totul. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: *neștiința*, maica tuturor relelor; *uitarea*, sora împreună lucrătoare și slujitoarea ei; și *nepăsarea trândavă*, care țese veșmântul și acoperământul norului negru așezat peste suflet și care le sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sădește în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat și statornic. Prin nepăsarea trândavă, prin uitare și prin neștiință se întăresc și se măresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajutându-se întreolaltă și neputând să ființeze fără să se susțină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmașului și căpeteniei puternice ale celui rău. Prin ele se întărește și pe ele se reazemă toată oastea duhurilor răutății, ca să-și poată duce la împlinire planurile. Fără ele nu se pot susține nici cele mai-nainte spuse. De vrei, așadar, să dobândești biruință împotriva patimilor mai-nainte pomenite și să pui pe fugă ușor mulțimea vrăjmașilor spirituali de alt neam, adună-le în tine însuși prin rugăciune și prin ajutorul lui Dumnezeu. Pătrunzând astfel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriași puternici ai diavolului, adică a *uitării*, *nepăsării trândave* și a *neștiinței* care sunt proptea dușmanilor spirituali de alt neam și pe sub care, furișându-se celelalte patimi ale răutății, lucrează, viețuiesc și prind putere în inimile celor iubitori de plăcere și în sufletele neînvățate. Și prin multa atenție și supraveghere a minții, folosindu-te și de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalți și socotite că nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricătioase decât celelalte. Iar prin armele dreptății, care sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, care-i pricina tuturor bunătăților, prin cunoștința luminată, prin care sufletul, priveghind, alungă de la sine întunericul neștiinței, și prin râvna cea bună, care îndrumă și zorește sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune și cerere, vitejește și bărbătește pe cei trei uriași mai sus pomeniți ai vrăjmașilor spirituali. Prin amintirea cea prea bună, cea după Dumnezeu, socotim totdeauna câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt de drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă, vei alunga de la tine uitarea atotpăcătoasă; prin cunoștința luminată și cerească vei nimici *neștiința* pierzătoare a întunericului; iar prin râvna atotvirtuoasă și prea bună, vei scoate afară *nepăsarea trândavă*, care lucrează în suflet păcatul necredinței în Dumnezeu, înrădăcinată acolo. De vei câștiga virtuți, nu prin simpla voință a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu și cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenție și rugăciune, vei putea să te izbăvești de cei trei uriași mai-nainte pomeniți ai celui viclean. Căci armonia cunoștinței adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu și cu râvna cea bună, când va fi silită să stăruie în suflet, prin harul lucrător și va fi păzită cu grijă, va șterge din el urmele uitării, ale neștiinței și ale nepăsării trândave și le va reduce la nemiință, iar pe urmă va împărăți în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos. (*Marcu Ascetul*)27

† Mângâierea cea bună vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o arătare în somn a vreunui bun viitor; însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de dragostea Lui. Iar mângâierea amăgitoare vine, cum am spus, totdeauna când cel ce se nevoiește e furat de o toropeală ușoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a lui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, îndeamnă în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-se de multă bucurie. Cea de a doua, obișnuind să învăluie sufletul într-o

adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupului simțirea minții sănătoase, care păstrează pomenirea lui Dumnezeu. Deci dacă mintea se va afla, cum am spus, stăruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la părere a vrăjmașului și se va porni cu bucurie la războiul împotriva lui, având la îndemână ca armă, pe lângă har, experiența dobândită. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare neșovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmașul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea lăudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulceața aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Sufletul nu va dori să se despartă de trup până nu-și va pierde orice plăcere pentru lumea de aici. Căci toate simțurile trupului se împotrivesc credinței, fiindcă ele sunt numai pentru lucrurile de acum, iar aceea vestește măreția bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoiește să nu se gândească niciodată la pomi cu ramuri bogate și umbroase, la izvoare cu ape curgătoare, la grădini felurite și înflorite, la case împodobite și la petreceri cu rudeniile; de asemenea să nu-și amintească de ospețele care s-ar întâmpla la praznice, ci să se folosească numai de cele strict trebuincioase cu toată mulțumirea, iar încolo să socotească viața ca pe o cale străină, pustie de orice plăcere trupească. Căci numai strâmtorând astfel cugetarea noastră, o vom îndrepta întregă pe urmele vieții veșnice. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până ce n-a privit la pomul oprit cu plăcere își amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeiești, nedându-și seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere și s-a atins de el cu multă poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și astfel toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșeala ei și greșeala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururi în adâncul inimii noastre cu necontenita pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viață înșelătoare, ca niște lipsiți de vedere. Căci e propriu înțelepciunii duhovnicești să păzească pururi neînariplat dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă și mult încercatul Iov, ricând: Inima mea nu s-a luat după ochii mei. Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrânări. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

- ˘ Însuși cuvântul cunoștinței ne învață că multe patimi suferă la început sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia și ura. Iar aceasta o pătimește nu atât pentru dracii care le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaintării sale. Pentru că până ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar dacă vede că ceea ce e drept e călcat în picioare de unii sau de alții, rămâne nemișcat și netulburat, căci îngrijindu-se de poftele sale, nu-l interesează ceea ce e drept în ochii lui Dumnezeu. Dar când începe să se ridice deasupra patimilor, disprețul lucrurilor de aici și dragostea lui Dumnezeu nu-l mai lasă să sufere a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie și se turbură împotriva făcătorilor de rele, până ce nu vede pe batjocoritorii dreptății că se fac apărătorii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrepti îi urăște, iar pe cei drepti îi iubește peste măsură. Căci ochiul sufletului nu mai poate fi înșelat când acoperământul lui, adică trupul, a devenit prin înfrânare o țesătură foarte subțire. Totuși este cu mult mai bun lucru a plânge nesimțirea celor nedrepti, decât a-i urî. Căci deși aceia sunt vrednici de ură, dar rațiunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu să fie tulburat de ură. Fiindcă până ce se află ura în suflet, nu lucrează în el cunoștința. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷
- ˘ Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte. Pentru că toată slava fiicei împăratului, zice, e dinăuntru, nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuși simțim oarecum izvorând dragostea dumnezeiască, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se mută și se încuibază în simțurile trupului, lucrând prin natura ușor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururi, cum zice dumnezeiescul Apostol, de legea Duhului, iar simțurile trupului sunt atrase de lunecușul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simțirea minții, învelește trupul celor ce sporesc în cunoștință cu bucurie negrăită, iar dracii, lucrând prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigașii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne află umblând fără grijă și cu nepăsare pe calea credinței. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷
- ˘ Cuvântul cunoștinței ne învață că sunt două feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai subțiri, iar altele mai materiale. Cele mai subțiri războiesc sufletul. Celelalte obișnuiesc să ducă trupul în robie prin anumite îmboldiri stăruitoare. De aceea dracii care războiesc sufletul și cei care războiesc trupul își sunt mereu potrivnici, cu toate că au același scop de-a vătăma pe oameni. Când deci harul nu locuiește în om, aceștia foiesc ca niște șerpi în adâncurile inimii, neîngăduind cătuși de puțin sufletului să caute spre dorința binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se strecoară ca niște nouri întunecoși prin părțile inimii, spre patimile păcatului, sau iau chipul feluritelor împrăștieri ca, furând mintea de la pomenirea lui Dumnezeu, să o desfacă de convorbirea cu harul. Când deci dracii, care supără sufletul nostru, ne aprind spre patimile sufletești și mai ales spre înalta părere de sine, care este maica tuturor relelor, să ne gândim la moartea trupului nostru și vom rușina umflarea iubirii de slavă. Dar același lucru trebuie să-l facem și când dracii, care ne războiesc trupul, ne împing inima să se aprindă spre pofte de rușine. Căci singur acest gând, însoțit cu pomenirea de Dumnezeu, poate opri feluritele lucrări ale duhurilor rele. Dar dacă dracii, care războiesc sufletul, vor să se folosească și de acest gând, punându-ne în minte nimicnicia nemărginită a firii omenești, ca neavând nici un preț din pricina trupului (căci aceasta iubesc să o facă, dar vrea cineva să-l chinuiască cu acest gând), să ne amintim de cinstea și de slava Împărăției Cerești, netrecând cu vederea nici amărăciunea și întunecimea osândeii veșnice, ca printr-una să ne mângâiem tristețea, iar prin cealaltă să întristăm ușurătatea inimii noastre. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷
- ˘ Deci Satana, fiindcă nu se poate încuibă în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai-nainte, dată fiind

prezența harului, călărește pe mustul cărnii, ca unul ce a cuibărit în trup, ca prin firea ușor de mânuit a acestuia să amăgească sufletul. De aceea trebuie să uscăm trupul cu măsură, ca nu cumva prin mustul lui să se rostogolească mintea pe lunecușul plăcerilor. Deci se cuvine ca din însuși cuvântul Apostolului să ne încredințăm că mintea celor ce se nevoiesc stă sub lucrarea luminii dumnezeiești; de aceea și slujește legii dumnezeiești și se veselește cu ea. Iar trupul primește cu plăcere, pentru firea lui ușor de mânuit, duhurile rele; de aceea și alege să slujească răutăților. De aici se vede și mai mult că mintea nu este un sălaș comun al lui Dumnezeu și al diavolului. Căci cum ar zice atunci Pavel: Slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului? De aici iarăși se vede că mintea mea stă întru toată libertatea în luptă cu dracii, slujind cu bucurie bunătații harului, iar trupul primește aburul dulce al plăcerilor neraționale, pentru faptul că îngăduie, cum am zis, duhurilor rele să stea cuibărite în el. Căci știi, zice, că nu locuiește în mine, adică în trupul meu, binele. E vorba de cei ce se împotrivesc păcatului, dar se află pe la mijlocul nevoițelor. Căci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se războiesc dracii, iar trupul încearcă să-l povârneasă spre lunecușul plăcerilor prin îmboldiri stăruitoare. Căci li se îngăduie, după o dreaptă judecată, să petreacă în adâncurile trupului, chiar și ale celor ce luptă întins împotriva păcatului, pentru faptul că voia slobodă a cugetului omenesc este pururi sub cercare. Iar dacă cineva poate să moară prin ostenele încă pe când trăiește, ajunge în întregime locașul Duhului Sfânt. Căci unul ca acesta a înviat, încă înainte de a muri. Așa a fost cu fericitul Pavel și cu toți cei ce s-au luptat sau se luptă în chip desăvârșit împotriva păcatului. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ E drept că inima izvorăște și din sine gânduri bune și rele. Dar nu rodește prin fire cugetările rele, ci amintirea răului i s-a făcut ca un fel de deprindere din pricina rățării dintâi. Însă cele mai multe și mai rele dintre gânduri le zămislește din răutatea dracilor. Dar noi le simțim pe toate ca ieșind din inimă. Și de aceea au bănuț unii că în minte se află împreună cu harul și păcatul. De aceea socotesc ei că a zis și Domnul că cele ce ies din gură purced din inimă și acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced gânduri rele, curvii și cele următoare. Ei nu știu însă că mintea noastră, având o simțire foarte fină, își însușește lucrarea gândurilor șoptite ei de duhurile rele, oarecum prin trup, dat fiind că firea lunecoasă a acestuia duce prin starea lui umorală și mai mult sufletul la această stare, într-un chip în care nu știm. Numai fiindcă trupul iubește pare că și gândurile semădate de draci în suflet purced din inimă. Fapt e că noi ni le însușim atunci când vrem să ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. Căci cel ce se îndulcește cu gândurile suflate lui de răutatea Satanei și înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vădit că de aici înainte le rodește din cugetul său. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici trec de la gânduri la greșeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pățimașe în cuvinte nelegiuite și în fapte necuviincioase. Iar cei ce încearcă să ducă o viață de nevoie, scăpând de greșeli, trec ușor la gânduri rele, sau la cuvinte rele și vătămătoare. Căci dacă dracii văd pe aceștia ținându-se cu plăcere de ocări, sau grăind lucruri deșarte și nelalocul lor, sau răsând cum nu trebuie, sau mâniindu-se fără măsură, sau poftind slava goală și deșartă, se înarmează cu grămada împotriva lor. Pentru că luând mai ales iubirea de slavă ca prilej pentru răutatea lor și sărind prin ea înăuntru, ca printr-o oarecare portiță întunecoasă, ei izbutesc să răpească sufletele. Deci cei ce vreau să viețuiască la un loc cu mulțimea virtuților sunt datori să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici să facă ieșiri dese, sau să defaime pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăștiind fără măsură mintea, nu numai că o oprește de la lucrarea duhovnicească, ci o și predă dracului trândăviei, care, slăbind-o peste măsură, o predă apoi dracului întristării și pe urmă celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururi cu păzirea sfintelor porunci și

cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. Căci cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău, adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate patimile, rămân să-l mai războiască doi draci. Dintre aceștia, unul supără sufletul, ducându-l de la multa iubire de Dumnezeu la o râvnă nelalocul ei, încât acesta nu mai vrea să placă și altul lui Dumnezeu, afară de el. Iar celălalt supără trupul, stârnindu-l printr-o anumită aprindere spre pofta împreunării. Aceasta se întâmplă trupului din pricină că o atare plăcere e proprie firii în scopul nașterii de prunci și de aceea e ușor de biruit; dar și din pricina îngăduinței (părăsirii) din partea lui Dumnezeu. Căci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în mulțimea virtuților, îl lasă să fie întinat de acest drac, ca să se socotească pe sine mai nevrednic decât toți oamenii din viață. Supărarea din partea acestei patimi sau urmează isprăvilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într-un fel, fie într-altul, să dea sufletului părerea că e netrebnic, oricât de mari ar fi isprăvile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind multă smerenie și dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemâniere și gândire adâncă la moarte. Simțind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica și deasupra acestor patimi, întru Domnul. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Când, împotrividu-te, vei birui oastea vrăjmașilor și o vei vedea că fuge de la tine slăbită, să nu ți se bucure inima. Căci răutatea duhurilor este în urma lor. Ei pregătesc un război și mai rău decât cel dintâi și adună forțe înapoia cetății, poruncindu-le să nu se miște din loc. Dacă te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fața ta într-o slăbiciune. Dar dacă te vei înălța întru inima ta, pe motiv că i-ai izgonit și vei părăsi cetatea, se vor ridica unii de la spate, alții din față și bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fără scăpare. Cetatea este rugăciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastră este mânia. (*Isaia Pustnicul*)²⁷

✓ Dracii se învâluie și se acoperă pentru o vreme în viclesugul lor, că doar își va lăsa omul slobodă inima, socotind că s-a izbăvit de luptă. Iar dacă se întâmplă aceasta, sar dintr-o dată asupra bietului suflet și îl răpesc ca pe o vrabie. Și dacă se află mai puternici decât bietul suflet, îl prăvălesc fără milă în păcate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat să fie iertat. Să stăm deci cu frica lui Dumnezeu și să străjuim inima, desăvârșind lucrarea noastră. Căci păzind virtuțile, împiedicăm răutatea vrăjmașilor. Iisus Hristos, învățătorul nostru, știind vrăjmașii lor neîndurare și milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit să păzim inima cu strictețe, zicând: Fiți gata în tot ceasul, că nu știți în care ceas vine furul; deci nu cumva venind să vă găsească dormind; și iarăși: Vedeți să nu se îngreuieze inima voastră într-o desfrânare, beție și griji lumești și să vie peste voi fără de veste ceasul acela. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simțurile tale. Și dacă se va întovărăși cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te pradă de ea. Căci cel ce se deprinde să deosebească precis gândurile recunoaște pe cele ce vor să intre și să-l spurce, fiindcă acestea tulbură mintea ca să se facă mândră și trândavă. Dar cei ce cunosc răutatea lor rămân netulburați, rugându-se Domnului. (*Isaia Pustnicul*)²⁷

Paza minții, trezvia răspândirea, împrăștierea

✓ Pofta din amintire este rădăcina patimilor, care sunt rudeniile întinericului. Iar sufletul zăbovind în amintirea poftelor nu se cunoaște pe sine că este insuflarea lui Dumnezeu. Și așa este dus spre păcat, nesocotind relele de după moarte, lipsitul de minte. (*Antonie cel Mare*)²⁸

✓ Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiesc să se întâmple minții, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pățesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare. *(Evagrie Ponticul)28*

✓ Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Și anume taie cele rele pe cele bune, dar și cele rele se taie de către cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus și după acela ne osândește sau ne primește. Iată ce vreau să zic: Am gândul de a primi pe străini și-l am într-adevăr pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie și furișează în suflet gândul de-a primi pe străini pentru slavă. Sau am gând să primesc pe străini ca să fiu văzut de oameni; dar dacă vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rău, îndreptând către Domnul virtutea noastră și silindu-ne să nu facem aceasta pentru laudă de la oameni. *(Evagrie Ponticul)28*

✓ Deci dacă stăruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toată ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind și luptând cu dracii, nu putem ține gândul drept nestruciat, nici pe cel rău neispitit, odată ce avem în noi semințele virtuții. Dar dacă zăbovește cineva pe lângă gândurile care taie (de-al doilea), se așează în țara ispititorului și va lucra stârnit de ele. *(Evagrie Ponticul)28*

✓ După multă băgare de seamă am aflat că între gândurile îngerești, omenești și de la draci este această deosebire: întâi gândurile îngerești cercetează cu de-amănuntul firea lucrurilor și urmăresc înțelesurile și rosturile duhovnicești, de pildă: de ce a fost făcut aurul și pentru ce e ca nisipul și a fost risipit în anumite părțile de sub pământ și de ce trebuie multă osteneală și trudă până să fie aflat, apoi după ce e aflat, e spălat cu apă și trecut prin foc, ca apoi să fie dat meșterilor, care fac sfeșnicul cortului, cățuia, cădelnița și vasele de aur, din care, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonian. Dar gândul drăcesc nu le știe și nu le cunoaște pe acestea, ci furișează numai plăcerea câștigării aurului fără rușine, și zugrăvește desfătarea și slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupă nici cu dobândirea aurului și nu cercetează nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pământ, ci aduce numai în minte forma simplă a aurului, despărțită de patimă și lăcomie. Același cuvânt se poate spune și despre alte lucruri, după regula aceasta desprinsă în chip trainic. *(Evagrie Ponticul)28*

✓ Este un drac care se numește rătăcitor, care se înfățișează mai ales în zorii zilei înaintea fraților și le poartă mintea din cetate în cetate, din sat în sat și din casă în casă, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuți, care tulbură starea celor amăgiți și puțin câte puțin îi depărtează de cunoștința de Dumnezeu și-i face să-și uite de virtute și de făgăduință. Trebuie deci ca monahul să observe acest gând de unde vine și unde sfârșește, că nu fără rost și din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând să strice starea sufletească a

monahului, ca, după ce și-a aprins mintea cu acestea și s-a amestecat de prea multe convorbiri, să fie fără veste de atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, care întinează și mai tare strălucirea tăriei lui. Noi însă, dacă vrem să cunoaștem lămurit vicleșugul lui, să nu grăim îndată către el, nici să dăm pe față cele ce se petrec, cum înfiripă în minte și în ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi de la noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea și așa nu vom cunoaște nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Ci să-i mai îngăduim o zi sau două, să-și isprăvească lucrarea, ca aflând cu de-amănuntul tot lucrul pe care l-a meșteșugit, să-l dăm pe față cu cuvântul și să-l alungăm. Dar fiindcă se întâmplă că în vremea ispitirii mintea, fiind tulburată, nu poate urmări cu de-amănuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniștit, adu-ți aminte în tine însuși de cele ce ți s-au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat și în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării și cum s-au petrecut acestea. Învață-le acestea și ține-le minte, ca să-l poți da pe față când se va mai apropia de tine. Dă pe față și locul unde stă ascuns, ca să nu-i mai urmezi. Iar dacă vrei să-l faci să se înfurie de-a binelea, vedește-l îndată ce se apropie și dezvăluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat și al doilea și al treilea. Căci foarte tare se scârbește, nesuferind rușinarea. Iar dovada că i-ai grăit tocmai la vreme o vei avea în faptul că a fugit gândul de la tine. Căci este cu neputință să stea, fiind scos la arătare. Iar după biruirea acestui drac urmează un somn adânc și greu, o amorțire a pleoapelor, însoțită de căscări nenumărate și de umeri îngreuiți; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rugăciune încordată. (*Evagrie Ponticul*)28

✓ Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting și cheamă din nou sufletul la prietenie și obișnuință cu ei. Această prietenie, sau mai bine această rană, anevoie de lecuit, o tămăduiește însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoșate de la duhuri, noaptea și ziua, până ce sufletul aleargă iarăși la ura cea de la început, învățându-se a zice către Domnul, asemenea lui David: Cu ură desăvârșită i-am urât, că vrăjmași s-au făcut mie. Iar cu ură desăvârșită urăște pe vrăjmași acela care nu păcătuiește nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari și celei dintâi nepătimiri. (*Evagrie Ponticul*)28

✓ Gândurile veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe niște oi, păstorului bun. Și s-a scris: A dat fiecărui om cuget întru inima sa, sădind în el și pofta și mânia întru ajutor, ca prin mânie să alunge gândurile lupilor, iar prin poftă să iubească oile, chiar când e biciuit de vânturi și de ploii. I-a mai dat pe lângă acestea și lege după care să păzească oile, loc de verdeață, apă de odihnă, psaltire, chitară și toiaș. Și i-a rânduit să se hrănească și să se îmbrace de la această turmă, iar la vreme să-i adune fân. Căci zice cuvântul: Cine păstorește turmă și din laptele ei nu mănâncă? Pustnicul trebuie să păzească deci zi și noapte turma aceasta, ca nu cumva să fie răpit vreun miel de fiarele sălbatice, sau să-l ia tâlharii, iar dacă s-ar întâmpla una ca aceasta în pădure, îndată să-l smulgă din gura ursului și a lupului. Așadar, dacă gândul despre fratele nostru se învârte în noi cu ură, să știm că o fiară l-a luat pe el; asemenea și gândul despre muiere, dacă se întoarce în noi amestecat cu poftă de rușine; la fel gândul despre argint și aur, dacă se cuibărește însoțit de lăcomie; asemenea și gândurile sfintelor daruri, dacă cu slavă deșartă pasc în minte! Și tot asemenea se va întâmpla și cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Și nu numai ziua trebuie să fie monahul cu luare aminte la ele, ci și noaptea să le păzească priveghind. Căci se întâmplă să piardă ceea ce a agonisit, dacă se lasă în năluciri rușinoase și viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacov: Nu am adus ție oaie răpită de fiară sălbatică; eu plăteam furtișagurile de zi și de noapte; și mă topeam de arșița zilei și de gerul nopții, încât s-a dus somnul de la ochii mei. Iar dacă din osteneală ni s-ar întâmpla vreo nepurtare de grijă, să grăbim puțin în sus pe stânca cunoștinței și să păștem iarăși oile sub muntele Sinai, ca

Dumnezeul părinților noștri să ne cheme și pe noi și să ne dăruiască înțeleșurile semnelor și minunilor. (*Evagrie Ponticul*)²⁸

✓ Toate gândurile necurate, stăruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune și pieire. Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruie din pricina lăcomiei, iar înțeleșurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și al altor gânduri. Iar minții înecate în astfel de gânduri îi este cu neputință să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății. Căci de aceste gânduri fiind trasă în jos și mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s-a lepădat de bunul cel mai mare al cunoștinței de Dumnezeu. Asemenea și cel legat de mâini și de picioare și aruncat întru întunericul cel mai dinafară, din aceste gânduri își avea țesută haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nuntă l-a găsit nevrednic de o nuntă ca aceea. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului rațional care s-a lepădat de poftele lumești. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, care zăbovesc în minte, strică cunoștința, am arătat-o în Capetele despre rugăciune. (*Evagrie Ponticul*)²⁸

✓ Când vreunul dintre vrăjmași te va răni în luptă și vrei să-i întorci sabia lui, precum scrie, asupra inimii lui, fă așa precum te sfătuim: descoase în tine însuși gândul aruncat de el, ce fel este și din câte lucruri este alcătuit și care lucru tulbură mai mult mintea ta. Iar ceea ce zic, aceasta este: să zicem că e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfă-l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însuși și în patima iubirii de bani. Apoi întreabă: Ce este păcat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ca chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodată? Oare aurul însuși e păcat? Dar atunci de ce s-a făcut? Urmează așadar că al patrulea lucru este pricina păcatului. Iar aceasta nu e nici lucrul ce stă de sine, nici ideea lucrului, ci o plăcere oarecare vrăjmașă omului, născută din voia cea liberă a sa și care silește mintea să se folosească rău de făpturile lui Dumnezeu. Această plăcere avem să o tăiem, după îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând în acestea, se va nimici gândul, desfăcându-se într-o simplă contemplație a ta și va fugi de la tine dracul, după ce prin cunoștința aceasta mintea ta s-a ridicat la înălțime. Iar dacă, vrând să te folosești împotriva lui de sabia sa, dorești să-l dobori mai întâi cu praștia ta, scoate și tu o piatră din traista de păstor a ta și caută vederea lui, spre a afla cum vin îngerii și dracii în lumea noastră, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adică și noi să unim pe îngeri și mai mult ca Dumnezeu și ne hotărâm să-i facem pe draci și mai necurați? Și cum se face că luceafărul, care a răsărit dimineața, a fost aruncat la pământ și a socotit marea ca o coajă de nucă, iar tartarul adâncului ca un rob? Și de ce încălzește adâncul ca pe o topitoare, tulburând pe toți prin răutatea sa și pe toți vrând să-i stăpânească? Căci trebuie să știm că înțelegerea acestor lucruri foarte mult îl vatămă pe diavol și alungă toată tabăra lui. Dar acestea vin cu încetul în cei care s-au curățit și văd întrucâtva înțeleșurile întâmplărilor. Cei necurați însă nu cunosc vederea acestora. Și dacă, aflând-o de la alții, ar spune-o și ei, nu vor fi auziți, fiind mult colb și zgomot de patimi în toiul războiului. Căci trebuie să fie cu totul liniștită tabăra celor de alt neam, pentru ca singur Goliat să se întâlnească cu David al nostru. În felul acesta ne vom folosi de deslușirea războiului și de vederea lui și în cazul celorlalte gânduri necurate. (*Evagrie Ponticul*)²⁸

✓ Amintirea îți aduce în vremea rugăciunii sau închipuiri ale lucrurilor de odinioară sau griji noi, sau fața celui ce te-a supărat. Diavolul pizmuiește foarte tare pe omul care se roagă și se folosește de tot meșteșugul ca să-i întineze scopul. El nu încetează prin urmare să pună în mișcare icoanele lucrurilor prin amintire și să răscolească toate patimile prin trup, ca să-l poată împiedica din drumul său cel mai bun și din călătoria către Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)²⁸

✓ Cel ce a atins nepătimirea, încă nu se roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări

simple și să fie răpit de istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Când mintea zăbovește în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci poate să se afle neconținut în contemplația lucrurilor și să flecărească despre înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minții forma și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Ceilalți strecoară în minte gânduri, sau înțeleșuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăși, așează în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Stai la straja ta, păzindu-ți mintea de cugetări în vremea rugăciunii, pentru a-și îndeplini rugăciunea și a petrece în liniștea ei. Fă așa, pentru ca Cel ce pătimește împreună cu cei neștiutori să te cerceteze și pe tine, și atunci vei primi darul atotstrălucitor al rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Atenția minții căutând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascunziș. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunziș e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: Blestemat cel ce ține idol în ascunziș! Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascunziș. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascunziș nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpănește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*)28

∨ Aceasta pare că vrea să o arate Scriptura printr-un simbol când zice: Pământul pe care umblați se schimbă cu schimbarea popoarelor și a neamurilor. Căci îndată ce s-a mișcat spre cele potrivnice cel ce are deprinderea virtuții, s-a mișcat și aceasta, fiind un pământ împreună schimbător. De aceea chiar de la început nu trebuie să se lase trecere spre cugetare nălucirilor, care obișnuiesc să vatăme gândul, precum nu trebuie lăsată cugetarea să coboare în Egipt, căci de acolo este dusă cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dacă cugetarea a coborât în întunericul gândurilor necurate (căci acesta este Egiptul), e dusă la lucru cu sila și fără să vrea de către patimi. De aceea și legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit capul șarpelui, deoarece și acela pândește călcâiul. Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care dacă nu ajunge, nu poate ușor să amestece veninul prin mușcătură. Dar silința noastră este să frângem însăși prima răsărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă. Căci cel ce poate înțelege cursa plănuită de gândurile viclene de la răsărirea lor, trecând peste începuturi (căci acestea se prefac la intrare că sunt cuvioase, uneltind să ajungă la țintă), va vădi din compararea sfârșiturilor (cozilor)

întreolaltă, ticăloșia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe față. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei deșarte și dă înfățișări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnițele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată. Întâi acest gând îl încântă pe cineva cu preoția sau cu viața sa de monah desăvârșit, făcând pe mulți să vie la el pentru folos; apoi din cuvânt și faptă îl face să-și închipuie că și-a agonisit un nume bun. Și astfel, după ce l-a încercuit de ajuns cu asemenea cugetări și l-a atras departe de trezvia naturală, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, așa zisă cuvioasă îi duce îndrăznirea cunoștinței spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urmă rușine. Cel ce vrea așadar să lege cozile, să ia aminte la sfârșiturile la care vreau să ajungă cele două gânduri, cinstea slavei deșarte și necinstea curviei, și când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolaltă, atunci să creadă că a făcut ca Samson. Iarăși, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării. Căci îndată îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, după ce le-a înfăptuit, întristarea și nemulțumirea. Să se gândească așadar cel ce luptă, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceața plăcerii, ci la sfârșiturile amândoura. Și când își va înfățișa întristarea, care urmează amândoura, să știe că le-a legat coadă de coadă și, prin darea la iveală, a nimicit semănăturile celor de alt neam. (*Nil Ascetul*)28

∨ Întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebuie să se îndrepte spre ceea ce dorește, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de oameni. Pentru că dacă fiecare patimă, când se mișcă spre ceea ce o stăpânește ține gândul înlănțuit, de ce n-ar ținea și râvna virtuții cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment privește cel ce se mânie la lucrurile dinafară, luptându-se în minte cu fața celui ce l-a întristat? Și cu ce sentiment le privește iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuțiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulți, își închide simțurile și, luând în el fața dorită, vorbește cu ea, uitând de cei de față și șade ca un stâlp fără de glas, neștiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numește poate Scriptura femeie ce șade din pricina rânduiei, căci șezând departe de simțuri, își adună în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afară, pentru nălucirea rușinoasă care-l stăpânește. Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simțurile să-și înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea să se lepede de lucrurile sensibile și de lucrarea simțurilor, răpind-o în văzduh și ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cele ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alături de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselie supărare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărășire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmașiei lor neîmpăcate le la fire. Drept aceea, să nu se tulbure curățenia virtuții cu gândurile lucrurilor lumești, nici limpezimea contemplației să nu se întunece cu grijile trupești, cu chipul filozofiei adevărate, arătându-și luminata sa frumusețe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăznețe, nici să se mai facă lucru de râs din pricina neiscusinței celor ce-l desemnează. (*Nil Ascetul*)28

∨ Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întărește din pricina negrijii noastre și pe măsura acesteia. (*Marcu Ascetul*)28

∨ Nu zice: Ce să fac, căci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmplă să fac?, ci, aducându-ți aminte, cugetă la ceea ce ești dator să faci. Deci fă binele de care-ți aduci aminte; și cel de care nu-ți aduci aminte se va descoperi ție. Și să nu-ți dai cugetul fără judecată uitării. (*Marcu Ascetul*)28

- ∨ Scriptura zice că iadul și pierzarea sunt arătate înaintea Domnului. Acestea le zic despre neștiința și uitarea inimii. Căci iad este neștiința, fiindcă amândouă sunt întunecate. Și pierzare este uitarea, pentru că prin ea am pierdut din cele ce le aveam. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Când cauți tămăduire, ia seama la conștiință și tot ce-ți va spune ea să faci și vei avea folos. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Dumnezeu și conștiința știu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Să nu disprețuiești a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Tot gândul e măsurat și cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Atacul (momeala) este o mișcare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea. Căci mișcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge și de acestea ca bușteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacăra. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Zăbovește în cuget și nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ți. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întrucât alină năcazul e bine primită. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Înainte de dezrădăcinarea relelor, să nu ascuți de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea caută să le și sporească. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mișcă cu putere și cheamă mintea ce viețuiește în liniște, la vreo patimă, cunoaște că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a așezat în inimă. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel ce nu stăruiește în cercetarea conștiinței nu vrea să primească nici ostenele trupești pentru credință. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Nu e înfrânat cel ce se nutrește cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Tulburarea de bunăvoie fie a minții, fie a trupului, o sporește pe cealaltă, cea a minții pe cea trupească și cea a trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naștere unui rău și mai mare. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Unul a primit un gând și l-a ținut fără multă socoteală. Altul l-a primit și l-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie? *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Precum un vițel nedeprins, alergând după iarbă, ajunge la un loc mărginit de prăpăstii din

amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe-ncetul de locul său. *(Marcu Ascetul)*28

- ∨ Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obișnuințe învechite, atunci inima e chinuită de minte și de patimă, ca de niște călăi, care o trag înapoi și încolo. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voie, iubim și lucrurile spre care se îndreaptă. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Un gând care zăbovește arată împătımirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată război și împotrivire. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe care le săvârșim cu mâinile, cu picioarele și cu gura. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Nu poate sta de vorbă cu patima în minte cel ce nu iubește pricinile ei. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greșelile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Nu poate birui cel ce se războiește nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă sunt pricinile celor dintâi. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Gândurilor rele neintenționate le urmează întristarea. De aceea și dispar degrabă. Iar celor intenționate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea netulburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămărilor amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitnițele firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu le scapă aproape nici unul din peștii care mișună acolo. Dar când e tulburată de vânturi, ascunde în negura tulburării ceea ce se lasă cu prisosință să fie văzut când e liniștită și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale vicleșugurile pescărești nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmplă să o pățească și mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se tulbură adâncul sufletului. *(Diadoh al Foticeii)*28
- ∨ Numai Duhul Sfânt poate să curățească mintea. Căci de nu va intra Cel puternic să dezarmeze și să lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate și mai ales prin pacea sufletului să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfeșnicul cunoștinței luminând în noi totdeauna. Căci răspândindu-și el neîncetat lumina în cămărilor sufletului, nu numai că se fac arătate în minte acele mici și întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se și slăbesc, fiind date pe față de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea Apostolul zice: Duhul să nu-l stingeți!, adică nu lucrați, sau nu gândiți cele rele, ca să nu întristați bunătatea Duhului Sfânt și să vă lipsiți de sfeșnicul acela ocrotitor. Căci nu se stinge Cel veșnic și de viață făcător, ci de-l vom întrista se va depărta de la noi, lăsând mintea încețoșată și neluminată. *(Diadoh al Foticeii)*28
- ∨ Simțirea minții constă în gustarea precisă a realităților distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simțul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greșală cele bune

de cele rele și dorim cele bune, tot așa mintea noastră, când începe să se miște în deplină sănătate și fără griji, poate să simtă din belșug mângâierea dumnezeiască și să nu mai fie răpită niciodată de contrariul aceleia. Și precum trupul, gustând din dulțețurile pământeste, experimentează fără greșală simțirea lor, așa și mintea, când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste fără să se înșele mângâierea Duhului Sfânt. (Gustați, zice, și vedeți că e bun Domnul și să păstreze amintirea gustării neuitată prin lucrarea dragostei, încât să-și poată da seama fără greșală de cele ce-i sunt de folos, după Sfântul care zice: Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră să prisosească tot mai mult și mai mult, în cunoștință și simțire, ca să prețuiți cele ce sunt de folos). (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, Satana caută și el să ne mângâie sufletul printr-o simțire la aparență plăcută, aducând peste noi, în vremea liniștirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean. Însă de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi că mintea, cunoscând cu de-amănuntul înșelăciunea celui viclean, va câștiga și mai multă experiență în a deosebi aceste două lucrări. (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Cel ce petrece pururi în inima sa e departe de toate lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului. Unul ca acesta făcându-și plimbările în cetatea întărită a virtuților, le are pe acestea ca păzitori la porțile cetății curăției. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără succes, chiar dacă ar ajunge săgețile poftei josnice până la ferestrele firii. (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Când sufletul se tulbură de mânie, sau se încețoșează de aburii vinului, sau se supără de o întristare grea, mintea nu poate să țină pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili). Căci fiind întunecată întreagă de furia patimilor, se înstrăinează cu totul de simțirea sa. De aceea lucrul dorit nu are unde să-și întipărească pecetea sa, ca mintea să poarte fără uitare chipul întărit, dat fiind că memoria cugetării s-a învățat din pricina asprimii patimilor. Dar izbăvindu-se sufletul de acestea, chiar dacă lucrul bun a fost furat pentru scurtă vreme de uitare, folosindu-se mintea îndată de agerimea ei, se prinde iarăși cu căldură de lucrul acela mult dorit și mântuitor. Fiindcă are atunci harul însuși, care cugetă împreună cu sufletul și strigă împreună cu el: Doamne Iisuse Hristoase. Căci harul învață sufletul cum învață mama copilul, străduindu-se împreună cu el să spună numele tată, până când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice altă vorbă copilărească, numele tatălui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: Asemenea și Duhul stă într-ajutor neputințelor noastre. Căci a ne ruga precum trebuie nu știm, ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite. Pentru că fiind noi prunci față de desăvârșirea virtuții, avem trebuință numaidecât de ajutorul Lui ca, unind și îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceața Sa, să ne putem mișca din toată inima spre pomenirea și spre dragostea lui Dumnezeu și Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeiescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem călăuziți de El să numim pe Dumnezeu Tată: Avva Părinte. (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Când cineva stă în vreme de iarnă într-un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Răsărit, partea de dinainte a sa se încălzește de soare, iar cea din spate rămâne nepărtașă de căldură, dat fiind că soarele nu se află deasupra capului său. Tot așa și cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești își încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricină și mintea începe să rodească cugetări duhovnicești; dar părțile de dinafară ale ei rămân de cugetă după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumină, printr-o simțire adâncă, toate mădularele inimii. Neînțelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt

două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeași clipă se nimerește ca sufletul să gândească și bune și rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte ca pildă simte totodată și gerul și căldura. Căci de când mintea noastră s-a rostogolit la chipul îndoit al cunoștinței, e silită, chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeași clipă și gânduri bune și gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subțirime a puterii de deosebire. Căci cum se grăbește să înțeleagă binele, îndată își amintește și de rău. Fiindcă la neascultarea lui Adam ținerea de minte a omului s-a sfâșiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat cu desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului. (*Diadoh al Foticeii*)28

- ✓ Când vede Dumnezeu că mintea I s-a supus Lui din toată puterea și nu are alt ajutor fără numai pe El singur, o întărește zicând: Nu te teme, fiul meu Iacob, prea micule la număr Israel; și iarăși: Nu te teme că te-am răscumpărat; te-am numit cu numele Meu și al Meu ești tu. De va fi să treci prin apă, cu tine voi fi și puhoaietele nu te vor înghiți. Iar de va fi să treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacăra nu te va mistui. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Sfântul lui Israel, cel ce te mântuiește. De va auzi mintea această încurajare, va îndrăzni împotriva vrăjmașului, zicând: Cine vrea să bată război cu mine? Să vie de față! Cine este protivnicul meu? Să se apropie de mine! Iată, Domnul este ajutorul meu, cine mă va asupra? Voi toți ca o haină vă veți învechi și veți fi mâncați de molii. (*Isaia Pustnicul*)28
- ✓ Rogu-te, câtă vreme ești în trup, să nu lași slobodă inima ta. Căci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roadă ce se arată în țarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindcă nu știe ce i se poate întâmpla, tot așa nu poate omul da drumul inimii sale câtă vreme are suflare în nările sale. Și precum omul nu știe ce patimă îl va întâmpina până la cea din urmă suflare, tot așa nu poate slobozi inima sa până are răsuflare; ci trebuie să strige totdeauna către Dumnezeu, după ajutorul și mila Lui. (*Isaia Pustnicul*)28
- ✓ Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapădă-le din inima ta, ca să nu vie osânda rea asupra ta. (*Isaia Pustnicul*)28

Paza simțurilor

- ✓ Ce ne învață și istoria lui Ișboșet? Să nu ne alipim cu grijă de cele trupești, nici să lăsăm paza noastră pe seama simțirii (lucrării simțurilor: percepției). Căci acela fiind rege și odihnindu-se în camera sa, i-a îngăduit unei femei să facă paza la ușă. Dar venind oamenii lui Recab și aflând-o pe ea alegând boabe de grâu și dormitând, au intrat pe nebagate de seamă și au omorât pe Ișboșet, aflându-l și pe el dormind. Căci toate dorm, și mintea și sufletul și sufletul și simțirea, când stăpânesc cele trupești. Faptul că păzitoarea de la ușă alege boabe de grâu, arată că cugetarea se ocupă cu multă grijă de cele trupești, îndeletnicindu-se nu în chip trecător, ci cu sârguință, de curățenia lor. Căci mintea fiecăruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznic a simțurilor cugetarea. Când acestea se dedă grijilor trupești (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu ușurință se strecoară dușmanii și omoară mintea. De aceea marele Avram nu încredințează femeii paza ușii (căci cunoștea cât de ușor poate fi amăgită simțirea), ca nu cumva, vrăjită de vederea celor supuse simțurilor, să împrăștie mintea și să o înduplece să ia parte cu ea la desfătări, chiar dacă ar fi primejdioasă împărțășirea de ele, ci șade el însuși de

pază, lăsând intrarea deschisă gândurilor dumnezeiești, iar grijilor lumești închizându-le ușa. (Nil Ascetul)29

✓ Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din tulburări, să se îndeletnicească cu liniștirea și să nu împrăștieze, prin drumuri dese, rănilor produse cugetării prin simțuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească furișarea celor nouă și toată sârguință să le fie spre a șterge vechile închipuiri. Desigur liniștirea le este un lucru foarte ostentiv celor ce s-au lepădat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, mișcă toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curățească de toate petele care îl necurățesc, sunt dator să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinărirea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întăresc și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mrețele din care socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strămutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despărțit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sârguință, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor săvârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este ațâțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea depărtare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veștile despre ele și, după ce au părăsit cetatea faptelor lumești, să se așeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și veștile lor, precum zice: Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tărie din creșterea pe-ncet și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele din afară. Dar când acestea trimit înăuntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l tulbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebăgate de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (Nil Ascetul)29

✓ De asemenea pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărcini, nu-i scoate la iveală, căci bătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să

răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetului*) 29

✓ Dar poate și marele Iov, gândindu-se la sine, ne dă să înțelegem un asemenea lucru, zicând că papura și rogozul sunt hrănite de baltă, iar când e lipsită de râu toată planta se usucă; și că leul furnicar se prăpădește când nu mai are ce mânca. Căci vrând marele Iov să arate cursele pe care le întinde patima, i-a născocit un nume compus de la leul cel foarte îndrăzneț și de la furnica cea foarte mărunț. De fapt momelile (atacurile) patimilor încep de la închipuirile cele mai mărunte, furișându-se pe nebagate de seamă ca o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcătuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpustirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, punând în față puținătatea ca o momeală. Căci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu să le biruiască și tare îl vor strâmtora. Trebuie să nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s-a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simțuri. Căci acestea hrănesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului. Dar cel ce nu știe nici aceea că simțurile au multă amestecare cu lucrurile supuse simțurilor iar din această amestecare se naște cu ușurință rățacirea, și nu-și dă seama de vătămarea ce-i vine din acestea, ci conviețuiește cu ele fără grijă, cum va cunoaște la vreme cursa rățacirii, dacă n-a fost învățat de mai înainte să le deosebească? Că între simțuri și lucruri sensibile se naște o luptă și lucrurile sensibile pun bir asupra simțurilor e vădit din războiul Asirienilor împotriva Sodomitelor. Scriptura înfățișând istoric întâmplarea dintre cei patru împărați ai Asirienilor și cei cinci împărați din jurul Sodomei, spune că între aceștia la început s-au făcut înțelegeri, învoieli și jertfe de pace la Marea Sărată, pe urmă au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s-au răsculat și într-al patrusprezecelea cei patru au pornit cu război împotriva celor cinci și i-au luat robi. Istoria se isprăvește aici. Noi însă din istoria aceasta avem să învățăm cele ce ne privesc pe noi, și anume să luăm cunoștință despre războiul simțurilor împotriva lucrurilor sensibile. Căci fiecare dintre noi, de la naștere până la doisprezece ani, neavând încă curățită puterea de discernământ, își supune simțurile fără cercetarea lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stăpâne: vederea, lucrurilor care se văd; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipăitul, lucrurilor care pot mișca această simțire. Până la acea vârstă omul nu poate distinge sau destrăma nici una dintre percepții, din pricina copilăriei. Dar când i se întărește cugetarea și începe să simtă paguba ce-o suferă, plănuiește îndată răscularea și scăparea de această robie. Și dacă s-a făcut puternic în cugetare, își întărește această hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scăpat de stăpânii amarnici. Dar dacă judecata lui e prea slabă pentru această efortare, își lasă iarăși roabe simțurile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; și acestea vor răbda mai departe robia, fără vreo nădejde de bine. De aceea și cei cinci regi din istorie, fiind biruiți de cei patru, se aruncă în fântânile de smoală, ca să învățăm că cei biruiți de lucrurile sensibile se aruncă prin fiecare simț, ca prin niște prăpăstii și fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzător cu acel simț, nemaiînțelegând nimic din cele văzute, deoarece și-au legat pofta de lucrurile pământești și iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea. (*Nil Ascetului*)29

✓ Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele protivnice. (*Marcu Ascetului*)29

✓ Nu voi să auzi răutățile străine; căci printr-o asemenea voință de-a auzi se sapă și în tine trăsăturile răutăților. (*Marcu Ascetului*)29

✓ Dacă îți intră în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine și nu pe cel ce le grăiește. Căci dacă urechea e rea, rău e și cel care o poartă. (*Marcu Ascetului*)29

Părintele spiritual, arta conducerii sufletelor

✓ Fiindcă atunci când socotesc că e ușor să poruncească cu cuvântul, deși sunt grele cele poruncite, dar nu se încumetă să învețe fapta, ei fac vădit tuturor scopul lor, că își însușesc adică această conducere nu străduindu-se ca să folosească celor ce vin la ei, ci ca să-și împlinească propria plăcere. Învețe cei ce vreau, de la Abimelec și Ghedeon, că nu cuvântul, adunând o sarcină de lemne, după ce a purtat-o, a zis: Faceți și voi în felul m-ați văzut pe mine. Iar celălalt, învățându-i să facă o treabă ostășească și făcând însuși întâi acest lucru, a zis: Să vă uitați la mine și așa să faceți. Dar însuși Domnul făcând și apoi învățând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednică de crezare învățătura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde și poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să știe ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea păstorilor muștrați de Prooroc pentru neiscușință, care poartă sabia la braț și de aceea, după ce își taie brațul, își scot și ochiul lor drept. Căci nepurtând grijă de fapta dreaptă, din pricina nedestoiniciei, acesta stinge, deodată cu încetarea ei, și lumina vederii (contemplației). Aceasta o pătimesc cei ce povățuiesc crud și neomenos, când au la îndemână puterea de a pedepsi: îndată li se sting cugetările contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplație, se vestejesc. Astfel cei ce și-au legat sabia nu la șold ci la braț nu mai pot nici să facă, nici să știe ceva. La șold își leagă sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeiesc, iar la braț cei ce vreau să aibă la îndemână pedeapsa pentru păcate străine. Iar că e propriu oamenilor ușuratici, care n-au de la ei însuși nici un folos, să ia asupra lor ușor conducerea altora e vădit și din experiență. Căci nu s-ar îndemna cineva, care a gustat liniștea și a început cât de cât să se ocupe cu contemplația, să-și lege mintea de grijile celor trupești, desfăcând-o de la cunoștință și trăgând-o spre lucrurile pământești, odată ce se află în cele înalte. Lucrul acesta e și mai vădit din acea pildă, așa de vestită, pe care le-a spus-o Ioatam Sichemiților, zicând: Au plecat odată copacii pădurii să-și ungă peste ei împărat. Și au zis către vița: vino și împărățește peste noi. Și a zis vița: Lăsa-voi eu oare rodul meu cel bun, care-i slăvit de Dumnezeu și de oamenii, ca să merg să stăpânesc peste copaci? De asemenea n-a primit nici smochinul pentru dulceața lui, nici măslinul pentru uleiul lui. Mărăcinele însă, lemn neroditor și spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea și nu afla nici în copacii supuși nimic care să o facă plăcută. Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pădurii că au lipsă de conducere. Astfel precum vița, smochinul și măslinul n-au primit să stăpânească peste copacii pădurii, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot așa cei ce văd în ei vreun rod al virtuții și simt folosul lui, chiar dacă îi vor sili mulți la această domnie, nu primesc, prețuind mai mult folosul lor decât conducerea altora. Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabolă mărăcinele copacilor, vine și asupra oamenilor care fac la fel cu aceea. Căci sau va ieși, zice Scriptura, foc din mărăcine și va mistui copacii pădurii, sau va ieși din copaci și va mistui mărăcinele. Așa și între oameni odată ce s-au făcut învoieli nefolositoare, neapărat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s-au supus unui învățător neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscușința învățătorului pierde pe învățăcei. Iar negrija învățăceilor aduce primejdie învățătorului, mai ales când la neștiința aceluia se adaugă trândăvia lor. Căci nici învățătorul nu trebuie să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supușilor, nici învățăceii nu trebuie să treacă cu vederea ceva din poruncile și sfaturile învățătorului. Pentru că e lucru grav și primejdios atât neascultarea acelora, cât și trecerea greșelilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învățătorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci *dintre toate lucrurile cel mai ostentor este să conduci sufletele*. Cei ce se stăpânesc peste dobitoacele necuvântătoare nu au nici o împotrivire din partea turmelor și de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine.

Dar celor ce sunt puși peste oameni multitudinea năravurilor și viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea și cei ce o primesc trebuie să se pregătească pentru o luptă obositoare. Ei trebuie să îndure fără supărare scăderile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina neștiinței să-i facă să le cunoască, cu îndelungă răbdare. De aceea vasul de spălat din templu îl țin boii, iar sfeșnicul s-a turnat întreg și a fost bătut din ciocan. Sfeșnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții trebuie să fie solid din toate părțile și să nu aibă nimic ușor sau gol; și să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie să lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte și poverile și întinăciunile celor mai mici, până ce este neprimejdios de a le purta. Căci desigur dacă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuință să primească și el oarecare întinăciune; de vreme ce și vasul de spălat, curățind mâinile celui ce se spală, primește însuși întinăciunea aceluia. Cel ce vorbește despre patimi și curăță pe alții de altfel de pete nu poate trece peste el nemurdărit; căci însăși amintirea obișnuiește să întineze cugetarea celui ce vorbește despre ele. Pentru că, chiar dacă nu se întipăresc chipurile lucrurilor urâte în semne săpate mai adânc, totuși întinează suprafața minții, tulburând-o prin desfășurările cuvântului ca pe niște culori necurate. Povățuitorul mai trebuie să aibă și știință, ca să nu-i fie necunoscută nici una din uneltirile vrăjmașilor și să poată da la lumină laturile ascunse ale războiului celor încredințați lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrăjmașului, le va face biruința neostenitoare și îi va scoate încununați din luptă. Dar e rar un povățuitor ca acesta și nu se găsește ușor. Marele Pavel mărturisește același lucru, zicând: Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute. Iar minunatul Iov se întrebă nedumerit: Cine ne va descoperi fața veșmântului său? Și cine va pătrunde în căptușeala armurii lui? Iar porțile feței lui cine le va deschide? Ceea ce zice este aceasta: Nu este văzută fața lui, căci își ascunde viclenia în multe veșminte, fermecând în chip amăgitor prin felul cum se înfățișează la arătare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Și ca să nu se numere și pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toată urâciunea înfricoșată a lui. Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafărului; măruntaiele lui sunt șerpi de aramă. Acestea le spune, dând la iveală viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul că-și ia înfățișarea luceafărului, plănuiește să atragă la el pe cei ce-l privesc, iar prin șerpii dinăuntru pregătește moartea celor ce se apropie. Dar și proverbul, dându-ne să înțelegem primejdia lucrului, zice: Cel ce crapă lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca securea. Adică cel ce distinge lucrurile cu rațiunea și pe cele socotite, unite le desparte din împreunare și vrea să le arate cu totul străine, deosebind adică pe cele cu adevărat bine de cele aparent bune, dacă nu va avea judecata întărită din toate părțile, nu va putea ocoli primejdia ca, cuvântul lui, lipsit de siguranță înaintea ascultătorilor, să dea prilej de sminteală ucenicilor săi. (*Nil Ascetul*)³⁰

✓ La fel și aceștia, adunându-și cele de trebuință din dani și îmbrăcându-se în veșminte cusute din stofe moi, rușinează prin vălurile lor pe cei ce trebuie să se roage sau să tâlcuiască Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea bărbătească și pierzând suflete pe care nu trebuia să le omoare. Ar trebui să asculte aceștia mai ales de Hristos, adevăratul învățător, respingând cu toată puterea slujba de conducere a altora. Căci zice acela către învățăceii Săi: Iar voi să nu vă numiți Rabi. Dacă lui Petru, lui Ioan și întregii cete a Apostolilor le-a dat să stea departe de asemenea lucru și să se socotească mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care să se închipuie pe sine mai presus de ei și să se socotească în stare de o vrednicie de la care au fost oprîți aceia? Sau poate, zicându-le să nu se cheme Rabi, nu îi oprește de a fi, ci numai de a se numi? (*Nil Ascetul*)³⁰

✓ Dacă, prin urmare, cel ce luptă cu patimile are lipsă de o atât de mare știință și experiență, să se gândească cei ce primesc să conducă pe alții, de câtă cunoștință au ei trebuință, ca să călăuzească cu înțelepciune și pe cei supuși la cununa chemării de sus și să-i învețe limpede

toate cele ale luptei; ca aceștia să nu închipuiască numai icoana luptei, lovind cu mâinile în aer, ci și în lupta însăși cu vrăjmașul să-i dea lovituri de moarte, ca să nu bată cu pumnii aerul în deșert, ci să-l zdrobească pe vrăjmașul însuși. Căci acest război este mai greu decât lupta atleților. Acolo cad trupuri de-ale atleților, care pot să se ridice. Dar aici cad suflete, care odată răsturnate cu greu mai pot fi ridicate. Iar dacă cineva, luptând încă cu viața pătimasă și fiind stropit cu sânge, s-ar apuca să zidească biserică lui Dumnezeu din suflete cugetătoare, ar auzi desigur cuvântul: Nu tu îmi vei zidi Mie templu, căci ești plin de sânge. Pentru că a zidi biserică lui Dumnezeu, e propriu stării de pace. Moise, luând cortul și înfigându-l afară de tabără, arată de asemenea că învățătorul trebuie să cât mai departe de zarva războiului și să locuiască departe de locul învălămășit al luptei, strămutat la o viață pașnică și nerăzboinică. Dar când s-ar afla astfel de învățători, ei au lipsă de învățăcei, care să se fi lepădat în așa fel de ei înșiși și de voile lor, încât să nu se mai deosebească întru nimic de trupul neînsuflețit, sau de materia supusă meșterului; că precum sufletul lucrează în trup ceea ce vrea, trupul nefăcând nimic împotriva, și precum meșterul își arată meșteșugul său în materie, nefiind împiedicat întru nimic de ea de la scopul său, așa învățătorul să lucreze în învățăcei știința virtuții, fiindu-i cu totul ascultători și neîmpotrivindu-i-se întru nimic. (*Nil Ascetului*)³⁰

- ✓ Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Dacă ți s-a rânduie să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te tulbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin același lucru. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față, povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în cunoștință cele ale sale. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-l dăruiește. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Nu te gălcevi cu cei care nu ți-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ți stârnești ura, cum zice Scriptura. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Acela care cedează ucenicului când se împotrivește unde nu trebuie, îl rățăcește în privința acelui lucru și-l pregătește să nesocotească rânduieșile supunerii. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cel ce sfătuiește sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește își câștigă sie-și virtutea opusă greșelii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la mulți, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauți folosul tău, ci al celor mulți, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Nu încerca să folosești prin muștrări pe cel ce se laudă cu virtuțile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr. (*Marcu Ascetului*)³⁰

Plânsul

- ✓ Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoui sălbăticia ce se află în sufletul tău; și, după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului, să primești iertare de la El. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Folosește-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricărei cereri. Căci foarte mult se bucură Stăpânul, când te rogi cu lacrimi. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Dacă verși izvoare de lacrimi în rugăciunea ta, să nu te înalți întru tine, ca și cum ai fi mai presus de mulți. Căci rugăciunea ta a primit ajutor ca să poți răscumpăra cu dragă inimă păcatele tale și să îmblânzești pe Stăpânul prin lacrimi. Deci să nu întorci spre patimă înlăturarea patimilor, ca să nu mânii și mai mult pe Cel ce ți-a dăruit harul. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Mulți plângând pentru păcate uită de scopul lacrimilor; și așa, pierzându-și mintea, au rătăcit. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Când socotești că nu ai trebuință de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândește-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, și vei lăcrima cu și mai multă căldură. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu ușurință, dosădindu-te după Isaia: Cum, necurat fiind și petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adică între potrivnici, îndrăznești să te înfățișezi înaintea Domnului Savaot?32
- ✓ Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*32

Pocăința, metanoia

- ✓ După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiți. Căci toate sunt goale și descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. Căci omul caută la față, pe când Dumnezeu privește în inimă. *(Marcu Ascetul)*33
- ✓ Cel ce păcătuiește fără să fie silit, cu greu se pocăiește, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este fără de greșală. *(Marcu Ascetul)*33
- ✓ Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*33
- ✓ De va cădea cineva în orice fel de păcat și nu se va întrista pe măsura greșelii, cu ușurință va cădea iarăși în aceeași cursă. *(Marcu Ascetul)*33
- ✓ Sunt foarte puțini aceia care își cunosc cu de-amănuntul toate greșelile lor și a căror minte nu e răpită niciodată de la pomenirea lui Dumnezeu. Căci precum ochii noștri cei trupești, când sunt sănătoși pot vedea toate, până și țânțarii care zboară în aer, dar când sunt acoperiți cu albeață sau de niscai urdori, chiar dacă vine înaintea lor vreun lucru mare nu-l văd decât foarte șters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simțul vederii, tot așa și sufletul, de își va subția cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar și cele mai mici greșeli ale sale ca foarte mari și va vărsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu multă mulțumire. Căci s-a spus: Dreptii se vor mărturisi numelui Tău. Dar de va stărui în dragoste de lume, chiar dacă ar săvârși vreo

ucidere, sau altă faptă vrednică de mare pedeapsă, o va privi foarte liniștit, iar celorlalte greșeli nu le va da nici o însemnătate, ci le va socoti adeseori ca isprăvi. De aceea nu se va rușina netrebnicul nici chiar să le apere cu căldură. (*Diadoh al Foticeii*)³³

✓ Câți ne facem părtași de sfânta cunoștință vom avea parte fără îndoială și de împrăștierile fără de voie. Am însemnat, zice dumnezeiescul Iov, și ceea ce am greșit fără voie. Și a făcut așa cu dreptate. Căci dacă nu ar înceta cineva de-a pomeni pururi pe Dumnezeu și dacă n-ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar cădea în greșeala de voie sau fără de voie. Trebuie prin urmare să aducem îndată Stăpânului mărturisire întinsă și despre greșelile fără de voie, adică să împlinim cu prisosință canonul obișnuit (căci nu este om care să nu facă greșeli omenești), până se va încredința conștiința noastră prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. Căci de vom mărturisi, zice, păcatele noastre, credincios este și drept ca să ne ierte păcatele noastre și să ne curățească de toată nedreptatea. Trebuie să luăm aminte la simțirea cu care facem mărturisirea, ca nu cumva conștiința noastră să se mintă pe sine, cugetând că s-a mărturisit de ajuns lui Dumnezeu. Fiindcă judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bună decât conștiința noastră, chiar dacă ar fi cineva deplin încredințat că nu mai știe nimic necurățit în sine. Prea Înțeleptul Pavel ne învață zicând: Dar nici pe mine nu mă judec. Căci deja nu știu nimic întru mine, dar nu mă îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce mă judecă pe mine este Domnul. Dacă deci nu ne vom mărturisi cum trebuie și pentru greșelile fără voie, vom afla în noi în vremea ieșirii noastre o oarecare frică nelămurită. Trebuie să ne rugăm și noi cei ce iubim pe Domnul, ca să ne aflăm atunci în afară de orice frică. Căci cel ce va fi atunci în frică nu va trece slobod peste căpeteniile iadului. Fiindcă are, ca și aceia, în frica sufletului o mărturie a păcatului său. Dar sufletul ce se veselește în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oștilor întunecate. Căci dragostea duhovnicească parcă îl într-aripează, dat fiind că a împlinit fără lipsuri legea. De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăznire din viață vor fi răpiți până în prezența Domnului împreună cu toți Sfinții. Iar cei ce se tem chiar și numai puțin în ceasul morții vor fi lăsați în grămada celorlalți oameni, ca unii ce se află sub judecată; căci ei vor trebui să fie cercați prin focul judecării și așa să primească partea ce li se cuvine după faptele lor, de la Bunul nostru Dumnezeu și împăratul Iisus Hristos. Fiindcă El este Dumnezeul dreptății și a Lui este bogăția bunătății Împărăției, de care ne va face parte nouă celor ce-L iubim pe El, în veac și în toți vecii vecilor. Amin. (*Diadoh al Foticeii*)³³

✓ Să stăm deci, fraților, întru frica lui Dumnezeu, păzind și supraveghind lucrarea virtuților. Să nu dăm pricină de sminteală cunoștinței noastre, ci să luăm aminte la noi înșine întru frica lui Dumnezeu, până când se va dezrobi și ea dimpreună cu noi, ca să se facă între noi ei ea unire deplină. Ea va fi atunci paznica noastră, arătându-ne fiecare lucru de care trebuie să ne ferim. Dacă însă nu o vom asculta, se va depărta de la noi și ne va părăsi și vom cădea în mâinile vrăjmașilor, care nu vor mai avea milă de noi. Căci iată cum ne-a învățat Stăpânul nostru, zicând: Împacă-te cu pârâșul tău, până ești încă pe cale cu el și cele următoare. Pârâșul este conștiința, fiindcă se împotrivește omului ce vrea să facă voia trupului, iar dacă acesta nu vrea să o asculte îl dă pe mâna vrăjmașilor săi. (*Isaia Pustnicul*)³³

Postul, înfrânarea îmbuibarea, beția

✓ Uneori trupul e bolnav și de trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău căci ostenelele trupesti nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din

nou spre aceleași osteneți ale viețuirii. Iar în privința înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor, mâncați-le nimic cercetând, și: Nu cele ce intră în gură spurcă pe om. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului. (Evagrie Ponticul)³⁴

✓ Când dracul pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbuteste să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înainte și cele privitoare la Daniil, viața lui săracă și semințele, și amintește și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte aceștia de acela și să nu se rețină de la pâine, untdelemn și apă. Căci această rânduială au cercat-o frații, găsind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre săturare și să o facă numai o dată pe zi. M-aș mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o și tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns. Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-și aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame și sete. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: L-am biruit!. (Evagrie Ponticul)³⁴

✓ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: pe piept și pe pânțe, cuvântul vei umbla. Căci *plăcerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare cele de sub pânțe, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pântecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpânind și ținând ea puterea, cad și se nimicesc toate virtuțile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor își dă toată silința să slujească pânțele și născoceste nenumărate meșteșuguri ca să producă plăceri, tot așa lăcomia pântecelui pune în mișcare tot meșteșugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă și surpă la pământ întăritura virtuților. De fapt mâncările gustoase și meșteșugit drese se fac unelte de dărâmare ale virtuții bine întărite, clătinzând și dărâmând statornicia și tăria ei. Pe de altă parte, precum belșugul alungă virtuțile, tot așa puținătatea surpă întăriturile păcatului. Căci așa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pașnic, trăgându-l cu meșteșugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israeliților, rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianiților. Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se și înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianiții poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israil și au amăgit mare mulțime dintre tineri. Și foarte potrivit zice Scriptura că Madianiții aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite și sigure, iar cele ce susțin păcatul sunt formă și cort, nedosebindu-se întru nimic de nălucire. (Nil Ascetul)³⁴

- ˘ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pântece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)³⁴
- ˘ Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, și îngrașă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte, iar mintea înnoiește-ți-o cu virtuțile mai înainte înșirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrășat cu felurite mâncări și cu băutura de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupești, iar mintea lui e robită de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivească plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinuieste împrăștierea duhului. Mai ales băutura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lucrarea patimii dinăuntru și din băutura de vin, turnată din afară, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului și să alunge de la sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din străpungerile inimii și să aducă în ea întunecare și împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la săturarea de apă să nu se gândească. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduiim și hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te și sfătuindu-te cu dragoste, ți le dăm ca pe o socotină și cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată și în cumpătarea deplină, lăsând la sloboda ta alegere să faci ce vrei. (*Marcu Ascetul*)³⁴
- ˘ Precum trupul îngreunat de mulțimea mâncărilor face mintea molâie și greoaie, tot așa când e slăbit de prea multă înfrânare face partea contemplativă a sufletului, posomorâtă și neiubitoare de cunoștință. Deci mâncările trebuie să se potrivească cu starea trupului. Când trupul e sănătos, trebuie să fie chinuit atât cât trebuie, iar când e slăbit, să fie îngrijit, dar cu măsură. Căci cel ce se nevoiește nu trebuie să-și slăbească trupul decât atâta cât trebuie ca să-i înlesnească lupta, ca prin ostenele trupului și sufletul să se curățească după cuviință. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴
- ˘ Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor sămânța curată semănată în el, dar înecat de multe ploi aduce numai spini și măcăcini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semămate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom scâlta în multă băutura, va prefăce în spini și măcăcini toate gândurile ei. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴
- ˘ Când mintea noastră înoată în valurile băuturii, nu numai că vede în somn cu patimă chipurile zugrăvite de draci, ci își plăsmuiește și în sine anumite vederi frumoase, îmbrățișând cu foc nălucirile sale, ca pe niște amante. Căci înfierbântându-se mădularele ce servesc la împreunarea

trupească de căldura vinului, mintea e silită să-și înfățișeze vreo umbră plăcută a patimii. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreapta măsură, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s-a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugrăvirea păcatului, ea rămâne întregă lipsită de năluciri și, ceea ce-i mai mult, neafemeiată. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

∨ Cei ce vor să-și înfrâneze părțile trupului care se umflă, nu trebuie să umble după băuturile drese, pe care meșterii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pânțele belșugului de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci și însăși amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcegării? (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

∨ Domnul nostru Iisus Hristos, învățătorul acestei sfințite viețuiri, a fost adăpat cu oțet în vremea patimilor de către cei ce slujeau poruncii diavolești, ca să ne lase (îmi pare mie) o pildă învederată despre dispoziția ce trebuie să o avem în timpul sfințitelor nevoințe. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și băuturi dulci cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai degrabă, fără șovăire, acreala și amărăciunea luptei. Dar s-a mai adăugat și isop în buretele ocării ca să ni se arate deplin modul în care ne putem curăța. Căci acreala este proprie nevoințelor, iar curățirea e proprie desăvârșirii. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

Râvna, osteneala lenevia, indiferența

∨ Dacă întrebuițăm orice sârguință și iscusință ca să scăpăm de moartea trupească, cu atât mai vârtos suntem datori să ne străduim ca să scăpăm de moartea sufletească, pentru că cel ce voiește să se mântuiască nici o piedică nu are, fără numai negrija și lenea. (*Antonie cel Mare*)³⁸

∨ Mă aflam în miez de zi lângă Sfântul Macarie și, topindu-mă de sete, i-am cerut apă să beau. Iar el îmi zise: Îndestulează-te cu umbra, căci mulți călătoresc acum și umblă cu corăbiile pe mare și nici pe aceasta nu o au. Apoi mărturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: Îndrăznește, fiule, că eu în douăzeci de ani întregi nu m-am săturat nici de pâine, nici de apă, nici de somn; ci pâinea o mâncam cântărită la cumpănă, apa o beam cu măsură, și numai rezemându-mă puțin de pereți furam oleacă somn. (*Evagrie Ponticul*)³⁸

∨ Nu socoti că ai dobândit virtute, dacă n-ai luptat mai înainte până la sânge pentru ea. Căci trebuie să te împotrivești păcatului până la moarte, luptându-te cu el și neslăbind, după dumnezeiescul Apostol. (*Evagrie Ponticul*)³⁸

∨ *Privegherea, rugăciunea și răbdarea necazurilor* ce vin asupra noastră aduc inimii zdrobirea neprimejdioasă și folositoare, dacă nu împrăștiem tovarășia lor prin lăcomia după ceva. Căci cel ce rabdă în aceasta, și în celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător și împrăștiat, la ieșirea din trup, cumplit se va chinui. (*Marcu Ascetul*)³⁸

∨ Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieșirii i se face sufletului închisoare și lanț; iar cea iubitoare de osteneală îi este poarta deschisă. (*Marcu Ascetul*)³⁸

∨ Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate; și nu se odihnește până nu va pierde Domnul sămânța din Babilon. (*Marcu Ascetul*)³⁸

∨ Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință. (*Marcu Ascetul*)³⁸

- ∨ Bine este să folosim prin cuvinte pe cei care întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui. (*Marcu Ascetul*)³⁸
- ∨ Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră și posomorâtă. Nu fiindcă așa este ea, ci fiindcă firea omenească îndată ce-a ieșit din pânțece la larg se dă în tovărășia plăcerilor. Căci obișnuințele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s-au pierdut deodată cu amintire plăcerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umblă de aici înainte cu bucurie pe toate cărările virtuților. Pentru aceasta Domnul. Aducându-ne la începutul căii mântuirii, zice: Strâmtă și anevoioasă este calea care duce la viață și puțini umblă pe ea. Iar către cei ce vreau să se apuce cu multă hotărâre de păzirea sfintelor Sale porunci, zice: Jugul Meu este blând și sarcina mea ușoară. Deci la începutul nevoițelor trebuie să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită, ca, văzând Domnul cel bun scopul și osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință. (*Diadoh al Foticeii*)³⁸

Răbdare, suferință

- ✓ Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Dacă ești răbdător, pururea te vei ruga cu bucurie. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Dacă te îngrijești de rugăciune, pregătește-te împotriva năvălirii dracilor și rabdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul ți-l vor chinui. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Pregătește-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Cel ce rabdă necazurile va ajunge și la bucurii. Și cel ce stăruie în cele neplăcute nu va fi lipsit nici de cele plăcute. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu: Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești și cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, folosește-te de rugăciunea scurtă și stăruitoare. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Nu te teme de nălbitori. Căci deși lovesc călcând și uscă întinzând, prin acestea se fac veșmântul strălucitor. *(Evagrie Ponticul)*39
- ✓ Inima învârtoșată este poartă de fier zăvorâtă înaintea cetății; iar celui ce pătimește răul și este strâmtorat i se deschide de la sine, ca și lui Petru. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Cel nedreptățit de oameni scapă de păcat și pe măsura mâhnirii sale află sprijin împotriva lui. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptățesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ E mai bine să fim batjocoriți de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Ocară de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-și aducă aminte de Dumnezeu și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat pe Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Orice suferință fără voie să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Gândește-te la sfârșitul oricărui necaz fără voie și vei afla în el pieirea păcatului. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă de la

mulțime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare. *(Marcu Ascetul)*39

- ∨ Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi urmează îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi urmează îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Necazurile de acum pune-le alătura cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoița. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Primește împletirea celor bune și a celor rele, cu gând egal; și Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie cele fără de voie. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor, pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși încercați. E drept că s-a scris: Necuvioșii și nelegiuții vor fi prigoniți. Dar tot așa s-a scris: Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Încercările care ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu, orice întâmplare ți se va face învățător spre cunoștința de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu. Și ocară te va lăsa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândeii, când va veni. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Precum cei ce plutesc pe mare rabdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul iubesc muștrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivesc vântului, cea de-a doua patimilor. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: Am doftorit Babilonul și nu s-a vindecat. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moșteni viața veșnică. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele. *(Marcu Ascetul)*39

- ✦ Dacă vrei să-ți amintești neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăvește de muncile veșnice. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai-nainte, fiecare greșeală aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Cel ce cunoaște și știe adevărul nu se mărturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Când respingi durerea și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți). *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inima sa fără acestea, rătăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Cel ce voiește să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe cele de acum. Căci astfel împăcându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici pedepse mari. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Cel ce se împotrivește necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea răului. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte, nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor, nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Ștefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Precum lucrarea pentru Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ Tot necazul vădește aplecare voinței, dându-i acestuia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunoștința voilor sale ascunse. *(Marcu Ascetul)39*
- ✦ De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea, locul și lucrul. Cel ce se lasă povățuit de bună voie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de al doilea. *(Marcu Ascetul)27 39*
- ✦ Dacă ești nedreptățit și ți se înăsprește inima, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce ți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, știind că, biruindu-le de la

primul atac, va fi biruit împreună cu ele și răul după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miște, și răul sporește. *(Marcu Ascetul)*39

- ∨ Toată încercarea se aseamănă cu un târg: cel ce știe să facă negustorie câștigă mult; iar cel ce nu știe suferă pagubă. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Cel ce nu se lasă povățuit de poruncile și de îndemnurile Scripturii va fi mânat înainte de biciul calului și de boldul asinului. Iar de se va împotrivi și acestora, i se vor strânge fălcile în zăbale și frâu. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Definiția răbdării: stăruința neîncetată de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevăzut, ca văzut. *(Diadoh al Foticeii)*39
- ∨ Când din pricina unor boli trupești ce ni se întâmplă, ne scârbim de noi înșine, trebuie să știm că sufletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea dorește el fericire pământească și nu vrea să se despartă de bunătățile vieții, ci socotește un mare neajuns să nu se poată folosi, din pricina bolilor, de frumusețile vieții. Dar de va primi cu mulțumire supărările bolii, va cunoaște că nu e departe de hotarele neprihănirii. Drept aceea, atunci și moartea o așteaptă cu bucurie, ca fiind mai degrabă pricină a vieții adevărate. *(Diadoh al Foticeii)*39
- ∨ Precum ceara, dacă nu e încălzită și înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, așa și omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri și neputințe. De aceea zice Domnul către dumnezeiescul Pavel: Îți este de ajuns harul Meu. Căci puterea Mea în neputințe se desăvârșește. Dar însuși Apostolul se laudă zicând: Cu mare plăcere, deci, mă voi lăuda întru neputințele mele, ca să se sălășluiască întru mine puterea lui Hristos. Dar și în Proverbe s-a scris: Pe care-l iubește Domnul, îl ceartă, și bate pe tot fiul pe care-l primește. Apostolul numește neputințe năpustirile vrăjmașilor crucii, care se întâmplau neconținut lui și tuturor Sfinților, ca să nu se înalțe, cum însuși zice, de bogăția covârșitoare a descoperirii, păzind prin dese umiliri, cu evlavie, darul dumnezeiesc. Iar noi numim neputințe gândurile rele și slăbiciunile trupești. Căci atunci trupurile Sfinților ce se nevoiau împotriva păcatului, fiind predate bătăilor aducătoare de moarte și altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omenească prin păcat. Dar acum bisericile având pace multă din mila Domnului, trebuie să fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slăbiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmplă mai ales celor în care cunoștința lucrează întru multă simțire și încredințare, ca să fie feriți de toată slava deșartă și mândria, și să poată primi, cum am zis, cu multă smerenie, pecetea frumuseții dumnezeiești, după Sfântul care zice: însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne. Deci trebuie să răbdăm cu mulțumire voia Domnului. Căci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie neconținută supărare din partea bolilor și lupta cu gândurile drăcești. Căci cel ce zicea atunci sfinților mucenici prin acele căpetenii nelegiuite să se lepede de Hristos și să dorească slava lumească spune și acum neîncetat aceleași lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile dreptilor și ocăra cumplit pe cinstiții dascăli prin cei ce slujeau socotințelor sale diavolești, aduce și acum felurite pătimiri mărturisitorilor evlaviei, împreună cu multe ocări și umiliri, mai ales când aceștia ajută cu multă putere săracilor ce suferă pentru slava Domnului. De aceea trebuie să ne împlinim mucenicia conștiinței noastre cu multă hotărâre și răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci răbdând, zice, am așteptat pe Domnul, și a căutat spre mine. *(Diadoh al Foticeii)*39

Rugăciunea

- ∨ Diavolii ori de câte ori ne văd că stăm la rugăciune, ne stau și ei cu sângeală împotriva, sădind în mintea noastră cele ce nu trebuie, ca să ni le aducem aminte sau să le gândim în vremea rugăciunii. Așa vor ei să ducă mintea în robie, iar rugăciunea noastră să o facă nelucrătoare, deșartă și nefolositoare. Căci deșartă cu adevărat și nefolositoare este rugăciunea făcută fără frică, fără trezvie și priveghere. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Când te văd dracii râvnind cu adevărat la rugăciune, îți strecoară gândurile unor lucruri așa zise trebuincioase; și după puțină vreme îți fură amintirea lor, ca mișcându-se mintea spre căutarea lor și neaflându-se, să se descurajeze și să se întristeze foarte. Apoi, când revine iarăși în rugăciune, îi aduce aminte cele căutate și cele amintite mai-nainte, ca mintea căutând să le ia la cunoștință, să piardă rugăciunea, care aduce roade. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți miști mânia spre cel ce-ți stă împotriva, sau să spui vreo vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mișcarea fără rânduială din tine.40
- ∨ Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele care te-a nedreptățit îți vor fi spre sminteală în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Dorind să te rogi cum trebuie, să nu întristezi vreun suflet; iar de nu, în deșert alergi. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Lasă-ți darul tău, zice, înaintea altarului și plecând împacă-te mai întâi cu fratele tău, și apoi venind te vei ruga netulburat. Căci amintirea răului înnegrește cugetul celui ce se roagă și întunecă rugăciunile lui. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Rugându-te tu cum trebuie, ți se vor întâmpla astfel de lucruri încât să ți se pară că ai dreptate să te folosești de mânie. Dar nu este nici o mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu puțință să rânduiești lucrul bine și fără mânie. Deci folosește-te de tot meșteșugul ca să nu izbucnești în mânie. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Uneori stând la rugăciune te vei ruga dintr-odată bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la țintă, ca să ceri și mai mult, și primind, să ai un câștig care nu-ți mai poate fi răpit. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Apropiindu-se îngerul, se depărtează grămadă toți cei ce ne tulbură, și mintea se află în multă odihnă, rugându-se curat. Alteori, amenințându-se obișnuitul război, mintea se luptă și nu poate să se liniștească, deoarece s-a amestecat mai-nainte cu felurite patimi. Totuși cerând și mai mult va afla. Căci celui ce bate i se va deschide. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinescă ceea ce am socotit eu că e bine, și am stăruit în cerere, silind fără judecată voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine aceea ce știu că este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urmă foarte, că n-am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată este o înțelegere supremă a minții. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Roagă-te mai întâi să te curățești de patimi; al doilea, să te izbăvești de neștiință și de uitare; al treilea, de toată ispita și părăsirea. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Cere în rugăciune numai *dreptatea și împărăția*, adică *virtutea și cunoștința* și toate celelalte se

vor adăuga ție. *(Evagrie Ponticul)*40

- ✓ Rugându-te, păzește-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înaintea ale sale, ci mișcă-te pe tine spre gândul înfățișării tale la judecată. Căci de obicei mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Când diavolul cel preaviclean, făcând multe, nu poate împiedica rugăciunea dreptului, o lasă pentru puțină vreme mai domol și pe urmă îl războiește iarăși pe cel ce se roagă. Căci fie că-l aprinde pe acesta spre mânie și așa strică starea lui cea bună dobândită prin rugăciune, fie că-l ațâță la plăcere pătimășă și așa îi pângărește mintea. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ După ce te-ai rugat cum trebuie, așteaptă cele ce nu trebuie și stai bărbătește păzind rodul tău. Căci spre aceasta ai fost rânduit dintru început, ca să lucrezi și să păstrezi. Așadar, după ce-ai lucrat, nu cumva să lași nepăzit ceea ce ai făcut. Iar de nu, n-ai folosit nimic rugându-te. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Tot războiul ce se aprinde între noi și dracii necurați nu se poartă pentru altceva decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor le este foarte potrivnică și urâtă, iar nouă foarte mântuitoare și plăcută. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Cultivăm virtuțile pentru rațiunile fapturilor și pe acestea le căutăm pentru Rațiunea care le-a dat ființă. Iar aceasta obișnuiește să se descopere în starea de rugăciune. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Starea de rugăciune este o dispoziție nepătimășă, câștigată prin deprindere, care răpește mintea înțeleaptă spre înălțimea spirituală, prin dragoste desăvârșită. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Cel ce a atins nepătimirea, încă nu se roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări simple și să fie răpit de istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Când mintea zăbovește în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci poate să se afle neconținut în contemplația lucrurilor și să flecărească despre înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minții forma și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Dacă vrei să te rogi, ai trebuință de Dumnezeu, care dă rugăciune celui ce se roagă. Prin urmare cheamă-l pe El, zicând: Sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, adică Duhul Sfânt și Fiul Tău, Cel Unul născut. Căci așa ne-a învățat, zicând: În Duh și în Adevăr se cade să ne închinăm Tatălui. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Cel ce se roagă în Duh și Adevăr, nu-L mai preamărește pe Ziditor din făpturi, ci-L preamărește din El însuși. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat, ești teolog. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile, care vin din simțire, din amintire, sau din starea umorală, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Duhul Sfânt, pătimind împreună cu noi de slăbiciunea noastră, ne cercetează și când suntem necurați. Și dacă află numai că mintea noastră i se roagă cu dragoste de adevăr, se sălășluiește în ea și alungă toată ceata de gânduri și de înțeleșuri care o împrejmuiesc, îndemnând-o spre dragostea rugăciunii duhovnicești. *(Evagrie Ponticul)*40
- ✓ Rugându-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să nu îngădui minții tale să se

modelează după vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial și vei înțelege. *(Evagrie Ponticul)40*

- ✓ Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Nu poate cel legat să alerge, nici mintea ce slujește patimilor nu poate vedea locul rugăciunii duhovnicești. Căci este trasă și purtată de gândul pătimăș și nu va avea o stare neclintită. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ De te rogi cu adevărat vei afla multă întărire și încredințare și îngerii vor veni la tine ca și la Daniil și-ți vor lumina înțeleșurile celor ce ți se întâmplă. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Cunoaște că sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi. Dacă suntem prin urmare cu nepăsare și primim gânduri potrivnice, îi amărâm foarte tare, dat fiind că ei se luptă atâta pentru noi, iar noi nu avem să ne rugăm lui Dumnezeu nici pentru noi înșine, ci disprețuind slujba noastră și, părăsind pe Stăpânul și Dumnezeul acestora, petrecem cu necurații draci. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Psalmodiarea potolește patimile și face să se liniștească neînfrânarea trupului. Iar rugăciunea face mintea să-și îplinească propria lucrare. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Rugăciunea este lucrarea demnă de vrednicia minții, sau întrebuințarea cea mai bună și mai curată a ei. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Psalmodiarea este un lucru al înțelepciunii variate; iar rugăciunea este începutul cunoștinței nemateriale și simple. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Dacă te îngrijești de rugăciune, pregătește-te împotriva năvălirii dracilor și rabdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul ți-l vor chinui. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu: Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești și cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, folosește-te de rugăciunea scurtă și stăruitoare. *(Evagrie Ponticul) 40*
- ✓ Dacă stai în rugăciune înaintea lui Dumnezeu Atotștiutorul, Făcătorul și Proniatorul tuturor, de ce I te înfățișezi atât de lipsit de judecată, încât îți uiți de frica Lui cea neîntrecută și tremuri de niște țânțari și gândaci? Sau n-ai auzit pe cel ce zice: De Domnul Dumnezeuul tău să te temi, și iarăși: De El se înfricoșează și tremură toate, de fața puterii Lui și cele următoare. *(Evagrie Ponticul) 40*
- ✓ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin mintrie *Ponticul) 40*
- ✓ Altui iubitor de Dumnezeu, care-și ocupa mintea cu rugăciunea, umblând prin pustie, i s-au arătat doi îngeri, călătorind împreună; dar el nu i-a băgat în seamă, ca să nu se păgubească de ceea ce-i mai bun. Căci își amintea de cuvântul Apostolului, care zice: Nici Începătoriile, nici Puterile nu ne vor putea despărți de dragostea lui Hristos. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Rugăciune săvârșește acela care totdeauna primul gând al său ca rod al lui Dumnezeu.40
- ✓ Ca monah ce dorești să te rogi, fugi de orice minciună și orice jurământ. Iar de nu, în zadar îți iei o înfățișare care nu ți se potrivește. *(Evagrie Ponticul)40*

- ∨ De vrei să te rogi în duh, nimic să nu iei de la trup și nu vei avea nour care să-ți facă umbră în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Nu căuta să alungi de la tine sărăcia și strâmtoarea, materiile rugăciunii neîmpovărate. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: Voi alunga pe vrăjmașii mei și-i voi prinde și nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimeri. Asupri-i voi pe ei și nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele, și cele următoare. Iar acestea le vei spune cu ușurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmașilor. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Precum vederea neacoperită și tare a soarelui din miezul zilei, când luminează mai viu, nu folosește ochiului bolnav, așa nu folosește nici întipărirea rugăciunii suprafirești și cu adevărat înfricoșate, care se face în duh, minții pătimase și necurate. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Atenția minții căutând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. *(Evagrie Ponticul) 40*
- ∨ Lauda rugăciunii nu stă simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arată cei ce s-au suit la templu precum și cuvântul: Iar voi, rugându-vă, nu bolborosiți și următoarele. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși nici una nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțește rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita Domnul să-și aducă aminte de tine. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a minții. Iar cugetul care strigă neîmprăștiat va fi auzit de Domnul. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Minte care se roagă neîmprăștiat strâmtorează și frânge inima; iar inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia, sau ești supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți face nimic fără ajutorul lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune ni se arată pe urmă sau greșite sau vătămătoare, și ne dovedesc lipsiți de cunoștință prin lucrurile care urmează. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului. Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijește de ceva fără rugăciune nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: Fără mine nu puteți face nimic. *(Marcu Ascetul)40*

- ✓ Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoștința lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmașul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-l săgetăm cu săgețile rugăciunii, stând închiși în cetățuia noastră, decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Când îi închidem minții toate ieșirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. Trebuie să-i dăm deci pe: Doamne Iisuse, prin care își poate ajunge deplin scopul. Căci nimeni nu numește Domn pe Iisus, fără numai în Duhul Sfânt. Dar așa de strâns și de neîncetat să privească la acest cuvânt în cămărilor sale, încât să nu se abată nicidecum spre niscai năluciri. Căci toți aceia care cugetă neîncetat la acest nume sfânt și slăvit în adâncul inimii, vor putea vedea odată și lumina minții. Pentru că dacă e ținut strâns în amintire, el arde toată pata de pe fața sufletului, printr-o simțire puternică. Căci Dumnezeul nostru este foc mistuitor ce arde toată răutatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternică a slavei Sale. Căci zăbovind numele acela slăvit și mult dorit prin pomenirea minții în căldura inimii, sădește în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunătatea Lui, nemaifiind nimic care să ne împiedice. Acesta este mărgăritarul cel de mult preț, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Minteia noastră adeseori se simte îngreunată la rugăciune, din pricina mării îngustimi și concentrării a acestei virtuți. Dar îmbrățișează cu bucurie contemplarea și cuvântarea de Dumnezeu, dată fiind lărgimea și libertatea de mișcare ce i-o procură vederile dumnezeiești. Ca să nu-i dăm așadar minții puțința să spună multe, sau chiar să zboare peste măsură, să ne îndeletnicim cel mai mult cu rugăciunea, cu cântarea Psalmilor și cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcurile bărbaților învățați, a căror credință se cunoaște din cuvinte. Pentru că, făcând aceasta, nu lăsăm mintea să amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngăduim să fie furată e slava deșartă și să fie împrăștiată de multa plăcere a vorbăriei, ci o păzim în vremea contemplației în afară de orice lucrare a închipuirii i facem prin aceasta ca aproape toate cugetările ei să fie întovărășite de lacrimi. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniștire (isihie) și îndulcindu-se mai ales cu dulceața rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde și mai multă putere spre a se da cu agerime și fără osteneală contemplațiilor dumnezeiești, sporind totodată cu multă smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie să știm că este și o rugăciune mai presus de orice lărgime. Aceasta însă e proprie numai acelor care sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de darul Duhului Sfânt. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Când sufletul e plin de belșugul rodurilor sale firești, își face cu glas mai mare și cântarea de psalmi și vrea să se roage mai mult cu vocea. Dar când se află sub lucrarea Duhului Sfânt, cântă și se roagă întru toată destinderea și dulceața, numai cu inima. Stării de suflet celei dintâi îi urmează o bucurie amestecată cu închipuiri, iar celei din urmă, lacrimi duhovnicești și după aceea o mulțumire iubitoare de liniște. Căci pomenirea, rămânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima să izvorască anumite cugetări înlăcrimate și blânde. Atunci se pot vedea cum se seamănă semințele rugăciunii cu lacrimi în pământul inimii, în nădejdea bucuriei secerișului ce va urma. Totuși, când suntem apăsați de multă tristețe, trebuie să facem cântarea rugăciunii cu un glas puțin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nădejdea bucuriei, până ce nourul acela greu va fi împrăștiat de valurile melodiei. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte săgetăturile dracilor încât îi pare celui războit că primește chiar săgețile înseși,- sufletul urăște cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul curățirii. Căci dacă nu s-ar îndurera mult de nerușinarea păcatului, nu ar putea să se bucure îmbelșugat de bunătatea dreptății. Cel ce vrea prin urmare să-și curățească inima să o

încălzească neconținut cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget și acest lucru, fără încetare. Căci cei ce vreau să se lepede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori să se roage, iar alții nu, ci pururi să petreacă cu rugăciune în păzirea minții, chiar dacă s-ar afla undeva afară de casa de rugăciune. Căci precum cel ce vrea să curățească aurul, dacă lasă să înceteze oricât de scurtă vreme focul din cuptor, face să se așeze iarăși zgura pe aurul curățit, așa și cel ce uneori pomenește pe Dumnezeu, alții nu, pierde prin întrerupere ceea ce se socotește să câștige prin rugăciune. E propriu bărbatului iubitor de virtute să țină pururi pământul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu, ca așa, curățindu-se răul puțin câte puțin sub dogoarea buneii pomeniri, sufletul să se întoarcă cu desăvârșire la strălucirea sa firească, spre și mai multă slavă. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰

Sărăcie, detașare, lepădare iubirea de argint, avariția

- ✓ Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăși înapoi. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemnă pentru trai, ci poftesc la mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi insuflă gânduri și închipuiri că cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avuției peste măsură împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Starea în care se află cineva fără să vrea îi este și pază și osândă. Deci îndestulează-te cu cât ai, ca nu cumva purtându-te cu nemulțumire, să te pedepsești singur fără să simți. Iar calea spre aceasta este una singură: disprețuirea celor pământești. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Cât privește hainele, să nu poștești să ai haine de prisos, ci îngrijește-te numai de cele care sunt de trebuință trupului. Aruncă mai bine asupra Domnului grija ta și El va purta grijă de tine. Căci el se îngrijește, zice, de noi. Dacă ești lipsit de hrană sau de haine, nu te rușina să primești când îți le vor aduce alții, căci rușinea aceasta este un fel de mândrie. Iar dacă prisosești tu în aceasta, dă și tu celui lipsit. Așa voiește Dumnezeu să se chivernisească între dânșii copiii Săi. De aceea scrie Apostolul către Corinteni cu privire la cei lipsiți: Prisosul vostru să îplinească lipsa altora, ca și prisosul acelora să îplinească lipsa voastră; ca să se facă potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit și celui ce are puțin, nu i-a lipsit. Deci având pentru timpul de acum cele de trebuință, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o săptămână și nici pentru o lună. Căci venind de față ziua de mâine, va aduce El cele de trebuință. Tu caută mai bine împărăția cerurilor și dreptatea lui Dumnezeu. Căutați, zice Domnul, împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹
- ✓ Despre faptul că nu trebuie să ne îngrijim de îmbrăcăminte și bucate, socot de prisos a mai scrie, însuși Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, căci toate acestea le fac păgânii și

necredincioșii, care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. De creștinii este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că și cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de grijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii și obiceiul acesta: după gândurile necurate, aduc în suflet și pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, și să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană sărăcicioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină sărăcicioasă, să privească la Sfântul Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății. Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion și teatru, oare cel ce s-a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate să lupte cu începătoriile, cu domniile și cu stăpânitorii întunericului veacului acestuia? Eu nu știu dacă-i va fi cu putință; acest lucru l-am învățat de la înseși cazurile văzute. Căci se va împiedica în haină și se va rostogoli la pământ, ca și mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

✓ Când vor fugi degrabă de la noi vreunele din gândurile necurate, să căutăm pricina pentru care s-a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de găsit materia, sau pentru nepătimirea noastră, n-a putut vrăjmașul nimic împotriva noastră? De pildă dacă unui pustnic i-ar veni în minte gândul că i s-a încredințat ocârmuirea duhovnicească a primei cetăți, desigur că nu va zăbovi la închipuirea aceasta; și pricina se cunoaște ușor din cele spuse mai înainte. Dar dacă unuia i-ar veni acest gând în legătură cu oricare cetate s-ar nimeri, și ar cugeta la fel, acela fericit este că a ajuns nepătimirea. Asemenea și în privința altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în același chip. Acestea trebuie să le știm pentru râvna și puterea noastră, ca să vedem dacă am trecut Iordanul și ne-am apropiat de verdeață, sau încă petrecem în pustie, loviți de cei de alte neamuri. De pildă foarte multe fețe mi se pare că are dracul iubirii de argint și e foarte dibaci în puterea de-a amăgi. Astfel când e strâmtorat de desăvârșita lepădare de sine, îndată face pe purtătorul de grijă și iubitorul de săraci. Primește bucuros pe străinii care nu-s încă de față, celor lipsiți le trimite ajutor, cercetează închisorile orașului și răscumpără sclavii; arată alipire femeilor bogate, îi face îndatorați pe cei cărora le merge bine, sfătuiește pe alții să se lepede de punga lor largă. Și astfel amăgind sufletul, pe încetul îl învâluie în gândurile iubirii de argint și-l dă pe mâna dracului slavei deșarte. Iar acesta aduce înainte mulțimea celor ce slăvesc pe Domnul pentru aceste purtări de grijă și pune pe unii să vorbească întreolaltă câte puțin despre preoție, prevestind moartea preotului de acum și iscodind nenumărate chipuri ca să nu scape. Și așa biata minte, învăluită într-aceste gânduri, se luptă cu înverșunare cu aceia dintre oameni care nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri și-i primește cu recunoștință. Pe cei ce se împotrivesc îi dă pe mâna judecătorilor și uneltește ca să fie scoși din hotarele cetății. Aflându-se apoi aceste gânduri înlăuntrul său și învârtindu-se în minte, îndată ce înfățișează dracul mândriei, nălucind străluciri neconținute și draci înaripați în văzduhul chilieii, ca până la urmă să scoată pe om din minți. Noi, însă, dorind pierzarea ăstor fel de gânduri, să trăim cu mulțumire în sărăcie. Căci e vădit că nimic n-am adus în lume și nimic nu putem duce din ea. Având hrană și îmbrăcăminte, să ne îndestulăm cu ele, aducându-ne aminte de Sfântul Pavel, care zice că rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

✓ Domnul s-a lepădat cu totul de grija celor pământești și a poruncit să căutăm numai Împărăția Cerurilor, noi însă, silindu-ne să umblăm tocmai pe o cale potrivnică, am nesocotit poruncile Domnului, și depărtându-ne de purtarea lui de grijă, ne-am pus nădejtile în mâini. El a spus: Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru

cel din ceruri le hrănește pe ele, și iarăși: Priviți la crinii câmpului, cum cresc și nu se ostenesc, nici nu torc. Ba chiar a poruncit Apostolilor să nu-și ia cu ei nici traistă, nici pungă, nici toiag, ci să țină seama de făgăduința nemincinoasă, pe care le-a dat-o trimițându-i la slujba de ajutorare a celorlalți oameni când le-a spus: Vrednic este lucrătorul de hrana sa. El știa că mai mult ne asigură Providența cele necesare, decât sârguința noastră. Noi, însă, nu ne oprim de a agonisi pământ cât se poate de mult. Cumpărăm turme de oi, boi de muncă, râvniți la înfățișare și mărime, și măgari bine hrăniți. Oile vrem să ne dea din belșug lâna pentru trebuințe; boii să ne slujească la lucrarea pământului, aducându-ne nouă hrană, iar lor și celorlalte dobitoace nutreț; în sfârșit vitele de povară să facă mai aleasă hrana necesară, întregind cele ce lipsesc în țară, cu mărfuri din străinătate, pentru a spori plăcerile vieții noastre. Dar nu ne mulțumim numai cu atât, ci alegem și meșteșugurile cele mai aducătoare de câștig, care nu ne lasă deloc vreme să ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toată grijă spre ele. Iar mai pe urmă învinuim mai de grabă slăbiciunea purtătorului de grijă decât pe noi înșine, pentru alegerea ce am făcut-o. Dar chiar dacă nu mărturisim prin cuvânt, suntem vădiți prin lucruri, că ne bucurăm de-o viețuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleași lucruri ca și ei și mai degrabă zăbovim în ostenele trupești. Astfel mulți cred că evlavia ar fi un prilej de agonisire de lucruri, și că nu alegem viața, odinioară liniștită și fericită, pentru altceva, decât ca printr-o mincinoasă cinstire de Dumnezeu să fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câștigând slobozenie spre plăceri, să putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne nu multă nerușinare față de cei simpli, iar uneori și față de cei ce ne întrec, socotim viața virtuoasă ca o îndreptățire la asuprire, dar nu ca o pricină de smerenie și de îngăduință. De aceea suntem socotiți chiar de cei ce trebuie să ne cinstească ca o turmă ușuratică. Ne călcăm în picioare unii pe alții prin târguri, amestecați într-o adunătură de tot soiul, neavând nimic care să ne deosebească de ceilalți oameni, cum ar trebui. Vrând să fim cunoscuți nu din felul de viețuire, ci din înfățișare și ocolind ostenele pentru virtute, dorim cu furie slava pe ele, făcând teatru din adevărul de odinioară. De acea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viața cea preadorită s-a făcut urâtă; și dobânda celor ce viețuiesc cu adevărat întru virtute a ajuns să fie socotită amăgire. Gem orașele de cei ce rătăcesc prin ele degeaba și sunt tulburați cei de prin case, căroră le e silă și să-i mai privească, văzându-i că stăruie la uși, cerșind tot mai nerușinat; iar mulți, după ce sunt primiți în case, fățărind pentru puțin timp evlavia și acoperind cu masca fățarniciei gândul de vicleșug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urmă pleacă, încât fac să se întindă peste toată viața monahală un nume urât. Și așa sunt alungați din orașe ca o ciumă cei ce erau odinioară îndreptătorii lor; și sunt izgoniți ca niște spurcați, mai rău decât cei umpluți de lepră. Mai bucuros se hotărăște cineva să creadă tâlharilor și spărgătorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu viața monahală, socotind că e mai ușor pot să se păzească de răutatea vădită, decât de prefăcuta vrednicie de crezământ, care uneltește în ascuns. Aceștia nici n-au început măcar viața de evlavie și nu cunosc folosul liniștirii, ci au fost împinși la viața singuratică fără judecată poate de vreo strâmtoare oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treabă de negustorie, bun pentru câștigarea celor trebuincioase. Și eu socotesc că ar face lucrul acesta mai cuviincios, dacă n-ar umbla pe la toate ușile, ci ar socoti că înfățișarea îi împiedică de la primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând să plătească trupului birul datorat, să nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci și pe cel care l-au născocit desfătărilor celor ce duc un trai molatic, împlinindu-și poftele lor nemăsurate. Dar a tămădui pe cei ce sufăr de aceste boli nevindecabile este foarte greu. *(Nil Ascetul)*41

^ Căci cu ce se alege viața noastră din toată osteneala deșartă în jurul acestora? Nu toată zdroaba omului merge în gura lui? cum zice Eclesiastul. Dar hrana și veșmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup. De ce, așa dar, lucrăm la nesfârșit și alergăm după vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sârguinței pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeiești și încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hrănim ca să ne

facem un dușman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din, pricina marii lui puteri, să fie mai tare în războiul lui împotriva sufletului, neîngăduind ca aceasta să fie cinstit și încununat. Căci în ce costă trebuința trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutăți nebunești? Ea constă, desigur, în pâine și apă, dar nu ne dau izvoarele apă din belșug? Iar pâinea nu e atât de ușor de câștigat de cei ce au mâini? Și ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin care trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăștiați, decât foarte puțin, sau deloc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obișnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vizon, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei și nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrănește păsările cerului și le îmbracă, Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu putință să-i convingem pe cei ce s-au depărtat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuiește întru virtute? Unde este, așadar, și la ce folosește sânguința noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lipsă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununi pentru bărbăție; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, așadar, iubiților, să ne ridicăm iarăși la vechea fericire și să ne însușim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această viețuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei viețuiri desăvârșite, care va fi înălțarea lor. (*Nil Ascetului*)⁴¹

✓ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduiind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetului*)⁴¹

✓ Nu e de nici un folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruiesc în această judecată, ci se lasă târâți și duși iarăși de gând și de aceea se întorc neconținut spre cele părăsite, vădindu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot. Căci aceea, întorcându-se, stă până azi, prefăcută în stâlp de sare, ca pildă celor ce nu ascultă. Tot astfel îi întoarce obișnuința, al cărei simbol este aceea, spre

sine, pe cei ce vor să se despartă fără să se schimbe. Dar ce vrea să spună și legea, care poruncește ca cel ce intră în templu, după ce a împlinit cele ale rugăciunii, să nu se întoarcă pe aceeași poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-și drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât că nu trebuie să-și slăbească cineva prin îndoieli încordarea pășirii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din care am ieșit ne trag prin obișnuință cu totul spre cele dindărăt și, slăbănogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele și o fac să tânjească după vechile păcate. (*Nil Ascetul*)41

✓ Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetul*)27 41

✓ Să râvnim virtuțile sfinților și, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatic, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mânătorului și-și bate joc de zarva orașelor, chiar dacă l-am făcut până acum să poarte poveri, înjugându-l la patimile păcatului, să-l dezlegăm de legături, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci și-au câștigat stăpânirea prin obișnuință. Desigur aceștia vor auzi și se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba și cu glasul simplu, ci cu toată starea dinăuntru a sufletului, că Domnul are trebuință de el. Și îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veșmintele apostolești, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imașuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzișul sau la litera dumnezeieștii Scripturi), ca să fie călăuzit la viața cea necuprinsă, care rodește la un loc hrană și desfătare multă. Dar se ivește întrebarea cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatic lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaș pământul sărat, știut fiind că pământul sărat și pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creșterea verdeței? Înțelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplației în cuvintele dumnezeiești, după ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)41

✓ Să părăsim lucrurile lumești și să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilărești, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neînvățând nici măcar de la aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimbă și aplecarea spre jocuri și părăsesc cu ușurință plăcerea pentru cele materiale. Doar știm că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri și mingi. Copiii sunt împătimiti de ele numai până ce au mintea nedesăvârșită și le socotesc lucruri de preț. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta și a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea și se apucă de lucruri serioase cu multă sârguință. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-se de cele ale copilăriei, care sunt vrednice de răs, și nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte și să începem a ne gândi la cele convenite bărbaților. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu

lucrurile pământești ca și cu niște nuci, dând prilej de râs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de rușinos să vezi un bărbat întreg șezând în cenușă și desenând în țărână figuri copilărești, tot pe atât de rușinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veșnice, tăvălindu-se în cenușa celor pământești și rușinând desăvârșirea făgăduinței, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre, pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute și nu cunoaștem, în comparație cu neînsemnătatea celor de acum, covârșirea bunătăților viitoare; înconjurați de strălucirea bunătăților de aici, socotite de preț, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care moștenesc dreptul acelora. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiți de acestea. (*Nil Ascetul*)41

✓ Să ne dezbrăcăm deci, rogu-vă, de toate, căci vrăjmașul ne așteaptă la luptă gol. Oare atleții luptă îmbrăcați? Legea de luptă îi aduce în arenă dezbrăcați. Fie că e cald, fie că e frig, așa intră ei acolo, lăsând afară veșmintele. Iar dacă vreunul dintre ei nu vrea să se dezbrace, nu primește nici lupta. Noi însă, care am făgăduit să luptăm și încă cu vrăjmași cu mult mai ageri decât cei ce luptă la arătare, nu numai că nu ne dezbrăcăm, ci încercăm să luptăm luând pe umeri încă și nenumărate alte poveri, dând vrăjmașilor multe mânere de care să ne poată prinde. De aceea zice proverbul către cel ce gătește pe luptător: Scoate-i haina, căci a trecut la rând. Până ce era afară de locul de luptă, i se potriveau bine hainele celor care nu luptă, acoperindu-i bărbăția luptătoare cu învelișul veșmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă scoate-i haina. Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci și uns. Căci prin dezbrăcare luptătorul nu mai are de ce să fie prind de către potrivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu țărână unul în celălalt, ca, înăsprind prin praf alunecășul undelelemnului, să se poată face ușor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământești în lupta noastră; și ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Și precum acolo cel uns se desface cu ușurință din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna protivnicului, tot așa aici, cel ce nu se îngrijește de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dacă e plin de griji și își înăsprește lunecășul lipsei de griji a minții prin praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (*Nil Ascetul*)41

✓ Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duși de poftă spre cele plăcute ale vieții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o năzuință fără sfârșit și o deșertăciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacăra, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetul*)41

✓ Căci cei ce au trecut odată hotarele trebuinței firești și încep să înainteze în viața materială, voiesc să adauge la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apă, vinul care se face de aici înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de preț. Ei nu mai vreau să se mulțumească cu veșmintele de trebuință, ci mai întâi își cumpără lână de cea mai frumoasă, alegând însăși floarea lânii, apoi trec de la aceasta la stofele amestecate din in și lână, pe urmă umblă după haine de mătase, la început după cele simple, apoi după cele împeștritate cu războaie, cu fiare și cu istorii de tot felul, își adună apoi vase de argint și de aur, care slujesc nu numai la mese, ci și dobitoacelor, și le așează pe multe policioare. Ce să mai spunem despre ambiția lor atât de deșartă, pe care o întind până la cele mai necinstite trebuințe, neprimind să li se facă nici măcar de necinste din altă materie, ci vrând să le facă argintul și această slujbă? Căci așa este plăcerea. Se întinde pe sine până la cele mai de pe urmă și cinsteste lucrurile necinstite prin strălucirea materiei. Dar a căuta acest prisos e un lucru potrivnic firii. (*Nil Ascetul*)41

- ˘ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pântece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)41
- ˘ Dacă L-a chemat și pe Domnul însuși, zicându-i: Toate ți le voi da ție, de vei cădea și Te vei închina mie, și dacă a încercat să amăgească prin lucruri ce par strălucitoare și pe Cel ce n-are trebuință de ele, cum nu-și va închipui că poate să amăgească pe oamenii ușor de prins, care sunt așa de aplecați spre lucrurile sensibile? (*Nil Ascetul*)41
- ˘ Nimic n-a folosit cel ce s-a lepădat de toate și se îndulcește cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuție, face și acum neavând nimic. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agonisește avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci lor este aceeași pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este altul pentru deosebirea patimii. (*Marcu Ascetul*)41
- ˘ Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da săracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sânguință, zicând: Să ne silim să intrăm la această odihnă. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în Împărăția Cerurilor. Acesta descoperind-o și Domnul a zis: Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru! Dar a spus-o și Apostolul: Credința e adevărarea celor nădăjduite; și iarăși: Alergați așa să o luați; și iarăși: Cercetați-vă pe voi înșivă de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți. (*Marcu Ascetul*)41
- ˘ Definiția ne iubirii de argint: a vrea să nu ia bani, așa cum vrea cineva să aibă. (*Diadoh al Foticeii*)41
- ˘ E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare. Căci făcând așa vom dobândi întâi negrija cea bună și apoi sărăcia nepândită care ne ține cugetul mai presus de orice nedreptate și de orice judecată, dat fiindcă nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi și ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămași goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care își încălzește copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilărească acela și-a aruncat

departe de el haina de care s-a dezbrăcat, găsinđ plăcere, din pricina nerăutății, mai degrabă în goliciune, decât în culoarea pestriță a hainei. Căci zice Scriptura: Domnul păzește pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

Sfaturi generale, pilde

- ∨ Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința și, dorind cele cerești, disprețuiesc cele pământești. Unii ca aceștia nu plac la mulți, dar nici lor nu le plac multe de aceea sunt nu numai urâți, ci și luați în răs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, știind că cele ce par multora rele pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voi Lui. Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- ∨ Numai omul este în stare să primească pe Dumnezeu, căci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Și prin toate prevestește oamenilor vrednici de el bunătățile viitoare. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- ∨ Fă bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grăi de rău pe vrăjmașul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoștința de Dumnezeu: să-i urmezi Lui cu smerită cugetare și printr-unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- ∨ Când te întorci cu mulțumire spre așternutul tău, aducându-ți aminte de binefacerile și de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu și umplându-te de înțelegerea cea bună, te vei veseli și mai mult, iar somnul trupului tău se va face trezvie a sufletului și închiderea ochilor tăi, vedere adevărată a lui Dumnezeu. Atunci tăcerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul și puterea o adânc simțită slavă Dumnezeului a toate. Căci de va lipsi păcatul din om, o singură mulțumire cumpănește mai mult decât toată jertfa cea de mare preț înaintea lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁴³
- ∨ Este de trebuință să arătăm și căile monahilor care au călătorit mai înainte de noi și pe acelea să umblăm și noi. Căci multe sunt cele făcute și zise de ei bine. Între ele și aceasta o zice careva dintre dâșii: Mâncarea mai uscată și viețuirea aspră, împreună cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepătimirii. (*Evagrie Ponticul*)⁴³
- ∨ Ce este binele, dacă nu Dumnezeu? Așadar, să-l lăsăm Lui toate cele ce ne privesc și ne va fi bine. Căci Cel ce e bun desigur că e și dătătorul darurilor bune. (*Evagrie Ponticul*)⁴³
- ∨ Nimic nu duce pe cineva așa de neîndoielnic la munci, ca a face pe mulți să râvnească la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imită e adaos la pedeapsa celui ce l-a învățat. Dar nu mică este osânda și a celor ce nu au lepădat imitarea ca rușinoasă, fiindcă s-au făcut învățători ale celor rele, de a căror lecție blestemată fug, cu bună judecată, cei ce se folosesc de cuget înțelept. (*Nil Ascetul*)⁴³
- ∨ Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci. (*Marcu Ascetul*)⁴³
- ∨ Cel ce, asemenea orbului, și-a lepădat haina și s-a apropiat de Domnul se face ucenicul Lui și propovăduitorul învățăturilor celor mai înalte. (*Marcu Ascetul*)⁴³

- ∨ Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit nu-l mai muștra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl muștri, mai întâi descoperă-ți păcatele tale. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Primește necazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci *cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar*. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtuțile săvârșește un păcat anevoie de iertat; dar *rugăciunea și milostenia* întorc pe cei ce nu poartă de grijă. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stăpânit de cel ce înțelege. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Cel ce laudă pe aproapele în chip fățarnic îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rușinat. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Față de încercările care vin, mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără *rugăciune și pocăință*, nimeni n-a scăpat de asuprire. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc una prin alta și pe cel părtaș de ele îl mână și mai mult înainte. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, muștrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Slăbănogul pogorât prin acoperiș este păcătosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelor. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, muștrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Slăbănogul pogorât prin acoperiș este păcătosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelor. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Cel ce le cercă toate și reține binele va fugi pe urmă de tot răul. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Bărbatul îndelung răbdător are multă cuminenție; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Celui învârtoșat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunoștințe mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței. (*Marcu Ascetul*)7
- ∨ Pe omul puternic să nu-l muștri pentru slavă deșartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Cel ce urăște muștrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubește va lupta și cu obișnuința. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, același om pe urmă ți se va arăta că e rău. (*Marcu Ascetul*)43
- ∨ Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele convenite după voia lui Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)43

- ∨ Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci zice: Să-ți dea ție Domnul după inima ta. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Conștiința e o carte naturală. Cel ce o citește cu fapta face experiența ajutorului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlinește după putere prin osteneți mici scapă de cele mari. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Fă totdeauna binele după putere, iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic căci cel se întoarce înapoi nu este vrednic de Împărăția Cerurilor. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre și celor ce îi slujesc bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele sale, să nu înțelegi că e vorba de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu ca un schimbător care cântărește prețul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Este o poruncă restrânsă și este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se poruncește să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se poruncește lepădarea de toate avuțiile. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Nici una din virtuți nu deschide singură, prin sine, ușa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate întreolaltă. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Dacă suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bună, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte? Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el e o dovadă a negrijii trecute, nu e un drept de răsplată. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Dacă fapta rău plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce priveghează, rabdă și se roagă nestrâmtorat, se împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Atâta adevăr se cuprinde în cunoștința fiecăruia, câtă siguranță îi dau *blândețea, smerenia și dragostea*. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Dacă vrei să-l folosești fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-l la *rugăciune*, la *credință dreaptă* și la *răbdarea necazurilor*. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel *blând* pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel *smerit cu inima* e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoștință. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce s-a bucurat de plăcerile trupești mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneți

însutite. (*Marcu Ascetul*)43

- ✓ De suntem pătimași, trebuie să *ne rugăm și să ne supunem*. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuințele păcatului. Cel ce-și lovește voia cu *supunerea și cu rugăciunea* este luptător cu bun meșteșug, vădind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse simțurilor. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol. Iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci Domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobește prin înfrânarea de la trei lucruri: de la *somn*, de la *hrană* și de la *lenevirea trupească*. Căci prisosința acestora sădește iubirea de plăcere; iar iubirea de plăcere primește gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotrivește atât rugăciunii, cât și slujirii cuvenite. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când facultatea impulsivă (mânia) a sufletului se pornește împotriva patimilor, trebuie să știi că este vreme de tăcere, căci este ceas de luptă. Iar când vede cineva că starea aceasta de neliniște a ajuns la liniște, fie prin rugăciune, fie prin milostenie, să se lase mișcat de dragostea cuvintelor, asigurând însă prin legăturile smeritei cugetări aripile minții. Căci până nu se smerește cineva foarte prin disprețuirea de sine, nu poate grăi despre măreția lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Rănile primite de trup, dacă s-au înăsprit și s-au umplut de murdărie, nu simt lucrarea leacului: dar după ce sunt curățite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tămăduire desăvârșită. Așa și sufletul: câtă vreme e neîngrijit și acoperit în întregime de lepra voluptății, nu poate simți frica lui Dumnezeu, chiar dacă i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricoșată și aspră a lui Dumnezeu. Dar când începe să se curățească cu multă luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevărat al vieții, care muștrându-l, îl arde ca într-un foc fără durere. Pe urmă, curățindu-se treptat, ajunge la curățirea desăvârșită, sporind în dragoste pe măsură ce se micșorează frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desăvârșită, în care, cum am zis, nu mai este frică, ci nepătimirea deplină, produsă de slava lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Ține de sufletul curat cuvântul fără pizmă, râvna fără răutate îi dragostea neîncetată față de Domnul slavei. Atunci și mintea își potrivește cumpenele sale cu exactitate, fiind de față în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecată. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Nimeni nu poate iubi sau crede cu adevărat, dacă nu se are pe sine însuși pârâș al său. Căci când cunoștința noastră se tulbură prin muștrările ce și le face, nu mai e lăsată mintea să simtă mireasma bunurilor supra-lumești, ci îndată e cuprinsă de îndoială: pe de o parte dorește acea mireasmă cu ardoare pentru experiența lor anticipată prin credință, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsături ale conștiinței muștrătoare. Dar curățindu-ne pe noi înșine printr-o atenție mai fierbinte, vom câștiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o și mai deplină experiență. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Domnul zice în Evangheliile că nu poate fi scos cel tare din casa Sa, dacă nu-l va scoate unul și mai tare, după ce l-a legat și jefuit. Cum poate deci cel scos cu atâta rușine să intre iarăși și să petreacă împreună cu Stăpânul adevărat, care se odihnește în casa Sa cum vrea? Căci nici împăratul nu se va gândi să lase împreună cu el în curțile împărătești pe tiranul, care i-a stat cândva împotriva și pe care l-a biruit. Mai de grabă îl va omorî îndată, sau îl va lega pentru o lungă pedeapsă și-l va preda oștilor sale spre o moarte de ocară. (*Diadoh al Foticeii*)43

✓ Două bunuri ne aduce nouă harul cel sfânt prin Botezul renașterii, dintre care unul covârșește nemărginit pe celălalt. Cel dintâi ni se dăruiește îndată, căci ne înnoiește în apa însăși și luminează toate trăsăturile sufletului, adică chipul nostru, spălând orice zbârcitură a păcatului nostru. Iar celălalt așteaptă să înfăptuiască împreună cu noi ceea ce este asemănarea. Deci când începe mintea să guste întru multă simțire din dulceața Preasfântului Duh, suntem datori să știm că începe harul să zugrăvească, așa zicând, peste chip, asemănarea. Căci precum zugravii desemnează întâi cu o singură culoare figura omului, apoi, înflorind puțin câte puțin culoarea prin culoare, scot la arătare chipul viu al celui zugrăvit până la firele părului, așa și sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez chipul omului la forma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărârea frumusețea asemănării și stând goi și fără frică în atelierul lui, înflorește o virtute prin alta și înalță chipul sufletului din strălucire în strălucire, dăruindu-i pecetea asemănării. Așa încât simțirea ne arată cum ia formă în noi asemănarea, dar desăvârșirea asemănării o vom cunoaște abia din iluminare. Căci toate virtuțile le primește mintea prin simțire, înaintând după o măsură și rânduială negrăită. Dar dragostea duhovnicească nu o poate câștiga cineva până ce nu va fi iluminat întru toată încredințarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primește mintea în chip desăvârșit asemănarea prin lumina dumnezeiască, poate avea aproape toate celelalte virtuți, dar este încă lipsită de dragostea desăvârșită. Iar când se va asemana cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemănare, cât e cu puțință omului), atunci va purta și asemănarea dragostei dumnezeiești. Căci precum în cazul portretelor pictate, dacă se adaugă chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveală până și asemănarea zâmbetului celui pictat, așa și la cei zugrăviți după asemănarea dumnezeiască de către harul dumnezeiesc, dacă se adaugă lumina dragostei, chipul, e ridicat cu totul la frumusețea asemănării. Nici nepățimirea nu poate dăruii sufletului altă virtute; fără numai dragostea. Căci dragostea este plinirea legii, încât omul nostru cel dinăuntru se înnoiește zi de zi în gustarea dragostei, dar se împlinește abia întru desăvârșirea ei. (*Diadoh al Foticeii*)43

Slava deșartă

✓ Dintre gânduri singur cel al slavei deșarte lucrează cu multe mijloace. El cuprinde aproape toată lumea și deschide ușile tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de trădător viclean al cetății. De aceea el umilește foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe și lucruri și întinându-i rugăciunile, prin care acesta se străduiește să-și tămăduiască toate rănilor sufletului său. Gândul acesta îl fac să crească toți draci după ce au fost biruiți, ca printr-însul să primească intrare din nou în suflet, și să facă astfel cele mai din urmă mai rele ca cele dintâi. Din gândul acesta se naște și cel al mândriei, care a făcut să cadă ca un sunet din ceruri pe pământ pecetea asemănării și cununa frumuseții. Saltă-te din el și nu zăbovi, ca să nu vindem altora viața noastră, nici petrecerea noastră, celor fără de milă. Pe acest drac îl alungă rugăciunea stăruitoare de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajută blestematei slave deșarte. (*Evagrie Ponticul*)44

✓ Când mintea pustnicilor a ajuns la puțină nepățimire, și-a agonisit și calul slavei deșarte, căruia îndată îi dă pinteni prin cetăți, purtându-și fără stăpânire lauda izvorâtă din slavă. și întâmpinând-o duhul curviei, printr-o rânduială nevăzută, o închide într-o cocină de porci, învățând-o să nu se mai ridice altădată din pat înainte de a se face sănătoasă deplin, nici să nu facă ceea ce fac bolnavii neascultători care, purtând încă urmele bolii într-înșii, se dau la drumuri și merg la băi înainte de vreme, căzând din nou în boală. De aceea șezând locului, să

luăm și mai bine aminte la noi înșine, ca înainte de virtute, să ne facem greu de mișcat spre păcat, iar înnoindu-ne întru cunoștință să dobândim mulțime de vederi felurite. Și așa înălțându-ne și mai tare, vom vedea și mai bine lumina Mântuitorului nostru. (*Evagrie Ponticul*)44

- ∨ Începutul rătăcirii minții este *slava deșartă*. Căci mintea fiind mișcată de aceasta, încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri și înfățișări. (*Evagrie Ponticul*)44
- ∨ Când vezi vreun gând că-ți făgăduiește slava omenească, să știi sigur ca-ți pregătește rușine. (*Marcu Ascetul*)44
- ∨ Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaște că, după ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei deșarte, seceră acum cu scârbă spicele semințelor din inimă. (*Marcu Ascetul*)44
- ∨ Cel ce cugetă semeț și cel ce iubește slava deșartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă deșartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celălalt mărește pe cel cu cuget semeț, care-l laudă într-una. (*Marcu Ascetul*)44
- ∨ Când dracul slavei deșarte se aprinde puternic împotriva noastră, luând ca motiv venirea vreunor frați, sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lăsăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obișnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai degrabă plângându-și încercarea neizbutită. Totodată vom împlini cu dreapta judecată legea dragostei, păzind în aceeași vreme taina înfrânării nedezvăluită, prin pogorământul ce l-am primit. (*Diadoh al Foticeii*)44

Smerenia, defăimarea de sine mândria

- ∨ Îngrijește-te să agonisești multă cugetare smerită și bărbăție, și răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine, iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea potrivnică. (*Evagrie Ponticul*) 45
- ∨ Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: Voi alunga pe vrăjmașii mei și-i voi prinde și nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimeri. Asupri-i voi pe ei și nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele, și cele următoare. Iar acestea le vei spune cu ușurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmașilor. (*Evagrie Ponticul*) 45
- ∨ Cel ce este stăpânit de păcate și de mâni și îndrăznește cu nerușinare să se întindă la cunoștința lucrurilor mai dumnezeiești, sau să se ridice chiar la rugăciunea nematerială, să primească certarea Apostolului, care-i arată că nu este fără primejdie pentru el să se roage cu capul gol, neacoperit; căci un asemenea suflet, zice, trebuie să aibă pe cap stăpânire, pentru îngerii care stau de față, învelindu-se în cuvenita rușine și smerită cugetare. (*Evagrie Ponticul*)45
- ∨ Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare dumnezeiască, când cetește dumnezeieștile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul. (*Marcu Ascetul*)45
- ∨ Cel ce are vreun dar duhovnicesc și suferă împreună cu cel ce nu-l are își păstrează darul prin împreuna pătimire; iar cel mândru și-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei. (*Marcu Ascetul*)45
- ∨ Gura celui smerit în cugetare grăiește adevărul; iar cel ce i se împotrivese se aseamănă cu sluga aceea care a palmuit peste obraz pe Domnul. (*Marcu Ascetul*)45

- ∨ Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și care s-au făcut prin aceasta mai înțelepți decât cei ce păreau plini de toată cunoașterea. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt lăudați, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slava deșartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă *apărarea* și *smerenia*. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Cel care cere iertare de păcate iubește smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ De ai fost înălțat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeață, așa celui ce păcătuiește de bunăvoie îi e cu neputință cugetarea smerită. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere păcatele, să nu-ți arăți oamenilor virtuțile. Căci ceea ce facem noi cu acestea aceea face Dumnezeu cu acelea. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Împrejmuește-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul. *(Marcu Ascetul)*45
- ∨ Să vorbim acum puțin și despre patima nerațională a mâniei, care pustiește, zăpăcește și întunecă tot sufletul, și-l arată pe om asemenea fiarelor în vremea mișcării și lucrării ei, mai ales pe cel ce alunecă lesne și repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întărește și se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amărăciunii, al supărării și al mâniei, cu apa puturoasă a mândriei, înflorește și înfrunzește îmbelșugat și aduce mult rod al fărădelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborâtă, până ce are ca sprijin și întărire temelie mândriei. Dacă vrei, așadar, să se usuce în tine arborele fărădelegii (adică patima amărăciunii, a mâniei și a supărării) și să se facă neroditor, ca venind securea Duhului să-l taie și să-l arunce în foc cum zice Evanghelia, și să-l scoată afară împreună cu toată răutatea; și dacă vrei să se dărâme și să se surpe casa fărădelegii, pe care cel rău o zidește cu vicleșug în suflet (și o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri și de cuvinte referitoare la cele materiale și ridicând în suflet o clădire a răutății, căreia îi pune ca sprijin și întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândești cine a fost El și ce s-a făcut pentru noi, și din ce înălțimi de lumină a dumnezeirii, - descoperită după puțină ființelor de sus și slăvită în ceruri de toată firea rațională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătorilor, Stăpâniilor, Heruvimilor și Serafimilor și a nenumitelor Puteri spirituale, ale căror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrăita Sa bunătate, asemănându-se întru toate nouă, celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții și ajunserăm robi prin călcarea lui Adam fiind stăpâniți de vrăjmaș prin lucrarea patimilor. Căci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricoșată și stăpâniți

fiind de moartea nevăzută și vicleană, nu s-a rușinat de noi Stăpânul întregii firi văzute și nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine și luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară și sub osânda dumnezeiască, s-a făcut întru toate asemenea nouă, afară de păcat, adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; Cuvântul trup s-a făcut, ca trupul să se facă Cuvânt; fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui; s-a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoiește, prin harul și puterea Duhului; omul zidit cu adevărat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârșite, care aruncă afară frica, nemaiputând să cadă niciodată. Căci dragostea niciodată nu cade, fiindcă dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste, în Dumnezeu rămâne. De această măsură s-au învrednicit Apostolii și cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute și s-au înfățișat pe ei desăvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârșită, în toată viața lor. Gândește-te, așadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrăita Sa iubire de oameni; adică la sălășluirea în Maica lui Dumnezeu Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nașterea din femeie, la creșterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în răs, la bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bătaie de joc, la hlamida roșie, la cununa de spini, la osândirea lui de către căpetenii, la strigătul iudeilor celor fărădelege și de același neam cu El, împotriva lui: Ia-L, ia-L, răstignește-l! la cruce, la piroane, la suliță, la adăparea cu oțet și fiere, la triumful păgânilor, la răsul celor care treceau și ziceau: De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce și vom crede ție, și la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la așezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la șederea de-a-dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: Aceasta să se cugete în voi, ceea ce și în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omului făcându-se și la înfățișare aflându-se ca omul; și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea și Dumnezeu L-a preaînălțat pe El și i-a dăruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor de dedesubt, și următoarele. Iată la ce slavă și înălțime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut om, pricinile mai înainte spuse. (*Marcu Ascetul*)45

✓ Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a isprăvilor tale. (*Diadoh al Foticeii*)45

✓ Știi pe cineva care iubește așa de mult pe Dumnezeu, plângând totuși că nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într-o astfel de dorință fierbinte, că Dumnezeu se slăvește în el, iar el este ca și când n-ar fi. Despre sine nu știe ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. Căci din multa dorire a smereniei nu-și cunoaște vrednicia sa, ci slujește lui Dumnezeu după rânduiala preoților. Iar din multa iubire de Dumnezeu își ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca să-și pară în cugetarea sa totdeauna o slugă netrebnică, fiind cu totul străin de vrednicia sa, prin dorul după smerenie. Acest lucru suntem datori să-l facem și noi, fugind de orice cinste și slavă, pentru covârșitoarea bogăție a dragostei Domnului, care ne-a iubit așa de mult pe noi. (*Diadoh al Foticeii*)45

✓ Smerita cugetare este un lucru greu de câștigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe

strădăniei pentru dobândirea ei. Ea se ivește în cei părtași de sfânta cunoștință în două cazuri și chipuri: când luptătorul pentru evlavie se află în mijlocul drumului experiențelor duhovnicești, el are un cuget mai smerit din pricina neputinței trupului, sau a celor ce dușmănesc fără temeii pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminată de harul dumnezeiesc întru simțire și siguranță multă, sufletul are smerita cugetare ca pe o însușire firească, întrucât, fiind plin de bunătate dumnezeiască, nu mai poate să se umple de slavă deșartă, chiar dacă ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socotește pe sine mai smerit decât toți, în urma împărtășirii de bunăvoința dumnezeiască. Cea dintâi smerită cugetare cuprinde de multe ori întristare și descurajare. Iar cea din urmă cuprinde bucurie împreună cu o sfială plină de înțelepciune. Fiindcă cea dintâi se ivește, cum am zis, în cei ce se află la mijlocul nevoițelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat cu desăvârșire. Cea dintâi se întristează adeseori când e lipsită de fericirile pământești. Cea de-a doua, chiar dacă i-ar oferi cineva toate împărățiile pământului, nu se impresionează și nu simte săgețile cumplite ale păcatului. Căci fiind cu totul duhovnicească, nu mai cunoaște de loc slava trupească. Dar tot cel ce se nevoiește a trebuit să treacă prin cea dintâi ca să ajungă la cea de-a doua. Căci dacă nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastră pătimirile povățuitoare, ca să lămurească voia noastră cea slobodă, nu ne-ar dărui strălucirea smereniei de pe urmă. (*Diadoh al Foticeii*)45

Spovedania, descoperirea gândurilor, sfătuirea

De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascunziș. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunziș e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: Blestemat cel ce ține idol în ascunziș! Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascunziș. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascunziș nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpănește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*) 46

A iscodi plin de curiozitate planurile învățătorului și a vrea să pui la încercare cele poruncite de el, însemnează a pune piedică înaintării tale proprii. Cu siguranță nu ceea ce se pare celui neîncercat întemeiat și potrivit este într-adevăr întemeiat. Astfel judecă meșterul și altfel cel fără meșteșug lucrurile meșteșugului. Cel dintâi are ca regulă știința; celălalt că așa s-ar cuveni. Dar socotința aceasta foarte rar se acoperă cu adevărul; de cele mai multe ori se abate de la linia dreaptă, fiind înrudită cu rătăcirea. Așadar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lăsându-și toate socotințele, să-și supună gândurile meșteșugului celui priceput, judecând știința lui mai vrednică de crezare. Mai întâi, lepădându-se de toate, să nu-și lase nimic afară, nici cel mai mic lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând că înșeală pe oameni, a primit de la Dumnezeu osânda pentru furt. (*Nil Ascetul*)46

- ˘ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetul*) 46
- ˘ Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimănui nu i se potrivește așa de mult ca judecata conștiinței sale. (*Marcu Ascetul*)46
- ˘ Cel ce se ostenește fără sfat e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat. (*Marcu Ascetul*)46
- ˘ Omul sfătuiește pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut. (*Marcu Ascetul*)46
- ˘ E primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, a se călăuzi după voia sa și a conviețui cu cei neîncercați în războiul duhovnicesc. Unii ca aceștia sunt meșteșugirile păcatului și se țin bine ascunse; și felurite curse și-a întins vrăjmașul pretutindeni. De aceea, dacă e cu puțință, e bine să te silești și să te străduiești a fi sau a te întâlni neîncetat cu bărbați cunoscători. În felul acesta, deși nu ai tu însuți făclia adevăratei cunoștințe, fiind încă nedesăvârșit cu vârsta duhovnicească și prunc, dar însoțindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întuneric, nu te vei primejdi de lanțuri și de curse și nu vei cădea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întuneric și răpesc șiucid pe cei ce umblă în el fără făclia spirituală a cuvântului dumnezeiesc. (*Marcu Ascetul*)46

Tăcerea vorba deșartă, clevetirea

- ˘ Nestatornicii și nepricepuții să nu ispitească pe cei înțelepți. Iar cel înțelept este bărbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbește puțin și pe cele de trebuință și plăcute lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)47
- ˘ Când află pe unul gâlcevindu-se și luptându-se împotriva adevărului și a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii, părăsind pe unul ca acela, fiindcă și-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul, cu vrajbă strică pe cei virtuoși cu viața și cu socotința. (*Antonie cel Mare*)47
- ˘ Nu spune mulțimii cuvinte despre evlavie și bună viețuire. Nu pentru pizmă zic, dar socotesc că

vei fi luat în răs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puțini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grăi, decât ceea ce voiește Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷

- ∨ Cuvântul este sluga minții. Căci ce voiește mintea, aceea tâlcuiește cuvântul. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Prin trup omul este muritor. Dar prin minte și cuvânt nemuritor. Tăcând înțelegi și după ce ai înțeles grăiești. Căci în tăcere naște mintea cuvântul. Și rostind cuvânt de mulțumită lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Cel ce vorbește fără socoteală nu are minte, căci grăiește fără să înțeleagă nimic. Cercetează dar ce-ți este de folos să faci pentru mântuirea sufletului. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă. (*Marcu Ascetul*)⁴⁷
- ∨ Precum ușile băilor, deschizându-se neconținut, împing căldura dinăuntru afară, așa și sufletul când vrea să vorbească multe, chiar dacă le-ar spune toate bune, împrăștie și slăbește puterea ținerii de minte prin poarta grăitoare. Prin aceasta mintea uită să spună lucrurile care se cuvin la vreme potrivită și împărtășește de-a-valma oricui se nimerește o amestecătură de gânduri, nemaivând nici pe Duhul Sfânt, care să-i păzească cugetarea ferită de năluciri. Căci lucrul bun scapă totdeauna vorbăriei, fiind străin de orice vălmășag și imaginație. Bună este deci tăcerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelese. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁷

SCRISORI DUHOVNICEȘTI SFINTII VARSANUFIE ȘI IOAN

1. Răspuns al marelui Bătrîn (sau al lui Varsanufie) către Ava Ioan de la Berseba, care-i ceruse să îngăduie să vină să vietuiască lângă ei, în mînăstirea lor de obște.

I S-a scris în Apostol că "Cel ce a început într-o voi lucrul cel bun, El însuși îl va și duce la capăt pînă în ziua Domnului nostru Iisus Hristos" (Filip 1, 6). Și iarăși a spus Stăpînul nostru celui ce a venit la El: "De nu se va lepăda cineva de toate cele ce le are și de neamul lui, ba de nu-si va urî chiar și sunetul său, nu poate să fie ucenicul Meu" (Le. 14, 33 și 26). Și e cu putință lui Dumnezeu să împlinească acest cuvînt pentru noi. "Că ce este mai bine și mai plăcut decît a locui fratii împreună?" (Ps. 132, 1). Deci mă rog să ajungi la măsura scrisă în Fapte: „Cîți aveau averi le vindeau și aducînd pretul celor vîndute îl puneau la picioarele Apostolilor" (Fapte 4, 34, 35).

Si eu cunoscînd rîvna ta, ca fiind după Dumnezeu, am spus iubitului nostru fiu, Serid, care ne-a acoperit pe noi cu Dumnezeu de către oameni (și nădăjduim în Dumnezeu că te va acoperi și pe tine împreună cu noi): "Primeste pe fratele Ioan cu dragoste multă și să nu stai deloc la îndoială. Căci încă înainte cu doi ani mi-a descoperit Dumnezeu că va veni aici și mulți dintre frați vor veni la noi. Și eu am păzit descoperirea pînă ce voi afla ce va face Domnul. Cînd deci s-a împlinit timpul, am arătat-o și eu vouă".

Si fiindcă am socotit ca din cele ce le port să-ti trimit ceva și tie, iată am luat culionul de pe capul meu și ti l-am trimis prin fratele, zicînd: "Dă-i-1 lui și adu-mi în locui Iui altul". Tine-1 deci pînă la moartea ta. Căci tîi va acoperi de multe rele și ispite. Să nu-1 dai deci altcuiva. Că el este binecuvîntarea lui Dumnezeu prin mîinile mele. Și sileste-te să duci la capăt lucrul tău și eliberează-te de orice altă grijă, cum ne-am eliberat și noi. Și sezi cu noi într-o toată negrija, dăruindu-te lui Dumnezeu.

Si eu, Serid 2, îti spun tie un lucru minunat. Cînd grăia Bătrînul acestea, gîndeam într-o mine: cum voi putea tine acestea în minte, ca să le scriu? Dacă ar vrea Bătrînul, as aduce aci cerneală și hîrtie ca să scriu orice cuvînt pe care-1 aud. Dar el a cunoscut ceea ce gîndeam și fata lui începu să strălucească ca focul și-mi spuse: "Du-te și scrie și nu te teme. Dacă ti-as spune zeci de mii de cuvinte ca să le scrii, Duhul lui Dumnezeu nu te va lăsa să scrii nici mai multe nici mai putine decît ti-am spus, chiar dacă ai voi, ci-ti va conduce mina ca să le scrii acestea pe rînd.

2. Răspuns al aceluiași mare Bătrîn către același, vestindu-i lui de mai înainte feluritele neazuri ce vor veni asupra lui și Jieputinta trupească, unită cu acestea, dar și sporirea sufletească ce-o va avea din acestea.

Spune fratelui Ioan 3: întăreste-ti inima ca pe-o piatră tare. Iar piatră numesc tăria sufletului, ca să poți auzi cele ce-ti voi spune. Ia deci seama la tine însuți, ca nu curnva auzind aceasta să te semetesti în inima ta și să cazi din făgăduinta duhovnicească. Căci pe mulți i-a pierdut înfumurarea, chiar dintre cei ce-au atins măsura. Deci te pregătește spre multumire în toate, auzind pe Apostolul care zice: "într-o toate multumiti" (I Tes. 5, 18), "fie în neazuri, fie în nevoi, fie în strîmtorări" (II Cor. 6, 4), fie în neputințe și osteneli trupesti. Multumeste lui Dumnezeu în toate cele ce vin asupra

ta. Căci nădăjduesc că si tu vei „intra în odihna Lui” (Evr. 4, 1). "Pentru că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Na te îndoii deci în sufletul tău si să iuu slăbească inima ta în ceva. Si adu-ti aminte de cu-vîntul Apostolului "că chiar de se strică omul nostru cel din afară, cel dinăuntru se înnoeste din zi în zi" (II Cor. 4, 16). Dacă deci nu suferi pătimirile, nu poti ajunge la cruce. Iar de rabzi mai întîi pătimirile, vei intra la limanul odihnei Lui. Si te vei linisti apoi întru toată negrija, avînd sufletul întărit si lipit de Domnul pentru totdeauna, străjuit în credință, bucurîndu-se întru nădejde, vcselindu-se în dragoste, păzit în sfînta si cea de o ființă Treime. Si atunci se va împlini cu tine ceeace s-a spus: "Să se veselească cerurile si să se bucure pămîntul" (Ps. 95, 11). Aceasta este viata cea fără de griji a omului lui Dumnezeu. Căci se bucură, iubitul meu frate, Tatăl si Fiul si Sf. Duh de mîntuirea ta.

3. Răspuns al altui Bătrîn către acelaș, care-i ceruse o întîlnire.

Spune fratelui: Iartă-mă pentru Domnul, căci doresc să te văd, dar nu găsesc timp liber din pricina constiintei altora- Dar mă bucur de dragostea pentru binecuvîntările trimise tie de sfîntul Bătrîn. Si fericit esti pentru că te-ai învrednicit de ele.

4. Ivindu-se o ispită pentru monahii locului unde vietuia Ava Ioan înainte de a veni în minăstirea de obste si avînd să se nască o tulburare pe cînd era el acolo, stiind-o aceasta de mai înainte marele Bătrîn cu duhul, îi scrise lui acestea:

Scrive fratelui Ioan: Iată îți trimic trei mărturii aîc puterii lui Dumnezeu, din Scripturile Sf. Duh, prin care doresc să ti se trezească mintea ca să ia aminte la Dumnezeu si la gîndurile Duhului, ca să cunosti ceeace se potriveste timpului de fată.

Întîia mărturie este aceasta: Zis-a Dumnezeu către Sf. Prooroc Isaia : "Mergi poporul meu, intră în camera ta, închide usa ta, ascunde-te puțin pînă va trece mînia Domnului" (îs. 26,20).

A doua mărturie este aceasta: "Iesiti din mijlocul lor si vă osebiti si nu vă atingeti de ce este necurat, zice Domnul, si Eu vă voi primi pe voi si voi fi vouă Tată si voi îmi veti fi Mie fii si fiice, zice Domnul Atottiitorul" (îs. 17, 18).

A treia mărturie: "Vedeti cum umblati, nu ca niste neîntepti, ci ca niste întelepti, răscumpărînd vremea că zilele sînt rele" (Ef.' 5, 15-16).

Iar eu zic tie: Aleargă spre cele dinaintea ta si desă-vîrseste lucrul tău degrabă, aducîndu-ti aminte de Domnul care zice: "Nimenea punînd mîna pe plug si întorcîndu-se spre cele dinapoi, nu se pregăteste pentru împărăția cerurilor" (Le. 9, 62). Căci eu privesc la viata linstită care se află în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în veci. Amin.

5. Răspuns al aceluiaș mare Bătrîn către care se întristase că Ava Ioan a întîrziat să vină si deaceea socotea că nu mai vine.

Nu te descuraja, fiule, nici nu te întrista din pricina fratelui nostru. Pentru că desi lipseste cu trupul, este cu noi totdeauna. Căci e de un suflet cu noi si nimic nu-1 desparte de iubirea noastră de acum si pînă în veac.

6. Scrisoarea aceluiaș mare Bătrîn scrisă către Aia Ioan, care se ocupa în tara lui cu unele lucruri de trebuintă pentru mînăstire si era tulburat de un război al trupului e .

Scrive fratelui: Tu esti încă în afară, ostenindu-te după puterea ta pentru Dumnezeu si pentru sufletele fratilor, mai bine zis pentru odihna si linistea noastră si a ta. Căci dacă fratii nostri se odihnesc si sînt ocrotiti prin noi, aflăm si noi prin ei odihna desăvîrsită'; si se împlineste cu noi cuvîntul scris: "Un frate ajutat de alt frate este ca o cetate întărită si înconjurată de ziduri" (Prov. 18, 19).

Taie toate legăturile si părutele pricini pe care le ai pînă esti afară si ;să nu lasi nici-o pricină născocită si nici-o legătură cu cineva care te atrage la cele dinapoi. Căci de nu faci asa, nu te linistesti într-o liniste desăvîrsită. Că asa am făcut si noi. Făcînd deci aceasta, nădăjduesc că te vei linisti cu desăvîrsire. Si cu ajutorul lui Dumnezeu, sortul si partea ta va fi cu noi în veac. Deocamdată să nu afle nimeni cele scrise tie. împlinind asadar osteneala ta, de-ti va înainta lucrul bine, multumeste lui Dumnezeu si te roagă Lui. Căci aceasta înseamnă: "în toate multumiti" (I Tes. 5, 18). Să nu nesocotim datoria de a multumi lui Dumnezeu. Să facem ca acela despre care ai spus odată pilda: A plecat să se roage în biserică să i se rînduiască să afle ceva de mîncare si 1-a întîlnit pe careva care i-a spus: mănîncă azi cu mine si apoi du-te si te roagă. Si i-a răspuns acela: nu vin, căci am plecat să cer aceasta de la Dumnezeu. Asadar si noi, fie că vom afla, fie că nu vom afla, să dăm lui Dumnezeu rugăciune si multumire. Ia seama să porti în trupul tău pururea crucea lui Hristos 8.

7. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/as, care se gîndea să meargă cu fratii să culeagă cele de trebuință pentru lucrul de mînă si se temea de pustietatea locurilor'. li aduce aminte să ia seama la războiul trupului care tul-bură si-i făgădueste ajutorul lui Dumnezeu în această plecare pe care o ia asupra sa pentru ei.

Spune celui ce a fost chemat printr-o încuviintare de sus să locuiască lîngă noi nu numai în veacul de acum ci si în cel viitor, fratelui si celui de un suflet cu noi Ioan: Zis-a Stăpînul nostru Hristos ucenicilor Săi: "Oare nu se vînd două vrăbii pe un bănut. Si nici una din ele nu va cădea pe pămînt fără voia Tatălui Meu cel din ceruri. Vouă însă si perii capului vă sînt numărați. Asadar nu vă temeti. Voi sînteti mai de pret decît un număr mare de vrăbii. Tot cel ce va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor voi mărturisi si eu pentru el înaintea Tatălui Meu cel din ceruri" (Mt. 10, 29-32). Ia seama deci la tine să pui cu trezvie pe Dumnezeu pururea înaintea ta, ca să se împlinească si cu privire la tine cuvîntul proorocesc: „Văzut-am pe Domnul înaintea mea pururea, că la dreapta mea este, ca să nu mă clatin" (Ps. 15, 8). întinde, asadar, mîinile tale din tot sufletul tău spre cele ce le ai de împlinit si cugetă la ele pururea ca să auzi glasul lui Dumnezeu spu-nîndu-ti: "Iată trimit pe îngerul Meu înaintea fetii tale, care va pregăti calea ta înaintea ta" (Mt. 11, 10; Mt. 3, 1).

8. Ostenindu-se acela mult si nea fiind cele pentru lucrul de mînă, s-a întristat si s-a mirat cum "ra-a fost trimis îngerul înaintea fetii lui., după cuvîntul Bătrînului. El nu stia, că aceasta i-a spus-o Bătrînul spre usurarea plecării lui. Deaceea îi scrie lui Bătrînul acestea:

Scrive fratelui că atîta vreme cît este corabia pe mare, se asteaptă la primejdii si la bîntueiile vînturilor. Dar cînd ajunge la limanul linistei si al păcii nu se mai teme de primejdii, de necazuri si de bătaia vînturilor, ci se va afla în liniste. Asa si iubirea ta, cîtă vreme esti cu oamenii, asteaptă-te la necazuri si la primejdii si la atacurile vînturilor nemateriale; dar cînd vei ajunge la cele gătite tie, atunci vei fi fără frică. Iar în privinta a cecace am spus înainte, că Stăpînul nostru a zis: "Iată voi trimite pe îngerul Meu înaintea fetii tale", el a fost de fapt trimis. Iar despre faptul de a nu fi aflat cel pentru lucrul de mînă, Dumnezeu a zis în cartea lui Moise: "Pentru aceea te-a ocolit si te-a pedepsit si te-a sleit de foame în pustiul acela înspăimîntător, ca să cunosti cele din inima ta" (A

doua lege 8, 2-3). Înțelege, iubite frate, cele spuse tie de mine si tine-te tare si fără sovăială în osteneala ta.

9. Scrisoarea aceluiași mare Bătrîn către același care plecase pentru trebuințele mînăstirii si se descurajase pentru multele necazuri în care a ajuns.

Scrie, fiule, fratelui nostru Ioan, că-1 îmbrățișăm în Domnul, eu si tu si fratele nostru Ioan. Si spune-i: nu te descuraja în necazurile si greutățile trupesti ce le rabzi si în care te ostenesti pentru noi si pentru obstea noastră. Căci si prin aceasta îți pui sufletul tău pentru frati si nădăjduesc că multă îți va fi răsplata pentru osteneala aceasta. Si precum 1-a pus Dumnezeu pe Iosif să hrănească pe fratii săi în timpul foametei în Egipt, așa te-a pus si pe tine să ajuti mînăstirii împreună cu fiul meu Serid. Iar eu îți spun cuvîntul Apostolului cel către Timotei: "Tu deci, fiule, întăreste-te în harul Duhului Sfînt" (II Tim. 2, 1). Căci văd cum va veni linistea ta si mă bucur împreună cu tine întru Domnul. Pentru că atîta vreme cît petreci afară, vei afla necaz si osteneală trupească. Dar cînd vei ajunge la limanul linistei, vei afla odihnă si pace. Căci nemincinos este Stăpînul nostru care zice: "Le voi da lor în veacul de acum însutit si în cel viitor viață vesnică" (Mc. 10, 30). Osteneste-te, asadar, frate, din toată inima, ca să afli mai multă dragoste si odihnă. Căci înainte de a ajunge corabia în port e lovită si frămîntată de valuri si de vîrtejuri. Dar cînd ajunge în port afla însfîșit multă liniste, înțelege cele spuse si le păzește. "Căci Domnul îți va da înțelegere în toate" (II Tim. 2, 7).

10. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către același, cînd a căzut pe piciorul lui o piatră si i-a pricinuit multă durere si descurajare.

Iubitului frate în Domnul, Ioan, bucurie. Potrivit osteneții trupului tău pentru noi si zdrobirii piciorului tău pentru noi, să umple Stăpînul Dumnezeu, sufletul tău, iubitul meu, însutit de bunătățile cerești, înțelege, frate, cele scrise de mine si le ascunde în tine, pentru că te vor face să simți o bucurie cerească, stăpînitoare, dumnezească. Căci în numele Sfintei Treimi, descopăr că esti împreună mostenitor al liarismelor mele, date mie de Dumnezeu. Si m-astept să ajungi de grabă (la el înaintînd pas cu pas. Căci vei ajunge prin ostenețile pentru Dumnezeu la odihna Lui, așa cum altul ajunge la ea pentru smerenie. Iar eu nădăjduesc că tu le vei avea pe amîndouă cînd va muri întristarea din inima ta, înăbusindu-se iutimea din tine. Atunci se va împlini în tine cuvîntul: "Vezi smerenia mea si osteneala mea si iartă toate păcatele mele" (Ps. 24, 18). Si cînd ti-am spus că vei ajunge înaintînd pas cu pas, gîin-deste-te la Evangheliile, cum si de cîte ori a dat Hristos ucenicilor barismele vindecărilor si ale scoaterii dracilor, ca si harisma desăvîșită a iertării păcatelor, zicîndu-le: "Căroră le veti ierta păcatele, iertate vor fi" (Ioan 20, 23). Deci cînd pentru osteneala ta cea pentru Dumnezeu va ierta păcatele tale, ai ajuns la măsura la care voesc să ajungi.

Iar dacă găsești în scrisoarea mea cuvinte greu de înțeles, întreabă pe Serid, cel de un suflet cu tine, pe fiul meu cel iubit, si prin harul lui Dumnezeu el îți va explica cele greu de înțeles. Căci m-am rugat lui Dumnezeu pentru el si în privinta aceasta.

Tu, deci, omule al lui Dumnezeu, aleargă pe drumul gătit tie ca să ajungi cu bucurie la limanul lui Hristos, la care am ajuns noi, si să auzi glasul bucuriei împlinite, al vietii, al luminii si al veseliei, spunîndu-ti-se: "Bine, slugă bună si credincioasă, peste putine ai fost credincios, peste multe te voi pune, intră în bucuria Domnului tău" (Mt. 25, 21). Bucură-te în Domnul, bucură-te în Domnul, bucu-ră-te în Domnul! Domnul să păzească sufletul si trupul tău de tot răul si de toată împotrivirea diavolească si de toată nălucirea pricinuitoare de tulburare. Domnul va fi lumina ta, acoperămîntul tău, calea ta, tăria ta, cununa ta, veselia ta si sprijinitorul tău vesnic. Ia aminte la tine Căci s-a scris:

"Nu nesocoti cuvintele iesite din buzele Mele" (Ps. 88, 35).

11. Răspunsul aceluiași Bătrîn către același, îndemnându-l să-si aducă aminte de cele scrise lui, spre folosul lui și spre sprijinirea inimii lui.

Zis-a Solomon despre părintii lui: "Cei ce mă învățau îmi spuneau: să se sădească cuvîntul nostru în inima ta" (Prov. 4, 4). Așa îți spun și eu, frate: să se sădească cuvintele mele în inima ta și cugetă totdeauna la toate cele scrise de mine, precum a zis Dumnezeu prin gura lui Moise: "Lipsește-le de mîna ta cea dreaptă și vor fi pururea neclintite înaintea ochilor tăi și cugetă la ele cînd te culci, cînd te scoli, cînd umbli pe drum și te culci în casă" (A doua lege, 6, 6-8). Arată-le, asadar, pe acestea întru desăvîrșirea faptelor și Dumnezeul meu va fi cu tine în veac. Amin.

12. Același a poruncit fratelui un lucru și pentru că acela nu l-a împlinit repede, l-a certat pe el. Iar fratele întristîndu-se, Bătrînul i-a poruncit să nu mai spună aceasta vreunui dintre frați, în acest scop i-a spus Bătrînul aceasta:

Spune fratelui Ioan: Vremea noastră este slabă. Și cu multă osteneală afli în vremea de acum un om cu inima tare 9b. Dar ține cuvîntul sfințitului Apostol care zice: "Muștră, ceartă, îndeamnă cu îndelungă răbdare și învățătură" (II Tim. 4, 2).

13. Ridicîndu-se o clădire în minăstire, acela (Ava Ioan) ca un om priceput a desemnat măsurile lucrării. Dar unii frați, fără să știe el, socotind că fac un lucru bun, au adăugat ceva la acele măsuri și au schimbat puțin planul. Și tulburîndu-se acela și descurajîndu-se din pricina lor, a arătat aceasta Bătrînului. Bătrînul a răspus:

Spune fratelui nostru Ioan, care cugetă aceleași cu noi: Multe sînt cele scrise tie de mine prin mîna iubitului și sincerului nostru fiu, care ne iubeste din tot sufletul lui deopotrivă pe noi cei trei 10 cu iubire desăvîrșită. Și toate acestea nu ti le scriu din voia proprie ci din porunca Sf. Duh spre îndreptarea și folosul sufletului și a conștiinței omului dinăuntru, pentru neazuri și asuprirea trupului și pentru zdrobirea inimii, întîi fereste-te de duhul descurajării. Căci naste tot răul și neazuri felurite. Dacă ti-as scrie ispitele ce le-am suferit eu, îți spun că nu le-ar putea purta urechile tale; ba poate nici ale altuia în timpul de fată. Dar nădăjduesc că vei ajunge la ele, ba chiar le vei vedea cu ochii tăi și te vei izbăvi de ele cu harul lui Hristos prin credința ta. Pentru ce slăbește inima ta și se descurajează, din pricina oilor lui Hristos? Sau nu ști ce dureri de cap suferă învățătorul cel bun din partea copiilor pînă ce se cumintesc? Doar ai auzit de la mine cuvîntul Apostolului: "Muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare și învățătură" (II Tim. 4. 2). Ascultă și ia aminte la cele ce ti le spun îndelunga răbdare este născătoarea tuturor bunătăților Gîndeste-te la Moise, care și-a ales mai bine "să pătimizească împreună cu poporul decît să aibă dulceața trecătoare a păcatului" (Evr. 11, 25). Deci cînd te tulbură gîndul de la demoni împotriva vreunui om, spune gîndului cu îndelungă răbdare: m-am supus oare pe mine lui Dumnezeu ca să lovesc pe alții? 11. Și va pleca de la tine. Aleargă cu bărbăție și cu tărie, aducîndu-ti aminte de cuvintele mele, mai bine zis de ale Domnului, ca să ne înțelegi pe noi în Hristos Iisus, Domnul nostru. Fie ! Amin.

14. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către același, pentru că răbdase cu greu să audă că oarecare dintre frați spusese ca să-l umilească: Cine mai este și acesta ? Sau pentru ce se supără ?

Spune fratelui: Precum se judecă Mihail pentru trupul lui Moise (Iuda 9), așa mă lupt și eu pentru tine, pînă ce nu te vei izbăvi de omul cel vechi. Dar și iudeii murmurau împotriva Mîntuitorului,

zicînd: "Nu este Acesta fiul lui Iosif? Nu cunoastem pe mama si pe fratii Lui?" (Ioan 6, 42; Mt. 13, 55). Gîndeste-te la acestea si rabdă pînă la sfîrsit. (Mt. 10, 22)¹².

15. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acela, care nu se izbăvise încă de descurajarea lui:

Spune fratelui: Mi-am adus aminte de proorocia lui Ieremia proorocul care zice: "Cine va da capului meu apă si ochilor mei izvor de lacrimi, ca să plîng pe acest popor ziua si noaptea?" (Ier. 9, 1). Mă așteptam ca să te hrănească hrana vîrtoasă si te văd iarăsi avînd nevoie de lapte (Evr. 5, 12). Vezi ce s-a scris: "Si de cele ascunse ale mele curătește-mă" (Ps. 18, 13). Vezi să nu te fure balauri răi si să verse în tine veninul lor. Că e pricinuitor de moarte. Căci nimenea nu îndreptează vreodată binele cu răul, pentru că e biruit de rău. Ci îndreptează răul prin bine (Rom. 12, 21). Iată tu stai în stadion: esti dator să te lupți cu fiarele, ca Apostolul (I Cor. 15, 32). Căci el se lăuda, pentru că biruise fiarele. Ai fost aruncat în furtuna mării ca să rabzi multe primejdii si să te lupți cu furia valurilor. Si biruind cu ajutorul lui Dumnezeu vei veni cu noi la limanul linistii, în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

16. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către ace/as, care începuse să se supere pe frati pentru stricarea unor cărămizi din pricina ploii. Căci o puneă aceasta pe seama negrijii lor. Știind de mai înainte că aceasta îl va face să gîndească rău si de Ava, îl trezește si îl întărește de mai înainte împotriva acestor gînduri, aducîndu-i aminte si de dragostea adevărată pe care o are Ava față de el, ca prin această aducere aminte să lăpede gîndul potrivit lui.

Fă o faptă de iubire, fiul meu, si gîndeste-te să aduci hîrtie si cerneală si lasă răspunsul pentru care ai venit si scrie fratelui Ioan mai întîi o salutare din partea mea. Căci e pe cale să se supere pe alții si să fie supărat de alții. Si spiine-i: Bucură-te în Domnul, fratele meu. Dacă sînt multe valurile mării, nu este oare cineva care să trezească pe Iisus si să certe vînturile si să se facă liniste pentru a cunoaste pe Iisus si a I se închina? (Mt. 8, 22). Dacă toate sînt desarte si trecătoare, pentru ce e împinsă inima noastră de ele, ca să uite de cuvîntul evanghelic: "Ce va folosi omului de va dobîndi lumea toată, iar sufletul său si-1 va pierde" (Mt. 16, 26). Află, fratele meu. că dacă supără cineva pe altul fie cu fapta, fie cu vorba, va avea după aceea el o supărare însușită. Ti s-au scris din partea mea de multe ori cuvintele Domnului din Scriptură, să ai îndelungă răbdare în toate si să iei aminte si să nu fie voia ta amestecată¹³. Ci cînd îmi trimiti vre-o întrebare cu iubitul meu fiu, Serid, care e mereu necăjit că te vede necăjit, silește-te să tii sub pază gîndurile tale, ca să nu arunce vre-un venin pricinuitor de moarte în inima ta si să te amăgească să iei tintarul drept cămilă si bobul de nisip drept o piatră. Căci așa se va afla omul care avînd o bîrnă ia seama la firul de pai (Mt. 7, 3-5).

Ti-am scris acestea ca sufletului meu. Căci știu că inima ta se va bucura de acestea. Fiindcă se spune: "Muștră pe întelept" si celelalte (Prov. 9, 8). Si, știi, frate, cît de mult te am pe tine în dragostea lui Hristos. fH; Nădăjduesc că esti, însfîrsit, aproape de a nu te mai îngriji de lucrurile pămîntesti si de a te afla în lucrarea duho vnicească a Părintilor. Căci nu mă va rusina Domnul meu Hristos pe mine care mă rog Lui ziua si noaptea pentru tine⁴¹.

17. Întrebarea aceluia mare Bătrîn.

Știu, Părinte, că acestea mi se întîmplă mie pentru păcatele mele; si că sînt fără de minte si pricina relelor. Iar cei ce mă duc în astfel de necaz este Ava, pentru că nu are grije si trece cu vederea lucrurile. Si acestea se pierd din pricina lui, iar eu nu pot răbda aceasta. Si ce să fac dacă eu vreau să alung gîndurile¹⁵, dar nu am putere ? Iată-mă, că "Am spus-o odată; a doua oară nu voi mai adăuga (să o spun)" (Iov. 39, 35.). Si mă mir că s-a răcit căldura dragostei pe care o aveam față de

frati. Roagă-te pentru mine, pentru Domnul.

Răspuns: Frate, adu-ti aminte că Domnul a spus ucenicilor Săi: "Acum si voi sînteti nepriceputi?" (Mt. 15, 16). Ti-am scris să-ti păzesti gîndurile taie. Dacă te-ai fi ostenit să le păzesti, ai fi aflat că puterea de care mi-ai scris de curînd, cu ti-am arătat-o într-o scrisoare de mai înainte si nu era nevoie să-mi scrii iarăsi. Totusi voi adăuga alt răspuns la întrebarea ta.

Mai întîi te mustru. Te-ai numit pe tine păcătos, dar în faptele tale nu te socotesti asa. Căci cel ce se socoteste păcătos si pricină a relelor, nu se împotriveste cuiva, nu se războeste, nu se mînie împotriva cuiva, ci îi socoteste pe toti mai buni. Si dacă gîndurile te fac să spui, fără să glumesti, că esti păcătos, cum îti miscă inima împotriva celor mai buni? Ia seama, frate, că nu acesta este adevărul. Deci încă n-am ajuns să ne socotim pe noi însine păcătosi¹⁶. Deaceea cînd iubeste cineva pe cel ce-1 muștră pe el, este înțelept. Dar dacă spune că îl iubeste si nu face cele ce aude de la el, mai mult îl urăste. Dacă esti păcătos, pentru ce îl ocărăsti si îl învinuesti că prin el ti-a venit necazul? Nu stii că fiecare se ispiteste de pofta sa? (Iacob 1, 14) si aceasta-i naste lui necazul? Aceasta este ceea ce ti-am scris despre frati, să nu te faci să iei tintarul drept cămilă s.a.m.d. Roagă-te mai degrabă să-ti fie părtași în frica de Dumnezeu. Si cînd spui de tine că esti nepriceput, nu o spune în glumă, ci cercetează-te si vei afla că nu te crezi asa. Căci dacă ai fi asa, n-ar trebui să te mîinii, pentru că n-ai putea deosebi dacă lucrul s-a făcut bine sau rău¹⁷. Dar cel nepriceput e prost. Si cel nepriceput si prost e neînțelept în judecățile lui. Si cum ar putea îndrepta si înțelepti cel neînțelept pe altii? Vezi, frate, că vorbim în glumă si numai cu gura si aceasta o arată faptele noastre. De aceea cînd răspundem gîndurilor, nu avem putere, pentru că mai întîi primim să osîndim pe aproapele si puterea duhului nostru slăbeste¹⁸ si învinovătim pe fratele nostru, vinovati fiind noi însine¹⁹. Dacă socotesti că totul este al lui Dumnezeu care milueste si nu al celui ce voeste, nici al celui ce aleargă (Rom. 9, 16), pentru ce nu înțelegi si nu iubesti pe fratele tău cu o iubire desăvîrsită? ²⁰ Căci cîti nu voiau să ne ajungă pe noi bătrîni, si alergau în acest scop? Totusi nu li s-a dat lor să ne ajungă. De aceea nereusind el, ne-a trimis Dumnezeu pe noi la el si 1-a făcut pe el fiul nostru sincer. Căci Dumnezeu iubeste vointa cea dinăuntru.

Cît priveste cuvîntui: "Am spus odată" s.a.m.d., dacă lupți pentru a ajunge acolo, esti fericit. Dar nu s-a dat aceasta tuturor.

Iar despre celelalte gînduri, pune în seama lui Dumnezeu tot gîndul, zicînd: "Dumnezeu stie ce e de folos". Si te vei odihni. Si pe încetul îti va veni puterea să rabzi. Nu înceta să spui. Iar de spui si nu esti auzit, si nici nu afli har (ascultare) în cuvîntul tău, să nu te întristezi. Căci te vei folosi si mai mult.

Iar privitor la cele ce te miră, iubirea desăvîrsită nu cade si cel ce a dobîndit-o pe ea, rămîne în căldură, fiind închis în iubirea față de Dumnezeu si de aproapele. :

Cît despre rugăciunea de care ai scris la sfîrsit, să-ti ajungă cuvîntui ce ti 1-am scris, că mă rog pentru tine lui Dumnezeu fără încetare, noaptea si ziua. Ai cerut-o deci si aceasta de prisos. Ai asadar de la mine hrana cea după Dumnezeu pentru multă vreme. Stăruie si asteaptă pe Domnul, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

18. Răspunsul aceluiaș Bătrîn către "ce/as, care l-a. întrebat de unde este căldura si răceala si învîrtosarea inimii; si despre războiul trupesc.

Despre căldură si răceală, e stiut că Domnul s-a numit foc ce încălzește si aprinde inima si rărunchii

(Ps. 7, 9; 35, 2). Dacă e așa, diavolul este răceală și de la el este toată răceala. Căci de n-ar fi așa, cum s-ar fi spus că "atunci se va răci dragostea multora"? (Mt. 24, 12). Iar "atunci" ce înseamnă dacă nu în timpurile vrăjmasului. Când simțim deci răceala, să chemăm pe Dumnezeu, care venind va încălzi inima noastră spre dragostea desăvârșită a Lui, ba nu numai a Lui, ci și a aproapelui. Și venind de față căldura Lui, se alungă răceala urătorului de bine. Iar când acesta a uscat izvorul lacrimilor din inima ta, l-a umplut pe cel de sub pînțele tale. Dar primește pe Domnul în casa ta și El va usca izvorul din urmă și va curăți izvorul lacrimilor ca să curgă din el apa duhovnicească²¹. Cel ce voeste să vină la frica lui Dumnezeu, vine prin așteptare stăruitoare²². Căci zice: "Așteptînd, am așteptat pe Domnul și a căutat spre mine și a ascultat cererea mea" (Ps. 39, 2) Și ce a adăugat? "Și m-a scos pe mine din groapa ticălosiei și din tina noroiului" (Ps. 39, 3). Iar prin groapa aceasta înțelegem și învățarea inimii. Dobîndești deci ceea ce dorești și te vei mîntui în Domnul.

19. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș, care l-a întrebat despre îndelunga răbdare.

Trupul prinde putere cînd se împutinează viața duhovnicească a cărei esență o constituie iubirea de Hristos ce se naște din simțirea prezentei Lui și a comuniunii cu El. Iar trupul plin de vigoare se face izvorul altoi- curgerii. Lacrimile inimii sînt semnul că omul nu e singur, ci că-L simte pe Domnul Hristos în sine.

Spune fratelui: Ti-am scris despre îndelunga răbdare. Și acum îți spun: Zis-a Stăpînul nostru Dumnezeu ucenicilor Săi: "Iată v-am dat vouă putere să călcați peste serpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmasului. Și nimic nu vă va vătăma" (Le. 10, 19). Fă-te dar ca Iov "bînl batjocura ca apa" (Iov. 34, 7). Fă acestea și cugetă totdeauna la ele.

20. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelaș, care l-a întrebat: Dacă i-a dat lui Dumnezeu putere să calce peste serpi și scorpii, de ce se mai tulbură ?²³.

Cel ce a primit putere să calce peste serpi și scorpii, nu mai este vătămat sau biruit de ei. Cercetează deci inima ta în fata oricărui lucru și dacă el poate tulbura inima ta, măcar cît de puțin, află că ești încă departe de a fi primit putere asupra aceluia și să nu fi fără grijă de tine, ca nu cumva să ti se fure vre-o clipă²⁴. Ci orice lucru ai vedea că se întîmplă - și nu spun numai despre cele din lume, care sînt trecătoare, ci fie în cer, fie pe pămînt - pune pe Dumnezeu și judecata Lui înaintea ochilor tăi. Și gîndește-te că puțină vreme avem să petrecem în lume. Și așa fă să se sălășluiești blîndetea în inima ta, aducîndu-ti aminte de Hristos, Oaia și Mielul cel fără de răutate; de cîte a răbdat, nevinovat fiind: ocări, bătăi și celelalte. Iar noi, măcar că sîntem vinovați de ce ne pornim împotriva aproapelui, cînd ii-am pătimit nimic din partea lui? Adu-ti aminte că dragostea nu se trufeste, ci e cu îndelungă răbdare și celelalte (I Cor. 13, 4). Și roagă-te să ajungi la cele dinaintea ta, ca să nu-ti fie osteneala în desert. Lipește-te fără sovăire de Hristos, care ne-a iubit pe noi. Lui fie slava în veci. Amin.

21. Răspunsul aceluia Bătrîn către ace/as, punîndu-i în minte să nu poruncească nimănui ceva, ci să-si hotărască drept regulă limpede să se îngrijească numai de sine.

Frate, cu cît îți scriu mai multe, cu atîta silește-te mai mult să înțelegi cele scrise de mine și să nu le nesocotești. Căci se spun spre cunostința și spre buna așezare a sufletului.

Să stii, frate, că dacă cineva nu suferă ocările, nu va vedea slava și dacă cineva nu leapădă amărăciunea mîniei, nu gustă dulceața. Ai fost lăsat în mijlocul fratilor și a lucrurilor ca să arzi și să fi cercat. Căci aurul trebuie probat prin foc (I Petru 1, 7). Nu-ti tine nimic pentru tine, căci prin

aceasta vii la război și la griji. Ci judecă cele ale timpului potrivit cu frica de Dumnezeu și nimic în duh de ceartă (Filip 2, 3). Fă tot ce poți să te înstrăinezi de mînie și fii pildă de folos tuturor, nejuducînd pe cineva, nici osîndindu-1, ci sfatuindu-i ca pe niște frați adevărați. Iubeste mai ales pe cei ce te ispitesc. Căci și eu am iubit pe cei ce mă ispiteau. Pentru că de gîndim bine de ei, acestia ne ajută să înaintăm. Nu-ti impune nici-o regulă 25. Fii ascultător și smerit și cere-ti socoteală de ce-ai făcut în fiecare zi. Căci proorocul explicînd cuvîntul "în fiecare zi", zice: "Si am zis: acum am început" (Ps. 76, IO)26. Iar Moise zice: "Si acum Israile" (A doua lege, 4, 1). Tine deci și tu pe "acum"27.

Si de ti se impune trebuinta să poruncești cuiva, probează gîndul tău, dacă nu cumva va misca vre-o tulburare. Si dacă nu ti se pare folositor, ascunde-1 sub limbă, aducîndu-ti îndată aminte de Cel ce a zis: "Ce va folosi omul de va dobîndi lumea toată iar sufletul și-1 va pierde?" (Mt, 16, 26). Învață, frate, aceasta, că tot gîndul care nu are în sine renunțarea la smerenie, nu e după Dumnezeu, ci este în chip vădit din cele de-a stingă. Căci Domnul nostru vine cu seninătate, iar toate cele ale vrăjmasului, cu tulburare și miscare necurată. Si chiar dacă par îmbrăcați în haina oilor, se descopere clin tulburarea ce o pricinuesc că "sînt lupi răpitori" (Mt. 7, 15). Căci zice: "Din roadele lor îi veti cunoaște pe ei" (Mt. 7, 16). Să ne dea Dumnezeu tuturor pricepere ca să nu ne lăsăm amăgiti de dreptățile lor. Căci "toate îi sînt Lui goale și descoperite" (Evr. 4, 13).

Tu deci, iubite, fă să izbutească totul în mîinile tale, punînd înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu. Si mul-tumeste-i Lui. Că a Lui este slava și cinstea în veci. Amin.

22. Ră spusul aceluia mare Bătrîn către acelaș,plin de mîngîiere și de îndemn ca să se întoarcă la veselia duhovnicească din descurajarea pricinuită lui de diferite întîmplări.

Scrive fratelui Ioan un îndemn duhovnicesc care să veselească inima lui în Hristos Iisus, Domnul nostru. Si spune-i lui: fiindcă ne doresti, "precum se dorește cerbul după izvoarele apelor" (Ps. 41, 1), - dar nu așa de mult ca noi pe tine - nemaiputînd răbda, cum zice prea dumnezeescul Apostol Pavel (I Tes. 3, 5), am scris iubirii tale aceste spuse de noi, mai bine zis de Dumnezeu. Rodească-ti viața ta struguri, care, călcați în picioare, să-ti producă vin duhovnicesc, ca să veselească sufletul tău necăjit. Cîmpul tău să rodească îmbelsugat sămînta cea bună care semănată pe pămîntul cel bun să producă una o sută, alta șase zeci și iarăși alta trei zeci (Mt. 4, 8). Si să se încălzească inima ta pentru totdeauna de focul de care a spus Stăpînul nostru Iisus Hristos: "Foc am venit să arunc pe pămînt" (Le. 12,49). Să se înstăpînească în inima ta pacea Domnului, după cuvîntul Apostolului (Col. 3, 15). Si să se înalte finicul tău cu ramurile lui, potrivit lui David care zice: "Dreptul ca finicul va înflori" (Ps. 91, 13). Să te curățești de mînie și de iutimea patimilor ca sfintii cei desăvîrsiți, în care nu se arată nicidecum miscarea acestora, ba nici măcar vre-o înclinare de-o clipă spre ele. Si să învrednicească Domnul sufletul tău ca să se sălășluiască în nevinovăție și în blîndețe, ca să fii o hrană a lui Hristos, un miel nevinovat. Să calci pe urmele noastre ca un urmaș cuminte și să te ridici la canonul nostru ca un bun mostenitor al harismelor mele. Să vadă ochii tăi pe Dumnezeu, ca unul ce-ai ajuns curat cu inima (Mt. 5, 8). Să fii îndelung răbdător în necazurile tale, ca unul ce ai cunoscut făgăduința Stăpînului care zice: "în lume necazuri veti avea, dar îndrăzniti, Eu am biruit lumea" (Ioan 16, 33). Să ajungi la dragostea de nebiruit care introduce pe cei ce au dobîndit-o în curțile împărătești și-i face frați ai lui Hristos28. Pătimeste împreună cu Hristos, ca să te slăvesti împreună cu El (Rom. 8, 17) și dacă mori împreună cu El, ca să te scoli împreună cu El. Făcînd așa, nu nesocotesti comoara ce stă în fața ta29. Dar pînă acum n-ai cunoscut înțelesul ei, sau ce este ea. Cînd însă vei ajunge la linistea desăvîrsită, atunci o vei cunoaște pe ea 30 și te vei minuna de darul lui Hristos. Dar cît de nepătrunse sînt căile Lui ! (Rom. 11, 33). Pînă ce ești cu oamenii, nu poți să ie înțelegi. Dar cînd te vei afla fără griji ca noi, atunci

vei înțelege cele spuse. De aceea mă rog lui Dumnezeu noaptea și ziua (II Tim. 1, 3) ca să fii și tu acolo unde sîntem noi, să fii și tu într-o simțire cu noi, în bucuria negrăită a sfinților și în lumina vesnică, ca să afli și tu partea ta în ceea ce s-a făgăduit sfinților, "în cele ce ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El", întărește-te în Domnul; bucură-te. Amin.

23. Întrebarea acehda către acela mare Bătrîn: Te rog, Părinte și învățătorule, să nu te superi pe mine pentru cele ce le gresesc și să-mi dai un canon (un îndreptar) cum trebuie să mă folosesc de psalmodiere, de post și de rugăciune. Și dacă trebuie să fac o deosebire între zile.

Răspuns: Frate, dacă ai fi luat aminte la cuvintele cererilor tale, ai fi avut puterea să le înțelegi. Dacă mă socotesti Părinte și învățător, cum crezi că mă pot supăra? Căci Părintele este îndurător și nu se lasă nicidecum stă-pînit de supărare și învățătorul e îndelung răbdător și străin de orice supărare.

Iar în privința dreptarului de care m-ai întrebat, multe sînt căile pe care se poate intra prin poarta strîmă la viața vesnică. Iată, Domnul Hristos îți spune pe scurt cum trebuie să intri. Lasă regulile oamenilor și ascultă pe Cel ce zice: "Cel ce rabdă pînă la sfîrșit, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22). Dacă deci nu are omul răbdare, nu va intra în viață. Asadar nu cere o poruncă, pentru că nu vreau să fii sub lege, ci sub har³¹. Căci s-a zis: "Pentru cel drept nu este lege" (I Tim. 1,9). Iar noi vrem ca tu să fii cu cei drepti. Tine dreapta socoteală, cîrmuind ca un bun cîrmaci vasul printre vînturi. Cînd esti bolnav, tine-te de cele ce ti-am scris, potrivit stării tale. Iar cînd esti sănătos, împlineste-le iarăși după starea ta. Căci cînd se îmbolnăveste trupul, nu cere hrană după obisnuinta lui. Deci nici în privința aceasta nu se lucrează după vre-o regulă.

Iar cît despre zile să le ai pe toate deopotrivă, sfinte, bune. Fă asadar toate cu înțelepciune și vei ajunge la viața cea în Hristos, Domnul nostru, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

24. Născîndu-se o deosebire de păreri între Ava și el despre un loc din Scriptură și fiecare din ei luptîndu-se pentru îndelunga răbdare, le-a trimis Bătrînul răspunsul acesta, arătîndu-le că îndelunga răbdare e lipsită de tulburare. Aceasta pentru ca să-si păzească totdeauna netulburarea în chip desăvîrsit.

Iubite fiule, să nu socotesti că ai înțeles prin voi înșivă capitolul de ieri din Epistola Apostolului Pavel către Tesaloniceni. Deaceia eu, cunoscînd slăbiciunea răbdării voastre, sau că este amestecată cu supărare, m-am rugat lui Dumnezeu pentru voi ca să înțelegeți acest capitol, în aceasta stă tot înțelesul scrisorilor mele scrise prin tine fratelui Ioan.

Pe lingă aceasta luați aminte și la capitolele ce urmează să le citiți astăzi din Apostolul Pavel și din Sfînta Evanghelie, pentru că au același înțeles. Cititi-le de trei ori, cercetînd înțelesul cuvintelor pentru folosul sufletesc. Căci vă port foarte mult în suflet și mă îngrijesc de voi, după

Cine crede în Hristos, primește harul ca putere a iubirii Lui, care-i dă și lui puterea iubirii neîngustată de lege. Și cine iubeste, este și tare și liber și în vesnică înaintare, împlineste tot binele din dragoste pentru Hristos, pentru că-i place Lui. Și El îi dă aripi în larg.

voia lui Dumnezeu. Nevoiti-vă, asadar, împreună cu mine și luptati-vă împreună să tăiați de la voi supărarea și mînia. Căci e nevoie pentru aceasta de luptă dusă cu ajutorul lui Dumnezeu.

Iată capitolele acestea:

Din cea dintii către Tesaloniceni, de la: "Vă rugăm, fratilor, să recunoasteti pe cei ce se ostenesc între voi si pe cei ce vă cîrmuesc în Domnul" (I Tes. 5, 13), pînă la sfîr-situl epistolei.

Din cea dintii către Corinteni, de la:

"Iar cît priveste darurile duhovnicesti, nu vreau, fratilor, să fiti în necunostintă: stiti că pe cînd erati pagini" (I Cor. 12, 1-2) pînă la: "Dar în biserică voesc să grăesc cinci cuvinte cu mintea mea, ca să învăț si pe altii, decît zeci de mii de cuvinte cu limba" (I Cor. 14, 19).

Din Evanghelia după Matei, de la: "Iesind Iisus a văzut popor mult si I s-a făcut milă de ei si a tămăduit pe bolnavii lor" (Mt. 14, 14) pînă la: "Iar cei ce se aflau în corabie s-au închinat Lui, zicînd: "Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu esti" (Mt. 14, 33).

25. Răspunsul aceluiaș către acelaș si către Ava care voia dintr-odată să facă mai strînsă regula fratilor,

îți spun si tie, fiule, si fratelui, că v-am scris mai înainte despre îndelunga răbdare. Vă spun si acum: "Strînge laptele si va fi unt; dar dacă strîngi sînul în mîină va iesi sînge" (Prov. 30, 33). Iar Sf. Pavel zice: "M-am făcut Iudeilor Iudeu ca să cîstig pe Iudei" (I Cor. 9, 20) s.a.m.d. Apoi zice: "Tuturor toate m-am făcut, ca în orice chip să mîntuesc pe vreunii" (I Cor. 9, 22). Dacă vrea cineva să înconvoae un pom, sau o vită, îl înconvoae treptat si nu se frînge. Dar dacă-1 trage dintr-odată lemnul se frînge îmlată. Înțelege ce-ti spun³².

26. Răspunsul aceluiaș mare Bătrîn către ace/os, care descoperise unele lucruri despre care Bătrînul ti poruncise să nu le spună nimănu si de aceea căzuse în ispită. Si despre desămrsita îndelungă răbdare.

Spune fratelui: E scris: "Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui" (Rom. 8, 9). Ia seama de unde ti-au venit aceste gînduri de îndoială, care te supără neîncetat. Oare nu din călcarea poruncii mele, care ti s-a făcut obisnuintă? Căci ti-am poruncit adeseori să nu spui nimănu taina si tu ai vestit-o multora. Sînt eu oare Hristos, care cînd porunca să nu se spună vre-o faptă a Lui nimănu, atunci se vestea cuvîntul despre ea noroadelor si tuturor (Mt. 7, 36)? Totusi voia lui Hristos este să nu fie izbit aproapele, căci El a venit să mîntuiască pe oameni cu multă blîndete si dulceată. Căci dacă omul nu se face ca o fără-mitură, nu poate locui cu oamenii³³. Vezi ce spune Hristos ucenicilor Săi: "Nu voi M-ati ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi" (Io. 15, 16). Dacă deci chemarea ce ne-o faci cu iubire e de la Dumnezeu si nu de la oameni, nevoeste-te să dobîndesti îndelungă răbdare³⁴. Căci ti s-au scris tie de mine cele scrise odinioară: "întru răbdarea voastră veti cîstiga sufletele noastre" (Le. 21, 19). Pune deci iarăsi început în păstrarea si păzirea celor spuse tie de mine ³⁵. Căci nu e încă vremea de a le descoperi acum ³⁶. Fii cu curaj în Domnul !

27. Răspunsul aceluiaș mare Bătrîn către același, care se întristase că a întîrziat să-i scrie si de aceea crezuse că l-a scos din amintirea lui.

Scrive îndată fratelui, arătîndu-i întîi bucuria, veselia si îmbrățisarea mea în Domnul. Si spune-i: Să nu socotesti, iubitul meu, că am predat uitării pomenirea ta în inima mea, fiindcă am întîrziat să-ti scriu. Ci luînd aminte la purtarea ta, mi-am prelungit răbdarea pînă acum. Fii încredintat că precum nu uită Dumnezeuul nostru să miluiască lumea, nici eu nu uit de iubirea ta, ci mă rog lui Dumnezeu

noaptea si ziua pentru mîntuirea sufletului tău, ca să ajungi la măsurile ce ti le-am arătat prin scrisorile dinainte.

Si mai află si aceasta, că atunci cînd pleci spre slujirea mînăstirii, merge totdeauna cu tine si inima mea cu bună-voirea lui Dumnezeu. Drept aceea să nu te descurajezi, fratele meu. Căci nădăjduesc că vei ajunge să te bucuri de toate cîte ti le-am scris. Pentru că nu minte Dumnezeu care a spus: "Cel ce rabdă pînă la sfîrsit, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22). Cugetă la cele ce ti le-am spus si la ce e pus în sarcina ta. "Căci prin multe neazuri trebuie să intrăm noi în împărăția cerurilor" (Fapte 14, 23). Bucură-te, asadar, întru Domnul; si iarăsi îți zic: facură-te (Filip, 4, 4). Nimenea să nu afle deci taina. Căci s-a scris: „Si cuvintele acestea le-au părut lor ca o aiureală" (Le. 24, 11) 37. Că de nu are cineva inima tare nu le poate suporta 3S.

28. I-a venit gîndul să-si pună ca regulă să nu iasă nicăeri în zilele de post. Dar Bătrînul l-a oprit de la aceasta ca nu cumva cerind vre-o trebuință roită de Dumnezeu, să iasă si să se întristeze ca unul ce a călcat regula.

Spune fratelui: N-ai auzit de la mine că oriunde vei pleca si orice ai face pentru Dumnezeu, inima mea merge cu tine? Nici acum, frate, precum ai auzit mai înainte, să nu-ti pui nici-o regulă. Si de iesi cîud se iveste trebuinta, să nu te întristezi în gîndul tău. Pricepe întelesul celor scrise tie de mine. Si lucrează asa si vei avea odihnă. Pace tie de la mine, mai bine zis de la Dumnezeu³⁹.

29. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelasi, prin care întăreste credinta lui în cele făgăduite lui si ridică prin această încredintare la o si mai mare rîvnă.

Odihna si tot darul cel bun si toată harisma dumnezească vine omului prin credință. Nu fii deci nesimtitor la puterea ce-ti vine în fiecare zi de la Dumnezeu prin smerenia mea ⁴⁰. Si află că nu puțin ne-a făcut să ne minu-năm venirea ta la noi⁴¹. Aleargă deci spre cele dinaintea ta "ca să le iei" (I Cor. 9, 24). Si adu-ti aminte pururea de unde te-a scos Dumnezeu. Si dă-I Lui multumită în toate, rugîndu-te să plinească cu tine mila Sa în veci. Amin.

30. Răspunsul aceluia mare Bătrîn către acelasi, care l-a întrebat dacă e dator să plece pe vapor cu unii frati pentru a găsi ceva pentru lucrul de mină în Egipt. Căci sovăia pentru că si el si fratii erau necunoscători ai mării si ai locurilor.

Spune fratelui: "Cît timp esti afara, trebuie să te ostenesti pentru Dumnezeu împreună cu fratii. Pune deci în fata ochilor tăi neazurile Apostolului. Căci "cel ee va răbda pînă la sfîrsit se va mîntui" (Mt. 10, 22), în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia se cuvine slava în veci. Amin,

31. Umblînd ei mult în Egipt înainte de a afla ceva pentru lucru de mîna si suferind multe si felurite greutăti si neazuri, Ava Ioan s-a descurajat din pricina aceasta.

Bătrînul vazîndu-le acestea de mai înainte cu duhul, i-a pregătit de mai înainte un răspuns cu următorul cuprins:

Scrive, fiule, cele spuse de mine, mai bine zis de Dumnezeu, si le pregăteste să le trimiti fratelui Ioan⁴²: întîi salutarea mea în Domnul. După aceea spune-i: Te descurajezi în neazuri ca un om trupesc, ca si cînd n-aî auzit că te asteaptă neazuri cum a spus si Duhul lui Pavel (Fapte 20, 23), care mîngîia pe cei ce erau cu el în corabie, îndemnîndu-i să fie cu voie bună (Fapte 27, 22). "Nu stii că multe suit neazurile dreptilor" ? (Ps. 33, 19); si că în ele se probează omul ca aurul în foc?

Deci dacă sîntem drepti, să primim să fim cercati în necazuri. Iar de sîntem păcătosi, să le răbdăm ca unii ce sîntem vrednici de ele. Căci încercarea lucrează (produce) răbdare (Rom. 5, 4). Să ne gîndim la toti sfintii de la început si să vedem cîte au răbdat. Căci făcînd binele si grăind binele si stăruind în adevăr, au fost urîti si necăjiti de oameni pînă la moartea lor, iar ei se rugau pentru dusmanii si pentru prigonitorii lor, potrivit cuvîntului Mîntuitorului (Mt. 5, 44). Oare ai fost si tu vîndut ca nevinovatul Iosif? Oare au robit mîinile tale la cosuri (Ps. 80, 6) ? Ai coborît oare de două ori în groapă (Facere 37, 24; 40, 15) ? Sau ai fost asuprit ca Moise din copilărie pînă la bătrînete (Evr. 11, 25) ? Ce-ai îndurat, lenesule? Sau ai fost prigonit ca David de către Saul si de către propriul său fiu, plîngînd totusi pentru ei cînd au murit (2 Imp. 1, 11-27; 18, 33)? Sau ai fost aruncat în mare ca Iona (Iona 1, 15)? Uitucule si iubitele, pentru ce slăbeste cugetul tău ? Nu te teme si nu tremura ca un lipsit de bărbătie, ca să nu te lipsesti de făgăduinta lui Dumnezeu. Nu te speria ca un necredincios, ci încurajează gîndurile tale putin credincioase. Iubeste necazurile în toate, ca să te faci fiu cercat al sfintilor. Adu-ti aminte de răbdarea lui Iov si a celor ce i-a urmat si rîvneste să mergi pe urmele lor. Adu-ti aminte de primejdiile, de necazurile, de lanturile, de foamea si de multimea altor rele pe care le-a răbdat Pavel (II Cor. 11, 24-27) si zi fricii tale: sînt străin de tine ! Adu-ti aminte de cel ce ti-a scris: Fie că izbîndesti în lucrul ce-ti stă în față, fie că nu, multumeste lui Dumnezeu. Gîndeste-te că lucrurile sînt stricăcioase si trecătoare. k*r răbdarea cea după Dumnezeu mîntuiește pe cel ce a cîstigat-o pe ea.

Iată, te străduiesti să aduci ceva pentru lucrul de mîna si să lucrezi. Ca să-ti arăt că, după cuvîntul Apostolului, reusita nu atîrnă "nici de cel ce voieste nici de cel ce aleargă ci de Dumnezeu care miluiește" (Rom. 9, 16), iată că Dumnezeu ne trimite oameni care au cele de trebuință ale lumii⁴³. Primindu-i, nu spuneti că eu am grăit despre ei ceva ca să nu cadă în slava desartă⁴⁴. Iubiti-i ca pe niste frati adevăratii si faceti ca gîndul vostru să odihnească gîndurile lor⁴⁵. Căci ei dispretuesc lumea, ca să-sîmîntuiască sufletele lor. Si Dumnezeu îi aduce prin mine - căci scriu cu înainte știință -, pe ei aci la voi ca să aflati că au dispre-tuit-o foarte mult. Tu deci, frate, fiind tinut de mîna mea umblă pe calea cea strîmtă si plină de necazuri care duce la viata vesnică în Hristos Iisus Domnul nostru, căruia fie slava în veci. Amin.

32. Răspunsul aceluiași mare Bătrîn către acelasi, care l-a întrebat dacă trebuie să mănince deosebit si să nu iasă Miercurea si Vinerea la Sfînta împărtășanie; si dacă trebuie să se oprească de la grija lucrului; si de trebuie să se folosească de vre-un mijloc de tămăduire dacă i s-ar întîmpla să se îmbolnăvească în nevointa linistirii lui; si deci să i se dea porunci în vederea mîntuirii.

Nu vreau să nu stie iubirea ta despre binefacerea venită tie de la iubitorul de oameni Dumnezeu. Căci iată te-au ajuns durerile (nasterii)⁴⁶. Fiindcă a început Iisus să lucreze cu tine si să te aducă pe tine, după rînduială la linistea binecuvîntată a Lui, la răbdarea care nu se rusinează (care nu e făcută de rusine)⁴⁷. Si chiar dacă îți va veni vre-o slăbiciune sau vre-o boală, îndreaptă toată nădejdea ta spre Dumnezeu si te vei odibni. Căci nădăjduesc în Dumnezeul meu că nu esti departe de calea lui Dumnezeu.

Cît priveste mîncarea deosebită în chilia ta, ea îți e de folos si de ajutor. Dar dacă se iveste un motiv să mănînci cu fratii, nu sovăi, nici nu te îngreuna, ci îngustează-ti dorinta dreptat.

Iar de la împărtășanie nu te opri cît timp intri si iesi, căci altfel prieinuesti sminteală altora.

Si ia seama ca să-ti faci sederea ta cu smerenie si cu frică de Dumnezeu si cu iubire nefătărită. Zideste-ti casa ta pe piatra tare si neclintită: "Iar piatra este Hristos" (I Cor. 10,4).

Iar alte porunci nu sînt de trebuință acum. Ti-ajung cele ce ti s-au scris din partea mea. Sînt destule pentru a te duce de la omul vechi la cel desăvîrsit. Cugetă la ele si adu-ti aminte de ele si nu le uita. Căci cuprind toată Scriptura, întăreste-te în Domnul, păstrînd totdeauna smerita cugetare în cuvinte, în fapte si în miscări.

33. Răspunsul aceluiasi mare Bătrîn către acelasi, pentru că fratele lui după trup, gîndindu-se să se retragă în viata călugărească, îl întrebuse prin el pe Bătrînul despre aceasta.

Zis-a Domnul nostru Iisus Hristos: "Nimenea nu vine la Mine de nu-1 va trage pe el Tatăl cel ceresc". Si: "Eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi". Si: "Eu mă voi arăta lui" (Ioan 6,44; 14,21). Si "Priviti că holdele sînt albe pentru seceris si cel ce seceră primește plată si adună rod spre viata vesnică, ca să se bucure împreună cu cel ce seceră si cu cel ce seamănă". Căci în aceasta se adevăreste cuvîntul că altul este cel ce seamănă si altul cel ce seceră" (Ioan 4, 35-37).

Frate, nimenea voind să intre în cetate nu doarme; si nimenea vrînd să lucreze, nu se leneveste vîzînd soarele; si nimenea vrînd să-si lucreze tarina nu stă nepăsător. Ci cel ce voeste să intre în cetate își iuteste pasul, în loc să-1 facă mai zăbavnic; si cel ce vede soarele începe repede să lucreze de frică să nu fie curînd împiedicat; si cel ce voeste să-si lucreze tarina, se grăbeste ca să nu fie vătămă de neghină. Cel ce are urechi, să audă⁴⁸.

Antonie cel Mare

- ∨ Oamenii se socotesc raționali însă pe nedrept, căci nu sunt raționali. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar raționali sunt numai aceia care au sufletul rațional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească raționali. *(Antonie cel Mare)7*
- ∨ Omul cu adevărat rațional are o singură grijă: să asculte de Dumnezeu tuturor și să-L placă; și numai la aceasta își deprinde sufletul său: cum să-i placă lui Dumnezeu, mulțumindu-i pentru o așa de mare purtare de grijă și pentru cârmuirea tuturor, orice soartă ar avea el în viață. Pentru că este nepotrivit să mulțumim pentru sănătatea trupului, doctorilor, care ne dau leacuri amare și neplăcute, iar lui Dumnezeu să nu-I mulțumim pentru cele ce ni se întâmplă cum trebuie, spre folosul nostru și după purtarea Lui de grijă. Căci în cunoștința și credința cea către Dumnezeu stă mântuirea și desăvârșirea sufletului. *(Antonie cel Mare)7*
- ∨ Cel ce poate împlânzi pe cei neînvățați, ca să iubească învățătura și îndreptarea, făcător de om trebuie să se numească. Asemenea și aceia care îndreaptă pe cei desfrânați către petrecerea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu, ca unii ce schimbă alcătuirea oamenilor. Căci blândețea și înfrânarea este fericire și nădejde bună pentru sufletul oamenilor. *(Antonie cel Mare)7*
- ∨ Om se numește sau cel rațional, sau cel ce îngăduie să fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află la neoameni. Iar de unii ca aceștia trebuie să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul nu li se îngăduie să se afle niciodată printre cei nemuritori. *(Antonie cel Mare)7*
- ∨ După cum corăbierii cârmuiesc corabia cu grijă, ca să n-o izbească de vreo stâncă văzută sau nevăzută, așa și cei ce se silesc spre viața duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind de la suflet toate gândurile păcătoase. *(Antonie cel Mare)10*
- ∨ După cum cârmacii și cei ce țin frânele cu sârguință și cu luare aminte ajung la țintă, tot așa cei ce se silesc spre viața cea dreaptă și virtuoasă, trebuie să călătorească cu sârguință și cu grijă, precum se cuvine și după cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea și cugetă că se poate aceasta, crezând își face loc în nemurire. *(Antonie cel Mare)10*
- ∨ Iată semnele după care se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupațiile și întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreaptă spre tot mai multă cuviință. Minte lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz și închide intrarea patimilor și a rușinoaselor aduceri aminte. *(Antonie cel Mare) 27*
- ∨ Celui nu știe să deosebească binele de rău nu-i este îngăduit a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaște pe Dumnezeu, dar el nu este, nu știe nimic și nu va ști vreodată. Căci calea cunoștinței lui Dumnezeu este bunătatea. *(Antonie cel Mare)11*
- ∨ Omul bun și iubitor de Dumnezeu nu mustră pe oameni pentru rele când sunt de față; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearcă să-i grăiască de rău nu le îngăduie. *(Antonie cel Mare)11*

- ∨ În cuvântări orice asprime să lipsească. Pentru că sfiala și neprihănirea știu să înfrumusețeze pe oamenii cu judecată mai mult decât pe fecioare, căci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumină care învăluie sufletul, cum învăluie soarele trupul. *(Antonie cel Mare)*3
- ∨ Nestatornicii și nepricepuții să nu ispitească pe cei înțelepți. Iar cel înțelept este bărbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbește puține și pe cele de trebuință și plăcute lui Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)*47
- ∨ Cel ce urmărește viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu grijește de virtuțile sufletului, căci acestea sunt bogăția și hrana sa veșnică. De cele vremelnice se împărtășește numai pe cât se poate, după cum dă și voiește Dumnezeu, folosindu-se cu mulțumire și bucurie de ele oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpă hrănește numai trupul; cunoștința lui Dumnezeu însă, înfrânarea, bunătatea, facerea de bine, buna cinstire și blândețea, acestea îndumnezeiesc sufletul. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăși înapoi. *(Antonie cel Mare)*27 41
- ∨ Nu se cuvine ca cei mai slăbuți cu firea să deznădăjduiască și să părăsească viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu și să o disprețuiască ca una ce nu ar putea fi ajunsă nici înțeleasă de ei. Căci unii chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuții și mântuirii, prin sârguință și dorință, totuși se fac mai buni sau în nici un caz mai răi. Iar acest folos al sufletului nu este mic. *(Antonie cel Mare)*9
- ∨ Când afli pe unul gâlcevindu-se și luptându-se împotriva adevărului și a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii, părăsind pe unul ca acela, fiindcă și-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul, cu vrajbă strică pe cei virtuoși cu viața și cu socotința. *(Antonie cel Mare)*47
- ∨ Dacă întrebuițăm orice sârguință și iscusință ca să scăpăm de moartea trupească, cu atât mai vârtos suntem datori să ne străduim ca să scăpăm de moartea sufletească, pentru că cel ce voiește să se mântuiască nici o piedică nu are, fără numai negrija și lenea. *(Antonie cel Mare)*38
- ∨ Moartea, de o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoștința de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasă sufletului. *(Antonie cel Mare)*24
- ∨ Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința și, dorind cele cerești, disprețuiesc cele pământești. Unii ca aceștia nu plac la mulți, dar nici lor nu le plac multe de aceea sunt nu numai urâți, ci și luați în râs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, știind că cele ce par multora rele pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voi Lui. Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului. *(Antonie cel Mare)*43
- ∨ Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemnă pentru trai, ci poftesc la mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi insuflă gânduri și închipuiri că cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avuției peste măsură împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască. *(Antonie cel Mare)*41
- ∨ Starea în care se află cineva fără să vrea îi este și pază și osândă. Deci îndestulează-te cu cât ai,

ca nu cumva purtându-te cu nemulțumire, să te pedepsești singur fără să simți. Iar calea spre aceasta este una singură: disprețuirea celor pământești. (*Antonie cel Mare*)41

- ✓ Nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulțumind, fără cuviință și fără înfrânare. Căci ești dator să ții trupul în viață, însă fără nici un gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pizmă, cu mândrie. Nu e păcat neînfrânarea limbii la mulțumire și rugăciune, dar e păcat la vorbire de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri și răpiri. Și așa fiecare din mădularele noastre păcătuiește, când din slobodă alege să lucreze cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Cei ce cunosc binele, dar nu văd ce le este de folos, își orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s-a împietrit. De aceea nu trebuie să ne îndreptăm mintea spre aceștia, ca nu cumva să cădem și noi, în chip silnic, în același lucruri, fără băgare de seamă, ca niște orbi. (*Antonie cel Mare*)10
- ✓ Nu trebuie să ne mâniem pe cei ce păcătuiesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însăși, pe cei ce greșesc să-i întoarcem și să-i certăm dacă se nimereste, fie prin ei înșiși, fie prin alții. Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentru că mânia lucrează dusă de patimă și nu de dreptate și de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiască nici oamenii prea miloși, căci pentru binele însuși și pentru dreptate trebuie să cerți pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei. (*Antonie cel Mare*)3
- ✓ Nu se cuvine ca sufletul rațional și luptător să se sperie și să se înfricoșeze îndată de patimile care vin asupra lui, ca nu cumva să fie batjocorit de draci, ca fricos. Căci tulburat de nălucirile lumești sufletul își iese din limanul său. Să știm că virtuțile noastre sufletești ni se fac înaintemergătoare ale bunurilor veșnice, iar păcatele de bunăvoie pricinii ale muncilor. (*Antonie cel Mare*)8
- ✓ Dintre cei ce se află într-o ospătărie, unii închiriază paturi; alții neputând avea pat și dormind pe jos, sforăie nu mai puțin decât cei ce dorm în pat. Și așteptând măsura nopții, dimineața toți se duc, lăsând paturile ospătăriei și luând numai lucrurile lor. Asemenea este și cu toți cei ce vin în viață: și cei ce au trăit cu puțin și cei ce au viețuit în slavă și bogăție, ies din viață ca dintr-o ospătărie, neluând nimic din desfătarea și bogăția vieții, fără numai faptele lor, bune sau rele, săvârșite de ei în viața lor. (*Antonie cel Mare*)24
- ✓ A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepți și deprinși în virtute și în cuget iubitori de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînlăturarea ei și de izbăvirea din relele vieții. (*Antonie cel Mare*)24
- ✓ Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de viețuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și care nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu. Ci mai vartos să ne fie milă de ei, ca fiind slabi în puterea de a deosebi lucrurile și orbi cu inima și cu înțelegerea. Căci primind răul ca bine, se pierd din pricina neștiinței, și nu cunosc pe Dumnezeu, sărmanii și nechibzuiții de ei. (*Antonie cel Mare*)11
- ✓ Nu spune mulțimii cuvinte despre evlavie și bună viețuire. Nu pentru pizmă zic, dar socotesc că vei fi luat în râs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puțini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grăi, decât ceea ce voiește Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. (*Antonie cel Mare*)47
- ✓ Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea și în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înțeles și preamărit face sufletul nemuritor, dându-i nestrăciunea și fericirea veșnică. Căci Dumnezeu le-a dăruit tuturor fapturilor existența numai pentru bunătatea Sa. (*Antonie cel Mare*)7

- ∨ Numai dacă am fost încercați de supărări, simțim plăcerile și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n-a însetat și nu mănâncă cu plăcere cel ce n-a flămânzit; de asemenea nu doarme cu plăcere cel ce n-a privegheat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s-a întristat. Tot așa nu ne vom bucura de bunurile veșnice, dacă nu le vom disprețui pe cele vremelnice. *(Antonie cel Mare)*27
- ∨ Cuvântul este sluga minții. Căci ce voiește mintea, aceea tâlcuiește cuvântul. *(Antonie cel Mare)*47
- ∨ Mintea vede toate, chiar și cele din Ceruri. Și nimic nu o întunecă fără numai păcatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului său nimic nu-i este cu neputință de exprimat. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Prin trup omul este muritor. Dar prin minte și cuvânt nemuritor. Tăcând înțelegi și după ce ai înțeles grăiești. Căci în tăcere naște mintea cuvântul. Și rostind cuvânt de mulțumită lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea. *(Antonie cel Mare)*47
- ∨ Cel ce vorbește fără socoteală nu are minte, căci grăiește fără să înțeleagă nimic. Cercetează dar ce-ți este de folos să faci pentru mântuirea sufletului. *(Antonie cel Mare)*47
- ∨ Cuvântul care are înțeles și este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea deșartă, care caută să măsoare cerul și pământul, mărimea soarelui și depărtarea stelelor, este o născocire a omului care se ostenește în deșert. Căci căutând cele ce nu folosesc nimic, ostenește în zadar, ca și cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Precum trupul, după ce s-a desăvârșit în pânțe trebuie să se nască, așa și sufletul după ce și-a plinit în trup măsura hotărâtă lui de Dumnezeu, trebuie să iasă din trup. *(Antonie cel Mare)*24
- ∨ Necunoștința lui Dumnezeu este o nesimțire și nebunie a sufletului, căci răul se naște din neștiință, iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoștința lui Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, petrecând cu trezvie și cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere, amețit de necunoștința lui Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ți se vor întâmpla după moarte. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Ochiul privește cele văzute, iar mintea înțelege cele nevăzute căci mintea care iubește pe Dumnezeu este făclie care luminează sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu și-a luminat inima sa și vede pe Dumnezeu prin mintea sa. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Cel care are minte se știe pe sine că este om stricăcios iar cel ce se știe pe sine pe toate le știe că sunt făpturile lui Dumnezeu și s-au făcut pentru mântuirea omului. Căci stă în puterea omului să înțeleagă toate și să creadă drept. Iar un asemenea bărbat cunoaște sigur că cei ce nu pun preț pe cele lumești au osteneală foarte puțină, iar după moarte dobândesc de la Dumnezeu odihnă veșnică. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Precum trupul fără suflet este mort, așa și sufletul fără puterea minții este nelucrător și nu poate moșteni pe Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)*7
- ∨ Sufletul se află în lume fiind născut. Mintea este mai presus de lume fiind nenăscută. Sufletul care înțelege lumea și vrea să se mântuiască în fiecare ceas are o lege pe care nu o calcă. El cugetă întru sine că acum e vreme lungă și de cercetare și nu așteaptă să o facă aceasta judecătorul. El știe că-și poate pierde mântuirea primind cea mai mică plăcere urâtă. *(Antonie cel Mare)*7

- ˘ Cei ce sunt siliți de niscai trebuințe sau împrejurări să treacă înot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scapă de primejdie chiar de-ar fi valuri potrivnice; și de se scufundă puțin, prinzându-se de ceva de la țărnm, scapă. Dar cei ce vor fi beți, chiar dacă de zeci de mii de ori vor lupta să ajungă la țintă, nu vor putea, ci biruiți de vin se vor scufunda în valuri și își vor afla moartea. Tot așa și sufletul, căzând în învolburarea valurilor vieții, de nu se va trezi din păcatul materiei ca să se cunoască pe sine că e dumnezeiesc și nemuritor și că numai pentru scurtă vreme a fost legat cu trupul cel muritor și plin de patimi, va fi atras de plăcerile trupești spre pierzare; și disprețuindu-se pe sine și îmbătându-se de neștiință, se va pierde și se va afla în afară de cei mântuiți. Căci trupul ne trage adeseori ca un râu spre plăcerile necuvenite. (*Antonie cel Mare*)27
- ˘ Sufletul cu adevărat rațional văzând fericirea celor răi și bunătatea celor nevrednici nu se smintește, dorindu-și fericirea lor în viața aceasta, cum fac oamenii nesocotiți. El cunoaște lămurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vieții cu vremelnicia ei și judecata care nu poate fi mituită. Un suflet ca acela crede că Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare. (*Antonie cel Mare*)7
- ˘ Cei ce și-au înnoroiat veșmântul, întinează și haina celor ce se apropie de ei. Așa și cei răi cu voia și nedrepti la purtare, petrecând cu cei simpli și vorbind cele ce nu se cuvin, le întinează sufletul prin auz. (*Antonie cel Mare*)27
- ˘ Pofta din amintire este rădăcina patimilor, care sunt rudeniile întunericului. Iar sufletul zăbovind în amintirea poftelor nu se cunoaște pe sine că este insufllarea lui Dumnezeu. Și așa este dus spre păcat, nesocotind relele de după moarte, lipsitul de minte. (*Antonie cel Mare*)28
- ˘ Numai omul este în stare să primească pe Dumnezeu, căci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Și prin toate prevestește oamenilor vrednici de el bunătățile viitoare. (*Antonie cel Mare*)43
- ˘ Omului credincios și celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimic nu-i este anevoie. Iar dacă vrei să-L și vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Și toate sunt pentru om. (*Antonie cel Mare*)7
- ˘ Fă bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grăi de rău pe vrăjmașul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoștința de Dumnezeu: să-i urmezi Lui cu smerită cugetare și printr-unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte. (*Antonie cel Mare*)43
- ˘ Când te întorci cu mulțumire spre așternutul tău, aducându-ți aminte de binefacerile și de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu și umplându-te de înțelegerea cea bună, te vei veseli și mai mult, iar somnul trupului tău se va face trezvie a sufletului și închiderea ochilor tăi, vedere adevărată a lui Dumnezeu. Atunci tăcerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul și puterea o adânc simțită slavă Dumnezeului a toate. Căci de va lipsi păcatul din om, o singură mulțumire cumpănește mai mult decât toată jertfa cea de mare preț înaintea lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)43

Evagrie Ponticul

Evagrie împarte viața spirituală în activă și contemplativă sau gnostică. Viața activă este numai pregătirea pentru cea gnostică. Toată strădania omului trebuie să ducă la cunoaștere sau la gnoză, a cărei încoronare este contemplarea Sfintei Treimi. Rostul ascezei este să înlăture piedicile ce stau în calea cunoașterii, prin curățirea sufletului de patimi.

Virtuțile, care sunt treptele vieții active, se rânduiesc în următoarea ordine: cea mai de jos e credința, care naște frica de Dumnezeu. Aceasta naște păzirea poruncilor, ale cărei fiice sunt: înfrânarea, cuminența, răbdarea și nădejdea. Toate duc la nepățimire, al cărei rod e dragostea. De acum părăsim viața activă. Dragostea ne introduce în viața contemplativă.

Treapta cea mai de jos a vieții contemplative este "gnoza naturală". După ea urmează "teologia", gnoza cea mai înaltă, contemplarea Sfintei Treimi, care e și treapta "rugăciunii curate".

Cunoașterea lui Dumnezeu, ca țintă supremă a vieții duhovnicești, nu se realizează prin cugetare discursivă. Cel curățit ajunge până la o cunoaștere intuitivă a Lui, în lumina sufletului îndumnezeit. În timpul rugăciunii, sufletul contemplativului este asemenea cerului, în care strălucește lumina Sfintei Treimi. Dar pentru acestea se cere o curățire de toate patimile și de toate gândurile în legătură cu ele. Acesta e curățirea ce se cere sufletului, care e sediul patimilor. Dar se cere și o curățire a minții, vârful cunoscător, sau ochiul sufletului. Până ce mintea mai păstrează chiar și numai gânduri nestrăbătute de patimi, ea poate cunoaște prin ele pe Dumnezeu în chip mijlocit. Dar dacă vrea să ajungă la vederea Sfintei Treimi, trebuie să se curețe și de aceste gânduri, ca să devină cu totul pură. La această stare nu poate ajunge decât prin harul lui Dumnezeu. Ajuns omul aci, în inima lui strălucește lumina Sfintei Treimi, el vede lumina dumnezeiască. Lumina aceasta este fără formă", întrucât și Dumnezeu este fără chip, simplu și nepătruns. În cunoașterea aceasta a lui Dumnezeu nu e nimic care să se întipărească în mintea omului. De aceea mintea trebuie să se elibereze de orice întipărire a lucrurilor și înțelesurilor lor. Cunoașterea lui Dumnezeu e dincolo de orice chip. Viziunile imaginative sunt suspecte. Cunoașterea aceasta e simplă, necompusă, indescriptibilă, fără imagini. Este o cucerire a minții de către nemărginirea Celui infinit. Tocmai de aceea lumina aceasta este într-un anumit înțeles și întunericul cel mai adânc, "neștiința fără margini". Dar această cunoaștere are și altă latură. Când lumina dumnezeiască răsare în minte, aceasta se vede pe sine însăși. Vederea proprie este o condiție a desăvârșirii minți. Astfel mintea în vremea rugăciunii se vede pe sine, strălucind ca safirul și ca cerul, ca locul unde s-a coborât Sfânta Treime.

Mult vorbește Evagrie de starea de nepățimire apatia, ca o condiție a vederii lui Dumnezeu. Semnul că cineva ajuns la adevărata lipsă de patimi stă în faptul că se poate ruga netulburat și neîmprăștiat, eliberat de toate grijile și de toate gândurile și imaginile lucrurilor. Dar această nepăsare față de lucrurile lumii, nu este diferență față de Dumnezeu și față de semeni, ci o condiție pentru ca să-i poată iubi cu adevărat.

Patimile, care pun stăpânire pe om și de care trebuie să se curățească pentru a ajunge la nepățimire, iubire și groază, le aduce Evagrie în legătură cu demonii, încât lupta cu ele este în același timp o luptă cu ei. Această idee devine un leit-motiv important al întregii asceze răsăritene.

Tot la Evagrie găsim pentru prima dată teoria celor opt patimi, sau vicii, sau gânduri păcătoase, teoria ce va reveni

mereu la scriitorii ascetici de după el, la Casian, Nil, Ioan Scărarul, Ioan Damaschin etc.

La Evagrie sunt trasate directivele ascezei și mistice ulterioare, la el se cuprind sistematizate aproape toate învățăturile psihologice și pneumatologice, aplicate în viața ascetică și mistică din Răsărit.

✓ Cât privește hainele, să nu poțtești să ai haine de prisos, ci îngrijește-te numai de cele care sunt de trebuință trupului. Aruncă mai bine asupra Domnului grija ta și El va purta grijă de tine. Căci el se îngrijește, zice, de noi. Dacă ești lipsit de hrană sau de haine, nu te rușina să primești când ți le vor aduce alții, căci rușinea aceasta este un fel de mândrie. Iar dacă prisosești tu în aceasta, dă și tu celui lipsit. Așa voiește Dumnezeu să se chivernisească între dâșii copiii Săi. De aceea scrie Apostolul către Corinteni cu privire la cei lipsiți: Prisosul vostru să împlinească lipsa altora, ca și prisosul acelora să împlinească lipsa voastră; ca să se facă potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit și celui ce are puțin, nu i-a lipsit. Deci având pentru timpul de acum cele de trebuință, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o săptămână și nici pentru o lună. Căci venind de față ziua de mâine, va aduce El cele de trebuință. Tu caută mai bine împărăția cerurilor și dreptatea lui Dumnezeu. Căutați, zice Domnul, împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

✓ Să nu-ți iei tânăr slujitor, ca nu cumva vrăjmașul să stârneasă prin el vreo sminteală și să-ți tulbure cugetul, ca să te îngrijești de mâncări alese, căci nu vei mai putea să te îngrijești numai de tine. Să nu faci aceasta gândindu-te la odihna trupească, ci cugetă la ce e mai bine, la odihna duhovnicească, căci cu adevărat e mai bună odihna duhovnicească decât cea trupească. Iar dacă te gândești la folosul tânărului, să nu te învoiești nici atunci, căci nu este a noastră datoria aceasta, ci a altora, a sfinților părinți din chinovie. Grijește-te numai și numai de folosul tău, păzind chipul liniștii. Cu oameni cu multe griji și iubitori de materie să nu-ți placă să locuiești, ci locuiește sau singur, sau cu frați ne iubitori de materie și de același cuget cu tine. Că cel ce locuiește cu oamenii iubitori de materie și cu multe griji, vrând-nevrând va face și el tovărășie cu ei și va sluji poruncilor omenești. Nu te lăsa atras în vorbire deșartă, nici în oricare altă năpastă, ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământești, frica de sminteală, grija de nașteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din liniștea din chilie și să te tragă în grijile lor. "Lasă, zice Domnul, pe cei morți să-și îngroape morții lor, iar tu vino de urmează Mie". Iar dacă și chilia, în care locuiești, e încărcată cu multe, fugi, nu o cruța, ca nu cumva să te topești de dragul ei. *Toate să le faci, toate să le împlinești, ca să te poți liniști!* Încălzește-ți inima, sârguind să te afli în voia lui Dumnezeu și în războiul nevăzut. (*Evagrie Ponticul*)²²

✓ Dacă nu te poți liniști ușor în părțile tale, grăbește spre înstrăinarea cu voia și întărește-ți gândul spre ea. Fă-te ca un neguțător priceput, care le cearcă pe toate cele folositoare liniștii și pe toate căile pune stăpânire pe cele liniștitoare și de folos acestui scop. Te sfătuiesc iarăși: iubește înstrăinarea, căci te izbăvește de împrejurarile ținutului tău și te lasă să te bucuri numai de folosul liniștii. Fugi de zăbovirile în cetate și rabdă cu bărbăție pe cele din pustie: că iată, zice Sfântul, m-am depărtat fugind și m-am sălășluit în pustie. De este cu putință, în nici un chip să nu te arăți prin cetate. Căci nu vei vedea acolo nimic de folos și nimic bun pentru petrecerea ta. Am văzut, zice iarăși Sfântul, fărădelege și pricini în cetate". Așadar caută locurile netulburate și singuratice și să nu te înfricoșezi de ecoul lor. Chiar năluciri de la draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânți, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți e spre folosul tău. Să stai pe loc fără frică și vei vedea măririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grijă și toată cunoștința spre mântuire. Căci am primit, zice fericitul bărbat, pe Cel ce mă mântuiește de împuținarea sufletului și de furtună. Pofta vagabondării să nu biruie inima ta, căci vagabondarea împreună cu pofta strică mintea cea fără de răutate. Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de

greșeală și stai cu așezământ în chilia ta. (*Evagrie Ponticul*)22

✓ Dacă ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, căci numai întâlnindu-te rar cu dâșii le vei fi de folos. Iar, dacă vezi că îți vine prin ei vreo vătămare, cu nici un chip nu te mai apropia de dâșii. Trebuie să ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos și de ajutor viețuirii tale. Fugi și de întâlnirile cu bărbații răi și războinici, și cu nici unul din aceștia să nu locuiești împreună; ba și de sfaturile lor cele de nimica să te lepezi. Căci nu locuiesc lângă Dumnezeu și nici statornicie n-au. Prietenii tăi să fie bărbații pașnici, frații duhovnicești și părinții sfinți; căci pe aceștia și Domnul îi numește așa zicând: Mama mea, frații și părinții mei aceștia sunt, care fac voia Tatălui Meu cel din Ceruri. Cu cei împrăștiați de griji multe să nu te aduni, nici ospătare cu dâșii să nu primești, ca nu cumva să te tragă în împrăștierea lor și să te depărteze de la știința liniștii. Căci au într-înșii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor și nu primi socotințele inimii lor, căci sunt cu adevărat păgubitoare. Spre credincioșii pământului să fie osteneala și dorința inimii tale și spre râvna lor de-a plânge. Căci ochii mei, zice, spre credincioșii pământului, ca să șadă ei împreună cu mine". Iar dacă cineva dintre cei ce viețuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine să te poftască la masă și vrei să te duci, du-te, însă de grabă să te întorci la chilia ta. De este cu puțință, afară de chilie să nu dormi niciodată, ca de-a-pururi să rămână cu tine harul liniștii și vei avea într-înșă neîmpiedicată slujirea jertfei tale. (*Evagrie Ponticul*)22

✓ Așezându-te în chilia ta, adună-ți mintea și gândește-te la ceasul morții. Privește atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala și disprețuiește deșertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât și a străduinței, ca să poți să rămâi neșămutat în aceeași hotărâre a liniștii și să nu slăbești. Mută-ți gândul și la starea cea din iad, gândește-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară? Sau în ce cumplită suspinare? În ce mare spaimă și frământare? Sau în ce așteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetată, la lacrimile sufletești fără sfârșit. Mută-ți apoi gândul la ziua învierii și la înfățișarea înaintea lui Dumnezeu. Închipuiește-ți scaunul acela înfricoșat și cutremurător. Adu la mijloc cele ce așteaptă pe păcătoși: Rușinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însuși, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stăpânilor și a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel veșnic, viermele cel neadormit, șarpele cel mare, întunericul și peste toate acestea plângerea și scrâșnirea dinților, spaimetele, chinurile. Gândește-te apoi și la bunătățile ce îi așteaptă pe drepti: îndrăznirea cea către Dumnezeu Tatăl și către Iisus Hristos, către îngeri, Arhangheli, Stăpânii, împreună cu tot poporul Împărăției și cu darurile ei: bucuria și fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândouă și plânge și suspină pentru soarta păcătoșilor, îmbracă vederea ta cu lacrimi de frică să nu fii și tu printre dâșii. Iar de bunătățile ce așteaptă pe drepti bucură-te și te veselește. Sârguiește-te să te învrednicești de partea acestora și să te izbăvești de osânda acelorora. Să nu uiți de acestea, fie că te afli în chilie, fie afară și nicidecum să nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel puțin printr-aceasta să scapi de gândurile spurcate și păgubitoare. (*Evagrie Ponticul*)22

✓ Uneori trupul e bolnav și de trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău căci ostenelele trupești nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași ostenele ale viețuirii. Iar în privința înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor, mâncați-le nimic cercetând, și: Nu cele ce intră în gură spurcă pe om. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului. (*Evagrie Ponticul*)10 34

✓ Diavolii ori de câte ori ne văd că stăm la rugăciune, ne stau și ei cu sânguință împotriva, sădind în

mintea noastră cele ce nu trebuie, ca să ni le aducem aminte sau să le gândim în vremea rugăciunii. Așa vor ei să ducă mintea în robie, iar rugăciunea noastră să o facă nelucrătoare, deșartă și nefolositoare. Căci deșartă cu adevărat și nefolositoare este rugăciunea făcută fără frică, fără trezvie și priveghere. (*Evagrie Ponticul*)40

∨ Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi, care se ridică cu luptă, sunt cei încredințați cu poftele *lăcomiei pântecelui*, cei ce ne furișează în suflet *iubirea de argint* și cei ce ne momesc cu *slava de la oameni*. Toți ceilalți vin după aceștia să ia în primire pe cei răniți de ei. Căci este cu neputință să cadă cineva în mâinile duhului curviei, dacă n-a fost doborât întâi de lăcomia pântecelui. Precum nu poate tulbura mânia pe cel ce luptă pentru mâncăruri, sau bani, sau slavă. Și este cu neputință să scape de dracul întristării cel ce nu s-a lepădat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâi pui al diavolului, nu va scăpa cineva, dacă n-a smuls din sine iubirea de argint, rădăcina tuturor răutăților, dacă și sărăcia smerește pe om, după înțeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputință să cadă omul în puterea vreunui drac, dacă n-a fost rănit mai întâi de acele căpetenii ale lor. De aceea și diavolul aceste trei gânduri i le-a înfățișat Mântuitorului: întâi îndemnându-l să facă pietrele pâini, al doilea făgăduindu-i toată lumea dacă i se va închina, și al treilea spunându-i că va fi acoperit cu slavă dacă va asculta, întrucât nu va păți nimic dintr-o așa de mare cădere. Dar Domnul, dovedindu-se mai presus de acestea, i-a poruncit diavolului să meargă înapoia Lui. Prin acestea ne-a învățat că nu este cu putință să alunge cineva de la sine pe diavolul, dacă n-a disprețuit aceste trei gânduri. (*Evagrie Ponticul*)27

∨ Toate gândurile diavolești furișează în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându-și întipărirea în minte, o fac să poarte în ea formele acelor lucruri. Deci de la însuși lucrul care se deapănă în minte poți cunoaște care drac s-a apropiat de tine. De pildă, dacă în cugetul mea se înfățișează chipul omului care m-a păgubit, sau m-a necinstit, el dă pe față gândul ținerii de minte a răului, furișat în minte. Dacă iarăși se învârtește în minte gândul la bani sau la slavă, dintr-acestea se va cunoaște duhul care ne necăjește. Asemenea și la alte gânduri, din lucru află pe dracul ce e de față și îți furișează năluciri. Cu aceasta nu zic că toate amintirile acestor fel de lucruri vin de la draci, deoarece și mintea însăși, stârnită de om, aduce închipuiri de lucruri și fapte; ci numai acelea dintre amintiri, care aprind mânia și pofta împotriva firii. Căci, prin tulburarea acestor puteri, mintea preacurvește în cuget și este războită, neputând primi arătarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dar strălucirea luminii dumnezeiești se arată puterii cugetătoare a sufletului în vremea rugăciunii, după înlăturarea gândurilor lucrurilor. (*Evagrie Ponticul*)27

∨ Nu va putea să alunge de la sine amintirile pătimase, omul care n-a avut grijă de poftă și mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri și cu culcatul pe jos; iar pe cealaltă îmblânzind-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău și cu milostenii. Căci dintr-aceste două patimi se țes mai toate gândurile dracilor, care duc mintea la primejdie și pierzanie. Dar este cu neputință să biruim patimile acestea, dacă nu disprețuim mâncărurile, banii și slava, ba încă și propriul nostru trup, pentru cei ce caută adeseori să-l ațâțe. Pildă fără zăbavă să luăm de la cei ce se primejduiesc pe mare, care sar și din corabie de furia vânturilor și a valurilor răsculate. Aici însă trebuie să fim cu luare aminte ca să nu sărim din corabie spre a fi văzuți de oameni. Căci vom pierde plata noastră și ne va lua în primire un alt naufragiu și mai cumplit, suflând împotriva-ne vântul dracului slavei deșarte. (*Evagrie Ponticul*)27

∨ Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiesc să se întâmple minții, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o

întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pățesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare. (Evagrie Ponticul)25 28

Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se al lor. De aceea toți zoresc să o întărate zi și noapte. Când o văd însă legată de blândețe, atunci caută pricini îndreptățite ca să o dezlege îndată, ca făcându-se foarte aprinsă, să o folosească pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie să o întăratăm nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte, ca să nu dăm chiar noi sabie primejdioasă în mâna vrăjmașului, ceea ce știu că fac mulți și mai mult decât trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Căci spune-mi de ce te prinzi grăbit la hartă dacă disprețuiești bucatele, banii și slava? De ce hrănești câinele când te lauzi că nu ai nimica? Iar dacă acesta latră și se ia după oameni, trebuie să ai niscai lucruri și vrei să le păzești. Dar eu despre unul ca acesta cred că e departe de rugăciunea curată, știind că mânia este ciumă pentru o astfel de rugăciune. Și mă mir că unul ca aceasta și pe Sfinți i-a uitat: pe David, care strigă: Oprește mânia și părăsește turbarea; pe Ecclesiastul care poruncește: Alungă mânia de la inima ta și scoate vicleșugul din trupul tău"; pe Apostolul care rânduiește: Să ridicăm în toată vremea și în tot locul mâini cuvioase spre Domnul, fără mânie și gânduri. De ce oare nu învățăm și noi de la obiceiul tainic și vechi al oamenilor, care alungă câinii din casă în vremea rugăciunii? Obiceiul acesta ne dă să înțelegem că mânia nu trebuie să fie cu cei ce se roagă. Mânia este vinul șerpilor. De aceea nazireii se înfrânează de la vin. (Evagrie Ponticul)3

Despre faptul că nu trebuie să ne îngrijim de îmbrăcăminte și bucate, socot de prisos a mai scrie, însuși Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, căci toate acestea le fac păgânii și necredincioșii, care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. De creștinii este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că și cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de grijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii și obiceiul acesta: după gândurile necurate, aduc în suflet și pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, și să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană sărăcicioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină sărăcicioasă, să privească la Sfântul Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății. Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion și teatru, oare cel ce s-a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate să lupte cu începătoriile, cu domniile și cu stăpânitorii întunericii veacului acestuia? Eu nu știu dacă-i va fi cu putință; acest lucru l-am învățat de la înseși cazurile văzute. Căci se va împiedica în haină și se va rostogoli la pământ, ca și mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta. (Evagrie Ponticul)6 41

- Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Și anume taie cele rele pe cele bune, dar și cele rele se taie de către cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus și după acela ne osândește sau ne primește. Iată ce vreau să zic: Am gândul de a primi pe străini și-l am într-adevăr pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie și furișează în suflet gândul de-a primi pe străini pentru slavă. Sau am gând să primesc pe străini ca să fiu văzut de oameni; dar dacă vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rău, îndreptând către Domnul virtutea noastră și silindu-ne să nu facem aceasta pentru laudă de la oameni. (*Evagrie Ponticul*)28
- Deci dacă stăruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toată ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind și luptând cu dracii, nu putem ține gândul drept nesticat, nici pe cel rău neispitit, odată ce avem în noi semințele virtuții. Dar dacă zăbovește cineva pe lângă gândurile care taie (de-al doilea), se așează în țara ispititorului și va lucra stârnit de ele. (*Evagrie Ponticul*)28
- După multă băgare de seamă am aflat că între gândurile îngerești, omenești și de la draci este această deosebire: întâi gândurile îngerești cercetează cu de-amănuntul firea lucrurilor și urmăresc înțelesurile și rosturile duhovnicești, de pildă: de ce a fost făcut aurul și pentru ce e ca nisipul și a fost risipit în anumite părțile de sub pământ și de ce trebuie multă osteneală și trudă până să fie aflat, apoi după ce e aflat, e spălat cu apă și trecut prin foc, ca apoi să fie dat meșterilor, care fac sfeșnicul cortului, cățuia, cădelnița și vasele de aur, din care, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonian. Dar gândul drăcesc nu le știe și nu le cunoaște pe acestea, ci furișează numai plăcerea câștigării aurului fără rușine, și zugrăvește desfătarea și slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocupă nici cu dobândirea aurului și nu cercetează nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pământ, ci aduce numai în minte forma simplă a aurului, despărțită de patimă și lăcomie. Același cuvânt se poate spune și despre alte lucruri, după regula aceasta desprinsă în chip trainic. (*Evagrie Ponticul*)28
- Este un drac care se numește rătăcitor, care se înfățișează mai ales în zorii zilei înaintea fraților și le poartă mintea din cetate în cetate, din sat în sat și din casă în casă, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuți, care tulbură starea celor amăgiți și puțin câte puțin îi depărtează de cunoștința de Dumnezeu și-i face să-și uite de virtute și de făgăduință. Trebuie deci ca monahul să observe acest gând de unde vine și unde sfârșește, că nu fără rost și din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând să strice starea sufletească a monahului, ca, după ce și-a aprins mintea cu acestea și s-a amețit de prea multe convorbiri, să fie fără veste de atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, care întinează și mai tare strălucirea tăriei lui. Noi însă, dacă vrem să cunoaștem lămurit vicleșugul lui, să nu grăim îndată către el, nici să dăm pe față cele ce se petrec, cum înfiripă în minte și în ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi de la noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea și așa nu vom cunoaște nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Ci să-i mai îngăduim o zi sau două, să-și isprăvească lucrarea, ca aflând cu de-amănuntul tot lucrul pe care l-a meșteșugit, să-l dăm pe față cu cuvântul și să-l alungăm. Dar fiindcă se întâmplă că în vremea ispitirii mintea, fiind tulburată, nu poate urmări cu de-amănuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniștit, adu-ți aminte în tine însuși de cele ce ți s-au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat și în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării și cum s-au petrecut acestea. Învață-le acestea și ține-le minte, ca să-l poți da pe față când se va mai apropia de tine. Dă pe față și locul unde stă ascuns, ca să nu-i mai urmezi. Iar dacă vrei să-l faci să se înfurie de-a binelea, vedește-l îndată ce se apropie și dezvăluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat și al doilea și al treilea. Căci foarte tare se scârbește, nesuferind rușinarea. Iar dovada că i-ai grăit tocmai la vreme o vei avea în

faptul că a fugit gândul de la tine. Căci este cu neputință să stea, fiind scos la arătare. Iar după biruirea acestui drac urmează un somn adânc și greu, o amorțire a pleoapelor, însoțită de căscări nenumărate și de umeri îngreuiți; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rugăciune încordată. (*Evagrie Ponticul*)28

✓ Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting și cheamă din nou sufletul la prietenie și obișnuință cu ei. Această prietenie, sau mai bine această rană, anevoie de lecuit, o tămăduiește însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoșate de la duhuri, noaptea și ziua, până ce sufletul aleargă iarăși la ura cea de la început, învățându-se a zice către Domnul, asemenea lui David: Cu ură desăvârșită i-am urât, că vrăjmași s-au făcut mie. Iar cu ură desăvârșită urăște pe vrăjmași acela care nu păcătuiește nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari și celei dintâi nepătimiri. (*Evagrie Ponticul*)28

✓ Dar ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimțit? Căci mă tem a și scrie despre el. Când năvălește acela, iese sufletul din starea sa firească și leapădă cuviința și frica Domnului, iar păcatul nu-l mai socotește păcat, fărădelegea n-o mai socotește fărădelege și la osânda și la munca veșnică se gândește ca la niște vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl mărturisește, însă poruncile Lui nu le cinstește. De-i bați în piept când se mișcă spre păcat, nu simte: de-i vorbești din Scripturi, e cu totul împietrit și nu ascultă. Îi amintești de ocara oamenilor și nu o ia în seamă. De oameni nu mai are rușine, ca porcul care a închis ochii și a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei deșarte. Și dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mai mântui. De fapt dracul acesta este dintre cei ce atacă rar pe frați. Iar pricina este învederată. Căci nenorocirile altora, bolile celor dosădiți, închisorile celor nefericiți și moartea năprasnică a unora, pun pe fugă acest drac, întrucât sufletul e străpuns puțin câte puțin și e trezit la milă, fiind dezlegat de împietrirea venită de la demon. Desigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, dată fiind și raritatea celor cuprinși de neputințe printre noi. De aceea Domnul alungând acest drac, poruncește în Evanghelii să mergem la cei bolnavi și să cercetăm pe cei din închisori, zicând: Bolnav am fost și n-ați venit la Mine. În orice caz să se știe: dacă cineva dintre monahi, fiind atacat de dracul acesta, n-a primit gând de curvie, sau nu și-a părăsit chilia din nepăsare, unul ca acesta a primit din cer răbdarea și neprihănirea și fericit este pentru o nepătimire ca aceasta. Iar câți s-au fâgăduit să cinstească pe Dumnezeu locuind laolaltă cu lumea să se păzească de acest drac. Căci a zice sau a scrie mai multe despre el, mă rușinez și de oameni. (*Evagrie Ponticul*)1

✓ Toți dracii fac sufletul iubitor de plăceri; numai dracul întristării nu primește să facă aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început această viețuire, tăind și uscând prin întristare orice plăcere a sufletului, dacă e adevărat că oasele bărbatului trist se usucă. Dacă acest drac războiește pe un monah cu măsură, îl face încercat, căci îl convinge să nu se apropie de nimic dintr-ale lumii acesteia și să înlătore toată plăcerea. Dar dacă stăruie mai mult, naște gânduri care sfătuiesc pe monah să-și ia viața, sau îl silesc să fugă departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit și l-a pățimit dreptul Iov fiind asuprit de acest drac. De aș putea, zice, să mă omor, sau pe altul să rog să-mi facă mie aceasta. Simbol al acestui drac este sălbăticiunea numită năpârcă, a cărei fire se arată prietenoasă, însă al cărei venin covârșește veninul celorlalte fiare, ba dacă e primit fără măsură, omoară și animalul însuși. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a făcut nelegiuire în Corint. De aceea și scrie cu râvnă Corintenilor, zicând: Arătați-i dragoste, ca nu cumva să fie înghițit unul ca acesta de o întristare mai mare. Dar duhul acesta, care întristează pe oameni, știe să se facă și pricinuitor de bună pocăință. De aceea și Ioan Botezătorul îi numea pe cei ce erau străpunși de duhul acesta și alergau la Dumnezeu pui de năpârci, zicând: Cine v-a arătat vouă să fugiți de mânia ce va să vie? Faceți deci roade vrednice de pocăință; și să nu vi se pară

a grăi întru voi: Părinte avem pe Avraam. Căci oricine a urmat lui Avraam și a ieșit din pământul și din neamul său, s-a făcut mai tare decât dracul acesta. (*Evagrie Ponticul*)9

✓ Cine și-a stăpânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai ține de viața monahală și e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuși Domnul învață pe cei blânzi căile Sale. De aceea cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care aleargă pe câmpia blândeții. Căci de nici o altă virtute nu se tem dracii ca de *blândețe*. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit "blând, mai mult decât toți oamenii. Iar proorocul David a arătat-o că este vrednică să fie pomenită de Dumnezeu, zicând: Adu-ți aminte, Doamne, de David și de toată blândețea lui. Însuși Mântuitorul nostru ne-a poruncit să ne facem următori ai blândeții Lui, zicând: Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre. Iar dacă cineva s-ar înfrâna de la mâncări și băuturi, dar prin gândurile rele ar întărâta mânia, acela se aseamănă cu o corabie ce călătorește pe mare, având pe dracul cârmaci. De aceea trebuie să fim cu luare aminte din toată puterea la câinele nostru, învățându-l să rupă numai lupii și să nu mănânce oile, arătând toată blândețea față de toți oamenii. (*Evagrie Ponticul*)3

✓ Dintre gânduri singur cel al slavei deșarte lucrează cu multe mijloace. El cuprinde aproape toată lumea și deschide ușile tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de trădător viclean al cetății. De aceea el umilește foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe și lucruri și întinându-i rugăciunile, prin care acesta se străduiește să-și tămăduiască toate rănilor sufletului său. Gândul acesta îl fac să crească toți draci după ce au fost biruiți, ca printr-însul să primească intrare din nou în suflet, și să facă astfel cele mai din urmă mai rele ca cele dintâi. Din gândul acesta se naște și cel al mândriei, care a făcut să cadă ca un sunet din ceruri pe pământ pecetea asemănării și cununa frumuseții. Saltă-te din el și nu zăbovi, ca să nu vindem altora viața noastră, nici petrecerea noastră, celor fără de milă. Pe acest drac îl alungă rugăciunea stăruitoare de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajută blestematei slave deșarte. (*Evagrie Ponticul*)44

✓ Când mintea pustnicilor a ajuns la puțină nepătimire, și-a agonisit și calul slavei deșarte, căruia îndată îi dă pinteni prin cetăți, purtându-și fără stăpânire lauda izvorâtă din slavă. și întâmpinând-o duhul curviei, printr-o rânduială nevăzută, o închide într-o cocină de porci, învățând-o să nu se mai ridice altădată din pat înainte de a se face sănătoasă deplin, nici să nu facă ceea ce fac bolnavii neascultători care, purtând încă urmele bolii într-înșii, se dau la drumuri și merg la băi înainte de vreme, căzând din nou în boală. De aceea șezând locului, să luăm și mai bine aminte la noi înșine, ca înainte de virtute, să ne facem greu de mișcat spre păcat, iar înnoindu-ne întru cunoștință să dobândim mulțime de vederi felurite. Și așa înălțându-ne și mai tare, vom vedea și mai bine lumina Mântuitorului nostru. (*Evagrie Ponticul*)44

✓ A descrie toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înșira cu de-amănutul meșteșugirile lor mi-e rușine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuși ascultă unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare și gândurile de rușine s-au răcit, atunci arată bărbați și femei jucând împreună și-l face pe pustnic să privească lucruri și forme de rușine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată și mâncarea foarte împuținată, privegherea și îndeletnicirea cu contemplațiile duhovnicești o alungă ca pe un nor fără ploaie. Uneori se atinge însă și de trupuri, stârnind într-însele fierbințeala dobitocească. Și alte nenumărate meșteșugiri uneltește vicleanul acesta, pe care nu e nevoie să le mai răspândim și să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri folosește și aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri și îi strică planurile despre ea e vorba când se zice: Mâniați-vă și nu păcătuiți. Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori și

mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Aceasta plăsmuiește chipurile părinților, sau ale unor prieteni și rudeni, ocărăți de oameni nevrednici și prin aceasta mișcă mânia pustnicului și-l îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s-au arătat în minte. La acestea trebuie să fie monahul cu luare aminte și îndată să-și smulgă mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea rugăciunii tăciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuți la mânie și cei ce ușor se prind la harță, care sunt departe de rugăciunea cea curată și de cunoștința Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)34

∨ Gândurile veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe niște oi, păstorului bun. Și s-a scris: A dat fiecărui om cuget întru inima sa, sădind în el și pofta și mânia întru ajutor, ca prin mânie să alunge gândurile lupilor, iar prin poftă să iubească oile, chiar când e biciuit de vânturi și de ploii. I-a mai dat pe lângă acestea și lege după care să păzească oile, loc de verdeață, apă de odihnă, psaltire, chitară și toiag. Și i-a rânduit să se hrănească și să se îmbrace de la această turmă, iar la vreme să-i adune fân. Căci zice cuvântul: Cine păstorește turmă și din laptele ei nu mănâncă? Pustnicul trebuie să păzească deci zi și noapte turma aceasta, ca nu cumva să fie răpit vreun miel de fiarele sălbatice, sau să-l ia tâlharii, iar dacă s-ar întâmpla una ca aceasta în pădure, îndată să-l smulgă din gura ursului și a lupului. Așadar, dacă gândul despre fratele nostru se învârte în noi cu ură, să știm că o fiară l-a luat pe el; asemenea și gândul despre muiere, dacă se întoarce în noi amestecat cu poftă de rușine; la fel gândul despre argint și aur, dacă se cuibărește însoțit de lăcomie; asemenea și gândurile sfintelor daruri, dacă cu slavă deșartă pasc în minte! Și tot asemenea se va întâmpla și cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Și nu numai ziua trebuie să fie monahul cu luare aminte la ele, ci și noaptea să le păzească priveghind. Căci se întâmplă să piardă ceea ce a agonisit, dacă se lasă în năluciri rușinoase și viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacov: Nu am adus ție oaie răpită de fiară sălbatică; eu plăteam furțișagurile de zi și de noapte; și mă topeam de arșița zilei și de gerul nopții, încât s-a dus somnul de la ochii mei. Iar dacă din osteneală ni s-ar întâmpla vreo nepurtare de grijă, să grăbim puțin în sus pe stânca cunoștinței și să păștem iarăși oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeu părinților noștri să ne cheme și pe noi și să ne dăruiască înțeleșurile semnelor și minunilor. (*Evagrie Ponticul*)28

∨ Dintre necurații draci, unii îl ispitesc ca om, iar alții îl tulbură pe om ca pe un dobitoac necuvântător. Cei dintâi apropiindu-se ne furișează gânduri de slavă deșartă, sau de mândrie, sau de pizmă, sau de învinuire, care nu se ating de nici unul din dobitoace. Cei de-al doilea însă, aprind în trup mânie și poftă de fire. Acestea le avem îndeobște cu dobitoacele, fiind ascunse însă sub firea cea cuvântătoare. De aceea zice Duhul Sfânt către cei ce cad în gânduri omenești: Eu am zis: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt, toți; iar voi ca niște oameni muriți și ca orișicare dintre căpetenii cădeți. Iar către cei stârniți dobitoacește zice: Nu fiți cum e calul sau catârul, la care nu este înțelepciune, ci trebuie să strângi cu zăbală și cu frâu falcile lor, căci nu se apropie de tine. Dar sufletul care păcătuiește va muri. Și învederat este că oamenii, dacă mor ca oameni, se îngroapă de oameni, iar când sunt omorâți ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mâncați de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, alții se tăvălesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit să audă. (*Evagrie Ponticul*)27

∨ Când vreunul dintre vrăjmași te va răni în luptă și vrei să-i întorci sabia lui, precum scrie, asupra inimii lui, fă așa precum te sfătuim: descoase în tine însuși gândul aruncat de el, ce fel este și din câte lucruri este alcătuit și care lucru tulbură mai mult mintea ta. Iar ceea ce zic, aceasta este: să zicem că e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfă-l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însuși și în patima iubirii de bani. Apoi întreabă: Ce este păcat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ca chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodată? Oare aurul însuși e păcat? Dar atunci de ce s-a

făcut? Urmează așadar că al patrulea lucru este pricina păcatului. Iar aceasta nu e nici lucrul ce stă de sine, nici ideea lucrului, ci o plăcere oarecare vrăjmașă omului, născută din voia cea liberă a sa și care silește mintea să se folosească rău de făpturile lui Dumnezeu. Această plăcere avem să o tăiem, după îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând în acestea, se va nimici gândul, desfăcându-se într-o simplă contemplație a ta și va fugi de la tine dracul, după ce prin cunoștința aceasta mintea ta s-a ridicat la înălțime. Iar dacă, vrând să te folosești împotriva lui de sabia sa, dorești să-l dobori mai întâi cu praștia ta, scoate și tu o piatră din traista de păstor a ta și caută vederea lui, spre a afla cum vin îngerii și dracii în lumea noastră, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adică și noi să unim pe îngeri și mai mult ca Dumnezeu și ne hotărâm să-i facem pe draci și mai necurați? Și cum se face că luceafărul, care a răsărit dimineața, a fost aruncat la pământ și a socotit marea ca o coajă de nucă, iar tartarul adâncului ca un rob? Și de ce încălzește adâncul ca pe o topitoare, tulburând pe toți prin răutatea sa și pe toți vrând să-i stăpânească? Căci trebuie să știm că înțelegerea acestor lucruri foarte mult îl vatamă pe diavol și alungă toată tabăra lui. Dar acestea vin cu încetul în cei care s-au curățit și văd întrucâtva înțelesurile întâmplărilor. Cei necurați însă nu cunosc vederea acestora. Și dacă, aflând-o de la alții, ar spune-o și ei, nu vor fi auziți, fiind mult colb și zgomot de patimi în toiu războiului. Căci trebuie să fie cu totul liniștită tabăra celor de alt neam, pentru ca singur Goliat să se întâlnească cu David al nostru. În felul acesta ne vom folosi de deslușirea războiului și de vederea lui și în cazul celorlalte gânduri necurate. (*Evagrie Ponticul*)28

^ Când vor fugi degrabă de la noi vreunele din gândurile necurate, să căutăm pricina pentru care s-a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de găsit materia, sau pentru nepătimirea noastră, n-a putut vrăjmașul nimic împotriva noastră? De pildă dacă unui pustnic i-ar veni în minte gândul că i s-a încredințat ocârmuirea duhovnicească a primei cetăți, desigur că nu va zăbovi la închipuirea aceasta; și pricina se cunoaște ușor din cele spuse mai înainte. Dar dacă unuia i-ar veni acest gând în legătură cu oricare cetate s-ar nimeri, și ar cugeta la fel, acela fericit este că a ajuns nepătimirea. Asemenea și în privința altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în același chip. Acestea trebuie să le știm pentru râvna și puterea noastră, ca să vedem dacă am trecut Iordanul și ne-am apropiat de verdeață, sau încă petrecem în pustie, loviți de cei de alte neamuri. De pildă foarte multe fețe mi se pare că are dracul iubirii de argint și e foarte dibaci în puterea de-a amăgi. Astfel când e strâmtorat de desăvârșita lepădare de sine, îndată face pe purtătorul de grijă și iubitorul de săraci. Primește bucuros pe străinii care nu-s încă de față, celor lipsiți le trimite ajutor, cercetează închisorile orașului și răscumpără sclavii; arată alipire femeilor bogate, îi face îndatorați pe cei cărora le merge bine, sfătuiește pe alții să se lepede de punga lor largă. Și astfel amăgind sufletul, pe încetul îl învâluie în gândurile iubirii de argint și-l dă pe mâna dracului slavei deșarte. Iar acesta aduce înainte mulțimea celor ce slăvesc pe Domnul pentru aceste purtări de grijă și pune pe unii să vorbească întreolaltă câte puțin despre preoție, prevestind moartea preotului de acum și iscodind nenumărate chipuri ca să nu scape. Și așa biata minte, învâluită într-aceste gânduri, se luptă cu înverșunare cu aceia dintre oameni care nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri și-i primește cu recunoștință. Pe cei ce se împotrivesc îi dă pe mâna judecătorilor și uneltește ca să fie scoși din hotarele cetății. Aflându-se apoi aceste gânduri înlăuntrul său și învârtindu-se în minte, îndată ce înfățișează dracul mândriei, nălucind străluciri neconținute și draci înaripați în văzduhul chilieii, ca până la urmă să scoată pe om din minți. Noi, însă, dorind pierzarea acestor fel de gânduri, să trăim cu mulțumire în sărăcie. Căci e vădit că nimic n-am adus în lume și nimic nu putem duce din ea. Având hrană și îmbrăcăminte, să ne îndestulăm cu ele, aducându-ne aminte de Sfântul Pavel, care zice că rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint. (*Evagrie Ponticul*)41

^ Toate gândurile necurate, stăruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune și pieire.

Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruie din pricina lăcomiei, iar înțeleșurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și al altor gânduri. Iar minții înecate în astfel de gânduri îi este cu neputință să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății. Căci de aceste gânduri fiind trasă în jos și mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s-a lepădat de bunul cel mai mare al cunoștinței de Dumnezeu. Asemenea și cel legat de mâini și de picioare și aruncat întru întunericul cel mai dinafară, din aceste gânduri își avea țesută haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nuntă l-a găsit nevrednic de o nuntă ca aceea. Haina de nuntă este nepătimirea sufletului rațional care s-a lepădat de poftele lumești. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, care zăbovesc în minte, strică cunoștința, am arătat-o în Capetele despre rugăciune. (*Evagrie Ponticul*)28

De trei feluri sunt căpeteniile dracilor care se împotrivesc lucrării noastre. Lor le urmează toată tabăra celor de alt neam. Aceștia stau cei dintâi la război și cheamă sufletele la păcat prin gândurile cele necurate. Unii din ei aduc poftele lăcomiei pântecelui, alții strecoară în suflet iubirea de argint, și în sfârșit alții ne momesc cu slava de la oameni. Dacă râvnești așadar rugăciunea curată, păzește mânia; dacă iubești neprihănirea, stăpânește pântecetele, nu-i da pâine să se sature și necăjește-l cu apa. Priveghează în rugăciune și alungă de la tine amintirea răului. Cuvintele Duhului Sfânt să nu te părăsească ci bate în porțile Scripturilor cu mâinile virtuților. Atunci îți va răsări nepătimirea inimii și vei vedea în rugăciune mintea în chipul stelei. (*Evagrie Ponticul*)27

Dintre cele ce le cugetăm, unele își pun tiparul pe minte și dau o formă, altele îi dau numai o cunoștință și nu-și pun tiparul pe ea și nici nu-i dau o formă. De pildă: La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu lasă un înțeles în inimă, dar nu dau o formă minții, nici nu-și pun tiparul pe ea. Cuvintele: luând pâine dau o formă minții, iar: a frânt-o iarăși își pun tiparul pe ea. Versetul: Am văzut pe Domnul șezând pe un scaun înalt și ridicat, își pune tiparul pe minte, afară de am văzut pe Domnul. Aceste cuvinte, după literă par să-și pună tiparul pe minte, dar înțelesul lor nu și-l pune. Proorocul a văzut cu un ochi profetic firea rațională, înălțată prin fapte bune, primind în sine cunoștința lui Dumnezeu. Căci se zice că Dumnezeu șade acolo unde se cunoaște, fiindcă mintea curată se zice și scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice și de femeie, că e scaun al necinstei, înțelegându-se prin femeie sufletul care urăște cele drepte; iar necinstea sufletului este păcatul și neștiința. Așadar noțiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-și pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de cele ce-și pun tiparul pe minte. Aceasta te face să te întrebi dacă, precum este în privința trupurilor și a sensurilor lor, așa este și în privința celor trupești și a rațiunilor lor; și dacă altfel se modelează mintea privind o minte, și altfel va fi starea ei cugetând înțelesul aceleia? Desigur știm că cunoștința duhovnicească depărtează mintea de sensurile care își pun tiparul pe ea și o înfățișează fără nici un tipar, lui Dumnezeu, fiindcă noțiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul. Căci Dumnezeu nu este trup, ci mai degrabă din cele ce nu-și pun tiparul. Și iarăși știm că, dintre vederile care nu-și pun tiparul pe minte, unele însemnează ființa celor netrupești, altele rațiunile lor. Dar nu se întâmplă la fel ca în cazul trupurilor și al celor netrupești. Căci în cazul celor trupești unele își pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu-și pune tiparul pe minte. (*Evagrie Ponticul*)7

Când dracul pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbutește să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înainte și cele privitoare la Daniil, viața lui săracă și semințele, și amintește și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, vapiere și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina

slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte aceștia de acela și să nu se rețină de la pâine, untdelemn și apă. Căci această rânduială au cercat-o frații, gășind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre săturare și să o facă numai o dată pe zi. M-aș mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o și tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns. Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-și aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame și sete. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: L-am biruit!. (*Evagrie Ponticul*)^{27 34}

✓ Gândurile necurate primesc multe materii pentru creșterea lor și se întind după multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea și nu se dau îndărăt să umble drumuri lungi pentru marea căldură a patimii. Dar cele ce sunt cât de cât curățite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreună cu lucrurile, pentru faptul că patima e slăbită. De aceea se mișcă mai degrabă împotriva firii și, după înțeleptul Solomon, hoinărind câtva vreme pe afară, aduc trestie la arderea nelegiuită a cărămizii, ca să se izbăvească asemenea unor capre din lanțuri și a unor păsări din curse. Căci e mai ușor a curăți un suflet necurat, decât a readuce din nou la sănătate pe unul curățit și iarăși rănit, dracul întristării neîngăduind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rugăciunii, idolul păcatului. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se răspândească acestea și să le aduc la urechile celor întinați. Căci, zice, și cel ce ajută pe uneltitor este vinovat după lege. Dar că din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii care grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am și căzut în puterea dracului ținerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne muștră Duhul Sfânt: Șezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală; și ai deschis ușa gândurilor care țin minte răul și ți-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ți pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e și potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubitorilor, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc viclesuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și Sfântul Pavel către Tit: Dovedește în învățătură cuvânt sănătos, nestrictat și fără vină, pentru ca împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi. Iar fericitul David se roagă zicând: Mântuiește-mă pe mine de clevetirea oamenilor, numind și pe draci oameni pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evanghelii a numit pe cel ce seamănă în noi neghina păcatului om vrăjmaș. Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)^{3 27}

- ˘ Cel ce a dobândit cunoștință și culege din ea rodul plăcerii nu mai crede dracului slavei deșarte, care îi înfățișează toate plăcerile lumii. Căci nu i-ar putea făgădui un mai mare lucru ca vederea duhovnicească. Câtă vreme însă n-am gustat din cunoștință să ne supunem voioși ostenețelor cu fapta, arătând lui Dumnezeu ținta noastră: că toate le facem pentru cunoștința lui. *(Evagrie Ponticul)7*
- ˘ Este de trebuință să arătăm și căile monahilor care au călătorit mai înainte de noi și pe acelea să umblăm și noi. Căci multe sunt cele făcute și zise de ei bine. Între ele și aceasta o zice careva dintre dâșii: Mâncarea mai uscată și viețuirea aspră, împreună cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepătimirii. *(Evagrie Ponticul)43*
- ˘ Mă aflam în miez de zi lângă Sfântul Macarie și, topindu-mă de sete, i-am cerut apă să beau. Iar el îmi zise: Îndestulează-te cu umbra, căci mulți călătoresc acum și umblă cu corăbiile pe mare și nici pe aceasta nu o au. Apoi mărturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: Îndrăznește, fiule, că eu în douăzeci de ani întregi nu m-am săturat nici de pâine, nici de apă, nici de somn; ci pâinea o mâncam cântărită la cumpănă, apa o beam cu măsură, și numai rezemându-mă puțin de pereți furam oleacă somn. *(Evagrie Ponticul)38*
- ˘ Minte care hoinărește o statornicește citirea, privegherea și rugăciunea; pofta aprinsă o stinge foamea, osteneala și singurătatea; iar mânia o domolește desăvârșit cântarea de psalmi, îndelunga răbdare și mila. *(Evagrie Ponticul)27*
- ˘ Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbăticia ce se află în sufletul tău; și, după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului, să primești iertare de la El. *(Evagrie Ponticul)32*
- ˘ Folosește-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricărei cereri. Căci foarte mult se bucură Stăpânul, când te rogi cu lacrimi. *(Evagrie Ponticul)32*
- ˘ Dacă verși izvoare de lacrimi în rugăciunea ta, să nu te înalți întru tine, ca și cum ai fi mai presus de mulți. Căci rugăciunea ta a primit ajutor ca să poți răscumpăra cu dragă inimă păcatele tale și să împlânzești pe Stăpânul prin lacrimi. Deci să nu întorci spre patimă înlăturarea patimilor, ca să nu mânii și mai mult pe Cel ce ți-a dăruit harul. *(Evagrie Ponticul)32*
- ˘ Mulți plângând pentru păcate uită de scopul lacrimilor; și așa, pierzându-și mintea, au rătăcit. *(Evagrie Ponticul)32*
- ˘ Când te văd dracii râvnind cu adevărat la rugăciune, îți strecoară gândurile unor lucruri așa zise trebuincioase; și după puțină vreme îți fură amintirea lor, ca mișcându-se mintea spre căutarea lor și neaflându-se, să se descurajeze și să se întristeze foarte. Apoi, când revine iarăși în rugăciune, îi aduce aminte cele căutate și cele amintite mai-nainte, ca mintea căutând să le ia la cunoștință, să piardă rugăciunea, care aduce roade. *(Evagrie Ponticul)40*
- ˘ Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți miști mânia spre cel ce-ți stă împotriva, sau să spui vreo vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mișcarea fără rânduială din tine. *3 40*
- ˘ Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele care te-a nedreptățit îți vor fi spre sminteală în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)3 40*
- ˘ Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)39 40*
- ˘ Dorind să te rogi cum trebuie, să nu întristezi vreun suflet; iar de nu, în deșert alergi. *(Evagrie Ponticul)3 40*

- ∨ Lasă-ți darul tău, zice, înaintea altarului și plecând împacă-te mai întâi cu fratele tău, și apoi venind te vei ruga netulburat. Căci amintirea răului înnegrește cugetul celui ce se roagă și întunecă rugăciunile lui. (*Evagrie Ponticul*)3 40
- ∨ Dacă ești răbdător, pururea te vei ruga cu bucurie. (*Evagrie Ponticul*)39
- ∨ Rugându-te tu cum trebuie, ți se vor întâmpla astfel de lucruri încât să ți se pară că ai dreptate să te folosești de mânie. Dar nu este nici o mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu putință să rânduiești lucrul bine și fără mânie. Deci folosește-te de tot meșteșugul ca să nu izbucnești în mânie. (*Evagrie Ponticul*)3 40
- ∨ Uneori stând la rugăciune te vei ruga dintr-odată bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la țintă, ca să ceri și mai mult, și primind, să ai un câștig care nu-ți mai poate fi răpit. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Apropiindu-se îngerul, se depărtează grămadă toți cei ce ne tulbură, și mintea se află în multă odihnă, rugându-se curat. Alteori, amenințându-se obișnuitul război, mintea se luptă și nu poate să se liniștească, deoarece s-a amestecat mai-nainte cu felurite patimi. Totuși cerând și mai mult va afla. Căci celui ce bate i se va deschide. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinească ceea ce am socotit eu că e bine, și am stăruit în cerere, silind fără judecată voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiească mai bine aceea ce știu că este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urmă foarte, că n-am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Ce este binele, dacă nu Dumnezeu? Așadar, să-l lăsăm Lui toate cele ce ne privesc și ne va fi bine. Căci Cel ce e bun desigur că e și dătătorul darurilor bune. (*Evagrie Ponticul*)43
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată este o înțelegere supremă a minții. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Roagă-te mai întâi să te curățești de patimi; al doilea, să te izbăvești de neștiință și de uitare; al treilea, de toată ispita și părăsirea. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cere în rugăciune numai *dreptatea și împărăția*, adică *virtutea și cunoștința* și toate celelalte se vor adăuga ție. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Rugându-te, păzește-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înainte ale sale, ci mișcă-te pe tine spre gândul înfățișării tale la judecată. Căci de obicei mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)19 40
- ∨ Amintirea îți aduce în vremea rugăciunii sau închipuiri ale lucrurilor de odinioară sau griji noi, sau fața celui ce te-a supărat. Diavolul pizmuiește foarte tare pe omul care se roagă și se folosește de tot meșteșugul ca să-i întineze scopul. El nu încetează prin urmare să pună în mișcare icoanele lucrurilor prin amintire și să răscolească toate patimile prin trup, ca să-l poată împiedica din drumul său cel mai bun și din călătoria către Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)28
- ∨ Când diavolul cel preaviclean, făcând multe, nu poate împiedica rugăciunea dreptului, o lasă pentru puțină vreme mai domol și pe urmă îl războiește iarăși pe cel ce se roagă. Căci fie că-l aprinde pe acesta spre mânie și așa strică starea lui cea bună dobândită prin rugăciune, fie că-l ațâță la plăcere pătimasă și așa îi pângărește mintea. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ După ce te-ai rugat cum trebuie, așteaptă cele ce nu trebuie și stai bărbătește păzind rodul tău. Căci spre aceasta ai fost rânduit dintru început, ca să lucrezi și să păstrezi. Așadar, după ce-ai lucrat, nu cumva să lași nepăzit ceea ce ai făcut. Iar de nu, n-ai folosit nimic rugându-te.

(Evagrie Ponticul)40

- ✓ Tot războiul ce se aprinde între noi și dracii necurați nu se poartă pentru altceva decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor le este foarte potrivnică și urâtă, iar nouă foarte mântuitoare și plăcută. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Ce vor dracii să lucreze în noi? *Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, ținerea minte a răului* și celelalte patimi, ca îngroșându-se mintea prin ele să nu se poată ruga cum trebuie. Căci stărnindu-se patimile părții neraționale nu o lasă să se miște cu bună judecată. *(Evagrie Ponticul)27*
- ✓ Cultivăm virtuțile pentru rațiunile fapturilor și pe acestea le căutăm pentru Rațiunea care le-a dat ființă. Iar aceasta obișnuiește să se descopere în starea de rugăciune. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Starea de rugăciune este o dispoziție nepătimașă, câștigată prin deprindere, care răpește mintea înțeleaptă spre înălțimea spirituală, prin dragoste desăvârșită. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Cel ce a atins nepătimirea, încă nu se roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări simple și să fie răpit de istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)28 40*
- ✓ Când mintea zăbovește în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci poate să se afle neconținut în contemplația lucrurilor și să flecărească despre înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minții forma și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)28 40*
- ✓ Până ce mintea nu s-a ridicat mai presus de contemplarea firii trupesti, încă n-a privit locul lui Dumnezeu. Căci poate să se afle în cunoștința celor inteligibile și să se facă felurită ca ele. *(Evagrie Ponticul)7*
- ✓ Dacă vrei să te rogi, ai trebuință de Dumnezeu, care dă rugăciune celui ce se roagă. Prin urmare cheamă-l pe El, zicând: Sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, adică Duhul Sfânt și Fiul Tău, Cel Unul născut. Căci așa ne-a învățat, zicând: În Duh și în Adevăr se cade să ne închinăm Tatălui. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Cel ce se roagă în Duh și Adevăr, nu-L mai preamărește pe Ziditor din fapte, ci-L preamărește din El însuși. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat, ești teolog. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile, care vin din simțire, din amintire, sau din starea umorală, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Duhul Sfânt, pătimind împreună cu noi de slăbiciunea noastră, ne cercetează și când suntem necurați. Și dacă află numai că mintea noastră i se roagă cu dragoste de adevăr, se sălășluiește în ea și alungă toată ceata de gânduri și de înțeleșuri care o împrejmuiesc, îndemnând-o spre dragostea rugăciunii duhovnicești. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Ceilalți strecoară în minte gânduri, sau înțeleșuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăși, așează în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. *(Evagrie Ponticul)9 28*
- ✓ Rugându-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să nu îngădui minții tale să se modelează după vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial și vei înțelege.

(Evagrie Ponticul)40

- ✓ Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă că, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să ți se înfățișeze deodată înaintea vreun chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip. *(Evagrie Ponticul)9 27*
- ✓ Când pizmașul diavol nu poate mișca memoria în vremea rugăciunii, atunci silește starea umorală a trupului să aducă vreo nălucire ciudată înaintea minții și să o facă pe aceasta să primească o anumită formă. Iar mintea, având obiceiul să petreacă în cugetări, ușor se încovoiaie. Și astfel cel ce silește spre cunoștința nematerială și fără formă e amăgit, apucând fum în loc de lumină. *(Evagrie Ponticul)27*
- ✓ Stai la straja ta, păzindu-ți mintea de cugetări în vremea rugăciunii, pentru a-și îndeplini rugăciunea și a petrece în liniștea ei. Fă așa, pentru ca Cel ce pătimește împreună cu cei neștiutori să te cerceteze și pe tine, și atunci vei primi darul atotstrălucitor al rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)28*
- ✓ Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. *(Evagrie Ponticul)28 40*
- ✓ Nu poate cel legat să alerge, nici mintea ce slujește patimilor nu poate vedea locul rugăciunii duhovnicești. Căci este trasă și purtată de gândul pătimăș și nu va avea o stare neclintită. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Când, în sfârșit, mintea se roagă cu curăție și fără patimă, nu mai vin asupra ei dracii din partea stângă, ci din cea dreaptă. Căci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu și îi aduc înaintea vreo formă din cele plăcute simțirii, încât să-i pară că a ajuns desăvârșit la scopul rugăciunii. Iar aceasta a spus-o un bărbat cunoscător că se înfăptuiește prin patima slavei deșarte și prin dracul care s-a atins de creier. *(Evagrie Ponticul)27*
- ✓ Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voiește. În felul acesta este stârnită patima slavei deșarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu ușurătate, prin păreri proprii, despre cunoștința dumnezeiască ființială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupești și necurate, ci înfățișându-se zice-se cu curăție, socotește că nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnică. De aceea socotește arătare dumnezeiască lucrarea săvârșită în el de diavolul, care se folosește de multă pătrundere și, prin creier schimbă lumina împreună cu el și îi dă, precum am spus, forma care vrea. *(Evagrie Ponticul)10 27*
- ✓ Îngerul lui Dumnezeu, arătându-se, oprește, cu cuvântul numai, lucrarea potrivnică din noi și mișcă lumina minții la lucrare fără rătăcire. *(Evagrie Ponticul)10*
- ✓ Când socotești că nu ai trebuință de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândește-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, și vei lăcrima cu și mai multă căldură. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu ușurință, dosădindu-te după Isaia: Cum, necurat fiind și petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adică între potrivnici, îndrăznești să te înfățișezi înaintea Domnului Savaot?32
- ✓ De te rogi cu adevărat vei afla multă întărire și încredințare și îngerii vor veni la tine ca și la Daniil și-ți vor lumina înțeleșurile celor ce ți se întâmplă. *(Evagrie Ponticul)40*
- ✓ Cunoaște că sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi. Dacă suntem prin urmare cu nepăsare și primim gânduri potrivnice, îi amărâm foarte tare, dat fiind că ei se luptă atâta pentru noi, iar noi nu avem să ne rugăm lui

Dumnezeu nici pentru noi înșine, ci disprețuind slujba noastră și, părăsind pe Stăpânul și Dumnezeul acestora, petrecem cu necurații draci. (*Evagrie Ponticul*)40

- ✓ Psalmodiarea potolește patimile și face să se liniștească neînfrânarea trupului. Iar rugăciunea face mintea să-și împlinească propria lucrare. (*Evagrie Ponticul*)40
- ✓ Rugăciunea este lucrarea demnă de vrednicia minții, sau întrebuintărea cea mai bună și mai curată a ei. (*Evagrie Ponticul*)40
- ✓ Psalmodiarea este un lucru al înțelepciunii variate; iar rugăciunea este începutul cunoștinței nemateriale și simple. (*Evagrie Ponticul*)40
- ✓ Cunoștința este tot ce poate fi mai bun, căci este împreună lucrătoare a rugăciunii, trezind din somn puterea de înțelegere a minții, pentru contemplarea cunoștinței dumnezeiești. (*Evagrie Ponticul*)7
- ✓ Chiar dacă ți se pare că ești cu Dumnezeu, păzește-te de dracul curviei, căci este foarte înșelător și cât se poate de pizmaș și vrea să fie mai iute și mai ager ca mișcarea și trezirea minții tale, ca să o desfacă și de Dumnezeu, când îi stă înaintea cu evlavie și frică. (*Evagrie Ponticul*)4
- ✓ Dacă te îngrijești de rugăciune, pregătește-te împotriva năvălirii dracilor și rabdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul ți-l vor chinui. (*Evagrie Ponticul*)39 40
- ✓ Pregătește-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. (*Evagrie Ponticul*)6 8 39
- ✓ Cel ce rabdă necazurile va ajunge și la bucurii. Și cel ce stăruie în cele neplăcute nu va fi lipsit nici de cele plăcute. (*Evagrie Ponticul*)39
- ✓ Cu dreptate este să nu-ți rămână necunoscut nici vicleșugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înșiși. Și dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalți în chipuri îngerești și alungă pe cei dintâi, ca tu să fii înșelat de ei, părăndu-ți că sunt îngeri. (*Evagrie Ponticul*)27
- ✓ Îngrijește-te să agonisești multă cugetare smerită și bărbăție, și răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine, iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea potrivnică. (*Evagrie Ponticul*)8 45
- ✓ Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu: Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești și cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, folosește-te de rugăciunea scurtă și stăruitoare. (*Evagrie Ponticul*)39 40
- ✓ De te vor amenința dracii, arătându-se deodată din văzduh ca să te înspăimânte și să-ți răpească mintea, să nu te înfricoșezi de ei și să nu ai nici o grijă de amenințarea lor, căci ei se tem de tine, încercând să vadă dacă le dai atenție, sau îl disprețuiești cu desăvârșire. (*Evagrie Ponticul*)8
- ✓ Dacă stai în rugăciune înaintea lui Dumnezeu Atotștiutorul, Făcătorul și Proniatorul tuturor, de ce I te înfățișezi atât de lipsit de judecată, încât îți uiți de frica Lui cea neîntrecută și tremuri de niște țânțari și gândaci? Sau n-ai auzit pe cel ce zice: De Domnul Dumnezeuul tău să te temi, și iarăși: De El se înfricoșează și tremură toate, de fața puterii Lui și cele următoare. (*Evagrie Ponticul*)8 40

- ∨ Cel ce datorează zece mii de talanți să te învețe pe tine, că de nu vei ierta celui ce-ți este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. Căci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor. (*Evagrie Ponticul*)3
- ∨ Despre frate duhovnicesc am cetit că, rugându-se el, a venit o năpârcă și s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu și-a împlinit rugăciunea obișnuită. Și întru nimic nu s-a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși. (*Evagrie Ponticul*)6 8
- ∨ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin minte.2(*Evagrie Ponticul*)8 40
- ∨ Altui iubitor de Dumnezeu, care-și ocupa mintea cu rugăciunea, umblând prin pustie, i s-au arătat doi îngeri, călătorind împreună; dar el nu i-a băgat în seamă, ca să nu se păgubească de ceea ce-i mai bun. Căci își amintea de cuvântul Apostolului, care zice: Nici Începătoriile, nici Puterile nu ne vor putea despărți de dragostea lui Hristos. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Începutul rătăcirii minții este *slava deșartă*. Căci mintea fiind mișcată de aceasta, încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri și înfățișări. (*Evagrie Ponticul*)44
- ∨ Rugăciune săvârșește acela care totdeauna primul gând al său ca rod al lui Dumnezeu.40
- ∨ Ca monah ce dorești să te rogi, fugi de orice minciună și orice jurământ. Iar de nu, în zadar îți iei o înfățișare care nu ți se potrivește. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ De vrei să te rogi în duh, nimic să nu iei de la trup și nu vei avea nour care să-ți facă umbră în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Încredințează lui Dumnezeu trebuința trupului și vei înțelege că o poți încredința și pe a duhului. (*Evagrie Ponticul*)6
- ∨ Nu căuta să alungi de la tine sărăcia și strâmtoarea, materiile rugăciunii neîmpovărate. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Ia seama la gânduri când te rogi; dacă au încetat cu ușurință, de unde vine aceasta? Ca să nu cazi în vreo cursă și să te predai înșelat. (*Evagrie Ponticul*)9
- ∨ Uneori dracii îți strecoară și apoi te ațâță ca să te rogi, chipurile, împotriva lor, sau să le stai împotrivă. Și atunci se depărtează de bunăvoie, ca să te înșeli, închipuindu-ți despre tine că ai început să birui gândurile și să înfricoșezi pe draci. (*Evagrie Ponticul*)27
- ∨ Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: Voi alunga pe vrăjmașii mei și-i voi prinde și nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimeri. Asupri-i voi pe ei și nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele, și cele următoare. Iar acestea le vei spune cu ușurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmașilor. (*Evagrie Ponticul*)40 45
- ∨ Nu socoti că ai dobândit virtute, dacă n-ai luptat mai înainte până la sânge pentru ea. Căci trebuie să te împotrivești păcatului până la moarte, luptându-te cu el și neslăbind, după dumnezeiescul Apostol. (*Evagrie Ponticul*)38
- ∨ Dacă vei folosi pe vreunul, vei fi ocărât de altul, ca, simțindu-te nedreptățit, să spui, sau să faci ceva ce nu se cuvine și în felul acesta să risipești rău ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie să luăm aminte cu înțelepciune. (*Evagrie Ponticul*)10
- ∨ Dracii cei vicleni așteaptă noaptea ca să tulbure pe învățătorul duhovnicesc, prin ei înșiși; iar ziua, îl învăluiesc prin oameni în strâmtoări, defăimări și primejdii. (*Evagrie Ponticul*)27

- ∨ Nu te teme de nălbitori. Căci deși lovesc călcând și uscă întinzând, prin acestea se fac veșmântul strălucitor. (*Evagrie Ponticul*)39
- ∨ Cel ce este stăpânit de păcate și de mâni și îndrăznește cu nerușinare să se întindă la cunoștința lucrurilor mai dumnezeiești, sau să se ridice chiar la rugăciunea nematerială, să primească certarea Apostolului, care-i arată că nu este fără primejdie pentru el să se roage cu capul gol, neacoperit; căci un asemenea suflet, zice, trebuie să aibă pe cap stăpânire, pentru îngerii care stau de față, învelindu-se în cuvenita rușine și smerită cugetare. (*Evagrie Ponticul*)45
- ∨ Precum vederea neacoperită și tare a soarelui din miezul zilei, când luminează mai viu, nu folosește ochiului bolnav, așa nu folosește nici întipărirea rugăciunii suprafirești și cu adevărat înfricoșate, care se face în duh, minții pătimase și necurate. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Atenția minții căutând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. (*Evagrie Ponticul*)28 40
- ∨ Lauda rugăciunii nu stă simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arată cei ce s-au suit la templu precum și cuvântul: Iar voi, rugându-vă, nu bolborosiți și următoarele. (*Evagrie Ponticul*)40

Nil Ascetul

Domnul s-a lepădat cu totul de grija celor pământești și a poruncit să căutăm numai Împărăția Cerurilor, noi însă, silindu-ne să umblăm tocmai pe o cale potrivnică, am nesocotit poruncile Domnului, și depărtându-ne de purtarea lui de grijă, ne-am pus nădejțile în mâini. El a spus: Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru cel din ceruri le hrănește pe ele, și iarăși: Priviți la crinii câmpului, cum cresc și nu se ostenesc, nici nu torc. Ba chiar a poruncit Apostolilor să nu-și ia cu ei nici traistă, nici pungă, nici toiag, ci să țină seama de făgăduința nemincinoasă, pe care le-a dat-o trimițându-i la slujba de ajutorare a celorlalți oameni când le-a spus: Vrednic este lucrătorul de hrana sa. El știa că mai mult ne asigură Providența cele necesare, decât sârguința noastră. Noi, însă, nu ne oprim de a agonisi pământ cât se poate de mult. Cumpărăm turme de oi, boi de muncă, râvniți la înfățișare și mărime, și măgari bine hrăniți. Oile vrem să ne dea din belșug lâna pentru trebuințe; boii să ne slujească la lucrarea pământului, aducându-ne nouă hrană, iar lor și celorlalte dobitoace nutreț; în sfârșit vitele de povară să facă mai aleasă hrana necesară, întregind cele ce lipsesc în țară, cu mărfuri din străinătate, pentru a spori plăcerile vieții noastre. Dar nu ne mulțumim numai cu atât, ci alegem și meșteșugurile cele mai aducătoare de câștig, care nu ne lasă deloc vreme să ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toată grijă spre ele. Iar mai pe urmă învinuim mai de grabă slăbiciunea purtătorului de grijă decât pe noi înșine, pentru alegerea ce am făcut-o. Dar chiar dacă nu mărturisim prin cuvânt, suntem vădiți prin lucruri, că ne bucurăm de-o viețuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleași lucruri ca și ei și mai degrabă zăbovim în ostenele trupești. Astfel mulți cred că evlavie ar fi un prilej de agonisire de lucruri, și că nu alegem viața, odinioară liniștită și fericită, pentru altceva, decât ca printr-o mincinoasă cinstire de Dumnezeu să fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câștigând slobozenie spre plăceri, să putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne nu multă nerușinare față de cei simpli, iar uneori și față de cei ce ne întrec, socotim viața virtuoasă ca o îndreptățire la asuprire, dar nu ca o pricină de smerenie și de îngăduință. De aceea suntem socotiți chiar de cei ce trebuie să ne cinstească ca o turmă ușuratică. Ne călcăm în picioare unii pe alții prin târguri, amestecați într-o adunătură de tot soiul, neavând nimic care să ne deosebească de ceilalți oameni, cum ar trebui. Vrând să fim cunoscuți nu din felul de viețuire, ci din înfățișare și ocolind ostenele pentru virtute, dorim cu furie slava pe ele, făcând teatru din adevărul de odinioară. De aceea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viața cea preadorită s-a făcut urâtă; și dobânda celor ce viețuiesc cu adevărat întru virtute a ajuns să fie socotită amăgire. Gem orașele de cei ce rătăcesc prin ele degeaba și sunt tulburați cei de prin case, căroră le e silă și să-i mai privească, văzându-i că stăruie la uși, cerșind tot mai nerușinat; iar mulți, după ce sunt primiți în case, fățărind pentru puțin timp evlavie și acoperind cu masca fățarniciei gândul de vicleșug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urmă pleacă, încât fac să se întindă peste toată viața monahală un nume urât. Și așa sunt alungați din orașe ca o ciumă cei ce erau odinioară îndreptătorii lor; și sunt izgoniți ca niște spurcați, mai rău decât cei umpluți de lepră. Mai bucuros se hotărăște cineva să creadă tâlharilor și spărgătorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu viața monahală, socotind că e mai ușor pot să se păzească de răutatea vădită, decât de prefăcuta vrednicie de crezământ, care uneltește în ascuns. Aceștia nici n-au început măcar viața de evlavie și nu cunosc folosul liniștirii, ci au fost împinși la viața singuratică fără judecată poate de vreo strămoșească oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treabă

de negustorie, bun pentru câștigarea celor trebuincioase. Și eu socotesc că ar face lucrul acesta mai cuviincios, dacă n-ar umbla pe la toate ușile, ci ar socoti că înfățișarea îi împiedică de la primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând să plătească trupului birul datorat, să nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci și pe cel care l-au născocit desfătărilor celor ce duc un trai molatic, împlinindu-și poftele lor nemăsurate. Dar a tămădui pe cei ce sufăr de aceste boli nevindecabile este foarte greu. (*Nil Ascetul*)41

✓ Nimic nu duce pe cineva așa de neîndoielnic la munci, ca a face pe mulți să râvnească la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imită e adaos la pedeapsa celui ce l-a învățat. Dar nu mică este osânda și a celor ce nu au lepădat imitarea ca rușinoasă, fiindcă s-au făcut învățători ale celor rele, de a căror lecție blestemată fug, cu bună judecată, cei ce se folosesc de cuget înțelept. (*Nil Ascetul*)43

✓ Oare noi suntem cei ce avem să ne îngrijim de cele ale vieții noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poartă grijă de ea? Străduința omenească, dacă nu primește ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la țintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dăruiește bunuri desăvârșite, chiar fără conlucrarea omenească. Ce le-a folosit străduința proprie aceluia către care a zis Dumnezeu: Ați semănat mult și ați luat puțin, și am suflat aceasta din mâinile voastre? Și ce le-a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au viețuit pentru virtute, fără să se îngrijească de ele? N-a fost hrănit Israel în pustie patruzeci de ani, nebucurându-se de nici una din roadele pământului? Au fost ei lipsiți de mâncare? Nu le împrăștiă marea neconținut o hrană neobișnuită, trimițându-le prepelițe și nu le trimetea cerul mană, printr-o ploaie neobișnuită și străină? Iar piatra lipsită de umezeală nu le dădea, când era lovită, șuvoi îmbelșugat de apă? În sfârșit, veșmintele și încălțăminte nu le-au slujit tot timpul fără să se învechească? Dar prin ce lucrare a pământului și-a câștigat Ilie hrana în văgăună? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat văduva, lipsită și de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o de la gura copiilor ei, ca să se arate că virtutea trebuie pusă mai presus și de fire? Toate acestea, desigur, sunt întâmplări minunate, dar totuși au și o rațiune. Căci e cu puțință ca cineva să trăiască și fără să mănânce, atunci când vrea Dumnezeu. Dar cum a isprăvit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncări? Și cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fără să guste mâncare omenească? Căci pogorându-se după patruzeci de zile și mâniindu-se pentru turnarea vițelului, îndată a sfărâmat tablele și s-a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de table s-a coborât la popor. Ce raționament omenesc ar putea explica mulțumitor această minune? Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăștie din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o dezleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu. De ce, așadar, tragem la pământ viețuirea cea cerească, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne îngrămădim de jur împrejur gunoaie, noi cei ce ne hrăneam odinioară cu mâncări alese, cum a zis Ieremia despre unii plângându-i? Căci când ne odihnim în cugetări strălucite și arzătoare, ne nutrim cu mâncăruri alese. Iar când părăsim această stare și suntem trași în lucrurile pământești, ne adunăm în jurul nostru gunoaie. De ce ne întoarcem nădejdea de la Dumnezeu și ne-o sprijinim pe carnea brațului, punând purtarea de grijă a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care Iov și l-a socotit ca pe cel mai mare păcat? Nu ne-am sfiit să facem ca cel ce-și duce mâna la gură ca să și-o sărute. Căci mulți au obiceiul să-și sărute mâinile, zicând că de la ele le vine toată bunăstarea. Pe aceștia arătându-i Legea printr-un simbol, zice: Cel ce umblă pe mâini e necurat, și cel ce umblă pururea pe patru picioare e necurat. Pe mâini umblă cel ce se întemeiază pe mâini și toată nădejdea și-o are în ele. Iar pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile supuse simțurilor și-și coboară mintea, partea conducătoare a ființei sale, la îndeletnicirea neconținută cu ele. În sfârșit cu mulțime de picioare umblă cel învăluit cu totul de

cele trupești. De aceea, înțeleptul scriitor al Proverbelor vrea ca cel înțelept să nu aibă nici două picioare, ci numai unul, și acesta rar să se miște către cele trupești: Du-ți piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască. Prin urmare dacă unul tulbură rar pe Hristos pentru trebuințele trupului este prieten adevărat al Lui, cum zice Mântuitorul către ucenicii Săi: Voi sunteți prietenii Mei; dar dacă va face aceasta mai des, va ajunge să fie urât. (Nil Ascetul)6

✓ Ce ne învață și istoria lui Ișboșet? Să nu ne alipim cu grijă de cele trupești, nici să lăsăm paza noastră pe seama simțirii (lucrării simțurilor: percepției). Căci acela fiind rege și odihnindu-se în camera sa, i-a îngăduit unei femei să facă paza la ușă. Dar venind oamenii lui Recab și aflând-o pe ea alegând boabe de grâu și dormitând, au intrat pe nevăgăte de seamă și au omorât pe Ișboșet, aflându-l și pe el dormind. Căci toate dorm, și mintea și sufletul și sufletul și simțirea, când stăpânesc cele trupești. Faptul că păzitoarea de la ușă alege boabe de grâu, arată că cugetarea se ocupă cu multă grijă de cele trupești, îndeletnicindu-se nu în chip trecător, ci cu sârguință, de curățenia lor. Căci mintea fiecăruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznic a simțurilor cugetarea. Când acestea se dedă grijilor trupești (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu ușurință se strecoară dușmanii și omoară mintea. De aceea marele Avram nu încredințează femeii paza ușii (căci cunoștea cât de ușor poate fi amăgită simțirea), ca nu cumva, vrăjită de vederea celor supuse simțurilor, să împrăștie mintea și să o înduplece să ia parte cu ea la desfătări, chiar dacă ar fi primejdioasă împărțășirea de ele, ci șade el însuși de pază, lăsând intrarea deschisă gândurilor dumnezeiești, iar grijilor lumești închizându-le ușa. (Nil Ascetul)29

✓ Căci cu ce se alege viața noastră din toată osteneala deșartă în jurul acestora? Nu toată zdroaba omului merge în gura lui? cum zice Eclesiastul. Dar hrana și veșmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup. De ce, așa dar, lucrăm la nesfârșit și alergăm după vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sârguinței pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeiești și încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hrănim ca să ne facem un dușman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din, pricina mării lui puteri, să fie mai tare în războiul lui împotriva sufletului, neîngăduind ca aceasta să fie cinstit și încununat. Căci în ce costă trebuința trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutăți nebunești? Ea constă, desigur, în pâine și apă, dar nu ne dau izvoarele apă din belșug? Iar pâinea nu e atât de ușor de câștigat de cei ce au mâini? Și ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin care trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăștiați, decât foarte puțin, sau deloc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obișnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vizon, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei și nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrănește păsările cerului și le îmbracă, Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu puțință să-i convingem pe cei ce s-au depărtat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuiește întru virtute? Unde este, așadar, și la ce folosește sârguința noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lipsă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivește cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununi pentru bărbăție; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, așadar, iubiților, să ne ridicăm iarăși la

vechea fericire și să ne însușim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această viețuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei viețuiri desăvârșite, care va fi înălțarea lor. (*Nil Ascetul*)6 41

✓ Să fugim de viețuirea în orașe și sate, ca cei din orașe și sate să alerge la noi; să căutăm singurătatea, ca să atragem pe cei ce fug acum de noi, dacă peste tot place aceasta vreunora. Căci s-a scris despre unii cu laudă, că au părăsit orașele și au locuit între pietrei și s-au făcut ca niște porumbește singurate. Iar Ioan Botezătorul a petrecut în pustie și toate orașele au venit la el cu toți locuitorii; și s-au grăbit să-i vadă cingătoarea de piele cei îmbrăcați în haine de mătase, și au ales să petreacă în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, și să doarmă pe rogojină cei ce se odihneau pe paturi bătute în nestemate; și toate le primeau, deși erau potrivnice obiceiului lor. Căci dorul după viața virtuoasă a bărbatului tăia simțirea celor dureroase și minunea vederii lui depărta osteneala petrecerii în strâmtoare. (*Nil Ascetul*)22

✓ Fiindcă atunci când socotesc că e ușor să poruncească cu cuvântul, deși sunt grele cele poruncite, dar nu se încumetă să învețe fapta, ei fac vădit tuturor scopul lor, că își însușesc adică această conducere nu străduindu-se ca să folosească celor ce vin la ei, ci ca să-și împlinească propria plăcere. Învețe cei ce vreau, de la Abimelec și Ghedeon, că nu cuvântul, adunând o sarcină de lemne, după ce a purtat-o, a zis: Faceți și voi în felul m-ați văzut pe mine. Iar celălalt, învățându-i să facă o treabă ostășească și făcând însuși întâi acest lucru, a zis: Să vă uitați la mine și așa să faceți. Dar însuși Domnul făcând și apoi învățând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednică de crezare învățătura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde și poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să știe ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea păstorilor muștrați de Prooroc pentru neiscușință, care poartă sabia la braț și de aceea, după ce își taie brațul, își scot și ochiul lor drept. Căci nepurtând grijă de fapta dreaptă, din pricina nedestoiniciei, acesta stinge, deodată cu încetarea ei, și lumina vederii (contemplației). Aceasta o pătimesc cei ce povățuiesc crud și neomenos, când au la îndemână puterea de a pedepsi: îndată li se sting cugetările contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplație, se vestejesc. Astfel cei ce și-au legat sabia nu la șold ci la braț nu mai pot nici să facă, nici să știe ceva. La șold își leagă sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeiesc, iar la braț cei ce vreau să aibă la îndemână pedeapsa pentru păcate străine. Iar că e propriu oamenilor ușuratici, care n-au de la ei însuși nici un folos, să ia asupra lor ușor conducerea altora e vădit și din experiență. Căci nu s-ar îndemna cineva, care a gustat liniștea și a început cât de cât să se ocupe cu contemplația, să-și lege mintea de grijile celor trupești, desfăcând-o de la cunoștință și trăgând-o spre lucrurile pământești, odată ce se află în cele înalte. Lucrul acesta e și mai vădit din acea pildă, așa de vestită, pe care le-a spus-o Ioan Sicheimiților, zicând: Au plecat odată copacii pădurii să-și ungă peste ei împărat. Și au zis către viță: vino și împărățește peste noi. Și a zis viță: Lăsa-voi eu oare rodul meu cel bun, care-i slăvit de Dumnezeu și de oamenii, ca să merg să stăpânesc peste copaci? De asemenea n-a primit nici smochinul pentru dulceața lui, nici măslinul pentru uleiul lui. Mărăcinele însă, lemn neroditor și spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea și nu afla nici în copacii supuși nimic care să o facă plăcută. Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pădurii că au lipsă de conducere. Astfel precum vița, smochinul și măslinul n-au primit să stăpânească peste copacii pădurii, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot așa cei ce văd în ei vreun rod al virtuții și simt folosul lui, chiar dacă îi vor sili mulți la această domnie, nu primesc, prețuind mai mult folosul lor decât conducerea altora. Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabolă mărăcinele copacilor, vine și asupra oamenilor care fac la fel cu aceea. Căci sau va ieși, zice Scriptura, foc din mărăcine și va

mistui copacii pădurii, sau va ieși din copaci și va mistui măcăcinele. Așa și între oameni odată ce s-au făcut învoieli nefolositoare, neapărat va urma o primejdie, atât pentru cei se s-au supus unui învățător neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscusința învățătorului pierde pe învățăcei. Iar negrija învățăceilor aduce primejdie învățătorului, mai ales când la neștiința aceluia se adaugă trândăvia lor. Căci nici învățătorul nu trebuie să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supușilor, nici învățăceii nu trebuie să treacă cu vederea ceva din poruncile și sfaturile învățătorului. Pentru că e lucru grav și primejdios atât neascultarea acelora, cât și trecerea greșelilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învățătorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci *dintre toate lucrurile cel mai ostentor este să conduci sufletele*. Cei ce se stăpânesc peste dobitoacele necuvântătoare nu au nici o împotrivire din partea turmelor și de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine. Dar celor ce sunt puși peste oameni multitudinea năravurilor și viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea și cei ce o primesc trebuie să se pregătească pentru o luptă obositoare. Ei trebuie să îndure fără supărare scăderile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina neștiinței să-i facă să le cunoască, cu îndelungă răbdare. De aceea vasul de spălat din templu îl țin boii, iar sfeșnicul s-a turnat întreg și a fost bătut din ciocan. Sfeșnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții trebuie să fie solid din toate părțile și să nu aibă nimic ușor sau gol; și să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie să lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte și poverile și întinăciunile celor mai mici, până ce este neprimejdios de a le purta. Căci desigur dacă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuință să primească și el oarecare întinăciune; de vreme ce și vasul de spălat, curățind mâinile celui ce se spală, primește însuși întinăciunea aceluia. Cel ce vorbește despre patimi și curăță pe alții de altfel de pete nu poate trece peste el nemurdărit; căci însăși amintirea obișnuiește să întineze cugetarea celui ce vorbește despre ele. Pentru că, chiar dacă nu se întipăresc chipurile lucrurilor urâte în semne săpate mai adânc, totuși întinează suprafața minții, tulburând-o prin desfășurările cuvântului ca pe niște culori necurate. Povățuitorul mai trebuie să aibă și știință, ca să nu-i fie necunoscută nici una din uneltirile vrăjmașilor și să poată da la lumină laturile ascunse ale războiului celor încredințați lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrăjmașului, le va face biruința neostenitoare și îi va scoate încununați din luptă. Dar e rar un povățuitor ca acesta și nu se găsește ușor. Marele Pavel mărturisește același lucru, zicând: Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute. Iar minunatul Iov se întrebă nedumerit: Cine ne va descoperi fața veșmântului său? Și cine va pătrunde în căptușeala armurii lui? Iar porțile feței lui cine le va deschide? Ceea ce zice este aceasta: Nu este văzută fața lui, căci își ascunde viclenia în multe veșminte, fermecând în chip amăgitor prin felul cum se înfățișează la arătare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Și ca să nu se numere și pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toată urâciunea înfricoșată a lui. Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafărului; măruntaiele lui sunt șerpi de aramă. Acestea le spune, dând la iveală viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul că-și ia înfățișarea luceafărului, plănuiește să atragă la el pe cei ce-l privesc, iar prin șerpii dinăuntru pregătește moartea celor ce se apropie. Dar și proverbul, dându-ne să înțelegem primejdia lucrului, zice: Cel ce crapă lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca securea. Adică cel ce distinge lucrurile cu rațiunea și pe cele socotite, unite le desparte din împreunare și vrea să le arate cu totul străine, deosebind adică pe cele cu adevărat bine de cele aparent bune, dacă nu va avea judecata întărită din toate părțile, nu va putea ocoli primejdia ca, cuvântul lui, lipsit de siguranță înaintea ascultătorilor, să dea prilej de sminteală ucenicilor săi. (*Nil Ascetul*)³⁰

^ Pentru că și în lucrurile evlaviei este o rânduială și o înșiruire, ca și în oricare altul, și trebuie pornit și în această viețuire de la început. Cei ce trec cu vederea cele de la început și sunt atrași de lucrurile mai plăcute sunt făcuți de silă să țină seama de șirul rânduiei, așa cum Iacov, atras

de frumusețea Rachelei, nu s-a uitat la slăbiciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtuți, ci a împlinit și săptămâna ei de ani. Cel ce vrea să țină seama de ordinea viețuirii trebuie așadar să nu meargă de la sfârșit spre început, ci să înainteze de la început spre desăvârșire. (*Nil Ascetul*)27

La fel și aceștia, adunându-și cele de trebuință din dani și îmbrăcându-se în veșminte cusute din stoffe moi, rușinează prin vălurile lor pe cei ce trebuie să se roage sau să tâlcuiască Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea bărbătească și pierzând suflete pe care nu trebuia să le omoare. Ar trebui să asculte aceștia mai ales de Hristos, adevăratul învățător, respingând cu toată puterea slujba de conducere a altora. Căci zice acela către învățăceii Săi: Iar voi să nu vă numiți Rabi. Dacă lui Petru, lui Ioan și întregii cete a Apostolilor le-a dat să stea departe de asemenea lucru și să se socotească mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care să se închipuie pe sine mai presus de ei și să se socotească în stare de o vrednicie de la care au fost oprți aceia? Sau poate, zicându-le să nu se cheme Rabi, nu îi oprește de a fi, ci numai de a se numi?30

Știind marele Iacob, că acestea, atunci când sunt cugetate și contemplate neîncetat, vatămă și mai mult cugetarea, întipărind chipurile cele mai limpezi și mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem. Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde și le pierde pe acestea, nu pentru o vreme scurtă, ci până în ziua de azi, adică pentru tot timpul, întrucât azi se prelungește cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de față. Iar Sichem însemnează luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre frații săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor. (*Nil Ascetul*)27

De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contrazicere între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascunziș. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunziș e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: Blestemat cel ce ține idol în ascunziș! Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascunziș. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascunziș nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpănește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*)28 46

Aceasta pare că vrea să o arate Scriptura printr-un simbol când zice: Pământul pe care umblați se schimbă cu schimbarea popoarelor și a neamurilor. Căci îndată ce s-a mișcat spre cele potrivnice cel ce are deprinderea virtuții, s-a mișcat și aceasta, fiind un pământ împreună schimbător. De aceea chiar de la început nu trebuie să se lase trecere spre cugetare nălucirilor, care obișnuiesc să vatăme gândul, precum nu trebuie lăsată cugetarea să coboare în Egipt, căci de acolo este dusă cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dacă cugetarea a coborât în întunericul gândurilor necurate (căci acesta este Egiptul), e dusă la lucru cu sila și fără să vrea de către patimi. De aceea și legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit capul șarpelui, deoarece și acela pândește călcâiul. Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care dacă nu ajunge, nu poate ușor să amestece veninul prin mușcătură. Dar silința noastră este să frângem însăși prima răsărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi

slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă. Căci cel ce poate înțelege cursa plănuită de gândurile viclene de la răsărirea lor, trecând peste începuturi (căci acestea se prefac la intrare că sunt cuvioase, uneltind să ajungă la țintă), va vădi din compararea sfârșiturilor (cozilor) întreolaltă, ticăloșia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe față. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei deșarte și dă înfățișări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnițele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată. Întâi acest gând îl încântă pe cineva cu preoția sau cu viața sa de monah desăvârșit, făcând pe mulți să vie la el pentru folos; apoi din cuvânt și faptă îl face să-și închipuie că și-a agonisit un nume bun. Și astfel, după ce l-a încercuit de ajuns cu asemenea cugetări și l-a atras departe de trezvia naturală, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, așa zisă cuvioasă îi duce îndrăznirea cunoștinței spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urmă rușine. Cel ce vrea așadar să lege cozile, să ia aminte la sfârșiturile la care vreau să ajungă cele două gânduri, cinstea slavei deșarte și necinstea curviei, și când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolaltă, atunci să creadă că a făcut ca Samson. Iarăși, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării. Căci îndată îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, după ce le-a înfăptuit, întristarea și nemulțumirea. Să se gândească așadar cel ce luptă, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceața plăcerii, ci la sfârșiturile amândoura. Și când își va înfățișa întristarea, care urmează amândoura, să știe că le-a legat coadă de coadă și, prin darea la iveală, a nimicit semănăturile celor de alt neam. (*Nil Ascetul*)28

✓ Dacă, prin urmare, cel ce luptă cu patimile are lipsă de o atât de mare știință și experiență, să se gândească cei ce primesc să conducă pe alții, de câtă cunoștință au ei trebuință, ca să călăuzească cu înțelepciune și pe cei supuși la cununa chemării de sus și să-i învețe limpede toate cele ale luptei; ca aceștia să nu închipuiască numai icoana luptei, lovind cu mâinile în aer, ci și în lupta însăși cu vrăjmașul să-i dea lovituri de moarte, ca să nu bată cu pumnii aerul în deșert, ci să-l zdrobească pe vrăjmașul însuși. Căci acest război este mai greu decât lupta atleților. Acolo cad trupuri de-ale atleților, care pot să se ridice. Dar aici cad suflete, care odată răsturnate cu greu mai pot fi ridicate. Iar dacă cineva, luptând încă cu viața pătimășă și fiind stropit cu sânge, s-ar apuca să zidească biserică lui Dumnezeu din suflete cugetătoare, ar auzi desigur cuvântul: Nu tu îmi vei zidi Mie templu, căci ești plin de sânge. Pentru că a zidi biserică lui Dumnezeu, e propriu stării de pace. Moise, luând cortul și înfigându-l afară de tabără, arată de asemenea că învățătorul trebuie să cât mai departe de zarva războiului și să locuiască departe de locul învălămășit al luptei, strămutat la o viață pașnică și nerăzboinică. Dar când s-ar afla astfel de învățători, ei au lipsă de învățăcei, care să se fi lepădat în așa fel de ei înșiși și de voile lor, încât să nu se mai deosebească întru nimic de trupul neînsuflețit, sau de materia supusă meșterului; că precum sufletul lucrează în trup ceea ce vrea, trupul nefăcând nimic împotriva, și precum meșterul își arată meșteșugul său în materie, nefiind împiedicat întru nimic de ea de la scopul său, așa învățătorul să lucreze în învățăcei știința virtuții, fiindu-i cu totul ascultători și neîmpotrivindu-i-se întru nimic. (*Nil Ascetul*)30

✓ A iscodi plin de curiozitate planurile învățătorului și a vrea să pui la încercare cele poruncite de el, însemnează a pune piedică înaintării tale proprii. Cu siguranță nu ceea ce se pare celui neîncercat întemeiat și potrivit este într-adevăr întemeiat. Astfel judecă meșterul și altfel cel fără meșteșug lucrurile meșteșugului. Cel dintâi are ca regulă știința; celălalt că așa s-ar cuveni. Dar socotința aceasta foarte rar se acoperă cu adevărul; de cele mai multe ori se abate de la linia dreaptă, fiind înrudită cu rătăcirea. Așadar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lăsându-și toate socotințele, să-și supună gândurile meșteșugului celui priceput, judecând știința lui mai vrednică de crezare. Mai întâi, lepădându-se de toate, să nu-și lase nimic afară, nici cel mai mic

lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând că înșeală pe oameni, a primit de la Dumnezeu osânda pentru furt. (*Nil Ascetul*)46

✓ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetul*)22 41 46

✓ Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din tulburări, să se îndeletnicească cu liniștirea și să nu împrăștiere, prin drumuri dese, rănilor produse cugetării prin simțuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească furișarea celor nouă și toată sânghină să le fie spre a șterge vechile închipuiri. Desigur liniștirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s-au lepădat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, mișcă toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curățească de toate petele care îl necurățesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinăciunea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întărită și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mreșile din care socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strămutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despărțit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sânghină, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștiere amintirile relelor săvârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este ațâțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea depărtare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veștile despre ele și, după ce au părăsit cetatea faptelor lumești, să se așeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și veștile lor, precum zice: Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și

să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tărie din creșterea pe-ncetul și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele din afară. Dar când acestea trimit înăuntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l tulbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebăgate de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (*Nil Ascetului*)22 29

De asemenea pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetului*)22 29

Dar poate și marele Iov, gândindu-se la sine, ne dă să înțelegem un asemenea lucru, zicând că papura și rogozul sunt hrănite de baltă, iar când e lipsită de râu toată planta se usucă; și că leul furnicar se prăpădește când nu mai are ce mânca. Căci vrând marele Iov să arate cursele pe care le întinde patima, i-a născocit un nume compus de la leul cel foarte îndrăzneț și de la furnica cea foarte mărunță. De fapt momelile (atacurile) patimilor încep de la închipuirile cele mai mărunte, furișându-se pe nebăgate de seamă ca o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcătuiască pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpustirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, punând în față puținătatea ca o momeală. Căci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu să le biruiască și tare îl vor strâmtora. Trebuie să nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s-a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simțuri. Căci acestea hrănesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului. Dar cel ce nu știe nici aceea că simțurile au multă amestecare cu lucrurile supuse simțurilor iar din această amestecare se naște cu ușurință rătăcirea, și nu-și dă seama de vătămarea ce-i vine din acestea, ci conviețuiește cu ele fără grijă, cum va cunoaște la vreme cursa rătăcirii, dacă n-a fost învățat de mai înainte să le deosebească? Că între simțuri și lucruri sensibile se naște o luptă și lucrurile sensibile pun bir asupra simțurilor e vădit din războiul Asirienilor împotriva Sodomitelor. Scriptura înfățișând istoric întâmplarea dintre cei patru împărați ai Asirienilor și cei cinci împărați din jurul Sodomei, spune că între aceștia la început s-au făcut înțelegeri, învoieli și jertfe de pace la Marea Sărată, pe urmă au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s-au răsculat și într-al patrusprezecelea cei patru au pornit cu război împotriva celor cinci și i-au luat robi. Istoria se isprăvește aici. Noi însă din istoria aceasta avem să învățăm cele ce ne privesc pe noi, și anume să luăm cunoștință despre războiul simțurilor împotriva lucrurilor sensibile. Căci fiecare dintre noi, de la naștere până la doisprezece ani, neavând încă curățită puterea de discernământ, își supune simțurile fără cercetarea lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stăpâne: vederea, lucrurilor care se văd; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipăitul, lucrurilor care pot mișca această simțire. Până la acea vârstă omul nu poate distinge sau destrăma nici una dintre percepții, din pricina copilăriei. Dar

când i se întărește cugetarea și începe să simtă paguba ce-o suferă, plănuiește îndată răscularea și scăparea de această robie. Și dacă s-a făcut puternic în cugetare, își întărește această hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scăpat de stăpânii amarnici. Dar dacă judecata lui e prea slabă pentru această sfortare, își lasă iarăși roabe simțurile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; și acestea vor răbda mai departe robia, fără vreo nădejde de bine. De aceea și cei cinci regi din istorie, fiind biruiți de cei patru, se aruncă în fântânile de smoală, ca să învățăm că cei biruiți de lucrurile sensibile se aruncă prin fiecare simț, ca prin niște prăpăstii și fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzător cu acel simț, nemaînțelegând nimic din cele văzute, deoarece și-au legat pofta de lucrurile pământești și iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea. (*Nil Ascetul*)29

✓ Nu e de nici un folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruiesc în această judecată, ci se lasă târâți și duși iarăși de gând și de aceea se întorc neconținut spre cele părăsite, vădindu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot. Căci aceea, întorcându-se, stă până azi, prefăcută în stâlp de sare, ca pildă celor ce nu ascultă. Tot astfel îi întoarce obișnuința, al cărei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor să se despartă fără să se schimbe. Dar ce vrea să spună și legea, care poruncește ca cel ce intră în templu, după ce a împlinit cele ale rugăciunii, să nu se întoarcă pe aceeași poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-și drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât că nu trebuie să-și slăbească cineva prin îndoieli încordarea pășirii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din care am ieșit ne trag prin obișnuință cu totul spre cele dindărăt și, slăbănogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele și o fac să tânjească după vechile păcate. (*Nil Ascetul*)41

✓ Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetul*)27 41

✓ Căci când lărgim trebuința neapărată a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți, iar hainele felurindu-se spre moleșală și desfătare, pe urmă învinuiți de această deșertăciune, ca unii ce am urcat în deșert la consumuri desfătătoare o trebuință ce putea fi împlinită cu puține, făurim apărări ca pentru niște lucruri ce eram datori să le săvârșim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? Bine s-a spus apoi despre un astfel de suflet că șade, căci sufletul care s-a învățat în asemenea judecăți despre cele spuse, s-a lipit de lucrurile de aici, ca de niște idoli, și slujește de aici înainte obiceiului și nu mai slujește adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obișnuințe întinează firea lucrurilor, ca prin necurăția de fiecare lună. Iar prin ședere, Scriptura arată aici lenevirea de la cele bune și iubirea de plăceri. Lenevirea, când vorbește despre: Cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții, ferecați în sărăcie și fier. Căci atât întunericul, cât și lanțurile sunt piedică a lucrării. Iar iubirea de plăcere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt

și grăiau întreolaltă: Ne-am adus aminte de când ședeam lângă căldările cu carne și mâncam carne până ne săturam. Cu adevărat lângă căldările cu carne șed cei ce-și aprind dorințele cu o căldură mustoasă și neconținută. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, cari, înălțându-se pe încetul, ca niște arbori, peste aceea care le-a născut, își împing răutățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâi lipsă de bani, pentru a-și sătura pofta care arde pururi și care totuși nu poate fi săturată niciodată. Iar față de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la țintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare. De fapt cel ce se târăște pe piept și pe pântece, când are mijloacele care îi împlinesc plăcerile se târăște pe pântece, iar când e lipsit de acestea se târăște pe piept, unde este mânia. Căci iubitorii de plăceri, când sunt lipsiți de ele, se înfurie și se amărăsc. (*Nil Ascetului*)²⁷

✓ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: pe piept și pe pântece, cuvântul vei umbla. Căci *plăcerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare cele de sub pântece, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pântecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpânind și ținând ea puterea, cad și se nimicesc toate virtuțile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor își dă toată silința să slujească pântecele și născocoște nenumărate meșteșuguri ca să producă plăceri, tot așa lăcomia pântecelui pune în mișcare tot meșteșugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă și surpă la pământ întărirea virtuților. De fapt mâncările gustoase și meșteșugit dresă se fac unelte de dărâmare ale virtuții bine întărite, clătinând și dărâmând statornicia și tăria ei. Pe de altă parte, precum belșugul alungă virtuțile, tot așa puținătatea surpă întărirea păcatului. Căci așa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pașnic, trăgându-l cu meșteșugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israeliților, rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianiților. Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se și înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianiții poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israel și au amăgit mare mulțime dintre tineri. Și foarte potrivit zice Scriptura că Madianiții aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite și sigure, iar cele ce susțin păcatul sunt formă și cort, nedosebindu-se întru nimic de nălucire. (*Nil Ascetului*)^{4 34}

✓ De aceea sfinții au fugit din cetăți și au ocolit împreună viețuire cu cei mulți, cunoscând că împreună petrecere cu oamenii stricați aduce mai multă pagubă decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuțiile deșarte, fugind de împrăștierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpărarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulțumea cu ghindele copacilor, împlinindu-și trebuința cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiași viețuire, primind de la învățătorul său, pe lângă alte virtuți, și pe aceea de a petrece prin pustiri. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca aguridă și miere sălbatică, arătând celor mulți că nu e greu să îplinească trebuința trupului și osândindu-i pentru desfătările încărcate. Poate și Moise, poruncind israelitenilor ca să adune mana de la zi la zi, a pus această lege în chip general,

rânduind ca omul să îngrijească de viață numai pentru ziua de azi și să nu se asigure de mai înainte. El a socotit că așa se cuvine ființei raționale să facă: *să se mulțumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale neconținute. (*Nil Ascetul*)6 22

✓ Și scurt vorbind, toți sfinții, de care n-a fost vrednică lumea, au părăsit-o, rătăcind prin pustiuri, prin munți, prin peșteri și prin crăpăturile pământului și umblau în piei de oi și de capre, lipsiți, strâmtorați, necăjiți, fugind de năravurile rele ale oamenilor și de faptele smintite care covârșesc orașele, ca nu cumva să fie duși de vălmășagul tuturor ca de puterea unui puhoi. Se bucurau de petrecerea cu fiarele și socoteau vătămarea de la acestea mai mică decât cea de la oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de niște uneltitori și s-au încrezut în fiare, ca în niște prieteni. Căci acelea nu învață păcatul, iar de virtute se minunează și o cinstesc. Așa de pildă oamenii au dat pierzării pe Daniil, dar l-au scăpat leii, păzind ei pe cel osândit în chip nedrept din pizmă, ca și dreptatea batjocorită de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreaptă cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea bărbatului s-a făcut oamenilor pricină de pizmă și de dușmănie, iar fiarelor prilej de sfială și de cinste. În câte ființe a fost semănată dorința după mai bine! (*Nil Ascetul*)22

✓ Să râvnim virtuțile sfinților și, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatic, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mânătorului și-și bate joc de zarva orașelor, chiar dacă l-am făcut până acum să poarte poveri, înjugându-l la patimile păcatului, să-l dezlegăm de legături, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci și-au câștigat stăpânirea prin obișnuință. Desigur aceștia vor auzi și se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba și cu glasul simplu, ci cu toată starea dinăuntru a sufletului, că Domnul are trebuință de el. Și îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veșmintele apostolești, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imașuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzișul sau la litera dumnezeieștii Scripturi), ca să fie călăuzit la viața cea necuprinsă, care rodește la un loc hrană și desfătare multă. Dar se ivește întrebarea cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatec lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaș pământul sărat, știut fiind că pământul sărat și pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creșterea verdeței? Înțelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplației în cuvintele dumnezeiești, după ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)22 41

✓ Să părăsim lucrurile lumești și să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilărești, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neînvățând nici măcar de la aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimbă și aplecarea spre jocuri și părăsesc cu ușurință plăcerea pentru cele materiale. Doar știm că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri și mingi. Copiii sunt împătimiți de ele numai până ce au mintea nedesăvârșită și le socotesc lucruri de preț. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta și a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea și se apucă de lucruri serioase cu multă sârguință. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-se de cele ale copilăriei, care sunt vrednice de răs, și nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte și să începem a ne gândi la cele convenite bărbatilor. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu lucrurile pământești ca și cu niște nuci, dând prilej de răs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de rușinos să vezi un bărbat întreg șezând în cenușă și desenând în țărână figuri copilărești, tot pe atât de rușinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veșnice, tăvălindu-se în cenușa celor pământești și rușinând desăvârșirea făgăduinței, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre,

pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute și nu cunoaștem, în comparație cu neînsemnătatea celor de acum, covârșirea bunătăților viitoare; înconjuțați de strălucirea bunătăților de aici, socotite de preț, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care moștenesc dreptul acelor. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiți de acestea. (*Nil Ascetul*)7 41

✓ Să ne dezbrăcăm deci, rogu-vă, de toate, căci vrăjmașul ne așteaptă la luptă gol. Oare atleții luptă îmbrăcați? Legea de luptă îi aduce în arenă dezbrăcați. Fie că e cald, fie că e frig, așa intră ei acolo, lăsând afară veșmintele. Iar dacă vreunul dintre ei nu vrea să se dezbrace, nu primește nici lupta. Noi însă, care am făgăduit să luptăm și încă cu vrăjmași cu mult mai ageri decât cei ce luptă la arătare, nu numai că nu ne dezbrăcăm, ci încercăm să luptăm luând pe umeri încă și nenumărate alte poveri, dând vrăjmașilor multe mânere de care să ne poată prinde. De aceea zice proverbul către cel ce gătește pe luptător: Scoate-i haina, căci a trecut la rând. Până ce era afară de locul de luptă, i se potriveau bine hainele celor care nu luptă, acoperindu-i bărbăția luptătoare cu învelișul veșmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă scoate-i haina. Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci și uns. Căci prin dezbrăcare luptătorul nu mai are de ce să fie prind de către potrivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu țărână unul în celălalt, ca, înăsprind prin praf alunecășul undelelemnului, să se poată face ușor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământești în lupta noastră; și ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Și precum acolo cel uns se desface cu ușurință din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna protivnicului, tot așa aici, cel ce nu se îngrijește de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dacă e plin de griji și își înăsprește lunecășul lipsei de griji a minții prin praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (*Nil Ascetul*)41

✓ Ține de sufletul desăvârșit să fie lipsit de griji, și de cel necredincios să se chinuiască cu ele. Căci despre sufletul desăvârșit s-a spus că este un crin în mijlocul măcăcinilor. Aceasta îl arată viețuind fără griji între cei apăsați de multe griji. Căci crinul și în Evanghelie este icoana sufletului fără griji. El nu se ostenește, zice, nici nu toarce, și e îmbrăcat într-o slavă mai mare ca a lui Solomon. Iar despre cei ce au multă grijă pentru cele trupești se zice: Toată viața necredinciosului e înecată în grijă. Și de fapt e cu adevărat neevlavios lucru să întindem cât ține viața grija pentru cele trupești și să nu arătăm nici o sânguință pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deși nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâta putință de creștere încât nu-i ajunge toată viața pentru desăvârșirea lui, sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă sau, dacă ni se pare că-i închinăm puțină, să o facem aceasta fără vlagă și cu nepăsare, amăgiți de suprafața lucrurilor văzute. În felul acesta noi pătimim ceea ce pătimesc cei prinși, ca printr-o undiță, de cele mai urâte dintre femeile stricate care, în lipsa frumuseții adevărate, născocesc una mincinoasă, ca o momeală pentru privitori, îndreptând prin tot felul de făinuri urâtenia lor. Căci odată ce am fost biruiți de deșertăciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urâciunea materiei, fiind înșelați de patimă. (*Nil Ascetul*)22

✓ Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duși de poftă spre cele plăcute ale vieții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o năzuință fără sfârșit și o deșertăciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacăra, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetul*)22 41

✓ Căci cei ce au trecut odată hotarele trebuinței firești și încep să înainteze în viața materială,

voiesc să adauge la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apă, vinul care se face de aici înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de preț. Ei nu mai vreau să se mulțumească cu veșmintele de trebuință, ci mai întâi își cumpără lână de cea mai frumoasă, alegând însăși floarea lânii, apoi trec de la aceasta la stofele amestecate din in și lână, pe urmă umblă după haine de mătase, la început după cele simple, apoi după cele împeștrite cu războaie, cu fiare și cu istorii de tot felul, își adună apoi vase de argint și de aur, care slujesc nu numai la mese, ci și dobitoacelor, și le așează pe multe policioare. Ce să mai spunem despre ambiția lor atât de deșartă, pe care o întind până la cele mai necinstite trebuințe, neprimind să li se facă nici măcar de necinste din altă materie, ci vrând să le facă argintul și această slujbă? Căci așa este plăcerea. Se întinde pe sine până la cele mai de pe urmă și cinstește lucrurile necinstite prin strălucirea materiei. Dar a căuta acest prisos e un lucru potrivit firii. (*Nil Ascetul*)41

✓ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pânțece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însăși mântuirea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)4 34 41

✓ Dacă L-a chemat și pe Domnul însuși, zicându-i: Toate ți le voi da ție, de vei cădea și Te vei închina mie, și dacă a încercat să amăgească prin lucruri ce par strălucitoare și pe Cel ce n-are trebuință de ele, cum nu-și va închipui că poate să amăgească pe oamenii ușor de prins, care sunt așa de aplecați spre lucrurile sensibile? (*Nil Ascetul*)41

✓ Întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebuie să se îndrepte spre ceea ce dorește, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de oameni. Pentru că dacă fiecare patimă, când se mișcă spre ceea ce o stăpânește ține gândul înlănțuit, de ce n-ar ținea și râvna virtuții cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment privește cel ce se mânia la lucrurile dinafară, luptându-se în minte cu fața celui ce l-a întristat? Și cu ce sentiment le privește iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuțiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulți, își închide simțurile și, luând în el fața dorită, vorbește cu ea, uitând de cei de față și șade ca un stâlp fără de glas, neștiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numește poate Scriptura femeie ce șade din pricina rânduiei, căci șezând departe de simțuri, își adună în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afară, pentru nălucirea rușinoasă care-l stăpânește. Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simțurile să-și înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea să se lepede de lucrurile sensibile și de lucrarea simțurilor, răpind-o în văzduh și ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cele ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl

stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alături de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselia supărare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmășiei lor neîmpăcate le la fire. Drept aceea, să nu se tulbure curățenia virtuții cu gândurile lucrurilor lumești, nici limpezimea contemplației să nu se întunece cu grijile trupești, cu chipul filozofiei adevărate, arătându-și luminata sa frumusețe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăznețe, nici să se mai facă lucru de răs din pricina neiscușinței celor ce-l desemnează. (*Nil Ascetul*)23 28

Marcu Ascetul

- ✓ Credința neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede. *(Marcu Ascetul)6*
- ✓ Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci. *(Marcu Ascetul)43*
- ✓ Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare dumnezeiască, când cetește dumnezeieștile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Cel ce are vreun dar duhovnicesc și suferă împreună cu cel ce nu-l are își păstrează darul prin împreuna pătimire; iar cel mândru și-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Gura celui smerit în cugetare grăiește adevărul; iar cel ce i se împotrivesc se aseamănă cu sluga aceea care a pălmuit peste obraz pe Domnul. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Să nu încerci a dezlega prin gâlceavă un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin răbdare, rugăciune și nădejdea care numai la un lucru se gândește. *(Marcu Ascetul)3*
- ✓ Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)32 45*
- ✓ Cel ce, asemenea orbului, și-a lepădat haina și s-a apropiat de Domnul se face ucenicul Lui și propovăduitorul învățăturilor celor mai înalte. *(Marcu Ascetul)43*
- ✓ Este o zdrobire de inimă lină și folositoare, spre înmuierea ei; și este alta ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei. *(Marcu Ascetul)9*
- ✓ *Privegherea, rugăciunea și răbdarea necazurilor* ce vin asupra noastră aduc inimii zdrobirea neprimejdioasă și folositoare, dacă nu împrăștiem tovarășia lor prin lăcomia după ceva. Căci cel ce rabdă în aceasta, și în celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător și împrăștiat, la ieșirea din trup, cumplit se va chinui. *(Marcu Ascetul)38*
- ✓ Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieșirii i se face sufletului închisoare și lanț; iar cea iubitoare de osteneți îi este poarta deschisă. *(Marcu Ascetul)38*
- ✓ Inima învârtoșată este poartă de fier zăvorâtă înaintea cetății; iar celui ce pătimește răul și este strâmtorat i se deschide de la sine, ca și lui Petru. *(Marcu Ascetul)39*
- ✓ Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși nici una nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească. *(Marcu Ascetul)40*
- ✓ Un om voind să facă rău, s-a rugat, după obicei, mai întâi în cuget, și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedicat, mai pe urmă mult i-a mulțumit. *(Marcu Ascetul)6*
- ✓ David vrând să ucidă pe Nabal din Carmel, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiasca răsplătire, tăindu-și gândul acesta, mult a mulțumit. Știm iarăși ce a făcut când a uitat de

Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)6

- ✓ Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțește rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita Domnul să-și aducă aminte de tine. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Citind dumnezeieștile Scripturi cugetă la cele ascunse într-însele; căci câte mai-nainte s-au scris, toate-zice- spre a noastră învățătură s-au scris. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ Scriptura numește credința temelie a celor nădăjduite; iar pe cei ce nu cunosc sălășluirea lui Hristos, i-a numit neîncercați. (*Marcu Ascetul*) 6
- ✓ Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o știu aceasta prin cunoștință; însă puțini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Legea slobozeniei se cunoaște prin cunoștința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; și se împlinește desăvârșit prin mila lui Hristos. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Când ne vom sili să împlinim în cunoștință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscușința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Pe cel ce își ascunde defăimarea și ocara punând înaintea laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava deșartă. Aceștia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Unul făcând un lucru la arătare bun vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea lucru îl ajută cu gândul. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit nu-l mai mustra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâi descoperă-ți păcatele tale. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel nedreptățit de oameni scapă de păcat și pe măsura mâhnirii sale află sprijin împotriva lui. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea. (*Marcu Ascetul*)6 39
- ✓ Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptățesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ E mai bine să fim batjocoriți de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Ocară de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Neștiința îndeamnă la împotrivire față de cele ce sunt de folos și nerușinându-se sporește numărul păcatelor. (*Marcu Ascetul*)7

- ∨ Primește necazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiți. Căci toate sunt goale și descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. Căci omul caută la față, pe când Dumnezeu privește în inimă. *(Marcu Ascetul)33*
- ∨ Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci *cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar.* *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce păcătuiește fără să fie silit, cu greu se pocăiește, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este fără de greșală. *(Marcu Ascetul)33*
- ∨ Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-și aducă aminte de Dumnezeu și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat pe Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Orice suferință fără voie să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întărește din pricina negrijii noastre și pe măsura acesteia. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Nu zice: Ce să fac, căci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmplă să fac?, ci, aducându-ți aminte, cugetă la ceea ce ești dator să faci. Deci fă binele de care-ți aduci aminte; și cel de care nu-ți aduci aminte se va descoperi ție. Și să nu-ți dai cugetul fără judecată uitării. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Scriptura zice că iadul și pierzarea sunt arătate înaintea Domnului. Acestea le zic despre neștiința și uitarea inimii. Căci iad este neștiința, fiindcă amândouă sunt întunecate. Și pierzare este uitarea, pentru că prin ea am pierdut din cele ce le aveam. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtuțile săvârșește un păcat anevoie de iertat; dar *rugăciunea și milostenia* întorc pe cei ce nu poartă de grijă. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Gândește-te la sfârșitul oricărui necaz fără voie și vei afla în el pieirea păcatului. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nimănui nu i se potrivește așa de mult ca judecata conștiinței sale. *(Marcu Ascetul)46*
- ∨ Când cauți tămăduire, ia seama la conștiință și tot ce-ți va spune ea să faci și vei avea folos. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Dumnezeu și conștiința știu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel ce se ostenește fără sfat e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat. *(Marcu Ascetul)46*
- ∨ Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă de la mulțime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stăpânit de cel ce înțelege. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce laudă pe aproapele în chip fățarnic îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rușinat. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașului va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor

va cădea. (Marcu Ascetul)7

- ✓ Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrija uitarea; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Omul sfătuiește pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut. (Marcu Ascetul)46
- ✓ Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și care s-au făcut prin aceasta mai înțelepți decât cei ce păreau plini de toată cunoașterea. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt lăudați, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slava deșartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie. (Marcu Ascetul)45
- ✓ Cel ce disprețuiește cunoștința și se laudă cu lipsa de învățătură nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Precum altceva e măiestria cuvântului și altceva priceperea, tot așa altceva este simplitatea în cuvânt și altceva priceperea. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel preacuvios, precum nici măiestria cuvintelor pe cel smerit la cuget. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Nu zice: Nu știu ce se cuvine și deci sunt nevinovat dacă nu fac aceea. Dacă le-ai face pe toate câte le știi că sunt bune, ți s-ar descoperi pe urmă și celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ți folosește să cunoști cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci cunoștința îngâmă, îndemnând la nelucrare, iar dragostea zidește, îndemnând la răbdarea tuturor. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Cuvintele dumnezeieștii Scripturi citește-le prin fapte și nu le întinde în vorbe multe, îngâmăfându-te în deșert cu simpla lor înțelegere. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Cel ce a lăsat fapta și se reazemă pe cunoștința simplă ține în loc de sabie cu două tăișuri băț de trestie, care în vreme de război, cum zice Scriptura, găurește mâna și strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor. (Marcu Ascetul)7
- ✓ Tot gândul e măsurat și cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele protivnice. (Marcu Ascetul)29
- ✓ Să nu disprețuiești a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Când vezi vreun gând că-ți făgăduiește slava omenească, să știi sigur ca-ți pregătește rușine. (Marcu Ascetul)44
- ✓ Vrăjmașul cunoaște dreptatea legii duhovnicești și de aceea caută numai să câștige consimțirea cugetului. Căci așa fie că-l va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelilor pocăinței, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu necazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte și împotriva necazurilor, ca în viața aceasta să-i înmulțească durerile, iar la ieșirea sufletului să-l dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.27
- ✓ Față de încercările care vin, mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără rugăciune și pocăință, nimeni n-a scăpat de asuprire. (Marcu Ascetul)43
- ✓ Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc una prin alta și pe cel

părtaș de ele îl mână și mai mult înainte. (*Marcu Ascetul*)43

- ✓ Diavolul nu disprețuiește păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Nimic n-a folosit cel ce s-a lepădat de toate și se îndulcește cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuție, face și acum neavând nimic. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agonisește avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci lor este aceeași pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este altul pentru deosebirea patimii. (*Marcu Ascetul*)41
- ✓ Este câte unul care-și taie o patimă pentru o plăcere. Și poate că unul ca acesta nu-și dă seama el însuși de sine, ostenindu-și prostește. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Pricina a tot păcatul este *slava deșartă* și *plăcerea*. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima. Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este că este *iubirea de argint*, dar și aceasta e vădit că se susține prin acelea. Minte devine oarbă prin aceste trei patimi: prin *iubirea de argint*, prin *slava deșartă* și prin *plăcere*. Câteștreile sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei, fiind iubite de *necumpătare* cu iubire de maică. *Cunoștința* și *credința*, tovarășele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea. *Mânia*, *furia*, *războaiele*, *uciderile* și tot pomelnicul relelor din pricina lor au prins atâta putere între oameni. *Iubirea de argint*, *slava deșartă* și *plăcerea* trebuie urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Cel ce nu cunoaște adevărul nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoștința naturală premerge credinței. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi urmează îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ De nu vrei să pătimești răul să nu vrei nici să-l faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. Căci ce seamănă fiecare, aceea va și secera. Semănând de bună voie cele rele și secerându-le fără de voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu. Dar fiindcă s-a rânduie o vreme oarecare între semănat și seceriș, nu credem în răsplată. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. (*Marcu Ascetul*)28
- ✓ E mai rău cel ce săvârșește răul într-ascuns decât cei ce săvârșesc nedreptate pe față. Pentru aceasta, acela se va și munci mai rău. Cel ce împletește viclenii și face răul într-ascuns este, după Scriptură, șarpe ce șade în cale în cale și mușcă copita calului. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă *apărarea* și *smerenia*. (*Marcu Ascetul*)45
- ✓ Cel care cere iertare de păcate iubește smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale. (*Marcu Ascetul*)45
- ✓ De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, muștrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel ce primește cuvintele adevărului primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: Cel ce vă primește pe voi pe Mine mă primește. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ Slăbănogul pogorât prin acoperiș este păcătosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care

- primește iertarea pentru credința aceloră. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l muștra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)11
  - ✓ Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)33
  - ✓ Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate; și nu se odihnește până nu va pierde Domnul sămânța din Babilon. (*Marcu Ascetul*)38
  - ✓ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ De ai fost înălțat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va. (*Marcu Ascetul*)45
  - ✓ Obișnuința, care o ia înaintea voii și a cunoștinței, este amintirea fără de voie a păcatelor de maine. La cel ce se nevoiește, ea e împiedicată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ Atacul (momeala) este o mișcare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea. Căci mișcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge și de acestea ca bușteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacăra. (*Marcu Ascetul*)28
  - ✓ Nu zi: Nu vreau și vine, căci cu siguranță dacă nu iubești lucrul însuși, iubești pricinile lui. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ Cel ce caută lauda e supus patimii și cel ce se plânge de necaz iubește plăcerea. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aici plânge și se tânguește pentru păcate, aici se luptă cu aproapele și i se împotrivesc apărându-și plăcerile. (*Marcu Ascetul*)27
  - ✓ Cel ce le cercă toate și reține binele va fugi pe urmă de tot răul. (*Marcu Ascetul*)43
  - ✓ Bărbatul îndelung răbdător are multă cumințenie; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii. (*Marcu Ascetul*)43
  - ✓ Celui învârtoșat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunoștințe mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței. (*Marcu Ascetul*)7
  - ✓ Pe omul puternic să nu-l muștri pentru slavă deșartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate. (*Marcu Ascetul*)43
  - ✓ Cel ce urăște muștrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubește va lupta și cu obișnuința. (*Marcu Ascetul*)43
  - ✓ Nu voi să auzi răutățile străine; căci printr-o asemenea voință de-a auzi se sapă și în tine trăsăturile răutăților. (*Marcu Ascetul*)29
  - ✓ Dacă îți intră în urechi cuvinte urâte, mânia-te pe tine și nu pe cel ce le grăiește. Căci dacă urechea e rea, rău e și cel care o poartă. (*Marcu Ascetul*)29

- ∨ Dacă cineva se nimerește între oamenii care grăiesc deșertăciuni, să se socotească pe sine însuși vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Necazurile de acum pune-le alătura cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoița. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, același om pe urmă ți se va arăta că e rău. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Primește împletirea celor bune și a celor rele, cu gând egal; și Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie cele fără de voie. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele cuvenite după voia lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri și cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaștem materia, care mocnește înăuntru. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Zăbovește în cuget și nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ți. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ Ia-ți gândul de la orice lăcomie și atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Cel ce zice că cunoaște toate meșteșugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârșit fără să știe nimic. *(Marcu Ascetul)7*
- ∨ Când mintea iese din grijile trupești, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmașilor. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe față o poruncă, să slujească în ascuns patimii și prin gânduri păcătoase să strice fapta bună. *(Marcu Ascetul)10*
- ∨ Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: nu mă va birui pe mine. Căci întrucât ai fost prins, ai și fost biruit. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Nu voi să auzi de nenorocirea dușmanilor; căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte mănâncă roadele plănuirii lor. *(Marcu Ascetul)3*
- ∨ Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor, pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși încercați. E drept că s-a scris: Necuvioșii și nelegiuții vor fi prigoniți. Dar tot așa s-a scris: Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi. *(Marcu Ascetul)39*
- ∨ În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întrucât alină năcazul e bine primită. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile, dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor. *(Marcu Ascetul)7*
- ∨ Înainte de dezrădăcinarea relelor, să nu asculți de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe

acelea caută să le și sporească. *(Marcu Ascetul)*28

- ✓ Precum sunt șerpi ce se întâlnesc în păduri și alții care umblă prin case, așa sunt patimi ce se închipuiesc de către cuget, și altele care se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într-altele. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mișcă cu putere și cheamă mintea ce viețuiește în liniște, la vreo patimă, cunoaște că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a așezat în inimă. *(Marcu Ascetul)*28
- ✓ Idolii conștiinței (chipurile) din fața minții sunt mai răi și mai puternici. Dar cei gândiți sunt pricinuatorii și premergătorii celorlalți. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Este un păcat care stăpânește inima din pricina obișnuinței îndelungate; și este un alt păcat care ne războiește cugetarea prin lucrurile de fiecare zi. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci zice: Să-ți dea ție Domnul după inima ta. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Cel ce nu stăruiește în cercetarea conștiinței nu vrea să primească nici ostenele trupești pentru credință. *(Marcu Ascetul)*28
- ✓ Conștiința e o carte naturală. Cel ce o citește cu fapta face experiența ajutorului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlinește după putere prin ostenele mici scapă de cele mari. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune și răbdare, nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Iacob a făcut lui Iosif haină pestriță. Iar Domnul dăruiește celui blând cunoștința adevărului, precum s-a scris: Domnul va învăța pe cei blânzi căile Sale *(Marcu Ascetul)*3
- ✓ Fă totdeauna binele după putere, iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic căci cel se întoarce înapoi nu este vrednic de Împărăția Cerurilor. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre și celor ce îi slujesc bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Încercările care ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Unii oameni, fiind lăudați pentru virtute, s-au lăsat cuceriți de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava deșartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrați pentru păcat, s-au umplut de durere și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului. *(Marcu Ascetul)*10
- ✓ Toți aceia care, pentru faptul că se nevoiesc, disprețuiesc pe cei mai nebăgători de seamă,

socotesc că se îndreaptă din fapte trupești. Și toți cei care, rezemându-se pe simpla cunoștință, nesocotesc pe cei lipsiți de cunoștință, se găsesc cu mult mai neînțelepți decât aceia. (*Marcu Ascetul*)10

- ✓ Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au șters în parte și din amintire. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoștința lui Dumnezeu, ca să-L slujim Lui cum se cuvine prin fapte. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele sale, să nu înțelegi că e vorba de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu ca un schimbător care cântărește prețul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Este o poruncă restrânsă și este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se poruncește să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se poruncește lepădarea de toate avuțiile. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; și este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el știe folosul amândurora. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Cel ce vrea să străbată marea spirituală *rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează și se înfrânează*. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima. *Liniștirea* e reținerea de la rele, iar de-și va lua cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă *rugăciune*, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără *liniștire și rugăciune*. (*Marcu Ascetul*)22
- ✓ Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a minții. Iar cugetul care strigă neîmprăștiat va fi auzit de Domnul. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Mintea care se roagă neîmprăștiat strâmtorează și frânge inima; iar inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia, sau ești supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Nici una din virtuți nu deschide singură, prin sine, ușa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate întreolaltă. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Nu e înfrânat cel ce se nutrește cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea. (*Marcu Ascetul*)28
- ✓ Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Dacă suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bună, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte? Orice prisos de virtute am

- adăuga astăzi, el e o dovadă a negrijii trecute, nu e un drept de răsplată. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Tulburarea de bunăvoie fie a minții, fie a trupului, o sporește pe cealaltă, cea a minții pe cea trupească și cea a trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naștere unui rău și mai mare. *(Marcu Ascetul)*28
  - ✓ Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului. *(Marcu Ascetul)*11 39
  - ✓ Dovada iubirii nefățărite e iertarea nedreptăților. *(Marcu Ascetul)*11
  - ✓ Nu pot fi iertate din inimă greșelile cuiva, fără cunoștință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greșelile câte le face. *(Marcu Ascetul)*7
  - ✓ Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul convenit îți vor veni înmulțite. *(Marcu Ascetul)*11
  - ✓ Dacă fapta rău plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei. *(Marcu Ascetul)*43
  - ✓ Ostenelilor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință. *(Marcu Ascetul)*38
  - ✓ Unul a primit un gând și l-a ținut fără multă socoteală. Altul l-a primit și l-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie? *(Marcu Ascetul)*28
  - ✓ Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii. *(Marcu Ascetul)*39
  - ✓ Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu, orice întâmplare ți se va face învățător spre cunoștința de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
  - ✓ Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu. Și ocara te va lăsa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândeii, când va veni. *(Marcu Ascetul)*39
  - ✓ Nu respinge învățătura, chiar dacă ești foarte cuminte. Căci iconomia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră. *(Marcu Ascetul)*6
  - ✓ Când inima e mișcată de vreo plăcere de la locul osteneților de bunăvoie devine anevoie de reținut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogolește la vale. *(Marcu Ascetul)*27
  - ✓ Precum un vițel nedeprins, alergând după iarbă, ajunge la un loc mărginit de prăpăstii din amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe-ncetul de locul său. *(Marcu Ascetul)*28
  - ✓ Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obișnuințe învechite, atunci inima e chinuită de minte și de patimă, ca de niște călăi, care o trag înapoi și încolo. *(Marcu Ascetul)*28
  - ✓ Precum cei ce plutesc pe mare răbdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul iubesc muștrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivește vântului, cea de-a doua patimilor. *(Marcu Ascetul)*39
  - ✓ Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta aduce durere trupului și întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit și în sufletul sfințit. *(Marcu Ascetul)*27
  - ✓ Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el:

Am doftorit Babilonul și nu s-a vindecat. (*Marcu Ascetul*)39

- ✓ Minte, care a uitat de cunoștința adevărată, se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voie, iubim și lucrurile spre care se îndreaptă. (*Marcu Ascetul*)28
- ✓ Părerea de sine și îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint și slava deșartă sunt pricini ale neîndurării și ale fățarniciei. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Când diavolul vede că mintea s-a rugat din inimă, aduce ispite mari și răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuți mici prin ispite mari. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Un gând care zăbovește arată împătımirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată război și împotrivire. (*Marcu Ascetul*)28
- ✓ Atâta adevăr se cuprinde în cunoștința fiecăruia, câtă siguranță îi dau *blândețea, smerenia și dragostea*. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți face nimic fără ajutorul lui Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri. (*Marcu Ascetul*)28 40
- ✓ Cel ce priveghează, rabdă și se roagă nestrâmtorat, se împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ O poruncă se vădește mai aleasă ca alta. De aceea există și o credință mai sigură ca altă credință. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Bine este să folosim prin cuvinte pe cei întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Dacă vrei să-l folosești fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-l la *rugăciune*, la *credință dreaptă* și la *răbdarea necazurilor*. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința.7
- ✓ Fugi de ispită prin *răbdare* și prin *rugăciune*. Căci dacă i te împotrivești fără acestea, vine asupra-ți și mai năvalnic. (*Marcu Ascetul*)27
- ✓ Cel *blând* pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel *smerit cu inima* e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoștință. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune ni se arată pe urmă sau greșite sau vătămătoare, și ne dovedesc lipsiți de cunoștință prin lucrurile care urmează. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeață, așa celui ce păcătuiește de bunăvoie îi e cu neputință cugetarea smerită. (*Marcu Ascetul*)45
- ✓ Ceea ce e casa văzută pentru aerul obișnuit, aceea este mintea rațională pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoți mai mult materia afară, cu atât mai mult năvălește acela înăuntru; și cu cât o mâni pe aceasta, mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrace acela. Materia casei

sunt vasele și mâncările; iar materia minții slava deșartă și plăcerea. *(Marcu Ascetul)*27

- ✓ Celui ce flămânzește pentru Hristos harul i se face hrană; celui ce însetează băutura preadulce; celui ce tremură de frig haină; celui ostenit odihnă; celui ce se roagă deplină încredințare; celui ce plânge mângâiere. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Cel ce urăște patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe care le săvârșim cu mâinile, cu picioarele și cu gura. *(Marcu Ascetul)*28
- ✓ Nu poate sta de vorbă cu patima în minte cel ce nu iubește pricinile ei. *(Marcu Ascetul)*28
- ✓ Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gălcevește cu cel ce-l disprețuiește, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunoștință adevărată și arată credință tare Stăpânului. Deci nici cel ce nedreptățește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptățit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în deșert se tulbură. *(Marcu Ascetul)*3
- ✓ Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaște că, după ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei deșarte, seceră acum cu scârbă spicele semințelor din inimă. *(Marcu Ascetul)*44
- ✓ Cel ce s-a bucurat de plăcerile trupești mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneli însutite. *(Marcu Ascetul)*43
- ✓ Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor. *(Marcu Ascetul)*30
- ✓ Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moșteni viața veșnică. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere. *(Marcu Ascetul)*13
- ✓ Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Când vrăjmașul are în stăpânire multe zapisuri de ale păcatelor uitate, îl silește pe datornic să le săvârșească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean meșteșug de legea păcatului. *(Marcu Ascetul)*27
- ✓ Dacă vrei să-ți amintești neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere păcatele, să nu-ți arăți oamenilor virtuțile. Căci ceea ce facem noi cu acestea aceea face Dumnezeu cu acelea. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite. *(Marcu Ascetul)*45
- ✓ Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor. *(Marcu Ascetul)*39
- ✓ În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și

izbăvește de muncile veșnice. *(Marcu Ascetul)*39

- ∨ Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. *(Marcu Ascetul)*16 17
- ∨ Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos. *(Marcu Ascetul)*27
- ∨ Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos. *(Marcu Ascetul)*7
- ∨ Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății, vă înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim. *(Marcu Ascetul)*27
- ∨ Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da săracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sârguință, zicând: Să ne silim să intrăm la această odihnă. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în Împărăția Cerurilor. Acesta descoperind-o și Domnul a zis: Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru! Dar a spus-o și Apostolul: Credința e adevărea celor nădăjduite; și iarăși: Alergați așa să o luați; și iarăși: Cercetați-vă pe voi înșivă de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți. *(Marcu Ascetul)*41
- ∨ Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea întinăciune. *(Marcu Ascetul)*10
- ∨ Când mintea, prin lepădarea de sine, se ține stând numai de gândul nădejzii, vrăjmașul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăvește păcatele de mai înainte, ca să stârnească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebăgate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmașul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, tulburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încețoșat și iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimașă cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire. *(Marcu Ascetul)*10
- ∨ Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greșelile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor. *(Marcu Ascetul)*28
- ∨ Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai-nainte, fiecare greșeală aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Cel ce cunoaște și știe adevărul nu se mărturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui. *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Când respingi durerea și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți). *(Marcu Ascetul)*39
- ∨ Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință. *(Marcu Ascetul)*27

- ✓ Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci ațâțarea se mișcă fără odihnă în mădularele sale. *(Marcu Ascetul)27*
- ✓ De suntem pătimiși, trebuie să ne rugăm și să ne supunem. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuințele păcatului. Cel ce-și lovește voia cu supunerea și cu rugăciunea este luptător cu bun meșteșug, vădind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse simțurilor. *(Marcu Ascetul)43*
- ✓ Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt. *(Marcu Ascetul)10*
- ✓ Cel ce cugetă semeț și cel ce iubește slava deșartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă deșartă, care-i cade înaintea slugarnic; iar celălalt mărește pe cel cu cuget semeț, care-l laudă într-una. *(Marcu Ascetul)44*
- ✓ Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului. Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijește de ceva fără rugăciune nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: Fără mine nu puteți face nimic. *(Marcu Ascetul)40*
- ✓ Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inima sa fără acestea, rătăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului. *(Marcu Ascetul)39*
- ✓ Nu poate birui cel ce se războiește nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă. *(Marcu Ascetul)28*
- ✓ Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi răpește trofeele cunoștinței, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul. *(Marcu Ascetul)27*
- ✓ Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoștința lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmașul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-l săgetăm cu săgețile rugăciunii, stând închiși în cetățuia noastră, decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui. *(Marcu Ascetul)40*
- ✓ Cunoștința lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubește. *(Marcu Ascetul)7*
- ✓ Dacă ți s-a rânduit să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te tulbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin același lucru. *(Marcu Ascetul)30*
- ✓ În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față, povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit. *(Marcu Ascetul)30*
- ✓ Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire. *(Marcu Ascetul)30*
- ✓ Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în cunoștință cele ale sale. *(Marcu Ascetul)30*

- ˆ Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-l dăruiește. *(Marcu Ascetul)*30
- ˆ Nu te gâlcevi cu cei care nu ți-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ți stârnești ura, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*30
- ˆ Acela care cedează ucenicului când se împotrivește unde nu trebuie, îl rătăcește în privința aceluia lucru și-l pregătește să nesocotească rânduielele supunerii. *(Marcu Ascetul)*30
- ˆ Cel ce sfătuiește sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește își câștigă sie-și virtutea opusă greșelii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească. *(Marcu Ascetul)*30
- ˆ Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El se ferește de tot răul. *(Marcu Ascetul)*7
- ˆ Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă. *(Marcu Ascetul)*47
- ˆ Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol. Iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci Domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie. *(Marcu Ascetul)*43
- ˆ Cel ce voiește să înlătore relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe cele de acum. Căci astfel împăcându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici pedepse mari. *(Marcu Ascetul)*39
- ˆ Împrejmuește-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul. *(Marcu Ascetul)*45
- ˆ Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă sunt pricinile celor dintâi. *(Marcu Ascetul)*28
- ˆ Gândurilor rele neintenționate le urmează întristarea. De aceea și dispar degrabă. Iar celor intenționate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele. *(Marcu Ascetul)*28
- ˆ Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii și ușor de răsturnat de orice vânt. Când e laudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se oțărăște; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se tânguiește; de înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, se face că înțelege; dacă e bogat, se îngâmfă; dacă e sărac, se face că nu e; când se satură, e plin de îndrăzneală; când postește, se umple de slavă deșartă; cu cei ce-l muștră se ia la ceartă; iar pe cei ce-l iartă îi socotește proști. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoștința adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări. *(Marcu Ascetul)*7
- ˆ Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare. *(Marcu Ascetul)*43
- ˆ Când Dumnezeu binevoiește să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se împlinească. Dar când El nu binevoiește, se împotrivește și zidirea. *(Marcu Ascetul)*6
- ˆ Cel ce se împotrivește necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)*

- ✓ După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea răului. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte, nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor, nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Ștefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Precum lucrarea pentru Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Tot necazul vădește aplecare voinței, dându-i acestuia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunoștința voilor sale ascunse. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare. (*Marcu Ascetul*)7
- ✓ De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea, locul și lucrul. Cel ce se lasă povățuit de bună voie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de al doilea. (*Marcu Ascetul*)27 39
- ✓ Dacă ești nedreptățit și ți se înăsprește inima, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce ți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, știind că, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele și răul după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miște, și răul sporește. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobește prin înfrânarea de la trei lucruri: de la *somn*, de la *hrană* și de la *lenevirea trupească*. Căci prisosința acestora sădește iubirea de plăcere; iar iubirea de plăcere primește gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotrivesc atît rugăciunii, cât și slujirii cuvenite. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Toată încercarea se aseamănă cu un târg: cel ce știe să facă negustorie câștigă mult; iar cel ce nu știe suferă pagubă. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-l sili cu ceartă; ci câștigul pe care el l-a lepădat, adună-ți-l ție. Căci hotărârea de a nu pune răul la inimă îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui. (*Marcu Ascetul*)3
- ✓ Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la mulți, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauți folosul tău, ci al celor mulți, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia. (*Marcu Ascetul*)30
- ✓ De va cădea cineva în orice fel de păcat și nu se va întrista pe măsura greșelii, cu ușurință va cădea iarăși în aceeași cursă. (*Marcu Ascetul*)33
- ✓ Cel ce nu se lasă povățuit de poruncile și de îndemnurile Scripturii va fi mânat înainte de biciul calului și de boldul asinului. Iar de se va împotrivi și acestora, i se vor strânge fălcile în zăbale și frâu. (*Marcu Ascetul*)39
- ✓ Nu încerca să folosești prin muștrări pe cel ce se laudă cu virtuțile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr. (*Marcu Ascetul*)30

^ Tot cuvântul lui Hristos descoperă mila și dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrepti, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm și noi de seamă de ascultăm cu plăcere de El. Căci chiar El a zis: Cel ce mă iubește pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi arăta lui. Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia ființă din înfrânarea de la cele materiale și din liniștirea gândurilor. Domnul, știind aceasta, ne poruncește zicând: Să nu vă îngrijiți de ziua de mâine. Și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s-a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele? Căci păcatul e un întuneric și o ceață a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naște așa că diavolul ispitește pe om printr-o momeală care nu-l forțează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei deșarte. Căci deși prin judecată nu voiește, dar cu lucrarea se îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-și vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curățească? Și cel ce nu s-a curățit, cum va afla locul ființei curate? Iar de nu-l va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a lui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul proorocesc, evanghelic și apostolesc? Trebuie, așadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, să căutăm casa aceasta și să stăruim a bate la ușa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul și să nu ne spună ca unora, care n-am avut grijă: Nu vă știu pe voi de unde sunteți. Ba suntem datori nu numai să cerem și să luăm, ci să și păstrăm ceea ce ni s-a dat. Căci sunt unii care și după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunoștința simplă, sau chiar și o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai-nainte o au și cei mai tineri și mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n-o au decât cei evlavioși și mult încercați dintre bătrâni, care, pierzând-o adeseori din neatenție, au căutat-o iarăși cu ostenele de bună voie și au aflat-o. Să nu încetăm să facem și noi la fel, până când o vom dobândi într-o astfel de măsură, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia. De aceea, câți încă n-am împlinit poruncile libertății încă n-am ajuns la Ierusalimul cel liber (căci Ierusalimul de sus este liber și el e maica noastră, care ne reunește prin baia nașterii celei de-a doua), ci suntem încă pe drumul lui Cain și rătăcim, umblând razna. Căci cel se ceartă întru neștiință și se împotrivește adevărului arată că nu merge pe drumul drept, ci s-a abătut de la drum. De aceea fericitul Pavel, văzându-ne că suntem zăbavnici în urcușul spre desăvârșire, zice: Așa să alergați ca să o luați. Iar dacă n-am ajuns încă la cetate, când vom vedea templul și când vom intra în el, ca să ne învrednicim să aducem jertfă la altar? Dar ce poftesc despre credință, despre templu și despre altar, când n-am lăsat în urmă nici măcar fiarele din trestie, pe care Proorocul roagă pe Dumnezeu să le certe, ca să nu-i răpească animalele cele dintâi născute care au fost rânduite să fie aduse ca jertfă de Iudeul cel din ascuns. Căci în această parte ne aflăm dacă, după tine, Iudeul din ascuns există, potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul încă n-a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n-a fost încă pregătit de El. Pentru că aceasta o susține fățiș cel ce zice că șterge păcatul lui Adam prin nevoie și nu prin harul lui Dumnezeu. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare. Căci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat de la calea poruncilor, adică de la răbdarea necazurilor. Sărind din calea cea dreaptă, ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de grabă pe alții, decât pe stăpânul lor. Abia puține din ele umblă pe calea cea dreaptă și aceasta fiindcă sunt păzite de rugăciune, legate de nădejde și îmboldite de încercări. Și numai acestea ajung la cetate și la templu, unde sunt aduse jertfă. Cetatea este dreapta socoteală întru Hristos, care e plină de lumină. Când aceasta chivernisește cu evlavie și după lege lucrurile, viețuiește în

pace și dreptate. Dar când greșește, se predă dușmanilor spre dărâmare. Iar templul este locașul sfânt al sufletului și al trupului, care e zidit de Dumnezeu, în sfârșit altarul este masa nădejzii așezată în acest templu. Pe ea se aduce de către minte și se jertfește gândul întâi născut al fiecărei întâmplări, ca un animal întâi născut adus ca jertfă de ispășire pentru cel ce-l aduce, dacă îl aduce neîntinat. Dar și acest templu are un loc în partea dinăuntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca înaintemergător, locuind de la Botez în noi, afară numai dacă nu suntem creștini netrebniți. Acest loc este încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii, încăperea care dacă nu se deschide, prin Dumnezeu și prin nădejdea rațională și înțelegătoare, nu putem, cunoaște în chip sigur pe Cel ce locuiește în ea și nu putem ști de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. Căci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot așa se întâmplă și acum. Deschizându-se inima credincioasă prin nădejdea mai sus pomenită, Arhiereul cerească primește gândurile întâi născute ale minții și le mistuie în focul dumnezeiesc, de care a spus: Foc am venit să arunc în lume și cât aș vrea să fie încă de pe acum aprins! Iar gânduri întâi născute a numit pe cele care nu apar într-a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndată de la prima aruncare și răsărire în inimă, lui Hristos. Căci cele ce i se aduc din vălmășagul cugetării le-a numit Scriptura șchioape, oarbe și pocite, și de aceea ele nu sunt primite ca zeciuieli de către Arhiereul cerească și Stăpânul Hristos. Odată ce te-ai îmbrăcat în Hristos prin Botez, ai putere și arme să le surpi. Iar armele ostășiei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să dărâme întăriturile; noi surpăm gândurile minții și orice înălțare care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu. Dar dacă, având putere împotriva lor, nu le alungi de la primul lor atac, e vădit că iubești plăcerea din pricina necredinței și consimți cu ele, și atunci tu ești pricina acestei lucrări a lor, nu Adam. Cum poate iubi plăcerea din pricina necredinței, sau cum poate consimți cu gândurile cel ce s-a închis în chilie și postește în fiecare zi, cel ce petrece în înfrânare, în sărăcie, în înstrăinare de toate, în rugăciune și în purtarea altor multe supărări (necazuri) de felul acesta? Bine ai zis că cel ce va face unele ca acestea suportă multe supărări. Căci dacă am împlini fără supărare și cu bucurie virtuțile mai sus pomenite, nu am iubi plăcerea cu mintea. Dar, fiindcă ne lăsăm pătrunși de supărare, e cu neputință ca, simțind durerea ostanelilor trupești, să nu stăm de vorbă cu gândurile care răsar ca niște momeli și să nu ne mângâiem cu ele amărăciunea de pe urma ostanelilor. Dacă n-am căuta asemenea mângâieri am dovedi că nu suntem supărați de ostenele. Iar aceasta ni se întâmplă deoarece nu primim aceste ostenele de dorul bunurilor viitoare, ci de frica ispitelor ce vin în viața de aici asupra noastră. Din pricina aceasta socotim în chip greșit că numai fapta rea este păcatul nostru, pe când gândul dinainte de ea zicem că e o lucrare străină. Dar e cu neputință să alunge lucrarea gândului aceia care socotesc că nu e a lor, ci că e străină. Există desigur și fără consimțământul nostru câte un gând neplăcut și urât care, pătrunzând pe furiș, răpește cu sila mintea la sine. Totuși, să știi sigur că și acesta își are pricinile în noi. Căci sau ne-am predat după Botez vreunui gând rău, ajungând până la faptă, și de aceea ne-am făcut vinovați chiar fără să ni se pară, sau ținem în noi de bunăvoie niscai semințe ale răutății, și de aceea se întărește cel rău. Și acela, stăpânindu-ne prin semințe, nu pleacă până ce nu le aruncăm pe acestea. Iar dacă ne stăpânește prin fapta noastră rea, va fi fugărit de abia atunci când vom aduce lui Dumnezeu ostenele vrednice de El. De aceea eu nici acest păcat nu-l numesc păcat al lui Adam, ci mai degrabă al celui ce a făcut răul și are semințele. Chiar dacă în amândouă aceste cazuri pricina este un gând care a pătruns ca un hoț căci amândouă le premerg gândurile eu îți voi spune că pricina adevărată este cel ce avea putere să-l facă curat de la prima răsărire și nu l-a curățit, ci a stat de vorbă cu el până a ajuns la faptă. Dacă totuși poți face aceasta după faptă, trebuie să înțelegi că și înainte de faptă îți ajuta Dumnezeu dacă voiai. Și când vezi că ți-a venit ajutorul prin inimă, înțelege că nu ți-a venit harul de afară printr-o mutare din altă parte, ci că harul, dat ție prin Botez în chip ascuns, a lucrat acum așa de tare, încât ai urât gândul și l-ai alungat. De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice silă, n-a împiedicat aruncarea gândurilor în

inimă. Aceasta, pentru ca unele din ele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să și rămână; și astfel să se arate și harul lui Dumnezeu și voia omului, ce anume iubește: ostenele din pricina harului, sau gândurile din pricina plăcerii. Și să nu ne mirăm că suntem luați în stăpânire cu sila numai de cele pe care le iubim, deoarece este între ele o înrudire păcătoasă, cum este și între poftă, ca și între diferitele noastre poftă între ele, astfel încât fiecare poftă predă gândul, care a prins-o pe ea, după ce a zăbovit mai mult, poftă apropiată, sau acel gând este atras de poftă a doua fără să vrem, împins fiind cu sila și de obișnuința cu cea dintâi. Căci cine, plin fiind de slavă deșartă, va putea fugi de mândrie? Sau, desfătându-se cu hrană îmbelșugată, nu va fi luat în stăpânire de curvie? Sau cine, dându-se pradă zgârceniei, nu va fi înăbușit de lipsa de milă? Și cum, cei lipsiți de toate astea, nu se vor întărâta fără voie și nu vor împroșca cu furie? De aceea trebuie să înțelegem că din pricina noastră suntem luați în stăpânire de păcat, dar după Duhul suntem sloboziți de robia cu sila. Căci legea Duhului vieții, zice, m-a slobozit pe mine de legea păcatului și a morții. Deci atârână de noi, care am auzit și am aflat poruncile Duhului, ca să umblăm sau după trup, sau după duh. De aceea noi, care am fost amăgiți așa de mult, suntem datori să urâm de aici înainte lauda oamenilor și odihna trupului, prin care odrăslesc gândurile rele chiar dacă nu vrem noi; și să spunem din inimă Domnului cuvântul Proorocului: Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce te urăsc pe Tine, și nu m-am topit împotriva dușmanilor Tăi? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei, și dușmani mi s-au făcut mie. Și cu adevărat dușmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului acestea ne amăgesc prin patimi și ne închid calea spre mântuire. Deci să urâm slava deșartă și să credem Lui în privința tuturor, împlântând în El, ca în pământ, orice gând al inimii și al nădejzii fără imagini. Căci făcând așa, precum la începutul credinței venite prin Botez, Trupul lui Hristos s-a făcut mâncare credinciosului, tot așa cum mintea, devenită tare în credință și curată, prin lepădarea gândurilor și prin nădejdea înțelegătoare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentru că El a zis: Mâncarea mea este să fac voia Tatălui meu. Iar aceasta este ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului, după cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adevărul cuprins în credința înțelegătoare, împreună cu nădejdea, credință care nu mai e din auz, ci din lucrarea Preasfântului Duh și despre care spune Scriptura că e adevărarea lucrurilor nădăjduite; căci este o credință din auz și credința aceasta care e adevărarea lucrurilor nădăjduite. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s-a dăruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării nu săvârșește lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă maică și începătură a oricărui păcat. Deci fie că vrem să ne desăvârșim repede, fie încet, suntem datori să credem în chip desăvârșit lui Hristos și să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat de la El puterea unei astfel de lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una și pe fiecare în parte, ci îmbrățișând deodată pe cele singulare și astfel împlinindu-le pe toate în același timp. Căci sunt porunci mai generale, care cuprind în ele o mare mulțime din celelalte. Prin urmare n-avem altă bucurie decât să purtăm această luptă împotriva necredinței noastre și să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin care ni se descoperă în chip limpede harul dat nouă. De acest lucru se roagă și Sfântul Pavel să avem parte, zicând: Pentru aceasta îmi plac genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea vouă Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul său în omul dinăuntru și ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea și simțirea în inimile voastre prin credință. Drept aceea, o, omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea și te pregătește ca să primești arătarea celui ce locuiește întru tine. Și astfel ți se va arăta ție Domnul, potrivit făgăduinței, în chip duhovnicesc, precum însuși știe: Iar Domnul este Duhul;

și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate. Atunci vei înțelege ceea ce s-a spus că: Împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este. Dar mai trebuie știut și aceea că poruncile parțiale, fiind din numărul celor parțiale, se întregesc prin acelea care se numesc și singulare. Și cei ce au împlinit poruncile parțial, pe măsura aceasta vor intra în Împărăție. Dar cei ce voiesc să ajungă la desăvârșire sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar cea care le cuprinde pe toate este lepădarea sufletului propriu, care e moartea. Și precum până când cineva mai trăiește în trup e în lipsă cu împlinirea acesteia, tot așa până la ieșirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului, pentru lipsa mai sus pomenită. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu de la sine, ci din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune. Iar prin vistierie înțelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincioșilor. Căci asemenea este Împărăția Cerurilor unei comori ascunse în țarină, pe care aflând-o omul a ascuns-o și ducându-se a vândut toate și a cumpărat țarina aceea. Acest cuvânt tâlcuiește foarte potrivit cele spuse. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toată lucrurile lumii și stăruie numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea și privind țintă la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevoințe; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afară astfel, decât prin Hristos. Căci El este cel ce lucrează în voi și să voiți și să lucrați după bunăvoință. Adăugând Apostolul după bunăvoință, a arătat că a binevoi să lucrăm virtuțile atârână de noi. Dar și cuvintele Domnului: Fără de Mine nu puteți face nimic, sau: Nu voi m-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi, au același înțeles. Poate așa trebuie înțeles și versetul: Toate printr-însul s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din tot ce s-au făcut, dacă în toate se cuprind și faptele noastre; la fel cuvintele: Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine. De aceea și Proorocul n-a zis: Din Ierusalim îți vor aduce ție împărații daruri în templul Tău (cum se cuvenea și cum se făcea), ci: Din templul Tău îți vor aduce ție împărații daruri în Ierusalim. Aceasta pentru că mintea, care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnuri bune și frumoase de la Hristos, care locuiește acolo, și le duce până la viețuirea virtuoaasă, pe care Proorocul a numit-o Ierusalim; și apoi iarăși le aduce prin intențiunea cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte. *Cum zice Scriptura că Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis că este în inimă?* Nu numai Ierusalimul, ci și celelalte bunuri câte vor avea să le primească dreptii la înviere știm că sunt sus. Dar arvunile și pârga lor lucrează duhovnicește în inimile celor cu credință tare încă de pe acum. Aceasta pentru ca, dobândind siguranța despre cele viitoare, să disprețuim toate cele de aici și să iubim pe Dumnezeu până la moarte. De aceea n-a zis: Aveți să vă apropiați, ci: V-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc. Căci capabili de ele ne-am făcut încă de la Botez. Dar numai cei tari în credință se învrednicesc să ajungă la ele, cei care mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adică se ridică mai presus de toată preocuparea vieții de aici și nu mai cugetă la nimic altceva decât la un singur lucru: să ajungă la dragostea desăvârșită a lui Hristos, care este deschizătura cea mai dinăuntru a inimii, unde a intrat ca înaintemergător Iisus. Aceasta a căutat-o mai presus de toate și Sfântul Pavel. De aceea a zis: Alerg după ea, doar voi prinde-o, întrucât prins am fost și eu de Hristos. (Adică mă străduiesc să-L iubesc, întrucât și eu am fost iubit). Iar după ce a prins această iubire, n-a mai vrut să se gândească la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creațiunii, ci a lepădat aproape orice gând nemairăbdând nici măcar o clipă să fie lipsit de lucrarea Duhului. Deci arătând toate câte le-a disprețuit pentru această dragoste duhovnicească, zice: Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtoarea, ori prigoana, ori foamea, ori foametea, ori golătatea, ori primejdia, ori sabia?, ca să continue mai încolo: Sunt încredințat că nici moartea, nici viața și nici una din cele ce urmează; și iarăși: Nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru. Aceasta pentru că n-a primit să se gândească la nici una dintre acestea, ci

numai cum să stăruie în aceea. Dar fiindcă voi socotiți că gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odată că sunt păcatul lui Adam, altădată că sunt însuși Satana și iarăși altădată că sunt momeala aruncată de Satana, noi vom spune că altceva este păcatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei și altceva gândurile noastre rele, chiar dacă își au punctul de plecare în momeală. Satana este însuși ipostasul diavolului, care a încercat să-l ispitească chiar și pe Domnul. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om. Momeala aruncată de Satana, este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu ne îngrijim de nimic, ci să păzim cu toată străjuirea inima noastră și să căutăm Împărăția Cerurilor, aflătoare înlăuntrul nostru, îndată ce se depărtează mintea de inimă și de căutarea amintită, dă loc momelii diavolului și se face în stare să primească șoapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea să stârneasă gândurile noastre cu forța, pentru că dacă ar fi așa nu ne-ar cruța și ne-ar aduce cu sila orice gând și nu ne-ar îngădui să cugetăm la nimic bun. El are numai puterea să ne arate în forma exclusivă a unui gând la prima lui răsărire înțelesuri păcătoase, spre a ispiti lăuntru nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întrucât aceasta se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-l iubim, ne mișcăm îndată gândurile spre lucrul arătat și cugetarea noastră începe să se ocupe în chip pătimăș cu el; dacă însă îl urâm, nu putem zăbovi, ci urâm și momeala însăși. Iar dacă momeala stăruie chiar când e urâtă (căci se întâmplă și acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru că s-a întărit printr-o veche obișnuință. De aceea rămâne neclintită pe loc, ca gând simplu, fiind împiedicată de neplăcerea inimii să progreseze la o cugetare dezvoltată și la patimă. Căci arătarea aceasta izolată, fiind urâtă de cel ce e atent la sine însuși, nu are puterea să tragă cu sila mintea în vâlmășagul pătimăș de gânduri, decât numai prin împătımirea inimii după plăceri. Așadar de vom lepăda cu totul împătımirea după plăceri, nu vom mai putea fi vătămați nici de apariția gândului simplu al vechilor obișnuințe, iar conștiința nu va mai avea îndoieli în ce privește siguranța celor viitoare. Căci cunoscând mintea împotrivirea trândavă a acestei obișnuințe și mărturisind lui Dumnezeu vechea pricină, îndată e înlăturată și această ispită. Și iarăși va avea mintea putere să vegheze asupra inimii și să o păzească cu toată străjuirea, încercând să pătrundă în cele mai dinăuntru și mai netulburate cămări ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, care împing cu sila și sufletul și trupul în prăpăstiile voluptății și le aruncă în fântânile de smoală de asemenea nici vreo cale largă și încăpătoare, pardosită cu cuvinte și cu chipuri de-ale înțelepciunii lumești, care să vrăjească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Cămarile acestea care sunt cele mai de dinlăuntru sufletului și casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt raționale fie că sunt neraționale, fără numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea și dragostea. Deci cel ce este iubitor de adevăr și primește osteneala inimii poate să nu fie atras în afară nici de obișnuințele vechi în felul în care am arătat, ci să vegheze asupra inimii și să străbată tot mai înăuntru și să se apropie numai de Dumnezeu, fără să se scârbească de ostenele atenției și ale stăruinței. Căci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrăștierea gândului și la plăcerile trupești, având să stea mereu închis între anumite hotare (să se cirscumcrie), nu numai în cele din afară, ci și în cele dinăuntru. Mai ales că acele împrăștieri și plăceri adeseori abat și cugetul și fapta. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stăruiește, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepădat-o cu totul. *Să zicem că Adam a săvârșit greșeala prin voință și pentru aceasta, fiind de aceeași natură cu el, și noi cădem prin voință. Dar atunci n-a avut el și momeala tot prin voință?* E sigur că momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici păcat, nici dreptate, ci dovada libertății voii. De aceea s-a și

îngăduit să se arunce momeala în noi, ca pe cei ce înclină spre împlinirea poruncii să-i încununeze ca pe unii ca sunt credincioși, iar pe cei ce înclină spre plăcere să-i osândească ca pe unii ce sunt necredincioși. Dar și aceasta trebuie să o știm că nu suntem judecați îndată după fiecare hotărâre, ca cercați sau netrebniți, ci după ce vom fi fost probați toată viața noastră pământească, prin momeli, arătându-se aici biruitori, aici biruiți, aici căzând, aici ridicându-ne, aici rătăcind, aici umblând bine. Abia atunci, în ziua ieșirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecați potriviți cu ele. Prin urmare momeala nu este păcat. Să nu fie! Căci deși ea arată în chip necesar lucrurile în forma simplă a unui gând, dar noi am, primit în Domnul puterea lucrării duhovnicești și stă în puterea noastră să le judecăm de la prima răsărire de cuget, spre a ști dacă e vorba de ceva vătămător sau de ceva folositor, și astfel să lepădăm sau să primim gândurile care vin; deci aceasta nu se înmulțesc din necesitate, ci din buna plăcere. Ar trebui ca noi, care suntem raționali, să știm ce auzim. Dar fiindcă sufletul, întunecat de iubire de plăcere și de slava deșartă, a căzut în adâncul neștiinței, nu mai aude nici porunca Scripturii și nu mai ascultă nici de rânduiala firii, nici de povățuirea celor încercați, ci urmează numai socotințelor proprii. Căci cine crezând dumnezeieștii Scripturi și împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe măsură ce sporește în acestea, se depărtează gândurile și se încredințează că acelea nu ne stăpânesc prin puterea lor, ci prin puținătatea credinței și neîmplinirea poruncilor? Aceasta e cauza pentru care nu ne aflăm toți în aceeași stare și nu suntem purtați de aceleași cugetări: fiindcă pricinile gândurilor stau în voia noastră slobodă. Cine nu știe că ne îngrămădim patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul și cu cugetarea? Și cine nu știe că pe cei ce ne ajută la aceasta îi iubim ca pe niște binefăcători, iar pe cei ce ne împiedică îi ocolim ca pe niște dușmani? Dar dacă iubim patimile amintite așa de mult încât le și apărăm pe față, cum vom urî momeala lor în forma de gând simplu și prim? Iar dacă a fost primită prima răsărire de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârănătoare de ea? Cunoaște deci, o omule, că Domnul privește la inimile tuturor și celor ce urăsc prima răsărire de gând rău îndată le vine în ajutor (le face dreptate), precum a făgăduit, și nu lasă roiul vâlmășagului de gânduri să năvălească și să întineze mintea și cunoștința lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credință și nădejde, ci se lipesc cu dulceață de ele pe motivul că vor să le cunoască bine și să le probeze, îi lasă, ca pe unii ce sunt lipsiți de credință și vreau să se ajutoreze singuri, să fie izbiți și de gândurile ce urmează, pe care de aceea nu le surpră fiindcă vede că momeala lor este iubită de aceia și nu este urâtă de la prima mijire. De ce a venit atunci Domnul în trup, dacă nu ca să moară pentru toți, potrivit Scripturilor, și să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul? Iar dacă socotești că moartea cea din Adam mai stăpânește până acum din altă pricină decât pentru necredința noastră, e vădit că bagatelizezi venirea lui Hristos și ții Botezul de nedesăvârșit, odată ce și cei botezați sunt ținuți încă sub moartea protopărintelui, fără o vină proprie. Dar atunci, o, omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos și nu mai porți nimic din cel vechi în chip necesar, decât ceea ce se naște din credința ta strictă și din neascultarea ta? Doar știm că Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne curățește pe noi prin Botez, ne așează în raiul Bisericii, ne îngăduie să mâncăm din tot pomul din rai, adică să iubim pe tot cel botezat în Biserică și să-l răbdăm în înfrângerile ce le suferă și să nu-l urmărim pe fiecare în toate zigzagurile lui și pentru lucrurile care ni se par bune să-l iubim, iar pentru cele care ni se par rele să-l urâm. Căci aceasta înseamnă a mânca din pomul cunoștinței binelui și al răului, din care, gustând mintea, îndată se poticnește în propriile ei păcate și își descoperă, prin iscodirea răutăcioasă a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu știa, fiind acoperită de vălul înțelegerii și al milei. De aceea li s-a poruncit celor așezați în raiul Bisericii: Nu judecați, ca să nu fiți judecați, Iertați și vi se va ierta vouă. Pe scurt li s-a spus: Câte vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. Căci aceasta este legea și proorocia. Precum ai făcut îți va fi ție. Dar de câte ori n-am călcat aceste porunci! De câte ori n-am osândit pe aproapele fără milă! De câte ori nu l-am urât, sau nu l-am nedreptățit,

fără să fim nedreptățiți! Iar dacă așa este, ce mai batjocorim pe Adam și-l mai învinui și pentru rele străine? Căci dacă am căzut în aceeași moarte, am călcat și porunca cu voia, ca și acela. Așadar trei lucruri i s-au întâmplat lui Adam, și nu cum socotești tu. Acestea sunt: atacul (momeala) prin orânduire mai înaltă, călcarea poruncii prin necredință și moartea prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a călcării din necredință. Noi am moștenit numai moartea lui Adam, pentru motivul că nu puteam să ne facem din morți vii, până ce nu a venit Domnul și ne-a făcut pe toți vii. Iar prima înmugurire de gând o avem prin orânduire ca și acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea, după cum ne e voia. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă. Despre aceasta ne încredințează cei ce n-au păcătuit întru asemănarea greșelii lui Adam, cum zice Apostolul. Căci dacă aceia, fiind din Adam, au putut să nu păcătuiască întru asemănarea greșelii lui Adam, e vădit că și noi putem. De ce mai aducem atunci scuze pentru păcate și spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, că adică ar îngădui să fim războiți de rele străine? Suntem datori să știm exact că toată vina ce izvorăște din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimește de vreun păcat i se întâmplă aceasta pentru că a disprețuit prin necredința sa, sau prin iubirea de plăcere, desăvârșirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. Căci chiar dacă omul încă n-a cunoscut ce-a primit, fiind nedesăvârșit în credință și cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a dăruit desăvârșirea. Fiindcă zice: Tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor. Iar acest dar desăvârșit nu-l află cineva oricum, chiar dacă ar folosi toată istețimea lumească, ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în analogie cu ceea ce împlinește din ele. Căci după cum e deosebită împlinirea lor, așa e deosebită și descoperirea darului. Deci nimeni să nu se bizuie în cuvinte și în forme, dacă nu are înțelegerea aceasta. Căci zice: Nu cel ce se laudă pe sine este cercat, ci cel pe care îl laudă Domnul. Dar chiar și acela care primește laude de la Domnul e dator să se folosească de cuget drept și să știe exact că oricât ar fi luptat cineva împotriva necredinței sale și oricât ar fi înaintat în credință și orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cunoștința simplă, ci prin lucrare, n-a aflat sau nu va putea afla nimic mai mult, decât ceea ce primise în chip tainic prin botez. Iar aceasta este Hristos. Pentru că zice: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Dar Hristos, fiind Dumnezeu desăvârșit, a dăruit celor ce s-au botezat harul desăvârșit al Duhului, care nu primește nici un adaos de la noi, ci ni se descoperă și ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința până când toți vom fi ajuns la bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos. Așadar orice i-am aduce Lui după ce-am fost născuți din nou a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s-a scris: Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine l-a dat Lui ceva mai înainte ca să i se întoarcă după aceea ca răsplată? Pentru că de la El și pentru El și întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin. Ele ne îndeamnă să-i răsplătim lui Dumnezeu cu purtările noastre bune și cu toată virtutea, întrucât ne fac să cugetăm pururi cu bună conștiință la cuvântul proorocesc: Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie? Să cugete deci sufletul la toate binefacerile de care i-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la naștere; sau de câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut și în câte greșeli s-a rostogolit fără să fie predat, după dreptate, duhurilor care l-au amăgit ca să-l prindă și să-l ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare. Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vedere greșelile, l-a păstrat, așteptând întoarcerea lui; să cugete iarăși că, slujind de bună voie duhurilor rele prin patimi. El îl hrănea, acoperindu-l și ocrotindu-l în tot chipul, iar la urmă l-a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii și i-a pus în inimă dragostea de viață ascetică și l-a împuternicit să părăsească cu bucurie lumea și toată amăgirea plăcerilor trupești, împodobindu-l cu schima îngerească a rânduielii ascetice și pregătind lucrurile în așa fel, ca să fie primit cu ușurință de sfinții bărbați, în obștea frăției. Iar cugetând la acestea cu bună conștiință, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umple de nădejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fără ca el să fi făcut vreun bine mai

Înainte? Căci oricine va cugeta așa: Dacă fără să fi făcut eu nici un bine, ba chiar păcătând mult înaintea Lui și în necurățiile trupului și în alte multe răutăți, totuși nu mi-a făcut după păcatele mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele, ci mi-a rânduiește daruri și haruri spre mântuire, dacă mă voi hotărî cu totul să-l slujesc de aici înainte numai Lui prin viețuire curată și prin împlinirea virtuților, de câte bunătăți și daruri duhovnicești nu mă va învrednici, întărindu-mă, îndreptându-mă și călăuzindu-mă spre tot lucrul bun? De aceea, cel ce se gândește totdeauna la aceasta și nu uită de binefacerile lui Dumnezeu se rușinează și se îndreaptă și se nevoiește spre toată virtutea bună și spre toată lucrarea dreptății, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu. Până când ne mai rezemăm încă pe dreptatea părută a omului din afară, în lipsa adevăratei cunoștințe, și ne amăgim pe noi înșine cu îndeletnicirile din afară, vrând să plăcem oamenilor și vrând slăvi, cinstiri și laude de la ei. Căci va veni desigur Cel ce descoperă cele ascunse ale întunericului și dă la iveală sfaturile inimilor. Judecătorul care nu greșește și care nu se lasă rușinat de bogat, nici nu se milostivește de sărac, care dă la o parte înfățișarea de din afară și scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au viețuit potrivit cu cunoștința, în fața îngerilor și înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie și au arătat numai oamenilor o părută bună viețuire și s-au bizuit pe aceasta în deșert, amăgindu-se nebunește pe ei înșiși, îi va da pe față înaintea Bisericii Sfinților și a toată oastea cerească, ca apoi să-i trimită rușinați cumplit în întunericul cel mai din afară, fecioarelor nebune, pentru că și acestea și-au păzit fecioria din afară a trupului, dat fiind că întru nimic n-au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte și untdelemn în candelile lor, adică au fost părtașe și de oarecare virtuți și isprăvi din afară și de oarecare dureri. De aceea candelile lor au și ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neștiinței și a trândăviei, n-au fost cu prevedere și n-au cunoscut cu de-amănuntul roiul patimilor ascunse înăuntru și puse în lucrare de duhurile rele. Din această pricină cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrăjmașe, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Și așa au fost amăgite într-ascuns și biruite de pizma cea a tot rea, de ciuda care urăște binele, de vrajbă, de gâlceavă, de ură, de mânie, de amărăciune, de pomenirea răului, de fățarnicie, de furie, de mândrie, de slava deșartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvire, de pofta trupească ce trezește în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsa de temere, de lașitate, de întristare, de împotrivire, de moleșire, de somn, de înalta părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de lăudăroșenie, de nesățurate, de risipă, de zgârcenie, de deznădejdea care-i mai cumplită decât toate, și de celelalte mișcări subțiri ale păcatului. Ele socoteau că și lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptuiește cu puteri omenești și de aceea căutau să culeagă laude de la oameni. Din această pricină chiar dacă au fost părtașe de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava deșartă și plăcerea de la oameni. Împărtășindu-se și de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele și trupești. De aceea le-au făcut necurate și neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-te de bucuria Mirelui și fiind lăsate afară de nunta cerească. Căci cel ce călătorește după socoteala sa, fără cunoștința evanghelică și fără călăuzirea cuiva, de multe se împiedică și cade în multe gropi și curse ale celui rău, mult rătăcește și prin multe primejdii trece și nu știe la ce țintă va ajunge. Pentru că sunt destui care au trecut prin multe osteneli și nevoițe și au răbdat pentru Dumnezeu rele pătimiri și scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor și n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au rămas deșarte și fără rost. (*Marcu Ascetul*)²⁷

Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, și îngrașă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte, iar mintea înnoiește-ți-o cu virtuțile mai înainte înșirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrășat cu felurite mâncări și cu băutură de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupești, iar mintea lui e robită de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivescă plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinuieste

împrăștierea duhului. Mai ales băutura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lucrarea patimii dinăuntru și din băutura de vin, turnată din afară, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului și să alunge de la sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din străpungerile inimii și să aducă în ea întunecare și împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la săturarea de apă să nu se gândească. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduim și hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te și sfătuindu-te cu dragoste, ți le dăm ca pe o socotintă și cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată și în cumpătarea deplină, lăsând la sloboda ta alegere să faci ce vrei. (*Marcu Ascetul*)³⁴

✓ Să vorbim acum puțin și despre patima nerațională a mâniei, care pustiește, zăpăcește și întunecă tot sufletul, și-l arată pe om asemenea fiarelor în vremea mișcării și lucrării ei, mai ales pe cel ce alunecă lesne și repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întărește și se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amărăciunii, al supărării și al mâniei, cu apa puturoasă a mândriei, înflorește și înfrunzește îmbelșugat și aduce mult rod al fărădelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborâtă, până ce are ca sprijin și întărire temelie mândriei. Dacă vrei, așadar, să se usuce în tine arborele fărădelegii (adică patima amărăciunii, a mâniei și a supărării) și să se facă neroditor, ca venind securea Duhului să-l taie și să-l arunce în foc cum zice Evanghelia, și să-l scoată afară împreună cu toată răutatea; și dacă vrei să se dărâme și să se surpe casa fărădelegii, pe care cel rău o zidește cu vicleșug în suflet (și o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri și de cuvinte referitoare la cele materiale și ridicând în suflet o clădire a răutății, căreia îi pune ca sprijin și întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândești cine a fost El și ce s-a făcut pentru noi, și din ce înălțimi de lumină a dumnezeirii, - descoperită după puțință ființelor de sus și slăvită în ceruri de toată firea rațională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătorilor, Stăpâniilor, Heruvimilor și Serafimilor și a nenumitelor Puteri spirituale, ale căror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrăita Sa bunătate, asemănându-se întru toate nouă, celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții și ajunserăm robi prin călcarea lui Adam fiind stăpâniți de vrăjmaș prin lucrarea patimilor. Căci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricoșată și stăpâniți fiind de moartea nevăzută și vicleană, nu s-a rușinat de noi Stăpânul întregii firi văzute și nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine și luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară și sub osânda dumnezeiască, s-a făcut întru toate asemenea nouă, afară de păcat, adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; Cuvântul trup s-a făcut, ca trupul să se facă Cuvânt; fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui; s-a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoiește, prin harul și puterea Duhului; omul zidit cu adevărat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârșite, care aruncă afară frica, nemaiputând să cadă niciodată. Căci dragostea niciodată nu cade, fiindcă dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste, în Dumnezeu rămâne. De această măsură s-au învrednicit Apostolii și cei ce s-au nevoit asemenea lor întru virtute și s-au înfățișat pe ei desăvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârșită, în toată viața lor. Gândește-te, așadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrăita Sa iubire de oameni; adică la sălășluirea în Maica lui Dumnezeu Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nașterea din femeie, la creșterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea

în răs, la bârfiri, la biciuiri, la scuiări, la luarea în bătaie de joc, la hlamida roșie, la cununa de spini, la osândirea lui de către căpetenii, la strigătul iudeilor celor fărădelege și de același neam cu El, împotriva lui: Ia-L, ia-L, răstignește-l! la cruce, la piroane, la sulită, la adăparea cu oțet și fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau și ziceau: De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce și vom crede ție, și la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la așezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la șederea de-a-dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: Aceasta să se cugete în voi, ceea ce și în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omului făcându-se și la înfățișare aflându-se ca omul; și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea și Dumnezeu L-a preînălțat pe El și i-a dăruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor de dedesubt, și următoarele. Iată la ce slavă și înălțime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut om, pricinile mai înainte spuse.

✓ Prin urmare, de vei păstra în inima ta fără uitare, cu dragoste și cu simțire, aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amărăciunii, a mâniei și a supărării. Căci temeliiile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa ușor și de la sine toată clădirea fărădelegii, adică a *mâniei* și a *supărării*. Căci ce inimă aspră și împietrită nu se va frânge de va avea neconținut în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia născut pentru noi și amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenușă și pulbere de călcat de către toți oamenii? Iar dacă se va smeri și se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot așa de vădit e că *uitarea* acestor gânduri folositoare și de viață făcătoare, și sora ei *lenea*, și ajutătoarea și tovarășa lor *neștiința*, care sunt patimile cele mai adânci și mai lăuntrice, mai greu de surprins și de îndreptat, care acoperă și întunecă sufletul cu multă grijă, fac să se încuibeze și să lucreze în el și celelalte patimi, întrucât sădesc nepăsarea și alungă frica de păcate, căci odată ce sufletul e acoperit de *uitarea atotpăcătoasă*, de *lenea stricăcioasă* și de *neștiință*, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau ce aude. De pildă de va vedea frumusețe de femeie, îndată se va răni de pofta trupească. Și așa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patimă și cu plăcere, zugrăvesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea înțelesurilor și a gândului păcătos. Iar urmarea este că întinează mintea pățimașă și nenorocită prin lucrarea duhurilor rele. (*Marcu Ascetul*)³

✓ Trupul dacă e gras și tânăr, sau plin de must, când e ațâțat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de poftă, sau săvârșește uneori necurății în vis ori în somn. Căci chiar dacă nu a avut cineva amestecate cu femeia la arătare și e socotit cast, feciorelnic și curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat și necumpătat; și pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge și nu se va tângui, topindu-și trupul neconținut cu posturi, privegheri și rugăciunii, iar mintea lecuindu-și-o și îndreptându-și-o prin amintiri sfinte și prin meditarea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocăință convenită lui Dumnezeu, înaintea căruia a și cugetat și făcut relele. Fiindcă nu minte glasul care a zis: Iar eu vă zic vouă: tot cel ce privește la femeie spre a o pofti pe ea a și preacurvit cu ea în inima sa. De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu puțință, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viețuiască despărțit chiar și de oameni, căci atunci poartă războiul mai ușor și îl cunoaște mai

bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuși și va petrece în cumpătare, cu puțină băutură de apă, în priveghere multă și rugăciuni, și se va sili să fie împreună cu Părinți duhovnicești încercați, lăsându-se înțelept și călăuzit de ei. (*Marcu Ascetul*)⁴

✓ E primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, a se călăuzi după voia sa și a conviețui cu cei neîncercați în războiul duhovnicesc. Unii ca aceștia sunt meșteșugirile păcatului și se țin bine ascunse; și felurite curse și-a întins vrăjmașul pretutindeni. De aceea, dacă e cu puțință, e bine să te silești și să te străduiești a fi sau a te întâlni neîncetat cu bărbați cunoscători. În felul acesta, deși nu ai tu însuși făclia adevăratei cunoștințe, fiind încă nedesăvârșit cu vârsta duhovnicească și prunc, dar însoțindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întuneric, nu te vei primejdi de lanțuri și de curse și nu vei cădea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întuneric și răpesc și ucid pe cei ce umblă în el fără făclia spirituală a cuvântului dumnezeiesc. (*Marcu Ascetul*)⁴⁶

✓ Ținta cuvântului nostru este să atragă atenția asupra celor trei uriași puternici și tari ai celor de alt neam, pe care se reazemă toată puterea protivnică a lui Holofern cel spiritual. Dacă aceștia vor fi răpuși și uciși, toată puterea duhurilor necurate va slăbi cu ușurință, până se va topi cu totul. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: *neștiința*, maica tuturor relelor; *uitarea*, sora împreună lucrătoare și slujitoarea ei; și *nepăsarea trândavă*, care țese veșmântul și acoperământul norului negru așezat peste suflet și care le sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sădește în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat și statornic. Prin nepăsarea trândavă, prin uitare și prin neștiință se întăresc și se măresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajutându-se întreolaltă și neputând să ființeze fără să se susțină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmașului și căpetenii puternice ale celui rău. Prin ele se întărește și pe ele se reazemă toată oastea duhurilor răutății, ca să-și poată duce la împlinire planurile. Fără ele nu se pot susține nici cele mai-nainte spuse. De vrei, așadar, să dobândești biruință împotriva patimilor mai-nainte pomenite și să pui pe fugă ușor mulțimea vrăjmașilor spirituali de alt neam, adună-le în tine însuși prin rugăciune și prin ajutorul lui Dumnezeu. Pătrunzând astfel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriași puternici ai diavolului, adică a *uitării*, *nepăsării trândave* și a *neștiinței* care sunt propteaua dușmanilor spirituali de alt neam și pe sub care, furișându-se celelalte patimi ale răutății, lucrează, viețuiesc și prind putere în inimile celor iubitori de plăcere și în sufletele neînvățate. Și prin multa atenție și supraveghere a minții, folosindu-te și de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalți și socotite că nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricătioase decât celelalte. Iar prin armele dreptății, care sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, care-i pricina tuturor bunătăților, prin cunoștința luminată, prin care sufletul, priveghind, alungă de la sine întunericul neștiinței, și prin râvna cea bună, care îndrumă și zorește sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune și cerere, vitejește și bărbătește pe cei trei uriași mai sus pomeniți ai vrăjmașilor spirituali. Prin amintirea cea prea bună, cea după Dumnezeu, socotim totdeauna câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt de drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă, vei alunga de la tine uitarea atotpăcătoasă; prin cunoștința luminată și cerească vei nimici *neștiința* pierzătoare a întunericului; iar prin râvna atotvirtuoasă și prea bună, vei scoate afară *nepăsarea trândavă*, care lucrează în suflet păcatul necredinței în Dumnezeu, înrădăcinată acolo. De vei câștiga virtuți, nu prin simpla voință a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu și cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenție și rugăciune, vei putea să te izbăvești de cei trei uriași mai-nainte pomeniți ai celui viclean. Căci armonia cunoștinței adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu și cu râvna cea bună, când va fi silită să stăruie în suflet, prin harul lucrător și va fi păzită cu grijă, va șterge din el urmele uitării, ale neștiinței și ale nepăsării trândave și le va reduce la nemișcare, iar pe urmă va împărăți în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos. (*Marcu Ascetul*)²⁷

Diadoh al Foticeei

După Diadoh scopul vieții duhovnicești este unirea sufletului cu Dumnezeu prin dragoste. El face deosebirea între chipul lui Dumnezeu în om și asemănarea cu El. Prin păcatul strămoșesc chipul dumnezeiesc s-a întinat, s-a spălăcit. Harul Botezului curăță chipul, îl spală de întinăciunea păcatului. Dar prin aceasta încă nu avem și asemănarea. Spălarea chipului se face fără colaborarea noastră; lucrarea aceasta a harului încă n-o simțim. Asemănarea începem să o câștigăm pe măsură ce ne sporim eforturile noastre pentru o viață virtuoasă și o atingem deplin când a crescut în noi dragostea de Dumnezeu în mod covârșitor. Abia după ce am sporit în asemănare, în dragoste, ni se face și harul simțit. Harul, cum am zis, chiar din clipa în care ne botezăm se ascunde în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărârea, o parte din bunătățile harului intră în comuniune într-un chip tainic, cu sufletul prin simțirea minții. Căci pe măsură ce sporește sufletul, și darul dumnezeiesc își arată dulceața sa minții. Două bunuri ne aduce nouă sfântul har al Botezului renașterii, dintre care unul covârșește pe celălalt în chip nesfârșit. Cel dintâi ni se dă îndată. Căci ne înnoiește chiar în apă și luminează toată trăsăturile sufletului, adică chipul, îndepărtând toată zbârcitura păcatului nostru. Iar celălalt așteaptă ca să înfăptuiască împreună cu noi, ceea ce este asemănarea. Când începe deci mintea să guste întru multă simțire dulceața Prea Sfântului Duh, suntem datori să știm că începe harul să zugrăvească așa zicând peste chip, asemănarea.

Diadoh arată că, dacă până la Botez înăuntrul sufletului se află diavolul, de la Botez înăuntrul lui se sălășluiește harul, iar diavolul e scos afară. De aici înainte sufletul este influențat de har dinăuntrul său; iar diavolul îl influențează numai din afară, prin mustul trupului și prin simțurile lui. Unii au născocit cu atât harul cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului cât și duhul rătăcirii se ascund în mintea celui ce se botează. De aceea zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele potrivnice. Eu însă am înțeles din dumnezeieștile Scripturi și din însăși simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul spre cele bune din afară, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile minții înspre dreapta. Dar din ceasul în care renaștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că, precum odinioară stăpânea asupra sufletului rătăcirea, așa după Botez stăpânește asupra lui adevărul. Lucrează, ce e drept, Satana asupra sufletului și după Botez, ca și mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află la un loc cu harul, să nu fie, ci învăluind oarecum mintea în fumul dulcețurilor neraționale, prin mustul trupului. Cu alte cuvinte, până nu se sălășluiește harul în adâncul sufletului, lucrează chiar din el dracii cei mai subțiri, oprindu-l de la dorirea binelui și îndemnându-l la patimi sufletești. Dar după ce se sălășluiește harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, care ațâță trupul spre patimi trupești, ca să despartă mintea din comuniunea cu harul. Harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului. De aceea din însuși adâncul inimii simțim oarecum izvorând dragostea de Dumnezeu, când ne gândim fierbinte la El. Iar dracii de aici înainte se mută și se încuibază în simțurile trupului, lucrând prin firea ușor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. De aceea harul, prin simțirea minții înveselește trupul cu o bucurie negrăit la cei ce sporesc în cunoștință; iar dracii, prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigașii, cu sila spre cele ce nu vrea, când ne aflăm mai ales umblând fără grijă și cu nepăsare pe calea credinței.

Viața duhovnicească începe cu frica de Dumnezeu. Nimeni nu poate iubi pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se teme mai întâi de El întru simțirea inimii. Prin frică începe să se curețe sufletul de păcate. Dar chiar înainte de aceasta trebuie să se desfacă de grijile lumești. Până ce sufletul e nepăsător și dornic de plăceri nu simte frica de Dumnezeu. Dar când începe să se curețe cu luare aminte, atunci simte frica de Dumnezeu ca pe un medicament al vieții. Curățindu-se astfel tot mai mult, ajunge la dragostea desăvârșită, în care nu mai este frică, ci nepătimire. Cel ce iubește pe Dumnezeu crede cu adevărat în El și împlinește cu evlavie poruncile. Iar cel ce crede numai și nu este în iubire, nu are nici credința pe care crede că o are.

După curățirea de patimile trupești, lucrarea în care rol mare are ascultarea și înfrânarea, trebuie să se facă și curățirea minții de gânduri rele, lucru care cere o liniștire a minții. Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păzească pururi cugetul neînvințat, ca mintea deosebind gândurile ce intră în ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămarile memorie, iar pe cele urâte și drăcești să le arunce afară din vistieriile firii. Dar numai Duhul Sfânt poate curăța mintea cu adevărat Căci strălucind El neconținut în cămarile sufletului, nu numai că se fac arătate în minte micile și întunecoasele năvăliri ale dracilor, ci se și slăbesc, fiind vădite de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea zice Apostolul: Duhul să nu-l stingeți.

Curățindu-se mintea, se pune în lucrare simțirea ei, care este un organ prin care mintea se raportează la cele nevăzute și dumnezeiești, ca simțurile trupului la cele văzute. Simțirea aceasta a minții, sau a inimii, sau a sufletului, nu trebuie înțeleasă însă ca o vedere materială a lui Dumnezeu. Nimeni să nu nădăjduiască, auzind de simțirea minții că i se va arăta în chip văzut slava lui Dumnezeu. Spunem numai că cel ce și-a curățit sufletul simte printr-o gustare negrăită mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. Pentru că acum umblăm prin credință, nu prin vedere, zice fericitul Pavel. Dacă deci i se va arăta vreunui nevoitor fie vreo lumină, fie vreo formă cu chip de foc, fie glas, să nu primească nicidecum o astfel de vedere. Căci este amăgire vădită a vrăjmașului. Că mintea, când începe să fie lucrată cu putere de lumina dumnezeiască, se face întreagă străvezie, încât își vede în chip îmbelșugat lumina sa, nimeni nu se îndoiește. Căci așa devine când puterea sufletului biruiește cu totul asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într-o formă oarecare, fie ca lumină, fie ca foc, vine din reaua uneltire a vrăjmașului ne învață limpede dumnezeiescul Pavel, spunând că acela se prefacă în înger al luminii.

Dar înaintarea aceasta în viața duhovnicească, spre nepătimire, dragoste și vedere tainică, nu se face fără lupte. Când mintea începe să simtă harul Preasfântului Dup, atunci și Satana mângâie sufletul printr-o simțire dulce, în timpul odihnei de noapte, când vine ca o adiere de somn ușor peste el. Ceea ce ajută atunci sufletului să alunge adierea dulce a Satanei este numele Domnului Iisus. Dacă deci mintea va fi aflată ținând în amintire fierbinte numele sfânt al Domnului Iisus și se va folosi ca de o armă de numele acela preasfânt și preamărit, va pleca amăgitorul viclean.

Cu cât se îmbogățește sufletul mai mult de darurile lui Dumnezeu, cu atât îngăduie Domnul mai mult să fie supărat de draci, ca să învețe tot mai mult să facă deosebire între bine și rău și să se facă mai smerit.

Diadoh are comună cu mulți scriitori din Răsărit teoria deosebirii dintre teolog și gnostic. Teologul este propovăduitorul, cuvântătorul tainelor dumnezeiești, care a primit darul cuvântului, al învățaturii, care e totodată și darul înțelepciunii. Spre deosebire de el, gnosticul a primit darul cunoștinței, al unirii cu Dumnezeu și al trăirii acestei uniri. Drumul gnosticului este mai ales acela al rugăciunii, al însingurării în adâncurile trăirii mistice, departe de orice grijă.

Poate nota cea mai surprinzătoare a acestei scrieri, zice Viller-Rahner, este că viața duhovnicească apare de la început până la sfârșit ca o trăire și că la orice pas se vorbește de experiență

- ∨ Definiția credinței: cugetare nepătimașă despre Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*6
- ∨ Definiția nădejzii: călătoria minții spre cele nădăjduite. *(Diadoh al Foticeii)*9
- ∨ Definiția răbdării: stăruința neîncetată de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevăzut, ca văzut. *(Diadoh al Foticeii)*39
- ∨ Definiția ne iubirii de argint: a vrea să nu ia bani, așa cum vrea cineva să aibă. *(Diadoh al Foticeii)*41
- ∨ Definiția cunoștinței: a te uita pe tine când te gândești la Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7
- ∨ Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a isprăvilor tale. *(Diadoh al Foticeii)*45
- ∨ Definiția curăției: simțire pururi lipită de Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*4
- ∨ Definiția iubirii: sporirea prieteniei față de cei ce ne ocărăsc. *(Diadoh al Foticeii)*11

- ˘ Definiția desăvârșitei desfătări în Dumnezeu: a socoti bucurie tristețea morții. (*Diadoh al Foticeii*)24
- ˘ Răul nu este în fire, nici nu este cineva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău. Când însă cineva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are ființă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea neconținută a amintirii lui Dumnezeu să ne ferim de a ne deprinde cu răul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea răului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face. (*Diadoh al Foticeii*)23
- ˘ Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvorăște din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletnicește, fără să fie silită, cu grăirea despre Dumnezeu. Căci nu simte atunci vreo lipsă care provoacă grijă. Fiindcă atât de mult se lărgește prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvânta. Căci nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)7
- ˘ Nici cel ce este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovnicești; nici cel învăluit din belșug de lumina bunătății Preasfântului Duh să nu înceapă a cuvânta, pentru că lipsa luminii aduce neștiință; iar belșugul nu îngăduie să vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragoste către Dumnezeu, vrea să se desfăteze cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce ține mijlocia iluminării, trebuie să porceadă a grăi despre Dumnezeu. Căci această măsură dăruiește sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrănește credința celui ce grăiește întru credință. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește trebuie să se împărtășească el mai întâi din roade. (*Diadoh al Foticeii*)7
- ˘ Atât înțelepciunea, cât și cunoștința, cât și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiași Duh Sfânt. Dar fiecare din ele își are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia i s-a dat înțelepciune, altuia cunoștința întru același Duh, mărturisește Apostolul. Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvânteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin. Dacă însă se dă cuiva pe lângă cunoștință și înțelepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întâmplă, aceasta descoperă însăși lucrarea cunoștinței, prin dragoste. Fiindcă cea dintâi obișnuiește să lumineze prin trăire, a doua prin cuvânt. Dar cunoștința o aduce rugăciunea și liniștea multă, când lipsesc cu desăvârșire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditația fără slavă deșartă a cuvintelor Duhului, și mai ales harul lui Dumnezeu pe care o dă. (*Diadoh al Foticeii*)7
- ˘ Când facultatea impulsivă (mânia) a sufletului se pornește împotriva patimilor, trebuie să știi că este vreme de tăcere, căci este ceas de luptă. Iar când vede cineva că starea aceasta de neliniște a ajuns la liniște, fie prin rugăciune, fie prin milostenie, să se lase mișcat de dragostea cuvintelor, asigurând însă prin legăturile smeritei cugetări aripile minții. Căci până nu se smerește cineva foarte prin disprețuirea de sine, nu poate grăi despre măreția lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ˘ Cuvântul duhovnicesc păstrează sufletul celui ce-l grăiește pururi ne iubitor de slavă deșartă. Căci mângâind toate părțile sufletului prin simțirea inimii, îl face să nu mai aibă trebuință de slava de la oameni. De aceea îi păzește pururi cugetarea fără năluciri, prefăcând-o întregă în dragostea de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumești îl îndeamnă pe om pururi spre iubirea de slavă. Căci neputând mângâia și satisface pe cei ce-l grăiesc, prin experiența simțirii, le

dăruiește plăcerea laudelor, fiind el însuși o plăsmuire a oamenilor iubitori de slavă. Vom cunoaște deci fără rătăcire această înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, dacă vom cheltui ceasurile când nu grăim, în tăcere lipsită de griji și în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*7

✓ Știi pe cineva care iubește așa de mult pe Dumnezeu, plângând totuși că nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într-o astfel de dorință fierbinte, că Dumnezeu se slăvește în el, iar el este ca și când n-ar fi. Despre sine nu știe ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. Căci din multa dorire a smereniei nu-și cunoaște vrednicia sa, ci slujește lui Dumnezeu după rânduiala preoților. Iar din multa iubire de Dumnezeu își ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca să-și pară în cugetarea sa totdeauna o slugă netrebnică, fiind cu totul străin de vrednicia sa, prin dorul după smerenie. Acest lucru suntem datori să-l facem și noi, fugind de orice cinste și slavă, pentru covârșitoarea bogăție a dragostei Domnului, care ne-a iubit așa de mult pe noi. *(Diadoh al Foticeii)*45

✓ Când începe cineva să simtă cu îmbelșugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească și pe aproapele întru simțirea duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cât de mică pricină. Pentru că nu a fost legată cu simțirea Duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-însul. Căci aprinzându-se pe sine însuși din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndată revine iarăși la starea cea bună și cu multă bucurie primește dragostea aproapelui, chiar dacă a fost ocărât sau păgubit mult de către acela pentru că acest suflet topește în dulceața lui Dumnezeu amărăciunea iscată de gâlceavă. *(Diadoh al Foticeii)*11

✓ Nimeni nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii. Căci numai curățindu-se și înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul arătat, dacă nu va părăsi toate grijile lumești. Căci numai când ajunge mintea la liniște multă și la negrijă, o strâmtorează frica de Dumnezeu, curățind-o întru simțire multă de toată grosimea pământească, ca astfel să o aducă la marea dragoste a bunătății lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*13

✓ Rănile primite de trup, dacă s-au înăsprit și s-au umplut de murdărie, nu simt lucrarea leacului: dar după ce sunt curățite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tămăduire desăvârșită. Așa și sufletul: câtă vreme e neîngrijit și acoperit în întregime de lepra voluptății, nu poate simți frica lui Dumnezeu, chiar dacă i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricoșată și aspră a lui Dumnezeu. Dar când începe să se curățească cu multă luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevărat al vieții, care muștrându-l, îl arde ca într-un foc fără durere. Pe urmă, curățindu-se treptat, ajunge la curățirea desăvârșită, sporind în dragoste pe măsură ce se micșorează frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desăvârșită, în care, cum am zis, nu mai este frică, ci nepătimirea deplină, produsă de slava lui Dumnezeu. *(Diadoh al Foticeii)*43

✓ Sufletul care nu s-a izbăvit de grijile lumești nu iubește nici pe Dumnezeu cu adevărat și nu disprețuiește nici pe diavolul cum trebuie. Căci grija vieții îi este ca un acoperământ, care îl împovărează. Din această pricină mintea nu-și poate cunoaște dreptul de judecată asupra acestor feluri de lucruri, ca să dea fără greșală hotărârile judecătii sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare. *(Diadoh al Foticeii)*22

✓ Ține de sufletul curat cuvântul fără pizmă, râvna fără răutate îi dragostea neîncetată față de Domnul slavei. Atunci și mintea își potrivește cumpenele sale cu exactitate, fiind de față în

cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecată. (*Diadoh al Foticeii*)43

- ✓ Când cercetăm adâncul credinței, se tulbură, dar când îl privim cu dispoziția simplă a inimii, se înseninează. Căci adâncul credinței, fiind apa uitării relilor, nu rabdă să fie cercetat de cugetări iscoditoare. Să plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)7
- ✓ Nimeni nu poate iubi sau crede cu adevărat, dacă nu se are pe sine însuși pârâș al său. Căci când cunoștința noastră se tulbură prin muștrările ce și le face, nu mai e lăsată mintea să simtă mireasma bunurilor supra-lumești, ci îndată e cuprinsă de îndoială: pe de o parte dorește acea mireasmă cu ardoare pentru experiența lor anticipată prin credință, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsături ale conștiinței muștrătoare. Dar curățindu-ne pe noi înșine printr-o atenție mai fierbinte, vom câștiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o și mai deplină experiență. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea netulburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămărilor amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitnițele firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu le scapă aproape nici unul din peștii care mișună acolo. Dar când e tulburată de vânturi, ascunde în negura tulburării ceea ce se lasă cu prisosință să fie văzut când e liniștită și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale vicleșugurile pescărești nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmplă să o pățească și mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se tulbură adâncul sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)22 28
- ✓ Sunt foarte puțini aceia care își cunosc cu de-amănuntul toate greșelile lor și a căror minte nu e răpită niciodată de la pomenirea lui Dumnezeu. Căci precum ochii noștri cei trupești, când sunt sănătoși pot vedea toate, până și țânțarii care zboară în aer, dar când sunt acoperiți cu albeață sau de niscai urdori, chiar dacă vine înaintea lor vreun lucru mare nu-l văd decât foarte șters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simțul vederii, tot așa și sufletul, de își va subția cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar și cele mai mici greșeli ale sale ca foarte mari și va vărsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu multă mulțumire. Căci s-a spus: Dreptii se vor mărturisi numelui Tău. Dar de va stăruie în dragoste de lume, chiar dacă ar săvârși vreoucidere, sau altă faptă vrednică de mare pedeapsă, o va privi foarte liniștit, iar celorlalte greșeli nu le va da nici o însemnătate, ci le va socoti adeseori ca isprăvi. De aceea nu se va rușina netrebnicul nici chiar să le apere cu căldură. (*Diadoh al Foticeii*)33
- ✓ Numai Duhul Sfânt poate să curățească mintea. Căci de nu va intra Cel puternic să dezarmeze și să lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate și mai ales prin pacea sufletului să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfeșnicul cunoștinței luminând în noi totdeauna. Căci răspândindu-și el neîncetat lumina în cămărilor sufletului, nu numai că se fac arătate în minte acele mici și întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se și slăbesc, fiind date pe față de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea Apostolul zice: Duhul să nu-l stingeți!, adică nu lucrați, sau nu gândiți cele rele, ca să nu întristați bunătatea Duhului Sfânt și să vă lipsiți de sfeșnicul acela ocrotitor. Căci nu se stinge Cel veșnic și de viață făcător, ci de-l vom întrista se va depărta de la noi, lăsând mintea încețoșată și neluminată. (*Diadoh al Foticeii*)28
- ✓ Simțirea minții constă în gustarea precisă a realităților distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simțul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greșală cele bune de cele rele și dorim cele bune, tot așa mintea noastră, când începe să se miște în deplină sănătate și fără griji, poate să simtă din belșug mângâierea dumnezeiască și să nu mai fie răpită niciodată de contrariul aceleia. Și precum trupul, gustând din dulcețurile pământeste, experimentează fără greșală simțirea lor, așa și mintea, când se află deasupra cugetului trupesc,

poate să guste fără să se înșele mângâierea Duhului Sfânt. (Gustați, zice, și vedeți că e bun Domnul și să păstreze amintirea gustării neuitată prin lucrarea dragostei, încât să-și poată da seama fără greșală de cele ce-i sunt de folos\$ după Sfântul care zice: Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră să prisosească tot mai mult și mai mult, în cunoștință și simțire, ca să prețuiți cele ce sunt de folos). (*Diadoh al Foticeii*)28

∨ Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, Satana caută și el să ne mângâie sufletul printr-o simțire la aparență plăcută, aducând peste noi, în vremea liniștirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean. Însă de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi că mintea, cunoscând cu de-amănuntul înșelăciunea celui viclean, va câștiga și mai multă experiență în a deosebi aceste două lucrări. (*Diadoh al Foticeii*)28

∨ Mângâierea cea bună vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o arătare în somn a vreunui bun viitor; însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de dragostea Lui. Iar mângâierea amăgitoare vine, cum am spus, totdeauna când cel ce se nevoiește e furat de o toropeală ușoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a lui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, îndeamnă în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-se de multă bucurie. Cea de a doua, obișnuind să învăluie sufletul într-o adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupului simțirea minții sănătoase, care păstrează pomenirea lui Dumnezeu. Deci dacă mintea se va afla, cum am spus, stăruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la părere a vrăjmașului și se va porni cu bucurie la războiul împotriva lui, având la îndemână ca armă, pe lângă har, experiența dobândită. (*Diadoh al Foticeii*)27

∨ Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare neșovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmașul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea laudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulceața aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)10 27

∨ Auzind despre simțirea minții, nimeni să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr-o anumită gustare negrăită, mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. Fiindcă acum umblă prin credință și

nu prin vedere, cum zice fericitul Pavel. Deci dacă i se va arăta vreunui dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înșelăciune vădită a vrăjmașului, care a amăgit pe mulți prin neștiință, făcându-i să se abată de la calea adevărului. Noi însă știm că până ce petrecem în trupul acesta stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-L vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile cerești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mărturiile neînșelătoare ale unui suflet sănătos. De aceea nu trec de la o înfățișare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul așa deodată. Ci se apropie de suflet cu toată blândețea, umplându-l de bucurie duhovnicească. De aceea și după ce s-a trezit trupul din somn, sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului. Dar în nălucirile aduse de draci totul se întâmplă dimpotrivă. Ele nici nu rămân la aceeași înfățișare, nici nu arată multă vreme o formă netulburată. Căci ceea ce nu au dracii din voie liberă, ci împrumută numai din dorința de a amăgi, nu poate să-i îndestuleze pentru multă vreme. De aceea spun lucruri mari și amenință cumplit, luându-și adeseori chip de ostași; iar uneori și cântă în suflet cu strigăt. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când e curată, trezește trupul, iar uneori se și bucură fiindcă a putut cunoaște viclenia lor. De aceea, vădindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așează în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării. (*Diadoh al Foticeii*)²⁵

Nu trebuie să ne îndoim că atunci când mintea începe să se afle sub lucrarea puternică a luminii dumnezeiești, se face întreagă străvezie, încât își vede cu îmbelșugare propria ei lumină. Căci aceasta se întâmplă, zice, când puterea sufletului pune stăpânire asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într-o anumită formă, fie ca lumină, fie ca foc, se întâmplă din uneltirea vrăjmașului, ne învață limpede dumnezeiescul Pavel, zicând că acela se preface în chipul îngerului luminii. Prin urmare nu trebuie să se apuce cineva de viața ascetică cu nădejdea aceasta, ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire; ci cu nădejdea ca să ajungă numai să iubească pe Dumnezeu cu toată simțirea și convingerea inimii, ceea ce înseamnă din tot sufletul, din toată inima și din tot cugetul. Căci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare a ieșit din lume, chiar dacă este în lume. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate. Căci precum oricare mădular al omului, chiar dacă dintre cele mai mici, de va fi tăiat, face urâtă întreaga înfățișare a omului, fie cât de mic mădularul care lipsește, tot cel ce se neglijează chiar și numai o singură virtute, strică toată frumusețea înfrânării, fără să știe. Se cuvine deci să ne ostenim nu numai pentru virtuțile trupești, ci și pentru cele care pot curăța omul nostru cel dinăuntru. Căci ce folos va avea cel ce-și păzește trupul feciorelnic, dacă sufletul și-l lasă să se desfrâneze cu dracul neascultării? Sau cum se va încununa cel ce s-a înfrânat de lăcomia pânteceleului și de la toată pofta trupească, dar n-a avut grijă de închipuirea de sine și de iubirea de slavă și n-a răbdat nici cel mai mic necaz, care e măsura cu care se va măsura lumina dreptății celor ce au împlinit faptele dreptății în duh de smerenie? (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Cei ce se nevoiesc trebuie să urască toate patimile neraționale în așa fel încât să le ajungă ura față de ele o adevărată obișnuință. Dar înfrânarea de mâncări trebuie să o păzească în așa fel, ca să nu câștige vreo scârbă față de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă și cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânăm de la ele fiindcă ar fi vrednice de ocară (să nu fie), ci, ca depărtându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură mădularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da săracilor, drept semn al dragostei

adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)10

- ✓ Precum trupul îngreunat de mulțimea mâncărilor face mintea molâie și greoaie, tot așa când e slăbit de prea multă înfrânare face partea contemplativă a sufletului, posomorâtă și neiubitoare de cunoștință. Deci mâncările trebuie să se potrivească cu starea trupului. Când trupul e sănătos, trebuie să fie chinuit atât cât trebuie, iar când e slăbit, să fie îngrijit, dar cu măsură. Căci cel ce se nevoiește nu trebuie să-și slăbească trupul decât atâta cât trebuie ca să-i înlesnească lupta, ca prin ostenele trupului și sufletul să se curățească după cuviință. (*Diadoh al Foticeii*)34
- ✓ Când dracul slavei deșarte se aprinde puternic împotriva noastră, luând ca motiv venirea vreunor frați, sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lăsăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obișnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai degrabă plângându-și încercarea neizbutită. Totodată vom împlini cu dreapta judecată legea dragostei, păzind în aceeași vreme taina înfrânării nedezvăluită, prin pogorământul ce l-am primit. (*Diadoh al Foticeii*)44
- ✓ Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor sămânța curată semănată în el, dar înecat de multe ploi aduce numai spini și măracini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semămate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom scâlda în multă băutură, va preface în spini și măracini toate gândurile ei. (*Diadoh al Foticeii*) 34
- ✓ Când mintea noastră înoată în valurile băuturii, nu numai că vede în somn cu patimă chipurile zugrăvite de draci, ci își plăsmuiește și în sine anumite vederi frumoase, îmbrățișând cu foc nălucirile sale, ca pe niște amante. Căci înfierbântându-se mădularele ce servesc la împreunarea trupească de căldura vinului, mintea e silită să-și înfățișeze vreo umbră plăcută a patimii. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreapta măsură, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s-a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugrăvirea păcatului, ea rămâne întreagă lipsită de năluciri și, ceea ce-i mai mult, neafemeiată. (*Diadoh al Foticeii*)34
- ✓ Cei ce vor să-și înfrâneze părțile trupului care se umflă, nu trebuie să umble după băuturile drese, pe care meșterii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pânțele belșugului de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoieșc, ci și însăși amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurile dulcęgării? (*Diadoh al Foticeii*)34
- ✓ Domnul nostru Iisus Hristos, învățătorul acestei sfințite viețuiri, a fost adăpat cu oțet în vremea patimilor de către cei ce slujeau poruncii diavolești, ca să ne lase (îmi pare mie) o pildă învederată despre dispoziția ce trebuie să o avem în timpul sfințitelor nevoințe. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și băuturi dulci cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai degrabă, fără șovăire, acreala și amărăciunea luptei. Dar s-a mai adăugat și isop în buretele ocării ca să ni se arate deplin modul în care ne putem curăța. Căci acreala este proprie nevoințelor, iar curățirea e proprie desăvârșirii. (*Diadoh al Foticeii*)34
- ✓ Nimic nu te împiedică să chemi doctorul la vreme de boală. Căci trebuia ca experiența omenească să dea odată naștere acestui meșteșug. De aceea au și existat lecurile, mai înainte de a fi aflat. Dar nu trebuie să ne punem nădejdea vindecării în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul și Doctorul nostru cel adevărat. Iar aceasta o spun celor ce urmăresc ținta înfrânării în chinovii și în cetăți, pentru faptul că nu pot să aibă neîncetat credința lucrătoare prin dragoste, datorită împrejurărilor ce li se întâmplă; dar și pentru ca să nu cadă în slava deșartă și în ispita diavolului, din care pricini unii dintre ei se laudă adeseori că nu au trebuință de doctori.

Dacă însă cineva își duce viața retrasă în locuri mai pustii, numai între doi sau trei frați de același fel, să se lase pe sine cu credință numai în grija Domnului, care ne tămăduiește toată boala și toată neputința, în orice pătimire ar cădea. Căci după Domnul, îi ajunge pustia ca să-l mângâie în boala lui. Fiindcă unul ca acesta nu e lipsit niciodată de lucrarea credinței, nici nu are prilej să se fâlească cu virtutea răbdării, ci se folosește de pustie ca de o bună acoperitoare. De aceea sălășluiește Domnul în casă pe cei ce viețuiesc în singurătate. (*Diadoh al Foticeii*)6

✓ Când din pricina unor boli trupești ce ni se întâmplă, ne scârbim de noi înșine, trebuie să știm că sufletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea dorește el fericire pământească și nu vrea să se despartă de bunătățile vieții, ci socotește un mare neajuns să nu se poată folosi, din pricina bolilor, de frumusețile vieții. Dar de va primi cu mulțumire suferințele bolii, va cunoaște că nu e departe de hotarele neprihănirii. Drept aceea, atunci și moartea o așteaptă cu bucurie, ca fiind mai degrabă pricină a vieții adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)39

✓ Sufletul nu va dori să se despartă de trup până nu-și va pierde orice plăcere pentru lumea de aici. Căci toate simțurile trupului se împotrivesc credinței, fiindcă ele sunt numai pentru lucrurile de acum, iar aceea vestește măreția bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoiește să nu se gândească niciodată la pomi cu ramuri bogate și umbroase, la izvoare cu ape curgătoare, la grădini felurite și înflorite, la case împodobite și la petreceri cu rudeniile; de asemenea să nu-și amintească de ospetele care s-ar întâmpla la praznice, ci să se folosească numai de cele strict trebuincioase cu toată mulțumirea, iar încolo să socotească viața ca pe o cale străină, pustie de orice plăcere trupească. Căci numai strâmtorând astfel cugetarea noastră, o vom îndrepta întregă pe urmele vieții veșnice. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până ce n-a privit la pomul oprit cu plăcere își amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeiești, nedându-și seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere și s-a atins de el cu multă poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și astfel toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșeala ei și greșeala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururi în adâncul inimii noastre cu necontenita pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viață înșelătoare, ca niște lipsiți de vedere. Căci e propriu înțelepciunii duhovnicești să păzească pururi neînăripit dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă și mult încercatul Iov, zicând: Inima mea nu s-a luat după ochii mei. Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrânări. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Cel ce petrece pururi în inima sa e departe de toate lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului. Unul ca acesta făcându-și plimbările în cetatea întărită a virtuților, le are pe acestea ca păzitori la porțile cetății curăției. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără succes, chiar dacă ar ajunge săgețile poftei josnice până la ferestrele firii. (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Când sufletul nostru începe să nu mai poftască lucrurile frumoase ale pământului, se furișează de cele mai multe ori în el un gând de trândăvie, care nu-i îngăduie să stea cu plăcere nici în slujba cuvântului și nu-i lasă nici dorința hotărâtă după bunurile viitoare; ba îi înfățișează și viața aceasta trecătoare ca neavând nici un rost și fiind cu totul incapabilă de vreo faptă vrednică de-a fi numită virtute; și însăși cunoștința o disprețuiește, ca pe una ce a fost dată și altor mulți oameni, sau ca pe una ce nu ne fâgăduiește nimic desăvârșit. De această patimă moleșitoare și aducătoare de toropeală vom scăpa de ne vom ține cu tărie cugetul nostru între

hotare foarte înguste, căutând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Căci numai întorcându-se astfel mintea la căldura ei, va putea să se izbăvească fără durere de acea împrăștiere nesocotită. (*Diadoh al Foticeii*)¹

✓ Când îi închidem minții toate ieșirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. Trebuie să-i dăm deci pe: Doamne Iisuse, prin care își poate ajunge deplin scopul. Căci nimeni nu numește Domn pe Iisus, fără numai în Duhul Sfânt. Dar așa de strâns și de neîncetat să privească la acest cuvânt în cămărilor sale, încât să nu se abată nicidecum spre niscai năluciri. Căci toți aceia care cugetă neîncetat la acest nume sfânt și slăvit în adâncul inimii, vor putea vedea odată și lumina minții. Pentru că dacă e ținut strâns în amintire, el arde toată pata de pe fața sufletului, printr-o simțire puternică. Căci Dumnezeul nostru este foc mistuitor ce arde toată răutatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternică a slavei Sale. Căci zăbovind numele acela slăvit și mult dorit prin pomenirea minții în căldura inimii, sădește în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunătatea Lui, nemaifiind nimic care să ne împiedice. Acesta este mărgăritarul cel de mult preț, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰

✓ Alta este bucuria începătoare și alta cea desăvârșitoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii (de năluciri); cealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se află întristarea iubitoare de Dumnezeu și lacrima fără durere. Căci întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune și cine-și înmulțește cunoștința își sporește suferința. De aceea sufletul trebuie îmbiat întâi la nevoie prin bucuria începătoare, ca apoi să fie muștrat și probat de către adevărul Duhului Sfânt pentru relele pe care le-a făcut și pentru împrăștierea de care se mai face vinovat. Căci întru muștrări, zice, ai pedepsit pe om pentru fărădelege și ai subțiat ca pe o pânză de păianjen sufletul lui. Iar după ce muștrarea aceasta va fi probat sufletul ca într-un cuptor, acesta va primi bucuria fără năluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Când sufletul se tulbură de mânie, sau se încețoșează de aburii vinului, sau se supără de o întristare grea, mintea nu poate să țină pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili). Căci fiind întunecată întreagă de furia patimilor, se înstrăinează cu totul de simțirea sa. De aceea lucrul dorit nu are unde să-și întipărească pecetea sa, ca mintea să poarte fără uitare chipul întărit, dat fiind că memoria cugetării s-a învățat din pricina asprimii patimilor. Dar izbăvindu-se sufletul de acestea, chiar dacă lucrul bun a fost furat pentru scurtă vreme de uitare, folosindu-se mintea îndată de agerimea ei, se prinde iarăși cu căldură de lucrul acela mult dorit și mântuitor. Fiindcă are atunci harul însuși, care cugetă împreună cu sufletul și strigă împreună cu el: Doamne Iisuse Hristoase. Căci harul învață sufletul cum învață mama copilul, străduindu-se împreună cu el să spună numele tată, până când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice altă vorbă copilărească, numele tatălui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: Asemenea și Duhul stă într-ajutor neputințelor noastre. Căci a ne ruga precum trebuie nu știm, ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite. Pentru că fiind noi prunci față de desăvârșirea virtuții, avem trebuință numaidecât de ajutorul Lui ca, unind și îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceața Sa, să ne putem mișca din toată inima spre pomenirea și spre dragostea lui Dumnezeu și Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeiescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem călăuziți de El să numim pe Dumnezeu Tată: Avva Părinte. (*Diadoh al Foticeii*)²⁸

✓ Mânia obișnuiește mai mult decât celelalte patimi să tulbure și să zăpăcească sufletul. Dar uneori îi și folosește cât se poate de mult. Căci când ne folosim de ea fără tulburare împotriva celor necuvioși, sau într-un fel sau altul neînfrânați, ca, sau să se mântuiască, sau să se rușineze, prilejuim sufletului un spor de blândețe: fiindcă lucrăm potrivit cu scopul dreptății și al

bunătății lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-ne tare împotriva păcatului, dăm sufletului vigoare, scăpându-l de moleșală. De asemenea nu încapă nici o îndoială că, mâniindu-ne împotriva duhului stricăciunii, când suntem în mare întristare și descurajare, ne aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca să ne învețe aceasta, Domnul s-a mâniat și s-a tulburat de două ori împotriva duhului iadului, deși făcea toate câte voia cu o voință netulburată. Așa a întors sufletul lui Lazăr în trup. Încât mie îmi pare că mânia neprihănită a fost dăruită firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai degrabă ca o armă a dreptății. Dacă s-ar fi folosit Eva de ea împotriva șarpelui, nu ar fi fost robită de plăcerea acea pătimășă. Astfel mie mi se pare că cel ce se folosește cu neprihănire de mânie, din râvna cuvioșiei, se va afla mai cercat în cumpăna răsplătirilor, decât cel ce nu se mișcă nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se mișca a minții. Fiindcă cel din urmă se dovedește a nu-și fi deprins vizitiul să stăpânească frânele simțurilor omenești. Iar celălalt luptă strunind caii virtuții și e purtat în mijlocul bătăliilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai ai înfrânării. Pe acesta îl aflăm numit în Scriptură, la înălțarea dumnezeiscopului Ilie, carul lui Israel, pentru motivul că Dumnezeu a vorbit întâia oară Iudeilor despre cele patru virtuți în chip deosebit. Iar cel ce s-a hrănit așa de mult cu neprihănirea a fost înălțat la cer pe un car cu foc, pentru că s-a folosit, socotesc, de virtuțile sale ca de niște cai, vietuind întru Duhul care l-a răpit pe el într-un vârtej de foc. (*Diadoh al Foticeii*)³

✓ Cel ce s-a împărtășit de sfânta cunoștință și a gustat din dulceața lui Dumnezeu, nu mai trebuie să judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleșită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu. Căci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu și oamenii veacului acestuia, dacă dreptul acestora n-ar apărea ca nedesăvârșit față de dreptatea acelora? De aceea cel dintâi se numește drept omeneșc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeiască. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocărât nu răspundea cu ocară, dat la chinuri nu amenință, ci răbda în tăcere să fie dezbrăcat și de haine și pentru mântuirea noastră a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatălui pentru cei care îl chinuiau. Dar oamenii lumii nu încetează să se judece până ce nu-și iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judecă, mai ales când își primesc dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Așa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Am auzit pe unii oameni evlavioși zicând că nu trebuie să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră, sau pentru ajutorarea săracilor, ca să nu ne facem pricină de păcat celor ce ne nedreptățesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să pătimim aceasta de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricină nerațională. Pentru că dacă părăsesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecăți împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătoriilor, vădit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca să nu zic și decât însăși porunca mântuitoare. Căci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi poruncește: Și de la cel ce ia cu ale tale nu cere îndărăt, dacă nu rabd cu bucurie, după cuvântul apostolic, răpirea lucrurilor mele, sau dacă, judecându-mă și primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu sila, cu aceasta nu-l izbăvesc de păcat pe acel lacom? Deci dat fiind că judecătoriile stricăcioase nu judecă potrivit cu judecata nestricăcioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora își apără pricina sa, bine este să suferim sila celor ce vreau să ne nedreptățescă și să ne rugăm pentru ei, ca prin pocăință și nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit de la noi să fie izbăviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, ca să primim nu lucrul lăcomit, ci pe lacomul însuși, izbăvit de păcat prin pocăință. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem

îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare. Căci făcând așa vom dobândi întâi negrija cea bună și apoi sărăcia nepândită care ne ține cugetul mai presus de orice nedreptate și de orice judecată, dat fiindcă nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi și ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămași goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care își încălzește copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilărească acela și-a aruncat departe de el haina de care s-a dezbrăcat, găsind plăcere, din pricina nerăutății, mai degrabă în goliciune, decât în culoarea pestriță a hainei. Căci zice Scriptura: Domnul păzește pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit. (*Diadoh al Foticeii*)41

✓ Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și dătătoare de toată bunătatea. Dar nici unul nu ne aprinde și nu ne mișcă inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dăruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de viață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricăcioase, că bogăție negrăită, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimbă, încât o face să fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Să pășim deci, iubitorilor, cu toată inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atotvăzătoare și depărtează toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerările luminii negrăite; ca să nu spun multe, ea pregătește sufletul rațional pentru comuniunea nedespărțită cu Dumnezeu, prin Sfinții Prooroci, ca și între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea lui Dumnezeu, în sunete dumnezeiești, armonizate de această dumnezeiască aducătoare a miresei la mirele ei. (*Diadoh al Foticeii*)7

✓ Mintea noastră adeseori se simte îngreunată la rugăciune, din pricina mării îngustimi și concentrării a acestei virtuți. Dar îmbrățișează cu bucurie contemplarea și cuvântarea de Dumnezeu, dată fiind lărgimea și libertatea de mișcare ce i-o procură vederile dumnezeiești. Ca să nu-i dăm așadar minții puțința să spună multe, sau chiar să zboare peste măsură, să ne îndeletnicim cel mai mult cu rugăciunea, cu cântarea Psalmilor și cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcurile bărbaților învățați, a căror credință se cunoaște din cuvinte. Pentru că, făcând aceasta, nu lăsăm mintea să amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngăduim să fie furată e slava deșartă și să fie împrăștiată de multa plăcere a vorbăriei, ci o păzim în vremea contemplației în afară de orice lucrare a închipuirii și facem prin aceasta ca aproape toate cugetările ei să fie întovărășite de lacrimi. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniștire (isihie) și îndulcindu-se mai ales cu dulceața rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde și mai multă putere spre a se da cu agerime și fără osteneală contemplațiilor dumnezeiești, sporind totodată cu multă smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie să știm că este și o rugăciune mai presus de orice lărgime. Aceasta însă e proprie numai acelor care sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de darul Duhului Sfânt. (*Diadoh al Foticeii*)40

✓ Harul obișnuiește la început să umple sufletul de lumină prin simțire multă. Dar înaintând omul în nevoie, adeseori harul lucrează nesimțit tainele sale în sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Făcând la început așa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mâne spre contemplațiile dumnezeiești, ca pe unii ce suntem chemați de la neștiință la cunoștință. La mijlocul nevoițelor însă, vrea să ne păstreze cunoștința nepătate de slava deșartă. Prin urmare trebuie să ne lase să ne întristăm într-o anumită măsură, ca unii ce am fi părăsiți, ca și mai mult să ne smerim și să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne și bucurăm cu măsură, într-aripați de nădejdea cea bună. Căci precum multă întristare învăluie sufletul în deznădejde și necredință, așa și multă bucurie îl îmbie la părerea de sine. Desigur e vorba despre cei ce sunt

încă prunci. Iar la mijloc, între iluminare și părăsire, se află încercarea; precum la mijloc între întristare și bucurie se află nădejdea. Căci așteptând; zice, am așteptat pe Domnul și a căutat spre mine; și iarăși: După mulțumirea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu. (*Diadoh al Foticeii*)10

✓ Precum ușile băilor, deschizându-se neconținut, împing căldura dinăuntru afară, așa și sufletul când vrea să vorbească multe, chiar dacă le-ar spune toate bune, împrăștie și slăbește puterea ținerii de minte prin poarta grăitoare. Prin aceasta mintea uită să spună lucrurile care se cuvin la vreme potrivită și împărtășește de-a-valma oricui se nimerește o amestecătură de gânduri, nemaiavând nici pe Duhul Sfânt, care să-i păzească cugetarea ferită de năluciri. Căci lucrul bun scapă totdeauna vorbăriei, fiind străin de orice vălmășag și imaginație. Bună este deci tăcerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelese. (*Diadoh al Foticeii*)47

✓ Însuși cuvântul cunoștinței ne învață că multe patimi suferă la început sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia și ura. Iar aceasta o pătimește nu atât pentru dracii care le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaintării sale. Pentru că până ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar dacă vede că ceea ce e drept e călcat în picioare de unii sau de alții, rămâne nemișcat și netulburat, căci îngrijindu-se de poftele sale, nu-l interesează ceea ce e drept în ochii lui Dumnezeu. Dar când începe să se ridice deasupra patimilor, disprețul lucrurilor de aici și dragostea lui Dumnezeu nu-l mai lasă să sufere a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie și se turbură împotriva făcătorilor de rele, până ce nu vede pe batjocoritorii dreptății că se fac apărătorii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrepti îi urăște, iar pe cei drepti îi iubește peste măsură. Căci ochiul sufletului nu mai poate fi înșelat când acoperământul lui, adică trupul, a devenit prin înfrânare o țesătură foarte subțire. Totuși este cu mult mai bun lucru a plânge nesimțirea celor nedrepti, decât a-i urî. Căci deși aceia sunt vrednici de ură, dar rațiunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu să fie tulburat de ură. Fiindcă până ce se află ura în suflet, nu lucrează în el cunoștința. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Mintea cuvântătoare de Dumnezeu (teologică), îndulcindu-și și încălzindu-și sufletul cu înseși cuvintele lui Dumnezeu, dobândește nepătimirea în măsură potrivită. Căci cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lămurit în foc pe seama pământului. Iar mintea cunoscătoare (gnostică), întărită prin experiența cu lucrul, se ridică mai presus de patimi. Dar și mintea cuvântătoare de Dumnezeu gustă din experiența celei cunoscătoare, dacă se face pe sine mai smerită, precum și mintea cunoscătoare gustă din virtutea contemplativă (văzătoare), dacă își păstrează nerătăcită puterea discriminatoare a sufletului. Căci nu se întâmplă ca să se dea amândouă darurile în întregime fiecărei minți. Iar pricina este ca amândouă să se minuneze de ceea ce are mai mult cealaltă decât ea și așa să sporească în ele smerita cugetare, împreună cu râvna dreptății. De aceea zice Apostolul: Unuia prin Duhul i s-a dat cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunoștință în același Duh. (*Diadoh al Foticeii*)7

✓ Când sufletul e plin de belșugul rodurilor sale firești, își face cu glas mai mare și cântarea de psalmi și vrea să se roage mai mult cu vocea. Dar când se află sub lucrarea Duhului Sfânt, cântă și se roagă întru toată destinderea și dulceața, numai cu inima. Stării de suflet celei dintâi îi urmează o bucurie amestecată cu închipuiri, iar celei din urmă, lacrimi duhovnicești și după aceea o mulțumire iubitoare de liniște. Căci pomenirea, rămânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima să izvorască anumite cugetări înlăcrimate și blânde. Atunci se pot vedea cum se seamănă semințele rugăciunii cu lacrimi în pământul inimii, în nădejdea bucuriei secerișului ce va urma. Totuși, când suntem apăsați de multă tristețe, trebuie să facem cântarea rugăciunii cu un glas puțin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nădejdea bucuriei, până ce nourul acela greu va fi împrăștiat de valurile melodiei. (*Diadoh al Foticeii*)40

- Când sufletul ajunge la cunoștința de sine, produce și din sine o oarecare ardoare și sfială iubitoare de Dumnezeu. Căci nefiind tulburat de grijile vieții, naște o anumită dragoste plină de pace, care caută cu măsură pe Dumnezeul păcii. Dar e desfăcut degrabă de la acest gând, fie pentru că pomenirea lui Dumnezeu e furată de simțuri, fie pentru că firea își cheltuiește repede virtutea sa din pricină că e săracă. De aceea înțelepții Elinilor nu aveau cum trebuie ceea ce credeau că au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu stătea sub înrâurirea înțelepciunii netrecătoare și adevărate. Dar ardoarea venită în inimă de la Preasfântul Duh este întregă numai pace. Apoi ea nu slăbește nicidecum și cheamă toate părțile sufletului la dorul după Dumnezeu. Ea nu iese afară din inimă și înveselește tot omul cu o dragoste și cu o bucurie fără margini. Se cuvine deci, ca după ce o cunoaștem, să căutăm să ajungem la ea. Căci dragostea naturală este un semn al firii însănătoșite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nepătimire, ca dragostea duhovnicească. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Unii au născocit că atât harul, cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât și duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dumnezeieștile Scripturi și din însăși simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul din afară spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renăștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că precum odinioară stăpâna rătăcirea asupra sufletului, așa după Botez stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. Căci am trecut, zice, prin foc și apă, și ne-ai scos pe noi la odihnă. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărârea, o parte din bunătățile harului intră într-un chip negrăit în comunicare cu sufletul prin simțirea minții. Prin aceasta, cel ce vrea să țină cu tărie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorința să vândă cu multă bucurie toate bunurile cele de aici, ca să cumpere cu adevărat țarina în care a aflat ascunsă comoara vieții. Căci când va vinde cineva toată bogăția lumească, va afla locul în care stătea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindcă pe măsura înaintării sufletului, își descoperă și darul dumnezeiesc bunătatea lui în minte. Dar atunci îngăduie Domnul și dracilor să supere sufletul, ca să-l învețe să facă deosebirea între bine și rău și să-l facă mai smerit prin aceea că pe măsură ce se curățește simte tot mai multă rușine de urâciunea gândurilor drăcești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰
- Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte. Pentru că toată slava fiicei împăratului, zice, e dinăuntru, nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuși simțim oarecum izvorând dragostea dumnezeiască, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se mută și se încuibază în simțurile trupului, lucrând prin natura ușor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururi, cum zice dumnezeiescul Apostol, de legea Duhului, iar simțurile trupului sunt atrase de lunecușul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simțirea minții, învește trupul celor ce sporesc în cunoștință cu bucurie negrăită, iar dracii, lucrând prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigașii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne află umblând fără

grijă și cu nepăsare pe calea credinței. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Cuvântul cunoștinței ne învață că sunt două feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai subțiri, iar altele mai materiale. Cele mai subțiri războiesc sufletul. Celelalte obișnuiesc să ducă trupul în robie prin anumite îmboldiri stăruitoare. De aceea dracii care războiesc sufletul și cei care războiesc trupul își sunt mereu potrivnici, cu toate că au același scop de-a vătăma pe oameni. Când deci harul nu locuiește în om, aceștia foiesc ca niște șerpi în adâncurile inimii, neîngăduind câtuși de puțin sufletului să caute spre dorința binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se strecoară ca niște nouri întunecoși prin părțile inimii, spre patimile păcatului, sau iau chipul feluritelor împrăștieri ca, furând mintea de la pomenirea lui Dumnezeu, să o desfacă de convorbirea cu harul. Când deci dracii, care supără sufletul nostru, ne aprind spre patimile sufletești și mai ales spre înalta părere de sine, care este maica tuturor relelor, să ne gândim la moartea trupului nostru și vom rușina umflarea iubirii de slavă. Dar același lucru trebuie să-l facem și când dracii, care ne războiesc trupul, ne împing inima să se aprindă spre pofte de rușine. Căci singur acest gând, însoțit cu pomenirea de Dumnezeu, poate opri feluritele lucrări ale duhurilor rele. Dar dacă dracii, care războiesc sufletul, vor să se folosească și de acest gând, punându-ne în minte nimicnicia nemărginită a firii omenești, ca neavând nici un preț din pricina trupului (căci aceasta iubesc să o facă, dar vrea cineva să-l chinuiască cu acest gând), să ne amintim de cinstea și de slava Împărăției Cerești, netrecând cu vederea nici amărăciunea și întunecimea osândeii veșnice, ca printr-una să ne mângâiem tristețea, iar prin cealaltă să întristăm ușurătatea inimii noastre. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Deci Satana, fiindcă nu se poate încuibă în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai-nainte, dată fiind prezența harului, călărește pe mustul cărnii, ca unul ce a cuibărit în trup, ca prin firea ușor de mânuit a acestuia să amăgească sufletul. De aceea trebuie să uscăm trupul cu măsură, ca nu cumva prin mustul lui să se rostogolească mintea pe lunecușul plăcerilor. Deci se cuvine ca din însuși cuvântul Apostolului să ne încredințăm că mintea celor ce se nevoiesc stă sub lucrarea luminii dumnezeiești; de aceea și slujește legii dumnezeiești și se veselește cu ea. Iar trupul primește cu plăcere, pentru firea lui ușor de mânuit, duhurile rele; de aceea și alege să slujească răutăților. De aici se vede și mai mult că mintea nu este un sălaș comun al lui Dumnezeu și al diavolului. Căci cum ar zice atunci Pavel: Slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului? De aici iarăși se vede că mintea mea stă întru toată libertatea în luptă cu dracii, slujind cu bucurie bunătații harului, iar trupul primește aburul dulce al plăcerilor neraționale, pentru faptul că îngăduie, cum am zis, duhurilor rele să stea cuibărite în el. Căci știu, zice, că nu locuiește în mine, adică în trupul meu, binele. E vorba de cei ce se împotrivesc păcatului, dar se află pe la mijlocul nevoițelor. Căci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se războiesc dracii, iar trupul încearcă să-l povârnească spre lunecușul plăcerilor prin îmboldiri stăruitoare. Căci li se îngăduie, după o dreaptă judecată, să petreacă în adâncurile trupului, chiar și ale celor ce luptă întins împotriva păcatului, pentru faptul că voia slobodă a cugetului omenesc este pururi sub cercare. Iar dacă cineva poate să moară prin osteneli încă pe când trăiește, ajunge în întregime locașul Duhului Sfânt. Căci unul ca acesta a înviat, încă înainte de a muri. Așa a fost cu fericitul Pavel și cu toți cei ce s-au luptat sau se luptă în chip desăvârșit împotriva păcatului. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ E drept că inima izvorăște și din sine gânduri bune și rele. Dar nu rodește prin fire cugetările rele, ci amintirea răului i s-a făcut ca un fel de deprindere din pricina rătăcirii dintâi. Însă cele mai multe și mai rele dintre gânduri le zămislește din răutatea dracilor. Dar noi le simțim pe toate ca ieșind din inimă. Și de aceea au bănuț unii că în minte se află împreună cu harul și păcatul. De aceea socotesc ei că a zis și Domnul că cele ce ies din gură purced din inimă și acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced gânduri rele, curvii și cele următoare. Ei nu știu însă că mintea noastră, având o simțire foarte fină, își însușește lucrarea gândurilor șoptite ei de duhurile rele,

oarecum prin trup, dat fiind că firea lunecoasă a acestuia duce prin starea lui umorală și mai mult sufletul la această stare, într-un chip în care nu știm. Numai fiindcă trupul iubește pare că și gândurile semănate de draci în suflet purced din inimă. Fapt e că noi ni le însușim atunci când vrem să ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. Căci cel ce se îndulcește cu gândurile suflate lui de răutatea Satanei și înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vădit că de aici înainte le rodește din cugetul său. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Domnul zice în Evanghelii că nu poate fi scos cel tare din casa Sa, dacă nu-l va scoate unul și mai tare, după ce l-a legat și jefuit. Cum poate deci cel scos cu atâta rușine să intre iarăși și să petreacă împreună cu Stăpânul adevărat, care se odihnește în casa Sa cum vrea? Căci nici împăratul nu se va gândi să lase împreună cu el în curțile împărătești pe tiranul, care i-a stat cândva împotriva și pe care l-a biruit. Mai de grabă îl va omorî îndată, sau îl va lega pentru o lungă pedeapsă și-l va preda oștilor sale spre o moarte de ocară. (*Diadoh al Foticeii*)43

✓ Dacă cineva presupune, din pricină că gândim împreună atât cele bune cât și cele rele, că Duhul Sfânt și diavolul locuiesc laolaltă în minte să afle că aceasta se întâmplă pentru aceea că încă n-am gustat și n-am văzut că bun este Domnul. Căci la început, precum am spus și mai înainte, harul își ascunde prezența sa în cei botezați, așteptând hotărârea sufletului, ca, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-și arate, printr-o negrăită simțire, prezența în inimă. Pe urmă iarăși așteaptă mișcarea sufletului, îngăduind săgeților drăcești să ajungă până în adâncul acestei simțiri, ca printr-o hotărâre și mai caldă și prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu. Deci dacă omul va începe de aici înainte să sporească în păzirea poruncilor și să cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa și peste simțurile mai de dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina pământului omenesc. Drept urmare cursele diavolești se vor depărta de acest loc, înțepând de aici înainte mai domol partea pătimitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbrăca cu toate virtuțile și mai ales cu desăvârșita sărăcie, atunci harul îi va lumina toată firea printr-o oarecare simțire mai adâncă, încălzindu-l spre mai multă dragoste de Dumnezeu. Din această pricină săgețile drăcești se vor stinge în afară de simțirea trupului. Căci adierea Duhului Sfânt, mișcând inima spre suflarea păcii, stinge săgețile dracului purtător de foc, încă pe când sunt în are. Dar și pe cel care a ajuns la această măsură îl părăsește Dumnezeu uneori în mâna răutății dracilor, lăsând mintea lui neluminată, ca voia noastră slobodă să nu fie cătuși de puțin legată de lanțurile harului. Aceasta nu numai pentru că păcatul se biruiește prin lupte, ci și pentru că omul e dator să mai sporească încă în experiența duhovnicească. Căci ceea ce pare lucru desăvârșit celui povățuit, este încă nedesăvârșit față de bogăția lui Dumnezeu, care povățuiește cu dragoste largă, chiar dacă ar putea cineva sui toată scara arătată lui Iacov. (*Diadoh al Foticeii*)10

✓ Părăsirea povățuitoare aduce sufletului întristare multă; de asemenea o anumită smerenie și deznădejde măsurată. Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slavă și fricoasă să ajungă, după cuviință, la smerenie. Ea produce în inimă îndată frica de Dumnezeu și lacrimi de mărturisire, precum și multă dorință de tăcere. Dar părăsirea în sens de lepădare lasă sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de fumul mândriei și de mânie. Deci având noi experiența ambelor părăsiri suntem datori să ne apropiem de Dumnezeu după cum o cere fiecare. În cazul celei dintâi suntem datori să-l aducem mulțumire însoțită de rugăciuni de iertare, ca unuia ce ne pedepsește neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei părăsiri, ca să ne învețe, asemenea unui Tată bun, deosebirea dintre virtute și păcat. În cazul celei din urmă, trebuie să-l aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și retragere și mai multă, că doar vom putea astfel, prin sporirea ostenețelor, să ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, ca să caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebuie să știm că atunci când se dă lupta între suflet și Satana, ciocnindu-se ca două ființe, datorită părăsirii povățuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am

mai spus, ca să arate vrăjmașilor sufletului, că biruința este numai a lui. (*Diadoh al Foticeii*)9

✓ Când cineva stă în vreme de iarnă într-un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Răsărit, partea de dinainte a sa se încălzește de soare, iar cea din spate rămâne nepărtașă de căldură, dat fiind că soarele nu se află deasupra capului său. Tot așa și cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești își încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricină și mintea începe să rodească cugetări duhovnicești; dar părțile de dinafară ale ei rămân de cugetă după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumină, printr-o simțire adâncă, toate mădularele inimii. Neînțelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeași clipă se nimerește ca sufletul să gândească și bune și rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte ca pildă simte totodată și gerul și căldura. Căci de când mintea noastră s-a rostogolit la chipul îndoit al cunoștinței, e silită, chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeași clipă și gânduri bune și gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subțirime a puterii de deosebire. Căci cum se grăbește să înțeleagă binele, îndată își amintește și de rău. Fiindcă la neascultarea lui Adam ținerea de minte a omului s-a sfâșiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat cu desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului. (*Diadoh al Foticeii*)28

✓ Două bunuri ne aduce nouă harul cel sfânt prin Botezul renașterii, dintre care unul covârșește nemărginit pe celălalt. Cel dintâi ni se dăruiește îndată, căci ne înnoiește în apa însăși și luminează toate trăsăturile sufletului, adică chipul nostru, spălând orice zbârcitură a păcatului nostru. Iar celălalt așteaptă să înfăptuiască împreună cu noi ceea ce este asemănarea. Deci când începe mintea să guste întru multă simțire din dulceața Preasfântului Duh, suntem dator să știm că începe harul să zugrăvească, așa zicând, peste chip, asemănarea. Căci precum zugravii desemnează întâi cu o singură culoare figura omului, apoi, înflorind puțin câte puțin culoarea prin culoare, scot la arătare chipul viu al celui zugrăvit până la firele părului, așa și sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez chipul omului la forma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărârea frumusețea asemănării și stând goi și fără frică în atelierul lui, înflorește o virtute prin alta și înalță chipul sufletului din strălucire în strălucire, dăruindu-i pecetea asemănării. Așa încât simțirea ne arată cum ia formă în noi asemănarea, dar desăvârșirea asemănării o vom cunoaște abia din iluminare. Căci toate virtuțile le primește mintea prin simțire, înaintând după o măsură și rânduială negrăită. Dar dragostea duhovnicească nu o poate câștiga cineva până ce nu va fi iluminat întru toată încredințarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primește mintea în chip desăvârșit asemănarea prin lumina dumnezeiască, poate avea aproape toate celelalte virtuți, dar este încă lipsită de dragostea desăvârșită. Iar când se va asemăna cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemănare, cât e cu puțință omului), atunci va purta și asemănarea dragostei dumnezeiești. Căci precum în cazul portretelor pictate, dacă se adaugă chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveală până și asemănarea zâmbetului celui pictat, așa și la cei zugrăviți după asemănarea dumnezeiască de către harul dumnezeiesc, dacă se adaugă lumina dragostei, chipul, e ridicat cu totul la frumusețea asemănării. Nici nepătimirea nu poate dăruia sufletului altă virtute; fără numai dragostea. Căci dragostea este plinirea legii, încât omul nostru cel dinăuntru se înnoiește zi de zi în gustarea dragostei, dar se împlinește abia întru desăvârșirea ei. (*Diadoh al Foticeii*)43

✓ La începutul înaintării, dacă iubim cu căldură virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul să guste cu toată simțirea și încredințarea din dulceața lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr-o cunoștință exactă răsplata desăvârșită a ostanelilor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe

urmă ascunde pentru multă vreme bogăția acestui dar de viață făcător, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuți, să ne socotim că nu suntem nimic, întrucât nu avem încă dragostea sfântă ca o deprindere. Drept aceea dracul urii tulbură atunci sufletele celor ce se nevoiesc, încât îi face să vorbească de rău chiar și pe cei ce-i iubesc pe ei și să ducă lucrarea stricăcioasă a urii până la a-și face din ea aproape o îndeletnicire plăcută. Din pricina aceasta, sufletul se întristează și mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeiești, dar neputând-o dobândi în simțire, pentru lipsa ostenețelor celor mai desăvârșite. E trebuință deci ca să o împlinim totuși măcar de silă, ca să ajungem la gustarea ei întru toată simțirea și încredințarea. Căci desăvârșirea ei nimeni nu o poate câștiga până ce se află în trupul acesta, decât numai Sfinții care au ajuns până la mucenicie și la mărturisirea desăvârșită. Fiindcă el ce ajunge la ea se preface întreg și nu mai dorește cu ușurință nici măcar hrană. Căci ce poftă va mai avea de bunătațile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeiască? De aceea prea Înțeleptul Pavel, marele vas al cunoștinței, binevestindu-ne din convingerea sa deplină, zice: Împărăția Cerurilor nu este mâncarea și băutura, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt, care sunt roada dragostei desăvârșite. Așa încât cei ce înaintează până la desăvârșire pot să guste aici des din ea, dar desăvârșit nimeni nu o poate câștiga, decât numai când se va înghiți desăvârșit ce este muritor de viață. (*Diadoh al Foticeii*)10

✓ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămisirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)3 10 11

✓ Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră și posomorâtă. Nu fiindcă așa este ea, ci fiindcă firea omenească îndată ce-a ieșit din pânțele la larg se dă în tovărășia plăcerilor. Căci obișnuințele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s-au pierdut deodată cu amintire plăcerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umblă de aici înainte cu bucurie pe toate cărările virtuților. Pentru aceasta Domnul. Aducându-ne la începutul căii mântuirii, zice: Strămtă și anevoioasă este calea care duce la viață și puțini umblă pe ea. Iar către cei ce vreau să se apuce cu multă hotărâre de păzirea sfintelor Sale porunci, zice: Jugul Meu este blând și sarcina mea ușoară. Deci la începutul nevoițelor trebuie să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită, ca, văzând Domnul cel bun scopul și osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință. (*Diadoh al Foticeii*)38

✓ Precum ceara, dacă nu e încălzită și înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, așa și omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri și

neputințe. De aceea zice Domnul către dumnezeiescul Pavel: Îți este de ajuns harul Meu. Căci puterea Mea în neputințe se desăvârșește. Dar însuși Apostolul se laudă zicând: Cu mare plăcere, deci, mă voi lăuda întru neputințele mele, ca să se sălășluiască întru mine puterea lui Hristos. Dar și în Proverbe s-a scris: Pe care-l iubește Domnul, îl ceartă, și bate pe tot fiul pe care-l primește. Apostolul numește neputințe năpustirile vrăjmașilor crucii, care se întâmplau neconținut lui și tuturor Sfinților, ca să nu se înalțe, cum însuși zice, de bogăția covârșitoare a descoperirii, păzind prin dese umiliri, cu evlavie, darul dumnezeiesc. Iar noi numim neputințe gândurile rele și slăbiciunile trupești. Căci atunci trupurile Sfinților ce se nevoiau împotriva păcatului, fiind predate bătăilor aducătoare de moarte și altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omenească prin păcat. Dar acum bisericile având pace multă din mila Domnului, trebuie să fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slăbiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmplă mai ales celor în care cunoștința lucrează întru multă simțire și încredințare, ca să fie feriți de toată slava deșartă și mândria, și să poată primi, cum am zis, cu multă smerenie, pecetea frumuseții dumnezeiești, după Sfântul care zice: însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne. Deci trebuie să răbdăm cu mulțumire voia Domnului. Căci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie neconținută supărare din partea bolilor și lupta cu gândurile drăcești. Căci cel ce zicea atunci sfinților mucenici prin acele căpetenii nelegiuite să se lepede de Hristos și să dorească slava lumească spune și acum neîncetat aceleași lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile dreptilor și ocăra cumplit pe cinstiții dascăli prin cei ce slujeau socotinelor sale diavolești, aduce și acum felurite pătimiri mărturisitorilor evlaviei, împreună cu multe ocări și umiliri, mai ales când aceștia ajută cu multă putere săracilor ce suferă pentru slava Domnului. De aceea trebuie să ne împlinim mucenicia conștiinței noastre cu multă hotărâre și răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci răbdând, zice, am așteptat pe Domnul, și a căutat spre mine. (*Diadoh al Foticeii*)39

✓ Smerita cugetare este un lucru greu de câștigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe strădanii pentru dobândirea ei. Ea se ivește în cei părtași de sfânta cunoștință în două cazuri și chipuri: când luptătorul pentru evlavie se află în mijlocul drumului experiențelor duhovnicești, el are un cuget mai smerit din pricina neputinței trupului, sau a celor ce dușmănesc fără temeii pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminată de harul dumnezeiesc întru simțire și siguranță multă, sufletul are smerita cugetare ca pe o însușire firească, întrucât, fiind plin de bunătate dumnezeiască, nu mai poate să se umple de slavă deșartă, chiar dacă ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socotește pe sine mai smerit decât toți, în urma împărtășirii de bunăvoința dumnezeiască. Cea dintâi smerită cugetare cuprinde de multe ori întristare și descurajare. Iar cea din urmă cuprinde bucurie împreună cu o sfială plină de înțelepciune. Fiindcă cea dintâi se ivește, cum am zis, în cei ce se află la mijlocul nevoițelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat cu desăvârșire. Cea dintâi se întristează adeseori când e lipsită de fericirile pământești. Cea de-a doua, chiar dacă i-ar oferi cineva toate împărățiile pământului, nu se impresionează și nu simte săgețile cumplite ale păcatului. Căci fiind cu totul duhovnicească, nu mai cunoaște de loc slava trupească. Dar tot cel ce se nevoiește a trebuit să treacă prin cea dintâi ca să ajungă la cea de-a doua. Căci dacă nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastră pătimirile povățuitoare, ca să lămurească voia noastră cea slobodă, nu ne-ar dăruia strălucirea smereniei de pe urmă. (*Diadoh al Foticeii*)45

✓ Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici trec de la gânduri la greșeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pătimase în cuvinte nelegiuite și în fapte necuviincioase. Iar cei ce încearcă să ducă o viață de nevoie, scăpând de greșeli, trec ușor la gânduri rele, sau la cuvinte rele și vătămătoare. Căci dacă dracii văd pe aceștia ținându-se cu plăcere de ocări, sau grăind lucruri deșarte și nelalocul lor, sau râzând cum nu trebuie, sau

mâniindu-se fără măsură, sau poftind slava goală și deșartă, se înarmează cu grămada împotriva lor. Pentru că luând mai ales iubirea de slavă ca prilej pentru răutatea lor și sărind prin ea înăuntru, ca printr-o oarecare portiță întunecoasă, ei izbutesc să răpească sufletele. Deci cei ce vreau să viețuiască la un loc cu mulțimea virtuților sunt datori să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici să facă ieșiri dese, sau să defaime pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăștiind fără măsură mintea, nu numai că o oprește de la lucrarea duhovnicească, ci o și predă dracului trândăviei, care, slăbind-o peste măsură, o predă apoi dracului întristării și pe urmă celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururi cu păzirea sfintelor porunci și cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. Căci cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău, adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte săgetăturile dracilor încât îi pare celui războit că primește chiar săgețile înseși, - sufletul urăște cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul curățirii. Căci dacă nu s-ar îndurera mult de nerușinarea păcatului, nu ar putea să se bucure îmbelșugat de bunătatea dreptății. Cel ce vrea prin urmare să-și curățească inima să o încălzească neconținut cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget și acest lucru, fără încetare. Căci cei ce vreau să se lepede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori să se roage, iar alteori nu, ci pururi să petreacă cu rugăciune în păzirea minții, chiar dacă s-ar afla undeva afară de casa de rugăciune. Căci precum cel ce vrea să curățească aurul, dacă lasă să înceteze oricât de scurtă vreme focul din cuptor, face să se așeze iarăși zgura pe aurul curățit, așa și cel ce uneori pomenește pe Dumnezeu, alteori nu, pierde prin întrerupere ceea ce se socotește să câștige prin rugăciune. E propriu bărbatului iubitor de virtute să țină pururi pământul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu, ca așa, curățindu-se răul puțin câte puțin sub dogoarea buneii pomeniri, sufletul să se întoarcă cu desăvârșire la strălucirea sa firească, spre și mai multă slavă. (*Diadoh al Foticeii*)40

✓ Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate patimile, rămân să-l mai războiască doi draci. Dintre aceștia, unul supără sufletul, ducându-l de la multa iubire de Dumnezeu la o râvnă nelalocul ei, încât acesta nu mai vrea să placă și altul lui Dumnezeu, afară de el. Iar celălalt supără trupul, stârnindu-l printr-o anumită aprindere spre pofta împreunării. Aceasta se întâmplă trupului din pricină că o atare plăcere e proprie firii în scopul nașterii de prunci și de aceea e ușor de biruit; dar și din pricina îngăduinței (părsirii) din partea lui Dumnezeu. Căci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în mulțimea virtuților, îl lasă să fie întinat de acest drac, ca să se socotească pe sine mai nevrednic decât toți oamenii din viață. Supărarea din partea acestei patimi sau urmează isprăvilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într-un fel, fie într-altul, să dea sufletului părerea că e netrebnic, oricât de mari ar fi isprăvile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind multă smerenie și dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemâniere și gândire adâncă la moarte. Simțind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica și deasupra acestor patimi, întru Domnul. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Câți ne facem părtași de sfânta cunoștință vom avea parte fără îndoială și de împrăștierea fără de voie. Am însemnat, zice dumnezeiescul Iov, și ceea ce am greșit fără voie. Și a făcut așa cu dreptate. Căci dacă nu ar înceta cineva de-a pomeni pururi pe Dumnezeu și dacă n-ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar cădea în greșeala de voie sau fără de voie. Trebuie prin urmare să aducem îndată Stăpânului mărturisire întinsă și despre greșelile fără de voie, adică să împlinim cu prisosință canonul obișnuit (căci nu este om care să nu facă greșeli omenești), până se va încredința conștiința noastră prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. Căci de vom mărturisi, zice, păcatele noastre, credincios este și drept ca să ne ierte păcatele noastre și să ne curățească de toată nedreptatea. Trebuie să luăm aminte la simțirea cu care facem mărturisirea, ca nu cumva conștiința noastră să se mintă pe sine, cugetând că s-a mărturisit de ajuns lui

Dumnezeu. Fiindcă judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bună decât conștiința noastră, chiar dacă ar fi cineva deplin încredințat că nu mai știe nimic necurățit în sine. Prea Înțeleptul Pavel ne învață zicând: Dar nici pe mine nu mă judec. Căci deja nu știu nimic întru mine, dar nu mă îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce mă judecă pe mine este Domnul. Dacă deci nu ne vom mărturisi cum trebuie și pentru greșelile fără voie, vom afla în noi în vremea ieșirii noastre o oarecare frică nelămurită. Trebuie să ne rugăm și noi cei ce iubim pe Domnul, ca să ne aflăm atunci în afară de orice frică. Căci cel ce va fi atunci în frică nu va trece slobod peste căpeteniile iadului. Fiindcă are, ca și aceia, în frica sufletului o mărturie a păcatului său. Dar sufletul ce se veselește în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oștilor întunecate. Căci dragostea duhovnicească parcă îl într-aripează, dat fiind că a împlinit fără lipsuri legea. De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăznire din viață vor fi răpiți până în prezența Domnului împreună cu toți Sfinții. Iar cei ce se tem chiar și numai puțin în ceasul morții vor fi lăsați în grămada celorlalți oameni, ca unii ce se află sub judecată; căci ei vor trebui să fie cercați prin focul judecății și așa să primească partea ce li se cuvine după faptele lor, de la Bunul nostru Dumnezeu și împăratul Iisus Hristos. Fiindcă El este Dumnezeul dreptății și a Lui este bogăția bunătății Împărăției, de care ne va face parte nouă celor ce-L iubim pe El, în veac și în toți vecii vecilor. Amin. (*Diadoh al Foticeii*)³³

∨ Cei ce au câștigat dragostea desăvârșită față de Dumnezeu și și-au înălțat aripile sufletului prin virtuți se răpesc în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n-au câștigat cu totul desăvârșirea, ci au păcate și isprăvi bune laolaltă, vin la locul judecății și acolo, fiind oarecum arși prin cercetarea faptelor bune și rele, dacă va îngreua cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁹

Isaia Pustnicul

- ✓ Este în firea minții mânia împotriva patimilor. Căci dacă nu se mânie omul împotriva tuturor celor semănate de vrăjmașul într-însul, nu va vedea nici curăție întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vrăjmașii săi zicând: Necinstiților și defăimaților, lipsiți de tot binele, nu v-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele! Iar cel ce vrea să ajungă la mânia cea firească taie toate voile sale, până când întărește în sine voia cea după fire a minții. *(Isaia Pustnicul)3*
- ✓ Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vrăjmașilor și o vei vedea că fuge de la tine slăbită, să nu ți se bucure inima. Căci răutatea duhurilor este în urma lor. Ei pregătesc un război și mai rău decât cel dintâi și adună forțe înapoia cetății, poruncindu-le să nu se miște din loc. Dacă te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fața ta întru slăbiciune. Dar dacă te vei înălța întru inima ta, pe motiv că i-ai izgonit și vei părăsi cetatea, se vor ridica unii de la spate, alții din față și bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fără scăpare. Cetatea este rugăciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastră este mânia. *(Isaia Pustnicul)27*
- ✓ Să stăm deci, fraților, întru frica lui Dumnezeu, păzind și supraveghind lucrarea virtuților. Să nu dăm pricină de sminteală cunoștinței noastre, ci să luăm aminte la noi înșine întru frica lui Dumnezeu, până când se va dezrobi și ea dimpreună cu noi, ca să se facă între noi ei ea unire deplină. Ea va fi atunci paznica noastră, arătându-ne fiecare lucru de care trebuie să ne ferim. Dacă însă nu o vom asculta, se va depărta de la noi și ne va părăsi și vom cădea în mâinile vrăjmașilor, care nu vor mai avea milă de noi. Căci iată cum ne-a învățat Stăpânul nostru, zicând: Împacă-te cu pârâșul tău, până ești încă pe cale cu el și cele următoare. Pârâșul este conștiința, fiindcă se împotrivește omului ce vrea să facă voia trupului, iar dacă acesta nu vrea să o asculte îl dă pe mâna vrăjmașilor săi. *(Isaia Pustnicul)33*
- ✓ Când vede Dumnezeu că mintea I s-a supus Lui din toată puterea și nu are alt ajutor fără numai pe El singur, o întărește zicând: Nu te teme, fiul meu Iacob, prea micule la număr Israel; și iarăși: Nu te teme că te-am răscumpărat; te-am numit cu numele Meu și al Meu ești tu. De va fi să treci prin apă, cu tine voi fi și puhoaietele nu te vor înghiți. Iar de va fi să treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacăra nu te va mistui. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Sfântul lui Israel, cel ce te mântuiește. De va auzi mintea această încurajare, va îndrăzni împotriva vrăjmașului, zicând: Cine vrea să bată război cu mine? Să vie de față! Cine este protivnicul meu? Să se apropie de mine! Iată, Domnul este ajutorul meu, cine mă va asupra? Voi toți ca o haină vă veți învechi și veți fi mâncați de molii. *(Isaia Pustnicul)28*
- ✓ Dracii se învăluie și se acoperă pentru o vreme în vicleșugul lor, că doar își va lăsa omul slobodă inima, socotind că s-a izbăvit de luptă. Iar dacă se întâmplă aceasta, sar dintr-o dată asupra bietului suflet și îl răpesc ca pe o vrăbie. Și dacă se află mai puternici decât bietul suflet, îl prăvălesc fără milă în păcate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat să fie iertat. Să stăm deci cu frica lui Dumnezeu și să străjuim inima, desăvârșind lucrarea noastră. Căci păzind virtuțile, împiedicăm răutatea vrăjmașilor. Iisus Hristos, învățătorul nostru, știind vrăjmașii lor neîndurare și milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit să păzim inima cu strictete, zicând: Fiți gata în tot ceasul, că nu știți în care ceas vine furul; deci nu cumva venind

să vă găsească dormind; și iarăși: Vedeți să nu se îngreueze inima voastră întru desfrânare, beție și griji lumești și să vie peste voi fără de veste ceasul acela. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simțurile tale. Și dacă se va întovărăși cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te pradă de ea. Căci cel ce se deprinde să deosebească precis gândurile recunoaște pe cele ce vor să intre și să-l spurce, fiindcă acestea tulbură mintea ca să se facă mândră și trândavă. Dar cei ce cunosc răutatea lor rămân netulburați, rugându-se Domnului. *(Isaia Pustnicul)27*

✓ Rogu-te, câtă vreme ești în trup, să nu lași slobodă inima ta. Căci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roadă ce se arată în țarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindcă nu știe ce i se poate întâmpla, tot așa nu poate omul da drumul inimii sale câtă vreme are suflare în nările sale. Și precum omul nu știe ce patimă îl va întâmpina până la cea din urmă suflare, tot așa nu poate slobozi inima sa până are răsuflare; ci trebuie să strige totdeauna către Dumnezeu, după ajutorul și mila Lui. *(Isaia Pustnicul)28*

✓ Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapădă-le din inima ta, ca să nu vie osânda rea asupra ta. *(Isaia Pustnicul)28*

✓ Împrejurările cer de la noi rugăciune, precum valurile, vijeliile și furtunile cer cârmaci. Căci suntem supuși la atacul gândurilor, atât ale virtuții, cât și ale păcatului. Iar stăpân peste patimi se zice că este gândul cel evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade nouă, celor ce râvnim liniștea, să deosebim și să despărțim cu luare aminte și cu înțelepciune virtuțile și păcatele, și să aflăm pe care virtute trebuie să o cultivăm când sunt de față părinții și frații și pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie să mai știm care este virtutea primă, care a doua, a treia; și care patimă este sufletească și care trupească; și din care virtute ne răpește mândria, mintea, din care se ivește lăcomia pântecelui. Căci datori suntem să curățim gândurile, precum și orice înălțare ce ar crește împotriva cunoștinței de Dumnezeu. *(Isaia Pustnicul)10*

✓ Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea față de orice om și de orice lucru. Din aceasta se naște dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naște mânia cea după fire, care se împotrivesc oricărui atac încercat de vrăjmașul. Atunci găsește sălaș în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea. *(Isaia Pustnicul)22*

✓ Trebuie să alungăm din inimă momeala gândului, prin împotrivire cucernică în vremea rugăciunii, ca să nu ne aflăm cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Căci nu primește Dumnezeu rugăciune tulbure disprețuitoare de la cel ce se îndeletnicește cu liniștea. Scriptura ne îndeamnă pretutindeni să păzim simțurile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu și după legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înțeleg toate mișcările sufletului, dar mai ales mânia și pofta, căci acestea sunt supuse puterii rațiunii), am săvârșit virtutea și am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu și voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului și a păcatului. Spre ce lucrare năzuim prin urmare? Spre meditația cea ascunsă. *(Isaia Pustnicul)23*

✓ De se va semăna vreun gând urât în inima ta, șezând în chilia ta privește și împotrivesc-te păcatului, ca nu cumva să te biruie. Sârguiește-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu, gândind că îți poartă de grijă și că cele ce le grăiești întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tău: Dacă te temi ca păcătoșii, cari-s ca și tine, să nu vadă păcatele tale, cu cât mai mult trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfățuirea aceasta cu tine însuși vine în sufletul tău frica lui Dumnezeu. Și dacă rămâi în ea, rămâi neclintit de patimi, precum este scris: Cei ce nădăjduiesc spre Domnul sunt ca muntele Sionului; nu se va clăti în veac cel ce locuiește în Ierusalim. Și la tot lucrul pe care-l faci, să ai pe Dumnezeu înainte și să cugeți că vede orice gând al tău, și nu vei păcătui niciodată. *(Isaia Pustnicul)23*

Maxim Mărturisitorul

Cuvânt Ascetic Prin întrebări și răspunsuri Fratele-Bătrânul

- ∨ Omul fiind făcut la început de Dumnezeu și așezat fiind în Rai, a călcat porunca și prin aceasta a căzut în stricăciunea morții. Pe urmă, fiind cărmuit prin Providența felurită a lui Dumnezeu generație după generație, a stăruit totuși să sporească în rău, fiind dus de felurile patimi ale trupului, până la deznădejdea de viață. Din această pricină Fiul cel unul născut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinainte de veci, care este Dumnezeu Tatăl, izvorul vieții și al nemuririi, ni s-a arătat nouă celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții. Întrupându-se din Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, ne-a arătat chipul unei viețuiri de formă dumnezeiască.
- ∨ Domnul a spus după înviere Apostolilor: mergând învățați toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-i să păzească toate câte v-am poruncit vouă. Prin urmare tot omul, care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeiești și de viață făcătoare, trebuie să țină toate câte a poruncit Domnul. Din această pricină Domnul a împreunat păzirea tuturor poruncilor cu dreapta credință, știind că nu e cu putință să-i aducă omului mântuirea numai una dintre ele, despărțită de celelalte. De aceea și David, având credința cea dreaptă, a zic către Dumnezeu: Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea cea nedreaptă am urât-o. Căci toate poruncile Domnului ni s-au dăruit nouă împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti așadar fie și numai una, ni se va deschide îndată calea păcatului, opusă ei.
- ∨ Nimeni din cei robiți de materia lumii nu poate să imite pe Domnul. Dar cei ce pot zice: Iată noi am lăsat toate și am urmat Ție, aceștia primesc puterea să-L imite pe El și să împlinească toate poruncile Lui. Zice fratele: Toată puterea? Răspunse bătrânul: Auzi-L pe El zicând: Iată v-am dat vouă puterea să călcați peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului; și nimic nu vă va vătăma pe voi. Această putere și stăpânire primind-o, Pavel zice: Faceți-vă următorii mei precum și eu al lui Hristos. Sau iarăși: Nu este acum osândă asupra celor ce sunt în Hristos, care nu umblă după trup, ci după duh. Sau iarăși: Iar de sunt ai lui Hristos, au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele lui. Și iarăși: Mie lumea mi s-a răstignit, ca și eu lumii. Despre această stăpânire și ajutor proorocind David a zis: Cel ce locuiește întru ajutorul Celui Preaînalt se va odihni sub acoperământul Dumnezeului cerului. Și va zice Domnul: ajutorul meu ești și scăparea mea, Dumnezeul meu, și întru El voi nădăjdui. Iar puțin după aceea: Peste aspidă și vasilisc vei pași și vei călca peste leu și balaur, căci va porunci îngerilor Săi pentru tine, ca să te păzească pe tine în toate cărările tale. Iar cei ce se lipesc de trup și iubesc materia lumii, ascultă, ce aud de la Acela: Cel ce iubește pe tatăl său, sau pe mama sa, mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine! Iar după puțin: Cel ce nu ia crucea sa ca să-mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine. Și: Cel ce nu se va lepăda de toate avuțiile sale nu poate să îmi fie ucenic. Așadar cel ce vrea să se facă ucenicul Lui și să se afle vrednic de El și să primească de la El putere împotriva duhurilor răutății se desface de toată legătura trupească și se golește de toată împătımirea după cele materiale și așa ia lupta cu vrăjmașii nevăzuți pentru poruncile Lui, precum însuși Domnul ni S-a făcut pe Sine pildă, ispitit fiind în pustie de către căpetenia lor, iar după ce a venit în lume, de către cei stăpâniți de acela.
- ∨ De aceea aș vrea să aud un cuvânt scurt ca, ținându-mă de el, să mă mântuiesc prin el. Și a

răspuns bătrânul: Cu toate că sunt multe, frate, ele sunt cuprinse într-un singur cuvânt: Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată puterea ta și din tot cugetul tău; și pe aproapele tău ca pe tine însuși. Cel ce se străduiește să țină acest cuvânt împlinește toate poruncile. Dar cel ce nu s-a desfăcut, precum s-a zis mai-nainte, de împătımirea după cele materiale, nu poate să iubească cu adevărat, nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. căci este cu neputință ca cineva să se lipească și de cele materiale și să iubească și pe Dumnezeu. aceasta este ceea ce zice Domnul: Nimeni nu poate să slujească la doi Domni! Sau: Nimeni nu poate să slujească lui Dumnezeu și lui Mamona. Căci în măsura în care mintea noastră se alipește de lucrurile lumii, e robită de ele și nesocotește porunca lui Dumnezeu, călcând-o.

✓ Și zise fratele: Iată, Părinte, eu am lăsat toate, familie, avuție, desfătări și slava lumii, și nu mai am nimic în viață decât trupul. Dar pe fratele care mă urăște și mă ocolește nu-l pot iubi, deși mă silesc în fapt să nu răsplătesc răul cu rău. Spune-mi deci ce trebuie să fac, ca să pot să-l iubesc din inimă, chiar dacă mă necăjește și-mi întinde tot felul de curse. Răspunse bătrânul: Este cu neputință să iubească cineva pe cel ce-l necăjește, chiar dacă se arată a se fi lepădat de materia lumii, dacă nu cunoaște cu adevărat scopul Domnului. Iar dacă din darul Domnului va putea să-l cunoască și se va sili să umble potrivit cu el, va putea să iubească din inimă pe cel ce-l urăște și-l necăjește, precum și Apostolii, cunoscându-l, l-au iubit.

✓ Știind așadar Domnul că toată legea și prorocii atârnă în aceste două porunci ale legii: Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și pe aproapele tău ca pe tine însuși, s-a grăbit să le păzească întocmai ca un om de la început până la sfârșit. Dar diavolul, care a amăgit de la început pe om și avea de aceea stăpânirea morții, văzându-L mărturisit la botez de Tatăl și primind ca om pe Duhul înrudit din ceruri și mergând în pustie ca să fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot războiul, doar va putea cumva să-L facă și pe El să pună materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. Știind prin urmare diavolul că trei sunt lucrurile în jurul cărora se învârtește tot ce-i omenesc, adică mâncările, avuția și slava, prin care a prăvălit totdeauna pe om în prăpastia pierzării, cu aceste trei l-a ispitit și pe El în pustie. Dar Domnul nostru, arătându-se mai presus ca ele, a poruncit diavolului să plece îndărăt.

✓ Diavolul îndemna pe nelegiuiții Farisei și Cărturari la feluritele meșteșugiri împotriva Lui, ca neputând răbda încercările, cum credea el, să înceapă a urî pe cei ce-i întindeau viclenii și așa să-și ajungă ticălosul scopul lui, făcându-L să calce porunca iubirii de-apropelui.

Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui, nu a urât pe Fariseii puși la lucru de el (căci cum ar fi făcut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea față de ei, bătea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purtați de el nu înceta să-i sfătuiască, să-i mustre, să-i osândească, să-i plângă ca pe unii ce puteau să nu se lase purtați de el, ci răbdau de bunăvoie să fie purtați din pricina nepăsării. Blestemat de ei se purta cu îndelungă răbdare, pătimind se arăta îngăduitor și le arăta toate faptele iubirii. Iar pe cel ce lucra prin ei îl bătea cu iubirea de oameni față de cei purtați de el. O, minunat război! În loc de ură arată iubirea și răpune pe tatăl răutății prin bunăvoință. În acest scop, răbdând atâtea rele de la ei, sau mai adevărat vorbind pentru ei, s-a străduit până la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii și, dobândind biruința deplină împotriva diavolului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel noul Adam a înnoit pe cel vechi. Aceasta este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol: Aceasta să o cugetați întru voi, ceea ce și în Hristos Iisus ș.a.m.d. Acesta a fost așadar scopul Domnului, ca pe de o parte să asculte de Tatăl până la moarte, ca un om, pentru noi, păzind porunca iubirii, iar pe de alta să biruiască pe diavol, pătimind de la el, prin Cărturarii și Fariseii puși la lucru de el. Astfel prin faptul că s-a lăsat de bunăvoie învins, a învins pe cel ce nădăjduia să-L învingă, și a scăpat lumea de stăpânirea lui. În felul acesta Hristos a fost răstignit din neputință, neputință prin care a omorât moartea și a surpat pe cel ce avea stăpânirea morții, în țelul acesta era și Pavel slab prin el însuși și se lăuda întru neputințele, ca să se sălășluiască în el puterea lui Hristos. Cunoscând chipul acestei

biruințe, el zicea scriind Efesenilor: nu este lupta noastră împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva începătoriilor, stăpâniilor ș. a. m. d. Și le poruncește să îmbrace platoșa dreptății, coiful nădejdiei, pavăza credinței și sabia Duhului, ca cei ce poartă războiul cu vrăjmașii nevăzuți să poată atinge toate săgețile cele aprinse ale vicleanului. Arătând cu fapta chipul războirii zice: Eu deci așa alerg și nu orbește. Așa mă lupt, nu bătând văzduhul, ci strunesc și supun trupul meu, ca nu cumva vestind altora, eu însumi să ajung de lepădat. Și iarăși: Până în ceasul de față, flămânzim și însetoșăm, goi umblăm și primim bătai. Sau iarăși: În osteneală și în muncă, în privegheri prin adesea, în frig și dezbrăcați, lăsând la o parte cele din afară. Astfel luptă împotriva dracilor, care lucrează în trup plăcerile, alungându-i prin neputința trupului său. El ne arată însă prin fapte și chipul biruinței împotriva dracilor care luptă ca să aducă pe credincioși la ură și de aceea stârnesc împotriva lor pe oamenii mai nebăgători de seamă, ca ispitiți fiind prin aceștia, să-i urască și să calce porunca iubirii. Zice așadar Apostolul: Ocărâți fiind, binecuvântăm; prizoniți noi răbdăm; huliți, noi mângâiem; ca niște lepădături ale lumii ne-am făcut, ca gunoiul tuturor până astăzi. Dracii au pus la cale ocărârea, hulierea și prigonirea lui, ca să-l miște la ura celui ce-l ocărăște, îl hulește și-l prigonește, având ca scop să-l facă să calce porunca iubirii. Iar Apostolul, cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l ocărau, răbda pe cei ce-l prigoneau și mângâia pe cei ce-l huleau, ca să depărteze pe dracii care lucrau acestea și să se unească cu bunul Dumnezeu. iar pe dracii care lucrau acestea îi bătea prin acest chip al luptei, biruind pururi răul prin bine, după asemănarea Mântuitorului. Astfel a slobozit toată lumea de sub puterea dracilor și a unit-o cu Dumnezeu el și ceilalți Apostoli, biruind prin înfrângerea lor pe cei ce nădăjduiau să învingă. Dacă deci și tu, frate, vei urmări acest scop, vei putea să iubești pe cei ce te urăsc. Iar de nu, este cu neputință.

✓ Dar te rog, Părinte, să-mi spui cum pot să dobândesc trezvia atenției? Și răspunse bătrânul: Negrija totală de cele pământești și ocuparea neîntreruptă cu Sfânta Scriptură aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia atenției. Atunci sufletul începe să vadă pe dracii care îl războiesc prin gânduri și începe să se apere. Despre aceasta a zis David: Și a străbătut ochiul meu în vrăjmașii mei. Spre această faptă îndemnând și Petru, corifeul Apostolilor, pe ucenici, le-a zis: Fiți treji, privegheați, că potrivnicul vostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită; căruia stați-i împotriva, vârtoși în credință. De asemenea Domnul ne spune: Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită. Eclesiastul încă zice: Dacă se va urca peste tine duhul stăpânitorului, să nu-ți părăsești locul tău. Iar locul minții este virtutea, cunoștința și frica lui Dumnezeu. Minunatul Apostol, luptând cu mare trezvie și vitejie, zice: Umblând în trup, nu ne oștim trupește. Căci armele cu care luptăm nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu ca să dărâme întăriturile; noi surpăm cugetările și orice înălțare care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu, și tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos; și gata suntem să pedepsim orice neascultare. Dacă așadar vei imita și tu pe sfinți și desfăcându-te de toate vei sluji cu osteneală numai lui Dumnezeu, vei dobândi trezvia atenției.

✓ Părinte, spune-mi ce însemnează a avea îndelungă răbdare? Și răspunse bătrânul: A sta neclintit în împrejurări aspre și a răbda relele; a aștepta sfârșitul încercării și a nu da drumul iușimii la întâmplare, a nu vorbi cuvânt neînțelept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu. Căci zice Scriptura: Până la o vreme va răbda cel cu îndelungă răbdare și pe urmă i se va răsplăti lui cu bucurie; până la o vreme va ascunde cuvintele lui, și buzele multora vor spune înțelepciunea lui. Acestea sunt semnele îndelungii răbdări. Dar nu numai acestea, ci propriu îndelungii răbdări mai este și a se socoti pe sine pricina încercării. Și poate că așa și este de fapt. Fiindcă multe dintre cele ce ni se întâmplă, ni se întâmplă spre îndrumarea noastră sau spre stingerea păcatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenției prezente, sau spre ocolirea păcatelor viitoare. Cel ce socotește așadar că pentru una din acestea i-a venit încercarea, nu se răzvrătește când e lovit, mai ales dacă e conștient de păcatul său, nici

nu învinovățește pe acela prin care i-a venit încercarea, căci fie prin acela fie prin altul, și a avut să bea paharul judecăților dumnezeiești. Ci el privește spre Dumnezeu și-I mulțumește Lui care a îngăduit încercarea, și se învinovățesc pe sine și primește certarea cu inimă bună, purtându-se ca David cu Semei, sau ca Iov cu soția sa. Nebunul însă roagă pe Dumnezeu să-l miluiască; dar mila nu o primește, fiindcă nu a venit precum a voit el, ci precum doftorul sufletelor socotit că e de folos. Și de aceea se face nepăsător și se tulbură și uneori se războiește aprins cu dracii, alteori hulește pe Dumnezeu; astfel arătându-se nemulțumit, nu primește decât bâta.

- ✓ Căci plăcerea și săturarea de mâncări și băuturi încălzește stomacul și aprinde dorința spre poftă de rușine, împingând întreg animalul spre amestecare nelegiuită. Acesta nu mai este atunci decât ochi nerușinați, mână desfrânată, limbă vorbitoare de lucruri care nu desfată auzul, ureche care primește cuvinte deșarte, minte disprețuitoare de Dumnezeu și suflet care desfrânează cu înțelegerea și stârnește trupul spre fapta neîngăduită.
- ✓ Și zise fratele: Dar cum poate mintea să se roage neîncetat? Căci cântând și cetind, întâlnindu-ne mai mulți și slujind, o tragem spre multe gânduri și vederi. Și răspunse bătrânul: Dumnezeiasca Scriptură nu poruncește nimic din cele cu neputință, căci și Apostolul cânta, cetea și slujea și totuși se ruga neîncetat. Rugăciunea neîntreruptă stă în a avea mintea alipită de Dumnezeu cu evlavie multă și cu dor și a atârna pururi cu nădejdea de El și a te încrede în El în toate, orice ai face și ți s-ar întâmpla. Aflându-se în această dispoziție, Apostolul zicea: Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul sau strâmtorarea ș. a. m. d. Și după puțin: Sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii. Sau iarăși: În toate obijduiți, dar nu striviți, în mare cumpănă, dar nu deznădăjduiți, prigoniți, dar nu năpăstuiți, trântiți jos, dar nu nimiciti. Totdeauna purtăm în trup moartea Domnului Iisus, ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru muritor. În astfel de dispoziție aflându-se Apostolul, neîncetat se ruga. Căci în toate cele ce făcea și i se întâmpla, atârna cu nădejdea de Dumnezeu. De aceea toți Sfinții când se aflau în necazuri se rugau neîncetat, ca să dobândească aptitudinea dragostei. Și de aceea zicea Apostolul: Deci cu dulceață mă voi lăuda întru neputințele mele, ca să locuiesc întru mine puterea lui Hristos. Iar puțin mai departe: Când sunt slab, atunci sunt tare. Dar vai nouă, netrebnicilor, că am părăsit calea Sfinților Părinți și de aceea suntem pustii de orice rod duhovnicesc.
- ✓ Cel ce iubește pe Dumnezeu prețuiește cunoștința Lui mai mult decât toate cele făcute de El și stăruiește pe lângă ea neîncetat cu mare dor.
- ✓ Dacă viața minții este lumina cunoștinței, iar aceea e născută de dragostea către Dumnezeu, bine s-a zis că nimic nu este mai mare decât dragostea dumnezeiască.
- ✓ Cel ce își păstrează trupul nesupus plăcerii și sănătos îl are împreună slujitor spre lucrarea celor bune.
- ✓ Cel ce fuge de toate poftele lumești se așează pe sine mai presus de toată întristarea lumească.
- ✓ Dragostea se face cunoscută nu numai prin dăruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împărtășirea cuvântului lui Dumnezeu și prin slujirea trupească.
- ✓ Cel ce s-a lepădat cu adevărat de lucrurile lumii și slujește nefățarnic aproapelui prin iubire se slobozește degrabă de orice patimă și se face părtaș de iubirea și cunoștința dumnezeiască.
- ✓ Când vei fi ocărât de cineva, sau disprețuit în vreo privință oarecare, fii cu luare aminte dinspre gândurile mâniei, ca nu cumva, despărțindu-te de dragoste din pricina supărării, să te așezi în ținutul urii.
- ✓ Când vei suferi pentru vreo ocară sau necinste, să știi că te alegi cu un folos. Căci prin ocară e

alungată de la tine slava deșartă.

- ✓ Nepătimirea este o stare pașnică a sufletului, care face ca sufletul să se miște cu anevoie spre răutate.
- ✓ Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toată inima, a răbda îndelung, a fi cu îngăduință și a folosi lucrurile cu dreaptă judecată.
- ✓ Cel ce iubește pe Dumnezeu nu întristează pe nimeni și nu se întristează pentru cele vremelnice. Întristează și se întristează însă cu singura întristare mântuitoare, cu care și fericitul Pavel s-a întristat și a întristat pe Corinteni.
- ✓ Iar Eu zic vouă: să nu stați împotriva celui rău, ci celui ce te va lovi peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt; și celui ce vrea să se judece cu tine ca să-ți ia haina, lasă-i lui și cămașa; și celui ce te silește să mergi cu el o stadie, mergi cu el două de ce? Ca pe tine să te păzească nemânios, netulburat și neîntristat, iar pe acela să-l îndrepteze prin răbdarea ta, și pe amândoi să vă aducă, ca un Bun, sub jugul dragostei.
- ✓ Lucrurile față de care am simțit vreodată vreo patimă ne fac să le purtăm după aceea închipuirile pătimășe. Cel ce a biruit așadar închipuirile pătimășe disprețuiește desigur și lucrurile ale căror închipuiri le purta. Căci lupta cu amintirile e cu atât mai anevoioasă, că lupta cu lucrurile înseși, cu cât este mai ușoară păcătuirea cu cugetul, ca cea cu fapta.
- ✓ Mai anevoie de biruit sunt patimile iușimii decât ale părții poftitoare. De aceea a și dat Domnul, ca o doctorie mai tare împotriva ei, porunca dragostei.
- ✓ Toate patimile țin sau numai de iușimea sufletului, sau numai de partea poftitoare a lui, sau de cea rațională, cum e uitarea sau neștiința. Dar moleșeala, făcându-se stăpână peste toate puterile patimile. De aceea este și cea mai grea dintre toate celelalte patimi. Bine zice așadar Domnul, când dă doctoria împotriva ei: întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre.
- ✓ Să nu lovești vreodată pe vreunul dintre frați, mai ales fără pricină și fără judecată, ca nu cumva, nerăbdând jignirea, să plece și să nu mai scapi niciodată de musturarea conștiinței, aducându-ți pururea întristare în vremea rugăciunii și răpindu-ți mintea de la dumnezeiasca îndrăznire.
- ✓ Smerenia și reaua pătimire slobozesc pe om de tot păcatul. Cea dintâi taie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. Aceasta se arată făcând-o și fericitul David, când se roagă lui Dumnezeu zicând: Privește la smerenia mea și la osteneala mea, și iartă poate păcatele mele.
- ✓ Prin porunci Domnul face nepătimăși pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeieștile dogme le dăruiește luminarea cunoștinței.
- ✓ Mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta zăbovind, se stârnește patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afară, încovoie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfârșit, la păcatul cu fapta. Prea înțeleptul Apostol, scriind către cei din neamuri, poruncește așadar ca mai întâi să despărțim rezultatul păcatului, apoi, pășind pe rând spre început, să sfârșim cu pricina păcatului. Iar pricina este, cum s-a zis mai înainte, lăcomia, care naște și face să crească patima. Și socot că aici este arătată lăcomia pântecelui, care este maica și doica curviei. Căci lăcomia nu este rea numai când se îndreaptă spre avuție, ci și când se îndreaptă spre mâncări, precum și înfrânarea nu e bună numai când se reține de la mâncări, ci și când se reține de la avuție.
- ✓ Dacă mintea e curată când primește înțelesurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovnicească a lor. Dar dacă din trândăvie s-a făcut necurată, rămâne simplu la înțelesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate și

viclene.

- ✓ Când sufletul începe să-și simtă sănătatea proprie, începe să vadă și nălucirile din visuri ca niște lucruri deșarte ce nu-l mai tulbură.
- ✓ Mare lucru este să nu fii cuprins de patimă față de lucruri. Dar cu mult mai mare este să rămâi fără patimă și față de nălucirile lor. Căci războiul dracilor împotriva noastră prin gânduri e mai cumplit ca războiul cel prin lucruri.
- ✓ Cel ce a dobândit virtuțile și s-a îmbogățit în cunoștință, privind de aici înainte lucrurile în chip natural, pe toate le face și le spune după dreapta jucată, nealunecând nicidecum de la aceasta. Căci după cum întrebuițăm lucrurile cu dreaptă judecată sau fără judecată, devenim virtuțoși sau răi.
- ✓ Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbracă de patimi; prin contemplarea duhovnicească a celor văzute, se dezbracă și de înțelesurile pătimește ale lucrurilor. În sfârșit, prin cunoașterea celor nevăzute, leapădă și contemplarea celor văzute. Iar de acestea se dezbracă prin cunoștința Sfintei Treimi.
- ✓ Precum soarele, răsărind și luminând lumea, se arată și pe sine și arată și lucrurile luminate de El, tot așa și Soarele dreptății, răsărind minții curate, se arată și pe sine, dar arată și rațiunile tuturor celor ce au fost făcute sau vor fi făcute de El.
- ✓ Semnul celei mai depline nepățimiri stă în aceea că totdeauna se urcă la inimă numai înțelesurile simple ale lucrurilor, fie în vremea de veghe a trupului, fie în vreme de somn.
- ✓ Nu ajunge făptuirea morală pentru a se slobozi mintea cu desăvârșire de patimi, ca să poată să se roage neîmprăștiat, dacă nu vin în ea unele după altele contemplațiile duhovnicești. Căci aceea slobozește mintea numai de neînfrânare și de ură, pe când contemplațiile duhovnicești o izbăvesc și de uitare și de neștiință. Și numai așa va putea să se roage cum trebuie.
- ✓ Dacă pe unii îi urăști, pe alții nici nu-i iubești nici nu-i urăști, pe alții iarăși îi iubești dar potrivit, și în sfârșit pe alții îi iubești foarte tare, din această neegalitate cunoaște că ești departe de dragostea desăvârșită, care cere să iubești pe tot omul dimpotrivă.
- ✓ Fugi de rău și fă binele, adică războiește pe vrăjmaș ca să-ți micșorezi patimile, apoi ține-te treaz ca să nu crească. Și iarăși: luptă ca să dobândești virtuțile, și după aceea ține-te treaz, ca să le păstrezi. Aceasta înseamnă a lucra și a păstra.
- ✓ Cei ce ne ispitesc cu îngăduința lui Dumnezeu, sau încălzesc partea poftitoare, sau tulbură iuțimea, sau întunecă partea rațională, sau înveselesc trupul în dureri, sau ne jefuiesc de cele trupești.
- ✓ Dracii sau ne ispitesc prin ei înșiși, sau înarmează împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei înșiși ne ispitesc când viețuim despărțiți de oameni, ca pe Domnul în pustie; prin oameni, când ne aflăm împreună cu oamenii, ca pe Domnul prin Farisei. Dar noi, căutând la Cel ce ne este pildă, să-i respingem din amândouă părțile.
- ✓ Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci și dracul hulirii începe să o ispitească, și-i șoptește astfel de gânduri, pe care nu le poate născoci nici un om, ci numai diavolul, tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmuiește pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca aceasta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăznească să se avânte către Dumnezeu prin rugăciunea obișnuită. Dar cu nici un folos nu se alege din aceasta ticălosul pentru scopul său, ci și mai tari ne face. Căci războiți fiind de el și războindu-ne împotriva lui, ne aflăm mai cercați și mai adevărați în dragostea lui Dumnezeu Iar sabia lui

va intra în inima lui și săgețile lui se vor zdrobi.

- ✓ Sau iarăși păcătoșenia este o judecată greșită cu privire la înțelesurile lucrurilor, căreia îi urmează reaua întrebuintare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pildă când e vorba de femeie, judecata dreaptă cu privire la împreunare trebuie să vadă scopul ei în nașterea de prunci. Deci cel ce urmărește plăcerea greșește în judecată, socotind ceea ce nu e bine ca bine. Așadar unul ca acesta face rea întrebuintare (abuzează) de femeie, împreunându-se cu ea. Tot așa este cu celelalte lucruri și înțelesuri.
- ✓ Când dracii scot mintea ta din neprihănire, învăluind-o în gânduri de curvie, strigă cu lacrimi către Domnul: Scoțându-mă afară, acum m-au înconjurat. Făcând așa, vei fi mântuit.
- ✓ Apăsător este dracul curviei și năpraznic năvălește asupra celor ce luptă împotriva patimii, mai ales când nu sunt cu băgare de seamă la felul de hrană și în întâlirile cu femeile. Furând pe nebăgate de seamă mintea prin vraja plăcerii, pe urmă năvălește prin amintire asupra isihastului, aprinzându-i trupul și înfățișând minții felurite forme, îndemnându-l astfel să consimtă la păcat. Dacă nu vrei să zăbovească acestea în tine, apucă-te de post, de osteneală, de priveghere și de bună isihie unită cu rugăciune stăruitoare.
- ✓ Slujbă de diacon împlinește cel ce-și gătește mintea pentru luptele sfinte și depărtează cugetările pătimase de la ea; slujbă de preot cel ce o luminează spre cunoașterea lucrurilor și alungă cunoștința mincinoasă; iar slujbă de episcop cel ce o desăvârșește prin sfântul Mir al cunoștinței sfinte și închinătei Treimi.
- ✓ Vrând să cunoști pe Dumnezeu, să nu cauți rațiunile din El (căci nu le va afla vreo minte omenească), dar nici pe ale altei existențe de după Dumnezeu, ci cercetează-le pe cele din jurul Lui, atât cât se poate; de pildă pe cele privitoare la veșnicie, nemărginire și nehotărnicie, la bunătate și înțelepciune, ca și pe cele privitoare la puterea creatoare proniatoare și judecătoare a fapturilor. Căci acela este între oameni mare teolog care află rațiunile acestora întrucâtva.
- ✓ Dracii iau prilejurile de-a stârni în noi gândurile pătimase din patimile aflătoare în suflet. Pe urmă, războindu-ne mintea prin aceste gânduri, o silesc la consimțirea cu păcatul. Astfel biruitor fiind, o duc la păcatul cu cugetul. Iar acest păcat săvârșindu-se, o duc în sfârșit, ca pe o roabă, la faptă. După aceasta cei ce au pustiit sufletul prin gânduri se depărtează împreună cu ele și rămâne în minte numai idolul păcatului, despre care zice Domnul: Când veți vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt, cel ce cetește să înțeleagă că loc sfânt și biserică a lui Dumnezeu este mintea omului în care dracii, după ce au pustiit sufletul prin gânduri pătimase, au așezat idolul păcatului. Iar că acestea s-au petrecut și istoricește, cred că nu se va îndoii nici unul dintre cei ce au cetit cărțile lui Iosif. Unii însă zic că acestea se vor întâmpla și pe timpul lui Antihrist.
- ✓ Trei sunt iarăși cele ce ne mișcă spre cele rele: Patimile, dracii și hotărârea cea rea. Patimile, atunci când dorim vreun lucru împotriva rațiunii, de pildă mâncare fără vreme și fără trebuință, femeie fără scopul nașterii de prunci, sau nelegitimă; sau iarăși când ne mâniem sau ne supărăm fără să se cuvină, ca de pildă atunci când, din neatentia noastră, folosind prilejul, stârnesc deodată cu multă furie patimile pomenite și cele asemenea lor. Iar hotărârea cea rea când, cunoscând binele, alegem răul.
- ✓ Dracul mândriei e plin de o îndoită răutate: căci sau înduplecă pe monah să pună în socoteala sa isprăvile și nu în ale lui Dumnezeu, este și dătătorul celor bune și ajutorul spre izbutirea în ele, sau, neputându-l îndupleca la aceasta, îi insuflă gândul să disprețuiască pe cei mai puțin desăvârșiți dintre frați. Iar cel ce primește acest gând nu-și dă seama că și pe el îl face să se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. Căci dacă disprețuiește pe aceia, ca pe unii ce nu sunt în stare

de isprăvile lui, vădit este că se socotește pe sine ca unul ce-a înfăptuit asemenea isprăvi din proprie putere. Dar aceasta n-o poate nimeni, căci însuși Domnul a zis: Fără de Mine, nu puteți face nimic!. Fiindcă slăbiciunea noastră, mișcată spre cele bune nu poate ajunge la țintă, fără Dătătorul celor bune.

- ∨ Numai cine a cunoscut slăbiciunea firii omenești a făcut experiența puterii dumnezeiești. Iar unul ca aceasta izbutind prin ea în unele lucruri, iar în altele silindu-se să izbutească, nu va disprețui niciodată pe nici un om. Căci știe că precum i-a ajutat lui și l-a slobozit din multe și grele patimi, poate să ajute tuturor dacă vrea, și mai ales celor ce se nevoiesc de dragul Lui, deși pentru anumite judecăți nu izbăvește pe toți deodată de patimi, ci, ca un doctor bun și de oameni iubitor, vindecă pe fiecare dintre cei ce se străduiesc, la timpul său.
- ∨ Când patimile își încetează lucrarea, fie pentru că se ascund pricinile lor, fie pentru că se depărtează dracii în chip viclean, se strecoară mândria.
- ∨ Aproape tot păcatul se face dragul plăcerii. Iar desființarea lui se face prin reaua pătimire și întristare, fie de bunăvoie, fie fără de voie, prin pocăință, sau prin vreo certare adusă de Providența dumnezeiască. Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; iar judecați fiind de Domnul ne pedepsim ca să nu fim osândiți împreună cu ea.
- ∨ Când îți va veni vreo încercare pe neașteptate, nu învinovăți pe cel prin care a venit; ci întreabă pentru ce a venit? Și vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie să bei amărăciunea judecății lui Dumnezeu.
- ∨ Dacă ai purtări rele, nu ocoli reaua pătimire, ca smerindu-te prin ea, să verși trufia din tine.
- ∨ Unele ispite aduc oamenilor plăceri, altele întristări, și iarăși altele dureri trupești. Căci după pricina patimilor aflătoare în suflet, aduce și doctorul sufletelor prin judecățile Lui.
- ∨ Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru ștergerea păcatelor săvârșite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă. Dar afară de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pildă cele venite asupra lui Iov.
- ∨ Omul cuminte, gândindu-se la puterea tămăduitoare a judecăților dumnezeiești, poartă cu mulțumire necazurile care-i vin prin ele, nefăcând pe nimeni vinovat pentru ele decât păcatele sale. Iar cel nebun, necunoscând Providența atotînțeleaptă a lui Dumnezeu, păcătuiește și când e muștrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuatori ai relelor sale.
- ∨ Sunt unele lucruri care opresc patimile din mișcarea lor și nu le lasă să sporească în creștere; și sunt altele care le împrăștie și le duc spre micșorare. De pildă postul, osteneala și privegherea nu lasă pofta să crească; iar singurătatea, contemplația, rugăciunea și dragostea de Dumnezeu o împrăștie și o sting cu totul. La fel se întâmplă cu mânia. De pildă îndelunga răbdare, nepomenirea răului și blândețea o opresc și nu o lasă să crească; iar iubirea, milostenia, bunătatea și iubirea de oameni o micșorează.
- ∨ Dacă mintea cuiva caută pururi spre Dumnezeu, pofta lui de asemenea crește covârșitor după dragostea dumnezeiască, iar iuțimea i se întoarce întregă spre iubirea dumnezeiască. Căci prin însoțirea îndelungată cu strălucirea dumnezeiască, omul a ajuns întreg chip de lumină. Acela, strângând la sine partea pătimitoare a sa, s-a întors spre iubirea dumnezeiască neîncetată, mutându-se cu totul de la cele pământești spre cele dumnezeiești.
- ∨ Cel ce nu pizmuiește și nu se mânie pe cel ce l-a întristat și nu ține minte răul de la el, prin aceasta încă nu are și dragoste față de acela. Căci poate să nu răsplătească răul cu rău chiar dacă nu are încă dragoste, pentru că așa e porunca. Dar încă nu poate răsplăti răul cu bine fără silă.

Căci a face bine din îndemn lăuntric celor ce ne urăsc este propriu numai dragostei duhovnicești desăvârșite.

- ✓ Când vezi mintea ta ocupându-se cu plăcere cu cele materiale și zăbovind pe lângă chipurile lor, cunoaște că le iubești pe acestea mai mult decât pe Dumnezeu. Căci unde este comoara ta, acolo e și inima ta, zice Domnul.
- ✓ Dragostea către Dumnezeu înduplecă pe cel ce se împărtășește de ea să disprețuiască toată plăcerea trecătoare și toată osteneala și întristarea. Convingă-te despre acestea toți sfinții, care au pățimit atâtea pentru Hristos.
- ✓ Patima iubirii de sine insuflă monahului gândul să-și miluiască trupul și să îndrăznească la bucate peste ceea ce se cuvine. Și o face aceasta aducând ca motiv buna grijă și chivernisire ca, atrăgându-l puțin câte puțin, să-l facă să cadă până la urmă în prăpastia iubirii de plăceri. Iar mireanului îi insuflă ca grija de trup să și-o prefacă în poftă.
- ✓ Precum nopțile urmează zilelor și iernile verilor, la fel și întristările și durerile urmează slavei deșarte și plăcerii, fie în timpul de față, fie în cel viitor.
- ✓ Precum minții celui flămând i se nălucește numai pâine, iar celui însetat numai apă, la fel celui lacom i se nălucesc tot felul de mâncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slavă deșartă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint câștiguri, celui ce ține minte răul răzbumare asupra celui ce l-a supărat, pizmașului necazuri venite asupra celui pizmuit, și așa mai departe în toate celelalte patimi. Căci mintea tulburată de patimi primește cugetări pătimășe, fie că veghează trupul, fie că doarme.
- ✓ Partea poftitoare a sufletului, întărită mai des, așează în suflet deprinderea anevoie de clintit a iubirii de plăcere; iar iuțimea tulburată continuu face mintea fricoasă și fără bărbăție. Pe cea dintâi dintre acestea o tămăduiește nevoința statornică cu postul, privegherea și cu rugăciunea; pe cea de-a doua bunătatea, iubirea de oameni și mila.
- ✓ Lucrurile sunt afară de minte, dar ideile lor stau înăuntru. În minte este prin urmare puterea de-a se folosi bine sau rău de ele. Căci folosirea greșită a ideilor este urmată de reaua întrebuintare a lucrurilor.
- ✓ Prin acestea trei primește mintea înțeleșuri pătimășe: prin simțire, prin schimbări în starea organică și prin amintire. Prin simțire, când lucrurile de care suntem împătimiți, venind în atingere cu ea, o mișcă spre gânduri pătimășe. Prin schimbări în starea organică, când mustul trupului, schimbându-și amestecarea printr-o hrană neînfrânată, sau prin lucrarea dracilor, sau prin vreo boală, mișcă mintea iarăși spre gânduri pătimășe sau împotriva Providenței. Iar prin amintire, când aceasta, aducând în legătură cugetările sale cu lucrurile față de care am simțit vreo patimă, de asemenea mișcă mintea spre gânduri pătimășe.
- ✓ Nu întrebuinta rău ideile, ca să nu fii silit să întrebuintezi rău și lucrurile. Căci de nu păcătuiește cineva mai întâi cu mintea, nu va păcătui nici cu lucrul.
- ✓ De vrei să afli calea ce duce la viață, caut-o în Cale și acolo o vei afla pe ea, adică în Calea care a zis: Eu sunt Calea, viața și adevărul. Dar caut-o cu mare osteneală, căci puțini sunt care o află pe ea; și nu cumva rămânând pe din afara celor puțini, să te afli cu cei mulți.
- ✓ Unele dintre gânduri sunt simple, altele complicate. Simple sunt cele nepătimășe. Iar compuse sunt cele pătimășe, ca unele ce constau din patimă și idee. Așa fiind, se pot vedea multe din cele simple urmând celor compuse, când încep să fie mișcate spre păcatul cu mintea. Să luăm de pildă aurul. În amintirea cuiva s-a iscat gând pătimăș despre aur, iar acest fapt l-a dus cu

mintea la furt și la săvârșirea păcatului în cuget. Amintirii aurului i-a urmat deci îndată amintirea pungii, a lădiței, a vistieriei și cele următoare. Amintirea aurului era compusă, căci avea în ea patima. Dar a pungii, a lădiței și a celor următoare era simplă. Căci mintea nu nutrea nici o patimă față de ele. La fel stau lucrurile cu orice gând, cu slava deșartă, cu femeia și cu cealaltă. Căci nu toate gândurile care urmează gândului pătimăș sunt și ele pătimășe, cum am arătat mai sus. Din acestea putem cunoaște care sunt înțeleșurile pătimășe și care cele simple.

- ∨ Unii spun că dracii, atingându-se în somn de anumite părți ale trupului, stârnesc patima curviei. Pe urmă patima stârnită aduce în minte forma femeii, prin amintire. Iar alții zic că aceia se arată minții în chip de femeie și atingând părțile trupului, stârnesc dorința, și așa se ivesc nălucirile. Alții iarăși spun că patima, care domnește în dracul ce se apropie, stârnește patima și așa se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înainte formele prin amintiri. De asemenea despre alte năluciri pătimășe, unii spun că se produc într-un fel, alții într-alt fel. Dar în nici unul din modurile amintite nu pot dracii să miște nici un fel de patimă, dacă se găsesc în suflet iubirea și înfrânarea, fie că se află trupul în stare de veghe, fie în stare de somn.
- ∨ Unele dintre poruncile legii trebuie păzite și trupește și duhovnicește; altele numai duhovnicește. De pildă: să nu curvești, să nu ucizi, să nu furi și cele asemenea, trebuie păzite și trupește și duhovnicește. Iar duhovnicește în chip întreit. Dar tăierea împrejur, păzirea Sâmbetei, junghierea mielului și mâncarea azimei cu lăptuci amare și cele asemenea, numai duhovnicește.
- ∨ Trei sunt stările morale cele mai generale la monahi. Cea dintâi stă în a păcătui cu lucrul. A doua, în a nu zăbovi în suflet gândurile pătimășe. Iar a treia, în a privi cu mintea formele femeilor și ale celor ce i-au întristat, fără patimă.
- ∨ Sărac este cel ce s-a lepădat de toate avuțiile și nu mai are nimic pe pământ afară de trup; iar de acesta nu-l mai leagă nici o afecțiune, ci toată grija de sine a încredințat-o lui Dumnezeu și creștinilor evlavioși.
- ∨ În ce privește lucrurile posedate, unii le posedă fără patimă; de aceea când le pierd nu se întristează. Așa sunt cei ce primesc cu bucurie răpirea bunurilor lor. Alții le posedă cu patimă; de aceea la gândul că le vor pierde se întristează, ca bogatul din Evanghelie, care a plecat întristat; iar când le pierd de fapt, se întristează până la moarte. Prin urmare pierderea lor dă pe față atât dispoziția celui fără patimă cât și a celui pătimăș.
- ∨ Dracii războiesc pe cei ce se ridică pe cea mai înaltă treaptă a rugăciunii, ca să nu primească simple înțeleșurile (chipurile) lucrurilor sensibile; pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea, ca să zăbovească în ei gândurile pătimășe; iar pe cei ce se nevoiesc cu făptuirea, ca să-i înduplece să păcătuiască cu lucrul. În tot felul îi războiesc pe toți, ca să îi despartă, nemernicii pe oameni de Dumnezeu.
- ∨ Cei ce se nevoiesc în viața acestora spre evlavie sub îndrumarea Providenței dumnezeiești sunt probați prin aceste trei ispite: sau li se dăruiesc cele plăcute, ca sănătate, frumusețe, belșug de prunci, bogăție, slavă și cele asemenea; sau vin asupra lor pricini de întristare, ca lipsa de prunci, de avuție și de slavă; sau le vin pricini de dureri în trup, ca boli, chinuri și cele asemenea. Către cei dintâi zice Domnul: De nu se va lepăda cineva de toate câte le are, nu va putea să fie ucenicul Meu. Iar către cei de-al doilea și de-al treilea: Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre.
- ∨ Acestea patru zic unii că schimbă starea organică a trupului și dau minții prin ea gânduri, fie pătimășe, fie fără patimi: Îngerii, dracii, aerul și hrana. Îngerii, zic, o schimbă prin cuvânt, (rațiune); dracii prin atingere; aerul prin ardere (metabolism); iar hrana, prin felurite mâncărilor și băuturi lor, prin înmulțirea sau împuținarea lor. Mai sunt, apoi, schimbările care se ivesc prin

amintire, auz și vedere, când pătimește întâi sufletul din pricina unor lucruri de întristare sau de bucurie. Pătîmind din pricina acestora mai întâi sufletul, schimbă starea organică a trupului. Cele mai înainte înșirate, însă, schimbă întâi starea organică, iar aceasta insuflă apoi minții gândurile.

- ∨ Moartea înseamnă propriu zis despărțirea de Dumnezeu. Iar boldul morții este păcatul, pe care primindu-l Adam a fost izgonit și de la pomul vieții și din Rai și de la Dumnezeu. Acestei morți i-a urmat în chip necesar și moartea trupului. Căci viața este propriu zis Cel ce a zis: Eu sunt viața. Acesta coborându-se în moarte, l-a adus pe cel omorât iarăși la viață.
- ∨ Locul pășunii este virtutea lucrătoare; iar apa odihnei, cunoștința lucrurilor.
- ∨ Umbra morții este viața omenească. Dacă prin urmare cineva este cu Dumnezeu și Dumnezeu este cu el, acela poate spune limpede: Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești.
- ∨ Minte curată vede lucrurile drepte; rațiunea exercitată aduce cele văzute sub privire; iar auzul clar le primește. Cel lipsit însă de acestea trei ocărăște pe cel ce îi vorbește de ele.
- ∨ Toiagul spun unii că însemnează Judecata lui Dumnezeu; iar varga Providența. Cel ce s-a împărtășit de cunoștința lor poate să zică: Toiagul și varga Ta, acestea m-au mângâiat.
- ∨ Folosindu-ne cu dreaptă judecată de înțeleșurile lucrurilor, dobândim cumpătare, iubire și cunoștință. Iar folosindu-ne fără judecată, cădem în necumpătare, ură și neștiință.
- ∨ Gătît-ai înaintea mea masă și cele următoare. Masă aici însemnează virtutea lucrătoare. Căci aceasta ne-a fost gătită de Hristos împotriva celor ce ne necăjesc. Iar untul-de-lemnul care unge mintea este contemplația fapturilor. Paharul e cunoștința lui Dumnezeu. Iar mila Lui Cuvântul Său și Dumnezeu. Căci acesta, prin întruparea Lui, ne urmărește în toate zilele, până ce ne va prinde pe toți cei ce ne vom mântui, ca pe Pavel. Iar casa însemnează Împărăția în care sunt rețezăți toți sfinții. În sfârșit îndelungarea de zile este viața veșnică.
- ∨ Păcatele ne vin prin reaua întrebuințare a puterilor (facultăților) sufletului, a celei poftitoare, irascibile și raționale. Neștiința și nechibzuința vin din reaua întrebuințare a puterii raționale. Ura și necumpătare din reaua întrebuințare a puterii irascibile (iuțimea) și poftitoare. Iar din buna întrebuințare a acestora ne vine cunoștința și chibzuința, iubirea și cumpătarea. Dacă e așa, nimic din cele create și cumpătarea. Dacă e așa, nimic din cele create și făcute de Dumnezeu nu este rău.
- ∨ Răul din draci stă în acestea, zice fericitul Dionisie: în mânia fără judecată, în poftirea fără minte, în închipuirea pripită. Iar lipsa de judecată, lipsa de minte și pripirea la ființele raționale sunt scăderi ale rațiunii, ale minții și ale chibzuirii. Scăderile însă vin după aptitudini. Așadar a fost odată când era în ei rațiune, minte și chibzuială cuviincioasă. Iar dacă-i așa, nici dracii nu sunt prin fire răi, ci prin reaua întrebuințare a puterilor firești s-au făcut răi.
- ∨ Unele dintre patimi pricinuiesc necumpătare; altele ură; și iarăși altele și ură.
- ∨ Multa mâncare și mâncarea cu plăcere sunt pricini de necumpătare; iubirea de argint și slava deșartă sunt pricini de ură față de aproapele. iar maica acestora: iubirea trupească de sine este pricină a amândoura.
- ∨ Nimeni, zice Apostolul, nu și-a urât trupul său, dar îl strunește și târăște rob, nedându-i nimic mai mult afară de hrană și îmbrăcăminte, iar din acestea numai atâta cât este de trebuință pentru a trăi. Așa își iubește cineva fără patimă și-l hrănește ca pe un slujitor al celor dumnezeiești și-l încălzește numai cu cele ce-i împlinesc cele de trebuință.

- ∨ Dacă păzești deplin porunca dragostei față de aproapele, pentru ce lași să ne nască în tine amărăciunea întristării? Vădit este că, făcând astfel, pui mai presus de dragoste lucrurile vremelnice și pe acestea le cauți, luptând împotriva fratelui.
- ∨ Nu din trebuință e atât de râvnit aurul de către oameni, cât pentru faptul că mulțimea își împlinește prin el plăcerile.
- ∨ Trei sunt pricinile dragostei de bani: iubirea de plăcere, slava deșartă și necredința. Cea mai rea dintre acestea este necredința.
- ∨ Iubitorul de plăceri iubește argintul, ca să-și procure dezmierdări printr-însul; iubitorul de slavă deșartă, ca să se slăvească printr-însul; iar necredinciosul, ca să-l ascundă și să-l păstreze, temându-se de foamete, de bătrânețe, de boală, sau de ajungerea între străini. Acesta nădăjduiește mai mult în argint decât în Dumnezeu, Făcătorul tuturor lucrurilor și Proniatorul tuturor, până și al celor mai de pe urmă și mai mici vietăți.
- ∨ Patru sunt oamenii care se îngrijesc de bani: cei trei de mai înainte și cel econom. Dar numai acesta se îngrijește în chip drept, ca să nu înceteze adică niciodată de-a ajuta pe fiecare la trebuință.
- ∨ Toate gândurile pătimase sau ațâță partea poftitoare a sufletului, sau tulbură pe cea irascibilă (rațiunea), sau întunecă pe cea rațională. De aceea orbesc mintea, împleticind-o de la contemplarea duhovnicească și de la călătoria prin rugăciune. Din această pricină monahul și mai ales cel ce se liniștește este dator să ia aminte la gânduri și să cunoască și să taie pricinile lor. Astfel poate cunoaște, de pildă, cum partea poftitoare a sufletului e ațâțată de amintirile pătimase ale femeilor și cum pricina acestora este necumpătarea la mâncări și băuturi și întâlnirea deasă și nerațională cu femeile înseși. Dar le taie pe acestea foamea, setea, privegherea și retragerea în singurătate. Iuțimea e tulburată de amintirile pătimase ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava deșartă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pătimas, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit. Și le fac pe acestea disprețuirea și nesocotirea lor, pentru dragostea de Dumnezeu.
- ∨ Necurăția minții constă întâi în a avea o cunoștință mincinoasă; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omenească, căci Îngerului îi e propriu să nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri pătimase; iar al patrulea, în a consimți cu păcatul.
- ∨ Iubește liniștea și singurătatea (isihia) cel ce nu se împătimizește de lucrurile lumii. Iubește pe toți oamenii cel ce nu iubește nimic omenesc. Și are cunoștința lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești cel ce nu se smintește de cineva, fie că greșește, fie că nutrește gânduri bănuitoare.
- ∨ Mare virtute este să nu te împătimizești de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta este să rămâi fără patimă față de înțelesurile (chipurile) lor.
- ∨ Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu luptă împotriva lucrurilor, nici împotriva înțelesurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu înțelesurile. De pildă nu luptă împotriva femeii, nici împotriva celui ce l-a supărat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.
- ∨ Tot războiul monahului împotriva dracilor urmărește să despartă împletite cu ele.
- ∨ Altceva este lucrul, altceva înțelesul lui, și altceva patima. Lucrul este de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe. Înțelesul (chipul) este amintirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar

patima este iubirea nerațională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Deci lupta monahului este împotriva patimii.

- ∨ Virtuțile despart mintea de patimi; contemplațiile duhovnicești de înțeleșurile simple; în sfârșit, rugăciunea curată o înfățișează lui Dumnezeu însuși.
- ∨ De vom iubi pe Dumnezeu cu adevărat, vom lepăda patimile prin însăși această iubire. Iar iubirea față de El stă în a-l prețui pe El mai mult decât lumea și sufletul mai mult decât trupul și în a disprețui lucrurile lumești și a ne îndeletnici cu El pururi prin înfrânare, dragoste, rugăciune, cântare cu psalmi și cele asemenea.
- ∨ De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată și vom avea grijă de partea pătimitoare (pasională) a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci înțelegând mai exact pricinile lor și tăindu-le de la noi, vom deveni mai străvăzători și așa se va împlini cu moi cuvântul: Și a văzut ochiul meu în dușmanii mei; și între cei vicleni ce se scoală asupra mea va auzi urechea mea.
- ∨ Când vezi mintea ta petrecând cu evlavie și cu dreptate în ideile lumii, cunoaște că și trupul tău rămâne curat și fără de păcat. Dar când vezi mintea îndeletnicindu-se cu păcatele și nu o oprești, cunoaște că nu va întârzia nici trupul să alunece în ele.
- ∨ Precum trupul are ca lume lucrurile, așa și mintea are ca lume ideile. Și precum trupul desfrânează cu ideea femeii prin chipul trupului propriu. Căci vede în gând forma trupului propriu, amestecată cu forma femeii. De asemenea se răzbună în gând cu chipul celui ce l-a supărat, prin chipul trupului propriu. Și același lucru se întâmplă și cu alte păcate. Căci cele ce le face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, acelea le face și mintea în lumea gândurilor.
- ∨ Nu trebuie să ne cutremurăm, să ne mirăm și să ne uimim cu mintea de faptul că Dumnezeu și Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului. Căci zice Fiul: Nu judecați ca să nu fiți judecați, nu osândiți ca să nu fiți osândiți. Iar Apostolul la fel: Nu judecați ceva înainte de vreme, până ce nu va veni Domnul, și: Cu judecata cu care judeci pe altul, te judeci pe tine însuși. Dar oamenii, lăsând grija de a-și plânge păcatele lor, au luat judecata de la Fiul și se judecă și se osândesc unii pe alții, de pare că ar fi fără păcat. Cerul s-a uimit de aceasta și pământul s-a cutremurat. Ei încă nu se rușinează, ca niște nesimțiți.
- ∨ Iubirea trupească de sine, cum s-a spus adeseori, e pricina tuturor gândurilor pătimase. Căci din ea se nasc cele trei gânduri mai generale ale poftei: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei deșarte. La rândul lor, din lăcomia pântecelui se naște gândul curvie; din iubirea de argint gândul lăcomiei și al zgârceniei; iar din slava deșartă, gândul mândriei. Și toate celelalte gânduri izvorăsc din aceste trei: al mândriei, al întristării, al pomenirii răului, al deznădejdiei, al pizmei, al bârfirii, și celelalte. Aceste patimi leagă mintea de lucrurile materiale și o țin la pământ, stând cu toate deasupra ei asemenea unui bolovan foarte greu, ea fiind prin fire mai ușoară și mai sprintenă ca focul.
- ∨ Începutul tuturor patimilor este iubirea trupească de sine, iar sfârșitul este mândria. Iubirea trupească de sine este iubirea nerațională față de trup. Cine a tăiat-o pe aceasta, a tăiat deodată toate patimile care se nasc din ea.
- ∨ Precum părinții trupurilor sunt împătimiți de dragostea față de cei născuți din ei, la fel și mintea se alipește prin fire de cuvintele sale. Și precum celor mai împătimiți dintre aceia, copiii lor, chiar de vor fi în toate privințele cei mai de răs, li se vor părea cei mai drăgălași și mai frumoși dintre toți, la fel minții nebune îi vor părea cuvintele ei, chiar de vor fi cele mai prostești, cele mai înțelepte dintre toate. Înțeleptului însă nu-i apar așa cuvintele sale, ci când i se va părea că e mai sigur în judecata lui. El ia pe alți înțelepți ca judecători ai cuvintelor și gândurilor sale, ca

să nu alerge sau să nu fi alergat în deșert; și prin ei primește întărirea.

- ✓ Când birui vreuna din patimile mai necinstite, de pildă lăcomia pântecelui, sau curvia, sau mânia, sau lăcomia, îndată se repede asupra ta gândul slavei deșarte. Iar de birui și pe acesta, îi urmează cel al mândriei.
- ✓ Toate patimile necinstite, când stăpânesc sufletul, alungă din el gândul slavei deșarte. Iar când toate cele mai înainte înșirate sunt biruite, îl trimit pe acela.
- ✓ Slava deșartă, fie că e alungată, fie că e de față, naște mândria. Când e alungată, naște părerea de sine; când e de față, îngâmfarea.
- ✓ Slava deșartă e alungată de făptuirea într-ascuns; iar mândria de voința de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate isprăvile.
- ✓ Cel ce s-a învrednicit de cunoștința lui Dumnezeu și se împărtășește de dulceața ei cu adevărat disprețuiește toate plăcerile născute din poftă.
- ✓ Cel ce pofteste cele pământești, sau poftele mâncări, sau cele ce satisfac pe cele de sub pânțe, sau slava omenească, sau bani, sau altceva din cele ce urmează acestora. Și dacă nu află mintea ceva mai înalt decât acestea la care să-și mute pofta, nu poate fi înduplecată să le disprețuiască pe acestea până la capăt. Dat mai bună decât acestea fără de asemănare este cunoștința lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești.
- ✓ Cei ce disprețuiesc plăcerile le disprețuiesc datorită sau fricii, sau nădejzii, sau cunoștinței, sau dragostei de Dumnezeu.
- ✓ Cunoștința fără pasiune a celor dumnezeiești încă nu înduplecă mintea să disprețuiască până la capăt cele materiale, ci ea se aseamănă înțelesului simplu al unui lucru ce cade sub simțuri. De aceea se găsesc mulți dintre oameni, care au multă cunoștință, dar care se tăvălesc în patimile trupului ca niște porci în mocirlă. Căci curățindu-se pentru puțină vreme cu sânguință și dobândind cunoștință, nemaivând pe urmă nici o grijă se aseamănă lui Saul, care învrednicindu-se de Împărăție dar purtându-se cu nevrednicie, a fost lepădat cu mânie înfricoșată din ea.
- ✓ Precum înțelesul simplu al lucrurilor omenești nu silește mintea să disprețuiască cele dumnezeiești, așa nici cunoștința simplă a celor dumnezeiești nu o înduplecă deplin să disprețuiască cele omenești, deoarece adevărul se află acum în umbre și ghicituri. De aceea este nevoie de fericita pasiune a sfintei iubiri, care leagă mintea de vederile (contemplații) duhovnicești și o înduplecă să prețuiască cele nemateriale mai mult decât pe cele materiale și cele inteligibile și dumnezeiești mai mult decât pe cele supuse simțurilor.
- ✓ Cel ce a tăiat patimile de la sine și și-a făcut gândurile simple prin aceasta încă nu le-a întors spre cele dumnezeiești, și poate să nu fie împătimit nici de cele omenești nici de cele dumnezeiești. Aceasta se întâmplă însă numai celor aflători pe treapta făptuirii, care nu s-au învrednicit încă de cunoștință și care se rețin de la patimi mai mult de frica chinurilor, decât din nădejdea Împărăției.
- ✓ Prin credință umblăm, nu prin vedere; și în oglinzi și în ghicituri avem cunoștință. De aceea avem lipsă de multă îndeletnicire cu aceasta ca, prin îndelungata cercetare și pătrundere a lor, să ne câștigăm o deprindere anevoie de abătut de la aceste vederi (contemplații).
- ✓ Dacă tăiem pricinile patimilor pentru puțin timp și ne îndeletnicim cu vederile duhovnicești, dar nu petrecem în de-a pururi, ocupându-ne anume cu acest lucru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului, nedobândind alt rod de-acolo decât cunoștința simplă împreună cu

părerea de sine. Iar sfârșitul acesteia este întunecarea treptată a cunoștinței și totala abatere a minții spre cele materiale.

- ✓ Patima de ocară a dragostei ocupă mintea cu lucrurile materiale; iar patima de laudă a dragostei o leagă de cele dumnezeiești. Căci în care lucruri zăbovește mintea, în acelea ce și lărgeste. Și cu lucrurile în care se lărgeste, cu acelea își nutrește și pofta și iubirea, fie cu cele dumnezeiești și proprii și inteligibile, fie cu lucrurile și cu patimile trupului.
- ✓ Dumnezeu a zidit și lumea nevăzută și pe cea văzută; deci El a făcut și sufletul și trupul. Dacă lumea văzută este așa de frumoasă, cu cât mai mult nu va fi cea nevăzută? Iar dacă aceea este mai frumoasă și mai bună decât aceasta, cu cât nu le va întrece pe amândouă Dumnezeu, care le-a făcut pe ele? Dacă prin urmare Făcătorul tuturor bunurilor e mai bun decât toate cele făcute, pentru care pricină părăsește mintea pe Cel ce e mai bun decât toate și se ocupă cu cele mai rele decât toate, adică cu patimile trupului? E vădit că pentru faptul că a petrecut și s-a obișnuit cu trupul de la naștere, iar experiența Celui mai bun și mai presus de toate încă n-a făcut-o desăvârșit. Dacă prin urmare printr-o deprindere îndelungată cu înfrânarea de plăceri și printr-o îndeletnicire cu cele dumnezeiești rupem puțin câte puțin această legătură și afecțiune, mintea se lărgeste în cele dumnezeiești, înaintând treptat în ele, și-și descoperă demnitatea proprie. Iar sfârșitul este că își mută tot dorul spre Dumnezeu.
- ✓ De vrei să fii cu pătrundere și cu dreaptă măsură și să nu slujești patimii închipuirii de sine, caută totdeauna să cunoști ce ascund lucrurile bune pentru cunoștința ta. Și aflând foarte multe și felurite cunoștințe ascunse de tine, te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-se pe tine, vei înțelege multe mari și minunate lucruri. Fiindcă socotința că știi nu te lasă să sporești în a ști.
- ✓ Slava deșartă și iubirea de argint se nasc una pe alta. Căci cei ce iubesc slava deșartă se silesc să se îmbogățească; iar cei ce s-au îmbogățit doresc să fie slăviți. Dar aceasta se întâmplă la mireni. Căci monahul tocmai când e sărac suferă mai mult de slava deșartă, iar când are argint îl ascunde, rușinându-se că are un lucru nepotrivit cu schima.
- ✓ Propriu slavei deșarte a monahului este că se întemeiază pe virtute și pe cele ce urmează acesteia. Propriu mândriei lui este că se fălește cu biruințele sale morale, punându-le pe seama sa, nu pe a lui Dumnezeu, iar pe alții îi disprețuiește. Iar propriu slavei deșarte și mândriei mireanului este că se fălește cu frumusețea, cu bogăția, cu puterea și chibzuința lui.
- ✓ Izbânzile mirenilor sunt decăderile monahilor; iar izbânzile monahilor sunt decăderile mirenilor. De pildă izbânzile mirenilor sunt bogăția, slava, puterea, desfătarea, bunăstarea trupească, belșugul de prunci și cele asemenea, la care ajungând iubitorul de lume, împotriva voii, le socotește o mare decădere, fiind adeseori chiar în primejdie să se spânzure, cum s-au și spânzurat unii.
- ✓ Mâncările s-au făcut pentru două pricini: pentru hrană și pentru tămăduire. Prin urmare cei ce se împărtășesc de ele în afară de aceste pricini, se vor osândi ca unii ce s-au dedat desfătărilor, folosind rău cele date de Dumnezeu spre trebuință. Și în toate lucrurile rea folosire este păcat.
- ✓ Altceva este a lupta împotriva gândului simplu, ca să nu se stârnească patima; și altceva este a lupta împotriva gândului pătimăș, ca să nu se producă consimțirea. Dar nici unul din aceste două feluri de luptă nu lasă gândurile să zăbovească în suflet.
- ✓ Dacă îți amintești de răul de la cineva, roagă-te pentru el și vei opri patima din mișcare, despărțind, prin rugăciune, supărarea de amintirea răului ce ți l-a făcut. Iar devenind iubitor de oameni, vei șterge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ține minte răul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei zăbovi de patima lui.

- Supărarea celui ce te pizmuiește o vei alina prin osteneală. Căci el își socotește pricină de nenorocire ceea ce pizmuiește la tine. De aceea nu poți să-l alini astfel, decât ascunzând-o aceasta de la el. Dacă aceasta le folosește multora, iar pe acela îl întristează, pe care parte o vei nesocoti? E de trebuință, desigur, să fii de folos celor mulți, dar, după putere, nici pe acela să nu-l nesocotești. Să nu te lași înrâurit de răutatea patimii lui. Căci nu te răzbuni pe patimă, ci pe pătimăș. Drept aceea socotește-l întru smerenie pe acela mai presus de tine și în toată vremea, în tot locul și lucrul dă-i lui mai multă cinste. Iar pizma ta o poți alina, dacă te bucuri împreună cu cel pizmit de cele ce se bucură el și te întristezi împreună cu acela de cele ce se întristează el, împlinind cuvântul Apostolului: Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng.
- Sfintele Puteri ne îndeamnă spre cele bune, iar semințele naturale și hotărârea cea bună ne ajută. La rândul lor (momelile) dracilor sunt ajutate de patimi și de hotărârea cea rea.
- Nu ne mâniem pentru toate câte ne întristăm. Căci sunt mai multe cele ce ne pricinuiesc întristare, decât cele ce ne pricinuiesc mânie. De pildă s-a spart vasul acesta, s-a pierdut lucrul acela, a murit cutare. Pentru unele ca acestea numai ne întristăm. Pentru celelalte însă ne și întristăm și ne și mâniem, dovedindu-ne lipsiți de înțelepciune.
- Primind mintea chipurile lucrurilor, își schimbă forma după fiecare chip; iar privindu-le duhovnicește, se modifică în chip fericit după fiecare vedere. Ajungând însă în Dumnezeu, devine cu totul fără chip și fără formă. Căci contemplând pe Cel uniform, devine uniformă și întregă luminoasă.
- Sufletul se mișcă cum se cuvine când facultatea lui poftitoare s-a pătruns de înfrânare, iuțimea stăruie în dragoste, întorcându-se de la ură, iar rațiunea se îndreaptă spre Dumnezeu, prin rugăciune și contemplație duhovnicească.
- Cele ce desfac dragostea dintre prieteni sunt acestea: a pizmui sau a fi pizmit; a păgubi sau a fi păgubit, a nu cinsti sau a nu fi cinstit; gândurile bănuitoare. Deci ia seama, nu cumva ai făcut sau ai făcut sau ai pățimit vremea din acestea și de aceea ești despărțit de dragostea prietenului?
- Ți-a venit vreo ispită de la fratele și supărarea te-a dus la ură? Nu te lăsa biruit de ură, ci învinge ura în dragoste. Și vei învinge în chipul acesta: rugându-se pentru el cu adevărat lui Dumnezeu, primind apărarea lui, sau chiar iscodindu-i tu apărarea și socotindu-te pe tine cauză a ispitei și fiind cu îndelungă răbdare până va trece norul.
- Bărbatul îndelung răbdător este cu mare înțelepciune, fiindcă toate cele ce-i vin asupra le aduce în legătură cu sfârșitul; și așteptându-l pe acesta, rabdă întâmplările supărătoare; iar sfârșitul este viața veșnică, după dumnezeiescul Apostol. Iar viața veșnică aceasta este, ca să te cunoască pe Tine Unul adevăratul Dumnezeu și pe Cel ce L-ai trimis, Iisus Hristos.
- Pe fratele ce-l socoteai ieri duhovnicesc și virtuos, nu-l socoti azi rău și viclean, pentru ura care s-a ivit în tine din ispita celui rău, ci prin dragostea îndelung răbdătoare gândește-te la lucrurile bune de ieri și alungă ura de astăzi din suflet.
- Pe fratele ce-l laudai ieri ca bun și-l vesteai ca virtuos, nu-l bârfi astăzi ca rău și viclean, făcând din defăimarea fratelui motiv de apărare a urii vicleane din tine, în urma mutării tale de la dragoste la ură. Ci stăruie în aceleași laude chiar dacă ești încă stăpânit de supărare și ușor te vei întoarce la dragostea mântuitoare.
- Lauda obișnuită pe care o aduci fratelui să nu o pătezi, în întâlnirea cu ceilalți frați, din pricina supărării ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate defăimarea în cuvintele tale, ci folosește în întâlniri lauda curată și roagă-te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul

acesta te vei izbăvi repede de ura pierzătoare.

- ✓ Să nu zici: nu urăsc pe fratele meu, în vreme ce te scârbești de pomenirea lui. Ci ascultă pe Moise, care zice: Să nu urăști pe fratele tău în cugetul tău; cu muștrare vei muștra pe fratele tău în cugetul tău; cu muștrare vei muștra pe fratele tău și nu vei lua pentru el păcat.
- ✓ Dacă vreun frate, ispitit fiind, stăruie în a te vorbi de rău, nu te lăsa scos din starea dragostei, răbdând câtă vreme același diavol rău caută să-ți tulbure cugetul. Și nu vei fi scos din ea, dacă, ocărât fiind, vei binecuvânta și pândit cu gânduri rele, te vei purta cu bunăvoință. Căci aceasta este calea înțelepciunii după Hristos. Și cel ce nu merge pe ea nu va locui împreună cu El.
- ✓ Nu-i socoti binevoitori pe cei ce-ți aduc vorbe care produc în tine supărare și ură împotriva fratelui, chiar dacă s-ar părea că spun adevărul. Ci întoarce-te de la unii ca aceștia, ca de la niște șerpi care omoară, ca lor să le rezezi vorbirea de rău, iar sufletul tău să-l izbăvești de răutate.
- ✓ Nu înțepa cu vorbe acoperite pe fratele tău, ca nu cumva primind și tu cele asemenea de la el, să alungi de la amândoi starea dragostei. Ci mergi și muștră-l pe el cu îndrăznire iubitoare, ca împrăștiind pricinile supărării să te izbăvești și pe tine și pe el de tulburare și de supărare.
- ✓ Cercetează-ți conștiința cu de-amănuntul, ca să vezi nu cumva din pricina ta nu e împăcat fratele tău? Și nu o nesocoti, căci ea cunoaște cele ascunse ale tale și te va pâri în vremea ieșirii, iar în vremea rugăciunii ți se va face piedică.
- ✓ Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele tău în vreme de supărare, fie că au fost spuse acele lucruri supărătoare în fața ta, fie că au fost spuse către altul, iar tu le-ai auzit după aceea. Aceasta pentru ca nu cumva, stăruind în ținerea de minte a răului, să te întorci la ura pierzătoare a fratelui.
- ✓ Sufletul rațional care nutrește ură față de om, nu poate avea pace cu Dumnezeu, dătătorul poruncilor. Căci de nu veți ierta, zice, oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru cel ceresc nu va ierta greșelile voastre. Iar dacă acela nu vrea să se împace, păzește-te măcar pe tine de ură, rugându-te pentru el sincer și negrăindu-l de rău față de cineva.
- ✓ Nu umbla să-ți placi ție, și nu vei urî pe fratele tău; și nu fii iubitor de trupul tău, și vei fi iubitor de Dumnezeu.
- ✓ De ți-ai ales să viețuiești cu cei duhovnicești, leapădă la porți voile tale. Căci nu vei putea în alt chip să trăiești în pace nici cu Dumnezeu, nici cu cei împreună viețuitori.
- ✓ Nu mică luptă se cere pentru a te izbăvi de slava deșartă, și se izbăvește cineva de aceasta prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin rugăciunea deasă. Iar semnul izbăvirii stă în a nu mai ține minte răul de la cel ce te-a defăimat sau te defăimează.
- ✓ De vrei să fii drept, dă fiecărei părți din tine, adică sufletului și trupului, cele de care sunt vrednice. Părții raționale a sufletului dă-i citiri, vederi duhovnicești și rugăciune; iuțimii dă-i dragoste duhovnicească ce se opune urii; părții pofitoare dă-i cumpătare și înfrânare; iar trupului hrană și îmbrăcăminte, atâta cât sunt de trebuință.
- ✓ În aceste trei stă filosofia creștinului: în poruncă, în dogme și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința fapturilor; iar credința la contemplarea Sfintei Treimi.
- ✓ Unii dintre cei ce se nevoiesc resping numai gândurile pătimase; alții însă taie și patimile înseși. Gândurile pătimase se resping fie prin psalmodiere, fie prin rugăciune, fie prin înălțarea minții spre cer, sau prin altă oarecare desfacere de lucruri și de loc. iar patimile le fac, nesocotind

acele lucruri față de care le nutresc.

- ✓ Lucrurile spre care putem nutri vreo patimă sunt de pildă acestea: femeia, banii, darurile și cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva, când, după retragerea din lume, își vestejește și trupul cum trebuie, prin înfrânare. Banii, când își convinge cugetul ca în toate să se mulțumească cu ceea ce are. Iar slava, când iubește lucrarea ascunsă a virtuților, arătată numai lui Dumnezeu. În privința celorlalte trebuie făcut la fel. Cel ce nesocotește acestea nu va ajunge niciodată la ura împotriva cuiva.
- ✓ Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre; ele ies la iveală de abia atunci când se arată lucrurile.
- ✓ Cineva poate să nu fie tulburat de patimi, când lipsesc lucrurile, bucurându-se de-o parțială nepătimire; când însă se arată lucrurile, îndată răpesc patimile mintea.
- ✓ Nu socoti că ai ajuns la nepătimirea desăvârșită, câtă vreme lipsește lucrul. Când se arată însă și te lasă nemișcat atât lucrul cât și amintirea lui de după aceea, să știi că ai intrat în hotarele ei. Totuși nici atunci să nu disprețuiești grija, deoarece numai virtutea prelungită omoară patimile, pe când cea neglijată le scormonește iarăși.
- ✓ De obicei cunoștința e însoțită de închipuirea de sine și de pizmă, mai ales la început. Închipuirea de sine vine numai dinlăuntru; iar pizma și dinlăuntru și din afară. Dinlăuntru, ca să se îndrepte împotriva celor ce au cunoștință; iar din afară, de la cei ce de asemenea au cunoștință. Dar dragostea le împărtășește pe toate trei: închipuirea de sine, întrucât nu se îngâmăfă; pizma dinlăuntru, întrucât nu pizmuiește; iar cea din afară, întrucât îndelung rabdă și se milostivește. E de trebuință deci ca cel ce are cunoștința să dobândească și dragostea, ca să-și păzească mintea întru toate nerănită.
- ✓ Cel ce petrece neîncetat întru cele dinlăuntru este cumpătat, rabdă îndelung, se milostivește și cugetă smerit. Dar nu numai atâta, ci și contemplă, teologhicește și se roagă. Aceasta este ceea ce spune Apostolul: În duh să umblați și cele următoare.
- ✓ Cel ce nu știe să umble pe calea duhovnicească nu e cu grijă la gândurile pătimase, ci toată preocuparea lui se mișcă numai în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pântecelui, în neînfrânare, în supărare, în mânie și în pomenirea răului și prin aceasta i se întunecă mintea, sau se dă la o nevoie fără măsură și-și tulbură înțelegerea.
- ✓ Dacă Hristos locuiește în inimile noastre prin credință, după dumnezeiescul Apostol, pe de altă parte toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în El, atunci toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în inimile noastre. Și se vor face cunoscute inimii pe măsura curățirii fiecăruia prin porunci.
- ✓ Aceasta este comoara ascunsă în țarina inimii tale, pe care nu ai aflat-o încă din pricina nelucrării. Căci de ai fi aflat-o, ai fi vândut toate și fi cumpărat țarina aceasta. Dar acum, fiindcă ai părăsit țarina, te îngrijești de cele din jurul țarinei, în care nu se află nimic altceva decât spini și pălămidă.
- ✓ Dragostea de Dumnezeu se împotrivesc poftelor, căci înduplecă mintea să se înfrâneze de la plăceri. Iar cea către aproapele se împotrivesc mâniei; căci o face să disprețuiască slava și avuția. Aceștia sunt cei doi dinari, pe care Mântuitorul i-a dat îngrijitorului casei de oaspeți, ca să îngrijească de tine. Deci să te arăți nerecunoscător, însoțindu-te cu tâlhari, ca nu cumva să fii rănit iarăși și de astă dată să nu te afli numai pe jumătate mort, ci mort de-a-binelea.
- ✓ Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei, celei de o ființă și închinătei Treimi? Sau cine ți-a

făcut cunoscută iconomia întrupării Unuia din Sfânta Treime? Cine te-a învățat rațiunile privitoare la ființele netrupești, sau cele privitoare la facerea și sfârșitul lumii văzute, sau cele privitoare la învierea din morți și viața veșnică, sau la slava Împărăției Cerurilor și la înfricoșata Judecată? Nu harul lui Hristos, care sălășluiește în tine și care este arvuna Duhului Sfânt? Ce este mai mare decât acest har, sau ce e mai bun ca această înțelepciune și cunoștință? Sau ce este mai mult ca făgăduințele? Drept aceea, de suntem nelucrători, zăbavnici și fără grijă și nu ne curățim de patimile ce ne împiedică și ne orbesc mintea noastră, ca să putem vedea rațiunile privitoare la acestea mai luminos ca soarele, ne învinovățim pe noi înșine, dar nu tăgăduim locuința harului în noi.

- ∨ Mulți suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimeni nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-și mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. aceasta pentru ca nu cumva să ne facem vinovați, pe lângă călcarea poruncilor, și de răstălmăcirea cuvântului lui Dumnezeu.
- ∨ Când ne văd dracii că disprețuim lucrurile lumii, ca să nu mai urâm pentru ele pe oameni și să cădem din dragoste, stârnesc împotriva noastră defăimări, ca nerăbdând supărarea să urâm pe cei ce ne defaimă.
- ∨ Nu este durere mai grea a sufletului decât defăimarea, fie că-ți defaimă cineva credința, fie că viața. Și nimeni nu poate să o disprețuiască, decât numai cel ce caută la Dumnezeu, ca Suzana, singurul care poate să ne izbăvească din nevoi, ca și pe aceea, și să le descopere oamenilor adevărul, ca și în cazul acela, și să mângâie sufletul cu nădejdea.
- ∨ Cu cât te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atât Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc.
- ∨ Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bună judecată lucrurile de mijloc. Căci întrebuințarea cu bună judecată a celor de mijloc curățește starea sufletului. Iar starea curată naște puterea de discernământ (dreapta socoteală). Puterea de discernământ, la rândul ei, naște nepătimirea, din care se naște dragostea desăvârșită.
- ∨ Încă nu a ajuns la nepătimire acela care, pentru vreo încercare întâmplătoare, nu e în stare să treacă cu vederea scăderea prietenului, fie ea numai părută. Căci numai fiindcă s-au tulburat patimile care zăceau în suflet, i s-a orbit înțelegerea și nu o lasă să pătrundă la razele adevărului, nici să dobândească binele de rău. Deci unul ca acesta nu a dobândit nici dragostea desăvârșită, care aruncă afară frica judecății.
- ∨ Patru sunt felurile generale ale părăsirii: Una din iconomie, cum este la Domnul, ca prin păruta părăsire cei părăsiți să se mântuiască. Alta spre dovedire, cum este la Iov și Iosif, ca să se arate unul stâlp al bărbăției, altul al neprihănirii. A treia spre povățuire duhovnicească, cum este la Apostolul, ca, smerindu-se în cugetare, să păstreze covârșirea harului. În sfârșit a patra este lepădarea, ca la Iudei, ca pedepsiți fiind, să fie încovoiați spre pocăință. Dar toate felurile sunt mântuitoare și pline de bunătatea și de iubirea de oameni a lui Dumnezeu.
- ∨ Numai cei ce păzesc întocmai poruncile și cunosc adevărat judecățile dumnezeiești nu părăsesc pe prietenii încercați prin îngăduința lui Dumnezeu. dar cei ce disprețuiesc poruncile și nu cunosc judecățile dumnezeiești, când îi merge prietenului bine, se bucură împreună cu el, iar când e încercat și pătimizește, îl părăsesc. Ba uneori se dau chiar cu dușmanii.
- ∨ Prietenii lui Hristos iubesc din inimă pe toți. Dar nu sunt iubiți de toți. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe toți, nici nu sunt iubiți de toți. Prietenii lui Hristos păstrează dragostea neîntreruptă până la sfârșit; ai lumii, până ce se ciocnesc întreolaltă din pricina lucrurilor lumii.

- ✓ Noi nu putem învăța și nu ne lăsăm învățați nici prin cuvinte, nici prin fapte. Dar totuși vrem să învățăm prin cuvinte și să ne facem altora doftori, când noi înșine suntem plini de răni. Gândește-te și la aceea că: Nu toate sunt ușor de înțeles celor ce vreau să înțeleagă, chiar dacă se pare că da. Deci cine nu se va mira de cei ce făgăduiesc, cu toată seriozitatea, să învețe acestea chiar și pe muieruștile ce trăiesc în desfătări și pe prunci.
- ✓ Zăbovind gândul simplu, se stârnește patima, iar zăbovind cel pătimăș, se produce învoirea.
- ✓ Dumnezeu este, precum s-a scris, Soarele dreptății, revărsând peste toți razele bunătății. Dar sufletul se comportă prin hotărârea liberă a voii lui sau ca ceara, prin iubirea față de Dumnezeu, sau ca lutul, prin iubirea de cele pământești. Precum deci lutul se usucă prin fire sub razele soarelui, iar ceara se înmoaie prin fire, la fel sufletul iubitor de pământ și de lume, îndemnat fiind de Dumnezeu și împotrivindu-se, prin hotărârea voii sale, se învârtoșează ca lutul și se împinge pe sine spre pierzanie, asemenea lui Faraon; dar sufletul iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și primind formele și întipăririle dumnezeiești, se face lăcașul lui Dumnezeu în duh.
- ✓ Cunoștința vederilor dumnezeiești, venindu-i nevoitorului, care nu se așteaptă, deodată, pentru smerenia lui, frânge raționamentul celui ce o caută prin aceasta cu osteneală și cu durere, ca să se mândrească cu ea, dar nu o află, și naște în cel nebun pizma deșartă împotriva fratelui și gând de ucidere, împreună cu multă întristare, fiindcă e lipsit de îngâmfarea din laude.
- ✓ Cel ce întrerupe cu obrăznicie pe cel ce grăiește în adunare nu se poate ascunde că boleşte de slavă deșartă. Stăpânit de acesta, pune nenumărate piedici propunerilor, voind să taie șirul celor ce spun.
- ✓ Înțeleptul, fie că învață pe alții, fie că primește învățătură, vrea să învețe pe alții și să învețe el însuși numai cele de folos. Dar cel înțelept numai la părere, și când întreabă și când e întrebat scoate înainte numai lucrurile curioase.
- ✓ Bunurile de care s-a împărtășit cineva prin harul lui Dumnezeu e dator să le împărtășească și altora, cu inima largă. În dar ați luat, zice, în dar să dați. Căci cel ce ascunde darul în pământ bârfește pe Stăpân că e aspru și-și cruță trupul, ocolind virtutea. Iar cel ce vinde dușmanilor adevărul, pe urmă, neputând suporta rușinea, ca unul ce e chinuit de slava deșartă, se spânzură.
- ✓ Tăierea împrejur este lepădarea afecțiunii pătimășe a sufletului pentru cele ce se nasc și pier.
- ✓ Tăierea împrejur a tăierii împrejur este lepădarea și tăierea desăvârșită chiar și a pornirilor firești ale sufletului spre cele ce se nasc și pier.
- ✓ Taina întrupării Cuvântului cuprinde în sine înțelesul tuturor ghiciturilor și tipurilor din Scriptură și știința tuturor făpturilor văzute și cugetate. Căci cel ce a cunoscut taina crucii și a mormântului a înțeles rațiunile celor mai-nainte spuse; iar cel ce a cunoscut înțelesul tainic al învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai-nainte.
- ✓ Când vezi pe Irod și pe Pilat împrietenindu-se pentru omorârea lui Iisus, gândește-te la întâlnirea într-un gând a dracului desfrânării și al slavei deșarte pentru a omorî rațiunea virtuții și a cunoștinței. Căci dracul iubirii de slavă deșartă, fățarnicindu-se că iubește cunoștința duhovnicească, o trimite dracului desfrânării. Iar cel al desfrânării, fățarnicind curățenia prin renunțare, o trimite dracului slavei deșarte. De aceea: îmbrăcând, zice, Irod, haină strălucită, a trimis înapoi pe Iisus înapoi lui Pilat.
- ✓ Irod are înțelesul cugetului trupesc; Pilat al percepției prin simțuri; Cezarul al celor ce cad sub simțuri; iar Iudeii au înțelesul gândurilor sufletești. Sufletul, alipindu-se din neștiință de cele ce

cad sub simțuri, predă Cuvântul (Rațiunea), simțurilor spre moarte, întărind împotriva lui, prin proprie mărturisire, împărăția celor stricăcioase. Căci zic Iudeii: Nu avem împărat decât pe Cezarul.

- ∨ Cel slăbănogit prin plăcerile trupului, nu e în stare nici de lucrarea virtuților și nu se mișcă ușor nici spre cunoștință. De aceea nu are nici om, adică gând înțelept, ca atunci când se tulbură apa să-l arunce în scaldătoare, adică în virtutea capabilă de cunoștință, care vindecă toată boala. Căci suferind de moleșeală și de nepăsare, tot amână aceasta și astfel e luat pe dinainte de altul, care-l împiedică să ajungă la vindecare. De aceea zace treizeci și opt de ani în boală. Căci cel ce nu privește creațiunea văzută spre slava lui Dumnezeu, ca să-și urce gândul cu evlavie spre cea inteligibilă, rămâne cu adevărat bolnav atâția ani câți s-au amintit mai sus. Fiindcă numărul treizeci, înțeles natural, însemnează firea sensibilă, precum privit practic, însemnează virtutea cu fapta. Iar numărul opt, înțeles natural, arată firea inteligibilă a celor netrupești, precum privit gnostic, arată teologia atotînțeleaptă. Cel ce nu e mișcat de acestea spre Dumnezeu, rămâne olog până când, venind Cuvântul, îl învață pe scurt chipul vindecării zicând: Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă, adică îi poruncește să-și ridice mintea din iubirea de plăcere ce o leagă și să-și ia trupul pe umerii virtuților și să plece la casa sa, adică la cer. Căci e mai bine ca ceea ce este inferior să fie luat pe umerii faptei de ceea ce este superior, spre a fi dus spre virtute, decât ca ceea ce este superior să fie purtat de moleșeala celui inferior spre iubirea de plăceri.
- ∨ Cel ce se reculege din dezbinarea adusă de călcarea poruncilor se desparte mai întâi de patimi, apoi de gândurile pătimase, apoi de fire și de rațiunile firii, apoi de idei și de cunoștințele aduse de ele, și la urmă, străbătând dincolo de varietatea rațiunilor Providenței, ajunge în chip neștiut la însăși rațiunea Monadei. Abia în lumina acesteia își contemplă mintea neschimbabilitatea sa, ceea ce o face să se bucure cu o bucurie negrăită. Căci a primit pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea și păzește neîncetat de orice cădere pe cel ce s-a învrednicit de ea.
- ∨ Cuvântul lui Dumnezeu, asemenea grăuntelui de muștar, pare foarte mic înainte de a-l cultiva. Dar după ce a fost cultivat cum trebuie, se arată așa de mare încât se odihnesc în el rațiunile mărețe ale fapturilor sensibile și inteligibile, ca niște paseri. Căci rațiunile tuturor încap în El; iar El nu poate fi încăput de nici una din făpturi. De aceea a zis Domnul că cel ce are credință cât un grăunte de muștar poate muta muntele cu Cuvântul, adică poate alunga stăpânirea diavolului de la noi și să o mute de pe temelia ei.
- ∨ Grăunte de muștar este Domnul, asemănat prin credință în duh, în inimile celor ce-L primesc. Cel ce îl cultivă cu grijă prin virtuți mută muntele cugetului pământesc, depărtând de la sine deprinderea anevoie de clintit care-l stăpânește și dă odihnă în sine, ca unor paseri ale cerului, rațiunilor și modurilor poruncilor, sau puterilor dumnezeiești.
- ∨ Când Cuvântul lui Dumnezeu se face în noi clar și luminos și fața lui strălucește ca soarele, atunci și hainele Lui se fac albe. Iar acestea sunt cuvintele (rațiunile) Sfintei Scripturi a Evangheliilor, care se fac străvezii și clare nemaiavând nimic acoperit. Ba apar lângă El și Moise și Ilie, adică rațiunile (înțelesurile) mai duhovnicești ale Legii și ale Proorocilor.
- ∨ Cuvântul lui Dumnezeu și al Tatălui se află tainic în fiecare dintre poruncile sale; iar Dumnezeu și Tatăl se află întreg nedespărțit în întreg Cuvântul Său în chip firesc. Cel ce primește prin urmare porunca dumnezeiască și o împlinește primește pe Cuvântul lui Dumnezeu aflător în ea. Iar cel ce a primit pe Cuvântul prin porunci a primit totodată prin El pe Tatăl care se află în El în chip firesc, și pe Duhul Sfânt, care se află în El în chip firesc. Căci a zis: Amin zic vouă, cel ce primește pe Cel ce-l voi trimite pe Mine mă primește; iar cel ce mă primește pe Mine, primește pe Cel ce m-a trimis pe Mine. Așadar cel ce a primit o poruncă și a împlinit-o pe ea a primit tainic pe sfânta Treime.

- Slăvește pe Dumnezeu în sine nu cel ce-L laudă pe Dumnezeu în cuvinte, ci cel ce rabdă, de dragul lui Dumnezeu, pentru virtute, pătimiri, dureri și osteneți. Acesta e slăvit la rândul său de Dumnezeu cu slava aflătoare în Dumnezeu, primind prin împărtășire harul nepătimirii ca o încoronare a virtuții. Căci tot cel ce slăvește pe Dumnezeu în sine prin pătimiri pentru virtute în decursul făptuirii, se slăvește și el în Dumnezeu, primind lumina celor dumnezeiești într-o contemplație liberă de patimă. Căci zice Domnul venind la patima Sa: Acum s-a preamărit Fiul Omului și Dumnezeu S-a preamărit întru El și Dumnezeu îl va preamări pe El întru sine. Și îndată îl va preamări pe El. De aici se vede limpede că pătimirilor pentru virtute le urmează darurile dumnezeiești.
- Cel ce a putut omorî prin fapte mădularele cele de pe pământ și birui prin Cuvântul din porunci lumea patimilor în el nu va mai avea nici un necaz, odată ce a părăsit lumea și se află în Hristos, care a biruit lumea patimilor și dăruiește toată pacea. Căci cel ce n-a lepădat împătımirea după cele materiale va avea pururi necaz, schimbându-și înclinările voii, deodată cu cele ce se schimbă prin firea lor. Dar cel ce a ajuns în Hristos nu se va mai resimți în nici un fel de schimbare și stricarea celor materiale. De aceea zice Domnul: Acestea le-am grăit vouă, ca în Mine pace să aveți. În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți, Eu am biruit lumea. Cu alte cuvinte: în Mine, Cuvântul virtuții, aveți pace, izbăviți fiind de vârtejul și de tulburarea produsă de patimi și de lucrurile materiale; dar în lume, adică în împătımirea după cele materiale, aveți necazuri, pentru schimbarea și stricarea neîncetată a lor. Căci necazuri au amândoi: atât cel ce săvârșește virtutea, pentru osteneala și durerea împreună cu ea, cât și cel ce iubește lumea, pentru dobândirea statornică a celor materiale. Dar cel dintâi are necazuri mântuitoare; iar cel de al doilea necazuri stricătoare și pierzătoare. Amândurora le este Domnul ușurare: celui dintâi, pentru că-l odihnește în Sine de ostenețile virtuții, ridicându-l șa contemplație prin nepătimire; celui de-al doilea, pentru că-i smulge împătımirea după cele stricăcioase, prin pocăință.
- Cum trebuie să înțelegem în mod cucernic cuvântul Evangheliei: Tatăl nu va judeca pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului? Și de ce zice în alt loc: Eu nu voi judeca pe nimeni, ci cuvântul pe care l-am grăit, acela îl va judeca. Ca Dumnezeu, nici Tatăl, nici Fiul nu va judeca pe nimeni. Căci nici omul nu se face judecător al celor necuvântătoare, ci al oamenilor. Deci Tatăl a dat toată judecata Fiului, nu întrucât Fiul este Dumnezeu, ci întrucât s-a făcut om. Iar acesta va judeca pe toți, comparând viețuirea sa ca om cu a noastră. Iar cuvântul Lui care va judeca este învățătura pe care a arătat-o prin fapte, după cum s-a scris: Cele ce a început Iisus să le facă și să le învețe.*

Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură

(Sf. Maxim Marturisorul)

După ce-ai lepădat cu totul împătımirea care leagă de simțire și de trup, străbătând intens cu mintea în chip priceput oceanul nesfârșit al cuvintelor Duhului (al Scripturii), cercetezi cu duhul cele ale Duhului. Dar primind de la acesta descoperirea tainelor ascunse, smerenia Te-a făcut totuși să alcătuești o listă cu multe locuri obscure din Sfânta Scriptură, pe care ne-ai trimis-o cerând de la mine, cel lipsit de orice virtute și cunoștință, un răspuns scris cu privire la înțelesul lor mai înalt.

Primind eu această listă și citind-o, mi s-a oprit în loc și mintea și auzul și cugetarea. Drept aceea Te-am rugat să-mi îngădui să refuz acest lucru. Ți-am spus că aceste locuri de abia pot fi înțelese de cei care au înaintat mult în contemplație și au ajuns la capătul celei mai înalte și mai apropiate cunoștințe, nu însă de mine care mă târăsc pe pământ și, asemenea șarpelui cel blestemat odinioară, nu am altă hrană afară de pământul patimilor, înmoroat ca un vierme de putreziciunea plăcerilor.

Deci mai întâi ne-ai poruncit să vorbim despre patimile ce ne supără. Și anume câte și care sunt, din ce început pornesc și la ce sfârșit ajung trecând prin faza de mijloc ce le este proprie, din ce putere a sufletului sau ce mădular al trupului răsărind fiecare dă minții în chip nevăzut forma sa, iar trupul îl face ca pe o vopsea ce colorează prin cugetările păcatului întreg nefericitul de suflet; care este înțelesul numelui fiecăreia și lucrarea ei, roadele și înfățișările, precum și vicleșugurile puse la cale prin ele de dracii necurați, însoțirile și disimulările lor nevăzute, cum scot aceia în chip ascuns pe unele la vedere prin altele și cum prin unele atrag în chip amăgitor spre altele; care sunt subțirile (nuanțele), micimile, mărimile și umflările lor uriașe; cum cedează, se retrag, încetează, stăruie, năvălesc mai repede sau mai domol; care sunt justificările lor în fața sufletului ca în fața unui tribunal și hotărârile ce se dau de către cugetare; înfrângerile și biruințele văzute și starea lăuntrică ce-o însoțește pe fiecare; care e pricina pentru care li se îngăduie dracilor să tulbure sufletul cu multe patimi și aceasta fie prin ei înșiși fie prin alții (altele); prin ce gând ne aduc în fața minții fără de vreme materiile proprii, prin care pornesc în chip ascuns războiul amarnic împotriva noastră, care ne preocupăm de cele ce nu sunt de față de parcă ar fi prezente, întinzându-ne spre materii, sau fugind de ele și anume primul lucru pătimindu-l de dragul plăcerii, al doilea din pricina durerii; despre modul prezenței lor în noi și despre nălucirile cgmplicate și variate ce le stârnesc în visurile din vremea somnului; apoi dacă sunt închiși în vreo parte a sufletului sau a trupului, sau sunt în tot trupul; și dacă, aflându-se înăuntru înduplecă sufletul prin patimile sufletești să îmbrățișeze pe cele din afară prin mijlocirea trupului și îl amăgesc să se predea cu totul simțirii, părăsind cele ce-i sunt proprii după fire; sau, aflându-se afară, printr-o atingere din afară a trupului modelează sufletul cel nevăzut după chipul celor materiale, sădind în el o formă compusă și dându-i înfățișarea materiei primită prin imaginație; și dacă este vreo ordine și vreo rânduială în lucrarea lor, cu viclenie păcătuită, ca mai întâi să încerce sufletul prin unele patimi și apoi să-l războiască prin altele; și care (draci) premerg, care urmează la rând, sau care cu care se însoțesc, dacă nu cumva tulbură sufletul în mod amestecat fără nici o ordine, la întâmplare, prin orice patimi; apoi dacă este lăsat sufletul să pătimească unele ca acestea de la ei în afară de Providență, sau potrivit Providenței; și care este rațiunea pentru care Providența părăsește în orice patimă sufletul; care este apoi modul nimicirii fiecăreia din patimile înșirate și prin care fapte, cuvinte sau gânduri se eliberează sufletul de ele și se curăță de întinăciunea conștiinței; ce virtute va opune fiecărei patimi

ca să o biruiască, fugărind pe dracul cel viclean și tăind deodată cu el total însăși mișcarea patimii; cum va putea apoi, după izbăvirea de patimi, să-și scruteze sufletul bine ale sale; și cu ajutorul căror rațiuni și moduri ajungând prin rațiunea cea după fire la relații nepătimașe între simțiri și lucrurile sensibile, va modela simțurile ca să stea în slujba virtuților, precum prin patimi le modelase mai înainte, să stea în slujba păcatului și cum va înfăptui această bună întoarcere ca să se folosească de cele prin care greșea înainte spre nașterea și susținerea virtuților; cum apoi, izbăvindu-se și de aceste relații, va culege cu pricepere, prin contemplarea naturală în duh, rațiunile celor create, desfăcute de simbolurile sensibile din ele; și cum după aceste rațiuni, luând contact cu cele inteligibile, prin mintea devenită curată de cugetarea aplecată spre cele supuse simțirilor, va primi înțelegerile cele simple și va dobândi cunoștința simplă, care leagă toate întreolaltă potrivit cu rațiunea originară a înțelepciunii; în sfârșit, cum după aceasta sufletul, o dată trecut dincolo de toate cele ce sunt și de înțelesurile lor firești și desfăcut de toată puterea în chip curat, chiar și de puterea proprie de-a cugeta, va pătimi unirea cea mai presus de înțelegere cu Dumnezeu însuși, iar în această stare, primind de la El în chip nepregătit învățătura adevărului adevărat, ca pe o sămânță, nu se va mai abate spre păcat, nemaifiind loc pentru diavol ca să-l atragă spre răutate prin amăgire, datorită necunoașterii Celui ce e bun prin fire și înfrumusețează toate cele ce se pot împărtăși de El?

Fiindcă ați poruncit să lămuresc în scris rațiunile, modurile și pricinile tuturor acestora, vă rog să mai așteptați puțin cuvântul privitor la ele. De va ajuta Dumnezeu, voi cerceta cu un prilej mai potrivit și mai cu stăruință acestea în alte scrieri, dacă voi simți peste tot în minte vreo astfel de pătrundere încât să pot cuteza să străbat un ocean atât de mare și de adânc. Căci nu mă rușinez să spun că încă nu cunosc uneltirile și viclesugurile anevoie de descurcat ale dracilor necurați, dat fiind că praful materiei îmi întunecă încă ochii sufletului și nu mă lasă să privesc (să contemp lu) în chip curat firea celor create și să deosebesc din grămada celor ce există pe cele ce par să existe, înșelând doar simțirea cea lipsită de rațiune. Fiindcă numai cei foarte contemplativi și înalți la cugetare pot cerceta cu adevărat unele ca acestea și pot grăi despre ele, adică numai cei ce prin multă experiență au dobândit puterea de-a cunoaște cele bune și cele care nu sunt bune, ba ceea ce e mai înalt și mai de cinste ca toate au primit de la Dumnezeu harul și puterea de-a înțelege bine și de-a spune limpede cele înțelese.

Definiția răului

Răul nici nu era, nici nu va fi ceva ce subzistă prin firea proprie. Căci nu are în nici un fel ființă, sau fire, sau ipostas, sau putere, sau lucrare în cele ce sunt. Nu e nici cantitate, nici relație, nici loc, nici timp, nici poziție, nici acțiune, nici mișcare, nici aptitudine, nici patimă (pasivitate, afect) contemplată în chip natural în vreo existență și în nici una din acestea nu subzistă vreo înrudire naturală. Nu e nici început (principiu), nici mijloc, nici sfârșit. Ci ca să-l cuprind într-o definiție, voi spune că răul este abaterea lucrării puterilor (facultăților) sădite în fire de la scopul lor și altceva nimic. Sau iarăși, răul este mișcarea nesocotită a puterilor naturale spre altceva decât spre scopul lor, în urma unei judecăți greșite. Iar scop numesc cauza celor ce sunt, după care se doresc în chip firesc toate, chiar dacă Vicleanul, acoperindu-și de cele mai multe ori pizma sub chipul bunăvoinței și înduplecând cu viclenie pe om să-și miște dorința spre altceva din cele ce sunt și nu spre cauză, a sădit în el necunoștința cauzei.

Deci primul om, neducându-și mișcarea lucrării puterilor naturale spre scop, s-a îmbolnăvit de necunoștința cauzei sale, socotind, prin sfatul șarpelui, că acela este Dumnezeu, pe care cuvântul poruncii dumnezeiești îi poruncise să-l aibă ca pe un dușman de moarte. Făcându-se astfel călcător de poruncă și necunoscând pe Dumnezeu, și-a amestecat cu încăpățănare în toată simțirea toată puterea cugetătoare și așa a îmbrățișat cunoștința compusă și pierzătoare, producătoare de patimă, a

celor sensibile. Și așa alăturatu-s-a cu dobitoacele cele fără de minte și s-a asemănat lor, (*Psalmi 48, 12*) lucrând, căutând și voind aceleași ca și ele în tot chipul; ba le-a și întrecut în iraționalitate, mutând rațiunea cea după fire în ceea ce e contrar firii.

Deci cu cât se îngrijea omul mai mult de cunoștința celor văzute numai prin simțire, cu atât își strângea în jurul său mai tare neștiința de Dumnezeu. Și cu cât își strângea mai mult legăturile neștiinței, cu atât se lipea mai mult de experiența gustării prin simțire a bunurilor materiale cunoscute. Dar cu cât se umplea mai mult de această experiență, cu atât se aprindea mai mult patima iubirii trupești de sine, care se naștea din sine. Și cu cât se îngrijea mai mult de patima iubirii trupești de sine, cu atât născocea mai multe moduri de producerii a plăcerii, care este și frica și țința iubirii trupești de sine. Și fiindcă orice răutate pierde împreună cu modalitățile care o produc, omul aflând prin ea însăși experiența, că orice plăcere are ca urmașă în mod sigur durerea, își avea toată pornirea spre plăcerea și toată fuga dinspre durere. Pentru cea dintâi lupta cu toată puterea, pe cea de-a doua o combătea cu toată sânguința, închipuindu-și un lucru cu neputință și anume că printr-o astfel de dibăcie va putea să le despartă pe acestea una de alta și iubirea trupească de sine va avea unită cu ea numai plăcerea, rămânând neîncercată de durere. Sub puterea patimii el nu știa, precum se vede, că plăcerea nu poate fi niciodată fără de durere. Căci în plăcere e amestecat chinul durerii, chiar dacă pare ascuns celor ce o gustă, prin faptul că domină iese totdeauna deasupra, acoperind simțirea a tot ceea ce stă alături.

Așa s-a strecurat marea și nenumărata mulțime a patimilor stricăcioase în viața oamenilor. Așa a devenit viața noastră plină de suspine, cinstind pricinile care o pierd și născocind și cultivând prilejurile coruperii sale, datorită neștiinței. Așa s-a tăiat firea cea unică în nenumărate părțicele și noi cei ce suntem de aceeași fire ne mâncăm unii pe alții ca reptilele și fiarele. Căci căutând plăcerea din pricina iubirii trupești de noi înșine și străduindu-ne să fugim de durere din aceeași pricină, născocim surse neînchipuite de patimi făcătoare de stricăciune. Astfel când ne îngrijim prin plăcere de iubirea trupească de noi înșine, naștem lăcomia pântecelui, mândria, slava deșartă, îngâmfarea, iubirea de argint, zgârcenia, tirania, fanfaronada, aroganța, nechibzuința, injuria, necurăția, ușurătatea, risipa, neînfrânarea, frivolitatea, umblarea cu capul prin nori, moleșeala, pornirea de a maltrata, de-a lua în răs, vorbirea la nevreame, vorbirea urâtă și toate câte mai sunt de felul acesta. Iar când ascuțim mai mult prin durere modul iubirii trupeti de noi înșine, naștem, mânia, pizma, ura, dușmănia, ținerea în minte a răului, calomnia, bârfeala, intriga, întristarea, deznădejdea, defăimarea Providenței, lăncezeala, neglijența, descurajarea, deprimarea, puținătatea la suflet, plânsul la nevreame, tânguirea, jalea, sfărâmarea totală, ciuda, gelozia și toate câte țin de o dispoziție care a fost lipsită de prilejurile plăcerii. În sfârșit când din alte pricini se amestecă în plăcere durerea, când perversitatea (căci așa numesc unii întâlnirea părților contrare ale răutății), naștem fățarnicia, ironia, viclenia, prefăcătoria, lingușirea, dorința de a plăcea oamenilor și toate câte sunt născociri ale acestui viclean amestec. Căci a le număra acum și a le spune toate, cu înfățișările, modurile, cauzele și vremurile lor, nu e cu putință. Cercetarea fiecăruia din ele o vom face, dacă Dumnezeu ne va hărăzi putere, în viitor.

Altă definiție a răului

Deci răul stă, cum am spus mai înainte, în necunoașterea cauzei celei bune a lucrurilor. Aceasta orbind mintea omenească, dar deschizând larg simțirea, l-a înstrăinat pe om cu totul de cunoștința de Dumnezeu și l-a umplut de cunoștința pătimașă a lucrurilor ce cad sub simțuri. Împărtășindu-se deci omul fără măsură de aceasta numai prin simțire, asemenea dobitoacelor necuvântătoare și având prin experiență că împărtășirea de cele sensibile susține firea lui trupească și văzută, a părăsit frumusețea dumnezeiască menită să alcătuiască podoaba lui spirituală și a socotit zidirea văzută,

drept Dumnezeu, îndumnezeind-o datorită faptului că e de trebuință pentru susținerea trupului; iar trupul propriu legat prin fire de zidirea luată drept Dumnezeu, l-a iubit cu toată puterea . Și așa prin grija exclusivă de trup, a slujit cu toată sânguința zidirii în loc de Ziditor. Căci fu poate sluji cineva zidirii, dacă nu cultivă trupul, precum nu poate sluji lui Dumnezeu, dacă nu-și curățește sufletul prin virtuți. Deci prin grija de trup omul săvârșind slujirea cea stricăciosă, și umplându-se împotriva sa de iubirea trupească de sine, avea în sine într-o lucrare neîncetată plăcerea și durerea. Căci mâncând mereu din pomul neascultării, încerca în simțire părerea (cunoștinței) binelui și răului⁵ amestecate în el.

Și poate că de fapt dacă ar zice cineva că pomul cunoștinței binelui și a răului este zidirea cea văzută, nu s-ar abate de la adevăr. Căci împărtășirea de ea produce în chip natural plăcerea și durerea.

Sau iarăși poate că zidirea celor văzute s-a numit pom al cunoștinței binelui și răului, fiindcă are și rațiuni duhovnicești care nutresc mintea, dar și o putere naturală care pe de o parte desfată simțirea, pe de alta pervertește mintea. Dar contemplată duhovnicește ea oferă cunoștința binelui, iar luată trupește, oferă cunoștința răului. Căci celor ce împărtășesc de ea trupește li se face dascăl în ale patimilor, făcându-i să uite de cele dumnezeiești. De aceea i-a interzis-o poate Dumnezeu omului, amânând pentru o vreme împărtășirea de ea, ca mai întâi, precum era drept, cunoscându-și omul cauza sa prin omisiunea cu ea în har și prefăcând, prin această comuniune, nemulțumirea dată lui după har în nepătimire și neschimbălită, ca unul ce-a devenit deja Dumnezeu prin îndumnezeire, să privească fără să se vatăme și cu totul slobod cu Dumnezeu făpturile lui Dumnezeu și să primească cunoștința lor ca Dumnezeu, dar nu ca om, având după har în chip înțelept aceeași cunoștință a lucrurilor ca Dumnezeu, datorită prefacerii minții și simțirii prin îndumnezeire.⁶

Așa trebuie înțeles aici pomul acela, după o tâlcuire pe care o pot primi toți. Căci înțelesul mai tainic și mai înalt e rezervat pentru cei cu o cugetare mistică, noi trebuind să-l cinstim prin tăcere. Eu am amintit aici de pomul neascultării doar în trecere, vrând să arăt că necunoașterea lui Dumnezeu a îndumnezeit zidirea, al cărei cult vine din iubirea de trup a neamului omenesc. Căci în jurul acesteia se învârtește, ca un fel de cunoștință amestecată, toată experiența plăcerii și a durerii, din pricina cărora s-a introdus în viața oamenilor tot nămolul relelor ce dăinuiește în chip felurit și pestriț și-n atâtea forme câte nu le poate spune cuvântul. Pentru că fiecare din cei ce participă la firea omenească are în sine, într-o anumită cantitate și calitate, vie și lucrătoare, iubirea față de puterea lui văzută, adică față de trup, care îl silește ca pe un rob, prin pofta de plăcere și frica de durere, să nascocoască multe forme ale patimilor, după cum se nimeresc timpurile și lucrurile și după cum îl îndeamnă modul lui de a fi, întrucât experiența îl învață că e cu neputință să ajungă să aibă neconținut plăcerea ca tovarășă de viață și să rămână cu totul neatins de durere, că nu va putea să ajungă la capătul acestui scop. Căci firea întreagă a trupurilor fiind coruptă și pe cale de împrăștiere prin oricâte moduri ar încerca să o susțină pe aceasta, întărește și mai mult stricăciunea din ea. De aceea omul temându-se, fără să vrea, neconținut, de soarta a ceea ce iubește, cultivă fără voie și pe nesimțite, prin ceea ce iubește ceea ce nu iubește, atârând de cele ce nu pot dăinui. În felul acesta își preschimbă dispoziția sufletului deodată cu cele ce se împrăștie, ca pe una ce se rostogolește împreună cu cele ce curg, și nu înțelege că se pierde din pricina totalei orbiri a sufletului față de adevăr.

Iar izbăvirea de toate aceste rele și calea scurtă spre mântuire este dragostea adevărată, cea din cunoștință, a lui Dumnezeu și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și de lumea aceasta. Prin aceasta lepădând pofta de plăcere și frica de durere, ne eliberăm de reaua iubire trupească de noi înșine, înălțați fiind la cunoștința Ziditorului. În felul

acesta primind în locul iubirii celei rele de noi înșine, pe cea bună și spirituală, despărțită cu totul de grija de trup, nu vom înceta să slujim lui Dumnezeu prin această iubire bună de noi înșine, căutând pururi să ne susținem sufletul lui prin Dumnezeu. Căci aceasta este adevărata slujire și prin ea îngrijim cum trebuie și în chip plăcut lui Dumnezeu, de sufletul nostru prin virtuți.

Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere, a ajuns nepătimitor. Căci deodată cu acestea și cu iubirea trupească de sine, care le-a născut, a omorât toate patimile ce cresc prin ea și prin ele, împreună cu neștiința, sursa cea mai de la început a tuturor relelor. Și așa s-a făcut întreg slujitor al binelui ce persistă permanent și e mereu la fel, rămânând împreună cu el cu totul nemișcat.⁷ Așa oglindește cu fața descoperită slava lui Dumnezeu,⁸ (2 Cor. 3,18) ca unul care privește în lumina ce strălucește în sine slava dumnezeiască și neapropiată.⁹

Deci odată ce ne-a fost arătată de Cuvântul calea cea dreaptă și ușoară a celor ce se mântuiesc, să tăgăduim cu toată puterea plăcerea și durerea vieții de aici și să învățăm cu mult îndemn și pe cei supuși nouă să facă aceasta. Căci făcând aceasta, ne-am izbăvit și am izbăvit și pe alții cu desăvârșire de toată născocirea patimilor și de toată răutatea dracilor. Să îmbrățișăm numai iubirea și nimeni nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, nici necaz, nici strâmtoare, nici foame, nici primejdie, nici sabie, nici toate câte le-a înșirat Apostolul în acel loc.¹⁰ (Rom 8, 35). Căci prin cunoștința cu lucrul rămânând în noi dragostea nemișcată, vom primi de la El o bucurie și o susținere veșnică și negrăită a sufletului. Și împărtășindu-se de aceasta, vom avea față de lume neștiința cea mântuitoare,¹¹ nemaiprivind, ca mai înainte, fără gând neprihănit, cu fața descoperită a simțirii, suprafața celor sensibile ca pe o sclavă, ci oglinzind mai degrabă cu fața descoperită a cugetării (minții), după înlăturarea oricărui vâl sensibil, slava lui Dumnezeu cea arătată în virtuți și în cunoștința duhovnicească,¹² prin care primim unirea cea după har. Căci precum ignorând pe Dumnezeu, am îndumnezeit zidirea, pe care am cunoscut-o prin simțire, gustând din ea, pentru faptul că prin ea ni se susținea trupul, așa primind cunoștința trăită a lui Dumnezeu, cea accesibilă înțelegerii, pentru faptul că El ne susține sufletul ca să existe și ca să fie fericit.

Cuvânt înainte la scoliile așezate în urma răspunsurilor

Podoaba naturală a celor raționali este rațiunea. Podoaba rațiunii este înțelegerea, pe care o manifestă prin rațiune cei raționali. Podoaba înțelegerii este deprinderea și aptitudinea, pe care o manifestă prin virtutea străbătută de rațiune cei raționali. Podoaba acestei deprinderi este contemplația fără greșală, prin care se dobândește cunoștința adevărată. Iar sfârșitul acesteia este înțelepciunea, care e împlinirea cea mai adevărată a înțelegerii. Căci ea e rațiunea care s-a desăvârșit după fire, sau mintea curată, prin care unirea cu cauza sa au intrat într-o relație mai presus de înțelegere, datorită căreia, odihnindu-se de mișcarea și de relația naturală și de multe feluri cu cele de după cauză, stăruie în ea numai de chip neînțeles. Ajunsă aici mintea se bucură de odihna cea negrăită a tăcerii preafericite și mai presus de înțelegerea, pe care nu poate să o descopere nici un cuvânt și nici o înțelegere, ci numai experiența prin participare a celor ce s-au învrednicit de posesiunea și gustarea ei mai presus de înțelegere. Iar simțul acesteia, ușor de cunoscut și vădit tuturor, este nesimțirea și distanța totală a dispoziției sufletului față de veacul acesta.

Deci nimic nu este mai propriu după fire celor raționali ca rațiunea, nici mai potrivit pentru cei iubitori de Dumnezeu ca să-și arate credința lor cea dreaptă decât studierea și înțelegerea ei. Logosul acesta de care am vorbit nu e cuvântul împodobit luxos într-o rostire meșteșugită spre plăcerea auzului, cu care se pot desprinde și oamenii perversi, ci rațiunea pe care o are firea ascunsă în chip ființial înlăuntrul ei, fără nici o învățătură, pentru cercetarea lucrurilor și pentru expunerea

adevărului în cuvinte.¹³ Pe aceasta și Duhul Sfânt al lui Dumnezeu obișnuiește să și-o asocieze modelată prin virtuți și s-o facă statuie dumnezeiască a frumuseții celei după asemănare, nelipsindu-i nimic după har din însușirile ce redevin Dumnezeirii în chip natural. Căci este un organ ce adună cu pricepere totală descoperirea bunătății lui Dumnezeu ce strălucește inteligibil în făpturi. Și sesizând astfel măreția lucrurilor îi înalță spre cauza făcătoare a lor pe cei ce și-au făcut străbătută cu totul de El întreaga pornire a dorinței aflătoare în ei după fire, nemaifiind reținuți de nimic din cele de după cauză.

Pe aceasta cultivând-o noi cei robiți de toate cele potrivnice firii, ne vom dovedi făptuitorii tuturor virtuților dumnezeiești, adică vom lepăda prin tot binele urâciunea pământească din suflet, spre a primi frumusețea duhovnicească. Căci unde domnește rațiunea, încetează domnia simțirii, în care e amestecată puterea păcatului care, amăgind sufletul cu mila pentru trupul înrudit după ipostas; îl atrage la sine prin plăcere. Pentru că lucrul ei natural fiind grija pătimașă și voluptoasă de trup, abate sufletul de la viața cea după fire și-l înduplecă să se facă făcătorul păcatului lipsit de ipostas (suport propriu). Căci răutatea este o faptă a sufletului înțelegător și anume uitarea bunătății celor după fire, care se naște din afecțiunea pătimașă față de trup și lume. Pe aceasta o nimicește rațiunea prin strategia ei, scrutând cu știință duhovnicească originea și firea lumii și a trupului și împingând sufletul spre țara înrudită a celor inteligibile, împotriva căreia legea păcatului nu are nici o putere. Căci nu mai are simțirea pe care să treacă ca pe o punte spre minte, întrucât sufletul nu mai are nici o legătură afectuoasă cu ea, căci a părăsit-o împreună cu vederile sensibile, a căror relație și fire mintea, lăsându-le în lume, nu le mai simte.

Scolii

Trupul, zice, redă prin moravurile văzute dispoziția virtuoasă a sufletului, fiind un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui. (1)

Simțirea trimite, zice, minții imaginea (reprezentarea) celor văzute, spre înțelegerea rațiunilor din lucruri, ca un organ ce servește minții să treacă spre cele inteligibile. (2)

Cuvântul lui Dumnezeu și împarte darurile felurindu-le în cei ce-l primesc, după dispoziția sufletelor. (5)

Dracii poartă războaiele nevăzute cu mintea noastră ca și când ar fi prezentate materiile. (6)

Pentru plăcere iubim patimile, și pentru durere fugim de virtuți. (7)

Precum rațiunea stăpânind asupra patimilor face simțirile organ al virtuții, așa și patimile stăpânind asupra rațiunii, modelează simțirile spre păcat. (8)

Sufletul unindu-se prin deprinderea cu Dumnezeu după izbăvirea de afecțiunea (relația) naturală față de lucruri, primește fermitatea nemișcată în bine. (10)

Existențe numește ființele lucrurilor. Iar existențe părute curgerile și scurgerile care schimbă calitatea și cantitatea unui lucru și dau naștere ficțiunile simțirii ce duce la păcat. (11)

Omul fiind la mijloc între Dumnezeu și materie, prin faptul că nu s-a mișcat spre Dumnezeu ca spre cauza și scopul zidirii sale, ci spre materie, a ignorat pe Dumnezeu, făcându-și mintea pământească prin povârnirea spre materie. (12)

Cunoștința compusă a numit experiența celor sensibile prin simțire, care cuprinde în sine prin fire plăcerea pentru ceea ce ia naștere și durerea pentru ceea ce se strică. (13)

Zidirea celor văzute cuprinde, zice, atât rațiuni duhovnicești pentru minte, cât și o putere naturală pentru simțire. Înțelesurile lor sunt ca un pom în mijlocul inimii, care e Paradisul în sens tropic. (14)

Ignoră cineva experiența plăcerii și durerii din simțire când își leagă mintea de Dumnezeu, după ce a devenit liber de afecțiunea trupească. (15)

Note

Binele pentru simțirea trupească e plăcerea, iar răul e durerea. Acest bine și rău e produs de lumea văzută, care deci e pomul unui fals bine și rău. (5)

Deci îndumnezeirea nu exclude cunoașterea fapturilor. Dar atunci omul le cunoaște fără patimă cu Dumnezeu și în Dumnezeu, nu ca patimă, adică cu uitarea lui Dumnezeu. toate își au vremea lor, ca să se cunoască și să se săvârșească cum se cuvine, trebuind să aștepte crearea omului la înălțimea lor. Pomul cunoașterii binelui și a răului (sau lumea) ca sădit tot de Dumnezeu, nu era ceva rău în sine. Dar omul nu era crescut la starea în care îl putea privi în mod just și neprimejdios. Deci interzicerea atingerii de el era o amânare, nu o oprire veșnică. Aceeași idee o dezvoltă Sfântul Grigorie Palama în Capetele naturale, teologice. Răul nu se identifică cu ipostasul vreunei realități, ci e un mod greșit de comportare față de realități, care vine și dintr-o intrare a omului în relație cu un lucru înainte de a fi crescut la capacitatea unei relații juste (6)

Fără a avea cineva lumina dumnezeiască (binele, dragostea, pe Dumnezeu) în sine, nu poate să o vadă nici în afară de sine, așa cum ochiul care nu e străbătut de lumina fizică nu o poate vedea nici în afară. (9)

În afară de neștiința mai presus de cunoaștere a lui Dumnezeu, mai este o neștiință mântuitoare. Este cea care nu mai bagă de seamă puțința laturii pătimase a lucrurilor. Pentru aceasta lumea a devenit iremediabil un transparent al slavei dumnezeiești(după ce s-a sfârtecat slava ei, sau suprafața opacă, construită de privirea ei exclusiv prin simțire. (11)

Fața descoperită a simțirii este privirea neîmpiedicată de considerentele spirituale și nerușinată a simțirii exclusive care vede numai aspectul sensibil al lumii, numai vălurile materiale. Descoperirea feței simțirii e în același timp completa acoperire a minții. Și cu cât se acoperă fața simțirii sau se leapădă, cu atât apare fața descoperită a minții și se înlătură vălurile lumii. (12)

Termenul grecesc al înțelesului de rațiune și de cuvânt. Rațiunea e cuvântul interior. De aceea e vorba în tot acest Cuvânt înainte. (13)

Afectele (patimile) sunt rele prin ele însele, sau din pricina unei întrebuințări greșite? Vorbesc de plăcere și întristare, de dorință și de frică și de cele ce decurg din acestea.

Afectele acestea ca și celelalte, nu au fost create la început împreună cu firea oamenilor. Căci

altfel ar intra în definiția firii. Spun, învățând de la marele Grigorie al Nisei, că ele odrăslesc în fire, după ce au pătruns în partea cea mai puțin rațională a ei, din pricina căderii din starea de desăvârșire. Prin ele, în loc de chipul dumnezeiesc și fericit, îndată după călcarea poruncii s-a făcut în om străvezie și vădită asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare. Căci trebuia, după ce s-a descoperit demnitatea rațiunii, ca firea oamenilor să fie chinuită pe dreptate de trăsăturile iraționalității (dobitociei) la care a fost atrasă prin voia ei, Dumnezeu rânduind prea înțelept, ca omul în felul acesta să vină la conștiința măreției sale de ființă rațională.

Cu toate acestea și afectele devin bune în cei ce se străduiesc, și anume atunci când, desfăcându-le cu înțelepciune de lucrurile trupești, le folosesc spre câștigarea bunurilor cerești. De pildă: pofta o pot preface în mișcarea unui dor spiritual după cele dumnezeiești; plăcerea, în bucuria curată pentru conlucrarea de bună voie a minții cu darurile dumnezeiești; frica, în grija de a ocoli osânda viitoare de pe urma păcatelor; iar întristarea, pocăința care aduce îndreptarea de pe urma păcatului din timpul de aici. Și scurt vorbind, asemenea medicilor înțelepți, care vindecă prin trupul veninos al viperei o mușcătură înveninată sau care se va învenina, să ne folosim și noi de aceste afecte spre înlăturarea răutății celei de față sau a celei ce va să fie și spre dobândirea și păzirea virtuții și a cunoștinței. Precum am spus deci, acestea devin bune prin întrebuințare în cei ce își robesc orice cuget spre ascultarea lui Hristos.¹⁴

Iar dacă Scriptura vorbește de vreun afect de acesta la Dumnezeu sau la sfinți, o face în ce privește pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastră, exprimând prin afectele noastre faptele mântuitoare și binefăcătoare ale Providenței; iar în ce privește pe sfinți, întrucât nu se pot exprima raporturile lor spirituale cu Dumnezeu și dispozițiile lor prin grai omenesc, fără afectele cunoscute firii.

Note

Afectele sunt considerate de Sfântul Maxim ca trăsături iraționale pătrunse în firea omului după căderea în păcat și apropiindu-l de animalitate, întrucât și animalele reacționează irațional prin aceste afecte la ceea ce văd. Prin ele trupul e pus repede în mișcare spre tot ce apare omului vrednic de râvnit, precum repede se contrage din fața celor primejdioase. În starea primordială omul își călăuzea viața cu totul rațional. Trupul nu a scăpat prin mișcări anarhice și dezordonate, sub conducerea rațiunii și a voinței. Acum, chiar în starea de renaștere, aceste efecte nu mai pot fi scoase din fire. Dar ele se pot folosi spre un scop bun. Gândurile curate și raționale n-ar putea mișca ușor trupul nostru, ajuns sub puterea acestor factori iraționali dar foarte dinamici, spre țintele fixate de ele. De aceea caută să câștige pentru aceste ținte afectele, ca prin impulsul lor să miște ușor trupul prin ele. Se știe că ideea teoretică nu prea are efect în ce privește transformarea omului, până ce nu câștigă simțirea lui în favoarea ei. Calea de la idee spre hotărârea bună duce prin sentiment. Aceasta e poate ceea ce numește Vișelavțev sublimarea afectelor, în care atribuie un mare rol imaginației (Etica preobrajenedego erosa). Aceea este și calea pe care devine credința o putere transformatoare a omului. Ea convertește afectele spre alte ținte, spre Dumnezeu. O credință care nu dă astfel de roade, întinzându-se asupra întregului om, e ceva de neconceput și e de mirare cum ea poate fi susținută de protestanți. Dumnezeu e lipsit de afecte. De asemenea îngeria care sunt minți pure. Aceasta va fi și partea noastră în viața viitoare. Căci spune Sfântul Maxim: Afectele care conservă firea în viața de aici nu se pot muta împreună cu noi la viața nemuritoare și vecinică. (14)

Dacă toate speciile, din care se alcătuieste lumea, le-a făcut Dumnezeu în șase zile, ce mai lucrează pe urmă Tatăl? Căci zice Domnul: Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez. (Io, 5, 17). Nu cumva e vorba de conservarea speciilor odată făcute?

Dumnezeu isprăvind de creat rațiunile prime și esențele universale ale lucrurilor, lucrează totuși până ani, nu numai susținând acestea în existență, ci și aducând în actualitate, desfășurând și constituind părțile date virtual în esențe; apoi asimilând prin Providență cele particulare cu esențele universale, până ce, folosindu-se de rațiunea mai generală a ființei raționale, sau de mișcarea celor particulare spre fericire, va uni pornirile spontane ale tuturor. În felul acesta le va face pe toate să se miște armonic și identic întreolaltă și cu întregul, nemaivând cele particulare o voie deosebită de-a celor generale, ci una și aceeași rațiune văzându-se în toate împărțită de modurile de a fi ale acelora cărora li se atribuie la fel. Prin aceasta se va arăta în plină lucrare care îndumnezeiește toate. E lucrarea despre care însuși Dumnezeu și Cuvântul care s-a făcut pentru ea, zice: Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez. Cel dintâi adică binevoiește, al doilea lucrează El însuși, iar Duhul Sfânt întregește ființial bunăvoința Tatălui cu privire la toate și lucrarea Fiului, ca să fie prin toate și în toate bunul Dumnezeu în Treime, potrivit cu fiecare dintre cei învredniciți după har; și să fie văzut în toate, așa cum există, în chip natural, sufletul în întreg trupul și în fiecare mădular al lui, fără mișcare.¹⁷

Scolii

În materie, adică în ființa generală a lucrurilor, există potențial exemplarele singulare, care provin unul câte unul din materie și a căror apariție o lucrează Dumnezeu. (1)

Asimilarea celor singulare cu cele universale este unirea tuturor oamenilor, printr-o singură mișcare a voii, cu rațiunea firii. Această unire o duce la înfăptuire Dumnezeu prin Providență, ca precum în toți există o singură fire, tot așa să se formeze și o singură aplecare a voii, unindu-se toți cu Dumnezeu și întreolaltă prin Duhul. (2)

Note

Maurice Blondel, spune în altă formă același lucru: că tot ține de tot, că Universul este în continuă naștere, că fixitatea relativă a ființelor comportă o desfășurare ale cărei faze multiple nu pot fi, fără urmări rele, izolate unele de altele. Lucrarea de care vorbește aici Sfântul Maxim este acțiunea universală, unitară care, după Blondel, e dincolo de fapte fenomenale, având sursa în cauza primă. Ca și Maxim în acest răspuns, Blondel vede și el o independență universală și perspectivele umane din lume, spre deosebire de ipotezele care stabilizează lucrurile în cicluri închise în interiorul cărora toate ar sta justapuse în compartimentele separate. Dacă creațiunea este un act exclusiv al lui Dumnezeu, desfășurarea Universului creat, prin lucrarea Providenței divine, angajează și cooperarea făpturilor care, conlucrând cu cauza primă, se cauzează și se înrăuresc reciproc. În special atragem atenția că Sfântul Maxim admite a) o rațiune mai generală a ființei raționale, de unde urmează că sunt și rațiuni mai particulare și b) o voie deosebită a celor particulare, de unde urmează că există o voie mai generală. Ideea o găsim dezvoltată iarăși la Blondel. După aceasta orice tendință din noi își are o rațiune, de aici aparența ei de justețe. Această rațiune particulară atrăgând voința întregului din noi. Deci fapta normală nu se suprimă tendințele variate din noi, ci să le subordoneze întregului sau să le armonizeze. Rațiunea mai generală e ca un vârf de piramidă față

de rațiunile particulare. Pe măsură ce ne ridicăm spre rațiuni tot mai generale în cunoașterea și activitatea noastră, devenim mai virtuoși și ne apropiem de Rațiunea supremă ceva mai generală. Rațiunea cea mai generală a ființei noastre caută să subordoneze unei rațiuni generale mai înalte care îmbrățișează mai multe ființe și lucruri, iar Rațiunea cea mai generală este Logosul divin. Dar lucrând în conformitate cu rațiunea mai generală din ființa noastră, satisfacem totodată adevăratele interese și aspirațiuni spre fericire ale părților din noi. Căci satisfăcând tendințele anarhice, destrămăm întregul organic și îl aruncăm într-o experiență chinuită. De notat este că după Sfântul Maxim această lucrare conformă cu rațiunea mai generală, sau unirea voii cu această rațiune a firii, se întâlnește cu lucrarea harului în noi. Spre har și spre îndumnezeire ne ridicăm prin ridicarea prin starea normală a firii, spre activitatea conformă cu rațiunea tot mai generală a ei. Există o armonie între rațiune și har. (17)

Cine acela de care spune Evanghelia că poartă în cetate ulciorul cu apă și pe care întâlnindu-l învățăceii trimiși de Hristos primesc porunca să-i urmeze?¹⁸ Cine este apoi stăpânul casei? (Marcu 14, 13) Și de ce nu i se spune numele de către Evangheliști? Ce este în sfârșit foișorul cel mare și pardosit, în care se săvârșește înfricoșata taină a Cinei dumnezeiești?¹⁹ (Luca 22, 10)

Scriptura trece sub tăcere numele omului la care a trimis Mântuitorul pe cei doi învățăcei pentru pregătirea Paștilor, ca și numele cetății în care au fost trimiși. După primul gând care-mi vine, socotesc că prin cetate este arătată lumea aceasta sensibilă iar omul este firea generală a oamenilor. La aceasta sunt trimiși, ca învățăcei ai lui Dumnezeu și ai Cuvântului ca și înainte-mergători ai ospățului tainic pe care îl avea Dumnezeu împreună cu firea oamenilor, primul Testament și cel Nou. Cel dintâi curăță firea omenească de toată întinăciunea, prin filosofia practică (înțelepciunea lucrătoare), celălalt ridică mintea prin cunoaștere sau prin călăuzirea tainică a contemplației, de la cele trupești spre vederile înrudite cu ea ale celor spirituale. Iar probă despre aceasta este faptul că ucenicii trimiși sunt Petru și Ioan. Căci Petru este simbolul faptei, iar Ioan al contemplației.

Astfel e foarte potrivit ca cel dintâi care-i întâlnește pe aceștia să fie purtătorul unui urcior cu apă, însemnând prin el pe toți cei ce poartă, prin filozofia practică, pe umerii virtuților, închis în mădularele pământești mortificate ale trupului, ca într-un urcior, harul Duhului, care-i curățește pe ei prin credință de întinăciunea. După acesta, al doilea care-i întâlnește este stăpânul casei, care le arată foișorul pardosit. Acesta înfățișează prin el pe toți cei ce pardosesc prin contemplație înălțimea cugetării lor culturale și mărețe, ca pe un foișor, cu cugetări și dogme însușite prin cunoaștere (în chip gnostic), spre primirea după cuviință a marelui Cuvânt. Iar casa este deprinderea întru cucernicie, spre care înaintează mintea practică cultivând virtutea. Asupra ei (asupra deprinderii întru cucernicie) stăpânește, ca una ce e stăpână prin fire, mintea luminată de lumina dumnezeiască a cunoașterii tainice, care s-a învrednicit, împreună cu mintea practică, de împreună ospătarea cea mai presus de fire cu Cuvântul și Mântuitorul.

Se vorbește în Scriptură și de un om și de doi, dacă unul este purtătorul ulciorului și altul este stăpânul casei. De unul se vorbește poate, cum am spus, din pricina unei singure firi, iar de doi din pricină că această fire este împărțită între cei activi și între cei contemplativi. Pe aceștia iarăși amestecându-i Cuvântul prin Duhul,²² îi numește și-i face unul.

Iar dacă cineva ar vrea să aplice cele spuse la fiecare om, nu ar ieși din adevăr. Căci setea este sufletul fiecăruia, la care sunt trimise mereu, ca învățăcei ai Cuvântului și ai lui Dumnezeu, îndemnurile virtuții și rațiunile (cuvintele) cunoașterii. Cel ce poartă ulciorul cu apă este modul de

vietuire și cugetul care susține, în chip neșovăitor, pe umerii înfrânării, neevaporat, harul credinței dat la Botez. Iar casa este dispoziția și deprinderea virtuoaasă, zidită din multe și felurite virtuți și cugetări tari și bărbătești, ca din niște pietre. Foișorul este cugetarea largă și întinsă, și capacitatea de cunoaștere împodobită cu vederile dumnezeiești ale dogmelor tainice și negrăite. Iar stăpânul are mintea lărgită de strălucirea deprinderii întru virtute, de înălțimea, de frumusețea și de mărimea cunoștinței. La această minte venind Cuvântul cu ucenicii săi, adică cu primele înțeleșuri duhovnicești ale firii și ale timpului, se împărtășește pe Sine.

În sfârșit paștele sunt trecerea Cuvântului spre mintea omenească, prin care dăruiește tuturor celor vrednici plenitudinea bunurilor Sale, însuși Cuvântul lui Dumnezeu venind tainic la ei.

Scolii

În care se arată ca fiind ascuns. Căci din cele ce sunt, cunoaștem pe Făcătorul celor ce sunt, ca fiind propriu-zis rațiunile celor ce s-au făcut. Iar timpul și firea sunt cele sub care se află cele de sub timp și fire și tot ce e creat, cugetat și simțit. Cu acestea vine Dumnezeu și Cuvântul la cei vrednici. Căci din cele ce sunt împrejurul lui se cunoaște El și prin ele se dă întreg, conformându-se cu puterea de primire a fiecăruia. Iar prin înțeleșurile duhovnicești ale timpului și firii indică rațiunile lor, deprinse din materie și formă, sau din trup și lume, pentru a cunoaște prin ele pe Cel ce s-a făcut acestea pentru noi. (1)

Note

Aici urcușul duhovnicesc este împărțit în două trepte: a) făptuirea și b) contemplația. Celei dintâi îi corespunde Vechiul Testament, celei de-a doua Noul Testament. Simbolul primei trepte este Petru, al celei de-a doua Ioan. Celei dintâi îi mai corespunde omul cu ulciorul, celei de-a doua stăpânul casei, sau mintea practică și mintea contemplativă. (20)

Cum a poruncit Domnul ucenicilor să nu aibă două cămăși,²³ (Mt 10 10), El însuși având cinci, (Lc 9,3) după Evanghelistul Ioan, 24 (Io. 19, 23) precum se vede de la cei care le-au împărțit; și care sunt aceste haine?

Mântuitorul n-a avut cinci cămăși, ci una singură și învelitoarea de deasupra. Dintre acestea, cea de dedesubt e numită hitorion, iar învelitoare din afară imition (togă sau pallium).

Dar prin termenii istorisirii Evanghelistul Ioan a redat în chip tainic un înțeles ascuns, deprins printr-o cunoaștere contemplativă. Căci El a urmărit să conducă mintea noastră prin cele istorisite prin adevărurile spirituale. Cămașa Mântuitorului, țesută de sus în jos ca un întreg, pe care n-au rupt-o cei ce l-au răstignit, deși li s-a îngăduit să-l dezbrace de ea, este conexiunea și împletitura neîmpărțită a virtuților întreolaltă; sau cugetarea noastră, potrivită și adecvată Cuvântului (rațiunii); sau harul omului nou, al celui după asemănarea lui Hristos, țesut de sus prin Duhul Sfânt. Iar învelitoarea din afară este lumea sensibilă, împărțită în patru stihii, pe care o rup, ca pe haina lui Iisus, în patru bucăți, cei ce răstignesc în noi în chip spiritual pe Domnul.

Deci dracii sfâșie creațiunea văzută a celor patru stihii, făcându-ne să o privim prin simțuri în

chip pătimăș și să ignorăm rațiunile divine din ea. Dar altceva este cu cămașa virtuților, căci pe acestea chiar dacă o smulg din noi, în urma lenevirii noastre spre cele bune, nu pot totuși să ne convingă că virtutea este viciu. Să nu facem deci cele cinci haine ale lui Iisus prilej de lăcomie, ci să cunoaștem care este intenția Scripturii și cum e răstignit și dezbrăcat Domnul în noi, care ne lenevim spre cele bune, tocmai din pricina acestei trândăvii în lucrarea virtuților; de asemenea cum împart dracii, ca pe o haină creațiunea Lui, ca să se facă să slujim patimilor. Să devenim paznici de încredere ai bunurilor hărăzite nouă de Dumnezeu și creațiunea că o privim cum se cuvine, numai spre salva Lui²⁵. În sfârșit să păstrăm nerăpită cămașa Cuvântului (rațiunii) cunoștinței, adică virtuțile, prin silința spre faptele bune.

Iar de vreți să înțelegeți prin cămașa cea țesută de sus, pe lângă cele spuse, lumea ființelor netrupești și spirituale, iar prin învelitoarea de din afară, pe care a împărțit-o Scriptura în patru părți, ca în patru elemente, firea cea trupească, nu veți greși față de adevăr. Dintre acestea, trupul l-au risipit prin stricare, luând putere asupra noastră din călcarea poruncii. Dar sufletul nu l-au sfâșiat, având înrudire cu cele de sus.

Note

Când ne levenim în lucrarea poruncilor, e răstignit Hristos în noi, dar mai înainte îl dezbracă de cămașa cea unitară a virtuților. Pentru ochii celor în care a fost răstignit Hristos, lumea mai e contemplată ca un veșmânt unitar ce îmbracă sistemul solitar al rațiunilor divine deci, în ultima analiză Rațiunea supremă din care iriază acelea, ci ca o alăturare de materie menită să satisfacă poftele. (25)

Sufletul e cămașa ce nu poate fi împărțită. Trupul e veșmântul desfăcut în elementele componente (patru la număr, după credința celor vechi) prin moartea de pe urma păcatului. (26)

Ce este pământul blestemat de Dumnezeu în faptele lui Adam, după înțelesul mai ascuns,²⁷ și ce însemnează a se hrăni omul din el într-o necazuri? Ce înseamnă apoi a-i aduce acela omului spini și măcăci, iar omul a mânca iarba câmpului? Ce înseamnă în sfârșit a mânca omul pâinea între sudoarea feței lui? Căci niciodată nu s-a văzut vreun om să mănânce nici pământ, nici iarba. Nici cei ce mănâncă pâinea nu o mănâncă cu sudoarea feței lor, cum se spune în acea povestire²⁸ (Gen. 3, 17).

Pământul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, neconținut blestemat prin faptele lui, adică prin patimile minții lipită de pământ, la nerodirea virtuților, care sunt fapte ale lui Dumnezeu.²⁹ Din trupul său se hrănește omul cu durere și cu întristare multă, bucurându-se doar de puțina dulceață ce i-o dă el. Din trup îi răsar omului, pe deasupra plăcerii stricacioase, grijile și gândurile, ca niște spini, și marile ispite și primejdii, ca niște măcăci. Iar acestea îl împung din toate părțile prin rațiune, prin poftă și prin mânie, (iuțim), încât de-abia poate să-și îngrijească și să-și mănânce, adică să-și întrețină sănătatea și bunăstarea trupului, ca pe o iarba ce se vestejește. Dar și aceasta printr-o lungă repetare de dureri, în sudoarea feței, adică într-o osteneală și robotirea simțurilor, care se silesc să exploreze pline de curiozitate lucrurile sensibile. Iar strădania de a-și susține viața de aici, fie prin vreun meșteșug, fie prin altă metodă iscusită, îi este omului ca o pâine.

Sau poate și mai bine, pământul este inima lui Adam,³⁰ care a fost blestemată pentru încălcarea

poruncii, cu pierderea bunurilor cerești. Acest pământ (inima) și-l mănâncă omul întru necazuri multe prin înțelepciunea lucrătoare (filozofia practică), curățându-l de blestemul conștiinței pentru faptele de necinste. Totodată el curăță cu rațiunea gândurile cu privire la nașterea trupurilor ce răsar din inimă ca niște spini, precum și gândurile încruntate cu privire la purtarea de grijă și la judecata sufletelor, care de asemenea răsar din inimă ca niște măcăciuni, în vreme ce contemplația duhovnicească și-o seceră întocmai ca pe o iarbă naturală. Și astfel ca printr-o sudoare a feței mănâncă prin osteneala cercetătoare a cugetării, când ajunge la înțelegere, pâinea nesticăcioasă a cunoașterii lui Dumnezeu, care e singura pâine a vieții și singura care susține întru nesticăciune făptura celor ce o mănâncă.

Așadar pământul mâncat în înțeles bun este inima curățită prin fapte, iar iarba este știința lucrurilor provenită din contemplația naturală.³¹ În sfârșit pâinea este cunoștința tainică și adevărată a lucrurilor dumnezeiești³².

Scolii

Faptele lui Adam sunt patimile de necinste.³³ Căci virtuțile le lucrează singur Dumnezeu în cei ce voiesc. (*Rom 1, 26*) De la cei ce voiesc numai intenția, folosind-o ca pe o unealtă spre scoaterea la iveală a virtuților. (1)

Note

Sens anagogic, pe care îl consideră unul dintre cele patru sensuri în care se poate interpreta Sfânta Scriptură: literal, anagogic, alegoric și tipic. Despre acest sens anagogic zice că nu suprimă pe cel liberal, ci-l întregește prin adăugarea unei idei mai înalte. Aceasta îl deosebește de cel alegoric. Interpretarea anagogică este de pildă aceea care, fără să suprimă adevărul despre cele două veșminte ale Mântuitorului, vede în ele un înțeles mai înalt. Interpretarea alegorică este aceea care, considerând de exemplu c regele Ișboșet n-a putut avea ca paznică la ușo o femeie (*2 Regi 4,1*), vede în acest episod numai nenorocirea ce vine asupra minții când e păzită de simțire. Cele mai recente interpretări ale Sfântului Maxim sunt anagogice și foarte puține alegorice. (27)

Patimile sunt faptele omului, în sensul că nu se nasc din puterea lui Dumnezeu. Virtuțile sunt faptele lui Dumnezeu, pentru că se nasc din puterea lui Dumnezeu. (29)

Contemplația naturală e o contemplație ajutată de har. Se numește naturală, pentru că vede pe Dumnezeu (rațiunile divine) prin natură. (31)

Iarăși cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: mâncarea pământului (curățirea trupului prin virtuți), mâncarea ierbii (contemplarea naturii) mâncarea pâinii (vederea lui Dumnezeu). (32)

Dacă, după Sfântul Ioan: Cel ce se naște din Dumnezeu nu face păcat, că sămânța Lui rămâne în el și nu poate păcătui, 34 iar cel născut din apă și din Duh s-a născut din Dumnezeu, cum noi cei născuți din Dumnezeu prin Botez, putem păcătui?

Chipul nașterii noastre din Dumnezeu este îndoit: unul dă celor născuți întreg harul înfierii, ca

să-l aibă prezent ca potență; celălalt le dă să aibă întreg harul în lucrare, ca să preschimbe și să modeleze aplecarea voii celui născut din Dumnezeu, încât să tindă liber spre Cel ce l-a născut. Chipul dintâi are prin credință numai, harul prezent ca potență; celălalt sădește pe lângă credință și asemănarea atotdumnezeiască cu Cel cunoscut, asemănare ce lucrează însoțită de cunoaștere în cel ce cunoaște. Cei din care se află primul chip al nașterii, neavând încă aplecarea voii³⁵ deplin satisfăcută de pornirile trupești, și de aceea nefiind străbătută în întregime de Duhul, ca să se împărtășească în mod actual de tainele cunoscute în chip dumnezeiesc, nu e exclus să închine spre păcat dacă vor. Căci nu naște Duhul o aplecare a voii fără voie, ci pe una voită o modelează până la îndumnezeire. Iar cel ce a cunoscut-o pe aceasta prin experiență nu poate să mai cadă de la ceea ce a cunoscut o dată cu adevărat și propriu prin trăire, spre altceva. Precum nici ochiul care a văzut o dată soarele nu poate să se mai înșele cu luna sau cu alte dintre stelele după cer. Altfel este însă cu cei care s-au împărtășit de al doilea chip al nașterii. Duhul Sfânt cucerind întreaga aplecare a voinței acestora, le-a mutat-o cu totul de pe pământ la cer, iar prin cunoașterea adevărată și trăită le-a transformat mintea, străbătând-o cu razele fericite ale lui Dumnezeu și Tatăl, încât să fie socotită cu un alt Dumnezeu, ce pătimește prin har stări ce i-au devenit o deprindere, ceea ce Dumnezeu nu pătimește, ci este după ființă. Dar prin aceasta aplecarea voinței s-a făcut slobodă de păcat, câștigând prin deprindere aptitudinea virtuții și a cunoștinței și nemaiputând să tăgăduiască ceea ce au cunoscut prin experiență cu lucrul. Prin urmare, deși avem Duhul înfierii, care este sămânța ce-i face pe cei născuți după asemănare față de orice alt lucru; aceasta e pricina pentru care și după ce ne-am născut din apă și din Duh păcătuiam cu voia. Dar dacă ne pregătim voința să primească prin cunoștință și lucrarea apei și a Duhului, atunci apa cea tainică săvârșește prin fapte curățirea conștiinței, iar Duhul cel de viață făcător produce în noi desăvârșirea neschimbabilității în bine prin cunoștința din experiență. Rămâne așadar în seama fiecăruia din noi, care putem încă să păcătuiam, să vrem să ne predăm deplin cu înclinarea voii noastre Duhului.

Scolii

Sunt arătate două chipuri ale nașterii. Primul e cel după ființă, ca să zicem așa, care e al omului întreg. Prin aceasta se sădește în suflet desăvârșirea înfierii în potență. Al doilea e cel după buna plăcere și după hotărârea voinței. Prin aceasta Duhul Sfânt preluând opțiunea și hotărârea voinței, o modelează până la îndumnezeire, unind-o întreagă cu Dumnezeu. Primul chip al nașterii lasă puțința ca cei născuți să încline spre păcat, dacă nu voiesc să traducă în faptă potența înfierii sădită în ei, fiind împătimiți de cele trupești. Căci hotărârea voinței este aceea care întrebuițează un lucru. Potența înfierii e ca o unealtă care rămâne nefolosită, dacă voința nu se hotărăște să o întrebuanțeze. După chipul acesta al nașterii e cu puțință așadar ca cei născuți să păcătuiască. După al doilea însă e cu neputință, odată ce înclinarea voinței și hotărârea sunt îndumnezeite. Acest chip al nașterii îl are așadar Apostolul în vedere când zice că cel născut din Dumnezeu nu face păcat. (3)

Note

Tema aceasta este tratată după Marcu Ascetul. Dacă conexăm Răsp. acesta cu Răsp. 15, în care se arată că în sens mai larg în orice om se află potențial un dar natural al Duhului Sfânt pe care omul e chemat să-l dezvolte prin silirile proprii, toată problema e pusă într-o lumină universală de considerațiile ce le face Blondel (Op. c) în legătură cu întrebarea cum poate Dumnezeu, care e izvorul întregii puteri și al întregii activități, să cedeze din această putere și activitate și făpturile sale, fără ca acestea să fie niște automate, dar în același timp fără ca El să înceteze de a fi izvorul și stăpânul activității lor libere? Cum poate Dumnezeu să ne acorde puterea și lumina Sa și să ne-o

facă proprie nouă, fără ca să înceteze de-a fi a Sa, în așa fel ca El să vrea și să facă libere pe cele cărora totuși le rămâne, stăpân, izvor și judecător? Și aceasta fără a suprima liberul arbitru și justa responsabilitate a agentului uman? O primă condiție pare necesară pentru ca această manevră să fie posibilă și să reușească. Ea constă în preparațiunile subconștient și în claritățile parțiale sau la început echivoce din care se nasc opțiunile de făcut și deciziunile de luat pentru agenții imperfecti a căror contigență și limitări implică o puțință de greșală și o infirmitate relativă. Dumnezeu nu comunică deodată evidența Sa constrângătoare și lucrarea Sa imediată, căci aceasta ar fi nu numai o imposibilitate metafizică, ci ar fi totodată ruinătoare pentru planul bunății Sale care tinde să suscite la lucru ființe adevărate și active și nu compar și figuranți. Astfel pentru ca să existe cauze care să fie secunde și totodată inițiatoare, trebuie ca acțiunea lor să-și ia rădăcinile din stări obscure și să se dezvolte de-a curmezișul penumbrei unei accesiuni către o ordine intelectuală și morală, care să lase loc lucrării reflecției, apelurilor cunoștinței, alegerii raționale și voluntare. Dacă Dumnezeu se dă spiritelor ascunzându-se sub învelișul măreților fizice sau obscurităților inconștientului, e pentru a se face căutat, e pentru a se face găsit de acela pe care îi stimulează din afară, prin neliniște și dorință, prin încercări și certitudini, prin toată această pedagogie a naturii și a sufletului: avansuri și retrageri care compun starea noastră de debitori față de Creatorul care visează să ne facă să câștigăm cea ce ne-a pus la început la dispoziție, pentru ca această achiziție să ne permită să transformăm acest lucru într-un dar (de transforme ce preț n don). Fără îndoială poate părea straniu ca acțiune divină să se voaleze, să se limiteze astfel și să suspende strălucirea și puterea ei, ca să se ofere sub trăsăturile unor adevăruri parțiale, ale căror bunuri ocazionale și particulare, în fața cărora conștiința noastră și liberul nostru arbitru au să aducă judecăți și să ia hotărâri. Dar oare nu este acesta singurul și adevăratul mijloc pentru spiritul finit și imperfect de-a pune ceva de la sine, de-a primi lumina și bunătatea în loc de-a le refuza, de-a uza de ceea ce numim le preț divin pentru a-l întoarce fructificat și pentru a-l primi ca dar?. Aspirațiunea noastră spirituală nu se naște printr-un fel de generație spontană. Ea are rădăcini în jos în toată mișcarea universală și a vieții, care este deja un avans divin făcut cu scopul de-a pregăti apariția spiritelor; ea are rădăcini sus în infuziunea transcendenței divine, care luminează spiritul și se dă pentru a se face căutată de-a lungul insuficiențelor însăși ale ordini imanente și contingente. Putem spune că ceea ce în omul natural este aspirațiunea spre cele înalte, aceea este credința în omul botezat. Un dar inițial, care mână ca un stimulent, ca un germen dinamic pe om în sus, spre dezvoltarea darului din el spre transformarea lui dintr-un obiect al unei cunoașteri nedezvoltate într-un obiect al unei cunoașteri tot mai explicit, spre creșterea lui în Dumnezeu sau a lui Dumnezeu în el. Încercările au și ele un rol în acest suis. (36)

Ce înseamnă: Spre aceasta și morților s-a binevestit, ca să fie judecați cu trupul după om și să trăiască cu Duhul după Dumnezeu?37(Petru 4,6). Cum sunt judecați morții cu trupul?

E obiceiul Scripturii să schimbe trupurile și să le înlocuiască dintre ele, în așa fel ca viitorul să-l înfățișeze ca trecut și trecutul ca viitor, iar în prezent să exprime vremea dinainte sau de după el. lucrul acesta este limpede pentru cei deprinși cu ea.

Spun unii, așadar, că Scriptura numește morți aici pe oamenii care s-au săvârșit înainte de venirea lui Hristos, ca de pildă pe cei din vremea potopului, pe cei din timpul ridicării turnului, pe cei din Sodoma, pe cei din Egipt și pe ceilalți, care în diferite timpuri și chipuri au primit osânda cea de multe feluri și năpăstuirile judecății lui Dumnezeu. aceștia, nu din pricină că n-au cunoscut pe Dumnezeu și-au primit osânda, ci din pricina relelor ce și le-au făcut unii altora. Lor li s-a binevestit, spune, marea știre a mântuirii, după ce au fost judecați o dată în trup după om, adică

după ce au primit osânda pentru relele ce și le-au făcut unii altora în viața din trup, ca să trăiască după Dumnezeu cu duhul, adică cu sufletul. În acest scop au primit, chiar în iad fiind, predica cunoștinței de Dumnezeu, dat fiind că Mântuitorul s-a pogorât la iad ca să mântuiască și pe morții care au crezut. Așadar ca să înțelegem locul, îi vom da forma următoare: și morților s-a binevestit, care au fost o dată judecați cu trupul după om, ca să trăiască cu duhul după Dumnezeu.

Sau iarăși poate numește morți în înțeles tainic pe cei ce poartă în trup moartea lui Iisus, cărora li s-a dăruit cu adevărat dumnezeiasca Evanghelie prin fapte, dacă Evanghelia sădește renunțarea la viața trupească și mărturisirea celei duhovnicești. Aceștia sunt cei ce mor neîncetat după om, adică în ce privește viața omenească cu trupul din veacul acesta, și trăiesc numai cu duhul după Dumnezeu, asemenea dumnezeiescului Apostol și a celor ca el. sunt cei ce nu mai trăiesc viața lor proprie, ci au pe Hristos trăind în ei numai după suflet. Astfel cei ce s-au făcut pe ei morți față de veacul acesta pentru Dumnezeu, sunt judecați cu trupul, având de suportat strâmtorări, ponegriri, necazuri și prigoane multe și răbdând cu bucurie nenumărate feluri de încercări.

În ce înțeles zice iarăși Sfântul Ioan: Fraților, acum suntem fii ai lui Dumnezeu și nu s-a arătat încă ce vom fi?41 (Ioan 3,2) Și ce vrea să spună Sfântul Pavel prin cuvintele: Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul, căci Duhul toate le cercetează până și adâncurile lui Dumnezeu?42 (1 Cor. 2,10). Ce trebuie în sfârșit să înțelegem prin aceea ce vom fi?

Sfântul Evanghelist Ioan spune că nu cunoaște chipul îndumnezeirii viitoare a celor ce au devenit aici fii ai lui Dumnezeu prin virtuțile din credință, deoarece nu s-a arătat încă ipostasul văzut de sine stătător al bunurilor viitoare. Căci aici umblăm prin credință, nu prin vedere. (2 Cor. 5,7). Iar Sfântul Pavel spune că a primit prin descoperire un sens dumnezeiesc spre care trebuie să alerge dacă vrea să dobândească bunurile viitoare, nu că ar cunoaște însuși chipul îndumnezeirii în temeiul aceluși semn dumnezeiesc. De aceea zice limpede, tâlcuindu-se pe Sine: Spre semn alerg, spre cununa chemării de sus (Filip 3,14). Aceasta o face vrând să cunoască prin pătimire modul împlinirii în fapt a semnului dumnezeiesc, făcut lui cunoscut aici prin descoperire, adică a puterii îndumnezeitoare a celor învredniciți. Deci Apostolii mărturisesc la fel, vădind același cuget în învățăturile care par opuse, ca unii ce sunt mișcați de unul și același Duh. Cel dintâi își mărturisește neputința cu privire la chipul îndumnezeirii viitoare după har; al doilea vestește în chip măreț știrea despre semnul ce i-a fost descoperit. Că aceasta este socotința Sfântului Apostol ne-o mărturisește el însuși prin toate dumnezeieștile sale cuvinte, spunând o dată că toată știința și proorocia va înceta, (1 Cor. 13,9) altă dată că vede cele viitoare ca prin oglindă și ghicitură, dar va veni vremea când se va bucura de darul mare și mai presus de înțelegere al vederii celor nădăjduite față către față; altă dată iarăși mărturisește că din parte cunoaște și din parte proorocește și în sfârșit altădată strigă cu tărie că va trebui să cunoască precum însuși este cunoscut, întrucât nu cunoaște încă cele ce va avea să le cunoască. Scurt vorbind, cuvântul Apostolului că atunci când va veni ceea ce-i desăvârșit, va înceta ceea ce este frântură, (1 Cor. 13, 10) socotesc că are același înțeles cu ceea ce spune Teologul: nu s-a arătat încă ce vom fi.

Dacă cel ce se teme nu e desăvârșit în iubire, cum nu le lipsește nimic celor ce se tem de El? (Psalmi 34, 10). Iar dacă nu le lipsește nimic, sunt desăvârșiți. Dar atunci cum nu e desăvârșit cel ce se teme?

Temerea, zice, este de două feluri: una curată și una necurată, deoarece și oamenii, unii sunt păcătoși, iar alții drepti. Dreptii păzesc în ei, prin curăția și neprihănirea conștiinței, temerea de Dumnezeu cea dintâi, cinstindu-l pentru măreția covârșitoare a puterii Lui nesfârșite; iar păcătoșii așteaptă de la El, prin temerea a doua, pedepsele pentru greșeli. Temerea curată rămâne pururi și niciodată nu se șterge, după cuvântul: Frica Domnului curată rămâne în veacul veacului. Iar temerea necurată se stinge și trece, dispărând prin pocăință. Drept aceea Apostolul spunând de cel ce se teme că nu e desăvârșit în iubire, are în vedere temerea care nu e curată, iar Proorocul spunând că nu sunt lipsiți de nimic cei ce se tem de Domnul, are în vedere temerea curată.

Care a fost starea dintâi a Îngerilor, pe care n-au păzit-o și care a fost locuința, pe care au părăsit-o? Ce sunt apoi lanțurile veșnice și ce este întunericul sub care sunt ținuți? În sfârșit ce vor păți la judecata zilei celei mari? (Iuda 6)

Înțelesul exact al acestora e rezervat numai celor cu înțelegere apostolică ⁵⁷, celor care au primit nemijlocit de la Cuvântul cunoștința nemincinoasă despre fapte și despre cârmuirea cea bună și cea dreaptă a lor prin Providență, ca unii ce n-au lăsat nici un perete de piedică întru mintea lor și Cuvântul. În ce mă privește pe mine, care mă aflu jos de tot și am multe stavile care împiedică trecerea Cuvântului spre mine, socotesc că starea dintâi a Îngerilor, pe care n-au păzit-o, este poate rațiunea după care au fost creați, sau puterea naturală dată lor spre îndumnezeirea cea după har, sau iarăși poate, treapta stării lor după demnitatea harului. Iar locuința este sau cerul, sau înțelepciunea pe temeiul deprinderii cu bunurile mai presus de înțelegere, în care au fost destinați să petreacă, dat fiind că Scriptură obicinuieste să numească înțelepciune și casă. (*Pro. 9,1*). Dar mai poate fi și supravegherea cu care își păzeau bunurile naturale și câștigate ale îndumnezeirii preacurate, pe care au părăsit-o prin răzvrătire (tiranie). Lanțurile veșnice sunt nemișcarea totală și continuă a voii lor spre bine, din care pricină niciodată nu vor avea parte de iertarea lui Dumnezeu ⁵⁹; sau puterea care îi împiedică, potrivit Providenței lui Dumnezeu și pentru mântuirea noastră, în turbarea lor împotriva noastră, neângăduindu-le să-și ducă la capăt meșteșugurile răutății lor împotriva noastră. Iar întunericul este ignorarea totală și deplină a harului dumnezeiesc, ignoranță de care fiind străbătuți prin buna plăcere a voii lor, nu se pot bucura de primirea fericită și prea strălucită a luminii celei atotcurate, cheltuindu-și toată puterea cugetării dată lor după fire în preocuparea cu nimicul. În sfârșit, ce vor păți în ziua înfricoșată a judecării, numai Dreptul Judecător o știe, care va da fiecăruia răsplată cea dreaptă după vrednicei și va împărți după măsura răutății felul osândeii, hotărând cu dreptate soarta cuvenită fiecăruia pentru veacurile nesfârșite, potrivit cu judecățile Lui cele bune.

Note

Cei cu înțelegere apostolică sunt cei de pe treapta cea mai înaltă, a contemplativului. Mai jos de ei sunt învățații. Iar și mai jos credincioșii simpli. (57)

În acest sens nici păcătoșii în iad nu se mai pot îndrepta.(59)

Ce este cămașa mânjită de trup? (Iuda 23)

Cămașa mânjită este viața întinată de multe greșeli ale patimilor trupului. Căci fiecare om se strevede ca dintr-o haină din purtarea lui în viață, fie că e drept, fie nedrept. Cel dintâi are viața virtuoasă ca o cămașă curată, celălalt își face viața mânjită prin faptele rele. Sau poate și mai bine, cămașa mânjită de trup este deprinderea și dispoziția conștiinței care dă sufletului o anumită formă prin amintirile lăsate de imboldurile și faptele rele pornite din trup. Această deprindere văzând-o sufletul ca pe o cămașă mereu în jurul său, se umple de putoarea patimilor. Căci precum din virtuțile țesute întreolaltă ne face Duhul o cămașă frumoasă și cinstită a nesticăciunii, la fel din patimile țesute întreolaltă ne face trupul o cămașă necurată și mânjită, care arată prin ea sufletul, după ce i-a dat o altă formă și un alt chip decât cel dumnezeiesc.

Ce înseamnă: Cele nevăzute ale lui Dumnezeu de la întemeierea lumii din făpturi fiind înțelese se văd, veșnica Lui putere și dumnezeire? (Rom. 1,20). Care sunt cele nevăzute ale lui Dumnezeu și care este veșnica Lui putere și dumnezeire?

E vorba de rațiunile lucrurilor, întocmite dinainte de veacuri de Dumnezeu, precum însuși a știut, rațiuni pe care sfinții bărbați au obiceiul să le numească și bune voiri. Acestea, fiind nevăzute, se văd prin înțelegere din făpturi. Căci toate făpturile lui Dumnezeu, contemplate de noi prin fire, cu ajutorul cuvenitei științe și cunoștințe, ne vestesc în chip ascuns rațiunile după care s-au făcut și ne descoperă prin ele scopul așezat de Dumnezeu în fiecare făptură. În acest înțeles și: Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria. Iar veșnica putere și îndumnezeire este Providența care ține lucrurile laolaltă și lucrarea de îndumnezeire a celor susținute de Providență.

Sau poate cele nevăzute ale lui Dumnezeu nu sunt altceva decât veșnica Lua putere și îndemnezeire, care au ca vestitori plini de lumină mărețiile minunate ale celor create. Căci precum privind la cele ce sunt credem în Dumnezeu cel ce este cu adevărat, la fel din deosebirea ființială în genuri a celor ce sunt cunoaștem înțelepciunea subzistentă a Lui, pe care o are după ființă și care susține lucrurile. Și iarăși din mișcarea ființială a făpturilor, potrivit genului lor, cunoaștem viața subzistentă a Lui, pe care o are după ființă și care împlinește cele se sînt⁶⁴. Din contemplarea înțeleaptă a creațiunii, desprindem rațiunea care ne luminează cu trăire la Sfânta Treime, adică la Tatăl, la Fiul și la Duhul Sfânt. Căci veșnica putere a lui Dumnezeu este Cuvântul cel de o ființă cu El, iar veșnica dumnezeire este Duhul Sfânt. Osândiți sunt așadar cei ce n-au cunoscut din contemplarea lucrurilor cauza lor și cele proprii cauzei după fire, adică puterea și dumnezeirea. Căci însăși zidirea își strigă prin făpturile din ea și își vestește celor ce pot să ardă cu mintea cauza sa, preamărind-o în chip întreit, descoperind adică pe Dumnezeu și Tatăl și puterea Lui negrăită și dumnezeirea, sau pe Fiul Său cel Unul născut și pe Duhul cel Sfânt. Acestea sunt cele nevăzute ale lui Dumnezeu, văzute prin înțelegerea de la întemeierea lumii.

Scolii

Din lucruri, zicem, cunoaștem cauza lucrurilor și din deosebirea lucrurilor desprindem înșelăciunea ipostatică a Celui ce este. Iar din mișcarea naturală, a lucrurilor aflăm viața ipostatică a Celui ce este, adică puterea de viață făcătoare a lucrurilor, sau pe Duhul Sfânt. (1)

Note

Aici existența fapturilor este considerată drept chip al Tatălui, minunata lor organizare ca o unitate în varietate drept chip al Înțelepciunii ipostatice, adică al Fiului, iar mișcarea sau viața lor drept chip al Duhul Sfânt. În cele trei aspecte ale lumii se oglindesc și lucrează cele trei persoane ale Sfintei Treimi. (64)

Ce înseamnă: Și s-au închinat și au slujit fapturii în loc să se închine Făcătorului? (Rom. 1,25). Ce este închinarea și ce este slujirea?

Închinarea este cinstirea cu credință a lui Dumnezeu, iar slujirea este servirea prin fapte. Această închinare, adică credința, mutând-o oamenii spre făptură, au cinstit-o pe ea în loc să cinstească pe Făcătorul, crezând dracilor, cărora le-au și slujit, servindu-le prin faptele lor rele. Noi, însă, cinstind pe Dumnezeu prin credința în El, să se silim să-i aducem și slujire curată, iar aceasta este viața desăvârșită prin virtuți.⁶⁶

Note

Viața virtuoasă este o treaptă mai înaltă față de credință. Credința e treapta întâi, viața virtuoasă a doua, contemplarea a treia. (66)

Ce înseamnă: Duhul Tău cel fără stricăciune este întru toate. De aceea pedepsești cu măsură pe cei ce cad? (Înț. Sol. 12, 1-2). Dacă e vorba de Duhul Sfânt, cum nu va intra înțelepciunea în inima cea nesocotită, nici nu va locui în trupul cel supus păcatelor? (Înț. Sol. 1,4). Am notat aceasta fiindcă s-a spus simplu: în toate.

Duhul Sfânt nu e absent din nici o făptură și mai ales de cele ce s-au învrednicit de rațiune. El o susține în existență pe fiecare, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențiatoare, în toate. Și El mișcă rațiunea naturală din fiecare,⁶⁹ iar prin aceasta aduce la cunoștința faptelor săvârșite greșit, împotriva rânduiei firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voința dispusă spre primirea gândurilor drepte ale firii.⁷⁰ Căci se întâmplă să aflăm și între barbari și nomazi mulți care duc o viață de fapte bune și resping legile sălbatice care stăpâneau o dată cu ei. Astfel se poate spune în chip general că în toți este Duhul Sfânt.

Într-un chip deosebit însă și în alt înțeles se afla în toți aceia care trăiau sub lege. În ei susținea legea și le vestea tainele viitoare, trezind în ei conștiința călcării poruncilor și știința despre desăvârșirea viitoare în Hristos. De aceea aflăm și dintre aceștia mulți, care, părăsind slujirea veche și închisă în umbre s-au mutat cu bucurie spre cea nouă și tainică.

Dar pe lângă modurile amintite mai sus, se mai află în alt chip în toți aceia care au moștenit prin credință numele cu adevărat dumnezeiesc și îndumnezeitor al lui Hristos. În aceștia se află nu numai ca acela ce-i susține și le mișcă, prin Providență, rațiunea naturală, apoi ca acela ce le descoperă călcarea poruncilor și păzirea lor și le vestește desăvârșirea viitoare cea întru Hristos, ci ca și acela ce zidește în ei înfierea cea după har, dăruită prin credință. Dar ca dătător de înțelepciune e numai în aceia, care și-au curățit sufletul și trupul prin desprinderea în împlinirea întocmai a

poruncilor. Întru aceștia petrece ca întru ai Săi, prin cunoștința simplă și nematerială ce le-o împărtășește, întipărend în mintea lor preacuratele și negrăitele înțeleșuri, care îi ridică la îndumnezeire.⁷¹

Așadar în chipul cel mai general se află în toți, întrucât îi susține și îi providențiază pe toți și mișcă gemenii naturali din toți; într-un chip deosebit se află în cei de sub lege, întrucât le face cunoscută călcarea poruncilor și le limpezește făgăduința prevestită a lui Hristos; în sfârșit, pe lângă chipurile amintite, se mai află în alt chip în toți cei ce urmează lui Hristos, ca făcător al înfierii. Ca dătător de înțelepciune însă nu este în nici unul din cei amintiți înainte în chip general, ci numai în cei chibzuiți, care s-au făcut vrednici de sălășluirea lui îndumnezeitoare printr-o viață după voia lui Dumnezeu. Căci tot cel ce nu împlinește voia lui Dumnezeu chiar dacă e credincios, are inima sa nesocotită drept laborator de gânduri rele, iar trupul e supus păcatelor, ca unul ce-i stăpânit pururi de murdăriile patimilor.

Note

Aici, ca și în Răsp. 13, se arată legătura strânsă și în același timp deosebirea dintre Dumnezeu Cuvântul și dintre Duhul Sfânt. E același raport ca între rațiunea naturală din om și puterea care o mișcă. Rațiunea naturală se poate întuneca prin patimi, poate întuneca prin patimi, poate luneca din judecata ei obiectivă. Duhul prin energia Sa o poate mișcă, o poate activa și prin aceasta trezește conștiința, când o faptă săvârșită n-a fost în conformitate cu ea. Lumea oglindește chiar în starea ei naturală atât pe Dumnezeu Cuvântul, cât și pe Duhul Sfânt în aspectul ei rațional și dinamic, strâns unite. (69)

Dar conștiința e înăbușită când viața se află într-o dispoziție contrară firii. Despre conformitatea sau neconformitatea dispoziției voinței cu rațiunea firii, a se vedea în Tâlcuirea la Tatăl Nostru. (70)

Înfierea cea după har, dăruită prin credință o au toți credincioșii. E prima treaptă a vieții în Hristos. Dar la înțelepciune, la cunoașterea simplă, unitară și mai presus de înțelegere, se ajunge numai după curățirea de patimi și dobândirea virtuților. E treapta cea mai înaltă a urcușului duhovnicesc. (71)

Ce înseamnă : Vițelul turnat și de ce i se spune vițel la singular, ca îndată după aceea să se spună la plural: aceștia sunt Dumnezeii tăi Israel? Și ce înseamnă că l-au înseamnă că l-au sfărâmat și l-au risipit și l-au risipit sub apă? Ce sunt apoi cerceii și celelalte podoabe?(Exod 32,4).

Mintea ieșită, asemenea lui Israel, din Egiptul păcatului, având în sine închipuirea care a ieșit împreună cu ea din rătăcirea păcatului, ca pe niște întipăriri lăsate de răutate în cugetare,⁷³ a îndată ce e părăsită puțin, din negrija ei de discernământul rațiunii, ca odinioară Israel de Moise, dă ființă, ca un vițel, deprinderii nesocotite (iraționale), care e maica tuturor patimilor. Adunând anume ca pe niște cercei rațiunile cu privire la Dumnezeu, desprinse în chip natural din înțelegerea cucernică a lucrurilor, și ca pe niște salbe opiniile convenite despre lucruri care s-au născut în ea din contemplarea naturală, și ca pe niște brățări de iâni lucrările naturale ale virtuților, le topește în cuptor, în fierberea aprinsă a mâniei și a dispoziției pătimase a poftei. Apoi folosind închipuirea și forma păcatului rămasă de mai înainte în cugetare, care prin lucrarea ei este pururi împrăștiată și împrăștie împreună cu sine și mintea ocupată de ea, care desparte cu alte cuvinte mintea de

identitatea unitară cu adevărul ei și o risipește în multe și nestatornice păreri și închipuiri cu privire la lucruri ce nu există, dă ființă deprinderii celei nesocotite. Pe această deprindere o sfărâmă și o risipește sub apă, venirea lui Dumnezeu Cuvântul, subțind prin finețea contemplației grosimea cugetării îndreptată, din pricina patimilor, spre suprafața celor sensibile. Tot această venire a Cuvântului face să se aleagă puterile (facultățile naturale), din confuzia și schimbarea întreolaltă în care le-a aruncat patima, readucându-le iarăși la principiul propriu al rațiunilor lor. Căci aceasta îmi pare că se înțelege prin a risipi sub apă. Tâlcuirea noastră e prezentat în aceste cuvinte pe scurt tot înțelesul celor istorisite în locul de mai sus. Ca să devină însă locul mai limpede, să privim, dacă se poate, fiecare parte a lui într-un chip mai determinat.

Vițelul turnat este deci amestecarea și confuzia puterilor naturale întreolaltă, sau mai bine zis împreunarea lor pătimașă și nesocotită, care dă naștere lucrării nesocotite a patimilor contrare firii. Iar vițelul este unul, pentru că una este deprinderea răutății cea împrăștiată în multe chipuri ale păcatului. Și este vițel pentru robustețea și rezistența la lucru, pentru caracterul ei grosolan și pentru ușurința de a digera și născoci, întrucât își rumegă afecțiunea păcătoasă față de patimi. Iar turnat este, deoarece deprinderea patimilor și făptuirea lor se modelează după chipul nălucirii păcătoase rămasă de mai înainte în cugetare. Pluralul aceștia sunt dumnezeii tăi e folosit din pricină că păcatul este prin fire împrăștiat și nestatornic, atotfelurit și împărțit. Căci dacă binele prin fire unește și corupe cele unite. În sfârșit cerceii sunt rațiunile cu privire la Dumnezeu, care răsar în chip firesc în minte din înțelegerea cucernică a lucrurilor; iar slabele sunt opiniile drepte despre lucruri în temeiul contemplației, precum brățărilor sunt lucrarea virtuților cu fapta.

Sau iarăși: cerceii sunt rațiune înscăunată, căci urechea este simbolul rațiunii. Salba este facultatea mâniei, grumazul este chipul înălțării și al tiraniei. Brățărilor sunt pofta arătată prin fapta dornică de plăcere. Toate acestea, după înțelesul dat fiecăreia, aprinzându-le mintea în focul patimilor, dau naștere desprinderii nesocotite și nebunești a neștiinței, care e maica tuturor păcatelor. Pe aceasta o subțiază mintea atunci când, scrutând prin cugetare grosimea patimii îndreptată prin simțire sau suprafața lucrurilor, desface amestecarea pătimașă a elementelor care o constituie, readucând pe fiecare la propriul său principiu. În felul acesta risipește sub apă, adică aduce sub cunoștința adevărului, elementele separate și slobozite din reaua împletire și amestecate întreolaltă.

Ca să aduc o pildă, orice patimă e o împletire dintr-un lucru supus simțurilor, dintr-o simțire (lucrare a simțului: percepție) și dintr-o putere (facultate) naturală, cum este mânia, sau pofta, sau rațiunea, abătute de la ceea ce e potrivit cu firea. Dacă așadar mintea vede ținta acestei amestecări a lucrului sensibil, a simțirii și puterii naturale, și văzând poate să readucă, prin separare, pe fiecare dintre ele la rațiunea ei firească și să contemple lucrul sensibil în fine, fără să provoace afecțiunea simțirii față de el, iar simțirea slobodă de robia acelui lucru sensibil și să zicem pofta sau alta din puterile naturale, fără dispoziția pătimașă față de acea simțire sau lucru sensibil, cum de pildă o anumită mișcare a patimii face să devină o privire, a subțiat grosimea vițelului, adică alcătuirea oricărei patimi și a împrăștiat-o sub apa cunoștinței, făcând să dispară cu totul chiar și simpla închipuire a patimilor, prin restabilirea lucrurilor care o alcătuiesc în rostul lor firesc.⁷⁴ Fie deci ca și noi, subțind vițelul turnat, să-l facem să piară din suflet, ca acesta să păstreze neștirbit numai chipul dumnezeiesc, neîntinat de nimic din cele din afară. Iar adaosul: și cu apa aceea a adăpat pe fiii lui Israel arată învățătura curățitoare de patimi, pe care o dă ucenicilor ce îi învață pe ei.

Note

Închipuirea aceasta e imaginația, care e înrâurită în lucrarea ea de întipăririle ce și le-au lăsat în ea

vechile păcate. Imaginația la omul cu o experiență în urma lui nu mei e o putere neutră, ci totdeauna e influențată, e determinată în închipuirile ce și le plăsmuiește de faptele ce le-a săvârșit și de imaginile ce și le plăsmuiește de faptele ce le-a avut, chiar dacă acestea nu se mai mișcă în conștiință, ci s-au scufundat în subconștient. (73)

Ideea e luată de la Evagrie. Evagrie desface patima iubirii de bani în : a) aurul însuși b) sensul lui, c) mintea care l-a primit, și d) în plăcerea vrăjmașă care leagă mintea de el. la Sfântul Maxim împărțirea e mai psihologică: a) obiect, b) percepție și c) o facultate naturală abătută de la lucrarea ei firească, care exprimă punctele c) și d) ale lui Evagrie. Prin c) Sfântul Maxim ne dă și o explicație a ceea ce e patima în sine, ceea ce Evagrie nu face, mulțumindu-se să o indice prin plăcerea vrăjmașă. (74)

Dacă Dumnezeu a trimis pe Moise în Egipt, de ce caută Îngerul lui Dumnezeu săucidă pe cel trimis de Dumnezeu? căci desigur l-ar fi ucis dacă nu s-ar fi grăbit femeia sa să taie pruncul împrejur, oprind prin aceasta pornirea Îngerului. Și dacă era necesară tăierea împrejur a copilului, de ce nu i-a poruncit Dumnezeu cu blândețe să facă aceasta înainte de a-l fi trimis? În sfârșit, dacă este o greșală, de ce nu l-a sfătuit îngerul cel bun cu blândețe pe cel trimis de Dumnezeu la o astfel de slujbă? (Exod 4,24)

Cel ce cercetează cu frica lui Dumnezeu înțelesul lucrurilor grele ale Scripturii și nu ridică acoperământul literei de pe după decât pentru slava lui Dumnezeu, va afla toate înaintea sa, după Cuvântul înțelepciunii, negăsindu-se nimic care să împiedice înaintarea fără greș a înțelegerii spre cele dumnezeiești. Vom lăsa deci istoria, care din punct de vedere trupesc s-a împlinit încă de pe vremea lui Moise, și vom înțelege cu ochii minții sensul ei duhovnicesc, care se înfăptuiește neîncetat și din ce se înfăptuiește mai mult, e tot mai viu.

Pustiul din care e trimis Moise în Egipt spre a scoate din el pe fiii lui Israel sau firea omenească, sau lumea aceasta, sau deprinderea lipsită de patimi. În una din aceasta aflându-se mintea după ce a dobândit cunoștința lucrurilor prin contemplație, primește din adâncul inimii de la Dumnezeu îndemnul ascuns și tainic să scoată din Egipt, adică din trup și din simțire, ca pe niște Israeliteni, înțelesurile dumnezeiești ale lucrurilor, ca să nu se mai ostenească acestea prostește în frământarea lutului, adică a patimilor trupului. Încredințată cu această slujbă dumnezeiască, mintea pornește, împreună cu înțelepciunea, care este unită cu ea, prin cunoștință, întocmai ca o soție, și cu chipul purtărilor alese, sau cu gândul de bun neam, născut din ea, pe calea virtuților. Calea aceasta nu îngăduie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci aceștia trebuie să înainteze neconținut și întins spre ținta sufletului, adică spre cununa chemării de sus. Căci oprirea pe calea virtuții este începutul păcatului, deoarece mintea se ocupă atunci pătimăș cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amândouă părțile drumului și face chipul și gândul curat și tăiat împrejur al purtării evlavioase, netăiat împrejur și întinat. Când deci se oprește, vede îndată prin conștiință, rațiunea⁷⁸ muștrătoare, ca pe un înger, amenințând-o cu moartea mărturisind că pricina amenințării este oprirea pe calea virtuții, oprire care face gândul netăiat împrejur. Înțelepciunea, soția minții; o împacă, tăind cu o piatră (cu rațiunea credinței), ca și Sefora, nălucirea materială ivită în gândul-copil și usucă toată amintirea vieții după simțuri. Căci zice: Și s-a oprit sângele tăierii împrejur a copilului, adică a încetat viața pătimăși și nălucirea și mișcarea ei, după ce gândul întinat a fost curățit de către Înțelepciunea credinței. După această curățire încetează, întocmai ca un înger, și rațiunea de-a mai lovi prin conștiință mintea care păcătuiește și de a-i mai osândi orice gând care se mișcă astfel de cum trebuie. Căci calea virtuților e într-adevăr plină de mulți sfinți îngeri, care fac lucrătoare

fiecare virtute după felul ei, adică de multe rațiuni și moduri de lucrare, ⁷⁹ ca și de Îngeri nevăzuți, care ne ajută la cele bune și mișcă în noi aceste rațiuni.

Cuvântul Sfintei Scripturi înfățișează în chip minunat totdeauna înțelesurile spirituale înaintea întâmplărilor istorisite, celor care au dobândit vederea sănătoasă a sufletului și nu bârfesc pe Dumnezeu sau pe sfinții Lui Îngeri. Căci Moise când a fost trimis de Dumnezeu, n-a avut, după înțelesul spiritual al Scripturii, vreun fiu sau vreun gând netăiat împrejur. Căci altfel i-ar fi poruncit Dumnezeu mai întâi să-l taie împrejur și apoi l-ar fi trimis. Nici n-a arătat Îngerul cruzime, vestindu-i lui Moise că ar putea muri din pricina greșelii de a se fi oprit din drumul virtuților, i-ar fi putut aduce lui Moise moartea. Privind adică mai atent la această istorie, veți afla limpede că nu la începutul, nici la mijlocul, nici la sfârșitul drumului, ci la un popas l-a întâmpinat Îngerul și l-a amenințat cu moartea pentru greșeala săvârșită în cuget din nebăgare de seamă. Deci dacă nu s-ar fi oprit din drum și n-ar fi întrerupt călătoria, n-ar fi fost muștrat, primind prin Înger amenințarea pentru netăierea împrejur a copilului. Să rugăm și noi pe Dumnezeu, dacă suntem pe calea poruncilor, ca la orice călcare să nu înceteze a ne trimite, ca pe un înger, rațiunea care să ne amenințe în conștiință cu moartea din pricina greșelii, ca, trezindu-ne la simțire, să învățăm să tăiem prin înțelepciunea înnăscută ca pe o netăiere împrejur, necurățirea patimilor care s-a lipit de noi pe drumul vieții, din negrijă. ⁸¹

Note

În grecește rațiunea e de genul masculin. Ea e rațiunea din noi, care e un vestitor (un înger) al voii lui Dumnezeu. rațiunea lunecă din poziția ei obiectivă când omul se predă păcatul, făurindu-i argumente pentru faptele păcătoase. Dar la început, când apare ispita, rațiunea încă își împlinește rolul ei de-a arăta caracterul mincinos al faptei spre care vrea să atragă ispita pe om. Acest moment e descris aici. Oprirea din înaintarea în virtute încă nu e o cădere în păcat, dar e o clipă de păcat, dar e o clipă de ezitare, de care e foarte aproape primejdia căderii. În virtute trebuie să se meargă tot înainte. Orice ezitare e primejdioasă. O prelungire a ei duce sigur la păcat. Dar nu numai în această clipă de ezitare vestește rațiunea adevărul ce trebuie făptuit, ci și după ce a căzut omul în păcat și rațiunea a lunecat la rolul de făuritoare de argumente în slujba păcatului, în mod ascuns ea mai continuă cu o parte a ei să vestească adevărul. E un fel de dedublare a rațiunii. La suprafață ea susține gălăgios minciuna păcatului, dar în ascuns ea protestează mai mult sau mai puțin perceptibil, împotriva minciunii. Rațiunea are în amândouă aceste cazuri forma conștiinței. Căci e fapt că și conștiința are un element rațional în ea. Nici conștiința nu trebuie concepută ca o mișcare oarbă, nici rațiunea ca o funcțiune pur teoretică. Conștiința e rațională și rațiunea e putere morală, e însăși mișcarea de protest a firii noastre raționale împotriva iraționalității și minciunii păcatului. Dar mișcarea de protest a rațiunii e trezită și de Duhul Sfânt, cum am văzut în Răsp. 15, iar din Răspunsul de față, rezultă că și Îngerii propriu-zis mișcă rațiunea noastră. (78)

Fiecare poruncă sau virtute își are rațiunea ei, ca rază a Logosului divin. Dar rațiunea aceasta e luată la cunoștință de rațiunea cea una din noi, care primește astfel teme diferite forme. De fiecare dată rațiunea din noi se armonizează cu rațiunea dintr-o poruncă și pledează pentru ea. Astfel sunt multe rațiuni și totuși una. (79).

Rațiunea din noi e mișcată cu adevărat de un Înger, ca să revină la judecata ei dreaptă după ce a căzut în păcat. Sau rațiunea fiecărui lucru e impusă rațiunii noastre, când aceasta s-a despărțit de aceea prin păcat, de un Înger. Și atunci de fapt prin mișcările cele juste ale rațiunii sau ale conștiinței noastre, se manifestă bunăvoința unui Înger față de noi. (80)

În general după Sfântul Maxim viața în virtute e concepută dinamic. Virtutea pretinde o mișcare continuă a firii în sus. Dimpotrivă păcatul e oprire și apoi rostogolire în jos. Virtutea cere un efort continuu, chiar dacă am vrea numai să o menținem la același grad. Dar nimenea nu se poate menține la același grad de virtute, ci sau sporește în ea, sau cade. Simpla încetare din înaintare, înseamnă, ca slăbire a efortului propriu vieții virtuozitate, cădere. Un al doilea lucru ce trebuie remarcat e că viața virtuozitate pe de-o parte e singura viață conformă cu firea cum trebuie, pe de alta că ea fu e posibilă fără ajutorul îngerilor. Deci o separație netă între natură și har nu e deloc posibilă. (81)

Ce înseamnă: Câți au greșit fără să aibă legea, fără lege vor și pieri; iar câți au păcătuit cu legea în față, după lege se vor judeca? (Rom. 2,12). Și cum zice iarăși tot acela: Când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor după Evanghelia mea, prin Iisus Hristos? (Rom. 2,16). Dacă se vor judeca după lege, cum se vor judeca prin Iisus Hristos?

Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, ca Ziditor al tuturor, a făcut și legea naturală. Iar ca Providențiator și Dătător al legii, a dat desigur atât legea scrisă în litere, cât și legea duhului, adică a harului. Căci sfârșitul legii, adică al legii scrise, înțeleasă duhovnicește, este Hristos (Rom. 10,4). Dacă deci în Hristos, ca ziditor, ca Providențiator și Dătător de lege și ca Răscumpărător, se adună și legea naturală și cea scrisă și cea a harului, se adevărește cuvântul dumnezeiescului Apostol că Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor după Evanghelia Lui, adică după ceea ce li se binevestește. Dar aceasta nu înseamnă altceva că le va judeca prin Iisus Hristos, Cuvântul Său cel unul născut după ființă, întrucât prin El se află sălășluit în toți și pe unii îi muștră, pe alții îi laudă după merit, iar celor ce au viețuit după fire, după lege și după har, le dăruiește prin Cuvântul cel negrăit și unul născut, care există după ființă împreună cu El, cele de care sunt vrednici. Căci Cuvântul dumnezeiesc este Făcătorul a toată firea, la toată legea, treapta și rânduiala, și Judecătorul celor ce viețuiesc după fire, după lege, după treapta lor și după rânduială. Pentru că fără Cuvântul care o promulgă, nu este lege. Fie deci că e judecat cineva după lege, prin Hristos va fi judecat; fie fără lege, iarăși va fi judecat prin El. Căci Cuvântul ca Ziditor este începutul, mijlocul și sfârșitul tuturor celor ce sunt, se cugetă și se numesc. ⁸⁷

Note

Dumnezeu Cuvântul e ca început Făcătorul tuturor, ca mijloc, rânduiala după care și puterea prin care se mișcă și se dezvoltă toate, și ca sfârșit, ținta spre care tind și în care ajung toate prin împlinirea a toată legea și rânduiala. Din El, în El și spre El sunt toate. Cuvântul cel sălășluit în toți ca Rațiunea cea mare (Logos) grăiește tuturor prin rațiunea lor, chiar și celor ce se află în starea naturală. (87)

Ce înseamnă Dezbrăcând Căpeteniile și Stăpâniile și celelalte? (Cd. 2,15). Și cum era îmbrăcat cu ele, odată ce a fost fără de păcat?

Cuvântul dumnezeiesc, cel ce în tot chipul asemenea nouă afară de păcat, a îmbrăcat fără schimbare firea noastră și prin aceasta S-a făcut om deplin, L-a arătat în Sine pe primul Adam prin

trăsăturile facerii și ale nașterii⁹¹. Omul primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul facerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit călcând porunca, a primit osânda nașterii, care se susține prin păcat, păcatul avându-și sursa în trăsătura pătimitoare⁹² ivită din pricina lui, ca într-o lege a naturii. În temeiul acestei legi nici un om nu este fără de păcat, fiind supus fiecare prin firea legii nașterii, care s-a introdus după facere, din pricina păcatului.

Fiindcă, așadar, din pricina neascultării a intrat păcatul, iar din pricina păcatului a intrat în firea oamenilor trăsătura pătimitoare (pasională) prin naștere și fiindcă neîncetat cu această trăsătură pătimitoare a nașterii prin păcat se împrespăta prima călcare, nu era nădejde de slobozire, firea fiind încătușată prin aprobarea voinței ei într-o legătură rea. Căci cu cât se silea firea să se conserve prin naștere, cu atât se strângea mai mult cu lanțul legii păcatului, având în sine prima greșeală lucrând prin trăsătura pătimitoare. Pentru că firea având chiar în trăsătura pătimitoare sursa de creștere a păcatului, din pricina strâmătorării naturale, purta, datorită păcatului general cuprins în trăsătura pătimitoare, prin patimile contra firii, lucrările tuturor Puterilor și Stăpânilor ascunse în patimile cele după fire (aspecte).

Prin aceste lucrări toată puterea vicleană contribuia, folosindu-se de trăsătura pătimitoare a firii, la stricăciunea patimilor împotriva firii, împingând voința spre ele prin patimile împotriva firii, împingând voința, spre el prin patimile cele după fire (afecte).

Făcându-se, așadar, pentru iubirea Sa de oameni, Fiul cel unul născut și Cuvântul lui Dumnezeu om deplin, spre a scoate firea oamenilor din această strâmtoare, din prima alcătuire a lui Adam, pe care a avut-o din facere, a luat nepăcătoșenia și stricăciunea, iar din nașterea introdusă după aceea în fire, din pricina păcatului, a luat numai trăsătura pătimitoare, însă fără de păcat. Puterile rele își aveau, cum am spus din pricina păcatului, lucrările lor ascunse în trăsătura pătimitoare primită de la Adam, ca într-o lege necesară a firii. Văzând ele în Mântuitorul trăsătura pătimitoare a firii celei din Adam, datorită trupului pe care-l avea, și închipuindu-și că și Domnul a primit legea firii din necesitate ca orice om obișnuit și nu mișcat de hotărârea voii Sale, și-au aruncat și asupra Lui momeala nădăjduind că-l vor convinge și pe El prin patima cea după fire (prin efectul natural) să-și nălucească patima cea împotriva firii și să săvârșească ceva pe placul lor. Domnul îngăduindu-le prima încercare a ispitirilor prin plăcere, le-a făcut să se prindă în propriile lor viclenii și prin aceasta le-a dezbrăcat, alungându-le din fire, întrucât a rămas inaccesibil și neatins de ele. Astfel a câștigat biruința, desigur nu pentru El, ci pentru noi, pentru care s-a făcut om, punând în folosul nostru tot câștigul. Căci nu avea pentru sine lipsă de încercare. Cel ce era Dumnezeu și Stăpân și slobod prin fire de toată patima, ci a primit încercarea pentru ca, atrăgând la Sine puterea cea rea prin primirea ispitelor noastre, să o biruiască prin momeala morții, pe aceea care se aștepta să-l birue pe El ca pe Adam la început.

Astfel de la prima încercare a dezbrăcat Căpeteniile și Stăpâniile care au întreprins să-l momească (să-l atace), alungându-le departe de fire și tămăduind latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare. Prin aceasta a desființat în El însuși zapisul lui Adam, prin care se învoise de bună voie cu patimile plăcerii și prin care, avându-și voia povârnită spre plăcere, vestea chiar tăcând stăpânirea vicleanului asupra lui, prin faptele ce le săvârșindu-se, elibera din lanțul plăcerii, de frica morții⁹⁴.

După, așadar, prin biruința asupra primei încercări, prin plăcere, a zădărnicit planul Puterilor, Căpeteniilor și Stăpânilor celor rele, Domnul le-a îngăduit să-și pună în lucru și a doua momeală (al doilea atac), adică să vină și cu încercarea ce le mai rămăsese, cu ispita prin durere. În felul acesta, deșertându-și acelea deplin în El veninul stricăcios al răutății lor, l-a ars ca printr-un foc, nimicindu-

l cu totul din fire. Așa a dezbrăcat, în vremea morții pe cruce, Căpeteniile și Stăpâniile, întrucât a rămas neînfrânt de durere. Mai bine zis s-a arătat înfricoșat împotriva morții, a scos din fire latura de durere a trăsăturii pătimitoare, de care fugind omul cu voia, din pricina lașității, ca unul ce era tiranizat pururea fără să vrea de frica morții, stăruia în robia plăcerii, numai și numai pentru a trăi.

După ce a dezbrăcat așadar Domnul Căpeteniile și Stăpâniile la prima încercare a ispitelor în pustiu, tămăduind latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare a întregii firii, le-a dezbrăcat din nou în vremea morții, eliminând de asemenea latura de durere din trăsătura pătimitoare a firii. Astfel a luat asupra Sa, ca un vinovat, isprava noastră, din iubirea de oameni, mai bine zis ne-a scris în socoteala noastră, ca un bun, gloria isprăvilor sale. Căci, asemenea nouă, luând fără de păcat trăsătură pătimitoare a firii, prin care obișnuiește să lucreze ale sale toată puterea cea rea și stricăcioasă, le-a dezbrăcat în timpul morții pe acelea, întrucât au venit și asupra Lui pentru iscodire. Și așa a biruit asupra lor și le-a țintuit pe cruce în vremea ieșirii sufletului, ca pe unele ce n-au aflat nimic propriu firii în trăsătura pătimitoare a Lui, pe când ele se așteptau să dea de ceva omenesc, datorită trăsăturii pătimitoare pe care o avea prin fire din pricina trupului. Deci pe drept cuvânt a slobozit prin trupul Său cel sfânt luat din noi, ca printr-o începătură, toată firea oamenilor amestecată în ea prin trăsătura pătimitoare, supunând prin ea însăși trăsătura pătimitoare a firii Puterea vicleană care se află tocmai în ea (adică în trăsătura pătimitoare), împărțind asupra firii.

Există desigur un înțeles și mai înalt al acestui cuvânt. Dar deoarece, precum știți, nu trebuie date în scris înțelesurile mai ascunse ale dumnezeieștilor dogme, să ne mulțumim cu cele spuse până aici, care pot molcomi cugetarea iscoditoare. Iar dacă Dumnezeu îmi va ajuta să mă învrednicesc și de fața voastră, vom înfățișa și înțelesul cel apostolic cu toată grija ⁹⁵.

Scolii

A binevoit să-și însușească ispita noastră, cea prin plăcere, spre a-l atrage pe ispititorul, întrucât era, și ca om, prin fire lipsit de patima din plăcere. Căci ca om era prin fire supus patimilor (afectelor, suferinței) cu trupul, pentru putința Lui de a muri, dar prin aplecarea voii nu era pătimaș, ca unul ce era fără de păcat. (2)

A numit: propriu firii, alunecarea cu voia spre păcat după greșeala lui Adam, din pricina slăbiciunii, pe care Domnul nu o avea în chip firesc nici după trup, fiind și cu trupul după o ființă nepăcătoș. (3)

Note

Facerea arată providența directă de la Dumnezeu printr-un act de creare. Nașterea arată providența prin împreunarea dintre bărbat și femeie. Iisus a luat unele din trăsăturile nașterii, dar nu pe toate, în special nu pe cele păcătoase. De aceea nu le-a pierdut nici pe toate ale facerii. Astfel în El s-au arătat din nou într-o persoană vie atât unele din trăsăturile lui Adam dinainte de păcat, cât și unele din cele de după păcat. Din Adam cel dinainte de păcat a luat lipsa de păcat și nesticăciunea primite prin creațiune; din Adam cel de după păcat a luat trăsătura pătimitoare venită prin naștere, însă nu și patimile cele contra firii, cum ar fi anulat nepăcătoșenia și nesticăciunea. După părerea Sfântului Maxim, ca și a altor Părinți, oamenii nu erau destinați să se înmulțească prin naștere, ci pe altă cale. Facerea mai înseamnă aici și trăsăturile pe care le are, sau le-a avut firea oamenilor prin creațiune, iar naștere pe cele care le are din modul acesta de-a veni la existență. Acestea sunt

trăsăturile de pe urma păcatului, care au înăbușit unele din trăsăturile originare. În loc de trăsătură se poate zice și mod, cum e în grecește. (91)

Trăsătura pătimitoare sunt afectele intrate, conform Răsp. 1, în fire după păcat. Ele nu sunt păcătoase, dar ușurează nașterea păcatului. De pildă pofta de mâncare e un efect nepăcătos. Dar extragerea sau devierea ei e păcat. Ele au devenit ca un fel de lege a firii, adică însoțesc în mod necesar firea noastră în existența ei pământească. Nu țin însă de însăși ideea eternă a firii și deci nu-i vor aparține în existența trupească. De aici rezultă caracterul natural al căsătoriei în raport cu existența pământească a firii și caracterul natural al fecioriei în raport cu existența eternă la care e chemată forma. Căsătoria e naturală, dar se potrivește normal unei faze trecătoare a firii. (92)

De unde înainte Satana era cel care momea pe om prin plăcere și prin făgăduința unei false vieți, dorind cu lăcomie moartea celor momiți, acum Iisus îl momește cu părerea că va putea fi răpus El de moarte. Moartea lui Iisus s-a făcut momeală Satanei. (93)

Zapisul acesta era un contract mereu confirmat de viața lui Adam, prin care, mânat de pofta plăcerii din trăsătura pătimitoare, accepta robia Satane. Iisus refuză să mai primească plăcerea oferită de Satana și deci abrogă contractul cu acela. (94)

Răspunsul acesta este o minunată pagină de hristologie și antropologie. Națiunea principală cu care lucrează în acest Răspuns Sfântul Maxim este aceea de trăsătură pătimitoare, pe care a câștigat-o firea omenească în urma greșelii lui Adam. Trăsătura aceasta pătimitoare, introdusă prin păcat, se deosebește de pasivitatea pe care o are în general firea omenească chiar prin creațiune, care înseamnă în general însușirea care o face să suporte pasive stări și mișcări lăuntrice sau influențe străine în opoziție cu atitudinile voite, active, ale firii. În acest sens pasivă este firea chiar prin crearea sau prin definiția ei. Chiar mișcarea este o pasivitate, întrucât firea poate decide cum să se miște, dar de mișcat trebuie să se miște. Dar trăsătura pătimitoare specială apărută după păcat cuprinde trei elemente: capacitatea de suferință patimile potrivite cu firea (afectele) și patimile contrare firii. În acest Răspuns e vorba numai de cele trei din urmă. Noi în traducere folosind cuvântul patimă al Sfântului Maxim, am adăugat în paranteză, când s-a simțit lipsa de o precizare specială, la patima în sens de suferință, cuvântul patimire sau suferință la patima după fire cuvântul afect, iar la patima contrară firii, n-am adăugat nimic. Afectul natural este de pildă foamea sau frica de moarte. Patima contra naturii e foamea definită apetit pervers, sau frica de moarte transformată în deznădejdea care duce la orice abdicare morală pentru scăparea de moarte. Sfântul Maxim nu înțelege prin cuvântul numai patima rea în sensul obișnuit celorlalți sfinți din Filocalie, ca păcat devenit deprindere ce ne robește, ci în ea, el pune pe lângă acest înțeles și înțelesul afectului după fire. În trăsătura pătimitoare intrată în fire după păcat ce cuprind de asemenea aceste trei înțelesuri. Dar patimile contrare firii sunt numai ca o virtualitate la început. Întâi ea înseamnă numai patimile conforme cu firea și capacitatea de suferință. În mod necesar firea se manifestă în asemenea afecte. Dar necesitatea manifestată în aceste aspecte duce ușor la exagerarea lor în patimi contrare firii. Păcatul se cuprinde în general în această trăsătură pătimitoare și în ea își are sursa de creștere. Deși păcătoase sunt propriu zis numai patimile contrare firii, dar la omul obișnuit naturale se dezvoltă atât de repede, atât de automat și de sigur în afecte contrare firii, încât se poate spune că în general toată trăsătura pătimitoare este atinsă de păcat, care înclină spre păcat. Sfântul Maxim spune că atunci când afectele naturale sunt satisfăcute peste trebuință, sunt calea pe care vine diavolul în suflet, dar când sunt satisfăcute potrivit cu trebuința sunt calea pe care acela e nevoit să se întoarcă în țara lui. de aceea spune Sfântul Maxim că puterile răului își ascund lucrările în sânul afectelor naturale, pentru că biciuindu-le pe acestea să le facă a se transforma din pricina necesităților firii în afecte contrare firii. O altă împărțire a trăsăturii pătimitoare, prezentată apriat de Sfântul Maxim, este aceea în afecte de plăcere și afecte de durere. Se înțelege că sub raportul moral amândouă

aceste feluri pot fi conforme cu natura sau contra naturii.

Iisus a luat și El trăsătura pătimitoare a firii omenești de după căderea lui Adam, dar fiind fără de păcat, El nu avea din această trăsătură decât capacitatea de suferință și afectele naturale, de plăcere și durere. Cu alte cuvinte aceste afecte erau înfrânate de voia Lui, încât niciodată nu se dezvoltau sau nu se transformau în aspecte contrare firii. Puterile rele au crezut însă că, punând și în Iisus în mișcare aceste afecte, le vor face să devină aspecte contrare firii, afecte păcătoase, ducând și pe Iisus la păcat.

Ele au încercat să facă o dată lucrul acesta cu afectele de plăcere. Iisus avea plăcere pentru o bucată de pâine în stare de flămânzire, dar Satana n-a putut împinge această plăcere până la căutarea cu orice preț a bucății de pâine. Deci a înfrânat mișcarea Satanei pe acest plan, întrucât s-a dovedit mai slab decât puterea lui. Sfântul Maxim spune că Iisus prin aceasta a scos cu totul din fire latura de plăcere a trăsăturii pătimitoare, adică afectele plăcerii. Afectul e ceea ce stăpânește. Dar înfrângând ispita Satanei a făcut ceva mai mult decât să nu lase afectul să se transforme în afect contrar naturii. El a pus afectul în general sub voia sa. Dar un afect stăpânit nu mai e un afect propriu-zis. Deci plăcerea în El fu mai e o putere silnică mai presus de voie, ci o mișcare totdeauna de acord cu voia.

A doua oară a încercat Satana să împingă pe Iisus în păcat prin afectul durerii, cu ocazia răstignirii. Dar și de astă dată Iisus a înfrânt puterea celui rău și prin aceasta nu numai că a oprit frica naturală de durere să se dezvolte în frică contrară firii, ci în general a eliminat frica de durere prin fire, punând-o sub stăpânirea voii. Astfel a eliminat în general trăsătura pătimitoare din fire; sau i-a scos colții, acul prin care Satana își injecta otrava în firea omenească. Afectele de durere erau primejdioase întrucât voința în dorul de a scăpa de ele și în general de groaza morții se arunca în latura opusă, atrasă de plăcere. Iar plăcerea era primejdioasă prin această atracție puternică ce-o exercita asupra voii, până la robie. Iisus a ridicat prin Sine în general firea omenească deasupra plăcerii și durerii, deasupra trăsăturii pătimitoare. Iar acest afect din firea lui omenească se prelungește în general în firea tuturor oamenilor care intră în comunicare cu El.

Să nu confundăm cu afectul durerii capacitatea de suferință, sau de simțire a durerii. Aceasta rămâne în firea omenească și după ce omul biruie afectele de plăcere și de durere. Dar prin suferință omul e mereu mai presus de afectul durerii, dacă afectul e ceva care stăpânește, nu ceva care e stăpânit. (95)

Scolii

Alt înțeles. Rațiunea activității este puterea naturală spre împlinirea virtuților, iar rațiunea pătimirii este harul celor mai presus de fire sau năvala celor contrare firii. Precum nu avem puterea naturală pentru ceea ce e mai presus de noi, la fel nu avem prin fire putere peste ceea ce nu este. Pățimim așadar îndumnezeirea prin har ca una ce e mai presus de fire, dar nu o facem. Căci nu avem prin fire o putere capabilă să realizeze îndumnezeirea. Și pățimim iarăși păcatul ca un accident contrar firii, acceptat însă cu voia noastră¹⁰⁶. Căci nu avem putere naturală spre aducerea în existență a răului. Deci câtă vreme ne aflăm, în viața de aici, lucrăm la împlinirea virtuților, având spre lucrarea aceasta putere prin fire. Iar în viitor vom pătimi îndumnezeirea, primind în dar harul spre pătimirea ei. (5)

Cârmuind mânia și pofta, rațiunea lucrează virtuțile. Iar mintea luând seama la rațiunile lucrurilor dobândește cunoștința cea fără greșală a lor. Când deci rațiunea, după alungarea celor contrare, află ceea ce este vrednic de iubit prin fire, iar mintea, după trecerea peste cele ce pot fi cunoscute,

sesizează Cauza lucrurilor, cea mai presus de cunoștință și cunoștință, atunci se ivește pătimirea îndumnezeirii prin har. Această pătimire desface rațiunea de la îndeletnicirea cu discernământul natural, deoarece acolo nu mai este nimic de discriminat și oprește mintea de la cugetarea cea după fire, deoarece acolo nu mai este nimic de cunoscut. El face pe cel învrednicit de participarea dumnezeiască Dumnezeu, prin identitatea pe care o dobândește prin odihnă¹⁰⁷. (7)

Felurile virtuții și rațiunile lucrurilor sunt, zice, chipurile bunurilor dumnezeiești. Diferitele feluri de virtuți sunt ca un fel de trup al lui Dumnezeu, iar rațiunile cunoștinței în duh ca un fel de suflet. Prin acestea îndumnezeiește El pe cei vrednici, dându-le pecetea consistentă a virtuții și hărăzindu-le substanța statornică a cunoașterii adevărate. (8)

Note

Păcatul devenit patimă ne duce fără nevoie. Nebunia, ultimul grad al păcatului, al alterării firii, nu mai lasă nici o urmă de inițiativă voluntară în om, ci omul e într-o completă pasivitate. De aceea în iad omul nu mai poate face nimic pentru mântuirea Sa. Omul în această stare nu se mai poate nici pocăi. (106)

Participând la Dumnezeu, mintea nu mai trece de la un lucru la altul nici dorința. Acel om rămâne pentru veci într-o neschimbare totală. Dar nu e o schimbare moartă, ci o trăire (o patimă intensă a lui Dumnezeu în sine. El e Dumnezeu nu numai pentru că are în sine lucrările dumnezeiești, ci pentru că e neschimbabil ca Dumnezeu. (107)

Ce înseamnă cuvântul din Fapte despre Petru: Trecând prima strajă și a doua, a venit la poarta cea de fier? (Fa. 12,10)

Mintea cea credincioasă și lucrătoare ¹³¹ fiind, asemenea Sfântului Petru, prinsă de Irod, adică de legea de piele (căci Irod se tâlcuiește: cel de piele), sau de cugetul trupesc, e închisă în dosul a două străji și a unei porți de fier, adică e războită de lucrarea patimilor și de învoirea gândului cu ele. Pe acestea trecându-le mintea ca pe niște străji, sau carcere, ajutată de rațiunea filozofiei lucrătoare (ca de un Înger), ¹³² ajunge la poarta cea de fier, care duce în cetate, adică la poarta cea de fier, care duce în cetate, adică la împletitura strânsă și tare greu de biruit, dintre simțuri și lucrurile sensibile. Pe aceasta deschizând-o rațiunea contemplației naturale în duh, dă drumul minții să plece fără teamă spre lumea înrudită a celor inteligibile, slobozită de furia lui Irod. ¹³³

Scolie

Străji numește deprinderea și săvârșirea păcatului. Căci însușirea caracteristică a deprinderii este învoirea cu păcatul. Sub robia acestora luptă cel rău ca să țină pe sfinți. Iar poarta cea de fier este relația naturală a simțurilor cu cele sensibile, din care rațiunea conștiinței active scapă, ca un Înger, pe cel cu adevărat credincios.

Note

E prima treaptă a urcușului duhovnicesc, respectiv prima constatare din două părți. Căci urcușul începe de la credința simplă, ajunge la lucrarea virtuților, apoi la contemplarea rațiunilor din natură și în sfârșit la vederea lui Dumnezeu. (131)

Rațiunea fiind în grecește de genul masculin, poate fi socotită ușor ca simbolizată prin Înger. Pe altă parte rațiunea oricărui lucru și a oricărui activități, fiind socotită de Sfântul Maxim ca o rază vestitoare a rațiunii (a Logosului) supreme, e potrivită asemănarea ei cu un Înger, care e și el e vestitor al lui Dumnezeu. (132)

Filozofia lucrătoare e strădania de purificare, care e prima treaptă a urcușului duhovnicesc, presupunând pornirea de la credință. Cu ajutorul acesteia (sau a rațiunii îngerului ei) mintea scapă din primele două închisori, din păcatul cu fapta și din deprinderea cu păcatul. Apoi ajunge în fața lumii, care deși nu-i mai este îndemn la păcat, totuși încă nu-i este străvezie, ci e un zid opac, o poartă de fier în fața lumii spirituale, omul neștiind s-o vadă decât cu simțirea. Această poartă o deschide sau o face transparentă contemplația naturală în duh (respectiv rațiunea îngerului ei). E de observat că Sfântul Maxim nu numește prima treaptă înțelepciune lucrătoare, ci iubire de înțelepciune. Înțelepciunea se dobândește pe treapta cea mai înaltă. În fața strădaniei pentru virtuți omul încă nu posedă înțelepciunea (nu e înțelept), ci numai iubirea de înțelepciune (e numai filozof). (133)

Ce înseamnă: Vreau să știți că Hristos este capul a tot bărbatul, iar capul femeii este bărbatul și capul lui Hristos. Dumnezeu. orice bărbat, care se roagă, sau proorocește având ceva pe cap, face de rușine capul său și orice femeie, care se roagă sau proorocește cu capul dezvelit, face de rușine capul ei: căci e tot una ca și cum ar fi rasă? Și ce înseamnă: Pentru aceea femeia trebuie să aibă pe cap un semn de stăpânire din pricina Îngerilor?

Trebuie să se știe că spunând dumnezeiescul Apostol că Hristos este capul a tot bărbatul, a afirmat că Hristos este capul bărbatului credincios, care împlinește poruncile dumnezeiești și contemplă dogmele evlaviei. Cu toată forma sa generală, cuvântul nu cuprinde și pe bărbații necredincioși. Căci cum ar putea fi Hristos cap al celor ce nu cred? Prin urmare, după unul din înțelesurile mai înalte ale acestui loc, spunem că bărbatul are mintea activă¹³⁶ care are drept cap rațiunea (cuvântul) credinței. Spre aceasta privind ca spre Hristos, mintea își întocmește propria viață, zidind-o cu harurile poruncilor prin fapte. În felul acesta nu necinstește capul său, adică credința, punând asupra lui vreun oarecare acoperământ pământesc din afară. Ceea ce înseamnă că nu pune mai presus de credință nimic din cele vremelnice și pieritoare. Femeie a acestei minți spunem că este însăși deprinderea fapturii, care e acoperită cu părul bogat al multelor și feluritelor cugetări și chipuri de viață practică; sau mai bine zis deprinderea aceasta are însăși mintea, în calitatea de cap al ei, acoperită cu podoaba deasă a acestor cugetări și chipuri. Iar Hristos zicem că e credința ipostasiată, al cărei cap este în chip vădit Dumnezeu, spre care duce rațiunea credinței, arătând celui ce-și înalță cugetarea de la cele de jos pe Dumnezeu, în care se și află după fire.¹³⁷

Și iarăși putem spune că bărbatul este mintea care cultivă contemplația naturală în duh, având drept cap Rațiunea (Logosul) creatoare a tuturor, ce se arată celui ce crede din ordinea frumoasă a celor văzute. Pe aceasta nu o necinstește mintea, întrucât nu o acoperă și nu o pune dedesubtul vreunui din lucrările văzute și nu ridică, peste tot, ceva mai presus de ea. Femeia acestei minți este simțirea (lucrarea de percepție), care este tovarășa ei de viață și prin care pătrunde în natura lucrurilor sensibile și adună rațiunile mai divine din ea. Mintea nu îngăduie acestei consoarte să se

descoperire în lucrarea ei de vălurile rațiunii și să se facă slujitoarea nesocotinței (iraționalității) și a păcatului, ca în felul acesta, respingând rațiunile mai divine ca pe niște acoperăminte, să primească drept cap, în locul minții, patima nesocotinței¹³⁸. Iar cap al lui Hristos, adică al Rațiunii (Logosului) creatoare, care se dezvăluie din lucruri, analog cu ele, prin contemplația lor naturală, străbătută de credință este Mentea cea negrăită, care o naște pe cea după ființă. Spre Mentea aceea duce Rațiunea (Cuvântul) prin sine mента ce urcă prin contemplația cucernică a lucrurilor, împărtășindu-i treptat din vederile spirituale ale celor dumnezeiești, pe măsura cunoașterii celor văzute.

Și iarăși bărbatul este mента ajunsă înăuntrul cunoașterii tainice a lui Dumnezeu (a teologiei mistice), având drept cap neacoperit pe Hristos, adică Rațiunea credinței înțeleasă în chip necunoscut, sau mai bine zis cunoscută în chip neînțeles, prin inițierile tainice, indemonstrabile. Mentea, ajunsă prin exercițiu la golul îndumnezeitor, vrednic de laudă, care o depășește total și distinct atât pe ea cât și toate cele ce există, nu pune peste cea Rațiune nimic din cele ce sunt, nici simțire, nici rațiune, nici mента, nici înțelegere, nici cunoștință, nici ceva cunoscut, nici ceva cugetat, nici ceva simțit, nici ceva ce simte. Femeia acestei minți este cugetarea curățită de toată imaginația sensibilă, având drept cap mента acoperită bogat cu iluminările fără de început și mai presus de înțelegere ale dogmelor negrăite și necunoscute. Iar cap al lui Hristos, adică al Rațiunii negată tainic prin depășire, este Mentea ridicată în chip absolut și infinit peste toate și în tot chipul. Pe aceasta Hristos, cel înțeles spiritual ca Rațiunea Minții prin fire, o face cunoscută celor vrednici. Pentru că zice: Cel ce m-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. (*Ioan. 14,9*). Și într-adevăr înțelegerea Rațiunii devine cunoștință a Minții care a născut-o pe aceea, întrucât Rațiunea arată Mentea subzistând în Sine după ființă. Spre cea Mente ridică Rațiunea mента ce se dorește după identificarea cu Dumnezeu prin har, după ce aceasta și-a eliberat înțelegerea de mulțimea lucrurilor deosebite calitativ și cantitativ și s-a adunat într-o unitate deiformă, prin identitatea și simplitatea mișcării neîncetate și cunoscătoare în jurul lui Dumnezeu¹⁴⁰.

Deci toată mента activă (lucrătoare, practică) rugându-se și proorocind, cu alte cuvinte, căutând să afle rațiunile virtuților (căci așa trebuie înțeles cuvântul rugându-se), sau descoperind chipurile lor prin fapte (căci așa trebuie înțeles cuvântul proorocind), trebuie să privească numai la rațiunea goală a credinței, neabătându-și cugetarea, gândul sau lucrarea la nimic altceva și deci neacoperindu-și capul, sau punând altceva peste el. și orice femeie, adică orice deprindere a minții active, rugându-se sau proorocind, adică mișcându-și în chip ascuns dispoziția ei internă, sau înfățișând virtutea în chipurile purtării din afară, dacă face aceasta fără discernământ rațional, necinstește capul ei. Căci ea cultivă atunci binele urând unei poftă, odată ce este lipsită de rațiunea care o împodobește ca un acoperământ. De asemenea toată mента, care se exercită în contemplația naturală, dacă se roagă sau proorocește având ceva pe cap, cu alte cuvinte caută să cunoască rațiunile lucrurilor care le împărtășește altora, cu vreo pornire spre altceva, fără un scop evlavios, necinstește capul său, ca una ce pune mai presus de cunoștința dreaptă și cucernică vreun lucru din cele trecătoare. Și orice femeie, adică orice percepție orientată în chipul natural sau lucrurile sensibile, dacă nu are rațiunile spirituale ale acelora ca acoperitoare, necinstește capul ei, ocupându-se cu contemplarea celor văzute din patimă, pentru afecțiunea naturală față de ele. Și iarăși, toată mента îndrăgostită de teologia mistică, dacă se roagă sau proorocește având ceva pe cap, adică dacă pătrunde la vederile tainice în chip neștiut, sau învață și inițiază pe alții în teologie, având vreo formă a înțelegerii în vreme ce cunoaște sau face cunoscut în chip mistic Cuvântul cel mai presus de înțelegere, rușinează capul său, punând pe Cel simplu și mai presus de orice înțelegere, sub ceva din cele ce sunt sau se cunosc. Mentea trebuie să fie atunci golit de toată ideea și de toată cunoștința, ca să vadă fără ochi pe Dumnezeu Cuvântul cel adevărat, știind limpede că în privința lui Dumnezeu sunt mai adevărate negațiunile prin depășire, care vestesc realitatea pozitivă divină

prin negarea totală a celor ce sunt. Și orice femeie, adică orice cugetare a unei astfel de minții, care e adumbrită de multe vederi tainice, necinstește capul ei, lepădând cunoștința dumnezeiască și tainică ce acopere mintea ca pe un cap.

Deci tot bărbatul, adică toată mintea activă, sau naturală, sau teologică,¹⁴¹ când se roagă sau proorocește, adică primește învățătura sau învață pe alții, să aibă descoperit capul său, adică pe Hristos: cea activă, neprețuit nimic mai mult decât credința și virtutea; cea naturală, neputând nici o altă rațiune mai presus de Rațiunea primă; iar cea teologică, neconturând nicidecum în schemele și înțelesurile câștigate din lucruri, pe Cel mai presus de înțelegere și de cunoștință. Și toată femeia, adică toată deprinderea minții active, sau percepția celei naturale, sau cugetarea înțeleaptă a celei teologice, să-și acopere capul: deprinderea activă, având așezat asupra ei discernământul rațiunii, cu care să deosebească cele ce trebuie și cele ce nu trebuie făcute; percepția, puterea rațiunii cu care să judece cu știință cele văzute; iar cugetarea, cunoștința cu totul indemonstrabilă a celor mai presus de înțelegere. Căci toată deprinderea, percepția și cugetarea neacoperită în modul arătat, nu se deosebește de cea rasă, adică de cea care n-are nici o rațiune a virtuții, sau a evlaviei, sau a cunoștinței tainice și a iubirii dumnezeiești.

Deci orice astfel de femeie trebuie să aibă, pe bună dreptate, totdeauna stăpânirea rațiunii, sau supravegherea rațională asupra capului. Aceasta în primul rând pentru îngerii, care văd mișcările arătate și nearătate ale noastre și scriu tot gândul și toată fapta sau lauda spre osânda noastră în ziua înfricoșată a dării la iveală. Apoi pentru cugetările conștiinței, înțelese și ele în mod figurat ca îngerii, care ne mustră pentru cele ce le-am săvârșit, sau ne apără acum și în ziua judecării. În sfârșit și pentru îngerii răi, care pândesc deprinderea, percepția și cugetarea noastră ca îndată ce le văd dezvelite de discernământul, de evlavie și de cunoștința rațională și mintală, să dea năvală, făcând să se nască cele potrivnice acestora: lipsa de discernământ, de evlavie și neștiință, prin care dracii cei răi lucrează păcatul, rătăcirea și necredința.

Iar cap al lui Hristos a fost numit Dumnezeu, care ca Minte este prin fire principiul Rațiunii.

Scolii

Bărbat este și acela care se îndeletnicește cu filozofia activă (lucrătoare, practică). (1)

A numit cap pe Hristos, ca ipostas al bunurilor viitoare. Căci credința, după dumnezeiescul Apostol, este ipostasul celor viitoare și dovada lucrurilor nevăzute, prin ceea ce este arătat El însuși. Pentru că în El sunt ascunse toate comorile cunoștinței și ale înțelepciunii. (2)

Credința cea ipostasiată este credința efectivă și lucrătoare, prin care Cuvântul lui Dumnezeu se arată în cei activi întrupat în porunci.¹⁴⁵ Iar prin acestea Cuvântul îi duce pe cei activi spre Tatăl, în care se află El după fire. (3)

Bărbat este și mintea ce se exercită cu evlavie în contemplația naturii, având drept cap Rațiunea lui Dumnezeu, pe care o contemplă cugetarea prin credință, ca pricină creatoare a celor văzute. (4)

Dacă cineva vrea să vadă în chip just creațiunea (căci omul are putere naturală să vadă bine și să deosebească binele de rău), va fi călăuzit spre pomul vieții, care este Făcătorul a tot pomul, în care sunt ascunse comorile cunoștinței și ale înțelepciunii. Iar dacă, întrebuițând greșit puterea naturală (abuzând de ea), va vrea să vadă creațiunea în chip rău, se va depărta de viață și va mânca din pomul care ascunde în sine deosebirea binelui de rău, supunând simțirii și socotinței neraționale

mintea și rațiunea. Deci unul ca acela va socoti plăcerea ca bine, pentru că ajută la conservarea trupului, iar durerea și ostenelele trupului ca rău, pentru că nu ajută la acea conservare; și va socoti făptura drept Dumnezeu, procurându-și din ea prilejurile plăcerii trupești. (5)

Din ființa celor văzute și din mișcarea și din varietatea lor, cunoaștem Monada sfântă cea în trei ipostasuri. (7)

Bărbat e și cel inițiat în teologia mistică. (8)

Femeia minții active zice că este deprinderea, ca născătoare a chipurilor virtuții; a celei naturale, simțirea (percepția prin simțuri) înnobilită prin rațiunile Duhului, ca născătoare a imaginilor nepătimașe ale lucrurilor; iar a celei teologice, cugetare curată, capabilă să pătimească în chip unitar lumina cea unică în trei străluciri. (11)

Identitatea minții desăvârșite cu Dumnezeu după har înseamnă mișcarea simplă și neîmpărțită a minții în jurul Celui ce este prin fire unul și același. Această mișcare nu primește înțelesuri care se deosebesc după cantitatea substanței sau după calitatea puterii, ci numai o bucurie negrăită, plină de o simțire mai presus de înțelegere. (13)

Rugăciunea celui activ (practică) constă, zice, în cererea virtuților, iar proorocia în comunicarea adevărată a rațiunilor din ele. Rugăciunea celui ce se îndeletnicește cu contemplarea naturii constă, zice, în cererea cunoștinței științifice a lucrurilor, iar proorocia în comunicarea acesteia altora, printr-o învățătură adevărată. În sfârșit, rugăciunea celui ce se îndeletnicește cu teologia, este, zice, tăcerea tainică, în timpul căreia mintea se face, prin negarea lucrurilor în sens de depășire, vrednică de unirea cea mai presus de înțelegere și cunoștință; iar proorocia acestuia este inițierea tainică a altora în acestea. Căci rugăciunea înfăptuiește unirea celui ce se roagă cu Dumnezeu, iar proorocia pentru Dumnezeu îndeamnă pe cel ce proorocește să comunice oamenilor bunurile date lui.¹⁴⁶ (14)

Note

Mintea (în grecește de genul masculin) în strădania pentru virtuți se conduce la început de credință, nu de evidență. (136)

Până aici prin bărbatul ce are pe cap pe Hristos și prin femeia ce are de cap bărbatul, s-a indicat prima treaptă a urcușului duhovnicesc, cea activă. (137)

Aici prin bărbatul descoperit și femeia acoperită se indică treapta a doua a urcușului duhovnicesc, contemplarea naturii. Această contemplare, deși se numește naturală după obiectul ei, se face în duh, deci în har. E o lucrare a rațiunii ajutată de har. Numai o astfel de lucrare a rațiunii, cunoaște just natura. (138)

Aici se descrie a treia treaptă a urcușului. Rațiunea credinței de pe această treaptă nu mai e credința ca normă neevidentă din prima treaptă, ci e însuși Logosul cunoscut direct, dar mai presus de înțelegere, după depășirea tuturor, și în acest sens socotit mai degrabă obiect al credinței. Aici se arată că apofatismul nu înseamnă o necunoaștere totală, ci paralel cu el au loc iluminări tainice. (140)

Mintea practică e mintea preocupată de virtuți, mintea naturală e cea care contemplă natura, iar mintea teologică e cea care contemplă pe Dumnezeu. ele sunt așezate pe trei trepte. Nu poate

dobândi cineva mintea teologică dacă n-a trecut prin cea practică și naturală. (141)

Cugetările în grecește sunt de genul bărbătesc ca și îngerii. (142)

Credința care dă forță poruncilor sau virtuților este însuși Hristos, sau puterea ce emană din El, pe măsura acestei stări a omului. (145)

Rugăciunea însoțind pe om pe toate treptele urcușului duhovnicesc, până la unirea cu Dumnezeu, se deosebește cu fiecare stare a omului. Rugăciunea ca tăcere tainică era rugăciunea curată. (146)

Dacă regele Babilonului înseamnă alegoric diavolul, cum se înțelege cuvântul trimis de Dumnezeu prin proorocul Ieremia către regii neamurilor și către regii lui Iuda, prin care îi amenință cu închisori și lanțuri, foamete și moarte, sabie și robie, de nu-i vor sluji lui, iar celor ce-i vor sluji de bunăvoie le va fi cu îngăduință pe pământul lor? (Ier. 21,8). Și de ce îl numește sluga Sa zicând: Am dat tot pământul lui Nabucodonosor, regele Babilonului, sluga mea, și fiarele câmpului le-am dat să-i slujească lui. (Ier. 27.6). Ce sunt deci slujirea adusă diavolului și ce sunt fiarele? Ce sunt apoi cele șase feluri de amenințări și cine sunt regii neamurilor și regii lui Iuda?

Diavolul este și dușman și răzbunător al lui Dumnezeu. Este dușman, când din ură față de El își dă aparența unei iubiri pierzătoare față de noi oamenii, îndemnându-ne prin patimile de bunăvoie ale plăcerii să alegem în locul bunurilor veșnice lucrurile vremelnice. Prin aceasta furându-ne apoi toată dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea de Dumnezeu, făcându-ne dușmani cu voia ai Făcătorului.

Iar răzbunător este când, dezvelindu-și toată ura sa față de noi, care i-am ajuns datornici din pricina păcatului, cere pedeapsa noastră. Căci nimic nu desfată mai tare pe diavol ca omul pedepsit. Îngăduindu-i-se aceasta și scornind una după alta suferințele patimilor fără de voie se năpustește ca un vifor fără milă asupra celor peste care a dobândit, din îngăduința lui (Dumnezeu, putere neurmărind să împlinească o poruncă divină, ci dorind să-și sature patima urii sale împotriva noastră El vrea ca marea povară a necazurilor dureroase, sufletul sfârșit de slăbiciune să-și taie de la sine puterea nădejzii în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea minții, ci pricini de necredință.

Dumnezeu, bun fiind și vrând să smulgă din noi, cu totul sămânța păcatului, adică plăcerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îngăduie diavolului să aducă asupra noastră chinuri și pedepse. Prin aceasta El usucă veninul plăcerii de mai înainte cu chinurile sufletului și în același timp vrea să sădească ura și desăvârșita scârbire față de cele prezente, care dezmiardă numai simțurile, ca față de unele ce nu ne aduc nimic altceva decât pedepse prin folosirea lor. El vrea mai departe să facă din puterea pedepsoare și din ura de oameni a aceluia o pricină a readucerii forțate la virtute, a celor ce au alunecat de bunăvoie din ea.

Deci diavolul e numit sluga lui Dumnezeu ca cel ce, cu îngăduirea lui Dumnezeu, pedepsește pe păcătoși, rămânând totuși apostat și tâlhar viclean, ca unul ce are aplecarea voinței foarte înrudită cu a celor ce s-au depărtat de Dumnezeu prin plăcere. Căci e drept să fie chinuiți de diavol cei ce au îmbrățișat cu voluptate planurile lui viclene prin păcatele de bunăvoie. Astfel diavolul este atât semănătorul plăcerii, cât și aducătorul durerii prin pătimirile fără voie.

Când deci locuitorii Iudeii și ai Ierusalimului, adică cei ce au dobândit deprinderea faptelor pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtuților prin împlinirea lor numai ca atare și mulțumindu-se să grăiască numai cuvintele înțelepciunii și ale cunoștinței, fără să se facă faptele dreptății, iar pe deasupra mândrindu-se față de alții pentru virtutea și știința lor, pe drept cuvânt sunt predați ostenelilor și necazurilor, ca prin pătimirea lor să învețe smerenia uitată de ei din pricina părerii deșarte ce și-o fac despre ei înșiși. Știind acest lucru și minunatul Apostol a predat Satanei pe nelegiuitul din Corint spre pierderea trupului, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus. De aceea e predat și regele Iudeii și al Ierusalimului regelui Asirienilor, arătându-se prin aceasta că mintea contemplativă și cunoscătoare (gnostică) e predată diavolului spre pedepsire, ca acela să aducă asupra ei chinuri și necazuri după dreptate, iar ea să învețe, suferind, să filosofeze mai degrabă despre răbdarea în necazuri, decât să se mândrească cu deșertăciune pentru lucruri care nu există cu adevărat.

Deci tot cel ce rabdă de bunăvoie și cu mulțumire grelele necazuri ale încercărilor fără voie, conștient de relele pe care le-a săvârșit, nu este scos din deprinderea și harul virtuții și al cunoștinței, ca locuitorii de odinioară din Iudeea și Ierusalim. Aceasta pentru că suportă de bunăvoie jugul regelui Babilonului și, ca unul ce îți achită o datorie, primește chinurile aduse asupra lui. Rămânând în ele, plătește regelui Babilonului muncile silnice prin partea pătimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecată, ca unul ce i le datorează aceluia din pricina păcatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu Îi aduce prin închinare adevărată, adică prin dispoziția smerită a sufletului, îndreptarea greșelilor.

Dar cel ce nu primește cu mulțumire necazurile și încercările fără voie, aduce asupra lui cu îngăduirea lui Dumnezeu, în vederea îndreptării, și nu se pocăiește lepădând înalta părere de sine care-i vine din închipuire că e drept, ci se împotrivește hotărârilor dumnezeiești întemeiate pe judecățile Lui cele drepte, asemenea locuitorilor de odinioară din Iudeea, și nu primește de bună voie jugul regelui Babilonului, este predat, la porunca dumnezeiască, regelui Babilonului ca să fie dus în robie, să fie aruncat în închisori și lanțuri, să sufere de foamete și sabie, fiind scos de tot din pământul lui, adică din păruta desprindere a virtuții și a cunoștinței. Prin ducerea în robie, e osândit la înstrăinarea de cele dumnezeiești; prin aruncarea în închisori, e osândit la închipuirile mincinoase despre lucruri; prin punerea în lanțuri, la încetarea totală a oricărei fapte bune; prin foamete, la lipsirea de învățăturile dumnezeiești; prin moarte, la învârtoșarea și nesimțirea totală față de cele bune; prin sabie, la cugetări pătimașe și desfrânate, care sting amintirea lui Dumnezeu.

Toate acestea și mai multe decât acestea le suferă cel scos din deprinderea virtuții și a cunoștinței, ca din pământul său, pentru faptul că nu vrea, din pricina mândriei și a închipuirii deșarte, să plătească datoriile pentru greșeli, primind cu bunăvoință necazurile, nevoile și strâmtorările. În această privință să ne fie pildă dumnezeiescul Apostol, (*2 Cor 12, 10*) care totuși, pentru dreptatea lui, era slobod de orice datorie față de acestea. Căci știa marele Apostol că umilirea cea dinafară a trupului prin munci, este păzitoare comorilor dumnezeiești din suflet. Și cu aceea rabdă cu bucurie atât pentru el, cât și pentru cei cărora avea să le fie pildă de virtute și de credință, și chiar dacă vor suferi pe dreptate, după pilda Corinteanului pedepsit, să aibă ca mângâiere și ca pildă de răbdare pe cel ce suferă fără să fie vinovat.

Iar regii neamurilor din acest loc al Scripturii cred că sunt oamenii care stau în frunte prin diferitele patimi de ocară. Ei încă sunt supuși după dreptate, pedepsei pentru păcatele lor și de aceea predați regelui Babilonului, ca putere pedepsitoare ce se bucură de chinuirea firii. Astfel regele Egiptului este mintea desfrânată și iubitoare de plăceri; Moabiteanul este mintea dezmiardată și pângărită; Amaniteanul este mintea dedată zgârceniei; Sirianul este mintea superstițioasă și dialectică (certăreață), căci s-a spus că singur Sirianul a stat împotriva lui Solomon, (*III Regi 12,*

25) adică împotriva păcii și a înțelepciunii; regele din Tir este mintea iubitoare de lume și de viață; iar dintre ceilalți regi fiecare simbolizează ceea ce își poate da seama omul înțelept (gnostic), căutând singur înțelesul lor prin tălmăcirea numelui lor, sau a locurilor unde se amintesc, sau luând aminte la chipul în care viețuiesc, sau la îndeletnicirile lor, sau la vrăjmășia lor specială față de Israel. Căci nu totdeauna și toți trebuie tâlcuiți după același înțeles, ci după trebuința cerută de împrejurări și după înțelesul profeției.

Pentru că Scriptura înțelege odată prin Faraon că diavolul, altădată legea firii. Primul înțeles i-l dă când vrea să prăpădească pe Israel; al doilea, când îl slujește după orânduire de sus Iosif, care întruchipează profetic pe Dumnezeu Cuvântul ce slujește de bunăvoie firii și patimilor noastre, afară numai de păcat. De asemenea și regele Tirului este înțeles odată cu diavolul, iar altădată ca legea naturală. Primul înțeles i se dă când luptă împotriva lui Israel prin Sisara, (*Iuda 4,2*) al doilea când se împrietenește cu David și ajută lui Solomon la zidirea templului dumnezeiesc (*II Regi 5,11*). Și multe alte înțelesuri se dau fiecăruia dintre regii înșirați de Sfânta Scriptură, după sensul ce-l are proorocia.

Iar fiarele, pe care le predă Dumnezeu regelui Babilonului, sunt dracii, dintre care fiecare lucrează, după destoinicia lui înăscută, la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. Căci fiecare este sămănătorul altei răutăți și fiecare este mai viclan decât altul și mai iscusit spre un anumit fel de răutate. Dar nici dracii înșiși nu pot sluji în nici o privință diavolului, începătorului a toată răutatea, fără îngăduirea lui Dumnezeu. Trebuie ca însuși Dumnezeu să îngăduie, precum singur știe, în grija Lui de lume și în iubirea de oameni, diavolului să aducă, prin slujitorii lui, diverse pedepse asupra noastră pentru păcatele săvârșite. Aceasta se arată limpede în istoria lui Iov, unde se spune că diavolul n-a putut să se apropie de Iov fără îngăduința lui Dumnezeu.

Dar și Nabucodonosor însuși, regele Babilonului, e înțeles de multe ori ca legea naturală. Aceasta o arată în scrisoarea adresată locuitorilor din Ierusalim, acei care, neputând să împlinescă legea duhovnicească, au fost mutați în pământul Babilonului, adică în deprinderea confuziei pământești. Ei le cer acestora să se roage pentru viața lui Nabucodonosor, regele Babilonului, și pentru viața lui Baltazar fiul lui, adică pentru legea naturală și pentru deprinderea ei cu fapta, sub care au căzut odinioară, ca să fie zilele lor ca zilele cerului (*Baruh 1,11*). Prin acest cuvinte ei cer celor ce au rămas în starea nepătimașă a virtuții și în adevărul cunoștinței, să se roage ca să fie gândurile legii naturale și ale deprinderii ei cu fapta, sub care au ajuns părăsind legea duhului, ca gândurile dumnezeiești ale legii duhovnicești, numind gândurile zile, iar legea duhovnicească cer. Ei se rugau adică lui Dumnezeu, ca să nu se depărtează legea naturală și ostensivă sub care au ajuns, de legea duhovnicească.

Cu acestea consumă și cuvântul pe care marele Daniil i l-a spus în chip tainic lui Nabucodonosor, ca amenințare dumnezeiască, când i-a tălmăcit vedenia din vis: Și te voi izgoni dintre oameni, și va fi locuința ta cu fiarele sălbatice; și te voi hrăni cu iarbă ca pe un bou și vei dormi sub roua cerului; și șapte ani vor trece peste tine până când vei cunoaște că Cel Prea Înalt stăpânește peste Împărăția oamenilor și o dă cui voiește. Și pentru că a spus: Lăsați colțul rădăcinilor arborelui în pământ, împărăția ta îți va rămâne și din ea vei cunoaște Împărăția cea cerească. (*Daniil 4, 22-23*)

Prin izgonire poate că înțelege scoaterea din Rai în lumea aceasta, pentru călcarea poruncii, și căderea de la petrecerea cu sfinții Îngeri, adică de la vederile spirituale, sub puterea legii naturade întemeiată pe simțire. Iar locuirea cu fiarele sălbatice înseamnă petrecerea cu patimile și cu dracii care le lucrează. Iarba cu care l-au hrănit (Îngerii, zic unii codici, sau oamenii, zic alții, nu fiarele cu care avea locuința, căci acelea nu hrănesc, ci sfâșie), înseamnă cunoașterea naturală prin simțire a

lucrurilor și lucrarea ostenitoare a virtuții; pe acestea le procură ca pe o iarbă, oamenilor Îngerii.

Iar vei dormi sub roua cerului, înseamnă a avea, prin Providența dumnezeiască, puterea care se află în acestea. Roua cerului indică Providența, care hărăzește omului în veacul acesta, pe lângă toate cele înșirate, conservarea în existență; sau legea firii, care rămâne cu desăvârșire nestrucată; sau poate cunoașterea în parte a celor inteligibile, pe care ne-o mijlocesc lucrurile văzute prin harul lui Dumnezeu și care ține pe om aici în nădejdea celor viitoare.

Cuvintele șapte ani vor trece peste tine indică întinderea crugului înșeptit al vremii în veacul acesta. Sub acest crug a căzut firea, deoarece n-a păzit deprinderea și lucrarea proprie, dar după sfârșitul lui, la învierea așteptată, se va reîntoarce iarăși la sine, prin lepădarea însușirilor duhovnicești (iraționale), primind din nou mărirea de la început a împărăției, după ce a cunoscut, prin iconomia Providenței din acest veac, stăpânirea adevăratei împărății. Căci prin cuvintele: lăsați colțul rădăcinilor pomului în pământ, se arată că nu se smulge deplin, din pricina greșelii de la început, sămânța și puterile bunătații. Datorită acestora, reluându-și firea iarăși creșterea, revine prin înviere la mărirea și frumusețea firească de mai înainte.

Dar lucrul cel mai bun este să ascultăm de legea poruncilor și să învățăm a ne stinge cugetul trupesc prin ostenele de bunăvoie. Și nu e numai un lucru bun acesta, ci și foarte înțelept și cuviincios pentru cei ce și-au făcut rațiunea înăscută stăpână peste patimi. Iar de nu face lucrul acesta, să-l facem pe al doilea, să ne lăsăm certați fără voie și să primim cu mulțumirea cuvenită Celui ce ne ceartă pe noi, ca pe un fel de jug al regelui din Babilon, spune pedeapsa păcatelor pe care l-am făcut. Și atunci regele spiritual al Babilonului nu ne va muta mintea din pământul nostru, adică din credința, din nădejdea și din deprinderea virtuții. Deci în acest înțeles, arătat mai înainte, este numit diavolul și sluga lui Dumnezeu și în acest înțeles se dau pe mâna lui regii popoarelor, regele din Iuda și fiarele câmpului.

Scolii

Osteneala și necazul curăță sufletul întinat de murdăria plăcerii și smulge cu totul afecțiunea lui față de lucrurile materiale, descoperindu-i paguba ce o are din iubirea de ele. Pentru aceasta Dumnezeu îngăduie diavolului, după o judecată dreaptă, să supere pe oameni cu tot felul de necazuri. (2)

Cel ce suferă fiindcă a nesocotit harul lui Dumnezeu, dacă recunoaște rațiunea Providenței dumnezeiești care vrea să-l vindece, primește cu mulțumire și cu bucurie necazul și își îndreaptă greșeala pentru care este certat. Cel ce se arată însă nesimțitor față de această doftorie ce i se dă, pe drept cuvânt este scos din har și predat confuziei patimilor, dându-i-se drumul să vină la păcatul cu fapta, spre care era purtat de dorința lăuntrică. (3)

Odată ce Domnul a poruncit limpede după înviere să fie învățate toate neamurile, de ce a mai avut Petru lipsă de descoperire în cazul lui Corneliu? Și de ce Apostolii din Ierusalim, auzind de cele cu privire la Corneliu, se deosebeau de Petru?

Ba dacă nu par cuiva mai scrupulos decât trebuie, fiecare cuvânt al poruncii dumnezeiești avea trebuință de o învățătură și de o descoperire care să-i hotărască modul în care trebuie împlinit. Căci nu se află nicidecum cineva care vrea să cunoască modul de aplicare al vreunui cuvânt, fără

descoperirea celui ce a grăit acest cuvânt. Știind-o aceasta și vestitul Petru, după ce a primit de la Domnul porunca propovăduirii între neamuri, nu a pornit la lucru, ci a așteptat să fie învățat modul de aplicare al poruncii de către Cel ce a dat porunca.

Dar poate că pe lângă acestea mai erau și alte lucruri pe care trebuia să le învețe Petru prin pânzătura coborâtă din cer și prin diferitele animale cuprinse în ea. Mai bine zis poate că erau lucruri pe care trebuia să le învețe tot neamul omenesc, sau orice om, care asemenea lui Petru, străbătând la ultima înălțime a credinței, învață limpede să-și stingă cu totul orice simțire, întrucât până ce privește prin ea cele văzute, cunoaște zidirea ca una ce se strică prin sine, neputând să fie ferită de stricăciune și de confuzie. Deci prin pânzătură și prin dobitoacele de pe ea, Dumnezeu i-a acoperit lui Petru drept mâncare duhovnicească lumea văzută, înțeleasă prin cea nevăzută, pe temeiul rațiunilor ei, sau pe cea nevăzută arătată prin chipurile lucrurilor sensibile. De aceea îi zice: Ridică-te Petru, jertfește-te și mănâncă. De unde i se poruncește să se ridice? De unde altundeva, dacă nu din deprinderea și din lanțurile simțirii (percepției prin simțuri) și dintr-o prejudecată coborâtă despre lucruri, sau din păruta dreptate a legii, ca eliberat de rațiunile lucrurilor sensibile, dezbrăcate de figuri, și așa să cunoască tipurile cele inteligibile și să învețe că nimic din cele făcute de Dumnezeu nu e necurat. Căci cei care contemplă creațiunea văzută în rațiunile ei, ca pe o înfățișare a celei inteligibile, sau tipurile celor inteligibile din podoaba lucrurilor văzute, ca pe o pânzătură ce coboară de sus nu va mai crede nimic necurat din lucrurile văzute, nemaiobservând în rațiunile lor nimic care să trezească scârbă. Pentru că stricăciunea se află în latura sensibilă, ca și războiul fapturilor întreolaltă. Între rațiuni însă nu este învrăjbire*

Pânzătura ținută de cele patru capete este deci lumea sensibilă ținută și ea de cele patru elemente.¹⁶³ Iar târâtoarele, dobitoacele și păsările sunt diferitele rațiuni ale fapturilor, care pentru simțire sunt necurate, dar pentru minte sunt curate și bune de mâncat, susținând viața spirituală. În sfârșit, glasul ce se repetă de trei ori este filosofia activă (practică), naturală și teologică. Căci cel ce vrea să urmeze cu adevărat lui Dumnezeu trebuie nu o dată, ci de două și de trei ori să se ridice și să jertfească creațiunea văzută și să o mănânce prin cunoaștere (în chip gnostic). Astfel cel ce s-a ridicat din Alipirea pătimășă la cele văzute, a jertfit mișcarea acestora și a izbutit să mănânce virtutea activă.¹⁶⁵ Cel ce s-a ridicat de la părerea mincinoasă despre lucruri, a jertfit normele cele văzute și, mâncând rațiunile nevăzute, a dobândit contemplația naturală cea din duh. Iar cel ce s-a ridicat din rătăcirea politeistă, a jertfit însăși ființa lucrurilor și, mâncând prin credință cauza lor, s-a umplut de puterea cunoașterii teologice (lui Dumnezeu).

Deci toată mintea contemplativă, având sabia Duhului, care este cuvântul (rațiunea) lui Dumnezeu, după ce a omorât în sine mișcarea creațiunii văzute, a dobândit virtutea, iar după ce a tăiat de la sine nălucirea formelor sensibile, a aflat adevărul în rațiunile lucrurilor, aceasta constituind contemplația naturală; în sfârșit, după ce s-a ridicat deasupra ființei lucrurilor, primește iluminarea nemărginitei monade dumnezeiești, aceasta contribuind taina teologiei adevărate.

Sau poate i-a poruncit Dumnezeu prealăudatului Petru, fruntașul Apostolilor, ca, ridicându-se din puterea nemărginită a firii la puterea dumnezeiască cea după har, să jertfească cu ajutorul lui Dumnezeu, prin sabia cuvântului, patimile răutății din oameni și să le facă după aceea o mâncare bună și bineplăcută Cuvântului spre mistuire duhovnicească, prin lepădarea vieții pătimășe și dobitocești de mai înainte. Căci se spune că sângele care curge din orice animal înjunghiat este simbolul vieții. Iar deosebirea animalelor arătate în pânzătură înseamnă poate felurimea patimilor din oameni. Târâtoarele înfățișează pe cei a căror poftă se târâie în lucrurile pământești; fiarele, pe care își aprind cu furie toată mânia spre a se nimici întreolaltă; iar păsările, pe cei ce-și împing toată puterea rațională spre sudalma mândriei și spre îngâmfarea ce se naște din ea, ca și pe cei ce grăiesc nedreptate față de cele înalte și ridică spre cer gura lor. Acestea jertfindu-le, ca un împreună

lucrător al lui Dumnezeu, marele Petru, prin cuvântul Duhului, pe ceilalți blânzi și iubitori de oameni și cu îngăduință întreolaltă, iar pe cei din urmă iubitori de Dumnezeu și smeriți la cuget.

Să vedem acum ce vrea să arate prin înțelesul numelui ei și Ioppe, în care preasfântul Petru, marea talpă a Bisericii, a avut această vedenie? Numele de Ioppe se tâlmăcește ca post de observație, însemnând paza ce se cuvine să o acordăm faptelor. Căci cetatea, aflându-se la țărmul mării, ar fi fost luată de multele valuri, dacă nu și-ar fi avut așezarea pe înălțime. Din această pricină socotesc că prin ea este indicat acela care-și zidește virtutea, ca pe o cetate, pe înălțimea cunoștinței și care nu e totuși departe de ispitele fără voie, întrucât nu s-a scuturat însă cu totul de legătura (afecțiunea) față de lucrurile sensibile, ci o are aproape ca pe o mare și de aceea are lipsă de observație, ca nu cumva dracii necurați, folosindu-se pe furiș de ispitele fără de voie, să înlesnească pătrunderea patimilor celor de bunăvoie. Dar Ioppe aparținând seminției lui Isahar, iar aceasta tâlcuindu-se ca plată sau osteneală, ea mai poate să însemne și deprinderea în supravegherea faptelor, pe care le păzește de năvălirile nevăzute ale duhurilor răutății. Marelui Apostol i s-a poruncit, prin urmare, să-și ridice mintea de la aceasta¹⁶⁶ și să și-o mute spre cunoștința celor înalte.

Așadar cel ce se află pe înălțimea de unde supraveghează filosofia activă, putem spune că se află în Ioppe; iar cel ce locuiește în Sionul din Ierusalim, adică în locul de unde se vede pacea (căci așa se tâlcuiește Ierusalim), se află departe de orice afecțiune față de cele sensibile, precum geografic e departe marea de locul pe care-i așezat Sionul. Acesta, aflându-se pe înălțimea cunoștinței, privește numai spre vederile inteligibile ale existențelor, depărtând cu mintea formele văzute ale lucrurilor. Ca urmare el primește în modul cel mai clar cu putință arătările lucrurilor dumnezeiești, care îi dau o formă mai dumnezeiască minții sale. Cel ce locuiește așadar în Ioppe este omul faptelor, care supraveghează cursele vrăjmașilor, iar cel ce locuiește în Sion este omul cunoștinței, care contemplă cu mintea numai frumusețea lucrurilor dumnezeiești.¹⁶⁷

Iar dacă pânzătura este răpită iarăși la cer, prin acestea avem să înțelegem ca după ce a arătat marelui Petru rațiunile duhovnicești ale lucrurilor sensibile, care există la un loc cu cele inteligibile, iarăși le trage la Sine, arătându-ne în felul acesta că nimic din acelea ale căror rațiuni se află la El, nu este necurat. De aceea înțelegând marele Apostol sensul celor văzute de el, a învățat că nu trebuie să socotească pe nici un om necurat și că la Dumnezeu nu este căutare la față, în temeiul căreia ar face vreo împărțire nedreaptă a făpturilor. Din această pricină, nemiîntârziind, a împlinit porunca duhovnicească, jertfind spre viața duhovnicească pe cei ce-și taie de bunăvoie inima împrejur, prin cuvântul harului, și își leapădă toată necurăția necredinței, a răutății și a neștiinței, ca pe un prepuț, fără să-și taie de la trup nimic din cele ce le are aceasta prin fire, dat fiind că acestea nu și-au luat ființa din aplicarea pătimașă a voii, ci își au originea în creațiunea dumnezeiască. Căci nimic din cele proprii firii nu este necurat, având pe Dumnezeu drept cauză a lor.

Scolii

Altceva, zice, este rațiunea (cuvântul) poruncii și altceva modul în care trebuie să se împlinească porunca. Primind deci marele Petru poruncă despre evanghelizarea neamurilor, a aflat modul de executare a poruncii, pe care nu-l cunoștea, prin pânzătură, învățând că trebuie să se facă prin tăierea împrejur chemarea neamurilor, precum și fără celelalte rânduieli mai trupești ale legii. Căci Scriptura nu cunoaște decât tăierea împrejur cea duhovnicească, adică tăierea afecțiunii pătimașe a sufletului față de trup. (2)

Orice cuvânt al poruncii dumnezeiești are lipsă de învățătură cu privire la modul cum trebuie împlinit, lucrul pe care dumnezeiescud Apostol îl numește destoinicie. (II Cor. 2,16; 3.5) (3)

Cel ce nu rămâne de dragul simțirii la figurile lucrurilor văzute, ci caută cu mintea rațiunile lor, ca tipuri ale realităților inteligibile, sau contemplă rațiunile fapturilor sensibile, învață că nimic din cele văzute nu este curat. Căci toate sunt bune foarte prin fire. (Gen. 1,31) (4)

Cel ce nu se schimbă deodată cu mișcarea lucrurilor ce cad sub simțuri, se îndeletnicește cu faptele nepătate ale virtuților. Iar cel nu-și lasă mintea modelată de figurile lor, a dobândit cunoștința cea adevărată despre lucruri. În sfârșit cel ce a străbătut cu înțelegerea dincolo și de însăși ființa lucrurilor, a ajuns, ca cel mai bun teolog, în chip neștiut în preajma monadei. Prin urmare cel care a jertfit de trei ori în sine creațiunea lucrurilor văzute, s-a făcut vrednic de treapta celor desăvârșiți.¹⁷⁰ (5)

Ioppe, este, zice, deprinderea întru virtute, care păzește să nu se apropie vreo vătămare de la lucrurile sensibile învecinate. Iar Sionul este deprinderea întru cunoștință, care vede cum se primesc darurile înțelegerii. (6)

Note

Pământ, aer, apă foc. (163)

Nu-l mai tulbură mișcările ce le provoacă în om lucrurile văzute și și-a însușit virtutea cu fapta. (165)

Apostolul Petru și tot cel ce a dobândit deprinderea în virtute, să nu rămână aici, ci să se înalțe la treapta superioară a cunoștinței. (166)

Locuitorul din Ioppe e cel de pe treapta virtuților, iar cel din Ierusalim cel de pe treapta contemplației. (167)

Sunt iarăși cele trei trepte ale urcușului. Fiecare reprezintă o nouă deprindere de locurile ce cad sub simțuri (o nouă jertfire a lor). Cel de pe treapta virtuții nu se mai schimbă cu mișcarea lor, adică nu se încântă de faptul că le dobândește sau le pierde, de producerea și de dispariția lor. Cel de pe treapta contemplației naturale și-a detașat cugetarea de robia înfățișărilor lor sensibile. Iar cel ce cunoaște tainic pe Dumnezeu, a uitat chiar și de rațiunile inteligibile ale lucrurilor, adică de ființa lor.

Către cine a spus Dumnezeu: Veniți să ne coborâm și să amestecăm limbile lor?

Sfânta Scriptură închipuie pe Dumnezeu după dispoziția aflătoare în cei cărora le poartă de grijă. Astfel e numit și leu și pardos și panteră și om și bou și oaie și soare și stea și duh și alte lucruri nenumărate, Dumnezeu nefiind nici una din acestea, dar fiind cugetat potrivit cu forța și cu însușirea pe care o reprezintă fiecare din acestea. Arătându-se de pildă lui Avraam, care era desăvârșit în cunoștință, Dumnezeu l-a învățat că în rațiunile unității se cuprinde rațiunea imaterială a Treimii. Acestea pentru faptul că Avraam ieșise cu mintea total din materie și din formele ei. De

aceia i s-a arătat ca trei și i-a vorbit ca unul. Iar lui Lot, care nu-și curățise încă mintea de compoziția corpurilor alcătuite din materie și formă și credea că Dumnezeu este numai Făcătorul lumii văzute, i s-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbrăcat, că mintea pe care voiește să o învețe încă n-a ieșit din materie și formă. Astfel, dacă ai pătrunde cu pricepere rațiunile fiecărui loc în care Scriptura înfățișează în chip felurit pe Dumnezeu, ai afla drept cauză a schimbării continue a înfățișărilor Lui, dispoziția celor cărora le poartă de grijă.

În cazul de față cei ce zideau turnul, porniseră mai înainte din țara de la răsărit a luminii, adică de la cunoștința unică și adevărată despre Dumnezeu, și veniseră în pământul Senaar, care se tâlmăcește dinții blestemați, căzând în tot felul de păreri despre dumnezeire. Aici adunând toate părerile, ca pe niște cărămizi, se apucaseră să zidească, asemenea unui turn, necredința politeistă. Din această pricină pe drept cuvânt Dumnezeu, care risipește unitatea conglăsurii păcătoase a oamenilor rătăciți, se numește aici pe Sine plural, după dispoziția lor, care era împărțită și împrăștiată în nesfârșite păreri. Prin aceasta arată că, fiind unul, în ei s-a împărțit în mulți. Acestea o arată și în cazul lui Adam, zicând: Iată Adam s-a făcut ca unul din noi. Așadar potrivit cu starea de fiecare dată a omului, Dumnezeu e înfățișat de Scriptură sau la plural sau ca unitatea.

Iar la întrebarea, cu cine stă de vorbă Dumnezeu, se poate răspunde că este obiceiul Scripturii să înfățișeze sfaturile negrăite și ascunse ale lui Dumnezeu în chip trupesc, ca noi să putem înțelege cele dumnezeiești cu ajutorul cuvintelor și glasurilor care ne sunt familiare, căci în sine Dumnezeu este Minte necunoscută, Cuvânt negrăit și Viață necuprinsă; El nici nu grăiește, nici nu se lasă grăit, fiind însăși Cuvântul și însăși după ființă. Dacă vom înțelege astfel graiurile dumnezeieștilor Scripturi nu ne vom poticni în nici un cuvânt din cele scrise, pe motiv de întunecime.

Dar cineva ar putea spune că în nici un caz numărul plural în legătură cu Dumnezeu nu se află în Scriptură într-un sens ireproșabil. Și spre întărirea părerii sale ar putea aduce cuvântul: Și a zis Dumnezeu: Să facem pe om după chipul și asemănarea noastră, declarând că prin acest cuvânt nu putem să înțelegem că Scriptura introduce ideea politeistă. La aceasta răspundem: Când Sfânta Scriptură vorbește de Dumnezeu la plural, adresându-se în chip evlavios celor evlavioși, o face pentru a indica cele trei ipostasuri; ea înfățișează adică în chip tainic modul existenței Treimii atotsfinte, fără de început și de o ființă, dat fiind că atotslăvita, închinată și atotlăudata Treime a ipostasurilor este cea mai deplină unitate după ființă. Căci Dumnezeul nostru este unitate în Treime și Treime în unitate. Când însă vorbește despre Dumnezeu la plural către cei necredincioși, osândește falsa idee despre dumnezeire a acestora, căci aceștia socotesc că deosebirea caracteristicilor personale este ființială, nu ipostatică. Iar gândind astfel dumnezeirea, a vădit că susțin rătăcirea politeistă.

Iar dacă nu-i vom convinge spunând aceasta, vom face pe placul Duhului și a celor ce iubesc pe Duhul, ocolind vrajba și înțelegând Sfânta Scriptură în acord cu dânșii. Vom zise deci și noi că ea înfățișează pe Preasfânta Treime, Să facem pe om (căci existența celor create este opera Tatălui și a Fiului și a Duhului Sfânt), alteori ca răsplătitoare a celor ce viețuiesc întru evlavie ascultând de legile ei, sau ca providențiatoare a celor ce au primit existența de la ea, precum s-a arătat lui Avraam ca trei și i-a vorbit ca unul, și alteori ca pedepsitoare, sau ca judecătoare a celor ce au călcat legile firii, ca atunci când zice: Coborându-se să amestecăm limbile lor. Căci Treimea cea sfântă și de o ființă nu a creat numai făpturile, le și susține și împarte fiecareia darurile Sade după vrednicie. Pentru că fiind ea un singur Dumnezeu, creator după fire, este și providențiatorea și judecătorea celor făcuți de ea. Căci precum este comun Tatălui și Fiului și Duhului Sfânt a crea, tot așa le este comun și a judeca și providenția cele create.

Scolii

Fiecăruia, zice, se arată Dumnezeu după părerea ce și-o face despre El. celor ce au aruncat cu dorința inimii dincolo de compoziția corpurilor materiale și și-au armonizat puterile sufletului într-o unică și constantă mișcare neîntreruptă în jurul lui Dumnezeu, li se înfățișează Treimea ca unitate, ca să le arate existența ei să-i învețe în chip tainic modul existenței ei. Iar cel ce își mișcă dorința numai în jurul afecțiunii față de cele trupești și își au puterile sufletului dezbinat între ele, li se arată Dumnezeu nu cum este El, ci cum sunt ei, vădindu-i că au rămas cu amândouă mâinile prinse de dualitatea noastră, în temeiul căreia lumea trupească e alcătuită din materie și formă. (1)

Ce înseamnă: Puteți bea paharul pe care Eu îl beau și vă puteți boteza cu Botezul cu care Eu mă botez? (Marcu 10,38). Care este deosebirea între pahar și botez?

Botezul Domnului este chipul ostenețelor noastre de bunăvoie pentru virtute, prin care ștergând petele de pe conștiință, omorâm de bunăvoie înclinarea voii noastre către cele ce se văd. Iar paharul este chipul încercărilor fără de voie, care vin asupra noastră în timpuri de strâmtoare pentru că stăm în slujba adevărului și prin a căror suportare, punând dorul după Dumnezeu mai presus chiar și de viață, primim de bunăvoie până chiar și moarte silnică a ființei noastre. Prin urmare aceasta este deosebirea între Botez și pahar, că Botezul face moartă aplecarea voinței noastre spre plăcerile vieții, de dragul virtuții, iar paharul convinge pe cei evlavioși să pună adevărul mai presus chiar și de viață. Paharul l-a pus înainte de Botez, deoarece virtutea este pentru adevăr, nu adevărul pentru virtute. De aceea cel ce cultivă virtutea pentru adevăr, nu e rănit de săgețile slavei deșarte; dar cel ce se străduiește după adevăr de dragul virtuții, deschide în sine culcuș părerii de sine a slavei deșarte.¹⁷⁹

Scolii

Botezul Domnului, zice, este omorârea desăvârșită a înclinării noastre spre lumea simțurilor; iar paharul este tăgăduirea chiar și a vieții de aici, pentru adevăr. (1)

Adevărul, zice, este cunoștință dumnezeiască; iar virtutea, lupta pentru adevăr a celor ce-l doresc. Așadar cel ce îndură ostenețele virtuții pentru cunoștință, nu se robește slavei deșarte, întrucât știe că adevărul prin firea lui rămâne mai presus de toate ostenețele. Căci el prin fire nu poate fi cuprins de cele din urmă. Dar cel ce caută cunoștința de dragul ostenețelor pentru ea, desigur se robește slavei deșarte, ca unul ce crede că a luat cununa înaintea sudorilor, neștiind că ostenețele sunt pentru cunună, iar nu cunună pentru osteneți. Orice metodă se dovedește necugetată atunci când, în loc de a ajunge prin ea la ceea ce este absolut (pentru sine), e crezută ea ca un lucru absolut (pentru sine). (2)

Note

Precum Euharistia urmează după Botez, așa cunoașterea adevărului urmează, după virtute, ca o treaptă mai înaltă. Prin Botez sau prin virtute, ne omorâm, voia egoistă, dar nu ne omorâm energia virtuții. Prin cuminecătura cu adevărul, uităm de noi înșine, chiar ca subiecte de virtuții, ca să nu

Dacă Dumnezeu nu locuiește în temple făcute de mâini, (F. A. 17,24) cum locuia în templul Iudeilor?

Dumnezeu, îngrijindu-se prea înțelept de cei providențiați, potrivit cu starea lor, mai întâi i-a călăuzit pe oameni spre adevăr prin tipuri, întrucât se cărmuiau după simțuri. În felul acesta S-a amestecat pe Sine în chip nevăzut în toate tipurile date poporului vechi, lucrând la înălțarea celor călăuziți. A locuit prin urmare în templul Iudeilor în mod figurat, dar nu cu adevărat, circumscriindu-și prin această locuire în templu sfatul Său negrăit cu privire la povățuirea tainică a celor providențiați. Căci cel mai potrivit locaș al lui Dumnezeu este numai mintea curată. Pentru ea a îngăduit Dumnezeu să se zidească templul ca tip, voind ca prin simboluri foarte îngroșate să desfacă din materie mintea Iudeilor, care era cu mult mai îngroșată decât tipurile fără simțire. El voia s-o facă să-și vadă neputința ei de a fi locaș al lui Dumnezeu din pricina dezbinării de care era stăpânită și prin aceasta să vină la cunoștința însușirilor ei naturale. Acest lucru neînțelegându-l însă Iudeul, care nu știa decât să-și nutrească prin mândrie fudulia cucernică, a fost lipsit și de tip și s-a înstrăinat în chip păcătos de adevăr.

Scolie

Iudeu este, zice, cel ce cultivă numai forma cunoștinței, care este cuvântul gol și numai chipul virtuții, care este obiceiul fără suflet. El se fălește cu figurile adevărului. (1)

Ce înseamnă: Dacă ar dibui, ar găsi pe Dumnezeu? (F:A. 19,27). Cum găsește cineva pe Dumnezeu dibuind?

Cel ce nu se oprește la latura văzută a slujirii trupești, a legii, ci, pătrunzând prin căile minții în fiecare dintre simbolurile văzute, află rațiunea divină perfectă, ascunsă în fiecare, în această rațiune găsește pe Dumnezeu însuși. Dibuind bine prin puterea minții în materia prescripțiilor legii, ca într-o grămadă de lucruri amestecate, va afla undeva ascuns în carnea legii mărgăritarul-rațiune, care scapă cu totul simțirii. La fel și cel ce nu circumscrie firea celor văzute numai la cât cuprinde simțirea, ci cercetează cu mintea în chip înțelept rațiunea din fiecare faptură, descoperă pe Dumnezeu, aflând din măreția arătată a lucrurilor însăși cauza lor.

Dat fiind așadar că însușirea proprie a celui ce dibuiește este discernământul, care pătrunde prin cunoștință simbolurile legii și contemplă cu știință firea văzută a lucrurilor, acela deosebește cele din Scriptură, din creațiune și din sine însuși. În Scriptură deosebește litera și duhul, în creațiune rațiunea și ceea ce se vede la suprafață, iar în sine mintea și simțirea. Apoi luând în Scriptură duhul, din creațiunea rațiunea, și din sine mintea și unindu-le indisolubil întreolaltă, află pe Dumnezeu, cunoscându-L pe cât se cuvine și pe cât este cu puțină în minte, în rațiune și în duh. Aceasta, pentru că s-a eliberat de toate cele ce-l rățesc și îl trag spre tot felul de păreri, adică de liberă, de suprafața văzută a lucrurilor și de simțire, în care stă latura cantitativă a lucrurilor, atât de felurită și de potrivnică unității. Dar dacă amestecă cineva și împletește litera legii, suprafața lucrurilor și

simțirea proprie, este asemenea unui chior cu vederea scurtă, suferind de boala necunoștinței cauzei lucrurilor.

Scolie

Cel ce vede din Scriptură numai duhul fără figuri și din creațiune rațiunile fără forme, cu mintea eliberată de lucrarea simțirii, a aflat pe Dumnezeu; în duhul Scripturii ca pe pricinuitorul bunătății, în rațiunile lucrurilor ca pe al puterii, iar în sine ca pe al înțelepciunii. Căci rațiunile create din nimic povestesc puterea Creatorului; duhul Scripturii, vestește bunătatea Celui care a scris-o; iar mintea noastră, primind în ea în chip nedespărțit rațiunile celor create, dă pe față înțelepciunea Ziditorului.¹⁸²

Note

Sofia e conținutul unitar al tuturor rațiunilor. Sofia primă și perfectă din veci este Logosul divin. Dar apoi orice minte devine *sofia*, potrivit cu progresul ei în adunarea tuturor rațiunilor în sine și în adâncirea lor. (182)

Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură - 2

(Sf. Maxim Marturisorul)

Ce înseamnă: Amin zic vouă, că oricine va zice muntelui acesta: ridică-te și te aruncă în mare, și nu va deosebi întru inima sa, ci va crede că ceea ce spune se face, va fi lui ceea ce a zis? Ce înseamnă: și nu va deosebi?

Dumnezeiescul și marele Apostol, definind ce ceste credința, zice: Credința este ipostasul celor nădăjduite și dovada lucrurilor nevăzute. Iar dacă cineva ar defini-o și ca bun lăuntric, sau ca și cunoștință adevărată, doveditoare a bunurilor tainice, nu ar păcătui împotriva adevărului. În sfârșit Domnul, învățând despre lucrurile tainice și despre cele nădăjduite și nevăzute, zice: Împărăția lui Dumnezeu este înăuntrul vostru. Așadar credința în Dumnezeu este același lucru cu împărăția lui Dumnezeu. Ea se deosebește numai prin cugetare de Împărăție, căci credința este Împărăția lui Dumnezeu fără formă, iar Împărăția este credința care a primit în chip dumnezeiesc o formă.

Deci pe temeiul acestui fapt, credința nu este în afară de noi. Dar noi cultivând-o prin poruncile dumnezeiești, o facem să devină Împărăția lui Dumnezeu, care e cunoscută numai de cei ce o au. Așadar Împărăția lui Dumnezeu este credința dezvoltată prin lucrare. Iar Împărăția aceasta înfăptuiește unirea nemijlocită cu Dumnezeu a celor ce fac parte din ea.

Așa s-a dovedit limpede că credința este o putere de legătură, care înfăptuiește unirea desăvârșită, nemijlocită și mai presus de fire a celui ce crede cu Dumnezeu cel crezut.

Odată, constând din suflet și trup, este purtat de două legi, a trupului și a duhului. Legea trupului are la dispoziția sa simțirea (lucrarea simțurilor), iar legea duhului lucrarea minții. Legea trupului, lucrând prin simțire, leagă pe om de materie, iar legea duhului, lucrând prin minte, înfăptuiește în chip nemijlocit unirea lui cu Dumnezeu. De aceea pe drept cuvânt cel ce nu deosebește în inima lui, adică nu distinge cu mintea, sau nu taie uniunea nemijlocită cu Dumnezeu, produsă prin credință, ca unul ce a devenit nepătimitor, mai bine zis Dumnezeu, datorită unirii prin credință, va zice muntelui acesta să se mute și se va muta. Prin cuvântul acesta este indicat cugetul și legea trupului, care e cu adevărat greoi și cu anevoie de strămutat, ba pentru puterea naturală, cu totul de nemișcat și de neclintit. Căci așa de mult s-a înrădăcinat puterea lui în firea oamenilor prin lucrarea nerațională a simțurilor, încât mulți nici nu cred că este omul altceva decât trup, având simțirea ca putere prin care se bucură de viața aceasta. Toate sunt deci cu puțință celui ce crede și deosebește, adică nu taie unirea înfăptuită prin credință întru mintea lui și Dumnezeu, de dragul legăturii afectuoase dintre suflet și trup, susținută prin simțire. Căci toate câte înstrăinează mintea de lume și de trup și o leagă de Dumnezeu, sunt desăvârșite în rezultatele lor.

Scolii

Când mintea a dobândit unirea nemijlocită cu Dumnezeu, își oprește cu totul puterea firească de a cugeta și de a se cugeta. Iar când îi dă iarăși drumul acesteia și cugetă ceva din cele ce sunt în urma lui Dumnezeu, începe să deosebească tăuind unirea cea mai presus de înțelegere.¹⁸⁶ Până ce se află

omul în această unire cu Dumnezeu, ca unul ce s-a ridicat mai presus de fire, și a devenit dumnezeul prin participare, mută legea firii sale întocmai ca pe un munte nemișcat. (3)

Note

Deci inima cea mai presus de fire și de cugetare cu Dumnezeu și oprirea lucrării naturale a cugetării are loc și în viața aceasta, dar pentru scurte răstimpuri. Unirea cu Dumnezeu și îndumnezeirea omului nu înseamnă o identificare cu Dumnezeu după ființă, dar e trăită ca o stare în care cugetarea omului nu mai face deosebire între sine și Dumnezeu, pentru că peste tot cugetarea nu mai e în funcțiune. Dar în omul îndumnezeit rămâne cunoștința că nu e nici numai el, nici numai Dumnezeu. E ceva analog cu relația de iubire între două persoane. Ele nu mai fac distincție între eu și tu. Dar totuși nu se trăiesc ca una, ca eu sau tu, ci ca două, deodată, ca o plinătate, ca o comunitate, deosebită de starea singulară. (186)

Ce înseamnă iarăși: Pentru aceasta vă spun vouă că toate câte cereți rugându-vă, să credeți că veți lua, și va fi vouă? Cum poate cineva să creadă că va lua toate câte le cere, odată ce numai Dumnezeu știe dacă îi folosește, sau ce are, sau nu? Deci dacă din neștiință cere ceea ce nu-i folosește, cum îi va da? Iar dacă nu îi dă ceea ce nu-i folosește, dar a cerut din neștiință, cum poate cineva să creadă că orice cere va lua și va fi lui?

Toate întrebările acestea au fost dezlegate pe scurt în răspunsul de mai înainte. Pentru că numai celor ce știu cum să creadă le este dat să știe ce trebuie, și care lucruri să le ceară. Căci cunoștința nu este a tuturor (2 *Tesaloniceni* 3,2) precum nici credința. De altfel însuși Domnul a zis: Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, îndemnându-se adică să căutăm înainte de toate cunoștința adevărului și în al doilea rând exercitarea în împlinirea datoriilor morale. Prin aceasta a arătat limpede că cei credincioși trebuie să caute numai cunoștința dumnezeiască și virtutea care o împodobește prin fapte. Dar trebuie să știm că sunt multe cele care trebuie căutate în vederea cunoștinței lui Dumnezeu și a virtuții de către cei ce cred. De pildă: izbăvirea de patimi, răbdarea încercărilor, rațiunilor virtuților, chipurilor lucrărilor, dezrădăcinarea afecțiunii sufletului față de trup, dezlegarea simțurilor din legătura (relația) cu lucrurile sensibile, retragerea desăvârșită a minții din toate cele create și scurt vorbind nenumărate ale lucruri care sunt de lipsă alungarea răutății și a neștiinței și pentru dobândirea cunoștinței și a virtuții. De aceea pe drept cuvânt a spus Domnul: Toate câte veți cere, crezând, veți primi. El s-a gândit la toate câte ajută la cunoașterea lui Dumnezeu și la virtute, singurele care trebuie să le ceară cu știință și cu credință cei evlavioși. Căci toate acestea folosesc și de aceea le dă Domnul cu siguranță celor care le cer. Prin urmare acela care cere numai de dragul credinței, adică al unirii mijlocite cu Dumnezeu toate câte ajută la înfăptuirea acelei uniri, cu siguranță că le va lua. Dar acela care cere fără acest scop, alte lucruri, sau chiar pe cele înainte pomenite, nu le va primi. Căci nu crede, ci ca un necredincios își urmărește slava proprie prin cele dumnezeiești.

Deoarece Cuvântul s-a făcut trup, și nu numai trup, ci cu sânge și oase, iar pe de altă parte ni se poruncește să mâncăm trupul și să bem sângele, dar oasele să nu le zdrobim, te rog să mă înveți ce înseamnă această împărțire întreită a Cuvântului făcut om?

Hotărându-se să coboare în ființă, precum numai El a știut, Cuvântul cel mai presus de ființă și Făcătorul tuturor celor ce sunt, a adus rațiunile naturale ale tuturor lucrurilor văzute și cugetate (inteligibile), împreună cu înțelesurile necuprinse ale propriei dumnezeii. Dintre acestea rațiunile celor cugetate sunt sângele Cuvântului, iar rațiunile celor sensibile sunt trupul Lui văzut. Deci Cuvântul fiind învățătorul tuturor rațiunilor duhovnicești, atât a celor din lucrurile văzute, cât și al celor din realitățile inteligibile, după cuviință și cu drept cuvânt dă celor vrednici să mănânce, ca pe un trup, știința cuprinsă în rațiunile lucrurilor văzute și să bea, ca pe un sânge, cunoștința aflătoare în rațiunile celor inteligibile. Pe acestea le-a pregătit Înțelepciunea în chip mistic încă de odinioară, dregând vin și aducând jertfe, precum se spun în Proverbe. Iar oasele, adică rațiunile mai presus de înțelegere despre îndumnezeire, care depășesc în chip nesfârșit toată firea creată, nu le dă, neavând firea celor create vreo putere ca să intre în legătură (relație) cu acestea¹⁹⁴.

Și iarăși, trupul Cuvântului este virtutea adevărată, sângele cunoștința fără de greșală, iar oasele teologia (cunoștința lui Dumnezeu), cea negrăită. Căci precum sângele se preface în forma trupului, tot așa cunoștința se preface prin făptuire în virtute¹⁹⁵. și precum oasele susțin sângele și trupul, la fel rațiunile mai presus de orice înțelegere despre dumnezeire, aflându-se în sânul fapturilor, creează și susțin în chip neștiut ființele lucrurilor și dau naștere oricărei cunoștințe și virtuți.

Iar dacă ar spune cineva că și rațiunile Judecății și ale Providenței pot fi socotite trupul și sângele, ca unele ce vor fi cândva mâncate și băute, iar rațiunile negrăite despre îndumnezeire, ascunse în acelea, ar spune că sunt oasele, nu a căzut, cred, din adevăr.

Sau poate trup al Cuvântului mai este și reîntoarcerea desăvârșită a firii la ea însăși și restabilirea ei prin virtute și cunoștință, sângele, îndumnezeirea care o va ține prin har în fericirea veșnică, iar oasele, însăși puterea necunoscută care va susține firea în fericirea veșnică prin îndumnezeire.

Iar dacă ar spune cineva, printr-o tâlcuire mai subțire, că trupul este modificarea de bunăvoie prin virtuți, sângele desăvârșirea prin moartea pentru adevăr la vreme de strâmtorare, iar oasele rațiunilor prime despre Dumnezeu, care nouă ne sunt inaccesibile, bine ar spune și aceasta și n-ar cădea de la înțelegerea cuvenită.

Scolii

Vorbește de ființa, de puterea și de lucrarea fiecărei fapturi. Acestea se văd la toate fapturile și prin ele e cunoscut Dumnezeu ca Făcător, Proniator și Judecător. Sau vorbește de cele două părți din care se alcătuiesc fapturile, adică de materia și forma celor sensibile, sau de ființa și accidentul celor inteligibile, sau de virtutea și cunoștința, prin care se face cunoscut celor vrednici Cel mai presus de cunoaștere. (1)

Prin sânge înțelege îndumnezeirea, care va fi viața celor ce se vor învrednici de ea. Căci sângele e simbolul vieții. (3)

Note

Firea noastră creată nu poate cunoaște prin puterea ei finită cele ale lui Dumnezeu, ci numai dacă primește puterea lui Dumnezeu, ca prin El să cunoască ale lui. (194)

Cunoștința generală duce la virtute, iar virtutea duce la o cunoștință specială. (195)

Ce înseamnă trupurile și sângele animalelor necuvântătoare, pe care aducându-le Israelienii lui Dumnezeu, trupurile le mâncau, iar sângele nu, ci-l vărsau în cerc la temelia altarului? (Deut.12,27)

Cei ce slujeau odinioară lui Dumnezeu în umbra legii, închipuie pe începătorii în evlavie. Căci și aceștia de-abia pot să înțeleagă dispozițiile văzute ale simbolurilor cu înțeles de tipuri. Dat fiind așadar că nu acelora li s-a dat în primul rând legea, ci nouă, căci prin noi se desăvârșește duhovnicește, care viețuim după pilda lui Hristos, să cercetăm cu evlavie rațiunea jertfelor de atunci.

Începătorul în evlavie, învățând să cunoască faptele dreptății, se îndeletnicește numai cu făptuirea întru toată ascultarea și credința, mâncând cele văzute ale virtuților ca pe niște trupuri.

Rațiunile poruncilor, care alcătuiesc cunoștința celor desăvârșiți, el le lasă lui Dumnezeu prin credință, neputându-se întinde cât ține lungimea cunoștinței. Căci altarul este simbolul lui Dumnezeu, căruia toți îi jertfim duhovnicește și căruia îi lăsăm cunoștința celor mai presus de puterea noastră, ca să trăim. Iar temelia altarului e chipul credinței în El, căci credința e temelia care poartă toată zidirea faptelor și a înțeleșurilor dumnezeiești. Tot cel ce se poate împărtăși cu sobrietate de beția vinului înțelepciunii dumnezeiești prin cunoștință, face bine să verse rațiunile cunoștințelor pe care nu le înțelege lângă această temelie, adică să lase credinței cunoștința rațiunilor care sunt mai presus de puterea lui.

Deci ca pe un chip al celor începători în evlavie, poporul vechi mănca trupurile jertfelor, iar sângele îl vărsa la temelia altarului, întrucât, din pricina cugetului copilăresc, nu se putea ridica la cunoștința celor ce se săvârșesc tainic. Hristos însă, făcându-ni-Se arhiereu al bunurilor viitoare (*Evrei 9,8*) și jertfindu-se pe Sine ca jertfă trainică, își dă împreună cu trupul și sângele celor ce și-au deprins simțurile sufletului în vederea desăvârșirii, ca să poată distinge binele și răul¹⁹⁹. Căci cel desăvârșit a trecut nu numai pe treapta începătorilor, ci și a înaintașilor²⁰⁰, și de aceea nu ignoră rațiunile celor săvârșite de el după poruncă, ci bându-le întâi pe acelea cu duhul (rațiunile), mănâncă prin fapte toată carnea virtuților, ridicându-și înțelegerea celor săvârșite prin simțuri la nivelul cunoașterii cu mintea.

Mai sunt și alte foarte multe înțeleșuri ale acestora, mai ales pentru voi iubitorilor de Dumnezeu, dar le lăsăm acum din pricina mulțimii lor.

Scolii

Observă că a numit rațiunile cunoștință. Iar dacă rațiunile sunt cunoștință, cel ce cunoaște rațiunile desigur cunoaște Rațiunea (Logosul) și pe Tatăl Rațiunii. Căci Rațiunea este cunoștința exactă a Tatălui Său: Cel ce mă vede pe mine, vede pe Tatăl meu, zice Mântuitorul. (2)

Sângele în înțeles spiritual este cunoștința, ca una ce hrănește trupul virtuților. (3)

Note

Aceștia nu mai împlinesc poruncile prin credință, fără să-și dea seama de valoarea lor, ci disting prin înțelegere binele și răul. (199)

Sfântul Maxim, ca și Nil Ascetul, distinge în trei trepte pe cei ce se dedică unei vieți de evlavie, care corespund, celor care se purifică, sau celor activi, celor ce contemplă rațiunile din natură și celor ce văd pe Dumnezeu în chip tainic. Poporul evreiesc, era pe prima treaptă. De aceea nu mânca decât trupurile animalelor, nu și sângele lor. (200)

Se spune în fapte despre Sfântul Pavel: Astfel că puneau peste cei bolnavi ștergare și legături de pe trupul lui și bolile se depărtau de la ei (F.A. 19,12). Oare se făceau aceste minuni pentru promovarea misiunii lui și deci se bucurau și cei necredincioși de ele, sau pentru că era sfințit trupul lui, se săvârșeau acestea din puterea trupului lui? Și dacă din această pricină n-a pățit nimic nici de la viperă, pentru care motiv n-a murit trupul Sfântului din veninul viperei, dar a murit de sabie? Această întrebare se referă și la trupul lui Eliseu. Apoi ce sunt legăturile?

Nu numai o din pricina sfințeniei lui Pavel, nici numai din pricina credinței celor ce primeau vindecarea, săvârșea pielea trupului sau vindecări prin ștergare sau legături, ci fiindcă harul dumnezeiesc, împărtășindu-se lui și aceluia, făcea cu milostivire în aceia lucrătoare prin credință, sfințenia Apostolului. Și iarăși din voia harului dumnezeiesc a rămas trupul lui ferit de pătimire, nefiind vătămat de veninul viperei, fie pentru că harul a schimbat puterea vătămătoare a veninului, fie pentru că a făcut trupul Sfântului în stare să risipească această vătămare, sau fie prin vreun alt chip al iconomiei, pe care numai Dumnezeu, care a făcut și a prefăcut acestea, îl știe. Iar de sabie a murit tot pentru că a voit harul. Căci fu era nemuritor după fire, deși era făcător de minuni din pricina harului.

Dacă ar fi fost nemuritor după fire, ar fi fost cazul să întrebăm cum a putut muri de sabie, împotriva firii. Dar odată ce a rămas muritor prin fire și prin dobândirea sfințeniei, nu-i de lipsă să întrebăm de ce a trecut din viața după trup dumnezeiescul Apostol în chipul acesta și nu într-altul. Căci Dumnezeu, care a rânduit mai înainte de veci viața fiecăruia într-un chip folositor, duce pe fiecare în modul în care voiește, spre {fârșitul propriu al vieții lui, fie că e drept acela, fie că e păcătos.

Dar fiindcă mai mult veselesc sufletul iubitorilor de Dumnezeu înțelesurile spirituale ale întâmplărilor istorisite, vom spune că pielea marelui Apostol era evlavia lui, prin care unora le era mireasmă de viață spre viață, iar altora miros de moarte spre moarte. Iar ștergarele sunt rațiunile limpezi ce i s-au făcut lui cunoscute prin contemplație. În sfârșit, legăturile sunt modurile cuvioase ale filosofiei active ale virtuții. Căci legăturile acestea sunt mânecute. Aceste rațiuni și moduri de lucrare se răspândeau ca o bună mireasmă din evlavia adâncă a fericitului Apostol, ca din pielea lui. Iar cei ce le primeau dobândeau vindecare de boala care-i chinuia. Unii alungau boala neștiinței prin rațiunile contemplației, ca prin niște ștergare, iar ceilalți desființau prin chipurile virtuților active cu desăvârșire neputința păcatului.

Cât privește frigul aspru care s-a pornit asupra lor, cred că este povara încercărilor fără de voie. Iar insula e deprinderea tare și neclintită a nădăjduirii în Dumnezeu. Focul este deprinderea cunoștinței. Iar vreascurile sunt firea lucrurilor văzute. Prin aceasta umblând Pavel cu mâna, adică cercetând-o cu puterea dibuitoare a minții care contemplă, își nutrea cu înțelesurile ei deprinderea cunoașterii, care înlătură tristețea adusă în cugetare de furtuna încercărilor. În sfârșit vipera este rea

și vătămătoare, ascunsă în firea lucrurilor sensibile. Ea mușcă mâna, adică lucrarea dibuitoare a minții care contemplă, dar nu vatămă mintea străvăzătoare, deoarece aceasta nimicește îndată în lumina cunoștinței sale, ca într-un foc, puterea vătămătoare, care se lipește de mișcarea activă a minții când aceasta contemplă lucrurile sensibile.

La fel înțeleg și cele privitoare la Eliseu. Oricine a murit prin greșelile sale, dacă e așezat pe mormântul Proorocului în care se află trupul lui, adică dacă e adus aproape de amintirea care poartă urma vieții Proorocului, în care se află bine păzit trupul virtuților lui, e readus la viață prin imitarea chipului de viață al aceluia, fiind mutat la viața cea virtuoasă de la moartea de pe urma patimilor răutății.

Scolii

Credința celor ce aveau lipsă de vindecare și se rugau pentru ea stârnea, zice, puterea Duhului din Sfințio, ca puterea ascunsă să se facă arătată prin credință, iar credința ascunsă să se facă tuturor prin putere. Căci adevăratul mod al vindecărilor se realizează atunci, când prin credința celor în care se săvârșește, pătrunde în toată puterea celor ce lucrează în Duh. (1)

Cel ce curăță prin aplicarea voii sale stricăciunea păcatului, strică stricăciunea celor care obișnuiesc să strice prin fire. Căci nestricăciunea voinței poate susține cu ajutorul Providenței nestrăcută stricăciunea firii, întrucât prin harul Sfântului Duh aflător în ea nu îngăduie să fie stăpânită firea de calitățile potrivnice. (2)

Mireasmă de viață spre viață le este Apostolul celor credincioși prin pilda sa, întrucât prin fapte îi îndemna să tindă spre buna mireasmă a virtuților, iar ca propovăduitor strămută pe cei ce ascultă de cuvântul harului de la viața după simțuri la viața în duh. Iar miros de moarte spre moarte le este celor care progresează de la moartea neștiinței la moartea necredinței, întrucât îi face să simtă osânda care îi așteaptă. Sau iarăși, mireasmă de viață spre viață le este celor ce se ridică de la făptuire la contemplație, iar miros de moarte spre moarte celor care, după ce și-au mortificat mădularele de pe pământ prin încetarea de-a păcătui cu fapta, trec la mortificarea prealăudată a gândurilor și a nălucirilor pătimașe. (4)

Aici sunt lămurite cuvintele: Suntem buna mireasmă a lui Hristos, pentru Dumnezeu, în cei ce mântuiesc și în cei ce pier: unora adică mireasmă de viață spre viață, iar altora miros de moarte spre moarte (2 Cor. 2,16). Mireasmă de viață spre viață le este acelora, cărora nu le este acoperită Evanghelia lui, iar miros de moarte spre moarte acelora, cărora nu le este cu totul acoperită, întrucât Dumnezeu veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor. Iar Evanghelia s-a descoperit și s-a acoperit, din pricina căldurii sau a răcelii celor ce aud. (5)

Păstrând, zice, cineva amintirea vieții sfinților, prin imitare, leapădă moartea adusă de patimi și primește viața adusă de virtuți. (6)

Oare din întâmplare au dat Saduchei numărul de șapte frați, ca bărbați ai unei singure femei, sau are aceasta un înțeles mai adânc. Iar dacă are un astfel de înțeles, cine sunt aceia și cine este ea?

Zic unii că nu trebuie înțelese alegoric persoanele, pe care nu le laudă Scriptura. Dar fiindcă e

mai bine să ne ostenim mai mult și să rugăm pe Dumnezeu neîncetat să ne dăruiască înțelepciune și putere, ca să înțelegem toată Scriptura duhovnicește, voi răspunde și la această nedumerire, bizuindu-mă și pe rugăciunile voastre. Saducheii sunt, după înțelesul spiritual, dracii sau gândurile, care susțin că toate sunt stăpânite de întâmplare. Iar femeia este firea oamenilor. Cei șapte frați dați ei de Dumnezeu la vremi diferite de la începutul veacului, spre a o povățui și a o face să aducă roade ale dreptății, sunt legile. Cu acestea petrecând firea oamenilor ca și cu niște bărbați, n-a avut de la ea nici un fiu, ci a rămas stearpă de roadele dreptății. Prima lege e cea dată lui Adam în Rai. A doua e cea care s-a dat aceluiași după izgonirea din Rai, sub forma de certare. A treia e cea care s-a dat lui Noe la ieșirea din corabie. A patra e legea tăierii împrejmur, dată lui Avraam. A cincea e cea care s-a dat aceluiași în legătură cu jertfirea lui Isaac. A șasea e cea dată prin Moise. Iar a șaptea e cea dată prin darul prevestitor, sau prin insuflarea Proorocilor. În tot acest timp încă nu se însoțise firea omenească cu legea Evangheliei prin legătura credinței spre împreună viețuire, adică cu bărbatul cu care avea să rămână în toți vecii.

Dracii aduc așadar mereu înaintea rațiunii noastre, prin gândurile ce ni le stârnesc, aceste legi, luând împotriva credinței cu argumente la aparență întemeiate, luate din Scripturi, și făcându-ne să ne îndoim de este vreo înviere din morți și de mai trebuie să așteptăm vreun alt fel de viață după cea ce aici. În caz că răspundem afirmativ, ei ne fac să ne întrebăm după care lege se va călăuzi firea oamenilor, dintre cele date ei din veac? Dacă vom zice că după vreuna din cele amintite, ei vor obiecta, zicând: Prin urmarea deșartă și fără de folos va fi și atunci viața oamenilor, dacă nu a fost slobozită de rele de mai înainte: adică dacă firea se va învărti iarăși în aceleași lucruri. Aceasta introduce în chip vădit domnia întâmplării și scoate Providența din lume. Dar Domnul și cuvântul mântuitor respinge pe acești draci și aceste gânduri, făcând să se străvadă nestrăicătura firii, care se va descoperi în viitor și arătând că ea nu va viețui atunci după nici una din legile de mai înainte, ci, după ce se va fi îndumnezeit, se va însoți, prin Duhul, cu însuși Dumnezeu Cuvântul, de la care și spre care și-a luat și-și va lua încetul și ținta existenței.

Iar dacă va înțelege cineva prin cei șapte bărbați și cei șapte mii de ani, sau acela șapte mii de ani, sau cele șapte veacuri, cu care a conviețuit firea omenească, nu va tălmăci locul fără judecată și fără înțelegerea de lipsă. Și nici unuia din aceștia nu-i va fi soție firea în viața viitoare, întrucât firea temporală și-a primit sfârșitul și al optulea bărbat, adică veacul cel fără de moarte și fără de sfârșit, a luat-o pe ea.

Ce sunt cele trei zile, în cursul cărora mulțimile stăruie lângă Domnul în pustie? (Matei. 15,32).

Pustia este firea omenească sau lumea aceasta, în care stăruie pe lângă rațiunea virtuții și a cunoștinței²⁰⁹ cei ce rabdă osteneli și necazuri plini de credință și de nădejde bunurilor viitoare. Iar cele trei zile, sunt după unul din înțelesurile spirituale ale lor, cele trei puteri ale sufletului prin care stăruind pe lângă rațiunea dumnezeiască a virtuții și cunoștinței (printr-una adică cercetând, printr-alta dorind și printr-a treia luptându-se pentru ea), primesc drept hrană nestrăicătura și întăritoare de minte, cunoștința lucrurilor.

După alt înțeles, cele trei zile înseamnă cele trei legi mai generale: cea scrisă, cea naturală și cea duhovnicească, sau cea a harului. Pentru că fiecare lege luminează potrivit cu ea însăși firea omenească, având ca Făcător al luminii ei Soarele dreptății. Căci precum fără soare nu se poate face nicidecum ziuă, la fel fără Înțelepciunea ființială și de sine subzistentă nu poate fi o lege a dreptății. Înțelepciunea această își face răsăritul ei propriu în fiecare lege și ea este aceea care

umple ochii înțelegători ai sufletelor de lumina înțelegerii. Fericitul David știind acestea, zice: Legea Ta este făclie picioarelor mele. Făclie a numit legea scrisă, pentru faptul că aceasta, prin combinațiile meșteșugite ale diferitelor simboluri, ghicituri și tipuri materiale, răspândește înaintea celor ce-și lărgesc prin fapte pașii sufletului împotriva puterilor vrăjmașe, lumina care arde răutatea patimilor. Iar lumina a unit legea duhovnicească a harului pentru faptul că arată simplu, fără simbolurile sensibile, cărările veșnice²¹¹, pe care mintea contemplativă urmărindu-și drumul, e dusă spre cel mai înalt dintre bunuri, spre Dumnezeu, nelăsându-și determinată și limitată mișcarea cugetării de nici unul dintre lucrurile create. Căci lumina legii harului e neînserată, neavând nici un fel de cunoștință, care să-i definească razele atotstrălucitoare. Sau poate Proorocul a numit picioare drumul întregii vieți trăite după voia lui Dumnezeu, sau mișcările gândurilor bune în suflet călăuzite ca o făclie de lumină din legea scrisă. Iar cărări, chipurile virtuților conformă cu legea naturală și rațiunile cunoștinței din legea duhovnicească, pe care le dezvăluie prezența lui Dumnezeu Cuvântul și care readuc firea la ea însăși și la cauza ei, prin virtute și cunoștință.

Cei ce din dorința arzătoare după mântuire, au stat în cursul acestor trei zile, sau al acestor trei legi pe lângă Dumnezeu Cuvântul și au răbdat cu bărbăție ostenele fiecăreia, nu sunt sloboziți flămânzi, ci primesc hrană îmbelșugată și dumnezeiască: pentru legea scrisă, izbăvirea desăvârșită de patimile contrare firii: pentru legea naturală, puterea de a împlini fără greșală datoriile firești, împlinire prin care se susțin legăturile afectuoase ale oamenilor întreolaltă, înlăturându-se toată înstrăinarea și dezbinarea care sfâșie firea; iar pentru cea duhovnicească, unirea cu Dumnezeu însuși, în temeiul căreia, ieșind din cele create, primesc slava cea mai presus de fire, prin care nu se mai arată decât Dumnezeu sigur luminând în ei.

Scolii

Vorbește despre rațiune, iușim și poftă. Prin rațiune cercetăm, prin poftă dorim bunul cercetat, iar prin iușim luptăm pentru el. (1)

A numit zile putere (facultățile) sufletului, ca unele ce sunt în stare să primească lumina poruncilor dumnezeiești. Dar și pe cele trei legi mai generale, ca unele ce luminează sufletele ce primesc lumina. Căci precum la Facere Scriptura a numit zi atât lumina spunând: Și a văzut Dumnezeu lumina că e bună și a numit lumina zi, cât și aerul luminat de ea, zicând: Și s-a făcut seară și s-a făcut dimineață, ziua întâi, tot așa a numit zile nu numai puterile sufletului, ci și legile care le luminează pe acestea. Căci abia întrepătrunderea acestora întreolaltă produce ziua compusă a virtuților, prin faptul că nu se mai deosebesc de lumina dumnezeiască a Cuvântului puterile străbătute cu totul de ea. (2)

Cuvântul (Rațiunea) lui Dumnezeu este în același timp și făclie și lumină,. Lumină, fiindcă luminează gândurile naturale ale credincioșilor, și făclie fiindcă pe de o parte o împrăștie întunericul vieții după simțuri, în cei care se zoresc prin împlinirea poruncilor spre viața cea nădăjduită, iar pe de alta, pedepsește cu arderea judecății pe cei ce se alipesc cu voia de noaptea aceasta întunecoasă a vieții, pentru iubirea de plăcere a vieții, pentru iubirea de plăcere a trupului. (3)

Cel ce nu s-a ridicat mai întâi la sine însuși, prin lepădarea patimilor contrare firii, nu se va ridica la cauza proprie, adică la Dumnezeu, prin dobândirea cu ajutorul harului a bunurilor mai presus de fire. Cel ce vrea să fie ridicat cu adevărat la Dumnezeu, trebuie să se despartă cu cugetarea de lucrurile create. (4)

Legea scrisă are ca scop izbăvirea de patimi, cea naturală deopotrivă cinstire și deopotrivă îndreptățire a tuturor oamenilor, iar desăvârșirea celei duhovnicești stă în faptul că scopul ei este să facă pe om asemenea cu Dumnezeu, atât cât îi este cu putință omului. (5)

Note

Rațiunea e totodată Logosul divin, care e substanța virtuții și a cunoștinței. (209)

Mintea umblă veșnic pe cărările cunoștinței de Dumnezeu. În acest sens cunoștința e o lumină neînserată. Dar și în sensul că nu e definită prin nimic mărginit. (211)

Ce înseamnă numărul celor șase vase de apă de la nunta din Cana Galileii?

Dumnezeu care a făcut firea omenească, i-a dat prin voința Sa deodată cu existența și puterea corespunzătoare de împlinire a datoriilor. Cele șase vase de apă sunt așadar puterea naturală de împlinire a poruncilor dumnezeiești. Oamenii, gonind din ea cunoștința, în strădania lor deșartă după lucrurile materiale, își făcuseră această putere goală și fără apă și de aceea nu știau cum să curețe murdăria păcatului, căci cel lipsit de cunoștință nu cunoaște modul de curățire a păcatelor prin virtute. Aceasta s-a întâmplat până când venind cuvântul (Rațiunea), Ziditorul firii, a umplut de cunoștința cea după fire numită putere de împlinită a datoriilor și pe urmă a prefăcut în vin, adică în rațiunea cunoștinței mai presus de fire, rațiunea și legea firii²¹⁷. Cei ce o beau apoi pe aceasta ies din firea tuturor lucrurilor și zboară până în locul ascuns al lăuntrului dumnezeiesc, unde primesc bucuria și veselia care e mai presus de toate cunoștințele. Ei beau vinul cel bun, adică rațiunea tainică, făcătoare de îndumnezeire, la sfârșit, după ce s-au bucurat de toate celelalte binefaceri hărăzite de Providență oamenilor.

Iar prin numărul șase se înțelege puterea de făptuire a firii, nu numai pentru că Dumnezeu a făcut cerul și pământul în șase zile, ci și fiindcă este numărul cel mai desăvârșit înăuntrul lui zece și se compune din părțile sale. Vasele de apă, spune Scriptura, erau de câte două sau câte trei măsuri. Prin aceasta se arată că puterea de făptuire a firii cuprinde pe planul contemplației naturale, întocmai cum ar cuprinde două măsuri, toată cunoștința fapturilor, atât a celor trupești ce constau din materie și formă, cât și a celor inteligibile ce constau din ființă și accident, cu un cuvânt, cunoștința generală a celor trupești; iar pe planul învățaturii tainice despre Dumnezeu, atât cât e cu putință firii, cunoștința și lumina despre Sfânta Treime, sau despre Tatăl, despre Fiul și despre duhul Sfânt, ca pe trei măsuri.

Deci voi, care vă aflați pe treapta cunoștințe, luați aminte. Puterea generală a firii, prin care împlinește cele bune, se împarte în șase. Și acestea sunt modurile generale ale lucrărilor. Iar puterile generale a firii, care produce virtuțile, îi corespunde virtutea cea mai generală dintre toate, care se împarte și ea în șase forme (specii), generale și ele. Corespunzător cu puterea firii, virtutea generală se îmbracă în mai multe moduri, ramificându-se în cele șase forme. Acestea trebuie să se cerceteze cel ce se inițiază pe altul în tainele cuvintelor și înțelesurilor dumnezeiești, dacă mintea lui se desfată cu tâlcul cel mai înalt al acestora. Pe lângă acestea trebuie să mai cerceteze cine sunt slujitorii care scoteau apa, cine e mirele, cine e mireasa, cine e mama care a îndrăznit să anunțe Cuvântului că vin nu au. Dar nu cumva cuvântul nostru despre acestea rămânând mult să se oprească, nedând celor flămânzi nici măcar o parte de hrană duhovnicească, voi grăi după puterea

mea, fără să făgăduiesc că voi descoperi tot înțelesul celor spuse (căci mintea mea e prea slabă pentru a îmbrățișa vederile spirituale cuprinse în ele), ci numai cât va putea să cuprindă puterea mea de înțelegere.

Deci cea mai generală dintre virtuți spun toți că este iubirea. Iar puterea cea mai generală a firii care o produce pe aceasta, spun că este rațiunea. Aceasta, prinându-se cu tărie de cauza ei, și desfășurându-se în lucrare se deosebește în șase moduri mai generale, care îmbrățișează forma (speciile), în care se împarte rațiunea iubirii, îngrijind trupește și duhovnicește de cei ce flămânez și însetează, de străini și de cei goi, de bolnavi și de cei din închisori. Căci rațiunea virtuții nu se mărginește numai la trupuri și puterea firii noastre nu se arată numai în cele supuse simțurilor.

Deci puterea cea mai generală a firii omenești dă diferite forme virtuții celei mai generale, deosebind-o prin cele șase moduri ale sale în tot atâtea specii. Prin urmare firea se unește cu aplicarea unitară a voci²¹⁸, arătând în toți (în toate) rațiunea cea neîmpărțită și modelatoare, care îi (le) adună la sine prin faptul că face și suferă toate cu bunătațe. Pe această rațiune, reluând-o la sine, întărită prin ostenele datorate, mintea, taie toate umflăturile și știrbirile firii, pe care născocindu-le prin aplecarea voci, iubirea trupească de sine a fiecăruia, a sălbăticit prea blânda fire și a tăiat ființa cea una în părți multe și potrivnice, ba, cum mai rău nu se poate, chiar stricacioase una alteia. În felul acesta mintea readuce firea la mijlocia statornică, pentru care au fost și scris în ea de la început legile naturale ale virtuților de către Dumnezeu, Scriptura indicând poate și taina aceasta, înfățișează cele șase vase goale și fără apă, arătând cum puterea cea mai generală a firii se află într-o inerție în ce privește săvârșirea binelui.

Astfel puterea cea mai generală a firii, împărțindu-se în șase moduri de lucrare, modelează în tot atâtea forme cea mai generală dintre virtuți, îmbrățișând întreaga virtute. Făcând așa, firea ascultă de legea ei cea mai generală, ca de un judecător fără greșală al adevărului. Pe acest judecător Scriptura l-a numit starostele mesei. Acesta declară în chip înțelept că vinul cel mai bun, pe care l-a adus Cuvântul mai pe urmă prin venirea Sa, adică rațiunea cea mai înaltă despre Dumnezeu, trebuie să-l bea firea omenească la început, ca pe cel dintâi, și cu el să se îmbete, și numai pe urmă să cunoască alte vinuri, adică rațiunile lucrurilor, ca pe niște vinuri inferioare față de cea dintâi. Căci e cât se poate de drept și de cuviincios ca firea să cunoască mai întâi Rațiunea pentru care a fost făcută și numai pe urmă să iscodească rațiunile zidite pentru ea.

Iar cei ce scoteau apa și serveau, sunt slujitorii Vechiului și Noului Testament, adică Sfinții Patriarhi, legiuitorii, conducătorii de oști, judecătorii, regii, Proorocii, Evangheliștii și Apostolii, prin care s-a scos apa cunoștinței și s-a dat iarăși firii. Aceasta a prefăcut-o în harul îndumnezeirii Cuvântul, care a făcut firea din bunătațe și a îndumnezeit-o prin iubirea de oameni. Iar dacă ar spune cineva că slujitorii sunt cugetările naturale pline de știință și de evlavie care la porunca Cuvântului, scot apa cunoștinței din buna orânduire a lucrurilor, cred că nu greșește față de adevăr.

Iar mirele e, în chip vădit, mintea omenească, care îi ia drept mireasă, spre împreună viețuire, virtute. Cuvântul, fiind chemat, vine bucuros cinstind însoțirea lor, și întărește învoiala nunții lor duhovnicești și încălzește duhovnicește, prin vinul Său dorința lor după multă rodire de prunci. Mama Cuvântului e credința adevărată și neîntinată. Căci precum Cuvântul ca Dumnezeu este după fire Făcătorul Maici care l-a născut pe El după trup, făcând-o Maică din iubirea de oameni și primind să se nască din ea ca om, la fel Cuvântul, producând în noi mai întâi credința, se face pe urmă în noi Fiul credinței, întrupându-Se din ea prin virtuțile cu fapta. Prin credință apoi ajungem la toate, primind de la Cuvântul darurile spre mântuire. Căci fără de credință, căreia Cuvântul îi este după fire Dumnezeu, iar după har Fiu, nu avem nici o îndrăzneală să ne adresăm cu cereri către El.

Fie ca o asemenea nuntă să încheiem și noi totdeauna și fie ca Iisus cu Maica Sa să vină la ea, ca să readune cunoștința noastră care curge afară din pricina păcatului și să o prefacă în îndumnezeire. Căci aceasta scoate mintea din cunoștința lucrurilor și întărește până la neschimbabilitate cunoștința firii, ca pe o apă spirituală prin calitatea vinului.

Scolii

Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-se om, a umplut iar de cunoștință firea golită de cunoștința dată ei. Și întărind-o până la neschimbare, a îndumnezeit-o, nu prin fire, ci prin calitatea²¹⁹ ce i-a dat-o, pecetluind-o cu Duhul Său, ca să nu-i lipsească nimic, precum a dat apei tărie prin calitatea vântului. Căci pentru aceasta s-a făcut om adevărat, ca să ne facă pe noi dumnezei după har. (2)

Vinul bun este rațiunea care ne scoate din fire și ne ridică spre îndumnezeire²²⁰. acesta i-a fost oprit lui Adam să-l bea în urma căderii²²¹. Dar Cuvântul (Rațiunea), golindu-se pe sine din iubirea de oameni, s-a făcut mai pe urmă, prin întrupare, cum numai El știe, vin bun de băut. Căci El însuși este și Providența, ca susținătoare a lucrurilor, și Rațiunea Providenței, ca metodă de îngrijire a celor providențiate și Providențiatorul care susține toate prin rațiunile de-a fi ale lor. (3)

Puterea minții e capabilă prin fire de cunoașterea fapturilor trupești și netrupești. Dar iluminările Sfintei Treimi le primește numai prin har crezând numai că este dar neîndrăznind să cerceteze ce este ea după ființă. (4)

Puterea generală a firii se împarte în șase moduri și lucrări. Iar iubirea generală în șase forme de virtuți. Căci cel ce alină foamea, setea și ajută pe cei goi, pe cei străini, pe cei bolnavi și pe cei din închisoare, fie că o face aceasta trupește sau duhovnicește, împlinește iubirea față de Dumnezeu și față de aproapele, constatatoare din cele șase virtuți, ca unul ce-și păstrează dorul sufletului plin numai de Dumnezeu. (5)

Cauza rațiunii este Dumnezeu, pentru a cărui căutare omul a primit puterea rațiunii. (6)

Cel ce datorită rațiunii a devenit prin aplecarea voii egal față de toți, arată în sine pe Dumnezeu cel ce nu caută la față,. Căci precum Dumnezeu a creat firea tuturor, după una și aceeași rațiune, așa a rânduit ca toată mișcarea voinței să fie una și aceeași. Prin aceasta rațiunea firii, care pare că se risipește, se adună. (8)

Starea de mijloc este starea izbăvită de patimile contra firii, dar neajunsă la bunurile mai presus de fire. Ea arată aplecarea (socotința) voii în acord cu firea, neavând vreo înclinare proprie și potrivnică rațiunii firii. De aceea ea consideră pe toți oamenii ca unul, având legea firii ca pe o carte scrisă de Dumnezeu. (9)

Judecător natural nu este legea firii, care ne învață că, înainte de înțelepciunea din lucruri, trebuie să ne mișcăm dorința spre cunoașterea tainică a Făcătorului tuturor. (10)

Note

Restabilirea firii numai Hristos o face. Dar El face mai mult decât atâta. El umple vasele cu apă, dar pe urmă preface apa în vin. (217)

Firea se unește cu o orientare unitară a voinței tuturor și își recapătă astfel ea însăși unitatea, pe care socotința deosebită a voii fiecărui individ o sfâșiase. Dar chiar prin faptul că voia dintr-un individ se unește cu voia lui, voia lui se unește cu voile tuturor. Căci îndată ce se pune cineva în acord cu firea din sine, s-a pus în acord cu firea în semeni. (218)

Precum apa devine vin nu prin ea și nu după substanță, ci prin putere de sus și printr-o calitate dăruită, așa firea noastră se îndumnezeiește nu prin sine, ci printr-o calitate deosebită de ființa ei, ce i se dă de Dumnezeu. (219)

Nu cred că e justă traducerea latinească: vinul bun e rațiunea naturii, care se ridică de îndumnezeire. Rațiunea firii nu ne poate îndumnezei, așa cum puterea naturală a apei n-a făcut-o pe aceasta vin. Rațiunea care scoate din fire este, cum se spune mai jos, însuși Logosul divin, Rațiunea supremă. Dar Rațiunea divină se coboară pe Sine ca să poate fi primită de om și băută de aceasta ca un vin bun. Ea se unește cu rațiunea umană, prefăcând-o pe aceasta, așa cum Iisus a prefăcut apa în vin, dar în vin ce poate fi suportat de om, iar scoaterea din fire nu înseamnă scoaterea acesteia din ființa, ci numai din puterea ei. (220)

A devenit incapabil de înțelegerea Rațiunii divine, îngroșându-i-se mintea prin păcat. (221)

Care este înțelesul celor cinci bărbați ai Samarincii și al celui de al șaselea, care nu îi este bărbat?

Și femeia Samariteană, și cea care s-a măritat, după Saduchei, cu cei șapte frați, și cea cu scurgerea sângelui, și cea care s-a aplecat la pământ, și fiica lui Iair și cea siro-feniciană, înfățișează atât firea oamenilor îndeobște, cât și sufletul fiecărui om în parte. Fiecare adică înseamnă, după dispoziția ei pătimășe, atât firea cât și sufletul. Astfel femeia de care vorbesc Saduchei este firea sau sufletul, care a conviețuit cu toate legile dumnezeiești date din veac, fără să aducă rod, iar de bunurile viitoare nu vrea să știe. Cea bolnavă de curgerea sângelui este de asemenea firea și sufletul, a căror putere, dată lor pentru a da naștere faptelor dreptății și rațiunilor, se scurge prin patimi spre materie. Siro-feniciana este iarăși firea și sufletul fiecăruia, a cărei cugetare, asemenea unei fiice, e rău chinată de neputința epileptică, din pricina iubirii de materie. Fiica lui Iair de asemenea este firea și sufletul de sub lege, care a murit din pricina neîmplinirii dispozițiilor legii și a poruncilor dumnezeiești. Iar femeia aplecată la pământ este firea sau sufletul, care și-a încovoiat spre materie toată puterea de activitate a minții, în urma înșelăciunii diavolului. În sfârșit, Samariteanca, la fel cu femeile de mai înainte, înfățișează firea sau sufletul fiecăruia, lipsit de darul proorocesc, care petrece, cu niște bărbați, cu toate legile date firii; dintre acestea cinci trecuseră, iar a șasea, deși ființa, nu era bărbat al firii sau al sufletului, deoarece nu făcea să se nască din el dreptatea care mântuiește pentru vecie.

Prima lege pe care a avut-o firea de bărbat a fost cea din rai, a doua a fost cea care i s-a dat după izgonirea din rai, a treia cea din vremea potopului lui Noe, a patra cea a tăierii împrejur din timpul lui Avraam, a cincea cea a aducerii lui Isaac. Toate acestea primindu-le firea, le-a lepădat, adică au murit, din pricina nerodirii faptelor virtuții. Iar a șasea lege, cea dată prin Moise, era ca și când n-o avea, fie pentru că firea nu săvârșea dreptatea poruncită de ea, fie pentru că urma să treacă la legea Evangheliei, ca la un alt bărbat, întrucât legea nu s-a dat firii oamenilor pentru veci, ci spre călăuzirea ei la ceva mai înalt și mai tainic. Aceasta înseamnă, cred ce a spus Domnul către Samariteanca : Și pe care-l ai acum, nu este al tău. Căci știa că firea avea să treacă la Evanghelie.

De aceea și vorbea cu ea pe la ceasul al șaselea, când sufletul e străbătut în chip deosebit de razele cunoștinței prin venirea Cuvântului la el, după ce a trecut umbra legii. Și sufletul stătea cu Cuvântul lângă fântâna lui Iacob, adică lângă izvorul înțelepciunilor Scripturii. Dar acestea ajung despre tema de față.

Scolie

Fântâna lui Iacob e Scriptura; apa e cunoștința din Scriptură; adâncimea fântânii, înțelesul greu de atins al tainelor Scripturii. Găleata de apă e erudiția în tâlcuirea cuvântului dumnezeiesc al Scripturii, pe care nu o avea Mântuitorul, fiind însuși Cuvântul (însăși Rațiunea) și netrebuind să dea celor credincioși o cunoștință adunată prin învățatură și studiu, ci dăruindu-le din harul duhovnicesc înțelepciunea cea necontenit țâșnitoare, care niciodată nu se sfârșește în cei vrednici de ea. Căci găleata, adică erudiția, scoate o foarte mică parte din cunoștință, lăsând întregul neatins, întrucât acela nu poate fi cuprins de nici un cuvânt (de nici o rațiune). Dar cunoștința după har cuprinde toată înțelepciunea câtă e îngăduită oamenilor, fără studiu, țâșnind în chip cariat, potrivit cu trebuințele.

În ce înțeles se spune despre noi că facem păcatul și-l cunoaștem iar despre Domnul că s-a făcut păcat, dar nu l-a cunoscut. Și cum de nu este mai grav a fi păcat și a nu-l cunoaște, decât a-l face și a-l ști? Căci pe Cel ce n-a cunoscut păcat, zice, L-a făcut pentru noi păcat. (2 Cor. 5,21)

Corupându-se mai întâi libera alegere a rațiunii naturale a lui Adam, a corupt împreună cu ea și firea, care a pierdut harul nepătimirii și așa s-a ivit păcatul. Așadar căderea voinței de la bine la rău este cea dintâi și cea mai vrednică de osândă. A doua întâmplată din pricina celei dintâi, este mutarea firii de la nesticăciune la stricăciune, mutare ce nu poate fi osândită. Căci două păcate s-au ivit în protopărinte, prin călcarea poruncii dumnezeiești: unul vrednic de osândă și unul care nu poate fi osândit, având drept cauză pe cel vrednic de osândă. Cel dintâi este al hotărârii libere, care a lepădat binele cu voia, iar al doilea al firii, care a lepădat fără voie, din pricina hotărârii libere, nemurirea. Această stricăciune și alterare a firii, produsă una de alta, voind Domnul și Dumnezeu nostru s-o îndrepteze a luat toată firea și astfel a avut și El, în firea luată, trăsătura pătimitoare, împodobită cu nesticăciunea voii libere. Și așa a devenit prin fire, din pricina trăsăturii pătimitoare, păcat, de dragul nostru, dar necunoscând păcatul prin aplecarea voii, datorită statorniciei neschimbate a voii Sale libere, El a îndreptat trăsătura pătimitoare a firii prin nesticăciunea voii Sale libere, făcând din sfârșitul trăsăturii pătimitoare a firii, adică din moarte, începutul prefacerii spre nesticăciunea cea după fire. Și precum printr-un om, care și-a mutat de bună voie libera alegere de la bine, s-a săvârșit în toți oamenii prefacerea firii din nesticăcioasă în nesticăcioasă, la fel printr-un om, Iisus Hristos, care nu și-a mutat libera alegere de la bine, s-a săvârșit în toți oamenii restabilirea firii din starea de stricăciune în cea de nesticăciune.

Necunoscând deci Domnul păcatul meu, adică povârnierea voinței mele libere, nu a luat și nu s-a făcut păcatul meu. Dar luând păcatul cel pentru mine, adică nesticăciunea firii pentru povârnierea voii mele libere, s-a făcut pentru un om prin fire pătimitor, desființând prin păcatul cel pentru mine păcatul meu. Și precum în Adam hotărârea liberă a voinței lui proprii pentru rău a desființat podoaba comună a nesticăciunii firii, Dumnezeu socotind că nu e bine ca omul, care și-a înrăit voia liberă, să aibă o fire nemuritoare, la fel în Hristos hotărârea voii Sale proprii pentru bine a

spălat rușinea comună a stricăciunii întregii firii. Și astfel la înviere frica a fost preschimbată întru nesticăciune, pentru neclintirea voii libere spre rău, Dumnezeu judecând că nu e drept ca omul, care nu și-a schimbat voia liberă spre rău, să primească iarăși firea nemuritoare. Iar omul acesta este Cuvântul lui Dumnezeu cel întruchipat, care și-a unit Sieși, după ipostas, trupul străbătut de sufletul rațional. Căci dacă pătimirea, stricăciunea și moartea cea după fire a adus-o în Adam povârnirea voii libere, pe drept cuvânt neclintirea voii libere din Hristos a adus nepătimirea, nesticăciunea și nemurirea cea după fire, prin înviere.

Schimbarea firii spre pătimire, spre stricăciune și pe moarte e deci osânda păcatului săvârșit prin hotărâre liberă de Adam. Această stare nu a avut-o omul dintru început de la Dumnezeu, ci a înființat-o și a cunoscut-o, săvârșind prin neascultare păcatul cu viața. Osânda prin moarte este rodul acestui păcat. Luând deci Domnul osânda aceasta a păcatului meu liber ales adică pătimirea, stricăciunea și moartea cea după fire, s-a făcut pentru mine păcat, prin pătimire, moarte și stricăciune, îmbrăcând de bună voie prin fire osânda mea, El care nu era osândit după voie liberă. Aceasta a făcut-o ca să osândească păcatul și osânda mea din voie și din fire, scoțând în același timp din fire păcatul, pătimirea, stricăciunea și moartea. În felul acesta s-a făcut taină comună iconomia Celui ce din iubirea de oameni, pentru mine cel căzut din neascultare, și-a însușit de bună voie prin moarte osânda mea, ca să mă mântuiască, hărăzindu-mi prin această faptă înnoirea spre nemurire.

Socotesc că s-a arătat, pe scurt, din multe laturi, cum s-a făcut Domnul păcat, dar nu a cunoscut păcatul și cum omul nu a devenit păcat, dar a făcut și a cunoscut păcatul, atât pe cel din voia liberă, al cărui făcător este el, cât și pe cel al naturii, pe care l-a primit Domnul pentru el, de cel dintâi aflându-se cu totul slobod. Așadar nicidecum nu e un lucru mai bun a face și a cunoaște păcatul, decât a se face păcat. Aceasta s-a văzut ținând seama de scopul Scripturii, pe care l-am arătat și de convenita deosebire a înțelesurilor, care se află în cuvântul păcat. Căci cel dintâi păcat produce despărțirea de Dumnezeu, lepădând prin hotărâre liberă cele dumnezeiești; iar cel de-al doilea topește multă răutate, neîngăduind ca răutatea hotărârii libere să pășească la faptă, dată fiind slăbiciunea firii.

Scolii

Păcatul firii, zice că este moartea, prin care încetăm de a mai fi, chiar dacă nu vrem; iar păcatul voinței, alegerea celor contrare firii, prin care refuzăm cu voia de a fi fericiți²²⁹. (2)

Domnul, întrupându-se ca om, a fost stricăcios după fire. În acest sens se spune că a devenit păcat. (3)

Păcatul pentru noi este stricăciunea firii, păcatul este caracterul lunecos al voii libere. Omul a devenit muritor, suportând moartea firii, în temeiul unei osânde drepte, ca să se desființeze moartea voii libere. (6)

Primul păcat, zice că este cel al voii libere al lui Adam, povârnită spre rău. De aceea a fost singur liber între morți, (*Psalmi 8,6*) neavând păcatul pentru care s-a ivit moartea. A face și a cunoaște păcatul e vădit că ține de hotărârea voinței. (7)

Adam s-a făcut pătimitor prin fire, spre pedepsirea păcatului din voia liberă. Pe acesta necunoscându-l Domnul, s-a făcut păcat, luând ca om, din pricina lui, prin fire, trăsătura pătimitoare după trup. (8)

Note

Sfântul Maxim pune adeseori în paralelă cu existența fericită. Prima o avem exclusiv de la Dumnezeu, pentru a doua trebuie să colaborăm și noi prin voia noastră liberă. Prima o avem exclusiv de la Dumnezeu în calitate de cauză inițială, a doua prin Dumnezeu ca țintă finală spre care avem să tindem. (229)

Dacă Scriptura spune că pomul vieții este înțelepciunea, iar lucrarea înțelepciunii stă în a deosebi și cunoaște, (Psalmi 3,8) prin ce se deosebește pomul cunoștinței binelui și răului de pomul vieții?

Marii dascăli ai Bisericii, putând spune multe despre această temă, prin harul din ei, au socotit că e mai bine să cinstească locul cu tăcerea, nevrând să spună nimic mai adânc, din pricina neputinței celor mulți de a se ridica la înțelegerea celor scrise. Iar dacă au și spus unii câte ceva, mai întâi au cercetat puterea ascultătorilor și au spus o parte din ce puteau spune, spre folosul celor pe care îi învățau, lăsând cea mai mare parte neatinsă. De aceea și eu m-aș fi gândit să trec mai bine locul sub tăcere, dacă n-aș fi socotit că prin aceasta aș fi întristat sufletul vostru iubitor de Dumnezeu. Deci de dragul vostru voi spune ceea ce poate să fie potrivit tuturor și ceea ce pot să înțeleagă și cei mici și cei mari.

Pomul vieții și celălalt pom se deosebesc mult și negrăit, prin însuși faptul că el este numit pomul vieții, iar celălalt nu al vieții, ci numai al cunoștinței binelui și răului. Căci pomul vieții e desigur făcător de viață iar pomul care nu-i al vieții, e vădit că e făcător de moarte. Pentru că pomul care nu e făcător de viață, deoarece nu a fost numit pom al vieții, desigur că va fi numit făcător de moarte, odată ce nimic altceva nu se deosebește, prin opoziție, de viață.

Afară de aceasta pomul vieții și ca înțelepciune se deosebește foarte mult de pomul cunoștinței binelui și răului, care nici nu e înțelepciune. Căci proprii înțelepciunii sunt mintea și rațiunea, iar proprii, deprinderii opuse a înțelepciunii sunt lipsa de rațiune și simțirea (domnia simțurilor). Deci, întrucât omul a venit în existență alcătuit din suflet mintal și din trup înzestrat cu simțire (simțuri), după un prim înțeles, pomul vieții e mintea sufletului, în care își are scaunul înțelepciunea, iar pomul cunoștinței binelui și răului e simțirea trupului, în care se află mișcarea nerațională. Omul primind porunca dumnezeiască să nu se atingă prin experiență cu fapta de această simțire, n-a păzit-o.

Amândoi pomii, adică atât mintea cât și simțirea au, după Scriptură, puterea de a deosebi între cele spirituale (inteligibile) și cele supuse simțurilor (sensibile), între cele vremelnice și cele veșnice. Mi bine zis ea fiind puterea de discernământ a sufletului, îl convinge ca de cele dintâi să se prindă cu toată sârguința, iar pe celelalte să le disprețuiască. Iar simțirea are puterea de a deosebi întru plăcerea și durerea trupului. Mai bine zis, aceasta fiind o putere a trupurilor însuflețite și sensibile, convinge pe om să îmbrățișeze pe cea dintâi (adică plăcerea) și să respingă pe cea de-a doua (durerea). Când deci omul nu e preocupat de-a face altă deosebire decât aceasta, dintre simțirea trupeză de plăcere și durere, calcă porunca dumnezeiască și mănâncă din pomul cunoștinței binelui și răului. El are adică iraționalitatea simțirii ca singurul mijloc de discernământ în slujba conservării trupului. Iar prin ea se prinde cu totul de plăcere ca de ceea ce e bun și se ferește de durere ca de ceea ce e rău. Când însă e preocupat de-a face cu mintea numai deosebirea dintre cele vremelnice și cele veșnice, păzește porunca divină, mâncând din pomul vieții. El are

adică atunci înțelepciunea aflătoare în minte, ca singurul mijloc de discernământ în slujba susținerii sufletului. Iar prin ea se străduiește după slava celor veșnice, ca după adevăratul bine și se reține de stricăciunea celor vremelnice, ca de la ceea ce este rău.

Mare este, prin urmare, deosebirea între cei doi pomi și între puterea lor naturală de discernământ, ca și între înțeleșurile proprii fiecăruia. Căci termenii de bine și de rău, se folosesc, fără deosebire, în mai multe înțeleșuri și pot pricinui celor ce nu cugetă cu înțelepciune asupra cuvintelor Duhului, multă rătăcire. Dar voi, înțelepți fiind prin har, știți că ceea ce se numește simplu rău, nu e în tot felul rău, ci e rău în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e rău. La fel ceea ce se numește simplu bine, nu e în tot felul bine, ci e în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e bine. Păziți-vă deci de primejdia ce ne naște din folosirea aceleiași numiri pentru lucruri deosebite.

Scolie

Binele minții e dragostea nepătimașă pentru duh iar răul ei este afecțiunea pătimașă. Binele simțirii e mâncarea pătimașă prin plăcere spre trup, iar răul ei e dispoziția ce se naște în ea prin virtute. (1)

Către cine zice Dumnezeu: Iată Adam s-a făcut ca unul din noi? (Facere 3,22). Dacă zice către Fiul, cum e pus Adam alături de Dumnezeu, nefiind din ființa Lui. Iar dacă zice către Îngeri, cum îl pune pe Înger alături de Sine ca egal după ființă, zicând ca unul din noi?

Am spus deja în capitolul despre ridicarea turnului, că Scriptura închipuie pe Dumnezeu vorbind, după dispoziția lăuntrică din sufletul celor providențiați. Ea indică astfel voia dumnezeiască prin figuri proprii nouă după fire. Nici aici așadar Scriptura nu înfățișează fără o pricină anumită pe Dumnezeu spunând: Iată Adam s-a făcut ca unul din noi, ci îl înfățișează spunând aceasta după înfățișarea poruncii. Și adaugă și cauza acestei rostiri, pe care a-ți uitat s-o puneți în întrebare și care lămurește tot înțelesul. Căci spunând: Iată Adam s-a făcut ca unul din noi, adaugă: cunoscând binele și răul. Și acum ca nu cumva să-și întindă mâna și să-și ia din pomul vieții și să mănânce și să trăiască în veac. Deodată, adică, cu îndemnul ce i l-a dat, diavolul l-a învățat pe om și politeismul, spunându-i: În ziua în care veți mânca din pom, vi se vor deschide ochii și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul. De aceea Dumnezeu întrebuințează în chip ironic și osânditor pluralul: S-a făcut ca unul din noi, care corespunde cu ideea despre Dumnezeu, sădită în Adam de amăgirea șarpelui, ca să mustre pe omul care a ascultat de diavolul.

Și ca să nu-și închipuie cineva că felul de vorbire ironică e străin obiceiului Scripturii, să asculte cum vorbește Scriptura în numele lui Dumnezeu către Israel: Dacă veți umbla împotriva mea cu viclenie, și eu voi umbla împotriva voastră cu viclenie (*Leviticul 26, 27-28*). Întru nimic nu se deosebește însă viclenia de ironie. Și să-și mai amintească acela cum i-a pregătit Dumnezeu lui Ahab amăgirea, înfățișându-i minciuna ca adevăr, ca greșind acela să aducă Dumnezeu peste el pedeapsa cea mai dreaptă (*3 Regi 22, 15*). Scriptura urmărește, așadar să-l amăgească pe Adam, când înfățișează pe Dumnezeu zicând despre el, că s-a făcut ca unul din noi. Căci astfel cum ar adăuga Dumnezeu: cunoscând binele și răul, ca și cum ar avea și El o cunoștință compusă și constatatoare din lucruri opuse? Aceasta e cu neputință să o cugetăm despre Dumnezeu, cu atât mai puțin să îndrăznim să o spunem despre Acela care singur e simplu după ființă, după putere și după cunoștință și care nu are decât cunoștința binelui, mai bine zis e însăși puterea și însăși cunoștința.

Dar nici măcar vreuna din ființele raționale, care își au existența de la și după Dumnezeu, nu are deodată și la un loc, în mișcarea simplă a cugetării, cunoștința compusă a celor contrare, deoarece cunoștința unuia din cele două lucruri care își sunt contrare produce ignorarea celuilalt lucru. Căci nu poate fi amestecată cunoștința a două lucruri contrare și nu coexistă nicidecum. Cunoștința acestui lucru înseamnă recunoștința celuilalt dintre cele contrare, așa cum nu se poate ca ochiul să perceapă deodată ceea ce-i sus și ceea ce-i jos și ceea ce-i pe amândouă laturile, ci e de trebuință o întoarcere proprie spre fiecare dintre ele, prin desfacerea de celelalte.

Scriptura înfățișează, așadar, pe Dumnezeu ca și când și-ar însuși pătimirea lui Adam, sau mustră pe Adam fiindcă a ascultat de sfatul șarpelui, făcându-l să-și dea seama de nebunia politeistă, sădită în el prin amăgirea Satanei. Dacă așa este, s-a lămurit de ajuns nedumerirea. De astfel, dacă afli singur ceva mai înalt, împărtășește-mi și mie din darul hărăzit ție de Dumnezeu pentru cunoașterea lucrurilor. Iar cuvântul: Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia din pomul vieții și să trăiască în veci, socotesc că urmărește providențial să despartă cu fapta lucrurilor neamestecate cu răul să nu se facă nemuritor, și conservându-se prin împărtășirea de bine. Căci Cel ce a făcut pe om vrea ca cunoștința aceluiasi om să nu fie amestecată, stând în același timp în legătură cu cele ce-ți sunt contrare.

Scolii

Dumnezeu îi grăiește lui Adam potrivit cu ideea de dumnezeire, pe care o învățase acela de la diavol. (1)

Cel ce iubește minciuna, e predat ei spre pierzare, ca să cunoască prin pătimire ceea ce a cultivat de bunăvoie și să afle din experiență că a îmbrățișat din neatenție, moartea în loc de viață. (2)

Dumnezeu nu are cunoștința binelui, fiind însăși știința și cunoștința binelui. Iar cunoștința răului nu o are, întrucât nu are nici puterea lui. Căci numai dacă are cineva prin fire putere pentru un lucru, are și cunoștința lui în chip ființial. Deci răul se cugetă în ființele raționale precum ceva ce vine pe urmă în mod accidental, împotriva firii, datorită pasivității lor, dar nu în baza unei puteri naturale. (3)

Cunoștința celor contrare e contemplată pe rând de cei capabili de ea. (4)

Cel ce și-a convins conștiința să țină răul pe care îl face ca prin fire, acela și-a strâns puterea de activitate a sufletului ca pe o mână și a luat în chip vinovat din pomul vieții, socotind răul prin fire nemuritor. De aceea Dumnezeu, așezând prin fire în conștiința omului mustrarea pentru rău l-a despărțit de viață, ca pe unul ce a devenit rău prin hotărârea voinței. Aceasta ca nu cumva, săvârșind răul, să-și poată convinge cunoștința că răul este prin fire bun. (5)

Ce vrea să spună în Levitic prin pieptul legănat și brațul (șoldul) separat, închinat, în cinstea lui Dumnezeu, preoților? (Leviticul 7, 31-32)

Cred că prin piept se înțelege contemplația înaltă, iar prin braț activitatea adică deprinderea (aptitudinea) cugetării și lucrarea, sau cunoștința și virtutea. Căci cunoștința aduce mintea în chip nemijlocit lui Dumnezeu, iar virtutea o desface prin fapte din toată devenirea lucrurilor. Acestea le-

a lăsat Scriptura pe seama preoților, care au primit ca moștenire numai pe Dumnezeu și nimic din cele ale pământului.

Sau alt înțeles: Cei ce prin cunoștință și virtute sunt străbătuți de Duhul, au să facă prin cuvântul învățurii inimilor altora capabile de evlavie și de credință, iar aptitudinea și puterea lor făptuitoare trebuie să le despartă de străduințele după firea cea stricăcioasă și să le mute spre agonisirea bunurilor nesticăcioase și mai presus de fire. De aceea pe drept cuvânt a poruncit Scriptura, ca de la cele aduse spre jertfă lui Dumnezeu, pieptul legănat, adică inima celor ce se dedică lui Dumnezeu, și brațul, adică activitatea lor, să fie date în seama preoților.

Scolii

Pieptul e simbolul contemplației, iar brațul al activității. Căci contemplația e aptitudinea cugetării, iar activitatea e lucrare. Prin amândouă acestea se caracterizează adevărata preoție. (1)

Cel ce prin învățură cucernică, aduce lui Dumnezeu ca jertfă inimile altora, asemenea pieptului din Levitic, și cel ce despre puterea lor de activitate de cele stricăcioase prin împlinirea poruncilor, s-a făcut preot, luând pe seama sa pieptul și brațul celor ce se aduc pe ei înșiși jertfă lui Dumnezeu. (2)

Care e deosebirea între oglindă și ghicitură?

Oglinda este, ca să nu spun pe scurt, conștiința care are în ea neștirbit forma tuturor virtuților ca fapta și prin care cel curat cu înțelegerea vede pe Dumnezeu; sau cu alte cuvinte, ea e deprinderea cu împlinirea poruncilor, care cuprinde sinteza tuturor virtuților împlinite întreolaltă în chip unitar, ca o față divină. Iar ghicitura este cunoștința rațiunilor (cuvintelor) dumnezeiești, printr-o îmbrățișare deplină, pe cât se poate, cu ajutorul contemplației, cuprinzând în sine arătarea străvezie a celor mai presus de înțelegere. Oglinda este, simplu vorbind, deprinderea care indică forma originală a virtuților, ce se va descoperi celor învredniciți. Căci oglinda arată sfârșitul viitor al filozofiei cu fapta, celor ce au oglinda. Iar ghicitura indică originalul celor inteligibile, prin cunoștință.

Deci toată dreptatea de aici, comparată cu cea viitoare, are înțelesul unei oglinzi, ce reflectă chipul lucrurilor originare, dar nu cuprinde însăși lucrurile în subzistența lor descoperită. Și toată conștiința, pe care o avem aici despre lucrurile înalte, comparată cu cea viitoare, este o ghicitură ce conține o indicație a adevărului, dar nu însuși adevărul în subzistența lui, care va avea să se descopere în viitor. Întrucât în virtute și cunoștință se cuprind cele dumnezeiești, oglinda ne indică originalele prin virtute, iar ghicitura face străvezii originalele prin cunoștință. Aceasta este deosebire între oglindă și ghicitură: oglinda vestește sfârșitul viitor al făpturii, iar ghicitura indică taina contemplației²³⁷.

Scolie

Oglinda indică bunurile ce vor corespunde făpturii, iar ghicitura tainele viitoare ale cunoștinței. (1)

Note

Virtutea noastră de aici, oricât ar fi de desăvârșită, e numai o oglindă prin care se vede desăvârșirea viitoare, care pe de altă parte nu va mai fi propriu-zis virtute, dacă virtutea e oglindă, sau val străveziu, care odată va înceta. Iar cunoștința noastră de aici, ca treapta mai înaltă a virtuții, oricât de bogată a fi, nu e decât o ghicitură prin care se întrevește adevărul viitor, care la arătarea lui va desființa ghicitura, sau cunoștința de aici.

Deci și virtutea și cunoștința au o constituție paradoxală. Pe de o parte cuprind realitatea viitoare, pe de alta o disimulează, o ascund, se înșeală cu privire la chipul ei adevărat. Ar fi de interesat de comparat ideea de disimulare implicată în virtutea și cunoașterea creștină cu cea din gnoseologia lui Lucian Blaga de pildă. S-ar putea spune de categoriile stilistice ale acesteia, sau de categoriile kantiene, care pe de o parte redau ceva din realitate, pe de alta o disimulează, că sunt expresia puterilor noastre finite de înțelegere a realității. Când aceste puteri vor înceta și locul lor îl va lua puterea infinită dumnezeiască, atunci vom cunoaște Adevărul față către față. (237)

Ce înseamnă: Glasul celui ce strigă în pustie, și celelalte? Ce e pustia și ce înseamnă aici calea Domnului și gătirea ei? Care sunt cărările Lui și ce înseamnă a le face drepte? Ce sunt văile prăpăstioase și ce înseamnă și toată valea prăpăstioasă se va umple? ce sunt munții și dealurile, și ce înseamnă coborârea lor? Ce înseamnă cele strâmbe și cum se vor face drepte? Ce sunt cele aspre și cum se vor face căi netede? Și ce înseamnă după ce spune toate acestea: Și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu?

Glas al lui Dumnezeu Cuvântul, care strigă de la început în pustie, adică în firea oamenilor, sau în lumea aceasta, este desigur orice sfânt, fie că închină lui Dumnezeu, cu sinceritate, ca Abel, (*Fac. 4,4*) cele dintâi mișcări ale contemplației sufletului, îngrășate prin virtuți; fie că se plimbă cu nădejdea neclintită a credinței, asemenea lui Enoș, (*Facerea 4,26*) de bunurile viitoare, dobândind prin nădejdea în ele puterea să le cheme cu tărie; fie că, încercat în toată virtutea, și-a ridicat, ca Enoh, (*Fac. 5,33*) mintea cu totul din legătura și din cunoștința lucrurilor și și-a mutat-o, deplin eliberată, la însăși cauza cea mai presus de înțelegere; șie că, asemenea lui Noe, privind prin credință chipurile viitoare ale judecății dumnezeiești, și-a întocmit, ca pe o corabie, o viețuire și o deprindere, care să-l scape de mânia viitoare, întărită din toate părțile cu frica lui Dumnezeu; fie că, asemenea lui Avram, văzând cu ochiul curat al credinței frumsețea bunurilor viitoare, a ascultat să iasă cu dragă inimă din pământul, din rudenia și din casa sa părintească, păzind legătura și afecțiunea față de trup, față de simțuri și față de cele supuse simțurilor și, aflându-se în timpul încercărilor și al luptelor mai presus de fire, a preferat în locul firii pe acela care e cauza firii, precum marele Avram a preferat pe Dumnezeu lui Isaac; fie că, asemenea lui Isaac, ajuns la vârful pătimirii și la o foame nesăturată după contemplație, a câștigat o atât de fermă deprindere întru virtute și cunoștință, încât nu a putut fi clintit de la adevăr, chiar când era războit de duhurile viclene; fie că, asemenea lui Iacob, curățindu-se mintea de desigurul celor materiale prin de confuzia lor, și-a făcut-o netedă, și îmbrăcându-și trupul în piei de ied, adică asprimea vieții lui Dumnezeu, a

primit de la Dumnezeu puterea împotriva cugetului trupesc; apoi, tot asemenea lui Iacob, de teama răscoalei patimilor și de dorul unei învățături mai înalte prin experiență, s-a mutat în Haran, adică la contemplarea naturii de la care luând, prin ostenelele cu fapta, toată știința duhovnicească a lumii văzute, adunată în diferite cugetări și înțeleșuri, s-a întors în pământul părintesc și propriu, adică la cunoștința celor inteligibile, aducându-și, ca pe niște femei și slujnice, deprinderile și lucrurile ferme ale activității și ale contemplației, pe care le-a dobândit pe fiii născuți din ele, care sunt aceștia. Și simplu vorbind, ca să nu mai lungesc vorba peste ceea ce trebuie, înfășând viața fiecăruia, fiecare sfânt este, în chip vădit, prin viața lui, ca unul ce are în sine pe cuvântul care-și strigă voia Sa către ceilalți oameni, un glas al Cuvântului și un înainte-mergător, pe măsura și după chipul dreptății și al credinței din el.

Mai mult decât toți însă este glasul lui Dumnezeu și înainte-mergător marele Ioan vestitorul și propovăduitorul venirii adevărate a lui Dumnezeu, al celei fără figuri și fără simboluri, ca și arătătorul Lui, pentru cei ce nu-l cunosc. Căci el a arătat deschis pe Cel ce ridică păcatul lumii și a contribuit, cu slujirea sa de la Botez, la îndeplinirea tainelor mântuirii, potrivit iconomiei.

Dar fiindcă, din pricina bogăției harului, orice silabă, chiar și cea mai neînsemnată a dumnezeiești Scripturi, poate să se tâlcuiască în multe feluri spre folosul celor dornici de virtute și de cunoștință, să cercetăm, pe cât ne este cu putință, și altfel cuvintele puse în fruntea capitolului.

Așadar, pustia, cum am spus, e firea oamenilor și lumea aceasta, ca și fiecare suflet în parte, din pricina nerodirii celor bune, la care a ajuns prin greșeala străveche.

Glasul Cuvântului ce strigă este mișcarea conștiinței la fiecare greșală. Aceasta, strigând în ascunsul inimii, gătește calea Domnului. Pregătirea căii Domnului e limpede și vădit că se face prin schimbarea și îndreptarea spre bine a modurilor (de viață) și a gândurilor și prin curățirea întinăciunilor de mai înainte. Iar cale frumoasă și slăvită e viața virtuoasă a fiecăruia, de-a lungul căreia Cuvântul își face drumul mântuirii, sălășluindu-se în el prin credință și umblând însoțit de diferitele precepte și dogme ale virtuții și cunoștinței. Cărările Cuvântului sunt diferitele moduri ale virtuților și diferitele comportări sau îndeletniciri după voia lui Dumnezeu. Pe acestea le fac drepte aceia care nu cultivă virtutea și cercetarea cuvintelor dumnezeiești nici pentru slavă, nici din zgârcenie, nici ca să fie lingușiți de oameni, sau ca să le placă lor, sau ca să se mândrească în fața lor, ci toate le fac și le spun și le cugetă în fața lui Dumnezeu. Căci Cuvântul lui Dumnezeu nu zăbovește pe cărările care nu sunt drepte, chiar dacă ar afla calea în anumite privințe gătite. De pildă, cineva postește și se reține de la hrana care aprinde patimile și face toate celelalte câte pot să ajute la izbăvirea de patimi. Aceasta a gătit calea anumită, dar cultivă aceste moduri pentru slava deșartă, sau din zgârcenie, sau pentru a fi lingușit de oameni, sau pentru a le plăcea lor, sau din altă pricină, și nu pentru a plăcea lui Dumnezeu. Aceasta nu a făcut drepte cărările lui Dumnezeu. El a răbdat osteneala pregătirii căii, dar nu-l are pe Dumnezeu umblând pe cărările lui. Deci calea Domnului este virtutea, iar cărarea dreaptă e modul (chipul) drept și neviclean al virtuții.

Toată valea prăpăstioasă se va umple. E vorba, desigur, de a celor care au gătit bine calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui nu pur și simplu ale tuturor; adică nu și de a celor ce n-au gătit calea Domnului și nu au făcut drepte cărările Lui. Iar valea prăpăstioasă trupul fiecăruia, atunci când a fost săpat și ros de cugetarea multă a patimilor și când a fost tăiată continuitatea și coeziunea lui duhovnicească cu sufletul, susținută prin legea lui Dumnezeu, care le leagă. Dar poate fi înțeles ca vale prăpăstioasă și sufletul, care a fost scârbit și ros de îndelungatele furtuni ale păcatului și care a pierdut prin viciu frumusețea netezimii în duh. Deci toată valea prăpăstioasă, adică trupul și sufletul celor ce au gătit calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui, se va umple prin lepădarea patimilor, care produc în ele, în trup și-n suflet, inegalitățile prăpăstioase, și se va

redobândi înfățișarea naturală a viețuirii virtuozose, netezită în duh.

Și fiecare munte și deal se va coborî. Cum se știe, alături de văi obișnuiesc să se afle munții și dealurile. Muntele este orice înălțime care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu, iar deal e tot păcatul ce se răzvrătește împotriva virtuții. Cu alte cuvinte, munții sunt duhurile care produc neștiința, iar dealurile, cele care săvârșesc păcatul. Când deci toată valea, adică trupul sau sufletul celor ce au gătit calea Domnului și au făcut drepte cărările Lui, se va umple de cunoștință și virtute, prin prezența lui Dumnezeu Cuvântul care umblă între ei prin porunci, se vor umili toate duhurile cunoașterii mincinoase și cele ale păcatului. Pentru că însuși Cuvântul lui Dumnezeu va încălca și va supune și va surpa stăpânirea lui vicleană, ridicată împotriva firii omenești, săpând, așa zicând, mărimea și înălțimea munților și a dealurilor și umplând cu ele văile. Căci într-adevăr de va lua cineva înapoi, prin puterea Cuvântului, toate câte le-au luat dracii de la fire, producând neștiința și păcatul în cuprinsul firii, nu va mai exista nicidecum vreo înălțime a neștiinței și a păcatului, precum n-ar mai exista în lumea văzută nici un munte și nici un deal, dacă ar avea oamenii vreo mașină cu care să sape munții și dealurile și să umple văile.

Deci coborârea munților și a dealurilor spirituale și viclene înseamnă restabilirea trupului și a puterilor firești ale sufletului în rânduiala lor. În urma acestei restabiliri mintea iubitoare de Dumnezeu, umplându-se, în chip natural, de bogăția virtuții și a cunoștinței, va străbate neted veacul acesta și va pași întins pe lumea neîmbătrânită și nesticăcioasă a Puterilor spirituale și sfinte. Ea nu va mai fi amăgită de patimile de bunăvoie ale trupului, care se folosesc de plăcerea felurită și vicleană, și nu va mai fi exasperată de încercările fără de voie ale durerii, ca pentru cruțarea trupului să renunțe la calea anevoioasă a poruncilor, fugind de asprimea ostanelilor virtuții.

Cele strâmbe se fac drepte când mintea, eliberând mădulele trupului de patimi, adică oprind simțurile și celelalte mădule de la lucrarea plăcerii, le învață să se miște potrivit cu rațiunea simplă a firii. Iar cele aspre, adică încercările fără voie, vor fi căi line, când mintea, bucurându-se și veselindu-se, rabdă cu inimă bună neputințele, necazurile și nevoile, desființând toată stăpânirea patimilor de bunăvoie prin ostanelile fără de voie. Căci cel ce se dorește după viața adevărată, cunoscând că toată osteneala, fie cu voia, fie fără de voie, se face moartă a plăcerii, care e maica morții, va primi cu veselie toate asprimile încercărilor fără de voie, bucurându-se întru răbdarea și făcând din necazurile sale căi ușoare și line, care-l duc fără să-l rătăcească spre cununa chemării de sus, e cel care-și face cu evlavie de-a lungul lor drum dumnezeiesc.

Prin urmare, tot cel ce a stins prin înfrânare plăcerea întortocheată, complicată și amestecată în chip felurit în toate simțurile, a făcut drepte cele strâmbe. Și tot cel ce calcă cu puterea răbdării peste întâmplările aspre și anevoie de străbătut ale ostanelilor, a făcut cele aspre căi line. De aceea va vedea mântuirea lui Dumnezeu, pe care o va primi ca pe o răsplată a virtuții și a ostanelilor pentru ea, ca unul ce s-a luptat bine și după lege, a biruit plăcerea prin sete de virtute și a călcat durerea prin dragostea de cunoștință și a călcat durerea prin dragostea de cunoștință și prin amândouă a purtat bărbătește nevoințele dumnezeiești.

De aceea zice: și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu. Prin tot trupul se înțelege trupul cel credincios, după cuvântul: Și voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul, (*Ioil 2,28*) adică peste tot trupul care a crezut. Deci nu tot trupul în general va vedea mântuirea lui Dumnezeu. Căci trupul celor necredincioși nu o va vedea, dacă e adevărat cuvântul care zice: Piară necredinciosul, ca să nu vadă slava Domnului. E vorba aici, în chip determinat, de tot trupul credincios. Iar prin trup, ca parte cuvântul Scripturii înțelege de obicei întreg omul. Ea strigă așadar: Și va vedea tot omul mântuirea lui Dumnezeu. Deci tot omul care ascultă glasul ce strigă în pustie și, după înțelesul arătat mai sus, gătește calea Domnului și face drepte cărările Lui; tot omul care apoi, prin

dărâmarea munților și a dealurilor spirituale și viclene, umple valea, adică sufletul care, prin scobirea lui, adică prin călcarea poruncii dumnezeiești, a prilejuit pomeniților munți și dealuri viclene înălțarea și ridicarea; tot omul care prin această umplere prilejuiește scoborârea puterilor viclene și apoi îndreaptă, prin înfrânare, căile strâmbe ale patimilor de bunăvoie, adică mișcările plăcerii și netezește prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie; adică prin răbdare întâmplările aspre ale încercărilor fără voie, adică diferitele feluri de dureri, făcându-le căi bune; tot omul de felul acesta pe dreptate va vedea mântuirea lui Dumnezeu, ca unul ce a devenit curat la inimă. Căci cel curat la inimă vede, prin virtuțile și prin contemplațiile sale evlavioase, la sfârșitul luptelor pe Dumnezeu, după cuvântul: Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu. Pentru că el a primit ca răsplată a ostenețelor pentru virtute harul nepătimirii, decât care nimic nu arată mai deplin pe Dumnezeu, celor care Îl au.

Și poate celor ce caută înțelesurile mai înalte le este dat și astfel să audă, în temeiul acestui har, în sufletul eliberat de patimi, ca într-o pustie, glasul înțelepciunii și al cunoștinței dumnezeiești, care strigă fără sunet prin virtuți. Fiindcă unul și același Cuvânt se face tuturor potrivit cu fiecare, străbătându-l pe fiecare și dăruindu-și în mod anticipativ harul Său, ca pe un glas înainte-mergător, ce pregătește pe fiecare pentru venirea Lui. În unii acest har devine pocăință, ca înainte-mergător al dreptății viitoare, în alții virtute, ca pregătitor al cunoștinței așteptate, și iarăși în alții cunoștință, ca icoană a viitoarei aptitudini contemplative. Simplu vorbind, timpul se depărtează de la mintea contemplativă, când aceasta își însușește prin cunoștință (în chip gnostic) urcușurile dumnezeiești ale Cuvântului și se acomodează rațiunilor Lui suprafirești și iubitoare de oameni, prin care se face tuturor roade, ca pe toți să-i mântuiască prin bogăția milostivirii Lui.

Scolii

Cel ce cultivă cunoștința îngrășată prin virtuți, adică cunoștința lucrătoare, s-a făcut asemenea lui Avel. Drept aceea Dumnezeu caută spre el și spre darurile lui. (1)

Cel ce cunoaște cu adevărat cele viitoare și nădăjduiește în ele, nu încetează niciodată să cheme prin fapte cele nădăjduite. Și astfel devine un nou Enoș, care cheamă pe Dumnezeu. (2)

Cel ce a bineplăcut lui Dumnezeu prin fapte, își mută mintea prin contemplație în țara celor spirituale ca să nu se vadă prin nălucirea vreunui lucru care vine prin patimile susținute de simțire. Acesta nu se mai află sub nimic din cele ce vreau să-l robească. (3)

Cel ce din pricina viitoarei mâinii, se străduiește într-o viață ostenitoare, s-a făcut asemenea lui Noe, care prin puțină strâmtorare a trupului scapă de viitoarea osândă a necredincioșilor. (4)

Pământ numește trupul, rudenie simțurile, casă părintească lumea supusă simțurilor. Patriarhul ieșit din acestea, a tăiat afecțiunea sufletului față de ele. (5)

Numai de Isaac s-a scris că nu s-a mutat din pământul făgăduinței. Tatăl său Avraam a ieșit din Mesopotamia și s-a dus în Egipt, iar fiul său Iacov a fost alungat în Mesopotamia și după aceea s-a așezat în Egipt, unde a și murit. (6)

Prin soții a înțeles deprinderile virtuții și ale cunoștinței, iar prin slujnice lucrările acestora. Din acestea naște, ca pe niște fii, rațiunile cuprinse în natură și în timp. (7)

Precum trupul izbit neconținut de patimi se face asemenea unei văi prăpăstioase, la fel se face și

sufletul când e scobit de scurgerea gândurilor rele. (8)

Lepădarea patimilor contrare firii și dobândirea virtuților conforme firii, umple sufletul săpat ca o vale și smerește cugetarea înălțată ca un munte, de duhurile rele. (9)

Cele strâmbe sunt mișcările simțurilor potrivnice firii. Ele se îndreaptă când mintea le învață să se miște potrivit firii, spre cauza proprie, adică spre Dumnezeu. (10)

Cele aspre sunt întâmplările încercărilor fără de voie. Ele sunt prefăcute în căi line prin răbdarea lor cu mulțumită. (11)

Sufletul scobit prin păcat, a dat dracilor ca unor munți puțința de înălțare, adică de stăpânire asupra sa. (14)

Virtutea lucrată cu fapta se face glas al cunoștinței ce strigă, ca în pustie, în sufletul lipsit de patimi. Căci virtutea este înainte-mergătoarea adevărate înțelepciunii, vestind adevărul ce se va arăta în urma ei după iconomie, dar există înainte de ea după cauză. (15)²⁵¹

Note

Adevărul e cauza virtuții, dar e în folosul omului ca să ajungă la el prin virtute. (251)

A doua parte a Paralipomenelor zice despre Ozia: A făcut ce este drept înaintea Domnului și l-a căutat pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sfătuia în frica Domnului; iar Domnul i-a făcut parte de propășire. (2 Paralipomena 26, 4-5). Și a zidit Ozia turnuri în Ierusalim și la poarta unghiului și peste unghiul văii și peste unghiuri; și le-a întărit pe ele. Și a zidit turnuri în pustie și a săpat fântâni multe, că avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ. (2 Paralipomena 26, 9-10). Ce sunt turnurile, ce este poarta unghiului, ce este valea și unghiul ei, și ce sunt iarăși unghiurile și turnurile din pustie? Ce sunt fântânile săpate și turmele? Ce este Sefila și câmpia? Cine sunt lucrătorii la vie și ce este muntele și Carmelul? Și ce înseamnă: Că era lucrător de pământ?

Vino, preaslăvite Cuvinte ale lui Dumnezeu, și ne împărtășește, pe măsura puterilor noastre, descoperirea cuvintelor Tale. Înlăturând grosimea învelișurilor, arată-ne, Hristoase, frumusețea înțeleșurilor spirituale. Ia-ne de mână dreaptă, adică de puterea minții noastre, și ne călăuzește pe cale poruncilor Tale. Și ne du la locul cortului Tău cel minunat, până înăuntrul casei lui Dumnezeu, în glas de bucurie și de mărturisire a zvonului de sărbătoare, ca și noi, prin mărturisirea făptuirii și prin bucuria contemplației, să fim învredniciți a veni la locul ospățului Tău și să ne ospătam împreună cu cei ce prăznuiesc acolo duhovnicește, cântând cunoștința celor negrăite cu glasurile netăcute ale minții. Și mă iartă pe mine, Hristoase, că îndrăznesc, la porunca slujitorilor Tăi celor învredniciți, ceea ce este peste puterea mea. Luminează cugetarea mea cea neluminată, spre înțelegerea locului de față, ca să fii și mai mult slăvit, ca unul ce dai orbilor vedere și faci limba bâlbâiților să grăiască cu claritate.

Socotesc, așadar, că precum, până la un loc, Solomon a fost chipul lui Hristos Dumnezeu, așa a fost și Ozia până la un loc chipul Mântuitorului. Căci numele lui Ozia, tălmăcit în grecește,

înseamnă tăria lui Dumnezeu. Iar tăria naturală și puterea ipostatică a lui Dumnezeu și Tatăl, este Domnul nostru Iisus Hristos. Aceasta a făcut piatra cea din capul unghiului. Iar unghiul este Biserica. Căci precum unghiul face prin sine legătura dintre două ziduri, la fel Biserica lui Dumnezeu se face unirea a două popoare, a celui dintre neamuri și a celui dintre Iudei. Și această unire are ca legătură pe Hristos. Acesta a zidit turnurile în Ierusalim, adică a înălțat, ca niște întărituri, în locul de unde se vedea pacea cele dintâi cuvinte (rațiuni) dumnezeiești și de nedărmate ale dogmelor despre dumnezeire. Iar la poarta unghiului, a înălțat cuvintele (rațiunile) dogmelor despre întrupare. Căci poartă și ușă a Bisericii e tot El, fiindcă zice: Eu sunt ușa. Această poartă este înconjurată de turnuri, adică de întăriturile dogmelor dumnezeiești despre întrupare, arătând că cei ce vreau să creadă drept trebuie să intre înăuntrul unghiului, adică în Biserică, prin întăriturile acestea și să fie apărați de ele. Căci cel ce e asigurat de turnurile dogmelor dumnezeiești, ca de niște întărituri ale adevărului, nu se teme de gândurile și de dracii care-l amenință cu pierzarea.

Și peste unghiul văii. Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul,²⁵⁷ prin legătura în duh. Peste această unire se zidesc turnurile, adică întăriturile poruncilor și învățăturile pe care le scoate dreapta socoteală din ele, ca prin acestea să se păzească nedesfăcută unirea trupului cu sufletul, ca un unghi.

Și a zidit turnuri peste unghiuri. Unghiuri poate a numit Scriptura diferitele uniri dintre faptele despărțite, care s-au realizat prin Hristos. Căci El a unit pe om înlăturând tainic în duh, deosebirea dintre bărbat și femeie, întrucât a eliberat în amândoi rațiunea firii de caracteristicile crescute din patimi.²⁵⁸ A unit apoi pământul, înlăturând deosebirea dintre paradisul sensibil și pământul pe care-l locuim.²⁵⁹ A unit de asemenea pământul ca cerul, arătând astfel firea lucrurilor sensibile ce gravitează spre ea însăși. A unit iarăși cele sensibile cu cele inteligibile, dovedind că și firea celor create este una singură, aflându-se într-o strânsă legătură printr-o oarecare rațiune tainică. În sfârșit a unit într-un mod și după o rațiune mai presus de fire toată firea creată cu Creatorul. Și peste fiecare din aceste uniuni sau unghiuri a zidit turnurile întărite ale dogmelor dumnezeiești, care să le supună și să le lege strâns.

Și a zidit turnuri în pustie. Pustia este firea celor văzute, adică lumea aceasta în care Cuvântul a zidit drept turnuri opiniile cucernice despre lucruri, dăruindu-le celor ce le cer, cu alte cuvinte a sădit în duh rațiunile juste ale dogmelor contemplației naturale.

Și a săpat fântâni multe, că avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era lucrător de pământ. Pustia este, cum am spus, lumea sau firea oamenilor. În aceasta a săpat fântâni, prin aceea că a scos pământul din inimile celor vrednici, le-a curățit de greutatea și de cugetul pământului și le-a lărgit ca să poată primi ploile dumnezeiești ale înțelepciunii și ale cunoștinței, ca să adape turmele lui Hristos, adică pe cei ce au nevoie, pentru pruncia sufletului, de învățătura morală.

Turmele din Sefila. Sefila se tâlcuiește căldare strâmtă. Acestea indică pe cei ce se curățesc prin încercările fără voie și se spală de întinăciunile sufletului și ale trupului. Aceștia au nevoie să bea ca pe o apă învățătura despre răbdare.

Iar turmele din câmpie, arată pe cei ce propășesc, bucurându-se de lărgime, întrucât lucrurile cele de-a dreapta își desfășoară cursul potrivit cu dorința lor; sau pe cei ce propășesc în bine pe drumul virtuților și se lărgesc fără patimă în împlinirea poruncilor, umplând pe calea sau în legea lor. Aceștia încă au nevoie să se adape din cuvântul care îi adapă la smerenie, la comuniunea și la împreună pătimire cu cei mai neputincioși și la mulțumirea pentru cele hărăzite lor.

Lucrători la viile din munți sunt cei ce cultivă pe culmile contemplației rațiunea dumnezeiască și extatică a cunoștinței, care înveselește inima. Iar lucrătorii la viile din Carmel sunt cei ce prin contemplație se exercită în chip înalt în știința desăvârșitei curățiri, cu înlăturarea totală a celor create. Căci Carmelul se tâlcuiește: recunoașterea (acceptarea) tăierii împrejur. Deci cel ce cultivă via în el, cultivă ideea mistică a tăierii împrejur prin cunoaștere, tăind împrejurul minții tot ce e materie și toate cele materiale, dar fără să-și socotească în chip iudaic rușinea drept slavă. Scriptura zice că și aceștia au trebuință de apa dumnezeieștii înțelepciuni din fântânile săpate în pustie, ca, pe măsura credinței, fiecare să primească cuvântul potrivit pentru cele crezute, adică harul care să învețe pe alții cuvântul mântuitor²⁶⁰. Căci prin acesta Domnul nostru Iisus Hristos îngrijește în chip minunat de sufletul fiecăruia, dat fiind că El este și se face fără încetare agricultorul cel bun și priceput, care lucrează toate cele spuse mai înainte pentru mântuirea noastră.

Acesta este pe scurt unul din înțelesurile cuvintelor de mai înainte. Acest înțeles are în centru pe Iisus Hristos. După alt înțeles ele se referă la mintea fiecăruia, descriind desăvârșirea celor întăriți de frica și de iubirea lui Dumnezeu. Înainte de a înfățișa acest înțeles al cuvintelor, trebuie să-mi arăt mirarea că s-a putut spune de Ozia, care, potrivit istoriei, era regele Iudeii, că avea lucrători la viile din Carmel, știut fiind că acest munte nu se afla în împărăția lui Ida, ci cădea în împărăția lui Israel, fiind zidită pe vârful lui. Dar, precum se vede, Scriptura, vrând să stârneasce cugetarea noastră leneșă la cercetarea adevărului, a amestecat în țesătura istoriei ceea ce n-a existat niciodată.

Ozia, așadar, e mintea care a dobândit tăria dumnezeiască în vederea făptuirii și a contemplației²⁶¹. Căci, precum am spus, Ozia se tâlmăcește prin tăria lui Dumnezeu. Și l-a căutat, zice, Ozia pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sfătuia în frica Domnului. Zaharia se tâlmăcește: pomenirea lui Dumnezeu. Deci mintea, până are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, caută prin contemplație pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adică prin împlinirea poruncilor. Căci cel ce îl caută printr-o contemplație fără fapte, nu află pe Domnul, pentru că nu l-a căutat în frica Domnului.

Iar Domnul i-a făcut parte de propășire. Domnul hărăzește propășire oricărui săvârșește fapte întru cunoștință²⁶², învățându-l modurile poruncilor și descoperindu-i rațiunile adevărate ale lucrurilor²⁶³.

Și a zidit Ozia turnuri în Ierusalim. Cel ce propășește în căutarea Domnului prin contemplație, împreună cu frică, adică cu împlinirea poruncilor, zidește turnuri în Ierusalim, înălțând adică în starea simplă și pașnică a sufletului rațiunile despre Dumnezeire.

Și peste poarta unghiului. Poarta unghiului, adică a credinței bisericești, este viață evlavioasă. Căci prin aceasta intrăm la moștenirea bunurilor. Deasupra ei mintea gnostică (ce se îndeletnicește cu cunoașterea) zidește, ca niște turnuri puternice și nebiruite, întăriturile dogmelor despre întrupare, constând din diferite învățături, ca din tot atâtea pietre; de asemenea diferitele moduri ale virtuților, prin care se asigură împlinirea poruncilor.

Și peste unghiul văii. Valea este trupul. Iar unghiul acestuia e unirea lui cu sufletul prin legea poruncilor. Peste această unire zidește mintea, ca pe un turn, cunoștința, care supune trupul sufletului, prin legea duhului.

Și peste unghiuri. Multe, zice, sunt unghiurile peste care mintea cea puternic întărită în Dumnezeu a zidit turnurile. Unul din aceste unghiuri este unirea celor particulare cu cele generale de aceeași fire, prin aceeași rațiune a existenței. Așa se unesc de pildă indivizii cu speciile, speciile cu genurile și genurile cu ființa. În felul acesta marginile se împreună în chip unic²⁶⁵. Peste aceste

concretizări particulare și prin ele se străvăd rațiunile generale, realizându-se, ca niște unghiuri, unirea multe și variata ale celor ce se deosebesc între ele. Un astfel de unghi este unirea minții cu simțirea, a cerului cu pământul, a celor sensibile cu cele inteligibile și a firii cu rațiunea ei. Peste toate acestea mintea contemplativă își înalță concepțiile adevărate prin științele ei, zidind cu înțelepciune turnurile spirituale peste aceste unghiuri, adică ridicând deasupra acestor uniuni dogmele care le susțin.

Și le-a întărit pe ele, și a zidit turnuri în pustie și a săpat fântâni multe. Cel ce a putut să-și elibereze simțurile de patimi și să-și izbăvească sufletul din robia simțurilor, a reușit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simțurilor. De aceea spune că a îfălțat în pustie, adică în contemplația naturală, ca pe niște turnuri întărite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii, care tâlhăresc în pustia aceasta, adică în firea celor văzute și amăgesc mintea prin simțuri, trăgând-o spre întunericul neștiinței.

Și a săpat fântâni multe, adică diferite deprinderi în cele bune, capabile să primească prin cunoștință (prin gnoză), pentru a le împărtăși altora, învățăturile hărăzite de sus. Căci avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucrători la viile din munți și din Carmel, fiindcă era agricultor. Cel ce luptă după lege pentru adevăr, prin armele de-a dreapta și de-a stânga, împrăștează puterea de răbdare a turmelor din Sefila, adică mișcările sufletului dedicate trupului, care se exercită în purtarea încercărilor fără de voie, adăpându-le cu temeuri de rezistență din deprinderile felurite ale virtuții și ale cunoștinței, ca niște fântâni săpate; iar pe cele din câmpie, adică mișcările sufletului care prosperă în cele de-a dreapta, sau în lărgimea virtuților, le adapă cu rațiuni (cu gânduri) de smerenie și de cumpătare, ca să nu cadă nici în cele de-a stânga și să nu fie scoase nici din cele de-a dreapta.

Și lucrătorii la viile din munți și din Carmel. Lucrătorii de la viile din munți sunt gândurile evlavioase ale contemplației, care zăbovesc pe înălțime și cultivă cunoștința extatică și tainică. Iar cei din Carmel sunt gândurile care cultivă știința nepătimirii și a curățirii desăvârșite, prin înlăturarea tuturor lucrurilor și a grijilor, ca pe prepuț ce trebuie, întrucât învăluie puterea de rodire a sufletului. Aceste gânduri taie cu totul dimprejurul minții, prin cunoștință, afecțiunea ei față de lucrurile pământești. Căci Carmelul înseamnă acceptarea (recunoașterea) tăierii împrejur.

La sfârșit se spune de Ozia că e agricultor. Aceasta pentru că toată mintea, care a dobândit tăria lui Dumnezeu în vederea contemplației, este ca un agricultor adevărat, păzind curate de neghină semințele dumnezeiești ale celor bune, prin silința și prin îngrijirea sa, până ce are în sine pomenirea lui Dumnezeu care o susține. Căci zice: Și era căutând pe Domnul în zilele lui Zaharia, întru frica Domnului. Iar Zaharia tălmăcit în limba grecească, înseamnă pomenirea lui Dumnezeu.

De aceea să ne rugăm neîncetat Domnului, ca pomenirea lui mântuitoare să rămână în noi pururea, pentru că izbânzile noastre duhovnicești să nu ne strice sufletul, făcându-l să se înalțe cu mândrie și să îndrăznească lucruri mai presus de fire, ca Ozia.

Scolii

Prin cortul minunat înțelege sfântul trup al lui Dumnezeu, pe care l-a luat din firea noastră, întrucât i-a dat existență în Sine însuși, fără de sămânță. Iar casa e sufletul Lui mintal, căci Cuvântul făcându-se om și-a unit Sieși, în chip negrăit, un trup înzestrat cu suflet mintal, ca să curețe ceea ce-i asemenea prin asemenea. Iar locul este însuși Cuvântul, care e fixat în Sine, după ipostas, firea noastră, în chip neschimbat. La acest cort sau trup să străbatem deci, sfințind trupul nostru prin

virtuți. Căci prin acestea poate deveni, după harul Duhului, de aceeași formă cu trupul slavei Lui. Și să pătrundem înăuntrul casei lui Dumnezeu, ca în contemplația curată de orice amestec, prin cunoștința simplă și neîmpărțită, ajungând la ușa sufletul mintal al Domnului, ca să avem și noi mintea lui Hristos, cum zice Apostolul, prin împărtășirea de Duhul Sfânt. Atunci vom fi definit după har și noi pentru El, ceea ce s-a făcut El, prin fire, după iconomie, pentru noi²⁶⁹. (1)

Prin poarta unghiului înțelege întruparea, care e poarta Bisericii; iar prin turnuri, dogmele drepte despre întrupare. (3)

Unghiuri numește în general diferitele uniri ale fapturilor, adică unirile diferitelor naturi mai generale întru ele, spre a da o unică armonie. (5)

Fiecare unire a fapturilor pomenite se face după o rațiune a înțelepciunii. Pe acestea Scriptura le numește turnurile unghiurilor. Căci rațiunea ființială pe care o cunoaștem în fiecare faptură²⁷⁰ și rațiunea care le leagă pe toate împreună într-o singură armonie, e ca o fortificație și ca un turn al fiecăreia dintre fături. (6)

Fântâni a numit inimile care primesc darurile cerești ale sfintei cunoștințe, după ce au fost săpate prin cuvântul tare al poruncilor. Ele au lepădat ca pe niște bolovani, iubirea față de patimi și afecțiunea firii față de lucrurile sensibile și s-au umplut de cunoștința cea în duh, venită de sus, care spală patimile și dă viață virtuților. (7)

Turmele din Sefila sunt cei ce învață prin multe strâmtorări filosofia morală și au nevoie de cuvintele (rațiune) care îndeamnă la răbdare. (8)

Turmele din câmpie sunt cei ce înaintează lesnicios pe drumul virtuților și rămân nevătămați de rău. Aceștia au nevoie de cuvintele (rațiunile) care îndeamnă la mulțumire. (9)

Prin munți în general înțelege completarea înaltă a naturii în duh. Pe aceasta o cultivă cei ce au lepădat nălucirile sensibile și au străbătut la rațiuni, prin mijlocirea virtuților. (10)

Carmelul e înălțimea recunoașterii tăierii împrejur. Iar tăierea împrejur e înlăturarea afecțiunii naturale față de cei ce se schimbă²⁷² și suprimarea legăturii afectuoase a minții față de fături. Vița de vie a acestei stări este rațiunea Providenței, care hărăzește extazul sobru. Pe aceasta o cultivă bărbații sau gândurile ce se mișcă numai în jurul monadei simple și fără de început. Căci cel ce mișcă numai spre aceasta a tăiat de la sine, ca pe un prepuț, afecțiunea care acoperă cauza creerii lucrurilor. (11)

Prin frica lui Dumnezeu a indicat filozofia activă, arătând sfârșitul prin început. Căci începutul înțelepciunii este frica lui Dumnezeu. (14)

Rațiunile celor particulare, în împreunare cu cele generale, înfăptuiesc unirile celor deosebite, deoarece rațiunile mai generale îmbrățișează în chip unitar rațiunile celor particulare, la care se referă în mod firesc lucrurile particulare. (17)

Există și între acestea o rațiune a relației în duh, care înfăptuiește unirea lor întreolaltă. (18)

Observă cum trebuie să se înțeleagă cuvântul a întărit. (19)

Cel ce a dobândit o opinie cucernică despre fiecare lucru, nu se mai teme de dracii care înșală pe oameni prin cele văzute. (20)

Via face vin, vinul produce beție, iar beția extaz. Prin urmare și rațiunea activă, care este via, cultivată prin virtuți, naște cunoștința; iar cunoștința, extazul fericit, care scoate mintea din legătură cu simțirea (lucrarea simțurilor). (21)

Note

Imaginea unghiului pentru unitatea ce se realizează între două lucruri, care totuși nu se confundă, este cât se poate de potrivită. Unghiul e un întreg, în care se disting totuși părțile unite. Linia dreaptă n-ar putea exprima această noutate, ci ar arăta o contopire a celor unite. (257)

Rațiunea firii umane e aceeași în bărbat și femeie. Dar patimile au grefat pe ea caracteristici provenite din patimi curăță Hristos rațiunea firii omenești, arătând-o la fel în bărbat și femeie. Dar această uniformizare se realizează, numai în duh, adică numai dacă se copleșește în ei viața trupească a simțirii prin duhul care s-a deschis în adâncul lor prin Duhul dumnezeiesc și-a inundat toată existența lor. În duh bărbatul și femeia sunt la fel, numai trupul cu simțirile corespunzătoare îi diferențiază. (258)

Pământul acesta poate redeveni prin viața noastră curată și prin bună înțelegere dintre oameni paradisul sensibil, care a fost de la început. Nu o graniță geografică desparte paradisul original de pământul ce-l locuim, ci granița păcatului. Prin Hristos pământul a redevenit un paradis în potență și deci în dezvoltare, așa cum în om s-a inaugurat ordinea învierii. (259)

S-ar putea traduce și așa: ca, pe măsura credinței, fiecare să primească rațiunea cuvenită din cele crezute, adică harul învățăturii mântuitoare. (260)

În vederea celor două trepte ale urcușului duhovnicesc. (261)

Sau: oricărui împreună făptuirea cu cunoștința, sau caută să pătrundă înțelesul poruncilor pe care le împlinește. (262)

Modurile poruncilor: modurile de aplicare practică; rațiunile lor sau ale lucrurilor: înțelesurile, rosturile lor în ansamblul Universului și al Existenței. (263)

În fiecare individ se întâlnește particularul cu universalul într-un chip unic, care nu se mai repetă. (265)

Deci s-ar putea traduce și așa: rațiunea cea după ființă, pe baza căreia cunoaștem făptura respectivă. Fie într-un sens, fie într-altul, rațiunea făpturi e o fortificație care nu poate fi dărâmată sau alterată. Rațiunea aceasta ține laolaltă ca un turn părțile unei făpturi. Tot așa se face și rațiunea mai generală a mai multor lucruri, ca acestea. (270)

Pe plăcerea pentru lucrurile prinse în șuvoiul devenirii. Sau plăcerea pentru fenomenul apariției și creșterii lucrurilor și tristețea pentru fenomenul vestejirii și dispariției lor. (272)

Ce înseamnă cele spuse în aceeași carte: Și a văzut Ezechia că vine Senaherib în fața lui să lupte împotriva Ierusalimului. Și s-a sfătuit cu bătrânii lui și cu cei puternici, ca să astupe apele izvoarelor, care erau în fața cetății; și ei l-au ajutat. Și a adunat popor mult și a astupat apele

izvoarelor și râul care trecea prin cetate. (2 Paralipomena 32, 2-3). Ce înseamnă acestea, după înțelesul lor mai înalt?

Ezechia este mintea care a încins filosofia lucrătoare împreună cu cunoștința și puterea de discriminare dumnezeiască împotriva puterii vrăjmașe. Căci Ezechia înseamnă, după numele lui, puterea sau stăpânirea dumnezeiască. De aceea împărățește el peste Ierusalim, adică peste suflet, sau peste viziunea păcii, cu alte cuvinte peste contemplația cunoscătoare, eliberată de patimi. Când aceasta vede puterea vrăjmașă pornită împotriva ei, se sfătuiește după cuviință cu bătrânii și cu cei puternici să astupe apele izvoarelor din afara cetății. Iar căpeteniile unei asemenea minți sunt rațiunea credinței, a nădejzii și a dragostei, care stăpânesc ca niște bătrâni peste toate înțelesurile și gândurile dumnezeiești din suflet. Ele sfătuiesc cu înțelepciune mintea și totodată o întăresc împotriva puterii vrăjmașe și-i arată modalitățile de nimicire a ei. Căci fără credință, nădejde și dragoste mintea nu poate să oprească cele rele, nici să izbândească în cele bune.

Credința convinge mintea războită, să-și ia refugiul la Dumnezeu, dându-i curaj să îndrăznească prin armele duhovnicești, ce i le pune la îndemână. Nădejdea se face chezașul cel mai nemincinos al ajutorului dumnezeiesc, făgăduind nimicirea puterilor dușmane. Iar iubirea o face să fie cu anevoie de clintit, mai bine zis cu totul de neclintit din dragostea dumnezeiască, chiar când e războită, fixând în dorul după Dumnezeu toată puterea naturală a ei.

Și de fapt numele tălmăcite ale căpeteniilor, corespund cu cele spuse Căpeteniile lui Ezechia erau în acea vreme la Eliachim, fiul lui Hilchia, economul (supraveghetorul), Somnas scriitorul și Ioah, fiul lui Asaf, cronicarul. Eliachim înseamnă învierea lui Dumnezeu, iar tatăl său Hilchia înseamnă partea lui Dumnezeu.

Și de fapt învierea lui Dumnezeu în noi prin credință este fiul cel dintâi și unic al părții lui Dumnezeu, adică al cunoștinței adevărate. Această credință, împreună cu cuvenita supraveghere a cunoștinței, adică cu darul discriminării, distinge limpede între năvălirile ispitelor cu voia și între cele fără voie.

Iar Somnas scriitorul înseamnă întoarcere, arătând limpede sensul cel mai deplin al nădejzii dumnezeiești, fără de care nu e cu putință întoarcerea nimănui despre Dumnezeu. Iar propriu nădejzii e să scrie, adică să învețe cele viitoare și să le pună sub ochi ca prezente; apoi să convingă pe cei războiți de puterea vrăjmașă că nu e departe de ei Dumnezeu care-i apără și pentru care sfinții duc lupta.

În sfârșit Ioah, fiul lui Asaf, cronicarul, se tălmăcește frăția lui Dumnezeu, iar Asaf tatăl lui adunare. Prin urmare din adunarea și unirea în jurul celor dumnezeiești a puterilor sufletești, adică a celei raționale, impulsive și poftitoare, se naște iubirea. Prin aceasta cei ce au dobândit prin har o cinste egală la Dumnezeu (căci frăția înseamnă harul egalei cinstiri), înscriind în memorie strălucirea frumuseții dumnezeiești, păstrează în ei neștearsă dorința după iubirea dumnezeiască, care înscrie și întipărește în partea cugetătoare a sufletului frumusețea cea pură.

Deci așa stând lucrurile, precum s-a arătat întrucâtva și din tălmăcirea numelor, orice minte încinsă, asemenea lui Ezechia, cu putere dumnezeiască, are alături de sine ca pe niște bătrâni sau căpetenii, în primul rând, puterea rațiunii. Din aceasta se cunoaște credința cunoscătoare, care învață mintea în chip negrăit că Domnul e pururi de față, cu nădejdea, datorită căreia le are pe cele viitoare de față ca și pe cele prezente. În al doilea rând are puterea poftitoare, prin care ia ființă iubirea de Dumnezeu. Prin acestea fixându-se mintea de bunăvoie în dorul după dumnezeirea cea

atosfântă, e însuflețită de dorința cea mai puternică după Cel iubit. În sfârșit mai are lângă sine puterea iuțimii, prin care se aprinde cu tărie de pacea dumnezeiască, îmboldind mișcarea poftei spre dorirea lui Dumnezeu. Orice minte are aceste puteri conlucrând cu ea la desființarea păcatului și la înființarea și susținerea virtuții, ca pe niște bătrâni, întrucât ele sunt cele dintâi puteri ale sufletului și chiar îi întregesc ființa lui, apoi ca pe niște căpetenii, întrucât au stăpânirea peste mișcările ce pornesc din ele și dispun prin voința minții, care le mișcă, de lucrările supuse lor. Ele sfătuiesc mintea și o ajută să astupe apele izvoarelor, care erau, sau mai bine zis care sunt afară din cetate. Căci totdeauna ceea ce-i trecut pentru istorie e prezent, în chip tainic, în înțeleșul spiritual.

Având aceste trei puteri sănătoase și neamăgite, mintea adună poporul cel mult, adică mișcările și gândurile evlavioase, care pornesc în mod natural din ele²⁷⁵. Iar apele din afara cetății, adică din afara sufletului, care formează râul ce trece prin mijlocul cetății, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare simț din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul completării naturale. Din ele se formează cunoașterea celor sensibile, care străbate sufletul asemenea unui râu ce trece prin cetate.

Câtă vreme este străbătut de această cunoștință, sufletul nu leapădă chipurile și nălucirile sensibile, prin care obișnuiește puterea vicleană și pierzătoare să pornească războiul împotriva lui. De aceea zice Ezechia: Ca să nu vină regele Asur și să afle apă multă și să biruiască(2 *Paralipomena* 32,4). E ca și când mintea perspicace ar zice către puterile sale, în vremea năvălirii patimilor: Să oprim contemplarea naturală și să ne îndeletnicim numai cu rugăciunea și cu muncirea trupului, prin filosofia activă (dintre acestea rugăciunea e închipuită prin urcarea regelui în templul lui Dumnezeu, iar muncirea trupului prin îmbrăcarea lui Ezechia cu sac), ca nu cumva prin ideile lucrurilor sensibile cel viclean să strecoare în noi și chipurile și formele lor²⁷⁷. Căci prin acestea s-ar naște în noi patimile pentru înfățișările lucrurilor văzute, lucrarea rațională din noi încetând să mai străbată prin mijlocirea simțirii (percepției) spre realitățile inteligibile, și astfel cel viclean ar reuși să surpe cetatea, adică sufletul, și să ne târască în Babilon, adică în confuzia patimilor.

Cel ce, prin urmare, în vremea răscolirii patimilor, își închide vitejește simțurile și leapădă cu desăvârșire închipuirea și amintirea celor sensibile și oprește cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat, asemenea lui Ezechia, apele izvoarelor care sunt în afara cetății și a tăiat râul, care trece prin mijlocul cetății. La aceasta l-au ajutat puterile amintite și mulțimea poporului adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri. Făcând așa, sufletul a biruit și rușinat, prin mâna lui Dumnezeu, puterea vicleană și tirană, ridicată împotriva lui, omorând, la porunca dumnezeiască, prin rațiunea capabilă să distrugă patimile, ca printr-un înger, una sută optzeci și cinci de mii din ostașii ei. Iar acest număr indică deprinderea păcatului care a pătruns în chip nerațional în cele trei puteri ale sufletului prin cele sensibile, ca și lucrarea simțurilor îndreptată spre ele.

Prin urmare mintea care vrea să risipească prin cunoștință îngrămădirile nevăzute, nu trebuie să se ocupe nici cu contemplația naturală și nici altceva să nu facă în vremea atacului dracilor vicleni, ci numai să se roage, să-și îmblânzească trupul cu osteneli, să stingă cu toată sârguința cugetul pământesc și să păzească zidurile cetății (adică virtuțile ce străjuiesc sufletul, sau metodele de păstrare a virtuților, adică înfrânarea și răbdarea), prin gândurile bune, înnăscute firii noastre. De asemenea e nevoie ca nici un gând să nu răspundă prin contrazicere vreunui din dușmanii spirituali din afară. Aceasta ca nu cumva, cel ce aduce în suflet răsturnări viclene, amăgindu-l prin cele de-a dreapta, să-l despartă de Dumnezeu, furându-i dorința și, înșelându-l prin cele ce par bune, să-i atragă cugetarea, care caută cele bune, spre cele rele. Acest amăgitor este închipuit prin Rabșache, căpetenia regelui Senaherib al Asiriei, de care spune Scriptura că vorbește evreiește.

Rabșache se tĂlmĂcește: tare la bĂutura Ămpreunată cu sĂrutĂrile, sau cel care are multe sĂrutĂri. CĂci vicleanul drac, care obișnuiește sĂ rĂzboiascĂ mintea prin cele de-a dreapta, vorbește evreiește, aducĂnd Ăn suflet prin virtutea pĂrutĂ, dar neadevĂratĂ, rĂsturnĂri viclene și arĂtĂndu-i o iubire ĂnșelĂtoare și pierzĂtoare, decĂt care sunt mai bune rĂnile prietenului care lovește. CĂci se zice : Mai bine sĂ te Ăncrezi Ăn rĂnile prietenului, decĂt Ăn sĂrutĂrile dușmanului. (*Proverbe 27,6*)

Iar Senaherib se tĂlmĂcește ispita uscĂciunii, sau dinți ascuțiți. El, diavolul care, secĂnd Ăntr-adevĂr prin gĂndurile ascuțite spre rĂu (cĂci aceasta cred cĂ ĂnseamnĂ dinții ascuțiți), apa dumnezeiascĂ a cunoștinței ce curge Ăn noi, prin lucrarea ce o produce Ăn cei ce o primesc, Ăși Ămplinește cu adevĂrat slujba indicatĂ de nume. El este și se numește cu adevĂrat ispita uscĂciunii, ca cel ce Ăi face lipsiți de orice ĂmpĂrtĂșire de viațĂ Ăn Duh pe cei ce cad Ăn vicleniile lui.

Sau poate se spune lui Senaherib, adicĂ diavolului, ispita uscĂciunii, pentru faptul cĂ e lipsit și sĂrac, neavĂnd nici o putere proprie cĂnd nĂvĂlește Ămpotriva noastrĂ. Și de fapt, fĂrĂ lucrurile sensibile, prin care obișnuiește sĂ rĂzboiascĂ sufletul, nu ar putea ca sĂ se vatĂme. De aceea are nevoie pentru supunerea noastrĂ, de izvoarele din afara cetĂții, adicĂ de Ănțelesurile lucrurilor materiale prin care obișnuiesc sĂ pĂtrundĂ Ăn suflet ĂnfĂțișĂrile și chipurile lucrurilor sensibile. CĂci simțurile, primind ĂntipĂrirea lor, ajung de multe ori, din pricina afecțiunii fațĂ de ele, o armĂ vicleanĂ și vĂtĂmĂtoare Ăn mĂna diavolului, spre ĂnlĂturarea podoabei dumnezeiești din suflet, predĂnd dușmanului, prin moleșeala plĂcerii, puterea rațiunii din noi.

Dar cel ce prin ĂnfrĂnarea amintitĂ Ăși Ănchide bĂrbĂtește simțurile, și prin puterile sufletului ridicĂ ziduri la intrĂrile chipurilor sensibile spre minte, ușor risipește meșteșugurile viclene ale diavolului, fĂcĂndu-l sĂ se ĂntoarcĂ cu rușine pe calea pe care a venit. Iar calea pe care vine diavolul, sunt materiile ce par trebuincioase pentru susținerea trupului. Deci acela Ăl silește sĂ se ĂntoarcĂ Ăn țara sa, adicĂ Ăn lumea de confuzie și de haos, ucigĂndu-l Ăntocmai prin gĂndurile viclene, nĂscute din el, cĂrora le-a schimbat direcția spre readucerea pĂcii. CĂci cel ce a putut sĂ biruiascĂ pe diavolul chiar prin gĂndurile viclene aduse de el, cĂrora le-a dat prin contemplație o Ăntrebuințare mai bunĂ, a ucis pe Senaherib prin fiii sĂi și l-a fugĂrit Ăn Armenia, țara sa. Acela a Ăntrebuințat spre ĂntĂrirea pĂcii gĂndurile, care au tulburat sufletul prin simțuri. CĂci Armenia se tĂlmĂcește prin așezarea pĂcii (*2 Regi 19,36*). Iar așezarea pĂcii se realizeazĂ prin dobĂndirea virtuților dumnezeiești. Mintea ĂntorcĂnd Ăn aceastĂ direcție gĂndurile, care mai Ănainte o ĂmbrĂnceau, prin simțuri, spre patimile de ocarĂ, ucide pe diavolul care le naște spre pierzarea firii omenești.

Bine și Ănțelept a lucrat așadar Ezechia, dupĂ Ănțelesul spiritual al Scripturii, astupĂnd apele izvoarelor, care erau Ăn afara Ierusalimului, din pricina lui Senaherib, ĂmpĂratul Asirienilor. Izvoarele din afara cetĂții, adicĂ a sufletului, sunt toate cele sensibile. Iar rĂul, care trece prin mijlocul cetĂții, este suma de cunoștințe adunate din contemplație naturalĂ, din Ănțelesurile lucrurilor sensibile. Aceasta trece prin mijlocul sufletului, aflĂndu-se la hotarul dintre minte și simțire. CĂci cunoștința lucrurilor sensibile nu e cu totul strĂinĂ nici de puterea cunoștinței nici de puterea minții și nu ține cu totul nici de lucrarea simțurilor (de percepție), ci se aflĂ la locul de ĂntĂlnire a minții cu simțirea sau a simțirii cu mintea, fĂcĂnd prin sine legătura Ăntre ele.

De simțire (de percepția sensibilĂ) ține, ĂntrucĂt cuprinde ĂntipĂririle lĂsate de ĂnfĂțișĂrile lucrurilor sensibile; iar de minte, ĂntrucĂt transformĂ Ăn rațiuni ĂntipĂririle lĂsate de aceste ĂnfĂțișĂri. De aceea cu drept cuvĂnt s-a numit cunoștința lucrurilor rĂul ce trece prin mijlocul cetĂții, ĂntrucĂt ea este puntea dintre cele douĂ extremitĂți, adicĂ dintre minte și simțire. Pe aceastĂ cunoștințĂ o astupĂ, Ăn vremea nĂvĂlirii patimilor, cel ce risipește conștient concentrĂrile ascunse ale dracilor vicleni, ca sĂ ocoleascĂ primejdia intrĂrii chipurilor materiale Ăn minte. Și fĂcĂnd așA, ucide una

sută optzeci și cincizeci de mii de dușmani, adică deprinderea făcătoare de păcat, care contrar rațiunii s-a sălășluit în cele trei puteri ale sufletului, prin mijlocirea lucrurilor sensibile; de asemenea ucide lucrarea simțurilor îndreptată spre cele sensibile, adică lucrarea nerațională a puterilor naturale prin simțuri. Căci numărul șase, fie că e alcătuit din unimi, fie din zeci, fie din sute, fie din alți multipli ai acestora, indică celor familiarizați cu știința numerelor deprinderea făcătoare de virtute sau păcat, în proporție cu multiplul din care se alcătuiește, adică cu dispoziția ce stă la baza deprinderii acesteia sau aceleia. Cu acest număr șase legându-se, adunându-se, sau împreunându-se, numărul cinci, se indică simțurile, adică puterea, sau deprinderea, sau lucrarea lor, închinată celor sensibile, alăturată, sau adăugată, sau combinată cu puterile naturale ale sufletului. De pildă dacă se leagă cinci cu șase ca unimi, adică simplu cu simplu, se arată ca putere (ca potență) capacitatea de lucru prin simțuri. Iar dacă se adună la numărul șase înmulțit aparte numărul cinci alcătuit numai din unimi, se arată deprinderea de-a lucra prin simțuri în baza puterii sufletului. Dacă în sfârșit se împreună cu numărul șase înmulțit aparte numărul cinci înmulțit aparte, se indică îndeplinirea efectivă a unui lucru în baza puterii, deprinderii și lucrării prin simțuri, adică aducerea la îndeplinire a virtuții sau a păcatului, precum va avea numărul fie un înțeles rău, fie un înțeles de laudă, după locul respectiv din Scriptură.²⁸⁰ În locul de față, numărul șase înmulțit cu mai multe zeci, adunându-se cu cinci, alcătuit din unimi, dă numărul 180 (180+5) și arată deprinderea facultăților naturale cu săvârșirea păcatului prin simțuri, întrucât acest număr se află în locul prezent din Scriptură în înțeles rău. Pe această desprinde o ucide prin rațiunea dumnezeiască a cunoștinței, ca printr-un Înger, mintea, care se întemeiază mai mult pe rugăciune, decât pe propria putere, și socotește numai pe Dumnezeu drept cauză a oricărei izbânzi și a oricărei biruințe asupra diavolului.

Prin urmare cel ce în vremea năvălirii ispitelor se abține de la contemplația naturală și stăruie numai în rugăciune, adunându-și mintea din toate și concentrând-o în ea însăși și în Dumnezeu, omoară deprinderea puterilor naturale ale sufletului de-a lucra răul prin simțuri, micșorându-se împotriva firii. Făcând așa, el întoarce cu rușine pe diavolul, dat fiind că acela nu mai dispune de deprecierea amintită, în care încrezându-se cu îngâmfare-i obișnuită a venit asupra sufletului, ridicându-se prin cugetări trufașe împotriva adevărului.

Cunoscând, încercând și făcând acest lucru marele David, care a avut mai mult decât toți experiența războaielor de gând, zice: Cât a stat cel fără de lege înaintea mea, am rămas mut și surd și m-am smerit și am făcut despre cele bune. După el dumnezeișcul Ieremia poruncește poporului să nu iasă din cetate, pentru sabia dușmanilor care o înconjură din toate părțile (*Jeremia 6,25*). Iar dacă fericitul Abel ar fi păzit această rânduială și n-ar fi ieșit împreună cu Cain la câmp, adică în oceanul contemplației naturale, înainte de a ajunge la nepătimire, nu l-ar fi ucis legea trupului, care se și numește Cain, năvălind asupra lui cu viclenie și amăgindu-l prin cele de-a dreapta în cursul contemplării lucrurilor, înainte de deprinderea desăvârșită. Dar nefăcând așa, a fost ucis de Cain, pe care, cum îl arată numele, Adam, primul om, l-a dobândit ca prima roadă a greșelii sale, născând legea păcatului, pe care nu a creat-o Dumnezeu deodată cu omul în Rai. Căci Cain se tâlcuiește dobândire. Asemenea și Dina, fiica marelui Iacob, dacă n-ar fi ieșit împreună cu fetele celor din partea locului, adică cu nălucirile sensibile, nu ar fi înjosit-o Sichem, fiul lui Emor. Sichem se tâlcuiește spate, iar Emor măgarul, adică trupul. Deci spatele trupului, adică Sichem al lui Emor, e legea de dinapoi, nu cea de dinainte, adică cea de pe urmă, nu cea dintâi. Căci la început, adică înainte (înainte de a se fi săvârșit poruncii dumnezeiești), nu avea trupul omenesc, adică Emor, legea păcatului, adică pe Sichem, ci legea păcatului a odrăslit în trup mai pe urmă, din pricina neascultării. Cunoscând Scriptura acest lucru și voind să indice ivirea ulterioară acestei legi, a numit-o Sichem, adică spate, sau ceea ce e mai pe urmă, căci spatele arată prin fire ceea ce se află la urmă.

Deci bine este ca înainte de deprinderea desăvârșită, să ne apucăm de contemplarea naturală, ca nu cumva, căutând să aflăm rațiunile duhovnicești din fapțurile văzute, să adunăm, prin neatenție, patimi. Căci în cei desăvârșiți stăpânesc mai mult înfățișările externe ale lucrurilor văzute, care preocupă simțurile, decât rațiunile lucrurilor ascunse în înfățișări, care preocupă sufletul.

Scolii

Contemplația simplă a lucrurilor are nevoie de un suflet slobozit de patimi. Sufletul acesta se numește Ierusalim, pentru virtutea desăvârșită și pentru cunoștința nematerială cuprinsă în el. el se dobândește când sunt înlăturate nu numai patimile, ci și doar închipuirile sensibile, pe care Scriptura le-a numit apele izvoarelor din afară. (1)

Credința mângâie și încurajează mintea războită, întărind-o cu nădejdea autorului. Iar nădejdea, punându-ne sub ochi ajutorul în care credem, respingem năvălirea vrăjmașilor. În sfârșit iubirea sleiește de putere atacul vrăjmașilor împotriva a minții iubitoare de Dumnezeu, slăbindu-l cu desăvârșire, prin setea după Dumnezeu. (2)

Prima înviere a lui Dumnezeu în noi, după ce a fost omorât prin neștiință, este grăirea bine gospodărită prin faptele poruncilor. (3)

Fără puterea (facultatea) rațiunii, zice, nu există cunoștință știutoare. Iar fără cunoștință nu poate exista credința²⁸⁴, din care iese ca un rod bun nădejdea, prin care cel credincios se află cu cele viitoare ca și cu cele de față. La fel fără puterea poftitoare nu poate exista dorul, al cărui sfârșit (capăt final) este iubirea. Căci a iubi ceva este propriu poftei. În sfârșit fără puterea iuțimii, care întărește pofta ca să ajungă la unirea cu aceea ce o desfată, nu poate veni pacea, dacă pacea înseamnă într-adevăr posibilitatea netulburată și totală a lucrului dorit. (6)

Rațiunea, zice, este izvorul gândurilor cunoscătoare (gnostice), precum iuțimea și pofta a celor impulsive și poftitoare. (7)

Ezechia, în înțeles mai înalt, e mintea care filozofează cu fapta, precum cetatea e sufletul, iar izvorul, diferitele forme ale lucrurilor sensibile. Apele sunt închipuirile sau înțelesurile lor, iar râul, cunoștința, adunată din înțelesurile lucrurilor sensibile prin contemplația naturală. (8)

Nu trebuie, zice, cel ce s-a curățit încă de patimi să se apuce de contemplarea naturală. Căci icoanele lucrurilor sensibile pot da minții o formă pătimășă, dacă nu e cu desăvârșire eliberată de patimi. (9)

Mintea, care zăbovește cu închipuirea la înfățișările lucrurilor sensibile de dragul simțirii, se face creatoarea unor patimi necurate, nestrăbătând prin contemplare spre realitățile inteligibile înrudite cu ea. (10)

Când rațiunea e fără de minte, iar mânia precipitată și pofta nerațională, ajunge stăpână pe suflet neștiința, tirania și desfrâul. Din acestea se naște deprinderea păcatului cu fapta, împletită cu diferitele plăceri ale simțurilor. Pe aceasta o indică numărul celor 185000. căci înmulțind pe 60 cu 3, pentru pornirea desăvârșită a fiecărei puteri (facultăți) spre rele și adăugând pe cinci, pentru plăcerea aflătoare în simțuri, căpătăm acest număr, care înseamnă deprinderea ce făptuiește răul. Dispunând diavolul de această deprindere, pătrunde cu silnicie în suflet. Dar Dumnezeu o ucide ca printr-un înger, prin rațiunea înțelepciunii cunoscătoare (gnostice) și scapă sufletul, acest adevărat

Ierusalim, și mintea din suflet, de primejdia de a fi robite de păcat. (11)

Poporul de la ziduri sunt gândurile înnăscute firii noastre. (12)

Prieten e aici Domnul. Rănile de la El sunt diferitele feluri de cercetări, aduse în vederea mântuirii asupra fiecăruia, spre chinuirea trupului sau a cugetului trupesc, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului. Dușmanul este diavolul. Iar sărutările lui sunt diferitele feluri de plăceri ale simțurilor, prin care amăgind sufletul îl înduplecă să se despartă de iubirea Celui ce care l-a făcut. (13)

Senaherib se tălmăcește ispita uscăciunii, pe de-o parte fiindcă usucă inimile celor ce ascultă de el, despărțindu-le de harul din care izvorăsc gândurile sfinte, pe de alta fiindcă el însuși este uscat, ca unul ce este sărac și lipsit, neavând nimic al său. De aceea se ascunde cu viclenie, ca un tâlhar, în înfățișările lucrurilor sensibile, când năvălește împotriva noastră. (14)

Tot ce-oi de prisos și peste trebuința firească, este necumpătare. Iar aceasta e calea diavolului spre suflet. Dar tot prin ea se întoarce acela de rușine în țara lui, când firea e povățuită de înfrânare. Sau iarăși, calea e formată din afectele naturale, care atunci când sunt satisfăcută peste trebuință aduc pe diavol în suflet, iar când sunt satisfăcute potrivit cu trebuința îl întorc prin ele spre țara lui. Iar țara acestuia este deprinderea și confuzia învățată a viciului, în care trăiește totdeauna și la care duce pe cei biruiți de iubirea celor materiale. (15)

Cel ce întoarce gândurile spre virtute, le-a dat odihnă, depărtându-le de învălmășeala nestatornică a patimilor. (16)

Mintea unindu-și, conform naturii, prin mijlocirea rațiunii, lucrarea simțurilor, adună cunoștința adevărată din contemplația naturală, iar acestei cunoștințe i s-a spus râu ce străbate sufletul, pentru prezența cugetării în lucrarea simțurilor. (17)

Aplecarea voii are alătura de sine în chip natural virtualitatea unei destoinicii și i se adaugă o deprindere, căci deprinderea se adaugă la destoinicie. Iar deprinderea e combinată totdeauna cu lucrarea, chiar dacă aceasta nu se arată continuu, lipsind de multe ori condițiile materiale. (18)

Prin legarea numerelor înțelege enunțarea numerelor simple până la 10, deosebindu-se prin copula și; de pildă 6 și 5. Ea arată destoinicia potențiale de a lucra virtutea sau păcatul, după cum se vorbește în Scriptură despre astfel de numere în sens bun sau rău. Prin adăugarea unui număr înțelege adaosul unui număr simplu, constător din unimi, la un număr înmulțit în sine însuși. În acest caz, iarăși se deosebesc prin conjuncția și, de pildă: șasezeci și cinci, sau o sută optzeci și cinci, cum e numărul nostru. Ea arată nu numai destoinicia de a lucra prin simțuri, ci și deprinderea de a săvârși virtutea sau viciul prin simțuri. Iar prin împreunarea numerelor, înțelege întâlnirea numerelor înmulțite în ele însele, care de asemenea se deosebesc prin conjuncția și; de pildă 60 și 40, sau 500 și 600 și cele asemenea. Acestea arată nu numai destoinicia virtuală și deprinderea de a lucra, ci și lucrarea virtuții sau a păcatului prin simțuri în baza deprinderii. Prin urmare cel ce cunoaște sensul fiecărui număr până la zece, va ști ce înseamnă în Scriptură fiecare număr, după cum se leagă, se adaugă, sau se împreună. Unitatea (1) înseamnă neamestecarea, doimea (2) deosebirea, treimea (3) egalul și inteligibilul, patru (4) indică lucrurile sensibile, cinci (5) simțurile și cercul, (6) șase activitatea și desăvârșirea, șapte (7) rotunjirea și neamestecarea, opt (8) stabilirea și nemișcarea, nouă (9) hotarul între materie și formă, sau între cele sensibile și simțire, zece (10) atotplinul. (19)

Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naște Adam după ce-a călcat porunca dumnezeiască.

Iar Abel este cugetul duhului, pe care-l naște tot acela mai pe urmă prin căință. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea săvârșită în acest scop. Dar cine va omorî pe Cain se va dezlega de șapte răz bunători, zice Dumnezeu. (*Fac. 4,15*). Pe el îl numește în Evanghelie tot Dumnezeu duh viclean, care ia cu sine șapte duhuri mai rele decât el (*Mat. 12,45*). Acesta este poate gândul iubirii trupești de sine, sau al lăcomiei pântecelui, căruia îi urmează totdeauna gândul curviei și al iubirii de argint, al întristării și al mâniei, al trândăviei deșarte și al mândriei. Deci cel ce ucide pe Cain, adică lăcomia pântecelui, a ucis împreună cu ea și patimile, care odrăslesc în urma ei, după cuvântul: Cel ce va ucide pe Cain, se va dezlega de șapte răz bunări. (20)

Legea nașterii și a stricăciunii trupului, potrivit căreia naștem și ne naștem, a pătruns mai pe urmă firea oamenilor din pricina greșelii, fiindcă n-am păzit legea îndumnezeitoare a duhului, ascultând de prima poruncă. (21)

Note

Deși s-ar putea traduce și așa: rațiunea cea după ființă, pe baza căreia cunoaștem făptura respectivă. Fie într-un sens, fie într-altul, rațiunea oricărei făpturi e o fortificație care nu poate fi dărâmată, sau alterată. Rațiunea aceasta ține laolaltă ca un turn părțile unei făpturi. Tot așa face și rațiunea mai generală a mai multor lucruri, ca acestea. (270)

E plăcerea pentru lucrurile prinse în șuvoiul devenirii. Sau plăcerea pentru fenomenul apariției și creșterii lucrurilor și tristețea pentru fenomenul vestejirii și dispariției lor. (272)

Unificarea tuturor tendințelor sufletești într-o direcție bună dă o mare putere omului. Dar ea se face foarte greu. Căci sunt unele tendințe care fac opoziție. Și atunci se pornește un război înlăuntrul omului prin înfrângerea recalcitranților. Iată cum descrie Blondel această strategie: Există în om o multiplicitate de tendințe, de apetituri mai mult sau mai puțin concertate sau divergente, un polipsihism de care s-a putut spune că sunt ca un popor numeros ce are să stea sub șefia sau sub guvernământul rațiunii și al voinței și între care se găsesc atât supușii docili și disciplinați, cât și recalcitranți și disidenți. Ceea ce s-a numit asceza și lupta spirituală nu e decât manifestarea și metoda aplicabilă la această istorie lăuntrică, în această militia hominis adversus et propter semet-ipsam. Aceasta pentru că în fața oricărei atitudini definite și hotărâte se ridică, din spirit de contradicție, partida nemulțumiților. Orice efort inițial este ca o declarație de război moliciunii și împrăstierii forțelor vii, care au și ele instinctul conservării și independenței. Acestea trezesc în noi stări de conștiință străine sau ostile, voinți noi care se ridică împotriva voinței. Lupta aprigă începe deci abia în cei ce s-au hotărât la o viață mai conformă cu poruncile dumnezeiești. Și asupra lui Ezechia pornesc dușmanii când au văzut opera de consolidare ce-a purces să o înfăptuiască. (275)

Contemplarea naturală nu e rea. Dar ea nu se poate face fără primejdie decât pe treapta a doua, după curățirea patimilor, dar și atunci trebuie oprită când se simte ispita celui rău de a asocia la înțelesurile sau la chipurile lucrurilor, gânduri de pildă. (277)

Numărul 5 reprezintă simțurile, numărul 6 fiind alcătuit din 2x3, reprezintă cele trei puteri (facultăți) sufletești. Legarea, adunarea, sau împreunarea acestor numere reprezintă o unire tot mai deplină. Lor le corespunde alăturarea, adăugarea și combinarea puterilor sufletești cu simțurile, de asemenea într-o gradație. De pildă 5 legat cu 6, ca unimi simple, reprezintă simpla alăturare potențială a simțurilor cu puterile sufletului; multiplul lui 6 adunat cu 5 (de pildă 180+5) reprezintă adăugarea simțurilor la puterile sufletești și înseamnă deprinderea acestora de-a lucra prin simțuri.

Iar multiplul lui 6 împreună cu multiplul lui 5, reprezintă combinarea puterilor sufletești cu simțurile în sinteza deplină a împlinirii faptei bune sau a păcatului, în baza potenței și a deprinderii. (280)

E vorba de credința progresată, luminată de evidență, nu de credința de la început. (284)

Ce înseamnă ceea ce spune iarăși în aceeași carte: Și s-au rugat regele Ezechia și Isaia Proorocul, fiul lui Amos, pentru acestea și au strigat la cer. Și a trimis Domnul un Înger și a nimicit pe tot puternicul și războinicul și pe toată căpetenia și pe conducătorul de oaste în tabăra regelui Asur. Și s-a întors cu rușinea feței în țara lui (2 Paralipomena 32, 20-21).

Cuvântul Sfintei Scripturi, deși are margini (e circumscris) după literă, sfârșindu-se deodată cu timpul în care se petrec lucrurile istorisite, după duh, în înțelesurile lui mai înalte, rămâne totdeauna fără hotar (necircumscris) după natură. Căci ce voiesc să asculte cu inima curată sfatul Scripturii, se cuvine să creadă că și cuvântul grăit de El se aseamănă mai mult Lui²⁹⁰. Fiindcă dacă Dumnezeu este cel ce a grăit, iar El este după ființă nehotărnicit, e vădit că și cuvântul grăit de El e nehotărnicit.

Așadar, chiar dacă cele petrecute figurat în timpul lui Ezechia au luat sfârșit, contemplând duhovnicește întâmplările istorisite care s-au sfârșit atunci, să admirăm înțelepciunea Duhului Sfânt care le-a scris. Căci în fiecare dintre cei ce se împărtășesc de firea omenească a așezat putința ca să realizeze în sine așa cum trebuie și cum se cuvine celor scrise. Astfel oricine vrea să se facă învățacel al cuvântului dumnezeiesc și să nu socotească nimic din cele prezente și trecătoare deopotrivă cu virtutea, poate deveni un alt Ezechia în duh. Ba și un alt Isaia, neîmpiedicat de nimic să se roage, să strige la cer, să fie auzit și să obțină de la Dumnezeu, printr-un Înger, distrugerea și pierirea celor ce îl războiesc spiritual.

Dar ce vrea să Înțeleagă Sfânta Scriptură în lumina cunoștinței lui Hristos, ca referindu-se la suflet, trebuie să se exercite cu toată sârguința și în tâlmăcirea numelor, care poate să lămurească tot înțelesul celor scrise. E nevoie să facă aceasta dacă vrea să ajungă la înțelegerea întocmai a celor scrise și să nu coboare în chip iudaic înălțimea Duhului la pământ spre trup, închizând (circumscriind) făgăduințele dumnezeiești și nesticăcioase ale bunurilor spirituale în stricăciunea bunurilor trecătoare, precum o fac unii dintre așa zișii creștini. Aceștia poartă în chip mincinos numele care derivă de la Hristos, dovedindu-se că tăgăduiesc prin faptele lor înțelesul lui și umblând pe o cale contrară lui Hristos, cum va arăta pe scurt cuvântul nostru.

Căci Dumnezeu a venit la noi făcându-se om, pe lângă alte pricini tainice pe care nu le poate pătrunde nici o rațiune, și pentru ca să plinească legea duhovnicește, prin înlăturarea literei, și să înalțe și să facă arătată puterea ei de viață făcătoare, depărtând partea care omoară. Iar partea legii care omoară, după dumnezeiescul Apostol, litera, precum puterea de viață făcătoare a ei este duhul. Căci zice: litera omoară, iar duhul face viu. Dar dacă-i așa, creștinii mincinoși de care vorbeam, au ales fățiș partea contrară a lui Hristos și au ignorat toată taina întrupării. Ei nu numai că și-au îngropat prin literă toată puterea înțelegerii și n-au voit să fie după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ci au ales mai bine să fie pământ, potrivit amenințării, și să se întoarcă la pământ, prin afecțiunea lor față de literă, ca față de pământ, în loc să aleagă legătura cu cerul, adică cu duhul, și să fie răpiți în văzduh, adică în lumina spirituală, întru întâmpinarea Domnului, în nori, adică în contemplațiile înalte, și astfel să fie totdeauna împreună cu El prin cunoștință. De aceea cu drept

cuvânt se cade să ne scârbim de aceștia, întrucât se aleg cu o pagubă insuportabilă din pricina neștiinței, dar și ne întristăm, întrucât dau multe prilejuri Iudeilor spre întipărirea în necredință. Dar noi lăsându-i pe aceia să fie așa cum vor, să ne întoarcem la noi înșine și la Scriptură, începând cercetarea duhovnicească a capitolului de față cu tălmăcirea numelor.

Deci Ezechia se tălmăcește puterea lui Dumnezeu; Ahaz, tatăl lui, înseamnă forță; Isaia se tălmăcește ridicarea lui Dumnezeu, adică Înălțarea lui Dumnezeu; iar Amos, tatăl lui, înseamnă popor al osteneții. Puterea lui Dumnezeu este virtutea care omoară patimile și străjuiește gândurile evlavioase și pe care o naște lucrarea poruncilor, care nu e decât forță, luată în înțeles moral. Prin acestea nimicim, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai bine zis cu puterea Lui, Puterile rele care se împotrivesc celor bune. Iar Înălțimea lui Dumnezeu este cunoștința adevărului, pe care o naște osteneala contemplării fapturilor și sudorile împreunate cu lucrarea virtuților, care (sudori) devin părinții acelei osteneții. Prin cunoștință nimicim cu totul puterea minciunii, care se împotrivește adevărului, umilind și surpând toată înălțarea duhurilor rele ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu. (2Cor. 10,5).

Iar rugăciunea este cererea acelor lucruri, pe care obișnuiește Dumnezeu să le dea oamenilor spre mântuire. Și pe drept cuvânt. Căci dacă votul este făgăduirea acelor bunuri (virtuți) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugăciunea va fi cererea acelor bunuri, pe care le hărăzește Dumnezeu oamenilor spre mântuire. Ea deci aduce răsplata dispoziției cu care am făcut mai înainte făgăduințele.

Iar strigarea este stăruința și sporirea în lucrarea diferitelor chipuri ale virtuților și în contemplarea diferitelor vederi ale cunoștinței, în vremea năvălirii dracilor cei răi. Pe aceasta o ascultă Dumnezeu în chip firesc mai mult decât pe toate, căci se bucură mai mult de dispoziția celor ce cultivă virtutea și cunoștința, decât de un glas mare.

Prin cer se înțelege în Sfânta Scriptură adeseori însuși Dumnezeu, precum spune undeva Ioan Înaintemergătorul, marele propovăduitor al adevărului: Nu poate omul să ia nimic de la sine, de nu-i va fi dat lui din cer, adică de la Dumnezeu, căci toată darea cea bună și tot darul cel desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor. În acest înțeles trebuie luat cuvântul cer din textul Scripturii, dat în capitol. Dar Scriptura mai numește cer și Puterile cerești, după cuvântul: Cerul îmi este mie scaun. Aceasta pentru că Dumnezeu se odihnește în ființele simple și netrupești. Iar dacă ar spune cineva că și mintea omenească, curățită de toată nălucirea materială și împodobită cu rațiunile dumnezeiești ale celor inteligibile, este cer, nu ar cădea, după părerea mea, din adevăr. Dar nici cel care ar numi cer, înălțimea cunoștinței spirituale din oameni, nu ar greși. Căci într-adevăr cunoștința adevărată se face, asemenea cerului, scaun al lui Dumnezeu, primind pe Dumnezeu să se întroneze în ea, prin tendința nestrămutată a dorinței ei ferme și înalte spre bine. La fel lucrarea curată a virtuților este numită așternut al picioarelor Lui, întrucât primește deasupra ei tălpile dumnezeiești și nu le lasă câtuși de puțin să se murdărească de întinăciunile trupului, înțelegând prin pământ trupul.

Deci regele Ezechia închipuie, după tălmăcirea numelui său, virtutea, deoarece acest nume, tradus în limba grecească, înseamnă puterea lui Dumnezeu, iar puterea lui Dumnezeu împotriva Puterilor vrăjmașe se manifestă numai prin virtute. Ahaz, tatăl lui Ezechia se tălmăcește Forță și indică lucrarea poruncilor, precum s-a spus mai înainte. Din această lucrare se naște puterea dumnezeiască a virtuții. Proorocul Isaia închipuiește cunoștința celor înalte, căci numele lui, tălmăcit, înseamnă Înălțimea lui Dumnezeu. El indică înălțimea cunoștinței celei după Dumnezeu, născută din osteneala diferitelor contemplări ale lucrurilor. Căci Amos înseamnă osteneala poporului precum am arătat.

Prin urmare acesta fiind înțelesul numerelor, e vădit ca orice iubitor de înțelepciune și evlavios, înarmat cu virtute și cunoștință, sau cu înfăptuire și cu contemplație, când va vedea năvălind asupra lui, prin afecte, Puterea vicleană, cum a pornit asupra lui Ezechia împăratul Asirienilor, va socoti că nu poate avea decât un singur ajutor spre împrăștierea relelor: pe Dumnezeu. Iar pe acesta și-L va face milostiv, strigând fără glas, prin stăruință și mai mare în virtute și cunoaștere. Și așa va primi în ajutor, mai bine zis spre mântuire, un Înger, adică o rațiune mai înaltă a înțelepciunii și a cunoștinței, care va zdrobi pe tot puternicul și războinicul, căpetenia și conducătorul de oaste din tabăra împăratului Asur, și-l va întoarce pe el cu rușinea feței în țara lui. Căci împărăția vicleană și pierzătoare a diavolului, închipuită prin împărăția Asirienilor, pornind război împotriva virtuții și a cunoștinței oamenilor, caută să le doboare sufletul prin puterile (facultățile) înnăscute ale lor. Întâi le ațâță puterea poftitoare, ca să dorească cele potrivnice firii, îndemnând-o să aleagă cele sensibile în loc de cele inteligibile, apoi le răscolește iuțimea, ca să lupte pentru lucrul sensibil ales de poftă; în sfârșit învață rațiunea să nascocască moduri ale plăcerilor celor după simțuri. Cu un cuvânt ea așează ca stăpână peste aceste puteri lucrurile sensibile, sau face să domnească peste facultățile sufletului, legea pământului.

Deci puternic a numit Scriptura pe dracul viclean care pune stăpânire peste poftă și o aprinde spre dorințele necuviincioase ale plăcerilor urâte. Căci nimic nu e mai puternic și mai silnic decât pofta naturală. Iar războinic a numit pe dracul care se așează în iuțime și o face să se lupte necurmat pentru plăceri. Căpetenie a numit pe cel ce se ascunde în chip nevăzut în înfățișările lucrurilor sensibile și cheamă în chip amăgitor spre fiecare din ele dorințele sufletului prin fiecare simț. Și a numit Scriptura pe acesta căpetenie, pentru faptul că el face ca fiecare patimă să fie stăpânită de ceva corespunzător din cele sensibile. Căci fără vreun lucru sensibil, care să atragă puterile sufletului spre el, prin mijlocirea vreunui simț, n-ar lua ființă patima. Iar conducător de oaste a numit pe dracul care abuzează de facultatea rațională a sufletului, mișcând-o spre nascocirea și aflarea tuturor căilor ce duc spre rău. În sfârșit fața diavolului este poleiala plăcerii, prin care pune stăpânire peste orice suflet ce se grăbește să o primească și prețuiește mult lucrurile sensibile care vrăjesc simțurile, decât contemplarea celor inteligibile, care îngrașă mintea. Această față o rușinează cel ce a primit de la Dumnezeu, prin rugăciune, rațiunea înțelepciunii, care nimicește toată Puterea vicleană, adică desființează cu desăvârșire tirania cea rea, care tulbură sufletul. Căci i-a nimicit, zice Scriptura, nu i-a zdrobit. Fiindcă zdrobirea are ca efect numai încetarea activității pătimase, iar nimicirea este desființarea totală chiar și a mișcărilor din cugetare.

Iar țara regelui Asur, adică a diavolului viclean și atotrău, este deprinderea învârtoșată și dură a păcatului sau a neștiinței, deprindere lipsită de orice căldură a viață pe care o dă virtutea și de orice lumină spirituală pe care o aduce cunoștința. Diavolul se întoarce singur în ea după încercarea nereușită a atacului. Căci prin atacul său n-a putut strămuta în această deprindere a sa Ierusalimul, adică sufletul iubitor de Dumnezeu și cu totul nepătimaș care are în sine, ca pe un Ezechia, rațiunea desăvârșită a făptuirii, și, ca pe un Isaia, mintea luminată de cunoștință, care dobândesc îndurarea lui Dumnezeu și nimicesc prin Înger puterea cea rea.

Așa am înțeles eu locul, după Puterea mea. Dacă poate cineva să vadă în cele spuse un înțeles mai înalt, ne va face și nouă și lui bucurie, arătând acest înțeles mai de preț al celor scris. Căci am spus mai înainte despre cuvântul Scripturii duhovnicești, că rămâne totdeauna fără hotar (necircumscribit), hotărnicind (circumscriind) pe toți cei ce-l grăiesc. Deci chiar de am spus ceva după puterea mea, și aceasta luându-mi o mare îndrăzneală, nu im îmbrățișat tot înțelesul celor scrise, acesta aflându-se infinit mai presus de puterea mea.

Precum Dumnezeu după ființă nu e supus cunoașterii, la fel nici cuvântul lui nu poate fi cuprins prin cunoștința noastră. (1)

Cei ce își lipesc cugetarea în chip iudaic numai de literă, așteaptă făgăduințele bunurilor neprihănite în veacul acesta, necunoscând bunurile firești ale sufletului. (2)

Cel ce poartă chipul celui ceresc, se sârguiesc să urmeze în toate duhului Sfintei Scripturi, care conservă sufletul prin virtute și cunoștință. Iar cel ce poartă chipul celui pământesc, cultivă numai litera, care susține slujirea trupească prin simțuri, ce dă naștere patimilor. (3)

Făptuirea naște virtutea, ca Ahaz pe Ezechia. (4)

Contemplația naște cunoștința, ca Amos pe Isaia. (5)

Cel ce își însoțește cunoștința cu făptuirea și făptuirea cu cunoștința, e scaun și așternut picioarelor lui Dumnezeu. Scaun pentru cunoștință, așternut picioarelor pentru făptuire²⁹⁷. (6)

Tabăra regelui Asiriei este adunarea gândurilor rele. Puternic în ea este acela care mișcă dorințele naturale spre plăcere. Războinic este cel ce stârnește mânia spre păzirea plăcerilor. Căpetenie, cel ce ațâță simțurile prin înfățișările lucrurilor văzute, iar conducător de oaste cel ce dă chip patimilor și născocesc mijloacele și modurile de înfăptuire a lor. (7)

Fără un lucru sensibil nu se produce patima. Căci dacă nu este femeie, nici curvie; dacă nu sunt mâncăruri, nu este nici lăcomie; și dacă nu este aur, nu există nici patima iubirii de arginți. Deci orice mișcare pătimășă a puterilor noastre naturale e stăpânită de un lucru sensibil, sau de un drac, care ațâță prin acel lucru sufletul spre păcat. (8)

Zdrobirea oprește lucrarea, nimicirea desființează chiar și gândul răului. (9)

Precum partea de miazănoapte a pământului nu se bucură de soare, la fel nici deprinderea rea, în care locuiește diavolul nu primește lumina cunoștinței. (10)

Note

Cuvântul Scripturii se aseamănă mai mult lui Dumnezeu cel necircumscriș, decât omului mărginit, de la care l-a împrumutat Dumnezeu. Căci în gura lui Dumnezeu cuvântul omenesc își lărgesc cuprinsul la infinit, potrivit cu cel ce îl folosește. (290)

Deci cele două trepte (practica și gnoza) nu se exclud, ci treapta cunoașterii păstrează făptuirea virtuoasă. (297)

Și mulți aduceau daruri Domnului în Ierusalim și plocoane lui Ezechia, regele Iudeii. Și s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor(2 Paralipomena 32,23). Ce sunt darurile și ce sunt plocoanele? Și ce înseamnă S-a ridicat în ochii tuturor neamurilor?

Dumnezeu, zidind toată firea cea văzută, n-a lăsat-o să se miște numai prin simțire, ci a semănat cu

înțelepciune în fiecare din speciile care o alcătuiesc rațiuni duhovnicești de-ale înțelepciunii și moduri de purtare cuviincioasă. Iar aceasta a făcut-o ca nu numai prin faptele tăcute să se vestească cu glas mare Făcătorul lor, arătat prin rațiunile lucrurilor, ci omul, povățuit de legile și modurile naturale ale celor văzute, să afle cu ușurință calea învățaturii care duce spre El. Căci era propriu bunătății supreme ca să facă nu numai din ființele dumnezeiești și netrupești ale celor spirituale, chipuri ale slavei tainice și dumnezeiești, ca unele ce primesc, după cât le e îngăduit, analog cu ele însele, splendoarea mai presus de înțelegere a frumuseții neajunse, ci să amestece și în lucrurile sensibile, care sunt atât de departe de ființele spirituale, urme din măreția proprie, ca să poată transporta prin ele mintea omenească în chip neamăgitor spre Dumnezeu, ajutând-o să se ridice mai presus de toate cele văzute și să lase în urma ei toate cele aflătoare la mijloc, prin care și-a tăiat acest drum.

Dar nu numai pentru aceasta, ci și ca să nu mai aibă nici unul din cei ce slujesc făpturii în loc de Făcător, puțința să-și scuze neștiința, odată ce aude făptura vestind mai puternic decât orice glas pe Făcătorul ei.

Dar dacă Făcătorul celor văzute a semănat în fire în chip natural rațiuni duhovnicești de-ale înțelepciunii și moduri de purtare cuviincioasă, atunci urmează că orice minte încununată cum se cuvine, cu virtute și cunoștință, împărățind, asemenea marelui Ezechia, peste Ierusalim, adică peste o deprindere ce nu vede decât pacea, sau peste o stare lipsită de orice patimi (căci Ierusalim se tâlcuiește vederea păcii), are toată zidirea în stăpânirea ei prin formele care o alcătuiesc. Iar zidirea îi aduce lui Dumnezeu, prin mijlocirea minții, rațiunile duhovnicești ale cunoștinței, ca pe niște daruri, iar minții îi oferă, ca pe niște plocoane, modurile virtuții conforme cu legea naturală, care există în ea. Și prin amândouă călăuzește pe drumul drept mintea, care poate să-și câștige prin ele o mare strălucire, adică mintea iubitoare de înțelepciune, care se desăvârșește prin rațiune și viață, sau prin fapte și contemplație. Scriptura spune apropiat că Domnului se aduc daruri, iar regelui plocoane. Căci, precum spun cei ce s-au sârguit cu aceste lucruri, daruri se numesc, după înțelesul lor exact, lucrurile ce se aduc aceluia care nu duc lipsă de ele. De aici vine obiceiul obștesc al oamenilor de a numi lucrurile pe care le aduc regilor daruri. Acest obicei are poate în vedere faptul că cei ce le primesc nu sunt lipiți de ele.

De asemenea ar putea spune cineva din cei cu râvnă în toate, că tot din această pricină s-au numit daruri lucrurile aduse de magi Domnului, care din iubirea de oameni s-a făcut asemenea nouă. Desigur că spunând aceasta nu va schimba nimic din adevărul simbolului.

Aducând deci Domnului rațiunile duhovnicești din lucruri, i le aducem ca daruri întrucât El prin fire nu e lipsit de nici una din acestea. Căci nu îi aducem Domnului, pe lângă altele, rațiunile lucrurilor, pentru că ar fi lipsit de ele, ci ca să-l lăudăm întrucâtva, după puterea noastră, ca unii ce suntem îndatorați la aceasta, din faptele Lui. Iar plocoane primește cele ce se îndeletnicește plin de râvnă cu filosofia dumnezeiască, ca unul ce are lipsă prin fire atât de modurile naturii prin virtute cât și de rațiunile ei pentru cunoaștere.

Dar se pot înțelege și astfel darurile. Dacă darul este ceea ce se dă celor de mai înainte n-au adus nimic, putem spune că mintea cunoscătoare (gnostică) primește ca daruri, din contemplarea lucrurilor, rațiunile care alcătuiesc (susțin) credința fără nici o demonstrație rațională și care sunt aduse prin ea Domnului. Căci pentru credință nu aduce nimeni nimic mai înainte. Fiindcă mintea Îi privește în chip firesc și fără nici o meșteșugire pe Făcătorul propriu, întrucât Îi vestește zidirea. Pentru că ce ar putea să aducă cineva de valoare egală cu credința, ca să primească credința în Dumnezeu ca datorie și nu ca dar. Iar ca plocoane primește legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de viețuire, adică aducând mai înainte de dobândirea lor ostenele căinței²⁹⁹.

Prin aceasta dezbracă întâi pe omul cel vechi și abia după aceea iese la culesul roadelor dreptății, adunând diferitele moduri ale virtuții, sădite în făpturi. Căci nu și le-ar putea însuși pe acestea, dacă nu ar dezbrăca mai întâi pe omul cel vechi, strâmbându-l la culme prin osteneți și sudori multe, așa cum face șarpele când năpârlește.

Astfel, mintea cunoscătoare (gnostică) primește ca daruri pentru Dumnezeu, rațiunile susținătoare ale credinței, culese din lucruri, neaducând și nedând înainte de ele nimic. Căci cine a dat Lui mai înainte ceva și se va întoarce Lui (*Rom. 8,35*).

Și primește ca plocoane legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de viață. De pildă, mintea înțeleaptă imitând legea naturală a bolții cerești, primește ca plocon putința de a se menține pururi în mișcare cea mai regulată și mai constantă a virtuții și a cunoștinței, mișcare ce poartă cu sine în chip ferm rațiunile luminoase, atotstrălucitoare ale lucrurilor, întocmai ca pe niște stele.

Sau imitând legea naturală a soarelui, care își schimbă lucrurile după trebuințele Universului, primește alt plocon și anume buna chibzuială, prin care se acomodează cu înțelepciune și după cuviință tuturor împrejurărilor, rămânând totdeauna aceeași prin identificare neîmpușinată a luminii pe care o răspândește prin virtute și cunoștință.

De asemenea primește de la vultur puterea de a privi țintă spre strălucirea dumnezeiască a luminii pure, fără să i se vatăme câtuși de puțin pupila spirituală de către raza atotstrălucitoare.

Imită apoi cerbul, străbătând ca pe niște munți înălțimile vederilor dumnezeiești și nimicind prin discernământul rațiunii patimile ascunse în firea lucrurilor ca niște otrăvuri; apoi strângând prin multele și feluritele izvoare ale cunoștinței, veninul răutății rămas cu vreo ocazie oarecare.

Nu mai puțin imită mersul sprinten al caprei și siguranța pasării, sărind ca o capră peste cursele dracilor ce poartă război împotriva virtuții, și zburând ca o pasăre peste lanțurile duhurilor ce luptă împotriva cunoștinței.³⁰¹

Spun unii că oasele leului, ciocnindu-se unul de altul, scot scântei. Deci și aceasta o imită mintea care se îndeletnicește prin fire cu cunoașterea și cu slujirea lui Dumnezeu, întrucât caută adevărul prin dezbateri, lovind între ele gândurile evlavioase ca pe niște oase și aprinzând astfel focul cunoștinței.

Se face apoi înțeleaptă ca șarpele și blândă ca porumbul, întrucât își păstrează în orice împrejurare credința nezdrobotă, ca pe un cap, și leapădă din sine oțărarea mâniei ca un porumb, neștiind să poarte gând rău față de cei ce-o necăjesc și-o batjocoresc.

Ba primește și de la turturea ca plocon, silința de a-i imita nevinovăția, făcând prin voință toate cele ce le fac făpturile necuvântătoare din necesitate.

Astfel mintea iubitoare de înțelepciune, contemplând întru cunoștință lumea fapturilor după rațiunea sau modul de viață natural al fiecăreia dacă se îndeletnicește cu cunoașterea, (dacă e gnostică), primește rațiunile duhovnicești ale lucrurilor, ca pe niște daruri aduse lui Dumnezeu de creațiune, iar dacă se îndeletnicește cu făptuirea (dacă e practică), imitând prin modurile sale de viață legile naturale ale lucrurilor, primește plocoanele, dezvăluind în sine, prin viața ce o trăiește, toată măreția înțelepciunii dumnezeiești purtată în chip nevăzut de făpturi.

Cineva ar putea susține că Scriptura a spus că lui Dumnezeu I se aduc daruri, pentru că a voit să

arate la nemărginirea bunătății dumnezeiești, care primește de la noi ca daruri cele ce ni le-a dat, ca și când nu ne-ar fi dat mai înainte nimic, socotind ca venind de la noi tot ce-i aducem. Desigur că și aceasta ar avea dreptate spunând așa, căci arată cât de mare și negrăită e bunătatea lui Dumnezeu față de noi, primind ale sale ca venind din partea noastră și mărturisindu-și trebuința după ele, ca după lucruri străine.

Și s-a înălțat, zice, Ezechia în ochi tuturor neamurilor. Cel ce a ajuns prin fapte și contemplație, asemenea lui Ezechia, pe cel mai înalt pisc al virtuții și al cunoștinței, pe drept cuvânt s-a înălțat mai sus decât toate neamurile, adică s-a ridicat prin făptuire deasupra patimilor trupești și necinstite și a corpurilor zise naturale; și simplu grăind, ca să arăt pe scurt, deasupra tuturor celor ce cad sub simțuri, străbătând prin contemplație și cunoștință (în chip gnostic) toate rațiunile din ele. Căci și acestea se numesc în Scriptură în chip figurat neamuri, fiind prin natura lor de alt neam în raport cu sufletul și mintea. Dar întrucât acestea nu se războiesc împotriva minții. Dumnezeu nu a poruncit cătuși de puțin să se poarte război contra lor. Căci nu ni s-a poruncit să luptăm cu făpturile din afară, din afara simțurilor, ci să luptăm fără încetare cu patimile de ocară ce locuiesc în noi, adică în pământul inimii, împotriva firii. Cu acestea trebuie să luptăm până le vom stârpi din el și vom ajunge singuri stăpâni peste acest pământ, care va fi de aici înainte netulburat, odată ce au fost nimicite patimile străine. De aceea Scriptura vorbind despre darurile ce se aduceau lui Dumnezeu și despre plocoanele ce se aduceau regelui, nu a spus simplu: Toți aduceau daruri lui Dumnezeu și plocoane regelui, ci mulți, adică nu toate neamurile, ci multe neamuri. Prin acestea se arată că există așa zise neamuri, de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu sau regelui. Căci pe drept cuvânt se spune că numai făpturile care alcătuiesc lumea celor create aduc pe deoparte ca daruri lui Dumnezeu rațiunile dumnezeiești din ele, după care au fost și create, ca unele ce au fost făcute de Dumnezeu, pe de alta ca plocoane regelui legile lor naturale, ca unele ce au fost create pentru om, ca mintea acestuia, orientându-se după ele; să-și statornicească modurile susținătoare ale virtuții. Dar patimile din noi, adică neamurile cu existență mincinoasă, care n-au fost create de Dumnezeu, nu aduc nimic lui Dumnezeu, deoarece nu au fost create de El. Căci patimile de ocară își au originea de la noi, care am călcat porunca lui Dumnezeu, nu de la Dumnezeu. Drept aceea nici una dintre ele nu aduce nimic lui Dumnezeu, neavând nici-o rațiune a înțelepciunii sau a cunoștinței, ca unele ce există în chip fraudulos, prin lepădarea înțelepciunii și a cunoștinței³⁰³.

Deci prin cuvintele: Și s-a înălțat în ochii tuturor neamurilor Scriptura arată că cel ce s-a învrednicit, prin ostenele cu fapta, să locuiască în nepătimire, ca în Ierusalim, și s-a eliberat de toată tulburarea păcatului, încât nu mai lucrează, nu mai grăiește, nu mai ascultă și nu mai gândește decât ceea ce propriu păcii, după ce a primit în suflet, prin contemplarea naturii, lumea celor văzute, care își aduce prin el rațiunile dumnezeiești din ea, ca pe niște daruri, Domnului, iar legile din ea i le aduce lui plocoane ca unui rege s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor, ca unul ce s-a înălțat prin făptuire mai presus de toate patimile trupești, iar prin contemplație mai presus de corpurile naturale și de toate speciile ce cad sub simțuri, odată ce a străbătut rațiunile duhovnicești și modurile lor de viață. Așa am înțeles eu cuvântul că mulți aduceau daruri, dar nu toți. Adică aduc daruri lui Dumnezeu neamurile din lăuntrul nostru, sau patimile. Căci toate făpturile, care alcătuiesc lumea, laudă și preamăresc pe Dumnezeu cu glasuri negrăitoare. Iar lauda lor se face a noastră. De la ele învăț eu ca să-L laud, zice marele Grigore cel cu numele de teologul.

Deci Sfânta Scriptură adresând, precum s-a arătat, tuturor ce vor să se mântuiască îndemnul ei neforțat, nu s-a încuiat în îngustimea unei persoane. Căci fiecare poate deveni un Ezechia, imitând în duh pe Ezechia. Fiecare poate striga prin rugăciune către Dumnezeu și poate să fie ascultat și să primească un Înger, adică rațiunea (inspirația) unei înțelepciuni și cunoștințe mai înalte în vremea năvălirii dracilor vicleni, prin care să nimicească pe tot puternicul și războinicul, căpetenia și conducătorul de oaste, adică mișcările pătimase ale poftei și ale mâniei, precum și împătımirea față

de cele sensibile și gândul, care, asemenea unui conducător de oaste, născocesc modurile de faptuire a păcatului. Iar făcând așa, fiecare poate ajunge la starea de pace, prin izbăvirea de patimi și se poate îndeletnici cu contemplarea lucrurilor. Iar prin aceasta primește, spre slava lui Dumnezeu și spre propășirea sa proprie, ca pe niște daruri, rațiunile care alcătuiesc cunoștința și ca pe niște plocioane, modurile care susțin virtutea. Căci și unele și altele sunt aduse lui de toată zidirea. Iar după toate acestea se ridică cu cinste în ochii tuturor neamurilor, adică se înalță mai presus de toate patimile prin virtute și de toate faptele prin cunoștință³⁰⁵ și păzește prin smerenie harul mântuirii, ca să nu pățească cele ce urmează acestora în Scriptură.

Scolii

Pentru aceste trei pricini a semănat Dumnezeu în firea văzută rațiuni duhovnicești și moduri de purtare cuviincioasă:

- a) ca să se vestească pe Ziditorul fapturilor,
- b) ca omul povățuit de rânduielele și de modurile firii să afle ușor calea dreptății care duce spre El, și
- c) ca nici unul dintre necredincioși să nu aibă ca scuză neștiința. (2)

Cele ce se află la mijloc între Dumnezeu și oameni sunt lucrurile sensibile și relațiile inteligibile. Mintea omenească când s-a apropiat de Dumnezeu s-a înălțat deasupra lor, nemaifiind robită de lucrurile sensibile prin făptuire și nici reținută de realitățile inteligibile prin contemplație. (3)

Făptura se face pârâș oamenilor necredincioși, ca una ce prin rațiunile din ea vestește pe Ziditorul ei, iar prin legile naturale ale fiecărei specii povățuiește pe om spre virtute. Rațiunile ni se arată în conservarea statornică a fiecărei specii, iar legile în identitatea activității naturale a fiecărei specii. Neluând seama la ele cu puterea minții noastre, am ignorat cauza lucrurilor și ne-am scufundat în tot felul de patimi contrare firii. (4)

Omul contemplând rațiunile duhovnicești ale lucrurilor văzute, învață că este un Făcător al celor arătate, dar nu cercetează cum este acela, căci aceasta nu o poate înțelege nimeni. Făptura văzută ne ajută să înțelegem că este un Făcător, dar nu și cum este Făcătorul. Astfel Scriptura a numit daruri rațiunile văzute, care vestesc stăpânirea Lui peste toate, iar plocoane legile naturale ale lor, prin care cunoscând omul este fiecare dintre specii, învață să nu strice legea firii printr-o lege străină. (5)

Credința în Dumnezeu am primit-o în dar, fiind o cunoștință ce se mișcă nemijlocit în jurul lui Dumnezeu și conținând o știință ce nu se poate dovedi. Căci ea este ipostasul lucrurilor nădăjduite, (*Evrei 11,1*) care nu sunt cuprinse în cunoștința vreuneia dintre făpturi . (7)

Înainte de virtute se aduce credința, iar înaintea cunoștinței virtutea. Dar înaintea virtutei nu se aduce nimic, căci începutul și izvorul tuturor bunurilor din oameni este credința. Mai înainte de ea nu putem aduce nimic. (8)

Mintea cunoscătoare (gnostică) primește rațiunile lucrurilor ca împreună mărturisitoare³⁰⁸ ale credinței în Dumnezeu, dar nu drept creatoare ale credinței. Căci nu sunt rațiunile fapturilor principiu (început) al credinței, fiindcă în acest caz ceea ce e crezut ar fi limitat. Pentru că dacă principiul unui lucru poate fi îmbrățișat prin cunoaștere și deci dovedit, atunci și lucrul respectiv însuși poate fi îmbrățișat prin cunoaștere după fire. (11)

Legea cerului este ca să se miște constat în cerc. De la ea primește cel ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul), mișcarea statornică în bine imitând prin identitatea virtuții sale mișcare neîntreruptă a bolții cerești. (12)

Legea naturală a soarelui este ca să producă prin deplasările sale varietatea anotimpurilor. De la ea învață cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea să se acomodeze diferitelor împrejurări, păstrând însă prin rațiune strălucirea virtuții neumbrită de nici una din întâmplările ce vin asupra-i pe neașteptate. (13)

Legea naturală a vulturului este să primească raza soarelui drept în pupilă. De la ea învață cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea să-și lase mintea de bună voie înconjurată de lumina dumnezeiască. (14)

Arată ce învață cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea din legea naturală a cerbilor, dacă ia seama la firea celor create. (15)

Arată ce învață prin imitare de la capră sau de la pasăre cel ce-și taie prin fapte calea spre cunoștință, dacă își păstrează virtutea nevânată de dușmani. (16)

Cel ce preface prin imitare legile fapturilor în lege proprie este virtuos, umplând de rațiune mișcarea celor lipsite de rațiune. Iar cel ce se preface tot prin imitare, legea sa în legi ale fapturilor, e pătimăș, făcând nerațional ceea ce e rațional. (20)

Numește corpuri naturale toate cele ce sunt supuse facerii și nestrăciunii. (22)

Bună observație este aceea că nu trebuie să luptăm împotriva firii, al cărei Ziditor este Dumnezeu, ci împotriva mișcărilor și lucrărilor contrare firii și dezordonate ale puterilor ființiale din noi. (23)

Filosofia lucrătoare îl ridică pe cel activ deasupra patimilor, iar contemplația îl ridică pe cel ce cultivă cunoașterea deasupra celor văzute, înălțându-i mintea spre cele inteligibile, înrudite cu ea. (24)

Scolii

Cunoașterea lui Dumnezeu prin natură deși e un act al rațiunii, totuși nu e un act ce se datorează exclusiv ei, întrucât nu rațiunea construiește rațiunile din lume, pe care ar urca apoi ca pe o scelă la Dumnezeu. Ci, rațiunile acestea sunt puse în natură de Dumnezeu însuși, ca o masă de-a gata pe seama rațiunii umane, care nu are decât să le constate. Nefiind construite de rațiune, prin credință. Astfel contemplarea rațiunilor din lume e pe deoparte un act al rațiunii, pe de alta un act de credință, de credință a rațiunii am zice. Zidirea le aduce prin mintea umană lui Dumnezeu, întrucât de-abia omul le raportează conștient la Dumnezeu, ca la cauza lor. Dacă rațiunile îi sunt oferite omului de fire, sau prin Dumnezeu prin fire de-a gata, nu tot același lucru se poate spune despre legile naturii. Ca omul să și le însușească, se cere un efort îndelungat. Numai după aceea le-a primit cu adevărat. Efortul e susținut de căința sau de regretul pentru viața anterioară, neconformă cu firea. (299)

A se observa paralelismul permanent al celor două trepte ale vieții duhovnicești: a virtuții și a cunoștinței. (301)

Tot ce e făcut de Dumnezeu își are o rațiune și o legitimare în existență, contribuind la armonia Universului. Numai patimile n-au nici o rațiune, deși nici o legitimare și produc tulburare în relațiile dintre făpturi. Deci pe nedrept își revendică păcatul o rațiune și încă cu câtă exclusivitate! Își revendică rațiunea prin fraudă, există. Se vede de acolo că prima duce o făptură la nimicire. Nu se poate concepe o consolidare veritabilă și eternă a existenței prin patimă. Dar tot pe nedrept se socotește că virtutea, credința și trăirea mistică în Dumnezeu sunt lipsite de rațiune. (303)

Întâi mintea primește prin contemplația curățită de patimi chipurile și rațiunile lor în sine, apoi se înalță mai presus de ele la Dumnezeu, la vederea lui mai presus de înțelegere, duce prin

cunoașterea cât mai bogată a lumii, nu prin ocolirea ei. (304)

Prin virtute se depășesc patimile, prin conștiință întâi se cunosc (prin contemplația naturală), apoi se depășesc (prin teologie) lucrurile create. Virtutea dezleagă pe om de lucruri ca valori ultime și ultime și prin aceasta îl eliberează de patimi. Cel ce caută lucrurile în ele înșile pentru plăcerea ce-o are de ele, lucrează dus de patimă, sau e legat de ele. Îndată ce caută prin lucruri un scop mai presus de ele, a scăpat de patimă și a câștigat libertatea aceluia pur agir neîmpovărat de pasivitate, sau pasionalitate de care vorbește Blondel.

Dar virtuțile lucrând conform cu firea lucrurilor, mai au și rostul de a scoate la iveală rațiunile lucrurilor, dezvoltând virtualitățile din ele. Căci rațiunile semănate în firea lucrurilor nu sunt niște entități statice, ci factori dinamici. (305)

Grăiesc împreună, pledează împreună pentru credința în Dumnezeu. Sau nu se află în ființa lor Dumnezeu ca obiect al credinței, căci în acest caz ar fi mărginit. Dumnezeu se poate străvede dincolo de ele, dar numai de cel ce vine cu credință în sine. În orice caz credința e un dar primordial al harului (nu al naturii) în om și în fața lui, dincolo de ulucile rațiunilor. (308)

Dar n-a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făcut-o lui Dumnezeu, ci s-a înălțat inima lui și s-a abătut peste el mânie și peste Iuda și Ierusalim. Și s-a smerit Ezechia din înălțarea inimii lui și cei ce locuiau în Ierusalim. Și n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia (2 Paralipomena 32, 25-26). Ce ceste binefacerea și celelalte?

Multe și felurite binefaceri i-a hărăzit Dumnezeu lui Ezechia, scăpându-l și izbăvindul în diferitele timpuri din toată nevoia și strâmtorarea. El însă nu a dat lui Dumnezeu toată mulțumirea pentru mântuire, așa cum trebuia, ci a fost atins de întinăciune omenească și și-a atribuit sieși o parte din meritul izbânzilor. De aceea, pe drept cuvânt se spune că nu a răsplătit Ezechia după binefacerea pe care i-a făcut-o lui Dumnezeu. Căci nu a măsurat recunoscător mulțumirea cu mărimea izbânzilor primite de la Dumnezeu ci s-a înălțat în inima lui, neizbutind să scape de boala părerii de sine, care se naște aproape natural din virtute și cunoștință.

Și s-a abătut peste el mânie și peste Iuda și Ierusalim. Mânia lui Dumnezeu este, după unul din înțelesuri, durerea pe care o simt cei povățuiți prin certare. Ea însoțește necazuri fără de voie ce sunt trimise asupra noastră. Prin aceasta Dumnezeu călăuzește adeseori mintea, care se mândrește cu virtutea și cu înțelepciunea, spre modestie și smerenie, dându-i puțința să se cunoască pe sine însăși și să-și mărturisească propria slăbiciune. Căci simțindu-și mintea slăbiciunea, leapădă închipuirea deșartă a inimii. De asupra se poate spune și despre Ezechia, după ce a venit asupra lui mânia: Și s-a smerit Ezechia din înălțarea inimii lui și cei ce locuiau în Ierusalim. Și n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia.

După alt înțeles mânia Domnului este întreruperea revărsării darurilor dumnezeiești. Acest lucru se întâmplă cu folos oricărei minți, care se înalță în bunurile date ei de Dumnezeu și se laudă ca și când ar fi niscai isprăvi proprii. Dar trebuie să aflăm și să vedem ce înseamnă faptul că nu numai peste Ezechia, care s-a înălțat cu inima, s-a abătut mânia, ci și peste Iuda și peste Ierusalim. Acest amănunt trebuie să convingă pe cei ce stăruie cu toată osteneala numai, pe lângă litera Scripturii, că iubitorii de Dumnezeu trebuie să se sârguiască cu toată puterea spre înțelegerea duhovnicească a celor scrise, dacă cunoașterea adevărului le este mai de preț ca orice. Căci dacă vom asculta numai

de literă, adeseori vom grăi nedreptate despre judecata lui Dumnezeu. De pildă în acest caz voe spune că pedepsește împreună cu cel păcătos în chip nedrept și pe cei ce n-au păcătuțit. Dar atunci cum va fi adevărat cuvântul care zice: Nu va muri tatăl pentru fiu și nici fiul pentru tată, ci fiecare va muri pentru păcatul său?(*Deut. 16,25*). Sau cum se va adevăra cuvântul spus de David către Dumnezeu: Căci tu răsplătești fiecăruia după faptele sale (*Ps. 16,13*)?

Și s-a înălțat, zice, inima lui Ezechia. Dar nu a adăugat: și inima locuitorilor din Ierusalim și Iuda. Cum a pedepsit atunci împreună cu cel vinovat și pe cei vinovați? Iată ceva ce nu pot înțelega după interpretarea acelor. Căci zice: Și s-a înălțat inima lui Ezechia. Și s-a abătut mânie peste el și peste Iuda și Ierusalim. Așadar despre aceasta nu a scris Scriptura că s-au înălțat. Dar atunci cei ce rămân la literă și pun mai presus cuvântul decât înțelesul spiritual, nu pot dezlega această greutate. De aceea nu rămâne decât să recurgem la înțelesul duhovnicesc și atunci vom afla fără osteneală adevărul care e acoperit de literă și care strălucește ca o lumină celui iubitor de adevăr.

Deci toată mintea cunoscătoare și iubitoare de înțelepciune are cu sine și Iuda și Ierusalimul. Iuda, în înțeles duhovnicesc, înseamnă viețuirea ca mărturisirea prin fapte împreună cu gândurile ce o susțin, pe măsură ce însemnează mintea în urcușul ei³¹³. Căci Iuda se talmăcește mărturisire. Iar Ierusalimul, înțeles alegoric, este deprinderea pașnică cu adevărul și cu vederile dumnezeiești care îl alcătuiesc. Scurt vorbind, pe Iuda îl are mintea cu filozofie lucrătoare, iar Ierusalimul ca inițiere tainică în contemplație. Așadar când mintea înțeleaptă prin harul dumnezeiesc a respins prin filozofia lucrătoare și contemplativă toată puterea ce s-a ridicat împotriva virtuții și cunoștinței și a dobândit o victorie deplină asupra duhurilor răutății, dar acest fapt nu o determină să aducă cuvenita mulțumire lui Dumnezeu, autorul biruinței, ci se înalță cu inima, socotindu-se pe sine cauza întregii isprăvi, atunci pentru pricina că nu i-a răsplătit lui Dumnezeu, după binefacerea de care s-a împărtășit, suportă nu numai ea mânia părăsirii ce vine asupra ei, ci Iuda și Ierusalim, adică deprinderea activității și a contemplației. Căci îndată se răscoală, cu îngăduința lui Dumnezeu, patimile de ocară împotriva activității morale și întinează conștiința care a fost până acum curată, iar părerile mincinoase se amestecă în contemplarea lucrurilor și strâmbă cunoștința care a fost mai înainte dreaptă.

Căci există o regulă și o lege a Providenței așezată în făpturi, potrivit căreia cei ce s-au arătat nerecunoscători pentru bunurile primite, sunt povățuiți spre recunoștință prin cele potrivnice, trebuind să facă experiența celor contrare ca să cunoască purtarea dumnezeiască care le-a dăruit bunurile. Și s-a rânduit așa, ca nu cumva îngăduindu-ni-se de Providență să ne păstrăm neclintită părerea de noi înșine pentru faptele cele bune, să ne rostogolim în dispoziția opusă a mândriei, socotind virtutea și cunoștința ca izbânzi firești ale noastre, nu ca daruri dobândite prin har. În acest caz am fi ca aceia care se folosesc de bine pentru a face răul și lucrurile prin care ar trebui să se facă în noi și mai neclintită cunoștința dumnezeiască, ne-ar prilejui boala ignorării lui Dumnezeu.

Căci cel care-și închipuie că a ajuns la capătul din urmă al virtuții, nu va mai întreba de cauză din care izvorăsc virtuțile, ci va circumscrie puterea dorinței lor numai de sine, păgubindu-se însuși de condiția mântuirii sale, adică de Dumnezeu. dar cel ce-și simte sărăcia sa naturală în ceea ce privește virtuțile, nu va înceta să alerge cu grabă spre Cel ce poate împlini lipsa sa.

Cu dreptate vine deci pedeapsa peste mintea care se înalță în cugetările sale. Iar această pedeapsă constă în părăsirea ei, sau în îngăduința ce o dă Dumnezeu de a fi tulburată de draci în activitatea ei, adică în Iudeea, în contemplația ei, adică în Ierusalim, ca să câștige conștiința neputinței sale naturale și conștiința puterii și a harului dumnezeiesc, care o apără și îi dăruiește toate bunurile. Prin aceasta se va smeri alungând de la sine cu totul trufia străină și potrivnică firii. Drept urmare nu va mai veni asupra ei cealaltă mânie, cea a retragerii darurilor hărăzite, cum n-a mai venit peste

Ezechia, care îndată ce n-a mai venit peste el prima mânie, sau părăsire, s-a smerit, și a ajuns la cunoștința Celui ce i-a dăruit bunurile. Căci după cuvintele: Și s-a abătut mânie peste el și peste Iuda și Ierusalim se spune: și n-a mai venit peste el mânia Domnului în zilele lui Ezechia. Adică n-a mai venit cealaltă mânie, cea a retragerii darurilor, fiindcă prima părăsire l-a învățat să fie recunoscător. Căci cel ce nu se cumițește prin primul fel de mânie, sau părăsire, ca să vie la smerenie, are de suportat cu siguranță cealaltă mânie, care îl despoaie de lucrarea darurilor și-i lipsește de puterea care-l păzea mai înainte. Strica-voi gardul viei, zice Dumnezeu despre nerecunoscătorul Israel, și va fi de jaf; surpa-voi zidul și va fi călcată în picioare. Și voi părăsi via mea și nu va mai fi nici tăiată, nici săpată și vor porunci norilor să nu mai plouă peste ea (Is. 5, 1-6). Același lucru se povestește alegoric că l-a pățit și Saul, primul rege al lui Israel. Acela, primind prin ungere deodată cu dregătoria regească și harul proorociei, fiindcă nu l-a păzit pe acesta, primește ca prima mânie chinuirea din partea duhului. Iar fiindcă nu și-a venit la simțire, prin aceasta și-a agonisit cealaltă mânie și a sfârșit cu viața, ajungând pentru nechizuința lui, în fața morții lipsit de orice pietate. Această tristă pățanie a lui o arată faptul că întâi este chinuit de draci, pe urmă recurge de bunăvoie la demoni prin vrăjitoare și le aduce cult vrăjitoresc întocmai ca necredincioșii.

Deci dacă prin Ezechia înțelegem mintea iubitoare de înțelepciune, prin Iudeea activitatea, iar prin Ierusalim contemplația, când vom băga de seamă că mintea pătimește ceva în oarecare chip, să credem că deodată cu mintea pătimește și puterea ei făptuitoare și contemplativă prin rațiunile care le susțin. Căci nu este cu putință să primească subiectul fără să primească și cele cuprinse în subiect.

Deci înțelesul spiritual se armonizează perfect cu cuvântul Scripturii, încât nu se duce nici o bârfire judecăților dumnezeiești și nu e răsturnată nici o altă poruncă. Căci după înțelesul spiritual pe care l-am dat, nu se înalță numai Ezechia, adică mintea, cugetând mare lucru despre isprăvile sale, ci se înalță împreună cu ea și Iuda și Ierusalimul, adică activitatea și contemplația, așa cum nici nu pătimesc acestea luate în sine, de vreme ce nu există ca ipostasuri proprii. De aceea nu vine numai peste Ezechia, adică peste minte, mânia, ci și peste Iuda și Ierusalim. Căci îndată ce se întinează mintea în vreo privință, se pătează împreună cu ea și activitatea și contemplația, chiar dacă nu sunt părtașe la vina care aduce mânia.

Deci să ne aplicăm și nouă înțelesul celor scrise. Căci, deși după istorie aceste lucruri s-au întâmplat cu Ezechia ca tip, ele s-au scris pentru noi, spre îndemn duhovnicesc. Cele scrise atunci nu se întâmplă nouă întotdeauna în chip spiritual, întrucât puterea vrăjmașă e totdeauna gata de luptă împotriva voastră. Ele s-au scris, ca absorbind noi pe cât punem toată Scriptura în minte, să ne luminăm mintea cu înțelesurile duhovnicești, iar trupul să-l facem să strălucească de modurile de trăire rațiunile dumnezeiești înțelepte, prefăcându-l în unealtă cuvântătoare (rațională) a virtuții, prin lepădarea afectelor înnăscute.

Acest loc al Scripturii se referă deci la tot omul iubitor de Dumnezeu și virtuos, care s-a încins înțelepțește (în chip gnostic) cu putere împotriva dracilor, asemenea lui Ezechia. Dacă unui astfel de om i s-ar întâmpla un atac din partea duhurilor rele, care poartă război cu mintea lui în chip nevăzut, iar el, primind prin rugăciune un Înger trimis de Dumnezeu, adică rațiunea (inspirația) unei înțelepciuni mai înalte, ar risipi și ar nimici toată ceata diavolului, dar n-ar socoti apoi pe Dumnezeu cauza acestei biruințe și mântuirii, ci și-ar atribui sieși toată biruința, se poate spune că omul acela n-a răsplătit lui Dumnezeu după darul Lui, întrucât nu a cântărit mărimea mulțumirii cu mărimea mântuirii și nu a măsurat întocmai dragostea (dispoziția) sa cu binefacerea. Celui ce l-a mântuit, (căci răsplătirea constă în dragostea corespunzătoare a celui mântuit față de Cel ce la mântuit, dragoste măsurată prin fapte), ci și-a înălțat inima sa, mândrindu-se cu darurile pe care le-a

primit, ca și cum nu le-ar fi primit. Un astfel de om va avea de suportat, cu dreptate, mânia ce vine asupra lui. Căci Dumnezeu îngăduie diavolului să se războiască cu el mintal, ca pe planul activității să-i clatine modurile virtuții, iar pe planurile contemplației să-i tulbure rațiunile limpezi ale cunoștinței. În felul acesta, dându-și omul seama de slăbiciunea proprie, va recunoaște că Dumnezeu e singura putere care răpune în noi patimile și se va smeri pocăindu-se și lepădând umflata părere de sine. Prin aceasta va recâștiga mila lui Dumnezeu și va întoarce mânia care vine după aceea asupra celor ce nu se căiesc, ca să retragă harul ce păzește sufletul, lăsând pustie mintea nerecunoscătoare.

Iar prin zilele regelui Ezechia, Scriptura a înțeles poate diferitele iluminări ce le primește toată mintea binecredincioasă și iubitoare de Dumnezeu, care se apleacă prin contemplație asupra lucrurilor spre a înțelege înțelepciunea vestită de toate în chip felurit. Până ce activitatea și contemplația se însoțește cu aceste iluminări, nu au să sufere de o împuținare a virtuții și a cunoștinței, Soarele Dreptății aducând într-o astfel de minte, prin răsăritul Său, aceste zile.

Scolii

Pe cel ce se înalță pentru faptele sale îl ajunge necinstea patimilor, iar pe cel ce se mândrește cu cunoștința, judecata cea dreaptă îi lasă să se abată de la contemplația adevărată. (4)

Prin regula și legea sădite de Dumnezeu în făpturi, înțelege Pronia susținătoare a lucrurilor. Aceasta povățuiește, după o dreaptă judecata, spre recunoștință pe cei ce s-au arătat nerecunoscători pentru belșugul binefacerilor față de Cel ce le-a hărăzit; și anume așa că le rărește binefacerile. Ea îi trezește adesea pe aceia prin simțire prin cele potrivnice, făcându-i să cunoască pe Cel ce le-a hărăzit bunurile. Căci părea de sine pentru virtute și cunoștință, dacă nu e certată prin pedeapsă, naște boala mândrie, care produce o dispoziție vrăjmașă lui Dumnezeu. (5)

Cel ce a cunoscut insuficiența virtuții sale, niciodată nu se oprește din drumul ei. Căci dacă ar face așa, s-ar păgubi de începutul și ținta ei, adică de Dumnezeu, oprindu-și mișcarea dorinței în jurul său. În acest caz și-ar închipui că a ajuns desăvârșirea, în vreme ce el a căzut de la Cel cu adevărat existent, spre care tinde toată mișcarea celui ce se sârguiește. (6)

Nesimțirea pagubei ce o suferă virtuțile este cale lunecoasă spre necredință. Căci ce pentru plăcerile trupului s-a obișnuit să nu mai asculte pe Dumnezeu, va făgădui și pe Dumnezeu însuși când se va ivi prilejul, prețuind viața trupului mai mult decât pe Dumnezeu, după ce a pus plăcerile acesteia mai presus decât voia lui Dumnezeu. (7)

Subiect numește mintea, ca una ce este capabilă de virtute și cunoștință. Iar cele cuprinse în subiect sunt activitatea și contemplația, care stau față de minte în raport de accidente. De aceea ele suferă în tot chipul împreună cu mintea care pătimește, având orice mișcare a aceleia drept început al schimbării lor proprii. (8)

Afectele înnăscute ale trupului, când sunt cârmuite de rațiune își atrag osânda. Deci trebuie lepădate afectele, întrucât mișcarea lor, deși înnăscută, e întrebuințată adeseori împotriva firii, nefiind cârmuită de rațiune. (10)

Mânie mântuitoare este îngăduința ce o acordă Dumnezeu dracilor să războiască prin patimi mintea care s-a înălțat. Scopul ei este ca mintea, pătimind cele de necinste, după ce s-a lăudat cu virtuțile, să cunoască cine este dătătorul lor, sau ca să se vadă dezbrăcată de bunurile străine, pe care a

socotit că le are de la sine, fără să le fi primit. (11)

Iudeea și Ierusalimul sunt, în înțeles tainic, făptuirea și contemplația. (13)

Note

Tot ce e făcut de Dumnezeu își are o rațiune și o legitimare în existență, contribuind la armonia Universului. Numai patimile n-au nici o rațiune, deși nici o legitimare și produc tulbure în relațiile dintre făpturi. Deci pe nedrept își revendică păcatul o rațiune și încă cu câtă exclusivitate! Își revendică rațiunea prin fraudă, precum prin fraudă există. Se vede de acolo că patima duce o făptură la nimicire. Nu se poate concepe o consolidare veritabilă și eternă a existenței prin patimă. Dar nu pe nedrept se socotește că virtutea, credința și trăirea mistică în Dumnezeu sunt lipsite de rațiune. (303)

Întâi mintea primește prin contemplația curățită de patimi chipurile și rațiunile lor în sine, apoi se înalță mai presus de ele la Dumnezeu, la vederea lui mai presus de înțelegere, duce prin cunoașterea cât mai bogată a lumii, nu prin ocolirea ei. (304)

Prin virtute se depășesc patimile, prin cunoștință întâi se cunosc (prin contemplația naturală), apoi se depășesc (prin teologie) lucrurile create. Virtutea dezleagă pe om de lucruri ca valori ultime și prin aceasta îl eliberează de patimi. Cel ce caută lucrurile în ele înșile pentru plăcerea ce-o are de ele, lucrează dus de patimă, sau e legat de ele. Îndată ce caută prin lucruri un scop mai presus de ele, a scăpat de patimă și a câștigat libertatea acelu pur agir neîmpovărat de pasivitate, sau pasionalitate de care vorbește Blondel.

Dar virtuțile lucrând conform cu firea lucrurilor, mai au și rostul de a scoate la iveală rațiunile lucrurilor, dezvoltând virtualitățile din ele. Căci rațiunile semănate în firea lucrurilor nu sunt niște entități statice, ci factori dinamici. (305)

Grăiesc împreună, pledează împreună pentru credința în Dumnezeu. Sau nu se află în ființa lor Dumnezeu ca obiect al credinței, căci în acest caz ar fi mărginit. Dumnezeu se poate străvede dincolo de ele, dar numai de cel ce vine cu credință în sine. În orice caz credința e un dar primordial al harului (sau al naturii) la om și în fața lui, dincolo de ulucile rațiunilor. (308)

Un loc clasic despre persistența activității morale pe treapta superioară a gnozei. Cu cât înaintează mintea pe treptele cunoașteri, cu atât sporește omul în activitatea virtuoză. Iar prin înaintarea în făptuirea virtuoză, sporește în virtute, sau în modul mărturisitor al vieții. E firesc să fie așa. Cu cât cunoaștem mai mult pe Dumnezeu, așadar și sfințenia Lui, ne dăm seama de inferioritatea noastră morală. Și viața noastră devine mai mult o mărturisire a acestui fapt.

Ideea de mod a Sfântului Maxim, care imprimă un fel practic de-a fi întregii vieți (modul pătimitor, modul mărturisitor etc.); poate fi apropiată de ideea existențialelor din filozofia lui Heidegger. (313)

Iarăși zice despre Ezechia: Și l-au îngropat pe el pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. Și slavă și cinste i-au dat tot lui Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim (2 Paralipomena 32,33). Ce este înălțimea mormintelor, și cealaltă?

David, luat în înțeles spiritual, este Domnul nostru Iisus Hristos, piatra pe care au aruncat-o cu dispreț ziditorii, adică preoții și căpeteniile Ideilor, și care a ajuns în capul unghiului, adică al Bisericii. Căci unghiul este Biserica, după Scriptură. Fiindcă precum unghiul face unirea a două ziduri, pe care le împreună într-o legătură indisolubilă, așa și Biserica s-a făcut unirea a două popoare, împreunând la un loc pe cei dintre neamuri și pe cei din Iudei într-o singură învățătură de credință și strângându-i într-un singur cuget. Iar piatra din capul acestui unghi este Hristos, Cel ce e cap al întregului trup. Căci numele lui David tălmăcit înseamnă disprețuire. Iar aceasta nu este decât Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, Cel ce pentru mine a îmbrăcat chip de rob și s-a lăsat ocărât de oamenii care n-au crezut adevărului și disprețuit de poporul plin de păcate. Este păstorul cel bun, care și-a pus sufletul Său pentru oi și a omorât leul și ursul (*1 Regi 17,36*) adică a smuls din fire mânia și pofta, care sfâșiau forma chipului dumnezeiesc ce se afla în noi prin rațiune. Este tânărul îmbujorat, pentru patima morții, împodobit cu ochi frumoși, (*1 Regi 16,12; 17,42*) adică cu slava rațiunilor mai înalte ale Providenței și Judecării (căci ochii Cuvântului sunt Judecata și Providența), prin care, chiar când pătimește pentru noi, supraveghează toate. Este omorătorul lui Goliat cel spiritual și îngâmfat, adică al diavolului care are statura de cinci coți, din pricina patimii ce lucrează prin cele cinci simțuri ale noastre; căci statura diavolului se înalță atâta, cât se întinde lucrarea simțurilor noastre în chip pătimaș spre cele sensibile. Este Împăratul lui Israel cel adevărat și văzător de Dumnezeu, chiar dacă Saul, adică poporul vechi cel după lege se înfurie, chinuit de pizmă din pricina necredinței, întrucât nu se poate lipsi de slava cea trecătoare. Prigonit de acela, David, Împăratul meu, îi ia sulița și vasul de apă, adică a poporului vechi puterea virtuții cu fapta și harul contemplației cunoscătoare, pe care le dă iarăși celor ce vin la el cu credință, adică aceloră dintre Iudei care vor moșteni mântuirea, primind vestea Împărăției Sale.

De asemenea îi taie aceluia aripa veșmântului, pe când șade în peșteră ca să lepede prisosul stomacului, adică ia de la poporul cel vechi înalta cuviință a filosofiei morale, sau înălțimea înțelesurilor din învelișul simbolurilor și ghiciturilor legii. El socotește că nu se cuvine și nu e drept ca poporul Iudeilor, adică al oamenilor pământești și iubitori de trup, care șade în veacul acesta, sau în litera legii, ca într-o peșteră, închizând făgăduințele dumnezeiești ale bunurilor nestricăcioase în stricăciunea celor trecătoare, să aibă podoaba cea spirituală a poruncilor legii, ca pe o aripă a veșmântului pe care să o ducă prin abuz la stricăciune (*1 Regi 24,4*).

Acesta este David cel spiritual, adevăratul păstor și Împărat, care surpă puterile vrăjmașe. Este păstor pentru cei ce se îndeletnicesc încă cu filosofia lucrătoare și pasc ca pe o iarbă contemplația naturală; și Împărat pentru cei ce și-au reînnoit frumusețea chipului dat lor, făcându-i asemenea modelului, prin legile și rațiunile duhovnicești, iar acum stau cu mintea nemijlocit în fața marelui Împărat al veacurilor și oglindesc frumusețea neapropiată, (*1 Cor. 13, 12-15*) dacă se poate spune așa.

Deci fiii acestui David sunt toți Sfinții din veac, ca unii ce s-au născut din el în duh. Și mormintele acestor fii sunt amintirile viețuirii lor pământești după Dumnezeu. Iar ridicătura pe care sunt așezate aceste morminte este înălțimea cunoștinței și a iubirii lor de Dumnezeu. Acolo înmormântează mintea, așezând-o în locașul meritat al fericirii, tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică modurile activității și rațiunile cunoștinței deprinse în adevărata contemplație. Dar numai mintea ce a murit, în sens lăudabil, tuturor lucrurilor și anume celor sensibile prin lepădarea lucrării simțurilor, iar celor inteligibile prin oprirea mișcării mintale.

Deci Ezechia însemnând puterea lui Dumnezeu, adică mintea puternică în activitate și prealuminată în cunoștință, prin înmormântarea lui avem să înțelegem înmormântarea minții atunci

când acesta moare, adică atunci când se desface cu voia de toate cele create și se ridică la cele necreate. În mormântarea ei o face tot Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim, adică activitatea virtuoaasă a ei și contemplația adevărată întru cunoștință.³³² Și ea are loc, pe înălțimea mormintelor fiilor lor David, adică e ridicată la înălțimea amintirii Sfinților din veac. Și i-au dat minții slavă și cinste; slavă, ca uneia ce a ajuns prin cunoștința spirituală deasupra tuturor rațiunilor din lucruri, iar cinste, ca uneia care s-a curățit de toate patimile și și-a făcut mișcarea simțurilor (simțirii) nesupusă legilor naturale din lucruri.

Sau poate careva dintre cei foarte râvnitori ar spune că slava este frumusețea supremă a câmpului, iar cinstea imitarea exactă a asemănării; și că pe cea dintâi o produce contemplarea adevărată a rațiunilor duhovnicești, iar pe cea de-a doua, împlinirea scrupuloasă și sinceră a poruncilor. Pe acestea avându-le marele Ezechia, a fost înmormântat pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. Dacă cineva ar vrea să redea mai limpede acest lucru, în loc de cuvintele: L-au înmormântat pe el în înălțimea mormintelor lui David, ar putea spune: Au așezat amintirea lui Ezechia la înălțimea amintirii Sfinților din veac.

Să băgăm de seamă că nu s-a zis: În mormintele lui David, sau pe înălțimea mormintelor lui David. Căci atât rațiunea cea după trup a Domnului, cât și modul vieții Sale sunt mai presus de orice comparație cu faptele și anume nu numai cu oamenii, ci și cu Îngerii, fiind cu desăvârșire necuprinse, ca să nu mai vorbim de înțeleșul neajuns al dumnezeirii sale infinite. Deci e plăcut lucru chiar și omului celui mai sensibil la ceea ce înseamnă măreței, să fie înmormântat în mormintele fiilor lui David, sau, ceea ce-i o supremă cinste, pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. Căci Scriptura nu spune de nimeni să fi fost înmormântat în mormintele lui David, cu atât mai puțin pe înălțimea mormintelor lui David. Pentru că viața după trup a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru nu-și găsește, precum am spus, în nici un sens și în nici un chip, comparație. Căci se zice Virtutea lui a acoperit cerurile (*I Regi 17, 36*), adică chiar și dreptatea Domnului ca om, arătată prin trup, a acoperit Puterile de sus, prin covârșitoarea abundență a dreptății Sale, în toate privințele. Căci nu era om simplu, ci și Dumnezeu care s-a întrupat, ca să înnoiască prin El și întru El firea învechită a oamenilor și să o facă părtașă de firea dumnezeiască, adică să o facă să lepede toată stricăciunea, nestatornicia și alterarea. Căci prin acestea firea noastră se făcuse asemenea dobitoacelor, încât rațiunea era covârșită de lucrarea simțurilor. A lui să fie slava în veci.

Scolii

Sulița, zice, simbolizează puterea virtuții, iar vasul de apă indică taina cunoștinței. (2)

Peșteră numește lumea aceasta și litera legii. Iar Saul este poporul iudaic, a cărui minte, întorcându-se de la lumina dumnezeiască a celor spirituale, se așează jos în întunericul celor legale și în umbra literei, folosind creația lui Dumnezeu și legea spre producerea stricăciunii. Căci cel ce mărginește făgăduințele nemuritoare numai la literă și la înfățișările lucrurilor, ce cad sub simțuri, le predă stricăciunii, ca pe o mâncare care o preface în excrement, arătând din sfârșit, începutul opiniei sale despre Dumnezeu.³³⁴ Veșmântul este învelișul de ghicituri ale legii, iar aripa lui sublimitatea sensurilor descoperite prin contemplația duhovnicească. Această sublimitate e tăiată de la aceea care interpretează Sfânta Scriptură numai după simțuri. (3)

Domnul e numit păstorul acestora care sunt călăuziți prin contemplația naturală spre staulul de sus și Împăratul celor ce se supun legii duhului și stau lângă tronul harului lui Dumnezeu, prin

contactul simplu al minții, pe temeiul cunoștinței celei neîmpărțite. (4)

Cei ce locuiesc în Iudeea, sunt modurile de activitate virtuoașă, iar celor ce locuiesc în Ierusalim sunt rațiunile cunoașterii ce se cuprind în contemplație. (5)

Moartea vrednică de laudă a minții este desfacerea ei voluntară de toate lucrurile. După aceasta primește viața dumnezeiască prin har, dobândind în loc de lucruri, în chip neînțeles, pe Făcătorul lucrurilor. (6)

Slavă numește cunoștința identificată și nemărginită de nici o rațiune, iar cinste mișcarea nereținută a voinței în virtute, potrivit cu firea. (7)

Cunoștința care nu uită nimic, fiind o mișcare indefinită și mai presus de înțelegere a minții în jurul infinității dumnezeiești, închipuiește, prin indefinitul ei, slava suprainfinită a adevărului. Iar imitarea voluntară a bunătății înțelepte a Providenței, primește ca cinste asemănarea vădită a minții cu Dumnezeu, întipărită în dispoziția sa lăuntrică. (8)

După înțelesul mai înalt, David este Hristos, iar mormântul lui amintirea dreptății Lui, care n-are asemănare în toată firea rațională. Căci Cuvântul lui Dumnezeu făcându-se om, nu și-a măsurat dreptatea după legile naturale ale trupului, ci a lucrat prin trup dreptatea naturală ce se află în El ca în Dumnezeu, nefiind lipsit de lucrarea naturală. (10)

Note

Contemplația adevărată de pe treapta gnozei. Deci și gnoza trebuie lepădată când mintea părăsește lucrările ei. (332)

Arătând din acest rezultat final, caracterul concepției sale inițiale despre Dumnezeu. (334)

În cartea întâia a lui Esdra s-a scris despre Zorobael: Și când a ieșit tânărul, ridicându-și fața la cer, înspre Ierusalim, a binecuvântat pe Împăratul Cerului, zicând: De la Tine este biruința, de la Tine înțelepciunea și a Ta este slava. Și eu sunt robul Tău. Bine ești cuvânta, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune și ție mă mărturisesc Doamne al părinților (III Esdra 4, 58-60). Ce înseamnă: Ridicându-și fața la cer înspre Ierusalim și celelalte?

Zorobael, după regula exactă a limbii ebraice, se pronunță când aspru, când lin, și e când un cuvânt compus, când o împreunare de două cuvinte despărțite, când un singur cuvânt elementar. Pronunțat aspru acest cuvânt înseamnă sămânța tulburării³³⁷, iar pronunțat lin, răsăritul tulburării. Când e cuvânt compus înseamnă: răsărit în tulburare, iar când formează două cuvinte despărțite răsăritul din împrăștiere. În sfârșit, când e cuvânt unic, înseamnă însăși odihnă.

Zorobael, este, așadar, mintea iubitoare de înțelepciune (filosoafă). Prima dată ea e semănată, după dreptate, prin pocăință, în tulburarea provocată de robia patimilor. În al doilea rând urmează răsăritul tulburării, adică mintea dă la iveală rușinea ce i-o pricinuieste tulburarea patimilor. În al treilea rând vine răsăritul în tulburare, adică mintea prin cunoștință aduce lumină în lucrarea confuză a simțurilor îndreptate spre cele sensibile și nu le mai pasă pe acelea să se apropie de

lucrurile sensibile fără rațiune³³⁸. În rândul al patrulea vine răsăritul din împrăștiere, adică mintea oferă puterilor sufletești, împrăștiate în jurul lucrurilor sensibile, răsăritul faptelor dreptății care dă naștere activității raționale, întrucât aceasta nu mai e lipsită de cunoașterea prin contemplație, care readuce puterile împrăștiate spre realitățile spirituale. În rândul al cincilea mintea devine ea însăși odihnă, după ce a împăciuit toate și a unit activitatea cu binele prin fire, iar contemplația cu adevărul prin fire³³⁹.

Căci toată activitatea se săvârșește pentru bine și toată contemplația caută cunoașterea caută cunoașterea numai pentru adevăr. După ce s-a ajuns la ele, nu va mai fi nimic care să stârnească activitatea sufletului, sau să atragă contemplația lui prin vederi străine. Căci sufletul a ajuns atunci dincolo de tot ce este și se gândește, și L-a îmbrăcat pe Dumnezeu însuși, care e singur bun și adevărat și se află mai presus de toată ființa și înțelegerea.

Mintea devenită astfel, prin diferitele propășiri în virtute, iese în urma biruinței sale, de la împăratul Darie, adică din legea naturală, după ce i-a arătat aceleia puterea iubirii și a adevărului, prin compararea virtuților cu patimile și a luat de la aceea scrisori care să întărească pornirea ei și să o oprească pe cea a dușmanilor. Iar după ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruinței, își ridică fața la cer, înspre Ierusalim și binecuvântează pe Împăratul Cerului.

Fața unei astfel de minți este dispoziția ascunsă a sufletului, în care se află toate trăsăturile virtuților. Pe aceasta o ridică mintea la cer, adică spre înălțimea contemplației, înspre Ierusalim, adică înspre deprinderea nepătimirii.

Sau poate prin cuvintele la cer, înspre Ierusalim, se arată că mintea caută locașul ei din cer (*II Cor. 5, 1-2*) și spre cetatea celor scriși în ceruri (*Evrei 12, 23*), despre care lucruri preaslăvite s-au grăit, cum zice David (*Psalmi 86,2*).

Căci nu putea să binecuvânteze pe Dumnezeu fără să-și ridice fața sau dispoziția sufletului, compusă, ca niște trăsături, din multe și felurite virtuți, spre înălțimea contemplației și a cunoașterii, prin deprinderea nepătimirii, adică a stării pașnice și nevinovate .³⁴⁴

Și ce zice, ridicându-și fața? De la Tine este biruința. Prin biruință arată sfârșitul făpturii împotriva patimilor, ca pe o răsplată a nevoințelor dumnezeiești împotriva păcatului. Și de la Tine înțelepciunea. Prin înțelepciune arată sfârșitul la care se ajunge prin contemplație, sfârșit care înlătură prin cunoaștință, toată neștiința sufletului. Și a Ta este slava. Slava numește strălucirea frumuseții dumnezeiești, care iradiază din acelea și constă din unirea biruinței și a înțelepciunii, a activității și a contemplației, a virtuții și a cunoașterii, a bunătății și a adevărului. Căci acestea, unindu-se întreolaltă, iradiază o singură slavă și aceea a lui Dumnezeu. De aceea foarte potrivit adaugă: Și eu sunt robul Tău, știind că toată activitatea și contemplația, virtutea și cunoaștința, biruința și înțelepciunea, bunătatea și adevărul, le săvârșește în noi, ca în niște organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziția care voiește cele bune. Această dispoziție o are și marele Zorobael. De aceea adaugă, zicând către Dumnezeu: Bine ești cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie înțelepciune și Ție mă mărturisesc, Doamne al părinților. Ca rob recunoscător, Zorobael toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a dăruit. De la El a primit înțelepciunea, prin care îi poate mărturisi, ca unui Domn al părinților, puterea bunurilor hărăzite. Drept aceea spune: Bine ești cuvântat Doamne, arătând prin aceasta că Dumnezeu are înțelepciunea infinită, sau, mai bine zis, e însăși înțelepciunea, de la care primind și el înțelepciune, îi mărturisește înțelepciunea sa.

Iar Domn al părinților Îl numește, ca să arate că toate isprăvile Sfinților au fost în chip vădit daruri ale lui Dumnezeu și deci unul nici unul dintre ei n-a vrut nimic, decât bunul ce i s-a dat de la

Domnul Dumnezeu, pe măsura recunoștinței și a bunăvoinței celui ce l-a primit; astfel spus, fiecare dintre ei a dobândit numai acele bunuri, pe care le-a atribuit Domnului, care le-a dăruit.

Deci părinți numește pe sfinții din veac. Căci primind credința lor și imitându-le viața, a reușit prin voință să se nască din aceia cu duhul, ca fiu născut prin voința sa liberă din părinți care de asemenea au această calitate prin voința lor liberă. Calitatea aceasta este cu atât mai prețuită la Dumnezeu decât calitatea celor ce devin părinți și fii prin trup și nu prin voință, cu cât se deosebește prin superioritatea ființei sufletului de trup.

Acest Zorobael este unul dintre tinerii ce stau în preajma regelui Darie (*III Ezdra 4,3*), adică a legii naturale, și cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeiești din oameni în două cuvinte. El risipește cutezanța celorlalți și atrage la sine legea care împrăștie peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor ținute în robia străină a patimilor.

Duhurile rele, care iau partea trupului ca mai pământesc sunt două, prin însăși doimea numărului indicându-se caracterul pătimăș și pieritor al trupului. Iar mintea ce ține partea sufletului, care e simplu după ființă, e una, fiind expresia unității lui neprihănite, de care nu se poate atinge moartea cu nici un chip, întrucât nu admite vreo tăiere care să-l împartă.

Deci zice unul din tineri, adică cel dintâi, prezentând vitalitatea pătimășă a trupului: Cel mai tare este vinul (*III Ezdra 3, 10*). El numește vin toată întinderea patimilor iubitoare de plăceri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest vin provoacă beția ce scoate pe om din minți și pervertește întrebuințarea gândurilor firești. Căci spune Scriptura: Mânia dracilor este vinul lor și mânia aspidelor fără vindecare (*Deuteronom 32, 33*). Ea numește, fierberea plăcerilor trupești vinul dracilor, iar neascultarea îngâmfată și disprețuitoare vinul aspidelor. Căci se spune ceva de această fiară, că spre deosebire de toate celelalte fiare ale pământului, își astupă urechile de la cântări disprețuind cu mândrie pe cei ce cântă.

Altul dintre tineri, adică al doilea, zice: Cel mai tare este împăratul (*III Ezdra 3, 11*). El numește împărat toată slava deșartă a bogăției, a domniei și a celorlalte străluciri de dinafară. E slava care naște neștiința, prin care se produce sfâșierea firii, întrucât toți se ignoră unul pe altul și toți se sfâșie între ei pentru un singur lucru: pentru că fiecare vrea să fie slăvit mai mult decât alții, fie datorită puterii, fie bogăției, fie plăcerii, sau a altor pricini pentru care se vor slăviți cei ce nu cunosc slava dumnezeiască cea care rămâne și disprețuiesc puterea ei.

Aceștia readucând tot adâncul de mocirlă al patimilor contrare firii la aceste două izvoare, l-au făcut pe Darie judecător al cuvintelor, nădăjduind că legea care stăpânește peste fire își va da consimțământul la opiniile lor.

Dar al treilea, care este mintea ce ține partea virtuții și a cunoștinței și se străduiește să slobozească sufletul din robia cea rea a patimilor, zice:

Mai tari sunt femeile și pe toate le biruiește adevărul (*III Ezdra 3,12*). Femei a numit el virtuțile îndumnezeitoare, din care se naște în oameni iubirea, care îi unește cu Dumnezeu și întreolaltă. Această răpește sufletul tuturor, celor supuși nașterii și stricăciunii, ca și al ființelor spirituale care sunt mai presus de acestea, și îl împletește cu Dumnezeu însuși într-o unire drăgăstoasă,³⁵² atât cât este cu putință firii omenești, înfăptuind în chip unic căsătoria dumnezeiască cea neprihănită. Iar adevăr a numit cauza cea unică și singură a lucrurilor, începutul, stăpânirea puterea și slava, din care și pentru care s-au făcut și se fac toate și pentru care se susțin toate în existență, și de dragul căreia se face toată strădania și mișcarea celor iubitori de Dumnezeu. Scurt vorbind, prin femeii a

arătat sfârșitul virtuților: iubirea. Căci aceasta este plăcerea unirii nedespărțite și neîntrerupte a celor ce se împărtășesc prin dorință de binele prin fire. Iar prin adevăr a indicat capătul tuturor cunoștințelor și chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capăt spre care sunt atrase, ca spre începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, mișcările naturale, printr-o oarecare rațiune generală. Căci începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, ca adevăr, biruiește toate prin fire și atrage spre sine mișcarea tuturor făpturilor.

Mintea iubitoare de înțelepciune (filosoafă) grăind astfel către legea firii, alungă de la ea toată amăgirea dracilor vicleni și o convinge să decreteze slobozirea gândurilor și puterilor sufletului, ținute în robia patimilor, și să vestească celor închiși în întuneric, adică în poftă după cele sensibile, dezlegarea de lanțurile robiei spirituale. Prin aceasta îi lasă să se suie în Iudeea, adică în virtute, ca să zidească în Ierusalim, adică în deprinderea nepătimirii, templul Domnului, sau cunoștința capabilă să primească înțelepciunea.³⁵³

Deci înțelept și prea înțelept este marele Zorobael. Căci primind înțelepciunea de la Dumnezeu, el a putut, datorită ei, să combată, să învingă și să răstoarne răspunsurile date de duhurile rele, care, ținând partea trupului, căutau să ducă la amăgire și la stricăciune neamul omenesc. Prin cele două răspunsuri ale sale, el a spulberat cu totul ambele răspunsuri vrăjmașe și a eliberat sufletul din robia cea rea a patimilor. Dat fiind că aceia prin lauda vinului se străduiau să obțină cea mai mare cinste pentru fierberea plăcerilor trupești, iar prin lauda împăratului ridicau mai presus de toată puterea slăvii lumești, aceasta a arătat, prin simbolul femeilor, superioritatea plăcerii duhovnicești, care nu are sfârșit, iar prin adevăr a indicat puterea care nu poate fi clintită de nimic. Prin aceasta l-a înduplecat (pe Darie) să disprețuiască bunurile prezente și să caute pe cele viitoare.

Acesta este înțeleșul sănătos și înțelept, pe care îl au, după părerea mea, răspunsurile celor trei tineri. El a fost socotit de Duhul vrednic de a fi fixat în scris pentru îndemnul nostru. Iar dacă cineva ar putea să vadă un înțeleș mai înalt în cele scris, potrivit cu puterea ce i s-a dat de a înțelege cele dumnezeiești, nu trebuie să fie invidiat. Căci harul Duhului nu se micșorează în cei ce se împărtășesc de el (din care pricină se și naște patima invidiei), chiar dacă unul primește mai mult, iar altul mai puțin din har. Pentru că fiecare dobândește după măsura credinței lui arătarea lucrării duhului. Așa încât fiecare își este distribuitorul propriu al harului. Și dacă ar cugeta bine, n-ar trebui să invidieze pe cel ce a dobândit haruri mai mari, deoarece atârnă de el însuși dispoziția prin care primește bunurile dumnezeiești.

Dar să venim și la alt înțeleș tainic al celor scrise, și anume la acela care descoperă adevărul originar al lor, Zorobael cel adevărat și nou, vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, care a fost conceput, purtat și născut în confuzia³⁵⁴ firii noastre, ca făcându-se om după fire, să readucă la sine firea, scoțând-o din confuzie.

Acesta n-a fost dus în robie împreună cu noi și n-a fost strămutat în confuzia patimilor. Căci n-a săvârșit păcat, nici n-a aflat vicleșug în gura lui (*Is. 53, 9*). Dar s-a născut între noi cei robiți ca un rob, și a fost socotit cu noi, cei fărădelege (*Is. 53, 12*), făcându-se din iubirea de oameni întru asemănarea trupului păcatului, pentru păcat (*Rom. 8,3*). S-a făcut întru asemănarea trupului păcatului, întrucât, fiind prin fire Dumnezeu nepătimitor, a binevoit să se facă, potrivit iconomiei, în chip neschimbat, om prin fire pătimitor. Și s-a făcut așa pentru păcat, deoarece pentru păcatele noastre a fost dus la moarte și pentru noi a suferit dureri; pentru păcatele noastre a fost zdrobit, ca noi să ne vindecăm cu rana Lui. Duhul înaintea feței noastre, unsul Domnului a fost prins în stricăciunile noastre, el despre care noi zicem: În umbra lui vom trăi printre neamuri (*Ier. 23, 5*).

El este Răsăritul cel drept din împrăștierea noastră, în care am ajuns prin păcat. Despre el spune

Duhul Sfânt prin Proorocul: Că va răsări vouă Răsărit drept (*Plâng. 4, 20*), sau Iată bărbat, Răsăritul este numele Lui și va răsări dedesubtul Lui (*Zaharia 6, 12*), sau Răsări-va Soarele dreptății, aducând tămăduire în aripile Lui (*Maleahi 3, 20*). Prin cuvântul dedesubtul lui se arată taina neînțeleasă a întrupării Cuvântului, din care a răsărit mântuirea tuturor. Iar aripile Soarelui dreptății ar fi cele două Testamente, prin care zburând Cuvântul în noi, ne vindecă rana căderii în păcat și ne dăruiește desăvârșita sănătate a virtuții, adică prin cel Vechi înlătură păcatul, iar prin cel Nou sădește virtutea. Sau iarăși aripile sunt Pronia și Judecata. Cuvântul zburând prin acestea, se sălășluiește în chip nevăzut în fapte, tămăduind prin rațiunile înțelepciunii pe cei ce voiesc să se întrupeze și vindecând prin modurile certării pe cei greu de urnit spre virtute. Prin aceasta uneori le curăță întinăciunea trupului, iar altora le șterge petele sufletului.³⁶³

El este cel ce readuce din robie pe Israel cel adevărat. El îl mută nu dintr-o țară într-alta, cum a făcut vechiul Zorobael, strămutând poporul din Babilon în Iudeea, ci de pe pământ la cer, de la păcat la virtute, de la neștiință la cunoștința adevărului, de la stricăciune la nestricăciune și de la moarte la nemurire, scurt vorbind, de la lumea văzută și pieritoare, la lumea spirituală și statornică ci de la viața ce se destramă la cea care rămâne și nu se destramă.

El este adevărat ziditor al templului rațional, surpat de păcate și ars de focul străin, pe care noi l-am adus asupra lui umblând în lumina focului din noi și în flacăra în care ardem, întrucât nu numai că am făcut să urmeze slugarnic partea mintală a sufletului cugetului trupesc, ci am și aprins fără rușine materia patimilor prin lucrarea noastră.

El este cel care a înduplecat prin înțelepciune pe Darie împăratul, adică legea firii. Pentru că nu se poate ca în acest loc să se înțeleagă prin Darie diavolul, odată ce s-a făcut de bunăvoie împreună lucrător cu harul în slobozirea poporului și s-a lăsat convins că nimic nu e mai tare și mai de folos firii spre mântuire, decât credința și buna mântuire, decât credința și buna cunoștință. Căci prin adevăr se înțelege credința care are în ea rațiunea adevărului, iar conștiința cea bună e semnul iubirii de Dumnezeu, indicată alegoric prin femei, întrucât unde este ea nu e cu puțință călcarea poruncilor dumnezeiești.

El este acela care a clătit din nou în Sine Însuși, printr-o unire negrăită, cortul lui David (*Amos 9,14; Faptele Apostolilor 15,16*), adică firea stricată de moarte din pricina păcatului.

El este Zorobael care a ridicat cu slavă casa căzută a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: Va fi slava din urmă a casei acesteia mai presus decât cea dintâi (*Agheu 2, 10*). Căci Cuvântul a intrat într-o a doua comuniune cu firea, care e cu atât mai luminată decât cea dintâi, cu cât prima dată i-a dăruit din ceea ce era mai bun, iar pe urmă s-a împărțășit El însuși din ceea ce era mai rău. Acesta, ca să se mântuiască și chipul și ca să facă nemuritor și trupul. Deci ștergând cu totul cuvântul șarpelui, suflat în urechile firii, a făcut iarăși curată firea ca la început. Ba încă a făcut-o să întreacă prin îndumnezeire prima ei plăsmuire. Și precum neexistând la început, a întemeiat-o, așa surpându-se pe urmă a făcut-o neschimbabilă, ca să nu mai cadă. Prin aceasta a împlinit tot sfatul lui Dumnezeu și Tatăl, îndumnezeind-o prin întrupare.³⁶⁶ Măinile lui Zorobael (cel spiritual) au pus temelie, zice, casei acesteia (adică omului) și mâinile lui o vor isprăvi (*Zaharia 4, 9*). E vorba aici de prima plăsmuire a omului și de refacerea de pe urmă a lui Hristos însuși, prin unirea cea negrăită.

El este Zorobael care a eliberat pe cei dintâi din robie și are în mână piatra de cositor, împodobită cu cei șapte ochi ai Domnului, prin care privește Dumnezeu peste tot pământul (*Zaharia 4,10*). După istorie ni se pare cătuși de puțin să fi avut Zorobael în mână o piatră de cositor, care să privească peste tot pământul. Fiind deci cu neputință să luăm acestea după literă,

vom recurge la înțeleșul mai înalt al celor scrise.

Zorobael este, cum am spus adeseori mai înainte, Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos. Iar piatra aceasta este credința în El. A avut această piatră în mână, înseamnă că credința în Hristos se face arătată prin împlinirea poruncilor. Căci credința fără fapte este moartă (*Iacov 2,26*), precum și faptele fără de credință. Iar mâna este evident, simbolul faptelor. Deci Domnul ținând în mână piatra, ne învață să avem în El credința arătată prin fapte. Iar cei șapte ochi ai Domnului, cu care e împodobită piatra aceasta, sunt cele șapte lucrări ale Duhului Sfânt.

Și se vor odihni peste El, zice, șapte dhuri: duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul cunoștinței, duhul științei, duhul sfatului, duhul tăriei, duhul temerii de Dumnezeu (*Is. 11,2*).

Duhul temerii de Dumnezeu se arată în înfrânarea cu fapte de la păcate; duhul tăriei, în pornirea și mișcarea plină de râvnă spre lucrarea și împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discernământului care ajută să împlinim cu rațiune poruncile dumnezeiești și să deosebim cele bune de cele rele; duhul științei ne face să știm fără greșală modurile activității virtuose, după care lucrând nu cădem nicidecum din dreapta judecată a rațiunii; duhul cunoștinței ne dă putința să cuprindem cu mintea rațiunile din porunci, pe care se întemeiază modurile de activitate ale virtuților; duhul înțelegerii este consimțământul afectuos al sufletului cu modurile și rațiunile poruncilor, sau bine zis prefacerea lui în acelea, prefacerea prin care se produce o fuziune a puterilor noastre naturale și modurile și rațiunile poruncilor; duhul înțelepciunii ne face să ne înălțăm la cauza rațiunilor duhovnicești din porunci și la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu putință oamenilor, în chip neștiut, rațiunile simple ale lucrurilor, aflătoare în Dumnezeu, scoatem ca dintr-un izvor țâșnitor al inimii adevărul din toate împrăștiindu-l în chip felurit și celorlalți oameni. În felul acesta urcăm pe o anumită cale și după o anumită ordine de la cele ce sunt față de Dumnezeu ultimele, dar față de noi cele mai apropiate, spre cele dintâi și față de noi cele mai depărtate, iar față de Dumnezeu cele mai apropiate.

Căci de fapt de la încetarea de-a păcătui prin temere venim la lucrarea virtuților prin tărie; iar de la lucrarea virtuților, la discernământul sfatului. De la discernământ trecem apoi la deprinderea virtuților, sau la știință; iar de la deprinderea virtuților, la cunoștința rațiunilor din virtuți. De la aceasta ne ridicăm la deprinderea care prefăce puterile naturale în rațiunile cunoscute ale virtuților, adică la înțelegere și de la aceasta la completarea simplă și exactă a adevărului din toate lucrurile. În sfârșit, pornind de la aceasta vom scoate la iveală multe și variate rațiuni cucernice ale adevărului din contemplarea înțeleaptă a lucrurilor sensibile și a ființelor inteligibile de-a păcătui prin temere venim la lucrarea virtuților prin tărie; iar de la lucrarea virtuților, la discernământul sfatului. De la discernământ trecem apoi la deprinderea virtuților, sau la știință; iar de la deprinderea virtuților, la cunoștința rațiunilor din virtuți. De la aceasta ne ridicăm la deprinderea care prefăce puterile naturale în rațiunile cunoscute ale virtuților, adică la înțelegere și de la aceasta la completarea simplă și exactă a adevărului din toate lucrurile. În sfârșit, pornind de la aceasta vom scoate la iveală multe și variate rațiuni cucernice ale adevărului din contemplarea înțeleaptă a lucrurilor sensibile și a ființelor inteligibile.

Urcând așadar prin acești ochi ai credinței, sau prin aceste iluminări, ne adunăm în unitatea dumnezeiască a înțelepciunii, concentrând harismele (darurile), care s-au împărțit pentru noi, prin înălțările noastre trepte pe scara virtuților, neomițând, cu ajutorul lui Dumnezeu, nimic din cele spuse. Aceasta pentru ca nu cumva, neglijându-le puțin câte puțin, să ne facem credința noastră oarbă și fără ochi, lipsită de iluminările Duhului, care ni se împărtășesc prin mijlocirea virtuților, și să fim trimiși, după dreptate, la muncile veacurilor nesfârșite, ca unii ce ne-am orbit ochii dumnezeiești ai credinței, în ce ne privește pe noi. Căci tot cel ce și-a scos acești ochi ai credinței

din sine pentru neîmplinirea poruncilor, va fi osândit cu siguranță, nemaivând pe Dumnezeu privind la el.³⁷¹ Aceasta este, socotesc, pricina pentru care Scriptura a numit credința piatră de cositor, întrucât pedepsește pe toți cei ce n-o împodobesc prin împlinirea poruncilor și-i folosește pe toți cei ce o păstrează înfrumusețată cu lucrările Duhului. Căci va fi, zice marele Simion vorbind despre Domnul, spre căderea și ridicarea multora din Israel; se înțelege spre căderea celor necredincioși. Pentru că spun unii despre cositor că se compune din argint și plumb. Dar plumbul este simbolul muștrării, al pedepsirii, al chinuirii și al osândei grele, iar argintul este chipul strălucirii, al slavei și al măririi. Dacă e așa, atunci credința indicată prin cositor pe de o parte muștră, pedepsește, chinuiește și osândește pe cei ce s-au dovedit slabi în ea, prin nelucrarea poruncilor, având poate drept plumb neputința trupului, împuternicită prin unirea cu Cuvântul; iar pe de altă parte slăvește, luminează și duce spre îndumnezeire pe cei ce s-au dovedit tari în ea prin lucrarea poruncilor, având drept argint dumnezeirea Cuvântului, care strălucește în cei vrednici, după puterea lor.

Alții au înțeles prin piatra de cositor pe Domnul nostru Iisus Hristos, ca unul ce a compus din două firi, din dumnezeire și omenitate. Iar dacă cineva vrea să înțeleagă credința în Hristos, sau pe Hristos însuși într-un chip spiritual, credința și Hristos însuși este plumb întrucât muștră sufletul, chinuiește trupul, pedepsește patimile și osândește pe demoni, iar argint întrucât umple mintea de strălucire prin virtuți, o slăvește prin cunoștințe și o face prin îndumnezeire lumină ce oglindește Lumina primă. În acest sens trebuie înțeleasă și căderea și ridicarea care se va întâmpla din pricina Lui: El provoacă căderea trupului, adică a cugetului trupesc și ridicarea puterilor naturale ale virtuții și ale gândurilor care susțin cunoștința. Simplu vorbind, Cuvântul provoacă în cei vrednici căderea întregului om vechi după chipul lui Adam și al literei legii, și ridicarea omului nou după chipul Său și al duhului legii.

Dar poate Scriptura închipuie credința prin piatra de cositor și pentru faptul că dă puțință celor ce-și înnegresc virtutea și cunoștința să le lumineze toate prin pocăință, redobândind activitatea și contemplația și revenind din nou la strălucirea plină de lumină al vieții.

Scolii

Sfârșitul (ținta din urmă) virtuții este binele, care înseamnă împlinirea și întregirea lucrării dumnezeiești. Spre această împlinire duce puterea (facultatea) rațională a sufletului, folosindu-se de puterea mâniei și a poftei, potrivit cu firea. Și în ea iese la iveală frumusețea asemănării noastre cu Dumnezeu. Iar sfârșitul filosofiei contemplative este adevărul, care e cunoștința unitară și neîmpărțită a tuturor ce celor sunt în jurul lui Dumnezeu. Spre el e purtată mintea curățată, după ce a lepădat cu totul judecata cea după simțuri. În această cunoștință se descoperă neîntinată demnitatea chipului dumnezeiesc. (2)

Prin femei a înțeles virtuțile al căror sfârșit este iubirea; iar prin adevăr cunoștința necantitativă. Cunoscând legea care împărățește peste fire prețul acestora, adică al iubirii și al cunoștinței, leapădă, ca pe un vin, plăcerea patimilor trupești și ca pe o împărăție pofta nebună după slavă a tuturor celor stăpâniți de părerea de sine în chip neînfrânat. (3)

Alt înțeles al aceluiași lucru. Conform acestuia numai aceia sunt scriși în cer, care se oferă pe ei înșiși cu voia ca să fie scriși cu condeiul Duhului³⁷³. Căci Duhul Sfânt scrie în cer numai pe cei ce voiesc fără să silească pe nimeni. (5)

Nimeni nu poate să binecuvânteze cu adevărat pe Dumnezeu, dacă nu și-a sfințit trupul prin

virtuți și nu și-a luminat sufletul prin cunoștințe. (6)

Părinții după duh se fac părinți cu voia ai celor ce vor să le fie fii, prin învățătura ce le-o dau, plăsmuindu-i prin cuvântul și viața lor cea după Dumnezeu. Iar fii după duh se fac fii cu voia ai celor ce vor să le fie părinți, prin primirea învățăturii lor, lăsându-se formați de bună voie de către aceia prin cuvântul și viața lor. Căci harul Duhului lucrează nașterea liber consimțită a celor și se nasc după El, ceea ce au părinții după trup, care sunt părinții după trup, care sunt părinți involuntari ai unor fii involuntari. Căci plăsmuirea celor ce se nasc pe cale naturală e fapta firii, nu a voinței. (10)

Numărul doi indică aici materia și forma, a căror întâlnire cauzează facerea (alcătuirea) trupului și a căror desfacere provoacă stricarea lui. Prin urmare lucrurile care există prin împreunarea materiei și a formei, au un sfârșit contrar începutului natural odată ce stricarea nimicește facerea. Pentru facere și pentru stricare luptă două puteri: cea a poftei și cea a mâniei. Cea dintâi dorește să păstreze în existență facerea; cea de-a doua luptă să înlătore desfacerea ce urmează stricării. Avocații acestor puteri sunt dracii cei vicleni: unii propun legii naturale ieșirea (extazul) sufletului de la cele dumnezeiești prin poftă, al cărei simbol este vinul, iar alții stăpânirea tiranică prin mânie asupra celor materiale, al cărei chip este împărăția. Ei vor să o convingă să aleagă viața pătimășă prin acele puteri. Iar numărul unu însemnează sufletul cel simplu după ființă, chip al unității treipostatice și supra-naturale după ființă. Avocatul acestuia, adică al sufletului, este mintea, care e una precum și sufletul e unul. El dovedește legii naturale, prin pilda adevărului și a femeilor, că atât credința în Dumnezeu cât și iubirea față de El sunt mai tari decât toate și o convinge să le dea acestora puterea. (11)

Adevărul se descoperă ca unul și singur când e înlăturată pluritatea prin depășirea ei. El acoperă puterile cunoscătoare ale tuturor celor ce pot să cugete și să fie cugetate, ca unul ce este prin subzistența lui supraființială mai presus de cele ce înțeleg și sunt înțelese, îmbrățișând (circumscriind) printr-o putere infinită capetele extreme ale lucrurilor, adică începutul și sfârșitul lor. Prin acesta el atrage spre sine mișcarea tuturor și unora le dă cunoștința clară, de al cărei har s-au lipsit, iar altora le dăruiește puțința de recunoaștere vădită a binelui pe care îl doreau, printr-o simțire negrăită, datorită împărțirii de el. (12)

Prin poporul din Babilon se înțeleg alegoric gândurile ținute în robia patimilor. Prin Darie, legea naturală; prin Zorobael, mintea cunoscătoare (gnostică); prin Iudeea, virtutea; prin Ierusalim; deprinderea nepătimirii; prin templu, cunoștința capabilă să primească înțelepciunea; prin suirea din Babilon în Iudeea, mutarea de la cele trupești la cele duhovnicești prin pocăință. (13)

Norma împărțirii bunurilor duhovnicești e măsura credinței fiecăruia. Căci pe măsura credinței, sporim în râvna făptuirii. Cel ce lucrează, după analogia lucrării sale îi arată măsura credinței, primind măsura harului după cum a crezut. Iar cel ce nu lucrează, după analogia nelucrării își arată măsura necredinței, lipsindu-se de har după necredința lui. Prin urmare face rău invidiosul că bârfește. Căci de el atârnă și nu de altul să creadă și să lucreze și după măsura credinței să primească harul. (14)

Frumos s-a arătat congruența dintre chip și adevăr. Căci precum Zorobael n-a fost dus el însuși în robie, ci s-a născut dintre cei ce se aflau atunci în robia Babilonului și s-a făcut eliberatorul lor, așa și Domnul, fiind fără de păcat, s-a născut dintre noi, a fost între noi și s-a socotit ca unul dintre noi. El a îmbrăcat de bunăvoie trăsătura pătimitoare a firii noastre, prin care, suportând cu adevărat neputințele noastre naturale, ne-a slobozit de sub stăpânirea pricinuitoare de stricăciune și ne-a suit de pe pământ la cer. Anume prin întruparea Sa a luat fără știrbire toată firea noastră, unind-o cu

Sine printr-o unire negrăită, dar prin chemarea harului, numai pe aceia care au primit cu bucurie chemarea și au cinstit prin fapte harul renașterii lor. (16)

În raport cu teologia pură și supremă, învățătura este a doua. Cea dintâi se ocupă cu învățătura supremă despre ființă. A doua înfățișează lucrarea supremă a Providenței, care a fost numită de Duhul Răsăritul de dedesubt. Căci în învățătura dumnezeieștii întrupări se cuprinde facerea veacurilor și celor din veac și prelungirea fără hotar (la indefinit) a vieții celei după har și mai presus de veacuri a făpturilor. (18)

Acela care iubește lucrurile bune și frumoase, tinde de bunăvoie spre harul îndumnezeirii, fiind călăuzit de Providență prin rațiunile înțelepciunii. Iar acela care nu e îndrăgostit de acesta e tras de la păcat împotriva voii lui și lucrul acesta îl face Judecata cea dreaptă prin diferitele moduri de pedepse. Cel dintâi, adică iubitorul de Dumnezeu, e îndumnezeit prin Providență, cel de al doilea, adică iubitorul de materie, e oprit de judecată să ajungă la osândă. (19)

Focul nostru cel de ocară este legea trupului, lumina acestui foc este deprinderea patimilor de a se mișca potrivit cu această lege, iar flacăra de ocară este arderea ce o pricinuieste în noi lucrarea patimilor. Sau iarăși focul cel de ocară este păcatul, iar flacăra este lucrarea lui. Prin urmare nu se cade minții să se încălzească la acest foc, nici să se lumineze cu această lumină, nici să ardă în această flacăra. Căci ceea ce e lumină pentru plăcerea simțurilor, pentru mine este adânc și întuneric. (20)

Credința s-a numit, piatră pentru tăria, neschimbalitatea, statornicia și imuabilitatea totală a adevărului ei, ca și pentru rezistența ei în fața asalturilor minciunii. Ea e ținută în mână, arătându-se prin aceasta puterea ei, care produce și susține toate virtuțile. Iar cei șapte ochi, pe care îi are, indică puterea ei de discernământ, ca și faptul că îmbrățișează cunoștința deplină și fără greșală a celor vremelnice și e capabilă de lucrarea înșeptită a Preasfântului Duh, pe care numărul nu o face compusă. (24)

Explicația fiecărui dar duhovnicesc. Propriu temerii este să se înfrâneze de la rele. Propriu tăriei este să deosebească între cele contrare. Propriu științei este să cunoască fără greșală datoriile. Propriu cunoașterii e să cuprindă cu fapta rațiunile dumnezeiești din virtuți. Propriu înțelegerii este consimțământul sufletului cu cele cunoscute. În sfârșit propriu înțelepciunii este unirea neînțeleasă cu Dumnezeu, prin care dorința celor vrednici se transformă în posesiune. Ea face pe cel părtaș de ea Dumnezeu prin participare și talmaci al fericirii dumnezeiești într-o înfățișare și lămurire neconținută și fără pompă a tainelor dumnezeiești înaintea celor ce au trebuință. (25)

Temerea, care e primul dar ce-l dobândim noi în fapt, Scriptura l-a așezat la urmă. Ea este începutul înțelepciunii. Pornind de la ea ne urcăm înțelegerea spre ținta înțelepciunii. Iar după ce am dobândit-o pe aceasta, ne aflăm în imediata apropiere de Dumnezeu însuși, nemaiaivând decât înțelepciunea ca mijlocitoare a unirii cu El.³⁷⁴ Dar nu e cu putință să ajungă la înțelepciune cel ce nu s-a scuturat mai înainte prin temere și celelalte daruri intermediare de urdorii neștiinței și de praful păcatelor. De aceea Scriptura, ținând seama de ordinea reală înfățișează înțelepciunea ca pe cea mai aproape în raport cu Dumnezeu, iar temerea ca pe cea mai aproape în raport cu noi. Acesta, ca să învățăm și noi regula și legea bunei rânduiei. (26)

Unitatea înțelepciunii poate fi contemplată ca existând nedivizat în diferitele virtuți ce izvorăsc din ea și pe măsură se sporim în lucrările prin reîntoarcerea la ea a tuturor virtuților pornite din ea. Aceasta se întâmplă când noi, pentru care se lansează din sine prin nașterea fiecărei virtuți, ne strângem iarăși în ea, urcând prin fiecare virtute. (27)

Scriptura a indicat prin ochii Domnului cărările Duhului. Cel ce nu-i deschide pe aceștia prin împlinirea poruncilor, nu-L are pe Dumnezeu privind spre el. Și prin mulți ochi privește Dumnezeu pe cei de pe pământ, dacă lumina virtuții noastre este rază a privirii dumnezeiești.³⁷⁵ (29)

Nici unul din cei ce păcătuiesc nu poate aduce ca scuză a păcatului slăbiciunea trupului. Pentru că unirea cu Dumnezeu Cuvântul a întărit toată firea, prin dezlegarea ei de blestem, nelăsându-ne nici o scuză pentru pornirea cea de bună voie spre patimi. Căci dumnezeirea Cuvântului, aflându-se totdeauna prin har în cei ce cred în El, vestește legea păcatului din trup. (31)

Precum cositorul înnegrindu-se iarăși capătă luciul, așa și cei credincioși, chiar dacă se înnegresc prin păcate își recapătă din nou strălucirea prin pocăință. Poate și din această pricină credința s-a asemănat cu cositorul. (32)

Note

Turburarea ca stare obiectivă de confuzie și dezordine pătimește există înainte de orice coborâre a minții ca spirit critic în ea. Dar ca fapt de conștiință e dezvăluită de abia prin această trezire și pătrundere a minții în ea, în baza căinței. De aceea se poate spune de această primă coborâre a minții în ea că e sau sămânță aruncată în tulburare, sau sămânță a tulburării, având adică să dea la iveală pentru conștiință această tulburare sau confuzie. Nu e mai puțin adevărat ca tulburarea sau confuzia obiectivă dată la iveală e o astfel de tulburare decât cea care există ca fapt obiectiv. E deja o rușine, o tulburare ce poartă în ea germenul căinței. Această dare la iveală a tulburării obiective și deci transformarea ei în tulburare subiectivă, se petrece în faza a doua, în răsăritul tulburării. (337)

Atât tulburarea ca stare pătimească obiectivă, cât și tulburarea ca rușine pentru păcate e împrăștiată în această a treia fază, când mintea prin lumina cunoștinței ei se face deplin stăpână în suflet și împrăștie stăpânirea patimilor. (338)

Dacă în faza a treia mintea mai lasă puterile sufletului să se îndrepte nepătimaș spre lucrurile sensibile, în faza a patra le trimite spre realitățile inteligibile, în a cincia se odihnește și de această activitate, adunându-se în Dumnezeu. (339)

Dispoziția aceasta, ca față a sufletului, nu e stare de moment, ci un chip sufletesc permanent, dobândit de om prin anumite deprinderi: Ea deși e deschisă în suflet, se răsfrânge și pe fața de dinafară. Când fața dinlătru e o sinteză a tuturor virtuților, nu mai e o față urâtă, ci o față frumoasă, care reprezintă totodată starea de nepătimire. Căci starea de nepătimire constând din absența oricărei patimi, e tot una cu prezența tuturor virtuților, odată ca orice patimă e alungată prin virtutea corespunzătoare. (344)

Sufletul fiind în grecește feminin, e socotit ca o fecioară ce se însoțește cu Dumnezeu într-o căsătorie tainică. (351)

(Într-un amestec drăgăstos). Sfinții Părinții folosesc termenul atât pentru unirea sufletului cu Dumnezeu, cât și pentru a firii omenești și dumnezeiești în Hristos. Amestecul acesta, însă nu e una cu contopirea, pe care o interzice definiția de la sinodul din Calcedon. Amestecul e întrepătrunderea a două substanțe fără să piardă identitatea (de exemplu sufletul cu trupul). Ar fi bine să-și însușească acest termen și teologia românească, pentru a preciza unirea ca reciprocă îmbinare de substanțe și de energii ce-și păstrează identitatea lor, spre a nu socoti unirea simplă

alipire. (352)

De la virtute (Iudeea) se înaintează spre nepătimire sau la totalitatea virtuților (Ierusalim), de la aceasta la cunoștință (templu). Iar cunoștința (gnoza), ca rezultat al strădaniei contemplative omenești, ajutată, se înțelege, de har, primește de sus, ca o încoronare, Înțelepciunea. Ideea că templul, drept culme a strădaniei omenești în virtute și cunoaștere, primește Înțelepciunea divină ca har, și-a găsit expresia în marea biserică a lui Iustinian, dedicată Sofiei dumnezeiești, ca una ce-a fost destinată să se umple de Înțelepciunea dumnezeiască. Mîntea curățită și gnostică, ca templu subiectiv, și biserica sfințită, ca minte colectivă a obștii credincioase, ca minte a cosmosului, sunt vasele destinate să se umple de Sofia făptuirii în curs de îndumnezeire. (353)

Confuzia reprezintă Babilonul unde s-a născut Zorobael și de unde a eliberat pe Iudei. Babel intră și în compoziția numelui: Zoro-Babel. (354)

Prin Providență Dumnezeu îndrumă în chip pozitiv pe om prin binefacerile ce i le dă fiecare clipă și prin meditația asupra lor; prin judecată îl abate de la rău, trimitându-i diferite cercetări. Aceste două moduri se alternează sau chiar se împletesc, ca într-o pedagogie părintească. În fiecare zi Dumnezeu ne dă bunurile slabe și aproape în fiecare zi ne și ceartă. El zilnic stă la judecată cu noi, ca să scape de judecata neîndurată de la sfârșit. (363)

Fiul lui Dumnezeu a fixat firea omenească în sine (ca pe un cort în locul de supremă soliditate al dumnezeirii), ca s-o facă să nu mai cadă, fiind ținută chiar de Dumnezeu. De aceea chiar întruparea constituie o îndumnezeire a firii omenești, chiar ea face această fire să nu mai poată luneca în această consolidare a firii omenești în nepătimire prin întrupare, nu trebuie răstălmăcită în sensul unei mântuiri fizice, conform acuzei ce-o aduc Apusenii Părinților orientali. Firea omenească a lui Hristos nu mai lunecă din motive spirituale. E prea aproape de ea adevărul și binele suprem, ca s-o mai atragă ceva inferior. (366)

Ochii credinței, ca evidență a adevărilor credinței, dobândită prin fapte, deși sunt în noi, ajutându-se să vedem, totuși nu sunt ai noștri, ci sunt darul lui Dumnezeu, sau lucrările Lui. Ca atare deși vedem și noi prin ei, sunt ochii prin care însuși Dumnezeu privește în noi și în jurul nostru. Iar noi vedem prin acești ochi ai lui Dumnezeu. În acest sens pe Dumnezeu îl cunoaște cel ce cunoscut de Dumnezeu. (371)

Cel ce nu e scris în lăuntru său de condeiul Duhului, nu e scris nici în cer. Pentru că nu se asortează cu cerul n-a devenit o bucată a cerului. Se va urca în cer numai cine s-a acomodat de aici cerului, numai acela în care s-a coborât în prealabil cerul. (373)

Întrucât înțelepciunea se află în nemijlocită apropiere de Dumnezeu, întrucât în ea se cuprind concentrat toate darurile ce le primim de la Dumnezeu și ea e totul ce primește făptura de la Dumnezeu, se poate spune că Dumnezeu ia contact cu lumea prin Sofia, că treapta culminantă la care se poate ridica lumea e Sofia. (374)

Privirea lui Dumnezeu e afectivă, e creatoare și modificatoare. Raza privirii lui Dumnezeu produce virtutea noastră, trimitând în noi o adevărată energie spirituală. Dar noi deschidem ochiul lui Dumnezeu prin silința de-a împlini poruncile. Noi le primim extern. Dar Dumnezeu transformă această silință exterioară într-o calitate statornică și plăcută a noastră. Virtutea este deci și ea un fel de unire cu Dumnezeu, dar prin privire, de la distanță, nu o unire care înlătură distanța (diastaza). Diferența de grad între unirea pe care o realizează între om și Dumnezeu moralitatea și contemplația a arătat-o Paul Hankamer, ca pilda lui Schiller pentru prima, ca a lui Ekkehart și

Goethe pentru a doua. Pentru cei din urmă moralitatea era încă treaptă spre un scop final (Jacob Bhome). (375)

Și au fost toți din Israel de la doisprezece ani și mai în sus, afară de copii și de femei, patruzeci și trei de mii trei sute șaiszeci. Iar robii și roabele lor, șapte mii trei sute și șapte; psalți și cântăreți, opt sute cincizeci și cinci; cămile, patru sute treizeci și șase; catâri, opt sute patruzeci și cinci; măgari, cinci mii cinci sute douăzeci și cinci (III Ezdra 5, 63-69). Fă o agapă spirituală din lucrurile acestea așa de mari și de înalte, scrise de Duhul prin Proorocul, cu privire la a șasea întoarcere din robie. Ce înseamnă această coborâre și această povestire fără rost și nedemnă de Duhul, să amintească de cai, de catâri, și măgari și încă cu atâta precizie în numărătoare?

A vorbi cu precizie despre acestea este cu puțință numai aceluia, care pentru multa curățenie a minții lor au primit de la Dumnezeu tot harul pe care-l pot primi oamenii. Căci pătrunzând cu ajutorul acestui har în noianul vederilor tainice, aceștia văd numai rațiunile celor scrise, dezbrăcate de veșmântul figurilor. Ei nu se ocupă câtuși de simbolurile, care le dau o formă sensibilă, decât în cazul când voiesc prea înțelept să le înfățișeze corporal celor ce, din pricina nevârstniciei minții, nu se pot ridica peste percepția simțurilor, ci trebuie să se exerciteze mai întâi prin figuri sensibile, ca apoi să dorească să se urce la rațiunile arhetipice ce sunt mai presus de percepția sensibilă. Dar noi socotim că nu este absurd să ne apropiem de realitățile subtile prin conjectură, dată fiind facultatea naturală din noi, care se dorește după cunoașterea celor dumnezeiești. Căci două bunuri pot rezulta din conjectură pentru cei ce sunt stăpâniți de o venerație sinceră față de cele dumnezeiești: cel ce abordează prin conjectură lucrurile dumnezeiești, sau descopere adevărul în privința celor cugetate și atunci aduce cu bucurie, drept jertfă de laudă, mulțumiri Celui ce i-a dat știre despre ceea ce a căutat, sau constată că înțelesul celor scris îi scapă și atunci respectă și mai mult lucrurile dumnezeiești, aflând că înțelegerea lor întrece propria lui putere.

Deci apropiindu-mă și eu prin conjectură de cele scrise, rog pe Dumnezeu să-mi fie într-ajutor în cele ce voi spune, căci știu că știu puterea înțelegerii mele e cu mult prea slabă față de sublimitatea tainelor Scripturii. De voi reuși, voi datora întreaga izbândă a lui Dumnezeu, care m-a ridicat prin înțelegere spre mulțumire, iar de nu voi reuși, voi socoti și nepriceperea un bine, pe care îl voi datora tot lui Dumnezeu, care, tăind cu anticipație, prin purtarea Sa de grijă, mândria ce mi s-ar fi putut naște din cunoștință, mi-a făcut din nepricepere, un îndemn spre modestie. Prin urmare, apropiindu-mă prin conjectură de înțelesul celor scrise, voi începe de la cele de mai înainte din Scriptură. În capitolul dinaintea acestora s-a scris despre Zorobael: Și când a ieșit tânărul, ridicându-și fața sa la cer înspre Ierusalim, a binecuvântat pe Împăratul cerului (III Ezdra 4,58). Se înțelege că a ieșit după ce a dat răspuns la întrebările împăratului Darie. Deci a ieșit de la fața acestuia. Darie este însă, cum am spus mai înainte, legea care stăpânește asupra firii. De fapt acest înțeles al lui corespunde cu tălmăcirea propriului nume. Căci numele lui Darie înseamnă neam, sau genealogie (carte a neamurilor), sau cel cuprins într-o genealogie, cum spun cei ce cunosc înțelesul exact al acestui cuvânt. Dar cuvântul neam sau genealogie exprimă o lege naturală, căci neamul și toate cele cuprinse într-o genealogie stau sub fire.

Deci bine am făcut că am înțeles prin Darie legea firii. Căci legea firii îmbrățișează genurile (neamurile) și speciile care se află sub fire, cât și cele ce se contemplează în legătură cu firea, adică timpul și spațiul. Căci toate acelea fără de care nu există un lucru creat, se contemplează deodată cu acel lucru.

Darie este, prin urmare, cum am spus, legea firii. Iar Zorobael e mintea contemplativă, care, ieșind de la legea firii, simbolizată prin Darie, s-a ridicat peste toată ordinea lucrurilor văzute de sub timp și spațiu și și-a înălțat fața, adică dispoziția capabilă de cunoștință, dobândită prin virtute, către cer, cu alte cuvinte către sublimitatea ființelor spirituale; înspre Ierusalimul spiritual din ceruri, adică înspre acel Ierusalim, ale cărei ziduri sunt zugrăvite pe palmele Domnului (Is. 19, 16). Căci în el se află locuința tuturor celor ce se veselesc (Ps. 86,7) și la el se întorc cu adevărat toți aceia care scapă din robie și își caută casa lor cea din cer (II Cor. 5,2), cum zice Apostolul; toți aceia, care pot zice cu marele David: De te voi uita Ierusalime, uitată să fie dreapta mea; să se lipească limba de grumazul meu de nu-mi voi aduce aminte de tine (Psalmi 137,5-6). Prin dreapta se înțelege lucrarea duhovnicească a poruncilor dumnezeiești și prea lăudate, iar limba lipită de grumaz este activitatea de cunoaștere a rațiunii noastre, care din pricina neștiinței stă lipită de gâtlej, adică de patima ce-și are sediul în preajma gâtlejului, și din această pricină nu poate fi pusă în mișcare de dorința după bunurile negrăite și de aceea nu poate să guste din bunătatea Domnului.

Așadar Zorobael care, grăbindu-se spre Ierusalim, scoate rațiunile de sub timp și fire, este mintea noastră contemplativă. Dar poate fi și Cuvântul creator, cel mai presus de noi, care a venit între noi ca unul din noi, adică s-a făcut om, ca să adune prin întrupare la Sine pe cei ce s-au rostogolit de bunăvoie în pătimire și viață în patimi și în moartea trupului. Deci fie că e mintea, fie că e Cuvântul, Zorobael îi scoate împreună cu sine și-i duce cu sine spre Ierusalimul ceresc pe toți cei ce s-au făcut, pe cât e cu putință, asemenea lui. Desăvârșirea acestora în virtute și în cunoștință a închipuit-o Scriptura simbolic prin diferitele specii și numere amintite înainte. Căci tot omul drept și iubitor de Dumnezeu, întorcându-se în chip spiritual spre Ierusalimul de sus, întorcându-se în chip spiritual spre Ierusalimul de sus, plinește numerele amintite ale diferitelor specii, adunând rațiunile fiecărei specii și număr într-o unică plenitudine a virtuții și a cunoștinței. Aceasta o arată limpede sensul locului mai sus pomenite din Scriptură.

Și au fost toți din Israel de la 12 ani și mai în sus, afară de copii și de femei, patruzeci și trei de mii trei sute șazeci. E de admirat exactitatea cuvintelor Duhului, care notează că nici unul dintre cei numărați în Ierusalim după ce au ieșit din Babilon, adică din confuzia veacului acestuia, nu era sub 12 ani. Prin aceasta Scriptura a arătat în chip tainic, că numai cel ce s-a ridicat peste simțire (percepția sensibilă) și peste timp (căci aceasta înseamnă numărul 12 care se compune din 5, adică din cele 5 simțuri și din 7, adică din timp) și a tăiat orice afecțiune a sufletului față de ele, a ieșit din confuzia lor, zorind spre cetatea de sus. Și nu numai acesta are cu sine, în afară de copii și de femei, numărul patruzeci și trei de mii trei sute șazeci.

Copiii sunt poate gândurile referitoare la afectele firești și nevinovate și independente de voia noastră, iar femeile, fie cugetările, fie poftele și plăcerile naturale care nu aduc nici o osândă celor ce au, fiind urmarea necesară a poftirii naturale. Pentru că și hrana cea mai simplă ne produce o plăcere naturală, chiar dacă nu voim, întrucât ne satisface trebuința de mai înainte. La fel băutura, prin faptul că potolește neplăcerea setei, sau somnul, prin faptul că reînnoiește puterea cheltuită prin veghere. De asemenea toate celelalte funcțiuni ale firii noastre, care sunt pe de-o parte necesare pentru susținerea ei, iar pe de alta folositoare celor ce se sânguiesc pentru dobândirea virtuții. Toate acestea, măcar că nu se numără împreună cu bărbații, ies totuși împreună cu orice minte care fuge de confuzia păcatului, ca nu cumva aceasta să fie ținută din pricina lor în robia patimilor condamnabile și contrare firii, care atârnă de voia noastră și nu-și au în altceva sursa în noi decât în mișcarea afectelor conforme cu firea. Dar nu se numără împreună, întrucât afectele care conservă firea în viața de aici nu se pot muta împreună cu noi la viața nemuritoare și veșnică.

Cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt pătrimea virtuților generale, cu care, străbătând mintea natura și timpul, ajunge la ținta fericită a nepătimirii. Să ne explicăm: Miriada (numărul de

zece mii) e indicată numai prin cifra unității și nu poate fi notată prin nici o altă cifră, fiind după suport identică cu unitatea și deosebindu-se numai prin cugetare, cum se deosebește sfârșitul de început. Căci miriada este sfârșitul unității și unitatea este începutul miriadei, sau mai bine zis miriada este unitatea pusă în mișcare și unitatea este miriada până ce n-a fost în mișcare. Dar tot așa fiecare din virtuțile generale are ca început și sfârșit monada dumnezeiască, adică pe Dumnezeu, întrucât pornește din El și sfârșește în El și este una cu Dumnezeu, deosebindu-se numai prin cugetare. Căci e vădit că de la El are și spre El își are originea orice virtute.

Sau poate Scriptura înțelege prin cele patru miriade (patruzeci de mii) cele patru înaintări în împlinirea poruncilor dumnezeiești de-a lungul contemplației și a cunoașterii. Fiecare înaintare merge până la zecele proxim. Astfel prima înaintare constă în lucrarea simplă a poruncilor de către începători, după fuga lor de păcat. Ea împlinește prima decadă, care e în același timp monadă. A doua înaintare e cea care îmbrățișează prin fiecare poruncă pe celelalte. Ea face aceeași decadă sută împlinită prin lucrarea tuturor poruncilor prin fiecare. Căci decada lucrată înzecit produce sută. A treia înaintare este înzecirea sutei prin legea firii. Căci înzecită este și legea firii ca una ce constă din zece părți și anume: din cele trei puteri ale sufletului, din cele cinci simțuri, din funcțiunea vocală și din fecunditatea naturală. Din puterea rațiunii se folosește omul la căutarea cauzei și a bunurilor din jurul cauzei; de puterea poftei spre dorirea celor căutate, iar de iuțime spre păzirea și iubirea lor. Simțurile, la rândul lor, îi servesc la deosebirea lucrurilor, care și ea se împarte în căci și care se naște știința. Această încincită deosebire împarte lucrurile în cele începute și în cele neîncepute, în cele care sunt de cugetat și în cele care nu sunt de cugetat, în cele care sunt de grăit și în cele care nu sunt de grăit, în cele ce se pot face și în cele ce nu se pot face, în cele stricăcioase și în cele nestricăcioase. Iar de funcțiunea vocală se folosește spre grăire, precum de fecunditate spre sporirea bunurilor celor căutate, dorite, iubite, cunoscute și grăite. Astfel sută înzecită prin legea firii devine mie. Iar a patra înaintare este urcușul, prin contemplație și cunoaștere, a legii firești, cu împărțirile arătate, spre rațiunea originală a fiecărei porunci. La capătul acestui urcuș, se contemplă miriada concentrată, indicată prin cifra primei unități. Căci cel ce împlinește poruncile în mod simplu, apoi îmbrățișează în împlinirea fiecăreia pe celelalte, pe urmă unește cu îmbrățișarea acestora distincțiile legii firești și pe aceasta o urcă în sfârșit, prin cunoaștere (în chip gnostic), spre rațiunea fiecărei porunci, a concentrat cele patru miriade, onorate la fiecare înaintare, prin taina unității, în care se adună rațiunea miriadei.

Sau cele patru miriade mai înseamnă și cele patru nepățimiri generale. Prima nepățimire este înfrânarea desăvârșită de la păcatele cu fapta, constatată la cei începători. A doua nepățimire este lepădarea totală a gândurilor care consimt cu păcatele. Aceasta o găsim la cei care cultivă virtutea cu rațiune. A treia este nemișcarea totală a poftei spre patimi. Ea e proprie celor ce contemplă în chip spiritual în înfățișarea lucrurilor văzute rațiunile lor. A patra nepățimire este curățirea totală chiar și de închipuirea simplă a patimilor. Aceasta o aflăm în cei ce și-au făcut mintea, prin cunoștință și contemplație, oglindă curată și străvezie a lui Dumnezeu.

Deci cel ce s-a curățit pe sine de lucrarea patimilor, s-a eliberat de consimțirea cugetării cu ele, și-a oprit mișcarea poftei spre ele și-a făcut mintea curată chiar și de închipuirea simplă a lor, având cele patruzeci de mii iese din materie și zorește spre regiunea dumnezeiască și pașnică a lumii spirituale.

Astfel înțelegem cele patruzeci de mii. Iar cele trei mii indică învățătura desăvârșită dreaptă, evlavioasă și rațională despre Treimea Sfântă și de o ființă, potrivit căreia credem și laudăm unitatea treipostatică ca un singur Dumnezeu.

Iar numărul de trei sute înfățișează aici ideea Providenței. Întâi pentru că prin forma literei care

Îl indică,³⁸⁴ e închipuită puterea care, venind de sus, străbate cele de jos și cuprinde extremitățile celor două laturi, prin ceea ce se arată Providența care strânge totul în chip negrăit. Al doilea, pentru că acest număr a fost cinstit prin chipul crucii, pe care s-a săvârșit taina cea mare, cea dintâi și cea ascunsă a Providenței. Căci taina întrupării lui Dumnezeu a fost un mod de lucrare negrăită a Providenței. Poate că în acest semn al crucii și al numelui Celui ce a fost pironit pe ea pentru noi a îndrăznit marele patriarh Avraam, când a ieșit și a biruit puterile vrăjmașe indicate prin regi. Căci se spune că a ieșit cu 318 slujitori, adică cu acest semn și cu numele lui Iisus. Pentru că de multe ori Scriptura descoperă celor curați gândul ei prin forma literelor.

Iar dacă vrea cineva să cunoască gândul Sfintei Scripturi și din număr, va afla că și așa prin el se indică Providența. Căci lucrarea Providenței constă nu numai în a păstra firea cu existența nemicșorată, ci și în a face să nu-i lipsească nimic pentru a deveni fericită prin har³⁸⁶. Deci adăugând cineva la două sute o sută, capătă trei sute. Iar prin acest număr se indică natura și virtutea. Natura este indicată prin numărul ouă sute, ca una ce constă din materie și formă. Căci materia este împătrită pentru cele patru elemente ale ei, iar forma este încincită pentru simțurile care pun pe frământătura materiei tiparul formei. Înmulțind acum pe patruzeci cu cinci, sau pe cincizeci cu patru căpătăm numărul două sute. Iar numărul o sută înseamnă virtutea desăvârșită, ca unul ce cuprinde decada poruncilor dumnezeiești înzecită. La aceasta ajungând Avraam, devine tată al marelui Isaac, căci fiind mort după fire s-a făcut duh născător al vieții și al bucuriei. Deci adăugând la două sute o sută, capeți numărul trei sute, care indică Providența ce susține firea în tendința ei spre fericire³⁸⁷.

Iar numărul șazeci înseamnă puterea naturală care împlinește poruncile și s-a desăvârșit prin rațiunile virtuților. Căci numărul șase înseamnă puterea de activitate a firii, ca unul ce constă din părțile proprii. Din această pricină s-a scris că și Dumnezeu a făcut lumea în șase zile. Iar numărul zece arată desăvârșirea virtuții prin împlinirea poruncilor. Prin urmare numărul șazeci indică limpede puterea naturală care primește rațiunile dumnezeiești aflătoare în porunci.

Așadar cele patruzeci de mii adăugate la trei mii trei sute șase zeci indică rațiunea desăvârșită a virtuții, taina venerată a Providenței și puterea de activitate a firii care a fost îmbunătățită prin virtuți. Deci cel ce și-a eliberat, prin duh, mintea de trup, de simțuri și de lume, iese din ele, părăsind amestecarea și confuzia lor, ca cei de odinioară Babilonul; el zorește spre cetatea de sus, având mintea deprinsă de orice afecțiune față de ceva.

Iar robii și roabele acestora, șapte mii trei sute șapte, Legea spune despre robi și despre roabe: Robii și roabele dintre Evrei să slujească șase ani, iar într-al șaptelea să fie lăsați slobozi. Iar robii și roabele de alt neam să slujească în veac. Veac socotesc că numește anul al cincizecilea al slobozirii.

Robul evreu și roaba evreică sunt rațiunea și cugetarea, care slujesc filozofului ce se îndeletnicește cu făptuirea șase ani, ajutându-l să iscodească tot ce contribuie la frumusețea morală și la modurile virtuții. Căci rațiunea și cugetarea slujesc oricui se îndeletnicește cu făptuirea ca un rob și o roabă, iscodind și creând modurile activității virtuozitate. Și toată puterea lor e îndreptată împotriva duhurilor răutății, care se opun făptuirii morale. Ducând așadar la îndeplinire filosofia lucrătoare, pe care a indicat-o numărul șase al anilor (căci s-a spus că numărul șase înseamnă filosofia lucrătoare³⁸⁹), rațiunea și cugetarea sunt lăsate slobode ca să se reîntoarcă la contemplarea duhovnicească a rațiunilor din lucruri, care sunt înrudite cu ele. Ele au ajuns atunci la anul al șaptelea, adică la deprinderea nepătimirii. Căci patimile au fost subjugate prin multa osteneală a rațiunii și a cugetării unite cu ea și de aceea au ieșit și s-au depărtat de la suflet.

Iar robul și roaba de alt neam sunt puterea mâniei și a poftii. Pe acestea mintea contemplativă le

supune pentru totdeauna stăpânirii rațiunii, ca să-i slujească la dobândirea virtuților prin bărbăție și cumpătate. Și nu le lasă libere până ce nu e înghițită moartea nenorocitului de trup și de viața nemărginită, și până ce nu se arată în chip curat icoana împărăției veșnice, având imprimată în ea, prin imitare, întreaga formă a arhetipului. Ajunsă aici, mintea contemplativă slobozește mânia și pofta, pe cea din urmă prefăcând-o în plăcere curată și în atracția neprihănită pentru dragostea dumnezeiască, iar pe cea dintâi în ardoare duhovnicească, în statornicie înfocată și în nebunie sobră. În această stare ajunsese după merit marea rază a luminii netulburate, marele apostol Pavel, când l-a auzit pe regele Agripa spunându-i: Ești nebun Pavele. Dar și el însuși scrie despre sine Corintenilor: Că ori de ieșim din noi, este pentru Dumnezeu, ori de suntem cu mintea așezată, este pentru voi. El numește nebunia sobră, cea după Dumnezeu, ieșire din sine (extaz), ca una ce scoate mintea afară din lucrurile create, măcar că în sine e sobră și chibzuită.

Iar numărul robilor socotesc că indică viața vremelnică, trăită conform cu rațiunea și împreună cu modurile nepățimirii. În cursul acesteia mintea, folosindu-se de rațiune și de cugetare ca de niște robi și roabe evreice care slujesc făptuirii, hotărăște măsurile ajutorului ce trebuie să-l dea acesteia virtuții, strămutându-le la contemplație. Îngrijindu-se de mânie și de poftă, ca de niște robi și roabe de alt neam, așa cum un stăpân se călăuzește de slujitori le călăuzește la aceeași libertate de la sfârșit. Și anume așa că pofta o preface în dorința ce se desfată de cele dumnezeiești, iar mânia în vigoarea nesfârșită a dorului ce se bucură de ele, făcând pe robii de alt neam, Evrei adevărați după har.

Cântăreți și psalmozi opt sute cincizeci și cinci. Cântăreții sunt cei ce vestesc cuvântul (rațiunea) dumnezeiesc prin modurile virtuților cu fapta, fără contemplație. Iar psalmozii sunt cei ce inițiază tainic în cuvântul (rațiunea) dumnezeiesc pe alții, prin modurile virtuților împreunate cu dulceața cunoștinței din contemplație, încântându-le urechile lor spirituale.

Numărul acestora indică știința lucrurilor veșnice, atâta cât le este îngăduită oamenilor. Din numărul opt sute cincizeci, opt sute indică rațiunile viitoare ale cunoștinței, iar cincizeci ale virtuții. În sfârșit cincizeci înfățișează știința lucrurilor de aici, precum am arătat vorbind despre numărul cincizeci puțin mai înainte.

Cămile, trei sute treizeci și cinci. Cămilele ce ies împreună cu fiii lui Israel eliberați din robia amară, sunt diferitele reprezentări (completații) naturale ale lucrurilor văzute, care sunt alcătuite, asemenea cămilei, pe deoparte din înfățișările cele văzute ce se raportează la simțuri și sunt așa zicând picioarele lor, iar pe de alta din rațiunile mai înalte, privite în ele cu duhul, care se raportează la minte și sunt așa zicând capul lor.

Poate despre aceste cămile a zis marele Isaia, prevestind profetic slava Ierusalimului spiritual: Și te vor acoperi pe tine cămilele de Madian și Ghifar (*Isaia 60,6*). Ele sunt reprezentările (contemplațiile) duhovnicești ale afectelor (patimilor) firești. Căci Madian se talmăcește golirea stomacului, sau lut sângeros, sau sudori omenești și ale mamei. Iar Ghifar posesiunea spatelui, care este contemplația ridicată deasupra patimilor trupești. Căci spatele sufletului este trupul, ca unul ce este îndărătul lui. Deci Scriptura zice aici că locul sau reședința duhovnicească a cunoștinței pașnice și nedezbinate a vederilor tainice este asemenea unei cetăți sfinte, acoperită de ele ca de niște vite.

Același sens îl arată și numărul însuși, care indică mișcarea în jurul timpului și al naturii.

Și cai, șapte mii șapte sute treizeci și șase. Cal este acela care aleargă în viață pe drumul celor virtuți, având toată vigoarea iuțimii (mâniei). Căci se spune că firea calului stă în unghiile

picioarelor, pe care le are de la fire. De aceea a și fost socotit cel mai destoinic și mai tare la drum dintre toate celelalte animale domestice și supuse oamenilor. Cu ei seamănă marele Prooroc Avacum și pe sfinții Apostoli, când zice prin Duhul: Și ai suit pe mare caii Tăi, care tulbură ape multe. El numește cai pe sfinții și fericiții Apostoli, care poartă cuvântul mântuitor al adevărului înaintea neamurilor și împăraților, în toată lumea, pe care o numește figurat mare. Iar neamurile le-a asemănat cu apele. Căci și ele sunt tulburate și agitate de puterea cea mare din cuvântul Duhului și trecute de cutremurul mântuitor de la necredință, de la neștiință la cunoaștere și de la păcat la virtute.

Aceasta o arată și numărul însuși al cailor, care închipuie deprinderea cu filosofia practică a virtuții. Căci numărul șapte mii trei sute, ca număr ce indică timpul, arată mișcarea sprintenă a virtuților, iar treizeci și șase activitatea firii care aleargă împreună cu virtuțile.

Iar catări opt sute patruzeci și cinci. Catârul este, după înțelesul cel de laudă, deprinderea care nu rodește păcatul. Din acest motiv s-i rânduit, într-un chip cât se poate de potrivit și de cuvenit duhului Scripturii, ca cel ales rege în Israel să nu șadă pe cal, ci pe catâr. Prin aceasta Scriptura arată că mintea contemplativă, care împărățește peste înțelesurile și reprezentările (vederile) lucrurilor, ca și peste mișcările proprii, trebuie să aibă o deprindere neroditoare de rău, adică una care nici să nu zămislească, nici să nu nască răul. Ea trebuie să fie purtată de această deprindere, atunci când se mișcă în contemplație, ca nu cumva, ocupându-se cu cercetarea duhovnicească a lucrurilor, să cadă din nebăgare de seamă în puterea vreunui din duhurile rele, care pot corupe prin ceva din cele sensibile dispoziția curată a inimii.

Știm că în Scriptură catârul are și un înțeles de ocară., de pildă zice: Nu fiți asemenea calului și catârului, în care nu este înțelegere. Scriptura numește cal deprinderea de a umbla după plăcerile patimilor, iar catâr deprinderea care nici nu zămislește, nici nu naște binele. Scriptura le interzice dimpotrivă pe amândouă celor ce doresc mântuirea: pe cea dintâi, întrucât lucrează păcatul, pe cea de-a doua, întrucât nu lucrează virtutea. Tot în acest sens de ocară trebuie luat și catârul lui Abesalom, pe care acesta călărind a pornit la uciderea părintelui său. Prin aceasta Duhul arată că cel rănit de slava deșartă, din pricina virtuții și a cunoștinței, își hrănește în deșert coama părerii de sine, dichisind-o și amestecând-o ca pe un catâr, spre a amăgi pe privitori cu afișarea unei purtări morale. Călărind acela pe ea, își închipuie că-l va răsturna pe tatăl care l-a născut prin învățătura cuvântului, urmărind să răpească cu mândrie și în chip silnic la sine slava virtuții și a cunoștinței, pe care o are tatăl său de la Dumnezeu.

Dar ieșind la largul contemplației naturale în duh, la războiul rațional pentru adevăr, din pricina simțirii nemortificat rămâne spânzurat cu părul de stuful stejarului vederilor materiale. Astfel însăși închipuirea de sine, care-i leagă mintea de acelea, îi slujește spre moarte, suspendându-l între pământ și cer. Căci cel stăpânit de slava deșartă nu are cunoștința drept cer care să-l atragă din părerea de sine ce-l reține jos, dar nici talpa făptuirii smerite drept pământ care să-l tragă în jos din îngâmfarea ce-l ține pe sus. Pe acesta evlaviosul dascăl care l-a născut, lăsându-se dus de iubirea de oameni, îl plânge și după ce moare, deoarece, asemenea lui Dumnezeu nu voiește moartea păcătosului, ci să se întoarcă și să fie viu (*Exod. 33,11*).

Iar ca să înțelegem și în alt chip locul David înseamnă, desigur, mintea activă, iar Abesalom închipuirea de sine, născută din mintea activă în împreunarea cu simțirea (percepția)³⁹⁸. Căci simțirea este fiica regelui Ghesur, pe care luând-o David a născut pe Abesalom. Iar Ghesur se talmăcește călăuza zidului. Zidul este, desigur, trupul. Iar călăuza trupului este legea trupului, sau simțirea. Din aceasta se naște Abesalom, care se talmăcește socotita pace a tatălui, care este, evident, închipuirea de sine. Căci socotind că am biruit patimile, dăm naștere închipuirii de sine.

Marele David, luând cunoștință că aceasta s-a răzvrătit împotriva lui, deoarece și-a oprit făptuirea prin cunoaștere, părăsind cortul, Ierusalimul și Iudeea, fugă dincolo de Iordan, în pământul Galaad, care se tălmăcește strămutarea mărturiei, sau descoperirea lor. Aceasta arată că David se socotește pe sine nevrednic, din pricina închipuirii răzvrățite, de cortul sfânt, adică de tehnologia mistică, de Ierusalim, adică de cunoștința care vede cele dumnezeiești și de Iudeea, adică de mărturisirea bucuriei pentru faptele sale.

Aceasta înseamnă că mintea își strămută puterile sale de la bucurie la întristare și la cunoștința sau la mărturisirea celor săvârșite mai înainte; cu alte cuvinte la amintirea celor săvârșite mai înainte; cu alte cuvinte la amintirea tuturor greșelilor în parte. Căci aceasta este descoperirea lor. Simplu vorbind, ea se mută prin cugetare în timpul dinainte de har (căci aceasta înseamnă a trece dincolo de Iordan), când era strânsă de harul virtuții și al cunoștinței. În felul acesta, cunoscându-și neputința proprie și dobândind adâncă smerenie ce se opune închipuirii de sine, prin cunoștința stării sale, ucide pe răzvrătit, adică închipuirea de sine, care trecuse la el pe când se afla în întristare multă. Și așa revine la slava proprie și stăpânește peste pământul lui Iuda și împărățește peste Ierusalim și slujește în cortul sfânt al lui Dumnezeu slujbă curată și neprihănită.

Dar să revenim la numărul catârilor Iudeilor sloboziți din robie și să privim după putere la sensul spiritual din el. Catâri, zice, erau opt sute patruzeci și cinci. Numărul acesta indică nepătimirea desăvârșită a minții față de cele sensibile și de simțuri, în temeiul deprinderii de a nu rodi păcatul, adică a deprinderii de a nu naște păcatul. Căci numărul opt sute, luat în înțeles de laudă, înseamnă nepătimirea caracteristică a veacului viitor, numărul patruzeci indică lucrurile sensibile, iar cinci indică simțurile.

Iar asini, cinci mii cinci sute douăzeci și cinci. Asinul este trupul care slujește sufletului, purtând poverile și ostenele faptelor pentru dobândirea virtuții; cu alte cuvinte, deprinderea virtuoză a trupului. Tot astfel de asini au avut fiii marelui Iacov de au putut aduce din Egipt în pământul făgăduinței grâul trebuincios hranei, adică cunoștința duhovnicească, adunată din contemplația naturii ca din Egipt și închisă în sacii cugetărilor, pe care îi pun prin făptuire deasupra trupurilor, transportându-i spre viața viitoare.

Iar numărul rotund al acestor asini arată mișcarea constantă a deprinderii virtuoză a trupului spre fapte, urmând fără abatere cuvântului cunoștinței. Căci cei pricepuți în aceste lucruri numesc mișcarea sferică neschimbată, ca una ce rămâne la fel în toate împrejurările, mai mult decât celelalte mișcări ale lucrurilor.

Acestea le-am spus, după puterea noastră de a înțelege și de a spune. Iar dacă cineva ar voi să spună că în acestea sunt preînchipuite diferitele trepte ale credincioșilor Bisericii și dispozițiile lor, n-ar greși. Astfel bărbații sunt cei ce au ajuns, pe cât e cu putință, la măsura plinirii vârstei lui Hristos și săvârșesc virtutea prin iubire, prin proprie hotărâre.

Robii și roabele sunt cei ce poartă povara filosofiei lucrătoare de teama chinurilor veșnice, cu care sunt amenințați. Cântăreții, cei ce propovăduiesc frumos și bine cuvântul făptuirii și tămăduiesc patimile altora. Psalmozii, cei ce arată prin contemplație frumusețea cunoștinței cuvintelor (rațiunilor) dumnezeiești și depărtează ca pe un întuneric neștiința de la ații. Cămilele sunt cei ce îmblânzesc prin rațiune răutatea voinței, călăuzind-o spre virtute. Caii, cei ce aleargă bine în stadionul vieții plăcute lui Dumnezeu. Catării, cei care au moravuri amestecate și care dovedesc în viața comună o înțelepciune practică, fără prihană. Asinii sau vitele de jug, sunt cei ce trebuie să ostenească cu fapta și primesc prin contemplație să se așeze rațiunea asupra lor. Adunându-i pe toți aceștia facem plinirea sfintei Biserici, împodobită cu multe frumuseți și de

virtutea multora.

După părerea mea, cuvântul despre înțelesul duhovnicesc al acestor taine a ajuns la sfârșit. Dar dacă s-ar afla cineva plin de bogăția harului cunoștinței, în stare să vadă, ca marele Samuil, în chip spiritual cele de mai înainte, să ne descopere și nouă înțelesul cuprins în cuvântul celor scrise, ca să iradieze lumina înaltă a adevărului în toți, și să convingă pe cei ce pot să învețe că nimic nu s-a scris fără rost și în deșert de către Duhul Sfânt, chiar dacă noi nu putem cuprinde. Căci toate sunt cu rost și pline de ținte și țintesc mântuirea oamenilor, al cărei început și sfârșit este înțelepciunea, care începe prin a produce temerea și sfârșesc prin a naște iubirea, mai bine zis ea însăși ni se face, de dragul nostru, la început temere, ca să se oprească de la păcat pe cel îndrăgostit de ea, și la sfârșit iubire, ca să umple de bucurie spirituală pe cei care au dat totul pentru a se putea împărtăși de ea.

Aceștia cred că sunt bărbații de care scrie Duhul, aceștia robii și roabele, psalmozii și cântăreții, cămilele, catârii și asinii. Nu e vorba de cei pe care îi cunoaște simțirea trupească, ci de cei pe care îi înțelege mintea curată și sunt zugrăviți de condeiul harului.

Scolii

Cei ce se îndeletnicesc într-adevăr cu cunoașterea (gnosticii), cunoscând rațiunile tainelor din Scripturi, se folosesc de tipurile istoriei ca de niște exemple spre a ridica cugetarea celor pe care îi învață; ei armonizează înțelesul spiritual cu litera istoriei, ca să se salveze atât figura (tipul) pentru simțuri, cât și înțeleptul pentru mintea omului. Căci omul constă din suflet și din trup, deci unul și același om are atât minte cât și simțire. (2)

Lauda este un cuvânt care vestește frumusețea dumnezeiască; lăudarea este o relație a celui ce laudă cu ceea ce laudă, adică o rostire a cuvintelor care vestesc măreția dumnezeiască. Prin ea se naște deprinderea cunoștinței, care prefacă pe cel ce laudă în cel lăudat. Iar jertfa acestei laude nu este numai omorârea desăvârșită a patimilor contrare firii și depășirea afectelor conforme firii, ci și aducerea totală a celui ce laudă lui Dumnezeu. (3)

Cunoștința care e nu e ținută în frâu de frica lui Dumnezeu prin fapte, produce îngâmfare, deoarece convinge pe cel îngâmfat e pe urma ei să prezinte ca al său ceea ce i s-a dat în dar și să prefacă în laudă de sine dania Cuvântului. Iar activitatea virtuoaasă, care crește deodată cu dorul de Dumnezeu, neprimind cunoștința lucrurilor ce sunt mai presus de cele ce trebuiesc făcute, îl face pe cel activ să se smerească și să se adune în sine prin rațiunile mai presus de puterea proprie. (4)

Cel ce a învins mișcările neraționale ale patimilor contrare firii prin credință și prin dragoste de Dumnezeu, iese chiar și din legea firii, iar rațiunea lui se mută în țara celor inteligibile, scoțând din robia străină și ceea ce-i de același neam după fire, împreună cu cele proprii lor. (5)

Sub fire se află ce este fie subiect (suport) fie în împreunare cu subiectul, fie în subiect. Din acestea se culeg definițiile lucrurilor ce pot fi definite. Căci cele ce întregesc diferitele naturi ale lucrurilor se socotesc că țin de definițiile lor, indicând precis lucrul respectiv, ca unele ce subzistă în mod natural în subiect sau împreună cu subiectul și din care își are subiectul existența, neputând fi completate afară din subiect.

Iar în jurul firii sunt cele ce pot fi gândite sau mai înainte sau deodată cu ea. Acestea pe de o parte pentru că lucrurile s-au făcut undeva și cândva; iar pe de alta, pentru că de la prima facere a lucrurilor trebuie gândită împreună cu ele poziția și mișcarea lor. Acestea sunt timpul și spațiul, în

care se află firea după poziția de dinafară și după începutul mișcării, dar nu după substanță. Căci nu din ele constă firea, ci în ele își are exterior începutul existenței și poziția.

Când contemplăm așadar numai rațiunile existenței genurilor, speciilor și indivizilor, sesizăm în rațiunile lor ființiale diferențele care le constituie. Dar când căutăm nașterea lor, întrebăm despre unde și când, ni se prezintă deodată cu lucrurile în chip necesar și timpul și spațiul, trebuind să completăm începutul și poziția lor, fără de care nu există nimic din cele făcute. Căci nici un lucru nu este liber de circumscrierea prin început și poziție. (6)

Limba, zice, este simbolul activității cunoscătoare a sufletului, iar gâttelejul este semnul iubirii naturale de trup. Deci cel ce își lipește acestea întreolaltă într-un chip vrednic de ocară, nu poate să-și aducă aminte de deprinderea pașnică cu virtutea și cunoștința, îndulcindu-se de sâng cu tulburarea patimilor trupești. (8)

Darie, zice, înseamnă legea firii. Iar legea firii îmbrățișează și firea și timpul, ca una ce stăpânește mișcarea tuturor, atât pe a celor după fire, cât și a celor din jurul firii. Prin urmare mintea care iese de sub legea firii, ca de la Darie, se ridică deasupra timpului și a firii, nefiind reținută de nici unul de nici unul din înțeleșurile celor de sub fire și timp, ca nu cumva, purtând icoanele celor stricăcioase, să devină templu al idolilor, și în loc de a avea un singur Dumnezeu să aibă mai multe chipuri ale patimilor necurate căroră să se închine³⁹⁹. (9)

Prin copii, care n-au fost numărați, dar au ieșit împreună cu cei ce-i aveau, a înțeleș gândurile afectelor ce nu stau în puterea noastră, care deși se nasc din noi, dar nu atârnă de noi să le întrebuițăm cum vrem. Iar prin femei a înțeleș dorințele, care provin din afectele firești și ireproșabile ce nu atârnă de noi. Pe acestea mintea le scoate cu sine când pornește spre viața cea după Dumnezeu, ca să nu cadă în robia patimilor celor contrare firii. (11)

Miriada (numărul zece mii) este sfârșitul unității ce se mișcă, iar unitatea este începutul miriadei ce nu se mișcă. Căci începutul fiecărui sfârșit este lipsa mișcării spre el, iar sfârșitul fiecărui început este terminarea mișcării acestuia. Astfel și credința, fiind prin fire, începutul virtuților, are ca sfârșit împlinirea binelui prin ele, iar binele prin fire, ca sfârșit al virtuților, având credința ca început, e concentrat înlăuntru ei. Căci credința este binele concentrat înăuntru, iar binele este credința activată. Iar Dumnezeu este credincios, și bun prin fire; credincios ca primul bine, bun ca ultimul obiect al dorinței. Deci acestea sunt la El în tot chipul identice întreolaltă, întrucât nu se deosebesc real prin nici o rațiune, ci numai cugetarea le deosebește din pricina mișcării celor ce pornesc de la El și sfârșesc la El. Așadar miriada închipuind ultimul obiect al dorinței, reprezintă desăvârșita dorință a celor ce se mișcă spre el. Iar unitatea fiind simbolul primului bine, reprezintă statornicia desăvârșită a celor ce pornesc de la el. Prin urmare cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt binele desăvârșit arătat prin fapte de fiecare virtute generală, potrivit cu firea ei. (13)

Cel ce fuge de rău și se ferește simplu să nu păcătuiască, lucrează cele zece porunci. Iar cel ce, în lucrarea desăvârșită a fiecărei porunci, le cuprinde și pe celelalte, întrucât toate pot fi privite în fiecare prin păzirea fiecăreia, a făcut din decadă o sută. Căci păzirea desăvârșită a fiecărei porunci cu fapta, înseamnă împlinirea deplină a celorlalte. Și iarăși cel ce a ajuns cu deplină știință la discernământul desăvârșit al lor, a făcut din sută mie. Și în sfârșit, cel ce a pătruns cu mintea prin contemplație la rațiunile desăvârșite ale acestora, a făcut din mie miriadă, readucându-se la din desfășurarea în fapt în unitatea contemplației. Scurt vorbind, cel ce păzește necălcate poruncile, prin ocolirea desăvârșită a păcatului, apoi le împlinește desăvârșit, pe urmă a dobândit cel mai deplin discernământ natural al lor și în sfârșit a străbătut la desăvârșita lor vedere duhovnicească, are cele patru miriade (patruzeci de mii), pe care le-a adunat prin rațiunea desăvârșită a fiecărei

înantări. Căci starea de desăvârșite are în sine nedespărțite rațiunile începutului și ale sfârșitului. (14)

Început, numește răul, căci are ca început mișcarea noastră contrară firii. Iar neînceput numește binele, căci binele e prin fire înainte de orice veac și timp. Lucru ce trebuie cugetat numește binele, căci singur el trebuie cugetat, iar lucru ce nu trebuie cugetat numește răul, căci singur el nu trebuie cugetat. Lucru ce trebuie grăit numește binele, căci numai de el trebuie să se vorbească, iar lucru ce nu trebuie grăit numește răul, căci numai de el nu trebuie să se vorbească. Lucrul ce trebuie făcut este binele, căci după fire este nefăcut, însă după har, pentru iubirea de oameni, primește să fie făcut de noi, spre îndumnezeirea noastră a celor ce-l facem, grăim și cugetăm; ba chiar numai el singur trebuie făcut. Iar lucru ce nu trebuie făcut este răul, care singur nu trebuie făcut. Stricăcios numește răul, căci firea răului este stricăciunea; ca unul ce nu are nicidecum existență. Iar nesticăcios e binele, ca cel ce e veșnic și nu încetează niciodată să existe și este păzitorul celor în care nu se sălășluiește. Pe el îl căutăm prin puterea (facultatea) rațională a noastră, îl dorim prin puterea poftitoare, îl păzim nerăpărit prin puterea mâinii, îl distingem prin simțuri, cu bună știință, neamestecat cu cele contrare, îl grăim prin puterea glăsuitoare, evidențindu-l celor ce nu-l cunosc și-l înmulțim prin puterea roditoare; mai bine zis noi ne înmulțim prin el. (19)

Cea dintâi nepătimire este mișcarea trupului prin fapte, când nu e atinsă de păcat. (21)

A doua nepătimire este lepădarea totală a gândurilor pătimase din suflet. Prin ea se stinge mișcarea patimilor din prima nepătimire, neavând gândurile pătimase care s-o aprindă la lucru. (22)

A treia nepătimire este totala nemișcare a părții poftitoare spre patimi. De dragul acesteia există și cea de a doua, care constă din curăția gândurilor. (23)

A patra nepătimire este lepădarea desăvârșită și a închipuirilor sensibile din cugetare. Pe ea și-a primit existența și a treia, neavând în sine închipuirile sensibile care să dea formă icoanelor patimilor. (24)

Numărul o mie este unitatea ce nu mai are lipsă de desăvârșire. Căci el cuprinde rațiunea cea mai deplină a unităților dinainte de el, ca și pe a lui însăși. De aceea și când e înmulțit dă iarăși o unitate și nu o decadă. Când rezultatul înmulțirii numărului o mie este o unitate, cum zic cei ce au pătruns în înțelesul numerelor. Pe drept cuvânt deci treimea miilor înseamnă învățătura teologică despre Treime, pe care cel ce o posedă împreună cu desăvârșita virtute părăsește Babilonul spiritual. (25)

Litera Tau (T) este semnul crucii, păstrând în forma ei înfățișarea crucii. Iar Iota (I), ca literă inițială a lui Iisus, adică numele înfricoșat. Ita (H), ca inițială și ea, exprimă fermitatea virtuții. Patriarhul Avraam, transformându-le tainic pe acestea în număr, a ieșit cu îndrăzneală împotriva puterilor vrăjmașe, având trei sute optsprezece slugi, adică toată învățătura teologiei, simbolizată prin trei sute (T), taina negrăită a întrupării Cuvântului, reprezentată prin zece și modul desăvârșit al deprinderii neclintite în virtute, exprimat prin opt (H). Toate acestea Scriptura le-a numit slugi născute în casă, ca unele ce sunt roade dumnezeiești după har al inimii celui ce le-a dobândit. (26)

Numărul o sută este decada înzecită a poruncilor dumnezeiești. Căci le îmbrățișează desăvârșit pe toate prin împlinirea fiecăreia. Iar îmbrățișarea desăvârșită a poruncilor dumnezeiești prin împlinirea fiecăruia, este virtutea totală și întregă. La rândul său virtutea desăvârșită este cunoștința fără greșală adevărul, a ajuns la o sută de ani, ca marele Avraam și deci își socotește și ea trupul mortificat, adică îl vede desfăcut de viața după simțuri, ceea ce o face să nască bucuria vie în duh. Căci așa se tălmăcește Isaac. Deci e propriu Providenței, nu numai să păzească firea

conform cu rațiunea ei, ci să o îndumnezeiască, îmbunătățindu-i desăvârșit aplecarea voinței prin virtuți, pe temeiul înțelepciunii dobândite. Iar firea privită împreună cu acestea constituie numărul trei sute. (28)

Numărul șase este indicația desăvârșită a existenței lucrurilor. Iar numărul zece înseamnă putința existenței fericite a lucrurilor. Deci înzecind cineva pe șase, sau înșesind pe zece, capătă pe șase zeci, care arată starea faptică a existenței fericite a lucrurilor. (29)

Venind nepătimirea, pe care o indică anul al șaptelea, rațiunea și cugetarea se întorc la contemplarea celor înrudite, după ce au scăpat de slujirea modurilor trupești ale virtuților⁴⁰². (32)

Plăcerea este pofta activată, odată ce ea este un bun prezent, după definiția ei. Iar pofta este plăcerea neactivată, odată ce este un bun viitor, după definiția ei. Iuțimea este furia cu intenție. Iar furia cu intenție este iuțimea trecută în faptă. Deci pentru cel ce și-a supus aceste puteri rațiunii, pofta a devenit plăcere prin împreunarea neprihănită a sufletului cu Dumnezeu în har, iar iuțimea ardoare curată ce apără plăcerea provenită din unirea cu Dumnezeu și mânie sobră care face puterea voinței să iasă cu totul din lucruri în dorința sufletului după Dumnezeu. Prin urmare, până ce lumea e vie în noi prin afecțiunea de bunăvoie a sufletului față de cele materiale, nu trebuie să dăm libertate acestor puteri (facilități), ca nu cumva, amestecându-se cu cele sensibile, ca și cu niște rudenii, să războiască sufletul și să-l cucerească biruit fiind de patimi, cum au făcut odinioară Babilonienii cu Ierusalimul. Căci prin răstimpul în cursul căruia legea a poruncit să rămână robii de alt neam la stăpân, Scriptura a indicat ca bună afecțiunea sufletului față de lumea aceasta, sau de viața de aici, indicând prin cele ale istoriei, cele spirituale. (33)

Numărul șapte mii, care are aici un înțeles bun, înseamnă viața vremelnică și prezentă, împodobită cu virtute și cu rațiune. Căci dacă numărul o mie înseamnă legea scrisă și naturală, după înțelesul ce l-am văzut când am explicat miriadele, împodobind împreună viața celui iubitor de Dumnezeu, este vădit că numărul șapte mii indică toată viața de sub timp a iubitorului de Dumnezeu, păzită de aceste legi. Iar trei sute indică Pronia lui Dumnezeu, care grijește de existența după fire și de fericirea după har a celor providențiați. În sfârșit șapte simbolizează nepătimirea în modurile de comportare. Deci cel ce prin puterile sale firești își păzește viața nepătimașă, cum voiește Providența, având șapte mii trei sute șapte robi și roabe, iese din confuzia și tulburarea patimilor. (34)

Cântăreți numește pe cei ce prin viața lor de fapte voiesc voile lui Dumnezeu. (36)

Psalmozii, zice, sunt aceia care nu numai fac voile lui Dumnezeu, ci și povestesc altora tainele petrecute în ei. (37)

Numărul opt cuprinde în sine atât nemișcarea cât și mișcarea. Nemișcarea, când e privit în sine, căci orice număr cu soț e nemișcat, având un centru; mișcarea, când se adună la cel de dinainte de el sau la cel de după el, întrucât atunci dă un număr fără soț. Căci tot numărul fără soț e prin sine mobil, datorită distanței egale a extremelor față de mijloc. Deci ceea ce face opt între numerele de sub zece, aceea face numărul optzeci între numerele de sub o sută. La fel și opt sute între numerele așezate sub o mie. Așadar privit în sine înfățișează starea pe loc, dar circumscrie mișcarea celui dinaintea lui. Căci șapte, șapte zeci și șapte sute înfățișează însușirea temporalității. Prin urmare dat fiind că cele supuse timpului și facerii sunt sesizate de simțire (lucrarea simțurilor), urmează că și cunoștința sau știința fără greșală a celor veșnice și spirituale o primește mintea desăvârșită (înțelegem prin știință cunoștința ființială). Iar numărul cincizeci, cuprinzând în sine o unitate fără soț, adăugată după înmulțirea lui șapte cu sine însuși, adică sfârșitul împlinirii virtuților de către cei

drepti. Căci nu se mai spre săvârșirea virtuților cel ce-a ajuns la Binele prin fire și a primit la sine imobilitatea. Pentru că unitatea este începutul și sfârșitul oricărei mișcări. Iar numărul cinci indică știința despre acestea. Căci cuprinde rațiunile celor inteligibile, raționale, sensibile, a celor care au viață și a celor care există pur și simplu, rațiuni pe care singură înțelepciunea dumnezeiască le cuprinde, care e definită ca știința fără greșală a adevărului. (38)

Cămilele de Madiam sunt, dacă Madiam se tălmăcește golirea stomacului, reprezentările lucrurilor care se nasc și pier, iar dacă se tălmăcește ca lut cu sânge, sunt rațiunile Providenței referitoare la viața aceasta trecătoare și nestatornică. În sfârșit dacă se tălmăcește ca sudori omenești și ale mamei sunt rațiunile Judecării dumnezeiești referitoare la viața prezentă, pe care le adună gândurile prin cugetare și intuiția prin simțurile îndreptate spre cele văzute. Din acestea, adică din gânduri și din intuiție, se încheagă adevărata opinie despre lucrul, care este rodul cugetării în împreunarea cu simțurile. Deci sudorile omenești și ale mamei sunt gândurile cugetării produse cu osteneală și intuițiile simțirii, care ne alăptează ca o mamă.

Iar cămilele de Ghefar sunt cele ce provin din posesiunea spatelui. Și spatele sufletului este trupul, întrucât există pentru suflet. Deci dacă întrebuițăm bine posesiunea trupului, ni-l facem slujitor sufletului spre nașterea de virtuți și nu luăm în considerare decât rațiunile dumnezeiești ale lui, pentru care a fost creat. Pe urmă, adunând și rațiunile celor văzute, ca pe niște cămile de Madiam, acoperim Ierusalimul nostru, adică sufletul, ascunzându-l în vederile dumnezeiești ale lucrurilor și făcându-l nevăzut și nebiruit de patimi. (39)

Numărul patru sute indică firea lumii corporale. Căci aceasta este formată din patru elemente. Iar numărul treizeci și cinci înseamnă mișcarea rațională a celor virtuozii în timp. Căci șapte înmulțit cu cinci dă numărul treizeci și cinci. Iar șapte înseamnă micșorarea temporală, precum cinci înseamnă cunoștința rațională. Adunând deci pe patru sute cu treizeci și cinci ai arătat cunoștința rațională, naturală și temporală a sfinților bărbați ce trăiesc sub fire și trup. (40)

Există o potrivă între numere și cele numărate. Calul sprinten la alergat reprezintă prin picioarele sale mobilitatea perpetuă și urcușul. Timpul ce se mișcă iute, nefăcând nici o pauză în curgerea lui, reprezintă activitatea neobosită a celor numărate. Și pe aceasta o face evidentă numărul rotund. Căci numărul șase, înmulțindu-se cu sine însuși, se naște pe sine înseși. Deci cuvântul Duhului a arătat prin cai și prin numărul lor sprinteneala, iuțimea și neboseala desprinderii virtuozilor bărbați în chip tainic. (41)

Cel ce oferă privitorilor aparența unei cunoștințe numai prin repetarea unor cuvinte furate, înșelând auzul celor neînțelepți, asemenea lui Abesalom, și spurcând în auzul celor profani, prin posedare silnică, frumoasele și de Dumnezeu iubitoare contemplatii ale celui ce l-a învățat pe el, întocmai ca pe niște țititoare, după sfatul lui Ahitofel (care se tălmăcește frate care se umple de praf, adică frate care sărută cu viclenie), se dovedește că suferă de slavă deșartă și cade în mâna slugilor lui David, în cortul acoperit de varietatea contemplațiilor naturale, atunci când pornește cu îndrăzneală la luptă împotriva celui superior (*II Samuel 16,18*). Căci se dovedește că nu calcă nici pe pământ, ca unul ce are solitudinea virtuții, și n-a dobândit nici cerul, ca unul ce n-a ajuns cu adevărat la deprinderea înaltă a cunoașterii. Acela moare, primind trei săgeți în inimă, care sunt: amintirea fărădelegii față de cel ce l-a învățat, rușinea pentru mândria cu o cunoștință pe care nu o are, și așteptarea inevitabilei judecări viitoare pentru acestea. Împuns de aceste săgeți, iubitorul de slavă deșartă moare străpuns. Dar îi precede Ahitofel, sfetnicul lui cel rău, care și capătă pe drept moartea prin spânzurătoare (*II Samuel 17,23*), ca unul ce a învățat pe copii să se ridice împotriva părinților și a văzut zădărnicit sfatul său cel rău. Căci nu mai poate suporta viața după ce a înlăturat vâlul de pe falsa prietenie față de David, și n-a putut dovedi că cel ce laudă cu cunoștința părută are

stăpânirea rațiunii. (44)

Galaad, tălmăcit ca mutarea plânsului, indică suferința pocăinței, iar tălmăcit ca mutarea mărturiei, înseamnă muștrarea conștiinței pentru greșeală; în sfârșit, tălmăcit ca descoperirea lor, închipuie mărturisirea păcatelor după felul lor. Ajungând în această stare mintea, care e urmărită de părerea de sine din pricina vreunui bine, ucide această plăcere de sine, născută din ea prin împreunarea simțirea cea de alt neam. Și iarăși se întoarce în Iudeea și Ierusalim, adică la mărturisirea milostivilor dumnezeiești față de ea, la nepățimirea desăvârșită de pe urma virtuților și la completarea pașnică a lucrurilor în duh; iar la urma acestora la teologia mistică, ca la un cort sfânt, în care se descoperă în chip tainic frumusețile cele cu totul nevăzute de alții. (46)

Opt este unul din numerele dinăuntru decadei; optzeci, dinăuntru sutei; opt sute, dinăuntru mieii; opt mii dinăuntru miriadei. Privite în ele însele aceste numere indică imobilitatea, adică o scădere a cantității și o creștere a intensității⁴⁰⁶. Prin urmare când se află în Scriptură în înțelese laudabil el arată nemișcarea desăvârșită spre patimi, adică încetarea patimilor. Iar acest lucru caracterizează starea veacului viitor, în care nu se vor mai naște patimi. Numărul patruzeci este icoana lucrurilor sensibile, iar cinci este icoana simțurilor, sub care cade lumea sensibilă ca obiect de știință naturală. Deci pe drept cuvânt numărul acesta indică deprinderea neroditoare de rău și eliberarea desăvârșită a dumnezeieștilor bărbați de afecțiunea simțurilor față de cele sensibile. (47)

Numărul cinci este rotund și prin înmulțire cu orice număr fără soț se regăsește pe sine. Căci înmulțind cu oricare număr fără soț pe cinci sau multiplii lui cinci, vei afla că numărul rezultat se sfârșește în cinci. De pildă: $5 \times 3 = 15$; $5 \times 5 = 25$; $5 \times 7 = 35$; $5 \times 9 = 45$. tot așa înaintând la infinit, vei afla că cinci ori cinci înmulțit cu fiecare număr fără soț, sau cinci zeci ori cinci zeci, sau cinci sute ori cinci sute, sau cinci mii ori cinci mii, dau numere în care se regăsesc în sensul că se sfârșesc în ele însele. Dar acest lucru e propriu mișcării circulare și sferice. Deci cu drept cuvânt învățații în știința numerelor au primit numărul cinci sferic și ciclic, ca unul ce nu iese niciodată din sine, prin înmulțirea cu numerele fără soț. Dar el simbolizează și știința generală, care nu iese niciodată din sine în mișcarea fără de sfârșit în jurul totului și cuprinde toate prin puterea cuvântului. (49)

Înțelepciunea, eliberând prin pedepse de patimi, produce frica, iar prin dobândirea virtuților stărnind mintea să privească la cele viitoare, produce dorul după ele. (51)

Înțelepciunea este frică în cei ce n-o doresc, născând privațiunea prin fugă (de cele ale vieții) și este dor în cei ce o iubesc, sau deprindere de a se bucura (de alte bunuri). (52)

Note

În grecește numărul 300 e notat prin litera T. (384)

O traducere liberă: Căci lucrarea Providenței constă nu numai în a păstra firea nemicșorată după rațiunea existenței, ci și în a face fără lipsă după rațiunea existenței fericite, dobândite prin har. (386)

Sușține firea după rațiunea existenței și fericite. (387)

Numărul șase simbolizează cele șase zile de lucru de peste săptămână, deci activitatea în general. (389)

Mintea fiind în grecește de genul masculin, iar simțirea de genul feminin, icoana căsătoriei între ele se potrivește. (398)

Idolii se iau aci în înțelesul de chipuri și concepte definite, socotite drept Dumnezeu. (Așa le socotește Sfântul Grigorie al Nisei). Mintea după cum primește în sine chipuri și concepte definite, sau se lărgește ca să contemple dumnezeirea cea nemărginită, se face un templu al idolilor, sau templu al lui Dumnezeu. (399)

Anul al 7-lea e anul de odihnă, de eliberare de la o muncă străină. Cugetarea se întoarce la contemplarea rațiunilor pure, după ce omul a dobândit nepătimirea. (402)

Buna definiție a imobilizării, a odihnei de pe treptele superioare ale vieții duhovnicești și din viața viitoare: ea nu e inerție, ci adunare din împrăștiere și agitație, într-o trăire unitară și intensivă. (406)

Despre diferite locuri grele din dumnezeiasca Scriptură - 3

(Sf. Maxim Marturisorul)

Iarăși s-a scris în a doua carte a lui Ezdra: Și auzind dușmanii seminției lui Iuda și Veniamin, au venit să vadă ce este cu sunetul trâmbițelor și au aflat că cei din robie zidesc templul Domnului Dumnezeului lui Israel. Și apropiindu-se de Zorobabel și de Iisus și de capii familiilor lui Israel, le grăiră lor: Să clădim împreună cu voi, căci asemenea vouă ascultăm de Domnul nostru și jertfim lui din zilele lui Asardaham, regele Asirienilor, care ne-a strămutat aici. Și le-a zis lor Zorobabel și Iisus și capii familiilor lui Israel: Nu putem zidi împreună casa Domnului Dumnezeului nostru. Noi vom zidi singuri Domnului Dumnezeului lui Israel (I Ezdra 4,1-3). Ce înseamnă aceasta și mai ales ce înseamnă gelozia pentru care n-au voit să zidească împreună cu acei ce se închinau Domnului Dumnezeu?

Iuda înseamnă mărturisire. Iar înțelesul mărturisirii este îndoit. Și anume există o mărturisire de mulțumire pentru bunurile primite în dar și există una pricinuită de muștrare și de certarea pentru relele săvârșite. Căci mărturisire se numește și înșirarea cu mulțumire a binefacerilor dumnezeiești de către cei vinovați. Și amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulțumește pentru cele bune, cât și cel ce se cercetează pentru fărădelegi se mulțumește. Cel dintâi socotindu-se nevrednic pentru bunurile ce i s-au dat, cel de al doilea rugându-se să primească iertare pentru greșeli. Veniamin se tălmăcește, după înțelesul exact al acestui cuvânt la Evrei, plânsul sau suspinarea mamei, sau îndrumarea mamei, sau fiul dreptei, sau zidirea poporului.

Deci tot ce se mărturisește într-unul din cele două chinuri arătate, este de seminția lui Iuda. Și tot ce se plânge pentru virtute, sau are dreptatea ca pe o mamă, care îi îndrumă cu pricepere viața și rațiunea, sau este multora cale spre zidire și mântuire pentru bogăția virtuții și revărsarea învățăturii sale în cuvânt, face parte din seminția lui Veniamin. Așa i-a definit Scriptura pe cei care i-au eliberat din robia patimilor și au părăsit afecțiunea față de cele sensibile și s-au făcut, prin deprinderea cu nepătimirea, capabilă să zidească casa lui Dumnezeu. Iar casă numesc mintea zidită din diferite virtuți și rațiuni prin făptuire și contemplație, spre a fi locuință lui Dumnezeu în duh. În sfârșit dușmanii acestora sunt cele patru neamuri mutate în pământul lui Israel de către Azvacafat, regele Asur. Căci acesta a fost primul care a adus în pământul lui Israel Babiloneni, Hutei, Ematei și Evrei (*IV Regi 17,24*).

Babiloneni închipuie mândria, tălmăcindu-se prin fire confuză (zăpăcită). Huteii închipuie slava deșartă întrucât își mută cugetarea de la virtute la stearpa părere de sine. Căci numele lor tălmăcit înseamnă ieșirea din acestea.

Emateii închipuie voința de a plăcea oamenilor.

Căci Emat se tălmăcește vederea celor de dinafară. Prin aceasta se împart darurile cele mai bogate acelora care cultivă virtutea în chip mincinos, pentru văzul oamenilor.

În sfârșit Evreii închipuie înșelăciunea fățarnicie. Căci se tălmăcesc șerpuitori. Ei scot din virtute pe cei ce-i ascultă, prin înșelăciune și fățarnicie prietenoasă, așa cum a făcut șarpele dintâi cu Adam.

Iar Asarhadon, care i-a strămutat pe aceștia în pământul lui Israel, se tâlmăcește cel ce robește pe la spate, adică în chip ascuns și neobservat; sau cel ce robește în lanțuri. Dar e vădit că acesta este diavolul, care toate le face pe ascuns spre surparea firii omenești și pe care îl strânge în lanțurile propriilor păcate. Aceasta a adus în pământul lui Israel, adică în deprinderea cunoștinței și a virtuții, mândria, slava deșartă, voința de a plăcea oamenilor și fățarnicia, împreunându-le cu cei ce se îndeletnicesc cu virtutea și cunoașterea, ca să fure ostenele celor ce trudesc după bine, abătându-le cu viclenie spre alte lucruri decât spre cauza supremă, scopul activității lor.

Poate tocmai pentru că știa că acești draci vicleni se țin pe urmele celor virtuoși, scrie dumnezeiescul Apostol Tesalonicenilor (Tesaloniceni 2, 4-6) că nu s-a dus la ei cu cuvinte de lingușire, ca un fățarnic (cum poate credeau ei despre dânsul), nici cu ascunse porniri de lăcomie, vrând să placă oamenilor, nici căutând mărire de la cineva, ca un iubitor de slavă. Căci nu și-a arătat nici o mândrie, fiind vădite trăsăturile smereniei sale: nenumăratele prigoniri și pătimirile cu trupul, sărăcia desăvârșită și simplitatea în rostirea cuvântului. Căci deși sunt simplu în cuvânt, dar nu și în cunoștință.

Deci aceea auzind sunetul trâmbițelor, au venit să vadă ce e cu acest sunet și au aflat că cei scăpați din robie zidesc templul Domnului Dumnezeuului lui Israel. Trâmbițele, al căror sunet îl aud dracii necurați, sunt cuvintele despre virtute și cunoștință. Iar sunetul acestor cuvinte sunt faptele virtuților și buna statornicie în modul de comportare a celor ce s-au întors prin pocăință de la păcat la virtute și s-au ridicat de la neștiință la cunoștința de Dumnezeu.

Și au venit la Zorobael și la Iisus și la capii familiilor și le-au zis lor: Să clădim împreună cu voi, căci la fel cu voi ascultăm de Domnul vostru și-i jertfim Lui. Zorobael este mintea activă, Iisus mintea contemplativă, iar capii familiilor sunt puterile (facultățile) sufletului, din care răsar modurile virtuții și rațiunile cunoștinței. De aceasta se apropie dracii necurați ai mândriei, ai slavei deșarte, ai voinței de a plăcea oamenilor și a fățarniciei, zicând: Să clădim împreună cu voi templul Domnului. Căci nici unul dintre acești draci vicleni nu întâmpină vreodată râvna omului virtuos, ci înlăturând mai degrabă lipsurile virtuților îndeamnă la și mai mari silințe, făcându-se împreună râvnitor cu cei ce se nevoiesc ca să tragă la sine inima celui ce se străduiește după ce a pierdut măsura constantă a moderației și să-l ducă pe neobservate spre altă țintă decât cea spre care credea că merge. De aceea spun viclenii: la fel cu voi ascultăm pe Domnul vostru. Căci nu urăsc neprihănirea și nu se scârbesc de post, nici de împărțirea de ajutoare, sau de primirea de străini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de învățăturile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau pe veghere, sau de toate celelalte prin care se caracterizează viața lui Dumnezeu, până ce scopul și cauza celor care se săvârșesc le slujește lor. De aceea pe ceilalți draci îi observă ascetul mai repede și scapă mai ușor de vătămarea ce vine de la ei.

Dar aceștia, care au aparența că ajută omului să umble pe calea virtuții și că zidesc împreună cu el templul Domnului, ce minte înaltă i-ar putea descoperi? Ea poate aceasta numai prin cuvântul viu și lucrător care pătrunde în toate și străbate până la despărțirea sufletului și a duhului, adică cunoaște care dintre fapte și gânduri sunt sufletești, sau forme și mișcări naturale ale virtuții, și care duhovnicești sau forme și mișcări mai presus de fire și proprii lui Dumnezeu, date firii prin har; prin cuvântul care străbate până la despărțirea dintre încheieturi și măduvă, cunoscând potrivirea sau nepotrivirea dintre modurile virtuții și rațiunile duhovnicești; prin cuvântul care judecă cugetările și intențiunile inimilor, adică afecțiunile ascunse ale adâncului nostru față de cele spuse și pricinile nevăzute ale acestora din suflet.

Căci nu este înaintea Lui nici o faptură ascunsă; se înțelege între noi, care credem că ne putem ascunde. Fiindcă toate sunt goale și descoperite, nu numai cele ce s-au făcut și s-au gândit, ci și cele

ce se vor face și se vor gândi. Căci poate de faptele și gândurile viitoare spune Scriptura că nu este făptură ascunsă, și nu despre cele ce s-au săvârșit. Fiindcă acestea ne sunt și nouă înșine și le sunt și altora descoperite. Cu atât mai mult lui Dumnezeu, care a cunoscut de mai înainte toate veacurile nefârșite care au fost, sunt și vor fi, și care are de mai înainte prin fire cunoștința facerii tuturor; și care nu din lucruri, ci de la Sine a primit în Sine de mai înainte cunoștința lucrurilor. Căci El este cunoștința ființială a lucrurilor, fiind Făcătorul lor; e însăși cunoștința, ca cel ce are cunoștința Sa prin fire, mai presus de orice cauză. Dar chiar și de față de aceasta se află mai presus în tot chipul, conform unei rațiuni suprainfinite care depășește de infinite ori însăși infinitatea. Căci El este Făcătorul și al așa zisei cunoștințe în orice sens și chip, și nu este accesibil nici unei cunoștințe ce poate fi cugetată sau rostită.

Cine deci, neavând acest cuvânt sălășluit în adâncul inimii, va putea să scape de vicleniile ascunse ale fățarniciei dracilor împotriva noastră și să stea de sine, cu totul singur, fără nici un amestec cu ei, și să zidească templul Domnului, asemenea marelui Zorobael, a lui Iisus și a capilor de familie, care spun hotărât și cu glas mare duhurilor amăgitoare ale mândriei, ale slavei deșarte, ale plăcerii de la oameni și ale fățarniciei: Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeului nostru, ci vom zidi singuri Domnului lui Israel? Numai cel ce are acest cuvânt poate cunoaște că amestecul dracilor cauzează stricăciunea și surparea întregii clădiri și întinează harul și frumusețea stăruitoarelor închinare lui Dumnezeu. Căci nimeni nu poate, având ca ajutor la virtute pe vreunul din dracii pomeniți, să o zidească pe aceasta lui Dumnezeu. Pentru că nu are pe Dumnezeu ca scop în cele ce face, ca să se exercite în virtute privind spre El. Deci nu din gelozie n-au primit cei ieșiți din robie pe Babilonieni, pe Huteni, pe Ematei și pe Evrei să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparența de prietenie a dracilor, care voiau să le aducă prin bine pe neobservate moartea păcatului.

Fie deci ca și noi să zicem totdeauna duhurilor răutății, care ne vădesc în chip nevăzut cu înfățișarea prieteniei duhovnicești și ne spun: Să zidim împreună cu voi templul Dumnezeului nostru: Nu putem să zidim împreună casa Domnului Dumnezeului lui nostru, ci noi vom zidi singuri Domnului lui Israel. Singuri într-o anumită privință, deoarece o dată ce ne-am eliberat de duhurile care ne războiau din lipsa virtuții și de la care am ieșit, nu vrem ca, înălțându-se prin excesele voastre, să fim iarăși străpunși și să cădem cu atât mai cumplit ca întâia oară, cu cât din cea dintâi cădere exista nădejdea întoarcerii în temelul unei iertări pentru slăbiciune, dar din cea de-a doua întoarcere este cu neputință sau foarte grea, deoarece acum suntem urâți din pricina mândriei ce ne vine din faptul că am săvârșit, în loc de cele de-a dreapta, altele ca ei sunt și mai la dreapta. Dar totuși nu singuri în altă privință, deoarece îi avem pe Sfinții Îngeri, ca ajutoare la cele bune, dar și mai mult pe Dumnezeu, care se arată El însuși pe Sine în noi prin faptele dreptății și ne zidește pe noi Sieși templu sfânt și slobod de toată patima.

Scolii

Cel ce plânge pentru păcatele de mai înainte și are în sine în chip desăvârșit credința lui Dumnezeu, care-l naște mereu spre dreptate, și-și oferă viața și rațiunea ca să se întipărească în ele toată virtutea, s-a făcut pe sine mădular al seminției duhovnicești a lui Veniamin, arătându-și nașterea după Dumnezeu ca faptă a voinței, nu a necesității. Căci cel ce poartă de bunăvoie nașterea lui Dumnezeu este fiul dreptei. (3)

Prin Babilonieni înțelege mândria, dat fiind că aceasta produce o cugetare confuză. Căci patima mândriei constă în două neștiințe. Iar aceste două neștiințe împreunându-se, dau o cugetare

confuză. Căci numai este acela mândru, care ignoră atât ajutorul dumnezeiesc cât și neputința omenească. Deci mândria este lipsa cunoștinței de Dumnezeu și de om. Căci prin negarea celor două extreme ia ființă o afirmare mincinoasă. (4).

Prin Hutei înțelege slava deșartă. Căci slava deșartă este abaterea de la scopul cel după Dumnezeu și îndreptare spre alt scop decât cel dumnezeiesc. Fiindcă iubitorul de slavă deșartă este cel ce urmărește virtutea pentru slava sa, nu pentru a lui Dumnezeu și care plătește prin ostenele sale laudele goale de la oameni. (5)

Prin Ematei înțelege dorința de a plăcea oamenilor. Căci cel ce voiește să placă oamenilor are grijă numai de purtările de dinafară și de cuvinte lingușitoare, ca prin cele dintâi să fure vederea, iar prin cele de-al doilea să fure auzul acelor care se lasă îndulciți și impresionați numai de cele ce văd și se aud și mărginesc virtutea numai la ceea ce cade sub simțuri. Deci voința de a plăcea oamenilor se arată în înfățișarea unor purtări și cuvinte care vor să fie cinstite de oameni ca virtuozitate. (6)

Prin Evrei înțelege fățarnicia. Iar fățarnicia este afectarea prefăcută a prieteniei, sau ura acoperită sub înfățișarea prieteniei, sau dușmănia ce se arată ca bunăvoință, invidia ce-și dă o față iubitoare, sau dispoziția păcătoasă ce înșeală pe privitori prin afișarea chipurilor virtuții, sau o viață care are forma virtuții dar nu și podoaba ei de fapte, sau afectarea unei dreptăți ce constă numai în aparență, sau chipul filosofiei lucrătoare care acoperă golul ascuns al voinței virtuozitate, sau amăgirea cu chip de adevăr pe care o cultivă cei ce imită pe șarpe prin șiretenia năravurilor. (7)

Cauza lucrurilor și a bunurilor din lucruri este Dumnezeu. Deci cel ce se ostenește pentru virtute și cunoștință și nu sporește; pe măsura creșterii sale în har, în recunoașterea nevredniciei proprii, nu a scăpat de răul mândriei. Iar cel ce cultivă binele pentru slava proprie, se cinstește pe sine mai mult decât pe Dumnezeu, fiind străpuns de pilonul slavei deșarte. De asemenea cel se săvârșește sau urmărește virtutea pentru a fi văzut de oameni, pune aprobarea omenească mai presus de cea Dumnezeiască, bolind de patima de a plăcea oamenilor. Iar cele ce își vopsește în chip viclean purtările sale cu buna cuviință a virtuții și-și acoperea dispoziția rea a voinței cu înfățișarea văzută a cuvioșiei, spre amăgirea oamenilor, cumpără virtutea cu viclenia fățarniciei. Deci, Azvacat cel spiritual îndreaptă intenția fiecăruia din aceștia, de la cauza propriei spre alte scopuri. (8)

Prin Zorobael se înțelege aici mintea activă, dat fiind că este mai războinic, iar prin Iisus, mintea contemplativă, dat fiind că e preot și a fost rânduit să facă neconținut rugăciuni către Dumnezeu. (10)

Despărțirea sufletului și a duhului indică deosebirea dintre virtuțile din fire, ale căror rațiuni le avem în chip firesc, și dintre cele de la Duhul, al căror har îl primim în dar. Deosebirea acestora o face Scriptura în chip clar. (11)

Măduva este cuvântul dumnezeiesc, care nutrește ca pe niște oase gândurile dumnezeiești din noi, care la rândul lor susțin trupul virtuților. Iar încheietura este modul făpturii, în care se realizează unirea gândurilor cu rațiunile Dumnezeiești spre a da întregul virtuții. (12)

Cugetările și intențiunile, pe care zice că le judecă cuvântul sunt legăturile dumnezeiești și cu gândurile și cauzele acestor legături. Căci cugetarea mișcă amintirea, care este prin fire și afecțiune, iar intenția privește spre sfârșit, ceea ce e propriu cauzei. (13)

Dracii care războiesc sufletul în lipsa virtuții sunt aceia care îl învață desfrâul și beția, iubirea de argint și cele asemenea. Iar cei care îl războiesc din pricina excesului de virtute sunt acei care îl

învață părerea de sine, slava deșartă, mândria și cele asemenea, strecurând prin cele de-a dreapta în chip ascuns ispitele celei de-a stânga. (15)

Definiția virtuții este unirea prin cunoștință a neputinței omenești cu puterea dumnezeiască. Deci cel ce se închide pe sine în neputința firii, încă nu a ajuns la hotarul virtuții. Din această pricină el păcătuiește, ca unul ce n-a primit încă puterea ce întărește neputința. Iar cel ce prezintă cu îndrăzneală în loc de puterea dumnezeiască neputința proprie ca putere, a sărit pe hotarul virtuții. El păcătuiește prin aceea că nu recunoaște ceea ce s-a făcut mai pe urmă prin el în chip suprafiresc. El socotește păcatul drept virtute. E mai de iertat deci ce s-a închis în neputința sa naturală, pătimind mai bine căderea de la virtute din trândăvie, decât cel ce prezintă în loc de puterea dumnezeiască neputința proprie ca putere în stare să împlinească datoriile. Căci mai degrabă își pricinuieste căderea prin îndrăzneala sa. (16)

Mult poate rugăciunea lucrătoare a dreptului. Ce înseamnă lucrătoare?

Eu știu că rugăciunea este lucrătoare în două feluri. Într-unul, când cel ce se roagă aduce rugăciunea sa lui Dumnezeu împreună cu faptele poruncilor, când deci rugăciunea lui nu cade de pe limbă numai ca un cuvânt simplu și ca un sunet gol al vocii, zăcând leneșă și fără consistență, ci când este lucrătoare, vie și însuflețită prin împlinirea poruncilor. Căci rugăciunea și cererea își împlinesc consistența când le umplem prin virtuți. Această umplere face rugăciunea dreptului tare, încât toate le poate, lucrând prin porunci.

Într-altfel este lucrătoare, când cel ce are lipsă de rugăciunea dreptului săvârșește faptele rugăciunii, îndreptându-și viața de mai înainte și făcând tare cererea dreptului, întrucât o împuternicește prin purtarea sa cea bună. Căci nu folosește rugăciunea dreptului celui care, având trebuință de ea, se desfată mai mult cu păcatele decât cu virtuțile. De pildă marele Samuil plângea odinioară pe Saul care păcătuise, dar nu putea să-l facă pe Dumnezeu îndurător, neavând în ajutorul plânsului său îndreptarea cuvenită a păcătosului. De aceea Dumnezeu, oprind pe slujitorul Său de la plânsul de prisos, îi zice: Până când vei plânge pentru Saul? Căci Eu l-am lepădat pe el, ca să nu mai împărătească peste Israel (*I Regi 16,1*).

De asemenea Ieremia, care suferea tare pentru poporul Iudeilor înnebunit de amăgirea dracilor, nu este auzit când se roagă, întrucât nu are ca putere a rugăciunii întoarcerea necredincioșilor Iudei de la rătăcire. De aceea, oprindu-l și pe Dumnezeu de la rugăciunea în zadar zice: Și nu te mai ruga pentru poporul acesta și nu-mi mai cere să am milă de ei; nu te mai ruga și nu mai veni la mine pentru ei, că nu voi auzi (*Ieremia 7,16*).

Este cu adevărat o mare nesimțire, ca să nu zic nebunie, să ceară mântuire prin rugăciunile dreptilor acela care-și desfată sufletul în cele stricăcioase, și să ceară dreptate pentru acele fapte cu care se laudă, întinându-se cu voința. Cel ce are trebuință de rugăciunea dreptului trebuie să nu o lase nelucrătoare și inertă, dacă urăște cu adevărat cele rele, ci să o facă lucrătoare și tare, într-aripând-o prin propriile sale virtuți, și în stare să ajungă la Cel ce poate să dea iertare pentru greșeli.

Prin urmare mult rugăciunea dreptului când e lucrătoare, fie prin dreptul care o face, fie prin cel ce o roagă prin drept s-o facă. Când e lucrătoare prin dreptul care o face, îi dă lui îndrăzneală către Cel ce poate să împlinească cererile dreptilor; iar când e lucrătoare prin cel ce o roagă prin drept s-o facă, îl echilibrează pe el de ticăloșia de mai înainte, schimbându-i dispoziția spre virtute.

Întru aceasta vă bucurați puțin acum, măcar că trebuie să vă întristați în multe feluri de încercări. Cum, întristat fiind cineva în încercări, poate să se bucure întru cele ce se întristează?

Cuvântul adevărului cunoaște două feluri de întristări: una ascunsă în suflet, iar alta arătată prin simțire. Cea dintâi cuprinde tot adâncul sufletului, lovit de biciul cunoștinței; iar cea de-a doua se întinde peste toată simțirea, care se adună din revărsarea ei naturală, sub povara durerilor. Cea dintâi este urmare a plăcerii trăită cu simțurile, iar cealaltă a bucuriei din suflet⁴²². Mai bine zis, una este urmarea patimilor de bună voie ale simțurilor, iar cealaltă a celor fără de voie⁴²³.

Căci întristarea este, după părerea mea, o dispoziție din care lipsește plăcerea. Iar lipsa plăcerilor e adusă de osteneală. Osteneala, la rândul ei, e provocată în chip vădit de lipsa deprinderii naturale, sau pierderea ei. Iar lipsa deprinderii naturale, e produsă de îmbolnăvirea puterii ce se află prin fire la dispoziția deprinderii vine din reaua întrebuintare a lucrării ei naturale. În sfârșit reaua întrebuintare a lucrării ei constă în mișcarea puterii spre ceea ce nu este potrivit cu firea și nu are consistență.

Dar precum cunoaște Scriptura două feluri de întristări, la fel cunoaște două feluri de ispite. Unul cu voie și unul fără de voie, unul creator de plăceri voite, celălalt aducător de dureri fără voie. Ispita cu voia dă ființă plăcerilor voite, iar cea fără de voie aduce durerile fără de voie⁴²⁴. Una este cauza întristării din suflet, iar cealaltă a întristării după simțuri.

De aceea socotesc că Domnul și Dumnezeuul nostru, învățând pe ucenicii săi cum trebuie să se roage, le spuse să se roage să nu le vină felul ispitelor cu voia: Și nu ne duce pe noi în ispită, adică îi învață pe ucenicii Săi să se roage să nu fie lăsați să facă experiența ispitelor plăcerii, adică a celor voite și poftite. Iar marele Iacob, zis fratele Domnului, învățând pe cei ce luptă pentru adevăr să nu se ferească de felul ispitelor fără de voie, zice: Mare bucurie să socotiți frații mai când cădeți în felurite ispită, adică în încercările, care nu sunt voite și poftite și produc dureri. Și Domnul o arată aceasta limpede adăugând: ci ne izbăvește de cel rău, iar marele Iacob zicând: Știind că cercarea credinței voastre lucrează răbdarea, iar răbdarea să-și aibă lucrul ei desăvârșit, ca să fiți desăvârșiți și întregi, fără nici o lipsă. Desăvârșit este cel ce luptă împotriva ispitelor cu voia, prin înfrânare, și cele fără de voie stăruie cu răbdare, iar întreg este cel ce-și însoțește făptuirea cu cunoștința și a cărui contemplație nu este lipsită de fapte.

Așadar întristarea și plăcerea fiind împărțite între suflet și simțire, cel ce caută plăcerea sufletului, primește întristarea simțurilor și devine cercat, desăvârșit și întreg. Cercat întrucât a experimentat prin simțire cele contrare; desăvârșit, întrucât a luptat neobosit cu plăcerea din simțuri, prin înfrânare și răzdară; întreg, întrucât păstrează neștirbite, statornice și constante deprinderile care luptă cu dispozițiile simțirii opuse întreolaltă; acesta deprinderi sunt făptuitoarea și contemplația, care rămân legate întreolaltă și nedespărțite, făptuirea vădind prin modurile ei cunoștința contemplației, iar contemplația purtând, ca și rațiunea, platoșa virtuții cu fapta.

Deci fiindcă Scriptura spune că întristarea ca și plăcerea sunt de două feluri și una se află în suflet, iar alta în simțuri, să privim pe scurt și cauzele lor.

Întristarea din suflet este îndoită. Una este pentru greșelile proprii, alta este pentru greșelile străine. Iar cauza acestei întristări este în chip vădit plăcerea după simțuri a celui ce se întristează, sau a celor pentru care se întristează. Căci judecând drept, aproape că nu este păcat în oameni, care

să nu-și aibă ca început al nașterii sale afecțiunea nerațională a sufletului față de plăcerea simțurilor.

Iar cauza plăcerii din suflet este, în chip vădit, întristarea după simțuri a celui ce se veselește și se bucură de virtuțile proprii sau ale altora. Căci după judecata cea dreaptă, aproape că nu este virtute între oameni, care să nu aibă ca început al nașterii sale întoarcerea înțeleaptă a sufletului de la simțire. Dobândind sufletul, care urmărește virtutea, această desfacere de simțire, aceasta din urmă se va afla în chip necesar în dureri și osteneli, nemaivând unită cu ea puterea care ne născocеște diferite plăceri în temeiul afecțiunii voluntare a sufletului față de ele. Dimpotrivă această putere respinge acum bărbătește, prin înfrânare, năvala plăcerilor firești ale simțurilor. Iar față de ostenelile și durerile fără de voie și potrivnice firi ce vin asupra-i, rămâne cu totul neînduplecată, neputând fi abătută de la deprinderea și de la frumusețea dumnezeiască a virtuții, de la plăcerea cea fără consistență. Și nu cade de la înălțimea virtuților ca să abată ostenelile ce vin asupra-i, pentru a cruța trupul de simțirea durerilor. Iar cauza întristării după simțuri este preocuparea totală a sufletului de cele conforme firii sale, pe când plăcerea după simțuri o produce în chip vădit lucrarea sufletului contrară firii lui neputând avea alt început al nașterii ei decât abaterea sufletului de la cele conforme firii sale.

Căci plăcerea după fire a minții și a simțurilor sunt opuse una alteia, din pricina deosebirii extreme a celor supuse lor. Pentru că cele supuse minții sunt entitățile spirituale și necorporale, pe care le sesizează după ființă; iar cele supuse simțurilor sunt lucrurile sensibile și corporale, pe care le percep ele de asemenea după fire.

Deci fiindcă nu e cu puțință minții să străbată la cele spirituale înrudite cu ea fără contemplarea lucrurilor sensibile, așezate la mijloc, iar aceasta nu se poate face fără lucrarea simțurilor care o întovărășește și care e înrudită cu lucrurile sensibile, pe drept cuvânt dacă se lipește de înfățișările cele văzute, socotind lucrarea simțurilor care o întovărășește drept o lucrare naturală, care din cel spirituale și cele conforme firii, prinându-se zicând cu amândouă mâinile de cele corporale și cele conforme firii. Purtate apoi de acestea în chip nerațional (din pricina simțirii care a biruit-o), mintea pe care o naște întristarea din suflet, întrucât acesta e lovit de biciuirile dese ale conștiinței, iar pe de alta produce plăcerea de simțire, îngrășând-o cu născocirile mijloacelor de desfătare a trupului. Dacă însă mintea, de la prima atingere prin simțuri cu cele văzute, taie înfățișarea acestora și contemplă rațiunile duhovnicești ale lucrurilor, curățite de figurile așezate pe ele, produce plăcerea din suflet, nemaifiind reținută de nici unul din lucrurile văzute prin simțuri, și naște întristarea din simțire, aceasta fiind lipsită de toate lucrurile naturale sensibile. Căci acolo unde simțurile sunt cârmuite de rațiunile în contemplarea celor văzute, trupul e lipsit de toată plăcerea după fire, neavând simțurile slobode și dezlegate de lanțurile rațiunii, ca să slujească plăcerilor.

Dacă deci, precum am spus, întristarea sau durerea sufletului (căci sunt unul și același lucru) e produsă de plăcerea de simțire, iar întristarea sau durerea simțirii de plăcerea din suflet, pe drept cuvânt cel ce dorește și nădăjduiește viața păstrată în cer spre moștenire nestrictăcioasă, prihănită și neveștejită, prin învierea din morți a Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, are în suflet o veselie și o bucurie negrăită, bucurându-se neîncetat de nădejdea bunurilor viitoare, dar în trup și în simțire poartă întristarea, sau ostenelile cauzate simțirii de feluritele încercări și de durerile prilejuite de ele. Căci orice virtute este însoțită de plăcere și de durere: durere pentru trup, care se lipsește de durerea dulce și lină, și plăcerea pentru suflet, care se desfată în duh cu rațiunile curățite de tot ce cade sub simțuri.

Se cuvine deci ca mintea, întristându-se în viața aceasta (căci așa cred că se înțelege acum) cu trupul pentru multe strâmtorări ce-i vin din încercările pentru virtute, să se bucure și să se

veselească cu sufletul pururea pentru nădejdea bunurilor veșnice, chiar dacă simțirea e apăsată de durere. Căci dacă nu sunt vrednice pătimirile sufletului de acum de slava viitoare, ce se va descoperi nouă zice Apostolul.

În felul acesta se poate omul bucura, după părerea mea, pentru ceea ce se întristează. Căci întristându-se cu trupul de virtute din pricina ostenețelor, se bucură cu sufletul de aceeași virtute, privind la frumusețea celor viitoare ca la ceva prezent. Pentru această frumusețe, cel ce se înnoiește neconținut prin nașterea sufletului în duh, moare în fiecare zi, asemenea marelui David (Psalmi 43, 24), prin renunțarea de bunăvoie la trup, având atâta plăcerea mântuitoare, cât și întristarea folositoare. Iar prin întristare nu înțelegem pe cea nerațională, a celor mulți, care apasă sufletul pentru că e lipsit de plăceri sau de bunuri materiale ce stârnesc în om în om porniri contrare firii spre cele care nu trebuie și îl fac să fugă de cele ce nu trebuie să fugă, ci pe cea rațională și încercată de înțelepți în cele dumnezeiești și pe cea care descoperă răul prezent. Căci întristarea este un rău prezent ce se află în suflet când plăcerea simțirii împiedică discernământul rațiunii, sau în simțire când drumul sufletului înaintează neîmpiedicat în virtute, aducând cu atât mai multe strâmțorări simțirii, cu cât procură mai multă plăcere și bucurie sufletului închinat în Dumnezeu, prin lumina înrudită a virtuții și cunoștinței.

Scolii

Domnul ne învață să ne rugăm să nu ajungem în ispitele cu voia, care produc plăcere trupului și durere sufletului. Iar marele Iacob ne îndeamnă să ne bucurăm de încercările cele fără de voie, care alungă plăcerea trupului și durerea sufletului. (7)

Cercat este cel ce a făcut experiența durerii și plăcerii trupului, întrucât a încercat atât la latura favorabilă a celor trupești. Desăvârșit este cel ce a biruit plăcerea și durerea trupului prin puterea rațiunii. Iar întreg este cel ce și-a păstrat neschimbate deprinderile făptuirii și ale contemplației, prin tăria dragostei de cele dumnezeiești. (10)

Oricărei întristări din suflet îi premerge, zice, o plăcere a trupului. (11)

Fără legătura pățimașă a sufletului cu simțurile nu este în oameni păcat. (12)

Puterea nascocitoare de care vorbește este puterea cugetătoare (mintală) a sufletului. Aceasta ieșind din legătura cu simțurile, nu mai are cine să se îngrijească de plăceri pe seama sufletului, printr-o afecțiune de bunăvoie față de el. Ea nu se mai ocupă nici cu ușurarea durerii sufletului, din pricina preocupării totale și afectuoase a voinței de cele dumnezeiești. (15)

Preocuparea sufletului de cele conforme cu firea se face începutul durerii simțurilor. Căci sufletul osteneindu-se pentru cele bune după fire, nu mai este nici o putere care să nascocască mijloacele ce procură plăcere simțurilor. (16)

Mintea îndată ce socotește lucrarea simțurilor ca proprie, se încâlcește în înfățișările lucrurilor sensibile și nascoceste plăceri pe seama trupului, neputând străbate dincolo de natura celor văzute, fiind reținută de legătura pățimașă cu simțurile. (18)

Cel ce preface legile lucrurilor prin imitare în legea sa, este un virtuos, făcând rațională mișcarea celor lipsite de rațiune. Iar cel ce preface legea sa în legile altora prin imitare, e un pățimaș, schimbând rațiunea în ceea ce-i lipsit de rațiune. (19)

Trupul e al sufletului, iar nu sufletul al trupului. Căci cel mai mic este al celui mai mare, nu cel mai mare al celui mai mic. Deci fiindcă pentru greșeala dintâi a răsărit în noi legea păcatului, care este plăcerea simțurilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului prin osteneli și dureri, rânduită spre desființarea legii păcatului, cel ce știe că moartea s-a ivit din pricina păcatului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul său când vede cum este desființată legea păcatului din trupul său prin feluritele osteneli și dureri, ca să primească fericita viața viitoare în duh. Căci știe că nu poate ajunge la aceasta dacă nu e golită mai înainte din trup, ca dintr-un vas, încă în această viață, legea păcatului, susținută prin afecțiunea voinței fără de el. (21)

Note

Bucuria duhovnicească înseamnă o comprimare a plăcerilor senzuale, precum plăcerile senzuale produc întristare în suflet. (422)

Patimile de bună voie sunt cele păcătoase. Ele produc întristare sufletului. Patimile fără de voie sunt durerile, strâmtorările. Ele produc întristarea simțurilor. (423)

Ispita fără de voie, care e o suferință, un necaz, o osteneală, e mai potrivit să se numească încercare. E și ea o ispită, întrucât suferința îl face și ea pe om adeseori să păcătuiască pentru a scăpa de ea. Dar pe când ispita plăcerii (ispita în sens strâns) trebuie respinsă, ispita durerii (încercarea) trebuie acceptată. Deci atitudinile față de ele trebuie să fie direct opuse. Rău ar fi când s-ar respinge amândouă (indiferența, apatia), dar și mai rău când s-ar accepta ispita plăcerii și s-ar respinge cea a durerii. Ispita plăcerii conduce plăcerii simțirii și întristare sufletului, iar încercarea durerii aduce întristare simțirii și bucurie sufletului. Nu te poți bucura cu sufletul și totodată desfătat cu simțirile, adică nu poți primi deodată și ispita și încercarea. Deci beția și desfătarea pe care o simțim în vremea unei voluptăți deși ni se pare că ne-a pătruns toată ființa, e numai o plăcere a simțurilor, nu și a sufletului. Sufletul a putut să se scufunde în acele clipe, dacă nu simțim în mijlocul acelei voluptăți o întristare internă ca semn al prezenței lui. Am devenit cu alte cuvinte în acele clipe în întregi ai simțurilor. În nici un caz voluptatea nu e și a sufletului.

Pentru această mântuire au căutat cu stăruială și au cercetat cu de-amănuntul Proorocii care au proorocit despre harul rânduit vouă, cercetând care și ce fel de timp este acela arătat lor duhul lui Hristos dintre ei, care le mărturisea despre patimile lui Hristos și despre măririle de după ele. (I Petru 1, 10-13) dacă fericiții Prooroci ne-au lăsat în scris cele ce au răsunat în urechile lor de la Duhul, ca să le căutăm și să le cercetăm, cum și cu ce căutare și cercetare le-au căutat și cercetat, odată ce le-au răsunat în urechi și au scris cele descoperite lor?

Puterile de căutare și cercetare a lucrurilor dumnezeiești sunt sădite în firea oamenilor, ființial de către Creator, prin însăși aducerea ei în existență. Iar descoperirea lucrurilor dumnezeiești le împărtășește prin har puterea Preasfântului Duh. Dat fiind însă că cel viclean a ținut în urma păcatului aceste puteri încă de la început de firea celor văzute, și nu mai era cine să înțeleagă și să caute pe Dumnezeu (*Psalmi 13, 2*) întrucât toți cei părtași de firea omenească își mărgineau puterea minții și rațiunii la înfățișarea lucrurilor sensibile și nu mai aveau nici o înțelegere pentru cele mai presus de simțuri, pe drept cuvântul harului Preasfântului Duh a restabilit puterea celor ce n-au îmbrățișat rătăcirea cu intențiile și cu toată inima, dezlipind-o de cele materiale. Deci reprimând-o curățită prin har, aceștia au căutat întâi și au cercetat, apoi au căutat cu stăruință și au cercetat cu

de-amănuntul tainele dumnezeiești prin același har al Domnului.

Fiindcă nu e îngăduit să zicem că numai harul de sine lucrează în Sfinți cunoștințele tainelor, fără puterile care primesc prin fire cunoștința. Căci atunci socotim că sfinții Prooroci nu înțelegeau iluminările date lor de către Preasfântul Duh. Dar în acest caz cum ar mai fi adevărat cuvântul care zice: Înțeleptul înțelege cele din gura sa (*Proverbe. 16,25*). Pe de altă parte n-au primit cunoștința adevărată a lucrurilor nici numai căutând-o prin puterea firii, fără harul Duhului Sfânt. Căci atunci s-ar dovedi de prisos sălășluirea Duhului în Sfinți, neajutându-le întru nimic la descoperirea adevărului. Și cum ar mai fi adevărat cuvântul care zice: Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorând de la Părintele luminilor; sau: Fiecăruia i s-a dat arătarea Duhului spre folos; căci unuia, zice, i s-a dat prin Duhul cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunoștință prin același Duh, altuia, darul tămăduirilor ș.a. m. d. Apoi adaogă: Toate le lucrează unul și același Duh, împărțind fiecăruia îndeobște precum voiește. Și voiește ceea ce este spre folos fiecăruia, ca să împlinească dorul nepătimaș al celor ce caută cele dumnezeiești. Căci ce caută cele dumnezeiești, desigur va lua cele ce caută. Iar cel ce caută cu vreo patimă, nu va primi ce caută, căutând în chip rău. Căci zice: Cereți și nu primiți, fiindcă cereți rău (*Iacov 4,5*).

Prin urmare harul Duhului Sfânt nu lucrează înțelepciunea în Sfinți fără mintea care să o primească; nici cunoștința, fără rațiunea capabilă de ea; nici credința, fără convingerea minții și a rațiunii despre cele viitoare și deocamdată nearătate; nici darurile vindecărilor, fără iubirea de oameni cea după fire; nici vreun altul dintre celelalte daruri, fără deprinderea și puterea capabilă de fiecare. Dar iarăși nu va dobândi omul ceva din cele înșirate numai prin puterea naturală, fără puterea lui Dumnezeu, care să le dăruiască.

Iar aceasta o arată limpede toți Sfinții, care, după ce se învrednicesc de descoperirile celor dumnezeiești, caută rațiunile celor descoperite (*Daniel 12,8; Zabulon 4,5*). Astfel Avram, primind făgăduința că va moșteni pământul arătată lui prin cuvintele ce i le spune Dumnezeu: Eu sunt Domnul care te-am scos din pământul Chaldeilor, ca să-ți dau pământul acesta spre moștenire, nu se mulțumește să primească ceea ce a căutat ieșind din pământul Chaldeilor, ci a căutat cu dor să afle și felul cum va moșteni, zicând către Dumnezeu: Stăpâne Doamne, prin ce voi cunoaște că-l voi moșteni (*Facerea 15,7*)? Iar Moise, primind puterea semnelor și a minunilor, a căutat să învețe modurile și rațiunile prin care avea să dobândească vrednicia de crezare a semnelor dăruite (*Exod 4,1*). Iar marele David zice: Și a mai pus în ei toate rațiunile semnelor și a minunilor lui, în pământul lui Ham. Și tot el zice despre sine, strigând către Dumnezeu: Descoperă ochii mei și vei înțelege minunile din legea Ta (*Psalmi 118, 18*). Apoi: Făclie picioarelor mele este legea Ta și lumina cărărilor mele (*Psalmi 118, 105*). Iar marele Daniil, care dorea cu atâta putere vedeniile dumnezeiești, pentru care a stat nemâncat trei săptămâni, căutând rațiunilor lor, aude pe un Înger zicând către alt Înger: Tâlcuiește celui de acolo vedenia (*Daniel 8,16*). În sfârși marele Prooroc Zaharia la fiecare vedenie din proorocia lui în prezintă pe îngerul ce grăia în el, arătându-i și învățându-l rațiunile vedeniilor, zicând: Și mi-a arătat mie Îngerul, carte grăiește în mine: Doamne, ce sunt acestea? (*Zaharia 1,9*).

E limpede din acestea că toți Sfinții pe de o parte au primit de la Duhul descoperirii, pe de alta au cerut să li se lămurească rațiunile celor descoperite. De asemenea că harul Duhului nu desființează câtuși de puțin puterea firii, ci mai degrabă, fie slăvită prin întrebuințarea ei într-un mod contrar firii, o face iarăși tare prin întrebuințarea ei într-un mod potrivit firii, înălțând-o la înțelegerea celor dumnezeiești.

Desigur Duhul Sfânt este cel ce caută și cercetează în noi cunoștința lucrurilor. Dar nu caută pentru Sine ceea ce caută, fiindcă e Dumnezeu și mai presus de orice cunoștință, ci pentru noi cei

ce avem lipsă de cunoștință. Precum și cuvântul făcându-se trup, nu săvârșește taina întrupării pentru Sine, ci pentru noi. Dar precum fără trup însuflețit mintal nu ar fi lucrat Cuvântul în chip dumnezeiesc cele ale trupului, la fel nici Duhul Sfânt nu lucrează în Sfinți cunoștințele tainelor, fără puterea cea după fire, care caută și cercetează cunoștința. Deci ori de căutau, ori de căutau cu stăruință, ori de cercetau ori de cercetau cu de-amănuntul, Sfinții aveau harul Duhului, care mișca puterea mintală și rațională a lor spre căutarea și cercetarea celor privitoare la mântuirea sufletului. Fără Duhul nu vedeau nimic din cele duhovnicești, fiindcă nu poate mintea omenească să perceapă fără lumina dumnezeiască cele dumnezeiești și spirituale.

Căci precum nu se poate odihni ochiul perceapă cele sensibile fără lumina soarelui, la fel fără lumina duhovnicească nu ar putea primi mintea omenească niciodată vreo vedere duhovnicească. Cea dintâi luminează simțul văzului prin fire spre perceperea corpurilor, cea de-a doua luminează mintea spre contemplare pentru a înțelege cele mai presus de simțuri.

Iar mântuirea sufletelor este sfârșitul credinței. Sfârșitul credinței este descoperirea adevărată a Celui crezut. Iar descoperirea adevărată a celui crezut este pătrunderea (perihoreza) negrăită a Celui crezut în cel ce crede, după măsura credinței fiecăruia. Această pătrundere, la rândul lui, este întoarcerea finală a celor ce cred la principiul propriu, este împlinirea dorinței. Împlinirea dorinței este odihnirea pururi mobilă a celor plini de dorință, în jurul Celui dorit. Iar odihnirea pururi mobilă a celor plini de dorință în jurul Celui dorit este bucuria veșnică și neîncetată a Celui dorit. Bucuria veșnică și neîntreruptă e împărtășirea de bunurile dumnezeiești mai presus de fire⁴⁴⁹. Iar împărtășirea de bunurile dumnezeiești mai presus de fire, este asemenea celor ce se împărtășesc. Asemănarea celor ce se împărtășesc cu Cel de care se împărtășesc, atât cât este cu putință. Iar identitatea actualizată prin asemănare a celor ce se împărtășesc cu Cel de care se împărtășesc, este îndumnezeirea celor ce se învrednicesc de îndumnezeire. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți. Unirea nedespărțită a începutului și sfârșitului adevărat în cei mântuiți este ieșirea cea bună din cele naturale a celor hotărnicii ființial între început și sfârșit. Iar ieșirea cea bună din cele naturale a celor mărginiți între început și sfârșit, este o lucrare atotviguroasă și supraputernică, nemijlocită și infinită a lui Dumnezeu ce lucrează la infinit în cei învredniciți de acea ieșire bună din cele naturale. În sfârșit lucrarea această nemijlocită, atotviguroasă și supraputernică a lui Dumnezeu, ce lucrează la infinit, este o plăcere și o bucurie tainică, și supratainică a celor stăpâniți de ea în temeiul unei uniri negrăite și mai presus de înțelegere; o bucurie pe măsura căreia nu se poate afla minte sau rațiune, înțelegere sau cuvânt în lumina celor create⁴⁵¹.

Căci nu posedă firea rațiunilor celor mai presus de fire, precum nici legile celor contrare firii. Mai presus de fire numim plăcerea dumnezeiască și înțeleasă, pe care Dumnezeu o procură firii, unindu-se după har cu cei vrednici. Iar contrar firii este durerea negrăită ce se naște din lipsa acelei plăceri, pe care Dumnezeu o procură firii, unindu-se în afară de har cu cei nevrednici. Căci Dumnezeu unindu-se cu toți, după calitatea dispoziției aflătoare în fiecare, dă fiecare, precum știe El, simțirea potrivită, după cum s-a pregătit fiecare prin sine însuși spre primirea Celui ce se va uni cu toți la sfârșitul veacurilor⁴⁵².

Deci socotesc că prin mântuirea sufletelor ca sfârșit al credinței (*I Petru 1,9*), corifeul Apostolilor Petru înțelege îmbrățișarea de cele mai presus de fire. Pentru această mântuire, desigur prin Duhul Sfânt au căutat cu stăruință Proorocii și au cercetat cu de-amănuntul, care și ce fel de chip este acela arătat lor de Duhului lui Hristos aflător în ei, care le mărturisea despre patimile lui

Hristos și despre măririle de după ele. Așadar pe cel ce caută cu stăruință în duh mântuirea sufletelor și cercetează cu de-amănuntul rațiunile și modurile duhovnicești ale acestei mântuiri, îi povățuiește la înțelegere Duhul Sfânt, care nu lasă să rămână în ei nemișcată și nelucrătoare puterea prin care pot să caute cu stăruință cele dumnezeiești.

Mai întâi El învață să caute omorârea voinței din păcat sau a păcatului din (prin) voință și învierea voinței în (prin) virtute sau a virtuții în (prin) voință. De asemenea să cerceteze modurile de omorâre a voinței din păcat, sau a păcatului din (prin) voință; la fel rațiunile învierii voinței (prin) virtute și a virtuții (prin) voință. Căci prin aceste moduri și rațiuni obicinuieste să se înfăptuiască omorârea păcatului din (prin) voință, sau a voinței pentru păcat, precum și învierea virtuții în (prin) voință sau a voinței în (prin) virtute. Fiindcă ei au în chip vădit, ca parte în veacul acesta (pe care Scriptura l-a numit timp), patimile în Hristos în preajma firii, patimi pe care le-a mărturisit lor Duhul Sfânt, ca să se sădească în Hristos întru asemănarea morții Lui prin omorârea păcatului, dar și în asemănarea învierii, prin lucrarea virtuților.

Căci se cuvine de fapt ca cel ce vrea să se mântuiască să omoare nu numai păcatul prin voință, ci și voința însăși pentru păcat (față de păcat) și să învie nu numai voința pentru virtute, ci și însăși virtutea pentru voință. Aceasta pentru că întreaga voință omorâtă să fie despărțită de întregul păcat omorât, încât să nu-l mai simtă, și întreaga voință înviată să simtă, și întreaga voință înviată să simtă întreaga virtute înviată printr-o unire nedespărțită.

Aceasta căutând-o mai întâi Sfinții prin Duhul Sfânt, au dobândit filozofia lucrătoare. După aceasta, devenind curați și slobozio de orice întinare, și-au mișcat ochiul mintal al sufletului spre ținta finală a fapturilor prin același Duh, căutând cu stăruință, după învierea voinței, și nestrălucirea firii, și cu de-amănuntul modurile și rațiunile nemuririi celei dumnezeiești⁴⁵⁸. Căci nu mai căutau învierea voinței, pe care o primiseră deja prin făptuire morală de la Duhul, precum nu mai cercetau nici modurile ei, ci căutau acum cu stăruință nestrăciunea firii, pe care nu o aveau, și cercetau cu de-amănuntul modurile și rațiunile îndumnezeirii ei. Spre aceasta le era acum tot zorul, dorind slava ei în Hristos, ca precum au pățimit împreună cu El în veacul acesta (pe care, cum am zis, Scriptura l-a numit timp), așa să fie și slăviți împreună cu El în veacul viitor, devenind, într-un chip mai presus de fire, moștenitori ai lui Dumnezeu după har împreună și moștenitori cu Hristos după iconomie, prin puterea întrupării Celui ce și-a însușit toată firea.

Căci Hristos fiind prin fire Dumnezeu și om, ca Dumnezeu Îl moștenim noi după har într-un chip mai presus de fire, prin participarea cea negrăită. Iar ca om care ne-a însușit pe noi, făcându-se pentru noi în chipul nostru, se moștenește și El însuși pe Sine împreună cu noi, datorită coborârii Sale neînțelese. Pe acesta Sfinții dorindu-L mai înainte în chip tainic în duh, au îfvățat că slavei celei întru Hristos ce se va arăta în viitor pe urma virtuții trebuie să-i premeargă în timpul de față pătimirile în timpul de față pătimirile în El pentru virtute. Căci cercau, zice, care și ce fel de timp este arătat lor de Duhul lui Hristos din ei, care le mărturisea de mai înainte pătimirile în Hristos.

Deci ei căutau cu stăruință și cercetau cu de-amănuntul nu numai nestrăciunea firii și rațiunile îndumnezeirii ei, ci și timpul în care va veni încercarea prin pătimiri de dragul ei, ca să facă vădită atât dispoziția celor ce o doresc cu adevărat, cât și intenția celor ce o doresc cu fățarnicie; apoi și timpul, adică veacul celălalt, în care se va arăta prezentă și actualizată îndumnezeirea după har, care îi va face pe toți întru asemănarea dumnezeiască, pe măsura în care este capabil fiecare să o primească. Poate aceasta a numit-o Scriptura mărirea ce va urma ostanelilor pentru virtute.

Acestea trebuie spuse ca răspuns celui ce ar zice: de ce n-a zis Scriptura aici căutare și cercetare, ci căutare cu stăruință și cercetare cu de-amănuntul? Răspunzând astfel, va arăta lămurit înțelesul

lor cel mai apropiat. Dar eu cunosc și alt înțeles al lor, pe care l-am auzit de la oarecare înțelept. Zicea adică acela, spunând un lucru mai tainic despre căutarea și căutarea cu stăruință a originii (începutului) și a țintei finale (sfârșitului). Și anume despre căutare că ea e folosită în chip natural pentru origine, iar căutarea cu stăruință pentru ținta finală. Căci în mod firesc nimeni nu-și va căuta cu stăruință originea, precum nimeni nu-și va căuta în mod firesc ținta finală. Ci originea și-o caută, iar ținta finală și-o caută cu stăruință. Dar, zicea, de când omul a aruncat prin neascultare de îndată ce-a început să existe, îndărătul sau originea proprie, nu mai putea să caute ceea ce s-a căutat în urma lui. Și deoarece originea circumscrie în mod natural mișcarea celor pornite din ea și ținta finală, în care ca într-o cauză își caută sfârșitul mișcarea celor ce se află în mișcare.

Deci omul căutându-și cu stăruință ținta sa finală dă de originea sa, care se află în mod natural în ținta sa finală. Căci părăsind căutarea originii sale, a întreprins în fire căutarea cu stăruință a ei ca țintă finală. Fiindcă nu era cu putință să scape din hotarul ei, care înconjoară din toate părțile și-și circumscrie mișcarea. Deci, cum am zis, nu putea căuta originea ajunsă înapoia sa, dar a trebuit să caute cu stăruință ținta finală originea părăsită, după ce nu a cunoscut ținta finală din origine.

Poate și aceasta vrea să ne învețe înțeleptul Solomon când zice: Ce este ce a fost însăși ceea ce va fi. Și ce este ce s-a făcut? Însăși ceea ce se va face. Prin aceasta arată oarecum cu înțelepciunea originea din țintă, căci nu se mai arată după călcarea poruncii ținta finală din origine, ci originea din ținta finală; nici nu mai caută cineva rațiunile originii, ci caută cu stăruință pe acelea care duc pe cei aflători în mișcarea spre ținta finală.

Dar cineva ar putea spune că de multe ori cuvântul căutate în Scriptură nu are în mod sigur acest înțeles. De pildă se spune: Caută pacea și urmărește-o pe ea, sau: Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui. Dar acela poate găsi chiar în aceste locuri, dacă le privește cu atenție, întărirea celor spuse de noi. Căci spunând Scriptura: Caută pacea și urmărește-o pe ea, prin aceasta a dat sfatul să se urmărească originea în ținta finală; iar Împărăția, care este originea, a poruncit să se caute cu stăruință prin dreptate, care este ținta finală a Împărăției. Căci Împărăția lui Dumnezeu este înainte de orice dreptate mai bine zis e ea însăși dreptatea, spre care tinde ca spre ținta finală, toată mișcarea celui ce se străduiește. Fiindcă dreptatea înseamnă a da în mod egal fiecăruia după vrednicie; iar Împărăția este ocrotirea după lege. Deci dreptatea e aceeași cu Împărăția. Prin ea, ca prin ținta finală, pot merge cu ușurință cei ce vor spre Împărăție, ca(spre origine. Fiindcă dreptatea este Împărăția lucrată (actualizată), iar Împărăția, dreptatea sprijinită prin fapte. Căci a ocroti după lege faptele, înseamnă a da fiecăreia cele potrivite cu vrednicia sa. Iar a da fiecăreia cele potrivite cu vrednicia sa, e tot una cu ocrotirea după lege a existențelor. Prin urmare nici o deosebire în cuvinte nu zdruncină acordurile dintre înțelesurile Sfintei Scripturi pentru cei ce înțeleg cu înțelepciune cele dumnezeiești.

Iar dacă ar vrea cineva să înțeleagă și altfel căutarea, sau căutarea cu stăruință și cercetarea cu de-amănuntul, va afla că atât căutarea cât și căutarea cu stăruință se referă la minte, iar cercetarea și căutarea cu de-amănuntul la rațiune. Căci în mod natural caută mintea și cercetează prin fire rațiunea. Căutarea este, ca să dau o definiție, o mișcare simplă însoțită de dorință, pe care o face mintea spre ceva ce poate fi cunoscut; iar cercetarea este o distincție simplă și însoțită de o intenție pe care o face rațiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut. Căutarea cu stăruință este mișcarea pătrunsă de cunoaștere și de știință și însoțită de o dorință de-o anumită calitate sau mărime, pe care o face mintea spre ceva care poate fi cunoscut; iar cercetarea cu de-amănuntul este distincția prin fapte pe care o poate face rațiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut, mânată de o intenție de-o anumită calitate sau mărime. Aplicând aceste definiții la cele dumnezeiești, zicem despre căutare că este mișcarea primă și simplă și însoțită de dorință a minții spre propria cauză, iar cercetarea distincția primă și simplă, pe care o face rațiunea cu privire la propria cauză, mânată de o anumită

intenție. Căutarea cu stăruință este iarăși mișcarea pătrunsă de cunoștință și de știință, pe care o face mintea spre propria cauză, mânată de o dorință fierbinte. Iar cercetarea cu de-amănuntul este distincția, pe care o face rațiunea ce împlinește virtuțile, cu privire la cauza proprie, mânată de o intenție chibzuită și înțeleaptă.

Deci și Sfinții Prooroci, căutând cu stăruință și cercetând cu de-amănuntul cele privitoare la mintea sufletului, erau purtați spre Dumnezeu de o mișcare arzătoare și înfocată a minții, pătrunsă de știință și cunoștință, și făceau cu rațiunea distincții înțelepte în vreme ce împlineau poruncile dumnezeiești. Iar cei ce-i imită pe ei caută asemănarea stăruitor cu cunoștință și știință, mântuirea sufletelor, și cercetează amănunțit, cu chibzuință și înțelepciune distincțiile din faptele dumnezeiești.

Scolii

Cel ce cere fără patimă, primește harul de a lucra prin fapte virtuțile; cel ce caută în chip nepătimaș, află adevărul din lucruri prin contemplarea naturală; iar cel ce bate în chip nepătimaș la ușa cunoștinței, va intra neîmpiedicat la harul ascuns al teologiei mistice (cunoștința tainică despre Dumnezeu). (2)

Mintea este organul înțelepciunii; rațiunea al cunoștinței; încredințarea (convingerea) amândurora, al credinței; care este susținută prin amândouă; iubirea naturală de oameni, al darurilor vindecărilor. Căci tot darul dumnezeiesc are în noi, ca putere sau dispoziție, un organ corespunzător și capabil de el. Astfel cel ce și-a curățit mintea de orice nălucire sensibilă, primește înțelepciune; cel ce și-a făcut rațiunea stăpână peste afectele înnăscute, adică peste mânie și poftă, primește cunoștință; cel ce are în minte și rațiune o încredințare neclintită cu privire la Dumnezeu, primește credința care toate le poate; iar cel ce a ajuns la iubirea naturală de oameni, după înlăturarea totală a iubirii păcătoase de sine, primește darurile vindecărilor. (3)

Mai întâi cel evlavios caută să omoare păcatul pentru voință și voința pentru păcat; pe urmă cercetează cum și în ce chip trebuie să le fortifice pe aceasta una pentru alta. După mortificarea desăvârșită a acestora una pentru alta, caută viața voinței în virtute și a virtuții în voință; pe urmă cercetează cum și în orice chip trebuie să dea viață fiecăreia din acestea în cealaltă. Căutarea este, ca să dăm o definiție, dorirea unui lucru dorit, iar cercetarea e căutarea modului de împlinire a dorinței după lucrul dorit. (10)

Cel ce a omorât voința după păcat, s-a împreunat cu Hristos întru asemănarea morții, iar cel ce a înviat-o pe aceasta pentru dreptate, s-a împreunat cu El și întru asemănarea învierii Lui. (11)

Păcatul și voința omorându-se una pentru alta, dobândesc o îndoită nesimțire una față de alta. Iar dreptatea și voința având viața una în alta, dobândesc o îndoită simțire una față de alta. (12)

Mintea mișcându-se fără să știe, spre cauza lucrurilor, numai prin dorință, caută numai; iar rațiunea scrutând rațiunile adevărate din lucruri, în chip felurit, le cercetează. (14)

Note

Bucuria, zice Sfântul Maxim, nu are nimic opus, nici trecut, nici viitor. Căci bucuria nu cunoaște nici tristețe trecută și nu așteaptă cu frică nici săturarea (plictiseala) viitoare (*Ambigua*). Dacă-i așa,

bucuria adevărată, care nu poate fi decât bucuria veșnică, nu poate fi procurată de bunurile create mărginite, ce numai de bunurile dumnezeiești, care niciodată nu sfârșesc, care fac pe cel părtaș de ele să iasă din timp. (449)

Până când în făptură e Dumnezeu numai ca început, ea contribuie cu lucrarea ei la dezvoltarea darului primind ca început. De când Dumnezeu s-a făcut în sfârșit în făptură, adică începutul s-a unit cu sfârșitul, nu mai lucrează decât Dumnezeu. (451)

Orice făptură trebuie să ajungă la o încetare a lucrării ei naturale (Sâmbăta) și la o sălășluire în ea a lucrării exclusive a lui Dumnezeu. Făptura bună prin dezvoltarea până la limita de sus a posibilităților sale iar făptura rea prin coruperea totală a puterilor ei naturale. (452)

Asceza, făptuirea morală, învie voința. Treapta ulterioară, gnoza sau îndumnezeirea, ce urmează după încetarea activității morale, învie și firea într-o nestrăciune și nemurire. Până nu se consolidează viața în neschimbabilitatea în bine, nu poate dobândi nici firea neschimbabilitatea. Între asceză și mistică e o continuitate necesară. (458)

Ca al unui miel neîntinat și nespurcat, care este Hristos, cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar arătat în timpurile din urmă pentru noi (I Petru 1, 19-20). De cine cunoscut mai înainte?

Prin taina lui Hristos cuvântul Scripturii a numit pe Hristos însuși. Aceasta o mărturisește limpede marele Apostol, spunând: Taina cea ascunsă de neamuri, s-a descoperit acum, de unde se vede că după el taina lui Hristos e tot una cu Hristos. Iar această taină, este, desigur, unirea negrăită și neînțeleasă a dumnezeirii și omenității într-un singur ipostas. Unirea aceasta adună omenitatea la un loc cu dumnezeirea în tot chipul în rațiunea ipostasului și face din amândouă un singur ipostas compus, fără să aducă nici un fel de micșorare a deosebirii lor ființiale după fire. Astfel se înfăptuiește, precum am spus, un singur ipostas al lor, și totuși deosebirea firilor rămâne neatinsă, ceea ce face ca și după unire să se păstreze micșorată integritatea lor după fire, măcar că sunt unite. Căci acolo unde prin unire nu s-a produs nici o schimbare sau alterare în cele ce s-au unit, a rămas neatinsă rațiunea ființială a fiecăreia după cele ce s-au unit. Iar acolo unde rațiunea ființială a rămas neatinsă și după unire, au rămas nevătămate și firile, nepierzând nici una ale sale din pricina unirii.

Căci se cădea Făcătorul a toate, ca făcându-se prin fire, potrivit iconomiei, ceea ce nu era, să se păstreze pe Sine neschimbat, atât ca aceea ce era după fire, cât și ca ceea ce a devenit prin fire potrivit iconomiei. Fiindcă nu se poate cugeta la Dumnezeu vre-o schimbare, precum nu se poate cugeta peste tot vre-o mișcare, care singură face cu puțință schimbarea la cele ce se mișcă. Aceasta este taina cea mare și ascunsă. Aceasta este ținta fericită (sfârșitul) pentru care s-au întemeiat toate. Acesta este scopul dumnezeiesc, gândit mai înainte de începutul lucrurilor, pe care definindu-l spunem că este ținta finală mai înainte gândită, pentru care sunt toate, iar ea pentru nici una. Spre această țintă finală privind, Dumnezeu a adus la existență ființele lucrurilor. Acesta este cu adevărat sfârșitul. Providenței și al celor providențiale, când se vor readuna în Dumnezeu cele făcute de El. Aceasta este taina care circumscrie toate veacurile și descoperă sfatul suprainfinit al lui Dumnezeu, care există de infinite ori infinit înainte de veacuri. Iar vestitor (Înger) al ei s-a făcut însăși Cuvântul ființial al lui Dumnezeu, devenit om. Căci acesta a dezvăluit, dacă e îngăduit să spunem, însăși adâncul cel mai dinăuntru al bunătății părintești, însăși adâncul cel mai dinăuntru al bunătății părintești și a arătat în Sine sfârșitul pentru care au primit făpturile începutul existenței. Fiindcă pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile și cele aflătoare înlăuntru

veacurilor începutul existenței și sfârșitul lui Hristos. Căci încă dinainte de veacuri a fost cugetată și rânduită unirea hotarului (definitului) și a nehotărniciei (indefinitului), a măsurii și a lipsei de măsură, a marginii și a nemărginirii, a Creatorului și a creaturii, a stabilității și a mișcării⁴⁷¹. Iar această taină s-a înfăptuit în Hristos, care s-a arătat în cele din urmă dintre timpuri, aducând prin ea împlinirea hotărârii de mai înainte a lui Dumnezeu. Aceasta, pentru ca cele ce se mișcă după fire să găsească odihna în jurul Aceluia care este după ființă cu totul nemișcat, din mișcarea lor față de ele însele și una față de alta; de asemenea ca să primească prin experiența cunoștința trăită a Aceluia în care s-a învrednicit să se odihnească, cunoștința care le oferă posesiunea fericită, neschimbată și constantă a Celui cunoscut de ele.

Căci Scriptura știe de o îndoită cunoștință a celor dumnezeiești. Una e relativă și constă numai în raționament și în înțeleșuri, neavând simțirea experiențată prin trăire a Celui cunoscut. Prin ea ne călăuzim în viața aceasta. Cealaltă e în sen propriu adevărată și constă numai în experiența trăită, fiind în afară de raționament și de înțeleșuri și procurând toată simțirea Celui cunoscut, prin participarea la El după har. Prin aceasta vom primi în viața viitoare îndumnezeirea mai presus de fire, ce se va lucra fără încetare. Cunoștința relativă, cuprinsă în raționament și înțeleșuri, mișcă dorința spre cunoștința trăită prin participare. Iar cea trăită, care procură simțirea. Celui cunoscut prin participare și prin experiență, înlătură cunoștința cuprinsă în raționament și înțeleșuri.

Căci este cu neputință, zic înțelepții, să existe deodată cu experiența lui Dumnezeu, raționamentul cu privire la El; sau deodată cu simțirea lui Dumnezeu, înțelegerea Lui. Fiindcă prin raționamentul despre Dumnezeu înțeleg o cunoștință prin analogie, scoasă din contemplarea lucrurilor. Prin simțire, experiența prin participare a bunurilor mai presus de fire. În sfârșit prin înțelegere, cunoștința simplă și unitară despre El, rășărită din lucruri. Dar poate că acestea au valoare în legătură cu orice alt lucru, dacă experiența unui lucru oprește raționamentul cu privire la el și dacă simțirea lui dă odihnă silinței de a-l înțelege. Căci experiență numesc cunoștința trăită care se ivește după încetarea oricărui raționament iar simțire însăși participarea la lucrul cunoscut, care apare după încetarea oricărei înțelegeri. Poate că acestea vrea să ni le spună în chip tainic marele Apostol când zice: Cât despre proorocii, se vor desființa; cât despre darul limbilor, va înceta; cât despre cunoștință, se va sfârși. El vorbește desigur despre cunoștința aflătoare în raționament și înțeleșuri.

Această taină a fost cunoscută mai înainte de toate veacurile de către Tatăl, și Fiul și Sfântul Duh. De Tatăl ca acela care a binevoit-o, de Fiul ca acela care a îndeplinit-o, iar de Sfântul Duh ca acela care a conlucrat. Fiindcă nu este cunoștința Tatălui și a Fiului și Sfântul Duh, odată ce una este și ființa și puterea lor. Căci nu ignora Tatăl întruparea Fiului, precum nici Duhul Sfânt. Pentru că în întreg Fiul, care împlinea taina mântuirii noastre prin întrupare se afla întreg Tatăl după ființă, nu întrupându-Se, ci binevoind să se întrupeze Fiul se afla în întreg Duhul Sfânt după ființă, nu întrupându-Se, ci conlucrând cu Fiul la întruparea cea negrăită pentru noi.

Deci fie că zice cineva Hristos, fie taina lui Hristos, singura Sfânta Treime are preștiința ei după ființă; cu alte cuvinte nu mai Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Și să nu se întrebe nimeni cu nedumerire, cum Hristos, fiind unul din Sfânta Treime e preștiut de ea. Căci nu ca Dumnezeu a fost Hristos preștiut, ci ca om, adică întruparea Lui cea după iconomie pentru om. Pentru că Cel ce este veșnic existent, din Cel veșnic existent mai presus de cauză și de rațiune, niciodată nu este preștiut. Fiindcă preștiute sunt numai acelea, care au un început al existenței fiind cauzate. Deci Hristos a fost preștiut nu ca ceea ce era după fire ca Sine însuși, ci ca ceea ce s-a arătat mai pe urmă făcându-Se din iconomie pentru noi.

Căci se cădea cu adevărat ca Cel ce este după fire făcătorul ființei lucrurilor, să se facă și

Autorul îndumnezeirii după har a celor create, ca astfel Dătătorul existenței să se arate ca și Dăruitorul fericirii veșnice a existenței. Deci dat fiind că nici una dintre fapte nu se cunoaște pe sine sau vreun alt lucru ca ceea ce sunt după ființă, pe drept cuvânt nu e faptură care să nu fie lipsită după fire și de preștiința celor ce vor fi. Numai Dumnezeu, care este mai presus de cele ce sunt, se cunoaște și pe Sine ca ceea ce este după ființă și le cunoaște și pe toate cele făcute de El mai înainte de-a fi. Ba va dăruia după har și fapturilor cunoștința despre ele însele, ca și cunoștința reciprocă despre ceea ce sunt după ființă, și le va descoperi rațiunile lor ce se află în El în chip unitar mai înainte de facerea lor.

Scolii

Cunoștința, zice, este îndoită. Una stă în raționament și în înțelesuri despre Dumnezeu, neavând simțirea celor cugetate printr-o prezență a feței lor. Cealaltă este cea prin trăire, care singură are posesiunea adevărilor, prin prezența feței lor, fără raționamente și înțelesuri. (2)

Dat fiind că rațiunea indică prin cunoștință un lucru ce poate fi cunoscut, ea mișcă dorința celor ce sunt mișcați de ea spre posesiunea lucrului indicat. (3)

Cunoștința prin rațiune premerge oricărei experiențe. Căci posesiunea lucrului e dată numai prin experiență. (4)

Note

Ideea aceasta o exprimă sfântul Maxim și în *Capitole gnostice*. Comentând aceste capete Hans Urs von Balthasar spunea: Întruparea Domnului este centrul, sensul și scopul lumii, ba moartea și Învierea lui Hristos sunt numai forma completă a legii universale în general, chiar făcând abstracție de păcat. Desigur Maxim nu exclude păcatul deci nu e martor direct pentru teoria seotistă a întrupării dar modelează legea întrupării după legea firii, ba aceasta e întocmită în sfatul dumnezeiesc în vederea aceleia. În acest loc sfântul Maxim spune că nu abia păcatul lui Adam, ci însăși constituția lumii, așa cum a ieșit din gândul și din actul creator al lui Dumnezeu, o îndrumă spre Hristos. În *Cap. gnostice*) se spune că toate cele create au fost întemeiate spre Hristos, întrucât toate se cer după cruce, mormânt și Înviere. Acum spune că această întemeiere spre Hristos stă în aceea că toate cele create se cer după unirea cu necuratul, fapt inițiat prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu.

S-ar părea că după sfântul Maxim problema trebuie rezolvată în sensul că și chiar fără de păcat lumea era destinată unei întrupări a Logosului în ea, a unei morți și a unei învieri a omenității Logosului și a lumii în El. dar păcatul a dat acestei întrupări caracterul de extremă cheneză, crucii caracterul sângheros și ispășitor, iar Învierii caracterul de biruință asupra morții. Fără păcat ar fi fost o întrupare, o cruce și o Înviere mistică, în sensul că și creatul ca atare (chiar ajuns la nepătimire, trebuie să primească în El pe Dumnezeu într-un mod mai deplin (întrupare), să se odihnească de activitățile și însușirile sale (moartea) și să învie la o activitate exclusiv dumnezeiască (îndumnezeirea). Logosul cu omenitatea Sa ne-ar fi fost Înaintemergătorul pe acest drum. Așadar taina lui Hristos a fost rânduită din veac și lumea a fost creată cu o constituție corespunzătoare cu ea, dar păcatul a modelat într-un fel nou executarea ei. Dar dincolo de sensul răscumpărător impus de păcat, întruparea, moartea și învierea Lui au și sensul mistic și în acest sens ele trebuie repetate de fiecare făptură. (471)

Căci vremea este ca să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu. Iar dacă începe întâi de la noi, care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu? Și dacă dreptul abia se mântuiește, unde se va arăta necredinciosul și păcătosul? Ce înseamnă: Vremea este să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu?. Sau: dacă dreptul abia se mântuiește?

Dumnezeu, care a zidit firea omenească, nu a creat împreună cu ea nici plăcerea nici durerea din simțire (din simțuri), ci a dat minții ei o anumită capacitate de plăcere, prin care să se poată bucura în chip tainic de El. Această capacitate (care e dorința naturală a minții lui Dumnezeu), lipind-o primul om de simțire îndată ce a fost creat, și-a văzut plăcerea mișcându-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simțurilor. Dar Cel ce se îngrijește de mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în această plăcere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a zidit în chip înțelept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții, care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile.

Astfel, datorită plăcerii potrivnice rațiunii, care a pătruns în fire, a pătruns ca un antidot, și durerea conformă cu rațiunea. Aceasta e mijlocită de multe pătimiri, între care și din care este și moartea, și are rostul să înlăture plăcerea potrivnică firii, ba chiar să o desființeze cu desăvârșire, ca

să se arate darul plăcerii dumnezeiești în minte. Căci toată durerea având drept cauză a nașterii sale fapta unei plăceri care îi premerge, e o datorie pe care trebuie să o plătească în chip natural, în virtutea cauzalității, toți cei ce sunt părtași de firea omenească. Fiindcă plăcerea potrivnică firii e urmată în chip firesc de durere în toți cei a căror naștere a fost anticipată de legea plăcerii fără cauză. Iar fără cauză numesc plăcerea primei greșeli, întrucât nu a fost urmarea unei dureri premergătoare.

Deci după cădere toți oamenii aveau în mod natural plăcerea ca anticipație a venirii lor pe lume și nici unul nu era liber de nașterea pătimășă prin plăcere. De aceea toți plăteau în mod natural durerile ca pe o datorie și ca pe o datorie suportau moartea de pe urma lor, și nu se afla chip de scăpare pentru cei tiranizați silnic de plăcerea nejustificată și stăpâniți în mod natural de durerile justificate și de moartea cea atotjustificată de pe urma lor⁴⁷⁶. Căci pentru desființarea plăcerii atotnecovenite era trebuință de durerile atotcovenite de pe urma ei care sfâșiau în chip jalnic pe om (ce-și avea începutul facerii în stricăciunea plăcerii și sfârșitul în stricăciunea morții). Iar pentru îndreptarea firii ce pătimea, trebuia să se iscodească o durere și o moarte în același timp și necauzată; necauzată (nevinovată) prin faptul de-a nu avea plăcerea ca anticiparea nașterii, și necuvenită prin faptul de a nu fi urmarea unei vieți pătimeșe. Acestea pentru că durerea și moartea atotnecovenită, să desființeze total originea atotcovenită a firii din plăcere și sfârșitul ei atotcovenit prin moarte, cauzat de acea origine. Și așa să se facă neamul omenesc iarăși liber de plăcere și de durere, recăpătându-și firea limpezimea de la început, nemaifiind întinată de trăsăturile care au pătruns în firea celor supuși fericirii și stricăciunii.

Pentru aceasta Cuvântul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu desăvârșit după fire, se face om desăvârșit, constatat din suflet mintal și trup pătimitor după fire, asemenea nouă, afară numai de păcat, neavând cătuși de puțin plăcerea răsărită din neascultare, ca anticipație a nașterii Sale în timp din femeie, dar însușindu-și, din iubirea de oameni, de bunăvoie, durerea de pe urma aceleia, care este sfârșitul firii. Iar aceasta a făcut-o ca, suferind pe nedrept, să desființeze obârșia noastră din plăcerea necuvenită, care ne tiraniza firea; căci moartea Domnului n-a fost o datorie plătită pentru această obârșit din plăcere, ca la ceilalți oameni, ci mai degrabă o putere opusă acestei obârșii. De asemenea ca să înlăture cuvenitul sfârșit al firii prin moarte, întrucât acesta nu avea la El ca pricină plăcerea nelegiuită, pentru care a pătruns (acest sfârșit în fire) și care era pedepsită prin el după dreptate⁴⁴⁷.

Căci Domnul fiind înțelept, drept și puternic după fire, se cădea ca înțelept să nu ignore modul tămăduirii, ca drept să nu înfăptuiască în chip silnic mântuirea omului stăpânit de păcat cu voia lui, iar ca atotputernic să nu se arate slab în aducerea la îndeplinire a vindecării.

Înțelepciunea și-a arătat-o în modul tămăduirii, făcându-se om fără vreo schimbare sau știrbire. Cumpăna dreptății a arătat-o în mărimea pogorării, luând de bunăvoie osânda noastră în trăsătura pătimitoare⁴⁷⁸ a firii Sale și făcând din această trăsătură o armă spre desființarea păcatului și a morții de pe urma lui, adică a plăcerii și a durerii de pe urma ei. Pentru că în trăsătura pătimitoare stătea puterea păcatului și a morții, adică domnia silnică a păcatului prin plăcere și stăpânirea morții prin durere. Căci e vădit că în trăsătura pătimitoare a firii stă puterea plăcerii și a durerii. Pentru că vrând să scăpăm de simțirea chinuitoare a durerii, ne luăm refugiul la plăcere, încercând să ne mângâiem firea torturată de chinurile durerii. Dar grăbindu-ne să tocim împunsăturile durerii prin plăcere, întărim și mai mult zăpădul aceleia împotriva noastră, neputând ajunge la o plăcere eliberată de durere și de osteneli.

Iar tăria puterii atotcovârșitoare și-a arătat-o dăruind firii neschimbabilitatea prin toate cele contrare suferite de El. Căci dăruind firii prin patimi nepătimirea, prin osteneli odihna și prin

moarte viața veșnică, a restabilit-o iarăși, înnoind prin privațiunile Sale trupești deprinderile firii și dăruindu-i acesteia prin întruparea Sa harul mai presus de fire, adică dumnezeirea.

Făcutu-s-a deci Dumnezeu om cu adevărat și a dat firii o altă obârșie pentru o a doua naștere, obârșie care o duce prin osteneală și durere spre plăcerea viitoare⁴⁷⁹. Căci protopărintele Adam, călcând porunca dumnezeiască, a dat firii altă obârșie decât cea dintâi, constatatoare din plăcere, dar sfârșind în moartea prin durere; și a născocit, la sfatul șarpelui, o plăcere, ce nu era urmarea unei dureri de mai înainte, ci mai degrabă ducea la durere. Prin aceasta i-a dus, cu dreptate, pe cei toți născuți din el după trup, împreună cu sine la sfârșitul morții prin durere, datorită obârșiei lor nedreptate prin plăcere. Dar tot așa Domnul, făcându-Se om și dând o altă obârșie firii, pentru o a doua naștere din Duhul Sfânt, și primind moartea atotcuvenită, întrucât nu-și avea ca obârșie a nașterii Sale plăcerea atotcuvenită de pe urma neascultării protopărintelui, a adus desființarea ambelor extreme: a obârșiei și a sfârșitului făpturii omenești după chipul lui Adam, ca unele ce nu au fost date de la început de Dumnezeu. Și așa a făcut pe toți cei renăscuți în El duhovnicește, liberi de vina ce apăsa asupra lor. Drept urmare aceștia nu mai au de la Adam plăcerea nașterii, dar păstrează din pricina lui Adam durerea care lucrează în ei moartea, nu ca o datorie pentru păcat, ci ca mijloc împotriva păcatului, potrivit unei orânduiri înțelepte dintr-o necesitate naturală. Iar când moartea nu mai are plăcere ca mamă, care o naște și pe care trebuie să o pedepsească, se face în chip vădit pricina vieții veșnice. Astfel, precum viața lui Adam din plăcere s-a făcut maica morții și a stricăciunii, la fel moartea Domnului pentru Adam (căci el era liber de plăcerea lui Adam), se face născătoare a vieții veșnice⁴⁸¹.

Deci socotesc că Scriptura a deosebit bine lucrurile, arătând cum proveniența din Adam prin plăcere, punându-și pecetea silnică peste fire, a dat-o pe aceasta hrană morții ce s-a ivit din pricina ei, și cum nașterea Domnului după trup a dus desființarea amândurora, adică a plăcerii din Adam și a morții din pricina lui Adam, ștergând odată cu păcatul lui Adam și pedeapsa lui Ada,. Căci nu era cu putință să fie predat la sfârșit stricăciunii prin moarte, cel venit pe lume neatins de originea prin care s-a ivit ca sfârșit moartea. Dar dacă-i așa, potrivit acestei deosebiri, până când au stăpânit zilnic peste fire, în ce privește începutul și sfârșitul, adică nașterea și stricăciunea, numai stricăciunile lui Adam, nu era vremea să se înceapă judecata spre deplina osândire a păcatului. Dar când s-a arătat Cuvântul lui Dumnezeu în trup și s-a făcut om desăvârșit, afară numai de păcat, purtând prin fire, dar cu voia Sa, în trupul lui Adam numai pedeapsa, și a osândit păcatul în trup, suferind în chip nevinovat Cel drept pentru cei drepti, și a răsturnat rostul morții, prefăcând-o în osândă a păcatului din osândă a firii, a venit vremea să se înceapă judecata pentru osândirea păcatului prin răsturnarea rostului morții.

Dar să lămuresc și mai bine acest lucru: Păcatul, amăgind la început pe Adam, l-a înduplecat să calce porunca dumnezeiască. Prin aceasta dând ființă plăcerii, iar prin plăcere sălășluindu-se pe sine în însuși adâncul (sânul) firii, a osândit la moarte întreaga fire, împingând prin om toată firea celor create spre destrămare prin moarte. Căci aceasta a plănuit-o diavolul cel viclean, semănătorul păcatului și tatăl răutății, care prin mândrie s-a înstrăinat pe sine de slava dumnezeiască, iar din invidie față de noi și față de Dumnezeu, l-a scos pe Adam din Rai: să nimicească lucrurile lui Dumnezeu și să împrăstie cele ce au fost aduse la existență. Fiindcă ne pizmuiește păcatul nu numai pe noi, pentru slava ce-o primim de la Dumnezeu din pricina virtuții, ci și pentru Dumnezeu pentru puterea prealăudată ce o are în ochii noștri din pricina mântuirii.

Deci toată firea noastră este stăpânită de moarte din pricina căderii. Iar motivul stăpânirii era plăcerea, care, luându-și începutul dintr-o neascultare, se menține de-a lungul întregului lanț de nașteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osândă peste fire. Dar Domnul, făcându-Se om și neprimind ca anticipație a nașterii sade după trup plăcerea necuvenită, pentru care

a fost adusă peste fire osânda cuvenită a morții, dar primind cu voia după fire moartea în trăsătură pătimitoare a firii, adică suferind-o, a răsturnat rostul (întrebuințarea) morții, nemaiaivând aceea în El rolul de osândă a firii, ci a păcatului. Căci nu era cu putință ca în Cel ce nu și-a luat nașterea din plăcere să fie moartea osândă a firii. Drept aceea în El a avut rostul să desființeze păcatul protopărintelui, din pricina căruia stăpânea peste toată firea frica morții.

Căci dacă în Adam moștenirea a fost osândă a firii, întrucât aceasta și-a luat ca obârșie a nașterii ei plăcerea, pe drept cuvânt moartea în Hristos a devenit osândă a păcatului, firea recăpătând din nou în Hristos o obârșie liberă de plăcere. Astfel, precum în Adam păcatul din plăcere a osândit firea la stricăciune prin moarte și cât a stăpânit el a fost vremea în care firea era osândită la moarte pentru păcat, tot așa în Hristos a fost cu dreptate ca firea să osândească păcatul prin moarte și să fie vremea în care să înceapă a fi osândit păcatul la moarte, pentru dreptatea dobândită de fire, care a lepădat în Hristos cu totul nașterea din plăcere, prin care se întinsese cu toți cu necesitate osânda morții ca o datorie. Deci aceeași moarte, în Adam este o osândă a firii de pe urma păcatului, iar în Hristos o osândă a păcatului de pe urma dreptății. Căci cel ce suferă moartea ca o osândă a firii de pe urma păcatului său, o suferă după dreptate. Dar cel ce nu o suferă de pe urma păcatului său, primește de bunăvoie moartea adusă în lume de păcat spre desființarea păcatului, dăruind-o mai degrabă din iconomia firii ca un har spre osândirea păcatului.

Deci precum din pricina lui Adam, care a înființat prin ascultare legea nașterii din plăcere și drept urmare a acesteia moartea ca osândă a firii, toți cei ce aveau existență din Adam, după legea nașterii din plăcere, aveau în chip necesar și fără să vrea, împreună virtual cu nașterea, și moartea ca osândă a firii și deci atunci era vremea în care firea era osândită prin păcat, întrucât stăpânea peste fire legea nașterii prin plăcere, tot așa din pricina lui Hristos, care a smuls din fire cu totul legea nașterii prin plăcere și prin urmare rostul morții ca osândă a firii, primind-o de bunăvoie numai ca osândă a păcatului, toți cei ce s-au renăscut cu voia din Hristos prin baia renașterii în Duh și au lepădat prin har nașterea de mai înainte prin plăcere din Adam și păzesc harul nepăcătuirii de la Botez și puterea nemicșorată și neîntinată a înfierii tainice în Duh, prin legea poruncilor evanghelice, au în ei după cuviință moartea (întrebuințarea morții) ce se lucrează spre osânda păcatului⁴⁸². Ei au apucat vremea în care se osândește prin har păcatul în trup. Iar osândirea aceasta are loc în general după fire, pentru marea taină a înomenirii, chiar din vremea întrupării, iar în special, după plecarea prin har, din vremea când primește fiecare prin Botez harul înfierii. Prin acest har, lucrat (actualizat) în chip voluntar prin împlinirea poruncilor, având la început numai nașterea în duh, suportă fiecare, din multe pătimiri, moartea (întrebuințarea morții) spre osânda păcatului.

Pentru că cel ce a fost botezat și primește Botezul, întărindu-l prin porunci, nu mai plătește moartea ca o datorie pentru păcat, ci primește întrebuințarea morții ca osândă a păcatului, care să-l treacă în chip tainic la viața dumnezeiască și fără de sfârșit. Căci Sfinții, care au străbătut calea vieții de aici trecând prin multe pătimiri, pe care le-au purtat cu bărbăție pentru adevăr și dreptate, au eliberat firea din ei de moartea ca osândă pentru păcat, și arma morții, care slujea spre nimicirea firii, au folosit-o spre nimicirea păcatului, după pilda căpeteniei mântuirii lor, Iisus. Fiindcă dacă păcatul se slujea de moarte ca de o armă pentru nimicirea firii în cei ce săvârșeau păcatul asemenea lui Adam, cu atât mai mult se va sluji firea de moarte, ca de-o armă spre nimicirea păcatului în cei ce săvârșesc dreptatea prin credință.

Drept aceea, când s-a înfăptuit taina întrupării și Dumnezeu cel întrupat a desființat cu totul în cei născuți cu duhul din El, nașterea firii după legea plăcerii a venit vremea să se înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu, adică să fie osândit păcatul, începând să fie osândit prin pătimiri de la cei ce cred și au cunoscut adevărul și au cunoscut prin Botez nașterea din plăcere. Căci pe aceștia i-a

numit Petru casa lui Dumnezeu, precum mărturisește dumnezeiescul Apostol Pavel, zicând: Iar Hristos în casa Sa, a cărui casă suntem noi (*Evrei 3,6*). Dar și Petru însuși, corifeul Apostolilor, arată aceasta prin cuvântul următor: Iar dacă (începe) întâi de la noi (se înțelege judecata), care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu? E ca și cum am zice: Dacă noi, care am fost învredniciți să devenim, din darul Domnului, casa lui Dumnezeu prin Duh suntem datori să arătăm o așa de mare răbdare în pătimirile pentru dreptate spre osânda păcatului și să primim cu dragă inimă mintea de ocară ca niște răufăcători, măcar că suntem buni, care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de cuvântul Evangheliei? Cu alte cuvinte, care va fi sfârșitul sau judecată celor ce nu mai țin cu toată silința, până la sfârșit, vie și lucrătoare în suflet și în trup, în aplecarea vocii și în fire, nașterea lor de la Adam prin plăcere, ce stăpânește peste fire, dar nu primesc nici pe Dumnezeu și Tatăl Fiului celui întrupat, care ne cheamă, nici pe Însuși Mijlocitorul și Fiul, trimis al Tatălui, care a primit, cu voia Tatălui de bunăvoie, moartea pentru noi, ca să ne împace cu Tată? Iar aceasta a făcut-o ca să ne slăvească pentru Sine de pe urma faptei Sale, luminându-se cu frumusețea dumnezeirii proprii atât de mult, cât a primit El să fie necinstit pentru noi, prin pătimirile noastre. Căci aceasta socotesc că este Evanghelia lui Dumnezeu: solie și îndemn a lui Dumnezeu către oameni, trimisă prin Fiul Său, care s-a întrupat și a dăruit ca răsplată a împăcării cu Tatăl, celor ce ascultă de El, îndumnezeirea nenăscută (sau necreată).

Din pricina aceasta marele Apostol îi plânge pe cei neascultători în cele ce urmează, zicând: Iar dacă dreptul abia se mântuiește, unde se va arăta necredința și păcătosul? Drept numește pe cele credincios și pe cel ce păstrează harul dat lui la Botez, păzind prin multe pătimiri nesmulă din el înfierea prin Duhul. Iar mântuire, harul deplin al îndumnezeirii, pe care-l va da Dumnezeu celor vrednici și pe care abia îl va primi cel ce stăruie cu toată puterea în toate cele dumnezeiești. În sfârșit necredincios și păcătos numește pe cel străin de harul Evangheliei; necredincios pentru necredința în Hristos, iar păcătos pentru făptura cea veche, care se menține vie în el prin stricăciunea patimilor. Sau poate necredincios a numit Scriptura pe cel lipsit cu totul numai de cunoștința cea întru Hristos, iar păcătos pe cel ce crede, dar calcă poruncile evanghelice, care păstrează curată cămașa nestricăciunii primită prin sfântul Botez. Locul acestora, al necredinciosului și al păcătosului, nu e cunoscut cel ce cultivă cât de cât cunoștința tainică. Căci cuvântul unde, indică desigur un loc, care nu e lipsit de circumscriere spațială. Față de locul acestora, locul dreptului se deosebește prin aceea că el nu mai e înfățișat prin cuvântul unde, căci dreptul a primit prin har, ca loc mai presus de unde, pe Dumnezeu însuși, cum i s-a făgăduit. Căci Dumnezeu nu este undeva, ci în chip absolut dincolo de orice unde și în El este locașul tuturor celor mântuiți, după cum s-a scris: Fii mie Dumnezeu ocrotitor și loc întărit, ca să mă mântuiești. Și tot cel ce nu se va împărtăși de El, spre a primi din relația cu El fericirea, va fi asemenea unui mădular al trupului lipsit cu totul de lucrarea de viață dătătoare a sufletului.

Sau iarăși, odată ce Dumnezeu va fi locul necircumscriș, nedistanțat și nesfârșit al tuturor celui ce se vor mântui, făcându-se pe Sine fiecăruia pe măsura patimilor însoțite de cunoștință pe care le-a suportat aici pentru dreptate, așa cum se arată sufletul în mădularele trupului, lucrând în ele după capacitatea proprie fiecărui mădular și legându-le la un loc ca să poată exista și susține viața unde se va arăta necredinciosul și păcătosul, care sunt lipsiți de acest har? Căci cel ce nu poate să primească pe Dumnezeu în sine ca să lucreze în el fericirea, unde se va arăta, odată ce a căzut de la viața dumnezeiască cea mai presus de veac, de loc și de timp?

Dacă rămânem deci la înțelesul dintâi, la cel afirmativ, credinciosul și păcătosul care se va arăta undeva, nu va fi cătuși de puțin liber de viață circumscrisă, el neavând viața cea slobodă de orice circumscriere și dincolo de orice loc. Iar dacă primim înțelesul al doilea, cel negativ, e cazul să întrebăm unde se va arăta necredinciosul și păcătosul, odată ce nu va avea pe Dumnezeu, care îmbrățișează toată viața fericită și care va fi locul tuturor celor drepti? Dacă n-are pe Dumnezeu

însuși ca loc, cum se va afla în locașul și în așezământul fericirii din Dumnezeu? Și simplu vorbind, dacă dreptul se mântuiește cu multă greutate, ce se va înțelege de cel ce nici gând n-a avut de credință și de virtute în viața de aici.

Scolii

Plăcerea și durerea nu au fost create, zice, deodată cu firea trupului, ci călcarea poruncii a născocit-o pe cea dintâi, spore coruperea voinței, iar pe a doua adus-o ca osândă spre destrămarea firii, ca plăcerea să lucreze moartea de bunăvoie a sufletului din pricina păcatului, iar durerea să pricinuiască, prin destrămare, nimicirea formei trupului. (1)

Dumnezeu a dat, prin Providență, firii durerea fără voie și moartea de pe urma ei, spre pedepsirea plăcerii de bunăvoie. (2)

Căutarea osteneților de bunăvoie și suportarea celor fără de voie, desființează plăcerea, oprind mișcarea ei actuală. Dar nu smulg puterea ei, sălășluită ca o lege împotriva firii în vederea nașterii. Căci filozofia care cultivă virtutea produce nepătimirea voii, dar nu pe a firii. Iar prin nepătimirea voii se sălășluiește harul plăcerii dumnezeiești în minte. (3)

Osteneala și moartea Domnului au fost mijlocul care a desființat extremele, întrucât nașterea Lui a fost liberă de plăcere, iar moartea trupului Său dumnezeiesc, luptă pentru noi, curaj de viața pătimășă. Răbdând pentru noi cu trupul nașterea și moartea de bunăvoie, s-a făcut mijloc care a desființat nașterea noastră din plăcere și moartea de pe urma vieții pătimășe și ne-a mutat la o altă viață, liberă de început temporal și de sfârșit, pe care nu firea, ci harul o creează. (5)

Era cu neputință ca firea noastră, supusă plăcerii de bunăvoie și durerii fără de voie să fie readusă iarăși la viața de la început, dacă nu se făcea Dumnezeu om, primind de bunăvoie, pentru pedepsirea plăcerii voluntare a firii durerea ce nu era anticipată de nașterea din plăcere. În chipul acesta a slobozit firea de osânda nașterii, primind o naștere ce nu-și avea începutul în plăcere. (6)

Domnul, smulgând în cei născuți în El prin harul Duhului plăcerea pornită din legea păcatului și prin acesta desființând nașterea după trup, le îngăduie să primească moartea, care înainte era spre osânda firii, spre osânda păcatului. (11)

Firea oamenilor a avut după cădere, ca început al existenței, zămisirea din sămânță împreună cu plăcere, iar ca sfârșit moartea prin stricăciune împreună cu durere. Domnul însă, neavând un asemenea început al nașterii după trup, n-a fost supus după fire nici sfârșitului, adică morții. (12)

Diavolul, pizmuind pe Dumnezeu și pe noi, și convingând cu viclenie pe om că e pizmit de Dumnezeu, l-a făcut să calce porunca. Pe Dumnezeu l-a pizmit ca să nu se arate în fapt (actual) puterea Lui prealăudată, care îndumnezeiește pe om; iar pe om, ca să nu ajungă părtaș al slavei dumnezeiești prin virtute. (14)

Osânda generală a legii ce stăpânește peste fire după cădere este întruparea cea adevărată a lui Dumnezeu, iar osânda specială a legii este renașterea fiecăruia prin voință. (15)

Cel ce nu va dobândi viața dumnezeiască curată, cea nescrisă împrejur, nu va fi liber de durere, căci va avea neconținut viața născută care îi va circumscrie existența sau i-o va mărgini, dar nu viața nenăscută și liberă de toată situarea în spațiu și de toată mișcarea în timp, ce nu poate fi cuprinsă și

de aceea nici circumscrisă⁴⁸⁶ & Căci viața dumnezeiască și neînțeleasă, deși dă bucurie celor ce se împărtășesc de ea după har, nu poate fi cuprinsă. Ea rămâne pururi necuprinsă, chiar celor ce o posedă prin participare, deoarece ca nenăscută este prin fire infinită. (18)

Dumnezeu prin una și aceeași voință nesfârșit de puternică a bunătății va cuprinde pe toți Îngerii și oamenii, fie buni, fie răi. Dar nu toți aceștia se vor împărtăși la fel de Dumnezeu, care se află în toți în chip nesilit, în conformitate cu firea, și au făcut-o în stare să primească în mod actual rațiunile firii, conform cu rațiunea întreagă a fericirii veșnice, se împărtășesc, pentru consimțirea voilor cu voia dumnezeiască, în întregime de bunătate, prin viața dumnezeiască ce luminează în ei ca în Îngeri, sau ca în oameni. Iar cei ce și-au făcut în toate voința neconformă cu firea, prefăcând-o în factor de risipire a rațiunilor firii în opoziție cu rațiunea fericirii, vor cădea din întreaga bunătate dumnezeiască din pricina dezbinării voii lor de voia dumnezeiască prin împrietenirea acestei voi cu o existență ticăloasă. Făcând așa, aceștia pun o distanță între ei și Dumnezeu, neavând rațiunea fericirii fecundată de voință prin lucrarea binelui, prin care obișnuiește să se arate viața dumnezeiască. Deci rațiunea firii este acul balanței, care dă pe față mișcarea voinței fiecăruia, dacă aceasta de apleacă spre rău sau spre bine, urmând ca în conformitate cu această mișcare să se împărtășească de viața dumnezeiască, sau să nu se împărtășească. Căci sub raportul existenței și al existenței veșnice, Dumnezeu va cuprinde pe toți, fiind în toți prezent; dar sub raportul fericirii veșnice, va cuprinde în chip deosebit numai pe Îngeri și pe oamenii sfinți, lăsând celor ce nu sunt așa nefericirea veșnică ca rod al voinței lor. (19)

Note

Se mai pot traduce: plăcerea nedreaptă și durerea sau moartea dreaptă. Sau plăcerea necuvenită și durerea și moartea cuvenită. (476)

Durerea și moarte în general sunt un flux menit să spele începutul din păcat al firii, care întinează întreaga ei existență. Dar la omul de rând ele nu reușesc să urnească acest nămol. La Iisus însă acest flux nu se izbește de zidul unei origini pătimase proprii. De aceea la El trece dincolo de persoana Sa, curățând cu impetuoșitatea Lui originea din păcat a celor ce sunt copărtași la firea Lui omenească și ca urmare înlăturând și moartea ce rezultă din această origine. (477)

Traducerea cea mai bună ar fi: modul pătimitor, căci e un mod care influențează întreaga fire. E o existențială în sensul filosofiei lui Heidegger. (478)

Precum prima obârșie, plăcerea împreunării trupești, mâna firea, prin perpetuarea iubirii de plăcere, spre durere, corupție și moarte, așa noua obârșie, a harului, îndemnând-o la dureri și osteneli potrivnice plăcerii, o duce spre plăcerea adevăratei vieți. (479)

Moarte fiind în grecește de genul masculin, iar plăcerea de genul feminin, textul grec poate permite jocul de cuvinte: *când moartea nu mai are plăcere ca mamă se face tată al vieții veșnice*. (480)

Viața lui Adam e pricină de moarte obștească. Moartea Domnului e pricină de viață obștească și veșnică. Pentru că viața lui Adam era o falsă viață, o consumare a adevăratei vieți prin viermele plăcerii. Iar moartea Domnului nu înseamnă o omorâre a vieții, ci a viermelui care rodea sâmburele adevărat al vieții. (481)

moartea lui Adam, ca și moartea lui Hristos e nu numai un eveniment final care încheie viața pământească a omului, ci o putere activă, care omoară pe încetul, cea dintâi firea, cea de-a doua

păcatul. Fiecare din aceste morți e dată ca putere, cea din Adam în nașterea din plăcere, cea din Hristos în înfierea după har. Și fiecare trece din potență în realitate actuală, lucrându-se cea dintâi prin continuarea viețuirii în plăcere, cea de-a doua prin împlinirea poruncilor. Mai bine zis nu e altă și altă moarte, ci moartea cea dintâi, a firii, suferă o schimbare a întrebuintării, a rostului ei. (482)

Aici cauza durerii e văzută în circumscriere. Mărginirea pune o limită a bucuriei. Desigur simplul fapt de a fi creat nu implică pentru om durerea. Altfel durerea ar fi de la Dumnezeu. Căci omul își învinge mărginirea prin comuniunea cu Dumnezeu. Numai păcatul împietrește în mărginire. (486)

Ce înseamnă ceea ce zice Sfântul Proroc Zaharia: Și am ridicat ochii mei și am văzut: și iată o seceră zburând, lungimea de douăzeci de coți, iar lățimea de zece coți. Și a zis către mine: Acesta este blestemul, care este peste fața a tot pământul. Iar după puțin: Și o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotțiitorul, și va intra în casa furului și în casa celui ce jură strâmb întru numele meu în chip mincinos, și se va așeza în mijlocul casei lui și o va pierde pe ea, și lemnele ei și pietrele ei (Zaharia 5, 1-4). Ce este secera și măsura lungimii și a lățimii? Și de ce zboară? Și cine este furul și cel ce jură strâmb; și care este casa lui? Ce sunt lemnele și pietrele?

Dumnezeu care a zis: Am înmulțit vedeniile și în mâinile Proorocilor m-am asemănat (*Osea 9, 10*), a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite știri despre minunata Sa venire în trup, în vederea mântuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare Proroc, altă și altă știre, după puterea de înțelegere a fiecăruia. Deci dăruind și marelui Proroc Zaharia înțelegerea tainelor Sale viitoare în trup, i-a înfățișat în chip înțelept spre contemplare o seceră. Prin aceasta a arătat că, după ce se va întruchipa pe Sine, în mod diferit și tainic, în figurile cuprinse în vedeniile Proorocilor, va primi El însuși cu adevărat și de bunăvoie făptura noastră prin fire, ca să arate că adevărul prevestit prin figuri a venit la noi în mod real.

Deci secera este Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul cel unul născut al Tatălui, cel ce pentru Sine este și rămâne pururi simplu după fire, iar pentru mine se face compus după ipostas, precum numai El știe, prin primirea trupului însuflețit mintal, fără ca prin unirea deplină, cu trupul după ipostas să primească contopirea într-o singură fire și fără ca prin deosebirea deplină față de trup după fire să se taie în doi fii. Iar unire deplină după ipostas numesc desăvârșita neîmpărțire, precum deosebire deplină după fire, desăvârșita necontopire și neschimbare. Căci taina dumnezeiești întrupări nu introduce prin deosebirea după fire a celor din care constă și o deosebire după ipostas, nici prin unirea după ipostas o contopire într-o singură fire. Primul lucru nu se întâmplă ca să primească taina Treimii în adaos; iar al doilea, să nu fie după fire nimic de un neam și de o ființă cu dumnezeirea. Căci cele două firi s-au împreunat într-un ipostas, dar nu într-o singură fire. Iar aceasta ca să se arate prin unire atât unitatea ipostasului, rezultată din adunarea laolaltă a firilor, cât și deosebirea firilor ce s-au întâlnit într-o unitate nedespărțită, fiecare din ele rămânând, în ce privește însușirea naturală, în afară de orice schimbare și contopire.

Căci dacă împreunarea firilor s-ar fi făcut ca să dea naștere unei singure firi, taina mântuirii noastre ne-ar fi rămas cu totul necunoscută, neavând de unde sau cum să putem afla coborârea lui Dumnezeu de la noi. Pentru că în asemenea caz, sau că s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeiască din pricina unirii dumnezeiești, sau s-ar fi schimbat ființa dumnezeiască în firea trupului, sau s-ar fi contopit amândouă prin cine știe ce amestec, producând vreo alta deosebită de ele, nemaipăstrând nici una din firile din care constă, rațiunea ei neștirbită. Dar fie că s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeirii, fie că s-ar fi schimbat firea dumnezeirii în trup, sau fie că

unirea într-o singură fire ar fi împins firile spre producerea vreunei alte firi decât ele, eu n-aș cunoaște taina întrupării dumnezeiești, neputând constata după unire o deosebire de natură între trup și dumnezeire. Iar dacă există în Hristos după unire vreo deosebire după fire între trup și dumnezeire (căci nu sunt după ființă unul și același lucru dumnezeirea și trupul), aceasta înseamnă că unirea fiilor împreunate în El nu s-a făcut pentru a da naștere unei singure firi, ci pentru a face să rezulte un singur ipostas în privința căruia nu aflăm în Hristos nici o deosebire în nici un chip. Căci după ipostas Cuvântul este unul și același cu trupul Său. Fiindcă dacă Hristos primește cu referire la ceva vreo deosebire oarecare, nu poate fi după acel ceva una în tot chipul. Dar dacă cu referire la altceva nu primește nici o deosebire, după acel altceva este și se zice cu evlavie una în tot chipul și totdeauna.

Deci dat fiind că orice deosebire, întrucât este deosebire, are ca bază câtimea celor ce se deosebesc (căci fără această câtime n-ar fi deosebire), iar câtimea nu poate fi indicată fără număr, bine este să folosim numărul numai pentru arătarea deosebirii firilor din care constă Hristos după unire, indicând după aceasta că firile se păstrează neschimbate după unire, dar nu divizând prin număr unitatea celor ce concurg într-un singur ipostas. Iar gândul acesta ni-l arătăm neadăugând nici un număr la cuvântul ipostas. Căci în ceea ce nu se cugetă nici o deosebire, nu se introduce nici o câtime. Iar unde nu poate fi introdusă câtimea, nu-și are locul nici numărul, care indică deosebirea. Deci după ipostas este compus. Căci după ipostas este unul și același și singur. Astfel pe de-o parte păzim unitatea și identitatea ipostasului, pe de alta mărturisim deosebirea firilor ce concurg într-un singur ipostas. Acesta este cel pe care l-a văzut minunatul Zaharia zburând în chip de seceră. Căci cuvântul lui Dumnezeu este secerătorul a toată răutatea și neștiința.

Lungimea ei, zice, era de douăzeci de coți, iar lățimea ei de zece coți. Căci Hristos, ca Dumnezeu și Cuvântul, se lărgește progresiv sub chipul providenței până la zece coți, adică în cele zece porunci dumnezeiești ale vieții active. Căci în zece porunci se lărgește Cuvântul lui Dumnezeu, prin care legiferând împlinirea celor ce trebuie făcute și reținerea de la cele ce nu trebuie făcute, a îmbrățișat toată mișcarea voii libere a celor providențiați. Iar ca Cel ce s-a făcut trup și s-a întrupat în chip desăvârșit, tot El se lungește până la douăzeci de coți din pricină că trupul se alcătuieste prin înmulțirea elementelor cu simțurile. Căci cinci sunt simțurile și patru elementele din a căror împreunare se alcătuieste firea oamenilor. Dar cinci înmulțit cu patru dă numărul douăzeci. Iar prin lungime a indicat Scriptura modul iconomiei, pentru înălțimea ei și pentru faptul că taina dumnezeiești întrupări este mai presus de toată firea.

Secera a fost văzută zburând, pentru faptul că nu are nimic pământesc, ca și pentru iuțimea, agerimea și, într-o vorbă, pentru scurtimea cuvântului. Căci circumscrie toată mântuirea oamenilor numai în inima celor ce se mântuiesc, dat fiindcă aceasta constă numai în credință și bună cunoștință. Și de fapt nimic nu poți face mai iute decât să crezi și mai ușor decât să mărturisești cu gura harul Celui în care crezi. Primul lucru arată iubirea însuflețită a celui ce crede față de Făcătorul lui, iar al doilea dispoziția credincioasă față de aproapele. Iar iubirea și dispoziția sinceră, sau credință și buna cunoștință, sunt mișcări nevăzute ale inimii, care nu au lipsă ca să se producă de nici o materie din afară : Căci cuvânt scurt va face Domnul pe pământ (*Isaia 10, 22; Romani 9,28*).

Acesta este blestemul, pe care l-a trimis Dumnezeu și Tatăl peste fața a tot pământul. E blestemul adevărat peste blestemul adevărat. Deoarece neascultarea lui Adam s-a făcut blestem prin greșeala lui, întrucât n-a lăsat poruncă să crească spre a duce roadele dreptății, ca să ia creațiunea binecuvântătoare, peste blestemul lui Adam vine binecuvântarea firească a lui Dumnezeu și Tatăl, care se face astfel blestem al blestemului provenit din păcat, spre desființarea neascultării ce-a crescut aducând roade ale nedreptății, ca să fie oprită creațiunea de a mai crește în păcat (*Galateni*

3,13). Căci s-a făcut pentru mine blestem și păcat, Cel ce a dezlegat blestemul meu și a ridicat păcatul lumii.

Fiindcă două blesteme aveam eu: unul era robul voinței mele, adică păcatul, prin care sămânța roditoare a sufletului, adică puterea virtuții, căzuse în pământ; iar altul era moartea firii, adusă asupra ei pe dreptate, din pricina voii mele. Moartea aceasta a împins firea cu sila și fără să vrea acolo unde se semănase mișcarea voinței mele de bunăvoie. Deci Dumnezeu, care a creat firea, a luat asupra Sa de bună voie blestemul cu care a fost osândită firea, adică moartea, și astfel a omorât prin propria Sa moarte de pe cruce blestemul păcatului ce trăia în mine prin voia mea. Și așa blestemul Dumnezeului meu s-a făcut blestem și moarte a păcatului meu, neîngăduind să ajungă neascultarea la roadele nedreptății; dar totodată s-a făcut binecuvântare a dreptății dumnezeiești prin împlinirea poruncilor, și viață fără de sfârșit.

Această seceră, adică Domnul și Dumnezeu nostru Iisus Hristos, nimicește pe fur și pe cel ce jură strâmb și casa lui o surpă. Dar furul și cel ce jură strâmb este diavolul cel viclean. E fur fiindcă a scos cu vicleșugul înșelăciunii pe om din Rai, adică a răpit un lucru și o făptură și o avuție de preț a lui Dumnezeu, trăgându-l în locul acesta al necazurilor, și a murdărit icoana slavei dumnezeiești cu multe pete ale păcatelor. Prin aceasta a căutat să-și facă dintr-o avuție străină, o avuție proprie, poftind cu răutate bunurile străine, nu ca să le păstreze, ci ca să le fure, să le sfâșie și să le piardă (*Iosua 10,10*). Iar jurător pe strâmb este fiindcă e mincinos și înșelător. Căci făgăduind să dea lui Adam slava dumnezeirii, l-a tras spre cinstea și batjocura necuvântătoarelor, ba ca să spun mai drept, l-a făcut mai de ocară decât orice dobitoac (*Psalmi 84,12*), făcându-l să fie cu atât mai de ocară decât dobitoacele prin lipsa lui de rațiune, cu cât este mai greșos ceea ce-ai contra firii decât ceea ce-i conform cu firea. Ba l-a înstrăinat și de nemurire, îmbrăcându-l în haina spurcată a stricăciunii.

Iar casă a acestui fur și jurător pe strâmb, s-a făcut lumea de aici a stricăciunii și a confuziei neconținute, pe care și-a însușit-o tâlhărindu-l pe om și în care i s-a îngăduit să tâlhărească mai departe, pentru pricinile pe care le știe Dumnezeu, care l-a îngăduit să tâlhărească până ce dăinuiește cursul ciclic al timpului.

Dar Cuvântului lui Dumnezeu, așezându-se în această lume ca într-o casă, prin întruparea Sa negrăită, și legând pe diavolul (*Matei 12, 9*), a surpat-o, iar lemnele și pietrele ei, adică statuile și altarele și soclurile statuiilor le-a dărâmat și le-a nimicit. Căci prin ele diavolul, tatăl minciunii, își închipuia că e cinstit de cei răătăciți ca un fel de Dumnezeu pocit și multiform, datorită faptului că făcuse din nebunia lor un mijloc de slăvire proprie, ca unul ce e cu mult mai nebun decât cei astfel prostiți. Fiindcă ce e mai nesocotit decât a-și închipui cineva un lucru care prin fire nu există cu adevărat. Deci Mântuitorul sufletelor și trupurilor noastre, care s-a făcut om din iubire de oameni, așezându-se prin trup în această casă a furului și a jurătorului pe strâmb, care este diavolul, adică în această lume, a surpat-o întregă, adică a nimicit modul ei răătăcit de mai înainte și a îndreptat-o iarăși potrivit cu rațiunea cunoștinței adevărate. Și scurt vorbind, alungând pe tâlhar din avuțiile străine, s-a făcu iarăși El stăpân peste ai săi prin virtute, zidind peste tot pământul de sub cer, în chip măreț, Sfânta Lui Biserică.

Sau poate fur diavolul, fiindcă uneltește până astăzi cum să atragă prin vicleșugul înșelăciunii dorința fiecăruia spre el. Iar jurător pe strâmb și mincinos, fiindcă e înșelător și amăgește pe cei ușuratici să se despartă de bunurile din mână în nădejdea altora și mai bune și fiindcă pricinuieste pe neobservate, prin lucrurile socotite dulci, tot felul de greutăți, celor ce ascultă de el. Iar casa acestui fur și mincinos este dispoziția iubitoare de păcat a inimii fiecăruia. Ea are ca pietre învârtoșarea și nesimțirea inimii față de cele buhne, iar ca lemne amintirile ce aprind ușor focul

necurat al patimilor.

Sau poate Scriptura numește lemne, în chip figurat, pofta. Aceasta fiindcă s-a scris că lemnul a corupt prima dată mișcarea ei (*Geneza 2,2*), îndreptând-o împotriva firii; apoi fiindcă ea este puterea sufletului care se aprinde de orice patimă, ca materia lemnoasă de foc. Iar prin pietre se indică poate duritatea și nesimțirea mișcărilor iușimii, care nu ascultă de rațiunea virtuții. Pe toate acestea, împreună cu casa în care se găsesc, adică cu dispoziția lăuntrică, le surpă și le nimicește Cuvântul lui Dumnezeu, prin sălășluirea Sa, scoțând din ea, mai întâi prin credință, pe diavolul, care își făcuse odinioară prin amăgire locuința în ea și care se socotea că e tare. Pe acesta îl leagă cu lanțuri de nesfărâmat și-i prădează casa, scoțând din inimă deprinderea lesne de aprins a patimilor împreună cu învârtoșarea față de cele bune (*Luca 12,22*).

Sau poate numește pietre nepăsarea sufletului față de cele bune, adică nesimțirea față de virtuți. Iar prin lemne râvna față de cele rele. Toate acestea alungându-le Cuvântul din inimile credincioșilor, nu încetează să împăciuiască și să unească într-un singur trup al virtuților pe cei de departe și pe cei de aproape, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, adică păcatul și rupând zapisul care ne obliga voința spre rău, și supunând cugetul trupesc legii duhului (*Coloseni 2,7*). Prin cei de departe a înțeles, cred, mișcările simțirii, care sunt după fire cu totul străine de legea lui Dumnezeu. Iar prin cei de aproape lucrările cugetătoare (mentale) ale sufletului, care după rudenie nu sunt departe de Cuvântul. Pe acestea le adună Cuvântul după surparea legii trupești, unindu-le laolaltă în duh după virtute. Căci prin peretele din mijloc cred că a înțeles legea trupului cea după fire, afecțiunea față de patimi, sau păcatul. Pentru că numai afecțiunea cea de ocară față de patimi se face zid al legii firii, adică al părții pătimitoare a firii, despărțind trupul de suflet și de rațiunea virtuților, neîngăduind să se facă cu ajutorul făptuirii trecerea la trup prin mijlocirea sufletului. Dar venind Cuvântul și biruind legea firii, adică trăsătura pătimitoare a firii, a desființat afecțiunea față de patimile contrare firii.

Acesta este Domnul meu și Dumnezeul meu Hristos Iisus, pe care L-a văzut Proorocul ca pe o seceră, având douăzeci de coți lungime, ca unul ce îmbrățișează toată lucrarea simțurilor îndreptată spre cele sensibile, și zece coți lățime, întrucât Dumnezeul și Mântuitorul meu cuprinde toată mișcarea rațională. Căci spun unii că a număra e o faptă ce aparține prin fire numai rațiunii. Iar decada este îmbrățișarea și sfârșitul oricărui număr. Prin urmare Cuvântul lui Dumnezeu îmbrățișează nu numai puterile simțurilor ci și lucrările mintale ca unul ce e Făcător nu numai al corpurilor, ci și al celor necorporale.

Iar seceră a fost numit în vedenie, nu numai fiindcă seceră din firea rațională răul pe care nu El L-a semănat și adună firea pe care nu El a împrăștiat-o. Ci și pentru că seceră așează în hambarele dumnezeiești pe cei mântuiți; în sfârșit și pentru că, fiind mânuit de lucrările virtuților, se unește cu puterile făptuitoare ale sufletului.

Dar pentru cel ce vrea să vadă, cuvântul Scripturii indică aici două persoane și două case pe care le desființează seceră. Căci se zice: Și va intra în casa furului și în casa celui ce jură strâmb în numele Meu. Prin cele două persoane a indicat cele două lucrări generale ale amăgirii diavolești, care le cuprind pe toate celelalte, sau cele două moduri ale lucrărilor. Iar prin cele două case a indicat cele două dispoziții generale ale omului, favorabile rătăcirii, care le conțin pe toate celelalte. De pildă când cel rău răpește prin viclesugul amăgirii cunoștința înnăscută a firii despre Dumnezeu, atrăgând-o spre sine, e fur întrucât încearcă să se facă stăpân peste închinarea datorată lui Dumnezeu, sau cu alte cuvinte abate vederea mintală a sufletului de la rațiunile duhovnicești din fapte și circumscrie puterea cugetării numai la privirea înfățișării din afară a lucrurilor sensibile. Iar când abuzează de mișcările firești, atrăgând puterea de activitate a sufletului în chip sofistic spre

cele contrare firii și prin cele părute bune ispitește prin plăcere dorința sufletului spre cele rele, jură strâmb pe numele Domnului, ducând sufletul amăgit spre alte lucruri decât spre cele făgăduite. Deci este fur fiindcă răpește la sine cunoștința firii, având drept casă dispoziția iubitoare de neștiință a celor amăgiți. Și jură strâmb, fiindcă înduplecă puterea de activitate a sufletului să se ostenească zadarnic cu cele contrare firii, având drept casă dispoziția iubitoare de păcat a voii celor care îl ascultă.

Așadar diavolul este fur, fiindcă strâmbă cunoștința firii și jură strâmb, fiindcă abate puterea de activitate a firii de la săvârșirea virtuții. Casa furului este dispoziția sufletească ce stă la baza unei cunoașteri mincinoase, iar casa celui ce jură strâmb este dispoziția străbătută de necurăția patimilor de ocară. În acestea pătrunzând cu iubire de oameni cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu, le face locaș al lui Dumnezeu prin Duhul, aducând cunoștința adevărului în locul rătăcirii și al neștiinței și virtutea și dreptatea în locul răutății și al viclenei. În felul acesta își face prin ele arătarea în cei drepti.

Deci prin persoane Scriptura a indicat modurile vicleniei variate a unuia și aceluiași diavol rău, iar prin case dispozițiile corespunzătoare cu aceste moduri ale celor stăpâniți de diavol.

Dacă fur mai este și cel ce folosește cuvintele dumnezeiești spre amăgirea celor ce-l ascultă, fără să fie cunoscut puterea lor prin fapte. E cel ce se îndeletnicește cu rostirea goală a lor pentru a cumpăra slavă și vânează prin cuvântul limbii lauda ascultătorilor, adică renumele de drept. Simplu vorbind, fur este cel a cărui viață nu corespunde cuvântului și a cărui dispoziție sufletească este în contradicție cu limba, adică cel ce se ascunde sub bunuri străine. Scriptura zice cu dreptate despre acesta: Iar păcătosului i-a zis Dumnezeu: pentru ce povestești dreptățile mele și iei asupra ta legământul meu prin gura ta ?(Psalmi 49,17)

Și iarăși fur este cel ce acoperă cu modurile și cu moravurile văzute viclenia nevăzută a sufletului și cu înfățișări de bună cuviință dispoziția dinăuntru. Căci precum fură cel de mai înainte prin declamarea cuvintelor cunoștinței mintea ascultătorilor, la cel ce fură acesta prin fățarnicia moravurilor simțirea privitorilor (25). Către aceștia de asemenea se va zice: Rușinați-vă cei ce v-ați îmbrăcat cu veșminte străine, sau: Domnul va descoperi chipul lor în ziua aceea (Isaia 3, 17). Dar mie îmi pare că aud în fiecare zi pe Dumnezeu zicându-mi acestea în ascunsul inimii, ca unul ce mă simt vinovat de amândouă lucrurile.

Iar cel ce jură strâmb sau mincinos în numele Domnului, este acela care făgăduiește lui Dumnezeu o viață virtuoasă și face lucruri străine făgăduinței, iar prin neîmplinirea poruncilor calcă, ca și mine legământul ce și l-a luat de a duce o viață evlavioasă. Scurt vorbind, cel ce jură strâmb și mincinos este cel care s-a hotărât să trăiască după voia lui Dumnezeu, dar nu s-a mortificat deplin față de viața aceasta. El a jurat lui Dumnezeu, adică a făgăduit să-și păzească cursul vieții fără de ocară în nevoințele dumnezeiești, dar nu a împlinit făgăduința și de aceea nu e deloc vrednic de laudă. Căci, lăudase-va tot ce se jură întru El, adică tot cel ce făgăduiește lui Dumnezeu și împlinește cu adevărat jurământul bunei făgăduieli prin faptele dreptății. Dar dacă cel ce împlinește făgăduințele sale va avea laudă, fiindcă a jurat lui Dumnezeu și și-a ținut jurământul, vădit este că cel ce și-a călcat legămintele sale va avea parte de mustrare și de ocară, ca unul ce a mințit.

Intrând secera, adică cunoștința lui Dumnezeu și Tatăl, care e prin ființă cunoștință și virtute, în inimile acestora ca în niște case, cu alte cuvinte în dispoziția fiecăruia, le nimicește cu totul, desființând prin schimbarea spre bine, starea de mai-înainte a inimii fiecăruia și ducându-i pe amândoi spre împărtășirea de binele ce le lipsește. Astfel preface pe furul blândeții aparente a

moravurilor în cultivator destoinic al dispoziției ascunse a sufletului; de asemenea pe cel ce jură strâmb îl face păzitor adevărat al făgăduințelor sale, ce-și întărește făgăduințele prin împlinirea poruncilor.

Scolii

Credința naște prin nădejde iubirea desăvârșită față de Dumnezeu; iar conștiința cea bună naște prin păzirea poruncilor iubirea față de aproapele. Căci conștiința cea bună nu are ca pârâș porunca călcată. Iar acestea le poate crede numai inima celor ce doresc după mântuirea adevărată. (7)

Furt viclean este robirea firii prin amăgire. Sfâșierea cu care sfâșie diavolul pe cei răpiți de el, este junghierea voinței îndreptate spre viață în Dumnezeu și omorârea totală a amintirii acelei vieți. Iar pierzania este neștiința ce se naște în cei sfâșiați, din lipsa cunoștinței lui Dumnezeu. Căci de aceea le fură gândul răpindu-i la sine, ca să-i lipsească de viața întru virtute și cunoștință. (11)

Ar putea spune cineva că pricina pentru care s-a îngăduit diavolului să tâlhărească este aceea ca să cunoască și oamenii din experiență răutatea lui și așa arătându-se să li se facă mai urât; de asemenea ca toți oamenii să-și descopere unii altora, prin cercare, dispoziția sufletului și prin aceasta, fiecare să-și aibă sieși conștiința proprie ca apărătoare lăuntrică. Căci Dumnezeu nu are lipsă de o astfel de experiență, ca să ne afle cum suntem, având cunoștința tuturor în mod ființial și înainte de nașterea lor. (13)

Cuvântul se unește cu puterile de activitate ale sufletului, ca secera cu mâna secerătorului, pentru a tăia patimile și a aduna virtuțile. (21)

Diavolul e fur fiindcă produce neștiința; și jură strâmb, fiindcă produce răutate. El are drept case mintea amăgită a celor ignoranți și aplecarea spre păcat a voii celui păcătos. (22)

Cel ce simulează cunoștința numai prin rostire de vorbe, fură mintea ascultătorilor spre slava proprie; iar cel ce face prin purtări pe virtuosul, fură vederea privitorilor spre slava proprie. Amândoi furând prin amăgire, duc la rătăcire: unul înțelegerea sufletească a ascultătorilor, celălalt simțirea trupească a privitorilor. (25)

La același Proroc s-a scris iarăși: Și a zis către mine: ce vezi? Și am zis: Am văzut , și iată un candelabru (sfeșnic) cu totul de aur și o lampă (făclie) deasupra lui; și șapte candelabru pe el și șapte pâlnii la candelabru de pe el. și doi măslini deasupra lui, unul de-a dreapta lămpii și altul de-a stânga (Zaharia 4, 2-3).

Ce este candelabru și de ce e de aur; ce este lampa de deasupra lui, ce sunt cele șapte candelabru, ce sunt cele șapte pâlnii la cele șapte candelabru, ce sunt cei doi măslini și de ce se află de-a dreapta și de-a stânga lămpii?

Cuvântul proorocesc, descriind de departe, în chip simbolic măreția prealuminată și suprastrălucită a Sfintei Biserici, a zugrăvit vedenia aceasta astfel, voind să arate, cred, înțelesul tainei celei noi a ei. Deci candelabru cu totul de aur este Biserica atotlăudată a lui Dumnezeu, curată și neîntinată, neprihănită și nealterată, nemicșorată și primitoare a adevăratei lumini. Căci se spune că aurul este inalterabil, dacă e scufundat în pământ nu se înnegrește și nu ros de rugină, iar

dacă este ars nu se micșorează. Afară de aceea, el întărește și înnoiește prin forța sa naturală puterea văzului celor ce și-o ațintesc asupra lui. Așa este și Biserica atotslăvită a lui Dumnezeu, care întrece în chip real cea mai curată natură a aurului. Ea este nealterată, ca una ce nu are nici un amestec străin în învățătura ei tainică despre Dumnezeu, mărturisită prin credință; este curată, întrucât strălucește de lumina și de slava virtuților; este neîntinată, nefiind pătată de nici o murdărie a patimilor, este neprihănită, ca una ce nu are atingere cu nici unul din duhurile rele. Trăind în împrejurările pământești, ea nu este înnegrită de rugina păcatului. În sfârșit ea rămâne nemicșorată și neîmpuștinată, deoarece, cu toate că e arsă din vreme în vreme în cuptorul prigoanelor și încercată de răskoalele neconținute ale ereziilor, nu suferă sub povara încercărilor nici o slăbire în învățătura sau viața, în credința sau disciplina sau disciplina ei. De aceea ea întărește prin har înțelegerea celor ce caută spre ea cu evlavie. Căci ea cheamă pe de-o parte pe necredincioși, dăruindu-le lumina cunoștinței adevărate, pe de alta păstrează pe cei ce contemplă cu iubire tainele ei, păzind nevătămată și fără belșug pupila înțelegerii lor. Iar pe cei ce au suferit vreo clătinare îi cheamă din nou și le reface prin cuvânt de îndemn înțelegerea bolnavă. Așa se înțelege candelabrul văzut de Proroc, după unul din înțelesurile cuvintelor de mai sus.

Iar lampa de deasupra lui este lumina părintească și adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume. Adică Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta, prin primirea trupului nostru luat de la noi, s-a făcut și s-a numit lampă, ca Cel ce e înțelepciunea și Cuvântul cel după fire al lui Dumnezeu și Tatăl care e propovăduit în Biserica lui Dumnezeu prin credința cea dreaptă și e înălțat și dezvăluit între neamuri de viețuirea virtuoaasă prin păzirea poruncilor. El luminează ca o lampă (făclie) tuturor celor din casă, adică din lumea aceasta, precum El însuși zice: Nimeni nu aprinde făclie și o pune sub obroc, ci în sfeșnic de luminează tuturor celor din casă. Deci s-a numit pe sine făclie, pentru faptul că fiind după fire Dumnezeu și făcându-Se trup după iconomie, ca lumină după ființă e ținut în scoica trupului în chip necircumscris prin mijlocirea sufletului ca făclie, cum e ținut focul prin feștilă. Aceasta a înțeles-o și marele David, când a numit pe Domnul făclie, zicând: Legea ta este făclie picioarelor mele și lumină cărărilor mele. Căci Mântuitorul și Dumnezeul meu mă izbăvește de întunericul neștiinței și al răutății. De aceea a și fost numit de Scriptură făclie. Căci cuvântul grecesc *făclie* vine de la a dezlega întunericul, pentru că împrăștiind, asemenea unei făclii, negura neștiinței și întunericul răutății, s-a făcut El însuși tuturor cale de mântuire, călăuzind prin virtute și cunoștință spre Tatăl pe toți cei ce voiesc să pășească, prin împlinirea poruncilor dumnezeiești, pe urmele Lui, ca pe o cale a dreptății. Iar sfeșnicul (candelabru) este Sfânta Biserică, pentru că în ea luminează, prin propovăduire, Cuvântul lui Dumnezeu, trimițându-și razele adevărului asupra tuturor celor ce se află în această lume ca într-o casă oarecare, umplându-le înțelegerea tuturor cu cunoștința dumnezeiască.

Pe de altă parte obrocul simbolizează sinagoga iudeilor, adică slujirea trupească a legii, care acoperă prin grosimea simbolurilor literei lumina cunoștinței adevărate a sensurilor. Cuvântul (Rațiunea) nu vrea să fie cătuși de puțin sub acest obroc, ci vrea să fie așezat în vârful și pe înălțimea Bisericii. Căci dacă Cuvântul este ținut sub litera Legii, ca sub un obroc, îi lipsește pe toți de lumina veșnică nedăruindu-le vederea duhovnicească celor ce nu se străduiesc să se lepede de simțirea (percepția) înșelătoare, care nu e capabilă decât de eroare și nu sesizează decât aspectul coruptibil al corpurilor înrudite cu ea. El vrea deci să fie pus în sfeșnic, adică în Biserică, sau în slujire rațională în duh, ca să-i lumineze pe toți, din toată lumea, învățându-i să viețuiască și să se poarte conform cu rațiunea, și numai atâta grijă să aibă de cele corporale, cât e de lipsă ca să taie orice afecțiune a sufletului față de ele; de asemenea ca toată străduința să le fie să nu dea sufletului nici o închipuire materială, după ce a fost stinsă prin rațiune simțirea (percepția simțurilor), care la început a respins rațiunea (cuvântul) și a acceptat iraționalitatea plăcerii ca pe un șarpe alunecos (11). Căci cu dreptate a fost rânduită moartea împotriva simțirii, ca să nu mai poată oferi diavolului

intrare spre suflet. Iar simțirea aceasta, fiind una după gen, se împarte în cinci specii, înduplecând prin percepția fiecărui simț sufletul amăgit să iubească cele sensibile înrudite cu acel simț, în loc să-l iubească pe Dumnezeu (12). De aceea cel ce ascultă înțelepțește de rațiune, alege de bunăvoie moartea trupului înainte de moartea silnică și fără voie, despărțindu-și total voința de simțire.⁵⁰⁹

Dar cel ce rămâne numai la litera Scripturii, are ca singură stăpânitoare peste fire simțirea (percepția), prin care se manifestă acțiunea sufletului față de trup. Căci litera, dacă nu e înțeleasă duhovnicește, mărginită în conținutul ei de simțire, care nu îngăduie să străbată înțelesul celor scrise până la minte. Iar dacă litera se adresează numai simțirii, tot cel ce primește litera în chip iudaic numai ca istorie, trăiește după trup, suportând în fiecare zi prin aplecarea voii moartea păcatului, din pricina simțirii celei vii, neputând să omoare cu duhul faptele trupului, ca să trăiască viața cea fericită în duh. Căci de viețuiți după trup veți muri, zice dumnezeiescul Apostol, iar de omorâți cu duhul faptele trupului veți trăi (*Romani 8, 13*). Drept aceea, aprinzând făclia, adică rațiunea care aduce lumina cunoștinței prin contemplație și fapte, să nu o punem sub obroc, ca să nu fim osândiți, ca unii ce mărginim la literă puterea necuprinsă de minte a înțelepciunii, ci în sfeșnic, adică în Sfânta Biserică, pe culmea contemplației adevărate, ca să răspândească asupra tuturor lumina dumnezeieștilor dogme.

Despre această Sfântă Biserică legea a prevestit în chip figurat că va fi candelabru turnat în chip turnat și cu totul de aur. Aceasta întrucât pe de-o parte nu are în ea nici o parte goală, lipsită de puterea Cuvântului, iar pe de alta e străină de toate prisosurile materiale și nu are nimic pământesc.

Dar marele Zaharia, descriind acest candelabru în toate amănuntele, adaugă că afară de lampă mai erau pe el șapte candelă (făclii). Aceste șapte candelă trebuie să le înțelegem aici în alt chip, de cum am înfățișat candela din Evanghelie. Căci nu toate persoanele și lucrurile care sunt exprimate prin același cuvânt trebuie înțelese în unul și același chip, ci fiecare dintre cele spuse trebuie înțeles după sensul locului din Sfânta Scriptură, dacă vrem să ținem seama de scopul celor scrise.

Prin candelă socotesc că Sfânta Scriptură înțelege aici lucrările Duhului Sfânt, sau darurile (harismele) Duhului Sfânt, pe care le dăruiește Bisericii Cuvântul care este capul întregului trup. Căci s-a spus: Și se va odihni peste El duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al evlaviei, și duhul temerii îl va umple pe El (*Isaia 11, 2-3*). Dar capul Bisericii, potrivit unei imagini omenești, este Hristos. Deci Cel ce are după fire pe Duhul, dăruiește, ca Dumnezeu, Bisericii lucrările Duhului. Căci Cuvântul făcându-mi-Se mie om, îmi lucrează mie mântuirea, dându-mi prin ale mele cele proprii Lui după fire, mie celui pentru care s-a făcut și om. Și așezându-se în situația celui ce primește pentru mine, scoate la arătare ale Sale proprii. Căci cerând, ca un iubitor de oameni pentru sine harul de care am lipsă eu, îmi atribuie mie meritul (puterea) isprăvilor Lui după fire. Deci pentru mine se spune că primește și acum ceea ce are prin fire fără de început și mai presus de rațiune. Căci Duhul Sfânt, precum este prin fire al lui Dumnezeu și Tatăl, după ființă, ca cel ce precede ființial în chip negrăit din Tatăl prin fiul cel născut din Tatăl; și dăruiește candelabrului, adică Bisericii, ca niște candelă, lucrările proprii. Și precum candela împrăștie întunericul, tot așa lucrările Duhului scot și alungă din Biserică păcatul cel de multe feluri. Astfel înțelepciunea desființează nehibzuința, înțelegerea depărtează nepriceperea, sfatul alungă lipsa de discernământ, tăria înlătură slăbiciunea, cunoștința șterge neștiința, evlavie alungă necredința și ticăloșia faptelor ei, în sfârșit temerea depărtează învârtoșarea nepăsării. Căci nu numai poruncile sunt lumină, ci și lucrările Duhului.

Dar candelă care ard toată viața în Biserică, răspândind lumina mântuirii, sunt și treptele care susțin buna ei rânduială. De pildă învățătorul înțelept al dumnezeieștilor și înaltelor dogme și taine, e o candelă care descoperă învățături necunoscute înaintea mulțimii. Iar cel ce ascultă cu înțelegere

și pricepere înțelepciunea grăită de cei desăvârșiți, e și el o candelă, întrucât ca ascultător cuminte păzește în sine lumina adevărului celor grăite.⁵¹³ Cel ce deosebește cu bun sfat timpurile de lucruri și acomodează modurile de activitate cu rațiunile lucrurilor, neîngăduind să se amestece întreolaltă în chip nepotrivit, fiind un sfetnic minunat se dovedește și el ca altă candelă. Iar cel ce suportă cu cuget neclintit atacurile încercărilor fără de voie, ca fericitul Iov și ca vitejii mucenici, este o candelă tare, păzind și el cu răbdare bărbătească nestinsă lumina mântuirii, ca unul ce are pe Domnul tărie și laudă (*Psalmi 42, 2*). Cel ce cunoaște meșteșugurile vicleanului și nu ignoră tăbăririle războaielor nevăzute, este și el o altă candelă învăluită de lumina cunoștinței, putând zice cu dreptate împreună cu marele Apostol: Căci nu ne sunt necunoscute gândurile lui. Iar cel ce duce o viață evlavioasă după porunca Domnului, îndreptând-o prin virtuți, e o altă candelă, ca unul ce-și adeverește credința prin felul purtării sale. În sfârșit, cel ce în așteptarea judecății face din înfrânare zid ce oprește intrarea patimilor în suflet, s-a făcut o altă candelă, curățând cu sânguință, prin frica de Dumnezeu, petele patimilor întipărite pe el și făcându-și viața străvezie și luminoasă prin ștergerea întinăciunilor contrare firii.

Deci curățirea celor vrednici de curăția adusă de virtuți o face Duhul Sfânt prin temere, evlavie și cunoștință; iar iluminarea care hărăzește cunoștința lucrurilor după rațiunile pe temeiul cărora există, o dăruiește celor vrednici de lumină, prin tărie, sfat și înțelegere, în sfârșit, desăvârșirea o hărăzește celor vrednici de dumnezeire prin înțelepciunea atotluminoasă, simplă și întregă, ridicându-i în mod nemijlocit și în tot chipul spre cauza lucrurilor, atât cât e cu putință oamenilor, încât strălucesc în ei numai însușirile dumnezeiești ale bunătății lui Dumnezeu. Prin aceasta cunoscându-se pe ei înșiși din Dumnezeu, iar pe Dumnezeu din ei înșiși (17), întrucât între ei și Dumnezeu nu mai e nici un zid care să-i despartă, dat fiind că între înțelepciune și Dumnezeu nu mai este nimic, se vor bucura de neschimbabilitatea neclintită, ca unii ce au depășit toate cele de la mijloc, în care se ascundea odinioară primejdia de a greși în privința cunoașterii⁵¹⁶. căci ei au fost ridicați în chip negrăit și neînțeles, după har, pe culmea cea mai înaltă, infinită și de infinite ori infinit dincolo de toate după fire, printr-o neștiință și o tăcere negrăită.

Și șapte pâlnii la cele șapte candelale de pe sfeșnic. Cuvântul nostru despre candelale a indicat două înțelesuri ale lor. Cel despre *pâlnii* va începe de aici. Spun unii că pâlnia e un vas în formă de cupă, în care oamenii obișnuiesc să pună uleiul care trebuie vărsat în candelă spre hrănirea și susținerea luminii. Așadar după înțelesul mai înalt, pâlniile celor șapte candelale ale sfeșnicului văzut sunt deprinderile (aptitudinile) și dispozițiile capabile să primească diferitele rațiuni și moduri de activitate morală care hrănesc și întrețin cele șapte candelale adică lucrările duhului; celor ce au primit în Biserică împărțirea darurilor. Căci precum fără untdelemn e cu neputință să se întrețină nestinsă candelala, tot așa fără o deprindere care să hrănească cele bune prin rațiuni, moduri de activitate morală, idei și gânduri potrivite și cuvenite, e cu neputință să se păzească nestinsă lumina darurilor. Pentru că tot darul duhovnicesc are lipsă de o deprindere (aptitudine) corespunzătoare cu el, care să-i toarne neîncetat, ca untdelemn, materia cugetării, fiind păstrat prin deprinderea celui ce l-a primit.

Pâlniile celor șapte candelale ale candelabrului, sunt așadar deprinderile corespunzătoare cu darurile dumnezeiești ale Sfinte Biserici. Din ele înțelepții și neadormiții paznici ai bunurilor dăruite varsă, ca din niște vase, asemenea înțeleptelor fecioare din Evanghelie, untdelemnul bucuriei în candelalele darurilor (harismelor).

Și doi măslini deasupra lui; unul de-a dreapta lămpii și altul de-a stânga. Cuvântul a descris foarte frumos și potrivit toată vedenia care se referă la Sine însuși. Căci înfățișând candelabrul, lampa, candelalele, pâlniile, adaos și doi măslini. Aceasta fiindcă se credea cu adevărat ca deodată cu lumina să fie cugetată în chip firesc și cauza care naște puterea ce întreține lumina din candelabru,

nefiind alimentată. Cei doi măslini ai candelabrului de aur, adică ai Sfintei Biserici universale, sunt cele două Testamente, din care, ca din niște măslini, se stoarce, prin căutare și cercetare evlavioasă, ca un untdelemn, substanța înțeleșurilor, care alimentează lumina darurilor dumnezeiești. Prin această substanță deprinderea fiecăruia păzește nestinsă lumina harului ce s-a dat pe măsura lui lumină ce se întreține ca printr-un untdelemn, prin înțeleșurile Scripturilor. Căci precum fără măslin nu se poate afla untdelemn adevărat și natural și precum fără vas nu se poate ține uleiul primit, iar nefiind hrănită de untdelemn lumina candelai se stinge cu siguranță, la fel fără Sfintele Scripturi nu se poate dobândi cu adevărat substanța dumnezeiască a înțeleșurilor și fără deprinderea capabilă să primească ca un vas, aceste înțeleșuri, nu poate lua naștere o cugetare demnă de Dumnezeu, iar lumina cunoștinței prin daruri, nealimentată de înțeleșurile dumnezeiești, nu poate fi întreținută nestinsă de cei ce o au.

Așadar înălțându-ne privirea la înțeleșul duhovnicesc, cuvântul nostru a asemănat candelabrul cu Biserica; lampa cu Dumnezeu cel întrupat, care s-a îmbrăcat cu firea noastră în chip neschimbat, după ipostas; cele șapte candelae cu darurile, sau lucrările Duhului, cum arăta limpede marele Isaia; pâlniile candelaelor deprinderile capabile de înțeleșurile dumnezeiești ale Scripturii, care primesc darurile dumnezeiești; în sfârșit cei doi măslini, cu cele două Testamente, din care se primește prin înțeleaptă strădanie substanța înțeleșurilor dumnezeiești prin care se întreține nestinsă lumina tainelor dumnezeiești.

Unul de-a dreapta lămpii iar altul de-a stânga prin dreapta socotesc că înțelege Proorocul partea mai duhovnicească a Scripturii iar prin stânga pe cea mai trupească. Iar dacă stânga indică partea mai trupească a Scripturii iar dreapta pe cea mai duhovnicească, socotesc că măslinul de-a stânga înseamnă Vechiul Testament, care se ocupă mai mult de filozofia activă, iar măslinul din dreapta, Noul Testament, care ne învață taina cea nouă și naște în fiecare dintre credincioși deprinderea contemplativă. Căci cel dintâi oferă celor ce se îndeletnicesc cu filozofie dumnezeiască modurile virtuții, pe de-al doilea rațiunile cunoștinței. Cel din urmă, răpind mintea din pâcla celor văzute, o ridică spre ceea ce e înrudit cu ea, curățită de toată nălucirea materială, iar cel dintâi curățește mintea de toată împătımirea de cele materiale, scoțând prin forța bărbăției, ca printr-un ciocan, piroanele care ținutesc afecțiunea voii de trup. Cel Vechi ridică trupul străbătut de rațiune (raționalizat) spre suflet, prin mijlocirea virtuților, împiedicând mintea să coboare la trup; iar cel Nou ridicând mintea, aprinsă de focul dragostei, spre Dumnezeu. Cel dintâi face trupul una cu mintea prin mișcarea de bunăvoie iar al doilea face mintea una cu Dumnezeu prin deprindere (cu lucrarea) harului. Prin aceasta mintea dobândește atât asemănarea cu Dumnezeu, încât din ea poate fi cunoscut Dumnezeu, Cel ce din Sine nu poate fi cunoscut de nimeni, ca un original dintr-o icoană (23).

În acest chip înțelegem acestea, iar dacă vrea cineva să refere sensul celor spuse și la fiecare om, va găsi de asemenea înțeleșuri frumoase și evlavioase. De pildă va putea să înțeleagă prin candelabru sufletul fiecăruia. Acesta e întreg de aur ca unul ce după firea sa mintală și rațională, e nesticăcios și nemuritor și e cinstit cu cea mai împărătească putere a voii libere. El are asupra sa lampa credinței, adică Cuvântul care s-a făcut trup și căruia Îi crede cu tărie și slujește cu adevărat. Și în el se așează făclia (candela) aprinsă a cuvântului cunoștinței, după învățătura și îndemnul aceluiași Cuvânt al lui Dumnezeu, care zice: Nimeni nu aprinde făclia și o pune sub obroc, ci în sfeșnic ca să lumineze tuturor celor din casă. Căci Domnul poate numește aici *făclie* cuvântul cunoștinței în duh, arătat prin fapte, adică legea duhului. (26) Iar obroc cugetul pământesc al cărnii, adică legea pătimășă a trupului. Legea harului nu trebuie pusă sub acesta, ci în suflet care cu adevărat un sfeșnic de aur, ca să lumineze prin fulgerările faptelor dreptii și cugetărilor înțelepte, tuturor celor din casă, adică din Biserică, sau din lumea aceasta. În felul acesta cel ce poartă această lumină îi face pe privitori să imite binele și să slăvească și ei prin faptele virtuții și nu numai prin

simplică rostire de vorbe, pe Tatăl din ceruri, adică pe Dumnezeu, care produce în sfinți, pe culmile contemplațiilor tainice ale cunoștinței, podoaba faptelor virtuozose ale dreptății. Căci s-a scris: Ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru din ceruri (*Matei 5, 15*)⁵¹⁷

Așa să înțelegi candelabrul și lampa din vedenia Proorocului, iar prin cele șapte candelace se va înțelege, după explicarea de mai înainte, diferitele daruri ale Duhului, care își coboară lumina și se odihnesc peste cel ce se desăvârșește în Hristos prin virtute și cunoștință. Căci scriptura înțelege aici prin Hristos, pe cel ce viețuiește după Hristos și e plin de lumina aceluiași raționii și moduri de activitate, atât cât este cu puțință omului, având și el înțelepciune și înțelegere, sfat și tărie, cunoștință, evlavie și temere, prin care se spune că privește pe Dumnezeu, ca prin niște ochi spirituali, peste întreg pământul fiecărei inimi. Căci aceste șapte candelace sunt ochii Domnului, care privesc peste tot pământul (*Zaharia. 4, 10*)⁵¹⁸.

Și șapte pâlnii la candelacele de pe el. pâlniile sunt deprinderile cu făptuirea și contemplația celor ce sunt vrednici să li se împartă darurile dumnezeiești. Din acestea ei varsă substanța cugetărilor tainice, cum ar vărsa untdelemn din niște vase, păstrând nestinsă lumina darurilor Duhului.

Prin cei doi măslini să înțelegi, precum am spus, cele două Testamente: cel de-a stânga e Testamentul Vechi, care procură neîncetat puterii cunoscătoare sau contemplative a sufletului, ca pe un untdelemn, modurile virtuților prin activitate (30). Iar cel de-a dreapta este Testamentul Nou, care procură neîncetat părții pasive, sau celei active a sufletului, ca pe un untdelemn, raționile duhovnicești ale cunoștințelor prin coțemplație⁵¹⁹. Și așa prin fiecare se desăvârșește frumos taina mântuirii noastre, arătându-se învățătura prin viață și slava vieții prin învățătură. În felul acesta activitatea apare ca o coțemplație lucrătoare, iar contemplația ca o activitate cunoscătoare. Scurt vorbind, virtutea apare ca o manifestare a cunoștinței, iar cunoștința ca o putere susținătoare a virtuții (32).

Iar dacă cineva, tare în înțelesurile spirituale, ar zice că cei doi măslini sunt cele două legi, cea naturală și cea duhovnicească, nu s-ar abate de la adevăr. În această interpretare legea naturală, ca cea de la stânga lămpii, adică a lui Dumnezeu Cuvântul cel întrupat, ar oferi raționii, prin percepția simțurilor înrudită cu ea, modurile de activitate în vederea virtuții desprinzându-le din lucruri sensibile. Iar cea spirituală sau duhovnicească, de la dreapta, ar culege, prin cugetarea înrudită cu ea, raționile din lucruri, în vederea cunoașterii duhovnicești (34). Și așa, prin amândouă, umplem diferitele deprinderi corespunzătoare cu darurile duhovnicești, cu vederi active și contemplative, întocmai ca pe niște pâlnii ale candelacelor, păzind nestinsă lumina adevărului.

Sau, înțelegând locul acesta al Scripturii într-un sens și mai înalt, putem vedea în cei doi măslini de la dreapta și de la stânga lămpii ca *Providența* și *Judecata*. Iar la mijloc, între ele stă, ca într-un candelabru de aur Sfânta Biserică universală, sau în sufletul fiecărui sfânt, lumina adevărului care luminează tuturor. Și lumina aceasta este Cuvântul, care ca Dumnezeu cuprinde totul și descoperă raționile adevărate și atotgenerale ale Providenței și Judecății, prin care conservă lucrurile și în care constă taina mântuirii noastre, hotărâtă mai înainte de toate veacurile și înfăptuită în cele din urmă dintre timpuri. Dintre acestea, *Providența*, care stă ca un măslin la dreapta lămpii, o percepem numai prin credință în modul negrăit al unirii ipostatice a Cuvântului cu trupul însuflețit în chip rațional; iar *Judecata*, care stă la stânga, o înțelegem în chip negrăit din taina patimilor de viață făcătoare suportate de Dumnezeu cel întrupat pentru noi (35)⁵²⁰. căci întâi El a primit întruparea cu voia pentru bunătatea Sa, ca Cel ce este prin fire Mântuitorul tuturor; iar pe urmă a răbdător patimile de bunăvoie ca Răscumpărător (36). Căci nu s-a făcut Dumnezeu om de mai înainte ca să pătimească, ci ca să-l mântuiască pe om din patimi, întrucât se făcuse robul lor prin călcarea poruncii dumnezeiești, după ce la început fusese nepătimitor.

Așadar la dreapta se află taina întrupării Cuvântului, cea conformă Providenței. Ea înfăptuiește prin har îndumnezeirea mai presus de fire a celor ce se mântuiesc, îndumnezeire hotărâtă mai înainte de veacuri, la care nu se va putea ridica după fire nici o rațiune a fapturilor. Iar la stânga stă taina patimii de viață făcătoare a lui Dumnezeu, care a voit să pătimească după trup. Ea este conformă Judecății și pricinuieste pe de o parte desființarea desăvârșită a tuturor însușirilor și mișcărilor, care au pătruns în fire împotriva firii prin neascultare, și înfăptuiește pe de alta restaurarea deplină a tuturor însușirilor și mișcărilor conforme cu firea de la început (37). În urma acestei restaurări nu se va mai afla în fapte nici o rațiune știrbită și falsificată. Acestea, adică Providența și Judecata, sau întruparea și patima, pe de o parte pentru neclintirea, curăția și incoruptibilitatea virtuții și a statorniciei bărbătești cu fapta, iar pe de alta pentru strălucirea și transparența contemplației și a cunoașterii tainice, au fost asemănat de Proroc cu doi munți de aramă, dintre care au ieșit, asemenea unor care cu cai (Zaharia 6, 1)⁵²¹, cele patru Evanghelii (38), care au străbătut și au ocolit tot pământul și au vindecat rana din neascultarea lui Adam, făcând să se odihnească prin credință și bunăviețuire în Duhul lui Dumnezeu peste țara de miazănoapte, adică peste neamurile asupra cărora stăpânea negura neștiinței și peste firea asupra căreia domnea silnic întunericul păcatului (39).

Sau poate cele patru care reprezintă forța celor patru virtuți generale, egale la număr cu sfintele Evanghelii. Căci și ea a străbătut, ca pe un pământ, toată inima credincioșilor și a oblojit rana cea de ocară, pricinuită în ea de patimi, făcând să se odihnească, prin împlinirea poruncilor, Duhul lui Dumnezeu în pământul de la miazănoapte, adică în trup, întrucât a scos la arătare, prin faptele dreptății, legea duhului.

Sau poate prin cei doi măslini mai putem înțelege *contemplația* și *activitatea*. Dintre acestea, contemplația este pusă în valoare de Providența manifestată prin Întrupare, iar activitatea e pusă în lucrare de Judecata manifestată prin patimă⁵²². cea dintâi, privind sufletul, se află la dreapta Cuvântului; cea de a doua, privind trupul, se găsește la stânga⁵²³. Cea dintâi cheamă mintea spre înrudirea cu Dumnezeu, cea de a doua sfințește simțirea (lucrarea simțurilor) cu duhul și șterge din ea pecețile patimilor.

Sau iarăși, prin cei doi măslini trebuie să înțelegem *credința* și *buna conștiință*. La mijlocul acestora stă Cuvântul, căruia prin credință îi aduc credincioșii închinare dreaptă, iar prin *conștiința cea bună* îi slujesc cu evlavie, silindu-se să-și facă bine unul altuia.

Sau, prin cei doi măslini, Scriptura a închipuit cele două popoare: pe cel dintre păgâni și pe cel dintre iudei. Ele sunt numite și fiii ungerii (Zaharia 4, 4)⁵²⁴, pentru nașterea lor în duh și pentru harul înfierii dat lor spre îndumnezeire. La mijlocul lor se află Dumnezeu cel întrupat, stând ca într-un candelabru în Biserica universală, cea una și singură, și făcându-le născătoare de lumină prin virtute și cunoștință.

Sau poate prin cei doi măslini Scriptura a mai indicat tainic *sufletul* și *trupul*, întrucât cel dintâi este împodobit ca un măslin cu rațiunile cunoștinței adevărate, iar trupul e acoperit cu faptele virtuților.

Iar dacă cineva ar spune că cuvântul Scripturii indică prin cei doi măslini și cele două lumi, bun ar fi și înțelesul acesta. Căci de fapt, Cuvântul ca Dumnezeu stă la mijlocul acestor lumi, pe cea inteligibilă făcând-o să licărească tainic în cea sensibilă prin chipuri, iar pe cea sensibilă învățându-ne să o înțelegem ca aflându-se în cea inteligibilă prin rațiuni (47).

Și iarăși, dacă ar spune cineva că vedenia celor doi măslini a închipuit viața de aici și cea viitoare, bună ar fi și explicația aceasta. Căci și între acestea stă Cuvântul, trăgându-ne de la viața de aici prin virtute și ducându-ne la cea viitoare prin cunoștință. Aceasta a înțelesul minunatului Avacum când a zis: În mijlocul a două vieți vei fi cunoscut (*Avacum 3, 2*)⁵²⁵. El a înțeles prin *vieți* ceea ce a înțeles marele Zaharia prin munți de aramă sau prin măslini, adică cele două lumi, sau veacuri, sau viețile corespunzătoare lor, sau sufletul și trupul, ori activitatea și contemplația, sau deprinderea binelui și lucrarea lui, sau Legea și Proorocii, sau Vechiul Testament întreg și Noul Testament, sau cele două popoare: păgânii și iudeii, sau cele două legi: cea naturală și cea duhovnicească, sau credința și buna conștiință. În mijlocul tuturor acestora stă Cuvântul, lăudat și preamărit de toate și călăuzindu-le pe toate spre o singură armonie în bine, ca Dumnezeu al tuturor. Căci de aceea le-a făcut pe toate, ca să devină legătura nedescălecată a tuturor, unindu-le pe toate cu binele și întreolaltă.

Iar prin candelabrul din vedenie, Scriptura a indicat poate Biserica și sufletul, ca cele ce prin firea lor au lumina harului ca un bun dobândit. Căci numai Dumnezeu are binele prin fire, de aceea toate cele ce sunt prin fire capabile de lumină și bunătate, primesc lumina și bunătatea de la El prin participare.

Acestea le-a spus cuvântul nostru despre cele scrise având grijă de măsura cuvenită. Tu însă, Cuvioase Părinte, care ai văzut prin tine însuși, cu ajutorul lui Dumnezeu lucruri mai înalte ca acestea, luminează cu razele pururi strălucitoare ale înțelegerii tale sufletul meu tocit la vedere.

Scolii

Nu tot omul care vine în această lume e luminat numaidecât cu Cuvântul, căci mulți rămân neluminați și nepărtași de lumina cunoștinței. Ci e vădit că numai omul care vine prin voia sa proprie în lumea cea adevărată, adică cea a virtuților. Deci tot omul care vine cu adevărat, prin nașterea cea de bunăvoie, în lumea aceasta a virtuților, e luminat în mod sigur de Cuvântul, dobândind o deprindere neclintită în virtute și o cunoștință adevărată și fără greșală. (8)

Prin femeie a înțeles simțirea, prin șarpe plăcerea, căci amândouă sunt diametral opuse rațiunii. (9)

Simțirea (senzația) punând stăpânire peste minte, o învață să se închine la mulți dumnezei, căci simțirea robindu-se prin fiecare simț al patimilor, slujește lucrului sensibil corespunzător, ca lui Dumnezeu. (12)

Temerea, evlavia și cunoștința dau naștere filosofiei active, precum tăria, sfatul și înțelegerea nasc contemplația naturală în duh. Dar învățătura tainică despre Dumnezeu (teologia) o dăruiește numai înțelepciunea dumnezeiască. (17)

Vechiul Testament, fiind simbolul fapturii și al virtuții, face trupul să consimtă cu mintea în orice mișcare. Iar Noul Testament, dăruind contemplația și cunoștința, luminează mintea, care se îndeletnicește cu ele în chip tainic, cu darurile dumnezeiești. (23)

Dumnezeu se face și se numește Tată după har al acelor care au primit de bunăvoie nașterea curată din duh. Aceștia, purtând asupra vieții lor pecetea lui Dumnezeu, care i-a născut, pe care o arată prin virtuți, ca pe o față a sufletului, îi face pe cei ce privesc la ei, să mărească pe Dumnezeu prin schimbarea modurilor lor de purtare, întrucât le oferă acelor spre imitare, viața proprie, ca pe o pildă aleasă de virtute. Căci Dumnezeu nu trebuie slăvit numai cu cuvântul gol, ci prin faptele

dreptății, care vestesc cu mult mai mult decât cuvântul, majestatea dumnezeiască. (26)

Vechiul Testament procură celui ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticului), modurile virtuților, iar Noul îi hărăzește celui ce se îndeletnicește cu activitatea, rațiunile cunoștinței adevărate. (30)

Cel ce arată cunoștința întrupată în activitate și activitatea însuflețită de cunoștință, a descoperit modul exact al adevăratei lucrări îndumnezeitoare. Iar cel ce are numai pe una din acestea, despărțită de cealaltă, sau a făcut din cunoștință o nălucire (fantezie) inconsistentă (fără suport), sau din activitate un idol (o formă) fără suflet. Căci cunoștința fără faptă nu se deosebește întru nimic de nălucire, neavând fapta ca temelie, iar activitatea irațională e tot una cu un idol (o formă) fără suflet, neavând cunoștința care să o însuflețească. (32)

Precum sufletul și trupul fac prin împreunare pe om, la fel activitatea și contemplația dau prin unire o singură înțelepciune, iar Vechiul și Noul Testament realizează o singură taină. (33)

Legea naturală e la stânga, fiindcă se folosește de simțire (de percepția simțurilor). Ea oferă Cuvântului (rațiunii) modurile virtuților și face cunoștința lucrătoare. Iar legea duhovnicească e la dreapta, fiindcă lucrează prin minte. Ea amestecă în simțire rațiunile duhovnicești din lucruri și face activitatea rațională. (34)

Providența s-a arătat ipostatică a Cuvântului cu trupul, iar Judecata în faptul că a primit să pătimească pentru noi cu trupul. Prin ele, adică prin *unire* și *patimă*, s-a împlinit mântuirea tuturor. (35)

Întruparea s-a făcut spre mântuirea firii create, iar patimile spre răscumpărarea celor ținuți în moarte, din pricina păcatului. (36)

Taina întrupării depărtează însușirile potrivnice firii de la firea omenească, iar pe cele conforme firii le restaurează. (37)

Providența și Judecata, întruparea și patima, le-a închipuit prin cei doi munți de aramă, din care țâșnesc cele patru Evanghelii. (38)

Prin *țara de miazănoapte* a înțeles neamurile care se aflau odinioară în rătăcirea neștiinței ca într-o țară a întunericului, iar cum au ajuns în țara luminii, la cunoștința adevărului, prin harul celor patru sfinte Evanghelii, ca elemente nesticăcioase, fiind renăscuți după omul dinăuntru și mintal spre viața veșnică, prin credință. (39)

Cel ce înțelege lumea văzută, contemplă pe cea inteligibilă, căci închipuindu-și cele inteligibile, le modelează prin simțire (le îmbracă în figuri prin simțuri) și schematizează în minte rațiunile văzute. El strămută în fața simțurilor în chip felurit ființa lumii spirituale și în fața minții compoziția felurită a lumii sensibile. El înțelege lumea sensibilă prin cea inteligibilă, transferând prin rațiuni simțirea (conținutul simțirii) în minte, și pe cea inteligibilă prin cea sensibilă, împletind mintea cu simțirea în vreme ce contemplă figurile. (47)

Note

Moartea simțirii e menită să mântuiască pe om de moartea firii. Moartea ca osândă a fost pricinuită de creșterea lucrării simțurilor, care l-a legat pe om de lumea văzută, despărțindu-l de Dumnezeu.

Moartea simțirii e moartea omului trupesc, a omului aplecat spre cele dinafară, a omului mort duhovnicește, pentru a învia omul dinăuntru, omul adevărat, omul mintal, sinea omului. (509)

Nu numai cel ce învață este o treaptă de cinste în Biserică, ci și cel ce ascultă cu atenție. Ba el urmează imediat după prima treaptă a celor înțelepți, aflându-se pe treapta înțelegerii. De altfel, adeseori cel ce învață simte cum îi crește puterea cuvântului și cum se luminează datorită ascultării înțelegătoare a celor pe care îi învață. Ascultarea cu înțelegere e și ea un har și harurile alcătuiesc un întreg întreolaltă ca și cei în care se găsesc. Descoperirea adevărilor e într-o anumită măsură rodul comuniunii dintre propovăduitor și ascultător. Treptele acestea sunt altele decât treptele ierarhice ale hirotoniei, încredințate cu administrarea Tainelor. Cele două sisteme se presupun reciproc. (513)

După ce s-a depășit primejdia de-a greși în privința cunoașterii, s-a dobândit neschimbabilitatea morală. Așadar nestatornicia morală se datorează greșelilor de cunoaștere. În primejdia acestui tip de greșeli se găsește omul până ce se află între lucrurile create. Dar odată ajuns în nemijlocită legătură cu Dumnezeu, nu mai poate greși. Greșeala vine din puțința unor deducții greșite de la lucrurile create de Dumnezeu (la Adevăr). Când Adevărul este trăit direct, mintea nu mai poate greși, căci Adevărul e trăit direct, mintea nu mai poate greși, căci Adevărul îi copleșește lucrările ei, prin care ar putea greși. Adevărul acesta e Dumnezeu, întrucât e contemplat de mintea creată. El e contemplat direct, dar totuși de mintea creată. Ca atare el e una cu Dumnezeu, între el și Dumnezeu nu este nimic la mijloc, dar totuși nu e Dumnezeu cum se cunoaște însuși pe Sine. Aceasta este Înțelepciunea e forma supremă în care se poate comunica Dumnezeu făpturii. În cadrul Înțelepciunii, mintea creată poate înainta la infinit, dar niciodată nu poate trece dincolo de ea. (516)

Cele două Testamente se întregesc întreolaltă, cum se întregește activitatea și contemplația în viața duhovnicească a omului. Contemplația e întreținută de untdelemnul virtuților, închipuit prin Vechiul Testament, iar virtuțile sunt întreținute de untdelemnul contemplației, închipuit prin Testamentul Nou. Sau untdelemnul celor doi măslini, activitatea virtuoză și contemplația. Testamentul Vechi și Nou, întrețin una și aceeași lumină, a vieții duhovnicești unitare. Neîncetat se întregesc. O nouă dovadă că cel contemplativ nu se socotește dezlegat de activitatea virtuoză. (519)

Providența în general se arată în toate darurile pozitive pe care ni le face Dumnezeu pe cale naturală și supranaturală, iar Judecata în toate încercările și pedepsele ce ni le trimite Dumnezeu ca să ne îndrepte și desăvârșească. Dar atât Providența cât și Judecata au culminat în Întruparea și Patimile Domnului. De aceea Întruparea lui este o manifestare a Providenței, iar Patimile o manifestare a Judecății. Sau prin Întruparea Domnului s-au revărsat toate darurile dumnezeiești pentru toată lumea, iar în Patimile Lui, toată asprimea pedagogică pentru toate greșelile. (520)

O traducere mai literară: Dintre acestea, Providența manifestată prin Întrupare face să se arate rațiunea contemplației; iar Judecata manifestată în Patimă face să lucreze modul activității. Înțelesul propoziției este: Întruparea a înlesnit contemplarea lui Dumnezeu, aducându-L în legătură directă cu firea omenească. Iar Patimile fac ca să se activeze în toți cei credincioși străduința de curățire prin faptele ascezei mortificatoare. (522)

Prin contemplare îmbogățim sufletul, prin faptele ascezei curățim trupul. (523)

Ce înțeles are cuvântul de la Iona Proorocul, care zice despre Ninive: În care locuiesc mai mult de douăzeci de mii de bărbați, care n-au cunoscut dreapta nici stânga lor? Căci eu nu aflu în literă nici un înțeles mulțumitor, fiindcă n-a zis copii, ca să cred că vorbește de prunci neștiutori, ci vorbește de bărbați. Dar care bărbat, avânt mintea nevătămată, nu-și cunoaște dreapta sau stânga lui? Deci spune-mi ce sunt bărbații și ce este dreapta și stânga, după înțelesul mai înalt

Nimic din ce scrie în Scriptură despre persoane, locuri, timpuri, lucruri însuflețite sau neînsuflețite, sensibile sau spirituale, nu trebuie să le înțelegem totdeauna în același fel, dacă vrem să nu se producă un dezacord între istorie și înțelesul spiritual al locului. De aceea cel ce vrea să afle fără greșeală sensul dumnezeiesc al Scripturii, trebuie să ia fiecare din lucrurile înșirate de fiecare dată în alt înțeles, după deosebirile întâmplărilor petrecute sau povestite, dându-i potrivit cu locul și cu timpul tâlcuirea cuvenită. Căci orice nume notat în Scriptură are multe înțelesuri, după diferitele etimologii ale cuvântului ebraic. Aceasta o vedem limpede și aici, căci Iona se tâlmăcește, după diferitele etimologii: *odihna și darul lui Dumnezeu, tălmăduirea lui Dumnezeu, harul lui Dumnezeu dat lor, porumb, fuga de podoabă sau întristarea lor*. Apoi el ajunge și în Ioppe și pe mare și în chit și în Ninive ori sub curcubetă. Dintre acestea, Ioppe se tâlmăcește *loc unde se vede bucuria, frumusețea minunată sau bucurie puternică*. Deci Proorocul Iona închipuie sau pe Adam, sau firea cea de obște, sau pe Hristos, sau harul proorocesc, sau pe poporul nemulțumitor al iudeilor care se întristează de orice bine și pizmuiește toate darurile dumnezeiești. De pildă închipuie pe Adam și firea cea de obște când fuge din Ioppe pe mare, fapt pentru care, după unul din înțelesurile numelui său, se numește *fuga de podoabă*. Căci Ioppe închipuie raiul, care este și se numește cu adevărat *locul de unde se vede bucuria, sau bucurie puternică sau frumusețe minunată* dată fiind bogăția nesticăciunii din el, cum era raiul sădit de mâna lui Dumnezeu. Și a sădit Domnul rai în Eden și a pus acolo pe omul pe care-l zidise. Dar ce sunt pomii din el, fie că e vorba de pomi văzuți, fie de pomi spirituali și ce este pomul vieții din mijlocul raiului? Ce sunt toți acești pomi, din care a luat Adam poruncă să mănânce, dar poate că nici nu s-a atins de ei? Căci îi spune Dumnezeu: Din tot pomul din rai vei mânca.

Ioppe mai înseamnă însă și virtutea și cunoștința, precum și înțelepciunea de pe urma lor. Virtutea, când se tâlmăcește frumusețe spirituală; cunoștința, când se înțelege ca loc de unde se vede bucuria. Iar înțelepciunea, când se tâlmăcește bucurie puternică; căci prin înțelepciune omul desăvârșit primește o bucurie negrăită, adică bucuria puternică ce susține cu adevărat viața după Dumnezeu, sau cea dumnezeiască a omului. Fiindcă înțelepciunea este pom ce viață tuturor celor ce se lipsesc de ea și temelie sigură celor ce se reazemă pe ea, ca pe Domnul (*Proverbe 3, 18*). Deci firea oamenilor fuge pururi din Ioppe, adică din deprinderea virtuții și a cunoștinței, ca și de harul înțelepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai. Fuge, pentru că cugetarea lui zace cu plăcere în cele rele și fugind, e târâtă cu voia ei pe mare, adică pe valurile murdare ale păcatelor, cum s-a rostogolit Adam în lumea aceasta după ce a căzut din rai, îmbrățișând amăgirea și confuzia nestatornică a lucrurilor materiale, pricinuite de valuri și pricinuind alte valuri. Iar câștigul celor ce îmbrățișează această amăgire este că se scufundă și sunt înghițiți de chit și sunt covârșiți de apă până la suflet. Apoi sunt împresurați de cel mai de pe urmă adânc iar capul li se afundă în crăpăturile munților, ca în sfârșit să coboare pe fundul pământului, ale cărui zăvoare sunt încuietori veșnice (*Iona 2, 7*). Căci pământul acela fiind talpa celui mai de jos adânc, e cu adevărat întunecat și neguros, pământ al întunericului veșnic, în care nu este nici o licărire și nu se poate vedea viața a muritorilor, cum zice undeva marele Iov, cel care a purtat cu izbândă mari războaie pentru adevăr.

Deci Proorocul înfățișează în chip tainic pe Adam, adică firea cea de obște a oamenilor în fiecare din stările prin care a trecut: cum a fugit de la bunătățile dumnezeiești, ca din Ioppe, și e târâtă în mizeria de aici ca pe o mare, scufundându-se în oceanul agitat și frământat al patimilor pământești; cum e înghițită apoi de chit fiara cea spirituală și nesăturată (diavolul), și cum este covârșită din toate părțile de apa ispitelor până la suflet, adică e copleșită de ispitele vieții; apoi cum e împresurată de cel mai de pe urmă adânc, cu alte cuvinte cum e înfășurată mintea de neștiința totală și cum e copleșită judecata de marea povară a păcatului. Pe urmă cum i se afundă capul în crăpăturile munților, sau cum e prinsă prima învățătură despre monadă, întemeiată pe credință, care este capul întregului trup al virtuților, între cugetările viclene, ca între niște crăpături întunecoase ale munților, și e spartă în multe păreri și năluciri (căci prin *crăpăturile munților* Scriptura a indicat ideile amăgitoare ale duhurilor răutății, ce sălășluiesc undeva în fundul ultimului adânc al neștiinței). În sfârșit, cum coboară până jos pe pământ, ale cărui zăvoare sunt încuietori veșnice, sau cum cade în deprinderea goală de orice simțire dumnezeiască și lipsită de orice mișcare de viață a virtuților, adică într-o deprindere ce nu mai are nici o simțire pentru bunătate și nici o dorință care să se miște spre Dumnezeu (8). E deprinderea peste care apasă ca un abis întunericul neștiinței și noianul cumplit al răutății (9) și în care își au rădăcinile munții rătăcirii, adică duhurile răutății în ale căror crăpături afundându-se firea omenească, a devenit pe urmă bază pentru cea mai păcătoasă deprindere, ca una ce s-a făcut reședință și unealtă a rătăcirii și a răutății lor. În această deprindere se află, ca niște izvoare veșnice împătimirile sufletului după cele materiale, care nu lasă cugetarea să se izbăvească de întunericul neștiinței, ca să vadă lumina adevăratei cunoștințe (10). Această deprindere a indicat-o poate cum spuneam puțin mai înainte, în chip acoperit, marele Iov, prin cuvintele: Pământ întunecat și neguros, pământ al întunericului veșnic (*Iov 10, 21*). E pământ întunecat fiindcă e pustie de orice cunoștință și contemplație adevărată; și neguros, pentru că este lipsită de orice virtute și activitate. Și continuă: În el nu este nici o licărire, se înțelege de cunoștință și de adevăr, și nu se poate vedea viață a muritorilor, adică o viețuire demnă de ființele raționale (11).

Proorocul ajunge în toate aceste stări, poate ca să închipuie prin sine patimile în care s-a rostogolit omenirea în chip jalnic, făcându-și ale sale cele ale firii comune a oamenilor. De aceea când închipuie pe Adam, i se potrivește unul din înțelesurile numelui, și anume fuga de podoabă. Când însă preînchipuie pe Dumnezeu care s-a coborât pentru noi întru ale noastre, prin trup însuflețit mintal, făcându-Se ca noi afară numai de păcat, și zugrăvește anticipat taina întrupării și a patimilor în vederea mântuirii, atunci prin plecarea sa din Ioppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta (12), iar prin înghițirea sa de către chit și prin aruncarea nevătămată după trei zile și trei nopți, prevestește taina morții, a îngropării și a Învierii⁵³⁵. De aceea i se potrivește cât se poate de bine un alt înțeles al numelui și anume: odihna și tămăduirea lui Dumnezeu sau harul lui Dumnezeu dat lor sau poate și osteneala lui Dumnezeu pentru patima cea de bunăvoie a Domnului. Căci Proorocul a preînchipuit tainic prin întâmplările sale pe Iisus Hristos, adevăratul Dumnezeu, odihnă adevărată a celor osteniți de dureri, tămăduirea celor zdrobiți și harul iertării greșelilor (13). Pentru că și Domnul și Dumnezeul nostru făcându-Se om, a coborât din cer în oceanul vieții noastre, ca într-o Ioppe ce se tâlmăcește locul de unde se vedea bucuria, pe marea acestei lumi, precum s-a scris: Care în locul bucuriei ce era pusă înaintea lui a răbdat crucea, nebăgând în seamă ocară. Și coborându-Se de bunăvoie în inima pământului, unde ne ținea închiși vicleanul, după ce ne înghițise prin moarte, a ridicat din nou toată firea cea robită la cer, după ce a smuls-o de acolo prin Înviere. Prin aceasta El ne este cu adevărat odihnă, tămăduire și har. Odihna, ca cel ce dezleagă prin viața Sa vremelnică legea robiei silnice a trupului: tămăduire, ca Cel ce tămăduiește prin Înviere firea zdrobită prin moarte și stricăciune: har, ca Cel ce dăruiește prin credință înfierea în duh și harul îndumnezeirii dat fiecăruia după vrednicie. Căci trebuie cu adevărat să ajungă lumina și puterea lui Dumnezeu și Tatăl în acel pământ, în care stăpâna întunericul și

izvoarele veșnice. Și aceasta pentru ca Cel ce e lumină duhovnicească să împrăștie întunericul neștiinței și Cel ce e puterea ipostatică a lui Dumnezeu să sfârșească izvoarele păcatului și așa să slobozească firea celor încătușați cumplit de cel viclean dăruindu-i lumina nestinsă a cunoștinței adevărate și putere de nedezrădăcinat a virtuților.

Dar Proorocul închipuie prin persoana sa și harul proorocesc care se strămută prin Evanghelia din slujirea Legii socotită odinioară atât de slăvită la neamuri lăsând poporul iudaic, devenit necredincios, pustiu de bucuria ce o avea de acea slujire, ca prin multe necazuri, primejdii, strâmtorări, osteneli, prigoniri și morți să întoarcă Biserica neamurilor la Dumnezeu, ca pe o Ninive. Când închipuie acest har al proorociei, Proorocul părăsește în chip tainic Ioppe ceea ce înseamnă că harul se depărtează de la slujirea Legii și pornește pe marea potrivnicilor fără de voie și a luptelor cu ele a ostenelilor și primejdiilor, până ce e înghițit de moarte ca de un chit fără să fie cătuși de puțin vătămat. Căci nimic de pe lume nu a putut împiedica mersul harului propovăduit neamurilor prin Evanghelia: Nici necaz, nici strâmtorare, nici prigoană, nici foamete, nici primejdie, nici sabie. Dimpotrivă prin aceasta harul se întărea și mai mult, biruind pe toți cei ce se ridicau împotriva. Pătîmind, biruia și mai mult pe cei ce i se împotriveau și astfel a întors firea răătăcită la Dumnezeu cel viu și Adevărat, cum a întors Iona cetatea Ninive. Și deci își închipuia vicleanul că acoperă harul cu mulțimea prigoanelor, ca pe Prooroc chitul, nu l-a putut ține până la sfârșit, neputând slăbi tăria puterii prin care lucra harul. Ba această putere face ca harul să lumineze și mai strălucitor în ucenicii lui, după ce treceau prin aceste potrivnicii, așa încât vicleanul își pricinuia, prin atacurile sale mai degrabă surparea puterii sale. Căci el vedea nu numai că harul nu putea fi biruit de el, ci și că slăbiciunea naturală a sfinților, care îl vesteau neamurilor se prefăcea în tărie ce surpa puterea lui și-i doboră toată înălțarea ce se ridica împotriva cunoștinței lui Dumnezeu; ba tocmai când se credea că este înfrântă trupește prin strâmtorări, apărea și mai împuternicită duhovnicește. Acest lucru l-a cunoscut din experiența pătimirilor sale Pavel marea trâmbiță a adevărului care a devenit slujitor al harului proorocesc în Hristos către neamuri întru înnoirea duhului și nu în vechimea literei. De aceea zice: *Avem comoara aceasta în vase de lut, comoară* numește cuvântul harului; iar *vas de lut* trupul acesta pătimitor, sau păruta simplitate în cuvântul rostit care a biruit toată înțelepciunea lumii, sau care cuprindea în sine, cât era cu puțință, înțelepciunea lui Dumnezeu, pe care nu o cuprindea lumea și care a umplut toată lumea de lumina cunoștinței adevărate cuprinsă în ea. Și adaugă: Ca mulțimea puterii să fie a lui Dumnezeu, iar nu din noi; întru toate necaz pătimind, dar nu strâmtorându-ne; lipsiți fiind dar nu deznădăjduiți; în toată vremea omorârea lui Iisus în trup purtând-o ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru. Că pururi noi cei vii ne dăm la moarte pentru Iisus, ca și viața lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor. Încât moartea în noi se lucrează, iar viața în noi. Căci cei ce propovăduiau cuvântul harului, purtând fără vină și din toată inima moartea cea de bunăvoie, prin pătimirile lor lucrau neamurilor viața cea în duh, întru cunoștința adevărului. Aceasta a pătimit-o și Iona, care, preînchipuind tainic harul, a îndurat atâtea primejdii, ca să întoarcă pe ninivitenii de la răătăcire la Dumnezeu. De aceea, după un alt înțeles al numelui său, se mai tălmăcește și darul lui Dumnezeu, sau osteneala lui Dumnezeu. Căci într-adevăr dar al lui Dumnezeu de oameni iubitori și osteneală dumnezeiască prealăudată este harul proorocesc trimis neamurilor. E darul întrucât dăruiește lumina cunoștinței adevărate și procură nestrucăciunea vieții celor ce-l primesc; și e iar osteneală a lui Dumnezeu, întrucât înduplecă pe slujitorii săi să se împodobească cu ostenelile pentru adevăr și-i învață pe cei ce se îngrijesc prea tare de viața în trup să crească mai mult prin pătimiri decât prin bucurii, dându-le ca dovadă a puterii covârșitoare a Duhului din ei, neputința naturală a trupului lor de a suporta pătimirile. Deci cuvântul harului străbătând prin multe încercări la firea oamenilor, sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe necazuri la cetatea cea mare a Ninivei înduplecă legea care împărățește peste fire, să se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte în rău sau din trăirea după simțuri, și să-și scoată haina sa, adică să lepede fumurile slavei lumești

pentru moravurile sale, apoi să îmbrace sacul adică jalea și asprimea neplăcută a relei pătimiri și purtarea demnă de viața cea plăcută lui Dumnezeu, și să șadă în cenușă, adică în sărăcia cu duhul în care e învățat să șadă tot cel ce vrea să trăiască cu evlavie și are în sine biciul cunoștinței care-l lovea pentru greșelile sale (19). Dar nu numai pe împărat îl înduplecă cuvântul cel propovăduit al harului să creadă în Dumnezeu, ci și pe bărbați, adică pe oamenii cu firea întreagă, convingându-i să mărturisească tare că unul este Dumnezeu, Făcătorul și Judecătorul tuturor și hotărându-i să se lepede cu desăvârșire de îndeletnicirile lor cele rele de mai înainte și să se îmbrace în saci de la cel mai mic la cel mai mare dintre ei, adică să înceapă cu toată râvna o viață aspră omorătoare de patimi. Iar mici și mari cred că sunt numiți aici de Scriptură, după înțelesul mai înalt, cei vinovați de o răutate mai mică sau mai mare.

Și au crezut bărbații Ninivei lui Dumnezeu și au hotărât să postească și s-au îmbrăcat în saci de la cel mai mic la cel mai mare dintre ei. Și a mers cuvântul până la împăratul Ninivei și s-a sculat de pe tronul său și s-a dezbrăcat de veșmântul său și s-a îmbrăcat cu sac și a șezut în cenușă. Apoi s-a vestit și s-a poruncit în Ninive de la împărat și de la dregătorii săi, spunându-se: Oamenii și dobitoacele, boii și oile, să nu guste nimic nici să pască și apă să nu bea (*Iona 2, 5-7*). Împărat al firii sale, cum am zis, legea firii. Dregătorii lui sunt puterea rațională, irascibilă și poftitoare. Bărbații acestei cetăți adică ai firii, sunt după unul din înțelesuri, cei ce păcătuiesc prin rațiune și au o cunoștință greșită despre Dumnezeu și despre lucrurile dumnezeiești (20). Dobitoacele sunt cei ce păcătuiesc prin poftă și trag la povara plăcerii prin patimile trupești. Boii sunt cei ce folosesc toată mișcarea mâniei pentru dobândirea bunurilor pământești, căci zic unii că sângele bouului când e băut pricinuieste îndată moartea celui ce îl bea: deci sângele lui este în chip vădit simbolul mâniei. Oile de ocară de aici sunt cei ce pasc fără de minte, numai prin simțuri, cele văzute, ca pe o iarbă, din pricina patimii cei stăpânește. Toate acestea socotim că au în acest loc al Scripturii un înțeles de ocară, până ce luându-le Cuvântul le va preface în bune. De aceea adaugă Scriptura despre ele: Să nu guste nimic, nici să pască, și apă să nu bea. În felul acesta se vor depărta cauzele de mai înainte, care susțineau în fiecare din cele înșirate patimile. Iar după înlăturarea acestor cauze, ele își vor schimba îndeletnicirile rele de care erau stăpânite odinioară. Arătând aceasta, Scriptura adaugă: Și s-au îmbrăcat în saci oamenii, iar dobitoacele n-au păscut și au strigat către Domnul Dumnezeu cu stăruință; s-a întors fiecare de la calea sa cea rea și de la nedreptatea din mâinile sale. (*Iona 3, 8*)

Oamenii sunt cei stăpâniți printr-o judecată greșită a rațiunii de patimile sufletești; iar dobitoacele cei țintuiți de patimile trupești, prin reaua întrebuițare a mâniei și poftei, în vremea plăcerii. Deci toți îmbracă, ca pe un sac, omorârea mădularelor de pe pământ, sau a întregii legi și cugetări pământești și strigă cu stăruință, cerând iertarea păcatelor de mai înainte și depărtându-se de la cursul obișnuinței, ca de la o cale oarecare, și de la nedreptatea lucrată de faptele lor, ca de niște mâini.

Astfel Ninive, înțeleasă ca firea cea comună a oamenilor, sau ca Biserica neamurilor, are pururi pe Iona, sau cuvântul harului proorocesc propovăduind în ea și în fiecare zi întorcând pe cei rătăciți la Dumnezeu. Iar dacă referim înțelesul spiritual al Ninivei la fiecare ins în parte, atunci cetatea cea mare zicem că este sufletul fiecăruia (21), la care după ce a păcătuțit, este trimis cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăința spre viață. În acest caz, prin împăratul cetății înțelegem *mintea*; dregătorii sunt *puterile înăscutei*; bărbații, *gândurile pătimase*; dobitoacele, *mișcările poftitoare ale trupului*; boii, *mișcările lacome ale mâniei spre bunurile materiale*; iar oile, *mișcările simțurilor*, care percep lucrurile sensibile fără cugetare. Deci cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea, adică pe împărat, să se ridice, ca de pe un tron, din deprinderea de mai înainte cu neștiința, și să se dezbrace ca de o haină de părerea mincinoasă despre lucruri, apoi să se îmbrace ca pe un sac căința pentru cele rău cugetate și să se așeze, ca în cenușă, în deprinderea sărăciei cu duhul, mai pe urmă să poruncească oamenilor, dobitoacelor, boilor și oilor să postească, înfrânându-se de la

mâncarea păcatului și de la băutura neștiinței, adică să se rețină de la săvârșirea păcatelor și de la contemplarea înșelătoare prin simțuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea prin simțuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea care omoară patimile contrare firii, dar cultivă virtuțile și cunoștințele cele după fire, apoi să strige către Dumnezeu cu stăruință, adică să denunțe cu putere cele de mai înainte și să se roage cu smerenie, ca să primească iertare de la Cel ce poate să o dea. De asemenea să ceară putere statornică pentru împlinirea poruncilor și puterea statornică pentru împlinirea poruncilor și pentru păzirea hotărârii spre cele bune de la Acela care e gata să dea celor ce o cer, pentru ca în felul acesta să-și poată abate cugetarea de la rătăcirea de mai înainte, ca de la o cale rea, și să lepede deprinderea de a născoci răul din puterile făptuitoare ale sufletului.

În această mare cetate, adică în firea obștească a oamenilor, sau în Biserica alcătuită din neamuri, sau în sufletul fiecăruia, mântuit prin cuvântul virtuții și al cunoștinței, adică al credinței și al bune conștiințe, locuiesc mai mult de douăsprezece miriade (de douăsprezece zeci de mii) de oameni care nu-și cunosc dreapta nici stânga lor (*Iona 4, 14*). Cred că Scriptura indică aici prin cele douăsprezece miriade, după un înțeles mai înalt, rațiunile timpului și ale firii, adică cunoștința cuprinzătoare a firii văzute împreună cu acelea fără de care aceasta nu poate să existe. Căci dacă numărul doisprezece se formează prin adunarea lui cinci și șapte, iar firea e încincită pentru simțuri iar timpul înșeptit, atunci numărul doisprezece indică, desigur, firea și timpul. De notat însă că am spus mai mult de douăsprezece miriade de oameni, ca să cunoaștem că acest număr este circumscris și depășit în chip indefinit de mai multe, care fac prin ele o sumă superioară numărului doisprezece.

Deci Biserica prealăudată a lui Dumnezeu, având rațiunile virtuții și ale cunoștinței, care întrec rațiunile timpului și ale firii străbătând spre măreția celor veșnice și inteligibile, are mai mult de douăsprezece miriade de bărbați, care nu-și cunosc dreapta sau stânga lor. Căci cel ce, din pricina virtuții legiuite, și-a uitat de patimile din trup, ca de unele ce sunt la stânga și, din pricina cunoștinței fără greșală a faptelor sale, nu e stăpânit de boala părerii de sine, ca de una ce este la dreapta, a devenit bărbat ce nu-și cunoaște dreapta lui, întrucât nu iubește slava ce se destramă, nici stânga, întrucât nu se lasă ațâțat de patimile trupului (23).

Așadar prin dreapta Scriptura înțelege *slava deșartă* de pe urma așa ziselor isprăvi, iar prin stânga, *neînfrânarea* ce răsare de pe urma patimilor de rușine. Pe acești bărbați ce nu cunosc dreapta și stânga lor, îi are orice suflet luminat de vederile cele spirituale (inteligibile). Pentru că tot sufletul care își retrage puterea cugetării de la contemplarea naturii și a timpului, are cugetările naturale ca pe niște bărbați ce au trecut de numărul doisprezece, sau ca pe niște rațiuni ce nu se mai ostenesc cu cele ce sunt sub fire și sub timp, ci se îndeletnicesc cu înțelegerea și cunoașterea dumnezeieștilor taine și de aceea nu cunosc dreapta sau stânga lor. Căci cunoașterea virtuților după rațiunea lor, adică recunoașterea adevărată prin trăirea a cauzei virtuților face pe cei părtași de ea să nu mai cunoască deloc din suficiența și excesul de virtute, care stau de cele două părți ale mijlocului virtuților ca dreapta și stânga.

Pentru că dacă în rațiune nu se află nimic contrar rațiunii (25), e limpede că cel ce s-a înălțat la rațiunea virtuților nu va mai cunoaște câtuși de puțin poziția celor fără rațiune. Fiindcă nu e cu putință să privească deodată două lucruri care se contrazic și să cunoască pe unul din ele manifestându-se deodată cu celălalt.

Căci dacă în credință nu se află nici o rațiune a necredinței și dacă prin fire lumina nu poate fi cauza întunericii și diavolul nu se poate arăta deodată cu Hristos, e vădit că nici ceea ce-i contrar rațiunii nu poate exista la un loc cu rațiunea (26). Iar dacă ceea ce-i contrar rațiunii nu poate să se afle la un loc cu rațiunea, e vădit că cel ce s-a înălțat la rațiunea virtuților nu poate cunoaște poziția

celor contrare rațiunii. El cunoaște virtutea numai așa cum este, dar nu cum e socotită (27). De aceea nu cunoaște nici dreapta prin exces nici stânga prin insuficiență fiindcă în amândouă acestea, se poate constata iraționalul. Căci dacă rațiunea este hotarul și măsura lucrurilor ceea ce este fără hotar și fără măsură sau e peste hotar și peste măsură, e lipsit de rațiune și de aceea contrar rațiunii. Căci amândouă aceste aduc la fel celor ce se mișcă astfel, căderea de la ceea ce există cu adevărat. Una din ele prin faptul că îi face să-și îndrume cursul vieții spre ceva nedefinit și nelămurit (29) și să nu aibă pe Dumnezeu ca scop, întrucât din pricina lipsei de măsură a mințit își iau ca țintă să se abată de la dreapta tot mai spre dreapta; iar cealaltă prin faptul că îi abate și ea de la scop, îndrumându-le cursul vieții numai spre cele ce țin de simțuri întrucât din pricina lipsei de putere a minții, îi face să socotească drept țintă ceea ce se circumscrie prin simțuri. Acestea nu le cunoaște și nu le pătimește cel ce ascultă numai de rațiunea virtuții și hotărniceste prin ea toată mișcarea minți sale încât să nu poată cugeta peste rațiune sau fără rațiune.

Iar dacă cineva vrea să-și înalțe mintea la un înțeles și mai înalt, prin *dreapta* poate să înțeleagă rațiunile celor netrupești, iar prin *stânga* pe ale trupurilor. Dar mintea ce se înalță spre cauza lucrurilor, nereținută de nimic, nu mai cunoaște aceste rațiuni, întrucât nu mai vede nici o rațiune în Dumnezeu Cel ce după cauză ce mai presus de orice rațiune. Adunându-se spre El din toate lucrurile, nu mai cunoaște nici o rațiune a celor de care s-a despărțit, privind în chip negrăit numai Rațiunea la care s-a ridicat după har (32).

Pe acești bărbați și pe cei asemenea lor, care într-adevăr nu cunosc dreapta și stânga lor de ocară, îi cruță Dumnezeu; și pentru ei lumea toată. (Am zis: cea de ocară deoarece aproape toate cele din Scriptură au un înțeles de laudă și unul de ocară). Dar poporul iudeu pizmaș și vrăjmaș al oricărei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor și de aceea îndrăznește să se răzvrătească chiar și împotriva bunătății dumnezeiești. Plin de nerecunoștință, de nemulțumire și de ură față de oameni, el scrâșnește din dinți, se scârbește de viață și-și face pricină de întristare din mântuirea neamurilor în Hristos. Socotind din neștiință, mai de preț o curcubetă decât mântuirea oamenilor, se îndurerează când o vede că se usucă roasă de vierme. Nebunia aceasta a evreilor a zugrăvit-o în sine ca tip marele Prooroc Iona fără să pătimească el însuși ferească Dumnezeu de scăderile iudeilor, ci osândind în sine cu anticipație necredința lor, pentru care au căzut din slava de mai înainte, ca dintr-o Ioppe. De aceea i-a dat Duhul Sfânt în chip tainic acest nume capabil să arate prin diferitele lui tălmăciri starea lăuntrică a tuturor celor preînchipuiți. Când deci dezvăluie în sine ca tip nebunia iudeilor care se întristează pentru mântuirea oamenilor și se smintesc de minunata lor chemare dar se scârbesc de viață și doresc, hulind voia lui Dumnezeu, mai bine moartea din pricina veștejirii curcubetei, numele lui se tălmăcește la început întristarea lor. Această întristare o condamnă Scriptura când zice: A văzut Dumnezeu faptele lor, adică ale ninivitenilor, că s-au întors de la căile lor cele rele și i-a părut rău să-i mai pedepsească pe ei și nu i-a mai pedepsit. Și s-a întristat Iona și a zis: Acum Stăpâne Doamne ia sufletul meu de la mine că mai bine este mie să mor decât să trăiesc. Și iarăși: Și a poruncit Domnul Dumnezeu unui vierme a doua zi dimineață, și a ros pe dedesubt curcubeta și s-a uscat. Și a fost după ce a răsărit soarele a lovit capul lui Iona și s-a împușinat cu sufletul și s-a scârbit de viața lui și a zis: Mai bine este mie să mor decât să trăiesc. Ninive este deci Biserica neamurilor care a primit cuvântul harului și s-a întors de la rătăcirea de mai înainte a închinării la idoli și de aceea s-a mântuit și s-a învrednicit de slava cerurilor. Iar umbrarul pe care și l-a făcut Iona după ce a ieșit din cetate, închipuie Ierusalimul de jos templul din el făcut de mâini. Curcubeta înfățișează umbra vremelnică a slujirii trupești și numai după literă a Legii, care nu e statornică și nu poate să mulțumească mintea. Iar viermele este Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, precum El însuși zice despre Sine la Proorocul David: Sunt vierme și nu om. Căci s-a făcut și s-a numit cu adevărat *vierme* pentru trupul fără de sămânță pe care l-a primit. Fiindcă precum viermele nu are împreunare, amestecare ca pricină premergătoare a nașterii

lui, tot așa nici nașterii după trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. Dar mai este vierme și pentru faptul că a îmbrăcat trupul ca pe o momeală pusă în undița dumnezeirii spre amăgirea diavolului pentru ca dracul spiritual cel nesăturat înghițind trupul pentru firea lui ușoară de apucat, să fie sfâșiat de undița dumnezeirii și deodată cu trupul sfânt al Cuvântului, luat din noi să dea afară toată firea omenească, pe care o înghițise mai înainte, cu alte cuvinte pentru ca, așa cum înghițise acela mai înainte pe om momindu-l cu nădejdea dumnezeirii, tot așa, momit fiind mai pe urmă cu firea omenească, să dea afară pe cel amăgit cu nădejdea dumnezeirii, amăgit fiind el însuși cu nădejdea că va pune mâna pe omenire; apoi ca să se arate bogăția covârșitoare a puterii dumnezeiești care biruie, prin slăbiciunea firii biruite, tăria celui ce a biruit-o mai înainte, și ca să se arate că mai degrabă biruie Dumnezeu pe diavol folosindu-se de momeala trupului decât diavolul pe om cu făgăduința firii dumnezeiești (35). Acest vierme a ros curcubeta și a uscat-o, adică a pus capăt slujirii legii, ca unei umbre, și a uscat părerea de sine a iudeilor, întemeiată pe ea.

Și a fost a doua zi după ce a răsărit soarele. A doua zi, adică după trecerea ghicitorilor din chipurile legii și a timpului hotărât pentru slujirea trupească a ei, a răsărit harul tainei celei noi, aducând o altă zi a unei cunoștințe mai înalte și a unei virtuți dumnezeiești, o zi care îndumnezeiește pe cei ce o îmbrățișează. Deci după ce viermele a ros curcubeta și soarele acesta (căci unul și același e și vierme și soare a dreptății: e vierme, întrucât s-a născut după trup fără sămânță și zămisirea lui este mai presus de orice înțelegere; iar soare, întrucât s-a coborât pentru mine sub pământ, prin taina morții și a mormântului și întrucât e prin fire și pentru sine lumina veșnică) (36) a răsărit din morți prin înviere, a poruncit Dumnezeu unui vânt arzător și soarele a lovit capul lui Iona. Cu alte cuvinte, după răsăritul soarelui dreptății, adică după învierea și înălțarea Domnului, a venit vântul arzător al încercărilor peste iudeii rămași nepocăiți și le-a lovit capetele lor, potrivit unei drepte judecăți, întorcând după cum s-a scris, durerea lor peste capetele lor (*Psalmi 7, 17*), precum înșiși ceruseră mai înainte zicând: Sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri. Căci de fapt, după Învierea și Înălțarea Mântuitorului, a venit peste ei ca un vânt arzător răzburarea prin neamuri și Soarele meu a doborât la pământ slava și puterea întregului neam, lovind în ea ca într-un creștet. Căci închizându-și ochii înțelegerii în fața Lui, nu au cunoscut lumina adevărului, care le strălucea lor.

Sau vântul arzător ridicat împotriva iudeilor, care n-au ascultat de cuvântul harului, mai este și părăsirea, care oprește ploaia cunoștinței și roua proorociei și uscă izvorul natural al cugetărilor evlavioase din inimă (37). Este părăsirea adusă cu dreptate peste ei, fiindcă și-au pătat mâinile de sânge nevinovat și au dat adevărul pe mâna minciunii și au tăgăduit pe Dumnezeu Cuvântul, Cel ce pentru mântuirea neamului omenesc a venit la noi în chipul nostru, fără schimbare. De aceea au fost lăsați și ei în propria lor rătăcire, în care nu se poate afla nici o dispoziție apropiată de credință și de temerea lui Dumnezeu, ci numai de o ambiție uscată, secetoasă și străbătută de toată patima cea rea. Este ambiția ce poate fi caracterizată prin îngâmfare-trufie, care este o patimă blestemată ce constă în împreunarea a două rele: *mândria* și *slava deșartă*. Dintre acestea, mândria tăgăduiește pe Cel ce e cauza virtuții și a firii, iar slava deșartă falsifică firea și însăși virtutea (38). Căci cel mândru nu face nimic după Dumnezeu, iar cel rob de slava deșartă nu întreprinde nimic după fire. Iar din amestecarea lor se naște îngâmfarea, care pe Dumnezeu îl disprețuiește, bârfind și hulind Providența, iar de la fire se înstrăinează, folosind toate cele ale firii împotriva firii și stricând frumusețea și buna întocmire a firii prin reaua întrebuițare a lor. Scurt vorbind, poporul iudeu, îngăduind prin necredința în Hristos, dracului trufaș să-i lege mintea, a urât deopotrivă pe Dumnezeu și pe oameni: pe Dumnezeu, întrucât îl pune mai jos de plăcerea trupului și de aceea respinge slujirea Lui în duh; iar pe oameni, întrucât socotește pe cei ce nu-și coboară neamul după trup din Iacov cu desăvârșire străini de Făcător și de aceea își închipuie că uciderile pe care le plănuiește împotriva noastră sunt bineplăcute lui Dumnezeu. El nu știe, pe cât se pare, în nebunia

lui, că trupul și înrudirea de neam nu se pot apropia de Dumnezeu așa de mult cum poate apropia sufletul, care poartă aceeași pecete a credinței ca și celelalte suflete și aceeași aplecare lăuntrică a voii spre bine. Iar aceasta stinge legea trupului cu totul, încât nu se mai străvede decât rațiunea lui Dumnezeu arătându-se prin duh și făcându-i pe toți una după minte, ca să cunoască pe Unul Dumnezeu și ca să fie între toți o singură iubire și armonie (39), datorită căreia nici unul nu mai este despărțit duhovnicește de nici unul, chiar dacă trupește, după locurile pe care le ocupă, sunt departe unul de altul.

Deci vântul arzător este trufia, care este patima urii de Dumnezeu și de oameni. Fiindcă ea usucă inima necredincioșilor, veștejind cugetările evlavioase despre Dumnezeu și rațiunile drepte despre fire, ca un vânt arzător. Căci spun unii că acest vânt se produce prin amestecarea unui vânt de răsărit și a unuiia de la miazăzi și de aceea usucă umezeală împrăștiată de pământ. El se mai numește și Evroclidonul (Vârtejul larg) sau Tifonicul (Fumegosul). Numele dintâi îl poartă fiindcă stârnește din toate părțile furtună pe pământ și pe mare, iar al doilea, fiindcă aduce o negură uscată. Dar pe amândouă acestea le pricinuieste și trufia.

Căci de fapt aceasta stârnește mare tulburare în suflet și umple mintea de întunericul neștiinței. Acest vânt arzător l-a stârnit Dumnezeu, adică l-a lăsat să vină, după batjocorirea lui Hristos, asupra iudeilor, care dobândiseră o dispoziție corespunzătoare cu el, ca să se facă vădită tuturor voia lor față de Dumnezeu și oameni. De aceea, impuși de negura neștiinței, s-au aruncat pe ei înșiși de bunăvoie în partea opusă lui Dumnezeu, nemaiavând nimic de făcut, decât să se plângă și să se încluideze de mântuirea prin credință și de slava de care s-au împărtășit neamurile și de pierderea dreptului lor ce le aveau după trup. Pentru aceea zic: Acum Doamne ia sufletele de la noi, că mai bine este nouă să murim decât să trăim. Aceasta o spun ei din pricină că s-a născut curcubeta, adică a încetat slujirea în umbrele Legii, care noaptea a crescut și noaptea a pierit, ca una ce nu avea nici o lumină spirituală, care să poată lumina înțelegerea sufletului, fiind circumscrise numai la figurile și la ghicitorile simbolurilor (40).

Dar noi să îmbrățișăm duhovnicește, prin credință și prin dreptatea care o însoțește, duhovnicească Ninive, adică Biserica alcătuită din neamuri, care este, precum s-a scris, o mare cetate a lui Dumnezeu, mântuită după cele trei zile ce i-au fost orânduite spre pocăință. Și să ne grăbim să ne facem cetățeni ai acestei mari cetăți a lui Dumnezeu prin pocăință și prin schimbarea noastră în bine. Căci Scriptura spune în mod apriat despre ea că este o cetate mare a lui Dumnezeu: Iar Ninive era cetate mare a lui Dumnezeu. Unde poate afla iudeul respectuos față de adevăr, spunându-se în Scriptură un cuvânt ca acesta Ierusalimul de jos? Eu, deși am citit de multe ori toată Sfânta Scriptură, nu am aflat spunându-se nicăieri: Și Ierusalimul era cetate mare lui Dumnezeu. Dar cine a putea, bizuindu-se pe puterea cuvântului și pe bogăția ideilor, să măsoare și să circumscrie măreția acestei cetăți, care este și se numește a lui Dumnezeu? Mie îmi este acest lucru cu neputință, precum socotesc că îi este cu neputință oricărui om cu minte înțeleaptă, care își dă seama cât de puțin de majestatea dumnezeiască și nu ignoră că toate sentințele dumnezeiești trebuie să aibă ceva din măreția lui Dumnezeu. Dar cum era cetate mare lui Dumnezeu, prima cetate a asirienilor, în care domnea confuzia rătăcirii, unde trona regește nebunia slujirii la idoli, care se afla atât de departe țara numită sfântă, făgăduită lui Israel cel trupesc? Desigur că ea n-ar fi putut fi numită așa, dacă n-ar fi văzut Dumnezeu de mai înainte măreția credinței, necuprinsă de nici un cuvânt, a Bisericii celei din neamuri. Prin aceasta a înfățișa viitorul ca prezent, iar ceea ce era mai înainte străin și-a însușit ca pe ceva propriu și ceea ce era vrednic de ocară din pricina necredinței a făcut prin cuvântul Său să fie străbătut de dumnezeire, plin de cinste și cu un viitor care întrece orice cuvânt. De aceea a putut zice prin Proorocul: Și Ninive era cetate mare a lui Dumnezeu. La această cetate a fost trimis cuvântul harului proorocesc, care i-a vestit distrugerea cea fericită, zicând: Încă trei zile și Ninive va fi distrusă (*Iona 3, 5*). Ajungând la acest loc al sorocului de trei

zile, socotesc să las celelalte lucruri, care pot să fie spuse celor ce caută înțelesul mai înalt al Scripturii. Căci eu urmăresc să notez și să spun numai ceea ce e sigur că nu se află alături de adevăr.

Deci auzind că Proorocul vestește în chip determinat: Încă trei zile și Ninive va fi distrusă, socotesc că hotărârea aceasta împotriva Ninivei rămâne neschimbată, mai bine zis sunt sigur că are să se facă cercetarea asupra Ninivei. Lucrul se înțelege așa: că după cele trei zile, pe care le-a petrecut Proorocul în pânțelele chitului, desemnând de mai înainte în sine îngroparea de trei zile și Învierea Domnului, Scriptura așteaptă să vină alte trei zile, în care să se arate lumina adevărului și adevărata împlinire a tainelor prevestite, ca apoi să se producă distrugerea cetății, dat fiind că aceste zile din urmă nu vor mai preînchipui numai adevărul îngropării și al Învierii Mântuitorului, ci îl vor arăta limpede, împlinindu-se în realitate, pe când cele trei zile de mai înainte, pe care le-a petrecut Iona în chit, numai îl preînchipuiau. Căci dacă orice chip se referă la un adevăr așteptat în viitor, iar chipul în acest caz a constatat în petrecerea de trei zile a lui Iona în pânțelele chitului, este vădit că chipul are să se arate ca urmând după el, în mod real, taina unui adevăr nou. Și de fapt, trei zile și trei nopți a petrecut Domnul în inima pământului, cum însuși Domnul zice: Precum a fost Iona în pânțelele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul omului în inima pământului trei zile și trei nopți. Deci spunând Scriptura: Încă trei zile, arată în chip ascuns că alte trei zile au trecut, căci altfel nu ar fi spus încă, adică vor mai fi trei zile, și Ninive va fi distrusă. Deci nu chipul avea să distrugă Ninive după hotărârea dumnezeiască, ci adevărul despre care a spus: încă trei zile. E ca și când Iona ar fi zis: Vor mai fi încă trei zile după chipul arătat prin mine, în care va avea loc o îngropare și o înviere mai tainică, și după aceea Ninive va fi distrusă.

Dar ar putea întreba cineva nedumerit: Cum se mai ține Dumnezeu de cuvânt, odată ce hotărăște distrugerea dar nu o execută? Răspundem acestuia că Dumnezeu își ține cuvântul, distrugând de fapt și mântuind cetatea. Primul lucru îl face prin faptul că aceea se leapădă de rătăcire, al doilea prin faptul că primesc cunoștința adevărată. Mai bine zis, omoară rătăcirea din ei prin credința înviorată din nou și le înfăptuiește mântuirea prin moartea rătăcirii. Căci Ninive se talmăcește prin înnegrire înăsprită, adusă în fire de neascultare și a înnoit frumusețea atotlină a firii prin ascultarea credinței, arătând iarăși în fire prin înviere frumusețea atotlină a nesticăciunii, neînăsprită de nimic pământesc. Dar aceasta se poate spune și despre firea cea obștească și despre sufletul fiecăruia, care a lepădat prin credință și buna cunoștință chipul lui Adam celui vechi și pământesc și a îmbrăcat chipul celui ceresc.

Așadar s-a arătat limpede că Proorocul reprezintă mai multe înțelesuri, după sensurile numelui său, care se talmăcește potrivit cu diferitele locuri ale Scripturii. Tălmăcit ca fuga de podoabă, indică pe Adam și firea cea de obște, ca odihna și tămăduirea lui Dumnezeu, sau osteneala lui Dumnezeu, pe Domnul și Dumnezeul nostru, potrivit cu explicația dată. Iar tălmăcit ca porumb și dar al lui Dumnezeu, indică harul propovăduirii și bogăția Duhului cuprinsă în el. Osteneala lui Dumnezeu indică multele nevoințe ale celor ce se fac slujitori ai acestei chemări adevărate. Iar când se talmăcește ca întristarea lor, indică furia iudeilor împotriva adevărului, adică pizma pentru bunurile străine, care naște întristarea în cei stăpâniți de ea. Acest rău s-a înrădăcinat în firea iudeilor, care s-au umplut de ură față de Dumnezeu și oameni, și de aceea nu urmăresc decât să strice firea, fără rușine, prin sânge și ucideri.

Dar deoarece cuvântul nostru a avut un curs grăbit, a trecut peste înțelesul căii de trei zile. Căci se zice în Scriptură: Iar Ninive era cetate mare lui Dumnezeu, cale de trei zile (*Iona 3, 3*). Dacă voiți, să întregim puțin ceea ce am lăsat afară. Drumul de trei zile sunt diferite moduri de viețuire ale celor ce merg pe calea Domnului, sau viețuirile care corespund fiecăreia din legile generale. Iar legi generale sunt: cea naturală, cea scrisă și cea a harului. Căci fiecăreia din aceste legi îi

corespunde o anumită viețuire și un anumit curs al vieții, ca și o dispoziție lăuntrică deosebită, produsă de acea lege prin voia celor ce se conformează cu ea. Fiindcă fiecare din aceste legi creează o altă dispoziție în fiecare din cei ce se află sub puterea ei. De pildă legea naturală, când rațiunea nu e copleșită de simțire, ne înduplecă fără o învățătură specială să îmbrățișăm pe toți cei înrudiți și de același neam, întrucât firea însăși ne învață să ajutorăm pe cei ce au lipsă și să vrem toți tuturor același lucru pe care și-l dorește fiecare să-i fie făcut de alții. Aceasta ne-a spus-o însuși Domnul, zicând: Câte vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. Căci cei a căror fire e cârmuită de rațiune, au aceeași dispoziție. Iar cei care au aceeași dispoziție, e vădit că au și același mod de purtare și același curs al vieții. În sfârșit cei al căror mod de purtare și curs al vieții este același, desigur că sunt uniți de bunăvoie printr-o legătură de afecțiune, care-i adună pe toți printr-o unică aplecare a voii în aceeași rațiune a firii, în care nu se mai află câtuși de puțin dezbinarea ce stăpânește acum în fire din pricina iubirii de sine a fiecăruia.

Iar legea scrisă, înfrânând prin frica de pedepse pornirile fără rânduială ale celor neînțelepți, îi obișnuiește să-i socotească pe toți egali. Prin aceasta se consolidează forța dreptății, încât cu timpul devine fire, prefăcând frica sufletului într-o afecțiune față de bine ce se întărește pe încetul prin voință, iar obișnuința de a se curăți prin uitare de cele de mai înainte într-o deprindere care face să se nască de odată cu sine iubirea față de alții. Iar în aceasta stă împlinirea legii, toți unindu-se întreolaltă prin iubire. Căci împlinirea legii este solidaritatea prin iubire a tuturor celor ce s-au împărtășit de aceeași fire, purtând rațiunea firii încununată de dorul dragostei și înfrumusețând legea firii cu adaosul dorului. Căci legea firii este rațiunea naturală care și-a supus simțirea modurilor⁵⁵⁶. Iar legea scrisă, sau împlinirea legii scrise, este rațiunea naturală, care și-a luat ca ajutor în raporturile de reciprocitate cu cei de același neam rațiunea duhovnicească. De aceea zice: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși. Dar nu zice: Să ai pe aproapele tău ca pe tine însuși. Căci al doilea arată numai solidaritatea cu cei de același neam spre menținerea existenței, iar primul înseamnă grija de ei în vederea fericirii.

În sfârșit, legea harului învață pe cei călăuziți de ea să imite nemijlocit pe Dumnezeu, care, dacă se poate spune așa, ne-a iubit mai mult decât pe Sine însuși, măcar că îi eram dușmani din pricina păcatului. Ne-a iubit adică așa de mult, încât a binevoit să coboare în ființa noastră, în mod neschimbat, El care este în mod supraființial mai presus de orice ființă și fire, și să se facă om și să fie unul dintre oameni. Din aceeași iubire n-a refuzat să-și însușească osânda noastră și să ne îndumnezeiască după har așa de mult pe cât s-a făcut El după iconomie și prin fire om. Iar aceasta a făcut-o ca să învățăm nu numai să ne ajutăm întreolaltă în chip natural și să ne iubim unii pe alții ca pe noi înșine în chip duhovnicesc, ci și să purtăm grijă de alții mai mult decât de noi înșine în chip dumnezeiesc și aceasta să ne fie dovada dragostei întreolaltă ca, în temeiul virtuții noastre, să fim gata a suferi cu bucurie moartea de bunăvoie unii pentru alții. Căci nu este altă iubire mai mare ca aceasta, ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii săi (*Ioan 15, 13*).

Deci legea firii este, ca să spun pe scurt, rațiunea naturală care și-a supus simțirea spre înlăturarea nesocotinței (iraționalității) prin care se menține dezbinarea între cei uniți prin natură. Iar legea scrisă este rațiunea naturală care, după înlăturarea iraționalității simțirii, și-a asociat și iubirea duhovnicească prin care susține reciprocitatea între cei de același neam. În sfârșit legea harului este rațiunea mai presus de fire, care preface firea în chip neschimbat⁵⁵⁸ îndumnezeind-o și arată în firea oamenilor ca printr-o icoană arhetipul necuprins și mai presus de ființă și de fire și procură fericirea veșnică.

Iar dacă acesta este înțelesul celor trei legi, cu drept cuvânt cetatea cea mare a lui Dumnezeu, adică Biserica, sau sufletul fiecăruia se află la capătul unui drum de trei zile, ca una ce primește și cuprinde dreptatea firii, a legii și a duhului. Căci în aceste trei legi se află toată podoaba Bisericii,

câtă se cuprinde în lărgimea virtuții, în lungimea cunoștinței și în adâncimea înțelepciunii și a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu (a Teologiei mistice)⁵⁵⁹. Deci să nu ne despărțim prin dispoziția noastră lăuntrică de această cetate, ca poporul iudeu, iubindu-ne trupul ca pe un umbrar și îngrijindu-ne de plăcerea trupului nostru ca de o curcubetă, ca nu cumva străpungând-o viermele cunoștinței, să usuce afecțiunea noastră rătăcită spre plăceri și venind asupra noastră, prin încercările fără de voie, pedeapsa pentru ce le-am făcut rău în viață, ca un vânt arzător, să ne scârbim de viață și să ne răzvrătim împotriva judecății dumnezeiești.

Căci fiecare dintre noi cei biruiți de amăgirea celor materiale, care ne bucurăm de plăcerile trupului, primește ca pe un vierme cuvântul lui Dumnezeu, care îl împunge prin cunoștință și roade afecțiunea lui față de plăcere ca pe o rădăcină de curcubetă, ca apoi răsărirea desăvârșită a luminii cuprinse în cuvintele Duhului să-i usuce lucrarea păcătoasă, iar vântul cu arșiță, adică amintirea chinurilor veșnice, să-i ardă, ca pe un creștet, începutul patimilor răutății, de la momelile ce vin prin simțuri. Astfel vom dobândi cunoștința rațiunilor Providenței și ale Judecății, care ne învață să prețuim cele veșnice mai mult decât cele vremelnice, a căror lipsă obișnuiește să întristeze pe oameni. Căci dacă cuvântul Scripturii arată că omul se întristează pentru umbrar și pentru curcubetă, adică pentru și pentru plăcerea trupului, iar că Dumnezeu se îngrijește de Ninive, vădit este că ceea ce socotește Dumnezeu vrednic de iubire e cu mult mai de preț și mai de cinste decât toate lucrurile dragi și scumpe oamenilor, fie că există în oarecare fel, fie că nu există, ci numai par să existe, în urma unei judecăți greșite, sau a unei prejudecăți, neavând nici o rațiune a existenței lor reale, ci fiind rodul nălucirii care amăgește mintea și dă o figură goală celor ce nu sunt, nu însă și un ipostas real patimii.

Scolii

Cap e numit aici învățătura primă despre monadă, ca început al oricărei virtuți; iar crăpăturile munților sunt cugetările duhurilor viclene în care s-a scufundat mintea noastră prin neascultare. (7)

Pământul cel mai de jos este desprinderea goală de orice simțire cunoștinței lui Dumnezeu și de orice mișcare de viață virtuoasă. (8)

Adânc (abis, noian) numește știința ce zace peste deprinderile păcatului, asupra căreia plutesc, ca pe un pământ, mărele păcatului. (9)

Pământ numește deprinderea învățată în păcat, iar zăvoarele veșnice, poftele pătimase după cele materiale, care țin robită cea mai rea dintre deprinderi. (10)

Licărirea de lumină este cunoștința adevărată, iar viața celor muritori este purtarea demnă de ființele raționale, de care-i lipsit cel stăpânit de-o deprindere rea. (11)

Mare a numit aici lumea noastră, în care a venit Domnul prin trup. (12)

Odihnă este Domnul, ca Cel ce izbăvește de ostenele pentru virtute; tămăduire a lui Dumnezeu, ca doctorul care vindecă rana venită prin moarte; harul lui Dumnezeu, ca cel care aduce răscumpărare; și osteneală a lui Dumnezeu, ca Cel ce primește patimile noastre. (13)

Sfinții pătimind trupește și primind de bunăvoie moartea trupului pentru adevăr, au procurat neamurilor o viață de credință în duh. (17)

Împăratul este legea naturală; tronul, deprinderea pătimasă a simțurilor; veșmântul împărătesc, îmbrăcămintea slavei deșarte; sacul, plânsul pocăinței; cenușa, smerita cugetare. (19)

Oameni numește pe cei ce greșesc prin rațiune; dobitoace, pe cei ce greșesc prin poftă; boii, pe cei ce greșesc prin iuțime; iar oi pe cei ce greșesc în contemplarea celor văzute. (20)

Ninive înseamnă și sufletul fiecăruia. (21)

Biserica și sufletul fiecăruia, având în ele rațiunile virtuții și ale cunoștinței, care depășesc timpul și firea, au mai mult de douăsprezece zeci de mii. Căci rațiunea virtuții nu cunoaște păcatul trupului, care e stânga; iar rațiunea cunoștinței nu cunoaște răutatea sufletului, care e dreapta. (23)

Cauza virtuților e Dumnezeu. Iar cunoștința cu lucrul a acestuia înseamnă prefacerea adevărată a celui ce cunoaște pe Dumnezeu, în duh, în urma unei stăruitoare deprinderi. (24)

Rațiunea naturală urcă, prin mijlocirea virtuților, pe cel ce se îndeletnicește cu făptuirea la minte; iar mintea îl duce, prin contemplație, pe cel ce se dorește după cunoștință, la înțelepciune. Dar patima nerațională înduplecă pe cel ce nesocotește poruncile să se coboare la simțire (senzație). Iar sfârșitul acesteia este că mintea se lipește de plăcere. (25)

Necredință numește lepădarea poruncilor; credință, consimțirea cu ele; întuneric, necunoașterea binelui; lumină, cunoștința lui. Hristos este numit ființa și ipostasul acestora; iar diavol, deprinderea atotrea, care dă naștere tuturor relelor. (26)

Virtutea numește deprinderea atotnepătimașă și învățată în bine, căci nu are nimic contrar, nici pe de o parte, nici pe alta. Căci ea poartă pecetea lui Dumnezeu, care nu are nimic contrar. (27)

Dacă rațiunea hotărniceste ființa fiecărui lucru, nici unul dintre lucruri nu se depășește pe sine prin fire și nu-și rămâne mai prejos de sine. Hotarul fapturilor este să ajungă prin dorință la cunoașterea cauzei lor; iar măsura este să o imite prin trăire, pe cât e aceasta cu puțință fapturilor. (28)

Când cele ce se mișcă își poartă dorința peste hotarul și măsura lor, își fac drumul de prisos, neajungând la Dumnezeu în care se oprește mișcarea dorinței tuturor primind posesiunea și bucuria lui Dumnezeu, care e ținta finală de sine subzistentă a lor. (29)

Mintea ce se întinde spre Dumnezeu prin extaz, lasă în urmă atât rațiunile ființelor netrupești, cât și pe ale trupurilor. Căci nu poate fi primit deodată cu Dumnezeu ceva din cele de după Dumnezeu. (32)

Mai tare a biruit Domnul puterea tiranului, momindu-l cu slăbiciunea trupului, decât diavolul pe Adam, făgăduindu-i demnitatea dumnezeirii. (35)

Domnul este vierme pentru trupul fără de sămânță; iar soare atât pentru apusul în mormânt, prin care cuvântul s-a coborât ca om sub pământ, cât și ca cel ce este prin fire și după ființă lumină și Dumnezeu. (36)

Vântul arzător închipuie nu numai încercările, ci și părăsirea de către Dumnezeu, în urma căreia nu li s-a mai hărăzit iudeilor darurile dumnezeiești. (37)

Propriu mândriei este de a nu recunoaște că Dumnezeu este Făcătorul virtuții și al firii, precum propriu slavei deșarte este să dezbine firea pentru a o slăbi; iar trufia este fătul amândurora, fiind o

deprindere păcătoasă compusă din tăgăduirea de bunăvoie a lui Dumnezeu și din ignorarea cinstei egale a celor de aceeași fire. (38)

Înrudirea sufletească ce se înfăptuiește prin duh, desface afecțiunea voinței pentru trup și o leagă de Dumnezeu, prin dor. (39)

Noapte numește simbolurile legii, sub care se află legea. În ele sufletul nu-și poate găsi luminarea, dacă nu sunt înțelese duhovnicește. (40)

Biserica neamurilor a fost numită cetate mare închinată lui Dumnezeu, pentru taina cea mare și de nici un cuvânt măsurată a economiei dumnezeiești. (41)

După ființă adevărul premerge tipurilor; după arătare însă, tipurile premerg temporal adevărului. Deci, fiindcă Iona a zugrăvit în sine cu anticipație adevărul ca tip, rămânând trei zile în pânțele chitului, Scriptura vorbind de încă trei zile, înțelege prin cele trei zile ale îngropării și învierii Domnului, după care va fi distrusă rătăcirea și neștiința neamurilor. (42)

Legea scrisă, împiedicând prin frică nedreptatea, obișnuiește pe om spre ceea ce e drept, iar cu vremea prefăce obișnuința într-o afecțiune iubitoare de dreptate, ce dă naștere unei deprinderi ferme spre bine, care produce uitarea răutăților de mai înainte. (48)

A avea pe aproapele ca pe tine însuși, e propriu grijii care se preocupă numai de viața lui, iar aceasta ține de legea naturală. A-l iubi însă pe aproapele ca pe tine însuși, înseamnă a avea grijă și de fericirea lui prin virtute, iar aceasta o poruncește legea scrisă. În sfârșit, a-l iubi pe aproapele mai mult decât pe tine însuși, e propriu legii harului. (50)

Cel ce este împiedicat în pornirile trupului spre plăcere, învață să cunoască rațiunile Providenței, care ține în frâu materia inflamabilă a patimilor. Iar cel ce suferă lovituri dureroase în trupul său, învață să cunoască rațiunile Judecății, care-l curăță, prin osteneli fără de voie, de întinăciunile de mai înainte. (54)

În Cartea a doua a Împăraților s-a scris: Și s-a făcut foamete în zilele lui David fața Domnului. Și Domnul a zis: Peste Saul și peste casa lui nedreptatea, fiindcă a omorât pe gibeoniți. Și a chemat David pe gibeoniți și i-a zis lor: Ce voi face vouă și cu ce să binecuvântați moștenirea Domnului. Și au zis către rege: Bărbatul care ne-a zdrobit pe noi și a socotit să ne stârpească pe noi, vrem să-l pierdem pe el, ca să nu mai fie nici un hotar al lui Israel. Dați-ne nouă șapte bărbați din fiii lui și-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul. Și a luat pe regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, țiiitoarea lui Saul, pe care i-a născut lui Ezdriel, și i-a dat ei în mâna ghibeoniților. Și i-a spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului, și a căzut acolo cei șapte împreună. Și i-a omorât în zilele secerișului orzului. Și a luat Resfa, fiica lui Aia, sacul și l-a întins sieși pe stâncă, până ce a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. Și au împlinit toate câte a poruncit regele. Iar după ce după moartea lui Saul i s-a cerut lui David ispășire, stăpânind foamete peste țară până ce a dat pe cei șapte bărbați din sămânța lui Saul ca să fie omorâți de ghibeoniți? Care e sensul acestor cuvinte și cum trebuie să le înțelegem duhovnicește?

Cunoștința exactă a cuvintelor Duhului se descoperă numai celor vrednici de Duhul, adică numai acelor care printr-o îndelungată cultivare a virtuților, curățindu-și mintea de funinginea patimilor, primesc cunoștința celor dumnezeiești, care se întipărește și se așează în ei de la prima atingere,

asemenea unei fețe într-o oglindă străvezie. Aceia însă a căror viață este împunsă, ca și a mea, de petele patimilor, de abia pot să deducă din anumite socotințe probabile cunoștința celor dumnezeiești, fără să îndrăznească a o pătrunde și exprima cu de-amănuntul. Și eu știu limpede, cinstite părinte, că întrucât le-ai pătitit, cunoști cele dumnezeiești din experiență mai bine decât le știu eu, care nu pot grăi nimic despre cele dumnezeiești pe temeiul acestei experiențe. Totuși nu e de osândit nici osteneala aceasta a mea, mai ales din partea voastră care mi-ați poruncit și mi-ați impus această osteneală de-a grăi despre cele ce-mi depășesc puterea.

Deci Saul înseamnă în acest loc al Sfintei Scripturi legea care împărățește în litera ei prin puterea poruncii trupești peste iudeii cei trupești, sau modul și înțelesul trupesc al legii, care împărățește peste cei ce se lasă călăuziți numai de literă. Fiindcă Saul se talmăcește după înțeles ca iadul cerut. Poporul iudeilor, adică, alegând viața de plăceri în locul împărăției și a vieții trăite virtuos în duhul lui Dumnezeu, a cerut să împărățească peste el iadul, adică neștiința în loc cunoștință. Căci tot cel ce a căzut din iubirea dumnezeiască, e stăpânit prin plăcere de legea care nu poate păzi nici o poruncă dumnezeiască, sau nici nu vrea să o păzească.

După altă talmăcire, Saul înseamnă ceva dat cu dobândă sau împrumutat cu dobândă. Căci nu s-a dat Legea scrisă celor ce au primit-o spre a le fi ca o avuție, ci ca să-i pregătească spre făgăduința așteptată. De aceea dându-i Dumnezeu lui Saul împărăția, în legământul făcut cu el nu i-a făgăduit împărăția veșnică. Fiindcă tot ce se dă ca împrumut nu i se face celui ce l-a primit avuție proprie, ci pricină de muncă și de osteneală spre adunarea altei avuții. Iar Resfa, țiitoarea lui Saul se talmăcește drumul gurii. Drum al gurii este însă, învățarea legii numai prin rostirea cuvintelor, adică aducerea ei în casă în mod nelegitim. Aceasta o face cel ce cultivă numai slujirea trupeză a legii, din care nu i se naște nici un rod bun și evlavios. Căci cel ce se îndeletnicește numai cu parte trupeză a legii prin învățarea cuvintelor, nu are slujirea aceasta a legii într-o împreunare legitimă cu rațiunea. De aceea, ceea ce i se naște e vrednic de osândă și de ocară căci din împreunarea nelegiuită cu Resfa se naște Ermonti și Memfivoste care înseamnă anatema lor și rușinea gurii lor. De fapt, Ermonti după înțeles se citește anatema, iar Memfivoste rușinea gurii lor. Anatema lor este stricăciunea păcatului cu gura adusă de lucrarea patimilor, iar Memfivoste este mișcarea nenaturală a minții spre rău sau gândul născocitor de rele a minții, care este și se numește rușinea minții. Sau anatema lor este locul în care este ținută firea acum spre certare, adică lumea aceasta care a devenit ținutul morții și al stricăciunii din pricina păcatului și în care a căzut primul om din rai după călcarea poruncii dumnezeiești. Această lume o naște prin afecțiunea de plăcere a voii, adică prin pofta lumească, din împlinirea legii numai prin rostirea cuvintelor, cel ce nu străbate cu mintea spre frumusețea și măreția dumnezeiască a duhului dinlăuntru legii. Iar rușinea gurii lor este cultivarea în minte a gândurilor iubitoare de lume și de trup, căci îndată ce din chipul văzut al legii trupești sau al literei ei obișnuite să se nască prin afecțiunea voii lumea, adică dispoziția iubitoare de lume, se naște și cultivarea cu mintea a gândurilor iubitoare de lume și trup.

Sau, iarăși, anatema lor este mișcarea urâtă, pământească și fără formă a patimilor, iar rușinea gurii lor mișcarea minții care adaugă patimilor un chip și plăsmuiește o frumusețe plăcută simțurilor. Căci fără puterea născocitoare a minții, patima nu e dusă spre plăsmuirea unei forme. Prin urmare, cel ce mărginește înțelesul unei făgăduințe dumnezeiești numai la litera legii, are învățătura legii numai ca pe o țiitoare nu ca pe o soție legitimă. De aceea în chip necesar o astfel de învățătură naște anatema și rușinea, nu din pricina ei, ci a celui care o ia, adică se împreună cu ea în chip trupesc. Căci cel ce crede că Dumnezeu a rânduit prin lege jertfele și sărbătorile, sâmbetele și lunile nouă, pentru dezmierdarea și odihna trupului, cu siguranță va cădea sub puterea patimilor și sub rușinea murdăriei gândurilor lor spurcate; acela va fi robul lumii ce se strică și al îndeletnicirii cu gânduri trupești; de asemenea al materiei și al formei patimilor, neputând avea în cinste nimic altceva decât cele supuse stricăciunii. De aceea poate unul ca acesta naște în chip păcătos pe

Merob, care la rândul ei naște cinci fii lui Ezdriel. Merob se tălmăcește săturarea gâtlejului, care nu e altceva decât lăcomia pântecelui aceasta înțelegând porunca în chip iudaic, naște lui Ezdriel modurile de întrebuințare abuzivă a simțurilor. Ezdriel este partea contemplativă a sufletului, căci numele acesta se tălmăcește putere dumnezeiască, sau ajutor tare, sau vedere puternică. Iar acestea nu sunt decât mintea cea făcută după chipul lui Dumnezeu, dar înduplecată apoi să se împreune cu lăcomia pântecelui, care este fiica legii înțeleasă trupește, adică a literei. Căci mintea fiind convinsă de litera legii că dezmiardarea trupului este o poruncă dumnezeiască nu o primește decât pe aceasta spre conviețuire, socotind-o dumnezeiască și cinstind-o ca pe o fiică a legii care împărățește. Și așa face să se nască din ea modurile de întrebuințare abuzivă a simțurilor. Căci odată ce partea contemplativă a sufletului ascultând de litera legii, îmbrățișează dezmiardarea trupei în vederea conviețuirii cu ea, socotind-o din pricina poruncii dumnezeiască, începe să întrebuințeze simțurile contrar firii nemaiîngăduind întrebuințarea nici unei lucrări a simțurilor conform cu firea. Deci cel ce se îndeletnicește cu slujirea legii în chip trupesc, are cunoștința celor dumnezeiești ca pe o țiitoare, nu ca pe o soție legiuită și face să se nască din ea anatema (osânda) lucrării patimilor și rușinea gândurilor urâte din ele; iar din Merob (fiica lui Saul), adică din lăcomia pântecelui ca nepoți, modurile întrebuințării abuzive a simțurilor. Din această pricină el obișnuiește să omoare rațiunile și gândurile aflătoare în firea lucrurilor, adică pe cele conforme cu firea, ca pe niște ghibeoniți. Căci ghibeoniții se tălmăcesc muntenii sau plutitori în văzduh (meteori) indicând desigur rațiunile mai înalte ale contemplației naturale sau gândurile noastre conforme cu firea. Pe acestea le ucide Saul și oricine imită pe Saul prin dispoziția sa lăuntrică prin faptul că lăsându-se amăgit de a se ține numai de litera legii, leapădă și strâmbă rațiunile cele după fire. Căci nimeni nu poate să primească o rațiune sau un gând firesc dacă dă atenție unei slujiri trupei a legii fiindcă simbolurile nu sunt același lucru cu firea. Iar dacă simbolurile nu sunt una cu firea, e limpede că cel ce se lipsește de simbolurile legii, ca de prototipuri, nu poate nicicând să vadă ce sunt lucrurile după firea lor. De aceea respinge nebunește rațiunile cele după fire. El nu cugetă că trebuie ocrotiți aceia, care au fost cruțați de Iisus⁵⁶⁷ (*Isus Navi 9, 3*) și pentru care acela a purtat și un război înfricoșat împotriva celor cinci regi ce au năvălit împotriva lor, război în care a luptat și cerul însuși prin pietre de grindină (*Isus Navi 10, 5*) alături de Isus împotriva celor ce s-au ridicat asupra ghibeoniților; aceia pe care Cuvântul cel întrupat i-a pus să care lemne și apă la cortul dumnezeiesc, adică la Sfânta Biserică preînchipuită prin cort (*Isus Navi 10, 27*). Căci acesta este Iisus care a ucis modurile (de activitate) și gândurile pătimase, care s-au ridicat prin simțuri împotriva lor. Fiindcă totdeauna Iisus, cuvântul (Rațiunea) lui Dumnezeu, ocrotește rațiunile contemplației naturale punându-le să care lemne și apă la cortul dumnezeiesc al tainelor Sale, adică să procure materia ce se aprinde de lumina cunoștinței dumnezeiești și să dea prilejul pentru curățirea de petele patimilor și pentru creșterea vieții în duh. Căci, fără contemplația naturală nu se susține în nimeni în nici un chip puterea tainelor.

Nu e greșit însă, nici potrivit evlaviei, să se spună și aceea că ghibeoniții înfățișează soarta neamurilor ce vin la Iisus, împlinitorul făgăduințelor dumnezeiești, care le mântuiește învățându-le să care lemne și apă, adică să poarte pe umerii virtuților, prin fapte, rațiunea tainică și mântuitoare a crucii și a renașterii dumnezeiești prin apă; și să procure chivotului dumnezeiesc al credinței celei evlavioase prin făptuire, omorârea mădularelor pământești ca pe niște lemne, iar prin contemplație revărsarea cunoștinței în duh, ca pe o apă.

Deci, fie că preînchipuiesc rațiunile contemplației naturale, fie neamurile mântuite prin credință, ghibeoniții îl au pe cel ce s-a hotărât să trăiască în chip iudaic numai după litera legii drept dușman care luptă împotriva celui ce se mântuiește. Căci aceasta slujind pântecelui ca lui Dumnezeu și înfățișându-și rușinea ca pe un lucru vrednic de cinste se alipește de patimile de ocară de parc-ar fi dumnezeiești și de aceea nu se îngrijește decât de lucrurile vremelnice adică de materie și formă și

de lucrarea încincită a simțurilor rău întrebuintate, de cele dintâi ca de niște fii ai țiiitoarei Resfa, iar de cele din urmă ca de niște nepoți de la necinstita fiică Merob. Iar simțirea (lucrarea simțurilor) unindu-se cu materia și forma, pe de o parte dă naștere patimii, pe de alta ucide și stârpește cugetările cele după fire. Pentru că rațiunea firii nu se poate arăta la un loc cu patima, precum nici patima nu se naște împreună cu firea⁵⁷². Deci cel ce se ține de litera Scripturii precum Saul, pe de o parte respinge rațiunile cele după fire, iar pe de alta, nu crede în chemarea neamurilor anunțată tainic de mai înainte, căutând în lege, așa cum o înțelege el, numai plăcerea trupului. Iar câtă vreme stăpânește această dispoziție trupească peste cei ce, înțelegând astfel legea, trăiesc numai după simțuri, nu se ivește în ea foamea cunoștinței duhovnicești. Pentru că foamea este absența bunurilor ce au fost cunoscute odată prin experiența însăși și lipsa totală a mâncărilor duhovnicești care întrețin sufletul. Căci cum va socoti cineva ca foame sau ca lipsă, absența celor care nu le-a cunoscut niciodată? De aceea, cât trăiește Saul nu se ivește foametea, pentru că nu se simțea lipsa cunoștinței duhovnicești cât trăia litera legii și împărăția peste iudeii cei pământești cu înțelegerea. Când însă începe să strălucească harul evanghelic și ia David împărăția peste cei duhovnicești cu înțelegerea, cu alte cuvinte legea înțeleasă duhovnicește, lucrul care se întâmplă după moartea lui Saul, adică după sfârșitul literei (căci David se tâlcuiește disprețuire și cel tare la vedere, primul înțeles potrivit-i-se din punctul de vedere al iudeilor, întrucât litera copleșește duhul, iar al doilea din punct de vedere al iudeilor, întrucât litera copleșește duhul, iar al doilea din punctul de vedere al creștinilor, întrucât duhul biruiește litera), atunci se simte foametea cunoștinței duhovnicești. Și anume o simte poporul credincios îndeobște, și sufletul fiecăruia îndeosebi, când alege învelișul de dinafară al literei în locul contemplației tainice în duh și socotește așa zicând, sufletul Scripturii mai de necinste decât trupul ei.. căci cu adevărat flămânzește poporul celor ce cred și au cunoscut adevărul, ca și sufletul fiecăruia, atunci când cade din contemplația duhovnicească prin har și ajunge în robia formelor și chipurilor literei, care nu hrănește mintea cu înțelesurile mărețe, ci umple simțirea cu năluciri pătimeșe prin figurile trupești ale simbolurilor Scripturii. Din această pricină se spune că foametea de cunoștința lui Dumnezeu se prelungește trei ani unul după altul, căci tot cel ce nu-și însușește înțelegerea duhovnicească a dumnezeieștii Scripturi, leapădă pe de o parte, deodată cu ea, asemenea iudeilor, și legea naturală, iar pe de altă parte nu cunoaște nici legea harului, prin care li se dă celor călăuziți de ea dumnezeirea.

Prin urmare, foametea celor trei ani înseamnă lipsa de cunoștință care le vine din cele trei legi, din cea naturală, din cea scrisă și din cea a harului, corespunzător cu fiecare, celor ce nu caută prin contemplație înțelesul lor mai înalt. Căci nu poate cultiva câtuși de puțin știința Scripturilor acela care leapădă rațiunile naturale ale lucrurilor în contemplarea sa și dă atenție numai simbolurilor materiale, negândindu-se la nici un înțeles duhovnicesc mai înalt. Pentru că atâta timp cât stăpânește numai latura istorică a Scripturii încă n-a încetat stăpânirea celor trecătoare și vremelnice asupra înțelegerii, ci chiar dacă ar muri Saul, mai trăiesc copiii și nepoții lui, șapte la număr. Cu alte cuvinte, din slujirea trupească și vremelnică a legii obișnuiesc să se nască în cei iubitori de trup, pentru pricina amintită, o dispoziție pătimeșă care își are ca încurajare în rătăcire porunca arătată în simboluri. Pentru această pricină socotesc că nu s-a ivit foamete în zilele lui Saul, adică nu se simțea lipsa cunoștinței duhovnicești în vremea slujirii după trup a legii, ci s-a făcut simțită în vremea harului evanghelic. Căci abia acum, după ce a trecut domnia literei, flămânzim când nu înțelegem duhovnicește Scriptura, pentru faptul că nu gustăm din slujirea cea tainică în duh, așa cum se cuvine creștinilor. Iar când ne trezim la simțire asemenea lui David și căutăm fața Domnului, înțelegem limpede că harul cunoștinței s-a luat de la noi din pricină că n-am primit rațiunile cele după fire, pentru a intra la contemplația tainică în duh, ci suntem lipiți încă de gândurile trupești din litera legii.

Și a căutat David, zice Scriptura, fața Domnului. Și a zis Domnul: Peste casa lui Saul

nedreptatea, pentru că a omorât pe ghibeoniți. David este toată mintea străvăzătoare, care viețuiește în Hristos și caută totdeauna fața Domnului. Iar față a Domnului este contemplația și adevărata cunoaștere a celor dumnezeiești, pe care căutând-o cineva prin practicarea virtuților, află pricina pentru care lipsește cunoștința și primește porunca să dea morții pe cei doi fii ai lui Saul din țiitoarea sa Resfa și pe cei cinci fii ai fiicei sale, Merob. Saul se tălmăcește, cum am spus iadul cerut, sau neștiința dorită, aceasta ultima însemnând desigur litera legii, adică stăpânirea slujirii trupești a legii; sau mintea lipită trupește numai de materia literei prin simțuri. Resfa se tălmăcește calea gurii, care înseamnă învățarea legii numai prin rostirea cuvintelor. Căci calea gurii dar nu și a înțelegerii, o folosește cu adevărat numai cel străin de contemplația duhovnicească a legii. Iar fiii Resfei sunt Ermonti și Mefivoste, Ermonti tălmăcindu-se anatema lor, ceea ce înseamnă stricăciunea lucrării păcătoase a patimilor prin trup, sau locul, adică lumea, în care se suportă pedeapsa pentru călcarea poruncii, cu alte cuvinte afectiunea prin plăcere față de lume, sau poate mișcarea pământească, urâtă și diformă a patimilor. Iar Mefivoste se tălmăcește rușinea trupului lor, ceea ce înseamnă mișcarea nenaturală a minții spre păcat, adică gândirea născocitoare de patimi, sau poate cultivarea gândurilor iubitoare de lume și de trup, sau, în sfârșit, mișcarea minții care dă chip patimilor și plăsmuiește frumuseți plăcute pentru simțuri. Aceștia sunt fiii, pe care-i naște legea scrisă și mintea ce se lipește numai de litera legii, din slujirea legii numai prin rostirea cuvintelor. Iar Merob, fiica lui Saul se tălmăcește săturarea gâtlejului ceea ce înseamnă lăcomia pântecului. Căci litera legii, care închide în simboluri pe cei ce-i slujesc ei, și mintea care mărginește legea în chip literal la figuri, de dragul vieții trupești, nu pot da naștere decât dezmierdării față de cele materiale. Iar cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, sunt cele cinci moduri pătimase ale relei întrebuintări, ale celor cinci simțuri, pe care le naște lui Ezdriel adică părți contemplative, afectiunea care slujește prin lege numai trupului, prin dezmierdarea lui.

Pe acești doi fii ai lui Saul (adică materia și forma), și pe cei cinci nepoți ai lui (adică cele cinci moduri ale mișcării abuzive a simțurilor spre materie și formă, sau împletirea pătimașă și nenaturală a simțurilor cu cele sensibile, sau cu cele supuse timpului și curgerii), după moartea lui Saul (adică după trecerea slujirii trupești a legii și după trecerea neștiinței), David îi predă la porunca dumnezeiască, ghibeoniților, care viețuiesc pe înălțimea muntelui lui Saul (adică a contemplării duhovnicești a legii), ca să-i omoare. Cu alte cuvinte, legea duhovnicească, sau mintea, predă afectiunea generală a celor de sub timp față de partea trupească și sensibilă a simbolurilor, rațiunilor și gândurilor mai înalte ale contemplației naturale, pentru a o stârpi și ucide.

Căci, dacă cineva nu a deosebit mai înainte în chip natural lucrurile dumnezeiești și spirituale din simboluri și dacă drept urmare nu s-a născut în el dorul de a se apropia cu mintea de frumusețea celor spirituale, scoțând cu totul afară simțirea (lucrarea simțurilor). De la adâncurile dumnezeiești, nu se poate elibera de varietatea trupească a figurilor. Iar câtă vreme umblă după acestea ținându-se de literă, pe drept cuvânt nu află alinare a foamei de cunoștință. Căci s-a osândit pe sine să mănânce pământul Scripturii, sau trupul asemenea șarpelui cel amăgitor, dar nu înțelesul sau duhul și sufletul Scripturii, adică pâinea cea cerească și îngerească (înțeleg prin aceasta contemplarea și cunoștința duhovnicească, cea în Hristos, a Scripturilor) mâncarea pe care o dăruiește Dumnezeu din belșug celor ce-L iubesc pe El, precum s-a scris: Pâine din cer le-a dat lor, pâinea îngerilor a mâncat omul.

Prin urmare, dacă dorim să ne săturăm cu harul dumnezeiesc, trebuie să stârpim înțelegerea trupească, cea după simțuri a Scripturii, care dă naștere patimilor și dispoziției afectuoase față de cele vremelnice și trecătoare (sau lucrării pătimase a simțurilor, îndreptată spre cele sensibile). Să le stârpim și pe acestea ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul prin contemplația naturală, întru înălțimea rațiunilor (cuvintelor) dumnezeiești, ca într-un munte. Căci dacă după cuvântul dumnezeiesc, asupra lui Saul asupra casei lui atârnă nedreptatea fiindcă a omorât pe ghibeoniți, e vădit că legea

înțeleasă numai după literă, adică poporul iudeilor și tot ce-l imită pe acela în ceea ce privește înțelegerea (căci pe aceștia i-a numit Scriptura casa lui Saul) săvârșește nedreptatea față de adevăr. Fiindcă acesta mărginește înțelesul legii numai la literă și nu primește contemplația naturală, care ajută la descoperirea cunoștinței ascunsă tainic în literă și mijlocește între figuri și adevăr, desfăcând pe cei călăuziți de ea de la cele dintâi și ducându-i spre cel din urmă, ci o respinge pe aceasta cu totul și o înlătură de la cunoașterea tainică a celor dumnezeiești.

Așadar, cei ce caută vederile celor dumnezeiești trebuie să omoare această înțelegere trupească, vremelnică și trecătoare a legii, prin contemplația naturală înălțimea cunoștinței, ca într-un munte. Și a chemat David pe ghibeoniții și le-a zis lor: Ce voi face vouă și cu ce să vă împac, ca să binecuvântați moștenirea Domnului? Și au zis către rege: Bărbatul care ne-a zdrobit pe noi și ne-a prigonit și a socotit să ne stârpească pe noi, să-l pierdem pe el, ca să nu mai stea în hotarul lui Israel. Dați-ne nouă, șapte bărbați sin fiii lui și-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul. Și a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, țiitoarea lui Saul, pe Monti și pe Memfivoste, și pe cei cinci feciori ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a născut lui Ezdriel. Și i-a dat pe ei în mâna ghibeoniților. Și i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului. Și a căzut acolo cei șapte împreună. Și i-au omorât în zilele secerișului, la începutul secerișului orzului (*II Împărați 21, 2-9*). Unde aflăm în istorie să fi stârpit ghibeoniții pe Saul ca să nu mai stea el în hotarul lui Israel? Căci Maribaal, fiul lui Ionatan, fiul lui Saul, a fost scăpat de regele David (*II Împărați 21, 7*), ca și mulți alții din familia lui Saul, cum arată Cartea Paralipomenelor (*I Paralipomena 12, 2*). Și cum pot spune ghibeoniții, luând din sămânța lui Saul șapte bărbați: îl vom pierde pe el, ca să nu mai stea în tot hotarul lui Israel, odată ce acela murise cu mulți ani înainte? Precum se vede, s-a amestecat în povestirea istorică ceva fără noimă, ca să ne îmboldească să căutăm adevărul mai înalt al celor scrise. Deci stârpește înțelesul cel trupesc al Scripturii, adică pe Saul din tot hotarul lui Israel, cel ce omoară de fapt, prin contemplația naturală, ca pe niște ghibeoniți, afecțiunea pofticioasă și trupească față de materia nestatornică și curgătoare, afecțiune născută în suflet de legea scrisă. Acela ucide, ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul, înțelesul pogorât al legii, prin mijlocirea contemplației naturale, într-o înălțimea cunoștinței ca într-un munte, și descoperă înaintea Domnului prin mărturisire, înțelegerea trupească a legii de mai înainte. Căci așa poate fi înțeleasă spânzurarea înaintea Domnului, de către cei iubitori de învățătură. Aceia scot prin cunoștință la lumină înțelegerea greșită ce o aveau despre lege luată după literă. Dar tot cel ce a ucis înțelegerea trupească a legii, a ucis și a stârpit desigur litera legii ca să nu mai stea în tot hotarul lui Israel, adică în toată rațiunea contemplației duhovnicești. Căci Israel se tâlcuiește minte văzătoare de Dumnezeu. Dar e vădit că latura trupească a legii nu se mai poate afla în nici un fel în contemplația duhovnicească a celor ce au ales duhul în loc de literă. Căci, după cum s-a scris, Duh este Dumnezeu și cei ce se închină lui se cade să I se închine în duh și adevăr, nu în literă. Fiindcă litera omoară, iar duhul face viu. Pentru aceasta ceea ce obișnuiește să omoare, trebuie să fie omorât prin duhul de viață făcător. Căci este cu neputință să existe și să lucreze împreună partea trupească și partea dumnezeiască a legii, adică litera și duhul, odată ce nu poate lucra în armonie ceea ce nimicește viața ceea ce o hărăzește prin fire.

Deci socotind acest loc ca istorie, ceea ce spune Scriptura nu corespunde adevărului, căci cum au stârpit ghibeoniții pe Saul din tot hotarul lui Israel, odată ce se află și după aceea mulți din familia lui în popor? Dar înțelegând acestea spiritual, aflăm în chip clar că legea scrisă, adică rânduiala trupească a slujirii în simboluri e desființată total prin mijlocirea contemplației naturale într-o înălțimea cunoștinței. Căci unde mai dăinuiește tăierea împrejur a trupului când legea este înțeleasă duhovnicește? Unde mai sunt Sâmbetele și începuturile lunilor? Unde praznicele sărbătorilor? Unde mai e rânduiala jertfelor, a odihnei pământului și celelalte prescripții ale slujirii trupești a legii? Căci privind lucrurile în chip natural, știm că desăvârșirea nu stă în a tăia ceva din

întregimea cea după fire lăsată de Dumnezeu. Doar nu stă desăvârșirea în ciuntirea meșteșugită a firii și în lepădarea prin născocirea a ceea ce i s-a dat de la Dumnezeu potrivit cu rațiunea creațiunii. Altfel, am socoti că meșteșugul este mai puternic decât Dumnezeu în întărirea dreptății și am considera ciuntirea născocită a firii drept întregirea unei dreptăți ciuntite după creațiune. Ci din locul tipic pe care-l ocupă părțica tăiată învățăm să facem în chip duhovnicesc (gnostic) tăierea împrejur a dispoziției pătimase a sufletului, ca aplecarea voii noastre să se conformeze mai deplin cu firea, corectând legea pătimașă a nașterii adăugată pe urmă.

Sâmbăta (Sabatul) este oprirea deplină a lucrării patimilor și încetarea totală a mișcării minții spre cele create, precum și desăvârșita trecere la Dumnezeu. Cel ajuns apoi la Dumnezeu, atât cât este cu putință omului, prin virtute și cunoștință, nu mai trebuie să mai cugete, ca la niscai lemne, la vreo materie oarecare ce aprinde patimile (*Numeri, 15, 32*), nici să mai adune rațiunile firii, ca să nu dogmatizăm ca elinii un Dumnezeu ce se îndulcește cu patimile sau se măsoară cu hotarele (definițiile) firii⁵⁸³. Căci atunci pe Dumnezeu nu-l strigă decât tăcerea desăvârșită și nu și-L reprezintă decât neștiința totală prin depășire⁵⁸⁴.

Iar începuturile lunilor zicem că sunt diferitele iluminări ce ne întâmpină pe drumul zilelor trăite în virtute și cunoștință, cu ajutorul cărora privind deodată peste toate veacurile, împlinim anul primit al Domnului (*Isaia 61, 2*) împodobit cu cununa bunătății (*Psalmi 42, 2*). Iar cununa bunătății este credința curată, împodobită cu cuvintele înalte ale dogmelor și cu cugetările duhovnicești, precum cu niște pietre prețioase și încoronând mintea iubitoare de Dumnezeu, ca pe un cap. Sau mai bine, *cununa bunătății* este însuși cuvântul lui Dumnezeu, care cu felurimea modurilor Providenței și a Judecății, adică prin înfrânarea de la patimile de bunăvoie și prin răbdarea celor fără de voie, înconjoară mintea ca pe o frunte și prin împărtășirea harului îndumnezeirii fac mintea mai frumoasă decât pe Sine însuși.

Dintre sărbători, cea dintâi este simbolul filosofiei active, care trece pe cei călăuziți de ea din Egiptul păcatului la virtute; a doua este chipul contemplației naturale în duh, care aduce lui Dumnezeu ca pe o pârgă a secerișului cunoștința evlavioasă despre lucruri; a treia, simbolizează taina teologiei (a cunoștinței de Dumnezeu), îmbrățișând aptitudinea (deprinderea) cunoașterii tuturor rațiunilor duhovnicești din fapte, desăvârșita nepăcătuire prin har în temeiul economiei Cuvântului întrupat și neschimbabilitatea nemuritoare și desăvârșită în bine, ca una ce este împreună cu trâmbițe, cu jertfă de împăcare și cu fixare de corturi⁵⁸⁷.

Acesta socotesc că este un înțeles al cinstirii zilelor, căci nu a poruncit Dumnezeu să se cinstească Sâmbăta, începuturile lunilor și sărbătorilor, fiindcă a voit să fie cinstite anumite zile de către oameni. În felul acesta i-ar fi învățat prin porunca legii să slujească făpturii în locul Făcătorului, făcându-i să-și închipuie că zilele sunt venerabile prin fire și de aceea trebuie să li se aducă închinare. Dumnezeu a însă indicat simbolic că El este acela care trebuie cinstit prin zile, căci El este Sâmbăta, ca Cel ce este repausul sufletului după ostenele în trup și odihna după străduințele pentru dreptate⁵⁸⁸. El este și Pasca, fiindcă slobozește pe cei ținuți în robia amară a păcatului. Dar este și Cincizecimea, ca început și sfârșit (țintă finală) a lucrurilor și ca rațiune (cuvânt), întru care se cuprind toate prin fire. Căci dacă Cincizecimea cade după perioada unei săptămâni de săptămâni, ea este o zecime încincită. Dar aceasta înseamnă că natura celor create, care după rațiunea sa e încincită, din pricina simțurilor, după străbaterea naturală a timpurilor și a veacurilor se va sălășlui în Dumnezeu Cel unul după fire, nemaiavând nici o margine, căci în Dumnezeu nu mai este nici un interval. Fiindcă spun unii că Cuvântul este o monadă ce se lărgeste ca Providență, înaintând în cele zece porunci. Când însă firea se va uni după har cu Cuvântul, nu vor mai exista cele fără de care nu este nimic⁵⁹⁰, încetând mișcarea ce se transformă (alterează) pe

cele ce se mișcă prin fire. Căci stabilitatea mărginită, în care se găsește în chip necesar prin transformare mișcarea celor ce se mișcă, trebuie să primească un sfârșit prin venirea stabilității nesfârșite, în care are să se odihnească mișcarea celor ce se mișcă⁵⁹¹. Pentru că unde este o graniță după fire, este și o mișcare ce transformă pe cele ce se află în acel cuprins, iar unde nu este o graniță, desigur că nu se va cunoaște ici o mișcare care să transforme pe cele cuprinse acolo⁵⁹².

Lumea însă este un spațiu mărginit și o stabilitate mărginită, iar timpul o mișcare circumscrisă. De aceea, mișcarea din cursul vieții transformă cele aflătoare în lume; când însă firea va trece cu lucrarea și cugetarea peste spațiu și timp (adică peste cele fără de care nu este nimic, sau peste stabilitatea și mișcarea mărginită) și se va împreuna nemijlocit cu Providența, va afla Providența ca pe o rațiune prin fire simplă și stabilă ce nu are nici o margine și de aceea nici o mișcare. Deci până ce firea se află în lume în chip temporal, e supusă mișcării transformatoare, din pricina stabilității mărginite a lumii și a coruperii prin alterare în cursul timpului. Dar ajunsă în Dumnezeu, va avea, datorită monadei naturale a Celui în care a ajuns⁵⁹³, o stabilitate pururi în mișcare și o identică mișcare stabilă, săvârșită etern în jurul Aceluiași, Unul și Singur. E ceea ce Scriptura numește sălășluirea statornică și nemijlocită a celor create în primele lor cauze.

Taina Cincizecimii este deci unirea nemijlocită a celor providențiați cu Providența, adică unirea firii cu Cuvântul, prin lucrarea Providenței, unire în care nu se mai arată nici timp nici devenire. Iar trâmbița este Cuvântul, ca cel ce face să răsunе în noi cunoștințele dumnezeiești și negrăite. Tot El este și ispășire, ca Cel ce s-a făcut pentru noi și topește în Sine fărădelegile noastre și cu darul harului duhovnicesc îndumnezeiește firea care a păcătuit. În sfârșit, El este și înfigerea corturilor, ca Cel ce ne fixează în neschimbabilitate prin deprinderea noastră în bine asemenea lui Dumnezeu și constituie legătura care ne duce prin prefacere spre nemurire.

Iar dacă ne apropiem cu înțelegerea naturală de Scriptură, nu credem că prin tăierea de dobitoace necuvântătoare și prin stropiri de sânge Îl îndulcim pe Dumnezeu, ca să dea iertare păcatelor ca o răsplată celor ce le aduc. Dacă am crede aceasta, ne-am închina, fără să ne dăm seama, unui Dumnezeu pătimaș, care dorește cu patimă și cu multă sânghință acele lucruri, pentru care socotim și pe oamenii ce le caută cu mare poftă, ca neînfrânați și nestăpâniți. Ci e vorba aici de jertfe duhovnicești, căci jertfele duhovnicești știm că sunt nu numai omorârea patimilor înjunghiate cu sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, și deșertarea în intenție a întregii vieți din trup, asemenea sângelui, ci și aducerea înțeleaptă a moravurilor și a tuturor facultăților naturale lui Dumnezeu, ca ardere de tot în focul harului celui în duh, spre a le preda lui Dumnezeu. Astfel, înțelegând în chip natural⁵⁹⁵ fiecare din simbolurile aflătoare în Scriptură, omorâm întru înălțimea contemplației tainice, ca pe un munte, pe șapte dintre fiii lui Saul, adică predania vremelnică a legii⁵⁹⁶ și stârpim pe Saul, adică înțelesul trupesc legat de litera Scripturii, spre a nu mai sta el în tot hotarul lui Israel, adică în contemplația duhovnicească. Căci trăind acesta cu adevărat, zdrobește, prigonește și stârpește rațiunile și gândurile naturale, prin faptul că mărginește legea numai la trup, cinstind ca dumnezeiești patimile de ocară. Dar gândurile naturale luând încuviințare de la legea duhului, omoară aceste patimi pe toate deodată, la începutul secerișului orzului, adică atunci când prin filozofie lucrătoare o rațiune cumpănită adună la un loc toate virtuțile. Atunci este omorât înțelesul pământesc al Scripturilor și toată năzuința trupească este stârpită cu desăvârșire, căci îndată ce se îndeletnicește cineva în mod rațional cu filosofia virtuților, și-a mutat în chip firesc⁵⁹⁸ înțelegerea Scripturilor spre duh. El slujește acum în chip activ lui Dumnezeu întru înnoirea duhului prin vederile cele înalte și nu întru vechimea literei prin înțelegerea coborâtă trupească și simțuală a legii, spre a hrăni patimile și a sluji păcatului, asemenea iudeilor. El ucide, cu fapta, prin gândurile naturale, înțelegerea pătimașă și trupească a legii, cum istorisește cuvântul Scripturii, zicând: Și a luat regele pe cei doi fii ai Resfei, fiica lui Aia, țitoarea lui Saul, pe Ermonti și pe

Mefivoste, și pe cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a născut Ezdriel, și i-a dat pe ei în mâna ghibeoniților. Mâna ghibeoniților este activitatea virtuoaasă a gândurilor naturale, prin care sunt uciși fiii Resfei, Ermonti și Mefivoste, adică lucrarea patimilor și mișcarea desfrânată a gândurilor născute din învățarea trupească a legii, numai prin rostirea cuvintelor. De asemenea, cei cinci fii ai Merobei, adică modurile desfrânate ale celor cinci simțuri, născute din voluptate, prin întrebuițarea contrară a lucrării lor. Pe acestea le omoară împreună, ca într-un munte, pe înălțimea contemplației duhovnicești, orice minte înaltă și sublimă în cele dumnezeiești, la începutul secerișului orzului, adică la începutul activității virtuoaase, sau al contemplației evlavioase conforme cu firea. Le omoară împreună, întrucât înjunghie deodată lucrarea patimilor, mișcarea urâtă a gândurilor și modurilor desfrânate ale lucrării abuzive a simțurilor.

Și au căzut împreună cei șapte și i-au omorât la începutul secerișului orzului. Și a luat Resfa, fiica lui Aia, sac și l-a întins sieși pe piatră, până a căzut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. Resfa, precum am mai spus, înseamnă drumul gurii, care este învățarea trupească a legii numai prin rostirea cuvântului. Aceasta, după ce sunt omorâte patimile născute din ea și după ce se fac arătate, ca pe un munte, pe vârfurile contemplației naturale, în inima celor stăpâniți mai înainte de ea, își așterne ca un sac căința pe piatră (adică pe credința în Domnul), împlinind în duh, pocăința cea după Hristos, cele orânduite. Ziua și noaptea ea are adică înaintea ochilor prin amintire, ca pe niște fii, împlinirea trupească de mai înainte a legii, până ce cade ploaia lui Dumnezeu din cer, adică până ce sunt trimise cunoștințele dumnezeiești ale Scripturii din înălțimea contemplației duhovnicești, ca să stingă patimile și să restaureze virtuțile. Căci deprinderea în ale legii, venind prin pocăință la Hristos, piatra cea adevărată și tare, primește ploaia dumnezeiască a cunoștinței duhovnicești a Scripturii, după împlinirea poruncii regelui David, adică a minții celei tari la vedere. Căci se zice: Și a făcut toate câte le-a poruncit regele. Iar după aceea s-a milostivit Dumnezeu de țară. Prin urmare, deprinderea cu dumnezeieștile Scripturi, strămutându-se la Hristos, adică la piatră, după porunca regelui David, adică a legii duhovnicești, sau a minții celei tari la vedere), prin mijlocirea căinței (al cărei simbol este sacul), împreună cu lucrarea virtuților, face să coboare ploaia dumnezeiască a cunoștinței și-L înduplecă pe Dumnezeu să se milostivească de pământul (țara) inimii și să trimită șuvoaiele dumnezeiești ale darurilor (harismelor) procurând astfel din belșug roadele dreptății. Prin aceasta pune capăt neștiinței de mai înainte a celor dumnezeiești, care stăpâna ca o foamete, și umple țara de bunătățile duhovnicești, încercând sufletul cu grâu, cu vin și cu untdelemn. Cel dintâi îl întărește ca învățătură a cunoștinței lucrătoare; al doilea îl înveselește ca o dragoste dumnezeiască ce înviorează ardoarea dorinței după unirea cu Dumnezeu; iar cel din urmă luminează fața virtuților ca o nepătimire lină și liniștită, străvezie și luminoasă și liberă de toată mișcarea pământescă.

Deci să zicem și noi asemenea marelui David: Să stârpim pe Saul din tot hotarul lui Israel, adică să omorâm slujirea cea pământescă și trupească a legii, sau chipul iudaic al slujirii și înțelesul trupesc și imediat al literei Scripturii din toată contemplația tainică și să trecem la înțelesul duhovnicesc care îndumnezeiește și să ne împăcăm cu ghibeoniții (adică cu rațiunile naturale ale lucrurilor), pe care i-a scăpat neatinși Iisus (*Iosua 9, 20*), adevăratul plinitor al făgăduințelor dumnezeiești și pentru a căror stârpire de către Saul a oprit Dumnezeu ploaia dumnezeiască a cunoștinței tainice. Iar prin ghibeoniți, adică prin contemplația naturală, să omorâm înțelegerea pătimășă, materială și vremelnică a legii, adică pe cei șapte bărbați din fiii lui Saul, pe care îi naște Resfa, sau drumul gurii, care este învățarea trupească a legii, și Merob, care se tălmăcește săturarea gâtlejului, adică dezmiardarea pântecelui, cea dintâi născând adică pe Memfivoste și pe Ermonti, dintre care primul se tălmăcește rușinea gurii, iar celălalt anatema lor, sau deprinderea și lucrarea patimilor, iar cea de-a doua născând lui Ezechiel, adică părții contemplative a sufletului, pe cei cinci fii, adică cele cinci moduri pătimășe a relei întrebuițări a simțurilor. Stârpindu-le pe acestea

prin contemplația naturală, împăcăm pe Dumnezeu cel mâniat, ca unii ce am trecut de la literă la duh. Prin aceasta facem să coboare ploaia dumnezeiască a cunoștinței și ne bucurăm din belșug de roadele dreptății. Căci ridicând litera legii, ca pe un Saul oarecare, sau înțelegerea materială a literei, născută în cei pământești la înțelegere, ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul, la înălțimea cunoștinței tainice și duhovnicești, prin mijlocirea contemplației naturale, omorând tot înțelesul trupesc și vremelnic sau mai bine zis pământesc al legii, dacă l-am urât și noi pe Saul cu Dumnezeu și l-am socotit nevrednic să mai împărătească peste Israel (*I Regi 16, 1*); adică am respins modul trupesc al Scripturii, sau iudaismul, ca să nu mai împărătească peste puterea cugetătoare din noi spre a o robi trupului.

Căci trebuie să-l urâm pe Saul (sau slujirea trupească a legii) și să-l scoatem din demnitatea împărătească, fiindcă a cruțat pe Agag regele lui Amalec, și pe cele mai grase din oile și vitele aceluia, ca și viile și măslinii lui, adică materiile care aprind mânia și pofta și pricinile dezmierdărilor, ba pe însuși Agag l-a trecut viu în pământul făgăduinței (*I Regi 15, 18*), ceea ce înseamnă că a strămutat vițelul, sau cugetul pământesc al trupului, în locul cunoștinței dumnezeiești, adică în inimă. Căci Agag se tălmăcește vițel, fiind poate vițelul acela pe care nebunul și neînțeleptul Israel, turnându-și-l în pustie, l-a îndumnezeit prețuind mai mult plăcerea pântecelui decât slujirea dumnezeiască. Pe acest vițel îl nimicește Moise și Samuel: cel dintâi fărâmițându-l și împrăștiindu-l sub apă, iar cel de-al doilea înjunghiindu-l cu sabia duhovnicească. Cu alte cuvinte îl nimicește harul viu și lucrător al Duhului Sfânt (căci aceasta înseamnă Moise) și ascultarea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor (căci aceasta înseamnă Samuel). De fapt Moise se tălmăcește apa săltătoare, iar Samuel ascultarea lui Dumnezeu, care este credința adevărată și viața după voia lui Dumnezeu.

Deci stăpânirea păcatului sau cugetul trupesc e omorât pe de o parte de harul sfântului Botez, iar pe de alta e înjunghiat de ascultarea lucrătoare a poruncilor dumnezeiești cu sabia Duhului (adică cuvântul cunoștinței dumnezeiești, celei în duh). Căci ascultarea aceasta strigă tainic către patima păcatului, cum a strigat și marele Samuel către Agag: Precum sabia ta a lipsit pe mame de copiii lor, așa și mama ta va fi azi între femei lipsită de fii (*I Regi 15, 33*). De fapt patima lăcomiei stomacului a lipsit multe virtuți de fii, pierzându-i prin gândul lucios și lunecos al plăcerii, ca printr-o sabie. Căci prin necumpătare stârpește semințele cumpătării, prin lăcomie strică cumpăna egală a dreptății, prin iubirea trupească de sine taie legătura naturală a iubirii de oameni, și scurt vorbind patima lăcomiei pântecelui omoară toți copiii ce se nasc din virtute. Iar această patimă o desființează, precum am zis, numai harul Botezului și împlinirea poruncilor prin ascultarea lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu după ce a uns ca rege al lui Israel legea, care cultivă prin literă patima aceasta, se căiește și trece puterea împărăției de la ea, dând-o lui David, adică legii evanghelice și duhovnicești. Căci David este fiul lui Iese, iar Iese se tâlcuiește facerea lui Dumnezeu. Deci sfânta Evanghelie este rodul facerii, sau a lucrării proprii a lui Dumnezeu în trup. Ea primește împărăția pentru veacuri nesfârșite. Sub stăpânirea ei avem parte de o bucurie și de o veselie netrecătoare, căci ea e ziua neînserată și fără de sfârșit. Fiindcă se spune: Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul; să ne bucurăm și să ne veselim într-însa (*Psalmi 117, 23*). Iar ziua înseamnă aici harul evanghelic sau taina Aceluia care a adus acest har și în care vrea să umblăm, cum zice dumnezeiescul Apostol, noi toți cu bunăvoință, ca în ziua cunoștinței și a adevărului (*Romani 13, 13*). Căci ziua luminii veșnice este Hristos însuși, în care trebuie să viețuiască toți cei ce au crezut în El, într-o bunăvoință a virtuților.

Fiindcă El singur a fost făcut de Dumnezeu după trup fără de sămânță și a înnoit legile firii și a fost gătit înaintea feței tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor și spre slava poporului lui Israel. Căci Domnul nostru este într-adevăr lumină neamurilor, descoperindu-le prin cunoștința cea adevărată ochii înțelegerii, acoperiți de întunericul neștiinței, și cu adevărat s-a gătit

pe Sine popoarelor credincioase pildă bună a virtuții dumnezeiești, făcându-se chip și model al feței celei virtuose, spre care privind, ca spre călăuza mântuirii noastre, izbutind să dobândim, imitându-l prin faptele noastre, virtuțile, pe cât ne este cu putință. Dar tot El este, ca Dumnezeu și Cuvântul și slavă poporului Israel, întrucât umple mintea de strălucirea luminii dumnezeiești a cunoștinței prin contemplație tainică. Sau poate Scriptura numește popoare rațiunile naturale, iar față a lor slavă fără pată, a cărei pregătire (lumină spre cunoaștere s-a făcut însuși Cuvântul ca Făcător al firii. Iar neamurile sunt patimile contra firii, pe care le descoperă din ascunzișul lor, dăruind lumina cunoștinței, și le smulge cu totul din fire. Deci Cuvântul se face slavă lui Israel deoarece curățește mintea de patimile contra firii și o împodobește cu rațiunile cele după fire, dar pe lângă aceea și pentru că o înconjoară cu diadema neschimbării, prin îndumnezeire. Căci slava adevărată a lui Israel constă în izbăvirea de patimile contrare firii și în dobândirea rațiunilor firii și a bunurilor mai presus de fire.

Iar cel ce primește pe acest David spiritual, deși e pizmuit de Saul, nu e biruit. Dimpotrivă, dată fiind, marea sa iubire de oameni și nepătimirea la care a ajuns chiar urât fiind liniștește prin chitara duhului pe dușmanul chinuit de duhul cel rău și-l domolește scăpându-l ca pe un drac viclean de boala cea rea (epilepsia) a cugetului pământesc. Căci tot cel ce urăște din pizmă și ponegrește din răutate pe cel ce e mai tare în nevoințele virtuților și mai bogat în cuvântul cunoștinței duhovnicești, este un Saul chinuit de duhul cel rău, întrucât nu suferă faima și fericirea celui mai bun în virtute și cunoștință și se înfurie cu atât mai tare încât nu-l poate ucide pe binefăcător (*I Regi 20, 30*). Adeseori acesta îl repede cu ciudă chiar și pe preaiubitul său Ionatan, adică gândul intim al cunoștinței care muștra ura nedreaptă și povestește cu respect de adevăr vredniciile celui urât (*I Regi 19, 5*). El se poartă deci întocmai ca Saul, nebunul de odinioară, către care a zis Samuel după ce a călcat poruncile dumnezeiești: Nebunește ai lucrat că ai călcat porunca mea, care ți-a dat-o ție Dumnezeu (*I Regi 15, 19*). Iar Saul este, cum am spus înainte, sau legea scrisă, sau nația iudeilor, care viețuiește după legea scrisă. Căci de la amândouă acestea, care sunt împletite întreolaltă în chip pământesc, se depărtează Duhul Domnului, adică contemplația și cunoștința duhovnicească, în locul lui venind duhul rău (adică cugetul pământesc), care le chinuiește cu tulburările și frământările neîntrerupte ale celor supuse facerii și stricăciunii, ca pe unele ce sunt posedate de boala nestatorniciei gândurilor. Căci legea privită numai după literă și înțeleasă material e parcă stăpânită de boala cea rea, fiind frământată de nenumărate contradicții și neavând nici o armonie cu ea însăși, iar mintea iudaizantă, zăpăcită până la nebunie de învârtirea și nestatornicia celor materiale, își schimbă în chip necesar și ea mereu dispoziția. Dar când David, adică Domnul nostru Iisus, care e prin fire cu adevărat cântăreț, încântă prin duhul contemplației tainice, Legea și pe Iudeu, pe cea dintâi o face din pământească duhovnicească, iar pe cel de-al doilea îl mută de la necredință la credință. Deci asemenea lui Saul, atât legea cât și nația iudaică pot fi și posedate și înțelepte. Legea este posedată când e înțeleasă pământește, iar Iudeul este posedat când vrea să slujească lui Dumnezeu pământește. Și iarăși, Legea este înțeleaptă când e înțeleasă duhovnicește, iar Iudeul e înțelept când a trecut de la slujirea trupească la cea duhovnicească a lui Dumnezeu.

De notat că pe cei scăpați de Iisus, îi omoară Saul. Căci pe cei pe care îi salvează duhul, îi omoară litera. De aceea, Dumnezeu care a uns pe Saul, înțeleg Legea scrisă, ca să împărățească peste Israel, se căiește când o vede înțeleasă trupește de către iudei și dă putere împărăției duhului, care este aproapele literei, însă mai bun decât ea. Și voi da împărăția aproapei tale, care este mai bun ca tine (*I Regi 15, 28*). Căci precum David era aproape de Saul, la fel duhul se află în vecinătatea literei, obișnuind să se arate după moartea literei.

Să rugăm deci și noi pe David cel spiritual să cânte minții noastre posedate de cele materiale, din harfa contemplației și cunoștinței duhovnicești și să alunge duhul rău, care o rostogolește prin simțuri în cele materiale, ca să putem înțelege legea duhovnicește și să aflăm rațiunea tainică

ascunsă în ea, spre a ne-o face avuție statornică și merinde spre viața veșnică ca să nu rămânem numai cu împrumutul legii simbolice a literei, străini de cunoștința duhovnicească cea după har, și să ne îndeletnicim numai cu întrebarea despre cele dumnezeiești, ca unii ce nu vedem, lipsindu-ne de privirea atotclară a adevărului indicat de cuvintele tainice (Căci Saul, tălmăcit în grecește, înseamnă amândouă acestea. Fiindcă, pe lângă cele spuse, el mai înseamnă fie un lucru împrumutat, fie întrebare. Iar legea scrisă este și una și alta. Este primul lucru, întrucât nu este un bun propriu al firii, ci o însoțește pe aceasta în existența ei. Iar al doilea, întrucât ne stârnește spre cunoștința adevărată și spre înțelepciunea originală pe noi ce nu socotim întrebarea ca însăși înțelegerea adevărului original al celor dumnezeiești, ci ne sârguim numai prin simbolurile trupești a legii, ca printr-o întrebare oarecare, spre înțelegerea bunurilor dumnezeiești). Aceasta ca să ne odihnim de grija întrebării, în care se află poate de multe ori și rătăcire, odată ajunși la adevărul celor după care întrebăm, și să primim fericirea propusă în chip neschimbat de împărtășirea de ele, fericire ce preface trăsăturile ființei noastre după chipul ei, întru Hristos Iisus, Dumnezeuul și Mântuitorul nostru, Căruia Să-I fie slava în vecii vecilor, Amin.

Scolii

Mintea curățită până la capăt prin virtuți învățată să cunoască rațiunile virtuților, făcându-și din cunoștința întipărită de ele în mod dumnezeiesc o față proprie. Căci prin sine mintea este fără formă și fără trăsături, având ca formă dobândită fie cunoștința în duh întemeiată pe virtuți, fie neștiința produsă de patimi. (1)

Cel ce a primit ca formă a minții cunoștința dumnezeiască în duh, cea din virtuți, se zice că pătimește cele dumnezeiești, fiindcă nu a primit-o pe aceasta prin fire datorită existenței, ci prin har după participare. Iar cel ce n-a primit cunoștința cea din har, chiar de ar spune ceva ce ține de cunoștință, nu cunoaște din experiență înțelesul a ceea ce spune. Căci învățarea simplă a unui lucru nu dă cunoștința pe care o dă desprinderea.(2)

Precum cel ce se împreună cu o țiitoare nu are căsătoria legiuită, la fel cel ce se îndeletnicește cu învățarea legii trupește, nu are cu ea o conviețuire legiuită, născând din ea dogme nelegitime, care se strică odată cu viața trupului. (4)

Cel ce-și însutește Scriptura trupește, învață din ea păcatul cu fapta, iar mintea i se deprinde să cugete la păcat. Acela învață din litera legii despre dezmierdări, împreunări desfrânate și ucideri, și se deprinde să socotească spurcată toată zidirea lui Dumnezeu. (5)

Alt înțeles spiritual. Anatema este lumea aceasta, ca loc de osândă, pe care-l naște prin patimă sau prin poftă cel ce nu străbate cu mintea la duhul legii. (6)

Lucrul spre care ne simțim atrași, la acela și cugetăm cu mintea. (7)

După alt înțeles, anatema este mișcarea fără chip a patimilor: iar rușinea gurii este mișcarea minții ce dă patimii un chip pentru simțuri și procură prin născociri o materie potrivită rațiunii. (8)

Cel ce e convins că e poruncă de la Dumnezeu să se desfete trupește după lege, primește cu bucurie lăcomia pântecelui, ca pe un dar dumnezeiesc spre împreună viețuire, și din ea naște modurile ce întinează prin rea întrebuințare lucrarea simțurilor. (10)

Scurta recapitulare a celor spuse mai înainte, prin care se arată că cel ce înțelege legea trupește are

învățătura despre ea ca pe o țiuitoare, din care naște deprinderea și lucrarea patimilor, și-și aduce în casă lăcomia pântecelui, de parc-ar fi dumnezeiască, dând naștere modurilor care întinează prin rea întrebuințare simțurile, ca prin ele să stârpească rațiunile și semințele naturale din lucruri. (11)

Cel ce rămâne la simbolurile legii nu poate să privească firea lucrurilor potrivit cu rațiunea și să îngrijească de rațiunile puse de Făcător din pricina deosebirii între simbolurile și firea lucrurilor. (12)

Rațiunile firii cară lemne, făcându-se materie pe seama cunoștinței celor dumnezeiești, și cară apă, înfăptuind curățirea de patimi și răspândirea lucrării de viață dătătoare a Duhului. (13)

Ermonti și Memfivoste sunt materia și forma, iar cei cinci fii ai Merobei, încincita rea întrebuințare a simțurilor. Împreunându-le pe acestea laolaltă, adică împletind simțurile cu materia și forma în urma înțelegerii trupești a legii, cel ce mărginește înțelesul la literă, pe deoparte dă naștere patimii trupești, iar pe de alta, corupe rațiunile naturale. (15)

Patima și firea, după rațiunea existenței lor, niciodată nu există împreună . (16)

Cel ce nu crede că Scriptura este duhovnicească, nu-și simte puținătatea cunoștinței. (17)

Când David e înțeles ca lege, în sens iudaic se tălmăcește disprețuire, pentru tradiția interpretării trupești a celor dumnezeiești, iar când înseamnă în sens creștin duhul, se tălmăcește cel tare la vedere, pentru contemplația cunoștinței ce se petrece în minte. (18)

Prin sufletul Scripturii a înțeles duhul ei, iar prin trup litera. (19)

Cei trei ani sunt cele trei legi, cea scrisă, cea naturală și cea a harului, care vin una după alta. Deci cel ce înțelege legea scrisă trupește, nu hrănește sufletul cu virtuți; la fel ce nu sesizează rațiunile lucrurilor, nu-și nutrește mintea din belșug cu înțelepciunea variată a lui Dumnezeu; iar cel ce nu cunoaște marea taină a harului celui nou, nu se veselește cu nădejdea viitoarei îndumnezeiri. Așadar lipsa contemplației duhovnicești sub regimul legii scrise e urmată de lipsa înțelepciunii variate a lui Dumnezeu ce se poate primi prin legea naturală, iar aceasta e urmată la rândul ei de ignorarea îndumnezeirii ce se va da prin har în temeiul tainei celei noi⁶¹⁶. (20)

Cel ce nu înțelegea legea duhovnicește, chiar dacă legea a murit pentru el, dat fiind că nu-i mai servește trupește, dar mai păstrează înțelesurile coborâtoare ale legii, mai cruță încă pe copiii și pe nepoții lui Saul. De aceea e chinuit de foamea cunoștinței. (21)

Precum fața e pecetea caracteristică pentru fiecare, la fel cunoștința duhovnicească caracterizează și revelează dumnezeiescul. De aceea cel ce o caută pe aceasta, caută fața Domnului. (22)

David se mai tălmăcește cel tare la vedere și minte străvazătoare. (23)

Cel devenit în întregime trup prin jertfele sângeroase aduse după litera legii, iubește neștiința, socotind că porunca e numai spre plăcerea trupului.(24)

Cel ce slujește, zice, legii trupește, naște păcatul cu fapta ca materie și modelează consimțirea minții cu păcatul ca formă, prin plăcerile corespunzătoare simțurilor. Iar cel ce primește Scriptura duhovnicește, omoară prin cugetările naturale pe înălțimea contemplației lucrarea păcatului ca materie și consimțirea cu păcatul ca formă, împreună cu modurile întrebuințării abuzive a simțurilor, în vederea plăcerii, ca pe niște fii și nepoți ai legii scrise. (25)

Fără contemplația naturală nimeni nu cunoaște deosebirea simbolurilor legii de lucrurile dumnezeiești. (26)

Prin spânzurare a înțeles scoaterea la iveală a literei omorâte a legii pe înălțimea contemplației, prin cunoștința în duh. (27)

Prin hotarul lui Israel a înțeles toată rațiunea și tot modul contemplației, în care nu se poate menține de loc predania înțelegerii trupești a legii. (28)

Duhul zice, e dătătorul vieții, iar legea omorâtoarea vieții. Prin urmare nu poate lucra deodată și litera și duhul, precum nu există împreună ceea ce e făcător de viață cu ceea ce e făcător de stricăciune. (29)

Părticica ce se taie împrejur (prepuțul), e ceva natural și tot ce e natural e o faptă a creațiunii dumnezeiești. Iar fapta creațiunii dumnezeiești este bună foarte, după cuvântul care zice: A văzut Dumnezeu toate câte le-a făcut și iată erau buhne foarte. Legea însă, poruncind înlăturarea acelei părțicele prin tăierea împrejur, înfățișează pe Dumnezeu ce și-ar corecta în chip artificial propriul Său lucru, ceea ce chiar și numai a gândi constituie culmea impietității. De aceea cel ce o înțelege în mod natural simbolurile legii, știe că Dumnezeu nu urmărește să corecteze firea în chip artificial, ce poruncește să fie tăiată pasionalitatea adăugată la rațiunea (constituția) sufletului și indicată tipic prin cea părticică trupească. Pe aceasta o leapădă cunoștința prin bărbăția voinței arătată în făptuire. Căci preotul care face tăierea împrejur închipuie cunoștința ce mânuiește, ca pe un cuțit împotriva patimii, bărbăția rațiunii arătată în fapte. Așa e desființată predania trupească a legii, când duhul covârșește litera. (30)

Definiția instituției tainice a Sâmbetei, prin care se arată în chip mistic ce este Sâmbăta și care este rațiunea duhovnicească a ei. Ea este oprirea patimilor și a mișcării minții în jurul firii celor create. (32)

Aici spune că înfrânarea este o lucrare a Providenței, ca una ce curăță de patimile de bunăvoie, iar răbdarea o lucrare a Judecății, ca una ce înfruntă încercările fără de voie. (37)

Prin cea dintâi sărbătoare înțelege Pasca. (38)

Prin a doua sărbătoare înțelege Cincizecimea. (39)

A treia sărbătoare este ziua Împăcării din luna a șaptea. (40)

Privește cum pierde legea pe cei ce o înțeleg trupește, convingându-i să slujească făptuirii în locul Făcătorului și să-și închipuie că cele făcute pentru ei sunt prin fire vrednice de închinat, iar pe Cel pentru care au fost făcuți ei să nu-L cunoască. (41)

Despre taina sărbătoririi Cincizecimii. Aici explică sensul duhovnicesc al celor indicate, înțelegând prin Cincizecime pe Dumnezeu însuși. Căci monada, rămânând stătătoare după desfășurarea înșeptită a săptămânii, dă Cincizecimea; sau iarăși, prin adausurile sale la ea însăși monada se face decadă, iar aceasta înmulțită cu cinci dă Cincizecimea, care astfel e începutul și sfârșitul ale sale (început, deoarece e mai înainte de orice cantitate, iar sfârșitul, deoarece e mai presus de orice cantitate). Dar tot așa și Dumnezeu, care a lăsat să fie închipuit de monadă prin analogie, e începutul și sfârșitul lucrurilor și rațiunea prin care există toate. Este începutul, deoarece este mai înainte de toată ființa și mișcarea; rațiunea, deoarece în calitate de cauză este Proniatorul tuturor și susține forma individuală, prin care fiecare făptură rămâne în rațiunea proprie. Când deci vor

ajunge la capăt timpurile și veacurile, al căror simbol este săptămâna, nu va mai fi decât singur Dumnezeu, fără mijlocirea aceluia fără de care nu este nimic, adică fără locuri și timpuri, susținând El însuși, prin unirea adevărată cu faptele, ființa celor mântuiți, adică firea creată. Căci pe aceasta a închipuit-o prin numărul cinci, nu numai din pricina simțurilor sub care cade, ci și din pricina științei universale, care constă în îmbrățișarea prin cunoștința fără greșală a celor spirituale (inteligibile) și raționale, a ființelor sensibile, a viețuitoarelor și a lucrurilor. Așadar firea celor create va înceta odată de a mai sta în spațiu și de a se mai mișca în timp, ridicându-se în cei mântuiți mai presus de cele care au fost făcute pentru ea, adică de loc și de timp, prin unirea adevărată cu Dumnezeu, pentru care a fost făcută. Căci odată ce și-a făcut pe Dumnezeu însuși, conform cu rațiunea Providenței, calitate proprie, prin decada poruncilor (arătându-și prin trăsături caracteristice împrărierea dumnezeirii prin har) se va elibera de circumscrierea pe care i-o dă starea în spațiu și mișcarea în timp, primind ca pe o stare (odihnă) pururi mobilă, posesiunea nemărginită a celor dumnezeiești și ca pe o mișcare stătătoare, dorința nesăturată de ele. (44)

În ziua a șaptea sunt trei sărbători: a trâmbițelor, a împăcării și a înfigerii corturilor. Dintre acestea, trâmbița este chipul Legii, a Proorocilor și a cunoștinței propovăduite de aceștia. Sărbătoarea împăcării este simbolul împăcării lui Dumnezeu cu omul prin întrupare, căci Dumnezeu îmbrăcând de bună voie osânda celui osândit, a topit dușmănia învârtoșată de mai înainte împotriva Lui. Iar înfigerea corturilor este preînchipuirea Învierii și a prefacerii tuturor în starea de neschimbabilitate. (45)

Cel ce se bucură de jertfele sângeroase simple, e un pățimaș care face pe cei ce aduc jertfe să umble în dâra patimilor. Iar cel ce cinstește pe cineva sincer, se bucură de ceea ce se bucură și cel cinstit de el. (46)

Scriptura socotește jertfe junghierea patimilor și închinarea facultăților naturale lui Dumnezeu. Dintre acestea berbecul este chipul rațiunii, taurul este simbolul mâniei, iar țapul înfățișează pofta. (47)

Îndată ce încetează cineva de a mai înțelege Scriptura trupește, prin simțuri, străbate mintea la duh prin mijlocirea firii, săvârșind duhovnicește acelea pe care săvârșindu-le iudeul, mânia pe Dumnezeu. (49)

Spânzurarea este scoaterea la iveală pe care o suferă patimile, date pe față de gândurile înalte ale firii prin contemplația înaltă. (51)

Grâul l-a numit întărire a sufletului, în calitatea lui de cunoștință duhovnicească; vinul, mijloc înveselitor a inimii, ca unul ce închipuie unirea cu Dumnezeu prin dragoste; iar de untdelemn a spus că luminează fața, fiind semnul caracteristic al harului duhovnicesc, ce luminează mintea în stare de nepățimire. (56)

Amalic este lăcomia pântecelui. Regele Amalic este cugetul pământesc. Boii și oile acestuia sunt materiile care hrănesc patimile. Vița este mișcarea obraznică a gândului. Măslinul este lucirea care aprinde pofta după plăcere. Cel ce stăruie pe lângă starea trupească a legii le mută pe acestea în deprinderea slujirii lui Dumnezeu, ca într-un pământ sfânt, luând ca plată pentru ele lepădarea de către Dumnezeu. (57)

Nebun a fost numit poporul iudeu ca necredincios, iar neînțelept, ca cel ce făcea răul, sau ca neevlavios și păcătos. (58)

Patima lăcomiei pântecelui omoară puii dumnezeiești ai virtuților. Dar și pe ea o omoară harul credinței și ascultarea poruncilor dumnezeiești, prin rațiunea umplută de cunoștință. (59)

Îndată ce omoară cineva înțelesul trupesc al legii, aflător în litera ei, primește ca împărat pe Cuvântul (rațiunea) în duh. (66)

Prin David a înțeles și pe Domnul și Evanghelia și legea duhovnicească, cunoștința, contemplația, făptuirea și poporul cel nou. El poate fi înțeles în multe chipuri, potrivit cu diferitele locuri. (67)

Cel ce are numai tipurile, dar nu și arhetipurile tainelor, are numai întrebarea, dar u și cunoștința iluminărilor în duh. El a primit ca împrumut ceea ce s-a spus mai înainte, adică experiența prin simțuri a simbolurilor legii, dar cu sufletul flămânzește după duhul ei, socotind ca un miop întrebarea drept adevărata cunoștință. (68)

În dispute este de multe ori și rătăcire. (69)

Fericirea își întipărește semnele sale și cei ce s-au învrednicit de ea prin împărtășire, și-i face înfățișători ai ei. (70)

Note

Iona înghițit de chit mai închipuie și chenoza Domnului în cursul istoriei, având să iasă la arătare la sfârșitul istoriei. Precum nici chitul nu e liniștit cât poartă pe Iona în sine, așa nici istoria nu rămâne neinfluențată de prezența Domnului în interiorul ei. De multe ori forțele aspre ale istoriei poartă în pântecele lor idei mari. Fără voie ele servesc pe Hristos, care va ieși odată la iveală. Curente și forțe încruntate ale istoriei duc în pântecele lor idei mari, care altfel nu s-ar fi putut impune în viața popoarelor, așa cum Iona n-ar fi putut să-și facă drumul cu atâta repeziciune, fără chitul care nu-și dădea seama cărui plan înalt servește. Chenoza lui Iisus în istorie este totuși numai aparentă; e o chenoză plină de forță. (535)

Modurile sunt întotdeauna modurile virtuților, chipuri statornice de activitate morală sau rațională, dat fiind că păcatul e opusul bărbăției statornice. (556)

Există o rațiune mai presus de fire. Deci nu confundăm, ca de obicei, raționalul e naturalul. Fără îndoială, naturalul este rațional, dar nu singurul rațional. Rațional mai e și supranaturalul. Numai subnaturalul sau contranaturalul e irațional și anume în raport cu rațiunea noastră naturală. Ne trebuie o rațiune supranaturală ca să vedem rațiunea celor mai presus de fire. De aceea primind rațiunea mai presus de fire, firea noastră, deci și rațiunea naturală, nu se schimbă, nu se știrbește cum se întâmplă prin păcat. (558)

Virtutea corespunde legii naturale. Ea este largă și lărgeste firea fiecăruia din noi, scoțându-ne din egoism. Cunoștința rațiunilor divine corespunde legii scrise și e întinsă, lungind linia vederii noastre. Înțelepciunea și teologia mistică corespunde legii harului și e adâncă, adâncind vederea noastră în Dumnezeu. (599)

Patima e contrară firii, iar firea existând totdeauna potrivit unei rațiuni, patima e contrară și rațiunii. (572)

În general, la sfântul Maxim găsim o întreită gradație în interpretarea mistică a Sâmbetei2

1. Oprirea de la păcat;
2. Oprirea de la activitățile îndreptate spre fapte;
3. Străbaterea minții la Dumnezeu.

Dar în cap. gnost. Mai găsim între prima oprire și a doua, încă una: oprirea activității naturale a simțurilor din lucruri. Evagrie spuse: Sabatul este liniștea sufletului rațional care nu trece de hotarele firii. Conform cu imanentismul său, Evagrie nu interpretează Sâmbăta și ca o depășire a granițelor firii. Comentariul lui Baboi interpretează acest cap astfel: Cei ce prin viețuire morală au ajuns la acea liniște naturală, încât sufletul nu se mai lasă atras de cele pământești, păstrează acea ordine naturală și nu mai trec peste granița naturală a firii lor raționale, pe care a pus-o Dumnezeu în ei la creație, ci o păzesc cu grijă înlăuntrul lor spre fericirea proprie. Pe când pentru Maxim, Sâmbăta simbolizează și o trecere a sufletului dincolo de toate la Dumnezeu, pentru Evagrie ea este numai o revenire a firii în granițele ei, din abaterile prin păcat. După Maxim, Sâmbăta simbolizează mai mult decât tăierea împrejur, care este înlăturarea a tot ce s-a adăugat în chip rău la fire; pentru Evagrie nu e mai mult. (581)

Numeri 15, 32. Evagrie încă folosește tipul omului care, adunând lemne Sâmbăta, a fost ars (se înțelege, în cuptorul patimilor). (582)

De aici se vede că Sâmbăta simbolizează ridicarea și peste contemplarea rațiunilor din lume. (583)

Sâmbăta așadar simbolizează și teologia apofatică. (584)

Trâmbițele vestesc cunoștința, jertfa aduce curăția de păcate, iar fixarea cortului înseamnă fixarea trupului ca să nu se mai sfărâme. (587)

În Ambigua se spune despre Sâmbăta ceva apropiat: Ea e marea zi a odihnei de lucrurile dumnezeiești, care, după Scriptura Genezei, nu are nici început, nici sfârșit, nici facere; e arătarea celor mai presus de hotar și măsură după mișcarea celor definite prin măsură; e identitatea nesfârșită a celor necuprinse și nescrise împrejur după câtimea celor ce pot fi cuprinse și scrise împrejur. Așadar, Sâmbăta nu mai este ceva negativ, numai oprirea de la cele naturale, ci apariția vieții dumnezeiești în om, sau mai bine zis chiar odihna de la cele naturale nu e decât opera lui Dumnezeu. (588)

Timpul și spațiul. (590)

Lumea aceasta a tuturor lucrurilor și ființelor este o stabilitate între două granițe de pildă între naștere și moarte. Când granița din urmă a fost atinsă de o ființă, ea a încetat, adică a trecut dincolo de graniță. Dar în Dumnezeu ființele nu mai au nici o graniță, deci nu mai au o stabilitate mărginită, ci una nemărginită. (591)

Prin faptul că orice lucru sau ființă creată are două granițe, trebuie să străbată distanța de la una până la alta. Acest interval pe care trebuie să-l parcurgă ființa, o ține în mișcare. Faptul că are o margine o face să se miște, dar și să moară, sau să se transforme în altceva când mișcarea o duce la granița sa ultimă. Dar în Dumnezeu nu mai e nimic, deci în El nimic nu mai moare sau nu se mai transformă. În El este o stabilitate internă. Pe de altă parte El nefiind cuprins între două granițe, neaflându-se un interval sau mai multe ce trebuie străbătute, în El nu e nici o mișcare propriu zis. Facem două observații:

- a) Stabilitatea e luată aici în alt sens, decât în acela de încremenire; este o stabilitate în sensul de

persistare în ființa proprie. Deci o stabilitate care nu exclude desăvârșirea. Așa se sintetizează odihna și mișcarea: Dumnezeu nici nu se mișcă, nici nu stă.

- b) Intervalul e atât ceea ce se cuprinde înăuntru a două granițe, cât și spațiul dintre granița finală părăsită și alta inițială neatinsă. Nici unul din aceste intervale nu e Dumnezeu. De aceea în El făptura nu are parte nici de o evoluție prin care scoate la iveală forme noi, nici de un sfârșit sau alterare, adică de-o încetare totală de-a exista ca ființa cutare, pentru a începe după aceea altceva. Deci nici ca mișcare eternă și identică, de mobilitate stabilă, sau de stabilitate mobilă.

Un loc paralel al lui Maxim: Începutul oricărei mișcări naturale a celor ce se mișcă este facerea celor ce se mișcă, iar început al facerii lor este Dumnezeu ca Făcător. Sfârșit al facerii celor făcute este stabilitatea pe care o produce după străbaterea tuturor celor mărginite, nemărginirea. Cum și spre ce să se miște, întrucât are pe Dumnezeu care hotărânește chiar și nemărginirea ce hotărânește toată mișcarea, ca sfârșit în calitate de cauză, (*Ambigua*) (592)

Dumnezeu, fiind prin natura Lui unitatea care e identică cu totul, nu are nici o graniță. De aceea cel aflător în Dumnezeu, neajungând niciodată la graniță, nu pierde și nu se alterează în veci. Continuitatea nemărginită a monadei divine, sau a vieții ei, care se face viață a celui ajuns în Dumnezeu, asigură stabilitatea eternă a aceluia. (593)

Este vorba de contemplarea naturală, care se face în duh, prin har, spre deosebire de privirea trupească, exterioară. (595)

Numărul șapte închipuie timpul e vorba aici de latura vremelnică, trecătoare a legii. (596)

Mutarea la înțelegerea duhovnicească a Scripturii este naturală, pentru că e conformă cu firea noastră și cu firea Scripturii. Dar ea nu are loc decât prin contemplarea naturală, care se face cu ajutorul Duhului. Restabilirea în fire și rămânerea în ea, nu se poate realiza fără harul de sus. (598)

Este interesant că în această ordine a legilor, legea naturală este așezată după cea scrisă, fiind socotită pe o treaptă mai înaltă. Această ordine corespunde cu cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: a activității virtuozitate, a contemplării naturale, a îndumnezeirii. Ordinea aceasta a legilor o înțelegem dacă o considerăm nu atât în planul istoriei, ci pe al vieții fiecărui om. Apoi dacă prin legea scrisă se înțelege în special legea celor zece porunci, înseamnă că fiecare om trebuie să înceapă de la împlinirea poruncilor, pentru a se ridica la contemplarea lui Dumnezeu în natură și apoi a se uni cu Dumnezeu. (616)

În această scolie se precizează de ce viața viitoare va fi o stare pururea mobilă, având accentul pe stare, pe odihnă; pentru că va posedea bunul dumnezeiesc. De asemenea de ce va fi totodată o mișcare stătătoare, cu accentul pe mișcare, pentru că acel bun, fiind nesfârșit, va întreține mereu dorința de a-l cuprinde mai deplin. Sau va fi o odihnă mobilă, întrucât posesiunea va îmbrățișa un bun nemărginit; și o mișcare stătătoare, întrucât nemărginirea bunului posedat va întreține neconținut dorința după el. (620)

Talasia Libianul și Africanul

- ✓ Dragoste adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuieli și vorbe împotriva aproapelui.
- ✓ Lucrarea proprie a minții e să se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.
- ✓ Plăcerea se stinge prin reaua pătimire și prin întristare, fie prin cele de bună voie, fie prin cele aduse de Providență.
- ✓ Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face să crească plăcerea generală.
- ✓ Lipsa plăcerii naște întristarea: iar plăcerea e împreună cu toată patima.
- ✓ Trei sunt căile prin cari primești gânduri: simțirea (lucrarea simțurilor), amintirea și starea mustului (amestecarea) din trup. Dar cele mai stăruitoare sunt cele din amintire.
- ✓ Cel căruia i s-a dat înțelepciune cunoaște scopurile celor netrupești și care este începutul și sfârșitul lumii.
- ✓ Lumina sufletului este sfânta cunoștință, de care fiind lipsit cel fără de minte, umblă în întuneric.
- ✓ Cel ce petrece în întuneric este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunericul neștiinței.
- ✓ Rațiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care-L cinstește pe El. dar le află cel îndrăgostit de adevăr.
- ✓ Numai întâlnirea duhovnicească folosește. Iar decât toate celelalte, mai de preț este liniștea (isihia).
- ✓ Conștiința numai pe aceia nu-l judecă ce au ajuns la culmea virtuții, sau a păcatului.
- ✓ Întristarea cea de ocară e pricinuită de lipsa plăcerilor. Cel ce le disprețuiește pe acestea petrece neîntristat.
- ✓ Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca să nu te lipsești de sfatul folositor.
- ✓ Socotința vicleană gândește rele și preface vredniciile aproapelui în scăderi.
- ✓ Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are vistierie rea gândește cele rele.
- ✓ Păzește-ți gândurile și fugi de păcat, ca nu cumva, întunecându-se mintea, să vezi unele în locul altora.
- ✓ Întărește-te gândindu-te la Iudeii care, orbiți de pizmă, L-au socotit pe Domnul și Dumnezeu nostru drept Belzebut.
- ✓ Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi, în loc de cale, cele alături de cale.
- ✓ Păcatele stau alături de virtuți, și de aceea cei răi iau virtuțile drept păcate.
- ✓ Mintea zăbovind în plăcere sau în întristare cade repede mintea în patima trândăviei.
- ✓ Conștiința curată ridică sufletul. Iar gândul murdar îl doboară la pământ.
- ✓ Răscolindu-se, patimile alungă slava deșartă; iar de sunt înlăturate, aceea iarăși se întoarce.

- ∨ Dumnezeu dând ființă făpturilor, a legat totodată toate prin purtarea Sa de grijă (prin Providență).
- ∨ Iar fiind Stăpân și făcându-Se rob, a arătat zidirii culmea purtării Sale de grijă (culmea Providenței Sale).
- ∨ Căci Dumnezeu și Cuvântul întrupându-Se neschimbat s-a unit cu toată zidirea prin trup.
- ∨ Minune străină se întâmplă în cer și pe pământ, că Dumnezeu este pe pământ și omul în ceruri.
- ∨ Ca unind pe oameni cu Îngerii, să dăruiască totodată întregii zidiri dumnezeirea.
- ∨ Cunoștința Sfintei și celei de o ființă Treimi este sfințire și îndumnezeire pentru Îngeri și pentru oameni.
- ∨ Iertarea păcatelor este slobozire de patimi. Cine n-a fost încă slobozit prin har, n-a dobândit încă iertarea.
- ∨ De vrei să te izbăvești dintr-o dată de păcate, leapădă-te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.
- ∨ Sănătatea sufletului este nepătimirea și cunoștința. La ea nu poate ajunge cel ce slujește plăcerilor.
- ∨ Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.
- ∨ E propriu celui rațional să se supună rațiunii și să-și strunească și robească trupul.
- ∨ Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția și citirea.
- ∨ Să luptăm pentru porunci ca să ne izbăvim de patimi; și pentru dumnezeieștile dogme ca să ne învrednicim de cunoștință.
- ∨ Dracii leagă mintea de cele supuse simțurilor, prin întristări și plăceri, poftă și temeri.
- ∨ Pofta după înțelepciune disprețuiește frica și plăcerea cunoștinței izgonește întristarea.
- ∨ Să nu înțepi pe fratele cu vorbe de ghicituri; căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.
- ∨ Mânia e oprită de îndelunga răbdare și de nepomenirea răului; și e micșorată de dragoste și de împreună pătimire (compătimire).
- ∨ Cui i s-a dat cunoștință i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primind-o o necinstește va vedea întuneric.
- ∨ Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunoștința de Dumnezeu celui ce o caută într-un adevăr, cu evlavie și cu dor.
- ∨ Nu uita de făptuire. Căci uitând de ea se împruținează cunoștința, și făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.
- ∨ Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimeni nu coboară dacă nu cade la foamete.
- ∨ Obișnuiește-ți urechea să asculte des cuvinte duhovnicești și mintea ta se va depărta de gândurile necurate.
- ∨ Este cu neputință minții să se îndeletnicească cu cele inteligibile, de nu va tăia afecțiunea față de simțire și față de cele supuse simțurilor.
- ∨ Semnul că mintea se îndeletnicește cu cele inteligibile îl avem în aceea că disprețuiește toate cele ce desfătează simțirea.

- ∨ Când mintea se deschisă spre vederea celor inteligibile, are față de ele o plăcere cu anevoie de pierdut.
- ∨ Când mintea se îmbogățește de cunoștința Unității, a pus cu totul stăpânire și pe simțire.
- ∨ Împiedică-ți mintea să se învâртеască în jurul celor supuse simțurilor ca să nu-și rodească prin ele plăceri și întristări.
- ∨ De firea părții raționale a sufletului ține să se îndeletnicească cu cunoștința lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale să îmbrățișeze dragostea și înfrânarea.
- ∨ Minte desăvârșită este aceea care s-a îmbibat de cunoștință; iar suflet desăvârșit este acela care s-a țesut cu virtuțile.
- ∨ Sufletul întinat de patimi s-a împietrit și nu primește să creadă fără tăieri și arsuri.
- ∨ Pe cei învârtoșați îi iau în primire probe înfricoșate. Căci fără dureri nu primesc să se înmoaie.
- ∨ Bărbatul chibzuit se îngrijește de sine și prin dureri de bună voie ocolește pe cele fără voie.
- ∨ Grija de suflet se arată în reaua pătimire și în smerenie, prin care iartă Dumnezeu toate păcatele.
- ∨ Răbdarea este iubirea de osteneală a sufletului. Iar unde este iubire de osteneală, s-a scos afară iubirea de plăcere.
- ∨ Cetirea și rugăciunea curățesc mintea; iar dragostea și înfrânarea partea pasională (afectivă) a sufletului.
- ∨ Păzește aceeași înfrânare totdeauna, ca să nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.
- ∨ Cel ce-și pune legi sie-și să nu se facă neascultător sie-și. Căci cel ce se nesocotește pe sine, pe sine se amăgește.
- ∨ Deprinderea păcatului este boala sufletului. Iar păcatul cu lucrul este moartea lui.
- ∨ Păcatul învechit cere nevoiță (asceză) îndelungată. Căci obișnuința învârtoșată nu poate fi clintită din loc dintr-o dată.
- ∨ Mișcă-ți mintea neconținut la rugăciune și vei împrăștia gândurile care stăruiesc în inimă.
- ∨ Nevoița are trebuință de răbdare și de îndelungă răbdare. Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere.
- ∨ Te vei deda ușor cu ostenele nevoiței, de vei face toate cu măsură și cu rânduială.
- ∨ Păzește aceeași măsură în nevoiță și să nu dezlegi canonul fără trebuință.
- ∨ Precum dragostea și înfrânarea curățesc gândurile, așa contemplația și rugăciunea toată înălțarea trufașă.
- ∨ Cel ce rabdă loviturile încercărilor fără voie se face smerit la buget, bine nădăjduitor și cercat.
- ∨ Păcatul e vestejit de stăruința în suferințe și e ars deplin de răbdarea până la capăt.
- ∨ Venirea ostenelelor îndurerează simțirea, iar venirea întristării înlătură plăcerea.
- ∨ Mintea chibzuită își întărește sufletul și-și deprinde trupul la toată nevoița.
- ∨ Cel ce înaintează filosofează în acestea trei: în porunci, în dogme și în credința Sfintei Treimi.
- ∨ Mintea izbăvită de patimi se află în acestea: în gânduri simple, în contemplarea fapturilor și în

lumina veșnică.

- ✓ Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup și de simțire, precum s-a zis.
- ✓ Minte care a închis simțirea și și-a făcut egală starea mustului din trup nu mai are război decât cu amintirea.
- ✓ Postul cumpătat, privegherea și cântarea de psalmi fac egală starea trupului.
- ✓ Acestea trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului și atingerea dracilor.
- ✓ Amintirile pătimase sunt făcute simple prin rugăciune, citire, înfrânare și dragoste.
- ✓ Închide întâi simțirea prin liniște și apoi luptă cu armele virtuților împotriva amintirilor.
- ✓ Păcatul cu cugetul este reaua întrebuințare a gândurilor; iar păcatul cu fapta este reaua întrebuințare a lucrurilor.
- ✓ Nepătimire desăvârșită are acela care nu e împătimit nici de lucruri, nici de amintirile lor.
- ✓ Amintirea răului este o lepră a sufletului; și i se întâmplă aceasta din necinstiri, din pagubă, sau din bănuiala gândurilor.
- ✓ Domnul orbește mintea pătimasă; căci se întristează pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.
- ✓ Ura față de aproapele este moartea sufletului. Iar acesta o are și o face sufletul bârfitorului.
- ✓ Trândăvia vine din neglijența sufletului; și e neglijent sufletul care boală de iubirea plăcerii.
- ✓ Săturarea naște pofta după feluri multe de mâncări; iar lipsa îndulcește și pâinea simplă.
- ✓ Cel ce se bucură în chip ascuns împreună cu cel pizmit se izbăvește de pizmă; iar cel ce ascunde pe cel pizmit izbăvește (și pe alții) de pizmă.
- ✓ Îndepărtează-te de cel ce viețuiește cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți.
- ✓ Câștigă-ți prieten pe bărbatul iubitor de osteneală și îl vei afla acoperământ greșelilor tale.
- ✓ Nepăsătorul s-a vândut multor stăpâni; și cum îl poartă, așa umblă.
- ✓ În vreme de pace îți este binevoitor ca un prieten; iar în vreme de încercare te războiește ca un dușman.
- ✓ Își pune sufletul său pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, îți ia sufletul tău.
- ✓ Minte luminată scoate cuvinte înțelepte și sufletul cultivă gânduri dumnezeiești.
- ✓ În cei ce înaintează, dispozițiile spre cele potrivnice se schimbă ușor; în cei desăvârșiți, deprinderile în amândouă părțile sunt greu de clintit.
- ✓ Tăria sufletului este o deprindere a virtuții anevoie de clintit, la care cel ce a ajuns zice: Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos, și celelalte.
- ✓ Ține de firea minții să petreacă în Dumnezeu, să cugete despre purtarea Lui de grijă și despre judecățile Lui înfricoșate.
- ✓ Stăpânindu-ți simțirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simțire, mișcă patimile.

- ✓ Asuprește-ți trupul și roagă-te mereu; și te vei izbăvi repede de gândurile aduse de amintire (de prejudecată).
- ✓ Îndeletnicește-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiești. Căci osteneala cu ele mistuie patimile.
- ✓ Cetirea, privegherea, rugăciunea și psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor.
- ✓ În osteneală, în robotire și în sudoarea feței ai fost osândit să mănânci pâinea cunoștinței.
- ✓ Precum sufletul face viu trupul după fire, așa și virtute și cunoștința sufletul.
- ✓ Stăpânindu-ți iubirea de slavă deșartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste.
- ✓ Fugind de slava deșartă, caută spre Dumnezeu; iar de nu, vei cădea desigur în părerea de sine, sau în curvie.
- ✓ E propriu slavei deșarte să-și arate destoinicia; și e propriu mândrie să disprețuiască și să se oțărăască.
- ✓ Fugind de lăcomia pântecelui, păzește-te de dorința de-a plăcea oamenilor, care vrea să arate un obraz palid la vedere.
- ✓ Când nu bei vin, să nu te sature de apă; iar de nu, îi dai curviei aceeași materie.
- ✓ Mândria ne face să ne depărtăm de ajutorul dumnezeiesc, să ne încredem în noi înșine și să ne înălțăm împotriva oamenilor.
- ✓ Împotriva mândriei sunt două leacuri; cine le primește pe acestea va avea un al treilea foarte aspru.
- ✓ Ca să înlături mândria, trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără voie.
- ✓ Povățuirea prin încercări este un toiag duhovnicesc. Ea învață pe cel ce se înalță fără minte să cugete cu smerenie.
- ✓ Precum grădinarul, dacă nu plivește buruienile, îneacă legumele, așa și mintea, dacă nu curățește, pierde ostenelele.
- ✓ Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătuiește.
- ✓ Cel omorât de patimi nu ascultă sfatul și nu suferă câtuși de puțin mustrarea și povățuirea duhovnicească.
- ✓ Cel ce nu primește sfatul nu își îndreaptă căile sale, ci e dus pururi spre prăpăstii și râpe.
- ✓ Mintea care s-a tămăduit pe sine însăși și tămăduiește și pe alții cu cele ce s-a vindecat pe sine este doctor.
- ✓ Caută virtutea și păstrează-o nevătămată, ca să nu trăiești urât și să mori jalnic.
- ✓ Omoară păcatul, ca să nu învii mort și ca să nu treci de la o moarte mică la una mare.
- ✓ Din viață la viață trece acela care și-a omorât patimile și s-a despărțit de neștiință.
- ✓ Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fă cele zise și te vei izbăvi de patimi.
- ✓ Cunoștința de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărtășindu-se cel curat rămâne nemuritor.

✓ Semnul răbdării este dragostea de osteneți. Mîntea îndrăznind spre ele nădăjduiește să dobîndească cele făgăduite și să scape de amenințări.

Isihie Sinaitul

- Trezvia e propriu zis curăția inimii, care, din pricina măreției și a frumuseții ei, sau mai bine zis din neatenția și negrija noastră, e azi atât de rară printre monahi. Pe aceasta o ferește Hristos, zicând: «Fericiți cei curați cu inima căci aceia vor vedea pe Dumnezeu». Așa fiind, ea se cumpără foarte scump. Trezvia dăinuind mult în om, se face călăuză a vieții drepte și plăcute ale lui Dumnezeu. Iar urcușul în aceasta ne deprinde cu contemplația și cu felul cum trebuie să punem în mișcare, în chip cuvenit, cele trei părți ale sufletului și să ne păzim fără greșală simțurile. Ea sporește în fiecare zi cele patru virtuți generale, în cel ce împărtășește de ea.
- Trezvia e fixarea stăruitoare a gândului și așezarea lui în poarta inimii, ca să privească gândurile hoțști care vin să asculte ce zic și ce fac ucigașele și care este chipul făurit și înălțat de diavoli, care încearcă să amăgească mintea prin năluciri. Însușindu-se aceste osteneți, ele ne învață, cu multă știință, iscusința războiului minții.
- Așadar, un fel (mod) al trezviei e să-ți supraveghezi des fantezia, adică atacul ca, neavând fantezia la dispoziție, Satana să nu poată făuri gânduri mincinoase, pentru a le înfățișa minții spre amăgire mincinoasă.
- Altul constă în a avea pururi inima tăcând adânc și liniștită de orice gând; și să ne rugăm.
- Altul să chemăm cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.
- Alt mod stă în a avea în suflet neîncetat amintirea morții.
- Cel ce se luptă înlăuntru trebuie să aibă în aceeași clipă aceste patru: smerenie, atenție deplină, împotrivire și rugăciune. Smerenie — fiindcă luptă lui este față de dracii cei mândri, protivnici smereniei; și ca să aibă în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru că Hristos urăște pe cei mândri. Atenție — ca să-și facă inima pururi fără de nici un gând, chiar bun dacă ar părea. Împotrivire — pentru ca atunci când ar cunoaște cu agerime pe cel ce vine, îndată să se opună cu mânie celui viclean. «Și voi răspunde, zice, celor ce mă ocărăsc: oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?» Rugăciune — ca îndată după împotrivire să strige către Hristos într-un suspin negrăit; și atunci cel ce luptă va vedea pe vrăjmaș risipindu-se prin numele sfânt și închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistuie, împreună cu nălucirile lui.
- Precum cel ce ține în mână o oglindă, dacă stă în mijlocul multora și privește în ea își vede fața așa cum este, dar vede și pe a altora, care se apleacă spre aceeași oglindă, tot astfel cel ce se apleacă spre inima sa își vede starea sa în ea, dar vede și fețele negre ale Arapilor spirituali.
- Dar mintea nu poate să biruiască numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac că sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slava deșartă. Prin chemarea lui Iisus însă, ei nu rabdă să stea și să te înșele nici măcar o clipă.
- Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioară, și să te predai și tu vrăjmașilor spirituali. Căci acela, fiind izbăvit de Egipteni prin Dumnezeu tututor, și-a născocit sie-și ca ajutor idol turnat.
- Iar prin idol turnat să înțelegi mintea noastră slabă, care, câtă vreme cheamă pe Iisus Hristos

împotriva duhurilor răutății, le izgonește ușor și cu știință măiastră pune pe fugă puterile nevăzute și războinice ale vrăjmașului. Dar când îndrăznește nesăbuită să se reazeme cu totul pe sine, se rostogolește ca pasărea zisă Oxypteros (repede zburătoare). «Spre Dumnezeu, zice, a nădăjduit inima mea și am fost ajutat; și a înflorit iarăși trupul meu». Sau: «Cine, afară de Domnul, mă va ridica pe mine și va sta împreună cu mine împotriva nenumăratelor gânduri uneltite cu viclenie?» Iar cel ce se nădăjduiește în sine și nu în Dumnezeu va cădea cădere jalnică.

- Chipul și rânduiala liniștii inimii acesta este: Dacă vrei să lupți, să-ți fie mica gânganie a păianjenului pururi pildă. Iar de nu, încă nu te-ai liniștit cum trebuie cu mintea. Acela vânează muște mici. Iar tu, dacă faci așa și vrei să-ți câștigi liniștea sufletului cu osteneală, nu înceta să ucizi pururi «pruncii babilonești». Căci pentru această ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.
- Dacă petreci pururi în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea morții, cu învinuirea de sine, cu împotrivire și cu chemarea lui Iisus Hristos și umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmtă, dar aducătoare de bucurie și de desfătare a minții, vei ajunge la sfintele vedenii (contemplații) ale Sfinților și ți se vor lumina taine adânci de către Hristos, «în care sunt ascunse comorile înțelepciunii și ale cunoștinței» și «în care locuiește toată plinătatea Dumnezeirii trupește». Căci vei simți lângă Iisus că Duhul Sfânt saltă în sufletul tău. Pentru că de la El se luminează mintea omului să privească cu fața descoperită. «Căci nimeni nu numește pe Iisus Domn, fără numai în Duhul Sfânt», care adeverește în chip tainic pe Cel căutat.
- Dar iubitorii de învățătură trebuie să mai știe și de aceea că pizmașii draci adeseori ascund și retrag de la noi războiul, pizmuindu-ne vrăjmașii pentru folosul, cunoștința și urcușul spre Dumnezeu ce le-am avea din război și pentru ca, nepurtând noi de grijă, să ne răpească fără de veste mintea și să ne facă iarăși neatenți cu cugetul. Căci scopul neconținut și lupta lor este să nu ne lase să fim cu luare aminte la inima noastră, cunoscând bogăția adunată în suflet din atenția de fiecare zi. Dar noi să ne ridicăm atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi (contemplații) duhovnicești și războiul iarăși vine în minte; dar toate să le facem numai cu sfatul, ca să zic așa, al Domnului însuși, și cu smerenie.
- Căci petrecând în chinovie, trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre și cu dragă inimă, însuși Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. Și așa să ne facem și noi ca niște lucruri de vânzare, lipsite de voință. Iar ca metodă în acestea se cuvine să nu punem în mișcare iuțimea fără judecată și împotriva firii, și pe urmă să ne aflăm fără îndrăzneală în războiul nevăzut. Căci voia noastră, netăiată de noi de bună voie, obișnuiește să se mânie pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem. Iar din aceasta, iuțimea stârnindu-se cu lătrături rele, nimicește cunoștința luptei, pe care abia cu multă osteneală a putut-o dobândi. Căci iuțimea are putere stricătoare. Dacă e mișcată spre gânduri drăcești, le strică și le omoară pe acelea; dacă iarăși se tulbură împotriva oamenilor, strică gândurile cele bune din noi. Așadar iuțimea, precum văd, e stricătoare a oricărui fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. Căci ea ni s-a dat de Dumnezeu ca armă și ca arc, dacă nu e folosită în amândouă părțile. Iar dacă lucrează în chip diferit, e stricătoare. Căci eu am cunoscut un câine, de altfel îndrăzneț împotriva lupilor, care sfâșia oile.
- Astfel trebuie să fugim de semeție, ca de veninul de aspidă și să ocolim multele întâlniri, ca pe niște șerpi și pui de vipere. Căci acestea pot să ne ducă repede la desăvârșita uitare a războiului celui dinăuntru și să coboare sufletul de la bucuria înaltă, pe care o are inima din curăție. Fiindcă blestemata uitare se opune atenției ca apa focului și în toată vremea o războiește cu puterea. Căci de la uitare ajungem la negrijă, iar de la negrijă la dispreț, la lăncezeală și la poftă necuviincioase. Și așa ne întoarcem iarăși îndărăt, ca și câinele la vărsătura sa. Și fugim așadar

de semeție, ca de un venin de moarte. Iar râul uitării și cele ce izvorăsc din ea le vindecă sigur paza minții și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos. Căci fără El nu putem face nimic.

- Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înțelepți ca Solomon, nici mai cunoscători ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. Să nu ne încredem, așadar, în noi. Căci zice Scriptura: «Cel ce se încrede în sine va cădea cădere jalnică».
- Să învățăm de la Hristos smerită cugetare; de la David umilință; iar de la Petru să plângem pentru căderile ce ni se întâmplă. Dar să nu deznădăjduim ca Samson, ca Iuda și ca Solomon cel prea înțelept.
- «Căci diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită», împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii, trezvia, împotrivirea și rugăciunea către Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. Căci ajutor mai mare, afară de Iisus, nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, ca Dumnezeu, vicleniile, meșteșugirile și înșelăciunile dracilor.
- Așadar sufletul să se încreadă în Hristos și să-l cheme pe El și să nu se înfricoșeze nicidecum. Căci nu luptă singur, ci cu înfricoșatul Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupești și netrupești, sau văzute și nevăzute.
- Precum copilul mic și fără răutate, văzând pe vreun făcător de năluciri, se bucură și se ia după el din nevinovăție, așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun (căci așa a fost creat de bunul Stăpân) se desfată de momelele nălucirilor diavolului; și, amăgit, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbița spre cel ce întinde curse puilor ei. Și așa își amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești. Dacă întâlnește fața unei femei frumoase, sau altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voiește să plănuiască ceva cu ele, ca să prefacă în faptă ceea ce i s-a arătat frumos. Și atunci, căzând la consimțire, preschimbă, prin mijlocirea trupului, în faptă nedeguierea din cugetare, spre osânda proprie.
- Acesta-i meșteșugul vicleanului; și cu aceste săgeți otrăvește tot sufletul. De aceea nu e fără primejdie. De aceea nu e fără primejdie să lăsăm să intre în inima noastră gândurile, înainte ca mintea să ne fi fost mult cercată în război, și mai ales la început. Fiindcă într-o clipă sufletul nostru se încântă de momelile diavolești, se îndulcește de ele și le urmează. Ci trebuie numai să le înțelegem și îndată să le tăiem de cum răsar și ne atacă (ne momesc). Dar după ce, prin războire îndelungată în acest lucru minunat, mintea s-a exercitat în el și-l înțelege și a dobândit deprinderea neîncetată a războiului, încât pătrunde cu adevărat gândurile, și cum zice Proorocul: «Poate stăpâni ușor vulpile cele mici», atunci trebuie să lase gândurile să vină înăuntru, apoi să le războiască în Hristos, să le vădească cu știință și să le doboare.
- Întâi este momeala (atacul); al doilea, însoțirea sau amestecarea gândurile noastre cu ale dracilor vicleni; al treilea, consimțirea (învoirea) minții de a afla între cele două feluri de gânduri ce se sfătuiesc în chip păcătos; al patrulea este fapta din afară, sau păcatul. Dacă, prin urmare, mintea va fi atentă prin trezvie, prin împotrivire și chemarea Domnului Iisus, va pune pe fugă nălucirea momelii de la răsărirea ei, cele ce urmează din ele rămânând fără împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească, nu poate amăgi altfel sufletele decât prin nălucire și gânduri. Despre momeala David zice: «În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului» și celelalte; iar despre consimțire, marele Moise zice: «Și nu te vei învoi cu ei».
- Mintea cu minte se încaieră la luptă în chip nevăzut; mintea drăcească cu mintea noastră. De aceea e de trebuință să strigăm către Hristos ca să depărteze mintea drăcească, iar biruința să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni.

- Chip al liniștii din inimă să-ți fie cel ce are o oglindă și se uită în ea; și atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele și bune.
- Minte atentă la lucrarea ei ascunsă va dobândi împreună cu celelalte bunuri, care izvorăsc din lucrarea neîncetată a păzirii de sine, și izbăvirea celor cinci simțuri de relele din afară. Căci fiind neîncetat atentă prin virtutea și prin trezvia sa, și vrând să se desfăteze cu gândurile cele bune, nu îngăduie să fie furată prin cele cinci simțuri, când se apropie de ea gândurile materiale și deșarte. Ci cunoscând înșelăciunea lor, le retrage de cele mai adeseori înlăuntrul său.
- Stăruie înlăuntrul minții și nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupra.
- Minte se orbește prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava deșartă și prin plăcere.
- Cunoștința și credința, tovarășele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina acelora.
- Iuțimea, mânia, războaiele, uciderile și toată lista celorlalte rele, din pricina acelora s-au întărit atât de mult între oameni.
- Bunul smereniei e greu de câștigat. Aceasta fiindcă e aducător de înălțare și iubit de Dumnezeu și pierzător aproape al tuturor rele urâte de Dumnezeu și aflătoare în noi. Vei afla ușor într-un om lucrările parțiale ale altor virtuți. Dar căutând în el mireasma smereniei, anevoie o vei găsi. De aceea trebuie multă trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice că diavolul este necurat, fiindcă a lepădat de la început acest bun al smeritei cugetări și a iubit mândria. De aceea e și numit duh necurat în toate Scripturile. Căci ce necurăție trupească poate să-și adune cel ce este cu totul necorporal, netrupesc, neașezat într-un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din Înger curat și luminos s-a arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este, zice, mândria. De aceea a zis și mândrul Faraon: «Pe Dumnezeu tău nu-l știu și pe Israel nu-l voi lăsa să plece».
- Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: «Mult ne ajută să nu păcătuim, nici să cădem în ziua următoare în aceleași greșeli, ca, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am greșit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o făcea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas». Și iarăși tot el zice: «Măsura e lucrul cel mai bun».
- Iar altul dintre înțelepții în cele dumnezeiești a zis: «Începutul rodirii este floarea și începutul făptuirii înfrânarea». Prin urmare, să ne înfrânăm; iar aceasta, cu măsură și cu cântar, cum ne învață Părinții. Toată ziua celor douăsprezece ceasuri să o petrecem întru păzirea minții. Căci făcând așa, vom putea să stingem, cu Dumnezeu, păcatul și să-l micșorăm printr-o anumită silă. Deoarece silită este și petrecerea virtuoasă, prin care se dă Împărăția Cerurilor.
- Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinăuntru este cumpătat. Dar nu numai atât, ci și contemplă, cunoaște pe Dumnezeu și se roagă. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: «Umblați în duh, și pofta trupului să nu o săvârșiți».
- Cel ce nu știe să umble pe calea duhovnicească, nu poartă grijă de cugetările pătimase; ci toată preocuparea lui se mișcă în jurul trupului. Iar urmarea e că sau petrece în lăcomia pântecelui, în desfrânare, în întristare, în mânie și pomenirea răului și prin aceasta își întunecă mintea, sau se dedă la o nevoie fără măsură și-și tulbură înțelegera.

- Nu-ți închina toată atenția ta trupului, ci hotărăște-i lui nevoița după putere. Și toată mintea ta întoarce-o spre cele dinăuntru. Căci «nevoița trupească la puțin folosește, iar evlavia spre toate e de folos».
- Când patimile s-au potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmplă fie pentru că n-au fost tăiate pricinile, fie pentru că s-au retras dracii cu viclenie.
- Hristos a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, și celor ce slujesc Lui bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău». Dar încă e slugă credincioasă cel ce se cinstește pe Stăpân face cele poruncite de El. Iar greșind sau neascultând, rabdă cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin. Fiind deci iubitor de învățătură, fă-te și iubitor de osteneală. Căci cunoștința simplă îngâmfă pe om.
- Încercările ce ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.
- E proprie stelei lumina din jurul ei; tot așa e proprie cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia. Căci nu este alt semn care să facă cunoscuți și să arate pe ucenicii lui Hristos, ca cugetul smerit și înfățișarea umilită. Aceasta o strigă toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu viețuiește așa, adică întru smerenie, cade din părtașia Celui ce s-a smerit pe Sine până la cruce și moarte, care este și legiuitorul cu fapta al dumnezeieștilor Evanghelii.
- «Iar sfârșitul cuvântului tot auzi-l: teme-te de Dumnezeu și păzește poruncile Lui» și cu mintea și de simțirea. Căci dacă te silești să le păzești cu mintea, puțină trebuință vei avea de ostenele trupești ca să le păzești. Căci zice David: «Voit-am să fac voia Ta și legea Ta în mijlocul pântecelui meu». De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adică în mijlocul inimii, voia lui Dumnezeu și legea lui, nu o poate face cu ușurință nici în afară. Și va zice către Dumnezeu cel fără trezvie și nepăsător: Nu vreau să cunosc căile Tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa iluminării dumnezeiești, de care e plin cel părtaș de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeiești.
- Trebuie să ne ostenim pentru păzirea celor cinstite. Iar cistite cu adevărat sunt acelea care ne păzesc de tot păcatul prin simțuri și prin minte. Acestea sunt: paza minții, împreună cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetată în adâncul inimii; liniștea neconținută a cugetării, ca să zic așa chiar și din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; și silința de-a ne afla goliți de gânduri, ca să nu ne înșele hoții. Căci deși ne ostenim stăruind în inimă, dar și mângâierea e aproape.
- Căci inima păzită neîncetat, chiar dacă nu i se îngăduie să primească formele, chipurile și nălucirile duhurilor întunecate și viclene, obișnuiește totuși să nască din ea gânduri luminoase. Precum cărbunele naște flacăra, tot așa cu mult mai mult Dumnezeu, care locuiește în inimă de la Botez, dacă află văzduhul cugetării noastre curat de vânturile răutății și păzit de supravegherea minții, aprinde puterea noastră de înțelegere spre contemplație, ca flacăra ceara.
- Trebuie să învățăm pururi în cuprinsul minții noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învățește fulgerul în văzduhul tăriei, când e să înceapă ploaia. Aceasta o știi cu exactitate cei ce au experiența minții și a războiului dinăuntru. Deci să purtăm după o ordine războiul minții astfel: întâi atenție; pe urmă cunoscând că vrăjmașul a aruncat un gând, să-l lovim în inimă cu cuvinte de mânie și de blestem; în al treilea rând, să ne rugăm îndată împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndată să se risipească năluca drăcească, ca să nu se ia mintea după nălucire, ca un prunc amăgit de oarecare făcător de năluciri (scamator).
- Precum cel ce privește la soare e cu neputință să nu-și umple privirile de lumină îmbelșugată, la

fel cel ce se apleacă să privească văzduhul inimii nu se poate să nu se lumineze.

- Dracii ne duc pururi spre păcătuire prin nălucire și minciună. De fapt, prin nălucirea iubirii de argint și a câștigului l-au făcut pe ticălosul de Iuda să vândă pe Domnul și Dumnezeu tuturor. Și prin minciuna unei odihne trupești fără preț, a cinstei, a câștigului și a slavei, l-au dus la spânzurătoare și i-au pricinuit moartea veșnică. Ticăloșii l-au răsplătit cu ceea ce era contrar nălucirii sau momelii lor.
- Știința științelor și meșteșugul meșteșugurilor e meșteșugul gândurilor viclene. Deci este nu mod desăvârșit și un meșteșug minunat împotriva lor. El stă în a privi în Domnul nălucirea momelii și a păzi cugetarea, precum păzim ochiul sensibil și privim ager cu el la ceea ce vine, poate, să-l lovească și depărtăm, cât putem, orice gunoi din el.
- Suntem datori să mișcăm cele trei părți ale sufletului în chip convenit și potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afară și a șarpelui Satan. Mâniați-vă, zice, împotriva păcatului, adică mâniați-vă pe voi înșivă și pe diavolul. «Mâniați-vă, ca să nu păcătuți împotriva lui Dumnezeu». Pofta trebuie să o mișcăm spre Dumnezeu și virtute. Iar rațiunea să o punem în fruntea acestora amândouă cu înțelepciune și cu știință, spre a porunci, a sfătui, a pedepsi și a stăpâni cum stăpânește împăratul peste robi; și atunci rațiunea din noi le cârmuiește pe acestea după Dumnezeu. Iar dacă patimile se răscoală împotriva rațiunii și vreau să o conducă, să punem rațiunea peste ele. Căci zice fratele Domnului: «Dacă nu greșește cineva în cuvânt, acela e bărbatul desăvârșit, puternic să înfrâneze și întreg trupul» și celelalte. Fiindcă, vorbind adevărat, toată nelegiuirea și păcatul se săvârșesc prin acestea trei, precum toată virtutea și dreptatea se susțin iarăși prin acestea trei.
- Minte se întunecă și rămâne neroditoare atunci când grăiește cuvinte lumești, sau când, primindu-le în cuget, stă de vorbă cu ele, sau când trupul împreună cu mintea se ocupă în deșert cu niscai lucruri supuse simțurilor, sau când monahul se dedă la deșertăciuni. Căci atunci îndată pierde căldura, străpungerea, îndrăznirea în Dumnezeu și cunoștința. Căci cu cât suntem mai atenți la minte, ne luminăm, și cu cât suntem mai neatenți, ne întunecăm.
- Călătorul, care începe să facă o cale lungă, anevoie de umblat și plină de necazuri, gândindu-se să nu se rătăcească la întoarcere, așează niște semne și niște țărugi în drumul său, ca să-i facă ușoară întoarcerea la ale sale. Iar bărbatul care călătorește cu trezvie își înseamnă cuvintele (auzite), gândindu-se și el la același lucru.
- Sfinții Părinți privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minții. Căci el vede pe Dumnezeu în rug, i se umple față de slavă, e făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeul Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israel și dă legea, care luate figurat, după duh, sunt fapte și drepturi de ale minții.
- Iar Aaron, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului din afară. De aceea și noi, muștrându-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a greșit, îi zicem: «Ce ți-a greșit Israel, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeul cel viu, Atotțiitorul?»
- Precum fără corabie mare nu e cu putință a trece marea, așa fără chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putință a izgoni momeala gândului rău.
- Împotrivirea obișnuiește să aducă la tăcere, iar chemarea (lui Iisus Hristos) să izgonească din inimă gândurile. Căci atunci când momeala ia chip în suflet prin nălucirea lucrului sensibil, de pildă când fața celui ce ne-a supărat, sau nălucirea frumuseții femeiești, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndată ni se dau pe față gândurile tinerei de minte a răului, ale curviei și ale iubirii de argint care pricinuesc nălucirile inimii. Și dacă mintea noastră e încercată și disciplinată, având deprinderea de a observa și de a vedea curat și limpede

nălucirile și înșelăciunile amăgitoare ale celor răi, stinge cu ușurință, prin împotrivire și prin rugăciunea lui Iisus Hristos, săgețile aprinse ale diavolului îndată, ce s-au arătat, neîngăduind fanteziei pătimășe să se miște deodată cu momeala și să modeleze cu patimă gândurile noastre după forma ce ni s-a arătat, sau să stea de vorbă cu ea în chip prietenos, sau să gândească mult la ea, sau să-și dea învoire cu ea. Căci din acestea urmează neapărat, ca nopțile zilelor, faptele rele.

- Dacă însă mintea noastră este neîncercată în iscusința trezviei, îndată se amestecă în chip pătimăș cu chipul ce i s-a nălucit, oricare ar fi, și stă de vorbă cu el, primind întrebări necuvenite și dând răspunsuri. Și atunci gândurile noastre se amestecă nu nălucirea drăcească, aceasta crescând și sporind și mai mult, ca să pară minții, care a primit-o și pe care a prădat-o, vrednică de iubit, frumoasă și plăcută. Mintea pățește atunci același lucru care s-ar întâmpla, de pildă, dacă s-ar arăta un câine undeva într-o livadă, unde se nimeresc și niște miei, care, fiind fără răutate, aleargă la câinele ce li se arată ca la maica lor, necâștigând din apropierea câinelui altceva, decât că se umplu de necurăția și de putoarea aceluia. În același chip și gândurile noastre aleargă prostește spre toate nălucirile drăcești din minte și amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi văzute voind împreună să dărâme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. Căci așa se sfătuiesc și ele ce trebuie să facă spre a trece prin trup, frumoasa și dulcea nălucire ce li s-a arătat în chip amăgitor prin înrâurirea drăcească. Așa se înfăptuiesc înăuntru căderile sufletului. Pe urmă cele dinăuntru ale inimii se prelungesc și în afară în chip necesar.
- Mintea e un lucru ușor și fără răutate, care lesne se ia după năluciri și anevoie se reține de la nălucirile nelegiuite, dacă nu are gândul stăpânitor peste patimi, care să o împiedice neconținut și să o țină în frâu.
- Greu și neplăcut lucru pare oamenilor a se liniști sufletește de orice gând. Și într-adevăr e anevoios și ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neînvățați cu războiul să-și închidă și să-și îngrădească partea netrupească, ci și pentru cei ce au dobândit iscusința luptei nemateriale dinăuntru. Dar cel ce L-a sălășluit în pieptul său pe Domnul Iisus prin rugăciune neîncetată nu va osteni urmându-l Lui, după cuvântul Proorocului. Și unul ca acesta nu va dori zi petrecută omenește, pentru frumusețea, desfătarea și dulceața lui Iisus; iar pe dușmanii săi, necredincioșii draci, care umblă împrejur, nu se va teme, grăindu-le din poarta inimii și, prin Iisus, izgonindu-i din spate.
- «Întru mulțimea păcii se va desfăta», după David, cel ce nu primește față de om, judecând nedreptate în inima sa, adică primind chipuri de ale duhurilor rele și prin chipuri cugetând păcatul; sau judecând rău în pământul inimii sale și prin aceasta predând păcatului pe cele drepte. Căci marii și cunoscătorii Părinți au numit într-unele scrieri de ale lor și pe draci oameni, pentru facultatea lor rațională, cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: «Un om rău a făcut aceasta» și a amestecat în grâu neghină. Iar răul de la aceștia ne vine pentru că nu ne împotrivim repede; de aceea suntem biruiți de gândurile rele.
- Lucrul trezviei neconținute, sau folosul și marele câștig pe care-l aduce ea sufletului, este să vadă îndată nălucirile gândurilor care au luat chip în minte; iar al împotrivirii este să respingă și să dea pe față gândul care încearcă să intre în văzduhul minții noastre prin nălucirea (închipuirea) vreunui lucru supus simțurilor. Dar ceea ce stinge și împrăștie îndată orice intenție a vrăjmașilor, orice gând, orice nălucire, orice formă și orice statuie rea, este chemarea Domnului. Căci de fapt și noi înșine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, și izbăvirea noastră, a smeriților, a neînsemnaților și a netrebnicilor.
- Cei mai mulți nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai năluciri de ale lucrurilor sensibile și lumești. Iar dacă stăruim mult timp în rugăciune, cu trezvie, rugăciunea

golește cugetarea de toată năluca materială a gândurilor rele. Iar pe de altă parte îi face cunoscute gândurile vrăjmașilor și marele câștig al rugăciunii și al trezviei. «Și cu ochii tăi vei privi și răsplătirea păcătoșilor spirituali vei vedea» și tu însuși cu mintea, și vei înțelege, zice David, dumnezeiescul cântăreț.

- Orice monah va avea frică și va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minții, fie pentru că nu cunoaște frumusețea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina lenii. Dar frica se va risipi fără doar și poate, când va începe lucrarea de păzire a minții, care este și se numește filosofia activă a minții. Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: «Eu sunt calea, învierea și viața».
- Și iarăși va fi înfricat văzând mulțime de gânduri și mulțime de prunci babilonești. Dar și această frică o risipește Hristos, dacă ne bazăm neconținut pe El, ca pe fundamentul cugetării; iar pruncii babilonești îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră, împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: «Cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău». «Căci fără de mine, zice, nu puteți face nimic».
- Gândurilor simple și fără patimă le urmează cele pătimase, precum am aflat într-o îndelungată experiență și observare. Precum șarpele urmează porumbelului ce intră în cuibul lui, socotesc că cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, și cele nepătimase celor pătimase.
- Cu adevărat omul trebuie să se taie, prin hotărâre liberă, în două; și trebuie să se rupă cu cea mai înțeleaptă înțelegere, precum am spus. Se cuvine cu adevărat să se facă el însuși dușman neîmpăcat al său. Deci trebuie să avem față de noi înșine dispoziția ce o are cineva față de un om care l-a necăjit și nedreptățit cumplit, ba chiar mai mult decât atâta, dacă vrem să împlinim marea și cea dintâi poruncă, adică să dobândim viețuirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vieții din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: «Cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia?» Căci nu se supune legii lui Dumnezeu. Arătând apoi că a supune trupul voii lui Dumnezeu face parte din cele ce stau în puterea noastră, a zis: «Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; dar judecându-ne Domnul, ne pedepsește».
- Începutul rodirii este floarea, iar începutul observării minții înfrânarea în mâncări și băuturi, lepădarea și respingerea oricărui fel de gânduri și liniștea inimii.
- Dacă omul din lăuntru petrece în trezvie, cum zic Părinții, este în stare să păzească și pe cel din afară. Dar noi și dracii făcători ai răutății săvârșim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai, sau în zugrăviri de năluciri în minte, precum voiesc. Iar noi îl săvârșim și prin gânduri înăuntru și prin fapte în afară. Dracii, fiind lipsiți de grosimea trupurilor, își pricinuiesc și lor și nouă muncile numai prin gânduri, prin viclenie și prin înșelăciune. Dacă n-ar fi lipsiți, blestemații, de grosimea trupului, n-ar întârzia să păcătuiască și prin fapte, păstrându-și de-a pururi voia liberă gata de a necinsti pe Dumnezeu.
- Rugăciunea de un singur cuvânt (sau gând) omoară și preface în cenușă amăgirile lor. Căci Iisus, Dumnezeu și Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi neconținut și fără lenevie nu le îngăduie acestora să-și arate minții în oglinda cugetării, nici începutul intrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare și nici să grăiască niscăi cuvinte în inimă. Iar nepătrunzând vreun chip drăcesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, și de gânduri. Căci dracii au obiceiul să vorbească cu sufletul și să-l învețe păcatul prin gânduri, ascunzându-se de el.
- Cele opt gânduri mai generale ale răutății, în care se cuprinde tot gândul și din care se nasc toate (ca din Hera și Zeus toți dracii blestemați, cinstiți ca zei de greci, după miturile lor), se suie toate în poarta inimii și, aflând mintea nepăzită, intră unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se și intrând în inimă, aduce cu sine un roi de alte gânduri

nerușinate. Și așa, întunecând mintea, ațâță trupul, îndemnându-l la săvârșirea de fapte rușinoase.

- Deci cel ce păzește capul șarpelui și prin mânioasă împotrivire se folosește de cuvinte, curajoase, lovindu-l cu pumnul în față, a alungat vrăjmașul de la sine. Căci zdrobind capul, a pus pe fugă multe gânduri rele și fapte și mai rele. Și astfel cugetarea rămâne netulburată, Dumnezeu primind privegherea ei asupra gândurilor și dăruindu-i, în schimb, să știe cum trebuie să biruiască pe cei ce o războiesc și cum trebuie inima să se curețe pe încetul de gândurile care spurcă pe omul dinăuntru. Căci zice Domnul Iisus: «Din inimă ies gândurile rele, curvie, preacurvie E și acelea sunt care spurcă pe om».
- Deci așa poate sufletul să stea, întru Domnul, în cuviința, în frumusețea și în dreptatea sa, cum a fost zidit de la început de Dumnezeu, bun foarte și curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu, Antonie: «Sufletul având minte după fire, se susține în virtute». Sau iarăși zice: «Dreptatea sufletului stă în a păstra mintea după fire, precum a fost zidită». Iar peste puțin zice iarăși: «Să ne curățăm cugetarea, căci eu cred că dacă sufletul s-a curățit din toate părțile și rămâne în starea firească, poate, ajungând străvăzător, să vadă mai mult și mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descoperă». Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în «Viața» lui.
- Orice gând este o nălucire a unui lucru sensibil, apărută în minte. Căci Asirianul fiind minte, nu poate să ne amăgească astfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin simțuri și obișnuite nouă.
- Sufletul e întunecat deopotrivă de acestea două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de întâlnirile și vorbele deșarte de ocară. Cei ce vreau să fie feriți de păgubirea minții trebuie să se întristeze atât de gândurile cât și de oamenii cărora le place să vorbească degeaba, pentru o pricină foarte binecuvântată: ca nu cumva, întunecându-se mintea, să i se moleșească trezvia. Căci întunecându-ne din pricina uitării, ne pierdem mintea.

Filotei Sinaitul

- Deci toți cei ce luptă mintal sunt datori să culeagă cu toată silința puteri duhovnicești din dumnezeieștile Scripturi și să le pună pe minte ca niște plasturi de însănătoșire. Și de dimineața, zice, să stea cu bărbăție și hotărâre în poarta inimii, cu pomenirea strânsă a lui Dumnezeu și cu rugăciunea neîntreruptă a lui Iisus Hristos în suflet și să omoare prin străjuirea minții pe toți păcătoșii pământului, iar prin stăruința în pomenirea credincioasă a lui Dumnezeu, să taie capetele celor puternici, pentru Domnul, și începuturile gândurilor ce ne războiesc.
- Însă foarte rar se găsesc cei ce se liniștesc cu cugetul. Și aceasta o pot numai cei ce se silesc să-și apropie harul și mângâierea dumnezeiască prin această lucrare. Deci dacă vrem să umblăm întru filozofia cea după Hristos, întru lucrarea cugetătoare pentru păzirea minții și cu trezvie, să începem această cale prin înfrânare de la mâncările cele multe, primind mâncările și băuturile cu măsură, pe cât e cu putință.
- Nimic nu aduce mai multă tulburare ca vorba multă, și nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletului. Căci cele ce le zidim în fiecare zi ea le surpă, și cele ce le adunăm cu osteneală, sufletul le risipește prin mâncărimea de limbă. Ce e mai rău decât ea? E un râu fără frâu. Deci trebuie să-i punem hotar, să o ținem cu sila, să o sugrumăm, ca să zic așa, ca să slujească numai spre cele de trebuință. Dar cine ar putea povesti toată paguba sufletească ce poate veni la limbă.
- Cea dintâi poartă care duce la Ierusalimul mintal (inteligibil), la atenția minții, este tăcerea gurii întru cunoștință, chiar dacă mintea încă nu s-a liniștit. A doua este înfrânarea cu măsură de la mâncări și băuturi. A treia, care curățește mintea și trupul, este amintirea și gândul neîncetat al morții. Eu, văzând o dată, pentru o clipă, frumusețea acesteia, și răbindu-mă și desfătându-mă cu duhul, nu cu privirea, am voit să mi-o câștig soție pentru toată viața, îndrăgostit de frumusețea și de cuviința ei: cât este de smerită, cu câtă bucurie se mânănește, cât e de gânditoare, câtă frică are de dreapta cercetare viitoare, temându-se de sorocul vieții; din ochii ei sensibili obișnuiește să curgă apa vie cea vindecătoare, din ochii cugetători (inteligibili) un izvor de gânduri prea înțelepte, care curgând și săltând veselește cugetul. Pe această fiică a lui Adam, adică pomenirea morții, însetam, cum am zis, pururi să mi-o câștig soție, să dorm cu ea și să vorbesc cu ea și să discut ce se va întâmpla după lepădarea trupului? Dar adeseori nu m-a lăsat blestemata uitare, fiica întunecată a diavolului.
- Este un război întru ascunsul nostru, susținut de duhurile răutății, care se poartă prin gânduri cu sufletul. Căci aceasta fiind nevăzut, puterile acelea răuvoitoare, fiind asemenea cu ființa lui, se apropie de el prin războiul nevăzut. Astfel se pot vedea între ele și suflet: arme, rânduire de bătaie, înșelăciuni viclene, război înfricoșat, ciocniri de luptă și biruințe și înfrângerii din amândouă părțile. Numai un lucru nu îl are acest război al minții (inteligibil), pe care-l are războiul văzut (sensibil): vremea hotărâtă a războiului. Căci războiul văzut își hotărăște o vreme și o rânduială, pe când celălalt atacă fără veste și țintind dintr-o dată în cele mai dinăuntru părți ale inimii, omoară sufletul prin păcat. Pentru ce se pornește împotriva noastră lupta și bătălia aceasta? Ca să nu se facă prin noi voia lui Dumnezeu, precum ne rugăm zicând: Facă-se în noi voia ta. Iar aceasta stă în poruncile lui Dumnezeu. Dacă cineva și-a hotărât (și-a fixat) cu trezvie mintea sa în Domnul împotriva amăgirii dracilor și urmărește cu dinadinsul intrările ce se nasc din năluciri, va dobândi cunoștința lor prin experiență. De aceea și Domnul,

îndreptându-și atenția împotriva blestemaților dracii și văzând de mai înainte, ca un Dumnezeu, gândurile lor, a rânduit poruncile Sale împotriva scopului lor, înfricoșând pe cei ce le vor călca.

✓ Vorbirile fără rost uneori ne pricinuiesc ura celor ce ne ascultă, altele batjocuri și râs, defăimând prostia cuvintelor. Altele întinarea cunoștinței și iarăși altele osânda de la Dumnezeu și întristarea duhului Sfânt, ceea ce este mai înfricoșat decât toate celelalte.

✓ Și să vezi că e tocmai așa. Toate poruncile dumnezeieștii Evanghelii urmărește să îndrepte cele trei părți ale sufletului și să le facă sănătoase prin cele ce le poruncesc. Mai bine zis, nu numai urmăresc, ci le și însănătoșează cu adevărat. Deci aceste trei părți ale sufletului le războiește și diavolul ziua și noaptea. Iar dacă Satana războiește cele trei părți, este vădit că războiește poruncile lui Hristos. Căci prin porunci Hristos pune legi celor trei părți ale sufletului, adică inimii și rațiunii. Privește: Cel ce se mânie pe fratele său în deșert, vinovat va fi judecării și celelalte porunci ale lui care urmează. Prin aceasta tămăduiește iuțimea. Iar vrăjmașul încearcă să strice porunca aceasta și cele în legătură cu ea înăuntru, prin gânduri de vrajbă, de pomenirea răului și prin gânduri de pizmă. Căci știe vrăjmașul și el că povățuirea iuțimii este partea rațională, și de aceea săgetând, precum am spus, rațiunea prin gânduri de bănuieli, de pizmă, de vrajbă, de ceartă, de viclenie, de slavă deșartă, o înduplecă să-și părăsească rolul de stăpânitoare și să predea iuțimii frânele fără cârmaci. Iar iuțimea, lepădând pe cârmaci, scoate prin gură, în cuvinte, cele ce i-au fost așezate mai-nainte în inimă, îngrămădite acolo în inimă, îngrămădite acolo prin gândurile vrăjmașului și prin nepurtarea de grijă a minții, lăsând să se vadă atunci ca inima, în loc să fie plină de Duhul dumnezeiesc și de gânduri dumnezeiești, e plină de păcat, precum a zis Domnul; Din plinătatea inimii vorbește gura. Căci dacă va izbuti vicleanul să scoată afară în cuvinte cele cugetate înăuntru, fratele chinuit de ură nu-i va zice fratelui numai raca și numai nebun, ci de la cuvinte de batjocură va cădea adesea și la ucidere. Iar de aceasta se folosește vicleanul, fiindcă Dumnezeu a dat porunca să nu ne mâniem în deșert. Și s-ar fi putut să nu ne mâniem în deșert. Și s-ar fi putut să nu se ajungă la cuvinte de batjocură și la cele ce urmează lor, dacă îndată de la momeală s-ar fi alungat acelea din inimă, prin rugăciune și atenția cea dinăuntru. Astfel își ajunge blestematul scopul său, dacă cele furișate de el prin gânduri în inimă găsesc pe unul care nesocotește porunca dumnezeiască.

✓ Dar care sunt cele rânduite pe seama părții poftitoare, prin dumnezeiasca poruncă a Domnului? Cel ce caută la femeie spre a o pofti pe ea, a și curvit cu ea în inima sa. Văzând vicleanul și această poruncă, aruncă în om ca un fel de mreață împotriva poruncii. Căci depărtând aceasta pe om de materia care îl aprinde, vicleanul face să nască războiul înăuntru. Și astfel se pot vedea în minte, zugrăvite de el, figuri și întipăriri curvești și se pot auzi cuvinte care aprind spre patimă și alte lucruri pe care cei ce au cercarea minții le știu.

✓ Care este acum porunca ce îndeamnă partea rațională? Iar eu vă zic vouă să nu vă jurați nicidecum, ci să fie cuvântul vostru: da și nu; sau: Cel ce nu se leapădă de toate ca să-mi urmeze mie nu este vrednic de mine; sau: Intrați pe poarta strâmtă. Acestea sunt poruncile pe seama părții raționale. Deci vrăjmașul iarăși, vrând să prindă pe generalul cel mai bun, care este rațiunea, îl scoate din minți și de la conducere prin gânduri de lăcomie a pântecelui și de nepăsare. Și rânzând de el ca de un general beat, dracul se folosește, prin mânie și poftă, de voile lui, ca de niște slugi ale sale. Iar aceste puteri, adică partea poftitoare și iuțimea, lăsate slobode de rațiune, se folosesc de cele cinci simțuri ale noastre, ca de niște slugi, pentru a păcătui la arătare. Acestea sunt căderile. Atunci și ochii sunt iscoditori, neavând mintea care să-i lege înăuntru și auzul iubește să audă lucruri deșarte, și mirosul se moleșește, și gura e neînfrânată, și mâinile ating ce nu trebuie. Acestora le urmează nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de înțelepciune, necumpătarea în loc de cumpătare, robia în loc de bărbăție. Căci acestea sunt cele patru virtuți generale: dreptatea, înțelepciunea, cumpătarea și bărbăția, care cârmuiesc cele

trei părți ale sufletului, însănătoșindu-le. Iar cele trei părți bine cârmuite opresc simțuri de la cele necuvenite. Și astfel mintea având liniște, o dată cu puterile ei sunt cârmuite după Dumnezeu și i se spun, luptă cu bărbăție în războiul mintal (inteligibil). Dacă i se tulbură puterile, din neatenție, fiind biruită de atacurile celui viclean, calcă poruncile dumnezeiești. Iar călcării îi urmează în chip sigur, sau pocăința pe măsura ei, sau osânda în veacul ce va să vie. Bine este deci ca mintea să fie pururi trează, prin ceea ce, statornicindu-se în rânduiala ei cea după fire, se face păzitoarea adevărată a poruncilor dumnezeiești.

- ✓ Cel ce-și răscumpără viața sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul și cu pomenirea morții, și furându-și cu înțelepciune mintea de la patimi, obișnuiește să vadă îndată venirea momelilor drăcești, mai ager decât acela care s-a hotărât să petreacă fără gândul morții. Acesta vrând să-și curățească inima numai de dragul cunoștinței și nemântuind-o printr-un gând întristător, închipuindu-și uneori că-și stăpânește prin dibăcie toate patimile pierzătoare, este legat, fără să știe, de cea mai rea decât toate și cade adeseori, neavând pe Dumnezeu, în mândrie. Aceasta trebuie să vegheze cu tărie, ca nu cumva, înfumurându-se, să-și piardă mințile. Căci, precum zice Pavel, sufletele care adună cunoștințele de ici de colo obișnuiesc să se trufească față de cei pe care îi socotesc mai mici. În sufletele acestea cred că nu se află nici măcar scânteie din dragostea ziditoare. Iar cel ce cugetă cu zăbovire la moarte, văzând năvălirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le aruncă izgonindu-le.
- ✓ Deci să păzim cu toată străjuirea inima noastră în tot ceasul, chiar și în clipa cea mai mică, dinspre gândurile care întunecă oglinda sufletului, în care obișnuiește să se întipărească și să se zugrăvească luminos Iisus Hristos, înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu Tatăl. Și să căutăm neîncetat înlăuntrul inimii Împărăția Cerurilor, grăuntele de muștar, mărgăritarul și aluatul, și toate celelalte le vom afla în chip tainic, de ne vom curăța ochiul minții. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a zis: Împărăția Cerurilor este înlăuntrul vostru, arătând dumnezeirea care se află înlăuntrul inimii.
- ✓ Fericitul Apostol, vasul alegerii, care grăiește în Hristos, având o mare experiență a războiului lăuntric și mintal (inteligibil), care ne este nouă înșine nevăzut, scrie Efesenilor: Nu este lupta noastră împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor, a stăpâniilor, a căpeteniilor întunericului veacului acestuia, a duhurilor răutății întru cele cerești. Iar Apostolul Petru zice: Stați treji, privegheați, că potrivnicul nostru diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită, căruia stați împotrivă, tari în credință. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, vorbind despre feluritele dispoziții ale celor ce ascultă cuvintele Evanghelie, zice: Apoi vine diavolul și ia cuvântul din inimă, săvârșind adică furtul prin uitarea cea rea, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască. Iar Apostolul zice iarăși; Căci mă veselesc întru omul dinăuntru cu legea lui Dumnezeu, dar văd o altă lege oștindu-se împotriva legii minții mele și robindu-mă. Toate acestea le-au spus ca să ne învețe și să ne facă cunoscută uitarea.
- ✓ Atacul spun că este gândul simplu, sau chipul lucrului născut de curând în inimă, ce se arată minții. Însoțirea stă în convorbirea cu ceea ce s-a arătat, fie cu patimă, fie fără patimă. Consimțirea este învoirea bucuroasă a sufletului cu ceea ce s-a arătat, robirea este ducerea fără voie a inimii, sau amestecarea hotărâtă și nimicitoare a celei mai bune stări a noastre, cu lucrul respectiv. Iar patima este ceea ce se află cuibărit de multă vreme cu împătımire în suflet. Dintre toate, cea dintâi e fără păcat; a doua nu totdeauna; a treia după starea celui ce luptă. Iar lupta e pricină sau de cununi sau de pedepse.
- ✓ Robirea se face în alt chip în vremea rugăciunii, și în alt chip când ne rugăm. Iar patima supusă, fără îndoială, sau pocăinței potrivnice, sau muncilor viitoare. Prin urmare, cel ce se împotrivesc, sau nu se supune începutului, adică atacului, a tăiat dintr-o dată toate relele ce urmează. Aceasta e lupta dracilor vicleni împotriva monahilor și a celor ce nu sunt monahi.

Aceasta e înfrângerea și biruința, precum am zis. Și din biruință vin sau cununile sau pedepsele pentru cei ce au greșit și nu s-au pocăit. Să luptăm deci cu mintea împotriva lor, ca să nu aducem la fapte sensibile păcătoase voile lor rele, ci, tăind păcatul din inimă, să aflăm înlăuntrul nostru Împărăția Cerurilor. Să păzim curăția inimii noastre și căința (străpungerea) statornică față de Dumnezeu, prin această prea frumoasă lucrare.

- ✓ Mulți dintre monahi nu cunosc amăgirea minții ce le vine de la draci. Se îndeletnicesc cu făptuirea, neavând grijă de minte. Fiind simpli și neformați, plutesc în viață fără să guste, socot, curăția inimii, ignorând nu totul întunericul patimilor dinăuntru. Drept aceea toți câți nu cunosc lupta de care vorbește Pavel, și nu sunt îmbibați de bine prin cercare, socotesc căderi numai păcatele cu lucrul, neluând în seamă înfrângerile și biruințele cu gândul. Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind tănuite și cunoscute numai de Dumnezeu, Conducătorul luptei și conștiinței celui ce luptă. Acestora socot că li s-a spus cuvântul din Scriptură: Și au spus pace, dar nu era pace. Deci sunt între frați, din simplitate, unii de felul acesta. Ei doresc și se silesc cât pot să se ferească de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce au dorința să-și curețe vederea sufletului e o altă lucrare a lui Hristos și o altă taină.
- ✓ Pomenirea limpede a morții cuprinde cu adevărat multe virtuți. Ea naște plânsul, îndeamnă la înfrânarea de la toate, aduce aminte de gheenă, neîmpătimirea de țărână, țâșnire de înțelegere și dreaptă socoteală, ale căror roade sunt frica îndoită de Dumnezeu și curățirea gândurilor pătimește din inimă. Ea deci cuprinde multe porunci ale Domnului. Prin ea a văzut războiul cel greu de fiecare ceas, care face grijă multora dintre luptătorii lui Hristos.
- ✓ O întâmplare sau o supărare ce vine pe neașteptate întinează nu puțin atenția cugetării. Scoțând mintea din preocuparea cea înaltă, virtuoaasă și bună, ea o abate spre gâlcevi și certuri păcătoase. Iar pricina acestei pierderi a noastre stă în aceea că nu suntem cu grijă la cele ce ni se întâmplă.
- ✓ Nu ne va întina și nu ne va întrista nici una din supărările ce ne vin în fiecare zi, odată ce vom ști și vom cugeta aceasta întotdeauna. De aceea zice dumnezeiescul Apostol Pavel: Sunt mulțumit întru neputințe, întru batjocuri și întru nevoi și: Toți cei ce vor să viețuiască cu bună cinstire întru Hristos Iisus vor fi prizoniți. A lui să fie slava, în veci, Amin.

Ioan Carpatiul

- Precum focul învăluia rugul, dar nu-l ardea, așa și la cei ce au primit darul nepătimirii, chiar de ar purta un trup foarte greu și foarte aprins, căldura trupului nu tulbură și nu întinează întru nimic trupul sau mintea. Căci glasul Domnului a desfăcut flacăra de fire. Fiindcă voia și cuvântul lui Dumnezeu a despărțit cele unite după fire.
- Luna crescând și iarăși scăzând arată starea omului, care aici face cele bune și aici păcătuiește, apoi se întoarce prin pocăință la viața virtuoasă. Deci nu s-a pierdut mintea celui ce a greșit, cum socotesc unii de la voi, precum nu se micșorează trupul lunii, ci lumina ei. Omul își recâștigă așadar iarăși strălucirea sa prin pocăință, precum luna, după ce s-a mistui, se îmbracă iarăși de la sine cu lumina. Căci «cel ce crede în Hristos, de va și muri, viu va fi»; «și va cunoaște, zice, că Eu Domnul am grăit și voi face».
- De se va răscula în cugetul tău roiul gândurilor urâte și slăbind vei fi biruit, să știi că te-ai despărțit pentru o vreme de harul dumnezeiesc. De aceea ai și fost dat pe mâna căderii tale, după o dreaptă judecată. Drept aceea luptă să nu fii lipsit niciodată de har, din nepurtarea de grijă, nici pentru o clipă. Iar de vei putea să te ridici din alunecare și să treci peste zidul gândurilor pătimase și peste atacurile întinate neconținute, aduse de marea dibăcie a vrăjmașilor, să nu uiți de harul dat ție de sus. Căci zice Apostolul: «Nu eu, ci harul lui Dumnezeu, care e cu mine», a lucrat o astfel de biruință și m-a ridicat din gândurile întinate ce s-au sculat asupra mea, și m-a izbăvit de bărbatul nedrept, adică de diavolul, și de omul cel vechi. Pentru aceasta, ușurat de aripa Duhului și slobozit de povara trupului, am putut zbura deasupra dracilor ce umblă să vâneze și să prindă mintea omenească cu patima plăcerii, pe care i-o arată, atrăgând-o cu sila spre ea. Cel ce m-a scos prin urmare din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este cel ce, luptând pentru mine cu braț ascuns, a biruit pe Amalec și mi-a dat nădejdea că Domnul va zdrobi de la fața noastră și celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. Acesta este Dumnezeul nostru, care ne va da înțelepciune și putere (căci cine sunt aceia care, luând înțelepciune, nu au luat și puterea Duhului, spre a birui pe vrăjmași), «acesta va înălța capul tău peste vrăjmașii tăi și-ți va da ție aripi ca de porumb și, zburând, te vei odihni la Dumnezeu». Pune-va Domnul «arc de aramă în brațele tale», arătându-te tare, ager și viguros împotriva vrăjmașului și împiedicând sub tine pe toți cei ce-ți stau împotriva. Pune deci în socoteala Domnului harul curăției, mulțumindu-I că nu te-a închis în mâinile voilor trupului tău, ale sângei și ale duhurilor stricacioase și necurate, care le întărită pe acestea, ci te-a întărit pe tine cu dreapta Lui. Zidește-i jertfelnic ca Moise după ce a pus pe fugă pe Amalec. «Pentru aceasta mărturisi-mă-voi ție, Doamne, și numele Tău voi cânta», mărink puterile Tale, că ai izbăvit de stricăciune viața mea și m-ai răpit din cursele și săgetăturile răutății viclene, învechite și cu multe fețe.
- Dracii cei vicleni înviorează, înnoiesc, înălță și înmulțesc în noi patimile spurcate. Iar meditările cuvântului dumnezeiesc, și mai ales cele ce se fac cu vărsare de lacrimi, omoară patimile și le risipesc, chiar dacă sunt vechi, și fac să înceteze treptat lucrările lor păcătoase, stricătoare de suflet și de trup. Numai noi să nu ne lenevim de a stăruie pe lângă Domnul prin rugăciune și prin nădejde neslăbită și neînfricată.
- Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poți dobândi din pricina neputinței, și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Purtătorul de grijă și Judecătorul tuturor, însuși faptul de a

mulțumi milostivirii lui Dumnezeu și se va pune la socoteală, numai să te arăți pururi umilit înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om.

- Știind vrăjmașul că rugăciunea ne este nouă apărătoare, iar lui vătămătoare, și silindu-se să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinești, de la care ne-am depărtat, și ne îndeamnă să ne ocupăm cu ele. Să nu ascultăm de el, ca nu cumva, depărtându-ne de la legile plugăriei noastre, să culegem, în loc de smochini și struguri, spini și măracini. «Căci înțelepciunea lumii acesteia s-a socotit nebunie la Dumnezeu».
- Ai Scriptura mărturie că cineva, chiar pătimăș fiind, dacă crede cu toată inima și cu smerenie, primește harul nepătimirii. Căci zice: «Astăzi vei fi cu mine în rai»; «Credința ta te-a mântuit, mergi în pace», în pacea preafericitei nepătimiri, și celelalte de felul acesta; sau: «Toamna se coc strugurii»; sau: «Fie vouă după credința voastră».
- Când, urând patimile, suntem tulburați și mai tare de gândurile nerușinate ale dracilor, să ne sprijinim și mai mult pe credința în Domnul și să ne facem și mai întărită nădejdea în bunurile veșnice făgăduite, de care se silesc vrăjmașii să ne lipsească și să ne înstrăineze, din pizmă. Căci dacă n-ar fi foarte mari acele bunuri, n-ar arde dracii de o atât de mare pizmă împotriva noastră și nu ne-ar săgeta așa de des cu gânduri întinate, crezând că își vor sătura furia lor și ne vor împinge la deznădejde, prin supărarea multă și cu anevoie de purtat.
- Unii spun că făptuirea este cunoștința cea mai adevărată. Drept aceea siliți-vă să vă arătați credința și cunoștința mai mult prin fapte. Căci cel ce se mândrește numai cu cunoștința va auzi: «Pe Dumnezeu mărturisesc că îl știu, dar prin fapte îl tăgăduiesc».
- Dracii se silesc să spurce pe nevoitor, prin năluciri rușinoase și prin scurgerea sămânței, cele mai adeseori în vremea praznicelor și a sfintelor slujbe, și mai ales când vrea cineva să se apropie de masa cea de taină. Dar nici prin aceasta nu vor răni sau slăbi pe cel obișnuit să poarte toate cu răbdare și cu vitejie. «Deci să nu se laude împotriva noastră cei strâmbi ca cei drepti».
- Vrăjmașii se răzbună pe purtarea și râvna ta, pălmuindu-ți sufletul cu încercări felurite și negrăite. Dar din necazurile multe și nespuse și se împletește cununa; și «întru neputințe se desăvârșește puterea lui Hristos»; și în stările triste ale sufletului obișnuiește să înflorească harul Duhului. «Că a răsărit celor drepti lumina în întuneric». Să ținem numai îndrăznirea și lauda nădejzii tare până la sfârșit.
- Nimic nu obișnuiește să piardă așa de mult virtutea, ca luarea ei în răs, batjocura și vorbăria deșartă. Dar iarăși nimic nu înnoiește așa de mult sufletul învechit și nu îl face să se apropie de Dumnezeu, ca frica de Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri.
- Multă destoinicie și mult folos câștigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine de la oameni, fie de la draci, și dacă știe că suntem datori să purtăm ostenele și să nu învinuim pe nimeni decât pe noi înșine. Căci cel ce învinuiește pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvine.
- Se întâmplă uneori, ca înmulțindu-se ispitele, omul să se depărteze de la scaunul de-a dreapta, chiar dacă e sânguitor, adică să iasă din rânduiala lui, «toată înțelepciunea și tot meșteșugul lui fiind înghițit», cum zice Scriptura. Aceasta, ca să nu ne încredem în noi înșine și să nu se laude Israel, zicând: «Mâna mea m-a izbăvit pe mine». Dar nădăjduiește că vei fi așezat iarăși în starea frumoasă de mai înainte, fiind alungat și căzând de la tine cel viclean, prin porunca dumnezeiască. Căci acesta ne ațâță să privim și să auzim toate cu patimă și ne împinge spre păcat. Învăluindu-ne mintea ca într-o ceață groasă, el face și trupul să simtă o greutate și o

povară negrăită. Iar rațiunea cea firească, ce e simplă și neprefăcută, asemenea copiilor de curând născuți, o face complicată și foarte expertă în tot felul de păcate, otrăvind-o și scoțând-o din firea ei prin aplecarea în două părți.

- Când sufletul iese din trup vrăjmașul dă năvală asupra lui, războindu-l și ocărându-l cu îndrăzneală și făcându-se pârâș amarnic și înfricoșat al lui pentru cele ce a greșit. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu și prea credincios, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile și amenințările aceluia, ci se întărește și mai mult întru Domnul și zboară plin de bucurie, încurajat de Sfintele puteri care îl conduc, și împrejmuț ca de un zid de luminile credinței, strigând și el cu multă îndrăzneală diavolului viclean: Ce este ție și nouă, înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este ție și nouă, fugarul din ceruri și slugă vicleană? Nu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii lui față de noi și al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l, ca pasărea numită oxypterix (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de dumnezeieștii Îngeri la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui.
- Chiar și o ispită mică, dacă e îngăduită, împiedică pe cel ce se sârguiește în înaintare. Să te încredințeze despre aceasta echeneida, peștișorul cel atât de mic, care oprește numai cu atingerea o încărcătură foarte mare, împiedicând-o să înainteze. Și adu-ți aminte de cel ce zice: «Eu, Pavel (cel atât de mare), am vrut să viu o dată și încă o dată la voi, dar ne-a împiedicat Satana». Dar să nu te tulburi pentru aceasta, ci luptă-te mai departe prin răbdare și vei avea parte de har.
- Poate fi cineva foarte bogat în virtuți, dar dacă din nepăsare se abate de la ceea ce se cuvine, se ridică asupra lui fiii răsăriturilor rele de la Amalec și mai ales de la Madiam, puterea cea iubitoare de curvie, împreună cu cămilele lor, adică cu amintirile pătimase, cărora nu este număr, și nimicesc toate roadele pământului, adică ale făptuirii și ale deprinderii celei prea bune. Atunci sărăcește Israel și se împutinează cu sufletul și se vede silit să strige către Domnul. Iar din cer ce trimite gând bun, care imită pe Ghedeon prin multa credință și smerita cugetare. «Căci mia mea, zice, este cea mai smerită în Manase», ca să lupt împotriva atâtor mulțimi cu trei sute de oameni slabi și să dobândească în chip minunat biruința împotriva vrăjmașilor, cu ajutorul harului.
- Nu vei putea să calci peste aspidă și vasilisc, și celelalte, dacă nu vei primi de la Dumnezeu, prin multă rugăciune, Îngeri apărători, care să te ridice cu mâinile lor și să te facă să fii mai presus de cugetul trupesc.
- Când cineva, chiar dacă se luptă cu putere, va fi biruit, să nu se întristeze și să nu slăbească nicidecum, ci ridicându-se să se încurajeze cu cuvintele lui Isaia, cântând unele ca acestea: «Întărindu-vă ați fost înfrânți, o, draci vicleni. Deci dacă iarăși veți izbândi, iarăși veți fi biruiți»; și «Sfatul pe care-l veți plănuți, îl va împrăștia Domnul, căci cu noi este Dumnezeu, cel ce ridică pe cei căzuți și face să fie tăiați vrăjmașii noștri, când ne pocăim».
- Este cu neputință celui povățuit prin încercări să treacă prin ele fără întristare. Dar după acestea, de multă bucurie se umplu unii ca aceștia, și de lacrimi dulci și de gânduri dumnezeiești toți câți au cultivat osteneala și necazurile în inimile lor.
- Deși Isaac a voit să binecuvânteze, iar Essau a alergat spre dorința binecuvântării, totuși n-au izbutit. Dumnezeu a miluit și a binecuvântat și a uns în duh nu pe acela pe care l-am voit noi, ci

pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l voit noi, ci pe care l-a rânduit spre slujire mai înainte de a-l fi făcut. Deci să nu ne tulburăm, nici să pizmuim când vedem niscai frați vrednici de plâns și prea mici, înaintând în virtute. Ai auzit doar și pe Domnul zicând: «Dă acestuia locul» să se așeze la masă mai sus. Mă minunez mai degrabă de judecătorul care a judecat așa de înțelept și de negrăit în privința acestora, ca acela este cel mai mic și mai de pe urmă să fie primul și să povățuiască, iar noi cei ce stăm înaintea aceluia cu nevoința și cu vremea, să rămânem la urmă. Deci pe fiecare om să-l privim după cum i-a împărțit Domnul. Căci s-a scris: «Dacă în Duhul trăim, în Duhul să umblăm».

- Nu primi niciodată ca cel ce este sub ascultarea ta să-ți zică: dă-mi pentru o vreme stăpânirea (libertatea) ca să dovedesc lucrul cutare sau cutare în privința virtuții și voi izbândi. Căci cel ce zice așa e vădit că-și face voia sa și înlătură rânduielile celei mai bune ascultări.
- Se întâmplă uneori că învățătorul e dat spre necinstire, suferind încercările pentru cei ce s-au folosit duhovnicește. Căci «noi, zice, suntem necinstiți și ocărăți și neputincioși, iar voi v-ați făcut slăviți și puternici întru Hristos».
- Gândul pătimăș este izvor și pricină a stricăciunii prin trup. Cel ce cultivă însă trezvia îl alungă din suflet, după greșeală prin pocăință, dar și înainte de greșeală. Bine este deci căci ați plâns mai mult, ca să se scoată din mijlocul vostru gândul viclean și necuvios, care v-a îndemnat să faceți acest lucru. Prin urmare plânsul se împotrivesc duhului stricăciunii.
- Cine va vesti celui întristat de lipsa de slavă și de neputință în virtuți că va vedea pe Iisus, nu numai în viitor, ci încă și aici, venind la el cu putere și cu slavă multă, prin nepătimire? Acesta va putea zice ca Sara, sau ca sufletul ce-a îmbătrânit în nerodire și a născut, împotriva așteptării, fiu al dreptății: «râs a făcut mie Dumnezeu», adică mi-a dăruit cea mai mare bucurie, mie celui întristat ani îndelungați de mulțimea patimilor, sau, cum zice alt tâlcuitor: «desfătare mi-a făcut mie Dumnezeu», adică «s-au înnoit tinerețile mele ca ale vulturului». Căci, după ce am îmbătrânit în păcate și în patimi de necinste, acum m-am născut din nou și întineresc și mă înfrăgezesc, eu cel ce mă înăsprisem la fire, și văd acum luminos lucrurile din lume, fiindcă am primit din nou simplitatea și necomplicația cea după fire, însănătoșindu-mi-se mintea, prin mila cea mare a lui Dumnezeu. Trupul meu s-a făcut ca al lui Neeman Sirianul, asemenea celui al pruncilor, pentru că m-am spălat în Iordanul cunoștinței. Și prin harul lui Dumnezeu viețuiesc acum într-un singur mod, izbăvit fiind de voia șarpelui și de roiul gândurilor mult știutoare și prea materiale ale păcatului, pe care le câștigasem mai înainte împotriva firii.
- Presupune că Domnul zice către tine: Am luat pentru o vreme de la tine harul acesta și acela, de care socoteai că mintea ta e plină și se poate odihni, și ți-am dat în locul lor darul acesta și acela, de același preț. Tu însă, gândindu-te la cele luate și neprivind la cele date în locul acelora, ești posomorât și îndurerat și te topești de întristare. Dar întristat de mine, tu îmi produci bucurie. Căci eu întristez spre folos, urmărind mai degrabă să măntuiesc, decât să pierd pe cel ce l-am socotit să-mi fie fiu.
- Socotește că-ți poruncești să nu mănânci pește și vei vedea după acestea că vrăjmașul te împinge neîncetat spre poftirea peștelui, iar tu de asemenea tinzi cu patimă spre înfruptarea cu lucrul neîngăduit, ca să înțelegi cele ce s-au întâmplat lui Adam ca tip. Căci auzind acela: numai din acest lucru să nu mănânci, mai ales spre acest lucru oprit a alergat cu multă poftă.
- Dacă ți-ai ales să te îmbraci cu nepătimirea, să nu fii fără grijă, ci silește-te cu toată puterea să o dobândești. Căci «suspina, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră din cer», ca să fie înghițit muritorul de viață, nu numai trupește, după sfârșitul veacului, ci încă de aici, în chip spiritual (inteligibil), ca arvună. Căci «înghițitu-s-a moartea în biruință», și înghițiți vor fi toți Egiptenii care ne necăjesc, urmărindu-ne în valurile puterii trimise nouă din cer.

- Să nu uiți pe cel ce a zis: Mă tem «ca nu cumva, după ce am vestit altora, eu însumi să ajung de lepădat»; și iarăși: «Cel ce crede că stă să ia aminte să nu cadă»; și «Tu, cel duhovnicesc, ia seama la tine însuși, ca să fii și tu ispitit». Să nu uiți de căderea și fărâdelegea lui Solomon, după atâta har. Și să nu dai uitării tăgăduirea neașteptată a marelui Petru. Dacă ai uitat acestea, te vei încrede în cunoștința ta, te vei mândri cu viețuirea, te vei lăuda cu vremea îndelungatei tale nevoițe și vi da loc trufiei. Deci nu te face nepăsător, o, frate, ci mai degrabă teme-te până la ultima răsufare, chiar dacă ai ajuns la numărul anilor lui Moise, și roagă-te zicând: «Doamne, să nu mă lepezi în vremea bătrâneților mele; când va lipsi virtutea mea să nu mă lași pe mine. Dumnezeuule, Mântuitorul meu! În Tine e cântarea mea pururi ».
- Cum ar putea fi convins cel necredincios sau puțin credincios că furnica zboară și cutare vierme se face pasăre și că se întâmplă și alte multe lucruri în zidire, ca lepădând măcar astfel boala necredinței și a deznădejdiei, să-i crească aripi și să înflorească în el ca într-un pom cunoștința prealăudată. Căci «Eu sunt, zice, cel ce înverzesc lemnul uscat și înverzesc oasele uscate». Să nu ne topim de grijile celor trebuincioase trupului, ci să credem din tot sufletul lui Dumnezeu, cum a zis un oarecare bărbat minunat: «Încredeți-vă în Domnul și vă va întări», și cum scrie fericitul Apostol Petru: «Fiți cumpătați și fiți treji în rugăciuni și toată grija voastră aruncați-o asupra Domnului, căci El are grijă de voi». Iar dacă te mai îndoiești și nu crezi că are grijă de tine ca să te hrănească, privește la păianjen și gândește-te cât de mult se deosebește omul de păianjen. Nimic nu este mai slab ca el, nici mai fără de putere, căci nu are averi, nu face călătorii peste mări, nu se judecă, nu se mânie, nu adună în jitnițe, ci-și duce viața în desăvârșită blândețe, cumpătate și liniște, nu iscodește cele ale vecinilor, ci face numai lucrurile sale, iar în ocupația sa rămâne într-o pașnică și netulburată liniște, spunând, parcă, celor ce iubesc lenea, doar atâta: «Cel ce nu voiește să lucreze nici să nu mănânce!» Atâta tace, încât îl biruiește covârșitor și pe Pitagora, pe care Elinii îl admiră mai mult decât pe toți filozofii, pentru nevoița sa în înfrânarea limbii. Pitagora, chiar dacă nu vorbea cu toți, dar vorbea în ascuns uneori cu cei mai apropiați și adeseori îndruga către boi și vulturi anumite bâiguieli și aiureli; iar înfrânându-se cu totul de la vin, el se folosea totuși de apă. Dar păianjenul a întrecut înfrânarea limbii lui Pitagora prin tăcerea covârșitoare și totală și disprețuiește deodată vinul și apa. În această stare liniștită petrecând firavul și neînsemnatul păianjen și neîngăduindu-și nicidecum să umble pe afară, nici să rățăcească încoace și încolo cum i se năzare prin minte, nici să se ostenească și să muncească la nesfârșit, Domnul, care «locuiește în cele înalte și spre cele smerite privește», (căci nimic nu e mai smerit ca păianjenul), și-și întinde până la el purtarea Sa de grijă, îi trimite în fiecare zi mâncarea aproape de unghetul lui, făcând să cadă în pânda lui micile musculițe de care are trebuință.
- Dar va zice cineva dintre cei robiți lăcomiei de mâncare că eu mănânc foarte mult și, fiindcă cheltuiesc mult, sunt silit să mă încurc în nenumărate treburi ale vieții. Dar și acesta să privească la chiții cei mari, care pasc în Oceanul Atlantic, cum sunt hrăniți de Dumnezeu din belșug și niciodată nu știu ce-i foamea. Căci fiecare din ei înghite atâta hrană cât nu poate cheltui zilnic nici o cetate cu mulți locuitori. «Toate, zice, către Tine așteaptă, să le dai lor hrană la bună vreme». Prin urmare Dumnezeu este cel ce hrănește și pe cel ce mănâncă mult și pe cel ce mănâncă puțin. Auzind acestea, lasă-te întreg în seama lui Dumnezeu și a credinței, și tu cel ce ai un pântec larg și încăpător, lepădând orice fel de împrăștiere lumească și cugetul mult îngrijat, și «nu fi necredincios, ci credincios».
- Cum am putea răpune păcatul, care a pus stăpânire pe noi? E trebuință de silă. Căci bărbatul, zice, ostenește într-o nevoițe și alungă cu sila pierzania de la el, râvnind întotdeauna să se înalțe spre sfințenia gândurilor sale. Iar a depărta sila prin silă nu-i oprit de legi. Dacă deci punem la lucru sila vreunei străduințe, chiar foarte slabe, și șezând în Ierusalim, adică în rugăciune

neîncetată și în celelalte virtuți, așteptăm apoi puterea care ne vine de sus, va veni la noi o silă puternică, ce nu mai lucrează ca sila noastră slabă, ci este o silă ce nu poate fi arătată fi arătată prin buze trupești. Ea va birui cu marea ei putere și va înfrânge obișnuința cea rea și răutatea dracilor. Va birui și pornirea spre mai rău a sufletelor noastre, precum va birui și mișcările necuvenite ale trupului. «Și s-a făcut, zice, sunet din cer, ca de vijelie ce vine cu putere», ca să alunge cu sila păcatul ce ne silește puterea spre mai rău.

- Vrăjmașul stă la pândă ca un leu în culcușul său și ne întinde pe ascuns curse și lațuri de gânduri necurate și necredincioase. Dar și noi, dacă nu dormim, putem să-i punem curse și lațuri, încă mai mari și mai înfricoșate. Căci rugăciunea, cântarea, privegherea, smerenia, slujirea aproapelui, mila, mulțumirea și ascultarea cuvintelor dumnezeiești, i se fac vrăjmașului curse, lațuri, frânghii și gropi în care cade.
- Precum pentru lucrurile din afară sunt zarafi, țesători, vânători, oameni de război și meșteșugari, așa și pentru cele dinăuntru cugetă că sunt între gânduri unele care se ocupă cu jocurile de noroc, altele otrăvesc, altele tâlhăresc, altele vânează, altele murdăresc, altele omoară și așa mai departe. Tuturor trebuie să le interzicem scurt intrarea, prin împotrivire evlavioasă și rugăciune, și mai ales celor ce murdăresc, ca să nu spurce locul cel sfânt și să întineze pe omul lui Dumnezeu.
- Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a făcut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci și cu gândul. «Căci zicea în sine cea cu curgere de sânge, de mă voi atinge chiar și numai de marginea hainelor Lui, mă voi mântui»; iar sluga lui Avraam grația lui Dumnezeu despre Rebeca în gând».
- Aproape păcatul însuși împinge pe cel ce se căiește spre Dumnezeu, dându-i un fel de simțire a puterii, a poverii și a nebuniei lui. Dar pe cel ce nu vrea să se aplece spre pocăință nu-l împinge spre Dumnezeu, ci ținându-l mai degrabă în puterea sa, îl leagă cu lanțuri de nedezlegat, făcând mai tari și mai năpraznice poftetele pierzaniei.
- Zice legea: «Iar de vor fi mărturisite și nu-l va pierde pe el, va ispăși plătind». Se întâmplă uneori la vreun ospăț că sare înainte gândul slavei deșarte, vrând să vorbească fără vreme. Dar gândurile îngerești se vor împotrivi, cerându-ți să înăbuși gândul iubitor de vorbărie și nelalocul lui. Dacă deci nu-l vei înăbuși prin tăcerea cea bună, ci-l vei lăsa să iasă afară, după ce te vei fi umplut de fumul mândriei, vei plăti gloaba, fiind predat de judecată fie unui păcat mare, fie unor dureri grele trupești, fie loviturilor îndesate ale fraților, fie osândeii din veacul viitor. Căci și pentru cuvântul fără rost și iubitor de slavă deșartă vom da socoteală, din pricina lipsei de disciplină a limbii. De aceea trebuie să ne păzim limba cu trezvie.
- Nu îngădui celor ce slujesc beției și robesc meselor fără rânduială să fie cu îndrăzneală față de tine; nici ce vreau să-ți grăiască cu nerușinare, chiar dacă ar fi cu părul alb, sau chiar dacă ar avea ani mulți în viața monahală, ca nu cumva să te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, și să fii dus împreună cu cei necurați și netăiați împrejur la inimă.
- Petru primește întâi cheile, apoi e lăsat să cadă și să se lepede, ca să i se înțeleptească cugetul prin cădere. Deci și tu vei cădea în tot felul de gânduri după ce-ai primit cheia cunoștinței, nu te mira, ci slăvește pe singurul înțelept, pe Domnul nostru, care înfrânează prin diferite strâmțorări părerea de sine ce se înalță pe sine pentru cunoștința dumnezeiască. Căci ispitele sunt un frâu, care poate să înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.
- Cel ce pornește împotriva dracilor, fie prin înfrânare, fie prin rugăciune, fie prin orice virtute, mai tare și mai cu râvnă, va primi și de la ei lovituri tot mai grele, până ce se va descuraja văzând osânda morții spirituale (inteligibile) în sufletul său, încât să ajungă să zică: «Cine mă

va izbăvi de trupul morții acesteia», căci sunt silit să mă supun fără voie legilor vrăjmașilor?

- Nu degeaba s-a scris că ziceau unii dintre ei: «Sculați-vă și să mergem la poporul cel întărit întru nădejde și liniștit»; sau iarăși: «Veniți să ne suim și să vorbim cu ei o limbă de gând (inteligibilă) vicleană, și-i vom întoarce pe ei de la adevăr spre noi». Căci cumpliții draci obișnuiesc în toată vremea vieții să-și ascute sulitele ispitelor împotriva celor ce și-au ales viața de liniște. Și mai furios luptă ei împotriva celor mai cuvioși și mai cinstitori de Dumnezeu, împingându-i spre păcatul cu fapta prin războaie greu de răbdare, doar vor putea astfel să-i desfacă pe cei războiți de credința în Hristos, de rugăciune și de buna nădejde. «Dar noi, cum zice David, nu ne vom depărta de la Tine, până ce nu te vei milostivi spre noi și nu se vor depărta de la noi cei ce vreau să ne înghită pe noi; nu ne vom depărta de la Tine, până ce nu vei porunci să fugă de la noi cei ce ne ispitesc pe noi și nu vom fi făcuți iarăși vii prin răbdare și prin nepătimire fermă». Căci mijloc de ispitire este viața omului și adeseori ni se gătește de către conducătorul luptei vreme rânduită spre a cădea sub picioarele celor de alt neam. Dar e propriu sufletului mare și viteaz să nu deznădăjduiască în nenorociri.
- Dacă dracul e așa de tare, că chiar dacă nu vrea omul, îl schimbă și-l duce spre pierzania sa, scoțându-l din starea cea bună a firii, cu cât nu va fi mai tare Îngerul, care primește la vremea hotărâtă poruncă de la Dumnezeu să întoarcă spre bine toată dispoziția omului? Dacă vântul cel foarte rece de la Miazănoapte a fost așa de tare că a putut să facă firea moale a apei vârtoasă ca pe a pietrelor, ce nu va putea face vântul cel foarte cald de la Miazăzi? Dacă aerul cel foarte rece le face pe toate să se retragă din calea lui (căci «cine va sta în fața gerului»), cum nu va întoarce căldura toate spre sine. Să credem deci că mai curând sau mai târziu cărbunele rece și negru al cugetării noastre se va face fierbinte și luminos, prin atingerea focului atotdumnezeiesc.
- Am auzit pe unii frați care sunt neîncetat bolnavi cu trupul și nu pot să se folosească de post, zicând către mine: Cum putem să ne izbăvim de diavoli și de patimi, fără post? Acestora trebuie să li se spună: Nu numai prin înfrânare de la mâncări, ci și prin strigarea inimii veți putea zdrobi și izgoni gândurile rele și pe cei ce le strecoară. «Strigat-am către Domnul, zice, întru necazul meu și m-ai auzit»; și iarăși s-a scris: «Din pântecul iadului ai auzit strigarea mea și glasul meu»; și «să se ridice din stricăciune viața mea». De aceea «până ce va trece fărădelegea», adică tulburarea păcatului, «striga-voi, zice, către Dumnezeu cel prea înalt», ca dăruindu-mi cea mai mare binefacere, să nimicească cu puterea Lui însăși momeala păcatului și să surpe idolii cugetării pătimase și să golească de idoli Atena noastră ocupată de idoli. Deci n-ai primit darul înfrânării, cunoaște că Domnul vrea să te asculte prin rugăciune și nădejde când te rogi. Deci cunoscând judecata lui Dumnezeu, nu te descuraja pentru neputința nevoinței. Ci mai degrabă stăruiește în lucrarea izbăvirii de vrăjmași prin rugăciune și răbdare, împreună cu mulțumire. Deci de vă vor alunga gândurile neputinței și ale suferinței din cetatea postirii, fugiți în alta, adică în rugăciune și mulțumire.
- Zice Faraon, rugându-se: «Să ia Dumnezeu de pe mine moartea aceasta». Și a fost ascultat. Asemenea și dracii, rugând pe Domnul ca să nu fie trimiși în adânc, au primit împlinirea cererii. Cu cât mai vârtos nu va fi ascultat creștinul, rugându-se să primească slobozenie de moarte mintală (inteligibilă, spirituală)?
- Când a lăsat diavolul de Domnul, au venit Îngerii și Îi slujeau Lui. Să știm deci că precum nu s-a scris că în vremea ispitirii Lui erau de față Îngerii, așa ca și când suntem noi ispitiți se retrag pentru o vreme Îngerii lui Dumnezeu, nu departe de noi. Apoi, după retragerea ispititorilor, vin iarăși la noi, slujindu-se de gânduri dumnezeiești, cu sprijiniri, cu luminare, cu străpungere, mângâiere, răbdare, îndulcire și cu toate câte mântuie, întăresc și refac sufletul ostenit. Căci s-a spus lui Natanail: «Vei vedea Îngerii suindu-se și pogorându-se peste Fiul Omului», adică

slujirea și ajutorul Îngerilor se va revărsa din belșug peste neamul omenesc.

- David a prețuit râvna celor ce au ieșit împreună cu el din Sichelag împotriva celor de alt neam, deși slăbind au rămas la râul Bosor. Căci întorcându-se la ei după biruința asupra barbarilor și auzind pe cei ce ziceau că nu trebuie să se dea parte din prăzi celor ce au șezut, din pricina slăbirii, la pârâu, iar aceștia rușinându-se și negrăind nimic, i-a apărat prea bunul David, zicând că au stat ca să păzească uneltele. De aceea le-a dat o parte egală cu cea dată luptătorilor viteji și curajoși. Ia seama deci dacă la fratele care a arătat la început căldură, iar mai pe urmă a slăbit puțin, se află uneltele mântuirii: credința, smerenia și plânsul, răbdarea, nădejdea, îndelunga răbdare și celelalte? Dacă vreunul slăbuț în ale viețuirii (slăbuț după mod), șade și stăruie lângă ele în așteptarea lui Hristos, primește după cuviință un oarecare dar veșnic.
- Loviturile ce ni le dă vrăjmașul fie pe văzute, fie pe nevăzute, adeseori le simțim și le vedem. Dar chinurile și durerile ce le suferă el de la noi, când devenim uneori virtuoși, sau ne căim pentru greșeli, sau răbdăm îndelung și rezistăm în necazuri, sau ne rugăm și împlinim cu râvnă toate celelalte prin care el e chinuit, pedepsit, fără să se tânguie, lovit, - toate acestea, după iconomia dumnezeiască noi nu le vedem, ca să nu ne mândrim și moleșim. Căci «drept este înaintea lui Dumnezeu să răsplătească cu necaz celor ce ne necăjesc pe noi».
- Dumnezeu nu deznădăjduiește de mântuirea noastră. Căci sufletelor care s-au descurajat de ele înșile, pentru mulțimea covârșitoare a ispitelor și a păcatelor, și au zis: «S-a pierdut nădejdea noastră, ne-am omorât», le-a grăit: «Veți trăi și veți cunoaște că eu sunt Domnul!» Iar către sufletul care nu pricepea cum va putea să nască pe Hristos prin virtuți mărețe, i-a zis: »Duhul Sfânt va veni peste tine». Iar unde este Duhul Sfânt de față, să nu cauți înlănțuirea și legea firii și a obiceiului. Căci Duhul cel sfânt și închinat este atotputernic și pe cele nefăcute ți le face ție, ca să te minunezi. Dar și mintea biruită mai înainte o face acum biruitoare. Căci Mângâietorul care vine de sus peste noi, pentru milostivirea Lui, e mai presus de toate și te așează mai presus de toate mișcărilor firești și patimile drăcești.
- Nevoiește-te să păstrezi nepătată strălucirea luminii din puterea cârmuitoare a sufletului. Căci de ai început să privești cu patimă, te-a întunecat Domnul și a trimis zăbranic peste obrazul tău și lumina ochilor tăi nu mai este cu tine. Dar chiar dacă s-ar întâmpla acestea, nici atunci să nu descurajezi și să nu slăbești. Ci să te rogi, împreună cu sfântul David: «Trimite lumina Ta și adevărul Tău, mie celui mahnit, mântuirea feței mele și Dumnezeuul meu». Căci «trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului».
- Fericit cel ce mănâncă și bea în viața aceasta fără să se sature, rugăciuni și psalmi, ziua și noaptea și se întărește pe sine cu slăvita cetire a Scripturii. Căci această împărtășire va da sufletului o bucurie nemicșorată în veacul ce va să vie.
- Asigură-te din toată puterea să nu cazi. Căci nu se cuvine luptătorului puternic să cadă. Dar dacă ți s-ar întâmpla să cazi, ridică-te îndată și stai iarăși la lupta cea bună. Chiar dacă ți s-ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori să faci și aceea, adică să te ridici până la sfârșitul tău. Căci s-a scris: «De șapte ori de va cădea dreptul, adică toată viața, de șapte ori se va ridica». Până ce ții arma sfintei schime cu lacrimi și cu rugăciune către Dumnezeu, te socotești între cei ce stau, chiar dacă ai căzut de multe ori. Până ce rămâi între monahi, primești ca un ostaș viteaz rănile în față și ele îți aduc mai degrabă laudă, că nici rănit fiind n-ai suferit să cedezi sau să te lepezi. Dar dacă vei ieși dintre monahi, vei fi rănit pe la spate, ca un fugar și ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri și ești lipsit de curaj.
- Mai cumplit lucru este a deznădăjdui decât a păcătui. Iuda trădătorul, fiind mic la suflet și neîncercat în lupte și de aceea deznădăjduind, a venit la el vrăjmașul și i-a pus cureaua în jurul

gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o cădere înfricoșată, fiindcă era cercat în lupte, n-a slăbit, nici n-a deznădăjduit, descurajându-se, ci ridicându-se îndată a adus lacrimi amare din inimă mâhnită și smerită, și vrăjmașul nostru, văzând acestea, a sărit ca ars la față de o văpaie mare și a fugit departe, văitându-se cumplit.

- Un rege israelitean oarecare a biruit neamul celor ce locuiesc în peșteri și pe alți barbari cu psalmi, cu imne și cu cântări duhovnicești prin cuvinte și organele lui David. Ai și tu ca barbarii ce locuiesc în peșteri pe dracii care pătrund în simțurile și măduarele tale țî-țî muncesc trupul cu fierbințeală și te fac să privești, să asculți și să miroși cu patimă, să grăiești cuvinte necuviincioase, să ai «ochi plin de desfrânare», și să fii înăuntru și în afară zăpăcit ca o babilonie. Deci silește-te și tu să nimicești pe barbarii din peșteri, care îți lucrează cele rele, cu credință mare, cu psalmi, cu imne și cu cântări duhovnicești.
- Precum voiește Domnul ca om prin om să se mântuiască, așa se sârguiește Satana ca om prin om să se piardă. De aceea nu te lipi de bărbatul disprețuitor, viclean și limbut, ca să nu mergi cu el la munci. Căci de abia dobândește cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar dacă trăiește cu cel viclean, va cădea în valuri, cum se umple cineva de lepră, fără să bage de seamă. Și cine va avea milă de cel ce s-a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrânați la limbă, de cei porniți spre sfadă și de cei ce tulbură cu măduarele dinăuntru și din afară.
- Un singur cuvânt bun l-a făcut pe tâlharul scelerat de odinioară curat și sfânt și l-a dus în rai; și un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise pământul făgăduinței. Deci să nu socotim mică mângâierea de limbă. Căci bârfitorii și flecarii își închid lor înșiși Împărăția cerurilor. Bărbatul limbut, chiar dacă merge drept în unele privințe, dar în aceea nu merge drept, ci mai degrabă strâmb și-l vor vâna relele ca să-l piardă. Drept a zis deci un oarecare bărbat înțelept că mai bine este a cădea de pe o înălțime de pământ, decât de pe limbă. Să credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: «Să fie tot omul grabnic la auzire și zăbavnic la grăire».
- Ca să nu ne înălțăm din deșertăciune, amăgiți de simțuri, bine este să luăm aminte la cel ce zice: Mergi, poporul meu, intră în camera inimii tale, ascunsă oricărei închipuiri sensibile, în locașul acela fără idoli, luminat de nepătimire și de umbrirea sfântului har. Închide ușa ta tuturor celor ce te văd, ascunde-te câtuși de puțin, căci puțină este toată viața omenească, și după aceea zi: «Până ce va trece mâna Domnului», precum altul a zis: «Până ce va trece fărădelegea». Căci mânia Domnului și fărădelegea sunt dracii, patimile și păcatele, precum zice Isaia către Dumnezeu: «Iată Tu te-ai mâniat și noi am păcătuit». Iar de mânia această scapă omul, dacă ia neîncetat aminte la inima sa în rugăciune și se străduiește să se țină înlăuntrul celor ascunse. «Trage, zice, înțelepciunea peste cele mai dinăuntru». Fiindcă «toata slava fiicei Împăratului e dinăuntru». Deci mă voi osteni «până ce voi intra în locul sfințit al lui Dumnezeu», muntele moștenirii, la locuința gătită, pe care ai pregătit-o, Doamne, loc sfânt pe care l-au gătit mâinile Tale.
- Când ajungi să înțelegi că Amoreul s-a întărit în tine ca un stejar, roagă-te Domnului cu stăruință ca să uște rodul lui de sus, adică păcatul cu fapta, și rădăcinile lui de jos, adică gândurile necurate, și ca să nimicească Domnul pe Amoreu de la de la față ta.
- Focul rugăciunilor către Dumnezeu și sfânta meditație a cuvintelor Duhului să ardă pururi pe altarul sufletului tău.
- Să nu te gândești vreodată să ferești pe mirean mai mult decât pe monah, ca pe unul ce are femeie și copii și e bucuros că face bine multora, că dă din belșug milostenie și nu este ispitit nicidecum de draci, socotindu-te astfel că placi mai puțin lui Dumnezeu decât acela. Și să nu te plângi pe tine ca un pierdut. Nu zic că viețuiești fără prihană stăruind între monahi. Dar chiar dacă ești foarte păcătos, necazul și reaua pătimire a sufletului tău sunt mai de cinste la

Dumnezeu decât virtutea covârșitoare a mireanului. Multa ta întristare, descurajarea, suspinele, sentimentul de înăbușire, lacrimile, chinuirea conștiinței, strâmtorarea gândurilor, osânda cugetării, oftarea, plânsul minții, tânguirea și zdrobirea inimii, mizeria, mâhnirea și umilirile, toate acestea și cele asemenea, care se întâmplă adeseori celor aruncați în cuptorul de fier al ispitelor, sunt neasemănat mai cinstite și mai bine primite decât viața neplăcută a mireanului. Ia seama deci să nu cazi în cuvinte de cârtire pe care le spune Scriptura în numele tău: «Ce-am folosit că am umblat rugându-te înaintea Domnului și am petrecut în casa Lui pururi?» E vădit că orice slugă, care e aproape de stăpân, primește uneori și bătăi și palme și ocări și înfruntări. Iar cei ce sunt afară sunt departe de bătăi, ca unii ce sunt străini și nebăgați în seamă. Dar atunci unde este folosul nostru, vei zice, dacă trebuie să răbdăm neazuri cu sufletul și cu trupul, noi cei ce totdeauna ne rugăm și cântăm, iar cei ce nici nu se roagă, nici nu priveghează, se bucură, se veselesc, propășesc și-și petrec viața cu mulțumire? Sau cum zice Proorocul: «Iată se zidesc case străine și noi ferim pe cei străini», adăugând: «acestea le grăiau împotriva robii lui Dumnezeu, cei ce au cunoștință». Dar trebuie să se știe că nu pățimesc nimic străin cei asupriți și întristați în felurite chipuri, ci rabdă prin multe încercări cele ale Stăpânului lor. Căci L-au auzit grăind în Evanghelii: «Amin zic vouă, că veți plânge și vă veți tângu, voi ce sunteți aproape de mine, iar lumea se va bucura». Dar încă puțin și vă voi cerceta pe voi prin Mângâietorul și voi alunga întristarea voastră și vă voi întări pe voi iarăși prin gândurile vieții și odihnei cerești și prin lacrimi dulci, de care ați fost lipsiți puține zile fiind ispitiți. Și vă voi da vouă sânul harului meu, precum mama pruncului care plânge suspinând, și vă voi întări cu putere de sus, pe voi ce ați slăbit în războiul ce-l purtați; și vă voi îndulci pe voi cei ce ați fost amărâți, cum zice Ieremia în «Plângeri», despre Ierusalimul tău cel ascuns. «Ci vă voi vedea pe voi și se va bucura inima voastră», pentru cercetarea cea ascunsă «și neazul vostru în bucurie se va întoarce», «și bucuria voastră nimenea nu o va putea lua de la voi». Deci să nu fim scurți la vedere, și nici să închidem ochii, fericind pe mireni mai mult decât pe noi. Ci cunoscând deosebirea dintre fiii adevărați și cei nelegitimi, să îmbrățișăm mai degrabă păruta nefericire a monahilor și marea lor osteneală, al cărei sfârșit este viața veșnică și cununa nevestejită a slavei Domnului. Să îmbrățișăm viața necăjită a asceților, ca să nu zic a dreptilor care se socotesc păcătoși, și «lepădarea în casa lui Dumnezeu», adică în ceata celor ce slujesc neîncetat lui Hristos, și «nu locuirea în locașurile păcătoșilor», sau petrecerea împreună cu mireni, chiar de ar face aceștia mari dreptăți. Căci zice către tine, o, monahule, Tatăl tău cel ceresc, care te iubește pe tine mai presus de toți și te necăjește și te ostenește pe tine cu felurite ispite: bine să știi monah amărât că, precum am grăit prin Proorocul, voi fi ție povățuitor aspru și te voi întâmpina pe calea Egiptului, întărindu-te prin neazuri; și căile tale de ocară ți le voi închide cu țarușii ascuțiți ai proniei Mele, înțepându-te cu nenorociri neașteptate și împiedicându-te ca nu cumva să aduci la faptă cele ce vrei în inima ta nesocotită. Și voi împrejmui marea patimilor tale cu porțile îndurărilor mele. Și voi fi ție ca o panteră, care te mănâncă cu gânduri de înfruntare, de descurajare și de căință, aducându-ți în conștiință cele neștiute de tine. Dar toate aceste neazuri sunt cel mai mare har al lui Dumnezeu. Ba nu-ți voi fi numai panteră, ci și ac ce te rănește cu gânduri de căință și cu dureri în inimă; și nu va lipsi durerea din casa ta, adică din sufletul și din trupul tău, care vor fi ospătate bine și cu folos de chinurile dulci ca mierea ale lui Dumnezeu. Iar sfârșitul chinurilor, al ostenețelor, al tulburării, al rușinii, al temerilor, al deznădejdelor ce obișnuiesc să vină peste cei ce și-au ales nevoința, sfârșitul tuturor acestor mâhniri este o bucurie cerească, o desfătare nespusă, o slavă negrăită și o veselie neîncetată. Căci de aceea te-am necăjit, ca să te hrănesc cu mana cunoștinței; și de aceea te-am chinuit cu foamea, ca să-ți fac bine în vremile cele de apoi și să te duc în împărăția cea de sus. Că atunci veți sălta, voi smeriți monahi, ca niște viței sloboziți din legături, adică din patimile trupului și din ispitele vrăjmașilor. Și atunci veți călca peste dracii nelegiuți, care vă calcă acum. Și vor fi cenușă sub picioarele voastre. Căci dacă ești cinstitor de Dumnezeu și smerit în cuget,

neînălțându-te într-o mândrie deșartă și în mare cutezanță, ci simțindu-te străpuns cu inima și socotindu-te rob netrebnic și zdrobit cu duhul, mai de preț este, o, monahule, greșeala ta, decât dreptatea mirenilor și mai de trebuință sunt petele tale, decât marea curăție aceluia.

Căci ce este aceea pentru care rabzi necazuri? Desigur vreo pată oarecare. Dar privește pe un om care și-a pătat mâinile sale, cum și le curăță cu puțin untdelemn. Cu atât mai vârtos te poți curăța tu prin mila lui Dumnezeu. Căci precum nu-ți este ție greu să-ți speli cămașa, tot așa cu mult mai mult nu-i este greu lui Dumnezeu să te spele pe tine de orice pată, chiar dacă ți-a venit în fiecare zi vreo ispită cu sila. Căci zicând tu: «am păcătuit Domnului», ți se și dă răspunsul: «Iartă-ți-se ție păcatele». «Eu sunt cel ce șterg, și nu-mi voi aduce aminte». Pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri, depărta-s-au de la tine păcatele tale; și precum se îndură tatăl de fii mă îndur eu de tine. Numai tu să nu te depărtezi și să nu fugi de la Cel ce te-a ales pe tine ca să cânti și să te rogi. Ci lipește-te de El toată viața ta, fie prin îndrăzneală curată, fie prin nerușinare cucernică și prin mărturisire fermă. Și El te va curăța cu bunăvoința Lui. Căci pe cele ce Dumnezeu le curățește cu voia Sa, nici Petru, nici marele Apostol nu le vor putea spurca sau osândi. Fiindcă s-a zis către el: «Cele ce Dumnezeu le-a curățit, tu să nu le spurci». Căci dacă Dumnezeu este cel ce ne-a îndreptat pe noi cu iubirea sa de oameni, cine este cel ce ne va osândi pe noi? Căci chemând noi numele Domnului nostru Iisus Hristos, ușor se curățește conștiința noastră și nimic nu ne mai deosebește pe noi de Prooroci și de ceilalți sfinți. Că nu ne-a pus pe noi Dumnezeu spre mânie, ci spre a ne câștiga prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca ori de vom priveghea, între virtuți, ori de vom dormi în vreo împrejurare, cum se întâmplă, din niscai scăderi, împreună cu Hristos să viețuim, căutând spre El, cu mari suspine, tânguindu-ne neîncetat și respirându-L pe El.

- Dar zici: mă mânie și mă tulbur cumplit când văd că mirenii nu sunt ispitiți. Să știi, iubite, că nu are nevoie Satana să ispitească pe cei ce singuri se ispitesc și sunt trași pururi spre cele de jos prin lucrurile lumesti. Mai cunoaște și aceasta, că pentru cei ispitiți se păstrează răsplătirile și cununile, nu pentru cei ce nu au grijă de Dumnezeu sau pentru mirenii care zac pe spate și horcăie.
- Dar marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. «El poartă neputințele noastre și cu rana Sa ne-a tămăduit» și ne tămăduiește. De față este și acum, punându-și leacurile sale mântuitoare. Căci eu, zice, am lovit prin părăsire, dar eu voi și tămădui. Deci să nu te temi, căci când mânia iușimii mele va curge, iarăși voi vindeca. Că precum nu va uita femeia să aibă milă de pruncii pântecelui ei, așa nici eu nu voi uita de tine, zice Domnul. Dacă mila păsării se revarsă peste puișorii ei și-i cercetează în fiecare ceas, le grăiește și le dă hrană în ciocurile lor, cu mult mai mult se vor revărsa îndurările mele peste făpturile mele. Dar și mai mult se revărsa mila mea peste tine și te cercetez în taină și-ți grăiesc în minte și las în cugetarea ta hrană, ca într-un cioc de pui de rândunică. Căci te hrănesc cu frica mai înaltă, cu dorul ceresc, cu suspine de mângâiere, cu străpungere, cu cântare, cu cunoștință mai adâncă și cu anumite taine dumnezeiești. Iar dacă mint grăindu-ți acestea, eu Stăpânul și Părintele tău, muștră-mă și voi răbda.

Avva Filimon

Deci dacă vrei să ajungi la toate aceste virtuți, fii fără grijă dinspre orice om, fugi de lume și umblă cu râvnă pe calea Sfinților, ține-ți înfățișarea neîngrijită, haina pătată și smerită, purtarea simplă, cuvântul fără meșteșug, mersul fără slavă deșartă, glasul netocmit, viețuiește în sărăcie, lasă-te disprețuit de toți, iar mai presus de poate păzește-ți mintea, grijește trezvie, stăruiește în toate strămătorările și păstrează toate bunătățile pe care le ai neștirbite, și ia aminte la tine cu de-amănuntul, ca să nu primești nici una din plăcerile ce vor să intre. Căci patimile sufletului se potolesc prin liniștire; iar întăritate și mâniatate se sălbătesc și mai tare și-i silesc pe cei ce le au să păcătuiască și mai mult, precum rănila trupurilor, zgâriate și descojite, se fac anevoie de tămăduit. Cuvântul fără rost încă poate despărți mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silind-o la aceasta, iar simțurile ascultând de ei. Numai lupta și frica mare pot păzi sufletul. Deci trebuie să desparți de toată lumea și să rupi sufletul de toată afecțiunea față de trup, și să te faci fără casă, fără lucruri de ale tale, neiubitor de argint, lipsit de avere, neumblător după câștig și după schimburi, nepriceput în lucruri omenești, smerit la cugetare, împreună pătimitor, bun, blând, liniștit, gata să primești în inimă întipăririle venite din cunoștința dumnezeiască. Căci nici în ceară nu se poate scrie, dacă nu s-au netezit mai-nainte trăsăturile aflate în ea. Acestea ne învață marele Vasile.

Iar pravila sfântului bătrân era aceasta: noaptea cânta toată psaltirea și canoanele, fără tulburare, și zicea o pericopă din Evanghelie. Pe urmă se așeza zicând în sine: Doamne miluiește, cu stăruința și atât de mult, până nu mai putea să-l rostească. Apoi se culca, și când se făcea de ziuă cânta iarăși ceasul întâi, și se așeza în scaunul lui privind către răsărit și cântând cu rândul și iarăși zicând din Apostol și din Evanghelie. Așa petrecea toată ziua, cântând neîncetat și rugându-se și hrănindu-se cu contemplarea celor cerești, încât de multe ori mintea lui se înălța în contemplație și nu știa dacă se află pe pământ. Văzându-l deci pe el fratele îndeletnicindu-se așa pe întins și de neslăbit cu pravila, și preschimbat cu totul de cugetările dumnezeiești, zice către el: Te ostenești, Părinte, astfel la o așa bătrânețe, chinuindu-ți trupul și robindu-l. Iar el zise răspunzând: Crede, fiule, că atâta râvnă și dor pentru pravilă a așezat Dumnezeu, încât o pot împlini în toată întinderea ei. Iar dorul după Dumnezeu și nădejdea bunurilor viitoare biruie neputința trupească. Astfel întreg dorul minții îl avea zburând spre cer; și nu numai în alte vremi, ci și în vremea mesei însăși.

Apoi l-a mai întrebat și aceasta: De ce, Părinte, mai presus de toată dumnezeiasca Scriptură te îndulcești cu Psaltire? Și de ce cânti liniștit, ca și când ai spune către cineva cuvintele? Iar el zise către acela: Îți spun, fiule, că așa a întipărit Dumnezeu puterea Psalmilor în sufletul meu smerit, ca și în Proorocul David, și nu mă pot despărți de dulceața feluritelor vederi din ei. Căci cuprind toată dumnezeiasca Scriptură. Iar acestea le-a spus cu multă smerenie de cuget celui ce l-a întrebat, de dragul folosului, fiind mult silit.

Fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu oarecine, fie că ești afară din chilie, fie că ești pe drum, să nu uiți să rostești această rugăciune și să cânti și să meditezi rugăciuni și psalmi, cu o cugetare trează și cu mintea nerătăcită. Dar chiar când te afli în cea mai necesară trebuință, să nu înceteze mintea ta să mediteze și să se roage în ascuns. Căci astfel poți înțelege adâncurile dumnezeieștii Scripturi și puterea ascunsă în ea și să-i dai minții o lucrare neîncetată, ca să împlinești cuvântul Apostolului, care poruncește: neîncetat vă rugați. Ia aminte deci cu

dinadinsul și păzește-ți inima ca să nu primească gânduri rele, sau deșarte și nefolositoare. Ci totdeauna, fie că ești culcat, fie că ești în picioare, fie că mănânci, fie că bei, fie că te întâlnești cu alții, inima ta să se îndeletnicească pe ascuns în cuget, fie cu psalmii, fie cu rugăciunea: Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, miluiește-mă. Iar când cânti cu gura, ia de asemenea aminte să nu zici alte cuvinte cu gura și la altele să-ți rătăcească cugetarea. Și iarăși l-a întrebat fratele: Văd în somn multe năluciri deșarte. Iar bătrânul a zis către el: Să nu te lenevești și să nu te faci nepăsător, ci înainte de a te culca fă multe rugăciuni în inima ta și împotrivește-te gândurilor, ca nu cumva să fii dus de voile diavolului și să te lepede Dumnezeu. Grijește cu puterea ca să adormi după psalmi și după această meditație în minte, și să nu lași cugetarea ta să primească gânduri străine; ci în gândurile în care ai fost rugându-te, în acelea să te culci meditând, ca să fie cu tine când adormi și să-ți grăiască ție când te scoli. Zi și sfântul Simbol al credinței ortodoxe înainte de a te scula. Căci credința dreaptă în Dumnezeu este un izvor și o strajă a tuturor bunătăților.

- ✓ Mai zicea și aceea că gândurile ce se ivesc în cuget despre cele deșarte sunt boli ale sufletului nelucrător și leneș.
- ✓ Iar când dobândești o virtute, să nu ți se înalțe gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grijă. Căci acesta este începutul mândriei. Păzește cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor. Iar când lupți cu patima, să nu slăbești, nici să te lenevești dacă dăinuiește războiul, ci, ridicându-te, aruncă-te înaintea lui Dumnezeu, din toată inima, zicând cu Proorocul: Judecă-i, Doamne, pe cei ce mă nedreptățesc, căci eu nu pot nimic asupra lor. Și El văzând smerenia ta, îți va trimite mai repede ajutorul Său. Iar când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire deșartă, ci dă-i minții lucrarea duhovnicească pe care o avea, ca să i se facă obicei bun și uitare a plăcerilor vieții.
- ✓ Când poți să te rogi întru trezvie, să nu faci nimic cu mâinile; iar dacă ești cuprins de moleșală, mișcă-te puțin, amenințându-i gândul și fă ceva cu mâinile. Iar acela zise iarăși către el: Dar tu, Părinte, nu ești îngreunat de somn în pravila ta? Zise lui: Anevoie; dar dacă mi se întâmplă vreodată puțin, mă mișc și zic începutul Evangheliei după Ioan, îndreptând spre Dumnezeu ochiul cugetului și îndată se risipește. Asemenea fac și cu gândurile. Când vine vreunul, îl întâmpin ca pe un foc de lacrimi, și se risipește. Dar tu încă nu poți să te înarmezi astfel, ci ține mai degrabă meditația ascunsă și rugăciunile de azi, rânduite de Sfinții Părinți adică silește-te să săvârșești ceasul al treilea, al șaselea, al nouălea, cele de seara și pravila de noapte. Dar ia seama cu toată puterea, să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor, nici să nu ai vreodată dușmănie împotriva fratelui, ca să nu te desparți de Dumnezeul tău.
- ✓ Șezând eu o dată aproape de el, l-am întrebat dacă a fost ispitit de uneltirile dracilor pe când ședea în pustie? Iar el zise: Îngăduie, frate. Dacă va îngădui Dumnezeu să vie la tine ispitele pe care le-am încercat eu de la diavol, nu cred că ai putea să rabzi amărăciunea lor. Am șaptezeci de ani, sau și mai bine, și cei mai mulți i-am petrecut în ispite. Și locuind în mai multe pustii, în liniștea cea mai deplină, atâtea am încercat și am pățimit de la ei, câte nu sunt de folos să le povestesc celor ce n-au primit experiența liniștirii, ca să nu-i amărăsc. Iar în ispite, aceasta o făceam pururi: Îmi puneam toată nădejdea în Dumnezeu, înaintea căruia am făcut și făgăduințele lepădării și El îndată mă izbăvea. De aceea, frate, nu mai am grijă de mine. Căci știu că se îngrijește El de mine. Și așa port mai ușor ispitele ce-mi vin. Numai aceasta o aduc de la mine, că mă rog neîncetat. Căci știu că pe cât se întind cele neplăcute, pe atât se gătesc cununile celui ce rabdă. Căci acestea sunt rânduite ca lucruri de schimb de Dreptul Judecător. Deci știind aceasta, frate, să nu cazi în lenevie, cunoscând că stai în mijlocul războiului luptându-te, și că sunt foarte mulți cei ce luptă pentru noi, cu vrăjmașul lui Dumnezeu. Căci

cum am putea noi cuteza să ne împotrivism unui așa de înfricoșat vrăjmaș al neamului nostru, dacă nu ne-ar susține dreapta cea atotputernică a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne și acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omenească la uneltirile lui? Căci cine, zice, va descoperi fața îmbrăcăminții lui? Iar la încheietura platoșei lui cine va pătrunde? Din gura lui ies făclii aprinse, care scapără ca niște gratii de foc. Din nările lui iese fum de cuptor ce arde cu foc de cărbuni. Sufletul lui e cărbuni. Flacăra iese din gura lui. În grumazul lui sălășluiește puterea. Înaintea lui aleargă pierzania. Inima lui e întărită, stă ca o piatră, ca o nicovală neclătită. Fierbe adâncul ca o căldare. Socotește marea ca un vas de unsoare; iar tartarul adâncului ca pe un rob. Tot ce e înalt vede, împărățind peste toate cele din ape. Împotriva lui ne este lupta, frate. Pe unul ca acesta ni l-a arătat Cuvântul ca asupritor.

✓ Mai povestea iarăși același frate și aceea că pe lângă alte virtuți, o câștigase și pe aceasta, că nu răbda niciodată să audă o vorbă fără rost. Iar dacă cineva din neatentie povestea vreun lucru care nu tindea la folosul sufletului, nici nu răspundea măcar. Dar nici când plecam eu la vreo slujbă, nu mă întreba de ce pleci, și nici întorcându-mă, nu mă întreba unde ești, sau cum ești, sau ce ai de făcut. Odată, călătorind eu la Alexandria pentru o trebuință oarecare și de acolo suindu-mă în cetatea împărătească pentru un lucru bisericesc, împreună cu mai mulți frați precucioși, n-am trimis nici o veste slujitorului lui Dumnezeu. Petrecând deci acolo vreme destulă, m-am întors iarăși la Schit la el. Iar el văzându-mă și bucurându-se și îmbrățișându-mă, a făcut rugăciune și apoi a șezut neîntrebându-mă nimic, ci stăruia îndeletnicindu-se cu contemplația. Odată, vrând să-l cerc, am lăsat să treacă mai multe zile, fără să-i dau pâine să mănânce. Iar el n-a întrebat, nici n-a zis nimic. Eu, după aceasta, punându-i metanie, i-am zis: Fă iubire, Părinte, și-mi spune, nu te-ai supărat, că nu ți-am adus să mănânci după obicei? Iar el zise: Iartă frate, douăzeci de zile dacă nu mi-ai da pâine să mănânc, și încă nu ți-aș cere. Căci până rabd cu sufletul, rabd și cu trupul. Atâta era cufundat în contemplarea Binelui adevărat. Mai zicea: De când am venit în Schit, n-am îngăduit gândului meu să iasă afară din chilie, dar nici alt gând n-am primit în cugetare, afară de frica lui Dumnezeu și de judecățile veacului ce va să vie, gândindu-mă la osânda ce așteaptă pe păcătoși, la focul veșnic, la întunericul cel mai dinafară, la felul cum petrec sufletele păcătoșilor și ale dreptilor și la bunătățile ce așteaptă pe cei drepti, la plata pe care o va lua fiecare după osteneala sa, unul pentru sporirea durerilor, altul pentru milostenie și dragoste nefățarnică, unul pentru neavere și pentru lepădarea de toată lumea, altul pentru smerita cugetare și liniștirea cea mai deplină, unul pentru supunerea desăvârșită și altul pentru înstrăinare. Gândindu-mă la toate acestea, nu las alt gând să lucreze în mine, nici nu pot să mai fiu cu oamenii, sau să-mi mai ocup mintea cu ei, ca să nu mă despart de gândurile mai dumnezeiești.

✓ Căci când sufletul lasă desimea și intensitatea minții să slăbească, pune stăpânire pe el noaptea. Fiindcă unde nu strălucește Dumnezeu, toate se contopesc ca într-un întuneric și nu mai poate privi numai spre Dumnezeu și tremura de cuvintele Lui. Căci Dumnezeu aproape sunt eu, zice Domnul, și nu Dumnezeu departe; sau: Se va ascunde omul în ascunziș, și eu nu-l voi vedea? Nu umplu eu cerul și pământul?

✓ Cum pot, ziceam, să-mi fac mintea curată ca și tine? Iar el zicea: Mergi și ostenește. Căci e trebuință de osteneală și de durerea inimii. Fiindcă nu ne vin dormind și zăcând pe spate cele ce se dau prin osteneală și sânguință. Când vin bunătățile pământului fără osteneală? Deci cel ce vrea ca să ajungă la spor duhovnicesc, trebuie, înainte de toate, să se lepede de voile sale și să câștige pentru totdeauna plânsul și averea. Nemailuând aminte la păcatele altora, ci numai la ale sale, să plângă pentru ele, ziua și noaptea, și să nu aibă prietenie cu vreun om. Căci sufletul îndurerat de întâmplări triste și străpuns de amintirea păcatelor de mai înainte, se face mort pentru lume și lumea se face moartă pentru el, adică patimile trupului se fac nelucrătoare, precum și omul pentru patimi.

- ✓ Iar cel ce la începutul lepădării nu primește plânsul în inimă, nici lacrimi duhovnicești, nici gândul la chinurile fără sfârșit, nici liniștirea adevărată, nici rugăciunea stăruitoare, nici psalmodia, nici meditația dumnezeieștilor Scripturi, cel ce nu câștigă deprinderea acestora, ca să fie silit de o stăruință neîncetată să facă acestea cu mintea chiar dacă nu vrea, și să înflorească în cugetul lui frica de Dumnezeu, unul ca acesta se odihnește încă în dragostea de lume și nu poate dobândi mintea curată în rugăciune. Căci evlavie și frica de Dumnezeu curățesc sufletul de patimi și ajută minții să se elibereze și o duc spre contemplația naturală și o fac să se înalțe la cunoștința lui Dumnezeu (la teologie), pe care o primește în schima fericirii. Pentru că celor ce o iau asupra lor le dăruiește încă de aici arvunile și le-o păzește neclintită. Deci să grijim cu toată puterea de lucrarea făptuitoare, prin care suntem înălțați cu evlavie. Ea este curăția cugetării, al cărei rod este contemplația naturală și cunoașterea lui Dumnezeu (teologia). Căci făptuirea este ușa contemplației, cum zice mintea cea mai înfocată și mai teologică. Deci dacă nu vom grijii de făptuire, vom fi pustii de orice înțelepciune. Chiar dacă ar ajunge cineva la culmea virtuții, are trebuință de osteneala nevoinței, ca să-și strunească pornirile neregulate ale trupului și să-și păzească gândurile. Numai așa am putea să ne împărtășim de sălășluirea lui Hristos. Căci pe cât se înmulțește în noi dreptatea, pe atâta crește bărbăția duhovnicească. Și desăvârșindu-se mintea, se unește întreagă cu Dumnezeu, se umple de lumina dumnezeiască și primește descoperirea tainelor negrăite. Atunci descoperă cu adevărat locul cumineniei, al tăriei, al destoiniciei ca să cunoască toate, al îndelungimii de zile și vieți, al luminii ochilor și al păcii. Căci până e prinsă în lupta cu patimile, încă nu e vremea să se bucure de acestea. Fiindcă virtuțile și păcatele fac mintea oarbă. Unele, ca să nu vadă virtuțile; cealaltă, ca să nu vadă păcatele. Dar când se odihnește de război și se învrednicește de darurile duhovnicești, atunci se face întreagă luminoasă, stând sub lucrarea îndesată a harului. Atunci stăruie neclintită în contemplarea (vederea) celor duhovnicești. O minte ca aceasta nu mai e legată de cele de aici, ci s-a mutat din moarte la viață.
- ✓ Pentru că cel ce se luptă și a ajuns să se apropie de Dumnezeu și să se facă părtaș de sfânta lumină și să fie rănit de dorul ei, se desfată de Domnul cu o bucurie duhovnicească și necuprinsă, precum zice dumnezeiescul psalm: Desfătează-te de Domnul, și să-ți dea ție cererile inimii tale; și va arăta ca o lumină dreptatea ta și judecata ta ca miezul zilei. Căci ce dor al sufletului e așa de puternic și de anevoie de suportat ca cel ce vine de la Dumnezeu în sufletul care e curățit de tot păcatul și care zice din adevărata simțire a inimii: Sunt rănit de dragoste? Fulgerările frumuseții dumnezeiești sunt cu totul de negrăit și de nepovestit. Nu le înfățișează cuvânt, nu le primește ureche. Chiar de ai vorbi de lumina luceafărului, de strălucirea lunii, de lumina soarelui, toate sunt nimic față de slava aceea și sunt cu mult mai prejos de lumina adevărată, decât noaptea adâncă, sau luna întunecată, de amiaza cea mai luminată. Așa ne-a învățat și Vasile, dumnezeiescul dascăl, cel care a cunoscut acestea prin cercare și învățându-le ni le-a predat nouă.
- ✓ Dar cine nu s-ar minuna și de lucrul următor, care e dovada mării lui smerenii de cuget. În vrednicit de multă vreme de treapta preoțească și ajuns la cele prin viețuire și cunoștință, fugea așa de mult povara dumnezeieștilor slujbe, încât în cele mai multe din timpurile nevoințelor sale, aproape că nu primea să se apropie de sfânta masă. Ba, viețuind cu atâta curăție, nici împărtășirea de dumnezeieștile Taine nu o primea când avea întâlnire cu oamenii, măcar că nu spunea nimic pământesc, ci primea întâlnirea pentru folosul celor ce o cereau. Iar când voia să se împărtășească de dumnezeieștile Taine, cerea îndurarea lui Dumnezeu prin rugăciuni, psalmodii și mărturisiri. Căci se cutremura de glasul preotului, când rostea și zicea: Sfintele Sfinților. Fiindcă zicea că toată biserica se umple de Sfinții Îngeri și însuși Împăratul Puterilor săvârșește tainic cele sfinte și se preface în inimile noastre în trup și sânge. De aceea zicea că trebuie să devenim curați și oarecum afară de trup și așa să îndrăznim a ne apropia,

fără nici o îndoială și ezitare, de preacuratele lui Hristos Taine, ca să ne facem părtași de luminarea din ele. Căci mulți dintre Sfinții Părinți au văzut pe Îngeri, stând de pază în jurul lor. De aceea se și păzeau în tăcere, nevorbind cu nimeni. Mai zicea și aceea că atunci când trebuie să-și vândă el însuși lucrul mâinilor sale, ca nu cumva, vorbind și răspunzând, să spună vreo minciună, vreun jurământ, sau vreo vorbă de prisos, sau vreun altfel de păcat, mai bine tăcea, lăsând să pară că e prost. Și tot cel ce voia să cumpere, lua de la el și da ce voia. Și primea ceea ce i se da cu mulțumire, negrăind nimic, acest bărbat cu adevărat înțelept.

Sfântul Ioan Damaschin

✓ Trebuie să se știe că omul fiind îndoit, adică constând din suflet și din trup, îndoite are și simțurile și virtuțile acestora. Și cinci sunt ale sufletului și cinci ale trupului. Simțurile sufletești, pe care înțelepții le numesc și puteri, sunt acestea: mintea, cugetarea, părerea, închipuirea și simțirea; iar cele trupești: vederea, mirosul, auzul, gustul și pipăitul. Din această pricină îndoite sunt și virtuțile lor; îndoite și păcatele. Încât e cu trebuință ca tot omul să știe limpede câte sunt virtuțile sufletești și câte cele trupești; și care sunt, iarăși, patimile sufletești și care cele trupești. Virtuți sufletești zicem că sunt mai întâi aceste patru cele mai generale, care sunt: bărbăția, prudența, cumpătarea și dreptatea. Din acestea se nasc virtuțile sufletești: credința, nădejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, blândețea, îndelunga răbdare, suferirea răului, bunătatea, nemânierea, cunoștința dumnezeiască, neiuțimea, simplitatea, netulburarea, neînfumurarea, nemândria, nepizmuirea, neviclenia, neiuțirea de argint, compătımirea, milostenia, generozitatea, neîntristarea, străpungerea inimii, sfiala, evlavia, dorința bunurilor viitoare, dorul după Împărăția lui Dumnezeu, poftirea înfierii. Iar virtuți trupești, mai bine zis unelte ale virtuților, care se nasc întru cunoștință și după Dumnezeu și duc pe om afară de orice fățarie și dorință de a plăcea oamenilor, la înaintarea în smerenie și nepățimire, sunt acestea: înfrânarea, postea, postul, foametea, setea, privegherea, starea de toată noaptea, plecarea deasă a genunchilor, neîmbierea, mulțumirea cu o singură haină, mâncarea uscată, mâncarea târzie, mâncarea puțină, băutura de apă, culcarea pe pământ, sărăcia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, neiuțirea de sine, singurătatea, liniștea, neșirea din casă, lipsă, mulțumirea cu ce ai, tăcerea, procurarea celor de trebuință prin lucrul mâinilor, toată reaua pățimire și nevoița trupească și alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare și de folositoare când trupul e sănătos și tulburat de patimi trupești. Iar dacă e neputincios și cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt așa de necesare, întrucât sfânta smerenie și rugăciune întregesc toate. Dar acum trebuie să vorbim și despre păcatele sufletești și trupești, adică despre patimi. Patimi sufletești sunt acestea: uitarea, nepăsarea și neștiința. Când ochiul sufletului, sau mintea, e întunecat de acestea trei, e luat apoi în stăpânire de toate patimile care sunt acestea: neevlavia, credința strâmbă sau toată erezia, blasfemia, iuțimea, mânia, amărăciunea, înfurierea năpraznică, ura de oameni, pomenirea răului, vorbirea de rău, osândirea, întristarea fără temeii, frica, lașitatea, cearta, rivalitatea, pizma, slava deșartă, mândria, fățarnicia, minciuna, necredința, zgârcenia, iubirea de materie, împățimirea, afecțiunea pentru cele pământești, trândăvia, micimea, de suflet, nemulțumirea, cârtirea, înfumurarea, părerea de sine, trufia, îngâmfarea, iubirea de stăpânire, dorința de a plăcea oamenilor, viclenia, nerușinarea, nesimțirea, lingușirea, înșelăciunea, ironia, duplicitatea, învoirea cu păcatele părții pățimașe și gândirea deasă la ele, rătăcirea gândurilor, iubirea de sine, care e maica și rădăcina tuturor relelor, iubirea de argint, reaua nărvire și răutatea. Iar patimi trupești sunt: lăcomia pântecelui, nesăturarea, desfătarea, beția, mâncarea pe ascuns, iubirea de plăceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necurăția, amestecarea sângelui (incestul), stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele, poftele rele și toate patimile urâte și potrivnice firii, furtul, jefuirea celor sfinte (sacrilegiul), hoția, uciderea, orice moleșie trupească și bucurie de voile trupului mai ales când trupul e sănătos, ghicirile, descântecele, farmecele, prezicerile, iubirea de podoabe, ușurătatea, moliciunile, înfrumusețările, vopsirea feței, pierderea vremii, umblarea fără rost, jocurile de noroc, reaua și pățimașă întrebuintare a lucrurilor dulci ale lumii, viața iubitoare de trup, care, îngroșând mintea, o face pământească și dobitocească și nu o lasă niciodată să tindă spre

Dumnezeu și spre lucrarea virtuților. Iar rădăcinile tuturor patimilor acestora și, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de plăcere, iubirea de slavă și iubirea de argint, din care se naște tot răul. Dar nu săvârșește omul nici un păcat, dacă nu-l biruie și nu-l iau în stăpânire mai întâi acești uriași puternici, cum zice preaînțeleptul între asceți Marcu, adică uitarea, nepăsarea și neștiința. Iar pe acestea le naște plăcerea, odihna, iubirea slavei de la oameni și împrăștierea. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora și așa zicând maica cea mai rea a lor este, cum am zis, iubirea de sine, sau iubirea nerațională de trup și alipirea pătimașă de el. Iar împrăștierea și moleșirea minții, împreună cu alunecarea la glume și la vorbe de rușine, pricinuiesc multe rele și căderi, ca și îndrăzneala și râsul. Dar înainte de toate acestea, trebuie să știm că iubirea pătimașă de multe de multe feluri și de multe forme, și multe sunt plăcerile care amăgesc sufletul, când nu se întărește prin trezvie întru frica de Dumnezeu și în dragoste de Hristos, îngrijindu-se de lucrarea virtuților. Căci se ivesc nenumărate plăceri care atrag la ele ochii sufletului: cele ale trupurilor, cele ale avuției, ale dezmierdării, ale slavei, ale nepăsării, ale mâniei, ale stăpânirii, ale iubirii de argint, ale zgârceniei. Toate se înfățișează amăgitor cu arătări strălucite și plăcute, în stare să atragă pe cei vrăjiți de ele, care nu iubesc cu putere virtutea și nu rabdă asprimea ei. Căci aproape toată afecțiunea pământească și împătımirea de ceva din cele materiale naște plăcere și desfătare în cel împătimit și înnebunește și vatămă în chip pătimaș partea poftitoare a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuțimii, mâniei, a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuțimii, mâniei, întristării și ținerii minte a răului, când e lipsit de ceea ce dorește. Iar dacă împreună cu împătımirea mai stăpânește pe om și o mică obișnuință, îl face pe cel stăpânit de ea să fie dus, pe nesimțite, până la capătul acestei împătimitiri neraționale, pentru plăcerea ascunsă în ea. Căci plăcerea poftei e de multe feluri, cum s-a mai spus mai înainte, și nu se satisface numai prin curvie și prin altă desfătare trupească, ci și prin celelalte patimi, odată ce și neprihănirea stă nu numai în oprirea de la curvie și de la celelalte plăceri de sub pânțele, ci și în înstrăinarea de celelalte plăceri. De aceea desfrânat este și iubitorul de avuții, iubitorul de argint și zgârcitul. Căci precum acela iubește trupurile, așa și acesta avuțiile; ba este cu atât mai desfrânat acesta, cu cât nu are o așa de mare silă de la fire, care să-l împingă. De fapt vizitiu nedestoinic ar fi socotit cu adevărat nu acela care nu poate stăpâni un cal năvălaș și anevoie de strunit, ci acela care nu-și poate supune pe unul blând și mai supus. Dar e vădit în tot felul că pofta de avuții e de prisos și nu după fire, neavându-și puterea într-o silă a firii, ci în voia liberă cea rea. De aceea nu are scuză cel ce păcătuiește lăsându-se biruit de aceasta cu voia. Astfel trebuie să cunoaștem limpede că iubirea de plăcere nu se mărginește numai la desfătare și la bucuria de trupuri, ci se arată în tot chipul și prin tot lucrul iubit de voia liberă a sufletului și prin toată împătımirea. Dar ca să fie cunoscute și mai limpede patimile după cele trei părți ale sufletului, am socotit să adăugăm pe scurt și acestea: sufletul se împarte în trei: în rațiune, iuțime și poftă. Păcatele din rațiune sunt acestea: necredința, erezia, nebunia, hula (blasfemia), nemulțumirea, încuviințările păcatelor care se ivesc din partea pătimitoare. Iar tămăduirea și leacul acestor rele este credința neîndoioasă în Dumnezeu și în dogmele adevărate, neînșelătoare și ortodoxe, cugetarea neîncetată la cuvintele Duhului, rugăciunea curată și neîncetată și mulțumirea către Dumnezeu. Păcatele iuțimii sunt acestea: cruzimea, ura, necompătımirea, pomenirea răului, pizma, uciderea și cugetarea neconținută la unele ca acestea. Iar tămăduirea și leacul lor: iubirea de oameni, dragostea, blândețea, iubirea de oameni, compătımirea, suferirea răului și singurătatea. Păcatele părții poftitoare sunt acestea: lăcomia pântecelui, nesăturarea, beția, curvia, preacurvia, necurăția, desfrânarea, iubirea de avuții, pofta de slavă deșartă, de bani, de bogăție și de plăcerile trupești. Iar tămăduirea și leacul lor: postul, înfrânarea, reaua pătimire, neaverea, împărțirea averilor la săraci, dorința bunurilor viitoare nemuritoare, dorul după Împărăția lui Dumnezeu și poftirea înfierii. Dar trebuie să punem și diagnoza gândurilor pătimașe, prin care se săvârșește tot păcatul. Gândurile în care se cuprind toate păcatele sunt opt: al lăcomiei pântecelui, al curviei,

al iubirii de argint, al mâniei, al întristării, al trândăviei, al slavei deșarte și al mândriei. Ca aceste opt gânduri să ne tulbure sau ca să nu stăruiască, sau ca să stârneasă patimile, sau ca să nu le stârneasă, atârnă de noi. Altceva este adică momeala (atacul), altceva însoțirea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea (consimțirea), care e aproape de faptă și se aseamănă ei, altceva lucrarea și altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului și Dumnezeuului nostru: Zi ca să se facă pietrele acestea pâini. Aceasta, cum s-a spus, nu atârnă de la noi. Însoțirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voi noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire, și învățarea neconținută a cugetării și a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cugetării fie la stingerea patimii din gând sau a gândului pătimăș, fie prin învoire, cum zice Apostolul: Căci trupul pofteste împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; și aceștia se împotrivesc unul altuia. Luarea în robie este ducerea silnică și fără voie a inimii, stăpânit de prejudecată și de o îndelungată obișnuință. Învoirea este consimțirea cu patima din gând. Iar lucrarea însăși împlinirea cu faptă a gândului pătimăș încuviințat. Deci cel ce cugetă nepătimăș de la început, sau respinge prin împotrivire și certare momeala, a tăiat dintr-o dată toate cele ce urmează. Lăcomia pântecelui e stinsă prin înfrânare; curvia prin dorul dumnezeiesc și prin dorința bunurilor viitoare; iubirea de argint prin compătimirea celor săraci; mânia prin dragostea față de toți și prin bunătate; întristarea lumească prin bucuria duhovnicească; trândăvia prin răbdare, stăruință și mulțumire către Dumnezeu; salva deșartă prin lucrarea ascunsă a poruncilor și prin rugăciunea neconținută întru zdrobirea inimii; mândria prin aceea că nu judecăm și nu disprețuim pe nimeni, cum a făcut fariseul, ci ne socotim pe noi ca pe cei mai de pe urmă dintre toți.

✓ Sufletul având deci trei părți, precum s-a arătat mai înainte (căci trei sunt părțile lui: rațiunea, iuțimea și pofta, dacă în iuțime este dragoste și iubire de oameni și în poftă, curăție și neprihănire, rațiunea este luminată; iar dacă în iuțime este ură de oameni și în poftă desfrânare, rațiunea este întunecată). Deci rațiunea atunci este sănătoasă și cumpătată și luminată, când are afectele supuse și contemplă rațiunile fapturilor lui Dumnezeu duhovnicește (curat) și e înălțată către fericita și Sfânta Treime. Iar iuțimea atunci se mișcă după fire, când iubește pe toți oamenii și nu are față de nici unul dintre ei supărare sau pomenire de rău. În sfârșit pofta, când a omorât patimile prin smerită cugetare, înfrânare și neavere, adică a omorât plăcerea trupului, dorința după avuție și după slava trecătoare, și s-a întors spre dragostea dumnezeiască și nemuritoare. Căci pofta spre acestea trei își are mișcarea: sau spre plăcerea trupului, sau spre slava deșartă, sau spre câștigarea de avuție. Iar prin dorința aceasta nesocotită disprețuiește pe Dumnezeu și poruncile lui dumnezeiești, uită de nobila sa obârșie dumnezeiască, se sălbăticește față de aproapele, își întunecă rațiunea și n-o mai lasă să privească spre adevăr.

✓ De fapt fiecare se îndeletnicește cu vreuna din aceste virtuți în parte. De pildă unul săvârșește milostenie o vreme oarecare. Dar îndeletnicindu-se numai puțin cu acestea, nu putem zice de el că este milostiv propriu zis, mai ales când nu săvârșește bine și în chip plăcut de Dumnezeu ceea ce săvârșește. Căci nici binele nu e bine, când nu se lucrează bine, ci e bine cu adevărat când nu-și așteaptă ca plată pentru aceasta sau aceea plăcerea de la oameni, de pildă bunul nume, sau slava de la ei, nici nu se face din lăcomie sau nedreptate. Fiindcă Dumnezeu nu caută la binele ce se face și pare că e bine, ci la scopul pentru care se face. Căci spun și de Dumnezeu purtătorii Părinți, că atunci când mintea uită scopul evlaviei, fapta văzută a virtuții fără rost. Căci cele ce se fac fără dreapta socoteală și fără scop, nu numai că nu folosesc la nimic, chiar dacă sunt bune, ci și vatămă; precum se întâmplă deopotrivă cu cele ce par că sunt rele, dar se fac în scopul cinstirii de Dumnezeu, cum e de pildă fapta celui ce intră într-o casă de desfrâu, ca să scape de la pieire o femeie pierdută. De aici e vădit că nu e milostiv cel ce s-a îndeletnicit cu

milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s-a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui, deplin, cu această virtute, folosindu-se de dreapta socoteală, fără greșală. Căci mai mare decât toate virtuțile este dreapta socoteală, care e împărăteasa și virtutea virtuților. Precum iarăși în cazul celor dimpotrivă nu numim desfrânat, sau bețiv, sau mincinos pe cel ce a alunecat o dată în vreuna din acestea, ci pe cel ce a căzut de foarte multe ori și rămâne neîndreptat. Pe lângă cele spuse, mai trebuie să se știe mai ales acesta, care e de mare trebuință tuturor celor ce râvnesc să dobândească virtutea și se sârguiesc să ocolească păcatul: cu cât e sufletul neasemănat mai bun decât trupul, și mai distins și mai cinstit în lume și foarte însemnate privințe, cu atât sunt și virtuțile sufletești mai bune decât cele trupești, mai ales cele care imită pe Dumnezeu și poartă haine dumnezeiești. Cu totul dimpotrivă trebuie să socotim despre păcatele sufletești că se deosebesc de patimile trupești în ce privește efectele lor și pedeapsa lor, măcar că acest lucru îl uită mulți, fără să știu cum. Beția, curvia, preacurvia, furtul și cele apropiate acestora, oricât sunt de urâte la arătare celor evlavioși și celor de fug de ele, sau le pedepsesc, nu pricinuiesc atâta durere celor ce stăruiesc în ele fără să se îndrepte, în comparație cu patimile sufletești, care sunt cu mult mai rele și mai grele ca acelea și care duc la starea dracilor și la osânda veșnică rânduită aceluia pe cei stăpâniți de ele. E vorba de pizmă, de pomenirea răului, de răutate, de învârtoșare și de iubirea de argint, care-i rădăcina tuturor relelor, după Apostol, și de cele asemenea.

- Numai omul, această viețuitoare mintală și rațională, este dintre toate după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu, pentru demnitatea minții și a sufletului, adică pentru necuprinsul, nevăzutul, nemurirea și libertatea voii, ca și pentru însușirea de stăpânitor, născător de prunci și ziditor. Iar după asemănare este pentru rațiunea virtuții și a faptelor noastre care imită pentru Dumnezeu și poartă nume duhovnicesc, adică pentru dispoziția filantropică față de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila și dragostea aproapelui și pentru compătimirea arătată altora. Fiți milostivi, zice Hristos Dumnezeu, precum și Tatăl vostru cel ceresc milostiv este. După chipul îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile sale. Dar după asemănarea o au foarte puțini și numai cei virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât e cu putință oamenilor.

Teodor al Edesei

- ∨ Trei sunt patimile cele mai generale, din care se nasc toate: iubirea de plăcere, iubirea de argint și iubirea de slavă. Acestora le urmează alte cinci duhuri ale răutății. Iar din acestea se naște un roi mare de patimi și toate chipurile răutății cu multe fețe. Deci cel ce a biruit pe acești trei conducători și fruntași a suportat împreună cu ei și pe cei cinci și a supus apoi toate patimile.
- ∨ Toate câte le-am făcut cu patimă ne asupresc apoi sufletul în chip pățimaș prin amintirile lor. Iar când se vor șterge amintirile pățimașe cu totul din inimă, ca să nu o mai momească pe ea, apare semnul iertării păcatelor de mai înainte. Căci până ce sufletul se mișcă cu patimă, se arată și stăpânirea păcatului în el.
- ∨ Patimile trupești și materiale se micșorează și se vestejesc prin suferințele trupului. Iar cele sufletești și nevăzute se ating prin smerita cugetare, prin blândețe și dragoste.
- ∨ Unii au întrebat cu nedumerire: oare gândul stârnește patima, sau patima gândul? Și între ei, unii zic că aceea, alții că acesta. Eu zic că din patimi se stârnesc gândurile. Căci dacă n-ar fi fost patimile în suflet, nu l-ar fi tulburat gândurile lor.
- ∨ Pe cei ce petrec în lume și sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi războiesc și-i luptă cu războiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi supără cu gândurile, dar e cu mult mai cumplit războiul al doilea, ca cel dintâi. Căci războiul prin lucruri are trebuință de vreme, de loc și de iscusință. Dar cel al minții este ușor de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupești ni s-a dat rugăciunea curată, din care pricină s-a și rânduit să se facă neîncetat. Ea întărește mintea pentru luptă, ca una care poate să se săvârșească fără trup.
- ∨ Arătând omorârea desăvârșită a patimilor, dumnezeiescul Apostol zice: Iar cei ce sunt ai lui Hristos, trupul și-au răstignit împreună cu patimile și cu poftele lui. Căci când omorâm patimile și stingem poftele și supunem cugetul trupesc Duhului, atunci luăm crucea și urmăm lui Hristos. Fiindcă retragerea nu e nimic altceva decât omorârea patimilor și arătarea vieții celei ascunse în Hristos.
- ∨ Îngerii, fiind slujitori ai dragostei și ai păcii, se bucură de pocăința noastră și de sporirea în virtute. De aceea se sârguiesc să ne umple de vederi duhovnicești și ne-ajută la tot ce e bun. Dimpotrivă, dracii, fiind pricinuatorii mâniei și ai răutății, se bucură de scăderea virtuții și se străduiesc să ne abată sufletele spre năluciri urâte.
- ∨ Credința este un bun lăuntric. Ea naște în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor, care se numește făptuire. Iar din făptuire odrăsește cinstita nepățimire. Iar rodul nepățimirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le și ținându-le pe toate.
- ∨ Precum simțirea trupului, când e sănătoasă, simte boala care îl stăpânește, iar cel nu o simte bolește de nesimțire, așa și mintea, câtă vreme are nevătămată lucrarea sa, cunoaște puterile sale și știe unde îi vin patimile cu mai multă silnicie și spre acea parte își îndreaptă lupta cu tărie. Dar e trist când își cheltuiește zilele în nesimțire, asemănându-se celui ce luptă noaptea și nu vede gândurile vrăjmașilor.
- ∨ S-a scris că vinul înveselește inima omului. Dar tu, care ai făgăduit să te tânguiești și să plângi,

ocolește această veselie și te vei veseli de daruri duhovnicești. Căci înveselindu-te de vin, vei conviețui cu gânduri de rușine și vei ajunge în multe supărări.

- ✓ Ia seama să nu petreci sărbătorile în băuturi de vin, ci în înnoirea minții și curăția sufletului. Căci umplându-ți pânțele și îmbătându-te de vin mai degrabă vei mânia pe înaintea stătorul sărbătorii.
- ✓ Am auzit de la bătrâni încercați în făptuire că gândurile rele se nasc din frumusețea hainelor, din săturarea stomacului și din întâlări vătămătoare.
- ✓ De locuiești cu un Părinte duhovnicesc și ai simțit folosul de la el, nimeni să nu te despartă de dragostea lui și împreună locuirea cu el. Să nu-l judeci în ceva, să nu-l vorbești de rău dacă ești muștrat sau lovit, să nu dai ascultare vreunui care-l defaimă, să nu te însoțești cu cel ce-l batjocorește, ca să nu se mânia Domnul asupra ta și să te șteargă din cartea celor vii.
- ✓ Să nu fii judecătorul faptelor Părintelui tău, ci împlinitorul poruncilor lui. Căci dracii au năravul să-ți arate lipsurile lui, ca să-ți astupe urechile de la cuvintele lui și așa să te scoată din luptă ca pe un ostaș slab și fricos, sau să te fure prin gânduri de necredință și să te facă neputincios pentru orice virtutea.
- ✓ Cel ce nu ascultă de poruncile Părinților calcă cele mai însemnate datorii ale făgăduinței. Iar cel ce a luat în brațe ascultarea, junghiindu-și voia sa cu sabia smeritei cugetări, împlinește, după puterea sa, cele ce le-a făgăduit lui Hristos în fața multor martori.
- ✓ Luând seamă, am cunoscut și am învățat limpede că vrăjmașii vieții noastre, dracii, pizmuesc foarte tare pe cei ce se nevoiesc în ascultarea Părinților, scrâșnind din dinți împotriva lor și născocind tot felul de uneltiri. Ce nu fac și ce nu le furișează în minte, ca să-i desfacă din brațele pământeste? Le dă prilejuri așa zise binecuvântate, stârnesc întăriri, ridică ură împotriva Părintelui, înfățișează sfaturile lui ca săgeți ascuțite. Ce, zic, din om liber te-ai făcut rob și încă rob al unui despot fără milă? Până când te vei lăsa ros de jugul robiei și nu vei vedea lumina judecății? Apoi te împing la primiri de oaspeți, la cercetări de bolnavi și la îngrijirea de cei săraci. Pe urmă laudă peste măsură nevoia liniștirii și a singurătății celei mai de pe urmă și seamănă tot felul de neghină rea în inima ostașului evlaviei, numai ca să-l scoată din turma duhovnicească și să-l tragă de la limanul neînvingător, spre a-l arunca în vârtejul pierzător de suflet al mării înfuriate. La urmă, luându-l ca pe un rob în stăpânirea lor îl, folosesc după voiele lor cele rele.
- ✓ Dar ție, celui ce ești în ascultarea Părintelui, să nu-ți scape nebăgată în seamă viclenia vrăjmașilor și a potrivnicilor. Nu uita nici de făgăduința ce ai dat-o lui Dumnezeu. Să nu te lași biruit de ocări, să nu te înfricoșezi de muștrări, de batjocuri și de luare în răs, să nu te supui gândurilor rele, care umflă lucrurile, să nu fugi de asprimea părintească și să nu necinstești jugul blând al smereniei prin îndrăzneala plăcerii de sine și a încăpățănării. Ci punându-ți la inimă cuvântul Domnului, că: Cel ce va răbda până la sfârșit acela se va mântui, poartă cu răbdare lupta ce-ți este dată ție, privind la Iisus, căpetenia și desăvârșitorul credinței noastre.
- ✓ Credința dreaptă și lăuntrică naște frica de Dumnezeu. Iar frica de Dumnezeu ne învață păzirea poruncilor. Căci frica Lui, zise, naște păzirea poruncilor. Din păzirea poruncilor, se naște virtutea cu fapta, care e începutul virtuții contemplative. Iar roada acestora e nepătimirea. Din nepătimire apoi se naște în noi dragostea. Iar despre dragoste zice învățăcelul iubit: Dumnezeu este dragoste și cine rămâne în dragoste rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el.
- ✓ Cel ce te-ai lepădat de grijile vieții și ai îmbrăcat lupta nevoinei, să nu poftești a avea bogăție spre a împărți săracilor. Căci și aceasta este o amăgire a celui rău, care ne împinge la slava deșartă, ca să încurce mintea în tot felul de ocupații. Chiar dacă ai numai pâine și apă, poți să îți

câștiga cu ele plata iubirii de străini. Iar de nu ai nici aceasta, ci primești pe străin numai cu gândul bun și-i dai cuvânt de mângâiere, de asemenea poți să-ți câștigi plata iubirii de străini. Ai pentru aceasta ca pildă pe văduva, pentru mărturisește Domnul în Evanghelie și care a întrecut prin cei doi bănuți gândul și puterea bogăților.

- ∨ Acestea au spus pentru cei ce se îndeletnicesc cu liniștirea (isihia). Iar cei ce se află sub ascultarea Părintelui un lucru numai să aibă în minte: să nu cadă întru nimic din porunca părintească. Făcând dimpotrivă, cei ce vor cădea din această poruncă și petrecere vor fi nevrednici de orice virtute și petrecere duhovnicească.
- ∨ Ca prieteni trebuie să ai, iubitorule de Hristos, pe cei ce-ți sunt de folos și să-ți ajută la viețuirea ta. Bărbați pașnici, zice, să-ți fie prietenii tăi, frați duhovnicești și Părinți sfinți; despre care și Domnul nostru a zis: Mama mea și frații mei aceștia sunt, care fac voia Tatălui meu celui din ceruri.
- ∨ Să nu poftești mâncări felurite și de mult preț și desfătări aducătoare de moarte. Căci cea dedată desfătărilor, zice, a murit fiind încă vie. Dacă e cu puțință, fugi chiar de săturarea cu cele ușor de găsit. Căci s-a scris: Nu vă amăgiți cu săturarea stomacului.
- ∨ Petrecerea deasă afară de chilia ta să o lepezi, dacă ți-ai ales să te liniștești. Căci este foarte păgubitoare, ia harul, întunecă judecata, vestejește dorul. De aceea s-a zis: Rătăcirea poftii schimbă mintea cea fără răutate. Prin urmare taie legăturile cu cei mulți (afecțiunile față de cele multe) ca să nu se împrăștie mintea și să nu-ți tulburi puțința (modul liniștirii).
- ∨ Șezând în chilia ta, să nu faci lucrul tău fără judecată și plin de lene. Căci cel ce călătorește fără țintă se va osteni în deșert. Ci ține-te de lucrarea cea bună: adună-ți mintea, ține mereu înaintea ochilor ceasul din urmă al morții, adu-ți aminte de deșertăciunea lumii, cât de înșelătoare, de neputincioasă și fără de preț este, cugetă la înfricoșată dare de seamă, cum au să înfățișeze dușmănoșii purtători de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe care ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu-ți aminte și de muncile iadului și cum stau acolo închise sufletele, amintește-ți și de aceea mare și înfricoșată zi, adică de învierea cea de obște și de înfățișarea înaintea lui Dumnezeu, de cea din urmă hotărâre a Judecătorului care nu greșește. Gândește-te la osânda care va pune stăpânire pe păcătoși, la rușinea, la musturarea cunoștinței, la scoaterea afară de la Dumnezeu și la aruncarea în focul cel veșnic, la viermele care nu moare, la întunericul cel neluminat, unde este plângerea și scrâșnirea dinților. La acestea și la toate celelalte chinuri gândindu-te, să nu lipsești a-ți uda obrazii, haina, locul unde șezi cu șiroaie de lacrimi, căci cu asemenea gânduri am văzut pe mulți dobândind mare mulțime de lacrimi și curățându-și în chip minunat toate puterile sufletului.
- ∨ Dar gândește-te și la bunătățile care așteaptă pe cei drepiți: la înfățișarea de-a dreapta lui Hristos, la glasul Stăpânului, care-i binecuvântă, la moștenirea Împărăției Cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfârșit și nu e întreruptă de întristare, la locașurile acelea cerești, la petrecerea cu Îngerii și la toate celelalte bunătăți făgăduite celor ce se tem de Domnul.
- ∨ Aceste gânduri să stea la masă cu tine, să doarmă cu tine și să se scoale cu tine. Ia seama să nu le uiți pe acestea niciodată, ci oriunde ai fi să nu-ți desfaci mintea de amintirea lor, ca să fugă gândurile rele. Și vei fi plin de mângâiere dumnezeiască. Iar sufletul care nu e îngrădit de aceste gânduri nu poate dobândi liniștea. Căci izvorul care nu are apă, în zadar poartă acest nume.
- ∨ Pentru cei ce caută liniștirea, s-a legiuit această rânduială: post, cât e cu puțință, priveghere, culcare pe jos și toate celelalte rele pătimiri, pentru odihna ce va să vie. Căci nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum, față de slava ce ni se va descoperi nouă. Dar mai ales rugăciunea

curată, să zic aproape neîntreruptă și neîntreruptă. Căci aceasta este zid sigur, liman liniștit, paznică a virtuților, omorâre a patimilor, întărire a sufletului, curățire a minții, odihnă a celor osteniți, mângâiere a celor ce plâng. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevăzute, încredințare despre cele dorite, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nădăjduite. Prinde-te cu toată puterea de această împărăteasă a virtuților, o, nevoitorule! Roagă-te cu frică și cu cutremur, cu minte trează și veghetoare, ca să fie primită de Domnul rugăciunea ta. Căci: Ochii Domnului, zace, peste cei drepti și urechile Lui la cererea lor.

- ✓ S-a zis de cineva dintre cei vechi cu multă dreptate și foarte nimerit, că cei dintâi dintre dracii care ni se împotrivesc cu război sunt cei cărora li s-au încredințat dorințele lăcomiei pântecelui, cei ce ne pun în minte iubirea de argint și cei ce ne îmbie spre slava deșartă. Iar toți ceilalți vin pe urma acestora, luând în primire pe cei răniți de ei.
- ✓ Mai ușor este a curăța un suflet necurat decât a reduce la sănătate un suflet odată curățit și iarăși rănit. Căci celor ce s-au lepădat de curând de tulburarea lumii, în orice greșeli ar fi căzut, le e mai ușor să ajungă la nepătimire. Dar celor ce au gustat din cuvintele bune ale lui Dumnezeu și au umblat pe calea mântuirii, dar apoi iarăși s-au întors la păcat, anevoie le este să dobândească nepătimirea, pe de o parte pentru reaua deprindere și pentru urâta obișnuință, pe de alta pentru că darul întristării sare mereu înaintea ochilor și le aduce în față idolul păcatului. Dar sufletul sânguincios și iubitor de osteneală izbândește ușor și în acest lucru greu de izbândit, cu împreună lucrarea harului dumnezeiesc. Căci acesta ne iubește cu îndelungă răbdare, ne cheamă la pocăință, iar pe cei ce se întorc îi primește cu mila negrăită a îndurărilor, cum am învățat din Evanghelie prin parabola fiului risipitor.
- ✓ Nimeni dintre noi nu e în stare să biruiască cu de la sine putere uneltirile și meșteșugurile celui viclean, ci cu puterea nebiruită a lui Hristos. Deci în zadar s-au amăgit cei ce se mândresc, lăudându-se că au desființat păcatul prin nevoințele săvârșite de ei și prin voia lor liberă. Acesta nu poate fi desființat decât prin harul lui Dumnezeu, ca unul ce a și fost omorât prin taina de pe cruce. De aceea și luminătorul Bisericii, Ioan Gură de Aur, zice că: nu ajunge râvna omului, dacă nu se bucură și de revărsarea ajutorului de sus, dar iarăși că nu câștigăm nimic din revărsarea harului de sus, dacă nu este râvnă. Acestea amândouă le arată Iuda și Petru. Cel dintâi bucurându-se de mult ajutor, n-a folosit nimic, fiindcă n-a adus cele ale sale. Iar Petru, cu toate că a râvnit, fiindcă nu s-a bucurat de nici un ajutor, a căzut. Din acestea două se țese virtutea. De aceea vă rog, zice, nici să nu dormiți aruncând totul asupra lui Dumnezeu, nici sânguindu-vă să nu socotiți că dobândiți totul prin ostenele voastre.
- ✓ Careva dintre cei vechi a spus un cuvânt foarte înțelept și lesne de priceput despre gânduri, zicând: Judecă gândurile în divanul inimii, dacă sunt ale noastre, sau ale potrivnicilor. Și pe cele ale noastre și bune așează-le în camera cea mai dinăuntru a sufletului, păzindu-le închise în vistieria cea nejeftuită. Iar cele potrivnice alungă-le, pedepsindu-le cu loviturile cugetării raționale, nedându-le nici loc nici sălaș în cuprinsul sufletului tău, sau mai bine zis, junghie-le desăvârșit cu sabia rugăciunii și a cugetării dumnezeiești, ca prin omorârea tâlharilor să se înfricoșeze căpetenia tâlharilor. Căci cel ce cercetează cu de-amănuntul gândurile, acela și iubește cu adevărat poruncile.
- ✓ Vrajmașul vieții noastre, diavolul, micșorează păcatele noastre prin multe gânduri, și adeseori le acoperă cu uitarea, ca micșorându-le ostenele să nu ne mai gândim la plânsul pentru greșeli. Noi însă, fraților, să nu uităm de greșelile noastre, chiar dacă ni se pare prin pocăință ni s-au iertat. Ci să ne amintim neconținut de păcate și să nu încetăm a plânge pentru ele; ca să câștigăm smerenia ca soție bună și să scăpăm de cursele slavei deșarte și ale mândriei.
- ✓ Cel ce a împreunat făptuirea cu cunoștința este un plugar vrednic de laudă, care își udă locșorul

sufletului din două izvoare foarte limpezi. Căci cunoștința înaripează ființa tânără prin contemplarea celor mai înalte, iar făptuirea omoară mădularele cele de pe pământ: desfrânarea, necurăția, patima, pofta cea rea. Iar fiind omorâte acestea, odrăslesc frumos florile virtuților, rodind roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, credința, blândețea, înfrânarea. Și atunci acest înțelept plugar, după ce și-a răstignit trupul său împreună cu patimile și cu poftele lui, va zice împreună cu patimile și cu poftele lui, va zice împreună cu propovăduitorul de Dumnezeu purtător: Nu mai trăiește în mine Hristos; ceea ce trăiesc, trăiesc prin credință, prin aceea a Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit pe mine și s-a dat pe Sine pentru mine.

- ✓ Să nu uiți nici aceea, iubitorule de Hristos, că patima, aflând în tine un locșor și înrădăcinându-se ca deprindere, aduce cu sine în același ocol și altele. Chiar dacă patimile se împotrivesc între olaltă și făcătorii lor, dracii, la fel, dar toți caută în unire pierzania noastră.
- ✓ Cel ce-și vestejește floarea trupului prin nevoiță (asceză) și taie toată voia lui, acela poartă semnele lui Hristos în trupul său cel muritor.
- ✓ Alungă departe de la tine duhul vorbăriei. Căci în el zac patimi foarte cumplite. De aici vine minciuna, îndrăzneala, glumele proaste, nerușinarea, vorbele nebunești și, scurt grăind, din vorbă multă nu va lipsi păcatul; iar bărbatul tăcut este scaun al simțirii. Ba vom da și socoteală pentru orice cuvânt deșert, cum a zis Domnul. Așadar tăcerea e foarte trebuincioasă și folositoare.
- ✓ Ni s-a poruncit, ca pe cei ce ne defaimă și ne ocărăsc, sau ne necăjesc în oricare alt chip, să nu-i defăimăm și supărăm la rândul nostru, ci mai degrabă să-i vorbim de bine și să-i binecuvântăm. Căci câtă vreme trăim în pace cu oamenii ne luptăm cu dracii; iar câtă vreme ținem minte răul și ne luptăm cu frații, petrecem în pace cu dracii, pe care am învățat să-i urâm cu o ură desăvârșită și să avem către ei război neîncetat.
- ✓ Ferește-te de a vătăma pe aproapele cu o limbă vicleană, ca să nu fii vătămat de ucigașul. Căci am auzit pe Proorocul care strigă: Pe bărbatul sângeros și viclean îl urăște Domnul; și va pierde Domnul toate buzele viclene, toată limba ce spune vorbe mari. De asemenea ferește-te de a osândi greșeala fratelui tău, ca să nu cazi din bunătate și dragoste. Căci cel ce nu are bunătate și dragoste pentru fratele nu a cunoscut pe Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu iubire este, cum strigă Ioan, fiul tunetului, și ucenicul iubit al lui Hristos. Dacă Hristos, zice, Mântuitorul tuturor și-a pus sufletul Său pentru noi, datori suntem și noi să ne punem sufletele pentru frații noștri.
- ✓ Patriarhul, împlinind lucrarea iubirii de străini, ședea înaintea cortului, poftind pe cei ce treceau; și întindea masa tuturor, necredincioșilor și barbarilor, fără să deosebească. De aceea s-a învrednicit și de acea minunată masă, ospătând pe Îngeri și pe Stăpânul tuturor. Deci și noi să grijim de iubirea de străini cu multă sânguință și râvnă, ca să primim nu numai pe Îngeri, ci și pe Dumnezeu. Căci zice Domnul: Întrucât ați făcut unuia dintre acești prea mici, mie ați făcut. Deci se cuvine să facem bine tuturor, dar mai ales celor ce nu pot să întoarcă.
- ✓ Să ne silim de-a ajunge să cârmuim simțurile prin rațiune și mai ales să nu îngăduim ca ochii, urechile și limba să privească, să asculte și să grăiască în chip pățimaș, ci spre câștigul nostru. Căci nimic nu alunecă mai ușor spre păcat ca aceste mădulare, dacă nu sunt stăpânite de rațiune; și nimic nu ajută mai mult la mântuire ca ele, dacă le cârmuiește și le duce rațiunea spre cele ce trebuie și spre cele ce vrea ea. Dacă acestea nu lucrează cu rânduială, atunci și mirosul se moleșește și pipăitul se întinde cutezător și un roi întreg de patimi se adaugă. Dar ținute în rânduială de rațiune, se ivește pace multă și liniște statornică de pretutindeni.
- ✓ Precum mirul de mult preț, chiar închis în vas, răspândește în aer buna sa mireasmă și umple de

ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci și pe cei dimprejur, așa și buna mireasmă a sufletului virtuos și iubitor de Dumnezeu, răspândindu-se prin toate simțurile trupului, arată privitorilor virtutea așezată înăuntru. Căci cine văzând limbă care nu grăiește nimic fără rânduială și nepotrivit, ci tot ce-i bun și folositor ascultătorilor, ochi înfrânați, ureche ce nu primește nimic din cântările și cuvintele necuvenite, picioare care umblă necuviincios și față care nu se strâmbă de râs, ci mai degrabă e gata de lacrimi și de plâns, nu va cunoaște că înăuntru se află și multă bună mireasmă a virtuților? De aceea și Mântuitorul zice: Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să văză faptele voastre cele bune și să mărească pe Tatăl vostru cel din ceruri.

✓ Calea pe care Hristos și Dumnezeu nostru a numit-o în Evanghelie strâmtă, pe aceasta iarăși a numit-o jug blând și sarcină ușoară. Cum se vor număra aceste două împreună, odată ce par a fi potrivnice? Pentru fire, această cale este desigur aspră și cu suiș, dar pentru intenția și nădejdiile bune ale celor ce o băătoresc, este vrednică de dorit și de iubit și pricinuieste mai degrabă plăcere decât greutate sufletelor iubitoare de virtute. De aceea, cineva poate vedea pe cei ce și-au ales calea strâmtă și necăjicioasă, că umblă pe ea cu mai multă râvnă decât ar umbla pe una largă și lată. Auzi-l pe fericitul Luca spunând că, după ce au fost bătuți, Apostolii au plecat de la fața sinedriului bucurându-se, cu toate că nu aceasta e firea loviturilor, căci nu obișnuiesc să aducă plăcere și bucurie, ci durere și suferință. Iar dacă loviturile au născut plăcere pentru Hristos, de ce să ne mirăm dacă și celelalte pătimiri și chinuri ale trupului au același efect din pricina lui Hristos.

✓ Dintre cunoștințele de aici, una este după fire, iar alta mai presus de fire. A doua se va limpezi din cea dintâi. Cunoștință după fire numim deci pe toată aceea pe care o poate câștiga sufletul prin cercetare și căutare, folosindu-se de părțile și puterile firii: despre zidire și despre cauza zidirii, atâta cât poate înțelege sufletul legat de materie. Căci s-a spus în Cuvântul despre simțire și închipuirea minții, că lucrarea minții s-a tocit prin unirea și amestecarea cu trupul și de aceea nu poate ajunge în atingerea cu formele inteligibile, ci are trebuință, pentru a le cugeta, de închipuire, care are o fire idolească, de despărțire materială și de grosime. Prin urmare e trebuință de forme pe măsura minții din trup, ca să le poată sesiza pe acestea. Deci mintea fiind astfel, orice cunoștință ar primi prin metoda ei naturală, o numim naturală. Iar cunoștință mai presus de fire este aceea care se ivește în minte într-un chip mai presus de metoda și de puterea ei, adică atunci când cele cugetate întrec (depășesc, transcendent) măsura (analogia) minții împreună cu trupul, fiind cunoștința care se potrivește minții fără trup. Aceasta vine numai de la Dumnezeu, când află o astfel de minte bine curățită de toată împătımirea materială și stăpânită de dragostea dumnezeiască. Dar nu numai cunoștința se împarte așa, ci și virtutea. Căci alta este virtutea care nu întrece firea și care se numește, pe drept cuvânt, și naturală, și alta cea lucrată numai de Primul Bine, care e mai presus de puterea și starea naturală și care trebuie numită, cu dreptate, supranaturală. Deci astfel împărțindu-se acestea, cunoștința și virtutea naturală le are poate și cel neiluminat. Dar pe cele supranaturale, nicidecum. Căci cum le-ar avea, nefiind părtaș de cauza care le produce? Iar cel iluminat le poate avea pe amândouă. Mai bine zis virtutea supranaturală n-o dobândește nicidecum, dacă n-a dobândit mai întâi pe cea naturală. Dar nimic nu-l împiedică să câștige cunoștința supranaturală, fără cea naturală. Numai trebuie știut că precum simțire și închipuire au și necuvântătoarele, dar are și omul aceste puteri, însă cu mult mai bune și mai înalte, la fel despre virtuțile și cunoștințele naturale se poate spune că le au amândoi, dar cu mult mai bune le are pe acestea cel iluminat, decât cel neiluminat.

✓ Cunoștința numită naturală, care se ocupă cu virtuțile și cu cele contrare, e și îndoită. Una e simplă, când cel ce filosofează despre aceste dispoziții nu are experiența lor: aceasta se întâmplă când e îndoielnică. Iar alta e cu lucrul și așa zicând însuflețită, când cunoștința ăstor

fel de dispoziții e întărită prin experiență; aceasta e limpede și sigură, necunoscând nicidecum îndoiala și nesiguranța. Acestea așa fiind, patru sunt lucrurile care împiedică mintea să dobândească virtutea. Unul e obișnuința deprinderilor contrare, care s-a zis că încearcă să o convingă prin obiceiul îndelungat să tindă spre cele pământești. Al doilea e lucrarea simțurilor, care trage mintea cu sine spre frumusețile sensibile. Al treilea e tocirea lucrării mintale, pe care o suferă din pricina împletirii cu trupul. Căci nu stă lucrul mintal în fața minții ca lucrul văzut în fața vederii sau, scurt vorbind, ca lucrul sensibil în fața simțirii; vorbesc de mintea sufletului care e în trup, fiindcă mințile nemateriale ating mai efectiv cele mintale, ca vederea cele văzute. Ci precum vederea slăbită a celor ce pot să vadă nu vede chipurile limpezi, nici clare, ci mai degrabă tulburi și neclare, la fel și mintea din noi privește cele inteligibile. Ba nu le poate nici dori. Căci după măsura cunoștinței e și măsura dorinței. În același timp e trasă spre frumusețile sensibile, care i se par mai clare. Căci e necesar să se umple de o frumusețe ce i se arată, fie ea adevărată sau nu. Pe lângă aceasta e ispita dracilor necurați și de oameni urători. Nu se poate spune câte curse întind și aceștia pe drumul sufletelor, în multe chipuri și moduri, prin simțuri, prin cuvânt, ba așa zicând prin toate lucrurile, încât dacă n-ar fi Cel ce a luat oaia răătăcită pe umerii Săi, ca să-i facă pe cei ce privesc spre El mai înalți printr-o nesfârșită purtare de grijă, n-ar putea scăpa nicidecum nici un suflet.

Al doilea, care socotesc că pricinuieste și pe cel dintâi, e hrănirea neconținută a sufletului prin știință. Iar prin știință înțeleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât și pe a celor inteligibile, fie privit în ele înșile, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el și spre el, cât și contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putință. Căci cercetarea firii lucrurilor ajută foarte mult la curățire. Ea izbăvește de afecțiunea pătimasă față de ele și înalță la principiul tuturor, îngăduind să se vadă din cele frumoase și minunate și mari. Cel mai frumos, cel mai minunat și cel mai mare, mai bine zis Cel mai presus de frumusețe, de minunăție și de mărimă. Cugetarea învărtindu-se în jurul lor, e cu putință să nu dorească pe Cel cu adevărat bun? Căci dacă e dusă spre ceea ce-i străin, cu atât mai mult spre ceea ce e familiar ei, iar îndrăcindu-se sufletul de acestea, în care din cele de jos ar răbda să zăbovească? Și în care din cele ce obișnuiesc să o tragă de la Cel iubit? Oare nu se va sătura și de viața în trup, ca de una ce-l împiedică de la cele frumoase? Căci deși s-a zis că mintea din materie vede neclar frumusețea inteligibilă, dar bunurile inteligibile sunt de așa fel și așa de mari, încât și numai o licărire scurtă a lor și o arătare neclară a aceluia noian de frumusețe poate convinge mintea să se ridice poate toate cele neinteligibile și să se întindă numai spre acelea și să nu mai sufere să se despartă de desfătarea aceea, chiar dacă ar ajunge în lucruri de întristare.

Dar nici lucrul care ne stăpânește mai mult, adică grijile, nu convine rațiunii. Căci pentru ce s-ar îngriji cel ce nu e împătimit și nici tinde spre nimic din cele de aici? Fiindcă noul grijilor se naște din tămâia patimilor cele mai generale, adică a iubirii de plăcere, a iubirii de argint și a slavei deșarte. Așa că cel ce e liber de aceasta e străin și de grijă.

Dar nici chibzuința, care e încredințată că nu e altceva despre înțelepciunea și care e cel mai puternic mijloc dintre cele ce aduc spre cele de sus, nu lipsește din cele spuse. Căci în știința virtuților se cuprinde și discernământul exact al binelui și al contrariului lui, pentru care e trebuință de chibzuință. Iar modurile întrebuițării și ale luptei ne învață experiența și lupta cu trupul. Iar rațiunea fricii nu lipsește din rațiune. Căci cu cât e mai mare dragostea, cu atât crește și frica. Fiindcă cu cât e mai mare nădejdea binelui, cu atât mușcă mai mult pe cei răniți de el, decât zeci de mii de amenințări. Pe cât de mare e fericirea când e ajuns, pe atât de mare e frica de a nu-l înțelege, care e cea mai mare nenorocire.

Este un fel de cerc veșnic ce începe de la același loc și iarăși în același loc sfârșește. Căci cât înțelege cineva atâta dorește; și cât dorește atâta primește, atâta folosește iarăși pentru a-și întări

înțelegerea. Și iarăși începe mișcarea nemișcată sau nemișcarea mișcată. Deci sfârșitul e astfel, pe cât putem noi pricepe. Iar cum trebuie să mergem spre acest sfârșit, trebuie să băgăm de seamă. Pentru sufletele raționale, care sunt ființe cugetătoare și puțin mai prejos decât mințile Îngerilor, viața de aici este o luptă, viața în trup o nevoie impusă. Iar răsplata este starea pomenită, care e în același timp un dar al bunătății dumnezeiești și o răsplată a dreptății. Este răsplata dreptății, fiindcă bunurile acestea ni se arată ca dobândite prin sudoarea noastră. Iar, fiindcă puterea darului nesfârșit întrece orice osteneală și fiindcă însuși faptul de-a putea binele și de a-l face este un dar al Lui.

^ Care este lupta de aici? Sufletul raționat a fost înjugat cu un trup animalic, care-și are ființa din pământ și atârână spre cele de jos. Și a fost împleticit cu el astfel încât din acestea două, din suflet și din trup, care-și sunt cu totul contrare, să se facă unul, neurmând de aici nici o schimbare sau amestecare a părților, ci din cele două, care rămân după firea lor, făcându-se un ipostas în două firi depline. Și așa omul, această viețuitoare amestecată (mixtă), având o fire îndoită, fiecare fire își lucrează în parte cele ale sale. Astfel propriu trupului este să dorească cele asemenea. Căci toate fapăturile au dragoste firească spre cele asemenea, dăinuirea lor fiind, se zice, ajutată de unirea cu cel asemenea. Propriu lui mai este să se împărtășească de gustarea lui prin simțire, iar fiind greoi, îi place odihna. Acestea sunt potrivite și plăcute firii animalice. Iar sufletului rațional, ca ființă cugetătoare, îi sunt firești și dorite cele inteligibile și gustarea din ele, după modul său. Dar înainte și mai presus de toate îi este înrădăcinată în chip firesc dragostea către Dumnezeu. El vrea să se bucure de gustarea Lui și a celorlalte bunuri inteligibile, dar nu poate face această fără piedică. Primul om poate să cunoască și să se bucure neîmpiedicat de gustarea celor inteligibile prin minte, precum a celor sensibile prin simțire (percepție simțuală), dar era dator să nu se îndeletnicească cu cele de mai jos, ci cu cele mai de sus. În el era puterea pentru amândouă, fie să fie împreună cu cele inteligibile, prin minte, fie cu cele sensibile prin simțire. Și nu zic că Adam nu trebuia să se folosească de simțire, căci nu în zadar era îmbrăcat în trup, ci că nu trebuia să se desfăteze cu cele sensibile, ci, privind prin simțire frumusețea fapturilor, trebuia să se înalțe spre cauza lor și să se desfăteze de El cu uimire. Având două căi pentru a se minuna de Făcător, nu trebuia să se lipsească de cele sensibile și să se minuneze de ele și nu de Făcător, păstrând frumusețea cea inteligibilă. Dar Adam așa a făcut. Folosindu-se rău de simțire, s-a minunat de frumusețea sensibilă, părându-i fructul frumos la vedere și bun la mâncare. Și așa gustând din el, a părăsit gustarea celor inteligibile. De aceea dreptul Judecător, judecându-l nevrednic de Sine, L-a lipsit pe el de cele pe care însuși le-a disprețuit, adică contemplarea lui Dumnezeu și a celor ce sunt și a pus întuneric care să-L ascundă de El și ființele nemateriale. Căci nu trebuiau lăsate cele sfinte celor întinați. Ci i-a îngăduit gustarea celor de care s-a îndrăgit, lăsându-l să trăiască prin simțire și prin mici urme ale minții. Din această pricină s-a făcut lupta noastră față de cele de aici mai grea. Căci precum s-a zis, nu ne stă în putere să gustăm din cele inteligibile, ca din cele sensibile prin simțire, măcar că prin botez suntem ajutați foarte mult, fiind curățiți și înălțați.

^ Aceasta trebuie făcut. Dar cum o putem face, trebuie să chibzuim bine. S-a spus că trupul dorește să se desfăteze de cele ale sale prin simțire, lucru care e contrar intenției sufletului. Și cu cât mai mult se întărește, cu atât mai mult le dorește. Deci aceasta s-a dat în grija sufletului, ca să pună frâu tuturor simțirilor, ca să nu ne desfătăm, cum s-a zis, de cele supuse simțurilor. Iar fiindcă trupul întărindu-se se pornește și mai mult e greu de înfrânat, s-a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmbăiere și prin toată cealaltă rea pătimire, ca vestejind puterea lui să-l aibă ușor de strunit și ascultător spre faptele sale cugetătoare. La această stare trebuie să se ajungă. Dar fiindcă acestea sunt ușor de dorit, dar greu de făcut și multe sunt greșelile faptelor, căci oricât ar fi de atent cineva, simțirea îl fură adeseori, s-a iscodit și un al treilea leac: rugăciunea și lacrimile. Rugăciunea este mulțumirea

pentru bunurile primite și cererea iertării greșelilor și a puterii care împuternicește pentru viitor, întrucât fără ajutorul dumnezeiesc, cum s-a spus și mai înainte, n-ar putea face sufletul nimic. Ea mai este unirea cu Cel dorit și împărțirea de El și învoirea deplină a întregi puteri a voinței cu El. Iar partea cea mai însemnată a țintei urmărite era să înduplece voința, să vrea aceasta cât se poate de mult. Iar lacrimile au multă putere. Ele câștigă îndurarea stăpânului pentru greșelile noastre și spală petele ce n-au venit din plăcerea simțurilor. De asemenea întraripează dorul spre cele de sus. Așa stau acestea.

✓ Căci stăpânit de neștiință sufletul nu pricepe cum trebuie firea lucrurilor, de unde a venit fiecare și unde se întoarce. Și disprețuindu-și scopul său se întoarce spre cele pământești. Căci sufletul nu se dorește după binele văzut. Iar dacă e stăpânit de vreo obișnuință, el poate să biruiască și obișnuința. Deci când nu era încă obișnuința, a fost amăgit de neștiință. Drept aceea trebuie să năzuiască spre cele dintâi și să cugete drept despre fapte, pe urmă să-și înaripeze voința spre primul bine și să disprețuiască toate cele de față, cunoscând marea lor deșertăciune. Căci ce ajutor ne dau ele pentru sfârșitul (scopul) nostru? Și ca să rezum totul pe scurt, un singur lucru are de făcut sufletul rațional în trup: să se dorească după scopul său propriu. Iar fiindcă lucrarea voinței fără înțelegere rămâne nemișcată, avem datoria să lucrăm cu mintea. Deci fie că a cugeta este pentru a voi, fie că atât pentru sine cât și pentru a voi, ceea ce pare mai adevărat, căci fericirea, căreia viața nevoitorului de aici îi este nu numai pricinuitoare, ci și chip, are amândouă lucrările: cugetarea și dorirea (dacă amândouă sunt acolo la fel, sau una din el e mai de căpetenie, n-au decât să filosofeze cei ce vreau), fapt e că pentru vremea de acum ne mișcăm prin amândouă lucrările, dintre care una o numim contemplație, iar pe alta faptuire. Și este cu neputință să se afle una din ele fără cealaltă pe culmile acestor lucrări. Pe treptele cele mai de jos însă și după acelea, se poate. Iar toate piedicile acestor lucrări, sau acelea care caută spre cele contrare, le numim păcate. Precum toate cele ce ajută sau izbăvesc de piedici, le numim virtuți. Iar fapte săvârșite prin virtuți le numim izbânzi, precum ale celor potrivnice, căderi și greșeli. Iar ceea ce modelează fiecare lucrare, fie spre mai rău, fie spre mai bine, este ținta cea mai din vârf pe care o știm că este o lucrare compusă din cugetare și voință.

Teognost

- ✓ Cel ce a dobândit supunerea mintală (inteligibilă) și și-a supus trupul duhului nu mai are trebuință de supunere omenească, căci aceasta se supune Cuvântului și legii lui Dumnezeu, ca un supus recunoscător. Dar noi, cei întru care se află lupta și războiul împotriva sufletului, trebuie să ne supunem și să avem o căpetenie de oaste și un cârmaci, care să ne cârmuiască cu știință și să ne înarmeze cât mai bine, ca nu cumva să fim biruiți de vrăjmașii inteligibili și să fim înghițiți de patimi, din neiscușință (din lipsa de experiență).
- ✓ Când nu mai ești supărat de nici o patimă și dorul după Dumnezeu sporește în inima ta și când socotim moartea ca un somn, nu te mai temi de ea, ci mai degrabă dorești dezlegarea, atunci ai câștigat precum trebuie arvuna mântuirii și porți înăuntru Împărăția Cerurilor, bucurându-te cu o bucurie negrăită.

Despre preoție I

- ✓ Nimic nu este mai de trebuință și mai de folos decât cuvântul drept și decât cunoștința. Căci de aici vine frica lui Dumnezeu și dorul după El. Iar din acestea, cea dintâi curățește prin evlavie și sfială, iar celălalt desăvârșește prin deprinderea luminătoare și din dreapta socoteală și face mintea să călătorească pe culmi, prin înalta suire și vedere. Dar fără frică este neputință minții să ajungă la dragostea dumnezeiască și prin ea să zboare spre cele nădăjduite și să se odihnească în ele.
- ✓ Deci vino și ascultă-mă pe mine, cel ce dorești aprins și fără șovăire mântuirea. Aleargă până ce vei primi, căutând cu încordare, cerând neîncetat și bătând cu răbdare, până ce vei dobândi, împlântând ca temelie neclintită credința tare și smerenia. Atunci vei primi ceea ce dorești, nu când vei primi numai iertarea păcatelor, ci când nu te vei mai speria, nici nu te vei mai teme de răscoala vreunei patimi, despărțindu-te fără frică și cu îndrăznire de trup.
- ✓ Când iese sufletul din trup, vrăjmașul vine asupra lui cu obrăznicie, luptându-se și osândindu-l și făcându-se un pârâș amar și înfricoșat pentru greșeli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dacă a fost mai-nainte rănit adeseori de multe păcate, nu se înspăimântă de repezirile și de amenințările aceluia, ci mai vârtos se întărește întru Domnul și zboară cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri care îl călăuzesc și îngrămădit de lumina credinței, strigând cu multă îndrăzneală vicleanului: Ce este ție și nouă, fugarule din cer și slugă vicleană? Nu tu ai stăpânirea peste noi, căci Hristos Fiul lui Dumnezeu are stăpânirea peste noi și peste toți. Lui I-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui față de noi și al mântuirii Lui față de noi și al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci nimic nu este ție și slugilor lui Hristos. Zicând aceasta sufletul cu îndrăzneală, diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând să tea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmuindu-l ca pasărea numită Oxypteryx (repede zburătoare) pe corb. După aceasta e dus cu veselie de Sfinții Îngeri la locurile potrivite lui, potrivit cu starea lui.
- ✓ Chiar dacă ai îndeplini toată făptuirea, să nu te încrezi în tine, socotind că ai ajuns la nepătimire, și să nu petreci în lume fără grijă; ca nu cumva, încercându-te cu întipări de patimi de aici, să-

ți fie grea retragerea din ea. Ci călăuzindu-te pururi de frică, ai grijă de firea ta schimbăcioasă și nestatornică. Depărtează-te cu înțelepciune de pricinile patimilor. Căci nepătimirea statornică la culme nu se află decât în cei ce au ajuns la dragoste desăvârșită și prin complementare neîntreruptă s-au ridicat deasupra celor supuse simțurilor și au depășit trupul smereniei. De aceștia nu se mai atinge văpaia patimilor, căci a fost tăiată de glasul Domnului, pentru faptul că aceștia s-au preschimbat întru nesticăciune.

- ✓ Nu pofti nepătimirea înainte de vreme, ca să nu pățești ceea ce a pățit cel dintâi zidit, împărtășindu-se fără vreme de pomul cunoștinței. Ci lucrând cu răbdare prin înfrânare cuprinzătoare și prin cerere stăruitoare și păzind disprețuire de sine și prin smerenie desăvârșită cele înfăptuite, așteaptă după acestea, la vreme bine rânduită, darul nepătimirii, ca pe un liman de odihnă, după multă furtună și tulburare. Căci nu este nedrept Dumnezeu, ca să nu le deschidă, când trebuie, ușa nepătimirii, celor ce au umblat drept.
- ✓ Luptă-te să iei arvuna mântuirii în chip ascuns înlăuntrul inimii tale, cu o încredințare neîndoielnică, ca să nu afli în vremea ieșirii tulburare și spaimă neașteptată. Și atunci ai luat, când nu mai ai inima osândindu-te pentru lipsuri și conștiința înțepându-te pentru supărări; când s-a domesticit sălbăticia patimilor fiară în tine, cu harul lui Dumnezeu; când își izvorăsc lacrimile de mângâiere și mintea se roagă curat și neîmprăștiat; și când primești cu bucurie și cu inima pregătită moartea cea înfricoșată, de care fug mulți.
- ✓ Cuvintele vieții veșnice, pe care le-a mărturisit verhovnicul apostolilor că le are Dumnezeu Cuvântul, sunt rațiunile celor făcute de El, pe care cel ce le primește tainic de la El, ca un neîntinat, a dobândit încă de aici, deodată cu ele, viața veșnică și arvuna Duhului și nădejdea nerușinată a mântuirii. Dar nu se învrednicește de aceasta cel ce prețuiește mai mult trupul decât sufletul și e împătimit și legat de cele pământești.
- ✓ Cuvântător nu este cel ce are putința cuvântului vorbit, căci aceasta o are tot omul, ci cel ce prin puterea rațiunii caută să afle urmele lui Dumnezeu. Dar ceea ce este ființa Celui mai presus de ființa nu va afla nicidecum. Căci acesta este un lucru cu neputință întregii firi. Ci Îl va cunoaște din înțelepciunea ziditoare a lucrurilor, din purtarea de grijă, din îndrumarea, ținerea la un loc, cârmuirea și susținerea lor. Prin acestea se află și oarecum se vede minunatul meșter, în chipul în care zidarul se vede din lucrul mâinilor sale.
- ✓ Credința și nădejdea nu sunt niște lucruri simple și întâmplătoare. Ci credința are nevoie de un suflet tare, iar nădejdea de o socotință și de o inimă dreaptă. Căci cum va crede cineva cu ușurință în cele ce nu se văd, fără har? Și cum va nădăjdui în lucrurile viitoare neînvederate, de nu va avea prin curăție vreo experiență a darurilor Domnului, prin care primește adevărul acelora, ca a unora ce sunt de față? Deci pentru amândouă este nevoie de virtute, dar și de înrâurirea și de ajutorul lui Dumnezeu, pe care dacă nu le avem, în zadar ne ostenim.
- ✓ Mântuindu-te în dar, mulțumește Mântuitorului Dumnezeu. Iar de vrei să aduci și daruri, adu-l din sufletul tău văduvit, cu recunoștință, cei doi bănuți, adică smerenia și dragostea. Și știi bine că le va primi pe acestea mai mult decât mulțimea virtuților aruncate de mulți în vistieria mântuirii. Făcând așa, chiar de vei avea trebuință ca Lazăr de înviere, după ce ai fost omorât de patimi, trimite-le pe acestea, ca pe niște surori bune, ca mijlocitoare către El și vei dobândi fără îndoială ceea ce cauți.
- ✓ Nu vom fi pedepsiți și osândiți în veacul ce va să vie pentru că am păcătuit, o dată ce am primit o fire nestatornică și schimbăcioasă. Ci fiindcă, păcătuiind, nu ne-am pocăit, nici nu ne-am întors de la calea cea rea spre Domnul, după ce-am primit putere și vreme pentru pocăință, ca să arătăm și mai mult că dumnezeirea e bună și nu, dimpotrivă, pățimașă, ca una ce pedepsește și se mânie. Dar el pedepsește păcatul și nu pe noi. Căci El este în afară de orice patimă și

pedeapsă, deși se zice că se conformează faptelor și dispozițiilor noastre, întorcând fiecăruia după valoarea celor făcute în viață.

Despre preoție II

- ∨ Dacă nu poți să te desfaci de deprinderea pătimasă a curgerii de sămânță, din pricina obișnuinței îndelungate, cum cutezi, nenorocitul, să te apropii de cele pe care nici Îngerii nu le ating? Deci sau tremură și stai departe de aici înainte de slujbă dumnezeiască și așa vei câștiga îndurarea lui Dumnezeu, sau așteaptă-te să cazi cu urgie, ca un nesimțit și ca un îndreptat, în mâinile Dumnezeului celui viu, care nu te va cruța cu iubire de oameni, ci te va pedepsi fără milă, fiindcă ai cutezat cu nerușinare să intri la nunta împărătească cu sufletul și cu haina întinată, deși nu ești vrednic nici măcar de intrare, dar încă de așezare.
- ∨ Am cunoscut un preot care îndrăznește să săvârșească cele dumnezeiești cu nevrednicie, ca unul ce căzuse în patima curviei. Acesta căzu mai întâi într-o boală grea și de nevindecă, și se apropia de moarte. După ce făcu totul pentru tămăduirea bolii, dar nu folosi nimic, ci boala se întindea și mai tare, veni la conștiința că are să moară din pricină că a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea oprindu-se îndată cu jurământ de la sfânta Liturghie, a urmat degrabă și tămăduirea, încât nici urmă de boală n-a mai rămas în el.
- ∨ Mântuirea se câștigă prin umilință și virtute, nu prin slăvita preoție, care cere o viețuire întocmai cu a Îngerilor. Deci fă-te nepătimitor ca Îngerii, petrecând afară de lume și de trup cu cugetul, și așa pășește pe această scară cerească, sau recunoscându-ți neputința ta, teme-te de înălțime, ca de una ce pricinuieste mare cădere celor ce sunt în stare să rămână pe ea, și alege viețuirea iubită de mulți, care apropie de Dumnezeu nu mai puțin ca aceea. Căci întru aceasta, chiar dacă ți s-ar întâmpla să cazi, ușoară îți va fi iarăși ridicarea prin căință, cu mila și cu harul lui Dumnezeu.
- ∨ Nefiind înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu, socotești că e un lucru simplu să săvârșești cele sfinte cu nevrednicie, amăgit de iubirea de sine și închipuindu-ți pe Dumnezeu bun. Aceasta au pățimit-o și Datan și Aviron odinioară, până ce i-a înghițit pământul. Temându-te de aceasta și înfricoșându-te Cel de care trebuie să-ți fie frică, cugetă la măreția lucrului și sau săvârșește cu vrednicie și curăție, ca să nu zic întocmai ca un Înger, lucrul dumnezeieștii preoții, sau oprește-te, ca un om chibzuit, de la slujba înfricoșată, ca nu cumva, disprețuind aceasta și nesocotindu-ți conștiința care te muștră, să zici cu durere atunci când vei fi osândit, și când toate se vor judeca și îndrepta: Frica de care m-am temut a venit peste mine, și aceea ce mă va înfricoșa mi s-a întâmplat mie.
- ∨ Îți spun un cuvânt străin, și nu te minuna: Chiar dacă nu ai dobândit nepătimitatea, pentru obișnuințele care poate te stăpânesc, dacă te afli în vremea ieșirii în adâncul smereniei, dacă te afli în vremea ieșirii în adâncul smereniei, te vei înălța, nu mai puțin ca cel fără patimă, mai presus de nouri. Căci deși comoara celor nepătimitori s-a adunat în toate virtuțile, piatra prețioasă a smereniei e mai de preț decât toate. Ea nu prilejuiește numai împăcare de la Dumnezeu celui ce o are, ci și intrare împreună cu cei aleși în locașurile de nuntă ale Împărăției Sale.
- ∨ Primind ispășire de păcate de la Dumnezeu, slăvește pe Cel ce nu ține minte răul și nu se răzbună, asigurându-te dinspre greșelile cu voia, din toată puterea. Căci deși este ispășire și pentru ele, până la moarte, prin pocăința de fiecare zi, dar te arăți nemulțumitor, dacă păcătuiești cu ușurință întru cunoștință. Alungând câinele deznădejdiei cu piatra buneii nădăjduiri și cerând totdeauna cu îndrăznire și cu stăruință, și se vor ierta multe păcate, ca îndatorat, să

iubești și tu mult în veacul ce va să vie, pe Cel împreună pătimitor și prea bun.

- ∨ Fiind purtător de trup, nu încerca să iscodești cum sunt cele inteligibile, chiar dacă partea mintală a sufletului tinde spre acelea prin curăție. Căci până ce partea netrupească, legată de suflare și de sânge, nu se va desface de grosime și nu va fi în cele inteligibile, nu va putea cugeta și înțelege cum trebuie acelea. Prin urmare, pregătindu-te să ieși din materie, ca dintr-un al doilea pânțec întunecat al mamei, către cele nemateriale și luminoase, bucură-te slăvind pe Binefăcătorul care ne trece prin moarte spre cele nădăjduite. Și veghează pururi pentru dracii necinstitori care dau târcoale în jurul nostru și uneltesc împotriva cinstei noastre și păzesc cu viclenie călcâiul nostru, adică săvârșirea vieții. Tremură până la ieșire, necunoscându-ți viitorul și neavându-l sigur, ca unul ce ești zidit schimbăcios și nestatornic, din pricina voii slobode.
- ∨ Când vrăjmașul simte că sufletul nostru a ajuns la mari măsuri ale virtuții, ne întâmpină cu ispite sălbătice și înfricoșate. Această stare ne-o cunoaște el din cuvintele rugăciunii și din ridicarea mai presus de perechea materială: trupul și simțurile. Și atunci cu atâta pizmă ne ispitește urătorul de oameni, încât ne face să ne scârbim chiar și de viață. Dar nu știe, deșertul, cător bunătăți ni se face pricinuitor, făcându-ne în chipul acesta cerești prin răbdare și împletind mai strălucite cununile noastre.
- ∨ Nu este altă luptă mai mare decât a neprihănirii și a fecioriei. Chiar și Îngerii se minunează de cel ce cinstește nenuntirea, care se încununează nu mai puțin ca Mucenicii. Căci cel ce, legat fiind cu trupul și cu sângele, se străduiește să imite neconținut viața nematerială a celor netrupești, prin curăție, de câte osteneli și sudori nu are trebuință? Atât de mare și de înaltă este cu adevărat această virtute, încât puțin lipsește ca să-i pară cu neputință, ca fiind mai presus de fire, dacă nu ar ajuta Dumnezeu de sus, întărind neputința firii și proptind putreziciunea ei și ușurând-o în oarecare chip, ca să se ridice de la pământ, prin dragoste de Dumnezeu și prin nădejdea bunătăților celor gătite ei.
- ∨ Trupul umplut de must prin multa băutură și prin mult somn e mare piedică spre neprihănire. Iar neprihănirea adevărată rămâne nemișcată și în fața nălucirilor din somn. Căci alergarea minții către ele este o dovadă că poartă încă în adânc boala patimii. Iar dacă se învrednicește prin har să vorbească cu Dumnezeu în somn fără de trup, înseamnă că patimile s-au liniștit și ea rămâne neatinsă și pașnic treaz al sufletului și al trupului, ca un câine care veghează asupra lupilor ce stau la pândă, nelăsându-se înșelat de ei.
- ∨ Îți spun un cuvânt străin și să nu te minunezi. Este între Dumnezeu și suflet o taină, ce se săvârșește într-ascuns. Dar este a măsurilor celor mai înalte, a curăției, a dragostei și a credinței desăvârșite. Când omul, împăcat la culme, se unește cu Dumnezeu prin apropiere deplină, în rugăciune și vederea neîncetată (căci prin acestea Ilie încuie cerul cu secetă și arde cu foc ceresc jertfa, iar Moise taie marea și biruiește prin întinderea mâinilor pe Amalec, și Iona se mântuiește din chit și din adânc, fiindcă sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, ori unde vrea), învrednicindu-se de El, măcar că este în trup, a covârșit măsura stricăciunii care-l supune morții, așteptând moartea ca pe un somn obișnuit, care-l transportă dulce spre cele nădăjduite.

Ilie Edicul

- ✓ Făptuirea, care necinstește jugul rațiunii, e ca o vacă ce rătăcește înapoi și încolo în jurul în jurul celor nefolositoare. Iar rațiunea, care leapădă veșmintele cinstite ale făptuirii, nu e cu buna cuviință, chiar dacă se preface la părere că e așa.
- ✓ Nu ajunge sufletului, spre desăvârșita izbăvire din păcat, reaua pătimire de bunăvoie, de nu se va desface de el prin focul celei fără de voie.
- ✓ Căci sufletul, asemenea unei săbii, de nu va trece prin foc și prin apă, adică prin ostenele de bunăvoie, nu se va păstra nevătămat de loviturile celor ce vin asupra lui.
- ✓ Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bunăvoie sunt trei: sănătatea, bogăția și renumele, așa și ale celor fără de voie sunt trei: pagubele, batjocurile și bolile. Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare.
- ✓ Cel ce urăște răul se mișcă rar și fără stăruință în el. Dar cel ce e lipit de pricinile lui, mai des și mai cu stăruință.
- ✓ Simțirea și conștiința să se însoțească cu cuvântul rostit, pentru ca Cuvântul dumnezeiesc care a zis că se va afla în mijlocul lor, să nu fie rușinat de obrăznicia sau lipsa de măsură a celor spuse sau făcute.
- ✓ Cel ce nu-și vatămă sufletul prin fapt, încă nu și-l păstrează neîntinat și prin cuvinte. Nici cel ce-l păzește de acestea nu e sigur că nu l-a întinat prin gânduri. Căci păcătuirea este întreită.
- ✓ Dracii războiesc sufletul mai ales prin gânduri, nu prin lucruri. Căci lucrurile în ele însele sunt necesare. Și pricina lucrurilor este auzul și vederea. Însă al gândurilor obișnuința și dracii.
- ✓ Păcatul sufletului se întinde în trei ramuri: în fapte, în cuvinte și în gânduri. Iar bunul nepăcătuirii în șase. Căci trebuie să păzim fără greșală cele cinci simțuri și cuvântul rostit. Cel ce nu păcătuiește în acestea e bărbat desăvârșit, în stare să-și înfrâneze și mădularele trupului.
- ✓ Partea nerațională a sufletului se împarte în șase, adică în cele cinci simțuri și în cuvântul rostit. Acesta, când e nepătimaș, se împarte împreună cu cel pătinaș în chip neîmpărțit. Dar când se află pătinaș, primește întipărirea păcatului aceluia.
- ✓ Nici trupul nu se poate curăța fără post și priveghere; nici sufletul, fără milă și adevăr. Dar nici mintea fără vorbire cu Dumnezeu și fără vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însemnate în aceste lucruri.
- ✓ Sufletul împrejmuț de virtuțile pomenite își are cetățuia sa, care este răbdarea, neclătinată de ispite. Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre, zice Scriptura. Dar dacă lucrurile stau astfel, se clatină în tremurături de spaimă, chiar la zgomotele de departe, întocmai ca o cetate fără ziduri.
- ✓ Nu toți câți sunt prudenți în ale cuvântului sunt și în ale gândului. Nici toți câți sunt în ale gândului se vor afla și în ale simțirii din afară. Căci deși pe toți îi are birnici simțirea, dar nu toți îi plătesc la fel birul. Din simplitate cei mai mulți nu știu să o cinstească așa cum cerea ea.
- ✓ Vremea și măsura sunt comesenii tăcerii cu bun rost. Iar materia ospățului este adevărul. Venind

la vremea lui asupra sufletului călătorit, tatăl minciunii nu găsește nimic din cele ce caută.

- ✓ Milostiv cu adevărat nu e cel ce dă de bunăvoie cele de prisos, ci cel ce lasă cele de trebuință neapărată celor ce le răpesc.
- ✓ Sănătatea i se pare sufletului că este în afară, iar boala se ascunde în adâncul simțirii. Deci dacă trebuie ca boala să fie scoasă afară prin secera muștrărilor, iar sănătatea să fie adusă înăuntru prin înnoirea minții, este nebun cel ce leapădă muștrările și nu se rușinează să zacă totdeauna în bolnița nesimțirii.
- ✓ Nu te întărâta împotriva celui ce te operează fără voie, ci căutând la izbăvirea de durere, plânge-te pe tine și ferește-l pe cel ce ți s-a făcut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu.
- ✓ Să nu nesocotești boala ta, ca să nu ți se facă și mai cumplită, ci prin lecurile și mai aspre ale osteneții izbăvește-te de ea, tu ce porți grijă de sănătatea sufletului.
- ✓ Nu te feri dinaintea celui ce te lovește când trebuie, ci apropie-te de el și-ți va arăta cât e de mare răul ce se ascunde de simțirea ta, și vei mânca mâncarea dulce a sănătății, după ce ai mistuit pe cea neplăcută a amărăciunii.
- ✓ Pe cât simți durerile, pe atât să te bucuri de cel ce ți le scoate la iveală prin muștrări. Căci el ți se face pricină de curățire desăvârșită, fără de care mintea nu poate petrece în locul curat al rugăciunii.
- ✓ Cel muștrat trebuie sau să tacă, sau să apere cu blândețe în fața celui ce-l învinuiește; nu ca să-și susțină cel muștrat ale sale, ci ca să ridice poate pe cel ce s-a poticnit, muștrând din neștiință.
- ✓ Cel ce se pocăiește în fața celui ce s-a supărat pe dreptate, înainte de a fi chemat pe acela, nu se păgubește cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma pocăinței. Iar cel ce se pocăiește după ce e chemat pierde jumătate din câștig. Câștigă tot ce s-a rânduie cel ce niciodată nu iese din tovarășie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adaugă și plată pe deasupra celui ce își ia, în toate, greșeala asupra sa.
- ✓ Nici cel trufaș la cugetare nu-și cunoaște scăderile, nici cel smerit la cugetare bunătățile (virtuțile) sale. Pe cel dintâi îl înșeală o neștiință rea; pe cel de al doilea una plăcută lui Dumnezeu.
- ✓ Cel mândru nu vrea să se măsoare în cele bune cu cei deopotrivă în cinste. Iar în cele dimpotrivă, comparându-se cu cei ce îl întrec, scăderea lui și-o socotește suportabilă.
- ✓ Cel ce se teme să nu se vadă străin de cei ce vor șede în camera de nuntă, trebuie sau să împlinească toate poruncile lui Dumnezeu, sau să se țină cu toată puterea de una, de smerita cugetare.
- ✓ Pe lângă reaua pătimire de bunăvoie, trebuie primită și cea fără voie, adică cea de la draci, din pagubele suferite și din boli. Căci cel ce nu le primește pe acestea, ci se scârbește de ele, e asemenea celui ce vrea să-și mănânce pâinea nu și cu sare, ci numai cu miere. Acesta nu are totdeauna plăcerea ca tovarăș, dar e totdeauna vecin cu săturarea (cu plictiseala).
- ✓ Cel ce spală haina ruptă a aproapelui cu cuvinte dumnezeiești, sau o coase prin daruri, arată ca unul care, stăpân fiind, îmbracă înfățișare de slugă. Dar să ia seamă cel ce face aceasta, ca nu cumva, nefăcând-o ca o slugă, să-și piardă, deodată cu plata sa, și cinstea puterii de stăpân care i se cuvine, pentru slavă deșartă.
- ✓ Precum credința este temeliea celor nădăjduite; așa este chibzuința temeliea sufletului; iar smerenia, a virtuții. Dar e de mirat cum cele desăvârșite prin ele însele se fac nedesăvârșite fără

cele întâmplătoare (fără accidente).

- ✓ Domnul, zice, va păzi intrarea ta și ieșirea ta, adică a mâncărilor și a cuvintelor prin înfrânare. Căci cel ce e cu înfrânare la intrarea și ieșirea mâncărilor și a cuvintelor, scapă de pofta ochilor și-și îmblânzește mânia care vine din lipsa răsuflării. Căci înainte de toate acestea trebuie să aibă grijă și să se sârguiască în tot chipul nevoitorul. Fiindcă prin ele se împuternicește viața lucrătoare și prin el se întărește cea contemplativă.
- ✓ Unii cu multă grijă de intrarea mâncărilor, dar se poartă cu nepăsare față de ieșirea cuvintelor. Unii ca aceștia nu știu să scoată mânia din inimă și pofta din trup, cum zice Eclesiastul, prin ceea ce obișnuiește Duhul înnoitor să zidească inima curată.
- ✓ Curăță-ți răunchii cu focul nesăturării de mâncări și probează-ți inima cu înfrânarea de la cuvinte; și vei avea în slujba celor bune atât pofta cât și iuțimea.
- ✓ Plăcerea celor de sub pânțele scade în cei ce se nevoiesc, trupul pierzându-și vigoarea, dar mai rămâne cea a gâtlejului, în cel ce n-a ajuns să o pedepsească precum se cuvine. Trebuie să te silești, așadar, să înlături necinstea urmărilor, stingând pricina, ca nu cumva aflându-te acolo străin de virtutea înfrânării, să fii acoperit de rușine.
- ✓ Ascetul trebuie să știe când și nu ce mâncări trebuie să-și hrănească trupul ca dușman; când să-l mângâie ca prieten; și când să-l îngrijească ca bolnav; ca nu cumva, prin nebagare de seamă, cele ale dușmanului să le socotească ale prietenului, iar cele ale prietenului să le pună în seama dușmanului, iar ale acestuia iarăși să le socotească ale bolnavului. Căci la vremea ispitei, îl va război fiecare, după ce a dat sminteală fiecăruia.
- ✓ Când cel ce hrănește socotește mai de preț decât desfătarea, harul lacrimilor venind la el începe să-l mângâie și să-l facă să uite de orice altă plăcere, ca una ce e copleșită de plăcerea neasemănat mai mare a acestora.
- ✓ Rugăciunea și tăcerea sunt virtuți care atârnă de noi, prin puterea noastră. Iar postul și privegherea sunt virtuți care nu atârnă de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie să se îndeletnicească cu ceea ce-i este mai ușor.
- ✓ Nu te lăsa legat de ceea ce e mic și nu vei robi la ceea ce e mare. Căci răul mai mare nu ia ființă înaintea celui mic.
- ✓ Căutând la cele mari, vei fi temut de cele mai mici. Dar vei fi disprețuit de acestea, de nu te vei gândi la acelea.
- ✓ Nu vei putea ajunge la virtuțile mai mari, de nu vei atinge vârful celor ce-ți stau în putere.
- ✓ Nu vei tăia patimile care te războiesc, de nu vei lăsa mai întâi nelucrat pământul din care se hrănesc.
- ✓ Unii se sârguiesc să curețe numai materia trupului, iar alții și pe a sufletului. Cei dintâi au dobândit putere numai împotriva păcatului cu fapta; ceilalți și împotriva patimii. Împotriva poftei, însă, foarte puțini.
- ✓ Materia rea a trupului este împătimirea (libidinozitatea); a sufletului dulcea pătimire (voluptatea); iar a minții aplecarea spre patimă. Pe cea dintâi o caracterizează pipăitul; pe-a doua, celelalte simțuri; iar pe cea din urmă, dispoziția contrară.
- ✓ Voluptosul este aproape de libidinos; iar cel aplecat spre pătimire aproape de voluptos. Dar nepătimașul e departe de toți aceștia.

- ∨ Libidinos e cel în care puterea păcatului e mai tare ca rațiunea, chiar dacă deocamdată nu păcătuiește; voluptos cel în care lucrarea păcatului e mai slabă ca rațiunea, chiar dacă păcătuiește înăuntru. Iar aplecat spre patimă e cel ce e lipit mai mult prin libertate decât prin robie de mijloace. Iar nepătimaș e cel ce nu cunoaște peste tot deosebirea acestora.
- ∨ Libidinozitatea se pierde din suflet prin post și rugăciune; voluptatea prin priveghere și tăcere; aplecarea spre patimă prin liniștire și atenție. Iar nepătımirea se naște din pomenirea lui Dumnezeu.
- ∨ Cine se va vedea pe sine dezbrăcat de păcat, înainte de moartea cea de obște a trupului? Și cine s-a cunoscut pe sine și firea sa, cum este, înainte de dezbrăcarea viitoare?
- ∨ Minteă pătimașă nu toate intra înăuntru porții înguste a rugăciunii, înainte de a părăsi grijile pricinuite de poftă, ci se va frământa mereu cu durere pe lângă pridvoarele aceleia.
- ∨ Rugăciunea, împuternicită de lacrimi, scoate afară din suflet toate gândurile care o dușmănesc; dar le aduce iarăși împrăștierea minții, împuternicită de ușurătatea față de lege. Cel ce a izgonit-o pe aceasta a izgonit și răul atotpricinuitor al cutezanței (la vorbă).
- ∨ Dumnezeiescul Apostol ne îndeamnă să răbdăm în credință, să ne bucurăm în nădejde și să stăruim în rugăciune, ca să rămână în noi bunul bucuriei. Dacă e așa, cel ce nu răbdă nu e credincios; cel ce nu se bucură nu e cu bună nădejde, căci a lepădat pricina bucuriei, rugăciunea, nestăruind în ea.
- ∨ Dacă mintea, petrecând de la început în gânduri lumești, a câștigat atâta dragoste de ele, câtă prietenie n-ar dobândi față de rugăciune, petrecând neconținut în ea? Căci în cele ce zăbovește, zice, în acelea și obișnuința a se lărgi.
- ∨ Mărturia minții iubitoare de Dumnezeu este rugăciunea de-un singur gând; a gândului chibzuit este cuvântul la vreme; iar a simțirii eliberate gustul de un singur fel. Prin acestea trei se zice că se întăresc cele ale sufletului.
- ∨ Cel ce se roagă gândindu-se la văduva care a mișcat judecata împotriva asupritorului crud nu va slăbi niciodată din pricina întârzierii bunătăților făgăduite.
- ∨ Nu va rămâne rugăciunea în cel ce zăbovește la cele gândite înăuntru și la cele grăite în afară. Dar tot ea se va întoarce la cel ce le taie pe cele mai multe.
- ∨ De nu vor străbate cuvintele rugăciunii la adâncurile sufletului, nu vor fi lăsate lacrimile să se rostogolească pe obrazii feței.
- ∨ Spicele vor răsări plugarului, dacă semințele n-au fost aruncate la suprafața pământului (la vedere). Iar monahului îi vor izvorî lacrimile, dacă pătrunde cu osteneală cuvintele rugăciunii.
- ∨ Cel ce se îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul) trebuie să știe că mintea se află uneori în țara înțeleșurilor, alteori în cea a gândurilor și alteori în cea a simțirii. Iar când e în aceasta, se află fie în cele cu rost, fie mai degrabă în cele fără rost.
- ∨ Neaflându-se mintea în înțeleșuri, nu se află în înțeleșuri. Dar aflându-se în simțire, este cu toate.
- ∨ Prin înțeleș, mintea străbate spre cele inteligibile; prin gând, rațiunea, spre cele rașionale; iar prin închipuire, simțirea, spre cele ce sunt de făptuit.
- ∨ Altceva este înțeleșul lucrului, altceva rațiunea lui și altceva ceea ce cade sub simțire. Cel dintâi este ființa; a doua accidentul; iar cea din urmă deosebirea obiectului.
- ∨ Nu vei putea face sufletul să fie numai cu gândurile din jurul său, chiar dacă îți vei sili trupul să

petreacă în singurătate, cugetând pururi numai la ticăloșia lui. Căci numai cu vremea, din mila lui Dumnezeu, vei putea să te întorci la cinstea dintâi a obârșiei tale de neam bun (la demnitatea dintâi a nobleței tale).

- ∨ Cel ce se ocupă cu făptuirea poate ușor să-și supună mintea rugăciunii, iar contemplativul rugăciunea minții: cel dintâi retrăgându-și simțirea de la chipurile văzute, iar celălalt mutându-și sufletul la rațiunile ascunse în chipuri. Cel dintâi își convinge mintea să uite de rațiunile trupurilor, iar celălalt să cugete la cele netrupești. Iar netrupești sunt rațiunile trupurilor, însușirile și ființele lor.
- ∨ Când îți vei dezrobi mintea din plăcerea (voluptatea) trupurilor, banilor și mâncărilor, orice vei face ți se va socoti dar curat, adus lui Dumnezeu; și ți se va da în schimb să-ți deschizi ochii inimii tale și să poți strivi clar rațiunile lui Dumnezeu, scrise în ea, care vor fi socotite, de gătlejul tău inteligibil, mai presus de miere și de ceară, prin dulceața dată de ele.
- ∨ Nimic nu e mai înfricoșat ca gândul morții și nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Căci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare; iar cealaltă dăruiește veselie. Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Proorocul, și m-am înveselit. Iar Înțeleptul zice: Adu-ți aminte de cele din urmă și nu vei păcătui. Dar e cu neputință să o dobândească cineva pe cea de-a doua, până n-a încercat apăsarea celui dintâi.
- ∨ Până ce n-a văzut mintea cu fața descoperită slava lui Dumnezeu, nu poate sufletul să spună întru simțirea sa: Iar eu mă voi bucura întru Domnul, mă voi desfăta întru mântuirea Lui. Căci zace acoperământul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliiile lumii, care sunt rațiunile fapturilor. Iar acest acoperământ nu-l va putea ridica fără ostenele de bunăvoie și fără de voie.
- ∨ Conducătorul norodului lui Israel nu poate vedea pământul făgăduinței, care este nepătimirea, după fuga din Egipt, care este păcatul cu lucrul, nici după trecerea mării, adică a robiei prin poftă și afecțiune, ci numai după petrecerea în pustie, așezată între faptele și mișcările păcatului, trimițând înainte pururi sa văzătoare și cercetătoare.
- ∨ Virtuțile mai cuprinzătoare ale sufletului fiind trei: postul, rugăciunea și tăcerea, cel ce vrea să se desfacă (puțin) de rugăciune trebuie să se odihnească într-o oarecare contemplație naturală; cel ce vrea să se desfacă de tăcere într-o convorbire morală; iar cel ce postește într-a doua mâncare dăruită.
- ∨ Raiul nepătimirii, ascuns în noi, este icoana raiului viitor, care va primi pe cei dreپți. Dar nu se vor afla afară de acela toți câți n-au putut să ajungă înlăuntrul acestuia.
- ∨ Albina, dorindu-se după livezi, își adună de-acolo materia mierii; iar sufletul, scrutând veacurile, își adună de acolo dulceața variată în cugetare.
- ∨ În viața singuratică, răsar gânduri simple; în viața în doi gânduri amestecate; iar de sufletul mult subțiat, gândurile s-au depărtat și vin la el numai minți goale de trupuri, care îi arată, descoperindu-i, rațiunile Providenței și ale Judecării, ca niște temelii ale pământului.
- ∨ În viața în doi, bărbatul și femeia nu pot să vadă simplu, căci aceasta se va afla numai în viața singuratică, în care, pentru asemănarea în Hristos nu se va cunoaște deosebirea între bărbat și femeie.
- ∨ Gândurile nu sunt ale părții neraționale ale sufletului (căci nu este gând în dobitoace), nici ale celei mintale (fiindcă nu e nici în Înșeri). Ci fiind roade ale părții raționale și folosindu-se de închipuire ca de o scară, se urcă spre minte de la simțire, vestindu-i aceleia cele ale acesteia, și

se coboară spre simțire de la minte, punându-i acesteia înaintea cele ale minții.

- ✓ Când păcatul se primejduiește ca o corabie de puhoiul lacrimilor, gândurile rele se ivesc ca unele ce ies din adânc și încearcă să-i sară în ajutor.
- ✓ Gândurile se adună în preajma sufletului, potrivit cu starea de față a lui, fie ca niște tâlhari de mare ce vor să-l scufunde, fie ca niște vâslași ce vor să-i ajute văzându-l primejduit. Cei dintâi îl atrag la largul gândurilor necuvenite, întorcând cârma, împing corabia la limanuri liniștite.
- ✓ Gândul slavei deșarte, fiind al șaptelea, sufletul care dorește să-l lepede ca pe cel din urmă, de nu va dezbrăca și pe cele dinaintea lui, nu va putea să îmbrace pe al optulea, care este după ele și pe care dumnezeiescul Apostol îl numește locuință cerească. Cu aceasta se pot îmbrăca prin suspine numai cei ce s-au dezbrăcat pentru ea de cele materiale.
- ✓ De rugăciunea desăvârșită se pot apropia gândurile îngerești; de cea mijlocie cele duhovnicești; iar de cea începătoare cele rațional-naturale.
- ✓ Făptuirea stă în a face simplu cele bune, ci și în a le face cum trebuie, săvârșitorul hotărând de la sine vremea și măsura pentru cele ce trebuie făcute.
- ✓ Contemplativul, având firea în armonie cu hotărârea voii, săvârșește plutirea fără osteneală, ca dus de curgerea apei. Iar cel ce se îndeletnicește cu făptuirea, având afecțiunea firii potrivnică hotărârii voii, suferă mare vârtej de gânduri și puțin lipsește să ajungă la deznădejde, din pricina poverii.
- ✓ Rugăciunea împreună cu contemplația duhovnicească este pământul făgăduinței, în care curge, ca un lapte și ca o miere, cunoștința rațiunilor Providenței și Judecății lui Dumnezeu. Iar cea împreună cu vreo contemplație naturală este Egiptul, în care se ivește, în cei ce se roagă, amintirea poftelor mai groase. În sfârșit, rugăciunea simplă este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabdă, le închide din pricina poftii bunătaților făgăduite; iar celor ce stăruie pe lângă această hrană îngustată le pricinuieste o gustare mai înaltă, care dăinuiește.
- ✓ Precum mînzul nu suferă primăvara să stea la iesle și să mănânce cele de acolo, așa nici mintea tânără nu poate răbda mult îngustimea rugăciunii, ci se bucură mai bine, ca și acela, să iasă la largul contemplației naturale, care se află în psalmodie și în cetire.
- ✓ Precum nu toți cei ce ajung la convorbirea cu împăratul pot să stea la masă cu el, așa nici cei ce ajung la întâlnirea cu rugăciunea nu se vor bucura toți de contemplația din ea.
- ✓ Rugăciunea fără străpungerea inimii e socotită de minte așa cum e socotită de gătlej mîncarea fără sare.
- ✓ Se zice că asinul sălbatic râde de gloata orașului; iar rinocerul nu poate fi legat de nimeni. Tot așa mintea care împărățește peste fire și peste rațiunile firii râde de deșertăciunea gândurilor când se roagă, și nu poate fi luată în stăpânire de nimic din cele supuse simțurilor.
- ✓ Cel ce clatină bățul împotriva câinilor îi întărită împotriva sa. La fel îi întărită pe draci cel ce se silește să se roage curat.
- ✓ Cel ce se nevoiește trebuie să-și strângă simțirea la un singur fel de hrană; iar mintea la rugăciunea de la un singur gând. Făcându-se astfel neatârnată de patimi, va ajunge acolo, ca să fie răpită la Domnul, în vremea rugăciunii.
- ✓ Cei stăpâniți de patima plăcerii, fiind pământești, când se roagă au gândurile ca niște broaște, care îi fură. Cei cu patimile mai domolite au contemplațiile ca niște privighetori, care îi distrează prin zborul lor de pe-o creangă pe alta, adică de la o contemplație la alta. Iar cei

nepătimitori au parte de tăcere și de liniște multă dinspre gânduri, în vremea rugăciunii.

- ✓ Precum ostașul slobozit de la război se descarcă de povara armelor, așa făptuitorul se descarcă de gânduri, venind la contemplație. Căci nici acela nu are trebuință de arme decât în război, și nici acesta nu are trebuință de gânduri decât dacă se coboară la cele ce cad sub simțuri.
- ✓ Făptuitorii privesc trupurile pentru a cunoaște locul lor; iar contemplativii pentru a cunoaște firea lor. Dar numai cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea (gnosticii) privesc rațiunile amândurora.
- ✓ În rațiunile trupurile se cunosc cele netrupești; iar în cele netrupești se cunoaște Cuvântul (Rațiunea) cel mai presus de ființă, spre care se grăbește orice suflet strădalnic să fie slobozit.
- ✓ Cel ce așteaptă ca să fie mâine chemat la împăratul, ce altă grijă va avea, decât să cugete la cuvintele care pot să fie pe placul aceluia? De aceasta grijindu-se sufletul, nu se va înfățișa nepregătit la judecata de acolo.
- ✓ Nu este așa de greu să fie oprit cursul râului ca să nu curgă în jos, cât e de greu celui ce se roagă să înfrâneze când vrea năvala minții, ca să nu se împrăștie în cele văzute, ci să se adune spre cele de sus și înrudite, măcar că acest lucru e potrivit cu firea, pe când celălalt e potrivit firii.
- ✓ Cel ce nu se roagă cu luare aminte, ci împrăștiat, socotește psalmul barbar, dar e și el barbar pentru psalm; și amândoi sunt socotiți de draci nebuni.
- ✓ Nu toți cei ce nu iubesc pe aproapele îl pot și urî; nici cei ce nu-l urăsc îl pot și iubi. Și altceva este a pizmui sporul aceluia, și altceva a-i împiedica sporirea. Dar cea mai de pe urmă treaptă a păcatului stă în a nu fi numai mușcat de darurile aceluia, ci în a și cleveti însușirile lui bune, că n-ar fi așa.
- ✓ Mai întâi sufletul își închipuie răul, pe urmă îl pofteste, apoi se pătrunde de plăcere sau de întristare, pe urmă îl vede cu simțurile și apoi intră în atingere văzută sau nevăzută cu el. Toate acestea sunt întovărășite de gânduri, afară de prima mișcare, care dacă nu e primită, tot răul de după ea va rămâne nelucrat.
- ✓ Cei ce s-au apropiat de nepătimire sunt clintiți numai de năluciri; cei cu patimile domolite de poftes; cei stăpâniți de voluptate de afecțiuni. În simțirea răului se află cei ce abuzează de cele trebuincioase, dar cu întristare; iar în atingere cu el cei ce se însoțesc cu el fără întristare.
- ✓ Plăcerea se sălășluiește în toate mădularele trupului. Dar nu tuturor se arată la fel de tulburătoare. Ci unele se tulbură mai mult de partea poftitoare a sufletului, altele de mânie și iarăși altele de cele care țin de cugetare. Cele dintâi sunt tulburate de lăcomia pântecelui, cele de-al doilea de furie, iar cele de-al treilea de viclenie, pricina tuturor patimilor.
- ✓ Cei ce resping atacurile nu lasă să intre gândurile la via rațională ca niște fiare și să facă pagubă în roadele ei. Iar cei ce se însoțesc fără să se îndulcească cu ele, le lasă simplu să intre, dar să nu se atingă nicidecum de roadele ei. Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin gânduri, dar nu vin la încuviințare, se aseamănă cu cei ce lasă fiara să intre în lăuntruțul țarinii și a îngrăditurii, dar nu-i îngăduie să se sature din strugurii viei. Dar pe urmă o găsesc și mai tare decât puterea lor, ajungând adeseori la încuviințarea patimilor.
- ✓ Cel ce mai are lipsă de îngrijirea îngrăditurii prin înfrânare încă n-a ajuns la simplitate. Căci cel desăvârșit, zice, nu se înfrânează (ci cel ce se luptă încă). El se aseamănă cu cel ce are vie, sau țarină, nu în mijlocul multor altor vie și locuri, ci undeva într-un colț. De aceea are lipsă de multă pază și trezvie. Dar via celui ce a ajuns la simplitate nu poate fi atinsă din nici io parte, întocmai ca a unui împărat sau a altui stăpânitor înfricoșat, care face să se cutremure hoții și trecătorii chiar și numai la auzul lui.

- ∨ Mulți urcă pe crucea relei pătimiri, dar puțini primesc piroanele ei. Căci mulți se supun ostenelilor și necazurilor celor de bunăvoie, dar celor ce vin fără voie nu se supun decât cei ce au murit cu desăvârșire lumii acesteia și odihnei din ea.
- ∨ Cel ce respinge și nu primește lauda oamenilor și odihna trupului s-a dezbrăcat și de ultima haină a slavei deșarte. Aceasta s-a învrednicit să se îmbrace încă de aici în strălucirea locuinței din cer, căutată cu multe suspine.
- ∨ Dacă gustul e stăpânit de plăceri, e cu neputință să nu-l urmeze și celelalte simțuri, chiar dacă cele de sub pânțele ale celor mai reci par să fie liniștite, ca și ale celor îmbătrâniți, care nu mai primesc înfocarea, din istoveală. Dar stearpa care preacurvește nu va fi socotită neprihănită, prin aceea că nu naște. Ci zicem că e neprihănit acela care nu pătimește înăuntru și nu se rostogolește din pricina vederii.
- ∨ Partea poftitoare a sufletului se vădește cum este, în mâncări, în înfățișări și în glas, în pornirile cu voia, sau altfel în gust, în vedere și în auz, după cum se folosește bine sau rău de ele, sau se află la mijloc între acestea două.
- ∨ Cei ce ne îndeamnă să ne învoim cu plăcerile gâtlejului, până ce suntem nedespărțiți, face ceva asemănător cu cei ce ne poruncesc să zgâriem rănila aproape de vindecare, sau să scărpinăm bubele pentru plăcerea ce ne-o fac, sau să mâncăm bucate care sporesc căldurile, sau să surpăm îngrăditura viei și să lăsăm să intre, ca o fiară, cugetul trupului, care să strice gândurile cele bune ca pe niște struguri. Acestora nu trebuie să le dăm ascultare, nici să nu ne plecăm la lingușirile fără rost ale oamenilor și ale patimilor. Ci mai degrabă să întărim îngrăditura înfrânării până nu vor înceta fiarele, adică patimile trupești, să urle, sau gândurile deșarte să coboare ca niște păsări și să vatăme via, adică sufletul călăuzit de vederile cele în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia fie slava, în vecii vecilor, Amin.

Petru Damaschin

- ✓ După cunoștință, e alegerea omului, iar aceasta este începutul mântuirii. Ea constă în aceea că omul părăsește voile și cugetările sale și împlinește cugetările și voile lui Dumnezeu. Și de va putea să le facă acestea, nu se va afla în toată zidirea lucru sau îndeletnicire sau loc să-l poată împiedica să se facă așa cum a voit Dumnezeu la început să fie, după chipul și asemănarea Lui și, prin străduință, Dumnezeu după har, nepătimitor, drept, bun și înțelept, fie în bogăție, fie în sărăcie, fie în feciorie, fie în căsătorie, fie la conducere și întru libertate, fie întru supunere și robie, și, simplu vorbind, în orice vreme, loc și lucru.
- Apoi locurile și ocupațiile se deosebesc între ele, și omul trebuie să cunoască deosebirile lor, fie prin smerita cugetare dată de Dumnezeu, fie prin întrebarea celor ce au darurile deosebirii. Căci fără aceasta, nu sunt bune cele ce se fac, chiar dacă necunoscînd acestea ni se pare că sunt bune. Dar prin deosebire, aflînd despre puterea sa spre ce lucrare vrea să pășească începe a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar cum s-a spus, în toate trebuie să tăgăduiască voile sale, ca să ajungă la scopul lui Dumnezeu, sau să îmbrățișeze îndeletnicirea pe care o vrea Dumnezeu. Iar de nu face așa, nu poate să se mântuiască prin nimic. Pentru că din neascultarea lui Adam, crescînd toți pătimiși prin obișnuirea cu patimile, nu voim binele cu bucurie, nici nu îmbrățișăm voia lui Dumnezeu, ci iubim mai vîrtos patimile și răutățile, iar cele bune nu le voim deloc, decât siliți de frica muncilor. Și numai cei nu primesc cuvîntul cu credință tare și cu hotărâre. Iar ceilalți nici așa nu le voim; ci neluînd în seamă necazurile vieții și muncile viitoare, slujim patimilor cu tot sufletul. Dar unii nesimțind nici amărăciunea acestora săvârșesc siliți și fără voie ostenele virtuților. *După Sfântul Grigore de Nisa și Sfântul Maxim Mărturisorul, gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului a adus omului o considerare a răului ca bine, o masacrare a răului în bine. Fenomenul acesta se produce uneori ca voia omului, ispitită de plăcere. Dar el înseamnă adeseori și o neputință a noastră de a deosebi între bine și rău. Starea aceasta devenită permanentă și extremă e proprie demonilor. Astfel discriminarea între bine și rău este semnul ieșirii din păcat și ea e un dar al lui Dumnezeu. Dar ea e condiționată de hotărârea noastră de a trăi după voia lui Dumnezeu. E condiționată de un act de voință, de o orientare nouă, totală.*
- Pentru că nu toți primim binefacerile la el. ci unii primind focul Domnului sau cuvîntul Lui, prin lucrare, se fac la inimă mai moi ca ceara, iar alții prin nelucrare ne arătăm mai întăriți ca lutul și cu totul împietriți. Și dacă nu-l primim la fel, nu silește pe cineva dintre noi. Ci, precum soarele trimite razele peste tot și luminează toată lumea și cel ce vrea să-l vadă nu e silit de el, și nimeni nu e cauza lipsirii de lumină, dacă Dumnezeu însuși a făcut soarele și ochiul, decât omul care are stăpînirea (peste ochi), așa și aici, Dumnezeu trimite tuturor razele cunoștinței, iar după cunoștință a dat și credința ca ochi. Iar cel ce vrea să primească prin credință cunoștința sigură, păzește prin fapte amintirea ei. Și acestuia îi dă Dumnezeu mare râvnă, cunoștință și putere. Căci prin cunoștința naturală se naște râvna, în cel ce o alege pe ea și din râvnă puterea de a lucra; și prin lucrare se păstrează amintirea; și din amintire se naște o mai mare lucrare; și din aceasta o mai mare cunoștință; și din aceasta, numită cumișenie, se naște înfrînarea patimilor și răbdarea întâmplărilor dureroase; iar din acestea petrecerea cea după Dumnezeu și cunoștința darurilor lui Dumnezeu și a greșelilor proprii; și din acestea recunoștința, prin care se naște frica de Dumnezeu, din care vine păzirea poruncilor, adică plînsul, blîndețea, smerita cugetare; din aceasta se naște puterea de a deosebi; și din aceasta

străvederea sau puterea de a putea prevedea greșelile viitoare și de a le înlătura din vreme, prin curățenia minții, datorită experienței și amintirii celor de mai înainte, și a celor prezente, și a celor săvârșite din nebăgare de seamă; și din acestea nădejdea; iar din acestea neîmpătımirea și dragostea nesăvârșită.

- Dar fiindcă s-a vorbit despre cunoștința virtuților, vom vorbi și despre patimi. Cunoștința vine ca soarele și nebunul își închide cu voie ochii sau libera alegere, prin puțină credință, sau lene, și îndată trimite cunoștința în camera uitării, prin nelucrarea care vine din trândăvie. Căci din neînțelepciune vine trândăvia, din aceasta nelucrare, și prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de sine, sau iubirea voilor și iubire de slavă. Din acestea se naște iubirea de argint, rădăcina tuturor relelor, și prin ea vine împrăștierea în cele ale vieții, din care se naște totala necunoștință a darurilor lui Dumnezeu și a păcatelor proprii. Iar din aceasta sălășluirea celorlalte patimi, adică ale cele opt căpetenii ale lor: a lăcomiei pântecelui, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naște mânia, când cineva nu dobândește lucrul dorit, sau nu-și împlinește voia sa; din ea vine întristarea, prin care se naște nepăsarea; apoi slava deșartă din care vine mândria. Din acestea opt vine toată răutatea, patima și sufletul, prin care cel care e covârșit de ele ajunge la deznădejde, la pierzanie totală, la căderea de la Dumnezeu și la asemănarea cu dracii, precum s-a mai spus.
- Fiecare stă la mijlocul acestor două căi, adică a dreptății și a păcatului; și-și alege pe care o vrea și pe aceasta înaintează. Și primindu-l pe el această cale și pe cei ce-l călăuzesc pe ea, fie îngeri, fie oameni ai lui Dumnezeu, fie draci și oameni răi, îl duc până la capătul ei, chiar dacă nu vrea. Cei buni îl duc la și la împărăția cerurilor; iar cei păcătoși, la diavolul și la munca veșnică. Și nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decât voia sa.
- Cel care vrea să facă binele, să ceară prin rugăciune de la Dumnezeu și îndată i se dă lui cunoștința și putere, ca să se arate că harul i se trimite cu dreptate de la Dumnezeu. Căci ni s-ar putea dăruia și fără rugăciune, ca și după rugăciune. Dar precum nu are laudă cel ce primește aerul ca să trăiască, știind că fără el nu poate trăi, ci mai vârtos e dator să mulțumească Celui ce l-a făcut și i-a dat nările prin care-l primește, și sănătatea, ca să-l primească, așa și noi suntem datori mai vârtos să mulțumim lui Dumnezeu că a făcut și rugăciunea și cunoștința, și puterea și virtuțile și pe noi și toate cele din jurul nostru, după har. Ba nu numai atât, ci nu încetează să caute orice mijloc ca să biruiască răutatea noastră, a vrăjmașilor și a dracilor. Căci și diavolul, pierzând cunoștința lui Dumnezeu prin nerecunoștință și mândrie, a ajuns cu necesitate neștiutor. De aceea nu poate ști de la sine ce să facă, ci vede pe Dumnezeu ce face ca să ne mântuiască și din acestea învață viclenia și se silește să facă cele asemănătoare spre pierzania noastră. Deoarece urăște pe Dumnezeu și nu poate să se războiască cu El, se războiește cu noi, care suntem după chipul Lui, închipuindu-și că prin acestea înfrânge pe Dumnezeu.
- Și iarăși, văzând pe Hristos că se coboară pentru bunătatea cea mai deplină la sfinții ucenici și la cuvioșii Părinți, arătându-se fie prin Sine, fie prin îngeri, fie pe altă cale negrăită, precum a zis, a început și diavolul să arate unora amăgiri multe spre pierzanie. De aceea au scris Părinții înzestrați cu darul deosebirii, că nu trebuie primite unele ca acestea. Căci acela se silește să amăgească și în privința aceasta, fie prin niscai chipuri, fie prin altă amăgire, în vremea somnului, sau în chip sensibil. Iar de primim aceasta, facem mintea ca, din închipuirea proprie și din neștiința cea mai de pe urmă, să-și zugrăvească niscai figuri sau culori, ca să creadă că este vreo arătare a lui Dumnezeu sau vreun înger. Ba adeseori arată în vis, sau în chip sensibil și draci biruiți, zice-se, și încearcă, simplu grăind, orice meșteșugire pentru pierderea noastră, când ascultăm de el. Dar diavolul făcând acestea își pierde nădejdea dacă, precum zic Sfinții Părinți, în vremea rugăciunii ne facem mintea fără formă, fără chip, fără culoare, neprimind nimic, fie că e lumină, fie foc, fie altceva, ci ne închidem cugetul cu toată puterea numai în

cuvintele scrise. Căci cel ce se roagă numai cu gura, se roagă aerului, nu lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu ia seama la minte nu la gură. Deci oamenii trebuie să se închine lui Dumnezeu în duh și în adevăr; sau cum s-a spus: Vreau să vorbesc cinci cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba. Deci, descurajându-se diavolul de toate acestea, ne aduce gând de deznădejde, șoptindu-ne că altele erau vremurile acelea și alții oamenii în care a arătat Dumnezeu acele lucruri minunate ca să creadă; că acum nu e vremea în care să trebuiască să ne ostenim în felul acesta. Iată, creștini suntem cu toții și purtăm botezul. Cel ce a crezut, zice, și s-a botezat, mîntui-se-va. Deci ce ne mai trebuie?

- Și cum vom păzi poruncile Lui, dacă nu vom tăgădui toată voia și cugetarea noastră? Iar voile și cugetările de lepădat pot fi socotite acelea care se împotrivesc poruncii lui Dumnezeu. Fiindcă adesea sunt unii care, fie prin constituție, fie din obișnuință iubesc binele în unele lucruri și urăsc răul. De asemenea sunt unele cugetări bune, având mărturie și de la dumnezeieștile Scripturi. Dar au lipsă și ele de o dreaptă socoteală din partea celor încercați. Fiindcă fără această dreaptă socoteală nici cele socotite bune nu sunt bune, fie pentru că le împlinim când nu e vremea lor, sau fără trebuință, sau fără vrednicie, sau cugetând fără cunoștință cele spuse. Căci nu numai în legătură cu Scriptura, ci și cu oricare întrebare ce se nimereste, dacă nu sunt cu luare aminte amândoi, și cel întrebat și cel ce întreabă, se îndepărtează de înțelesul adevărat și se aleg cu o pagubă nu mică. De fapt și eu am pățit adeseori că, întrebând sau fiind întrebat, când am înțeles cum trebuie un cuvânt, m-am mirat pe urmă cum cuvintele sunt la fel, dar înțelesurile sunt departe unul de altul. Așa și în toate celelalte, avem lipsă de discernământ, ca să aflăm cum trebuie să facem ca să împlinim voile lui Dumnezeu. Fiindcă El cunoaște firea noastră întocmai, ca Făcător al tuturor, și a avut în vedere folosul nostru și a rânduit nu lucruri străine de firea noastră, ci ele proprii ale ei. Afară de cazul când unii vor să ajungă de bună voie la desăvârșire, urcând spre El mai presus de fire, fie prin feciorie, fie prin neavere, fie prin smerită cugetare. Nu poate fi pusă însă în rând cu aceasta și recunoștința, căci aceasta e firească. Dar smerita cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletnicește cu toată virtutea și nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat și mai prejos de toți. Dar cel recunoscător, fiind dator, își mărturisește datoria. La fel cel ce face milostenie, miluiește din cele ce le are și nu este mai presus de fire, ca acel ce s-a lepădat de avuție. Nici cel ce petrece în căsnicie, ca cel ce petrece în feciorie. Căci acesta este un dar mai presus de fire. De aceea, unul se mântuiește dacă, părăsind voile sale, împlinește pe ale lui Dumnezeu. Iar celălalt va câștiga cununa răbdării și slava de la Dumnezeu, ca unul ce a părăsit numai cele oprite de legi, ci împreună cu ele, cu ajutorul lui Dumnezeu și firea sa, iubind pe Dumnezeu din tot sufletul și imitând după putere nepățimirea Lui.
- Căci smerita cugetare este roada cunoștinței, iar cunoștința roada încercărilor. Celui ce se cunoaște pe sine i se dă cunoștința tuturor. Și cel ce se supune lui Dumnezeu, supune lui toate, când va împărăți smerenia în mădularele sale. Căci cel ce se cunoaște pe sine, cum zis Sfinții Vasile și Grigore, că este la mijloc între măreție și smerenie, ca cel ce are suflet înțelegător și trup muritor și pământesc, niciodată nu se înalță, nici nu deznădăjduiește, ci rușinându-se de partea mintală a sufletului, se întoarce de la toate cele de rușine, iar cunoscându-și neputința sa, fuge de toată îngâmfare. Cel ce-și cunoaște, așadar, neputința sa din multele ispite și din patimile sufletești și trupești, a văzut puterea nesfârșită a lui Dumnezeu, cum izvăbește pe cei smeriți, care strigă către El prin rugăciune stăruitoare din inimă.
- Și altele multe cunoscând, cel ce-și vede neputința sa, rămâne nedoborât. Dar este cu neputință să ajungă cineva aici, dacă nu suportă multe ispite sufletești și trupești, și, susținut de puterea lui Dumnezeu prin răbdare, nu dobândește experiență. Iar unul ca acesta în îndrăznește peste tot să facă voia sa, fără să întrebe pe cei iscusiți, nici să se fixeze într-o cugetare. Fiindcă ce trebuință este să vrea să facă sau să cugete ceva, dacă nu o face pentru a trăi trupește și a se

mântui sufletește? Iar dacă nu cunoaște cineva care voie și care cugetare trebuie să o părăsească, să probeze tot lucrul și toată cugetarea, prin depărtarea și înfrânarea de la ele, și să vadă ce nemulțumire îi aduc; și dacă, împlinindu-se, îi aduc plăcere, iar neîmplinindu-se, durere, să știe că sunt rele și că e dator să le disprețuiască înainte de a zăbovi în jurul lor și să se ostenească a le birui când simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul și tot gândul fără de care putem trăi trupește și bine plăcea lui Dumnezeu.

- Fiindcă obișnuința învechindu-se capătă putere de fire. Căci fie că e obișnuință bună, fie că e rea, timpul o hrănește, cum materiile hrănesc focul. De aceea datori suntem să cugetăm și să facem cu toată puterea binele, ca să vină deprinderea și obișnuința să lucreze de la sine, fără osteneală, cele de toate zilele, precum Părinții au biruit prin cele mici în cele mari. Căci numai cel ce nu se lasă convins ca să aibă cele peste trebuință ale trupului, ci le leapădă pe acestea, ca să meargă pe calea cea strâmbă și plină de necazuri. Nu va ajunge la iubirea de avere. Căci nu numai avuția multă arată iubirea de avuție, ci tot ce ține cineva cu împătımire sau fără trebuință, sau peste trebuință.
- Rămâne așadar, să fugim de oameni și de lucrurile vieții și să umblăm în calea împărătească și să ne liniștim cu unul sau cu doi și să cugetăm ziua și noaptea la poruncile lui Hristos și la toată Scriptura. În felul acesta, muștrat de toate și de conștiință și de luarea aminte a citirii și de rugăciune, poate să ajungă cineva la cea dintâi poruncă, adică la frica lui Dumnezeu care se naște din credință și din meditarea Sfințelor Scripturi. Iar prin frică poate să ajungă la plâns, iar prin acesta la poruncile cărora le-a spus Apostolul credință, nădejde și dragoste. Căci cel ce crede în Domnul se teme de munci; și cel ce păzește poruncile rabdă necazurile; iar cel ce rabdă necazurile, va avea nădejde în Dumnezeu; iar nădejdea desparte mintea de toată împătımirea; iar despărțită de aceasta, va avea dragostea de Dumnezeu. De va vrea cineva să facă acestea, se va mântui.
- Iar liniștea (isihia) ca început al curăției sufletului, va face pe cel ce o alege, să împlinească fără osteneală toate poruncile. Fugi, zice, taci, liniștește-te, căci acestea sunt rădăcinile nepățimirii. Sau iarăși: Fugi de oameni și te vei mântui. Pentru că întâlnirile nu lasă mintea să-și vadă nici greșelile sale, nici uneltirile dracilor, ca să se păzească omul pe sine, nici binefacerile și tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca să dobândească din acestea cunoștință de Dumnezeu și smerenie. De aceea, cel ce vrea să meargă pe un drum scurt la Hristos, adică prin nepățimire și cunoștință și să ajungă cu bucurie la desăvârșire să nu se abată în alte părți, adică la dreapta și la stânga, ci în toată viețuirea lui să călătorească cu sânguință pe calea împărătească.
- Nădăjduiește ca unul ce, neuitînd de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, nu-și pierde nădejdea, orice i s-a întâmplat. *Omul duhovnicesc trăiește continuu în această tensiune, ca pe un drum ce suie printre două prăpăstii: între apăsarea de conștiința păcatelor sale și între încrederea în mila lui Dumnezeu. Trebuie să le îmbine mereu pe amândouă, să nu se predea exclusiv nici uneia din ele; să îmbine mereu temerea cu nădejdea. Aceasta înseamnă a fi mereu viu mereu palpitant, fără a dispera și fără a adormi.*
- A doua este *postul cu măsură*, sau a mânca o dată pe zi și a nu se sătura. Mâncarea să fie de un singur fel, din bucate modeste, care se găsesc fără bătaie de cap și pe care nu le pofteste sufletul, decât dacă nu este altceva. Aceasta, pentru ca omul să biruiască lăcomia pântecelui, nesăturarea și pofta și să rămână neîmprăștiat; totodată, ca să nu respingă vreun fel, lepădând în chip rău, cele ce au fost făcute de Dumnezeu bune foarte, nici să înghită toate deodată, fără înfrânare și cu voluptate, ci mâncând în fiecare zi câte un singur fel de mâncare, să se folosească de toate spre slava lui Dumnezeu, neoprindu-se de la nimic, cum fac blestemații de eretici, ca de ceva rău. Iar vinul, după vreme, căci la bătrânețe, la neputință și la frig e foarte

folositor. Dar și atunci puțin. Iar la tinerețe, la căldură și la vreme de sănătate, e mai bună apa, dar și aceasta cât se poate de puțină.

- Și cel ce vrea să învețe cunoștința lui Dumnezeu nu trebuie să se folosească numai de auzire. Pentru că altceva este auzirea și altceva fapta. Căci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva meșteșugar, ci câștigă deprinderea meșteșugului lucrând și văzând și multe greșind și îndreptându-se de cei iscușiți prin răbdare și prin tăierea voilor sale și după vreme îndelungată, așa cunoștința duhovnicească nu se naște numai din cugetare, ci se dă de Dumnezeu după har celor smeriți la cuget. Că cel ce citește Scripturile pare să le cunoască în parte, nu e de mirare, mai ales dacă e lucrător. Dar unul ca acesta nu are cunoștința lui Dumnezeu, ci trebuie să asculte cuvintele celor ce au cunoștință. Deci cei ce au scris au avut adeseori cunoștință de Dumnezeu, ca și proorocii, dar el încă nu. Drept aceea și eu, culegând de asemenea din dumnezeieștile Scripturi, și neîncredincindu-mă să aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau o, de la cei ce le-au văzut pe acestea. *Cunoștința întreagă nu se primește numai din Scriptură, ci și din predania vie. Cel ce a scris, nu și-a putut pune în scris niciodată tot ce a cunoscut practicând, tot ce era viu în duhul lui. Acest plus se predă de la el la ucenicul spiritual, ca un adaos la cuvântul scris, și așa mai departe. Tradiția monahală se alcătuieste din Scriptură și din Duhul predat prin transmitere, prin învățatură vie, prin raport personal.*
- Și nu e de lipsă ca să aibă cineva un lucru, ca să facă milă. Aceasta e mai degrabă o mare neputință. Ci, neavând peste tot ceva cu ce să miluiască, să aibă înduioșare pentru toți, ca să miluiască, să aibă înduioșare pentru toți, ca să ajute pe cei ce au trebuință din cele ce poate, desfăcut de orice împătımire față de lucrurile vieții, dar având împătımire față de lucrurile vieții, dar având împătımire față de oameni. Ba nici nu trebuie să învețe pentru slava deșartă cel ce nu și-a arătat mai întâi mila cu lucrul, zicând că folosește sufletele celor mai slabi, în vreme ce e cu mult mai slab decât cei pe care crede să-i folosească. Fiindcă tot lucrul își cere vremea lui și o dreaptă socoteală, ca să nu se facă ceva ne la vreme, sau fără trebuință. Căci celui slab îi este mai bine fuga de toate și neaverea e cu mult mai bună decât milostenia. *E vorba de râvna care arde pentru mântuirea oamenilor. Toate lucrurile trebuie socotite ca nimic, dar omul nu trebuie socotit ca nimic. Însă omul se salvează ca bunul cel neprețuit numai în Dumnezeu. A te împătimi de om înseamnă deci a te împătimi pentru a-l face împătimit de Dumnezeu, pentru a-l face să se depășească neconținut, atras de magnetul desăvârșirii absolute care e Dumnezeu. Arată ce împătımire de om trebuie evitată. Până cauți prin binele ce-l faci aproapelui, lauda proprie de la acela, visezi în ultimă analiză interesul propriu, nu pe al aceluia. Binele făcut aceluia e aparent și în fond nu-i folosește, ci-l smintește până la urmă.*
- Iar felurile înțelepciunii sunt patru: chibzuința, sau cunoștința lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie făcute și privegherea minții (*N. Hartmann observă că prudența nu e știință, pătrundere, circumspecție, care se mulțumește să se guste pe ea însăși într-o înstrăinare de lume. Sensul ei e redat mai bine de latinescul sapientia, care vine de la sapere = a gusta. Sapientia este gustul etic și anume gustul fin, diferențiat, cultivat moral, întrucât îndreptat spre plenitudinea vieții, înseamnă contact cu toate și atitudine afirmativă, apreciatoare față de tot ce e valoros. Este pătrunderea sentimentului de valoare în viață, în orice contact cu realitatea, în orice acțiune și reacțiune.*) ; neprihănirea, care stă în păstrarea sănătoasă a cugetului, ca să se poată înfrâna de la orice lucru, cuvânt și gând ce nu place lui Dumnezeu; bărbăția, sau tăria și stăruința (rezistența) în ostenele încercărilor celor după Dumnezeu; dreptatea, adică împărțirea care dă tuturor la fel. Aceste patru virtuți generale se nasc din cele trei puteri ale sufletului, astfel: din cugetare sau minte, două: chibzuința și dreptatea, sau dreapta socoteală; din partea poftitoare, neprihănirea; și din iuțime, bărbăția. Și fiecare stă la

mijloc între două patimi potrivnice firii. Chibzuința are deasupra prea multa socotire, (*Poate să însemne o excesivă chibzuire, care nu e în stare să treacă la faptă, sau o prea mare ticluire care cuprinde și viclenie.*) iar dedesubt nechibzuința; neprihănirea are deasupra nesimțirea, iar jos, desfrânarea; bărbăția, sus cutezanța nesocotită, jos lașitatea; dreptatea, sus voința de a avea prea puțin, iar jos voința de a avea prea mult. Cele patru sunt chipul omului ceresc, iar cele opt, ale celui pământesc. Toate acestea le cunoaște întocmai Dumnezeu, ca și cele trecute, prezente și viitoare. Dar numai în parte, cel ce a învățat prin harul lui Dumnezeu, lucrurile de la El și s-a învrednicit să fie făcut după chipul și asemănarea Lui. Căci cine zice că știe cum trebuie numai din auz, minte. Fiindcă mintea omului nu poate să urce vreodată la cer fără vreun povățuitor; iar neurcându-se și nevăzând, nu poate spune ceea ce n-a văzut. Ci dacă aude cineva din Scriptură, numai aceea trebuie să grăiască din auz cu mulțumire și să mărturisească pe Tatăl Cuvântului, cum a zis marele Vasile. Ca nu cumva, închipuindu-și că are cunoștință, să rămână mai jos decât cel fără cunoștință. Căci a te închipui ceva, nu te lăsa să ajungi ceea ce te închipui, zice Sfântul Maxim. (*„Fiindcă socotiția că știi nu te lasă să sporești în a ști”. Închipuirea că știi, te fixează la gradul la care ești, totdeauna mai jos decât ceea ce-ți închipui, căci închipuirea exagerează totdeauna.*) Căci este o neștiință de laudă, cum zice Gură de Aur. De pildă, când cineva întru cunoștință cunoaște că nu cunoaște. Și este o neștiință mai jos de orice neștiință, când cineva nu cunoaște că nu cunoaște. Deci este și o cunoștință cu nume mincinos, când socotește cineva că știe, neștiind nimic, cum zice Apostolul. Este, prin urmare, o cunoștință adevărată și este neștiință îndeobște. Dar mai mare ca toate este cunoștința cu lucrul. Fiindcă ce va folosi omul de va avea toată cunoștința, mai bine-zis, de o va fi primit de la Dumnezeu în dar, ca Solomon, asemenea căruia nu poate să ajungă altcineva vreodată, dar va merge la muncile veșnice? Ce va folosi, de nu va fi primit din fapte și din credință tare, prin mărturia conștiinței, asigurarea că este slobozit de muncile viitoare, faptul că nu se osândește pe sine, că n-a avut grijă de vreuna din datorii, după puterea lui? Căci, zice Sfântul Ioan Teologul: Dacă inima noastră nu ne osândește, avem îndrăznire către Dumnezeu. Dar zice Sfântul Nil: Și conștiința însăși a ajuns să mintă, slăbită fiind de întunericul patimilor, cum zice și Scărarul. Căci dacă chiar și numai răutatea obișnuiește să întunece mintea, zice marele Vasile, și închipuirea face orb pe cineva și nu-l lasă să se facă ceea ce își închipuie, ce vom zice, despre cei ce slujesc patimilor, când își închipuie că au conștiința curată? Mai ales când văd pe Apostolul Pavel, care are în sine pe Hristos, zicând cu lucrul și cu cuvântul: Că de nimic nu mă știu pe mine (să fi păcătuț adică), dar nu în aceasta mă voi îndrepta. Căci din nesimțire multă ne socotim noi cei mulți că suntem ceva, nefiind nimic. Dar zice Apostolul: Când grăiesc pace, atunci le vine prăpădul, fiindcă n-aveau pace, ci ziceau aceasta, spune Gură de Aur, din multă nesimțire. Iar Iacob, fratele Domnului, zice despre unii ca aceștia că uitându-și de păcatele lor, s-au uitat de ei înșiși, cei mai mulți dintre cei mândri, închipuindu-și că au nepățimire, zice Scărarul. Drept aceea și eu, tremurând de cei trei uriași ai diavolului, despre care a scris Sfântul Marcu Ascetul, adică despre: trândăvie, uitare și neștiință, ca unul ce sunt pururi stăpânit de ei, și mă tem ca nu cumva uitând de măsura mea, să mă aflu afară din calea cea dreaptă, cum zice Sfântul Isaac, am scris culegerea de față. Căci cel ce urăște mustrarea arată vădit patima mândriei, zice Scărarul, iar cel ce aleargă spre ea, se dezleagă de legătură. Și Solomon zice: Celui nepriceput ce întreabă de înțelepciune, i se va socoti lui înțelepciune. De aceea am pus la început numele cărților și al sfinților, ca să nu trebuiască să spun la fiecare cuvânt al cui este și așa să se lungească cuvântul. Căci Sfinții Părinți au scris cuvintele dumnezeieștii Scripturi, adeseori cum sunt acolo, ca Grigorie Teologul, cele ale lui Solomon și ceilalți. Iar logofătul Simion Metafrastul a zis despre Gură de Aur: Nu e drept să părăsesc cuvintele aceluia și să zic ale mele, măcar că putea, fiindcă din același Duh Sfânt au luat toți. Dar pe unele le numesc ale cui sunt, înfrumusețându-se cu harul smereniei, căutând mai mult cuvintele Scripturii; pe altele te lasă

fără nume, pentru mulțimea lor, ca să nu se lungească cuvântul

- De asemenea fără liniștire și fără tăierea voilor proprii nu poate cineva să învețe vreun meșteșug după toată știința și amănunțimea. De aceea după faptă avem lipsă și de cunoștință, și în toate, de oprirea cea după Dumnezeu de la toate și de cercetarea dumnezeieștilor Scripturi, fără de care nimeni nu poate să dobândească vreo virtute. Iar cel ce s-a învrednicit să se liniștească în întregime și neîncetat a ajuns la bunul cel mai înalt. Iar cel ce nu a cunoscut-o măcar în parte nu ajunge acolo. Dar fericiți sunt cei ce se liniștesc în întregime, fie ascultând de vreun făptuitor sau isihast, fie liniștindu-se și ieșind din toate grijile, întru ascultarea de voia dumnezeiască, cu osârdie și cu sfatul celor încercați, în orice îndeletnicire cu cuvintele și cu înțeleșurile. Dar mai ales cei ce vor să ajungă cât mai fără osteneală la nepătimirea și cunoștința duhovnicească, trebuie să aibă odihna cea după Dumnezeu întregă. Căci El Însuși a zis prin proorocul: Opriți-vă de la toate și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu. Iar cei ce suntem oameni în lume și așa-zisi monahi, să ne liniștim măcar în parte, ca dreptii de odinioară, spre a ne cerceta ticălosul suflet înainte de moarte și a-i pricinui îndreptare sau smerenie, în loc de pierzanie desăvârșită, din pricina neștiinței generale și a greșelilor din neștiință și știință. Căci David a fost împărat, dar în fiecare noapte își uda așternutul și patul cu lacrimi. La simțirea lui Dumnezeu, zice Iov, mi s-au încrețit perii capului, și cele următoare. Drept aceea și noi, ca și cei din lume, să ne oprim măcar o parte din zi sau din noapte și să vedem ce vom răspunde dreptului Judecător în ziua cea înfricoșată a judecății? Și să avem grijă mai ales de acestea, fiind de trebuință pentru frica osândeii veșnice. Să nu ne îngrijim despre cum vor trăi săracii și cum se vor îmbogăți iubitorii de lume, nici să nu ne facem grijă nebunește despre lucrurile vieții, cum zice dumnezeiescul Hrisostom. Fiindcă se cade să lucrăm, dar să nu ne îngrijim și să ne zorim spre multe, cum a zis Domnul către Marta. Pentru că grija de viață nu lasă pe cineva să se îngrijească de sufletul său și să-l cunoască cum se află, ca cel ce se liniștește și ia aminte la sine. Căci se zice în Lege: Ia aminte la tine (*În omilia sau în cuvântul: „Ia aminte de tine însuți”, Sfântul Vasile distinge între „noi, cele ale noastre și cele dimprejurul nostru. Noi suntem sufletul și mintea, întrucât ne-am făcut după chipul Ziditorului; iar ale noastre, trupul și simțirile, iar împrejurul nostru sunt banii, meșteșugurile și celelalte unelte ale vieții”.*) și cele următoare. Despre acest loc a scris Vasile cel Mare un cuvânt sfânt și plin de toată înțelepciunea.
- Fără atenție și fără privegherea minții, e cu neputință să ne mântuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă răcnind ca un leu pe cine să înghită, cum zice Damaschin. De aceea Domnul zicea adesea către ucenicii Săi: Privegheați și vă rugați, căci nu știți și celelalte. Prin aceste cuvinte El le vorbea de mai înainte tuturor despre gândul morții, ca să fie gata spre o apărare bine primită, spre cea din fapte și din luare-aminte. Fiindcă dracii, cum zice Sfântul Ilarion, sunt netrupești și fără somn, și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele, prin cuvânt, lucru și gând. Iar noi nu suntem așa. Ci uneori ne îngrijim de desfătare și de slava trecătoare, alteori de lucrurile vieții și totdeauna de alte multe. Și nu vrem să ne luăm nici măcar o parte din vreme, ca să ne cercetăm viața, ca din aceasta mintea să poată dobândi obișnuința și să ia aminte fără încetare la sine însași. Solomon zice: Prin mijlocul a multor curse trece. Despre aceasta a scris Gură de Aur, lămurind ce sunt ele, cu multă amănunțime și cu cea mai deplină înțelepciune. Iar Domnul, vrând să taie toată grija, ne-a poruncit să disprețuim chiar și hrana și îmbrăcămintea, ca să avem o singură grijă: cum să ne mântuim, ca o căprioară de ploaie și ca o pasăre din cursă, și cum să ajungem la agerimea acestei viețuitoare și la zborul înalt al păsării, prin lipsa de griji. Și ceea ce e de mirare, e că Solomon fiind rege a spus acestea. Iar tatăl său a spus și a făcut la fel. Și că pe lângă toată luarea-aminte și multele nevoințe, aflându-se întru toată înțelepciunea și virtutea, după atâtea daruri și după arătarea lui Dumnezeu, au fost biruiți, vai, de păcat, încât unul s-a tânguit odată de preacurvie și de ucidere, iar celălalt a căzut în atâtea lucruri înfricoșate. Oare nu este

aceasta pricină de multă tremurare și de frică celor ce au minte, cum zice Scărarul și Filimon Ascetul? Cum ne vom înfricoșa și nu vom fugi așadar de împrăștierea vieții, pentru neputința noastră, cei ce nu suntem nimic, ci suntem nesimțitori ca niște dobitoace? Și cel puțin de mi-aș păzi, nenorocitul de mine, firea, ca dobitoacele. Dar mai bun este câinele ca mine, și cele următoare.

- Dacă, deci, vrem să ne vedem pe noi înșine în ce stare purtătoare de moarte suntem, să fugim de voile noastre și de lucrurile vieții, și prin fuga de toate să îmbrățișăm cu stăruință liniștea cea fericită după Dumnezeu, căutându-ne fiecare sufletul în meditația dumnezeieștilor Scripturi, fie prin supunere desăvârșită a sufletului și a trupului, fie prin liniștire, petrecerea prea lăudată a îngerilor. Mai ales să o facă acestea cei ce sunt încă pătimiși și neînfrânați întru poftele lor mici și mari. Șezi, zice, în chilia ta și aceasta te va învăța pe tine toate. Și iarăși: Liniștirea este începutul curățirii sufletului, cum zice marele Vasile. Iar Solomon zice că Dumnezeu a dat o împrăștiere rea fiilor oamenilor, ca să se împrăștie în cele deșarte, ca nu cumva din lenea pătimașă și dobitoacească să se abată spre cele mai rele. Dar cel ce s-a izbăvit prin harul lui Dumnezeu de amândouă prăpăstiile și s-a învrednicit să se facă monah, pe cât e cu putință, ca o icoană a lui Dumnezeu cel singur, prin faptă și cuvânt, cum zice marele Dionisie, cum nu va fi dator să fie liniștit pururi și să fie atent cu mintea la orice faptă și să cugete (mediteze) neîntrerupt la Dumnezeu potrivit cu starea la care a ajuns? Căci așa zic sfinții Părinți, Efrem și ceilalți, către începători. Unul să aibă psalmul pe buze, altul stihuri; și alții să fie atenți cu mintea la psalmi și la tropare. Așa să facă cei ce nu s-au învrednicit încă să ajungă la vreo contemplație sau cunoștință, ca să nu se afle careva, cu totul în afară de orice cugetare, fie că lucrează, fie că e la vreun drum, fie că stă culcat, înainte de a adormi. Ci deodată cu împlinirea canonului rânduit, trebuie să-și închidă mintea într-o cugetare (meditație) ca nu cumva găsimdu-l vrăjmașul fără pomenirea lui Dumnezeu, să-i strecoare grozăviile lui. Acestea s-au zis către toți. Iar când cineva prin multe nevoițe, adică prin multe virtuți trupești și sufletești, a putut să se înalțe prin harul lui Hristos la vreo lucrare duhovnicească, adică mintală, ca să-și plângă sufletul său, trebuie să păzească, cum zice Scărarul, ca pe lumina ochiului, cugetarea care poartă lacrimile dureroase, până ce se retrage cu bun rost, adică din pricina înălțării, focul și apa. Focul este durerea inimii și credința fierbinte, iar apa sunt lacrimile. Dar nu tuturor s-au dat acestea, zice marele Atanasie, ci celor ce s-au învrednicit să vadă lucrurile înfricoșate dinainte de moarte și de după moarte, prin pomenirea neîncetată a lor în liniște. Cum zice Isaia: Urechea celui ce se liniștește aude lucruri neobișnuite. Și iarăși: Liniștiți-vă și cunoașteți. Căci numai aceasta obișnuiește să nască cunoștința lui Dumnezeu, putând cel mai mult să ajute și celor foarte pătimiși și mai slabi, prin viețuirea neîmprăștiată, prin fuga de oameni și de întâlnirile care întunecă mintea și de grijile nu numai cele ale vieții, ci și cele fără însemnătate și care se par nepăcătoase. Cum zice Scărarul: Un mic fir de păr tulbură ochiul și celelalte. Iar Sfântul Isaac: Să nu socotești că iubirea de argint stă numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipsește gândul. Și Domnul zice: Unde este comoara voastră, acolo va fi și inima voastră, fie în lucrurile și cugetările dumnezeiești, fie în cele pământești. De aceea tuturor li se cade să fie fără griji și să se liniștească după Dumnezeu; fie în parte, ca cei din lume, cum s-a zis, ca să vină pe încetul la înțelepciune și la cunoștința duhovnicească, fie în întregime, ca cei ce pot să se oprească de la toate, ca să aibă toată grija să placă lui Dumnezeu. Și Dumnezeu va vedea hotărârea lor și le va dăruia odihna duhovnicească și îi va face să ajungă să mediteze (să cugete) la prima vedere (contemplație), spre a dobândi frângerea negrăită a sufletului și a se face săraci cu duhul. Apoi îi va înălța pe începutul la celelalte vederi, învrednicindu-i de păzirea fericirilor, până ce vor ajunge la pacea gândurilor, care este locul lui Dumnezeu, cum zice Sfântul Nil, luând cuvântul din Psaltire: Și s-a făcut în pace locul Lui.
- Iar vederile duhovnicești, precum socotesc, sunt opt. Șapte din ele sunt ale veacului acestuia,

iar a opta este lucrarea veacului viitor, cum zice Sfântul Isaac. („Şase zile le petrecem cu lucrarea vieţii acesteia, prin plinirea poruncilor; a şaptea o petrecem toată în mormânt şi a opta ieşind din mormânt”) Cea dintâi este cunoştinţa necazurilor şi a ispitelor vieţii acesteia, cum zice Sfântul Dorotei, şi ea se întristează de toată paguba, pe care a pătit-o firea omenească de la păcat. A doua este cunoaşterea greşelilor noastre şi a binefacerilor lui Dumnezeu, cum zic Scărarul, Isaac şi mulţi alţii dintre Părinţi. A treia este cunoştinţa lucrurilor înfricoşate dinainte de moarte şi după moarte, cum se scrie în dumnezeieştile Scripturi. A patra, înţelegerea petrecerii Domnului nostru Iisus în lumea aceasta şi a lucrurilor şi cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalţi sfinţi Mucenici şi ale cuvioşilor Părinţi. A cincea este cunoştinţa firii şi a prefacerii lucrurilor, precum zic sfinţii Părinţi Grigorie şi Damaschin. A şasea este contemplarea celor ce sunt, adică cunoştinţa şi înţelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu. A şaptea este înţelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu. A opta este cunoştinţa despre Dumnezeu, aşa-numita teologie. (*Iar cuviosul Nicodim Aghioritul vorbeşte, de şase dulceţi duhovniceşti, pe care le gustă mintea ieşită din robia patimilor: 1. lucrarea dumnezeieştilor porunci, 2. câştigarea faptelor bune, 3. cuvintele dumnezeieştilor Scripturi, 4. cuvintele zidirilor, 5. cuvintele economiei celei în trup a Domnului şi 6. privirea celor ce sunt ale lui Dumnezeu.*) Acestea sunt deci cele opt vederi. Cele dintâi trei se cuvin celui ce este încă făptuitor, ca prin multe şi amare lacrimi, să-şi poată curăţa sufletul său de toate patimile, şi să primească apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin celui contemplativ (văzător) sau cunoscător, pentru că păzeşte bine şi împlineşte neîncetat faptele trupeşti şi morale, sau sufleteşti, prin care se învredniceşte de simţirea vădită şi înţelegătoare a acestora. Căci din cea dintâi făptuitorul primeşte începutul cunoaşterii şi cu cât se îngrijeşte mai mult de lucrare şi meditează înţelesurile date lui, cu atât sporeşte mai mult în ele, până ce ajunge la deprinderea lor şi aşa se iveşte de la sine în minte cealaltă cunoştinţă. Apoi la fel, celelalte.

- Iată prima cunoştinţă, prin care se dau celui ce vrea celelalte. Aşadar cel ce s-a învrednicit să ajungă la aceasta, e dator să facă aşa: să şadă către răsărit, ca odinioară Adam, şi să cugete aşa: Şezut-a Adam atunci şi a plâns înaintea raiului desfătării, bătându-şi faţa cu mâinile şi zicând: Milostive, miluieşte-mă pe mine cel căzut. Asemenea şi celălalt icos: Văzând Adam pe îngerul care îl împingea şi închidea uşa dumnezeieştii grădini, a suspinat tare grăind: Milostive, miluieşte-mă pe mine cel căzut. Apoi, înţelegând cele petrecute, începe astfel tânguirea, suspinând din tot sufletul. Clătinându-şi capul, zice cu durere din inimă: Vai mie, păcătosului, ce am pătit! Vai, ce eram şi ce-am ajuns! Vai, ce-am pierdut şi ce-am aflat! În locul raiului, lumea aceasta stricăcioasă; în locul lui Dumnezeu şi a petrecerii cu îngerii, pe diavolul şi dracii necuraţi; în locul odihnei, osteneală; în locul desfătării şi al bucuriei, necazul şi întristarea lumii; în locul păcii şi al veseliei fără sfârşit, frica şi lacrimile dureroase; în locul virtuţilor şi al dreptăţii, nedreptăţile şi păcatele; în locul înţelepţirii şi al sălăşluirii la Dumnezeu, neştiinţa şi izgonirea; în locul lipsei de grijă şi al slobozeniei, viaţa cea înecată de griji şi robia cea mai rea. Vai mie, vai mie! Cum am fost zidit împărat şi mă făcui rob patimilor, dintr-o nebunie. Vai mie, ticălosul, cum în locul vieţii, mi-am atras moartea prin neascultare! Of, of, vai mie, vai mie, ce-am pătit nenorocitul de mine, prin lipsa de sfat. Ce voi face? Într-o parte sunt războaie, într-alta tulburări, aici boala şi dincolo ispita. Aici sunt primejdii, dincolo scufundări în valuri. Aici temeri, dincolo întristări; aici patimi, dincolo păcate; aici amărăciuni, dincolo strâmtorări. Vai mie, păcătosul, ce voi face? Unde voi fugi? Din toate părţile sunt strâmtorat, cum zice Susana. Ce să cer, nu ştiu. De voi cere viaţă, mă tem de ispitele vieţii, de schimbările şi de întâmplările ei. Văd îngerul, pe satan, cel ce răsărea ca un luceafăr de dimineaţă, ajuns şi numit diavol; pe omul cel dintâi, izgonit; pe Cain, ucigaş de frate; pe Hanaan, blestemat; pe sodomiţi, arşi cu foc; pe Esau, căzut; pe israeliteni, urgisiţi; pe Ghiezi şi pe Iuda Apostolul, căzuţi, fiindcă boleau de iubirea de argint; pe marele proroc şi împărat, plângând pentru două păcate; pe Solomon, cel cu atâta înţelepţie, căzut; pe cel

dintre cei șapte diaconi și pe cel dintre cei patruzeci de Mucenici, căzuți, cum zice marele Vasile: Bucurându-se începătorul răului, a răpit dintre cei doisprezece, pe ticălosul Iuda; din Eden pe om; și din cei patruzeci, pe cel căzut. Pe acesta, plângându-l același, zice iarăși: Deșert la minte și vrednic de plâns, a pierdut viețile amândouă; căci prin foc s-a topit și la focul nestins s-a dus. De asemenea văd pe mulți alții, cărora nu este număr, căzuți; nu numai dintre cei credincioși, ci și mulți dintre Părinți, și după multe sudori. Dar ce sunt eu, cel mai rău, mai nesimțit și mai neputincios decât toți? Ce voi zice despre mine, odată ce Avram zice despre sine că e pământ și cenușă; David, câine mort și de soi prost, în Israil; Solomon, copil mic ce nu cunoaște dreapta și stânga. De asemenea, cei trei tineri zic: Rușine și ocară ne-am făcut; Isaia proorocul: O, ticălosul de mine; proorocul Avacum: Și eu sunt mai tânăr; Apostolul: Sunt cei dintâi dintre păcătoși. Iar ceilalți toți zic că nu sunt nimic. Deci ce voi face? Unde mă voi ascunde de multele mele răutăți? Ce voi ajunge, eu care nu sunt nimic și care sunt mai rău decât ceea ce nu este? Căci ceea ce nu este, nu a păcătuit și nici nu a primit binefaceri ca mine. Vai mie, cum voi străbate cealaltă vreme a vieții mele? Sau cum voi fugi de cursele diavolului? Căci dracii sunt fără somn și netrupești, iar moartea e aproape și eu neputincios. Doamne, ajută-mi; nu lăsa zidirea Ta să se piardă, că Tu îmi porți grijă mie, păcătosului. Arată-mi, Doamne, calea pe care voi merge, căci spre Tine am ridicat sufletul meu. Nu mă părăsi, Doamne, Dumnezeul meu, nu sta departe de mine. Vino aproape în ajutorul meu, Doamne al mântuirii mele. Și așa se zdrobește sufletul prin cuvinte ca acestea, dacă mai are puțină simțire. Iar stăruind el mai mult în acestea și obișnuindu-se cu frica de Dumnezeu, începe mintea a cugeta și a înțelege cuvintele celei de a doua vederi, care sunt acestea.

- Afară de aceea de câte ori harul îi străpunge inima, trebuie să aibă și mai mult mintea în lacrimile de pocăință, chiar dacă a încetat gura de a cânta și cugetarea ar fi luată în robia cea bună, cum zice Sfântul Isaac. Căci atunci este vremea culesului, nu în vremea săditului. De aceea trebuie să rămână în asemenea gânduri, ca și mai mult să se străpungă și să-și dea rodul, adică lacrimile cele după Dumnezeu. Străpungându-ți-se inima până la lacrimi printr-u cuvânt, zice Scărarul, rămâi la el. Fiindcă toată lucrarea trupească, adică postul, privegherea, psalmodierea și citirea, liniștirea și celelalte, se fac pentru a se curăța mintea. Iar mintea fără plâns nu se poate curăța, ca să se unească cu Dumnezeu în rugăciunea curată, care o răpește din toate înțeleșurile și o face fără chip și fără formă.
- Așadar când cineva a ajuns la înțeleșuri bune trebuie să ia aminte cu osârdie, ca să rămână în el asemenea vederi, ca nu cumva, din lenevire sau din lipsă de grijă, sau din înălțare, să fie părăsit de har, cum zice Sfântul Isaac: De cresc în sufletul omului înțeleșurile cele după Dumnezeu, care-l duc la o mai mare străpungere și umilință, e dator să mulțumească pururi și să mărturisească lui Dumnezeu acest dar, fiindcă s-a învrednicit să cunoască unele ca acestea, socotindu-se pe sine că este nevrednic. Iar de încetează acelea și se întunecă iarăși înțelegerea și leapădă temerea și plânsul, trebuie să se întristeze mult și să se smerească pe sine cu lucrul și cu cuvântul, fiindcă l-a părăsit harul, ca să-și cunoască neputința sa, să dobândească smerenie și să se îngrijească de îndreptare. Căci zice marele Vasile: Dacă nu s-ar fi lenevit omul dinspre plânsul după Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci când ar vrea. De aceea suntem datori să cunoaștem pururi neputința noastră și harul lui Dumnezeu și să nu deznădăjduim orice ni s-ar întâmpla, nici să îndrăznim că suntem ceva. Ci mai vârtos să nădăjduim pururi la Dumnezeu cu smerenie. Și acestea se cuvin celui ce caută lacrimi multe cu lucrul și cu cuvântul, fiindcă Sfânta Scriptură-a învrednicit de atâta har și n-a păzit cunoștința lui Dumnezeu din pricina lenevirii sau a mândriei de mai înainte, de acum sau din viitor, precum s-a zis. Iar celui ce a părăsit de bunăvoie aceste daruri, adică plânsul, lacrimile și înțeleșurile cele luminate, ce altceva i se cade decât numai să-l compătimim? Fiindcă nu are lumea un mai mare nebun ca acesta, care se învrednicește de cele ale firii, prin care avea să

ajungă la cele mai presus de fire, adică la lacrimile înțelegerii și ale dragostei, însă prin oarecare lucruri de nimic sau prin gânduri străine și voinți proprii, se întoarce la neștiința dobitoacelor, ca un câine la vărsătura sa. Cu toate acestea, dacă vrea iarăși și se va îndeletnici cu citirea după Dumnezeu a dumnezeieștilor Scripturi cu luare-aminte și cu grija morții, și-și va păzi mintea cât va putea de gândurile deșarte în rugăciune, poate afla ceva ce a pierdut. Mai ales dacă nu se supără niciodată împotriva cuiva, chiar dacă pătimește adeseori cele mai mari rele de la acela, și nu lasă pe nimeni să se supere împotriva sa, ci cu toată puterea îl slujește pe acela cu lucrul și cu cuvântul. Atunci mintea i se veselește și mai vârtos, izbăvită de tulburarea mâniei. Iar el capătă iscusință ca să nu mai uite niciodată de sufletul său, temându-se ca nu cumva să fie părăsit iarăși. Astfel rămâne necăzut din frică, având pururi lacrimile pocăinței și ale plânsului, până ce se va sui la cele ale dragostei și ale bucuriei, de la care se va înălța la pacea gândurilor, cu harul lui Hristos.

- Căci zice Domnul: Cel ce se smerește pe sine, înălța-se-va. Despre aceasta mărturisește și Petru, care a părăsit mrejele, și a primit cheile cerului; asemenea și ceilalți Apostoli, dintre care fiecare, părăsind cele puține pe care le avea, a luat toată lumea în stăpânire, în veacul de acum, iar în cel viitor cele pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit. Și nu numai Apostolilor li s-au întâmplat acestea, ci tuturor cele ce au voit să li se întâmple până astăzi.
- Căci Hristos s-a ascuns în Evanghelie și cel ce vrea să-L afle pe El, trebuie să vândă mai întâi toate averile sale și să cumpere Evanghelia, ca nu numai să-L poată afla pe El din citire, ci să-L și primească în sine, prin urmarea viețuirii Lui în lume. Fiindcă cel ce caută pe Hristos, zice Sfântul Maxim, nu trebuie să-l caute pe El în afară, ci în sine însuși, adică să se facă cu trupul și cu sufletul nepăcătos ca Hristos, după cât e cu putință omului și să păzească mărturia conștiinței cu toată puterea, ca să împăratească peste toată voia sa și să o biruiască prin disprețuirea ei, chiar dacă e sărac și fără slavă, din punct de vedere al lumii. Pentru că ce folos are cel care pare că e împărat, dar e stăpânit de mânie și de poftă în veacul acesta, iar în cel viitor va afla munca veșnică, dacă nu va voi să păzească poruncile dumnezeiești? Dar o, ce nebunie! Cum nu vrem să luăm, prin unele lucruri mici și vremelnice, bunătățile mare și veșnice, ci lepădăm bunătățile și dorim cele potrivnice. Și ce este mai neînsemnat decât un pahar cu apă rece, sau decât dăruirea unei bucăți de pâine, sau decât lepădarea vocii, sau a unui mic gând, prin care ni se dă Împărăția cerurilor din harul celui ce a spus: Iată Împărăția cerurilor înăuntru vostru este. Căci nu este departe, zice Damaschin, nici afară, ci înăuntru. Voiește numai să biruești asupra patimilor și iată o ai în tine însuși, numai pentru că viețuiești în chip plăcut lui Dumnezeu. Iar de nu vrei, nu ai nimic. Fiindcă Împărăția lui Dumnezeu, spun Părinții, este viețuirea plăcută lui Dumnezeu.
- Iar gândul îngeresc este completarea nepătimașă a lucrurilor, sau cunoștința adevărată, care este mijlocie între amândouă prăpăștiile, păzind mintea și deosebind ținta cea dreaptă de cele șase curse ale diavolului, care o înconjoară, adică de cea de sus și de cea de jos, de cea de-a dreapta și de cea de-a stânga, de cea dinăuntru și de afară de ținta dreaptă. Aceasta este cunoștința adevărată care stăruie ca un centru în mijlocul celor șase curse. Ea se învață de la îngerii pământenii, care s-au omorât pe ei lumii, ca să li se facă mintea nepătimașă, spre a vedea lucrurile cum trebuie. Cel ce are cunoștința aceasta, nu se urcă deasupra țintei drepte, prin semeție, socotind că înțelege ceva din proprie înțelepciune; nici nu se coboară jos prin neștiință, fiindcă n-a putut să ajungă desăvârșirea; nici nu se abate la dreapta, prin lepădarea și ura lucrurilor; nici la stânga, prin iubire nesocotită sau împătımire; nici, iarăși, înăuntru de la ținta dreaptă, prin neștiință și lenevire peste tot; nici în afară, prin multă ocupație și prin sârguință nesocotită din nepăsare sau răutate. *(Dreapta socoteală constă în a găsi înțelesul central al lucrurilor și în a te păstra cu tărie în el, nelăsându-te ispitit de nici o atracție*

unilaterală.) Ci primește cunoștința cu răbdare, cu smerită cugetare și cu bună nădejde, din credință tare, pentru ca, cunoscând ceva din parte, să fie înălțat spre dragostea dumnezeiască, iar pentru necunoașterea întru cunoștință, să dobândească smerita cugetare, și prin nădejdea și credința statornică să ajungă la ținta lucrului căutat. Acele nici nu urăște ceva cu totul ca rău, nici nu iubește fără judecată, ci-l privește pe om spre a se minuna, cum mintea lui este icoană nehotărnicită a lui Dumnezeu cel nevăzut, deși deocamdată e hotărnicită de trup, cum zice marele Vasile; și cum ajunge până la hotarele oricărui trup, ca și Dumnezeu, Care poartă grija de lume. Căci mintea se preface după forma fiecărui lucru și se colorează după chipul lucrului cunoscut de ea. Iar când se învrednicește să ajungă în Dumnezeu, Cel fără chip și înfățișare, se face și ea fără chip și fără formă. Apoi se minunează cum poate să păstreze orice idee și cum ideile din urmă nu pot vătăma pe cele din urmă, ci cugetarea le ține pe toate, ca pe o comoară, fără uitare; și când vrea mintea, descoperă prin grai cele gândite, nu numai pe cele proaspete, ci și pe cele adunate în vistierie de demult. De asemenea se minunează cum, iarăși, cuvintele ieșind mereu, mintea rămâne aceeași, fără scădere.

- Și simplu grăind, cel luminat privind frumusețea fiecărui lucru și întrebuintarea lui, fără patimă, iubește pe Făcător. Acela ia seama la toate cele sensibile, la fapăturile de sus și de jos, adică la cer, la soare, la lună, la stele, la nori, la ploi, la zăpadă, la grindină, minunându-se cum îngheață apa în atâta arșiță, apoi la tunete, la fulgere, la vânturi și la aer, la schimbarea acestora, la ani, la anotimpuri, la zile, la nopți, la ceasuri, la minute, la pământ, la mare, la viețuitoarele fără număr, la dobitoacele cele cu patru picioare, la fiare și târâtoare, la neamurile multe ale păsărilor, la izvoare, la râuri, la nesfârșitele feluri ale pomilor și buruienilor, la cele blânde și la cele sălbatice. Căci în toate vede rânduiala, buna așezare, mărimile, frumusețile, întocmirea, legătura, armonia, folosul, conglăsuirea, felurimea, desfătarea, starea, mișcarea, culorile, formele, chipurile, întoarcerea la aceleași, rămânerea în cele stricacioase. Și luând aminte simplu la toate fapăturile cele sensibile, se uimește minunându-se de Ziditor, cum din cele ce nu sunt, numai cu porunca, a adus la ființă cele patru elemente (stihii) și cum, prin înțelepciunea lui Dumnezeu, cele ce-și sunt potrivnice nu se păgubesc una pe alta; de asemenea, cum din acestea a făcut toate pentru noi. Și încă acestea sunt mici pe lângă coborârea lui Hristos, cum zice Teologul, și pe lângă bunătățile viitoare. Deci cunoscând bunătatea lui Dumnezeu cea ascunsă în fapături, și înțelepciunea, puterea și purtarea Lui de grijă, cum Însuși a zis către Iov, să privim pe urmă la cea din arte, din cuvinte și din litere, cum prin puțină cerneală neînsuflețită, ne-a descoperit nouă taine așa de mari prin Sfintele Scripturi. Și e într-adevăr lucru minunat, că Sfinții Prooroci și Apostoli au ajuns de-abia după multă osteneală și dragoste către Dumnezeu la aceste bunătăți, iar noi le aflăm numai prin citire. Căci Scripturile ne grăiesc în chipul cel mai minunat, de parc-ar fi cuvântătoare.

- S-a zis despre Sfântul Filimon, și să avem mintea cu totul răpită la înțelesuri. Căci așa se cuvine să fie purtarea celor sârguincioși: să aibă mintea când la contemplarea celor sensibile, când la cunoașterea celor inteligibile și la ceea ce e fără chip; și iarăși, când la vreun înțeles al Scripturii, când la rugăciunea curată. Iar trupul, când la citire, când la lacrimi pentru sine însuși sau pentru altcineva din compătimirea cea după Dumnezeu, când la lucru spre ajutorul vreunuia care e neputincios sufletește sau trupește. Astfel va face totdeauna lucrurile sfinților Îngeri, neîngrijindu-se câtuși de puțin de slava de ceva din ale lumii acesteia. Iar Dumnezeu, care l-a ales pe el și l-a rânduit pentru convorbirea cu Sine și i-a dăruit lui petrecerea aceasta și lipsa de griji, va avea El însuși grijă de acela și-l va hrăni, sufletește și trupește. Aruncă, zice, grija ta asupra Domnului și El însuși te va hrăni. Și cu cât își pune cineva mai mult nădejdea într-Însul în toate cele ale sufletului și ale trupului său, cu atât Îl află pe Acela mai mult purtând grijă față de el, încât se socotește pe sine mai jos decât toată zidirea, din pricina multelor daruri ale lui Dumnezeu, arătate și nearătate, sufletești și trupești. Căci fiind cu multe dator, nu se poate mândri câtuși de puțin din rușine, cu ceva în fața binefacerilor lui

Dumnezeu. Și cu cât Îi mulțumește mai mult lui Dumnezeu și se nevoiește să se silească de sine spre dragostea Lui, cu atât Dumnezeu se apropie mai mult de el prin darurile Sale și dorește să-l odihnească și să-l facă să prețuiască liniștirea și neaverea mai presus decât toate împărățiile pământului, afară de răsplata veacului viitor. Căci sfinții Mucenici sufereau dureri fiind munciți de vrăjmași, dar dorul împărăției și dragostei lui Dumnezeu biruia durerile, și însuși faptul de a primi putere să biruiască vrăjmașii, îl socoteau o mare mângâiere și îndatorire, că s-au învrednicit să sufere moarte pentru Hristos. Prin aceasta adeseori ajungeau nesimțitori. De asemenea și Sfinții Părinți, silindu-se mult la început prin nevoițe de tot felul și prin războaiele ce li se făceau de către duhurile răutății, biruiau prin dorul și nădejdea nepătimirii. Fiindcă după multă osteneală, cel fără patimă ajunge fără grijă, ca unul ce a biruit patimile.

- Și dacă toată ținta lui este să placă lui Dumnezeu îl va învăța Dumnezeu Însuși voia Lui, încunoștiindu-l fie prin înțelegere, fie prin vreun om sau prin Scriptură. Și dacă își va tăia voile sale pentru Acela, Însuși Acela îl va face să ajungă cu bucurie negrăită la desăvârșire, cum nu știe el; iar văzând aceasta se minunează cum începe să izvorască de pretutindeni bucuria și cunoștința, și cum din tot lucrul găsește folos. Iar Dumnezeu va împărăți în el, ca în cel ce nu mai are voie proprie, fiindcă s-a supus voii Lui celei sfinte. Și se face ca un împărat, încât orice gândește se săvârșește fără osteneală și îndată de către Dumnezeu, Cel ce are grijă de dânsul. Aceasta este credința de care a grăit Domnul: De veți avea credință și celelalte. Și pe această credință se zidesc celelalte virtuți, după Apostol. De aceea vrăjmașul încearcă orice meșteșug ca să desfacă pe om de isihie (liniște) și ca să-l facă să cadă în ispită și să se afle în oarecare fel necredincios, nădăjduind în puterea și în înțelepciunea sa, fie cu totul, fie în parte. Iar de sici își ia vrăjmașul prilej ca să-l biruiască și să-l facă rob pe el ticălosul. Dar cel ce a cunoscut acestea, după ce a părăsit toată desfătarea și odihna lumii, ca pe unele ce nu sunt nimic., se grăbește spre lipsa de griji, fie întru ascultare, având pe povățuitor în locul lui Hristos și încredințându-i lui tot gândul, cuvântul și fapta, ca nimic să nu aibă al său, fie întru liniște, din credință tare, fugind de toate. Și în loc de toate are pe Hristos și El i se face lui toate, cum zic Gură de Aur și Damaschin, în veacul de acum și în cel viitor, hrănindu-l, îmbrăcându-l, mângâindu-l, veselindu-l, odihnindu-l, învățându-l, luminându-l. Și simplu grăind, precum a avut grijă de ucenicii Săi, așa are și de acesta. Căci măcar că nu are a se osteni ca aceia, dar are credință tare din pricina căreia nu-și face grijă de sine ca ceilalți oameni. Ci de teama duhurilor, ca Apostolii de frica iudeilor, șade în chilie, așteptând pe Învățătorul Său, ca prin vederea cea adevărată, adică prin cunoașterea fapturilor Lui, să-l ridice duhovnicește din patimă și să-i dăruiască pacea, ca Apostolilor, care stăteau cu ușile încuiate, cum zice Sfântul Maxim.

- Iar cele scrise mai înainte, la începutul cuvântului, despre cele șapte fapte trupești și morale, trebuie să le păzească pururi, și nici să nu le micșoreze prin lipsă, nici să le mărească prin prisosire, dacă nu cumva e vreme de război trupesc din pricina căreia tinereții, sau a vigorii prisositoare din pricina căreia e nevoie de o strădanie prisositoare; sau iarăși, dacă nu e nevoie din pricina neputinței, de o mică odihnă. Dar, în cazul din urmă, să nu se facă o dezlegare deplină, căci aceasta poate vătămă și pe cei nepătimitori, cum zice Sfântul Isaac. Ci odihna să fie după trebuință, ca o doctorie a slăbiciunii, ca nu cumva luând-o sufletul ca prilej să slăbească încordarea. Această slăbire a încordării apare când cineva vrea din tot sufletul odihna. Iar odihna obișnuiește să vătămă mai ales pe cei tineri și sănătoși. Sfinții Părinți Vasile și Maxim spun că pentru potolirea foamei și a setei sunt necesare numai pâinea și apa, dar pentru sănătatea și tăria trupului s-au dăruit de Dumnezeu cu iubire de oameni și celelalte; și pentru ca nu cumva mâncându-se pururi un singur fel, cel neputincios să ajungă la scârbire, sunt de folos și aceasta să se mănânce una câte una, cum s-a zis. Căci înfrânarea totală și neînfrânarea sunt cele care aduc neputințele. Iar înfrânarea și schimbarea mâncărurilor de

fiecare dată, se fac pricinuitoare ale sănătății, ca să se păstreze trupul fără plăceri și fără boală și să fie împreună-lucrător spre dobândirea virtuților. Acestea sunt pentru cei ce se nevoiesc, precum s-a zis. Dar cei nepătimitori, adeseori nu mănâncă multe zile, uitând de trup, ca Sfântul Sioe, care după ce mânca cerea să se împărtășească cu preacuratele Taine, din pricina răpirii către Dumnezeu, sau cum zice Apostolul, spre folosul multora: Ori de ne-am ieșit din minți, lui Dumnezeu, ori de suntem cu mintea întreagă, vouă; și cum zice Vasile cel Mare, ca și alții oarecare despre unii. Sau când mănâncă multe mâncăruri cu alții, nu le simt pe acestea, ci se află cu sufletul ca unii ca nu mănâncă nimic. Căci mintea unora ca aceștia nu este în trup, ca să simtă odihna sau osteneala lui. Aceasta se vede la mulți Părinți și sfinți mucenici, ca și la sfântul acela de care a scris Sfântul Nil. Acesta era un oarecare bătrân pe care, rugându-se în pustiu cu mintea, cu îngăduința lui Dumnezeu, spre folosul lui și al multor altora, îl luau dracii de mâini și de picioare și-l aruncau în sus, și apoi, ca să nu se vatăme trupul lui când cădea de la atâta înălțime, îl primeau într-o rogojină; și aceasta o făceau multă vreme, ca să cerce dacă se coboară mintea lui din cer și n-au putut izbuti aceasta. Când simțea, așadar, unul ca acesta mâncarea sau băutura sau altceva din cele trupești? Iar Sfântul Efrem, după ce a biruit cu harul lui Hristos toate patimile trupești și sufletești, ca să nu se afle în afară de războaiele vrăjmașului și să fie osândit din pricina aceasta, cum socotea dintr-o smerenie negrăită, cerea să se ia lucrul nepătimirii de la el. Despre acesta a scris Scărarul uimit, că sunt unii dintre cei fără patimi mai nepătimitori, ca Sirul acela, și celelalte.

- Pentru aceea la tot lucrul avem trebuință de dreapta socoteală, ca să judecăm potrivit cu vremea toată fapta. Căci dreapta socoteală este o lumină care arată celui ce o are: vremea, fapta, destoinicia, tăria, cunoștința, vârsta, puterea, hotărârea slobodă, râvna, zdrobirea, obișnuința, neștiința, puterea și tocmirea trupului, sănătatea și oboseala, modul, locul, purtarea, educația, credința, starea dinăuntru, scopul, petrecerea, slobozenia, știința, cuminenția firească, sârguința, privegherea și cele asemenea. Pe urmă firea lucrurilor, trebuința câtimea, felurile lor, scopul lui Dumnezeu aflător în dumnezeieștile Scripturi, înțelesul fiecărui cuvânt, ca de pildă al aceluia din Evanghelia lui Ioan: că au venit elinii, căutând să vadă pe Domnul, și îndată au zis: Sosit-a ceasul, și celelalte, ceea ce înseamnă că a sosit vremea de chemare a neamurilor. Căci a început vremea patimilor. Iar aceasta o pune ca semn. Dreapta socoteală lămurește toate acestea.
- Dar nu numai aceasta, ci și scopul tâlcuirii Părinților. Fiindcă nu lucrul care se face este ceea ce se caută, ci prin ce se face, zice Sfântul Nil. Iar cel ce face ceva fără cunoștința celor spuse se ostenește poate mult, dar nu poate izbuti nimic, cum zice marele Antonie și Sfântul Isaac despre cei ce se nevoiesc în virtuțile trupești, dar se lenevesc în lucrarea minții, cu toate că mai ales aceasta este ceea ce se caută. Pentru că zice Sfântul Maxim: Dă trupului tău lucrarea după putere și toată nevoința ta întoarce-o spre minte. Căci cel ce lucrează trupește, zice, uneori e biruit de lăcomia pântecelui, de somnul mult, de împrăștiere și de vorbărie și prin acestea își întunecă mintea. Iar alteori își tulbură înțelegerea prin postul prelungit, prin privegheri și prin osteneli peste măsură. Dar cel ce are grijă de tine, contemplă, se roagă, cunoaște pe Dumnezeu și poate dobândi toată virtutea. Fiindcă omul înțelept se nevoiește cu pricepere să-și micșoreze, pe cât se poate, micile trebuințe ale trupului, ca prin aceasta să ajungă să se îngrijească de puține, sau să nu aibă grijă de loc, ca să păzească poruncile. Căci zice Domnul: Nu vă îngrijiți și celelalte. Fiindcă în grija de multe, nici pe sine însuși nu se poate vedea cineva. Cum poate să vadă atunci cursele vrăjmașului, gătite înainte de vreme? Căci vrăjmașul nu obișnuiește totdeauna să facă războiul la arătare, cum zice Domnul. De aceea când vrea să-l arunce pe cineva în cele mari, îl face să nesocotească întâi cele mici și nearătate: înainte de curvie, privirea deasă și neînfrînată; înainte de ucidere, mânia ușoară; înainte de întunecarea cugetării, împrăștierea scurtă; și înainte de aceasta iarăși, așa-zisa trebuință neapărată a trupului. Pentru aceea Domnul, știind mai dinainte toate, ca unul ce este înțelepciunea Tatălui,

luând înaintea uneltirilor diavolului, poruncește oamenilor să taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva socotind că cele mici sunt fără primejdie, să cadă jalnic în păcatele cele mari și înfricoșate. Și zice: S-a zis celor de demult, adică celor din Lege, acestea și acestea; Iar Eu vă zic vouă. Deci cel ce a învățat din Sfânta Evanghelie, e dator să ia seama la cele ce le învață Mântuitorul și să le facă, spre a se izbăvi de cursele vrăjmașului și să aibă poruncile în mare cinste și în bună lucrare, căci numai cu multă înțelepciune își poate mântui sufletul. Căci poruncile sunt daruri ale lui Dumnezeu. Și cu adevărat toate darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, zice fratele Domnului. Iar Damaschin zice: Pune nouă mijlocitoare neînfruntată pe cea care Te-a născut pe Tine Hristoase și cu rugăciunile ei, dăruiește-ne nouă, ca un milostiv, Duh de bunătate, ce se pogoară de la Tatăl Tău.

- Căci cel ce a primit darul luării aminte la dumnezeieștile Scripturi, cum zic Părinții, află tot binele ascuns în toate Scripturile. Căci zice Domnul: Cel învățat în ale Împărăției cerurilor și celelalte. Sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeieștilor Scripturi, știe că altă față arată Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și altă față celui ce s-a închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gândul tot timpul la Dumnezeu, încât să-l aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvațat în științele omenești, cum zice marele Vasile. Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei, zice Scărarul, și nu osteneților și înțelepciunii ajunsă fără folos. Mai degrabă o leapădă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Căci mai bun e cel simplu la cuvânt și nu la cunoștință, după Apostol. Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar știința cuvântului este o învățătură omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia, și nu ajută la mântuirea sufletului. Aceasta se vede de la elini. Iar citirea se face spre a aminti celor ce știu cele spuse din cercare și spre a învăța pe cei necerțați. Marele Vasile zice că atunci când Dumnezeu află o inimă curată de toate lucrurile și învățăturile lumești. Își scrie în ea dogmele Sale ca pe o tăbliță nescrisă. Iar aceasta o spun, ca să nu citească cineva cele ce nu slujesc la a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar dacă neștiind aceasta a citit vreodată, să se nevoiască degrabă să șteargă amintirea lor, prin citirea duhovnicească a dumnezeieștilor Scripturi, mai ales a celor ce îl ajută la mântuirea sufletului, după starea la care a ajuns. Dacă este încă făptuitor, să citească viețile și cuvintele Părinților, iar dacă harul l-a ridicat la cunoștința dumnezeiască, să citească toate Scripturile dumnezeiești. Prin aceasta va putea, după Apostol, să surpe toată înălțarea ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și să pedepsească toată neascultarea și nesupunerea, prin făptuire și prin cunoașterea adevărată a poruncilor dumnezeiești și a dogmelor lui Hristos. În afară de acestea să nu citească nimic. Căci ce trebuință este să ia duh necurat în loc de Duh Sfânt? Fiindcă în cuvântul cu care se îndeletnicește cineva, vrea să aibă duhul acelui cuvânt; și că lucrul nu i se pare greu, ca celor cerțați. Să se facă deci citirea cea după Dumnezeu, ca să nu rățăcească mintea, pentru că ea este începutul mântuirii. Căci Solomon zice că vrăjmașul urăște sunetul adevăririi. Adică rățăcirea gândului este începutul păcătuirii, cum zice Sfântul Isaac. Iar cel ce vrea să fugă de aceasta cu desăvârșire, se cade să petreacă mult în chilie. Și dacă este supus trândăviei, să lucreze puțin, ca și cel nepătimitor și cunoscător, spre folosul altora și spre ajutorul celor neputincioși. Fiindcă așa făceau și părinții cei mari din pogorământ, asemănându-se cu cei pătimiși, de dragul cugetării smerite, ca unii ce puteau să aibă pretutindeni pe Dumnezeu în ei, atât când se îndeletniceau cu contemplația în Dumnezeu, cât și în lucrul mâinilor și în târg, cum zice marele Vasile către cei desăvârșiți, ca și în mulțime de norod, ca unii ce sunt totdeauna numai în ei înșiși și în Dumnezeu. Iar cel ce nu a ajuns încă aici, ci vrea să-și ia rămas bun de la trândăvie, e dator să lepede de la sine toată vorbirea de prisos și somnul peste trebuință, și să o lase pe aceasta (privegherea) să-i topească trupul și sufletul, până ce, săturându-se trândăvia se va depărta, văzându-i răbdarea în gândirea neîncetată cea după Dumnezeu, în citire și în rugăciunea curată. Căci tot războinicu-l, văzându-se pe sine că poate să izbândească ceva, rămâne războindu-se, iar de nu, se retrage,

fie de tot, fie pentru o vreme. De aceea, cel ce vrea să biruiască pe cei ce-l războiesc, e dator să aibă toată răbdarea. Iar cel ce rabdă până la sfârșit, se va mântui. Drept este, zice Apostolul, să dea necaz celor ce ne întristează pe noi, iar nouă celor necăjiți, ușurare.

- Mă minunez de înțelepciunea Făcătorului de bine, cum lucrurile cele mai trebuincioase pot fi aflate ușor de toți, ca aerul, focul, apa și pământul. Dar nu numai acestea, ci și cele care pot să mântuiască sufletul, le-a făcut mai ușor de dobândit decât celelalte lucruri. Iar cele ce-i aduc pietre, mai greu. Astfel, sărăcia mântuiește mai multe suflete, iar bogăția se face piedică celor mulți; și cea dintâi o poate afla oricine, cealaltă însă nu ne este la îndemână. Pe urmă ocară, smerenia, răbdarea, ascultarea, supunerea, înfrânarea, postul, privegherea, tăierea vocii proprii, neputința trupească, mulțumirea pentru toate acestea, ispitele, păgubirile, lipsa celor trebuincioase, lipsa celor dulci, golătatea, îndelunga-răbdare, și, simplu, toate lucrurile care se fac pentru Dumnezeu, sunt fără piedică și nimeni nu se luptă pentru ele, ci mai degrabă le lasă celor ce le aleg să le aibă, fie că vin asupra-le cu voia sau fără voia lor. Iar celor ce duc spre pieire sunt greu de aflat, ca bogăția, slava, fala, semeția, stăpânirea, puterea, neînfrânarea, multa mâncare, somnul mult, împlinirea vocii proprii, sănătatea și tăria trupului, viața fără necazuri, câștigurile, împlinirea tuturor poftelor după cele plăcute, hainele și acoperămintele multe și de mare preț și cele asemenea, pentru care e mare lupta și anevoie se află și trecător le e folosul și mult e necazul și puțină bucuria. Fiindcă celor ce le au și celor ce nu le au, dar poftesc să le aibă, le pricinuiesc tot felul de necazuri, cu toate că nu este nici una rea, ci e rea numai folosirea lor cum s-a zis.
- Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multă smerită cugetare, e dator să păzească acest dar cu toată puterea, ca să nu facă nicidecum ceva fără drept socoteală. Ca nu cumva aflându-se în cunoștință, să greșească din neglijență și să-și pricinuiască sieși o mai mare osândă. Iar cel ce n-a luat darul acesta, încă e dator să nu aleargă nici în gând sau cuvânt sau lucru fără întrebare, credință tare și rugăciune curată, fără care nu poate să ajungă în chip nemincinos la dreapta socoteală. Căci aceasta se naște din smerita cugetare. Iar ea naște în cel ce o are, puterea de a străvedea, cum zice Moise și Scărarul, încât cel ce o are, prevede uneltirile ascunse ale vrăjmașului și retează pricinile lor înainte de vreme, cum zice David: Și a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei. Semnele darului deosebirii sunt: a cunoaște în chip nemincinos cele bune și cele contrare; pe urmă a ști voia dumnezeiască în toate cele întreprinse. Iar a puterii de a străvedea: a-și cunoaște cineva greșelile sale înainte de a porni la faptă, și cele ce se fac de draci prin furarea atenției; apoi și tainele cele ascunse în dumnezeieștile Scripturi și în făpturile sensibile. Dar și maica acestora, smerenia, are un semn, cum s-a zis mai înainte despre ea. Și ce se cunoaște din aceasta? Dacă este cineva smerit cu cugetul, trebuie să aibă toată virtutea și să creadă că este cu adevărat mai prejos decât toată făptura, ca unul ce datorează mai mult. Iar de nu are simțirea aceasta, însăși aceasta este dovada, că e mai rău decât toată făptura, chiar dacă s-ar părea că are petrecere întocmai ca Îngerii. Fiindcă îngerul adevărat nu a putut să placă Făcătorului fără smerenie, măcar că avea atâtea virtuți și înțelepciune. Deci ce are să spună cel ce-și închipuie că este înger, fără smerenie, care e pricina tuturor bunătăților celor sunt și vor fi? Din ea se naște darul deosebirii care luminează sfârșiturile și fără de care sunt întunecoase. Căci ea se și zice lumină înaintea oricărui cuvânt și faptă, ca văzând celelalte, să ne minunăm. Dar ne minunăm și de Dumnezeu, cum în ziua cea dintâi și doamna celorlalte, a făcut întâi lumina, ca cele ce se vor face după ea, să nu rămână nevăzute, ca și cum n-ar fi, zice Damaschin. Așadar lumina, precum s-a zis mai înainte, este darul deosebirii. Iar cel mai trebuincios din toate darurile, este puterea străvederii, născută din ea. Căci ce este mai trebuincios decât a vedea cineva cum vrea să-l fure dracii și a-și păzi sufletul cu ajutorul harului. Dar mai trebuincioasă iarăși decât toate lucrările este curăția conștiinței, zice Sfântul Isaac și sfințenia trupului, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul, cum zice Apostolul.

- Dar nu trebuie să deznădăjduim, dacă nu suntem cum se cuvine să fim. Rău este că ai păcătuit, omule! Dar de ce nedreptățești pe Dumnezeu și-L socotești neputincios din neștiință? Oare nu poate să mântuiască sufletul tău Cel ce a făcut pentru tine lumea cea atât de mare, pe care tu o vezi? Iar de zici că mai degrabă și aceasta îmi este spre osândă, precum și pogorârea Lui, pocăiește-te și-ți va primi pocăința ta, ca și pe cea a fiului risipitor și a păcătoasei. Dacă însă nici aceasta nu o poți și greșești din obișnuință, chiar în cele ce nu vrei, ai smerenie ca vameșul, și-ți va ajunge ție spre mântuire. Căci cel ce păcătuiește fără puterea de a se pocăi, dar nu deznădăjduiește, neapărat se va socoti pe sine mai prejos decât toată zidirea și nu va îndrăzni să osândească sau să ocărăască pe vreun om, ci mai degrabă se minunează de iubirea de oameni a lui Dumnezeu și e plin de recunoștință față de Făcătorul de bine și poate avea și alte bunătăți. Acesta, măcar că se supune diavolului întru a păcătui, dar iarăși, de frica lui Dumnezeu, nu-l ascultă pe vrăjmaș, care-l împinge să deznădăjduiască și prin aceasta este parte a lui Dumnezeu, având recunoștință, mulțumire, răbdare, frică de Dumnezeu, nejuducând pe alții, și prin aceasta nefiind judecat, lucruri care sunt trebuincioase foarte. Sfântul Ioan Gură de Aur zice despre gheenă că ne este binefăcătoare aproape mai mult decât împărăția cerurilor, fiindcă prin ea mulți intră în împărăție, iar prin împărăție puțini, dar aceasta datorită iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Cea dintâi îi alungă cu frica, cea de a doua îi îmbrățișează, și prin amândouă ne mântuim cu harul lui Hristos. Căci precum cei războiți de multe patimi sufletești și trupești, dacă le rabdă și nu renunță la libertate, din negrijă, nici cu deznădăjduiesc, se încununează, așa și cel ce a aflat nepătimirea cu eliberarea și ușurarea ei, cade degrabă, dacă nu dă pururi mulțumită, prin aceea că nu judecă pe nimeni. Iar dacă îndrăznește să facă aceasta, arată că folosește cu puterea, bogăția pentru sine, zice Sfântul Maxim. Și precum cel încă pătimăș și nepărtaș de lumina cunoștinței se află în mare primejdie, dacă are stăpânire peste vreunii, zice Damaschin, așa și cel ce a luat nepătimire de la Dumnezeu și cunoștință duhovnicească, dacă nu folosește și alte suflete. Căci nimic altceva nu folosește celui neputincios, ca alergarea la liniște, nici celui pătimăș și fără cunoștință, ca supunerea în ea. De asemenea nimic nu e mai bine, ca a-și cunoaște cineva neștiința și neputința proprie; și nimic nu e mai rău, ca a nu le cunoaște pe acestea.
- Iar când cineva este bolnav, atunci trebuie să fie cu și mai multă luare-aminte la mărturia conștiinței, ca să-și slobozească sufletul de toată osânda, ca nu cumva ajungându-l sfârșitul vieții, să se căiască în deșert și să se tânguiască veșnic. Deci cel ce nu poate să rabde pentru Hristos moartea sensibilă, ca Acela, trebuie să o rabde măcar pe cea duhovnicească, prin libera alegere. Și va avea despre ea mărturia conștiinței, prin aceea că nu s-a supus dracilor ce-l războiesc, sau voilor acelora, ci i-a biruit pe el. Căci așa au făcut și Sfinții mucenici și cuvioșii Părinți: cei dintâi au mucenicit sensibil, cei de al doilea au răbdat duhovnicește. Deci cel ce s-a silit puțin, a biruit pe vrăjmași, iar cel ce s-a lenevit puțin, s-a întunecat și s-a pierdut.
- Nimic nu obișnuiește, zice marele Vasile, să întunece cugetarea așa de mult, ca răutatea; nici să aducă o durere mai năpraznică sufletului, ca gândul morții; nici să pricinuiască sporirea nevăzută, ca ocărârea de sine și tăierea voilor proprii; sau pierderea nevăzută, ca părerea de sine și plăcerea de sine. Nimic nu pricinuieste depărtarea lui Dumnezeu și pedepsirea omului credincios cum o face cârtirea; nici nu duce așa de ușor la păcătuire, ca zăpăceala și vorba multă. Nu este lucru care să ducă așa de repede la dobândirea virtuții, ca singurătatea și adunarea minții; nici la recunoștință și mulțumire, ca cugetarea la darurile lui Dumnezeu și la răutățile noastre. Nimic nu sporește facerile de bine, ca vestirea lor cu laudă; și nimic nu obișnuiește să aducă mântuire fără voie, ca ispitele. Nu este calea mai scurtă către nepătimire și înțelepciunea Duhului cum e calea împărătească, ce se ține departe în toate, atât de ceea ce e prea mult, cât și de ceea ce e prea puțin. Și nu este altă virtute care să poată cuprinde voia dumnezeiască, ca smerita cugetare și părăsirea oricărui gând și oricărei voiri proprii.

- Și precum mare prăpastie este necunoașterea Scripturilor, cum zice Sfântul Epifanie, la fel și mai mare rău este neascultarea întru cunoștință. Mai mare este facerea de bine pe seama unui suflet prin cuvânt sau rugăciune, precum mai mare lucru este când cineva rabdă pe aproapele, ca să nu fie necăjit cel care-l nedreptățește, ci să i se liniștească voia în vremea tulburării sale, cum zice Sfântul Doroftei. Prin aceasta face milă cu sufletul lui, purtându-i povara, și se roagă pentru el, dorindu-i mântuirea și orice alt bine trupesc și sufletesc. Aceasta este răbdarea cea curată a răului, care ne curăță sufletul și-l ridică spre Dumnezeu. **Fiindcă slujirea omului e mai mare decât orice lucrare și virtute.** Căci nu este ceva mai mare între virtuți și mai desăvârșit ca dragostea aproapelui. Iar semnul acesteia e nu numai să ții un lucru de care are lipsă altul, ci să rabzi moartea pentru el, cu bucurie, după porunca Domnului și să socotești aceasta ca o datorie. Și pe drept cuvânt. Căci suntem datori să iubim pe aproapele până la moarte, nu numai pentru dreptul firii, ci și pentru preacinstitul sânge vărsat pentru noi al lui Hristos, care ne-a poruncit aceasta. Nu fii iubitor de tine, zice Sfântul Maxim și vei fi iubitor de Dumnezeu; nu-ți fii plăcut ție, și vei fi iubitor de frate.
- Cel ce vrea, zice, să afle voia dumnezeiască, trebuie să moară lumii întregi și voilor sale întru toate. De aceea, nici un lucru îndoielnic nu trebuie să-l facă cineva, sau să-l hotărăască ca bun, afară de cazul că nu poate să trăiască sau să se mântuiască fără el. Să întrebe pe cei încercați, sau să-și câștige asigurarea din credința cea tare și din rugăciune, înainte de a fi ajuns la desăvârșita nepătimire, care face mintea nebiruită și nemișcată în tot drumul bun. În felul acesta încleștarea poate fi mare, dar omul rămâne nevătămat. Căci puterea mea întru neputință se desăvârșește, zice Domnul. Iar Apostolul: Când sunt slab, atunci sunt tare. Căci a fi cineva nerăzboit, nu e bine. Fiindcă dracii se depărtează adeseori, zice Scărarul, pentru multe pricini, părăsindu-l pe monah, fie pentru a-i întinde curse, fie pentru a-i stârni părerea de sine, sau înălțarea, sau vreun alt rău, cu care se mulțumesc, știind că acestea pot să umple locul celorlalte patimi.
- Așadar, toți creștinii suntem datori să mulțumim lui Dumnezeu, precum s-a zis: Pentru toate mulțumiți. De la aceasta ajungem la alt cuvânt al Apostolului, care zice: Neîncetat vă rugați, adică să avem pomenirea lui Dumnezeu în toată vremea, locul și lucrul. Pentru că orice ar face cineva, e dator să aibă pomenirea Celui ce a făcut lucrul acela. De pildă, tu cel dintre noi când vezi lumina, nu uita pe Cel ce ți-a dăruit-o; când vezi cerul și pământul, marea și toate cele ce sunt, dă laudă și slavă Cerului ce le-a făcut; când îmbraci o haină, cunoaște al cui e darul și mărește pe Cel ce poartă grijă de viața ta. Și simplu, orice mișcare să-ți fie prilej pentru slava lui Dumnezeu și iată te rogi neîncetat, și prin aceasta sufletul se bucură totdeauna, după Apostol. Căci pomenirea lui Dumnezeu îl veselește pe el, zice Sfântul Doroftei, aducând mărturie cuvântul lui David: Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit.
- Și nu numai în acestea, dar și când îl momesc dracii cu vreun gând de mândrie, ca să-l înalțe, să-și aducă aminte de lucrurile de rușine, vorbite de el mai înainte, și va surpa acest gând și va veni la smerenie. Iar când iarăși îl momesc cu ceva de rușine, aducându-și aminte de acel gând de mândrie, să-l înlăture. Deci să le înlăture unul prin altul, cu ajutorul harului, prin aducere-aminte, ca să nu vină niciodată nici la descurajarea pentru cele de rușine, nici la nebunie, pentru părerea de sine. Ci când îi vor înălța vrăjmașii mintea, să fugă la smerenie, și când îl vor smeri, să și-o înalțe prin nădejdea la Dumnezeu, ca niciodată să nu cadă tulburându-se, nici să nu deznădăjduiască înfricoșându-se până la cea mai de pe urmă răsufare. Aceasta este marea lucrare a monahului, cum zice Patericul. Când vrăjmașii aduc înainte pe aceasta, el scoate înainte la cealaltă; și când aceia aduc pe cealaltă, el scoate la arătare pe aceasta, cunoscând că nimic nu rămâne în viața aceasta cu totul neschimbat, ci cel ce rabdă până la sfârșit se va mântui.
- Dar pe cei dreپți nu-i atinge nici una din cele două primejdii, deoarece iubesc cu bucurie cele

ce ni se par nouă neplăcute, și aflându-se ca un mijloc de câștig, îmbrățișează încercările și rămân nerăniți de ele. Căci nu cel ce a primit o săgeată și n-a fost rănit obișnuiește să moară, ci cel ce a primit o rană de moarte de la ea, acela s-a pierdut. Sau a vătămat pe Iov rana, și nu mai degrabă l-a încununat? Sau i-a înspăimântat pe Apostoli și pe mucenici vreodată? Se bucurau, zice, că s-au învrednicit să fie batjocoriți pentru numele Lui. Cu cât e războit biruitorul mai mult, cu cât se încununază mai mult, și de aceea are multă bucurie când aude glas de trâmbiță. Unul ca acesta nu se înspăimântă de ea, ca de una ce-i vestește moartea, ci mai degrabă se veselește ca de una ce-i prezice împărțirea cununilor.

- Nimic nu obișnuiește să pregătească mai fără osteneală biruința ca buna cu credință tare, nici înfrângerea nu obișnuiește să o aducă ceva atât de ușor ca iubirea de sine și ca frica din necredință. De asemenea, nimic nu călăuzește spre bărbăție, ca sângea și ca experiența lucrurilor, nici spre subțirimea gândurilor, ca citirea în liniște. Nimic nu pricinuieste uitarea ca starea degeaba; nici nu duce așa de repede la iertarea păcatelor ca neținerea în minte a răului. Nimic nu pricinuieste ștergerea greșelilor ca pocăința și tăierea răului; nici sporirea mai grabnică a sufletului ca tăierea voilor și cugetărilor proprii. Nu e lucru mai bun, ca acela de a te arunca pe tine înaintea lui Dumnezeu ziua și noaptea, și a-L ruga să se facă voia Lui întru toate; nici mai rău, ca a iubi libertatea și rătăcirea sufletului sau a trupului.
- De aceea suntem datori să învățăm cu lucrul virtuțile și nu numai cu cuvântul, ca prin deprinderea cu ele, să se păzească amintirea binelui. Căci: Nu este, zice Apostolul, Împărăția lui Dumnezeu în cuvânt, ci în putere. Fiindcă cel ce caută cu lucrul, acela vede paguba și câștigul în lucrul cu care se îndeletnicește, zice Sfântul Isaac, și acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a pățit adeseori și l-a învățat cu cercarea. Pentru că sunt, zice, lucruri bune la arătare, dar ascund o pagubă destul de însemnată; și sunt altele rele la arătare, dar cuprind în ele cel mai mare câștig. De aceea nu este, zice, tot omul vrednic de încredere, ca să dea un sfat celor ce-l caută, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii și a dobândit din stăruirea în nevoiță, o minte străvăzătoare, cum zice Sfântul Maxim. Iar acesta trebuie să fie cu multă smerenie și să nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le ofer de bunăvoie, și-l întreabă nesilit, și învață după rânduială. Să facă așa, pentru că prin smerenie și prin întrebarea de bunăvoie a celui ce întreabă, să se întipărească cuvântul în sufletul celui ce-l aude, și să încălzească din credință, văzând pe sfătuitor, bun, asemenea sfătuitorului aceluia minunat, pe care L-a numit Isaia Proorocul: Dumnezeu tare, biruitor și celelalte, adică asemenea Domnului nostru Iisus Hristos. Căci Acesta a zis către cel ce-l chema: Cine M-a pus pe Mine judecător și împărțitor peste voi?. Măcar că zice altădată: Toată judecata a dat-o Tatăl, Fiului. Prin aceasta ne-a arătat, ca în toate, și în privința aceasta este calea mântuirii, prin sfânta Lui smerenie. El nu silește pe nimeni, ci zice: Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine și să-Mi urmeze Mie; adică să nu-și facă despre sine nici o grijă, ci precum Eu fac și rabd moartea sensibilă și de bunăvoie pentru toți, așa și acela să-Mi urmeze cu lucrul și cu cuvântul ca Apostolii și mucenici, iar de nu să rabde măcar moartea voii sale proprii. Iar către bogatul acela zice: De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile și celelalte. Despre acesta zice Sfântul Vasile, că a mințit zicând că a păzit poruncile. Căci dacă le-ar fi păzit, nu ar fi avut averi multe, odată ce Legea spune mai întâi de toate: Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din tot sufletul tău. Căci zicând: din tot sufletul tău, nu a lăsat pe cel iubește pe Dumnezeu să iubească și altceva, pentru care întristându-se, să rămână în robia lui. Și iarăși zice: Să iubești pe aproapele tău, adică pe orice om, ca pe tine însuși. Dar cum păzește această poruncă, dacă în vreme ce mulți alții sunt lipsiți de hrana zilnică, el are averi multe și aceasta cu împătımire? Căci dacă le-ar avea ca Avraam, Iov și ceilalți drepti, ca averi ale lui Dumnezeu, nu s-ar fi depărtat întristându-se. De asemenea și Gură de Aur zice: A crezut că cele zise lui de către Domnul sunt adevărate, pentru aceea s-a și depărtat întristându-se; dar n-a avut putere să le împlinească. Că mulți sunt cei ce cred cuvintele Scripturilor, dar n-au putere să împlinească

cele scrise.

- Căci cel ce vrea să îndrume sau să dea vreun sfat cuiva sau să-i aducă aminte de ceva, cum zice Scărarul, e dator mai întâi să se curățească de patimi, ca să cunoască în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu și starea celui ce cere de la el cuvânt. Fiindcă nu tuturor li se potrivește același leac, chiar dacă neputința este poate aceeași. Pe urmă să se încredințeze de la cel ce cere sfat, dacă face aceasta din faptul că e supus cu trup și suflet, sau se roagă de la sine cu căldura credinței și caută sfat, fără să-l aducă dascălul la aceasta, sau dimpotrivă îl silește fără altă trebuință spre a se preface că e dornic să audă un sfat. Să se încredințeze de aceasta, ca nu cumva să cadă amândoi în minciună și vorbărie, în vicleșug și în alte multe. În acest caz, unul e silit de cel ce-l învață, zice-se, pe el, să spună lucruri pe care nu le voiește și minte cu nerușinare și se preface că vrea să facă binele. Iar celălalt lingușește cu vicleșug pe cel pe care-l învață, ca să afle cele ascunse în cugetul lui, punând în mișcare orice meșteșug și cât mai multă vorbă. Din vorba multă însă, cum zice Solomon, nu lipsește păcatul. De asemenea și marele Vasile a scris care sunt păcatele acesteia. Iar acestea s-au zis nu ca să ne oprim de sfătui pe cei ce vin la noi supuși și cu credință tare, mai ales când suntem nepătimitori, ci ca să nu învățăm cu înfumurare, din slavă deșartă, pe cei ce nu vor să asculte cu lucrul și din credință fierbinte, cum o facem când suntem încă pătimiși. Nici să nu facem aceasta ca niște stăpâni, ci cum ziceau Părinții: Fără întrebare de la frați, nu trebuie să grăiască cineva, de dragul folosului, ca binele să se facă din hotărâre liberă. Căci Apostolii ne cer să fim nu ca unii ce stăpânesc peste turmă, ci ca unii ce ne facem chip turmei. Iar către Sfântul Timotei zice Apostolul: Trebuie ca mai întâi plugarul să se împărtășească din roade; prin aceasta cere ca cele ca vrea să le învețe cineva, să le împlinească întâi el însuși. Sau iarăși: Nimeni să nu disprețuiască tinerețea ta, adică să nu faci nimic ca un tânăr, ci să fii ca un desăvârșit în Hristos. Asemenea și în Pateric se zice că fără întrebare de la frați, nu grăiau Părinții pentru mântuirea sufletului, ci socoteau această grăire deșartă. Și pe drept cuvânt. Căci noi ne pomenim dând drumul cuvântului, prin aceea că ne închipuim că avem o cunoștință mai presus de alții. Și de fapt cu cât suntem mai vinovați, cu atât socotim că avem mai multă slobozenie. Pe când sfinții, cu cât sunt mai aproape de Dumnezeu, cu atât se țin pe ei mai păcătoși, zice Sfântul Dorotei. Căci fiind copleșiți de cunoștința despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împărtășit de ea, simt că nu mai știu ce să spună.
- Dar fiindcă ne-am învrednicit să aflăm de la sfinți scopul acestei lucruri, să învățăm și scopul fiecărei părți a acestui cuvânt, de la început. Scopul acesta mai întâi să spunem numele cărților și ale sfinților, ca să ne aducem aminte totdeauna de cuvintele lor, spre râvnirea vieții lor, cum zice marele Vasile, și spre cunoștință celor neștiutori, ca cel ce cunoaște acestea, să-și aducă aminte, iar cel ce nu le cunoaște, să vină la cercetarea cărții care le cuprinde; căci numirea după loc a sfântului și a cărții lui servește la o mai deasă aducere-aminte. Pe urmă să pomenim prin puține cuvinte faptele și învățăturile fiecăruia, spre a înțelege cele ce urmează din fiecare zicere a dumnezeieștii Scripturi, sau lămurirea și sfatul cel bun al Învățătorului. Fiindcă fiecare zice: că nu sunt ale mele cele spuse, ci ale dumnezeieștilor Scripturi. Prin aceasta, cunoscând negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu, ne minunăm cum prin hârtie și cerneală, ne-a pregătit mântuirea sufletelor noastre și ne-a dăruit atâtea cărți și dascăli ai învățaturii celei drepte; și cum eu, neînvățatul și trândavul, m-am învrednicit să străbat atâtea cărți, neavând nici o carte a mea, sau altceva peste tot, și fiind străin și lipsit totdeauna și de aceea petrecând întru toată liniștirea și lipsa de griji cu toată bucuria trupească. Iar dacă am lăsat unele fără nume, aceasta este din negrija mea, și ca să nu se lungească cuvântul. Iar întrebările și dezlegările lucrurilor de obște s-au arătat pentru cunoștință și pentru mulțumire către Cel ce a dăruit sfinților noștri Părinți cunoștința și pătrunderea, și prin ei nouă nevrednicilor, precum și spre musturarea noastră, a celor neputincioși și neștiutori. S-a vorbit și despre dreptii ce s-au mântuit odinioară întru multă bogăție și în mijlocul oamenilor păcătoși și necredincioși, măcar

că erau oameni de aceeași fire ca și la noi, care nu vrem să ajungem la măsura desăvârșirii, deși am luat o mai mare cercare și cunoștință a binelui și a răului, ca unii ce am învățat din viața lor și ne-am învrednicit de un mai mare har și de atâta cunoștință a Scripturilor. S-au înfățișat apoi datoriile noastre ale monahilor, spre a cunoaște că ne putem mântui pretutindeni, dacă părăsim voile noastre. Fiindcă de nu vom face așa, nu vom putea avea odihnă, precum nu putem avea cunoștința voilor dumnezeiești și împlinirea lor.

- Iar troparele scrise mai înainte, s-au adus pentru înțelegerea acestora și a altor scripturi, și ca îndemn spre străpungerea inimii celor ce au mintea neputincioasă, cum zice Scărarul. Căci cântarea, zice marele Vasile, atrage cugetul omului spre ceea ce vrea, fie spre plâns, fie spre dor, fie spre întristare, fie spre veselie.
- De aceea e dator mai întâi ca cineva să dobândească nepătimirea, prin fuga de lucruri și de oameni nefolositori și numai după aceea, când o cere vremea, să povățuiască pe alții și să chivernisească lucruri fără osândă și fără vătămare, în urma deprinderii întru neîmpătimită, odată ce a ajuns la desăvârșita lipsă de patimi; dar numai dacă a primit de la Dumnezeu o chemare, zice Damaschin, ca Moise, Samuil și ceilalți prooroci și sfinți Apostoli, spre mântuirea celor mulți. Chiar și atunci să nu primească ușor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu și alții, și cum a zis Sfântul Prohor despre Sfântul Ioan, că nu voia să părăsească liniștea lui scumpă, măcar că avea datoria ca Apostol să propovăduiască, nu să viețuiască în liniște. Dar nu îmbrățișa liniștea ca un pățimaș, acest preanepătimitor, să nu fie, ci ca unul ce nu voia să se despartă de preadulcea liniște. Alții iarăși, fiind nepătimitori, din smerita cugetare, au fugit în pustiurile cele mai dinăuntru, temându-se de tulburare. De pildă, marele Sisoe, chemat fiind de ucenicul său la odihnă, nu a ascultat, ci a zis: Unde nu sunt oameni, acolo vom merge, măcar că ajunsese la atâta nepătimită încât se făcuse rob al dragostei dumnezeiești și ajunsese nesimțitor din pricina aceasta, neștiind de mâncase sau nu. Dar simplu grăind, toți își tăiau voile lor întru toată liniștea, încât, fiind încă ucenici, erau rânduiți unii de învățătorul lor să învețe pe alții, să primească gânduri și să stăpânească peste alții, fie prin artilerie, fie prin stăreție, primind printr-o simțire a minții pecetea de la Duhul Sfânt, prin pogorârea Lui, asemenea sfinților Apostoli și cei dinainte de ei, Aaron, Melchisedec și ceilalți. Dar cel ce încearcă să păsească cu îndrăzneală la o astfel de treaptă, se osândește, zice Damaschin. Căci dacă cei ce ocupă cu îndrăzneală, fără firman împărătesc, dregătoriile, au să sufere cea mai mare osândă, cu cât mai mult se vor osândi cei ce cutează să le ocupe pe ale lui Dumnezeu, fără porunca Lui? Și mai ales dacă își închipuie din neștiință și părere de sine, că această îndeletnicire înfricoșătoare este fără osândă, sau socot să o folosească pentru cinstea și odihna lor și nu mai degrabă să se apropie de ea ca de adâncul smereniei și de moartea pentru cei supuși și pentru vrăjmași, când vremea o cere. Căci așa au făcut sfinții Apostoli, învățându-i pe alții; și aceasta, fiind nepătimitori și înțelepți în chip covârșitor. Iar dacă nici măcar aceasta nu o cunoaștem, că suntem neputincioși și nedestoinici, la ce să mai și grăim? Căci părerea de sine și neștiința fac orbi pe cei ce nu vor să vadă nicidecum neputința și neștiința lor.
- Dar sufletul să fie în afară de toată răutatea, mai cu seamă în afară de ținerea minte a răului, cum zice Domnul, în vremea rugăciunii. De aceea și marele Vasile, osândind împotrivirea în cuvânt, zice către egumen, să-i dea celui ce se împotrivește în cuvânt multe metanii, până la o mie. Iar schimbând numărul, a zis: sau o mie, sau una. Aceasta înseamnă: cel ce grăiește împotriva e dator să facă o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu, sau una către stareț, zicând: Iartă-mă, Părinte. Și dezlegare de legături primește numai cea una, care este propriu-zis pocăința și tăierea patimii împotrivirii în cuvânt. Nu este împotrivirea în cuvânt, zise Sfântul Isaac, proprie viețuirii creștinilor. El a preluat cuvântul de la Apostolul care zice: Iar dacă cineva încearcă să se împotrivească în cuvânt, noi nu avem o astfel de obișnuință. Și ca să nu

pară cuiva că leapădă numai de la sine pe cel ce se împotrivese în cuvânt, adaugă: nici Bisericele lui Dumnezeu. Din acestea poate cunoaște cineva că este în afară de toate Bisericele lui Dumnezeu, și de Dumnezeu, când se împotrivese în cuvânt și are trebuință de cea unică și minunată pocăință (metanie), care nefăcându-se, nici cele o mie nu-i folosesc celui ce are o purtare nepocăită. Căci metania (pocăința) este tăierea voii rele, zice Gură de Aur, iar așa-zisele metanii sunt mai degrabă plecări de genunchi, și arată înfățișarea de supunere a celui ce cade fără îngâmfare înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă s-a împotrivit cuiva. Prin ele își află loc de apărare, dacă nu se împotrivese nicidecum în cuvânt, nici nu încearcă să se îndreptățească pe sine, ca fariseul acela, ci mai degrabă imită pe vameș, socotindu-se pe sine mai rău decât toți și nevrednic să caute în sus. Fiindcă dacă ar socoti că face pocăință, dar încearcă să se împotrivescă în cuvânt celui ce-l judecă pe el, întemeiat sau neîntemeiat, nu este vrednic de iertarea cea după har, ca unul ce caută judecatorie și dreptăți și așteaptă să ia folos de la harul dreptății. Dar această faptă este străină poruncilor Domnului. Și pe drept cuvânt. Căci unde se duc dezvinovățiri, se caută dreptatea și nu iubirea de oameni. Acolo a încetat harul, care îndreptează pe cel care a făcut rău, fără faptele dreptății, numai prin recunoașterea și răbdarea cu mulțumire a muștrărilor celor ce-l muștră, și prin suferirea celor ce-l învinovătesc fără punere de rău la inimă. Numai atunci i se face rugăciune curată și pocăință lucrătoare. Căci cu cât se roagă cineva mai mult pentru cei ce-l bârfesc și învinovătesc pe el, cu atât îi înștiințează Dumnezeu mai mult pe cei ce-l dușmănesc pe el, și-i dăruiește lui odihnă prin rugăciunea curată și stăruitoare.

- Deci cel cu mintea sănătoasă leapădă momeala vicleană și născătoare de rău, ca să taie dintr-odată toate relele ce urmează din ea; iar momeala bună o are totdeauna gata spre lucrare, ca sufletul și trupul să ajungă la deprinderea virtuții și să se izbăvească de patimi, cu harul lui Hristos. Pentru că nu avem peste tot ceva ce n-am primit de la El, nici n-avem ceva ce să-l aducem Lui decât hotărârea noastră cea bună, pe care neluând-o, nu aflăm nici cunoștință, nici putere pentru a lucra binele. Și aceasta o vrea iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ca să nu ne osândim ca niște leneși. Căci lenea este începutul a tot răul.
- Dar și pentru a lucra binele, zice Patericul, e trebuință de dreaptă socoteală. Căci fecioara care a postit șase săptămâni, cugetând pururea și la legea veche și la cea nouă, nu a socotit la fel lucrurile grele și cele ușoare. De aceea, cu toată că trebuia să-și rodească din atâtea socoteli, nepătimirea, dar nu s-a întâmplat, fiindcă binele nu este bine, dacă nu are ca scop voia dumnezeiască. Căci găsim în dumnezeiasca Scriptură, că adeseori Dumnezeu se supără împotriva cuiva care face un lucru ce pare tuturor bun. Și iarăși primește pe altul, care pare că face rău. Martor ne este Proorocul acela care cerea unora să lovească. Iar cel ce n-a ascultat, făcând chipurile-bine, a fost mâncat de fiare. De asemenea Petru, socotind că face ceva bun neprimind să fie spălat, a fost certat. De aici urmează că suntem datori să aflăm și să facem cu toată puterea voia dumnezeiască, chiar dacă ni s-ar părea că nu e bine. De aceea lucrarea binelui nu se face fără osteneală, ca să nu ne pierdem pe lângă libertate și lauda pentru silință.
- Căci zice marele Vasile: Cel ce vrea să aibă întru sine această credință mare, nu trebuie să-și mai facă nicidecum vreo grijă despre viața sau despre moartea sa, ci de ar vedea chiar fiară sălbatică, sau ridicări de draci, sau de oameni răi, nu se mai înspăimântă deloc, ca unul ce cunoaște că sunt făpturi ale unuia și aceluiasi Făcător și împreună roabe cu el și nu au putere asupra sa, de nu va îngădui Dumnezeu. Numai de El se mai teme, ca de Cel ce are stăpânire, precum a zis Însuși Domnul: Vă voi arăta vouă de cine să vă temeți și a adăugat: Temeți-vă de Cel ce are putere să arunce și sufletul și trupul în gheenă; și ca să-și întărească cuvântul, spune: zic vouă: de Acesta să vă temeți. Și pe drept cuvânt. Căci dacă ar fi altul care să aibă stăpânire afară de Dumnezeu, ar trebui să ne temem de acela. Dar odată ce Acesta singur este Făcătorul și Stăpânul celor de sus și celor de jos, cine este cel ce ne poate face fără El?

- De aceea, eu, ticălosul, sunt mai rău ca un necredincios că nu vreau să lucrez ca să aflu credința cea mare și prin ea să vin la temerea de Dumnezeu și la începutul înțelepciunii Duhului, ci acum calc legea închizând ochii sufletului cu voia, acum vin la desăvârșita neștiință, întunecându-mă de o uitare desăvârșit. Pentru aceasta nu cunosc ce folosește sufletul meu și venind la cunoștința cea rea, câștig deprinderea păcatului. Ca urmare, chiar dacă aș vrea să mă întorc de unde am căzut, nu pot, pentru că voia se face peretele din mijloc. Căci dacă aș fi avut credința, care viind din faptele pocăinței, aș fi putut să zic: În Dumnezeul meu voi trece zidul, și nu m-aș fi înfricoșat din îndoială, zicând în mine însumi: Oare cine mă va întâmpina, când mă voi repezi să sar înălțimea zidului? Oare nu cumva e vreo prăpastie acolo? *(Precum voia proprie este peretele din mijloc, așa credința surpă acest perete, pentru că credința este voia care vrea să se surpe pe ea însăși ca voie autonomă. Realitățile spirituale dumnezeiești se fac vădite în viața noastră și pătrund în noi și noi înaintăm și creștem în ele, dacă credem în ele, adică dacă vrem să le socotim reale. Ele nu sunt iluzii, dar depinde de voința noastră de a le socoti reale, ca ele să devină reale pentru noi. Spiritul este putere și dacă nu punem noi la contribuție efortul spiritual al credinței, nu putem descoperi și experia spiritul ca putere. Dar faptul că depinde de voie, de efortul voinței noastre, manifestat în credință, descoperirea realităților spirituale face posibilă pentru noi ispita de a le socoti iluzii, autosugestii, precum și faptul ca ele să se evaporeze îndată ce slăbim efortul credinței noastre. Ele sunt pentru noi până ce credem în ele, adică până ce vrem să fie și nu mai sunt pentru noi, când nu mai credem cu tărie, când nu mai vrem să fie. Existând totdeauna ca virtualitate pentru noi, în mod actual există numai când credem și în măsura în care credem. În acest sens credința e vedere, e experiență. Iar voia noastră opusă credinței, e un perete care ne desparte de ele.)* Nu cumva nu voi putea să-l trec, ci, rostogolindu-mă, mă voi întoarce iarăși jos, după ce m-am ostenit? Și alte multe de acestea, pe care cel ce are credință că Dumnezeu este aproape și nu departe, nu le socotește niciodată. Acela aleargă drept spre Dumnezeu, Cel ce are toată puterea și stăpânirea, toată bunătatea și iubirea de oameni, ca să-l ajungă, nu ca unul ce bate aerul, ci ca unul ce vâslește, căutând cele de sus. Lăsând toată voia sa jos, își face călătoria spre voia dumnezeiască, până ce va auzi și el graiuri noi, sau chiar va grăi și el tainele, cunoscându-le.
- Cine sunt eu? Și ce este ființa mea, dacă nu un lucru de scârbă? La început e pământ pe urmă putreziciune, iar mijlocul e plin de toată urâciunea. Iar mai departe: Ce este viața mea? Și câtă este? Un ceas și apoi moartea. Ce-mi pasă mie de aceasta sau de aceea? Iată degrabă voi muri pentru că viața și moartea o stăpânește Hristos. La ce mă îngrijesc eu și mă gâlcevesc în deșert? N-am trebuință decât de puțină pâine. Iar ceea ce-mi prisosește, de ce îmi trebuie? Dacă o am pe aceasta, a încetat orice grijă. Iar dacă n-o am, să mă îngrijesc numai de ea, pentru nedesăvârșirea cunoștinței mele, măcar că este Dumnezeu care poartă grijă.
- Zis-a Domnul: Cel ce va răbda până la sfârșit acela se va mântui. Iar răbdarea este îmbinarea tuturor virtuților. Căci nici una dintre virtuți nu stă fără ea. Deoarece tot cel ce se întoarce înapoi nu este vrednic de împărăția cerurilor. Chiar dacă i se pare cuiva că se împărtășește de toate virtuțile, dacă nu va răbda până la sfârșit și nu se va izbăvi de cursele diavolului, nu este vrednic să ajungă în împărăția cerurilor. Fiindcă și cei ce au luat arvuna au nevoie de răbdare, ca să primească răsplata desăvârșită în veacul viitor. În toată știința și cunoștința este nevoie de răbdare. Și pe drept cuvânt. Pentru că nici lucrurile cele sensibile nu se fac fără ea, iar dacă i s-a făcut cuiva vreunul dintre ele, are nevoie de răbdare ca să-i rămână ceea ce i s-a făcut. Și simplu grăind, tot lucrul înainte de a se face și odată făcut, prin ea rămâne și fără de ea nu stă, nici nu se desăvârșește. Pentru că dacă este bun, ea îl prilejuiește și îl păzește; iar dacă este rău, ea dă ușurare și tărie de suflet și nu lasă pe cel ispitit să fie strâmtorat de descurajare, care este arvuna gheenei. Ea are puterea să omoare deznădejdea, care omoară sufletul. Ea învață sufletul să se mângâie și să nu slăbească de mulțimea războaielor și a necazurilor. Pe ea

neavând-o Iuda, a găsit moartea cea îndoită, ca un lipsit de experiența războiului. Pe ea având-o fruntașul Petru, deși a căzut, dar ca un cercat în război a biruit pe diavolul care-l doborâse. Pe ea aflând-o monahul acela care a căzut în curvie, a biruit pe cel ce l-a biruit, nesupunându-se gândului deznădejdiei care-l împingea să părăsească chilia și pustiul, ci cu răbdare zicând către gânduri: n-am păcătuit și iarăși zic vouă n-am păcătuit. O dumnezeiască înțelepciune și răbdare a viteazului bărbat! Această fericită virtute l-a desăvârșit pe Iov și toate bunătățile lui cele dintâi. Căci numai puțin dacă ar fi slăbit în ea, dreptul ar fi pierdut toate cele dintâi. Dar cel ce cunoștea răbdarea lui, a îngăduit bătaia spre desăvârșirea lui și spre folosul multora. Deși cel ce-și cunoaște interesul se nevoiește întâi de toate să o aibă pe aceasta. Căci zice marele Vasile: Să nu porți război deodată cu toate patimile, că poate slăbind, te vei întoarce la cele dinapoi și nu te vei afla pregătit pentru Împărăția Cerurilor. Ci luptă-te cu fiecare din patimi, pe rând, începând de la răbdarea celor ce vin asupra-ți. Și pe drept cuvânt. Căci dacă nu o are cineva pe aceasta, niciodată nu va putea sta la războiul cel văzut, ci își va pricinui sieși și altora fuga și pierzarea, prin slăbire, după cuvântul care l-a spus Dumnezeu lui Moise: Fricosul să nu iasă la război și celelalte. Dar în războiul văzut poate să rămână cineva acasă și să nu iasă la război. Prin aceasta pierde darurile și cununile, rămânând poate numai cu sărăcia și cu necinstea. Dar în războiul nevăzut nu se poate afla un singur loc unde să nu fie în război, chiar dacă ar străbate cineva toată creația. Și oriunde ar merge, află război. În pustie, fiare și draci și celelalte greutăți și spaime; în liniște, draci și ispite; în mijlocul oamenilor, draci și oameni care ispitesc. Nu se află loc fără supărare. De aceea fără răbdare nu poate avea odihnă. Iar aceasta vine din frică și credință și începe de la înțelepciune. Cel ce dreapta judecată cântărește lucrurile în minte și aflându-le strâmbe, cum a zis Suzana, alege pe cele mai bune, ca aceea. Căci a zis această fericită către Dumnezeu: Toate îmi sunt strâmbe. De voi face voia bătrânilor nelegiuți, s-a pierdut sufletul meu prin preacurvie; iar de nu voi asculta de ei, mă vor învinovăți de preacurvie și ca judecători ai poporului, mă vor osândi la moarte. Ci mai bine îmi este să alerg la Cel atotputernic, chiar dacă îmi stă înaintea moartea. O, înțelepciune a fericitei acesteia! Judecând așa, nu a înșelat-o nădejdea. Ci, după ce s-a adunat poporul și au șezut judecătorii nelegiuți ca să o învinovățească pe ea și să o osândească la moarte ca pe o adulteră, pe cea nevinovată, îndată Daniil, de doisprezece ani fiind, s-a arătat proroc de la Dumnezeu și a izbăvit-o pe ea de la moarte, întorcând moartea peste bătrânii nelegiuți, ce voiau să o judece pe ea. Prin aceasta a arătat Dumnezeu că aproape este de cei ce vor să rabde pentru El încercarea și să nu părăsească virtutea cu nepăsare, de frica durerii, ci să prețuiască mai mult legea lui Dumnezeu, prin răbdarea celor ce vin asupra-le, veselindu-se cu nădejdea mântuirii. Și cu drept cuvânt. Căci dacă stau înaintea două primejdii, una vremelnică, iar alta veșnică, oare nu e bine să fie aleasă cea dintâi? De aceea zice Sfântul Isaac: Mai bine este a răbda primejdiile pentru dragostea lui Dumnezeu și a alerga la El cu nădejdea vieții veșnice, decât a cădea cineva de la Dumnezeu în mâinile diavolului de frica încercărilor și a se duce împreună cu acela la munci. De aceea bine este dacă se bucură cineva, asemenea sfinților, în încercări, ca un iubitor de Dumnezeu. Iar de nu suntem ca aceștia, să alegem ce e mai ușor, pentru sila ce ne stă în față? Fiindcă ne stă în față necesitatea sau să ne primejduim aici trupește și să împărțim cu Hristos duhovnicește în veacul de acum prin nepătimire și în cel viitor, sau să cădem de frica încercărilor cum s-a zis, și să mergem la munca veșnică. Să ne izbăvească Dumnezeu de această muncă prin răbdarea celor neplăcute. Căci răbdarea este piatră neclintită în fața vânturilor și a valurilor vieții și cel ce o are pe ea nu slăbește și nu se întoarce înapoi în vremea revărsării lor. Iar aflând ușurare și bucurie, nu e furat de părerea de sine, ci e la fel pururi, la vreme bună și în greutate. De aceea rămâne nerănit în cursele vrăjmașului. În vreme de furtună rabdă cu bucurie așteptând sfârșitul, iar când se face vreme bună așteaptă ispita, până la cea din urmă suflare, asemenea marelui Antonie. Căci nici unul ca acesta cunoaște că nu este în viața aceasta ceva care să nu se schimbe, ci toate trec. De

aceea nu-și face nici o grijă pentru vreuna din acestea, ci le lasă pe toate lui Dumnezeu, căci are El grijă de noi. Lui se cuvine toată slava, cinstea și stăpânirea, în veci. Amin.

- Pentru aceea zice Domnul, că împărăția cerurilor se ia cu sila, nu prin fire, ci pentru obișnuința cu patimile. Căci dacă ar fi prin fire luată cu sila, nu ar intra nimeni în ea. Dar pentru cei ce vor cu hotărâre, jugul Domnului este blând și sarcina ușoară, în vreme ce pentru cei ce nu vor ca toată hotărârea, strâmtă e poarta și îngustă calea și cu silă (cu anevoie) de luat împărăția. Căci celor dintâi împărăția le este înăuntru și aproape, pentru că o vor pe ea și degrabă dobândesc nepătimirea. Pentru că ceea ce ajută și împiedică pe om să se mântuiască este voia sa și nimic altceva. Nu poți ceva? Voiește și vei avea ce nu ai. Și așa obișnuința face pe om de la sine, pe încetul, fie bun, fie rău. Căci dacă n-ar fi așa, nici un tâlhar nu s-ar fi mântuit. Dar nu numai că s-au mântuit, ci au și luminat mulți dintre tâlhari. Gândește cât e de lung drumul de la tâlhar la sfânt. Dacă n-a fost în stare să-l străbată obișnuința, l-a biruit voința hotărâtă. Iar pe cel ce este prin harul lui Hristos evlavios, sau chiar monah, ce-l împiedică să se facă asemenea acelora? Acela e departe, acesta aproape și cea mai mare parte a drumului a primit-o prin har, sau prin fire, sau a moștenit evlavia și buna cinstire de la părinți. Nu este, așadar, ciudat că sânt tâlhari și jefuitori de morminte care se fac sfinți, în vreme ce sânt monahi care se osândesc.
- Vai, cum uităm cât pătimesc și se ostenesc ostașii și tâlharii numai pentru pâine! Și cât se înstrăinează căraușii și marinarii! Câtă osteneală rabdă toți oamenii fără nădejdea împărăția cerurilor ! Măcar că de multe ori nu ajung nici la scopul pentru care ostenesc. Iar noi nu vrem să răbdăm pentru împărăția cerurilor și pentru bunătățile veșnice un lucru așa de mic. Și doar n-am simți multă osteneală, dacă am vrea cu hotărâre aceasta; și împlinirea virtuților nu e un lucru împovăraător și de nepurtat, ci e mai degrabă o bucurie și o odihnă, prin nădejdea, negrija și cinstea fără de voie ce urmează virtuții. (Căci și dușmanul se sfiește și se minunează de ea). Iar sfârșitul ei este veselie și fericire. Dar nu numai atât, ci chiar în ea însăși nepătimirea are amestecată bucuria, precum viața lipită de cele materiale are întristarea în patimile necinstite. Fie deci să ne izbăvim de aceasta și să avem parte de viața nematerială și de veșnica neîmpătimire, care naște mortificarea trupului, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia I se cuvine toată cinstea și închinarea în veci. Amin!
- Căci lacrimile venite poate înainte de aceasta și așa-zisele cugetări dumnezeiești, și străpungerea și cele asemenea sunt ca o bătaie de joc și o înșelăciune a dracilor, mai ales dacă li se întâmplă acestea celor ce petrec în mijlocul oamenilor și-n împrăștiere cât de mică. Pentru că nu este cu putință celor ca mai au încă vreo legătură cu ceva din cele sensibile, să biruiască patimile. Iar dacă amândouă, să știe că de fapt, le-au avut, dar nu sau folosit în chip pătimăș de nici una din ele. Acestea e vădit din aceea că își luau femei, dar le cunoșteau numai după mulți ani, cum se scrie în vechea curte a neamurilor. Ei având, erau la fel ca și cum nu aveau.
- Căci diavolul are obiceiul să atace sufletul cu ceea ce găsește în fața sufletului, fie cu bucurie și cu părere de sine, fie cu întristare și cu deznădejde, fie cu oboseală covârșitoare, fie cu desăvârșită nelucrare, fie cu lucruri și cugetări nelavreme și fără folos, fie cu întunecime și ură nesocotită față de toate cele ce sunt. Și simplu grăind, cu materia pe care o află în fiecare suflet, cu aceea îl atacă spre a nu-i fi de folos, chiar dacă este bună poate și plăcută lui Dumnezeu, dacă e folosită cu măsură de cei ce pot să judece lucrurile și să afle scopul lui Dumnezeu ascuns la mijloc între cele șase patimi care-l înconjoară, adică între cea de deasupra lui, de dedesubt, de-a dreapta și de-a stânga, de afară și dinăuntru. Căci fie că e faptă voită de Dumnezeu, fie că e cunoștință, ea are un scop bun, aflător între cele șase patimi potrivnice lui. De aceea, pentru tot lucrul bun trebuie să întrebe omul, ca Sfântul Antonie, nu pe oricine se nimereste, ci pe cei ce au darul deosebirii, ca nu cumva cei întrebați, fiind necercați (lipsiți de experiență), să cadă amândoi în groapă, după pilda Evangheliei. Pentru că fără dreapta

socoteală nu se face nici un lucru bun, chiar dacă li se pare celor neștiutori că e bun, fie pentru că se face nelavreme și fără să fie trebuință, fie că nu se ține seama de măsura lucrului sau de tăria omului, sau de cunoștința lui și de alte multe. Iar cel ce are darul deosebirii, l-a primit prin smerita cugetare. De aceea toate le cunoaște după har și la vremea sa vine la puterea străvederii.

- Smerenia este roada cunoștinței, iar cunoștința roada ispitelor. Căci celui ce s-a cunoscut pe sine, i se dă cunoștința tuturor. Și celui ce s-a supus lui Dumnezeu, i se vor supune toate, când va împărăți smerenia în mădularele lui. Și pe drept cuvânt. Căci prin multe ispите și prin răbdarea lor se face omul încercat și prin aceasta își cunoaște neputința sa și puterea lui Dumnezeu. Iar prin cunoștința neputinței și a neștiinței sale, își dă seama să odinioară nu cunoștea odinioară și nu știa că nu le cunoaște, așa sunt și alte multe de care va primi poate cunoștință, după marele Vasile. Căci zice acesta: Dacă n-a gustat cineva dintr-un lucru, nu știe că-i lipsește. Iar cel ce a gustat din cunoștință, știe din smerenie. Și iarăși: Cel ce s-a cunoscut pe sine că nimic. Fiindcă, chiar dacă are ceva, este al Făcătorului. Căci nimeni nu laudă vreun vas că s-a făcut el pe sine bun și trebuincios, ci pe Făcătorul lui îl laudă. Dar de se strică, învinuiește pe cel ce i-a pricinuit stricăciunea, nu pe Făcător.
- Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercați (cu experiență); pe cei necercați e primejdios, neavând ei puterea de a deosebi. Căci această putere cunoaște vremea, trebuința, starea omului, câtimea, puterea, cunoștința celui ce întreabă și hotărârea lui, scopul lui Dumnezeu și al fiecărui cuvânt din dumnezeiasca Scriptură și alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii ostenește prea mult, dar nu poate izbândi nimic. De se va afla cineva având acest dar va fi călăuză orbitor și lumină celor din întuneric. Suntem datori deci să-i încredințăm lui toate și să le primim de la el, chiar dacă nu înțelegem, poate cum am voi, din lipsa de cercare (experiență). Dar ce are darul deosebirii poate face pe cineva să primească cele spuse de el fie că vrea, fie că nu vrea, fiindcă duhul cercetează și descoperă lucrurile dumnezeiești, putând sili mintea să creadă chiar dacă nu vrea, cum s-a întâmplat cu Iona, cu Zaharia și cu David scăpat de tâlhari, oprindu-l îngerul să grăiască ceva afară de rânduiala cântării lui. Iar dacă nu se află cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum, pentru că lipsește smerenia care îl naște, suntem datori să ne rugăm cu stăruință înaintea fiecărei fapte, cum zice Apostolul. Și chiar dacă suntem lipsiți de mâini cuvioase, sau de curăția sufletului și a trupului, să fim măcar în afară de pomenirea răului și de gânduri pătimăse. Căci aceasta vrea să spună cuvântul apostolic, care poruncește să ridicăm mâini cuvioase, fără mânie și fără gânduri gâlcevitoare. Și dacă cugetăm ceva potrivit cu Dumnezeu, să facem aceasta fără patimă, chiar dacă nu va fi poate un lucru foarte bun. Pentru nepriceperea noastră și pentru voința de a-l face, potrivit cu scopul lui Dumnezeu, ni se va socoti prin har ceea ce am făcut, ca bun, dacă nu s-a făcut din patimă, ci pentru voia lui Dumnezeu, cum s-a zis. Aceasta la caz de nevoie și numai pentru bunătatea lui Dumnezeu.
- Până ce mintea n-a dobândit omorârea patimilor, ni-i folosește să vină la contemplarea celor sensibile. Iar dacă e împrăștiată de griji și nu se adună în meditația dumnezeieștilor Scripturi într-o cunoștință și liniște, omul se întunecă și mai mult prin uitare și vine cu încetul la neștiință, chiar dacă unul ca acesta a ajuns poate la cunoștința minții. Aceasta i se întâmplă mai ales dacă cunoștința nu i-a venit de la har, fără să știe el, ci din citire, și află despre asemenea taine numai de la cei ce le-au trăit. Căci precum dacă plugarul nu-și lucrează pământul, acesta se face vârtos, oricât ar fi de bun, așa și mintea, dacă nu se adună în rugăciune și citire, și nu are acestea ca lucrare, se îngroașă și cade în neștiință. Și precum pământul chiar dacă e plouat și străbătut de soare, nu aduce folos plugarului, dacă acesta nu-l seamănă și nu-l păzește, așa nici mintea nu poate avea cunoștința fără fapta morală, chiar dacă a primit-o pe aceea de la har; ci pe măsură ce se întoarce încetul cu încetul, din nepăsare, spre

patimi, îndată rătăcește. Și chiar dacă vede întru câțva, pentru părerea de sine, e părăsită de har. De aceea Părinții, chiar dacă au împuținat adeseori, din bătrânețe și neputință, faptele trupești, niciodată nu le-au împuținat pe cele sufletești. Fiindcă în loc de cele trupești, aveau slăbiciunea trupească ce se putea ține trupul sub asuprire. Dar a păzi sufletul fără păcat ca să lumineze mintea fără fapta morală, este cu neputință. Pentru că uneltele le schimbă plugarul adeseori; poate uneori le și scoate din întrebuintare. Dar pământul nu-l lasă niciodată nelucrat sau neșemănat și nesădit și nici roada nepăzită, dacă vrea să se împărtășească din ea. Iar dacă este cineva hoț și tâlhar și nu vrea să intre pe poarta aceasta, ci se urcă prin altă parte, cum zice Domnul, de unul ca acesta nu ascultă oile, adică înțeleșurile dumnezeiești, după dumnezeiescul Maxim. Fiindcă hoțul nu intră decât ca să fure prin auz și să înjunghie prin explicare străină (prin alegorie), neputând ridica Scriptura, și ca să se piardă pe sine și înțeleșurile prin cunoștința sa mincinoasă ce vine din părerea de sine. Dar păstorul pătimește relele împreună cu înțeleșurile ca un bun ostaș al lui Hristos, cum zice Apostolul, prin păzirea poruncilor dumnezeiești. El intră prin poarta îngustă, adică prin cugetarea smerită, și prin ușa nepătimirii. Și înainte de a se învrednici de harul de sus, se adună din împrăștiere și învață din auz despre toate. Și de câte ori vine vreun lup în chip de oaie, îl alungă prin disprețuirea de sine, zicând: Nu știi cine ești, Dumnezeu știe. Iar dacă vine un înțeleș cu îndrăzneală și cere să fie primit, zicând: Dacă nu-ți fixezi înțeleșurile și nu deosebești lucrurile, ești necredincios și neștiutor acesta îi răspunde, după dumnezeiescul Gură de Aur: De zici că sunt nebun, așa e, dar eu știu că nebunul în lumea aceasta se face înțelept, după Apostol; iar Domnul zice că fiii veacului acestuia sunt mai înțelepți pentru neamul lor decât fiii Împărăției Cerurilor. Și pe drept cuvânt. Fiindcă cei dintâi doresc să biruiască, să se îmbogățească, să se înțelepțească, să se preamărească, să stăpânească și alte ca acestea. Și chiar dacă nu ajung la acestea și le rămâne fără folos osteneala, ei se sârguiesc totuși mai presus de puterea lor, spre acestea. Iar ceilalți vor să aibă celor protivnice celor pomenite înainte. Și prin ele iau adeseori încă de aici cununa fericirii de acolo. Ei se sârguiesc, ca și aceia dar ca mintea să câștige libertatea după har. Căci prin har pot să-și țină amintirea necăzută în uitare și înțeleșurile sau să le cunoască ca mărturisite de dumnezeieștile Scripturi și de cei ce au experiența cunoștinței duhovnicești, sau să nu le cunoască, chiar dacă sunt întru cunoștință multă, din neputința de a le pricepe, cunoscând că înțeleșurile dinainte de acesta erau ispitite spre cercarea libertății lor. Cel smerit cu cugetul se sârguiește, adică, să respingă raționamentul și scopul său și să nu-i dea crezare, ci mai degrabă să se teamă și să întrebe cu multe lacrimi și să alerge la smerenie și la disprețuirea de sine, socotindu-și spre mare pagubă cunoștința și darurile; iar cel mândru se grăbește să-și întemeieze înțeleșurile sale, neauzind pe Scărarul care zice: Să nu căutăm cele ale vremii înainte devreme, și următoarele, sau pe Sfântul Isaac, care învață: Să nu intri cu îndrăzneală înăuntru, ci mulțumește în tăcere, sau pe Gură de Aur, care spune, învățând de la Apostol: Nu știi, sau pe Damaschin care zice despre Adam, că nu era vreme să purceadă la contemplarea celor sensibile. Căci simțurile poruncilor sunt neputincioase pentru hrană vârtoasă și au trebuință de lapte, cum zice Apostolul. De aceea să nu căutăm contemplația până nu e vreme de contemplație, ci să dobândim mai întâi în noi înșine pe maicile virtuților și cunoștința va veni de la sine cu harul lui Hristos, Căruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

- Înșușirea bărbăției nu stă în a birui și a asupri pe aproapele. Căci aceasta este semeție și se află deasupra bărbăției. Dar nici în a fugi de frica ispitelor de lucrările și de virtuțile cele după voia lui Dumnezeu. Căci aceasta este lașitate și se află dedesubtul bărbăției. Bărbăția înseamnă a stăruia cu răbdare în tot lucrul bun și a birui patimile sufletului și ale trupului. Fiindcă nu este lupta noastră împotriva trupului și a sângelui sau împotriva oamenilor, ca la iudeii de odinioară, la care cel ce biruia în războaie pe cei de alt neam făcea lucrul lui Dumnezeu, ci împotriva începătorilor și stăpânilor, adică a dracilor nevăzuți. Iar cel ce luptă biruie

duhovnicește sau e biruit de patimi. Căci războiul acela era numai chipul războiului nostru.

- Bucurați-vă în Domnul, zice Apostolul. Bine a zis în Domnul. Căci de nu va fi bucuria în Domnul, nu numai că nu va avea bucurie cineva, dar aproape niciodată nu se va bucura. Căci Iov cercetând viața omenească, a aflat-o cuprinzând tot necazul. Tot așa marele Vasile. Iar Grigorie al Nisei a spus că păsările și celelalte animale se bucură pentru că sunt nesimțitoare, pe când omul rațional nu are nici o ușurință din pricina plânsului. Pentru că, zice, nu ne-am învrednicit să avem nici cunoștința bunătăților de la care am căzut De aceea și firea ne învață mai mult să plângem, întrucât viața e împreunată cu multe dureri și osteneli și e robită multor păcate.
- Dar dacă are cineva neîncetat pomenirea lui Dumnezeu, se veselește. Căci zice psalmistul: Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit. Căci veselindu-se de pomenirea lui Dumnezeu, mintea uită de necazurile lumii și prin aceasta nădăjduiește în El și ajunge fără grijă. Iar lipsa de grijă o face să se bucure și să se mulțumească. La rândul ei, mulțumirea, împreunată cu recunoștință, face să crească darurile, și cu cât se înmulțesc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atât crește mulțumirea și rugăciunea curată cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întristării și din patimi și vine la bucuria duhovnicească din orice prilej. Pentru cele plăcute se smerește și mulțumește, iar prin încercări se întărește în el nădejdea în viitor. Și prin amândouă se bucură și iubește pe Dumnezeu și pe toți în chip firesc, ca pe niște binefăcători. Și nu află în toată zidirea ceva ce poate să-l vatăme. Ce luminat de cunoștința lui Dumnezeu, se bucură de toate fapăturile în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru fapăturile Lui. Și nu numai de cele arătate se minunează, ca de unele vrednice de laudă, cel ce a ajuns la cunoștința duhovnicească, ci se uimește prin simțire și de cele nearătate celor neîncercați ca de cele trebuincioase. Nu se minunează numai de ziua, pentru lumină, ci și de noapte, căci tuturor le este noaptea de folos: celor lucrători liniște și ușurare; pe cei ce plâng îi aduce la pomenire morții și a iadului; iar pe cei ce se îndeletnicesc cu purtările morale îi face să cugete și să cerceteze mai cu de-amănuntul binefacerile și așezarea moravurilor. Căci zice psalmistul: Pocățiți-vă pe paturile voastre de cele ce grăiți în inimile voastre, sau pocățiți-vă în liniștea nopții, amintindu-vă de alunecările ce vi s-au întâmplat în tulburarea zilei și vă sfătuit sau să învățați să petreceți în imne și cântări duhovnicești, adică în rugăciuni și cântări, prin meditație și luarea-aminte a citirii. Căci așa se câștigă o deprindere morală: meditând omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simțire în liniștea nopții și să se poată plânge pentru cele ce a păcătuit. Iar când harul îl duce la vreo sporire și află cu adevărat și nu în nălucire anumite fapte morale ale sufletului și ale trupului, săvârșite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulțumește cu frică și cu smerenie, și se nevoiește prin rugăciune și lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu să păzească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spre ținerea de minte a lui, ca să nu se piardă iarăși prin uitare. Fiindcă numai după vreme îndelungată dobândim în noi vreo deprindere bună. Dar ceea ce s-a dobândit după vreme și osteneală îndelungată, se poate pierde într-o clipită de timp. Acestea despre cei lucrători. Cât despre cei contemplativi, noaptea are multe vederi, cum zice marele Vasile. Ea aduce aminte de fiecare dată, despre facerea lumii, pentru pricina că toată zidirea se ascunde sub întuneric ca mai înainte și ajută pe om să cugete cum cerul era odată singur fără stele, precum nevăzute sunt acelea acum când sunt ascunse de nori. Iar intrând în chilie și privind numai întunericul, își aduce aminte de nori. Iar intrând în chilie și privind numai întunericul, își aduce aminte de întunericul acela ce era deasupra adâncului. Și făcându-se iarăși cerul dintr-odată curat și el stând afară din chilie, se uimește de lumea de sus și aduce laudă lui Dumnezeu, cum zice Iov despre Îngeri, când au văzut stelele. Privește și pământul nevăzut și neîntocmit ca odinioară și pe oameni cufundați în son ca și când n-ar fi și se face prin simțire singur ca Adam și preamărește pe Ziditorul și Făcătorul zidirii întru cunoștință cu îngerii. Din tunetele și fulgerele ce se fac, își închipuie ziua judecării; iar din glasurile

păsărilor parcă ar simți glasul trâmbiței de atunci. Din răsărirea lucefărului și din arătarea zorilor, înțelege arătarea cinstitei și de viață făcătoarei cruci; iar din scularea oamenilor din somn, își ia o dovadă despre înviere, precum răsăritul soarelui îi dă o asemănare despre venirea Domnului; și precum cei ce întâmpină soarele prin cântare sunt ca sfinții ce vor ieși atunci înaintea Domnului în noi, așa cei ce trândăvesc și rămân dormind sunt ca cei se vor osândi atunci. Cei dintâi veselindu-se în tot timpul zilei prin cântări de laudă, prin contemplație, rugăciune și prin celelalte virtuți, petrec în lumina cunoștinței, ca dreptii de atunci; ceilalți rămân în patima și în întunericul neștiinței, ca păcătoșii de atunci. Simplu grăind, cel ce are cunoștință, află tot lucrul ca ajutor spre mântuirea sufletului și spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au și făcut de Domnul și Dumnezeul cunoștințelor, cum zice maica proorocului Samuil. De aceea să nu se laude înțeleptul întru înțelepciune și celelalte, ci întru aceasta să se laude cel ce se laudă, că înțelege și cunoaște pe Domnul, adică Îl cunoaște pe Domnul în înțelegere multă din faptele Lui și Îl imită pe El, după putere, prin păzirea dumnezeieștilor Lui porunci, ca să poată face judecată și dreptate în mijlocul pământului, ca Acela (adică proorocind despre răstignirea și învierea Domnului a zis ea acestea), și ca să pătimească împreună cu El, prin dobândirea virtuților și să se slăvească împreună, prin nepătimire și cunoștință. Atunci va avea laudă în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân și următor al smereniei lui, nevrednic fiind. Atunci i se va face lui, după Apostol, laudă de la Domnul. Când atunci? Când va zice celor de-a dreapta: Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți împărăția.

- Dacă nu se naște în suflet răbdarea din credință, nu poate avea cineva nicidecum vreo virtute. Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre, zice Domnul, Cel ce a zidit una câte una inimile oamenilor, cum zice psalmistul. De aici este vădit că inima, adică mintea se zidește fiecare deosebit prin răbdarea celor ce vin asupra-i. Căci cel ce crede că are pe altcineva care-i cârmuiește nevăzut viața, cum va mai da crezare gândului său, care zice: aceasta vreau, sau aceasta nu vreau, aceasta e bine sau aceasta e rău? Dacă are vreun povățuitor văzut, e dator să întrebe la tot lucrul și să primească prin urechi răspunsul și să plinească cu lucrul cele spuse. Iar dacă nu are vreunul, îl are după Euhait, pe Hristos, și e dator să-L întrebe prin rugăciune din inimă pe El și să nădăjduiască cu credință răspunsul prin lucru și prin cuvânt, ca nu cumva satana, neputând răspunde cu lucrul, să răspundă cu cuvântul, prefăcându-se pe sine în povățuitor și trăgând la pierzare pe cei ce n-au răbdare. Căci aceștia se grăbesc din neștiință să ia cele ce niciodată nu li s-au dat lor, uitând că o zi în ochii Domnului e ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi. Iar cel ce are din răbdare experiența uneltirilor vrăjmașului, cum zice Apostolul, lucrează, lovește și aleargă întru răbdare, ca să ia cunoștință și să poată zice: Nu ne sunt necunoscute gândurile lui, adică nu ne sunt ascunse uneltirile lui, neștiute de cei mulți. Căci se preface, zice, în general luminii. Și nu e de mirare, odată ce și gândurile care vin de la el în inimă, se înfățișează ca gânduri ale dreptății, celor neîncercați, lipsiți de experiență. De aceea bine este ca omul să zică: nu știu, ca să nu se arate fără crezământ nici celor spuse de înger și să nu creadă nici celor săvârșite de viclenia vrăjmașului, ci să scape prin răbdare de amândouă povârnișurile și să aștepte să i se dăruiască răspunsul cu lucrul în decurs de mulți ani, fără de voie, făcându-se că nu știe de i-a spus cineva despre înțelesul lucrurilor, sau al fapturilor lui Dumnezeu, până ce nu ajunge la un liman, adică la cunoștința cu lucrul. Și când o vede rămânând mulți ani, atunci află că într-adevăr a fost și a primit răspuns în chip nevăzut. De pildă cineva se roagă pentru biruință asupra patimilor care îl războiesc și cuvânt nu aude, nici chip amăgitor nu vede. Dar chiar dacă i s-ar întâmpla poate aceasta în somn sau sensibil, nu crede nicidecum. După câțiva ani însă, vede războiul acela câștigat prin har și anumite înțelesuri atrăgându-i mintea la smerenie și la cunoștința neputinței sale. Dar nici așa nu crede, ci așteaptă mulți ani, temându-se ca nu cumva să fie și aceasta înșelăciune. Căci zice Gură de Aur despre Apostoli că de aceea le-a spus Domnul de necazurile cele multe și a adăugat Cel ce

va răbda până în sfârșit, se va mântui, ca niciodată să nu rămână fără grijă, ci să se nevoiască din temere. Căci nu va folosi cineva nimic de la celelalte virtuți, măcar de ar fi cu petrecerea în cer, dacă e stăpânit de mândrie, prin care diavolul și Adam și alți mulți au căzut. De aceea niciodată nu trebuie să părăsească temerea, până ce nu ajunge la limanul dragostei desăvârșite și iese afară din lume și din trup.

- Și fiind el în lacrimile acestea, începe mintea să primească curăția și vine la străvechea ei stare, adică la cunoștința firească pe care a pierdut-o din dragoste față de patimi. Aceasta e numită de unii înțelepciune, pentru că mintea vede lucrurile cum sunt după fire. De alții iarăși e numită pătrundere, pentru că cel ce are parte de ea cunoaște o parte din tainele ascunse, sau scopul lui Dumnezeu așezat în dumnezeieștile Scripturi și în fiecare faptură. Iar aceasta se naște din darul deosebirii și poate înțelege rațiunile celor sensibile și inteligibile. Din această pricină se numește vedere (contemplare) a celor ce sunt, sau a fapturilor, dar ea este firească (naturală) și vine din curăția minții. *(După Părinți starea naturală și cunoașterea naturală nu e cea pe care o are cel scufundat în păcat, ci cea dinainte de păcat pe care o redobândește acesta cu ajutorul harului, căci așa e cum trebuie să fie. Redând această învățătură diaconul rus G. Tsebricov zice: Nu lumea supusă legilor logice e concepută de sufletul ortodox ca fiind lumea naturală. Dimpotrivă el străvede natura adevărată, realitatea substanțială, starea normală a lucrurilor în supranatural, în domeniul mistic deschis sfinților. Nu natura supusă matematicianului, nu universul unde doi ori doi fac în mod invariabil patru, și-l reprezintă sufletul ortodox ca adevărata lume a lui Dumnezeu. Nu cosmosul în care legile par să prevaleze asupra Dătătorului de legi, în care pretinsa imutabilitate a legilor fizice pare mai degrabă să disciplineze pe Dumnezeu decât să fie disciplinată pe El. Aspectul actual al universului nu e decât un episod, scria Teofan Zăvorâtul. El n-ar fi existat (acest aspect), dacă păcatul n-ar fi fost săvârșit. Și precum păcatul, n-a fost necesar, așa aspectul acesta al lumii nu are nimic necesar. Libertatea în creație nu înseamnă numai posibilitatea căderii. Deci ea neagă necesitatea căderii, a păcatului și, în același timp, necesitatea aspectului actual al universului. Noi n-avem puterea să presupunem cum ar fi lumea, dacă n-ar fi avut loc căderea, dar putem spune că ar fi fost cu totul diferită. Astăzi totul este adaptat la starea de pedeapsă care trebuie suportată. Altfel totul ar fi fost adaptat la starea de ascultare de voia lui Dumnezeu. Așadar, un lucru e clar: Noi nu vedem universul decât printr-o viziune coruptă de păcatul săvârșit împotriva lui Dumnezeu și care ne scufundă în întuneric; universul adevărat e de fapt altul. Lumea adevărată e aceea care se deschide ochilor duhovnicești și credinței, prin înrâurirea harului revărsat în noi cu plinătate. Atunci începem, sau mai vârtos, reîncepem să o înțelegem după Dumnezeu și nu după noi. Atunci supranaturalul devine natural, în vreme ce naturalul de aici de jos devine ireal. Minunea lui Dumnezeu realizată de nu e decât starea cea mai normală a lucrurilor. În sine minunea nu e supranaturală, căci emană din unica și adevărata natură.)*
- Fiindcă și elinii multe au iscodit, dar scopul lui Dumnezeu din fapte nu l-au aflat, cum zice marele Vasile; ba nici pe Dumnezeu însuși, pentru că n-aveau smerenia și credința lui Avraam. Căci credincios se numește cineva atunci când crede celor nevăzute din cele văzute. Iar a crede cele văzute de el înseamnă a nu crede celui ce îl învață. Sau îi propovăduiește. Pentru aceasta, spre cercarea credinței, ispitele sunt arătate, iar ajutorările nearătate, ca cel credincios să afle, prin răbdare, după isprăvirea ispitei, cunoștința. Iar din aceasta să afle că nu cunoaște și că se împărtășește de binefaceri, culegând rodul smereniei și dragostea față de Dumnezeu ca binefăcător și față de aproapele, pentru a sluji lui Dumnezeu. Și aceasta socotește că este un lucru firesc și o datorie, care-l face să dorească a păzi poruncile și a urî patimile ca vrăjmașe, iar trupul a-l disprețui, socotindu-l ca piedică spre nepătimire și spre cunoștința lui Dumnezeu, adică spre înțelepciunea cea ascunsă.

- Dar pe lângă aceasta mai trebuie spus că cunoștința celor ascunse, adică contemplarea Scripturilor și a fapturilor, se dă aici și spre mângâierea celor ce plâng, cum zice Sfântul Ioan Gură de Aur. Căci din credință ne naște frica, iar din aceasta plânsul, prin care vine smerenia, din care se naște darul deosebirii. Iar din aceasta pătrunderea și vederea înainte cea după har. Iar cunoscătorul nu trebuie să-și fixeze un înțeles al său, ci să voiască să aibă totdeauna mărturie Sfânta Scriptură, sau firea lucrului. O cunoștință care nu le are pe acestea nu e cunoștință adevărată, ci viclenie și amăgire.
- Dar firea lui e în primul rând rațiunea cuvântătoare. De aceea se și zice: rațional și singur era acest nume propriu lui. Căci în celelalte nume ale lui are și alte fapte părășe. De ceea trebuie să părăsim toate și să prețuim mai mult rațiunea și să aducem, prin rațiune, rațiunile Cuvântului lui Dumnezeu, ca să ne învrednicim să primim de la el în minte, îl loc de cuvinte, rațiunile Duhului Sfânt. Aceasta potrivit cu ceea ce s-a spus: Cel ce dă rugăciune celui ce se roagă; adică Dumnezeu dă celui ce face bine rugăciunea trupească, rugăciunea cea din minte; și celui ce o face cu sânguință pe aceasta, pe cea fără formă și fără figuri, din frica curată de Dumnezeu; și iarăși celui ce o face bine pe acesta, contemplația fapturilor; iar din aceasta i se va dăruia celui ce se odihnește de toate și meditează în El cu lucrul și cu cuvântul (cu rațiunea) și nu numai cu auzul, răpirea minții spre cunoașterea lui Dumnezeu (spre teologie) și spre facerea de bine. Așadar, cunoștința dacă e fără de voie și duce spre smerenie pe cel ce o are, prin rușine, pentru că a primit-o fără să fie vrednic, și dacă acela caută să o depărteze de la sine ca vătămătoare, chiar dacă e dată de la Dumnezeu, prin mâna smereniei, cum zice Scărarul e bună. Altfel să ne amintim de cel luat odinioară în furci de niște chipuri negre. Ce nenorocire! Acela avea nume mare și era iubit așa de mult de oameni, că toți au plâns moartea lui și au socotit mare pagubă pierderea lui, dar din pricina mândriei ce o avea ascunsă, cel ce a văzut acestea, a auzit din înălțime: nu-l voi odihni pe el, căci nici el nu m-a odihnit pe Mine nici un ceas. Vai, cel numit de toți sfânt și cu ale cărui rugăciuni nădăjduiau să se mântuiască mulți din tot felul de ispite, așa a avut sfârșitul, din firea îngâmării. Și că aceasta a fost pricina, e vădit oricui. Căci dacă era alt păcat, nu ar fi putut rămâne tuturor ascuns și nici nu l-ar fi putut săvârși în fiecare ceas. Iar de ar fi fost erezie, ereticul de fapt mânje pe Dumnezeu în fiecare ceas prin blasfemia lui cu voia, dar nici aceasta nu e cu totul nearătată, ci, după iconomia lui Dumnezeu, se face arătată spre îndreptarea celui ce o are, dacă vrea să se întoarcă, iar de nu, spre păzirea altor oameni. De aceea numai cugetarea semeață a încântării de sine poate să rămână ascunsă tuturor, ba aproape și celui ce o are pe aceasta, mai ales dacă nu cade în încercări prin care sufletul e dus la muștrare și-și cunoaște neputința și neștiința sa. Și de aceea n-a avut nici Duhul Sfânt odihnă în ticălosul acela de suflet, pentru că neîncetat avea același gând și se bucura de el, ca de o izbândă oarecare. Pentru aceea s-a și întunecat, ca dracii, pentru că nu se arată deloc păcătuind. Și acestea a fost de ajuns dracilor, putând să umple locul celorlalte rele, cum zice Scărarul. Și nu eu am aflat această explicație și înțelegere a întâmplării amintite, ci am scris-o auzind-o de la sfântul bătrân. El a spus și despre Sfântul Pavel cel Simplu, că de aceea n-a ascultat dracul să iasă îndată dintr-un om, pentru că i-a spus aceluia marele Antonie: Avva Pavele, scoate pe diavolul din fata aceasta și nu a făcut îndată metanie ascultând, ci oarecum s-a împotrivit zicând: Dar tu cine ești? Și când a auzit că nu fac aceasta de la mine, s-a supus. Și de aceea a spus fericitul bătrân că n-a ieșit îndată dracul, ci după ce s-a ostenit mult. Și așa a trebuit să fie. Căci bătrânul merită crezare, pentru că a purtător de Dumnezeu. Dar avem și mărturie din prilejul spălării picioarelor și din împotrivirea lui Moise și a proorocului care cerea să fie lovit. Dar pentru că istoria are înțelesul acesta și nu s-a spus până acum, se va spune aici. Un rege, se spune în Paralipomene, cârmuia țara în chip tiranic. De aceea iubitorul de oameni Dumnezeu, nesuferind tirania, a poruncit proorocului să meargă și să mustre pe regele acela. Acesta însă, cunoscând cruzimea aceluia, nu a voit să meargă, în chip simplu, ca nu cumva văzându-l pe el de departe și

cunoscând pentru ce pricină a venit, să-l alunge și să nu poată proorocul să-l mustre pe el; sau ca nu cumva, începând el a spune: De Dumnezeuul meu am fost trimis din pricina cruzimii tale, acela să nu dea atenție celor spuse. Ci a plănuit să fie lovit de cineva și să meargă plin de sânge la rege cu pâra, pentru ca prin aceasta să înșele cu meșteșug pe rege și să-l facă să audă cele spuse. Și străbătând drumul a aflat pe cineva lângă cale cu o secure și a zis către el: Acestea zice Domnul: Ridică securea ta și lovește-mă în cap. dar acela fiind temător de Dumnezeu a zis: Nicidecum domnul meu; sânt om al lui Dumnezeu, nu voi pune mâna mea pe un uns al Domnului. Și a zis prorocul: Acestea zice Domnul, pentru că n-ai ascultat glasul Domnului, să vină un leu din pustie și să te mănânce. Aceasta deci n-a fost din mânie, să nu fie, ci spre folosul multora s-a făcut. Și pentru că omul acela a fost vrednic să nu moară în chip simplu, ca ceilalți oameni, ci ea, după cuvântul Domnului, să fie mâncat de fiară și să ia cununa printr-o moarte amară. Zice și Gheronticonul despre patru preoți că s-au înțeleș și au făcut înțeleș și au făcut rugăciuni ca să fie mâncat slujitorul lor de un leu, din pricina curviei pe care a făcut-o. Dar nu a ascultat de ei Domnul, ci a judecat să asculte de pustnicul (isihastul) care s-a rugat pentru el, ca să se depărteze leul de el. Apoi aflând proorocul alt om, a zis lui: Acestea zice Domnul: Ridică securea ta și lovește-mă în cap. Iar acela auzind: Acestea zice Domnul, a lovit fără să mai stea la gânduri capul Proorocului cu securea lui. Iar Proorocul, ca odinioară Moise, a zis către el: Binecuvântarea Domnului peste tine, că ai ascultat glasul Domnului. Așadar unul, din bunătate multă, s-a sfiit de prooroc și n-a ascultat, ca și Petru din prilejul spălării picioarelor. Celălalt a făcut ascultare, cum a ascultat poporul de Moise când s-au junghiat unii pe alții. De aici vedem că cel ce ascultă la arătare de voie dumnezeiască, face un lucru mai bun. Căci socotește porunca de mai presus de fire a Stăpânului firii înțeleaptă și mai dreaptă decât cunoașterea naturală. Iar cel ce nu ascultă face un lucru mai mic, căci socotește cele la arătare bune pentru el mai drepte decât cele ale lui Dumnezeu. În ascuns însă nu e așa, ci acela se judecă după intenția de a asculta sau de a nu asculta. Căci cel ce are scopul să placă lui Dumnezeu, acela e cel ce face lucrul mai bun. Și la arătare Dumnezeu pare să fie cu minte față de cel ce a ascultat. Dar în ascuns nu e așa, ci cum s-a spus, după înțelegerea naturală erau la fel de buni amândoi, pentru că scopul amândouă era după Dumnezeu. Acestea așa sânt. Iar proorocul mergând la rege și stând înaintea lui, a zis: O, rege! Venind eu, m-a întâmpinat cineva pe cale și m-a lovit în cap. Și regele văzând sângele și lovitura, s-a mâniat, după obiceiul lui, dar nu împotriva pârâșului, ci socotind că avea de judecat pe altcineva și nu pe sine însuși, s-a rostit cu cuvinte grele împotriva celui ce a făcut aceasta. Iar Proorocul dobândind ceea ce nădăjduia, zise: Bine ai spus, o rege. Petru aceea, aceasta zice Domnul. Smulgând, voi smulge împărăția din mâna ta și de la seminția ta, pentru că tu ești cel ce ai făcut acestea. Și așa a împlinit Proorocul porunca precum a voit și cu meșteșug a făcut pe rege să fie atent la cele spuse de el. Și a plecat mărind pe Dumnezeu. Așa erau sufletele proorocilor, iubitoare de Dumnezeu și grabnice să sufere pentru voia Lui, din cunoștința de Dumnezeu ce o aveau. Și cu drept cuvânt. Căci cel ce cunoaște cu exactitate o cale sau o știință, o ține cu toată râvna și ușurința și învață și pe alții în chip sigur călătoria pe cale sau tainele și înțelesurile meșteșugului, chiar dacă el, poate, tânăr cu vârsta și simplu, iar aceia numără mulți ani și sânt înțelepți în celelalte științe. Căci Proorocii, Apostolii și Mucenicii n-au învățat cunoștința de Dumnezeu și înțelepciunea din auz ca noi, ci au dat sânge și au primit Duh, după cum s-a spus de Bătrâni: Dă sânge și ia Duh. De aceea și Părinții în loc de mucenicie sensibilă, au mucenicit cu conștiință, suferind în loc de moartea trupească, cea a voii, ca să biruiască mintea voile trupești și să împărătească în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Simeon Metafrastul

- ✓ Lucrarea rugăciunii și a cuvântului săvârșită cum se cuvine e mai presus de orice virtute și poruncă. Martor pentru aceasta este însuși Domnul. Căci intrând în casa Martei și a Mariei și Marta îndeletnicirea cu slujirea, iar Maria șezând la picioarele Lui și împărțându-se de mierea graiului Său dumnezeiesc, fiind muștrată de sora ei că nu lucrează împreună cu ea, ci stă lângă El, Acesta punând lucrul de căpetenie înaintea celui de al doilea, zice către acesta: Marto, Marto, te grijești și spre multe te silești, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la dânsa. Iar aceasta a zis-o, precum am spus, nu pentru a lepăda lucrarea slujirii, ci pentru a pune ceea ce e mai mare înaintea a ceea ce e mai mic. Căci cum s-ar fi gândit una ca aceasta, El care a săvârșit însuși această lucrare și a spălat picioarele ucenicilor? Atât de departe a fost de a împiedica slujirea, încât le poruncește ucenicilor să facă și ei la fel unii altora. Dar și pe Apostolii înșiși îi vei afla punând mai presus lucrul mai mare al rugăciunii și al cuvântului, după ce s-au ostenit mai înainte cu slujirea la mese. Nu e drept, zic, ca lăsând cuvântul cuvântul lui Dumnezeu, să slujim meselor. Alegând bărbați plini de Duh Sfânt, să-i rânduim pentru slujirea aceasta, iar noi să stăruim în slujirea cuvântului și în rugăciune. Vezi cum au pus mai presus cele dintâi decât cele de al doilea, cu toate că știau că amândouă sunt odraslele unei singure rădăcini bune?
- Cei ce vor să asculte de cuvântul lui Dumnezeu și produc rod bun, sunt însoțiți de aceste semne: suspinul, tânguirea, tristețea, liniștirea, plecarea capului, rugăciunea, tăcerea, stăruința, plânsul, durerea, osteneala inimii pentru evlavie. Iar faptele lor sunt: privegherea, postul, înfrânarea, blândețea, îndelunga-răbdare, rugăciunea neîncetată, meditarea dumnezeieștilor Scripturi, credința, smerenia, iubirea de frați, supunerea, osteneala, greaua pătimire, dragostea, bunătatea, cuviința și toată lumina care este Domnul. Iar semnele celor ce nu dau rodul vieții sunt acestea: trândăvia, semeția, privirea împrejur, neatenția, cârtirea, tulburarea minții. Iar faptele: săturarea pântecelui, mânia, iuțimea, bârfirea, mândria, vorbirea fără rost, necredința, nestatornicia, uitarea, neorânduiala, câștigurile urâte, iubirea de argint, cearta, disprețul, flecăreala, râsul fără rost, bunul plac și tot întunericul care este satana.
  - Amăgind vrăjmașul pe Adam și prin aceasta făcându-se domn peste el, a răpit de la el stăpânirea și s-a făcut stăpânitor al veacului acestuia. Căpetenia a veacului acestuia și stăpânitor al celor văzute, a fost la început omul, fiind rânduit la aceasta de către Domnul. Căci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa să-l înece, nici fiara nu-l vătăma, nici otrava nu-și producea efectul asupra lui. Dar odată ce s-a supus amăgirii, a predat stăpânirea amăgitorului. Din această pricină vrăjitorii și descântătorii se vădesc cu îngăduința lui Dumnezeu, printr-o lucrare potrivnică, făcători de lucruri minunate. Ei stăpânesc otrăvurile și cutează împotriva focului și apelor, cum arată cei din jurul lui Iani și Iamvri, ce s-au împotrivit lui Moise, și Simon, ce s-a împotrivit corifeului Petru.
  - Vrăjmașul amăgind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a făcut să i se ia slava ce-l învăluia. Și așa s-a aflat gol și și-a văzut urâtenia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucât cugetul lui se desfăta cu frumusețile cerești. De fapt, după cădere cugetările lui s-au făcut pământești și tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu și bun s-a amestecat cu cugetul

trupesc al păcatului. Cât privește închiderea Raiului și porunca dată Heruvimului, ca să-i oprească intrarea, credem că s-au întâmplat în lumea văzută, precum s-a zis. Dar aceasta se află și în fiecare suflet întru ascuns. Căci în jurul inimii rotește acoperământul întunericului, adică focul duhului lumesc, care nu lasă nici mintea să se întâlnească cu Dumnezeu, nici sufletul să se roage, sau să creadă, sau să iubească pe Domnul după voia sa. Toate acestea îi învață experiența pe cei ce s-au încredințat pe ei cu adevărat Domnului, prin stăruința rugăciunii și prin pornirea întinsă împotriva celui ce-i războiește.

- Stăpânitorul lumii acesteia le este celor prunci cu duhul toiag de povățuire și bici care bate. Prin aceasta, precum s-a mai spus și înainte, lor le pricinuieste slavă mare și cinste tot mai multă prin neazuri și ispite, căci din acestea iau prilejul de a se face desăvârșiți, iar sieși își gătește o mai mare și mai grea osândă. Peste tot, prin el se împlinește o mare iconomie. Cum s-a zis undeva, răul ajută binelui printr-o intenție care nu vrea binele. Căci sufletelor bune și cu o voință bună și cele ce par de întristare li se sfârșesc în bine, precum zice Apostolul: Celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine.
- Toiagul acesta de povățuire li s-a lăsat pentru aceea ca prin el să se facă ceea ce se face cu vasele care sânt arse într-un cuptor de foc ca să devină și mai tari, iar cele slabe să fie vădite sfărâmicioase, nerăbdând arderea focului. Dar acesta, fiind rob și făptură a Domnului, nu ispitește cât socotește el și nici nu aduce atâtea neazuri câte voiește, ci atât cât încuviințează Domnul prin îngăduință. Căci El știind ale tuturor cu de-amănuntul, câtă putere are fiecare, atâta încercare îi și lasă să sufere, cum socotește și Apostolul care zice: Credincios e Dumnezeu care nu vă va lăsa pe voi să fiți ispitiți peste ceea ce puteți, ci va face împreună cu ispita și sfârșitul, ca să puteți răbda.
- Iubitorul de virtute trebuie să se îngrijească mult de discernământ, ca să cunoască deosebirea între bine și rău, și ca să probeze și să descopere uneltirile felurite ale celui rău, care înșală de obicei pe mulți prin năluciri ce par bine întemeiate. Dar paza sigură este oricui de folos. Precum cel ce vrea să aibă o probă despre neprihănirea soției sale, vine noaptea la ea ca un străin și dacă o vede că-l respinge, mai degrabă se bucură că nu se poate apropia și e fericit de această pază a ei, așa și noi dacă ne vom păzi cu grijă de cercetările duhurilor și le vom respinge chiar pe cele cerești pentru cele ce nu sunt cerești, le vom pricinui mai degrabă bucurie și ne vor ajuta să ne împărtășim de și mai mult har și ne vom umple de bucurie duhovnicească, dând mărturie chiar din această pricină despre dragostea noastră către Dumnezeu. Deci să nu te predai cu cuget ușor îndrumărilor duhurilor ce vin la tine, chiar dacă sunt înșiși Îngerii cerești, ci rămâi greoi, probând cu cea mai mare grijă acestea. Și așa însușește-ți ce e bun și leapădă ceea ce e rău, căci în felul acesta vei spori în tine roadele harului, pe care păcatul, chiar dacă ia fața binelui, nu le va putea da: Căci știi, zice Apostolul, că satana se îngheșuie și în înger al luminii, pentru a amăgi. Dar chiar dacă s-ar îmbrăca în arătări strălucite, nu poate dărui o lucrare bună. Prin aceasta se și cunoaște sigur înșelăciunea lui. Căci el nu poate pricinui nici dragostea către Dumnezeu sau către aproapele, nici blândețe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici liniștirea gândurilor, nici ură de lume, nici odihnă duhovnicească, nici dorul celor cerești; și nu poate liniști nici patimile, nici plăcerile, lucruri care sunt în chip vădit roadele harului. Căci roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea și cele următoare. Mai degrabă acela sădește îngâmfare și cuget mândru despre destoinicia și puterea proprie. Căci din lucrare vei lumina spirituală ce se află în cugetul tău, dacă e de la Dumnezeu, sau nu de la satana. Dar și sufletul însuși, dacă s-a înrădăcinat în el puterea de discernământ, îndată îi sunt vădite semnele deosebirii, printr-o simțire înțelegătoare. Căci precum oțetul și vinul, la vedere sunt una, dar prin simțul gustului, gâtlejul deosebește ce este al fiecăruia, așa și sufletul, prin simțirea și lucrarea înțelegătoare, poate judeca și hotărî care sunt darurile Duhului și care nălucirile celui potrivit.

- Sufletul stăpânit de trândăvie, este ținut și de necredință. De aceea lasă să treacă zi după zi, fără să primească cuvântul. În schimb își dă aripi sieși prin visuri, nebăgând de seamă războiul dinăuntru, ca unul ce-i stăpânit de părerea de sine. Iar părerea de sine este o tocire a sufletului, care nu-l lasă nicidecum să-și cunoască neputința sa.
- Cuvântul spus de Făcătorul, lui Cain, la arătare: Gemând și tremurând vei rătăci pe pământ, este un chip și o icoană a tuturor păcătoșilor, întru ascuns. Căci neamul lui Adam căzând din poruncă și făcându-se vinovat de păcate, e zbuciumat de gânduri nestatornicie și e plin de frică și de tulburare, însuși vrăjmașul învăluind tot sufletul care nu s-a născut din Dumnezeu, în poftă și plăceri felurite și învărtindu-l ca pe grâu cu o lopățică. Dar și Domnul însuși îi arată pe cei ce ascultă de voile celui rău, ca păstrând chipul lui Cain. Căci muștrându-i pe aceia zice: Voi vreți să faceți poftele tatălui vostru, omorătorul de oameni. Căci acela de la început a fost omorător de oameni și întru adevăr n-a stătut.
- Fiecare cumpănește ceea a pornit să facă și nu uită să vadă dacă nu cumva nu e nepotrivit ceea ce face. Întâi se ivește deci în inimă îndoială, care asemenea unui cântar descoperă înăuntru cunoștinței fiecăruia cumpăna dintre dragostea lui Dumnezeu și dragostea lumii și după cum atârână mai greu una sau alta, purcede la săvârșirea celor de afară. De pildă, dacă e pe cale să spună o vorbă de ceartă fratelui, se împarte întâi în el însuși și se împotrivește: să-i spun, sau să nu-i spun? Să-i răspund la ocările acestea pe care mi le-a adus, sau mai bine să tac? Vrea să se țină și de poruncile lui Dumnezeu, dar nu vrea să uite nici de cinstea sa și nu se hotărăște să se lepede cu totul de sine. Dacă prin urmare talerul dragostei de lume trage spre sine cântarul din inimă, îndată cuvântul cel rău iese până la buze, apoi întinzându-l mintea dinăuntru ca pe-o săgeată îl aruncă în aproapele prin limbă. Ba uneori răul iese și prin mâini până la răni și la ucidere. Uneori însă nu se bagă de seamă de unde a început această mișcare mică a sufletului. De aceea ia aminte la fiecare păcat și lucru ce ți se întâmplă, când răul îți lingusește și clinește voia sufletului prin poftă lumești și prin plăceri trupești. Căci așa ia ființă curvia, furtul, lăcomia, slava deșartă și orice alt rău.
- Cei ce vor să înfăptuiască o viață creștină în chipul cel mai frumos, trebuie să se îngrijească întâi de toate, cu toată sânguința, de partea cugetătoare, deosebitoare și conducătoare a sufletului, ca întărindu-și puterea de deosebire a binelui și a răului și despărțind patimile care au intrat împotriva firii, de firea cea curată, să viețuiască fără să se poticnească, folosindu-se de puterea deosebirii, ca de un ochi, și rămânând curați de pornirile spre păcat. Căci voia sufletului este să păstreze mădulele gândurilor ei, ci să le strângă din toate părțile și să le adune din grijile și din plăcerile de jos. Și când vede Domnul pe cineva viețuind astfel și păzindu-se și supraveghindu-se pe sine cu frică, hotărât să-I slujească Lui, îi întinde și ajutorul harului Său. Dar ce va face Dumnezeu cu cel ce se dă pe sine de bună voie lumii și umblă după plăcerile ei?
- Sufletul care s-a învrednicit să primească în sine sălășluirea puterii de sus și care este amestecat în mădulele sale focul acela dumnezeiesc și dragostea cerească a Duhului cel bun, se desface fără greutate de toată dragostea lumească. Căci precum fierul sau plumbul, aurul și argintul, predându-se focului se topesc și își leapădă duritatea firii și se fac moi și cu cât stau mai mult în atingere ca focul, cu atât se înmoaie și se desfac mai mult lepădând soliditatea naturală din pricina puterii focului, așa și sufletul, primind focul ceresc al dragostei Duhului, se desface din împătımirea duhului lumesc și din lanțurile păcatului și se preschimbă din învătoșarea firească a păcatului, socotindu-le și disprețuindu-le pe toate ca neînsemnate. Chiar dacă ar avea niscăi frați cât se poate de iubiți, dar care l-ar împiedica de la această dragoste, s-ar întoarce și de către ei sufletul care este mistuit de o astfel de iubire. Căci dacă dragostea căsătoriei trupești desface pe cineva de tată, de mamă și de frați și chiar dacă iubește pe careva dintre aceștia, îl iubește așa de deasupra și toată simțirea și tot dorul și le îndreaptă

spre soția sa, dacă deci dragostea trupească desface orice altă dragoste a lumii, cât nu s-ar amărî cei cuprinși de dorul acesta nepătimitor, dacă ar fi împiedicați în ea de dragostea față de ceva din cele ale lumii?

- A vorbi altcuiva despre anumite lucruri numai prin cuvânt este un lucru ușor și la îndemână. Căci e ușor fiecăruia a zice: pâinea aceasta (o dăm ca pildă) se face din grâu. Dar a înfățișa în amănunt pregătirea ei nu știe să o facă oricine, ci numai cei experimentați. Tot așa a vorbi simplu despre nepătimire și desăvârșire e ușor, dar a cunoaște lucrul prin cercare și întru adevăr, înseamnă a înțelege cu lucrul și cu adevărul lucrarea desăvârșirii.
- Evanghelia, zice, poruncește cu hotărâre fiecărui om că acestea să nu le facă, sau să le facă și așa să ajungă prieten al iubitorului de oameni Împărat: Să nu te mânii, zice, să nu poftești, dacă te lovește peste obrazul drept, întoarce și pe celălalt. Dar Apostolul, mergând pe urmele celor poruncite, învață cum trebuie să se facă lucrarea curățirii, cu răbdare și cu îndelungă-răbdare, hrănindu-ne întâi cu lapte ca pe niște prunci, apoi ducându-ne la creștere și pe urmă la desăvârșire. Astfel, ca să dăm o pildă, Evanghelia spune că haina să se facă desăvârșită din lână. Iar Apostolul deslușește cum trebuie toarsă lâna, cum trebuie țesută și cum trebuie cusută haina.
- Dar chiar fără acele bunuri cerești, zice, judecând pe sfinți numai după cele de aici, nu te vei îndoii că sunt mai presus decât toți. Să judecăm numai. Când Nabucodonosor, care stăpânea peste Babilon, a adunat toate neamurile să se închine la chipul pe care-l turnase iar aceasta o orânduise Dumnezeu cu înțelepciune, să se facă cunoscută virtutea tinerilor evreiești și să afle toți că unul este Dumnezeu adevărat care locuiește în ceruri trei tineri, robi și ei cu libertatea răpită, au cutezat să-i stea împotriva. Și când toți s-au închinat cu multă frică și n-au îndrăznit să se împotrivescă, ci aproape fără glas, asemenea dobitoacelor, s-au lăsat duși de nas, aceștia atâta s-au împotrivit să facă același lucru ca ceilalți, încât nici n-au să nu li se cunoască dreapta credință, să rabde în a ascunde, ci au strigat în auzul tuturor: Dumnezeilor tăi, împărate, nu le slujim și chipului de aur pe care l-ai așezat nu ne închinăm. Pe aceștia, drept pedeapsă, primindu-i înfricoșatul cuptor de foc, acesta nu le-a fost cuptor și nu și-a arătat puterea sa, ci parcă respectându-i și el pe aceștia, i-a păzit nevătămați de rele. Și toți, chiar și împăratul însuși, au cunoscut prin el pe Dumnezeu cel adevărat și s-au mirat de dânsii nu numai cei de pe pământ, ci și cetele celor din ceruri. Căci nici cei din ceruri nu stau departe de isprăvile bărbătești ale sfinților, ci le sunt aproape, cum arată dumnezeiescul Apostol, care zice: Ne-am făcut priveliște îngerilor și oamenilor. Lucruri asemănătoare poți vedea și la Ilie, care fiind un om singur, i-a biruit pe cei mulți prin coborârea focului din cer. Dar și Moise a biruit tot Egiptul și pe tiranul Faraon. Aceasta o poți vedea și la Lot, la Noe și la mulți alții, care fiind neînsemnați la arătare, au biruit pe mulți vestiți și puternici.
- Pe cât se deosebește păstorul cuvântător de dobitoacele necuvântătoare, pe atât se deosebește un om în înțelegere, în cunoștință și în puterea de a deosebi, de ceilalți oameni. Căci el se împărtășește de alt Duh, de altă minte, de altă înțelegere și de altă înțelepciune decât înțelepciunea lumii acesteia. Grăim, zice, înțelepciunea întru cei desăvârșiți, dar nu înțelepciunea veacului acestuia, nici a stăpânitorilor pieritori ai veacului acestuia, ci înțelepciunea lui Dumnezeu în taină. De aceea unul ca acesta se deosebește, cum s-a zis, în toate de toți oamenii care au duhul lumii, fie chibzuiți, fie înțelepți. Și pe toți oamenii îi judecă, după cum s-a scris. Unul ca acesta cunoaște pe fiecare de unde grăiește, unde stă și ce ape înoată. Dar pe el nu-l poate cunoaște și judeca nici unul dintre cei ce au duhul lumii, decât acela care are același duh al dumnezeirii, asemănând, cum zice dumnezeiescul Apostol: cele duhovnicești cu cele duhovnicești. Iar omul sufletesc nu primește cele ale lui Dumnezeu, căci nebunie îi sunt lui. Dar cel duhovnicesc toate le judecă, el însă nu e judecat de nimeni.

- Cele văzute socotește-le că sunt chipuri și umbre ale celor ascunse: biserica cea văzută, chip al bisericii inimii; pe preot, chip al preotului adevărat al harului lui Hristos și așa mai departe. Dacă nu s-ar desfășura în biserica văzută mai întâi citirile, apoi cântările și toată rânduiala slujbei bisericești, nu ar veni la rând săvârșirea de către preot a însăși tainei trupului și sângelui lui Hristos. Apoi, chiar dacă s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dacă nu s-ar săvârși Euharistia tainică a jertfei prin preot și împărtășirea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rânduiala bisericească și ar lipsi și slujirea tainei. Așa să cugeți și despre creștinism. Dacă ar ține cineva tot postul, toată privegherea, cântarea, toată nevoința și ar dobândi toată virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar săvârși și odihna duhovnicească, toată rânduiala nevoinței ar fi nedeplină și aproape fără rost, neavând veselia Duhului lucrându-se tainic în inimă.
- Bun este postul, buna privegherea, bună de asemenea nevoința, buna este și viețuirea care minunează. Dar acestea sunt numai un început al viețuirii iubitoare de Dumnezeu. De aceea e un lucru cu totul nesocotit să se încreadă cineva simplu în acestea. Se întâmplă uneori că ne împărtășim și vreun har, iar răutatea șezând înăuntru, ne înșeală, cum s-a zis înainte, retrăgându-se de bunăvoie și nesăvârșind ale sale. Astfel face pe om să creadă că s-a curățit cu mintea și-l duce la închipuirea desăvârșirii. Apoi năvălește hoțește asupra lui și-l coboară până la cele mai pe jos ale pământului. Căci dacă oameni, adeseori de douăzeci de ani, făcându-se hoți, sau fiind ostași de meserie, cunosc fel de fel de meșteșuguri împotriva vrăjmașilor, se ascund și iscodesc curse, iau pe dușmani de la spate și îi omoară când nu se așteaptă, cu cât mai mult răutatea care a ajuns la vârsta atâtor mii de ani și și-a propus, ca lucrul cel mai râvnit, să piardă suflete, nu va ști să iscodească în ascunsul inimii, curse, iar în anumite vremuri să rămână nemișcată și în nelucrare, ca să atragă sufletul spre închipuirea desăvârșirii. Deci, temelia creștinismului este că chiar dacă ar împlini cineva toate dreptățile, să nu se bizuie pe acestea, nici să se încreadă, nici să-și închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut părtaș de har, să nu-și închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească sătul, ci să flămânzească și să înceteze și mai mult, să plângă și mai mult, și să aibă inima zdrobită cu totul.
- Când auzi că Hristos, pogorându-se în iad, a izbăvit sufletele ținute acolo, nu socoti că sunt departe acestea nici de cele ce se săvârșesc acum. Socotește că mormântul este inima și acolo stau îngropate gândurile și mintea, cuprinse de întuneric adânc. Deci vine Domnul la sufletele care strigă către El în iad, adică în adâncul inimii, și acolo poruncește morții zicând: Dă afară sufletele încuiate, care Mă caută pe Mine cel ce pot să le izbăvesc, apoi rostogolind piatra cea grea care zace asupra sufletului, deschide mormântul, învie pe cel mort cu adevărat și izbăvește sufletul încuiat din închisoarea fără lumină.
- Se întâmplă, zice, adeseori să-ți șoptească satana în inimă și să-ți spună: știi toate relele câte le-ai făcut; sufletul tău s-a umplut de fărădelegi, s-a îngreunat de multe și cumplite păcate. Să nu-ți rămână ascuns că el face aceasta ca să te împingă la deznădejde pe motiv de puțină smerenie. Căci de când a intrat prin neascultare răutatea, a avut intrare liberă ca să grăiască în fiecare zi sufletului ca un om către alt om și să-i pună în minte cele necuvenite. Deci tu răspunde-i așa: Dar eu am asigurările scrise ale lui Dumnezeu, care zice: Nu vreau moartea păcătosului, ci să se întoarcă prin pocăință și să fie viu. Căci ce a vrut altceva prin pogorârea Lui, decât să mântuiască pe cei păcătoși, să lumineze pe cei din întuneric și să învie pe cei morți?
- Trebuie să păzim sufletul și să-l păstrăm neînsoțit cu gândurile întinate și rele. Căci precum trupul împreunându-se cu alt trup se spurcă prin necurăție, așa și sufletul se strică unindu-se cu gândurile rele și întinate, conglăsuind și învoindu-se cu ele. Dar nu numai cu cele ale răutății și curviei, ci și cu ale fiecărui păcat, ca de pildă cu ale necredinței, vicleniei, slavei deșarte, mâniei, pizmei și certeii. Aceasta înseamnă a ne curăța pe noi înșine de toată întinăciunea

trupului și a duhului. Căci cugetă că în ascunsul sufletului se găsește și stricăciune și curvie, lucrându-se prin gânduri necuviincioase. Și precum, după marele Apostol, pe cel ce strică biserica lui Dumnezeu, care este trupul, și Dumnezeu îl strică, așa și cel ce strică sufletul și mintea, prin aceea că consimte și se învoiește cu cele necuviincioase, e vinovat osândeii. Drept aceea se cuvine ca precum păzim trupul de păcatul văzut, așa să păzim și sufletul de gândurile necuviincioase, fiindcă e mireasa lui Hristos. Că v-am logodit, zice, unui bărbat, ca să vă înfățișez fecioară curată lui Hristos. Și iarăși ascultă Scriptura zicând: Cu toată paza, păzește inima ta, că din aceasta sunt ieșirile vieții. Și iarăși află că dumnezeiasca Scriptură învață că gândurile viclene despart de Dumnezeu.

- Trebuie să pătrundem cu agerime din toate părțile amăgirile, vicleniile și uneltirile vrăjmașului. Căci precum Duhul Sfânt s-a făcut prin Pavel, tuturor toate, ca pe toți să îi câștige, așa și răutatea se sârguiește să se facă toate, ca pe toți să-i împingă la pierzanie. Așa cu cei ce se roagă, se prefac că se roagă, ca scopul ca sub pretextul rugăciunii, să-i amăgească, împingându-i la părerea de sine; cu cei ce postesc împreună postește, vrând să-i înșele cu mândria postirii; cu cei ce știu Scripturile lucrează la fel, dorind să-i clatine pe motiv de cunoștință; celor ce s-au învrednicit de lumina descoperirii le apare în chip asemănător, căci satana se preface în înger al luminii, ca amăgindu-i cu părerea luminii să-i atragă la sine; și simplu grăind se acomodează în chip felurit cu fiecare și se face asemenea tuturor, ca folosindu-se de ceea ce e asemănător, să le pricinuiască pierzania, printr-o aparență ce le pare binecuvântată. Surpând, zice, gândurile și orice înălțare ce se ridică împotriva cunoștinței de Dumnezeu. Vezi până unde își înalță trufașul îndrăzneala, când vrea să doboare și pe cei ce au îndumnezeirea prin cunoștința adevărului. Drept aceea trebuie să păzească fiecare cu toată străjuirea inima sa și să ceară multă înțelegere de la Dumnezeu, ca să ne dea să vedem uneltirile. Iar mintea și gândurile noastre se cuvine să lucreze și să se ostenească neîncetat întru înțelegere și să ne potrivim pe noi înșine vocii lui Dumnezeu. Căci nu este un lucru mai mare și mai de cinste ca aceasta. Mărturisirea, zice, și marea cuviință sunt lucrul Lui.
- Când o femeie se însoțește cu un bărbat spre conviețuire și unire, toate ale fiecăruia din ei se fac comune. Și casa e una și avuția. Și nu numai peste lucrurile lui, dar și peste trupul lui poate stăpâni femeia. Căci bărbatul, zice dumnezeiescul Apostol, trupul său nu-l stăpânește, ci femeia. Așa și unirea adevărată și tainică a sufletului cu Hristos, îl face un duh cu el. Urmează deci numaidecât că sufletul este oarecum stăpân și peste visteriile Lui negrăite, deoarece s-a făcut mireasa Lui. Fiindcă Dumnezeu s-a făcut al sufletului, e limpede că toate sunt ale sufletului, fie lumea, fie avuția, fie îngerii, fie începătoriile, fie cele de față, fie cele viitoare.
- Drept aceea, cel ce vrea să se facă următor lui Hristos, ca să se poată numi și el fiu al lui Dumnezeu, născut din Duh, se cuvine, înainte de celelalte, să poarte necazurile care-i vin, sau bolile trupești, sau ocările și osândirile de la oameni; pe lângă acestea și uneltirile celor nevăzuți, cu curaj și cu răbdare. Căci proba feluritelor necazuri e îngăduită, după iconomia lui Dumnezeu, să vină asupra sufletelor, ca să se facă arătate cele ce iubesc cu adevărat pe Domnul. Iar semnul care a deosebit în tot veacul pe Patriarhi, Prooroci, Apostoli și Mucenici nu a fost altul, decât trecerea prin calea cea strâmbă a încercărilor și necazurilor, pentru a bineplăcea astfel lui Dumnezeu. Fiule, zice Scriptura, când te apropii să slujești Domnului, gătește-ți sufletul spre ispită, îndreaptă-ți inima și răbdă. Iar în altă parte: Toate cele ce-ți vin, primește-le ca bune, știind că fără Dumnezeu nu se face nimic. Drept aceea sufletul care vrea să placă lui Dumnezeu, trebuie să se prindă înainte de orice de răbdare și de nădejde. Căci meșteșugul păcatului este mai ales acela de a ne sădi moleșire în vremea necazului, ca să ne depărteze de la nădejdea către Domnul. Iar Dumnezeu niciodată n-a lăsat sufletul care nădăjduiește într-Însul să fie covârșit de încercări încât să deznădăjduiască. Pentru că zice Apostolul: Credincios este Dumnezeu care nu va lăsa pe voi să fiți ispitiți peste ceea ce puteți,

ci va face împreună cu ispita și sfârșitul, ca să puteți răbda.

- Iar cel rău nu supără sufletul cât e voia lui, ci cât e lăsat de Dumnezeu. Căci dacă oamenilor nu le este neștiut câtă povară poate duce catârul, câtă asinul, câtă cămila, ci pune pe fiecare povara pe care o poate duce, și dacă olarul știe câtă vreme trebuie să lase vasele la foc, ca nu cumva rămânând prea mult să se sfărâme, nici scoțându-le înainte de arderea îndeajuns, să nu fie de folos, dacă omul are o asemenea înțelegere, nu va ști cu mult mai mult și nesfârșit mai mult înțelepciunea lui Dumnezeu, câtă încercare trebuie să se aducă asupra fiecărui suflet, ca să se facă cercat și bun pentru Împărăția cerurilor?
- Precum cânepa, dacă nu e bătută mult nu se poate folosi la scoaterea celor mai subțiri fire și cu cât se bate și se piaptână mai mult, cu atât se face mai curată și de mai bun folos, și precum vasul nou făcut, dacă nu e băgat în foc, nu poate fi folosit de oameni; și precum pruncul e încă neiscusit pentru lucrurile lumii, căci nu poate nici zidi, nici semăna, nici sădi, nici altul din lucrurile lumii, așa e adeseori și cu sufletele. Chiar dacă s-au împărtășit de harul dumnezeiesc și pentru pruncia lor sunt pline, prin bunătatea Domnului, de încredințarea dulceții și a odihnei Duhului, dacă nu sunt încă cercate, nici cercetate prin felurite necazuri de către duhurile rele, sunt stăpânite încă de pruncie, ca să zic așa nu sunt destoinice pentru Împărăția Cerurilor. Căci zice dumnezeiescul Apostol: Dacă sunteți fără certare, de care s-au făcut părtași toți, sunteți din fărădelegi, iar nu fii. Drept aceea și ispitele și necazurile sunt aduse asupra omului cu folos, ca să facă sufletul mai încercat și mai întărit. Și dacă rabdă până la sfârșit cu nădejde în Domnul, e cu neputință să nu dobândească făgăduința Duhului și izbăvirea de patimile răutății.
- Dacă vrem să răbdăm tot necazul și toate ispitele cu ușurință, să dorim moartea pentru Hristos și să o avem pururi înaintea ochilor. De altfel aceasta ne este și porunca: Să ne luăm crucea și să-I urmăm Lui, ceea ce înseamnă să fim aplecați și pregătiți să murim. Dacă vom avea această stare de suflet, vom răbda, cum s-a zis, tot necazul văzut și nevăzut, cu multă ușurință. Căci cel ce dorește chiar să și moară pentru Hristos, cu greu se va teme de dureri și de necazuri. Căci de aceea socotim necazurile grele, pentru că nu dorim moartea pentru Hristos și nu atârnăm cu gândul pururi de El. Iar cel ce pofteste să-L moștenească pe El, să poftască, de asemenea, a râvni patimile Lui. Așadar, cei ce zic că iubesc pe Domnul, întru aceasta se fac vădiți, că rabdă nu numai cu vitejie, ci și cu inimă bună tot necazul care le vine asupra, pentru nădejdea în El.
- Cel ce vine la Hristos, trebuie la început să se atragă de la sine cu sila la bine, chiar dacă nu vrea inima. Căci zice Domnul cel nemincinos: Împărăția lui Dumnezeu se ia cu sila și silitorii o răpesc pe ea. De aceea tot El zice: Nevoiți-vă să intrați prin poarta cea strâmtă. Drept aceea trebuie, cum s-a zis, să ne împingem pe noi chiar fără voie spre virtute și spre dragoste dacă nu avem dragoste, spre blândețe, dacă suntem lipsiți de aceasta. Să ne silim să avem inimă miloasă și iubitoare de oameni, să răbdăm ocări și nesocotiri și să rămânem lângă cei urgisiți dacă nu avem încă această deprindere: spre rugăciune, dacă n-am dobândit încă rugăciunea Duhului. De ne va vedea Dumnezeu luptându-ne astfel și mânându-ne cu sila spre bine, chiar dacă inima noastră lucrează împotriva, ne va da rugăciune adevărată, milă, răbdare, îndelungă îngăduință și, simplu, ne va umple pe noi de toate roadele Duhului. Iar dacă cineva, deși lipsit de celelalte virtuți, se va sili poate numai spre rugăciune, ca să aibă darul rugăciunii, iar spre blândețe, spre smerita cugetare, spre dragoste și spre tot neamul bun al virtuților, încă și spre credința tare și spre încrederea în Hristos va fi cu nepăsare și fără grijă, unuia ca acesta i se dă uneori rugăciunea harului în parte, întru veselie și odihnă, de către Duhul cel bun, potrivit cu cererea lui; dar rămâne pustiu de celelalte bunătăți, deoarece, cum s-a zis, nu se silește și spre dobândirea acelor, nici nu-l roagă pe Hristos pentru ele. De aceea trebuie să se silească, chiar fără voie, spre virtuțile pomenite, cerând să le primească de la Dumnezeu; dar nu numai spre ele, ci și spre desprinderea de a nu judeca vrednice nici măcar de rostit cuvintele nefolositoare

și cu totul fără rost; în schimb să ne îndeletnicească pururi, cu gura și cu inima, cu cuvintele lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, încă și spre deprinderea de a nu se mânia și de a nu striga. Toată amărăciunea, mânia și strigarea să se depărteze de la voi, zice. Și spre deprinderea de a nu vorbi de rău pe cineva, de a nu judeca, de a nu se îngâmfa, ca văzându-l astfel Domnul împingându-se pe sine însuși și ducându-se cu sila, să-i dea putere ca să facă fără osteneală și cu ușurință cele ce mai înainte nici cu sila nu puteau fi făcute din pricina răutății care sălășluia în el. Atunci toate aceste îndeletniciri virtuozose i se vor face lui ca o fire. Căci Domnul, venind de mai înainte și sălășluindu-se în el, potrivit cu făgăduința, iar el, în Domnul, va împlini întru Acela, cu multă ușurință poruncile.

- După căderea lui Adam, bunătatea dumnezeiască hotărându-i moartea, aceasta s-a arătat mai întâi în suflet, stingându-se în el simțurile înțeleghătoare și nemuritoare ale sufletului, prin lipsa bucuriei cerești și duhovnicești, și făcându-se ca moarte. Pe urmă a venit și moartea trupului după nouă sute treizeci de ani. La fel și acum, împăcat fiind Dumnezeu prin crucea și moartea Mântuitorului cu omenirea, readuce sufletul care crede cu adevărat, încă până ce se află în trup, la bucuria de luminile și tainele cerești și deschide iarăși simțurile lui prin lumina dumnezeiască a harului. Iar pe urmă îmbracă și trupul însuși cu slava nemuritoare și nestrucăcioasă.
- Precum bogăția din lume se strânge de oameni din diferite prilejuri și îndeletniciri, ca de pildă unul din slujbe de conducere, altul din comerț, altul din muncă sânguincioasă și din agricultură, altul astfel, așa socotește că este rânduiala și în cele duhovnicești. Căci unii se îmbogățesc din diferite daruri, cum arată Apostolul: Având daruri diferite după harul lui Dumnezeu dat vouă. Alții strâng bogăție cerească din diferite nevoințe, diferite dreptăți și virtuți, săvârșite numai pentru Dumnezeu. De aceea suntem opriți să judecăm pe aproapele, sau să-l disprețuim, sau să-l punem sub osândă. Nu lipsesc însă nici cei ce îngroapă aurul, adică cei ce aleargă prin îndelungă-răbdare și suportare și se îmbogățesc numai în parte, susținându-se doar prin buna nădejde. Dar nu lipsesc nici cei nepăsători și greoi, asemenea simbriașilor, care mâncând îndată ceea ce le cade și educând la o creștere ceea ce au în mână, umblă pururi goi și săraci. Aceștia sunt totdeauna gata și plini de ardoare să primească harul, dar sunt trândavi și greoi la osteneală și la sporirea câștigului, fiind foarte schimbători și săturându-se de la prima atingere. Fiind cunoscuți ca unii ce se dezgustă îndată și se îngreunează la orice osteneală, se lipsesc și de harul de care s-au învrednicit. Căci voința greoaie, leneșă, slabă și necultivată, e cunoscută și în veacul de acum și se va afla și în veacul acela, ca fiind în împotrivire cu harul, pustie de faptele bune, necercată la Dumnezeu și lipsită de slavă.
- Acestea așa sunt. Deci oare socotești că e drept ca slava aceasta stricăcioasă și împărăția trecătoare și celelalte care sunt ca acestea dintre cele vremelnice, să le câștige cei ce le doresc cu multe osteneți și sudori, iar a împărăți cu Hristos fără sfârșit și a se bucura de bunurile acelea negrăite să fie ceva așa de ieftin și de ușor, încât să le dobândească cel ce voiește, fără osteneți și silințe?

Sfântul Simeon Noul Teolog

- ✓ Lepădarea de lume și retragerea desăvârșită, însoțită de înstrăinarea de toate mijloacele, obișnuințele, socotințele și de persoanele din viață, și lepădarea de trup și de voie se fac pricină de mare folos celui ce s-a lepădat în scurtă vreme așa de fierbinte.
- ✓ Dacă fugi de lume, ia seama să nu dai sufletului mângâieri la început și să o cercetezi pe aceasta, chiar dacă te silesc să faci aceasta toate rudeniile și toți prietenii. Căci pe ei îi îndeamnă la aceasta demonii pentru a stinge căldura inimii tale. Chiar dacă nu-ți vor putea împiedica cu desăvârșire hotărârea, ei o vor face cu siguranță mai moale și mai slabă.
- Când te vei afla față de toate dulcelele vieții cu suflet bărbătesc și neînduplecat, demonii înduioșează rudeniile și le fac să plângă și să se jelească în fața ta pentru tine. Că acesta este adevărul, vei cunoaște dacă tu vei rămâne neclintit și în fața acestei ispite. Căci îi vei vedea pe aceia aprinzându-se deodată de mânie și de ură împotriva ta și depărtându-se de tine ca de un dușman, nemaivrând să te vadă.
- ✓ Văzând supărarea ce s-a iscat pentru tine în părinți, frați și prieteni, să râzi de dracul care a pus la cale să se facă acestea împotriva ta; și cu frică și sânguință multă, retrage-te și roagă pe Dumnezeu cu stăruință ca să ajungi degrabă la limanul Bunului Părinte, la Care ajungând sufletul tău ostenit și împovărat, El îl va odihni. Căci multe pricini de primejdii și de ultimă pierzanie cuprinde marea vieții.
- ✓ Nu vrei să mai rămâi în lume pentru pricini binecuvântate sau neîntemeiate, ci îndată ce ai fost chemat, ascultă degrabă. Căci de nimic altceva nu se veselește Dumnezeu așa de mult ca de repeziciunea noastră. Fiindcă mai mare este ascultarea imediată cu sărăcie, decât întârzierea cu mulțime de bunuri. (*Mai multă bucurie face lui Dumnezeu răspunsul imediat la chemarea Lui, chiar dacă nu ești pregătit, decât amânarea cu pretextul de a te pregăti. Fapta bună cerută de Dumnezeu trebuie săvârșită imediat. Altfel te obișnuiești cu amânările și poate n-o mai împlinești niciodată. Sau, fapta bună pe care o poți face în împrejurarea aceasta, n-o mai poți face niciodată.*)
- ✓ Dacă ai primit, frate, flacăra și alergând ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un părinte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de frații care se nevoiesc împreună cu tine, să te folosești de băi sau de mâncăruri, sau de alte mângâieri, pentru întărire, să primești acestea. Dar fii totdeauna pregătit pentru post, pentru pătimire, pentru înfrânarea cea mai deplină. Că de vei fi îndemnat de părintele tău întru Domnul să te împărtășești de mângâieri, să te afli ascultător aceluia, ca voia ta să nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabdă cu bucurie cele ce ai vrut să le faci de bunăvoie, folosindu-te sufletește. Căci păzind aceasta, vei fi pururi întru toate postind și înfrânându-te și ca unul ce te-ai lepădat cu voia întru totul. Ba nu numai atât, ci vei păstra nestinsă și flacăra aflătoare în inima ta, care te silește să disprețuiești toate.
- ✓ Când dracii vor face toate din partea lor și nu ne vor putea clinti sau împiedica de la ținta noastră cea după Dumnezeu, se vor furișa în cei ce fățărăsc evlavie și vor încerca să împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întâi mișcați, chipurile, de dragoste și de compătimire, aceștia îi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, să se odihnească spre a nu slăbi trupul și a cădea în lăncezeală. Pe urmă îi atrag la întâlniri fără folos, făcându-i să-și piardă

zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoieșc și se va potrivi lor, se vor întoarce și vor râde de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va păzi pe sine străin de toate, cu mintea adunată și înfrânată în toate, se vor aprinde de pizmă și vor face totul până ce îl vor alunga și din obște. Căci nu suferă slava deșartă cea necinstită să vadă în fața ei smerenia, lăudată.

- ✓ Cel ce a cercat folosul duhovnicesc și a dobândit credință nemincinoasă, luând pe Dumnezeu ca martor al adevărului, și-a zis: Mi-am pus în mine gândul să nu cer părintelui meu nici să mănânc, nici să beau, sau să mă împărtășesc de ceva fără el, până ce nu-i va da de știre Dumnezeu și îmi va porunci mie. Și făcând așa, niciodată, zice, n-am fost împiedicat de la scopul meu.
- ✓ Credință neîndoielnică dovedește cel ce cinstește cu evlavie ca sfânt până și locul în care viețuiește călăuzitorul și părintele său. El ia praful de pe picioarele aceluia cu dragoste fierbinte în mâini să-l pună pe capul său și unge cu el pieptul său, ca și un leac curățitor al patimilor și al păcatelor sale. Iar de el nu îndrăznește să se apropie, nici să atingă vreo haină sau vreun acoperământ al lui fără voia sa; dar atingând ceva din ceea ce-i aparține aceluia, o face aceasta cu frică și cu respect, socotindu-se pe sine nevrednic nu numai de vederea și de slujirea lui, ci și de intrarea în chilia lui.
- ✓ Nimeni nu poate cunoaște cum se cuvine, cu ochii sensibili, mărimea cerului și lățimea pământului și rațiunile tuturor celorlalte. Căci cum va putea cineva înțelege cu ochii trupului cele ce întrec mintea și înțelegerea? Numai mintea curățită de gânduri și eliberată de prejudecăți și luminată de mintea și de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvine, după măsura luminării primite, să contemple făpturile.
- ✓ Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili decât în locul acela unde aprindem lumina unui sfeșnic, iar toată lumea cealaltă rămâne pentru noi o noapte întunecoasă, la fel celor ce dorm în noaptea păcatelor, Bunul Stăpân li se face o lumină mică, măcar că, Dumnezeu fiind, rămâne tuturor necuprins, cruțând neputința noastră. Și atunci deschizându-și omul ochii minții și privind firea celor ce sunt, cum n-a mai privit niciodată, se umple de uimire, și-l podidesc, fără să vrea și fără durere, lacrimile, prin care se curățește cu al doilea botez, cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie: De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția cerurilor (Ioan III, 5); și iarăși: De nu se va naște cineva de sus (Ioan III, 7). Spunând de sus, a dat să se înțeleagă nașterea din Duh.
- ✓ Primul Botez are apa care preînchipuiește lacrimile, are mirul ungerii care e semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuși adevărul.
- ✓ Precum flacăra focului se ridică neîncetat spre înălțime, mai ales dacă întorci materia care întreține focul, așa și inima celui iubitor de slavă deșartă nu se poate smeri, ci când îi spui cele de folos pentru el, se înalță și mai mult. Căci muștrat sau sfătuit, el se împotrivesc cu mânie, iar lăudat și lingușit, se înalță în chip păcătos.
- ✓ Omul care este obișnuit să se împotrivesc își este sieși o sabie cu două tăișuri, ucigându-și sufletul fără să știe și înstrăinându-l de viața veșnică.
- ✓ Cel ce se împotrivesc în cuvânt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia dușmanilor împăratului. Căci contrazicerea este o cursă și are ca momeală apărarea, prin care fiind amăgiți, înghițim undița păcatului. Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă și de gâtlej de către duhurile răutății, care aici îl ridică la culmea mândriei, aici îl prăvălesc în prăpastia păcatului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei căzuți din cer.

- ˘ Cel ce e disprețuit și batjocorit și suferă din cauza aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sân șarpele cel vechi. De va răbda deci în tăcere, sau va răspunde cu multă smerenie, l-a făcut pe acesta neputincios și i-a slăbit strânsoarea. Iar de va răspunde împotriva și cu acreală, sau va grăi cu semeție, a dat putere șarpelui să-și verse veninul în inima sa și să-i roadă cu cruzime cele dinăuntru ale sale. Prin aceasta îl face de fiecare dată mai puternic, dându-i spre mâncare, îndreptarea sa spre cele bune și puterea nenorocitului său suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aici înainte în păcat, și să fie mort cu totul pentru dreptate.
- ˘ De voiești să te lepezi toate și să te deprinzi cu viețuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui învățător neîncercat sau pățimaș, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelică, să o înveți pe cea drăcească. Fiindcă învățăturile bune sunt de la învățătorii buni; iar cele rele, de la cei răi. Căci, desigur, din semințe rele, ies roade rele.
- ˘ Înduplecă pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu lacrimi, ca să-ți trimită un călăuzitor nepățimaș și sfânt. Dar cercetează și tu dumnezeieștile Scripturi și mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale sfinților părinți, ca punându-le alături de cele învățate și făptuite de învățătorul și înaintestătătorul tău, să le poți vedea și înțelege pe acestea ca într-o oglindă, și pe cele ce conglăsuiesc cu Scripturile să le iei în inimă și să le stăpânești cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătăcești. Căci să știi că în zilele acestea mulți s-au făcut dascăli mincinoși și înșelători.
- ˘ Orbul, față de Cel Unu, e orb în întregime față de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El se reține de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor, fiind în afară de cele văzute. Fiind astfel în Unul, le vede pe toate. Și fiind în toate, nu vede nimic din toate. *(Sfântul Maxim Mărturisitorul declară că în Cel Unul sunt rațiunile tuturor. Deci cel ce-l vede pe Cel Unul, vede rațiunile tuturor în El. Sfântul Simeon Noul Teolog plasează încă în viața această puțința vederii tuturor în Dumnezeu, simultană cu ridicarea peste toate. Aceasta e o contemplare atotcuprinzătoare în simplitatea ei. Cine are intuiția întregului, le vede pe toate ale lui, fără să se piardă în privirea unei părți sau a alteia.)*
- ˘ Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede și pe sine și pe toți și pe toate. Dar fiind ascuns în toate, nu privește la nimic din toate.
- ˘ Cel ce privește la învățătorul și povățuitorul său, ca la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă își închipuie și zice că le poate împăca pe amândouă acestea, să știe că s-a rătăcit. Căci nu știe ce simțământ au cei de la Dumnezeu față de Dumnezeu.
- ˘ Cel ce crede că viața și moartea sa este în mâna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necunoașterea acestui lucru naște contrazicerea, care pricinuieste moartea spirituală și veșnică.
- ˘ Înainte ca cel osândit să primească sentința, i se dă puțința de apărare, ca să spună judecătorului despre cele ce a făcut. Dar după arătarea celor făcute și după sentința judecătorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rânduiți să aplice osânda.
- ˘ Înainte de a se înfățișa monahul la această judecată și de a se descoperi cele din lăuntru său, poate îi mai este îngăduit să ridice contraziceri în unele lucruri, pentru că nu sunt cunoscute, iar în altele cu închipuirea că le poate ascunde. Dar după descoperirea gândurilor și după arătarea vădită a lor, nu-i mai este îngăduit să contrazică pe judecătorul și stăpânitorul său după Dumnezeu, până la moarte. Căci monahul, înfățișându-se la început la această judecată și dezvăluindu-și cele ascunse ale inimii sale, s-a convins de la început, dacă a dobândit

- oarecare cunoștință, că e vrednic de nenumărate morți; dar crede că prin ascultare și smerenia sa, se va izbăvi de toate pedepsele și chinurile, dacă cunoaște cu adevărat puterea tainei.
- ✓ Cel ce păzește aceasta neșterse în cugetul său nu se va împotrivi niciodată în inima sa când va fi certat, sau sfătuit, sau muștrat. Fiindcă cel ce cade în asemenea rele, adică în contrazicere și necredință față de părintele și învățătorul său duhovnicesc, se rostogolește jalnic în fundul și în prăpastia iadului (Prov. IX, 18), încă trăind; ca un fiu al neascultării și al pierzaniei (Efes. II, 2; Ioan XVII, 12).
  - ✓ Frământarea multă și la vreme nepotrivită întunecă și tulbură cugetarea și scoate din suflet rugăciunea curată și căința. Pe de altă parte, aduce oboseală în inimă și prin aceasta, înăsprire și învârtosare. Iar prin acestea caută dracii să ducă la deznădejde pe cei duhovnicești.
  - ✓ Trândăvia și greutatea trupului, născute în suflet din lene și negrijă, ne depărtează de la canonul obișnuit și aduc în cugetare întuneric și descurajare. Prin aceasta se ivesc în inimă gânduri de frică și de hulire, încât cel ispitit de dracul trândăviei nu mai poate nici măcar să mai intre în locul obișnuit al rugăciunii, ci îi este lene și pregetă și gândește lucruri nebunești împotriva Făcătorului a toate. Cunoscând deci pricina și izvorul de unde ți-au venit acestea, intră cu sânguință în locul obișnuit al rugăciunii tale și căzând la iubitorul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, întru durere și lacrimi, cerând izbăvirea de povara trândăviei și a gândurilor rele; și ți se va da degrabă ție, celui ce bați și stăruiești cu osteneală, izbăvirea de acestea.
  - ✓ Cel ce a dobândit inima curată, a biruit frica. Iar cel ce se curățește încă, aici o biruie, aici e biruit de ea. Dar cel ce nu luptă nicidecum, sau nu simte deloc că e prieten al patimilor și al dracilor și boala închipuirii de sine, socotind că este ceva fără să fie nimic, sau e robul și prada fricii, tremurând ca un prunc cu cugetul și având frică acolo unde nu este frică pentru cei ce se tem de Domnul.
  - ✓ Cel ce umblă în frica de Dumnezeu, chiar dacă petrece în mijlocul oamenilor răi, nu se teme. El are în lăuntrul său frica de Dumnezeu și poartă arma nebiruită a credinței, cu care poate să le împlinească pe toate, chiar și pe cele ce par grele și cu neputință celor mulți. El petrece ca un uriaș în mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind în mijlocul câinilor și al vulpilor, încrezându-se în Domnul. Cu tăria cugetului său îi lovește pe ei și înspăimântă inimile lor, învârtind cuvântul înțelepciunii, ca pe un toiag de fier.
  - ✓ Să nu te miri dacă, stăpânit de frică, tremuri temându-te de toate. Căci ești încă nedesăvârșit și lipsit de tărie și te temi ca de un prunc de mormoloci. Căci frica este o boală copilărească și vrednică de răs a sufletului iubitor de slava deșartă. Față de acest drac să nu cauți să te folosești de cuvinte și de contraziceri. Căci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremură și se clatină. Lăsându-le pe acestea, smerește cu toată puterea gândirea ta și vei vedea cum dispare frica. *(E demnă de remarcat această conviețuire între frică și slava deșartă. Iubitorul de slavă deșartă tremură de păreri tuturor, chiar de ale celor mai neînsemnați oameni. De frica unor păreri care nu-ți cultivă slava deșartă, nu vei putea scăpa contrazicând pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci acceptând simțirea smereniei. În smerenie stă adevăratul curaj față de alții)*
  - ✓ Odată, cuprins fiind cineva de trândăvie, avea mintea slăbită și întunecată și sufletul moleșit, încât puțin mai trebuia ca să fie lipsit de întristarea inimii și să stingă în el flacăra duhului și să se umple toată casa trupului său de fum. Ba mai mult, se ivi în el o amorțeală a tuturor mădurelor, care-i ducea, din cauza moleșelii, la un somn fără măsură, încât era silit să lipsească și de la slujbele obișnuite. El încearcă să se împotrivescă acestora prin înfrânare și veghere. Dar biruind somnul, inima lui se înăspri din mândrie și lipsindu-i de aici înainte

Întristarea, se strecură în el frica. Când o simți pe aceasta în sine, ieși din chilia sa la vreme nepotrivită și plecând la un loc retras și întunecat, stătu acolo și ridică mâinile și se înseamnă cu semnul crucii, iar ochiul sufletului și-l înalță spre Dumnezeu. Umilindu-și astfel puțin gândirea, îndată dracul fricii se despartă puțin de la el. Dar dracul cumplit al slavei deșarte, mai puternic decât el, îi fură gândul, vrând să-l atragă și să-l predea iarăși dracului fricii. Înțelegând el aceasta, se miră și rugă fierbinte pe Dumnezeu să izbăvească sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.

- ✓ Mare și anevoie de înțeleș socotesc că este pentru toți această împreună-lucrare, răutate și uneltire a dracilor. Căci am cunoscut pe dracul fricii însoțindu-se și lucrând împreună cu dracul trândăviei și pe acesta din urmă ajutându-l pe cei dintâi și întărind lucrarea lui; de asemenea, pe cel dintâi și întărind lucrarea lui; de asemenea, pe cel dintâi sădind în suflet frica împreună cu învățoșarea, iar pe al doilea întărind întunecarea, moleșeala, învățoșarea și deznădejdea sufletului și a minții. Trândăvia le este nevoitorilor o încercare menită să le pricinuiască smerenie.
- ✓ Dracul trândăviei obișnuiește să războiască, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au înaintat în rugăciune, sau pe cei ce se sârguiesc cu ea. Căci nici un altul dintre ceilalți draci nu are putere împotriva acestora. Acesta își are puterea fie dintr-o îngăduință de sus și bun rost, fie, cum socotesc mai degrabă, își iau puterea împotriva noastră din niscai stări necuvenite ale trupului. Iar ceea ce vreau să spun este aceasta: mâncând mult și încărcându-mi stomacul și adormind astfel prea sătul, această patimă a pus stăpânire pe mine și am fost biruit; apoi înfrânându-mă iarăși peste măsură, mi-am făcut mintea întunecată și anevoie de mâncat și iarăși am căzut în aceeași patimă. Câteodată se întâmplă însă aceasta celor ce se nevoiesc și din amestecarea aerului, despre care nu știu să spun ceva sigur, sau din grosimea vântului de miazăzi.
- ✓ Trândăvia este moartea sufletului și a minții. Dacă Dumnezeu i-ar îngădui să lucreze împotriva noastră după puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s-ar mântui vreodată. Datoria noastră este să i ne împotrivim cu toată puterea ce ne este dată, dar stă în puterea lui Dumnezeu să ne trezească în chip tainic și să ne arate în chip vădit biruitori ai ei. Căci e cu neputință ca, murind cineva, să învie fără ajutorul Celui ce s-a înviat pe Sine din morți.
- ✓ Când mintea e furată de mândrie și se înfundă în ea însăși și-și închipuie că este cava prin sine însăși fiindcă se nevoiește, harul care o luminează în chip nevăzut se depărtează de la ea și, lăsând-o îndată goală, ea își dă seama repede de neputința ei. Căci patimile năvălesc asupra ei ca niște câini turbați și caută să o sfâșie. Atunci neștiind ce să facă și neavând unde să alerge ca să se izbăvească, aleargă, prin smerenie, la Domnul care poate să se mântuiască.
- ✓ Cel ce a ieșit deplin din lume se socotește pe sine ca fiind într-un pustiu neumblat (Ps. LXI, 1) și plin de fiare. De aceea, cuprins de o frică negrăită și de un cutremur de nedescris, strigă către Dumnezeu, ca Iona din chit și de marea vieții; ca Daniil din groapa leilor și a patimilor furioase; ca cei trei tineri din cuptorul focului lăuntric al poftei arzătoare; ca Manase din statuia de aramă a trupului acesta pământesc și muritor. Iar Domnul auzindu-l îl izbăvește pe el din prăpastia neștiinței și a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca să nu le mai dăruiască pe acestea; îl izbăvește din groapa gândurilor rele ale poftei, care răpesc și rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil; din atacurile pătimășe ale focului care-i arde și îi slăbește sufletul și-l împinge cu sila spre fapte necuvenite, răcorindu-i sufletul cu roua Sfântului Duh, ca pe israeliții aceia; și de trupul acesta pământesc și greu și prea pătimăș, păstrându-l neînjosit și nedoborât și făcându-l fiu al luminii și al zilei (1 Tes. 5, 5) și învrednicindu-l să guste învierea încă de aici.

- Nu numai cel ce se liniștește singur (sihastrul), sau cel ce se află sub ascultare (în obște), ci și egumenul și întâistătorul celor mulți și chiar cel ce slujește, trebuie să fie numaidecât fără griji, sau liberi de toate lucrurile vieții. Căci dacă ne prădăm grijilor, călcăm porunca lui Dumnezeu care zice: Nu vă îngrijiți de sufletul vostru, ce veți mânca sau ce veți bea și cu ce vă veți îmbrăca. Căci toate acestea le caută păgânii (Matei 6, 25); și iarăși: Vedeți să nu se îngreuneze inimile voastre de multă mâncare și de beție și de grijile vieții (Luca 21, 34).
- Cel ce are gândirea îngrijorată de lucrurile vieții nu este liber. Căci e stăpânit și robit de grija acestora, fie că se îngrijește de acestea pentru sine, fie pentru alții. Iar cel liber de acestea nu se îngrijește în chip lumesc nici pentru sine și nu se va îngriji nici pentru alții, fie că e episcop, fie că e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodată fără lucru și nu va disprețui nici pe cei mai umiliți și mai mici, ci făcând toate în chip bineplăcut lui Dumnezeu, va rămâne în toate neîngrijorat, toată viața.
- Există o grijă nefăptuitoare și o făptuire fără grijă, ca și dimpotrivă: o negrijă făptuitoare și o lene plină de griji. (*Prin această frumoasă distincție, sfântul Simeon dovedește că nu condamnă activitatea, ci apăsarea sufletească ce o poate însoți. Să fii activ într-un chip degajat, ca o pasăre în zborul ei vesel, ca un artist, fericit în înaripata lui străduință de a găsi expresia justă a ceea ce contemplă. Aceasta e esența recomandării sfântului Simeon.*) Acestea le-a arătat și Domnul. Căci spunând: Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez (Ioan 5, 17), și iarăși: Lucrați nu pentru mâncarea pieritoare, ci pentru cea care rămâne spre viața veșnică (Ioan 6, 27), n-a desființat activitatea, ci ne-a recomandat activitatea fără grijă. (*De fapt, activitatea din iubire față de alții și de Dumnezeu produce în suflet o stare de negrijă lumească și-l duce la desăvârșirea veșnică, pe când cea din grija egoistă de trup îl duce la pieire. Deci Domnul condamnă grija, dar nu recomandă inactivitatea. Mai mult chiar, el condamnă și lenea, mai ales pe cea însoțită de grijă. De aici rezultă că deși nu trebuie să considerăm lucrurile lumii eterne, totuși trebuie să socotim că activitatea sufletului în legătură cu ele, de dragul lui Dumnezeu și al altora, e un mijloc prin care sufletul sporește în desăvârșire și ajunge la veșnicia fericită pentru care este rânduit. Dealtfel, și rugăciunea este o activitate.*) Apoi spunând iarăși: Cine, îngrijându-se, poate să adauge măcar un cot la statura sa? (Matei 6, 27), a desființat grija nefăptuitoare. Iar despre grija întrupată în fapte, zice: Iar despre îmbrăcăminte și mâncare, ce vă îngrijiți? Nu vedeți crinii câmpului și păsările cerului, pe cei dintâi cum cresc și pe cele din urmă cum sunt hrănite? (Matei 6, 28). Astfel, aprobând pe una și dezaproband pe cealaltă, Domnul ne învață cum să lucrăm cu grijă neîngrijorându-ne și cum, liberi de griji, să ocolim o activitate necuvenit. (*Ceea ce cere Domnul în fond e împlinirea unei activități cuvenite și reținerea de la cea necuvenit. Cea dintâi trebuie să o facem într-un sens cu toată grija, dar în alt sens neîngrijorați. Iar pe cea de a doua să o evităm, mai ales când o facem fără grijă, adică neglijență, sau cu nepăsare de mântuirea sufletului. Există deci grijă și grijă. Există deci grijă bună și grijă rea, precum există negrijă bună și negrijă rea.*)
- Nu dărâma casa ta, voind să o zidești pe a vecinului. Să știi că lucrul acesta e obositor și greu. Ia seama ca nu cumva hotărându-te la aceasta, să o dărâmi și pe a ta și să nu poți să o zidești nici pe a altuia. (*Mustrându-l pe altul pentru greșeli, poți să-ți înăsprești sufletul tău și să înaintezi la ură împotriva aceluia. Astfel nu-l zidești nici pe acela și te înrăiești și pe tine.*)
- Dacă n-ai dobândit o desăvârșită nepătimire față de lucruri și de bunurile vieții, să nu primești să te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca să nu te prinzi în el și, în loc să iei plata slujirii, să suferi osânda pentru hoție și fur de cele sfinte. Iar de ești silit la acestea, de întâistătorul, să fii ca cel ce umblă cu focul care arde și să oprești momeala gândului prin mărturie și pocăință, ca să te păstrezi neatins prin rugăciunea întâistătorului. (*Mărturisind ispita care ți-a*

venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale mănăstirii, vei căpăta de la duhovnic întărite să respingi ispita)

- ✓ Cel ce n-a ajuns nepătimitor, nu știe ce este nepătimirea, ba nici nu poate crede că este cineva astfel pe pământ. Căci cel ce nu s-a lepădat mai întâi de sine (Matei 16, 24) și nu și-a golit cu bucurie sângele său pentru această viață cu adevărat fericită, cum va bănuși că a făcut cineva acestea ca să dobândească nepătimirea? La fel și cel ce-și închipuie că are Duhul Sfânt neavând nimic, auzind de lucrările Duhului sălășluite în cei ce au de fapt pe Duhul Sfânt, nu va crede că există cineva în generația de azi lucrat și mișcat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui în chip conștient și simțit, asemenea apostolilor lui Hristos și sfinților de altădată. Căci fiecare judecă din starea ce o are el, și pe cele ale aproapelui, fie că e vorba de virtute, fie de păcate.
- ✓ Altceva este a nu ne revolta față de necinstiri, de batjocuri, de încercări și necazuri, și altceva a ne arăta mulțumiți de ele și a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe aceștia și altceva a întipări, pe lângă aceasta, în mintea noastră față fiecăruia din ei și s-i îmbrățișa fără patimă ca pe niște prieteni adevărați, cu lacrimi de iubire sinceră, fără să se afle în acea clipă nici o urmă a vreunei supărări în noi. Iar lucrul mai mare decât cele spuse este ca în timpul însuși al ispitelor să aibă cineva, în chip neschimbat, aceeași bună simțire egală pentru cei ce-l batjocoresc în față, îl calomniază, îl judecă, îl osândesc, îl înjură și-l scuipă în față, și pentru cei ce iau în afară înfățișarea prieteniei, dar pe ascuns fac aceleași lucruri fără să se poată însă ascunde de fapt. Dar neasemănat mai mare lucru decât toate acestea, socotesc că este ca cineva să uite cu desăvârșire cele ce le-a suferit și să nu-și aducă aminte de ceva din ceea ce i s-a întâmplat, fie că lipsesc, fie că sunt de față cei ce l-au supărat, ci să-i primească și pe aceștia la fel ca pe prieteni, în convorbiri și la masă, fără nici o gândire la cele întâmplate.
- ✓ Nici celui ce teologhicește nu i se potrivește pocăința, nici celui ce se pocăiește, teologia. Căci pe cât sunt de departe răsăriturile de apusuri (Ps. CII, 12), pe atâta e mai înaltă teologia decât pocăința. *(Avem aici sensul patristic al teologiei, ca fiind contemplație a lui Dumnezeu, atinsă pe treptele înalte ale curăției și nepătimirii. Cel ce trăiește desăvârșit în Dumnezeu, văzându-l cu mintea, nu mai simte nici trebuință de pocăință, căci uită până și de starea sa, fiind ieșit întreg în Dumnezeu pe Care-l vede.)* Căci precum se vaită un om aflat în boală și neputințe, sau precum strigă un cerșetor îmbrăcat în zdrențe, așa face cel ce se află în pocăință și săvârșește cu adevărat faptele pocăinței. Iar cel ce teologhicește este asemenea celui ce petrece în curțile împărătești îmbrăcat în strălucirea vestmântului și vorbește neîncetat cu împăratul ca un intim al lui și aude de la el în fiecare moment poruncile și voile lui.
- ✓ Fiind jos, nu cerceta cele de sus; iar înainte de ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos, ca nu cumva lunecând să cazi din amândouă, mai bine-zis să te pierzi cu cele de jos.
- ✓ Mulți citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud. Dar puțini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și înțelesul celor citite. Aceștia declară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sunt cu neputință, alteori le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii în sens rău. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca având să se împlinească în viitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja întâmplate și ca întâmplându-se în fiecare zi. Și altfel nu e o judecată dreaptă în ei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenești.
- ✓ Singur omul din toate cele văzute și cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o ființă îndoită, având trup alcătuit din patru elemente: din simțire și suflare, prin care participă la aceste

elemente și trăiește în ele, și din suflet înțelegător și nematerial și necorporal, unit în chip negrăit și neînțeles cu acestea și amestecat cu ele în chip neamestecat și neconfundat. Iar acestea sunt omul cel unul, animal muritor și nemuritor, văzut și nevăzut, sensibil și inteligibil, văzător al zidirii văzute, cunoscător al celei cugetate. Precum cei doi sori își împlinesc în chip despărțit lucrările în cele două lumi, așa și în omul cel unul: unul luminează trupul, Celălalt sufletul și fiecare soare comunică lumina sa, prin participare, părții luminate de el, după puterea de primire a ei, fie în chip mai bogat, fie în chip mai sărac.

- ✓ Pe toți credincioșii, noi credincioșii trebuie să-i vedem ca pe unul și în fiecare din ei trebuie să vedem pe Hristos și să avem atâta dragoste față de el, încât să fim gata să ne punem sufletul propriu pentru el. Nu trebuie să numim sau să socotim pe vreunul rău, ci pe toți să-i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dacă ai vedea pe unul tulburat de patimi, să nu urăști pe fratele, ci patimile care îl războiesc. Iar dacă îl vezi tiranizat de poftă și de gânduri greșite, să ai și mai multă milă de el, ca nu cumva să fii și tu ispitit (Col. 6, 1), ca unul să te afli supus schimbărilor materiei nestatornice.
- ✓ Există o părută smereniei din lene, din neglijență și dintr-o lipsă de nădejde a conștiinței, pe care cei ce au o socotesc pricinuitoare de mântuire. Dar nu este, căci nu are plânsul pricinuitor de bucurie, însoțit cu ea.
- ✓ Există un plâns fără smerenie duhovnicească și acesta e socotit de cei ce plâng astfel cu un plâns curățitor de păcate. Dar închipuindu-și aceasta, se amăgesc în zadar. Căci sunt lipsiți de dulceața Duhului, ivită în chip tainic în cămara înțelegătoare a sufletului (Ps. 33, 9). De aceea unii ca aceștia se și aprind repede de pofta față de lume și nu pot să disprețuiască în chip desăvârșit lumea și cele din lume. Iar cel ce nu poate disprețui acestea în chip desăvârșit lumea și n-a dobândit o deslipire din suflet față de ele nu poate dobândi nici nădejdea sigură și neîndoielnică a mântuirii sale. E purtat de îndoială, neîncetat, ici și colo, nepunând temelia de piatră (Luca 6, 48).
- ✓ Plânsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi văpaia patimilor și curățește sufletul de întinăciunea pricinuită de ele; altul ca focul, care face viu, prin prezența Sfântului Duh și reaprinde și încălzește și face înfocată inima și o înflăcărează de dragostea și de dorul lui Dumnezeu.
- ✓ Observă și cunoaște lucrările ce se ivesc în tine din smerenie și din plâns și cercetează folosul ce ți se adaugă din ele la vreme nepotrivită. Pentru cei începători aceasta înseamnă lepădarea a toată grija pământească, dezlipirea și renunțarea la părinți și la prieteni, părăsirea grijii și disprețuirea tuturor lucrurilor și bunurilor, nu numai până la un ac, ci și până la trupul însuși.
- ✓ Precum cel ce pune pământ pe o flacăra ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vieții și împătımirea de cel mai neînsemnat și mai mic lucru sting căldura aprinsă la început în suflet.
- ✓ Cel ce s-a lepădat cu bucurie și într-o deplină simțire a inimii de lucrurile din afară și de oameni și de toate cele ale vieții și a uitat de ele a sărit peste împătımire ca peste un zid și e ca un străin față de lume și față de toate cele din ea. El își adună mintea sa și-și concentrează gândul și cugetarea numai la pomenirea morții. De aceea se gândește la judecată și la răsplată și e cu totul stăpânit de acestea, pătruns de o frică negrăită din pricina acestor gânduri și a cugetării la ele.
- ✓ Cel ce poartă în sânul său frica de judecată e ca un osândit legat în lanțuri pe scena acestei vieți. De aceea, arată ca unul ce e târât de frică ca de un călău, și dus pe drumul spre moarte, negândind la altceva decât la chinul său și la durerea pe care va avea să o sufere din pedeapsa

- veșnică. Purtând în inimă acest gând, frica ce e întreținută de el nu-l lasă să se îngrijească de nici un lucru din cele omenești. Aflându-se astfel neîncetat ca un pironit pe lemn, și stăpânit fiind de dureri puternice, nu-și poate îndrepta ochii spre fața cuiva și nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. Căci socotindu-se vrednic de toată necinstirea și disprețuirea, nu-l interesează batjocurile ce vin asupra lui.
- ✓ Cel ce poartă în sine frica morții are silă de toată mâncarea, băutura și podoaba hainelor. El nu mănâncă pâinea și nu bea apa cu plăcere, ci împlinește trebuința trupului atâta numai cât ajunge pentru a trăi. Acela va lepăda toată voia sa și se va face rob tuturor, nedeosebind între cele poruncite.
  - ✓ Cel ce s-a dat pe sine, de frica chinurilor, rob părinților după Dumnezeu, nu va alege poruncile care ușurează durerea inimii lui, nici pe cale pe care dezleagă legătura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce-l îndeamnă spre acestea cu prietenie, sau cu lingușire, sau cu poruncă, ci va alege mai degrabă pe cele ce-i sporesc frica și va vrea pe cele ce-i strâng legătura și va iubi pe cele ce-i dau putere călăului (fricii). El va stăruie în acestea, neașteptând să ia dintr-odată slobozire din ele. Dar nădejdea izbăvirii face osteneala mai ușoară, ceea ce este mai folositor celui ce se căiește fierbinte.
  - ✓ Tuturor celor ce încep să viețuiască după Dumnezeu, le este folositoare frica durerilor și durerea ce se naște din ea. Iar cel ce-și închipuie că poate pune început fără durere și fără lanțuri și fără călău (frică), nu numai că-și așează temelia faptelor sale pe nisip, ci își închipuie chiar că-și poate face casa în are, fără temelie, ceea ce naște întru totul cu neputință. Căci durerea aceasta naște toată bucuria și lanțul acesta rupe toate lanțurile păcatelor și ale poftelor și călăul acesta nu pricinuieste moarte, ci viață veșnică.
  - ✓ Cel ce nu va vrea să scape și să fugă de durerea născută din frica de chinurile veșnice, ci se va lipi cu toată hotărârea inimii de ea și-și va strânge și mai mult legăturile ei, pe măsura acestei hotărâri va înainta mai repede și se va înfățișa înaintea feței Împăratului împăraților. Iar întâmplându-se aceasta, îndată ce va privi ca printr-o ceață spre slava Aceluia, i se vor dezlega lanțurile, iar călăul lui, sau frica, va fugi departe de la el, și durerea din inima lui se va întoarce în bucurie și se va face izvor care izvorăște la vedere neîncetat șiroaie de lacrimi, iar în minte, liniște, blândețe și dulceață de negrăit. Ba îi va da și bărbăție și-l va face să alerge slobod și neîmpiedicat spre toată ascultarea poruncilor lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea sunt cu neputință celor începători, dar le sunt proprii celor ce au ajuns, prin înaintare, spre mijloc. Iar celor desăvârșiți, izvorul acesta li se face lumină, inimă schimbându-li-se și prefăcându-li-se fără de veste.
  - ✓ Cel ce are în lăuntrul lui lumina Duhului Sfânt, cade cu fața la pământ neputînd să o privească și strigă cu spaimă și cu frică multă, ca unul ce a văzut și a pătimit un lucru mai presus de fire, de cuvânt și de înțelegere. El este asemenea unui om căruia i s-au aprins de undeva mădularele de un foc, în care arzând și neputînd răbda căldura văpăii (Ieremia 20, 9), se poartă ca unul ce a ieșit din sine. Neizbutind nicidecum să devină iarăși al său și copleșit neîncetat de lacrimi și răcorit de ele, el aprinde focul dorului și mai tare. Ca urmare, varsă și mai multe lacrimi și, spălându-se în mulțimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire. Iar când s-a aprins în întregime și s-a făcut ca o lumină, se împlinește ceea ce s-a spus: Dumnezeu unit cu dumnezeii și cunoscut de ei, și anume atât de mult cât s-a unit cu cei cu care s-a unit și s-a descoperit celor ce-L cunosc.
  - ✓ Înainte de plâns și de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe deșarte (Efeseni 5, 6), nici să nu ne amăgim pe noi înșine. Căci încă nu este în noi pocăință, nici adevărată părere de rău, nici frică de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne-am învinovățit pe noi înșine, nici n-a

ajuns sufletul nostru la simțirea judecării viitoare și a chinurilor veșnice. Căci dacă ne-am fi învinovățit pe noi înșine și am fi dobândit acestea și am fi ajuns la ele, îndată am fi vărsat și lacrimi. Iar fără de acestea, nici învârtoșarea inimii noastre nu se va putea înmuia vreodată, nici sufletul nostru nu va dobândi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriți. Iar cel nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfânt. Și cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curăție, nu poate să ajungă la vederea și cunoștința lui Dumnezeu și nu e vrednic să se învețe tainic virtuțile smereniei.

- ✓ Cel ce voiește să-l învețe meșteșugul vorbirii și filozofia pe cel ce abia a învățat să silabisească literele nu numai că nu-i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degrabă să descurajeze și să se dezguste, din pricina neputinței minții lui de a cuprinde înțelesul celor spuse. Tot așa cel ce spune începătorilor despre cele ale desăvârșirii și mai ales celor mai greoi, nu numai că nu-i va folosi cu nimic, ci îi va și face să se întoarcă la cele din urmă. Căci privind la înălțimea virtuții și înțelegând cât de departe este la culmea ei și socotind că lui îi este cu neputință să urce spre vârful ei, va disprețui și începuturile făcute de el, ca nefolositoare, și se va scufunda în deznădejde.
- ✓ Când cei ținuți și stăpâniți încă de patimi vor auzi că cel desăvârșit după Dumnezeu se socotește pe sine mai lipsit de curăție decât orice om și decât orice animal și orice fiară și că atunci când e batjocorit se bucură, când e bârfit bine cuvântează, când e prigonit rabdă și se roagă pentru dușmanii lui cu lacrimi și întru durerea inimii, rugându-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred că sunt lucruri așa de mari și încearcă să se facă pe ei dimpotrivă cu acela. Pe urmă, dați pe față pe ei deopotrivă cu acela. Pe urmă, dați pe față de Sfintele Scripturi și copleșiți de sfinții care le-au dovedit acestea cu fapta, mărturisesc că nu pot să ajungă la ele. Iar când aud că fără împlinirea acestora este cu neputință să se mântuiască, atunci, nevrînd să înceteze cu totul să facă răul și să se pocăiască de păcatele lor, îi prinde deznădejdea.
- ✓ Cei mai mulți cinstesc ca nepătimitori și ca sfinți, pe cei ce fățărăsc virtutea și altceva arată în pielea obrazului și altceva sunt după omul din lăuntru, și anume plini de toată nedreptatea, pizma, viclenia și răul miros al plăcerilor. Ei socotesc așa, pentru că nu au ochiul sufletului curățit, nici nu sunt în stare să-i cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie și virtute și în nerăutatea inimii, care sunt sfinți cu adevărat, îi socotesc, în chip greșit, ca pe oamenii de rând, și trec pe lângă ei disprețuindu-i și îi țin de nimic.
- ✓ Unii ca aceștia cinstesc ca învățător și ca om duhovnicesc mai degrabă pe cel guraliv și arătos. Iar pe cel tăcut și cu grijă la cuvinte îl țin de prost și mut.
- ✓ Cei trufași la cuget și bolnavi de mândria diavolului se întorc de la cel ce vorbește în Duhul Sfânt, socotindu-l trufaș la cuget și mândru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi plesnesc decât îi străpung. Dar pe cel ce boscorodește din burtă și din fițuici și îi minte cu privire la mântuirea lor, îl laudă și îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca aceștia care să poată deosebi și vedea lucrul bine și așa cum este.
- ✓ Fericiți, zice Dumnezeu, cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu (Matei 5, 8). Dar inima curată nu o poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, așa zicând, ca una singură și dusă până la capătul din urmă. (*Lipsa unei singure virtuți ține inima pătată și o singură pată se simte în toate virtuțile, tulburându-le*) Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea și lucrarea Duhului. Căci precum fierarul își poate arăta meșteșugul prin uneltele sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, așa și omul toate le face și se folosește de virtuți ca de niște unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămân fără rod și fără folos, neizbutind să curățească pata și întinăciunea

sufletului.

- ✓ Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea dezrădăcina nicidecum. Și a primit puterea de a nu face răul, dar nu și puterea de a nu se gândi la el. (*Mintea, mereu în mișcare, e mai greu de stăpânit decât mădularele trupului*). Dar evlavia constă nu în a face numai binele, ci și în a gândi cele rele. Deci cel ce gândește cele rele nu poate dobândi inimă curată. Și cum ar putea? Căci e întinată de gândul rău, ca o oglindă de noroi.
- ✓ Lumea e moartă pentru sfinți și cei din ea la fel pentru ei. De aceea văzând, nu văd faptele lor cele bune și auzind, nu pot înțelege (Matei 13, 13) cuvintele lor dumnezeiești grăite în Duhul Sfânt. Dar nici cei duhovnicești nu pot primi în ei faptele cele rele sau cuvintele pătimășe ale oamenilor lumești sau răi, ci văzând și ei cele din lume, nu le văd și auzind cele ale oamenilor lumești, rămân cu simțirea ca și când nu le-ar auzi. Și astfel nu se înfăptuiește nici o părtășie a acestora cu aceia, sau a aceloră cu aceștia.
- ✓ Precum scrisorile de învoială, dacă nu primesc iscăliturile unor martori vrednici de crezare nu fac sigură arvuna, tot așa, înainte de împlinirea poruncilor și de dobândirea virtuților, nu e sigură iluminarea harului. Căci ceea ce sunt martorii pentru învoieli, aceea este lucrarea poruncilor și virtuțile pentru arvuna Duhului. Datorită acestora primește fiecare prin arvună încredințarea mântuirii viitoare.
- ✓ Întâi învoielile se scriu, așa zicând, prin lucrarea poruncilor, apoi se pecetluiesc și se iscălesc de către virtuți. Abia atunci își da mirele Hristos, sufletului mireasă, adică arvuna Duhului. (*Poruncile împlinite se înscriu în ființa noastră, virtuțile își pun pecetea pe ea. Arvuna Duhului vine ca o primă lumină de sus în ființa noastră, producând o primă transparență a ei pentru Dumnezeu și o primă unire a ei cu El. duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos*).
- ✓ Se întâmplă uneori că mirele întârzie în vreo călătorie, sau e ocupat cu alte treburi, și de aceea hotărăște să amâne nunta. Dacă mireasa se va mânia și, disprețuind dragostea lui, va șterge sau va rupe hârtia de învoială, va cădea îndată din nădejtile ce le are în mire. Așa se întâmplă și cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc: până când sunt dator să mă ostenesc? Și drept urmare va slăbi din ostenele nevoinei și, prin neglijarea poruncilor și prin părăsirea pocăinței neîncetate, va șterge și va rupe, așa zicând, învoielile, va cădea îndată cu totul și din arvuna și din nădejdea în Dumnezeu.
- ✓ Dacă mireasa își întoarce către altul dragoste de la mirele cu care s-a învoit, și se împreună cu acela, pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgăduite ei, ci are să aștepte cu dreptate și pedeapsa și ocara prevăzută de lege. Tot așa se întâmplă și cu noi. Dacă-și întoarce careva dragostea datorată mirelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe față sau în ascuns, și inima lui e ținută de acel lucru, se face urât mirelui și nevrednic de unirea cu El. Căci a zis: *Îi iubesc pe cei ce Mă iubesc* (Prov. 8,17).
- ✓ Cel ce se împărtășește de Duhul dumnezeiesc se izbăvește de pofte și de plăcerile pătimășe, dar de trebuințele pătimășe, dar de trebuințele trupești al firii nu se desparte. Ca unul ce e slobozit de legăturile poftei pătimășe și e unit cu slava și cu dulceața nemuritoare, se silește neîncetat să fie sus și să petreacă cu Dumnezeu; și să nu se depărteze nici pentru o clipă de vederea Aceluia și de desfătarea de care nu se mai satură. Dar ca unul ce e închis în trup și în stricăciune, e tras și purtat și el de acestea și se întoarce spre cele pământești. Însă atunci atâta întristare are din pricina acestora, câte are sufletul păcătosului când se desparte de trup.
- ✓ Precum pentru iubitorul de trup și de viață, de plăceri și de lume, despărțirea de aceasta este moarte, așa pentru iubitorul de curăție și de Dumnezeu, de cele netrupești și de virtute,

moarte cu adevărat este despărțirea cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce privește lumina supusă simțurilor, dacă va închide puțin ochii, sau i se vor acoperi de altcineva, se necăjește și se întristează și nu peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuință sau interesante. Dar cu cât mai vârtos nu se va întrista și nu se va necăji cel ce e luminat de Duhul Sfânt și privește cu trezvie și cu înțelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bunătățile acelea pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit (1 Cor. 2, 9), la care doresc și îngerii să privească (1 Petru 1, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor? Căci el socotește aceasta, pe drept cuvânt, moarte și înstrăinare de viața veșnică.

- ∨ Omul fiind îndoit, adică având alcătuirea din suflet și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzută și nevăzută. Și fiecăruia din aceste părți i s-a rânduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile noastre. Dar am înțeles că lucrul acesta este adevărat și cu privire la vederi și la vise. Cele ce ocupă sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea rețin închipuirea și cugetarea lui și în somn. De se îngrijește de lucruri omenești, e preocupat de ele și în închipuirea viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiești și cerești, se va afla și în vis cu gândirea în acestea, după spusa prorocului: Și tinerii vor avea vedenii (Ioil 3,1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi înșelat, ci va vedea lucruri adevărate și i se vor încredința descoperiri.
- ∨ Când partea poftitoare a sufletului e împinsă spre patimile desfătărilor și spre plăcerile vieții, tot pe acestea le vede sufletul și în vis. Iar când iuțimea sau mânia sufletului e înfuriată împotriva semenilor, visează atacuri, războaie și lupte între șerpi și certuri ca la judecată cu dușmanii. Când, în sfârșit, rațiunea lui se înalță prin trufie și mândrie, își închipuie răpiri înaripate în aer, șederi și domnii pe tronuri înalte, pășiri înaintea poporului în fruntea unora care luptă.
- ∨ Numai vederile acelea sunt adevărate, care nici n-ar trebui să se numească visuri, ci vederi. Ele sunt proprii acelor a căror minte a devenit simplă, prin sălășluirea Duhului, și liberă de toată supărarea și robia patimilor; a căror cugetare se mișcă în jurul celor dumnezeiești și se gândește la răsplătirile viitoare; a căror viață mai presus de viața celor vii este fără griji, netulburată, liniștită, curată, plină de milă, de înțelepciune, de cunoștința cerească și de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu sunt așa, sunt mincinoase și încurcate și totul e o înșelătorie vădită.
- ∨ Mulți au fericit viața pustnicească, alții pe cea de obște, sau în chinovie. Alții doresc să stea în fruntea poporului, să îndemne, să învețe să ridice biserici, hrănindu-se din acestea în chip felurit trupește și sufletește. Eu nu aş socoti pe nici una din acestea mai bună decât pe alta. Nici n-aş spune că una e vrednică de laudă, iar alta de ocară. Ci în toată privința și în toate lucrurile și faptele, cu totul fericită este viața cea pentru Dumnezeu și după Dumnezeu.
- ∨ Viața oamenilor se alcătuieste din felurite științe și meșteșuguri; unul îndeletnicindu-se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa și astfel oamenii își dau și primesc între ei, în timpul vieții, împlinind trebuințele trupești ale firii. Așa se poate vedea și între oamenii duhovnicești: unul se îndeletnicește cu o virtute, altul cu alta, toți alergând din diferite părți spre aceeași țintă.
- ∨ Cel ce a părăsit toată lumea și s-a retras în munte, pentru liniștire, dar de acolo scrie celor din lume, pentru a atrage atenția, pe unii fericindu-i, iar pe alții lingușindu-i și lăudându-i, este asemenea celui ce s-a despărțit de femeia desfrânată, ispititor îmbrăcată și foarte rea, și s-a dus în țară depărtată, ca să scape până și de amintirea ei, dar pe urmă uitând de ținta pentru care a venit acolo, dorește să scrie celor ce petrec și se murdăresc cu desfrânata aceea,

fericindu-i. Prin aceasta arată că, dacă nu cu trupul, cel puțin cu inima și cu mintea se împărtășește de bunăvoie de patima lor, încuviințând amestecarea lor cu ea.

- ✓ Pe cât sânt de vrednici de laudă și de fericiți cei ce petrec în lume, dar își curățesc simțirile și inimile de toată pofta cea rea, pe atâta sunt de vrednici de ocară și de osândă cei ce petrec în munți și în peșteri, dar își doresc laudele și fericirile de la oameni. Aceștia vor fi ca niște preacurvari înaintea lui Dumnezeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce pofteste să se audă în lume despre viața, despre numele și despre petrecerea lui, desfrânează față de Dumnezeu, ca poporul de odinioară al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39).
- ✓ Pe cei ce vin fără șovăire la El, Domnul nu-i lasă nicidecum să cadă, ci, văzându-i slăbiți în putere, conlucrează cu ei, îi ajută, întinzându-le mâna puterii Sale de sus și-i aduce iarăși la Sine. Îi sprijinește pe față și în ascuns, în chip știut și neștiut. Aceasta, până ce urcă toată scara și se apropie de El și se unesc întregi cu El întreg și uită de toate cele pământești, fiind cu El acolo sus, dacă în trup sau afară de trup (2 Cor. 12,2), nu știu, și petrecând împreună cu El și bucurându-se de bunătățile tainice.
- ✓ E cu dreptate, ca întâi să ne pomenim grumajii noștri sub jugul poruncilor lui Hristos și să nu ne înfuriem, nici să ne tragem îndărăt. Ci să pășim drept și cu râvnă până la moarte, sub ele, și să ne înnoim pe noi înșine, raiul cel cu adevărat nou al lui Dumnezeu, până ce Fiul va veni împreună cu Tatăl, prin Duhul Sfânt, și se va sălășlui în noi. Iar atunci, când îl vom dobândi întreg, sălășluit în noi ca Învățător, oricăruia dintre noi i-ar porunci și orice slujbă i-ar încredința, să o ia asupra sa și să o céplinească cu bucurie, după voia Lui. Dar nu se cade să o cerem înainte de vreme, nici să primim a o lua când e dată de oameni, ci să stăruim în poruncile Stăpânului și Dumnezeului nostru și să așteptăm hotărârea lui Dumnezeu.
- ✓ După ce am primit o slujbă în lucrurile dumnezeiești și ne-am câștigat cinste în ea, de vom fi îndemnați de Duhul să trecem la altă slujbă sau lucrare sau făptuire, să nu ne împotrivism. Căci Dumnezeu nu vrea să fim leneși, nici să rămânem în una și aceeași lucrare în care am început, până la sfârșit, ci să înaintăm și să ne mișcăm continuu spre izbândirea în cele mai mari, potrivindu-ne voii lui Dumnezeu și nu voii noastre.
- ✓ Cel ce și-a făcut moartă voia sa e cu totul fără voie. Dar nici una dintre cele ce sunt și viețuiesc și se mișcă nu e fără voie, afară ce cele nesimțitoare și nemișcate. Plantele, măcar că se mișcă și cresc, nu spunem că-și fac mișcarea și creșterea printr-o voie naturală, căci sunt neînsuflețite. Dar tot ce e însuflețit are și o voie naturală. Deci cel ce și-a omorât prin nevointă și sângețenie voia sa și cu totul fără voie a ieșit din firea sa și, prin faptul că nu mai voiește nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici rău.
- ✓ Celui ce-și taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu îi dăruiește Dumnezeu voia Lui, într-un chip așa de tainic, încât nici el nu știe. Și o păstrează neștearsă în inima sa și-și deschide ochii înțelegerii ca să o cunoască pe ea și primește putere ca să o împlinească. Iar acestea le lucrează harul Sfântului Duh. Căci fără El nu se face nimic.
- ✓ Dacă ai primit iertarea păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin îmbrăcarea schimei sfinte și îngerești, câtă dragoste, mulțumire și smerenie nu trebuie să-ți pricinuiască aceasta? Că fiind vrednic de nenumărate pedepse, nu numai că te-ai izbăvit de ele, ci te-ai învrednicit și de înfiere, de slavă și de Împărăția cerurilor. Aceasta depănându-te în cuget și amintindu-ți-le pururi, fii gata și pregătește-te să nu necinstești pe Cel ce te-a cinstit și ți-a iertat nenumărate greșeli. Ci slăvește-l și cinstește-l prin toate lucrurile tale, ca și El să te slăvească în schimb și mai mult pe tine, pe care te-a cinstit mai mult decât toată zidirea văzută și te va numi prieten adevărat al lui Dumnezeu.

- ˆ Cu cât este mai de preț sufletul decât trupul, cu atât e mai înalt omul rațional decât lumea. Nu lua seama la mărimea fapturilor din ea, ca să le socotești, omule, pentru aceasta, pe ele mai de preț ca tine. Ci căutând la harul ce ți s-a dat și cunoscând demnitatea sufletului tău mintal și rațional, laudă pe Dumnezeu, Care te-a cinstit mai presus decât toate cele văzute.
- ˆ Sufletul care nu s-a izbăvit cu desăvârșire și cu bună simțire de alipirea și de împătımirea de cele văzute nu purta fără întristare pricinile întristare (*Acesta e lucrul esențial: să porți fără întristare cele ce ți le pricinuiesc ca scopul să te întristeze și să te facă prin aceasta să păcătuiești, dovedind că nu ești legat de lumea aceasta și nu ai încredere desăvârșită în Dumnezeu.*)și uneltirile venite lui de la draci și de la oameni. Ci fiind legat prin împătımire de lucrurile omenești e mușcat de pagubele de bani și se supără de pierderile unor lucruri și-l dor cumplit durerile venite în trupul său.
- ˆ Dacă și-a dezlegat cineva sufletul de dorirea și de poftele lucrurilor supuse simțurilor și l-a legat de Dumnezeu, nu numai că va disprețui banul și lucrurile din jurul lui și, păgubit de ele, se va arăta fără întristare, ca față de niște lucruri străine, ci și durerile venite asupra trupului său le va răbda cu bucurie și cu mulțumirea cuvenită. Căci el vede pururi, ca dumnezeiescul apostol, că omul din afară se strică, iar cel din lăuntru se înnoiește zi de zi (1 Cor. 4, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele după voia lui Dumnezeu. Căci e de trebuință, în acestea, de cunoștință desăvârșită și de înțelepciune duhovnicească. Iar cel lipsit de acestea umblă în întunericul deznădejzii și al neștiinței, neputând să vadă câtuși de puțin lumina răbdării și a mângâierii.
- ˆ Tot cel ce se socotește învățat în știința matematicii nu se va învrednici vreodată să privească și să cunoască tainele lui Dumnezeu, până ce nu va voi mai întâi să se smerească și să se facă nebun (1 Cor. 1,20), lepădând, odată cu părerea de sine, și cunoștința pe care a adunat-o. (*Propriu-zis nu se poate pierde și nu trebuie pierdut-ă, ci cel ce o are trebuie să se socotească ca și când n-ar avea-o. Să nu se mândrească cu ea*). Căci cel ce face aceasta și urmează, cu credință neîndoielnică, înțelepților în cele dumnezeiești, și e povățuit de aceștia, va intra împreună cu ei în cetatea Dumnezeului celui viu. Și călăuzit și luminat de Duhul dumnezeiesc, vede și învață cele ce nici unul dintre ceilalți oameni nu le-a văzut și nu le poate vedea și afla vreodată. Atunci ajunge să fie învățat de Dumnezeu. (*În Dumnezeu sunt și cele învățate de el într-o armonie cu toate cele neștiute. Căci El e mai presus de toate. Iar în lumina Lui se înțeleg mai bine și cele necunoscute încă*).
- ˆ Ucenicii oamenilor îi socotesc nebuni pe cei învățați de Dumnezeu. Căci aceștia, fiind afară de lumina dumnezeiască și neputând vedea minunile din ea, pe cei ce sălășluiesc în lumină și văd și învață cele din ea îi socotesc rătăciți, câtă vreme ei înșiși sunt departe și nepărtași de bunătățile tainice ale lui Dumnezeu.
- ˆ Cei ce sunt plini de harul lui Dumnezeu și desăvârșiți întru cunoștința și înțelepciunea de sus numai de ea vor să se apropie și să vadă pe cei din lume, ca să le pricinuiască vreo răsplătire prin aducere aminte de poruncile lui Dumnezeu și prin facerea de bine, socotind că poate vor auzi, vor înțelege și se vor îndupleca. (*Deci ei nu trebuie să se țină cu totul în afară de legătura cu ceilalți oameni. Iar acestora nu li se cere să uite știința lor, ci să cunoască pe Dumnezeu și să încadreze știința lor parțială în lumina totală a lui Dumnezeu, în care sunt toate*). Fiindcă cei ce nu sunt purtați de Duhul lui Dumnezeu (Rom. 8,14) umblă întru întuneric și nu cunosc nici unde merg (Ioan 12, 35), nici în ce porunci se poticnesc. Poate, ridicându-se din închipuirea de sine care îi stăpânește, vor primi învățătura adevărată a Duhului Sfânt. Și auzind fără știrbire și nestrâmtorată voia lui Dumnezeu, se vor pocăi și, împlinind-o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar dacă nu pot să li se facă acelora pricinuatori

ai vreunui astfel de folos, plângând învârtoșarea inimii lor, se întorc la chiliile proprii, rugându-se zi și noapte pentru ei. Căci pentru altceva nu ar fi în stare să se întristeze niciodată cei ce sunt neîncetat împreună cu Dumnezeu, și sunt mai mult decât plini de tot binele.

- ✓ Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a ne hotărî prin noi înșine, ci abia el ne dăruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpâniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atârnă de noi, fie că stăruim de bună voie în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin faptele rele la protivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul.
- ✓ Frate, la începutul lepădării, sârguiește-te să sădești în tine virtuți frumoase, ca să te faci folositor și obștii și să te slăvească la sfârșit Domnul. Să nu câștigi îndrăzneală față de stareț, niciodată, cum am zis și mai înainte, nici să nu ceri cinstire de la el. Să nu-ți câștigi prietenie cu cei mai mari, nici să nu dai târcoale chiliilor lor, cunoscând că prin aceasta nu numai că începe să se înrădăcineze în tine patima slavei deșarte, dar te și faci urât în ochii întîistătorului. Căci se întâmplă totdeauna aceasta. Deci cel ce înțelege să înțeleagă. Ci șezi în chilia ta, oricum ar fi, în pace. Iar de le cel ce vrea să se întâlnească cu tine, nu te întoarce, din pricină de evlavie. Căci întâlnindu-te cu el cu gând prietenesc, nu te vei vătăma, chiar dacă îți este dintre dușmani. Iar dacă nu vezi în aceasta vreun folos pentru tine, trebuie să ții seama de scopul celui ce vrea să se folosească de la tine.
- ✓ Să nu dobândești o dragoste deosebită față de nici o persoană, mai ales față de un începător, chiar dacă ți se pare că are o viață foarte frumoasă și în afară de orice bănuială. Căci din duhovnicească, ea ți se preface de cele mai multe ori în pățimașă, și cazi în necazuri fără folos. De obicei aceasta se întâmplă mai ales celor ce se nevoiesc. Dar smerenia și rugăciunea neîncetată îi învață despre aceasta. Căci nu e vremea să vorbim despre aceasta cu de-amănuntul. Iar cel ce înțelege să înțeleagă.
- ✓ Socotește, frate, că aceasta se numește retragerea deplină din lume: omorârea deplină a voii proprii. Apoi nealipirea pățimașă și renunțarea la părinți, la membrii familiei și la prieteni.
- ✓ Să nu ții ceva din cele materiale în chilie, fie măcar toiag, afară de un coș, de o saltea de paie, de un cojocel și de o haină cu care te îmbraci. Dacă se poate, nici măcar ceva sub picioare. Căci s-a spus și despre aceasta un cuvânt. Dar cine înțelege să înțeleagă.
- ✓ Să nu ceri starețului ceva din cele trebuincioase, afară de cele rânduite. Nici să nu ascuți de vreun gând ispititor, ca să se schimbe ceva din cele ce ți se dă. Și oricum ar fi, primește-le cu mulțumire și fii bucuros de ele. Nu e îngăduit să vinzi ceva. Murdărindu-se haina, spal-o de două ori pe an. Cere, cu înfățișare de sărac și de străin, cu toată smerenia, haina altui frate, până când cea spălată a ta se usucă la soare. Apoi întoarce-i-o iarăși cu mulțumire. Asemenea și îmbrăcămintea de deasupra și orice altceva.
- ✓ Să te ostenești după putere în ascultarea ta. Iar în chilie să stăruiești și în rugăciune împreună cu rugăciune împreună cu pocăință și cu luare-aminte și cu lacrimi dese. Și să nu-ți pui în gând că azi te-ai ostenit cu prea multă prisosință și deci să scurtezi ceva din rugăciune din pricina osteneții trupești. Căci îți spun ție că pe cât se silește cineva pe sine în ascultare, lipindu-se de rugăciune, pe atât să socotească că a pierdut mai mult. Și de fapt așa este.
- ✓ Dar înainte de toate trebuie să iei parte la slujbele bisericești și să pleci cel din urmă, afară de mare nevoie. Mai ales la utrenie și la liturghie.
- ✓ Trebuie să ai toată supunerea față de starețul tău, de care ai fost și tuns. Și să împlinești fără deosebire cele poruncite de el până la moarte, chiar dacă îți par cu neputință. Prin aceasta

urmezi Celui ce s-a făcut ascultător până la moartea pe cruce. Dar nu numai față de stareț, ci și față de toată obștea fraților. Iar primind o slujire, să nu fii neascultător în ceva. Și dacă ceea ce ți se poruncește ar fi peste puterea ta, punând metanie, cere scutire de aceasta. Iar dacă aceasta se respinge, socotind că Împărăția cerurilor este a celor ce o iau cu sila și cei ce o silesc o vor răpi (Luca 16,16), silește-te.

✓ Să te miști cu umilință în fața întregii obști, ca un nevăzut și necunoscut și ca și când n-ai fi deloc. Cel ce viețuiește astfel, îndrăznesc să spun că făcându-se văzător ajutat de har, prezice multe. Unul ca acesta plânge mult și pentru scăderile acelor. Rămânând neîmprăștiat, întrucât nu suferă de împătımirea de cele materiale, nu va primi să alunece din dragostea duhovnicească și dumnezeiască, în aceasta. Și nu e lucru de mirare că prezice. Căci aceasta vine de multe ori și de la draci. Totuși cel ce înțelege să înțeleagă. Dar dacă începe cineva să primească mărturisiri, poate se va lipsi și de acestea, fiind ocupat cu cercetarea gândurilor celorlalți. Iar dacă din multă smerenie se va opri de la acestea, adică de la a sfătui și de a le asculta, va fi reșezat iarăși în starea de mai înainte. Dar cunoștința acestora numai Dumnezeu o are. Eu, stăpânit de frică, nu îndrăznesc să vorbesc despre ele.

✓ Păstrează chilia pe care ai primit-o de la întâistător la început, până la sfârșit. Iar dacă din pricina vechimii sau a dărâmării ei, vei fi tulburat în gând, punând metanie întâistătorului, fă-i cunoscut acest lucru cu smerenie. Și de te va asculta, bucură-te. Iar de nu, mulțumește și așa, aducându-ți aminte de Stăpânul tău care nu a avut unde să-și plece capul. Căci dacă l-ai tulbura de două sau de trei sau de patru ori cu aceasta, se naște îndrăzneala, apoi neîncrederea și la urmă disprețul. Dacă voiești, deci, să duci viață liniștită și pașnică, nu cere deloc vreo ușurare trupească de la stareț. Fă aceasta de la început și rabdă cu bărbăție să fii disprețuit și nesocotit de toți, după porunca Domnului.

Deci dacă voiești să-ți păstrezi încrederea și iubirea față de el și să-l vezi ca pe un sfânt, păzește aceste trei lucruri: nu cere vreo ușurare și nu-ți lua îndrăzneală față de el și nu te duce des la el, cum fac unii, pe motiv că sunt ajutați de el. Căci acesta nu e un lucru de laudă, ci omenesc. Nu te osândesc nici dacă ascunzi de el tot gândul ce se ivește în tine. Căci dacă păzești acestea, vei trece neînvăluit marea vieții și vei socoti pe părinte, oricum ar fi, ca pe un sfânt. Iar dacă te vei apropia în biserică, ca să întrebi pe părintele tău despre vreun gând și vei vedea pe altul luându-ți înainte, pentru același lucru sau pentru altul, și părintele te va trece cu vederea, din pricina acestuia, să nu te întristezi, nici să gândești ceva împotriva lui. Ci stai de-o parte cu mâinile încrucișate, până va isprăvi cu acela și te va chema. Căci părinții obișnuiesc uneori să facă să ni se întâmple acestea, poate și cu voia, spre cercarea și izbăvirea noastră de mai înainte.

✓ Să mănânci cele puse înaintea ta, orice ar fi. De asemenea să bei vinul cu înfrânare, fără cârtire. Iar dar mănânci singur, din pricină de neputință, mănâncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre frați îți trimite ceva de mâncare, privește cu mulțumire și smerenie ca un străin. Și împărtășește-te din ce ți-a trimis, orice ar fi. Iar ce rămâne, trimite altui frate sărac și evlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mângâiere, împărtășește-te din toate cele puse înainte, dar puțin, păzind porunca înfrânării. Iar ridicându-te și punând metanie în chipul străinului și al săracului, dă-i mulțumire zicând: Dumnezeu-tatăl să-ți răsplătească, sfințite părinte. Ia aminte să nu vorbești ceva, chiar dacă ar fi de folos.

✓ Iar dacă vreunul dintre frați a fost întristat fie de întâistător, fie de iconom, fie de altcineva, și vine la tine, mângâie-l așa: Crede, frate, spre cercarea ta ți s-a întâmplat aceasta. Căci și mie mi s-a întâmplat de multe ori aceasta și m-am întristat și descurajat. Dar de când am fost înștiințat că acestea se întâmplă spre cercare, le port cu mulțumire. Fă așadar și tu așa. Și mai degrabă să te veselești de astfel de neazuri. Iar dacă acela ar începe să bârfească, nici atunci

să nu te schimbi. Ci mângâie-l cum te va ajuta harul, căci sunt multe chinuri de dreaptă socoteală. Și ajută pe fratele după cum îi înțelegi starea de suflet și gândurile lui și nu-l lăsa să plece netămăduit.

- ✓ Iar dacă s-ar întâmpla ca un frate să fie bolnav și tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie să-i trimiți mai înainte ceva, vestindu-i aceasta: Crede, sfințite părinte, că abia azi am aflat despre boala ta și te rog de iertare. Iar apoi mergând la el, pune metanie și, făcând rugăciune, spune-i așa: cum ți-a ajutat Dumnezeu, sfințite părinte! Apoi șezând cu mâinile încrucișate, taci. Iar dacă sunt și alții de față, pentru cercetare, ia aminte să nu mai vorbești ceva, nici din Scriptură, nici din cele firești, mai ales dacă nu ești întrebat, ca să nu ai necaz pe urmă. Căci aceasta se întâmplă de cele mai multe ori fraților mai simpli.
- ✓ Dacă se întâmplă să stai la masă cu frați evlavioși, să te împărtășești din cele puse înainte, fără deosebire, oricare ar fi ele. Iar dacă ai poruncă de la cineva să nu mănânci pește sau altceva, dar acestea sunt puse pe masă, dacă cel ce a dat poruncă e aproape, mergând înduplecă-l să-ți îngăduie să guști. Iar dacă nu e de față, sau știi că nu-ți va îngădui, și totuși nu voiești să-i smintești pe frați, încredințează-i, după masă, aceluia ce-ai făcut, cerând iertare. Iar dacă nu voiești să faci nici una din acestea, e mai bine să nu mergi la ei. Căni vei câștiga două lucruri: vei alunga și pe dracul slavei deșarte și-i vei izbăvi și pe aceia de sminteală și de întristare. Iar de sunt din cei mai groși de simțire, păzește canonul. Dar e mai bine ca și în fața acestora să guști din toate câte puțin. La fel, cu prilejul mângâierii ce ți-o face cineva, potrivit apostolului care hotărăște să se mănânce tot ce se pune înainte, nedeosebind nimic pentru cunoștință (1 Cor. 10,15).
- ✓ Dacă în vreme ce-ți faci rugăciunea în chilie, bate cineva la ușă, deschide-i și șezând vorbește-i cu smerenie despre ceea ce-l preocupă din cele ce-i sunt de folos. De e apăsător de vreun necaz, sârguiește-te să-l ajuți, fie cu cuvântul, fie cu lucrul. Apoi plecând acela, închizând ușa, reia-ți rugăciunea. Căci slujirea celor ce vin la tine este asemenea împăcării (Matei 5,24). Dar nu trebuie făcut așa când e vorba de lucruri lumești. În acest caz, isprăvește întâi rugăciunea și apoi vorbește cu el.
- ✓ Dacă în vreme ce te rogi, îți vine vreo frică, sau vreo lovitură, sau strălucește vreo lumină, sau se întâmplă altceva, să nu te tulburi. Ci stăruie și mai întins în rugăciune. Căci se ivește o tulburare drăcească sau vreo frică sau vreo ieșire din sine (extaz), ca slăbind să lași rugăciunea și ca, ajuns la un astfel de obicei, să te facă pradă lui. Dar dacă săvârșind rugăciunea, îți strălucește vreo lumină cu neputință de tălmăcit, (*Lumina dumnezeiască nu se poate exprima, pentru că nu are un caracter văzut, pentru că e spirituală și de un conținut cu neputință cu neputință de definit. Dacă are un caracter văzut, exprimabil, nu e de la Dumnezeu.*) și sufletul ți se umple de o bucurie negrăită și de dorința celor mai înalte și încep să-ți curgă lacrimile însoțite de pocăință, cunoaște că aceasta este o vizită dumnezeiască și un ajutor dumnezeiesc. Și dacă rămâne mult, ca să nu-ți vină ceva mai mult decât aceasta, prin faptul că ești stăpânit de lacrimi, îndreaptă-ți mintea spre ceva din cele trupești și prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama să nu părăsești rugăciunea de frica vrăjmașilor, ci așa cum în cazul când se sperie copilul de niște mormoloci, se refugiază în brațele mamei și ale tatălui, aruncând frica de ei, așa și tu, alergând prin rugăciune la Dumnezeu, scapă de frica lor.
- ✓ Dacă în vreme ce șezi în chilie, venind un frate te va întreba despre vreun război trupesc, să nu-l respingi. Ci folosește-l cu pocăință din ceea ce-ți va dăruia harul lui Dumnezeu și din ceea ce ai câștigat din faptele tale și apoi slobozește-l. Iar când iese, punând metanie înaintea lui, spune-i: Crede, frate, că nădăjduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu și ci că va fugi de la tine acest război, numai să nu dai înapoi și să nu te moleșești. Iar după ce a ieșit acela, ridicându-te și închipuindu-ți războiul lui, înălțându-ți mâinile cu lacrimi spre Dumnezeu,

roagă-te cu suspine pentru fratele, zicând: Doamne, Dumnezeule, Cel ce nu voiești moartea păcătosului, rânduiește lucrul după cum știi și precum este de folos fratelui acesta. Și Dumnezeule, cunoscând încrederea aceluia în tine și împreună-pățimirea și rugăciunea ta sinceră, va ușura, din iubire față de el, războiul lui.

- ✓ Cel ce a dobândit acestea să ia seama la sine însuși și la atacurile gândurilor, pentru că cel ce petrece în mijlocul oamenilor e cu neputință, socotesc, să le biruiască. Mai ales e cu neputință să biruiască atacul pizmei și al slavei deșarte acela care e lăudat de oamenii din lume pentru viața lui vrednică de laudă și pentru disprețuirea lucrurilor văzute. Pe lângă aceasta de multe ori, cunoscând sau văzând că cineva face ceva ce nu se cuvine, îl osândește. De aceea unul ca acesta trebuie să ia aminte să nu iscodească cele ce zice, sau ce face starețul, sau slujitorii. Iar dacă, biruit de patimă, va gândi sau va spune ceva necuvenit, să se îndrepte pe sine cu pocăință. Să ia aminte și la starea în biserică și la slujbe. Pentru că gândurile slavei deșarte au obiceiul să tulbure pe cei virtuoși și în acestea, fie în cântare, fie în rugăciunea în care mintea nu trebuie să umble de acolo până acolo, luând seama că alți frați sunt împrăștiați și tulburați. Să înainteze cu luare-aminte în ritmul cântării duhovnicești și să cânte cu mintea cele ale îngerilor. Să ia aminte să nu se facă arătat nimănui altuia decât lui Dumnezeu și să nu se lase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca să-i judece, nici ca să-i fericească. Dar acestea toate nu le vei putea ocoli, decât de te vei păzi în smerenie, în iubire, în mărturisire și în nepățimire.
- ✓ Sârguiește-te să nu superi pe cineva fie cu cuvântul, fie cu fapta, ci să-i mângâi pe aceia care sunt supărați de alții, pe cât e cu putință. Și să nu socotești vreodată că ai biruit meșteșugirile diavolului și să cazi în slavă deșartă. Pentru că firea omenească nu poate să le biruiască, decât numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce sunt supuși întâistătorului să le păzească toate acestea. Iar celor îndrăgostiți de liniște nu le pot spune nimic. Dar fiecare să cugete la cele ce le-am spus și la cele ce se cuvin celor ce se liniștesc, pentru că liniștea are nevoie de viața cea mai bine îndrumată.
- ✓ Dacă ai câștigat încredere și siguranță în vreun fapte din obște, și-i mărturisești lui gândurile tale, să nu încetezi, frate, vreodată să mergi la el și să-i împărtășești gândurile care vin în fiecare zi și ceas. Toți ar trebui să meargă la stareț ca să se mărturisească. De aceea am spus aceasta, cu pogorământ, fiindcă unii nu voiesc să vădească gândurile lor starețului, din multă slăbiciune și din neîncrederea ce o au în el. Însă nu trebuie să colinzi de la unul la altul, ascultând de vrăjmașul care-ți spune în ascuns că pricinuiеști povară mergând des la fratele acela care primește gândurile tale, sau că e rușine să-i înfățișezi de multe ori ale tale, ca să te faci prin aceasta să intrerupi mărturisirea, sau să mergi la altul. Pentru că dacă mergem la cel dintâi, vom câștiga și mai multă încredere în el, și ne vom folosi mult și din viața și din cuvintele lui și nu vom fi osândiți de nici un altul pentru viața noastră, ci vom fi lăudați de toți că păzim credința. Iar dacă neglijăm să se mărturisim des păcatele noastre, cădem în patimi mai mari și ne rușinăm iarăși să le mai facem cunoscute și ne prăvălim în prăpastia deznădejdiei. Iar dacă mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e îngăduit să-l facem), dacă duhovnicul e din aceeași obște, toți frații ne vor învinui că am călcat credința ce am avut-o în cel dintâi și vom fi foarte osândiți de Dumnezeu. Dar și duhovnicul la care mergem ne va socoti că vom face la fel și cu el, iar noi obișnuindu-ne să trecem de la unul la altul, nu vom înceta niciodată să iscodim, ca să aflăm stâlpnici, sau zăvorâți, sau isihaști, și să mergem la ei să ne mărturisim și să ne facem necredincioși tuturor și să nu propășim, ci să cădem și mai mult în osândă. De aceea sârguiește-te să rămâi fără șovăială până la moarte la duhovnicul la care te-ai mărturisit de la început și să nu te smintești de el, chiar dacă ai vedea că desfrânează, căci nu te vei vătăma niciodată. Pentru că, precum am spus, de-l vei disprețui pe acela, și vei merge la altul, te vei face pricină de multe sminteli și vei judeca la fel și pe toți

ceilalți și vei deschide întru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izbăvește-ne pe noi de toată necredința și iscodirea și ne acoperă cu harul Tău cel dumnezeiesc.

✓ Iar de vei câștiga ucenici care au încredere în tine, și ca să-ți mărturisească ție gândurile lor și îi vezi pe ei că vorbesc cu unii dintre frații mai evlavioși, să nu te smintești. Pentru că diavolul spune pe ascuns celor ce viețuiesc drept, că acești ucenici nu umblă cu sinceritatea inimii, și cu simplitate, nici nu ne mărturisesc gândurile lor cu adevărată încredere în noi, ci îi îndeamnă cu scop rău, prin fățărnicie, să vadă libertatea noastră și prin aceasta ne produc supărare și neîncredere în acești ucenici. Tu deci să nu arăți acest gând pe care ți-l aruncă dracii, ci silește-te cu toată simplitatea și iubirea pentru Dumnezeu și pentru binele însuși, să îndrepti pe unii ca aceștia și să-i folosești sufletește și să socotești propășirea lor drept slava ta însăși.

✓ Dacă vreunii dintre ucenicii tăi ajung la neîncredere în tine, gândește-te de unde le-a venit aceasta. Pentru că aceasta vine din multe pricini: ea poate veni fie din slava deșartă, că au ajuns la propășire și de aceea au căzut în mândrie, ca să nu mai primească să se numească ucenici, ci să aibă demnitate de învățători; fie pentru că, fiind grași și iubitori de trup, vreau să se mângâie trupește; fie pentru că l-a iubit pe vreunul prea mult și pe urmă a iubit pe altul și acela a căzut în pizmă; fie pentru că acela dorește să fie hirotonit și tu l-ai împiedicat, pentru că, după mărturisirea lui, nu e vrednic să fie preotit; fie pentru că ai cinstit mai mult decât pe el, pe altul, care a venit la tine pe urmă, iar aceasta a pricinuit mare supărare aceluia care n-a reușit în ceea ce dorea, mai ales dacă a venit la tine în vârstă fragedă și l-ai iubit mult după Dumnezeu; sau poate că vreodată, ca să se înfrâneze de la patimi, i-ai făgăduit să-i dai voie să se hirotonească (pentru că duhovnicii obișnuiesc de multe ori să facă astfel de făgăduieli de hirotonie tinerilor, ca să le taie cu totul înclinarea ce o au spre patimi din reaua obișnuință) și nădăjduind, potrivit făgăduinței, n-a reușit pentru nevrednicia lui și mușcat de pizmă aduce împotriva altui călugăr învinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu atât mai puțin să le spună.

Pe lângă acestea, mai sunt, precum am spus, și alte feluri de neîncredere: când cineva cade din negrijă în învoiri cu păcatele, sau și în fapte păcătoase și se rușinează să le mărturisească, prins de slava deșartă și ascunzându-le ajunge încet, încet la neîncredere; sau poate te-a văzut și pe tine stăpânit de patimi și te învinuiește. Iar semnul depărtării acestora de la tine sau de la propășire, îl vei vedea din vederea feței lor. Iar dacă nu, din chipurile obișnuite ale prefăcătoriei. Pentru că chiar dacă e sfătuit, sau îndemnat, se preface că primește în auzul său sfaturile, dar în inima lui nu le primește. Ba se și supără din pricina lor, sau râde de ele, ba chiar se înfurie. Iar dacă vreodată, vrând să-l încerci, de este curat de patimi, îl îndemni, fie că se împărtășească, fie să intre în sfântul altar, le face pe amândouă fără să deosebească, ca să nu-l învinuiești. Leacul acestora sunt rugăciunile din inimă și cu lacrimi către Dumnezeu și arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, aspre și muștrătoare, precum gândești că vor auzi, sau își vor împlânzi moravurile.

✓ Dacă un călugăr îți vorbește de unii frați că sunt evlavioși și îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba de ei, răspunde cu smerenie: Crede-mă, părinte, nu știu. Eu fiind un om simplu, vreau să-mi văd slăbiciunea mea. Pentru că toți, cu harul lui Dumnezeu, sunt sfinți și buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va și secera. Nici să nu lauzi, nici să nu osândești pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toți. Mai ales, când în călugărul respectiv se va ivi vreun gând că tu ai încredere în vreunul din aceia și se lasă stăpânit de acest gând și se înstrăinează.

✓ *Sfântul Simeon dă o explicație spirituală procesului de asemănare a omului credincios cu Hristos. Privind mereu la Hristos și Hristos privind mereu la el și aflându-se într-o convorbire continuă, omul devine tot mai asemenea lui Hristos, căci imită chipul Lui, își*

însușește modul Lui de a fi și de a se gândi. Iar prin aceasta i se transmite omului puterea spirituală însăși a lui Hristos. Această idee constituie și o recomandare dată de sfântul Simeon credincioșilor. Sfântul Simeon înfățișează o hristologie practică, nu una teoretică.

✓ Nu trebuie ca cineva din cei nedesprinși să cerceteze tainele ascunse ale Împărăției cerurilor, înainte de lucrarea poruncilor și de înaintarea în virtuți și de desăvârșire; și că la a doua venire a Domnului toți sfinții se vor cunoaște unii pe alții.

Să lăsăm deci discuțiile deșarte și nefolositoare (Tit 3,9) și să nu ne grăbim să aflăm înainte de vreme cele ce țin de o vreme, ci să ascultăm mai bine de Domnul care zice: Cercetați Scripturile (Ioan. 5,39). Cercetați-le și nu le iscodiți în discuții îndelungate. Cercetați Scripturile și nu faceți discuții în afara Sfințelor Scripturi. Cercetați Scripturile, ca să fiți învățați despre credință, nădejde și iubire. Despre credință, ca să nu fiți purtați de orice vânt după nesiguranța oamenilor fără reazim (Efes. 4,14), ci întăriți-vă prin dogmele drepte ale Bisericii Apostolice și Universale și drept îndreptați (2 Tim. 2,15) cuvântul ei. Dar nu numai aceasta, ci prin împlinirea poruncilor veți fi învățați să căutați și rodul credinței și folosul din ea, iar când veți putea afla acestea, atunci veți dobândi și nădejdea nefăcută de rușine și veți avea în ea și întreaga iubire față de Dumnezeu. Căci astfel, este cu neputință vreunui om să dobândească iubirea desăvârșită de Dumnezeu, decât prin credința neștirbită și prin nădejdea sigură și neîndoielnică. De ce, deci, uitând să ne cercetăm pe noi înșine în privința acestora, și anume, dacă avem credință în Dumnezeu atâta cât El însuși, Judecătorul nostru viitor, zice că o va cere de la noi, iscodim cele mai presus de noi, câtă vreme noi abia știm cele de la picioarele noastre?

✓ *Credință și fapte.* Iar care este credința pe care Dumnezeu o cere de la noi și pe care trebuie să o avem în El, a arătat El însuși în Evanghelie, zicând: Cel ce voiește să vină după Mine să se lepede de sine și să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie (Luca 9,23); Căci cel ce vine la Mine și nu urăște pe tatăl său și pe mama sa și pe frații săi, ba încă și sufletul său, nu poate fi ucenicul Meu (Luca 14, 26). Și iarăși: Cel ce a aflat sufletul său, rămânând alipit la cele spuse, îl va pierde pe el (Matei 10,39), iar cel ce va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelia Mea, împlinind poruncile Mele, îl va afla pe el în viața veșnică (Marcu 8, 35; Matei 16,25). Ați auzit semnele credinței? Vă ajung acestea, să aveți nevoie să vi le reamintesc și pe cele următoare? Dacă voiți să aflați aceasta chiar de la Domnul, Care zice limpede: Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca (Matei 6,25,34). Și ridicându-ne câte puțin spre cele mai desăvârșite, zice: De te lovește cineva peste obrazul drept, întoarce-i lui și cel stâng; și celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina ta, lasă-i lui și cămașa ta (Matei 6, 39-40); și celui ce răpește ale tale, nu i le cere înapoi (Luca 6,30). Apoi cerând prisos de credință peste prisos, ne poruncește să ne rugăm pentru dușmanii noștri și să facem bine celor ce ne urăsc pe noi și să ne rugăm pentru cei ce ne prigonesc pe noi (Matei 5,44). Și ne poruncește să facem altele multe, din care să se arate credința noastră în El. Numai atunci trebuie să zicem că suntem credincioși. Căci fără acestea credința noastră este moartă (Iacob 2,20) și noi suntem morți.

✓ Am voit să aud și să aflu de la tine ce folos vei avea dacă ai să afli și ai să înveți de la noi despre bucuriile, slăvirile, desfătările și reșezările din Împărăția lui Dumnezeu, câtă vreme ești osândit, cum am spus, de conștiință, fiindcă n-ai păzit poruncile date ție de Hristos și de aceea nu ai parte cu Hristos? (Ioan 13,8). Nici unul, în nici un fel. Ci îți vei pricinui mai degrabă o și mai mare osândă, că, aflându-le acestea, le-ai disprețuit și n-ai voit să lepezi închipuirea de sine și să dobândești smerenia. De altfel, răspunde liniștit la întrebarea ce ți-o pun cu blândețe: de va cere un copil mic, care n-a învățat încă nici alfabetul, să i se explice gramatica și retorica, va primi oare vreun om stăpân pe rațiune, să ia în seamă măcar cu un singur cuvânt nebunia lui și nu-l va respinge mai degrabă pe acela că gândește lucruri

nebunești și copilărești și cere fără judecată cele mai presus de puterea lui? Iar dacă e drept și cuvenit lucru să faci așa în acestea, cu atât mai mult se cuvine să faci așa în cele mai presus de cuvânt, de minte și de înțelegere. Totuși, dacă cineva, care nu cunoaște nici măcar literele scrisului, va auzi cele ce le-au scris elinii prin alte cuvinte și le va înțelege pe acestea ca pe cele spuse în dialectul propriu, nu e nici o mirare, dat fiind că aceia vorbesc despre cele supuse simțurilor și scrierile lor sunt scrieri deșarte despre lucruri deșarte. Cele despre care întrebi tu, nu sunt, însă, de felul acesta. Dar ce sunt și cum? Cum zice Proorocul David: Și a plecat cerurile și s-a pogorât și întuneric sub picioarele Lui (Ps. 17,10). Ce este întunericul acesta? Trupul Domnului, despre care Ioan, marele Înaintemergător la Lui, a spus mai pe urmă: Căruia nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintelor (Marcu 1,7). S-a coborât deci și a venit îmbrăcând, în loc de întuneric, a zburat pe aripi de vânturi. Și a pus întunericul ascunziș al Lui. În jurul Lui, cortul Lui (Ps. 17,11-12). Vezi că cercetarea ta nu se îndreaptă spre cele supuse simțurilor, ci spre cele dumnezeiești și necuprinse și nu ușor de înțeles de toți? Și dacă a pus negura și întunericul ascunziș al tainelor Lui și e nevoie de multă lumină de la Preasfântul Duh spre înțelegerea tainelor ascunse, cum cercetezi cele ce nu poți să le afli, odată ce nu te-ai făcut locașul luminii dumnezeiești, fiind încă nedesăvârșit și neluminat? Și ca să nu bănuiești, ca unul ce șezi în întuneric (Matei 14,16), că și Acela s-a ascuns, așezându-se în întuneric, proorocul David a spus: În jurul Lui, cortul Lui. El numește cort cu ceea ce se numește Pavel lumină. Căci spune: Cel ce locuiește în lumina neapropiată (1Tim.4,16). Amândoi atrag luarea aminte asupra necuprinderii și nemărginirii dumnezeirii Lui, nevoind să facă pe Dumnezeu circumscris. Ei spun acestea, pentru că își îndreaptă cuvântul spre cei ce iscodesc cu privire la El. Nu socotiți, o, voi cei fără de minte, că Domnul și Dumnezeul cel înălțat, intrând (în cer) s-a ascuns în întuneric, ci este în slava Sa, în dumnezeirea care umple toate și e mai presus de toate, în care era și înainte de aceea.

^ Tu deci, cel ce ai citit acestea, judecă-te pe tine nu întru închipuirea cunoștinței mincinoase (1 Tim. 6,20) și întru făurirea de gânduri deșarte, ci întru fiică și cutremur. Și de voiești să afli ce stare de viață ai, întreabă-ți sufletul și spune-i: Suflete, ai păzit poate poruncile lui Dumnezeu, sau nu? Și deschizându-și gura conștiinței lui, îți va spune în chip sigur adevărul. Căci nu va rușina de tine, ci te va înfrunta și-ți va arăta cele ce le-ai pus înainte și le ai în tine, fie bune, fie rele. Căci în cunoștință vei afla, fie că ai iubit lumea, fie că ai slujit mai mult lui Dumnezeu, fie că ai căutat slava de la oameni, fie că ai dorit numai pe cea dată a lui Dumnezeu. Privind în tine însuți ca într-o cutie și pipăind conținutul și scoțând una câte una din cele așezate în ea, le vei cunoaște în chip limpede. Presupune deci că întâi e așezată acolo dragostea de mărire și de slavă deșartă, un fel de a plăcea oamenilor, dulcele laudelor de la oameni, veșmântul fățarniciei, sămânța ascunsă a iubirii de arginți și, simplu vorbind, multe de acestea așezate în ea, una acoperită de alta; iar deasupra tuturor acestora să presupunem că e îngâmfarea căci cunoștința, zice, îngâmfă (1 Cor. 9,1) iar împreună cu ea, închipuirea de sine și părerea că ești ceva, nedându-ți seama că cel cu cugetul îngâmfat nu e nimic (Gal. 6,3). Toate acestea, fiind adăugate la celelalte pe care le-am amintit înainte, spune-mi cum vei putea să le deosebești? Vei spune, fără îndoială, că nicidecum. Spune-mi, așadar, acum și aceasta. Poate că nu ești convins că peste inima ta ai așezat un fel de acoperământ din acestea; poate nu crezi, cum nici evreii nu cred, fapt pentru care-i muștră Pavel (Rom. 8, 23; 2 Cor. 3, 15). Și de aceea nu înlături acoperământul acesta de pe inima ta, ca să vezi patimile ascunse sub el și să te milostivești de amărâțul tău suflet și să te grăbești să-l curăța și să speli ochiul tău suflet și să te grăbești să-l curăța și să-l speli ochii lui înțelegători și fața lui cu lacrimi fierbinți, aruncând înapoia toată înțelepciunea și cunoștința din afară, după îndemnul lui Pavel, ca să te faci nebun lumii acesteia și să te faci înțelept în Hristos (1 Cor. 4,10). Dar atunci, spune-mi, cum, odată ce ești nebun, îți voi descrie cele privitoare la Dumnezeu și la cele dumnezeiești, care sunt ascunse și nevăzute? Nu mă vei disprețui tu însuși, ca pe unul

care face un lucru fără rost, și nu vei zice în tine însuși cu dreptate: Aceasta e cu adevărat nebun, căci îmi povestește despre lucruri neînțelese întregii suflări de sub cer și întregii suflări ce se află deasupra cerului? Căci cele ce vor avea atunci, nici îngerii lui Dumnezeu nu le știu. Fiindcă dacă nu au cunoscut nici venirea Lui pe pământ, cum, sau când avea să se coboare și să se facă om, cu cât mai mult nu pot cunoaște venirea Lui cea de pe urmă întru slavă, când va fi, cum va fi și care vor fi darurile ce le va împărtăși sfinților Lui? Că acestea sunt cu adevărat, a arătat Pavel zicând: Ca să se facă cunoscute acum începătorilor și stăpânilor prin Biserică înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu (Efes. 3,10). Ba a arătat și Domnul, spunând despre venirea Sa că Puterile cerurilor se vor clătina (Matei 24,29), adică se vor uimi și se vor minuna, văzând deodată ceea ce, fără îndoială, n-au văzut până atunci. Iar dacă puterile cerurilor nu știu, cum îndrăznești să spui tu că sfinții nu se vor cunoaște unii pe alții în Împărăția lui Dumnezeu, când se vor împărtăși de vederea Lui? Dar și tu, care-l contrazici, pe cel ce zice: Ei trebuie să se cunoască numai unul pe altul, întrebi: de unde o ști această? *Cunoștința întreolaltă a sfinților.* O, neștiință și nebulie și întunecime! Nu tremurați, nu vă temeți? Căci din cuvintele voastre (Matei 12,37) veți fi osândiți de către Dreptul Judecător, Care nu caută la față. Căci către cei ce spun că sfinții nu se văd, nici nu se cunosc unii pe alții, ci îl văd numai pe El, fiind uniți întregi prin toate simțurile cu El întreg, se va adresa și va zice: M-ați cunoscut voi? Ați văzut lumina Mea? M-ați primit în voi? Ați cunoscut prin cercare însăși lucrările Duhului Sfânt, sau nu? Socotesc că nu vor îndrăzni să-I răspundă: Da, Doamne. Căci dacă vor spune așa, le va răspunde: Cum, dacă ați avut cunoștința acestora prin cercare, spuneți că cei ce Mă vor avea pe Mine în ei înșiși nu se vor cunoaște unul pe altul? Eu sunt Dumnezeul cel nemincinos, Dumnezeul cel adevărat, Dumnezeul cel sfânt, Cel ce locuiesc întru sfinți. Cum locuiesc întru ei? Precum am spus că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine, așa și sfinții sunt întru Mine și Eu întru ei (Ioan 17,21). Și precum Tatăl e întru Mine și Eu întru Tatăl Meu, așa voi fi locuind și întru toți sfinții și toți sfinții vor locui întru Mine. Dar va mai zice către aceștia și următoarele: Dacă deci Eu sunt întru sfinții Mei și sfinții Mei întru Mine, dacă Eu sunt întru Tatăl Meu și Tatăl Meu întru Mine și precum Mă cunoaște pe Mine Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl, e vădit ca și sfinții Mă cunosc pe Mine și Eu pe sfinți și la fel sfinții trebuie să se cunoască unul pe altul. Iar ca să se facă acest lucru mai clar, ca să fie vădit și celor nesimțitori, trebuie să adăugăm a zice iarăși: întru toți sfinții va locui Același Hristos. Când se vor deschide, deci, cărțile conștiinței fiecăruia, în inimile și conștiințele păcătoșilor se va afla închipuirea de sine, sau slava deșartă, sau erezia, sau invidia, sau pizma, sau altceva din acestea; se va afla negrija, trândăvia și neîmplinirea din toată inima a poruncilor lui Dumnezeu, de unde vine lipsa iubirii Lui. De aceea ochii lor se vor întuneca și nu vor vedea (Rom. 11,20; Ps. LXVIII, 24) și vor fi rușinați și vor auzi: Întrucât nu ați făcut una dintre poruncile Mele, preamici, ci ați nesocotit-o, Mie nu ați Făcut (Matei 25,45 și 5,19).

✓ *Îndemn.* Deci cei ce spun că sfinții nu se cunosc și nu se văd unii pe alții, să se lase convinși prin acestea, să nu se ocupe cu lucruri de neînțeles, ci, de voiesc să asculte de mine, să fie atenți mai degrabă la ei înșiși și să nu înceteze să se judece pe ei înșiși. Iar voi, cei lipsiți de cunoștința tuturor celor spuse și neajunși la simțirea, la cunoștința și la experiența iluminării și a vederii dumnezeiești, cum nu tremurați să exprimați peste tot unele ca acestea? Căci dacă va trebui să dăm socoteală de tot cuvântul deșert (Matei 12,36), cu cât mai mult nu vom fi întrebați despre acestea și nu vom fi pedepsiți ca unii ce am vorbit în deșert? Căci cuvânt deșert nu e, cum ar bănuși cineva, numai cel nefolositor, ci și cel grăit de noi înainte de împlinirea faptelor poruncite și de cunoașterea lui Dumnezeu prin experiență (cercare). Când nu disprețuiesc slava de jos, nici nu sunt scârbit de ea din suflet, ca de una ce e vătămătoare sufletului și mă lipsește de slava de sus, dar îndemn pe alții să se înfrâneze de la ea, nu va fi cuvântul meu deșert și fără putere pricinuitoare de fapte și gol? Și nu voi fi osândit ca un

mincinos? Iar când, fără să fi primit harul Duhului întru simțire și cunoștință fără să fi ajuns învățat de Dumnezeu (Ioan 6,45), voi sări să tâlcuiesc, fără rușine, Scripturile lui Dumnezeu insuflăte, și-mi voi lua rolul de învățător, folosindu-mă spre aceasta numai de cunoștința mincinoasă, va lăsa Dumnezeu acest lucru nemustrat și nu va cere pentru el socoteală de la mine? Nicidecum. Iar de voiești, învață-te acestea și la cele de jos și de la cele omenești. Spune-mi care dintre oameni, chiar dacă ar fi admirat de toți pentru înțelepciunea și cunoștința sa și pentru știința legilor, chiar dacă ar fi împodobit cu toată dreptatea și evlavia, va îndrăzni pe sine judecător și să legiuiască în cele ale altora, fără voia împăratului? Iar dacă ar îndrăzni aceasta, va fi făcut de rușine de împărat și va fi pedepsit cu însăși asprimea legilor. O, nerușinare! Pe împăratul pământesc nu îndrăznește nimeni să-l nesocotească și să-i răpească cinstea și demnitatea și să le atribuie lui, iar tu nesocotești pe Împăratul ceresc ca pe un nimeni și îndrăznești să-ți însușești demnitățile apostolice fără încuviințarea și voia Lui? Făcând așa, socotești că Stăpânul va lăsa nepedepsită fapta ta? Nicidecum!

- *Înțelegerea nu înseamnă în gândirea părinților ceea ce înseamnă pentru noi: o simplă înțelegere prin cugetare a unui anumit lucru. Ci participarea la o ordine obiectivă mai presus de simțuri. Pe aceasta se bazează pe toată concepția sfântului Simeon despre simțirea realității spirituale, cu care intrăm în contact cu mintea sau cu înțelegerea. Întrucât mintea și înțelegerea a pierdut pentru omenirea mai nouă, sensul de organ de vedere, simțire a unei lumi spirituale obiective, sau sensul de contact cu ea, poate că ar trebui să folosim mai mult termenii de simțire a minții și de vedere (contempletare), pe care îl foloseau de asemenea părinții, pentru actul de sesizare a realității obiective spirituale. Aceasta este un fel de capacitate de sesizare a realității spirituale cu toată ființa noastră. Simți prezența spiritului cuiva și caracterul lui prin ființă ca printr-un organ total care nu e identic deci cu rațiunea, sau cu cugetarea discursivă. E o înțelegere într-un alt sens, decât pur intelectual. E o înțelegere, care e în același timp o simțire, un contact, al realității cunoscute în modul acesta, cum zice sfântul Simeon. Părinții o considerau ca ținând de minte, sau de spiritul uman, numind-o înțelegere în sensul acesta.*

Nichita Stihatul

- ✓ *Lucrările simțurilor nu se desființează, ci capătă un caracter spiritual, sau se umplu de o spiritualitate pe treptele mai înalte ale urcușului duhovnicesc. Se afirmă în aceasta unitatea de viață între spirit și trup. Nichita deosebește între minte, suflet (sau inimă, sau simțire) și rațiune sau judecată. Prin fiecare din acestea lucrând Sfântul Duh, preface gândurile și pornirile rele în bune. Dar psihologia lui Nichita e mult mai complexă, mai subtilă.*
- ✓ Precum trupul are cinci simțuri: vederea, auzul, mirosul și pipăitul, așa și sufletul are același număr de cinci simțuri: mintea, rațiunea, simțirea înțelegătoare, cunoștința și simțirea înțelegătoare, cunoștința și știința. Ele se adună în trei lucrări ale sufletului: mintea, rațiunea și simțirea. Prin minte primim înțelesurile; prin judecată tâlcuirile; iar prin simțire, chipurile cunoștinței și gândurile dumnezeiești.
- ✓ Cel a cărui minte deosebește bine înțelesurile gândurilor și-și însușește curat cugetările dumnezeiești, a cărui rațiune tâlcuiește mișcările naturale ale întregii zidiri văzute, deslușind rațiunile fapturilor, a cărui simțire spirituală primește știința înțelepciunii și cunoștinței cerești, a ajuns mai presus de simțiri, trecând prin iluminările Soarelui dreptății dincolo de simțire. El se bucură de desfătare cu cele nevăzute.
- ✓ Puterile cuprinzătoare ale minții sunt patru: cumiștenia, agerimea, înțelegerea și destoinicia. Cel ce unește pe acestea cu cele patru virtuți cuprinzătoare ale sufletului, însoțind cu cumiștenia minții, cumpătarea sufletului; cu agerimea, chibzuința; cu înțelegerea, dreptatea, cu destoinicia, bărbăția, și-a întocmit sieși, în chip îndoit, căruță de foc ce-l duce în cer (*Prin virtuți nu ne deschidem numai spre ceilalți, ci ne și înălțăm spre cer. Cele patru virtuți cardinale sunt cei patru cai ai căruței cu care ne înălțăm spre cer.*) și din care luptă împotriva celor trei căpetenii și puteri generale ale oștirii patimilor: iubirea de argint, iubirea de plăceri și iubirea de slavă.
- ✓ Cel ce caută slava oamenilor, care nu e nimic, ca și când ar fi, și îmbrățișează iubirea nesăturată de plăceri a sufletului și se ține de iubirea de argint prin lăcomie, se face sau drăcesc prin închipuirea de sine și prin mândrie, sau dobitocesc prin plăcerile pântecelui și a celor de sub pânțele, sau fiară celor apropiați prin iubirea lacomă și neomenoasă de argint. El cade din credința în Dumnezeu, pentru că primește slavă de la oameni, după cuvântul Scripturii; se abate de la neprihănire și curăție, pentru că-și aprinde cu lăcomia pântecelui cele de sub pânțele și se supune pornirilor dobitocești; și e scos afară din dragoste, pentru că se îngrijește numai de el și nu dă din avuțiile sale aproapelui lipsit. Astfel unul ca acesta se vedește ca o fiară cu multe fețe, alcătuită din multe laturi potrivnice între ele, neîmpăcat nici cu Dumnezeu, nici cu oamenii, nici cu dobitoacele.
- ✓ Iușimea este la hotarul dintre poftă și puterea rațională a sufletului, fiind fiecareia din acestea ca un fel de armă în mișcarea lor contrară firii, sau conformă firii. Pofta și rațiunea, mișcându-se potrivit cu firea spre cele dumnezeiești, iușimea este fiecareia din ele o armă a dreptății, împotriva șarpelui care le șoptește și le înfățișează numai împărțășirea de plăcerile trupului și bucuria de slava de la oameni. Dar abătându-se acestea de la mișcarea potrivită

firii și prefăcându-și puterea în ceea ce e potrivit firii și mutându-se de la îndeletnicirea cu lucrurile dumnezeiești spre cele omenești, iuțimea li se face arma nedreptății, spre păcat. Acestea se vor lupta în acest caz și se vor năpusti prin iuțime împotriva celor ce le înfrânează pornirile și poftele lor. Din această pricină iuțimea e mijlocul prin care omul se poate arăta sau făptuitor al celor bune, văzător și cunoscător de Dumnezeu, dacă se mișcă după fire, sau dobitocesc, sălbatic și drăcesc, dacă se poate spre cele potrivnice firii.

- ✓ Cel ce n-a primit astfel înapoi frumusețea străvechii nobleți și nu-și reface neîncetat trăsăturile chipului Celui care l-a plăsmuit pe el după asemănarea Sa, cum va putea să se unească vreodată cu Acela, dacă s-a despărțit pe sine, prin neasemănarea trăsăturilor, și a ieșit din lumina Celui ce este lumină, atrăgându-și și la sine ceea ce e potrivit? Iar neunindu-se cu Cel de la Care începutul ființării și de Care a fost adus la existență din nimic, unde va fi aruncat, odată tăiat de la Acela, ca un neasemenea cu Cel ce l-a făcut? O știu cei ce înțeleg, chiar dacă eu voi tăcea.
- ✓ Câtă vreme avem în noi materiile patimilor și îngrijim de bunăvoie pricinile lor, nehotărându-ne să le clintim pe acestea din loc, are tărie împotriva noastră și puterea lor, luându-și această tărie din noi. Dar dacă le lepădăm din noi și ne curățim inima prin lacrimile pocăinței, urând și înșelăciunea celor văzute, ne facem părtași de venirea Mângâietorului, văzând pe Dumnezeu în lumină veșnică și fiind văzuți de Dumnezeu.
- ✓ Cei ce au rupt lanțurile simțirii față de toată lumea, petrec slobozi de toată robia simțurilor, viețuind numai Duhului și grăind cu El, ca unii ce sunt mișcați de El. Prin El se unesc și cu Tatăl și cu Cuvântul, cei de o ființă, și ajung un singur Duh, după Pavel. Aceștia nu numai că nu pot fi prinși de draci, ci le pricinuiesc acelora și spaimă, ca unii ce s-au împărțit de focul dumnezeiesc și sunt ei înșiși foc.
- ✓ Pipăitul nu-și are lucrarea numai într-o parte a trupului, ca celelalte simțuri, ci în tot trupul. Deci când atingem ceva fără trebuință, chiar din clipa simțirii moliciunii acelui lucru, mintea e cdătinată de gânduri pătimase. Iar când ne păzim de atingerea celor moi, fără o trebuință necesară a firii, stăpânind simțirea, nu ni se tulbură simțurile sufletului. *(Potrivit unei vechi tradiții patristice, se afirmă existența unor simțuri ale sufletului. Mintea se poate moleși ea însăși prin atingerea cu simțul pipăitului a unor lucruri noi. Există chiar o legătură între simțurile trupului și cele ale sufletului. Ultimele se pot converti în primele, sau le pot influența pe acelea.)*
- ✓ Când mintea pătrunde în cele mai presus de fire, simțurile aflându-se în starea cea după fire, intră în chip nepătimaș în legătură cu pricinile lucrurilor, cercetând numai rațiunile și firile lor și deosebind fără greșeală lucrările și însușirile lor, neîmpătîmîndu-se și nemișcându-se cu plăcere spre ele în mod contrar firii. *(Atașarea afectivă și pătimasă de lucruri e contrară firii omului, care e făcut să stea și să înainteze, prin spiritul lui, în relația cu Dumnezeu, persoana și spiritul suprem. Omul nu e făcut pentru a se robi obiectelor, ci pentru a realiza prin ele o relație tot mai intensă cu persoanelor. Însăși simțurile intră odată cu mintea într-o relație cu rațiunile lucrurilor, nemairămânând atașată la suprafețele lor. Iar prin rațiuni cunoaște pe Dumnezeu ca persoană care le cugetă în folosul omului și a relației omului cu Sine. Are un loc un fel de intuiție spirituală a simțurilor, prin care omul se pune în relație cu Dumnezeu.)*
- ✓ Luptele și ostenele duhovnicești nasc în suflet bucuria păcii, care pune stăpânire peste patimi. *(Se produce deci în suflet o simțire contrară simțirii trupului. Simțirea durerii cu trupul poate produce o simțire de bucurie în suflet se produce o sfâșiere. Are și el pe de o parte o plăcere de pe urma plăcerii trupești, dar în el se ivește totodată o revoltă împotriva acestei plăceri care caută să-l cucerească cu totul. Aici intră rolul voinței, care se opune căderii sufletului*

într-o stare de robie sub pornirile trupești și într-o stare de slujire a obiectelor, în loc de a fi liber pentru relația cu Dumnezeu și cu persoanele celorlalți. În baza unității de persoană, lucrările sufletești și trupești nu pot fi despărțite, dar unele pot fi dominate de celelalte, sau poate apărea o sfâșiere trăită de unitatea persoanei.) Deci ceea ce e anevoios și neplăcut celor ce se află sub stăpânirea simțurilor, aceea este ușor și preadulce sufletului care ostenește și care a dobândit dorul de Dumnezeu prin sfințite sudori și este rănit de dragostea cunoștinței dumnezeiești. Căci acelora, ostenele și luptele virtuții le sunt neplăcute și le par foarte aspre, ca unora ce sunt legați de tihna trupului și de veseliile plăcerilor și nu s-au străduit să spele sărătura plăcerilor cu undele lacrimilor. Iar cei ce doresc și îmbrățișează virtutea, se scârbesc de plăcerile se pricinuiesc durerea și se scutură de desfătarea și de iubirea de sine a trupului. Un lucru întristează sufletul acestora: slăbirea ostenelelor și domolirea luptelor. Deci ceea ce pricinuieste acelora veselie trupească, aceea e pricină de întristare sufletului care și-a strămutat dorința spre cele dumnezeiești. Iar ceea ce pricinuieste acestuia bucurie duhovnicească, acelora le prilejuiește suspine și durere.

- ✓ Ostenelile par la început pricinuitoare de durere. Dar dacă începătorii stăruiesc în virtute și se întind spre treapta de mijloc, ostenele li se descopere ca pricinuitoare de o anumită plăcere și de o liniște neînțeleasă. Iar când cugetul muritor al trupului e înghițit de viața nemuritoare, care izvorăște din sălășluirea Duhului în cei ce s-au întins cu adevărat spre sfârșiturile (țintele) virtuților prin ostenele, ei se umplu de o bucurie și de o veselie negrăită, deschizându-li-se un izvor curat de lacrimi, întrucât se ivește de sus o undă dulce de căință.
- ✓ Dacă vrei să intri în hotarele virtuții și se afli pe cea care duce spre rătăcire la Dumnezeu, să nu dai somn ochilor tăi, nici ațipire pleoapelor tale, până nu afli, prin multe nevoițe și lacrimi, loc de nepătimire sufletului tău ostenit; și vei intra în locașul sfânt al cunoștinței de Dumnezeu. (*Cunoștința de Dumnezeu, a adâncului liniștit al dragostei curate, nu poate fi aflată de sufletul pasionat și agitat de lucrurile parțiale. Nepătimirea e astfel condiția sau locașul adevăratei cunoștinței de Dumnezeu.*) Iar prin înțelepciunea ipostatică a lui Dumnezeu vei străbate cu înțelegere până la ultimele sfârșituri ale lucrurilor omenești (*Numai alipit de înțelepciunea supremă, vei putea străbate la sfârșiturile lucrurilor, care se află chiar în această înțelepciune-persoană. Înțelepciunea ca ipostas ultim al tuturor ne întărește persoana noastră în înțelepciune, căci e fundamentul ultim al persoanei noastre*) și disprețuind pe cele de jos, vei alerga și tu, însetat ca cerbii, către munții înalți ai vederii sufletești.
- ✓ Cale grabnică spre înălțarea în virtute a începătorilor este tăcerea buzelor, închiderea ochilor și surzenia urechilor. Minte primind astfel nelucrarea acestora și închizând intrările de afară spre sine, începe să se cunoască pe sine și mișcările sale; (*Nelucrarea simțurilor dă odihnă minții din partea lucrurilor din afară, Ea se pot întoarce astfel spre ea însăși și se poate cunoaște ca ceea ce e în mod deosebit de conținuturile definite pe care le are în mod succesiv, fără odihnă*) ea cercetează atunci îndată care sunt conținuturile gândurilor ce plutesc pe marea cunoscută cu mintea și care sunt înțelesurile intrate prin porțița cugetării sale. Sunt ele curate și neamestecate cu semințe amare și vin de la îngerul luminii, sau sunt neghine amestecate și înecate în pleavă și aruncate de potrivnicul luminii? Stând astfel ca un împărat în mijlocul gândurilor și judecând și deosebind pe cele bune de cele rele, pe unele dintre cele intrate le primește pentru depănarea și lucrarea sa și le așează în jitnițele înțelegerii pentru a fi rumenite de focul Duhului și îmbibat de apa dumnezeiască, cu care apoi hrănindu-se, se împuternicește și se umple de lumină; iar pe celelalte le leapădă în adâncul uitării, scuturându-se de amărăciunea lor. Dar acest lucru îl poate face numai mintea aceea, care a apucat calea ce o duce fără rătăcire la ceruri și la Dumnezeu și s-a dezbrăcat de haina de plâns a patimilor întunecate.

- ˆ Sufletul care a lepădat răutatea și cugetul iscoditor al îngâmfării păcătoase și și-a îmbogățit inima cu simplitatea și nerăutate din sălășluirea Mângâitorului, (*Inima simplă e în același timp bogată, indefinit de bogată, pentru că în locul multelor dar mărginitelor chipuri ale lucrurilor de care era alipită și plină astfel încât nu se mai vedea, s-a descoperit în ea însăși, având revărsată în ea nemărginirea vieții și înțelegerii Duhului, prin care le înțelege pe toate, dar nu se alipește de nici una din cele mărginite și nu se strânge în jurul nici uneia, luând chipul ei mărginit.*) ajunge îndată al lui Dumnezeu și al său însuși. Cele ce le vede și le aude, el le socotește vrednice de crezut și adevărate, fără să se îndoiască, ca unul ce s-a ridicat peste prăpăstiile înfricoșătoare ale necredinței și e purtat deasupra iadului pizmei. (*Neîncrederea în toți și în toate deschide un adânc prăpăstios în fața sufletului, neavând unde pune piciorul ca să se odihnească într-o realitate statornică și iubitoare și potrivită cu el, scăpat de nesiguranța și pustietatea sa, care îl mărginește în gradul suprem, despărțindu-l de relația cu orice realitate indefinită, adică cu persoanele. Pizma ce o are față de alții face ca prăpastia aceasta, care este prăpastia nimicului, să ia și un caracter de iad, care își trimite chinul în lăuntrul sufletului însuși. Necredința ține pe ins deasupra unei prăpăstii, pentru că pentru el nu e nimic, decât hăul neființei care-l înconjoară și-l amenință. Tocmai în mărginirea trăită în legăturile cu lucrurile, sau în sinea mărginită, se cascadează hăul nimicului.*)
- ˆ Tuturor virtuților le premerge credința din inimă, pe care o are cineva atunci când sufletul nu poartă în el o socotină îndoielnică, ci a lepădat cu desăvârșire iubirea de sine. Căci pe cel ce s-a gătit de curând spre lupte, nimic nu-l împiedică așa de mult de la lucrarea poruncilor, ca atotreaia iubire de sine. Aceasta este piedica înaintării celor ce vrea să se sânguiască. Aceasta le pune în minte boli și pătimiri ale trupului, greu de vindecat, prin care răcește căldura sufletului și-l înduplecă să se ferească de greutăți, ca fiind vătămătoare unei vieți care vrea să se simtă bine. Iubirea de sine este iubirea nerațională a trupului, care, făcând pe monah iubitor de sine sau iubitor de suflet sau de trup, îl depărtează de Dumnezeu și de Împărăția Lui, după cuvântul: Cel ce-și iubește sufletul său, și-l va pierde (Ioan 12,25). (*Iubirea de sine îl face pe monah să fie șovăitor în credința care-l îndeamnă să pornească și să se țină pe calea nevoițelor pentru virtute. El socotește că rămâne astfel adăpostit de furtuni și de greutăți în portul comodității. În realitate, această neîncredere îi va face continuu griji și-l va lipsi de puțința de a se odihni de ele la sânul ferm și atotiubitor al Părintelui Ceresc. Prin credință omul a aflat un teren solid sub picioarele lui: un teren dincolo de cele văzute, un teren dincolo de lucrurile schimbătoare, în Persoana de statornică și nesfârșită iubire a lui Dumnezeu. Acest teren devine tot mai solid prin virtuți, pentru că prin virtuți își întărește omul legătura cu Dumnezeu. Omul însuși devine tot mai tare prin ele.*)
- ˆ Cel ce a început lucrarea poruncilor cu osteneală și a luat cu dragoste fierbinte pe umerii săi jugul aspru al nevoiței nu cruță sănătatea trupului, nu se sperie de asprimea ostenelilor pentru virtute, nu se lenevește în nevoițe, nu privește la vreunul care se poartă față de nevoițe, cu nepăsare și trândăvie, ci taie cu dor fierbinte brazda virtuților, prin orice pătimiri, căutând numai la sine și la poruncile lui Dumnezeu. În fiecare zi el aruncă cu lacrimi în țarina sa vie semințele sale, până îi va răsări semănătura verde a nepătimirii și va crește până la spicul cunoștinței dumnezeiești și va rodi în grăuntele cuvântului, făcându-l să poarte roadele dreptății sale.
- ˆ Starea din afară a feței obișnuiește să se schimbe împreună cu starea din lăuntru a sufletului. Căci chipul feței arată lucrarea pe care o are mișcarea minții lui, făcând-o cunoscută celor ce privesc starea lui lăuntrică. Acest chip al feței potrivindu-se și schimbându-se împreună cu cele ce se lucrează în gând, uneori se arată luminos, când inima se veselește de urcușurile ei spre Dumnezeu prin cugetările bune; alteori se arată posomorât și întunecat, când inima e

înăsprită de gânduri necuvenite. Căci cel stăpânit de diferite gânduri nu se poate ascunde de cei ce au simțurile sufletului deprinse să vadă. În unele cazuri se petrece o schimbare a dreptei Celui Preaînalt; ea se face arătată acestora, ca una ce le este cunoscută și iubită. Căci datorită ei, aceștia, fiind născuți a doua oară de către Duhul, s-au făcut lumină și sare oamenilor. În alte cazuri se întâmplă o schimbare în starea puterilor sufletești și în tulburarea gândurilor; ea le este vădită în chip limpede ce au lepădat-o și poartă trăsăturile chipului Fiului lui Dumnezeu, luminat de darurile dumnezeiești.

- ✓ Cel ce cultivă gândurile păcătoase își face privirile din afară întunecate și posomorâte. Limba lui e mută pentru laudele dumnezeiești și nu vine în întâmpinarea nimănui spre fericirea lui. Dar cel ce cultivă răsadurile bune și nemuritoare ale inimii are fața bucuroasă și luminoasă. Limba lui e cântătoare la rugăciune și se face pe sine întreagă preadulce la cuvânt. În felul acesta este, și se face vădit celor ce văd bine, atât cel ce se află încă în robia patimilor necurate și petrece sub puterea silnică a legii cugetului pământesc, cât și cel eliberat de o asemenea robie de către legea Duhului. Căci după înțeleptul Solomon, când se veselește inima, se luminează fața, iar când se află în întristări aceea, se posomorăște aceasta (Prov. 15,13)
- ✓ Patimile săvârșite cu fapta, cu fapta sa se și tămăduiesc. Căci precum neînfrânarea, plăcerea, lăcomia pântecelui și viața nepăsătoare și fără rânduială înrădăcinează în suflet deprinderea pătimășă și îl duc la fapte necuvenite, așa strâmtoarea în înfrânare, ostenele și nevoințele duhovnicești aduc în el despățimirea și-l strămută de la patimă la nepățimire. *(În aceasta stă rostul epitimiiilor date de duhovnic în taina pocăinței. N-ajunge ca păcătosul să regrete teoretic faptele rele, ci întrucât acelea au izvorât dintr-o slăbire a firii sau din niscai obișnuințe egale cu patimele, aceste obișnuințe trebuie vindecate tot prin fapte stăruitoare, prin fapte de putere a spiritului manifestat prin trup. De aceea faptele de pocăință sunt fapte tămăduitoare, întăritoare ale firii.)*
- ✓ În fața lui Dumnezeu și a oamenilor care viețuiesc după Hristos, e un rău tot așa de mare a petrece cineva pătimăș în fapte de desfrânare și a se mândri în duhul părerii de sine. Căci precum cele făcute în ascuns ale celui dintâi e rușinos a le și grăi, așa și înălțările inimii celui de-al doilea sunt urâte înaintea lui Dumnezeu. Și precum pe cel dintâi îl leapădă Dumnezeu de la odihnă, pentru că e numai trup, cum zice Scriptura (Facerea 6,3), așa și cel din urmă e necurat înaintea Domnului, pentru că se mândrește.
- ✓ Nu orice patimă e și păcat cu fapta, ci altceva e păcătosul cu fapta și altceva patima. Patima e ceea ce se mișcă în suflet, iar fapta păcătoasă ceea ce se vede în trup. De pildă, iubirea de plăceri, iubirea de argint, iubirea de slavă sunt patimi cumplite ale sufletului. Iar curvia, lăcomia de avere și nedreptatea sunt fapte păcătoase ale trupului. Pofta, mânia și mândria sunt patimi ale sufletului, sau puterile lui în mișcarea împotriva firii. Iar preacurvia, uciderea, furtul, beția și orice altceva care se face prin trup, sunt fapte păcătoase și cumplite ale trupului.
- ✓ Trei sunt căpeteniile cele mai generale ale tuturor patimilor; și trei războaiele împotriva lor; și trei cei ce se războiesc cu ele și biruiesc pe balaurul cu trei capete: al iubirii de plăcere, al iubirii de argint și al iubirii de slavă. Aceștia sunt: începătorul, cel din mijloc și cel desăvârșit. *(Începătorul biruiește iubirea de plăcere, cel din mijloc, iubirea de argint și cel desăvârșit, iubirea de slavă)*
- ✓ Lupta acestor trei împotriva celor trei căpetenii și puteri ale duhului stăpânitor nu e una și aceeași, ci alta și alta. Altfel se poartă lupta cu fiecare dintre aceste căpetenii, de către fiecare din cei ce se luptă împotriva lor și e înarmat în chip firesc cu dreaptă mânie.

- ˘ Cel ce s-a pregătit de curând pentru nevoințele evlaviei și e începător în războiul cu patimile, toată bătaia și-o poartă împotriva duhului iubirii de plăcere și se oprește cu putere împotriva lui prin toată greaua pătimire. El își usucă trupul prin foame, culcare pe jos, privegheri și rugăciuni de toată noaptea. Iar sufletul și-l frânge prin amintirea pedepselor din iad și prin cugetarea la moarte; în sfârșit, inima și-o curățește de întinăciunea însoțirilor și învoirilor, prin lacrimi de pocăință.
- ˘ Cel ce a înaintat cu nevoința de la început spre mijloc și și-a șters sudorile luptei împotriva duhului iubitor de plăcere, cu buretele primei nepătimiri, și a început de curând să privească cu ochii descoperiți esențele lucrurilor, ridică armele credinței împotriva duhului necredincioasei iubiri de argint. El își înalță mintea prin gândirea la lucruri dumnezeiești, își ascute rațiunea cu rațiunile zidirii și și-o lămurește descoperind esențele lor; iar sufletul și-l ridică prin credință de la cele văzute la înălțimea lor nevăzute și-l convinge că purtătorul de grijă al lucrurilor sale este Însuși Dumnezeu, Care a adus toate din neființă la ființă și toată nădejdea sa și-o pune în viața cea în Dumnezeu. *(E demnă de remarcat legătura pe care o face Nichita Stithatul între combaterea iubirii de argint și străduința celui de pe treapta de mijloc de a contempla esențele sau rațiunile lucrurilor, după depășirea iubirii de plăceri prin post, prin priveghere și prin rugăciuni. Cel ce contemplă rațiunile lucrurilor nu se mai lăcomește spre posedarea lor, căci vede originea acestor rațiuni în Dumnezeu și vede pe Dumnezeu ca purtător de grijă al lor. Dar aceasta înseamnă a vedea lucrurile prin credința în Dumnezeu, nu ca realități de sine stătătoare. Cel ce s-a curățit de pofta de plăceri a dobândit prima nepătimire; cel ce privește fără lăcomie la esențele lucrurilor în Dumnezeu a ajuns la a doua nepătimire. Amândouă întăresc nădejdea în Dumnezeu.)*
- ˘ Cel ce a trecut mijlocul prin vedere sufletească și prin nepătimire și s-a ridicat peste înțelepciunea simțirii legate de lume, și a pătruns de curând cu rațiunea cunoștinței și a înțelepciunii ipostatice a lui Dumnezeu în întunericul cunoștinței de Dumnezeu, ridică, cu puterea smeritei cugetări, armele împotriva duhului iubirii de slavă, străpungându-și (umilindu-și) sufletul prin sfințite descoperiri și făcându-l să verse lacrimi fără durere. Iar cugetul lui îl biruie prin amintirea neputinței omenești și-l înalță prin înțelesurile cunoștinței dumnezeiești. *(Aici Nichita leagă combaterea slavei deșarte, sau a patimii celei mai subțiri și mai greu de biruit, prin smerita cugetare, care se dobândește pe treapta a treia, a celui desăvârșit, odată cu pătrunderea în întunericul mai presus de cunoștință al cunoașterii lui Dumnezeu prin experiența prezenței Lui, cea mai înaltă cunoaștere de Dumnezeu fiind însoțită de conștiința neputinței de a-l defini și exprima. Aceasta întreține în același timp smerita cugetare în suflet. Iar aceasta e leacul cel mai propriu împotriva slavei deșarte. Dar la această cunoștință mai presus de cunoaștere se ajunge prin experiența legăturii cu Cuvântul ipostatic sau personal al lui Dumnezeu, a Cărui prezență și revendicate e trăită într-un mod intens, deși indefinit.)*
- ˘ Prin posturi, privegheri, rugăciuni, culcare pe jos, prin ostenele trupului și prin tăierea voilor noastre întru smerenia sufletului, facem nelucrător duhul iubirii de plăcere. Iar prin lacrimile pocăinței îl legăm și, închizându-l în temnița înfrânării, îl punem în nemișcare și în nelucrare, stăruind în lupta celor ce se sârguiesc și se nevoiesc.
- ˘ Prin armele credinței și prin sabia Duhului, care este rațiunea lui Dumnezeu, prăbușind la pământ duhul iubirii de argint, îl junghiem, înălțându-ne spre contemplarea lucrurilor cu rațiunea înțelepciunii și, ridicându-ne deasupra micimii celor văzute, prin rațiunea cunoștinței, ne odihnim în Împărăția dragostei, cu nădejdea visteriilor preafericite ale lui Dumnezeu.

- Plutind pe aripile nepătimirii și ale smeritei cugetări în văzduhul cunoașterii tainice de Dumnezeu și pătrunzând cu Duhul dumnezeiesc în adâncul de sus ale cunoașterii tainelor lui Dumnezeu, ardem duhul iubirii de slavă cu fulgerele dogmelor și înțelesurilor dumnezeiești. Privind apoi spre sfârșiturile lucrurilor omenești, îi înecăm în ploii de lacrimi și în râuri ale plânsului de pocăință pe cei trei draci de frunte care se oștesc împotriva noastră, prin închipuirea de sine, prin slava deșartă și prin mândrie. *(În ultimele trei capete Nichita repetă mijloacele prin care sufletul se curățește de cele trei patimi: iubirea de plăceri, iubirea de argint și iubirea de slava deșartă, urcând pe cele trei trepte: a înfrânării, a contemplării rațiunilor dumnezeiești ale lucrurilor și a cunoașterii tainice de Dumnezeu. Pe a treia treaptă, pe lângă rolul atribuit plânsului și smereniei în alungarea iubirii de slavă, se mai atribuie un mare rol înțelegerii dogmelor. Dar smerenia și înțelegerea dogmelor o are numai cel ce plutește pe aripile nepătimirii, nelegate de nici o împătimitură față de cele de jos și mărginite, în văzduhul infinit și indefinit al lui Dumnezeu, cunoscut prin experiență. Cele trei duhuri ale iubirii de slavă întrețin cele trei chipuri ale ei: părerea de sine, slava deșartă de la alții și mândria față de alții. Ele sunt biruite în special prin lacrimile pocăinței.)*
- Toată părăsirea ce se întâmplă celor ce se nevoiesc le vine pentru slava deșartă, pentru osândirea aproapelui și pentru fâlirea cu virtuțile. Deci oricare dintre acestea, care se ivește în sufletele celor ce se nevoiesc, le pricinuieste părăsirea de la Dumnezeu. *(Chiar oamenii părăsesc pe cei ce se mândresc cu virtuțile și osândesc pe alții. De aici faptul, la aparență curios, că oamenii pretinși morali, nu sunt iubiți aproape de nimeni.)* Și nu vor scăpa de această osândă dreaptă pentru căderi, până ce nu vor lepăda pricina de mai înainte a părăsirii și nu vor alerga spre înălțimea smeritei cugetări.
- Necurăția inimii și întinarea trupului nu stă numai în a nu te curăța de cugetările pătimase, ci și în a te mândri cu mulțimea isprăvilor, a te fâli cu virtuțile, a te socoti lucru mare în ce privește înțelepciunea și cunoașterea de Dumnezeu și în a disprețui pe frații trândavi și nepăsători. Aceasta se vedește din pilda vameșului și fariseului (Luca 18, 10).
- Nu socoti că te-ai ridicat deasupra patimilor și ai scăpat de întinarea cugetărilor pătimase, care se nasc din ele, câtă vreme porți încă un cuget mândru, umflându-te cu virtuțile. Căci nu vei vedea curțile păcii întru blândețea gândurilor, nici nu vei intra în locașul bisericesc al dragostei cu bucurie, întru toată bunătatea și seninătatea inimii, câtă vreme te încrezi în tine, în faptele tale.
- Dacă sufletul tău e împătimit de înfățișările frumoase ale trupurilor și ești chinuit de gândurile pătimase ce se nasc în tine, zice-se, din ele, nu socoti că acestea sunt pricinile tulburării și mișcărilor pătimase din fire. Ci să știi că în lăuntru sufletului tău este pricina ascunsă care atrage ca un magnet la sine, în temeiul unei deprinderi pătimase și a unei obișnuințe rele, întinarea de la fețe, ca pilitura de fier. Fiindcă toate sunt faptele lui Dumnezeu și bune foarte în rațiunea lor, neavând nici o rațiune care să învinovățească creația lui Dumnezeu.
- Precum cei ce suferă de rău de mare nu pătinesc aceasta de la firea mării, ci din pricina mustimii stricate aflătoare înainte în lăuntru lor, așa și sufletul, nu din pricina fețelor, ci din pricina deprinderii rele aflătoare de mai înainte în el, suferă clătinarea și tulburarea pătimasă. *(Omul vede lumea potrivit cu starea lui. Starea omului influențează vederea ochilor, auzul urechilor, care proiectează peste lucruri înfățișări ce răspund stării lui sufletești. Dacă el se face mărginit prin preocuparea de plăceri, vede lucrurile în mărginirea lor și nu vede prin ele rațiunile lor indefinite în Dumnezeu cel infinit).*
- Însăși firea lucrurilor obișnuiește să se schimbe după starea din lăuntru a sufletului. Când deci simțurile minții lui se află în starea cea după fire și mintea se mișcă fără rătăcirii în jurul

rațiunilor lucrurilor, rațiunea lămurindu-i firea și mișcările lor, sufletul vede și lucrurile și persoanele și toată firea corpurilor materiale, potrivit cu firea, neavând în ele ascunsă vreă pricină de întinare sau de vătămare. Dar când puterile sufletului se mișcă împotriva firii, răzvrătindu-se împotriva lor înseși, le vede și pe acelea contrar firii lor. *(Starea de suflet pătimasă și fața lucrurilor afectată și ea se de această stare sunt o strâmtare a firii omenești și a feții adevărate a lucrurilor, a feții lor curate și transparente pentru rațiunile dumnezeiești și deci cu adevărat frumoase și adânci în taina lor. Deci schimbarea subiectivă a lucrurilor e totdeauna o deformare a lor în sens rău, nu e ceva ce ține în mod fatal de raportul nostru cu lumea. Restabilirea firii noastre și a feții lumii coincide cu o trăire în legătură cu Dumnezeu. E propriu firii noastre să trăiască în ambianța luminii dumnezeiești și a lucrării lui Dumnezeu, care întărește puterile noastre spirituale, sau le ține și le dezvoltă pe linia dorinței lor intrinsece. Când puterile sufletului se mișcă împotriva firii, se mișcă și împotriva lor înseși. O rațiune care nu vede lucrurile ca avându-și cauza în Dumnezeu nu înaintează în direcția naturală spre care ea se cere. O alipire de lucruri prin plăcere nu actualizează bucuria adevărată pe care simțirea e chemată să o aibă din privirea curată a lor, care le vede nu ca obiecte de sine stătătoare, ci ca medii de comunicare cu subiectul infinit și de infinită iubire al lui Dumnezeu, și cu subiectele indefinite umane.)* Ele nu ridică atunci sufletul prin frumusețea lor firească la cunoașterea Făcătorului, ci-l coboară prin deprinderea lui pătimasă în adâncul pierzaniei.

- ✓ Dacă, părăsit fiind, ai căzut în păcatul trupului sau al limbii, sau al gândului, după ce ai dus o viață ostenitoare și aspră, să nu-ți pară acest lucru străin și ciudat. Căci căderea este a ta și din pricina ta. De nu ți-ai fi închipuit despre tine, fără folos, că ai făcut ceva nou și de mare preț, sau de nu te-ai fi înălțat cu cuget trufaș asupra altuia, sau de n-ai fi judecat pe cineva pentru neputința firii omenești, ți-ai fi cunoscut neputința ta și nu ai fi fost părăsit de judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu. Dar a trebuit să o cunoști pe aceasta astfel, ca să înveți să nu judeci, să nu cugeți cele ce nu trebuie să le cugeți și să nu te înalți față de nimeni. *(Cine judecă pe altul, datorită unor lucruri bune săvârșite, uită de neputința sa. El nu știe că prin aceasta ușor poate deveni iarăși inapt să facă binele. El nu știe că binele adevărat constă esențial în iubire, care îl vede pe oricine în libertatea lui indefinită față de care trebuie să fie deschis. Prin judecată el se închide celuilalt, sau îl reduce la un obiect pe care-l definește și-l manipulează într-un anumit fel mărginit).*
- ✓ Dacă ai căzut în adâncurile relelor, să nu deznădăjduiești nicidecum în ridicarea ta din nou, chiar dacă te-ai rostogolit până la ultimă treaptă a iadului răutății. Căci dacă ai pus mai înainte, cu căldură, temelie evlaviei prin virtuțile cu fapta, chiar dacă casa acesteia, zidită de tine din diferite pietre ale virtuții, s-a surpat până la pământul pătimăș al relelor, Dumnezeu nu va uita de vechile tale osteneli și sudori, dacă ai inima zdrobită pentru căderile tale, și-Și amintește de zilele cele de odinioară și se căiește de căderea ei cu suspine înaintea Lui. Căci căutând va căuta la tine degrabă, făcând să vibreze cuvintele Sale (Isaia LXIV, 2) și-ți va atinge nevăzut ochii inimii tale îndurerate și va întări temelia virtuții, pusă de tine mai înainte cu osteneală; și-ți va da o putere mai mare și mai desăvârșită decât cea dinainte, ca, în căldura unui duh fierbinte, să dobândești iarăși, cu răbdare, faptele virtuții celei surpate din pizma celui rău și, în duh de smerenie, să ridici din nou casa evlaviei, mai strălucită decât cea dintâi, spre odihna veșnică a Lui, după cum s-a scris.
- ✓ Toate câte ni se întâmplă spre necinstirea noastră, fie de la oameni, fie de la draci, ni se întâmplă prin judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, cu bun rost (prin iconomie), spre smerirea mândriei deșarte a sufletelor noastre. Căci scopul cârmuirii lui Dumnezeu, în ce privește viața noastră, e să fim pururi smeriți și să nu cugetăm despre noi ceea ce nu trebuie să cugetăm, ci să cugetăm spre a ne înțelepți prin cumpătare; nici să nu ne închipuim lucruri

mari despre noi, ci să căutăm spre el și să-I urmăm, după putință, fericita smerenie. Căci a fost blând și smerit cu inima. Așa dorește să ne facem și noi. Cel ce a răbdat pentru noi moartea nedreaptă și de ocară. Căci nimic nu iubește El așa de mult și nu este atât de folositor pentru orice virtute și e în stare să se înalțe din gunoiul patimilor, ca blândețea, smerenia și dragostea către aproapele. Dacă nu le avem pe acestea când săvârșim virtutea, deșartă e toată lucrarea noastră și toată osteneala nevoinței e nefolositoare și neprimită.

- ✓ Începătorilor în viața virtuoasă le ajută în lucrarea poruncilor și în fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au înaintat prin virtute, ajungând la vederea slavei lui Dumnezeu, li se naște o altă frică, potrivită cu starea lor. E temerea curată care îi înfricoșează foarte mult, din dragoste (Ps. 19,10). Aceasta îi ajută să stăruiască neclătinați în dragostea lui Dumnezeu, temându-se de înfricoșătoare alunecare din ea. Celor dintâi, de li se întâmplă să cadă din starea lor, dar se căiesc și iarăși se ridică, le vine din nou frica cea dintâi, cu bune nădejdi. Celor de al doilea însă, de au căzut de la înălțimea vederii lui Dumnezeu, prin pizma vrăjmașului, nu le vine îndată frica a doua, ci îi ia în primire o negură și un întuneric gros de să-l prinzi cu mâna, fiind plini de mâhnire, de dureri, de amărăciune și de frica cea dintâi a muncilor veșnice. *(Aceștia sunt stăpâniți timp mai îndelungat de întristare, pentru că au căzut de la gustarea unor realități mai înalte, mai dulci, mai spirituale. Deosebirea între ceea ce au grăit și starea de acum e mult mai mare. Apoi acea cădere a trebuit să aibă pricini mai grele).*
- ✓ Am văzut sub soare, zice înțeleptul, om socotindu-se întru sine că e înțelept (Prov. 26,12). L-am văzut și eu pe acesta între muritori, încrezându-se în faptele lui și cugetând lucruri mari despre înțelepciunea omenească, pământească și naturală; și nu numai fălindu-se din pricina ei față de cei neînvățați, ci râzând și bătându-și joc și de învățătorii întru Hristos, ajunși la fericirea dumnezeiască, pentru cuvântul lor fără meșteșug și pentru că n-au căutat să se folosească de culegerile cuvintelor lustruite ale științei din afară, nici nu s-au apucat să împodobească, cu întocmirile lor armonioase, învățăturile lor scrise. Acestuia, care nu știe că la Dumnezeu nu lustrul cuvintelor, nici sunetul frumos al glasurilor e de preț, ci înțelesul curat și frumos al gândurilor, îi voi aduce zicătoarea aceasta: E mai bun un câine viu, decât un leu mort (Eccl. 9,4); și o slugă săracă și înțeleaptă e mai bună decât un împărat bătrân care nu mai știe de el (Eccl. 4,13).
- ✓ Cumplită și greu de biruit e patima hulirii. Izvoarele ei sunt în cugetul trufaș al satanei; și ea supără pe toți cei ce viețuiesc după Dumnezeu în virtute, dar mai mult pe cei ce-au sporit în rugăciune și în vederea lucrurilor dumnezeiești. De aceea trebuie să-și păzească cu toată străjuirea simțurile și să fie cu sfială față de toate înfricoșătoarele taine ale lui Dumnezeu și de rânduielile și de cuvintele sfinte, și să ia aminte la apropierea acestui duh. Căci ne întinde curse când ne rugăm și cântăm și vomitează uneori prin buzele noastre, când nu suntem atenți, blesteme împotriva noastră și huliri nebunești împotriva lui Dumnezeu celui Preaînalt, furișându-le între stihurile psalmilor și între cuvintele rugăciunii. Să întoarcem împotriva lui atunci cuvântul lui Hristos, când ne aduce așa ceva pe buze, sau ne furișează în cuget, spunându-i: Mergi înapoia mea, satano (Matei 16,23), tu cel plin de toată duhoarea și osândit la focul cel veșnic; asupra capului tău să se întoarcă hulirea ta. Și îndată să ne îndeletnicim mintea, până la robirea ei, cu un alt lucru dumnezeiesc sau omenesc, sau să o înălțăm cu lacrimi spre cer și spre Dumnezeu; și așa cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom izbăvi de povara hulirii.
- ✓ Întristarea e o patimă aducătoare de stricăciune în suflet și în trup, și atinge până și măduva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice și care li se face adeseori chiar și pricină de moarte. Întristarea după Dumnezeu, care e mântuitoare și

folositoare, lucrează răbdare în ostenele și în ispite. Ea desfundă izvorul căinței în cel ce se nevoiește și însetează după dreptatea lui Dumnezeu și hrănește inima lui cu lacrimi, încât se împlinește cuvântul lui David: Ne vei hrăni pe noi cu pâinea lacrimilor, și ne vei adăpa cu lacrimi, peste măsură (Ps. LXXIX,6).

- ✓ Nu primi gândurile bănuitoare ce ți se seamănă pe furiș împotriva aproapelui; căci sunt mincinoase, pierzătoare și cu totul înșelătoare. Și să știi că prin aceasta dracii încearcă să împingă în prăpastia pierzării sufletele celor ce-au sporit în virtuți. Căci nu pot să trimită pe careva dintre cei ce se nevoiesc, în adâncul osândeii și al păcatului cu fapta, de nu-l vor putea prinde să-l înduplece la bănuiele rele față de aproapele, din pricina purtătorilor din afară ale lui. Aducându-l pe acesta astfel sub judecată și în căderea păcatului, îl face să fie osândit împreună cu lumea, după cuvântul Scripturii: Dacă ne-am judeca pe noi înșine, nu am fi judecați; judecați însă, suntem povățuiți de Domnul, ca să nu fim osândiți împreună cu lumea (1 Cor. 11,31).
- ✓ Când din negrijă dăm dracilor puțință să grăiască la urechea noastră bănuiele împotriva fraților, lăsând fără pază mișcările ochilor, suntem împinși de ei să osândim uneori chiar și pe cei desăvârșiți în virtute. Căci dacă cel ce privește bucuros, cu fața zâmbitoare și e gata să vorbească cu oricine, îți pare că s-ar învoi ușor cu plăcerile și cu patimile, îl vei socoti și pe cel ce privește grav și serios, plin de mândrie și plin de mânie. Dar nu trebuie să luăm aminte la înfățișările oamenilor. Căci judecata tuturor greșește în privința acestora. Fiindcă sunt multe deosebiri între firile, deprinderile și întocmirile trupesti ale oamenilor. Numai aceia le pot pătrunde și judeca după cuviință, care au dobândit prin multă căință ochiul curat al sufletului și au sălășluit în ei lumina nemărginită a vieții în Dumnezeu. Numai lor li s-a dat să dat să vadă și tainele Împărăției lui Dumnezeu.
- ✓ Când ne-am făcut lucrători ai faptelor păcătoase ale trupului, slujind poftelor contrare firii și mâniei sufletului, ne-am întinat trupul cu urmările ce decurg din păcate, ne-am întunecat sufletul cu firea mâniei și ne-am înstrăinat de Fiul lui Dumnezeu. Drept aceea trebuie să curățim întinăciunea care a decurs din păcatul trupului, prin curgerea lacrimilor ființei noastre, ca trupul pe care l-a spurcat plăcerea prin curgerea firească, să fie curățat iarăși de durerea întristării prin curgerea firească a lacrimilor; iar întunericul sufletului, cel din amărăciunea mâniei, să-l alungăm prin lumina căinței, și prin dulceața dragostei de Dumnezeu să ne unim iarăși cu Cel de care ne-am înstrăinat prin acelea. *(Păcatul face să se murdărească chiar sângele trupului nostru prin sucurile naturale exagerate ce le exală. El e curățit prin lacrimile de căință care ies tot din firea trupului nostru, dar dintr-o stare curată a lui, sau orientată spre curățire. Sunt altele sucurile puse în mișcare de simțirea plăcerii și altele cele puse în mișcare de simțirea durerii. Durerea este purificatoare, spre deosebire de voluptate, pentru că durerea e opusă plăcerii).*
- ✓ Precum întinăciunea din plăcere are ca premergătoare, dragostea satanică, spre ducerea până la capăt a stricăciunii, așa curățirea prin întristarea dureroasă are ca premergătoare căldura inimii spre deplinătatea plânsului și a lacrimilor. Iar aceasta se întâmplă prin economia lui Dumnezeu, ca lepădând și curățind prin ostenele durerii osteneala plăcerii, și prin curgeri de lacrimi curgerea preaînaltă a trupului, să ștergem întipăririle urâte din minte și chipurile necuvenite din suflet și să-l facem mai strălucitor prin frumusețea cea firească. *(Eliminarea necurăției din trup, prin ostenele dureroase și prin lacrimi, are ca efect ștergerea chipurilor întinate din minte. Căci necurăția din sânge întreține acele chipuri întinate din minte. Ele redau strălucirea frumuseții naturale a minții. Căci mintea e prin natură luminată de lumina dumnezeiască, în a cărei infinitate se mișcă. Nichita se dovedește prin importanța ce o dă întristării și lacrimilor, ca mijloc de curățire, ucenic fidel al dascălului său, sfântul Simeon*

Noul Teolog).

- ✓ Două sunt în noi curgerile naturale care pornesc din ea însăși ființa noastră: a seminței și a lacrimilor. Prin cea dintâi ne întinăm haina sufletului, prin lacrimi o curățim iarăși. De aceea e neapărat de trebuință să spălăm întinăciunea care vine din ființa noastră, prin lacrimile care vin din aceeași ființă. Căci altfel este cu neputință să curățim întinăciunea care vine din fire.
- ✓ Toată aplecarea sufletului care păcătuiește, mișcată în chip necuvenit, nimicește rodul osteneții lui printr-o plăcere scurtă. Dar tot sufletul care se curățește de obișnuința și de aplecarea rea își prelungește ostenețile într-o plăcere și bucurie îndelungată. Și e de mirare cum o plăcere, înăbușind altă plăcere, îndulcește durerea născută din plăcere.
- ✓ Uneori, din curgerea lacrimilor, vine în simțirea înțelegătoare a inimii, amărăciune și durere; alteori, veselie și bucurie. Când ne curățim prin pocăință de veninul și de întinăciunea păcatului prin căldura focului din care ies după cuviință lacrimi învăpăiate de focul dumnezeiesc și suntem loviți în cuget ca de niște ciocane grele de suspinele pornite din adâncul inimii, simțim cu mintea și cu simțirea amărăciune și durere. Dar când, curățiti îndeajuns prin astfel de lacrimi, ajungem la eliberarea de patimi, atunci, mângâiați de Duhul dumnezeiesc ca unii ce am dobândit inima senină și curată, lacrimile pricinuitoare de bucurie ale umilinței ne umplu de o bucurie și de o dulceață de negrăit.
- ✓ Altele sunt lacrimile din pocăință și altele cele din umilința inimii. Cele dintâi sunt ca un râu care dărmă și duce toate întăriturile păcatului. Cele de-al doilea vin ca o ploaie pe pajiștea sufletului și ca o rouă pe plante, hrănind spicul cunoștinței, înmulțindu-l și făcându-l plin de rod.
- ✓ Cel ce, în mijlocul taberei împărătești, sprijinit de generali și de căpetenii de oaste, și îmbărbătat de ei, nu poate să dovedească vreo vigoare și vreo vitejie în lupta împotriva vrăjmașilor, sau să răpună măcar pe vreunul dintre ei, cum va lupta singur și în mijlocul multor zeci de mii de vrăjmași și cum va putea arăta vreo ispravă ostășească, lipsit fiind de experiența războiului? Iar dacă aceasta este cu neputință în cele omenești, cu atât mai mult în cele dumnezeiești. Căci cum va cunoaște, fugind în pustiu, năvălirile dracilor și tăbărârile nevăzute și nearătate ale patimilor? Sau cum va porni război împotriva lor, de nu se va fi deprins mai înainte cu tăierea vocii, în mijlocul obștii de frați, sub un povățuitor încercat într-un astfel de război nevăzut și mintal? Iar dacă aceasta este cu neputință, cu neputință este fără îndoială unuia ca acesta și să lupte pentru alții și să învețe pe alții meșteșugurile luptei împotriva vrăjmașilor nevăzuți.
- ✓ A te face monah nu înseamnă a ieși dintre oameni și din lume, ci a te părăsi pe tine, ieșind din voile trupului și plecând în pustiu patimilor. Căci dacă s-a spus către acel mare bărbat: Fugi de oameni și te vei mântui (lui Avva Arsenie), i s-a spus în acest înțeles. Căci și după ce a fugit, el locuia între oameni și petrecea în cetăți și viețuia împreună cu ucenici. Căci fugind cu mintea cu toată sânguința, nu se vătăma câtuși de puțin de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga ieșind din adunare: Fugiți fraților!. Dar întrebat de cine să fugă, arăta gura.
- ✓ Când acest drac necurat și foarte viclan te va momi pe tine, care ai sporit în virtute, cu înălțime de scaune, aducându-ți în amintire și înălțându-ți lucrarea, ca pe una mai presus de a altora, ba șoptindu-ți că ești destoinic să călăuzești și suflete, prinde-l pe el cu mintea și nu-l lăsa să scape, dacă ai luat putere de sus să faci aceasta. Și prinzându-l, du-te cu gândul la vreun lucru netrebnic pe care l-ai făcut și dezvăluindu-l pe acesta înaintea lui, zi către el: Oare cei ce fac unele ca acestea sunt vrednici să urce la un asemenea scaun de conducere și ți se pare destoinic să povățuiască suflete și să le aducă mântuite lui Hristos? Dacă tu zic

acestea, am tăcut. Deci neavând acela ce să-ți răspundă, se va mistui ca fumul de rușine și nu te va mai supăra cu atâta putere. Iar dacă nu este în viața ta mai presus de lume vreo faptă sau vreo lenevie netrebnică, pune-te față în față cu poruncile și cu patimile Domnului și vei afla că-ți lipsește atât de mult din desăvârșire, cât îi lipsește unui lac ca să fie mare. Căci dreptatea oamenilor e atât de mult mai prejos decât dreptatea lui Dumnezeu, pe cât e de mult pământul în privința măririi mai prejos de cer și țânțarul mai prejos de leu.

- ✓ Cel rănit în adânc de dragostea lui Dumnezeu are puterea trupului cu mult mai prejos de voința lui. Căci voința lui nu se poate sătura de ostenele și de sudorile nevoinței, fiind asemenea celor foarte însetați, care nu-și pot astâmpăra setea arzătoare, ci toată ziua și toată noaptea însetează să ostenească, dar e biruit de lipsa de putere a trupului. Socotesc că și mucenicii lui Hristos, stăpâniți de această putere (patos) mai presus de fire, n-au simțit chinurile și nu se puteau sătura alipindu-se de ele, ci biruindu-se pe ei înșiși prin dragostea fierbinte de Dumnezeu, se vedeau totdeauna rămași în urmă față de dorința arzătoare de a pătimi.
- ✓ Cel ce a slujit până la săturare plăcerilor trupului și faptelor lui, are trebuință și de săturarea cu ostenele nevoinței, în sudorile grelei pătimiri. În felul acesta vei alunga săturarea prin săturare, plăcerea prin durere, tihna prin ostenele trupului și vei afla săturarea veseliei și a bucuriei spre odihnă. Prin aceasta te vei desfăta și de curăția bunei miresme și a nevinovăției și te vei bucura de plăcerea de negrăit a roadelor nemuritoare ale duhului. Căci și în cazul petelor de pe haine obișnuim să folosim mijloace potrivite cu ele pentru curățirea lor, când sunt stricate rău de pete.
- ✓ Bolile sunt folositoare celor începători în viața virtuoaasă. Ele fac trupul neputincios, ca să-l ajute în vestejirea și în slăbirea aprinderii aflătoare în el; iar cugetul pământesc al sufletului îl subțiază, în vreme ce-i întăresc și îi împuternicesc curajul, de poate spune după dumnezeiescul apostol: Când sunt slab, atunci sunt tare (*2 Cor. 12, 10*). Dar pe cât sunt de folositoare bolile acestora, pe atât de vătămătoare sunt ele celor ce au sporit în ostenele virtuților și s-au ridicat deasupra simțurilor și au ajuns la vederi cerești. Căci îi întrerup de la îndeletnicirea cu cele dumnezeiești, le îngroapă prin dureri și greutatea înțelegătoare a sufletului, o tulbură cu norul descurajării și usucă lacrimile umilinței cu seceta durerilor. Aceasta o știa și Pavel, care cultivând cu înțelepciune darul dreptei socoteli, zice: Îmi asupresc trupul cu deprinderile durerilor și-l cârmuiesc ca pe un rob, având grijă de el, ca nu cumva, după ce am vestit altora, să ajung eu însumi de lepădat (*1 Cor. 9-27*).
- ✓ Bolile se nasc în mulți adeseori din pricina hrănirii fără rânduială și mereu schimbate. Căci aceștia aici întind înfrânarea până la flămânzirea cea mai de pe urmă și se predau unor ostenele virtuoaase fără măsură și fără dreaptă socoteală, aici trec la mâncare fără măsură și la săturarea care e dușmanul firii. Deci e de trebuință înfrânarea celor începători în virtute și celor ce și-au adus nevoințele până dincolo de mijloc, ajungând la treapta cea mai înaltă a vederii. Căci ea e maica sănătății, e prietena curăției și însoțitoarea cea bună a smeritei cugetări.
- ✓ Cunoaște că nepătimirea este îndoită și se naște în chip îndoit în cei ce se sârguiesc. Nepătimirea primă se ivește în cei sârguincioși la sfârșitul înțelepciunii prin fapte. Ea sporind în chip felurit prin ostenele nevoinței celei după lege, omoară patimile și oprește pornirile păcătoase ale trupului și mișcă puterile sufletului spre ceea ce e potrivit cu firea, iar mintea o readuce la cugetarea cu înțelepciunile la cele dumnezeiești. A doua nepătimire, care e mai desăvârșită, se ivește în chip înțelept în aceia la începutul contemplației naturale. Aceasta, înălțându-se de la liniștea duhovnicească a gândurilor din minte la starea de pace a minții, o face pe aceasta atot-străvăzătoare și atot-înainte-văzătoare: atot-străvăzătoare în lucrurile dumnezeiești, în vederile celor mai bune și în descoperirea tainelor lui Dumnezeu; atot-

Înainte-văzătoare în lucrurile omenești, care vin de departe și au să se întâmple în viitor. Dar în aceste două nepățimiri este unul și același Duh care lucrează, înfrânând și stăpânind în cea dintâi, și eliberând spre viața veșnică în cea de-a doua, cum zice Pavel (1 Cor. 12, 11).

- ✓ Cel ce s-a apropiat de hotarele nepățimirii, dobândind vederi drepte despre Dumnezeu și despre firile lucrurilor, și înălțându-se de la frumusețea fapturilor, pe măsura curăției lui, spre Făcător, primește revărsările de lumină ale Duhului. Și având păreri bune despre toți, cugetă pururi cele bune despre toți. El îi vede pe toți sfinți și curați și rostește judecata cea dreaptă despre lucrurile dumnezeiești și omenești. Nu iubește nimic din cele pământești ale lumii, atât de căutare de oameni. Dezbrăcat cu mintea de simțirea a toată lumea, se înalță spre ceruri și spre Dumnezeu, curățit de tot noroiul și liber de toată robia. El e dăruit întreg bunătăților lui Dumnezeu cunoscute cu mintea, aflându-se numai în Duh, și vede frumusețea dumnezeiască și pătrunde în chip dumnezeiesc, într-o negrăită tăcere și bucurie, în locurile dumnezeiești ale fericitei slave a lui Dumnezeu. Schimbat în toate simțirile, petrece printre oameni în chip nematerial ca un înger, deși se află în trup material.
- ✓ Scriptura cunoaște și pentru nevoiță cinci simțuri: privegherea, cugetarea, rugăciunea, înfrânarea și liniștirea. Cel ce și-a unit cu acestea simțurile trupului, împreunându-și vederea cu privegherea, auzul cu cugetarea, mirosul cu rugăciunea, gustul cu înfrânarea și pipăitul cu liniștea, își curățește repede mintea sufletului său și, subțind-o prin acestea, o face nepățimitoare și străvăzătoare. *(Simțurile sufletului se unesc cum se cuvine ca cele ale trupului mai mult pentru a le înfrâna pe cele din urmă, decât pentru a le potența. Dar cu vremea energia simțurilor trupului înduhovnicită întărește simțurile sufletului: privegherea vede, meditația aude, înfrânarea gustă cele spirituale. Prin toate acestea mintea, subțindu-se, întrucât s-a eliberat de gândurile pământești care o îngroșau și o tulburau, devine liniștită și transparentă. E liniștită pentru că vede pe Cel Unul, infinit și liniștit, nemaivând lipsă să treacă de la un lucru la altul, nemaifiind îngrijorată de mărginirea lucrurilor pe care trebuie să le depășească pentru a-și înmulți cunoștința și satisface poftele. Dar nu numai energia simțurilor trupului se adaugă la energia simțirii minții, ci și invers; energia simțirii minții sau a simțurilor sufletului se adaugă la energia simțurilor trupului, întărind-o și curățind-o, încât prin aceste simțuri mintea poate străbate la Dumnezeu cel străveziu prin lucruri sau prezent în rațiunile lucrurilor).*
- ✓ Mintea pățimitoare este cea care stăpânește patimile sale și s-a ridicat mai presus de întristare și de bucurie, încât nu se mai întristează nici de supărările din necazuri, și nu se mai revarsă nici în bucuria mulțumirii; ci în necazuri își ține sufletul în bucurie, iar în clipele de fericire și-l ține înfrânat și nu-l lasă să iasă din dreapta măsură. *(Deci starea aceea nu e una de nesimțire, ci de echilibru, care de aceea poate dura continuu).*
- ✓ Furia dracilor e mare împotriva celor ce-au făcut mari sporuri în contemplație. Ei stau la pândă ziua și noaptea împotriva acelor. Ei le stârnesc prin ei înșiși le prilejuiesc lovituri spre înfricoșare. Sau se năpustesc împotriva lor c'iar prin cei ce-i laudă. Căci îi pizmuesc pentru liniștirea lor și îi supără în felurite chipuri, măcar că nu pot să-i întoarcă la nedreptate pe cei ce sa-u predat pe ei lui Dumnezeu. Dacă n-ar fi îngerul Domnului Atotțiitorul, care să-i păzească pe ei, nu ar putea de uneltirile lor și de cursele morții.
- ✓ Dacă te nevoiești pentru înțelepciunea lucrătoare a virtuții, ia seama cu grijă la uneltirile dracilor pierzători. Căci cu cât înaintezi pe treptele virtuților înalte și cu cât îți crește lumina dumnezeiască în rugăciune și ajungi la descoperiri și vederi de negrăit prin Duhul, cu atât aceia, văzându-te că te ridici spre cer, scrâșnesc din dinți și-și întind cu mai multă siguranță mrejele mult-împletite ale răutății lor în văzduhul minții. Căci atunci nu mai suflă împotriva ta numai dracii poftelor și ai mâniei, iubitori de trup și asemenea fiarelor sălbatice, ci se vor

ridica împotriva ta și cei ai hulirii prin pizma amarnică. Pe lângă aceștia se vor ridica, în chip arătat și nearătat, și cei din văzduh (*Duhurile rele lucrează din văzduh, adică dintr-un loc care nu ține nici de lume, nici de Dumnezeu, ci se intercalează între lume și Dumnezeu, voind să ne despartă descurajați și de lume și de Dumnezeu. E un loc al nestatorniciei, al inconsistenței, al nălucirilor, al nemulțumirii cu orice. În acel loc caută duhurile rele să ne atragă și pe noi.*) într-aripând începătoriile și stăpâniile, și luând, prin imaginația lor nematerială, chipul unor vedenii străine și înfricoșătoare, spre chinuirea ta, cât le este îngăduit. Dar prin lucrarea rugăciunii făcută cu mintea, folosindu-te de privirea trează a minții și cugetând la Dumnezeu, cu ajutorul înțeleșurilor contemplației naturale a fapturilor, nu te vei teme de săgeata lor care zboară ziua, nici nu vor izbuti să se apropie de cortul tău, fiind izgoniți de lumina din tine, asemenea întunericului, și fiind arși de focul dumnezeiesc.

- ✓ Duhurile răutății se înspăimântă cumplit de harul Duhului dumnezeiesc, mai ales când vine cu îmbelșugare, sau când ne curățim prin cugetare și rugăciune curată. Necutezând să se apropie de cortul celor ce sunt luminați prin har, încearcă să-i înspăimânte și să-i tulbure numai prin năluciri și zgomote înfricoșătoare și prin glasuri fără înțeles, căutând să-i depărteze de la fapta privegherii și a rugăciunii. Iar când dorm aceștia, ei stau la pândă, aducându-le visuri mincinoase, necruțându-le nici cea mai scurtă odihnă din ostenele lor și le ia somnul de la gene prin smucituri, făcându-le, prin aceste meșteșugiri, viața mai ostenitoare și mai plină de durere.
- ✓ Duhurile întunericului ne apar în trupuri subțiri, cum învățăm din experiență, fie că ne produc nălucirea acestora, furându-ne simțirea, fie că sunt osândite la aceasta prin căderea lor de odinioară. Dar se sârguiesc să se împletească cu sufletul care se nevoiește, când trupul slujitor al sufletului se întoarce spre somn. De aceea mi se pare că este o probă pentru sufletul ridicat deasupra purității trupului, ca să se arate cum se ridică împotriva lor, cu mânie și pornire multă, iuțimea și bărbăția lui, când aceia îl amenință cu lucruri înfricoșătoare. Sufletul pătruns de dragostea lui Dumnezeu și întărit în virtuțile generale nu numai că stă împotriva lor cu mânie dreaptă, ci le și lovește, întrucât aceasta par să aibă o oarecare simțire, odată ce s-au făcut pământești prin căderea de la prima și dumnezeiasca lumină.
- ✓ Scriptura cunoaște trei stări ale vieții: trupească, sufletească și duhovnicească. Fiecare din acestea are dispoziția ei deosebită și e cu totul neasemenea celorlalte.
- ✓ Starea trupească a vieții e aplecată întreagă cu totul spre plăcerile și bucuriile vieții de aici, neavând în sine nimic nici din starea sufletească, nici din starea duhovnicească, chiar dacă ar vrea să aibă ceva din acelea. Cea sufletească, fiind oarecum la mijloc între păcat și virtute, caută la grija și întărirea trupului și la lauda de la oameni; ea leapădă, de asemenea, ostenele virtuții și aleargă la faptele trupului, nealipindu-se nici păcatului, nici virtuții, pentru pricini opuse. Nu se alipește virtuții, pentru asprimea și osteneala ei și nu se opune păcatului, pentru a nu pierde laudele oamenilor. Iar starea duhovnicească a vieții nu vrea să aibă nimic din cele două amintite și nu vrea să se coboare spre nici una din ele, amândouă rele. Ea e întreagă cu totul liberă și de una și de alta. Fiind argintată de aripile dragostei și ale nepătimirii, zboară deasupra amândurora, nefăcând nimic din cele oprite și fugind de lucrarea celor lăudate doar ca bune.
- ✓ Cei ce viețuiesc sufletește și de aceea sunt numiți sufletești, sunt ca unii pe jumătate lipsiți de minte și cu mădularele slăbănogite. Ei nu vor să ostenească pentru virtute și pentru porunca lui Dumnezeu, dar fug și de faptele de ocară, pentru slava oamenilor. Fiind stăpâniți însă de iubirea de sine, care hrănește patimile stricăcioase, toată grija lor și-o îndreaptă spre sănătatea și plăcerea trupului. Ei ocolesc tot necazul, toată osteneala și toată neplăcuta pătimire pentru virtute, îngrijindu-și peste trebuință trupul care-i războiește. Aceasta fiindu-le viața și

purtarea, își fac mintea pământescă, îngroșată de patimi și sunt neprimitori de conținuturi ale minții și duhovnicești, care răpesc sufletul de la cele văzute și-l fac să tindă întreg spre ceruri. Iar aceasta o pătimesc, fiind stăpâniți încă de duhul alipirii la cele văzute, ca unii ce-și iubesc sufletele lor și aleg să facă voile lor. Căci fiind deșerteți de Duhul Sfânt, nu se împărtășesc nici de darurile Lui. De aceea nu se poate vedea în ei nici roadă dumnezeiască, iubire de Dumnezeu sau de aproapele, sau bucuria în sărăcie și necazuri sau pacea sufletului sau credința din inimă sau înfrânarea cuprinzătoare sau umilința inimii, sau lacrimile sau smerenia și mila. Și toate sunt pline la ei de umflare și de mândrie. Din pricina aceasta nu au putere să coboare în adâncimile Duhului, deoarece nu este în ei nici o lumină care să-i călăuzească și care să le deschidă mintea spre a înțelege Scripturile. *(Ei n-au adâncime în înțelegere, nu descoperă dimensiunile nesfârșite ale vieții și iubirii dumnezeiești îndreptată spre oameni. Nu văd nici în Scriptură aceste dimensiuni.)* Ba nu sufăr să asculte nici pe alții povestind despre ele. Cu dreptate a spus și despre unii ca aceștia apostolul: Omul sufletesc nu primește cele ale Duhului, căci nebunie îi sunt lui și nu știe că legea este duhovnicească și duhovnicește se judecă. (1 Cor. 2,14).

- ✓ Veninul păcatului adunat în noi fiind mult, e nevoie și de foc mult care să-l curețe prin lacrimile pocăinței și prin durerile fără de voie ale căinței și prin cele de bunăvoie ale nevoinței. Fiindcă de petele păcatului ne curățim prin ostenele de bunăvoie sau prin necazuri fără de voie. Dar dacă nu lucrează cele de bunăvoie curățirea părții din lăuntru a paharului și a blidului, împlinesc, în chip mai aspru, cele fără de voie readucere noastră la starea străveche. Așa a rânduit Făcătorul.
- ✓ Își râd de evlavie, dar își râd lucrurile de cei ce nu s-au lepădat în chip rațional de ei înșiși și nu vor să se folosească de învățător și de povățuitor de la început, ci urmează socotinței lor și se arată știutori în fața lui.
- ✓ Precum nu poate cunoaște cineva întocmai pricinile aducătoare de boli trupești și leacurile lor, fără multă experiență a științei doftoricești, așa nici pricinile bolilor sufletești nu le poate cunoaște fără multă nevoiță în privința lor. Căci precum poate greși judecata cu privire la bolile trupești și puținora le este cunoscută în chip desăvârșit natura lor, cu care se ocupă știința doctorilor, cu atât mai mult poate greși cea cu privire la bolile sufletești. Căci cu cât e mai mare sufletul decât trupul, cu atât sunt mai mari și mai greu de pătruns patimile lui, decât ale trupului văzut de toți prin simțiri.
- ✓ Scurtă e viața, lung e veacul viitor și mic e răstimpul vieții de aici. Iar omul, viețuitoarea aceasta mare și de scurtă vreme, căreia i s-a dat vremea îngustă de acum, e neputincios. Vremea e îngustă, iar omul e slab. Dar cununa care-l așteaptă, ca răsplată a luptelor, e mare, deoarece are nenumărate țepușe care-i primejduiesc viața cea atotșcurtă.
- ✓ Dumnezeu nu vrea ca lucrarea celor sânghinoși să fie nechinuită, ci foarte încercată. De aceea îngăduie focul ispitelor și retrage puțin harul dat lor de sus și lasă ca pacea gândurilor să fie tulburată de duhurile răutății pentru o vreme, ca să vadă aplecarea sufletului, cui se dăruiește el mai mult; Lui, Făcătorului și Binefăcătorului lui, sau simțirii lumii și lunecușului în plăceri? Pe urmă, sau le dă har îndoit, celor ce sporesc în dragostea Lui, sau îi biciuiește cu aceste ispite și necazuri de cei lipiți de lucruri, până ce vor câștiga neplăcerea față de lucrurile văzute și nestatornice și vor spăla din lacrimi amărăciunea de pe urma plăcerilor venite de la ele. *(Duhurile răutății sunt duhuri neliniștite și aduc neliniște, pentru că n-au tăria unei existențe nesfârșite și plenare în ele însele. Omule e expus și el aceste neliniști, echivalentă cu frica, dacă nu se întâlnește în duhul său cu Dumnezeu, viața nesfârșită, care i se comunică.)*

- Când pacea gândurilor e tulburată de durerile răutății îndată sunt trimise fără încetare și săgețile aprinse ale poftii împotriva minții, care aleargă sprinten spre înălțimi, de către dracii vânători și iubitori de trup. Iar mintea fiind oprită astfel din mișcarea de cele de sus, cade în mișcări necuvenite și amestecate. Și așa trupul începe să se răzvrătească fără rânduială împotriva duhului, trăgând mintea cu gădilături și cu aprinderi și dorind s-o înmormânteze în groapa plăcerilor. Și dacă n-ar scurta Domnul Savaot zilele acelea și dacă n-ar dărui slugilor Sale puterea răbdării, nu s-ar mântui nici un trup. (Matei. 24,22)
- Dracul mult iscusit și preaviclean al curviei (se face unora cădere și groapă de noroi, altora bici și ciomag drept, și iarăși altora, cercare și chin sufletului. Cel dintâi lucru poate fi văzut la începătorii care-și poartă încă jugul nevoinței cu trândăviei și fără grijă. Cel de-al doilea, la cei ce se află în mijlocul sporirii în virtute și se întind spre ea încă cu oarecare lenevire. Iar al treilea, la cei ce și-au întins aripa minții până la contemplare și s-au săltat bine spre nepătimirea mai desăvârșită. Deci fiecăruia i s-a rânduit de sus după folosul lui.
- Cădere și groapă de noroi se face dracul curviei celor ce străbat viața călugărească cu nepăsare totală. Mădulele acestora sunt aprinse de el în văpaia și-n pofta curviei și le aduce prilejuri pentru împlinirea voii trupului, chiar fără unirea cu alt trup. Despre acestea este rușine a și gândi și a și grăi. Aceștia sunt nebuni cu trupul, după cum s-a spus, și mănâncă roadele plăcerii sărate și ochii lor sunt plini de întuneric, iar la cele mai înalte, pe drept cuvânt, nu ajung. Tămăduirea lor, dacă o voiesc, stă în focul pocăinței și în zdrobirea inimii curate. Aceasta aduce scăparea de cel rău și curăță sufletul de pete și-l face moștenitor al milei lui Dumnezeu. Înțeleptul Solomon, dându-ne să înțelegem aceasta, a zis: Leacul oprește păcate multe (Eccl. 10,4).
- Bici și ciomag se face, cu dreptate, acest duh, celor desăvârșiți în cea dintâi nepătimire prin înțelepciunea lucrătoare și celor ce-au sporit spre cele mai de sus și mai desăvârșite. Când slăbește încordarea nevoinței lor prin lenevire și se abat spre privirea fără pază a celor supuse simțurilor și deschid intrarea poftii pentru lucrurile omenești, atunci e trimis biciuitorul acesta împotriva lor, din bunătatea cea mai mare a lui Dumnezeu față de ei. Acesta începe să lovească pe cei ce cugetă astfel, cu gânduri de-ale poftii trupești. Nerăbdând ei aceasta, se întorc cu sânghință iarăși spre cetățuia lor, spre lucrarea și atenția încordată, și se apucă cu și mai multă râvnă de lucrurile care mântuiesc, printr-o silință și mai ostenitoare. Căci nu vrea Dumnezeu cel Preabun ca sufletul care a ajuns până aici să se întoarcă cu totul la simțirea lumească, ci voiește să pășească neîncetat spre cele dinainte și să purceadă cu sânghință spre lucrurile mai desăvârșite, ca să nu se apropie biciul răutății de cortul lui.
- Cercare, ghimpe și chin li se face, după orânduirea de sus, acest duh, acelor a căror primă nepătimire s-a săltat spre cea de a doua. Aceasta, pentru ca supărați de el, să-și aducă aminte de neputința firească și să nu se mândrească, cum zice Scriptura, pentru mărimea descoperirilor prin vedere (2 Cor. 12, 7); ci văzând legea trupului care se oștește împotriva legii minții lor (Rom. 7, 23), să se scuture chiar și de amintirea simplă a păcatului, de teamă să nu primească simțirea spurcăciunii de la amintirea ei și să nu slăbească puterea văzătoare a minții lor și să cadă de la înălțimea contemplației.
- De sufletele care s-au curățit de curând, obișnuiește să se apropie mai mult duhul poftii și al mâniei. Din ce pricină? Ca să scuture roadele Duhului care au odrăslit în ele. Deoarece bucuria eliberării aduce o oarecare slăbire și împrăștiere în aceste suflete. Înțelepciunea care le cârmuiește cu folos, voiește să atragă pururi spre sine, prin darurile sale, cugetarea lor și să rămână neclintite în smerita cugetare, ca nu cumva din multa libertate și din bogăția darurilor să se înalțe față de alții, sau să li se pară că au câștigat acest palat al păcii din puterea și

înțelegerea lor. De aceea dă voie acestor duhuri să sară asupra sufletelor amintite, în vreme ce ea se retrage. Cuprins în felul acesta de teama căderii, sufletele se pironesc în păzirea fericitei smeritei cugetări. Aflând că sunt înjugate cu trupul și sângele, caută în chip firesc cetățuia lor, în care sunt păzite nevătămate prin puterea Duhului.

- ✓ După boala patimii care stăpânește în noi și după putreziciunea păcatului aflătoare în noi, sunt și încercările care vin asupra noastră. Iar paharul amărăciunii judecăților lui Dumnezeu ni se dă mai aspru sau mai milos. Dacă materia păcatului aflătoare în noi poate fi ușor tămăduită și înlăturată, fiind alcătuită din gânduri iubitoare de plăcere sau de viață, paharul încercărilor care ni se dă de către Doctorul sufletelor noastre este amestecat cu milă, ca unora ce suntem ispitiți de gânduri omenești și suferim încă cele omenești. Dar dacă este o materie greu de vindecat și zace în adânc și lucrează putreziciunea spre moarte, fiind alcătuită din gânduri de trufie și de mândria cea mai mare, ni se dă paharul în toată asprimea mâniei, ca boala mistuită și subțiată în focul ispitelor ce vin una după alta să se depărteze din sufletele noastre, prin smerenia ce o aduc. Spălând astfel sărăturile gândurilor prin lacrimi, ne vor arăta curați, în lumina smereniei, Doctorului sufletelor noastre. *(Mândria e încăpățănare în propria izolare, e învârtitoare; de aceea trebuie înmuiată prin încercări mai grele, pe când pofta de plăceri e slăbiciune și, nefiind susținută de încăpățănare, e mai ușor de tămăduit. Mândria e tămăduită numai de smerenie. Iar smerenia se câștigă cel mai greu. Dar ea e împreunată cu adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, sau cu vederea luminii Lui, care nu poate fi dobândită până ce cineva e preocupat prea mult de sine.)*
- ✓ Cei ce se nevoiesc nu pot scăpa de valurile neconținute ale ispitelor, dacă nu-și recunosc neputința lor și nu se socotesc pe ei înșiși străini de toată dreptatea și nevrednici de toată mângâierea, de toată cinstea și de toată odihna. *(Un alt paradox al ființei umane: în eforturile nevoinei celei mai încordate, credinciosul își trăiește în modul cel mai accentuat neputința sa. De aceea caută să ajungă prin rugăciune la puterea lui Dumnezeu.)* Căci ținta lui Dumnezeu, Doctorul sufletelor noastre, este să fim pururi smeriți și întristați pentru nevrednicia noastră, străini de tot omul și următori ai patimilor Domnului. Căci El era blând și smerit cu inima și vrea să umblăm și noi în blândețea și smerenia inimii, pe calea poruncilor Lui.
- ✓ Smerenia nu se dobândește prin încovoierea grumazului, prin rânzezeala coamei, sau prin haina neîngrijită, aspră și soioasă, în care mulți scot că stă toată virtutea; ci ea vine din inimă zdrobită și stă în duh de smerenie, după David: Duhul umilit, inima înfrântă și smerită, Dumnezeu nu le va urgisi (Ps. L,19).
- ✓ Altceva este vorbirea smerită, altceva smerenia și altceva smerita cugetare. Vorbirea smerită și altceva smerita cugetare. Vorbirea smerită și smerenia le dobândesc nevoitorii prin toată neplăcuta pătimire și prin ostenele din afară ale virtuții; căci ele sunt îndreptate numai spre lucrarea și spre nevoița trupească. De aceea, aflându-se sufletul în starea smereniei, când vine ispita, se tulbură. Dar smerita cugetare, fiind un lucru dumnezeiesc și înalt, vine numai în cei ce au trecut de mijloc, prin sălășluirea Mângâietorului, adică în cei ce au sporit prin toată smerenia pe calea atotaspră a virtuții.
- ✓ Smerita cugetare, pătrunzând în adâncurile sufletului și căzând ca un bolovan greu într-însul, îl apasă și îl frânge cu atâta putere, încât îl apasă și îl frânge cu atâta putere, încât îi stoarce toată tăria într-un pârâu nereținut de lacrimi; *(Lacrimile sânt semnul că sufletul și-a înmuiat învârtoșarea închisorii în sine, că s-a eliberat pe sine, că s-a deschis Duhului dumnezeiesc. Relația intimă cu altă persoană, dar mai ales cu Dumnezeu, se manifestă într-o stare de simțire, opusă rigidității. Acum e simțit Dumnezeu. Smerenia e simțită într-adevăr ca un bolovan greu, care apăsându-i nevoitorului propria ființă îi înmoaie tăria învârtoșată,*

prefăcând-o în șiroaie de lacrimi. Numai așa sufletul se deschide lui Dumnezeu.) iar mintea i-o curăță de toată întinăciunea gândurilor, făcând-o să ajungă la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia, și sub lucrarea Lui. Căci zice Isaia: Vai mie că sunt pierdut. Căci era fiind și având buze spurcate, locuiesc în mijlocul unui popor cu buze necurate. Și am văzut pe Domnul Savaot cu ochii mei (Isaia 6,5).

- ∨ Când vorbirea smerită coboară în adâncul tău, atunci vorbirea înaltă se înrădăcinează în adâncul inimii tale, atunci vorbirea smerită de la suprafață sau din lăuntru e lepădată de la tine. *(Când smerenia se sălășluiește în suflet, nu te mai interesează vorbirea smerită din afară, prin care vrei încă să pari că ești smerit; dar nici vorbirea smerită din adânc. Vrei mai bine să taci, pentru că simți că orice cuvânt te-ar putea pune în relief.)* Când însă te îmbogățești de sus cu smerita cugetare, atunci încetează atât smerenia din afară, cât și vorbirea smerită a limbii, după cuvântul lui Pavel: Când va veni ceea ce e desăvârșit, va înceta ceea ce e din parte (1 Cor 13,10).
- ∨ Să nu socotești cu ușurință că este smerit cu inima nici cel ce spune lucruri smerite într-o înfățișare de smerenie și modestie; nici cel ce spune lucruri înalte și mărețe să nu-l socotești că e plin de toată trufia și îngâmfarea și nechinuit lăuntric de ele. Din roadele lor să-i cunoști pe ei.
- ∨ Roadă Duhului Sfânt este dragostea, bucuria, pacea, bunătatea, îndelungă-răbdarea, credința, blândețea, înfrânarea. Iar roadă duhului potrivnic este ura, întristarea lumească, nestatornicia sufletului, tulburarea inimii, răutatea, cugetul iscoditor, descurajarea, mânia, necredința, pizma, multa mâncare, beția, bârfirea, osândirea, pofta ochilor, îngâmfarea și trufia sufletului. Deci din aceste roade să-ți fie cunoscut pomul. Și în felul acesta vei cunoaște neîndoielnic al cărui duh este cel ce te întâmpină. Semnele acestora sunt vădite și de glasul Domnului: Omul bun, zice, din visteria bună a inimii sale scoate cele bune (Matei 12,35), fiindcă după cum e pomul așa e și roada.
- ∨ În cei în care sunt și se văd roadele Sfântului Duh, în aceia este și sălășluirea lui Dumnezeu. În aceștia este și un izvor netulburat al cuvântului împreunat cu înțelepciune și cu cunoștință, fie că sunt auziți vorbind smerit, fie că grăiesc cele înalte. Dar în cei în care nu se văd roadele și darurile acestui Duh, ci ale celui dimpotrivă, în aceștia este întunecul cunoștinței de Dumnezeu, roi de patimi și sălășluirea duhurilor vrăjmașe, fie că sunt văzuți grăind și purtându-se cu smerenie, fie grăind cele înalte și purtând haine de preț și înfățișare aleasă.
- ∨ Adevărul nu stă în fețe, înfățișări și cuvinte, nici nu se odihnește Dumnezeu în acestea, ci în inimi înfrânte, în duh de smerenie și în suflete luminate de cunoștința lui Dumnezeu. Căci se întâmplă să vedem uneori pe cineva acoperindu-se în afară sub cuvinte și folosindu-se de vorbe smerite față de alții, pentru a vâna lauda de la oameni, iar în lăuntru e plin de viclenie și de răutate și de ținerea de minte a răului aproapelui; precum se întâmplă uneori să vedem pe cineva luptându-se în afară pentru dreptate prin cuvinte înalte de înțelepciune, și ridicându-se împotriva minciunii sau a călcării legilor dumnezeiești, iar în lăuntru e plin de cuviință, de smerenie și de dragoste față de aproapele; ba uneori se și laudă în Domnul, după cuvântul lui Pavel: Lăudându-mă, în Domnul mă voi lauda, într-o neputință a mea (2 Cor. 12,9). *(Smerenia nu trebuie să oprească pe cineva de a lupta pentru dreptatea altora cu cuvinte înțelepte și cu multă iscusință și putere, dar să nu pretindă pentru sine nimic și să nu se socotească lucru mare pentru ceea ce face, ci ca împlinind o slujire obligatorie în fața lui Dumnezeu. Cu atât mai puțin trebuie să împiedice smerenia, propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu cu putere.)*
- ∨ Dumnezeu a judecat că trebuie să-și pregătească prin Duhul Său din neam în neam prooroci și

prieteni pentru clădirea Bisericii Sale. Dacă șarpele cel vechi și-a vărsat veninul păcatului în urechile oamenilor, iar prin el se pricinuieste pierirea sufletelor, cum nu va ridica Cel ce a zidit inimile noastre una câte una, câte un sărac din puținătatea pământului? El ridică din gunoiul patimilor câte un sărac, care poartă sabia Duhului, adică cuvântul lui Dumnezeu (Efeseni 7,17), spre ajutorarea moștenirii Lui. Deci pe drept cuvânt cei ce au început să se smerească, lepădându-se de ei înșiși, se ridică spre înălțimea cunoștinței și primesc de sus cuvânt de înțelepciune, ca să binevestească, cu putere de la Dumnezeu, mântuire Bisericii Sale.

- ✓ Cunoaște-te pe tine însuși! Iar aceasta este adevărata smerenie, care ne învață să cugetăm smerit, ne frânge inima și ne învață să lucrăm și să păzim această stare. (*Creștinismul a legat dictonul acesta al filozofiei eline, cu smerenia în fața lui Dumnezeu. Numai cel smerit în fața infinității lui Dumnezeu se cunoaște pe sine cu adevărat, sau vice-versa.*) Iar dacă nu te-ai cunoscut încă pe tine, nu știi încă nici ce este smerenia, nici nu te-ai atins de adevărata lucrare și pază. Căci a te cunoaște pe tine este sfârșitul lucrării virtuților. (*Virtuțile sunt drumul spre cunoașterea de sine, pentru că sunt drumul spre cunoașterea și trăirea infinității iubitoare a lui Dumnezeu. Vârful virtuților este smerita cugetare, iar în ea se arată adevărata cunoaștere de sine. Se identifică astfel făptuirea morală cu progresul în cunoașterea de sine. În afară de această făptuire, nu se poate cunoaște cineva pe sine. Cunoașterea de sine nu e o chestiune intelectuală. Numai în fapte poți cunoaște ce poți și ce nu poți și numai în faptele împlinite cu credința în Dumnezeu, prin Dumnezeu și cu ajutorul Lui, poți cunoaște înaintarea în Dumnezeu și te poți cunoaște nu ca o realitate mărginită, ci indefinită. Cel ce vorbește cu laudă de sine și de faptele sale e străin de sine, nu se cunoaște în toată adâncimea sa indefinită, legată de infinitatea lui Dumnezeu.*)
- ✓ Cel ce s-a săltat de la curăție la cunoștința lucrurilor, s-a cunoscut pe sine, după cuvântul: cunoaște-te pe tine însuși! Iar cel ce a ajuns la cunoștința rațiunilor zidirii și a lucrurilor dumnezeiești și omenești a cunoscut cele din jurul lui și cele din afară pe el, dar pe sine însuși încă nu. (*Cunoașterea de sine, fiind însoțită de smerita cugetare, este îmbinată și cu cunoașterea rațiunilor lucrurilor. Căci credinciosul nu se cunoaște pe sine și nu cugetă smerit despre sine, dacă nu vede în fața sa rațiunile duhovnicești ale creaturilor. Cunoașterea de sine e legată astfel cu cunoașterea rațiunilor lucrurilor, care devin lăuntrice credinciosului îmbogățindu-l și deschizându-i sinea sa infinității dumnezeiești.*)
- ✓ Altceva sunt eu și altceva cele ce țin de mine. De asemenea altceva sunt cele ce țin de mine și altceva cele privitoare la mine. Apoi altceva sunt cele privitoare la mine și altceva cele din afară de mine. Eu sunt cel ce zic: sunt al lui Dumnezeu și sunt văzut ca suflet înțelegător, nemuritor și cuvântător, ca unul ce am minte care naște cuvântul și care e nedespărțită și de-o ființă cu sufletul. Cele ce țin de mine sunt vrednicia împărătească, stăpânitoare, cuvântătoare și libertatea voinței. Iar cele privitoare la mine sunt toate câte le aleg prin hotărârea liberă: îndeletnicirea agricolă, comercială sau filozofică. În sfârșit cele din afară de mine sunt toate câte dau cinste și noblețe pământească vieții: bogăția, slava, cinstea, bunăstarea, mărimea slujbelor, sau cele dimpotrivă: sărăcia, lipsa de slavă, lipsa de cinste și insuccesele.
- ✓ Tot cele ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cea după Dumnezeu și a intrat în locul sfânt al lui Dumnezeu și al smereniei. (*Cunoașterea de sine și smerita cugetare coincid nu numai cu contemplarea rațiunilor lucrurilor, ci și cu lucrarea conștientă la locul cel sfânt unde este Dumnezeu sau infinitatea Lui, în inimă. În conștiința neîntreruptă de a se afla în fața lui Dumnezeu, sufletul săvârșește liturghia înțelegătoare sau conștientă, căci nu poate sta în fața lui Dumnezeu fără a-i jertfi Lui toate și chiar pe sine însuși, din puterea jertfei lui Hristos, pentru a-L cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu și pe sine însuși și a se uni*

- cu El.) Iar cel ce s-a cunoscut încă pe sine, prin smerită cugetare și cunoștință, călătorește încă cu osteneală și sudoare în viață. Aceasta dorind și David să o înțelegem, a zis: Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu (Ps. L22, 16,17).
- ∨ Când ajunge cineva de se cunoaște pe sine însuși (iar pentru aceasta are trebuință de multă pază din afară și de oprire de la lucrurile lumești și de cercetarea conștiinței), îndată vine în suflet oarecare smerenie dumnezeiască mai presus de cuvânt, aducând în inimă zdrobire și lacrimi de umilință fierbinte, încât cel ce stă în lucrarea ei se socotește pe sine: pământ, cenușă, vierme și nu om; ba încă nevrednic chiar de viața duhovnicească. Aceasta din pricina covârșirii acestui dar al lui Dumnezeu. Iar învrednicindu-se cineva să petreacă multă vreme în acest dar, se umple de altă beție negrăită: de umilința inimii și pătrunde în adâncul smeritei cugetări. Acesta, ieșind din sine, nesocotește toate mâncările din afară, ca și băutura și veșmintele trupului, necăutând cele peste trebuință, ca unul ce s-a schimbat cu schimbarea dreptei celui Preaînalt.
  - ∨ Cel mai mare bun dintre virtuți este smerenia. Pe cei în care se sădește aceasta prin pocăință curată, având însoțitoare și rugăciunea cu înfrânare, îi face îndată slobozi de robie și dăruiește puterilor lor pace. Aflându-se aceștia într-o asemenea stare, cuvântul lor se umple de limpezimea cunoștinței lui Dumnezeu și ajung la vederea tainelor Împărăției lui Dumnezeu și a rațiunilor zidirii. Dar pe măsură ce pătrund în adâncurile Duhului, străbat și în adâncul smeritei cugetări. *(Înaintarea în smerita cugetare, fiind o înaintare în cunoaștere de sine, în cunoașterea neputinței proprii, e și o înaintare în adâncurile puterii Duhului. Sinea cunoscută întru smerenia sau în puținătatea ei e o sine din ce în ce mai transparentă, o inimă curățită de orice pată sau de orice învârtoșare, care o face nestrăvezie și nesimțitoare la prezența lui Dumnezeu cel infinit, pentru că se menține ea însăși îngroșată la mărjirea ei exclusivă.)* Iar din aceasta le crește cunoștința măsurilor proprii. Cunosc neputința firii omenești și li se înmulțește dragostea de Dumnezeu și de aproapele, încât socotesc că este un lucru sfânt să se izbăvească chiar și de simpla îmbrățișare și de apropierea petrecerii împreună. *(Dragostea de aproapele poate să fie intensă și vibrantă și totuși să evite atingerile trupești, îmbrățișările, apropierile. O dovedește aceasta suferința pătrunzătoare pentru necazurile altora, pentru neputințele lui. Această dragoste a devenit cu totul duhovnicească, fără să fie mai puțin intensă, mai puțin duioasă. În această dragoste poate avea loc o comunicare, o interpenetrare lăuntrică cu mult mai adâncă decât cea prilejuită de îmbrățișările trupești, care pot rămânea simplu exterioare.)*
  - ∨ Nimic nu întraripează așa de mult sufletul oamenilor către dragostea lui Dumnezeu și către iubirea de oameni, ca smerita cugetare, umilința și rugăciunea curată. Cea dintâi le frânge duhul, îi face să le izvorască pâraie de lacrimi și, aducând puținătatea omenească sub ochi, îi învață să-și cunoască măsurile lor. A doua curățește mintea de cele materiale și luminează ochii inimii și face sufletul întreg luminos. Iar cea din urmă unește pe omul întreg cu Dumnezeu și-l face să petreacă împreună cu îngerii, să guste dulceața bunătăților veșnice ale lui Dumnezeu, să guste dulceața bunătăților veșnice ale lui Dumnezeu, îi dă visterii de taine mari și, aprinzându-l de iubire, îl înduplecă să îndrăznească să-și pună sufletul pentru prietenii săi, ca unul ce s-a ridicat mai presus de hotarele puținătății trupești.
  - ∨ *Umlința se deosebește de smerenie, prin simțirea micimii tale până aproape de topirea ta, până la o extremă înmuiere a ființei în fața măreției nesfârșite a lui Dumnezeu. Ea e o străpungere a inimii care produce lacrimi, pentru că această străpungere merge până la măduva ființei, făcând străveziu pe Dumnezeu prin subțirimea ființei noastre.*
  - ∨ Cel ce a cucerit această cetățuie de pe vârf nu poate fi ținut de lanțurile simțirii lucrurilor, nu

vede nici una din desfătărilor vieții; nu deosebește pe cel evlavios de cel neevlavios; ci precum Dumnezeu face să plouă și face să răsară soarele peste drepti și nedrepti, peste răi și buni (Matei 5,45), așa și el își trimite și-și întinde razele dragostei către toți și nu-și îngustează inima, ci și-o lărgeste în iubirea tuturor. El se simte strâmtorat și chinuit că nu poate atâta bine cât vrea. Din aceasta pornește ca din Eden un fel de alt izvor al umilinței spre smerită cugetare, spre nepățimire și spre înălțarea la rugăciunea neîmprăștiată; un izvor care adapă fața întregii zidiri gândite a lui Dumnezeu.

- ✓ Lumina Duhului dumnezeiesc, sălășluită în suflet, obișnuiește să se depărteze din pricina trândăviei, a nepurtării de grijă și a nepăsării arătată în cuvinte și mâncări. (*Sălășluirea Duhului Sfânt împreună cu umilința este una cu o delicatete extremă a sufletului, contrară grosolăniei manifestată în nepăsare, lăcomie și trufie. În cazul din urmă sufletul se umple de fiare și devine asemenea lor.*) Negrija la mâncări și mustul hranei, ca și neînfrânarea limbii și nepaza ochilor, obișnuiesc să alunge din suflet lumina și să ne facă întunecați. Iar umplându-ne noi de întuneric, îndată încep să umble prin sufletul nostru toate fiarele câmpului inimii noastre și toți leii sau gândurile patimilor, căutând cu răcnet hrana pentru patimi și să răpească comoara așezată în noi de Duhul. Iar înfrânarea care ne este prietenă cu adevărat și rugăciunea care ne face îngeri, nu numai că nu lasă nimic din acestea să intre în suflet, ci păstrează și lumina Duhului nestinsă în jurul minții, iar inima o face liniștită și curată și izvor de dumnezeiască umilință, pe când sufletul îl lărgeste spre dragostea lui Dumnezeu și-l unește întreg cu Hristos întreg, prin bucurie și feciorie.
- ✓ Să nu zici în inima ta: îmi este cu neputință să dobândesc de aici înainte curăția fecioriei, după ce am căzut în stricăciunea și nebunia trupului în multe chinuri. Căci unde se stăruie cu ostenele pocăinței și cu căldura inimii în greu pătimire și curg râuri de lacrimi din umilința inimii, acolo se dărâmă toate întăriturile, se stinge tot focul patimilor și se săvârșește renașterea de sus, prin venirea Mângâietorului; și sufletul se face iarăși palat al curăției și al fecioriei. Coborându-se apoi Dumnezeu în acesta, printr-o lumină și bucurie negrăită, și șezând pe înălțimea minții lui ca pe un tron de slavă, dă pacea Sa puterilor lui, zicând: Pace vouă, din partea patimilor care vă războiesc; pacea Mea dau vouă, ca să vă mișcați potrivit cu firea; pacea Mea o las vouă, (Ioan 14,27), ca să vă desăvârșiți mai presus de fire. Deci tămăduind cele trei părți ale sufletului prin întreitul dar al păcii și ridicându-l pe acesta la desăvârșirea întreită și unindu-l cu Sine, îl face întreg feciorelnic și frumos, învăluindu-l în buna mireasmă a mirului curăției. Și zice către el: Scoală-te și apropie-te de Mine, frumoasa Mea porumbiță, prin înțelepciunea cu fapta, că iată iarna patimilor a trecut; furtuna gândurilor de plăcere s-a dus odată cu ea; florile virtuților s-au arătat cu buna mireasmă a cugetărilor în pământul inimii tale. Ridică-te și vino aproape de Mine, în cunoștința contemplării naturale. Vino porumbița Mea, sub acoperământul și în întunericul teologiei tainice și al credinței tale tare ca piatra, în Mine, Dumnezeul tău (Cânt. cânt. 2,10-14).
- ✓ Bine este a muri lumii și a vieții lui Hristos. Căci altfel nu poate cineva să se nască de sus, după cuvântul Domnului. Iar dacă nu se naște de sus, nu poate nici intra în Împărăția cerurilor (Ioan 3,5). Această naștere însă vine din ascultarea de părinții duhovnicești. Căci de nu vom da întâi chip în noi seminției cuvântului prin învățătura părinților și nu ne vom face fii ai lui Dumnezeu prin ei, nu vom putea să ne naștem de sus. Așa s-au născut cei doisprezece din Hristos cel Unul, iar cei șaptezeci s-au născut din cei doisprezece și s-au făcut fii ai lui Dumnezeu și Tatălui, după cuvântul Domnului: Voi sunteți fiii Tatălui Meu Celui din ceruri (Matei 5,45). De aceea și Pavel zice către noi: Măcar că aveți mulți învățători, dar nu mulți părinți. Eu v-am născut pe voi, fiți următorii mei (1 Cor. 4,15).
- ✓ A nu asculta de părintele duhovnicesc după pilda Fiului, Care s-a făcut ascultător Tatălui până

la moarte și cruce (Filip. 2,8), înseamnă a nu te naște de sus. Iar cel ce nu s-a făcut fiu iubit al unui părinte bun, cum va fi părinte, dacă nu s-a născut prin cuvânt și Duh de sus? Cum va fi și el părinte bun al unor fii buni și cum va naște copii buni, după chipul bunătății părintelui lor? Iar dacă nu e așa, fără îndoială cum e pomul, așa va fi și roada.

- ✓ Lipsa evlaviei este puiul atotrău al iubirii celei rele de argint al pizmei. Iar dacă nu e rea, cu atât mai mult cea care-l naște. Căci ea face pe fiii oamenilor să prețuiască mai mult dragostea aurului decât dragostea lui Hristos și înfățișează pe Făcătorul materiei mai mic decât materia. Căci îi înduplecă să slujească mai mult materiei decât lui Dumnezeu, pe cei ce aduc închinare făpturii în locul Făcătorului și schimbă adevărul lui Dumnezeu în minciună. Iar dacă această boală e un rău așa de mare, încât primește ca un al doilea nume pe cel de slujire la idoli, nu întrece orice răutate sufletul care bolește de bună voie de aceasta?
- ✓ Dacă iubești aurul, nu iubești pe Hristos. Iar dacă nu iubești pe Hristos și iubești aurul, ia seama cui te face asemenea acest tiran? Aceluia care era ucenic, dar fără credință, care era prieten, dar s-a arătat vânzător și și-a bătut joc de Stăpânul tuturor și a căzut ca un nevrednic din credința și din dragostea față de El și s-a rostogolit în adâncul deznădejdiei. Teme-te de pilda aceluia și ascultă de mine și fugi de aur și de dragostea lui, ca să poți câștiga pe Hristos, dacă te iubești pe tine. Căci știi locul unde a ajuns cel ce a căzut.
- ✓ Nu te grăbi niciodată să ajungi în scaun de întâistătător prin aur sau prin ajutorul oamenilor și prin rugăminți, fără chemare de sus, chiar dacă te știi în stare să folosești sufletelor. Căci acestea trei te vor urmări și una din ele te va ajunge: sau îți va veni asupra nemulțumirea și mânia lui Dumnezeu prin felurite greutăți și necazuri, căci nu vor lupta împotriva ta numai oameni, ci și aproape toată zidirea și-ți va fi viața plină de suspin; sau vei fi scos de multă necinste de cei mai tari ca tine; sau vei muri fără vreme, fiind tăiat de la viața aceasta.
- ✓ Nu poate să disprețuiască cineva slava și necinstea și să ajungă deasupra plăcerii și durerii, de nu se va hotărî să privească spre sfârșiturile lucrurilor. Căci când va vedea toată slava, plăcerea, desfătarea, bogăția și bunăstarea că sfârșesc în nimic și tuturor le urmează și pe toate le strică moartea, atunci, disprețuind deșertăciunea vădită a tuturor lucrurilor omenești, își va întoarce simțurile (sufletului) spre sfârșiturile lucrurilor dumnezeiești și se va prinde de ele. Căci ele sunt cu adevărat și nu se pot strica nicidecum. Iar prinzându-se de acestea, se ridică deasupra durerii și plăcerii: a durerii, ca unul ce a biruit iubirea de plăcere, de slavă și de bani a sufletului; a plăcerii, ca unul ce a lepădat simțirea lumii și, drept urmare, fie că e slăvit, fie că e disprețuit, rămâne același. Căci fie că se află în dureri, fie în odihna trupului, pentru toate mulțumește lui Dumnezeu și nu se coboară cu gândul la cele de jos.
- ✓ Cel ce se nevoiește trebuie să-și cunoască mișcările și preocupările sufletului chiar și din visurile lui și să aibă grijă de starea lui. Căci după preocuparea omului din lăuntru și după grijile lui sunt și mișcările trupului și nălucirile minții. Dacă cineva are sufletul iubitor de cele materiale și de plăceri, își nălucește câștiguri de lucruri și de bani, sau chipuri de femei și împreunări pătimase, din care vine îmbrăcămintea pătată și întinăciunea trupului. Iar dacă are sufletul lacom și iubitor de argint, vede totdeauna aur și pe acesta îl dorește, se lăcomește după dobânzi și le așază în visterii și e osândit ca un om fără milă. Dacă are un suflet înclinat spre mânie și dușmănie, este urmărit de fiare și de șerpi veninoși și e năpădit de temeri și de spaima. Iar dacă își are sufletul îngâmfat de slavă deșartă, își nălucește laude și primiri din partea mulțimii, scaune de stăpânire și de conducere și le socotește, chiar când e treaz, pe ce încă nu le are, ca și când le are sau le va avea cu siguranță. Dacă e cu sufletul plin de mândrie și de trufie, se vede pe sine purtat în trăsurile strălucitoare și uneori zburând în văzduh și pe toți îi vede tremurând de covârșirea puterii lui. La fel și omul iubitor de Dumnezeu, fiind sânguincios întru lucrarea virtuții și drept în nevoințele pentru evlavie și cu sufletul curat de

pofta celor materiale, vede în visuri sfârșiturile înfricoșătoare. Rugându-se pururi, el se ține în stare de umilință și de pace cu sufletul și cu trupul și când se trezește, vede pe obrajii săi lacrimi, iar pe buzele lui are cuvinte către Dumnezeu.

- ✓ Dintre cele ce ni se nălucesc în somn, unele sunt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile sunt toate cele care nu rămân neschimbate în închipuirea minții, ci se amestecă, se alungă și se schimbă des dintr-unul într-altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce și le nălucesc, și după trezire se destramă. Pe acestea trebuie să și le disprețuiască cei ce se nevoiesc. Vederile sunt cele care rămân neschimbate și nu se prefac dintr-una într-alta, ci rămân întipărite în minte și neuitate timp îndelungat; de asemenea, cele care arată sfârșituri ale lucrurilor viitoare și aduc sufletului folos prin umilință și din vedenii înfricoșătoare, făcând pe cel ce are să-și adune mintea și să tremure de vederea înfricoșătoare și neschimbată a celor ce i se arată. La acestea trebuie să fie cu luare-aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile sunt vederile sufletului curat și luminat, în afară de toată simțirea, care au ca cuprins lucruri și înțelesuri dumnezeiești minunate, deslușirea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu și dezlegarea unor mari întrebări ce ni se pun, precum și schimbarea obștească a unor lucruri lumești și omenești.
- ✓ Dintre cele pomenite, cele dintâi sunt ale oamenilor iubitori de cele materiale și de trup, al căror dumnezeu e pântecul și săturarea fără măsură, a căror întunecime de minte vine dintr-o viață fără de grijă și tocită de patimi și căror le stârnesc dracii năluciri, bătându-și joc de ei. Cele de al doilea sunt ale căror sânguincioși și curățiți în simțirile sufletului, care prin cele ce li se arată sunt dăruiți cu înțelegerea lucrurilor dumnezeiești și cu sporirea în oricare. Iar cele din urmă sunt ale celor desăvârșiți, care stau sub lucrarea Duhului dumnezeiesc și sunt uniți cu Dumnezeu datorită sufletului lor ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu (datorită sufletului teolog). *(Cele trei trepte ale vieții duhovnicești se cunosc și după cele trei feluri de arătări din somn: visuri, vederi și descoperiri. În cele din urmă are loc o inițiativă accentuată a Duhului Sfânt).*
- ✓ Nu toți au vederi adevărate în somn, nici nu se întipăresc acestea în mintea tuturor, ci numai aceia care sunt curați cu mintea și limpeziți în simțurile sufletului și care aleargă spre contemplarea naturală; numai aceia care nu au nici o preocupare de lucrurile vieții și nici o grijă pentru viața de aici; aceia ale căror îndelungate flămânziri i-au dus la înfrânarea cuprinzătoare și ale căror sudori și osteneli după Dumnezeu au aflat, în locul cel sfânt al lui Dumnezeu, cunoștința lucrurilor și odihna înțelepciunii celei mai înalte; aceia a căror viață îngerească e ascunsă la Dumnezeu și a căror înaintare s-a suit de la sfânta liniște la treapta prorocilor Bisericii lui Dumnezeu. Despre acestea a vorbit Dumnezeu și lui Moisi: De va fi proroc între voi, Mă voi arăta lui în somn, și în vedere voi grăi către el (Numeri 12,6). Iar către Ioil: Și va fi după acestea că voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul și fiii voștri și fiicele voastre vor proroci și bătrânii voștri vor avea visuri și tinerii voștri vor avea vedenii (Ioil 2,28).
- ✓ Câtă vreme sufletul e dezbinat în el însuși și puterile lui se mișcă fără rânduială, câtă vreme n-a primit în sine razele dumnezeiești, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc și nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curând războiul patimilor neastâmpărate, sufletul are nevoie de multă tăcere a buzelor, încât să zică asemenea lui David: Eu ca un surd n-am auzit și ca un mut nu mi-am deschis gura mea (Ps.37,14). Trebuie să fie pururi trist și să umble mâhnit pe calea poruncilor lui Hristos, cât e supărat de vrăjmași, și să aștepte venirea Mângâietorului, prin care primind umilința și lacrimile care-l spală, va dobândi cununa libertății.
- ✓ Mintea curățită de tot noroiul se face sufletului cer înstelat de înțelesuri strălucitoare și

atotluminoase și Soarele dreptății luminează în ea, trimițând în lume razele luminoase ale cunoștinței de Dumnezeu (ale teologiei). Iar rațiunea acestei minți, făcându-se curată, scoate din adâncul Înțelepciunii rațiunile simple și neamestecate ale lucrurilor și descoperirile lămurite ale celor ascunse, înfățișând-le minții, pentru a cunoaște care este adâncul, înălțimea și lărgimea cunoștinței lui Dumnezeu. Și mintea, primindu-le pe acestea la sânul ei în chip firesc, face cunoscute adâncurile Duhului, prin cuvânt, tuturor celor ce au Duh dumnezeiesc în cele din lăuntru și dă pe față vicleniile dracilor și povestește tainele Împărăția cerurilor (Ps. 29, 12-13).

- ✓ Dorințele și imboldurile trupești le oprește înfrânarea și aprinderile inimii le răcește citirea dumnezeieștilor Scripturi, le smerește rugăciunea neîncetată și le potolește, ca un untdelemn, umilința.
- ✓ Nimic nu face pe om așa de mult împreună-vorbitor cu Dumnezeu ca rugăciunea curată și nematerială. (*E rugăciunea fără gânduri și chipuri împrumutate de la lucruri. Această rugăciune nu mai are nimic care să se intercaleze între minte și Dumnezeu, care să întrerupă dialogul Ei cu El, care să facă mintea să se mărginească după chipul lucrurilor și să nu mai vadă prin infidelul ei înfinitatea dumnezeiască.*) Pe cel ce se roagă cu gândul, ea îl știe unit fără împărțășire cu Cuvântul, atunci când sufletul și l-a spălat cu lacrimi și l-a îndulcit cu dulceața umilinței și l-a luminat cu lumina Duhului.
- ✓ E bună și cantitatea în cântarea rugăciunilor, atunci când e stăpânită de stăruință și luare-aminte. Dar ceea ce dă viață sufletului este calitatea; aceasta pricinuieste și roada. Iar calitatea cântării și rugăciunii stă în a se ruga cineva cu duhul și cu mintea. Și se roagă cineva cu mintea când, rugându-se și cântând, privește la înțelesul ce se află în dumnezeiasca Scriptură și primește prin aceste urcușuri de înțelesuri în inima sa, prin cugetări vrednice de Dumnezeu. Sufletul, fiind răpit de acestea în chip înțelegător în văzduhul luminii, e luminat și curățit tot mai mult și se ridică întreg spre ceruri, unde vede frumusețile bunătăților rânduite sfințite. Aprinzându-se de dorința acestora, îndată sloboade din ochi rodul rugăciunii și lacrimile încep să-i curgă sub lucrarea de lumină făcătoare a Duhului. (*Cunoașterea cea mai înaltă de Dumnezeu și lacrimile fac casă bună. Căci e o cunoaștere prin vedere a bunătății iubirii lui Dumnezeu ce ne așteaptă, sau ni se dăruiesc în parte încă de acum. Mai bine zis e o cunoaștere și o simțire a iubirii nesfârșite a lui Dumnezeu, care nu se poate să nu stoarcă lacrimi. Iar această cunoaștere prin vedere și prin trăire are loc în starea rugăciunii mintale sau înțelegătoare, a rugăciunii care reprezintă starea de dialog direct a minții cu Dumnezeu, de adunare a minții în indefinitul ei în fața înfinității iubirii lui Dumnezeu. Ca și sfântul Simeon, dascălul său, Nichita unește strâns lumina Duhului, sau vederea nesfârșitului dumnezeiesc, cu lacrimile, și pe amândouă cu rugăciunea, ca nemijlocită convorbire a sufletului cu Dumnezeu cel preadulce în manifestarea iubirii Lui nesfârșite.*) Gustul acestora e atât de dulce, încât cel ce s-a făcut părtaș de ele uită uneori și de hrana trupească. Acesta este rodul rugăciunii, care răsare în sufletele celor ce se roagă, din calitatea gândită a cântării.
- ✓ Unde se vede roada Duhului, acolo este și calitatea gândită a rugăciunii. Și unde e calitatea aceasta, acolo e foarte bună și cantitatea cântării. Iar unde nu se arată rodul, e seacă și calitatea. Și dacă aceasta este uscată, de prisos este și cantitatea, care deși înseamnă deprinderea trupului, totuși nu aduce celor mai mulți nici un câștig.
- ✓ Rugându-te și cântând psalmi Domnului, ia aminte la viclenie. Căci dracii sau ne înșală, furișându-ne în simțirea sufletului să spunem unele în locul altora, abătând stihurile psalmilor spre hulire, ca să zicem cu gura cele ce nu se cuvin; sau, făcând noi începutul psalmilor, pun sfârșit cuvântului nostru, risipindu-le pe celelalte din minte; sau ne întorc mereu la același stih, nelăsându-ne, din pricina uitării, să găsim stihul următor al psalmului; sau, aflându-ne la

mijlocul psalmului, iau deodată din mintea noastră toată amintirea stihurilor rostite, încât nici nu ne mai aducem aminte de stihuri am avut în gură și nu mai putem să le aflăm și să le aducem iarăși pe limbă. Iar aceasta o fac ca să ne arunce în negrijă și în trândăvie și ca să zădărnicească roadele rugăciunii noastre, punându-ne în minte că s-a făcut târziu. Tu însă stăruiește cu putere și urmărește psalmul cu și mai multă liniște, ca să culegi folosul rugăciunii din stihuri, prin vedere (contemplare), și să te îmbogățești cu luminarea Duhului, care se ivește în sufletele celor ce se roagă. *(Se stăruie asupra rugăciunii prin cuvinte și psalmodiere și asupra legăturii ei cu contemplația, care se ivește din aprofundarea în înțelesul cuvintelor. E necesară rostirea stăruitoare a cuvintelor rugăciunii, căci prin aceasta se face un efort și se ține cugetarea la înțelesurile din ele, al căror cuprins niciodată nu se epuizează. Altfel, sub pretextul unei contemplări nemijlocită de cuvintele rugăciunii rostite, se produce o împrăștiere neglijentă a cugetării și nu se dobândește o adâncire în aceleași înțelesuri nepuizabile exprimate prin rugăciune. Nu trebuie să rostim nici cuvintele rugăciunii fără concentrarea minții, dar nu trebuie să neglijăm, sub pretextul contemplării, nici rostirea cuvintelor rugăciunilor.)*

- ✓ Când ți s-ar întâmpla una ca aceasta în vreme ce te rogi cu luare-aminte, să nu te lenevești și să cazi în nepăsare, nici să nu prețuiești mai mult odihna trupului decât folosul sufletului, luând seama că e ceasul târziu. Ci unde ți se va întâmpla robirea minții, acolo să stai pe loc. Dacă ți s-ar întâmpla spre sfârșitul psalmului, revino din nou cu toată râvna la început și, pornind de la început, urmărește iarăși psalmul pe calea lui, chiar dacă ți s-ar întâmpla de mai multe ori într-un ceas robirea minții. Făcând tu aceasta, dracii nu vor putea suferi răbdarea stăruinței și încordarea râvnei tale, și umplându-se de rușine, se vor depărta de la tine.
- ✓ Să cunoști fără greșală că rugăciunea neîncetată este aceea care nu se isprăvește din suflet toată ziua și toată noaptea. Ea nu se arată privitorilor în întinderea mâinilor, sau în înfățișarea trupului și în sunetul limbii, ci se face cunoscută celor ce știu să înțeleagă, în meditația cugetării, în lucrarea minții și în pomenirea lui Dumnezeu cu umilință stăruitoare.
- ✓ Cineva poate să stăruie pururi în rugăciune, când își are gândurile adunate în minte întru pace și evlavie multă, săpând în ele adâncurile lui Dumnezeu și căutând să guste de acolo preadulcea băutură a vederii (contemplării). Dacă lipsește această pace, nu poate. Căci rugăciunea neîncetată a dobândit-o numai acela ale cărui puteri sufletești înaintează prin cunoștință.
- ✓ De cânti rugăciune lui Dumnezeu și un frate stă la ușa chiliei tale și bate, să nu pui mai presus fapta rugăciunii decât fapta dragostei și să treci cu vederea pe fratele tău. Căci acest lucru nu e plăcut lui Dumnezeu. El vrea untdelemnul iubirii și nu jertfa rugăciunii. Lăsând deci darul rugăciunii, dă cuvânt de iubire fratelui, slujindu-l pe el. Apoi, întorcându-te, adu darul tău Tatălui duhurilor, cu lacrimi și cu inimă zdrobită și duh drept se va înnoi în cele din lăuntru ale tale.
- ✓ Taina rugăciunii nu se săvârșește în vreme și în loc hotărât. Căci de hotărâști cele ale rugăciunii în ceasuri și timpuri și locuri, timpul rămas în afară își varsă veninul în alte lucruri ale deșertăciunii. *(Timpul este prilejul unui dialog neconținut cu Dumnezeu. Altfel nu înaintăm prin el spre Dumnezeu, nu e legat de veșnicie, ci devine fără rost. Desigur că dialogul acesta, fiind un dialog al iubirii, toată fapta de iubire dă timpului un rost, îl scapă de deșertăciune. Altfel timpul rămâne deșert și-și varsă veninul deșertăciunii în toate preocupările noastre.)* Rugăciunea înseamnă mișcarea neconținută a minții în jurul lui Dumnezeu; fapta ei stă în învârtirea sufletului în jurul lucrărilor dumnezeiești; iar sfârșitul ei e lipirea cugetării de Dumnezeu și înălțarea la un singur duh cu El, după regula și cuvântul apostolului.

- ˆ Chiar dacă ți-ai omorât mădularele și ți-ai înviat sufletul prin duh și te-ai învrednicit de daruri mai presus de fire de la Dumnezeu, să nu-ți lași puterea cugetătoare a sufletului să lenevească, ci obișnuiește-o să-și miște pururi amintirea în jurul păcatelor ce le-ai săvârșit și a chinurilor iadului și socotește-te cu mintea vrednic de osândă. Învârtindu-ți astfel mintea în acestea și socotindu-se așa, îți vei păstra duhul înfrânt și vei avea în tine izvorul umilinței, izvorând râurile harului dumnezeiesc, iar pe Dumnezeu căutând la tine și dându-ți din Duhul Său pentru sporirea inimii tale.
- ˆ Postul cu dreptă socoteală, având ca însoțitoare privegherea împreună cu cugetarea și cu rugăciunea, face pe cel ce se nevoiește cu el să ajungă repede la hotarul nepătimirii, când acesta își are sufletul inundat de lacrimi pentru prisosința smereniei și când arde de dragostea lui Dumnezeu. Pe cel ajuns aici, postul îl duce la pacea duhului care este mai presus de orice minte slobodă și-l unește prin dragoste cu Dumnezeu.
- ˆ Cel ce s-a predat pe sine de bunăvoie ostenețelor pentru virtute și străbate cu căldură calea nevoinței se învrednicește de mari daruri de la Dumnezeu. De aceea, înaintând spre mijloc, ajunge la descoperiri și vederi dumnezeiești. Și se face întreg cu atât mai luminat și mai înțelept, cu cât își întinde mai mult osteneala nevoințelor. Dar cu cât urcă spre înălțimea vederii, cu atât stârnește mai mult și pizma cea mare a dracilor pierzători împotriva sa. Căci nu rabdă aceștia să vadă om strămutat în fire de înger. Din pricina aceasta întind împotriva lui, când acesta nu bagă de seamă, săgeata ascuțită a părerii de sine. Dacă va descoperi viclenia și va fugi în cetatea smereniei, disprețuindu-se pe sine, va scăpa de pierzania mândriei și va intra la limanurile mântuirii. De nu se va întâmpla așa, ci va fi părăsit de sus, va fi dat duhurilor care-l cer spre pedepsirea fără de voie, fiindcă nu s-a lăsat cercat de cea de bunăvoie. Iar aceste duhuri sunt iubitoare de plăcere, iubitoare de trup, viclene și pline de mânie. Ele îl umilesc cumplit prin necazurile pe care le aduc, până ce-și va cunoaște neputința sa, și plângând va scăpa de încercări și va zice și el cu David: Bine este că m-ai smerit pe mine, ca să văd dreptățile Tale (Ps. CXVIII,71).
- ˆ Dumnezeu nu vrea ca noi să fim pururi înjosiți de patimi, ci, urmăriți de ele ca de niște iepuri, să-l socotim numai pe El stâncă de scăpare. Căci altfel n-ar fi zis: Eu am zis: dumnezei sunteți și toți fii ai Celui preaînalt (Ps. LXXXI, 6). El mai vrea să fim și ca niște cerbi care aleargă pe munții înalți ai poruncilor Sale și însetează după apele de viață făcătoare ale Duhului. În felul acesta, precum aceia mâncând prin fire șerpilor, prefac în chip ciudat prin căldura din multa alergare firea veninoasă a lor în colț de iarbă, fără să se vatăme, așa și noi, primind în pânțelele cugetării orice gând pătimăș, să-l prefacem prin alergarea însetată pe calea poruncilor lui Dumnezeu și cu puterea Duhului și prin predarea noastră lui Dumnezeu, în faptă bine mirositoare și mântuitoare a virtuții, ca să ne arătăm ca unii ce ne robim tot cugetul, prin faptă, ascultării lui Hristos. Căci lumea de sus are trebuință, pentru a se umple, nu de oameni pământești și nedesăvârșiți, ci de cei duhovnicești și desăvârșiți, care aleargă spre bărbatul desăvârșit al plinătății lui Hristos.
- ˆ Cel ce se învârtește pururi în loc și nu vrea să se miște mai departe, se aseamănă catârului ce se mișcă pe același loc în jurul mașinii de treierat. Căci cel ce se nevoiește pururi cu trupul și se îndeletnicește numai cu deprinderea trupului, prin toată greaua pătimire, se păgubește cât se poate de mult fără să bage de seamă, neînțelegând scopul voii dumnezeiești. Deprinderea trupească, după Pavel (1Tim. 4,8), spre puține folosește, până ce nu e înghițit cugetul trupesc de pâraiele pocăinței și nu vine în trup omorârea de viață făcătoare a Duhului și nu împărățește legea Duhului în trupul nostru cel muritor. Dar evlavia sufletului, care se vede prin cunoștința lucrurilor și a ramurilor nemuritoare, adică a cugetărilor dumnezeiești, ca un pom al vieții în lucrarea înțelegătoare a minții, curăția trupului, neprihănirea, înfrânarea

cuprinzătoare, smerita cugetare, umilinta, dragostea, sfințenia, cunoștința cerească, înțelepciunea cuvântului și vederea lui Dumnezeu. Deci cel ce a înaintat de la multa deprindere la o astfel de desăvârșire a evlaviei, a trecut Marea Roșie a patimilor și a intrat în pământul făgăduinței, în care curge laptele și mierea cunoștinței lui Dumnezeu, desfătarea nesecată a sfinților.

- ✓ Cel ce nu s-a hotărât să se ridice din cele din parte și spre puțin folositoare și să se suie spre cele întru totul folositoare, mănâncă încă pâinea de orz întru sudoarea feței sale, după orânduirea de sus a lui Dumnezeu. De aceea sufletul lui nu simte dorul manei cunoscute cu mintea și a apei care curge din piatra lovită pe seama lui Israel. Dar cel ce a auzit cuvintele: Sculați să mergem de aici (1 Ioan 14,31) și trezit, de glasul Învățătorului, s-a sculat de la lucrarea ostentivă și a încetat să mai mănânce din pâine durerii, acela, lepădându-se de simțire, și, gustând din paharul înțelepciunii lui Dumnezeu, a cunoscut că bun e Domnul, ca unul care, după ce a împlinit legea poruncilor în slujirea Cuvântului, s-a urcat în foișor, așteptând pogorârea Mângâietorului.
- ✓ Trebuie să pășim spre cele ce ne stau înaintea după rândurile și treptele vieții înțelepte. Trebuie să urcăm cu sârguință spre ceea ce e așezat mai sus, ca unii să ne mișcăm neîncetat în jurul lui Dumnezeu și nu cunoaștem niciodată vreo oprire în mersul spre mai bine. De la nevoința cu fapta să înaintăm la contemplația naturală a zidirii. De la aceasta trebuie să urcăm la cunoașterea tainică a lui Dumnezeu și să ne odihnim în ea de toate faptele deprinderii trupești, ca unii ce ne-am ridicat încă cunoștința acestei drepte socoteli (discernământ) și încă nu știm să pășim spre cele ce ne stau înaintea și să ne întindem spre ceea ce e mai desăvârșit, suntem încă mai răi decât cei din lume, care nu cunosc regula înaintării de la vrednicia pe care o au, nici statornici urcușului până ce se vor urca ce e deasupra celorlalte vrednicii (trepte) și-și vor odihni acolo dorul lor.
- ✓ Descoperă ochii mei și voi înțelege minunile legii Tale (Ps. CXVIII, 18), strigă către Dumnezeu cel acoperit de ceața cugetului pământesc. Căci neștiința minții pământești, fiind o ceață și un întuneric adânc ce acoperă vederea sufletului, îl face pe acesta întunecat și înnegurat de nu poate înțelege cele dumnezeiești și omenești, nefiind în stare să privească spre razele luminii dumnezeiești, sau să se bucure de bunătățile acelea pe care ochiul nu ne-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit (1 Cor. 2,9). Dezvăluindu-i-se ochii prin pocăință, sufletul vede acestea în chip curat, le aude întru cunoștință și le pricepe cu înțelegerea. (*Pocăința dă sufletului de a se cunoaște și de a cunoaște tot mai bine și pe Dumnezeu însuși. Pocăința e descoperirea adâncurilor sale în legătură cu adâncurile lui Dumnezeu, de care depinde adâncimea sa și din care se hrănește.*) Dar nu numai atât, ci pune și trepte ale acestor înțelesuri în inima sa și, gustând din dulceața lor, își limpezește cunoștința. Iar prin cuvânt de înțelepciune de la Dumnezeu, descrie tuturor bunătățile minunate ale lui Dumnezeu, pe care le-a gătit celor ce-L iubesc pe El și îndeamnă pe toți să vină la împărtășirea de ele, prin multe nevoințe și lacrimi.
- ✓ Darurile Duhului Sfânt fiind șapte, Scriptura începând de la cel dintâi, le numără de la înțelepciune și coboară spre sfârșit până la frica dumnezeiască a Duhului. Deci zice: Duhul înțelepciunii, duhul înțelegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cunoștinței, duhul evlaviei și duhul temerii de la Dumnezeu (Isaia 11,2). Noi însă trebuie să începem de la temerea care curățește, adică de la frica de chinuri, ca prin acestea, depărtându-ne mai întâi de rău și curățându-se prin pocăință de petele păcatului, să ajungem la frica duhului cea curată, mergând pe calea ce duce la ea și odihnindu-ne în ea în toată lucrarea virtuții.
- ✓ Astfel citesc Scripturile cei începători în viața de evlavie, astfel cei ce au înaintat până la mijloc și astfel cei ce au alergat până la desăvârșire. Celor dintâi citirea le este pâinea de la

masa lui Dumnezeu, care susține inimile lor în sfintele nevoințe ale virtuții și le dă vigoarea tăriei pentru lupta cu duhurile care pricinuesc patimile, și-i face luptări viteji împotriva dracilor, ca să poată zice: Gătit-ai înaintea mea masă împotriva celor ce mă necăjesc pe mine (Ps. 22,5). Celor de-al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc învelind inimile lor și scoțându-i din ei înșiși prin puterea înțeleșurilor și ridicându-le mintea de la litera care-i ca să cerceteze adâncurile duhului ei și să le fie întreagă născătoare și descoperite de înțeleșuri, încât să poată spune și aceștia, cu drept cuvânt: Paharul Tău mă îmbată cu tăria lui (Ps. 22,5). Iar celor din urmă, le este untdelemn al Duhului dumnezeiesc, înfrăgezindu-le sufletul, îmblânzindu-l și smerindu-l prin covârșirea iluminărilor dumnezeiești și ridicându-l mai presus de slăbiciunea trupului, ca să poată striga și ei, bucurându-se: Vărsat-ai untdelemnul peste capul meu și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele (Ps. 22,5,6).

- ✓ Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-se trup și dând subzistență firii noastre în Sine și aflându-se om desăvârșit, afară de păcat, a îndumnezeit-o, zidind-o pe aceasta din nou, ca Dumnezeu desăvârșit. Și fiind Rațiune a primei Minți și Dumnezeu, s-a unit cu partea rațională a firii omenești, dându-i aripi ca să zboare la înălțime și să cugete și să gândească la cele dumnezeiești. (*Rațiunii omenești i se deschid prin faptul că e personalizată în Rațiunea ipostatică dumnezeiască, înălțimile nesfârșite ale vieții lui Dumnezeu și înțeleșurile adâncite în Dumnezeu ale tuturor lucrurilor create și susținute de El și în El.*) Dar fiind și foc, a întărit puternic cu focul ființial și dumnezeiesc iuțimea firii omenești, împotriva patimilor și a dracilor. În sfârșit, fiind ținta dorinței întregii firi raționale și odihna poftei ei, a lărgit partea poftitoare a firii noastre, ca să se poată împărtăși de bunătățile vieții veșnice cu dragoste plină de simțire. Și așa, înnoind omul întreg în Sine, l-a făcut din vechi nou, ca să nu mai poarte în starea reînnoită nici un motiv de învinovățire a Cuvântului ziditor. (*În Fiul lui Dumnezeu întrupat nu e numai ceea ce corespunde rațiunii noastre, ca să o readucă pe aceasta, prin întrupare, la dreapta ei folosire, ci și ceea ce corespunde mâniei și poftei firii omenești. De aceea El a readus și mânia firii noastre la dreapta ei folosire împotriva păcatului și a readus și pofta noastră la poftirea a ceea ce merită să fie poftit și a lărgit și a adâncit această poftă ca să poată dori și să se poată desfăta de infinitatea vieții și iubirii dumnezeiești.*)
- ✓ Liturghisind Cuvântul în Sine rezidirea noastră, s-a jertfit El însuși pe Sine pentru noi prin cruce și moarte și dă pururi trupul Său neprihănit să fie jertfit și ni-L îmbie în fiecare zi spre hrană susținătoare de suflet. Astfel, mâncând trupul și bând sângele preacinstit al Său, putem să ajungem, întru simțirea sufletului, prin împărtășire, mai buni decât suntem. Amestecați cu acestea, suntem prefăcuți din ceea ce e mai mic în ceea ce e mai mare și uniți în chip îndoit cu Cuvântul îndoit, adică prin trup și suflet rațional, cu Dumnezeu cel întrupat și de-o ființă cu noi după trup, ca să nu mai fim ai noștri, ci ai Celui ce ne-a unit pe noi cu Sine, prin masa nemuritoare, și ne-a făcut să fim prin lucrare ceea ce este El prin fire.
- ✓ Drept aceea, dacă ne vom apropia să mâncăm din pâinea aceasta și să bem din potirul acesta prin cele două puteri ale firii, după ce ne-am făcut cercați întru ostenele virtuților și ne-am curățit prin lacrimi, Cuvântul îndoit se amestecă cu noi întreg, întru blândețe, prefăcându-ne în ai Săi, ca unul ce e întrupat și de-o ființă cu noi, după omenitate; și îndumnezeindu-ne întregi prin rațiunea cunoștinței, și făcându-ne ai Săi, ca pe unii ajunși de un chip cu Sine și frați cu El, Care e Dumnezeu și de-o ființă cu Tatăl. Dar dacă se apropie de noi, aflându-ne amestecați cu conținutul patimilor și pătați de întinăciunea păcatului, ne arde și ne topește întregi care mistuie în chip firesc păcatul și taie viața noastră nu cu voia bunătății Sale, ci silit de disprețul nesimțirii noastre.
- ✓ Domnul, apropiindu-se în chip nevăzut, călătorind împreună cu toți cei ce-au început să umble pe calea poruncilor Sale prin iubirea de înțelepciune cea lucrătoare, ajutându-le ca unora ce

au cugetul nedesăvârșit, iar sufletul le șovăie în cele ale virtuții. Iar cât privește pe cei ai căror ochi sufletești sunt ținuți încă de nu văd sporirea lor, pentru că nu văd că Domnul călătorește cu ei și lucrează împreună cu ei să se izbăvească de patimi, și le întinde o mână de ajutor spre dobândirea a toată virtutea, dar înaintează în nevoițele evlaviei și ajung prin smerenie la nepătimire, Cuvântul nu voiește ca ei să se oprească aici, slăbiți de ostenele virtuților, ci să meargă mai departe și să urce la contemplație. De aceea, hrănindu-i cu măsură, cu pâinea lacrimilor, îi binecuvântează cu lumina umilinței și le deschide mintea ca să înțeleagă adâncul Scripturilor dumnezeiești și prin aceasta să cunoască firile și rațiunile lucrurilor. Apoi se retrage îndată de la ei, ca ei să se ridice și să caute cu și mai multă sârguință să afle care este cunoștința lucrurilor și înălțarea ce le vine din ea. Și căutând-o ei aceasta cu sârguință, se ridică la o slujire mai înaltă a Cuvântului, și vestesc tuturor învierea Cuvântului, pe care au cunoscut-o prin lucrare și contemplație.

✓ Cu dreptate osândește Cuvântul zăbava celor ce întârzie multă vreme în ostenele deprinderii și nu vor să se strămute de la ea și să urce la treapta mai înaltă a vederii, zicându-le: O, voi nepricepuților și zăbavnici cu inima a crede (Luca 24,25) în Cuvântul, Care poate să descopere contemplația naturală celor ce umblă cu duhul în adâncurile Duhului. Căci a nu voii să treci de la nevoițele începătoare la cele mai desăvârșite și de la trupul literei dumnezeieștii Scripturi, la înțelesul Cuvântului, e semnul unui suflet leneș și care n-a gustat Cuvântul dumnezeiesc, ci cugetă lucru mare despre sporirea sa. Acestui suflet nu i va spune numai, ca unuia ce-și poartă stinsă candela sa: Du-te și cumpără untdelemn de la cei ce vând (Matei 25,9), ci i se va închide ușa de la camera de nuntă, zicându-i-se: Du-te, nu știi de unde ești (Matei 25,12).

✓ Când Cuvântul lui Dumnezeu vine la sufletul căzut, ca în cetatea Betaniei, ca să învie mintea lui omorâtă de păcat și îngropată sub stricăciunea patimilor, atunci înțelepciunea și dreptatea, scufundate în întristare de moartea minții, vin plângând înaintea Lui și zic: Dacă erai aici la noi, păzind și supraveghind, fratele nostru nu ar fi murit (Ioan 11,21), adică n-ar fi murit fratele nostru mintea, din pricina păcatelor. Apoi dreptatea se grăbește să hrănească Cuvântul cu multă grijă și cu lucrarea poruncilor, și întinde masa felurită și bogată a grelei pătimiri. Iar înțelepciunea, nesocotind toate celelalte griji și greaua pătimire ostenitoare, și-a ales lucrarea minții și voiește să șadă să asculte mișcările cuvântului cunoscute cu mintea și înțelesurile lui descoperite prin contemplație. De aceea, pe cea dintâi Cuvântul o primește să se nevoiască pentru a-l hrăni la masa iubirii de înțelepciune lucrătoare și felurită, dar o muștră totdeauna că se îngrijește de multe chipuri ale grelei pătimiri și se îndeletnicește cu ceea ce de la puține folosește; și îi spune că un lucru e de trebuință să fie căutat pentru slujirea Cuvântului: să supună ceea ce e rău, gândului bun și să prefacă cugetul pământesc al trupului în cuget duhovnicesc, prin sudorile virtuții. Pe cealaltă o laudă și și-o apropie în chip firesc, ca pe una ce și-a ales partea cea bună a cunoștinței Duhului, prin care, zburând deasupra lucrurilor omenești, pătrunde la adâncurile lui Dumnezeu (1 Cor. 2,10) și scoate de acolo mărgăritarul Cuvântului și privește visteriile ascunse ale Duhului, fapt din care i se naște o bucurie negrăită, care nu se va lua de la dânsa.

✓ Sufletul rațional se împarte, cum s-a spus, în trei, dar se vede în două. Căci o latură a lui e rațională, iar alta pătimitoare. Latura rațională a lui, fiind după chipul Ziditorului, nu poate fi ținută, văzută și hotărnicită de simțuri, fiind în afara și în lăuntrul lor. Prin ea sufletul este în comunicare cu puterile înțelegătoare și dumnezeiești și tinde prin fire spre Dumnezeu, ca spre modelul său prin sfințita cunoștință a lucrurilor și se ridică la împărtășirea de frica dumnezeiască. Iar latura pătimitoare a sufletului se amestecă cu simțurile, fiind supusă patimilor și plăcerilor. Prin ea este în comuniune cu firea supusă simțurilor, care se hrănește și crește, se împărtășește de aer, de răceală, de căldură și de mâncare spre dănuire, viață,

creștere și sănătate. De aceea, schimbându-se împreună cu acestea, e cucerită uneori de pofta nerațională, abătându-se de la mișcarea cea după fire, alteori se înfurie și e dusă de mânia nerațională, care-l face pe om să nu mănânce, să nu bea, să se supere și iarăși să se bucure, îndulcindu-se de desfătări și întristându-se de necazuri. Pe drept cuvânt, latura aceasta a sufletului se numește pătimitoare, fiind pusă la încercare de patimi. Deci când muritorul acesta va fi înghițit de viață (1 Cor. 15,54) Cuvântului, biruind cel mai bun, atunci și viața lui Iisus se va arăta în trupul nostru muritor, așezând în noi moartea de viață făcătoare a nepătimirii și dăruindu-ne nestrăicătoria nemuririi întru dorirea Duhului.

- ✓ Precum Ziditorul tuturor a avut în Sine, înainte de a face toate din cele ce nu sunt, cunoștința, firile și rațiunile tuturor lucrurilor, ca un Împărat al veacurilor și ca un mai înainte știutor, așa a făcut și pe omul plăsmuit după chipul Său ca împărat al zidirii, să aibă rațiunile, firile și cunoștința tuturor lucrurilor în sine. Calitatea uscată și rece a cărnii o are din pământ prin plăsmuirea ei, căldura sângelui și starea lui lichidă o are din aer și din foc. Iar starea lichidă și răcoroasă a sucurilor o are din apă. De la plante are puterea de creștere, iar de la toate cele vii are puterea hrănitore. De la dobitoacele necuvântătoare, are latura pătimitoare. De la îngeri, mintea și rațiunea. De la Dumnezeu are suflarea nematerială, sufletul netrupesc și nemuritor, văzut în minte, în rațiune și în puterea Duhului Sfânt spre a fi și a viețui.
- ✓ Mintea noastră, fiind chip al lui Dumnezeu, are ce-i al său întru sine, când rămâne întru ale sale și nu se mișcă departe de vrednicia și de firea sa. De aceea iubește să petreacă în cele din jurul lui Dumnezeu și caută să se unească cu El, de la Care-și are începutul și prin Care se mișcă și spre Care aleargă, prin însușirile firești și dorește să-I urmeze în simplitate și iubirea de oameni. Din aceeași pricină, născând și ea cuvântul, rezidește ca alte ceruri sufletele oamenilor de același neam cu sine și le face tari prin răbdare și prin virtuțile cu fapta. De asemenea le face vii prin duhul gurii sale, dându-le putere împotriva patimilor stricătore. Și așa se vedește și ea ziditoare a lumii înțelegătoare, imitând pe Dumnezeu Ziditorul lumii mari. *(Omul este un creator în ordinea cunoscută prin gândire, dar nu mai puțin reală decât cea cunoscută cu simțurile. El este creator prin cuvânt ca expresie a iubirii sale. El recrează sufletele semenilor săi, le insuflă viață, le dă putere să se rețină de la rău, adică de la înaintarea spre nimic, să se dezvolte în bine sau în existență. Dar aceasta o poate face numai în conlucrare cu Duhul dumnezeiesc și conducând sufletele spre Dumnezeu, izvorul vieții.)* De aceea aude limpede de sus: Cel ce face vrednic din nevrednic este ca gura Mea (Iov 14,4). *(Duhul legat de cuvântul omului, adresat semenilor săi, îi face de fapt vii pe aceștia. Iar viața aceasta e tărie împotriva patimilor egoiste, împotriva robiei și slăbiciunii lor și e relație cu Persoana lui Hristos și a semenilor, relație întru care este viață. E o căldură care ne este comunicată prin cuvântul de atenție și de îmbărbătare al semenilor noștri. Chiar în acest cuvânt se activează comuniunea lor cu noi și iradierea vieții lor în noi, care, când este puternică, este din puterea Duhului.)*
- ✓ Cumplit lucru este neștiința și dincolo de toate cele cumplite, fiind un întuneric de să-l pipăi cu mâna. Ea face sufletele în care intră, întunecate; ea dezbină puterea lui cugetătoare în multe și desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce adună ea este lipsit de rațiune. Căci ne face în întregime neraționali și nesimțitori, precum neștiința îngroșată se face sufletului covârșit de ea, adânc prăpăstios de iad, în care e adunată toată osânda, durerea, întristarea și suspinul. Dimpotrivă, cunoștința dumnezeiască îi este bucurie și revărsare nesfârșită de lumină, făcând sufletele în care se sălășluiește prin curăție, luminoase într-un chip dumnezeiesc. Ea le umple de pace, de liniște, de bucurie, de înțelepciune negrăită și de dragoste desăvârșită.
- ✓ Stau și se mișcă în jurul lui Dumnezeu sufletele care și-au despovărat cugetarea de cele materiale, iar doimea care se războiește în toate cu sine însăși și-au făcut-o căruță ușor de

mănat care aleargă spre ceruri. (*Doimea e alcătuirea omului din suflet și trup. Când cineva a reușit să înlăture războiul dintre ele, a făcut-o căruță care aleargă ca o unitate în sus, purtată de doi cai spre ceruri. Ideea aceasta e de la sfântul Maxim (Ambigua). Se accentuează prin aceasta apartenența mișcării spre Dumnezeu la natura umană.*) Ele se mișcă în jurul lui Dumnezeu fără sfârșit, ca în jurul unui centru și a pricinii mișcării în cerc. În același timp stau neclintite și fără aplecare într-o parte sau alta, neputînd să se împrăștie din concentrarea lor, spre cele ale simțurilor și spre amăgirea de jos a lucrurilor omenești. Acesta este sfârșitul desăvârșit al liniștirii. Spre acesta îl duce ea pe cei ce se liniștesc cu adevărat. Astfel mișcându-se, stau, și stînd neclintit, se mișcă în jurul celor dumnezeiești. Până ce nu se întîmplă aceasta, ne este cu neputință nouă celor ce ni se pare că ne liniștim, să avem mintea în afară de cele materiale și de rătăcire.

- ✓ Când ajungem la străvechea frumusețe a rațiunii, prin toată silința și stăruința, și ne împărtășim de cunoștința și de înțelepciunea dată nouă de sus prin venirea Duhului, atunci ni se face cunoscută nouă, celor ce putem să vedem în chip firesc, primul izvor și prima pricină înțeleaptă și bună a aducerii tuturor la existență. Căci nu mai e în noi nimic care s-o învinovățească din pricina păcatului care chinuiește făptura prin abaterea ei spre cele rele, când făptura, desfăcându-se de Dumnezeu, s-a surpat și, căzând de la frumusețea cea străveche, a căzut de la îndumnezeire, iar păcatul, furișat în ea, i-a dat forma lui nerațională.
- ✓ Prima treaptă a celor ce se întind spre propășiri este cunoștința lucrurilor, venită din iubirea de înțelepciune lucrătoare, a doua e cunoștința tainelor ascunse de la Dumnezeu, în care sunt introduși tainic prin contemplarea naturală (a firii). A treia e legătura și unirea cu Prima lumină, în care se află odihna a toată înaintarea prin înțelepciunea lucrătoare și prin contemplare.
- ✓ Păstrarea neschimbată a asemănării cu Dumnezeu, care vine din curățirea cea mai deplină și din multa dragoste a lui Dumnezeu, nu o poate face decât tinderea neîncetată a minții atotvăzătoare spre Dumnezeu. Iar aceasta se naște din suflet din liniștea stăruitoare dobîndită prin virtuți, din rugăciunea fără gânduri materiale, neîmprăștiată și neîncetată, din înfrînarea cuprinzătoare și din citirea încordată a Scripturilor.
- ✓ Dumnezeu este înțelepciune și pe cei ce umblă în cuvânt și înțelepciune, îi unește cu Sine prin lumină și-i face dumnezei prin lucrare. Și precum El a făcut toate prin înțelepciune din lucrare de nimic și conduce și ocârmuiește cu înțelepciune toate ale lumii și tot cu înțelepciune lucrează pururi mîntuirea tuturor celor ce se apropie de El prin întoarcere, așa și cel ce s-a învrednicit să se împărtășească de înțelepciunea cea de sus prin curăție, face și lucrează pururi, ca chip al lui Dumnezeu, cu înțelepciune, cele ale voii dumnezeiești. Ele se adună pe sine de la cele din afară și împărțite în multe și-și înalță în fiecare zi cugetarea sa, prin cunoștința celor negrăite, spre viețile cu adevărat îngerești. Și unificându-și după putință viața sa, se unește pe sine cu puterile de sus, care se mișcă în chip unitar în jurul lui Dumnezeu; și prin ele se înalță, ca prin niște bune covârșitoare, spre prima obârșie și cauză.
- ✓ Domnul nostru Iisus Hristos crește împreună cu vârstele duhovnicești ale celor ce se nevoiesc. Când sunt prunci și au nevoie de lapte, se zice că se alăptează El însuși cu laptele virtuților începătoare ale deprinderii trupești, al cărui folos e prea puțin celor ce au crescut cu virtutea și leapădă pe încetul pruncia. Când au ajuns la tinerețe și mănîncă mîncarea tare a contemplației fapturilor, ca unii ce și-au exercitat simțurile sufletului, se zice că sporește și Hristos cu vârsta și cu harul și șade în mijlocul bătrînilor și le descoperă adâncuri acoperite de întuneric. Iar când au ajuns la bărbatul desăvârșit (Efeseni 4,13), la măsura vârstei plinătății lui Hristos, se zice că vestește El însuși tuturor cuvîntul pocăinței și învață popoarele cele ale Împărăției cerurilor și se grăbește spre patimi. Căci acesta este sfârșitul

oricăruia din cei ce s-au desăvârșit în virtuți, ca după ce a străbătut toate vârstele lui Hristos, să ajungă la pătimirea încercărilor (ispitelor), asemenea crucii Aceluia.

- ✓ Câtă vreme ne aflăm sub stihiiile nevoinței trupești, păzindu-ne să nu ne atingem de mâncări, să nu pipăim ceva, să nu privim la frumuseți, să nu ascultăm cântări, să nu mirosim mireme, ne aflăm sub pedagogi ca niște prunci, măcar că suntem moștenitori și stăpâni peste toate cele ale Tatălui. Dar când vine plinirea vremii nevoinței și ea se împlinește prin nepătimire, atunci se naște în noi Cuvântul din înțelegere curată. (*Cuvântul dumnezeiesc ca Persoană apere în noi și se face vădit înțelegerii noastre când ne-am curățit de patimi, căci patimile ne țin legați cu deosebire de lucruri ca obiecte și ne împiedică să intrăm în relație adevărată cu persoanele semenilor, dar mai ales cu persoana supremă a lui Hristos. Dar Hristos își impune stăpânirea în noi ca rațiune și cuvânt al Său, întărind rațiunea noastră și limpezind cuvântul nostru, când am scăpat de patimi. Iar aceasta înseamnă înstăpânirea Duhului în noi, cu puterea și cu libertatea Lui. În baza acestei libertăți simțim porunca să-I spunem lui Dumnezeu: Avva, Părinte, ca unii ce ne simțim frați cu Hristos.*) Și aceasta se face sub legea Duhului, ca pe noi cei ce suntem sub lege să ne răscumpere din cugetul trupesc și să ne facă iarăși fii. Iar înfăptuindu-se aceasta, Duhul strigă în inimile noastre: Avva, Părinte, arătându-se și făcându-ne cunoscută înfierea și îndrăznirea cea către Dumnezeu și Tatăl. De aici înainte Duhul rămâne și vorbește cu noi ca și cu niște fii și moștenitori ai lui Dumnezeu prin Hristos, deoarece nu mai suntem ținuți în robia simțurilor (Gal. 4,37).
- ✓ Celor ce au sporit în credință ca Petru, au ajuns la nădejde că Iacob și s-au desăvârșit în iubire ca Ioan, Domnul li se schimbă la față urcându-se pe muntele înalt al cunoștinței lui Dumnezeu (al teologiei). Și îi luminează, arătându-li-se și înfățișându-li-se ca Cel ce e Cuvântul curat, asemenea soarelui, iar prin înțelesurile înțelepciunii tainice li se face strălucitor ca lumina. Și Cuvântul se arată în aceștia stând în mijlocul legii și al prorociei, unele legiuindu-le și învățându-le, iar altele descoperindu-le din visteriile adânci și ascunse ale înțelepciunii, ba uneori mai înainte văzând și mai înainte vestind. Pe aceștia îi și umbrește Duhul ca un nor luminos și un glas de tainică cunoștință a lui Dumnezeu vine din acel nor la ei, învățându-i taina dumnezeirii în trei ipostasuri și spunându-le: Acesta este vârful Meu cel iubit al Cuvântului desăvârșirii, întru care bine am voit; fiți Mie fii desăvârșiți în Duh desăvârșit (Matei 17,5).
- ✓ Sufletul care disprețuiește toate cele de jos și e rănit în întregime de dragostea lui Dumnezeu, încearcă o ieșire străină și dumnezeiască (extaz). Căci după ce a văzut limpede firile fapturilor și rațiunile lor și a înțeles sfârșiturile lucrurilor omenești, nu mai rabdă să fie înăuntrul zidirii și să fie mai hotărnicit de ceea ce-l mărginește. Ci ieșind din hotarele sale și biruind legăturile simțurilor și trecând peste firile tuturor, pătrunde, într-o tăcere de negrăit, în întunericul cunoștinței lui Dumnezeu și privește frumusețea Celui ce este, în lumina Înțelepciunii negrăite, atât cât i se dăruiește de ea prin har. Adâncindu-se apoi în chip vrednic de Dumnezeu prin aceste înțelesuri în vederea Lui, se bucură cu frică și cu dragoste de roadele pomilor nemuritori, adică de cugetările înțelesurilor dumnezeiești, a căror măreție și slavă nu o poate tălmăci niciodată în chip desăvârșit când se întoarce la sine însuși. Căci stând în chip minunat sub lucrarea Duhului, își dă seama, în bucurie și tăcere de negrăit, de această pătimire vrednică de laudă, dar nu poate tălmăci cum se săvârșește această lucrare, sau ce este ceea ce i s-a împărtășit, i s-a arătat și i s-a spus; nu poate tălmăci cele negrăite, pe care le-a cunoscut în chip tainic.
- ✓ Cel ce-și seamănă sieși spre dreptate lacrimi de umilință culege ca rod al vieții o bucurie negrăită. Iar cel ce caută și așteaptă pe Domnul până ce vin roadele dreptății Lui va secera înmulțit spicul cunoștinței de Dumnezeu. Și-l va lumina și pe el lumina înțelepciunii și se va

face sfeșnic al luminii veșnice ca să lumineze pe toți oamenii. Acela nu se va lipsi pe sine și pe alții de lumina înțelepciunii dăruite lui, ascunzând-o sub obrocul pizmei, ci va semăna cuvinte bune în Biserica credincioșilor, spre folosul celor mulți și va împărtăși toate învățăturile câte le-a auzit de sus, încredințate de Duhul dumnezeiesc, și câte le-a cunoscut îndeletnicindu-se cu contemplarea fapturilor, ca și câte i-au spus lui părinții.

- ✓ Fiecărui dintre cei ce se nevoiesc îi vor fi și i se vor topi, în ziua desăvârșirii sale întru virtute, munții lucrării poruncilor lui Dumnezeu într-o dulceață a veseliei. Căci va împărăți în Sionul înțelegerii curate. Iar dealurile, adică rațiunile virtuților, vor izvorî ape, adică dogme, pilde și simboluri ale lucrurilor dumnezeiești. Din inima lui va ieși izvor de înțelepciune negrăită și va adăpa uscăciunea pârâiașelor, adică pe oamenii uscați de seceta și de arșița patimilor. Atunci va cunoaște rodul adevărat al cuvintelor Domnului în sine. Căci zice: Cel ce crede în Mine, râuri de apă vie vor izvorî din pânțele lui (Ioan 7,38).
- ✓ Cine este Cel ce potolește marea patimilor și oprește valurile ei? Domnul Savaot, Cel ce scapă din primejdia păcatului pe Cei ce-L iubesc pe El, și liniștește furtuna gândurilor; Cel ce pune cuvintele Sale în gura lor și-i acopere cu umbra mâinilor Sale, cu care a întărit cerul și a întemeiat pământul. El dăruiește celor ce se tem de El limbă de învățătură și ureche de înțelegere, ca să audă glasul Lui de sus și să vestească în casa lui Iacob, în Biserica credincioșilor, poruncile Lui. Iar cei ce n-au ochi să vadă razele Soarelui dreptății și ureche să audă cele slăvite ale lui Dumnezeu acu ca parte întunericul neștiinței și nădejdea lor este deșartă. Nici unul dintre aceștia nu grăiește cele drepte, nici nu este întru ei judecată adevărată. Căci au ascultat de cei deșerți și de cei ce grăiesc sunete goale. Ei zămislesc pizmă și nasc bârfire, căci urechile lor sunt netăiate împrejur și nu pot să audă. De aceea cuvântul cunoștinței lui Dumnezeu li s-a făcut lor spre osândă și nu vor să audă pe El.
- ✓ Zeciuală adevărată adusă lui Dumnezeu este Paștele sufletesc, sau trecerea peste toată deprinderea pătimășă și peste toată simțirea nerațională. (*Paștele înseamnă trecerea prin Marea Roșie și deci ieșirea din robia Egiptului, spre libertate și spre țara făgăduinței. Simbolic ea înseamnă trecerea peste ceea ce ne închide în robia patimilor, la largul infinității lui Dumnezeu și a libertății în ea, din strâmtoarea robiei celor văzute, în care nu se simte bine sufletul.*) În vremea acestui Paște se jertfește Cuvântul în contemplarea lucrurilor și se mănâncă în pâinea cunoștinței și se bea preacinstul Lui sânge în paharul înțelepciunii tainice. Deci cel ce serbează acest Paști, și-a jertfit sieși Mielul care ridică păcatele lumii și nu va mai muri, ci, după glasul Domnului, va trăi în veac (Ioan 6,52). (*Mielul se dă ca jertfă omului credincios în contemplarea lucrurilor; mai bine zis omul însuși îi jertfește sieși în această contemplare, sau îl coboară la sine în stare de mâncare și bătură spre sfințirea lui, prin eliberarea de patimi, prin cunoștință și înțelepciune, care nu-i o cunoștință și o înțelepciune în izolare individuală și strâmtorată, ci în comunicare cu Cuvântul sau cu Izvorătorul personal al cunoștinței, al înțelepciunii și al libertății.*)
- ✓ Dumnezeiasca Scriptură, înțelegându-se duhovnicește, și comorile din ea descoperindu-se prin Sfântul Duh numai celor duhovnicești, nu poate face vreun om sufletesc să primească descoperirea lor. Căci acesta nu primește să cugete sau să asculte, afară de înlănțuirea gândurilor lui, nimic din ceea ce zic alții. Fiindcă el nu are în sine Duhul lui Dumnezeu, care cercetează adâncurile lui Dumnezeu (1 Cor. 2,10) și cunoaște cele ale lui Dumnezeu, ci duhul lumii cel pământesc și plin de dușmănie și de pizmă, de ceartă și de vrajbă. Din această pricină pentru el este nebunie să cerceteze și să urmărească înțelesul dinăuntru al literei. Căci el nu poate să-l cunoască, fiindcă toate ale dumnezeieștii Scripturi se înțeleg duhovnicește. El își bate joc de lucrurile omenești și dumnezeiești și de cei ce le înțeleg pe acestea duhovnicește. Și nu-i socotește pe aceștia duhovnicești, nici călăuziți de Duhul dumnezeiesc,

ci născocitori de înțeleșuri închipuite. El strică și răstoarnă cuvintele Scripturilor și înțeleșurile dumnezeiești ca Dima acela (2 Tim. 4,10). Nu așa face încă cel duhovnicesc, ci judecă toate sub lucrarea Duhului dumnezeiesc, dar el însuși nu poate fi judecat de nimeni. Căci în el este mintea lui Hristos, pe care nimeni nu poate să o înțeleagă (1 Cor. 2,14-15).

- ✓ Cunoștința lui Dumnezeu înseamnă că cel întărit în aceasta, prin smerită cugetare și rugăciune, a fost cunoscut de Dumnezeu și s-a îmbogățit de la Dumnezeu ca cunoștința tainelor Lui mai presus de fire. Iar dacă se vede mândrie în jurul Lui, nu a fost zidit prin acestea în ea, ci e purtat de duhul cel pământesc al lumii acesteia. De aceea unul ca acesta, chiar dacă pare că știe ceva, nu cunoaște nimic din lucrurile dumnezeiești precum trebuie să cunoască. Dar cel ce iubește pe Dumnezeu și nu socotește nimic mai de preț decât iubirea de Dumnezeu și a aproapelui, a cunoscut și adâncurile dumnezeiești și tainele Împărăției Lui, cum trebuie să le cunoască cel mișcat de Duhul dumnezeiesc; și a fost cunoscut de Dumnezeu ca lucrător adevărat al raiului, adică al Bisericii Lui, care împlinește prin iubire voia lui Dumnezeu, întorcând suflete și scoțând vrednici din nevrednici, cu cuvântul dat lui prin Sfântul Duh, și păzind lucrul lui nerăpit, prin smerită cugetare și umilință.
- ✓ Cuvântul nu-i duce cu Sine pe toți slujitorii și ucenicii Săi la descoperirea tainelor ascunse și mai mari ale Sale, ci numai pe aceia cărora le-a dat ureche și le-a deschis ochi de vedere și le-a limpezit limbă nouă. Pe aceștia luându-i cu Sine și despărțindu-i pe ceilalți, care și ei erau ucenici, urcă pe Muntele Tabor al contemplației și se schimbă la față înaintea lor. Nu-i mai învață acum tainic cele ale Împărăției cerurilor, ci le arată slava și strălucirea dumnezeirii, și lasă să lumineze din El, ca din Soarele dreptății, temelia vieții și a cuvântului lor în mijlocul Bisericii credincioșilor; iar înțeleșurile lor le face albe și curate ca o lumină prea strălucitoare; și așază mintea Sa în ei și-i trimite să scoată din gură lucruri noi și vechi spre zidirea Bisericii Sale.
- ✓ Tot cel ce scoate cuvinte de folos din gura sa, spre zidirea aproapelui, le scoate din visteriile bune ale inimii sale, fiind el însuși bun, după cuvântul Domnului. Dar nimeni nu poate fi mișcat să cuvânteze despre Dumnezeu, decât în Duhul Sfânt. Și nimeni, grăind în Duhul lui Dumnezeu, nu vorbește cele potrivnice credinței în Hristos, ci cele care zidesc și duc la Dumnezeu și în Împărăția Lui și refac străvechea noblețe și unesc cu Dumnezeu pe unii care se mântuiesc. Dacă fiecare i se dă arătarea Duhului spre folos, cel ce s-a îmbogățit cu cuvântul înțelepciunii lui Dumnezeu și al cunoștinței stă sub lucrarea Duhului Dumnezeiesc și este casă a visteriilor necesare ale lui Dumnezeu.
- ✓ Nici unul dintre cei ce s-au și cred în Hristos nu rămâne nepărtaș de harul Duhului, dacă nu s-a predat pe sine la toată lucrarea duhului potrivit și nu și-a întinat credința prin fapte necuvenite, sau nu conviețuiește cu trândăvia și cu nepăsarea. Dar cel ce a păzit pârga Sfântului Duh, pe care a primit-o din Sfântul Botez, nestinsă, sau dacă s-a stins a înviorat-o prin faptele dreptății, nu se poate să nu primească și plinirea ei de sus. Iar prin buna sa nevoiță se învrednicește, primind plinătatea Duhului, sau de cuvântul înțelepciunii lui Dumnezeu spre învățătura Bisericii; sau de cuvântul cunoștinței tainele Împărăției cerurilor; sau de credința din inimă, prin același Duh, spre a crede în făgăduințele lui Dumnezeu ca Avraam; sau de darul vindecărilor, în același Duh, spre tămăduirea bolilor; sau de lucrarea puterilor, spre a alunga draci și a face semne; sau de proorocie, spre a vedea înainte și a spune cele viitoare; sau de deosebirea duhurilor, spre a cunoaște cine grăiește în Duhul lui Dumnezeu și cine nu; sau de tălmăcirea diferitelor limbi; sau de darul mângâierii celor întristați; sau de darul cârmuirii turmei și a poporului lui Dumnezeu; sau de dragostea față de toți și de darurile ei, de îndelungă-răbdare, de bunătate și de toate celelalte. Iar dacă nu va fi cineva părtaș de nici unul din acestea, nu pot să spun că unul ca acesta e credincios, sau să

facă parte din rândul celor ce-au îmbrăcat pe Hristos de la dumnezeiescul Botez.

- ✓ Cel ce din râvnirea darurilor duhovnicești urmărește dragostea și o primește nu suferă să vorbească numai cu sine însuși prin rugăciune și citire, spre zidirea sa. Căci cel ce vorbește numai cu gura cu Dumnezeu, prin rugăciune și psalmi, se zidește pe sine, cum zice Pavel. Ci se silește să și proorocească spre zidirea Bisericii lui Dumnezeu și felul cum trebuie să se silească ei spre a bine-plăcea lui Dumnezeu. Căci cu ce ar și putea să folosească pe alții Întâistătătorul care grăiește totdeauna numai cu sine și cu Dumnezeu prin rugăciune și cântare, dacă n-ar grăi și celor de sub el, fie întru descoperirea Duhului Sfânt, fie întru darul înainte-văzător al proorociei, fie întru învățătura cuvântului de înțelepciune? Care dintre cei de sub ascultare se va pregăti spre lupta cu patimile și cu dracii, de nu-i va da acela cuvânt lămurit de învățătură prin scris, sau prin grai viu? Cu adevărat, de nu va căuta păstorul, spre zidirea turmei sale, să prisosească în cuvântul învățaturii și în cunoștința Duhului, nu va fi râvnitor al darurilor lui Dumnezeu. Căci prin multa rugăciune și cântare cu gura în Duh sau cu sufletul, se zidește pe sine, dar mintea sa este neroditoare, neproorocind prin cuvântul învățaturii și neqidind Biserica lui Dumnezeu. Iar dacă Pavel, care s-a unit cu Dumnezeu prin rugăciune mai mult decât toți oamenii, voia mai bine să spună cinci cuvinte prin mintea roditoare în Biserică, ca să-i învețe și pe alții, decât zeci de mii de cuvinte ale cântării cu gura, de bună seamă că s-au rătăcit de la dragoste cei ce stau în fruntea altora și-și împlinesc slujba de păstor numai cu cântarea și cu citirea.
- ✓ În noi sunt trei puteri de căpetenie. Una stăpânește, dar nu e stăpânită. Una stăpânește și e stăpânită. Iar una nu stăpânește, dar e stăpânită. Deci când cea care stăpânește ajunge sub stăpânirea uneia din cele ce sunt stăpânite, cea roabă prin fire se arată liberă celor roabe prin fire și iese de sub stăpânire și din firea sa, și de aici se naște o mare răzvrătire. Aflându-se între acestea o asemenea răzvrătire, nu le mai vedem pe toate supuse rațiunii. Dar când cea stăpânitoare domnește peste toate și le aduce sub ascultarea și stăpânirea sa, atunci cele ce sunt dezbinat, adunându-se la un loc și conglăsuind între ele, au pace cu Dumnezeu. Și tuturor celor ce s-au supus rațiunii, li se împărtășește prin ea Împărăția lui Dumnezeu și Tatăl. *(Când toate sunt supuse subiectului nostru făcut să fie liber și acesta nu e supus nici unei patimi, el trăiește liber legătura cu Dumnezeu, izvorul libertății în calitatea Lui de subiect suprem. Și toate în noi sunt unite.)*
- ✓ Cele cinci simțuri, supunându-se celor patru stăpâniri ale virtuților cuprinzătoare și păzind buna ascultare, pregătesc firea trupului plăsmuită din patru stihii, să se miște fără tulburare pe roata vieții. Mișcându-se cele cinci simțuri astfel, puterile nu se răzvrătesc întreolaltă, ci partea pătimitoare a poftii și a iușimii se unește cu rațiunea, iar mintea își impune stăpânirea sa firească. Prin aceasta ea își face din cele patru stăpâniri o căruță de război cu patru cai, iar din cele cinci roabe, scaun, și oștindu-se împotriva trupului tiran, e ridicată, prin răpire, la ceruri, unde, înfățișându-se Împăratului veacurilor, primește cununa biruinței și se odihnește în El de tot drumul său.
- ✓ Și ia seama la înțelesul tainic. Omul a fost așezat în acest rai sensibil al creației, ca să-l lucreze și să-l păzească. Iar lucrarea și păzirea încredințată omului se arată în porunca dată lui: Din tot pomul din rai să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați. Fiindcă deci tot pomul și așadar și cel al vieții este Dumnezeucăci El este tot, El Care a și adus la existență totul din nimic și Care este în afara și înăuntrul totului iar pomul cunoștinței e alcătuirea omului, în care este cunoștința binelui și răului, tot cele ce împlinește lucrarea aceasta în sine, cum cere porunca, rămâne într-o desfătare care nu se isprăvește și stăruie neclintit în păzirea sa.
- ✓ Dar fiindcă suntem dintr-o fire schimbăcioasă și ostenim în acest fel de viețuire, pățim ceea ce

a pățit și Adam. Căci gândirea omului se apleacă din tinerețe spre cele rele și primește ca și Eva ispita șarpelui din ea, pe care o socotește folositoare. Lăsând această ispită să urce în mintea omului, ea convinge pe om să guste din rodul pe care-l socotește bun, și îndată rodul acesta se face pricină căderii lui (Facere 3,6).

- ∨ Dar să vedem și felul lucrării și cum se hrănește omul din toate cele din raiul acesta. Cel ce cercetează rațiunile și mișcările întregii zidiri cu o minte netulburată și cu o cutare liberă de împătımirea de cele văzute și se hrănește cu înțelegerea mai dumnezeiască din toate rațiunile ce răsar din cele supuse simțurilor, îndată ce și-a împuținat grija și preocuparea de viață și s-a ridicat mai presus de toată pofta dulceților lumii, urcă prin ele la Făcătorul și Cauza tuturor, cum spune dumnezeiescul Pavel (Rom. 1,20; Înțel. 13,5). Căci Acesta este pomul deplin și neîmpărțit, care nu odrăsește decât rodul binelui, dăruindu-le împărțășirea de el celor vrednici. Așa ne-a voit Dumnezeu să fim: nepătimitori, fără griji și având numai lucrarea îngerilor, ne-a voit adică să lăudăm fără sfârșit și veșnic pe Făcătorul și să ne desfătăm numai de privirea Lui din singura cercetare a fapturilor Lui, precum ni se spune prin prorocul David: Predă grija ta Domnului și El te va hrăni (Ps. LIV, 23); și prin Evangheliile Lui: Nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru, ce veți mânca și pentru trupul vostru, cu ce vă veți îmbrăca (Matei 6,25); și iarăși: Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și acestea toate se vor adăuga vouă (Matei 6,23); și către Marta: Marto, Marto, de multe te îngrijești și spre multe te silești, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea bună și-a ales, care nu se va lua de la ea (Luca 10, 41-42).
- ∨ Deci pomul vieții este Dumnezeu, a Cărui lucrare este să procure viață și Care dă rod bun de mâncat numai celor vrednici de viață, ca unii ce nu sunt supuși morții. El produce o dulceață negrăită celor ce se împărțășesc de El și le dăruiește o viață nemuritoare. De aceea, pe drept cuvânt s-a numit pomul vieții și tot pomul. Căci El este totul, în Care și prin Care e totul.
- ∨ Iar pomul cunoștinței binelui și răului este deosebirea privirii, precum au spus și au gândit și alții înainte de noi. El e descoperirea alcătuirii firii noastre, care e bună celor ce au urcat la bărbatul desăvârșit și la măsura vârstei lui Hristos (Efeseni 4,13) prin toată nepătımirea și înțelepciunea Duhului, înălțându-se prin contemplarea și frumusețea ei la măreția lucrării Făcătorului (Înțel. 13,5); căci celor ce au ajuns cu timpul la deprinderea statornică a virtuții, ea nu le este și nu li se face abatere de la bine, ca unora ce au pășit cu tărie în contemplația dumnezeiască. Dar celor tineri încă și mai șovăitori în dorință, nu le este bună; căci celor nu s-au statornicit cu neclintire în pășirea stăruitoare și neabătută a virtuții, pe drumul faptelor bune, nu le este de folos contemplarea și privirea trupului propriu, din pricina lipsei lor de tărie în stăruirea în bine; această contemplare poate atrage și răpi spre ea pe cel lipsit de tărie și-l poate împinge la gânduri, mișcări și preocupări necuviincioase.
- ∨ Acesta e momentul opreliștii lui Dumnezeu, Care a zis: Dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați, căci în ziua în care veți mânca, cu moarte veți muri. Fiindcă privirea trupului nostru și contemplarea alcătuirii lui duce în mod natural pe cele nedesăvârșit la cunoștința dulceții plăcerii, chiar fără să vrea. Ba nu numai la aceasta, ci, cum s-a spus, și la mișcări și gânduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuvântului dumnezeiesc: Ușile, ușile, să luăm aminte! Prin repetare, cuvântul poruncește pentru cei nevrednici, păzirea porților simțitoare și înțelegătoare, adică a simțurilor, prin care obișnuiește să intre moartea în sufletul omului.
- ∨ Și pe drept cuvânt. Căci cel ce stăruie, fără deprinderea în bine și fără luare-aminte, în privirea alcătuirii firii noastre, e înduplecat de cugetarea lui, ca de o Evă amăgită de șarpele cel vechi, să se gândească la dulceața plăcerii ca Adam și să se împărțășească de ea ca bună, și astfel se va vedea pe sine, întocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu și depărtat de la bucuria

nemuritoare de Dumnezeu; se va afla șezând afară de raiul acesta și plângând, ca unul ce nu mai are mintea acoperită decât de frunze de smochin. Acesta este, în câteva cuvinte, după judecata noastră, înțelesul raiului sensibil al creației, care este același cu înțelesul arătat de alți părinți dinaintea noastră.

- ✓ Pomul vieții este Sfântul Duh, Care sălășluiește în omul credincios, cum spune Pavel: Nu știți că trupurile voastre sunt templul Sfântului Duh, Care locuiește în voi? (1 Cor. 6,19; Rom.8,11). Iar pomul cunoștinței binelui și răului este simțirea, care produce două roade contrare între ele, îndoite la rândul lor ele înseși prin fire.
- ✓ *Care sunt rodurile celor două feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mintea (inteligibil)?*
- ✓ Care sunt acestea? Plăcerea și durerea. Dintre acestea, fiecare se împarte iarăși în două. Prima e fie din trebuință naturală și necesară, fie din voluptate și trecerea măsurii. A doua e fie din temere și întristare, fie din nevoie și ostenele duhovnicești. Dintre acestea, plăcerea e bună când ne împărtășim de ea la creme potrivită dintr-o trebuință naturală și necesară. Căci nu s-a sădit în noi simțirea în chip rău, nici nu ne-a zis Dumnezeu din pizmă: Din tot pomul din rai să mănânci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați. Ci simțirea e un pom bun și dumnezeiesc, când ne împărtășim de ea, cum v-a spus, la vremea convenită, pentru o trebuință naturală și necesară. Căci produce în noi și cunoștința binelui. Pentru că s-a sădit în noi pentru o cunoaștere, o cercare și o deprindere a putinței omului de a asculta și de a nu asculta. De aceea s-a și numit postul cunoștinței binelui și răului. Căci dă prilej de cunoaștere celor ce se împărtășesc de firea proprie, care e bună pentru cei desăvârșiți și rea celor încă nedesăvârșiți și lacomi la simțire, precum e rea hrana tare celor ce au încă nevoie de lapte. Fiindcă în acest caz împărtășirea de ea le e prilej de voluptate și de trecerea măsurii și printr-o astfel de împărtășire se naște în ei cunoștința răului. Iar aceasta este durerea, care pricinuieste sufletului frică și întristare. De fapt, plăcerea produce în suflet cunoștința binelui, când ne împărtășim de ea printr-o trebuință naturală și necesară; iar durerea, dimpotrivă, cunoștința răului, când împărtășirea de plăcere nu are loc dintr-o trebuință naturală. Căci oricărei plăceri îi urmează durerea.
- ✓ De aceea pomul simțirii s-a numit pomul cunoștinței binelui și răului și pe drept cuvânt Dumnezeu a oprit reaua întrebuintare a lui. Căci zice: Din tot pomul din rai să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați; în ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri. Din tot pomul din rai să mănânci, adică din toată firea fapturilor văzute, din toată mișcarea lor, sau a rațiunilor lor, adică a cunoștinței Mele adevărate, a măreției creatoare a Împărăției și cauzei creatoare să te împărtășești și să-ți întinzi prin contemplație aceste rațiuni ca pe o masă a unui ospăț nemuritor; și prin ele să intri la cunoștința celor nevăzute ale Mele, ca într-o Împărăție și să-Mi dai cu mulțumire închinarea convenită. Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci. Ce e deci acest altceva în noi, asemenea unui pom, care ne procură prin împărtășire cunoștința binelui și răului, dacă nu simțirea? Căci prin ea vine în mine cunoștința tuturor celor ce sunt bune și nu sunt bune. Fiindcă precum ne procură cunoștința căldurii și a frigului, a ceea ce e moale și aspru, a bunei miresme și a răului miros, a acriei și a dulceții, a albului și a negrului, a greutateii și a ușorului, așa și a plăcerii și a durerii. Căci cu dreptate ne ferește Scriptura de întrebuintarea ei, nu pentru că ar fi contrară firii, căci Dumnezeu nu a făcut nimic rău, ci pentru că ne dă prilejul cunoștinței răului prin ceea ce pare că e bun.
- ✓ Și ca să facem mai clară explicarea acesteia, pentru a cunoaște întocmai rodul amăgitor al și purtător de moarte al ei, sau cum se ascunde el în folosirea binelui, vom porni de la cele ce se întâmplă în noi. Urmând părinților dinainte de noi, vom face înfățișarea acestora astfel: Unele dintre plăceri sunt sufletești, altele trupești. Cele sufletești sunt cele ce se nasc din

contemplație și din învățăături; iar cele trupești sunt cele ce se nasc din unirea sufletului cu trupul, cele legate de mâncări și de uniri trupești și de cele asemănătoare. Dintre plăceri iarăși unele sunt adevărate, iar altele mincinoase. Cele dintâi sunt proprii cugetătorii ce se ocupă cu contemplarea și cu știința; cele de al doilea, ale trupului, fiind prilejuite de simțire. Iar dintre plăcerile trupului, unele sunt naturale și necesare, căci fără ele omul nu poate trăi, cum sunt mâncările și veșmintele; altele sunt naturale, dar nu necesare, ca împreunările potrivit legi și firii, fără de care cel ce voiește poate trăi în feciorie. Altele nu sunt nici naturale, nici necesare, ca voluptățile, bețiile și excesele care întrec trebuințele.

✓ Omul care a ales să viețuiască după Dumnezeu, căutând să folosească plăcerile necesare și naturale, care sunt potrivite și folositoare și foarte bune pentru menținerea și păstrarea naturii omenești și neamestecate cu durerea și cu supărarea, cade de multe ori, fără să știe și fără să vrea, în cunoștința răului, aflând durerea ascunsă în însăși împărțășirea de bine. Așa se întâmplă cu prilejul întrebuințării mâncărilor și veșmintelor. Căci pentru cumpărarea acestora e nevoie de bani. Iar folosirea lor e necesară; căci e naturală. Dar ajungând la o abundență de bani pentru trebuința aceasta necesară și naturală, cădem în lăcomie și nesățurate, iar uneori într-o folosire peste trebuință. Căci putând să ne mulțumim cu lucruri puține și modeste, nu ne oprim trebuința la acestea, ci căutând luxul și ceea ce este peste măsură, cădem prin întrebuințarea binelui în cunoștința răului. Dar legea cunoștinței noastre, respingând această rea întrebuințare și arătându-ne-o, face chiar prin aceasta celui atent cunoscut binele și răul simțirii și îndată se ivește în el tristețea răului, prin părere de rău.

✓ *Trecerea de la această explicare la o alta.*

✓ Dar mai e și o altă explicație: toată mișcarea sufletului e pusă în lucrare spre poftirea unui lucru trebuincios și necesar printr-o plăcere bună și necesară firii, căutând poate hrană pentru trup și veșminte, sau împreunare naturală și legiuită. Aceasta e cunoștința binelui. Dar în mâncări se ascunde săturarea și nesățurarea, în veșminte lăcomia și reaua întrebuințare, în împreunările legiuite și naturale, cele contrare firii și destrăbălările. Aceasta e cunoștința răului. Iar cunoștința amândouă vine în noi prin simțire. Cum? Ia aminte! Amăgit de plăcere și târât în săturare și nesățurare, sau în reaua întrebuințare și lăcomie, sau în destrăbălări și în plăcerile de sub pânțele din unirea cu Dumnezeu și din împărțășirea cu Duhul Sfânt. De aceea zice: Iar în ziua în care veți mânca, cu moarte veți muri. Căci cunoștința răului, născându-se în om din împărțășirea prin simțuri și plină de voluptate, îl duce spre căderea în robia patimilor celor mai generale, sau a pricinilor lor. Astfel de pricini sunt: salva, dorința, nepăsarea, care, străbătând prin toată simțirea omului, se fac pricinuitoare ale morții veșnice a lui. În acestea se află deci cunoștința îmbinată a binelui și a răului prin simțire, cunoștință prin care moare omul când se împărțășește de ele. Căci prin ele ajunge fie la trufia vieții pentru iubirea de slavă, fie la pofta ochilor pentru năravul iubirii de argint, fie la pofta trupului (1 Ioan 2,16), pentru iubirea de voluptate și pentru bucuria de plăcerile sufletului. Pe drept cuvânt a oprit deci Scriptura împărțășirea de pomul simțirii, zicând: Din tot pomul din rai să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănâcați.

✓ *Alt înțeles mai înalt al poruncii lui Dumnezeu către Adam.*

✓ Dar Scriptura înfățișează gândirii mele și un alt înțeles al acestor cuvinte. Și trebuie să adaug la cuvântul meu și acest înțeles. Căci el se potrivește cu acest cuvânt și cu scopul lui. Am văzut că Dumnezeu se adresează mai întâi lui Adam ca unuia, zicând: Din tot pomul din rai să mănâcați. Prin aceasta mi se pare că cuvântul arată caracterul îndoit al alcătuirii și firii omului; și la fel, al puterii sufletului lui.

✓ De aceea adresându-se părții raționale a sufletului lui, ca singurei părți mai bune, Dumnezeu îi

încredințează ținutul contemplării lucrurilor dumnezeiești și îi pune înaintea masa încărcată de mâncările dumnezeiești ale înțeleșurilor, zicând: Din tot pomul cel din rai să mănânci; adică să te împărtășești din toată firea celor ce sunt, sau din cunoștința Mea și din desfătarea de Mine, prin contemplare curată, cercetând rațiunile lucrărilor și mișcările lor. Iar părții mai neraționale, sau doimii mai trupești a mâniei și a poftei, care atrage ușor cugetarea spre cele rele, îi poruncește, cum spune limpede, să fugă de cercarea și de cunoștința prin simțire a acestor roade ale pomului simțirii. De care adică? De plăcere și de durere, precum am spus mai înainte. Căci zice: Dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu măncați. Și pe drept cuvânt. Căci plăcerea sădește cunoștința ei în partea pofitoare, când omul se împărtășește de ea fără trebuință; iar durerea sădește cunoștința ei în mânie. Și astfel împărtășirea din ele trimite aceste două puteri, către care se adresează cuvântul, la moartea veșnică. Căci zice: În ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri.

- ✓ De aceea, omul fiind îndoit și având sufletul compus din fire rațională și nerațională, Dumnezeu îi dă și El o poruncă îndoită. Pe de o parte îi poruncește să se împărtășească de o hrană mai bună și nemuritoare să nu se îngrijească în primul rând de cele trebuitoare trupului, așa cum ne îndeamnă și Cuvântul întrupat: Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăuga vouă (Matei 6,33), întărind oarecum prima sa poruncă. Pe de altă parte, îl ferește de amintitul pom al simțirii, ca nu cumva gustând prin el din cele dulci ale vieții acesteia, să se umple de durere, căzând printr-o astfel de gustare de la ospățul și bucuria dumnezeiască.
- ✓ Dar, folosindu-se de cuvânt mai desăvârșit, să gândim și să vorbim și altfel despre rai și despre tema cercetată de mulți. De aceea ridică-te de la cuvântul auzit, care îi învăluie cu sunetul lui pe cei ce sunt amăgiți de înțelesul lui de la suprafață, dacă dorești să te înalți prin înțelegerea celor spuse la înțeleșurile cuvântului cunoscute cu mintea. Ascultă de cel ce zice: Sculați-vă, să plecăm de aici (Ioan 14,31; Matei 26,46). Treci la înțelesul și la duhul cuvântului, deschizându-ți auzul față de el și căutând să înțelegi din el cele dumnezeiești și omenești. Iată care sunt acestea.
- ✓ *Alt înțeles preaînțelept și înalt al raiului cunoscut cu mintea. Care e poarta prin care se intră în el și care cea prin care se iese? Și care sunt pomii dumnezeiești din el?*
- ✓ Raiul este, din alt punct de vedere, marele câmp al iubirii de înțelepciune (al filozofiei) cu fapta, împodobit de pante nemuritoare de tot felul și de felurite virtuți, în care s-a sădit de Dumnezeu pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și al răului. Căci iubirea de înțelepciune (filozofia) lucrătoare e ca un rai luminos și bine mirositor plantat de Dumnezeu la răsăritul Bisericii Lui, acoperit de plantele frumoase de tot felul ale virtuților, care hrănesc cu îmbelșugare pe cei ce lucrează în el poruncile lui Dumnezeu și le păzesc ca o hrană nepieritoare și nemuritoare.
- ✓ În acest rai dumnezeiesc au fost așezate spre pază două porți al marginile opuse, ca niște heruvimi. Una introduce fără greutate pe cei ce doresc și bat cu dorul sufletului, la desfătarea și bucuria de plantele ei nemuritoare; cealaltă îi trece pe cei ce s-au saturat de bunătățile din el, la alte pașuni nemuritoare despre care se va vorbi puțin mai încolo. Una e smerenia duhovnicească, care introduce pe cei ce intră prin ea la desfătarea și odihna de împărăția cerurilor; cealaltă e iubirea desăvârșită, care îi trece, pe cei ce ies de-acolo, la pașunile Împărăției lui Dumnezeu. Fără aceste porți nu se va putea nici intra în rai, nici ieși spre Împărăția lui Dumnezeu, măcar că sunt multe căi care duc spre Împărăția cerurilor. Căci toate căile evlaviei duc pe cel ce pășește pe ea spre poarta de apus a smereniei și așa îl introduc prin aceasta în rai.

- ˘ Dar de ce au fost făcute numai două și nu mai multe porți, așa cum sunt mai multe locașuri la Dumnezeu și Tatăl (Ioan 14,2), ca fiecare dintre cei ce intră să-și facă intrarea în el prin poarta care voiește? Pentru că omul e din două firi: din suflet și trup. O parte a lui e smerită, cealaltă înaltă și dumnezeiască. Sau altfel: pentru doimea mai trupească a părții neraționale a sufletului lui, din care una, adică mânia, intră în cutea blândeții, iar cealaltă, pofta, iese prin iubire din împătımirea de cele lumești și de cele văzute și află pășune în Dumnezeu prin împărtășirea de Duhul. Căci potrivit cu alcătuirea omului, a fost zidit de Dumnezeu și raiul cunoscut cu simțurile cât și cel cunoscut cu mintea, și nu este altă poartă decât cele spuse, care să introducă sau să scoată din aceasta.
- ˘ Din pricina amintită au și fost plantate de Dumnezeu în mijlocul raiului acesta dumnezeiesc doi pomi minunați: pomul vieții și pomul cunoștinței, care se numește și cunoștința binelui și răului. Care sunt aceștia? Contemplația naturală, cum socotește și dumnezeiescul Grigorie, și teologia tainică. Cea dintâi, contemplația, având ca roade judecata și cunoștința lucrurilor dumnezeiești și omenești, este pomul cunoștinței binelui și răului. Căci prin cunoașterea lucrurilor, cunoaștem rațiunile pronoiei, iar prin judecată facem deosebirea clară a lucrurilor, deosebind fără greșală ce e bun și ce e rău, care e cauza făcătoare și care e lucrul făcut. Iar teologia tainică este pomul vieții. Căci are ca rod dătător de viață și de nemurire, credința în Sfânta Treime, care se naște în suflet în afară de orice rațiune și simțire; căci Sfânta Treime nu se cunoaște nici prin simțire, nici prin rațiune, ci numai prin credința neîndoielnică și din inimă. Un alt rod al ei este înțelegerea drept credincioasă a întrupării Celui Unuia-Născut.
- ˘ *Care este lucrarea și păzirea raiului cunoscut cu mintea și ce bunătăți aduce împărtășirea de roadele lui, celor ce lucrează în el în diferite feluri?*
- ˘ Din pricina acestor plante nemuritoare și dumnezeiești, a fost dată de Dumnezeu, tot celui ce săvârșește în câmpul raiului cu mintea și cu simțirea lucrarea înțelepciunii lucrătoare, porunca să mănânce din tot pomul raiului, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânce. Căci cel dintâi pricinuieste viața și nemurirea, iar cel de-al doilea, binele, celor mai desăvârșiți în deprinderi, și primejdia, celor încă tineri și mai nestatornici în dorință. De fapt, contemplația fiind plantată în mijlocul raiului înțelepciunii lucrătoare ca un pom nemuritor și pururi înverzit (pentru că pomul era contemplația, după înțelegerea mea, și avea ca rod puterea dată celor ce se împărtășeau de el, de a-și cunoaște firea proprie), celor ce se împărtășesc de ea la timp potrivit, de pildă după o perioadă de ani mulți de deprindere în virtuți și în nevoițe și după curățirea deplină a ochilor sufletului de toate urdorile, li se face foarte bună și mântuitoare. Aceasta pentru că ei nu se mai tem de o cădere care să vină după aceea, că unii ce au ajuns cu timpul la o deprindere a acestei contemplații, care face vădită măreția Făcătorului.
- ˘ Dar celor încă tineri și neajunși, printr-o deprindere îndelungată, la o statornicie în lucrarea virtuților, sau celor ce nu și-au curățit ochiul sufletului de toate urdorile, din cauza nestatorniciei ce o mai au în viețuirea virtuoaasă, pomul contemplației li se face pricină de mândria cea mai mare și de hulă, de moarte veșnică și de pieire, cum s-a făcut odinioară lui Origen, Didim, Evagrie și celorlalte căpetenii de eresuri. De aceea, ferind pe unii ca aceștia, Scriptura oprește împărtășirea de pomul acesta, zicând: Din tot pomul din rai să mâncați, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați, căci în ziua în care veți mânca cu moarte veți muri.
- ˘ Împărtășirea de acest pom al contemplației se numește cunoștința binelui și a răului în înțelesul următor. Întâi, pentru că celor desăvârșiți le dăruiește puterea cunoașterii tuturor lucrurilor văzute și nevăzute, omenești și dumnezeiești. Căci e o putere „ce robește toată

mintea ascultării lui Hristos" (II Corinteni 10, 5); și aceștia pot culege cu evlavie rod bun nu numai din contemplarea celor bune, ci și a celor contrarii. Dar în gustarea acestui rod se ascunde pentru cei ce se împărtășesc din el o putere îndoită, adică un folos și o pagubă, după deprinderea lăuntrică ce stăpânește în fiecare. Celui ce se împărtășește i se face pricină de viață când se supune legii care-l robește (lui Hristos). Așa de pildă, dacă vede cineva chipul frumos al unei femei desfrânate și de moravuri ușoare, iar văzând-o preamărește îndată pe Dumnezeu și dă slavă Lui, el a cunoscut în ființa ei coruptă frumusețea întocmită de El, în așa fel că contemplarea ei îl duce până la străpungerea inimi și-l face să înainteze până la iubirea lui Dumnezeu care a zidit-o pe ea, ba chiar intră în convorbire cu ea. Iar prin aceasta preschimbă reaua ei deprindere în deprinderea virtuții și prin pocăință o aduce la Hristos, făcând-o din necurată curată prin pocăința cuvântului și unind-o ca pe o mireasă fecioară cu Hristos pe cea care era înainte o desfrânată (II Corinteni 11, 1). Așa a făcut acel dumnezeiesc părinte Nonu, care a înfățișat lui Hristos pe fericita Pelaghia, mai înainte desfrânată, ca pe o fecioară curată.

- ✓ Deci celor desăvârșiți împărtășirea de acest pom dumnezeiesc al contemplației le dăruiește, cum s-a spus, o astfel de putere, când se împărtășesc de ea la vremea potrivită pornind de la lucrurile dumnezeiești și omenești, ba chiar de la cele contrare acestora. Dar celor mai nedesăvârșiți și nedeprinși în cele dumnezeiești și lipsiți de cercarea trebuincioasă pentru împărtășirea de ea, li se face pricină a cunoștinței contrare a răului, chiar când pornesc de la cauzele dumnezeiești și bune. O astfel de pricină li s-a făcut acelor preoți și judecători de odinioară contemplarea Suzanei (Daniel 13), deoarece nu erau încă deprinși cu această contemplare. Ceea ce, așadar, dumnezeiescului părinte Nonu i s-a făcut pricină de viață în har, aceea li s-a făcut acelor preoți de odinioară pricină de moarte.
- ✓ Și nu numai atunci s-au întâmplat acestea dintr-o contemplare a pomului acesta potrivit cu starea fiecăruia, ci și acum se întâmplă în fiecare zi fiecăruia din cei ce purced la contemplarea acestui pom, fie după ce s-au deprins la aceasta, fie înainte de a se fi deprins. Iar aceasta se întâmplă nu pentru că așa este pomul din fire. Nu se poate spune aceasta. Căci n-a fost sădit în chip rău, ca un pom pricinuitor de necaz. Dumnezeu n-a făcut nimic rău, nici n-a interzis ceva din pizmă, ci pentru că e nevoie de mădularele curate ale simțurilor pentru privirea și vederea lui, cum zice apostolul chiar despre trupul și sângele Domnului nostru Iisus Hristos: Să se cerceteze cineva mai întâi pe sine și așa să mănânce din pâinea aceasta și să bea din potirul acesta. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, judecată sieși mănâncă și bea. De aceea sunt mulți neputincioși și bolnavi și mulți mor între noi (I Corinteni 10, 28.30). În felul acesta părinților cuvântători de Dumnezeu, pentru că erau curați și se aflau sub lucrarea Duhului Sfânt, contemplarea lucrurilor omenești și a însușirilor firii dumnezeiești le-a fost bună, fără de greșală, neprimejdioasă și mântuitoare. Căci aveau mădularele simțurilor deprinse pentru contemplarea dumnezeiască.
- ✓ Astfel dumnezeieștii părinți, purcezând la contemplarea pomului vieții cu un ochi curat și netulburat, au cules din el fără greșală rodul teologiei și împărtășindu-se din el s-au împărtășit și de viața îndumnezeită și ca niște credincioși iconomi ni le-au trecut și nouă ca să ne hrănim și noi din El spre viața veșnică. Tot așa purcezând la contemplarea pomului cunoștinței cu un ochi dumnezeiesc și luminat, au dobândit cunoștința lui nepătată și curată și nu s-au vătămat de rodul lui, cum s-a spus mai înainte. Dar nu tot așa s-a întâmplat cu ei ce au purces cu necurăție și în stare nedesăvârșită la contemplarea acestora, ci unii au căzut în robia plăcerilor și a neînfrânelor, iar ceilalți în hule și trufii.
- ✓ Căci spune-mi, cum a căzut Arie, cel care are numele de la furie, și dușmanul evlaviei, Manes, și Nestorie cel stricat la minte și celelalte căpetenii ale ereticilor, în hula lor împotriva lui

Dumnezeu și a dreptelor dogme ale Bisericii lui Hristos? Nu pentru că au fost necurați în simțurile sufletului și cumplit învârtoșați la inimă din cauza cumplitei boli a mândriei, au purces la explicarea Sfintei Scripturi, având înțelegerea întunecată de patimi și de închipuirea de sine? Căci unul a auzit dumnezeiasca Scriptură zicând: Domnul M-a zidit pe mine început al căilor Sale spre lucrurile Sale și Mă naște înaintea tuturor munților (Proverbe 8, 22-25); celălalt: Vine stăpânitorul acestei lumi și nu va afla în Mine nimic (Ioan 14, 30); iar al treilea, despre Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit. Dar neputând afla înțelesul sau sensul celor spuse, nici pătrunde în chip curat în adâncurile Duhului, fiind cu totul lipsiți de Duhul Sfânt, unul a tăiat pe Fiul și Dumnezeu Cuvântul de la deoființimea cu Dumnezeu Tatăl, declarându-L făptură; celălalt a născocit două începuturi, unul bun, sus, și altul cu totul rău, jos, căpetenia întunericului, și, învățând astfel, a trimis la pierzanie pe cei ce au primit învățătura lui; al treilea, întunecat și cu nume urât, a despărțit pe Hristos în doi fii, socotind că altul este Fiul și Cuvântul din Dumnezeu și Tatăl și altul cel din Fecioara Maria; și astfel a numit pe preacurata Maică a Fiului și a Cuvântului lui Dumnezeu, Născătoare de Hristos și nu Născătoare de Dumnezeu.

- ✓ Astfel, deci, pe cei desăvârșiți în cunoștință, rațiune și virtute, pe cei ce au ajuns adică la măsura vârstei plinătății lui Hristos și au dobândit mintea Lui prin cea mai deplină curăție, nu-i poată vătăma nici gustarea oprită a acestui pom, măcar că se numește cunoștință a binelui și a răului. Ci mai degrabă se aseamănă aceștia celor ce culeg struguri din rug și încă struguri copti, fapt cu totul minunat, și rodii din mărcini. Dar celor încă tineri, necercați și neluminați, chiar și împărtășirea de bine li se face adeseori pricină de moarte, așa cum li se face copiilor neînțărcați de lapte mîncarea pâinii, și celor cu ochii plini de urdori, razele soarelui.
- ✓ Smerenia și iubirea fiind deci începutul și sfârșitul urcușului spre Dumnezeu și spre Împărăția Lui, cu dreptate cuvântul le-a înțeles ca porți așezate la marginile opuse ale raiului înțelepciunii făptuitoare. Aceasta, pentru că una introduce pe cel ce bate și cere să intre în Eden, adică la însăși desfătarea de plantele nemuritoare ale lucrării și pazei minții; iar a doua scoate de acolo la Împărăția Cerurilor și la unirea cu Dumnezeu și la pășunile veșnice și preacurate ale îngerilor. Căci așa ne făgăduiește în mod limpede și Domnul Iisus nouă tuturor, zicând: Eu sunt ușa, de va intra cineva prin Mine, se va mântui și va intra și va ieși și pășune va afla. (Ioan 10, 9). Pentru că el este cu adevărat ușa raiului Împărăției Cerurilor, iar portar este Duhul Sfânt.
- ✓ Celui ce s-a apropiat de poarta drepte credințe, după ce a părăsit de curând lumea, și bate la poarta poruncilor lui Hristos prin smerenie, portarul, adică Însuși Sfântul Duh, îi deschide intrarea, deschizându-i mintea ca să înțeleagă care este voia lui Dumnezeu cea bună și desăvârșită și bineplăcută (Romani 12, 2). Iar după ce a intrat și s-a desfătat prin făptuire și prin multe nevoințe ale virtuții de acele bunătăți veșnice, îl scoate iarăși de acolo la pășunile contemplației naturale ale făpturilor lui Dumnezeu. Astfel portarul îl face să se odihnească de toate lucrurile lui (Facere 2, 3) și să se unească cu Dumnezeu pe înălțimile teologiei (cunoașterii) Treimii neîmpărțite și de o ființă, în odihna iubirii dumnezeiești, potrivit lui Hristos și Dumnezeul nostru care zice: Învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre (Matei 11, 29).
- ✓ Altfel nu poate intra cineva în palatele împărătești ale lui Hristos și în ținuturile dumnezeiești și pururi înverzite ale raiului cunoscut cu mintea, unde sunt locuri luminoase, răcoritoare, corturile dreptilor, apa odihnei, bucurie, veselie și fericire; și nu poate afla odihnă sufletului său, decât prin poarta cea dintâi de la apus, care e ascunsă în Hristos însuși, care este sfânta smerenie. Și pe drept cuvânt. Căci cel ce s-a rupt pe sine de lume și de toată prietenia și de

împătımirea de prieteni, de cei ai săi, de rudenii, și a răstignit lumea în sine prin tăierea voii sale, disprețuind toată tihna trupească, și bate prin durerile pocăinței și nevoințelor pentru virtute, cu răbdare multă, la poarta poruncilor lui Hristos, intră prin smerenie în tinda înțelepciunii lucrătoare a raiului, care este supunerea, slujirea prin orice lucru de mai puțină cinstire, răbdarea necazurilor și a încercărilor, greaua pătimire, culcarea pe jos, statul în picioare toată noaptea, privegherea, psalmodierea neîncetată, rugăciunea și postul, citirea dumnezeieștilor Scripturi, ascultarea și supunerea față de toți.

Nichifor din singurătate

Să urmărim pilda părinților noștri și să căutăm comoara din lăuntru inimilor noastre, ca și ei. Iar aflând-o pe aceasta, să o ținem cu tărie, lucrând-o și în același timp păzind-o. Căci spre aceasta am fost rânduiți de la început. Iar dacă vreun alt Nicodim s-ar arăta nedumerit de acestea, zicând în duh de împotrivire: «Cum poate cineva intrând în inimă să lucreze sau să rămână acolo?», cum a zis acela către Mântuitorul: «Cum poate cineva să intre în pântecele maicii sale a doua oară și să se nasc, bătrân fiind?» (Ioan III, 4), va auzi și el că «Duhul suflă unde voiește» (Ioan III, 8). Dacă ne îndoim cu necredință de faptele vieții lucrătoare, cum ne vor veni cele ale vederii? Căci făptuirea este treaptă spre contemplație (spre vederea sufletească).

Mergând odată la avă Antonie doi frați și lipsindu-le lor apa de drum, unul a murit, iar celălalt urma să moară. Deci nemaiputând să meargă, zăcea și el pe pământ, așteptând să moară. În acest timp Antonie, șezând în munte, strigă doi monahi ce se întâmplau să fie acolo și le zise: «Luați degrabă un ulcior de apă și alergați pe drumul spre Egipt; că dintre doi oameni care vin înapoi, unul a murit, iar celălalt e pe cale să moară, de nu vă grăbiți. Aceasta mi s-a arătat în vreme ce mă rugam». Deci venind cei doi monahi, a aflat pe unul zăcând mort și l-au îngropat, iar pe celălalt l-au înviorat cu apă și l-au dus la bătrân, care se afla la cale de o zi.

Dacă ar întreba cineva, pentru ce nu a grăit înainte de a muri celălalt, nu ar face bine. Căci nu era a lui Antonie hotărârea cu privire la moarte, ci a lui Dumnezeu. El a hotărât despre acela și tot El a descoperit starea acestuia. A lui Antonie a fost numai minunea aceasta că, șezând în munte, avea inima veghind și că Domnul i-a arătat pe acela de departe. Vezi că din pricina trezviei inimii Antonie s-a făcut văzător de Dumnezeu și înainte-văzător? Căci de fapt Dumnezeu se arată minții în inimă, la început curățind pe cel care-L iubește, cum zice Ioan Scărarul, ca un foc, apoi umplându-i mintea de strălucire ca o lumină și dându-i formă dumnezeiască. *(Dumnezeu se arată minții sau puterii noastre de sesizare duhovnicească a prezenței Lui numai când aceasta este adunată în lăuntru inimii, adică în intimitatea ultimă a ființei umane, care are totodată un caracter emoțional, o capacitate și o pornire iubitoare. Arătarea aceasta a lui Dumnezeu e o supremă lumină, e evidența supremei realități, care e totodată suportul propriei noastre existențe. Mintea ia atunci forma nehotărnicită a lui Dumnezeu și capătă lumina evidenței proprii asemenea celei a evidenței lui Dumnezeu. Lumina sau evidența aceasta se întinde peste toate. De aceea Sfântul Antonie poate vedea prin ea ceea ce se petrece departe cu cei doi călători. Pentru aceasta mintea trebuie să fie curățită de păcate, adică de tot ce o închide față de Dumnezeu și de zidirea Lui universală, într-un gând limitat, de care s-a alipit în mod pătimăș. În concluzia ce o scoate din întâmplarea aceasta a sfântului Antonie, ca și cum în concluziile din viețile sau sfaturile celorlalți părinți, Nichifor ține să accentueze importanța concentrării minții în adâncul ființei sau al inimii credinciosului, odată cu oprirea activității simțurilor îndreptată spre cele dinafară. În vederea interioară pe care o câștigă mintea astfel, i se descoperă chiar cele din afară, care sânt de folos celui ce se nevoiește sau altora.)*

Dumnezeiescul Teodosie fusese așa de rănit de dulcea săgeată a dragostei și era atât de mult ținut de legăturile ei, încât împlinea cu faptele înalta și dumnezeiasca poruncă: «Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din tot cugetul tău» (Luca X, 27). Iar aceasta n-ar fi putut-o face altfel decât așa că toate puterile firești ale sufletului nu tindeau spre

nimic altceva din cele de aici, decât numai spre dorirea Făcătorului. Prin aceste lucrări înțelegătoare ale sufletului, chiar când mângâia, era înfricoșător multora, precum, chiar când certa, era iubit și dulce în toate. Cine a fost atât de folos celor mulți, vorbindu-le. Și cine a fost atât de destoinic să adune simțurile și să le facă să caute în lăuntru? El îi făcea pe cei din mijlocul zgomotului să se afle într-o liniște mai mare decât cei din pustiu și era totodată în mulțime și în singurătate. Iată că și acest mare părinte, cu numele Teodosie, a ajuns să fie rănit de dragostea Ziditorului pentru că își aduna simțurile și le mâna în lăuntru.

Minunatul Arsenie păzea aceasta: să nu dezbată întrebări în scris și cu atât mai puțin să le răspândească. Nu pentru că nu avea putere. Cum s-ar putea spune aceasta de unul care grăia așa de bine, că vorbea limpede și altora? Ci obișnuința tăcerii și neplăcerea de a se arăta erau pricinile celor zise. De aceea și în biserici și la slujbe, se silea foarte să nu vadă pe cineva și să nu fie văzut de alții și să stea îndărătul vreunui stâlp sau al altui lucru și să se ascundă, ținându-se nevăzut și la o parte de amestecarea cu alții. Aceasta pentru că vroia să ia aminte la sine și să-și adune mintea în lăuntru și așa să se înalțe ușor spre Dumnezeu. Și de fapt acest bărbat dumnezeiesc, acest înger pământesc, își aduna mintea în lăuntru, ca astfel să se ridice cu ușurință la Dumnezeu.

În numele Domnului nostru Iisus Hristos, care a zis: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15, 5), chemându-L pe el ca ajutor și împreună-lucrător, voi încerca să vă arăt ce este pe El ca ajutor și împreună-lucrător, voi încerca să vă arăt ce este luarea-aminte și cum se poate dobândi ea, cu voia lui Dumnezeu.

Luarea-aminte, au spus unii dintre sfinți, este supravegherea minții; alții, paza minții; alții, iarăși, trezvia; alții, liniștea mintală și alții, alt fel. Dar toate acestea arată unul și același lucru. Gândește și despre acestea, așa cum ai gândi când ar spune unul «pâine», altul «bucată», altul «îmbucătură». Dar ce este luarea-aminte și care sunt însușirile ei, află acum cu de-amănuntul. Luarea-aminte este semnul pocăinței neștirbite; luarea-aminte este reînșănătoșirea sufletului, ura lumii, întoarcerea la Dumnezeu; luarea-aminte este desființarea păcatului și recâștigarea virtuții; luarea-aminte este încredințarea neîndoielnică a iertării păcatelor; luarea-aminte este începutul vederii (al contemplației), mai bine zis este temelia contemplației, căci prin ea, aplecându-Se, Dumnezeu Se arată minții; luarea-aminte este netulburarea minții, sau mai bine zis oprirea ei, dăruită sufletului prin mila lui Dumnezeu; luarea-aminte este înlăturarea gândurilor, palatul amintirii lui Dumnezeu, vistieria răbdării necazurilor ce ne vin asupra; luarea-aminte este pricinuitoarea credinței, nădejzii și dragostei. Căci de n-ar crede cineva, n-ar primi necazurile ce vin din afară. Și dacă n-ar primi cu bucurie necazurile, n-ar zice Domnului : «Sprijinitor al meu ești și loc de scăpare» (Psalm XC, 2). Și dacă n-ar face pe Cel preaînalt loc de scăpare, nu și-ar umple inima de dragostea Lui. Drept aceea, rodul acesta care este cel mai mare dintre cele mai mari și-l însușesc cei mai mulți sau toți, cu deosebire prin învățătură. Căci sunt rari cei ce deprind luarea-aminte fără să fie învățați prin silința trăirii sau prin căldura credinței, dobândită de la Dumnezeu. Iar ceea ce e rar nu e lege. De aceea trebuie căutat un povățuitor neînșelător, ca din învățătura și pilda aceluia să învățăm cele ce cad la dreapta și la stânga atenției, adică ceea ce e prea puțin și ceea ce e prea mult, care vin de la cel rău, de care a pătimit el însuși, fiind ispitit. Scoțându-le pe acestea la iveală, el ne arată în chip neîndoielnic calea duhovnicească și așa o vom străbate cu ușurință. Iar de nu este povățuitor trebuie ajutat cu osteneală. Și de nu se găsește, chemând pe Dumnezeu întru frângerea duhului și cu lacrimi și rugându-L întru sărăcie, fă ce-ți spun: *(Urmează metoda lui Nichifor. Adunarea minții în inimă și întâlnirea ei statornică cu Dumnezeu prin pomenirea Lui continuă, sau prin rugăciunea neîncetată, am văzut-o recomandată și practică de toți sfinții amintiți de Nichifor în introducerea metodei sale și pentru ea se pot invoca și multe alte exemple și texte din părinții duhovnicești anteriori. Ceea ce aduce nou în metoda sa Nichifor este un mod mai precis în care mintea poate fi adunată și ținută în inimă odată cu rostirea neîncetată a rugăciunii lui Iisus. Metoda aceasta a devenit în esența ei o practică generală în secolul XIV între monahii ziși isihasti și dacă nu metoda însăși, cel*

puțin rugăciunea neîncetată a lui Iisus, adică partea a doua a metodei lui Nichifor, a devenit generală prin monahii răsăriteni, în tot timpul de atunci încoace. Practica uzitată de cel dintâi constă până azi într-o anumită asociere a celor două părți ale rugăciunii lui Iisus cu inspirarea și expirarea aerului. Odată cu inspirarea aerului se spun cuvintele: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», iar o dată cu expirarea se spun cuvintele: «miluiește-mă pe mine păcătosul». Ceea ce a adus nou Nichifor ca metodă de adunare a minții în inimă a fost tocmai această îmbinare a actului de trimitere a minții la inimă odată cu aerul; dar el nu vorbește și de îmbinarea celor două părți ale rugăciunii lui Iisus cu inspirarea și expirarea aerului. El vorbește numai de o continuă trimitere a minții la inimă o dată (împreună) cu inspirarea continuu repetată și cu repetarea rugăciunii neîncetate. Propriu-zis el recomandă folosirea respirației continuu repetate a aerului mai mult ca un mijloc de a menține mintea neîncetată în inimă și de a rosti neîncetată rugăciunea lui Iisus. Mintea e menținută mereu în inimă și rugăciunea la fel, numai întrucât nu se uită de a face mereu efortul concentrării ei în inimă și efortul de a repeta mereu rugăciunea. Nichifor spune că prin aceasta mintea e obișnuită «să nu iasă repede din inimă». Mintea nu rămâne fixată în inimă în mod static și nici rugăciunea. Persistarea minții și a rugăciunii în inimă e un fapt neîntrerupt, dar în același timp un fapt viu, dinamic, un fapt de voință de a repeta adunarea ei în inimă și repetarea rugăciunii. La urma urmelor și cu aerul se întâmplă același lucru: el e mereu în inimă, adică nu iese total de acolo, dar e și trimis mereu acolo. Sfântul Grigorie Palama aduce în plus explicarea că ceea ce se trimite în inimă nu e mintea ca esență, ci lucrarea ei (Al doilea cuvânt din triada I și II contra lui Varlaam). Iar în practica monahală generalizată, de asemenea, ieșirea aerului din piept nu înseamnă și ieșirea rugăciunii lui Iisus, ci numai mutarea atenției de la o parte a ei la alta. Propriu-zis inspirarea și expirarea aerului formează un întreg dual, între ale cărui părți nu se produce nici o separare, nici o întrerupere. Dar dacă mintea trebuie să rămână mereu în inimă și rugăciunea lui Iisus la fel, de ce mai recomandă Nichifor în metoda sa trimiterea minții în inimă odată cu inspirarea aerului? De ce recomandă adică un lucru care a scandalizat pe Varlaam și pe alți adversari ai sihaștrilor? Acești adversari nu au înțeles că e vorba nu de o legare a trimiterii minții la inimă de inspirarea aerului, ci de folosire a ritmicității inspirației aerului ca o ocazie pentru ritmicitatea neîntreruptă a efortului de menținere a minții sau a atenției în inimă și odată cu aceasta în pomenirea lui Dumnezeu. Ritmicitatea neîntreruptă a respirației este un mijloc sau un prilej de reînnoire neîncetată a amintirii lui Dumnezeu și prin aceasta de adunare a gândului de la cele dinafară la cele din lăuntru, iar prin aceasta de evitare a oricărei întreruperi în gândirea îndreptată spre Dumnezeu. Un teolog occidental, Herrigel, într-una din cărțile sale, spune același lucru când declară că trebuie să mulțumim lui Dumnezeu pentru orice nouă respirație, că am mai putut, sau mai putem respira odată, deci mai putem prelungi încă o clipă viața noastră. Isihie Sinaitul, trăitor în secolul IV, spuse: «Unește cu răsuflarea nării trezvia și numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte, și smerenie. Căci amândouă sunt de mare folos». S-ar putea spune că avem aici o paralelă între un act corporal și unul spiritual: inspirarea aerului și trimiterea în lăuntru a minții. E o paralelă în care un act de gândire voluntar se repetă paralel cu săvârșirea involuntară a unui act de repetiție neîntreruptă, luând prilej de la săvârșirea regulată a acestuia, dar nu este numai o paralelă. Respirația este un act care întreține nu numai viața trupului ca o unitate separată de suflet și de gândire, ci dă putință și vieții spirituale. Este un act care condiționează viața totală a ființei umane, care face posibilă gândirea. Ca atare gândirea este legată de respirație și de aceea poate face din inspirație un act conștient. Aceasta înseamnă pe de o parte că inima prin care se întreține viața corpului, datorită aerului inspirat și expirat, întreține și cugetarea; iar cugetarea, la rândul ei, poate face respirația conștientă, o poate pătrunde, o poate face să nu fie străină nici o clipă de conștiință. În aceasta poate să constea unul din aspectele strânsei legături dintre inimă și minte. Când mintea se împrăstie în gânduri variate, nu mai e unită conștient, nu mai este unită conștient cu respirația și cu inima, ca centru al vieții întreținut ca respirație, adică nu le mai spiritualizează pe acestea. În acest caz pierde și mintea, pierde și inima.

Când mintea, adică gândirea ei, se concentrează în inimă prin ritmicitatea respirației, amândouă câștigă: respirația ritmică (și bătaia inimii am putea zice), aduce aminte cugetării să pomenească pe Dumnezeu, iar, pomenirea lui Dumnezeu repetată ritmic odată cu respirația, ține atentă gândirea la respirație și la inimă și le încadrează pe acestea în conștiința ocupată cu pomenirea lui Dumnezeu, le sfințește.

Varlaam a fost susținătorul unui spiritualism abstract, dezlegat de trup, și prin aceasta a contribuit la formarea unei atitudini neînțelegătoare a efortului de spiritualizare sau de sfințire a trupului, devenită proprie Occidentului. În Răsărit, în afară de Evagrie, este greu de găsit vreun părinte care n-ar fi urmărit sfințirea ființei totale a credinciosului și care n-ar fi cerut, de aceea, unirea minții cu inima. E drept că unii părinți vorbind de adunarea minții în inimă, spun totodată că prin aceasta mintea se adună în ea însăși. Dar prin aceasta ei înțeleg inima ca centru al întregii vieți, deci și al cugetării.

Poate în acest sens socoteau unii, cum spunea Palama, ca vehicul al cugetării «punctul cel mai din mijloc și cel mai curățit al duhului sufletesc», în vreme ce alții așezau înțelegerea în encefal. Și poate așa trebuie să înțelegem adeziunea lui Palama la prima opinie. «Noi încă, deși nu socotim sufletul înăuntru ca într-un vas, fiindcă e netrupesc, nici în afară, fiindcă este unit cu trupul, totuși știm sigur că puterea noastră cugetătoare stă în inimă ca într-un organ». Căci chiar în acest loc, Palama spune totodată că cugetarea are inima nu ca organul exclusiv, ci ca primul organ și aceasta întrucât inima este punctul cel mai central al duhului sufletesc, deci un fel de centru al vieții sufletului care întreține și trupul. Deci nu este la el opoziție față de opinia altor părinți, că mintea este și în creier. El nu separă strict între creier și inimă ca loc al sufletului și recunoaște inimii rolul de centru vital și ca atare de centru sufletesc, de care cugetarea nu poate fi despărțită. Legând cugetarea mai strâns de centrul vital al ființei umane, isihastăii dădeau posibilitatea rugăciunii, care ține și de cugetare, să influențeze și trupul. Astfel s-a evitat intelectualismul fără influență asupra trupului, așa cum s-a dezvoltat în Apus.

Nichifor spune însă că cugetarea este în piept. Vasile de la Poiana Mărului, stareț trăitor în Țara Românească în secolul XVII, va spune la fel. Dar se pare că prin aceasta ei nu se deosebesc prea mult de opinia celor ce susțineau că și cugetarea își are sediul în inimă. Dar prin precizarea că ea este în piept parcă ar vrea să arate că ea este în centrul ființei, unde se unesc cugetarea și simțirea. Nichifor, spunând că mintea adunându-se în inimă este ca bărbatul care revine acasă dintr-o călătorie, vrea să spună că inima nu este un loc străin pentru minte, ar mintea poate să și călătorească. Însă deplin fericită se simte numai când revine în inimă, sau acasă. Mintea în sens de pură cugetare nu este minte întreagă și nici inima în sens de pur izvor al sentimentelor sau al vitalității nu e inima întreagă. Plasarea cugetării în inimă sau în piept nu înseamnă însă că mintea ca izvor al cugetării exclusive nu e în creier.

În orice caz, cugetarea fiind încadrată în viața integrală a ființei umane, deci în fundamentul ei care este inima, trebuie să se întipărească cu conștiința ei în toate actele trupului, dar cu o conștiință preocupată permanent de amintirea lui Dumnezeu. Atunci însuși actul respirației este imprimat de amintirea lui Dumnezeu, cum poate fi imprimată înghenunchierea, ca și orice faptă și cuvânt. Așa se sfințește tot trupul și toate actele lui, toată viața care e întreținută de inimă și izvorăște din ea, pentru că s-a sfințit cugetarea însăși care prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu s-a adâncit în intimitatea ființei umane și a imprimat amintirea lui Dumnezeu în izvorul vieții integrale a ei. În felul acesta nu mai apare fără sens faptul că Nichifor Monahul vorbește despre importanța respirației ca act de întreținere a inimii, și prin ea a vieții, și de trebuința de a lega actul concentrării minții în inimă de acest ritm al respirației. Cugetarea devine prin aceasta conștientă de respirație ca o condiție a vieții totale a subiectului ei și de faptul că ea trebuie să o

sfințească pe aceasta și să se sfințească prin ea însăși prin pomenirea numelui lui Dumnezeu, sau să se sfințească inima, ca fundament al vieții. Cugetarea, devenind conștientă de acest fundament al vieții, va deveni conștientă că nu e de la sine, ci are ca fundament ultim, corespunzător lui, pe Dumnezeu. Inima celui ce se roagă neîncetat va deveni transparentă. Pentru Dumnezeu, sau cer al lui Dumnezeu, sau locul lui Dumnezeu, cum zic unii părinți.

Legătura aceasta strânsă dintre gândirea plină de pomenirea lui Dumnezeu și actele trupești, în primul rând al respirației, o va socoti Sfântul Grigorie Palama o legătură simbolică, dat fiind că simbolul este ceva în același timp deosebit de ceea ce simbolizează și unit cu el. respirația, îngenunchierea, semnul crucii, cuvântul curat, devin simboluri ale vieții spirituale. Desigur, când aceste acte sunt săvârșite fără pomenirea lui Dumnezeu, ele nu se sfințesc, ele își slăbesc caracterul de simboluri. Palama zice: «Unii ca aceștia vor numi om cu sufletul în buric pe cel ce zice: «Legea lui Dumnezeu în mijlocul pântecelui meu» (Psalmi 39, 8) și pe cel ce zice către Dumnezeu: «Pântecelul meu va răsună ca o chitară și cele din lăuntru ale mele ca un zid de aramă pe care l-ai înnoit» (Isaia 16, 11) cum vor calomnia pe toți cei ce exprimă și numesc prin simboluri cele ale lumii gândite, cele dumnezeiești și duhovnicești».

Iar dacă alte organe ale trupului se pot bucura de lucrarea lui Dumnezeu în ele, deci pot fi simboluri, cum n-ar putea fi cu mult mai mult inima, centru vital al ființei umane?

Mai e de remarcat că traducerea neogreacă a metodei atribuite lui Simeon publicată în Filocalia greacă, nu cuprinde recomandarea îndreptării privirii în pântece. Forma aceasta a textului trimite poate la unele manuscrise care nu cuprindeau acest amănunt. În plus, trebuie ținut seama de faptul că în practica generală a monahismului răsăritean de după acel timp, niciodată nu s-a folosit rugăciunea lui Iisus după această metodă, decât poate cu totul excepțional de vreun călugăr nepriceput.

Dintr-o practică cu totul rară din acea vreme a luat probabil Varlaam afirmarea că isihăștii își închipuiau că sufletul se află în buric și-i eticheta cu numele de omfalopsichi. Palama respinge cu indignare acest nume și afirmația că isihăștii ar fi avut o asemenea credință. Niscai cazuri excepționale ale unei astfel de practici, care au putut dura și după aceea, sau faptul rarei ei existențe în secolul XIV l-a făcut și pe Vasile de la Poiana Mărului să combată în secolul XVIII, credința unora că inima s-ar fi aflat în mijlocul pântecelui. De altfel, până de curând exista în popor părerea că inima este în pântece.

Mai existau printre monahi și unii care își făceau o regulă proprie pentru a pute ține rugăciunea neîncetată. Grigorie Sinaitul dezaprobă această idioritmie. O astfel de idioritmie a putut fi și întoarcerea privirii în mijlocul pântecelui.

În forma care cuprinde amănuntul întoarcerii privirii spre mijlocul pântecelui, metoda atribuită Sfântului Simeon a fost publicată de J. Hausherr, dar e curios că privind acest text, se constată în el o contradicție: pe de o parte se cere ca privirea să fie îndreptată spre ombilic, ca imediat după aceea să se adauge: «pentru ca să se caute cu mintea interiorul și să se găsească locul inimii». S-ar părea că prima recomandare este interpolată. Căci nu este firesc ca prin privirea spre ombilic să se mai caute pe urmă locul inimii. Și această recomandare este logică, prin faptul că nu se cere de la început unde să se caute cu privirea. În acest text se spune direct: «adună-ți mintea de la tot ce e trecător și deșert și apleacă-ți partea de jos a feței, sau bărbia spre piept, ca în acest fel să iei aminte la sinea ta cu mintea și cu ochii tăi; și ține-ți puțin respirația ca să ai acolo și mintea și să afli locul unde este inima ta și acolo să fie cu totul și mintea ta.»

Cel mai interesant amănunt pozitiv, adăugat în această metodă, este recomandarea rării inspirației și expirației, pentru a nu respira prea comod. Acest amănunt a avut o oarecare aplicare practică la unii monahi. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât o anumită ritmicizare negrăbită a respirației, pentru a nu se produce în mod neregulat, inegal, căci aceasta tulbură ritmicitatea pomenirii lui Dumnezeu, sau ar fi expresia unor stări inegale, neliniștite, speriate, confuze, mânioase, pasionale, în suflet.

Într-o formă puțin deosebită apare metoda acestei rugăciuni în scrisul rămas de la Grigorie Sinaitul. Ea se resimte și de metoda lui Nichifor și de detaliul rării respirației din forma ei de sub numele lui Simeon Noul Teolog. El întemeiază rărirea respirației pe motiv că ieșirea aerului de la inimă întunecă mintea despărțind-o de inimă odată cu expirarea, sau răpește cugetarea spre alte gânduri. El a observat poate faptul că expirarea aerului produce oarece slăbire a concentrării minții, o relaxare a atenției. Dar amănuntul cel mai important și cel mai prețios în forma în care metoda ne-a rămas de la Grigorie Sinaitul este recomandarea de a uni cugetarea când cu prima jumătate a rugăciunii lui Iisus, când cu a doua jumătate. În această recomandare s-ar putea implica poate unirea primei jumătăți a rugăciunii cu inspirarea aerului și a celei de-a doua jumătăți cu respirarea aerului. Dar el nu o spune aceasta explicit. El cere, dimpotrivă, să se repete de mai multe ori prima jumătate și iarăși de mai multe ori a doua jumătate, ca să nu se mute ușor cugetarea de la o jumătate la alta.

Știi că răsuflarea pe care o răsuflăm este aerul acesta. Și îl respirăm nu pentru altceva, ci pentru inimă, căci ea este o pricină a vieții și a căldurii trupului. Deci inima trage aerul ca să-și împingă căldura ei afară prin expirare, iar ei să-și procure o temperatură mai bună. Iar pricinuitorul acestei lucrări, sau mai bine zis slujitor al ei, este plămânul, care fiind zidit de Făcător fără desime, ca niște foi, primește și scoate ușor conținutul său. Astfel inima, trăgând prin aerul respirat răcoarea la sine și împingând de la sine căldura, păzește fără abatere rânduiala pentru care a fost zidită spre susținerea vieții. Tu deci șezând și adunându-ți mintea, împinge-o și silește-o pe calea nărilor pe care intră aerul în inimă, să coboare împreună cu aerul respirat în inimă. Și intrând acolo, nu-ți vor mai fi fără veselie și fără bucurie cele de după aceea. Și precum un bărbat oarecare fiind plecat în călătorie departe de casa sa, când se întoarce nu mai știe ce să facă de bucurie că s-a învrednicit a se întâlni cu copiii și cu nevasta, așa și mintea când se întâlnește cu sufletul se umple de o bucurie și veselie de negrăit. Drept aceea, frate, obișnuiește-ți mintea să nu iasă degrabă de acolo. Căci la început este nepăsătoare poate, din pricina închiderii înăuntru și a strâmtorării, dar după ce se obișnuiește, nu-i mai plac rătăcirile în afară pentru că «Împărăția Cerurilor este în lăuntru vostru» (Luca XII, 21). Pe aceasta privind-o acolo și cerând-o prin rugăciune curată, toate cele din afară le socotește urâte și neplăcute.

Dacă deci, cum s-a zis, poți intra de la prima încercare în locul inimii pe care ți l-am arătat, mulțumește lui Dumnezeu, și slăvește-L, saltă și te ține de lucrarea aceasta pururi. Aceasta te va învăța pe tine cele ce nu le știi. Dar cunoaște că ajungând mintea acolo, nu trebuie să tacă și să stea după aceea degeaba, ci să aibă ca lucru și îndeletnicire neîncetată rugăciunea: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă». Să nu contenească niciodată din aceasta, căci astfel, ținând mintea neîmprăștiată, o face să nu poată fi prinsă și atinsă de momelile vrăjmașului și o ridică la dragostea și dorul dumnezeiesc în fiecare zi.

Iar dacă, ostenindu-te mult, o, frate, nu poți totuși intra în părțile inimii, precum ți-am arătat, fă ceea ce-ți spun și cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ceea ce cauți. Știi că partea cugetătoare a fiecărui om este în piept, căci în lăuntrul pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne sfătuim cu noi înșine, dăm curs rugăciunilor, psalmilor și altora. Dă-i deci acestei cugetări, depărtând de la ea orice gând — și aceasta o poți dacă vrei — dă-i deci pe: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui

Dumnezeu, miluiește-mă!» și silește-te ca în loc de orice alt gând să strigi pururi în lăuntru aceste cuvinte. Iar ținând aceasta mai multă vreme, și se va deschide astfel și intrarea inimii, precum ți-am scris, fără nici o îndoială, cum am cunoscut și noi prin cercare. Îți va veni atunci împreună cu luarea-aminte mult dorită și plăcută, și toată ceata virtuților: dragostea, bucuria, pacea și celelalte.

Teolipt mitropolitul Filadelfiei

«Lume» nu e numită aici realitatea celor din afară, ci o stare lăuntrică de alipire pătimașă la lucrurile supuse simțurilor și la trup. Monahul le folosește pe acestea într-o mare libertate și detașare spirituală. De aceea le folosește în limitele strict necesare vieții pământești, «neavând nimic, deși toate sânt în stăpânirea lor» (2 Cor. VI, 10). Monahul se leapădă de lume numai în sensul că nu se alipește ei ca singurei sau ultimei realități. Dezlipirea aceasta de lume se face pentru Hristos, întrucât monahul știe că în Hristos are asigurată o viață netrecătoare și infinit mai bogată decât cea pe care i-o poate da lumea. În sensul acesta dezlipirea de lume e dezlipirea întru cunoștința adevărului. Cel ce se dezlipește de lume pentru Hristos e ca cel ce a aflat mărgăritarul de mult preț, infinit mai prețios decât toată lumea și decât orice avuție. Dar în Hristos lumea nu e pur și simplu negată, ci regăsită în strălucirea ei adevărată, care îi vine din El.

Ascultă ce-ți spune David: «Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăpare ție» (Psalm XC, 8). Și dacă ți-ai ales viața după Hristos, cea plină de asprimi, nu vor veni la tine relele din viața lumească; nu se va ține de tine, care ți-ai ales să te pocăiești, dragostea de bani, desfătarea, cinstirea, podoaba, neînfrânarea simțurilor; nu vor stărui înaintea ta înălțările nelegiuite ale cugetului, robia minții, nestatornicia gândurilor și orice altă rătăcire și zăpăceală de bună voie; nici dragostea de părinți, de frați, de prieteni, de rudeni, nu te va mai întâmpina pe tine; nu se va mai sălășlui în tine nici dorul de întâlniri și de convorbiri fără rost și fără trebuință. De vei iubi dezlipirea lăuntrică de acest trup și suflet, biciul durerii nu se va mai apropia de sufletul tău și săgeata întristării nu va mai răni inima ta, nici nu vai mai posomorî fața ta. Căci cei ce s-au desfăcut de obișnuința plăcerii și-au lepădat împătımirea față de toate cele spuse, au tocit acele întristări. Fiindcă Hristos se arată sufletului care se nevoiește și toarnă în inimă bucurie negrăită, iar bucuria duhovnicească nu o poate răpi nici una din desfătărilor sau necazurile lumii.

Precum te-ai însingurat cu trupul, lepădând până și gândurile lucrurilor, precum ți-ai schimbat portul, depărtează și vorbele și pe cei ce-ți sunt aproape după neam. Căci de nu vei scăpa de împrăștierea în cele dinafară, nu te vei ridica împotriva celor ce te pândesc din lăuntru. Și de nu vei birui pe cei ce te războiesc în cele văzute, nu vei răpune pe viclenii cei nevăzuți. *(Făcând pe om să se împrăstie în cele din afară, dușmanul pune stăpânire pe interiorul lui, de care a uitat. De aceea prin veghere călugărul trebuie să fie atent mereu la cele ce se petrec în lăuntru său, ferindu-se de a se pierde în tot felul de gânduri necuvenite, provocate de lucrurile și de împrejurările din afară, sau de amintiri ale unor lucruri și împrejurări necuvenite.)*

Iar când vei face să înceteze împrăștierea din afară și vei părăsi gândurile din lăuntru, mintea ți se va ridica la lucrurile și la cuvintele Duhului; și în loc de obișnuința cu rudeniile, vei deprinde chipurile virtuții; în loc de vorbele deșarte, născute din taifasul cu lumea, sufletul îți va fi luminat și înțelept de meditația și dezvăluirea cuvintelor dumnezeiești ce se mișcă în cugetare. Descătușarea simțurilor se face lanț sufletului, iar înlănțuirea simțurilor aduce eliberarea sufletului.

Vânturile ridică valurile mării și dacă nu încetează vânturile, nu se domolesc valurile și nu se liniștește marea. La fel duhurile răutății răscolesc în sufletul celui neatent amintirea părinților, a fraților, a rudeniilor, a celor apropiați, a ospetelor, a serbărilor, a teatrelor și a tuturor celorlalte închipuiri ale plăcerii și poruncesc vederii, limbii și trupului întâlnirea cu ele. Prin aceasta și ceasul

de față se topește în deșert și cel care va veni, când vei petrece singur în chilie, se va risipi în amintirile celor văzute și grăite. Și așa viața monahului trece fără folos în ocupațiile lumești, care-și sapă amintirile lor în cugetare, precum picioarele omului, urmele în zăpada pe care o calcă.

Dacă dăm fiarelor mâncare, când le vom omorî pe ele? Și dacă petrecem în lucruri și gânduri de ale dragostei și obișnuinței neraționale, când vom omorî cugetul trupesc? Când vom trăi viața cea după Hristos pe care am făgăduit-o? Urma picioarelor în zăpadă se șterge când răsare soarele sau dispare când se varsă apa. Iar amintirile săpate în cuget de aplecarea și de faptele iubirii de plăcere sunt șterse de Hristos, Care răsare din inimă prin rugăciune, și de ploaia lacrimilor din umilință. Deci monahul care nu lucrează potrivit rațiunii, când va șterge închipuirile de mai înainte din cugetare? Fapta virtuților se întipărește în trup, când vei părăsi obișnuința lumească, iar amintirile bune și cuvintele dumnezeiești se întipăresc în suflet când vei șterge prin rugăciuni neîntrerupte ce se deapănă în cugetare, cu umilință fierbinte, amintirile faptelor dinainte. Căci lumina amintirii credinței în Dumnezeu și zdrobirea inimii rad ca un brici amintirile păcătoase. *(Aici Teolipt vorbește nu de o singură rugăciune neîncetată, ci de rugăciuni neîntrerupte. Dar poate fi vorba de aceeași rugăciune neîncetată. El cere din nou ca rugăciunea să se facă cu simțirea fierbinte a umilinței sau a străpungerii inimii. Numai în acest caz cuvintele rugăciunii sau alte cuvinte dumnezeiești și amintirile lor și ale înțeleșurilor lor se vor întipări prin repetiție, în mod lucrător, în sufletul înmuiat de ele și de umilința care le însoțește, după ce vor fi șters amintirile de caracter ispititor ale faptelor păcătoase de mai înainte. Cugetarea nu poate fi neutră și statică. În ele se întipăresc cuvintele și amintirile faptelor repetate, bune sau rele, cu forța lor care o mișcă în direcția corespunzătoare lor. Una din aceste două categorii șterge cealaltă categorie. Dar desigur că, până la predominarea deplină a uneia din cele două categorii, are loc o mișcare contradictorie, o sfâșiere în suflet. Când cuvintele dumnezeiești și înțeleșurile lor se întipăresc în mod exclusiv în inima înmuiată sau zdrobită de umilință și de iubirea lui Dumnezeu, și prin aceasta ea s-a deschis total lui Dumnezeu, o lumină clară opusă întunericului în care orbecăie plină de amintirile ispititoare ale păcatelor, își face loc în ea. Lumina, care umple atunci inima nu e, după explicările lui Teolipt o lumină a cunoașterii teoretice, ci a simțirii evidente și iubitoare a prezenței lui Hristos; orizontul deschis de acea lumină e un orizont al comuniunii cu Hristos, în care inima a intrat ieșind din îngustimea închisorii în limitele eu-lui propriu, e un orizont al vieții, al curăției, al bucuriei, al păcii.)*

Ia pildă de la înțelepciunea albinelor. Acelea, știind că roiul viespile le dă târcoale, rămân înăuntru stupului și scapă de vătămarea atacurilor acelor. Socotește întâlningirile deșarte ca niște viespi și fugi de ele cu toată sârguința și rămâi în adăpostul mănăstirii și de aici încearcă iarăși să pătrunzi în cetățuia cea mai din lăuntru a sufletului, care este casa lui Hristos, în care se vede pace, bucurie și liniște. Căci Hristos, Soarele cunoscut cu inima, trimite aceste daruri ca pe niște raze și le dă sufletului care-L primește pe El cu credință și cu iubire de bunătate, ca pe o răsplată.

Deci, șezând în casă, pomenește pe Dumnezeu, ridicându-ți mintea de la toate și aruncându-o spre Dumnezeu fără de glas. Și toată simțirea inimii vars-o înaintea Lui și lipește-te prin dragoste de El. căci pomeneirea lui Dumnezeu este vederea lui Dumnezeu, Care atrage privirea și dorința minții spre El și o învăluie în lumina din jurul Lui. Întorcându-se mintea spre Dumnezeu, după ce oprește toate înțeleșurile care dau chip lucrurilor, Îl privește în afară de orice chip. Și în neștiința care covârșește orice cunoștință, din pricina slavei neapropiate, i se umple vederea de lumină. Fără să cunoască pe Cel văzut, din pricina neputinței de a-L cuprinde, îl cunoaște din pricina adevărului Celui ce există propriu-zis și e singur mai presus de existență. Hrănindu-și dragostea și întărindu-și sârguința cu bogăția bunătății ce izvorăște de acolo, se învrednicește de odihnă și fericire nesfârșită.

Acestea sunt semnele pomeneirii cu osârdie deplină, iar rugăciunea este *convorbirea cugetării cu*

Domnul, cuvintele rugăciunii străbătând la Dumnezeu împreună cu mintea întinsă întregă spre El. căci înțelegerea rostind neconținut numele Domnului și mintea urmărind atentă și cu limpezime chemarea numelui dumnezeiesc, lumina cunoștinței lui Dumnezeu umbrește tot sufletul ca un nor luminos. Pomenirii lui Dumnezeu cu osârdie îi urmează dragostea și bucuria. «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice, și m-am veselit.» Iar rugăciunea curată este urmată de cunoștință și umilință. «În ziua în care Te voi chema pe Tine, iată, am cunoscut că Dumnezeul meu ești Tu». «Jertfa lui Dumnezeu, duh umilit», căci mintea și cugetul ce se înfățișează lui Dumnezeu printr-o simțire puternică și printr-o rugăciune fierbinte sunt urmate și de umilința sufletului. Iar dacă mintea, cuvântul și duhul aleargă și cad înaintea lui Dumnezeu, cea dintâi prin luarea aminte, cel de-al doilea prin chemare, iar cel de-al treilea prin umilință și dragoste, întreg omul din lăuntru liturghisește Domnului. «Să iubești pe Domnul din toată inima ta» (Deuteronom 6, 5).

Dar vreau să știi și aceasta: nu cumva socotind că te rogi, să umbli departe de rugăciune, să te ostenești fără câștig și să alergi în deșert. Aceasta se întâmplă la cântarea cu gura, când mintea este purtată în altă parte și este împărțită între patimi și lucruri, când se întinează și înțelesul cântării. Dar aceasta se întâmplă și cugetării căci nu o însoțește și nu se ațintește spre Dumnezeu, cu Care se face convorbirea rugăciunii, ci e abătută pe furiș de anumite gânduri. Atunci cugetarea spune din obișnuință cuvintele, iar mintea lunecă de la cunoștința lui Dumnezeu. Ca urmare și sufletul se arată fără înțelegere și fără așezare, întrucât mintea s-a împrăștiat în niscai năluciri, sau spre cele ce e furată, sau voiește. Iar nefiind de față cunoștința în rugăciune și cel ce se roagă neînfrățindu-se Celui Căruia I se roagă, cum se va îndulci sufletul? Cum se va veseli inima, care se face că se roagă, dar nu face rugăciunea adevărată? «Veseli-se-va inima celor ce caută pe Domnul», dar pe Domnul Îl caută cel ce se apropie de Dumnezeu cu tot cugetul și cu inima fierbinte își înlătură tot gândul lumii, pentru cunoștința și dragostea lui Dumnezeu, care răsare din rugăciunea neîncetată și curată.

Ia aminte la modul rugăciunii cu cugetul: convorbirea cu Dumnezeu depărtează gândurile pătimase; căutarea minții la Dumnezeu alungă înțelesurile lumii; umilința sufletului izgonește dragostea de trup. Rugăciunea, rostind neîncetat dumnezeiescul nume, se vădește ca o conglăsuire și unire a minții cu rațiunea și cu sufletul, «căci unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor» (Matei 18, 20). Astfel, deci, rugăciunea, adunând din învrăjbirea prin patimi și legând între ele și cu sine cele trei părți ale sufletului, unește sufletul cu Dumnezeu, Cel în trei ipostasuri. Întâi șterge din suflet rușinea păcatului prin chipurile virtuții, apoi, zugrăvind iarăși frumusețea trăsăturilor dumnezeiești prin sfânta cunoștință dobândită la vremea ei, înfățișează sufletul lui Dumnezeu. Iar sufletul îndată cunoaște pe Făcătorul său căci «în ziua în care Te voi chema, iată am cunoscut că Dumnezeul meu ești Tu». Dar e și cunoscut de Dumnezeu căci zice: «A cunoscut Domnul pe cei ce sunt ai Lui» (II Timotei 2, 9). Cunoaște pe Dumnezeu pentru curăția chipului, căci tot chipul tinde spre model și este legat de el; și e cunoscut pentru asemănarea prin virtuți, căci prin aceasta are și cunoștința lui Dumnezeu și este cunoscut de Dumnezeu. *(Rugăciunea unifică cele trei puteri ale sufletului sfâșiate prin patimi. Ea nu e numai a minții, sau numai a rațiunii care definește în intuiția totală a prezenței lui Dumnezeu proprie minții, sau numai a inimii care trăiește cu simțirea această prezență. Având un caracter complex, rugăciunea e singurul mijloc de unificare a sufletului. Și numai astfel unificat și devenit capabil să trăiască realitatea de bogăție complexă a lui Dumnezeu, sufletul poate sesiza prezența lui Dumnezeu și se poate uni cu El. Sau invers: rugăciunea are puterea să unifice sufletul, pentru că se unește cu Dumnezeu Cel atotcomplex, dar unul în această bogăție complexă, cu Dumnezeu, Care e o unitate întreită: Mintea, Logosul, și Duhul vieții sau Tatăl, Fiul (Cuvântul) în care Tatăl sau Mintea se revelează, și Duhul Sfânt, în care Tatăl și Fiul se unesc în iubire. Sufletul se unește cu Dumnezeu prin rugăciune, fără să părăsească complexitatea lui, întrucât în el se imprimă complexitatea*

unitară a lui Dumnezeu. Iar această imprimare se face prin rugăciune, când sufletul se apropie la maximum de Dumnezeu și se deschide Lui. Rugăciunea este astfel o comunicare vie între suflet și Dumnezeu și viceversa. Prin ea vin în suflet și se imprimă și virtuțile care își au originea în bunătatea iradiantă a lui Dumnezeu. Și tot prin ea vine în suflet cunoștința de Dumnezeu, experimentată în diferite grade de intensitate. Căci prin rugăciune vede și simte sufletul pe Dumnezeu în bogăția Lui spirituală și vie. Iar cunoștința e din amândouă părțile. Căci prin rugăciune se înfăptuiește o mișcare atât din partea sufletului spre Dumnezeu, cât și din partea lui Dumnezeu spre suflet, dat fiind că nici sufletul nici Dumnezeu nu sunt obiect, ci fiecare se mișcă în libertate și cu mare interes spre celălalt. Sufletul cunoaște pe Dumnezeu prin rugăciune, întrucât prin ea se activează relația lui, ca fiind chip al lui Dumnezeu, cu modelul său. Dar și Dumnezeu cunoaște sufletul, întrucât acesta s-a deschis prin virtuți și în mod culminant prin rugăciune lui Dumnezeu, întrucât Dumnezeu însuși S-a imprimat, iradiind în suflet, prin virtuți și prin rugăciune. Propriu-zis virtuțile ca deschideri statornicite, dar mereu în acțiune, prin fapte și prin rugăciune, animate de pomenirea lui Dumnezeu, sunt atât chipuri de cunoaștere a lui Dumnezeu de către suflet, cât și de cunoaștere a sufletului de către Dumnezeu, fiind mereu și tot mai mult deschis lui Dumnezeu.

Iar când te vezi slăbind în rugăciune, folosește o carte și, luând aminte la citire, primește cunoștința. Nu trece peste cuvinte grăbit. Descoase-le cu cugetarea și adună-le în vistieria minții. Pe urmă gândește la cele citite, ca să ți se îndulcească cugetarea din înțelegere și să-ți rămână neuitate cele citite. Prin aceasta ți se va aprinde inima de cugetările dumnezeiești. «În cugetarea mea, zice, se va aprinde foc» (Psalmi 38, 4). Căci precum mâncarea îndulcește gustul când e subțiată prin dinți, așa și cuvintele dumnezeiești, întorcându-se mereu în suflet, îmbogățesc înțelegerea și o înveslesc. «Cât de dulci sunt cuvintele Tale pentru gâtlejul meu». Ia în inima ta cuvintele evanghelice și povețele fericiților părinți, cercetează viețile lor, ca să poți cugeta la ele în timpul nopții. În felul acesta, când cugetarea ți se va osteni de rugăciune, o vei reînnoi prin citire și gândire la cuvintele dumnezeiești și o vei face și mai sânguincioasă la rugăciune.

Psalmodiază cu gura. Dar cu glas liniștit și cu supravegherea minții, nerăbdând să lași ceva necugetat din cele spuse. Și dacă îi scapă ceva minții, repetă stihul ori de câte ori se întâmplă așa ceva, până-ți vei avea mintea însoțind cele spuse. Căci mintea poate să și cânte cu gura și să țină și amintirea lui Dumnezeu. Aceasta poți s-o afli din experiența firească. Căci precum cel ce se întâlnește cu cineva, poate să și vorbească, dar să și caute la el cu ochii, așa și cel ce cântă cu buzele poate să stea și ațintit la Dumnezeu prin atenție.

Nu ocoli plecările genunchilor. Căci plecarea genunchilor închipuie căderea păcatului de la noi și prilejuiește mărturisirea lui; iar ridicarea înseamnă pocăința, închipuind făgăduința unei vieți întru virtute. Dar fiecare îngenunchiere să se săvârșească cu chemarea înțelegătoare a lui Hristos, ca prinzându-ne cu sufletul și cu trupul de Domnul, să ni-L facem milostiv pe Dumnezeul sufletelor și al trupurilor.

Iar dacă dai mâinilor și o lucrare liniștită în vremea rugăciunii făcută cu cugetarea, ca să alungi somnul și trândăvia, aceasta înviorează și ea lupta nevoinței. Căci toate lucrurile arătate, săvârșite împreună cu rugăciunea, ascut mintea, izgonesc trândăvia, fac sufletul mai vioi, iar înțelegerea mai ageră și mai fierbinte în lucrarea rugăciunii din cugetare.

Când bate toaca, ieși din chilie, fiind atent cu ochii trupului la pământ, dar lucrarea din cugetare rezemând-o pe amintirea lui Dumnezeu; intrând apoi în Biserică și întregind obștea, nu vorbi cu cel de lângă tine, nici nu rătăci cu minte în deșertăciuni, ci limba să ți se ocupe numai cu cântarea, iar cugetarea fixează-o prin rugăciune. Iar făcându-se sfârșitul slujbei, du-te în chilie și apucă-te de canonul rânduit ție.

Mergând la trapeză, nu căuta la porțiile fraților, nici nu-ți împărți sufletul în bănuiele urâte. Ci văzând cele puse înaintea ta, dă gurii mâncare, iar urechii ascultarea celor ce se citesc și sufletului rugăciunea, ca hrănindu-te cu trupul și cu duhul, să lauzi în întregime pe Cel ce satură pofta ta cu cele bune.

Sculându-te de acolo, intră cu cuviință și în tăcere în chilia ta și, ca o albină harnică, ostenește-te întru virtuțile tale. Când împlinești o ascultare cu frații, mâinile să lucreze, dar buzele să tacă, iar mintea să pomenească pe Dumnezeu. Și dacă cineva s-ar mișca vorbind fără rost, ca să oprești neorânduiala, scoală-te și fă metanie.

Precum când apare lumina, întunericul se împrăștie, așa lumina mărturisirii șterge gândurile patimilor fiind și ele întuneric. Căci slava deșartă și trândăvia pe care gândurile le-au avut ca culcuș au fost nimicite, rușinate de mărturisire și de greaua pătimire a împlinirii canonului. De aceea, văzând cugetarea slobozită de patimi prin rugăciunea neîncetată și cu bună umilință, fug cu rușine. Dar când cel ce se nevoiește încearcă să taie cu rugăciunea gândurile care-l tulbură le taie pentru scurtă vreme și oprește lucrarea lor prin lupta cu ele, dar nu se izbăvește pentru totdeauna dacă mai îngăduie pricinile care-l supără, adică odihna trupului și odihna lumească de cinstiri, din pricina cărora nu se mișcă spre mărturisire. Ca urmare, nu dobândește nici pace, deoarece ține la sine lucrurile potrivnicilor. Iar ținând la sine vase străine, nu i se vor cere de stăpânii lor? Și cerându-i-se și neslobozind lucrurile pe care le ține pe nedrept, cum se va putea izbăvi de vrăjmașii săi? Dar când cel ce se nevoiește, întărit prin pomenirea lui Dumnezeu, va iubi disprețuirea și chinuirea trupului și își va mărturisi gândurile fără să se rușineze, îndată se vor îndepărta vrăjmașii, iar cugetarea eliberându-se va avea rugăciunea neîncetată și gândul la cele dumnezeiești neîntrerupt. *(Mărturisind gândurile rele, le țintuim la stâlp și le luăm puterea, căci le facem de rușine, cum ne facem pe noi înșine dacă le-am da sălaş în noi mai departe. De aceea, prin mărturisire, ne detașăm de ele. Lumina în care sunt puse prin mărturisire le arată în urâciunea lor și le ia puterea ispititoare. A le ține în noi, înseamnă a ne ascunde într-un întuneric; a le mărturisi înseamnă a voi să fim deschiși și a nu mai ocroti în noi gânduri pe care, din rușine, le ținem ascunse.)*

Teolipt este mereu preocupat de raportul minții cu cugetarea și cu cuvântul. Cugetarea este lucrarea prin care mintea intră în relație specială cu diferite obiecte sau subiecte. În acest rol cugetarea descoperă înțelesurile lucrurilor și aceste înțelesuri exprimate sunt cuvinte. Astfel cuvintele sunt implicate virtual în cugetare și deci în minte, dar și îmbogățesc mintea și cugetarea, prin specificarea exprimată a înțelesurilor lucrurilor reale. Cuvintele sunt relații exprimate ale minții cu realitățile specificate prin cugetare. Propriu-zis ele indică realitățile, deci țin de realități, dar întrucât înțelesurile realităților sunt descoperite de minte prin cugetare, cuvintele se pot socoti ca ținând ființial de minte sau de cugetarea ei, îndreptată spre realitățile specificate, sau cu voința de a le specifica. Căci așa cum nu pot fi lucruri care să nu poată fi înțelese de cugetarea minții, așa nu e cugetarea minții fără capacitatea și necesitatea de a se actualiza prin descoperirea și exprimarea lucrurilor și persoanelor. Astfel se poate spune că rădăcinile potențiale ale realităților sunt în minte ca chip al Minții supreme, Care le are potențial ca ultima origine a lor, și al Logosului sau Cuvântului suprem Care le cugetă specificat din eternitate și le exprimă de când le creează și apoi în mod concret omenesc, de când S-a întrupat.

Dar mintea care este îndreptată prin cugetare numai spre lucruri este oarecum în afară de sine. Numai mintea a cărei cugetare este îndreptată spre Dumnezeu și exprimă prin cuvinte relația cu El, specificând înțelesurile Lui într-un mod oarecum impropriu și analogic cu lucrurile create de El, dar mereu într-un efort de depășire a acestei specificări, e o minte adunată în sine, care prin această concentrare și reunificare a sa, care prin aceasta se unește în mod superior de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu e sesizat propriu-zis în afară de minte, în lucrările ei, ci în interiorul unificat al

minții, care prin aceasta se unește în mod superior cu El, neputând ca ea să fie singură. De fapt, mintea este sau cu lucrurile, adică unită ramificat cu ele, sau cu Dumnezeu, obârșia lor și a ei. Însăși necesitatea de a fi măcar cu lucrurile, dar nemulțumirea de a fi numai cu ele, sau sentimentul că nu află în ele tot adevărul, sau împlinirea pe care o caută, arată că mintea este făcută pentru Dumnezeu. De aceea nu este bine să fie mintea singură, adică nu se simte bine singură, sau chiar nu poate să fie singură. Dar numai din mintea care s-a uitat pe sine, care a adormit față de lucrurile specificate din afară și față de ea singură, se ivește dragostea față de adevărata realitate complementară a sa și față de Mintea supremă Care o cuprinde și pe ea împreună cu celelalte și în Care se regăsește. În unirea aceasta cu Dumnezeu, cuvântul ce ține în mod ființial de cugetarea minții este cuvânt de rugăciune. Căci Dumnezeu sesizat în măreția Lui milostivă inspiră ca atare rugăciunea și slăvirea. În felul acesta rugăciunea este modul prin care cugetarea minții urcă la cunoștința lui Dumnezeu și în aceasta se actualizează puterea și dispoziția ei iubitoare, care în relație cu alte persoane nu se actualizează decât în parte. Iubirea de Dumnezeu este așa de puternică, încât copleșește sau oprește simțirea plăcerilor trupului și pofta trupului după ele. Sufletul este atras neîncetat de frumusețea lui Hristos și o caută pe ea. De aceea Îl cheamă neîncetat pe El — aceasta este rugăciunea neîncetată a lui Iisus.

Fugi de simțuri și ai oprit plăcerea pentru cele supuse simțurilor. Fugi și de nălucirile celor plăcute din cugetare și ai oprit gândurile împătimate de plăcere. Iar mintea, rămânând fără năluciri, ca una ce nu primește nici întipăririle diferitelor plăceri, nici gândurile poftei, se află în simplitate. (Prezența a două sau mai multe gânduri în minte împarte mintea între ele. Eliberarea minții de ele și concentrarea ei întreagă spre Dumnezeu îi reface unitatea și simplitatea. Dar în simplitatea aceasta este o nesfârșită bogăție și lărgime de înțelegere și o negrăit de dulce simțire. Căci în simplitatea ei se află simplitatea de ocean a lui Dumnezeu.) Și ajungând deasupra tuturor celor simțite și a celor gândite, își urcă înțelegerea la Dumnezeu, nemaifăcând altceva decât să strige din adânc numele Domnului prin pomenire neîncetată, ca un prunc pe tatăl său, «Căci voi chema numele Tău, pe Domnul înaintea mea.» (Ieșire 32, 19).

De vei ieși din poftirea celor pământești prin rugăciune neîncetată și curată și în loc de somn te vei odihni de orice gândire la cele de după Dumnezeu și te vei rezema în întregime numai de pomenirea lui Dumnezeu, se va zidi în tine ca o altă ajutorătoare dragostea de Dumnezeu. Căci strigarea din inimă a rugăciunii face să răsară dragostea dumnezeiască, iar dragostea dumnezeiască trezește mintea spre descoperirea celor ascunse. Atunci mintea, unindu-se cu dragostea, rodește înțelepciunea și prin înțelepciune dă rostire celor tainice. (Dragostea premerge cunoașterea lui Dumnezeu; dar ultima o și sporește pe prima. N-ar putea cunoaște mintea pe Dumnezeu, dacă nu L-ar iubi, așa cum nu poți cunoaște cu adevărat o persoană omenească, dacă nu o iubești. Dar de ce cunoști mai mult pe Dumnezeu, Îl iubești mai mult.) Căci Dumnezeu-Cuvântul numit prin strigarea simțită a rugăciunii, luând înțelegerea minții ca pe o coastă, îi hărăzește cunoștința și umplând locul ei cu simțire, îi dăruiește virtutea. Astfel zidește dragostea făcătoare de lumină și o aduce la mintea ce și-a ieșit din sine (ce a intrat în extaz) și doarme și se odihnește de toată pofta pământească. Iar dragostea se află ca o altă ajutorătoare a minții, care s-a odihnit de împătimirea nerațională după cele ale simțurilor. Ca urmare, trezește mintea cea curată pentru cuvintele înțelepciunii. Atunci mintea, căutând la ea și desfătându-se, vestește altora simțirile ascunse ale virtuților și lucrările ascunse ale cunoștinței, ieșind ea prin cuvinte (prin extazul cuvintelor). (Este o explicare simbolică a zidirii Evei din coasta lui Adam. Mintea primește ca ajutorătoare iubirea, dar în iubire este implicată o altă persoană, întregitoare, cu care se unește deplin. În sensul acesta nu este bine ca mintea să fie singură, dar, cum am spus, numai din mintea care s-a uitat pe sine, sau din subiectul care s-a uitat pe sine, care a adormit față de toate celelalte și chiar față de sine, se poate naște dragostea. Dragostea este zidită în același timp din adevărata înțelegere a minții, ca

dintr-o coastă a ei, umplută cu simțire, cum ar fi cu un fel de carne. Iar aceasta o face Dumnezeu-Cuvântul, Care ne vorbește când Ăl chemăm numai pe El, după ce am uitat de toate și de noi înșine, intrând cu noi în dialogul ziditor de dragoste. Dragostea cauzează dialogul și simțirea ei este sporită de dialog prin simțire. Dialogul realizându-se prin cuvinte, acestea reprezintă extazul trăit de minte în relație cu cel iubit, în primul rând cu Dumnezeu-Cuvântul, Care i-a dat ei capacitatea și pornirea spre cuvânt, sau spre celălalt prin cuvânt, în primul rând spre Dumnezeu Cuvântul. Mintea este în limba greacă la masculin.)

De cunoști cele ce cânti, primești cunoștința; din cunoștință câștigi înțelegere; din înțelegere odrăslește lucrarea celor cunoscute; din lucrare rodește cunoștința din deprindere; cunoștința prin cercare naște vederea adevărată. Iar din aceasta răsare înțelepciunea arătată în cuvintele harului, ce răspândesc lumină, căci înțelepciunea umple văzduhul cugetării și tâlcuiește celor din afară cele din lăuntru.

Mintea caută întâi și află; apoi se unește cu ceea ce a aflat. Căutarea o face prin rațiune, iar unirea, prin dragoste. Și căutarea prin rațiune se face pentru adevăr, iar unirea prin iubire, pentru bine. *(Există și o dragoste care susține căutarea lui Dumnezeu prin rațiune dar pe măsură ce s-a aflat Cel căutat prin rațiune, ca adevăr, El trezește o nouă dragoste. Aceasta este o dragoste care unește cu Cel căutat căci El este descoperit ca bine. Binele nu este deosebit de adevăr, ci este chipul arătat de adevărul mai adânc cunoscut.)*

Să nu părăsești rugăciunea din grija neputinței nici măcar pentru o singură zi până ce mai răsuflă, ci auzi cele spuse: «Când sunt slab, atunci sunt tare» (II Corinteni 12, 10). Căci făcând așa te vei folosi mai mult și rugăciunea te va ridica îndată, cu împreuna-lucrare a harului. Fiindcă unde este mângâierea Duhului, neputința și trândăvia nu rămân.

Grigorie Sinaitul

Privitor la conținutul scrierilor sale, acestea îl arată pe autorul lor nu numai un practician empiric al unei metode a rugăciunii inimii, cât și un mare exeget al ei. Sfântul Grigorie îmbrățișează cu gândirea lui o gamă foarte largă de teme de viață duhovnicească care se întinde de la cele mai înalte vârfuri ale reflexiunii privitoare la Dumnezeu și la întâlnirea minții cu Sfânta Treime în altarul cel mai lăuntric al ființei omenești, până la cele mai concrete detalii ale fenomenelor vieții trupești. El și-a asimilat reflexiunea asupra vieții duhovnicești a lui Macarie, Diadoh, Marcu Pustnicul, Sfântul Simeon Noul Teolog, dar și înalta gândire teologică a lui Dionisie Areopagitul și a Sfântului Maxim Mărturisitorul. El face o sinteză între cei dintâi și cei din urmă dar nu se oprește aici, ci aplicând totul la rugăciune și la efortul de curățire de patimi, se dovedește poate cel mai subtil analist al mișcărilor psihice și spirituale ale ființei umane

El aduce lămuriri de caracter evident asupra căldurii duhovnicești care însoțește rugăciunea curată și asupra celei înșelătoare și păcătoase; se dovedește un adversar neîndurat al nălucirilor și al tuturor formelor de amăgire spirituală, un susținător al experienței celei mai subtile și mai autentice a prezenței lui Dumnezeu. Înțelege trebuința alternării cântării, cu rugăciunea inimii, la începători. Merge până la cele mai mici detalii în explicarea legăturilor bune și rele dintre suflet și trup. În același timp Grigorie Sinaitul manifestă o spiritualitate de mare echilibru, o smerită reținere de la formulările teologice prea îndrăznețe. El cere să conceapă lumina văzută în rugăciune ca dincolo de orice materialitate; el nu cere o strângere a nărilor la respirație, ci numai a gurii, ca să nu rămână căscată și să facă pe om distrat. Nu leagă prea strâns rugăciunea inimii de o metodă tehnică. El nu cunoaște în mod explicit nici învățătura despre deosebirea între ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu, învățătură pe care o va dezvolta Sfântul Grigorie Palama, obligat de necesitatea apărării experiențelor harismatice trăite de isihăști, pentru a nu fi incluse energiile ce le provoacă în ordinea creaturilor.

Dacă Sfântul Grigorie Palama este vulturul care atinge înălțimile amețitoare ale învățaturii despre Dumnezeu și ale îndumnezeirii omului, Sfântul Grigorie Sinaitul este maestrul analizelor subtile ale mișcărilor lăuntrice ale ființei umane.

- ∨ Este cu neputință să fie cineva, sau să se facă, după fire, rațional, fără curăție și nesticăciune. Căci pe cea dintâi a pus stăpânire deprinderea nerațională, iar pe cea de a doua (pe nesticăciune), starea de nesticăciune a trupului.
- ∨ Raționali după fire s-au arătat numai sfinții prin curăție. (Părinții nu separă planul etic de cel rațional; deplin rațional este sfântul. El și-a recâștigat privirea și judecata netulburată de patimi, adică de patimi. Câtă vreme mai este o pornire spre păcat în om, nu este nici deplin rațional. Firea însăși nu și-a câștigat integritatea, rectitudinea și profunzimea ei pe plan rațional, pentru că nu și-a recâștigat transparența ei firească spre înfinitatea dumnezeiască.) Căci rațiune curată nu a avut nici unul dintre înțelepții întru ale rațiunii, dat fiind că și-au stricat rațiunea de la început prin gânduri. Fiindcă duhul pământesc și mult vorbitor al înțelepciunii lumii acesteia, apropiind rațiunile de cei mai cunoscători, iar gândurile de cei mai neînvățați, pricinuieste împreună lor locuire, lipsindu-i pe oameni de înțelepciunea ipostasiată și de vederea ei, sau de cunoștința neîmpărțită și unitară. (Toată cunoștința a devenit dispersată în urma căderii. Învățații cunosc rațiuni separate ale lucrurilor, cei

neînvățați își fac fel de fel de gânduri amestecate cu patimile. Acestea produc o conlocuire de idei, de multe ori plină de contradicții, dar nu un întreg unitar. Nu se cunoaște înțelepciunea ca Persoană supremă, din care pornesc toate rațiunile și în care se unifică toate și în unire cu care se unesc toți. Tema este luată de la Sfântul Maxim Mărturisitorul. Sfântul Grigorie Sinaitul se dovedește un om introdus în gândirea cea mai înaltă a Părinților.)

- ✓ A fi mort și nesimțitor este totuna cu a fi orb la minte și a nu vedea duhovnicește. Căci unul s-a lipsit de puterea vie și lucrătoare; iar cel ce nu vede, de lumina dumnezeiască care-l face să vadă și să se roage. *(Avem aici o definiție a luminii dumnezeiești, care nu are nimic care să nu o facă acceptabilă și înțeleasă. Ea e cea care ne face să înțelegem și să ne înțelegem. Astfel înțeleasă lumina dumnezeiască risipește nedumeririle celor ce cred că ea este concepută ca o lumină asemenea celei materiale.)*
- ✓ Puțini primesc și puterea și înțelepciunea de la Dumnezeu. Căci cea dintâi împărtășește bunătățile dumnezeiești, iar a doua exprimarea lor. Iar primirea prin împărtășire și dăruirea mai departe este un lucru cu adevărat dumnezeiesc, mai presus de om.
- ✓ Inima fără gânduri, lucrată de Duhul, este altarul adevărat încă înainte de viața viitoare. Căci toate se săvârșesc și se grăiesc acolo duhovnicește. Iar ce l ce nu a dobândit aceasta încă de aici e o piatră pentru alte virtuți, bună pentru zidirea bisericii dumnezeiești dar nu biserică și preot al Duhului.
- ✓ Omul a fost zidit nesticăcios, fără must cum va și învia. Dar nu neschibăcios, nici schimbăcios având în voință puterea de a se schimba sau nu. Căci voința nu face pe cineva să rămână cu desăvârșire neschimbat în firea sa. Pentru că aceasta e cununa îndumnezeirii neschimbăcioase viitoare.
- ✓ Stricăciunea e devenirea trupului; iar a mânca, a lepăda rămășițele, a se îngrășa și a dormi sunt însușiri naturale ale fiarelor și dobitoacelor. Prin acestea asemănându-ne cu dobitoacele, din pricina neascultării, am căzut din bunătățile proprii dăruite de Dumnezeu. Ne-am făcut dobitocești din raționali și ca fiarele din dumnezeiești.
- ✓ Raiul este de două feluri: sensibil și inteligibil (cunoscut cu simțurile și cu gândirea), sau cer din Eden și cel al harului. Cel din Eden este un loc foarte înalt, încât ajunge până la al treilea cer, cum zic cei ce au istorisit despre el, sădit de Dumnezeu cu tot felul de verdeață bine mirositoare. El nu este nici cu desăvârșire nesticăcios nici cu totul stricăcios, ci așezat la mijloc între stricăciune și nesticăciune, încât este pururea încărcat cu roade și împodobit cu flori, având neîncetat și poame crude și poame coapte. Căci pomii putregăiți și roadele răscapte căzute la pământ se fac humă bine mirositoare și nu împrăștie miros de stricăciune ca plantele lumii. Iar aceasta se întâmplă din marea bogăție și sfințenie a harului, care covârșește acolo pururea. De aceea râul oceanic, care trece prin el și căruia i s-a poruncit să răcorească neconținut acest loc, ieșind din el și împărțindu-se în patru brațe, coborând aduce și dă hindușilor și etiopienilor humă și frunzele căzute. Apoi unindu-se, Fisonul și Gheonul (Facere 2, 8), se revarsă împreună mereu peste câmpiile lor, până ce se împart iarăși, unul răcorind țara Libiei, iar altul țara Egiptului.
- ✓ Deci spun că zidirea nu a fost făcută la început curgătoare sau stricăcioasă. Dar mai pe urmă s-a stricat și s-a supus deșertăciunii, adică omule, potrivit Scripturii (Romani 8, 25), însă nu de bunăvoie ci fără să vrea, pentru ceea ce a supus-o în nădejdea înnoirii lui Adam, cel ce s-a stricat. Înnoindu-l însă și sfințindu-l pe acesta, chiar dacă poartă trup stricăcios pentru viața vremelnică, a înnoit-o și pe ea, deși n-a izbăvit-o încă de stricăciune. Iar izbăvirea zidirii de stricăciune, unii spun că este schimbarea ei spre mai bine, iar alții, prefacerea în întregime a celor supuse simțurilor. Căci obiceiul Scripturii este să facă o afirmare simplă, fără multă

iscodire, despre cele greu de înțeles.

- ✓ Cei ce primesc harul ca o zămislire și însărcinare prin Duhul, leapădă sămânța dumnezeiască, sau prin căderi, sau văduvindu-se de Dumnezeu prin însoțirea cu vrăjmașul care se ascunde în ei. Leapădarea harului se face prin lucrarea patimilor; iar lipsirea desăvârșită de el se întâmplă prin săvârșirea păcatelor. Căci sufletul iubitor de patimă și de păcat, care leapădă și pierde harul și se văduvește, se face sălaș al patimilor, ca să nu zic al dracilor, acum și în veacul viitor.
- ✓ Nimic nu face iuțimea așa de liniștită și de blândă, ca bărbăția și mila. Cea dintâi înfrânge pe cei ce-o războiesc de afară, iar cea de-a doua, pe cei ce o războiesc din lăuntru.
- ✓ Caută pe Domnul în cale, adică prin porunci, în inimă. Căci când auzi pe Ioan strigând și poruncind tuturor să gătească și să facă drepte cărările, înțelege că e vorba de porunci, de inimi și de fapte. Căci cu neputință este să se facă dreaptă calea poruncilor și fapta nevinovată, dacă nu e dreptate în inimă.
- ✓ Când auzi Scriptura vorbind de toiag și de cârjă (Psalmi XXII, 4), socotește că în înțelesul proorocesc ele sunt judecata și providența; iar în înțelesul moral psalmodierea și rugăciunea. Căci, judecați de Domnul cu toiagul pedepsirii, suntem povățuiți la întoarcere (I Corinteni 11, 32). Iar pedepsind noi pe cei ce se răscoală împotriva noastră, cu toiagul psalmodierii bărbătești, ne sprijinim pe rugăciune. Având deci toiagul și cârja în mâna lucrării minții, să nu încetăm a pedepsi și a fi pedepsiți, până ce vom ajunge cu totul sub providență, fugind de judecata de acum și de cea viitoare.
- ✓ Este propriu poruncilor să pună pururi mai presus de orice porunca cea mai cuprinzătoare care zice: Pomeniște pe Doenul Dumnezeuul tău totdeauna. Căci prin ceea ce s-au pierdut, prin aceea pot să fie și păziți, fiindcă uitarea a pierdut pomenirea dumnezeiască de la început întunecând poruncile, și așa l-a arătat pe om, gol de tot binele.
- ✓ Cel ce caută înțelesurile poruncilor fără porunci, dorind să le afle prin citire și învățătură, este asemenea celui ce-și închipuie umbra drept adevăr. Căci înțelesurile adevărului se dăruiesc celor ce se împărtășesc de adevăr. *(Cei ce caută înțelesurile poruncilor, fără să le împlinescă, nu le iau ca porunci propriu-zise ale subiectului dumnezeiesc, Care are puterea și căderea să poruncească. De aceea aceștia nu se pun în legătură cu El, Care este propriu-zis adevărul; căci în acest caz ele nu exprimă pe Cel ce le dă, voia și puterea Lui, ca să zidească în adevăr pe cei ce le împlinesc. Ei rămân la niște sensuri impersonale care nu le dau nici o putere spre creștere morală și spre mântuire. Poruncile trebuie înțelese ca și lucrurile ca semne ale iubirii lui Dumnezeu cel personal și ca apeluri la iubirea noastră, ca să ne facem asemenea Lui și prin aceasta să ne unim cu El. Adevărata cunoaștere de Dumnezeu este cunoașterea prin experiență, nu din carte. În cazul acesta înțelegerea înțelegerea se scufundă în lumina Lui însuși, făcându-se și ea lumină. Vorbind acela altora, Dumnezeu însuși vorbește prin el și El însuși îi învață pe ceilalți printr-un astfel de om. Cuvântul este plin de puterea lui Dumnezeu și de convingerea celui ce a văzut pe Dumnezeu și simte în sine puterea Lui.)* Iar cei neîmpărtășiți de adevăr și neintroduși în el, căutând înțelesurile lui, află pe cele ale înțelepciunii înnebunite (I Corinteni 1, 10). Pe aceștia Apostolul i-a numit sufletești ca unii ce nu au Duh (Iuda 19), chiar dacă se mândresc cu adevărul.
- ✓ Definiția dreptei credințe este a vedea și a cunoaște într-o curăție cele două dogme ale credinței, adică Treimea și doimea: Treimea a o privi și a o cunoaște în chip neamestecat și netăiat, în unitate, iar doimea firilor lui Hristos, într-un ipostas, adică a mărturisi și a ști pe un singur Fiu și înainte de întrupare și după întrupare, dar după întrupare slăvit în chip

neamestecat în două firi și în două voințe, dumnezeiască și omenească.

- ✓ Trebuie să mărturisim cu evlavie nenașterea, nașterea și purcederea, cele trei însușiri personale, nemișcate și neschimbate ale Preasfintei Treimi: pe Tatăl ca nenăscut și fără de început, pe Fiul, ca născut și împreună fără de început, pe Duhul Sfânt, ca purces din Tatăl, dat prin Fiul (precum zice Damaschin) și împreună veșnic.
- ✓ Treimea este unitate simplă, fiindcă este fără calitate și necompusă. Dar este Treime în unitate căci Dumnezeu cel întreit în Ipostasuri are cu totul neamestecată perihoreza Acestora între Ele (întrepătrunderea Lor).
- ✓ Dumnezeu se cunoaște și se zice în toate chip întreit, căci este nemărginit. El este susținătorul și purtătorul de grijă al tuturor prin Fiul în Duhul Sfânt. Nici unul din Aceștia trei nu se zice, nu se cugetă și nu se numește fără sau afară de Ceilalți.
- ✓ În om este minte, cuvânt și duh, și nici mintea nu e fără cuvânt, nici cuvântul fără duh; și acestea sunt una într-alta și în ele însele. Căci mintea grăiește prin cuvânt și cuvântul se arată prin duh. Prin aceasta omul poartă un chip întunecos al Treimii numite și arhetipice. Cuvântul după chipul arată și aceasta. *(Cuvântul după chipul, care îl caracterizează pe om, arată și asemănarea lui cu Sfânta Treime. Dar în aceasta se arată atât faptul că omul nu e un individ cu totul separat de ceilalți, cât și faptul că el are în minte, cuvânt și duh neseperate între ele, ci lucrând și arătându-se una prin alta, fiind om întreg numai prin toate trei acestea.)*
- ✓ Tatăl e Mintea, Fiul e Cuvântul, iar Duhul Sfânt e cu adevărat Duhul, precum învață folosindu-se de asemănare, Sfinții Părinți purtători de Dumnezeu, statornicind dogma despre Treimea Sfântă mai presus de fire și de ființă, despre Dumnezeu cel unul în trei ipostasuri, lăsându-ne nouă credința adevărată și o ancoră de nădejde. Căci a cunoaște pe Dumnezeu cel unul este, după Scriptură, rădăcina nemuririi (Pilde 15, 2); și a vedea și a ști stăpânirea unității în trei ipostasuri este dreptatea întreagă. Sau așa trebuie să înțelegem cuvântul din Evanghelie: Iar viața veșnică aceasta este: să te cunoască pe Tine, unul adevăratul Dumnezeu în trei ipostasuri și pe Cel ce L-ai trimis, pe Iisus Hristos (Ioan 17,3), în două firi și voințe.
- ✓ Chinurile sunt felurite, precum și răsplătirile cu bunătăți. Iar acelea sunt în iad, potrivit Scripturii care zice: În pământ întunecat și neluminat, în pământul întunericului veșnic (Iov 10, 21-22), unde locuiesc păcătoșii și înainte de judecată și se întorc și după osândă. Căci: Întoarcă-se păcătoșii în iad (Psalmi 9, 18) și Moartea îi va paște pe ei (Psalmi 18, 15), ce este altceva, dacă nu hotărârea din urmă și osânda veșnică?
- ✓ Focul, întunericul, viermele și tartarul sunt împătımirea obștească de plăcerea trupească, neștiința generală a întunericului, gâdilirea aprinsă a patimii din toți, tremurarea și vijelia puturoasă a păcatului. Acestea se lucrează încă de aici în sufletele păcătoșilor ca o arvună și pârgă a chinurilor și se arată acolo ca o deprindere.
- ✓ Deprinderile patimilor sunt arvunile chinului, precum lucrările virtuților sunt ale Împărăției. Poruncile trebuie să le socotim și să le numim lucrări; iar virtuțile deprinderi, precum și păcatele care se fac neconștient se numesc deprinderi.
- ✓ Sufletele împătimate de plăceri sunt smârcuri de foc (Apocalipsa 19, 20), în care putoarea patimilor, duhând ca o mocirlă, hrănește ca pe un vierme neadormit al curviei, desfrânarea trupului, și ca niște șerpi, broaște și lipitori ale poftelor stricate, gândurile și dracii stricați și țâșnitori de otravă. Starea aceasta a luat încă de aici arvuna chinurilor de acolo.
- ✓ Precum pârga chinurilor veșnice este ascunsă în sufletele păcătoșilor, așa și arvunile

bunătăților lucrează prin Duhul și se dăruiesc în inimile dreptilor. Căci împărăția cerurilor este viețuirea virtuoasă, precum chinurile, deprinderea patimilor.

- ✓ Noaptea care vine (Ioan 9, 4), este, după cuvântul Domnului, încremenirea totală a întunericului viitor, sau în alt chip antihristul, care este și se numește noapte și întuneric; sau iarăși, în înțeles moral, este nepăsarea continuă care, ca o noapte fără lună, scufundă sufletul în somnul nesimțirii. Căci precum noaptea îi face pe toți să doarmă și este chipul morții, prin amortirea ce o aduce, așa noaptea întunericului viitor îi face pe păcătoși morți și nesimțitori prin amețea durerilor.
- ✓ Judecata lumii acesteia (Ioan 3, 19), după cuvântul Evangheliei, stă în necredința celor neevlavioși, potrivit cuvântului: Iar cel ce nu crede s-a și osândit. (Ioan 3, 18); de asemenea, în necazurile aduse de providență pentru îngrădire sau întoarcere; apoi în înrâurirea plănuirilor bune și rele, fiind ajutate să treacă în faptă după cuvântul: Înstrăinatu-s-au păcătoșii din pântecele maicii lor. Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu se arată, prin urmare, pentru îndreptarea prin pedepse și după fapte, pe unii pedepsindu-i, pe alții miluindu-i, dând ca răsplată unora cununile, altora chinurile. Din cei pedepsiți, cei dintâi sunt cu totul necredincioși, cei de-al doilea, credincioși dar fără râvnă, de aceea se și pedepsesc cu iubire de oameni. Iar cei ce s-au făcut desăvârșiți, fie în virtuți, fie în păcate, vor avea răsplățile cuvenite.
- ✓ De nu se va păzi firea neprihănită prin Duhul, sau de nu se va curăța cum se cuvine, nu va putea să se facă un trup și un duh cu Hristos, acum și în armonia viitoare. Căci un petic dintr-o vechitură a patimilor nu-l poate coase puterea cuprinzătoare și unificatoare a Duhului la haina harului pentru întregire.
- ✓ Cel ce a primit în dar și a păzit înnoirea Duhului va avea o cinste deopotrivă la alcătuirea (trupului) lui Hristos, pătimind atunci negrăit îndumnezeirea mai presus de fire. Căci nu va fi vreunul din Hristos, sau mădular al lui Hristos, dacă nu se face de aici părtaș al harului, alcătuindu-se după chipul adevărului și al cunoștinței, cum zice Apostolul (Romani 2, 20).
- ✓ Împărăția Cerurilor este asemenea unui cort făcut de Dumnezeu, ca cel arătat lui Moise, având două încăperi în veacul viitor. În cea dintâi vor intra toți câți sunt preoți ai harului; în cea de a doua, inteligibilă, numai cei ce au liturghisit încă de aici Treimii ca niște ierarhi în desăvârșire în întunericul cunoștinței de Dumnezeu. Ei au drept căpetenie în slujire și ca prim ierarh înaintea Treimii, pe Iisus, în cortul pe care l-a întemeiat El. Aceștia intrând acolo vor fi luminați mai limpede de razele luminii Lui. *(În prima parte a cortului vor intra toți câți au fost preoți ai harului, adică au slujit lui, rodind puterea lui în viața lor. Dar în a doua încăpere, în partea cea mai dinăuntru, în Sfânta Sfintelor, vor intra numai cei ce au slujit încă de aici ca arhierii, prin faptul că au intrat în întunericul cunoștinței mai presus de cunoștință a lui Dumnezeu, ca Moise pe Sinai, ajungând până în fața lui Dumnezeu cel în Treime și cu totul indefinit în abisul bogăției Sale, dar în același timp la simțirea cea mai intensă a prezenței Lui tainice și iubitoare, trăită ca atare prin faptul că e o iubire între cele trei Persoane atotdesăvârșite și, prin aceasta, lângă focarul suprem al iubirii. Ei au intrat adică până acolo până unde a intrat primul Ierarh și Căpetenia oricărei slujiri adusă lui Dumnezeu, adică Iisus Hristos ca om, Care ca Dumnezeu primește slujirea ca Unul din Treime. Uniți cu Hristos, luminați de infinitatea luminoasă a dumnezeirii Sale, de lumina Treimii atotiubitoare, sunt luminați și ei mai mult decât cei din prima încăpere. Conștiința aceasta în întunericul cel mai presus de cunoaștere îi desăvârșește pe cei ce ajung acolo, pentru că este o cunoștință prin experiența cea mai intensă a lui Dumnezeu ca suprema comuniune de Persoane, deci ca izvor din care iradiază în ei această iubire, făcându-i și pe ei iubitori la maximum. Se simte aici influența lui Dionisie Areopagitul. Aceștia sunt, prin*

viața lor de maximă intensitate a simțirii lui Dumnezeu, la extrema opusă a celor ajunși la suprema amorțire și nesimțire în iad, amorțire și nesimțire produsă de patimile care-i obolesc și-i epuizează până la urmă de orice putere stimulative.)

- ✓ Multele locașuri despre care a vorbit Mântuitorul sunt deosebitele trepte și înaintări ale stării de acolo. Împărăția este una, dar are multe deosebiri înăuntru, întrucât unii sunt cerești, iar alții pământești, potrivit cu virtutea, cu cunoștința și cu mărimea îndumnezeirii. Căci alta este slava soarelui, alta a lunii și alta a stelelor; și stea de stea se deosebește în slavă (I Corinteni 15, 41), cum zice Apostolul, pe bolta dumnezeiască.
- ✓ Cel ce și-a curățit mintea prin lacrimi, iar sufletul și l-a înviat încă de aici prin Duh, ajunge pentru scurtă vreme împreună viețuitor cu îngerii și netrupesc ca un nesupus stricăciunii. Iar trupul și-l face prin rațiune, chip luminos și arzător ale frumuseții dumnezeiești, din plăsmuire de lut; și-l face cum era după fire, dacă nesticăciunea trupurilor este înlăturarea musturilor și a îngroșării. Trupul nesticăciunii este trupul pământesc afară de musturi și de grosime, prefăcut în chip negrăit din trup sufletesc și trup duhovnicesc, încât este și pământesc și ceresc, prin subțirimea înfățișării dumnezeiești. Căci așa cum a fost plăsmuit la început, așa va și învia ca să fie dup chipul Fiului Omului, împărtășindu-se în întregime de dumnezeire.
- ✓ Pământul făgăduinței este nepătimirea. Din ea izvorăște veselia Duhului, asemenea laptelui și a mierii.
- ✓ În veacul viitor sfinții își vor grăi unii altora în chip tainic cuvântul lăuntric, rostit de Duhul Sfânt. *(Sfinții, cunoscându-și în veacul viitor lăuntru lor în mod reciproc, vor cunoaște din vedere tot ce au să-și spună, își vor vedea reciproc ființa ca atotcuprinzător cuvânt, spunându-și tot ce au să-și spună prin reciproca lor intimitate și sinceritate totală. Sufletul le va fi întreg în lumina feței.)*
- ✓ Toți câți au primit încă de aici plinătatea desăvârșirii în Hristos, sunt deopotrivă după vârstă în Duh.
- ✓ Fii învierii lui Hristos vor fi, zice, minți, adică deopotrivă cu îngerii, ajunși sfinți prin nesticăciune și îndumnezeire.
- ✓ În veacul viitor îngerii și sfinții vor spori în adăugirea harurilor și niciodată nu vor sfârși, sau nu vor slăbi în dorirea bunătăților. Căci în veacul de acolo nu va fi slăbire sau micșorare a virtuții în favoarea păcatului.
- ✓ Slava adevărată, spun că este cunoștința sau vederea Duhului, sau și pătrunderea cu de-amănuntul a dogmelor, sau cunoașterea credinței adevărate.
- ✓ Începutul și pricina gândurilor este împărțirea prin neascultare a amintirii simple și unitare a omului. Prin aceasta a pierdut și amintirea de Dumnezeu. Căci făcându-se din simplă, compusă și din unitară, felurită, și-a pierdut unitatea împreună cu puterile ei. *(Amintirea simplă de la început a fost pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu. Această pomenire pierzând-o noi, amintirea cea simplă s-a divizat. Așa s-a născut și așa se succede felurimea gândurilor la cele mărginite, odată cu uitarea unora când ne amintim de altele. Omul nu-și mai poate reține mintea la un singur lucru, pentru că fiecare este mărginit și nu poate întreține în om un interes netrecător. Când mintea se îndreaptă însă spre Dumnezeu amintirea vine de la **admentem**: a ține mintea la ceva sau ceva în minte; aminte să ne fie, înseamnă a ține ceva în minte nu mai este divizată de gândurile variate ce se succed, pentru că Dumnezeu este nemărginit, este o hrană nemărginită pentru contemplație. De aceea numai în legătură cu Dumnezeu putem păstra amintirea neîncetată, sau amintirea propriu-*

zisă. *Sfântul Grigorie Sinaitul se dovedește un mare analist al stărilor sufletului, aducând explicații convingătoare unor învățături care se afirmă de multe ori fără ultimele lor explicații.*)

- ✓ Tămăduirea amintirii este întoarcerea de la amintirea rea, născătoare de gânduri stricătoare, la starea ei simplă de la început. Căci neascultarea, unealta păcatului, nu a stricat numai amintirea simplă a sufletului față de bine, ci și toate puterile lui, întunecând dorințele firești ce tindeau spre virtute. Dar amintirea o tămăduiește, ridicând-o de la starea contrară firii, la cea mai presus de fire, în mod principal, pomenirea stăruitoare a lui Dumnezeu, întărită prin rugăciune și străbătută de Duhul.
- ✓ Pricinile patimilor sunt faptele păcătoase; pricinile gândurilor, patimile; ale nălucirilor, gândurile; ale chipurilor, amintirea; ale amintirilor, uitarea (*avem aici un paradox: pricina amintirilor ispitoare este uitarea îndatoririlor spre bine.*), ale uitării, neștiința; ale neștiinței, nepăsarea; nepăsarea este născută de dorința poftitoare; iar maica dorințelor este nestatornicia; pricina nestatorniciei este lucrarea faptei; iar fapta este din dorința nesocotită a păcatului și din aplecarea simțurilor către cele supuse lor.
- ✓ Gândurile sunt în partea rațională; patimile furioase în iuțime; amintirea dorinței dobitocești este în partea poftitoare. În partea înțelegătoare se formează nălucirile; iar în cea cugetătoare răsar și lucrează chipurile. (*Sfântul Grigorie Sinaitul distinge aici pe lângă partea rațională a sufletului, pe cea înțelegătoare, care pare să aibă și puterea imaginației, și pe cea cugetătoare, care are o putere apropiată de puterea imaginației, dar are în ea și puterea oarecării trezviei critice.*)
- ✓ Tăbărârea gândurilor rele este ca un șuvoi de râu; prin ele vine momeala, iar după aceasta se naște încuviințarea păcatului, ca o inundare de valuri ce acoperă inima. (*Inima are aici sensul conștiinței de sine. Încuviințarea păcatului acoperă conștiința de sine ca o inundare a apelor.*)
- ✓ Socotește plăcerea vâscoasă, ca o mocirlă adâncă, sau ca un smârc al desfrânării. O astfel de mocirlă este și povara grijilor pământești, de care îngreindu-se mintea pătimașă, este scufundată de gânduri în adâncul deznădejdi.
- ✓ Scriptura a numit adeseori gânduri și rațiunile lucrurilor, precum a numit și chipurile rațiunii și rațiunile chipuri. Aceasta se întâmplă deoarece mișcarea acestora (gândurilor) este în sine nematerială, dar prin lucruri ia chip și se preface, și așa momeala se cunoaște și capătă nume prin arătare. (*Se pare că Sfântul Grigorie Sinaitul înțelege prin logismoi nu înțelesuri, ci chipuri concrete ale lucrurilor. El explică cum înseși rațiunile naturale ale lucrurilor care își au originea în gândirea lui Dumnezeu, pot deveni, prin chipurile lor văzute, gânduri ispitoare la păcat, sau momeli. El se arată astfel înțelegând trecerea gândurilor la chipuri concrete, în lucruri, ca niște plasticizări ale acestora. În general, Sfântul Grigorie Sinaitul duce mai departe gândirea părinților anteriori printr-o aplicare mai accentuată la situațiile concrete ale luptei cu ispitele.*)
- ✓ Gândurile păcătoase sunt rațiunile dracilor și înainte-mergătoarele patimii, precum rațiunile și chipurile sunt ale lucrurilor. Este cu neputință a face vreun bine sau vreun rău, dacă nu este momit întâi gândul tău. Căci gândul este mișcarea fără chip a momelii unor lucruri oarecare.
- ✓ Materia lucrurilor naște gânduri simple; iar momeala drăcească făurește cele rele. Deci gândurile și rațiunile firești se deosebesc de cele potrivnice firii și de cele mai presus de fire. (*Nu totdeauna gândurile sunt rele: sunt și gânduri simple ale lucrurilor, identice cu rațiunile lor naturale, preexistente în Dumnezeu, Creatorul lucrurilor. Ba sunt și gânduri mai presus*

de fire. Prin aceste s-ar putea înțelege gânduri despre Dumnezeu, despre îngeri, despre relațiile noastre cu Dumnezeu, da poate și gânduri despre lucruri, când le vedem pe acestea în înțelesurile lor adâncite în ambianța de lumină nesfârșită lui Dumnezeu.)

- ✓ Gândurile firești lucrează la fel la schimbarea omului, ca și cele contrare firii. Dar cele după fire se schimbă îndată în cele mai presus de fire. (*Gândurile după fire, da, dacă nu le lăsăm în gânduri ispititoare ale lucrurilor, care le schimbă firea în rău, devin cu ușurință gânduri mai presus de fire. De altfel este foarte greu să se tragă o graniță între caracterul natural al gândurilor și caracterul lor mai presus de fire, căci tot ce este natural se înțelege ca avându-și originea în Dumnezeu și înțelegându-se cu El.*) Gândurile sunt pricini reciproce ale schimbării din ele și se nasc unele pe altele. Gândurile despre lucrurile materiale sunt pricini ale nașterii și schimbării celor drăcești. Ele se nasc și se schimbă din momeală. Iar cele dumnezeiești se nasc și se schimbă din cele firești, căci cele firești dau naștere la cele mai presus de fire. Schimbarea fiecăruia este pricină și prilej de naștere a celui înrudit, în chip împătrit.
- ✓ Însemnează-ți că înainte de gânduri sunt pricinile; înainte de năluciri sunt gândurile; înainte de patimi, nălucirile; iar înainte de draci, patimile, ca un lanț și ca o orânduială vicleană a duhului neorânduiei. Una atârână de alta, dar nici una nu lucrează prin sine, ci este pusă în lucrare de draci. Nici nălucirea nu-și face chipuri, nici patima nu lucrează fără puterea drăcească ascunsă, căci deși satana a căzut zdrobit, el poate și mai mult împotriva noastră, prin nepăsarea noastră, îngâmându-se din pricina noastră.
- ✓ Ei dau o formă minții noastre, mai bine zis ne formează după chipul lor și ne momesc prin deprinderea patimii, care stăpânește și lucrează în sufletul nostru. Căci dracii au deprinderea patimilor, ca o pricină a formării de chipuri (idoli) în mintea noastră. Deci ei ne fac puterea de închipuire să lucreze în mod felurit și în multe forme, fie în stare de trezvie, fie în somn, căci ei înșiși și se preschimbă în felurite chipuri; dracii poftei se schimbă uneori în porci, alteori în măgari, armăsari întărâtați și înfierbântați; cei ai mâniei, uneori în păgâni, alteori în lei; cei ai lăcomiei, uneori în lupi sau leopardzi. Apoi cei ai vicleniei în șerpi, năpârци, alteori în vulpi; cei ai îndrăzelii, în câini; cei ai trândăviei, în motani; cei ai curviei se mai prefac uneori în șerpi, alteori în corbi sau gaițe. Dracii patimilor sufletești se prefac în păsări, mai ales cei din văzduh. Închipuirea are trei pricini, prin care schimbă chipurile duhurilor, după cele trei părți ale sufletului, de aceea și nălucirile sunt de trei feluri: de păsări, de fiare și de dobitoace, după puterea poftitoare, mâniitoare și rațională a sufletului. Căci cele trei căpetenii ale patimilor se înarmează pururi împotriva celor trei puteri și după patima care dă chip sufletului se apropie de noi și iau un chip înrudit. (*Fiecare patimă dă un anumit chip sufletului și ca urmare și înfățișării noastre exterioare. De aceea chiar și demonii iau, măcar că sunt duhuri, anumite forme după patima pe care o cultivă mai mult. Și această formă ne-o imprimă și nouă după patima pe care caută să ne-o inspire mai mult. Patimile de mândrie ne dau o formă care seamănă cu cele ale păsărilor semețe din văzduh, căci ele se imprimă mai mult părții noastre cugetătoare, făcându-ne semeți la înfățișare și cu capul înălțat; patimile care aprind mânia ne dau înfățișări de fiare; cele care ațâță pofta ne dau înfățișări de dobitoace. Iată o dovadă a plasticizării rațiunilor.*)
- ✓ Dracii plăcerii (voluptății) se apropie adeseori ca foc și cărbuni aprinși, căci duhurile iubitoare de plăcere aprind partea poftitoare a sufletului, iar pe cea cugetătoare o întunecă, zăpăcind-o. Fiindcă plăcerea patimilor este pricină de ardere, de zăpăceală și de întuneric.
- ✓ Noaptea patimilor este întunericul neștiinței, sau noaptea este împărăția în care se nasc patimile. În ea împărătește stăpânul întunericului și umblă duhurile care iau chip asemănător fiarelor codrului, ca păsările cerului și ca târâtoarele pământului, căutând cu urlete să ne

răpească și să ne mănânce.

- ∨ În vremea lucrării patimilor, unele gânduri merg înainte, altele urmează; gândurile premerg nălucirilor, iar patimile le urmează. În ce privește pe draci, patimile, premerg acestora, iar dracii le urmează lor.
- ∨ Începutul și pricina patimilor este reaua întrebuițare (abuzul); al relei întrebuițări este schimbarea rea; al schimbării este aplecarea deprinderii voinței; mijlocul de cercare a voinței este momeala; pricina momelii sunt dracii, îngăduiți de Providență ca să ne arătăm libertatea noastră cum este.
- ∨ Deprinderea pătimașă a sufletului este veninul acului păcatului spre moarte, căci cel ce s-a îmbibat de bunăvoie de patimi își are purtarea nemișcată și neschimbată. *(Este o nemișcare în sens rău; cine este mișcat numai de o patimă e ca și cum nu s%ar mișca, căci el nu se mișcă, ci este mișcat și nu poate să se miște astfel. E o mișcare monotonă, o neputință de a ieși din ea. Nimic nou nu se întâmplă în el, nimic care manifestă propriu-zis noutatea vieții. Acolo e moarte.)*
- ∨ Patimile au felurite numiri, dar se împart în trupești și sufletești. Cele trupești se subîmpart în dureroase și pricinuitoare de păcat. Cele dureroase se subîmpart iarăși în boli și pedepse povățuitoare. Cele sufletești se împart în patimi ale mâniei, ale poftei și ale rațiunii. Cele ale rațiunii se subîmpart în nălucitoare și cugetătoare. Dintre acestea, unele se nasc din voință prin reaua întrebuițare, altele sunt fără voie, din vreo silă, cum sunt patimile zise *fără vină*. Părinții le-au numit pe acestea și urmări sau însușiri firești.
- ∨ Altele sunt patimile trupești și altele cele sufletești; altele cele ale poftei și altele cele ale iușimii (mâniei); altele cele ale rațiunii și altele cele ale minții și ale închipuirii. Dar se însoțesc între ele și lucrează unele cu altele. Cele trupești cu cele ale poftei, cele sufletești cu cele ale iușimii; și iarăși, cele raționale cu cele ale minții și cele ale minții cu cele ale imaginației și cele ale amintirii.
- ∨ Patimile iușimii sunt: mânia, amărăciunea, strigarea, aprinderea grabnică (vărsarea năpraznică a fierii), cutezanța semeață, înfumurarea, trufia și celelalte. Ale poftei sunt: lăcomia, desfrânarea, neînfrânarea, nesăturarea, iubirea de plăcere, iubirea de arginți, iubirea de sine care e cea mai cumplită din toate. Iar ale trupului sunt: curvia, preacurvia, necurăția, destrăbălarea, nedreptatea, lăcomia pântecelui, lenea, ușurătatea, iubirea de podoabe (luxul), iubirea de petreceri și celelalte. Cele ale părții raționale sunt: necredința, hula, viclenia, uneltirea, iscodirea, fățarnicia, grăirea de rău, clevetirea, osândirea, disprețuirea, luarea-n răs, prefăcătorie, minciuna, vorbirea de lucruri urâte, de prostii, umblarea cu lucruri ascunse, ironia, fala, dorința de a plăcea oamenilor, semeția, jurămintele strâmbe, vorbirea fără rost. Ale minții sunt: părerea de sine, înălțarea, laudele, cearta, pizma, încântarea de sine, grăirea împotriva, surzenia cu voia, închipuirea, nălucirile, răstălmăcirile, dorința de a te arăta, iubirea de slavă, sau mândria, cea dintâi și cea mai de pe urmă din toate relele. Iar cele ale cugetării sunt: împrăștierile, rătăcirile, robirile, întunecarea, orbirea, amăgirile, momelile, încuviințările, aplecările, abaterile și cele asemenea acestora. Ca să spun pe scurt, toate relele potrivnice firii s-au amestecat cu aceste trei puteri ale sufletului, precum toate bunătățile se află împreună cu ele prin fire.
- ∨ Minunate sunt cuvintele de slăvire pline de uimire ale lui David față de Dumnezeu Minunate s-a făcut, zice cunoștința Ta către mine, căci nu pot să mă ridic până la ea, fiind mai puternică și neajunsă și mai presus de cunoștința și de puterea mea neputincioasă. Chiar și trupul e neînțeleș căci are o alcătuire compusă, întreită în tot chipul, dar ține într-o unică armonie mădularele și părțile sale. Pe de altă parte, în trup stăpânește numărul șapte și doi, care arată

vremea și firea, după cei învățați în ale numerelor. Astfel și el este o unealtă a firii, care arată slava măreției treimice, după legile care cârmuiesc firea. *(Numărul doi care stăpânește în trup arată firea lui dependentă. Căci doi sunt ochii, două urechile, etc. Dar în trupul trecător stăpânește și numărul trei și șapte, care este timpul. El are trecut, prezent și viitor și viața lui se repetă în cicluri de șapte zile. Se mai spune că toată materia trupului se schimbă în curs de șapte ani. Mișcarea timpului în cicluri de șapte unități o exprimă și Facerea, unde se spune că Dumnezeu a creat lumea în șapte zile. Șapte reprezintă împlinirea a ceea ce se mișcă în timp. Numărul trei arată poate și ființa, puterile și lucrările.)*

✓ Legile firii sunt îmbinările felurite ale mădulelor lucrătoare, pe care cuvântul le-a numit și deosebiri, ca tot atâtea părți în care se arată însușirile trupului. Sau iarăși, legea firească este lucrarea fiecărei forme și a fiecărui mădular în baza puterii sale. Precum Dumnezeu ține în lucrare și mișcă toată zidirea, așa sufletul ține în lucrare și în mișcare mădulele trupului și îl mișcă pe fiecare spre lucrarea sa. Dar e de cercetat pentru care pricină bărbații purtători de Dumnezeu spun uneori că iuțimea și pofta sunt puteri ale trupului, iar alții că sunt ale sufletului? Răspundem, că nu este nici o nepotrivire între cuvintele sfinților, pentru cei ce le cunosc cu de-amănuntul, ce amândouă susținerile sunt adevărate și ele pot fi schimbate între ele în chip înțelept, din pricina creării sufletului și a trupului pentru un mod de conviețuire negrăită. Căci îmbinarea lor este de așa fel, că sufletul poate să fie desăvârșit de aici, iar trupul e nedesăvârșit din pricina creșterii prin hrană. Astfel sufletul are în sine și puterea poftei doritoare și puterea iuțimii spre vigoarea dragostei, dar de la plăsmuirea lui e zidit rațional și mintal. Căci nu i s-a dat o iuțime fără rațiune și o poftă fără minte. Precum nici trupul nu le avea pe acestea astfel, mai înainte. Ci fiind zidit nesticăcios, era fără mustime, din care a urmat pofta și mânia furioasă. Căci după neascultare, căzând în stricăciune și în grosimea dobitoacelor, a răsărit ca urmare neapărată și iuțimea și pofta în el. De aceea trupul se și împotrivesc voinței sufletului, prin iuțime și poftă când domină el. iar când se supune muritorul celui rațional, urmează sufletului spre săvârșirea celor bune. Deci abia când s-au amestecat cele venite pe urmă în trup cu însușirile sufletului, s-a asemănat omul dobitoacelor, supunându-se legii păcatului, pentru trebuința firii și făcându-se din ființă rațională dobitoc și din om fiară. *(Sfântul Grigorie Sinaitul explică tot ce are trupul viu în suflet. Chiar iuțimea și pofta și le însușește trupul din suflet. Deci sufletul a fost făcut pentru conviețuirea cu trupul, putând alcătui și susține un trup viu. De aceea i s-a dat iuțimea și pofta, cu posibilitatea de a sluji nu numai unor scopuri spirituale, ci și întreținerii și creșterii trupului desigur tot în vederea spiritualizării trupului și a materiei. Adică iuțimea și pofta, având la bază un caracter spiritual, legat de minte și rațiune, primesc prin unirea sufletului cu trupul și un caracter animalic, sau o funcție în slujba trupului ca organism biologic, înrudit în privința aceasta cu cel animalic. S-ar putea spune că, prin iuțime și poftă, raționalitatea sufletului are în ea posibilitatea de a se plasticiza ca trup organizat. Desigur, aceasta nu înseamnă că sufletul există temporal înaintea trupului, ci începe să existe manifestându-se în formarea trupului prin iuțimea (energia) și pofta ce i se prelungesc în trup întrucât prin acestea începe deodată cu aducerea lui la existență să se plasticizeze în trup. De altfel în general, planul material nu e decât o raționalitate plasticizată și ca atare raționalitatea aceasta are în ea însăși o energie și un impuls spre plasticizare, care, în cazul rațiunii personale umane, echivalează cu iuțimea și cu pofta. Când acestea nu sunt conduse bine de rațiune, se nasc păcatele și însăși deformările și tendințele de descompunere a trupului, ca plasticizare a sufletului rațional. De aceea păcatul, ca dezordine, începe în rațiune, în suflet.)*

✓ Sufletul fiind creat rațional prin suflare și înțelegător prin insuflare dătătoare de viață, nu a fost creat de Dumnezeu deodată cu iuțimea și cu pofta dobitoacească, ci cu puterea dorinței și pe ea, cu vigoarea dragostei. La fel nici trupului nu i-a sădit, prin plăsmuire, de la început

iuțimea și pofta nerațională. Căci pe acestea le-a primit pe urmă prin neascultare, făcându-se muritor, stricăcios și dobitocesc. *(Dar iuțimea și pofta s-au prelungit în trup la început nu ca iuțime și poftă animalică, ci ca iuțime și dorire spirituală. Pe urmă au luat, prin cădere, caracterul animalic, sau și animalic.)* Căci trupul, zic cuvântătorii de Dumnezeu, a fost zidit nestricăcios, precum va și învia, deși în stare să primească și stricăciunea. Iar sufletul a fost făcut nepătimitor, dar s-au stricat amândouă și s-au amestecat, în urma legii preafirești a mișcării unuia în altul (perihorezei), și a împărtășirii unuia din celălalt. Sufletul s-a îmbibat de patimi, mai bine zis de draci, iar trupul s-a făcut asemenea dobitoacelor necuvântătoare prin lucrarea și prin stăpânirea nestricăciunii. Puterile amândurora făcându-se una, l-au făcut pe om să devină, prin mânie și poftă, un animal nerațional și fără minte. Și așa s-a făcut asemenea cu dobitoacele, după Scriptură, și întocmai cu ele în tot chipul. *(Prin aceasta și-a înrăit și sufletul calitatea. Iuțimea și pofta, punându-se într-o măsură mai mare în slujba creșterii și susținerii trupului, au pus prin însuși sufletul, într-o mare măsură, în slujba trupului și au luat chiar în suflet un caracter irațional, animalic. Greu se poate găsi în scrisul patristic o insistență așa de stăruitoare în explicarea complexe și tainice legături dintre suflet și trup ca aceste capete ale Sfântul Grigorie Sinaitul. Scrierea aceasta a lui este dominată de preocuparea antropologică.)*

- ✓ Începutul și pricina virtuților este buna intenție, apoi dorința binelui. Precum Dumnezeu este pricina și izvorul a tot binele, așa începutul binelui în noi este credința, mai bine zis Hristos, piatra credinței, pe Care-L avem ca începătură și temelie a tuturor virtuților. Căci pe El am așezat și pe El clădim tot binele. El este piatra cea din capul unghiului, care ne leagă pe noi cu Sine și mărgăritarul de mare preț, pe care căutându-l monahul, care pătrunde în adâncul liniștii, vinde toate voile sale prin ascultarea poruncilor, ca să-L câștige pe El. *(Este o aplicare la credinciosul individual a expresiilor: Hristos, piatra cea din capul unghiului, Hristos, piatra credinței, Hristos, începătura vieții noastre. El este în fiecare din noi izvorul binelui, al efortului spre dobândirea virtuților, pe El clădim trupul virtuților. O interpretare tot așa de interesantă a parabolei biblice despre omul care vinde toate averile sale pentru a cumpăra țarina sau ascultarea care cuprinde pe Hristos, comoara de mare preț. Averile sunt aici voile omului; omul care vrea să se mântuie renunță la voile sale, care nu-l pot mântui, pentru a-și însuși prin ascultare voia lui Hristos, pentru a face voia sau poruncile Lui, căci prin aceasta dobândește viața veșnică. Cel ce iubește renunță la voile sale pentru cel iubit și pentru iubirea aceluia căci în El are viața, cum nu o are prin împlinirea voilor sale.)*
- ✓ Virtuțile își țin cumpăna între ele și toate se adună într-una și se împlinesc într-o întocmire și într-un chip singur al virtuții. Căci sunt virtuți propriu-zise și virtuți mai mari ca virtuțile, care cuprind pe cele mai multe, sau chiar pe toate, cum e dragostea dumnezeiască, smerenia și răbdarea dumnezeiască. Fiindcă zice Domnul despre aceasta: Prin răbdarea voastră veți câștiga sufletele voastre (Luca 21, 19), dar nu a zis întru postirea voastră, sau întru privegherea voastră. Iar prin răbdare înțeleg pe cea după Dumnezeu. Ea este împărăteasa virtuților, temeliea bunătăților bărbătești., căci ea este pacea în războaie, seninul în furtună, statornicia neștrămutată în cei ce-au dobândit-o. Pe cel ce a dobândit-o pe aceasta în Hristos Iisus nu-l vor putea vătăma nici armele, nici sulile, nici câmpurile de bătălie, nici chiar războaiele dracilor, nici mulțimea întunecată a celor potrivnici.
- ✓ Virtuțile, deși se nasc unele din altele, își au obârșia în cele trei puteri ale sufletului, afară de cele dumnezeiești. Căci pricina și începătura celor patru virtuți cuprinzătoare în cei firești și ale virtuților dumnezeiești, din care și prin care ființează celelalte, a chibzuinței, a bărbăției, a neprihănirii și a dreptății, este înțelepciunea dumnezeiască a cunoscătorilor de Dumnezeu, cea mișcată de Duhul. Aceasta mișcându-se în chip împătrit, le lucrează pe toate, nu deodată, ci pe fiecare deosebi la vremea ei, după cum voiește. Pe una ca lumină, pe alta ca putere

ageră și ca insuflare pururi în mișcare, pe a treia ca putere sfințitoare și curățitoare, iar pe a patra ca rouă a curăției, care înveselește și curățește de arsurile patimilor. Precum s-a spus mai înainte fiecăruia dintre cei desăvârșiți îi dă fiecare lucrare desăvârșită după felul lui.

- ✧ Tăria desăvârșită a sufletului în virtuți nu o dăruiesc destoiniciile și sânguința proprie, dacă acestea nu se înrădăcinează prin har, ca deprinderi. Căci fiecare își are darul ei (din har), ca o lucrare deosebită, așa încât îi poate atrage spre ea, prin deprinderea și firea binelui, pe cei ce se împărtășesc de ea, chiar când nu voiesc. Când ajungem la acel dar, el se menține neschimbat și neînstrăinat. Atunci avem harul Duhului, lucrând virtuțile în mădulele noastre ca un suflet viu. De aceea toată ceata virtuților este moartă fără har; și în cei ce socotesc că le au, sau că le-au dobândit desăvârșit și că sunt numai ale lor, sunt umbre și chipuri ale gândului, dar nu realități desăvârșite. *(Înrădăcinarea virtuților în suflet nu se poate înfăptui prin eforturile proprii, ci numai prin har, care este lucrarea puternică a lui Dumnezeu devenită lucrarea noastră. Virtuțile, ca deschideri și relații statornice ale sufletului cu Dumnezeu, nu pot prinde putere în noi, dacă nu stă Dumnezeu Însuși deschis față de noi, sau în comunicare de iubire și de putere cu noi. În virtuți, Duhul lui Dumnezeu lucrează cu subiectul nostru ca un fel de unic subiect. Prin aceasta virtuțile reprezintă trepte ale unirii noastre cu Dumnezeu, ca Subiect iubitor. De aceea Duhul lui Dumnezeu este sufletul virtuților noastre. În cel ce socotește că virtuțile sunt ale lui, nu este deschidere adevărată nici spre Dumnezeu, nici spre oameni, căci în deschiderea adevărată trebuie să se trăiască inițiativa ambelor părți. Sunt deschis cu adevărat celuilalt pentru că și el îmi este deschis, deci virtutea mea este și opera lui. Astfel, virtutea mea este numai o intenție a virtuții dar nu o virtute împlinită. Cel ce afirmă că poate face binele numai prin el însuși, chiar prin această mândrie a lui, nesocotind contribuția celuilalt, se închide în sine și nu-l încălzește pe acela, pentru că nu-l prețuiește cum se cuvine, ca absolut al realizării sale.)*
- ✧ Deci virtuțile cuprinzătoare sunt patru: bărbăția, chibzuința, neprihănirea și dreptatea. Lor le stau aproape, prin prisosire sau prin știrbire, opt păcate numite și socotite de cei din lume virtuți: bărbăției, semeția și frica; chibzuinței, viclenia și neștiința; neprihănirii, desfrânarea și neajutorarea; dreptății, lăcomia și nedreptatea, sau îngustimea năzuinței. Dar nu numai virtuțile cuprinzătoare și firești, mai presus de orice știrbire sau umflare, ci și cele cu fapta țin mijlocul. Ele au ca împreună-lucrătoare hotărârea liberă întru dreptatea socotinței; pe când păcatele, abaterea și părerea de sine. Că virtuțile drepte țin mijlocul, e martor proverbul care zice: Atunci vei face toate căile bune (Proverbe 2, 9). Deci toate se întemeiază pe cele trei puteri ale sufletului, din care se nasc și pe care se zidesc, având ca temelie a clădirii lor cele patru virtuți cuprinzătoare, mai bine zis pe Hristos, prin care cele firești se curătesc prin cele cu fapta, iar cele dumnezeiești și mai presus de fire se dăruiesc întru bunătatea Duhului.
- ✧ Scriptura numește virtuțile fecioare, pentru amestecarea și unirea lor cu sufletul, fiind privite ca un singur trup și duh cu sufletul. Căci chipul fecioarei este simbolul dragostei, iar înfățișarea acestor sfinte fecioare este dovada nevinovăției și a curăției. Căci harul obișnuiește să dea chip dumnezeiesc celui în care se întipăresc acestea și să-i facă pe cei ce-L primesc înrudiți cu Dumnezeu.
- ✧ Deci căpeteniile patimilor celor mai mari sunt trei: lăcomia pântecelui, iubirea de argint și slava deșartă. Iar cele ce urmează acestora sunt cinci: curvia, mânia, întristarea, trândăvia și mândria. Dar tot așa sunt și trei virtuți cuprinzătoare care se împotrivesc acestora: înfrânarea, sărăcia și smerenia. Iar după ele sunt cele ce le urmează: curăția, blândețea, bucuria, bărbăția și umilința. Dar cunoașterea întregii cete a virtuților, după puterea, lucrarea și mireasma fiecărei virtuți și a fiecărui păcat, nu e un lucru pe care îl poate avea oricine voiește, ci al celui ce le-a săvârșit și pățimit cu fapta și cuvântul și a primit de la Duhul darurile cunoștinței

și deosebirii.

- ✓ Dintre virtuți, unele lucrează, iar altele sunt lucrute. Lucrează, venind în noi când trebuie și cât și precum voiesc. Și lucrăm noi după hotărârea liberă și după deprinderea morală a destoiniciei noastre. Dar acelea lucrează ființial, pe când noi lucrăm povățuindu-ne de vreun chip și modelându-ne după el, dacă chipul este potrivirea tuturor lucrărilor noastre după arhietipurile de sus. Dar foarte puțini se împărtășesc ființial de cele cunoscute cu mintea înainte de viitoarea primire a nestrucăciunii. Aici lucrăm și primim ostenele și chipurile, nu virtuțile cu adevărat. *(Împărtășirea ființială de virtuți e împărtășirea nemijlocită de Cel în Care își au izvorul puterile binelui. Aceste puteri lucrează ele înseși în noi, pentru că lucrează Dumnezeu izvorul lor ființial. Dar trebuie să dăm și noi contribuția noastră. De aceea în parte ele lucrează în noi, în parte sunt lucrute ele de noi. Unde nu are loc împărtășirea ființială de virtuțile dumnezeiești, nu reușim să înfăptuim virtuțile, ci dăm doar ostenele noastre.)*
- ✓ Slujește lucrul sfânt al Evangheliei, după Pavel (Romani 15, 16), cel ce primește și dă prin lucrare și altora luminarea lui Hristos, sădind ca pe o sămânță dumnezeiască cuvântul în țarinile sufletești ale ascultătorilor. Cuvântul vostru să fie așa ca prin har (Coloseni 4, 6), cu bunătate dumnezeiască, spre a da har celor ce ascultă cu credință. Numind apoi pe învățători plugari, iar pe cei învățați de ei, ogor, îi arată foarte înțelepțește pe cei dintâi ca arători și semănători ai cuvântului dumnezeiesc, iar pe ceilalți ca pământ îngrășat, semănat cu virtuți și aducător de roadă multă și bogată. Căci slujba sfântă (ierurghisirea) cu adevărat nu e numai lucrarea celor dumnezeiești, ci și împărtășirea și dăruirea bunătăților către alții.
- ✓ Cuvântul care pornește prin rostire la învățătură e felurit și se alcătuieste, în felurite chipuri din patru feluri: cuvântul din învățătură, cel din citire, altul din faptă și altul din har. Apoi, precum apa este una prin fire, dar se preface și se schimbă, după însușirea felurită a pământului din care vine, într-o calitate sau alta, încât e simțită la gust odată ca amară, altădată ca dulce, altădată ca sărată, iar altădată ca mirositoare, așa și cuvântul rostit, schimbându-se după starea morală a fiecăruia, se cunoaște din lucrarea lui și din folosul ce-l dă.
- ✓ Deoarece cuvântul s-a dat spre bucuria fiecărei firi raționale, asemenea unor mâncăruri felurite, sufletul simte plăcerea cuvintelor, primindu-le în chip felurit. Cuvântul cunoștinței îl are ca pe un pedagog, care-i modelează purtările, pe al citirii, ca pe unul care-l adapă ca o apă a odihnei (Psalmi 22, 3); pe al faptei, ca pe un loc de verdeață (Psalmi 22, 2), care-l îngrășă; pe al harului, ca pe un pahar care-l îmbată (Psalmi 22, 5) și-l veselește; iar bucuria negrăită a harului, ca pe un untdelemn care veselește fața și o face strălucitoare.
- ✓ Dar sufletul nu are acestea numai în sine ca viață, ci uneori le aude și la alții și le simte spre învățătura sa; și anume atunci când îi stăpânește pe amândoi dragostea și credința, unul ascultând cu credință, iar celălalt învățând cu dragoste, împlinind fără înfumurare și fără slavă cuvintele virtuților. Cel dintâi primește cuvântul învățăturii ca pedagog, pe al citirii, ca hrănitor; pe al faptei, ca o călăuză lăuntrică și preadulce la Mire; pe cel luminător al Duhului, ca pe unul care unește pe Cuvântul-Mire cu el și-l veselește *(Precum există o istorie externă a Revelației, ca apropiere treptată a lui Dumnezeu de oameni, așa există și o istorie a apropierii Lui de insul personal. Sufletul primește cuvântul de învățătură de la altul prin care află despre Hristos ca Cel ce va veni la el, apoi cuvântul care îl hrănește și-l crește prin proprie citire, pe urmă cuvântul stadiului de lucrare a virtuților. Căci faptele sunt și ele cuvinte prin care învață și e învățat. Acesta îl conduce înăuntru la Mirele Hristos și e dulce și pentru el și pentru cei asupra cărora faptele sale se răsfrâng cu bunătatea lor. În sfârșit e Hristos însuși trăit în unirea cu El ca fiind Cuvântul personal și ca izvorul cuvintelor și ca*

Mire, sau ca partenerul deplinei iubiri. Căci sufletul e în grecește de genul feminin.) Căci dacă cuvântul iese din gura lui Dumnezeu (Matei 4, 4), înseamnă că cuvintele care ies din Duh prin gura sfinților sunt cuvinte care ies din gura lui Dumnezeu, sau din suflarea preadulce a Duhului pentru lucrare. *(Noi vorbim pentru că a vorbit și continuă să vorbească Dumnezeu. Dar în mod deosebit de intim vorbește Dumnezeu prin sfinți, care s-au unit cu Dumnezeu în Duh.)* De aceea nu se bucură de ele toți ci numai cei vrednici. Cei ce se veselesc, prin urmare, aici cu Duhul sunt foarte puțini. Iar cei ce se desfată cu Cuvântul sunt cu adevărat cuvântători *(Toți oamenii sunt cuvântători, pentru că sunt după chipul lui Dumnezeu-Cuvântul. Dar cuvântători în sensul plin al cuvântului sunt cei ce simt cu toată intensitatea Cuvântul lui Dumnezeu adresându-li-se și vorbind prin ei, însușindu-și Cuvântul lui Dumnezeu, care se face cuvântul lor.)* Cei mulți cunosc și se împărtășesc numai de chipurile cuvintelor duhovnicești prin amintirile, neîmpărtășindu-se încă prin simțire de pâinea cea adevărată a viitorului, sau de Cuvântul lui Dumnezeu. *(Numai cei ce se desfată ca o mireasă cu Mirele, prin unirea cu Cuvântul dumnezeiesc cel personal, ca izvor al cuvintelor, sunt și ei cu adevărat cuvântători sau cuvinte personale cuvântătoare. Numai cuvintele lor sunt cuvinte cu adevărat mângâietoare, întăritoare și luminătoare, precum sunt și ei înșiși așa, ca persoane. numai ei au adică cuvintele Duhului lui Hristos, pentru că au pe Hristos Cuvântul întrupat în ei. Iar la această stare ajung puțini în viața de aici.)* Căci numai Acesta se dăruiește acolo celor vrednici spre desăvârșită îndulcire, fără să se mănânce, fără să se sfârșească și fără să se jertfească vreodată.

✓ Este cu neputință a gusta dulceața celor dumnezeiești fără simțirea înțelegătoare (a minții). Căci, precum cel ce și-a tocit simțurile le-a făcut nelucrătoare față de cele supuse lor, și nici nu vede, nici nu aude, nici nu miroase, fiind amortit, mai bine zis pe jumătate mort, așa și cel ce și-a amortit puterile sufletești cele după fire, prin patimi, le-a făcut nesimțitoare față de lucrarea și împărtășirea tainelor Duhului. Căci cel ce nu vede, nu aude și nu simte duhovnicește, este mort, fiindcă nu este Hristos viind în el, nici el mișcându-se și lucrând în Hristos. *(Cât timp avem numai cuvintele lui Hristos, avem numai chipurile Cuvântului personal. Pentru a-L avea pe El trebuie să avem „simțirea înțelegătoare” a prezenței Lui. Dar această simțire nu o putem avea câtă vreme puterile sufletului ne sunt tocite prin păcat, sau întoarse spre interesele noastre egoiste. Numai când Hristos Însuși viază în noi, întărește puterile noastre de simțire a prezenței Lui. „Simțirea minții” sau „simțirea înțelegătoare” a fost folosită de Sfântul Grigorie de Nyssa și de Diadoh, pentru a indica o sesizare spirituală a prezenței lui Dumnezeu, nu numai o deducție teoretică a Lui prin rațiune. Prin „simțirea” aceasta ne sesizează nu numai prezența lui Dumnezeu, ci și bunătățile variate ce iradiază din El. Cuvântul „simțirea minții” se folosește pentru a indica un contact cu realitatea spirituală a lui Dumnezeu, analog cu contactul pe care-l avem prin simțirile trupului cu realitățile sensibile.)*

✓ Simțurile au o lucrare egală și la fel cu puterile sufletului, ca să nu zic una și aceeași. Mai ales când sunt sănătoase. Căci prin acelea sunt vii și lucrează acestea și în amândouă este amestecat Duhul de viață făcător. Omul se îmbolnăvește când poartă în el neputința generală a patimilor, zăcând pururi în bolnița trândăviei. Căci simțurile privesc cele supuse lor, iar puterile sufletești văd limpede cele cunoscute prin înțelegere, mai ales când nu este vreo luptă drăcească în ele, care se împotrivește legii minții și a duhului. Dar când se unesc împreună, făcându-se unitare prin Duhul, atunci cunosc cele dumnezeiești și cele omenești nemijlocit și ființial, așa cum de este firea; și rațiunile lor privesc limpede și curat pricina cea una a tuturor, adică Sfânta Treime, pe cât este cu putință. *(Lucrarea simțurilor nu e despărțită de cea a puterilor sufletului, când sunt sănătoase și unele și altele. Omul vede deodată cele sensibile și cele inteligibile prin simțurile trupului pline de puterile de sesizare ale sufletului.*

Dar unitatea deplină a lucrării lor și extinderea sesizării realităților spirituale până la Dumnezeu, prin mijlocirea lucrării simțurilor trupești, se realizează prin Duhul Sfânt. Așa au văzut apostolii lumina dumnezeiască pe Tabor, chiar prin simțul văzului trupului plin de puterea Duhului Sfânt.)

- ✓ Cel ce se liniștește este dator mai întâi să aibă ca temelie aceste cinci virtuți pe care să ridice clădirea lucrărilor sale: tăcerea, înfrânarea, privegherea, smerenia și răbdarea. Iar ca lucrări bine plăcute lui Dumnezeu trebuie să le aibă pe acestea trei: cântarea, rugăciunea și citirea; și lucrul mâinilor, dacă este neputincios (la cele dintâi). Căci virtuțile pomenite, nu numai că le cuprind pe toate, ci se și susțin una pe alta. El trebuie să se îndeletnicească de dimineață cu pomenirea lui Dumnezeu, prin rugăciune, și cu liniștea inimii. În ceasul dintâi să se roage cu dinadinsul, într-al doilea să citească; într-al treilea, să cânte; într-al patrulea, să se roage; într-al cincilea să citească; într-al șaselea, să cânte; într-al șaptelea, să se roage; într-al optulea, să citească; într-al nouălea, să cânte, într-al zecelea, să mănânce; într-al unsprezecelea, să doarmă dacă are trebuință; într-al doisprezecelea, să cânte cele de seară. Și așa străbătând bine stadia zilei, va plăcea lui Dumnezeu. *(Ceasul întâi e ora șase dimineața. Se cere o repetare de trei ori a rugăciunii, a citirii, a cântării. La ora 16 monahul are să mănânce, la 17 să doarmă, la 18 să facă rugăciunile de seară. Acesta trebuie să fie pentru călugăr programul zilnic.)*
- ✓ El trebuie să culeagă ca o albină din toate virtuțile cele ce sunt mai de folos. Și așa, împărțându-se din toate câte puțin, să facă mare îmbinare a lucrărilor poruncilor, din care se câștigă mierea înțelepciunii spre înveselirea sufletelor.
- ✓ Iar dacă vrei să străbați și vremea nopții mai ușor, ascultă: Privegherea nopții este de trei feluri: pentru începători, pentru mijlocii și pentru cei desăvârșiți. Începătorii să doarmă jumătate de noapte și jumătate să privegheze, fie de seara până la miezul nopții, fie de la miezul nopții până dimineața; cei de la mijloc să privegheze de cu seara un ceas sau două, apoi să doarmă patru ceasuri și apoi să se scoale la utrenie și să se roage șase ceasuri până dimineața; pe urmă să cânte ceasul întâi și să șadă și să se liniștească, cum s-a spus mai înainte; apoi fie să păzească rânduiala lucrurilor după ceasuri, fie să țină într-o urmare neconținută rugăciunea, după deprinderea fiecăruia. Iar cei desăvârșiți să stea toată noaptea în picioare și să privegheze. *(Aici se dă pravila de noapte. Ea e diferită pentru începători, pentru cei de la mijlocul drumului spre desăvârșire și pentru cei desăvârșiți. Începătorii trebuie să privegheze de la ora 18 până la ora 00, sau invers, de la miezul nopții până dimineața. Cei de la mijloc au să privegheze de la 18 până la 19-20, apoi să doarmă până la miezul nopții (la utrenie), apoi să privegheze toată noaptea. Cei desăvârșiți au să privegheze toată noaptea în picioare într-o rugăciune neîncetată.)*
- ✓ Iată spunem și despre mâncare, că ajunge o litră de pâine celui ce se nevoiește pentru liniștire, iar vin să bea două pahare din cel neamestecat și apă trei pahare. Să hrănească din cele ce se găesc. Să nu umble după cele ce le caută pofta, ci să se folosească cu înfrânare de cele ce le rânduiește pururi de grijă a lui Dumnezeu. Dar învățătura cea mai bună și mai scurtă, pentru cei ce vor să viețuiască cu luare aminte, este să păzească cele trei virtuți mai cuprinzătoare: postul, privegherea și rugăciunea, întărind cu cea mai mare putere pe cea din urmă, care este reazimul tuturor.
- ✓ Liniștirea (isihia) are trebuință înainte de toate de credință, de răbdare și de dragoste din toată inima, de tărie, de putere și de nădejde. Că cel ce crede, chiar dacă nu va dobândi aici ceea ce caută, poate din negrijă sau din altă pricină, în ceasul ieșirii este cu neputință să nu se umple de rodul credinței și al nevoinței și să nu vadă slobozirea, care este Iisus Hristos, răscumpărarea și mântuirea sufletelor, Cuvântul Dumnezeu - Omul. *(Iisus este eliberarea,*

căci *El este liber și izvorul din care emană toată puterea libertății, sau a puterii asupra patimilor înrobitoare.*) Iar cel ce nu crede se va osândi cu siguranță în ceasul ieșirii. Ba s-a și osândit, zice Domnul (Ioan 3, 18). Căci cel ce slujește plăcerilor și caută slava de la oameni și nu cea de la Dumnezeu (Ioan 5, 45) este necredincios, zice. Chiar dacă pare, după cuvânt, credincios, unul ca acesta s-a amăgit pe sine, fără să bage de seamă. Acesta va auzi atunci: Fiindcă nu M-ai luat pe mine în inima ta și M-ai aruncat înapoi în spatele tău, te voi lepăda și Eu (Iez. 5, 11). Credinciosul trebuie să fie cu bună nădejde și să creadă în adevărul lui Dumnezeu mărturisit în toate Scripturile, dar să-și mărturisească neputința sa ca să nu-și primească osândă îndoită și de neocolit.

- ✓ Nimic nu face așa de mult inima zdrobită și sufletul smerit, ca singurătatea într-o cunoștință și tăcerea despre toate. (*Singurătatea îi deprimă pe mulți. Li se pare că nu au nici ajutor, nici o atenție de la nimeni. Pe nevoitori îi face să se simtă cu inima zdrobită. Simt mai accentuat că nu sunt prin ei înșiși și nu au viața adevărată prin ei înșiși. Îi face să nu se mai încreadă în ei înșiși. Ajung la adevărata conștiință a ceea ce sunt prin ei înșiși la conștiința unită totdeauna cu smerenia.*) Și nimic nu păgubește așa de mult starea de liniștire și nu răpește puterea ei dumnezeiască ca aceste șase patimi cuprinzătoare: îndrăzneala, lăcomia pântecelui, vorba multă, împrăștierea, înfumurarea și doamna patimilor, care e părerea de sine. Cel ce s-a deprins de bunăvoie în chip deplin cu ele, se întunecă tot mai mult pe măsură ce sporește în ele și se face nesimțitor. Dacă se ridică iarăși, punând un nou început cu credință și cu râvnă, va dobândi iarăși ceea ce caută, mai ales dacă se umilește și caută. dar dacă stăpânește în el, prin nepăsare, una din cele pomenite mai sus, atunci toate celelalte rele, năvălind împreună cu necredința pierzătoare, îl fac pustiu, ca pe o altă cetate a Babilonului, ajungând stăpânit de tulburările și zăpăcelile dracilor (Isaia 13, 21). Astfel cele din urmă se fac mai rele ca cele dintâi (Matei 12, 45), și unul ca acesta ajunge un dușman furios și un pârâș al celor ce se îndeletnicesc cu liniștirea, ascuțindu-și pururi limba împotriva lor ca pe o sabie tăioasă și cu două guri (Avem poate aici o aluzie la atacurile lui Varlaam împotriva isihaiștilor.)
- ✓ Apele patimilor, din care crește marea turbure și amestecată, care se revarsă peste sufletul ce vrea să se liniștească, nu pot fi trecute altfel decât în corabia ușoară a neagonisirii și a înfrânării atotcuprinzătoare. Căci din neînfrânare și din iubirea de materiale izvorăsc torențele patimilor, care se revarsă peste pământul inimii și aduc în ea toată putreziciunea și materia gândurilor, pricinuind zăpăceala minții, tulburare cugetării și greutate trupului, și descurajând, întunecând și amortind sufletul și inima și scoțându-le din deprinderea și simțirea lor cea după fire.
- ✓ Nimic nu face sufletul celor ce se sânguiesc, așa de moleșit, de descurajat și de fără minte, ca iubirea de sine, maica patimilor. Căci când unul din aceștia prețuiește mai mult odihna trupului decât ostenele pentru virtute și socotește ca o cunoștință folositoare să nu se ostenească de bună voie cu lucrarea, ci să se îndeletnicească mai bine cu poruncile ușoare care aduc sudori puține, atunci dușmanii nevăzuți sădesc în suflet lipsa de curaj față de lucrarea liniștirii și din tare și nebiruit îl fac slăbănog în lucrare (*Luarea aminte la sine, împreună cu lupta împotriva patimilor de plăcere și a împrăștierei gândurilor și cu ținerea continuă a pomenirii lui Dumnezeu este un exercițiu care cere un mare efort și aduce o uriașă tărie de voință celui ce le practică.*)
- ✓ Nu este doctorie mai bună și mai de frunte celor ce se simt slabi față de porunci și au văzut că nu este ușor să se lepede de întunericul turbure, ca ascultarea cu credință și fără deosebire în toate. Căci aceasta este celor ce o beau un leac de viață dătător, alcătuit din multe virtuți și un cuțit care curățește dintr-odată puroiul rănilor. Cel ce o alege dintre toate, ca să o împlinească cu credință și simplitate, a tăiat dintr-odată toate patimile. Acesta nu numai că a ajuns la

liniște ci a și dobândit-o întregă prin ascultare, aflând pe Hristos însuși, iar el făcându-se și numindu-se slujitor al Lui.

- ∨ Fără lucrarea plânsului și viețuirea în el, este cu neputință să rabde cineva arșița liniștirii. (*Liniștirea este ca arșița, căci este lipsită de distracțiile din afară. Dar la urmă, după obișnuirea cu ea, devine dulce, căci se ajunge la descoperirea bunătăților spirituale din unirea cu Dumnezeu.*) Dar cel ce plânge și cugetă la lucrurile înfricoșătoare dinainte de moarte și de după moarte, înainte de a veni, va avea și răbdare și smerenie, cele două temelii ale liniștii. Iar cel ce se îndeletnicește cu liniștirea, fără cele pomenite mai sus, are ca însoțitoare totdeauna lipsa de curaj a sufletului și părerea de sine. Iar din acestea se înmulțesc robiriile și rătăcirile care ne împing spre moleșire. De aici vine neînfrânarea, fiica nepăsării, care face trupul moleșit și slab iar mintea întunecată și întelenită. Atunci se ascunde și Iisus, locul minții fiind ocupat de mulțime de chipuri și gânduri.
- ∨ Felul cunoștinței de acum sau din viitor nu-l pot gusta toți cu simțirea. Căci îl simt numai aceia se lipsesc de slavă și de glorie, aici sau acolo. El este ca un zbir înfricoșător, care chinuiește în multe chipuri pe cei vinovați și-și pururea râvna sau mustrea, dezvăluind-o cu urgie ca pe o sabie cumplită. Iar așa numita râvnă, sau mânie cerească se mișcă întreit : spre cele potrivnice, spre fire și spre suflet, fiind mișcată de conștiință ; ea ne poruncește să o repezim spre vrăjmași ca pe o sabie mânioasă, făcându-ne să ne oțărâm. Dacă biruie, supunând pe cele două unuia (sufletului), se preface în bărbăție, îndreptându-se spre Dumnezeu (*Râvna sau mânia naturală o pornim ca pe o sabie împotriva pornirilor naturale sau păcătoase ale trupului și ale sufletului. Cu ajutorul ei izbutim adeseori să le eliberăm pe acestea de asemenea porniri. Aceasta echivalează cu supunerea lor lui Dumnezeu. În acest caz râvna se îndreaptă spre Dumnezeu, pentru a-l sluji Lui. Dar dacă nu va birui și sufletul va rămâne supus trupului (firii) și păcatului, râvna sau mânia s-a petrecut într-un chin nemilos sufletului, căci s-a prefăcut într-un chin nemilos sufletului, căci s-a prefăcut în ajutoare a patimilor împotriva sufletului, care nu se simte bine în această robie.*) Dar dacă sufletul se va supune celor două, adică păcatului și trupului, i se face la sfârșit un chip nemilos, căci s-a făcut rob de bunăvoie celor potrivnice. De aici înainte săvârșește cele de rușine. Căci pierzând starea virtuoaasă a căzut, despărțindu-se de Dumnezeu.
- ∨ Dintre toate patimile, două sunt mai grele: curvia și trândăvia, care zăpăcesc și slăbănogesc amărâțul suflet, fiind în atârnare una de alta și întocmai ca o pereche. Ele sunt greu de combătut și cu neputință de biruit, neputând fi înfrânate cu desăvârșire de către noi. Una crește mai mult în partea poftitoare, dar cuprinde prin fire, fără deosebire, materia amândurora, a sufletului și a trupului ; căci plăcerea ei e amestecată întregă în toate mădularele. Cealaltă, stăpânind la început cugetarea, cuprinde ca o iederă tot sufletul și trupul, făcând firea leneșă, și lăsătoare. Ele nu pot fi scoase și biruite cu desăvârșire, înainte de nepărtinirea fericită, când sufletul primește puterea de la Sfântul Duh în rugăciune, care-i dă slobozire, putere și pace adâncă în inimă, făcându-l să se veselească în liniștire. Deci, curvia este începătura, împărăteasa, stăpâna și care cuprinde toate plăcerile, având ca soață trândăvia care poartă ca o căruță greu de biruit pe căpeteniile lui satan. Prin ele au lucrat prilejurile patimilor în viața amărâților de noi.
- ∨ Ierurgia (slujba sfântă) duhovnicească, înainte de bucuria viitoare mai presus de minte, este lucrarea minții care jertfește tainic și se împărtășește din Mielul lui Dumnezeu în altarul sufletului. Iar a mânca Mielul lui Dumnezeu în altarul înțelegător al sufletului, înseamnă nu numai a-L înțelege sau a ne împărtăși de El, ci și a ne face ca Mielul, luând chipul Lui în viitor. Căci aici luăm rațiunile, dar acolo nădăjduim să luăm însăși realitățile tainelor.

(Propriu-zis unirea minții cu Dumnezeu în acest extaz sau în această jertfire a sa este și o unire cu Hristos, Care se jertfește. Minte este în același timp nu numai jertfă, ci și altar, ca locul cel mai înalt al sufletului, dar și jertfitor, ca una ce reprezintă subiectul uman ce se aduce jertfă. Minte jertfește Mielul împreună cu sine, sau Mielul jertfește mintea împreună cu sine, sau Mielul jertfește mintea împreună cu Sine, pentru că unele dintre cele două e așa de mare, că lucrările lor sunt întipărite una în alta, iar subiectele se acoperă. Mielul este în minte, mintea este în Mielul Hristos. Minte Îl mănâncă apoi, nu numai întrucât Îl înțelege, ci și întrucât Îl asimilează, făcându-se ca El, una cu El, fără confundare. Dar unirea de aici nu e numai un chip al unirii depline eshatologice, având în ea dinamismul care ne duce spre aceea. Aici ne însușim oarecum numai rațiunile Lui, totuși în aceste rațiuni (încorporate rezumativ în chipurile pâinii și vinului), nu sunt numai idei despre El, ci energii în care e prezent El însuși.)

✓ Cei ce zic sau fac ceva fără smerenie se aseamănă celor ce clădesc iarna, sau fără cărămizi. Iar pe aceasta foarte puțini o află și o cunosc prin cercare și prin cunoștință. Cei ce îndrugă despre ea cuvinte, sunt asemenea celor ce vor să măsoare adâncul fără fund. Noi însă, ca niște orbi, ajutându-ne puțin, în chip tineresc, și de închipuire, vom zice despre această mare lumină : smerenia nu este nici vorbire smerită și nu înfățișează nici chip de smerenie ; cel smerit nu se forțează să cugete smerit, nici nu se disprețuiește pe sine smerindu-se chiar dacă acestea sunt prilejuri și chipuri ale smereniei, ca înfățișări deosebite ale ei. Ea este har și dar de sus. Cum zic părinții, două sunt elementele smereniei : să te ai pe tine mai prejos de toți și să pui în seama lui Dumnezeu isprăvile tale. Cel dintâi este începutul, iar cel de-al doilea sfârșitul. Ea vine în cei ce o caută după ce cunosc și socotesc acestea trei în ei : că sunt mai păcătoși decât toți, că sunt mai răi decât toate făpturile, și că sunt mai de plâns decât dracii fiindcă sunt slugi acestora. Aceștia se simt datori să zică : de unde știu eu întocmai păcatele oamenilor, ce fel și câte sunt ? De unde știu eu că aceia întrec sau ajung păcatele mele ? Și din pricina neștiinței, o, suflete, suntem mai jos decât toți oamenii, și sub picioarele lor fiind pământ și cenușă (Facere 18, 27). Și cum nu sunt eu mai rău decât toate, odată ce toate făpturile se găsesc în starea cea după fire, precum au fost făcute, iar eu, pentru fărădelegile nemăsurate, sunt într-o stare potrivnică firii ? Cu adevărat și fiarele și dobitoacele sunt mai curate decât mine păcătosul și de aceea eu sunt dedesubtul tuturor, ca unul ce am căzut în iad și sunt acolo încă dinaintea morții și acolo zac. Dar cine nu știe, din simțire, că păcătosul este mai rău și decât dracii, ca rob și ca supus al lor, închis încă de aici împreună cu ei în întuneric ? Cu adevărat, cel stăpânit de draci este mai rău decât aceia. De aceia umpli adâncul împreună cu ei, nenorocitul ! Iar dacă sălășluiești în iad și în adâncul fără fund, împreună cu ei, încă înainte de moarte, de ce te amăgești nebunește să te numești pe tine drept după ce te-ai făcut păcătos și spurcat prin faptele tale cele rele ? Vai de rătăcirea și de amăgirea ta, cinstitorule al demonilor, câine necurat, aruncat pentru acestea în foc și în întuneric !

✓ Puterea rugăciunii mintale, curate și îngerești este, după cuvântătorii lui Dumnezeu, înțelepciune mișcată de Sfântul Duh. Semnul ei este ca mintea să se privească, în vremea rugăciunii, cu totul fără chip și să nu se vadă nici pe sine, nici altceva întru grosime, ci să se oprească adeseori și simțurile sub lumina ei. Căci mintea se face nematerială și luminoasă, lipindu-se de Dumnezeu într-un chip negrăit, ca să fie un singur Duh cu El (1 Cor 7, 17). *(Aceasta este lumina pe care spuneau isihăștii că o văd în vremea rugăciunii minții. Sfântul Grigore Sinaitul afirmă că ea înseamnă în același timp și lipsa oricărui chip. Nici Dumnezeu nu e văzut ca chip, nici mintea nu primește chip cum primește de la lucruri, sau de la gândurile mărginite (un chip intelectual sau moral mărginit). Minte a devenit o lumină fără margini, sau și-a găsit caracterul indefinit, pentru că s-a unit cu lumina nemărginită a lui*

Dumnezeu Coincidența paradoxală între lumina și lipsa de chip constă și în faptul că mintea se trăiește acum ca subiect pur și indefinibil, dar tocmai prin aceasta se cunoaște acum ca ceea ce este cu adevărat, nestrâmtorată obiectual. Iar la starea aceasta a putut pentru că s-a întâlnit cu Dumnezeu în calitatea Lui de Subiect pur și indefinibil, model de izvor de putere al calității minții, de a fi un astfel de subiect. Mintea devine, așa zicând, coextensivă și cointensivă cu Dumnezeu, dar din harul Lui. Cele două subiecte sunt unite în iubire atât de mult încât nu mai cunosc nici o separație între ele. Dar mintea trăindu-se astfel, se trăiește unită cu El într-o supremă evidență.)

- ✓ Sunt șapte unelte deosebite care duc și călăuzesc la smerenia dăruită de Dumnezeu. Ele se susțin și se nasc una pe alta. Acestea sunt: tăcerea, smerita cugetare, vorbirea smerită, purtarea smerită, ocărărea de sine, zdrobirea inimii, rămânerea totdeauna la urmă. Tăcerea întru cunoștință naște smerita cugetare iar din smerita cugetare se nasc cele trei înfățișări ale smereniei: grăirea cu smerenie, purtarea smerită și ocărărea de sine. Aceste trei înfățișări nasc zdrobirea inimii, care vine din îngăduirea de sus a ispitelor, pe care părinții o numesc și pedepsire cu bun rost (din iconomie) și smerire de la draci. Iar zdrobirea inimii face cu ușurință sufletul să se simtă, cu lucrul, mai prejos de toți și în urma tuturor și stăpânit de toți. Aceste două chipuri din urmă aduc smerenia desăvârșită și dăruită de Dumnezeu, care este puterea pe care o numesc (părinții) desăvârșirea tuturor virtuților. Ea pune isprăvile în seama lui Dumnezeu. Deci înainte de toate este tăcerea, din care se naște smerita cugetare, iar aceasta naște cele trei înfățișări ale smereniei. Cele trei înfățișări nasc apoi chipul cel unul al ei, sau zdrobirea inimii. Iar acest chip al smereniei naște pe al șaptelea, care e dedesubtul tuturor celor ale primei smerenii. Pe el îl numesc (părinții) și smerenia din iconomie. Iar smerenia din iconomie aduce smerenia dăruită de Dumnezeu, pe cea desăvârșită, necăutată și adevărată. Cea dintâi (zdrobirea inimii) se naște când omul e părăsit și biruit, zdrobit și stăpânit de toată patima, încât, învins cu gândul și cu duhul, nu mai află nici un ajutor de la fapte și de la Dumnezeu, sau peste tot de la cineva, în așa măsură că puțin îi mai trebuie să ajungă la deznădejde. De nu va fi smerit cineva astfel în toate, nu se va putea frânge pe sine și socoti mai prejos de toți și sluga tuturor și mai rău chiar decât dracii, ca unul ce e asuprit și biruit de ei. Aceasta este smerenia adusă de purtarea de grijă a lui Dumnezeu din iconomie. Prin ea se dă a doua și cea mai înaltă smerenie de la Dumnezeu, care este puterea dumnezeiască ce lucrează și face toate. Prin aceasta se vede pe sine totdeauna instrumentul ei și prin ea lucrează cele minunate ale lui Dumnezeu.
- ✓ Este cu neputință de aflat în vremea noastră vedere duhovnicească a vederii ipostatice, minte fără năluciri și fără împrăștiere, lucrare adevărată a rugăciunii, izvorând pururi din adâncul inimii, înviere și întindere a sufletului, uimire dumnezeiască și plecare în zbor din toate cele de aici, extaz deplin al înțelegerii din simțuri întru Duhul, răpirea minții din puterile sale, mișcare îngerească a sufletului, îndreptată și călăuzită de Dumnezeu spre nemărginire și înălțime. Pentru că astăzi împărățesc în noi cu silnicie patimile, pentru mulțimea ispitelor. Mintea petrece în cele mai ușoare, iar pentru acestea și le nălucește înainte de vreme. În felul acesta, pierzând și puțină putere dată ei de Dumnezeu, se face moartă în toate privințele. De aceea, folosindu-se de multă dreaptă socoteală, nu trebuie să caute cele ale vremii, înainte de vreme, nici să arunce cele din mână nici să nălucească altele. Căci mintea tinde prin fire să alcătuiască cu ușurință năluciri, cu privire la cele spuse mai înainte și să alcătuiască plăsmuiri despre cele la care n-a ajuns. De aceea nu mică este temerea, ca unul ca acesta să se lipsească și de cele ce i s-au dat și să-și piardă adesea mintea, lăsându-se amăgit și făcându-se un făuritor de năluci și nu un isihast (un trăitor al liniștii).
- ✓ O cale mai scurtă spre împărățiile de sus, prin scara cea mică a virtuților, nu este decât

omorârea celor cinci patimi ce se împotrivesc ascultării, adică omorârea neascultării, a împotrivirii în cuvânt, a voinței de a-și plăcea lui însuși, a îndreptării de sine și a părerii stricătioase de sine. Căci acestea sunt mădulare și părți ale dracului răzvrătit care înghite pe cei mincinoși dintre ascultători și-i trimite balaurului din adânc. Neascultarea este gura iadului, împotrivirea în cuvânt este limba lui, subțire ca o sabie ; plăcerea de sine sunt dinții lui ascuțiți pe tocilă ; îndreptățirea de sine este pieptul lui ; iar părerea de sine, care trimite în iad, este duhnirea pântecelui lui a toate mișcător. *(Sunt de remarcat legăturile interioare ce le află sfântul Grigorie Sinaitul între patimi și treptele iadului, ca o scară inversă a virtuților ce duc la cer. Neascultarea e gura iadului, pentru că de la ea începe iadul ruperii legăturii omului cu Dumnezeu și cu semenii, sau iadul însingurării. Contrazicerea în cuvânt este limba subțire, inventivă, rafinată în găsirea motivelor de contrazicere și de ceartă ; cel ce se îndreptățește el însuși pe sine, își umflă pieptul de mândrie etc . Treptele iadului sunt încorporate în mădularele subiectului de căpetenie ale demonilor. El însuși încorporează tot iadul. Propriu-zis n-ar fi iad dacă n-ar fi el. El suflă răutatea lui în tot cuprinsul iadului. Răul iradiază în primul rând din centrele personale ale demonilor și apoi ale oamenilor răi. Toată această țâșnire a răului din ei constituie iadul. Iadul are astfel un caracter personal.)* Cel ce biruie pe cea dintâi, prin ascultare le-a tăiat pe celelalte dintr-odată și urcă degrabă la ceruri printr-o singură treaptă. Lucru cu adevărat minunat și dintre cele mai negrăite și mai neînțelese este că Domnul ne-a dăruit prin iubirea Sa de oameni ca, printr-o singură virtute, adică prin ascultare, să urcăm înainte de vreme la ceruri, precum printr-o singură neascultare am coborât în iad.

✓ Omul este numit o altă lume, îndoită și nouă, după dumnezeiescul apostol care zice Dacă este cineva în Hristos, este zidire nouă (2 Cor. 5, 17). De fapt omul se face prin virtute și se numește cer și pământ și toate câte este lumea. Pentru el este tot cuvântul și toată taina cum zice Teologul. Deoarece lupta noastră nu este împotriva sângelui și a trupului ci împotriva începătorilor, a stăpânului întunericului veacului acesta, a duhurilor răutății în cele cerești, a stăpânitorului văzduhului (Efes, 2, 2 ; 6, 12), cum zice apostolul, e potrivit ca cei ce ne războiesc puterile noastre sufletești întru ascuns să fie văzuți ca o altă lume a firii. Căci cele trei căpetenii care se împotrivesc celor ce se nevoiesc se războiesc împotriva celor trei părți ale omului. Fiecare este războit de ele din partea în care înaintează și lucrează. Balaurul, căpetenia adâncurilor, se ridică cu război împotriva celor care au luarea aminte din inimă, ca unul ce își are puterea îndreptată spre pofta de la brâu și de la buric. El ascute împotriva lor, prin uriașul uitării plăcute, puterile arzătoare ale săgeților aprinse (Efes, 6, 10) ; și având pofta din om ca din altă mare și ca un alt adânc, pătrunde și se târăște în ea, o tulbură și o umple de zoaie, făcând-o să fiarbă (Iov, XLI, 29). *(Aici se afirmă, contrar acuzei că isihăstii socoteau că locul inimii este în buric și trebuie să-și îndrepte privirea spre el, că acolo este centrul poftei. Vasile de la Poiana Mărului va respinge și el aceste acuze rău voitoare în Cuvânt înainte la scrierile Sfântului Grigorie Sinaitul și Filotei Sinaitul. Ceea ce se spune aici despre balaurul care aruncă torente de plăceri în marea poftei exprimă în semne de spiritualitate teme din pictura bizantină a iadului (în pridvorul bisericii ortodoxe). Adâncului și mocirlei poftei iadului îi corespunde abisul nesăturat al poftei iar acestuia îi corespunde balaurul care varsă torente de apă mocirloasă în poftă. Mâniei sau iușimii îi corespunde stăpânitorul lumii acesteia pământestei (deosebit de stăpânitorul mării poftei), care injectează patimi de stăpânire lumească în cei ce se lasă înrâuriți de el, dar care pot să-l biruiască prin puterea bărbătească întoarsă împotriva lui și a oricărei frici de el. Îngerii, stând gata să răsplătească cu cununi pe cei ce luptă suferind de la cei ce se fac instrumentele acestui stăpânitor, apar mai ales în icoanele mucenicilor. În sfârșit stăpânitorul văzduhului își îndreaptă atacurile asupra minții ce se îndeletnicește cu cunoașterea, îndemnând-o la făurire*

de idei contrare lui Dumnezeu, cu filosofii înalte, cu imaginații, căci înseși momentele lor iau forma de gânduri înalte sau de năluciri luminoase în sensul național sau material al cuvântului. El comandă duhurile intelectuale, ale văzduhului, ale pretinselor înălțimi, detașate de cele pământești. Astfel duhurile stăpânesc sau vor să stăpânească marea, pământul și văzduhul sau pofta, iuțimea și mintea. Mai sus de acolo nu pot ajunge, căci mai sus de acolo e cerul liber de toate acestea : cerul curăției, al smereniei, al bunătății și al adevăratei lumini sau cunoașteri dumnezeiești, transcendente creațiunii care poate fi robită păcatului prin despărțirea omului de Dumnezeu.) Apoi o aprinde spre împreunări și o inundă prin torente de plăceri, sau nu o umple niciodată, fiind nesaturată. Iar stăpânitorul lumii acesteia se împotrivesc celor ce se îndeletnicesc cu virtutea prin fapte, dând lupta împotriva iuțimii. Pregătindu-și prin uriașul lenii și al nepăsării, toate farmecele patimilor, poartă război de gând cu iuțimea ca și cu o altă lume ca într-un teatru sau loc de întrecere, biruind sau fiind biruit de cei ce luptă cu el pururi bărbătește și pricinuindu-le cununi sau rușine înaintea îngerilor. El își mână neîncetat rândurile împotriva noastră, războindu-se cu noi. În sfârșit, stăpânitorul văzduhului năvălește asupra celor a căror înțelegere se îndeletnicește cu vederea sau contemplația, făurind năluciri, ca unul ce este aproape de latura rațională și înțelegătoare, împreună cu duhurile răutății din văzduh. Prin uriașul neștiinței, tulbură cugetarea îndreptată în sus, ca pe un alt cer rațional și punând înaintea ei plăsmuirile și nălucirile cețoase ale duhurilor, pe care le înfățișează amăgitor ca pe niște fulgere, trăsnete, furtuni și bubuituri, vâra spaima în ei. Deci fiecare se împotrivesc alteia, războindu-i prin una din cele trei părți ale sufletului. Și prin ceea ce poartă cineva război, prin aceea câștigă. *(Așa cum demonii pot câștiga prin cele trei puteri ale sufletului ca să le slujească, desfigurându-le, tot așa ei pot fi biruiți prin acestea trei, când se mențin la întrebuițarea lor cea de după fire, sau sunt reduse la această stare prin har sau chiar întărindu-se prin biruință.)*

✓ Fiind odinioară și ei minți și căzând din nematerialitatea și subțirimea lor, a dobândit fiecare o oarecare grosime materială , primind un trup potrivit cu rostul și cu lucrarea sa, de care este îmbibat, lucrând prin el. Pierzând și ei ca și omul bucuria îngerească și lipsindu-se de desfătarea dumnezeiască, pătimesc și ei ca și noi voluptatea pământească, ajunși și ei oarecum materiali, prin deprinderile patimilor trupești. Nu trebuie deci să ne mirăm dacă și sufletul nostru zidit după chipul lui Dumnezeu, rațional și înțelegător, s-a făcut dobitocesc și nesimțitor, aproape fără minte, prin plăcerile de lucrurile materiale, nemaicunoscând pe Dumnezeu. Căci deprinderea prefăc firea și schimbă lucrarea liberei alegeri. Astfel unele duhuri sunt materiale și greoaie, greu de potolit, mânioase și răzbunătoare, ca niște fiare mâncătoare de trupuri, cu guri căscate spre plăcere și voluptate, ca niște câini care ling sânge și se hrănesc cu putreziciuni ce duhnesc. Ele au drept locuință și desfătare iubită trupurile groase și materiale. Altele sunt desfrânate și băloase, ca niște lipitori din mocirla poftelor, ca niște broaște și șerpi, preschimbându-se uneori și în pești și târându-se spre sărătura plăcerii desfrânate, care este bucuria lor. Plutind în oceanul băturii ca unele ce sunt lunecoase prin fire și se bucură de umezeala plăcerilor neraționale, ridică în suflete pururi valuri de gânduri, de întinări și de furtuni. Altele iarăși sunt ușoare și subțiri ca niște duhuri aeriene. Ele suflă din partea complementativă a sufletului, aducând în ea vânturi puternice și năluciri. Uneori iau și chipuri de păsări sau de îngeri, ca să amăgească sufletul. De asemenea dau chip amintirilor despre unele persoane și lucruri cunoscute, prefăcând și abătând toată vederea duhovnicească mai ales în cei ce se luptă încă și nu au ajuns la curăție și la discernământul duhovnicesc. Nu este lucru duhovnicesc al cărui chip să nu-l ia pe nebagate de seamă prin nălucire. Căci și aceștia se înarmează potrivit cu starea și cu măsura sporirii celor atacați, aducând rătăcire în loc de adevăr și nălucire în loc de vedere și prin acestea sălășluindu-se în suflete. Despre aceștia mărturisește Scriptura când vorbește despre fiarele câmpului, despre

păsările cerului și despre târâtoarele pământului (Osea 2, 14). Prin acestea a arătat duhurile răutății.

- ∨ În cinci feluri se naște în noi răscoala patimilor și se stârnește războiul trupului împotriva sufletului. Uneori prin aceea că trupul face o rea întrebuințare a de făpturi (abuzează de ele) ; alteori prin aceea că încearcă să lucreze cele contrare firii, ca fiind potrivite cu firea ; alteori iarăși e înarmat cu draci împotriva sufletului, aflându-se într-o dulce prietenie cu aceștia. Se întâmplă uneori că și trupul însuși prin sine se dedă la neorânduie, fiind străbătut de patimi. La urma tuturor, războiul e stârnit și din pizma dracilor, care au îngăduință să ni se împotrivescă pentru a ne smeri, când nu au izbutit prin nici una din cele amintite.
- ∨ Dar pricinile războiului sunt cu deosebire trei și ele se nasc din toate și prin toate : deprinderea, reaua întrebuințare a lucrurilor și pizma și războiul dracilor, în urma îngăduinței. Iar răscoala sau pofta trupului împotriva sufletului și a sufletului împotriva trupului (Galat, 5, 17), înfățișează același chip în ce privește lucrarea și deprinderea, fie că e vorba de patimile trupului împotriva sufletului, fie că e vorba de virtuțile sufletului împotriva trupului. Iar uneori se luptă împotriva noastră cu cutezanță însuși vrăjmașul, fără să ție seama de nimic și fără nici o pricină, ca un nerușinat ce este. Deci, prietene, nu da lipitorii hămesite de sânge puțința să-ți sugă vinele. De ascuți acest sfat, nu va putea niciodată să vomze sânge. Nici nu ceda șarpelui și balaurului pământ până la săturare și vei călca cu ușurință peste trufia leului și a balaurului (Ps. XC, 17). Suspină până ce, dezbrăcându-te, te vei îmbrăca cu locuința de sus (2 Cor. 5, 2) și cu înfățișarea Celui ce te-a făcut pe tine după chipul lui Iisus Hristos. (Colos 3, 10).
- ∨ Cei ce s-au făcut cu totul trup și au îmbrățișat iubirea de sine, robesc plăcerii și slavei deșarte. În ei s-a înrădăcinat pizma. Căci topindu-se de invidie și privind cu amărăciune la faptele bune ale aproapelui, bârfesc cele bune ca și când ar fi rele și roade ale rătăcirii. Ei nu privesc și nu cred nici cele ale Duhului și nu pot vedea sau cunoaște nici pe Dumnezeu, din pricina puținii lor credințe. Unii ca aceștia, după orbirea și puțină lor credință, vor auzi vor auzi acolo cu dreptate spunându-li-se Nu vă știu pe voi (Matei 25, 12). Credinciosul care întreabă trebuie sau să creadă, auzind cele ce nu le știe, sau să le învețe pe cele pe care le crede sau să învețe pe alții cele ce le-a cunoscut și să înmulțească fără pizmă talantul în cei ce-l primesc cu credință. Dacă nu crede cele ce nu le știe și disprețuiește pe cele pe care nu le cunoaște și învață pe alții cele ce nu le-a învățat el însuși, pizmuind pe cei ce le învață cu fapta, partea lui va fi, fără îndoială, cu cei ce au mult venin de amărăciune, fiind împreună certat cu aceia (Fapte 8, 28).
- ∨ Orator este, după cei cu adevărat înțelepți în cuvânt, cel ce cuprinde pe scurt lucrurile din știința generală și le deosebește și le unește ca pe un trup, arătându-le de aceeași putere, după deosebirea și unitatea lor. Acesta este oratorul care demonstrează. Iar cuvântător duhovnicesc este cel ce deosebește și unește cele cinci însușiri generale distincte ale lucrurilor, pe care le-a unit Cuvântul, întrupându-Se, prin cuvântul cuprinzător, printr-o anumită calitate a glasului, cuprinzând, ca fiind cuvântător, toate. El le arată altora nu numai prin simplul cuvânt doveditor ca cei din afară, ci din vederile descoperite lui despre lucruri, putând să și lumineze pe alții. *(Aici Sfântul Grigore Sinaitul folosește ideea sfântului Maxim Mărturisorul despre cinci aspecte distincte și unite în credință și unite în creațiune și reîntărite în unitatea lor în Hristos: substanță, timp, loc, putere, mișcare. Dar sfântul Grigorie leagă această idee de distincția pe care o face între oratorul care demonstrează distincția și unitatea aspectelor lumii, față de cuvântătorul duhovnicesc care trăiește distincția și unitatea lor întru Hristos. . El contemplă sau vede duhovnicește ceea ce comunică. Cuvântarea lui e cuprinzătoare nu*

prin legătura logică între cuvinte, care redă legătura rațională între lucruri, ci prin însăși calitatea glasului care se resimte de experiența unirii cu Hristos și de unitatea tuturor în Hristos.)

✓ Iar filozof este cel care, din fapte, cunoaște pricina fapturilor, sau dan cauză faptele, în temeiul unirii mai presus de minte și al credinței nemijlocite, în urma căreia nu numai învață, ci și pătimește cele dumnezeiești. Sau iarăși filozof este cu deosebire cel a cărui minte a ajuns la făptuirea, la vederea și la petrecerea cea după Dumnezeu. Dar filozof desăvârșit este cel a cărui minte a dobândit filozofia, sau mai bine zis *filotheia* morală, naturală și teologică, învățând din cea morală, faptele, din cea naturală rațiunile, iar din cea teologică vederea și exactitatea dogmelor. *(Filozof adevărat este cel ce nu rămâne numai la fapte, ci se înalță la cauză prin unirea mai presus de minte cu acea cauză și prin credință nemijlocită, adică bazată sau verificată prin experiența nemijlocită a Celui crezut. Acela e filozof adevărat, pentru că s-a unit prin experiență cu Persoana din Care izvorăște toată înțelepciunea, dar Care e mai presus de toată înțelegerea. El nu e numai învățat de altcineva despre cele dumnezeiești, ci le și pătimește prin experiență, adică i se impun. Filozof adevărat este cel ce a dobândit înțelepciunea atât în fapte, cât și în contemplare și în viață.)* Sau iarăși cuvântător dumnezeiesc din cele dumnezeiești este cel ce deosebește în chip existent (cele necreate) de cele ce simplu sunt (cele create) și de cele ce nu sunt și arată rațiunile celor dintâi și arată rațiunile celor din urmă. Și din rațiunile acestora vede rațiunile acelora prin insuflarea dumnezeiască ; iar lumea cunoscută cu mintea și nevăzută, o cunoaște din cea supusă simțurilor și văzută, precum cea supusă simțurilor și văzută din cea nevăzută și nesupusă simțurilor, asemănându-le între ele, pe cea văzută ca chip al celei nevăzute și pe cea nevăzută ca arhetip al celei văzute. Alăturatu-s-au, zice, chipurile celor fără chip și formele fără formă. *(Cele cu chipuri pot fi mijloace prin care se pot cunoaște ca arhetipuri ale celor fără chip căci în cele fără chip sunt date potențial chipurile celor create. De aceea privind la cele cu chipuri trebuie să străbatem în ele până la ceea ce este în ele dincolo de chip, ca fundament al chipului. În chipul unei persoane trebuie să trăim ceea ce este mai presus de chip în ea, dar are virtualitatea chipului ei. Numai așa putem urca la Cel care e dincolo de nechipul legat organic legat organic de chipul persoanei create.)* Căci prin aceea se cunoaște duhovnicește aceasta și prin aceasta aceea, și fiecare din ele poate fi văzută limpede în cealaltă și se poate exprima prin cuvântul adevărului. Nu este trebuință de a da chip cunoștinței adevărului, care luminează ca soarele, prin cuvinte mai depărtat sau alegorice, și rațiunile adevărului amândurora pot fi dovedite și lămurite în modul cel mai clar prin știință și putere duhovnicească, întrucât una din aceste lumi ne este pedagog, iar cealaltă, casă veșnică, dumnezeiască, devenită pentru noi vădită. Iar filosof dumnezeiesc este cel ce s-a unit prin fapte și vedere nemijlocit cu Dumnezeu, ajungând și numindu-se prieten al Lui, ca unul ce iubește Înțelepciunea primă, făcătoare și adevărată, mai mult decât orice altă prietenie, înțelepciune și cunoștință. *(A iubi înțelepciunea înseamnă a-L iubi pe Dumnezeu, Înțelepciunea cu față de Persoană, Înțelepciunea ipostasiată, sau ipostatică. Numai o Persoană are în ea concentrată înțelepciunea nesfârșită, vie și activă, iubitoare și binefăcătoare. Numai o astfel de Înțelepciune o poți iubi ca pe un prieten, pentru că și ea te iubește ca prieten. Prietenia ei depășește orice prietenie, dar și prietenia noastră față de ea. Din ea izvorăște toată înțelepciunea și prietenia noastră)* Iar filolog (iubitor de cuvânt) și filozof propriu-zis (chiar dacă părerea obștească, furând numele filozofiei a uitat aceasta, cum zice marele Grigorie) e cel ce iubește și cercetează înțelepciunea de aici a zidirii lui Dumnezeu, ca ultimul ei ecou, dar nu se îndeletnicește cu această filozofie cu mândrie, pentru lauda și slava omenească, ca să nu fie iubitor de cele materiale, ci e un iubitor al înțelepciunii lui Dumnezeu, arătată în natură și în mișcarea ei. Iar cărturar este cel ce a

învățat cele ale Împărăției lui Dumnezeu, adică tot cel ce prin faptă se îndeletnicește cu vederea (contemplarea) lui Dumnezeu și stăruiește în liniște (isihie). Aceasta scoate din vistieria inimii sale noi și vechi (Matei 13, 52), adică învățături evanghelice și proorocești, sau din Noul și Vechiul Testament, fie lucruri de învățatură și lucruri de făptuire, fie învățături ale Legii și învățături apostolice. Căci acestea sunt tainele cele noi și vechi, pe care cărturarul făptuitor le scoate la iveală, învățându-se viețuirea cea plăcută lui Dumnezeu. Cărturar este tot cel ce se îndeletnicește cu lucrarea, cel ce se ocupă încă trupește cu faptele. Iar cuvântător dumnezeiesc este tot cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea firii, care stă în mijlocul cunoștințelor și al rațiunilor lui lucrurilor și dovedește toate în Duh prin puterea deosebitoare a rațiunii. În sfârșit, filozof adevărat este cel ce are în sine nemijlocit și întru cunoștință unirea cea mai presus de fire cu Dumnezeu. *(În ultimele rânduri se face o gradație între cărturar, cuvântător și filozof dumnezeiesc. Este gradația obișnuită vieții duhovnicești: făptuitorul, cunoscătorul rațiunilor dumnezeiești din natură și cel ce se unește nemijlocit și mai presus de fire cu Dumnezeu. La cunoașterea reală a rațiunilor dumnezeiești ale naturii nu se poate ajunge înainte de curățirea prin fapte, căci omul pătimăș nu vede rațiunile dumnezeiești de loc, sau le strâmbă cu patimă; iar la unirea nemijlocită cu Dumnezeu nu se poate ajunge fără curățirea prin fapte și fără cunoașterea distinctă a rațiunilor Lui din fapte.)*

- ∨ Cei ce scriu și grăiesc fără Duh, voind să zidească Biserica, sunt sufletești, cum zice undeva dumnezeiescul apostol, neavând Duh (Iuda 19). Unii ca aceștia sunt supuși blestemului care zice: Vai celor cumiți în ochii lor și învățați înaintea lor! (Isaia 5, 21). Căci grăiesc de la ei și nu Duhul lui Dumnezeu este cel ce grăiește în ei, după cuvântul Domnului (Matei 10, 20). Cei ce vorbesc din gândurile lor, înainte de a le curăți, au fost amăgiți de duhul părerii de sine. Despre aceștia zice proverbul: Am văzut om socotindu-se în sine că este înțelept, însă mai multă nădejde are nebunul decât acesta (Pilde 36, 12). Iar Înțelepciunea ne spune: Nu fiți înțelepți întru voi înșivă (Pilde 3, 7). Dar și dumnezeiescul apostol, cel plin de Duh, mărturisește zicând: Nu suntem destoinici de la noi, ci destoinicia noastră este de la Dumnezeu, întru Hristos (II Cor. 2, 17). Iar cuvintele acelora sunt neplăcute și neluminate căci nu grăiesc din izvorul viu al Duhului, ci dintr-o inimă asemenea unei bălți puturoase, în care se hrănesc lipitorile, șerpilor și broaștele poftelor, înfumurării și neînfrânării. Apa cunoștinței lor este tulbure, rău mirositoare și stătută. Cei care beau din ea se îmbolnăvesc, se umplu de greață și varsă.
- ∨ Sunt opt vederi generale. Cea dintâi zicem că este cea privitoare la Dumnezeu, Cel fără formă, fără de început, necreat, pricinuitor al tuturor, Dumnezeirea cea întreit-una și mai presus de ființă; a doua e cea privitoare la lumea puterilor cerești; a treia se îndreaptă spre alcătuirea lucrurilor; a patra spre coborârea din iconomie a Cuvântului; a cincea se îndreaptă spre învierea cea de obște; a șasea spre înfricoșătoarea a doua venire a lui Hristos; a șaptea spre chinurile veșnice, a opta spre Împărăția cerurilor. Cele patru dintâi sunt ale celor trecute și împlinite. Iar celelalte patru, ale celor viitoare și încă nearătate. Acestea se văd într-o lumină îndepărtată și se află în cei ce-au dobândit prin har multă curăție a minții. Iar cel ce se apropie de ele fără lumină, să știe că va plăsmui năluciri și nu vederi, înșelat de duhul nălucirii și nălucind prin acela.
- ∨ E de trebuință să vorbim, după putere, și despre amăgire, care este multora o cursă foarte viclană și născocitoare, greu de cunoscut și de pătruns. Amăgirea, zice, se arată, mai bine zis vine asupra omului în două feluri: prin nălucire și prin luare în stăpânire, deși își are un singur început și o singură pricină: mândria. Cea dintâi este începutul celei de-a doua iar cea de-a doua este începutul celei de-a treia, prin ieșirea din minți. Căci începutul vederii prin

nălucire este părere de sine, care face să fie închipuit Dumnezeu ca o anumită formă. Din aceasta urmează amăgirea prin nălucire spre înșelare, iar din aceasta se naște hula. Deodată cu aceasta, amăgirea prin nălucire naște frica de arătări ciudate în vreme de veghe și în somn, pe care unii o numesc spaimă și tremurare a sufletelor. Deci mândriei îi urmează amăgirea; amăgirii, hula; hulirii, frica; fricii, tremurarea, iar tremurării, ieșirea din minți (nebunia). *(Aceștia sunt un fel de precursori ai spiritismului de azi. Totul provine din mândria omului că poate cunoaște nepurificat și fără smerenie tainele lui Dumnezeu și ale vieții viitoare, dând chip celor ce nu au chip. La început le dă chip cu voia, pe urmă asemenea chipuri li se impun fără voie, ca niște halucinații)* Felul acesta al amăgirii prin nălucire este cel dintâi, iar al doilea, cel prin lucrare, este acesta: el își are începutul în iubirea de plăcere născută din pofta, zice-se, firească. Din plăcere se naște desfrânarea necurățiilor negrăite. Aceasta, aprinzând toată firea și tulburând cugetarea cu împreunarea cu chipurile celor dorite, scoate mintea din sine făcând-o prin beția lucrării arzătoare să aiureze și să facă proorocii mincinoase, susținând că s-a împărtășit de vederile unor sfinți și de cuvintele acelor, ca și când acestea s-ar descoperi printr-o minte care e beată până la săturare de patimă și și-a schimbat felul de a fi, îndrăcindu-se. Pe unii ca aceștia ducându-i de nas cei din lume, prin înșelăciunea amăgirii, îi numesc suflete (spirite?). Ei șed lângă mormintele unor sfinți și se socotesc insuflați și mișcați de ei și siliți să vestească oamenilor cele privitoare la ei. Dar trebuie să-i numim mai degrabă îndrăciți și rătăciți, robiți amăgirii, și nu prooroci și prevestitori ale celor prezente și viitoare, căci însuși dracul desfrânării, întunecându-le cugetarea prin văpaia voluptății, îi scoate din minți, nălucindu-le pe anumiți sfinți vorbind cu ei și arătându-le vederi. Uneori înșiși dracii li se arată ca să-i tulbure, înfricoșându-i. Căci legându-i la jugul lui Veliar, se grăbește să-i împingă spre aiureală, ca să-i aibă predați lui până la moarte și să-i trimită la osânda veșnică. *(E de remarcat că Sfântul Grigorie vede cauza nălucirilor cu voia și a halucinațiilor fără voie nu numai în mândrie, ci și în împătımirea trupească de plăceri. Căci aceasta împinge de obicei spre a da chip celor spirituale, neputându-se desprinde de chipuri.)*

- ✓ Trebuie știut că amăgirea are trei pricini de obște prin care vine asupra oamenilor: mândria, pizma dracilor și îngăduința povățuitoare a lui Dumnezeu. Iar pricinile primelor sunt: mândria ușurătatea, pizma, sporirea; iar a îngăduinței povățuitoare, viețuirea păcătoasă. Amăgirea din pizmă și din părerea de sine își află grabnică tămăduire, mai ales când omul se smerește, dar lăsarea pe mâna satanei spre pedeapsă povățuitoare din pricina păcatului, adeseori o îngăduie Dumnezeu până la moarte spre curățire. Uneori îi lasă să fie chinuiți spre mântuire chiar și pe cei fără vină, dar trebuie știut că însuși dracul părerii de sine face preziceri în cei ce nu sunt cu luare-aminte la inima lor.
- ✓ Toți binecredincioșii se ung preoți și împărați într-o adevăr prin înnoire, precum se ungeau și cei de odinioară prin preînchipuire. Căci aceia erau chipuri ale adevărului nostru, care ne preînchipuiau nu în parte, ci toți pe toți. Dar împărăția și preoția noastră nu e de același chip și de același fel cu a acelor, deși simbolurile sunt aceleași. Nici nu e la noi deosebită firea, harul și chemarea la ungere, ca să facă deosebiți pe cei unși, ci noi avem una și aceeași chemare, credință și întipărire. Ele arată și descoperire, după cuvântul adevărului, că trebuie să ne facem curați, nepătimitori și cu totul închinați lui Dumnezeu, acum și în veacul viitor.
- ✓ Înțelepciunea îi izvorăște din gură și înțelegerea din cugetarea inimii (Ps. XLIII, 4) aceluia care face cunoscut cuvântul lui Dumnezeu. Iar aceasta e Înțelepciunea ipostatică a lui Dumnezeu și Tatăl, care se face cunoscută din lucruri, celui ce privește rațiunile lucrurilor. Acela grăiește cu gura înțelepciunii din Înțelepciune, prin cuvântul cel viu și lucrător, fiind luminat în inimă de puterea înțelegerii care-l preface prin Duhul. Ca urmare, el poate lumina

și pe credincioșii care-l ascultă cu înțelegere. (*Înțelepciunea dumnezeiască ce grăiește prin gura celui ce soarbe din ea este însăși Înțelepciunea ipostatică supremă, sau Persoana lui Dumnezeu-Cuvântul. De aceea ea este vie și lucrătoare și cuvântul ei, devenit cuvântul celui prin care grăiește, este și el viu și lucrător. Înțelepciunea aceasta ipostatică luminează în inima celui ce s-a unit cu ea.*)

- ✓ Amăgirea, marea dușmană a adevărului, atrage azi pe oameni spre pierzanie. Ea naște neștiința întunericului, care s-a întipărit în sufletele celor leneși, înstrăindu-i de Dumnezeu. Aceștia susțin că nu este Dumnezeu, cel ce ne-a născut pe noi din nou și ne-a luminat, sau Îl cred și îl cunosc numai prin cuvântul simplu și nu cu lucrare, sau spun că S-a arătat numai celor de demult, nu și nouă ei hulesc credința în Dumnezeu, socotind mărturiile Scripturii despre Dumnezeu simplă părere și tăgăduiesc evlavia ce urmează din cunoștința Lui. Scripturile numai trupește, ca să nu zic iudaicește, și de aceea tăgăduiesc învierea sufletului, dorind să locuiască în chip inconștient în morminte. Amăgirea aceasta are ca pricini aceste trei patimi: necredința, viclenia și trândăvia. Acestea se nasc și se susțin, de altfel, una pe alta. Căci necredința este învățătoarea viclenie, iar viclenia e însoțitoarea trândăviei. Sau întors: trândăvia e mama viclenie, cum zice Domnul: sluga vicleană și leneșă (Matei XXV, 16); iar viclenia e mama necredinței. Iar cel ce nu crede e și netemător de Dumnezeu. Și aceasta naște trândăvia, maica disprețului, prin care se nesocotește tot binele și se săvârșește tot răul.
- ✓ Credința adevărată despre Dumnezeu și cunoștința nemincinoasă despre fapte alcătuiesc ortodoxia desăvârșită a dogmelor. De aceea unul ca acesta este dator să slăvească așa: Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție; că pentru noi s-a întrupat Cuvântul, cel mai presus de ființă. De aceea mare este taina iconomieii Tale, Mântuitorule al nostru, slavă Ție !
- ✓ După marele Maxim sunt trei feluri neosândite și nedisprețuite de cuvinte scrise: cel dintâi e al celor scrise pentru propria aducere aminte; al doilea, pentru folosul altora; și al treilea, pentru ascultare. Pentru pricinile acestea s-au alcătuit cele mai multe scrieri de cei ce au căutat cu smerenie cuvântul. Iar cel ce scrie despre virtuți pentru a plăcea, pentru a fi văzut și pentru a primi slavă, își va lua plata sa, neavând nici n folos aici și nici o răsplată în veacul viitor, ci se va osândi ca unul care a scos la vânzare pe tarabă cuvântul lui Dumnezeu, ca să câștige în chip viclean plăcerea de la oameni.
- ✓ A pătimi pentru Hristos înseamnă a răbda cele ce ne întâmplă. Căci celor nevinovați pizma le este spre folos; iar certarea ni se face povățuire a lui Dumnezeu spre întoarcere, deschizându-ne urechile nouă, celor vinovați (Isaia IV, 5). De aceea Domnul a făgăduit cunună în vecii vecilor celor ce răbdă (Iacob I, 12). Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție, Treime Sfântă, pentru toate, slavă Ție !
- ✓ Trândăvia, fiind o patimă greu de biruit, moleșește trupul,. Iar moleșindu-se trupul, se moleșește împreună cu el și sufletul. Slăbănogindu-se amândouă, preface amestecarea sucurilor trupului prin împătımirea de plăceri. Iar împătımirea de plăceri stârnește pofta; pofta naște arderea; arderea produce răscolirea; răscolirea mișcă amintirea; amintirea produce nălucirea; nălucirea aduce momeala; momeala, însoțirea (cu gândul); însoțirea dă loc la încuviințare; iar încuviințarea săvârșește fapta, fie pe cea prin trup, fie pe cea prin atingerile de multe feluri. Și astfel omul biruit cade.
- ✓ Răbdarea în tot lucrul naște bărbăția; bărbăția, hotărâre; hotărârea, stăruința; stăruința, prelungirea lucrului sau adăugirea lui; prelungirea potolește neânfrânarea trupului și

domolește împătımirea poftii de plăcere. Iar pofta trezește acum dorul; dorul, dragostea; dragostea, râvna; râvna, căldura; căldura, mișcarea la lucru; mișcarea, sârguința; sârguința, rugăciunea; rugăciunea, liniștirea; liniștirea naște vederea; vederea, cunoștința; cunoștința, pătrunderea tainelor; și sfârșitul tainelor e cunoașterea lui Dumnezeu (teologia). Iar rodul cunoașterii lui Dumnezeu este dragostea desăvârșită; al dragostei, smerenia; al smereniei, nepătımirea; al nepătımirii, vederea înainte, proorocia și preștiința. Dar încă nu are cineva de aici virtuțile desăvârșite, nici nu micșorează dintr-odată păcatul. Ci sporind pe încetul virtutea, ajunge și păcatul câte puțin la neștiință.

- ✓ Ar trebui să spunem, cinstite Longhin, după marele Învățător, că nici nu avem nevoie de ajutorul Scripturilor (1 Tes. IV, 4), sau de al celorlalți părinți, ci suntem învățați de Dumnezeu. Căci vor fi, zice, toți învățați de Dumnezeu (Isaia LIV, 13; Ioan VII, 45). Suntem învățați astfel, încât să cunoaștem de la El cele de folos. Și nu numai noi, ci și fiecare dintre credincioși, ca unii ce purtăm scrisă în tablele inimilor noastre legea Duhului (2 Cor. III, 3) cea sfântă și ne-am învrednicit să grăim nemijlocit și neobișnuit, asemenea heruvimilor, cu Iisus, prin rugăciunea curată. Dar fiindcă suntem prunci în vremea nașterii noastre din nou, necunoscând nici harul și nevăzând nici înnoirea noastră, ba neștiind nici mărimea covârșitoare a cinstei și a slavei de care ne-am împărtășit, și fiindcă suntem datori să creștem prin porunci sufletește și duhovnicește și să vedem cu mintea ceea ce am primit, cădem mulți, prin lipsa de grijă și prin deprinderea cea prea pătimășe, în nesimțire și întuneric. Așa încât nu mai cunoaștem nici măcar de mai este Dumnezeu, nici cine suntem, nici ce am ajuns, după ce am fost făcuți fii ai lui Dumnezeu și fii ai luminii, copii și mădulare ale lui Hristos. Chiar dacă ne botezăm ca bărbați, dar ne simțim botezați numai în apă, nu și în Duh. Și deși ne înnoim în Duh, o credem aceasta numai prin credința simplă cea moartă și nu prin cea lucrătoare; și o credem numai cu înșelăciune. Astfel fiind cu totul trupuri, viețuim și umblăm trupește. Și chiar dacă ne pocăim, cunoaștem și împlinim poruncile numai trupește, nu și duhovnicește. Iar dacă după osteneală, harul învrednicește pe unii să li se arate cu iubire de oameni, îl nesocotim înșelăciune. Iar dacă auzim despre el că lucrează în alții, din pricina pizmei în nesocotim amăgire. Și așa rămânem morți până la moarte, neviețuind și nelucrând în Hristos.
- ✓ De aceea potrivit Scripturii, în vremea ieșirii, sau a judecării, se va lua de la ni și ceea ce avem, din pricina necredinței și a deznădejdiei (Matei XXV, 29). Nu înțelegem că fiii trebuie să fie cu Tatăl, dumnezei din Dumnezeu și duhovnicești din Duh. Căci ceea ce este născut din Duh, duh este (Ioan III, 6). Dar noi suntem trupuri, deși ne-am făcut credincioși și cerești; de aceea Duhul lui Dumnezeu nu rămâne întru noi (Facere VII, 3). De aceea a lăsat Domnul să se înmulțească nenorocirile, robirile și măcelurile, ca, poate prin ele, să îndrepte, sau să taie, sau să se tămăduiască, ca prin niște leacuri mai puternice.
- ✓ Întâi trebuie să se spună, prin cu vântul dat lui Dumnezeu celor ce propovăduiesc Evanghelia, cum află cineva (mai bine zis cum află ceea ce are), că a primit pe Hristos prin Botezul în Duh. Căci apostolul Pavel zice: oare nu știți că Hristos Iisus locuiește în inimile voastre? (2 Cor. XIII, 15). Pe urmă trebuie să se spună cum înaintează și cum păstrează ceea ce a aflat. Căci mulți au purtat lupta până ce au aflat ceea ce căutau, și apoi și-au oprit lupta aici. Mai departe nu sporesc și nu mai grijă, îndestulându-se numai cu începutul pe care l-au aflat. Iar fiind împiedicați și oprindu-se din drumul lor, își închipuie că umblă încă pe calea cea bună, deși sunt purtați fără câștig în afară de aceasta. Alții ajung la mijlocul lumânării, și-au slăbit înaintarea spre țintă, lenevind-se sau întorcându-se spre cele dinapoi, printr-o viețuire nepăsătoare și făcându-se iarăși începători. În sfârșit, alții, ajungând la desăvârșire, cad, prin neluare aminte, din pricina părerii de sine, și se întorc spre cele dinapoi și se fac deopotrivă

cu cei de la mijloc, sau cu cei începători în lucrare. Căci începătorii au lucrarea, cei de la mijloc, luminarea, iar cei desăvârșiți, curăția sufletului, sau învierea.

- ∨ În două feluri poate fi aflată lucrarea Duhului, pe care am primit-o mai înainte în chip tainic prin Botez. Întâi, cum zice sfântul Marcu, darul se descoperă, vorbind în general, prin lucrarea poruncilor, cu multă osteneală, și cu vremea. Cu cât lucrăm mai mult poruncile cu atât harul își face mai luminoase razele sale în noi. Apoi, se arată prin chemarea neîncetată și cu conștiință a Domnului Iisus, adică prin pomenirea lui Dumnezeu, întru ascultare. Prin viețuirea cea dintâi se arată mai cu întârziere; prin cea de a doua, mai curând. E așa cum află cineva aurul, dacă sapă scormonind pământul cu osteneală și cu stăruință, dacă voim deci să aflăm și să cunoaștem adevărul fără amăgire, să căutăm să avem numai lucrarea din inimă cu totul fără chip și fără formă și să nu oglindim în noi, prin nălucire, nici o formă și nici un chip socotite ale sfinților, nici să privim lumini (căci amăgirea obișnuiește mai ales la început să înșele mintea celor necercați cu asemenea năluciri mincinoase). Ci să ne sârguim să avem în inimă numai lucrarea rugăciunii, care încălzește mintea și o veselește și aprinde sufletul spre dragostea negrăită a lui Dumnezeu și a oamenilor. De aceea rămâne cum este dacă rugăciunea este la începători, lucrarea înțelegătoare pururi în mișcare a Sfântului Duh, născându-se din rugăciune, smerenie și nu puțină zdrobire de inimă, răsărind la început din inimă ca un foc al veseliei, iar la sfârșit ca o lumină bine mirositoare.
- ∨ Iar la cei ce caută lumina cu adevărat și nu la cei ce o ispitesc numai, potrivit cu aceeași înțelepciune care zice că e aflată de cei ce nu o ispitesc pe ea (Înțel. Sir. I, 2), semnele începutului sunt acestea: în unii se arată ca o lumină ce răsare; în alții ca veselie plină de cutremur; în alții iarăși ca bucurie; iar în alții, ca bucurie amestecată cu frică; în alții ca un cutremur și bucurie; uneori, la alții, ca lacrimi și frică. Fiindcă sufletul se bucură de cercetarea și de mila lui Dumnezeu, dar se teme și tremură de venirea Lui, ca un vinovat de păcate multe. Ațora li se ivește la început o zdrobire negrăită a inimii și o durere nespusă a sufletului, care suferă dureri ca o femeie ce naște, cum zice Scriptura (Apoc. XII, 2). Căci Cuvântul viu și lucrător, adică Iisus, străbate, cum zice apostolul, până la despărțitura sufletului și a trupului, a încheieturilor și a măduvei (Evr. III, 12), ca să topească cu putere ceea ce e patimă, din toate părțile sufletului și a trupului, în alții se arată ca o iubire și ca o pace față de toți. În alții ca o veselie, pe care adeseori părinții Bisericii o numesc *săltare*, fiind o putere a Duhului și o mișcare a inimii vii. Aceasta e numită și tresărire și suspin al Duhului ce se roagă pentru noi în chip negrăit lui Dumnezeu (Rom. VIII, 26). Isaia a numit aceasta, *sarcină a dreptății dumnezeiești* (Isaia XLV, 8), iar marele Efrem, *străpungere*. Domnul a numit-o izvor de viață săltând spre viață veșnică (Ioan IV, 14), (iar prin apă a înțeles Duhul), ce saltă în inimă și fierbe cu mare putere.
- ∨ Trebuie să se știe că săltarea sau veselia e de două feluri: cea liniștită, care e numită tresărire și suspin și rugăciune a Duhului, și cea mare, care e numită și săltare și săritură, sau salt, care e un zbor întins al inimii spre văzduhul dumnezeiesc. Căci sufletul, întraripat cu dragoste de Duhul dumnezeiesc. Și eliberat de legăturile patimilor, încearcă să zboare spre cele de sus încă înainte de ieșire, dorind să se despartă de povară. Această stare e numită și zguduire și fierbere a Duhului, și tulburare, după cuvântul: Iisus S-a tulburat în Duh, zguduit cu putere și a zis: unde l-ați pus? (Ioan XI, 34). Deosebirea între săltarea mare și mică o arată dumnezeiescul David zicând: (Ps. CXIII, 4). El vorbește de cei desăvârșiți și despre cei începători, căci ar fi fost nepotrivit să spună despre munți și dealuri că saltă, aceștia fiind fără viață.
- ∨ Dar trebuie să se știe că frica dumnezeiască nu are cutremurare, dacă prin cutremurare se

înțelege nu frica din bucurie, ci aceea din mânie, sau cea a certării povățuitoare, ori cea a părăsirii; ci ea e o veselie cu cutremurare care vine din rugăciunea făcută în focul temerii de Dumnezeu. Iar prin frică nu înțeleg aici pe cea cu cutremurarea venită din mânie sau din osândirea veșnică, ci pe aceea a înțelepciunii, care se și numește începutul înțelepciunii (Pilde I, 7). Iar frica se împarte în trei (deși părinții Bisericii au împărțit-o în două): cea începătoare, cea desăvârșită și apoi cea din mânie, care trebuie numită și cutremurare propriu-zisă, sau tulburare, sau zdrobire.

- ∨ Iar cutremurare e de multe feluri: una e cea din mânie și alta cea din bucurie; și iarăși una cea din iuțime (când se naște o fierbere covârșitoare a sângelui în jurul inimii, cum zic unii), alta, cea din obișnuința învechită și alta cea a păcatului și a rătăcirii; și iarăși alta cea din blestemul venit prin Cain asupra neamului omenesc. Pe cel ce se nevoiește îl războiește la început cutremurarea din bucurie și cea din păcat. Dar nu tuturor li se întâmplă așa. Semnele acestora sunt următoarele: a celei dintâi, o veselie cu cutremur și cu multe lacrimi. Când harul mângâie sufletul; a celei de a doua, o căldură dezordonată, o înfumurare și o învârtoșare de inimă, care aprinde sufletul și mădulele spre împreunare, îndemnând la încuviințarea unor fapte de rușine, prin nălucirea din lăuntru.
- ∨ În orice începător este o lucrare îndoită, săvârșindu-se în inimă în chip îndoit și neamestecat: una din har și alta din amăgire. Aceasta o mărturisește marele Marcu Pusnicul, zicând: este o lucrare duhovnicească și alta drăcească, necunoscută de prunc. Sau iarăși: Este o căldură întreită a lucrării, aprinsă în oameni: una din har, alta din amăgire sau din păcat și alta din prisosul sângelui. Pe aceasta Talasie Africanul a numit-o amestecarea sucurilor și ea poate fi potolită și adusă la rânduială prin înfrânarea măsurată.
- ∨ Lucrarea harului este puterea focului Duhului, care se mișcă întru bucuria și veselia inimii, sprijinind, încălzind și curățind sufletul. Ea oprește gândurile pentru o vreme și omoară mișcarea poftitoare din trup. Semnele ei și roadele care arată adevărul ei sunt lacrimile, săltare smerenia, înfrânarea, tăcerea răbdarea, ascunderea și toate cele asemenea acestora, prin care câștigăm o încredințare neîndoielnică.
- ∨ Lucrarea amăgirii este aprinderea păcatului, care încălzește sufletul cu voluptate și trezește cu furie în mișcarea trupului pofta spre împreunare a trupurilor. Ea este lipsită de orice calitate bună și de orice rânduială, după sfântul Diadoh, aducând o bucurie dobitocească, părere de sine, tulburare, veselie josnică nesăturată, sporind pofta spre plăcere. Ea caută materia pentru arderea plăcerilor având pânțele nesaturat împreună-lucrător, căci de acolo se aprinde și se întinează starea mustului trupului. Acolo e pricina aprinderii sufletului, pe care acea lucrare îl trage spre ea ca, scufundând pe om în obișnuința și plăcerea ei, să alunge din el treptat harul și să-l facă să preacurvească pe ascuns, înfierbântând și aprinzând mădulele sale prin împătımirea de plăcere. Dar i se pare că ceea ce mișcă mintea și o încălzește este harul necunoscut și nu lucrarea înfierbântată a păcatului, sau mai bine zis a amăgirii și a împătimirii de plăcere (a dulcii împătimirii). Pe aceasta cunoscând-o și sfântul Ioan Scărarul zice: Am întrebat-o pe aceasta și a răspuns: eu mi-am câștigat ajutor aprinderea cea sin afară și mișcarea poftei naturale, pricinuitoare de împrăștiere ca să aprindă pe om spre lucrare amăgitoare.
- ∨ Se cade a ști că aprinderea păcatului este înșelăciune. Iar lucrarea păcatului este din duhul cel iubitor de plăceri, care începe să se miște din pofta trupului, prin dulceața bucatelor. Dar Domnul, fiind foc, a arătat că diavolul este rece nu prin fire, ci prin răzvrătirea păcatului. Căci prin aceasta a pierdut căldura dumnezeiască, cea care face pe slugile Sale foc arzător.

Deci păcatul fiind răceală, din cauza lipirii de Dumnezeu, iar dracul fiind după fire foc, aprinde pe om, și prin umezeala împătimirii de plăcere rănește pofta, făcând-o să primească cele ce pricinuiesc plăcerea. Astfel ca urmare a căldurii pierdute, își agonisește lucrarea rușinoasă a îndulcirii. *(Dacă am redat sensul corect al stângacei traduceri românești de odinioară, diavolul pierzând căldura lui firească prin despărțirea de Dumnezeu, dar firea lui năzuind-o, pentru că a avut-o la început în calitate de duh creat de Dumnezeu, produce o falsă căldură (o căldură neiubitoare, egoistă) în sine și în cei ispitiți, ca să scape întru câțva de răceala egoistă în care a căzut și să poată să înșele pe cei ispitiți. Avem aici o interesantă explicație a coexistenței răcelii egoiste și a căldurii fără durată și consistență, a căldurii superficiale, convulsive și artificiale, a păcatului, a patimii, a ispitirii. E o explicație a amestecului de fierbințeală a patimii și de plănuire rece a faptelor ei rele. Păcatul este, pe de o parte, căldură, pe de alta, un cinism rece. Sfântul Grigore Palama va apăra în tratatul doi al celei de a doua triade căldura cea bună a rugăciunii, împotriva lui Varlaam care critica orice arătare a efectelor rugăciunii în trup, ridiculizând pe isihăști care vorbeau de o astfel de căldură.)*

^ Sunt două feluri de războaie în vremea rugăciunii: al înșelăciunii și al harului. Amândouă se produc cu voia, nu prin împărtășire. Precum soarele, strălucind în locurile cele murdare, nu se amestecă cu murdăria, și nu se vatămă de ea, ci mai vârtos le usucă pe acelea și alungă murdăria, așa nici harul nu se amestecă cu înșelăciunea, ci rămâne curat. Ba mai vârtos o topește pe aceasta. Dar nu voiește să o facă pe aceasta să dispară cu totul, ca să poată exista împreună cu harul și voința noastră și să ne facem și noi cercați. Căci voiește să o depărteze pe aceasta treptat prin împreună-lucrarea voinței noastre, voind să ne nevoim și noi. Pentru că voiește ca purtând, după lege, lupta cea bună a minții noastre, să putem lua cununa și să fim mucenici adevărați, biruind nu pe păgâni, ci pe satana însuși, care în tot ceasul aduce în noi atacurile sale ca pe niște aprinderi învăpăiate. Înfierbântând aceasta cuptorul trupului cu dulceața patimilor, își trimite slugile sale, adică pe draci, ca să ne chinuiască prin gânduri și să ne silească să jertfim idolului poftelor, adică momelilor și să ne lăsăm mintea să se împărtășească de ele. Iar semnele acestei înșelăciuni se văd când se pun în lucrare: împietrirea inimii cea lipsită de umilință, iar în unii împreună cu lacrimi întunecate, înălțarea semeață, îmbuibarea pântecelui, multa vorbire, trândăvia, închipuirea de sine și lauda pentru lucrare, căldura cea fără dulceață, îngreunare sufletului, moleșirea mădularelor, dulceața umedă, stârnirea sălbatică a trupului, nălucirea chipurilor care împing la împreunarea trupurilor. În unii ca aceștia nu este liniște și nu le înflorește fața, ci sunt totdeauna uscați și arși de văpaia împătimirii de plăcere. Descriindu-le pe acestea marele Macarie, după ce le-a înșirat semnele, a spus: oțetul se aseamănă vinului la vedere și rapița e asemenea muștarului. Dar gustarea le deosebește pe cele două. Daci fiecare din ele poate fi înțeleasă și aflată din semnele mai sus arătate.

^ Căldura harului este focul Duhului, pe care Domnul a venit să-l arunce pe pământ (Luca XII, 49), adică în inimile oamenilor. Și El vrea să se aprindă degrabă în noi, ca să ardă păcatul și să curețe sufletul și să-l aline și să-l atragă în chip negrăit spre dragostea de Dumnezeu și de oameni. Căci e neamestecat cu firea, căruia îi dăruiește din cea ce are deosebit de ea. Iar când marele Macarie zice că amândouă persoanele lucrează în una și aceeași minte, el înțelege că lucrarea Duhului se mișcă în ea neamestecată cu păcatul în vremea rugăciunii, ci ele rămân deosebite și fiecare singură. Se întâmplă câteodată că harul lucrează și se mișcă singur. Dar câteodată e împreună cu înșelăciunea, însă, precum am zis, în chip neamestecat. Pentru că de Dumnezeu cel curat nu se atinge prihană. Se întâmplă însă că uneori să lucreze păcatul singur (adică înșelăciunea), încălzind voința noastră, întrucât o stăpânește. Iar alteleori omul se luptă

după har, văzându-și sufletul muncit înăuntru, rău pătimind. De mai cade să știm și aceasta: înșelăciunea pentru noii începători este căldura păcatului. Iar înșelăciunea celor de mijloc și a celor desăvârșiți constă în nălucirea minții. Căci căldura înșelăciunii sau a păcatului este aprinderea poftei de dulceață. Sau mai bine zis, ea e răul miros al îndulcirii de patimă, care e îmbibat în cei ce sunt încă necercați și na-u gustat mai vârtos prea-dulcele și prea binemirositorul mir vărsat în noi prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, care mai întâi este arzător pentru curățire, iar pe urmă este bun și cu bună mireasmă, prin sfințenia Duhului, care sfințește sufletul și trupul. Căci el este puterea sfințitoare, cum zice marele Macarie. Iar înșelăciunea, făcându-se stăpână prin zăbovire, dă putere lucrării păcatului și mintea pătimește rău de la momeli și de pofta spre împreunare, aprinzându-se prin nălucire. Și amestecându-se în căldura rugăciunii, produce schimbare în ea. *(Căldura păcătoasă atacă direct simțurile la cei începători, pe când la cei de pe treapta din mijloc sau de pe cea desăvârșită începe cu năluciri ale părerii de sine, ca pe urmă să atragă și ea sufletul spre poftă. Dacă în scrisul ascetic anterior se afirmă simplu intrarea sufletului în dialog cu momeala, aici se face o descriere mai amănunțită a acestui fapt: se descrie cum se trece de la oarecare împreună-prezență a unui gând amăgitor în suflet cu hotărârea cea bună. Sfântul Grigorie descrie cum se face amestecarea lor, sau cum se face amestecarea căldurii păcătoase cu căldura curată a rugăciunii. Ea se produce prin zăbovirea poftei în suflet. Este de remarcat descrierea analoagă a raportului între dulceața rău mirositoare a împătimirii de plăcere și între dulceața curată a mirului de taină al lucrării Duhului Sfânt.)*. Adus sufletul aici, se zice că el preacurvește prin amăgire cu vrăjmașul și nu se împărtășește tainic de Mirele Hristos. De aceea și apostolul îi numește pe aceștia desfrânați și desfrânate, ca pe unii ce zice, după Ioan Scărarul, prin poftirea păcatului se împărtășesc în ascuns cu satana. Cum zice acesta: M-am cunoscut ispitit de lucrul acesta, care mă înșela, amestecând bucuria cea dobitocească cu lacrimi și cu mângâierea sufletului și mi se părea că primesc rod, iar nu stricăciune. Și iarăși: I-a seama ca bucuria care-ți vine să nu fie de la doctorii cei răi și de ispitori.

Autor Anonim

Alăută duhovnicească și trâmbiță cerească

(Anonim)

Primul paragraf(N.R.)

Dacă Calist Catafygiotul dă ca ultim ajutor pentru concentrarea minții unitatea lui Dumnezeu, scrierea aceasta cere, pentru concentrare, eliberarea de grija agoniselilor vremelnice. Numai așa se poate elibera mintea de gândurile limitate și redundante care o împart și o îngustează.

Dacă se va slobozi mintea de câștigurile și de agonisile veacului acesta și vede ca urâte toate frumusețile lumii acesteia deșarte, atunci văzându-se pe sine slobodă și dat fiind că ea este din fire lucrătoare, nu poate să șadă deșartă, ci aleargă la Ziditorul său, adică la prea bunul Dumnezeu; și de Dânsul se lipește și pe El Îl dorește și cu El de-a pururi vorbește, și șezând și în somn dormind. Și, în scurt a zice, toată mângâierea ei duhovnicească dintru aceasta se naște, adică din smerita cugetare și din ne iubirea de agoniseală a celor vremelnice și din ne iubirea celor frumoase ale lumii acesteia deșarte. dintru acestea se naște fierbințeala inimii, dintru acestea se pornește inima cu săltare la rugăciunea cu suspine. Iar dacă cineva va iubi agoniselile cele vremelnice și împodobirea hainelor și va căuta și rugăciunea, sârguindu-se să o afle pe ea, unul ca acesta în zadar se ostenește. Pentru că acestea, adică agoniselile cele vremelnice și stricăcioase sunt măcăcinii, sau spinii care, după ce a căzut sămânța semănătorului între ei, răsărind nu o lasă să crească, ci o înăbușă.

Așa fac grijile vieții acesteia vremelnice: îneacă și ating scânteiuța aprinsă în inima omului spre dragostea de Dumnezeu și o fac pe ea cu totul rece. Și este un lucru cu totul jalnic și vrednic de nemângâiată plângere ca, pentru puțină mângâiere amețitoare și vremelnică, să ne lipsim de chemarea noastră cea frumoasă și de patria noastră. Că însuși gura Domnului grăiește: „Nu puteți sluji la doi domni, pentru că ori pe unul îl veți iubi și pe celălalt îl veți urî, sau de unul vă veți lipi și de celălalt nu veți griji: nu puteți sluji și lui Dumnezeu și lui mamona”.

Să ne gândim la un tânăr care, împrietenindu-se cu o tânără și îndulcindu-se de puțină mângâiere, se aprinde și se învăpăiază cu inima de multa dragoste față de ea și-i dă ei toate simțirile și-și cheltuie toată înțelepciunea cu ea, încât și-a pierdut inima și a ajuns ca un nebun ne mai păsându-i de rușine și purtându-se cu neorânduială, toată gândirea și cugetarea lui dorind ziua și noaptea fața ei. În zadar binevoitorii lui, văzându-l, își arată părerea de rău față de el și-l sfătuie să se depărteze de aceea că-i este pierzătoare de suflet și stricătoare de minte. Acesta nu numai că nu primește sfătuirea lor, ci voiește mai bine să-și plece capul sub tăiere de sabie decât să se despartă de dragostea acelei fete. Dar dacă cei lipsiți de minte se dau pentru puțină mângâiere amăgitoare și pentru dragostea cea pierzătoare de suflet chiar și la moarte, ce vom zice de cei ce s-au împrietenit cu Dumnezeu și ale căror inimi s-au aprins și s-au învăpăiat de dragostea Lui? Toate simțirile și toate cugetările acestora s-au tocit și au fost omorâte față de toate frumusețile lumii și mintea lor s-a luminat cu totul și se îndulcește de dragostea Domnului celui nemărginit și frumos. Iar de

frumusețile veacului acesta nu numai că nu sunt biruiți, ci și vederea lor le este neplăcută. De li se va întâmpla să le aducă viclenii draci în minte dulceața celor vremelnice, ei nu numai că nu le primesc pe acestea în cugetul lor, ci se îngrețoșează de ele.

Cei ce iubesc dulcele și agoniselile vremelnice și amăgitoare și îndrăznesc a se apropia de rugăciunea cea tainică, folosindu-se de meșteșugul de care au auzit, ca, odată cu suflarea, să bage aerul înăuntru și să-l scoată afară, adică să bage, prin acel meșteșug, răceala și să scoată căldura, sârguindu-se cu multă osteneală și cu toată silința să afle locul inimii, să știe că toată silința și osteneala lor este în zadar. Căci până când mintea lor va fi întunecată de grijile vieții acesteia, până atunci și suflarea aceea pe care o forțează nevoitorii cu meșteșug (metodă) suflă în inimă ca și cum ar sufla un foale peste niște cărbuni stinși. Deci numai după ce mintea s-a izbăvit de robia grijii vieții acesteia, are nevoie inima de meșteșugul acela al suflării; și numai atunci suflarea aceea încălzește și aprinde scânteiuța din inimă spre dragostea lui Dumnezeu.

Cum și în ce chip se face mintea lucrătoare?

Așa precum au spus Sfinții Părinți: mintea să păzească luarea aminte deasupra inimii și nimic să nu gândească sau să cugete atunci, ci numai cuvintele rugăciunii să le țină (Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă), ca să se scufunde mintea în adâncul inimii, iar nu în partea poftitoare. Că singura lucrare neînșelătoare a celor ce au început de curând această rugăciune este să înceapă a o săvârși cu mintea în inimă. Dar mult uneltitorul, zavistnicul și vicleanul diavol se silește în tot chipul să înșele pe cei ce au început de curând rugăciunea. Încă mai ales în două chipuri se străduiește a-i înșela, adică să le vrăjească mintea prin năluciri și să-i facă să desfrâneze prin partea poftitoare. Iar pe cei de la mijloc și pe cei desăvârșiți voiește ca prin neascultare să-i arunce în prăpastia părerii de sine și a mândriei. Drept aceea, ca să nu fii înșelat, ține foarte tare ascultarea și smerenia și nu numai că nu vei fi înșelat, ci și toate măiestririle și mrejele vrăjmașului le vei sfărâma și toate taberele viclenilor draci, pe goană le vei pune cu puterea lui Hristos.

Dacă vei simți durere, mișcare sau fierbințeală de-a dreapta, în piept, sub piept, sub inimă, la cap, la frunte, între ochi, la urechi, la mână, la spate, ori la picioare, nicidecum la unele ca acestea să te gândești, ci numai la cuvintele rugăciunii să privească inima ta, deasupra inimii, unde ți-am arătat. Căci cum zice Sfântul Diadoh, pe cât se lucrează poruncile și darul se înmulțește.

Cum se lucrează poruncile și se înmulțește darul?

Numai și numai prin credința cea adevărată și neîndoielnică, după cuvântul Domnului, care a zis lui Petru: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”. Nu i-a zis: necredinciosule, ci puțin credinciosule, pentru că mulți se văd a fi credincioși, dar răciți și slabi în credință. Dar când și în ce vreme a zis aceasta Domnul, pentru îndoiala și necredința lui Petru? Atunci când, văzând Petru din corabie pe Domnul, venind pe mare ca pe uscat, i se părea că este nălucă și a strigat: „Doamne, de ești tu, poruncește-mi să vin la Tine”, iar Domnul a zis: „Eu sunt, vino la Mine”. Sărind deci Petru din corabie, mergea pe mare ca pe uscat, dar văzând vântul puternic și valurile mării ridicându-se, iar el aflându-se cu credința împuținată, se afunda și pentru îndoiala și împuținarea credinței lui către Domnul, zicând: „Doamne, nu mă lăsa, că pier”. Atunci Domnul, apucându-l pe mână, a zis: „Puțin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?”.

Așa se întâmplă și acum cu cei ce au început a călători calea cea duhovnicească, adică

rugăciunea lui Iisus, dar pentru împruținarea credinței lor se îndoiesc pe cale și nu înaintează, pentru că toată mintea și grija lor o au pironită spre agoniseliile acestea vremelnice și putrede și mai vârtos sunt biruiți de slava deșartă a lumii, de lucrarea sfintelor porunci neavând nici o grijă. Aceasta se întâmplă din împruținarea credinței și de aceea sunt biruiți de slava deșartă și încep a se îngriji de agoniseliile vremelnice. Iar mai vârtos cei ce s-au învrednicit de mângâierea duhovnicească, de se vor afla într-o împruținarea credinței, lesne se vor învoi cu gândurile și cu cugetele cele necuviincioase, care spurcă și întinează mintea. Unii ca aceștia, chiar dacă s-au învrednicit de mângâierea duhovnicească și socotesc că umblă pe cale, se rătăcesc pe o cale neumblată, pentru că mare păcat este a se învoi cineva cu cugetele și cu gândurile cele necuvioase. Precum pruncul cel mic, nefiind hrănit de doică, nu poate să trăiască, ci moare, așa nu este cu puțință a fi cineva rob păcatului și a călători cu Dumnezeu, căci Dumnezeu urăște păcatul.

Pentru păcatul unui om, căzură în moarte într-o clipită douăzeci și cinci de mii din fiii lui Israel, celui întâi născut al lui Dumnezeu. Oare nu era hărăzit de la Dumnezeu norodului acela să meargă în pământul făgăduinței? Dar pentru necredința, învârtoșarea inimii și pentru necurăția lor, au umblat patruzeci de ani rătăcind în pustie prin locuri neumblate și nu pe cale. Și nu numai că nu s-au învrednicit a intra în pământul făgăduinței, dar nici măcar a-l vedea nu s-au învrednicit. Numai Moise l-a văzut când era aproape de adormire, adică atunci când era să se ducă din viață. Atunci, Domnul i-a zis lui Moise: „Încredințează norodul acesta lui Iisus Navi, că tu vei adormi”. Și iarăși i-a zis Dumnezeu lui Moise: „Pământul făgăduinței iată-l, vezi-l dar nici tu nu vei intra în el, pentru că nu M-ai cinstit înaintea fiilor lui Israel și n-ai lovit piatra pentru curgerea apei cu toiagul tău, după porunca pe care ți-am poruncit-o Eu, ci ai lovit-o cu trufi și cu mânie” (*Numeri 20, 12*)

Vedeți iubiților câtă depărtare se face de la Dumnezeu pentru nelucrarea poruncilor? Moise, căruia îi strălucea fața mai mult decât soarele, încât fiii lui Israel nu puteau să caute la ea pentru strălucirea darului Prea Sfântului Duh ce lucra în el, pentru o poruncă ce i-a părut mică, nu s-a învrednicit a intra în pământul făgăduinței. Dar depărtarea de la Dumnezeu nu s-a zis pentru Moise, căci Moise era plin de credință și de darul Celui Prea Înalt. Ea s-a zis pentru necredința și învârtoșarea inimii norodului celui ce, după ce a intrat în pustie, cârtea și bârfea împotriva lui Moise. De aceea nu numai că nu s-a învrednicit a intra în pământul făgăduinței, dar nici a-l vedea nu s-a învrednicit, ci a umblat rătăcind pe locuri neumblate și nu pe cale, după cuvântul Domnului, care a zis: „M-am jurat întru mânia Mea că nu vor intra întru odihna Mea” (*Numeri 14, 23*)

Așa este și cu cei ce îndrăznesc a începe rugăciunea lui Iisus. De se vor afla într-o împruținarea credinței, adică de vor fi puțin credincioși, puțină purtare de grijă vor avea pentru lucrarea sfintei rugăciuni, dar multă silință și sânguință au pentru lucrurile și agoniseliile pământești și vremelnice. Unora ca aceștia, chiar dacă li se pare a călători bine, se rătăcesc umblând pe căi nebătătorite. Dar însăși gura Domnului grăiește: „Nu vă îngrijiți ce veți mânca și ce veți bea și cu ce vă veți îmbrăca. Vedeți păsările cerului, că nici nu seamănă, nici nu seceră, nici în jitnițe nu adună și Tatăl vostru cel ceresc le hrănește pe ele. Ci căutați mai întâi Împărăția cerului și toate celelalte se vor adăuga vouă”.

Cei ce s-au sfințit lui Dumnezeu, încă de aici, dacă vor să se aplece de la rugăciune puțin câte puțin spre cugetele pământești, care spurcă și întunecă mintea, și se vor învoi cu ele, vor vedea pe Dumnezeu îndepărtându-se de la ei, rămânând astfel de batjocura viclenilor draci. Că și Samson cel tare și osebit între oameni mai mult decât toți, și sfințit lui Dumnezeu din pântecul maicii sale, cel învrednicit de multă putere și de mari minuni, vestit încă mai înainte de naștere prin înger, ca și Ioan, fiul lui Zaharia, oare nu pentru că și-a pângărit sfințitele sale mădulare prin aplecarea spre desfrânare, s-a depărtat Dumnezeu de la el și l-a lăsat pe seama vrăjmașilor lui? Vedeți iubiților câtă stricăciune se face din împruținarea credinței, și sufletească și trupească? Dintru aceasta vine

lenevirea spre lucrarea sfintelor porunci, dintru aceasta aplecarea spre păcătuire, iubirea de agoniseală și slava lumii. Deci, de suntem iubitori de cele duhovnicești, să nu fim iubitori de agoniseală, care-i stricăcioasă și pierzătoare de suflet, ci să fim sârguitori și iubitori de lucrul lui Dumnezeu, slujindu-i Lui și cinstindu-L prin lucrarea sfintelor Lui porunci și, din zi în zi, să sporim prin credință și prin smerită cugetare în dorul cel către El. căci aceasta este calea cea adevărată și neînșelătoare.

Fierbințeala se naște din rugăciune, dar vine și de la draci sau de la fire. Cea de la fire se naște atunci când cineva are o rudenie aflată la depărtare și pe care dorește să o vadă neavând însă nici o înlesnire. Dar se naște și când cineva are o dragoste pătimașă pentru o persoană oarecare. Această dragoste este stricăcioasă și pierzătoare de suflet; ea se naște când dorește să se întâlnească cu acea persoană dar nu are cum. Acest fel de fierbințeală se mai naște și la cei iubitori de arginți care urmăresc împlinirea dorinței lor de a agonisi bani. Acesta este, după cuvântul dumnezeiescului Apostol Pavel, rădăcina a toată răutatea. Acest lucru este jalnic și vrednic de nemângâiată plângere, fiindcă patima asta i-a aruncat pe mulți în prăpastia pierzării. Dar și acum sunt aici dintre cei ce sunt biruiți de iubirea de arginți și aud prea bine aceste înfricoșate cuvinte. Dar ce fac? Ei se mulțumesc să gândească astfel: Cine știe, poate nu va fi așa precum aud că se spune; poate va fi altminteri. Deci, nu numai că nu se pocăiesc, ci încă și pe cei ce atârnă de ei îi asupresc și-i necăjesc, făcând economie, ca să-și păstreze aurul și argintul, ca nu cumva să cheltuiască din el. Din aceasta li se pricinuieste acestora a nu crede cu inima și a nu înțelege cu mintea, numai și numai din împuținarea credinței lor. Că și Iuda cel răucredincios auzea înfricoșatele cuvinte ale Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care zicea că mai bine ar fi fost omului acela, care avea să vândă pe Fiul Omului pentru agonisirea argintului, să nu se fi născut, dar nu le înțelegea, nici nu le credea cu inima, având mintea întunecată cu turbarea iubirii de argint. Și așa n-a înțeles până când nu și-a agonisit lui și spânzurare și pogorâre în prăpastia iadului.

Așa și în vremea de acum, cei întunecați la minte cu tulburarea agoniselii, aud și ei prea bine aceste înfricoșate cuvinte, dar întunecarea minții lor nu-i lasă să înțeleagă sau să se pocăiască, ci se și sârguiesc să-i asuprească și să-i necăjească pe cei mai mici. Unii ca aceștia își agonisesc pogorârea în prăpastia pierzării, iar pe cei ce înțeleg, cred cu inima și se pocăiesc, precum a primit Domnul pe vameșul, pe desfrânată și pe fiul risipitor și i-a îmbrățișat pe ei, așa îi primește și pe aceștia rânduindu-i în ceata dreptilor. Căci știe Domnul și pe desfrânată care s-a pocăit cu adevărat să o facă mai curată decât pe o fecioară, dar nu face așa pe cei ce prelungesc nepocăința zicând că se vor pocăi mâine sau poimâine. Că mulți sunt în iad dintre cei ce zic că ne vom pocăi mâine și asta pentru că noi nu știm ziua sau ceasul ducerii din viața asta.

Dulceața vine din rugăciune, dar vine și de la doctorii cei amari, adică de la viclenii draci. Cea de la draci pricinuieste tulburare, iar cea din rugăciune aduce pace și smerenie. Fierbințeala cea din rugăciune și cu zdrobire dintru adâncul inimii aduce suspine și izvorăște din ochi ca din niște șipote, șiroaie de lacrimi pentru dragostea și dorul către Dumnezeu. Atunci și mintea cu mare putere strigă: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă*, și pe toți oamenii îi vede înaintea sa ca pe îngerii lui Dumnezeu, iar pe sine se vede praf și cenușă și îi vine a se tăvăli sub picioarele tuturor oamenilor pentru dragostea Domnului. Ba de multe ori, îi vine a se și ascunde de către vederea oamenilor.

Cei ce au ajuns la măsurile acestea s-au învrednicit și de mila lui Dumnezeu, adică de adevărata și neîncetata rugăciune. Aceasta se lucrează atunci de-a pururi cu mintea în inimă; se lucrează fie tăcând, fie dormind, iar mai vârtos când este treaz o află lucrându-se cu foarte mare liniște și nici un cuvântel nu se atinge de minte, ci numai cuvintele rugăciunii se lucrează cu dulceață în inimă. Dar această sfântă lucrare a minții vine încă de la început, dar numai o dată cu lucrarea sfintelor

porunci și a tuturor faptelor.

Rugăciunii îi ajută foarte mult străinătatea, iar a fi străin înseamnă că oriunde se va afla lucrătorul, fie la liniște, între prieteni sau în orice loc îi va fi viețuirea, să se aibă pe sine ca un străin și mai micul tuturor. Sfântul Calist Patriarhul spune că mai mult decât în toate înțeleșurile, dator este să fie cel ce se liniștește, *râvnitor în a înțelege cele duhovnicești*. E dator, mai ales la început, ca luarea aminte a minții sale să nu fie, în ceasul rugăciunii, nici la jumătatea inimii, nici în josul ei, ci să păzească mintea deasupra inimii.

Aceste dumnezeiești cuvinte ce sunt adunate din sfintele scrieri, s-au scris în grai simplu ca să fie lesne de înțeleș și pruncilor celor mici. Pentru că multe sunt noianurile învățaturii dumnezeiești, dar cu anevoie de înțeleș de prunci, adică de începători. Aceștia sunt ca pruncii, care, în micile lor mânuțe, în loc de pește primesc șarpe și în loc de pâine, cărbuni aprinși, neștiind ce fac. Cu adevărat nou-începătorii sunt asemenea pruncilor și cu atât mai vârtos cei ce nu iau aminte la sfintele scrieri și nu au nici sfătuire duhovnicească. Acest fel de lucrători, în loc de cele bune primesc cele rele și în loc de dar, înșelăciune. Ba se și bucură, neștiind ce fac și socotind că primesc dar, de aceea, această sfântă lucrare a minții are nevoie de multă sfătuire duhovnicească și de citirea cu multă luare aminte a sfintelor scrieri, nicidecum de agoniselile și lucrurile vremelnice, ca să nu ne înșelăm. Pentru că vrăjmașul nu încetează a se sârgui să ne înșele nu numai pe noi începătorii, sau pe cei de la mijloc, ci și pe cei desăvârșiți, căci stăpânitorul lumii acesteia caută nu numai pe unul sau doi să-i piarză, ci se sârguiește, răcnind ca un leu să înghită pe toată lumea. Dar precum s-a zis, smerenia, ascultarea și mărturisirea dreaptă sfarmă toate înșelăciunile și mrejele vrăjmașului.

Dreptul care are și înțelepciune este asemenea lui Dumnezeu, iar semnul înțelepciunii acesta este: că înțeleptul este sfetnic bun tuturor. Înțeleptul nu grăiește niciodată cu asprime nici nu se iuțește, ci toate cuvintele lui sunt line și cu bună primire și veselesc inima celor cale le aude. Înțeleptul chiar de va fi în treaptă înaltă, nu se trufește, ci mai mult se smerește, urmând Mielușelului lui Dumnezeu, domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, silindu-se a împlini poruncile Lui. Dreptul cel înțelept, chiar de se va afla pe treapta de judecător, nu crede îndată cele ce i se spun, nici nu hotărăște în grabă pedeapsa celor pârâți, ci mai întâi cu mare înțelepciune și cu bună luare aminte cercetează ca să afle pricina cu bună adevărire și, după ce a aflat-o, cu bună rânduială pune la cale judecata. Astfel păzește cuvintele Domnului care a zis: „Cu ce judecată veți judeca, cu aceea veți fi și voi judecați și cu ce măsură veți mășura, cu aceea și vouă vi se va mășura”; asemenea păzind și cuvintele Apostolului: „De a căzut cineva în greșală, voi cei duhovnicești îndreptați pe unul ca acesta cu duhul blândeții”. Astfel înțeleptul care se află în treaptă de stăpânire, își face toate lucrările cu mare chibzuință, silindu-se a se face bine plăcut Stăpânului a toată zidirea.

Dreptul nu se teme de este defăimat și nu se tulbură ori se scârbește de orice i se va grăi împotriva, ci zice: „De s-ar ridica împotriva mea tabără, nu se va înfricoșa inima mea; de s-ar scula asupra mea război. Întru aceasta eu nădăjduiesc. Una am cerut de la Domnul, aceasta o voi căuta, ca să locuiesc în casa Domnului în toate zilele mele”.

Zis-a prea fericitul **Petru Damaschin**:

^ Ce se cuvine a face celui biruit de orice patimă? Unul ca acesta cu mare sârguință trebuie să se împotrivească patimii dacă voiește să scape de muncile veșnice și de mânia focului nestins, pentru ca să se învrednicească de mila lui Dumnezeu. Să vorbim de pildă despre patima curviei. Dacă cineva este ispitit de oarecare persoană, se cuvine acestuia a se depărta cu totul de acea față, de vorbirea cu ea, de petrecerea cu ea, de atingerea hainelor, ba și de mirosul ei. Că în toate acestea, de nu se va păzi omul, împlinește patima și preacurvia sa, făcându-se

sălaş dracilor. Acesta e un lucru jalnic și vrednic de nemângâiată plângere pentru întunecarea minții ce-o aduce unora ca aceștia, că nu-și aduc aminte de gândul care l-au cugetat atunci când au ieșit din lumea cea deșartă și au pornit în această călătorie duhovnicească și viețuire îngerească. Ei nu-și aduc aminte de osârdia ce-o aveau când au intrat pe poarta mănăstirii în vremea venirii lor în ea, că nu-și aduc aminte de făgăduința aceea pe care au dat-o la primirea cinstului și îngerescului chip. Căci pentru cei ce sunt biruiți de această patimă dar se pocăiesc, nu numai că se bucură cetele cerești, dar încă și domnul îi așteaptă cu rațele deschise, primindu-i și îmbrățișându-i. Dar pe cei ce petrec în nebăgare de seamă și nu se pocăiesc, îi așteaptă pogorârea în prăpăstiile iadului și viermii cei neadormiți. (*Petru Damaschin*)

Zis-a și prea fericitul patriarh, sfântul **Ioan Gură de Aur**:

- ^ Omul de va greși și va păcătui înaintea lui Dumnezeu, iar mai pe urmă, căindu-se și îngreșându-se de păcatele sale, le va părăsi, încetând a mai păcătui înaintea lui Dumnezeu și va începe a se pocăi cu multă înfricoșare, flămânzire, sete, plângere și vărsarea lacrimilor de toate zilele, veștejindu-și trupul; unul ca acesta, nimic nu se va folosi de ostenele sale până când nu-și va spune și nu-și va mărturisi păcatele sale duhovnicescului său părinte, ca să ia de la dânsul dezlegare și iertare de păcatele sale. Pentru că acestuia i s-a dat putere de a lega, a dezlega și ierta păcatele oamenilor precum zice Domnul: „Întâi mărturisește-ți toate păcatele tale și apoi vei lua îndreptare, iertare și ușurare de sarcina cea grea a păcatelor tale”. Dar cel ce se numește răutate străveche, vrăjmașul nostru diavolul, știind că prin supunere și mărturisirea păcatelor la părintele duhovnicesc, omul ia dezlegare și ușurare, foarte se silește ca să-l smintească și nicidecum să nu-l lase nici măcar cu gândul să cugete la mărturisire. De aceea mulți au ieșit din această lume amăgitoare fără mărturisire, fără dezlegarea și iertarea lor, pentru cele păcătuite, iar acesta e un lucru înfricoșător, jalnic și vrednic de nemângâiată plângere. Căci din pricina acestei despărțiri fără rânduială și cu durere de lumea aceasta, nu-și câștigă nici cât de puțină ușurare de sarcina cea grea a păcatelor sale. (*Ioan Gură de Aur*)

Rânduiala cea bună a vieții de sine

Cum se cuvine călugărului celui ce este în afară de viața de obște, întru luarea aminte a petrece precum cei de demult Părinți au petrecut. (anonim)

Pentru a te liniști, de se va putea, să fie chilia ta întunecată, de este ziuă, cu perdea. De te smintește cineva prin vedere, poți să închizi ochii pentru a nu mai vedea nimic și în felul acesta să-ți poți ține gândul și mintea la cuvintele rugăciunii deasupra inimii. Caută să nu umble mintea în vraștea gândurilor, sau, și mai mult, inima. Nu lua aminte nicidecum să te gândești la ceva, căci chiar de-ar fi acel lucru bun, nu este deloc așa. Mintea trebuie silită să nu gândească decât la *Doamne Iisuse care ești pretutindeni și toate le plinești*. Nici o nălucire, mică sau mare, lumină sau foc, glas, bubuit, chip sau orice ar fi văzând sau auzind, să nu crezi. Nu lua aminte la unele ca acestea, de se vor întâmpla vreodată căci acestea sunt păreri și minciuni. Socotesc într-o oarecare măsură din cercarea mea că am cunoscut acestea, dar am avut despre ele și cuvinte cu unele persoane care au văzut năluciri mari în față și le-au cercat cu auzul. Căci cei ce se liniștesc cu mintea și cu trupul, până ce nu vor trece prin aceste mincinoase păreri, nu pot veni nici la adevărata bună sporire.

Unii ca aceștia să nu se teamă nici într-un chip de spaima ce apare în somn, ori de strigarea pe nume, iar în izbândiri de vise nicidecum să nu creadă, sau să ia aminte. Să nu se gândească la ele cum au fost, bune sau rele, că din încrederea în multe ca acestea, vine omul la părere și se strică. Dar mi se pare, după cum spun Sfinții, că este de folos și spre spor ca trecând prin aceste pricini și întâmplări, de care nu te vei dumiri, să ai povățuire și îndreptare, că fără adevărata călăuzire mulți pier. Iar neavând de la cine să le descoperi, lăsându-te în mila lui Dumnezeu, ține-te de rugăciune numai, fie că dormi, fie că ești treaz, fie că mănânci, fie că bei, fie că faci oricare alt lucru, că ea te va învăța toate și-ți va fi de folos, până ce ai să vezi.

Silește-te mai vârtos la starea în picioare, noaptea la priveghere, că prin aceasta s-au dezbrăcat Părinții de omul cel vechi și au văzut pe Dumnezeu. La priveghere adaugă trezvia, iar de trezvie lipește rugăciunea lui Iisus, și după ce vei zăbovi întru acest lucru, o vei înțelege pe aceasta și va gusta sufletul tău din pomul vieții. Acestea însă nu le vei putea săvârși de nu te vei înjuga cu pomenirea morții tale, în tot ceasul.

Am văzut pe oarecari din cei ajunși întru sporire, că și în adunare de frați, sau la vreme de nevoie și în oraș se pot liniști. Iar în singurătate și în liniște, mai mult se ajutorează decât în adunare, pentru că în adunare se pot păzi mai ușor cei fără patimi și puternici, dar nici acelora nu le e prea de folos, ci primesc aceasta numai de se va întâmpla cu oarecare vestire de la Dumnezeu, pentru vreo trebuință a obștii. Însă maica acestora este străinătatea și liniștea, iar unele ca acestea nu sunt legate de loc, ci le poți afla oriunde vei putea mai cu lesnire a împlini acestea și a te ruga. Dacă te rogi, ești biserică adevărată, însă în singurătate să nu șezi singur fără însoțitor ca să nu pătiești ieșire din minte, ci în doi sau trei frați în așa zisa cale împărătească. Deci fii și acolo de obște, căci aceasta este calea mărturisită și aleasă de Sfinții Părinți. Cei ce petrec în această rânduială au un stareț povățuitor, trăind în două trei chilii, având biserică sub un acoperiș și avânt totul de obște. Unii ca aceștia au timpuri de adunare după voia celui mai mare, rugăciunea, mâncarea, îmbrăcămintea, somnul și celelalte lucruri de nevoie, cu povățuire și cu blagoslovenie.

Astfel aceștia pot spori cu darul lui Dumnezeu, iar singur nu e lăsat nimeni a șede, fie le departe sau aproape, căci primejdios foarte este a trăi unul despărțit și de sine în toate. Acest fel de trai este smintitor și pricinuator de cădere când în dreapta, când în stânga, aducând patimi sufletești și trupești, după cum am văzut și cum bine știut este celor cunoscători. Sunt însă unii care sunt singuri, dar au o încăpere tot câte doi. Dar sunt și de aceia care, după ce au stat mai înainte câte doi, acum se află câte unul, în colibă, în peșteră, ori în vreo crăpătură. Dar numai după ce s-au povățuit în obște cu frații, sau în pustie, viind la sporire cu sfatul și cu știința altor cuvioși părinți, au îndrăznit și îndrăznesc acum a șede singuri și a se lupta cu patimile și cu dracii. Rar însă sunt aceia care s-au lepădat de toată grija trupească și a lumii și ajungând la sporire, și-au aruncat toată nădejdea către Dumnezeu, pe care Îl doresc.

Cei ce sunt pătimiși să nu îndrăznească a se lupta deosebit, în singurătate cu dracii, că sunt uciși de aceștia. Se cade nouă neputincioșilor a ne sili la calea împărătească, și unde ne va ajuta locul, datori suntem a ne nevoi pentru mântuirea sufletului nostru. Dacă facem așa, fără cădere vom petrece rămășița vieții noastre, iar cei ce doresc mângâierea cea de la Domnul, prea lesne o vor câștiga. A căruia să fie slava în veci. Amin.

Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului

Cuvânt de călăuză la cartea Sfântului Grigorie Sinaitul

Mulți, citind cartea Sfântului Grigorie Sinaitul și neavând cercarea lucrării minții, greșesc în înțelegerea cea dreaptă a ei, socotind că această lucrare a fost proprie numai bărbaților sfinți și fără de patimă. De aceea, ținându-se de obiceiul de acum, adică numai de citirea și cântarea psalmilor, a troparelor și a canoanelor, săvârșesc numai rugăciunea cea din afară. ei nu înțeleg că acest fel de rugăciune cântată ne-au dat-o Părinții numai până la o vreme, pentru neputința și pruncia minții noastre. Aceasta, pentru ca deprinzându-ne prin citire și cântare, să urcăm la treapta lucrării celei cu mintea, nu să petrecem până la sfârșit în aceasta. Căci ce este mai copilăresc lucru decât aceasta? Pentru că citind și cântând numai cu buzele rugăciunea cea din afară, rămânem la o părere bucuroasă de noi înșine, socotind că facem lucru mare și mângâindu-ne numai cu cât facem, iar prin aceasta hrănim pe fariseul dinăuntru.

Dar Sfinții Părinți luându-ne de la aceste neputințe ale prunciei noastre, ca pe niște prunci de la sânul celei ce ne hrănește cu lapte, ne arată treapta coborâtă a acestei lucrări, asemănând cântarea cu glas, cu graiul păgânilor. Căci zice acest sfânt: Cântarea noastră se cade a fi îngerească, după cum ne este și viețuirea, iar nu trupească sau, să zic, păgânească. Căci cântarea cu glas și cu strigare a fost dată pentru lenevirea și pentru nedestoinicia noastră, ca să ne ridice la rugăciunea adevărată. Iar roada cântării din afară a arătat-o Sfântul Simeon Cuvântătorul de Dumnezeu în chipul rugăciunii însoțite de a doua luare aminte. El zice:

- ^ A doua luare aminte este aceasta: când mintea se strânge din cele cunoscute cu simțurile și păzește simțurile de cele din afară, adunându-se în gândurile ei, umblă în acestea în chip deșert, uitând de cele din afară. căci uneori își cercetează gândurile, alteori dă atenție cererilor ce le rostește către Dumnezeu, și uneori trage spre sine gândurile robite de demoni, alteori, cuprinsă de vreo patimă, începe iarăși să revină cu silire la sine. Și nu-i este cu putință celui ce luptă noaptea, care aude glasurile dușmanilor și primește rănilor de la ei, dar nu poate vedea limpede cine sunt ei, de unde vin, cum lovesc și pentru ce, pentru că întunericul pricinuieste minții această neputință. Cel ce se luptă astfel, nu va putea scăpa să fie zdrobit de cei de alt neam. Osteneala o suportă, dar de plată este păgubit. Ba e furat și de slava deșartă, ca unul ce se socotește că e cu luare aminte; și e biruit și batjocorit de ea. Pe lângă aceea mai și disprețuiește pe alții, ca pe unii ce nu sunt ca el și se dă pe sine păstor oilor, asemănându-se orbului care făgăduiește să povățuiască pe orbi. (*Simeon Noul Teolog*)

Cum putem păzi mintea? Urmând-o în simțirea celor din afară, sau adunând-o din ele, care o risipesc prin ele, când caută spre lucrurile supuse simțurilor? Văzul privind cele frumoase, sau necuvenite, auzul auzind cele netede sau colțuroase, mirosul mirosind cele bine sau rău mirositoare, gustând cele dulci sau amare, pipăitul pipăind cele moi sau tari, pornesc și aleargă după ele ca după frunzele purtate de vânt, iar mintea, amestecându-se cu ele, cugetă la lucrările lor. Este cu putință a scăpa astfel de gândurile cele de-a dreapta, sau de-a stânga? Nicidecum și niciodată. Deci dacă simțurile din afară nu pot opri mintea de la gânduri, trebuie ca mintea să fugă din simțuri în vremea rugăciunii, înăuntru în inimă, și să stea acolo surdă și mută la toate gândurile. Căci de se goleşte cineva numai de vedere, de auzire și de vorbire, dobândește oarecare liniște de patimi și de gândurile rele. Dar cu mult mai mult se va îndulci de odihna de gândurile rele și va gusta bucuria cea duhovnicească, care se pricinuieste prin rugăciunea minții și prin luarea aminte, când depărta mintea și de la cele cinci simțuri din afară și o va înclua în camera cea dinăuntru și firească, sau în

pustie. Căci precum sabia cea cu două tăişuri, oriîncotro o vei întoarce, taie cu ascuţişul ei cele ce se nimeresc în preajma ei, tot așa lucrează și rugăciunea lui Iisus: uneori fiind întoarsă spre gândurile cele rele și spre patimi, alteori spre păcat, spre aducerea aminte și de moarte și de muncile cele veșnice.

Iar de va voi cineva, fără această rugăciune, numai cu rugăciunea cea cântată și cu simțurile cele din afară, să surpe atacurile vrăjmașilor și să se împotrivescă oricărei patimi, sau gând viclean, acela va fi biruit degrabă și de multe ori. Căci diavolul, aici îl biruiește pe cel ce i se împotrivesc, aici se supune, făcându-se că e biruit de împotrivirea aceluia. Prin aceasta își bate joc de el, făcându-l să se socotească păstor oilor și învățător.

Cunoscând aceasta, **Sfântul Isihie** zice:

- ✓ Nu poate mintea noastră să biruiască prin sine singură nălucirile diavolești. Să nu deznădăjduiască niciodată că va putea face aceasta, căci vrăjmașii sunt foarte vicleni și se prefac a se supune. Și așa te împiedică cu slava cea deșartă, dar nu suportă nici un ceas să se împotrivescă chemării lui Iisus Hristos. (*Isihie Sinaitul*)
- ✓ Vezi să nu te asemeni lui Israil celui de demult, ca să fie dat vrăjmașilor celor gândiți cu mintea. Că acela fiind izbăvit de egipteni prin Dumnezeuul tuturor, și-a născocit sieși, ca ajutor, idol de lut. Iar prin idol de lut să înțelegi mintea noastră cea neputincioasă, care când cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor viclene, ușor le izgonește și cu știință măiastră biruiește atacurile nevăzute ale vrăjmașului. Dar când se bizuiește pe sine însăși, fără socoteală, se sfarmă ca lăstunul ce se rostogolește. (*Isihie Sinaitul*)

Ajunge aceasta pentru a cunoaște puterea și măsura lucrării minții și a lucrării celei din afară, adică a rugăciunii și a cântării din afară. Dar să nu socotești cititorule, că luându-ne pe noi Sfinții Părinți de la multa cântare din afară și poruncindu-ne să ne deprindem cu lucrarea minții, nesocotesc psalmii și canoanele (troparele). Să nu fie aceasta, căci acestea sunt date de la Duhul Sfânt Sfintei Biserici, întru care se săvârșește toată lucrarea de sfințire prin hirotonie și toată taina economiei lui Dumnezeu Cuvântul până la a doua venire a Lui, în care se cuprinde și învierea noastră. Și nu este ceva omenesc în rânduiala bisericească, ci toate sunt ale darului lui Dumnezeu, neprimind nici un adaos de la vrednicia noastră și nici o împuținare pentru păcatele noastre.

Dar cuvântul nostru nu se ocupă cu rânduielele Bisericii, ci cu pravila și viețuirea cea deosebită a fiecărui călugăr, care prin silință și prin dreptatea inimii s-a deprins a dobândi harul Sfântului Duh, și nu prin simplele cuvinte ale Psalmilor (fără luare aminte), cântate numai cu buzele și cu limba. Căci zice Apostolul: „Voiesc a zice cinci cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba”. Deci se cade, mai întâi, a ne curăța mintea și inima cu cinci cuvinte de acest fel, zicând întru adâncul inimii: *Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă*, și așa a ne urca la cântarea înțelegătoare. Deoarece tot cel începător și încă pătimăș poate săvârși cu înțelegere această rugăciune întru păzirea inimii. Iar cântarea nicidecum nu o poate, până ce nu va curăța, mai întâi, mintea cu această rugăciune. Pentru aceasta Sfântul Grigorie Sinaitul, cercând cu de-amănuntul și cercetând viețile, scrierile și experiența duhovnicească a tuturor Sfinților mai mult decât toți, prin Duhul Sfânt ce locuia el, cere să se pună toată silința pentru rugăciune. iar Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Salonicului, având același Duh și dar, poruncește arhierilor, preoților, călugărilor și tuturor mirenilor și-i sfătuiește să zică și să unească cu răsuflarea în toată vremea și în tot ceasul această sfințită rugăciune. El zice împreună cu Apostolul: „Nu este altă armă mai tare nici în cer, nici pe pământ ca numele lui Iisus Hristos”.

Să știi și aceasta, cel ce râvnești această sfințită lucrare a minții, că nu numai în pustie, sau în

singurătatea sihăstrească au fost învățători și cei mai mulți săvârșitori ai acestei sfințite lucrări. Ci mai mult în marile lavrele, care se aflau în mijlocul orașelor. E de mirare cum sfințitul patriarh Fotie, fiind ridicat la patriarhie din dregătoria boierească și nefiind călugăr, s-a deprins cu această treaptă a lucrării minții. Ți atâta a sporit încât fața lui strălucea ca a lui Moise, din darul Sfântului Duh ce se afla în el, zice Simeon Tesaloniceanul. El mărturisește că acela a alcătuit și o carte despre această lucrare a minții, cu toată înțelepciunea filosofică. Mai zice că și Sfinții patriarhi ai Constantinopolului Ioan Gură de Aur și Ignatie și Calist au scris cărți despre această lucrare. Oare nu-ți ajung acestea, o, iubitorule de Hristos cititor, ca lepădând toată îndoiala, să începi să deprinzi cu luare aminte a minții? De vei zice. Nu sunt în viața singuratică, ce folos vei avea? Doar Sfântul patriarh Calist s-a deprins cu lucrarea minții în Lavra cea mare a Athosului, slujind la bucătărie. Iar de te îndoiești pe motiv că nu ești în pustie adâncă, a doua pildă a atenției inimii îți este Sfântul episcop Fotie. Și iarăși, de te vei lenevi în trezvia inimii pe motiv de ascultare, spunând că ai de împlinit oareșce lucrări, te vei face de răs, căci nici pustia, nici viața singuratică nu duce atâta spre sporire această lucrare, ca ascultarea cu înțelegerea, zice Sfântul Grigorie Sinaitul.

De te temi din partea din dreapta (de păcatul prisosirii virtuții), pe motiv că nu ai învățător, în privința aceasta însuși Domnul îți poruncește să înveți din Scriptură, zicând: „Cercetați Scripturile și într-însele veți avea viața veșnică”. Iar de te tragi la stânga, tulburându-te că nu ai loc de tăcere, și întru aceasta te întărește Sfântul Petru Damaschin zicând:

- ∨ Acesta este începutul mântuirii omului, să-și lase voia și înțelegerea sa și să-și facă proprie voia și înțelegerea lui Dumnezeu. Atunci nu se va afla în toată zidirea lucru, început sau loc care să-l poată împiedica. (*Petru Damaschin*)

De te împiedici și mai mult, aflând pricini spre aceasta în multe cuvinte ale Sfântului Grigorie Sinaitul, care zice multe despre înșelăciunea ce se ivește în această lucrare, însuși acest Sfânt te îndreptează zicând:

- ∨ Nu se cade să ne temem sau să ne îndoim a chema pe Dumnezeu, căci chiar dacă s-au abătut vreunii, fiind vătămați la minte, înțelege că au pățimit această pricină că au voit să lucreze după voia lor și din înălțarea cugetului. Căci cel ce caută pe Dumnezeu cu supunere, cu întrebare și cu smerită cugetare, nicicând n se va vătăma, din harul lui Hristos, care voiește „ca tot omul să se mântuiască”. Cel ce viețuiește drept și fără prihană, ferindu-se de plăcerea sa și de înălțarea minții, de s-ar ridica toate taberele drăcești asupra lui și mii de ispite, va rămâne nevătămat, au zis Părinții, dar cel ce umblă după rânduiala proprie și după părerea sa, lesne cade în înșelăciune. Iar de se poticnește careva de piatra scrierii (descrierii înșelăciunilor), spre oprirea lucrării minții, acesta să știe că întoarce cele de sus în jos și cele de jos în sus. Acestea nu spre oprirea lucrării au fost lăsate, ci ca să ne ferească de înșelăciune. Sfinții Părinți ne arată pricinile prin care ne vine înșelăciunea, de aceea Sfântul Grigorie Sinaitul poruncește să nu se teamă, nici să se îndoiască cei ce se deprind cu rugăciunea. El ne înfățișează două pricini ale înșelăciunii: lucrarea după rânduiala proprie și înălțarea cugetării. (*Grigorie Sinaitul*)

Voind Sfinții Părinți să rămânem nevinovați de acestea, ne poruncesc să cercetăm sfintele scrieri ca să ne îndreptăm prin ele. Zice în această privință Sfântul Petru Damaschin:

- ∨ Să aibă împreună viețuitor un frate bun sfătuitor, iar de se poate afla stareț bun cu cuvântul și cu lucrul, după chipul Sfinților Părinți, cunoscând bine scrierile Părinților, apoi în chip deosebit se cade a primi în tăcere sfătuirea duhovnicească din învățăturile și îndrumările

Sfinților Părinți și a căuta în ele răspuns pentru tot lucrul și fapta cea bună. *(Petru Damaschin)*

Deci se cade ca și noi, citind scrierile, să păzim această măsură și această rânduială și să nu ocolim învățătura și îndrumarea acestora, cum fac aceia care, având cercarea lucrării minții și socotindu-se a judeca drept, se înfățișează sau, mai bine zis, se dau pe ei înșiși ca știind ce fac, chiar când se depărtează cu trei motive de deprinderea acestei sfințite lucrări.

Cel dintâi e că lasă această lucrare numai sfinților bărbați fără patimă, socotind că numai acestora li se potrivește ea, nu și celor pătimiși. Cel de-al doilea e împușinarea aproape totală a învățătorilor în acest fel de viețuire, sau cale. Iar cel de-al treilea e înșelăciunea care se ivește chiar în această lucrare. Motivul cel dintâi al acestora este nefolositor și nedrept căci încă treapta cea dintâi a călugărilor începători este datoare să împușineze patimile prin trezvia minții și paza inimii, care este rugăciunea minții ce se cuvine celor făptuitori. Cel de-al doilea este lipsit de judecată și de îndreptățire, căci precum s-a spus mai sus, în locul învățătorului avem scrierile ca învățător, când nu se află învățător. Iar cel de-al treilea este cel prin care cineva se face pe sine însuși piedică sieși, căci citind anume cu gând de a se înșela, se împiedică el însuși în scrieri înțelegându-le strâmb. Pentru că, în loc de a primi scrierile spre păzirea sa și spre cunoașterea înșelăciunii, le află și le primește ca pricină a fugii de lucrare a minții. E ca și cum cineva dintre mai marii ostașilor, fiind înștiințat că dușmanul lui îi pândește calea vrând să-l biruiască cu înșelăciune, așteptându-l pe ascuns, neputând face cu el război la arătare, el ca un nepriceput, în loc de a descoperi acestea și de a da pe față pândirea acestuia ca să-l biruiască, se înfricoșează și fuge făcându-se de ocară între oameni, dar mai vârtos înaintea împăratului său și a sfetnicilor lui.

De te temi de acest fel de lucrare și deprindere numai din firea și prostia inimii tale, cu mult mai vârtos mă tem și eu pentru tine. Căci nu trebuie să te ferești să mergi în pădure din pricina unor basme prostești, sau din teama de lup, pentru că numai de Dumnezeu trebuie să te temi, nu să fugi de frică, sau să te lepezi de El. Cu adevărat această lucrare cere frică și cutremur, zdrobirea inimii și smerenie și multă cercetare a sfintelor scrieri, dar nu fugă și lepădare, nici îndrăzneală, nici lucrare după plăcerea proprie. Căci zice Petru Damaschin:

^ Cel îndrăzneț și nebăgător de seamă, vrând mai mult decât este vrednic și decât e în stare, aleargă cu trufie spre ceea ce voiește vrând să ajungă înainte de vreme De-și închipuie cineva că va ajunge ușor la cele înalte, și-a agonisit poftire diavolească, iar nu adevărul, căci pe acesta lesne îl vânează diavolul cu cursele sale, ca pe o slugă a lui. *(Petru Damaschin)*

Și de ce să râvnim sporirea neîncetată a minții în rugăciunea de care de abia se învrednicește unul din zece mii, cum zice Sfântul Isaac? Destul ne este nouă păcătoșilor și neputincioșilor, să cunoaștem măcar umbra liniștii minții, care este rugăciunea cea lucrătoare a minții, cu care izgonesc din inimă adăugirile vrăjmașului și gândurile cele rele și care este a călugărilor începători și a celor pătimiși și prin care se înalță cineva la rugăciunea contemplativă și duhovnicească de va voi Dumnezeu. Și nu trebuie să slăbim din pricina aceasta, căci nu se învrednicesc mulți de rugăciunea văzătoare, dar aceasta nu pentru că e nedreptate la Dumnezeu, ci trebuie numai să nu ne lenevim să mergem pe calea care duce spre această sfințită rugăciune, adică să nu ne lenevim a ne împotrivi, prin lucrarea rugăciunii minții, amăgirilor și patimilor gândurilor rele. Înaintând deci, pe calea aceasta a sfinților, ne vom învrednici părții lor, chiar de nu vom dobândi aici desăvârșirea, zice Sfântul Isaac și alți mulți sfinți.

Dar și acest lucru este vrednic de mirare și înfricoșător: cum cineva, cunoscând scrierile, nu face experiența lor? Iar alții necunoscându-le, nici întrebând, îndrăznesc să se apropie cu înțelegerea de

luarea aminte a minții? Ba mai spun că luarea aminte și rugăciunea trebuie să lucreze în partea poftitoare și zic că această parte se află în mijlocul pântecului și nu al inimii. Aceasta este cea dintâi și mai voită dintre înșelăciuni, căci nu numai că rugăciunea și luarea aminte nu trebuie să fie făcute în această parte, ci nici căldura care vine de la partea poftitoare la inimă nu trebuie nicidecum a o primi. Iar când se vorbește de mijlocul pântecului, înțelege inima, după cum zice Sfântul Teofilact. Iar inima nu are locul ei nici în buric, nici în mijlocul pântecului, ci în partea stângă a pieptului.

Vasile de la Poiana Mărului insistă ca mintea să caute deasupra inimii ca un împărat, nu în partea dreaptă a ei spre piept, nici în josul ei, ca să nu trezească nici fierbințeala mâniei în piept, nici fierbințeala poftii din josul inimii. Dar noutatea la Vasile constă în faptul că el cere ca mintea să nu caute nici în mijlocul inimii, ci deasupra ei, pentru că inima este sediul rațiunii și astfel, dacă mintea ar căuta spre acel mijloc, mintea sau rațiunea ar rămâne în ea însăși, într-o pură raționalitate. Mintea trebuie să caute să ajungă deasupra sa și să se stăpânească pe ea însăși ca un împărat. Omul trebuie să caute să ajungă chiar și deasupra sa, adică să se ridice mai presus de sine spre Dumnezeu, spre adevărul personal infinit, să intre în relație cu El, depășindu-se pe sine, așa cum i-o cere de altfel și firea. Dar pentru aceasta trebuie să rămână aproape de însuși centrul ei, de inimă, căci numai prin ea poate urca mai presus de ea. Ideea că inima e centrul cugetării se justifică cu faptul că ea e centrul vital al organismului, deci și al cugetării care dirijează omul întreg. În inimă și totuși, prin inimă, deasupra inimii sale, acolo trebuie să fie omul.

Astfel sunt așezate cele trei părți ale sufletului: partea rațională în piept, partea mâniei sau a râvnii în inimă, iar partea poftitoare în buric. La aceasta are și diavolul lesne intrare, după cum zice Iov: „O umple de bale și o înfierbântă, ca lipitorile și broaștele în balta cea noroioasă, hrănindu-se și îndulcindu-se cu sărătura poftii”.

Partea poftitoare se arată în moliciunea trupului, în extrema lui pasivitate. Dacă e condusă de cugetare și de tărie, devine un sentiment care se alipește cu dragoste de cele cu adevărat tari și înalte, de Dumnezeu, sau caută spre El. Altfel o ia razna, sau e făcută roaba celui rău, a celor tari în mod aparent și trecător.

De aceea, **Sfântul Grigorie Sinaitul** zice:

- ^ Este mare nevoie de a se ajunge la adevărul vădit și a fi curat de cele potrivnice darului, că mai ales în începători s-a deprins diavolul să dea înșelăciunii lui chipul adevărului, dând vicleșugurilor lui înfățișări duhovnicești, adică le înlocuiește pe unele cu altele. Această înlocuire o face și în mijlocul pântecului, aducând în locul căldurii firești, arderea sa, iar în locul veseliei firești, bucurie dobitocească.

Dar socotesc firesc ca lucrătorul să știe și aceasta: arderea sau căldura care iese de la mijloc (de la mijlocul pântecului) la inimă, uneori iese singură de la sine în chip firesc, fără gânduri de desfrânare.

Zice **Sfântul Calist Patriarhul**:

- ^ Aceasta nu este înșelăciune, ci vădirea firii, iar de socotește cineva că și ea este din dar, și nu din fire, aceasta este cu adevărat înșelăciune. Dar nu trebuie să se îngrijească de asta cel ce se nevoiește, ci să le respingă. (*Calist Patriarhul*)

Alteori diavolul însuși amestecă arderea sa cu pofta noastră și prin aceasta trage inima la gânduri de desfrânare, iar aceasta este negreșit înșelăciune. Iar de se încălzește tot trupul, dar mintea este curată și lipsită de patimă, încât pătrunde în adâncul inimii, începând și săvârșind rugăciunea în

inimă, să se știe că aceasta este cu adevărat din har, iar nu din înșelăciune. Dar se întâmplă unora dintre nevoitori nu puțină împiedicare și neputință trupească în această sfințită lucrare, căci neputând ține cu măsură și cu hotărâre ostenele și posturile cele mai presus de fire ce le împlineau sfinții, li se pare că nu le este lor cu puțință a începe fără acestea, lucrarea minții. Ferindu-i de această păgubire, prin măsura ce le-o rânduiește, Marele Vasile învață astfel: „Înfrânarea se rânduiește potrivit puterii trupești a fiecăruia”. Cu adevărat și de aceasta mi se pare că se cuvine să se țină seama, ca nu cumva, zdrobind cu înfrânarea cea fără măsură puterea trupească, să facem trupul sleit și neputincios spre lucrarea duhovnicească. Căci pe aceasta trebuie să o avem lucrătoare și nicidecum să o slăbim cu lipsa de măsură, pentru că dacă ar fi fost bine să slăbim cu trupurile și să zăcem abia vii, negreșit așa ne-ar fi făcut Domnul de la început. Dar de vreme ce ne-a făcut așa cum suntem, greșesc cei ce nu păzesc precum este ceea ce a fost făcut.

Postitorul să păzească, deci, numai binecredincioșia, ca să nu se încuibeze răutatea în suflet din pricina lenevirii; ca să nu slăbească trezvia minții și ridicarea cugetării cu dinadinsul spre Dumnezeu; ca să nu se întunece sfințirea cea duhovnicească și luminarea care se ivește din ea în suflet. Căci de vor crește bunătățile amintite, nu vor avea patimile vreme a se scula asupra trupului, pentru că sufletul îndeletnicindu-se cu cele de sus, nu dă trupului vreme spre trezirea patimilor. De aceea, odată ce se produce această stare în suflet, nu se mai deosebește întru nimic cel ce mănâncă anumite bucate de cel ce nu le mănâncă. Ba unul ca acesta a ținut nu numai postul, ci și înfrânarea cea de totdeauna și are lauda pentru grija și luarea aminte cea aleasă, arătată trupului, căci viața cea cu măsură nu înfierbântă poftetele. Aceasta o spune Sfântul Isaac Sirul: „Trupul cel neputincios de-l vei sili peste măsură, aduce sufletului tulburare peste tulburare”, iar Sfântul Ioan Scărarul zice: „Văzut-am dușmanul numit pântece odihnit și dând trezvie sufletului”, și „Văzutu-l-am pe acesta topit de post și totuși plin de păcat, ca să nu ne nădăjduim în noi, ci spre Dumnezeu cel viu”. Cu aceasta se potrivește și întâmplarea pe care o povestește Preacuviosul Nicon:

^ În acele vremuri se afla un bătrân singur în pustie, care nu văzuse oameni de treizeci de ani și nu mâncase nici pâine, ci numai rădăcini; dar a spus că în toți anii aceia a fost foarte mult luptat de dracul desfrânării. Și au socotit Părinții că nici trufia, nici hrana n-a fost pricina războiului aceluia, ci faptul că bătrânul nu era deprins cu trezvia minții și cu lupta împotriva amăgirilor vrăjmașilor.

Pentru aceea zice și Sfântul Maxim: „Dă trupului cele după putere și întoarce toată nevoința ta spre lucrarea minții”. Și iarăși, Sfântul Diadoh zice: „Postul are laudă în sine, dar nu la Dumnezeu”. Căci este lucrător și orânduiește bine pe cei ce-l voiesc cu întreaga ființă. Deci nu se cade nevoitorilor binecredincioși a se trufi pentru el, ci să vadă ținta cugetării noastre în credința în Dumnezeu. „Căci meșterii nici unui meșteșug nu se laudă vreodată cu uneltele lor, ca și cum ele ar fi scopul meșteșugului lor, ci așteaptă fiecare să isprăvească lucrul cu ajutorul lor, ca din el să arate cu adevărat meșteșugul lor.

Dar având o stare potrivită pentru primirea unui anumit fel de hrană, nu-ți pune toată silința și nădejdea numai în post. Ci postind cu măsură și după puterea ta, silește-te în lucrarea minții. De ai putere să te îndestulezi numai cu pâine și apă, bine este. Căci zice: „Nu întăresc celelalte bucate trupul, cum îl întăresc pâinea și apa. Dar să nu-ți pară că împlinești vreo faptă bună, postind astfel, ci nădăjduiește a câștiga din post întreaga cumpătare. Și așa îți va fi postul cu înțelegere”, zice sfântul Doroftei.

Iar de ești neputincios, Sfântul Grigorie Sinaitul îți poruncește să mănânci o litră de pâine și să bei pe zi, adică în zilele cele dezlegate, trei sau patru pahare de vin, sau apă, dacă vrei să afli pe Dumnezeu; și să primești câte puțin din toate cele dulci ce se vor afla, ca să scapi de înălțarea cu

cugetul și să nu te scârbești de cele bune făcute de Dumnezeu, ci să-I mulțumești Lui pentru toate. Aceasta este judecata celor pricepuți.

Căci de te îndoiești de mântuirea ta, fiindcă mănânci din toate bucatele cele dulci și bei puținel vin, aceasta vine din necredința și neputința cugetului. Iar împărtășirea de bucate fără de păcat și potrivit cu voia lui Dumnezeu se poate afla în trei stări ale sufletului: în *înfrânare*, în *îndestulare* și în *săturare*. *Înfrânarea* înseamnă a fi încă flămând când te scoli de la masă; *îndestularea* înseamnă a nu fi nici flămând, nici îngreunat; *săturarea*, a se îngreuna puținel. Iar a mânca după săturare e ușă a îndrăcirii pântecului, prin care intră desfrânarea. Socotindu-le acestea, alege-ți ceea ce se cade după puterea ta, netrecând peste aceste stări. Căci și aceasta aparține celor desăvârșiți, cum zice Apostolul, adică a flămânzi și a se sătura și a le putea pe toate.

Acestea ți s-au arătat, o, iubitorule al lucrării și al luării aminte a minții, numai din cuvintele Sfinților Părinți celor mari: care este măsura înfrânării și postul cel cu socoteală; și cum se cuvine a se nevoi cineva întru luarea aminte. Deci auzind acestea, nu se cade a ne depărta de la lucrarea minții, ci a ne sili întru acestea, cu toată sânguința rugând pe Domnul nostru Iisus Hristos, să ne fie ajutor și Învățător întru aceasta. Căruia se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, în vecii vecilor. Amin.

Cuviosul Maxim Cavesocalivitul

Sunt multe viziuni care sunt amăgiri, dar altele sunt semnele amăgirii și altele ale harului. Astfel, duhul amăgirii, când se apropie de om, îi zăpăcește mintea și o sălbăticește; îi face inima aspră și o întunecă; îi pricinuieste frică, temere și mândrie; îi înăsprește ochii, îi tulbură creierul, îi înfioară tot trupul; îi iscă prin nălucire, în fața ochilor o lumină care nu strălucește și nu e curată, ci roșie; îi scoate mintea din frâu și o îndrăcește; îl mișcă să spună cu gura cuvinte necuviincioase și hulitoare. Și cel ce vede acest duh al amăgirii de multe ori, se mânie și se umple de furie. El nu cunoaște deloc smerenia nici plânsul și lacrima adevărată, ci totdeauna se laudă cu bunătățile lui; este plin de slava deșartă și fără înfrânare și temere de Dumnezeu și totdeauna este stăpânit de patimi. Iar la urmă de tot își iese cu totul din minți și vine la pierzania deplină. Fie ca Domnul să ne izbăvească de această amăgire.

Semnele harului sunt acestea: când vine la om harul Preasfântului Duh, îi adună mintea și-l face să fie cu luare aminte și smerit, îi aduce aminte de moarte, de păcatele lui, de judecata viitoare și de osânda veșnică; îi face sufletul de se frânge ușor, de plânge și se tânguieste; îi face ochii liniștiți și plini de lacrimi. Și cu cât se apropie mai mult de suflet, cu atât îl mângâie mai tare prin sfintele patimi ale domnului nostru Iisus Hristos și prin nemărginita Lui iubire de oameni și-ii prilejuiește minții vederi înalte și adevărate:

- ∨ Cu privire la puterea cea necuprinsă a lui Dumnezeu, care cu un singur cuvânt le-a adus pe toate din neființă la ființă;
- ∨ Cu privire la puterea nemărginită, care singură cârmuiește și are grijă de toate;
- ∨ Cu privire la necuprinsul Sfintei Treimi și la noianul de nestrăbătut al ființei dumnezeiești și la celelalte.

Atunci mintea omului parcă este răpită de acea lumină și luminată de lumina cunoștinței dumnezeiești. Inima i se face senină și blândă și dă la iveală roadele Sfântului Duh: bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, compătimirea, iubirea, smerenia și celelalte. Sufletul lui primește astfel o bucurie de negrăit.

Sfântul Simeon Noul Teolog

Metoda sfintei rugăciuni și atențiuni

Trei sunt felurile rugăciunii și ale luării aminte prin care sufletul sau se înalță, sau se coboară. Se înalță dacă le întrebuințează la timp potrivit, sau se coboară dacă le întrebuințează fără socoteală, la vreme nepotrivită. Iar trezvia și rugăciunea sunt legate între ele ca sufletul și trupul: lipsind una, nu poate sta nici cealaltă. Unirea lor se face în acest chip: întâi, trezvia se opune păcatului, ca un străjuitor și înainte mergător; în urma ei, rugăciunea desființează și șterge îndată gândurile rele, împiedicate de străjuitor, luare aminte neputând face singură acest lucru. acestea sunt deci poarta vieții și a morții: luarea aminte și rugăciunea. De o curățim prin trezvie, ne îmbunătățim; iar de o întinăm prin lipsă de pază, ne înrăim.

Fiindcă am spus deci că luarea aminte și rugăciunea sunt trei feluri, trebuie să înfățișăm însușirea fiecăruia din ele, ca cel ce vrea să dobândească viața și să și-o desăvârșească, să aleagă din aceste trei feluri care se deosebesc între ele, pe cel mai bun, ca nu cumva, ținând din neștiință pe cel mai rău, să fie scos de la ceea ce e mai bun.

Despre primul fel de rugăciune

Însușirile primului fel de rugăciune sunt acestea: Când cineva face această rugăciune, își ridică mâinile și ochii împreună cu mintea la cer, iar mintea alcătuiește înțeleșuri dumnezeiești și-și închipuie frumuseți cerești, ierarhii de îngeri și corturi de-ale dreptilor și, simplu vorbind, toate câte le-a auzit din Scripturi le adună în vremea rugăciunii în minte, el își stârnește astfel sufletul la dragostea dumnezeiască, privind la cer, ba uneori vărsând și lacrimi din ochi. Făcând așa, se umflă dulce în inimă și se mândrește și socotește că ceea ce i se întâmplă este o mângâiere dumnezeiască. Drept aceea, se roagă să petreacă pururi într-o astfel de îndeletnicire.

Dar acestea sunt semne ale amăgirii. Căci binele nu e bine când nu se face bine. Unul ca acesta, chiar de se dedă unei vieți de cea mai deplină liniște, e cu neputință să nu-și iasă din minți. Iar dacă nu cade într-o astfel de patimă, totuși nu poate ajunge la dobândirea virtuților și la nepătimire. Prin acest fel de luare aminte s-au amăgit cei ce văd lumini în chip simțit și miros bune miresme și aud glasuri și alte multe de acestea. Unii din ei au căzut cu totul în stăpânirea dracilor, fiind purtați din loc în loc și din țară în țară. Alții, necunoscând pe cel ce se preface în înger al luminii și de aceea primindu-l, au fost amăgiți de el și au rămas neîndreptați până la sfârșit, neprimind nici un sfat de la oameni. Unii și-au pus mâinile asupra lor înșiși, și s-au făcut sinucigași, fiind scoși din minți de înșelătorul, iar alții s-au aruncat în prăpăstii. În sfârșit, alții s-au spânzurat, și cine ar putea spune toate felurile amăgirii diavolului?

Din toate cele spuse, cel înțelept poate cunoaște care este câștigul născut din cea dintâi luare aminte. Iar dacă cineva nu cade în acestea, pentru că trăiește în viața de obște (acestea li se

întâmplă deci pusnicilor), totuși rămâne toată viața fără nici o sporire din ea.

Despre al doilea fel de rugăciune

Al doilea fel de rugăciune se face așa: Minte se retrage din cele supuse simțurilor, își păzește simțurile de cele din afară, și-și adună toate gândurile, ca să nu umble după lucrurile deșarte; apoi aici face cercetarea gândurilor, aici ia aminte la cererile ce le rostește cu gura către Dumnezeu, sau aici atrage la sine gândurile robite de diavol, aici, cuprinsă ea însăși de patimă, începe să revină la sine cu silire. Dar unuia ce se luptă așa, îi este cu neputință să câștige pacea, sau să primească cununa biruinței? (*II Timotei 4, 8*). Căci unul ca acesta se aseamănă omului ce se luptă noaptea, care aude glasurile vrăjmașilor și primește loviturile lor, dar nu poate vedea curat cine sunt, sau de unde au venit, sau cum și pentru ce se bat, dat fiind întunericul din mintea sa, care îi pricinuieste acest neajuns. Cel ce se luptă așa, nu va scăpa de a fi zdrobit de către dușmanii inteligibili, el va suporta osteneala, dar de răsplată va fi păgubit, căci furat de slava deșartă, el se fălește că e cu luare aminte și stăpânit și batjocorit de ea, va disprețui pe alții, că nu sunt cu luare aminte și se va mândri față de ei și se va da drept păstor al oilor, asemănându-se orbului care vrea să călăuzească pe orb.

Acestea sunt însușirile rugăciunii a doua. Din ele, cel ce se silește poate să cunoască neajunsul ei. Această a doua rugăciune e mai bună decât cea dintâi, precum o noapte cu lună plină e mai bună decât o noapte fără stele și fără lumină.

Despre al treilea fel de rugăciune

Vom începe să vorbim și despre a treia rugăciune. Ea este un lucru minunat și greu de tălmăcit, iar pentru cei ce n-au cunoscut-o, nu numai greu de înțeles, ci și aproape de necrezut. E un lucru care nu se întâlnește la mulți, căci socotesc că acest bun a dispărut azi de la noi împreună cu ascultarea. Pentru că ascultarea este aceea care, dezlipindu-l pe cel ce-o iubește de veacul rău de acum, desfăcându-l de patimi și de griji, îl face statornic și neobosit în urmărirea căii acesteia, mai ales dacă a găsit și un povătuitor neamăgitor. Căci ce lucruri vremelnice ar putea atrage mintea aceluia care a murit prin ascultare, oricărei împătimirii față de lume și de trup? Sau ce grijă ar mai putea stăpâni pe acela care a dat în seama lui Dumnezeu și a părintelui său duhovnicesc toată grija sufletului și a trupului și nu mai trăiește sieși, nici nu mai așteaptă o zi a plăcerilor sale? De aceea, ispitele puterilor răzvrătite, care trag mintea ca niște funia în nenumărate curse de gânduri, se rup și omul, ajuns liber, luptând cu putere și pătrunzând gândurile vrăjmașilor, le alungă cu măiestrie și înalță rugăciuni din inimă curată. Aceasta este începutul adevăratei viețuirii călugărești. Cei ce nu încep astfel, se vor zdrobi în deșert.

Începutul rugăciunii a treia nu se face cu întinderea mâinilor, cu adunarea gândurilor și cu chemarea ajutorului din cer, căci acestea sunt însușirile primei rugăciuni. Dar nu începe nici de la al doilea fel, în care mintea ia aminte la simțurile din afară, iar pe dușmanii dinăuntru nu-i observă. Fiindcă unul ca acesta e lovit, dar nu lovește, e rănit, dar nu rănește, e dus în robie fără să se poată apăra de cei ce-l robesc. Neconținut vrăjmașii îl lovesc din spate, dar mai ales din față și îl fac iubitor de slavă deșartă și plin de părere de sine.

Deci tu, de voiești să începi această lucrare născătoare de lumină și plină de farmec, fă începutul de aici: după ascultarea cu de-amănuntul, pe care am zugrăvit-o mai înainte, trebuie să le faci toate cu conștiință. Căci fără ascultare, nu există nici conștiință curată. Iar conștiința aceasta trebuie să o

păzești întâi față de Dumnezeu, față de părintele tău duhovnicesc și în al treilea rând față de oameni și de lucruri. Față de Dumnezeu trebuie să-ți păzești conștiința curată, ca toate câte le știi că nu slujesc Lui, să nu le faci; față de părintele tău, ca să faci tot ce îți spune potrivit scopului pe care-îl urmărește, neadăugând și netăind nimic; față de oameni trebuie să-ți păzești conștiința, ca cele ce tu le urăști, altuia să nu le faci; iar față de lucruri trebuie să te ferești de trecerea măsurii în tot ce faci: în mâncare, în băutură și în îmbrăcăminte. Simplu grăind, toate câte le faci ca în fața lui Dumnezeu, ca să nu fii muștrat în vreo privință de conștiință.

Neascultând de un povățuitor iscusit, nu-ți dai seama de limitele puterii tale, te supraevaluezi, n-are cine te face atent la scăderi și greșeli ale tale.

Această conștiință este un fel de simț al răspunderii față de oameni și chiar față de lucruri și de împrejurările ce-ți sunt date, dar mai ales față de întrebuițarea lor. Iar temeiul acestei răspunderi stă în răspunderea față de Dumnezeu.

Și acum, după ce am limpezit și lămurit adevărata luare aminte, vom vorbi, dacă voiești, și despre însușirile ei. Luarea aminte și rugăciunea adevărată și neînșelătoare constă în aceea, ca mintea să păzească inima în vremea rugăciunii și să se întoarcă neîncetat înăuntru ei și din acel adânc să-și înalțe cererile către Domnul. În felul acesta, gustând mintea „că bun este Domnul”, nu mai vrea să iasă din locașul inimii, căci zice și ea cu Apostolul: „Bine este nouă să fim aici”. Și cercetând tot timpul locurile acelea, alungă cu lovituri aspre gândurile semănate de vrăjmași. Celor ce nu cunosc acest fel de viață, li se pare aspru și foarte greu, și de fapt lucrul este înăbușitor și obositor nu numai pentru cei necercați, ci și pentru cei ce au agonisit cercare adevărată, dar n-au gustat și n-au făcut să treacă plăcerea ei în adâncul inimii. Însă cei ce au gustat plăcerea ei și au făcut să treacă dulceața ei în adâncul inimii, pot striga împreună cu Pavel: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?” și celelalte.

Sfinții noștri Părinți, auzind pe Domnul zicând: „Din inimă ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, furtișagurile, mărturiile mincinoase, și ele sunt cele ce spurcă pe om”, și îndemnul de a curăța partea dinăuntru a paharului, ca și partea din afară să se facă curată, lăsând orice altă lucrare a virtuților, și-au îndreptat toată nevoița spre această pază a inimii, bine știind că odată cu ea dobândesc toate celelalte virtuți fără greutate, iar fără de ea nu pot stăruii în nici o virtute.

Luarea aminte este o trezvie a omului la sine însuși. Dacă aceasta este permanentă, se evită toate păcatele și omul face numai binele de toate felurile, adică se deprinde cu toate felurile de bine și acestea sunt virtuțile. În fond acest al treilea fel de luare aminte și al rugăciunii constă în căutarea sinei proprii și a întâlnirii prin ea cu Dumnezeu și în stăruirea în ele. Este întâlnirea cu Dumnezeu în rugăciune, dialog ce se petrece în acest abis nesfârșit al sinei, sau al inimii. Numai în indefinitul nostru descoperit și trăit în mod conștient ne întâlnim în mod conștient cu infinitul dumnezeiesc; trăim conștiința prezenței Lui. Numai în abisul subiectului nostru, trăit conștient, ne putem întâlni cu abisul Subiectului dumnezeiesc, sau cu trăirea conștientă a Lui, într-o acută responsabilitate. Propriu zis, abisul subiectului nostru se actualizează în întâlnirea cu abisul Subiectului dumnezeiesc, care ne cheamă la răspundere, sau la conștiința de noi înșine. Dar abisul nostru, sau conștiința de noi înșine se poate și închide prin faptul că mintea se strânge după forma lucrurilor mărginite. Căci atunci dispare și conștiința prezenței lui Dumnezeu cel nesfârșit. Mintea noastră are tendința de a se întinde spre *Nesfârșitul*, ca să se odihnească în El, dar iese din finit propriu zis în inima care se umple de conștiința prezenței lui Dumnezeu. Autorul „*Metodei*” cere să nu se rămână la lucrarea virtuților, fără vederea infinitului dumnezeiesc, sau fără conștiința prezenței lui, ca să se vadă acest infinit și apoi virtuțile vor veni de la sine, prin alipirea de Dumnezeu. Atunci virtuțile nu vor mai fi agonisite cu greutate și nici nu se vor mai pierde cu ușurință, ci se nasc firesc și devin statornice, căci sunt iradierii ale acestei conștiințe ale întâlnirii cu infinitul lui Dumnezeu, devenită iubire a noastră. Fără ea, care este în fond esența luării aminte, nu se pot deprinde virtuțile. Împrăștierea aduce inevitabil greșelile.

Pe aceasta unii dintre Părinți au numit-o *liniște a inimii*, alții *luare aminte*, alții *pază a inimii*, unii *trezvie și împotrivire în cuvânt*, alții *cercetarea gândurilor și paza minții*. Dar toți îndeobște și-au lucrat pământul inimii lor și prin aceasta au ajuns să se hrănească cu mana dumnezeiască. Despre ea zice Eclesiastul: „Veselește-te tinere, întru tinerețea ta și umblă în căile inimii tale fără pată și scoate întărâtarea de la inima ta” (*Eclesiast 11, 9*); sau: „Dacă duhul stăpânitorului se ridică împotriva ta, să nu-ți lași locul tău” (*Eclesiast 10, 4*). Zicând loc, a voit să arate inima, precum zice și Domnul: „Din inimă ies gândurile rele”. Și iarăși: „Nu vă împrăștiați cu gândurile” (*Luca 12, 29*); sau: „Strâmtă este poarta și îngustă calea ce duce la viață” și: „Fericiți cei săraci cu duhul”, adică cei ce n-au în ei nici un gând al veacului acesta. Iar Apostolul Petru zice: „Fiți treji și privegheați, că potrivnicul vostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând pe cineva să înghită”. Pavel, la rândul său, scrie foarte limpede către Efeseni, despre paza inimii: „Nu ne este lupta împotriva sângelui și a trupului, iar câte au scris dumnezeieștii noștri Părinți în scrierile lor despre *paza inimii*, e cunoscut celor ce le cercetează pe acestea cu osârdie.

Înainte de toate, însă trebuie să-ți câștigi trei lucruri și așa să pornești spre ținta căutată: lipsa de griji în privința lucrurilor neîndreptățite și îndreptățite, adică moartea față de toate; conștiința curată, păzindu-te neosândit de conștiința proprie; și neîmpătımirea, nelăsându-te atras de nimic din cele ale veacului acesta, sau ale trupului. apoi șezând într-o chilie liniștită și într-un colț retras, ia aminte să faci ceea ce-ți spun: închide ușa și ridică-ți mintea de la tot ce e deșert sau vremelnic. Apoi, apleacă-ți barba în piept, ca să iei aminte, cu mintea și cu ochii sensibili la tine însuși. Ține puțin respirația, ca să fixezi mintea și să afli astfel locul unde este inima ta, ca acolo să fie în întregime și mintea ta. La început vei afla un întuneric și o grosime de nestrăbătut, dar stăruind și făcând acest lucru zi și noapte, vei afla o bucurie nesfârșită. Căci îndată ce află mintea locul inimii, vede ceea ce nu crede: vede văzduhul ce se află în mijlocul inimii și se vede pe sine în întregime luminoasă și plină de puterea de deosebire. Și de aici înainte, îndată ce mijeste un gând, încă înainte de a se alcătui și de a lua chip îl izgonește cu chemarea lui Iisus Hristos și-l face să se mistuie. De acum mintea, în ciuda ei pe draci, ridică împotriva lor mânia cea după fire și îi lovește, izgonind pe acești vrăjmași *inteligibili-spirituali*. Celelalte le vei învăța cu ajutorul lui Dumnezeu, prin păzirea minții, ținând pe Iisus în inimă, căci se spune: *Șezi în chilia ta și aceasta te va învăța toate*.

Dacă vrem să ajungem la bărbatul desăvârșit al plinătății lui Hristos, să începem să urcăm scara de la hrana vârstelor copilărești, ca pășind treptat să ajungem la măsurile bărbatului și bătrânilor. Deci **cea dintâi vârstă** a vieții călugărești stă în a micșora patimile. Acesta este lucrul începătorilor.

A doua treaptă și schimbare, care face pe cineva din băietan, tânăr duhovnicesc, este stăruința în cântare. Căci, după potolirea și micșorarea patimilor, cântarea se face dulce limbii și e luată în seamă de Dumnezeu, dat fiind că *nu e cu putință a cânta Domnului în pământ străin*, adică într-o inimă pătimasă.

A treia treaptă și schimbare de vârstă, care face dintr-un tânăr un bărbat duhovnicesc, este stăruința în rugăciune: ea este a celor înaintați. Iar rugăciunea se deosebește de cântare ca bărbatul desăvârșit de tânărul și băietanul, ca trepte deosebite pe scara pe care pășim.

La aceasta se adaugă **a patra treaptă** și schimbare de vârstă duhovnicească. Aceasta este a bătrânului și celui albit la păr și constă în așintirea neabătută a privirii, care este proprie celor desăvârșiți. Aici calea s-a isprăvit și scara a luat sfârșit.

Deci acestea fiind astfel orânduite și hotărâte de Duhul, nu e cu putință copilului să se facă bărbat și să urce la treapta bătrânului albit altfel decât începând de la prima treaptă, precum am zis, ca pășind bine prin cele patru trepte să se înalțe la desăvârșire. Iar începutul înaintării spre lumină pentru cel ce vrea să se renască duhovnicește este *micșorarea patimilor*, sau *păzirea inimii*. Căci

altfel este cu neputință să se micșoreze patimile. În al doilea rând vine stăruirea în *cântare*, căci patimile fiind domolite și micșorate prin împotrivirea inimii față de ele, dorința împăcării cu Dumnezeu aprinde mintea. Astfel mintea întărită izgonește prin loviturile trezviei gândurile ce suflă la suprafața inimii. Și iarăși se dăruiește luării aminte și rugăciunii celei de a doua. În această vreme se dezlănțuie întărirea duhurilor și suflările patimilor tulbură adâncul fără fund al inimii. Dar prin chemarea Domnului Iisus Hristos se mistuie și se topesc de acolo ca ceara. Însă ele tot nu se liniștesc, ci, scoase de acolo, aprind prin simțuri suprafața minții. De aici mintea le scoate repede și îndată simte pacea. Dar să scape cu totul și să nu mai trebuiască să lupte, este cu neputință, căci acest lucru este propriu numai celui ce a ajuns la bărbatul desăvârșit, care s-a retras cu totul din lume și stăruie neîncetat în paza inimii. De la acestea cel ce ia aminte se înalță treptat la înțelepciunea părului alb, sau la treapta vederii, lucru care e propriu celor desăvârșiți.

Mintea încălzită de dorul lui Dumnezeu, nu mai acordă atenție gândurilor străine de El. Inima nu se mai îngustează prin plăcerea pentru lucrurile mărginite la care se referă aceste gânduri, ci se încălzește de dragostea lui Dumnezeu cel nesfârșit și îi cântă cu foc. Dar încă n-a ajuns la vederea lui Dumnezeu Cel infinit, la liniștea conștiinței prezenței Lui. Patima mărginește vederea în adâncimea fără sfârșit a Lui. Căldura cântării poate dezlănțui și ea patimile care acoperă abisul inimii în care se vede nesfârșirea dumnezeiască. Ele mai încearcă prin simțuri să tulbure mintea, dar nu mai pot tulbura adâncul ei, ci numai suprafața ei și pentru scurt timp. Dar chemarea numelui lui Iisus lărgeste vederea, căci prin umanitatea lui Iisus se poate privi la infinitatea dumnezeirii Lui.

După ce a ajuns câte puțin la nepătimire și prin aceasta la obișnuința privirii în adâncul cel fără fund al inimii și prin ea în abisul dumnezeiesc, poate să se ocupe și cu cântarea și poate căuta și la înțelesurile lucrurilor, căci nu mai este ispitit de ele la rămânerea la ele, ca la singura realitate, deci la păcat. Dar a începe cu ele, înainte de dobândirea nepătimirii, care îngustează mintea alipind-o la cele mărginite, înseamnă a face primul și al doilea fel de rugăciune și a fi ispitit la păcate, adică la alipirea de ele și la uitarea lui Dumnezeu.

Deci cel ce împlinește acestea la vreme potrivită și cu bună rânduială, poate, după alungarea patimilor din inimă, să stăruie și în cântare și să se apere și de gândurile trezite prin simțuri și de tulburarea de la suprafața minții; de asemenea poate să caute cu ochiul trupesc și cu cel al minții pentru că și de aceasta e nevoie la cer și să facă rugăciune curată întru tot adevărul. Dar aceasta numai din când în când și câte puțin, din pricina vrăjmașilor ce întind curse în văzduh. Căci numai acestea se cere de la noi: să fie inima noastră curățită prin supraveghere. Fiindcă „de e rădăcina sfântă, e vădit că vor fi și ramurile” (*Romani 11, 16*) și rodul. Dar cel ce își ridică ochiul și mintea la cer și vrea să-și închipuie niscai lucruri gândite cu mintea (inteligibile) în afară de modul în care am grăit, oglindește mai degrabă idoli decât adevăr. Căci câtă vreme inima este necurată, a doua și prima luare aminte nu poate înainta, fiindcă precum la zidirea unei case nu punem întâi acoperișul, apoi temelia (aceasta e cu neputință), ci dimpotrivă întâi temelia, apoi zidirea și la urmă acoperișul, așa trebuie să gândești că e și în acestea. Căci întâi ne păzim inima și ne micșorăm patimile din ea și prin aceasta punem temelia duhovnicească a casei; apoi respingem suflarea duhurilor rele, răscolită prin simțurile din afară, prin a doua luare aminte, și așa scăpând repede de război, ridicăm zidurile peste temeliile casei duhovnicești. Apoi, prin așintirea noastră desăvârșită spre Dumnezeu, sau prin retragerea în sine, întindem acoperișul casei și așa desăvârșim casa duhovnicească în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

Calist Catafygiotul

Despre dreapta judecată, despre unirea dumnezeiască și viața contemplativă

Orice ființă găsește, în chip firesc, odihnă și plăcere mai cu seamă în lucrarea mai înaltă a firii sale. Pentru aceea, de ea se bucură și de ea se alipește cel mai mult. Deci și omul, ca unul ce are minte, și ca unul de a cărui viață ține în chip firesc a cugeta, se îndulcește și se împărtășește de odihnă mai ales când cugetă la cele înalte și la cele despre sine, fie că le zice cineva acestora bune, fie frumoase. Iar aceasta se întâmplă cu adevărat când are pe Dumnezeu în minte și cugetă la însușirile Lui, pentru că El este ființa cea mai înaltă, cugetată cu mintea și mai presus de minte și iubește în chipul cel mai înalt și mai presus de minte pe om și-l cinstește cu cinstirile cele mai înalte și cu bunătățile mai presus de minte ale Sale; și aceasta pentru veșnicie.

Toate cele ce sunt și au primit mișcarea de la Cel ce le-a făcut, potrivit cu rațiunea și cu firea lor, deci și mintea. Dar mișcarea minții ține pururi, ceea ce înseamnă că e fără sfârșit și fără hotar. Deci e împotriva vredniciei și a firii ei, să se miște în chip mărginit și hotărnicit. Iar aceasta se întâmplă când se mișcă între cele mărginite și hotărnicite. Căci nu se poate ca obiectul să fie mărginit și hotărnicit, iar mișcarea minții privitoare la el să înainteze la nesfârșit. Deci mișcarea neîncetată a minții are nevoie de un obiect nesfârșit și nehotărnicit spre care să se miște potrivit cu rațiunea și cu firea ei. Dar nesfârșit și nehotărnicit cu adevărat nu este nimic, afară de Dumnezeu, care este Unul prin fire și în înțelesul propriu. Deci mintea trebuie să se întindă spre Unul cel nesfârșit și propriu-zis, adică spre Dumnezeu și spre El trebuie să caute și să se miște. Căci aceasta ține de firea ei.

Mintea, fiind pururea în mișcare, are nevoie propriu zis de un obiect cu care să se ocupe fără sfârșit. Acest obiect trebuie să fie el însuși nesfârșit, nehotărnicit. Ca atare el trebuie să fie acel Unul, care are în El totul. Căci dacă ar fi unul din multe, n-ar putea fi nemărginit. În acest caz mintea ar trebui să treacă veșnic de la unul la altul și niciodată nu și-ar găsi un obiect pe măsura mișcării ei nehotărnicite. Deci niciodată nu s-ar putea odihni cu mișcarea ei nesfârșită în Cel nesfârșit. Desigur, între odihnă și mișcarea nesfârșită pare o contradicție. Dar aceasta se împacă atunci când mintea pătrunde în Cel nesfârșit. Atunci ea a ajuns și în mișcarea ei nehotărnicită și în odihna ei. Nesfârșirea mișcării și-a găsit nesfârșitul de la care nu mai trebuie să treacă la altceva; în El și-a găsit odihna. A ajuns în acea mișcare stabilă, sau stabilitate mobilă, de care a vorbit Sfântul Grigorie de Nyssa. Acest obiect nu mai e obiect propriu zis. Căci obiectul e posedat de înțelegere, deci e limitat. Obiectul infinit al minții e subiect: e Subiectul suprem dumnezeiesc. În general un subiect e înțeles cu adevărat de un alt subiect; numai între ele se realizează o înțelegere. Pentru că numai prin subiectul celălalt se înțelege un subiect pe sine însuși fiind ajutat de acela să se înțeleagă. Obiectul nu poate fi înțeles prin el însuși. Apoi mă lasă în întuneric. Nu mă ajută să mă înțeleg. Dar în înțelegerea altui subiect, înaintează totodată la nesfârșit, cu deosebire în înțelegerea Subiectului dumnezeiesc. În El mă odihnesc, pentru că nu trebuie să trec la altceva și altceva; și totuși înaintează în înțelegere. Căci niciodată nu-L epuizez în înțelegere și nu mă epuizez în înțelegerea mea. Iar înțelegându-L pe El, înțeleg și obiectele.

Nesfârșite și nehotărnicite sunt și cele contemplate în jurul lui Dumnezeu. Dar nici în acestea nu-și găsește mintea desăvârșit bucuria ei. Căci caută pe „Cel din care”. Fiindcă oricine se bucură în chip firesc de cel asemenea lui. Deci mintea fiind una după fire, măcar că e multe după actele înțelegerii,

întinzându-se și mișcându-se spre Dumnezeu, Cel Unul după fire, dar multe după lucrare, nu se poate bucura deplin, înainte de a pătrunde prin Duhul în Cel Unul nemărginit prin fire, trecând de la cele multe.

Încă Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Maxim Mărturisitorul au spus că Dumnezeu este de nesfârșite ori mai presus de infinitatea Sa și de toate însușirile Sale infinite. Dar autorul scrierii de față precizează că: faptul că Dumnezeu e mai presus de însușirile Lui se explică prin aceea că El e Cel „din care” sunt acestea. El e subiectul lor.

Numai în Dumnezeu cel Unul, așadar, se poate bucura mintea deplin. Căci fiecare din existențe se bucură de ceea ce-i este propriu în chip firesc. Dar propriu minții în chip firesc este să se miște, să se întindă, să ajungă și să se bucure deplin în Dumnezeu, Cel singur Unul în chip simplu și nehotărnicit.

Toată mișcarea celor create, deci și a minții, se grăbește spre oprire și liniștire și caută să ajungă la stabilitate și la odihna în ea. Căci tot ce e creat își creat un sfârșit și o odihnă. Dar mintea este singura dintre cele create, care, mișcându-se între ele, nu poate să se împărtășească de oprire și de liniștire. Căci, ceea ce e creat, ajungând la sfârșitul potrivit lui, odată ce a și început, mișcarea fără sfârșit a minții rămâne, pe drept cuvânt ca atare și cere ceva spre care să se miște fără sfârșit. Ea nu se va liniști și nu-și va putea ajunge ținta, sau nu va avea în sine o mișcare fără sfârșit, cum s-a zis înainte, dacă se închide între cele hotărnicite și mărginite. Dar aceasta e departe de firea minții, care, în chip vădit, este pururi mișcătoare. *Deci nu este propriu să-și afle liniștirea sau stabilitatea în cele create.* Dar unde ar putea mintea să se folosească de ceea ce este propriu, adică să rămână stabilă în mișcare și să se liniștească în acest înțeles și să fie în pace și să primească o adevărată simțire de odihnă, dacă nu ajunge în Cel necreat și necircumscris.

Mintea nu se poate folosi de ceea ce-i este propriu, adică de mișcarea ei fără sfârșit, care trebuie să fie în același timp o odihnă, decât în Cel nehotărnicit, da la care nu trebuie să treacă mai departe, deci în care se odihnește, sau s-a stabilizat, dar în același timp se și mișcă spre tot mai multă înțelegere. Numai în El „e stabilă prin mișcare”, sau „se mișcă în stabilitate”.

Iar acesta este Dumnezeu care este Unul în înțeles propriu și mai presus de lume. Deci mintea trebuie să ajungă prin mișcare în acest Unul și necircumscris (nemărginit), ca să-și afle liniștea sa firească și să-și dobândească odihna înțelegerii, după cum se cuvine. Căci, nici o minte ajunsă în acel Unul, nu va mai fi lipsită nicidecum de stabilitatea prin Duhul, de odihna minunată, de nesfârșitul care e sfârșitul tuturor, și de mișcare. Fiindcă a ajuns la Cel nehotărnicit, nemărginit, necircumscris, fără chip, fără înfățișare și cu totul simplu. Iar acesta este Unul, de care s-a spus, adică Dumnezeu.

„Odihna înțelegătoare” are fie înțelesul de odihnă opusă celei trupești, fie înțelesul de odihna înțelegerii. Căci în Dumnezeu e satisfăcută setea minții după înțelegerea tuturor, deși înaintează în același timp în această înțelegere. În unirea cu Cel iubit, Îl înțeleg deplin și totuși înaintez mereu în înțelegerea Lui.

V

În trei moduri ajunge mintea la vederea lui Dumnezeu: mișcându-se de la sine, mișcată de altul și pe cale mijlocie. Mișcarea de la sine se săvârșește numai de către firea minții, folosindu-se de voința sa prin imaginație. Sfârșitul acestui mod este contemplarea celor din jurul lui Dumnezeu, pe care și le-au imaginat și învățații elinilor în oarecare fel. Al doilea mod este mai presus de fire și se înfăptuiește numai prin voința și iluminarea lui Dumnezeu. De aceea, mintea se află, în acest caz,

cu totul sub puterea lui Dumnezeu și e răpită spre descoperiri dumnezeiești și gustă din tainele negrăite ale lui Dumnezeu și vede cum se vor împlini cele viitoare. Iar modul aflător la mijlocul acestora, e o împreunare în oarecare măsură a amândurora. Întrucât se înfăptuiește prin voia și imaginația proprie a minții, e la fel cu modul mișcării de la sine. Dar se împărtășește de cel al mișcării prin altul, întrucât mintea se unește, prin iluminarea dumnezeiască, cu sine însăși și vede, dincolo de unitatea sa, în chip negrăit, pe Dumnezeu. Căci, atunci, iese afară din toate cele ce se văd și se zic în jurul lui Dumnezeu, nemaivăzând nici izvorul binelui sau îndumnezeirea, nici înțelepciune sau altceva dintre cele dumnezeiești, ci umplându-se de lumina duhovnicească și de bucuria adusă de focul dumnezeiesc amestecat cu iubirea.

Primul mod al vederii lui Dumnezeu e cel natural. Acesta e propriu zis o contemplare a însușirilor lui Dumnezeu prin cugetare care se folosește oarecum și de închipuiri. Al doilea e modul mai presus de fire, pricinuit în minte exclusiv de luminarea dumnezeiască. Aceasta răpește mintea la vederea și gustarea tainelor dumnezeiești și la cunoașterea celor viitoare. Al treilea mod e un amestec din cele două anterioare. Catafaticul (afirmativul) se îmbină cu apofaticul (cu negrăitul). Cugetă și mintea dar e ajutată și de Duhul Sfânt să vadă în cele cunoscute cu mintea cele ce depășesc înțelegerea. Acest mod de vedere al lui Dumnezeu depășește cunoașterea intelectuală a însușirilor lui Dumnezeu, întrucât înțelegerea omului pătrunde la experiența luminii plină de înțelesuri, dar și mai presus de înțelegere, care iradiază din Dumnezeu, și se umple de bucuria pricinuită de focul dragostei lui Dumnezeu.

V

Nimic din ceea ce a creat nu e unul în chip desăvârșit, căci nu e greu de văzut că fiecare se deosebește de fiecare, printr-o oarecare însușire proprie. Dar, întrucât sunt create, nici una nu se deosebește de nici una, fiecare având început și sfârșit, aflându-se sub fire și nefiind propriu zis una în chip simplu. „Unul” este cu adevărat numai Cel Necreat, întrucât e simplu, fără de început, fără de sfârșit, nehotărnicit și, de aceea, nemărginit. Iar acesta e Dumnezeu.

Numai privind spre Acesta, prin împărtășire de duhul de viață făcător, mintea își primește și ea, zi de zi, creșterea cuvenită ei, întărindu-se în unitatea, simplitatea și în stea ei de îndumnezeire.

Unitatea și simplitatea minții se menține și se întărește și ea numai prin Dumnezeu, prin privirea la Dumnezeu. Căci Dumnezeu fiind Unul și nehotărnicit, mintea privind-L nu se împarte între diferite obiecte, nu se sfâșie în lucrarea ei. În acest înțeles Dumnezeu este izvorul și susținătorul unității sufletului. Dar prin aceasta sufletul în același timp crește, căci în unitatea lui se adună nu numai toate puterile și lucrările lui, ci și puterea lui Dumnezeu i se comunică tot mai mult, în comuniunea ce o are sufletul cu El.

Se știe sigur că, în afară de Unul și de privirea în Duh spre El, nu se poate avea o minte tot mai bună. Aceasta, pentru că mintea s-a împrăștiat, slăbită de lumea mult împărțită și de patimi, și are nevoie de o putere mai presus de lume și de privirea spre „Unul” mai presus de fire pentru ca, răpită fiind de cele împărțite, să iasă afară din patimi și din dezbinare și să dobândească chipul dumnezeiesc.

Privind spre Unul cel mai presus de fire, adică de creațiunea compusă, mintea e răpită de la privirea celor compuse și multiple, sau iese din ele și ia „chipul” Unuia cel nehotărnicit, devenind ea însăși una și nehotărnicită, sau actualizând această calitate a ei.

De aceea și Domnul roagă pe Tatăl, ca să fim și noi credincioșii, una în Tatăl și Fiul însuși prin Duh. Una, cum și Ei sunt una, (nu în înțelesul credinței greșite a lui Sabelie), ca să fim făcuți desăvârșiți, cum trebuie, atât prin harul Duhului unificator, cât și prin privirea unitară, în Dumnezeu cel Unul.

Aceasta ne este în chip limpede adevărata îmbunătățire și aceasta este sfârșitul, adevărata și singura noastră odihnă. De aceea pizmașa și de oameni urătoarea ceată drăcească, împărțind în chip necuvenit credința, prin născocirea multor dumnezei, a risipit în chip neamăgitor unitatea minții și nu a lăsat-o să aibă imaginea „Unului mai presus de lume”. Aceasta, pentru ca, prin sădirea închinării la mulți dumnezei și prin privirea și slujirea lor, să înduplece mintea să se miște împotriva firii ei și să facă să poftască tot felul de patimi și minciuna în loc de adevăr și virtute. De aceea, îndeamnă Duhul Sfânt prin proorocul, zicând: „Veniți la El (adică la Unul) și vă luminați” (*Psalmi 33, 6*); iar în alt loc: „Eu sunt Dumnezeu cel dintâi și eu după aceea, și afară de Mine nu este alt Dumnezeu” (*Isaia 41, 4; 44, 6*); și iarăși: „Ascultă Israele, Domnul Dumnezeuul tău Domn Unul este” (*Deuteronom 6, 4*). Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu împarte Domnia cea una. Persoanele sunt cu adevărat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul, în ființă, putere, voință, lucrare și în toate celelalte însușiri ființiale. Așadar, a sluji unității lui Dumnezeu, a privi și a te aduna cu toată puterea spre ea, ieșind din cele multe, este voie a lui Dumnezeu și îmbunătățire a minții, precum și cale de aflare a adevărului și rod al dragostei dumnezeiești și al îndumnezeirii.

Dacă multa împărțire este minciună, iar Unul este adevărul, mintea care se înalță în Duh spre Unul, spre Cel mai presus de lume, spre Cel ridicat peste toate, spre Cel din care sunt cele multe, se înalță spre Adevărul însuși. Și dacă mintea nu poate ajunge liberă de patimi, de nu o eliberează adevărul, e vădit că mintea se face liberă de patimi când se îndreaptă și se înalță într-un chip unic spre Unul cel mai presus de lume. Deci, mintea e ajutată în dobândirea nepătimirii, a stării îndumnezeite și a înfierii dumnezeiești, cel mai mult de libertate, și nicidecum de robie.

Patimile arată robia sufletului. Nepătimirea e semnul libertății lui. Nepătimirea deschide sufletul pentru Dumnezeu. Iar în Dumnezeu e libertate. Dumnezeu e largimea nehotărnicită, care dă sufletului putere să se lărgească la nesfârșit, să nu rămână lipit de un lucru mărginit, să nu se lipească pe rând și fără voie de ele. Aflându-se în Dumnezeu, sufletul e deschis totul, e deschis adâncului fără fund, sau înălțimii nemărginite de nimic. Nimic nu oprește mintea să se întindă, să crească în conținutul ei, să îmbrățișeze totul.

De aceea „robul, zice, nu știe ce face Domnul său” (*Ioan 15, 15*). Dar, dacă neștiința e proprie robului e vădit că cel ce s-a împărțit de libertate, cunoaște tainele Tatălui și i se îngăduie să urce bine și frumos spre vrednicia înfierii. Căci, precum *a nu ști* înseamnă în chip vădit opusul lui *a ști*, așa și legea robului e opusă în chip hotărât celei a fiului. Și dacă cel ce nu știe e rob, cel ce știe nu este nicidecum rob, ci slobod sau, mai bine zis, fiu. La fel, dacă Duhul adevărului eliberează, prin însuși acest fapt face fii ai lui Dumnezeu pe cei în care Duhul se află. „Câți sunt purtați de Duhul lui Dumnezeu, zice, sunt fii ai lui Dumnezeu” (*Romani 8, 14*). Deci, dacă a căuta spre „Unul” cel mai presus de lume, înseamnă a căuta adevărul, iar adevărul dăruiește libertatea și libertatea este semnul vădit al înfierii dumnezeiești, și dacă nimic nu este mai mare ca acest har al înfierii și nimic altceva nu e socotit mai potrivit firii raționale, atunci e foarte rațional și cât se poate de necesar ca mintea să tindă, să caute, și să se adune, purtată de Duhul, cu toată puterea, spre Unul cel mai presus de lume, adică spre Dumnezeu.

Dacă cele cauzate și raționale tind prin fire spre cauză și o caută întorcându-se spre ea, și dacă toate au drept cauză pe Dumnezeu, de la care e și mintea, iar Dumnezeu este vârful și Unul în chip simplu, urmează că mintea prin fire tinde și caută spre Cel ce e în vârful și Unul în chip simplu, întorcându-se spre El ca spre cauza ei.

Unirea dumnezeiască mai presus de minte cu sufletul este cel mai înalt dintre bunurile dorite. Dar pentru unirea dumnezeiască este nevoie de asemănarea cu Dumnezeu. Iar pentru asemănarea cu Dumnezeu, este nevoie de lucrarea minții, adică de contemplație. Căci aceasta este proprie și lui Dumnezeu, și de la ea i s-a dat lui Dumnezeu numele. Deci contemplarea urcă drept la înțelegerea

lui Dumnezeu. Căci Dumnezeu trimite de pretutindeni minții văzătoare ca un fel de raze și mintea văzătoare are pe Dumnezeu ca țintă. Iar Dumnezeu este Unul cel mai presus de lume.

Pe de altă parte, este în firea minții să se facă în fapt asemenea cu ceea ce vede. Aceasta o arată și glasul de Dumnezeu cuvântător al Sfântului Grigorie, care zice că „mintea vede și pătimește strălucirea lui Dumnezeu”. Căci, ceea ce a văzut mintea, aceea a și pătimit, întrucât s-a făcut asemenea. „Mintea se colorează, zice Petru din Damasc, după cele ce le vede”. Și precum privind la cele împărțite și felurite, se împarte și se face felurită, așa înălțându-se la privirea Unului simplu și mai presus de lume, se face una, cum am spus mai înainte. Iar fiindcă, ajungând în Unul, vede pe Cel fără de început, nemărginit, fără formă și simplu căci așa e Unul se face și ea fără de început, nemărginită, fără formă și simplă după lucrare. Și pătimind acestea și preschimbându-se astfel, se află într-o asemănare cu dumnezeirea, pe cât e cu putință. Și așa se suie la cel mai înalt dintre toate bunurile dorite, la unirea dumnezeiască mai presus de minte și negrăită, care este cea mai înaltă țintă voită de Dumnezeu. Dar, pentru aceasta mintea trebuie să se încordeze cu toată puterea spre a se grăbi și a năzui în Duh să ajungă la contemplarea și vederea Unului mai presus de lume.

Când mintea este împărțită între multe, sau cel puțin între două, e vădit că nu vede pe Cel ce e simplu Unul și de aceea este hotărnicită, mărginită și întunecată. Căci așa sunt cele ce nu sunt cu totul simple. Dar, când ajunge într-o atingere fără pipăire cu Unul cel adevărat, cunoscându-L printr-o vedere înțelegătoare în Duh, fără ajutorul ochilor, se face fără de început, nesfârșită, nehotărnicită, fără chip și formă, se îmbracă cu negrăirea și se deprinde cu tăcerea uimirii, se umple de bucurie și pătimește cele negrăite. Dar să nu socotești că spun că se face fără de început, nesfârșită și nehotărnicită după ființă, ci după lucrare, pentru că ceea ce se preschimbă nu e ființa minții, ci lucrarea. Căci dacă s-ar preschimba mintea după ființă când vede și pătimește îndumnezeirea, sau când se îndumnezeiește spre vederea lui Dumnezeu, ar fi ea însăși Dumnezeu după ființă. Dar, așa ceva nu este nici măcar vreunul dintre îngeri, ci numai singurul, supremul și unul Dumnezeu este Dumnezeu după ființă. Dacă, prin urmare, e absurd să spunem că mintea se îndumnezeiește după ființă, rămâne să zicem că pătimește aceasta prin lucrarea vederii însăși. Deci, nu are în fire să se prefacă ființa sa, ci lucrarea. De altfel dacă mintea se preschimbă în chip firesc, cum s-a zis, după cele ce le contemplă, dar nu contemplă câtuși de puțin ființa dumnezeiască, ci lucrarea, nu se va preface nici ea după ființă, ci după lucrare.

Toate unindu-se în chip firesc în Duhul, împărțirea înseamnă o cădere din Duhul. De aceea, și mintea când se împarte în lucrarea ei, este în afară de petrecerea în El după har. Iar aceasta o suferă privind lucruri felurite. Căci nu poate avea neîmpărțirea privind lucruri felurite. Fiindcă, dacă ar presupune cineva că se poate aceasta, nu ar putea explica ușor de ce mintea liniștită e alta decât mintea tulburată. În acest caz mintea celor purtați de Dumnezeu s-ar arăta asemenea celei tulburate de neorânduiala patimilor, ceea ce e absurd. Deci, mintea făcându-se după lucrare asemenea cu ceea ce privește, în mod necesar privind la cele compuse, se face și ea felurită și, căzând din simplitate, nu poate să-și păstreze neîmpărțirea. Iar aflându-se împărțită, e mai puțin decât toate curată de păcat, odată ce însuși faptul de a se împărți e socotit păcat de cei ce pot să pătrundă în aceste lucruri. Dacă, prin urmare puterea înțelegătoare a minții cere să guste, prin privire spre Unul suprem și mai presus de lume, într-o simțire înțelegătoare, în chip unitar, Binele cel mai presus de fire, când petrece în împărțire, cade în afară de har.

De aceea, trebuie să ne prindem de Unul cel mai presus de lume și să căutăm la El singur cu tot sufletul, dacă vrem să scăpăm de împărțire și înstrăinare. Dar, nu numai atât ci chiar dacă mintea ar privi spre un singur lucru, dacă acesta ar fi creat, nu ar putea izbuti să se facă neîmpărțită. Căci unul creat nu se poate numi propriu zis simplu, odată ce este hotărnicit, compus și circumscris; și de aceea, nici nu are dreptul să fie numit în chip simplu Unul. Iar mintea ațintindu-și privirea spre el,

nu va avea lucrarea sa simplă și unică. Căci privirea ei va fi hotărnicită și circumscrisă și compusă, cum este și ceea ce e contemplat de ea.

Nu numai când privește spre multe mintea e împărțită și deci tulburată, ci și când privește spre un singur lucru, dar creat. Căci un lucru creat, fiind mărginit, nu poate absorbi mintea întreagă în privirea lui, ci rămân în ea mari rezerve neangajate în această privire, rezerve care protestează împotriva angajării minții, împotriva preocupării ei de acel singur lucru, producând în om o sfâșiere. E o sfâșiere pe care o experiază aproape permanent fiecare din noi. În nici un lucru nu găsim totul. De aceea cu o altă parte din ființa noastră tânjim spre altceva. Mai ales nu găsim totul când îl privim când stând de sine. El rămâne atunci și neexplicat. El e potențial compus măcar prin faptul că e legat de temeiul ultim al tuturor, de Dumnezeu. Numai Dumnezeu e explicabil prin Sine, fiind și cuprinzând totul. Dar fiecare lucru se arată compus și prin faptul că e hotărnicit. Căci orice margine implică conștiința a ceva dincolo de margine. De aceea nici un lucru nu e în chip simplu Unul. Căci necuprinzând toate, presupune că dincolo de el, alături de el, sunt și altele. Dar Unul adevărat nu poate fi nici un fel de temelie imanentă a totului în sens panteist. Unul în acest sens e silit de legea sa interioară să se diversifice, deci are în sine multiplicitatea în mod potențial. El e natură, nu e subiect. El e identic cu multiplul ce iese din el. dar nu e așa Subiectul dumnezeiesc și de aceea nici subiectul uman, făcut după chipul Lui. Energiile divine nu sunt una cu ființa divină, iar pe de altă parte ele nu sunt nici una cu lumea. Aceasta e creată prin energii, nu emanație a lui Dumnezeu. Pericolul panteismului paște teologia occidentală, care nu face o deosebire între energiile necreate și creație. Subiectul uman poate rămâne sau redeveni și el unul, pentru că se bucură de un fel de „transcendență” față de natură. Dar e o transcendență creată, nu creatoare. Însă se poate considera ca participând la transcendență pentru că tinde să se ridice peste lumea creată și numai în lumea necreată își găsește împlinirea. subiectul uman actualizează în mod conștient nehotărnicirea sa și poate trăi în nesfârșirea subiectului divin, pentru că s-a făcut asemenea cu El prin primirea energiei Lui necreate, fiind capabil să o primească.

Ca atare va cădea din harul dumnezeiesc, care o va face simplă, fără de început și necircumscrisă. Și va fi în afară de Unul cel ascuns și mai presus de înțelegere. De asemenea, se va lipsi de slava sa, care este bucuria de a fi obârșia unică și fără de început a lucrării, bucuria de nehotărnicire, de simplitate, de a fi ajuns fără chip și unitară. Și nu va ajunge să pătimească în sine întipărirea frumuseții mai presus de fire atotnegrăită. Drept aceea, se cuvine ca mintea să caute și să tindă spre Cel fără de început, este simplu, nehotărnicit și cu adevărat Unul și de acolo să se grăbească a se face luminată și a se împreuna cu unitatea de obârșie, care adună toate și, ca urmare, cu sine însăși. Prin aceasta, nu numai că va fi iubită de Cel Prea Bun, ca una ce s-a făcut asemenea, cât îi este cu putință, cu nehotărnicia și simplitatea Celui fără chip și fără formă, ci va putea și să iubească frumusețea dumnezeiască și mai presus de frumusețe și de fire, ca una ce este înălțată, cum s-a zis, spre asemănarea cu ea. Căci, dacă în cel asemenea obișnuiește să se nască o dispoziție iubitoare față de cele asemenea, e vădit că mintea va fi iubită și va iubi pe Dumnezeu, fiindcă ceea ce este asemenea, este asemenea unuia asemenea și precum asemănarea își are complimentul ei care îi corespunde, tot așa cine iubește este iubit la rândul său. Iar o împreună pătimire mai mare ca aceasta între Dumnezeu și suflet, nu există.

Fiecare dintre făpturile existente se bucură de cele proprii ale sale și se odihnește în chip natural în ele. Dar ele toate au preexistat mai înainte după cauză, în cauzatorul cel atoriginar. De aceea, mintea va ajunge în chip firesc la bucuriile adevărate și va avea fericirea netrecătoare și se va odihni desăvârșit, când, străbătând și lăsând în urmă toate, se va întinde la cauza aceea originară, unică și cu totul prima și va ajunge, printr-o întoarcere înțelegătoare, acolo de unde au luat ființă toate începuturile, mijlocurile și sfârșiturile tuturor; la cauza în care și-au avut de mai înainte temeiul și sunt ținute toate și prin care sunt duse spre ținta proprie cele ce se desăvârșesc; la cauza pentru care dobândesc pătimirea cea bună cele ce se împărtășesc de această bună pătimire și de

către care a fost zidită și mintea însăși, așa cum este. Căci, în oarecare chip, mintea întorcându-se spre cauza proprie a tuturor, se întoarce spre sine însăși, întrucât cauza aceea este prototipul ei. De fapt, fiecare se iubește pe sine în chip firesc și mai ales mintea pătimește de această iubire.

Pătimirea cea bună e pătimirea fericirii și a iluminării, a iubirii. Căci toate acestea sunt produse în noi de Dumnezeu. Chiar în viața pur pământească nu dobândim fericirea numai ca un rod al acțiunii noastre, ci și ca un rod al iubirii ce ni se dăruiește de către altul.

Numai pentru că mintea, adunându-se în Dumnezeu, se regăsește pe sine, ajutată de cauza și de modelul ei, care lucrează în ea în mod eficient, ea, depășindu-se pe sine, experiază, în chip paradoxal, în același timp cea mai deplină fericire sau pătimirea cea mai bună. Iar prin aceasta, deși ajunsă în afară de sine, realizează dorința ei firească de fericire deplină. Mintea se iubește mai mult decât orice făptură, pentru că e conștientă de sine.

Mintea fiind chip suprafrumos al frumuseții necuprinse a Unului cel mai presus de înțelegere, caută cu dragoste, prin întoarcere, spre cauza ei, pentru că, precum s-a spus, privind acolo se vede pe sine și se iubește pe sine mai presus de orice. Dar, și altfel, cei ce-și au ființa de la cineva, simt în chip firesc o pornire de dragoste față de acela de la care sunt, precum și invers, părinții sunt stăpâniți de dragoste față de cei născuți din ei. De aceea, în cel ce se întoarce spre Unul, care e cauza tuturor, răsare o mare plăcere. Căci se întoarce, cum s-a zis, în același timp spre Acela în care este și totodată spre sine însuși. Fiindcă în Acela există de mai înainte, în virtutea cauzei, toate și anume și mintea, ca una din toate, se află în Unul cel mai presus de înțelegere, ca în cauza și în modelul tuturor.

Precum din Cel ce este mai presus de ființă, e toată ființa, din Cel mai presus de fire, toată firea, din Cel netemporal și necompus, toate cele vremelnice și compuse și din Cel necreat toate cele create, așa din Cel fără chip s-a făcut tot chipul și din Unul mai presus de lume cele multe arătate. Deci, cel ce nu se îndeletnicește cu Unul cel fără chip și nu caută spre El, atârând oarecum de El, ci spre ceva din cele văzute în chip și zidire, acela dă întâietate la ceea ce este neasemănat mai prejos de Cel ce este așezat deasupra, și se află aproape de închinătorii la idoli. Căci cu ce se îndeletnicește cineva și spre ce năzuiește, aceea și dorește. Iar ceea ce dorește aceea îl și biruiește. Și ceea ce-l biruiește, aceea îl și robește. Și astfel unul ca acesta slujește cu adevărat zidirii în locul Ziditorului. Căci mintea fiecăruia s-a robit și slujește lucrului spre care năzuiește și cu care se îndeletnicește. Și pe acela îl iubește. Dacă, deci, îndeletnicirea cu altceva și privirea la altceva decât la Unul cel simplu și fără chip aduce atâta lunecare, sânguința noastră trebuie să se îndrepte spre Unul cel simplu și fără chip spre a-L cunoaște prin întoarcere și întindere înțelegătoare, ca să avem parte de comorile a toată cunoștința (*II Petru 2, 9*). Căci, cei ce s-au unit cu El se împărtășesc de odihna sau de oprirea a toată contemplarea, de încetarea cugetării, de tăcerea mai presus de minte și de veselie de netălmăcit, din multă uimire.

Dacă toate cele ce există doresc existența, iar existența tuturor se află după cauză în Unul cel mai presus de existență, urmează că toate cele ce există și mai ales cele raționale, dacă se mișcă drept și cum trebuie, dorind existența, doresc pe Unul cel mai presus de existență.

Existența tuturor își are originea în Unul cel mai presus de existență, în Cel transcendent creațiunii multiple și compuse prin firea ei. Pe de altă parte, toate cele ce există doresc să existe mai mult și etern. Drept urmare, toate își caută întărirea existenței lor și plusul de existență în Cel mai presus de existență. Dacă nu o caută acolo, suferă o slăbire a existenței lor.

Deci, mintea care nu se întinde spre Unul cel mai presus de existență, nici nu-L dorește pe El, se folosește greșit și păcătos de mișcare și cade din vrednicia ei, care stă în cunoașterea Unului cel mai

presus de existență și în unirea atotdumnezeiască și mai presus de minte cu El, ca și în iubirea Lui.

Cauzele au în chip prisositor frumusețile celor cauzate. Iar cauza tuturor îndeobște este Unul cel mai presus de ființă. Deci, dacă mintea s-ar alipi de ceva din cele ce sunt în urma Unului mai presus de ființă, ca bun, sau ca vrednic de atenția minții, și ar greși, fără îndoială, ținta. Ea ar fi iubitoare de bine, dar nu s-ar mișca spre Unul prim și propriu și mai presus de ființă, din care sunt toate cele bune prin împărtășire, ci s-ar mișca, prin nepăsare și nepricepere, spre cele ce se împărtășesc de bunătate. Dar mintea care se cercetează cu succes își întinde privirea înțelegerii spre Unul cel mai presus de ființă, cunoscând limpede că astfel va dobândi cu prisosință ceea ce dorește, ajungând în cauza sa prin acea privire înțelegătoare. Ea va cunoaște că nimeni nu-i dăruiește bunătățile sale, sau oricare altele, decât Unul cel mai presus de fire. Căci, chiar de ar socoti că unele din ele îi vin dintr-o putere a sa, acestea nu obișnuiesc să rămână pururea în mintea iubitoare. Numai Sfântului Duh I s-a încredințat să facă aceasta și să le lucreze cum vrea, și în cine vrea, fiind Domn al firii stăpânitoare și persoană a Unității în trei ipostasuri. Deci, spre Unul cel mai presus de fire trebuie să se întoarcă mintea. Căci la El este nu numai izvorul tuturor bunătăților, ci și împărțirea neîmpiedicată a darurilor.

Mintea celor mulți, zăcând din nepricepere în împărțire și fiind sfâșiată de cele multe, nu cunoaște Binele, adică pe Unul simplu, nici nu-L caută, nici nu se îndeletnicește cu El. despre aceștia zice Duhul în David: „Mulți zic: cine ne va arăta nouă cele bune?”. Dar nu Binele. Și, pe drept cuvânt. Îngrijindu-se și trudindu-se cu multe, a uitat că „un lucru trebuiește”. Acest lucru, s-au partea arătată de Cuvântul lui Dumnezeu, ca cel bun, l-au trecut cu vederea sau, nesocotindu-l, sau păgubit de el fără să se gândească măcar că merită să fie căutat mai presus de toate. Iar cei ce s-au lăsat povățuiți de David, ca de un pedagog, și au judecat că trebuie să calce pe urmele lui, zic: „Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne”, adică cunoștința slavei Tale celei una s-a întipărit în noi ca într-o oglindă. Astfel norodul cel mult se bucură de bunătățile cele multe. Iar cei ce viețuiesc duhovnicește, se luminează de cunoștința Binelui cel Unul și simplu, fiind luminați mai presus de lume.

Se afirmă o opoziție între norodul celor mulți care se bucură de plăcerile celor multe, dar toate puțin satisfăcătoare, rămânând cu mintea împărțită între ele, și între cei puțini care se desprind de ele și se concentrează în bucuria nesfârșită de Unul cel nesfârșit de bogat.

Precum apa unui râu e mai mare când curge unită, decât când e despărțită în multe pâraie, așa și privirea minții și mișcarea și dorința ei este mai puternică atunci când se ațintește spre un singur lucru în chip unitar și fără împărțire, și nu despărțită în multe și multe feluri. Iar aceasta se întâmplă când se întinde, caută și privește la Unul cel simplu și mai presus de lume. Căci Unul atotsimplu și mai presus de lume are cu adevărat puterea de a o aduna. Și învrednicindu-se mintea să-L vadă pe Acesta, e cu neputință să nu ia forma Lui, pe cât se poate, asemenea unui chip, și să nu se facă unitară, simplă, fără culoare, fără chip, fără calitate, cu neputință de atins, nehotărnicită, nesfârșită, fără figură și simplu una mai presus de lume, luminată de razele dragostei dumnezeiești și mai presus de lume și încununată cu descoperirea cunoștinței tainice, a tăcerii și a neînțelegerii mai presus de cuvânt și de înțelegere, desfătându-se de o bucurie duhovnicească și de o veselie cerească. Căci mintea ajunsă acolo s-a preschimbă într-o minte mai dumnezeiască și a îmbrăcat formă dumnezeiască, întipărindu-se duhovnicește de Cel ce e simplu, fără chip și figură, Unul, și celelalte spuse înainte. Iar de nu i se întâmplă aceasta și nu pătimizește o astfel de prefacere dumnezeiască, nu a ajuns la atingerea și la întipărirea Unului cel mai presus de lume. Căci Dumnezeu este unitate unificatoare și Minte mai presus de înțelegere. De aceea, mintea primește întipărirea Lui mai presus de lume, atunci când, deodată cu cele spuse, se face ea însăși unitate mai presus de înțelegere, pătimind aceasta prin întipărirea dumnezeiască.

Unitatea sensibilă este începutul a toată mulțimea numerică. Iar unitatea mai presus de lume este începutul a toată mulțimea văzută și gândită și a tot ce este. Precum, deci, tot numărul își are începutul de la unitate, așa tot ce există oriunde, pornește de la unul mai presus de lume, fie în calitate de cauză naturală, fie făcătoare. Dar unitatea numerică, întrucât este supusă simțurilor, se pune cea dintâi față de cele ce îi urmează ei prin fire. Căci, fiind începutul tuturor celor numărate, simțirea numărând o pune întâi pe ea. Dar cu unitatea mai presus de lume, fiindcă este mai presus de minte, se petrece invers. Căci unitatea aceasta, deși e, prin fire, înainte de toate, mintea o pune după toate. Fiindcă nici o minte n-a putut să înceapă de la Unul cel mai presus de lume și de la El să înainteze la cele multe. Ci, dimpotrivă, de la cele multe se urcă și se adună la Acela. Acolo este necesar numărul unu simțului pentru a înainta la cele multe; astfel nu e cu putință să numere sau să înainteze precum voiește. Aici, însă, sunt necesare minții cele multe, pentru ca prin ele să-i fie cu putință ridicarea la Unul mai presus de lume și să se adune în sine, neputând urca pe nicăieri prin altă parte spre închipuirea Unului mai presus de lume.

Astfel, mintea, folosindu-se de rânduiala și de calea potrivită ei, începe de la cele multe, sfârșind la Unul cel mai presus de lume și cel mai din vârf. Fiindcă unul cunoscut cu simțurile e ușor de cuprins și ușor de limitat; simțul îl pune în chip natural și prin afirmare primul, cum o cere firea lui. Dar Unitatea cea mai presus de lume, căutată cu mintea, fiind mai presus de fire și scăpând înțelegerii, nu poate fi afirmată prima, potrivit cu firea ei, ca să înceapă mintea de la ea, ci, mai degrabă, fiind mai presus de fire, o află mintea în chip mai presus de fire, nu la început, ci la sfârșit, după trecerea și, ca să zic așa, numărarea celor multe.

Căci, deoarece mintea are prin fire înțelegerea, iar Unul mai presus de lume este neînțeles în Sine și neapropiat, mintea înclină din obișnuință spre cele multe chiar fără să vrea, dat fiind că, pe de o parte, ea nu se poate opri de a cugeta, iar pe de alta, nu are putere să prindă pe Unul cel mai presus de lume și din vârf. Dar, căutând spre cele multe, în fiecare vede ceva de înțeles cu mintea, nu ca fiind de sine, ci ca al unui oarecare unul. Pe urmă, adunând din fiecare lucru văzut înțelesul care se străvede și constatând prin contemplare că acestea conglăsuiesc întreolaltă și nu se împotrivesc și toate sunt ca niște flori dintr-o rădăcină, înaintează de la cele multe la Unul cel mai din vârf, din care sunt toate cele multe; și se adună în chip firesc de la existențele naturale la o ordine mai presus de fire, în care vede pe Unul cel mai presus de fire și de ființă, întrucât aparține firii minții să vadă unitar cele mai presus de fire, prin cele după fire. Iar văzând mintea în chip negrăit izvorul țâșnitor și făcător al tuturor bunătăților și frumuseților și desfătându-se du Unul cel mai presus de ființă, nu se mai întoarce de bună voie spre cele multe, deși sunt și acestea existente și bune și părtașe de partea cea bună.

Căci fiind în chip firesc iubitoare de bine și de frumos, mintea nu mai iese de bunăvoie de la Cel mai presus de toate, decât dacă e silită la aceasta de cine știe ce împrejurare. Dar, fiindcă modul de a fi al celor ce există e diferit, diferită e și privirea lor înțelegătoare și diferit se ridică și mintea prin ele la Unul cel mai presus de lume și de fire. După părerea mea, ea trebuie să facă tot numai câte o mică porțiune din calea ce duce la cele multe spre Unul cel mai presus de fire și lume, pentru ca, urcându-se ca pe o scară, să facă mișcarea în chipul cel mai sigur și să cunoască de e vreo lipsă în ea, sau în ceea ce trebuie să fie și dacă se desfată de această lipsă, și dacă da, să-și dea seama ce e greșit și ce o desparte de frumusețea aceea și o reține din urcușul spre ea, sau de la ospățul dumnezeiesc; și ce ar trebui să facă pentru a se întoarce de unde s-a rostogolit? În felul acesta va cunoaște și pâcla patimilor și transparența inimii curate și va oglindi cunoștința adevărului, văzându-l cum este el, și se va face părtașă de vederi cerești, va primi o simțire dumnezeiască și nu-i va scăpa creșterea sau scăderea proprie. Peste tot va cunoaște multe lucruri minunate și va înțelege care este scopul liniștii și al închiderii în chilie.

Dar despre acestea din urmă, voim să vorbim chiar aici: Toate cele ce sunt se împart în create cunoscute cu simțurile, în create cunoscute cu mintea și în necreate cunoscute cu mintea (inteligibile). Iar deasupra tuturor este Cel necreat și Unul mai presus de minte și de ființă. Învârtindu-se ochiul sufletului, adică mintea, între cele dintâi și privind adânc în ele după ce și-a ales să se liniștească prin nevoițe, se ridică de la făptuirea în singurătate a celor cuvenite, ca de pe o treaptă oarecare, la contemplarea Celui cu adevărat existent și de la îndeletnicirea cu El, ca și la desfătarea de cele cerești, la petrecerea fericită în razele adevărului și la îmbogățirea fără sfârșit cu cele veșnice și la îndulcirea minunată cu ele. Ba, poate că, prin împreună lucrarea harului, cu înaintarea vremii, va fi și răpită de la pământ și, statornicindu-se prin deprindere în lumina înțelegerii, va ajunge nesimțitoare față de cele de aici, punând stăpânire pe ea Cel mai presus de minte și întipărirându-se în ea Cel ce este neasemănat mai presus decât tot binele.

Această sfântă scară ce e împărțită în cinci și pe care ne urcăm întocmai ca pe niște trepte spre ținta ultimă, nu are o distanță spațială între treaptă și treaptă, ci o deosebire, o ordine a calității propriie fiecăruia. Ca existențe creaturile supuse simțurilor și creaturile cunoscute cu mintea sunt la fel. Dar cele din urmă întrec într-o mare măsură pe cele dintâi, așa cum întrece mintea, simțirea, prin însușirea ei. Și iarăși, necreatele cunoscute cu mintea (inteligibile) întrec cu mult creaturile cunoscute cu mintea. Dar amândouă aceste trepte se află între cele ce sunt și, de aceea, necreatele cunoscute cu mintea ca existente sunt subordonate Unului necreat, mai presus de minte. De aici e vădit că vederea și contemplarea cea mai înaltă a minții este aceea prin care se odihnește în cel ce întrece toate, după ce a trecut de la făptuire și a ajuns în ascunzimea aceea din ultimul vârf, așezată mai presus de toate, precum cea mai smerită este aceea prin care se mișcă între cele supuse simțurilor, sau mai bine zis cea a omului făptuitor.

Deci mintea, fiind iubitoare de bine (frumos) prin fire, trebuie să dorească ceea ce e în toată privința mai bun, nu numai ca să-l aibă, ci și ca să pătimească schimbarea în mai bine, sau mai presus de minte, așa cum se cuvine, întrucât, precum s-a zis, schimbarea pe care o primește mintea este potrivită cu ceea ce vede și cu ceea ce se desfătă. Dar, deoarece nestatornicia împletită cu firea minții nu se va depărta de la ea până mai e ziua de azi (*Evrei 3, 12*) și, cum se zice, până se mai mișcă umbrele (*Cânt. Cânt. 2, 17*), adică până ce nu ne vom muta de la viața de aici, care arată ca într-o oglindă, în ghicitură și umbră adevărul, trebuie ca atunci când cădem de la contemplarea și vederea Unului necreat, Cel mai presus de minte, să ne silim a ne opri la necreatele cunoscute cu mintea, care sunt cele mai apropiate de El, ca să ne fie întoarcerea la Unul cel necreat și mai presus de lume, mai ușoară.

Năzuința adevărată a minții sau a subiectului uman este să ajungă înăuntru Subiectului dumnezeiesc. Numai în iubirea Lui își poate afla odihna, precum o odihnă relativă își află subiectul omenesc în lumea aceasta, numai în ambianța unei persoane iubitoare. Orice ocupare a noastră cu bunuri și valori impersonale este o cădere într-o stare lipsită de adevărata mulțumire.

Iar de cade pâcla mai groasă peste minte, întunecându-i înțelegerea și aducându-i la trândăvie lucrarea contemplației, trebuie să ne întoarcem la rugăciuni însoțite de făptuirea din inima smerită și să ne izbăvim de întunerice prin puterea rugăciunii și prin lacrimi, făcând iarăși un fel de temelie din făpturile supuse simțurilor.

Făptuirea nu constă numai din fapte bune propriu-zise, ci din tot ce ajută la curățirea noastră: rugăciune, lacrimi, frica de pedepsele veșnice, înfrânarea, răbdarea, smerenia, etc. Dar în toate e și o atitudine de altă înțelegere a lucrurilor, de altă folosire a lor, sau mai bine zis o detașare de ele, considerate ca singura realitate.

Sălășluindu-se astfel lumina înțelegătoare în inimă, printr-o lucrare duhovnicească cu izvorul în ipostasul Duhului, și luând mintea cu pricepere stăpânirea peste făptuire, urcă ca pe un vârf de munte și ca la un pisc de observație, de unde poate să contemple cele ce le rămân celor mulți nu numai nevăzute, ci și necăutate și neînțelese. Căci fără aceasta nimeni nu se va vedea nici pe sine, nici pe Dumnezeu, măcar în treacăt. A vorbi acum despre această făptuire, nu e, poate, cu totul în afară de scopul nostru.

Trei lucruri lăuntrice trebuie să aibă sufletul în vedere pe treapta făptuirii: puterea rațiunii, mânia și pofta; și trei din afară: dorința de slavă, de plăcere și de mai mult. Aceste două treimi le tămăduiește sufletul privind la petrecerea lui Iisus Hristos în trup, prin cele patru virtuți generale, adică prin înțelepciune, dreptate, cumpătare și bărbăție, și cu harul Domnului Iisus. Prin aceasta dă minți puțința să se înalțe neîntunecată, să privească cele dumnezeiești și să contemple pe Dumnezeu. Căci când a fost dus Domnul Iisus în pustie de către Duhul, având să biruiască pe diavol, a tămăduit partea poftitoare a sufletului prin post; partea rațională prin priveghere și rugăciune liniștită; și mânia prin împotrivire în cuvânt; iar iubirea de plăcere, de slavă și de argint, întrucât flămânzind, n-a cerut, cum Îl îndemna diavolul, ca pietrele să se facă pâini, nici nu s-a aruncat pe Sine jos de pe aripa templului, ca să fie preamărit de mulțime că n-a pățit nimic din cădere, și nici nu s-a lăsat înduplecat să i se închine aceluia, după ce Îi făgăduise că va primi bogăția tuturor împărățiilor. Ci prin împotrivire mânioasă, dar înțeleaptă și dreaptă, cumpătată și bărbătească, a respins pe satana, învățându-ne și pe noi cum să-l înfrângem în orice atac al lui.

Același lucru îl poate vedea și îl poate cunoaște cineva și în crucea Mântuitorului. Vedem pe Mântuitorul când se apropie vremea, că se roagă, depărtându-se de învățăceii Săi. Aceasta aduce vindecarea părții raționale. Veghează, priveghează și rabdă cele de pe cruce. Aceasta este leac pentru partea poftitoare. Nu răspunde împotriva, nu se ceartă, nu strigă, măcar că este ocărât, ci se roagă pentru cei ce Îl chinuiesc. Căci ține de buna folosire a mâniei, ca să doboare pe diavol prin împotrivire în cuvânt. Dar oamenilor care îl chinuiesc, fiindcă și ei sun chinuiți de satana, le răspunde cu tăcerea, cu îndelunga răbdare, și cu rugăciunea pentru ei. E scuipat, primește palme, rabdă batjocuri. Aceasta este spre vindecarea iubirii de slavă. E adăpat cu oțet, e hrănit cu fiere, e răstignit, e străpuns cu sulița. Aceasta e doftorie pentru iubirea de plăcere. E atârnat gol pe cruce, doarme afară, e lipsit de sălaș, e nesocotit de toți, ca un sărac și ca un cerșetor. Aceasta e omorârea iubirii de argint.

Mântuitorul a arătat, așadar, de două ori doftoria patimilor dinăuntru și din afară: când a început să se arate lumii cu trupul și când avea să plece din lume. De aceea cel ce privește la El, la învățătura și la crucea Lui, făcându-se după cât îi este cu puțință, următor Lui, cu înțelepciune, dreptate, cumpătare și bărbăție, va opri ca și El lucrarea patimilor acestora îndreptate spre rău, iar prin aceasta și a tuturor celorlalte. Se va folosi de acele virtuți cum trebuie, și după ele de toate, și va fi bărbat cu adevărat făptuitor și cât se poate de pregătit spre a căuta și a privi la Dumnezeu și a se ocupa de El, întru așintirea înțelegerii.

Astfel, începând mintea de la faptele cele multe supuse simțurilor și văzând buna lor întocmire, înțelegând apoi faptele cunoscute cu mintea (inteligibile) și mutându-se la cele necreate cunoscute cu mintea, a urcat ca pe o scară toate patru treptele. Iar după acestea urmează negrăirea, tăcerea și uimirea dumnezeiască și, scurt vorbind, privirea și contemplarea Unului mai presus de lume și unirea cea mai presus de înțelegere. Aceasta este cununa liniștii, bunul cel mai înalt și mai desăvârșit, pe cât e cu puțință în viața aceasta, capătul adevărului, roada credinței, raza strălucitoare a slavei nădăjduite, temelia iubirii, cumpăna minții, statornicia neîncetată a mișcării ei, odihna neînțeleasă, starea unitară, arvuna lucrării veacului viitor, pricina unei bucurii de neînchipuit, camera păcii, stingerea cugetărilor trupești, întoarcerea de la veacul acesta, împătimirea de cel

viitor, desfacerea de viața pătimasă, creșterea lăuntrică a nepătimirii, veselia sufletului, adunarea, odihna și paza mișcărilor și puterilor sufletești și, vorbind atotcuprinzător, cunoștința dumnezeiască și nepătimirea.

Dacă mintea se împrăștie din pricina moleșirii noastre, sau a vreunei împrejurări din afară, trebuie să avem grija să o aducem iarăși la bunul ei propriu, care este contemplarea prin lepădarea patimii ce s-a așezat ca o piedică și abate mintea de la scopul ei. Trebuie să băgăm de seamă cât e de departe de la bunul cel mai înalt și pentru ce. Să vedem, oare privirea e îndreptată spre fapăturile supuse simțurilor, sau spre fapăturile cunoscute cu mintea (inteligibile), sau spre cele necreate cunoscute cu mintea? Sau e despărțită de Unul cel mai presus de lume, Cel singur adevărat și mai presus de orice unu, prin gânduri deșarte, sau de vreo trebuință oarecare? Și, cunoscând aceasta, să înlăturăm piedicile ce stau la mijloc, ca iarăși să revină, în chip unitar, cum cere rânduiala însăși, la contemplarea și vederea Unului mai presus de lume. Căci, aflându-se mintea în afară de Unul cel mai presus de lume, necreat și mai presus de minte, zace în împărțire și n-a ajuns la binele propriu zis, chiar dacă se mișcă bine. Fiindcă binele din vârf este Unul cel mai presus de minte și de ființă, necreat și simplu. Și acesta este sfârșitul cel mai înalt spre care tinde mintea. Și mișcându-se mintea în chip sănătos, urcă acolo prin cele spuse și pătimește unirea mai presus de minte.

Odată ridicată mintea în ținutul ascunzimei dumnezeiești, ea păstrează în mod natural tăcerea, fiind unită cu simplitatea și deci în chip unitar cu Unul cel mai presus de înțelegere și luminată prin împărtășirea de Duhul. Căci, ce ar și avea de zis, odată ce a ajuns deasupra puterilor sale de înțelegere și se află în afară de orice înțeles și golită cu totul, ca fiind mai presus de înțelegere?

Ajunsă în intimitatea ascunsă a dragostei lui Dumnezeu, mintea tace. Căci simplitatea aceea mai mult decât plină de toate bunătățile nu se lasă descrisă de cuvintele noastre, care nu pot prinde decât mici părțicele din ea și nu ajung, oricât de multe ar fi, să redea această plinătate nesfârșită a simplității dumnezeiești. Simplitatea nesfârșită se cere să fie trăită cu simplitatea noastră nesfârșită, în intensitatea ei nepătrunsă, neîncercând să o fărâmițăm în mici bucăți, care nu pot nici separat, nici împreună să redea plenitudinea ei. Cine încearcă să descrie iubirea trăită la sânul celui iubit?

Mintea se află acolo golită de înțelesuri, de noțiuni, nu pentru că s-ar fi sărăcit cu totul, ci pentru că le-a depășit pe toate, sau e mai presus de toate. Toate înțelesurile au devenit nevăzute prin covârșire. La ce mai folosesc hârburile, pentru cel ce are vasul întreg? Dar vasul cuprinde toate hârburile însă și nesfârșit mai mult: cuprinde armonia lor, strălucirea acestei armonii în soare, capacitatea vasului de a ține un conținut.

Fiindcă, dacă mai are nevoie de cuvânt ca să grăiască, e vădit că mai și înțelege. Pentru că orice cuvânt vine în urma unui înțeles. Iar dacă înțelege ceva, cum se află în ținutul ascunzimei? Căci nu este ascuns propriu-zis, ceea ce, nefiind văzut de alt organ, e văzut totuși de minte. Fiindcă, astfel, multe s-ar zice ascunse, pentru că foarte multe sau, ca să zic așa, toate câte le vede mintea, le vede necunoscându-le alt organ care le vede. Prin urmare cele ascunse ar fi aproape nesfârșite la număr, ceea ce este absurd. Dar numai Unul este ascunsul propriu-zis, la care se ridică mintea după toate, ca la Cel din care sunt toate, fie văzute, fie cugetate. Deci și ea, ridicându-se la el ca la Cel mai presus de toate, fie văzute, fie zise, fie cugetate, iese afară din înțelegere, din vedere și din grăire. Ba putem zice că încă n-a urcat până acolo, și nici nu a ajuns în ascunzimea dumnezeiască, până ce mai poate grăi, căci până atunci înțelege încă. Dar ascunsul este neînțeles, deci mai presus și de cuvânt. Prin urmare, mintea urcată odată în ținutul ascunzimei dumnezeiești și unificată, păstrează tăcerea, nu pentru că vrea, ci în chip natural, fiind luminată în chip unitar de Unul cel mai presus de înțelegere.

Este o dovedire logică a faptului că ascunzimea dumnezeiască nu e o ascunzime numai

pentru vederea sensibilă, ci și pentru înțelegerea minții. Căci astfel ascunsul n-ar mai fi numai unul, ci multe. Pentru că multe sunt cele nevăzute de ochii sensibili, dar cunoscute de minte. Este o dovedire a teologiei apofatice. Ea nu e însă numai o renunțare intelectuală de la exprimarea a ceea ce e mai presus de înțelegere, ci o experiență pozitivă a unirii cu Unul. Căci mintea „luminată de Unu”, sau de Duhul Sfânt în această unire. Ca atare, mintea știe de această unire, dar știe totodată că ea e mai presus de înțelegere. Ea știe pe „că” al unirii, dar nu înțelege pe „cum”.

Dacă cuvintele obișnuiesc să facă mintea să propășească și să înainteze, ele o înalță în această înaintare până acolo unde cuvântul nu mai ajunge, adică până la lucrarea care se săvârșește în tăcere. Iar dacă ar folosi mintea pururi cuvinte și sufletul ar avea pururi trebuință de ele, eu nu văd care ar fi înaintarea minții prin grăire. Dar grăirea nu este folositoare numai pentru făptuire, ci și pentru contemplație, întrucât mintea urcă de la cuvintele despre lucrurile ce au un chip, la Unul cel fără chip, cel simplu mai presus de cuvânt, dezlegat de toate și propriu, unde orice cuvânt apare fără rost, sau, mai drept vorbind, este chiar o piedică.

O argumentare prin reducere la absurd: dacă mintea ar avea pururi trebuință de cuvinte, ea n-ar mai avea propriu zis trebuință de ele, căci n-ar ajuta-o la o înaintare până dincolo de ele, ci ar ține-o mereu în ținutul lor mărginit. Un exemplu asemănător: dacă avionul n-ar tinde pe tot parcursul zborului spre pista de aterizare, n-ar mai zbura. Cuvintele ajută mintea să se înalțe până dincolo de ținutul lor. Acesta este folosul teologiei catafactice sau afirmative, pentru cea apofatică, sau a tăcerii.

Căci cuvintele se folosesc atâta timp cât se face peste tot o trecere de la un înțeles la altul. Dar Unul simplu, dezlegat de toate (absolut), nehotărnicit și fără chip, Unul pur și simplu și propriu și aflător mai presus de cuvânt, cum va avea trebuință de cuvânt ca să se facă de la El trecerea altundeva? Sau, cum ar putea fi cuprins? Căci cuvântul obișnuiește să cuprindă ceva. Dar Unul este necuprins, întrucât este nemărginit și fără formă. Iar dacă cuvântul nu este potrivit pentru Unul cel ascuns și mai presus de minte, întrucât acela e necuprins și fără formă, urmează că este potrivită tăcerea. Așadar, cei ce au înaintat, trebuie să ajungă de la grăire la tăcere, întrucât au înaintat la contemplarea simplă, fără chip și fără formă.

Un cuvânt urmează altuia, pentru a se trece de la un înțeles la altul. Prin înșirarea cuvintelor se arată legătura unui înțeles cu altul, sau dependența unui înțeles afirmat, de altul care trebuie afirmat și deci și a lucrurilor între ele. Dar mintea ajunsă în Dumnezeu, unde ar mai trece dincolo de El, folosind un cuvânt sau mai multe? Dumnezeu nu are nevoie să fie explicat prin alte cuvinte, deci prin alte lucruri, căci toate sunt inferioare Lui, deci fără putința de a ajuta la explicarea Lui. Prin astfel de cuvinte Dumnezeu ar fi arătat ca legat de alte realități, dar Dumnezeu este absolut, adică dezlegat de toate. Desigur se poate vorbi despre Dumnezeu, când se arată coborârea Lui la oameni. La faptele Lui mântuitoare pentru ei; sau când cel ce a făcut experiența Lui vrea să talmăcească ceva din această experiență altora. Sau se vorbește despre El când nu se ajunge propriu zis la experiența Lui, care întrece înțelesurile și cuvintele, ci speculează numai despre El cu rațiunea. Dar fericirea omului ajuns în Dumnezeu însuși nu se poate descrie și omul respectiv însuși nu are nevoie să și-o descrie. Despre Dumnezeu nu se poate vorbi în mod deplin adecvat și pentru motivul că El e lipsit de „formă”. Forma, definită în ea însăși, poate fi definită și altora, dar lipsa de formă nu se lasă definită, căci în acest caz se dă Celui fără formă o formă.

Dacă cuvintele sunt pentru lucruri cunoscute, iar ascunsul e necunoscut, urmează că ascunsul e în afară de cuvânt. Căci dacă necunoștința ascunsului e mai presus de cunoștință, iar ce-i mai presus de cunoștință nu are lipsă de cunoștință, cu atât mai puțin are lipsă de cuvânt. Deci, mintea care s-a urcat la Unul ascuns și simplu, păstrează tăcerea în chip firesc. Și dacă nu tace prin fire și neforțat, încă n-a urcat la Unul cel ascuns și mai mult decât simplu.

Precum oamenii ce se nevoiesc cu liniștirea, ieșind uneori din chilie, cunosc prin însăși fapta lor deosebirea dintre a șede și a ieși, tot așa și cei ce, aflându-se aproape de slava lui Dumnezeu prin contemplare, pătimesc tăcerea, dar uneori încep iarăși a grăi, se știu pe ei înșiși în ce stare sunt atunci când înclină spre grăire. Când le vine tăcerea, ar dori să nu le fi fost dat să deschidă niciodată gura, rămânând în starea aceea. Căci sunt ca niște alți îngeri pe pământ, uniți cu adevărul în mod unitar, fără chip, fără vedere trupească, fără formă și, simplu, prin priviri de-ale minții, care nu trec de la un lucru la altul, având în ei numai copleșirea și uimirea, fără a înțelege ceva, mai bine zis privind fără vedere trupească iluminările fără de început și dumnezeiești. Iar coborându-se mintea de acolo, ca una ce este schimbătoare, încep să grăiască și să treacă cu înțelegerea de la una la alta, prin multe și felurite treceri. Și ca să le revină iarăși starea tăcerii, care e cu mult mai înaltă decât cea a grăirii, îmbrățișează liniștea și-și păzesc simțurile de cele supuse lor și se folosesc de toată destoinicia ca să se ferească nu numai de grăire, ci și de înțelegerea însăși, spre a putea zice și ei cu David: „Amuțit-am și m-am smerit și am tăcut despre cele bune". Deci, a grăi chiar cele bune este un lucru mai jos decât tăcerea!

Ține de firea minții să înțeleagă, iar înțelegerea se înfăptuiește în mișcare și mutare. Deoarece, însă, mintea ajunsă în Dumnezeu se află deasupra înțelegerii și mișcării, pe drept cuvânt s-ar putea zice că mintea se ridică deasupra firii sale când își înfățișează pe Dumnezeu desfăcut de toate.

Înțelegerea se înfăptuiește în mișcarea și mutarea de la un înțeles la altul; în adaos de înțelesuri noi, care să aducă un plus de lumină în cele cunoscute mai înainte, prin asociere, pilduri și contraste, sau contradicții.

Orice lucru îl înțelegem în legătură cu altele, de aceea înțelegerea noastră sporește trecând de la un lucru la altul, aflând legătura unui lucru cu altul. Dar cu toată această sporire, tot în planul mărginit rămânem. Cel ajuns în Dumnezeu nu mai are nevoie de această trecere de la un înțeles la altul, căci Dumnezeu nu mai e înțeles în legătură cu altele, ci e dezlegat de toate (absolut) avându-le în sine pe toate.

Orice înțeles este dat de un lucru, iar unde nu e contemplat un lucru, se arată minții prin cele aflate în chip natural în jurul Lui, adică prin cele ce le lucrează, care țin locul puterii ce izvorăște din cineva care are putere. Întrucât, deci, mintea obișnuiește în toate celelalte să contemple puterile împreună cu cele ce au puterea, caută și la Dumnezeu același lucru. dar neputând reuși în aceasta, pentru că Dumnezeu e mai presus de firea oricărei munți create, contemplă cele din jurul lui Dumnezeu, iar pe Dumnezeu și-L înfățișează fără să-L vadă, adică printr-o intuire simplă și de o clipă.

Mintea în străduința de înțelegere a ei caută întotdeauna subiectul puterilor prin care se realizează în lume diferite efecte. Numai atunci ea ajunge la un capăt mulțumitor al înțelegerii ei. Dar pe Dumnezeu ca Subiect nu-L poate găsi în lume. Și numai El e Subiectul desăvârșit care nu suferă nimic de la lume, ci toate cele din lume depind de El. Ca să-L găsească pe El trebuie să depășească toate cele din lume și să contemple puterile din jurul Lui, puterile prin care a creat și susține subiectele omenești. contemplând puterile din jurul lui Dumnezeu, sau lucrările Lui, vede în ele printr-o intuiție simplă și simultană pe Subiectul lor; e o vedere a Lui fără ochi, dar și logic, mintea presupune un Subiect la baza oricăror manifestări.

Înaintând în văzduhul liniștii, dobândind bunăvoința dumnezeiască și lucrând în ea Duhul dumnezeiesc și preaslăvit, mintea e răpită de la lucrarea înțelegerii tot mai des spre starea fără chip, fără calitate și simplă, pătrunzând repede înăuntru inimii, prin puterea mai presus de fire a Duhului. Oprindu-se aici, în simțirea prezenței dumnezeiești, și neînțelegând nimic, se află mai presus de înțelegere. Iar prin faptul că de la înțelegerea celor din jurul lui Dumnezeu s-a urcat la simțirea

prezenței dumnezeiești, s-a făcut, cum s-a spus, simplă. Și pentru că se află mai presus de înțelegere, se zice că petrece mai presus de firea sa.

Tot ce se zice că e ascuns, e necesar să aibă ceva arătat în afară, din care se străvede că e ascuns. Căci, astfel, s-ar socoti, mai degrabă, că nu există. Pentru că, ceea ce nu dă nici un fel de cunoștință arătată despre existența sa, ar putea, să fie socotit egal cu ceea ce nu există nicidecum. Deci, fără îndoială că și ascunsul lui Dumnezeu e însoțit de anumite arătări.

Pășind mintea pe urma acestora, primește o simțire a ascunzimei dumnezeiești, urcând de la cele cuprinse ale lui Dumnezeu la ceea ce e necuprins. Iar ridicându-se acolo, știe singur că este ceva ce scapă cuprinderii sale naturale și se află deasupra oricărei cuprinderi cu înțelegerea, fie ea și îngerească, fie mai presus de fire. De asemenea știe că acest ceva este ascuns și începutul și sfârșitul acestei firi și ființe create și a tot ce există, iar în Sine este mai presus de fire, de ființă, așezat nesfârșit mai sus decât toată existența; că e nefăcut, fără de început, nehotărnicit și necuprins nici de natură, nici de loc, nici de timp. Acest ceva este Unul cel ascuns și mai presus de minte. De la El pornește în chip natural înțelegerea dumnezeiască cea de multe feluri, care ne ridică iarăși și ne întoarce prin povățuiri și înălțări înțelegătoare spre Unul cel ascuns și mai presus de fire și începătura tuturor.

Când mintea se înfățișează lui Dumnezeu privindu-L cu toată înțelegerea ei, datorită împărtășirii de Duhul, și se bucură de slava și strălucirea feței Lui, pe cât îi este îngăduit, se cade și e foarte potrivit să tacă și să privească în liniște și fără tulburare. Iar dacă se așterne în oricare fel vreun nor de întuneric între minte și Dumnezeu, aruncă în el, ca un foc năprasnic, luminos și arzător, un cuvânt scurt, dar din descoperirea dumnezeiască. În felul acesta, alungând repede întunericul cu lumina, și ceața cu căldura, și luminând totodată mintea și încălzind-o cu acest cuvânt, acesta va izbuti iarăși să fie împreună cu Dumnezeu ca mai înainte și să privească frumusețea Lui și să se bucure, după cuviință, de El și să se înfrumusețeze cu ea și să pătimească, pentru a spune pe scurt, cele ce vin de la Dumnezeu, prin privirea înțelegătoare, odată cu primirea Duhului de viață făcător. În același timp va izbuti să se facă simplă și să se desfacă, în Duh și adevăr, adică în Dumnezeu, de toate, chiar și de cele din jurul lui Dumnezeu.

Acestea i se întâmplă, după cuviință, văzătorului. Dar cel lipit numai de făptuire, are nevoie de multe până să ajungă la această stare, nefiind încă unit cu sine și, prin sine, cu Dumnezeu. Deci nu e de mirare că acesta cântă și grăiește în tot felul mult și des din cele dumnezeiești, înfricoșând și alungând, ca prin niște săgeți neconținute, pe cel ce ne dușmănește mult și ne războiește cu mânie. Dar îi va veni vremea și acestuia, dacă are răbdare, prin unda Duhului. Și anume atunci când lucirile în chip de scânteii ale multelor imnuri, cântări și cuvinte dumnezeiești se vor împreuna într-o mare vâlvătaie. Atunci îl va răpune și pe vrăjmaș mai ușor, răbindu-l de moarte, arzând adică și sfârtecând, și mai bine zis alungând întunericul lui, iar pe sine se va lumina și încălzi de acest foc, care îl va mișca spre dragostea dumnezeiască. Odată cu aceasta, va înălța către Dumnezeu în tăcere un imn al inimii și toată uimirea sa, arătându-și sie însuși minunile mai presus de fire ale multor taine. Căci, nu pe nedrept cei ce rabdă se fericesc de Domnul. De fapt, înaintând vremea, ei vor moșteni, ca unii ce vor deveni blânzi, pământul duhovnicesc al făgăduinței în Hristos Domnul nostru.

Când mintea, învăluită de toate revărsările de lumină ale Duhului, e cuprinsă de amețală și nu mai știe ce să facă și se vede pe sine întinzându-ne și preschimbându-se după Cel nesfârșit și nehotărnicit, e vremea de a tăcea. Iar când se simte obosită de atotluminoasele vederi și voiește să le înșire în cuvinte, ca slăbind tăria pătimirii, să găsească puțină odihnă, e vremea potrivită de a grăi (*Eclesiast 3, 7*), desigur, cuvinte scurte și potrivite iluminării dumnezeiești.

Când mintea, fugind din mijlocul apelor, de faraon cel gândit cu mintea, străbate noaptea sa în lumină de foc și ziua sub acoperământ de nor (*Ieșire 13, 21*), e vreme de tăcere binecuvântată și de liniște. Căci atunci începe cu adevărat curățirea sufletului, iar când îi vine împotriva cumplitul Amalic cel gândit cu mintea și neamurile ce-i urmează, împiedicându-i trecerea spre pământul făgăduinței, atunci e vreme potrivită de a grăi; dar mintea trebuie să fie susținută în ațintirea ei spre Dumnezeu, ca odinioară mâinile lui Moise de Aaron și de Or (*Ieșire 17, 12*).

Monahul scapă noaptea de vrăjmașul nevăzut prin apa lacrimilor și e condus spre țara făgăduinței unirii cu Dumnezeu prin focul rugăciunii, iar ziua e acoperit cu harul smereniei, ca să nu fie biruit de slava deșartă.

V

Când țâșnește în inimă din adâncul fără fund al izvorului dumnezeiesc și din vederea înțelegătoare puterea duhovnicească, e vreme potrivită de a tăcea. Căci atunci se săvârșește în chip negrăit slujba sfântă și închinarea minții către Dumnezeu în Duh și adevăr. Iar aceasta într-o adevărată simțire înțelegătoare. Când, prin privirea înțelegătoare spre Dumnezeu, partea rațională a sufletului se umple de uimire dumnezeiască, iar cea înțelegătoare de vedere, și peste tot sufletul se umple de bucurie, atunci e vreme de a tăcea. Căci mintea vede atunci cu bună simțire adevărul în chip concentrat și preamărește, închinându-se uimită, pe Dumnezeu care strălucește în ea.

Mintea, luând seama la ea însăși, trebuie să-și călăuzească cu luare aminte starea ei înțelegătoare, în mod chibzuit, înțelept și cu judecată. Și când se va simți pe sine contemplând tainele simple și fără chip ale cunoașterii lui Dumnezeu, va trebui să se oprească îndată în liniște, tăcere și uimire, dar nu departe de inima sa lucrată și iluminată de Duhul. Căci atunci e vremea nu numai de liniștire a tuturor simțurilor dinspre partea celor opuse simțurilor îndeobște, ci nu mai puțin de tăcere dinspre orice cuvântare desfășurată. Ba, mai mult, e timpul atunci, pentru cei de pe treapta cunoașterii, să se dedea îndeletnicirii liniștii și neprivirii înțelegătoare. Căci e nevoie de o nemișcare totală în simțuri, în cuvinte și înțelegeri, ca mintea să se lipească de Dumnezeu cel Unul și singur, dar întreit, liberă și într-o pornire directă, prin privirea unitară și unică la El. Prin aceasta va vedea, pe cât îi este îngăduit, nesfârșitul, neînceputul, necuprinsul și, ca să spunem pe scurt, celelalte însușiri dumnezeiești, neschimbate și absolute (dezlegate de toate), și se va uni cu El, preschimbată prin contemplare, simplificată și devenită întregă în chipul dumnezeiesc, cu ajutorul harului și plină de bucurie și de uimire. Iar fiindcă mintea ar vrea să stăruie în această stare, dar nu poate, fiind schimbătoare și viețuind împreună cu cele nestatornice, legată cu trupul și cu lucrurile dimprejur, când cade trebuie să știe să nu se depărteze prea tare de vederea cea unitară și să nu grăiască mult, ci să spună puține și acestea din dumnezeieștile lumini, ca în felul acesta nu numai să se poată întoarce iarăși cu ușurință spre unirea mai presus de minte cu Dumnezeu, ci să simtă și mai vădită unirea, ba și mai statornică. Cu cât va păzi mintea mai mult adunarea în sine și nerăspândirea, cu atât hrănirea din El o va aduce mai repede spre unirea dumnezeiască și se va uni cu străluciri mai vădite și mai rodnice, prin obișnuința neîncetată cu cele dumnezeiești.

Mintea nu poate sta tot timpul în extazul privirii lui Dumnezeu, dar când cade din el trebuie să se ocupe cu cântări și cu cuvintele dumnezeiești, pentru ca să poată reveni iarăși cu ușurință la acea stare de extaz.

Odată ce mintea s-a preschimbat, pătimind arătare dumnezeiască prin vederea înțelegătoare, și e umbrită de lumina Celui necunoscut, care e dincolo de toată cunoștința, se face neîmpărțită, simplă și nehotărnică, fiind luminată unitar ca într-un întuneric. Ea contemplă atunci frumusețea cea nemărginită din pricina simplității covârșitoare, cea fără chip pentru depășirea oricărui chip, cea fără început ca mai presus de orice început, necuprinsă, dar cuprinzând în sine hotarele tuturor și tot

ce e hotărnicit, umplând toate ca ceea ce e mai presus de plinătate și nesfârșită. Scurt vorbind, când mintea privind de sus, vede, în privirea Unului, toate, în temeiul negrăit al unei puteri înțelegătoare mai presus de înțelegere, e vremea să tacă și să se desfăteze tainic și mai presus de lume, sau, ca să zic așa, și fără vedere și fără grai, de împărtășirea de adevăr, printr-o pătrundere dumnezeiască în el. Iar când lipsesc cele zise din minte și vede în jurul ei împărțire, atunci e vremea de a grăi, adică de a grăi cele potrivite să ducă la tăcere. Căci e cu mul mai bună decât orice cuvânt *tăcerea cea mai presus de cuvânt*, care foarte potrivit este numită *tăcere la vremea ei*, cum spune și Solomon, care o pune pe aceasta înainte: „Vremea este a tăcea” și apoi „Vremea este a grăi”. De fapt cel mai bun lucru și de prima cinste este a păzi tăcerea la vremea ei. Iar de nu este încă aceasta de față și mintea încă nu se află în chip unitar în cele mai presus de cuvânt, să fie măcar lucrul al doilea, adică vorbirea la vreme, ca în felul acesta grăirea să fie înrudită cu tăcerea și aproape de ea. Astfel, precum tăcerea, așa și grăirea să fie la vreme și să se silească să vină la tăcere. Iar aceasta se întâmplă celui ce grăiește și cugetă neîncetat la cele dumnezeiești și vede zidirea oglindind Ziditorul și povestind despre El. aceasta înseamnă a grăi la vreme.

Când dispoziția omului dinăuntru simte că trebuie să strige. „Doamne, cât s-au înmulțit cei ce mă necăjesc! Mulți se scoală asupra mea”, atunci e vremea de a grăi; de a grăi cum se cuvine, nu lucruri deșarte, ci cuvinte măsurate, împotriva vrăjmașilor, așa cum trebuie.

Când vede ridicându-se asupra sa martori nedrepti, întrebându-l de cele ce nu le cunoaște și tulburându-l, e vremea de a grăi și anume de a răspunde împotriva.

„Dumnezeu s-a odihnit de toate lucrurile pe care a început să le facă”, dar numai după împlinirea (desfășurarea) celor făcute în Cuvânt și Duh. Tot așa și mintea cea după chipul lui Dumnezeu se odihnește de toate lucrurile ei, pe care a început să le facă spre întregirea lumii gândite (inteligibile) a virtuții; dar numai după ce a cercetat și a desăvârșit statornic în Cuvântul lui Dumnezeu și în Duhul de viață făcător toată lumea și înțelesurile din ea (inteligibile) și după ce s-a urcat de la acestea iarăși, la Cuvântul și Duhul, la cele numite de unii după cele naturale și s-a înălțat la vederile tainice, simple și desfăcute de toate, ale cunoștinței de Dumnezeu (teologiei). Căci urcând atunci în odihnă, gustă multă odihnă și pace, cunoscând adevărul înțelegerii, și se îndumnezeiește prin lumina cunoștinței și prin împărtășirea Duhului de viață făcător în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Odihnindu-se Dumnezeu, nu s-a odihnit de la toate lucrurile, ci numai de la cele ce a început să le facă. De la lucrurile fără de început, necreate și proprii Lui prin fire, nu s-a odihnit. Tot așa și mintea, prin imitarea Lui, după ce a cercetat în Cuvântul dumnezeiesc și în Duhul de viață făcător și a străbătut creațiunea văzută, nu se odihnește de la lucrurile proprii firii ei, care n-au început și nu se sfârșesc, ci de la cele văzute, care încep și se sfârșesc. De aceea, odihnirea trupului întru nemișcare, odihnire ce însoțește pe cel ce s-a odihnit, e o stare opusă celei a minții. Căci dacă n-ar intra mintea într-o pururi mișcare, printr-o adiere neconținută și de viață făcătoare a Duhului, în contemplarea cunoscătoare a celor văzute, nu s-ar ști nici de există o odihnă înțelegătoare ce se întoarce într-o neîncetată mișcare și în chip unitar numai în jurul lui Dumnezeu și îndumnezeiește pe cel părtaș de ea printr-o odihnă negrăită în Hristos.

Nu te grăbi, zice Solomon, să scoți vreo vorbă înaintea feței Domnului; pentru că Dumnezeu este în cer, sus, iar tu ești pe pământ, jos. (Eclesiast 5, 1). Prin aceasta lămurește foarte înțelept și direct, care este vremea de a tăcea, căci zice: fiindcă tu, măcar că ești jos pe pământ, te afli înaintea feței Domnului Celui ce este în ceruri și te-ai învrednicit de atâta har, încât u, cel de jos, poți să cugeți și să privești cele de sus și, pătrunzând în chip înțelegător în ele, să stai înaintea Domnului, nu te grăbi să scoți vreo vorbă; pentru că e vremea de a tăcea. Năzuiește să te afli în chip înțelegător sub

lucrarea adevărului, în mod unitar și dumnezeiesc. Căci aceasta înseamnă a fi înaintea Domnului, când mintea contemplă cele multe din jurul lui Dumnezeu în chip unitar și printr-o privire simplă și unică în Dumnezeu. Deci pătimind aceasta și stând înaintea lui Dumnezeu, nu te grăbi să scoți vreo vorbă, dacă nu vrei să te cobori de bună voie și în chip nepriceput de acolo.

Dar s-ar putea spune și aceasta celor ce caută să explice înțelesul acestui cuvânt: A fost o vreme când firea omenească era neștirbită și, de aceea, pe drept cuvânt, departe de rele, fiind aproape de Dumnezeu, contemplând pe Dumnezeu și desfătându-se cu veselie și cu uimire de slava frumuseții feței Lui, în strămoșul Adam, într-o desfătare nematerială, înțelegătoare, cerească și nesticăcioasă. Căci mult har s-a revărsat în sufletul primului om și mintea lui cea în chipul dumnezeiesc era plină până peste vârf de multe vederi cunoscătoare și înălțări spre Dumnezeu, bucurându-se în raiul văzut de cel nevăzut (inteligibil), sau, ca să zic așa, de viața fericită, fiind unită desăvârșit cu sine însăși și cu Dumnezeu și stăruind în sine și în Dumnezeu, precum se cuvine. Ea se află, adică, într-o stare unificată și asemănătoare cu Dumnezeu și cu adevărat îndumnezeită. Și aceasta, cu tot dreptul, odată ce era făcută după chipul lui Dumnezeu. Iată pe scurt bunurile ce le avem de la Dumnezeu.

Dar aceasta n-o putea suferi diavolul blestemat, rănit de pizmă, care dușmănea norocul și slava noastră. Și de aceea, pierzătorul își dă toată silința să ne amăgească și să ne lipsească de ceea ce nădăjduiam, prin sfaturi zise bune și prin aprinderea poftelor noastre după o îndumnezeire mai înaltă decât cea pe care o aveam, clewetind, începătorul răutății, justetea poruncii lui Dumnezeu. Din amăgirea lui ne-a venit deci pierzarea jalnică și am fost scoși de la Dumnezeu și de la desfătarea dumnezeiască; din pricina ei am căzut în chip ticălos de la viețuirea duhovnicească și de la mintea unificată și deci de la contemplarea feței lui Dumnezeu și de la slăvirea și preschimbarea noastră prin raza frumuseții dumnezeiești. Iar aceasta ne-a dus la propovăduirea multor dumnezei despărțiți, în locul unei dumnezeiri întregite ipostatice, adică a celor ce nu sunt cu adevărat dumnezei, ci demoni amăgitori, pierzători și pizmași. Am pierdut deci pe Unul propriu-zis, viața și rânduială unitară și ne-am rupt în multe și felurite părți; și puterea noastră înțelegătoare, ca și încordarea sau, mai bine zis, tăria ei a dispărut, nu fără pricină, și am căzut în adâncul unui rău nemăsurat și am ales, noi, cei ce suntem chipurile lui Dumnezeu și vrednici de petrecerea cea de sus și cerească, să cugetăm cu nesocotință (*Coloseni 3, 2*).

Dat fiind însă, că nu suntem neschimbători și cu neputință de clintit, putem, din fericire, precum ne-am rostogolit de slava cea multă la cea mai de jos necinste, să ne întoarcem iarăși și să căutăm în sus și să vedem fața atotînchinată a lui Dumnezeu. Nu o mai vedem de atât de aproape ca mai înainte, ci mai de departe, dar o putem totuși vedea și putem pătimi strălucirea frumuseții Lui.

Așa, dumnezeiescul Moise și toată ceata Proorocilor și cei dinaintea ei, adică Avraam și cei ca el, au văzut, pe cât era cu putință, foarte lămurit această frumusețe și s-au desfătat îndestulător de strălucirea ei. Dar, copleșiți de slava Lui neapropiată, unii își plângeau nevrednicia lor (*Isaia 6, 5*), alții se socoteau și se numeau pe ei pământ și țărână (*Facerea 18, 27*); alții iarăși nici nu izbuteau să grăiască de mărimea covârșitoarei slave celui văzut, ocărându-și slăbiciunea și zăbăvnicia la vorbă (*Ieșirea 4, 10*). Și alte multe stări fericite au pățimit în chip vrednic de laudă. De aceea, și dumnezeiescul David, îndrăgostit de strălucirea frumuseții feței Domnului, strigă către Dumnezeu: „Când voi veni și mă voi arăta feței Dumnezeului meu?”. Și voind să arate starea de suflet în care a văzut fața Domnului, zice: „Dreptii vor locui împreună cu fața Ta”, iar înfățișând cu înțelepciune tăria ce o dă sufletului fața văzută a lui Dumnezeu, zice: „Întors-ai fața Ta de la mine și m-a, tulburat”. Dacă întoarcerea feței lui Dumnezeu aduce spaimă, urmează că arătarea și privirea ei aduce sufletului pacea duhovnicească. Aceasta este un dar cu atât mai mare cu cât, după dragostea și bucuria dumnezeiască, se arată harismele Duhului, sau roadele Lui, care-i înfățișează pe cei ce viețuiesc cu sfințenie și evlavie, ca umblând în lumina feței Domnului. De aceea zice: „Doamne,

întru lumina feței Tale vor umbla și în numele Tău se vor veseli toată ziua", se înțelege de veselie cea duhovnicească, dat fiind că Soarele înțelegător și negrăit trimite în omul dinăuntru razele nepătate și de viață făcătoare ale Sale și prin aceasta începe să strălucească în minte uimirea de cele mai presus de lume.

În acest timp, toată amintirea sufletului este ridicată de la pământ și e mutată la cer, iar omul se bucură, saltă și, cântând imnuri, se oprește și se veselește întru atâta bucurie, desfătare și mulțumire, cum nu se poate spune, răspândind fericit din sine strălucirea feței Domnului. De aceea se roagă, pe de altă parte, lui Dumnezeu, zicând: „Să nu întorci fața Ta de la mine ca să nu mă asemăn celor ce se pogoară în groapă". Căci întoarcerea feței Domnului de la om este pricină de întuneric, iar întoarcerea ei către el e pricina a toată lumina înțelegătoare, deci, pe drept cuvânt, și a bucuriei duhovnicești. Pentru aceea, zice și despre sine: „Însemnatu-s-a peste mine lumina feței Tale" și adaugă: „Dat-ai veselie în inima mea".

Mărturisind iarăși că darul duhovnicesc al harului dumnezeiesc i-a venit din lumina feței Domnului și întrebându-se. Cine sunt cei ce stau înaintea feței Domnului și se închină ei, răspunde: „Bogații (cu înțelegerea) din poporul lui Dumnezeu" (*Psalmi 44, 14*), adică cei sfinți și oamenii lui Dumnezeu, care sunt mulți, dar nu toți. Căci nu toți pot vedea fața lui Dumnezeu și petrece viața îngerească, până ce trăiesc pe pământ. Pentru că le mai lipsește mult până acolo. De aceasta au parte numai cei ce socotesc că se cade să I se slujească lui Dumnezeu cu înțelepciune dumnezeiască și cu cunoștință și că trebuie să I se aducă închinare în Duh și adevăr. Numai aceștia s-ar putea numi, după cuviință, „bogații poporului lui Dumnezeu": „Iar feței Tale i se vor închina bogații poporului".

Aceasta știind-o mai bine decât toți Solomon, ca cel plin de înțelepciune mai mult decât toți și care ne învață cu un dar deosebit, zice: „Nu te grăbi să scoți cuvânt înaintea Domnului, că Dumnezeu e în cer sus și tu pe pământ jos". Când ajungi, adică, prin darul dumnezeiesc înaintea Domnului și ai parte de o vedere dumnezeiască și unitară, când se înalță, adică, vederea minții până acolo, e vreme de a tăcea. Deci, să nu te grăbești atunci să scoți nici măcar un cuvânt, urmând în chip deșert obișnuinței de a vorbi, pentru că atunci nu e vremea de a grăi. Căci te faci și tu Dumnezeu, aflându-te încă pe pământ, întrucât privești asemenea îngerilor fața lui Dumnezeu Cel din cer.

De fapt și îngerii, cum a zis Mântuitorul, „văd pururi fața Tatălui Celui din ceruri", de aceea, când auzi pe Solomon zicând în alt loc: „Celor drepte le izvorăște pururi lumină din fața Domnului" (*Pilde 13, 9*), gândește că ei pătimesc aceasta asemenea îngerilor, prin harul dumnezeiesc, privind pururi fața Domnului, din care se răspândește lumina ca dintr-un izvor. Căci omul se face și este un alt înger pe pământ, ca să nu zic un alt Dumnezeu, și se întoarce la darul chipului prin harul Domnului. Astfel, făcându-te tu pe pământ jos, ceea ce e Dumnezeu sus, adică Dumnezeu, nu deșire acest lucru minunat prin cuvinte, nici nu trece de la un înțeles la altul, mișcându-ți cugetarea, printr-o împărțire a înțelegerii, ci apropie-te unitar și privește, asemenea lui Dumnezeu, fără ochi și nemișcat, printr-o privire simplă și unificată, desfătându-te de strălucirea neapropiată și atotluminoasă ce izvorăște din fața Domnului.

Aceasta este starea cea mai înaltă și mai râvnită a minții celor ce și-o țin îndreptată cu înțelepciune spre Dumnezeu, sau, cum s-ar zice, floarea curăției minții. Aceasta e unitatea dorită a credinței ce se înfăptuiește în comuniunea Duhului; rodul preaslăvit al înțelepciunii îndumnezeitoare; temelia păcii duhovnicești; cămara bucuriei neînchipuite, desfătarea, creșterea și preschimbarea sufletului, începutul tainelor și descoperirilor dumnezeiești și negrăite; capătul unicului și primului adevăr; înălțarea oricăror feluri de gânduri; păzirea tuturor cugetărilor;

ridicarea mai presus de înțelegere; prilejul uimirii; prefacerea și preschimbarea mai presus de minte a minții în simplă, nehotărnicită, nesfârșită, necuprinsă, într-o stare fără chip și fără formă, fără calitate, nefelurită, fără cantitate, neatinsă și mai presus de lume; restabilirea ei în întregime în chipul dumnezeiesc.

Deci, ajungând la această stare și aflându-te astfel sub lucrarea îndumnezeitoare a harului de oameni iubitor, să nu te grăbești să scoți, din nepricepere, vreun cuvânt înaintea feței Domnului. Că a Lui va fi slava unică și simplă în vecii vecilor.

Vrând mintea să contemple cele ale înțelegerii (cele inteligibile) de deasupra sa, de nu va avea împreună lucrătoare spre acestea, prin har, și inima sa, va vedea lucruri firave, neluminate și tulburi. De aceea, va fi lipsită și de plăcerea ei cea mai de căpetenie, chiar dacă i se va părea, din neștiință, că se îndulcește, pentru faptul că încă n-a gustat din aceea. E așa cum celui ce mănâncă pâine de orz i se pare că se îndulcește, măcar că e departe de dulceața pricinuită de pâinea de grâu, pentru faptul că nu cunoaște gustul pâinii de grâu.

Dacă mintea nu e însoțită de inimă, nu face experiența lui Dumnezeu ca Persoană, căci mintea înclină mereu spre distingeri pentru a înțelege, sau e dusă de tendința de a afla lucruri de sine stătătoare, ca să le poată cuprinde deplin cu înțelegerea. Dar inima mă face să experiez că toate acestea sunt realități firave, inconsistente. Numai inima, ca cel mai total și mai intens organ al persoanei, experiază Persoana lui Dumnezeu. Și mintea numai prin inimă vede lumina, sau experiază iubirea Persoanei. Dar întâlnirea cu altă persoană, vine numai din voința aceleia, adică prin harul ei.

După unirea inimii cu înțelegerea, prin har, mintea vede fără amăgire în lumina duhovnicească și se întinde spre bunul propriu dorit de ea, care este Dumnezeu. Ea se ridică atunci cu totul peste simțuri, adică se face din nou necolorată, fără calitate și nesupusă închipuirilor ce vin din cele supuse simțurilor.

Unirea minții nu e însoțită de inimă înseamnă și ieșirea ei din îngustările ce le produc chipurile și închipuirile celor sensibile, înseamnă ridicarea ei peste determinările ce i le dau simțurile lucrurilor. Căci în inimă găsește o deschidere spre nesfârșitul iubirii și mintea câștigă și ea această nesfârșire, dar aduce din partea ei o conștiință a acestei nesfârșiri.

Mintea, călăuzită de har spre contemplare, se hrănește cu adevărat pururi cu mană duhovnicească. Căci și mana simțită, pe care o mânca Israel, avea o putere vrednică de prețuit, ca una ce hrănea și îndulcea trupul; dar ce era ea după ființă, nu se știa. De aceea, se numea și *mană* - cuvânt care arată firea ei necunoscută, căci cuvântul *mană* înseamnă: Ce este aceasta?. Pentru că iudeii, mâncând ce vedeau și necunoscând hrana, se întrebau nedumeriți: Ce este aceasta?. Tot așa și văzătorul, ieșind din sine spre sine cu mintea, se întreabă întotdeauna zicând: *ce este lucrul acesta* care veselește când e pricit și îngrașă mintea când e mâncat duhovnicește, dar care întrece puțința de a-l înțelege în sine, deoarece e dumnezeiesc, mai presus de fire, hrănind și adăpând mintea în chip minunat, dar scapă oricărei înțelegeri a minții, nu numai fiindcă e necuprins, după ființă, ci și nesfârșit și nehotărnicit.

Ca și mana care hrănea trupul în pustie, așa și Dumnezeu care hrănește mintea, nu poate fi înțeles în Sine. Mintea hrănindu-se cu el, se întreabă ce este Acesta? Ea are pornirea să întrebe, căci ieșind din sinea împărțită și înstrăinată, iese spre sinea adevărată și prin ea în Dumnezeu, care e mai presus de înțelegere.

Trei sunt cele ce dau mărturie adevărului: zidirea, Scriptura și Duhul; căci prin Scriptură și zidire, privite duhovnicește, se contemplă adevărul cel Unul și simplu, ca și cel compus ce provine din El.

Iar prin aceste trei mărturii, ajungând mintea și oprindu-se în cele două adevăruri, și-a aflat, cu harul lui Hristos, calea. Căci adevărul cel simplu a aflat înălțimea și adâncimea gândită cu mintea (inteligibilă), ca fiind lărgimea nesfârșită, care, punând-o în stare de uimire, o face să preamărească pe Dumnezeu plin de frică. Iar prin cel compus a aflat, pe lângă cele pomenite, încă și pacea inimii, dragostea și bucuria, ceea ce o face să cânte cu iubire, copleșită de mirare. Dar omul are trebuință de un lung răstimp de vreme și de multă osteneală și răbdare, pentru ca, lepădând în oarecare fel simțurile și scoțând cele supuse simțurilor din minte, să se ridice la cele gândite cu mintea, în urma cărora strălucește sufletului vederea adevărului.

Nu am zis că adevărul are nevoie pentru aflarea lui de unele ca acestea, cum sunt răstimpurile de vreme, sau osteneala și răbdarea, pentru a fi cuprins, ci omul are nevoie de ele. Aceasta, pentru că adevărul este unul și simplu, măcar că se arată contemplației în chip îndoit, și numai că strigă din toate părțile, mărturisindu-se pe sine *celor ce voiesc să-l vadă*. Dar omul fiind compus și împletit cu simțurile, ba și supus prefacerilor și schimbării, se abate uneori de la sine și se face el însuși potrivit sieși, fără să știe, viclenindu-se din pricina părerii de sine și îmbolnăvindu-se de necredință. Iar prin acestea trei, adică prin *părere de sine*, prin *vicleniei și necredință*, cade jalnic din adevărul mărturisit de cele trei de mai înainte: de Scriptură, de zidire și de Duhul. De aceea, pentru ca să lepede cumplita *părere de sine* și celelalte, are nevoie de cele de care am vorbi înainte că are trebuință. Aceasta, pentru ca mintea, smerindu-se, să creadă cu simplitate și astfel să cunoască îndată limpede din Scriptură și din creațiune întru Duhul, nu numai adevărul cel atotsimplu, ci și pe cel compus ce provine din el, ba încă și ceea ce o împiedica de la vederea adevărului și o despărțea de bucuria de a-l avea.

Deci primul adevăr este Unul și singur simplu prin fire. După el este cel compus ce provine din el pentru noi cei compuși. Iar sfârșitul ultim și cel mai bun al minții noastre, spre care se străduiește toată viețuirea și nevoița celor călăuziți potrivit cu ținta Duhului, este ca mintea goală să vadă și să se bucure de strălucirea izvorâtă din adevărul prim și unic și din cel compus ce provine din el în chip minunat. Și lucrul acesta nu s-ar putea împlini astfel, decât prin smerenie și simplitate în credință, pe temeiul mărturiei Scripturii și a creațiunii întru Duhul.

Iar când mintea va oglindi în cele trei puteri ale sale adevărul, din cele trei mărturii arătate mai sus, încovoiindu-se oarecum spre sine, se face cu mult mai smerită, mai simplă și credincioasă fără clintire. De aici urcă apoi cu pas vesel spre contemplarea adevărului, de ale cărui raze se luminează mai limpede. Datorită acestora, întorcându-se iarăși de sine, pentru mărimea slavei văzută de ea, coboară la o stare și mai smerită și mai simplă, și e copleșită de uimire, sub puterea credinței. Și așa, repetând și străbătând mereu un fel de cerc dumnezeiesc, urcă prin credință, smerenie și simplitate la vederea adevărului; iar strălucirea adevărului o face să coboare la mai multă smerenie și să se facă și mai simplă în credință. Și nu se oprește de la săvârșirea acestui drum până „se mai spune astăzi” (*Evrei 3, 13*), contemplând cu smerenie, cu simplitate și credință, prin mărturia scripturii și a zidirii, adevărul în Duh, și întorcându-se iarăși de unde a pornit. În felul acesta, îndumnezeindu-se zi de zi prin har și fiind luminat de cele mai presus de minte și trăind o viață plină de toată bucuria în Hristos, domnul nostru, omul gustă ca în arvună, bucuria de bunătățile veșnice viitoare.

Viața contemplativă se susține neștirbită și nepătată prin acestea trei: prin credință, prin împărtășirea vădită de Sfântul Duh și prin înțelepciunea buneștiințe. Căci contemplația este, ca să spunem printr-o definiție, cunoștința celor de înțeles cu mintea în cele supuse simțurilor (a celor inteligibile în cele sensibile), iar uneori și a celor inteligibile simple, despărțite de simțuri; aceasta la cei înaintați. De aceea, e nevoie de credință, „căci de nu veți crede, nu veți înțelege” (*Isaia 7, 9*). De asemenea e nevoie de Duhul, pentru că „Duhul toate le cercetează, până și adâncurile lui

Dumnezeu". De aceea, a zis dumnezeiescul Iov. „Suflarea Atotțiitorului este cea care mă învață pe mine" (*Iov 33, 4*).

Lucrarea dumnezeiască și vie a Duhului, aprinzând văpaie în inimă și înviorând-o în chip mai presus de lume, concentrează și adună mintea la sine și o împiedică de la orice împrăștiere, dându-i, pe lângă seninătate, multă mulțumire și mângâiere, încă și dragoste dumnezeiască, spre a vedea ușor cele dumnezeiești și a se învârti în jurul lor și a-și înfățișa pe Dumnezeu cu o iubire mare și anevoie de purtat și cu o veselie pe măsura ei.

Dar e nevoie și de înțelepciune, pentru că „înțelepciunea luminează fața omului" (*Eclesiast 8, 19*). O luminează pentru că se mută ușor de la simțuri la înțelegere și de la cele supuse simțurilor, la vederile cele înțelese și dumnezeiești și vede prin descoperire înțelegătoare cele negrăite. O luminează pentru că contemplă și vede în chip unitar pe Dumnezeu cel mai presus de ființă și pentru că se întipărește de El. „Fericit este omul, pe care-l povățuiești, Doamne, și prin legea Ta îl înveți pe el" (*Psalmi 93, 12*). Căci acesta este cu adevărat înțelept, ajungând prin povățuire la credință și învățând din învățătura Duhului cele ascunse ale lui Dumnezeu. Mare lucru cu adevărat este omul înțelept, care umblă prin credință în unirea și în părtașia mai presus de fire cu Duhul.

Cu adevărat, trei sunt cei ce nu pot fi apucați și ținuți, cum zice cineva: *Dumnezeu, îngerul și bărbatul înțelept*, care e un alt înger străin pe pământ, un supraveghetor al firii văzute și cunoscător tainic al lucrărilor, al darurilor necreate dumnezeiești. Căci el își însușește în tot felul, printr-o vedere totală, asemenea îngerilor, cunoștința lui Dumnezeu.

Dumnezeu, îngerul și omul înțelept nu pot fi apucați și înlănțuiți, căci sunt liber și nehotărnicți. Nu sunt ca obiectele, sau ca animalele. Numai omul pățimaș poate fi apucat și dus de belciugul patimilor, de către cei dibaci.

Omul e supraveghetor al firii văzute, sau văzător conștient al ei. Dacă există o lume văzută, e numai pentru că este omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient. Dar vederea ei este și înțelegere. Aceasta înseamnă că lumea e rațională, este o țesătură de rațiuni plasticizate pentru subiectul rațional care e omul, ca acesta să-și dea seama de Subiectul care a creat-o pe măsura rațiunii omului și să poarte prin ea un dialog recunoscător, un dialog al iubirii, cu El.

Așa este, ca să spunem pe scurt, cel înțelept în Duhul Sfânt prin credință, care, ca atare, e fericit. De altfel, îmi ajunge fără îndoială, cele ce mi le spune Sfântul Luca în Evanghelie mie care socotesc că Domnul Iisus este liber de legea făpturilor pentru a înfățișa puterea și lauda înțelepciunii și a harului. Căci acesta scrie că Iisus „sporea cu înțelepciunea, cu vârsta și cu harul", și iarăși, că „creștea și se întărea în Duhul", fiind plin de înțelepciune. Iar fiindcă m-am pornit să scriu și mai lămurit despre cele dinainte, aduc și ceea ce zice înțeleptul Solomon către Dumnezeu: „Cine a cercat urma celor din cer și sfatul tău cine-l va cunoaște, de nu ai fi dat tu înțelepciune și nu ai fi trimis pe Duhul Tău cel Sfânt dintru cele înalte? Și așa s-au îndreptat cărările celor de pe pământ și oamenii s-au învățat cele plăcute Ție și cu înțelepciunea Ta s-au mântuit" (*Înt. Sol. 9, 16-9*). Vezi la câtă putere ajunge înțelepciunea împreună cu împărtășirea de Duhul? Și cât de departe de mântuire sare cel ce n-a dobândit înțelepciune și Duh de la Dumnezeu, nici nu e călăuzit de cel înțelept și părtaș de Duhul?

Dacă despre Mântuitorul, în care locuiește toată plinătatea dumnezeirii, s-au scris unele ca acestea, nu e greu a înțelege de câtă înțelepciune împreună cu înrâurirea Duhului are nevoie tot neamul oamenilor și cu câtă milă, putere și sporire s-a învrednicit de la iubitorul de suflet Dumnezeu, înțeleptul în Duhul care cercă urmele celor din ceruri și pășește spre cunoștința Celui Prea Înalt.

Deci după ce am înșirat atâtea despre contemplativ, se cuvine să ne ostenim și să vorbim și despre vedere în parte, pentru a hrăni cugetarea celui ce ascultă cu toată inima. Căci Dumnezeu poruncește tuturor celor cuvântători să dăruiască din prisosul lor și celor ce sunt mai jos și să se împărtășească cu evlavie de darurile duhovnicești mai înalte ale iluminării dumnezeiești spre a se apropia în Duh de comuniune și fără mândrie de semenii lor, spre a le vorbi despre cele cunoscute cu mintea și despre Dumnezeu. În felul acesta nu numai că luminează cu tărie în biserica Dumnezeului celui viu învățătura cea dreaptă și nerătăcită, ci și fața cuvioasă și preafrumoasă a dragostei, care e semnul învățăceilor lui Hristos, strălucește neîncetat în inimile noastre, vărsată în noi prin Duhul Sfânt spre iubirea desăvârșită și simplă a lui Dumnezeu și a oamenilor. Numai astfel putem trăi pe pământ o viață cu chip îngeresc, cu adevărat fericită și prea plăcută, ca unii ce suntem legați prin dragostea dumnezeiască și îndumnezeitoare de îndoită natură, „în care atârnă toată legea și Proorocii” și decât care nu e nimic mai dulce sufletului, mai ales când ea își are izvorârea în chip nemijlocit din vederea și cunoașterea lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești, adică din harul luminător.

Deci cel ce-și stabilește ca scop să urce bine și frumos la Dumnezeu spre a se uni cu el în chip desăvârșit, sau cu alte cuvinte spre a se mântui, odată ce fără a se îndumnezei mintea, omul nu se poate mântui, cum spun cuvântătorii de Dumnezeu, pe lângă împlinirea poruncilor domnului, cât e cu putință, se îndeletnicește și cu contemplarea cuvenită a fapturilor și a tuturor celor văzute, ca să nu-i fie făptuirea oarbă, adică despărțită de contemplare, nici contemplarea fără suflet, adică fără făptuire. De aceea, el începe cu înțelepciunea rațiunii și a minții și cu știința a Scripturii, adică cu o plecare bună, să privească cu bun scop și cu rațiune la lumea celor supuse simțurilor, ca la un semn arătat al Ziditorului, nesfârșit în putere și în înțelepciune. Așa se întâlnește, pe cât poate, cu cele nesfârșite în putere și cu toată felurimea lor, și-și desfată și hrănește mintea în chip ascuns din cele ascunse. Și cu înaintarea vremii, ducând o viață de liniște și fără tulburare și cugetând numai la cele dumnezeiești, prin mijlocirea Scripturii și a lucrurilor văzute, își face drept îndeletnicire să privească, pe cât e cu putință, zidirea duhovnicește în conglăsuire cu Scriptura și cu chipurile (simbolurile), în conglăsuire cu adevărul, printr-o vedere mai unitară.

Întâmplându-se aceasta, mintea, cu ajutorul Duhului celui închinat și a lucrării Lui, e ridicată la vederea și știința sfântului adevăr, cum zice Marele Dionisie, adică la a doua sfântă treaptă a contemplației, ca să vorbim în general, la vederile și înțelesurile dumnezeiești, adică la cele fără acoperăminte și fără chipuri.

Prin acestea, mintea goală se apropie de cele inteligibile goale și, îndeletnicindu-se cât mai mult de arătările dumnezeiești prin curăția sa și prin întinderea spre Dumnezeu, primește în sine ca într-o oglindă strălucitoare, razele supraluminoase ale Soarelui cunoscut cu mintea.

Hrănită pe drum prin har iarăși de bunurile ce i se împărtășesc pe măsura ei, pășește ca pe o a treia treaptă, ridicându-se și pătrunzând mai unitar și mai concentrat de la acele multe și fericite vederi și împărtășiri dumnezeiești, sau de la multe și fericite vederi și împărtășiri dumnezeiești, sau de la marea lor varietate, la dragostea negrăită a Unului neschimbat și ascuns. Căci pe această treaptă contemplativul se preface sub lucrarea Duhului iluminator, care îi aduce aminte și îi ține în minte tot adevărul, cu toată simțirea înțelegătoare, în foc și în dragostea îndumnezeitoare, nesfârșită și din inimă, pentru Dumnezeu. Iar aceasta este, tot după Marele Dionisie, împărtășirea îndumnezeită și unitară de Unul însuși, atât cât este cu putință.

Zburând, deci, mintea purtătoare de Dumnezeu și plină de gândirea la el pe aceste trepte ale împărtășirii de Unitatea întreit ipostatică, într-un chip vădit și arătat de beția dumnezeiască de nesuportat a celor trei centre ale dragostei înflăcărâte ce le scoate din ele și văzându-se pe sine

rănită de iubire și aprinsă de simțirea ei, se entuziasmează și iese cu adevărat din sine, pătrunzând cu fața strălucitoare în tainele negrăite (apofatice) ale teologiei (cunoașterii de Dumnezeu). Iar acolo se ospătează îmbelșugat, prin îmbrățișări nevăzute, cu Cel neînceput și nesfârșit, necuprins și în întregime netălmăcit și atotneînțeles. Dar își înfățișează totodată pe Dumnezeu ca pe un ocean nesfârșit și nemărginit al ființei ce scapă oricărui înțeles legat de timp și de fire, după teologul amintit.

Acesta este, cum zice Sfântul Dionisie, ospățul privirii ce hrănește înțelegător și îndumnezeiește pe tot cel ce se înalță spre El, începând de la contemplarea și cunoașterea lucrurilor, cum zice acest sfânt învățător, acolo unde lămurește sfintele simboluri ale ierarhiei noastre. Dar și Marele Vasile zice: „După ce va trece cineva prin contemplare dincolo de frumusețea celor văzute, înfățișându-se lui Dumnezeu însuși, a cărui vedere nu se poate arăta decât inimilor curate, înaintează la tainele cele mai înalte ale teologiei, putându-se face văzător”. Și iarăși, pomenind cuvântul lui David: „Dimineața voi sta înaintea Ta și prin contemplarea cu mintea a celor din jurul Tău mă voi apropia, atunci voi primi lucrarea văzătoare prin luminarea cunoștinței”.

Asemenea lucruri se pot auzi deopotrivă și de la Sfântul Maxim, care arată câtă sporire aduce contemplarea și cunoștința lui Dumnezeu prin Scriptură și prin creațiune și că de aici vine luminarea cunoștinței, prin care se produce fericita îndumnezeire. Desigur, acesta este un bun care și azi e rar și greu de aflat la isihăști, din lipsa celui ce învață din experiență cu ajutorul harului, cum zice învățătorul cel mai înalt al liniștii, Sfântul Isaac Sirul, în cuvântul în care începe să vorbească despre simțirea duhovnicească și despre puterea văzătoare.

Zice, deci, Sfântul Maxim: „Lumini îndumnezeitoare numim învățăturile sfinților, ca unele ce sădesc lumina cunoștinței și îndumnezeiesc pe cei ce le ascultă”. El conglăsuiește în chip vădit cu Sfântul Dionisie care zice:

- ∨ Toate celelalte lumini îndumnezeitoare, câte ni le-a dăruit, urmând cuvintelor evanghelice, predania ascunsă a învățătorilor noștri, le predăm și noi tainic altora.
- ∨ Cunoștința dumnezeiască pe cei ce și-o însușesc, pe cât e cu putință, îi ridică după puterile lor și-ii unifică potrivit cu unitatea ei simplă.
- ∨ Toată strălucirea de lumină, pornită din Tatăl, venind la noi ca un dar bun, ne face să plutim întins iarăși în sus, ca o putere unificatoare și ne întoarce spre unitatea și simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui care ne adună. „Căci din El și spre El sunt toate” (*Romani 11, 36*). Bagi de seamă cum cel ce se face simplu, prin întoarcerea întinsă și înțeleaptă spre Dumnezeu, sau prin lucrare dumnezeiască, atunci când ajunge să contemple pe Dumnezeu, înălțându-se fie de la lucruri, fie de la Sfânta Scriptură, fie de la orice fel de simboluri dumnezeiești, se unește cu Dumnezeu și se îndumnezeiește, și nu numai atât, ci se și numește de-a dreptul Dumnezeu? Căci toate câte s-au întors, dintre ființele înțelegătoare și cuvântătoare, cu toată puterea, spre unirea cu ascunzimea dumnezeiască începătoare, și se înalță, pe cât este îngăduit, spre razele dumnezeiești ale ei în chip neînțeles, prin imitarea lui Dumnezeu, dacă se poate spune așa, se învrednicesc și de același nume cu Dumnezeu.

De asemenea Marele Grigorie Teologul zice limpede despre om că e „animal cârmuit aici de iconomia dumnezeiască spre a fi mutat în altă parte, iar sfârșitul tainei este îndumnezeirea lui prin consimțirea cu Dumnezeu”. Iar Sfântul Maxim zice: „Chipul cugetat al dumnezeieștii Scripturi preface pe cei cunoscători, prin înțelepciune, spre îndumnezeire, prin schimbarea la față a Cuvântului în ei, încât oglindesc cu fața descoperită slava Domnului” (*Corinteni 3, 18*). Această viață contemplativă are nevoie de trei lucruri de care am pomenit mai înainte: de credință, de

împărtășirea Duhului și de înțelepciunea bunei științe în Hristos Iisus, domnul nostru.

Dacă atât zidirea cât și Scriptura s-a desfășurat prin cuvântul lui Dumnezeu și, privite duhovnicește, întăresc mintea și toate puterile ei spre vederea și înțelegerea lui Dumnezeu, odată ce inima e lucrată și mișcată duhovnicește, prea înțelept ne învață Proorocul David, spunându-se într-un loc: „Cu cuvântul Domnului se întăresc mințile (pe care aici le numește ceruri) și cu Duhul gurii Lui toată puterea Lui toată puterea lor”; iar în altul: „Plin este pământul (cugetat cu mintea, sau inima noastră) de mila Domnului”, adică puterea, de lucrarea și de mișcarea bine simțită și vădită, mișcată de Duhul. Căci înainte de a simți mintea în inimă lucrarea, puterea și mișcarea (Duhului), numai că nu va agonisi tărie din cercetarea văzătoare și duhovnicească a zidirii și a dumnezeieștii Scripturi și din aducerea aminte și din aducerea rațiunilor din ele la o singură rațiune, ci o va copleși și o frică mare, ca nu cumva să se piardă umplându-se de năluciri.

Numai călăuzită de Duhul lui Dumnezeu, unit cu Cuvântul, mintea nu se umple de idei greșite, sau de năluciri cu privire la înțelesul lor. Căci Cuvântul lui Dumnezeu este totodată Rațiunea adevărată și supremă. Câteerezii nu s-au născut prin interpretarea subiectivă a Scripturii și câte explicări necreștine nu s-au dat lumii? Ca și Sfântul Maxim Mărturisitorul, autorul scrierii de față vede atât în creațiune cât și în Scriptură rațiunile și înțelesurile aceluiași Cuvânt al lui Dumnezeu, sau ale aceleiași unice și supreme Rațiuni. În lucrurile lumii și în faptele și învățăturile Scripturii ni se adresează cuvintele aceluiași unic Cuvânt personal; prin rațiunile lor se vede aceeași unică Rațiune. Dar numai Duhul cel unit cu Cuvântul ne ajută să vedem rațiunile zidirii și Scripturii ca rațiuni ale aceluiași Cuvânt personal sau Rațiuni ipostatice; adică rațiunea noastră personală, formată după chipul Rațiunii personale supreme, poate judeca drept, în conformitate cu Rațiunea supremă, și poate sesiza lucrurile și învățăturile Scripturii ca cuvinte reale ale Cuvântului personal, numai pentru că Duhul Sfânt, ca Duh personal, întărește caracterul nostru personal, întărind în noi conștiința că ne aflăm, prin creațiune și Scriptură, într-o relație cu Persoana supremă a Cuvântului.

De aceea, de voim să ne îndeletnicim cu contemplarea lui Dumnezeu din Scriptură și zidire, spre a ne concentra în chip unitar multele rațiuni ale lucrurilor și multele înțelesuri ale Scripturii într-o singură rațiune și într-un singur Duh și a avea o singură vedere unitară, simplă și fără chip în nestatornicia, nesfârșirea și neîncepătoria ce ni se deschid în ele, să căutăm întâi să aflăm vistieria dinăuntru inimii noastre. Și să rugăm pe Dumnezeul cel sfânt să umple pământul nostru lăuntric de mila Lui. Atunci, cu toată puterea ce o vom avea, să dăm libertatea minții noastre să zboare spre înțelegerea unitară, simplă, fără chip, veșnică, nesfârșită și nehotărnică a lui Dumnezeu, într-o vedere ajutată de Cuvântul și de Duhul.

Când omul va fi străbătut drumul virtuților în cuget smerit, cu răbdare, nădejde și credință și cu simțuri drepte și simple, puterea și lucrarea de viață făcătoare și pururi izvorătoare a Duhului Sfânt va veni în inimă, luminând puterile sufletești și mișcându-le și îndemnându-le potrivit cu firea lor. Ea va atrage atunci mintea ținută în lucrarea la sine și se va uni cu ea degrabă și în chip negrăit, încât mintea și harul vor fi cu adevărat și neîndoielnic un duh. Atunci mintea ajutată de suflarea harului, vine de la sine la vedere, punând capăt în chip negrăit umblărilor și rătăcirilor ei, prin lucrarea și lumina Sfântului și de viață făcătorului Duh. Ea se mișcă atunci în descoperirile tainelor dumnezeiești inteligibile și ajunge să pătrundă în toată tăcerea și liniștea, cu o privire proprie firii ei, în cele negrăite și mai presus de fire.

Și se adâncește cu atât mai mult în privire și e luată în stăpânire de Dumnezeu și se înalță pe cât se poate spre vederea lui Dumnezeu, cu știința despre cele dumnezeiești adunată din sfinte lecturi, cu cât prisosește în smerenie, în rugăciune, sub lucrarea lui Dumnezeu întru Duhul Sfânt. Nu este atunci străin nici de lucrarea de teologhisire, ci ajunge numaidecât și la lucrarea aceasta și nu suferă

să nu cuvânteze despre Dumnezeu și încă neîncetat. Dar fără darul ceresc pomenit și fără Duhul, care suflă vădit, printr-o pururi mișcare, în inimă, toate câte le vede mintea sunt, vai, nălucirile ei.

Duhul garantează obiectivitatea vederii minții, sau a înțelegerii drepte a rațiunilor lumii și ale Scripturii și deci și dreapta teologhisire sau cuvântare de Dumnezeu. Căci El ține mintea pe linia drepte judecăți, fiind unit cu Cuvântul, sau cu Rațiunea supremă, și întărind pe văzător în calitatea lui adevărată de persoană. Contemplarea se face în tăcere. Dar după aceea ceea ce e contemplat este comunicat altora prin teologhisire, sau cuvântare de Dumnezeu.

Și toate câte le grăiește despre Dumnezeu sunt cuvinte deșarte ce se pierd în aer, netrezind cum trebuie simțirea sufletului. Căci simțirea aceasta stă atunci numai sub înrâurirea cuvintelor ce vin din afară, din care se naște rătăcirea cea mai cumplită privitoare la lucrurile cele cugetate cu mintea; și grăirea de Dumnezeu însăși e lăaturalnică, trecătoare și rea. Ea nu stă sub înrâurirea inimii lucrată de Duhul luminător, de la care vine adevărul unitar și neschimbat al celor cugetate cu mintea și al grăirii de Dumnezeu (al teologiei adevărate). Căci în acela a cărui inimă, îndeobște vorbind, nu se află în chip vădit puterea de viață făcătoare și luminătoare a Duhului și lucrarea pururi izvorâtoare sau inspiratoare, de voiește cineva să zică așa, sau curgătoare, nu se află unirea înțelegătoare, ci mai degrabă dezbinare; nici putere și statornicie, ci mai degrabă slăbiciune și nestatornicie, nici lumină și vedere a adevărului, ci mai degrabă întuneric și plăsmuire deșartă de năluciri, și peste tot o cale nesăbuită și rătăcitoare.

Numai cuvintele celui în a cărui inimă suflă duhul, sunt cuvinte pline de viață, de convingerea că prin ce spune prin ele se asigură viața, de aceea numai ele trezesc în ascultător puternic și durabil simțirea sufletului.

Pentru că în trei planuri sau pe trei căi poate umbla, după Părinți, mintea: pe calea firii, pe cea mai presus de fire și pe cea potrivnică firii. Când vede ceva inteligibil într-un lucru concret, vede un drac sau un înger. Dacă mintea s-a unificat în parte și făclia Duhului luminează mai tare, vede în chip mai presus de fire și, desigur, neamăgitor. Iar când mintea, privind cele ce se văd, se împarte și se întunecă și puterea ei de viață făcătoare se stinge, atunci vede ceva potrivnic firii și vederea aceea e amăgitoare. De aceea, nu trebuie să ne întindem cu mintea spre vederea duhovnicească în ipostas, nici să credem în orice fel de vederi, până ce inima nu e înrâurită și mișcată de puterea Duhului Sfânt, dacă vrem să avem mintea sănătoasă și înțeleaptă.

Unii, lucrând înțelept, cearcă să-și tămăduiască fierbințeala patimilor cu roua cerească a harului. Despre aceștia s-a scris: „Roua cea de la Tine tămăduire este nouă” (*Isaia 26,19*). Altoro aceeași rouă, unindu-se cu un au un ajutor dumnezeiesc mai mare, li se preface în mană, sau într-un fel de pâine, dacă e primită cum se cuvine și cu vrednicie, cu frângerea inimii smerite și cu apa lacrimilor și cu focul cunoștinței duhovnicești. Și așa li se face spre mâncare, după chipul mâncării îngerești. Despre aceștia s-a zis de multe ori cu bun temei: „Pâine îngerească a mâncat omul”. Dar sunt și unii a căror fire, după ce au înaintat, li se face și li se arată, într-un chip mai înalt, ea însăși mană. Aceștia sunt cei despre care zic Evangheliile: „Ce este născut din Duh, duh este”. Prima treaptă este a înțelepților ce se îndeletnicesc cu liniștea, cea de după ea este a celor ce, pe lângă cunoștința dumnezeiască, se și nevoiesc întru tăcere; iar a treia (cea mai înaltă) este a celor ce s-au făcut cu totul simpli și s-au preschimbat în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Scăpând mintea în chip înțelegător (inteligibil), prin har, de faraon și din Egipt și din ostenele și necazurile de acolo, adică din viețuirea trupească ce ridică valurile pătimăse ale răutății amare și sărate, și ajungând în pustie, adică la viețuirea izbăvită de egiptenii inteligibili și, scurt vorbind, pătimind în chip înțelegător (inteligibil) toate cele ce au venit atunci asupra evreilor în chip văzut,

și izbăvindu-se de ele, mănâncă printr-o simțire sigură a sufletului, o mană neînțeleasă cu mintea (inteligibilă) al cărei chip îl mânca Israel în mod simțit. Iar după începutul acestei viețuirii se întâmplă că, așa cum poșteau aceia cărnurile văzute, să poștească și ea, datorită amintirii, jertfele înțelese cu mintea (inteligibile) ale egiptenilor într-un chip primejdios și nu mai puțin greșit. Aceasta o face să cunoască o întoarcere a lui Dumnezeu de la sine, până ce prin rugăciunea căinței îl face pe Dumnezeu iarăși milostiv.

După ce mintea s-a eliberat de patimile păcătuirii amare și sărate (păcătuirea aduce amărăciune și gustul pișcător pe de o parte plăcut, pe de alta neplăcut al sării,, spre deosebire de gustul delicat, subțire al viețuirii curate), mai e totuși urmărită de amintirea păcatelor și se simte atrasă să le încuviințeze din nou, ca pe niște jertfe aduse în mod spiritual zeilor-demoni, asemenea celor ale egiptenilor. Părinții și scriitorii bizantini nu foloseau pentru aceste experiențe termenul spiritual, cum se numește în Occident, pentru că ei puneau un mare accent pe minte și pe conținuturile ei naturale sau mai presus de fire, adică pe inteligibile, pentru că de fapt de la minte începe ispita și păcatul, sau depărtarea de ele.

Și așa, dacă se hrănește cu mana în liniște, înaintând vremea și harul sporindu-și înrâurirea și puterea asupra ei, mintea vede limpede, cum s-ar spune, trupul cel cugetat cu mintea (inteligibil) prefăcut în firea manei. O astfel de minte ce mănâncă mană are o cumpănă duhovnicească și niște talgere (*Levitic 19, 35*), de care folosindu-se la cântărirea manei, nu adună mai multă decât îi este de trebuință pentru hrană în fiecare zi, ca nu cumva, întrecând măsura, să putrezească toată și să se piardă, pierzându-se odată cu ea din lipsă de hrană și mintea care nu ține măsura.

Iar mintea care mănâncă mană se cunoaște prin aceea că, nemâncând nimic altceva, se înțelege în chip înțelegător. Și aceasta, pentru că s-a preschimbât și ea oarecum, prin obișnuința mâncării, în calitatea manei, ca să zicem așa. Iar semnul acestui fapt este lipsa oricărei poște de celelalte mâncări, pe care le poștea înainte, precum și aceea că pretutindeni vrea să mănânce numai mană și că s-a făcut prunc și s-a lipit de cinstirea lui Dumnezeu. De altfel, nu e de mirare că cineva se preface în ceea ce mănâncă neîncetat și poartă în sine vreme îndelungată.

Deci nici prefacerea minții prin obișnuință în însușirea manei nu este ceva nefiresc. Căci e foarte firesc ca o hrană neconținută și neschimbată să se prefacă în sine pe cel ce-l hrănește. Astfel mintea nu numai că dobândește treapta de înger, ci se face și părtaşă de înfierea dumnezeiască, mutându-se cu dreptate de la slavă duhovnicească la altă slavă și nu numai privind la Unul, ci ea însăși făcându-se Unul și viețuind și împărțându-se de taine negrăite în chip dumnezeiesc și cu iubire de Dumnezeu întru Duhul Sfânt, se face în chip desăvârșit ca cele văzute și preamărite, încât se vede și pe sine, ca prefăcută prin deprindere în însușirea manei. Această treaptă este cu mult mai înaltă și mai cinstită decât a celui ce se știe pe sine că mănâncă mană, dar nu s-a preschimbât pe sine însuși, printr-o deprindere, într-o însușire a manei. Prima stare o pătimește mintea la început, când se adună în ea însăși într-o unitate gândită cu mintea. Iar a doua este arătarea lămurită a unei uniri mai vădite, a descoperirii și a desfacerii desăvârșite de toate și a înțelegerii mai presus de simplitate.

Mintea este simplă prin fire, pentru că și Acela al cărui chip este adică Dumnezeu, este simplu. Iar fiind așa, îi place să și lucreze în mod simplu. Căci oricui îi place ceea ce i se potrivește prin fire. Dar mintea se face și felurită, însă nu din pricina sa, ci din pricina simțurilor, prin care îi vin înțelegerile celor cunoscute cu mintea. Când însă își așează rațiunea între ea însăși și între simțuri și lucrurile supuse simțurilor și aceasta cumpănește și judecă cu pricepere, fără să facă simțurile mai tocite decât trebuie și fără să acopere sau să disprețuiască frumusețile celor supuse simțurilor cu ușurință, sau să le laude în chip josnic, și, deci, fără să pună autoritatea minții sub ascultarea acestora cu nepăsare, ci dând cu înțelepciune fiecăruia ce i se cuvine, atunci mintea se face îndată unitară și simplă, restabilindu-se în firea ei. Depărtându-se de cele împărțite, ea începe iarăși să

iubească pe cel Unul și simplu și să lucreze unitar și simplu. Și iubindu-L pe Acela, Îl caută și căutându-L își poartă zborul mai presus de tot ce e compus, până ce află pe Cel cu adevărat și propriu Unul și simplu, care este Dumnezeu. Iar ajunsă aici, acum stă acoperită numai de aripile Lui, acum plutește în văzduh, desfătându-se cum se cuvine să se desfăteze mintea păzită și purtată de Dumnezeu.

Ceața groasă, așezată de patimi pe puterea străvăzătoare a sufletului, îl face să vadă altele decât pe Cel ce este. Dar, când prin rugăciunea deasă, prin împlinirea poruncilor și prin înălțarea la vederea lui Dumnezeu, mintea înlătură cu ajutorul harului de la sine ceața groasă de care am pomenit, vede limpede că vede pe Dumnezeu, neavând nevoie de nici un tălmaci pentru aceasta, acum n-are cineva nevoie de învățător ca să vadă cu simțurile, de nu are ceva așezat pe pupila ochiului, care o stingherește. Căci precum lucrurile supuse simțurilor sunt legate cu simțurile, când acestea sunt sănătoase, așa cele cugetate cu mintea, sunt familiare înțelegerilor curățite de zgura patimilor, și precum prin perceperea cu simțurile se naște cunoașterea lucrurilor supuse simțurilor, așa din privirea înțelegătoare se naște vederea celor cugetate cu mintea. Iar după ea urmează contemplarea fără chip, nehotărnicită, neînchipuită și simplă a lui Dumnezeu, care, ținând mintea în stăpânirea ei, o face slobodă de toate cele supuse simțurilor și cunoscute cu mintea, închizând-o în adâncul nesfârșitului, necuprinsului și nehotărnicitului, copleșită de uimire, cum nu se poate arăta prin cuvânt.

Calist Angelicude

Introducere

Numele adevărat este Calist Angelicude și a adus noi știri despre el. Acest autor a fost activ în a doua jumătate a secolului XIV lângă localitatea Melnic din Macedonia, trăind până spre sfârșitul secolului XIV. El viețuia într-o «așezare» monahală de lângă acea localitate, într-un fel de sihăstrie, în care a clădit și o biserică, fiind ajutat și de țarul sârb din acea vreme. În jurul acestei biserici viețuiau mai mulți asceți, tunși în monahism de Calist. Într-un document al patriarhiei din Constantinopol el est denumit «om duhovnicesc, virtuos și isihast». Numirea de «isihast» se dădea, după disputele isihaste de la mijlocul secolului XIV, unui monah care se ocupa cu rugăciunea minții și care a ajuns prin nevoița lui cu liniștirea până la vederea luminii dumnezeiești.

După localitatea unde viețuia, se mai numește Melenichiotis. În codex Vatopedi și Arundel din British Museum se păstrează o operă ascetică a lui, alcătuită din treizeci de «Cuvinte».

Meșteșugul liniștirii

Nu se poate pocăi cineva, fără liniștire; nici nu poate atinge în vreun fel oarecare curăția, fără retragere; și nu se poate învrednici de convorbirea cu Dumnezeu și de vederea Lui până ce se află în convorbire cu oamenii și îi vede pe ei. De aceea, cei ce și-au făcut o grijă din a se pocăi de greșalele lor, a se curăți de patimi și a se bucura de convorbirea cu Dumnezeu și de vederea Lui — care este capătul de drum și ținta celor ce petrec după Dumnezeu, și arvuna, ca să zic așa, a moștenirii veșnice a lui Dumnezeu — urmăresc cu toată sânguința liniștirea și socotesc drept lucrul cel mai folositor să se retragă și să ocolească pe oameni, cu toată simțirea sufletului. Începutul lor în viața de liniștire este plânsul, ocărârea și disprețuirea de sine, pentru care, spre a le face în chip cât mai curat, iau asupra lor privegherile, starea în picioare, înfrânarea și osteneala trupească al căror sfârșit de obște este râul de lacrimi ce pornește din ochii celor ce cugetă cele smerite întru frângerea inimii. Căci precum în cei ce tind spre curăție și o dobândesc prin fapte, sfârșitul este pacea din partea gândurilor, așa în aceia sfârșitul este, cum am spus, curgerea lacrimilor.

Iar de aici începe mintea, în chip firesc, să pătrundă în firile lucrurilor și să vadă măiestria lui Dumnezeu. Lucrul ei este, de acum, să prindă și să contemple înțelesul dumnezeiesc al puterii, al înțelepciunii, al slavei, al bunătății și al celorlalte câte sunt în Duhul lui Dumnezeu. Ea pătrunde totodată în tainele Scripturii, gustă bunătățile mai presus de lume și se face încăpere a iubirii lui Dumnezeu. Ea pătrunde totodată în tainele Scripturii, gustă bunătățile mai presus de fire, se bucură de frumusețile mai presus de lume și se face încăpere a iubirii lui Dumnezeu. Și așa e cuprinsă de dor, se bucură și se veselește, alergând spre capătul din urmă al virtuților, spre dragostea Făcătorului a toate. Nu mai pătimește și nu se mai teme de nici o rătăcire prin cele de aici, deși are de suferit unele lunecări și porniri păcătoase și mișcări necuviincioase din multe pricini, ca una ce e schimbăcioasă. Dar din acestea trebuie să se reculeagă, depărtând de la ea orice descurajare. Mintea acestora, înaripându-se cu nădejdea iubirii de oameni a lui Dumnezeu, zboară spre cele dumnezeiești, îndeletnicindu-se cu lacrimile, cu rugăciunea și cu celelalte nevoițe pomenite, și se

desfată cu raiul dumnezeiesc al dragostei, atâta cât îi este cu putință. Nu mai vede nimic altceva, nici chip, nici grosime, nici înfățișare, nici altceva peste tot, ca să grăim pe scurt, afară de lacrimi, de pacea dinspre gânduri și de dragostea lui Dumnezeu. Căci prin acestea se păstrează și neîmprăștierea minții și se dăruiește și mântuirea sufletului. Căci stă de veghe cumpătarea și se roagă în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Șezând în chilia ta, mintea ta să aibă îndrăznire către Dumnezeu într-o smerenie: smerenia pricinuită de nevrednicia și de nimicnicia ta; îndrăznirea pentru dragostea nemișorată a lui Dumnezeu și pentru neținerea minții a răului de către El. și sufletul e ridicat la cinste înaintea lui Dumnezeu, când, măcar că se recunoaște păcătos, totuși îndrăznește în iubirea de oameni a lui Dumnezeu și se socotește atârnat de El. de aceea, poruncește și Sfântul Pavel, zicând: «Să ne apropiem cu îndrăznire de tronul harului». Căci îndrăznirea către Dumnezeu este un fel de ochi al rugăciunii, sau o aripă, sau o atârănare minunată. Nu are îndrăznire cineva, când socotește că ar fi bun — să nu fie!, fugi de acest gând — ci când zboară spre nădejdea dumnezeiască, înaripat de gândul negrăitei iubiri a lui Dumnezeu și al uitării răului de către El. roagă-te, deci, cu îndrăzneală în cuget smerit, hrănit de nădejdi bune în Dumnezeu, întru Hristos Iisus, Domnul nostru, precum s-a zis. Trebuie să cauți pururi cu grijă cele ce izbăvesc trupul și mintea de tulburare. Iar acestea sunt: mâncarea măsurată, băutura ușoară, somnul scurt, starea în picioare după putere, plecarea genunchilor pe cât se poate, într-o înfățișare de smerenie, haină neluată în seamă, cuvânt puțin, cât e de trebuință, culcarea pe jos, și toate celelalte câte împlânzesc în parte trupul. iar deodată cu acestea trebuie să te îndeletnicești cu toate câte trezesc mintea și ajută la alipirea ei de Dumnezeu. Iar acestea sunt: citirea Sfintei Scripturi și a sfinților tâlcuitori ai ei, dar și aceasta cu măsură; psalmodierea cu pătrunderea înțelesului; cugetarea la cele spuse în Scripturi și la minunile văzute în zidire; rugăciunea cu gura până ce sfântul har al Duhului o va mișca în chip simțit din inimă; căci atunci e altă sărbătoare și timpul altei prăznuiri, negrăită din gură, ci lucrată în inimă prin Duhul.

Iar până atunci îndeletnicește-te cu cele spuse așa: pleacă-ți genunchiul de câte ori poți și roagă-te, șezând așa; îngreunându-te de rugăciune, treci la citire, precum s-a zis; pe urmă iarăși revin-o la rugăciune. Și îngreunându-te iarăși de ea, ridică-te la puțină cântare; și apoi revino din nou la rugăciune. Și iarăși îngreunându-te, întoarce-te la îndeletnicirea mai înainte pomenită, cu măsură; și apoi iarăși dăruiește-te rugăciunii. Folosește-te puțin și de un lucru de mână, pentru alungarea plictiselii, cum ai auzit de la Sfinții Părinți. Dar pururea, în toată lucrarea ta cea după Dumnezeu, de dimineață până dimineață, să stea la locul de frunte rugăciunea. Toate celelalte îndeletniciri să fie folosite, cum s-a zis, din pricina îngreunării la rugăciune. Iar când vine mila în suflet și harul Duhului face să țâșnească din inimă rugăciunea ca dintr-un izvor, atunci mintea să se îndeletnicească numai cu rugăciunea și cu vederea în raiul dragostei dumnezeiești.

Gândul tău, întorcându-se înăuntru tău, să cugete și să privească la locul acela al inimii de unde curge lacrima, rugându-se netulburat de răsufierea pe nas. Și să rămână cât mai mult acolo. Căci e un lucru foarte folositor, care aduce lacrimi multe și neconținute, desființează robia minții, pricinuieste pacea înțelegătoare a sufletului, prilejuiește rugăciunea și lucrează împreună cu Dumnezeu la aflarea rugăciunii inimii prin harul Duhului de viață făcător, în Hristos Iisus, Domnul nostru.

Autorul acestei scrieri asociază cu rugăciunea săvârșită în inimă mai mult lacrimile. Luminarea dumnezeiască rămâne rezervată numai treptei duhovnicești celei mai înalte. Dar și celor ajunși la ea li se recomandă o anumită rezervă în acceptarea ei. Am avea deci mai întâi un apofatism ca simțire a lui Dumnezeu, care nu e văzut, și apoi sus de tot, ar fi luminarea. Aceasta înseamnă că rugăciunea în inimă e o rugăciune pătrunsă de o mare simțire. Frica de pedeapsa lui Dumnezeu pentru păcate, parcă îi strânge celui ce se roagă, inima și stoarce din ea lacrimi. Gândul adunat în inimă intensifică această simțire de durere

a inimii, căci prin el subiectul lui e chinuit intens de păcatele sale. Netulburat de nimic altceva, acela cugetă cu toată simțirea numai la păcatele sale. Dar cugetarea la păcatele sale trebuie să fie asociată și cu dragostea de Dumnezeu cel mijlociu, cu înduioșarea provocată de mila Lui. Aceasta contribuie din nou la intensificarea simțirii inimii, a înmuierii ei, la prefacerea ei în izvor de lacrimi.

Trebuie să știi, văzătorule, care vezi lucrurile de taină și te desfătezi de ele, că, precum Dumnezeu și omul sunt doi, tot așa sunt două, fie ca gen, fie ca specie, plânsul și lacrimile. Căci una se deosebește mult de cealaltă, măcar că amândouă sunt bune și dăruite de Dumnezeu și ne câștigă bunăvoința lui Dumnezeu și moștenirea hărăzită de ea. Plânsul are ca izvor frica de Dumnezeu și întristarea, iar lacrimile, dragostea dumnezeiască și pe Dumnezeu. Cel dintâi nu veselește firea prea mult, cele de al doilea veselesc mult și mai presus de fire. Cel dintâi este al începătorilor, cele de al doilea, ale celor ajunși la desăvârșire prin har.

Aici se face deosebire între plâns, sau tânguire, care e produs mai mult de gândul la păcate, și între lacrimi, ca produse mai mult de dragostea de Dumnezeu. Dar acestea două sunt totuși total separate. În lacrimile produse de dragostea de Dumnezeu nu se uită păcatele pe care Dumnezeu le-a iertat cu milostivire, iar în plânsul pentru păcate nu lipsește total încrederea în mila iertătoare a lui Dumnezeu.

Cinci sunt lucrările liniștii: rugăciunea, sau pomenirea neîncetată a lui Iisus, introdusă prin respirația în inimă, fără nici un fel de gând, ceea ce se izbuteste prin înfrânarea deobște a pântecelui, a somnului și a celorlalte simțuri, înăuntrul chilie, cu ajutorul smereniei.

Înainte s-a vorbit totuși de introducerea unui gând în inimă. Dar acela a fost gândul la păcate, sau la mila lui Dumnezeu. Gândurile care nu trebuie introduse în inimă sunt gândurile la lucrurile din afară, trebuincioase hranei, plăcerilor, gânduri de slavă, gândurile grijilor. Acestea țin mintea în afară. Gândul la păcate și la Dumnezeu o ajută să intre și să rămână înăuntru, în inimă, și lângă Dumnezeu.

Puțină cântare și citire din Dumnezeieștile Evanghelii și din Sfinții Părinți și din capetele despre rugăciune, mai ales ale Noului Teolog, ale lui Isihie și Nichifor; cugetarea la judecata lui Dumnezeu, la moarte și la cele asemenea; în sfârșit, puțin lucru de mână. Și iarăși trebuie să se facă întoarcerea la rugăciune, chiar dacă lucrul acesta cere o oarecare silire, până ce mintea se va obișnui să lepede împrăștierea de la sine prin gândul la Domnul și prin neîncetata consimțire cu osteneala inimii. Aceasta e lucrarea monahilor începători care voiesc să se liniștească. Deci, unul ca acesta trebuie să nu iasă des din chilie, să se ferească de orice convorbire și privire, afară de cazul unei mari trebuințe. Dar, și atunci, să o facă cu luare aminte, cu pază și cât mai rar. Pentru că nu numai începătorilor, ci și celor ce-au înaintat unele ca acestea le pricinuesc împrăștiere.

Rugăciunea aceasta făcută cu luare aminte, fără gândul la ceva, prin cuvintele: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», înalță mintea în chip nematerial și cu totul negrăit spre însuși Domnul cel pomenit, iar prin : «miluiește-mă pe mine», o face să se întoarcă la ea însăși, nesuferind să nu se roage pentru sine. Dar cel ce a înaintat în dragoste, se îndreaptă prin experiență numai spre Domnul, pentru că a luat încredințare despre lucrul al doilea (despre iertare). De aceea, Părinții nu ne dau totdeauna rugăciunea întreagă, ci unul întreagă, cum e Gură de Aur, altul pe «Domnul Iisus», ca Pavel, care a adăugat: «în Duhul Sfânt», (*I Corinteni 12, 39*), vorbind de rugăciunea din timpul când inima primește lucrarea Duhului Sfânt, prin care se și roagă; aceasta e rugăciunea celor ce au înaintat, deși încă nu până la desăvârșire, care este iluminarea. Iar Sfântul Ioan Scărarul zice: «Lovește pe vrăjmaș cu numele lui Iisus» și «Pomenirea lui Iisus să se lipească de răsuflarea ta», și nu mai adaugă nimic. Dar e îngăduit și începătorilor să se roage uneori cu toate cuvintele rugăciunii, alteori să se roage în minte cu o parte a ei. Să nu schimbe însă des felul

rugăciunii, ca să nu pătimească o împrăștiere prin aceasta.

Stăruind în metoda amintită a rugăciunii curate, chiar dacă nu în chip curat, din pricina închipuirilor cu care este obișnuit și a gândurilor ce i se fac piedică, cel ce se nevoiește ajunge la obișnuința de a se ruga nesilit, de a stăruii cu mintea în inimă și de a nu o introduce în chip silit prin inspirarea aerului, ca pe urmă să sară îndată de acolo și să se roage de la sine. Aceasta este și se numește rugăciunea inimii.

Rugăciunea inimii se numește abia aceea care nu se face în chip silit, prin introducerea forțată a minții în inimă. Căci în acest caz mintea nu poate sta mult în inimă, neavând obișnuința statorniciei în gândul interiorizat la Dumnezeu. Rugăciunea inimii, ca stăruire de la sine a minții în inimă și în gândul la Dumnezeu, din interiorul ei, cere de aceea pentru agonisirea ei, multă deprindere.

Ei îi premerge o anumită căldură în inimă, care izgonește gândurile ce împiedică rugăciunea curată amintită să se împlinească în chip desăvârșit. Și, așa stăruind mintea se roagă neîmpiedicat în inimă. Iar într-o astfel de căldură și rugăciune, dragostea față de Domnul Iisus cel pomenit se naște în inimă în așa fel încât încep să curgă cin ea din belșug și lacrimile dulci din dorul lui Iisus cel pomenit.

Deci, pentru a se învrednici cineva de acestea, și de toate cele de după ele, pe care nu e vremea să le spunem acum, trebuie să se sârguiască, cum s-a zis, să aibă frica lui Dumnezeu înaintea ochilor, împreună cu pomenirea lui Iisus înăuntrul inimii și nu simplu în afară. În felul acesta se depărtează ușor nu numai de la faptele cele rele ci și de la gândurile patimilor și sporește până acolo încât se umple de încredințarea dragostei lui Dumnezeu față de sine. Dar, să nu caute el însuși să vadă arătarea Lui, ca să nu primească pe cel ce, fiind întuneric, se preface a fi lumină. Iar când, fără să caute mintea vede o lumină, să nu o primească, dar nici să o lepede, ci să întrebe pe cel ce are putere să învețe, și să afle astfel adevărul. Și dacă află pe cineva care să-l învețe, nu numai după cum a cunoscut din Dumnezeiasca Scriptură, ci fiindcă a pățimit în chip fericit și el însuși iluminarea, să dea mulțumire lui Dumnezeu. Dacă nu, e mai bine să nu o primească, ci să alerge cu smerenie la Dumnezeu, socotindu-se pe sine nevrednic de o astfel de vedere, precum am învățat și în privința aceasta de la Părinți, chiar dacă în unele scrieri ale lor arată semnele luminii amăgitoare și neamăgitoare.

Precum cel ce voiește să învețe a săgeta, nu întinde arcul fără un semn, așa cel ce vrea să învețe a se liniști, să aibă ca semn blândețea neconținută a inimii, netulburând și netulburându-se niciodată pentru nimic, afară de cazul când e vorba de dreapta credință. Iar aceasta o poate dobândi ușor, depărtându-se de la toate și tăcând cât mai mult. Și dacă i se întâmplă vreodată să nu facă așa, să se căiască îndată și să se ocărăscă pe sine, iar pentru viitor să ia aminte, ca să cheme în liniște și în conștiință curată pe Iisus, punându-L ca început, cum am zis înainte. Iar înaintând pe cale, să aibă harul dumnezeiesc odihnindu-se în suflet și nu numai așa, ci și odihnindu-i sufletul în chip desăvârșit de dracii și de patimile care-l supărau înainte, și veselindu-i-l cu o veselie negrăită. Căci, chiar dacă îl supără iarăși, nu-l mai înrăuresc, fiindcă nu mai e în tovărășia lor și nu mai dorește plăcerea de la ei. Fiindcă toată dorința unuia ca acesta s-a îndreptat spre Domnul, cel ce i-a dat harul Său. Mai este el războit prin îngăduință, dar nu prin părăsire. Pentru ce? Ca să nu se înalțe mintea lui, pentru binele ce l-a aflat, ci ca, războit, să țină în el neconținut smerenia, singura prin care, nu numai că învinge pe vrăjmașii făloși, ci se și învrednicește de daruri mereu mai mari.

Despre rugăciune și luare aminte

Cel ce se nevoiește pe calea virtuților trebuie să-și dea toată sârguința pentru a nu fi coborâtă înălțimea sufletului său prin răscoala patimilor. Căci, cum ar putea sufletul, pironit jos de plăcerea trupului, să privească spre lumina minții înrudită cu el, cu un ochi liber? De aceea el trebuie, înainte de toate, să se nevoiască într-o înfrânare, care e străjerul sigur al neprihănirii, și să se silească a nu lăsa mintea conducătoare să petreacă în gânduri necurate. E nevoie, deci, de toată sârguința omului dinăuntru, ca mintea să nu se împrăștie, ci să se pironească de ținta slavei lui Dumnezeu. Aceasta, ca să scăpăm de judecata Domnului, care zice: «Vai vouă, că sunteți asemenea mormintelor văruite, care pe dinafară se arată frumoase, dar pe dinăuntru sunt pline de oasele morților și de toată necurăția. Așa și voi, pe dinafară vă arătați oamenilor dreți, iar pe dinăuntru sunteți plini de fățarnicie și de fărădelege». De aceea, e nevoie de luptă grea, și aceasta după lege, cu inima, cu cuvântul și cu fapta, ca să nu primim în deșert harul lui Dumnezeu, ci precum ceara ia forma lucrului întipărit în ea, așa și noi să dăm omului dinăuntru un chip după învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, împlinind, cu fapta, cuvântul spus de Pavel. Căci zice acesta: «V-ați dezbrăcat de omul cel vechi, împreună cu faptele lui și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește cu cunoștința după chipul Celui ce l-a zidit pe el». Om vechi numește toate păcatele și toate întinăciunile deosebite la un loc. «Să dăm chip, zice, omului nou într-o înnoirea vieții» până la moarte, ca să ne facem vrednici să zicem cu adevărat: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine». E nevoie deci, de multă sârguință și grijă neadormită, ca nu cumva neîmplinind ceva din cele poruncite, nu numai să cădem de la o așa de mare răsplată, ci să ne și supunem unor așa de înfricoșate amenințări. Dar, când diavolul încearcă să uneltească și cu multă stăruință își suflă gândurile sale, ca pe niște săgeți aprinse în sufletul ce petrece în liniște și singurătate și îl aprinde dintr-odată și preface amintirile celor odată aruncate de el în statornice și greu de împrăștiat, trebuie să scăpăm de aceste uneltiri prin trezvie și luare aminte mai încordată, precum un atlet răstoarnă planurile vrăjmașilor prin paza cea mai atentă și prin agerimea trupului.

De asemenea, trebuie să dăm toată grija rugăciunii și chemării ajutorului de sus pentru surprarea vrăjmașului și abaterea săgeților lui. Așa ne-a învățat Sfântul Pavel, zicând: «Peste toate luând pavăza credinței» și celelalte. Căci când sufletul, moleșindu-și stăruința și încordarea cugetării, dă drumul amintirilor întâmplătoare ale unor lucruri la nimereală, atunci, cugetul purtat în chip nestrunit și nepriceput spre aceste amintiri și îndeletnicindu-se tot mai mult cu ele, schimbă unele închipuiri înșelătoare cu alte închipuiri înșelătoare și adeseori sfârșește în stricăciunea unor cugetări nerușinate și nesocotite.

Dar, această nepăsare și împrăștiere a sufletului trebuie îndreptată și vindecată printr-o mai strânsă și mai încordată luare aminte a cugetului și acesta trebuie făcut să se îndeletnicească pururea cu cele bune. Căci înțeleptul adevărat, având trupul locaș sigur și cămară de cugetare pentru suflet, fie că se află în târg, fie în adunare, fie la munte, fie la câmp, fie în mijlocul unei mari mulțimi, rămâne statornic în mănăstirea sa naturală, adunându-și mintea înăuntru și cugetând la cele convenite lui. Fiindcă trândavul, chiar șezând acasă poate rătăci în toate părțile prin gândurile de afară, iar cel ce se află în târg, dar veghează, e ca în pustie, întors numai spre sine și spre Dumnezeu și neprimind prin simțuri tulburările ce vin sufletului de la lucrurile văzute.

Drept aceea, cel ce se apropie de Trupul și Sângele lui Hristos, în amintirea Celui ce a murit și a înviat pentru noi, trebuie nu numai să se curețe de toată întinăciunea trupului și a duhului, ca să nu mănânce și să nu bea spre judecată, ci să-și vădească în sine limpede voința Celui ce a murit și a înviat pentru noi, prin aceea că nu se curăță numai de tot păcatul, ci și moare păcatului și lumii și viețuiește lui Dumnezeu. Dintre gândurile rele, unele nu intră deloc în sufletul nostru, dacă ne îngădim cu multă sârguință; altele se nasc înăuntru și se odrăslesc din pricina lenevirii noastre. Dar dacă punem mâna pe ele din vreme, le înăbușim degrabă și le îngropăm. Altele, însă, se nasc și cresc și trec în faptele rele și strică toată sănătatea sufletului nostru, când am ajuns la multă

trândăvie. Dacă nu facem primul lucru, e bine să facem al doilea lucru și anume ca gândurile ce au pătruns odată să le alungăm degrabă și să nu le îngăduim să zăbovească mai mult, ca să nu ne facă lăuntru rău. Iar dacă ajungem cu trândăvia până aici, există, prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu, o tămăduire și pentru această trândăvie, și multe leacuri a pregătit bunătatea cea negrăită și împotriva unor astfel de răni.

Te îndemn, deci, câtă vreme ești în trup, să nu dai drumul inimii. Căci precum plugarul nu se poate încrede în vreun rod crescut în ogorul lui, fiindcă nu se știe ce se va alege de el, înainte de a-l închide în hambarele lui, așa nici omul nu poate da slobozenie inimii lui atâta vreme cât are suflare de viață. Și, precum omul nu știe ce patimă îi va ieși în cale, până la ultima lui răsuflare, așa nu-i este îngăduit monahului să dea drumul inimii până mai are răsuflare; ci trebuie să strige pururi către Dumnezeu, cerând împărăția și mila Lui. Căci, știind vicleanul sigur că cel ce se roagă sigur că cel ce se roagă fără împrăștiere lui Dumnezeu, va putea izbândi multe, se silește să împrăștie mintea, folosind pricini întemeiate sau neîntemeiate. Dar, noi știind aceasta, să ne oștim împotriva dușmanului nostru; și când stăm la rugăciune și plecăm genunchii să nu îngăduim nicidecum nici unui gând să intre, nici alb, nici negru, nici din dreapta, nici din stânga, nici scris, nici nescris, afară de cererea către Dumnezeu și de iluminarea și de raza de lumină ce-i vine părții conducătoare a sufletului din cer.

Dar de multă luptă și e multă vreme e nevoie în rugăciuni, ca să aflăm starea netulburată a cugetului, care e ca un alt cer în inimă, unde locuiește Hristos, precum zice Apostolul: «Nu știți că Hristos locuiește în noi?». De vrea cineva să vadă starea minții sale, să se păzească pe sine de toate gândurile și, atunci, mintea sa se va vedea pe sine asemenea culorii cerești a safirului. Nu va vedea însă mintea locul lui Dumnezeu (în sine, până nu se va ridica mai sus decât toate înțeleșurile din lucruri, până nu se va dezbrăca de patimi, care o leagă prin înțeleșuri de lucrurile sensibile. Și patimile le va alunga prin virtuți iar gândurile simple prin vederile duhovnicești. Și aceasta iar prin arătarea luminii însăși.

Mintea își câștigă transparența pentru Dumnezeu când se eliberează de toate gândurile lucrurilor, care o îngustează și-i acoperă ființa. Mintea eliberată de gânduri își descoperă nehotărnicia ei, adâncul ei fără hotar în Dumnezeu ca cel nesfârșit, care nu se poate arăta decât în acest adânc potrivit Lui însuși. Dumnezeu nu poate lua loc într-o minte îngustată, căci în acest caz e îngustat și El. iar un Dumnezeu îngustat într-o noțiune scolastică nu mai e Dumnezeu. De aceea mintea, văzându-se pe sine așa cum este, vede în ea totodată pe Dumnezeu.

E folosită aici deosebirea pe care o face Sfântul Maxim între gândurile simple ale lucrătorilor și gândurile asociate cu o patimă, sau cu dorința de a avea acele lucruri, de a se îndulci de ele. Patimile ca forme ale egoismului sunt alungate prin virtuțile ca forme ale renunțării la sine, iar gândurile simple ale lucrurilor prin «contemplație» în Duh, care văd prin lucruri rațiunile dumnezeiești ale lor ce depășesc chipurile lucrurilor. Dar mai sus decât ele este vederea luminii lui Dumnezeu însuși. Mai amintim că pe câtă vreme patimile îngustează sufletul prin caracterul lor egoist, virtuțile îl largesc prin tendința lor de iubire a lui Dumnezeu și a semenilor.

Calist Patriarhul

Capete despre rugăciune

- De voiești să afli adevărul, urmează pilda cântărețului la chitară: acela își apleacă capul și, ațintindu-și auzul la cântare, mișcă pana cu mâna. Atunci, îndată coardele lovindu-se între ele, chitara scoate cântarea, iar cântărețul saltă de dulceața cântării.
- Să-ți fie, iubitorule de osteneală și lucrătorule al viei, limpede pilda și să nu te îndoiești. Căci luând aminte, ca un cântăreț la chitară, la adâncul inimii, vei vedea cu ușurință ceea ce cauți, pentru că sufletul răpit de iubire la culme nu se mai poate întoarce la cele dinapoi, că «s-a lipit sufletul meu de urma Ta», zice Proorocul.
- Înțelege, iubitul, prin chitară inima; prin coarde simțirile, prin pană mintea, care mișcă cu pricepere desăvârșită simțirea prin pomenirea lui Dumnezeu. Din această mișcare se ivește în suflet o plăcere negrăită, iar mintea curată face să se arate razele dumnezeiești.

Simțirile inimii, nu cele trupești. E de remarcat această asemănare a rugăciunii lui Iisus cu cântarea. Rugăciunea e o cântare și de aceea produce o bucurie, căci ea nu e numai repetarea numelui lui Iisus, ci o scufundare în toată lumea nesfârșită de înțelesuri, de iubire și de dulceață, cuprinsă în El. ea e o mișcare în această lume de armonii și de aceea este mereu nouă. Inima vibrează de această armonie și mintea gustă nuanțele ei.

- De nu vom închide simțurile trupului, nu va izvorî în noi apa săltătoare pe care a făgăduit-o Domnul samarinencii. Că cerând aceea apa sfințită, a aflat înăuntrul ei apa săltătoare a vieții (*Ioan 4, 14*). Pentru că, precum pământul are prin fire apa și în același timp aceasta curge dan el, la fel și pământul inimii are prin fire această apă săltătoare și izvorătoare. Ea e ca lumina părintească, pe care Adam a pierdut-o prin neascultare.

Aici, bucuria lăuntrică, unită cu lumina, este simbolizată cu o apă săltătoare, deci vie, nestătută, mereu nouă. Ea e atât de unită cu lumina, încât e numită ea însăși lumină. Căci viața aceasta lăuntrică este deschidere spre sensul suprem al existenței. În ea însăși e sensul suprem al existenței. Ea țâșnește din inimă nu numai pentru că este unită cu mintea, sau cu înțelegerea, ci pentru că inima curată deschisă spre sens, e deschisă spre sensul și spre viața dumnezeiască nesfârșită. Inima a devenit prin curăția ei străvezie; așa cum e deschisă cu sinceritate spre oameni, e deschisă și spre Dumnezeu, suprema Persoană iubitoare. Pentru aceasta e însă de trebuință ca omul să nu fie alipit prin simțuri de lucrurile din afară, prea captat de plăcerile și interesele trupești pe care dorește să le satisfacă prin ele. Ochiul închis spre cele dinafară, se deschide spre cele nesfârșite, care vin în valuri în raza înțelegerii.

- Precum izvorăște apa dintr-un izvor nesecat, așa izvorăște și apa vie și săltătoare din suflet. Aceasta fiind sălășluită și în sufletul lui Ignatie, l-a făcut să zică: «Nu este în mine foc iubitor de materie, ci apă lucrătoare și grăitoare».
- Asemănatu-s-a trezvia fericită și de trei ori lăudată, mai bine zis înțelegătoare a sufletului, cu apa ce saltă și izvorăște din adâncul fără fund al inimii. Și, pe de o parte, apa ce țâșnește din izvor, umple izvorul însuși, așa zicând, mișcându-se, e pururi mișcată prin Duhul, umple întreg omul dinăuntru de roua dumnezeiască și de Duh, iar pe cel dinafară îl face arzător.

Însăși trezvia sau veghea la cele dinăuntru este o apă izvorătoare din adâncul inimii, scufundat în abisul nesfârșit al lui Dumnezeu. Căci veghea aceasta e activă, este un scafandru în oceanul tot mai adânc. Fiind ea însăși vie, e ea însăși mereu nouă, hrănitore cu alte și alte înțelegeri pe care le primește de la Dumnezeu. E greu să desparți această veghe de conținutul ei mereu nou. Într-un fel e ea însăși întreținută de adâncul inimii, susținută de el.

Apa aceasta a vieții și a luminii, sau a bucuriei și a înțelegerii, pe de o parte e mișcată de Duhul Sfânt, deci de dincolo de om; pe de alta se mișcă ea însăși, fiind mișcată de Duhul, adică omul simte că se mișcă el însuși în planul înțelegerii și al bucuriei. Libertatea Duhului nu stânjenește libertatea omului, ci o sporește. Subiectul dumnezeiesc se întâlnește cu subiectul omenesc și-l face ca el însuși să primească mișcarea și să și-o însușească. Apa aceasta îi umple inima, ca pe un izvor din care sau prin care izvorăște; dar umple și toate facultățile și simțirile lăuntrice ale omului, iar pe omul din afară îl umple de căldură în toate comunicările lui. E înfățișată în aceste capete o viziune abisală și liberă a inimii, sau a omului. Omul e subiect de posibilități nesfârșite, pentru că își are rădăcinile în Dumnezeu, pentru că e deschis Subiectului nesfârșit dumnezeiesc. Dumnezeu, nesfârșit în viața și în înțelesurile Lui, poate comunica omul mereu ceva nou din ele, iar omul și le poate însuși, experiindu-se pe sine ca subiect nesfârșit în aceste posibilități ce-i vin din legătura cu Dumnezeu., dar și le însușește el însuși, în mod liber. Omul se poate ruga neîncetat, pentru că în rugăciunea sa e deschis vederii lui Dumnezeu Cel nesfârșit.

- Mentea care s-a curățit de cele din afară și și-a supus simțurile în întregime, prin virtutea cu fapta, rămâne nemișcată ca și osia cerului, privind spre adâncul inimii, ca spre centru; și stăpânindu-și capul privește acolo, având ca niște sonde razele înțelegerii, care scot de acolo înțelesurile dumnezeiești și supun toate simțurile trupului.

Mentea care s-a curățit de impresiile din afară și și-a făcut simțurile supuse, obișnuindu-le să slujească numai virtuților desprinse prin fapte statornice (înfrânare, răbdare, hărnicie prin slujirea iubitoare a altora, smerenie, etc.), și-a deschis privirea spre adâncul inimii care se adâncește în adâncul nesfârșit al lui Dumnezeu și izvorăște mereu înțelesuri însoțite de bucurie din nesfârșitul dumnezeiesc străveziu prin el. De aceea nu se mai mișcă din această privire, ci rămâne nemișcată în mișcările sale ca axa cerului între aștri, sau ca un spațiu interplanetar rămas același între planete. Dar mintea rămâne nemișcată numai pentru că privește în același adânc. Dar în alt fel, se afundă tot mai mult în privirea lui.

- Nimeni dintre cei neintroduși, sau care au nevoie de lapte (*I Corinteni 3, 2*), să nu se atingă de astfel de lucruri oprite, până n-a venit timpul. Pe unii ca aceștia, care au căutat înainte de vreme cele proprii unui anumit timp, și s-au sârguit să intre într-un părut liman al nepătimirii cum nu se cuvine, Sfinții Părinți i-au socotit că fac un lucru nebunesc și nimic mai mult. *Căci este cu neputință să citească o scrisoare cel ce nu cunoaște încă literele.*
- Mentea care s-a curățit prin trezvie, ușor se întunecă, dacă nu se desface cu totul de ocuparea cu cele din afară prin pomenirea continuă cu Iisus. Iar cel ce a unit făptuirea cu contemplarea, prin păzirea minții, nu e abătut de zgomote; nu se clatină (de tulburări având sau nu având vreun înțeles). Căci sufletul rănit de dragostea lui Hristos, urmează Acestuia ca unui frățior.

Trezvia curăță mintea de toate chipurile celor din afară, pentru că ea constă propriu zis în atenția exclusivă la Iisus, sau la Dumnezeu. Dar deplin se curăță mintea numai dacă încetează cu totul de a se mai ocupa cu plăcere de chipurile celor din afară, ocupându-se continuu cu pomenirea lui Iisus.

- Se poate întâmpla că cei ce petrec în lume pot opri patimile și săriturile de la una la alta, sau se pot opri din gândirea la ele după cuvântul: «Opriți-vă și cunoașteți». Dar e cu neputință să le ștergă sau să le desființeze. Viața pustnicească le poate însă dezrădăcina cu totul.
- Dintre apele săltătoare, una are o mișcare mai iute; alta, liniștită și mai zăbavnică. Cea dintâi

nu poate fi tulburată cu ușurință, pentru repeziciunea mișcării. Dacă e tulburată pentru puțin timp, ușor se curăță iarăși, având o astfel de mișcare. Dar curgerea încetinindu-se, apa se face foarte mică, și nu numai că se și tulbură ușor, dar aproape că rămâne nemișcată. Ea are nevoie atunci de o curățire din nou, ca să zicem așa, de o nouă punere în mișcare.

Ape săltătoare în inimă, sau din Duhul Sfânt prin inimă, e viața de bucurie și de înțelegere mereu nouă în oceanul nesfârșit al vieții dumnezeiești. Aceasta, deși implică o statornicire a privirii minții în inimă și prin transparența ei în Dumnezeu, e totuși mișcătoare prin înaintarea la noi și noi înțelesuri și bucurii în oceanul dumnezeiesc și în comuniunea cu Persoana purtătoare† Lui. Când mișcarea aceasta este plină de atenție vie, ea poate fi tulburată de chipurile venite din afară și din ispitele care o cheamă spre plăcerile ce-i pot fi oferite de ele. Dar când această mișcare a minții în noile înțelesuri și bucurii ce-i vin prin inimă, lânzește, ea poate fi tulburată ușor de chipurile din afară și oprită cu totul.

- De voiești să afli cum trebuie să te rogi, privește la sfârșitul luării aminte și al rugăciunii și nu vei rătăci. Căci acest sfârșit este, iubitule, străpungerea continuă, zdrobirea inimii, iubirea față de aproapele. Iar contrariul este în chip vădit, gândul poftei, șoapta bârfelii, ura față de aproapele și de toate cele asemenea acestora.

Oricât s-ar părea că omul duhovnicesc este cel ce se adâncește în inima sa și în vederea lui Dumnezeu prin ea, cu ocolirea celor din afară, semnul adevăratei vieți spirituale se vede, pe de o parte în zdrobirea inimii pentru poftele egoiste satisfăcute și pentru relele făcute, iar pe de altă parte în iubirea față de aproapele. Propriu-zis nu ieșirea din legătura cu cele din afară e cerută, ci curățenia, bunătatea pusă în legăturile cu oamenii.

- Între cele ce sunt de făptuit, lucrul cel mai însemnat este **cunoștința**, iar în cele de contemplat, **neștiința cea mai presus de fire**. Acestea însă, fără Duhul adevărului și fără Duhul cunoștinței în suflet, nu se pot săvârși și dobândi cum se cuvine.

Nu poți face nici o faptă cum trebuie fără cunoștință. Dar nu cunoști nimic cum trebuie, fără să-ți dai seama de taina care persistă în tot ce cunoști. Nu poți cunoaște o persoană în ceea ce are ea propriu, fără să intuiești în ea ceea ce nu se poate defini. Nu poți să-ți dai seama de ceea ce este Dumnezeu, dacă nu simți taina Lui mai presus de toate definițiile în care te silești să-L prinzi. Neștiința aceasta este mai presus de tot ce cunoști, e mai presus de minte. Deci nu există făptuire oarbă și nici cunoștință adevărată lipsită de taină, de neștiință mai presus de cunoaștere. Astfel nu se poate face o despărțire clară între făptuire și cunoștință, dar nici între cunoștință și necunoștință. Chiar prin necunoștință se cunoaște ceva. Cunoștința împreună cu recunoașterea tainei, îmbogățită prin sesizarea tainei, însoțită de respectul tainei, e la baza oricărei făptuiri drepte.

Nu poți avea cunoștința îmbinată cu neștiința superioară, adică intuirea adevărată a realității, fără Duhul adevărului, care e în același timp Duhul cunoștinței și al tainei, sau al *neștiințe mai presus de cunoștință* și prezentă în cunoștință. Numai Duhul te ajută să cunoști ceea ce poți deveni și deci să și făptuiești în acest scop; dat tot El face să ți se deschidă sufletul pentru ceea ce este mai presus de cunoștința ce se poate exprima. Și mai ales în intuirea a ceea ce nu putem defini, ne dăm seama că cunoștința adevărului întreg nu este de la noi, nu-i din efortul nostru.

Atât bucuria inimii cât și întristarea opusă bucuriei sunt în mod vădit roade ale Duhului, căci «roada Duhului este bucuria» (*Galateni5, 22*); dar și că Dumnezeu dă unora duh de căință plină de străpungere (*Romani 11, 8*). Ca să spun pe scurt, după Sfinții Părinți, atâta putere are Sfântul și de viață făcătorul Duh, că El conlucrează și la cele ale virtuții, dar și la dispozițiile văzute opuse între ele, cum am zis că Scriptura Îl numește pe El și *foc* și *apă*, care sunt cu totul opuse între ele.

Îl numește astfel pentru ajutorul dat de Duhul la toate bunătățile și frumusețile din suflet și pentru lucrarea Lui de viață făcătoare și întăritoare în toate acestea. Pentru aceasta și

numește Scriptura acest izvor când la singular, când la plural. Mântuitorul i-a zis și El atât izvor cât și râuri. De aceea, se și împarte începutul (de râuri) și înaintează în toate virtuțile. Și, întregul se face ca un suflet de fire nouă al sufletului, care se împărtășește de El. căci îi dă acestuia o viață mai presus de fire și îl mișcă spre toate cele ce trebuie făcute și spre cele ce se petrec și îl desăvârșește precum se cuvine. Eu presupun că și piatra care a fost lovită a fost lovită de toiagul legiuitorului Moise și a izvorât mai presus de fire râuri de apă, este inima împietrită din pricina învârtoșării. Din aceasta, când Dumnezeu o lovește, răbind-o și străpungând-o, în loc de toiag cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mișcând-o în chip fericit, pâraie de viață făcătoare, ajutând-o astfel spre toate faptele mari și potrivite, făcând vii, am putea zice, o singură apă după fire pe cei mulți și nesfârșiți care se împărtășesc de ea. Minunată cu adevărat este această piatră, care fiind purtată de o singură căruță, a răspândit, izvorând din ea, apă cât au putut să poarte milioanele și nenumăratele căruțe. De unde are ea această putere atât de mare și în ce pământ umed se așează, ca să o poarte?

Este numită astfel inima purtată de un singur trup, de trupul lui Hristos, dar și de trupurile altor oameni care au răspândit din inima lor apa Duhului Sfânt, sau apa credinței. Aceasta este Tradiția vie: inimile purtătoare și răspânditoare ale apei Sfântului Duh. Nu prin cărți s-a ținut Tradiția vie, ci prin inimi. Cărțile au fost mărturie acestei lucrări de transmitere a Tradiției vii. Inima este înviorată prin apa Duhului, dar ca să poată fi înviorată trebuie să aibă și ea o capacitate pentru aceasta. Trebuie să fie capabilă de simțire, de dăruire în iubire către Dumnezeu și către semenii.

Dacă ne-am învrednicit de atâta cinste de la Dumnezeu, ca să avem puțința să sădim în noi, imitând pe Dumnezeu, raiul dumnezeiesc, necunoscut cu simțurile din afară, dar cunoscut cu mintea, rai mai presus cu mult decât cel dinainte, potrivit celor spuse, și care ne dă o mare fericire fiind mai presus de orice înțelegere a celui ce n-a pățimit această sfințită vrednicie, să ne dăruim cu evlavie și cu dreaptă credință de la început liniștirii, prin porunci, și prin aceasta lui Hristos, Dumnezeu cel în Treime. Iar rămânând astfel, cu vederea care adună cugetările și înțelesurile mai înainte spuse, ba și învățăturile despre Dumnezeu, și le sădește pe acestea în inimă ca în Dumnezeu, să-L înduplecăm prin rugăciunea cuvenită să lase Duhul Lui, cu tot ce este în El, în noi și să izvorască în noi înțelesuri dumnezeiești și mai presus de lume, cărora le poți spune și *râuri*. Căci «cel ce crede în Mine, râuri de apă vie vor curge din inima lui», zice ucenicul cel iubit, despre Duhul pe care aveau să-L primească «cei ce vor crede în El» (*Ioan 7, 38*).

V

Dumnezeu suflă în Adam suflare de viață — harul Duhului de viață făcător și așa s-a făcut Adam om desăvârșit; căci s-a făcut «spre suflet viu» și nu spre suflet simplu. Fiindcă nu e suflet al omului Duhul lui Dumnezeu, ci spre suflet, care viază duhovnicește. Pentru că Duhul Sfânt al lui Dumnezeu se face cu adevărat suflet sufletului, care viețuiește cum trebuie să viețuiască sufletul cuvântător (rațional) și de chip dumnezeiesc.

Dar nerămânând Duhul lui Dumnezeu împreună cu sufletul, sau din nefericire depărtându-se, s-a pierdut și chipul dumnezeiesc al vieții, demn de sufletul rațional și s-a introdus din nenorocire cel al dobitocului sau al fiarei. Căci fără Dumnezeu nu putem face nimic din cele cuvenite, deci fără a fi în Duh și în Hristos. De aceea, s-a făcut Adam om fără lipsuri, adică întreg, întreg, întrucât nu s-a făcut simplu «cu suflet», ci «cu suflet viu», când a suflat Dumnezeu în el «suflare», ca să fie «viață» în sufletele cuvântătoare.

Duhul Sfânt nu se face însuși sufletul omului. În acest caz omul ar fi una cu Dumnezeu în înțeles panteist și păcatele săvârșite de om ar fi și ale lui Dumnezeu, sau nu s-ar mai putea face nici o deosebire între bine și rău. Dar fără o prezență și o lucrare a Duhului

dumnezeiesc în sufletul omului, acesta n-ar putea duce o viață conformă cu rațiunea lui. Omul are în sufletul lui o rațiune și o libertate, dar ele nu pot funcționa în modul deplin cerut de ele, decât în unire cu Dumnezeu, decât adăpându-se din apa vie a Duhului dumnezeiesc. Este ceva analog cu faptul că omul are plămâni sau ochi, dar fără aer și lumină, nici plămânii, nici ochii n-ar putea să-și exercite funcțiile. Sufletul este o floare, dar floarea are nevoie de soare și de ploaie pentru a crește și să-și pună în valoare toată frumusețea și rodnicia virtuală a ei. Omul este o ființă cuvântătoare virtual, dar trebuie să aibă cu cine vorbi ca să pună în valoare această capacitate. Și vorbirea lui cea mai serioasă este cea pe care o are cu Dumnezeu, deci și gândirea, sau rațiunea sa în funcțiunea ei cea mai serioasă. De aceea sufletul rațional sau cuvântător al omului devine cu adevărat «viu», sau se pune în lucrare numai prin suflarea Duhului în el. De aceea s-a suflat în om lucrarea Duhului în vederea «sufletului viu». Numai astfel omul a putut realiza cu adevărat toate potențele lui minunate.

Până ce Adam a păstrat în el suflarea Duhului, suflare de viață dătătoare a tuturor potențelor lui, el se mișca printre lucruri cu o mare putere de pătrundere, văzând dincolo de suprafața lor organizatorică rațiunile lor în Dumnezeu și pe Dumnezeu Însuși. De asemenea el avea puterea de a prevedea cum se vor desfășura lucrurile, pentru că știa că se vor desfășura conform cu marea lui forță de a le transfigura, de a le face străvezii în frumusețea revelatoare a adâncimii lor nesfârșite, tainice și mult grăitoare, în Dumnezeu. De asemenea, știa cum se vor dezvolta relațiile dintre oameni: pline de bunăvoință, delicatete, iubire, de comunicativitate mereu nouă. Avea puterea proorocească, pentru că era împreună creator cu Dumnezeu al formelor lucrurilor, ascunse în adâncurile lor.

Lui Dumnezeu îi place să fie cunoscut de altă minte, fie ea chiar creată, în înțelepciunea și puterea Lui arătată în creaturi, dar deschisă prin creaturi în adâncimile ei nesfârșite și în revelații mereu noi. Îi place ca cineva să prevadă împreună cu El bunătățile ce le va descoperi neîncetat, așa cum unui tată îi place ca copilul lui să știe că el îi va face în viitor mereu alte și alte daruri și prin aceasta să-și îmbroască și să-și sporească mereu iubirea față de el.

Să privim, după puterea noastră, deosebirea între lucrarea Duhului Sfânt și cele ce țin de ea și între lucrarea naturală a noastră și cele ce țin de ea și între lucrarea naturală a noastră și cele ce aparțin ei. Vom vedea îndată că nu e cu puțință ca noi să fim în pace numai prin lucrarea noastră naturală. Căci pacea este roada adevărată a Duhului, ca și iubirea și bucuria duhovnicească; este roada adevărată a Lui, pentru ca cei părtași de El să se poarte cu îndelungă răbdare și cu blândețe și să fie în întregime plini de bunătate și să facă parte și celor apropiați din bogăția Lui.

Nici o lucrare naturală a noastră nu e despărțită, de la sine, de vreo pornire sufletească, fiind mișcarea vreunei părți a iuțimii. Dar nici fără voință nu se mișcă vreo lucrare a noastră, iar voința în cel făptuitor atârnă de poftă, precum în cel contemplativ de dorință. De aceea în nici o lucrare naturală a noastră nu pot fi stinse pofta și mânia, dacă vrea să se împlinească precum se cuvine.

Lucrarea mai presus de fire a Sfântului Duh în inimă nu-și are nașterea nicăieri în fire, ci este o arătare neînțeleasă în cei miluiți de El. De aceea, ea se mișcă, sau, ca să spun altfel, se aprinde, în chip vădit, fără să vrem. Pentru aceasta nu are nevoie de nimic din ale noastre, câte sunt de trebuință pentru lucrare, fie că ai numi-o *luminare*, fie *arătare a Duhului*. Ea are nevoie numai ca cel partaș de ea să o privească fără tulburare în inima sa și să se desfășoare mai presus de fire.

De aceea, lucrarea dumnezeiască, neavând nevoie deloc nici de voință, nici de vreo pornire naturală spre a se pune în mișcare, e vădit că *pofta* și *mânia* rămân nelucrătoare în ea. Și, ca să spunem pe scurt, partea pasională a sufletului (*mânia* și *pofta*) zace aruncată

nelucrătoare, lucrând din inimă în chip mai presus de fire numai suflarea Duhului de viață făcător. Iar mintea se bucură și e vie. De aceea, privește spre Dumnezeu în pace și seninătate, cu toată nepătimirea și cu tot sufletul, așa cum se cuvine.

Este o analiză și o concluzie demnă de remarcat a cauzelor și efectelor lucrării omenești și ale celei dumnezeiești. Când se mișcă în noi o lucrare bună fără o poftă inferioară și fără mânia, e semn că e de la Dumnezeu, sau de la Duhul Sfânt. Și atunci avem o bucurie curată de ea. Prin această bucurie ne-o însușim, dar constatăm totuși că nu e de la noi. Iar bucuria este a minții. Ea simte și viața cea nouă arătată în suflet. Partea pasională a sufletului, sau mânia și pofta, se află într-o stare de nelucrare. De aici pacea cu care mintea contemplă pe Dumnezeu și se bucură de lucrarea Duhului din suflet, care a dus la nelucrare, sau la nepătimire, partea lui pasională. Nepătimirea este o astfel de stare de pace, nepasională, care dă puțința minții să contemple netulburată pe Dumnezeu, sau chiar și taina semenilor săi și a lucrurilor, taină ascunsă tot în Dumnezeu. Dacă în scrierile anterioare se afirma simplu necesitatea curățirii de patimi și a dobândirii nepătimirii, pentru ca mintea să poată contempla pe Dumnezeu, aici se explică trebuința ca înseși puterile pasionale ale sufletului să devină nelucrătoare în acest scop, și modul cum se poate ajunge la aceasta.

În această stare sufletul se află într-o legătură iubitoare cu Dumnezeu, având ca izvor al luminării și al întinderii spre El pe Duhul, de care se împărtășește în chip fericit din Dumnezeu. Și astfel, privește spre Dumnezeu, deoarece a ajuns la cunoștința negrăitei și mai presus de lumină frumuseți dumnezeiești și iubește pe Dumnezeu Cel mai presus de frumusețe și se bucură cât nu se poate spune, că cunoaște pe Tatăl și moștenirea Domnului Cel atât de nesfârșit, de nehotărnicit și de necuprins, iar acum și pe Domnul Însuși pentru negrăita milă dumnezeiască. Ca urmare, încearcă o pace minunată, văzându-se pe sine, datorită harului, nelipsit în nici un fel de binele cel mai înalt și mai presus de minte. Iar mânia, potrivit celor spuse, nelucrând, datorită lucrării Mângâietorului ce se mișcă de sine, îndelunga răbdare, blândețea, împreună cu cea mai mare bunătate sunt în stările ce călăuzesc, potrivit cu le, purtarea sufletului, dat fiind că ele sunt roadele Sfântului Duh, care se împărtășește celor miluiți. Dimpotrivă, duhul rătăcirii și al minciunii, deși pare să se miște în suflet fără voința și pornirea celui părtaș la el, nu face nici partea pasională să se liniștească, ci o mișcă și mai mult, și nu pune în lucrare nici iubirea față de Dumnezeu, sau bucuria, sau pacea. Căci minciuna este fără rânduială, schimbătoare și cu totul străină de pacea și seninătatea cea după Dumnezeu.

Minunat ești Doamne, lumină lină a păcii minunate, supra odihnitoare, iubită, minunată prin fire, care bucuri pe cei mulți, strălucitoare la culme. Mă minunez, Atotputernice, Stăpâne Sfinte, că cel de care te-ai atins prin atingeri negrăite, pentru nesfârșita Ta bunătate, mai trăiește sieși și nu Ție (*II Corinteni 5, 15*), Celui mai presus de ființă, vieții de viață făcătoare și izvorului tuturor bunătăților și frumuseților. Căci dacă femeia aceea, numai pentru că s-a atins de Tine, ba nici de Tine, ci numai de veșmântul Tău, Mântuitorule, mai bine zis nici măcar de veșmântul Tău, ci numai de ciucurele lui, și încă pe ascuns, totuși s-a slobozit îndată de oț viață atât de bolnavă și a primit în chip minunat o viață sănătoasă, ce poate să se întâmple, Împărate, aceluia, și ce viață poate primi acela de care Tu, Mângâietorule, te atingi, din bunătate și în chip vădit, prin atingeri dumnezeiești negrăite, ca să împlinești în chip minunat mila Ta cu el? Știm că, atingându-te cu mâna de soacra lui Petru, s-a stins fierbințeala ei și, dobândind sănătate deplină, îndată s-a sculat și slujea Ție plină de uimire și bucurie. Dar atingerea aceea s-a întâmplat femeii o singură dată și de din afară, căci s-a făcut cu mâna. Dacă deci aceea, pentru ceea ce s-a spus, a dobândit o sănătate atât de deplină, ce ar trebui să se petreacă cu cei de care Te-ai atins nu o dată, ci mereu, noaptea și ziua, și aceasta nu din afară, ci în camera inimii cea mai dinăuntru, cu cea mai

mare iubire de suflet și întărindu-i pe ei în chip vădit în cele ce se întâmplă și mângâindu-i în cele ce au nevoie și făcându-le zeci de mii de bunătăți? Cum, deci, Preaînalte, unii ca aceștia vor trăi loru-și și nu mai degrabă în întregime Ție, așa cum se cuvine? Mai bine zis, cum , chiar viețuind numai Ție, nu s-ar socoti pe ei nenorociți și nu și-ar pleca capetele smeriți în fața celor ce i-ar vedea că încetează măcar pentru scurt timp să-și arate recunoștința pentru un astfel de minunat ajutor dat lor prin harul Tău? Slavă Ție, cu adevărat Preaslăvite, Cel ce slăvești pe cei smeriți cu cugetul. Pentru că, dându-le harul, Te afli înrădăcinat în chip minunat în inima lor, ca a unora ce au fost slăviți. Că Tu Însuți ai spus limpede, Înțelepciunea lui Dumnezeu, în Solomon: «Am prins rădăcini în popor slăvit, mai mult decât se poate închipui. Pentru aceea, M-am înălțat ca un cedru în Liban» (*Înțelepciunea lui Sirah 24, 14*) în inimă, «ridicându-mă peste cele de jos», adică pământești, «la înălțime, sau pe muntele dumnezeiesc», ajungând la înălțimea înțeleșurile dumnezeiești. Și mai zice: «Ca un terebint am întins ramurile Mele», se înțelege în cei «am prins rădăcini» prin harul Duhului.

Precum se poate spune că Dumnezeu a prins rădăcini în cei ce-L iubesc, așa se poate spune că și ei au prins rădăcini în Dumnezeu. Ba se poate spune aceasta chiar mai mult, căci Dumnezeu îi hrănește pe ei cu viața adevărată. Prinzând rădăcini în infinitatea lui Dumnezeu, sau tot mai adânc în infinitatea Lui, cresc ei înșiși la infinit în înțelegerea, în viața lor, în rodirile ce le aduc. Dar și Dumnezeu, prinzând rădăcini în ei, își arată în ei tot mai mult din infinitatea vieții Lui și din rodirea Lui în ei. Chiar înrădăcinarea lui Dumnezeu Cel nesfârșit în om, creând o comunicare intimă între El și om, face ca în concret omul să nu mai trăiască înăuntru unor margini, ci în nesfârșirea dumnezeiască, participând la ea. În ambele formulări se arată valoarea nesfârșită ce o acordă Dumnezeu omului, perspectiva veșnicei creșteri a acestuia în Dumnezeu, fără a înceta să rămână totuși om prin natura lui și prin culoarea ce o dă conținutului primit din Dumnezeu. În rădăcinarea aceasta reciprocă și-a atins suprema adâncime și s-a făcut pentru veci în Iisus Hristos.

«Și ramurile mele sunt ramuri ale slavei și ale harului» (*Înțelepciunea lui Sirah 24, 19*). Spus-am tot adevărul, însuți Adevărul, adevărurile de la Sine-ți, Doamne. Pentru aceasta sufletul curat și ales Ție, ca o mireasă, a dorit foarte să șadă cu curăție în umbra Ta. Și îndată a și ajuns sub umbră. Arată-ți rodul Tău care o îndulcește cu bogăție, nu în chip simplu, ci în gâtlejul ei.

Căci nu ajung toți în chip simplu și deodată la dulceața lui Dumnezeu cu simțirea lor. Departe de așa ceva. Că atunci când zice «mandragora a împrăștiat mireasma de aromate și ca o smirnă aleasă a răspândit bunul miros» (*Cântarea Cântărilor 7, 13*), nu o face aceasta pentru toți. Și aceasta o va arăta Sfântul Pavel zicând că «unora Unul și Același s-a făcut mireasmă a vieții spre viață, iar altora miros de moarte spre moarte» (*II Corinteni 2, 16*). La fel și dulceața dumnezeiască, iar de vrei să zici, și slava lui Dumnezeu văzută odată cu aceasta, nu se lasă prinsă de toți, ci numai de unii pentru simțirile lor înțelegătoare. Aceștia sunt cei ce se nevoiesc cu liniștea și care prin împărtășirea vădită de bunăvoința dumnezeiască, au dobândit Duhul de viață făcător și luminător. Și, îndeobște, ea se face simțită, pe cât e cu putință celor curați cu inima.

Termenul de «simțire înțelegătoare» sau de «simțire a minții», atât de mult folosit de Sfinții Părinți înseamnă înțelegere și experiență, în același timp, sau trăire în ambianța unei prezențe spirituale și aflarea unui sens al ei. Înțelegi o persoană când trăiești în ambianța ei, când îți devine interioară și-i devii interior. Este ca o «pipăire» spirituală a vieții spirituale a celuilalt, a stărilor, a intențiilor, a specificului lui sufletesc, concomitentă cu o «înțelegere» a lui. Unii au această «simțire înțelegătoare» mai mult, alții mai puțin, iar unii aproape de loc. cei din urmă fac impresia unor orbi spirituali, asemenea unora care sunt lipsiți de gustul

mirosului, al auzului. Ei fac impresia unor spirite tocite, tâmpe. De obicei cei ce au «simțirea înțelegătoare» ascuțită pentru semeni, o au și pentru prezența tainică a lui Dumnezeu.

Despre viața contemplativă

Viața contemplativă este împreună viețuitoare și prietenă neîncetată a sfințitei rugăciuni. Iar amândouă sunt odraslele cele pline de har și îndumnezeitoare ale sufletului. Pentru aceea sunt fapte cu totul nedespărțite ale sufletului purtat de Dumnezeu și lucrat de Dumnezeu după rânduială. Din pricina celor spuse, vederea și rugăciunea sunt atât de unite între ele, încât Părinții spun în chip unitar de amândouă că sunt *faptă și contemplare (vedere) a minții*:

- Fapta minții, în lucrarea ei subțire, stă în ocupația cu Dumnezeu și în stăruința în rugăciune și în cele ce-i urmează. Ea se săvârșește în partea poftitoare a sufletului și se numește *vedere* (contemplare). (*Isaac Sirul*)

Vederea spirituală (contemplarea) o înfăptuiește mintea tot prin partea poftitoare a sufletului, ca și vederea sensibilă, pentru că în vedere este un dor de a vedea, de a cunoaște. Desigur însă că în vederea spirituală, pofta sufletului este ridicată la un nivel spiritual, încât se poate spune, pe de altă parte, că pofta, înțeleasă ca poftă interioară, a încetat. Pofta se extinde pe toate nivelele ființei umane, de la nivelul trupesc la cel spiritual.

Avem aici un semn al unității, mai mult decât al unirii amândurora, adică al rugăciunii și al vederii (contemplației).

Între rugăciune și contemplare nu este numai o unire ca între două lucrări, ci o unitate, prin faptul că au devenit o singură lucrare. Sufletul când se roagă intens lui Dumnezeu, Îl «vede» (contemplă), și invers, când Îl «vede» (contemplă), se roagă neîmprăștiat. Nu se poate face una fără alta.

Pentru aceea și adaugă același că «vederea curățată lucrarea iubirii sufletului, care este o dorire firească ce limpezește partea înțelegătoare a sufletului».

Iubirea adevărată curăță mintea, ca să poată cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu. Unde lipsește iubirea este numai egoism; și egoismul nu permite cunoașterea și înțelegerea adevărată a celuilalt și deci nici a lui Dumnezeu. Dar, la rândul ei, vederea (contemplarea) lui Dumnezeu curăță dorința naturii omenești de a-L iubi, de reziduurile egoiste. Avem deci ordinea aceasta:

- a) Contemplarea unită cu rugăciunea, întreținută de poftă;
- b) Iubirea curățită prin contemplare și rugăciune;
- c) Capacitatea minții de a-L cunoaște pe Dumnezeu, curățită de iubire.

Dar contemplarea unită cu rugăciunea, deși sunt întreținute de poftă, țin totuși de partea contemplativă (văzătoare, cunoscătoare) a sufletului.

- De aceea spune și Sfântul Maxim: Mintea nu poate fi curățită fără convorbirea cu Dumnezeu și fără vederea (contemplarea) Lui. Retragerea, contemplarea și rugăciunea micșorează pofta și pricinuesc chiar încetarea ei; și partea cugetătoare a sufletului este pusă iarăși în mișcare binecuvântată, îndreptându-se spre Dumnezeu prin vedere duhovnicească și prin rugăciune. Întraripează-ți cugetarea prin citire, contemplare și prin rugăciune. (*Maxim Mărturisorul*)

Contemplarea este totodată convorbire, întrucât este și rugăciune. În convorbire nu vorbește numai omul, ci mai întâi vorbește Dumnezeu. Omul aude și se simte obligat să răspundă; mai întâi se simte obligat să înceapă a răspunde, trecând la rugăciune. În această auzire se contemplă prezența lui Dumnezeu și voia Lui. Aceasta curăță mintea de pornirea păcătoasă de a se închide în ea însăși.

Astfel, contemplarea e în toate însoțitoare de mare trebuință a rugăciunii. Și amândouă sunt o lucrare ce ține de partea înțelegătoare, sau mai bine zis cugetătoare (a sufletului) și sunt de nedespărțit, când mintea e condusă în chip sănătos. Ele se ajută una pe alta, când cugetarea e sănătoasă și stăruie în liniște, cu pricepere cunoscătoare.

Vederea (contemplarea) sau conștiința prezenței lui Dumnezeu și a legăturii cu El prin rugăciune, e «concrecută» cu mintea sau cu cugetarea sănătoasă, sau vigoasă, ce stăruie în liniște și o apără cu pricepere. Numai când e tulburată de tot felul de griji și ispite lumești, mintea, slăbind și uitând de sine în sensul rău al cuvântului, nu mai are limpede conștiința prezenței lui Dumnezeu și nici puterea să stăruie în legătura cu El prin rugăciune. De aceea efortul spre rugăciune și spre limpezimea conștiinței prezenței lui Dumnezeu e și metoda cea mai bună de însănătoșire a minții, de refacere a capacității de a cunoaște pe Dumnezeu ca realitate esențială, prin stăruirea liniștită în contemplarea Lui.

De aceea Părinții au numit mintea care se roagă fără lucrarea vederii (contemplării) pasăre neînaripată, ca una ce nu e în stare să se înalțe spre Dumnezeu cu simțirile minții puse în mișcare și să se despartă cu totul de cele pământești și să se apropie de cele cerești cu toată vigoarea sufletului. După Sfântul Maxim, contemplarea curăță mintea, iar starea de rugăciune o înfățișează golită lui Dumnezeu. Este vădit însă că aceasta o face rugăciunea prin contemplarea minții, pe care nu ar avea-o, însă, mintea dacă nu s-ar întinde spre vederea lui Dumnezeu pe cât este cu putință.

Curăția minții se arată în descoperirea tainelor. Apoi, curăția minții este desăvârșirea petrecerii în contemplarea cerească, care se mișcă în afara simțurilor prin puterea duhovnicească a lumii de sus, a minunilor fără număr. De aceea, văzătorul se roagă într-un chip înalt, având înțelegerea curățită prin știința contemplației. Căci datorită acestei curății, el vede pe Dumnezeu, pe cât e cu putință, și ajunge cu adevărat fericit, rugându-se.

Știința contemplației este o știință practică, dobândită prin deprindere și experiență. În ea văzătorul și-a curățit înțelegerea, și de aceea rugăciunea lui este înaltă.

În privirea făpturilor, în citirea Scripturilor, în cugetarea înțelesurilor cuvintelor rugăciunilor, mintea se desfășoară și se ridică la Dumnezeu, trecând pe rând de la una la alta, din puterile și darurile Lui. Dar când mintea se adună din toate acestea («se înfășoară»), cugetă la Dumnezeu ca la unitatea nesfârșită. Toate conținuturile vieții Lui sunt contemplate deodată în unitatea lor. mintea se simte atunci scufundată în mod superior în adevărul Treimii personale și în Duhul, sau în puterea ei ce se comunică omului.

Despre smerenie și contemplație

La început, mintea care se întoarce prin har la Dumnezeu, e stăpânită de o stare de descurajare. De aceea, omul în care se află această minte se tânguiește jelind și plânge cu durere, zdrobindu-și pe cât poate inima și curățind zi de zi împătımirea ei și smerindu-se, după cuviință, cu toată întristarea. Dobândind astfel prin harul lui Hristos curăția cuvenită, prin liniștire, și străbătând cu înțelegere la cele ale înțelegerii și ajungând la Dumnezeu și înălțându-se la slava Lui și privind-o cu încordare, e cuprinsă de a doua descurajare a înțelegerii, după cea dintâi, cu mult mai mare, mai fără ieșire și mai neîncetată. Prin aceasta dobândește o smerenie atât de întărită și de vădită încât, dacă ar putea, ar fericii pe toți oamenii, iar pe sine se vede mai rău decât pe oricare; se vede cu o simțire a sufletului în adevăr mai rău decât ceea ce nu există nicidecum. Căci ceea ce nu e, nu poate păcătui, iar pe sine se vede păcătuind pururea.

Dar, văzându-se astfel și smerindu-se, potrivit cu această simțire, totuși se bucură mult și se veselește, dar nu de sine — căci cum ar face aceasta, odată ce se socotește păcătuind neîncetat — ci

de Dumnezeu Cel îndurător, care e mai aproape de el decât răsuflarea sa, sau, ca să vorbesc mai lămurit, care scoate din inima lui râuri de lumină cerească și de pâraie nesecate de minuni ale Duhului, pe care le revarsă în el și-i umplu mintea de lumină, și-i spune simplu. «Sunt cu tine» (*Ieremia 1, 8*).

Când este experiată măreția și marea milă a lui Dumnezeu, nu se poate ca sufletul să nu-și simtă smerenia. Sau smerenia nu se poate naște în el din experiența măreției și marii bunătăți a lui Dumnezeu. De aceea smerenia proprie și măreția lui Dumnezeu sunt trăite împreună. Și drept urmare și descurajarea de propria micime și fericirea de apropierea și mila lui Dumnezeu. Cu cât e simțit Dumnezeu mai aproape, cu atât smerenia este mai mare. În adâncimile nemăsurate ale smereniei, Dumnezeu este simțit mai aproape ca răsuflarea proprie. El însuși e simțit ca respirând prin om în adieri de lumină și de viață.

Drept aceea, Dumnezeu îi descoperă acestuia, ca unui prieten taine, în chip lămurit, și-l umple de bucurie. Iar acestuia îi vine să zică cuvintele lui David: «Nu după fărădelegile noastre ne-a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă» (*Psalmi 102, 10*); și după Pavel: «Prin har suntem mântuiți» (*Efeseni 4, 13*), măcar că împlinește toate poruncile dumnezeiești, pe cât este cu puțință, și urăște toată calea nedreaptă și se silește pe cât se poate să nu lase nimic din cele ce ajută la mântuire. Dar cel ce se cunoaște văzând în sine această bună simțire și pătimind-o, încă nu a ajuns la o vedere adevărată, încă n varsă lacrimi neîncetate, încă nu a căzut unitatea credinței și nu a dobândit slava adevărului (*I Timotei 2, 4*). Nu se vede cu adevărat slava dumnezeiască, nici marginea lucrurilor omenești. Și, ca să spun pe scurt, nu a ajuns la știința rațiunilor dumnezeiești și omenești în lucruri.

În înțelegerea lucrurilor, în fapte nu sunt numai rațiuni dumnezeiești, ci și omenești. Desigur, la baza lor sunt rațiuni dumnezeiești. Omul lucrează cu materialul lui Dumnezeu, dar pune și rațiunile (judecățile, cunoștințele) sale în înțelegerea lucrurilor și în folosirea lor. Omul răspunde rațiunilor lui Dumnezeu cu rațiunile sale, crescute din acelea, conformându-se cu ele uneori mai mult, alteori mai puțin, alteori deloc. Dar și în cazul din urmă, el are în fața sa datele lui Dumnezeu. Cel ajuns la vederea sufletească adevărată, vede însă în chip conștient rațiunile dumnezeiești ale lucrurilor și pune în lucrare rațiunile drepte, naturale, ale rațiunii sale, ca răspunsuri corespunzătoare, simetrice, la rațiunile dumnezeiești. El nu sucește rațiunile sale și nu le acoperă pe cele dumnezeiești.

Nu numai că noi nu suntem în stare să cunoaștem toată puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, aflată obiectiv în lume, dar nici Dumnezeu n-a pus în puterea și ordinea ei toată puterea și înțelepciunea Sa. Lumea nu e desfășurare văzută, accesibilă, a tot ce se află în Dumnezeu în mod nevăzut, inaccesibil, cum spun atâtea curente filosofice mai mult sau mai puțin panteiste, inclusiv Serghei Bulgakov. Dumnezeu ar fi putut crea și alte lumi, nesfârșite la număr, dacă ar fi voit, cum a spus și Sfântul Damaschin.

Dumnezeu a făcut o lume pe măsura omului. Omul a fost criteriul adoptat de Dumnezeu pentru lumea pe care a creat-o, dar omul este o astfel de ființă, că pornind de la viețuirea în această lume acomodată lui, poate crește la nesfârșit în comuniunea cu Dumnezeu, în îndumnezeirea după har. Dumnezeu a ales o măsură: măsura omului. Dar pe om l-a făcut pe măsura Sa, capabil să-și însușească la nesfârșit conținutul dumnezeirii Sale. Ar fi fost posibil ca Dumnezeu să aleagă și alte măsuri, toate infinit inferioare infinității Lui. Dar pe de altă parte, toate ființele ce le-ar fi putut alege potrivit altor măsuri, ar fi trebuit să aibă capacitatea să înainteze în aceeași infinitate a Sa, căci altundeva nu puteau să înainteze.

Dumnezeu a voit un singur lucru: să facă pe om împărat al celor pământești și ca un alt Dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. Și, potrivit cu aceasta, a adus la ființă lumea aceasta spre folosul ușor și nemijlocit al acestuia. Căci spune și oarecare dintre prooroci: «Cel ce a făcut pământul ca pe nimic și l-a întărit pe nimic» (*Isaia 40, 23; Iov 26, 7*); sau altul: «Cel ce întinde cerul ca pe o piele peste cele mai de sus» (*Psalmi 103, 3*). Apoi, dacă numai privind la pământ, acesta este cuprins de

cutremur, cât de mare trebuie să fie bogăția puterii Lui? De aceea, le-a adus la ființă pe toate cele văzute numai cu cuvântul, iar cele mai slăvite și mai bune sunt păstrate pentru veci, ca să le poată privi sufletul pe acelea. Se topește trupul prin moarte în mormânt ca într-un cuptor și se face om nou pentru noi bunătăți, desfătări și vederi noi. Cele văzute acum sunt ca o umbră oarecare și, cum ar spune cineva, ca un vis lung. Dacă ar vrea cineva să se încredințeze de aceasta, să privească, dacă are putere, la lumea îngerilor, cunoscută cu mintea, și va vedea acolo, frumusețe, slavă, înțelepciune măcar că în lumea aceea, cu toată felurimea și cu toate minunile ei, a luat ființă numai printr-un singur gând al lui Dumnezeu.

În textul grec se spune simplu că «sufletul, ca să poată privi cele viitoare, se topește prin moarte în mormânt ca într-un cuptor și se face om nou». În mod direct se topește trupul, dar întrucât din conviețuirea cu trupul a existat și s-au dezvoltat în suflet niște simțiri, ba întreg sufletul a fost influențat prin ele, acestea, topindu-se și ele, implică o moarte și o suferință și pentru suflet, sau un fel de «retopire» sau de refacere și a sufletului. Propriu-zis, aceste simțiri nu dispar fără urmă, și deci nici sufletul nu devine ca unul ce nu a trăit în trup. Căci pecețile, sau întipăririle puse de simțirile trăite de suflet datorită conviețuirii cu trupul, rămân în suflet. Dar ele se transfigurează prin suferința, prin *crucea*, prin care trece și sufletul odată cu desfacerea trupului. De aceea când sufletul va primi din nou trupul în care se vor prelungi simțirile «contrupești» ce s-au imprimat în el, aceste simțiri transfigurate vor transfigura și trupul primit. Desfacerea trupului a fost pentru suflet o experiență, care l-a învățat să nu dea simțirilor «contrupești» o importanță și un conținut pur trupesc. Aceasta explică în parte de ce fără moarte nu e înviere.

Despre cel lucrător și cel văzător (contemplativ)

Făptuitorul nu poate dobândi blândețea și trezvia cuvenită făptuitorilor, dacă nu cântă. Dar văzătorul (contemplativul) nu poate cânta, sau nu voiește. Nu poate, deoarece se află sub lucrarea harului și se bucură în tăcere, deoarece se află sub lucrarea harului și se bucură, în tăcere, de cele mai multe ori de o desfătare duhovnicească, veselindu-se cu o inimă netulburată și liniștită.

În citire, mintea trecând de la un înțeles la altul, are o lucrare împărțită. În contemplare însă se vede totul deodată într-un act unitar. Aceasta îi dă o mai adevărată experiență a ceea ce e Dumnezeu, ca plinătate nedeșirată, așa cum contemplarea vie a unei persoane o sesizează pe aceasta mai adecvat decât citirea multor lucruri despre ea.

Și nu voiește, deoarece privește spre un singur lucru și-și mișcă înțelegerea sufletului, într-o liniște adâncă, spre înțelesurile neschimbate și pașnice. De aceea, e nevoie să se adâncească în lucrul vederii lui Dumnezeu cu o tăcere contemplativă. Dacă se arată uneori și citind o vreme, nu e de mirare pentru cei ce cunosc nestatornicia minții și felul schimbător și compus al firii noastre. Dar, trebuie să știm și aceea că, după deschiderea vederii din har, citirea rămâne mai prejos de lucrarea vederii. Cea din urmă e pentru sine, iar cea dintâi pentru deschiderea căii înțelegătoare (văzătoare). Căci în nici o citire mintea nu izbuteste să se păstreze neîmpărțită, dar, în libertatea minții, care se experiază tainic în tăcere, vede de cele mai multe ori, în chip unitar, ceea ce se deosebește mult de ceea ce e împărțit.

Dar, oare, nu și cele supuse simțurilor a vedea ceva e mai presus de auzirea despre aceea? Căci ochii, cum se zice și se mărturisește de toți, sunt mai de încredere decât urechile. Deci, precum în cele supuse simțurilor, așa și în cele cunoscute cu mintea, a vedea, sau a contempla ceva din cele ce se cunosc cu mintea, e cu mult mai mult decât a auzi despre aceea, fapt care li se întâmplă celor ce citesc. Căci precum femeia samaritană, vorbind cu Cuvântul adevărat, a vestit celor din cetatea ei

dumnezeirea Lui, dar Cuvântul pentru bogăția

Deci, cel ce nu credea înainte de a vedea, a mărturisit el însuși de la sine adevărul; și ceea ce nu avea auzind, a dobândit îndată ce a văzut, adică credință. Deci și de aici se vede că între contemplare și făptuire este atâta deosebire câtă este între minte și simțire.

Atât cel prunc cu vârsta cât și cel în floarea vieții, au nevoie de lapte. Dar cel dintâi ca să se hrănească, iar cel de-al doilea ca să se îndulcească. Se îndeletnicește, deci, făptuitorul cu citirea psalmilor, dar acesta se arată făcând-o și contemplativul. Dar cel dintâi spre întărirea și asigurarea sufletului, iar văzătorul (contemplativul) spre înveselire și mai ales ca să odihnească mișcarea învăpăiată și întinsă și izvorătoare de lacrimi spre Dumnezeu. Căci, deși duhul din el saltă peste măsură și râvnește să se veselească mai bine de razele dumnezeiești și să se preschimbe și să crească din slavă în slavă, dar firea compusă a trupului și firea de lut a inimii slăbește. Astfel făptuitorul zăbovește în cuvintele dumnezeiești pentru cunoștință și pentru învățătura și știința din ele; cunoștința acestora o primește și contemplativul, dar în tăcere, căci cele ce le învață în chip negrăit și ceea ce puterea lui contemplativă privește, cuvântul nu poate grăi.

Deci contemplativul nu se dispensează totdeauna de înțelesurile cunoscute din natură și din Scriptură. Dar chiar atunci el vede atât de adânc în ele, încât nu poate exprima ceea ce vede și înțelege.

«Urechea liniștii va auzi lucruri minunate»: a spus «minunate» dar, ce fel de lucruri minunate, n-a putut să spună. De aceea, a renunțat să grăiască negrăitul celor mai presus de cuvânt. Pentru aceasta, și cuvântul dumnezeiesc îmi cere să fericesc pe cei care au crezut înainte de a vedea. (*Ioan 20, 29*), adică pe făptuitori, dar pe contemplativi îi socotesc mai presus de cei fericiți. Căci dacă făptuitorul, deși n-a văzut, are fericirea numai din credință, ce ar trebui să cugetăm despre văzător? Căci acesta, împreună cu umblarea prin credință, care s-a ridicat peste cele ce trebuie făcute, vede cele mari și minunate și pătimește suferinți în inimă și e îndumnezeit zi de zi, precum se cuvine.

Pentru a ne bucura cu mintea și pentru a viețui potrivit cu noi înșine, a ne ridica spre Dumnezeu, trebuie să contemplăm întâi toate cele supuse simțurilor, înțelesurile împrăștiate în ele, existând împreună cu cele ce văd. Dar făptuitorul nu poate face aceasta, sau nu voiește. Nu poate pentru că nu are povățuitor sau scriere care să i le arate. Sau nu voiește, pentru că chiar dacă le are pe acelea, nu se încrede în aproapele din pricina mândriei și a vicleniei, și rămâne lipsit de gustarea acelor înțelesuri, socotind că cele arătate ale Scripturii îi sunt de ajuns spre călăuzire și folosindu-se de creație în chip sec spre slujirea trupului și socotind că aceasta ajunge spre buna credincioșie, nemaicăutând nimic altceva.

Sunt oameni seci, uscați, care nu găsesc în lume nimic altceva decât un obiect de satisfacere a trebuințelor pământești ale trupului. nu-și dau seama că sufletul e avizat la lume pentru trebuințele trupului său, cu un scop și mai înalt: pentru îmbogățirea și creșterea sa spirituală și deci pentru ridicarea la Dumnezeu. Altfel cum s-ar ridica sufletul la Dumnezeu? În acest caz, sufletul ar fi în trup numai spre folosul trupului. sau aceasta ar duce la negarea sufletului.

Iar contemplativul, culegând din zidirea văzută, cele nevăzute, și aflându-le în conglăsuire cu duhul Scripturii, pășește cu pas fericit spre ființele despărțite (de materie) și privind măreția strălucirii lor, trece prin har cu bucurie dincolo de acestea și se mută la înțelesurile necreate a lui Dumnezeu. Și, desfătându-se de nesfârșirea și vederea acestora, pe cât e cu putință, înaintează în chip negrăit, unitar și mai presus de lume, de frumusețea negrăită și de strălucirea atotluminoasă, într-o stare unificată și unitară, nu mai știe cine este de bucurie și de mirare și primește revărsarea nesfârșitei

bucurii dumnezeiești și descrie, dintr-o simțire îmbelșugată, prin cuvinte și slove și făptuitorului, drumul ce călăuzește spre adevăr.

Sfatul cel mare al Dumnezeuului nostru și bunătatea iubirii de oameni mai presus de fire și neînțeleasă a Tatălui, sfat, de care ai auzit vorbindu-se și pe care a venit să-l aducă Iisus, făcându-se Îngerul Lui (*Isaia 9, 6*), pentru bunătatea și iubirea covârșitoare, mai presus de înțelesul sfințeniei, față de neamul nostru, e sfatul prin care se adună rațiunile celor văzute într-o singură Rațiune concentrată (într-un singur Cuvânt), pe care a făgăduit să ne-o dea (să ni-L dea) nouă; el nu va sfârși niciodată să te uimească, umplându-te de bucurie și de pătimirea păcii.

Iisus s-a făcut Îngerul sau Vestitorului marelui sfat al lui Dumnezeu pentru noi. Pentru că El ca Rațiunea tuturor rațiunilor celor create, sau ca Cuvântul cuvântător al tuturor cuvintelor ce ni le spune prin rațiunile celor create, trebuie să aducă și modul și puterea prin care rațiunile sau în împlinirea acestei unificări a constat «sfatul cel veșnic al lui Dumnezeu» cu privire la creațiune (*Efesenii 1, 9-10*). Această reunificare își produce efectul în fiecare dintre cei ce-L primesc pe Hristos, întrucât unitatea tuturor ce o reprezintă El și puterea Lui de reunificare se așează în noi ca o putere de a ne uni cu El și cu toate. Fiecare ne facem putătorul acestei Rațiuni unitare a tuturor.

Trei ordini treimice de taine vede, îndeobște mintea sănătoasă în jurul lui Dumnezeu: personală, naturală și cea care urmează celei naturale. Treimea cea dintâi își dăruiește minții descoperirea ei mai ales din Sfintele Scripturi. Cea naturală se contemplă și din înțelegerea fapturilor, iar cea care urmează celei naturale e cunoscută și din adevărul rațional. Intrând mintea în cea dintâi ordine treimică, sau, mai propriu vorbind, ațintindu-se spre ea, se întâlnește cu Cel neapropiat, dar nu în chip simplu. Ațintindu-se spre a doua, află cu uimire o bucurie unită cu înțelepciunea, iar intrând în a treia treime, pătrunde cu adevărat în întunericul unde este Dumnezeu, ajungând cu totul simplă, nesfârșită și nehotărnicită în starea fără chip și fără formă. Iar când privește la toate aceste trei treimi, le vede ca pe un fel de a zecea ordine, în care, cum zic vestitorii adevărului, locuiește toată plinătatea dumnezeirii (*Colosenii 2, 9*). Atunci privește cu adevărat pacea, care întrece toată mintea în desăvârșirea supremă a harului văzător.

Treimea se cunoaște nu numai prin citirea despre cele trei Persoane în Sfânta Scriptură, ci și prin contemplarea firii ei celei una în creațiune și în energiile ei ce vin în noi. Căci și în firea și în energiile ei necreate sunt prezente cele trei Persoane. Dar cel care trăiește în sine energiile necreate ale lui Dumnezeu, se află mai presus de cunoașterea lui Dumnezeu, dobândită din citirea Scripturii și prin deducerea Lui rațională din natură. Acela e ridicat la experiența negrăită (apofatică) a lui Dumnezeu, care poate fi numită de aceea *întuneric*. În acest caz, mintea cunoscând pe Dumnezeu nu din înțelesuri multe și mărginite ale Scripturii și naturii, ci într-un mod mai presus de ele, nu mai are nici ea o stare întipărită de chipuri, ci s-a ridicat la starea fără chipuri, la starea nehotărnicită corespunzătoare Celui nehotărnicit și nesfârșit, pe care-L experiază. Tema e insistent înfățișată și în scrierea lui Calist Catafygiotul ce urmează după aceasta.

Fericit bărbatul a cărui simțire înțelegătoare a înflorit din liniștea străbătută de rațiune și care, așa zicând, s-a reîntors la sine și trăiește din insuflarea și înrâurirea Duhului.

Aceasta e și înțelegere și simțire, pentru că intră în atingere cu o realitate plină de sens, pe care o înțelege nu teoretic, nu de la distanță, ci prin contact direct, prin experiență. «Simțirea înțelegătoare» s-a reîntors în ea însăși, căutând să se înțeleagă și în același timp să se experieze pe sine. Adică subiectul care înțelege și înțelegând experiază realitățile se reîntoarce spre sine însuși, căutând să se înțeleagă și să se experieze pe sine. Dar întrucât el nu mai este obiect ca lucrurile din afară, ci subiect izvorător de nesfârșite înțelegeri și experiențe, se sesizează pe sine ca indefinit. Prin aceasta a ieșit din îngustările ce i le-au imprimat chipurile și înțelesurile obiectelor. Dar el nu poate persista în experiența

caracterului său indefinit decât dacă este ținut în această experiență de o putere mai presus de a sa, de adierea Duhului, subiect și El, dar infinit mai accentuat decât el. În adâncurile indefinite ale sinei sale subiectul sesizează adierea de sus a Duhului, care îl întărește pe el ca subiect și-l face și mai vădit ca subiect.

Ea este rodul cugetării sănătoase prin har, cugetare care îndreptează simțirile sufletului, ridică mintea și preschimbă cu ușurință inima, când străbate, zburând, spre cele dumnezeiești. Dar întoarcerea simțirii înțelegătoare la sine, fără liniștea dobândită cu știință și fără curăția inimii prin har, e mai cu neputință decât plutirea omului prin văzduh. A avea cu ea pe Dumnezeu în inimă și a vedea prin ea pe Dumnezeu, e și ușor și folositor. Dar lipsa ea e ca o uitare a lui Dumnezeu, sau fără ea gândirea la Dumnezeu e mai degrabă o necunoaștere și o nevedere a lui Dumnezeu decât o vedere sau o cunoaștere a Lui.

Îndată ce cugetarea a străbătut prin cele create la Dumnezeu, îndată ce a zburat în celălalt plan, al misterului personal suprem, s-a ivit simțirea sau experiența înțelegătoare a lui Dumnezeu. Dar experiența misterului dumnezeiesc are loc odată cu scufundarea, prin această experiență înțelegătoare, în sinea proprie indefinită, dar de caracter personal. Pe aceasta o află plină de infinitul personal dumnezeiesc. Fără simțirea sau experiența înțelegătoare a lui Dumnezeu, gândirea despre Dumnezeu e mai degrabă o necunoaștere a Lui. Căci e o speculație de la distanță care nu cunoaște din experiență puterea Lui, ci rămâne o simplă noțiune goală de conținut, sau cu un conținut creat, construit de noi, infinit străin de realitatea lui Dumnezeu.

Cel ce a aflat din har această simțire dumnezeiască, a aflat, s-ar putea spune, pe Dumnezeu. El nu mai are nevoie de cuvinte, stând lângă Dumnezeu și alegând mai bine să liturghisească Lui. El îmbrățișează tăcerea, mai bine zis, tace chiar fără să vrea. Duhul lui Dumnezeu locuiește în el. Din el răsare iubire, pace și bucurie duhovnicească. El trăiește o viață schimbată față de cea obișnuită și comună. Se veselește de Dumnezeu și ochii lui înțelegători văd lumina înțelegătoare, inima lui poartă în ea foc. Împreună cu El este simplitatea, neschimbarea, nesfârșirea și nehotărnicia, neînceputul și veșnicia dumnezeiască, însoțite de uimire. Lacrimi neconținute izvorăsc din ochii lui; și nu mai puțin din inima lui curge izvor de apă vie duhovnicească. Se unește în chip unitar și în întregime cu cele cunoscute de această uimire înțelegătoare și e înconjurat de lumina sfeșnicului unic și se desfată de o desfătare mai presus de lume și e plin de entuziasm și de bucurie, minunându-se și ieșindu-și din sine în privirea plină de teamă spre Dumnezeu.

Despre frica din dragoste

Când dumnezeiescul David, învățătorul lumii zice: «Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele» (*Psalmi 96, 10*), aceasta înseamnă: «Cei ce iubiți pe Dumnezeu, temeți-vă de Domnul». Fiindcă el îi vede că și după ce au început să iubească pe Dumnezeu, răutatea încearcă să-i atragă și să li se strecoare în suflet. De aceea, pe bună dreptate și foarte potrivit, le poruncește celor ce iubesc pe Domnul și au ajuns la această stare, să fie încă cu luare aminte și să urască răutatea. Iar dacă nu v-ați învățat să o urâți, trebuie să vă temeți încă, pentru că dacă n-ar fi aceasta de temut, n-ar fi spus prorocul David celor ce iubesc pe Hristos să o urască.

Căci, deși bucuria și veselia de Dumnezeu este o stare înaltă și dumnezeiască și cu adevărat plină de har, cel ce o are putând privi în ea taine mai presus de fire, sufletul nostru este schimbăcios prin fire și nu e despărțit de lutul pământesc și cu trupul ce crește din el, ca să nu se teamă totdeauna în lupta lui de consimțirea cu el, ci e înjugat, în chip neînțeleș, cu el și respiră oarecum împreună cu el vrând-nevrând și pătimește împreună cu el și se schimbă în unele privințe împreună

cu el prin fire, încât ar putea spune cineva că nu are stăpânire asupra lui. Și trupul îi este potrivit neobosit, căutând pretutindeni belciuge de care ar putea să-l apuce pentru a-l răsturna. De aceea, e nevoie de luptă și de rugăciune, din pricina fricii. De câtă frică și de câtă tremurare are nevoie sufletul ce tinde spre Dumnezeu și de câtă luare aminte și rugăciune, las celor cu mai multă simțire dintre ascultători să cerceteze și să deosebească. Dar acestea le poate cunoaște numai sufletul care a ajuns la treapta vederii prin harul luminător al Duhului și pătimește cele proprii iubirii dumnezeiești.

Dacă Adam ar fi avut frica cuvenită în atâta covârșire a darului proorociei și asemănării cu Dumnezeu de care se bucura, n-ar fi fost biruit cu atâta necinste, și nici Samson cel născut din făgăduință (*Judecători 13, 3*) și purtătorul de Dumnezeu David și mulți alții, între care și minunatul Solomon. Deci, dacă acești atât de mari au avut nevoie de temere, luptă și de luare aminte însoțită de rugăciune, socotește cât de mult au nevoie de acestea cei ce n-au dobândit darul și lucrarea mai presus de fire a Duhului? Căci ei nu s-au ridicat la dragostea extatică dumnezeiască și la beția nebună a vederii frumuseții lui Dumnezeu. De câtă frică și cutremur, luare aminte și rugăciune în Hristos Iisus, însoțită de cuget smerit și neîncetat, nu au deci nevoie aceștia?

În ce fel se apropie omul de contemplarea lui Dumnezeu

Precum mișcarea trupului are nevoie de altceva ce nu ține de rânduiala ei, adică de ochi și de altceva mai presus de firea ei, adică de lumină, așa mișcarea minții are nevoie de ochi care sunt deosebiți de rânduiala ei și de lumina ce e mai presus de firea ei. De aceea, nu toată mișcarea minții e după cum se cuvine, ci numai cea care se mișcă, precum s-a zis, prin ochi și prin lumina harului. Iar ochii minții sunt deschizătura inimii prin credință. Și lumina e Dumnezeu Însuși, lucrând prin Duhul în inimă. Și precum lumina simțurilor nu mișcă drept pe cei fără ochi, ci numai pe cel ce vede, așa și lumina înțelegătoare, sau Dumnezeu, nu mișcă mintea celui ce nu are deschizătura inimii, ci numai pe cel ce o are. Dar, așa cum nici ochii n-ar putea lucra ale lor fără lumină, tot așa nici deschizătura inimii fără Dumnezeu; mai bine zis, inima nici nu se deschide fără Dumnezeu, care lucrează și e văzut prin ea.

După unirea înțelegătoare a inimii prin har, mintea vede în lumina duhovnicească ce se întinde în Cel dorit, care este Dumnezeu, ieșind cu totul afară din simțire, făcându-se adică fără culoare, fără calitate, fără închipuiri, scăpată de nălucirile celor sensibile. Căci mintea noastră este un vas ce primește, pe cât îi stă în putință, lumina neapropiată a frumuseții dumnezeiești. Și e un vas minunat, căci se lărgește pe măsura Duhului dumnezeiesc ce se revărsă în el. Dacă revărsarea este mai mare, se face și vasul mai mare; iar dacă e mai mică, se face și el mai mic. Și iarăși, prin revărsarea mai mare se face și el mai tare, iar prin cea mai mică se face mai fără putere. Și iarăși, dacă se varsă în el mult, devine mai una cu ceea ce se varsă în el și păstrează mai nevărsat ceea ce a primit; iar dacă se varsă în el puțin, îndată el se face slab și fără putere și nu poate păstra ceea ce s-a vărsat în el.

Este vorba de unirea inimii cu Dumnezeu prin deschizătura ei. Dar ea nu este o unire pur sentimentală, sau prin simțuri, ci o unire care e și înțelegere, o unire care produce și înțelegere, nu numai iubire. De aceea toți Părinții cer aducerea minții în inimă. Din inimă sau împreună cu inima vede mintea pe Dumnezeu, iubindu-L și înțelegându-L în același timp, sau unindu-se cu El și înțelegând ce se întâmplă în această unire.

Mintea este ca un vas elastic, elastic la nesfârșit. Se poate lărge la nesfârșit și se poate micșora până a nu mai primi nimic. Poate aceasta va fi existența atrofiată a celui din iad. În același timp cu cât primește mai multă revărsare de lumină, cu atât devine mai tare pentru a o putea susține.

Prin aceasta se lămurește sensul duhovnicesc al sinergie, al împreunii lucrării a omului cu Dumnezeu: cu cât mai mult har, cu atât mai multă putere în ființa celui ce primește și mai mare unitate între ea și el.

Și iarăși: primind mai mult, se ușurează; dar dacă se îngreunează și atârână în jos când e gol de ceea ce i se potrivește. Sau: fiind ușor, ține mai mult, decât mai puțin. I se întâmplă și în alte privințe cu totul dimpotrivă cu ceea ce se întâmplă vaselor sensibile, care țin mai ușor pe cele mici decât pe cele mai mari. De aceea, socotesc că și fiul tunetului a spus-o chiar de la începutul Evangheliei pe care a scris-o: «La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul» (*Ioan 1, 1*). A spus aceasta, ca să întindă mintea auzitoare după mărimea cuvântului și ca prin toată lumina mai mare a lucrului să-i dea minții o lărgime mai mare și să o facă mai tare și mai în stare să se întoarcă spre ea însăși, dar și să se întindă după mărimea glasului, spre cuprinderea vederii lui Dumnezeu și a cât mai marii Lui înțelepciuni. Și, când Iisus îi spune lui Anania despre Pavel: «Vas al alegerii îmi este» (*Fapte 9, 15*), aceasta trebuie înțeles despre marea putere înțelegătoare a omului dinăuntru, prin care a și fost răpit până la al treilea cer, unde, cum se poate auzi de la el însuși, «a primit cuvinte negrăite, pe care nu este cu puțință omului a le spune» (*II Corinteni 12, 4*).

Despre contemplare

Mintea noastră este ca un fel de loc, care primește lumina arătării dumnezeiești, iar însușirea ei, de care se va vorbi, este minunată, căci se arată pătimind cele contrare unui loc trupesc. Pentru că acest loc cu cât este mai întins, cu atât primește un conținut mai mare. Dar, mintea dimpotrivă, cu cât se strânge și se adună pe sine, cu atât se face mai încăpătoare, iar când și-a oprit toată mișcarea rațională și înțelegătoare, sau de orice fel, vede pe Dumnezeu mai presus de toată mărimea. Îl vede pe El pe cât îngăduie firea lui întrupată și creată să-L vadă pe Cel din afară de acestea. Îl vede nu închipuindu-și-L în deșert, nici trimițând în sus, ca în vis, socotințele sale, ci prin puterea negrăită a Duhului dumnezeiesc. Căci acesta lucrează în lumină, în inima ce pătimește o prefacere mai presus de fire. Această prefacere primind-o inima prin har, deși mintea doarme și se odihnește, ea veghează (*Cânt. Cânt. 5, 2*). Și mai degrabă știe acela că lucrarea aceea este dumnezeiască și duhovnicească, decât că el este om. Căci are în acea vreme o mișcare duhovnicească neîncetată a inimii, izvorătoare de viață și, ca urmare, de cele mai multe ori, lacrima cea lină. Lucrarea Duhului face inima să aibă pace nu numai cu sine, ci și cu toți oamenii. Căci din ea răsare curăție, bucurie, glasuri rugătoare tăcute, deschiderea inimii, veselie și desfătare negrăată. Cel ce se împărtășește din ea, ocolește cu adevărat și nu în chip prefăcut, chiar și cu auzul toată plăcerea trupului, toată bucuria, sau bogăția, sau slava celor din afară și trecătoare.

Căci acela a primit toate acestea în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, cu inima și cu mintea, nu numai cu raționamentul simplu, și nu se bucură nici numai de lumina aceasta a simțurilor, căci prin împrăștierea simțurilor se întunecă lumina dumnezeiască, cunoscută cu mintea și cu adevărat dulce. De aceea, se folosește prea puțin de aceasta; doar atâta cât să mângâie puțin pe omul din afară. Dar toate le suferă, toate le rabdă (*I Corinteni 13, 7*), în toate s-a făcut neclintit pentru simțirea plăcută dinăuntru, născută din iubirea de vederea dumnezeiască. Și nu este necaz care să-l întristeze, afară doar de păcat.

Pentru locul acela, adică pentru mintea în stare de iubire, mult s-a ostenit marele David, arătând dorința și osteneala lui, sau cum n-a dat somn ochilor săi, nici odihnă tâmplor, «până ce n-a aflat loc Domnului» (*Psalmi 121, 4-5*). Iar înțeleptul Solomon întărește aceasta zicând: «De se va sui duhul celui ce stăpânește la inima ta, să nu-ți lași locul tău» (*Ecleziast 10, 4*). Dar și Mântuitorul

poruncește ucenicilor săi: «Sculați-vă să plecăm de aici» (*Marcu 14, 15*). Și săvârșind Paștele preînchipuirii în foișor, a dat să se înțeleagă acest loc. pentru aceasta socotesc că ferește pe cei săraci cu duhul, însemnând sărăcia duhului, sau retragerea minții de la toate — golirea și adunarea ei în ea însăși. Căci atunci mintea nu numai că vede Împărăția lui Dumnezeu, ci o și pătimește, dobândind o desfătare nemuritoare, în pace.

Despre făptuitor și contemplativ

Văzătorul își rodește plăcerea vederii adevărate, ca partea cea bună, deprinzând tăcerea și privind pe Iisus. Plăcerea aceasta făptuitorul nu o cunoaște, ca unul ce n-a gustat-o, întrucât de multe se îngrijește și se tulbură, cântând, citind și ostenindu-și trupul. ba și disprețuiește uneori ca obositoare și nefolositoare, silințele care înaripează înțelegerea spre lucrurile minții, cele nevăzute cu simțurile, care aduc prin îndeletnicirea cu ele o plăcere negrăită, iar prin odihnirea în ele, o bucurie de nedescris. El nu înțelege că buna noastră pătimire se odihnește lângă Cuvântul adevărat și de oameni iubitor și fără nici o lipsă al lui Dumnezeu și se naște din vederea Lui. Căci El este atotdesăvârșit și nu are nevoie de slujirea noastră. De aceea, El laudă și-o priește pe Maria care șade la picioarele Lui, hrănindu-se cu contemplarea cuvintelor Lui și trezește ființa ei interioară spre înțelegerea lor. Ea nu face la fel ca Marta, căci aceasta se îngrijește și se tulbură pentru multe, după cum spune Cuvântul Însuși. El zice aceasta nu numai îndemnându-le pe acelea spre ceea ce-i mai înalt, ci învățându-i pe toți cei de după ele, ca nu numai să nu mustre ca leneși pe cei ce voiesc să se ocupe cu vederea și zăbovesc în aceasta, ci să-i și laude și să se silească să le urmeze pilda pe cât pot.

Cum văd contemplativii

Contemplativii văd în cele de acum și în cele ce se fac ca într-o oglindă și ca într-o ghicitură (*I Corinteni 13, 12*), starea celor viitoare. Iar oglinda, pe de o parte, nu poartă nici o grosime a lucrului arătat în sine, dar pe de alta, ceea ce arată nu e cu totul nimic. Căci, tot cel ce iubește adevărul va mărturisi că ceea ce se vede în oglindă este un chip foarte clar al unui lucru. Tot așa și cele ce sunt și se fac nu arată vre-o altă grosime sau vreun alt ipostas decât al lor propriu, dar arată totuși chipurile neîndoielnice ale lucrurilor adevărate celor ce au primit puterea să vadă și înaintează fără greșală spre Adevărul Însuși. Când deci, auzim pe Pavel zicând că «prin credință umblăm, nu prin vedere», să nu socotești că vorbește de credința care se naște numai din auz, prin cuvântul simplu. Căci altfel, cum ar zice același. «Acum cunosc o parte, dar atunci voi cunoaște precum am fost cunoscut» (*I Corinteni 13, 12*); sau «Când va veni ceea ce e desăvârșit, va înceta ceea ce e din parte» (*I Corinteni 13, 10*)? Vezi că aceeași cunoștință de acum ne va ajuta să vedem și în viitor? Deosebirea celei din viitor față de cea de acum e numai atâta, câtă e între ceea ce e desăvârșit și ceea ce e nedesăvârșit. Și iarăși, cel ce spune că acum umblăm prin credință și nu prin vedere în alt loc spune: «Așa alerg, dar nu ca unul ce nu văd; lovesc cu pumnul, dar nu ca unul ce bat văzduhul» (*I Corinteni 9, 26*). Le spune aceasta nu făcându-se pe sine însuși potrivnic celor spuse înainte, ci arătând câtă cunoștință adevărată și sigură avea despre cele viitoare. El cugetă așa pentru înțelesul îndoit al credinței și al vederii.

Căci este credință care ia ființă prin cuvântul simplu și deci are nevoie de dovedire. Și este o credință care nu are deloc nevoie de dovedire, sădind o încredințare îndestulătoare în credincios din unele lucruri vădite. Ea se numește și credința întemeiată într-un ipostas. Vei înțelege mai limpede

cea ce spunem, dintr-o pildă: presupune că-ți spun că am văzut un om oarecare, meșter la țesut, putând întipări, prin bătaia țesutului la pânză, animale, păsări, chipuri de lei, vulturi, cai, de războaie și altele de felul acesta. Dacă nu le-ai văzut pe acestea tu însuși, ai nevoie de credință ca să consimți la ceea ce s-a spus numai prin cuvânt. Iar dacă ți s-ar întâmpla să vezi nu pe țesător, ci pânza, ai cunoaște îndată, chiar fără să-ți explice cineva, că acesta este lucrarea unui om căci nu s-a putut produce prin ea însăși, nici nu a putut fi țesută de vreo altă viețuitoare. În acest caz, deci, sufletul va fi cuprins de altă credință, cu mult deosebită de cea dintâi.

Tot așa, și ceea ce se înfățișează ca chip general pricinuieste credința. Căci ai văzut un om, să zicem cu păr bălai, sau negricios, înalt la trup, încolo potrivit la toate, la ochi, la culoarea obrajilor, la nas, la buze și în altele, prin care se arată chipul persoanei. Acest chip este al unei persoane (ipostasiat). Dacă te-ar întreba, însă, cineva cum este fața aceluia țesător, pe care nu l-ai văzut, ai spune că din vederea pânzei ai aflat sigur că cel ce a făcut-o e om cu chipul general al omului, dar că nu cunoști chipul său personal (ipostasiat), deoarece nu l-ai văzut tu însuși. N-ai tăgădui că țesătorul acestei lucrări bogate este om și că știi că este om și că are chip omenesc. Deci cunoști un chip nepersonal (neipostatic), pe care măcar că nu l-ai văzut, totuși îl admiti în general fără șovăire, ca și când l-ai văzut.

Există, deci, ca să repetăm cele spuse, o credință prin auz, primită pe temeiul unui cuvânt simplu, și există o credință întemeiată în ipostas și primită printr-o încredințare vădită, așa cum este un chip văzut în cineva, ca într-un subiect, și în acest caz se numește ipostasiat, și un chip care nu e în cineva ci se contemplă în rațiunea lui generală, genul nefiind precizat prin multe trăsături deosebitoare.

Toți contemplativii sunt stăpâniți de o credință întemeiată în ipostas în acest sens, dar chipul îl văd în general, nu în ipostas.

Toată expunerea dinainte a fost o foarte originală caracterizare a credinței prin vedere, cu deosebirea ei de credința nebazată pe vedere. Credința din vedere este numită *ipostatică*, pentru că ea vine din însăși realitatea crezută și ca atare experiată. Ea vine din puterea acelei realități ipostatice trăite, mai precis din prezența Persoanei dumnezeiești experiate. Totuși, această credință nu vede Persoana aceea (ipostasul) însăși. Sunt propriu-zis trei situații: credința din auz, care nu experiază o lucrare ce vine din Dumnezeu, credința din experiența lucrării ce vine din ipostasul Lui; și vederea lui Dumnezeu «față către față», în însăși ipostasul Lui, când credința încetează. Aceasta va fi în viața viitoare. Deci propriu-zis sunt două credințe în viața de aici și o vedere față către față în viața viitoare. Credința a doua e și ea nu numai credință, ci și vedere, dar nu pe vederea ipostasului însuși. Ea știe de chipul general al lui Dumnezeu, dar nu-L vede pe El concret, ci crede în El

Dar dacă Dumnezeu n-ar fi un chip inteligibil (înțeles cu mintea), cum s-ar numi El frumusețe? Deci precum există o frumusețe inteligibilă a lui Dumnezeu, dar nu e văzută în ipostas, înțelege că există și un chip inteligibil al Lui, măreț, atotsfânt, preaslăvit, pricinuind uimire sufletului, umplând și luminând cu totul mintea, covârșind-o cu marea și mult felurita Lui, măreț, atotsfânt, preaslăvit, pricinuind uimire sufletului, umplând și luminând cu totul mintea, covârșind-o cu marea și mult felurita Lui strălucire și aducând în ea înțelegerea lui Dumnezeu. De aceea întipărindu-se și Manoe, a strigat: «Suntem pierduți, femeie! Am văzut pe Dumnezeu» (*Judecători 13, 22*). Căci tot cel ce se întipărește de chipul acela, mărturisește că aceasta este o dovadă a întipăririi lui Dumnezeu.

Dar și marele Moise a văzut pe Dumnezeu în acest chip, precum s-a scris: «S-a arătat Dumnezeu lui Moise în chip și nu în ghicituri» (*Numeri 12, 8*). Căci, dacă ar fi lipsit cu totul în chip vrednic de Dumnezeu, Dumnezeu ar fi cu totul de nevăzut (de necunoscut, de nesimțit). Frumusețea este o

armonie și chipul un fel de întocmire statornică.

Chipul este un fel de «structură». Bunătatea, atotputernicia, înțelepciunea sunt un fel de structură statornică a lui Dumnezeu, izvorul tuturor structurilor. El poate fi și trăit într-un anumit fel ca atare.

Iar dacă s-ar spune că Dumnezeu este lipsit de un chip vrednic de El, ar trebui să se spună că e lipsit și de frumusețe și cu atât mai mult de față, în care este și chipul și frumusețea. Dar careva dintre prooroci zice: «L-am văzut pe El și nu avea nici chip nici frumusețe, ci chipul lui lipsea» (*Isaia 53, 2-3*). Aceasta o spune despre dumnezeirea Cuvântului, întrucât atârna pe cruce ca un răufăcător, neavând nici un semn al firii dumnezeiești. Căci, cât privește omenescul, deși nu mai are în El frumusețe din pricina morții, totuși e vădit că avea chipul unui mort.

Dar David Îl preamărește pe El iarăși ca «împodobit cu frumusețe», și nu după omenitate, căci adaugă: «har s-a vărsat în buzele Tale», ceea ce e propriu dumnezeirii, ca și frumusețea. Iar de față lui Dumnezeu, David pomenește în multe locuri. Aici zice: «Întors-ai față Ta și m-am tulburat», aici se roagă: «Să nu întorci față Ta de la mine», sau: «Întoarce față Ta de la păcatele mele», ș.a.

Deci dacă nu e oprit de a se vorbi la Dumnezeu de față și de frumusețe potrivită cu Dumnezeu, care nu stă în figură și nu e în ipostas propriu, e convenit să se vorbească și de un chip, care e ed însuși și față și frumusețe. Pe acesta avându-l întipărit în sine și Pavel a spus: «Așa alerg, nu fără să văd nimic; așa lovesc cu pumnii, nu ca bătând aerul» (*I Corinteni 9, 26*).

Căci Dumnezeu fără să fie văzut în Sine, nici împărtășit, totuși în alt înțeles se vede și Cel necuprins se cuprinde. De aceea, și David ne cere să căutăm pururi față Lui, ca având noi întipărirea dumnezeirii, să ne împărtășim de mult și negrăit har și de bucurie și plăcere dumnezeiască. Așa zice David către Dumnezeu despre sine însuși: «Sătura-mă-voi, când voi vedea slava Ta». Căci, celor ce văd pe Dumnezeu în adevăr și în Duh, începe să li se arate mult și nesfârșita slavă a luminii feței dumnezeiești. Și desfătarea și bucuria izvorătoare din ea le este celor ce o pătimesc nesecată și, așa zicând, de nesuportat din pricina covârșirii ei, iar celor ce n-au văzut-o și n-au gustat-o, de nepovestit și de neînțeles. Căci dacă nici un cuvânt n-ar putea descrie dulceața mierii celor ce n-au gustat-o, ce meșteșug ar putea să lămurească cele mai presus de minte celor ce nu l-au văzut și nu s-au împărtășit de bucuria și de desfătarea dumnezeiască din ele?

Deci, Sfântul Pavel, având credința în Dumnezeu întemeiată în ipostas și chipul măreț și mai presus de frumusețe, dar neipostatic al lui Dumnezeu, a spus că umblăm prin credință, adică prin cea întemeiată într-un ipostas, dar nu printr-un chip văzut în ipostas; adică prin credința care nu pricinuieste îndumnezeirea nenăscută. Căci zice Sfântul Maxim:

- Numesc îndumnezeire nenăscută iluminarea dumnezeirii prin chipul aflător în ipostas, care nu e făcută, ci se arată în mod neînțeles în cei vrednici. Totuși prin chip se vede frumusețea.
- Despre această frumusețe zice Marele Vasile: Ce e mai vrednic de iubit decât frumusețea dumnezeiască? Frumusețea adevărată, preaiubită și văzută numai cu mintea curățită e cea din jurul firii dumnezeiești și fericite.

De aceea, și Pavel s-a mărturisit pe sine «simplu în cuvânt, dar nu în cunoștință», căci era mare în cunoștință, prin care cunoștea din parte pe Dumnezeu cel mai presus de înțelegere, în chipul inteligibil vrednic de Dumnezeu. Această cunoștință din parte o avea și Moise, văzătorul de Dumnezeu, care vedea chipul dumnezeiesc cel nevăzut în ipostas, și frumusețea Lui. De aceea zice: «Dacă am cunoscut că am aflat har la Tine, arată-mi-te ca să Te cunosc și să Te văd» (*Ieșirea 33*,

13). Deoarece primise odinioară arătarea dumnezeiască și slava frumuseții, dar nu în ipostas, cere și aceasta, ca unul ce s-a făcut mai desăvârșit.

Moise vedea și el chipul lui Dumnezeu în frumusețea ce iradia din El și era încredințat deci despre chipul Lui ipostatic, dar nu-L vedea în ipostas.

Dar Dumnezeu nu a consimțit deoarece aceasta nu e cu puțință nici unui suflet înțelegător și nici unei vederi, nici chiar celei îngerești, ca una ce întrece hotarele a toată cunoștința. Moise era văzător de Dumnezeu și vedea pe Dumnezeu în întuneric, dar nu în ipostas, ci în chip și frumusețe inteligibilă, fără suportul ipostatic (personal).

Se poate deci rezuma cuprinsul acestei dezvoltări astfel: se vede frumusețea lui Dumnezeu și în acest sens și chipul Lui, dar nu în ipostas; dar văzătorul știe de acesta prin ceea ce vede, prin ceea ce iradiază din ipostas.

Așa se poate vedea Dumnezeu, cum a spus și Moise și Ilie și, simplu grăind, toată ceata atotdumnezeiască a proorocilor.

Deci umblă prin credința întemeiată în ipostas, care se naște din cele contemplate în jurul lui Dumnezeu și își ia întărire din slava ce strălucește din frumusețea feței Lui și mărturia din chipul întipărit al luminii Lui mai presus de strălucire, și nu prin credința ce se naște în auz din cuvântul simplu.

Se precizează din nou înțelesul credinței întemeiată ipostatic, atât față de credința întemeiată pe auz, cât și față de vederea ipostasului, sau ipostasurilor dumnezeiești. Credința întemeiată ipostatic e credința ce se naște din lumina ce iradiază din Dumnezeu, din slava Lui, care în acest sens se poate numi și chipul Lui, dar care nu e un chip văzut ca ipostas. Acesta din urmă întrece puterea oricărei creaturi de a-L vedea, chiar și a Îngerilor. Dar credința ce se naște din vederea slavei și luminii dumnezeiești, din cele văzute «în jurul lui Dumnezeu», adică din energiile Lui necreate, e deosebită totuși de credința din auz, pe baza cuvântului simplu. Ea e o experiență a prezenței lui Dumnezeu prin lucrare, dar nu o vedere a ființei Lui.

Dacă am reveni la cele trei categorii de cunoaștere a țesătorului: cunoașterea lui din auz, din vederea pânzei țesute de el și din vederea lui în persoană, credința ipostatică e identică cu cunoașterea țesătorului din vederea pânzei lui, dar nu din vederea chipului lui personal, pe când cea din auz e identică cu cunoașterea țesătorului din simplu auz; al treilea caz nu este posibil la Dumnezeu. Deosebirea între credința ipostatică și cea a cunoașterii țesătorului din vederea pânzei țesute de el, e că în pânză nu se vede lucrarea prezentă a țesătorului pe când în această credință se vede însăși lucrarea prezentă a lui Dumnezeu, slava și lumina ce iradiază din El. e ca și cum am vedea mâinile țesătorului lucrând, dar nu i-am vedea fața.

Iar dacă aici umblăm prin credința, întemeiată în ipostas, și nu prin chipul văzut în suportul său ipostatic, sau personal (*II Corinteni 5, 7*), în veacul viitor nu mai e nevoie din credință. De aceea aici avem credința întemeiată în ipostas; și deoarece atunci se va vedea mai limpede chipul preamărit al slavei, aici acest chip se vede mai umbrit. «Aici, cum zice Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, se adună o întipărire din altceva într-o icoană a adevărului, care înseamnă un chip umbrit». Atunci va fi vederea «față către față» și «încetarea a ceea ce e din parte, prin arătarea a ceea ce e desăvârșit» (*I Corinteni 13, 10*). «Acum, cum zice fericitul Augustin, vederea din parte a lui Dumnezeu constă în răpirea întregului suflet rațional de iubirea slavei Lui». Căci în această dragoste sufletul se face unitar și privește în mod unitar ascunsul cel unic și mai presus de toate al lui Dumnezeu. Din chipul, din frumusețea și din fața aceasta se umple de strălucire, se înfrumusețează și se luminează toată mintea, umplându-se de strălucire și luminându-se duhovnicește și mai presus de lume. Prin acestea se simplifică, se înalță și se umple de uimire puterea văzătoare a ei. Dar tot prin acestea se luminează sufletul în mod tainic și se umple de desfătare dumnezeiască și de veselie. Și, ca să spun pe scurt, prin acestea se slăvesc și se îndumnezeiesc cei ce iubesc vederea și auzirea dumnezeirii și se fac prieteni, următori și văzători ai

lui Dumnezeu, încă fiind legați cu trupul. De aceea, străvăd și oglindesc din parte, printr-o simțire înțelegătoare, fericirea bunătăților viitoare și starea veacului acela, «pe care nici ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit, nici inima omului nu le-a încăput» (*I Corinteni 2, 9*).

Tâlcuire la cuvintele: «Ierusalimul ce se zidește ca o cetate ai cărei părtași se adună la un loc. căci acolo s-au suit semințiile, seminții ale Domnului, spre mărturie lui Israel» (Psalmi 121, 2-3)

Ierusalimul se tâlcuiește ca loc al păcii și este chip al locului lui Dumnezeu, adică al sufletului ce are în sine pacea cea întru Hristos. Căci nu orice suflet are în sine pacea cea întru Hristos și poate primi numele păcii, ci cel care se zidește ca o cetate și are piatra cea din capul unghiului, pe care «a așezat-o Domnul în Sion potrivit făgăduinței, piatra cea de mult preț» (*Isaia 28, 16*). Iar Sionul este vârful arzător al Ierusalimului, care e chipul minții văzătoare a sufletului, plină de pace. Căci dacă ai căuta în altă parte, n-ai putea afla mintea observatoare și privitoare a înălțimilor adevărului. Ea nu e decât în inima, care a primit pacea. Ierusalimul este, deci, sufletul care petrece în pacea dumnezeiască având piatra cea din capul unghiului și pietrele prețioase rotunde din Sfintele Scripturi, de care se sfărâmă fiarele ce se grăbesc să urce în muntele lui Dumnezeu; care are și asfaltul, adică smerenia pe care o produce Duhul Sfânt și care topește și netezește învârtoșarea împietrită a inimii ca focul dumnezeiesc, prefăcând-o în duh zdrobit și umilit; și ape din ploii, date Mântuitorului, care curg din râurile inimii; ba încă și lemnele neputrezite în vederea unirii, ca niște gânduri ale făptuirii adevărate; apoi cuie și sfredelul care pricinuieste frica și silește spre împlinirea poruncilor dumnezeiești; dar și pe Cuvântul dumnezeiesc ca ziditor și pe cei de după El, adică pe cei ce cârmuiesc cu știința primită de la El puterile sufletești; și, simplu grăind, uneltele de zidire, postul și privegherea, cântarea, citirea și celelalte, ca să spun pe scurt, câte le-am primit de la Cuvântul întrupat (prin unealta rațiunii), spre înfăptuirea modului virtuții; și frânghia de finic, adică sfințitele legi ale lui Dumnezeu din Scripturi; și lumina cunoscută cu mintea și soarele mai presus de toată strălucirea și toate câte răsfrâng lumina în suflet. Ca să spunem totul deodată, toate câte se folosesc în chip văzut spre zidirea unei cetăți le are în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, sufletul. Căci, el este Ierusalimul înțeles cu mintea și el se zidește ca o cetate spre locuință lui Dumnezeu Celui peste toate, Treimii celei fără de început și de viață făcătoare. Căci a spus: «Eu și Tatăl vom veni, și locaș la el ne vom face», ca și când ar zice: «Îl vom face cetate; și cetate cu adevărat minunată, întinsă la nesfârșit».

Dar, poate n-ar fi cu totul nepotrivit să adăugăm la cele spuse și aceasta. Dacă voiești să cunoști că a început să umbrească din pace lumina dumnezeiască sufletul tău; dacă voiești să știi că sufletul tău e un Ierusalim ce se zidește ca o cetate; dacă bagi de seamă că părtașii lui sunt adunați la un loc, adică toate gândurile și puterile lui s-au adunat împreună și voiesc să fie într-o unitate, ca să nu fie o cetate dezbinată, ci să-l zidească în chip unit ca pe o cetate; dacă se suie în acest Ierusalim ce se zidește ca o cetate, semințiile Domnului, sau puterile cele mai generale ale sufletului, ajunse dumnezeiești și înălțându-se duhovnicește și făcându-se ca niște trepte; dacă vezi săvârșindu-se acestea în tine, să nu încetezi să zidești astfel mai departe. Adu-ți aminte de turnul dezbinării și de zidirea lui și de despărțirea limbilor (*Facerea 11, 1-9*) și cunoaște că nu toată zidirea e bună, chiar dacă pare din afară astfel.

Vorbind, îndeobște, cei ce au ochi văd două feluri de zidiri și de trepte. Una ce se face spre bine și spre locaș a lui Dumnezeu. Iar semnul ei este că părtașii ei sunt adunați la un loc și semințiile ei sunt seminții ale Domnului ce se înalță în ea, vestind sufletului lucruri mari, minunate și

pricinuitoare de pace, de iubire și de sfințenie, și zidindu-l.

Iar alta ce se face spre răul și spre pierderea sufletului. Semnul ei nemincinos este împărțirea limbilor spirituale și o cumplită tulburare. Iar sfârșitul e că se face sălaș patimilor, cum s-a făcut turnul dezbinării sălaș șerpilor. Ia seama să nu zidești turn spiritual de dezbinare, al cărui sfârșit e distrugerea și împărțirea limbilor spirituale și tulburare și pieire totală.

Există o pace, mai mult părută decât adevărată. E cea a trupului care se desfată, care pricinuieste multă grijă sufletului, chiar dacă pentru o vreme ia înfățișarea prefăcută a liniștii. Și există o pace a simțurilor, produsă de închiderea și de fuga lor de toate, care este urmată de liniște. Dar și aceasta, măcar că e neasemănat mai bună decât cea dintâi, e de scurtă durată. Căci când sufletul e tulburat de gânduri, pătimește întreg omul, ca și atunci când e tulburat trupul. dar există pacea a treia, mai presus de a simțurilor și a trupului. ea constă în liniștea puterilor sufletului și a omului dinăuntru. Ea vine din purtarea și sârguința cea bună, din rugăciunea mai curată, din plânsul mai dulce, din rostirea cu plăcere a cuvintelor dumnezeiești.

Dar aceasta încă nu înseamnă desăvârșirea păcii. Căci precum trâmbițașul sau cântărețul la chitară nu poate rămâne neîncetat la lucrul său, deoarece, suferind în chip necesar uneori de osteneala mâinilor și alteori din pricina vreunei neputințe sau a unei împrejurări de boală, trâmbițașul nu poate trâmbița și cântărețul la chitară nu poate mișca totdeauna cu putere coardele, așa și sufletul care-și cârmuiește în chip armonios puterile sufletului, nu rămâne totdeauna neschimbat în starea aceasta, ci uneori e stingherit de vreo mânie, stârnită cu voie sau fără de voie de ceva, sau de vreo dorință de schimbare și de trândăvie, fiind una dintre făpturi și aflându-se legat cu grăsimea și cu greutatea trupului. Dar când primește prin har prezența celui nefăcut, care a făcut toate, și se împărtășește de Duhul neschimbat și de viață făcător, se umple de o viață preschimbată și minunată, pricinuită de Duhul de viață făcător și se bucură de o viață mai presus de fire și cu totul neschimbătoare. Și precum viază datorită puterii de viață făcătoare, așa și vede, căci Duhul de viață făcător e și lumină. Și se bucură văzând cele mai presus de fire ale Celui mai presus de fire și se bucură de pacea care întrece toată mintea, datorită lucrării de înviore și luminii mai presus de minte a Celui mai presus de minte și bucuriei tainice de cele văzute.

În această pace sufletul nu se schimbă câtuși de puțin, nici nu suferă de oboseală, nici nu e tulburat de cursele și de uneltirile vrăjmașului, ci privește într-o mișcare neîncetată pe Dumnezeu și cele din jurul Lui, prin puterea și mișcarea, ba s-ar putea spune și prin voia lui Dumnezeu și a Duhului neobosit care lucrează în inimă din temelie ei ipostatică, (personală), țnu cum își închipuie unul sau altul, ci cum singur Duhul știe, care «cercetează și cunoaște adâncurile lui Dumnezeu» (*I Corinteni 2, 10*) și învață pe cei părtași de El, printr-o simțire a sufletului. Deci până ce ne sârguim să aprindem în noi, printr-o viețuire liniștită, harul Duhului și nu-L stingem, și până ce suntem plini de sfințenia și de pacea negrăită și mai presus de fire a lui Dumnezeu în Treime, purtăm cu adevărat, precum s-a spus, în smerenie, iubire și rugăciune, pacea trupului și a duhului și a sufletului în chip neobosit.

Căci pacea cu osteneală nu e încă pacea desăvârșită ci pricinuitoare a celei desăvârșite. Cea desăvârșită, potrivit celor spuse, se trăiește cu totul fără osteneală, în odihna sabatismului desăvârșit și a odihnei în Hristos.

Nu a cunoscut cineva mai limpede uneltirea, sau, dacă trebuie spus altfel, atacul diavolesc personal, decât cel ce a scăpat de draci și s-a izbăvit pentru o vreme de atacurile lor. Și nimeni nu scapă și nu se izbăvește de ele, cum am spus mai înainte dacă n-a dobândit în inimă înrâurirea și suflarea dumnezeiască personală. Iar aceasta o naște credința însoțită de smerenie și de iubirea lucrătoare de

Dumnezeu și de oameni, prin petrecerea în liniște, împreună cu privegherea, prin citirea aici lucrătoare, aici văzătoare și deci de Dumnezeu cugetătoare, și prin rugăciune. Iar iubirea lucrătoare poate fi numită, cu adevărat, împlinirea, pe cât e cu putință, a sfințelilor porunci ale lui Dumnezeu. Din acestea se naște deci nu numai o înțelegere mai curată și mai străvezie a lui Dumnezeu, ci vine în suflet și cunoștința amănunțită și deosebirea limpede a diavoleștilor uneltiri de rele urzitoare. Căci cu cât sunt mai mari nevoințele, cu atât e mai mare și războiul dracilor pizmași porniți cu furie în chip covârșitor și fără răsuflare spre tot felul de chinuri viclene ale sufletului purtător de Dumnezeu. Așa că dacă n-ar sta aproape cu iubire de oameni Hristos, Mântuitorul poporului său, și nu s-ar lupta pentru credincioși, cu adevărat nu s-ar mântui nici un om, chiar dacă ar fi sfânt.

Numai cei ce au primit simțirea duhovnicească prin pătrunderea cea din har, înțeleg pe cei ce n-au dobândit simțirea duhovnicească, și sunt conduși sufletește prin sunete limpezi și lămurite spre cele ce se întâmplă. Căci unul ca acesta poate să le deosebească pe toate, după Sfântul Pavel, deși el nu e judecat de nimeni altul (*I Corinteni 2, 15*). Fiindcă cei ce sunt astfel, nu numai că nu văd lipsa Duhului dumnezeiesc, ci și fericesc uneori, din neînțelegere, pe cei vrednici mai mult de compătimire, întrucât nu au primit simțirea Duhului prin har, ci sunt purtați mai degrabă de duhul lumii și sunt «sufletești», cum îi numește cuvântul dumnezeiesc (*I Corinteni 2, 14*). Iar cei duhovnicești la simțire și aprinși de focul dumnezeiesc, nu judecă nicidecum lucrurile, cu grabă, sau după latura văzută, ca cei mulți. Ci după adevărul neschimbat și veșnic din ei, fiind învățați în chip sigur de Duhul de viață făcător și luminător, care dăruiește celor în care se sălășluiește o altă viață decât cea obișnuită, o viață mai presus de fire și o lumină și o cunoștință deosebită de a ochilor celor mulți.

Așa a fost Iacob Patriarhul, care schimbând de multe ori locul, a rămas apoi într-un unic loc, dar a văzut acolo multe cu ochiul pătrunderii și a spus lucruri minunate despre fiii săi (*Facerea 49, 1 și 5*). Așa a fost Isaia cel mai puternic în cuvânt dintre prooroci. Căci văzând pe Iisus dus ca o oaie spre junghiere, nu s-a lăsat înșelat nici de pătimirea nici de smerenia lui și de purtările proprii ei, ci a văzut tainic în acestea, cu ochiul pătrunderii, slava Lui, așa cum se cuvine; măcar că l-a văzut pe Iisus lipsit de chip și de frumusețe și supus celorlalte pătimiri a mărturisit totuși dumnezeirea Lui. Așa a fost, ca să spunem pe scurt, fiecare dintre sfinții prooroci, care credeau cu înțelegere cele duhovnicești, prin iluminarea Duhului.

Cel ce voiește să cunoască cu ușurință pe cei ce au în ei duhul lumii, să-și aduc aminte de ceata cărturarilor și fariseilor din Evanghelie, cum se îndeletniceau cu cele părute bune și țineau cu împătımire la cele arătoase și poșteau cu toată puterea sufletului și prin pășirea și schima cuvioasă să fie numiți «învățători» și nu urmăreau altceva decât să-și potrivească un chip la arătare și să laude cu fățarnicie viața virtuoaasă. De aceea vai ce orbire! Pe Iisus Hristos, Fiul cel prea adevărat al lui Dumnezeu Cel peste toate, L-au osândit cu înverșunare, din pizma pe care o năștea în ei duhul lumesc, la moarte; au osândit la moarte viața dumnezeiască și adevărată.

Căci dacă Duhul Sfânt nu vorbește în noi, precum s-a spus, din pizmă, e vădit că duhul lumii grăiește din pizmă și de aceea judecă cu nedreptate și întru întunecare. De aceea se vor tăia, precum s-a scris, în vremea judecății de obște a lui Dumnezeu și se vor plânge pe ei înșiși, nu fără dreptate, de starea lor. Căci vor vedea pe Cel pe care L-au străpuns și se vor întreba cu nedumerire, zicând: «Nu este Acesta Cel pe care L-am socotit ca nimic și nu socoteam viața Lui nebunie? Cum deci a fost rânduit Acesta între fiii lui Dumnezeu?» (*Înțelepciunea lui Solomon 5, 4-5*). Căci făcându-se de batjocură întunericul părerii de sine prin duhul lumesc poticnindu-se cumplit, pe drept cuvânt nu au putut să cunoască adevărul și să umble pe urmele Lui, ca cei ce au mintea dreaptă și pe Duhul cel luminător.

Iar despre cei duhovnicești Pavel zice: «Oare nu știți că vom judeca pe îngeri! Cu atât mai mult cele trebuincioase vieții». Astfel cel ce are Duhul, pe toate le poate judeca, dar pe acesta, cum zice Domnul, nu-l poate primi lumea, nici vedea. Deci toți câți n-au îmbrăcat, prin simțirea adevărată a sufletului, Duhul cel Sfânt mai presus de ceruri, nici nu-l au pe Acesta lucrând în ei cele negrăite, în taină, și grăind cele de nepovestit, sunt vădiți ca având duhul lumii. «Iar voi, zice Pavel, nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui».

Vezi, că cei ce au Duhul în ei, nu sunt trupești? Și că cei ce sunt lipsiți de Acesta, nu numai că nu pot să judece drept în cele dumnezeiești, dar nici nu pot să fie ai lui Hristos? «Iar noi nu am luat duhul lumii, ci Duhul cel de la Dumnezeu, ca să vedem cele dăruite nouă de Dumnezeu». Înțelegi că cele dumnezeiești și adevărul nu le pot cunoaște decât cei ce au primit Duhul lui Dumnezeu? Căci așa a spus și Domnul: «Când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va conduce pe voi la tot adevărul». Vezi de unde răsare în minte adevărul întreg, deci și judecata sigură și liberă de păcat?

De aceea, Duhul Sfânt se numește Duhul sfatului, Duhul științei, al înțelegerii, al înțelepciunii, Duhul stăpânitor, Duh drept, Duhul adevărului, iar la Isaia «Duhul judecății». Aceasta pentru că în El sufletul e dus de-a dreptul spre cele ce trebuie spuse și fiindcă, lucrând El în suflet, acestea toate sunt judecate cum trebuie, dat fiind că sufletul e părtaș de El. dar, fără Duhul, toate sunt pline de întuneric și pustii de adevăr.

Iar cel pustiu de adevăr, va greși ca urmare și în cele spuse. Acela, încercând să judece, va alege cele mincinoase și nu va nimeri adevărul. «Căci nimeni, zice, nu cunoaște cele ale celuilalt, decât Duhul care locuiește în el. Căci Duhul toate le cercetează». Dacă s-ar putea afla adevărul fără El, Duhul Sfânt nu s-ar mai numi Duhul adevărului, Duhul judecății și celelalte spuse mai înainte. Deci de va grăi cel ce judecă fără Duhul adevărului, va fi susținătorul minciunii, născocind ceea ce nu este și, scurt vorbind, va cădea din adevăr și se va scoate cu voia de la Dumnezeu și de la slava lui Dumnezeu; și va fi tăiat cu dreptate, ca unul ce judecă și se rostește cu grabă în chip potrivit adevărului, vânzând dreptatea cu nepricepere, ca un alt Iuda. Căci și acela, de trei ori ticălosul, a fost osândit din pricina aceasta, că a vândut dreptatea și adevărul, cum nu se cuvenea, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe Cel trimis de Tatăl ca dreptate și care s-a numit El însuși pe sine adevărul.

Fariseu nenorocit și orb, gol de Duhul care luminează ochii înțelegători ai sufletului! Tu te grăbești cu mândrie să judeci greșit din cele arătate cele dinăuntru ale omului, ca și aceia care, văzând învieri minunate de morți și mii de semne dumnezeiești, pe care Iisus, ca Dumnezeu adevărat, le lucra numai cu o încuviințare, în loc să-L laude și să-L preamărească și să creadă în El, s-au supărat și s-au mâniat pentru foarte înțeleapta și de oameni iubitoare dezlegare a sabatului și pentru că nu posteau ucenicii Mirelui, nici nu se spălau cu grijă. Fariseu nebun și prea lipsit de minte și plin de întuneric! Voiești să îndrepti izvorul înțelepciunii și al harurilor minunate și negrăite și, trecând cu vederea faptele unei așa de mari puteri, vezi pe cele mai neînsemnate și făcute după o judecată încă neînțeleasă de tine. Cât de stângaci, de neștiutor și de nesimțit ești! Te poticnești cum nu trebuie de cele ce nu sunt, cum ar zice cineva, nimic, neminumându-te după cuviință, de faptele cele prea mari care s-au săvârșit, și neslăvind și nelăudând, pe cât se poate, pe cel ce le-a lucrat pe acelea. Apropie-te cu smerenie de Acesta și cere cu sinceritate să ți se dea motivul dezlegării acelor care tu socotești că au fost trecute cu vederea, contrar obiceiului.

Deci, lucrul cel mai rău dintre toate este, pe cât se vede, părerea de sine și viclenia ce urmează după ea. Unul ca acesta este atât de întunecat, pe cât se socotește că știe, și pe atât de lipsit de minte pe cât nu-și cunoaște neștiința.

Și iarăși, vai ție, fariseu orb, care nu cercetezi lăuntru paharului, de este curat, ci îți închipui că e de trebuință să înfăptuiești și să vezi curățenia din afară și cea văzută. Nu auzi ce poruncește Hristos, adevărata Înțelepciune, despre judecată? Căci El zice: «Nu judecați după vedere, ci judecați cu judeca cea dreaptă». Nu înțelegi că nu se poate judeca drept, nici rosti judecați drepte după ceea ce s-arată? Căci aceasta înseamnă «după vedere». Cum deci tu, nesimțitul, netemându-te de porunca Tatălui și neînțelegând că nu ceea ce se vede este omul adevărat și nu din ceea ce se vede trebuie el judecat, te porți fără rușine, în loc să te ascunzi? Dar e firesc să faci așa. Căci lipsit de viața adevărată a luminii, a înțelepciunii, a adevărului și a cunoștinței din El și a celorlalte bunătăți ce ne vin și ni se împărtășesc din Duhul, nu numai că nu poți judeca cele ale altora fără greșală, dar nici pe tine nu te poți vedea în ce rău zaci. Scoate, dacă mă ascuți, bârna din ochiul tău, adică părerea de sine din mintea ta, și atunci vei putea străvedea cum se cuvine, căci vei putea trece prin paiul, sau prin păcatul care s-a lipit, dintr-o răpire și uitare, de ochiul aproapelui. Dar până ce ochiul tău dinăuntru nu vede lumina cunoscută cu mintea, e vădit că întunericul e pricinuit de bârna aflată în el. De aceea, nu afirma cele ce sunt proprii numai celor luminați, înainte de a te cerceta pe tine cu toată priceperea și înainte de a alunga răul departe de tine. Căci făcând așa, te faci batjocura dracilor și a patimilor nebuniei. De aceea, fapta aceasta e foarte greșită și pornirea spre ea e primejdioasă. Să grăiască și să judece, deci, cei izbăviți de Domnul, cum sfătuiește fericitul David: «Cei pe care i-a izbăvit Domnul din mâna vrăjmașilor» (*Psalmi 106, 2*), celor cunoscuți cu mintea, «și i-a adunat din țări», adică deprinderile pătimase și neîmpăcate și mult felurite, unindu-i între ei și cu slava Lui. Să grăiască și să judece aceștia, căci au fost adunați și uniți și luminați, ca unii ce au fost izbăviți și mântuiți.

Tu, însă, până ce nu ești, precum s-a spus, plin de lumina duhovnicească, asigură-te cu tăcere și să nu-ți fie frică să mărturisești că voiești mai bine să înveți și că nu știi, ceea ce e pricină de mântuire, nu de pierzanie. Căci cum nu te va rușina pe tine Hristos care zice: «Eu nu judec pe nimeni»? Iar tu ce spui? «Eu îi judec pe toți». O, ce neștiință, ca să nu spun nesimțire! «Tatăl toată judecata a dat-o Fiului». Fiul a luat de la Tatăl lucrarea judecării. Iar tu de unde o ai, dacă nu ți-e dată? Oare locuiește Treimea și umblă vădit în tine, potrivit făgăduinței? Oare te vezi pe tine în Dumnezeu Cuvântul și pe Dumnezeu Cuvântul în tine? Sau în Dumnezeu? Oare curg în tine râurile Sfântului Duh, sau izvorăsc ele din lumina neapropiată înăuntru inimii tale? Sau celelalte câte le lucrează Dumnezeu în sfinții Lui în chip arătat? Nu mai ai mult până acolo?

Oprește, deci, limba ta de la rău, și buzele tale, ca să nu vorbească viclenie. Caută, întrebă pe alții și învață cu grijă de la ei și nu învăța pe alții; și judecat de alții, nu te rosti, nu judeca nicidecum tu însuși. Trebuie să fie cineva foarte prost ca să-și închipuie că, orb fiind, poate cerceta cele scrise în cărți. Dar e cu mult mai prost cel ce-și închipuie că poate cunoaște fără Duhul cel viu, cele ale altuia. Unul ca acesta nu poate cunoaște întocmai nici ale sale cum sunt.

Dar acestea sunt uneltiri și ispite ale diavolului viclean și pizmaș și urător al binelui, pornite în chip vădit împotriva noastră, pentru că noi înșine ne-am umplut de viclenie din părerea de sine și ne-am lăsat înduplecați, cum nu se cuvine, să purcedem a judeca. Prin aceasta el voiește ca, poticnindu-ne cu nepricepere, să greșim în chip nefericit împotriva adevărului și în loc să ne apropiem de el și să-l cunoaștem să rămânem nefolosiți și să ne facem pricini de sminteală și de vătămare nu numai nouă înșine, ci și celor apropiați, și, odată cu aceasta, supuși înfricoșatei judecări a lui Dumnezeu. Cunoscând deci uneltirea diavolului și ascultând de porunca marelui Pavel, să nu judecăm înainte de vreme, până ce nu va veni în noi Domnul în Duh, ca să ne lumineze și să ne descopere cele adânci, învățându-ne fără greșală cunoștințele și descoperirile vederilor dumnezeiești și lucrurilor tainice. Arătându-ne, astfel, în chip neamăgitor, duhovnicești și purtător de Dumnezeu, mai bine zis dumnezei, ne va călăuzi spre slavă și ne va restabili în harul străvăzător. Atunci vom cunoaște, în chip curat, la ce rău ne duce voința de a judeca, goliți de harul lui Hristos.

Dar tot atunci vom judeca fără greșeală întru dreptate.

Cu adevărat minunat și uimitor lucru este Dumnezeu, Cel ce nu are loc unde să se odihnească (*Isaia 66, 1*), și se odihnește în chip vrednic de Dumnezeu în inimă.

Orice ființă conștientă se odihnește numai în iubirea sigură și totală a altei ființe conștiente. De aceea și Dumnezeu află cea mai plăcută odihnă în inima omului care-L iubește în mod sigur și total. Omul poate iubi sigur și total pe Dumnezeu prin inimă. Inima este organul și locul iubirii. Iar inima poate iubi la nesfârșit, pentru că se poate umple de iubirea nesfârșită a lui Dumnezeu, întorcându-i-o ca iubire a sa: «ale Tale dintru ale Tale». În relația de iubire a sufletului cu Dumnezeu se împlinește aspirația omului de a iubi la nesfârșit și de a fi iubit la nesfârșit.

Dacă un împărat, chiar pământesc și mărginit în putere, atunci când îmbrățișează pe cineva cu iubire și dă mâna unui nobil, îi pricinuieste celui îmbrățișat multă slavă și cinste și adaugă, pe drept cuvânt, aceluia mare bucurie, ce se va întâmpla când de cel miluit se atinge, în chip vădit, nu un împărat pământesc, ci Dumnezeu Cel fără de început, necreat, Făcătorul și Domnul tuturor, Căruia îi stau de față cu frică mii și zeci de mii de îngeri și-I slujesc mii de mii; și se atinge nu simplu ci înlăuntrul inimii, ba mai vârtos, și locuiește în el, nu vremelnic, ci veșnic, în așa fel că se și unește cu el și-l slăvește și-l îndumnezeiește la culme și-l dăruiește, celui ce-L primește și e cu har dăruit, zeci de mii de negrăite bunătăți? Cât de mare și de negrăită slavă, cinste și bucurie se va întipări în el, iar aceasta pentru veșnicie? Cu adevărat minunate și mai presus de minte sunt acestea!

Plăcerea spirituală

Socotesc că oricine s-a apropiat de aceste lucruri cu judecată, va spune că plăcerea propriu-zisă e ceea ce nu poate fi pus pe seama firii și nu poate fi grăit prin cuvânt și ceea ce dăinuiește ca o stare îndelungată și umple inima de bucurie și după trăirea ei; ceea ce e departe de plăcerea după trup, care este idolatră (legată de un chip) și nu e o plăcere propriu-zisă. Drept aceea, tot cel ce dorește plăcerea, să caute plăcerea înțelegătoare (spirituală), duhovnicească, curată și care nu se împrăștie, și nu va greși, ci mai degrabă se va muta cu ușurință de la cele de pe pământ la cele cerești, cu gândirea lui și apoi cu tot sufletul. Căci aceasta este plăcerea adevărată și propriu-zisă: plăcerea inimii neurmată de părerea de rău, adevărata plăcerea a sufletului rațional și nemuritor, care rămâne veșnic luminoasă, pururi izvorâtoare, neosândită, și mai degrabă vrednică de dorit, fericită și însoțitoare nezmotoasă a sfinților din veac, veșnică, blândă, dătătoare de îndrăzneală, strălucitoare, cu bun chip, evlavioasă, luminoasă, plină de bucurie și lucrătoare și după aceea. Iar dacă te-ai îndulcit duhovnicește cu ea prin cercare, cu siguranță vei consimți cu cele scrise. Iar dacă nu, ține deocamdată cele spuse, prin credință.

Plăcerea trupească

Plăcerea care nu este spirituală — a Duhului, ci a trupului, e greșit să se numească *plăcere*. aceasta, odată împlinită, aduce o amară părere de rău și de aceea în chip mincinos este numită plăcere. Este o «plăcere» falsă și străină de sufletul rațional. E nerațională, josnică, greoaie, iubitoare de întuneric, zgomotoasă, stingheritoare, trecătoare, supusă repede veștejirii. Trupul îmbătrânind, aceasta se retrage cu rușine fără să vrea; e osândită, ticăloșește viața, o face nefolositoare, roabă, apăsată de osândă, lacomă la mâncare, moleșită, fără nădejde, nesocotită, aducând tristețe

întunecată celui ce o lucrează, după săvârșire. Dacă ai pățimit acestea, fără îndoială cunoști adevărul celor spuse, iar dacă te-ai păzit, prin mâna lui Dumnezeu, ascultând cuvintele mele, ca de cuvintele adevărului, să știi că vei secera rodul strălucitor al vieții.

Este descrisă toată dezordinea și stricăciunea adusă de plăcerile inferioare. Părinții socotesc în general că viața ordonată, care duce la îndumnezeire, este o viață călăuzită de rațiune, în unire cu harul, sau în comuniune cu Dumnezeu cel personal, pe când patimile care desfigurează ființa umană au un caracter nerațional, adică egoist. Ordinea în ființa proprie și în societate e ținută prin rațiune, care ia în considerare armonia dintre toate; dezordinea, descompunerea individuală și socială este efectul patimilor iraționale. Este implicată aici învățătura despre persoane și lucruri ca încorporări ale rațiunilor Cuvântului dumnezeiesc, între care există în mod firesc o armonie. Rațiunile gândite ale lucrurilor, corespunzând rațiunilor gândite ale Logosului, sunt încredințate rațiunii gânditoare, rațiunii-subiect a persoanelor, ca chipuri ale Rațiunii-Subiect, suprem reprezentată de Cuvântul ipostatic, pentru ca aceste persoane să aibă un conținut comun al dialogului între ele și cu Logosul. În toate luminează Cuvântul dumnezeiesc, sau Rațiunea supremă. Dar lucrurile și rațiunea finită a persoanelor sunt sinteze armonioase ale rațiunilor în starea lor încorporată. Când rațiunea umană gânditoare face un uz rău de aceste sinteze, stricând armonia în ființa umană, și între persoane și lucruri, se produce o dezordine și o stricăciune generală. Menținerea în armonie a rațiunilor lucrurilor, a relațiilor fapturilor și urmând pilda acestui Subiect întrupat.

Metoda sau cele 100 capete ale lui Calist și Ignatie Xantopol

[Metoda sau cele 100 capete ale lui Calist și Ignatie Xantopol](#)

[METODĂ ȘI REGULĂ AMĂNUNȚITĂ.](#)

[CUNOAȘTEREA SCOPULUI PREMERGE ORICĂRUI LUCRU. IAR SCOPUL ACESTEI LUCRĂRI ESTE SĂ ARATE CARE ESTE TEMELIA.](#)

[ÎNCEPUTUL ORICĂREI LUCRĂRI DUPĂ DUMNEZEU ESTE SĂ VIEȚUIM POTRIVIT CU PORUNCILE MÂNTUITORULUI. IAR SFÂRȘITUL EI ESTE SĂ NE ÎNTOARCEM LA HARUL DESĂVÂRȘIT AL PREASFÂNTULUI ȘI DE VIAȚĂ ÎNCEPĂTORULUI DUH, DAT NOUĂ PRIN DUMNEZEIESCUL BOTEZ.](#)

[CEL CE VIEȚUIEȘTE DUPĂ DUMNEZEU, TREBUIE SĂ ÎMPLINEASCĂ TOATE PORUNCILE. DAR CEA MAI MARE PARTE A LUCRĂRII SALE TREBUIE SĂ O ÎNCHINE CELOR DINTÂI ȘI CELOR MAI CUPRINZĂTOARE](#)

[DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS ÎN VREMEA PATIMII MÂNTUITOARE A LĂSAT ACESTEA UCENICILOR SĂI CA PE NIȘTE PORUNCI TESTAMENTARE ȘI CA PE O MOȘTENIRE DUMNEZEIASCĂ; LA FEL ȘI DUPĂ ÎNVIERE.](#)

[DESPRE FRICA DE DUMNEZEU, CARE ESTE DE DOUĂ FELURI: UNA A CELOR ÎNCEPĂTORI, IAR ALTA A CELOR DESĂVÂRȘIȚI](#)

[PENTRU ÎMPLINIREA PORUNCILOR ȘI PENTRU CREDINȚA ÎN DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS NU TREBUIE SĂ CRUȚĂM, CÂND TIMPUL O CERE, NICI CHIAR VIAȚA NOASTRĂ.](#)

[METODA NATURALĂ A SFÂNTULUI GRIGORIE SINAITUL DESPRE CHIPUL ÎN CARE SE POATE INTRA ÎNĂUNTRU INIMII ȘI IEȘI DE ACOLO PRIN RESPIRAȚIA PE NAS; ȘI DESPRE ÎNSĂȘI RUGĂCIUNEA PRACTICATĂ DE MOI, CARE ESTE „DOAMNE IISUSE HRISTOASE, FIUL LUI DUMNEZEU, MILUIEȘTE-MĂ”. ACEASTĂ METODĂ AJUTĂ ȘI LA ADUNAREA CUGETĂRII.](#)

[DESPRE RESPIRAȚIA PE NAS, ÎMPREUNĂ CU LUAREA AMINTE LA POMENIREA LUI IISUS ÎNĂUNTRU INIMII.](#)

[CEL CE VOIEȘTE SĂ VEGHEZE CU MINTEA, ȘI MAI ALES ÎNCEPĂTORUL, TREBUIE SĂ SE AȘEZE, ÎN VREMEA RUGĂCIUNII, ÎNTR-O CHILIE LINIȘTITĂ ȘI NELUMINATĂ, PENTRU A-ȘI ADUNA ASTFEL, ÎN CHIP NATURAL, MINTEA ȘI CUGETAREA DIN REVĂRSARE.](#)

[MINȚII I SE DĂRUIEȘTE STATORNICIA ÎNAINTE DE TOATE PRIN DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS ȘI PRIN CHEMAREA CU CREDINȚĂ ÎN INIMĂ A SFÂNTULUI SĂU NUME. DAR LA ACEASTA AJUTĂ ȘI METODA NATURALĂ A INSPIRĂRII AERULUI ÎN](#)

INIMĂ ȘI ȘEDEREA ÎNTR-UN LOC LINIȘTIT ȘI NELUMINAT ȘI CELE ASEMENEA.

CUM TREBUIE SĂ-ȘI PETREACĂ CEL CE SE LINIȘTEȘTE RĂSTIMPUL DE SEARA PÂNĂ LA UTRENIE (PRIVEGHEREA DE LA MIEZUL NOPTII).

CUM SĂ FACI UTRENIA ȘI CUM SĂ PETRECI TIMPUL PÂNĂ DIMINEAȚA.

CUM TREBUIE SĂ PETRECEM DIMINEAȚA PÂNĂ SEARA.

DESPRE FERIREA DE NELUCRARE ȘI DESPRE TREBUIȚA CA CEL CE SE LINIȘTEȘTE SĂ PĂZEASCĂ TOATĂ PREDANIA BISERICESCĂ.

DESPRE TREBUIȚA DE A NE RUGA TOTDEAUNA.

DESPRE HRANA TRUPEASCĂ: CUM TREBUIE SĂ SE HRĂNEASCĂ CEL CE SE LINIȘTEȘTE.

CUM TREBUIE SĂ SE HRĂNEASCĂ SÂMBĂTA; DESPRE PRIVEGHERE ȘI CE TREBUIE SĂ MÂNÂNCE ÎN ACEST TIMP.

CUM TREBUIE SĂ MÂNÂNCI DUMINICILE, DESPRE OSTENEALĂ ȘI SMERENIE

DESPRE DREAPTA CHIBZUIRE ÎN A DEOSEBI ȘI CĂ LUCRAREA MĂSURATĂ NU TINDE SPRE SLAVĂ; DESPRE SUPUNERE

CUM TREBUIE SĂ STRĂBATĂ CEL CE SE NEVOIEȘTE RĂSTIMPUL DE DUPĂ AMIAZĂ PÂNĂ LA APUSUL SOARELUI. ÎMPĂRȚIREA DARURILOR DUMNEZEIEȘTI SE FACE DUPĂ OSTENEALA ȘI MĂSURA LUCRĂRII NOASTRE.

MAI MARE DECÂT LUCRAREA ESTE RUGĂCIUNEA CURATĂ.

DESPRE NUMĂRUL MĂTĂNIILOR DINTR-O ZI ȘI O NOAPTE.

DESPRE MUTĂRILE ȘI SCHIMBĂRILE CE SE IVESC ÎN FIECARE ȘI DESPRE SLAVA COVÂRȘITOARE CE URMEAZĂ SMERENIEI

DESPRE POCĂINȚĂ, CURĂȚIE ȘI DESĂVÂRȘIRE.

DESPRE CELE CINCI LUCRĂRI ALE LINIȘTIRII DINTÂI ȘI OARECUM INTRODUCĂTOARE A ÎNCEPĂTORILOR; DESPRE RUGĂCIUNE, CÂNTARE, MEDITAȚIE ȘI LUCRUL MÂINILOR

DE UNDE TREBUIE SĂ ÎNCEAPĂ CEI CE VOIESC SĂ SE LINIȘTEASCĂ POTRIVIT RAȚIUNII, CARE ESTE ÎNCEPUTUL, ÎNAINȚAREA ȘI DESĂVÂRȘIREA ACESTEI LUCRĂRI.

DESPRE REGULA LINIȘTIRII CELOR ÎNCEPĂTORI

DESPRE RUGĂCIUNEA CURATĂ PRIN LUARE AMINTE ȘI TREZVIE

ÎNCEPĂTORII POT, ȘI EI, SĂ SE ROAGE UNEORI CU TOATE CUVINTELE RUGĂCIUNII, ALTEORI CU O PARTE A EI, DAR NEÎNCETAT ȘI ÎNĂUNTRU INIMII ȘI SĂ NU SCHIMBE

MEREU CUVINTELE.

RODUL RUGĂCIUNII ÎNĂUNTRUL INIMII ARE NEVOIE DE TIMP ÎNDELUNGAT, DE LUPTĂ ȘI DE SILIRE, TOT BINELE DOBÂNDINDU-SE CU MULTĂ OSTENEALĂ ȘI DUPĂ TIMP ÎNDELUNGAT.

DESPRE RUGĂCIUNEA INIMII CARE NU ESTE CURATĂ ȘI CUM SE POATE AJUNGE LA RUGĂCIUNEA CURATĂ ȘI NEÎMPRĂȘTIATĂ.

DESPRE RUGĂCIUNEA NEÎMPRĂȘTIATĂ ȘI CURATĂ A INIMII ȘI DESPRE CĂLDURA CE SE NAȘTE DIN EA.

CARE ESTE EFECTUL NEMIJLOCIT AL CĂLDURII INIMII?

DESPRE LACRIMILE DIN INIMĂ, DESPRE DUMNEZEIESCUL DOR, DESPRE DRAGOSTE SĂ NU CĂUTĂM CELE PESTE MĂSURĂ

DESPRE RÂVNA CEA FIERBINTE, DESPRE ARĂTAREA DUMNEZEIASCĂ ȘI LUMINAREA CEA DIN IPOSTAS A HARULUI

DESPRE LUMINAREA ADEVĂRATĂ ȘI DESPRE CEA MINCINOASĂ LUMINA DUMNEZEIASCĂ ȘI CEA DIAVOLEASCĂ.

DESPRE ÎNCHIPUIRI CUVIINCIOASE ȘI NECUVIINCIOASE

NU NUMAI ÎNCHIPUIREA NECUVIINCIOASĂ, CI ȘI CEA CUVIINCIOASĂ E RESPINSĂ DE SFINȚI ÎN RUGĂCIUNEA CURATĂ ȘI ÎN LUCRAREA SIMPLĂ ȘI UNITARĂ A MINȚII.

DESPRE ÎNTIPĂRIRI ȘI DESPRE DIFERITE VEDERI

DESPRE ÎNCHIPUIRILE ȘI ÎNTIPĂRIRILE MINȚII, DESPRE SEMNELE AMĂGIRII ȘI ALE ADEVĂRULUI.

DESPRE MÂNGÂIEREA DUMNEZEIASCĂ ȘI CEA PREFĂCUTĂ

CEL CE VOIEȘTE SĂ SE LINIȘTEASCĂ CUM SE CUVINE TREBUIE SĂ FIE NEAPĂRAT BLÂND CU INIMA.

DOBÂNDIREA BLÂNDEȚII ȘI DESPRE CELE TREI PUTERI ALE SUFLETULUI (MÂNIA, POFTA ȘI CUGETAREA).

DESPRE ALUNECARE ȘI POCĂINȚĂ

DESPRE LUAREA AMINTE ȘI PAZA CEA ÎNȚELEAPTĂ.

DESPRE ISPITĂ ȘI RETRAGEREA LUI DUMNEZEU PENTRU ÎNDREPTARE.

ÎNCLINAREA SPRE PATIMĂ, PLĂCEREA PATIMII, PRIMIREA EI ȘI NEPĂTIMIREA.

DESPRE CREDINȚĂ, NĂDEJDE ȘI DRAGOSTE

DESPRE SFÂNȚA ÎMPĂRTĂȘANIE

CUM TREBUIE ASCULTATE ȘI ÎNȚELESE CUVINTELE DUHOVNICEȘTI ALE PĂRINȚILOR.

CUM SĂ NE RUGĂM ȘI DESPRE LUMINAREA ADEVĂRATĂ ȘI PUTEREA DUMNEZEIASCĂ.

ÎNCHEIERE

Metodă și regulă amănunțită.

Cunoașterea scopului premerge oricărui lucru. Iar scopul acestei lucrări este să arate care este temelia.

Dacă cunoașterea scopului premerge oricărui lucru, iar scopul nostru este să spunem cele ce ajută la creșterea duhovnicească, iar al tău, să viețuiești cu adevărat potrivit celor spuse, trebuie ca înainte de orice să cercetăm spre ce plinătate a gândirii celei după Hristos privind, să punem un început folositor ca temelie ca, apoi, cu timpul, împărtășindu-ne de ajutorul cel de sus, cu îmbelșugare, să tindem și spre un acoperiș potrivit zidirii de Duhul.

Începutul oricărei lucrări după Dumnezeu este să viețuim potrivit cu poruncile Mântuitorului. Iar sfârșitul ei este să ne întoarcem la harul desăvârșit al Preasfântului și de viață începătorului Duh, dat nouă prin dumnezeiescul Botez.

Deci, începutul oricărei lucrări după Dumnezeu, este, pe scurt, să ne grăbim în tot chipul cu toată puterea, să viețuim după legea tuturor poruncilor îndumnezeitoare ale Mântuitorului. Iar sfârșitul este să ne întoarcem, prin păzirea lor, la zestrea dată nouă de sus și de la început(din sfințita cristelniță, adică la desăvârșita alcătuire și naștere duhovnicească a noastră din nou, prin Har; sau, dacă îți place să numești acest dar altfel, la lepădarea vechiului Adam cu faptele și poftele lui și la îmbrăcarea celui nou și duhovnicesc (*Coloseni 3, 9-10*), care este Domnul Iisus Hristos. Căci zice dumnezeiescul Pavel: „Copiii mei, pe care iarăși vă nasc în dureri, până când va lua Hristos chip în voi" (*Galateni 4, 19*); și: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat" (*Galateni 3, 27*).

Cel ce viețuiește după Dumnezeu, trebuie să împlinească toate poruncile. Dar cea mai mare parte a lucrării sale trebuie să o închine celor dintâi și celor mai cuprinzătoare

Precum am spus, începutul și rădăcina a toată lucrarea aceasta este viețuirea potrivit cu poruncile mântuitoare; iar ținta și roada ei este reîntoarcerea la harul desăvârșit al Duhului, dăruit nouă prima dată prin Botez. Acest har se află în noi „căci lui Dumnezeu nu-i pare rău de darurile Sale" (*Romani 11, 29*) însă harul acesta este înecat de patimi, dar se poate descoperi prin lucrarea poruncilor. De aceea, se cuvine să ne silim în tot chipul să curățim și să facem cât mai vădită arătarea Duhului în noi prin împlinirea, după putință, a tuturor acestor porunci. Căci „făclie picioarelor mele este legea Ta și lumină cărărilor mele" - zice fericitul David către Dumnezeu

(*Psalmi 118, 105*) și „porunca Domnului strălucită (este cea) care luminează ochii” (*Psalmi 18, 9*), și „ spre toate poruncile Tale m-am îndreptat” (*Psalmi 118, 128*). Iar cel ce se odihnea pe piept (sfântul apostol Ioan) zice: „Cel ce păzește poruncile Lui, rămâne întru El și El întru acela” (*I Ioan 3, 24*), și „poruncile Lui nu sunt grele” (*I Ioan 5, 3*). Mântuitorul zice, de asemenea: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele, acela este cel ce Mă iubește; iar cel ce Mă iubește pe Mine, iubit va fi de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi arăta lui” (*Ioan 14, 21*), și „De Mă iubește cineva pe Mine, va păzi cuvântul Meu și Tatăl Meu îl va iubi pe el și l el vom veni și ne vom face locaș la el” (*Ioan 14, 23*), și „Cel ce nu Mă iubește pe Mine, cuvintele Mele nu le păzește” (*Ioan 14, 24*).

Dar, mai mult decât acestora, cea mai mare parte a lucrării sale trebuie să o închine poruncilor celor dintâi și mai cuprinzătoare, oarecum maicilor celorlalte. Căci, numai așa vom merge fără greșeală spre ținta ce ne stă înaintea, adică vom pune început bun și vom ajunge la sfârșitul dorit sau la arătarea Duhului (*I Corinteni 12, 7*).

..

De fapt, noi nădăjduim că, prin chemarea cu credință a numelui Domnului nostru Iisus Hristos, vom primi cu siguranță mila și viața adevărată, ascunse în El (*Coloseni 3, 3*). Căci numele Domnului Iisus Hristos, strigat cu curăție înăuntru inimii, e ca un izvor dumnezeiesc nesecat din care țâșnesc cu prisosință acele bunătăți.

Hristos nu se sălășluiește în inima noastră dacă nu I ne deschidem și noi în mod conștient și voit. Iar aceasta noi nu o putem face decât gândindu-ne mereu la El și la tot ce înseamnă El pentru noi și pomenindu-L sau chemându-L pe nume. În sensul acesta însuși numele Lui, chemat continuu, e o deschidere continuă a inimii pentru Hristos cu o tot mai mare afecțiune față de El și deci un mijloc de a-L avea sălășluit în noi, într-o lucrare tot mai simțită. Nu numele luat în sine cuprinde pe Hristos (poate în aceasta consta caracterul greșit al curentului „Imeaslavia” de la 1913 între călugării ruși din Athos), ci numele chemat cu credință, adică alipirea noastră de El însuși, prin pomenirea afectuoasă a lui. Atunci se face o legătură între noi și El, ca de la persoană la persoană și, deci, o comunicare a puterii lui către noi.

Domnul nostru Iisus Hristos în vremea patimii mântuitoare a lăsat acestea ucenicilor Săi ca pe niște porunci testamentare și ca pe o moștenire dumnezeiască; la fel și după înviere.

De aceea, Însuși Preabunul și Preadulcele Domn al nostru Iisus Hristos a lăsat acestea, ca un Părinte adevărat și iubitor tuturor celor ai Săi, ca pe niște porunci și mângâieri testamentare, ca pe niște cheazășii sprijinitoare dulci și întăritoare sau, mai bine zis, ca o moștenire de nerăpit, dăruită de Dumnezeu, atât cât a ajuns la patima Sa de bunăvoie pentru noi, cât și când s-a arătat Apostolilor după înviere; ba și când avea să se întoarcă la Tatăl Său prin fire și la al nostru prin har.

Aceasta a făcut-o, spunând ucenicilor în preajma patimii Sale: „Tot ce veți cere în numele Meu, vă voi face” (*Ioan 14, 13*); și: „Amin, amin zic vouă, că toate câte le veți cere de la Tatăl în numele Meu, vă va da vouă. Până acum n-ați cerut nimic în numele Meu; cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină”. Și: „În cea zi veți cere în numele Meu” (*Ioan 16, 23-26*).

Și iarăși, după înviere a zis: „Celor ce cred, le vor urma aceste semne: în numele Meu, draci vor scoate, în limbi noi vor grăi” (*Marcu 16, 17-18*) și celelalte. Lucruri asemănătoare acestora spune și ucenicul ce se odihnea pe pieptul lui Iisus: „Încă și multe alte semne a făcut Iisus înaintea ucenicilor Săi, care nu sunt scrise în cartea aceasta. Iar acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este

Hristos Fiul lui Dumnezeu și, crezând, viață să aveți întru numele Meu" (*Ioan 20, 30-31*). Iar dumnezeiescul Pavel zice: „Întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece" (*Filipeni 2, 10*) și cele următoare. Dar și în Faptele Apostolilor s-a scris: „Atunci Petru fiind plin de Duhul Sfânt, a grăit: cunoscut să vă fie vouă tuturor și întregului Israel că prin numele lui Iisus Nazarineanul, pe care voi l-ați răstignit și pe care Dumnezeu l-a ridicat din morți, acesta stă înaintea voastră sănătos" (*Fapte 4, 8-10*); iar puțin mai încolo: „Și nu este în nici un altul mântuirea. Căci nu este alt nume dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi" (*Fapte 4, 12*).

Și Mântuitorul a spus: „Datu-mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ" (*Matei 28, 18*). Aceasta a spus-o și prin cele ce le-a zis Dumnezeu-Omul către Apostoli înainte de răstignirea pe cruce: „Pace las vouă, pacea Mea dau vouă" (*Ioan 14, 27*); și: „Acestea le grăiesc, ca întru Mine pace să aveți" (*Ioan 16, 33*); și: „Aceasta este porunca Mea, să vă iubiți unii pe alții" (*Ioan 15, 12*); și: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea iubire într-olaltă" (*Ioan 13, 35*); și: „precum M-a iubit pe Mine Tatăl și Eu v-am iubit pe voi. Rămâneți întru iubirea Mea. De veți păzi poruncile Mele, veți rămâne în iubirea Mea, precum Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân în iubirea Lui" (*Ioan 15, 9-11*).

....

De aceea, și tu, învățând acestea cu înțelegere și dorind să deprinzi partea cea bună, care nu se va lua de la tine, a liniștii ce duce la cer, urmează legilor bine orânduite, precum ți s-a arătat. Îmbrățișează întâi, cu bucurie, ascultarea, apoi, liniștea. Căci precum făptuirea este calea spre vedere (contemplare), așa ascultarea e calea spre liniște. „Nu trece, cum s-a scris, hotarele pe care le-au pus părinții tăi" (*Proverbe 22, 28*); și: „Vai celui singur" (*Ecclesiastul 4, 10*). În felul acesta, punând temelie bună, cu înaintarea vremii, vei pune și acoperiș strălucitor zidirii Duhului. Căci, precum, acolo, unde începutul e rău, totul e vrednic de lepădat, tot așa, acolo, unde începutul e bun, totul e frumos și bine orânduit, deși uneori se întâmplă și invers, dar aceasta vine din voința și hotărârea noastră.

...

Al treilea lucru cerut e să nu-ți faci voia proprie. Căci e spre paguba celui spre ascultare să facă voia sa. El trebuie să și-o taie pe aceasta totdeauna de bună voie, adică nu silit de părintele său.

Al patrulea e să nu se împotrivescă în cuvânt și să nu se certe, în general, pentru că împotrivirea în cuvânt și cearta nu sunt ale celor bine credincioși. Căci scrie sfântul Pavel: „Iar dacă cineva este iubitor de sfadă, noi acest obicei, nu-l avem, nici Bisericile lui Dumnezeu" (*I Corinteni 11, 16*). Dacă acestea sunt oprite îndeobște tuturor creștinilor, cu atât mai mult monahilor, care au făgăduit să se supună cu sinceritate, după pilda Domnului. Căci împotrivirea în cuvânt și iubirea de sfadă își au început în voia proprie, care viețuiește împreună cu necredința și cu mânia cugetului. Pentru că s-a spus: „Călugărul mândru în cugetare se împotrivesc cu tărie". Iar contrariul acestui lucru, adică împotrivirea în cuvânt și ne iubirea de sfadă vine din credință și din smerita cugetare.

În al cincilea rând, acesta trebuie să păzească sinceritatea, adică să facă o mărturisire amănunțită și sinceră întâistătorului, cum am dat și la tundere, ca în fața înfricoșatului scaun al lui Hristos, înaintea lui Dumnezeu și a sfinților îngeri, făgăduind să avem ca început și sfârșit, împreună cu alte făgăduințe și îndatoriri ale noastre față de Domnul, și mărturisirea celor ascunse ale inimii. Căci a spus și dumnezeiescul David: „Am zis: vesti-voi fărădelegea mea Domnului" (*Psalmi 31, 6*) ș.a. Dar și Scărarul zice: „Rănilor descoperite nu se vor face mai rele, ci se vor tămădui".

În textul grec se spune: „Rănilor biruite”. Descoperirea greșalelor în fața altuia și prin aceasta în fața lui Dumnezeu, înseamnă o adevărată biruire a lor, sau un efort al omului de a se dezlipi de ele, efort ajutat de puterea celuilalt, dar mai ales de a lui Dumnezeu. Ele sunt pironite de cel ce le mărturisește la stâlpul dezaprobării, ca niște lucruri urâte; nu le mai ocrotește, nu le mai apără ca pe niște lucruri care nu sunt chiar atât de condamnabile. E un fel de pironire a lor pe cruce.

Fiecare virtute se întipărește în firea noastră treptat, sau firea noastră ia forma ei dinamică și plină de putere, biruind tot mai mult valul unei opoziții, al unei porniri egoiste spre plăcere. Înaintarea din virtute în virtute este o luptă continuă cu aceste valuri care voiesc să ne tragă în ele, o luptă de continuă creștere în putere. Numai așa se ajunge la starea de înfrângere a tuturor patimilor, a tuturor valurilor lor, ca la un port al liniștii. Nepătimirea concentrează în ea rezultatul unor eforturi duse, în acest sens, până la capăt.

Un oarecare dintre înțelepți a spus că leacurile celor contrare sunt cele contrare. Fiindcă, deci, pricina tuturor leacurilor întristătoare este *neascultarea* și *mândria*, iar a celor de bucurie este *ascultarea* și *zdrobirea inimii*, cel ce dorește să viețuiască fără greșală trebuie să petreacă în supunerea față de un părinte încercat și nesupus înșelării care-și are puterea într-o îndelungată deprindere și în cunoașterea celor dumnezeiești și în viața împodobită cu cununa virtuților și să socotească porunca și sfatul lui ca pe cuvântul și sfatul lui Dumnezeu. Căci „mântuirea este întru sfătuire multă”, zice Solomon (*Proverbe 11, 14*); și „Bărbatul nesfătuit e dușmanul său”. Iar dacă s-a întâmplat unora dintre Părinții cei vestiți să dobândească liniștea îndumnezeitoare și desăvârșirea cea după Dumnezeu, chiar și fără deprinderea în ascultare, aceasta s-a întâmplat prin descoperire dumnezeiască și foarte rar. Dar s-a scris că ceea ce se întâmplă rar nu e legea Bisericii, precum cu o singură rândunică nu se face primăvară. Pentru aceea, tu încrede-te în supunerea adevărată, ca într-o știință care te călăuzește la liniștea preafrumoasă și lasă cele ce s-au întâmplat, prin iconomie, o singură dată, și ține seama de cele rânduite îndeobște de cuviosii Părinți. În felul acesta te vei învrednici și de cununa celor ce viețuiesc după lege.

Pentru că, ce? Se va hotărî cineva să pornească pe drumul ce i se deschide în față, dacă nu l-a cunoscut din cercare, fără un povățuitor neînșelător? Nu va porni cineva pe talazurile mării, lipsit de un cârmaci priceput. Pentru că nu se va apuca cineva de vreun meșteșug oarecare și de vreo știință fără un învățător nesupus rătăcirii. Se va apuca atunci oare, de meșteșugul meșteșugurilor și de știința științelor și va porni pe calea ce duce la Dumnezeu și pe marea nesfârșită, sau va îndrăzni să înceapă viețuirea monahală, care s-a asemănat cu viețuirea îngerească, adică nevoița cu ea, și va crede sieși că va ajunge la capătul din urmă al ei, fără un povățuitor și cârmaci și învățător încercat și adevărat? Cu adevărat, unul ca acesta, oricine ar fi el, se amăgește pe sine în chip nebunesc și a rătăcit înainte de a pune un început, ca unul ce nu se nevoiește după lege. Dimpotrivă, cel ce ascultă de rânduielile Părinților, a ajuns la țintă înainte de a porni pe cale. Căci de unde putem ști din altă parte, dacă luptăm după cuviință împotriva trupului, și dacă ne înarmăm împotriva patimilor și a demonilor? Pentru că, precum s-a spus, patimile stau lângă virtuți și locuiesc ușă lângă ușă.

Când cultivăm o virtute, se trezește în noi o dorință contrară; când ne înfrânăm de la plăceri, se trezește în noi dorința după acele plăceri, întrucât le lăsăm mult timp nesatisfăcute; când ne smerim, se trezește în noi dorința de a ne arăta că suntem cineva. Numai cel ce a ajuns la treapta desăvârșită a virtuților, a dobândit nepătimirea, sau a desființat în sine total puțința de trezire a dorinței după plăcerile contrare.

Sau, cum vom putea să stăpânim simțurile trupului și să armonizăm puterile sufletului ca pe niște coarde ale unei chitari? Mai bine zis, cum vom putea deosebi glasurile, descoperirile, mângâierile și vederile (contemplațiile) dumnezeiești? Sau viclesugurile, amăgirile și nălucirile drăcești? Și, ca să

spunem pe scurt, cum ne vom învrednici să ajungem la uniriile cu Dumnezeu, la lucrările îndumnezeitoare și la taine, fără învățătura unui învățător adevărat și luminat? Cu adevărat nu se poate, nu se poate! Căci îl vedem și pe vasul ales, pe Preafericitul Pavel, învățătorul celor negrițe, gură a lui Hristos, lumină a lumii, soare de obște, învățătorul lumii creștine, vestind și tâlcuind împreună cu Apostolii Evanghelia. Iar pricina e, precum spune „ca nu cumva să alerg, sau să fi alergat în deșert” (*Galateni 2, 2*). Ba mai mult, vedem însăși Înțelepciunea de sine, pe însuși Domnul nostru Iisus Hristos spunând despre Sine: „M-am coborât din cer, nu ca să fac voia Mea, ci voia Tatălui care M-a trimis pe Mine”. Iar despre Preasfântul și de viață făcătorul Duh spune că „nu va grăi de la sine, ci câte va auzi va grăi” (*Ioan 16, 13*).

De dragul rânduiei, care ține la un loc atât cele cerești cât și cele pământești, suntem stăpâniți de frică, de uimire și de spaimă, pentru nimicnicia și trândăvirea noastră și pentru cele alese din prostie, din părere de sine, spre o viețuire stângace, primejdioasă, după o rânduială proprie și în chip nesupus. Căci, cu adevărat, lupta aceasta e plină de frică și zeci de mii sunt tâlharii și nenumărate cursele ispititorilor. Pe lângă acestea, căderile nu se pot număra. De aceea, din cei mulți, foarte puțini sunt cei ce se mântuiesc (*Luca 13, 23*). Aceștia însă trebuie să-și facă drumul precum voiesc. Căci, precum s-a scris, „focul va cerca cum este lucrul fiecăruia” (*I Corinteni 3, 13*); și: „Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui” (*Psalmi 61, 11*). Dar nu pur și simplu după cum voiesc ei, ci după cum trebuie să voiască și să viețuiască. De Domnul înțelegere tuturor (*II Timotei 2, 7*).

Deci, tu și tot cel ce voiește să viețuiască după Dumnezeu, cunoscând din aceste cuvinte, ca dintr-un ciucure, toată țesătura aurită și duhovnicească a fericitei ascultări, grăbește-te să afli, cum s-a arătat mai înainte, un învățător neînșelător și desăvârșit. Iar semnul celor desăvârșiți este, după purtătorul de Hristos Pavel, hrana tare (*Evrei 5, 14*). Aceștia au, prin deprindere, simțurile întărite ca să dobândească binele și răul.

Căutându-l în felul acesta, adică cu osteneală și credință, nu te vei mai abate de la ținta pusă înainte. Căci, „tot cel ce cere spune Dumnezeiasca Scriptură va lua și cel ce caută va afla, și, celui ce bate i se va deschide” (*Matei 7, 8*). Acela îți va descoperi pe rând și după rânduială, toate cele datorate și lui Dumnezeu plăcute și te va călăuzi spre cele iubite de Dumnezeu și încă și mai duhovnicești și nedescoperite celor mulți. Aceste, pentru că te va vedea bucurându-te din suflet de cumpătare, de puținătate și de simplitate în mâncări și băuturi, de acoperișul cu care te mulțumești, de îmbrăcăminte și mulțumindu-te cu cele de folos și potrivite și trebuincioase timpului și că nu cauți cele de prisos și moi, cu care se mândresc cei ce viețuiesc, în chip neînțelept, în lux și strălucire și-și înfig sulița în ei și în mântuirea lor. Căci zice marele Apostol: „având mâncare și acoperiș, vom fi îndestulați cu aceste” (*I Timotei 6, 8*).

....

Credința este îndoită. Însemnează-ți că credința, după cuvintele predate de Dumnezeu, este îndoită. Una e, îndeobște, cea a tuturor creștinilor ortodocși, iar alta a unora puțini care prin împlinirea tuturor poruncilor îndumnezeitoare s-au reîntors la chip și asemănare și, astfel, s-au îmbogățit cu lumina dumnezeiască a harului și și-au răzimat toată nădejdea în domnul (*Psalmi 72, 27*).

Împlinirea continuă a poruncilor, sau întărirea în virtuți, îndumnezeiește pe om, pentru că ele îl unesc cu Dumnezeu tot mai mult, îl pun în comunicare tot mai puternică cu El. cunoscând prin trăire puterea lui Dumnezeu, el își pune toată nădejdea în Dumnezeu. Un astfel de om are o vedere (o simțire) a harului ca lumină. Căci harul ca deschidere a lui Dumnezeu spre omul care s-a deschis și el lui Dumnezeu, e în același timp lumină în calitatea lui de manifestare a iubirii lui Dumnezeu, dat fiind că orice deschidere a persoanei spre alta se

arată ca lumină. Cu cât bunătatea ce se deschide este mai mare, sau cu cât deschiderea însăși este mai sinceră și mai totală, cu atât lumina lui e și ea mai puternică. Lumina lui Dumnezeu Celui atotbun covârșește lumina săracă a omului, sau îl umple pe acesta de o lumină adâncă și persistentă. În felul acesta faptele izvorâte din credința fără vedere, de la început, duc la o credință superioară.

Și aceasta, în așa măsură, o, minune! că, după cuvântul Domnului, ei nu mai deosebesc nimic (nu mai au nici o îndoială) în vremea rugăciunii, în cererile ce le îndreaptă spre Dumnezeu, ci cer cu credință și de aceea primesc îndată cele ce le sunt de folos. Astfel, acești fericiți au dobândit, din faptele sincere, credința sigură, ca unii ce au aruncat de la ei toată cunoștința, deosebirea, îndoiala și grija și s-au botezat (s-au scufundat) cu totul întregi în beția dumnezeiască a credinței, a nădejzii și a iubirii față de Dumnezeu și s-au schimbat cu schimbarea mai înaltă și fericită a dreptei Celui Preaînalt, după prorocul David (*Psalmi 76, 10*).

Aceștia s-au ridicat peste cunoștința lucrurilor deosebite între ele, peste trecerea prin cunoștință de la unul la altul, de aceea și peste deosebirea lor și peste îndoiala pe care legile lor naturale o pot trezi în puțină împlinirii de către Dumnezeu a cererilor lor. Ei se află în „beția trează” de care a vorbit Sfântul Grigorie de Nyssa, adică în bucuria entuziastă a unirii cu Dumnezeu cel preaiubitor. Dacă orice unire prin iubire pricinuieste un fel de beție, întrucât se revarsă în cei uniți o putere de viață de la unul la altul, cu atât mai mult unirea prin iubire cu Dumnezeu. Ei sunt scufundați cu totul în beția credinței, a nădejzii neîndoielnice și a iubirii față de Dumnezeu, dar mai ales în beția trăirii covârșitoare a valului de viață ce le vine din Dumnezeu. Acesta este un botez lăuntric în Dumnezeu, sau în Duhul Lui cel Sfânt. Dar pentru a se scufunda în Dumnezeu, trebuie să se scufunde sau să se boteze ei înșiși, ieșind din superficialitatea săracă a păcatului, trăită în limitarea egoismului. Numai acolo se întâlnesc cu Dumnezeu. Sfântul Isaac Sirul zice: „Scara Împărăției acesteia este înăuntrul tău, ascunsă în sufletul tău. Botează-te pe tine însuși spălându-te de păcat și vei afla acolo trepte, pe care vei putea urca”.

Despre credința dintâi, nu-i acum timpul potrivit să vorbim pe larg, dar e foarte potrivit să vorbim despre a doua. Aceasta răsare și se câștigă ca un fel de rod din cea dintâi, căci credința este ca o rădăcină și ca un început al liniștii îndumnezeitoare. „Dacă nu crezi, zice Sfântul Ioan Scărarul, cum te vei liniști?”

Credința tare dă o statornicie și o liniște față de grijile care-l chinuie pe om. Cu atât mai mult credința din experiența unirii cu Dumnezeu, izvor a toată puterea și a vieții fără știrbiri.

De aceea, zice prorocul David: „Crezut-am, de aceea am grăit” (*Psalmi 115, 1*). Iar Marele Apostol Pavel zice: „Credința este temelia celor nădăjduite, dovada lucrurilor nevăzute” (*Evrei 11, 1*) și: „Dreptul din credință va fi viu” (*Romani 1, 17*) ș.a. Însuși Mântuitorul zice către ucenicii care cereau să le mărească credința: „Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, ați zice smochinului acesta: Scoate-ți rădăcina și te sădește în mare, și v-ar asculta. Și, dacă ați avea credință și nu ați deosebi (nu v-ați îndoii), nu numai cu smochinul ați face așa, ci și dacă ați zice muntelui acesta: Ridică-te și te aruncă în mare, s-ar face și toate câte ați cere în rugăciune, crezând, ați primi” (*Matei 21, 22*) ș.a., și apoi: „Credința ta te-a mântuit” (*Matei 9, 22*).

Dar scrie și cuviosul Isaac: „credința este mai subțire decât cunoștința, după cum cunoștința este mai subțire decât cunoașterea lucrurilor ce cad sub simțuri.

Perceperea lucrurilor sensibile este proprie oricui, chiar și regnului animal. Cunoștința unor principii raționale este mai subtilă, căci implică o putere de abstragere de la lucrurile sensibile și de la multitudinea lor. Dar credința este mai subtilă și decât această cunoștință, căci surprinde indefinitul, care e forma realității celei mai înalte, sau a persoanei. Cine poate defini persoana cuiva, nesfârșită în manifestările ei mereu noi și surprinzătoare? Ea nu poate fi nicidecum cuprinsă în definițiile exacte ale cunoașterii raționale, cu atât mai mult, cine

poate defini experiența prezenței și lucrării Persoanei supreme a lui Dumnezeu? Credința este modul de sesizare a celor mai subtile realități, fiind ea însăși cel mai subtil mod de cunoaștere. Căci numai credinței i se dezvăluie persoana celuilalt, care nu vrea să fie redusă la obiect și nu poate fi redusă la obiect.

Căci toți sfinții, învrednicindu-se să afle această stare care este iubirea de Dumnezeu, viețuiesc, din puterea credinței, în desfătarea petrecerii celei mai presus de fire. Iar credință numim, nu pe aceea prin care crede cineva în deosebirea preaslăvitelor și dumnezeieștilor Ipostasuri și în Ființa preainaltă și unică a dumnezeirii, apoi în minunata întrupare în omenitate, în primirea firii noastre, chiar dacă și aceasta e foarte înaltă, ci acea credință care răsare în suflet din lumina harului, având mărturia minții și sprijinind inima să biruie orice îndoială, din siguranța nădejzii, care o ferește de orice înșelare. Este credința care nu se arată pe sine în dăruirea auzului urechilor, ci în ochii(duhovnicești care văd tainele ascunse în suflet și bogăția dumnezeiască cea ascunsă ochilor fiilor trupului și descoperită în Duhul celor ce ospătează la masa lui Hristos, prin umblarea în legile Lui, cum a spus El însuși: „De veți păzi poruncile Mele, voi trimite vouă pe Mângâietorul, Duhul adevărului, pe care lumea nu-L poate primi; și Acela vă va învăța pe voi tot adevărul" ș.a. (Ioan 14, 17, ; 16, 13); și iarăși: „Până va veni Acela, care este desăvârșirea tainelor, și ne vom învrednici în chip arătat de descoperirea lor, credința liturghisește între Dumnezeu și sfinți taine negrăite.

Credința a doua, mai înaltă, este o vedere în Duhul a bogăției bunătății lui Dumnezeu, venită în sufletul celor ce au împlinit poruncile Lui și, punându-se, prin aceasta, în legătură de iubire cu El, și-a subțiat vederea ochilor duhovnicești. Ei se hrănesc din această bogăție ca de la o masă dumnezeiască aflată în ei înșiși. Prezența acestei bogății în sufletul cuiva, este prezența Duhului însuși, căci El le face proprii și intime sufletului. Dar în viața pământească această bogăție nu este în mod deplin descoperită de aceea credința are încă un rol în această viață: ea este liturghisitorul care ne face cu putință trăirea acestor taine. Este mijlocitoare între noi și Dumnezeu; e ca un ochi care este necesar și totuși ca un ochi în care e prezentă, prin reflectare și în același timp prin lucrare directă, lumina, puterea și bunătatea ce radiază din Dumnezeu.

Trebuie să fii neîmprăștiat, iar aceasta ți-o va arăta cuviosul Isaac, care zice: „Dacă pofta este rodul simțurilor, apoi să tacă cei care susțin că păzesc pacea minții cu atenția împrăștiată", și : „Cu cei împrăștiați să nu te însoțești".

Trebuie să fii fără griji, iar în această privință să-ți fie de învățătură ceea ce spune Domnul în Evanghelie: „Pentru aceea, vă zic vouă: nu vă îngrijiți în sufletul vostru ce veți mânca, nici pentru trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca. Oare nu e sufletul mai mult decât mâncarea și trupul mai mult decât haina? Căutați la păsările cerului că nici nu semănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe. Și Tatăl vostru cel din ceruri le hrănește pe ele. Nu sunteți voi mai mult decât ele? Și cine dintre voi, îngrijindu-se, poate să adauge un cot la statura sa? Iar pentru haină, de ce vă îngrijiți?" (Matei 6, 25-28). Și puțin mai încolo: „Deci nu vă îngrijiți zicând: ce vom mânca, sau ce vom bea, sau ce vom îmbrăca. Căci toate acestea le caută neamurile. Știe Tatăl vostru cel din ceruri că aveți trebuință de toate acestea. Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și aceste toate se vor adăuga vouă. Deci, nu vă îngrijiți de ziua de mâine, căci ziua de mâine se va îngriji de ale ei. Ajunge zilei răutatea ei" (Matei 6, 31-34).

Dar zice și Sfântul Isaac: „De nu te-ai eliberat de griji, să nu cauți lumină în sufletul tău".

Grijile umplu cugetarea total de lucrurile necesare trupului; o trag la suprafață. Lucrurile își pierd transparența. Adâncurile sufletului, cu transparența lor spre planul dumnezeiesc, se acoperă. Cugetarea nu mai este preocupată de senul vieții. Acest sens nu se mai pune în evidență, nu mai e loc și timp în suflet pentru el.

Iar Scărarul zice și el: „Un fir de păr tulbură ochiul, iar o mică grijă alungă liniștea. Căci liniștea este lepădarea gândurilor și renunțarea la grijile așa-zis îndreptățite. Cel ce a dobândit liniștea, nu se va mai îngriji nici de trupul său. Căci „nemincinos este Cel ce a făgăduit aceasta” (*Evrei 10, 23*).

Trebuie să iubești tăcerea, aceasta decurge din înșiruirea cuvântului. Dar zice cuviosul Isaac și despre aceasta: „Cel ce-și înfrânează limba de la bârfire, păzește inima lui de patimi; și cel ce curăță inima lui de patimi, vede în tot ceasul pe Domnul”; și: „Când vei pune toate faptele viețuirii tale pe un taler și tăcerea pe celălalt, vei afla că ea cântărește mai greu”. Și: „Mai presus de toate iubește tăcerea, că ea te apropie de rod. Căci limba n-are putere să se apropie de el”. Și: „Mai întâi să ne silim să tăcem; apoi din tăcere se naște în noi ceva care ne conduce spre tăcere. Dee-ți Dumnezeu să simți ceva ce se naște din tăcere. De vei începe să viețuiești astfel, nu știu eu ce lumină îți va răsări ție din aceasta”.

În tăcere, adâncul nostru e lucrător. Când vorbim e împiedicat să lucreze. În tăcere el se întâlnește cu Duhul dumnezeiesc, care atrage cu putere privirea spre bogăția și viața lui; se întâlnește cu Duhul dumnezeiesc care e dincolo de el, și din întâlnirea aceasta se naște o cunoștință, pe care nu o poate ști decât el și cei cărora le-o comunică sau mai bine zis cărora le-o comunică nu atât prin cuvinte, cât și prin felul cum arată și cum se comportă. În tăcere te întâlnești cu ceva care te duce iarăși la tăcere. Tăcerea prinde mai bine taina ce se petrece în întâlnirea noastră cu infinitatea ce iradiază din Dumnezeu cel personal. Când începe limba să o exprime, pierdem trăirea deplină a acestei taine de-o bogăție indefinită, începem să rupem părți din ea, care toate la un loc nu pot reda indefinitul. În tăcere, ești oarecum în mijlocul ei, identificat cu ea; prin grăire te detașezi, te depărtezi de ea; în cuvinte prinzi numai fâșii din ea, nu mai trăiești întregul și întregul acesta nu poate fi combinat din fâșii, pentru că infinitul nu se poate realiza din combinarea părților limitate. Desigur nu e vorba de tăcerea diplomatică ci de tăcerea care e semnul scufundării în infinitul dumnezeiesc prin adâncul inimii.

Și iarăși: „Tăcerea este taina veacului viitor. Iar cuvintele sunt uneltele lumii acesteia”.

Prin tăcere ne ridicăm în planul infinitului și al indefinitului, trăit în mod deplin. Prin cuvinte exprimăm lucrurile distincte ale lumii acesteia și coborâm în lumea aceasta compusă din lucruri finite; cuvintele ne atrag în îngustimile lor făcute pentru lucrurile mărginite ale lumii din afară.

Sfântului Arsenie așa i-a poruncit a doua oară glasul dumnezeiesc: „Arsenie, fugi, taci, liniștește-te și te vei mântui”.

Trebuie să te liniștești, în această privință să-ți fie vrednici de crezare spre dovedire, Marele Vasile și Sfântul Isaac. Cel dintâi a spus: „Liniștea este începutul curățirii sufletului”. Iar celălalt: „Sfârșitul liniștirii e tăcerea cu privire la toate”. Cel dintâi a arătat prin aceste cuvinte pe scurt, începutul liniștirii, al doilea sfârșitul ei. Iar în Vechiul Testament s-a spus: „Ai păcătuit? Liniștește-te” (*Facerea 4, 7*) și: „Opriti-vă și cunoașteți că Eu sunt Domnul” (*Psalmi 45, 10*). Scărarul zice și el: „Lucrul premergător al liniștii este lipsa de grijă în privința tuturor lucrurilor îndreptățite și neîndreptățite. Căci cel ce se deschide celor dintâi, va cădea în celelalte. Apoi, rugăciunea neobosită, în al treilea rând, lucrarea nefurată neabătută a inimii. E prin fire cu neputință celui ce n-a învățat literele să citească cărțile; dar și mai cu neputință este celor ce n-au dobândit primul lucru (lipsa de griji), să le lucreze pe celelalte două (rugăciunea și lucrarea inimii) cu judecată”.

Și iarăși, spune Sfântul Isaac: „Dorul celui ce se liniștește este așteptarea neîncetată a morții. Cel ce intră fără acest gând pe calea liniștirii nu poate purta cele ce trebuie să le suportăm și să le răbdăm în tot felul”.

Cine s-a împăcat cu gândul că va muri nu mai e neliniștit de nimic. Iar gândul morții nu-l mai sperie pe cel ce crede ferm în viața viitoare.

Trebuie să mulțumești pentru toate. Aici să-ți fie îndrumător Sfântul Pavel, care poruncește: „În toate mulțumiți” (*Tesaloniceni 5, 18*). De asemenea cuviosul Isaac, care zice: „Mulțumirea celui ce primește, stârnește pe cel ce a dat să dea darul și mai mare decât cele dinainte. Cine nu mulțumește pentru cele mai mici, va fi nerecunoscător (mincinos) și nedrept în cele mai mari”. Și: „Ceea ce călăuzește darul lui Dumnezeu spre om este inima ce se mișcă spre mulțumire neîncetată. Iar ceea ce călăuzește ispita spre suflet este gândul de cârtire care se mișcă pururi în inimă”.

Inima care mulțumește lui Dumnezeu este o inimă deschisă lui. De aceea în ea se revarsă alte și alte daruri. Cea care cârtește e o inimă închisă în sine. Ea nu vede darurile primite și de aceea nu primește în fond nimic de la Dumnezeu, sau de la altă persoană reducând toate la nimic, rămâne cu nimic, rămâne cu nimic. Ea nimicește prin critică și ceea ce primește .

Și: „Gura care mulțumește pururi, primește binecuvântarea de la Dumnezeu; și în inima în care stăruie mulțumire se revarsă harul”.

Trebuie să-ți recunoști neputința ta. Aceasta o vei câștiga luând aminte la cuvântul profetului David, în care zice: „Miluiește-mă, Doamne, că neputincios sunt” (*Psalmi 6, 2*), și în altă parte: „Eu sunt vierme și nu om, ocară oamenilor și defăimarea poporului” (*Psalmi 21, 6*). La fel și Sfântul Isaac zice: „Fericit este omul care cunoaște neputința sa, pentru că această cunoștință i se face lui temelie, rădăcină și început a toată bunătatea. Căci când va afla cine este și va simți cu adevărat neputința sa, va strânge sufletul său din starea umflată și goală, care-i întunecă cunoștința, și-și va pune sieși străjuire”. Și: „Omul care a ajuns să cunoască măsura neputinței sale, a ajuns la desăvârșirea smereniei”.

Trebuie să răbdăm cu bărbăție încercările. Cuvântul ce ne-a mai rămas și care împlinește numărul celor zece înfățișate de noi, vorbește despre trebuința de a purta cu bărbăție încercările felurite și de multe chipuri ce au să se întâmple. Ascultă deci, cele ce sunt scrise despre aceasta în Sfânta Scriptură, căci zice purtătorul de Hristos Pavel: „Fraților, nu este lupta noastră împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva începătoriilor, a stăpâniilor, a stăpânitorilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății întru cele cerești” (*Efesenii 6, 12*). Și: „Pe care-l iubește Domnul, îl ceartă, și îl bate pe tot fiul pe care-l primește” (*Evrei 12, 6*). Fratele Domnului zice și el: „Bărbatul neispitit este necercat” (*Iacob 1, 12*), iar Sfântul Ilie Edicul zice: „E de trebuință fiecărui creștin, care crede drept în Dumnezeu, să nu fie cu nepăsare, ci să aștepte și să primească totdeauna încercarea, ca atunci când vine să nu se mire, nici să se tulbure, ci să rabde greutatea necazului și să înțeleagă ce spune, psalmodiind cu proorocul: „Cearcă-mă, Doamne și mă ispitește” (*Psalmi 25, 2*). Căci n-a zis: „Certarea ta m-a nimicit pe mine, ci *m-a îndreptat până în sfârșit*” (*Psalmi 17, 39*).

Nici nu cerceta pricina încercărilor tale, de unde vin, ci roagă-te numai lui Dumnezeu să le porți cu mulțumire, cum zice Sfântul Marcu: „Venind încercarea, nu căuta de ce și prin cine a venit, ci caută să o rabzi cu mulțumire și fără să ții minte răul”. Și iarăși: „Dacă nu e ușor să afli pe vreunul să placă lui Dumnezeu fără să fie cercat, se cade să mulțumim lui Dumnezeu pentru tot ce ni se întâmplă”. Și: „Tot necazul dă pe față starea sufletului, dacă acesta tinde spre cele de-a dreapta sau spre cele de-a stânga. De aceea, orice necaz ni se întâmplă, se numește încercare, dând celui părtaș la el cunoștința voilor lui ascunse”.

Iar Sfântul Isaac, pe lângă multe altele, spune și acestea: „Încercarea e de folos pentru tot omul. Dacă e de folos lui Pavel, să tacă toată gura și să se supună lumea lui Dumnezeu (*Romani 3, 19*). Luptătorii sunt încercați ca să-și sporească puterea lor, cei încrezuți sunt încercați pentru ca din cele

ce-i vatămă, să învețe să se păzească pe ei, cei adormiți sunt încercați pentru ca să fie ajutați să se trezească, cei depărtați de Dumnezeu sunt încercați ca să se apropie de El; cei ai lui Dumnezeu sunt încercați pentru ca să se sălășluiască cu îndrăznire în casa Lui. Nici un fiu neîncercat nu primește bogăția casei tatălui său, ca să fie ajutat de ea. De aceea, Dumnezeu încearcă mai întâi, și bate, apoi își arată darul. Slavă Stăpânului care prin doctorii amare ne dă bucuria sănătății! Nu este om care în vremea încercării să nu se obosească, și nu este cineva căruia să nu i se pară amară vremea în care e adăpat cu fierea încercărilor. Dar fără acestea nu e cu putință să se dobândească o sănătate puternică. Însă a le răbda nu stă în puterea noastră (*I Corinteni 10, 13*), căci de unde ar avea vasul de lut puterea să oprească curgerea apei, dacă nu l-ar întări focul dumnezeiesc? Dacă ne supunem, rugându-ne cu smerenie, cu dorință neîntreruptă și cu răbdare, toate de vom primi în Hristos Iisus, Domnul nostru".

Răbdarea este din efortul nostru, dar acest efort nu ne-ar fi cu putință fără ajutorul lui Dumnezeu. Sinergia, sau colaborarea omului cu Dumnezeu, are un caracter foarte subtil: nu stă pe o parte efortul, pe alta ajutorul dumnezeiesc. În efortul nostru însuși se dovedește prezent ajutorul dumnezeiesc, făcând posibil acest efort, dar acesta rămânând totuși și efort al nostru. Ne ostenim pentru că primim puterea să ne ostenim, dar ne ostenim în mod real. Nu mă laud cu osteneala mea, ca fiind numai a mea, dar partea mea din ea, e cerută totuși de Dumnezeu.

S-a spus, apoi, și în Înțelepciunea lui Sirah: „Dacă te apropii să slujești Domnului Dumnezeului tău, pregătește-ți sufletul pentru încercare. Îndreptează-ți inima ta și răbdă și să nu te grăbești în vremea asupririi" (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 1-2*).

Cel ce vrea să slujească lui Dumnezeu, pune în mișcare puterile bune ale ființei sale. Dar tocmai atunci se mișcă și pornirile contrare. Împotriva înfrânării se trezesc dorințele de plăcere, împotriva răbdării, pornirea spre comoditate, etc. Numai stăruirea în cele dintâi va slăbi puterea celor din urmă; de aceea, cel ce primește încercări nu trebuie să se grăbească să termine repede cu ele. Pornirile rele nu se slăbesc ușor, trebuie înfruntate și veștejite timp îndelungat, prin încercări prelungite sau mereu repetate numai așa sunt slăbite cu adevărat.

Trebuie să nădăjduim în Dumnezeu și să așteptăm de la El ceea ce ne este de folos. Aruncă ancora nădejzii în Dumnezeu care poate să mântuiască și așteaptă de la El sfârșitul cel de folos al încercărilor, căci:

- ✓ Credincios este Dumnezeu, care nu ne va lăsa pe noi să fim încercați peste puterea noastră, ci împreună cu încercarea va face și sfârșitul. (*I Corinteni 10, 13*)
- ✓ Necazul lucrează răbdarea, răbdarea probare, probarea nădejde, iar nădejdea nu rușinează. (*Romani 5, 4*)
- ✓ Cel ce răbdă până la sfârșit, acela se va mântui. (*Matei 10, 22*)
- ✓ Întru răbdarea voastră vă veți câștiga sufletele. (*Luca 21, 19*)
- ✓ Spre toată bucuria să socotiți, frații mei, când cădeți în multe feluri de ispite, cunoscând că probarea credinței voastre lucrează răbdare; iar răbdarea să aibă lucru ei desăvârșit, ca să fiți desăvârșiți și întregi, neavând lipsă de nimic. (*Iacob 1, 2-4*)
- ✓ Fericit e omul care răbdă ispita, căci făcându-se probat, va lua cununa vieții pe care a făgăduit-o Domul celor ce-L iubesc pe El. (*Iacob 1, 12*)
- ✓ Nu sunt vrednice pătimirile timpului de acum, de slava viitoare ce vi se va descoperi. (*Romani 8, 18*)

- ∨ Așteptând am așteptat pe Domnul și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea și m-a scos din tina noroiului și a așezat pe piatră picioarele mele și a îndreptat pașii mei punând în gura mea cântare nouă, laudă dumnezeului nostru. (*Psalmi 39, 1-4*)
- ∨ Sufletul legat prin lațurile dragostei de Dumnezeu socotește ca nimic pătimirea, căci el se desfată în dureri și înflorește în pătimirea neplăcută și când nu pătimește nimic întristător pentru Cel iubit, atunci socotește mai degrabă, că pătimește, și fuge de tihnă ca de o pedeapsă. (*Simeon Metafrastul*)

Despre frica de Dumnezeu, care este de două feluri: una a celor începători, iar alta a celor desăvârșiți

Despre frica cea dintâi, a începătorilor. Despre aceasta s-a scris:

- ∨ Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu. (*Pilde 1, 7*)
- ∨ Veniți, fiilor, să mă ascultați, frica Domnului vă voi învăța pe voi. (*Psalmi 33, 11*)
- ∨ De frica Domnului se abate fiecare de la păcat. (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 7*)
- ∨ Unde e frică, acolo e și păzirea poruncilor. (*Înțelepciunea lui Sirah 2, 16*)
- ∨ Frica de Dumnezeu e începutul virtuții, dar se spune că este și rodul credinței și ea seamănă în inimă, când cugetarea se desparte de împrăștierea lumii, adunând gândurile sale cele ce umblă în împrăștiere, în gândirea la viitoarea adunare a tuturor. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Începutul vieții adevărate a omului este frica de Dumnezeu, dar ea nu vrea să rămână în suflet odată cu împrăștierea. (*Isaac Sirul*)

Lumea este acum dezbinată prin păcat; pornirile ei sunt contradictorii. Minte nu trebuie să se mute de la un aspect al lumii la altul contrar, ci gândind la reînnoirea armoniei finale a lor, s-o vadă de pe acum readunată în Cel Unul și să lucreze pentru această readunare, contemplându-L pe Acela de pe acum în toate. Aceasta nu este o construire de castel în aer, ci o ancorare în realitatea cea mai de temelie a tuturor.

- ∨ Înțelepțește-te ca să pui temelie în călătoria ta frica de Dumnezeu și în puține zile te vei vedea din nou în poarta împărăției, pe un drum neocolit. (*Isaac Sirul*)

Frica ne face să atârnăm de Dumnezeu. De aceea ea este contrară împrăștierii minții în lucrurile lumii, privite în ele înseși în afara legăturii cu Dumnezeu, sau nu poate rămâne în suflet împreună cu această împrăștiere.

Despre frica cea desăvârșită. Despre aceasta s-a spus:

- ∨ Fericit bărbatul care se teme de Domnul; întru poruncile Lui va voi foarte. (*Psalmi 111, 1*)
- ∨ Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, cei ce umblă în căile Lui. (*Psalmi 127, 1*)
- ∨ Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui; că nu le lipsește ceva celor ce se tem de El. (*Psalmi 127, 4*)
- ∨ Frica Domnului este curată; ea rămâne în veacul veacului. (*Psalmi 18, 10*)
- ∨ Semnul fricii dintâi este că urăște păcatul și se mânie pe el, ca cel rănit de fiară. Iar al celei desăvârșite e că iubește virtutea și se teme de schimbare. Căci nimeni nu este neschimbător și în orice lucru în viața aceasta trebuie să ne temem pururi de cădere.

(Petru Damaschin)

De aceea și tu, ascultând acestea cu înțelegere, silește-te să ții în tine neîncetat, împreună cu toate cele spuse mai înainte, și frica cea dintâi. Căci ea e cea mai sigură păzitoare a comorii tuturor faptelor bune. Dacă o ai pe ea, vei avea pașii tăi îndreptați spre lucrarea tuturor poruncilor Domnului nostru Iisus Hristos. Iar înaintând pe calea lor, vei dobândi și frica desăvârșită și curată, prin dorirea virtuților și prin mila lui Dumnezeu.

Pentru împlinirea poruncilor și pentru credința în Domnul nostru Iisus Hristos nu trebuie să cruțăm, când timpul o cere, nici chiar viața noastră.

Pe lângă cele spuse, mai trebuie să știi și aceea că, de dragul poruncilor de viață dătătoare și de dragul credinței în Domnul nostru Iisus Hristos, suntem datori, când timpul o cere, să dăm cu bucurie până și sufletul nostru, sau să nu ne cruțăm nici chiar viața noastră. Căci însuși Domnul nostru Iisus Hristos zice, în privința aceasta, că, „cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelia Mea, acela se va mântui" (*Marcu 8, 35*). Aceasta, fără îndoială, pentru că crede și nu se îndoiește, că însuși Dumnezeu-Omul Iisus Hristos, Mântuitorul, este învierea și viața și tot ce este mântuirea. Căci zice:

- ∨ Eu sunt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va fi viu. Și tot cel ce e viu și crede în Mine, nu va muri în veac. (*Ioan 11, 25-27*)
- ∨ Așa a iubit Dumnezeu lumea, că și pe Fiul Său Unul Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, și să aibă viață veșnică. (*Ioan 3, 16*)
- ∨ Eu am venit ca lumea viață să aibă și mai multă să aibă. (*Ioan 10, 10*)

Metoda naturală a Sfântului Grigorie Sinaitul despre chipul în care se poate intra înăuntru inimii și ieși de acolo prin respirația pe nas; și despre însăși rugăciunea practică de moi, care este „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă". Această metodă ajută și la adunarea cugetării.

Știi, frate, că suflarea pe care o avem este prilejuită de aer. Și aerul îl inspirăm și pentru inimă. Căci suflarea aceasta este pricinuitoarea vieții și a căldurii trupului. Deci inima absoarbe suflarea pentru ca să-și dea căldura ei afară prin expirație, iar ei să-și pricinuiască o bună temperatură. Pricinuitorul acestei lucrări, sau mai bine zis slujitorul ei este plămânul. Acesta, fiind zidit de Dumnezeu cu o țesătură rară, ca niște foale, introduce și scoate aerul fără greutate. Astfel inima,, atrăgând aerul răcoros și scoțându-l pe cel cald, păstrează netulburată rânduiala pentru care a fost zidită spre subțierea organismului vital.

Deci tu, șezând în chilia liniștită și adunându-ți mintea, introdu-o pe unde intră suflarea în inimă și silește-o să coboare cu suflarea în inimă. Iar intrând acolo, mintea, după ce se unește cu sufletul, se umple de plăcere și de bucurie nespusă.

Așadar, obișnuiește-ți frate mintea să nu mai iasă de acolo cu ușurință, căci la început aceasta stă cu greu acolo din pricina închiderii și strâmtorării. Dar, după ce s-a obișnuit, nu-i mai plac nicidecum umblările pe afară. Căci „Împărăția cerurilor este înăuntru nostru" (*Luca 17, 21*). Celui ce o privește acolo și o caută prin rugăciunea curată, cele de afară i se par triste și urâte".

Ajungând aici, nu trebuie să taci și să lași mintea în nelucrare, ci dă-i rugăciunea „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă”, ca lucrare și gândire neîncetată și niciodată să nu se oprească din aceasta căci aceasta, ținând mintea nerătăcită, o face cu neputință de prins și de atins de atacurile dușmanului, ridicând-o la iubirea și la dorul de Dumnezeu.

Metoda are ca scop ca omul să devină conștient la culme de sine însuși și prin aceasta de Dumnezeu. Gândirea la Hristos întărește conștiința de sine și conștiința de sine întărește simțirea prezenței lui Hristos.

Trebuie să facem vădit celui iubitor de învățătură și aceea că, dacă vom obișnui mintea să coboare în inimă, odată cu intrarea aerului, vom afla cu siguranță că mintea nu poate să coboare înainte de a fi renunțat la orice gând și de a se fi făcut unitară și de a se fi golit, nemaifiind stăpânită de nici o amintire, decât de chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Iar ieșind de acolo și îndreptându-se spre cele de afară, sau spre amintirile de multe feluri, se împarte (se răvășește) chiar fără să vrea.

Filosofia greacă afirmase că mintea ia chipul conținutului ei: dacă acesta este felurit, se împarte și ea, sau lucrarea ei, iar dacă conținutul ei este unul, se unifică și ea. Dar numai când conținutul unic nu este mărginit, mintea poate stăruie în el, altfel va căuta să întregască conținutul mărginit pe care-l cugetă cu altele, sărind mereu de la un gând la altul. Numai mintea care s-a ridicat la un conținut infinit, întrucât s-a ridicat din preocuparea cu cele din afară și cu lucrările ei referitoare la ele, s-a întors spre ea însăși ca subiect indefinit al lucrărilor îndreptate spre ele. De aceea, Dumnezeu cel infinit este contemplat de mintea revenită la ea însăși, mintea ce se experiază pe sine, experiază pe Dumnezeu și viceversa.

Spune și **Marele Gură de Aur**: „Vă rog pe voi, fraților, să nu călcați și să nu nesocotiți canonul rugăciunii, căci monahul trebuie să spună neîncetat, fie că mănâncă, fie că merge pe drum, fie că face altceva: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă. Astfel numele Domnului Iisus, coborând în adâncul inimii, să umilească balaurul care stăpânește întinderile ei, iar sufletul să-l mântuiască și să-l facă viu. Deci stăruie întru numele Domnului Iisus, ca inima să primească (să cuprindă) pe Domnul și Domnul să cuprindă inima și cei doi să fie una. Nu vă despărțiți inima de Dumnezeu, și stăruiti păzind-o totdeauna cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos până ce se va sădi numele Domnului în inimă și aceasta nu va mai gândi la nimic altceva decât să preamărească pe Hristos în voi”.

Numai cu numele Domnului Iisus poate fi inima păzită. Altfel pune stăpânire pe ea balaurul, stârnind în ea iubiri impure: iubirea de sine, de plăceri, care o închid într-un orizont mărginit, întunecând-o și pasionând-o în mod inferior. Înghițind în ea pe Domnul Iisus și Domnul Iisus înghițind-o pe ea, ei îi devine propriu orizontul infinității și al iubirii curate, de adevărată depășire, aflată în Hristos, sau lumina Lui nesfârșită. Ea nu mai este preocupată de ea însăși în mod egoist; ea îi îmbrățișează pe toți și pe toate. Prin numele lui Iisus ea intră în întinderile de lumină și de iubire din interiorul lui Iisus, intră în atmosfera Lui. Căci a rosti numele lui Iisus înseamnă a gândi la El cu emoție și aceasta înseamnă a intra în legătură vie cu El. Numele lui Iisus prinde rădăcini dătătoare de rod nu într-o inimă statică, ci într-o simțire umedă ce crește și ea continuu și e pururi vie și caldă în iubirea ei față de Iisus. Inima în acest înțeles nu mai poate fi cugetată fără numele lui Iisus, fără gândirea la El și fără iubirea Lui care o ține în această mișcare, așa cum nu poate fi cugetată o grădină fără pomi sau fără o plantație.

Despre respirația pe nas, împreună cu luarea aminte la pomenirea lui Iisus înăuntru inimii.

- ✓ Să se lipească pomenirea lui Iisus de suflarea ta și atunci vei cunoaște folosul liniștii. (*Ioan Scărarul*)
- ✓ De voiești să acoperi cu rușine gândurile și să te liniștești cu bucurie și să păstrezi cu ușurință trezvia în inimă, rugăciunea lui Iisus să se lipească de răsuflarea ta și vei vedea cum se împlinește aceasta în puține zile. (*Sfântul Isihie*)

Se recomandă legarea pomenirii numelui lui Iisus de ritmicitatea neîntreruptă a răsuflării, pentru a se obișnui să capete și ea această ritmicitate neîntreruptă. Nu e nimic bizar în această legare a vieții sufletești și duhovnicești de trup. Aceasta este o lege a ființei omenești.

Cel ce voiește să vegheze cu mintea, și mai ales începătorul, trebuie să se așeze, în vremea rugăciunii, într-o chilie liniștită și neluminată, pentru a-și aduna astfel, în chip natural, mintea și cugetarea din revărsare.

Cel ce se sârguiește să vegheze cu mintea în inimă, și mai ales începătorul, trebuie să șadă întotdeauna, dar mai cu seamă în vremea rânduită pentru rugăciune, într-un colț liniștit și neluminat, precum învață și poruncesc dumnezeieștii Părinți și dascăli care au avut experiența acestei preafericite lucrări. Deoarece, privirea se împrăștie în chip natural spre cele văzute și prin aceasta pricinuiesc împărțirea cugetării, ba o și sfârtecă și o fac de multe feluri.

Produce în ea contraziceri, sfârtecând-o și făcând-o să se lupte cu ea însăși și anulând puterea ei de a ajunge la un sens unitar, care să o mulțumească și să dea omului puțința să-și închine viața unei slujiri unitare superioare.

Prin închiderea ei într-o cămară liniștită și întunecoasă, însăși împrăștierea și nestatornicia pricinuite de vedere și auzire încetează și astfel, mintea, vrând nevrând, se liniștește și se adună, căci zice marele Vasile: „Mintea neîmprăștiată spre cele dinafară și nerevărsată prin simțuri spre lume, urcă din nou spre ea însăși”.

Minții i se dăruiește statornicia înainte de toate prin Domnul nostru Iisus Hristos și prin chemarea cu credință în inimă a sfântului Său nume. Dar la aceasta ajută și metoda naturală a inspirării aerului în inimă și șederea într-un loc liniștit și neluminat și cele asemenea.

Înainte de toate, mintea este ajutată de dumnezeiescul har, venit în suflet prin chemarea curată, neîmprăștiată și de un singur gând a Domnului nostru Iisus Hristos în inimă; deci nu de simpla metodă prelungită, de inspirația pe nări, sau de șederea într-un loc liniștit și întunecos. Acestea n-au fost statornicite de Sfinții Părinți pentru altceva decât ca niște mijloace ajutoare pentru adunarea minții în ea însăși, prin întoarcerea din împrăștierea ei obișnuită și prin luarea aminte. Dar prin ele mintea câștigă și puterea de a se ruga neîncetat, curat și fără împrăștiere, căci luarea aminte, căutând rugăciune, va afla rugăciune. Pentru că rugăciunea urmează luării aminte, măcar că e altceva. De aceea trebuie să ne străduim spre ea. spune Sfântul Nil.

Autorii scrierii de față fac o deosebire între adunarea minții în ea însăși și aducerea harului în inimă. Ultimul lucru este ajutat de chemarea neîncetată a numelui lui Iisus. Numai cel dintâi lucru, adică ceea ce dă omul, este ajutat de o respirație regulată și de șederea într-un loc întunecos. Dar prin adunarea în sine, mintea capătă puterea de a se ruga neîncetat încât

venirea harului e numai rezultatul indirect al respirației regulate și al șederii într-un loc întunecos. Avem aici ceva cu totul deosebit de metodele yoghine, care au un caracter pur natural și nu urmăresc intensificarea relației credinciosului cu persoana lui Iisus Hristos. Rugătorul credincios prin interiorizare se umple de dragostea lui Hristos, nu se concentrează simplu în esența sa proprie, care până la urmă face parte din esența personală a totului.

Cum trebuie să-și petreacă cel ce se liniștește răstimpul de seara până la Utrenie (privegherea de la miezul nopții).

După ce apune soarele, chemând pe Preabunul și Atotputernicul Domnul Iisus Hristos în ajutor, așează-te pe scăunel în chilia liniștită și neluminată. Aici, adunându-ți mintea după umblarea și rătăcirea ei pe afară și împingând-o ușor înăuntru inimii prin inspirarea aerului pe nas, umple-o cu gândurile de rugăciune sau cu Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă, adică introdu înăuntru, oarecum unite cu respirația și cuvintele rugăciunii. Căci zice **Sfântul Isihie**:

- ✓ Unește trezvia și numele lui Iisus cu respirația, ca și cu gândul neîncetat la moarte și cu smerenia, căci amândouă sunt de folos. În felul acesta, să ai, împreună cu rugăciunea și cu celelalte ce ți le-am spus, și gândul la judecata și la răsplătirea faptelor bune și rele, și să te socotești din tot sufletul mai păcătos decât toți oamenii și mai nelegiuit decât dracii însăși și că vei avea să fii pedepsit veșnic.

Pomenirea numelui lui Iisus trebuie să fie nu o repetare formală a numelui, ci să fie însoțită de gândul intens la moarte, la judecata de după moarte și la păcatele concrete pentru care cel ce se roagă va da socoteală. Aceasta face ca pomenirea numelui lui Iisus să o unească cu cererea milei Lui. Rugăciunea lui Iisus nu e, prin urmare, numai o tehnică formală, ci persistența unei stări de profundă emoție, care merge până la lacrimi. Este o stare existențială, plină de cutremur, a întregii ființe.

- ✓ Dacă gândul la cele arătate va produce în tine frângere de inimă și plâns de lacrimi, stăruie în el până ce acestea vor trece de la sine, iar dacă nu te-ai învrednicit încă de darul lacrimilor, nevoiește-te și roagă-te cu cuget smerit să agonisești acestea. Prin ele numai, ne vom curăța de patimi și de întinăciuni și ne facem părtași de stările cele bune și izbăvitoare. (*Isihie*)
- ✓ Precum focul mistuie trestia, așa lacrima curată curăță toată întinăciunea văzută și nevăzută. (*Ioan Scărarul*)
- ✓ Cel ce voiește să se desfacă de răutăți, cu plângere se desface; și cel ce voiește să agonisească virtuți, cu plângere le agonisește. Și dacă n-ai frângere de inimă, cunoaște că ai slavă deșartă, pentru că aceasta nu lasă sufletul nicidecum să se umilească. (*Anonim*)

Iar dacă nu vin lacrimile, scufundă-te în aceste gânduri cu rugăciunea, un ceas; apoi ridicându-te, rostește cu luare aminte Pavecernița cea Mică și, iarăși șezând, ține rugăciunea cu toată puterea, în chip curat și fără împrăștiere, adică fără griji și fără vreun gând sau vreo închipuire oarecare, ci cu multă trezvie, o jumătate de ceas. În afară de răsuflare și de hrană, fii în rugăciune străin de toate, dacă voiești să fii numai cu mintea. Apoi, însemnându-te cu semnul cinstitei și de viață făcătoarei cruci, și însemnând de asemenea patul, așează-te pe el și gândește-te la bunătățile viitoare, sau la pedepse, la firea trecătoare și înșelătoare a celor vremelnice, la cea fără de veste și obștească datorie, adică la moarte, la înfricoșata dare de seamă de după sfârșit și înainte de sfârșit, amintindu-ți de greșalele tale din toată vremea pe scurt și cerând cu căldură iertarea lor, apoi, cercetându-te cu

de-amănuntul, cum ți-ai petrecut ziua care a trecut. După aceasta, întinzându-te spunând rugăciunea, potrivit celui ce a spus: „Pomenirea lui Iisus să se culce cu tine”, dormi 5 sau 6 ore mai bine zis, dormi după cât de lungă este noaptea.

Cum să faci Utrenia și cum să petreci timpul până dimineața.

Trezindu-te și laudând pe Dumnezeu și chemându-l iarăși în ajutor, începe întâi primul lucru, adică să te rogi în inimă fără împrăștiere și în chip curat până la un ceas. Căci în acest timp mintea se află în starea cea mai liniștită și mai netulburată. De aceea ni s-a poruncit să jertfim lui Dumnezeu cele dintâi născute și cele mai alese ale noastre (*Deuteronom 12, 6*), adică să-I înălțăm în chip neclintit cel dintâi gând, prin rugăciunea curată către Domnul nostru Iisus Hristos. Căci zice Sfântul Nil: „Rugăciune săvârșește acela care aduce gândul lui cel dintâi lui Dumnezeu”. După aceea cântă Miezonoptica.

Dacă nu te-ai întărit încă pentru o liniștire mai desăvârșită și, de aceea, încă nu poți, cum am spus, să fii răpit (în rugăciune), sau dacă nu poți aceasta pentru o altă pricină, cum se întâmplă celor ce sunt încă începători în această lucrare, sau mai rar, și celor înaintați, dar încă neajunși la desăvârșire (căci cei desăvârșiți „toate le pot în Hristos care-i întărește pe ei” (*Filipeni 4, 13*), - ridicându-te din somn și ținându-te cu toată puterea treaz, cântă mai întâi Miezonoptica cu toată luarea aminte și pătrunderea. Apoi, șezând, roagă-te în chip curat și neîmprăștiat, în inimă, cum s-a arătat, o oră; mai bine zis, atâta cât îți va da putere Dătătorul Bunătăților, căci zice Scărarul: „Noaptea dă timpul cel mai lung luării aminte, iar cel mai scurt cântării. Iar ziua, pregătește-te după puterea ta”.

Dacă nevoindu-te în acest chip, ești stăpânit încă de moleșală și de lene, iar mintea îți este tulburată de vreo întâmplare oarecare, ridică-te, trezește-te pe cât poți, stăruind în rugăciune. Apoi, așezându-te, silește-te să te rogi, precum s-a scris înainte, având grijă, întotdeauna, să vorbești prin rugăciunea curată lui Dumnezeu Cel curat. Apoi ridicându-te, spune cu înțelegere cei șase psalmi, pe al 50-lea și canonul, precum voiești. Apoi șezând și priveghind, roagă-te cu curăție o jumătate de oră și iarăși ridicându-te, cântă „Laudele”, „Doxologia” obișnuită, „Ceasul întâi” și fă apoi apolisul.

Este o Utrenie întreruptă din loc în loc de adunarea minții și de rugăciunea lui Iisus. Poate că și de aceea se numește Utrenia și „Priveghere”, având să fie întreruptă de răstimpuri închinare luării aminte. Utrenia o făcea isihastul la chilie, după miezul nopții, dată fiind depărtarea chiliei de biserică.

Cele spuse prin buzele tale să răsună atâta cât să fie auzite numai de urechile tale, odată ce ni s-a poruncit să aducem lui Dumnezeu și rodirile buzelor noastre (*Evrei 13, 15*). Să mulțumești din tot sufletul și tot cugetul Iubitorului de oameni, Purtătorului de grijă și Preaînțeleptului nostru Dumnezeu, Celui ce după a Lui milă nesfârșită ne-a învrednicit pe noi să străbatem liniștit marea nopții care a trecut și să vedem postata luminoasă a zilei de față, și să-L rogi tot așa fierbinte să ne ajute să străbatem neînviforați furtuna întunecată și sălbatică a demonilor și a patimilor și să ne miluiască pe noi.

Cum trebuie să petrecem dimineața până seara.

De dimineața până la prânz petrece în rugăciunea curată și neîmprăștiată a inimii, dăruindu-te

întreg lui Dumnezeu, atât cât îți stă în putere, ca rugându-te Lui cu inimă frântă să-ți ajute ție, celui neputincios, trândav și lipsit de voință. Citește în picioare ceea ce ți s-a rânduit din Psaltire, din Apostol și din Sfânta Evanghelie. Fă și rugăciuni către Domnul nostru Iisus Hristos și cele către Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Șezând, apoi, fă și celelalte citiri din dumnezeieștile Scripturi. După acestea cântă cu înțelegere „Ceasurile” obișnuite, alcătuite cu multă înțelepciune de către Părinții Bisericii, stăruind în ferirea sufletului de nelucrare, care este învățătoarea a toată răutatea. Depărtează odată cu patimile și prilejul lor, chiar dacă unele par mici și vătămătoare.

Despre ferirea de nelucrare și despre trebuința ca cel ce se liniștește să păzească toată predania bisericească.

Isaac Sirul „Păziți-vă, iubiților, de nelucrare, fiindcă în ea se ascunde moartea sigură. Căci fără ea nu e cu putință să cadă în mâinile celor ce se străduiesc să robească pe monah. Nu pentru psalmi ne va judeca Dumnezeu în ziua aceea, nici pentru pregetarea în rugăciune, ci pentru că părăsirea acestora dă putință de intrare demonilor, iar când vor găsi loc să intre și vor închide ușile ochilor noștri, ne vor coplesi cu tirania și necurăția lor.

Vor închide ușile ochilor sufletești ca să nu vadă cele bune, să nu vadă pe Dumnezeu în inimă, vor închide pe om în el însuși și în plăcerile lui, făcându-l orb față de ceea ce e dincolo de această îngustime.

Căci ei stăpânesc, după hotărârea dumnezeiască, pe slujitorii lor, cu cea mai cumplită răzbunare. Așa ajungem robi lor, datorită nesocotirii lucrurilor mici de care na se cere să ne îngrijim pentru Hristos cum s-a scris de către cei înțelepți: „Cel ce nu supune voia sa voii lui Hristos, va fi supus vrăjmașului său”. Deci, aceste lucruri, care par a fi mici, să le socotim ca niște ziduri față de cei ce ne iau pe noi în robie.

Citirea psalmilor și rostirea rugăciunilor sunt socotite de unii lucruri mici, declarând că importantă este unirea cu Dumnezeu și desăvârșirea prin ea, dar aceste lucruri prilejuiesc pe cele mari, pentru că în lipsa lor putem fi luați în stăpânire de demoni.

De aceea, cu înțelepciune s-a rânduit de către cei ce țin rânduiala Bisericii, să se împlinescă acestea înăuntru chiliei, pentru păzirea vieții noastre în duhul descoperirii (revelației). Pentru aceea, pe nedrept este socotită mică nesocotirea lor de către cei neînțelepți, care nu se gândesc la paguba pricinuită de aceasta. Sunt oameni care își fac și începutul și continuarea drumului într-o libertate neînfrânată, care este maica patimilor. De aceea, e mai bine să ne silim să nu nesocotim cele mici, decât să dăm loc păcatului prin lărgimea ce ne-o dăm, căci sfârșitul acestei libertăți necuvenite este o cumplită robie!" (*Isaac Sirul*).

Libertatea pe care o dă patima este aparentă; ea se dovedește în scurtă vreme o cumplită robie. Beția, desfrânarea, lenea, se prezintă la început ca manifestări de libertate, dar curând, crește puterea lor și ele se arată în adevărata lumină a fi niște monștri care ne înlănțuie și ne duc la slujirea lor fără să ne putem opune.

„O, ce dulci sunt prilejurile patimilor! Uneori poate cineva să taie patimile și se liniștește prin îndepărtarea lor bucurându-se astfel că au încetat, dar pricinile lor nu le poate îndepărta. De aceea, suntem ispitiți chiar fără să vrem și ne întristăm de patimi, dar ne place să rămână în noi pricinile lor. Nu dorim patimile, dar primim cu plăcere prilejurile pe care le pricinuiesc în noi.

Ne întristăm când patimile ne-au robit, dar ne place să gustăm la început puțin din ele. Socotim că această gustare nu este ceva grav, într-un cuvânt ne bucură-te de prilejurile

patimilor. Dar aceasta înseamnă că și pricinile patimilor rămân în noi și le iubim. Rămân ca niște rădăcini, care îndată ce sunt puțin udate, înverzesc cu repeziciune. De aceea efortul de mortificare al lor sau de păzire trebuie să continue toată viața.

De aceea, cele din urmă se fac pricini ale celor dintâi prin lucrarea lor, căci cel ce iubește prilejurile patimilor se supune și se face rob, fără să vrea acestora. Cel ce urăște păcatele sale, se oprește de la ele și cel ce le mărturisește dobândește iertarea. Este cu neputință însă, să părăsească deprinderea păcatului înainte de a fi dobândit **dușmănia față de el**, și de a obține iertare înainte de **mărturisirea păcatelor**. Cea dintâi este pricina adevăratei smerenii, iar cea de-a doua (mărturisirea) este pricina străpungerii ce se naște în inimă din rușine". (*Isaac Sirul*)

Mărturisirea păcatelor este pe de o parte o biruire a rușinii pentru ele, pe de alta o adâncire a sentimentului de rușine, fapt care produce străpungerea sau zdrobirea inimii. Căci mărturisirea nu e o biruire a rușinii prin nesimțire, ci prin scârba de păcat și prin teama de pedeapsă veșnică pentru el. În mărturisire are loc o rușine culminantă pentru păcat și bărbăția care o biruiește. Este bărbăția ostașului în toiul luptei, superioară celei dinaintea de luptă. Duhovnicul ajută la amândouă. Numai așa mărturisirea este un eveniment duhovnicesc de adâncă zguduire și un început de viață nouă, altfel devine un act nesimțit, formal, care nu răscolește ființa și nu ajută la înnoire vieții. Cu această străpungere de inimă s-au pocăit și cei ce au devenit creștini în ziua Cincizecimii.

„Nu este alt păcat de neiertat decât cel pentru care nu se face pocăință!" (*Isaac Sirul*)

După cântarea „Ceasurilor" amintite, mănâncă, ținând și în timpul mâncării rugăciunea, ca făcând așa, să ajungi, prin puterea harului, la deprinderea de a te ruga neîncetat.

Poate că fapte bune singulare se pot săvârși și numai prin efortul omului, dar deprinderea de a le săvârși prin stăruirea neîncetată în ele, și de a nu alterna faptele bune cu cele rele, nu o poate dobândi cineva decât cu ajutorul harului. Altfel poate face din când în când câte un bine, din plictiseala monotoniei pe care o produc faptele rele. De aceea și păgânii fac uneori bine, dar nu pot face numai bine. Deprinderea câștigată prin stăruință implică o putere deosebită a duhului omului, putere mai presus de fire. Și mai ales deprinderea rugăciunii neîncetate.

Despre trebuința de a ne ruga totdeauna.

Precum trupul acesta al nostru, în lipsa sufletului e mort și rău mirositor, la fel și sufletul care nu se mișcă prin rugăciune este mort și nenorocit, căci trebuie să socotim lipsirea lui de rugăciune mai amară decât orice moarte, cum bine ne învață marele Daniil prorocul, care voia mai bine să moară decât să fie lipsit, fie și măcar o clipă, de rugăciune (*Daniel 6, 10*).

La fel ne învață și **dumnezeiescul Gură de Aur**: „Tot cel ce se roagă, vorbește cu Dumnezeu. Și cine nu știe ce mare lucru este ca, om fiind, să stai de vorbă cu Dumnezeu? Dar nimeni nu poate să înfățișeze această cinste prin cuvânt căci această cinste întrece chiar și măreția îngerilor. Rugăciunea este o lucrare comună a îngerilor și a oamenilor și, în privința rugăciunii, nimic nu desparte o fire de alta: ea te desparte de animale(și te unește cu îngerii. Prin ea se ridică cineva repede la petrecerea, la viața și traiul acelor, la cinstea, la noblețea, la înțelepciunea și înțelegerea lor, silindu-se să-și petreacă toată viața în rugăciuni și în slujirea adusă lui Dumnezeu.

Când vede diavolul sufletul îngrădit în virtuți, nu îndrăznește să se apropie, temându-se de tăria și de puterea pe care i-o dau rugăciunile, hrănind sufletul mai bine decât hrănesc mâncărurile trupul. Rugăciunile sunt nervii sufletului, căci precum trupul este susținut laolaltă prin nervi și prin

ei se mișcă în chip unitar, persistă și își menține tăria, iar dacă îi taie cineva pe aceștia, desface toată armonia trupului, tot așa sufletele se armonizează și se susțin laolaltă prin rugăciuni, și prin ele străbat cu ușurință drumul evlaviei. Deci, dacă te lipsești de rugăciune, faci ca și când ai scoate peștele din apă: precum apa este viața acestuia, așa îți este ție rugăciunea. Precum acesta trăiește prin apă, așa și noi putem să ne înălțăm la ceruri și să ajungem aproape de Dumnezeu, prin rugăciune".

Un medic german declara că astenia nervoasă, atât de răspândită în zilele noastre, își are leacul și în cruce, adică în înțelegerea rostului superior al greutăților vieții și în răbdarea lor folositoare pentru dezvoltarea spirituală a omului. În orice caz, rugăciunea întărind cu putere dumnezeiască sufletul, revigorează sufletul, aduce întărire nervilor trupului. Ea aduce liniște și, prin aceasta, potolește agitația care se prelungește și în nervi.

„Rugăciunea și cererea fac din oameni biserici ale lui Dumnezeu și, precum aurul, pietrele scumpe și marmura fac case împăraților, așa rugăciunea face din oameni biserici ale lui Hristos. Cel laudă mai mare s-ar putea aduce rugăciunii, decât că zidește biserici vii lui Dumnezeu? Și Acela pe care nu-L încap cerurile, intră în sufletul viu prin rugăciuni".

Rugăciunea face din om biserică a lui Dumnezeu, dar și preot al Lui. Căci și Hristos Înșuși se roagă în sufletul care se roagă împreună cu Sfântul Duh, care se roagă cu suspine negrăite în noi, sau se întipărește în eu-l nostru în rugăciune. Pentru că biserica nu este numai locul unde se roagă omul, ci și locul unde se află Hristos.

✓ Ar putea vedea cineva puterea rugăciunii Sfinților și în aceea că Pavel care alerga prin toată lumea ca un înaripat, locuia prin închisori, suferea biciuiri, purta lanțuri, trăia plin de sânge și în mii de primejdii, învia morți, vindeca boli, nu se bizuia pe nici una din acestea în mântuirea oamenilor, ci-și împrejmuia sufletul cu rugăciuni; și, după ce săvârșea aceste minunate semne, alerga la rugăciune ca un atlet spre cununa de stadion. Căci rugăciunea pricinuieste și învierea morților și toate celelalte deoarece puterea ce o are apa asupra pomilor, aceea o are asupra vieții rugăciunile Sfinților. *(Ioan Gură de Aur)*

Rugăciunea este mai tare ca toate pentru că în ea este Dumnezeu, sau în ea omul este plin de Dumnezeu.

✓ Rugăciunea este prilejul mântuirii, pricinuitoarea nemuririi, zidul nesurpat al Bisericii, adăpostul nejeftuit, înfricoșător demonilor, mântuitor nouă binecredincioșilor.

✓ Precum toate bogățiile urmează unei împărătese care intră într-o cetate, așa toate virtuțile intră împreună cu rugăciunea care intră în suflet.

✓ Ceea ce este temelie pentru casă, aceea este rugăciunea pentru suflet. Trebuie să o fixăm întâi pe aceasta ca o bază și ca o rădăcină în suflet și apoi să zidim cu sârguință pe ea cumpătarea și grija de săraci și toate legile lui Hristos.

Rugăciunea este fundament al sufletului pentru că în ea este Hristos, ipostasul firii omenești în general, deci și al firii noastre. Orizontalitatea slujirii oamenilor crește din verticalitatea unirii cu Dumnezeu. Din acest izvor de adâncime infinită ies puterile slujirii oamenilor, așa cum apa care adapă câmpiile iese din adâncul pământului.

✓ Rugăciunea sânguincioasă este lumina minții și a sufletului, lumină nestinsă și neîncetată. De aceea, cel viclean aruncă zeci de mii de gânduri învălmășite în mințile noastre, și cele ce niciodată nu le-am gândit, acestea le adună în vremea rugăciunii și le varsă în sufletul nostru, de aceea, mare armă este rugăciunea și mare asigurare. *(Ioan Gură de Aur)*

✓ Cu cât voim să strângem mintea mai mult într-un singur gând esențial al rugăciunii, cu atât pornirea ei contrară încearcă să se împotrivescă, împraștiindu-se în tot felul de gânduri

mărunte, iar cel rău o stimulează în aceasta. Ceea ce se petrece în noi nu provine numai din noi, ci și din înrâuriri externe, mai puternice decât noi.

- ∨ Să-ți fie pomenirea lui Dumnezeu mai neîntreruptă decât respirația! (*Grigorie de Nazianz*)
- ∨ Fără rugăciunea neîncetată nu te poți apropia de Dumnezeu. (*Isaac Sirul*)
- ∨ A da minții după osteneala rugăciunii o altă grijă, înseamnă a pricinui împrăștierea cugetării. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Orice rugăciune în care trupul nu se ostenește trebuie socotită făt lepădat, pentru că acea rugăciune este fără suflet. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Rugăciunea este, după ființa ei, apropierea și unirea omului cu Dumnezeu, iar după lucrare, rugăciunea este susținătoarea lumii, împăcare cu Dumnezeu, maica lacrimilor și totodată fiica lor, ispășirea păcatelor, punte împotriva ispitelor, zid împotriva necazurilor, zdrobirea războaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor cetelor netrupești, veselia viitoare, lucrare fără margini, izvorul virtuților, pricinuitoarea darurilor, propășire nevăzută, hrană a sufletului, luminarea minții, secure ce taie deznădejdea, bază a bunătăților viitoare, alungarea întristării, bogăția monahilor, comoara sihaștrilor, slăbirea mâniei, oglinda înaintării, arătarea măsurilor, darea pe față a stării ajunse, descoperirea celor viitoare, semnul măririi. Rugăciunea este judecătoarea celui ce se roagă, scaunul de judecată al lui Hristos înainte de scaunul Judecării viitoare rugăciunea nu e nimic altceva decât înstrăinarea de lumea văzută și nevăzută! (*Ioan Scărarul*)
- ∨ De voiești să te rogi, leapădă-te de toate, ca să moștenești totul! (*Nil Ascetul*)

Numai când ești liber de toate, ești stăpân peste toate, adică le ai pe toate prin iubire și prin înțelegere. Dar mai ales le ai în Dumnezeu în care sunt toate; le ai în Dumnezeu, fiind unit cu El prin rugăciune. Orice lucru de care ne legăm cu pasiune, ne îngustează vederea și puterea de îmbrățișarea tuturor. Această îngustare produce și ideile definite, cunoscute teoretic, chiar ideile unei cunoștințe teoretice despre Dumnezeu și despre cele privitoare la mântuire. Unde nu e rugăciune e, de aceea, împotrivire în idei și dezbinare.
- ∨ Rugăciunea este urcușul minții la Dumnezeu. (*Nil Ascetul*)
- ∨ Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu. (*Nil Ascetul*)
- ∨ Precum pâinea este hrana trupului și puterea sufletului, așa e rugăciunea duhovnicească hrană a minții. (*Nil Ascetul*)

Despre hrana trupească: cum trebuie să se hrănească cel ce se liniștește.

S-a scris: Fiul omului, mănâncă cu cântarul pâinea ta și bea cu măsură apa (*Iezechiel 4, 10-11*), în așa fel ca cel ce se nevoiește după Dumnezeu să poată trăi din acestea. Căci „dacă nu dai sânge, nu vei primi Duh”. Dar zice și marele Pavel: Îmi asupresc trupul meu și îl robesc pe el, ca nu cumva altora binevestind, să mă fac eu însumi necercat (*I Corinteni 9, 27*).

- ∨ Genunchii mei au slăbit de post și trupul meu s-a schimbat din pricina untului de lemn. (*Psalmi 108, 23*)
- ∨ Prin nimic nu se slujește Dumnezeu atât de mult ca prin neplăcuta pătimire; și lacrimile pun în mișcare iubirea lui de oameni. (*Grigorie de Nazianz*)

- ✓ Precum o mamă se îngrijește de copil, așa se îngrijește Hristos de un trup care suferă și e totdeauna aproape de un astfel de trup. (*Isaac Sirul*)
- ✓ În stomacul plin nu se află cunoștința tainelor lui Dumnezeu. (*Isaac Sirul*)
- ✓ Precum cei ce seamănă cu lacrimi vor secera snopii veseliei, așa nepătimirii neplăcute îi urmează bucuria. (*Isaac Sirul*)
- ✓ Fericit cel ce se oprește de la dulcea pătimire, care-l desparte de Cel ce l-a zidit. (*Isaac Sirul*)

De multe ori, fiind ispitit prin cele de-a dreapta și prin cele de-a stânga și probându-mă pe mine însumi adeseori în cele două chipuri și primind răni nenumărate de la vrăjmașul, dar învrednicindu-mă și de mari ajutoare în ascuns, mi-am câștigat mie experiență din îndelungatul timp al anilor și, din cercarea și harul lui Dumnezeu, am învățat acestea. Că temelia tuturor bunătăților și slobozirea sufletului din robia vrăjmașului și calea care duce la lumină și la viață constă în aceste două moduri: în a te aduna pe tine într-un singur loc și a posti totdeauna, adică a te canoni (disciplina) prin înfrânarea stomacului în chip înțelept și cuminte, prin șederea nemișcată și prin neîncetata gândire la Dumnezeu. Din aceasta vine supunerea simțurilor, din aceasta vegherea; prin aceasta se îmblânzesc patimile ce se mișcă în trup; din acestea, blândețea gândurilor, mișcările luminoase ale cugetării, sârguința pentru dumnezeieștile fapte ale virtuții, înțeleșurile înalte și subțiri, lacrimile fără măsură ce se nasc în tot timpul și amintirea morții, din aceasta înțelepciunea curată, străină cu desăvârșire de orice nălucire care ispitește cugetarea, pătrunderea și ascuțimea cunoștinței celor de departe, înțeleșurile tainice și adânci pe care înțelegerea le vede cuprinse în cuvintele dumnezeiești, mișcările mai lăuntrice ce se nasc în suflet și felurimea și deosebirea duhurilor deosebite de puterile sfinților și vederile adevărate care sunt străine de nălucirile deșarte, din aceasta, frica de căile și cărările din oceanul cugetării.

Cugetarea poate duce pe om pe nenumărate căi, la nenumărate păreri și hotărâri, unele mântuitoare, altele pierzătoare. Este un ocean nesfârșit de posibilități date omului spre alegere. Dar prin frica de pierderea sufletului se pot evita cărările care duc la naufragiu în adâncul oceanului. Corăbierii și cârmacii de bărci știu că în vreme de furtună trebuie aleasă numai o anumită cale, pentru a nu fi înghițiți de valuri.

„Din aceasta vine flacăra râvnei care biruiește toată primejdia și străbate prin toată frica, din aceasta, căldura care disprețuiește toată pofta, o nimicește din cuget și produce uitarea oricărei amintiri a celor trecătoare împreună cu a altora. Și ca să spunem pe scurt, din aceasta vine libertatea omului adevărat, bucuria sufletului, învierea și odihna cu Hristos în Împărăția cerurilor.

Căldura entuziasmului curat pentru cele bune copleșește și nimicește căldura interioară a poftelor trușesti, a mâniei sau a ambiției.

Libertatea adevărată este eliberarea față de patimi. Ea este însușirea omului adevărat și tare. Până ce omul mai e robit unor patimi inferioare, el are încă ceva din animalul care se mișcă sub puterea instinctelor.

Dacă va nesocoti cineva adunarea într-un loc și postirea neîncetată, să știe că va fi păgubit nu numai de toate cele de mai sus, ci va zdruncina și temelia tuturor virtuților prin disprețuirea acestor două virtuți. Precum acestea sunt în suflet începutul și capătul lucrării dumnezeiești, ușa și calea spre Hristos, de le va ține și va rămâne în ele, așa și de va ieși și va sări din ele, va ajunge în cele două potrivnice lor: va umbla din loc în loc și se va lăcomi în chip necuviincios; din acestea curgând toate celelalte rele". (*Isaac Sirul*)

Cei ce sunt la început trândavi și moleșiți se sperie și se tulbură nu numai de nevoințele acestea și de altele asemenea, ci chiar de sunetul frunzelor copacilor, fiind doborâți și de o mică slăbiciune,

astfel ei se întorc la cele dinapoi. Cei cercați nu mănâncă pe săturate nici legume verzi, ci hrănindu-se cu plante uscate, nu voiesc să guste ceva înainte de ceasul rânduit chiar dacă trebuie să stea, din pricina slăbiciunii și a neputinței, culcați pe jos, cu ochii împăienjeniți de marea sleire a trupului. Chiar însă de s-ar apropia prin acestea în chip necesar de ieșirea din trup, nici atunci nu se lasă biruiți să cadă, datorită voinței lor întărite, căci voiesc și doresc să-și silească firea lor pentru dragostea de Dumnezeu.

Crucea este pentru ei un prilej de a face dovada tăriei sufletești a duhului lor. Prin această tărie în care este prezentă puterea lui Dumnezeu, ei trec la viață și apoi la sfârșitul lumii și la înviere. Nici apropierea morții nu slăbește dragostea lor de Hristos, deci credința în El, ca să calce voia Lui. Conștiința legăturii cu Hristos este mai tare decât frica și durerea morții.

Și se hotărăsc mai bine să se ostenească pentru virtute decât să păstreze viața vremelnică și toată odihna ce-o poate da ea. Iar când vin asupra lor ispitele, mai degrabă se bucură că se desăvârșesc în ele, sau se fac desăvârșiți. Și nici în durerile chinuitoare ce trebuie să le rabde în ele, nu șovăie în dragoste de Dumnezeu, ci până încetează din viață sunt stăpâniți de dorul să rabde cu bărbăție ispitele și nu se dau înapoi, pentru că prin ele se fac desăvârșiți. (*Isaac Sirul*)

Urmând așadar, și noi acestora și ascultând de cel ce poruncește: Umblă pe calea împărătească, neabătându-te nici la dreapta, nici la stânga (*Proverbe 4, 27*), îți dăm ție și o regulă a căii de mijloc:

Cum trebuie să se hrănească cel ce se nevoiește, luna, miercurea și vinerea.

În aceste trei zile ale săptămânii, postește până la ceasul al nouălea (trei după amiază), adică mănâncă o dată pe zi împărțându-te de șase uncii (27 gr.). Ia și din mâncări uscate cât ai nevoie, dar cu cumpătare. Apă, dacă voiești, până la trei patru pahare. Urmează canonul 69 apostolic care rânduieste: „Dacă vreun episcop, prezbiter, diacon, citeț sau cântăreț nu postește în sfânta Patruzecime (Păresimi) a Paștilor, sau miercurea și vinerea, să se caterisească, în afară de cazul că ar fi împiedicat de o boală trupească. Iar de e mirean, să se excomunic (afurisească)”. Pentru luni s-a rânduit după aceea de Sfinții Părinți.

Cum trebuie să se hrănească marțea și joia.

În aceste două zile mănâncă de două ori pe zi: la prânz, ia șase uncii de pâine, ceva fiert și ceva din mâncărurile uscate, cu cumpătare. Ia și vin amestecat cu apă până la trei sau patru pahare, dacă ai nevoie. Seara, ia trei uncii de pâine, ceva din mâncărurile uscate sau niscaiva fructe și vin amestecat cu apă un pahar, cel mult două dacă ai sete mare. Dar să știi că foarte mult ajută setea lacrimilor dacă mai e însoțită și de priveghere, căci zice Sfântul Ioan Scărarul: „Setea și privegherea au zdrobit inima, iar din inima zdrobită au țâșnit lacrimile”. Iar Sfântul Isaac întărește: „Însetează după Dumnezeu, ca să te umpli de dragostea Lui”.

Dacă însă și în aceste două zile alegi să mănânci o singură dată, foarte bine faci, pentru că întâiul izvor, maica, rădăcina și temelia tuturor virtuților, este postul și înfrânarea. Căci zice unul din cei din afară: „Alege calea cea mai bună și cea mai grea, iar obișnuința o va face dulce”. Dar și Marele Vasile zice: „Unde este hotărârea voinței, nimic nu poate fi piedică”. Iar unul dintre purtătorii de Dumnezeu adaugă: „Începutul rodirii e floarea, iar începutul făptuirii e înfrânarea” (*Nil Ascetul*).

Toate acestea și cele asemenea acestora vor părea unora grele, ba poate chiar cu neputință, însă cel ce ține seama de rodirea ce se ivește din acestea și are în vedere ce strălucire obișnuiesc să pricinuiască acestea, de va socoti ușoare și, cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos și prin stăruința proprie, după putere, le va vesti ca ușoare prin cuvinte și prin fapte pecetluindu-le puterea

prin acestea. Aceasta o adevărește **Sfântul Isaac** care spune:

- ∨ Ia-ți doctoria vieții de la masa celor ce postesc, priveghează și se ostenesc în Domnul și trezește în felul acesta sufletul tău din moarte. Căci Cel iubit se odihnește în mijlocul lor, sfințind mâncărurile, și preface amarul neplăcut din ele în dulceața Sa negrăită. Slujitorii duhovnicești și cerești ai Lui îi umbresc pe ei și sfintele lor mâncăruri.
- ∨ Mireasma celui ce postește e atotdulce iar întâlnirea cu el veselește inimile celor ce au darul deosebirii, căci viețuirea celui înfrânat este bineplăcută lui Dumnezeu.

Cum trebuie să se hrănească sâmbăta; despre priveghere și ce trebuie să mănânce în acest timp.

În fiecare sâmbătă în afară de Sâmbăta cea Mare, trebuie să mănânci, precum s-a rânduit pentru marți și joi, de sfintele canoane, pentru că trebuie să priveghezi în noaptea spre duminicile anului, afară de săptămâna brânzei și în cazul că nu trebuie să faci priveghere peste săptămână pentru marile sărbători domnești sau ale sfinților celor mai mari. În acest caz, făcând privegherea aceea, o lași pe cea spre duminică, totuși, fie că-i așa, fie altfel, mănâncă sâmbetele de două ori., căci e de folos să te forțezi în săvârșirea privegherii de noapte. De aceea și după privegherea ce trebuie să o faci pentru o sărbătoare domnească ce cade în mijlocul săptămânii, e de foarte mare folos să o faci și pe cea spre duminică, căci mare câștig îți va urma din aceasta curând. Mai bine zis îți va răsări lumina de dimineață și veșmintele tale se vor umple repede de strălucire (*Isaia 63, 8*). Căci zice și **Sfântul Isaac**:

- ∨ Începutul fiecărei lupte cu păcatul și cu pofta este osteneala privegherii și a postului, dar mai ales pentru cei ce luptă cu păcatul din lăuntru lor. Din aceasta se vede semnul urii împotriva păcatului și a poftii la cei ce poartă cu ele războiul acesta nevăzut. Căci aproape toate atacurile patimilor încep să se micșoreze prin post, iar după post, mare ajutor în această luptă aduce privegherea. Cel ce în toată viața lui iubește însoțirea cu această pereche, se face prietenul cumpătării. Dimpotrivă, mângâierea stomacului este începutul tuturor relelor, iar moleșeala somnului e cea care aprinde pofta trupului. Astfel, calea Domnului cea sfântă și temeliea a toată virtutea este postul, privegherea și trezvia în slujirea lui Dumnezeu. (*Isaac Sirul*)
- ∨ În sufletul ce scânteiază în pomenirea deasă a lui Dumnezeu și de privegherea neadormită, noaptea și ziua, Domnul clădește spre întărirea acelu suflet norul ce-l umbrește ziua și lumina focului ca să-i lumineze noaptea (cf. *Ieșirea 13, 21-22*); și din lăuntru întunericului va străluci lumina. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Alege-ți ca lucrare plină de desfătare privegherea neîncetată în timpul nopților, prin care au dezbrăcat toți Părinții pe omul cel vechi și s-au învrednicit de înnoirea minții. În acele ceasuri, sufletul simte viața cea fără de moarte și în simțirea aceasta dezbracă întunericul patimilor și primește Duhul cel Sfânt. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Ține lucrarea privegherii, ca să afli mângâierea în sufletul tău. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Să nu socotești omule, că în toată viețuirea monahilor este vreo lucrare mai mare ca privegherea de noapte! (*Isaac Sirul*)
- ∨ Pe monahul ce stăruie în privegherea unită cu discernământul minții, să nu-l privești ca pe

un purtător de trup căci acesta este cu adevărat lucrare a cetui îngerești. (*Isaac Sirul*)

- ✓ Sufletul ce se ostenește în lucrarea aceasta înțeleaptă a privegherii, va avea ochi de heruvimi, prin aceea că-i ațintit și privește la o vedere cerească. (*Isaac Sirul*)

Aceste privegheri însă, să le faci în rugăciuni, în cântări și citire, cu curăție și fără împrăștiere și cu frângere de inimă, singur sau cu o obște iubită și de aceeași viețuire. Iar după fiecare priveghere dă-ți o mică mângâiere pentru osteneala ce urmează acesteia, mâncând și bând ceva. Adică mănâncă trei uncii de pâine, adăugând ceva mâncare uscată, cât îți este de trebuință. Bea și trei pahare de vin amestecat cu apă, luând seama însă, ca nu cumva în ziua în care postești până în ceasul al nouălea, având priveghere, să lași postul din pricina privegherii. Trebuie și pe aceasta să o faci, dar nici pe acela să-l treci cu vederea, căci s-a rânduit ca mângâierea să o faci după ca s-a sfârșit privegherea.

Privegherea nu-i nicidecum o cercetare teoretică rece, ci o adâncire în ființa proprie și în înțelesurile celor citite ca în fața lui Dumnezeu, în duhul rugăciunii și cu inima zdrobită de smerenie și de conștiința păcătoșeniei. Numai așa privegherea înnoiește continuu pe om, dezbrăcându-l de omul vechi; numai așa ea este simțire a prezenței lui Dumnezeu.

Cum trebuie să mănânci duminicile, despre osteneală și smerenie

Să mănânci în toate duminicile de două ori pe zi, ca și sâmbăta; această rânduială să o ții fără abatere, în afară de caz de boală. Tot așa să faci și în zilele îngăduite și dezlegate de Sfinții Părinți de pe urma unui lung obicei și a unor pricini mai noi, dumnezeiești sau nu. În acestea nici nu mănâncăm numai o singură dată, nici nu mănâncăm numai mâncare uscată, ci ne înfruptăm din toate cele de folos și nepătate, din legume, dar cu înfrânare și în cantitatea rânduită căci totdeauna cel mai bun lucru este să ne înfrânăm în toate. Dar în cazurile de boală, ne putem împărtași fără să ne rușină, din toate cele folositoare și legiuite, care susțin trupul, căci Sfinții Părinți au învățat că trebuie să fim ucigători de patimi, nu ucigători de trup.

De asemenea, se cuvine să guști câte puțin din toate câte s-au rânduit și s-au îngăduit prin făgăduință spre a slăvi pe Dumnezeu și a-I mulțumi și pentru a nu ne trufi.

Toate sunt date de Dumnezeu și, gustându-le, Îl slăvim și Îi mulțumim pentru minunata lor potrivire, și din acest punct de vedere, cu viața noastră. Dacă însă ne scufundăm prea mult în plăcerea produsă de ele, uităm de Dumnezeu. Trebuie să ținem mereu cumpăna (dialectică) între gustarea lor și detașarea de ele. Numai așa îl slăvim pe Dumnezeu și Îi mulțumim pentru ele și Îl socotim mai presus de ele. Nu trebuie să ne plecăm prea mult nici într-o parte, nici în alta; nu trebuie nici să ne scufundăm în ele, nici să le disprețuim, uitând de condiția noastră care are nevoie de ele, și de mulțumirea ce trebuie să o aducem lui Dumnezeu că a ținut seama de această condiție smerită a noastră, pentru ca prin ele să ne putem ridica la El.

Ferește-te de adunarea celor de prisos, căci puținătatea lucrurilor învață pe om, fără să vrea, înfrânarea. Deoarece când avem din belșug și le putem folosi când vrem, nu ne mai putem stăpâni. (*Isaac Sirul*). Să nu iubești odihna trupului căci sufletul care iubește pe Dumnezeu și-a câștigat odihna în Dumnezeu (*Isaac Sirul*). Alege mai curând smerenia prin osteneală și pătimire căci osteneala și smerenia dobândesc pe Dumnezeu cum scrie unul dintre sfinți.

Un alt paradox: nu prin odihna trupului se câștigă odihna sufletului în Dumnezeu, ci prin durerile și înfrânarea trupului. În aceste necazuri își caută sufletul reazem în Dumnezeu: prin cruce se ajunge la înviere.

Despre dreapta chibzuire în a deosebi și că lucrarea măsurată nu tinde spre slavă; despre supunere

Toate acestea spuse mai sus trebuie să le împlinești cu o dreaptă chibzuire amănunțită, pentru armonia și starea pașnică a ființei noastre îndoite. „Cu înțelepciune se zidește casa, și cu înțelegere se isprăvește; cu simțire se umplu cămărilor de toată bogăția scumpă și bună" (*Pilde 24, 3-4*).

- ∨ Sărăcia și strâmtorarea însoțite de dreapta chibzuire a rațiunii, sunt o cale împărătească. De aceea, asprimea lipsită de dreapta chibzuire sau fără judecată e nefolositoare, ca și îngăduirea tuturor greșelilor nesocotite, fie dintr-o parte, fie din alta, contrară. (*Talasia Libianul*)
- ∨ Odihnei trupului îi urmează ieșirea din liniștire, dar această ieșire se deosebește de cea dintâi: ieșirii dintâi din odihnă îi urmează războiul poftelor trupului; celei de-a doua, din trândăvie, părăsirea locului de liniștire și mutarea din loc în loc. lucrarea cu osteneală, ce ține măsura, nu caută slavă. Micșorarea ei înmulțește plăcerea, iar lipsa de măsură, ieșirea gândurilor. (*Isaac Sirul*)
Dreapta chibzuință care nu exagerează în vreo nevoie chinuitoare sau în tot felul de concesi, este împreună cu modestia. Ea nu vrea să se facă arătată și admirată prin asprime, și nu atrage atenția nici prin pogorăminte. Ea nu vrea să iasă la vedere și în general nu îngăduie gândurilor să iasă din strânsoarea în care sunt ținute. Ieșirea dintâi a gândurilor de pe urma odihnei trupului, duce la curvie; prin ele omul își caută prilejul de desfrânare. Ieșirea a doua, din moleșală, plictiseală, trândăvie, îl trage pe om la vagabondaj.
- ∨ Să nu-ți îndrepti toată luarea aminte spre trup, ci hotărăște-i o nevoie după putere și întoarce toată mintea spre cele dinăuntru. Căci „nevoia trupească la puțin folosește, iar binecredințioșia, la toate" (*I Timotei 4, 8*).

Iar dacă talerul trupului atrage, stăpânește și îngreunează talerul sufletului, aplecându-l spre mișcări neregulate și stricătoare de suflet căci „trupul pofteste împotriva Duhului și Duhul împotriva trupului" (*Galateni 5, 17*) tu, frânând trupul cu frâul înfrânării, mortifică-l până ce, chiar fără să vrea, se face ușor de purtat, se supune la ceea ce este mai bun. Amintește-ți de marele Pavel care zice: „Pe cât se strică omul nostru cel dinafară, pe atât se înnoiește cel dinăuntru zi de zi" (*II Corinteni 4, 16*).

- ∨ Dă-te pe tine să mori întru nevoie și nu trăi în nepăsare, căci nu numai cei ce au primit moartea pentru credința în Hristos sunt mucenici, ci cei ce mor pentru păzirea poruncilor Lui. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Mai bună este moartea în luptă cu păcatul, decât să trăim în greșale. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Înainte de toate, fă orice numai cu sfatul și întrebarea părintelui tău duhovnicesc în Domnul, căci numai așa, cu harul lui Hristos îți vor părea ușor de purtat și ca pe un drum neted, cele grele și potrivnice. (*Isaac Sirul*)

Cum trebuie să străbată cel ce se nevoiește răstimpul de după amiază până la apusul soarelui. Împărțirea darurilor dumnezeiești se face după osteneala și măsura lucrării noastre.

După ce te-ai întărit cum se cuvine nevoitorului, potrivit dumnezeiescului Pavel, care poruncește ca nevoitorul de la toate să se înfrâneze (*I Corinteni*), citește, șezând mai mult din scrierile despre

trezvie ale Părinților, cât poți. Pe urmă culcă-te un ceas, dacă zilele sunt lungi, apoi sculându-te, fă puțin lucru cu mâinile, ținând și rugăciunea. După aceea roagă-te cum s-a arătat înainte. Citește, meditează și silește-te să te smerești socotindu-te mai prejos de toți oamenii, căci s-a spus:

- ✓ Cel ce se înalță se va smeri, iar cel ce se smerește se va înalța. (*Luca 19, 11*)
- ✓ Cel ce socotește că stă, să ia seama să nu cadă. (*I Corinteni 10, 12*)
- ✓ Domnul celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har. (*Iacov 4, 6*)
- ✓ Începutul trufiei omului stă în a nu vedea pe Domnul. (*Înț. Sirah 10, 12*)
- ✓ Cei mândri au călcat legea foarte. (*Psalmi 118, 51*)
- ✓ Nu cele înalte cugetând, ci lăsându-vă duși cu cei smeriți. (*Romani 12, 16*)

Iar Părinții ne învață:

- ✓ Acesta este cel ce se cunoaște pe sine cel mai bine, care nu se socotește pe sine nimic. Căci nimic nu-i atât de plăcut lui Dumnezeu ca a se socoti cineva pe sine cu cei din urmă. (*Ioan Gură de Aur*)
- ✓ Tainele se descoperă celor smeriți la cuget. Unde odrăsește smerenia, acolo izvorăște slava lui Dumnezeu, iar părerea de sine premerge certării. (*Isaac Sirul*)
- ✓ N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, dar m-am smerit și aceasta m-a mântuit în scurtă vreme, urmărind aceasta înainte de orice altceva: să nu fiu luat în seamă. (*Ioan Scărarul*)
- ✓ Dacă voiești cu adevărat să te mântuiești, ascultă cu fapta. Ridică-ți picioarele de la pământ și înalță mintea ta la cer și acolo să fie cugetarea ta ziua și noaptea. disprețuiește-te cu toată puterea pe care o ai, silește-te să te socotești pe tine mai prejos de orice om. Aceasta este calea cea adevărată și alta nu este celui ce voiește să se mântuiască, în Hristos, Cel cel-întărește pe el (*Filimon 4, 13*). Cel ce voiește aceasta, să alerge ca să o ia (*I Corinteni 9, 24*). Mărturasesc aceasta înaintea lui Dumnezeu celui viu care voiește să dăruiască viață veșnică fiecăruia care voiește (*I Timotei 5, 21*). (*Varsanufie cel Mare*)
- ✓ Dacă n-ai grijă de nimic, te apropii de cetate și de nu ești luat în seamă de oameni, vei locui în cetate, iar de vei fi mort față de orice om, vei moșteni cetatea și comorile ei. De voiești dar să te mântuiești, ține să nu fii băgat în seamă și aleargă spre ce-ți stă în față. (*Varsanufie cel Mare*)

Iar după cuviosul Ioan, ucenicul acestui sfânt, a căuta să fii nebăgat în seamă, înseamnă a nu te socoti deopotrivă cu nimeni și a nu spune despre vreo faptă bună: „și eu am făcut-o”.

Șezând iarăși, roagă-te în chip curat și neîmprăștiat până ce vine seara, apoi cântă vecernia obișnuită și fă apolisul, crezând din inimă curată că după osteneala și durerea noastră pentru virtute și după măsura lucrării noastre, vom fi răsplățiți de Dumnezeu cu cununa darurilor, cu arătarea nevoițelor și cu mângâierea Sa, cum zice dumnezeiescul psalmist: După mulțimea durerilor mele, în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu (*Psalmi 114, 6*).

- ✓ Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi. (*Matei 11, 28*)
- ✓ De pătimim împreună cu Hristos, ne vom și slăvi împreună. Căci socotesc că nu sunt

vrednice pătimirile veacului de acum de slava ce ni se va descoperi. (*Romani 8, 17-18*)

- ✓ Deosebirea împărțirii bunătăților dumnezeiești are drept pricină măsura credinței fiecăruia. Căci precum credem, avem și întărirea pornirii spre fapte, iar cel ce lucrează, pe măsura faptelor lui își arată credința și primește măsura harului, precum a crezut. Cel ce nu lucrează, pe măsura nelucrării își arată măsura necredinței și, după măsura necredinței, se lipsește de har. Deci rău face cel pizmaș, că pizmuiește pe cei ce săvârșesc fapte bune, căci de el atârnă și nu de altul hotărârea să creadă și să lucreze, și pe măsura credinței să primească harul care îi vine. (*Maxim Mărturisorul*)

Să cerem, deci, din suflet dă ni se dăruiască să petrecem cealaltă vreme a vieții noastre și să ajungem sfârșitul ei în chip creștinesc, fără durere, neînfruntat, cu pace și, pe lângă acestea, să ni se dea răspuns bun când vom sta în fața scaunului înfricoșător de judecată al Domului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Mai mare decât lucrarea este rugăciunea curată.

Pe lângă cele arătate, să știi și aceasta, frate, că toată metoda și tot îndreptarul, și, de voiești, și felurimea faptelor și rânduit pentru că nu putem să ne rugăm în inimă în chip curat și neîmprăștiat. Căci, după împlinirea acestora, cu bunăvoința și harul Domnului nostru Iisus Hristos, lăsând toate, ne unim mai presus de cuvânt în chip nemijlocit, cu Cel Unul și unitar și unificator, ca, cum s-a spus de către vestitul cuvântător de Dumnezeu: „Dumnezeu se unește cu *dumnezei* și se face cunoscut de ei; iar aceasta este iluminarea prin ipostas a Duhului Sfânt în inimă”. Ea se naște din amintita rugăciune curată și neîmprăștiată în inimă.

Acest lucru se întâmplă rar și numai unul dintr-o mie se învrednicește, prin harul lui Hristos, să înainteze până la această stare. Iar să plutească peste ea și să se învrednicească de rugăciunea curată și să ajungă la descoperirea tainelor veacului viitor, se învrednicesc foarte puțini care se aleg din generație în generație, prin bunăvoința lui Hristos. Căci spune **Sfântul Isaac**:

- ✓ Precum din zeci de mii de oameni, abia se află unul care a împlinit puțin poruncile și cele legiuite și a ajuns la curăția sufletului, așa abia unul dintr-o mie s-a învrednicit să ajungă cu multă păzire de sine la rugăciunea curată și să spargă acest hotar și să intre la această taină. Pentru că cei mulți nu s-au învrednicit nicidecum de rugăciunea curată, ci numai puțini. Dar la taina aceea de după ea și de dincolo de ea, abia ajunge unul, din generație în generație, prin harul lui Hristos. (*Isaac Sirul*)
- ✓ Dacă abia câte unul se roagă cu curăție, ce să zicem despre rugăciunea duhovnicească. (*Isaac Sirul*)
- ✓ Toată rugăciunea duhovnicească s-a eliberat de mișcare, și cea care se schimbă, e sub cea duhovnicească.

Rugăciunea curată de gânduri încă nu e rugăciune duhovnicească, sau cu desăvârșire în Duhul. Căci în rugăciunea curată omul poate înainta încă spre a fi și mai mult în Dumnezeu. Dar în rugăciunea duhovnicească a ajuns la nemișcare, sau la odihna totală în Dumnezeu; căci s-a unit în chip desăvârșit cu Dumnezeu, nemaivând unde înainta, odată ce Dumnezeu este nemărginit în bogăția vieții Lui. Ea nu se mai schimbă, nu se mai întrerupe. E nemișcarea ca stabilitate în rugăciune.

Întrebat fiind Sfântul Isaac de cineva, care este vârful tuturor ostenelilor în această lucrare a liniștii,

ca ajungând cineva acolo să afle că a ajuns la desăvârșirea viețuirii, el a răspuns așa:

- ✓ Când se va învrednici de stăruirea în rugăciune, căci, când va ajunge la aceasta, a ajuns la vârful tuturor virtuților. Și de atunci s-a făcut locaș al Sfântului Duh, căci dacă n-a primit cineva în chip sigur harul Mângâietorului, nu poate săvârși această rugăciune și fără întrerupere. Căci Duhul zice, când se sălășluiește în vreun om, acela nu mai încetează din rugăciune pentru că Duhul însuși se roagă pururea. Atunci, nici când doarme, nici când veghează, rugăciunea lui nu se întrerupe din suflet, ci fie de mănâncă, fie de bea, fie de doarme și orice ar face, ba chiar și în somnul adânc, bunele miresme și respirațiile rugăciunii se mișcă în inima lui fără osteneală. Atunci nu se mai desparte de rugăciune. Și în toate orele lui, chiar dacă ea încetează în afară, liturghisește în el în chip ascuns. Căci „tăcerea celor curați este rugăciune”, zice unul dintre purtătorii de Hristos (Afraat Persanul). Iar mișcările inimii și cugetările curate sunt glasuri blânde, prin care cântă în chip ascuns Celui ascuns.

Despre numărul mătăniilor dintr-o zi și o noapte.

Dumnezeieștii Părinți au rânduit trei sute de mătăni atâtea trebuie să facem în fiecare zi și noapte în cinci zile ale săptămânii, căci sâmbăta și duminica, ca și în alte zile rânduite prin obicei, ba și în unele săptămâni, ni s-a poruncit să ne oprim de la acestea, pentru anumite rațiuni tainice și negrăite. Dar sunt unii care trec peste acest număr, iar alții le împuținează, fiecare după cum îi este puterea sau voința. Deci fă și tu după putere, dar fericit cu adevărat, și aceasta în chip înmulțit, este cel ce se forțează pe sine în toate cele privitoare la Dumnezeu, căci „Împărăția cerurilor se ia cu sila și cei ce se silesc, o răpesc” (*Matei 11, 12*).

Despre mutările și schimbările ce se ivesc în fiecare și despre slava covârșitoare ce urmează smereniei

Despre acestea spune Sfântul Isaac: „Una, câte una calcă unii poruncile, dar își tămăduiesc sufletele lor prin pocăință, iar harul îi primește. Căci tot sufletul rațional este străbătut de o schimbare neîncetată, iar schimbările străbat prin tot omul, în toate zilele lui; cel ce are darul desăvârșirii poate înțelege aceasta din multe. Dar încercările ce i se întâmplă lui în fiecare zi pot să-l înțeleptească foarte mult dacă veghează, dacă se observă pe sine cu mintea și cunoaște schimbarea în blândețe și îngăduință, pe care o primește cugetarea lui în fiecare zi și cum din pacea aceasta se întoarce deodată spre tulburare, chiar când nu este nici o pricină; și cum ajunge în mare și negrăită primejdie. Acesta este lucrul despre care a scris în chip vădit fericitul Macarie cu multă purtare de grijă și sânguință, ca să le fie spre aducere aminte și învățătură fraților:

- ✓ Omul să nu se încline în timpul schimbării ce-i vine din cauza împotrivilor, spre deznădejde, căci celor ce se află în starea curăției, pururea li se întâmplă căderi precum se ivesc în aer valuri de răcoare, chiar fără a fi ei cu negrijă și în neînfrânare. Ba mai mult, chiar când umblă după rânduială, li se întâmplă căderi, care se împotrivesc țintei voii lor. (*Macarie Egipteanul*)

Deci, ce spune fericitul? Că se întâmplă schimbări în fiecare, ca și în aer. Înțelegi ce vrea să spună prin cuvântul *fiecare*? Anume, că și firea este una, deci, ca să nu socotești că a vorbit numai despre

cei nedesăvârșiți și mai de jos, iar cei desăvârșiți ar fi liberi de schimbare și rămân statornic neclintiți în aceeași stare, fără gânduri pătimase precum zic *euthiții*, de aceea a spus *în fiecare*. Cum aceasta Macarie? Tu zici: „Acum domnește răcoare și după puțin vine arșița, sau poate acum e grindină iar mai târziu e vreme bună. Și așa se întâmplă spre întărirea noastră și în noi: acum este război, acum e ajutorul harului. Un timp, sufletul se găsește în iarnă, asupra lui ridicându-se valuri aspre și iarăși vine o schimbare, căci harul cercetează și umple inima de bucuria și de pacea cea de la Dumnezeu, arătând gânduri înțelepte și pașnice. Aceste gânduri înțelepte le arată aici, dându-ne să înțelegem că cele dinainte au fost dobitocești și necurate. Avva Macarie îndeamnă zicând:

- ✓ Dacă după aceste gânduri înțelepte și blânde urmează vreo ispită, să nu ne întristăm și să nu ne deznădăjduim, iar în ceasul odihnei în har să nu ne mândrim, ci în vremea bucuriei să așteptăm necazul. Cunoaște că toți sfinții au fost în această stare. Câtă vreme suntem în lumea aceasta, ni se ascunde belșugul harului când vin aceste ispите, căci în toată ziua și în tot ceasul se cere de la noi dovedirea iubirii noastre față de Dumnezeu în lupta cu ispitele. Așa se ține drumul nostru drept, iar cel ce voiește să se abată de la aceasta, sau să se schimbe, s-a făcut partea lupilor. (*Macarie Egipteanul*)

Despre pocăință, curăție și desăvârșire.

Străbaterea întregului drum al mântuirii constă în acestea trei: în *pocăință*, în *curăție* și în *desăvârșire*. Și ce este curăția pe scurt? O inimă miloasă pentru firea zidită.

Definiția aceasta a curăției inimii ne arată că inima necurată este inima nemiloasă, deci egoistă. Ea implică considerarea păcatelor ca forme ale egoismului, ale rigidității, osificării, durtății, împietririi, răcelii, închiderii față de toți și de toate, deci și față de Dumnezeu, Care le-a făcut pe toate. De aceea păcatul este moartea sufletului.

- ✓ Pocăința este o moarte îndoită și de bună voie față de toate, iar inima miloasă este arderea inimii pentru toată zidirea, pentru oameni, păsări, animale și chiar pentru demoni. (*Isaac Sirul*)

Gândirea adevărată este prin excelență existențială; ea crește din experiența vieții trăite. Închipuirile unei gândiri abstracte, care nu traduce această experiență ancorată în realitate, nu sunt produsele unei gândiri adevărate.

- ✓ Iubirea de înțelepciune, în duhul virtuții, poate pricinui nepățimirea gândirii, dar nu nepățimirea firii. Prin ea (nepățimirea gândirii), vine în minte harul unei plăceri dumnezeiești. Cel ce a făcut experiența întristării și plăcerii s-ar putea numi om cercat, ca unul ce a cunoscut, prin cercare, stările plăcute și neplăcute ale trupului; desăvârșit este, însă, numai cel ce a biruit cu puterea rațiunii plăcerea și durerea trupului; om întreg este cel ce a păstrat, prin năzuința statornică spre Dumnezeu, neschimbate deprinderile dobândite prin făptuire și contemplare. (*Maxim Mărturisorul*)

Pentru aceasta s-a socotit că *discernământul este mai mare decât toate virtuțile*, căci cei în care se ivește acesta, prin bunăvoința lui Dumnezeu, pot să deosebească în chip limpede lucrurile dumnezeiești și cele omenești, vederile tainice și ascunse.

Cel ce a dobândit toate virtuțile, și-a subțiat firea, sau ochiul ei sufletește în așa măsură că distinge în chip limpede cele dumnezeiești și cele omenești, adică tot ce e tainic și ascuns pentru alții. El a câștigat o așa zisă clar-vedere, o putere de identificare a specificului fiecărei persoane, a stării ei dintr-un moment sau altul, a prezenței realităților dumnezeiești în

Despre cele cinci lucrări ale liniștirii dintâi și oarecum introducătoare a începătorilor; despre rugăciune, cântare, meditație și lucrul mâinilor

Cel ce începe a se liniști trebuie să petreacă ziua și noaptea în cinci lucrări, prin care slujește lui Dumnezeu. Întâi în rugăciunea de pomenire a Domnului Iisus Hristos, introdusă prin respirația pe nas, în chip liniștit în inimă, și iarăși scoasă afară, cu buzele închise, fără nici un alt gând sau închipuire. Ea se săvârșește odată cu înfrânarea cuprinzătoare, adică de la pofta stomacului, de la somn și de la lucrările celorlalte simțuri, înăuntru chilia, în smerenie sinceră.

Apoi, în cântare și în citiri din Psaltire, din Apostoli și din Sfintele Evanghelii, din scrierile de Dumnezeu purtătorilor și Sfinților Părinți și din capetele despre rugăciune și despre trezvie. După acestea să treacă la amintirea păcatelor însoțită de durerea inimii și în gândirea la judecata lui Dumnezeu, la moarte, la chinuri sau la bucuriile ce ne așteaptă, însoțite neîncetat de lucrul mâinilor, pentru alungarea trândăviei. Apoi iarăși să se întoarcă la rugăciune, chiar dacă aceasta cere oarecare silă, până ce mintea se va obișnui să scape ușor de împrăștiere prin ocuparea deplină cu Domnul nostru Iisus Hristos, prin pomenirea neîntreruptă a Lui, prin îndreptarea spre cămara dinăuntru, sau spre locul ascuns al inimii și prin înrădăcinarea neîncetată în ea.

- ✓ Sârguiește-te să intri în cămara cea din lăuntru tău și vei vedea cămara cerească, pentru că aceasta și aceea una sunt și prin aceeași intrare le vezi pe amândouă. (*Isaac Sirul*)
- ✓ Inima cârmuiește tot organismul și când harul ia în stăpânire întinderile inimii, împărățește peste toate gândurile și mădularele. Acolo fiind mintea și gândurile sufletului, în acel loc deci trebuie văzut dacă și-a înscris harul Prea Sfântul Duh legile Sale în organul conducător, tronul harului, unde se află mintea și toate gândurile sufletului în inimă. (*Maxim Mărturisitorul*)

Sfântul Maxim susține opinia că mintea se află în inimă sau că inima stăpânește asupra ei. Inima reprezintă sensibilitatea înțelegătoare a întregii noastre ființe. Ea este deschisă spre infinitatea lui Dumnezeu și sesizează adâncul specific al fiecărei persoane omenești. Numai prin activarea inimii omul ajunge la discernământul prin care se cunoaște profund pe sine, pe Dumnezeu și pe alții. Acest discernământ este și el o vedere a infinității lui Dumnezeu și a indefinitului propriu și al altora în Dumnezeu. Întinderea inimii actualizează indefinitul ei în Dumnezeu; el e activat numai prin har, prin străbaterea lui Dumnezeu cu infinitatea Sa în inimă. De aceea omul duhovnicesc se silește să-și readucă mintea în inimă din împrăștierea ei nefirească în cele din afară și mărginite. Desigur, cele din afară pot fi privite și de mintea aflătoare în inimă, dar atunci mintea le vede nu numai în suprafața lor și în simpla lor capacitate de satisfacere a trebuințelor trupești, ci ele îi devin simboluri transparente pentru suportul lor ultim și infinit, care este Dumnezeu.

De unde trebuie să înceapă cei ce voiesc să se liniștească potrivit rațiunii, care este începutul, înaintarea și desăvârșirea acestei lucrări.

Aceasta e lucrarea primă și oarecum introducătoare a vechilor monahi care se hotărăsc să se liniștească potrivit rațiunii. Ei trebuie să înceapă de la frica lui Dumnezeu și de la împlinirea după putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare, de la negrija de toate lucrurile cu rost și fără rost și, înainte de toate, de la credință și de la depărtarea deplină de la cele potrivnice, de la năzuința curată spre Cel ce este cu adevărat; să crească prin credința care nu e rușinată și să înainteze „la măsura vârstei plinătății lui Hristos” (*Efesenii 4, 13*), prin dragostea întregă dumnezeiască, fierbinte și desăvârșită, născută din rugăciunea curată și neîmprăștiată în inimă, prin rugăciunea duhovnicească nemișcată și neclintită și prin ieșirea (extazul), singură și nemijlocită, izvorâtă din desăvârșita iubire, spre Cel Unul, prin răpirea și unirea cu Cel dorit la culme. Aceasta este înaintarea și întinderea nerătăcită prin făptuire spre vedere (contemplare). Pe aceasta pătimind-o dumnezeiescul proroc David și schimbându-se cu cea fericită schimbare (*Psalmii 76, 10*), a strigat cu tărie: „Eu am spus întru uimirea mea (extazul meu): tot omul este mincinos” (*Psalmii 115, 2*). Iar un altul dintre cei mari ai Vechiului Testament a spus: „Cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El” (*Isaia 6, 4; I Corinteni 2, 9*). Iar marele Pavel, încheind acestea, adaugă: „Dar nouă ni le-a descoperit prin Duhul Său” căci Duhul toate le cercetează, până și adâncurile lui Dumnezeu” (*I Corinteni 2, 10*).

Despre regula liniștirii celor începători

Datoria începătorilor este să nu iasă mereu din chilia lor și să se ferească de întâlnirea și vederea tuturor, afară de cazul unei mari trebuințe; dar și atunci, cu luare aminte, cu toate măsurile de asigurare și foarte rar.

- ∨ Cu privire la orice lucru să stăruie în a ține amintirea gândului la Dumnezeu, că mai mare este ajutorul ce-ți vine din păzire, decât ajutorul din fapte. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Odihna vatămă numai pe cei tineri, dar împrăștierea și pe tineri și pe bătrâni. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Liniștea face moarte simțurile din afară și trezește mișcările dinăuntru, iar petrecerea în cele dinafară pricinuieste cele dimpotrivă, adică trezește simțurile din afară și face moarte mișcările dinăuntru. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Se liniștește acela care se străduiește să-și închidă partea netrupească în casa trupească, lucru cu adevărat minunat. (*Ioan Scărarul*)
- ∨ S-a liniștit acela care a spus: „Eu dorm dar inima mea veghează”. (*Ioan Scărarul*)
- ∨ Închide trupului ușa chiliei și grăirii ușa limbii și duhurilor poarta dinăuntru. (*Ioan Scărarul*)

Despre rugăciunea curată prin luare aminte și trezvie

Rugăciunea ce se săvârșește înăuntrul inimii, însoțită de luarea aminte și trezvie, fără vreun alt gând, deci și fără nici o nălucire, face mintea prin cuvintele: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*, să se întindă în întregime spre însuși Domnul Iisus Hristos, pomenit în chip nematerial

și negrăit; iar prin cuvântul: *miluiește-mă*, o face să se întoarcă și să se miște spre ea însăși, nesuportând să nu se roage pentru sine. Înaintând prin cercare, în chip unitar, spre iubire, se întinde cu totul spre însuși Domnul Iisus Hristos, după ce a câștigat încredințarea limpede despre lucrul deal doilea.

Omul a trebuit să se convingă întâi despre trebuința de a fi miluit, ca să se întindă apoi spre Hristos prin pomenirea Lui și prin cererea milei Lui. Dar apoi și simțirea iubirii lui Hristos îl face să ceară mila Lui pentru păcatele sale. El se mișcă de la o simțire la alta, adică de la simțirea lui Hristos la simțirea păcătoșeniei sale și invers, ca într-un cerc.

Dumnezeieștii Părinți nu ne-au predat toți, totdeauna, rugăciunea întregă, ci unul întregă, altul jumătate, al treilea, o parte, iar unul altfel, poate după puterea și starea celui ce se roagă.

Dumnezeiescul Gură de Aur ne-o predă întregă, zicând: Vă îndemn fraților, să nu călcați sau să nesocotiți niciodată canonul rugăciunii, căci am auzit cândva pe Părinți zicând: Ce fel de călugăr este acela care nesocotește dau calcă canonul? Ci fie de mănâncă, fie de bea, șade, slujește, fie că e în călătorie, fie că face altceva, dator e să zică: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă*, ca pomenirea aceasta a numelui Domnului nostru Iisus Hristos să întărească pe vrăjmașul spre război. Căci toate poate să le afle sufletul care se silește, prin amintire, fie rele, fie bune. Mai întâi poate să vadă înăuntru inimii răul și apoi cele bune, căci amintirea poate să miște pe balaur și tot amintirea poate să-l umilească.

Amintirea este astfel nu numai un act subiectiv, ci și o întâlnire cu un alt subiect nevăzut, așa cum orice simț și gând ne prilejuiește întâlnirea cu o realitate obiectivă corespunzătoare.

Amintirea poate să dea pe față păcatul care locuiește în noi și amintirea poate să-l mistuie și să miște toată puterea dușmanului din inimă. Amintirea poate să biruiască păcatul și să-l deșurădăcineze în parte, căci numele Domnului Iisus Hristos, coborând în adâncul inimii, smerește pe balaurul ce stăpânește pe întinderile ei, iar sufletul îl mântuiește și îl face viu. Stăruie, deci, neîncetat, întru numele Domnului Iisus, ca inima să înghită pe Domnul și domnul să înghită inima, cele două făcându-se una. Dar acest lucru nu este pentru o zi sau două, ci pentru un timp îndelungat, căci e nevoie de multă luptă și de multă vreme ca dușmanul să fie scos și pentru ca să se sălășluiască Hristos.

Amintirea sau pomenirea este o forță care produce o stare nouă în ființa noastră, sau în inimă. Ea aduce păcatul când se gândește la el cu plăcere și creează deprinderea patimii sau îl deșurădăcinează când e pomenit des numele lui Hristos, întipărind puterea Lui în inimă. (*Ioan Gură de Aur*)

Trebuie să te întărești și să-ți strunești mintea, să o frânezi, să pedepsești tot gândul și toată lucrarea celui viclean prin chemarea Domnului nostru Iisus Hristos.

Dacă amintirea păcatului vine cu ușurință de la sine, pomenirea lui Hristos cere efort, cere o înfrânare a minții de la amintirea păcatului, căci prin această pomenire ea luptă împotriva amintirii păcatului și alungă orice alt gând. (*Ioan Gură de Aur*)

Unde stă trupul, acolo să fie și mintea, ca nimic altceva să nu se afle la mijloc între Dumnezeu și inimă ca un perete despărțitor, sau ca un zid care să întunece mintea și să o despartă de Dumnezeu. Iar dacă ceva răpește mintea, nu trebuie să zăbovească în gânduri, ca nu cumva consimțirea cu gândurile să i se socotească drept faptă înaintea Domnului înaintea judecării, când Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor (*Romani 2, 16*). Opriți-vă deci, de la toate și stăruieți în Domnul Dumnezeu vostru, până se va îndura de voi (*Psalmi 122, 3*), și nu cereți nimic altceva de la Domnul Slavei decât numai mila. Pe aceasta cerând-o, cereți-o cu inima smerită și îndurerată,

strigând ziua și noaptea: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă, și forțați mintea voastră la lucru acesta până la moarte.

Adică mintea să nu umble, în vreme ce trupul stă adeseori într-un loc, câtă vreme mintea vagabondează neîncetat. Să învețe și mintea la trup, să stea uneori nemișcată. Dar, desigur, ea trebuie să stea în gândul la Dumnezeu. Dacă umblă prin tot felul de gânduri, acestea se interpun între minte și Dumnezeu. Dar cuvintele unde stă trupul, acolo să fie și mintea, mai au și alt înțeles. Să nu stea trupul vreodată uitat de minte; ci conștiința să ia seama la fiecare situație în care se află trupul, căci numai prin conștiință viața omului este legată de Dumnezeu. La rândul ei, conștiința este trează numai atunci când ea este legată de Dumnezeu. Când această legătură nu mai funcționează, între inima însăși și Dumnezeu s-a interpus vreun gând care o separă de Dumnezeu, ca un zid despărțitor, care întunecă mintea. Când un astfel de gând răpește mintea, aceasta se întâmplă numai pentru o clipă, căci zăbovirea în el este o consimțire care va fi socotită la Judecata din urmă ca faptă. Se știe că omul înaintea spre păcat prin patru trepte: atacul (aparitia unui gând ispititor în minte), convorbirea cu el, consimțirea și fapta. Împotriva tuturor acestor trepte trebuie să se lupte cu pomenirea numelui lui Iisus. Ea ține conștiința permanent trează. În sfârșit se ferește de gânduri și prin faptul că nu se gândește la multe lucruri, ca să le ceară de la Dumnezeu prin rugăciune, ci cere numai mila Lui. Aceasta nu e atâta un gând precis, mărginit, ci o stare existențială de suflet. Când se cer lucruri precise, mintea se poate îngusta după ele. Cerând mila, cere totul, în mod nehotărnicit, nu în mod precizat, deci se împlinește și prin aceasta cerința ca mintea să iasă din îngustările ce i le produc gândurile definite, când vrea să facă experiența lui Dumnezeu cel nesfârșit.

Lucrul acesta are nevoie de multă forțare, pentru că „strâmtă e poarta și plină de necazuri calea ce duce la viață și cei ce se forțează intră în ea. Căci Împărăția cerurilor este a celor ce o iau cu sila". Vă îndemn, deci, să nu despărțiți inimile voastre de Dumnezeu, ci stăruiți și păziți-le totdeauna cu pomenirea Domnului Iisus Hristos, până ce se va sădi numele Domnului înăuntrul inimii și nu va mai cugeta la nimic altceva, ca să se mărească Hristos în voi. (*Ioan Gură de Aur*)

A zis și marele Pavel despre Domnul Iisus: „De vei mărturisi cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede cu inima ta că Dumnezeu L-a ridicat pe El din morți, te vei mântui. Căci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire" și iarăși: „Nimeni nu zice *Domnul Iisus* decât numai în Duhul Sfânt" (*I Corinteni 12, 3*). A adăugat în Duhul Sfânt, adică atunci când inima primește lucrarea Duhului Sfânt, prin care se roagă. Iar acesta este a celor ce au înaintat și s-au îmbogățit cu Hristos, care locuiește în chip vădit în ei.

Lucruri asemănătoare spune și **Sfântul Diadoh**: Când îi închidem minții toate ieșirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. trebuie să-i dăm deci, rugăciunea: Doamne Iisuse prin care își poate împlini în chip deplin scopul. Căci „nimeni nu spune Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt". Dar acest cuvânt trebuie să-l cugete neîncetat așa de strâns în cămărilor sale, încât să nu se abată nicidecum la niscaiva închipuiri. Toți cei care vor cugeta neîncetat la acest slăvit și mult iubit nume în adâncul inimii, vor putea să vadă cândva și lumina minții, pentru că dacă e ținut cu toată grija de către cugetare, el arde toată pata de pe fața sufletului, printr-o simțire puternică, căci „Dumnezeul nostru este foc mistuitor" (*Evrei 12, 29*). Ca urmare, Domnul atrage sufletul lui la iubirea puternică a slavei Sale, căci zăbovind numele acela slăvit și prea iubit, prin pomenirea lui de către mine, căldura inimii, sădește în ea, fără îndoială, deprinderea de a iubi bunătatea Lui, nemaifiind nimic care să o împiedice. Acesta este mărgăritarul cel de mult preț pe care-l poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)

Sfântul Isihie înfățișează pe Hristos, scriind astfel: Când sufletul va fi zburat prin moarte în

văzduh, având în sine și pentru sine, în porțile cerești, pe Iisus, nu se va mai teme nici acolo de vrăjmașii săi, ci va grăi și atunci din porți către ei cu îndrăzneală ca și acum. Numai să nu slăbească până la ieșirea lui, ci să strige către Hristos Iisus ziua și noaptea și el va face izbăvirea mai degrabă, după făgăduința Lui nemincinoasă și dumnezeiască, pe care a dat-o, vorbind despre judecătorul nedrept: „Zic vouă că o va face și în viața de acum și după ieșirea lui din trup" (*Luca 18, 1-8*). (*Isihie Sinaitul*)

Sfântul Ioan Scărarul vorbește tot numai de Iisus când scrie: Biciuiește pe vrăjmaș cu numele lui Iisus căci nu este armă mai tare în cer și pe pământ. Răsuflarea ta să se lipească de pomenirea lui Iisus și atunci vei cunoaște folosul inimii. (*Ioan Scărarul*)

Nu numai la amintiții de Dumnezeu purtători Părinți și la urmașii lor poate afla cineva pomenite tainic aceste cuvinte ale sfințitei rugăciuni, ci, înainte de ei, și la înșiși Apostolii dintâi și corifei, adică la Petru, Pavel și Ioan:

- ✓ Nimeni nu poate spune Domnul Iisus decât numai în Duhul Sfânt. (*I Corinteni 12, 3*)
- ✓ Harul și adevărul s-au făcut prin Iisus Hristos. (*Ioan 1, 17*)
- ✓ Tot duhul care mărturisește pe Iisus Hristos venit în trup, de la Dumnezeu este. (*I Ioan 4, 2*)
- ✓ Fruntașul ucenicilor lui Hristos, la întrebarea Mântuitorului și Învățătorului, adresată apostolilor: „Cine spun oamenii că sunt Eu?", a răspuns, dând preafericita mărturisire: „Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu" (*Matei 16, 16*)

Privește rânduiala și legătura acestor cuvinte cu totul deosebită, având în ea întipărită înțelepciunea cea de sus, căci unul zice *Domnul Iisus*, altul *Iisus Hristos*, iar al treilea: *Hristos, Fiul lui Dumnezeu*. În felul acesta unul urmează celuilalt și toți se leagă nemijlocit de altul prin conglăsuirea și legătura acestor cuvinte îndumnezeitoare. Căci poți vedea cuvântul fiecăruia legându-se de sfârșitul cuvântului celuilalt, pe care-l are ca început, și astfel înaintând, sare al treilea

Același lucru îl vezi privind la adaosul privitor la Duhul, căci fericitul Pavel spune că nimeni nu poate spune *Domnul Iisus* decât numai în Duhul Sfânt, iar Duhul Sfânt stând la sfârșit, e folosit de Ioan cel cu glas de tunet, ca început, zicând: „Duhul care mărturisește pe Iisus Hristos venit în trup, este din Dumnezeu". Iar acestea le-au pus în ordine nu de la ei înșiși, ci mișcați de mâna Preasfântului Duh, pentru că mărturisirea dumnezeiescului Petru s-a făcut prin descoperire în Duhul Sfânt, și aceasta deoarece „toate le lucrează unul și același Duh, împărțind deosebit fiecăruia precum voiește". (*I Corinteni 12, 11*)

Astfel, frânghia întreită și de nedesfăcut (*Ecclesiast 4, 20*) a rugăciunii îndumnezeitoare, urzită, țesută și împletită cu mare înțelepciune și pricepere, trece și la cei din timpul nostru, fiind păstrată în același fel. Dumnezeieștii Părinți de după aceea au legat cuvântul *miluiește-mă* de aceste două cuvinte izbăvitoare ale rugăciunii (Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu), mai ales pentru vei prunci, sau începători și nedesăvârșiți în virtute. Căci cei înaintați și desăvârșiți în Hristos se îndestulează cu rostirea și gândirea fiecăruia din aceste cuvinte, adică cu *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu*, ba uneori și numai cu numele *Iisus*, pe care și-l întipăresc înăuntru și-l îmbrățișează cu lucrarea întreagă a rugăciunii, umplându-se prin el de o plăcere și de o bucurie negrăită, care covârșește toată mintea, toată vederea și tot auzul. Astfel, de trei ori fericirii, ajungând în afară de trup și de lume, își închid simțurile prin darul și harul dumnezeiesc și cucerii de iubire ca de o beție fericită, se curăță, se luminează și se desăvârșesc, ca unii ce oglindesc de acum, ca o arvună, harul mai presus de fire, fără început și necreat al dumnezeirii mai presus de

ființă.

Sunt de remarcat aici două lucruri. Întâi că rugăciunea lui Iisus poate avea forme diferite. Pentru cei înaintați ajunge și o repetare neîncetată a numelui lui Iisus, fie chiar numai cu gândul. Al doilea, că acest nume singur, repetat cu simțirea dragostei, poate umple pe ce-l repetă de o plăcere și de o bucurie negrăită mai presus de minte, care-l face să se simtă afară de trup, de auzire și de vedere. Simțurile lor sunt copleșite de simțirea lăuntrică produsă de har. Iubirea lui Hristos care-i cucerește e ca o beție (Grigorie de Nyssa), care îi curăță de orice patimă pentru altceva afară de Hristos, îi luminează prin conștiința prezenței lui Hristos și-i desăvârșește, făcându-i să nu simtă altceva decât iubirea curată de Hristos și de oameni. Repetarea neîncetată a numelui lui Hristos e socotită astfel, prin iubirea de Hristos ce o produce, forța trecerii prin cele trei etape principale ale urcușului duhovnicesc, prin care urcă chiar și cetele îngerești, după Dionisie Areopagitul (curățire, iluminare, desăvârșire). Repetarea numelui lui Iisus este unită cu un dinamism ascendent neconținut al sufletului.

Ei se îndestulează cu singură pomenirea și cugetarea fiecăruia din numirile arătate ale Cuvântului Dumnezeu-Om și prin ea sunt învredniciți să fie ridicați la răpiri, la cunoștințe și descoperiri negrăite în Duh.

Fiecare din numirile lui Iisus deschide orizonturi superioare și cuprinde conținuturi din care sufletul se poate înălța la nesfârșit. În fiecare este o putere de răpire la cunoștințe și descoperiri care nu vin de la om și de la firea creată. Fiecare este o poartă pentru altă și altă revelație ascunsă în Iisus, poartă pe care o deschide Duhul Sfânt prin iubirea ce o trezește în suflet.

Asigurarea clară și încredințarea neîndoielnică a acestora ne-a dat-o în chip luminos preadulcele și iubitorul de suflet, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ale cărui cuvinte și fapte și ale cărui spuse, sunt după El Însuși, Duh și viață, când a zis:

∨ Fără de Mine nu puteți face nimic. (*Ioan 6, 63*)

∨ De veți cere ceva în numele Meu, vă voi face. (*Ioan 14, 14*)

Cuvintele lui Hristos sunt *fapte* pentru că produc efecte în suflete și în ființa omului credincios. Dar ele au produs și lumea. Chiar cuvintele omului, rostite cu putere și convingere, sunt *fapte* pentru că produc înstări noi în cei ce le primesc. Cuvintele lui Hristos mai sunt *fapte* și pentru că au în ele puteri care produc stări noi în suflete și, prin suflete, în trupuri și în cele din afară. Cuvintele Lui sunt *fapte*, pentru că ele iradiază Duh și viață, Duhul și viața Lui. Fiecare comunică prin cuvinte și ceva din el însuși, comunică putere și duh pe măsura puterii și duhului lui și a voinței de primire din partea auzitorilor. Aceasta ne ajută să înțelegem cum toate au fost făcute la început prin cuvântul lui Dumnezeu și cum lucrurile sunt chipurile cuvintelor Lui.

Începătorii pot, și ei, să se roage uneori cu toate cuvintele rugăciunii, alteori cu o parte a ei, dar neîncetat și înăuntru inimii și să nu schimbe mereu cuvintele.

Este îngăduit începătorilor să se roage uneori cu toate cuvintele rugăciunii, alteori cu o parte a ei, dar înăuntru inimii neîncetat, căci:

∨ Cel ce petrece pururi în inima sa, iese fără îndoială din cele frumoase ale vieții căci umblând în Duh, nu poate ști de poftele trupului (*Galateni 5, 16*). Unul ca acesta, făcându-și plimbările în cetatea întărită a virtuților, are virtuțile înseși ca păzitori la porțile viețuirii sale curate. De aceea, uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără efect. (*Diadoh al*

Foticeii).

- ✓ Cel ce cercetează sufletul său în tot ceasul, se bucură în inima lui de descoperiri, iar cel ce și adună vederea (contemplarea) lui înăuntru, vede în sine strălucirea Duhului. Cel ce disprețuiește orice înălțare, vede pe Stăpânul său înăuntru inimii sale. (*Isaac Sirul*).

Cine se obișnuiește să se cerceteze mereu ajunge în mod sigur la descoperiri de taine tot mai subțiri în cutele sufletului său și prin ele la vederea luminii Duhului. Căci sufletul e văzut tot mai mult ca nestând de sine, și având tot ce se mișcă în el curat de la Dumnezeu. Cine privește numai la cele din afară se înalță pe sine, el nu poate vedea pe Stăpânul tuturor. Se crede pe sine stăpân al lor. Cine privește în sine, nu se mai înalță și de aceea vede pe Stăpânul tuturor. Nu se mai înalță pentru că își dă seama cât de puțin se poate stăpâni și cuprinde în sine însuși în mișcarea complexă a vieții sale indefinite.

De aceea nu se cuvine a schimba mereu cuvinte rugăciunii, ca nu cumva, prin schimbarea și mutarea lor continuă, mintea să se obișnuiască cu nestatornicia și cu abaterile și să se facă ușor de furat și fără roade, ca pomii mereu mutați și sădiți în altă parte.

Rodul rugăciunii înăuntru inimii are nevoie de timp îndelungat, de luptă și de silire, tot binele dobândindu-se cu multă osteneală și după timp îndelungat.

Rugăciunea neîncetată înăuntru inimii și cele mai presus de ea nu se agonisesc în chip simplu și la întâmplare și prin osteneală puțină și scurtă, chiar dacă se întâmplă unora, cu totul rar, și aceasta, prin vreo economie negrăită. Ci are nevoie, pentru dobândire, de timp îndelungat, de osteneală și de nevoiță trupească și sufletească și de multă forțare, căci potrivit părții ce ni s-a dat din darul și harul, de care nădăjduim să ne împărtășim, trebuie să contribuim pe măsura puterii noastre, și noi cu nevoițele noastre la dobândirea ei și să străbatem timpurile trebuitoare pentru acestea. Iar scopul ei este, după Sfinții Învățători, să scoatem pe vrăjmaș din întinderile inimii și să sălășluim în ea, în chip vădit, pe Hristos.

- ✓ Cel ce voiește să vadă pe Domnul, se silește să-și curețe inima prin pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu, și așa, în lumina înțelegerii Lui, va vedea în tot ceasul pe Domnul. (*Isaac Sirul*)

- ✓ Dacă lucrarea dinăuntru nu va ajuta, împreună cu Dumnezeu, omului, în zadar se ostenește spre cele dinafară, căci lucrarea dinăuntru, făcută cu osteneala inimii aduce curăție; curăția, adevărata liniștire a inimii; liniștirea, smerenia; smerenia face pe om locuința lui Dumnezeu și din locuința aceasta sunt alungați demonii odată cu patimile. Omul se face astfel biserica lui Dumnezeu, plină de sfințenie, plină de curăție și de har. Fericit e, deci, acela care vede pe Domnul în cele dinăuntru ale inimii și-și varsă cererea sa, însoțită de plâns înaintea bunătății Lui. (*Varsanufie cel Mare*)

E de remarcat această derivare a liniștii din curăția inimii. Numai patimile frământă și sfâșie inima omului. De aceea numai unde e Dumnezeu este liniște. Numai din puterea Lui se eliberează omul de frământările sau lucrurile trecătoare, din trecerea pasionată de la unul la altul, sau din grija pasionată de a avea pe unul sau pe altul.

- ✓ E nevoie de multă nevoiță și de timp îndelungat în rugăciuni, ca să aflăm, în starea netulburată a înțelegerii, alt cer al inimii, în care locuiește Hristos, cum zice Apostolul: „Oare nu știți că Iisus Hristos locuiește întru voi? Afară, doar, dacă nu cumva sunteți necerțați. (*II Corinteni 13, 5*)" (*Ioan Carpatiul*)

- ✓ Rămâi neîncetat cu numele domnului Iisus, ca să înghită inima pe Domnul și Domnul inima, astfel cele două făcându-se una. Dar lucrul acesta nu este pentru o zi sau două, ci pentru un timp îndelungat, căci avem nevoie de multă luptă și vreme ca să fie scos vrăjmașul și să se sălășluiască Hristos. (*Ioan Gură de Aur*)

Despre rugăciunea inimii care nu este curată și cum se poate ajunge la rugăciunea curată și neîmprăștiată.

Prin stăruirea în regula amintită a rugăciunii curate și neîmprăștiate a inimii, chiar dacă, poate, ea nu e încă curată și neîmprăștiată, din pricina piedicilor ce i le pun stările de mai înainte și gândurile, cel ce se nevoiește ajunge la deprinderea de a se ruga în chip nesilit, neîmprăștiat, curat și adevărat. Adică, ajunge la deprinderea ca mintea lui să stăruie în inimă și să nu o introducă cu forțare, sau fără luare aminte prin respirație și iarăși să sară de acolo, ci să stăruie pururea în ea și să se roage astfel neîncetat.

- ✓ Cel ce nu are rugăciunea curată de gânduri, nu are armă în război, iar rugăciune numesc pe aceea care se lucrează neîncetat în adâncurile inimii, ca prin chemarea lui Iisus Hristos, vrăjmașul ce ne războiește în chip ascuns să fie biciuit și ars. (*Isihie Sinaitul*)
- ✓ Fericit este acela care s-a lipit cu cugetarea de rugăciunea lui Iisus și-L strigă pe El neîncetat în inimă, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. (*Isihie Sinaitul*)
Cugetarea nu mai are alt conținut decât rugăciunea lui Iisus, dar aceasta nu înseamnă o îngustare a cugetării, ci o adâncire și o lărgire a ei în oceanul nesfârșit de înțelesuri și de lumini ale lui Dumnezeu pătruns de umanitatea lui Hristos și prin ea în gândirea și viața noastră. Pe calea acestei rugăciuni ajungem să înțelegem „care este lărgimea și lungimea, adâncimea și înălțimea”, „iubirii lui Hristos, cea mai presus de cunoștință, ca să ne umplem de toată bunătatea lui Dumnezeu” (*Efesenii 3, 18-19*).
- ✓ Străbătând soarele deasupra pământului se face ziuă, iar numele sfânt și preacinstit al Domnului Iisus strălucind neîncetat în cugetare, va naște nenumărate înțelesuri ce luminează asemenea soarelui. (*Isihie Sinaitul*)

Despre rugăciunea neîmprăștiată și curată a inimii și despre căldura ce se naște din ea.

Rugăciunea curată și neîmprăștiată a inimii este aceea din care se naște o oarecare căldură în inimă, potrivit cu ceea ce s-a scris: „Înfierbântatu-sa inima mea înăuntru meu și în cugetarea mea se va aprinde foc” (*Psalmii 38, 4*). Acesta-i focul pe care Iisus Hristos a venit să-l arunce pe pământurile inimilor noastre (Foc am venit să arunc pe pământ și cât aș fi voit să se fi aprins. *Luca 12, 49*) care mai înainte erau purtătoare a mărcinilor patimilor, iar acum sunt prin har, purtătoare de Duh. Aceasta a făcut odinioară și cu Cleopa și însoțitorul lui, când i-a încălzit și i-a înflăcărat să strige, ieșiți din ei (extaz), unul către altul: „Oare nu era inima noastră arzând în noi pe cale?” (*Luca 24, 32*).

Dar zice și Ioan cel minunat din Damasc, într-un tropar din cele alcătuite de el, către Preacurata Născătoare de Dumnezeu: Focul din inimă mă împinge spre cântarea dragostei feciorelnice, iar Sfântul Isaac scrie:

- ✓ Din lucrarea plină de putere se naște căldura nemăsurată care se aprinde în inimă din gândurile fierbinți ce se mișcă în cugetare. Această lucrare și pază subțiază mintea cu căldura lor și-i dă vedere.

Lucrarea chemării neîncetate a lui Iisus și încordarea menținerii ei are în ea o stare de căldură, căci este întreținută de dragostea față de El. Căldura acestei iubiri subțiază cugetarea, căci o ține îndreptată către Cel atotsubțire în comparație cu lucrurile și cu mișcările îngroșate ale lumii și ale trupului. Subțirimea plină de dragoste fierbinte a minții față de Cel atotsubțire o face pătrunzătoare, deci capabilă de vederi, sau de intuiții subțiri. Aceste vederi la rândul lor nasc căldură curată, sau gânduri fierbinți.

- ✓ Și din căldura aceasta răsărită în inimă din harul vederii, se naște curgerea lacrimilor, iar din lacrimile neîncetate, sufletul primește pacea gândurilor. Din această pace a gândurilor el se înalță la curăția minții, iar prin curăția minții, omul vine la vederea tainelor lui Dumnezeu. După acestea ajunge mintea să vadă descoperiri și semne, cum a văzut Iezechiel prorocul. Lacrimile și lovirea capului în vremea rugăciunii și clătinarea lui din pricina căldurii, trezesc căldura dulceței lor înăuntru inimii și după ieșirea din sine (extaz) cea de laudă, inima zboară spre Dumnezeu și strigă: „Însetat-a sufletul meu după Tine, Dumnezeule, Cel tare, Cel viu. Când voi veni și mă voi arăta feței Tale, Doamne?” (*Psalmi 41, 3*), (*Isaac Sirul*)

- ✓ Iar Scărarul zice: Focul, sălășluind în inimă, a înviat rugăciunea, iar după ce s-a înălțat la cer, s-a făcut coborârea focului în foișorul de sus al sufletului.

Numai focul Duhului a înviat trupul Domnului și L-a înălțat la cer, ca apoi din același trup să se pogoare peste Apostoli, dând naștere Bisericii, adunării în Hristos și în Duhul Lui a celor ce cred în El. Numai focul Duhului învie rugăciunea sau sufletul în stare de rugăciune la cer, sau la Dumnezeu, ca apoi să coboare iarăși, de și mai sus în sufletul ridicat în foișorul de sus, făcându-l și mai aprins la rugăciune și comunicându-Se din rugăciunea unuia celorlalți. Rugăciunea nu se produce fără Duhul Sfânt și Duhul Sfânt nu coboară la suflet și nu înalță sufletul decât prin rugăciune. Rugăciunea este forma de înviere și de înălțare a sufletului prin Duhul. Ea este forma de lucrare a Duhului în suflet, căci prin ea se unește sufletul cu Dumnezeu și aceasta vine din lucrarea Duhului Sfânt, care se face punte vie între suflet și Dumnezeu, făcând pe om transparent.

- ✓ Cine este așadar, monahul credincios și înțelept care a păzit căldura sa nestinsă? Și care nu a încetat, până la ieșirea sa, să adauge în fiecare zi foc la foc, căldură la căldură, dor la dor și sânguință la sânguință? (*Ioan Scărarul*)

- ✓ Când sufletul, odihnindu-se de toate cele din afară, se va uni cu rugăciunea, aceasta învăluind sufletul îl face întreg arzător, după cum focul transformă fierul. Sufletul este același, dar nu mai poate fi atins de cele din afară, după cum nu poate fi nici fierul arzător atins. Fericit este cel ce s-a învrednicit să se arate în viața aceasta astfel și statura sa, de lut fiind prin fire, și-o vede arzătoare, datorită harului. (*Ilie Edicul*)

Căldura celui ce se roagă neîncetat nu e numai o simțire subiectivă, ci o stare nouă a ființei, devenită arzătoare prin har. Harul arde păcatele din ea și transmite căldura ei celorlalți. Măinile înălțate la rugăciune se văd, în viețile sfinților ca niște flăcări. Este un foc ce cuprinde toată ființa, un foc al entuziasmului curat, nicidecum al patimii rușinoase. Este un foc al Duhului care face trupul transparent. Despre această căldură au mai scris și alți Părinți, dar(nici unul n-a încadrat-o într-o dezvoltare a vieții duhovnicești ca autorii scrierii de față. Se vede de aici că aceștia, deși se bazează în această scriere pe citate străine, le organizează într-o viziune proprie și unitară. Mai e de remarcat că deși despre *căldură* a mai vorbit și Sfântul Grigorie Sinaitul, autorii scrierii de față nu-l menționează nici în această chestiune, nici în alta. se vede că n-au fost ucenicii direcți ai lui, ei fiind după Palama.

Cunoaște că și o asemenea căldură își are pricina și existența în noi în multe și felurite chipuri. Acest lucru e văzut din cuvintele spuse de sfinți, căci ne e greu să spunem că și din cercarea noastră. Cea mai de căpetenie este căldura care se naște din rugăciunea curată a inimii. Aceasta înaintează și crește neîncetat, împreună cu rugăciunea și se odihnește (sfârșește) într-o lumină ipostas, adică face pe un astfel de om luminat în înțelesul de ipostasiat în ea.

Care este efectul nemijlocit al căldurii inimii?

Această căldură topește în chip nemijlocit tot ceea ce împiedică rugăciunea cea dintâi să se facă rugăciune desăvârșită curată. Pentru că „foc est Dumnezeu nostru”; și anume - „foc ce mistuiește” (*Evrei 12, 29*) răutatea dracilor și a patimilor noastre.

Focul dragostei de Dumnezeu, aprins în noi de Duhul, mistuie orice plăcere și patimă trupească sau lumească, orice ispită trezită în noi de demoni față de lucruri mărginite, care ne înstrăinează de Dumnezeu, făcându-le să pălească în micimea lor, față de marea frumusețe a lui Dumnezeu.

Spune *Sfântul Diadoh*:

- ∨ Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte săgetăturile dracilor, așa încât celui războit îi pare că primește săgețile înseși sufletul urăște cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul curățirii. Căci, dacă nu s-ar îndurera mult de nerușinarea păcatului, n-ar putea să se bucure îmbelșugat de bunătatea dreptății. Deci cel ce voiește să-și curețe inima sa, s-o înfierbânte continuu cu pomenirea lui Iisus Hristos, având-o numai pe aceasta ca cugetare și ca lucrare neîncetată. Căci cei ce voiesc să lepede putreziciunea lor, nu se cade ca uneori să se roage, iar alții nu, ci pururi să petreacă în rugăciune, cu păzirea minții, chiar dacă s-ar afla.

Putreziciune este o moleșală care duce la descompunerea în care subiectul nu mai ține în frână toate puterile și tendințele sale, îndreptându-le spre Hristos. Ea poate fi biruită numai prin păzirea minții ca să nu fie furată de orice fel de gânduri. Acesta este un mare eroism interior, o mare și vie tensiune.

- ∨ Precum cel ce voiește să curețe aurul, dacă lasă să înceteze focul din cuptor chiar și numai pentru o scurtă vreme, face iarăși să se așeze zgura pe aurul curățit, tot așa și cel ce uneori pomenește pe Dumnezeu alții nu, ceea ce pare să fi câștigat prin rugăciune, pierde prin întreruperea ei. Este propriu bărbatului iubitor de virtute să topească, prin pomenirea lui Dumnezeu, coaja pământescă de pe inimă, ca astfel topindu-se pe încet răul prin focul pomenirii Celui Bun, sufletul să se întoarcă cu desăvârșire la fericirea lui firească cu și mai multă slavă. Astfel, mintea, stăruind neîmpiedicată în inimă, se roagă în chip curat și fără rătăcire căci rugăciunea este adevărată și nerătăcitoare atunci când mintea păzește inima în vreme ce se roagă. (*Diadoh al Foticeii*)
- ∨ Monah adevărat este acela care păzește trezvia; și cel ce veghează cu adevărat, este monah în inimă. (*Isihie Sinaitul*)

Dintr-o astfel de căldură și rugăciune făcută cu luare aminte, sau din rugăciunea curată, se naște în inimă dorul și dragostea dumnezeiască și iubirea față de numele pomenit al Domnului nostru Iisus Hristos. Căci s-a scris: „Fecioarele m-au iubit pe Mine” (*Cântarea Cântărilor 1, 3-4*) și: „Rănită de dragoste sunt eu” (*Cântarea Cântărilor 2, 5*)

- ✓ Toate virtuțile ajută minții să câștige dragoste dumnezeiască, dar, mai mult decât toate, rugăciunea curată. Căci prin ea, zburând spre Dumnezeu, iese toate. (*Maxim Mărturisorul*)

Despre lacrimile din inimă, despre dumnezeiescul dor, despre dragoste

Dintr-o astfel de inimă curg foarte multe lacrimi, care curăță și îngrașă pe cel ce s-a îmbogățit cu ele, dar nu-l seacă și nu-l usucă. Lucrul din urmă vine din frica lui Dumnezeu, iar cel dintâi din dragostea dumnezeiască, din dorul și dragostea puternică și nestăpânită față de Iisus Hristos cel pomenit. Căci, fiind cuprinsă de entuziasm, inima strigă: „Fermecatu-m-ai cu dorul Tău, Hristoase, și m-ai schimbat cu dragostea Ta dumnezeiască” și: „Întreg ești, Mântuitorule, dulceață și întreg, dorirea mea; întreg, Cel de care nu mă satur, întreg ești frumusețe negrăită”. Dar strigă și Pavel, vestitorul lui Hristos:

- ✓ Dragostea lui Dumnezeu ne strânge pe noi. (*II Corinteni 5, 14*)
- ✓ Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Oare necazul, sau strâmtorarea, prigoana sau golătatea, primejdia sau sabia? (*Romani 8, 35*)
- ✓ Sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici începătoriile, nici stăpâniile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici înălțimea, nici adâncimea, nici vreo altă zidire nu ne va putea despărți pe noi de dragostea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru. (*Romani 8, 38-39*)

Să nu căutăm cele peste măsură

Bine este să se învrednicească cineva de acestea și de toate cele de după ele. Dar despre acestea nu e timpul potrivit să vorbim acum, căci se spune: nu căuta înainte de timp cele ce sunt ale unui anumit timp și binele nu e bine, când nu se face bine. Iar după Sfântul Marcu: Nu este de folos să cunoaștem înainte de lucrarea celor dintâi, cele de pe urmă, căci „cunoștința îngâmfă”, pentru lipsa faptelor; „iar iubirea zidește, pentru că toate le rabdă” (*I Corinteni 8,1*). Dar ca să se învrednicească de ele, omul trebuie să se sârguiască și să se nevoiască mereu, să țină tot timpul pomenirea Domnului Iisus Hristos în adâncul inimii lui și să nu o lase afară la suprafață. Despre acest lucru spune fericitul Marcu: De nu se va deschide prin nădejdea deobște și înțelegătoare, încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii noastre, nu vom putea cunoaște sigur pe Cel ce locuiește în ea și nu putem ști de s-au primit jertfele noastre de gânduri sau nu.

Despre râvna cea fierbinte, despre arătarea dumnezeiască și luminarea cea din ipostas a harului

Făcând cineva așa, va scăpa ușor nu numai de faptele rele, ci și de gândurile pătimase și de nălucirile necuvenite, precum s-a scris: „Umblați în Duh și pofta trupului nu o veți împlini” (*Galateni 5, 16*). Mai mult, acesta va ieși din tot gândul și din toată nălucirea (închipuirea), arzând și alungând, prin râvna lui fierbinte pentru virtute, toată reaua făptuire ce se lucra mai înainte în sine prin simțurile și prin mintea sa, împreună cu dracii care o susțineau și întipăreau în el răutatea.

- ∨ Spune **Sfântul Isaac**: înfricoșat este dracilor și iubit de Dumnezeu și de îngerii Lui cel ce deșădăcinează cu râvnă fierbinte mărcinii ce odrăslesc din lucrarea vrăjmașului în el.

El va ajunge la treapta înaintată de a avea în sine încredințarea (simțirea sigură și deplină) iubirii lui Dumnezeu față de el și a arătării și sălășluirii luminării ipostasiate și preadumnezeiești a harului. Iar dacă voiești, poți să spui că prin aceasta el revine în chip strălucitor la noblețea și la învierea duhovnicească lucrată în noi de sus, prin harul Botezului.

- ∨ Acesta este Ierusalimul și Împărăția lui Dumnezeu, ascunsă în noi, după cuvântul Domnului, acest loc este norul slavei lui Dumnezeu, în care nu vor intra decât singuri cei curați cu inima, ca să vadă fața Stăpânului lor (*Matei 5, 8*). Numai să nu caute acela însăși arătarea lui Dumnezeu, ca să nu primească pe cel ce este de fapt întuneric dar se preface în lumină. (*Isaac Sirul*)

Dar când mintea lui, fără să caute, vede o lumină, să nu o primească, dar nici să o înlăture. Căci: Este o lucrare a harului necunoscută pruncului, și este alta, a răutății, care se aseamănă adevărului. Dar bine este să nu primească acestea, de teama înșelăciunii, dar nici să le anatimizeze, gândindu-se cu teamă că ar putea fi adevărate; ci totdeauna să alerge la Dumnezeu cu nădejde, căci El recunoaște folosul amândurora. Dar să fie întrebat cel ce are har și puterea de la Dumnezeu să învețe și să deosebească. (*Marcu Ascetul*)

Despre lumina adevărată și despre cea mincinoasă lumina dumnezeiască și cea diavolească.

Părinții ne arată în unele din scrierile lor semnele luminării neamăgitoare și a celei mincinoase. Așa a făcut și de trei ori fericitul Pavel din Latro, spunând ucenicului său acestea:

- ∨ Lumina puterii vrăjmașe este în chipul focului și scoate fum, și-i asemenea focului supus simțurilor; când însă o vede sufletul cumpătat și curățit, e dezgustat și scârbit de ea. Iar lumina bună a Celui bun este foarte plăcută și curată și când se arată sfințește și umple sufletul de bucurie și de seninătate făcându-l blând și de oameni iubitor. (*Pavel din Latro*)

Despre închipuiri cuviincioase și necuviincioase

Închipuirile necuviincioase se opun foarte mult rugăciunii curate a inimii și lucrării unitare și neînșelătoare a minții. De aceea dumnezeieștii Părinți vorbesc de multe ori de ea socotind-o asemenea miticului Dedal cu mai multe chipuri și capete asemănătoare hidrei și ca pe un pod al demonilor. Căci blestemații ucigași, străbătând și trecând prin ea, intră în comunicare cu sufletul amestecându-se cu el și făcându-l astfel un stup de viespi și o peșteră de gânduri sterpe și pătimeșe. O astfel de închipuire trebuie respinsă cu totul.

În manuscrisele vechi românești cuvântul grec fantazie se traducea întotdeauna cu nălucire. Noi azi deosebim între nălucire și închipuire, prima având mai mult sens de halucinație bolnavă.. dar deosebirea dintre aceste două înțeleșuri nu e totdeauna deplină. În orice caz, prin închipuirea pe care o resping autorii noștri nu se înțelege o simplă idee sau o intuiție nouă, ci imaginea unei situații concrete. Ele pot fi rele când au în ele ceva ispititor, dar nu totdeauna sunt rele căci nu totdeauna au ceva negativ în ele. În general, cel ce vrea să se

concentreze în rugăciune, trebuie să se ferească cu totul de orice închipuiri căci ele atrag sufletul la suprafață și-l fac să treacă de la o închipuire la alta. ele sunt socotite de autorii noștri ca punți ale diavolului, prin care el însuși intră în suflet și-l face pe acesta să iasă din concentrarea în gândirea simplă a lui Dumnezeu cel neîmpărțit și nehotărnicit. Dacă gândirea presupune totdeauna un subiect care gândește, așa și gândirea al cărei subiect nu parem să fim noi înșine, are ca subiect mai adânc în noi, sau în legătură cu noi, un duh rău, sau un demon. El vrea chiar prin închipuirile părute bune să ne rupă de la rugăciune, de aceea trebuie respinse și ele în vremea rugăciunii. Dar autorii noștri fac cele ce urmează o excepție cu închipuiri bune, pentru motivele pe care le înșiră.

Când voiești ca din pricina plânsului împreună cu zdrobirea inimii și de dragul pătrunderii fapturilor să compari închipuirea necuviincioasă cu cea după Dumnezeu, opune-le pe acestea ca prin cea din urmă să o alungi pe cea dintâi. Lovind-o astfel, vei dobândi biruință alungând-o cu putere pe cea nerușinată și lașă, și nu numai că nu-ți va fi pricină de pagubă, ci îți va fi mai degrabă de câștig, ca unul care ți-ai condus cele ce te privesc cu judecată, fără greșală, ca unul care ai nimicuit închipuirea necuviincioasă prin cea cuviincioasă și ai rănit de moarte pe vrăjmași cu propriile lor arme, ca odinioară dumnezeiescul David pe Goliat.

Este o remarcabilă demonstrare a valorii închipuirii bune pentru nimicirea celor rele, pentru cei ce nu au ajuns la treapta rugăciunii neîncetate (de un singur gând). De acestea se folosesc însă și cei desăvârșiți pentru a comunica experiențele lor fără chip celor nedesăvârșiți, ba chiar Proorocii se folosesc de ele pentru a împărtăși revelațiile lor altora. De aceea revelația se folosește și de imagini și Sfânta Scriptură și cultul sunt pline de imagini.

Nu numai închipuirea necuviincioasă, ci și cea cuviincioasă e respinsă de sfinți în rugăciunea curată și în lucrarea simplă și unitară a minții.

Dar aceasta este o luptă a celor ce sunt încă prunci, sau începători, căci cei ce au înaintat cu timpul, resping și alungă în întregime închipuirea necuviincioasă împreună cu cea cuviincioasă, prefăcând-o și topind-o în cenușă, ca ceara ce se topește de fața focului (*Psalmi 67, 2*), prin rugăciunea curată și prin golirea și dezbrăcarea minții de toate chipurile, datorită predării ei în stare simplă lui Dumnezeu, sau, dacă voiești, datorită primirii Lui și unirii simple și fără chip cu El.

∨ Tot gândul este închipuirea în minte a unui lucru oarecare supus simțurilor pentru că asirianul (diavolul), fiind el însuși minte, nu ne poate înșela altfel decât folosindu-se de lucrurile sensibile și obișnuite nouă. (*Isihie Sinaitul*)

Este cu neputință ca mintea să gândească la un lucru supus simțurilor, fără să aibă un oarecare chip al lui. Dar Dumnezeu este mai presus de orice chip, deci de facultatea care adună în sine chipurile lucrurilor, sau produce altele după asemănarea lor (facultatea imaginativă).

Asirianul care asediază sufletul nostru, deși este minte, nu poate pătrunde în sufletul nostru decât prin chipurile lucrurilor sensibile, ațâțând simțurile noastre spre plăcerea alipirii de ele. Simbolul este luat de la împresurarea Ierusalimului de către asirieni în vremea regelui Ezechia.

∨ Deoarece tot gândul intră în inimă prin închipuirea (imaginație) vreunor lucruri supuse simțurilor, lumina fericită a dumnezeirii îi va străluci atunci când se va odihni de toate și va părăsi orice formă ce-i vine din acestea. Căci strălucirea aceleia se arată minții curate când se va goli de toate gândurile. (*Diadoh al Foticeii*)

∨ Precum Domnul nu locuiește în temple făcute de mână (*Fapte 7, 48*), tot așa nici în forme și

plăsmuiri gândite. Acestea au fost așezate ca niște ziduri în jurul sufletului întinat, care nu poate să privească în chip curat spre adevăr, ci este încă sub stăpânirea oglinzii și ghiciturii (*I Corinteni 13, 12*). (*Vasile cel Mare*)

Sufletul întinat, ca suflet ținut cu o oarecare plăcere de chipurile lucrurilor, n-a ajuns încă la transparența lui firească pentru Dumnezeu, Spiritul total nematerial. Între el și Dumnezeu stau încă lucrurile ca oglinzi și ghicituri, sau asemănări aproximative; nu s-a descoperit încă pe sine însuși ca o oglindă deplin străvezie și deci deplin adecvată pentru Dumnezeu, adică nu și-a descoperit încă deplin spiritualitatea lui curată. Nu și-a descoperit încă indefinitul lui, în care se simte infinitul dumnezeirii.

- ✓ Iar dumnezeiescul Evagrie spune: Dumnezeu se zice că locuiește acolo unde este cunoscut, de aceea mintea curată se numește și „tron al lui Dumnezeu”. Drept aceea, Dumnezeu nu-și va arăta înțelesul în înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri, ci în înțelesurile care nu se întipăresc în ea ca niște chipuri, ci în înțelesurile care nu se întipăresc în ea ca niște chipuri. De aceea, cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de înțelesurile care se întipăresc în minte ca niște chipuri. Și astfel se va întipări mintea văzând (contemplând) o minte și astfel văzând rațiunea ei. De aici aflăm că cunoștința duhovnicească desface mintea de înțelesurile care se întipăresc în ea ca niște chipuri. Iar ea, deprinzându-se să fie liberă de chipuri (de formă), se întipăresc în ea ca niște chipuri. Iar ea, deprinzându-se să fie liberă de chipuri, se înfățișează astfel lui Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)

Mintea primește de la orice gând o formă mărginită, conform gândului respectiv. Este o idee din filosofia greacă veche. Deci ca să aibă simțirea lui Dumnezeu Cel nemărginit, mintea trebuie să se elibereze ea însăși de mărginirea ce i-o dau chipurile lucrurilor mărginite. Numai așa se poate înfățișa lui Dumnezeu disponibilă pentru ca El să se întipărească în ea. Sfântul Grigorie de Nisa a numit orice înțeles idol, întrucât prin caracterul lui mărginit nu dă lui Dumnezeu putința să se întipărească în minte cu nemărginirea Lui. A vedea însă o minte înseamnă a vedea un subiect nehotărnicit, deosebit de orice înțeles, care e întotdeauna mărginit. Altceva este minte, subiectul, și altceva este o idee definită a minții ca subiect. Cunoașterea duhovnicească este cunoașterea care intră în legătură cu Dumnezeu ca Persoană în mod direct prin Duhul Lui. Dumnezeu se întipărește și El în minte, dar nu prin înțelesuri mărginite, nu prin idei, sau rațiuni, ci ca prezență infinită. El imprimă minții simțirea adâncimii și iubirii Lui nemărginite.

- ✓ **Sfântul Maxim** spune în scoliile la Marele Dionisie: Altceva este închipuirea și altceva înțelegerea, sau înțelesul. Căci din alte puteri se ivesc acestea și se deosebesc prin calitatea mișcării. Înțelegerea este lucrare și facere; închipuirea este pătimire și imagine ce vestește vreun lucru supus simțurilor.

În lucrare mintea este liberă; în închipuire suportă ceva în mod neliber, prin simțuri.

Simțurile primesc lucrurile într-o formă amestecată, iar mintea percepe lucrurile într-alt mod și nu ca simțurile. De latura trupească sau duhovnicească ține, precum am spus înainte, mișcarea pătimitoare și formatoare.

Este o mișcare în care nimic nu este activ, căci simțurile percep lumea de afară fără efort. Lumea aceasta, dând un conținut simțurilor, le dă și o formă. Dar și simțurile dau lumii o formă, deocamdată nu prea definită.

De suflet și de minte ține lucrarea deosebitoare și cea de percepere, sau de înțelegere. Acestei lucrări de percepere îi este supusă și imaginația (lucrarea închipuirii).

Imaginația sau lucrarea formatoare de chipuri, a înțelegerii este altfel decât lucrarea simțurilor, pentru că prin ea fiecare lucru își întipărește în mod distinct chipul lui în minte, pe când în simțuri lucrurile se întipăresc încă în mod oarecum amestecat.

La rândul ei, lucrarea imaginației are trei subîmpărțiri:

1. Cea care dă percepțiilor icoane corespunzătoare lucrurilor percepute prin simțuri;
2. Cea care dă celor ce rămân de pe urma percepțiilor chipuri ce nu se reazemă pe icoanele ce se bazează pe ceva real. Aceasta este numită *imaginație* în înțeles propriu;
3. Cea prin care ia formă toată plăcerea față de ceea ce pare bun, sau tristețea față de ceea ce pare rău;

Întâi are loc formarea în minte a chipurilor lucrurilor percepute în momentul respectiv, apoi imaginarea lor aproximativă sau asemănătoare ulterioară. Dar orice chip al lucrurilor prezente, sau trecute, sau imaginate produce o plăcere, sau o întristare, deci nu are un caracter pur teoretic, ci unul afectiv, pentru că trezește o atracție sau o repulsie față de lucrurile sesizate sau imaginate. Deci nu numai chipurile ca atare scot mintea din concentrarea ei în rugăciune, ci și afecțiunile de plăcere sau de întristare provocate de ele. Prin aceste afecțiuni sufletul se alipește, sau se preocupă în orice caz într-un grad și un mare, și mai total de lucrurile create, angajându-și puterile în ele și nemandându-le puțința să se odihnească în Dumnezeu.

Deci nici o închipuire nu se îndreaptă, precum s-a zis, spre Dumnezeu, căci El este în mod simplu mai presus de orice înțeles.

- ✓ Spune **Marele Vasile**: Mintea care nu se împrăștie spre cele din afară, nici nu se revarsă prin simțuri spre lume, se urcă iarăși spre ea, iar prin ea însăși urcă la înțelegerea lui Dumnezeu. Iar înconjurată de lumina frumuseții aceleia, uită și de firea însăși. (*Vasile cel Mare*)

Acestea știindu-le, deci, și tu, sârguiește-te tot timpul să te rogi, cu ajutorul lui Dumnezeu, în întregime, liber de închipuiri, liber de întipăriri, cu mintea întreagă curată și cu suflet curat, căci spune și **Sfântul Maxim**:

- ✓ *Mintea curată* este aceea care s-a despărțit de neștiință și e luminată de lumina dumnezeiască.

Ideea că neștiința este și ea o necurăție, de care mintea trebuie să scape, o întâlnim înainte de Maxim Mărturisitorul la Dionisie Areopagitul, după care îngerii se curăță în tot urcușul lor de alte și alte grade de neștiință, adică ajung la altă sesizare a nemărginirii lui Dumnezeu și a dragostei de El, care e mai mică până ce intuiesc mai puțin deplin nehotărnicia lui Dumnezeu. La fel, la Dionisie, după fiecare treaptă de purificare de neștiință, urmează, în urcușul îngerilor, o altă treaptă de iluminare. sensul de necurăție a neștiinței arată că ea este o nedeplină pătrundere a lor de către Dumnezeu, o nedeplină transparentă pentru El; o nedeplină ridicare peste planurile mărginite ale creațiunii.

- ✓ *Sufletul curat* este acela care s-a eliberat de patimi și se bucură neîncetat de iubirea dumnezeiască.

Dacă mintea trebuie să se elibereze de neștiință și se umple de lumină, sufletul trebuie să se elibereze de patimi și să se umple de pasiunea (pătımire, dar și îndrăgire) iubirii dumnezeiești. Mintea e organ al vederii, al cunoașterii, sufletul este un organ al atașării vii, necurate (patimi), sau curate (iubire) de altceva.

- ✓ *Inima curată* este aceea care și-a înfățișat amintirea sa lui Dumnezeu cu totul fără chip și formă și gata să se lase înscrisă numai de întipăririle Lui, prin care obișnuiește să se facă El arătat.

Dacă mintea cunoaște pe Dumnezeu prin transparenta ei străbătură de lumina dumnezeiască, iar sufletul este aprins de focul dragostei de Dumnezeu, inima se atașează lui Dumnezeu, umplându-și amintirea numai de El, prin pomenirea neîncetată. Prin aceasta se înscriu în ea trăsăturile lui Dumnezeu: infinitatea, veșnicia, bunătatea. Prin ea se arată numai Dumnezeu

față de toți.

Urmând acestora trebuie să se mai adauge următoarele:

- ✓ *Despre mintea desăvârșită:* Minte desăvârșită este aceea, care prin credință adevărată a cunoscut pe cel mai presus de cunoaștere și a privit cele generale ale fapturilor și a primit de la Dumnezeu cunoștința cuprinzătoare a Proniei și a Judecății; se înțelege atâta cât poate un om.

Nu e vorba de o cunoaștere teoretică a *universaliilor* în sensul rațional, scolastic, ci de o intuire a Providenței lui Dumnezeu care le susține și le conduce pe toate și a Judecății Lui, care le conduce pe toate, adeseori supunându-le unor pedepse, greutăți, ca să biruiască în ele păcatele prin pocăință și eforturi deosebite și astfel să le întărească în dragostea de Dumnezeu și de bunătatea Lui. Un astfel de suflet cunoaște căile lui Dumnezeu care multora par neînțelese. Pentru aceasta trebuie ca mintea să fi dobândit o înțelegere prin experiență.

- ✓ *Despre sufletul desăvârșit:* Suflet desăvârșit este acela, a cărui putere pasională înclină în întregime spre Dumnezeu.

Sufletul văzut iarăși ca latura dinamică și afectuoasă a ființei umane. Nu poate fi desăvârșit sufletul care nu simte întreg dragostea lui Dumnezeu și nu simte întreg dragostea lui Dumnezeu și nu se simte pătruns întreg de ea. Îndreptarea pasiunii lui în chip absolut spre obiecte neabsolute, îi aduce dezamăgiri continui.

- ✓ *Despre inima desăvârșită:* Inimă desăvârșită se numește, poate, aceea care nu mai are nici o mișcare naturală de nici un fel spre nimic și în care, venind Dumnezeu, își înscrie, pentru simplitatea ei desăvârșită, ca într-o tăbliță bine netezită, legile Lui.

- ✓ *Iarăși despre mintea curată:* Numai Sfântul Duh poate curăța mintea, după Sfântul Diadoh. De asemenea numai Duhul Sfânt poate face mintea statornică, după Sfântul Ioan Scărarul. Iar Sfântul Nil zice: Dacă ar voi cineva să vadă starea minții, să se golească pe sine de toate înțelesurile și atunci o va vedea asemănătoare safirului sau culorii cerești. Și iarăși. Starea minții este înălțime inteligibilă (gândită), asemănătoare culorii cerești, peste care, în vremea rugăciunii, se arată lumina Sfintei Treimi. Iar Sfântul Isaac zice: Când mintea se dezbracă de omul cel vechi și se îmbracă în cel nou al harului (*Coloseni 3, 9*), va vedea curăția sa asemănătoare culorii cerești; ea a fost numită de bătrânii fiilor lui Israel loc al lui Dumnezeu, când El s-a arătat lor în munte (*Ieșirea 24, 10*).

Despre întipăririi și despre diferite vederi

Maxim Mărturisorul: Fântâna lui Iacov este Scriptura, apa este cunoștința din Scriptură, adâncul este înțelegerea greu de pătruns a tainelor Scripturii. Scoaterea apei cu găleata este aflarea cuvântului lui Dumnezeu prin învățarea literelor. Această găleată, nu o avea Domnul (*Ioan 4, 6, 11*), căci fiind însuși Cuvântul, nu dădea credincioșilor cunoștința cea din învățătură și studiu, ci dăruia celor vrednici înțelepciunea cea veșnică și neîncetată din harul cel veșnic. Pentru că, găleata ridică învățătura, luând o foarte mică parte și lăsând întregul necuprins de nici un cuvânt. Iar cunoștința prin har are întreaga înțelepciune câtă e cu putință oamenilor, fără studiu, odrăslind, în chip felurit după trebuințele lor.

Pe când cunoștința prin studiu ia dintr-un întreg când o parte, când alta și niciodată nu intuieste taina specifică a întregului și nici chiar părțile nu le cunoaște în legătura lor vie, intuiția care e un dar al harului, surprinde întregul în taina lui specifică, pe care nu o pot reda niciodată cuvintele, oricât de multe s-ar folosi.

Diadoh al Foticeii: Mentea noastră e de multe ori greu de ținut în rugăciune din cauza marii îngustimi și strâmtorări a lucrării rugăciunii. Dar cuvântării de Dumnezeu (teologiei) ea se predă cu bucurie, din pricina lărgimii și libertății contemplațiilor dumnezeiești desprinse de experiență.

De aceea, teologia raționalist-scolastică preferă speculația rugăciunii. Teologia aceasta este varietate și nestatornicie în gândire; mișcare aleatorie și arbitrară. Rugăciunea este stăruirea către fața lui Dumnezeu, și numai cel ce are putere să se adâncească în experiența infinității Lui se simte mereu proaspăt și neplictisit.

Deci, ca să nu-i dăm drumul să spună multe și să nu-i îngăduim să zboare cu bucurie peste măsură, să o ocupăm cât se poate de mult cu *rugăciunea*, cu *cântarea* și cu *citirea Sfintelor Scripturi*, netrecând cu vederea nici *tâlcuirea bărbaților învățați în ale cuvintelor*. Făcând aceasta, nu o vom lăsa să amestece cuvintele ei cu cuvintele harului, nici nu-i vom îngădui să fie furată de slava deșartă, ca una ce s-ar umple de bucurie de multă vorbărie, ci o vom păzi în vremea vederii (contemplării) în afară de orice închipuire și-i vom face prin aceasta aproape toate cugetările însoțite de lacrimi.

Teologia raționalist-scolastică e teoria omului care se consideră autonom, rugăciunea este trăirea micimii și păcătoșeniei sale în fața lui Dumnezeu. De aceea ea nu este teoretică, ci existențială. Așa e teologia de tip patristic, care se bazează pe experiența lui Dumnezeu în rugăciune.

Căci odihnindu-se în timpurile de liniștire și îndulcindu-se mai ales de dulceața rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci se va înnoi tot mai mult ca să se predea cu agerime și fără osteneală vederilor (contemplațiilor) dumnezeiești, înaintând totodată în cunoștința deosebirii (discernământului) cu multă smerenie. Dar trebuie să știm că este și o rugăciune mai presus de toată lărgimea. Aceasta e, însă, proprie numai acelor care s-au umplut într-o toată simțirea și încredințarea de sfântul har. (*Diadoh al Foticeii*)

Ai auzit? Există, zice, o rugăciune mai presus de orice lărgime, care e proprie numai acelor care s-au umplut într-o toată simțirea și încredințarea, adică înăuntru inimii, în chip mai presus de fire, de iluminarea atotdumnezeiască ce iriază din ipostas. Pe aceasta o numește și Sfântul Isaac amintire nepecetluită, sau fără de formă, fără chip și simplă, iar alții dintre Sfinții Părinți o numesc altfel.

Dar, precum s-a arătat, închipuirile vin numai de la demoni, ci și sufletul însuși are de la sine în chip natural pornirea spre închipuire, prin cele cinci puteri cu care e înzestrat. Acestea sunt: *mentea*, *înțelegerea*, *imaginația* și *simțirea*, așa precum și trupul are cinci simțuri: vederea, mirosul, auzul și pipăitul.

Mentea este puterea cunoașterii intuitive a întregului, corespunzând cu vasul trupului, pe când înțelegerea este cunoașterea legăturilor dintre aspectele lucrurilor privite pe rând, așa cum mirosul distinge calitățile după miremele lor. E de remarcat că simțirea sufletului e socotită o paralelă la simțul pipăitului trupului, căci așa cum prin pipăit trupul ia contact cu cele sensibile, tot așa mintea vine în atingere cu Dumnezeu printr-o simțire a ei. E așa zisa simțire înțelegătoare, sau simțirea minții.

Deci, una dintre puterile sufletului este, imaginația (închipuirea), prin care sufletul își plăsmuiește gânduri. De aceea, cei ce voiesc să-și cârmuiască și să-și lărgască bine cele ale sufletului, trebuie să se sârguiască să înaripeze și să înalțe în întregime spre Dumnezeu mai ales puterile care îl unesc pe el cu Dumnezeu în veacul de față; iar pe celelalte să le îngrijească, să le folosească și să le lucreze.

Imaginația leagă în general sufletul de lumea sensibilă, construind chipurile după asemănarea lor. De aceea de ea nu trebuie să facă uz sufletul când se gândește la Dumnezeu, căci ea împiedică sufletul să se înalțe la Dumnezeu, sau construiește despre Dumnezeu năluciri necorespunzătoare. Simbolurile aplicate lui Dumnezeu trebuie eliberate de ceea ce au material, totuși, anumită întipărire a lui Dumnezeu se produce în suflet. În acest sens e folosită și capacitatea imaginativă a sufletului (natura lui imprimabilă).

Maxim Mărturisitorul: Deoarece sufletul este prin sine, adică prin ființa sa, rațional și înțelegător, el este, desigur, și de sine stătător (adică nu e o putere sau o calitate a unei substanțe, de aceea el este baza *ipostasului* uman; el e baza tuturor puterilor și calităților omului și chiar baza trupului). Iar dacă e de sine stătător, va lucra prin fire pentru sine și de sine și împreună cu trupul, înțelegând și raționând prin sine și neîncetând niciodată să lucreze cu puterile sale înțelegătoare, care îi aparțin în chip natural. Căci cele ce-i aparțin prin fire unei unități existente în oarecare fel, nu-i pot fi luate atâta timp cât ea există și subzistă. Deci sufletul, existând și subzistând pururi de când a fost făcut pentru Dumnezeu care l-a creat pe el astfel, înțelege, raționează și cunoaște pururea, atât de sine cât și împreună cu trupul pentru sine și pentru firea sa. Deci, nu se va afla vreo cauză care să poată despărți sufletul de cele ce-i aparțin lui în chip natural, după desfacerea acestuia. (*Maxim Mărturisitorul*)

Precum s-a arătat, închipuirile vin nu numai de la demoni, ci și sufletul însuși are de la sine în chip natural pornirea spre închipuire, prin cele cinci puteri cu care e înzestrat. Acestea sunt: mintea, înțelegerea, părerea, imaginația și simțirea, așa precum și trupul are cinci simțuri: vederea, mirosul, auzul, gustul și pipăitul.

Mintea este puterea cunoașterii intuitive a întregului, corespunzând cu vasul trupului, pe când înțelegerea e cunoașterea legăturilor dintre aspectele lucrurilor privite pe rând, așa cum mirosul distinge calitățile după miresmele lor. E de remarcat că simțirea sufletului e socotită o paralelă la simțul pipăitului trupului, căci așa cum prin pipăit trupul ia contact cu cele sensibile, tot așa mintea vine în atingere cu Dumnezeu printr-o simțire a ei. Este așa zisa *simțire înțelegătoare*, sau *simțirea minții*.

Deci, una dintre puterile sufletului este *imaginația* (închipuirea), prin care sufletul își face închipuiri. De aceea, cei ce voiesc să-și cârmuiască și să-și lămurească bine cele ale sufletului, trebuie să se sânguiască să înaripeze și să înalțe în întregime spre Dumnezeu mai ales puterile care îl unesc pe el cu Dumnezeu în veacul de față, iar pe celelalte să le îngrijească, să le folosească și să le lucreze.

Imaginația leagă în general sufletul de lumea sensibilă, construind chipurile după asemănarea lor. De aceea de ea nu trebuie să facă uz sufletul când se gândește la Dumnezeu, căci ea împiedică sufletul să se înalțe la Dumnezeu, sau construiește despre Dumnezeu năluciri necorespunzătoare. Simbolurile aplicate lui Dumnezeu trebuie eliberate de ceea ce au material, totuși, o anumită întipărire a lui Dumnezeu se produce în suflet. În acest sens e folosită și capacitatea imaginativă a sufletului (natura lui imprimabilă).

Trebuie să cercetăm, deci, ce ne spun Părinții despre acestea și să reținem ceea ce se cuvine.

Maxim Mărturisitorul: Deoarece sufletul este, prin sine, adică prin ființa sa, rațional și înțelegător, el este, desigur, și de sine stătător. Iar dacă e de sine stătător, va lucra prin fire pentru sine și de sine și împreună cu trupul, înțelegând și raționând prin sine și neîncetând niciodată să lucreze cu puterile sale înțelegătoare, care îi aparțin în mod natural. Căci cele ce-i aparțin prin fire unei unități existente în oarecare fel, nu-i pot fi luate atâta timp cât ea există și subzistă. Deci, sufletul existând și subzistând pururi de când a fost făcut pentru Dumnezeu care l-a creat pe el astfel, înțelege,

raționează și cunoaște pururi, atât pe sine cât și împreună cu trupul pentru sine și pentru firea sa. Deci, nu se va afla vreo cauză care să-i poată despărți sufletul de cele ce-i aparțin lui în chip natural și nu pentru trup, după desfacerea acestuia. (*Maxim Mărturisorul*)

Sufletul este de sine stătător, adică nu este o putere sau o calitate a unei substanțe. De aceea este baza „ipostasului” uman; el este baza tuturor puterilor și calităților omului și chiar baza trupului.

Deci, deoarece cunoaștem și simțim, după cum am fost învățați de sfinți, că mintea și înțelegerea se mișcă și lucrează și în veacul de acum și în cel viitor în jurul lui Dumnezeu, iar pe celelalte puteri le cunoaștem ca proprii sufletului numai în veacul de față, trebuie ca sufletul, ca un cârmaci iscusit și ca unul ce are în chip natural stăpânirea peste acestea, să vrea să le țină pe acestea în lucrare nu numai în timpul de față, ci să se sârguiască să întindă și în viitor mai ales mintea și înțelegerea în întregime spre Dumnezeu și, de aceea, cu El să le unească și în vremea rugăciunii curate și a lucrării înțelegătoare, unitare și simple. Iar de închipuire și de celelalte puteri să desfacă mintea cu totul.

Din faptul că sufletul va avea mintea și înțelegerea active și în viața viitoare, deoarece ele sunt îndreptate în esență spre Dumnezeu, ca spre ultima realitate pe care vrea s-o înțeleagă în scopul înțelegerii tuturor, autorii scrierii deduc că și în rugăciunea din veacul de acum care e îndreptată spre Dumnezeu, sufletul trebuie să țină active mai ales mintea și înțelegerea, iar de imaginație, care lucrează cu chipurile lumii văzute și țin sufletul legat de acesta, mintea trebuie să se despartă.

Nil Ascetul: Starea de rugăciune este o deprindere nepătimașă, care răpește, prin dragostea cea mai înfocată, spre înălțimea gândită mintea iubitoare de înțelepciune și duhovnicească. (*Nil Ascetul*)

Lucrând astfel, sufletul își va păzi vrednicia convenită lui și cinstită. La fel trebuie și mintea însăși să se păstreze și să se păzească pe sine nepărtașă și despărțită de închipuire, ca una ce e ființă neîmpărțită, simplă, de sine stătătoare, curată și luminoasă.

Închipuirile, sau produsele imaginației și în general orice fel de chipuri, împart mintea, sau atenția ei și o fac să treacă dintr-o stare în alta, mai mult, aceste chipuri nu numai o împart și o mărginesc, ci o și coboară de la starea luminoasă nehotărnicită în care se află prin fire, umbrind-o sau întunecând-o după sentimentele ce i le inspiră chipurile.

Căci ea are de la sine o putere naturală spre aceasta și ca să se întoarcă, să se adune și să se miște spre sine, nereținută de nimic altceva. Aceasta este starea minții, care vine din harul dumnezeiesc.

Mintea nu e reținută în întoarcerea ei spre sine, când în sine caută și întâlnește pe Dumnezeu, care e deasupra tuturor, și care le cuprinde virtual pe toate. Dacă n-ar întâlni în sine nimic altceva decât pe sine, fie spre cele din lume, fie spre Dumnezeu, Cel transcendent. Spre Dumnezeu o atrage ca un magnet harul Lui, sau e fluviul Lui de iubire. Deci mintea e ajutată de har chiar în întoarcerea ei spre sine.

Zice despre asta Scărarul: „A fixa mintea e propriu numai Sfântului Duh”.

Numai Duhul poate opri mintea din rătăcirile ei, căci El este Dumnezeu Cel ce vine în suflet cu o putere covârșitoare și deschide minții orizontul lui Dumnezeu Cel nesfârșit.

Deși, ca putere a sufletului, mintea e mișcată și stăpânită oarecum de acesta, dar ea este și se numește și *ochiul sufletului* și are o anumită putere naturală proprie, simplă și neatârnată.

Mintea este o putere a sufletului, dar fiind ochiul sufletului, ea e pe de o parte mișcată de suflet, pe de alta nu se poate să nu se miște, adică să nu se afle în exercițiu actului de vedere.

De aceea, și când se simte stând după fire în atârnare de suflet și de puterile lui, este mintea în

potență. De aici vine și numirea de om sufletesc (*I Corinteni 2, 14*).

Chiar când mintea este atașată numai de simțurile legate de lume și nu le umple pe acestea de dragostea de Dumnezeu, ea rămâne totuși minte, dar ca una ce e copleșită de simțurile psihice legate de trup, nu e actualizată ca minte. De aceea un astfel de om se numește „om sufletesc”.

Dar când își reia vrednicia sa naturală, simplă și esențială, strălucirea neîmpărțită și neatârnată și stăpânirea de sine, sau se eliberează de alipirile și mișcările trupești și sufletești naturale, învrednicindu-se ca din minte în potență să devină minte în lucrare, sau înaintează la starea de om mai presus de fire și duhovnicesc, atunci se întoarce statornic la sine în chip neabătut și prin sine urcă nereținută de nici o legătură, în întregime și desăvârșit la înțelegerea lui Dumnezeu cea fără formă și fără chip și simplă.

Vasile cel Mare: Mintea neîmprăștiată spre cele din afară și nerevărsată prin simțuri spre lume se întoarce la sine, iar prin sine urcă la înțelegerea lui Dumnezeu, și înconjurată și inundată de frumusețea luminii Acestuia, uită și de sine însăși.

Pe de o parte această stare de minte în lucrare este starea naturală a ei, pe de alta ea este mai presus de fire. Este o balansare pe care o aflăm mereu la Sfinții Părinți. Ea e o stare mai presus de fire, întrucât înfăptuirea ei se împlinește numai prin intrarea în ambianța simplității nesfârșite a lui Dumnezeu, care redă și minții simplitatea ei, deschisă nesfârșirii dumnezeiești, fiind umplută de aceasta. Întrucât ființa ei simplă se actualizează funcțional în întâlnirea cu Dumnezeu cel mai presus de fire, starea aceasta a minții este pe de o parte naturală, pe de alta mai presus de fire. La fel, mișcările trupești și sufletești, când covârșesc mintea sunt funcțional naturale, dar pe de altă parte ele își regăsesc ființa lor adevărată, sau naturală, când sunt covârșite de minte și prin minte de energiile dumnezeiești. Căci de-abia atunci își descoperă rostul pentru care au fost făcute, de medii de iradiere a Duhului dumnezeiesc. Toată gândirea aceasta despre minte este tributară filosofiei grecești, dar ea devine creștină când mintea unificată, simplă, e înțeleasă ca subiect indefinit și unitar, deschis Subiectului dumnezeiesc unitar și infinit.

Astfel, mintea își redobândește și-și păstrează starea sa cea „după chipul” și „după asemănarea”, ca una ce e minte și prin sine se unește și intră în conviețuire, în chip înțelegător cu Dumnezeu. Iar aceasta e lucrarea, sau mișcarea în cerc, adică suirea din nou a minții la ea și prin ea cu Dumnezeu, cu mișcare care singură este cu adevărat nerătăcitoare și fără greșală, ca una ce e liberă de orice relație. Este o unire nemijlocită și mai presus de înțelegere și o vedere mai presus de vedere.

Mișcarea centrifugă ascendentă a minții spre ea însăși și spre Dumnezeu, în același timp, realizează unirea ei tot mai strânsă cu ea și cu Dumnezeu, având ca model același tip de mișcare a treptelor îngerești în jurul lui Dumnezeu, descris de Dionisie Areopagitul. Cel ce se întoarce spre sine, se întoarce spre Dumnezeu și viceversa. În desfășurarea acestei mișcări circular-ascendente a minții în jurul ei și a lui Dumnezeu și în unirea tot mai strânsă cu ea însăși și cu Dumnezeu, se arată din nou că mintea este făcută după „chipul lui Dumnezeu”, având în unirea ei cu Dumnezeu o lucrare nesfârșită pe care niciodată nu isprăvește să o înțeleagă, întrucât niciodată nu termină să se unească și mai mult cu sine însăși și cu Dumnezeu. Omul își rămâne etern un abis apofatic, pentru că se afundă și se îmbogățește fără sfârșit în abisul apofatic al lui Dumnezeu. Dar acesta este un abis magnetic, care atrage mintea la o neînțelegere mereu mai sporită. Dar înțelegând și văzând caracterul nesfârșit al acestui mister, înțelegerea ei este totodată mai presus de înțelegere și vederea ei mai presus de vedere. Apoi nu trebuie uitat că mintea, adunându-se tot mai adânc în sine, se adună în mintea lui Hristos, care deși e omenească, e a ipostasului dumnezeiesc, Cel ce gândește tot mai mult infinitul Său dumnezeiesc prin ea.

Dionisie Areopagitul: Mișcarea sufletului este în cerc, ea e intrarea în sine însăși de la cele din

afară și înfășurarea unitară a puterilor lui înțelegătoare, ca într-un cerc oarecare, dăruind sufletului nerătăcirea și întorcându-l de la cele multe din afară și adunându-l întâi în el însuși, apoi devenind unitar, unindu-l cu puterile lui unite în chip unitar. Și, așa ea conduce sufletul spre Cel frumos și Același fără început și fără sfârșit. Sufletul se mișcă în chip de spirală, întrucât e luminat de cunoștințele dumnezeiești potrivit cu el însuși, nu înțelegător și unitar, ci rațional și în chip desfășurat și ca prin niște lucrări amestecate și care trec de la unele la altele.

Mișcarea sufletului este în spirală, căci suie mereu în jurul său și a lui Dumnezeu, neintuind dintr-o dată toată esența sa și a lui Dumnezeu, ci înaintând în chip rațional și desfășurat, dar și prin experiență tot mai sporită, în cunoștința de sine și de Dumnezeu, prin îndreptarea spre realitățile create și prin întoarcerea de la aceasta spre sine și spre Dumnezeu, apropiindu-se tot mai mult de sine ca cel ce le cunoaște și spre Dumnezeu ca Cel ce e Creatorul și susținătorul lor.

Dar, are și o mișcare în linie dreaptă, când nu intră în sine și nu se mișcă într-o înțelegere unitară căci aceasta e, cum am zis, mișcarea în cerc ci, îndreptându-se spre cele din jurul lui și de cele din afară, ca de niște simple simboluri felurite și înmulțite, urcă spre vederi simple și unificate. (*Dionisie Areopagitul*)

Mișcarea sufletului în linie dreaptă se combină cu cea în cerc, făcând din ea. Căci întâi cunoaște pe cele din afară, ca de la ele sufletul să se întoarcă spre sine, cel ce le cunoaște și spre Dumnezeu, Creatorul lor, descoperit prin sine însuși, îmbogățit prin cunoașterea lucrurilor. Toată această cunoaștere și unire poate fi discursivă și intuitivă, sau prin experiență.

Maxim Mărturisorul: Minteia dobândind unirea nemijlocită cu Dumnezeu, își odihnește cu totul puterea naturală de a înțelege și de a fi înțeleasă. Iar când desface această unire prin înțelegerea distinge cele de după Dumnezeu, taie unirea cea mai presus de unire, prin care, până ce este unită cu Dumnezeu, aflându-se mai presus de fire și ajunsă la Dumnezeu prin împărtășire, mută legea firii sale ca pe un munte nemișcat.

Atunci mintea intră într-o lucrare discursivă, în luarea în considerare a unor idei parțiale în mod succesiv; ea iese din unirea cu subiectul dumnezeiesc ca Unul și nesfârșit. Atunci mintea se mută din mișcarea de la un lucru la altul, care e mișcarea ei oarecum exclusivă, spre o mișcare întipărită ei de Dumnezeu mai presus de fire.

E o foarte interesantă explicație a cuvântului Mântuitorului: „De veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți spune muntelui acestuia, ridică-te și te aruncă în mare, și va fi vouă”.

Minteia curată prin unirea în jurul cauzei, a dobândit o relație mai presus de fire, prin care, dând odihnă mișcării, și relației ei naturale mult felurite față de cele de după cauză, odată ajunsă la sfârșitul negrăit, stăruie în chip necunoscut numai în tăcerea preafericită mai presus de înțelegere, pe care nu o poate arăta nicidecum cuvântul sau înțelegerea, ci numai experiența prin împărtășire a celor ce s-au învrednicit de trăirea lor mai presus de înțelegere. Iar semnul bine cunoscut și pentru toți vădit al acesteia, este nesimțirea și dezlipirea totală a dispoziției sufletului față de veacul acesta.

Această adunare a minții în sine și în Dumnezeu cel nesfârșit nu e o stare teoretică, ci o stare plină de afecțiune față de Dumnezeu și o lipsă totală de interes și de afecțiune față de cele ale lumii acesteia. Dumnezeu, ca izvorul iubirii nesfârșite față de om, provoacă în acesta o iubire față de El, care copleșește toate. E o stare de negrăit și de aceea cel ce o experiență, preferă să trăiască în tăcere. Iar când începe să o descrie, exultă în cuvinte ale poeziei liturgice care ridică bunătățile trăite peste orice mărginire. E o stare mai presus de cuvântul care exprimă trecerea de la un înțeles la altul, de la un lucru distinct la altul. E contemplarea întregului nesfârșit al subiectului, în special al Subiectului dumnezeiesc.

Dar, dacă mintea nu are conlucrarea sufletului spre aceasta, adică spre mișcarea ei neîncetată spre

Dumnezeu, nu împlinește și nu lucrează de la sine lucrul său propriu, sau revenirea la sine însăși și urcușul nerezținut de nimic spre înțelegerea lui Dumnezeu.

„Înțelegerea lui Dumnezeu” - înțelegere prin experiență, prin cercare. De altfel, mintea fiind prin sine înțelegere, iar Dumnezeu, de asemenea, realitatea în care totul e dat spre a fi tot mai mult înțeles, sau ca o rezervă nesfârșită de inteligibilitate, și în care deci nimic nu e prin ființă ininteligibil, sau întuneric opus luminii (cum e de exemplu patima), între experiența și înțelegerea Lui de către minte există o anumită coincidență. Pe lângă aceea Dumnezeu nu este numai o realitate care se lasă înțeleasă, ci și una care înțelege ea nesfârșit mai mult decât înțelege omul și ca atare susține înțelegerea acestuia. Dar subiectul înțelegător, fiind la baza a ceea ce înțelege el și a ceea ce lasă să fie înțeles, nu poate fi înțeles niciodată deplin. În mod special, în cazul raportului între minte și Dumnezeu, înțelegerea Lui de către minte nu e o înțelegere ca aceea pe care o are mintea de la distanță și în care este multă închipuire subiectivă, întrucât e scăpată de sub presiunea realității imediate a ceea ce se cugetă. Dar dacă sufletul nu ajută mintea în această mișcare spre înțelegerea lui Dumnezeu, ci o trage în jos, spre a sluji mișcărilor lui spre lume și poftelor trupului, mintea nu poate pune în lucrare tendința ei proprie de a cunoaște prin înțelegere, sau prin experiență curată pe Dumnezeu.

În acest caz, mintea, neputându-și da rodul prin împreună lucrarea amândurora (minte și suflet), ci unindu-se cu închipuirea (imaginația), cade într-o lucrare multifelurită și se depărtează de Dumnezeu.

În filosofia modernă, care constă într-o analiză a cuvintelor, imaginile sunt socotite ca reprezentând o neputință de a surprinde și exprima realitatea, ca niște generalizări simpliste, aflătoare mult sub realitate. Părinții știau de mult aceasta, când socoteau imaginile năluciri, sau când declarau că îngerii n-au imaginație, pentru că cunosc nemijlocit pe Dumnezeu, care e cu mult mai bogat decât orice putere a imaginației de a-L închipui.

Nil Ascetul: Luptă-te să ții mintea în vremea rugăciunii surdă și mută și așa vei putea să te rogi. Fericită este mintea care în vremea rugăciunii a dobândit o desăvârșită lipsă de formă.

E bine să fie ținută surdă la sunetele creaturilor și mută pentru exprimarea lui Dumnezeu prin chipurile luate de la creaturilor mărginite, pentru a se simți intens în fața lui Dumnezeu și a se ruga cu adevărat. Forma dă o mărginire minții după ceea ce cunoaște. Mintea care ia o formă dă și lui Dumnezeu o formă, dar aceasta nu mai e Dumnezeu.

Sfântul Filotei: Rar se pot afla cei ce se liniștesc cu cugetarea. Aceasta e propriu numai acelor care reușesc să aibă, prin aceasta, pururi, în ei bucuria și mângâierea dumnezeiască.

Bucuria și mângâierea dumnezeiască îi face pe aceia să nu umble cu mintea de la un lucru la altul, care toate sunt inferioare.

Sfântul Vasile cel Mare: Rugăciunea curată este aceea care face limpede înțelegerea lui Dumnezeu în suflet. Iar aceasta este sălășluirea lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă a avea, prin pomenire, pe Dumnezeu înrădăcinat în tine. Lucrul acesta se întâmplă când pomenirea neîncetată a Lui nu e întreruptă prin grijile pământești și mintea nu e tulburată. De patimi neașteptate, ci iubitorul de Dumnezeu, ferindu-se de toate, se refugiază în Dumnezeu și rămâne adăpostit în El.

Trebuie să știm că, după Sfântul Maxim, mintea nu poate să se facă nepătimașă numai prin fapte, dacă nu se face părtașă de multe și felurite vederi (contemplații). Dar, după dumnezeiescul Nil, se întâmplă și aceea că, chiar ajunsă nepătimașă, mintea poate să nu se roage cu adevărat, ci să petreacă în felurime de gânduri și să se afle departe de Dumnezeu. Căci zice cuviosul despre această stare:

✓ Chiar dacă mintea se află deasupra vederii trupești, încă n-a văzut desăvârșit locul lui Dumnezeu căci se poate afla în cunoștința înțelesurilor și să se potrivească cu felurimea ei.

Putem petrece chiar în cugetări despre Dumnezeu și să nu fim în rugăciune. În acest caz Îl facem pe Dumnezeu obiect al gândirii și nu trăim intensitatea prezenței Lui ca un Tu direct, căruia ne adresăm, cerându-i mila, sau adresându-I mulțumire și laudă. Prin aceasta nu vedem *locul* lui Dumnezeu, nu vedem *locul* ocupat de El, sau relația Lui nemijlocită cu noi. Oarecum Dumnezeu nu-i atunci pentru noi nicăieri. Nu *localizăm* în mod spiritual prezența Lui în fața noastră.

- ✓ Nu tot cel ce a dobândit nepătimirea, se și roagă cu adevărat, căci se poate afla în înțelesuri simple și poate fi împrăștiat în istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu.
- ✓ Chiar când mintea zăbovește în înțelesurile simple ale lucrurilor, încă n-a atins și locul rugăciunii, căci poate să se afle în vederea lucrurilor și să se ocupe cu rațiunile lor. Iar acestea, deși sunt rațiuni simple, întrucât exprimă vederi ale lucrurilor, se întipăresc în minte și o duc departe de Dumnezeu. (*Nil Ascetul*)

Mintea poate fi ocupată și cu diferite înțelesuri curate ale lucrurilor. Ea este ocupată atunci și de numele lucrurilor. Dar și această preocupare o duce departe de Dumnezeu, chiar dacă ajunge să se despartă de rațiunile sau de cuvintele lucrurilor, înțelesurile lor pătimase, adică a le vedea în chip simplu, sau nepătimaș. Devenită astfel nepătimașă, tot nu se află încă numaidecât în stare de rugăciune și n-a ajuns la *locul* lui Dumnezeu. Dar cine n-a observat că oamenii pătimiși, perverși, au legat în mod statornic în cele mai multe dintre cuvintele lor înțelesuri pătimase? Cuvintele au devenit pentru ei cu două înțelesuri în sensul rău al cuvântului. Prin aceasta au și limitat posibilitățile de descoperire a nesfârșitelor înțelesuri cuprinse în cuvinte.

- ✓ Zice și Scărarul: Cei a căror minte a învățat să se roage cu adevărat, aceștia se află în chip propriu înaintea Domnului și grăiesc înaintea Lui, ca cei ce grăiesc la urechea Împăratului. (*Ioan Scărarul*)

Rugăciunea e relația directă între cel ce se roagă și Dumnezeu, ca între eu și Tu. În ea e dată apropierea maximă între om și Dumnezeu, ca între două persoane care se află în convorbire. Cel ce se roagă Îl simte pe Dumnezeu ascultându-i cererea ca să-i dea ceea ce Îi cere. Dar Îl simte pe Dumnezeu și cerându-i la rândul Lui anumite fapte, anumite atitudini, sau judecându-l pentru anumite fapte și atitudini necuvenite.

Din acestea și din cele asemenea, poți cunoaște în chip exact deosebirea celor două stări și neasemănarea ce rezultă din compararea lor, adică deosebirea dintre starea pe care o avem prin primire și cea pe care o avem prin lucrarea noastră. Rodul celei dintâi sunt cercetările și multele și feluritele înțelegeri (explicări); lucrarea celei de a doua rugăciunea adevărată. Pe lângă aceasta, vedem că altceva este nepătimirea minții și altceva rugăciunea adevărată. Cel ce are rugăciunea adevărată, a dobândit, după Sfinți, numaidecât și mintea pătimașă. Dar cel ce are mintea nepătimașă, nu a putut dobândi numaidecât și rugăciunea adevărată.

Despre închipuirile și întipăririle minții, despre semnele amăgirii și ale adevărului.

Când te liniștești și voiești să fii singur cu Dumnezeu singur, să nu primești niciodată orice ai vedea, fie că e sensibil, fie că e inteligibil (cunoscut cu mintea), fie dinăuntru, fie din afară, fie că s-ar da drept chip al lui Hristos, fie al unui înger, fie figură de sfânt, fie chip de lumină ce se nălucește în minte, ci rămâi neîncredător și greoi în primirea acestei arătări, chiar dacă este bună, înainte de întrebarea celor cercați. Căci aceasta e de cel mai mare folos și lucrul cel mai iubit și mai primit de Dumnezeu.

Ține-ți mintea pururi necolorată, fără cantitate.

Lucrurile colorate proiectează culori în minte, cele cu o formă, își proiectează forma, cele cu

calități (dulci, moi) își proiectează calitatea, cele grele sau ușoare, greutatea sau ușurătatea lor. Toate definesc mintea în funcție de ele, sau o mărginesc, ne mai lăsându-i puțința să sesizeze cu indefinitul ei infinitatea lui Dumnezeu.

Fii cu luare aminte numai la cuvintele rugăciunii și le cercetează și le cugetă înăuntru mișcării inimii, după Scărarul care zice:

- ∨ Începutul rugăciunii constă în alungarea gândurilor de momeală încă de la începuturile lor printr-un singur gând; mijlocul ei în a fi cugetarea numai în cele spuse; iar la sfârșitul ei, răpirea minții la Domnul. (*Ioan Scărarul*)
- ∨ Rugăciunea cea mai înaltă a celor desăvârșiți este o oarecare răpire a minții și un oarecare extaz deplin din simțire. În vremea aceasta „Duhul se roagă cu suspine negrăite” (*Romani 8, 26*) lui Dumnezeu, care vedea starea inimii desfășurată ca o carte scrisă ce-și arată voia ei prin cuvinte fără sunet. Așa a fost răpit Pavel până la al treilea cer, neștiind „de era în trup sau în afară de trup” (*II Corinteni 12, 2*). Așa urcând Petru la darul rugăciunii, a primit vederea pânzăturii (*Fapte 10, 11-16*). A doua rugăciune, după cea dintâi, constă în a spune cuvintele, mintea urmărindu-le cu străpungerea inimii și știind cui îi înalță cererea. Iar dacă rugăciunea e întreruptă și amestecată cu griji trupești, ea s-a depărtat de la starea celui ce se roagă. (*Nil Ascetul*)

Extazul din simțire este ieșirea din planul sensibil cunoscut cu simțurile. Dar e și o ieșire din orice fel de înțelesuri. Aceasta este rugăciunea cea mai înaltă. Cea de mai jos de ea e însoțită de o gândire la înțelesul cuvintelor rugăciunii, desigur o gândire plină de emoție, existențială. Dar e de un grad mai înalt rugăciunea în care sufletul nu se mai gândește la faptele și la însușirile lui Dumnezeu exprimate prin rugăciune, ci la El însuși.

Rămâi deci în acestea și nu primi celelalte, până ce ajungi la pacea din partea patimilor și până ce poți să întrebi, precum s-a spus, pe cei cercați. Acestea și cele asemenea acestora, pe care le-am spus până acum, sunt semnele amăgirii. Dar ia seama care sunt și semnele adevărului. Semnele adevărului și ale bunului și de viață făcătorului Duh sunt iubirea, bucuria, pacea, îndelungă răbdare, blândețea, bunătatea, credința, înfrânarea și celelalte, după cum zice dumnezeiescul Apostol. Mai spune apoi acesta: „Ca fiii luminii să umblați, căci roada Duhului este întru toată bunătatea, dreptatea și adevărul” (*Efeseni 5, 8, 9*). Dimpotrivă, a înșelăciunii, e tot ce e contrar.

În ce privește cărarea neînșelătoare a mântuirii, multe sunt căile ce duc la viață și multe la moarte. Ai o cale ce duce la viață în păzirea poruncilor lui Hristos, în aceste porunci vei afla toată felurimea virtuților, îndeosebi acestea trei: smerenia, iubirea și mila. Fără de acestea nimeni nu va vedea pe Domnul (*Evrei 12, 24*). Armele de nebiruit împotriva diavolului, pe care Sfânta Treime ni le-a dăruit nouă sunt acestea trei: smerenia, iubirea și mila, la care nici nu poate măcar privi toată tabăra dracilor căci nu există la ei nici urmă de smerenie. Aceștia din pricina mândriei au fost închiși în întuneric și li s-a gătit lor focul veșnic. Unde este la aceștia umbra de dragoste sau de milă, odată ce au jurat neamului omenesc dușmănie neîmpăcată și nu încetează să-l războiască pururi? Să ne îmbrăcăm, deci, în aceste haine, căci cel ce le poartă pe acestea nu poate fi rănit de vrăjmași.

Toate cele trei virtuți: smerenia, iubirea, mila sunt în fond virtuți de zidire ale comuniunii între oameni și de unire cu Dumnezeu, sau virtuți unificatoare. Smerenia implică respect pentru alții și lasă loc lor și Celui ce vrea să-i țină pe toți în unitatea iubirii cu Sine și între ei. Iubirea e pornire pozitivă de îmbrățișare a Lui și a celorlalți. Iar mila ridică exterior și interior pe cel căzut la nivelul celui milos. Demonii, prin mândria, ura și neîndurarea lor, nu voiesc să știe decât de ei. Aceștia nu recunosc marea taină de taină a lui Dumnezeu și a celorlalți. Iar prin aceasta sunt închiși în întuneric. Trăiesc în fantasmagoria că ei sunt în sărăcia și realitatea redusă la ei înșiși, singurii existenți. Iar posedată de ei, ajung să

considera toată realitatea ca iremediabil destrămată, absurdă, fantasmagorică. Căci cel ce nu vede taina altora, nu o vede nici pe a sa; totul se goleşte în adâncime, totul devine fără sens, absurd.

Această frânghie întreită, pe care a țesut-o și a împletit-o Sfânta Treime, vedem că e și una și întreită: e întreită prin uniri, iar de voiești și prin ipostasuri; dar e una prin putere și lucrare și prin apropierea de Dumnezeu, prin consimțirea cu El și prin familiaritatea cu El. dar despre ele a spus Stăpânul: „Jugul Meu este blând și sarcina Mea ușoară” (*Matei 11, 30*); iar ucenicul iubit a spus că „poruncile Lui nu sunt grele”, și iarăși zice: „De aceea, sufletul unit cu Dumnezeu prin curăția vieții, prin paza poruncilor și a acestor trei arme, care sunt însuși Dumnezeu prin lucrare sau prin smerenie, milă și dragoste.

Cele trei virtuți își au izvorul în Sfânta Treime, mai bine zis în smerenia, iubirea și mila față de oameni, care din Sfânta Treime s-au vărsat în Hristos-Omul și prin El în toți cei ce se deschid Lui. În Dumnezeu însuși, ca iubire, e implicată virtualitatea coborârii, arătată în coborârea (chenoza) lui Hristos. Cine nu se poate coborî, nu iubește, acela de fapt nu se înalță (progresează). Un Dumnezeu care nu s-ar putea coborî, n-ar mai fi un Dumnezeu personal. Cele trei însușiri sunt atât de minunate că fac pe omul care le primește Dumnezeu după lucrare. Generozitatea lor își are izvorul în puterea nesfârșită de viață și de iubire a lui Dumnezeu și sunt semnul unirii celui ce le are cu Dumnezeu, ca izvor al lor.

Trecând peste doimea materială și ridicându-se peste culmea legii (*Romani 13, 10*), adică peste iubire, s-a unit cu Treimea de viață începătoare, întâlnind-o în chip nemijlocit și primind prin lumină lumina și bucurându-se de o bucurie neurmată de altceva și veșnică.

Despre mângâierea dumnezeiască și cea prefăcută

Când mintea noastră începe să simtă mângâierea Sfântului Duh, atunci și satana mângâie sufletul printr-o simțire părută dulce, în timpul liniștirilor de noapte, când cineva e prins de picoteala unui somn cât de subțire. Dacă, însă, mintea se va afla ținând în amintire cu mare căldură numele sfânt al Domnului Iisus și se va folosi de acest sfânt și slăvit nume ca de o armă împotriva înșelăciunii, vicleanul amăgitor se retrage, dar se pregătește de un război întemeiat împotriva sufletului. Prin aceasta mintea, cunoscând întocmai înșelăciunea vicleanului, înaintează și mai mult în experiența deosebirii (discernământului). Mângâierea cea bună se ivește în starea de veghe a trupului sau și când e pe cale să fie prins de somn, dacă cineva, prin pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de El cu iubirea sa. Dar cea amăgitoare vine când nevoitorul cade într-o picoteală subțire, aflându-se numai pe jumătate în pomenirea lui Dumnezeu.

Este mai bine să doarmă adânc cineva cu pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, decât să picotească în pomenirea întreruptă a Lui. Starea aceasta de coșmar e o stare mai expusă falselor mângâieri ale satanei căci în ea simțurile ies de sub controlul minții și nu și-au oprit cu totul activitatea, ca în somnul adânc.

Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, voiește să atragă în chip vădit sufletele nevoitorilor pentru evlavie lor prin multa revărsare a sufletului spre iubire.

A doua, care obișnuiește să lovească sufletul cu vântul înșelăciunii, încearcă să fure, prin somnul trupului, experiența simțirii minții sănătoase, mai ales când se lenevește în pomenirea lui Dumnezeu. Dacă, deci, mintea se va afla, cum am spus, în pomenirea statornică a Domnului Iisus Hristos, alungă adierea aceea de dulceață părută a vrăjmașului și pornește cu bucurie la război împotriva lui, având ca a doua armă destoinică, pe lângă har, cele de laudă ale experienței.

Dacă sufletul se aprinde, printr-o mișcare neîndoielnică și lipsită de năluciri, de dragostea lui Dumnezeu, atrăgând, oarecum, și trupul în adâncul acelei iubiri negrăite, fie că acesta veghează, fie că cuprins de somn, în vreme ce se află sub lucrarea sfântului har, sufletul necugetând atunci la nimic altceva decât numai la aceea spre care e mișcat, trebuie să știe că lucrarea e a Sfântului Duh.

Dacă trupul veghează deplin în timp ce sufletul pomenește neîncetat numele lui Iisus, sau cade în somn adânc, în vreme ce sufletul pomenește acest nume, să se știe că se află și el sub lucrarea Duhului și e atras și el în adâncul iubirii lui Dumnezeu, nefiind tulburat de nici o ispită.

Bucurându-se sufletul întreg de această dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic, deoarece atunci se veselește de o bucurie neobosită. Dar dacă mintea e atinsă de o îndoială oarecare sau de vreun gând întinat, în vremea cât se află sub această lucrare, chiar dacă se folosește de sfântul nume spre apărarea de rău și nu, mai curând, spre iubirea de Dumnezeu singur, trebuie să înțeleagă că acea mângâiere cu chip de bucurie este de la amăgitorul. Această bucurie este cu totul lipsită de liniște și de rânduială, deoarece vrăjmașul voiește să facă sufletul să desfrâneze. Căci când vede mintea că se mândrește cu experiența simțirii ei, atrage sufletul cu unele mângâieri părute bune, pentru ca învăluindu-l cu moleșeala aceea și într-o dulceață mustoasă, să-a rămână necunoscută amestecarea vicleană. Din aceasta vom cunoaște *Duhul adevărului și duhul înșelăciunii (I Ioan 4, 6)*. Desigur, e cu neputință să guste cineva cu simțirea bunătatea dumnezeiască, sau să cunoască în chip simțit ispita și amărăciunea dracilor, dacă nu e încredințat că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile viclene se țin în jurul mădulelor inimii. Dar, acest lucru, dracii nu voiesc niciodată să fie crezut de oameni, ca nu cumva mintea știind aceasta în chip sigur, să folosească împotriva lor arma pomnirii lui Dumnezeu. Acum ai despre acestea destule și îți sunt de ajuns „căci dincolo de Cadix nu se poate trece”, și „dacă ai aflat miere, mănâncă puțin, pentru ca nu cumva, săturându-te, să o verși” (*Pilde 25, 16*)

Prima condiție pentru experiența harului și a ispitelor demonice este credința. Cine nu crede, are simțirea cu totul tocită față de aceste realități, căci bucuria harului vine din chemarea numelui lui Iisus, bazată pe credință, și tot din credință își dă seama că stările de dezordine sunt în parte în ființa sa și în parte din lucrările unor agenți conștienți de dincolo de om.

Cel ce voiește să se liniștească cum se cuvine trebuie să fie neapărat blând cu inima.

E vremea acum, fiule, să afli și aceasta înaintea altora și după altele că, precum cel ce voiește să învețe să tragă bine cu arcul, nu întinde arcul fără semn, așa cel ce voiește să învețe să se liniștească, trebuie să aibă ca semn, să fie pururi blând cu inima. Căci zice *sfântul Isidor*: Nu ajunge să te nevoiești pentru virtute, ci trebuie să fii cu măsură în nevoiești. Dacă străduindu-ne în lupta pentru virtute, o purtăm cu o inimă tulburată, aceasta nu e nimic altceva decât a voi să dobândim mântuirea, dar a nu voi să facem cele ce ajută la mântuire.

- ˆ Dar încă înainte Proorocul David a spus: „Călăuzi-va pe cei blânzi la judecată; învăța-va pe cei blânzi căile Sale” (*Psalmi 24, 9*);
- ˆ Iar Sirah zice: „Celor blânzi li se descoperă tainele” (22, 7);
- ˆ În sfârșit Preadulcele Iisus zice: „Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre” (*Matei 11, 29*);
- ˆ Spre cine voi căuta, dacă nu spre cel blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. (*Matei 11, 29*);
- ˆ Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul. (*Matei 5, 5*), adică inima, care face ca o

sămânță să rodească har în treizeci, șaiszeci și o sută (*Marcu 4, 20*), după cum este în ceata începătorilor, a celor de mijloc sau a celor desăvârșiți.

Unul ca acesta *nu tulbură și nu se tulbură pentru nimic, decât pentru cuvântul evlaviei!*

Dobândirea blândeții și despre cele trei puteri ale sufletului (mânia, pofta și cugetarea).

Blândețea o poți dobândi ușor, dacă îți întorci sufletul de la toate și îl miști spre iubire și taci cât mai mult, hrănindu-te cu măsură și rugându-te pururi, așa cum s-a spus de către Sfinții Părinți:

- ∨ Frânează iuțimea sufletului cu iubirea, veștejește pofta lui cu înfrânarea și înaripează cugetarea lui cu rugăciunea; astfel lumina minții nu se va întuneca niciodată. (*Maxim Mărturisorul*)
- ∨ Frânarea iuțimii se face prin tăcerea la vremea cuvenită; frânarea poftii neraționale, prin hrana cu măsură; frânarea gândurilor fără rânduială, prin rugăciunea într-un singur gând. (neafiat)
- ∨ Trei sunt virtuțile care aduc minții lumină totdeauna: a nu vedea răutatea vreunui om, a răbda netulburat cele ce vin asupra noastră, și a face bine celor ce ne fac rău. Aceste trei virtuți nasc alte trei mai mari decât ele; astfel a nu vedea răutatea vreunui om, naște iubirea; a răbda fără tulburare cele ce vin asupra noastră, naște blândețea; iar a face bine celor ce ne fac rău, ne agonisește pacea. (*Maxim Mărturisorul*)
- ∨ Trei sunt stările morale mai generale ale monahilor: cea dintâi constă în a nu păcătui cu lucrarea, a doua, în a nu lăsa să zăbovească în suflet gândurile pătimase, și a treia, în a privi cu mintea fără patimă chipurile femeilor și a celor ce ne supără. (*Maxim Mărturisorul*)

Dacă ți s-a întâmplat să te tulburi, sau să aluneci într-o cădere și să te abați de la ce se cuvine, trebuie să te împaci repede cu cel ce te-a supărat sau și cu cel supărat pe tine și să te pocăiești din suflet și să plângi și să verși lacrimi și să te mustri pe tine însuși. Și așa, să agonisești luarea aminte pentru viitor și să te întărești cu înțelepciune precum învață Domnul Iisus:

- ∨ De aduci darul tău la altar și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul tău înaintea altarului și mergi de te împacă cu fratele tău și apoi venind adu darul tău. (*Matei 5, 23-24*)
- ∨ Toată amărăciunea, iuțimea, mâfia și strigarea împreună cu toată răutatea, să înceteze între voi. Faceți-vă unii altora buni, îndurători, dăruindu-vă unii altora precum și Dumnezeu în Hristos s-a dăruit nouă. (*Efeseni 4, 31-32*)
- ∨ Mâniați-vă și nu păcătuiți; soarele să nu apună peste mânia voastră. (*Efeseni 4, 25*)
- ∨ Nu vă faceți voi înșivă dreptate, iubiților, ci lăsați loc mâniei lui Dumnezeu. (*Romani 12, 29*)
- ∨ Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele. (*Romani 12, 21*)

Despre alunecare și pocăință

- ∨ Să nu ne întristăm când alunecăm în greșală, ci când stăruim în ea. Căci alunecarea se

întâmplă uneori chiar și celor desăvârșiți, dar stăruirea în ea este foarte deplină. Întristarea cu care ne întristăm pentru alunecările noastre ni se socotește în locul unei lucrări curate din har. Dar cel ce alunecă a doua oară în nădejdea că se va pocăi, se poartă cu Dumnezeu cu viclenie. Acestuia îi vine moartea pe neștiute și nu apucă timpul în care-și pune nădejdea să împlinească faptele virtuții. (*Isaac Sirul*)

- ∨ Trebuie să cunoaștem în tot ceasul că în cele douăzeci și patru de ore ale nopții și ale zilei, avem nevoie de pocăință, iar înțelesul numelui de *pocăință* acesta este: cerere întinsă în tot ceasul, rugăciune plină de zdrobire pentru iertarea celor trecute, care să ne apropie de Dumnezeu; și întristare care să ne păzească în cele viitoare.
- ∨ Pocăința s-a dat oamenilor ca har după har, căci pocăința este o doua naștere, naștere din Dumnezeu și după arvuna primită din credință primind darul Lui prin pocăință. pocăința este ușa milei, ce se deschide celor ce o caută cu dinadinsul. Prin această ușă intrăm la mila dumnezeiască și fără această intrare nu vom afla milă.

De-abia prin pocăință ne însușim activ și adânc lucrarea harului, devenim conștienți, printr-o simțire dureroasă, de păcătoșenia noastră pe care Dumnezeu ne-a iertat-o și ne-o iartă continuu; simțim trebuința milei Lui față de noi și venirea ei la noi.

„Pentru că toți au păcătuit, după dumnezeiasca Scriptură, îndreptându-se în dar prin harul Lui” (*Romani 3, 24*). Pocăința este harul al doilea și el se naște în inimă din credanță și din frică, iar frica este toiagul părintesc, care ne călăuzește pe noi până ce vom ajunge la raiul duhovnicesc. Și când vom ajunge acolo, ne lasă și se depărtează, căci raiul este iubirea lui Dumnezeu, în care se află dulceața tuturor fericirilor. (*Isaac Sirul*)

- ∨ Precum nu e cu putință a trece marea fără o corabie sau o luntre, așa nu poate străbate cineva spre iubire fără frică. Marea acoperită de aburi sărați, așezată între noi și raiul gândit cu mintea, o putem trece cu corabia pocăinței, care are ca vâslași frica. Dacă vâslașii aceștia ai fricii nu cârmuiesc corabia pocăinței, prin care străbate marea lumii acesteia spre Dumnezeu, ne scufundăm în marea acoperită cu aburi sărați. (*Isaac Sirul*)
- ∨ Pocăința este corabia, frica e cârmaciul ei, iubirea e limanul dumnezeiesc. Frica ne așează deci în corabia pocăinței și ne trece peste marea vieții acoperită cu aburi sărați spre limanul dumnezeiesc, care este iubirea, călăuzindu-ne spre Cel spre care străbat toți cei ce se ostenesc și sunt împovărați (*Matei 11, 28*), prin pocăință. Căci când ajungem la iubire, am ajuns la Dumnezeu și drumul nostru s-a sfârșit și am străbătut la ostrovul care e dincolo de lume, unde e Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. (*Isaac Sirul*)

Despre plânsul cel după Dumnezeu, zice Mântuitorul: „Feriți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia” (*Matei 5, 4*), și despre lacrimi, același cuvios Isaac scrie:

- ∨ Lacrimile ce însoțesc rugăciunea sunt semnul milei lui Dumnezeu, de care s-a învrednicit sufletul în pocăință și ale faptului că a fost primit și a început să intre prin lacrimi în câmpul curăției. Căci de nu se vor depărta gândurile de la cele trecătoare și nu se vor arunca de la ele nădejdea în lume și nu se va mișca în ele disprețuirea de sine și nu vor începe să pregătească merindea cea bună pentru ieșirea sufletului și nu vor începe să se miște în suflet gândurile la cele ce sunt acolo, ochii nu vor putea să lăcrimeze. Căci lacrimile izvorăsc din cugetarea curată și neîmprăștiată, din meditația îndelungată, neîncetată și neabătută, din amintirea oricărui păcat subțire ce s-a ivit în minte și întristează inima cu amintirea lui. Din acestea se înmulțesc lacrimile și sporesc tot mai mult. (*Isaac Sirul*)

Lacrimile sunt semnul pocăinței adânci a omului, dar și al mângâierii ce o simte că Dumnezeu se milostivește de pocăința lui și-l iartă. În general omul nu poate plânge de la

sine, decât de ciuda nesocotirilor, a jignirilor, nenorocirilor, sau a unor împrejurări favorabile, deci din motive de egoism. Dar plânsul mângâietor se naște în el din mila sinceră a altuia pentru el; cu atât mai mult din mila lui Dumnezeu.

În starea de pocăință prelungită a sufletului se ivește în minte amintirea celor mai subțiri păcate și a gândurilor de păcate, la care altădată nu ne-am gândit. Pânza ce se așează peste conștiința noastră sumară de fiecare zi și peste trecutul nostru adunat în noi și ținut într-o stare de inconștiență, devine tot mai transparentă și vedem tot mai clar în această cămară toate firele de murdărie ce s-au adunat. Pe lângă aceasta, chiar în vremea pocăinței pot apărea în noi gânduri subțiri de păcat: de mândrie, de mulțumire că ne pocăim, de ținere la ceva din lume, de slăbire a gândului la Dumnezeu. Pocăința este astfel o luptă prin care ne surprindem cele mai mici amănunte impure din noi, puterea cea mai mare de introspecție, pentru că este susținută de emoția fricii de judecata lui Dumnezeu și a iubirii de Dumnezeu.

Iar **Scărarul** zice:

- ∨ Precum focul topește trestia, așa lacrima curăță toată pata văzută și gândită.
  - ∨ Să ne străduim pentru lacrimile curate și neviolene, gândind la moartea noastră, căci nu este în acestea înșelare sau părere de sine, ci mai degrabă curățire și înaintare în iubirea de Dumnezeu și spălare de păcate și nepătimire.
  - ∨ Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de curățirea desăvârșită; căci nu are credință vinul trecut de curând din teascuri în butoaie.
  - ∨ Lacrimile din frica de Dumnezeu, au în ele înseși paza lor de păcat, dar cele ale iubirii înainte de iubirea desăvârșită, poate sunt ușor de furat din fii, dacă focul pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu nu arde puternic în inimă în vremea lucrării lor. Și e lucru de mirare, cum lacrima cea mai smerită e cea mai sigură la vremea ei.
- Lacrimile din frica de Dumnezeu nu sunt atât de vrednice de laudă, ca cele din iubirea față de El. dar cele din urmă pot fi furate mai ușor decât cele dintâi, până când iubirea nu e desăvârșită. În acest sens, lacrimile mai puțin vrednice de laudă, din frică, sunt mai sigure decât cele vrednice de laudă iubirii. Iubirea e un lucru înalt și de aceea nu poate fi dobândită atât de repede în deplinătatea ei. Să nu ne socotim de aceea ajunși la starea de iubire prea repede, ci să ne socotim mai degrabă cât mai mult în starea celor ce au motive de frică din pricina necurățirii depline de păcate.
- ∨ Lacrima pentru moarte naște frica; iar când frica naște lipsa de frică, se arată bucuria. Când bucuria ajunge necuprinsă, răsare floarea cuvioasei iubiri.

Despre ocărărea de sine, zice **marele Antonie**: Aceasta este marea lucrare a omului, să țină greșeala lui asupra sa înaintea lui Dumnezeu și să aștepte ispita până la răsuflarea din urmă, iar alt sfânt părinte, fiind întrebat ce a aflat mai de preț din toate virtuțile, a răspuns: Să te ocărăști pe tine însuși în toate. Acest lucru laudându-l și cel ce întrebuse, a zis: Cu adevărat, altă cale afară de asta nu este!

A ține greșeala pe umerii săi în fața lui Dumnezeu, este a o mărturisi continuu și a nu înceta niciodată a se pocăi pentru ea. E contrar la ceea ce a făcut Adam, căutând să se ascundă și să pună vina pentru greșeala sa pe Eva. De greșeală nu scapă omul prin sine, ascunzându-o, ci atrăgând mila lui Dumnezeu asupra sa, prin mărturisirea păcatului. Ascunderea e un vicleșug, deci un adaos de păcat. Și ea de fapt nu reușește să ascundă păcatul, ci îl face și mai transparent prin viclenie.

Dar a zis și **avva Pimen**: Toate virtuțile au intrat în lumea aceasta cu suspin; scoate o virtute și fără ea cu greu va sta omul. Care este aceasta?, l-au întrebat unii, iar el a răspuns: Ca omul să se ocărăscă pururi pe sine însuși, căci cel ce se ocărăște pe sine, orice i s-ar întâmpla, fie pagubă, fie

necinstire, fie orice necaz, se socotește de mai înainte vrednic de ea și niciodată nu se tulbură.

Despre luarea aminte și paza cea înțeleaptă.

Despre aceasta spune Apostolul: „Vedeți cum umblați cu grijă, nu ca niște neînțelepți, ci ca niște înțelepți, răscumpărând vremea, că zilele sunt rele”. (*Efesenii 5, 16*).

Sfântul Isaac scrie: O, înțelepciune, cât de minunată ești și cum vezi de mai înainte toate, de departe! Fericit cel ce te-a aflat pe tine. Acela s-a eliberat de nepăsarea tinereții. Dacă cineva cumpără cu un preț, sau cu o grijă mică doctoria de patimi mari, bine face, căci aceasta este adevărata filozofie, ca cineva, și în cele mai mici ce se fac de către el, să vegheze pururi. Acela și-adună sieși odihnă mare, și nu adoarme, ca să nu i se întâmple prea potrivit, ci taie pricinile dinainte de vreme. El suferă pentru lucrurile mici o durere mică, înlăturând prin ea pe cea mare și luându-i înainte. De aceea, zice înțeleptul: „Fă-te veghetor și treaz pentru viața ta, căci somnul cugetării este o rudenie și un chip al morții adevărate”.

Acest text scoate în relief însușirea înțelepciunii de a fi o asigurare a unui bun viitor și de a avea în felul acesta un caracter profetic. Omul înțelept știe viitorul semenului bun și rău, cum nu știe cel neînțelept, care se mișcă spre viitor ca un orb.

Celui ce e greoi în cele mici ale lui, nu-l crede că va fi cum se cuvine în cele mari. (*Vasile cel Mare*)

Despre ispită și retragerea lui Dumnezeu pentru îndreptare.

Ispita e, fie din îngăduința sau din retragerea lui Dumnezeu pentru îndreptarea noastră, fie din părăsirea din partea lui Dumnezeu care se întoarce de la cineva. Pentru ce? Ca mintea să nu se mândrească pentru binele ce l-a aflat, ci, războită și certată, să sporească pururi în smerenie. Aceasta este singura prin care nu numai că-i biruie pe cei ce o războiesc cu mândrie, ci se și învrednicește de daruri neconținut mai mari, înaintând pe cât e cu putință firii omenești, măcar că e legată cu lanțuri de nedesfăcut și apăsată de povara trupului, spre desăvârșirea și nepătimirea cea după Hristos.

Sfântul Diadoh spune despre aceasta:

✓ Domnul însuși zice că satana a căzut ca un fulger din ceruri, ca să nu privească cel cu chip desfigurat la locașurile sfinților îngeri.

Cel fără chip, cel desfigurat, cel cu chip urât. Nici satana ca creatură nu poate lepăda chipul ce i s-a dat de Dumnezeu, dar acest chip e strâmbat, desfigurat, purtând în el trăsăturile vicleniei, sau al multor feluri de păcate. Acest chip desfigurat arată în același timp cum trebuia să fie cel desfigurat și ce a ajuns prin răutate. E ceva înspăimântător și totodată demn de milă în el. satana a rămas spirit înțelegător și înzestrat cu rațiune, dar ce perversă e inteligența lui și ce sucită-i este rațiunea!

Cum deci, cel ce nu se învrednicește de părtășie cu slujitorii cei buni, poate avea ca locaș comun cu Dumnezeu mintea omenească? Ei vor zice că aceasta se întâmplă prin îngăduirea (retragerea) dumnezeiască, și mai mult nimic nu vor zice. Dar retragerea pentru îndreptare nu lipsește nicidecum sufletul de lumina dumnezeiască, ci, de multe ori harul numai își ascunde minții prezența lui, ca să împingă sufletul, prin amărăciunea pricinuită de demoni, să ceară cu toată frica și cu multă smerenie ajutor de la Dumnezeu, cunoscând treptat-

treptat, răutatea dușmanului său. E la fel cu o mamă care-și depărtează puțin de la piept pruncul care nu respectă rânduiala alăptatului, pentru ca speriat de fețele străine sau amenințătoare ale unor oameni sau animale din jur, să se întoarcă cu multă frică și cu lacrimi la sânul mamei. Iar retragerea lui Dumnezeu din motiv de întoarcere la om, predă, oarecum legat demonilor sufletul care nu voiește să-L aibă pe Dumnezeu. Dar noi nu suntem *fiii respingerii* (pierzării, *Evrei 10, 39*), să ne ferească Dumnezeu, ci credem că suntem prunci adevărați ai harului lui Dumnezeu, alăptați prin mici retrageri și dese mângâieri de la El, pentru ca, prin bunătatea lui Dumnezeu, să ajungem la *bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei lui Hristos. (Diadoh al Foticeii)*

- Retragerea spre îndreptare aduce întristare multă, smerenie și o deznădejde măsurată sufletului, ca partea lui iubitoare de slavă și de dorința de a se impune altora să vină, după cuviință, la smerenie. Ea aduce, deci, îndată, inimii frica lui Dumnezeu, lacrimi de mărturisire și dorință de multă tăcere.

Acestea sunt roadele pozitive ale retragerii pedagogice, sau ale ascunderii prezenței lui Dumnezeu, fără plecarea din suflet. Unde nu sunt aceste roade, Dumnezeu a părăsit sufletul pentru că acesta s-a întors de la El. mântuirea nu e adusă de un Dumnezeu prezent, dar nelucrător; nu e adusă în chip magic, fără ca El să-și arate puterea transformatoare asupra omului în faptele și simțirile lui de om nou. Astfel retragerea pedagogică a lui Dumnezeu e numai într-un anumit sens retragere; în alt sens, Dumnezeu rămâne prezent și chiar lucrător, dar lucrarea Lui se arată în altfel de roade: în frica de osândă, în întristarea pentru păcate, în pocăință. Dumnezeu se vede prin ele ca un factor ascuns, dar eficient. Sufletul îl simte pe de o parte prezent, pe de alta retras, din nemulțumire pentru păcatele lui și conducându-l prin aceste alte stări și simțiri spre mântuire.

Retragerea pricinuită de întoarcerea lui Dumnezeu de la suflet, îngăduie ca sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de mânie și de îngâmfare. Trebuie să avem deci experiența ambelor retrageri ale lui Dumnezeu și să ne apropiem de El potrivit cu felul fiecăreia. În cazul celei dintâi suntem datori să aducem mulțumire lui Dumnezeu ca Celui ce a pedepsit mândria cunoștinței noastre cu retragerea spre mângâiere, pentru ca să ne învețe, ca un Părinte bun, deosebirea între virtute și păcat. În cazul celei de a doua, trebuie să-I aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor, lacrimi nelipsite și o retragere și mai mare de la cele rele pentru ca, astfel, prin sporirea ostenețelor, să putem îndupleca pe Dumnezeu să caute, ca mai înainte, la inimile noastre.

Trebuie știut însă, că atunci când începe lupta între suflet și satana printr-o ciocnire esențială, din îngăduința lui Dumnezeu, spre îndreptare, harul se ascunde, cum am spus mai înainte, dar ajută în chip neștiut sufletul, ca să arate vrăjmașilor lui că biruința este numai a sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)

- Sfântul Isaac Sirul zice: Nu e cu putință omului să se înțelească fără ispitele din îngăduință (prin îngăduirea lor de către Dumnezeu) în războaiele duhovnicești și să cunoască pe Purtătorul lui de grijă, să simtă pe Dumnezeu și să se întărească în credința în El în chip ascuns, decât prin puterea experienței pe care a primit-o. Căci, când harul vede că a început în cugetarea lui puțin părerea de sine și a început să gândească lucru mare despre el, îndată îngăduie să se întărească ispitele împotriva lui, până ce va cunoaște omul slăbiciunea sa și va alerga la Dumnezeu, prinzându-se de El întru smerenie. Prin acestea ajunge omul la măsura bărbatului desăvârșit prin credință și nădejde în Fiul lui Dumnezeu, și se înalță la iubire. Căci iubirea lui Dumnezeu față de om se face cunoscută ca minunată când se arată în mijlocul împrejurărilor care-i întrerup nădejdea. Atunci îi arată Dumnezeu puterea Lui, în izbăvirea ce i-o dă omului de la El. Căci ***niciodată nu cunoaște omul***

puterea lui Dumnezeu când se află în odihnă și este în largul său! Și niciodată nu și-a arătat Dumnezeu lucrarea Lui în chip simțit decât în țara liniștii, în pustiu și în locuri lipsite de tulburarea pricinuită de împreună viețuire cu oamenii. (*Isaac Sirul*)

Înaintarea la măsura vârstei duhovnicești a lui Hristos, nu se face pe un drum neted, într-o continuă seninătate și bucurie, ci prin grele și dramatice lupte.

Numai în situații în care omul nu mai are nădejde la nimic, în așa zisele „situații limită” cum le spune Karl Jaspers, dar totuși nu renunță cu totul la nădejdea într-o minune a lui Dumnezeu, dacă această minune se produce, Dumnezeu își arată omului limpede puterea Lui. Astfel o poate confunda cu vreo putere a naturii, destoiniciei omenești. Când ești sănătos nu simți atât de ușor darul lui Dumnezeu, ca atunci când, bolnav fiind, recapeți sănătatea după ce aproape că nu mai nădăjduiai aceasta.

Marile minuni sau arătări ale puterii mai presus de fire a lui Dumnezeu se arată în locurile unde se liniștesc și aștrii. Dar există și o „țară” interioară a liniștii, pe care o găsesc unii credincioși mai ales în clipele „situațiilor limită”, când își pun ultima nădejde în Dumnezeu. Atunci ei s-au despărțit spiritual de toți și de toate, căci i-a văzut și le-a văzut fără putere. Atunci nu se mai știu decât față în față cu Dumnezeu, într-o stare, care, deși e de mare tensiune, e în același timp de mare „liniște”, căci nimic nu-i mai interesează, nimic nu-i mai tulbură. Atunci omul este întreg numai nădejde îndreptată spre Dumnezeu și se lasă cu totul în voia Lui. Și chiar dacă nu s-ar produce minunea pe care o cere, el se lasă totuși în seama lui Dumnezeu: *Facă Dumnezeu ce va vrea! Orice va fi, simt că aceea va fi voia Lui.*

✓ Despre acestea zice **Marele Vasile**: Cel ce s-a făcut iubitor al lui Dumnezeu își dorește să aibă, fie cât de puțin, nepătimirea Lui și pofteste să guste din sfințenia Lui duhovnicească, din liniștea, din netulburarea și blândețea Lui, din bucuria și veselia ce se nasc din acestea, să se străduiască să-și depărteze gândurile de la toată patima materială care-i tulbură sufletul; să privească cu ochii curat, neumbrit, la cele dumnezeiești și să se facă locaș nesăturat al luminii de acolo. Deprinzându-și sufletul cu o astfel de stare, se face, pe măsura asemănării dobândite, familiar lui Dumnezeu, iubitor și atotdoritor al Lui și, ca unul ce a purtat o luptă grea și a ieșit din amestecarea cu materia, poate vorbi cu Dumnezeu cu o cugetare curată și despărțită de orice amestec cu patimile trupești. (*Vasile cel Mare*)

✓ Despre nepătimirea omenească, **Sfântul Isaac** scrie așa: Nepătimirea nu înseamnă a nu mai simți patimile, ci a nu le mai primi, căci din multe și felurite virtuți pe care le-au dobândit unii, arătate și ascunse, au slăbit patimile în ei și ele nu mai pot să se răscoale ușor împotriva sufletului.

Voința e factorul de acceptare a patimilor, factorul care le face personale. Până nu sunt acceptate de voință, ele se pot mișca în persoană, sau în jurul interior care înconjoară nucleul persoanei, dar nu au devenit ale persoanei. Nu este însă bine ca acestea să zăbovească prea mult în persoană, la ușa voinței căci ușa poate ceda când este forțată prea mult. Împotriva lor trebuie întărite virtuțile, ca niște soldați care ies la respingerea patimilor.

Și cugetarea nu mai are nevoie să ia aminte la ele, pentru că tot timpul este plină de înțelesurile dumnezeiești din cercetarea și ocuparea cu cele mai bune moduri de purtare, care se mișcă în minte prin atenția față de ele. Dar când patimile încep să se miște și să se tulbure, cugetarea e răpită deodată din vecinătatea lor, băgând de seamă ceva ce a apărut în minte; deci patimile rămân în ea nelucrătoare. (*Isaac Sirul*)

✓ Așa a spus **Fericitul Marcu**: Mintea împlinind, prin harul lui Dumnezeu, faptele virtuților și apropiindu-se de cunoștință, puțin mai simte din partea răului și a pornirii neraționale din suflet. Căci cunoștința ei o răpește la înălțime și o înstrăinează de toate cele din lume.

Se descrie un proces foarte fin din minte. Cugetarea ca funcție a minții nu cugetă la patimi până ce acestea nu se mișcă cu tulburare în suflet. Când acestea se tulbură în suflet atenția cugetării este atrasă de ele sau de chipul ispititor, pe care ele l-au proiectat în minte. Atunci

mintea, care se ocupă de mai înainte cu cugetări curate, se scufundă și mai mult în acestea și patimile rămân fără putere de înrâurire asupra ei, căci cugetările acelea sunt atât de înalte și de sublime, că o fac insensibilă față de toate ispitele ce i le oferă patimile.

Astfel, pentru limpezimea, subțirimea, sprinteneala înălțării și ascuțimea minții și pentru nevoința lor, mintea se curăță și mai mult și se dovedește străvezie pentru lumină, pentru faptul că trupul lor s-a uscat prin ocuparea cu liniștea și cu îndelunga petrecere în ea.

Există o strânsă legătură între transparența minții pentru lumina de sus și între transparența trupului, dobândită prin înfrânare, prin lepădarea grosimii și grăsimii. Trupul ușurează transparența duhului nu numai spre cei din afară, ci și spre cele dumnezeiești. Printr-un trup subțire, sufletul iradiază ușor și spre cei din afară, dar se face deschis și înțelesurilor înalte, dumnezeiești; sau prin transparența lui se simte mai ușor Dumnezeu. Căci grosimea stă grea și opacă peste minte și în relația ei cu cei din afară și cu Dumnezeu. Îngreunează înțelegerea și comunicarea în amândouă direcțiile. De altfel o minte care nu e străvezie pentru cele dumnezeiești, nu are de comunicat un conținut duhovnicesc experiat nici celor de afară.

Pentru aceasta, vederea aflătoare în ei pune stăpânire ușor și repede pe fiecare și-i călăuzește spre lucruri minunate legate de ea și prin aceasta, mult se vor îmbogăți în vederile lor și cugetarea lor niciodată nu va fi lipsită de conținutul cunoașterii; și nu vor fi niciodată în afară de acelea pe care roada Duhului le sădește în ei. Iar prin obișnuința de mulți ani se vor șterge din inima lor amintirile care mișcă patimile în sufletul lor și tăria stăpânirii diavolului. Căci atunci când sufletul nu se târguiește cu patimile și nu se însoțește cu gândurile ce pornesc din ele, pentru că este stăpânit neîncetat de altă preocupare, tăria unghiilor patimilor nu se poate prinde de simțirea lui în cei duhovnicești. (*Marcu Ascetul*)

✓ Iar **Sfântul Diadoh** zice: Nepătimirea este a nu fi războiți de demoni, căci pentru aceasta ar trebui, după Apostol, să ieșim din lume, ci, fiind războiți de ei, să rămânem nebiruiți. Căci războinicii purtători de platoșe, deși sunt ținta săgeților vrăjmașilor și aud zgomotul săgeților primite, ba și văd aproape toate săgețile trimise împotriva lor, nu sunt răniți, datorită tăriei veșmintelor ostășești; căci, fiind apărați de platoșe, cu toate că sunt loviți, rămân teferi. Iar noi, prin toată armătura luminii și prin coiful mântuirii, înarmați cu toate virtuțile, înfrângem cetele întunecate ale demonilor (*Efeseni 6, 11, 17*). Căci curăția vine nu numai din nesăvârșirea celor rele, ci și din biruirea deplină a celor rele prin împlinirea celor bune. (*Diadoh al Foticeii*)

✓ Iar **Sfântul Maxim** cunoaște o împătrită nepătimire, zicând:

1. Prima nepătimire numesc mișcarea spre un păcat al trupului, neîmplinită cu lucrarea;
2. Respingerea desăvârșită a gândurilor pătimase din suflet prin care se veștejește mișcarea patimilor din prima nepătimire;
3. desăvârșita nemișcare a poftei spre patimi, datorită căreia se produce și a doua nepătimire ce constă în curăția gândurilor;
4. desăvârșita lepădare a tuturor închipuirilor sensibile din cugetare, din care ia naștere a treia, prin faptul că nu are închipuirile celor sensibile ca principii care să producă în ea chipurile patimilor.

✓ Nepătimirea este starea pașnică a sufletului datorită căreia e greu de mișcat spre păcat. (*Maxim Mărturisorul*)

Nepătimirea desăvârșită, sau a patra, este lipsa chipurilor sensibile din cugetare. Lipsind acestea, pofta de care se eliberează nepătimirea a treia, nu are putința să dea chipuri, lipsesc și gândurile pătimase din a doua nepătimire. Lipsind aceste gânduri nu se înfăptuiește nici păcatul cu fapta, ceea ce constituie prima nepătimire. În definitiv și nepătimirea se reduce, în

cea mai ultimă esență a ei, la golirea minții de chipurile sensibile, ca și cunoașterea cea mai înaltă, directă a lui Dumnezeu Cel lipsit de margini. astfel nepătimirea și cunoașterea cea mai înaltă, directă a lui Dumnezeu coincid. Dar există și o nepătimire care privește la lucruri, la oameni și la chipurile lor fără poftă, fără patimă. Dar ea e mai fragilă, mai nesigură, ea e nepătimirea a treia, deci a doua după cea mai înaltă. De aici urmează și contrariul: patimile încep de la simțuri, ca să urce prin chipuri până la minte, de unde coboară la fapte prin trup ca patimi formate.

Înclinarea spre patimă, plăcerea patimii, primirea ei și nepătimirea.

- ∨ Spune **Sfântul Ilie Edicul**: Înclinarea spre patimă e materia rea a trupului; plăcerea de patimă e materia rea a sufletului; primirea patimii este materia rea a minții. Organul celei dintâi e pipăitul; organul celeilalte sunt celelalte simțuri; iar a celei din urmă, dispoziția contrară. (*Ilie Edicul*)

Trupul înclină spre patimă; aceasta e un conținut al mișcării lui. Înclinarea aceasta îl mână spre pipăitul celor dorite. Sufletul are plăcere de patimă; aceasta e conținutul mișcărilor lui până ce nu e liber de patimi. Pornirea spre patimă a luat prin suflet un caracter mai conștient . sufletul tinde spre împlinirea plăcerii pătimașe prin alte simțuri mai conștiente (văz, auz etc.). Mintea e cea care se hotărăște să accepte patima, și o face aceasta cu o anumită libertate. Organul prin care lucrează ea este o dispoziție contrară binelui sau lui Dumnezeu. Sunt descrise aici trei faze în dezvoltarea patimilor.

- ∨ Cel ce are plăcerea de patimă este aproape de cel ce înclină spre patimă; iar cel ce primește patima e aproape de cel ce are plăcere de patimă. Dar e departe de amândoi cel nepătimitor (despătimit, nepătimaș). (*Ilie Edicul*)
- ∨ Împătimit este cel ce are pornirea spre păcat mai tare ca rațiunea, chiar dacă nu păcătuiește deocamdată. Plăcerea de patimă o are cel ce are lucrarea păcatului mai slabă decât rațiunea, chiar dacă o suferă în afară. Primitor de patimă este cel care e mai mult liber decât rob al mijloacelor (păcatului), iar nepătimaș e cel ce nu primește nimic din felurimea acestora. (*Ilie Edicul*)
- ∨ Înclinarea spre patimă se înlătură din suflet prin post și rugăciune; plăcerea de patimă, prin priveghere și tăcere; primirea patimii se înlătură prin liniștire și luare aminte. Iar nepătimirea se naște din pomenirea lui Dumnezeu. (*Ilie Edicul*)

Împătimirea trupului se vindecă prin virtuțile principale ale trupului; înfrânarea și rugăciunea, ca act de voință exercitat asupra trupului se vindecă prin virtuțile principale ale trupului și ca act de chemare a lui Dumnezeu, care oprește și trupul de la fapte pătimașe; plăcerea de patimi, prin priveghere și tăcere, ca acte de voință exercitate asupra sufletului; primirea patimii, prin liniștire și luare aminte, ca acte de voință exercitate asupra cugetării. Nepătimirea se naște din pomenirea lui Dumnezeu, care dă minții un conținut fără chip și o ține atârnată de frumusețea Lui și de înțeleșul Lui nesfârșit.

Despre credință, nădejde și dragoste

Începutul, mijlocul și sfârșitul, iar, de voiești să spui, și dăruitoarele și călăuzitoarele tuturor bunătăților (virtuților) sunt credința, nădejdea și dragostea, această întreită frânghie țesută de Dumnezeu; și mai mult decât toată dragostea, pentru că „Dumnezeu este iubire” (*I Ioan 4, 8*). De aceea, nu e drept să nu împlinim lipsa lucrării de față și prin aceasta. Mai bine zis, după Sfântul

Isaac Sirul, desăvârșirea multor roade ale Duhului o primește cineva atunci când se învrednicește de iubirea desăvârșită.

Desăvârșirea constă în iubire: ea e cea mai înaltă dintre virtuți, și întrucât la a se ajunge de obicei trecând prin toate virtuțile, ea e și o culminare a fiecărei virtuți, dar în armonie cu toate celelalte. Nu poate avea cineva iubire desăvârșită, dacă e lacom, îngâmfat, leneș, fără răbdare și fără smerenie. Toate virtuțile duse la culme în sinteză, înseamnă iubire, sau sunt însuflețite de iubire.

- ✓ Scrie **Sfântul Ioan Scărarul**: După cele spuse înainte, rămân acestea trei: legătura care strânge și ține toate credința, nădejdea și dragostea (*I Corinteni 13, 13*), căci „Dumnezeu e iubire” (*I Ioan 4, 8*). De aceea, eu văd pe prima ca rază, pe a doua ca lumină, iar pe a treia ca cerc. Dar toate sunt o unică lumină și strălucire. Căci cea dintâi toate le poate face și zidi; a doua îmbrățișează mila lui Dumnezeu și nu ne face de rușine, iar cea de-a treia niciodată nu cade, nici nu încetează de a vedea (contempla), nici nu lasă pe cel hrănit de ea să se liniștească de nebunia ei. (*Ioan Scărarul*)

Prin *credință* putem toate; ea este tărie în lucrare. Prin *nădejde* îmbrățișăm cu vederea mila nesfârșită a lui Dumnezeu, cu toate puterile ei; nădejdea niciodată nu ne face de rușine în fața altora, pentru că am avut-o; căci chiar dacă nu ni se împlinește ceva din ce am nădăjduit, se împlinește altceva; dacă nu ni s-a împlinit azi, nădăjduim că ni se va împlini mâine și până la urmă ni se împlinesc toate în viața veșnică; atunci vom vedea cu siguranță că n-am rămas de rușine.

Iubirea nu se isprăvește niciodată de a se adânci privind în taina indefinită a semenului pe care-l iubește, sau în taina infinită a lui Dumnezeu. Cel ce iubește pe cineva, uitând de toate și trecând peste toate, pare nebun celorlalți. Dar el a găsit în acela comoara de preț nesfârșit, pe care ceilalți nu o văd. Au fost și sunt atâția nebuni pentru Hristos în stare să jertfească toate pentru El, până și viața pământească, din siguranță că o vor dobândi pe planul veșniciei. Cel iubit e mai de preț decât însăși sinea proprie.

- ✓ Cuvântul despre iubire este cunoscut îngerilor; și lor, pe temeiul lucrării iluminării, Dumnezeu le este iubire. Dar cel ce voiește să definească acest cuvânt, e ca un orb care numără nisipul mării. Iubirea, după calitate, este asemănarea cu Dumnezeu, pe cât e cu putință muritorilor; după lucrare, este o beție a sufletului, iar după însușire este izvorul credinței, adâncul fără fund al îndelungii răbdări, marea smereniei.

Precum iubirea poate fi socotită nebunie, așa poate fi socotită și beție. Prin beție se pune în relief mai mult entuziasmul ei. Ea vede pe cel iubit atât de frumos, că toate celelalte sunt nimic față de acela. E așa cum vede cel beat realitatea, altfel decât ceilalți. Dar ea e beție trează (Grigorie de Nisa), pentru că cel ce iubește e singurul care vede pe cel iubit așa cum este de fapt și îl poate face să fie așa.

Iubirea este, în chip principal, lepădarea a toată gândirea potrivnică, dacă „iubirea nu socotește răul”. Iubirea, nepătimirea și înfierea se deosebesc numai după numiri: precum lumina, focul și flacăra sunt adunate într-o singură lucrare, așa gândește și despre acestea. (*Ioan Scărarul*)

- ✓ Iar **Sfântul Diadoh** spune: Socotește frate că fiecărei vederi duhovnicești îi premerge credința, nădejdea și dragostea, dar mai mult dragostea. Cele dintâi învață să se disprețuiască toate bunurile văzute, dar iubirea unește sufletul însuși cu virtuțile lui Dumnezeu, adulmecând printr-o simțire a minții pe nevăzutul Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)
- ✓ Alta este dragostea naturală a sufletului și alta cea care se adaugă ei de la Sfântul Duh. Cea dintâi se mișcă din voința noastră, cea de-a doua aprinde atât de mult sufletul spre dragostea lui Dumnezeu, încât toate părțile sufletului nostru se lipsesc de negrita bunătate a dorului de

Dumnezeu, într-o nesfârșită simplitate a simțirii.

Numai simplitatea este nesfârșită, pentru că cuprinde în ea totul, în mod concentrat. Simplitatea simțirii e cea mai intensă simțire, pentru că nu se împarte în simțiri diferențiate și micșorate. Toate părțile sufletului sunt străbătute de o singură simțire, dar de tărie nesfârșită, a dorului după frumusețea lui Dumnezeu. Simplitatea e concentrarea într-o unitate a tuturor puterilor și simțurilor sufletului, care au, prin Dumnezeu, o adâncime și o bogăție nesfârșită.

Mintea ajunsă atunci ca una care a zămislit din lumina duhovnicească a harului, s-a făcut izvor de iubire și de bucurie. (*Diadoh al Foticeii*)

✓ **Sfântul Isaac** spune la rândul lui: Iubirea ce se ivește din niscai lucruri e ca o candelă mică, hrănită de untdelemn și astfel e și lumina ei; sau ca un pârâu care se hrănește din ploaie și a cărui curgere se oprește când conținutul care-l susține lipsește. Dar iubirea care are drept pricină pe Dumnezeu, este ca un izvor a cărui curgere niciodată nu se întrerupe, căci Dumnezeu singur este izvorul ei și conținutul ei nesecat. (Isaac Sirul)

✓ **Întrebare:** Când se ajunge la desăvârșirea multelor roade ale Duhului? **Răspuns:** Când se învrednicește cineva de desăvârșita iubire a lui Dumnezeu. **Întrebare:** De unde cunoaște cineva că a ajuns la aceasta? **Răspuns:** Când se mișcă pomenirea lui Dumnezeu în cugetarea lui, îndată inima lui se mișcă în iubirea Lui și din ochii lui pornesc lacrimi de îmbelșugare. Căci iubirea are obiceiul să izvorască lacrimi când își amintește de cei iubiți. Astfel fiind, niciodată nu încetează din lacrimi, pentru că nu-i lipsește niciodată conținutul care să-l aducă pe el la pomenirea lui Dumnezeu. Așa încât și în somnul lui se află în convorbire cu Dumnezeu, acesta fiind un obicei al iubirii și aceasta este desăvârșirea oamenilor în această viață a lor. (*Isaac Sirul*)

Desăvârșirea omului constă astfel în iubirea față de Dumnezeu. Iubirea este a inimii și ea se arată în lacrimi, când este o simțire puternică, nu o convingere teoretică. Dar inima se aprinde de iubire și se topește în lacrimi, când în cugetare se mișcă pomenirea lui Dumnezeu. Deci inima nu lucrează fără cugetare. Se înțelege că numele lui Dumnezeu pomenit mereu în cugetare înduioșează inima la iubire până la lacrimi, deci nici cugetarea la Dumnezeu nu-i o cugetare pur teoretică. Din toate rezultă că Dumnezeu cel pomenit neîncetat, e pomenit astfel pentru că e iubit ca Persoană iubitoare, căci o persoană trezește în alta iubirea prin iubirea sa.

✓ Iubirea lui Dumnezeu este călăuză prin fire și când vine în cineva fără măsură, face acel suflet să iasă din sine (extatic). De aceea, inima celui ce o simte pe ea nu poate să o încapă și să rămână cum este, ci, după măsura calității și a iubirii venite în el, vede în el o schimbare neobișnuită. Și semnele ei simțite sunt acestea: fața celui ce o are se face ca focul și-i plină de bucurie, trupul i se încălzește, frica și sfiala se depărtează de la el și se face ca un ieșit din sine (extatic). Puterea care adună mintea lui pleacă de la el, făcându-se ca un ieșit din minte, moartea ce mai înfricoșătoare o socotește bucurie și niciodată vederea minții lui nu pătimește vreo întrerupere din înțelegerea celor cerești; celui absent îi vorbește ca fiind de față, nefiind văzut de cineva.

Tainica legătură dintre suflet și trup se arată și în căldura ce cuprinde trupul celui cucerit de o mare iubire. El este ca un ieșit din sine, ca unul ce a uitat de sine; toată atenția lui e plecată la cel iubit. E ca un ieșit din minți, dar nu în sens rău, ca să calce bunele rânduiri ale societății, ci în sensul bun, fiind în stare să renunțe la tot ce caută omul cuminte în sensul egoist al cuvântului. E în stare să-și dea viața pentru Cel iubit. „Acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (*Galateni 3, 20*). El trăiește pentru un alt eu, nu pentru eul său. Dacă în omul natural eul ca subiect este identic cu obiectul grijii sale, în omul umplut de iubirea de sus eul ca subiect rămâne, dar eul ca obiect al iubirii sale este altul, este cel iubit de eul lui Hristos. În același timp se menține ca eu iubitor; în el nu e o reduplicare egoistă, ci

o doime reală: eu ca subiect și tu ca cel pentru care sunt eu. Aceasta e ieșirea din sine, ieșirea din mintea pentru sine, ridicarea la mintea pentru altul. Cel ce iubește nu mai are frică să renunțe la sine și nici rușine să se comporte în felul acesta, socotit de alții nebunie. Dar în faptul că eul ca subiect rămâne, se arată totuși că iubirea cea mai totală nu înseamnă confundare cu altul în impersonal, ci unitate bipersonală. Tu ai devenit dominant însă în mine prin voia propriului eu, instalându-te în interiorul propriului eu cu un rol major, dar mărinđ uriaș puterile eului meu care te-a primit.

Cunoașterea și vederea lui naturală a dispărut și nu simte în chip sensibil mișcarea sa, care se mișcă între lucruri; chiar dacă face ceva, nu simte ceea ce face, ca unul ce are mintea ocupată cu vederea unor lucruri care nu sunt de față. Și cugetarea lui se ocupă pururi cu Celălalt.

Cunoașterea și vederea celor din jur, mișcarea lui între ele se săvârșește fără să fie conștient de ele, atenția Lui fiind ațintită cu totul la cel iubit, dar nevăzut pentru vederea naturală.

De această beție duhovnicească au fost plini odinioară Apostolii și mucenicii: cei dintâi au străbătut stăpâniți de ea toată lumea, ostenind și fiind batjocoriți (*I Timotei 4, 10*); cei din urmă, suportând tăierea mădulelor, și-au vărsat sângele lor ca apa; și suferind chinurile cele mai cumplite, nu s-au descurajat, ci le-au răbdat cu bărbăție. Și, fiind înțelepți, au fost socotiți ca niște lipsiți de minte (*II Corinteni 11, 38*). Alții au rătăcit prin pustie, prin munți, peșteri și prin văgăunile pământului (*Evrei 11, 38*), fără așezare, ei care erau cei mai așezați. La această nebunie învrednicește-ne și pe noi Doamne, să ajungem!

Despre Sfânta Împărtășanie

Nimic nu ajută și nu contribuie așa de mult la curățirea sufletului, la luminarea minții, la sfințirea trupului și la prefacerea amândurora spre o stare mai dumnezeiască și la nemurire, ba și la biruirea patimilor și a demonilor, sau, mai presus de fire, ca *împărtășirea și cuminecarea continuă*, cu inimă și simțire curată, pe cât este cu putință omului, cu preacuratele, nemuritoarele și de viață făcătoarele Taine, cu însuși cinstitul Trup și Sânge al Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus. Adevărim aceasta din cuvintele Vieții înseși și ale însuși Adevărului care zice: „Eu sunt pâinea vieții”; „Aceasta este pâinea care se pogoră din cer, ca cel ce mănâncă din ea să nu moară. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. De va mânca cineva din pâinea aceasta, viu va fi în veac. Și pâinea care Eu o voi da, trupul Meu este, pe care Eu îl voi da pentru viața lumii”. Și: „De nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică”, „căci trupul Meu este mâncare adevărată și sângele Meu este băutură adevărată. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, rămâne întru Mine și Eu întru el. precum M-a trimis pe Mine Tatăl Cel viu și Eu sunt viu prin Tatăl; și cel ce Mă mănâncă pe Mine, acela va fi viu prin Mine. Aceasta este pâinea care s-a coborât din cer și cel ce mănâncă pâinea aceasta a Mea, viu va fi în veac” (*Ioan 6, 53-58*).

Purtătorul de Hristos, **Pavel**, zice acestea: „Fraților, eu am primit de la Domnul, ceea ce v-am predat și vouă, că Domnul Iisus în noaptea în care a fost vândut, a luat pâinea și binecuvântând-o, a frânt-o spunând: Luați, mâncați, acesta este trupul Meu care pentru voi se frânge; aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea. Căci de câte ori veți mânca pâinea aceasta și veți bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi trupului și sângelui Domnului. Pentru aceea, între voi mulți sunt neputincioși și bolnavi, dintre care mulți mor. Căci dacă ne-am cerceta pe noi, nu am fi judecați, iar fiind judecați de Domnul, suntem îndreptați, ca să nu fim osândiți laolaltă cu lumea” (*I Corinteni 11, 23-33*)

✓ Sfântul **Ioan Gură de Aur**: De trebuință este să învățăm care este minunea Tainelor, pentru ce s-au dat și care este folosul lor. Suntem un trup și mădulare ale trupului Domnului nostru Iisus Hristos și din oasele Lui (*Romani 12, 5; Efeseni 5, 30*). Iar cei care au aflat aceasta, să urmeze celor spuse. Deci pentru ca aceasta să nu se înfăptuiască numai prin iubire, ci și cu lucrul însuși, să ne unim prin mâncare cu acel trup pe care ni l-a dăruit, voind să ne arate dorul ce-l are către noi.

Nu numai prin iubire ca simțire se susține comuniunea în biserică, oricât ar accentua unii aceasta, ci și printr-o putere obiectivă, ontologică, dumnezeiască, ce ne vine prin trupul lui Hristos. Prin aceasta ne prinde chiar și trupurile în această unire.

Pentru aceasta s-a unit pe Sine cu noi și ne-a dat trupul Său nouă, ca să ne facem un trup unit cu Capul. Acest lucru este propriu celor ce se iubesc cu tărie, fiind dat de înțeleș și de Iov, vorbind despre casnicii lui, care-l iubeau în chip covârșitor, încât ziceau: „Cine ne va da putința să ne săturăm de carnea lui?” (*Iov 31, 31*). De aceea, și Hristos a făcut acest lucru, ridicându-ne la o prietenie și mai mare și arătându-ne dorul Lui către noi, căci nu se dă pe Sine celor ce-L doresc, numai ca să-L vadă, ci și ca să-L atingă, să-L mănânce, să se sădească în trupul Lui și să se unească cu El și să-și sature întregul dor. (*Ioan Gură de Aur*)

Cei ce se împărtășesc de preasfântul Trup și de cinstitul Sânge, stau între Îngeri, Arhangheli, între Puterile de sus și sunt îmbrăcați în însuși veșmântul împărătesc al lui Hristos, având arme duhovnicești. Ba cu acestea încă nu am spus nimic, căci L-au îmbrăcat cu Împăratul însuși. Pe cât este însă de mare, de înfricoșătoare și de minunată Taina, tot pe atâta trebuie să te apropii cu curăție, dacă vrei să te apropii de mântuire. Căci dacă te apropii cu conștiință apăsată, te apropii de osândă și pedeapsă, fiindcă „cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie Trupul și Sângele Domnului, judecată sieși mănâncă și bea” (*I Corinteni 11, 27*). Dacă cei ce-și pătează porfira împărătească sunt pedepsiți la fel cu cei ce o rup, nu e deloc necuvenit ca cei ce primesc Trupul cu cuget necurat să sufere aceeași pedeapsă cu cei ce L-au rupt prin piroane. Ia aminte ce înfricoșătoare pedeapsă a arătat Pavel zicând: „Cel ce călca legea lui Moise murea pe temeiul a doi sau trei martori, socotiți cu cât se va învrednici de o pedeapsă mai mare cel ce a nesocotit pe Fiul lui Dumnezeu și a socotit un lucru de rând Sângele Noului Legământ, prin care acesta a fost sfințit?” (*Evrei 10, 29*). (*Ioan Gură de Aur*)

✓ Câți deci, ne împărtășim de trupul acesta, câți gustăm din sânge, se înțelege că gustăm din Acela ce șade sus, care e închinat de Îngeri, de Cel apropiat de puterea fără margini. O, câte drumuri duc spre mântuirea noastră! Ne-a făcut pe noi trupul Său, ne-a dat nouă trupul Său, și nimic din toate acestea nu ne depărtează de rele! O, ce nepăsare, o, ce nesimțire! (*Ioan Gură de Aur*)

✓ Un preot minunat mi-a istorisit că a fost învrednicit să vadă și să audă acestea: că pe cei ce vor pleca de aici împărtășiți cu Taine cu conștiința curată fiind, când vor muri, Îngerii îi vor duce de aici în suită, pentru Cel cu care s-au împărtășit. (*Ioan Gură de Aur*)

✓ Dumnezeiescul **Damaschin** zice: Deoarece suntem îndoiti și compuși, trebuie ca și nașterea noastră să fie îndoită; la fel și haina îndoită. Nașterea ni s-a dat prin apă și prin Duh, iar mâncarea este însăși *pâinea vieții*, Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce s-a pogorât din cer. Precum la Botez, deoarece oamenii obișnuiesc să se spele cu apă și să se ungă cu untdelemn, a unit cu untdelemnul și cu apa harului Duhului și l-a făcut pe el baia nașterii din nou, la fel, deoarece avem obiceiul să mănâcăm pâine și să bem apă și vin, a unit cu ele dumnezeirea Sa și le-a făcut pe ele Trupul și Sângele Său, ca prin cele obișnuite și după fire, să ajungem în cele mai presus de fire. Trupul Lui este cu adevărat unit cu dumnezeirea, prin trup înțelegând pe cel din Sfânta Fecioară, nu un trup coborât din ceruri, iar pâinea și

vinul se prefac în însuși Trupul și însuși sângele lui Dumnezeu. Dar, de cauți să afli modul cum se face aceasta, îți ajunge să auzi că aceasta se face prin Duhul Sfânt, tot așa cum Cuvântul a dat ființă trupului Său în Sine din Sfânta Născătoare de Dumnezeu prin Duhul Sfânt; mai mult nimic nu cunoaștem, decât că Cuvântul lui Dumnezeu este adevărat, lucrător și atotputernic, iar modul de nepătruns. (*Ioan Damaschin*)

- ∨ Celor ce se împărtășesc cu vrednicie, aceasta se face spre iertarea păcatelor, spre viață veșnică și spre păzirea sufletului și a trupului; iar celor ce se împărtășesc cu obrăznicie, spre osândă și pedeapsă, ca și moartea Domnului. (*Ioan Damaschin*)
- ∨ Pâinea și vinul nu sunt chip al Trupului și al Sângelui lui Hristos, în nici un caz, ci însuși Trupul lui Hristos Cel îndumnezeit și însuși Sângele Lui. Căci „Trupul Meu este adevărata mâncare și Sângele Meu este adevărata băutură” (*Ioan 6, 55*). Acesta este Trupul și Sângele lui Hristos, care intră în alcătuirea (constituția) sufletului și trupului nostru, netopindu-se, nesticându-se, netrecând în ceea ce dăm afară, ci rămânând în ființa noastră, ca pricină a păstrării noastre, ca mijloc de curățire a toată întinăciunea.

Trupul lui Hristos, pe care-L primim în Sfânta Împărtășanie nu e alt trup decât cel primit de Fiul lui Dumnezeu din Sfânta Fecioară, dar îndumnezeit prin Înviere și Înălțare, ca să fie în noi aluat spre îndumnezeire, înviere și înălțare. De aceea e și trup pneumatizat, nevăzut, copleșit de Duhul Sfânt, deși trup real, ca să fie și în noi izvorul Duhului deplin și să ne pneumatizeze și pe noi tot mai mult, pentru a birui treptat legile firii, atârnaarea spre cele de jos, procesul de stricăciune și de moarte definitivă. Căci trupul lui Hristos nu mai e supus procesului de descompunere, datorită Duhul Sfânt care se află în el. de aceea în Sfinți osemintele rămân nedescompuse și de aceea vom învia și noi, căci Hristos cel înviat rămâne cu Duhul Său în sufletul nostru, cu puterea Lui de nesticăciune care-i va da acestuia puterea să-și învie trupul. ortodoxia a păstrat înțelesul mântuirii ca efect întins asupra trupului și a cosmosului, afirmând că mântuirea deplină este eliberarea trupului de stricăciune și de moarte prin înviere, datorită umplerii lui de Duhul Sfânt. Toată iconografia Bisericii vorbește despre aceasta, căci așa cum sufletul este în trupul nostru, așa e, în oarecare fel, și trupul nostru, prin rădăcinile raționalității și sensibilității lui, în sufletul nostru. Dar atunci cu atât mai mult și Hristos cel înviat, adică cu trupul nesfârșit subțiat și înduhovnicit, e în oarecare fel în sufletul nostru chiar după moartea noastră, dacă l-am primit des în noi în cursul vieții pământești și am trăit în El prin voința, prin gândirea și prin faptele noastre, care au lucrat la înduhovnicirea trupului nostru. Prin mâncarea trupului lui Hristos, pneumatizat și subțiat, am hrănit chiar sufletul nostru, întărind prin înduhovnicire rădăcinile raționale și sensibile ale trupului nostru în El. prin mâncare am asimilat în oarecare fel trupul lui Hristos Însuși sufletului nostru, sau viceversa. Despărțirea între suflet și trup nu e atât de totală, cum ne închipuim; cu atât mai mult e valabil aceasta când sufletul și trupul nostru sunt în Hristos, în care osmoza între suflet și trup și deci și între dumnezeire și compusul uman a atins treapta culminantă.

Chiar dacă aurul s-a pătat, îl curăță prin arderea judecății, ca să nu fim osândiți în veacul viitor împreună cu lumea (*I Corinteni 11, 52*).

Trupul pneumatizat, înviat, și deci curat al Domnului, asimilat în sufletul și în trupul nostru, le duce pe acestea spre curăție, de multe ori prin pătimirea crucii, pe care ne-o întipărește și nouă din Sine, actualizând-o în noi. De aceea trupul lui Hristos lucrează în noi și printr-o judecată, adică prin încercări, pentru ca suportându-le cu puterea cu care a suportat Hristos crucea Sa, să ne curățim și să nu fim osândiți la sfârșit împreună cu lumea, adică cu cei ce nu vor fi găsiți la judecata din urmă curățiți. Numai în măsura în care ne curățăm astfel, ne unim intim cu Hristos într-un trup, deveniți curați ca și El.

Curățindu-ne prin aceasta, ne unim cu Trupul lui Hristos și cu Duhul Lui și ne facem Trupul lui Hristos. Aceasta este pâinea, care e pârga pâinii cerești, a pâinii spre ființă, căci pâinea spre ființă arată fie pe cea viitoare (a veacului viitor), fie pe cea primită spre păstrarea ființei

noastre.

Trupul înviat al lui Hristos este pâinea care va hrăni cu puterea sa netrecătoare sufletul nostru și în el rădăcinile raționale și sensibile ale trupului nostru, ducându-l spre înviere. Hristos este ipostasul, sau temelia ultimă și vie a ipostasurilor noastre, care cred în El.

Trupul Domnului este Duh de viață făcător, pentru că s-a zămislit din Duhul de viață făcător, „căci ceea ce se naște din Duh, Duh este” (*Ioan 3, 6*). Aceasta o spun, nu ca să desființez firea trupului, ci voind să arăt că e de viață făcător și dumnezeiesc.

Trupul lui Hristos este atât de pneumatizat, atât de copleșit și de subțiat prin Duhul, de iradiant al Duhului prin toți porii Lui, că se poate numi de viață făcător. El este aceasta încă prin faptul cu totul deosebit că e zămislit prin Duhul Sfânt, a cărui putere s-a unit cu cea a Fecioarei Maria. Duhul Sfânt a întărit puterea de zămislire și de alcătuire a unui nou om, a Fecioarei Maică atât de mult, că el n-a mai avut nevoie de sămânță bărbătească. Trupul lui Hristos poartă astfel în el de la început puterea constitutivă a Duhului Sfânt. De aceea e *de viață făcător*.

Acestea se numesc chipuri (antitipuri) ale celor viitoare, nu ca unele ce nu sunt cu adevărat Trupul și Sângele lui Hristos, ci că acum ne împărtășim prin ele de dumnezeirea lui Hristos, iar atunci numai înțelegător prin vedere. (*Ioan Damaschin*)

^ Dumnezeiescul **Macarie** zice: Precum vinul se amestecă în toate măduarele celui ce bea și se preface în el și el în vin, așa cel ce bea Sângele lui Hristos, se adapă cu Duhul dumnezeiesc și acesta se amestecă în suflet în chip desăvârșit, și sufletul în el. Astfel sfințit, sufletul se face vrednic de Domnul, căci „toți ne-am adăpat din același Duh” (*I Corinteni 12, 13*). Iar prin Euharistia pâinii, cei ce se împărtășesc cu vrednicie, se învrednicesc să se facă părtași de Duhul Sfânt și așa sufletele vrednice pot să viețuiască în veci.

Ceea ce primim prin Sfânta Împărtășanie în mod deosebit este Duhul dumnezeiesc, ca Dumnezeu Cel ce întărește sufletul omului în biruirea proceselor nelibere ale naturii și unifică făptura cu Dumnezeu. Îl primim în primul rând în suflet și din suflet trece în trup, căci în suflet sunt rădăcinile raționale și sensibile ale trupului. sufletul nostru devine pneumatic, se întărește în ceea ce are superior naturii și poate pneumatiza și trupul, sau rădăcinile lui aflate în suflet.. sufletul dobândește astfel o putere neasemănat mai mare de înduhovnicire, de subțiere a trupului. unirea între suflet și trup devine tot mai mare, mai adâncă, în trupul lui Hristos, pe care Duhul dumnezeiesc L-a pneumatizat, L-a subțiat, L-a îndumnezeit, L-a transfigurat deplin. Dacă, după Maxim Mărturisitorul, în Sfinți dualitatea este depășită (dualitatea funcțională, nu cea de substanță), cu atât mai mult în Hristos. Și prin împărtășirea de El se începe depășirea ei și în cei ce se împărtășesc des și cu conștiința curată. Prin aceasta sufletul, adus în unirea cu Dumnezeu, va putea trăi în veci, și va da în altă parte și trupului tărie să copleșească procesele naturale încă în lumea asta fiind, iar prin întărirea rădăcinilor lui raționale și sensibile în suflet, va putea ca sufletul să învie trupul la o viață nesupusă descompunerii, la sfârșitul lumii.

Precum viața trupului nu este de la trup, ci din afară de el, adică din pământ, așa și sufletul a fost învrednicit de Dumnezeu să aibă mâncare, băutură, veșmânt, care sunt viața adevărată a sufletului, nu din firea sa, ci din dumnezeirea Lui, adică prin Duhul Său.

Aceasta înseamnă că sufletul celui ce se împărtășește cu trupul Domnului, se împărtășește prin trup propriu-zis cu dumnezeirea Lui. Dar pe de altă parte, trupul lui Hristos e atât de intim străbătut de Duhul Sfânt, sau de dumnezeirea lui Hristos, că nu se poate spune că numai el hrănește trupul omenesc. De altfel Duhul Sfânt ca foc personal al iubirii treimice face din trupul Domnului un complex organic de energii prin care se manifestă această căldură a iubirii, încât prin aceasta el însuși a devenit numai foc al iubirii. Apoi în cazul că trupul Domnului ar rămâne numai în trupul omului, trupul nestricăcios al Domnului ar trebui să susțină în mod direct trupul omului în nestricăciune, ceea ce nu se întâmplă. Pe de altă parte, viața trupului nu se susține numai din pământ, ci și din suflet. Deci și viața îndumnezeită a lui, într-un grad limitat pe pământ și deplin în cer, se susține și prin sufletul

îndumnezeit. Dar ca sufletul să poată susține trupul cu viața lui, trebuie să aibă într-un anumit fel rădăcinile trupului în sine, deci el primește într-un fel și trupul Domnului, sau rădăcinile ui îndumnezeite în sine.

Sufletul are firea dumnezeiască spre pâinea vieții, adică pe Cel ce a zis: „Eu sunt pâinea vieții” și apa vie spre vinul care veselește și ca untdelemn al bucuriei. (*Macarie cel Mare*)

- ∨ Împărtășirea de Dumnezeu și de Taine s-a numit cuminecare (communicatio = cuminecătură), pentru că ne dăruiește unirea cu Hristos și ne face să avem comună cu El împărăția Lui. (*Isidor Pelusiotul*)
- ∨ Este cu neputință să se mântuiască credinciosul, să primească iertarea păcatelor și să dobândească Împărăția cerurilor, dacă nu se împărtășește cu frică, credință și cu dragoste de tainicul și neprihănitul Trup și Sânge al lui Hristos. (*Nil Ascetul*)
- ∨ Este bine și de mare folos să se cuminece și să se împărtășească cineva în fiecare zi cu Sfântul Trup și Sfântul Sânge al lui Hristos. Aceasta deoarece El însuși a zis: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, rămâne întru Mine și Eu întru el și are viață veșnică” (*Ioan 6, 56*). Și cine se îndoiește că a se împărtăși cineva continuu de viață, nu e nimic altceva decât a vieții în chip mulțumit? Noi ne cuminecăm de patru ori în fiecare săptămână: duminica, miercurea, vinerea și sâmbăta, și în celelalte zile, dacă are loc pomenirea vreunui Sfânt. (*Vasile cel Mare*)

Ideea că prin împărtășirea deasă, omul poate înmulți viața sa în Dumnezeu, e prețioasă. De fiecare dată omul trăiește cu sufletul într-un efort de a sfinți prin aceasta o altă latură a legăturii sale cu semenii, într-un efort de a înfăptui prin fapte deosebite, cerute de alte și alte împrejurări, o altă și altă virtute. Dacă aceasta este preocuparea generală a vieții lui, „comunicarea” cu trupul Domnului și cu puterea Lui îl va susține de fiecare dată în acest alt efort.

În aceste zile socotesc că Sfântul și liturghisea, căci nu putea în fiecare zi, stingherit fiind de atâtea griji. De aceea, zice și Sfântul Apolo:

- ∨ Monahul trebuie să se cuminece, de e cu puțință, în fiecare zi cu Tainele lui Hristos, căci cel ce se depărtează pe sine de acestea, se depărtează de Dumnezeu. Iar cel ce se împărtășește continuu, se îmbracă cu trupul Domnului, căci însuși glasul mântuitor zice: „Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, rămâne întru Mine și Eu întru el” (*Ioan 6, 56*). Deci aceasta le este de folos monahilor, care fac neîncetat pomenirea patimii mântuitoare. Drept aceea, se cade ca el să fie gata în fiecare zi și să se pregătească pe sine în așa fel, ca să fie vrednic în fiecare zi, totdeauna, pentru primirea Sfințelor Taine, căci așa ne împărtășim și de iertarea păcatelor. (*Avva Apolo*)

A se îmbrăca cu Hristos înseamnă a se îmbrăca cu putere. Imaginea este luată de la îmbrăcarea cu un echipament de luptă, căci Hristos este ca o armătură și ca o armă. Dar se înțelege că pe Hristos Îl îmbrăcăm când îl primim în noi, căci nu ți se comunică puterea cuiva, dacă nu ți se face oarecum interioară. Dar același lucru înseamnă a te împărtăși cu trupul lui Hristos: înseamnă a te îmbrăca cu puterea Lui. Ideea e că trupul lui Hristos cu care ne împărtășim, sau cu care ne îmbrăcăm, nu e ceva care rămâne în noi, sau lipit de noi, ca un lucru pasiv, ci ca un izvor de putere, de care ne folosim întrucât noi înșine ne însușim activ această putere. Dar ca să fim mereu ținuți în stare de putere, trebuie să fim în comunicare continuă cu Hristos; să stăm mereu în comunicare cu Soarele puterii duhovnicești.

Se remarcă legătura firească între pomenirea neîncetată a lui Hristos, deci și a patimii Lui, prin rugăciune și prin împărtășirea continuă cu trupul Lui răstignit și biruitor al morții prin cruce. Comunicarea continuă cu trupul Domnului întreține pomenirea continuă a Lui, căci ea e o pomenire cu lucrul, cu fapta, nu numai cu cuvântul. La rândul ei, pomenirea neîncetată a Domnului cu cuvântul, ca comunicare a Lui cu mintea, cu duhul, cu inima noastră, se cere

după o comunicare deplină cu Hristos prin împărtășirea de trupul Lui.

Împărtășirea deasă cu trupul Domnului, ca comunicare a puterii Lui către noi, ca comunicare a Duhului Lui, ca lucrând prin El însuși fără noi. Factorul uman comunică cu factorul activ care e Hristos, pentru a deveni și mai activ. De aceea trebuie o pregătire în acest sens din partea omului. „Cine se împărtășește cu nevrednicie, judecată sieși mănâncă, nedeosebind trupul Domnului”, și de aceea neconlucrând cu el. De aceea mai bună este o împărtășire mai rară, dar bine pregătită, primită cu mare concentrare de putere, hotărâre de a conlucra cu puterea din trupul Domnului, decât o împărtășire într-o stare laxă, nepăsătoare a puterilor proprii.

- ∨ Zice și **Sfântul Ioan Scărarul**: Dacă un trup atingându-se de alt trup, se schimbă în puterea lui de lucrare, cum nu se va schimba cel ce se atinge de trupul Domnului cu mâini nevinovate? Căci e scris în Pateric: Ioan de Bostra, bărbat sfânt și având putere asupra duhurilor necurate, i-a întrebat pe dracii care sălășluiau în niște fetițe furioase și chinuite de ei cu răutate, zicând: De care lucruri vă temeți de creștini? aceștia au răspuns: Aveți cu adevărat trei lucruri mari: unul pe care-l puteți atârna pe grumazul vostru; unul cu care vă spălați în Biserică și unul pe care-l mâncați în adunare. Întrebându-i iarăși: Din acestea trei, de care vă temeți cel mai mult?, au răspuns aceia: Dacă ați păzi bine aceea cu care vă împărtășiți, n-ar putea nimeni dintre noi să facă rău vreunui creștin! Deci lucrurile de care se tem răufăcătorii mai mult decât toate, sunt Crucea, Botezul și Cuminecătura. (*Ioan Scărarul*)

Cum trebuie ascultate și înțelese cuvintele duhovnicești ale Părinților.

Înainte de toate, să înțelegi și să ascuți în chip credincios, având cuvenita evlavie față de rânduielele dumnezeiești și duhovnicești ale Părinților.

- ∨ Spune despre aceasta **Sfântul Macarie**: Neatinse rămân cele duhovnicești de cei necercați, dar sufletul sfânt și credincios se împărtășește cu înțelegere de Duhul Sfânt. Și comorile cerești ale Duhului i se fac arătate numai celui ce le primește cu cercare. Celui ce nu le-a cercat nu-i este cu putință nici măcar să le înțeleagă. (*Macarie Egipteanul*)

Deci ascultă cu evlavie despre ele până ce ți se va da și ție, celui ce crezi, să te învrednicești de dobândirea lor. Atunci vei cunoaște prin însăși experiența ochilor sufletului de ce mari bunătăți și taine se pot împărtăși sufletele creștinilor încă de aici.

Cum să ne rugăm și despre luminarea adevărată și puterea dumnezeiască.

- ∨ Spune **Sfântul Diadoh**: câți cugetă neîncetat la preaslăvitul și mult doritul nume al Domnului Iisus în adâncul inimii, pot să vadă odată și lumina minții. (*Diadoh al Foticeii*)

Întâmplându-se aceasta cu bunăvoința lui Dumnezeu, de atunci, celălalt drum al viețuirii noastre după Dumnezeu, de atunci, celălalt drum al viețuirii noastre după Dumnezeu îl săvârșim în chip neînșelător și neîmpiedicat, umblând în lumină, mai bine zis fiind fii ai luminii, cum zice Dătătorul de lumină Iisus: „Până aveți lumina, credeți în lumină, ca să vă faceți fii ai luminii”; și: „Eu sunt lumina lumii, cel ce urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții”. Iar David strigă către Domnul acestea: „Întru lumina Ta vom vedea lumină”, iar Sfântul Pavel zice: „Dumnezeu, care a zis să lumineze lumină din întuneric, pe care a luminat-o în inimile noastre”.

De fapt, prin aceasta, ca printr-un sfeșnic nestins și atotluminos, cei cu adevărat credincioși sunt călăuziți și privesc spre cele de dincolo de simțuri și li se deschide ca unora ce sunt curați cu inima poarta cerească a toată viețuirea și starea înaltă, deopotrivă cu a îngerilor. Și așa le răsare acestora iarăși, ca dintr-un disc al soarelui, putința să judece, să deosebească, să străvadă, să vadă înainte și cele asemenea acestora. Și simplu grăind, prin aceasta le răsare acestora toată arătarea și descoperirea tainelor nearătate și se umplu de puterea dumnezeiască și mai presus de fire în Duh. Iar prin această putere mai presus de fire și lutul lor se ușurează, sau mai bine zis povara trupului li se subțiază și plutește, înălțându-se.

Prin această putere luminătoare în Sfântul Duh, și unii dintre Sfinții Părinți, încă fiind în trup, au trecut ca niște ființe nemateriale și netrupești, cu picioarele neudate râuri neumblate și mări străbătute de corăbii, au făcut drumuri lungi de zile multe într-o clipă și au săvârșit multe alte lucruri minunate în cer, pe pământ, în soare, pe mare, în pustii, cetăți, în tot locul și țara, printre fiare sălbatice și târătoare și, simplu, în toată zidirea și în toate stihiile, și prin toate s-au slăvit. Pururi stând la rugăciune, trupurile lor curate și cinstite se ridicau de pe pământ ca înaripate, dezbrăcate de grosimea și greutatea trupească, topite de focul dumnezeiesc și nematerial al harului.

Peste tot trebuie să se înțeleagă că e vorba de focul iubirii și de legătura tainică sau de influența pe care simțirile sufletului o au asupra trupului. Trupul devine ușor când sufletul e curat și transparent, prin lipsa de patimi și prin iubirea care nu are ce să ascundă.

Sub lucrarea acestuia, ei se înalță cu ușurință, o, minune, preschimbați și replăsmuiți într-o stare mai dumnezeiască, prin mâna îndumnezeitoare a puterii harului, sălășluite în ei. Și, după sfârșitul lor, trupurile preacinstite ale unora din ei rămân nedesfăcute, adeverind în chip vădit harul și puterea sălășluite în ei și în toți cei tari în credință. Iar după învierea obștească și a toată lumea, crescându-le oarecum aripi din însăși puterea Duhului aflătoare în ei, se vor răpi în nori într-o întâmpinarea Domnului în văzduh, cum zice cunoscătorul celor negrăite, dumnezeiescul Pavel; și așa totdeauna cu Domnul vor fi (*I Tesaloniceni 4, 17*). Pe lângă acestea și grăitorul în Duh, David cântă:

- ∨ Doamne, întru lumina Ta vor purcede și întru numele Tău se vor veseli toată ziua (adică veșnică), și întru dreptatea Ta se vor înălța cornul lor. (*Psalmi 88, 16-18*)
- ∨ Cei tari ai lui Dumnezeu s-au ridicat de pe pământ. (*Psalmi 46, 9*)

Iar mult grăitorul de cele mari, **Isaia**, zice:

- ∨ Celor ce așteaptă pe Domnul, le vor crește aripi; schimbase-va puterea lor. (*Isaia 40, 31*)
- ∨ Dar și **Sfântul Macarie** zice: Tot sufletul care s-a învrednicit să îmbrace în chip desăvârșit pe Hristos, în putere și încredințare, încă de aici, prin credință și prin străduința în toate virtuțile, și care s-au unit cu lumina cerească a chipului nesticăcios, se învrednicește să primească totdeauna cunoștința tainelor cerești în ipostas. Iar în ziua învierii, a ajuns în însuși chipul ceresc al slavei, trupul împreună slăvit cu sufletul și răpit de Duhul într-o întâmpinarea Domnului în văzduh, și învrednicit să se facă de un chip cu trupul slavei Lui, va împărăți în veci împreună cu sufletul și cu trupul Domnului. (*Macarie Egipteanul*)

În lumina ce iriază din Hristos este implicată nesticăciunea trupului Lui; sau invers, în nesticăciunea Lui e implicată lumina ce iriază din El. trupul omenesc în Hristos, mai ales după înviere, e revenit prin Duhul Sfânt la o stare de energie sau de complex organic de energii incoruptibil și de aceea luminos. În trupul astfel pneumatizat, sufletul se află și el la nivelul suprem pe verticala conștiinței, a simțirii curate și iubitoare, care e o energie ce nu poate slăbi, deci nu se poate corupe. Iar iubirea lui iriază ca o lumină netrecătoare.

Primește lumina nu ca plutind suspendată, sau ca produs imaginar al subiectului propriu, ci ca izvorând din ipostasul, sau din Persoana lui Hristos, care, ca fundament creator și susținător a toată ființa, a toată energia și a toată iubirea, iradiază lumina. De aceea lumina pe care o primește omul în legătură neîncetată de rugăciune cu Hristos, este o lumină de supremă consistență spirituală, este lumina ce izvorăște din fundamentul ei ultim, din Persoana supremă sau din Treimea de Persoane supreme și creatoare, care nu poate fi decât izvor de lumină, pentru că e izvor de iubire.

Obârșia și maica acestor însușiri noi și mai presus de cuvânt este mai înainte pomenita liniște, însoțită de luarea aminte și de rugăciunea întru toată negrija. Acestea au ca vatră de temelie și ca pavăză de nebiruit, împlinirea după putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare. Iar din negrija, liniște, din luarea aminte și din rugăciune se naște în inimă mișcarea plină de căldură care arde patimile și pe demoni și curăță inima ca într-un cuptor. Și din aceasta dorul și dragostea nesăturată de Domnul Iisus Hristos. Iar din acestea dulcea curgere a lacrimilor din inimă, ca dintr-un izvor, care ca un isop curăță sufletul și trupul, prin pocăință, prin iubire, mulțumire și mărturisire, umplându-le de ele. Din acestea se naște seninătatea și pacea gândurilor, care n-are margine, ca una ce întrece toată mintea (*Filipeni 4, 7*). Iar din acestea lumina strălucitoare ca zăpada,și, la sfârșit, nepătimirea și învierea sufletului înainte de cea a trupului.

Din înșirarea acestor stări ce se nasc una din alta, începând de la liniște, luare aminte și rugăciune, se vede că liniștea nu este o nemișcare a sufletului, ci o deosebită putere de concentrare și de creare a unui șir întreg de mari tensiuni duhovnicești, de pocăință, de curățire de patimi, de iubire. Nepătimirea, sau despătimirea însăși, care e la vârful lor, e unită cu învierea sufletului, care este o umplere a lui de viața cu totul nouă din plinătatea Duhului Sfânt. Numai din această forță a unei vieți total noi în suflet, va rezulta și învierea trupului, întrucât în acest suflet înviat au fost scoase din dezordine, refăcute și înviate, înseși rădăcinile raționale și sensibile ale trupului. efortul de despătimire, împreună cu rugăciunea lui Iisus, arată că această rugăciune nu are nevoie numai de o metodă formală cum se interpretează adeseori în Apus unde s-a pierdut înțelegerea pentru rostul despătimirii. Pe de altă parte, introducerea minții în inimă prin pomenirea neîncetată a lui Iisus, are rostul de a reunifica rădăcinile raționale ale trupului aflătoare în minte cu cele sensibile aflătoare în inimă, adică a scoate rațiunile ființei umane din sfâșierea lor în raționalitatea abstractă și în sensibilitatea dezordonată și prin aceasta a le face să se reunifice cu modelele lor din Logosul dumnezeiesc, să devină cu adevărat luminoase și iubitoare, cum au devenit cele ale sufletului și trupului lui Hristos, în ipostasul Cuvântului.

Alcătuirea nouă a chipului și reîntoarcerea omului la chipul și asemănarea sa, prin făptuire și vedere, potrivit acestora, prin credință, nădejde și dragoste; și odată cu aceasta, întinderea întreagă a lui spre Dumnezeu, unirea în timpul de față, ca în oglindă și în ghicitură (*I Corinteni 13,12*) și în arvună, iar în cel viitor împărtășirea în chip desăvârșit și bucuria de veci de vederea lui Dumnezeu față către față (*I Corinteni 13, 12*)

Încheiere

Stându-ne, așadar, iubiților, atâtea și astfel de bunătați înainte, nu numai ca nădejdi și ca făgăduințe, ci în adevăr și în ființă, încă de aici, să ne sârguim , să ne grăbim, să alergăm până ca avem timp să ne nevoim, ca și noi să ne învrednicim de ele, printr-o mică și vremelnică stăruință, dar cel mai mult prin darul și harul lui Dumnezeu. „Căci nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum de slava ce are să ni se descopere nouă" (*Romani 8, 18*), cum spune Pavel, propovăduitorul lui Dumnezeu. Mai bine zis, dacă ne sârguim, le vom afla, după el, încă de acum ca o pârgă și ca o arvună. Căci dacă cei chemați dintr-o stare de jos la înrudiri și la părtășii împărătești, fac toate prin fapte, cuvinte și gânduri, ca să le dobândească, și nu numai că nu mai pun adeseori preț nici chiar pe viața lor,

pentru astfel de slavă și cinste, măcar că e nesigură și vremelnică, ba uneori îi duce și la o totală pieire și nu la vreun folos, cum nu s-ar cuveni ca noi să lucrăm și să ne străduim pentru părtașia, nunta și unirea la care suntem chemați cu Dumnezeu, Împăratul și Făcătorul tuturor împăraților care, singur, este nestricăcios, rămâne pururi, dăruind cinste și slavă strălucită și statornică celor ce sunt ai Lui? Și nu numai atâta, ci am primit și puterea să ne facem fii ai lui Dumnezeu: „că tuturor, câți L-au primit pe El, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui” (Ioan 1, 12)

Le dă puterea; nu ne atrage silnic și nu ne silește împotriva voii noastre. Căci puterea înarmează pe cei ținuți în tiranie de cel ce-i tiranizează, ca să vindece răul cu rău. Dar pe noi ne cinstește cu vechea vrednicie a stăpânirii de sine, ca să fie binele săvârșit întru totul cu bunăvoirea și harul Său, dar să ni se socotească drept ispravă a străduinței și sârguinței noastre.

Și Acela, măcar că e Dumnezeu și Stăpân, a făcut totul din partea Lui, căci pe toți ne-a făcut la fel și de asemenea pentru toți a murit, ca pe toți să-i mântuiască deopotrivă. Dar ne-a rămas nouă să ne apropiem, să credem, să ne însușim ceea ce ne-a dat, să slujim cu frică, cu sârguință și cu iubire Iubitorului de oameni și purtătorului de grijă Stăpân, care ne-a iubit atât de mult, încât și moarte a voit să sufere de bunăvoie pentru noi, și încă moarte de ocară. Iar aceasta, ca să ne izbăvească de tirania diavolului și vrăjmașului atotrău și să ne împace cu Tatăl și Dumnezeu și să ne facă moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună moștenitori ai Lui, lucrul cel mai minunat și mai fericit.

Drept aceea, să nu ne înstrăinăm pe noi printr-o mică și scurtă trândăvie și negrijă sau prin vreo mincinoasă plăcere de orice fel, de atât de mari și de multe bunătați, răsplătiri și bucurii. Să facem dar și să făptuim tot și, de trebuie, să nu ne cruțăm nici chiar viața pentru El, cum a făcut și El pentru noi, deși este Dumnezeu, ca astfel să ne învrednicim și de darurile de aici și de cele de dincolo.

Parafraza in 150 de capete a SFANTULUI SIMEON METAFRASTUL (la cele 50 de cuvinte ale Sfantului Macarie Egipteanul)

(extrase) (n.r. din Filocalia 5)

Despre desavarsirea in Duh

- 1) A se lepada de sine, socoteste ca inseamna: a se preda pentru totdeauna fratiei si a numai asculta deloc voia proprie, nici a mai fi domn peste ceva, afara de haine. Aceasta, pentru ca fiind dezlegat de toate, sa se tina cu bucurie, numai de cele poruncite lui, socotind pe toti fratii si mai ales pe intaistatorii si pe cei ce au luat poverile manastirii, ca domni si stapani, pentru Hristos, ascultand pe Hristos care zice: Cel ce vointe intre voi sa fie intaiul si cel mai mare sa fie cel din urma dintre toti si slujitor si rob tuturor (Matei 20, 26). Nemai agonisindu-si, nici cinste, nici lauda de la frati, pentru slujirea si vietuirea sa. Caci zice: Slujiti cu toata bunavointa, nu cu o slujire pentru ochi, ca cei ce cauta sa placa oamenilor. Ci sa se socoteasca pe sine dator intotdeauna cu slujirea fratilor intru iubire si simplitate. (304)[8]
- 2) Cand se va socoti omul pe sine implinitor desavarsit al poruncilor, e vadit ca pacatuieste si greseste impotriva poruncii ca unul ce se judeca pe sine si nu primeste pe cel ce-l judeca cu adevarat. (12)
- 3) Caci toata lupta si sraduinta vrasmasului aceasta este, precum s-a aratat, sa atraga mintea de la pomenirea lui Dumnezeu si de la frica si iubirea Lui, abatandu-l prin imbieri si momeli pamantesti de la binele adevarat la cele parute bune. (14)

DESPRE RUGACIUNE

- 4) Cei ce se straduiesc dupa un bine mai mare, sunt atacati de cel viclean cu o ispita mai mare. (19)
- 5) Daca nu impodobesc rugaciunea noastra smerita cugetare, simplitatea si bunatatea, rugaciunea aceasta sau mai bine zis paruta rugaciune, prea putin ne poate folosi. (22)

DESPRE RABDARE SI DISCERNAMANT (DREAPTA SOCOTEALA)

- 6) Credincios e Dumnezeu care nu va lasa pe voi sa fiti ispititi peste ceea ce puteti, ci va face impreuna cu ispita si sfarsitul, ca sa puteti rabda. (1 Cor. 6,17)[39]
- 7) Daca ne vom pazi cu grija de cercetarile duhurilor si le vom respinge chiar pe cele ceresti pentru cele ce nu sunt ceresti, le vom pricinui mai degraba bucurie si ne vor ajuta sa ne impartasim de si mai mult har si ne vor umple de bucurie duhovniceasca, dand marturie chiar din aceasta pricina despre dragostea noastra catre Dumnezeu. (45)
8. Sufletul stapanit de trandavie este tinut si de necredinta. (329)
- 9) Cuvantul spus de Facatorul, lui Cain, la aratare: Gemand si tremurand vei rataci pe pamant, este un chip si o icoana

a tuturor pacatosilor, intru ascuns.(52)

10) Multi ajung la umilinta inimii si multi se fac partasi de darul ceresc si se rapesc de dragostea dumnezeiasca., dar neputand rabda ostenele si ispitele celui viclean care-I momeste cu multa viclenie si mestesugire, cad din nou in lume si se afunda in adancul ei, pentru moleseala si slabiciunea vointei, sau pentru ca sant cuprinsi de impatimire fata de cevadin cele pamantesi. Caci aceia ce vor sa alerge cu tarie pana la sfarsit nu rabda sa se amestece alta dragoste in cea cereasca.(53)

11)* Adeseori si cele bune se savarsesc pentru slava desarta si atunci sunt socotite de Dumnezeu la fel ca furtul, nedreptateasi celelalte mari pacate.(56)

DESPRE INALTAREA MINTII

12) Cea dintai luna pentru toate sufletele iubitoare de Dumnezeu, adica pentru crestinii adevarati, este Xanticus, care este aprilie, prin care se arata puterea invierii.(61)

13) Dumnezeu, fiind bun si de oameni iubitor, are indelunga rabdare si asteapta mult pocainta fecaruia dintre pacatosi, facand sarbatoare cereasca din intoarcerea celui ce se caieste.(71)

14) Caci este si aceasta o amagire a celui rau, ca prin amintirea pacatelor de mai-nainte, sa ne aduca la deznadejde.(72)

15) Caci sunt multi in care se afla si harul lucrand, dar se ascunde si rautatea, fara sa se fi departat de la ei nicidecum. Ci amandoua duhurile, cel al luminii si cel al intunericului, lucreaza in una si aceeasi inima.(75)

16) Cei usurei si care inca nu sunt stapaniti cu totul de harul dumnezeesc au socotit ca au fost izbaviti dintr-o data de pacat. Dar cei ce au putere de discernamant si minte nu vor tagadui ca chiar daca locuieste harul lui Dumnezeu in ei, mai sunt scuturati de ganduri rusinoase si necuvenite.(75)

17) Am cunoscut pe unii dintre frati care s-au bucurat de un har atat de bogat, ca cinci sau sase ani le-au fost stinse si vestejite cu desavarsire miscarile poftelor. Pe urma, cand pareau ca au luat cununa si linistea, le-a rasarit ca dintr-o cursa pacatul si s-a napustit asupra lor cu atata furie si salbaticie, incat i-a uimit si i-a nedumerit.(76)

18)* Daca ar tine cineva tot postul, toata privegherea, cantarea, toata nevointa si ar dobandi toata virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar savarsi pe altarul inimii de catre har, intru toata simtirea si odihna duhovniceasca, toata randuiala nevoitei ar fi nedeplina si aproape fara rost, neavand veselia Duhului lucrandu-se tainic in inima. (113)

19) Care este iconomia venirii lui Hristos? Reintoarcerea firii noastre la ea insasi si restaurarea ei. Caci a redat firii omenesti demnitatea lui Adam cel intai zidit. Dar pe langa aceasta I-a daruit ei o mostenire cereasca Iara iubirea negraita a Stapanului fata de omul facut de El dupa chipul Sau.(150)

SLAVA TIE DOAMNE !

---

1 Omul nu trebuie sa-si spuna singur ca lucru cutare e bun sau rau , ci sa astepte prin rabdare raspunsul de la Domnul cand nu are un povatuitor vazut.

2 Caci dintr-un om s-a facut toata lumea , precum dintr-o candela poate aprinde cineva pe toate celelalte, iar cea dintai nu se imputineaza

---

CUVIOSUL ȘI DE DUMNEZEU PURTĂTORULUI PĂRINTELE NOSTRU PETRU DAMASCHIN

Cartea Întai (n.r.)

Primul paragraf (n.r.)

1. Cunoștința vine ca soarele și nebunul își închide cu voi ochii sau libera alegere, prin puțină credință sau lene și îndată trimite cunoștința în cămara uitării, prin nelucrarea care vine din trândăvie. Căci din neînțelepciune vine trândăvia, din această nelucrarea și prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de slavă. Din acestea se naște iubirea de argint, rădăcina tuturor relelor și prin ea vine împrăștierea în cele ale vieții, din care se naște totala necunoștință a darurilor lui Dumnezeu și a păcatelor proprii. Iar din aceasta sălășluirea celorlalte patimi, adică ale celor opt căpeteni ale lor: a lăcomiei pântecelui, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naște mânia, când cineva nu dobândește lucrul dorit sau nu-și împlinește voia sa, din ea vine întristarea, prin care se naște nepăsarea; apoi slava deșartă din care vine mândria. Din acestea vine apoi toată răutatea, patima și păcatul, prin care cel care e covârșit de ele ajunge la deznădejde, la pierzanie totală, la căderea de la Dumnezeu și la asemănarea cu dracii, precum s-a mai spus.(pg.36-37; 34, ed 76)

2. Și nimeni nu este pricinuitorul pierzaniei sale, decât voia sa. Iar al mântuirii este Dumnezeu, Care a dăruit după existența fericită, cunoștința și puterea, pe care nu le poate avea omul în afară de harul lui Dumnezeu. (pg.37;35)

3. Dar cel care vrea să facă binele, să ceară prin rugăciune de la Dumnezeu și îndată i se dă lui cunoștință și putere, ca să se arate că harul i se trimite cu dreptate de la Dumnezeu.(pg.38; 35)

4. Căci diavolul, pierzând cunoștința lui Dumnezeu prin nerecunoștință și mândrie, a ajuns cu necesitate neștiutor. De aceea nu poate ști de la sine ce să facă, ci vede pe Dumnezeu ce face să ne mântuiască și din aceasta învață viclenia și se silește să facă cele asemănătoare spre pierzarea noastră.(38-39; 36)

5. Căci cel ce se roagă cu gura se roagă aerului, nu lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu ia seama la minte nu la gură.(40)

6. ... nici socotite bune nu sunt bune, fie că le împlinim când nu e vremea

lor sau fără trebuință sau fără vrednicie sau cugetând fără cunoștință la cele spuse. Căci nu numai în legătură cu Scriptura, ci și cu oricare întrebare ce se nimerește, dacă nu sunt cu luare aminte amândoi și cel întreat și cel ce întrebă se îndepărtează de înțelesul cel adevărat și se alege cu o pagubă nu mică.(41)

7. Smerita cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletnicește cu toată virtutea și nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat și mai prejos de toți. Dar cel recunoscător fiind dator își recunoaște datoria.(41-42)

8. Orice om, dacă vrea să se mântuiască, nimeni nu-l poate împiedica, nici vremea, nici locul, nici îndeletnicirea. Numai să nu se folosească de un lucru pe care vrea să-l facă împotriva firii lui și să-și îndrepte orice cugetare cu dreaptă socoteală, după scopul dumnezeiesc. Fiindcă nu cele ce se fac sunt de trebuință, ci gândul prin care se fac. Nici nu păcătuim fără de voie dacă nu consimțim mai înainte de bună voie cu gândul și nu cădem în robie. La fel greșelile făcute întru neștiință vin din cele întru cunoștință.(42)

9. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mânie, ci spre fericire, ca să ne bucurăm de bunătățile Lui și să ne arătăm cu

mulțumire și cu recunoștință față de Binefăcător. Dar negrija noastră în a cunoaște darurile Sale ne-a adus la trândăvie. Iar aceasta ne-a dat pe mâna uitării, de la care a împărățit peste noi neștiința.(43)

10. Iar din cunoștință sau cumișenie se naște înfrânarea și răbdarea. Fiindcă cel înțelept își stăpânește voia sa și rabdă pentru aceasta, socotindu-se pe sine nevrednic de cele dulci se arată nemulțumitor și recunoscător Binefăcătorului temându-se ca nu cumva, prin multe bunătăți pe care le-a dăruit Dumnezeu în veacul acesta să se păgubească în cel viitor.(pg.44)

11. Căci smerita cugetare este roada cunoștinței, iar cunoștința roada încercărilor.(45)

12. Celui ce se cunoaște pe sine i se dă cunoștința tuturor. Și cel ce se supune lui Dumnezeu supune sieși tot cugetul trupesc, iar după aceasta i se vor supune lui toate, când va împărăți smerenia în mădularele sale.(45)

13. Fiindcă obișnuința învechindu-se capătă putere de fire. Căci fie că e obișnuință bună, fie că e rea, timpul o hrănește, cum materiile hrănesc focul.(47)

14. Acum însă, fiindcă nu vrem nici cei din ascultare, nici cei de la conducere, să părăsim voile noastre, nici unul nu mai sporește. Rămâne așadar să fugim de oameni și de lucrurile vieții și să umblăm în calea împărătească și să ne liniștim cu unul sau cu doi și să cugetăm ziua și noaptea la poruncile lui Hristos și la toată Scriptura.(48)

15. Întâlnirile nu lasă mintea să-și vadă nici greșelile sale, nici uneltirile dracilor ca să se păzească omul pe sine, nici binefacerile și tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca să dobândească din acestea cunoștință de Dumnezeu și smerenie. De aceea cel ce vrea să meargă pe un drum scurt la Hristos, adică prin nepătimire și cunoștință și să ajungă cu bucurie la desăvârșire să nu abată în alte părți, adică la dreapta și la stânga, ci în toată viețuirea lui să călătorească cu sârguință pe calea împărătească. Să se ferească de prisosiri și lipsuri, amândoua pricinuind plăcerea și să nu-și întunece mintea nici cu mulțimea mâncărilor, nici cu întâlnirile, nici să și-o facă roabă prin împraștieri. De asemenea să nu-și tulbure cugetarea cu postul prelungit și cu privegherea.(48-49)

ARĂTARE TREBUINCIOASĂ ȘI PEA FRUMOASĂ DESPRE CELE ȘAPTE FAPTE TRUPEȘTI

16)CEA DINTAI ESTE LINISTEA(ISIHIA)-,sau petrecerea neimprastiata, ferita de orice grija a vietii, ca astfel omul sa poata, prin departarea de oameni si

de imprastieri, sa fuga de zgomot si de cel ce umbla racnind ca un leu cautand pe cineva sa inghita prin intalnirile si prin grijile vietii, si sa aiba o singura grija, cum sa placa lui Dumnezeu, si sa-si faca sufletul neosandit in ceasul morti.(pg.50)

17)A DOUA ESTE POSTUL CU MASURA, sau a manca o data pe zi si nu se satura. Mancarea sa fie de un singur fel, din bucate modeste, care se gasesc fara bataie de cap si pe care nu le pofteste sufletul, decat daca nu este altceva. (pag.50)

18)A TREIA ESTE PRIVEGHEREA CU MASURA; adica a avea jumătate noapte pentru somn, iar jumătate pentru psalmodie si rugaciune, pentru suspine si lacrimi. Aceasta pentru ca prin postul si privegherea cu masura trupul sa se faca supus sufletului, sanatos si gata spre tot lucrul bun, iar sufletul sa capete barbatie si alinare, ca sa vada si sa faca cele cuvenite.(51)

19)A PATRA ESTE PSALMODIA SAU RUGACIUNEA TRUPEASCA, prin psalmi si ingenuncheri ca sa osteneasca trupul si sa smereasca sufletul, ca sa fuga vrasmasii nostri draci, si sa se apropie prietenii nostrii ingerii si sa cunoasca omul de unde primește ajutor, ca nu cumva sa se mandreasca din nestiinta socotind ca lucrurile sunt ale sale si sa fie parazit de Dumnezeu ca sa-si cunoasca neputinta sa.(51)

20)A CINCEA ESTE RUGACIUNEA DUHOVNICEASCA, facuta cu mintea care se fereste de orice gand, stand mintea in cele zise si cazand la Dumnezeu cu frangeri negraite, cere sa se faca numai voia Dumnezeiasca intru toate faptele si cugetarile sale neprimind nici un gand sau figura, sau culoare sau lumina, sau peste tot altceva si ca una ce privește numai la Dumnezeu si vorbeste numai cu El a ajuns fara forma, fara culoare si fara figura, caci aceasta este

rugaciune acurata, ce se cade sa o aiba cel lucrator. Iar celui contemplativ i se cuvin altele mai mari decat acestea.(49)

21) A SASEA ESTE CITIREA CUVINTELOR SI VIETILOR PARINTILOR, nedandu-si auzul dogmelor straine sau altor invataturi, mai ales celor eretice. Aceasta pentru a invata din Dumnezeiestile Scripturi si din dreapta socoteala a Parintilor cum sa biruiasca patimile si sa dobandeasca virtutile; si ca sa se umple mintea lui de cuvintele Duhului Sfant si sa uite cuvintele si gandurile necuvincioase de mai inainte, pe care le-a auzit fiind in afara de chilie, si care prin multa convorbire a rugaciunii si citirii sa ajunga sa aiba cugetari bune. De fapt rugaciunea ajutata de citirea in liniste, si citirea de rugaciunea curata, cand cineva ia aminte la cele spuse si nu citeste sau canta in fuga. Altfel nu poate cuprinde cum trebuie intelesul lor, din pricina intunericii patimilor. Pe langa aceasta adese ori ratacim prin inchipuirea de sine. Mai ales patesc aceasta cei ce-si inchipuie ca au intelepciunea acestei lumi, nestiind ca avem nevoie de cunostinta prin faptuire, ca sa intelegem acestea. Si cel ce vrea sa invete cunostinta lui Dumnezeu nu trebuie sa se foloseasca numai de auzire, pentru ca altceva este auzirea si altceva fapta. Caci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva mestesugar, ci castiga deprinderea mestesugului lucrand si vazand si multe gresind si indreptandu-se de cei iscusiti prin rabdare si prin taierea voilor sale si dupa vreme indelungata, asa si cunostinta duhovniceasca nu se naste numai din cugetare ci se da de Dumnezeu dupa har celor smeriti la cuget. Ca cel ce citeste Scripturile pare sa le cunoasca in parte, nu e de mirare, mai ales daca e lucrator. Dar unul ca acesta nu are cunostinta lui Dumnezeu, ci trebuie sa asculte cuvintele celor ce au cunostinta. Deci cei ce au scris au avut adeseori cunostinta de Dumnezeu, ca si proroci dar el inca nu. Drept aceea si eu culegand deasemenea din Dumnezeiestile Scripturi, si neinvrednicindu-ma sa aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau om, de la cei ce le-au vazut pe acestea.(53)

22) A SAPTEA ESTE INTREBAREA CELOR EXPERIMENTATI, despre orice cuvint sau fapta ca nu cumva din necercare, sau din placerea de sine, inchipuindu-si ca stie cum trebuie, nestiind inca nimic, cum zice Apostolul.

Pe urma dupa toate aceste fapte trupesti, monahul trebuie sa aiba rabdare in toate cele ce vin asupra lui; pe care vrea Dumnezeu sa le ingaduie spre invatarea, spre cercarea si spre cunoasterea slabiciunii sale. Sa nu se faca indraznet si sa nu-si piarda nadejdea, orice rau sau orice bine i s-ar intampla. E dator sa se fereasca de orice vis, de orice vorba si de lucru fara rost si sa cugete pururea la numele lui Dumnezeu, mai des decat rasufla, in toata vremea si locul si lucrul, si sa cada la El din suflet, adunandu-si mintea din toate gandurile lumii si cautand sa faca voia lui Dumnezeu. Atunci incepe mintea sa-si vada greselile sale ca nisipul marii. Si acesta este inceputul luminarii sufletului si dovada sanatatii lui. Atunci sufletul ajunge zdrobit si inima umilita incat se socoteste pe sine mai prejos de toti cu adevarat. Atunci incepe sa inteleaga binefacerea lui Dumnezeu, cele din parte si cele din obste, cele aflatoare in Dumnezeiestile Scripturi, si greselile sale. De atunci pazeste poruncile intru cunostinta, de la cea dintai la cea din urma. Fiindca Domnul le-a pus ca pe o scara si nu poate cineva sa treaca peste una ca sa ajunga la alta, ci trebuie sa inainteze ca pe niste trepte, de la cea dintai la cea de a doua si de la ea la cea de a treia, pana ce-l vor face pe om Dumnezeu, prin harul Celui ce le-a daruit pe ele celor ce hotarasc sa le implineasca.(53-54)

23) Caci blandetea e materia smereniei, iar aceasta este usa nepatimirii. Si prin aceasta, cel ce-si cunoaste firea sa intra la dragostea desavarsita care nu cade.(58)

24)...Cel ce a gustat din dulceata poruncilor, stie ca poruncile il duc treptat la urmasia lui Hristos. Acela doreste mult dorirea celorlalte, icat pentru ele dispretuieste adeseori si moartea. Simtind putin enele din tainele lui Dumnezeu, ascunse in Dumnezeiestile Scripturi, inseteaza mult sa le cuprinda. Si cu cat capata mai multa cunostinta, arde mai mult ca unul ce bea flacara. Iar fiindca dumnezeirea nu poate fi cuprinsa de nimeni, ramane pururea insetat.(58)

25) Pe cat se ingrijeste cineva mai mult de evlavie sau de faptuire, pe atat se lumineaza mintea mai mult intru cunosinta.(59)

26) Iar milostiv este cel ce miluieste pe aproapele di cele ce le-a primit el de la Dumnezeu, fie bani, fie mancari, fie tarie, fie cuvint spre folos, fie rugaciune, fie putere de a mangaia pe cel ce are nevoie de ea.(59)

27) De asemenea el socoteste ca prin frate Dumnezeu insusi are trebuinta de el si se face indatoratul Lui; apoi ca fara ceea ce se cere de la el, saracul poate trai, dar ca fara sa-l miluiasca pe acela, dupa puterea sa, nu poate el sa traiasca si sa se mantuiasca.(59)

28) Ci neavand peste tot ceva cu ce sa miluiasca, sa aiba induiosare pentru toti, ca sa ajute pe cei ce au trebuinta din cele ce poate, desfacut de orice impatimire, fata de lucrurile vietii dar avand impatimire fata de oameni. Ba nici nu

trebuie sa invete pentru slava desarta cel ce nu si-a aratat intai mila cu lucrul, zicand ca foloseste sufletele celor slabi, in vreme ce e cu mult mai slab decat pe cei care crede sa-i foloseasca. Fiindca tot lucrul isi cere vremea lui si o dreapta socoteala, ca sa nu se faca ceva ne la vreme, sau fara trebuinta. Caci celui slab ii este mai bine fuga de toate si neaverea e cu mult mai buna decat milostenia.(60)

29)Fericiti cei curati cu inima(Matei 5,8), acestia sunt cei ce au dobandit toata virtutea dupa sfintele cuvinte, au ajuns sa vada lucrurile dupa fire.(60)

30)Fericiti, zice, cei facatori de pace. Acestia sunt cei ce au facut pace in sufletul si trupul lor, supunand trupul duhului, ca sa nu mai poftasca trupul impotriva duhului, ci sa-l calauzeasca precum voieste, daruindu-i cunostinta dumnezeiasca, prin aceasta, unul ca acela poate sa rabde prigonirea, batjocorirea si cuvantul rau, pentru dreptate si se bucura ca, plata lui multa este in ceruri(Matei 5,10).

Caci toate fericirile fac Dumnezeu dupa har pe omul care a ajuns bland, doritor a toata dreptatea, milostiv, nepatimitor, facator de pace, rabdand toata durerea cu bucurie pentru dragostea lui Dumnezeu si a aproapelui.(60)

31)Caci daca se va opri cineva de la toate si se va ingriji numai de faptele trupesti si sufletesti, numite de Parinti, evlavie,iar pe de alta parte nu va crede in nici un vis si in nici un gand propriu, care nu are marturie din Scriptura, si va fugi de toata intalnirea desarta, ca sa nu auda si sa nu citeasca nimic fara rost, si mai ales ceva despre erezii, se vor inmultii in el lacrimile intelegerii si ale bucuriei, incat sa poata bea din multimea lor, si va ajunge la cealalta rugaciune, cea curata, care se cuvine vazatorului (contemplativului).(62-63)

32)Caci dupa ce mintea a venit la vederile duhovnicesti, e datoare sa citeasca in toate Dumnezeiestile Scripturi, ca una ce nu se teme de cuvintele greu de inteles ale Scripturii, ca cei faptuitori inca si cei slabi din pricina nepriceperii.(63)

33)De la frica omul trece la evlavie, de la aceasta vine taria, prin care e sfatul si dreapta socoteala. De la aceasta vine taria, prin ea intelegerea, si de aceasta vine omul la intelepciune.(63)

34)Iar felurile intelepciunii sunt patru: chibzuinta sau cuostinta lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie facute si privegherea mintii; neprihanirea, care sta in pastrarea sanatoasa a cugetului, ca sa se poata infrana de la orice lucru, cuvnt si gand ce nu place lui Dumnezeu, barbatia, sau taria si staruinta (rezistenta) in ostenele incercarilor celor dupa Dumnezeu; dreptatea, adica impartirea care da tuturor la fel.(64)

35)Caci cine zice ca stie cum trebuie numai din auz minte. Findca mintea omului nu poate sa urce vreodata la cer fara vreun povatuitor; iar neurcandu-se si nevazand nu poate spune ceea ce n-a vazut.(64)

36)Caci a te inchipuii ceva nu te lasa sa ajungi ceea ce te inchipui, zice Sfantul Maxim.(64)

37)Cand cineva intru cunostinta cunoaste ca nu cunoaste. Si este o nestiinta mai jos de orice nestiinta, cand cineva nu cunoaste ca nu cunoaste. Deci este si o cunostinta cu nume mincinos, cand socoteste cineva ca stie, nestiind nimic, cum zice Apostolul.(65)

38)Caci din nesimtire multa ne socotim noi cei multi ca suntem ceva, nefiind nimic.(66)

39)Cei trei uriasi ai diavolului: trandavia, uitarea si nestiinta.(39)

40)Caci cel ce uraste mustrarea arata vadit mandrie, zice Scararul, iar cel ce alearga spre se dezleaga de legatura.(66)

41)Zice Damaschinul, ca virtutile trupesti sunt mai degraba unelte ale virtutilor.(67)

42)Deasemenea fara linistire si fara taierea voilor propri nu poate cineva sa invete vreun mestesug dupa stiinta si amanuntimea.(67)

43)* Dar fericiti sunt cei ce se linistesc in intregime, fie ascultand de vreun faptuitor isihast, fie linistindu-se si iesind din toate grijile, intru ascultarea de voia dumnezeiasca, cu osardie si cu sfatul celor incercati, in orice indeletnicire cu cuvintele si cu intelesurile.(67)

44)Sa nu ne ingrijim despre cum vor trai saracii si cum se vor imbogatii iubitorii de lume, nici sa ne facem griji

nebunesti despre lucrurile vietii, cum zice dumnezeiescul Hrisostom.(68)

45)Pentru ca grija de viata nu lasa pe cineva sa se ingrijeasca de sufletul sau si sa-l cunoasca cum se afla, ca cel ce se linisteste si ia aminte la sine.(68)

46)Fara atentie si fara privegherea mintii, e cu neputinta sa ne mantuim si sa ne izbavim de diavol, care umbla racnind ca un leu pe cine sa inghita; cum zice Damaschin.(68)

47)Urechea celui ce se linisteste aude lucruri neobisnuite (Isaia). Si iarasi:Linistiti-va si cunoasteti.(71)

48)Iar vederile duhovnicesti, precum socotesc, sunt opt:

-Cea dintai este cunostinta necazurilor si a ispitelor vietii acesteia, cum zice Sfantul Dorotei, si ea se intristeaza de toata paguba, pe care a patimit-o firea omeneasca de la pacat.

-A doua este cunoasterea greselilor noastre si a binefacerilor lui Dumnezeu, cum zice Scararul, Isaac si multi altii dintre Parinti.

-A treia este cunostinta lucrurilor infricosate dinainte de moarte, cum se scrie in dumnezeiestile Scripturi.

-A patra, intelegerea petrecerii Domnului nostru Iisus Hristos in lumea aceasta si a lucrurilor si cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalti sfinti Mucenici si ale cuviosilor Parinti.

-A cincea este cunostinta firii si a prefacerilor lucrurilor, precum zic Sfintii Parinti Grigorie si Damaschin.

-A sasea este contemplarea celor ce sunt, adica cunostinta si intelegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu.

-A saptea este intelegerea fapturilor inteligibile ale lui Dumnezeu.

-A opta este cunostinta despre Dumnezeu, asa-numita teologie.

Acestea sunt deci cele opt vederi. Cele dintai trei se cuvin celui ce este inca faptuitor, ca prin multe si amare lacrimi, sa-si poata curatii sufletul sau de toate patimile si sa primeasca apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin contemplativului (vazator) sau cunoscator, pentru ca pazeste bine si implineste neincetat faptele trupesti si morale, sau sufletesti, prin care se invredniceste de simtirea vadita si intelegatoare a acestora.(73)

49)Caci cel ce nu doreste nimic se izbaveste prin piorunca de toate relele din vecul de acum si din cel viitor.(94)

50)Tot necazul care se sufera cu rabdare e bun si folositor, iar cel care nu e suferit astfel este semn al lepadarii de la Dumnezeu si e fara folos. Si daca nu se vindeca cineva de aceasta prin smerita cugetare, nu are alt leac. Fiindca cel cu cuget smerit se ocareste si se invinovateste pe sine cand ii vin necazuri, si nu pe altcineva.(112)

51)Si ajunge vederea unui singur inger spre toata infricosarea. Caci ce a patimit Daniil cel intocmai ca un inger, vazand pe inger?(113)

52)Ingerii, zice, lumineaza pe oameni, iar ei primesc lumina de la arhangheli si aceia de la incepatori, si asa fiecare ceata primeste lumina si cunostinta de la alta.(113)

53)Tot cuvantul Scripturii este fara de prihana.(116)

54)Caci intelesurile ce vin de la sine, fara cercetare, in mintea celor ce se linistesc dupa Dumnezeu, sunt vrednice de primit, zice Sfantul Isaac.(116-117)

55)Fiindca nu este pe pamant un mai mare nebun ca acela care sileste intelesul Scripturii, sau il defaima, pentru asi intemeia cunostinta, mai bine zis necunostinta sa.(117)

56)Caci asa se cuvine sa fie purtarea celor sarguinciosi, sa aiba minte cand la contemplarea celor sensibile, cand la

cunoasterea celor inteligibile si la ceea ce e fara chip; si iarasi; cand la vreun inteles al Scripturii, cand la rugaciunea curata. Iar trupul, cand la citire, cand la rugaciunea curata, cand la lacrimi pentru sine insusi sau pentru altcineva din compatimirea cea dupa Dumnezeu, cand la lucru spre ajutorul vreunuia care e neputincios sufleteste sau trupeste. (118)

57)Dupa multa osteneala, cel fara patima ajunge fara grija, ca unul ce a biruit patimile.(119)

58)E drept ca si celui patimas i se pare ca se simte bine dar din orbire. Numai cel ce se nevoieste are osteneala si razboiul din vointa de a birui patimile si de a nu putea. Pentru ca unul ca acesta este lasat uneori biruit de cei ce-l vatama, ca sa uite obisnuinta lui dintai. Ca de nu fuge mai intai de imprastiere si nu-si castiga tacerea desavarsita, nu poate ajunge sa aiba ceva fara patima, sau sa graiasca pururea cele bune, Simplu graind, la tot lucru se cuvine fuga desavarsita de imprastiere, ca sa nu fie tras cineva de obisnuinta de mai inainte. Dar nimeni sa nu-si inchipuie din nestiinta, auzind despre smerita cugetare, nepatimire si cele asemenea, ca le are pe acestea, ci e dator sa caute semnul fiecarui lucru si sa-l afle in sine.(119)

59)Iar semnele smeritei cugetari sunt: Avand cineva toata virtutea trupeasca si sufleteasca, sa se socoteasca pe sine si mai dator lui Dumnezeu, ca unul ce a luat multe prin har, nevrednic fiind.(119)

60)Iar semnul nepatimirii poate, acesta este: a ramane in toate netulburat si fara teama, ca unul ce a primit sa poata toate prin harul lui Dumnezeu, dupa Apostol.(120)

61)Cele ce se fac fara silire nu sunt fapte, cum zice Sfantul Isaac, ci mai degraba daruri. Iar daca dupa prima osteneala a si venit odihna, ea este plata infrangerii, si nu trebuie sa te lauzi cu ea. Caci nu cei ce iau plata sunt laudati, cei ce se silesc in lucrare si nu iau nimic.(120)

62)Nimeni nu poate sa ne faca rau, daca nu vrem noi.(121)

63)Dar chiar daca se vede pe sine stand degeaba si pierdut, sa nu se inspaimante, caci va veni la zdrobirea sufletului si la lacrimi indurerate, de nu va iesi din chilie. Si iarasi de va avea multa ravna la toata lucrarea duhovniceasca si lacrimi, sa nu socoteasca aceasta bucurie, ci inselaciune si pregatire de razboi (122)

64)Deaceea vrasmasul incearca orice mestesug ca sa desfacă pe om de isihie(liniste) si sa-l faca sa cada in ispita si sa se afle in oarece fel necredincios.(123)

65)Caci infranarea totala si neinfranarea sunt cele care aduc neputintele. Iar infranarea si schimbarea mancarurilor de fiecare data se fac pricinuitoare ale sanatatii, ca sa se pastreze fara placeri si fara boala si sa fie impreuna lucrator spre dobandirea virtutilor.(128)

66)Caci cel ce a primit darul luarii aminte la dumnezeiestile Scrip[turi, cum zic Parinti, afla tot binele ascuns in toate Scripturile.(128)

67)Fiindca cunostinta dumnezeiasca este un dar, iar stiinta cuvantului, este o invatatura omeneasca ca celelalte invataturi ale lumii acesteia, si nu ajuta la mantuirea sufletului. Aceasta se vede la elini.(128)

68)Iar citirea se face spre a aminti celor ce stiu cele spuse din cercare si spre a invata pe cei necercati. Marele Vasile zice ca atunci cand Dumnezeu afla o inima curata de toate lucrurile si invataturile lumesti, Isi scrie in ea dogmele Sale ca pe o tablita nescrisa. Iar aceasta o spun, ca sa nu citeasca cineva cele ce nu slujesc la a bineplacea lui Dumnezeu.(128)

69)Daca este inca faptuitor, sa citeasca vietile si cuvintele Parintilor, iar daca harul l-a ridicat la cunostinta Dumnezeiasca, sa citeasca toate scriptiurile dumnezeiesti.(128-129)

70)Ratacirea gandului sete inceputul pacatiuirii, cum zice Sfantul Isaac. Iar cel ce vrea sa fuga de acesta cu desavarsire se cade sa petreaca mult timp in chilie. Si daca e supus tradaviei sa lucreze putin, ca si cel nepatimitor si cunoscator, spre folosul altora si spre ajutorul celor neputinciosi.(129)

71)Nici un lucru care se face dupa Dumnezeu, cu smerenie, nu este rau.(130)

72) Tot ce este afara de trebuinta neaparata, adica tot ce nu ajuta la mentinerea sufletului, sau la viata trupului, i se face piedica celui ce vrea sa se mentina.(130)

73) Daca este cineva smerit cu cugetul, trebuie sa aiba toata virtutea si sa creada ca este mai prejos decat toata faptura, ca unul ce datoreaza mai mult. Iar de nu are simtirea aceasta, insasi aceasta este dovada ca e mai rau decat toata faptura, chiar daca s-ar parea ca are petrecerea intocmai cu ingerii.(143)

74) Nu trebuie sa deznadajduim, daca nu suntem cu se cuvine sa fim.(134)

75) Caci cel ce pacatuieste fara puterea de a se pocai, dar nu deznadajduieste, neaparat se va socoti pe sine mai prejos decat toata zidirea si nu va indrazni sa osandeasca sau sa ocarasca pe vreun om, ci mai degraba se minuneaza de iubirea de oameni a lui Dumnezeu si e plin de recunostinta fata de Facatorul de bine si poate si alte bunatati.(135)

76) Precum cel patimas si inca nepartas de lumina cunostintei se afla in mare primejdie daca are stapanire peste vreunii, zice Damaschin, asa si cel ce a luat nepatimire de la Dumnezeu si cunostinta duhovniceasca, daca nu foloseste si alte suflete. Caci nimic altceva nu foloseste celui neputicios, ca alergarea in liniste, nici celui patimas si fara cunostinta, ca supunerea in ea. Deasemenea nimic nu e mai bine ca a-si cunoaste cineva nestiinta si neputinta proprie, si nimic nu e mai rau ca a nu le cunoaste pe acestea. La fel nu e alta patima mai urata ca ingamfarea, nici mai vrednica de ras, ca iubirea de argint, care e radacina tuturor relelor.(136)

77) Iar obisnuinta dainuind, primeste putere de fire, zice Marele Vasile.(136)

78) Deci cel ce s-a silit putin a biruit pe vrasmasi, iar cel ce s-a lenevit putin s-a intunecat si s-a pierdut.(137)

79) Nimic nu obisnuieste, zice Marele Vasile, sa intunece cugetarea asa de mult, ca rautatea, nici sa lumineze mintea, ca citirea in liniste, nici sa aduca o durere mai naprasnica sufletului, ca gandul mortii, nici sa pricinuiasca sporirea nevazuta, ca ocararea de sine si taierea voilor proprii; sau pierderea nevazuta, ca parerea de sine si placerea de sine. Nimic nu pricinuieste departarea de Dumnezeu si pedepsirea omului credincios, cum o face cartirea, nici nu duce asa usor la pacatuire ca zapaceala si vorba multa. Nu este lucru care sa duca asa de repede la dobandirea virtutii, ca singuratatea si adunarea mintii, nici la recunostinta si multumire, ca cugetarea la darurile lui Dumnezeu si la rautatilor noastre. Nimic nu sporeste facerile de bine, ca vestirea lor cu lauda; si nimic nu obisnuieste sa aduca mentinere si intelepciunea Duhului cum e calea imparatesca, ce se tine departe in toate, atat de ceea ce e prea mult, cat de ceea ce e prea putin. Si nu este alta virtute ca sa cuprinda voia Dumnezeiasca, ca smerita cugetare si parasirea ocarui gand si orcarii vointi proprii. Nu este ceva care sa ajute la tot lucru bun ca rugaciunea curata, nici piedica la dobandirea virtutilor, ca imprastierea si ratacirea cugetarii, chiar daca e de scurta vreme. Caci cu atat are cineva mai multa curatie, cu atat isi apare ca pacatunind mai mult, prin aceea ca vede; si cu cat pacatuieste mai mult, cu atat se intuneca mai mult, chiar daca isi apare avand curatie. Si iarasi cu cat are cunostinta mai multa, cu atat isi apare mai lipsit de cunostinta; si cu cat isi cunoaste mai putin nestiinta sa, si cunostinta cea duhovniceasca cea din parte, cu atat i se pare ca e mai cunoscator. Si cu cat rabda cel ce se nevoieste mai mult necazurile, cu atat va birui mai sigur pe vrasmas; si cu cat se nevoieste cineva sa faca mai mult bine intr-o zi cu atat se face mai indatorat pentru toate zilele vietii sale, zice Sfantul Maxim.(137-138)

80) Cel ce cere un lucru de la aproapele e dator, cu mai multa dreptate, sa-l ceara de la sine. Caci precum sunt daori pacatosii sa tremure de Dumnezeu fiindca l-au maniat, tot asa sunt datorii cei ce au fost acoperiti de harul Lui in neputinta lor gata de deznadajduire, sa tremure cu mult mai vartos ca unii cei datoreaza multe. Si precum mare prapastie este necunoasterea Sfantelor Scripturi, cum zice Sfantul Epifanie, la fel si mai rau este neascultarea intru cunostinta.(138)

81) Nu fi iubitor de tine, zice, Sfantul Maxim si vei fi iubitor de Dumnezeu, nu-ti fi placut tie, si vei fi iubitor de frate.(139)

82) Rug: Fie ca vreau, fie ca nu vreau, mentuieste-ma(141)

83) Findca daca nu afla mintea altceva mai de pret decat lucrurile sensibile, nu-si intoarce pofta spre aceea, ca sa paraseasca cele cu care s-a obisnuit vreme indelungata. Deci precum cei iubitori de oameni si nepatimasi nu se vatama mult de lucrurile lumii, pentru ca le chivernisesc bine, asa si cei ce au daruri mari, pentru ca pun in seama lui Dumnezeu ispravile lor.(143-144)

84)Tuturor le este de folos linistea si fuga de unele lucruri si anumiti oameni. Dar mai ales celor patimasi si slabi. (144)

85)Daca nu se face cineva nepatimas, nu-i trimite Sfantul Dumnezeu Duhul Sau Cel Preasfant, ca nu cumva sa se afle inca atras din obisnuinta spre patimi si sa se faca vinovat in fata Duhului Sfant, celui salasluit in el si mai mare osanda sa aiba.(145)

86)*De aceea, nici un lucru indoielnic nu trebuie sa-l faca cineva, s-au sa-l hotarasca ca buna, afara de cazul ca nu poate sa traiasca sau se mantuiasca fara el. Sa intrebe pe cei incercati, sau sa-si castige asigurarea din credinta cea tare si din rugaciune, inainte de a fi ajuns la desavarsita nepatimire, care face mintea nebiruita si nemiscata in tot lucrul bun.(145-146)

87)Parintii, zice cartea batranilor (Patericul), au pazit poruncile, cei dupa ei le-au scris, iar noi am pus cele scrise in dulapuri(bibleoteci). Chiar daca vrem sa le mai si citim , nu staruim sa intelegem cele scrise si sa le facem, ci le citim in fuga, saunsocotind ca facem ceva mare, ne inaltam, nestiind ca mai mult ne osandim daca nu le implinim cum zice Sf. Ioan Gura de Aur: Cel ce a cunoscut, zice, Domnul, voia Domnului sau( ), si celelalte. Asadar buna e citirea si cunostinta, dar cand nu iscodeste cineva viata invatatorului, cum zice Teologul: Nu cauta vrednicia de crezare a celui ce te invata, sai iti vesteste, si cum zice Domnul: Cate va vor zice voua preotii si celelalte. Caci nici o vatamare nu-i vine vreunuia care intreaba, din faptele celui ce-l invata pre el, dar iarasi nici un folos, daca nu lucreaza insusi. Pentru ca fiecare va da socoteala pentru sine, invatatorul pentru cuvantul sau, iar auzitorul pentru ascultarea lui cu lucrul. (146)

88)Aşadar bunătatea şi dreptatea lui Dumnezeu dacă trăim după fire, ne sunt pricinuitoare a tot binele, iar dacă le folosim rău, ne pricinuieste munca cea veşnică . (147)

89) Dar mai bună decât toate cele spuse, este răbdarea necazurilor . Cel ce s-a învrednicit de acest mare dar este dator sa multumeasca lui Dumnezeu, fiindca la impartasit de o binefacere mai mare.(149)

90) Toate cele ce sunt le-a făcut Domnul spre folosul nostru .(151)

91) Nouă celor ce iubim binele inca de frica muncilor şi a încercărilor, nu ne este deloc de folos linbertatea, ci paza şi fuga de lucruri, ca si prin departarea celor ce vatama neputinta noastra, sa putem lupta cu gandurile.(158)

92)Caci Natanail se talcuieşte ravana de Dumnezeu.(159)

93)Cci este obiceiul dumnezeie[ti] Scripturi zice Marele Vasile, s\ numeasc\ pe om mai mult dup\ virtutea lui dec`t dup\ na[tere] (159)

94) Imprăştierea este pricina întunecării minţii (161)

95) Fiindcă cel ce caută cu lucrul, acela vede paguba şi câştigul în lucrul cu care se îndeletniceşte, zice Sf. Isaac, ci acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a păţit, adeseori şi l-a învăţat de cercarea. Pentru că sunt , zice, lucruri bune la arătare, dar ascund o pagubă destul de însemnată; şi sunt altele rele la arătare, dar cuprind în ele cel mai mare câştig.

De aceea, zice , nu este tot omul vrednic de încredere, ca să dea sfat celor ce caută, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii şi a dobândit din stăruirea în nevoinţă o minte străvăzătoare, cum zice Sf. Maxim. Iar aceasta trebuie să fie cu multă smerenie şi să nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le cer de bunăvoie, şi-l întrebă nesilit, şi învaţă după rânduială, să facă așa c prin smerenie şi prin întrebarea de bunăvoie a celui ce întrebă, să se întipărească cuvântul în sufletul celui ce-l aude, şi să se încălzească din credinţă, văzând pe sfătuitor bun asemenea sfătuitorului aceuia minunat, pe care l-a numit Isaia Prorocul Dumnezeu tare, biruitor (162)

96)Căci cel ce vrea să îndrume sau să dea sfat cuiva, sau să-i aducă aminte de ceva, cum zice Scărarul, e dator mai înăi să se curăţească de patimi, ca să cunoască în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu şi starea celui ce cere de la el cuvânt. Fiindcă nu tuturor li se potriveşte acelaşi leac, chiar dacă neputinmţa este poate aceeaşi. Pe urmă să se încredionteze de la cel ce cere sfat, dacă face aceasta din faptul că e supus cu trup şi suflet, sau se roagă de la sine cu căldura credinţei şi caută sfat, fără să-l aducă dascălul la aceasta, sau, dimpotrivă, îl sileşte vreo altă trebuinţă spre a se preface că e datornic să audă sfat. (164-165).

97) Din vorba multă însă, cum zice Solomon, nu lipsește păcatul. Fără întrebare de la frați nu trebuie să grăiască cineva, de dragul folosului, ca binele să se facă din hotărâre liberă. Căci apostolii ne cer să fim nu ca unii ce stăpânesc peste turmă, ci ca unii ce ne facem chip turmei. (165).

98) Căci noi ne pomenim dând drumul Cuvântului, prin aceea că ne închipuim că avem o cunoștință mai presus de alții . Si, de fapt, cu cât suntem mai vinovați, cu atât avem mai multă slobozenie . Pe când Sfinții, cu cât sunt mai aproape de Dumnezeu, cu atât se țin pe ei mai păcătoși zice Sfântul Dorotei. Căci fiind copleșiți de cunoștința despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împărtășit de ea, simt că nu mai știu ce să mai spună (166).

99) ajunge nebunia, fără alt păcat pentru pierderea sufletului. Căci cel ce are păcate mici este lăsat să cadă în mai mari , spune Sfântul Isaac , și cel ce a luat de la Dumnezeu dar, și se arată cu nemulțumire, își pregătește pierderea acestui dar, fiindcă s-a făcut nevrednic pe sine darul lui Dumnezeu, cum zice Marele Vasile . Căci mulțumirea se roagă. (167).

100) unele lucruri aflătoare în dumnezeieștile Scripturi sunt limpezi și ușor de înțeles, iar altele nelămurite și greu de cuprins, ca prin cele dintâi să ne atragă pe cei mai trândavi la credință și la căutarea și a celorlalte, ca să nu cădem dintr-o prea mare înțelegere în deznădejde și necredință, iar prin celelalte, ca să nu ne atragem o și mai mare osândă, disprețuind cuvântul înțeles, ci ca cei ce vor, ostenindu-se de bunăvoiesă caute cu lucrul cele ascunse și să aibă laudă din aceasta, cum zice Gură de Aur. (167)

101) Si simplu, toată Scriptura și tot cuvântul lui Dumnezeu, sau al unui Sfânt sau al făpturilor sensibile sau inteligibile are un scop ascuns în sine .

Ba chiar orice cuvânt omenesc . Si nimeni nu cunoaște înțelesul unui cuvânt decât numai prin descoperire (170).

102) Aceasta este o socotință mincinoasă care socotește că știe cele ce niciodată nu le-a știut (171).

103) ne putem mântui pretutindeni dacă părăsim voile noastre (174)

104) liniștea este mai mare decât toate și fără de aceasta nu ne putem curăți și cunoaște neputința noastră și uneltirile dracilor , dar nici puterea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu o putem cunoaște din cele cântate și citite (174)

105 nu trebuie să fie folosit un lucru, sau un cuvânt sau o faptă, sau un gând , în afara de trebuința neapărată pentru mântuirea sufletului și pentru viața trupului; și că fără de dreaptă socoteală, nici cele ce par bune nu sunt permise de Dumnezeu , precum nici lucrarea cea bună nu poate folosi pe cineva , dacă nu se face cu scop bun. (175).

106) suntem datori să cercetăm Scripturile după porunca Domnului, ca să aflăm în ele viață veșnică; și să luăm aminte la înțelesul psalmilor și al troparelor . De asemenea, să cunoaștem întru cunoștință multă că nu cunoaștem. Căci zice Marele Vasile, dacă n-a gustat cineva din cunoștință, nu știe de câte este lipsit. (175).

107) e dator mai întâi ca cineva să dobândească nepătimirea, prin fuga de lucruri și de oameni nefolositori și numai după aceea, când o cere vremea, să povățuiască pe alții și să chivernisească lucruri fără de osândă și fără vătămare , în urma deprinderii întru nepătimire , o dată ce ajuns la desăvârșita lipsă de patimi, dar numai dacă a primit de la Dumnezeu chemare , zice Damaschin, ca Moise, Samuil și ceilalți proroci și Sfinți Apostoli, spre mântuirea celor mulți. Chiar și atunci să nu primească ușor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu și alții și cum a zis Sfântul **Pr??** Despre Sfântul Ioan , că nu voia să părăsească liniștea lui scumpă, măcar că avea datoria ca Apostol să propovăduiască, nu să viețuiască în liniște. (176-177).

108) Căci părerea de sine și neștiința fac orbi pe cei ce nu vor să vadă nicidecum neputința și neștiința lor. (178).

109) Postul smerește trupul, privegherea luminează mintea, liniștirea aduce plânsul, plânsul botează pe om și spală sufletul și-l face fără de păcat. (178).

110) fără plâns nu se face curățirea, iar plâns în împrăștiere neîncetată nu este ; și fără curățirea sufletului nu se naște încredințarea neclintită, despărțirea sufletului de trup este primejdioasă . Căci ceea ce nu e vădit, zice Scărarul, poate nu e nici crezut . (178).

111) după rânduiala pavecerniței trebuie să zicem Crezul, Tatăl nostru, și Doamne miluiește, de multe ori. Si șezând apoi către răsărit, ca cei ce plâng un mort, să ne clătinăm capul cu durere din suflet și cu suspin din inimă și să zicem cuvintele cunoștinței ce se întâmplă să o avem , începând de la cea dintâi până ce ajungem la rugăciune. (180).

112 Marele Vasile osândind împotrivirea în cuvânt, zice către egumen să-i dea celui ce se împotrivesc în cuvânt multe metanii, până la o mie . Iar schimbând numărul, a zis: sau o mie sau una . Aceasta înseamnă : cel ce grăiește împotriva e dator să facă o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu , sau una către stareț, zicând : Iartă-mă, Părinte.

113) Fiindcă dacă ar socoti că face pocăință, dar încearcă să se împotrivesc în cuvânt celui ce-l judecă pe el întemeiat sau neîntemeiat , nu este vrednic de iertarea cea după har. (184)

114) Binele nu este bine , dacă nu are ca scop voia dumnezeiască(192)

Căci precum în cer sunt nouă cete așa și în Biserică , și anume : patriarhii, mitropoliții, episcopii, preoții, diaconii, ipodiaconii citeții, cântăreții și monahii (193)

116) Despre Sfânta Cruce :

Căci cele două degete și o singură mână arată pe Domnul nostru Iisus Hristos cel răstignit, cunoscut în două firi , și într-un singur ipostas . Iar dreapta amintește de puterea Lui nemărginită și de șederea cea de-a dreapta Tatălui. Coborând ea de sus , ne arată pogorârea din ceruri până la noi . Iar trecând de la dreapta la stânga izgonește pe vrăjmași și arată că prin puterea Sa nebiruită a biruit Domnul pe diavol care stă la stânga, lipsit de tărie și întunecat. (193)

Cartea a doua

Douăzeci și patru de cuvinte scurte (sinoptice) și pline de toată cunoștința duhovnicească.

Cuvântul I (a)

1) Și începutul tuturor virtuților este înțelepciunea duhovnicească , chiar dacă e și sfârșitul . Fiindcă dacă nu se apropie aceasta de minte, nu poate omul lucra vreun bine, pentru că nu a auzit niciodată despre aceasta. (195)

Cuvântul II (b)

2) Credința, cea care a spus Apostolul că este temelia faptelor celor după Dumnezeu, am primit-o la dumnezeiescul Botez prin harul lui Hristos și nu din fapte . (197).

3) Dar cetele ființelor cerești fără de trup și oamenii buni nu suferă să vatăme pe careva din cei împreună robi , chiar dacă ar fi foarte rău acesta, ci mai vârtos au milă de el și se roagă lui Dumnezeu pentru el , cum zice marele Atanasie. (!99).

4) Iar ispitele oamenilor dreți și sfinți se întâmplă după bunăvoința lui Dumnezeu spre desăvârșirea sufletelor, și spre rușinarea vrăjmașilor lor, demonii. (200)

Cuvântul III (g)

5) Lăcomia pântecelui estge cea dintâi dintre cele opt căpetenii ale răutății . Iar dumnezeiasca frică și prima poruncă le surpă pe toate. (201).

6) Iar desăvârșindu-se frica, se desăvârșește și omul prin plâns și nu mai vrea să păcătuiască â, ci temându-se de

întoarcerea patimilor, petrece nerănit în frica cea curată. (203)

7)Iar semnul fricii dintâi stă în a urî păcatul și a ne mânia pe păcat, ca niște răniți de fiară. Iar al celei desăvârșite în a iubi virtutea și a ne teme de abatere, fiindcă nimeni nu este neschimbăcios. (204).

8) De aceea la tot lucrul în viașa aceasta suntem datori să ne temem de cădere. (204).

Cuvântul IV (d)

9) Temerea e din credință și din temere buna-cinstire, potrivit cu Prorocul, care după ce a înfățișat sus înțelepciunea coborându-se mai jos zice : Duhul cunoștinței și al bune-cinstiri, duhul temerii de Dumnezeu. Iar Domnul începând de la temere a călăuzit la plâns pe cel ce are temere (205).

10) Deci toată grija omului să fie pentru păzirea simțurilor ,ca să nu stea sau să nu facă ceva ce nu i se pare ca este după Dumnezeu (208)

11) Să nu primească nici o cutezanță a gândului până ce va veni Domnul, căruia să-i fie slava în veci. Amin.

Cuvântul 5 (e)

12) Chiar dacă i se pare cuiva că se împărtășește de toate virtuțile , dacă nu va răbda până la sfârșit și nu se va izbăvi de cursele diavolului , nu este vrednic să Ajungă în Împărăția cerurilor. (208)

13) Zice Marele Vasile : Să porți război deodată cu toate patimile, că poate slăbind te vei întoarce la cele dinapoi și nu te vei afla pregătit pentru Împărăția cerurilor . Ci luptă-te cu fiecare din patimi pe rând începând de la răbdarea celor ce vin asupra-ți(210).

Cuvântul 6 (z)

14) Nădejdea fără grijă este viață și bogăție ascunsă pentru simțire , dar mărturisită de înțelepciune si de firea lucrurilor. (212).

15) Nimic nu întunecă așa ca răutatea . Dumnezeu se arată simplității și smereniei și nu osteneților. Și se arată nu cum socot unii, din neexperiență ci prin contemplarea lucrurilor și a fapturilor și a tainelor descoperite în dumnezeieștile Scripturi. (215).

Cuvântul 7 (i)

16) Neîmpătimită vine din nădejde, fiindcă cel ce nădăjduiește că va dobândi în altă parte o bogăție veșnică ușor disprețuiește pe cea din mână , chiar dacă cea vremelnică îi aduce toată odihna (216).

17) Pentru că ceea ce ajută și împiedică pe om să se mântuiască este voia sa și nimic altceva (217)

18) Obișnuința face pe om de la sine, pe încetul, fie bun , fie rău. Căci dacă n-ar fi așa , nici un tâlhar nu s-ar fi mântuit. (217)

19) Dar ce face mai mult monahul, dacă nu păstrează fecioria și nu trăiește în sărăcie. ? (218)

Cuvântul 8

20) Neîmpătimitul ia pururea aminte la Dumnezeu prin vedere (220)

21) Nu este cu putință celor ce mai au încă vreo legătură cu ceva din cele sensibile, să biruiască patimile,(220).

22) Căci mai biune este să fie împrăștiat în chip rău și să nu se afle ocupat nici cu lucrurile și cugetările dumnezeiești, decât să lucreze dar pe cele rele .(221)

23) Odihna oricât ar fi de mică este o voie trupească. (221 222)

24) Păcatul este la îndemâna chiar și a celor foarte drepti , iar pocăința nu e tuturor la îndemână , pentru faptul că moartea este aproape și înainte de ea desnădejdea. Bine este deci să nu cădem , sau să cădem și să ne ridicăm. Iar dacă s-a întâmplat să să cădem, bine este să nu desnădăjduim și să nu ne întristăm de iubirea de oameni a Stăpânului. Căci dacă vrea, poate face milă cu neputința noastră, numai să nu ne depărtăm de El sau să ne îngrijorăm și să ne descurajăm, dacă, silindu-ne, nu isbândim să împlinim poruncile . Ci să ne gândim că o mie de ani înaintea Domnului sunt ca o zi iar o zi ca o mie de ani. (222-223).

25) Pentru tot lucrul bun trebuie să întrebe omul, ca Sfântul Antonie sau pe oricine se nimerește, ci pe cei ce au darul deosebiri, ca nu cumva cei ce întrebați fiind necercați să cadă amândoi în groapă, după pilda Evangheliei (223 224)

26) Din plâns, așadar, și din răbdare se nasc nădejdea și nepătimirea mortificarea lumii. (224)

Cuvântul 9

27) Dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci în sine însăși, și cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formăși neîmprăștiat . De aceea monahul e dator să ia aminte și fără întrebarea celor cercați să nu **nici** un gând bun sau rău, pentru că nu le cunoaștem nici pe unele (226)

28) Diavolul ia înfățișarea de înger al luminii Fiindcă gândurile semănate de el se arată celor necercați ca gânduri ale dreptății (228).

Cuvântul 10

29) Cu adevărat cel smerit la cuget nu încetează niciodată de a se ocări pe sine chiar dacă toată lumea s-ar război cu el și l-ar necinști. (229-230)

30) Smerenia este roada cunoștinței, iar cunoștința roada ispitelor (230)

31 Cel ce a greșit din cunoștință știe din parte că nu cunoaște și cunoștința i se face pricină de smerenie (231)

32) Cel ce s-a cunoscut pe sine că este făptură schimbaciosăniciodată nu se înalță întru nimic. Fiindcă chiar dacă are ceva este al făcătorului .(231)

33) Zice Avva Cassian : Smerenia se naște din cunoștință. (233)

Cuvântul 11

34) Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cercați; pe cei necercați e primejdios, neavând puterea de a deosebi (234)

35) Iar dacă nu se află cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum , pentru că lipsește smerenia care îl naște, suntem datori să ne rugăm cu stăruință înainte fiecărei fapte, cum zice Apostolul Si dacă chiar suntem lipsiți de mâini cuvioase, sau de curăția sufletului și a trupului să fim măcar în afara de pomenirea răului și de gânduri pătimase.(234)

36) Dar unde se caută voia proprie și nu a lui Dumnezeu, acolo este îngâmfare și Dumnezeu nu-și arată bunavoința nici nu-și descopera sfatul său, ca nu cumva cunoscând cineva și nefăcând să se osândească și mai mult (235)

37) Nu trimite Sfântul Lui Duh celui ce nu s-a curățit poe dine de patimi prin fapte trupești și morale, ca nu cumva

să încline acesta din obișnuință spre patimi și să se facă vinovat față de Sfântul Duh venit din El.(235).

Cuvântul 12..... (n.r. incomplet)

- 38) Până ce mintea n-a dobândit omorârea patimilor nu i folosește să vină la contemplarea celor sensibile. (239).
- 39) Ingerul adevărat are putere de la Dumnezeu și face mintea să se liniștească și să-l primească, chiar dacă nu vrea. Dar dracul nu poate să facă aceasta, ci numai când vede că mintea îl primește și se arată, după îngăduința lui Dumnezeu. Iar de nu e primit, se depărtează alungat de ingerul pazitor de la Dumnezeiescul Botez, dat fiind că mintea nu și-a vândut libertatea.(243)
- 40) Iar fără Duhul Sfânt această virtute cuprinzătoare nu se numește nepatimire. Ci chiar dacă ar fi, poate, cineva astfel, el se afla mai degrabă într-o nesimțire.(245)
- 41) Cel ce vrea să spună ceva despre dragoste îndrăznește să grăiască despre Dumnezeu însuși.(Ioan4,16)(246)
- 42) Căci din tot sufletul înseamnă că din rațiune, manie și poftă. Pentru că din aceste trei se alcatuiește sufletul.(246)
- 43) Toată lucrarea se face sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau pentru dragostea de aproapele.(248)
- 44) Dar Dumnezeu nu are nici început, nici sfârșit. Deasemenea nici virtuțile Lui, pentru că nici odată n-a fost fără de ele. Ci totdeauna e suprabun și drept, atotîntelept, atotputernic, neînfrânt, nepatimitor, nescris împrejur, nehotarnic, neaflat, necuprins, fără sfârșit, vesnic, necreat, neschimbat, neîncetat adevărat, necompus, nevazut, nepipăit, neînteles, desăvârșit, mai presus de ființă, negrăit, mult milostiv, atotdurat, atotvăzător.(248)
- 45) Dumnezeu e netrupesc, simplu, fără de început, un singur Dumnezeu închinat și preamarit de toată zidirea în total, fiul și Duhul Sfânt. Iar cel ce s-a făcut Lui are o singură voință și nu mai multe compunse.(249)
- 46) Chibzuința-aceasta se naște din rațiune și stă la mijloc între abilitate și prea multă talcuire, și între nechibzuința.(250)
- 47)*Cel chibzuit însă nici nu se înalță, mandrindu-se și cătând să vatăme pe cineva, nici nu se rostogolește fără minte și nu se vatămă de cineva; ci culegând cele bune le păzește în Hristos Domnul nostru, Caruia I se cuvine slava și stăpânirea în veci. Amin.()
- 48) Neprihănirea este cugetul întreg, adică nestirbit.(251)
- 49) Aceasta se naște din partea poftitoare a sufletului și fără de ea nu se păzește nici un bine, chiar dacă se poate face.(251)
- 50) Însușirea barbatiei nu stă în a asupri pe aproapele. Căci aceasta este semetie și se afla deasupra barbatiei. Dar nici a fugi de frica ispitelor de lucrările și de virtuțile cele după voia lui Dumnezeu. Căci aceasta este lășitate și se afla dedesubtul barbatiei. Barbatia înseamnă a stăruia în răbdare și în tot lucru bun și a birui patimile sufletului și a trupului.(252)
- 51) Dumnezeu e preamarit și prin dreptate zice Marele Dionisie.
- 52) El știe că dacă își închipuie căre peste tot vreun bine, se va lua de la sine ceea ce I se pare că e al lui, cum zice Domnul, Caruia I se cuvine slava în veci. Amin.
- 53) Dacă cineva ar avea multe necazuri și multe primejdi de la draci și de la oameni, tinând pacea Domnului toate le va socoti nimic.(254)
- 54) Sufletul are pace cu Dumnezeu, când pare ace cu sine însuși și se face întreg după voia lui Dumnezeu. Și se face

asa, cand are pace cu toti oamenii, chiar daca sufera suferari grele de la ei. Caci prin rabdare nu se tulbura nici decum, ci toate le sufera, tuturo le vrea binele, pe toti ii iubeste pentru Dumnezeu si pentru fire. Pentru cei infideli plange ca pentru niste pierduti, cuma facut Domnul si Apostolii, iar pentru cei credinciosi se roaga si lucreaza. Si asa primeste pacea gandurilor si petrece cu mintea in contemplatie si rugaciune curata catre Dumnezeu, Caruia I se cuvine slava in vecii vecilor. Amin.

55)Dar ceea ce s-a dobandit dupa vreme si osteneal indelungata, se poate pierde intr-o clipa de timp.(257)

56)Linistiti-va si cunoasteti, zice pentru ca linistea aduna mintea.(259)

57)Sfintii nici nu cunosc tot scopul lui Dumnezeu cu fiecare lucru sau gand al Acripturii, nici nu scriu deodata toate cele cunoscute de ei.(260)

58)Daca are vreun povatuitor, detator sa intrebe la tot lucru si sa primesc prin urechi raspunsul si sa plineasca cu lucru cele spuse. Iar daca nu are vreunul, il are dupa Euhit, pe Hristos, si e dator sa-L intrebe prin rugaciune din inima pe El si sa nadajduiasca cu credinta raspunsul din lucru si prin cuvant, ca nu cumva Satana, neputand raspunde cu lucru, sa raspunda cu cuvantul, prefacandu-se pe sine in povatuitor si tragand la pierzare pe cei ce n-au rabdare¹.(266)

59)ADAM->A(Anatoli)-rasarit; D(Dysis)- apus; A(Arktos)- miază noapte; M(Mesimvria)- miază-zi, om in siriaca=foc² (274^[v1])

60)Deaceea numai cugetarea semeata a incantari de sine poate sa ramana ascunsa tuturor, ba aproape si celui ce o are pe aceasta, mai ales daca nu cade in incercari prin care suflul e dus la mustrare si-si cunoaste neputinta si nestiinta sa(275)

ȘFANTUL SIMEON NOUL TEOLOG

225 CAPETE TEOLOGICE SI PRACTICE

1)Dumnezeu nu este nicaieri pentru cei ce privesc trupeste, caci e nevazut. Dar pentru cei ce inteleg duhovniceste este pretutindeni.(1)

2)Amintirea lui Hristos lumineaza mintea si alunga dracii.(2)

3)E de trebuinta, asadar, ca cei ce vor sa invete pe altii sa fie ridicati ei insisi, cum s-a spus, ca nu cumva vorbind despre cele ce nu cunosc, sa piarda, prin ratacire pe cei ce se incred in ei si pe ei insisi.(4)

4)Daca fugi de lume, ia seama sa nu dai sufletului mangaieri de la inceput si sa o cercetezi pe aceasta, chiar daca te silesc sa faci aceasta toate rudeniile si toti prietenii. Caci pe ei ii indeana la aceasta demonii pentru a stinge caldura inimii tale. Chiar daca nu-ti vor putea impiedica cu desavarsire hotararea, ei o vor face cu siguranta mai moale si mai slaba.(15)

5)Daca ai primit ,frate, flacara alergand ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un parinte duhovnicesc, de vei fi indemnat de el, sau de frati care se nevoiesc impreuna cu tine, sa te folosesti de bai sau de mancaruri, sau de alte mangaieri pentru intarire, sa primeste acestea.

Dar fi totdeauna pregatit pentru post, pentru patimire, pentru infranarea cea mai deplina. Ca de vei fi indemnat de parintele tau intru Domnul sa te impartasesti de mangaieri, sa te afle ascultator aceuia, ca voia ta sa nu o faci nici in aceasta. Iar de nu rabdaci bucurie cele ce ai vrut sa le faci de bunavoie, folosindu-te sufleteste.(21)

6)Cand dracii vor face toate din partea lor si nu ne vor putea clinti sau impiedica de la tinta noastra cea dupa Dumnezeu, se vor furisa in cei ce fataresc evlavia si vor incerca prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai intai miscati, chipurile de dragoste si de compatimire acestia ii vor indamna pe ceice se nevoiesc sa se odihneasca spre a nu slabi cu trupul si a cadea in lancezeala. Pe urma il atrag la intalniri fara rost, facandu-I sa-si piarda zilele in ele. De vor asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc si se va potrivi lor, se vor intoarce si vor rade de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va pazi pe sine strain de toate, cu mintea adunata si infranata in toate, se vor aprinde de pizma si vor face totul pana ce-l vor alunga din obste, caci nu sufera slava desarta cea necinstita sa vada in fata ei smerenia laudata.(22)

7)Iubitorul de slava desarta sufera cand vede pe cel smerit la cuget varsand lacrimi si folosindu-se indoit, ca unul ce-si face pe Dumnezeu milostiv prin ele si ii sileste pe oameni sa-l laude fara voie.(23)

8)Sa nu dai milostenie fara voia parintelui tau dupaDumnezeu, din bunurile ce i-ai adus.(25)

9)Sa nu ceri si sa nu ei nici un pahar cu apa, chiar de s-ar intampla sa arzi, pana ce nu te va indamna , miscat de la sine, parintele tau duhovnicesc. Strange-te pe tine si constrange-te in toate, incredintandu-te si zicand in gand: Daca Dumnezeu vrea si esti vrednic sa bei, va descoperi parintelui tau, si acesta iti va zice tie: bea , si atunci bea cu constiinta curata, chiar de e la vreme nepotrivita.(26)

10)Cel ce iubeste din simtire launtrica pe cei care-l vorbesc de rau, s-au il nedreptatesc , sau il urasc si-l pagubesc, si se roaga pentru ei ajunge in scurta vreme la o mare sporire.(29)

11)Este cu neputinta sa umpli si trupul cu mancaruri nesaturate ,dar sa te indulcesti si duhovniceste . (42)

12)* Omul care este obisnuit sa se impotriveasca isi este siesi o sabie cu doua taurusuri, ucigandu-si sufletul fara sa stie si instrainandu-l se viata vesnica. (45)

13)De voiesti sa te lepezi de toate si sa te lepezi si sa te deprinzi cu vietuirea evanghelică, sa nu te dai in seama unui invatator neincercat sau patimas, ca nu cumva in loc de petrecerea evanghelică, si o-o inveti pe cea draceasca. Fiindca invataturile bune sunt la invatatorii buni, iar cele rele, de la cei rai. Caci, desigur, din seminte rele, ies roade rele.(48)

14)Indupleca pe Dumnezeu cu rugaciuni si cu lacrimi, ca sa-ti trimita un calauzitor nepatimas si sfant. Dar cerceteaza si tu dumnezeiestile Scripturi si mai ales scrierile cu invataturi despre lucrare ale sfintilor parinti, ca punandu-le alatura de cele invatate si faptuite de invatatorul si inainte-statorul tau, sa le poti vedea si intelege pe acestea ca intr-o oglinda, si pe cele ce conglasuiesc cu Scripturile sa le iei in inima si sa le stapanesti cu cugetarea; iar pe cele mincinoase si straine sa le dai la o parte si sa le lepezi, ca sa nu ratacesti. Caci sa stii ca in zilele acestea multi s-au facut dascalii mincinosi si inselatori. (49)

15)* Tot cel ce nu vede, dar se incumeta sa calauzeasca pe altii, e un inselator si duce pe cei ce-l urmeaza in prapastia pierzaniei, dupa cuvantul Domnului: Orbul de va calauzi pe orb, amandoi vor cadea in groapa (Mat. 15,14)(50)

16) Cel ce crede ca viata si moartea sa este in mana pastorului, nu-l va contrazice niciodata. Iar necunoasterea acestui lucru naste contrazicerea, care pricinuieste moartea spirituala si vesnica. (56)

17)* Rugaciune pentru invingerea patimilor si pentru supunere. (60)

18) Cel ce contrazice pe parintele sau face, bucuria dracilor, Iar de cel ce se smareste pana la moarte se minuneaza ingerii. (62)

19)Framantarea multa si la vreme nepotrivita intuneca si tulbura cugetarea si scoate din suflet rugaciunea curata si cainta. Pe de alta parte, aduce oboseala in inima si prin aceasta, inasprire si invartosare. Iar prin acestea cauta dracii sa duca la deznadejde pe cei duhovnicesti. (63)

20) Trandavia le este nevoitorilor o incercare menita sa le pricinuiasca smerenie. (72)

21)Dracul trandaviei obisnuieste sa razboiasca, de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au inintat in rugaciune, sau pe cei ce se sarguiesc cu ea. (73)

22)Trandavia este moartea sufletului si a minti. (74)

23) Nu numai cel ce se linisteste singur, sau cel ce se afla sub ascultare (in obste), ci si egumenul si inainte statatorul si chiar cel ce slujeste, trebuie sa fie numaidecat fara de grija, sau liberi de toate lucrurile vietii. (80)

24)Cel ce are gandirea ingrijorata de lucrurile vietii nu este liber. (81)

25)* Exista o grija nefaptuitoare si o faptuire fara grija; ca si dimpotriva: o grijafaptuitoare si o lene plina de griji. (82)

26)Nu darama casa ta, voind sa o zidesti pe a vecinului. Sa sti ca lucrul acesta este obositor si greu. Ia seama ca nu cumva hotarandu-te la aceasta, sa o darami si pe a ta si sa nu poti sa o zidesti nici pe a aceluia. (83)

27)* Daca n-ai dabandit o desavarsita nepatimire fata de lucruri si de bunurile vietii, sa nuprimesti sa te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca sa nu te prinzi in ele, si in loc sa iei plata slujirii, sa suferi osanda pentru hotie si fur de cele sfinte. Iar de esti silit la aceasta, de intaistatorul, sa fi ca cel ce umbla cu focul care arde si sa opresti momeala gandului prin marturisire si pocainta, ca sa te pastrezi neatins prin rugaciunea intaistatatorului. (84)

28)Fiecare judeca din starea ce o are el, si pe cele ale aproapelui, fie ca e vorba de virtute, fie de pacate. (85)

29)Alceva este nepetimirea sufletului si altceva nepatimirea trupului; cea dintai sfinteste si trupul prin staralucirea ei si prin revarsarea de lumina a Duhului, iar cea de a doua singura nu poate sa foloseasca prin sine nimic pe cel ce o are. (86)

25 DE CAPETE ALE CUNOSTINTEI SI ALE CUVANTARII DE DUMNEZEU (GNOSTICE SI TEOLOGICE)

1)Nici celui ce teologhiseste nu i se potriveste pocainta, nici celui ce se pocaieste, teologia. Caci pe cat sunt rasariturile de la apusuri, pe atat e mai inalta teologia decatpocainta. (1)

2)Fiind jos nu cerceta cele de sus... (7)

ALE ACELUIASI, UNA SUTA CAPETE DE DUMNEZEU CUVANTATOARE (TEOLOGICE SI GNOTICE)

EXTRASE

1)Pe toti credinciosi, noi credinciosiitrebuie sa-i vedem ca pe unul si in fiecare din ei trebuie sa vedem pe Hristos si sa avem atata dragoste fata de el, incat sa fim gata sa ne punem sufletul propriu pentru el. Nu trebuie sa numim sau sa socotim pe vreunul rau, ci pe toti sa-i vedem buni. Chiar daca ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, sa nu urasti pe fratele, ci patimile care il razboiesc. Iar daca il vezi tiranizat de pofta si de ganduri gresite, sa ai si mai multa mila de el, ca nu cumva sa fii si tu ispitit, (ca unul ce te afli supus schimbarilor materiei nestatornice. (3)

2)Cel ce nu nazuieste cu iubire si cu dorinta puternica sa se uneasca prin smerita cugetare cu cel din urma ditre sfinti, ci pastreaza o mica neincredere in el, nuse va uni niciodata deloc nici cu el, nici cu sfintii dintai care au preceda, chiar daca ar socoti ca are toata credinta si toata iubirea fata de Dumnezeu si fata de totii sfintii. (17)

CUVIOSUL TALASIE LIBIANUL SI AFRICANUL

Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte Către Pavel Prezbiterul (EXTRASE)

SUTA ÎNTÂIA (n.r. - extrase)

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu leagă pe cei ce-l au cu Dumnezeu și întreolaltă.(1)
2. Mintea care a dobândit dragostea duhovnicească nu cugetă despre aproapele cele ce nu se potrivesc cu dragostea.(2)
3. Cel ce binecuvintează cu gura, dar disprețuiește cu inima ascunde fățarnicia sub chipul evlaviei.(3)
4. Cel ce a dobândit dragoste rabdă fără să se tulbure supărările și suferințele ce-i vin de la dușmani.(4)
5. Dragostea adevărată a dobândit acela care nu suferă bănuiele și vorbe împotriva aproapelui.
( )
6. Cel ce aduce fratelui la cunoștință ocările altuia ascunde pizma sub înfățișarea bunăvoinței.
(9)
- 7.+ Slava deșartă o stingi făptuind în ascuns; iar mândria o izgonești nedisprețuind pe nimeni.
(18)
8. De slavă deșartă ține fățarnicia și minciuna, iar de mândrie părerea de sine și pizma.(19)
9. Povățuitor este acela care se stăpânește pe sine și-și supune sufletul și trupul rațiunii.(20)
10. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de încercare, dacă ia parte la necaz.(21)
11. Topește-ți trupul cu foamea și privegherea și vei alunga gândul josnic al plăcerii.(25)
12. Precum în ființă Dumnezeu este necunoscut, așa în măreție este fără margini.(59)
13. Conștiința este un învățător sincer. Cine ascultă de ea, petrece fără greșală.(71)
14. Nu crede gândului care judecă pe aproapele. Căci numai cine are visterie rea gândește cele rele.(84)

15. Bănuiala rea întunecă cugetarea și te face să vezi în loc de cale cele alătura de cale.(88)

16. De vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de înfrânare, de dragoste și de rugăciune.(93)

SUTA A DOUA (n.r. - extrase)

1. Cele mai bune arme ale celui ce se liniștește cu răbdare sunt: înfrânarea, dragostea, rugăciunea, atenția și citirea.()

2. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenințările și făgăduințele.(20)

3. Să nu înțepi pe fratele tău cu vorbe de ghicitură, căci nu vei răbda când vei primi cele asemenea.(22)

4. Cui i s-a dat cunoștință i s-a dat lumina înțelegerii. Iar cel ce primindu-o o necinstește va vedea întuneric.(24)

5. Nu uita de făptuire. Căci uitând de ea se împuținează cunoștința și făcându-se foamete, te vei pogorî în Egipt.()

6. Obișnuiește-ți urechea să asculte des cuvinte duhovnicești și mintea se va depărta de gândurile necurate.(36)

7.+ Stăpânește-ti stomacul, somnul , mânia și limba și nu vei lovi de piatră piciorul tău.(38)

8.+ Nevoiește-te să iubești pe tot omul deopotrivă și vei alunga de-a valma toate patimile.(39)

9. Folosește-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, păzindu-l cu toată puterea nesupus plăcerilor și fără boală.(81)

10. Răscoala trupului vine din neglijarea rugăciunii, a dietei și a liniștii celei bune.(82)

11. Citirea și rugăciunea curățesc mintea, iar dragostea și înfrânarea, partea pasională a sufletului.(84)

12. Păzește aceeași înfrânare totdeauna, ca să nu cazi prin neegalitate în cele contrare.()

13. Cel ce-și pune legi sie-și, să nu se facă neascultător sie-și....

14. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi neîmpărțit.(96)

15. Slăvim neîmpărțit ipostasul lui Hristos și mărturisim neamestecată unirea firilor.(97)

16. Ne închinăm unei Ființe a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim neamestecată unirea firilor.(97)

17. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată, cea de Fiu și purcederea. Iar comun au ființa, firea, dumnezeirea și bunătatea.(99)

SUTA A TREIA (n.r. - extrase)

1. Despre Cel bun din fire, cugetă cele bune. Și despre tot omul gândește numai bine.(1)
- 2.+ Căci numai prin osteneală îndelungată se izgonește iubirea de plăcere.(10)
3. Te vei deda ușor cu ostenele nevoiței, de vei face toate cu măsură și cu rânduială.
4. Cel ce rabdă loviturile încercărilor fără voie se face smerit la cuget, bine nădăjduind.(11)
5. Păcatul este veștejit de stăruința în suferințe și este ars deplin de răbdarea până la capăt.
(17)
6. Acestea trei schimbă în rău starea trupului: lipsa de regulă în hrană, schimbarea aerului și atingerea dracilor.(38)
7. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se răspunde cu nerecunoștință se poartă cu îndelungă răbdare și rabdă pătimind cele ce-i vin de la acela.(43)
8. Sufletul bârfitor are în loc de limbă spin: căci se vatămă pe sine, pe ascultător și uneori și pe cel grăit de rău.(48)
9. Uită răul cel ce se roagă pentru cel ce l-a întristat: și se izbăvește de pomenirea răului, cel ce nu cruță darurile.(49)
10. Îndepărtează-te de cel ce viețuiește cu nepăsare, chiar dacă a dobândit nume mare la mulți.(58)
11. Câștigă-ți prieten pe bărbatul iubitor de osteneală și-l vei afla acoperământ greșelilor tale.
(59)
12. Minte mișcată de dragostea către aproapele gândește neîncetat cele bune despre el; dar dimpotrivă, bănuiește cele rele.(80)
13. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupească de sine, iar la urmă vine mândria.(86)

SUTA A PATRA (n.r. - extrase)

1. Citirea, privegherea și psalmodia opresc mintea de la rătăcirea în jurul patimilor.(19)
2. Stăpânindu-ți iubirea de slavă deșartă, ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, să cazi în necinste.(27)
3. Postind până seara, să nu mănânci atunci până te saturi, ca să nu zidești iar cele ce ai dărâmat odată.(32)
4. Când nu bei vin, să nu te saturi de apă; iar dacă nu, îi dai curviei aceeași materie.(33)
5. Ca să înlături mândria trebuie să te rogi cu lacrimi, să nu disprețuiești pe nimeni și să primești necazurile cele fără de voie.(36)

6. Bărbat chibzuit este acela care suferă sfatul și mai ales pe Părintele duhovnicesc, care-l sfătuiește.(40)

7. Sufletul primește cunoștința celor dumnezeiești pe măsura curăției minții.(76)

8. Iar ipostasul hotărăsc că este o ființă cu proprietăți deosebite.(88)

9. Iar începutul Fiului și al Duhului nu-l zic temporar.(96)

SFÂNTUL ISICHIE SINAITUL (EXTRASE)

SUTA ÎNTÂIA (n.r. - extrase)

1. Cel ce nu are rugăciunea curată de gânduri nu are armă pentru luptă.(21)

2. Dar mintea nu poate să biruiască nălucirea drăcească numai prin sine. Să nu cumva să îndrăznească aceasta. Căci fiind vicleni, se prefac că sunt biruiți, dar pe de altă parte o fac să cadă prin slavă deșartă. Prin chemarea lui Iisus Hristos însă, ei nu rabdă să stea și să te înșele nici măcar o clipă.(24)

3. Vezi să nu-ți faci păreri înalte despre tine.(25)

4. Cât împotriva duhurilor răutății...?(26)

5. Căci petrecând în chinovie, trebuie să tăiem toată voia noastră din proprie hotărâre și cu dragă inimă, Însuși Dumnezeu fiind cu proestosul nostru.(31)

6. Căci voia noastră netăiată de noi de bună voie, obișnuiește să se mânia pe cei ce încearcă să o taie fără să vrem.(31)

7. Astfel trebuie să fugim de semeție ca de veninul de aspidă și să ocolim multele întâlniri ca pe niște șerpi și pui de vipere.(32)

8. Stăruie înăuntru minții și nu vei obosi în ispite, dar dacă pleci de acolo, rabdă cele ce-ți vin asupra ta.(54)

9. După cum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor ce cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele.(55)

10. Mintea se orbește de aceste trei patimi: prin iubire de argint, prin slavă deșartă și prin plăcere.(6)

11. Bunul smereniei este greu de găsit.(63)

12. Văzând mintea puținătatea proprie și cât e de departe de desăvârșirea fraților, omul se va socoti pe sine pământ și cenușă și nu om, ci un câine oarecare, ca unul ce este mai prejos și mai puțin decât toți oamenii raționali de pe pământ()

13. Calea spre cunoștință este nepățimirea și smerenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul.(67)
14. Cel ce se ocupă neîncetat cu cele dinlăuntru e cumpătat.(68)
15. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre, ele se dau pe față abia atunci când apar pricinile.(72)
16. Fiind deci iubitor de învățătura, fă-te și iubitor de osteneală, căci cunoștința simplă îngâmfă pe om.()
17. Încercările ce ne vin pe neașteptate, ne învață cu bun rost să ne facem iubitori de osteneală.(81)
18. E propriu cinstitorului și temătorului de Dumnezeu simplitatea și smerenia.(82)
19. Nimeni nu e mai înalt decât cel smerit.(83)
20. Cu cât ești atent la cugetare, cu atât te vei ruga mai cu dor la Iisus.(84)
21. Așadar cum am spus și rugăciunea lui Iisus se susțin una pe alta.()
22. Nu trebuie, fraților, să îmbrățișeze somnul cel ce vrea să rămână mereu nerănit.()

SUTA A DOUA (n.r. - extrase)

1. Uitarea obișnuiește să stingă paza minții, cum stinge apa focul.(1)
2. Vechiul Testament este chipul nevoinței trupești, exterioare și sensibile, iar Sfânta Evanghelie care este Noul Testament este chipul atenției, adică al curăției inimii.(10)
3. Dracii ne duc pururea spre păcătuire și minciună.(16)
4. Mânia pornită spre oameni este împotriva firii și întristarea care nu este după Dumnezeu și trândăvia strică de asemenea gândurile bune și cunoscătoare. Pe acestea Domnul le împrăștie prin mărturisire, sădind înăuntru bucurie.(34)
5. Iar gândurile înfipte și fixate în inimă, fără voia noastră, se șterg prin rugăciunea lui Iisus făcută cu trezvie din adâncurile de înțelegere ale inimii.(35)
6. Fără chemarea lui Iisus Hristos nu este cu putință a izgoni momeala gândului rău.(40)
7. Cele dinăuntru ale inimii, se prelungesc afară în chip.()
8. Evlavia este cea care smulge din rădăcină semințele celui rău.(45)
9. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie.(57)
10. Sufletul este întunecat deopotrivă de aceste două: de vorbirile gândurilor în cugetare și de vorbele deșarte de afară.(83)

11. Nu este păcat mai mare ca păcatul iubirii trupești de sine.(100)

SFÂNTUL FILOTEI SINAITUL

1. Nimic nu aduce tulburare ca vorba cea multă și nimic nu e mai rău ca vorba neînfrânată, care poate să strice starea sufletului. (5)

2. Așa se cuvine să umblăm în fiecare zi, ca și cum ar trebui să ne înfățișăm înaintea lui Dumnezeu.(9)

3. Vorbele fără rost ne pricinuesc ură celor ce ne ascultă, alteori batjocori și râs, defăimând aceia prostia cuvintelor. Altele întinarea cunoștinței și iarăși altele osândă de la Dumnezeu și întristarea Sfântului Duh, ceea ce este mai înfricoșat decât celelalte.(10)

4. Iar cel ce cugetă cu zăbovire la moarte, văzând năvălirile dracilor, mai ager decât cel ce face altfel, le aruncă izgonindu-le. (21)

5. Să nu lepădăm nici ostenele nevoinței trupești, căci din pământ răsare grâul, iar din acesta odrăslește bucuria duhovnicească și experiența celor bune. (28)

6. Cunoștința obișnuiește să îngâmfe, făcând pe om să-și închipuie că e mai presus de multe, dacă e lipsit de învinovățirea de sine și de smerenie. (32)

7. Despre treptele păcătuirii. (34-35)

SFÂNTUL IOAN CARPATINUL

O sută de capete de mângâiere (n.r. - extrase)

1. De se va răscula în cugetul tău roiul gândurilor urâte și slăbind vei fi biruit să ști că pentru o vreme te-ai despărțit de harul dumnezeiesc.(5)

2. Monahul este dator să aleagă postul cel mai frumos, să nu se lase robit de patimi și să porte grijă pururea de cea mai deplină liniște (isihie).(9)

3. Dracii care urăsc sufletele noastre, dă unora în gând să ne aducă laude reci, apoi ne îndeamnă să le îmbrățișăm plini de bucurie. (10)

4. Primește mai bine pe cel ce te batjocorește decât pe cel ce te laudă, de care s-a scris că nu se deosebește de cel ce blestemă. (11)

5. Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii nu o poți dobândi din pricina neputinței și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Purtătorul de grijă și Judecătorul tuturor, însuși faptul de a mulțumi milostivirii lui Dumnezeu ți se va pune în socoteală, numai să te arăți pururea umilit

înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om. (12)

6. Știind vrăjmașul că rugăciunea ne stă nouă apărătoare iar lui vătămătoare, se silește să ne desfacă de ea, ne împinge la pofta științelor elinești.(15)

7. Iar a cânta nu este propriu celor ce se roagă, cerând ceva celor ce se veselesc; dar veselia să o amestecăm cu frică Dumnezeiască.(14)

8. Drept aceea siliți-vă să vă arătați credință și cunoștință mai mult prin fapte.()

9. În stările triste ale sufletului obișnuiește să înflorească harul lui Dumnezeu.(10)

10. Nimic nu obișnuiește să piardă așa mult virtutea ca luarea în ras, batjocora și vorbirea deșartă. Dar iar, nimic nu înnoiește sufletul învechit și nu-l face să se apropie de Dumnezeu cu frică de Dumnezeu, atenția cea bună, cugetarea neîncetată la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rugăciunea și urmărirea câștigului din privegheri. (20)

11. Multă destoinicie și mult folos câștigă sufletul dacă rabdă cu tărie orice necaz, fie că vine de la diavoli, fie că de la oameni și dacă știe că suntem datori să purtăm ostenele și să nu învinuim pe nimeni decât pe noi înșine. Cel ce învinuiește pe altul pentru necazurile sale a alunecat din dreapta judecată a ceea ce se cuvenea. (21)

12. Nu numai aproape de sfârșitul lumii va grăi diavolul cuvinte împotriva Celui Prea Înalt, cum zice Domnul, ci și acum se întâmplă uneori că trimite prin gândurile noastre hule grele către cer și grăiește ocări împotriva Celui Prea Înalt, a făpturilor Lui și a Sfintelor Lui Hristos Taine.(24)

13. Chiar și o ispită dacă este îngăduită împiedică pe cel ce se sârguiește în înaintare. Chindia peștișorul cel mic care oprește o încărcătura mare. (26)

14. Mila lui Hristos nu va înceta niciodată. (33)

15. mințile monahilor adevărați se vor umplea de cunoștință. (34)

16. Se întâmplă uneori că învățătorul e dat spre necinstire, suferind încercările pentru oile ce s-au folosit duhovnicește. (35)

17.+ Socotește că-ți poruncești să nu mănânci pește și vei vedea după aceasta că vrăjmașul te împinge neîncetat spre poftirea peștelui (39)

18. Pe unul mântuiește Dumnezeu prin cunoștință, iar pe altul prin curăție și nerăutate. Căci ești dator să știi că nu va lepăda Dumnezeu pe cel fără de răutate. (40)

19. Cei ce se roagă mai stăruitor, aceia sunt mai tulburați de ispите înfricoșate și sălbatice. (41)

20. Deci urmând cu râvnă Stăpânului tău mult iubit, de ți se va împiedica în calea vieții piciorul tău de vreo piatră pătimasă și vei cădea chiar de mai multe ori, fără să vrei, trecând prin locuri noroioase, ori de câte ori ți s-ar întâmpla să cazi și să te chinuiască trupul, tot de-atâtea ori ridicându-te ia-te după Domnul tău cu aceiași râvnă până-L vei ajunge. (44)

21. Nu îngădui celor ce slujesc beției și robesc meselor fără rânduială să fie cu îndrăzneală

față de tine, nici celor ce vor să-ți grăiască cu nerușinare, chiar dacă ar fi cu parul alb sau chiar dacă ar avea ani mulți în viața monahală, ca nu cumva să te acopere putreziciunea. (61)

22. Ispitele sunt un frâu care poate să înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu.(62)

23. Dar e propriu sufletului mare și viteaz să nu deznădăjduiască în nenorocire. (65)

24. Smerita cugetare, dăruită din cer prin harul lui Dumnezeu la vremea sa, după multe lupte, întristare și lacrimi celor ce o cer, e neînsemnat mai puternică și mai mare decât smerenia care vine în cei ce au căzut din virtute. (72)

25. Dumnezeu nu dezamăgește de mântuirea noastră.(81)

26. Mai ales împotriva acestor trei e dator monahul să poarte un război neîndurat: împotriva nebuniei pântecelui, a slavei nefolositoare și a iubirii de bani care este închinare la idoli. (86)

27. Precum voiește Domnul ca om prin om să se mântuiască, așa se sârguiește satana ca om prin om să se piardă. (88)

28. Nu te alipi de bărbatul disprețuitor, viclean și limbut ca să nu mergi cu el la munci. Căci de abia dobândește cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar dacă locuiește cu cel viclean, va cădea în valuri, cum se umple cineva de lepră și nu-și dă seama. Și cine va avea milă de cel ce s-a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrânați la limbă, de cei porniți spre sfadă și de cei ce tulbură mădularele dinlăuntru și din afară. (89)

29. Bărbatul limbut, chiar dacă merge drept în unele privințe, dar în aceea nu merge drept și mai degrabă strâmb și-l vor vâna relele ca să-l piardă. (90)

30. Dumnezeu este iubire și cine rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu în el, căruia i se cuvine slavă și puterea în veci. AMIN.

SFÂNTUL FILIMON

Cuvânt foarte folositor

1. Liniștea naște nevointă, iar nevointa naște plânsul, iar plânsul frică, iar frica smerenia, iar smerenia trecerea cu vederea, iar trecerea cu vederea dragostea, iar dragostea face sufletul fără boală și fără patimă și atunci cunoaște omul că nu este departe de Dumnezeu.()

2. Dacă vrei să ajungi la aceste toate virtuți, fii fără grijă dinspre orice om, fugi de lume și umblă cu râvnă pe calea Sfinților, tine-ți înfățișarea neîngrijită, haina pătată și smerită, purtare simplă, cuvânt fără meșteșug, mersul fără slavă deșartă, glasul netocmit, viețuiește în sărăcie, lasă-te disprețuit de toți, iar mai presus de toate păzește-ti mintea, grijește-te de trezvie.()

3. Cuvantul fara rost poate desparti mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silindu-o la aceasta, iar simtirile ascultand de ei. ( )

4. Numai lupta si frica mare pot pazi sufletul.

5. Trebuie sa te desparti de toata lumea ??? si sa te faci fra de oras, fara casa, fara lucruri de-ale tale, neiubitor de argint, lipsit de avere, neumblator dupa castig si dupa schimburi, nepriceput in lucrului omenesti, smerit la cugetare, impreuna patimitor, bun, bland, linistit, gata sa primesti in inima intipariturile venite din cunostinta Dumnezeiasca. (pag. 165;)

6. Iar cand dobandesti o virtute, sa nu ti se inalte gandul impotriva fratelui, fiindaca tu ai dobandit-o, iar acela nu i-a avut grija. Caci aceta este inceputul mandriei. (pag. 171)

7. Pazeste-te cu toata puterea sa nu faci nimic pentru placerea oamenilor. (pag. 171)

8. Iar cand mergi cu cineva pe cale, nu primii convorbire desarta, ci da-i mintii lucrarea duhovniceasca pe care o avea, ca sa i se faca obicei bun si uitare a placerilor vietii si sa ajungi la limanul nepatimirii.

9. Cand te afli in biserica si vrei sa te impartasesti cu Dumnezeiestile lui Hristos Taine, sa nu iesi pana nu primesti pacea desavarsita. (pag. 172)

10. Caci stiu ca pe cat se intind cele neplacute, pe atat se gatesc cununile celui ce rabda. (pag. 173)

SFANTUL IOAN DAMASCHIN

Cuvant minunat si de suflet folositor:

1) Virtutile sufletesti zicem ca sunt aceste patru cele mai generale: barbatia, prudenta, cumpatara si dreptatea. Din acestea se nasc virtutile sufletesti: credinta, nadejdea, dragostea, rugaciunea, smerenia, blandetea, nemaniera, cunostinta dumnezeiasca, neiuimeea, simplitatea, nerautatea, nefatarnicia, neinfrumusetarea, nemandria, nepizmuirea, neviclenia, neiubirea de argint, compatimirea, milostenia, generozitatea, neintristarea, strapungerea inimii, sfiala, evlavia, dorinta bunurilor viitoare, doru; dupa Imparatia lui Dumnezeu, poftirea infierii.

Iar virtutile trupesti, mai bine zis uneltele virtutilor care se nasc intru cunostinta si dupa Dumnezeu si duc peom afara de orice fatarie si dorinta de a placea oamenilor, la inaintarea in smerenie si la nepatimire sunt acestea: infranarea, postul, setea, privegherea, starea de toata noaptea, plecarea deasa a genunchilor, neimbaierea, multumirea numai cu o singura haina, mancarea uscata, tarzie, putina, austeritate, bautura de apa, culcare pe pamant, saracie, neavere, neimpodobirea, neiubirea de sine, singuratatea, linistea, neiesirea din casa, toata reaua patimire si nevointa trupeasca si altele asemenea. (pag. 187)

2) Iar radacinile tuturor patimilor acestea este iubirea de sine, si cum ar zice cineva, cele dintai pricini ale lor sunt: iubirea de placere, iubirea de slava si iubirea de argint din care se naste tot raul. Dar nu savarseste omul nici un pacat daca nu-l biruie si nu-l ia in stapanire acesti uriasi puternici, cum zice prea inteleptul intre acestia, Marcu, adica: uitarea, nepasarea si nestiinta. Iar pe acestea le naste placerea, odihna, iubirea slavei de la oameni si imprastierea. Dar pricina cea dintai a tuturor acestora, si maica cea mai mare a lor este, cum am zis iubirea de sine, sau alipirea nerationala de

trup si alipirea patimasa de el. Iar imprastierea si moleseala mintii, impreuna cu alunecarea la glune si la vorbe de rusine pricinuiesc multe rele si caderi, ca si indrazneala si rasul.

3)Iar dac impreuna cu impatimirea mai stapaneste pe om si o mica obisnuinta, il face pe cel stapanit de ea sa fie dus pe nesimtite, pana la capatul acestei impatimiri nerationale pentru placerea ascunsa in ea. (pag188)

4)Sufletul se imparte in trei: in ratiune, iutime si pofta.

5)Caci mai mare decat toate virtutile este dreapta socoteala care e imparateasa si virtutea virtutilor. (pag. 195)

SFANTUL TEODOR AL EDESEI

1)Trei sunt patimile cele mai grele, din care se nasc toate: iubirea de placeri, iubirea de argint si iubirea de slava. (10)

2)Caci pana ce sufletul se misca cu patima, se arata si stapanirea pacatului in el. (11)

3)Patimile trupesti si materiale si se vestejesc prin suferintele trupului. Iar cele sufletesti si nevazute se sting prin smerita cugetare, prin blandete si dragoste. (12)

4)Dracii, care ne razboiesc pururea, au obiceiul sa ne impiedice de la virtutile care ne sunt noua cu putinta si folositoare, dar sa ne indemne cu putere spre cele ce sunt cu neputinta si nefolositoare. (15)

5)Precum apa multa stinge flaacara, asa foamea, sau infranarea, impreuna cu smerenia sufletului, stinge fierbinteala trupului si nalucirile urate.(25)

6)Patima pomenirii raului sa fie deoarte de la tine, iubitorule de Hristos. (26)

7)In orice ispita si in orice razboi foloseste rugaciunea ca arma nebiruita; si vei invinge prin harul lui Hristos. (26)

8)Caci e mai bine sa dormi decat sa priveghezi in jurul vorbelor si al gandurilor desarte. (34)

9)Gandurile rele se nasc in suflet din frumusetea hainelor, din saturarea stomacului si din intalniri vatamatoare. (37)

10)De locuiesti cu un parinte duhovnicesc, si ai simtit folosul de la el, nimeni sa nu te desparta de dragostea lui si de impreuna locuire cu el. Sa nu-l judeci in ceva, sa nu-l vorbesti de rau daca esti mustrat sau lovit, sa nu dai ascultare unuia care-l defaima, sa nu te insotesti cu cel ce-l batjocoreste, ca sa nu se manie Domnul asupra ta si sa te stearga din cartea celor vii. (40)

11)Sa nu fi judecatorul faptelor parintelui tau, ci implinitorul poruncilor lui. Caci dracii au narav sa-ti arate lipsurile lui, ca sa-ti astupe urechile de la cuvintele lui si asa sa te scoata din lupta ca pe un ostas slab si fricos. (42)

- 12) Cel ce nu asculta de poruncile parintilor, calca cele mai insemnate datorii ale fagaduintei. (43)
- 13) Taie legaturile cu cei multi ca sa nu se imprastie mintea si sa nu-ti tulburi putinta linistirii. (56)
- 14) Mai usor este a curatii un suflet necurat decat a readuce la sanatate un suflet curatit si iarasi ranit. (67)
- 15) Nici sa nu dormiti aruncand totul asupra lui Dumnezeu, nici sarguindu-va sa nu socotiti ca dobanditi totul din ostenele voastre. (68)
- 16) Cel cxe a impreunat faptuirea cu cunostinta, este un plugar vrednic de lauda, care isi uda locusorul sufletului din doua izvoare foarte limpezi. (74)
- 17) Ostenele nevoitei sfarsesc in odihna nepatimirii; iar modurile desfatari ajung la patimile de necinste. (77)
- 18) Alunga departe de la tine duhul vorbariei. Caci in el zac patimi foarte cumplite. Asadar tacerea e foarte trbuincioasa si foarte folositoare. (79)
- 19) Fereste-te de a vatama pe aproapele cu o limba vicleana, ca sa nu fi vatamat de ucigasul. (81)
- 20) Deasemenea fereste-te de a osandi greseala fratelui tau, ca sa nu cazii din bunatate si dragoste. (81)

AL ACELUIASI CUVIOS PARINTE AL NOSTRU TEODOR

CUVANT DESPRE CONTEMPLATIE

1) Caci cel ce s-a abatut de la rau, trebuie sa faca binele. (pag. 33)

2) Dupa masura cunostintei este si masura dorintei. (pag. 239)

3) Caci cercetarea firii lucrurilor ajuta foarte mult la curatie. Ea izbaveste de afectiunea patimasa fata de ele si inalta la pricipiul tuturor, ingaduind sa se vada din cele frumoase si minunate si mari, Cel mai frumos, Cel mai minunat si Cel mai mare, mai bine zis Cel mai presus de frumuseti, de minunatie si de marime. (pag. 240)

4) Iar trupul este omorat prin post, priveghere, culcare pe pamant, prin haina aspra si strict necesara, prin ostenele si dureri. (240)

5) Eu insa afirm ca e cu neputinta sa zboare sufletul pironit de bogatie si de slava. (pag. 241)

6)Aceasta sete mancarea fiintelor intelegatoare, plinirea nedeplinatatii prin acea revarsare dumnezeiasca. (pag. 242)

7)Deci cauza ei (a slavei desarte) si scurt vorbind radacina tuturor relelor este nestiinta. (pag. 246)

A CUVIOSULUI PARINTELUI NOSTRU TEOGNOST

DESPRE FAPTUIRE, CONTEMPLATIE SI PREOTIE

1)Iar daca vrei sa fi cunoscut de Dumnezeu, fa-te necunoscut de oameni, pe cat e cu putita. (1)

2)Ia seama la mangaierile de prisos ale trupului si fereste-te de ele, ca nu cumva sa-ti scaza din ostenele tale, intrucat aceste mangaieri aduc o slabire a ostenelelor anterioare, dinainte de nepatimire, sau a celor de aici inainte. Socoteste paguba nu lipsirea de cele dulci ci caderea din cele mai inalte, prin impartasirea de ele. (2)

3)Si cand vei crede ca nu ai si nu sti nimic, atunci te vei imbogatii si in faptuire si in cunostinta de lauda intru Domnul. (3)

4)Retrage-te de la contemplatiile cele mai inalte, daca n-ai ajuns pana la nepatimirea cea mai de sus, si nu alerga fara oprire, poftind cele mai presus de tine. (6)

DESPRE PREOTIE

5)Cel preotit trebuie sa se curateasca de toate patimile; dar mai ales de curvie si de pomenirea raului si sa nu aiba nici macar o inchipuire simpla. (17)

6)Dar multi din cei ce savarsesc aici cele sfinte cu nevrednicie, find rapiti fara veste de moarte, au fost trimisi la judecata de acolo. (20)

7)Departeeaza-te cu intelepciune de pricinile patimilor. (29)

8)Nu pofti nepatimirea inainte de vreme, ca sa nu patesti ce a patit cel dintai zidit, impartasindu-se fara de vreme de pomul cunostintei. (30)

9)Nu te vei invrednicii de dragostea dumnezeiasca fara cunostinta, nici de aceasta fara credinta. (39)

10)Cacvi cum va crede cu usurinta cineva in cele ce nu se vad, fara har ? (41)

11)Tine-te pe tine de nimic, chiar daca te-ar convinge inselatorul sa-ti pari ca esti ceva. (43)

12)Dobandind faptimea, inca nu te vei putea apropia prin ea de nepatimire, ca sa te rogi curat si neimprastiat, de nu vor veni in minte si vederile (contemplatiile duhovnicesti) ale cunostintii luminoase si ale intelegerii lucrurilor. (46)

13)Nu vom fi pedepsiti si osanditi in veacul ce va sa vie pentru ce am pacatuit, odata ce am primit o fire nestatornica si schimbatoarea. Ci fiindca pacatuind nu ne-am pocait, nici nu ne-am intors de la calea cea rea spre Domnul, dupa ce am primit putere si vreme de pocainta, ca sa aratama si mai mult ca dumnezeirea este buna, si nu dimpotriva patimasa, ca una ce pedepseste si se manie. Dar el pedepseste pacatul si nu pe noi. (47)

14)Clintindu-te dintr-o stare mai buna nu te speria, ci indrepteaza-te, alergand mai degraba la strea dinainte, cu intristare si mahnire si cu multa invinovatire de sine, ba si cu multa varsare de lacrimi intru frangerea duhului. Iesind prin acestea din caderea ce ti s-a intamplat, vei veni in valea bucuriei mantuitoare, intarindu-te de aici inainte cu toata puterea, ca nu cumva, maniind iarasi pe Judecator, sa fie trbuinta de lacrimi si neceaz pentru impacarea Lui, sau, de nu se va intampla aceasta aici, sa fi pedepsit cu siguranta in veacul ce va sa vie. (48)

DESPRE PREOTIE

15)Mantuirea se castiga prin umilinta si virtute, nu prin slavita preotie, care cere o vietuire intocmai ca ingerilor. (57)

16)Chiar daca nu ai dobandit nepatimirea, pentru obisnuinta care poate te stapaneste, daca te afli in vremea iesirii in adancul smereniei, te vei inalta, nu mai putin ca cel fara patima, mai presus de nouri. (62)

17)Fiind purtator de trup, nu incerca sa iscodesti cum sunt cele inteligibile, chiar daca partea mintala a sufletului tinde spre acelea prin curatie. (65)

18)Tremura (diavolii) pana la iesire, necunoscandu-ti viitorul si neavandu-l sigur, ca unul ce seti zidit schimbacios, din pricina voii slobode. (65)

19)Cand vrasmasul simte ca sufletul nostru a ajuns la mari masuri ale virtutii, na intampina cu ispite salbatice si infricosate. (66)

20)Trupul umplut de must prin multa bautura si prin mult somn, e mare piedica spre neprihanire. Iar neprihanirea adevarata ramane nemiscata in fata nalucirilor din somn. (68)

DESPRE PREOTIE

21)Umileste-te pe tine ca oaia de junghiere, socotind pe toti ca fiind intradevar mai presus de tine, si sileste-te sa nu ranesti constiinta cuiva, cu nesocotinta. Iar fra de sfintenie sa nu indraznesti a te atinge de cele sfinte, ca sa nu fi ars ca iarba de focul dumnezeiesc, sau sa te topesti ca ciara si sa fi pierdut. (70)

22)De vei savarsi cum trebuie slujba dumnezeizsca, cinstita si infricosata, si nu te va mostra constiinta pentru nimic, sa-ti nadajduiesti mantuirea din aceasta. Caci folosul de aici iti va fi mai presus de toata lucrarea si vederea (contemplarea). Si mai bine este fara indoiala, sa te departezi, prin recunoasterea neputintei tale, de inaltimea preotiei, decat sa te ti cu nedesavarsire si cu necuratie de ea, si parand multora ca te afli la inaltime sa zaci ca un starv vrednic de plans si de nevrednicie. (71)

23)Slujba cinstitei preotii si puterea ei de impacare si induplecare a lui Dumnezeu, atat de mult intrece orice psalmodie si orice rugaciune, cat soarele stelele. (72)

24)Nu se jertfeste trupul cel inaltat al lui Dumnezeu Cuvantul coborandu-se din cer, ci cum a zis oarecare dintre sfinti, insasi painea si vinul se prefac in trupul si sangele lui Hristos. (73)

25)Deaceea stau Sfintele descoperite inaintea noastra, dupa Simbolul Credintei, pe Sfanta Masa, avand sa fie sfintite, ca si cum s-ar ruga in oarecare chip pentru cei ce le aduc si ar striga cu graiuri negraite catre Cel ce locuieste in ceruri. (74)

CUVIOSUL SI PREZBITERUL ILIE EDICTUL

1)Deaceea nici fapta fara ratiune nu este buna, nici ratiunea care se deapana fara fapta. (3)

2)Nici trupul nu se poate curatii fara post si priveghere, nici sufletul fara mila si adevar. Dar nici mintea, fara vorbirea cu Dumnezeu si fara vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai insemnate in aceste lucruri. (21)

3)Milostiv cu adevarat nu e cel ce da de buna voie cele de prisos, ci cel ce lasa cele de trebuinta neaparata celor ce le rapesc. (27)

4)Nu te intarata impotriva celui ce te opreaza fara voie ca cautand la izbavirea durere, plange-te pe tine si fericeste-l pe cel ti s-a facut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu. (31)

5)Nu te feri dinaintea celui ce te loveste cand trebuie, ci apropiete de el si-ti va arata cat de mare este raulce se ascunde de simtirea ta, si vei manca mancarea dulce a sanatatii, dupa ce ai mistuit pe cea neplacuta a amaraciunii. (33)

6)Cel mustrat trebuie sau sa taca, sau sa se apere cu blandete in fata celui ce-l invinuieste; nu ca sa-si sustina cel mustrat ale sale; ci ca sa ridice, poate pe cel ce s-a poticnit, mustrand din nestiinta. (35)

7)Cel ce se pocaieste in fata celui ce l-a suparat pe dreptate, inainte de a fi chemat de acela, nu se pagubeste cu nimic de ceea ce i se cuvine in urma pocaintei. Iar cel ce se pocaieste dupa ce e chemat, pierde jumatate din castig. Castiga tot ce s-a randuit, cel ce niciodata nu iese din tovarasie pentru intristarea ce i se face. Dar i se adauga si plata pe deasupra, cel ce-si ia in toate, greseala asupra sa. (36)

8)Nici cel trufas la cugetare nu-si cunoaste scaderile sale, nici cel smerit la cugetare nu-si cunoaste scaderile sale. Pe cel dintai il inseala o nestiinta rea; pe cel de-al doilea, una placuta lui Dumnezeu. (37)

9) Mustrarea face sufletul tare, iar lauda il face molesit si lenes spre cele bune.(39)

10) Bine este nevoitorului sa cugete ca e mai mic decat lucrarea lui, dar sa faca lucruri mai mari decat frica lui. Caci astfel se va afla cinstit la oameni si lucrator nerusinat lui Dumnezeu.(42)

11) Fara smerita cugetare adevarul este orb. (46)

12) Primul bine este a nu gresi in nimic; iar al doilea a nu ascunde de rusine Ogreseala ta, nici a te fali cu ea. Ci mai bine sa te smeresti si sa te invino vatesti tu tu insuti impreuna cu cel ce te invinovateste si sa primești cu bucurie certarea. Neintamplandu-se aceasta, tot ce aduci lui Dumnezeu e fara valoare.(48)

13) Cel ce spala haina rupta a aproapelui cu cuvinte dumnezeiesti sau o coase prin daruri, arata ca unul care, stapan fiind, imbraca infatisare de sluga. Dar sa ia seama cel ce face aceasta ca nu cumva, nefacandu-o ca o sluga, sa-si piarda deodata cu plata sa si cinstea puterii de stapan, care i se cuvine pentru slava desarta.(50)

14) Celui ce se lărgeste i s-au oprit lacrimile. Dar ii izvorasc celui ce iubeste calea cea stramta.(59)

15) Nici pacatosul, nici dreptul nu e in afara de intristare. Dar cel dintai, fiindca n-a parasit cu totul raul, iar cel de-al doilea, fiindca n-a atins inca desavarsirea [binele adevarat].(60)

16) Nu te lasa legat de ceea ce e mic, si nu vei robi la ceea ce e mare. Caci raul mai mare nu ia fiinta inaintea celui mai mic.(64)

17) Unind infranarea cu simplitatea, te vei face partas de fericirea de acolo.(68)

18) Libidinozitatea (puterea pacatului e mai mare ca ratiunea, chiar daca nu pacatuieste, se pierde din suflet prin post si rugaciune; voluptatea (lucrarea pacatului e mai slaba ca ratiunea, chiar daca patimeste inaintea), prin priveghere si tacere; aplecarea spre patima, prin linistire si atentie. Iar nepatimirea se naste din pomenirea lui Dumnezeu.(74)

19) Toti se vor face din vii morti. Dar pacatului vor muri numai cei ce l-au urat pe acesta din tot sufletul.(78)

II CAPETE DESPRE RUGACIUNE

1) Puterea rugaciunii este foamea de buna voie de mancaruri. Iar puterea foamei sta in a nu asculta si a nu vedea nimic din cele lumesti, daca nu e trebuinta neaparata. Cel ce nu poarta grija de acestea, nu a intarit zidirea postului; iar pe a rugaciunii a facut-o sa se surpe.(83)

2)... cel ce se poarta cu semetie in cele din afara, nu se roaga intru smerenie.(97)

3) Iar monahului ii vor izvorii lacrimile, daca patrunde cuvintele rugaciunii.(101)

4)... pacatul se naste din trandavie, ale somnului mult, si ale lacomiei de mancare.(103)

III CAPETE DESPRE CUNOSTINTA

1)Nimic nu e mai infricosat ca gandul mortii si nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. Caci cea dintai aduce intristarea mantuitoare; iar cealalta daruieste veselie.(121)

2)Virtutile mai cuprinzatoare ale sufletului fiind trei: postul rugaciunea si tacerea, cel ce vrea sa se desfaca [putin] de rugaciune, trebuie sa se odihneasca intru oarecare contemplatie naturala; cel ce vrea sa se desfaca de tacere, intr-o convorbire morala; iar cel ce posteste, intr-a doua mancare daruita.(126)

3)Gnostic (cunoscator) este cel ce-si face pogorarile cu maretie, iar urcusurile sufletului cu smerenie.(130)

IV DESPRE FAPTURE SI CONTEMPLATIE

1)Nici fapturea nu e ferma fara contemplatie, nici contemplatia nu e adevarata fara fapture. (146)

2)Tinta celor ce se indeletnicesc cu fapture, este omorarea patimilor; iara celor ce se indeletnicesc cu cunostinta, este contemplatia virtutilor.(147)

3)Cel ce se indeletniceste cu fapturea, bea in rugaciune bautura strapungerii, dar contemplativul se inbata din paharul cel mai tare. Cel dintai filozofeaza in cele ale firii. Celalalt se suie si pe sine in rugaciune.(150)

4)La cei mai invatati, contemplatia predomina fapturea; iar in cei mai grosi la minte,fapturea predomina contemplatia. Dar amandoua ajung la acelasi sfarsit bun. Mai repede se va vedea insa aceasta in cei care contemplatia predomina fapturea.(166)

5)Precum manzul nu sufera primavara sa stea la iesle si sa manance cele de acolo, asa nici mintea tanara nu poate rabda mult ingustimea rugaciunii, ci se bucura mai bine,ca si acela, sa iasa la largul contemplatiei naturale, care se afla in psalmodie si citire.(170)

6)Nimenea nu se poate ruga curat pana e stapanit de patima iubirii de frumuseti si a iubirii de cinste.(225)

7)Este cu neputinta mintii sa aiba pace in crema rugaciunii, daca nu si-a facut prietene infranarea si dragostea.(226)

8)Nici cel ce e in lipsa cu virtutea, din negrija, nici cel ce prisoseste, din pricina pareri de sine, nu se vor afla inlauntru limanului nepatimirii.(228)

9)Nu toti cei ce nu-l iubesc pe aproapele, il pot si ura, nici cei ce nu-l urasc, il pot si iubi. Si altceva este a pizmui sporul aceluia, si altceva este ai impiedica sporirea. Dar cea mai de pe urma treapta a pacatului sta in a nu fi numai muscat de darurile aceluia, ci in a si cleveti insusirile lui bune,ca n-ar fi asa.(230)

10)Cei ce s-au apropiat de nepatimire, sunt clintiti numai de naluciri, cei cu patimile

domolite, de pofte; cei stapaniti de voluptate, de afectiuni.(233)

11)... Nici nu poate intra in limanul domolirii patimilor cel ce implineste poruncile de sila.
(336)

12)Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin ganduri, dar nu vin la incuviintare, se aseamana cu cei ce lasa sa intre fiara inauntru tarinii si a ingraderii,dar nu-i ingaduie sa se sature din strugurii viei. Dar mai pe urma o gasesc mai tare decat puterea lor, ajungand adeseori la incuviintarea patimilor.(237)

13)Multi urca pe crucea relei patimiri, dar putini primesc piroanele ei. Caci multi se supun ostenelilor celor de buna voie, dar celor ce vin fara voe nu se supun decat cei ce au murit cu desavarsire lumii acesteia si odihnei din ea.(239)

14)Cel ce respinge si nu primeste lauda oamenilor si odihna trupului, s-a dezbracat si de ultima haina a slavei desarte. Acesta s-a invrednicit sa se imbrace inca de aici in stralucire locuintei din cer, cautate cu multe suspine.(241)

15)Zicem ca e neprihanit acela care nu patimeste inauntru si nu se rostogoleste din pricina vederii.(243)

16)Frica e fiica credintei si pazitoarea poruncilor.(246)

17)Cei ce ne indeamna sa ne invoim cu placerile gatelului, pana ce suntem nedesavarsiti, fac ceva asemanator cu cei ce ne poruncesc sa zgariem ranile aproape de vindecare, sau sa scarpinam bubele pentru placerea ce ne-o fac, sausa mancam bucate care sporesc caldurile, sau sa surpam ingraderia viei si alasam sa intre, ca o fiara, cugetul trupului, care sa strice gandurile cele bune ca pe niste struguri. Acestora nu trebuie sa le dam ascultare, nici sa nu ne plecam la lingusirile fara rost ale oamenilor si ale patimilor. Ci mai degraba sa intarim ingraderia infranarii pana vor inceta fiarele, adica patimile trupesti, sa urle, sau gandurile desarte sa coboare ca niste pasarisi sa vateme via, adica sufletul calauzit de vederile cele intru Hristos Iisus Domnul nostru, Caruia i se cuvine salva in vecii vecilor. AMIN.

SFARSIT SI LUI DUMNEZEU LAUDA.AMIM.

Pe Diverse Teme (n.r.)

Pocăința

- ✓ Cel ce a ieșit din lume pentru a se ușura de sarcina păcatelor sale să urmeze pilda celor ce șed înaintea mormintelor din afara cetății și să nu înceteze din lacrimile fierbinți și înfocate și din vaietele fără glas ale inimii până ce nu va vedea și el pe Iisus venit și rostogolind piatra cea învârtoșată a inimii și dezlegând mintea noastră ca pe un alt Lazăr din legăturile păcatelor și poruncind îngerilor: Dezlegați-l din patimi și lăsați-l să plece spre fericita nepătimire. Iar de nu va face așa, nici un folos nu vom avea din retragerea noastră. (Cum plâng cei apropiați lângă morminte pe cei aflați în ele, așa să ne plângem și noi sufletul nostru mort și îngropat sub păcate, sub piatra nepăsătoare a lor. Numai înmuind această nepăsare prin lacrimi fierbinți, facem să vină Iisus și să rostogolească deplin această piatră sub care stă îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotită și inima noastră împietrită prin păcatele întipărite cu nesimțirea lor în ea. Învârtoșarea aceasta vine prin condensarea păcatelor în patimi, ca un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii ca ființe create din care iriază libertatea puternică pe care ei și-o trezesc și întăresc și în noi libertatea, care înseamnă nepătimire. Nepătimirea ca libertate în ceea ce privește legătura sau influența patimilor, ne permite să ne mișcăm spre ceea ce este bun, spre iubirea lui Dumnezeu și a semenilor, lucru pe care nu ni-l permite nicidecum păcatul. Deci se vorbește despre plânsul neîncetat, căci plânsul lucrează și păzește, pricinuind la sfârșit fericita nepătimire. Căci zicea avva Isaia: Să ne nevoim fraților să rupem de la noi vâlul întunericii care este uitarea și să vedem și să vedem lumina pocăinței. Să ne facem ca Marta și Maria care sunt greaua pătimire și plânsul și care plâng înaintea Mântuitorului pentru a-l ridica pe Lazăr, sau mintea cea legată cu multele legături ale voilor sale.)
- ✓ *Inima îndurerată este inima care suferă pentru păcate. Venirea sufletului la Dumnezeu nu se înfăptuiește prin reflexiuni teoretice, ci prin suferința pentru păcatele săvârșite.*
- ✓ Fiind chemați de Dumnezeu și Împăratul, să alergăm cu râvnă, ca nu cumva având viața scurtă, să ne aflăm în ziua morții fără rod și să murim de foame. (Dacă la moarte ne lipsește rodul faptelor bune, n-avem din ce ne hrăni în viața viitoare și atunci vom muri sufletește de tot, din această lipsă a hranei. Căci acolo ne vom hrăni din rodul pe care l-am rodit în viața aceasta din harul lui Dumnezeu și din sângea noastră, desigur un har pe care ni-l va însuti Domnul. Am ajutat pe alții, vom fi ajutați; am văzut pe Dumnezeu în inima noastră curățită, Îl vom vedea nesfârșit mai mult atunci și ne vom hrăni din această priveliște. Altfel vom muri de foame dar vom fi conștienți de moartea aceasta. Vom suferi de un cumplit gol conștient în sufletul nostru și în jurul nostru.)
- ✓ *Aducerea aminte de focul veșnic, pe de o parte ne arde sau arde împătımirea noastră de cele lumești, pe de alta stinge acest foc sau ne încălzește pentru cele cerești și stinge căldura patimilor rele. Această aducere aminte nu ne lasă reci nici într-o privință, nici în alta; nu este o aducere aminte nepăsătoare de focul veșnic, nici o gândire rece la putința fericirii veșnice. Ne aprinde râvna de a scăpa de focul veșnic și râvna de a dobândi fericirea veșnică. Nepătimirea creștinului nu este o indiferență, ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele și pentru cele bune.*
- ✓ Este propriu îngerilor de a nu cădea sau, după cum spun unii, de a nu putea cădea; dar ceea ce

este propriu oamenilor e de a cădea și de a se ridica iarăși în scurtă vreme, ori de câte ori s-ar întâmpla aceasta.

- ✓ *Conștiința este oglinda lăuntrică în care te vezi așa cum ești. Alți oameni îți pot spune lucruri bune despre tine dar ei nu ne cunosc așa de bine cum ne cunoaștem noi înșine privind-ne conștiința noastră. Sau ne amăgesc lăudându-ne din cine știe ce interese. Conștiința este o oglindă de negrită finețe, limpezime și sinceritate. Niciodată nu ajunge viața noastră să nu mai arate nici o pată în oglinda conștiinței noastre de aceea ea neîncetat pe sfinți la pocăință.*
- ✓ *Pocăința este neconținută renunțare la nădejdea vreunei mângâieri trupești, gândul osândirii de sine și îngrijirea neîngrijată de sine, răbdarea de bunăvoie a necazurilor. Cel ce se pocăiește este pricinuitorul pedepselor sale. Pocăința este asupra puternică a pântecelui și lovirea sufletului printr-o simțire adâncă.*
- ✓ *Păcatul este îmbibat ca o otravă în toată ființa omului, pocăința este deci o mișcare totală, existențială de curățire a întregii ființe omenești în toate gândurile și faptele ei.*
- ✓ *Cel ce se osândește sincer pe sine, nu este osândit de Dumnezeu căci trezește mila Lui văzând durerea ce o are cel ce a păcătuit că L-a supărat pe El prin aceasta și dă dovadă că revine la iubirea față de El.*
- ✓ *Ajungând la mănăstirea celor ce se pocăiau am văzut într-adevăr, dacă nu e prea îndrăzneț să spun cele ce ochiul omului nepăsător nu le-a văzut și la inima omului trândav nu s-au suit, lucruri și cuvinte care pot să-L silească pe Dumnezeu; îndeletniciri și chipuri de viață care pot încovoia în scurt timp iubirea lui de oameni. Am văzut pe unii din vinovații aceia nevinovați stând toată noaptea până dimineața afară în aer liber cu picioarele nemișcate, clătinându-se de somn în chip jalnic prin silirea firii și nedăruindu-și nici un pic de odihnă, ci lovindu-se și trezindu-se cu ocărări și certări; pe alții privind cu jale la cer și cerând de acolo ajutor cu tânguiri sfâșietoare. Unii stăteau la rugăciune cu mâinile legate la spate ca niște osândiți; își țineau fața întristată aplecată la pământ și se osândeau socotindu-se nevrednici să privească la ceruri, ba neputând nici măcar să se roage lui Dumnezeu, stăpâniți de nepriceperea gândurilor și a conștiinței, neștiind cum și de unde să ceară ajutor. Ei își înfățișau doar sufletul lui Dumnezeu, fără cuvânt și mintea fără glas și plină de întuneric și de o undă subțire de deznădejde. Pe alții, șezând pe pământ în sac și cenușă și acoperindu-și fața cu genunchii și bătându-și fruntea de pământ. Unii, lovindu-și mereu pieptul și chemându-și înapoi starea cea dintâi. Erau care udau pământul cu lacrimi, iar alții, fiind lipsiți de lacrimi, se loveau pe ei înșiși. Unii se văitau pentru sufletele lor ca pentru niște morți neputând să rabde întristarea din inima lor. Alții gemeau cu inima dar cu gura împiedicau sunetul tânguirii; însă deoarece nu mai puteau să-l țină, țipau dintr-o dată. (Inima umplută de întristare pentru slăbiciunea și neputința ei din pricina faptelor trupești arătate, umple locul faptelor trupești. Ea topește adică acele fapte și se așează în locul lor. Pe locul oricărei fapte trupești apare inima întristată, ținându-le în cumpănă și covârșindu-le; sau orice faptă trupească face să nască întristarea inimii. Din rana produsă de o plăcere, se naște durerea; din săturarea de mâncăruri grase, se naște înfrânarea tămăduitoare.)*
- ✓ *Am văzut acolo pe unii ca ieșiți din ei înșiși în felul purtării și al gândirii, pierduți și întunecați de multă mâhnire și nesimțitori față de toate cele ale vieții, apoi scufundați în adâncul smereniei și frigându-și în focul întristării lacrimile ochilor. Pe alții, zăcând jos însingurați și căutând la pământ, mișcându-și capetele și răcnind ca niște lei din fundul inimii, scrâșnind din dinți și suspinând. Unii cereau cu bună nădejde iertarea de toate, alții dintr-o smerenie negrită se osândeau socotindu-se nevrednici de iertare și nefiind în stare să se apere, strigau către Dumnezeu. Căci ziceau căutând în jos la pământ: Știm, știm, că suntem vrednici de toată pedeapsa și chinuirea și pe drept cuvânt că nu ne ajunge puterea de a răspunde pentru mulțimea*

datoriilor noastre, nici de vom ruga toată lumea să plângă pentru noi. Numai atâta dorim, numai atâta ne rugăm, numai atâta cerem: Nu cu mânia Ta să ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta să ne pierzi pe noi nici după judecata Ta cea dreaptă să ne trimiți pe noi la chinuri. Ci cruță-ne și ne va fi de ajuns ca să ne izbăvim de marea Ta amenințare și de chinurile fără de nume și ascunse. Pentru că nu îndrăznim noi, cei ce nu ne-am păzit nepătată făgăduința noastră, ci am întinat-o după iubirea ta de oameni și după iertarea de mai înainte! Se puteau vedea acolo, o prieteni, se putea vedea cu adevărat în chip vădit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurând chinuri și încovoiați până la sfârșitul vieții lor, umblând toată ziua întristați. Oameni care uitau să-și mănânce pâinea lor, iar apa și-o beau amestecată cu lacrimi și pâinea tăvălită în cenușă și în praf. Se puteau vedea alții având pielea lipită de oase și fiind uscați ca iarba veștedă. Nimic altceva nu auzeai de la ei decât aceste cuvinte: Vai, vai, vai! Of, of! E drept, e drept! Cruță-mă, cruță-mă, Stăpâne! Unii strigau: Miluiește-mă, miluiește-mă! iar alții mai jalnic: Iartă-mă, Stăpâne! Iartă-mă de se poate! Unii se pedepseau pe ei înșiși cu arșiță iar alții se chinuiau cu frig. Unii gustând puțină apă, o depărtau de la ei îndată gustând doar atât cât să nu moară de sete; alții împărtășindu-se de puțină pâine, aruncau restul departe de ei, numindu-se nevrednici de hrana cuvântătoare, ca unii ce-au săvârșit faptele celor necuvântătoare. Unde se vedea între ei vreo izbucnire de râs? Unde vreo vorbărie fără rost? Unde vreo faptă a iuțimii? Unde vreo urmă de mânie? Nici nu mai știau de este printre oameni ceea ce se cheamă mânie, căci plânsul alungase din ei cu desăvârșire iuțimea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvânt? Unde vreo sărbătoare? Unde vreo îndrăzneală? Unde vreo lecuire sau îngrijire a trupului? Unde vreo urmă de slavă deșartă? Unde vreo nădejde de desfătare? Unde gândul la vin? Unde gustul vreunor poame? Unde mângâierea de conținutul vreunor oale? Unde îndulcirea gâtlejului? Nădejdea tuturor acestora se stinsese în ei. Unde se vedea la ei grija de ceva pământesc? Unde, gândul de a judeca pe careva dintre oameni? Nimic din toate acestea. Toți ședea privind pururea cu ochii sufletului moartea zicând: Oare ce ni se va întâmpla? Oare care va fi hotărârea? Care va fi sfârșitul nostru? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi? Oare mai este iertare pentru noi, întunecații, smeriții, osândiții? Oare a avut cererea noastră putere să ajungă înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi umilită și rușinată? Oare intrând, cât folos a agonisit? Pornind din trupuri și guri necurate și neavând nici o putere, a împăcat ea oare pe Domnul cu desăvârșire sau măcar în parte? Oare s-au apropiat de noi îngerii păzitori sau încă stau departe de noi? Căci de nu s-au apropiat, toată osteneala noastră este deșartă pentru că ruga noastră n-are puterea nici întrariparea curăției pentru a intra la Domnul dacă îngerii noștri călăuzitori nu se vor apropia de noi ca să o ia pe aceasta și să o aducă Domnului. Pentru aceea îndemnându-se unii pe alții ziceau: Să alergăm, fraților! E nevoie de alergare pentru că am rămas afară din buna noastră frățime. Să alergăm, necruțind trupul nostru murdar și pornit spre rele, ca să-l omorâm cum ne-a omorât și el pe noi. E ceea ce și făceau acei fericiți stăpâniți de simțul vinovăției. Se vedea la ei genunchi uscați de mulțimea mătăniilor; ochi topiți și scufundați înăuntru, undeva în adânc. Erau lipsiți de păr; obraji erau răniți și arși de mulțimea lacrimilor; fețele veștejite și galbene, nedeosebite întru nimic de fețele morților. Ce înseamnă greaua pătimire a celor îndrăciți pe lângă a acelor? Sau a celor îndurerați pentru morți? Sau a celor ce petrec în exil, ori pedeapsa celor osândiți pentru omoruri? Nimic nu e chinul și pedeapsa fără de voie a acestora, pe lângă cea de bunăvoie a acelor. Și vă rog să nu socotiți cele spuse, povești fraților! Aceștia îl rugau de multe ori pe judecătorul acela mare, pe păstorul și îngerul între oameni, să le pună mâinile și grumazul în fiare și să le țintuiască picioarele în butuci ca la cei osândiți, și să nu-i dezlege înainte de a-i primi mormântul, ba nici chiar în mormânt. Nu voi ascunde nici smerirea cu adevărat vrednică de milă și iubirea zdrobită către Dumnezeu, căci când vedea aceștia că vor purcede către Domnul îl rugau prin întâistătorul lor, pe acel mare păstor, să nu-i învrednicească pe ei de înmormântare omenească, ci să fie aruncați ca niște dobitoace, în apa râului sau să fie lăsați în țarina cutreierată de fiare. Iar eu, văzând și auzind acestea de la ei, puțin a trebuit să nu

deznădăjduiesc cunoscând nepăsarea mea și asemănând-o cu greaua lor pătimire. Dar cum era și așezarea aceluia loc și întocmirea lui? Însăși vederea locului îndemna la pocăință și la plâns, căci cele ce altora le sunt grele și anevoie de primit, celor ce-au căzut din virtute și din bogăția duhovnicească le sunt plăcute și ușor de primit. Pentru că sufletul care s-a lipsit de îndrăzneala de mai înainte și a căzut din nădejdea nepătimirii, care a stricat pecetea curăției, a fost jefuit de bogăția darurilor, s-a înstrăinat de mângâierea dumnezeiască, nu numai că primește cu toată râvna ostenele, ci și pe sine se sârguiește a se ucide în chip binecredincios prin nevoiță, dacă a mai rămas în el o scânteie de iubire și de frică a Domnului. Așa făceau cu adevărat fericiții aceștia. Nu-mi este necunoscut faptul, o minunaților, că nevoițele acestea pe care vi le-am povestit vor fi respinse de unii, primite ca probabile de alții pe când altora pricinuitoare de deznădejde. Bărbatul viteaz își va lua din acestea bold și săgeată de foc și, râvnă primind întru inima sa, va învinge. Cel ce este mai neputincios, recunoscându-și slăbiciunea și dobândind îndată smerenie prin osândirea de sine continuă, va alerga și el în urma celui dintâi, dar nu știu de-l va ajunge. Bărbatul leneș nu trebuie să asculte cele ce le-am spus, pentru ca nu cumva deznădăjduindu-se, să risipească și ceea ce a lucrat până acum, ori să i se întâmple ceea ce s-a spus în Scriptură: De la cel ce nu are osârdie, și aceea care i se pare că o are i se va lua. (Matei 25,29)

- ✓ *Când omul își aduce aminte de păcatele sale și se pedepsește pe sine, atunci și Dumnezeu are grijă de el ca să-l odihnească, pentru că Dumnezeu se bucură că și-a dat sieși certare pentru abaterea de la calea Lui. Căci acesta este semnul nepătimirii. Și pe cât de mult își silește sufletul său, pe atâta se înmulțește cinstirea lui din partea lui Dumnezeu.*
- ✓ Cel ce se pocăiește cu adevărat, toată ziua în care plânge o socotește ca pierdută chiar dacă a săvârșit alte lucruri bune în ea.
- ✓ Cel ce se plânge pe sine însuși, nu se îngrijește de plânsul, de căderea sau de ocărârea altuia.
- ✓ Câinele mușcat de o fiară, se mânie și mai mult pe ea înfuriindu-se neasemănat mai mult pe aceasta din durerea răni. Să luăm aminte de nu cumva nu din curăție, ci din înrăutățire, a încetat conștiința să ne muște. Semnul iertării căderii stă în a te socoti pururea dator. Conștiința curată e pricinuită de ostenele nevoiței, ca postul, privegherea, îndelunga răbdare.
- ✓ *Semnul iertării nu stă într-o liniște nepăsătoare, ci într-o grijă că ești mereu dator să faci ceva pentru a merita iertarea. Păcatul săvârșit devine astfel un bold de continuă înaintare în cele bune. El poate fi astfel o forță de continuă sensibilizare spirituală.*
- ✓ Nu e nimic deopotrivă cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea, de aceea cel ce deznădăjduiește s-a înjunghiat pe sine. (Cel ce deznădăjduiește în mila lui Dumnezeu, s-a omorât pe sine sufletește, căci nu mai face nimic pentru a se ridica din răutatea păcatului pentru a înainta în bine.)
- ✓ Semnul pocăinței pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute ce ni se întâmplă, ba încă de și mai multe.
- ✓ Regulă și chip, pildă și icoană de pocăință să-ți fie ție mai înainte pomeniții sfinți osândiți de bunăvoie și nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în viața ta.
- ✓ Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi și un plâns de fiecare ceas.
- ✓ Tremurarea de moarte este semnul păcatelor nepocăite. (Teama de moarte este firească omului și își are originea în neascultare).
- ✓ După cum pâinea este cea mai necesară dintre toate alimentele, tot astfel meditația asupra morții

între toate celelalte îndeletniciri. Cel ce voiește să țină pururea în sine pomenirea morții și a judecății lui Dumnezeu dar s-a predat pe sine grijilor și împrăștierilor lumești, este asemenea celui ce înoată dar voiește să-și ciocnească palmele. Adevărata pomenire a morții taie pofta de mâncare, iar când neînfrînarea la mâncare a fost stăvilită cu ajutorul smereniei, totodată sunt stăvilite și patimile. Insensibilitatea inimii întunecă mintea, iar mulțimea mâncărilor seacă izvorul lacrimilor. Setea și privegherea necăjesc inima, iar inima necăjită varsă lacrimi.

- ✓ Aspre celor lacomi la mâncare și de necrezut celor trândavi le vor fi aceste cuvinte, dar bărbatul făptuitor le va cerca cu sârguință. Cel care le-a cunoscut prin cercare va râde de ușurința cu care a izbândit; cel care este însă mereu în căutare fără a trece la fapte odată, încă și mai mâhnit va fi. Inima care nu este îndurerată de păcate face și mintea învârtoșată, adică ia omului sensibilitatea înțelegerii stării sale. Cunoașterea de sine a omului este deci o chestie de simțire. Un om nesimțit nu se cunoaște cu adevărat.
- ✓ Cine bea mult nu poate plânge.
- ✓ Mi-a povestit odată un călugăr egiptean: Înfigându-mi pomenirea morții în simțirea inimii, am voit odată, determinat de o imperioasă nevoie să dau puțină mângâiere lutului, dar am fost împiedicat de pomenirea morții ca de un judecător. Iar ceea ce era mai minunat, e că voind să alung pentru puțin timp acea pomenire, nu mi-a fost cu putință.
- ✓ Un altul, deseori ieșea dintru sine prin această cugetare așa încât făcea impresia unui leșinat sau epileptic, ba câteodată îl găseau aproape fără suflare.
- ✓ Cei ce cugetă la moarte, adăugând neîncetat frică la frică, nu se odihnesc până nu se va topi și însăși puterea oaselor.
- ✓ Rugându-l mult pentru un cuvânt pe cuviosul Isihie Horevitul când era el să se săvârșească, numai atât am auzit de la el: Iertați-mă! Nimeni, de va avea pomenirea morții întru inima sa nu va putea să mai păcătuiască vreodată!
- ✓ Cel ce a murit tuturor, și-a adus aminte de moarte, dar cel ce este încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuși împotriva sa. *(Cei care au descoperit lipsa de atracție și falsa plinătate a tuturor celor din lume, a descoperit înfinitatea ce-i așteaptă după despărțirea de ele prin moarte. Perspectiva înfinității veșnic noi a curăției, a iubirii se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă de lume, alipire ce pare să aibă și ea o înfinitate, dar o înfinitate în monotonia repetiției, deci o înfinitate aparentă. O înfinitate care la un moment dat devine leșinată, lipsită de interes, când ajungi să te sature de a tot acapara același fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să satisfacă setea de înfinitate adevărată. Înfinitatea mincinoasă crapă la un moment dat pentru spiritul saturat și dezgustat de ea și prin această crăpătură țâșnește din ascunzimea sa adevărata înfinitate cea a ordinii Duhului. Aspirația de înaintare în ea este ajutată nu numai de dorul ei, ci și de frica continuă de a rămâne înlănțuit prin patimi în monotonia acestei lumi.)*
- ✓ Nu te amăgi nepriceputule cu gândul că vei face mâine ce ai făcut azi, căci nu-ți va fi ție de ajuns o zi pentru a achita complet datoria ce o ai față de stăpân. Nouă oamenilor nu ne este cu putință a petrece cu pietate o singură zi din viață dacă nu vom cugeta că aceasta este ultima pe care o mai apucăm. Și este un lucru minunat de constatat cum unii dintre elini au cugetat la fel atunci când au definit filozofia ca fiind cugetarea asupra morții (Platon în Phaidon și Cicero în Tusculanae).
- ✓ *Suprema valorificare a timpului este condiționată de înțelegerea fiecărei zile ca stând la ușa vieții de dincolo a eshatologicului. Carpe diem folosește intens ziua ca fiind ultima ce ne poate asigura viața eternă. Timpul este un dar de la Dumnezeu însă și o datorie de a-l umple cu fapte*

dăruite domnului cu sârguința de a ne desăvârși. Nu trebuie să pierdem nici o clipă căci chiar de l-am folosi întreg, nu ne ajunge să împlinim toată datoria ce ne este dată odată cu el.

- ✓ Aceasta este a șasea treaptă: cel ce s-a suit pe ea nu va mai păcătui niciodată, dacă e adevărat ce s-a spus: Adu-ți aminte de cele de pe urmă ale tale și în veac nu vei păcătui. (*Înț. I. Sirah*)
- ✓ Străpungerea inimii este un chin neîncetat al conștiinței care primește împrăștierea râvnei.
- ✓ Muștrarea conștiinței este uitarea firii, devreme ce printr-înșă cineva a uitat să-și mănânce pâinea sa. Pocăința este lipsirea neîntristată de toată mângâierea trupească.
- ✓ Plânsul sau străpungerea inimii este o mărturisire a păcatelor făcută de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut neîncetat și îndurerat în care sufletul își recunoaște neconținut păcatele în fața lui Dumnezeu. Sufletul este atât de concentrat în această mărturisire îndurerată, că uită să mănânce, biruind trebuințele firii.
- ✓ Celor care voiesc a spori în fericita plângere le sunt două virtuți: înfrânarea în toate și tăcerea buzelor; celor desăvârșiți: smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea de bunăvoie, de necazuri, neosîndirea celor ce păcătuiesc și nemărginită milă pentru cei ce greșesc.
- ✓ Tristețea pentru starea degradantă este atât de mare, că cel ce o trăiește nu mai simte tristețea pentru lipsa mângâierilor sau plăcerilor trupești.
- ✓ Când ai ajuns la plâns, ține-l cu toată tăria căci înainte de a se îmbiba în tine, ușor ți se răpește. Și este topit ca ceara de tulburări, de griji trupești, de plăceri și mai ales de multa vorbărie și de glume ușurate.
- ✓ Plânsul, predispoziția pentru plâns dispare ușor înainte de a ți se face o calitate a firii, de a câștiga întreaga ta ființă calitatea plânsului, care nu este decât dorul intens după viața în Dumnezeu.
- ✓ Dacă nimic nu-i sunt mai potrivit smereniei decât lacrimile, nimic nu i se împotrivesc acesteia ca râsul. (*Smerita cugetare este rugăciunea neconținută cu lacrimi și cu durere căci aceasta chemând pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu lasă pe om să se încreadă nebunește în puterea și înțelepciunea sa, nici să se înalțe față de alții căci acestea sunt boli cumplite ale patimii mândriei.*)
- ✓ Stăruie plin de cutremur în cererea rugăciunii în fața Judecătorului ca un vinovat ca să stingi cu înfățișarea din afară și cu starea dinăuntru mânia Dreptului Judecător. Căci nu poate să treacă cu vederea sufletul care stă plin de durere în fața Lui și dăruiește osteneți celui neostenit. (Sufletul ce se pocăiește, cere neîncetat iertare Judecătorului, cum cere văduva din Evanghelie. El nu ostenește în această cerere de la Cel ce nu se ostenește plictisește de a-l auzi. Lui Dumnezeu îi face plăcere ca acest dialog de intensă simțire a sufletului cu El să dureze neîncetat. Starea sufletului ce se pocăiește este starea de rugăciune, luarea aminte cu evlavie, cu străpungere și cu durere însoțită de mărturisirea păcatelor cu suspine negrăite.)
- ✓ Să nu faci ca cei care, îngropând morții, odată îi bocesc și apoi benchetuiesc în urma lor, ci să fii asemenea celor condamnați la spart piatră care în fiecare ceas sunt biciuiți de către soldați.
- ✓ Cel care uneori plânge iar alteori se desfătează și râde este asemenea celui ce alungă cu pâine câinele iubitor de plăceri și care în felul acesta face impresia că-l gonește, pe când prin fapta sa îl îndeamnă a stăruie înainte. (Inima iubitoare de plăceri este temniță și lanț în vremea morții, iar cea iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, căci acestea nu-i mai fac plăcere, s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovnicești după care a năzuit cu durere.)

- ∨ Nu suntem chemați, o prieteni, aici la nuntă, cu adevărat nu; ci Acela care ne-a chemat aici, ne-a chemat pentru a ne plânge păcatele noastre.
- ∨ Să-ți fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormânt și vei dormi mai puțin.
- ∨ Desfătarea de la masă să-ți aducă aminte că tu însuși vei servi drept hrană viermilor și nu te vei mai îmbuiba. Nici când te împărtășești de băutura apei, să nu uiți de setea provocată de acea văpaie veșnică și negreșit vei sili firea la cumpătare. Când suferim necinstirea cinstită a îndrumătorului care ne muștră, ne umilește și ne pedepsește, să avem în minte înfricoșata sentință a Marelui Judecător. Prosteasca tristețe și amărăciune ce s-a semănat între noi, cu blândețea și răbdarea o vom ucide ca și cu un paloș cu două ascuțișuri.
- ∨ Seara, la culcare și când te scoli, fii mereu cu gândul la focul cel veșnic și nu vei mai fi stăpânit de lenevie în rânduiala ta.
- ∨ Să te îndemne la plâns chiar haina ta căci toți cei ce-i plâng pe morți se-mbracă-n negru.
- ∨ De nu poți plânge, ar trebui să plângi tocmai pentru că nu ai acest dar; dacă însă plângi mai mult ar trebui să verși lacrimi pentru că prin păcatele tale ai căzut din starea înaltă în cele mai de jos, asemănându-te dobitoacelor.
- ∨ Am văzut picături mici ca de sânge, vărsat cu durere și am văzut curgând valuri de lacrimi fără nici o remușcare. Eu judec pe cei ce se ostenesc mai mult după durerea lor și nu după lacrimă și cred că și Dumnezeu la fel.
- ∨ Celor care voiesc să petreacă în durerea inimii și în plâns nu li se cuvine a teologhisi căci de se vor îndeletnici cu aceasta, cu siguranță vor pierde lacrimile. Cel ce vorbește despre Dumnezeu se aseamănă celui ce șade în scaunul judecătoresc, pe când cel ce plânge, se aseamănă celui ce petrece în sac deasupra gunoiului. De aceea, cred, a și răspuns David cel care deși plângea, era totuși învățător și înțelept, celor care l-au întrebat: Cum voi cânta cântarea Domnului în pământ străin? (Psalmi 136,4) adică în pământul împătimirii.
- ∨ *Străpungerea face sufletul ca un burete moale și umed din care curge apa lacrimilor, iar aceasta care iese din suflet spală murdăria păcatelor așa cum apa spală murdăria unei haine după ce o înmoaie.*
- ∨ *Pe lângă străpungerea pe care o producem noi prin sânghința și gândurile noastre, mai este și cea care se mișcă de la sine, sau cea care e mișcată de Dumnezeu. Aceasta este mai mare decât cea produsă de puterile noastre.*
- ∨ *Numai în Dumnezeu se poate plânge cu plânsul curat, dar în Dumnezeu nu poate plânge decât cel ce voiește ceea ce voiește Dumnezeu. De aici se vede că întâlnirea cu Dumnezeu se înfăptuiește în stare de plâns, de adâncă înduioșare. Plânsul este un dar al lui Dumnezeu, al întâlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face vădit caracterul personal al lui Dumnezeu Care ne dă puterea să plângem făcându-ne să simțim iubirea Lui față de noi. Întâlnirea este o întâlnire pricinuitoare de o simțire până la lacrimi.*
- ∨ Cei ce-au dobândit plânsul întru simțirea inimii și-au urât însăși viața lor ca una ce e plină de osteneală, pricinuitoare de lacrimi și de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un dușman.
- ∨ Când vedem la cei ce par să plângă după Dumnezeu mânie și mândrie, să socotim lacrimile lor potrivnice lui Dumnezeu căci ce părtășie are întunericul cu lumina? (II Cor. 6,15)
- ∨ Rodul străpungerii mincinoase este închipuirea de sine, iar al celei adevărate este mângâierea. Precum focul topește trestia, așa lacrima topește toată întinăciunea văzută și gândită.

- v *Părinții afirmă că este greu a deosebi, mai ales la începători care sunt lacrimile adevărate, acest lucru fiind acoperit de multe obscurități și aparențe. Că ei spun că lacrimile pot să izvorască din felurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, din necazuri, din curvie, din lăudare, din slavă deșartă, din dragoste, etc. După ce prin frica de Dumnezeu ne-am scuturat de toate falsele pricini a lacrimilor, să căutăm a ne agonisi și lacrimile curate și sincere ale cugetării la moarte, deoarece în acestea nu se află nici înșelăciune nici mândrie, ci dimpotrivă, ele ne curăță, ne sporesc dragostea față de Dumnezeu, ne spală de păcate și ne eliberează de patimi.*
- v Nu crede izvoarelor de lacrimi înainte de curățirea desăvârșită căci nu are crezare vinul stors de curând din teascuri.
- v Cel ce călătorește în plânsul neîncetat după Dumnezeu nu încetează a prăznui în fiecare zi, dar cel ce este într-o permanentă sărbătoare; poate tocmai de aceea bunul acela plângător a spus suspinând: Scoate din temniță sufletul meu. (*Psalmi 141,7*) ca să se bucure în lumina Ta negrăită.
- v Am văzut la unii plâns și am văzut la alții alt plâns din neputința plânsului. Aceștia deși îl au, se simt ca și cum nu-l au și prin neștiința lor cea bună rămân nejefuiți de el. Ei sunt cei despre care s-a zis: Domnul înțelepțește orbii. (*Psalmi 145,8*)
- v Precum văduva care și-a pierdut bărbatul, având un fiu unul născut, îl are după Dumnezeu numai pe el spre mângâiere, așa și sufletul care a căzut nu are altă mângâiere în vremea ieșirii decât neplăcerile gâtlejului, (postul) și lacrimile. Nu vor cânta unii ca aceștia niciodată, nici nu vor sălta în cântece de veselie căci ele sunt păgubitoare plânsului. Iar de vei încerca să chemi plânsul prin ele, el se va depărta și mai mult de la tine căci plânsul este durerea îmbibată într-un suflet învăpăiat. El s-a făcut în mulți înainte mergător al fericitei nepătimiri, făcând materia ușor de stăpânit curățind-o și subțind-o.
- v Lacrimile născute din amintirea morții au născut frica, iar după frica ce naște lipsa de frică, se ivește bucuria.
- v Unui osândit care și-a primit sentința la moarte nu-i mai arde să privească spectacole de teatru. Cel ce plânge cu adevărat, nu va mai lua seama vreodată la desfătare, mărire, mânie ori la furie. Plânsul constituie durerea profundă a sufletului ce s-a pocăit, care adaugă zilnic durere peste durere, fiind ca și femeia în durerile nașterii.
- v *Plânsul neîncetat naște obișnuința (dispoziția permanentă a sufletului) trecând apoi la simțirea inimii și cu greu ne mai poate fi luat. Oricât de mari ne-ar fi virtuțile pe care le practicăm, ele sunt zadarnice, false și trecătoare dacă nu dobândim inimă îndurerată.*
- v Sunt patimi care seacă izvoarele lacrimilor și sunt altele care nasc în ele (în izvoarele lacrimilor) noroi și șerpi. Datorită celor dintâi s-a împreunat Lot în mod nelegiuit cu fiicele sale; datorită celorlalte a căzut diavolul din cer. (Materiile care usucă în noi izvoarele sunt vinul, stăpânirea și cinstirea fără de măsură, căci acestea două din urmă înalță cugetul prin care a căzut și diavolul.)
- v De multe ori însăși pustietățile aspre și deprimante sau austeritatea chiliei să îndemne mintea noastră la străpungere. Să te încredințeze despre aceasta Iisus, Ilie și Ioan, care se rugau în singurătate. (Și locul ajută mult și înlesnește lucrarea virtuții.)
- v De multe ori un singur cuvânt a risipit plânsul, dar este de mirare că un singur cuvânt l-a adus iarăși.
- v Nu vom fi învinuiți, o, prieteni, la ieșirea sufletului că n-am săvârșit minuni, nici că n-am teologhisit, ori că n-am fost văzători; dar vom da negreșit socoteală lui Dumnezeu că n-am

plâns!

- √ A fost a șaptea treaptă: cel ce s-a învrednicit de ea să mă ajute și pe mine, căci și el a fost ajutat să spele prin aceasta petele acestui veac.
- √ *Unul din mijloacele de penitență, înainte, era și petrecerea în preajma gunoaielor urât mirositoare cf. Iov.*
- √ Nimeni viețuind în păcate să nu deznădăjduiască de sine, știind că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin virtute poate birui boli de tot felul.
- √ Există o deznădejde din mulțimea de păcate, din povara conștiințe, a întristării de nesuportat și din pricina copleșirii sufletului din pricina mulțimii rănilor, și o scufundare a lui în adâncul deznădejzii sub greutatea acestora. Și există o deznădejde care ni se întâmplă din mândrie și din închipuirea de sine, din pricină că socotim căderea ce ni s-a întâmplat sub demnitatea noastră. Cine ia seama, va afla în aceștia această stare: cel dintâi se predă pe sine nepăsării, cel ce-al doilea nu mai are nădejde în nevoință, ambele fiind vătămătoare, pentru că pe unul obișnuiește să-l tămăduiască înfrânarea și buna nădejde, iar pe al doilea smerenia și neosîndirea celorlalți.

Retragerea

- ✓ Și cel legat de grijile și preocupările vieții ca și cu un lanț poate să umble, dar mai greu căci și osândiții care au picioarele încătușate nu rareori umblă însă se împiedică mereu și din această pricină își produc răni. Un om necăsătorit însă legat de către grijile lumesti este asemănător celui ce are doar mâinile încătușate; de aceea, când voiește să alerge spre viața monahicească, nu este împiedicat; cel căsătorit însă, se aseamănă cu cel legat de mâini și de picioare.
- ✓ Retragerea din lume este ferirea de bunăvoie de dorita materie și tăgăduința firii pentru dobândirea celor mai presus de fire. (*Eliberarea firii de sub stăpânirea celor create și ridicarea ei la starea de stăpânire adevărată a lor. Stăpânirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a făcut părtaș de puterile dumnezeiești mai presus de fire.*)
- ✓ Este o mare rușine a ne mai îngriji de oarecare lucruri ce nu ne pot fi de vreun folos în ceasul nevoii noastre, adică al morții, după ce am părăsit toate cele deșarte pentru a urma nu unui om ci lui Dumnezeu Care ne cheamă în slujba Sa. Aceasta este ceea ce a spus Domnul, a te întoarce la cele de mai înainte și a nu fi găsit potrivit pentru Împărăția cerurilor.
- ✓ Să ascultăm ce a spus Domnul tânărului care a îndeplinit toate poruncile: Un lucru-ți lipsește: vinde averile și dă-le săracilor și tu însuși să te faci sărac primind milostenie.
- ✓ Cei ce voim să alergăm cu sârguință în câmpul vieții duhovnicești, să observăm cu luare aminte că toți cei ce petrec în lume, deși vii, au fost socotiți morți de către Domnul, atunci când a spus oarecărui: Lasă morții adică pe cei din lume, să-și îngroape morții lor, adică pe cei ce au murit trupește.
- ✓ Cel ce a urât lumea, s-a izbăvit de tristețe iar cel ce mai păstrează legătura cu lucrurile văzute, încă nu s-a izbăvit de tristețe căci cum nu se va întrista lipsit fiind de ceea ce îndrăgește? Peste tot însă noi avem nevoie de multă înfrânare de care să ne ocupăm cu înțelepciune, mai mult decât de altele.
- ✓ Ieșiți din mijlocul lor și vă depărtați, iar de necurăția lumii nu vă apropiați (*Isaia 52,11*) zice Domnul, căci cine dintre aceia a făcut vreodată minuni? Cine a înviat morți? Cine a alungat dușmani? Nimeni. Toate acestea de care lumea nu este în stare sunt recompensele care se dau monahilor. De-ar fi putu săvârși și cei din lume lucruri asemănătoare ce nevoie ar mai fi fost de atâta osteneală și de retragere în singurătate?
- ✓ *Cel ce s-a înstrăinat de lume pentru Domnul nu mai păstrează nici o relație cu vreun lucru sau vreo ființă pentru a nu se arăta dus în rătăcire de patimi.*
- ✓ Fugi ca și de bici de locurile unde poți să cazi căci după fructele care nu le vezi, nici nu cauți mereu să te întinzi.
- ✓ Bine este a-i întrista pe părinți și nu pe Domnul, căci El este Cel ce ne-a zidit și tot El ne-a mântuit; iar aceia care și-au iubit fiii, de multe ori i-au pierdut și i-au dat chinului veșnic.
- ✓ Înstrăinat este acela care pretutindeni petrece cu mintea, ca și unul ce nu cunoaște limba printre cei de altă limbă.
- ✓ Să nu-ți fie milă de lacrimile părinților și ale prietenilor dacă voiești să nu plângi tu însuși

pururea.

- ✓ Retragerea să ne fie în regiunile cele mai lipsite de mângâiere, mai aspre și mai deprimante, altfel vom zbura din lume ducând cu noi și patimile noastre.
- ✓ Nu putem naște în noi obiceiul cel bun și statornic decât prin osteneală și trudă, iar cel îndreptat cu multă osteneală poate să piară într-o clipă. Prietenii rele strică obiceiurile bune. (*I Cor. 15,33*) Cel ce după depărtarea de lume mai are încă relații cu cei din lume sau cu cei ce s-au apropiat de el, ori va cădea în cursele lor, ori își va întina inima cugetând la cele ale lor, sau de va rămâne curat, osândindu-i pe cei întinați și va întina și pe sine-și dimpreună cu ei.
- ✓ Dacă te grăbești spre înstrăinare și spre singurătate nu căuta tovărășia și sprijinul unor suflete iubitoare de lume pentru că furul vine pe neașteptate. De aceea mulți încercând să mântuiască împreună cu ei pe alții nepăsători și zăbavnici și-au pierdut împreună cu aceștia focul sufletului lor, stingându-se în timp cu totul. Dacă ai primit flacăra, aleargă căci nu știi când se va stinge și te va lăsa în întuneric.
- ✓ Muștră amânările care adorm mereu mișcările spre cele bune.
- ✓ Cel ce se înstrăinează șezând între cei de aceeași limbă ca unul de altă limbă nu se socotește pe sine vrednic să spună ceva altora sau să vorbească cu ei. (Întru cunoștință poate însemna și că este conștient că trebuie să rămână străin deci că nu trebuie să caute să se înțeleagă cu ceilalți.)
- ✓ N-am venit, zice Domnul, să aduc pace pe pământ și iubirea părinților față de fii și a fraților față de frații care se hotărăsc să nu-Mi slujească Mie, ci luptă și sabie; adică să despart pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale, pe iubitorii de slavă, de cei smeriți la cuget. Căci Domnul se bucură de împerecherea și de dezbinarea ce se naște din iubirea față de El.
- ✓ Iubirea de argint este închinare la idoli, fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrâneții, frică de secetă, vestitoarea foametei. Iubitorul de argint râde de evanghelii și le nesocotește. (Zgârcitul vede în sine numai trupul de aceea caută să-i lungească viața cât mai mult vădindu-și nebunia în această pornire spre un fel de durată socotită fără de sfârșit aici pe pământ. De aceea patima zgârceniei este legată cu o mare lașitate abdică de la orice ca să-și prelungească viața trupului. Cel liber de lăcomie, dimpotrivă, cunoscând că sufletul este infinit mai valoros decât trupul și că el este nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunța la toate ale lumii, până și la trup; iubitorul de argint depărtându-se de iubirea de Dumnezeu, iubește idoli. Auzind vinde averile tale și le dă săracilor, râde de poruncă socotind-o imposibilă, la fel auzind nu vă îngrijiți de ziua de mâine, nu crede, ci face împotrivă. Pentru el, banii și bunurile materiale sunt cele mai sigure valori. El nu-L nesocotește numai pe Dumnezeu, ci îi calcă și pe semenii lui în picioare.)
- ✓ Viața iubitorului de argint este ca o cameră pentru morți, avându-le pe toate, gândește la ceea ce nu are. În general iubirea de argint întreține în viață chinul unei permanente nesiguranțe din lipsa credinței. Pe de o parte ea dă un preț absolut vieții pământești, pe de alta trăiește o spaimă continuă. În zgârcenie și lăcomie sunt implicate toate patimile. Iubitorul de plăceri iubește arginții ca prin ei să se desfăteze, iubitorul de slavă ca prin ei să fie slăvit, necredinciosul ca să-și asigure confortul viitor și să elimine greutățile bătrâneții, bolii și a străinătății. El crede mai mult în bani decât în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații până la cele mai mici și mai neînsemnate vietăți. În fond, iubitorul de argint nu cunoaște că realitatea supremă este o Persoană care ne iubește și are puterea să susțină totul, ci se încrede ca în realități supreme și sigure în obiectele de consum stricăcioase și lipsite de capacitatea de a dăruia mereu viața din iubire.

- ✓ Cel ce-a biruit această patimă și-a tăiat grijile; cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.
- ✓ Călugărul neagonisitor este stăpânul lumii; el a încredințat grijile sale lui Dumnezeu și prin credință toate i se supun lui. (El nu este stăpânit de nimic, el refuză toate arătând că este mai presus de ele. Dacă ajunge să posede ceva, dă arătând că este stăpân peste orice ar putea avea; el a descoperit planul nesfârșit mai bogat în viață a persoanelor și al legăturii iubitoare dintre ele și în ultimă analiză al Persoanei lui Dumnezeu, care întemeiază existența și viața în iubire a tuturor persoanelor.)
- ✓ Să nu ne arătăm o, călugări mai necredincioși decât păsările, căci acestea nu se îngrijesc pentru viitor, nici nu adună.
- ✓ Nu vor lipsi valurile din mare, nici mânia și întristarea din iubitorul de arginți. Cel ce disprețuiește bunurile materiale s-a izbăvit de judecăți și de certuri, dar iubitorul de agoniseală se luptă pentru un ac până la moarte.
- ✓ Credința adevărată curmă grijile, dar aducerea aminte de moarte pricinuieste lepădarea de trup.
- ✓ Iubirea de arginți este rădăcina tuturor relelor căci ea pricinuieste ură, furțișaguri, pizmă despărțiri, dușmăanii, certuri, țineri de minte a răului, nemilostivire și crime.
- ✓ Precum cei ce dormitează sunt ușor de prădat așa sunt și cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.
- ✓ Începutul liniștirii stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adâncul iar sfârșitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci a fi nesimțitor la acestea.
- ✓ *În general Părinții recomandă liniștirea împreună cu altul care pe de o parte îi ușurează trezvia, pe de alta îi dă puțința cugetării neîmprăștiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomandă liniștirea în trei.*
- ✓ Liniștea mării și arșița soarelui de amiază pun la încercare răbdarea corăbierului; lipsa celor de trebuință vădește sânghința celui ce se liniștește. Cel dintâi plutește moleșit pe ape, cel de-al doilea trândăvindându-se se amestecă în mulțime. (Nu trebuie părăsită liniștea în vremea ispitelor închipuind motive, zică-se binecuvântate ci trebuie să șezi înăuntru și să rabzi primind cu bărbăție pe toți cei ce vin asupra ta, cu deosebire pe dracul trândăviei, care fiind mai tare ca toți face sufletul cu deosebire cercat. De fugi însă de luptă sau te lași biruit îți vei face mintea nepricepută și lașă.)
- ✓ Nu te teme de zgomotele care te tulbură căci plânsul nu știe de frică nici nu se sperie.
- ✓ Nu aștepta vizite nici nu te pregăti pentru ele căci starea de liniște este simplă și liberă de orice alegere.

Credință

- ✓ Să alergăm cu bucurie și cu luare aminte către lupta cea bună neînfricoșându-ne de potrivnici noștri care, și dacă nu-i vedem privesc la fața sufletului nostru și de o vor vedea schimbată din pricina fricii, atunci ne vor ataca și mai puternic cunoscând viclenii că ne-am slăbănogit. Deci să ne înarmăm împotriva lor cu curaj căci nimeni nu pornește război împotriva celor ce luptă cu ardoare.
- ✓ Pe cât înflorește credința în inimă, tot pe atât se sârguiește și trupul în slujire; iar când se împiedică în necredință cade, căci Tot ce nu este din credință este păcat (*Romani 14,23*).
- ✓ Cel ce s-a hotărât în adâncul sufletului și din toată inima să nu părăsească lupta până la cea din urmă suflare și să nu se retragă nici în fața a mii de morți și primejdii, unul ca acesta nu va cădea cu ușurință.
- ✓ Îndoiala inimii și nestatornicia sunt o neconținută pricină de poticnire și primejdii. Cei ce se mută cu ușurință dintr-un loc în altul sunt cu totul lipsiți de pricepere căci nimic nu determină o mai cumplită nerodire ca nerăbdarea. Mănăstirea în care ai intrat să-ți fie ție mormânt înainte de mormânt. Nimeni în atare situație nu iese din mormânt decât la învierea obștească. Iar dacă unii au ieșit și altfel, nu uita că au murit din nou. Să ne rugăm Domnului să nu ni se întâmple și nouă același lucru.
- ✓ Dacă te-ai legat împreună cu alții să trăiești în comunitate și observi că nu sporești, părăsește-i fără nici o remușcare, deși cel cercat este cercat oriunde și tot așa și cel dimpotrivă.
- ✓ Multe sunt lucrările minții omului lucrător: meditația la dragostea lui Dumnezeu, amintirea de moarte, pomenirea lui Dumnezeu, a Împărăția Cerurilor, a râvnei sfinților mucenici, amintirea sfințelor puteri îngerii, amintirea de momentul ieșirii sufletului, a judecății, pronunțarea sentinței, al pedepsei. Toate aceste gânduri sunt mari, iar cele pe care le-am enumerat i-au făcut pe mulți neputincioși a mai păcătui. Să începem deci cu cele mari și să sfârșim cu cele care nu trebuie uitate.
- ✓ Precum ploaia intrând în pământ aduce plantelor o calitate potrivită lor: dulce celor dulci, amară celor amare, așa și harul dăruiește inimilor credincioșilor în care pătrunde neschimbat lucrările potrivit nevoilor lor: celui ce flămânzește i se face hrană, celui ce însetează, băutură preadulce, cel căruia îi este frig haină, celui ostenit odihnă, celui ce se roagă nădejdea inimii și celui ce plânge mângâiere.
- ✓ Când primim cu sufletul deschis toate cele neașteptate într-o zdrobire a inimii, atunci cu adevărat ne-am eliberat de frică.
- ✓ Nu întinericul și aspectul dezolant al locurilor îi întărește pe draci împotriva noastră, ci împruțarea și slăbiciunea sufletului nostru, dar uneori și pedepsirea noastră din iconomie.
- ✓ Cel ce s-a făcut rob Domnului nu se teme decât de Stăpânul său, cel ce nu este așa, se teme până și de umbra sa.
- ✓ Cel ce a biruit frica lașă este vădit că și-a predat viața și sufletul lui Dumnezeu.
- ✓ Moise, sau mai bine zis Dumnezeu poruncește ca cel fricos să nu iasă la război ca nu cumva

rătăcirea cea din urmă a sufletului să fie mai mare decât cea dintâi cădere a trupului, și pe drept cuvânt.

- ✓ Hotărârea neîndoielnică pricinuieste stăruința în necazuri și în locuri, iar îndoiala lucrează necredința, căderea și strămutările dese.
- ✓ Bărbăția inimii este un alt ajutor al sufletului după Dumnezeu, precum și lenea este un ajutor al păcatului.
- ✓ Să nu te tulburi de cazii în fiecare zi, nici să renunți cumva la luptă, ci stai bărbătește și cu siguranță; îngerul care te păzește va prețui răbdarea ta. Rana ta este ușor de tămăduit cât este proaspătă, dar cele vechi neîngrijite și învârtoșate sunt greu de vindecat și au nevoie de multă osteneală, fier, de brici și de focul ce le însoțește pentru vindecare. Multe se fac cu vremea de nevindecat, dar la Dumnezeu toate sunt cu putință.

Rugăciune

- ✓ Văzându-l pe unul dintre frați că stătea mai atent decât toți ceilalți în timpul cântării psalmilor și mai ales când se recitau antifoanele dinaintea psalmilor și că făcea gesturi ori își schimba trăsăturile feței de parcă ar fi vorbit cu cineva, l-am rugat să-mi spună ce noimă avea acea purtare. Acesta socotind că nu trebuie să-mi ascundă un lucru ce-mi putea fi de folos, zise: M-am obișnuit de la început a-mi aduna gândurile și mintea împreună cu sufletul strigându-le: *Veniți să ne închinăm și să cădem la Însuși Hristos împăratul și Dumnezeuul nostru!* (Psalmi 94,6)
- ✓ Cel ce petrece în viața de obște nu poate profita cu bun câștig de pe urma cântării psalmilor cât poate trage folos din rugăciune, căci zgomotul produs de împreunarea glasurilor și melodicitate risipește atenția minții de la textul psalmului.
- ✓ Să păzim liniștea și pacea sufletului în toate dar mai vărtos însă în timpul cântării psalmilor căci dracii au ca scop să distrugă rugăciunea prin tulburări.
- ✓ Nu trebuie să așteptăm să ne rugăm numai când avem mintea adunată, ci să luptăm să adunăm mintea prin rugăciune.
- ✓ Să ne luptăm mai înainte de toate cu dracul întristării căci venind acesta lângă noi în vremea rugăciunii și aducându-ne aminte de îndrăznirea noastră de mai înainte, voiește să ne oprim din rugăciune.
- ✓ Dracul întristării ne șoptește în vremea rugăciunii, dacă întrerupem firul ei prin goluri, că nu simțim în ea îndrăznirea către Dumnezeu, sau legătura vie cu El pe care am avut-o altădată. Și aceasta ne face să ne întristăm și să încetăm a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenită ei. Dar trebuie să stăruim în rugăciune chiar dacă ea nu este totdeauna fierbinte și adunată în întregime în gândul la Dumnezeu.
- ✓ Fii cu luare aminte frate la dracul întristării căci multe sunt cursele lui până ce te face neputincios, căci întristarea cea după Dumnezeu este bucurie prin aceea că te vezi pe tine stăruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela îți zice: Unde vei scăpa căci nu ai pocăință? Acesta lucrează cu dușmănie până ce-l face pe om să-și piardă înfrânarea. Dar întristarea după Dumnezeu nu-l apasă pe om ci îi zice: Nu te teme, vino iarăși!
- ✓ Celui ce a câștigat lacrima sufletului tot locul îi este potrivit pentru rugăciune.
- ✓ Precum comoara ascunsă este mai greu de jefuit decât cea la arătare, așa să înțelegem și cele spuse înainte.
- ✓ Când pornești să te înfățișezi înaintea Domnului să-ți fie haina sufletului țesută întreagă din firele sau mai bine spus, din zalele nepomenirii răului căci de nu, cu nimic nu te vei folosi. Să-ți fie țesătura cererii tale simplă, neîmpestrată în chip felurit căci un singur cuvânt vameșul și fiul risipitor l-au pe Dumnezeu cu ei.
- ✓ Înainte de toate să punem pe hârtia rugăciunii noastre o mulțumire sinceră, în al doilea rând mărturisirea și zdrobirea sufletului într-o multă simțire. Apoi să facem Împăratului cererea noastră. Chipul de mai înainte arătat rugăciunii noastre este cel mai bun, precum s-a spus unui

frate oarecare de către Îngerul Domnului.

- ✓ Nu face pe deșteptul în cuvintele rugăciunii tale căci gânguritul simplu și nemeșteșugit al pruncilor a înduioșat pe Tatăl cel din ceruri.
- ✓ Nu fi îndrăzneț chiar dacă ai dobândit curăția; mai degrabă apropie-te întru smerită cugetare și multă îndrăznire vei avea.
- ✓ Îndulcesc bucatele untdelemnul și sarea; înaripează rugăciunea smerenia și lacrima.
- ✓ Luptă să ridici, mai bine zis să închizi cugetarea în cuvintele rugăciunii iar dacă slăbind pentru pruncia ei cade, ridic-o iarăși căci este proprie minții nestatornicia, dar este propriu lui Dumnezeu s-o poată statornici.
- ✓ Nu poate fi legat Duhul, dar unde este Ziditorul duhului, toate se supun Lui.
- ✓ Alta este bucuria ce se naște din rugăciune în cei ce petrec în obște și alta cea care se ivește în cei ce se roagă îndeletnicindu-se cu liniștea. Cea dintâi este amestecată poate cu închipuiri; cea de-a doua se umple întregă de smerita cugetare.
- ✓ Dacă deprinzi mintea să nu se depărteze niciodată îți va fi aproape chiar și când te vei afla la masă, iar de rățăcește neîmpiedicată nu va putea să rămână niciodată lângă tine.
- ✓ Credința înaripează rugăciunea căci fără ea nu se poate zbura la cer.
- ✓ Starea ta lăuntrică ți-o arată rugăciunea căci cuvântătorii de Dumnezeu au socotit-o pe aceasta oglinda călugărului.
- ✓ Nu te înălța dacă te-ai rugat pentru altul și ai fost ascultat căci credința lui a lucrat și a izbutit
- ✓ Când te rogi cu trezvie ești mai repede împins spre mânie căci aceasta este scopul vrăjmașilor (*râvna noastră la rugăciune o întoarce vrăjmașul spre mânie împotriva vreunor frați sau împrejurări care ne întrerup*). Să împlinim toată virtutea dar mai mult rugăciunea cu multă simțire. Dar sufletul se roagă întru simțire când se ridică mai sus de mânie.
- ✓ Încredințarea împlinirii oricărei cereri se ivește chiar în rugăciune, iar încredințarea este izbăvirea de îndoială. Încredințarea este vădirea neclintită a ceea ce nu este vădit.
- ✓ Precum împăratul pământesc privește cu scârbă la cel ce stă înaintea lui dar își întoarce fața de la el și vorbește cu dușmanii stăpânului, așa privește cu dezgust și Domnul la cel ce stă înaintea Lui în rugăciune și primește gânduri necurate.
- ✓ Alungă cu bâta câinele ce se apropie de tine și de câte ori se obrăznicește din nou ia-o de la capăt. (Câinele este dracul care printr-un pretext oarecare fură mintea de la rugăciune; acesta trebuie alungat cerându-se ajutorul lui Dumnezeu.)
- ✓ Cere prin plâns, caută prin ascultare, bate prin îndelungă răbdare! Că cel ce cere astfel va lua și cel ce caută va afla. Păzește-te să nu te rogi cumva pentru vreo femeie ca să nu fii jefuit din partea dreaptă. (Să nu fii jefuit de curăție prin fapta bună a rugăciunii, căci rugându-te pentru o femeie ai toate șansele să te gândești cu poftă la ea.)
- ✓ Să nu ți se facă vremea rugăciunii vreme sau ceas al unor cugetări trebuincioase, sau al unor lucruri duhovnicești, iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e bun. (Nu te lăsa ispitit să rezolvi probleme necesare, sau chiar să cugeți la lucruri duhovnicești în vremea rugăciunii. Aceasta înseamnă să te lași furat de la ceva important.)
- ✓ Mi-a spus unul dintre iubitorii lui Dumnezeu că totdeauna, dar mai ales în sărbătorile anuale și

împărătești, Dumnezeu răsplătește pe slujitorii Lui cu daruri.

Curaj-frică

- ∨ Frica este o însușire copilărească pe care o manifestă sufletul îmbătrânit întru slava deșartă. Frica este lipsa credinței arătată în așteptare plină de spaimă a unor lucruri neprevăzute. Este o presimțire a unei primejdii închipuite, o cutremurare a inimii care se înspăimântă și se împuținează pentru unele nenorociri îndoielnice. Teama este lipsirea de orice certitudine chiar și în lucrurile cele mai sigure. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ Sufletul mândru care se bizuie numai pe sine este sclavul fricii, el se teme și fuge la cel mai mic zgomot sau umbră. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ Cei ce plâng și nu se mai feresc de durere, nu se mai tem de nimic, dar cei predispuși la frică, chiar și dintr-un lucru mic se înspăimântă și de multe ori își ies și din minți. (Sunt cei ce nu-și mai cruță trupul și așteaptă cu hotărâre orice li s-ar întâmpla, căutând ei de bunăvoie suferința.)
- ∨ Omul fricos suferă de două boli: de puținătatea credinței și de iubirea de trup. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ Când cineva cade din măsura chibzuielii, devine atât fricos cât și îndrăzneț, căci sufletul său este slăbit. Omul când pierde echilibrul interior nu se mai cunoaște pe sine și cade astfel în extreme. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ Precum mormolocii îi înfricoșează pe prunci, așa și umbrele pe cei mândri. Nu este cu puțință ca cel ce se teme de Dumnezeu să aibă frică, dacă va zice că afară de Dumnezeu nu se teme de altul. Frica de Dumnezeu dă curaj de a birui orice frică lașă de ceva de pe pământ. Omul care crede știe că Dumnezeu îl va apăra, sau că dacă va pierde în cele pământești, chiar viața sa, o va avea pe aceasta plină de toate bunătățile în cer. Cel ce are frică de cele pământești și nu se bizuie decât pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eu-l propriu, nici cele ale lumii nu-l asigură împotriva necazurilor și nenorocirilor. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ Precum apa strâmtorată țâșnește spre înălțime, așa de multe ori și sufletul strâmtorat de primejdii urcă spre Dumnezeu prin pocăință și se mântuiește. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*
- ∨ De la Hristos încoace nu mai poate spune nimeni: Doamne, om nu am căci toți îl avem pe Hristos, dar Hristos lucrează prin cei ce cred în El. *(Scara Sfântul Ioan Scărarul)*

Discernământul trezvia

- ✓ Cei ce voiesc să slujească cu sinceritate lui Hristos, înainte de orice, trebuie să aibă grijă de a-și alege după sfaturile părinților și prin conștiința lor proprie, locurile, felurile de viață, chipurile de virtute și îndeletnicirile potrivite cu ei înșiși. Căci nu toți pot duce o viață cenobitică din pricina lăcomiei, după cum iarăși nu toți pot trăi în sihăstrie din pricina caracterului lor irascibil. Fiecare dar să cerceteze care îi este viața cea mai potrivită.
- ✓ Observând din curiozitate faptele bucătarului, l-am văzut purtând o mică tăbliță ce-i atârna la cureaua cu care era încins și pe care am aflat că-și însemna gândurile din fiecare zi, pe care apoi le mărturisea păstorului. Dar nu numai pe acesta l-am văzut procedând astfel, ci și pe mulți alții, căci precum am auzit, așa le-a poruncit lor starețul.
- ✓ Luptă-te neîncetat cu propria-ți cugetare că, risipită fiind aceasta, să o aduni pe cât poți în sine. Dumnezeu nu cere de la începători rugăciune nerisipită. Nu deznădăjdui când atenția îți este furată spre altceva, ci perseverează pururea chemându-ți mintea să intre în sine.
- ✓ *Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine și respectiv dincolo de aparențele lumii. Minunea celor de dincolo se vede numai prin mintea adunată în ea însăși, pentru că prin ea sunt transparente și pentru că infinitatea lor se aseamănă cu indefinitul minții intrând astfel cu ușurință în legătură cu el.*
- ✓ Adună-ți mintea și nu iubi deloc a te arăta pentru a te putea desprinde de cele pământești căci dracii se tem de adunarea minții cum se tem hoții de câini. (Privește cu atenție în inima ta uitând de toate și cercetează de e întinată și din ce cauză, ce fel de patimi sunt în ea pentru care trebuie să ceri iertare, sau de poți vedea prin curăția ei transparentă pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunată în inimă pentru că astfel îl vedem pe Dumnezeu și trăim legătura cu El, de care e lipită atât de tare că nu mai poate fi furată de ei.)
- ✓ Nesimțirea fie în trup, fie în suflet este o letargie care prin durata bolii și a nepăsării, a trecut în fire.
- ✓ Împietrirea este o cugetare amorțită, o fiică a gândurilor pătimase ce au pus stăpânire pe om (a prejudecăților), o înghețare a râvnei, un laț al bărbăției, o necunoaștere a străpungerii inimii, o poartă a deznădejdiei, o maică a uitării și după naștere, o fiică a fiicei sale. (Uitarea naște nesimțirea, iar nesimțirea odată născută, naște la rândul ei uitarea. E ceva obișnuit patimilor ca făcând pui, aceștia le nasc la rândul lor pe ele, adică se măresc ele înseși prin puii care-i nasc. Nesimțirea și uitarea sunt reciproc maici și fiice, iar uitarea e lepădare aducerii aminte. Prin uitare omul se rupe de trecut și de viitor, își reduce viața la clipa de față, se întunecă din pricina lipsei de orizont. Nehrănită de amintirea trecutului și de gândul la viitor, viața clipei slăbește, trece ca un abur în nimic, e mai mult moartă. Moartea unui astfel de om se arată și în faptul că trăiește leneș din prejudecăți, din rămășițe sau din gânduri ce vin de la alții care stăruiesc moarte în el fără să le mai dea el viață, gândindu-le și prelucrându-le el însuși. Filozofia lui este fixă și rigidă; ea nu se mai adapă din viața în continuă mișcare. El nu mai gândește, nu mai vibrează din adânc, mintea lui este inertă.)
- ✓ Împietritul este un filozof neînțelept care se osândește pe sine însuși voind să se arate învățător altora, orator care se condamnă pe sine însuși prin vorbele pe care le rostește, orb care pretinde

că-i învață pe ceilalți să vadă ceea ce nici el nu vede. Vorbește despre felul vindecării unei răni în timp ce nu încetează să și-o scarpine pe a sa; vorbește împotriva bolii dar nu încetează să mănânce cele ce-i sunt vătămătoare; se roagă să fie eliberat de păcat pentru ca îndată să se întoarcă la patima sa. Fac răul strigă el, însă cu osârdie continuă să-l facă. Se roagă cu gura împotriva patimii, iar trupul nu-l lasă să lupte contra ei. Filozofează despre moarte dar se poartă ca și cum ar fi nemuritor, suspină să se despartă de trup, dar doarme ca și când ar fi veșnic. Predică înfrânarea, dar se străduiește să-și satisfacă lăcomia. Fericește ascultarea dar e cel dintâi care o ignoră. Citește despre înfricoșata judecată și începe să zâmbească, citește despre slava deșartă și chiar în timpul lecturii se umple de ea. Se pregătește pentru priveghere, dar îndată cade într-un somn adânc; laudă rugăciunea dar fuge de ea ca de-un bici. Laudă pe cei lipsiți de răutate dar nu se rușinează să țină minte răul și să se lupta pentru o zdreanță. Înfuriindu-se, se amărăște și din pricină că s-a amărât din nou se înfurie, și cu toate că este de două ori biruit, este atât de împietrit încât nimic nu simte. Săturându-se se căiește și după puțin timp, adaugă altă săturare. Fericește tăcerea, dar o laudă prin vorbărie. Învață despre blândețe dar se mânie chiar în timp ce învață despre ea. Trezindu-se din somn suspină părându-i rău dar lăsându-și capul pe pernă iarăși se supune patimii. Ocărăște râsul și învață zâmbind despre plâns. Înaintea oricărui se acuză pe sine de slava deșartă și semeție, dar prin această dezaprobare se slăvește pe sine. Privește pățimaș la fețe și vorbește despre neprihănire; petrecând în mijlocul lumii laudă pe cei retrași în pustiu nerealizând cât de mult se face singur de rușine. Slăvește pe cei milostivi dar cum îi vede pe cei săraci îi ocărăște; se osândește pururea pe sine însă nu voiește să aibă conștiința răului săvârșit, ca să nu zic că nici nu poate.

- ▼ *Este o luptă a omului cu sine însuși, o continuă contradicție, niciodată deplin depășită; ea este proprie celui împietrit în sensul că se complăce cu voia în această stare. Această boală este prezentată într-un grad mai mare sau mai redus la fiecare și de aceea este mereu un astfel de om amenințat să cadă tot mai mult în ea. Împietrirea crește cu prelungirea și sporirea păcatului, este o învârtoșare crescândă a firii. Ea înăbușă toate pornirile spre bine și spre eliberare, omoară orice zvâcnire de viață adevărată trăind în felul acesta o moarte din ce în ce mai adânc întipărită și atotstăpânitoare. Aceasta trebuie lovită puternic și mereu ca să fie ea însăși distrusă, ca firea să se trezească prin durere din somnul ei de moarte. De aici reiese trebuința asprei nevoie, bunăvoința trecătoare, trezită a celui căzut în această moarte nu are putere să-l elibereze de nesimțire. Plânsul îndurerat e cel mai puternic leac împotriva ei.*
- ▼ Mintea întunecată de murdării nu poate scăpa de uitare și înțelepciunea nu-și poate deschide ei ușa sa.
- ▼ Cei ce au legământ cu mine, văzând morți, râd, stând la rugăciune sunt cu totul învârtoșați și întunecați; văzând Sfânta Masă rămân nesimțiți, împărtășindu-se de Dar se poartă ca și când ar gusta pâine simplă, văzându-i pe cei străpunși la inimă râd de dânșii. Am învățat de la tatăl care m-a născut pe mine să omor toate cele ce se nasc din bărbăție și osteneală. Eu sunt maica râsului, hrănitorea somnului, prietena îmibuibării, nu sufăr dojana și sunt împletită cu evlavia mincinoasă.
- ▼ *Nesimțitor, insensibil, indolent este acela care are acest dezgust și această lăncezeală interioară de care vorbesc Părinții, încât se poate spune că este înveninat de o otravă rece care secătuiește și ucide sufletul. (nesimțire morală, trândăvie intelectuală)*
- ▼ Ceea ce-ți aduci aminte, fă! Și ceea ce nu-ți aduci aminte și se va descoperi și nu vei preda cugetarea fără discernământ uitării prin uitare. Uitarea de sine n-are nici o putere, dar se întărește prin neglijența și nepăsarea noastră; uitarea rupând legătura prezentului cu trecutul din pricina alipirii pățimașe de plăcerile prezente, slăbește chiar adâncimea și intensitatea vieții prezente prin care nu e fructificată conștient de amintirile faptelor trecutului.

- Puterea deosebirii, a dreptei socoteli este și se cunoaște ca fiind îndeosebi cunoaștere sigură a voii dumnezeiești în orice timp, loc și lucru. Dreapta socoteală este conștiința nepătată și simțirea curată.
- În toate nevoile să apelăm imediat, după Dumnezeu, la propria conștiință ca la un îndreptar și ca la o călăuză pentru ca știind din ce parte vine suflarea vânturilor, după ele să întindem și noi pânzele. *(Corabia se scufundă uneori din pricina valurilor dinafară, alteori din pricina poverii dinăuntru. Noi de asemenea ne pierdem uneori prin păcatele noastre cu fapta, alteori pierim prin gândurile dinăuntru, dar mai cu grijă trebuie să fim față de gânduri.)*
- Când izbutesc diavolii să înfrângă sufletul și să răstoarne lumina minții nu mai e în noi nenorociții nici trezvie nici discernământ, nici socotință sau rușine, ci tocire, nesimțire, nedeosebire și orbire.
- Nu puțină nevoie avem de trezvie când trupul este bolnav, căci dracii văzându-ne zăcând neputincioși din pricina slăbiciunii, mai mult ne înțeapă cu săgețile lor. de bolnavii din lume se apropie dracul mâniei și al hulei, de cei ce s-au retras din lume, dacă au totuși din belșug cele de trebuință, se apropie dracul lăcomiei pântecelui sau al curviei, iar de sunt locuri lipsite de orice mângâiere și pricinuitoare de nevoințe, le întinde curse stăpânul trândăviei și al nemulțumirii.
- Am văzut cum fiara curviei înmulțește durerile celui bolnav și chiar în timpul bolii îi sădește simțiri necuviincioase și îi provoacă scurgeri. E mai mare mirarea să vezi cum zburdă și se îndrăcește trupul cu toate că se află muncindu-se în dureri cumplite. I-am văzut apoi pe alții zăcând și fiind mângâiați pe patul însuși de lucrarea dumnezeiască sau de străpungerea inimii și prin aceste mângâieri depărtând de la ei durerile, încât se aflau ca unii care n-ar mai fi voit să se izbăvească de boală niciodată. Și iarăși am văzut pe alții chinuindu-se, dar izbăvindu-se de boală ca printr-o certare și l-am slăvit pe Cel ce prin lut curăță lutul.
- Dacă cuvântul meu are vreo oarecare credibilitate și mai ales dacă voiți să-mi urmați sfatul, trebuie să știți că pentru a respinge atacul miilor și zecilor de mii de vrăjmași este bine să nu fim schimbători și a nu ne împrăștia ticălosul nostru suflet în toate părțile căci chiar de ne-ar fi adunate toate puterile și încă ne va fi cu neputință să pătrundem și să biruim toate vicleniile lor.
- Greu este să învingem gândurile furișate în noi care provin din amintirea păcatelor de mai înainte, iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăjduit de ei înșiși sau nu s-au folosit cu nimic din lepădare. Totuși știm că Dumnezeu toate le poate și nimic nu-i este Lui cu neputință.
- În privința succesiunii patimilor, nu există o ordine sau o înțelegere între cele fără înțelegere, ci o totală neorânduială și nestatornicie. Legătura între ele, trecerea de la una la alta are ceva neregulat, haotic, aleator, pentru că toate pornesc din același hău de întuneric pornit spre rău; ele ies împreună, sunt legate între ele.
- După cum atunci când scoatem apă din fântână, ni se întâmplă să scoatem fără să băgăm de seamă și câte o broască, la fel când lucrăm virtuțile, de multe ori lucrăm și patimile în chip nevăzut cu ele. Dacă răutatea ar ieși la iveală goală în viața noastră, neacoperită de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar mai porni de la sine spre ea.
- Cel ce nu cunoaște cursele și meșteșugirile vrăjmașului este sfâșiat cu ușurință și cel ce nu știe pricinile patimilor, lesne cade. Priceperea amestecată cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adică o virtute desăvârșită. Dacă prima se desparte de cealaltă devine viclenie, iar a doua prostie. Prima face rău, a doua se lasă ușor amăgită. Unirea lor a cerut-o Hristos: Fiți înțelepți ca șerpilor și blânzi ca porumbeii. Prin multe moduri și prin toate ne luptă vrăjmașul de aceea cel ce voiește să se izbăvească, trebuie să aibă ochi mulți.

- ✓ Mai presus de fire sunt: fecioria, nemânieră, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, străpungerea neîncetată a inimii.
- ✓ Străjuirea gândurilor înseamnă a alunga diferitele gânduri și atacuri prin rugăciune, iar păzirea minții înseamnă a păstra mintea nerobită și nedespărțită de pomenirea lui Dumnezeu; și precum este mai înaltă mintea decât gândul, pe atât și păzirea ei este mai grea și mai de trebuință. Căci minte numim iarăși puterea noastră înțelegătoare și oarecum ochiul sufletului nostru, iar gând lucrul văzut de minte și întipărit în ea. Și păzirea minții este păstrarea ei în stare de refuz al oricărui atac, care e cea dintâi lucrare voluntară a ei. Străjuirea gândurilor este respingerea celor întipărite prin lucrarea ei voluntară.
- ✓ *Fiecare clipă a timpului este dată pentru un anumit lucru al nostru; când facem acel lucru la momentul rânduit lui, atunci putem trăi viața noastră după mai înainte rânduirea lui Dumnezeu, adică în chip plăcut Lui, sau sfințit. Trebuie să aflăm acordul între momentele timpului și momentele vieții noastre. Există armonii mai înainte stabilite între unele și altele pentru normele și sănătoasa dezvoltare a vieții noastre. Timpul nu este un gol pe care să-l putem umple cu orice, ci el este corelativ cu viețile omenești. Există în el armonii potențiale cu desfășurarea vieții noastre, aceasta pentru că viața noastră însăși este făcută ca să se ritmeze cu un timp al ei. Noi putem să ne desfășurăm viața și în răspăr cu timpul dar aceasta nu e o normală dezvoltare a ei. În găsirea acestei armonii se arată din nou darul discernământului; trebuie să știi pentru care moment al timpului se potrivește un moment al vieții tale căci numai atunci potențele ființei noastre se actualizează deplin și armonios. Fiecare clipă a timpului este potrivită pentru altă potență a ființei noastre, iar potențele acestea fac și ele un tot. Clipa înseamnă tot ansamblul de împrejurări care cere de la noi un anumit lucru. Pe lângă aceea, acordul acesta depinde de o deplină curăție de patimi. Numai aceasta dă o vedere deplin clară și o putere de a ne conforma cu ceea ce ne cere clipa.*
- ✓ Deci să nu căutăm înainte de timp cele ale timpului (potrivit pentru un lucru) amăgindu-ne dintr-o pornire a mândriei; să nu căutăm iarna cele ale verii; nu în sămânță snopii, pentru că timpul semănatului cere ostenele și timpul secerișului aduce haruri negrăite, iar de nu facem așa, nu vom lua nici la timpul convenit cele ale timpului. *(Negustorii necercați în lucruri mari își pricinuiesc multe pagube, dar în lucrurile mici înaintează repede pentru că fiecare lucru își are rândul lui și fiecare viețuire își are rânduită vremea ei.)*
- ✓ Când ne stau în față rele pe care nu le putem ocoli trebuie să le cântărim și să alegem dintre ele pe cele mai puțin vătămătoare.
- ✓ În toate lucrurile săvârșite și în toate felurile de viețuire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie văzute, fie gândite, acesta să-ți fie dreptarul dacă sunt după Dumnezeu. De pildă: dacă săvârșind un lucru oarecare nu câștigăm mai multă smerenie decât cea pe care o avem, nu socotesc că-l săvârșim cu voia lui Dumnezeu, fie mic fie mare. *(Cercetează cu de-amănuntul, căci toți putem cunoaște dacă place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem.)*
- ✓ Văzduhul curățit de nori arată soarele strălucitor, iar sufletul eliberat de gândurile rele ale păcatelor făptuite mai înainte, prin luptă neobosită, vede numaidecât pe Dumnezeu. Obsesia patimilor este aducerea aminte involuntară a păcatelor de mai înainte. Cel ce se nevoiește o împiedică să înainteze la faptă, învingătorul desființând până și atacul (momeala). Mintea este mereu atârnată în chip pătimăș de amintirea păcatului și de chipul îngustat și opac al faptei păcătoase săvârșite.
- ✓ Puțin foc curățește toată materia, precum o spărtură mică nimicește toată osteneala. Păzește-te de cele așa-zis mici ca să nu cazi în cele mari!

- Există un așa-numit înaintemergător al duhurilor care ne ia în primire îndată ce ne deșteptăm din somn și întinează primul nostru gând; deci, tu dă pârga zilei tale Domnului, căci ea va fi a celui ce o ia mai înainte. Un lucrător prea bun al Domnului mi-a spus un cuvânt vrednic de ascultat: Cunosc drumul întreg al zilei mele de dimineață.
- În ce chip dorește cerbul însetat izvoarele, tot astfel doresc monahii să cunoască ceea ce este bineplăcut lui Dumnezeu pentru a o urma cu toată inima și să afle numai ceea ce este conform cu această voie, ci și ceea ce este conform cu această voie, ci și ceea ce-i amestecată cu semănăturile dracilor, și cu atât mai mult pe cea vădit potrivnică. Despre aceasta cuvântul nostru are, cu adevărat multe de spus și anevoie de tâlcuit. La fel dorește călugărul să cunoască ce lucruri trebuie să se facă mai presus de toate și fără nici o amânare potrivit celui ce a spus: Vai celui ce amână zi după zi și timp după timp. (*Sirah 9,8*); de asemenea, care trebuie făcute cu blândețe și cu chibzuință, cum bine zice cel ce a spus: Cu povățuire se face războiul. (*Pilde 24,6*) și iarăși Toate cu bunăcuviință și după rânduială. (*I Cor. 14,40*). Nu tuturor, cu adevărat, nu tuturor le este dat a cunoaște îndată și cu bună deslușire lucruri atât de greu de pătruns căci chiar David, purtătorul de Dumnezeu și cel care avea pe Duhul grăind întru dânsul se îngrijora spunând: Greșelile cine le va pricepe? De cele ascunse ale mele, Doamne izbăvește-mă!
- Toți cei care voiesc să cunoască deslușit voia Domnului trebuie ca mai întâi de toate să și-o omoare întâi pe a lor și rugându-se cu credință și cu simplitate neforțată și întrebând întru smerenia inimii părinții sau frații, să primească cu cuget neîndoielnic sfaturile acestora chiar dacă cele ce li se spun ar părea potrivnice și nelalocul lor (nefirești, neadaptate situației) și chiar dacă cei întrebați n-ar fi oameni duhovnicești. Căci nu e nedrept Dumnezeu ca să lase să fie amăgite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere și simplitate, acceptând și punând mai presus de știința lor sfatul și judecata aproapelui, chiar dacă cei întrebați ar fi ca niște animale necuvântătoare. Ei știu că Cel ce grăiește prin ei este însă Cel nematerial și nevăzut.
- Cei ce vor urma fără îndoire celor spuse mai înainte se vor umple de multă smerenie.
- Dacă cineva poate găsi în Sfânta Scriptură răspunsul la problemele ce-l frământă, cu cât mai mult nu ne poate folosi un om cu suflet viu, decât cuvintele unei cărți neînsuflețite? (Mai mult trebuie preferat a întreba un om credincios decât să ne mărginim a interpreta noi spre folosul nostru vre-un text al Scripturii.)
- Sunt unii dintre cei ce caută să afle voia lui Dumnezeu, care îndepărtându-și gândul de la orice înclinare pătimasă adică de la aceea care-l face să dorească ceva și de la aceea care-l face să respingă altceva, și-au oferit Domnului timp de câteva zile, într-o rugăciune fierbinte, sufletul lor gol de orice voință proprie; atunci au cunoscut care este voia Lui, fie pentru că Minte cea mai presus de minte a vorbit minții noastre, fie că Dumnezeu a nimicit cu desăvârșire una din cele două cugetări ale sufletului, nelăsând-o decât pe aceea care este conformă proniei Lui.
- Alții au înțeles din greutatea și împiedicarea ce a urmat hotărârii de a face ceva că acestea sunt dumnezeiești, potrivit celui ce a spus: Am voit să vin la voi o dată și de două ori, și ne-a împiedicat satana. (*I Tes. 2,18*). Alții dimpotrivă, din neașteptatul ajutor al lui Dumnezeu în lucrul început, au simțit că acesta este bine primit de Dumnezeu și și-au adus aminte de cuvintele: Fiecărui care alege binele, îi ajută Dumnezeu. (*Rom. 8,28*).
- Îndoiala în a lua o hotărâre, neîncrederea, nesiguranța, oscilarea care stăruie mult timp sunt semnele unui suflet întunecat și mândru căci nu e nedrept încât să închidă ușa celor ce bat cu smerenie.
- Inima dreaptă s-a izbăvit de felurimea lucrurilor, plutind fără primejdii în corabia nerăutății.

- ✓ De multe ori scopul vrăjmașilor este să ne îndemne la cele mai presus de puterea noastră, ca descurajându-ne, să ne lepădăm și de cele după putere.
- ✓ Se întâmplă că pricina celor mai mari rele este uneori educația, mediul adică locul de viață și alteori petrecerea cu alții. Dar deseori însăși corupția sufletului este suficientă spre a-i aduce pierzarea. Nu există loc mai bun și mai sigur decât cerul, dar și de aici au căzut îngerii din pricina propriei lor înclinări și deci neinfluențați de nimic din exterior.
- ✓ Multă, cu adevărat multă și greu de pătruns este viclenia duhurilor necurate și numai puținora le este deslușită; ba socotesc că nici acestora nu le este pe deplin, căci cum de multe ori desfătându-ne de mâncare și îmbuibându-ne priveghem întru trezvie, iar postind și asuprindu-ne trupul suntem doborâți în chip jalnic de somn? Cum petrecând în singurătate și liniștindu-ne de zarva lumii ne înăsprim și viețuind împreună cu alții suntem străpunși de umilință? Cum îndurând foamea suntem ispitiți de somn și ghiftuindu-ne, rămânem neispitiți? Cum înfrânându-ne ne facem întunecați și nestrăpunși la inimă, iar în băuturi de vin veseli cu sufletul și ușor de străpuns la inimă? Cel ce poate, să lumineze aceste lucruri în Domnul căci noi suntem nepricepuți în unele ca acestea. Totuși vom spune că aceste răsturnări nu sunt produse întotdeauna de demoni, ci uneori provin din propria fiziologie și mișcări interne ale trupului.
- ✓ Auzirea minunatelor fapte ale părinților duhovnicești ne deșteaptă mintea și sufletul la râvnă, auzirea învățăturilor este lumină în întuneric, întoarcerea celor rătăciți, făclie dătătoare de lumină celor ce nu văd bine.
- ✓ Caută fără încetare și semnele patimilor și atunci vei cunoaște că multe sunt întru tine deși nu te poți cunoaște, fie pentru că ești bolnav, fie din pricina slăbiciunii, fie din pricina adânc înrădăcinatelor deprinderi.
- ✓ Dumnezeu judecă intenția dar caută cu iubire de oameni și lucrarea. Mare este cel ce nu are nici o lipsă în cele ce-i stau în putere, dar de multe ori dracii ne împiedică să facem cele ușoare și mult mai folositoare nouă și ne îndeamnă să ne apucăm de cel peste puterea noastră. *(Cel ce din iubire s-a apucat și de cele peste puterea lui a fost numit mare, dar să luăm seama că uneori aceasta este o ispită a celui rău, ca neputând duce la bun sfârșit, să ne descurajăm cu totul. Că aceasta este o ispită vicleană se vede când nu facem cele după puterea noastră dar vrem să ne apucăm neapărat de cele mai presus de slabele noastre puteri. Deci întâi să le facem pe acelea și abia pe urmă să ne apucăm de acestea.)*
- ✓ Acest adânc al uitării păcatelor mai înainte făcute poate fi asemănat cu subconștientul de care vorbește psihologia. El are totuși o eficiență pentru că dă o obișnuință repetării aceluiași păcate. Este ciudat cum uneori amintirea lor îndeamnă la repetarea aceluiași păcate și cum alteori uitarea lor duce la săvârșirea lor din nou. În amândouă cazurile lipsește pocăința, care este o amintire continuă a păcatelor, dar o amintire asociată cu durerea pentru faptul de a le fi săvârșit. Contrar aruncării păcatelor trecute în subconștient, care echivalează cu o anumită slăbire a conștiinței de sine, pocăința ține totul în amintire, dar nu într-o amintire plăcută, ci într-una dureroasă care echivalează cu un acut simț al responsabilității, sau cu o continuă accentuare a conștiinței de sine în fața lui Dumnezeu ca persoană supremă.
- ✓ Trebuie cercetat în ce fel sufletul fiind netrupesc nu vede pe cei ce se apropie de el, deși aceștia sunt doar de aceeași fire. Nu cumva din pricina înjugării cu ei? (Sufletul nu cunoaște pe dracii ce se apropie de el sau pe îngerii poate tocmai pentru legătura oarecum firească ce s-a stabilit între el și ei în starea lui morală. Prin aceasta subiectul uman făcând voia aceluia se identifică oarecum cu unul sau altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat îi poate cunoaște precis.)
- ✓ Dracul poftelor trupești și al mâniei, al lăcomiei pântecelui, leneviei și al somnului nu obișnuiesc

să înalțe cornul minții, dar duhul iubirii de arginți, al iubirii de stăpânire și al limbușiei obișnuiesc să adauge răului pe care-l produc ele înseși și pe acesta al mândriei. Nu-l vom uita nici pe duhul osândirii, cel plin de sine care este însoțitorul acestora.

- ✓ Să cercetăm înainte de toate de unde suflă vântul, ca nu cumva să ne aflăm întinzând pânzele împotriva lui.
- ✓ Este cu neputință să ne curățim de la început cu totul de lăcomia pântecelui și de slava deșartă . Să nu căutăm însă cumva să luptăm cu slava deșartă prin desfătarea cu mâncări căci săturarea pântecelui naște și ea slava deșartă aceasta în ceea ce privește începătorii. Mai degrabă să luptăm împotriva ei prin împușinarea mâncării și așa va veni în cei ce se silesc ceasul, și acum este, când Domnul va supune și pe acesta sub picioarele noastre.
- ✓ Avem trebuință de multă dreaptă socoteală pentru a cunoaște când suntem datori a sta, în ce fel și până când să ne luptăm cu prilejurile și cu mijloacele patimilor și când să ne retragem, căci de multe ori este de ales mai bine fuga din pricina slăbiciunii noastre, decât o moarte sigură.
- ✓ Trebuie să vedem și să luăm seama în ce timp și cum putem să scăpăm de mânie prin mâhnire, care din draci ne înalță și care ne smeresc, care ne înăspresc sau ne învârtoșează și care ne mângâie; care ne fac trândavi și care porniți spre rele, care triști și care veseli.
- ✓ Să nu ne înspăimântăm de ne vom vedea la începutul dreptei noastre viețuiri după Dumnezeu mai împătimiți de cum eram când petreceam în lume. Pentru ca să dobândim însănătoșirea, trebuie mai întâi să se dezlănțuie în noi toate pricinile care au dus la boală. Dacă fiarele se ascund în locuri dosnice, nu pot fi văzute, tot astfel și patimile.
- ✓ Când li se întâmplă celor ce sunt aproape de desăvârșire să fie biruiți de demoni într-un lucru de puțină importanță, îndată aceștia se străduiesc din răspuțeri să-și răscumpere greșeala însutit.
- ✓ Este propriu celor desăvârșiți să cunoască pururea care gând este al conștiinței, care al lui Dumnezeu și care de la draci căci dracii nu insuflă de la început cele potrivnice. De aceea și este atât de întunecoasă problema aceasta discernerii gândurilor.
- ✓ Iertare au dobândit mulți în scurtă vreme, dar nepătimire nu, căci aceasta are nevoie de timp mult dar și de Dumnezeu.
- ✓ *Simțirea sufletului este o însușire a lui, iar păcatul este pălmuirea simțirii. Simțirea de sine pricinuieste oprirea păcatului sau micșorarea lui, iar ea este frica conștiinței. Iar conștiința este cuvântul și mustrarea păzitorului dat nouă la botez, ce aceea pe cei nebotezați nu-i vedem atât de mult cu sufletele împunse pentru faptele păcătoase, ci cu mult mai puțin. (Poate fi vorba de cuvântul și mustrarea îngerului păzitor redat nouă la botez, dar întrucât el nu poate fi socotit conștiința noastră trezită din nou la botez, mai degrabă este vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului Său într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresându-ni-se mereu, cuvântul lui Hristos devine atât de unit cu conștiința noastră trezită prin aceasta, încât aceasta poate fi socotită una cu El căci conștiința este răspundere iar răspunderea nu poate fi înțeleasă fără cuvântul lui Dumnezeu Care ne cere să-I răspundem. Conștiința este bipersonală sau interpersonală și cu deosebire este relația dintre om și Dumnezeu. Prin conștiință suntem trași la răspundere, cu cât simțim mai accentuat pe Dumnezeu Care ne vorbește. Cuvântul lui Dumnezeu este cel ce întreține în noi conștiința și înainte de botez, dar într-un grad mult mai slab.*
- ✓ Intenția bună este maica ostanelilor iar începutul ostanelilor sunt virtuțile. Fiica virtuții este lucrarea în continuare iar rodul unei cugetări continue la virtute este deprinderea iar fiica deprinderii este calitatea bună a ființei.

- ✓ Șezând la înălțime ia seama la tine însuși și atunci vei vedea cum, când, de când, câți și care furi vin să intre și să fure strugurii. Obosind de pândă, ridică-te și iarăși șezând ține-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte.
- ✓ Ia seama călugăre însingurat la ceasurile fiarelor căci nu vei putea altfel să le întinzi cursele potrivite. Dacă cea care a luat carte de despărțire s-a dus cu totul de la tine (trândăvia), e de prisos orice grijă pentru ea, dar de mai îndrăznește să se apropie nu știu cum te vei putea liniști.
- ✓ Cel ce se liniștește și luptă cu trândăvia se păgubește de multe ori căci va cheltui timpul rugăciunii și al vederii duhovnicești în meșteșugirile și luptele cu ea.
- ✓ Cel ce a înaintat nu lucrează numai când este treaz, ci și când doarme, de aceea unii îi ocărăsc pe draci când vin la ei în vise și îndeamnă femei desfrânate la neprihănire.
- ✓ Dobândește ochi neîmprăștiat al sufletului împotriva închipuirii de sine căci nimic nu poate fura și pierde atât de mult ca aceasta. (Fapta bună este risipită de nălucire și de laudă deci să nu-ți destrame sufletul închipuirea de sine.)
- ✓ Câștigă-ți o stare sufletească neiscoditoare căci curiozitatea poate întina liniștea cum nu o poate altceva. (În curiozitate se poate arăta un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau care îndeamnă la rău, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orânduit în slujba binelui și a adunării tuturor în Sine.)
- ✓ Întâistătorul nu trebuie să se umilească totdeauna fără judecată nici să se înalțe totdeauna nebunește, ci să privească la Pavel, folosindu-se de amândouă (*II Cor. 10-13*). Domnul a acoperit ochii celor călăuziți față de lipsurile întâistătorului, iar acesta arătându-le lor pe acestea a trezit în ei necredința.
- ✓ Nu te scuza cu neștiința căci cel ce nu știe și face lucruri nelegiuite vrednice de pedepsire, se va bate pentru că nu a învățat.
- ✓ Gândurile ce tind în jos târându-se pe pământ ca niște șerpi, gânduri care se sălășluiesc în inimă ca într-un cuib, răpesc mintea și fac înțelegerea să cadă în năluciri ducând omul în rătăcire. Ele îl cuprind ușor pe cel ce le ascultă făcându-l prin fantezie căpetenie, conducător de oști, închipuindu-și în jurul lui ostași înarmați, sumedenie de trupe și arme multe pe care le atinge. Conduce tabere și regimente ce biruie la porunca lui barbari; împarte cinstiri, daruri și distincții, zidește cetăți, rânduiește căpetenii și le depărtează pe altele. Iar când vede că de fapt așa ceva nu este potrivit cu statutul său trece la ceva mai adecvat și anume că este întronizat arhiereu a toată lumea care hirotonește mitropoliți, depune episcopi, adună preoți, trimite misionari, dăruiește titluri de arhimandriți, numește pe alții, zidește biserici, înființează chinovii, înalță aziluri de bătrâni, case de oaspeți și spitale, îmbracă orfani, apără văduve și se vede pe sine doctorul șef al oropsiților vindecând în dar pe toți. Aceste gânduri și multe altele asemănătoare atrăgându-i mintea și hrănind-o cu o cugetare deșartă, fac să i se cuibărească în mădulare demonul desfrâului, al poftii pântecelui, de veșmântul preoțesc și al slavei de stareț. Acestea îi învârtosează inima și o umple de boala iubirii de arginți, de îndrăzneala slavei deșarte, orbește ochii inimii, agită trupul, ațâță simțurile spre împreunarea cu femei aruncându-l prin curgerea seminței în groapa desfrâului cu mintea, la mișcarea mângâietoare a mâinilor aducându-i aminte de vechile convorbiri cu femei, de chipurile lor frumoase, de pipăiri, îmbrățișări de trupuri, împreunări de buze, uniri de mădulare, forma trupurilor, vorbe ispititoare, închipuirea mișcărilor. Și astfel sârmanul monah se îndulcește pe nesimțite prin această fantezie complăcându-se în această stare.

Îmbuibarea înfrânarea

- ✓ Lăcomia întru cele ale mâncării determină în viața călugărească toate căderile, răutatea și abaterea de la țelul propus. Dacă însă ajungi să domini această stăpână, atunci oriunde te-ai găsi vei putea atinge nepătimire; de te va stăpâni însă această tirană, oriunde, cu excepția mormântului, te vei afla în primejdie!
- ✓ Masa dragostei risipește ura și darurile curate înmoaie sufletul, dar masa luată fără luare aminte care alunecă în lăcomie este maica îndrăznelii și astfel prin fereastra iubirii se strecoară lăcomia pântecelui.
- ✓ Lăcomia este aceea care ne stimulează imaginația dând naștere celor mai fanteziste și mai inedite meniuri și care izvorăște gusturile cele mai rafinate.
- ✓ Robul pântecelui socotește cu ce mâncăruri va sărbători praznicul, pe când robul Domnului cu ce daruri se va îmbogăți.
- ✓ Când sufletul nostru dorește felurite mâncăruri, el urmează un instinct al firii de aceea trebuie să facem uz de toată abilitatea împotriva unei asemenea preaviclene patimi. Dacă nu vom proceda astfel ne vom trezi într-un foarte greu război și primejdia de a fi biruiți. Să înlăturăm deci mâncărurile care îngrașă, apoi cele care aprind simțurile și apoi cele care ne provoacă plăcere. De este cu puțință, dă pântecelui hrana care-l umple și este ușor de mistuit pentru ca prin săturare să-i înlăturăm pofta neastâmpărată iar prin mistuirea grabnică să ne eliberăm de înfierbântare ca de bici. Să cercetăm și mâncărurile care umflă pânțele și fac vânturi și vom afla că acestea stârnesc și poftele.
- ✓ În inima lacomilor se mișcă visuri cu mâncăruri iar în inima celor ce plâng, visuri de judecată și de chinuri.
- ✓ Să căutăm și vom afla că lăcomia pricinuieste toate căderile noastre.
- ✓ Minte postitorului se roagă cu trezvie, cea a lacomului este plină de chipuri (idoli) necurate. Săturarea seacă izvorul lacrimilor; uscându-se însă stomacul izvorăsc apele plânsului.
- ✓ Cel ce-și strâmtorează pânțele își smerește inima, însă cel ce-l îngrijește, se umflă de mândrie.
- ✓ Asuprește-ți pânțele și cu adevărat îți vei pune atunci lacăt gurii, căci limba se întărește mai vârtos când este stârnită de mulțimea mâncărilor
- ✓ Burdufurile moi se vor lărgi pentru a primi mai mult, lasă-le să se usuce și strângându-se se vor micșora. Cel ce-și silește stomacul să cuprindă mult și-l lărgeste, iar cel ce se luptă cu el îl îngustează și astfel vom ajunge postitori din fire.
- ✓ Când te va birui stomacul domolește-ți trupul prin osteneli și dacă nu vei putea din pricina slăbiciunii, luptă-te prin priveghere.
- ✓ Căpetenia diavolilor este Lucifer care a căzut, iar stăpânul patimilor este pânțele nesătul.
- ✓ Șezând la masa cu bucate adu-ți aminte de moarte și de judecată și de abia așa vei putea împiedica puțin patima. Bând băutura, nu înceta să-ți aduci aminte de oțetul și fiera Stăpânului și atunci desigur vei primi îndemnuri spre înfrânare, pocăință sau spre smerenie.

- ∨ Nu te amăgi: nu te vei izbăvi de faraon și nu vei vedea Paștele de sus de nu vei mânca neîncetat ierburile amare și azima, sila și greaua pătimire a postului. Iar azima este cugetul neumflat de mândrie.
- ∨ Să se lipească de inima ta cuvântul celui ce zice: Când mă tulburau dracii m-am îmbrăcat în sac și am smerit sufletul meu. și rugăciunea mea s-a lipit în sânul sufletului meu. (*Ps. 34,12*)
- ∨ Este nevoie de multă vitejie pentru a birui pofta stomacului; cel ce a pus stăpânire pe ea își deschide drum spre eliberarea de patimi spre neprihănirea cea deplină
- ∨ La cei din lume rădăcina tuturor relelor este iubirea de arginți, iar la călugări lăcomia pântecelui.
- ∨ Dacă lăcomia pântecelui stă în aceea că cel stăpânit de ea se silește pe sine să mănânce chiar sătul fiind, înfrânarea constă când chiar flămând fiind, omul își stăpânește firea sa vinovată.

Curvia curăția

- ∨ Din patru lucruri se înmulțește curvia trupului: din somnul pe nesăturate, din glume și din împodobirea trupului. (*Avva Isaia*)
- ∨ Neprihănit este cel ce nici măcar în somn nu mai simte în sine vreo mișcare cât de slabă a desfrânării. Neprihănit este cel ce a dobândit o totală insensibilitate față de trupuri, oricare le-ar fi frumusețea, iar regula și definiția desăvârșitei purități constă în aceasta: a avea aceeași atitudine către cele însuflețite și cele neînsuflețite, raționale și cele lipsite de rațiune.
- ∨ Cel care a dobândit neprihănirea să nu-și închipuie cumva că a câștigat-o prin forțe proprii, căci este cu neputință ca cineva să-și biruiască firea. Unde s-a biruit firea, este vădit că acolo-i de față Cel mai presus de fire.
- ∨ Începutul curăției este neconsimțirea gândurilor spurcate și când în timpul somnului apar scurgeri necauzate de imagini tulburătoare. Mijlocul este marcat de mișcări firești cauzate de îndestularea bucatelor dar neînsoțite de închipuiri obscene și izbăvire de orice scurgeri. Iar sfârșitul este moartea trupului față de aceste mișcări, înainte de moartea gândurilor (gândurile se mai pot ivi în minte dar trupul nu mai reacționează deloc).
- ∨ Cel ce a alungat câinele acesta cu ajutorul rugăciunii se aseamănă celui ce luptă cu un leu, dar cel ce îl înfrânge pe acesta cu împotrivirea în cuvânt se aseamănă celui ce-și urmărește dușmanul. Cel care respinge dintr-o dată năvala lui, deși se află încă în trup, s-a sculat din sicriu.
- ∨ Dacă semnul adevăratei purități este dispariția închipuirilor din timpul somnului sau insensibilitatea față de ele, apoi culmea desfrânării este aceea de a avea scurgeri treaz fiind în urma gândurilor care ne umblă prin minte.
- ∨ Să nu crezi trupului atâta vreme cât trăiești și să nu-i dai îndrăzneală până nu te vei întâlni cu Hristos.
- ∨ Nu îndrăzni să crezi că înfrânându-te nu vei mai putea cădea, căci un oarecare nemâncând nimic a fost aruncat din cer (Cel ce crede că înfrânându-se nu va cădea, zămislește mândria și prin aceasta a și căzut precum a căzut și satana din cer fără să mănânce nimic.)
- ∨ Bine a spus oarecare dintre gnostici atunci când au definit îndepărtarea de lume ca pe o dușmănie față de trup și luptă împotriva stomacului.
- ∨ În general vorbind, căderile la cei începători provin întotdeauna din desfătarea cu mâncări, la cei de mijloc, din mândrie, de care e adevărat, nu sunt scutiți nici cei dintâi, iar în cei ce se apropie de desăvârșire, numai din osândirea aproapei.
- ∨ Nu încerca să alungi demonul desfrânării prin raționamente și argumente contrarii pentru că acesta este mult prea puternic ca să fie cătuși de puțin afectat de acestea, ca unul ce are în ajutor înclinările rele ale propriei noastre firi.
- ∨ Cel ce voiește să-și biruie trupul sau să se lupte prin puterea proprie, în zadar aleargă căci de nu va nimici Domnul casa trupului și nu o va zidi pe cea a sufletului în zadar postește, priveghează cel ce vrea să o strice.

- ✓ Pune înaintea Domnului slăbiciunea firii tale recunoscând întru toate neputința proprie și vei lua darul neprihănit pe nesimțite.
- ✓ Când diavolul voiește să arunce două persoane într-o legătură de rușine, după ce cearcă slăbiciunea ambelor părți, deîndată aruncă focul patimii acolo unde știe că prinde mai repede.
- ✓ Să fim atenți și în aceasta ca să observăm care este dulceața care ne-o procură demonul desfrânării prin cântarea de psalmi.
- ✓ Să ne ferim de pipăit și atingere căci negreșit ne vom pângări trupește, nimic nefiind mai primejdios decât acest simț. Adu-ți aminte de cel ce și-a înfășurat mâna în rasă când a voit să-și ajute mama bolnavă și fă-ți mâna moartă spre a nu te apropia de cele firești ori nefirești, de trupul tău sau al altuia. (Maica faptei este atingerea, precum a acesteia vederea și a acesteia auzul și mirosirea. Deci, dacă cineva nu vine condus de acestea la atingere ci cade mai degrabă cu gândul, nu vine la faptă; mai bine zis nu se năpustește spre fapta rea de aceea să fugim începând chiar de la privire.)
- ✓ Negreșit, nimeni nu trebuie să se atingă cu mâinile sau cu un alt mădular, chiar de-ar fi rude apropiate; și nu numai aceasta, dar nici măcar să nu ținem dezgolit vreun mădular al nostru, mai ales dacă cineva este războit de trup. Nici să nu ne scărpinăm, căci atingerea e maica păcatului.
- ✓ Aducerea aminte de moarte să se culce și să se scoale cu tine, tot așa și rugăciunea lui Iisus, căci nu vei afla alte ajutoare mai mari ca acestea în somn. Când ne întindem pe așternut trebuie să fim cu multă grijă pentru că în timpul somnului mintea singură fără de trup se luptă cu demonii prin gândurile ce-au străbătut-o în timpul zilei, iar dacă gândurile ce ne-a preocupat au fost îndreptate spre plăcerile trupești, mintea va fi o trădătoare a cauzei sale însăși și a trupului.
- ✓ Nimeni să nu se învoiască a se gândi ziua la nălucirile sale din timpul somnului, căci intenția demonilor este aceea de a ne pângări starea de veghe cu cele visate.
- ✓ În vremea războiului desfrânării de un real ajutor este: sacul, cenușa, starea în picioare de toată noaptea, foamea, limba arsă de sete, așezarea în coșciug și înainte de toate umilința. De neapărată trebuință este ajutorul unui părinte sau a unui frate sârguincios căci ar fi o minune să se poată mântui din ocean o corabie singură.
- ✓ Înviere în această viață pământească este cea venită prin schimbarea moravurilor căci când desfrânatul se face neprihănit și lacomul milostiv și cel aspru blând, a venit la înviere încă aici ca o arvună a celei viitoare. Și cum e această înviere? Prin faptul că păcatul a fost omorât și dreptatea s-a înălțat, căci viața cea veche a încetat și cea a tot nouă și îngerească e trăită. La învierea de obște trupul fiind total înduhovnicit într-o comuniune dialogică cu Dumnezeu va fi cu totul neprihănit, deci nesticăcios.
- ✓ Să fugim, ca să nu vedem, nici să auzim de fructul din care ni s-a poruncit să nu gustăm căci m-aș mira să ne socotim mai tari decât prorocul David. (Privește aici folosul mutării din locul care favorizează păcatul, căci Duhul Sfânt învățând pe părinți că cel ce se învoiește își poate schimba moravurile din schimbarea locului, acesta strigă: fugiți de locul căderilor! Cel ce nu se depărtează de pricinile patimilor, e atras cu voie și fără voie de păcat iar pricinile păcatului sunt acestea: vinul, femeile, bunăstarea și propășirea trupului; nu pentru că acestea sunt prin fire păcat, ci pentru că firea înclină prin ele spre făptuirea păcatului. De aceea omul trebuie să se păzească cu sârguință.)
- ✓ Multe sunt chipurile în care lucrează șarpele poftei trupești: celor necerțați le insuflă să guste numai din acea dulceață și pe urmă să înceteze; pe cei cerțați îi stârnește ticălosul la aducere aminte. Mulți din cei dintâi sunt războiți din necunoașterea răului, dar ceilalți suferă războaie ca

unii ce-au trecut deja prin tina acestei urâciuni, dar de multe ori se întâmplă și dimpotrivă.

- ✓ Găsim la părinții care lămuresc lucrurile în chipul cel mai amănunțit și un alt înțeles subțire al gândurilor viclene un impuls care apare brusc și nu-i lasă timp de gândit celui atacat, dezlănțuind cu putere în el focul păcatului. Nimic nu apare cu o mișcare atât de surprinzătoare și rapidă mai greu de observat ca aceasta a curviei, care-și face prezența în suflet chiar și numai de la o simplă amintire asupra căreia mintea nu apucă să stăruie. Dacă a reușit cineva să înțeleagă o astfel de subtilitate prin ajutorul lacrimilor să ne învețe și pe noi cum se poate curvi numai dintr-o singură privire, din pipăit, dintr-o atingere neatentă de cineva sau din ascultarea vreunei melodii fără chiar a avea timp să cugete câtuși de puțin. (Este vorba despre gânduri sau imagini care urcă dintr-o dată și pe nesimțite din regiunile inferioare ale sufletului, din subconștient pentru a dezlănțui o patimă. Robirea urmează însoțirii și cere timp și un mod de dezvoltare dar uneori este unită cu răpirea și se produce repede, fără a mai fi nevoie de obișnuință, fără timp și fără un teren deja pregătit. Ea aduce vătămarea prin simple gânduri și simțiri în vremea în care suntem răpiți.)
- ✓ Gândurile pătimișe se nasc din simțurile trupului, din amintirea experiențelor pătimișe anterioare, printr-o vedere plăcută, printr-o atingere a vreunui trup, prin mirosirea unei bune miresme, prin auzirea vreunui glas dulce. Să învețe acestea cel ce poate în Domnul, căci ele sunt foarte folositoare și trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu făptuirea prin cunoștință, dar pentru cel ce luptă în simplitatea inimii acestea nu-i sunt de folos căci cunoștința nu este a tuturor. Cu toate acestea nici fericita simplitate nu o au toți ca pavază față de vicleniile dracilor.
- ✓ Demonul acesta pândește și observă cu atenție vremurile prielnice mai mult decât ceilalți căutând ticălosul să ne războiască mai ales atunci când nu putem să ne rugăm și trupește împotriva lui. Este de folos celor ce n-au dobândit încă adevărata rugăciune a inimii să-și chinuie trupul întru rugăciunea cea exterioară: întinderea mâinilor, lovirea pieptului, ridicarea ochilor întru curăție spre cer, murmurul gemetelor și deasa plecare a genunchilor. Neputînd deseori face acestea din pricina persoanelor care sunt de față, demonii tocmai atunci se reped și ne războiesc, neavînd încă tăria să le rezistăm prin statornicia minții și prin puterea nevăzută a rugăciunii, vrînd nevrînd începem să slăbim în fața lor. retrage-te atunci în grabă într-un loc ferit și aici ridică privirile spre cer, întinde-ți mâinile în formă de cruce fără a le mișca pentru ca prin această înfățișare să rușinezi pe Amalic și să-l biruiești. Strigă către Cel ce te poate mântui, nu prin cuvinte pretențioase, ci prin vorbe smerite. Începe mai întâi de toate cu : Miluiește-mă că neputincios sunt și atunci vei simți puterea Celui Preaînalt și vei izgoni în chip nevăzut pe cei nevăzuți, prin ajutor nevăzut. Cel ce s-a obișnuit să se roage astfel îl va putea izgoni repede chiar și numai cu sufletul singur pe vrăjmaș căci al doilea lucru este darul dat de Dumnezeu lucrătorilor celui dintâi, lucru care este conform dreptății.
- ✓ Cine a biruit trupul? Cel ce și-a zdrobit inima; dar cine și-a zdrobit inima? Cel ce s-a tăgăduit pe sine, căci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale?
- ✓ Există un demon care atunci când ne întindem în pat ne săgetează cu cugete păcătoase și josnice pentru ca descurajându-ne că avem astfel de gânduri spurcate să nu ne mai ridicăm la rugăciune împotriva lui și astfel adormind în gânduri murdare să avem visuri întinate.
- ✓ Dacă desfrânarea stă în aceea că cel stăpânit de ea se înfierbântă și după animalele necuvântătoare, firea nepătimirii are față de toate o simțire ca față de cele neînsuflețite.
- ✓ Caută păstorule virtutea fără de care nu va putea vedea nimeni pe Domnul și fă-i pe fiii tăi să o câștige înainte de toate pe aceasta, izbăvindu-i pe ei cu totul de vederea oricărei fețe netede și asemănătoare celor femeiești.

✓ Dacă păzim trupul nepătat de atingerea femeii, dar inima noastră se unește cu gândurile spurcate, nu avem nici un folos.

Mânia blândețea

- ✓ Domnul deschide ochii orbilor celor ascultători pentru a-i face să vadă virtuțile învățătorului, dar îi întunecă pentru a nu-i vedea slăbiciunile; vrăjmașul binelui face însă contrariul.
- ✓ Cei sângrinoși să ia aminte cu atât mai mult la ei înșiși ca nu cumva judecându-i pe cei leneși să se păgubească mai mult decât ar merita defectul acelora, ba încă să fie osândiți mai mult decât aceia. De aceea și cred că a fost plăcut Lot în fața lui Dumnezeu, deoarece fiind el în mijlocul unora ca aceștia, nu s-a arătat niciodată osânditorul lor.
- ✓ Compătimirea este arderea interioară pentru cei ce păcătuiesc, după cuvântul: Cine se va sminti și eu să nu ard? (*II Cor. 11,29*) Ea înseamnă a-și face cineva proprii greutățile și nenorocirile străine sau de a nu disprețui cu gândul pe cei ce suferă, înălțându-se împotriva lor.
- ✓ Precum apa adăugându-se câte puțin în foc schimbă văpaia cu desăvârșire, așa și lacrima plânsului cu adevărat va stinge văpaia mâniei și a iuțimii.
- ✓ Nemâniera este dorința nesăturată de necinstire, precum în cei iubitori de slavă deșartă dorința de laudă este nemărginită. Blândețea este starea nemișcată a sufletului, care rămâne aceeași în necinstiri ca și în laude.
- ✓ Începutul nemînierii este tăcerea buzelor în vremea tulburării inimii; mijlocul este tăcerea gândurilor în vremea tulburării subțiri a sufletelor, iar sfârșitul este seninătatea împlântată în suflarea vânturilor necurate.
- ✓ Mânia este izbucnirea urii ascunse, o continuă reînnoire a amintirii unor ocări îndurate mai demult. Mânia este dorința de a face rău celui ce ne-a supărat; este o patimă foarte năpraznică căci iuțime se numește fierberea și mișcarea împotriva celui ce ne-a nedreptățit. Ea sălbăticește sufletul în fiecare zi, răpește mai ales mintea de la rugăciune făcând să apară chipul celui ce ne-a supărat. Când este de durată se preface în ură și pricinuieste în timpul nopții tulburări și îngălbenirea trupului, năvălirea de gânduri furioase (accese de furie).
- ✓ Unii văzând că nu sunt cuprinși de mânie în toată vremea (că nu sunt statornici în mânie), nu dau nici o atenție tămăduirii acestei boli; acești nenorociți însă nu se gândesc la cel ce a zis: Pornirea mâniei lui e căderea lui. (*Iov 5,2*). Mânia este ca mișcarea unei mori în plină activitate care într-o clipă, mai mult decât într-o zi întreagă, macină și distruge grâul precum și rodul sufletului. De aceea se cuvine a fi cu ochii în patru pentru că mânia este ca un incendiu ale cărui flăcări mânate de puterea vântului pârzolesc și distrug la repezeală ogorul sufletului, așa cum n-ar putea-o face un foc mocnit.
- ✓ După cum o piatră colțuroasă și dură, lovindu-se de alte pietre își pierde cu totul forma sa inițială devenind rotundă, tot astfel și sufletul răutăcios și aspru, amestecându-se și trăind împreună cu cele dure, va ajunge la aceste două alternative: sau își va tămădui rana prin răbdare sau își va cunoaște slăbiciunea sa pe care o poate vedea ca într-o oglindă în retragerea lașă din comunitate.
- ✓ Mâniosul (irascibilul) este un epileptic care se sfâșie și se lovește singur împins fiind de o pornire lăuntrică care determină prăbușirea lui.
- ✓ Nimic nu este atât de nepotrivit celor ce se nevoiesc decât tulburarea mâniei. Pe când întoarcerea

la Dumnezeu are multă trebuință de smerenie mânia este semnul unei mari mândrii.

- ✓ Dacă culmea blândeții este de a păstra liniștea inimii față de cel ce ne întărește, chiar când este prezent, apoi desigur că este culmea mâniei a ne lupta și a ne sălbătici cu vorbele și cu gesturile împotriva celui ce ne-a provocat o supărare, chiar și atunci când suntem singuri.
- ✓ Pe când întoarcerea omului la sine sa adevărată din uitarea de sine care la adus la păcat are nevoie de smerenie, fapta impulsivă este semnul închipuirii de sine, adică al necunoașterii sinei sale adevărate. Impulsivul sau omul care se lasă stăpânit de iuțime, e un om care nu s-a obișnuit cu reflexiunea și nici cu smerenia ce vine din cunoașterea reală de sine. Părinții leagă strâns mânia și iuțimea, întrucât izvorul imediat al mâniei este iuțimea sau impulsivitatea. Aceasta este un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a stăpâni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la proporțiile adevărate, neimportante răul ce ți l-a făcut altul și în general toate cele le vieți de aici.
- ✓ Foarte multă băgare de seamă trebuie să avem față de acest șarpe căci are și el împreună lucrătoare firea noastră, ca și cel ce ispitește trupurile.
- ✓ Uneori cântarea cu măsură risipește iuțimea în chipul cel mai bun. Alteori, când e fără măsură și la timp necuvenit se însoțește cu iubirea de plăcere. Să ne folosim deci de cântare rânduind timpurile.
- ✓ Dacă voiești să-l tămăduiești pe altul scoțându-i paiul păcatului din ochi, sau mai degrabă de crezi că vrei, ia seama să nu-l scoți cu bârna în loc să folosești delicata pensetă a chirurgului. Bârna este cuvântul aspru, iar penseta învățătura blândă și musturarea îndelung răbdătoare. Mustra, zice, ceartă, mângâie, dar nu și lovi; și chiar de-ar fi nevoie de așa ceva fă-o rar și nu prin tine însuși.
- ✓ Să privim cu luare aminte și vom vedea pe unii stăpâniți de iuțime practicând cu ardoare privegherea, postul și petrecerea în liniște; aceasta nu e de mirare căci scopul diavolului este acela de a îndemna pe fiecare să făptuiască sub pretextul pocăinței lucruri care sporesc mânia.
- ✓ Începutul râvnitei nețineri de minte a răului stă în a primi necinstirile cu sufletul amărât și îndurerat; mijlocul în a rămâne față de ele neîntristat, iar desăvârșirea (dacă se poate vorbi de așa ceva), în a le socoti pe acestea ca laude. Bucură-te dacă ești între cei dintâi, fii tare dacă ești printre cei din a doua categorie, și fii fericit dacă ești în cea de a treia, ca unul ce te veselești în Domnul.
- ✓ Am observat la cei mânioși ceva vrednic de plâns care nu se întâmplă decât dintr-o ascunsă mândrie și anume: se mâniau pe ei înșiși pentru că s-au lăsat biruiți de mânie, și m-am minunat văzând cum o cădere antrenează altă cădere. Cu strângere de inimă priveam cum voiau să pedepsească un păcat prin alt păcat. Însăpăimântându-mă deci de viclenia demonilor, puțin a lipsit să nu deznădăjduiesc de-a mai obține mântuirea.
- ✓ Dacă s-ar vedea cineva biruit cu ușurință de mândrie, furie, răutate și fățarnicie, să scoată degrabă să scoată degrabă sabia cu două tăișuri a blândeții, răbdării și a neținerii de minte a răului spre a lupta împotriva acestor patimi. De voiește să scape complet de ele, unul ca acesta să caute în a intra într-o obște de frați din cei mai aspri și necruțători ca într-un atelier mântuitor al unui piuar; acolo fiind întins și lovit sufletește de ocările, necinstirile și năpastele fraților, sau poate fi țesălat, împuns, călcat și în chip simțit, își va spăla simțirea sufletului de murdăria aflată în ea.
- ✓ Nu ajunge ca omul să lupte singur împotriva mâniei cu sabia blândeții și a neținerii de minte a răului, căci ea poate avea două tăișuri: cu ea se poate tăia mânia sa, dar se poate tăia și pe sine căci blândețea poate fi îngăduitoare cu păcatele sale. Este greu a se curăți un suflet pe sine însuși

de aceea știind aceasta sfântul Ioan Scărarul alternează asprimea cu nuanțarea.

- ✓ Cauzele care m-au născut sunt multe căci eu n-am un singur tată. Mamele mele sunt slava deșartă, iubirea de argint, lăcomia pântecelui, uneori și desfrânarea. Cea care m-a născut pe mine este trufia; fiicele mele sunt pomenirea de rău, ura, vrajba, dezvinovățirea. Vrajmașele mele care mă țin acum legată sunt cele potrivnice acestora: nemânierea și blândețea iar cea care pururea uneltește împotriva-mi este umilința.
- ✓ Zicând noi rugăciunea: și ne iartă nouă greșalele noastre precum și noi iertăm și neiertînd, suntem făcuți de rușine din partea noastră înșine, adică de conștiința noastră, precum el însuși zice mai departe: Rușineze-l pe el rugăciunea lui Iisus. Dar în general rugăciunea noastră este făcută de rușine de ținerea de minte a răului, întrucât aproape prin fiecare cerem iertare sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi înșine suntem făcuți de rușine prin rugăciunea noastră prin care cerem lui Dumnezeu milă fără să o dăruim la rîndul nostru altora. Aducându-ne aminte, fără îndurare, de răul făcut nouă de cineva, nu mai avem curajul să cerem noi înșine ceva de la Dumnezeu cu toată îndrăzneala.
- ✓ Cel ce a dobândit iubirea s-a înstrăinat de nebunia mâniei; cel ce însă dușmănește, își îngrămădește dureri fără rost.
- ✓ Ținerea de minte a răului este o vicleană tâlcuitoare a Scripturii, ca una ce tâlcuiește după propria știință cuvintele lui Dumnezeu.
- ✓ Rugăciunea lui Iisus va rușina ținerea de minte a răului, căci nu o putem nicidecum rosti pe aceasta stăpâniți fiind de ținerea de minte a răului.
- ✓ Dacă te-ai luptat îndelung și n-ai reușit totuși să scoți ghimpele acesta veninos pleacă-te și te căiește mărturisindu-ți vina înaintea celui ce-l vrăjmașești chiar și numai cu gura dacă nu poți s-o faci din toată inima, ca rușinându-te de această fățarnicie, cu timpul, împungându-te conștiința ca și cu foc, să te ducă până acolo încât să-l iubești cu adevărat.
- ✓ Atunci vei cunoaște că te-ai izbăvit de putreziciunea aceasta, nu când te vei ruga pentru cel ce te-a supărat, nici când îl vei răsplăti cu daruri, nici când îl vei aduce la masă, ci când, aflând că a căzut în vreo nenorocire trupească sau sufletească vei suferi și vei plânge ca pentru tine însuși.
- ✓ Cel ce viețuiește în liniște și ține minte răul, este ca aspida care, în gaură poartă întru sine venin ucigător.
- ✓ Aducerea aminte de Patimile lui Iisus vor tămădui sufletul ce ține minte răul rușinându-l foarte prin acest exemplu de îndelungă răbdare.
- ✓ Dacă te ții rigid și nu te pleci să-i spui dușmanului măcar niște cuvinte bune îndulcind astfel câtuși de puțin relația, adaugi la patima ținării de minte a răului și patima mândriei.
- ✓ În lemnul putred se prăsesc viermii cariului și purtările prea blânde și în chip mincinos liniștite au lipite de ele ura nebună. Cel ce o leapădă pe aceasta a aflat iertare, dar cel ce se lipește de dânsa se lipsește de orice îndurare.
- ✓ Unii s-au dat pe ei înșiși ostenețelor și sudorilor pentru a dobândi iertare, dar cel ce nu ține minte răul a luat-o înaintea acestora, dacă adevărat este cuvântul: Iertați degrabă și vi se va ierta din belșug. (*Luca 6,37*) Neținerea de minte a răului este semnul neîndoielnic al adevăratei pocăințe; cel ce ține însă minte răul, și-și închipuie că se pocăiește, este asemenea celui căruia i se pare că alergă în vis.
- ✓ I-am văzut pe unii ce țineau minte răul, îndemnându-i pe alții să nu facă aceasta, și rușinându-se

Într-un timp de propriile lor cuvinte, au pus și ei capăt patimii acesteia. (Uneori și cei ce nu fac, dar învață sunt folosiți de cuvintele lor, care nu acoperă faptele, căci de multe ori cuvintele omului nu sunt ale lui, ci ale lui Dumnezeu Care-l silește să vorbească prin conștiința lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii își predică, sau li se predică și lor; sau din voința de a încălzi pe alții pentru un lucrul bun, se încălzesc și pe ei înșiși. Căldura cu care primesc alții cuvintele rostite se întinde și la ei.

- ✓ Nimeni să nu-și închipuie cumva această întunecime ca o patimă ușoară, trecătoare sau puțin primejdioasă, căci una ca aceasta de multe ori cuprinde până și inimile bărbaților duhovnicești. (Nimeni să nu-și închipuie că această patimă e simplă, căci ea dă naștere multor complicații)
- ✓ Clevetirea este frica urii, este o boală subțire, dar o lipitoare grasă ascunsă și greu de observat care sugerează și prăpădește sângele iubirii. Este fățarnicia dragostei, întinarea inimii, sarcină care împovărează conștiința, pierderea curăției.
- ✓ I-am auzit pe unii care cleveteau și am rămas uimit, căci acești lucrători ai răutății se apărau spunând că fac aceasta din dragoste și purtare de grijă, iar eu le-am zis să înceteze cu o astfel de dragoste căci nu minte Cel ce a zis: Pe cel ce clevetește în ascuns pe aproapele lui, alungă-l. (*Psalmi 100,5*) Dacă spui că-l iubești, roagă-te în taină pentru el și nu-l lua în bătaie de joc, căci acesta este felul iubirii primit de Domnul. (Neosândirea aproapelui ține un zid de respect între mine și el, sau o comunicare cu el în iubire, cu voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu silă, fără iubire, voind să-l tăvălesc în noroi ca pe un obiect, dar de fapt prin aceasta nu reușesc să intru în ceea ce e mai intim și mai adevărat în el.)
- ✓ Să nu-ți rămână ascuns lucrul acesta și te vei trezi încetând să mai judeci pe cel ce greșește: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tâlharul în ceata ucigașilor, și într-o clipă s-a făcut o schimbare minunată între ei.
- ✓ De voiește cineva să biruiască duhul clevetirii, să nu-l învinovățească pe cel ce a greșit, ci pe dracul care l-a ispitit, căci chiar dacă se întâmplă să nu fim siliți de nimeni atunci când cădem, noi nu voim totuși să păcătuim înaintea lui Dumnezeu.
- ✓ Precum focul este potrivnic apei, tot la fel de potrivnic este a judeca celui ce voiește să se pocăiască.
- ✓ Ascultați-mă pe mine toți cei care osândiți faptele altora, dacă este adevărat, cum de fapt chiar este, că: Cu ce judecată veți judeca, cu aceea veți fi judecați, negreșit, în cele în care-l vom judeca pe aproapele, în acelea vom cădea, fie sufletești, fie trupești și altfel nu va fi. Contabilii nemiloși și amănunți ai greșelilor aproapelui suferă de această patimă pentru că nu și-au adus niciodată aminte în chip nemincinos și deplin de greșelile lor. Căci dacă ar privi cineva amănunțit la păcatele sale, înlăturând vâlul iubirii de sine, nu s-ar mai îngriji de nimic din cele din afară, ci ar socoti că nu-i ajunge timpul nici măcar pentru a se plânge pe sine, chiar dacă ar trăi o sută de ani și de-ar vedea lacrimile ce-i curg din ochi devenind un adevărat Iordan. (Dacă mintea n-ar părăsi luarea aminte de sine, lăsând pe cele ale sale și râzând de ale altora, n-ar ajunge să judece, căci judecarea și cercetarea altora este de fapt uitare de sine.)
- ✓ Am cercetat cu grijă plânsul și n-am găsit în el nici o urmă de clevetire.
- ✓ Firile curioase voiesc să vadă fapta aproapelui și privesc cu ochi atenți scăderea lui. Și de o află, o răpesc și o analizează, iar de nu o află, voiesc mai bine să o închipuie plăsmuind-o decât să plece cu curiozitatea nesatisfăcută.
- ✓ Vorbește cu grijă înaintea celui mândru și bolnav de pizmă, căci când tu vorbești, el dă în mânia lui cuvintelor tale tâlcul care voiește. Deci din cele bune ale tale ia pricină vătămătoare, cuvintele

tale schimbându-se în cugetarea sa după felul bolii lui.

- ✓ Am văzut pe unii făcând în ascuns tot felul de păcate, și amăgiți de presupusa lor curăție, îi osândeau aspru pe cei ce săvârșeau greșeli mici la arătare.
- ✓ Lucrătorul priceput mănâncă numai boabele de struguri coapte, neculegându-le pe cele verzi; tot astfel și mintea înțeleaptă va lua aminte cu sârguință la virtuțile pe care le văd la unii. Cel nepriceput însă va cerceta cu lumânarea lipsurile și defectele fratelui său. Despre aceasta sa zis: Iscodit-au fărădelegi, istovitu-s-au născocind iscodiri. (*Psalmi 63,6*)
- ✓ Să nu osândești chiar de-ai vedea cu ochii tăi, căci nu arareori aceștia te înșeală.
- ✓ Cel ce judecă va fi judecat, deci osândit de propria lui limbă.
- ✓ Blândețea constă în a ne ruga în chip netulburat și sincer pentru cel ce ne tulbură în vremea tulburărilor ce ni le pricinuieste. Sufletul blânde tronul simplității, iar mintea mânioasă e pricinuitoarea răutății. Sufletele celor blânzi se vor îmbogăți întru cunoștințe, iar mintea stăpânită de iuțime locuiește împreună cu întunericul și neștiința. (Cunoștința adevărată e legată de blândețe, căci blândețea e și o contemplare liniștită a semenilor care i se deschid și a tainelor existenței, a tainei lui Dumnezeu Cel blând.)
- ✓ Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetări felurite care s-a făcut neclintit spre o gândire nerăutăcioasă. Nerăutatea este o stare senină a sufletului, izbăvită de orice cugetare vicleană.
- ✓ Vicleanul nu este niciodată în pace ci totdeauna-i hărțuit de mânie, vicleșug și de iuțime. Totdeauna cârtește, totdeauna e aspru, când i se poruncește grăiește împotriva, se răzvrătește; când e sfătuit la bine face rău; când e dojenit batjocorește. El ia în răs pe cei ce viețuiesc bine, îi pizmăiește pe cei ce sporesc, se scârbește de sfaturile bune, îi defaimă și disprețuiește pe frați, îi dezbină, răzvrătește, îi face răi, îi zeflemisește pe cei îndelung-răbdători, se fățarnicește față de străini, clevetește, se asociază cu fiecare împotriva celuilalt, ațâță la sfadă, întărâtă pe unul contra altuia, e gata la ocări, defăimări și în a face numai rău. Precum se vede mânia, întunecă mintea și îl ține pe om într-o agitație continuă și accentuată ducându-l până la nebunie. Între funcțiile sufletești este o strânsă legătură, ele înrâurindu-se reciproc.
- ✓ Legea ca nedesăvârșită, zice: Ia aminte la tine însuși (*Deuteronom 4,9*), iar Domnul, cel mai presus de desăvârșire a poruncit să-l îndreptăm pe aproapele nostru zicând: De-ți va greși fratele tău.. (*Matei 18,15*). Dacă mustrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptată spre el e curată și smerită, să nu ocolești să împlinești porunca Domnului, iar de n-ai ajuns încă la această măsură, împlinește măcar măsura legii. (Evanghelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea depășirii de sine. Ea cere numai să nu se facă rău celorlalți, ci să li se facă bine. Ea a pătruns la ultima cunoaștere a omului arătându-ne că el nu se poate mântui decât punându-și viața sa pentru mântuirea aproapelui. Legea Evangheliei talmăcește legea cea mai adâncă a însăși ființei omeneste, tâlcuind ceea ce omul însuși experiază ca aspirația cea mai adâncă a lui și ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avansate a omenescului. Fericirea nu e decât prelungirea eternă a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul de aici. Fericirea nu este de fapt în noi, ci în alții și în ultimă analiză în Cel Care i-a făcut și îi susține pe toți ca să se scufunde, unificându-se fără confundare, unii în alții. Dar aproapele nu poate fi mântuit de noi fără voința lui, de aceea trebuie trezit la conștiința păcătoșeniei lui când greșește. Noi îl ajutăm trezindu-l la responsabilitatea lui personală, dar trebuie să o facem cu iubire necoborîndu-l iarăși la starea de obiect și necultivînd iarăși închiderea noastră în noi prin mândria unei muștrări aspre și disprețuitoare. Fericirea comuniunii veșnice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc și se respectă ca egale. Ne scufundăm unii în alții ca persoane în persoane, fără să ne contopim.

- ∨ Când voiești să-l îndemni pe cineva la bine, odihnește-l mai întâi trupește și cinstește-l pe el cu un cuvânt de iubire, că nimic nu-l face pe om să se rușineze și să se schimbe de la răutatea lui spre cele bune ca bunătățile trupești și ca cinstirea pe care o primește de la tine.
- ∨ De te vei îmbrăca în toată blândețea și nemânieră, nu te vei obosi mult ca să slobozești mintea ta din robie.

Smerenia mândria

- ✓ Cei ce clădesc peste pietre cărămizi sunt cei ce la început au înălțat clădirea virtuților fără supunere și pentru că sunt necercați în nevoințele smerite ale supunerii, au fost biruiți și clădirea li s-a micșorat slăbindu-se. Cei ce au înălțat stâlpi sunt cei ce de la început intră în viața singuratică, de aceea, fiind fără temelie sunt biruiți. Iar cei ce merg pe jos sunt cei ce înaintând pe încetul pe drumul lipsit de mândrie al supunerii, se fac de nebiruit ca unii ce au experiența războaielor.
- ✓ Cei lipsiți de povățuire cad ca frunzele și cei ce se ostenesc fără sfătuire, în general se rătăcesc. Nu refuza să înveți, chiar de-ai fi foarte înțelept, căci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos aceasta decât a ne bizui pe înțelepciunea noastră. Nu socoti că e bun ceea ce ți se pare, ci ceea ce e recunoscut ca atare de bărbații evlavioși. Însăși voința de a lucra după propria judecată fără a cere sfatul altora, ascunzând în ea mândrie, e păscută de păcat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie și de întărirea comuniunii, care când este sinceră și curată este adevăratul bine.
- ✓ Închipuirea de sine îi face pe cei atinși de ea iubitori de arătare și de slavă, căci a-ți închipui că ești ceva nu te lasă să și fii cu adevărat. De aceea deșertăciunea este și se numește neexistență. Închipuirea că ești ceva se ivește atunci când nu ești ceea ce-ți închipui, sau vrei să acoperi lipsa a ceea ce vrei să arăți că ești. Ea este împreună totdeauna cu nesinceritatea și cu lipsa de smerenie; iar cu aceasta nu se poate clădi nimic pentru că nu recunoști solul tău real pe care trebuie să clădești, sau că numai Dumnezeu este solul tare pe care poți să clădești tainic.
- ✓ Ascultarea este neîncrederea în judecata proprie în orice privință, chiar și-n cele evident bune, până la sfârșitul vieții.
- ✓ Totul merge bine până când întâistătorul nu încetează a te mustra; când însă s-a oprit, nu mai am ce să zic!
- ✓ Cei ce se supun întru Domnul cu simplitate străbat un drum bun neîntărâtând asupra-le viclenia demonilor prin iscodirea cu de-amănuntul (prin cumpănirea și eventual criticarea celor ce poruncește părintele). Înainte de toate să ne mărturisim numai bunului nostru judecător, iar de ne va porunci, și tuturor oamenilor. (Descoperindu-ne rănilor, ele nu vor progresa înspre rău, ci se vor vindeca.
- ✓ Caută ca prin rușinea ce-o suportă acum mărturisindu-ți fărădelegile să scapi de cea viitoare.
- ✓ Se mai putea vedea la aceia o priveliște înfricoșătoare și cu totul îngerească: venerabili încărunțiți de ani și într-adevăr sfinți, alergând ca niște copii întru împlinirea ascultării față de superior și făcându-se vrednici de laudă prin smerenia lor. am văzut acolo bărbați ce petrecuseră câte 50 de ani în ascultare și i-am rugat să-mi spună ce mângâiere au dobândit după atâta osteneală. Unii mi-au spus că aflându-se în abisul smereniei, s-au scăpat prin aceasta pentru totdeauna de războiul dintr-înșii, iar alții au spus că au dobândit o completă imunitate față de ocări și defăimări.
- ✓ Iar eu ca un preaviclean n-am ezitat a-l ispiti pe bătrân întrebându-l ce a cugetat stând în genunchi dinaintea mesei. Privindu-mi superiorul, zise, ca pe Însuși Hristos, n-am socotit niciodată că-mi poruncește el, ci Însuși Dumnezeu. Atunci stăteam rugându-mă Domnului ca

înaintea jertfelnicului și nu ca înaintea oamenilor. Nimic rău nu am cugetat despre păstorul meu, din credința și dragostea ce le am față de dânsul, căci zice cineva: Dragostea nu gândește răul. (*I Cor. 13,5*). Să mai știi apoi și aceea părinte că, din momentul în care cineva s-a dăruit pe sine simplității și nevinovăției, diavolul nu mai găsește nici locul și nici prilejul de a pune stăpânire pe dânsul.

✓ Eu cunoscându-l nevinovat de acuza pe care i-o aducea păstorul, aflându-mă singur cu starețul îi luasem apărarea economului, dar înțeleptul îmi zise: Și eu știu părinte că este nevinovat, dar precum nu este bine, ci cu totul jalnic ca un tată să smulgă pâinea de la gura pruncului flămâzdit, tot așa este un rău procedeu al păstorului de suflete față de sine și față de ucenic, acela de a nu-i dobândi acestuia cununi de biruință asupra păcatului prin muștrări continui atât cât știe că poate suporta, prin insulte, dispreț, umilire și batjocoriri. Altfel ar decurge de ici trei mari greșeli: în primul rând se lipsește pe sine de răsplata ce o poate primi de pe urma muștrării, apoi, putând fi de folos și altora, oferindu-le un exemplu de virtute printr-un altul, nu o face; iar în al treilea și cel mai important rând, pentru că se întâmplă adesea ca cei ce par a suporta și a rezista mai bine ostenețelor, nefiind observați vreme îndelungată și nemaifiind puși la încercare prin muștrări și ocară, ca unii ce sunt socotiți virtuoși, pierd cu timpul virtuțile avute căci deși este pământul bun, aducător de roade și fertil, nemaifiind udat cu apa umilirii nu va produce decât spini, măracini de trufie, de desfrânare ori de netemere. Acest lucru l-a cunoscut marele acela când a scris lui Timotei: Muștră-i, povățuiește-i, ceartă-i pe ei cu timp și fără de timp. (*II Tim. 4,2*) Iar eu m-am împotrivit acestui adevărat călăuzitor al sufletelor punându-i înainte slăbiciunea firii noastre omenești care face pe mulți să părăsească obștea din pricina muștrărilor motivate sau nu, la care el mi-a răspuns: Sufletul legat de Hristos prin iubirea și credința față de păstor, nu se depărtează de el ci dimpotrivă mai degrabă și-ar vărsa sângele decât să facă aceasta, mai ales dacă s-a întâmplat ca prin păstor să i se vindece rănilor sufletești aducându-și aminte de cel ce zice: Nici îngerii, nici căpeteniile, nici o altă făptură nu va putea să ne despartă de dragostea lui Hristos. Iar dacă el nu este astfel legat, împreună și unit, mă minunez cum poate rămâne cu oarecare folos într-un loc unde este reținut doar printr-o falsă și înșelătoare ascultare.

✓ Odată am intrat în vorbă spre zidirea și folosul meu cu un oarecare frate al cărui nume era Avakir, ce se afla de 15 ani în mănăstire și pe care-l vedeam mereu nedreptățit aproape de către toți, mai în toate zilele fiind izgonit de la masă de slujitori pentru că din fire era cam guraliv. Și i-am spus: Frate Avakir, pentru ce te văd zilnic alungat de la masă și plecând la culcare nemâncat? Și el a răspuns: Crede-mă părinte, superiorii mei mă pun la încercare pentru a deveni monah adevărat și nu pentru că m-aș fi făcut vinovat în vreo ceva. Cunoscând eu deci intenția lor, cu ușurință le rabd pe toate și iată, sunt 15 ani de când cuget astfel; de altfel, ei înșiși mi-au spus la intrare în mănăstire că până la 30 de ani obișnuiesc să pună la încercare pe cei ce se leapădă de lume. Și cu adevărat părinte Ioane, că aurul numai prin cercare se lămurește. Acesta mai înainte de a se săvârși, le-a spus părinților: Mulțumesc, mulțumesc Domnului și vouă pentru că m-ați ispitit astfel spre mântuirea mea, căci iată, sunt 17 ani de când am rămas neispitit de diavoli!

✓ Voind odată proestosul să-i pună răbdarea la încercare minunatului bărbat cu numele Mina, îl trimise într-o seară să urce la stăreție și să facă metanie egumenului cerându-i după obicei binecuvântarea. Și l-a lăsat fericitul să zacă la pământ până la vremea slujbei, apoi muștrându-l și ocărându-l ca pe un iubitor de arătare, fățarnic și nerăbdător, îl lăsa să plece, căci știa cuviosul că îndură această încercare cu vitejie. Iscodindu-l eu pe el dacă nu cumva i-a venit somnul stând în genunchi înaintea egumenului, mi-a adevărit că stând culcat la pământ a rostit toată Psaltirea.

✓ Angajându-mă odată într-o discuție cu oarecare dintre acei foarte viteji bătrâni despre viața anahoretică, ei mi-au răspuns zâmbindu-mi și nu fără o oarecare intenție de a mă ironiza: Noi, părinte Ioane, fiind materiali ducem o viață încă și mai aplecată spre cele materiale; am socotit

de aceea că trebuie să ne mulțumim a începe un război pe măsura noastră și de aceea preferăm să ne luptăm cu oamenii care, uneori pot fi insuportabili, dar alții se îmblânzesc, ceea ce e cu mult mai de preferat decât cu demonii care pururea se sălbătesc împotriva noastră.

Unul din acei pururea pomeniți părinți care avea o mare dragoste pentru mine după Dumnezeu și și deschidea sufletul mie, îmi zise cu bucurie: Dacă ai în tine o, preaînțelepte puterea celui ce a zis întru simțirea sufletului că toate le pot întru Hristos Cel ce mă întărește. (Fil 4,3), dacă Duhul Sfânt a pogorât peste tine ca roua curățitoare peste Fecioara Maria, dacă puterea Celui Preaînalt te-a umbrit ca și pe ea prin răbdare, încinge-ți mijlocul ca și bărbatul Hristos Dumnezeu înaintea Cinei de taină cu ștergarul ascultării și sculându-te de la masa liniștii, spală picioarele fraților întru zdrobirea inimii, sau mai vârtos aruncă-te la picioarele lor cu adâncă umilință. Așează-ți portari aspri și neadormiți la poarta inimii tale; stăpânește-ți mintea cea de nestăpânit în plăcerile ce înfierbântă trupul. Câștigă-ți liniștea minții în mișcările și agitațiile mădularelor, iar ceea ce este mai minunat fă-te îndrăzneț cu sufletul în mijlocul tulburărilor, leagă-ți limba pentru a nu te avânta nebunește în discuții contradictorii, luptă zilnic de șaptezeci de ori câte șapte contra acestei stăpâne. Poartă crucea în suflet și înfrânge-ți mintea într-înșă precum ai înfige nicovala în lemn pentru a rezista la toate loviturile, la toate ispitele, ocările, calomniile, batjocurilor, nedreptăților cu care una după alta poate să fie ciocănită. Astfel mintea nu slăbește defel, nici pătimește vreo zdrobire, ci rămâne mereu liniștită și nemișcată. Dezbracă-te de voința ta ca și de o haină a rușinii și astfel, gol, intră în arena luptelor duhovnicești. Iar ceea ce este mai rar și mai cu anevoie, îmbracă platoșa credinței care nu poate fi pătrunsă și nici spartă de necredința față de povățuitor; condu cu frâul înțelepciunii senzualitatea care se avântă fără de rușine, leagă-ți ochiul prin grija de moarte căci el voiește în fiecare moment să iscodească frumusețea trupurilor, mintea iscoditoare care voiește întru lenevie să critice aproapele; redu-o la grija de tine însuși și arată în mod sincer aproapelui tău toată dragostea și simpatia. Atunci întru aceasta ne vor cunoaște toți a fi cu adevărat ucenicii lui Hristos, întrucât în comunitate trăind, ne iubim unii pe alții. Vino, vino, zise iarăși bunul prieten, vino să sălășluim împreună; soarbe băutura batjocurilor în fiecare ceas ca pe o apă a vieții, căci David după ce a căutat toate cele plăcute sub cer, în cele din urmă găsindu-se în impas spuse: Iată cât este de bine și cât este de frumos nimic altceva, decât a locui frații în unire. (*Psalmi 13,41*). Și dacă nu ne-am învrednicit încă de binele unei astfel de răbdări și ascultări, cel puțin să ne recunoaștem slăbiciunea stând în singurătate departe de stadionul acesta al atleticele exerciții duhovnicești, să fericim pe nevoitori și să ne rugăm lui Dumnezeu să ne împărtășească darul răbdării.

Cell ce se ferește și evită mustrarea îndreptățită sau nu, acesta refuză să primească însăși mântuirea, iar cel care o primește, cu sau fără durere, obține în grabă iertarea păcatelor sale.

Arată lui Dumnezeu, în gând și cu sinceritate credința și dragostea ta către părintele duhovnicesc și atunci Domnul asigurându-l printr-o tainică inspirație de sentimentele tale către dânsul, îl va îndemna să se unească și să se împrietenească cu tine.

Cell care-și mărturisește duhovnicului tot șarpele păcatului, își arată marea încredere ce o are pentru dânsul, iar cel care-l ascunde rătăcește încă pe cărările pierzării.

Cell care într-o discuție voiește să biruiască punctul său de vedere, chiar de susține un adevăr, să știe că suferă de boala diavolului, adică de mândrie și dacă săvârșește aceeași greșală într-o discuție cu egali de-ai săi, s-ar putea să fie tămăduit prin epitimia ce i-ar da-o cei mai mari. Dacă, în sfârșit, se poartă la fel și față de cei mai mari și mai înțelepți, acesta nu mai poate fi vindecat prin nici un remediu omenesc.

Cell ce nu se supune cuvântului învederat lucru este că nu se supune ici faptei, căci cel ce este

necredincios întru cele mici (în cuvânt), necredincios și neplecat va fi și în cele mari (în faptă); de aceea osteneala îi va fi zadarnică, iar din cuvioasa ascultare nimic altceva nu va dobândi decât osândă lui însuși.

- ✓ Am uitat, o iubiiți mei prieteni să vă pun înainte și această plăcută pâine a virtuții pe care am văzut-o acolo și anume ascultători care se zdrobeau pe ei înșiși prin ocări și se necinsteau din dragoste de Dumnezeu pentru ca să fie pregătiți și obișnuiți a nu se înspăimânta de disprețuirile venite din afară.
- ✓ Sufletul care cugetă mereu la mărturisire este oprit de acest gând ca și de un frâu pentru a nu greși. Dar faptele pe care nu le mărturisim, le săvârșim ca în întuneric și fără nici o teamă.
- ✓ Atunci vom practica o adevărată și sinceră ascultare când, chiar fiind proestosul absent, noi toți îl vom socoti de față alături de noi și cu aceasta în minte vom căuta să ne depărtăm de cele ce am înțeles că-i sunt neplăcute, adică: discuția inutilă, mâncarea, somnul, etc. Copiii cei răi socotesc că absența învățătorului este pricină de bucurie, pe când cei buni o socotesc ca o pagubă.
- ✓ Întrebând pe unul din acei preaiscusiți părinți în ce fel ascultarea naște smerenie, mi-a spus: Ascultătorul chibzuit chiar de-ar învia morți, chiar de-ar dobândi darul lacrimilor, chiar de s-ar izbăvi de războiul patimilor, cugetă că toate acestea s-au săvârșit prin rugăciunile părintelui său și astfel rămâne străin de orice mândrie. Căci cum se va mândri când recunoaște că a făcut toate acestea prin ajutorul altuia și nu prin sânguința sa?
- ✓ Diavolul luptă uneori și pe cei ce sunt în obște într-o supunere căutând să-i întineze, să-i facă învârtoșați cu inima, să-i forțeze împotriva obiceiului lor să fie tulburați, iar alteori să-i facă oarecum uscați și neroditori, lenevoși la rugăciune, somnoroși și întunecați pentru ca astfel convingându-i că n-au nici un folos de pe urma supunerii ci că dimpotrivă au dat înapoi, să-i scoată din rânduiala exercițiilor luptei duhovnicești. Căci nu-i lasă să înțeleagă că adesea lipsirea cu bună socoteală de cele ce ni se par a fi de folos este pricinuitoarea unei adânci umilințe.
- ✓ Când te mărturisești consideră-te ca un criminal și poartă-te ca atare în gesturi, în înfățișare și în felul de a gândi. Ține-ți ochii plecați spre pământ și dacă se poate, udă cu lacrimile tale picioarele judecătorului și doctorului, ca și pe ale lui Hristos.
- ✓ Ascultarea naște smerenia iar smerenia liberarea de patimi fiindcă Domnul și-a adus aminte de noi într-o smerenie noastră și ne-a izbăvit de vrăjmașii noștri. (*Psalmi 135,22-23*)
- ✓ Conștiința să-ți fie oglinda în care să-ți privești supușenia, și-ți va fi de ajuns.
- ✓ Am văzut un ucenic întrerupând cuvântul proestosului său și am pierdut orice nădejde că va mai putea fi vreodată cu adevărat supus, căci mi-am dat seama că n-a câștigat din această supunere smerenie ci mândrie.
- ✓ Fii atent atunci când ești împreună cu frații să nu te sârguiești a te arăta pe tine mult mai drept decât ei în vreo privință oarecare altfel vei săvârși două rele: în primul rând îi vei răni pe aceia prin mincinoasa și falsă ta sânguință, iar în al doilea rând, ție nu-ți vei dobândi decât numai slavă deșartă.
- ✓ Fii sârguincios cu sufletul nearătând aceasta prin trup, prin înfățișare, cuvânt deschis sau subînțeles. Fă așa, doar dacă ai încetat să-ți disprețuiești aproapele. De ești însă plecat spre aceasta, fă-te fraților tăi asemenea și nu te deosebi mândrindu-te prin mincinoasa închipuire de sine.
- ✓ Bea cu nesaț ca pe o apă a vieții batjocurile pe care ți le aduc frații tăi, căci ei caută să te adape din izvorul ce curăță orice desfrânare. De abia atunci va răsări în sufletul tău curăția desăvârșită,

iar lumina lui Dumnezeu nu va lipsi din inima ta.

- ✓ Chip al desăvârșitei supunerii să ne fie, o prieteni, argintul viu, căci el coborându-se dedesubtul tuturor, rămâne totuși curat de orice întinăciune.
- ✓ Cei ce s-au făcut slujitorii altora, trăiesc cu trupul între oameni dar mintea lor bate prin rugăciuni la poarta cerului.
- ✓ Trebuie să ne încredem cu tărie în cei ce au primit în Domnul grija de noi chiar dacă ne-ar porunci unele lucruri care ni se par potrivnice și vătămătoare mântuirii noastre, căci mai ales atunci se probează credința noastră în ei ca într-un cuptor al smereniei. Iar semnul credinței celei mai desăvârșite este acela de a ne supune fără cârtire poruncilor părintelui nostru, chiar când vedem că ele sunt potrivnice celor nădăjduite de noi.
- ✓ Smerenia se naște din ascultare, iar din smerenie dreapta socoteală. Din discernământ se naște perspicacitatea (agerimea minții) iar din aceasta prevederea. Cine deci oare, nu va alerga atunci pe drumul acesta al smereniei văzând câte bunătăți îi pregătește aceasta? Despre această măreață virtute a grăit și dumnezeiescul Psalmist: Gătit-ai săracului ascultător întru bunătatea Ta, Dumnezeule venirea Ta întru inima lui. (*Psalmi 67,11*)
- ✓ Simțind unii ascultători îngăduința proestosului, s-au înșelat pe ei cerându-i acestuia ascultări sugerate de ei înșiși. Unii ca aceștia să cunoască însă că în felul acesta au pierdut cu totul cununa muceniei deoarece ascultarea adevărată este renunțarea la orice fățarnicie și dorință proprie.
- ✓ Mergi, vinde-ți voia ta și dă-o lui Dumnezeu, i-ați crucea și îndură cu stăruință viața de obște a fraților și fără îndoială, vei dobândi comoară în ceruri.
- ✓ Adu-ți aminte neîncetat de cuvintele celui ce a spus: Cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui. (*Matei 10,22*) și mergând, să alegi de e cu puțință pe cel pe care socotești că nu e altul între oameni mai sever și mai aspru ca să te deprindă întru umilință. Astfel stăruind, bea în fiecare zi doctoria umilirii și a disprețului, cum ai bea mierea și laptele. Și dacă unul ca acesta ar petrece în nepăsare, ce voi face? Chiar de l-ai vedea curvind să nu te desparți de el, ci zi în sinea ta: Prietene cu ce scop ai venit aici? Atunci vei vedea pierind din tine mândria și învârtoșarea furioasă.
- ✓ Cei din obște să prețuim mai mult ascultarea decât nevoința căci cea din urmă ne învață mândria pe când prima ne învață smerenia.
- ✓ De ești mândru alege-ți un povățuitor aspru și sever, iar nu blând și îngăduitor. Iar când fără încetare te ocărăște, arată-i încă și mai multă credință și dragoste și prin aceasta vei cunoaște că Duhul Sfânt locuiește nevăzut în sufletul tău și că puterea Celui Preaînalt te-a umbrit. Dar să nu te mândrești pentru că înduri ocările și necinstirile stăpânului tău, ci mai vârtos tânguiește-te căci fără îndoială ai făcut ceva vrednic de ocară întărâtându-l asupra-ți.
- ✓ Eu cred că trebuie să păstrăm tăcerea în fața tuturor necinstirilor ce ni se aduc, căci, acesta este momentul când putem dobândi mare câștig; când însă este ocărât altul, trebuie să-i luăm apărarea pentru a păstra legea păcii și a dragostei ce ne împreună.
- ✓ Cel ce aleargă spre nepătimire și spre Dumnezeu socotește pierdute toate acele zile în care n-a fost ocărât și batjocorit; după cum arborii, cu cât sunt mai mult bătuți de vânturi, cu atât își înfig mai adânc rădăcinile, așa și cei ce trăiesc în ascultare, dobândesc o întărire sufletească de neclintit.
- ✓ *Ascultarea este un suprem act continuu de voință; viața în simplitate e cea fără complexități și întrebări inutile care o micșorează ca trăire din iubire. Toate întrebările, complicațiile și*

problemele sunt eliminate prin acceptarea este necondiționată a voii povățuitorului, cel ce ascultă având o singură datorie să asculte și să împlinească întocmai ceea ce i se cere. Prin povățuitor ascultă de Dumnezeu ale Căruia voi i se fac concrete prin acela. De aceea nu mai are nici o frică de primejdii sau de moarte, fiind încredințat că se află sub directa atenție și grijă a lui Dumnezeu căruia îi împlinește voia. Pe toate le vede bine pentru că nu vede nici o primejdie. Merge cu ochii închiși, deplin convins prin credință că nu i se va întâmpla nimic rău ci că situațiile extreme în care este pus sunt doar pentru a-i încerca credința. La baza acestei tăieri a voii este de fapt o mare și o continuă voire sau hotărâre de autodepășire a ego-ului, a ezitării, a necredinței.

- ∨ În fiecare clipă moare individul care-și face vreo voia de-a sa.
- ∨ Lepădarea discernământului, a alegerii proprii stă în a accepta pe unele ce par rele, ca bune precum Avraam împlinind porunca de a-l înjunghia pe fiul său și-a îmbogățit fără să judece ascultarea pe care o avea de la început. Ascultarea de Dumnezeu vine din bogăția înțelegeri adevărate a ceea ce trebuie făcut pentru propria realizare și îmbogățește această înțelegere prin experiența continuă ce o face cel ce ascultă despre propășirea sa în eliberarea de mândrie.
- ∨ Ascultătorul este cel ce a respins regula proprie urmând sfatul altuia.
- ∨ Ascultarea ține locul și chiar depășește virtuțile ce țin de nevoiță (post, rugăciune curată, priveghere de toată noaptea, dormitul pe jos, etc.).
- ∨ Cel ce judecă și ține seama de toate amănuntele, disprețuiește; iar cel ce disprețuiește nesocotește și nici nu ascultă. Chiar dacă nu cade în neascultare, dar nici nu împlinește cu credință ceea ce i se poruncește. Iar tot ce nu este din credință, este păcat.
- ∨ Ascultarea este și trupească dar și sufletească căci cei ce-au trăit în singurătate deși nu se supuneau unui om, își supuneau trupul Duhului. Deci e vădit că cel ce nu are pe cea sufletească împreună cu cea trupească nu-l va vedea pe domnul, căci mulți supunându-se părinților numai trupește, și-au robit sufletul plăcerilor, de aceea cu nimic nu s-au folosit din supunerea lor căci rămânând pătimiși nu-l vor vedea pe Domnul. domnul este nepătimitor și numai cei ce se înrudesesc cu El în aceasta îl pot vedea sau simți.
- ∨ Cel ce se supune se judecă și se osândește pe sine ca neputînd din pricina stării lui păcătoase să înțeleagă prin el însuși cum se cuvine voia lui Dumnezeu, și judecându-se în felul acesta, se izbăvește de judecata lui Dumnezeu.
- ∨ Cel ce împlinește voile altuia cu conștiința curată, nefăcînd nimic după voia sa, chiar dacă din neștiință și uitare îi va lipsi ceva din cele datorate și de aceea pare celor ce privesc superficial, vrednic de judecat, el totuși nu e osândit de Dumnezeu. De va încerca să înțeleagă poruncile după voia lui și să le împlinească după cum i se pare lui că este mai bine, se osândește pentru că își împlinește plăcerea sa. Făcându-și voia lui, suportă consecințele ce decurg din aceasta.
- ∨ Nu este îngăduit ascultătorului să supună vorbei multe sau iscodirii poruncile ori faptele păstorului, căci în acest caz dracii care pururea stârnesc cugetarea la gânduri iscoditoare îl sfătuiesc cu viclenie să facă drumul simplu n chip sucit. Întrebările, analizele, înclinația de a contrazice în sfaturile și poruncile primite sunt tot felul de pretexte de amânare sau de refuz a împlinirii lor. binele este simplu și se percepe doar cu mintea simplă, cea sucită îl acoperă cu tot felul de complicații iscodite.
- ∨ Cel ce pornește la ascultare cu hotărâre, se dovedește pe de o parte bărbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; este tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei, el renunță la liniștea care-l odihnește și ia asupra-și grija ajutorării aproapelui.

- ✓ Prin mărturisire se păstrează sufletul în sinceritate sau într-o transparență deplină neavând nimic de ascuns sau acoperit de întunericul minciunii, nici o umbră, ci totul în lumină.
- ✓ A dezvălui de bună voie greșelile sale bărbaților duhovnicești, e un semn al vieții ce se îndreptează, iar a le ascunde este un semn al sufletului pătimas, căci nimeni ajutând pe hoți sau stând de partea curvarilor și acoperindu-i prin complicitate nu se îndreptează.
- ✓ Leagă pe cel ce a păcătuit ca să i-l faci milostiv pe Dumnezeu. Nu-l dezlega, ca să nu fie legat și mai tare de mânia lui Dumnezeu. De nu-l voi lega eu, legăturile lui vor rămâne nedezlegate că de ne vom judeca pe noi înșine, nu vom mai fi judecați (*I Cor. 14,31*). Să nu socotească cineva aceasta ca cruzime și neomenie, ci ca cea mai mare blândețe și cel mai bun leac și multă purtare de grijă. Dar a suferit destul timp pedeapsa! va zice cineva. Cât? Spune-mi! Un an, doi, trei? Dar nu mă interesează vremea ci îndreptarea sufletului. Arată-mi deci aceasta: de s-a străpuns la inimă, de s-au schimbat și atunci s-a împlinit totul; iar de nu s-a întâmplat aceasta, vremea nu-i de nici un folos căci nu căutăm de a fost legată rana de multe ori, ci de a folosit legătura. Dacă a adus folos în scurtă vreme, să nu mai fie ținută, iar de nu a fost spre folos în 15 ani, să fie ținută în continuare. Dezlegarea celui legat să o hotărască doar vindecarea. Legând duhovnicul pe cel ce a greșit, nu-l mai leagă Dumnezeu căci acela simte mai vădit dezaprobarea și se îndreaptă, pe când legătura lui personală cu Dumnezeu nu-i îngăduie să simtă obiectiv aceasta și omul continuă să păcătuiască. Socotind că nu l-a dezaprobat duhovnicul, el crede automat că păcatul lui n-are prea mare importanță și deci n-are nici o remușcare.
- ✓ Pironește de stâlpul mărturisirii orice șarpe ce se mișcă în tine și așa îl vei ucide. Cine voiește să-și facă biruitor cuvântul său, voiește să-l umilească, să-l domine, să se impună altuia. Desigur, el ar putea spune că nu voiește să se impună pe sine, ci adevărul, dar despre adevărul lui Hristos ajunge să dai mărturie trăindu-l și murind pentru el. El nu se impune cu arguții ale rațiunii, a cărei dibăcie vrei să dovedești că ai. Nu ține de viețuirea creștinească a se apăra și nu se vorbește de ea în învățătura lui Hristos. Împotrivirea în cuvânt arată încăpățânare și mândrie, părere înaltă ea dovedește dispreț nicidecum smerenie și supunere în toate.
- ✓ Cel singur neavând pe nimeni care să-i poată proba lucrul, i se pare că a ajuns la împlinirea poruncilor. Astfel făcându-și din nepricepere o deprindere ajunge să nu-și cunoască lipsurile și patimile căci îi lipsește din jur orice ajutor prin care să cunoască unde se află cu lucrarea poruncilor. Cum va putea arăta unul ca acesta smerita cugetare neavând pe nimeni care să se arate mai smerit? Cum va cunoaște milostivirea, despărțit fiind de ceilalți? Cum se va deprinde în îndelunga răbdare nestând nimeni împotriva voii sale? Iar de va zice cineva că-i de ajuns învățătura Scripturilor pentru îndreptarea năravurilor, face ca cel ce învață tâmplăria dar nu lucrează niciodată. Înсуși domnul a spălat picioarele ucenicilor, iar tu pe cine vei spăla? Cum vei sluji? Decât cine vei fi cel mai din urmă singur de sine petrecând?
- ✓ Obișnuindu-te a nu te socoti mare lucru nu te vei mai mâhni când nu te vor socoti astfel nici alții.
- ✓ Este bine ca cei ce ajung prin ispita celui rău în vreo întinare, în vreo tulburare sau lenevire la rugăciune să nu iasă din pricina acestora din ascultare, ci să înțeleagă că aceasta li se întâmplă din iconomia dumnezeiască pentru a-i conduce la cea mai adâncă smerenie.
- ✓ Trebuie să-ți mărturisești păcatele fără a le cruța, așa cum nu te-ar cruța dacă ți le-ar dezvălui cineva. Desigur, spunându-le tu însuși vei trece prin clipe de mare rușine însă cu rușinea pe care o suferi lovești păcatele care-ți produc rușinea și înlături pricina rușinii. Rușinea mărturisirii este trecătoare, dar rușinea obiectivă a rămânerii în păcatul nemărturisit e durabilă și se adâncește mereu.
- ✓ La odihna de patimi se ajunge ușor biruindu-ți mândria și pornirile spre plăcere prin ascultare. În

ascultare este o mare tărie, e izvorul tăriei pentru biruirea tuturor patimilor.

- ✓ Sufletul odată obișnuit să se răzvrătească se umple de multă neînfrânare.
- ✓ Dacă orice corabie se poate îneca chiar având cârmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd deloc.
- ✓ Cel smerit și ascultător nu slujește patimii închipuirii de sine.
- ✓ Semnul smereniei este răbdarea desăvârșită a defăimării.
- ✓ Însușirea slavei deșarte a monahului e că vrea să fie slăvit pentru virtuțile sale, iar propriu trufiei este a se înălța pentru faptele sale și a-i disprețui pe ceilalți. A celor din lume este că vor să fie slăviți pentru frumusețe, bogăție, stăpânire și pentru inteligență.
- ✓ Nu-i ușor a ne izbăvi de slava deșartă, dar se izbăvește cineva prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin luarea aminte deasă. Semnul izbăvirii e a nu mai ține minte răul celui ce ne-a vorbit de rău.
- ✓ Ia seama și vei vedea această nelegiuită înflorind până și la mormânt în veșminte, mirodenii, convoaie și cântări (cu ocazia înmormântării cu mare pompă; aceasta se vede și în monumentele costisitoare pe care și le clădesc unii cât sunt în viață).
- ✓ *Fiecare virtute este capabilă să nască slava deșartă; această împletire ține de o etapă încă nedesăvârșită a firii noastre. Patima este atât de împletită cu firea, încât ni se pare că luptând cu patima, luptăm cu firea noastră și vedem în aceasta o greutate. Numai o înțelegere adâncă a firii noastre ca regăsindu-se deplin când se uită pe sine, sau se predă total lui Dumnezeu și semenilor, ne scoate din această stare contradictorie și chinuitoare pentru a ne ridica la starea paradoxală supremă, fericită și conformă cu ea, la starea în care nu mai ești prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iubește și pe care Îl iubești desăvârșit.*
- ✓ E propriu celor înaintați să rabde cu bărbăție și cu bucurie ocările, dar e propriu celor sfinți și cuvioși să treacă nevătămați prin laude.
- ✓ Să ne ferim să fim lăudați cât și de a ne ferici unii pe alții în față. Cea de-a doua este a lingușitorilor și a celor mișcați de draci, prima a ușuraticilor. Cel de-al doilea este ca un stricător al bunătăților îngerul diavolului; cel dintâi este un moștenitor nesocotit, pregătit să piardă îndată ostenele. Amândoi lucrează împreună pierderea reciprocă.
- ✓ Când vei auzi pe aproapele și prietenul tău că te-a defăimat în dos sau chiar fiind tu de față, atunci și numai atunci arată-i iubire și manifestă-ți dragostea față de dânsul.
- ✓ Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor, dar mai mare e a respinge lauda dracilor.
- ✓ Nu cel ce se disprețuiește și se defaimă pe sine arată că este smerit căci cum nu se va suporta cu ușurință pe sine, ba încă prin aceasta se va și mândri, ci acela care ocărățind fiind de altul nu-și va împuțina iubirea către dânsul. *(Cel smerit nu se tulbură când e nedreptățit și nu se îngrijește să-i convingă pe ceilalți că a fost calomniat, ci degrab cere iertare.)*
- ✓ Nu te compara cu cei păcătoși, ci mai degrabă cu cei înaintați în virtuți, căci măsurându-te cu cei dintâi vei cădea în groapa închipuirii de sine; însă măsurându-te cu cei din urmă vei înainta spre înălțimea smereniei.
- ✓ Slava deșartă se folosește de darurile naturale și prin acestea de multe ori i-a doborât pe nenorociți. Cel ce se mândrește cu darurile sale naturale (inteligența, învățătura, cititul limpede, elocința, cu destoinicia și cu toate celelalte pe care le are fără nici o osteneală, nu-și va putea însuși niciodată bunătățile mai presus de fire; căci cel necredincios în puține, va fi necredincios

și în multe și stăpânit de slavă deșartă.

- ✓ Începutul lepădării slavei deșarte e păzirea gurii și iubirea necinstirii, mijlocul ei este oprirea tuturor lucrărilor gândite ale slavei deșarte, iar sfârșitul este îndeplinirea fără nici un regret cele ce țin de necinstire înaintea mulțimii oamenilor.
- ✓ Cel ce are grijă de limbă se dovedește lucrător al virtuților, iar nepedepsirea limbii arată deșertăciunea din el.
- ✓ Nu-ți ascunde rușinea pe motiv că fu vrei să dai prilej de poticnire; trebuie avut în vedere și felul păcatului, căci nu este nevoie totdeauna de aceeași doctorie.
- ✓ Când vezi un gând în tine ispitindu-te cu slava deșartă, cunoaște limpede că-ți pregătește rușinea.
- ✓ Când laudătorii, mai bine-zis amăgitorii încep să ne laude, să ne aducem aminte de mulțimea fărădelegilor noastre și ne vom afla nevrednic de cel spuse sau făcute.
- ✓ Cei simpli nu sunt cuprinși de această otravă căci slava deșartă este lepădarea simplității și o prefăcătorie continuă.
- ✓ Mândria este tăgăduirea lui Dumnezeu, disprețuirea oamenilor, maică a osândirii, nepoată a laudelor, semnul nerodniciei, izgonirea ajutorului lui Dumnezeu, înaintemergătoarea ieșirii din minți, pricinuitoarea căderilor, izvor al mâniei, ușa fățarniciei, cauza nemilostivirii, rădăcina hulei.
- ✓ *Cel ce suferă de închipuirea de sine nu trăiește ancorat în realitate. Toată imaginea este sa este un fum care-l intoxică. El iese din legătura cu Dumnezeu și cu oamenii care sunt singura realitate ce-l ține și pe el în real.*
- ✓ Unde s-a produs căderea, acolo s-a sălășluit mai înainte mândria, căci al doilea lucru este vestitor al celui dintâi.
- ✓ Cel ce se înalță cu cugetul, se împotrivește cu cuvântul, dar cel smerit nu știe să se împotrivească nici cu privirea. Monahul semeț contrazice cu tărie spusele altuia. Bărbatul mândru iubește stăpânirea și cu toate că-i conștient prin aceasta că-și agonisește pieirea, totuși nu se încumetă să-și părească năravul.
- ✓ Cel ce respinge musturarea cuibărește patima în sufletul său, iar cel ce-o primește s-a dezlegat de legătura ei.
- ✓ Celor mândri le este folositoare ascultarea cu supunere, o viață aspră și lipsită de orice cinstiri precum și citirea faptelor celor mai presus de fire ale Părinților. Doar așa va mai fi poate vreo speranță de mântuire și pentru acești nenorociți.
- ✓ Să ne cercetăm pururea pe noi înșine și să nu încetăm niciodată ane compara cu părinții și luminătorii dinaintea noastră și atunci vom vedea că nu le-am urmat nici măcar un pas, nu ne-am păzit făgăduința ci ducem încă o viață lumească.
- ✓ Trufia lucrează uitarea greșelilor, căci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetări. (Uitarea greșelilor pricinuieste uneori închipuirea de sine, alteori nesimțirea. Uitarea de sine din mândrie dă aparența unei cunoașteri de sine căci sinea cunoscută prin mândrie, e o sine de suprafață, suprapusă, și care stă pe nisip ca un gol, pe când sinea cunoscută prin smerenie este sinea afundată pe veci în temeiul neclintit și adevărat care este Dumnezeu. Cel mândru, neștiind de păcatele sale nu se deosebește de Dumnezeu în închipuirea sa și deci nu-și vede fundamentul său; cel smerit știind de greșelile sale sau de micimea sa, își vede fundamentul său care-l susține totuși pe veci, iertându-l. ruptă de realitate, mândria o contraface prin închipuire,

trăiește într-o fantasmagorie, într-o nălucire prelungită. Golit de toate, cel mândru își închipuie, se autoiluzionează că ar avea ceva; întunecat fiind, crede că se află în lumină dar bogăția lui însăși e săracă și în lumina ei el nu vede nimic real, nimic consistent.)

- ✓ Neputerile mele sunt căderile duhovnicești: mânia, clevetirea, hula, fățarnicia, ura pizma, viața după o regulă proprie, împotrivirea în cuvânt, neascultarea, răzvrătirea. Un singur vrăjmaș avem asupra căruia nu avem putere; ți-l spunem pentru că suntem biciuite de el. El constă în a te defăima pe tine însuși în chip sincer înaintea Domnului. Atunci abia să ne socotești ca pe o pânză de păianjen.
- ✓ Să îndrăznească pătimișii care se smeresc căci chiar de vor cădea în toate gropile și vor fi vătămați prin toate modurile și se vor îmbolnăvi de toate bolile, însă după însănătoșire vor fi tuturor doctori și luminători, sfeșnice și povățuitori învățând chipurile de vindecare a fiecărei boli izbăvindu-i astfel pe cei ce bolesc prin experiența lor.
- ✓ Nu te lauda, o omule cu o bogăție pentru care n-ai depus nici o strădanie, căci cunoscând dinainte Miluitorul nostru vătămarea și pieirea spre care mergi ți-a trimis aceste daruri fără a cere în schimb vreo plată.
- ✓ Nimicitoarea tuturor patimilor este smerita cugetare, căci cei ce au câștigat-o pe aceasta le-a biruit pe toate. Născătoarele tuturor patimilor sunt plăcerea și viclenia; cel ce le ține pe acestea nu-l va vedea pe Domnul, dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrâna de la una fără s-o înlăturăm și pe cealaltă.
- ✓ Cel ce-și închipuie că e ceva și-i învață pe alții lucruri a căror experiență nu o are nici prin faptă nici prin cunoaștere îndelungată, suferă de două boli și de două orbiri: de închipuire de sine și slavă deșartă, de nesimțire și de ignoranță. Dacă mai are și lăcomia pântecelui va fi târât în patimile de rușine și va auzi cuvântul Mântuitorului: Doctore, vindecă-te pe tine însuși. (Luca 42,3)
- ✓ Când îi vedem pe unii iubindu-ne în Domnul, să ne păzim neîndrăzneți mai ales față de ei căci nimic nu obișnuiește să risipească dragostea și să pricinuiască ura ca îndrăzneala. Mergi la prietenii tăi cu cuviință și de vei face așa te vei folosi și pe tine și pe ei, căci sub masca iubirii sufletul leapădă frâul păzirii sale.
- ✓ Cel care viețuiește fără a fi supus unui superior nu poate dobândi smerenia dintru început deoarece tot cel ce se conduce singur își închipuie că este destul de înțelept întru această artă de a trăi în singurătate.
- ✓ Dracii mai au un vicleșug subțire pe care cei nepricepuți nu-l simt și anume: după ce ne-au îndemnat să spunem sau să facem ceva necuvenit, iar noi nu ne-am învoit, ne îndeamnă să aducem mulțumire plină de mândrie lui Dumnezeu.
- ✓ Toți cei ce voim să ne apropiem de Domnul să o facem în chip simplu și neprefăcut, fără viclenie, iscodire ca și cum ar veni la lecțiile unui învățător. Căci El fiind simplu și necompus voiește ca și sufletele ce vin la El să fie simple și nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodată simplitatea fără smerenie. Vicleanul este cel ce-și închipuie că din înfățișarea din afară și din cuvinte cunoaște gândurile cele aflate în inimă.
- ✓ Trebuie să nu-ți cântărești propriile fapte, să nu le observi, ci să fie ca și cum n-ar fi. Să nu te dedublezi prin conștiința valorii tale aceasta e smerenie și simplitate în același timp.
- ✓ Nevicleană e firea curată a sufletului care în întâlnirile cu toți se poartă așa cum a fost zidită.
- ✓ Viclenia este cuget rătăcit, mincinoasă cârmuire de sine, încălcarea jurămintelor, cuvinte

meșteșugite, perfide, intenții ascunse și camuflate, dușmana mărturisirii păcatelor, cuget întortocheat, îndărătnicie prostească, dorință de a trăi după o regulă proprie, pricinuitoare a râsului atunci când sunt mustrate păcatele, descurajare ce duce la nebunie, evlavie prefăcută, viață drăcească.

- ✓ Viclenia este o știință, sau mai vârtos o urâciune drăcească, străină întru totul de adevăr care socotește că nu-i vădită celor mulți.
- ✓ Căderea i-a înțeleptit adeseori pe mulți înrăiți dăruindu-le acestora fără voie nerăutate și mântuire.
- ✓ Cel ce s-a smerit înlăuntrul său nu e furat de buze căci ceea ce nu are vistieria, nu se scoate pe ușă.
- ✓ Cei mai mulți ne numim pe noi înșine păcătoși și poate că și suntem, dar ceea ce probează inima cu adevărat este primirea defăimării. (Cel ce poate răbda cuvântul aspru al unui om urâcios și neînțelept pentru Dumnezeu și pentru a liniști atmosfera, fiul păcii se va chema și unul ca acesta poate dobândi pacea sufletului și a duhului cercarea și dovedirea smereniei se face prin necinstire.)
- ✓ Cel ce aleargă spre limanul neînvințit al smereniei, nu va înceta să cugete și să născocască tot felul de planuri, cuvinte, gânduri, de meșteșugiri, iscodiri, cereri și rugăciuni până ce , cu ajutorul lui Dumnezeu și prin purtări tot mai smerite și mai simple va scăpa vasul sufletului său de marea pururea bătuită de furtună a închipuirii de sine.
- ✓ Unii iau ca pricină de smerită cugetare relele făcute înainte, biciuind prin ele închipuirea de sine; alții se umilesc prin lipsurile de toate zilele, unii doboară prin încercările, bolile și prin greșelile de zi cu zi înălțarea lor. alții și-au făcut din lipsa darurilor maica darurilor. (Cel sărac e cel mai bogat dacă-și cunoaște sărăcia.)
- ✓ Cunoașterea e înțelegerea neclintită a măsurilor proprii și amintirea neîmprăștiată a greșelilor celor mai subțiri.
- ✓ Dacă chipul celei mai de pe urmă mândrii este a fățări virtuți pe care nu le avem, apoi semnul celei mai adânci smerenii este să ne înfățișăm ca vinovați pentru păcate ce nu sunt ale noastre, de dragul disprețuirii.
- ✓ Să preferi să-i superi pe oameni, decât pe Dumnezeu, căci se bucură văzându-ne alergând spre necinstiri ca să strâmtorăm prin acestea și să pierdem închipuirea deșartă de sine. Înstrăinarea este chipul cel mai bun al acestei nevoițe căci numai cei cu adevărat mari pot răbda să fie batjocoriți de ai lor.
- ✓ Deoarece noi cu greu ne învoim să ne smerim, Domnul a rânduit în purtare de grijă și aceasta: nimeni nu-și poate vedea rănile sale precum le vede aproapele său, de aceea trebuie să fim recunoscători pentru însănătoșirea noastră, nu nouă ci aceluia și lui Dumnezeu.
- ✓ Trebuie să ne osândim și să ne ocărâm pe noi înșine neîncetat ca prin micșorarea noastră să lepădăm păcatele fără de voie. (Este un mijloc de a ascuți conștiința de noi înșine, de neputința noastră.)
- ✓ Câtă vreme păcătuim întru cunoștință nu este smerenie în noi.
- ✓ Încrederea în sine și luarea deciziilor de unul singur îi este celui smerit o greutate greu de suportat, pe cât îi este celui mândru porunca altuia.
- ✓ Cunoscând Stăpânul că putem întipări chipul virtuții sufletului prin purtarea cea din afară, luând un ștergar ne-a arătat calea smereniei, căci sufletul se face asemenea lucrărilor din afară și luând

chipul celor ce se fac cu trupul se întipărește de ele.

- ✓ Smerenia și fără fapte ne pune înaintea lui Dumnezeu, dar fără ea, deșarte sunt toate faptele noastre, căci preschimbarea minții noastre o voiește Dumnezeu. În minte ne facem buni și în minte ne facem netrebniți.
- ✓ Dacă mândria i-a făcut pe unii din îngeri draci, negreșit smerenia poate face și din draci îngeri. Drept aceea să nu șovăie cei ce au căzut.
- ✓ Putem înșira mai multe fapte sau căi care duc la smerenie, fără ca ele să fie semne precise ale dobândirii ei: sărăcia sau neagonisirea, înstrăinarea, ascunderea înțelepciunii ce o avem, grăirea nemeșteșugită, simplitatea, sinceritatea în vorbe, cerșitul milosteniei, ascunderea neamului bun, izgonirea îndrăzelii, îndepărtarea de flecăreală. Nimic nu poate smeri mai mult sufletul ca starea sărăcăcioasă și modul de viață în care cerșești depinzând de mila altora.
- ✓ Să-ți fie ție chipul și pășirea, haina, scaunul, așternutul, hrana și toate celelalte potrivite smereniei la fel cuvântul și purtarea. Toate acestea să arate smerenia ta.
- ✓ Primejdios lucru este a iscodi cu dinadinsul lucrările lui Dumnezeu; iscoditorii plutesc în corabia mândriei și a închipuirii de sine!
- ✓ Maica supunerii este disprețuirea de sine și dorința cu orice preț a sănătății.
- ✓ Dacă culmea slavei deșarte stă în a face cineva schime și fapte fățarnice chiar când nu-i nimeni de față care să-l laude, semnul lipsei slavei deșarte se arată în a nu se lăsa cineva niciodată furat cu cugetarea de prezența celor ce-l laudă.
- ✓ Pe cât de multă credință în el vede înfîștătorul la supușii săi și la alții din afară, pe atâta trebuie să se păzească pe sine cu toată grija în cele ce le face și le spune căci știe că toți privesc la el ca la o icoană pilduitoare și socotesc cele spuse și făcute de el ca la dreptar și lege.
- ✓ Mulți au socotit, din pricina tăcerii cârmaciului că plutesc bine până ce s-au izbit de stâncă.
- ✓ Dacă cineva muștrat îndeosebi nu se rușinează, va face și din muștrarea în fața mai multora prilej de nerușinare urându-și de bunăvoie însăși mântuirea sa.
- ✓ Întâi de toate să fie întrebat cel vinovat care au fost faptele lui după felul lor, pentru două motive: ca prin mărturisire să se simtă totdeauna împuns în conștiință și să rămână fără îndrăznire, și ca cunoscând ce răni are să fie trezit la iubirea noastră.
- ✓ Ia seama să nu cercetezi cu de-amănuntul lucrurile cele mai mici căci nu vei fi următor lui Dumnezeu & *(Nu sili pe cel ce te-a ascultat de la primul cuvânt cu cearta, ci fă-ți al tău câștigul pe care l-a aruncat el.)* Căci mai mult decât îndreptarea lui îți va fi ție nepomenirea răului. Luând de la Dumnezeu slujba de a învăța și nefiind ascultat, întristează-te în cuget dar nu te tulbura la arătare căci întristat de el nu te vei număra cu cel ce nu te-a ascultat, dar tulburându-te vei fi certat pentru același lucru. Primind slujba de a porunci, păzește treapta ta și nu trece cu tăcerea cele de trebuință pentru faptul că vezi împotrivire, căci pentru cei ce ascultă vei lua plată pentru roadele lor, iar celor ce nu ascultă să le ierți toate și vei lua la fel de la Cel ce a zis: Iertați și vi se va ierta vouă.
- ✓ Aceeași mâncare le pricinuiește adeseori unora râvna, altora dezgustul. Trebuie ținut seama la aruncarea seminței de cele de față: de timp, de persoană, de calitate, de cantitate.
- ✓ Unii când preiau o conducere pierd în timpul acesteia bogăția virtuților căpătate anterior în loc să sporească, deoarece se umplu de slavă deșartă și de iuțime.

- ∨ Când ascultarea o cere nu trebuie să mai existe frică de moarte!
- ∨ În mărturisire se arată voința de a depăși păcatul; nu ajunge numai o părere de rău interioară.
- ∨ Să nu-i înveți pe cei simpli și nevinovați cele meșteșugite și subțiri, ci mai vârtos îndrumă-i la simplitate.

Patimi ispite

- ✓ *Libertatea este voința sufletului rațional gata să se miște încotro voiește. Pe aceasta s-o înduplecăm să fie gata să se miște numai spre bine, ca să topim pururea amintirea răului prin gânduri bune. Spre deosebire de animale, omul fiind rațional, mai degrabă conduce firea decât e purtat de ea de aceea chiar când dorește ceva, dacă voiește, are putere să înfrâneze dorința ori să-i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvântătoare nu sunt nici lăudate nici mustrate pe când omul este lăudat și muștrat. Omul este ființa care dispune de el însuși, de sine, ținând seama în mod liber de legi dar nefiind întru totul supus vreunei legi ca lucrurile și animalele ce constituie natura. Omul într-un anumit sens este mai presus de natură făcând-o instrument al voinței sale și putând-o umple de duhul dumnezeiesc și de libertatea Lui cu totul superioară care întărește libertatea noastră. Numai când se face rob patimilor omul devine o simplă piesă a naturii sau mai prejos de natură, deși pe de altă parte s-a făcut așa prin propria-i voie sau acordul său.*
- ✓ *Călugărul este cel ce supune firea sa unei sile neîncetate și simțurile sale unei paze neîntrerupte. Silirea este obosirea trupului pe care o rabdă de bunăvoie ucenicii lui Hristos prin tăgăduirea voii proprii și prin renunțarea la odihna cu trupul, în păzirea poruncilor lui Hristos. Prin acest efort susținut monahul dovedește că omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învârtoșată în păcate, poate covârși obișnuințele rele devenite legi ale firii, poate deveni liber față de ele. El este la extrema contrară a patimilor în care și-a pierdut cu totul libertatea față de trup și lume. Dumnezeu l-a făcut pe om cu un amestec de libertate și necesitate; omul se poate dezvolta fie spre domnia deplină a libertății, fie spre dominarea sa deplină de către necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii pătimeșe, prin prima se apropie de îngeri.*
- ✓ *Mintea desface totul în bucăți asemenea unui câine care în căutarea cărnii ciopârțește în bucăți tot ce e unitar și vrea să înghită cât mai multe. Ea trebuie să fie făcută simplă, curată și blândă, înțelegând lucrurile în unitatea lor, respectându-le, nelăcomindu-se să le sfâșie, dă le descoase căci în acest caz nu mai înțelege întregul, esențialul și viața.*
- ✓ *Este ușor să pierzi cele bune, dar să le redobândești nu este ușor căci păcatul are două ajutoare prin care războiește cumplit virtutea născându-se dintr-o parte sau din alta prin trecerea măsurii și prin lipsă. Virtutea răsărind numai la mijloc, se silește să se împotrivească celor două care o războiesc.*
- ✓ *De se vor învoi doi adică cel ce păcătuiește și cel ce-l sfătuiește pe el să se despartă de faptele rele și va asculta cel muștrat pe cel ce-l muștră pentru păcate, li se va da de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adică iertare celui ce a păcătuțit.*
- ✓ *De se vor învoi doi la fapte bune, ori vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu căci va face voia celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei de multe necazuri Căci unde sunt doi sau trei adunați în numele lui Dumnezeu, adică sunt uniți într-o hotărâre bună conformă cu voia lui Dumnezeu, este și El în mijlocul lor cu ajutorul Lui. În puterea lor înmulțită de elanul comuniunii și a voinței de bine se revarsă și puterea lui Dumnezeu.*
- ✓ *Tinerii care sunt atrași cu putere de plăcerile trupului și cele ale mâncării încă de la începutul vieții monahale trebuie să se exercite cu postul și rugăciunea și să depărteze toate presiunile senzuale și toate josniciile ca nu cumva cele de pe urmă să devină mai rele ca cele dintâi.*

- ✓ Dacă obișnuința în rău are atâta putere și atrage după sine atâtea rele, apoi cu atât mai mult silirea în virtute și apoi obișnuința provenită din repetatele asalturi, fiindcă aceasta are drept mare ajutor pe Dumnezeu care conlucrează cu noi și însăși firea noastră în care Dumnezeu a sădit dintru început înclinarea spre bine.
- ✓ Când ți se întâmplă să cazii, nu fugi descurajat de pe stadionul exercițiilor duhovnicești căci atunci ai mai mult decât oricând trebuință de doctor.
- ✓ Să veghem cu toată grija posibilă spre a ne păzi sufletul căci corăbiile decare este plin portul, adică monahii care viețuiesc în mănăstire, cu ușurință se lovesc între ele zdrobindu-se, mai ales cele ce sunt roase într-ascuns de mânie ca de un cariu.
- ✓ Nu fi tăcut fără rost pricinuind prin aceasta celorlalți tulburare și amărăciune. Nu fi încetinel la nărav și la mers când ți se poruncește a te grăbi altfel vei deveni mai rău decât cei răzvrățiți și turbați. Am văzut situații care m-au făcut să mă mir cât de felurit poate fi răul căci uneori sufletele sunt chinuite din pricina moleșelii, alteori din pricina agerimii.
- ✓ Să nu fie încercările și războaiele pricină de îndepărtare din locul unde ne aflăm căci luptele la care suntem supuși sunt un semn că acolo am bineplăcut lui Dumnezeu dacă a fi războiți este semn că ne menținem încercați și viguroși. Dacă suntem luptați de draci, înseamnă că și noi i-am necăjit pe dânșii.
- ✓ Să ne nevoim din toate puterile toți cei ce voim să ne temem de Domnul, ca să nu dobândim cumva în locul nevoinței noastre pentru virtute, mai degrabă viclenie, răutatea, asprimea, înșelătoria, năravul cel rău și mânia.
- ✓ Am văzut tineri nevinovați care venind la școală pentru a se înțelepți, a fi educați și pentru a trage un folos de aici, cu nimic altceva nu s-au ales din împreună petrecere cu ceilalți decât cu învățarea vicleșugului și a răutății. Cel ce are minte să înțeleagă.
- ✓ Este cu neputință ca cei ce se dedau cu toată ardoarea învățării unui meșteșug să nu sporească în fiecare zi în el dar unii își dau seama de acest progres, alții însă nu, potrivit tainicei iconomii dumnezeiești.
- ✓ Un bun zaraf își socotește fără îndoială în fiecare seară tot câștigul sau paguba dintr-o zi; n-ar putea însă cunoaște cu exactitate acest bilanț de nu și-ar însemna în fiecare ceas ca pe niște tabele derularea afacerilor sale. În felul acesta, socotelile amănunțite din fiecare ceas arată clar câștigul zilnic.
- ✓ Cei care trăiesc în comunități trebuie să lupte mereu împotriva patimilor dar în special împotriva lăcomiei pântecelui și a mâniei patimi care prind foarte ușor teren în mijlocul mulțimii.
- ✓ Diavolul îi îndeamnă pe cei ce trăiesc în ascultare a căuta cu orice preț realizarea unor virtuți întru totul nepotrivite locului și timpului. Cercetându-i pe aceștia îi vom afla dorind retragerea în singurătate, realizarea celei mai austere abstinence la mâncare, practicarea rugăciunii neîmprăștiat, smerenia desăvârșită, neîncetata cugetare la moarte, completa nemâniere, adâncă tăcere, covârșitoare curăție. Din cauză că n-au înțeles că este cu neputință a se realiza acestea dintru început, s-au repezit la ele înainte de vreme, rătăcindu-se sau căzând în deznădejde. Vrajmașul i-a amăgit să caute unele ca acestea înainte de vremea potrivită lor, ca nu cumva, răbdând cu înțelegere, să le afle pe acestea la vremea lor.
- ✓ *Numai o cugetare puternică sau o conștiință vie poate înfrâna cu eficacitate faptele manifestate prin trup. Această omorâre a mișcărilor neînfrânate din mădularele trupului coincide cu o mare putere a duhului*

- ∨ De multe ori respingând cineva ispita unui demon, i se arată același sau altul în chipul unui înger ajutând-ul să-l respingă pe acela. Dar prin această nouă înfățișare îl amăgește cu păcatul părerii de sine.
- ∨ Din iubirea de plăcere, vine negrija, din negrijă, uitarea.
- ∨ Scrie aceasta în inima ta: iubirea de plăcere și iubirea odihnei sunt pricinile părăsirii din partea lui Dumnezeu.
- ∨ Răspunde gândurilor de întristare cu neținerea de minte a răului, iar față de cele iubitoare de plăcere, fii cu dușmănie.
- ∨ Nu trebuie să uităm, o, prieteni nici aceasta: că viclenii draci se retrag pentru o vreme ca neglijând noi niște patimi mari pentru că le socotim mici, să le facem boli de nevindecat.
- ∨ Precum febra trupurilor, deși una în sine poate fi pricinuită de diverse cauze și nu numai de una singură, așa și patimile noastre au multe și diverse cauze de aceea este cu neputință să aplici tuturor același tratament. De aceea fiecare trebuie să caute cu atenție pricina bolii ca astfel după ce a cunoscut-o, să primească medicamentul potrivit tămăduirii lor prin mijlocirea medicilor duhovnicești pe care ni-i oferă pronia lui Dumnezeu.
- ∨ Ține minte răul provocat de draci și fii pururea atent la ispitele trupului căci trupul este un prieten nerecunoscător și viclean: cu cât îi slujești mai mult cu atât îți pricinuieste mai multe greutăți și ispite.
- ∨ Chiar celor ce par a fi duhovnicești, li se întâmplă de multe ori din neatenție sau din moleșeala minții să li se furișeze aplecarea spre cele ce nu se cuvin.
- ∨ Toate gândurile răutății care ne atacă și ne tulbură nu sunt în puterea noastră; depinde de noi însă să ațâțăm patima, să o păstrăm sau să o alungăm. În putința noastră stă a nu ne lăsa biruiți de unele dintre acestea.
- ∨ Cel ce hrănește în sine obișnuința, este ca omul care hrănește focul, căci măsura puterii stă în materie. Cel ce hrănește obișnuința în patimi, hrănește focul care ucide duhul, acesta fiind libertate și viață fără sfârșit în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repetiției nelibere a unor legi interioare care-l stăpânesc și deci a morții duhului care prin libertate este mereu nou și deci are putere și motiv să fie veșnic viu. Obișnuința de va cere o dată iar cererea ei va fi respinsă, a doua oară o vei găsi mai slabă. De-și va împlini însă cererea ei a doua oară o vei afla mai puternică împotriva ta. În tot lucrul să rămână în tine această cunoștință căci e mai bun ajutorul ce-l ai păzindu-te decât oricare altul.
- ∨ Să luăm seama la vrăjmașii noștri ce ne luptă subțire prin gânduri căci ca într-un război văzut, fiecare din ei își are locul său în lupta împotriva noastră, rânduindu-i-se fiecăruia o lucrare deosebită lucru care ne minunează. *(Vrăjmașul văzându-l pe fiecare mai înclinat spre ceva și mai ușor de biruit de ceva, întinde curse prin acel lucru ținând seama de obișnuința, vârsta, de felul lui și de loc. El nu șoptește gânduri necorespunzătoare, ci compatibile cu felul de a fi a omului și ușor de îndeplinit.)*
- ∨ De nimic nu se bucură dracii mai mult ca de urâtul miros al curviei și nici de altă patimă ca de această întinăciune a trupului.
- ∨ Îngâmfarea este pricina căderii, dar unii pot să se folosească și de aceste căderi luând din acestea pricini de umilință, precum cei nepricepuți iau din acestea pricini de deznădejde. Când se înalță cineva pe sine socotește că prin el este ceea este nu prin Dumnezeu. Deci nemaifiind deschis lui Dumnezeu, nu-I mai cere ajutorul Lui.

Unele patimi se nasc înăuntrul sufletului trecând apoi în trup, altele urmează tocmai calea contrară; această a doua posibilitate o întâlnim în special la cei ce petrec în lume sau în comunități, pe când cea dintâi celor ce petrec în izolare ca unii ce nu au contact cu cele sensibile care să-i excite. Dar peste toate, în ceea ce privește ordinea desfășurării patimilor eu zic: Căuta-te-i la cei răi rânduială și nu vei găsi!

Părinții au stabilit cu ajutorul darului lor de deosebire:

a) Primul atac al păcatului în suflet care se numește *momeala*.

b) Însoțirea gândului cu momeala cea rea *însoțirea*.

c) *Consimțământ* sau încuviințarea.

d) *Robirea*.

e) *Lupta*.

f) *Împățimirea sufletului*.

Momeala este gândul simplu care pătrunde în minte.

Însoțirea este cugetarea sau convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pătimăș în minte.

Consimțământul este înclinarea sufletului spre ceea ce i s-a arătat.

Robirea este târârea cu sila a inimii sau însoțirii stăruitoare a ei cu acea dorință pătimășă, scoțându-ne astfel din starea firească.

Lupta este egalitatea de forțe între cel care este ispitit și cel care ispitește conform căreia sufletul învinge sau este învins, după cum îi este voia.

Împățimirea este viciul care s-a cuibărit de multă vreme în suflet și care prin deprindere l-a condus spre o astfel de obișnuință cu păcatul încât de bunăvoie și de plăcere îi devine rob.

Ticălosul diavol obișnuiește a se atinge de mădularele trupului spre a aduce tulburări.

Duhul hulei nu numai că hulește pe Dumnezeu și cele dumnezeiești, ci seamănă întru noi oarecari gânduri foarte rușinoase și necuviincioase ca ori să părăsim rugăciunea, ori să cădem în deznădejde. Astfel, pe mulți i-a întrerupt de la rugăciune și pe mulți i-a depărtat de la Sfintele Taine; trupurile unora le-a topit cu tristețea, pe alții i-a amăgit spre nevoiță peste măsură nedându-le nici un răgaz. Îl face pe om să-și piardă orice nădejde de mântuire și să se socotească mai nenorocit și mai vrednic de plâns decât păgânii, aducându-i până la ieșirea din minți.

Cel ce este chinuit de duhul hulei și voiește să se izbăvească de el, să fie încredințat că nu sufletul său este pricina unor astfel de gânduri ci diavolul. De aceea, disprețuindu-l să nu luăm în seamă cele șoptite de el zicând: Mergi înapoia mea, satano! Domnului Dumnezeului meu mă voi închina și Lui singur voi sluji! Asupra ta să se pogoare hula în veacul de acum și în cel viitor. Amin.

Cel ce voiește să lupte altfel cu demonul hulei este asemenea celui ce încearcă să țină fulgerul în mâinile lui, căci cum ar putea respinge sau lovi pe cel care ne străbate inima dintr-o dată ca o furtună și aruncă cuvântul lui cât ai clipi și apoi dispare? Căci toți cei ce ne războiesc stau și luptă rămânând multă vreme dând astfel timp celui ce se luptă cu ei; acesta însă nu, ci îndată ce apare se și depărtează; de îndată ce ne-a vorbit, a și plecat.

Acest drac obișnuiește să se sălășluiască în mintea celor simpli și mai nevinovați care sunt mai tulburați și chinuiți mai tare decât alții. Dar aceasta se întâmplă nu din închipuirea de sine, ci din

pizma dracilor.

- ✓ Să încetăm a-l mai judeca și osândi pe aproapele și atunci nu ne vom mai teme de gândurile de hulă căci lucrul dintâi este pricina și rădăcina celui de-al doilea.
- ✓ Cel care disprețuiește și nu-l bagă în seamă pe demonul hulei s-a izbăvit de patimă, însă cel care încearcă și alte căi de a se lupta până la urmă va fi înfrânt căci cel ce voiește să stăpânească duhurile cu cuvintele este asemenea celui care încuie vânturile.
- ✓ Cel ce a luat biruință asupra acestei patimi a tăiat mândria.
- ✓ Pe cât de ușor cad cei drepti, pe atât de greu se pot schimba cei dimpotrivă. Ușor este să cobori să urci niciodată! Dar înstrăinarea adevărată, supunerea umilă și paza buzelor au putut face de multe ori lucruri mari și au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.
- ✓ Să luăm aminte ca nu cumva să împlinim puținătatea hranei cu mulțimea somnului căci aceasta este un lucru al celor fără minte, ca și cel dimpotrivă. Am văzut lucrători care, într-o oarecare împrejurare au făcut puțin pogorământ pântecelui, dar repede au chinuit bărbătește pe ticălos cu starea de toată noaptea în picioare și l-au învățat să se smerească după aceea de săturare cu bucurie.
- ✓ Dacă Hristos fuge de Irod trupește, deși putea toate, să învățăm de aici cei încrezuți și cei porniți să se arunce pe sine-și în ispite. Să nu-ți dai, zice, piciorul tău spre clătire și nu va dormita îngerul ce te păzește. *(Psalmi 100,4)*
- ✓ Din necunoașterea (sau nerecunoașterea) lui Dumnezeu se naște în noi dragostea de noi înșine sau de trupul nostru. Din această dragoste se nasc cele trei păcate care sunt cele mai primejdioase dintre toate, adică: neînfrânarea, slava deșartă și iubirea de arginți. Aceste trei patimi intră în noi prin poarta necesității și a trebuinței ce o resimte trupul nostru de lucrurile care-l întrețin, îl hrănesc și servesc ele înseși drept poartă și intrare tuturor celorlalte păcate care ies dintr-însele ca și dintr-un izvor al lor. Ucigând deci în noi această nenorocită rădăcină a dragostei de sine, vom ucide prin ea toate nenorocirile celelalte care provin dintr-înșea.
- ✓ Asupra celui ce se liniștește am văzut dimineața tăbărând asupra lui din plin dracii slavei deșarte și ai poftelor, la amiază pe cei ai lenei, ai întristării și ai mâniei, iar seara pe cei iubitori de murdărie și pe tiranii pântecelui.
- ✓ Dacă te bucuri de vizitele la chilie să fii încredințat că petreci în trândăvie și nu te îndeletnicești nicidecum cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ți fie ție văduva cea nedreptățită de potrivnicul ei.
- ✓ Nu spune nimic la urechile celui fără de minte, ca nu cumva să ia în râs cuvintele tale, căci este vătămătoare petrecerea cu cei deșerti. Precum cei ce umblă în aerul viciat se îmbolnăvesc, așa și cei ce petrec cu oamenii nepăsători se molipsesc de răutatea lor căci convorbirile rele strică moravurile bune. *(Înțelepciunea lui Solomon 2,6)*
- ✓ Nepătimire a dovedit cel ce a spus: Am dobândit mintea Domnului *(1Cor. 6,1)*. Nepătimire a dovedit egipteanul care a zis că nu are frică de domnul. nepătimire a dobândit cel ce s-a rugat să se întoarcă la el patimile *(avva Ioan Colov)*.
- ✓ Nepătimire are în sine sufletul care nu se împătumește de lucruri și care rămâne netulburat chiar și de amintirea lor.
- ✓ *Hotarul oricărei patimi este să nu aibă hotar, ca și fericirea veșnică. Patima are și ea o sete de infinitate în direcția nimicului la al cărui capăt nu se poate ajunge niciodată, odată ce existența*

este creată de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicare a veșniciei iadului. Este o sete spre o existență aparentă dar în realitate tot mai inconsistentă. La hotarul ei nu se poate ajunge niciodată pentru că făptura este ținută în existență de Dumnezeu și ea trebuie să se miște la nesfârșit fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca să cuprindă tot mai mult din el, fie împotriva Lui, mișcare care este și ea nesfârșită pentru că El fiind infinit, niciodată făptura nu ajunge să nege tot ce este El. Toate patimile își hrănesc setea de infinit din închipuirea că ceea ce le satisface ar fi ceva consistent, durabil, ceea ce nu este așa câtuși de puțin. Ele se mișcă în fond spre tot mai mult nimic, spre subțierea tot mai mare a existenței care-și păstrează mereu aparența de mai multă existență. Dar parcă cel mai mult se hrănește din slava deșartă ea făcându-l pe cel stăpânit de ea să-și închipuie că-l văd și că-l laudă și cei ce nu-s de față și de aceea dă chip fățarnic chipuri atrăgătoare vrednice de laudă faptelor sale nevrednice de laudă. Dă față impunătoarelor ruine sau ruinei proprii ființe și-și închipuie prezențe care nu sunt, crezând în sinceritatea celor ce-l laudă, oricâte semne vădite de nesinceritate ar da aceia. Chinul acestora este că înaintând tot mai mult spre o subțiere a existenței, în același timp sunt stăpâniți de nesiguranța acestei aparente consistențe, de aceea ajung de multe ori la sinucidere. Dar cu cât își înfrânează cineva mai mult mișcările trupului său spre cele rele, cu atât sunt copleșite acestea mai mult de energiile Duhului Sfânt, care sunt infinite. Cu cât moare cineva mai mult sieși, cu atât se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu care este infinită, fiind a Subiectului infinit.

- ✓ Dacă dovada împătimirii totale stă în a se supune cineva repede tuturor gândurilor și pornirilor semănate de draci, eu am învățat că semnul sfintei nepătimirii stă în a putea zice cu adevărat: Abătându-se cel rău de la mine, n-am cunoscut. (*Psalmi 100,5*), nici cum a venit, nici pentru ce, nici când a plecat, ci sunt întreg nesimțitor față de acestea fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum și pururea și în viitor.
- ✓ Doctorul este dator să se dezbrace cu desăvârșire de patimi ca să se poată preface la vreme potrivită, că le are pe unele, mai ales mânia. Căci de nu le-a lepădat cu totul, nu le va putea îmbrăca iarăși în chip nepătimitor.
- ✓ Nu este învățător vrednic de laudă cel ce-i face înțelepți pe copiii învățați, ci pe cei nepricepuți și îndărătnici, ducându-i la desăvârșire. Iscușința vizitiilor se arată și este apreciată când țin în frâu cai sălbatici și-i îmblânzește pe aceștia.

Râsul

^ Începutul pieirii monahului este râsul și lipsa fricii. Când te vezi stăpânit de râs, cunoaște-te în adâncul relelor și în adâncul iadului. Râsul scoate afară fericirea lui Hristos, el nu zidește ci topește toate virtuțile. Râsul întristează Duhul, corupe trupul, vatămă sufletul, întunecă înțelegerea, scufundă în noroi conștiința, înăsprește și împietrește inima, face rugăciunea neprimită. (Râsul este semn de superficialitate, semnul lipsei de reflexie, de neobservare a insuficiențelor proprii, a neîmplinirii datoriilor față de Dumnezeu și de alții.) Monahul pricinuit de râs (glumeț) este urât în fața lui Dumnezeu, privit cu scârbă de îngeri, gol de toată virtutea, îmbrăcat în rușine, unealtă a diavolului și vatră a morții. Râsul este dușmanul înfrânării și prietenul demonilor, desfrânării, rușine, osândă a celui câștigat de el. (Râsul nu vede realitatea profundă și grija de-a rămâne în unirea cu ea, de a înainta spre ea și în ea.) Râsul risipește sufletul și aduce căderea grabnică a trupului, disprețuiește pacea și se bucură de lupte între oameni. Glumețul caută moartea și dorește pierzarea; el își pregătește chinurile veșnice și grabnică pieire. (viața redusă la cele ale lumii și la cele plăcute ei, se simte bine în monotonia lumii, echivalentă cu moartea spirituală; el acoperă această monotonie, dar cât timp va putea-o face?) Râsul este tulburarea Bisericii, pricinuitor al rușinii, aduce defăimarea și disprețul, este creatorul minciunii și batjocorirea adevărului. (Râsul nu ia în serios nici o valoare; privește cu îngăduință toate relele, orice dezordine sau luptă între oameni este deci o armă a diavolului.) Râsul nu recunoaște ceea ce s-a împlinit cu adevărat, ci născocește minciuna. Râsul golește sufletul de orice conținut, de orice gândire, de orice relație serioasă cu alții. Râsul oprește simțurile de a lua contact cu realitatea. Râsul este păcatul neîncetat și un cui în suflet, sabia diavolului și o seceră pustiitoare. Râsul este necunoașterea Scripturilor, mânie neîntârziată, strâmbarea cuvintelor adevărate, alegerea a ceea ce este nedrept. Râsul este mișcarea între cele rele schimbătoare și cugetarea vicleană; râsul este foc nestins și pedeapsă pierzătoare, cursă multiplă și lipsa vieții. (Este lipsa unei vieți adevărate. El nu se adâncește în bogăția vieții, nu simte trebuința să o pătrundă, să o cunoască.) râsul este viețuire amăgitoare, năvala desfrâului, hambar de înduri rele și magazie de înțelesuri urâte. Râsul este lipsit de gândul morții și de cugetarea la chinurile veșnice. (Dacă mila noastră este trezită nu de cel ce râde, ci de cel trist, cu atât mai mult trezește cel trist și temător mila lui Dumnezeu. Cel ce râde trezește compătimirea lui Dumnezeu, dar nu mila care-l poate mântui, ci doar compătimirea unită cu constatarea că cel ce râde se pierde.)

Trândăvia osteneala

- ✓ Toți cei care intră în această frumoasă luptă dură, cu multe piedici și totuși ușoară, să știe că trebuie să se arunce oarecum în focul ispitelor și al luptelor cu ei înșiși dacă voiesc să primească într-înșii focul nematerialnic. Să se cerceteze fiecare pe sine și apoi să mănânce din această pâine cu ierburi amare și să bea din paharul acesta cu lacrimi ca sfârșitul acestei lupte să nu-i fie propria condamnare.
- ✓ Vrednic de dispreț și primejdios lucru cu adevărat este ca un călugăr să intre de la început moleșit și descurajat în arenă prevestind tuturor junghierea sa. Fără îndoială deci ne va fi de folos a începe cu tărie, chiar dacă pe urmă slăbim, căci sufletul care a fost odată puternic, dar acum a slăbit este îmboldit ca și cu o lance de amintirea vigoriei anterioare. Mulți au fost aceia care s-au încurajat cu acest gând, deci când sufletul deznădăjduiește pierzându-și fericitul și vrednicul de iubire zel, să cerceteze cu atenție din ce pricină l-a pierdut și împotriva ei luptând să-și recâștige degrabă vechea sânguință și râvnă, căci nu va fi cu putință să se întoarcă prin altă poartă decât prin cea care a ieșit.
- ✓ Nimeni să nu se socotească pe sine nevrednic votului monahicesc invocând ca motiv greutatea și mulțimea păcatelor sale, nici să nu-și închipuie că se smerește dacă nevrînd să se lipsească de dulcea împătımire își dă ca pricini pentru stăruirea în păcate însăși păcatele sale; căci unde este multă putreziciune, acolo este trebuință și de o mare intervenție chirurgicală spre a fi îndepărtată necurătenia. Iar cei sănătoși n-au nevoie să vină la spital.
- ✓ Dăruiește lui Hristos cu sânguință nevoințele tale și te vei bucura la bătrânețe de bogăția liberării de patimi. Cele adunate în tinerețe hrănesc și-i mângâie la bătrânețe pe cei slăbiți.
- ✓ Să ne străduim, tinerilor cu zel să alergăm cu bună pază căci nu cunoaștem timpul morții. Avem dușmani din cei mai răi, este adevărat, din cei mai periculoși, înșelători și mârșavi, puternici și neadormiți, materiali și nevăzuți, care doresc să aprindă templul lui Dumnezeu prin văpaia în care ei înșiși se pârljolesc. Nici un tânăr să nu plece urechea la vrăjmașii lui diavolii care-i spun: Să nu-ți chinui trupul dacă vrei să nu cazi în boală și slăbiciune, căci cu greu se va mai afla cineva (mai ales în neamul acesta de acum) care să-și supună trupul morții. Scopul urmărit de diavol este acela de a ne arunca în moleșeală și trândăvie chiar în momentul intrării noastre în luptă, ca apoi și sfârșitul să corespundă începutului.
- ✓ Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, altora nu li se pare deloc așa, ceea ce înseamnă că numai în aparență e greutate, dar de fapt este ceva ușor. Totuși Dumnezeu a ascuns greutatea celor din lume pentru că dacă ar fi știut ei, nu s-ar mai fi lepădat nimeni și ar fi primit viața monahală. Pentru că după Apostol: omul trupesc nu primește cele ale Duhului căci nebunie sunt lui. (*I Cor. 2,15*). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii ar putea să lepede însușirile proprii rușinii dacă nu i-ar chema Dumnezeu prin meșteșugul Lui? Căci trup și sânge nu pot moșteni împărăția lui Dumnezeu (*I Cor. 15,50*). Mulți văzând greutatea stadionului zic: Dacă Hristos numește jugul bun și ușor, de ce sunt supuși unei sile cei ce-l iau? Aceștia însă nu știu că celor ce privesc și caută spre nădejdea celor viitoare, fericite și veșnice, li s-a spus că acestea sunt bune și ușoare; dar celor ce se târăsc pe jos și se agață cu putere de lucrurile deșarte ale lumii acesteia, le sunt aspre și greu de străbătut. Cel ce se dezlipește cu anevoie de cele de jos trebuie să se silească pentru urcuș. Așa și tânărul din

Evanghelie declarând că le-a făcut pe toate, a greșit tocmai față de lucrul cel mai desăvârșit, dar cel ce s-a scuturat brusc de toate, zboară cu multă ușurință prin văzduhul acesta.

- ✓ Binele bărbatului este când ia jugul din tinerețea lui.
- ✓ Calea lată și largă e cea a iubirii de sine și a căutării plăcerii proprii, căci iubirea de sine nu e strâmtorată de luarea în considerare a altuia. Iar necazurile și primejdiile omoară dulcea împătimită pe când odihna o hrănește și o crește. Ei se strâmtorează pe ei înșiși pentru alții și în primul rând pentru Dumnezeu, din iubirea față de El și de ei, dobândind în schimb iubirea lor.
- ✓ Leneșii caută totdeauna ce este mai ușor; de fapt trecerea de la poruncile ascultării la rugăciune sau invers, când una din ele li se pare mai ușoară, e numai un pretext pentru a scăpa de una, dar a nu o face și pe cealaltă. Cine are râvnă adevărată le împlinește pe amândouă.
- ✓ Bărbatul supus prin practicarea ascultării nu va cunoaște trândăvia căci prin cele ale simțurilor înfăptuiește cele ale gândirii, adică prin cele sensibile își chivernisește realitățile spirituale. Viața de obște este potrivnică lăncezelii, însă bărbatului trăitor în pustie îi este veșnică însoțitoare nepărăsindu-l până în pragul morții. Văzând chilia pustnicului își zâmbește și apropiindu-se de el se fixează acolo.
- ✓ Doctorul îi cercetează pe bolnavi dimineața, iar trândăvia, pe cei ce se nevoiesc la amiază.
- ✓ Stând la rugăciune, din pricina trândăviei ne aducem aminte de lucruri necesare și urgente și astfel se folosește de toată ingeniozitatea spre a ne trage de la rugăciune cu căpăstru unui pretext binecuvântat.
- ✓ Dracul trândăviei sufletești aduce pe la amiază o tremurare de trei ceasuri împreună cu dureri de cap, fierbințeală ameteți și crampe la stomac. Pe la ceasul al nouălea (15), acestea se domolesc. Punându-se masa, ne face să sărim din așternut; sosind vremea rugăciunii, iarăși ne îngreunează trupul. Stând noi la rugăciune ne cufundă în somn și ne împiedică prin căscat să pronunțăm stihurile în întregime.
- ✓ Fiecare din celelalte patimi este nimicită de o virtute, dar trândăvia sufletească este moartea tuturor virtuților.
- ✓ Silitorii se vădesc pe sine în lupta cu trândăvia căci nimic nu încununează mai cu prisosință monahul ca biruința trândăviei.
- ✓ Ia seama și o vei vedea războindu-te când stai în picioare îndemnându-te să te așezi pe scaun, să rezemi peretele chiliei și să te miști de pe un picior pe altul.
- ✓ Cel ce-și plânge din toată inima păcatele nu cunoaște trândăvia.
- ✓ Stăruie în locul în care te afli, împotrivindu-te moleșelii care nu prin strămutare vei domoli patimile, ci prin luare aminte a minții. Avem nevoie de răbdare ca făcând voia lui Dumnezeu să dobândim făgăduințele. Cel ce e purtat din loc în loc de trândăvie s-a depărtat de adevăratul său scop ca și bolnavul de sănătate. Deci nu în fugă se face cunoscută virtutea, ci în răbdare, iar răbdarea noastră se întărește prin îndeletnicirea minții cu contemplarea și cu cugetarea la cele ce ne așteaptă. Prin acestea, îngrășându-se, mintea primește putere precum trupul din mâncările simțite.
- ✓ Când ți se îngreuiază ochii, apucă-te de lucrul mâinilor, dar dacă nu-ți vine somnul, nu părăsi rugăciunea căci nu poți să slujești în același timp și lui Dumnezeu și lucrului de mână.
- ✓ Somnul este din fire, din pricina mâncării sau poate dintr-o postire exagerată din care trupul slăbind, caută să se întărească prin somn. Precum multa băutură vine din obișnuință, așa și

somnul mult, de aceea să luptăm împotriva lui mai ales la începutul lepădării, căci cu anevoie se tămăduiește o obișnuință.

- ✓ Stând la rugăciune în biserică demonii ne cufundă în somn, alții ne lovesc în stomac pe neașteptate cu dureri greu de îndurat; alții ne îndeamnă să vorbim în timpul slujbei, ne atrag mintea spre gânduri spurcate, ne fac să ne rezemăm ca și cum am fi oboseți. Uneori ne fac să căscăm des, unii să râdem mult în vremea rugăciunii pentru a ne depărta cât mai mult de Dumnezeu, alții din lenevie ne silesc să ne grăbim când rostim rugăciunile sau invers, din iubirea de plăcere ne îndeamnă să tărgănăm cântarea psalmilor, alții ne fac să deschidem cu greu gura pentru a rosti stihurile. Cel care însă, rugându-se, cugetă că se află înaintea lui Dumnezeu, va sta ca un stâlp fără a putea fi batjocorit câtuși de puțin de vreunul din demoni mai înainte amintiți. Cuptorul probează aurul, iar starea la rugăciune sârguința și dragostea de Dumnezeu a călugărilor.
- ✓ Ochiul veghetor curăță mintea, iar somnul mult împietrește sufletul. Monahul care priveghează este dușmanul curviei, iar somnorosul soțul acesteia. (Ni s-a poruncit să priveghem în rugăciuni și citit căci monahul care priveghează își subțiază înțelegerea spre contemplarea celor înalte, însă somnul întunecă mintea și o face greoaie. Dar ia seama să nu te predai în timpul privegherilor vorbeii deșarte sau gândurilor murdare, căci mai bine îți este să dormi decât să priveghezi ocupându-te cu lucruri deșarte.)
- ✓ Privegherea este potolirea aprinderii trupești, izbăvire de visuri întinate, ochi umezit, inimă înmuiată, strajă în fața gândurilor rele, cuptor de mistuire a mâncărilor, îmblânzirea patimilor, pedepsirea limbii, alungarea nălucirilor.
- ✓ Prin priveghere se slăbesc pornirile poftelor pricinuite de surplusul de vigoare a trupului și de neatentia minții. Mintea câștigă timp mai mult pentru cercetarea de sine, pentru adâncirea în înțelesurile existenței care apar în timpul privegherii neîmpiedicate de cele de afară. Aceasta ajută la alegerea faptei bune în clipele următoare. Privegherea adâncește nu numai semnificațiile gândurilor prezente, ci și a faptelor trecute și vede prezentul în lumina întregului trecut și a viitorului.
- ✓ Monahul priveghetor este un pescar al gândurilor care în liniștea nopții poate să le observe cu ușurință și să le stăpânească.
- ✓ Somnul mult este pricinuitoarea uitării, iar privegherea curățește mintea. Somnul mult este pentru cel leneș un tovarăș viclean căci îi răpește jumătate din viață, dacă nu și mai mult.
- ✓ Călugărul nepriceput priveghează în convorbiri, dar când se pune la rugăciune i se împăienjenesc ochii. Călugărul leneș e destoinic în vorbărie dar voind să se apuce de citit nu mai poate vedea de somn.
- ✓ Este cu neputință să se cugete în somn în continuare cuvintele psalmilor, dar se întâmplă des să ni le pună pe acestea în minte dracii ca să ne înalțe spre mândrie.
- ✓ Nimeni să nu aducă drept scuză neputința sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice, căci sunt suflete care au făcut și ceea ce este mai presus de poruncă. Să te încredințezi de aceasta cel ce l-a iubit pe aproapele mai mult decât pe sine și și-a pus sufletul pentru el, măcar că nu luase poruncă de la Dumnezeu pentru aceasta.
- ✓ Sufletul trândav îi ridică împotriva lui pe draci, dar înmulțindu-se războaiele se înmulțesc și cununile. Cel scăpat nerănit nu se încununează numaidecât, dar cel care nu se obosește de pe urma căderilor ce i se întâmplă va fi slăvit de îngeri ca un luptător.

- ✓ Făcând Cineva trei nopți în pământ, a înviat pentru totdeauna, iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare. (Hristos, Dumnezeuul nostru, petrecând în pământ trei zile și trei nopți, a înviat, iar cei ce-i urmează, de vor birui păcatul timp de trei ceasuri nu vor muri. În general cel ce stă trei ceasuri nebiruit de o ispită s-a întărit în așa fel că nu mai poate fi răpus de alte ispite.)
- ✓ Este greu să ne scuturăm de somnul amiezii mai ales în ceasurile de vară; poate atunci și numai atunci nu e de lepădat lucrul mâinilor.
- ✓ Am cunoscut pe dracul trândăviei pregătind calea și mergând înaintea celui a curviei, ca moleșind cu tărie trupul și scufundându-l în somn, să pricinuiască în cei ce se liniștesc întinăciuni prin visele spurcate. De i te vei împotrivi cu tărie, se va război negreșit cu putere ca să te facă să încetezi nevoințele, ca nefolosindu-ți la nimic. Dar nimic nu dovedește mai mult înfrângerea dracilor ca războiul înverșunat al lor împotriva noastră.

Suferință răbdare

- ✓ Marea trebuie să fie agitată și tulburată ca să poată arunca la mal pământul, iarba și toate mortăciunile pe care râurile le-a vărsat într-însa. Să ne uităm mai bine și vom constata că, după ce a fost frământată de o astfel de furtună, marea devine foarte liniștită.
- ✓ *Cel ce primește necazurile din timpul de față în așteptarea bunătăților de mai târziu, a aflat cunoștința adevărului și se va izbăvi ușor de mânie și de întristare. Își cunoaște mult mai bine complexitatea firii cel ce suportă necazurile decât cel pentru care decurge lin, fără nici un fel de probleme și care în felul acesta rămâne la suprafața ființei lui nepusă la încercare prin grele necazuri.*
- ✓ Nu numai cei ce mor de sabie și pe cei ce l-au mărturisit pe Domnul îi încununează Dumnezeu, ci și pe cei ce și-au dovedit iubirea întru nevoie căci precum aceia au răbdat împunsăturile pentru domnul, așa și aceștia au răbdat asuprelile și nevoița pentru Domnul.
- ✓ Cel ce ia de bunăvoie stare smereniei și ostenele cele grele, fiind astfel într-un fel pregătit dinainte, nu va mai suferi atât de mult la venirea asupra lui a ocărilor și greutăților inevitabile vieții. Acestea nu-l vor întrista, ba chiar nici nu le va mai simți, ci dimpotrivă se va bucura de ele pentru că le vede în lumina dumnezeiască rostul lor binefăcător.
- ✓ Mai bine este să fim ispitiți de oameni decât de draci, dar cel ce place Domnului îi biruiește și pe unii și pe alții. Dracii luptă descoperiți împotriva pustnicilor, iar împotriva celor ce petrec în chinovii sau săvârșesc virtutea însoțiți cu alții, îi înarmează pe cei mai fără de grijă dintre frați. Dar războiul al doilea e de departe mai ușor decât cel dintâi pentru că nu există oameni atât de amarnici cum sunt dracii. Oamenii cât de răi ar fi mai au și o parte infimă de milă, mai pot fi înduplecați, au slăbiciunile lor: somn, foame care întrerup chinul pornit asupra-ți, pe când dracii nu. În orice caz, poți lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te tulbură cel puțin tot atât de tare ca ei, poți afla o portiță de scăpare în ispitirea lor și deci îi poți înfrânge mai ușor.
- ✓ Cel ce se roagă pentru oamenii care-l nedreptățesc se împotrivește cu succes dracilor, dar cel ce se împotrivește celor dintâi, e biruit de cei din urmă. Lupta oamenilor împotriva noastră nu este despărțită de cea împotriva dracilor, dar prin oameni lupta dracilor este mai slabă căci oamenii se mai înmoaie de rugăciunea noastră pentru ei, de vorba bună și de ajutorul ce le dăm.
- ✓ Avva Zosima a zis că cel ce dorește să umble pe calea cea adevărată și dreaptă, când se tulbură se lovește pe sine zicând: De ce te mânie suflete al meu? De ce te tulburi ca cei ce fac spume? Chiar din aceasta arăți că ești bolnav căci de n-ai fi bolnav nu ai suferi. De ce încetând să te ocărăști pe tine îl învinovățești pe fratele tău că ți-a arătat boala cu fapta și cu adevărul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: Când era ocărât, nu ocăra, când pătimea, nu amenința (I Petru 2,23) ci suferea totul. Și zicea că de va trăi cineva anii lui Matusalem și nu va umbla pe calea cea dreaptă pe care au umblat toți sfinții, adică cea a necinstirii lor de către oameni, a iubirii și a răbdării bărbătești, nu va înainta câtuși de puțin ci își va cheltui anii în deșert. Cel ce rabdă va sta de-a dreapta Celui răstignit și după răstignire, înviat, pentru că s-a lăsat și el răstignit de ocări și și-a predat grija de sine dascălului său, ca Hristos, tatălui. Omorând cu totul voia sa egoistă, a înviat în dragostea lui Hristos.
- ✓ *Mustrarea te face atent la tine însuși, te face să-ți dai seama că e ceva rău în tine sau care face*

altuia impresia că nu ești cum trebuie în vreo privință oarecare. Drept urmare, te silește să te vindeci și în acea privință și deci să-ți câștigi mântuirea. E o cruce care te desăvârșește, însăși primirea muștrării pricinuindu-i cuiva pocăința de greșale îi aduce iertarea lor.

- ✓ Precum pe ostașul care a primit răni grele în vremea războiului, împăratul nu poruncește să-l scoată din oaste, ci mai degrabă să-l înainteze în gard, așa îl încununează Împăratul ceresc pe călugărul care a suportat de la draci primejdii multe.
- ✓ Dacă hotarul trândăviei este a nu avea răbdare în nici o odihnă, al răbdării este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihnă. Leneșul niciodată nu socotește că se odihnește cât îi place este și aici o sete infinită a lăncezelii; dimpotrivă, răbdarea nu se socotește sleită de nici o greutate.
- ✓ Există o boală pentru curățirea de păcate și este o alta pentru smerirea cugetului. Bunul și Preabunul nostru Domn și Stăpân, când vede pe unii mai trândavi în nevoie, smerește trupul lor prin boală ca printr-o nevoie mai nedureroasă. Dar uneori ea vine și pentru a ne curăți sufletul de gândurile rele sau de patimi. Toate cele ce ni se întâmplă, văzute sau nevăzute se pot primi și bine și cu patimă și cu o simțire de mijloc. Am văzut trei frați supuși greutăților: unul se revolta, altul rămase neîntristat iar al treilea a cules din aceasta rod mult primind totul cu mulțumire.
- ✓ *Pe măsura smeritei cugetări, ți se dă ție și răbdarea în greutățile întâmpinate și după răbdarea ta ți se ușurează povara necazului tău și agonisești mângâieri. Smerenia este ea însăși izvor al răbdării căci nu socotești că ai dreptul la mângâieri, iar răbdarea stând tare, întărește firea ta încât nu mai simți greutatea necazului. Din răbdare curge în tine o forță căci voința ascunde în ea rezerve de forță pe care nu obișnuim să le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de forță sunt firea noastră și ea le pune în lucrare prin voința care e o calitate generală a ei pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sunt de fapt nesfârșite când ea stă în legătură cu Dumnezeu. Mai ușor biruim greutățile prin răbdare decât prin lupta de a nu le primi, de a le ocoli cu orice preț, fapt în care se manifestă o frică, o slăbiciune care ne face de fapt slabi. Cele dinafară ne pot zdrobi mai ușor firea dacă nu o întărim din rezervele ei lăuntrice care stau în legătură cu rezervele de putere nesfârșită ale lui Dumnezeu Care a creat și susține firea noastră ca adevăratul ei fundament și izvor. Toate primejdiile și necazurile care nu sunt întâmpinate cu răbdare aduc un chin îndoit căci răbdarea omului e pe măsura primejdiilor ce-i vin. Atât se încordează omul cât e de mare greutatea căreia trebuie să-i facă față, iar slăbirea curajului este maica chinului, pe când răbdarea e maica mângâierii și putere de a se naște din necazurile sale, fără harul dumnezeiesc care vine prin căutarea cea cu dinadinsul a rugăciunii ei și vărsarea lacrimilor.*
- ✓ Bărbatul răbdător a murit înainte de mormânt făcându-și mormânt chilia sa. Răbdarea se naște din nădejde și plâns, căci cel lipsit de acestea două e robul trândăviei.

Vorba deșartă tăcerea

- ✓ Să ne arătăm tăcuți și fără știință în fața celorlalți căci abia atunci dovedim și dobândim cea mai multă cunoștință căci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, distinge cu mai multă claritate tot ce observă și află.
- ✓ Tăcerea fără rost este pricinuită ori din mândrie, ori din lenea minții și aceasta-i semnul tâmpeniei, pe când tăcerea cu rost este semnul unei lucrări intense a minții prin care surprinde tainele cele mai adânci ale existenței. În această tăcere mintea omenească se întâlnește cu lucrarea intensă a Sfântului Duh Care îi comunică taine mai presus de cuvânt. O astfel de tăcere este semnul unei intense a persoanei, deci și a lui Dumnezeu care îi atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate tăcea în felul acesta intens de gândire.
- ✓ Alungă departe de tine duhul mult vorbitor căci în el sunt ascunse toate patimile cele rele: minciuna, îndrăzneala, gluma ușuratică, râsul, calomnia, răutatea, vorba prostească și pe scurt vorbind, ceea ce s-a spus: Din multa vorbire nu va lipsi păcatul. (*Pilde 10,19*) Bărbatul tăcut este scaunul simțirii iar Domnul a spus că vom da socoteală pentru orice cuvânt deșert. (*Teodor al Edesei*)
- ✓ Limbuția este tronul slavei deșarte prin care omul se arată pe sine și caută să se facă cunoscut. Limbuția este semnul după care-i recunoști pe ignoranți, ușa clevetirii, călăuză glumelor și a prostestii veseli, slujitoarea minciunii, destrămarea umilinței, născătoarea trândăviei, înaintemergătoarea somnului, împrăștierea minții, nimicitoare a pazei sufletului, răcirea fierbințelii inimii, întunecarea rugăciunii.
- ✓ Tăcerea întru cunoștință este maica rugăciunii, izbăvire din robia cugetelor, păzitoare a râvnei după Dumnezeu, cercetătoare a gândurilor, strajă împotriva dușmanilor, închisoare unde intră sufletul și-și plânge păcatele, lucrătoare a pomenirii morții, zugrav iscusit al chinurilor veșnice, iscoditoare a judecării lui Dumnezeu, sprijin puternic al întristării (pocăinței), vrăjmașa îndrăzelii, tovarășa liniștii, potrivnica iubirii de a învăța pe alții, adaus de cunoștință, prilejuitoarea vederilor dumnezeiești, progres nearătat al virtuții, suire tăinuită către Dumnezeu.
- ✓ Cel ce nu-și cunoaște greșelile își înfrânează limba, iar vorbărețul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie. Tăcerea lui Iisus l-a impresiofat pe Pilat, liniștea omului duhovnicesc mistuie slava deșartă.
- ✓ Un singur cuvânt rostit a Petru și din pricina aceasta a plâns cu amar, căci a uitat a s-a spus: Zis-am: păzi-voi căile mele ca să nu greșesc cu limba mea. (*Psalmi 38,1*) și de ceea ce-a spus altul: Mai bine să cazi de la înălțime pe pământ, decât din pricina limbii. I
- ✓ Tăcerea creează o stare de liniște a minții care poate în felul acesta să se ocupe cu pătrunderea într-o lume necunoscută încă și pe care caută să o înțeleagă. Când se scufundă în Dumnezeu și în cunoașterea smereniei sale în fața lui Dumnezeu, ea dă naștere rugăciunii.
- ✓ Tăcerea întru cunoștință nu numai că ne păzește de vrăjmași, dar nici nu-i lasă să se apropie.
- ✓ *Cine s-a cunoscut pe sine cum trebuie, știe că e indefinit și nu se poate descrie. Își dă seama că de negrăitul omenesc, pe lângă aceasta, cunoscându-se pe sine a ajuns la smerenie, adică la cunoștința micimii și nepriceperii sale și nu vrea să mai spună nimic căci orice cuvânt vrea să*

începe pe altul ceva. Dacă numai în tăcere secunoaște pe sine ca negrăit, numai în tăcere se poate apropia cineva de Dumnezeu, înfinit mai negrăit. Tăcerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu e pe de altă parte o convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El îl cunoaște pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, și-I răspunde prin smerenia sa. De-ți vei păzi limba ta, frate, și se va da ție de la Dumnezeu harul străpunerii inimii ca să privești sufletul tău și prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Însă de vei fi biruit de limbă, crede-mă că niciodată nu vei ieși din întuneric.

- ✓ Limbuția se naște sau din prea mare libertate în vorbire și din obișnuința cea rea deoarece limba fiind un organ firesc al trupului, așa precum s-a deprins și precum îi cere obiceiul, așa și grăiește sau mai ales din slavă deșartă la cei ce se nevoiesc și mai ales la ei și deseori din lăcomia pântecelui. Pentru aceea nu rareori mulți dintre cei care-și înfrânează stomacul cu oarecare efortare opresc și multa grăire a limbii.
- ✓ Cel ce se sârguiește în cugetarea la moarte își oprește limba, iar cel ce a agonisit plânsul inimii se ferește de vorbărie ca de foc.
- ✓ Iubitorul de singurătate și liniște și-a ferecat gura; cel căruia îi place să se arate în lume însă, este alungat din chilie de către însăși patima sa.
- ✓ Cel ce a simțit focul dumnezeiesc fuge de însoțirea cu oamenii cum fuge albina de fum, căci precum fumul necăjește albina, tot așa acestuia îi este neplăcută și respingătoare întâlnirea cu oamenii.
- ✓ Foarte greu se poate opri puhoiul unei ape dezlănțuite, dar și mai greu este a opri potopul de cuvinte dacă nu este înfrânat cu putere. A fost treapta a unsprezecea cel ce a biruit-o a tăiat rădăcina unei mulțimi de patimi!
- ✓ După cum lovind piatra cu un fier aceasta scapără scânteii, tot astfel minciuna se naște din vorba multă, gluma prostească și prea multă veselie.
- ✓ Minciuna este nimicirea dragostei, iar jurământul mincinos tăgăduirea lui Dumnezeu. Nimeni, dacă este sănătos la minte, nu-și va închipui că minciuna este un păcat de mică importanță, căci Duhul Sfânt a rostit un verdict înfricoșător: Pierde-i-vei pe toți cei ce grăiesc minciuna! (*Psalmi 5,6*). Cu cât mai mult vor pătimi atunci cei ce nu ezită să întărească minciuna cu jurămintele?
- ✓ I-am văzut pe unii care, laudându-se întru minciuna lor și producând râsul prin glume ușurate și de prost gust, vorbe găunoase și povestiri nerușinate, că au nimic și au alungat plânsul celor ce-i ascultau lăsându-i într-o stare jalnică.
- ✓ De multe ori maica minciunii este fățarnicia căci unii spun că fățarnicia nu este altceva decât plănuirea și născocirea minciunilor având împletit jurământul. Cel ce pururea se teme de Domnul e străin de minciună, având ca judecător nemitarnic propria conștiință.
- ✓ Judecătorii îi lecuiesc pe mincinoși prin tortură; cei ce se pocăiesc însă înlătură cu desăvârșire minciuna prin mulțimea lacrimilor.
- ✓ Mincinosul găsește ca pretext al minciunii sale un anumit plan pe care l-ar fi urmărit sau faptul că a voi să-și ajute aproapele și astfel socotește ca fiind o faptă dreaptă aceea care în realitate îi pierde sufletul.
- ✓ Numai când ne vom curăți cu totul de minciună și numai atunci să încercăm a o folosi, însă cu numai multă teamă și doar în caz de forță majoră.
- ✓ Mincinosul prezintă realitatea în chip distorsionat ca să pună pe cineva în situația de a nu lucra

potrivit cu ea și deci de a se păgubi. Dar uneori cineva trebuie cruțat de a afla realitatea în toată grozăvia ei pentru a-l pregăti treptat pentru ea.

✓ Nu cunoaște pruncul minciuna și nici sufletul izbăvit de viclenie. Cel veselit de vin spune fără să vrea adevărul în toate, la fel și cel îmbătat de umilință nu va putea minți.

Pocăința

- ✓ *Cine se obișnuiește cu amânarea greu mai scapă de această obișnuință; cine se oprește din urcuș, a căzut în aceeași clipă mai jos de unde este. Cel ce cedează lenei devine robul ei, își slăbește libertatea sau stăpânirea asupra lui însuși.*
- ✓ *N-am ajutat pe om în clipa în care a trebuit, l-am putea pierde, fiecare clipă impune o datorie unică pentru veci pe care n-o mai poți îndeplini altădată. Fiecare clipă s-a dat cu rostul ei unic de la Dumnezeu având o însemnătate pentru veșnicie.*
- ✓ *O clipă poate fi cea din urmă, în alt sens să cugetăm că orice ceas ar putea fi ceasul din urmă al vieții noastre moarte și deci, ceasul trezirii noastre din moarte la viață dacă auzim glasul celui în stare să ne trezească la o existență responsabilă, să ne facă treji ca să ne dăm seama că existăm. De nu ne vom deschide urechea sufletului la acest glas de acum ne vom obișnui să nu-l mai auzim niciodată rămânând deci în moarte definitiv făcând din această clipă în sens contrar, clipa noastră cea din urmă. Cine intră în chilie sau în intimitatea sensibilă cu Dumnezeu părăsind alipirea de lucrurile moarte, a trăit în momentul acela și trăiește tot timpul cât rămâne în această stare ceasul din urmă în sens bun.*
- ✓ *Gândește-te că puțină vreme vom petrece în lume!*
- ✓ *Cine urcă, o face pentru că aude glasul Domnului care-l cheamă, însă cel ce se obișnuiește să nu dea toată atenția poruncii lui Dumnezeu îndată ce o aude așteptând să i se spună a doua oară, să i se dea un nou semn mai accentuat, pierde sensibilitatea receptivă a inimii, începe să se tocească, să se sclerozeze spiritual, moare. Cade din simțirea planului dumnezeiesc care-l face liber, din planul vibrant al duhului în cel al automatismului naturii încetând să mai fie el însuși. Se afirmă iarăși importanța lui **acum** și al lui **astăzi**, necesitatea de a împlini în această clipă ceea ce cere Dumnezeu în ea. Fiecare clipă ne este dată pentru a o umple cu împlinirea datoriei noastre legate de ea pentru a imprima în noi ceea ce ne cere și Dumnezeu Însuși ne spune în ea ce datorie avem de împlinit în ea.*
- ✓ *Să nu ne cheltuim, frate, zilele noastre în împrăștiere, ci să câștigăm plânsul plin de lacrimi ca să dobândim fericirea.*
- ✓ *Așteaptă ziua ieșirii și te vei ușura de plictiseală!*
- ✓ *Prin păstrarea amintirii morții omul se gândește că este muritor, iar cel muritor nu este veșnic, iar cel ce știe că nu este veșnic părăsește de bunăvoie cele ale veacului acestuia.*
- ✓ *Adu-ți aminte că vom părăsi fără voie lumea și că viața noastră nu este lungă căci ce este viața omului? N-avem câtuși de puțin siguranță că vom trăi pe lumea aceasta nici de dimineață până seara. Să părăsim dar atunci cu voia lucrurile de aici alegându-ne mai degrabă negrija de lucrurile pământești cei ce dorim să ne arătăm feței lui Dumnezeu. Grăbește-te, pășește repede până ce e ziuă înainte de a cădea noaptea în care vor plânge cei nepăsători și leneși căutând atunci în zadar a se pocăi. Află că timpul nu se va lungi iar când va veni ceasul să ne temem de ziua și de ora aceea înfricoșătoare în care nu vom mai avea îndurare căci cine s-a rugat lui și a fost auzit? Să ne temem de ziua aceea înfricoșătoare în care nu vom mai avea ca apărător nici frate nici rudenie, putere, bogăție sau slavă. Acolo va fi singur omul cu faptele lui. Să vindem*

lucrurile stricătioase care ne atrag în adâncul fără fund cumpărându-ne în schimb haină de nuntă. (ceasul care va veni este ceasul prin excelență, ceasul cel din urmă în care sunt concentrate toate ceasurile trăite anterior și după care nu vom mai avea nici un ceas al hotărârilor noi.)

- ✓ Fii ascultător și smerit cerându-ți socoteală pentru ce-ai făcut în fiecare zi. Să nu-ți scape vreo clipă de sub stăpânire, să nu ți se întâmple în vreo clipă ceva ce n-a fost sub atenția ta. Să nu-ți răpească diavolul clipele date ție spre creșterea ta. Nu lăsa vreun acum să treacă nefolositor; să nu amânăm împlinirea a ceea ce ni se cere în acest moment căci prin aceasta ne obișnuim să tot amânăm. Fă fapta bună pe care ți-o cere situația chiar în acel moment. Tot timpul și spațiul sunt imprimate de un imperativ moral. Faptul că fiecare moment al timpului și al persoanei își are unicitatea lui sau se cere umplut de ceea ce este de trebuință în acel moment arată că nici momentele timpului nici împlinirile persoanei nu sunt destinate să se topească într-o esență indistinctă ci își au ecoul lor prelungit și unic ca mulțumire sau osândă în eternitatea persoanei. Trebuie să mai vedem și ceea ce nu este potrivit să facem într-un moment dat, la aceasta ajutându-ne discernământul.
- ✓ *Întrebările arată și ele o nemulțumire a omului cu starea în care se află, deci o voință de trecere peste ea, de ieșire din ea. Este frământare spre viață nu o împăcare cu nesimțirea pătimășă.*
- ✓ *Cel ce plânge din durere pentru păcatele sale își înmoaie ființa, intră cu adevărat în comunicare cu Dumnezeu și cu semenii, a ieșit din starea rigidă și egoistă a păcatului este un om nou. S-a spălat, a înlăturat rugina care-l învârtoșa și-i acoperea fața adevărată de om adevărat, comunicativ. S-a făcut un om simțitor care nu mai poate continua viața nesimțită în păcat.*
- ✓ *Este necesară o comunitate de gânduri pentru sănătatea trupească a omului. Omul nu este sănătos când se închide în sine, aceasta o arată caracterul interpersonal al omului. Dar este necesar ca gândurile mele să fie comune nu pentru a le susține, ci pentru a le lepăda. Adică trebuie lepădate gândurile care susțin egoismul și nu se pot lepăda decât comunicându-le altuia cu scopul hotărât al lepădării. Cel căruia le comunică trebuie să-ți devină un soț de comuniune. Nu mă pot lepăda de egoism dacă nu intru în comuniune cu altul căci numai unei alte conștiințe mă pot descărca arătându-i că părăsesc egoismul. Cel ce nu simte ticăloșiile sale ca păcate și se laudă cu ele este nesimțit și cinic acesta nu mai poate ieși din ele. Dar nici cel ce le recunoaște glumind nu le simte cu adevărat și ca atare nu se poate lepăda de ele. Adevărata simțire a lor este împreună cu o adâncă nemulțumire și cu o mare suferință pentru ele, acesta este începutul adevărat al schimbării prin pocăință și străpungere a inimii.*
- ✓ *Tocirea sau nesimțirea inimii, orbirea minții sunt unite între ele. Nesimțirea inimii este legată de neînțelegerea valorii celorlalți oamenii, a necunoașterii lui Dumnezeu și a sensului vieții pe care-l luminează cunoașterea Lui.*
- ✓ *Semnul iertării păcatelor îl are cineva în aceea că le urăște și nu le mai face, căci câtă vreme mai cugetă la ele și inima lui are plăcere de ele, este semn că încă nu i s-au iertat, ci este încă ținut de ele. (Ți s-au iertat păcatele când ai cerut cu adevărat iertare pentru ele și ai cerut cu adevărat iertare pentru ele când nu-ți mai place să persisti în ele ci te dezgustă provocându-ți repulsie, deci nu mai vrei să le săvârșești în continuare. Dacă încă îți place să le faci înseamnă că sunt încă întipărite în ființa ta, că n-au fost cătuși de puțin șterse de acolo pentru că n-ai voit cu putere să ceri să ți se șteargă cu adevărat. Nu ți se iartă un păcat dacă continui să fii atașat de el.)*
- ✓ *Învârtoșarea inimii este de fapt ca un somn foarte adânc, o mare nesimțire. Jignește pe altul fără să simtă durerea ce i-o pricinuieste. Învârtoșarea este ca o piele sau ca o pânză de ghimpi pusă peste inimă făcând-o pe de o parte nesimțită, pe de alta înțepă cu ghimpii ei pe alții. Aceasta*

însă îi provoacă și lui suferință căci i se răspunde și lui cu aceeași monedă.

- ∨ În tot lucrul trebuie să ai nemulțumire de sine căci chiar de vei face cer nou și pământ nou, nu poți fi fără de grijă!
- ∨ Prezența morții iminente în mintea noastră să sprijine cugetul tău, căci este ascunsă de tot omul. Să ne sârguim să facem bine înainte să fim luați de aici căci nu știm în ce zi ni se va face chemarea.
- ∨ *Perseverarea, încăpățânarea, cantonarea în rău cu toate greutățile și impedimentele ce se nasc din aceasta, sporește răul din noi căci învârtosează tot mai mult ființa noastră și acesta este răul cel mai mare. El ne dezobișnuiește de a ne mai pocăi, de a ne mai pare rău, de a ne înmuia, cu toate greutățile și suferința ce decurge din această stare. Aceasta ne face să înțelegem **iadul veșnic** sau **chinul veșnic** în care te chinuiești în răutate, în mândrie fără să mai ai puterea de a scăpa de ele prin pocăință. **Întunericul cel mai dinafară** singurătatea extremă în afara oricărei comunicări cu viața ce-ți vine din legătura de iubire cu alții și cu Dumnezeu supremul izvor al iubirii. **Viermele care secretă venin** mândria care secretă veninul încăpățânării chinuitoare și te roade mereu. **Scrâsnirea dinților** de scârbă, dar și de gol, de plictiseală, de încăpățânare.*

Retragerea

- ✓ Dacă toate sunt deșarte și trecătoare pentru ce este împinsă inima noastră de ele ca să uite cuvântul Domnului: Ce va folosi omului de va dobândi lumea toată iar sufletul său îl va pierde.
- ✓ De dorești să te faci duhovnicesc respinge cele ale trupului căci cele ce le tăgăduiește cineva pe acele le și leapădă. Ascultă glasul domnului care zice: De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine și să-Mi urmeze Mie. Dar cum se va lepăda omul de sine dacă nu prin părăsirea voilor lui. (Avem aici o explicație a lepădării de sine, a tăgăduirii sale care înseamnă nu o nimicire totală a ființei proprii ci o neîmplinire a trebuinței vieții naturale sau a voilor acestei vieți împlinind în același timp voile lui Dumnezeu. Aceasta arată că omul continuă să existe ca subiect care împlinește voia lui Dumnezeu pe un plan superior umplându-se de voia dumnezeiască. Aceasta este ridicarea ființei pământești în planul existenței unită cu Dumnezeu într-o deschidere pentru puterile ce vin de la Dumnezeu. Propriu-zis, într-un plan pur natural omul nu poate trăi. Când vrea să rămână închis în acest plan el se mândrește făcându-se astfel robul unei patimi venită de la tatăl trufiei care este diavolul și caută să dezvolte firea sa prin porniri exagerate care sunt tot atâtea patimi. Patimile se mișcă în orizontul lumii acesteia în care toate sunt pieritoare, în realitate îl pustiesc pe om în viață. Numeroasele satisfacții ce i le procură împlinirea patimilor sunt urmate de o destrămare și o pustiire generală, o pustiire anticipată de o pustiire parțială ce urmează după satisfacerea fiecărei patimi în parte. Părăsirea voii și a poftei este însă un act de mare curaj, de o mare iubire a lui Dumnezeu, decât părăsirea celor contrare firii. Desigur, până la un anumit loc unele din cele ale firii trebuie păstrate și satisfăcute dar unii păstrează mai puține din ele decât alții.)
- ✓ Dacă ne îngrijim noi înșine de soție și de copii (odată ce ne-am lepădat de toate) nu se mai îngrijește Dumnezeu de ei, dar dacă îi lăsăm, Dumnezeu se va îngriji de ei și de noi. Nu socoti deci că trebuie să te îngrijești de ei, sau să te rogi pentru ei ca nu cumva să-i ai în amintirea ta ivindu-se astfel patimi în sufletul tău.
- ✓ Dacă erai mort și-ar fi venit o văduvă nedreptățită puteai oare să o ajuți? Iar dacă ai ajutat-o pe aceea și vine alta, de-o vei trece cu vederea pe a doua, iată că ai călcat porunca. Mortul însă nu se îngrijește de unele ca acestea, deci chiar de vor bombăni împotriva ta, aceasta să nu te tulbure nicidecum.
- ✓ *A prefera un loc altuia sau un om altui om înseamnă a ține la cele din planul acesta, a da importanță celor lumești nestatornice prin fire și a socoti că mântuirea depinde de un loc sau de un om din lume condiționând prin aceasta și împiedicând de fapt înaintarea. Dar Dumnezeu cu ajutorul și ocrotirea Lui este pretutindeni. Cel preocupat intens de curățirea lui și de iubirea lui Dumnezeu n-are nevoie să schimbe mediu (locurile, oamenii) și nu pune pasiune în această direcție. Se cere să mori față de oameni în sensul de a nu-ți face dependentă fericirea și mântuirea față de ei și nici de a căuta la păcatele lor, la plăcerile ce ți le aduc, la ceea ce se poate exploata din ei dar aceasta înseamnă totodată a nu-i sminti, ci a le face bine când este cazul, sau a te interesa de mântuirea lor; a nu fi interesat lumește de tine. Nu te va supăra gândul că nu ești luat în seamă, vei rămâne calm și vei putea cugeta la Dumnezeu în loc să te agiți pentru tine. Te-ai ridicat mai presus de tine cel de la suprafață găsindu-te pe tine, cel adevărat.*
- ✓ **Ce înseamnă părinte neprețuirea de sine?** Frate, neprețuirea de sine înseamnă a te socoti pe

tine deopotrivă cu cineva și a nu spune despre un lucru bun eu l-am făcut. (Neprețuirea de sine este o detașare de sine, o nepreocupare de valoarea proprie și o împăcare cu această atitudine față de tine și din partea altora. Ea nu are sens decât în conștiința acută a relației tale cu Dumnezeu căci numai în relație cu El socotești că tot ce ești și ce faci datorezi lui Dumnezeu și că Dumnezeu știe ce face pentru tine și câtă silință ai pus tu să înmulțești darul ce ți l-a dat. Aceasta îți dă o liniște continuă, o netulburare de pe urma faptului că nu ești recunoscut de ceilalți în ce ai tu bun, în valoarea ta. Ești liber și de tine și de părerea celorlalți; îl socotești numai pe Dumnezeu ca judecător drept. Când îți închipui că ești mare lucru nu mai vezi realitatea cu adevărat mare și mai bogată care este Dumnezeu deci nu mai ești în comunicare cu ea, te-ai îngustat în limitele tale.)

- ✓ **Spune-mi părinte cum trebuie să se răspundă unei întrebări trupești?** Presupune că au venit unii întrebând despre purtarea unui război și le-am răspuns că lucrul acesta este o nedreptate, iar Dumnezeu nu ajută nedreptății. Deci, dacă întreabă cineva despre lucruri trupești, dă-i răspuns adevărat după Dumnezeu și nicidecum ocolit și trupesc.
- ✓ *Cine pune mare preț pe lucrurile lumii socotind nevoia de ele prea apăsătoare se tulbură ușor când nu reușește în ciuda eforturilor să le obțină, sau le pierde, ori nu-și adaugă ceva la ceea ce deja posedă. Astfel se întâmplă că n-are pacea pe care o dă Hristos care n-a căutat cele trecătoare ale lumii. Mila de oameni pe care a avut-o Hristos și pe care o putem avea de la El și noi, ne face să disprețuim judecățile cu ei pentru lucrurile lumii căci ne descoperă relativizarea lor în comparație cu valoarea absolută a sufletului.*
- ✓ Domnul a zis: Tot cel ce nu urăște pe mamă, pe copii, ba încă și sufletul lui, nu poate fi ucenicul Meu. Iar a-și urî cineva sufletul înseamnă ca prin nevointă să-și taie voile sale. Unul ca acesta nu bagă de seamă câtuși de puțin în seamă cuvintele oamenilor, nici nu caută să placă lor ci ia aminte numai și numai la întrebările lui Dumnezeu și la răspunsurile date lor prin gura sfinților. Dar cel ce întreabă să creadă că Dumnezeu pune în gura celui întrebat răspunsul după inima lui, căci este scris: dea ție Domnul după inima ta (Ps. 19,5)
- ✓ *Cel străin și sărac de bună voie este cu adevărat tare și s-a ridicat deasupra tuturor putând viețui și fără ele. Și-a descoperit subiectul său nesfârșit mai de preț decât toate. El este cu adevărat liber și puternic fiind unit cu Tatăl Cel Atotputernic și supremul subiect nesupus de nimic. El este un fiu după har al Împăratului Suprem.*
- ✓ O, tu care ești printre oameni și voiești să mori lor *nu judeca, nu disprețui pe nimeni și nu rămâne lipit voii tale* căci aceasta înseamnă a muri oamenilor aflându-te printre ei. (Este un paradox: ești alipit de oameni și de lume când ești alipit voii tale, când ești egoist. Ți se pare că prin aceasta ești stăpân peste ceilalți și pe lucruri, fiind de fapt robul lor. Numai prin lepădarea generoasă de egoism care te deschide oamenilor și tainelor lumii. Slujind intereselor adevărate și eterne ale oamenilor, ai murit lor pentru că ai murit voinței proprii de a te folosi de ei în mod egoist. Dăruiește-te oamenilor ca să mori lor, mai bine zis să mori pornirii de a profita de ei; ai murit în acest caz oamenilor și lumii în ceea ce au superficial dar i-ai descoperit și îi ajuți pe oameni în adâncul lor netrecător și tot în acest adânc ți s-au luminat lucrurile, le-ai descoperit o valoare neasemănat mai mare în Dumnezeu. Te unești cu ei și cu toate în mod real în Dumnezeu; ai înviat pentru toți și toate în Dumnezeu.
- ✓ Am cărți proprii și gândul îmi spune să le dau mănăstirii ca să scap de grija lor odată ce cele deobște ale mănăstirii se dau fiecăruia ca să le citească. La fel despre haine spune-mi părinte dacă trebuie să fac la fel și ce haine trebuie să păstrez pentru slăbiciunea trupului meu? Dacă voiești să scapi de ele, bine este să le dai mănăstirii căci toate cele ale mănăstirii sunt ale lui Dumnezeu. Cât privește hainele de care ai nevoie, ține pentru iarnă două mantale fără mâneci,

groase și o bluză, iar pentru vară două mantale ușoare și o bluză. Pentru iarnă mai ține un cojoc pentru piept în cazul în care va fi tare frig, iar când nu este frig, culionul și două haine lungi, una pentru iarnă și una pentru vară. De asemenea două acoperăminte: unul gros și altul subțire. Să ai o saltea și o pernă căci este nevoie de ele. Cât despre mantaua de lână, ține-o și pe ea dacă ai nevoie, iar de primești o haină și ai nevoie de ea, ține-o și dă-o în schimb pe cea veche avvei. De n-ai însă nevoie de aceasta, dă-o și pe ea avvei.

- ✓ Faptul de a muri față de orice om te face să te moștenești cetatea și comorile ei.
- ✓ Ceea ce nu e de folos este și păgubitor, iar ceea ce păgubește trebuie lepădat.
- ✓ Ucenicul serios și dornic să se facă monah se păzește pe sine de întâlniri cu alții căci din ele se nasc disprețul, moleșeala, nesupunerea și cumplita îndrăzneală. De aceea se spune despre avva Ioan Colov că nu pierdea nicidecum timpul cu astfel de întâlniri. Iată, aceasta înseamnă a fi fără grijă față de orice om!
- ✓ **Ce este liniștea?** Ea constă în a-și aduna cineva mintea oprind-o de la a da și a lua, de la dorința de a place oamenilor și de la celelalte lucruri vătămătoare. Dar să știi că mila este mai mare ca jertfa căci sub masca liniștii se poate ajunge foarte ușor la mândrie până ce omul nu s-a câștigat pe sine însuși, adică până ce n-a ajuns fără prihană căci abia atunci se naște în om cu adevărat liniștea când am purtat crucea.
- ✓ Retragerea din relațiile cu ceilalți se recomandă numai celui nesporit duhovnicește pe care aceste relații îl ispitesc.
- ✓ Când omul coboară în smerenie sporește. Rămânerea în chilia ta te face lucrător pentru că ești ferit de necazuri iar aflându-te fără de griji înainte de vreme, vrăjmașul îți pregătește mai multă tulburare decât odihnă și astfel te va aduce în stare să spui: mai bine nu m-aș fi născut. Cât privește stingherirea de către oameni Părinții au spus: Se află vreun om gemând de moarte care să ia minte la prietenii lumii acesteia? Deci nici tu nu le da și nu primi nimic de la ei și așa se vor înstrăina de la tine. În privința slujirii tale de către frate, de-ți faci ceea ce-ți trebuie prin tine însuși te ajuți pe tine, dar de faci aceasta prin altul, ce prisosește din osteneala lui o ia acela.
- ✓ Dacă se întâmplă că cineva voiește să-mi dăruiască un lucru și am nevoie de el dar îmi văd inima că vrea să-l primească din patimă ce să fac? Se întâmplă aici ca și cu hrana tu știi că avem nevoie de hrană în fiecare zi dar nu trebuie să o primim cu plăcere și pentru plăcere. De vom primi mulțumind lui Dumnezeu Care ne-o dă și ocărându-ne ca nevrednici de ea, Dumnezeu face din ea un lucru sfânt și o binecuvântare. Astfel, Dumnezeu va alunga patima de la tine.

Credință

- ✓ Dacă sunt multe valurile mării, nu este oare cineva care să-L trezească pe Iisus ca să certe vânturile și să facă liniște pentru a-L cunoaște ca Dumnezeu și a I se închina?
- ✓ *Toți suntem slabi sau bolnavi în privința credinței putând-o afirma cel mult prin cuvânt. Numai cel ce s-a vindecat de o boală fără mijloace ajutătoare arată că a crezut cu adevărat.*
- ✓ De crezi cu adevărat că Dumnezeu este cel ce te-a adus aici, încredințează-i Lui grija de tine, aruncând asupra Lui toată grija ta și El va rândui precum voiește ale tale. Iar de te îndoiești pentru vreun lucru, sau pentru boala trupească ori pentru niscaiva patimi sufletești, trebuie să te îngrijești singur precum știi căci îndoiala ce apare în cel ce a lăsat toată grija lui Dumnezeu, necazul unei mici supărări, îl face să spună totdeauna: Dacă m-aș fi îngrijit de trup n-aș fi astfel. Dar cel ce se predă pe sine lui Dumnezeu din toată inima, trebuie să se predea Lui până la moarte căci el știe mai bine decât noi ceea ce este de folos sufletului și trupului nostru și cu cât îl lasă să fie mai chinuit în trup, cu atât îi aduce mai multă ușurare de păcatele săvârșite. Căci nimic nu cere Dumnezeu de la noi decât mulțumire, răbdare și rugăciune pentru iertarea păcatelor. În măsura în care crezi mai puțin că se îngrijește Dumnezeu de ale tale, te îngrijești tu însuși mai mult de tine. Aceasta pentru ca nu cumva venindu-ți totuși vreo supărare de pe urma așa zisei lăsări în grija lui Dumnezeu, să dai vina pe el. Cel ce se lasă din credință tare în grija lui Dumnezeu să o facă cu gândul de a suporta chiar moartea căci abia atunci se arată deplina lui credință că Dumnezeu îl va scăpa când i se părea că nu mai este scăpare pentru el. Aceasta bineînțeles dacă va vrea Dumnezeu să-l scape.
- ✓ Dacă Dumnezeu ne dă bunătățile veșnice cele negrăit de mari și de prețioase, oare nu va putea El bunul cu mult mai mult să ne dea acest mic dar al sănătății?
- ✓ Zis-a Domnul către Marta: De crezi, vei vedea slava lui Dumnezeu., crede deci și tu și vei vedea pe Lazăr înviat din morți stând la masă cu Iisus și vei vedea și pe Maria șezând lângă sfintele Lui picioare izbăvită de grijile Martei.
- ✓ Iar despre ochii bolnavi, puternic este Cel ce i-a plăsmuit să-i lumineze împreună cu ochii dinăuntru cu care dacă am vedea, după cuvântul Mântuitorului, n-am mai avea nevoie de cei dinafară care văd deșertăciunea lumii.
- ✓ Să cunoaștem tăria cea mai mare a puterii care vine să se unească cu noi, a puterii Stăpânului nostru Iisus Hristos care ne-a dat putere să călcăm în picioare șerpi, scorpioni și toată puterea vrăjmașului.
- ✓ *Dumnezeu ne cere nouă numai cât putem, dar noi nu dăm nici cât putem datorită moleșelii noastre pricinuită de voia noastră. De fapt nu vrem să dăm cât putem, chiar dacă aș da cât pot, aceasta ar fi și ea cu mult sub ceea ce este necesar pentru curățirea mea de păcate, pentru mântuirea mea. Dar mila lui Dumnezeu împlinește nu numai ce nu pot de fapt să dau, ci și ceea ce lipsește din ceea ce pot să dau. Se cere numai să crezi în dărnicia Lui. Aceasta este îndrăzneala credinței și Dumnezeu va da datorită credinței, nu numai pe măsura credinței noastre, ci și cât este nevoie.*
- ✓ *Frica de Dumnezeu dă putere, ea nu slăbănogeste; cu cât mai mare este frica de Dumnezeu în*

cineva, cu atât este mai prezent El în acela cu puterea Lui care se răspândește din El. De aceea cel plin de frica de Dumnezeu este plin de puterea Lui căci în frica aceasta este trăirea prezenței covârșitoare a lui Dumnezeu. Frica de Dumnezeu îți dă putere să n-ai frică de altceva, te ajută împotriva patimilor îți mobilizează și întărește toate resursele de luptă. În frică Dumnezeu este trăit ca Cel ce nu poate fi definit, este o frică ce-ți deschide orizontul de dincolo de lume care în același timp te atrage, care te face să te pocăiești de păcate, și să urmărești binele simțindu-l pe Dumnezeu ca susținător al binelui.

✓ Zi întotdeauna gândului tău: Eu și Dumnezeu suntem singuri pe lume și de nu voi face voia Lui, nu voi fi aflat ca al Lui, ci ca al celui străin. (Trebuie să mă port ca și cum n-ar fi altul pe lume în afară de mine și de Dumnezeu, de aceea nu pot face decât sau voia mea sau a lui Dumnezeu. Dar dacă o fac pe a mea nu voi fi socotit ca al lui Dumnezeu, ci ca o ființă autonomă, străin de Dumnezeu sau ca a celuiilalt a cărui voie o fac căci făcând voia mea, mă dovedesc robul orgoliului meu sau a celui ce mi-a insuflat mândria.

✓ Să privim la Azaria și Anania, care având încredere în Dumnezeu că poate să-i scape din cuptor, ziceau împăratului: Avem în ceruri pe Dumnezeu care poate să ne izbăvească din mâinile tale și din cuptorul de foc. Și chiar dacă nu o va face, noi zeilor tăi nu ne închinăm. (*Daniil 3,16-17*) Dumnezeu nu i-a slăvit îndată ce i-a lăsat, până ce-au fost aruncați în cuptor, iar când s-a arătat tuturor desăvârșita lor încredere în Dumnezeu i-a izbăvit și i-a slăvit pe ei lăsând prin ei pildă celor zăbavnici în a crede în Dumnezeu, care zice: Iar cel ce va răbda până la sfârșit, acela se va mântui.

✓ Unii călugări auzind de apropierea unor tâlhari voiau să plece din mănăstire. Dumnezeu care ne-a izbăvit până acum de toate necazurile, negreșit că ne va izbăvi și ne va apăra de orice rău. Să aruncăm, deci asupra Lui toată grija noastră (*I Petru 5,7*) și toată nădejdea. Oriunde v-ați afla să nu vă fie teamă de nici un rău prin rugăciunea sfinților. Stați tari în credința în Hristos cântând cu Proorocul: Domnul este ajutorul meu și nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul? Luați seama să nu vadă omenii că avându-L pe Dumnezeu, vă temeți de oameni, căci este scris: chiar de-aș umbla în mijlocul umbrei morții nu mă voi teme de rele că Tu cu mine ești. Spune sufletului care se îndoiește să aibă curaj: Domnul puterilor este cu noi, ajutorul nostru este Dumnezeul lui Iacov. Vă îmbrățișăm pe toți în Domnul care zice: Eu sunt, nu vă temeți.

✓ Prelungirea bolii sau sfârșitul ei țin de preștiința lui Dumnezeu, cei ce se lasă deci cu desăvârșire în seama lui Dumnezeu sunt scăpați de grijă și El face cum voiește și cum este de folos. Deci fiecare se va folosi de mâncare după credința pe care o are. Dar ce înseamnă după credința pe care o are? Dacă Dumnezeu a sfințit toate și le-a curățit spre a se împărtăși cei ce cred, de ele, omul trebuie să ia cu mulțumire din cele ce se găsesc nefăcând nici o deosebire. Fiindcă nu cele sfinte și curate vatămă ci numai conștiința și bănuiala fricoasă și lipsa de credință, prin socotința că-l vatămă. Acela fiind șovăielnic în credința lui face deosebire între acestea și de aceea sporește în el boala. Dacă crede însă în Cel ce a venit și a vindecat toată boala și neputința în popor, crede că puternic este El să vindece nu numai bolile trupesti ci și pe ale omului dinăuntru. Însă de face deosebire, se ferește de cele vătămătoare neavînd încredere că le poate suporta și așa a fost biruit în cugetul lui dovedindu-se în felul acesta ca neavînd o credință fermă. De aceea ferți-vă să luați ceva cu patimă, căci aceasta vatămă sufletul și trupul. (*Cel ce face deosebire între mâncăruri ca unele ce-ar putea să-l vatăme trupest și sufletește, dovedește că n-are credință că Dumnezeu îl poate feri de ambele feluri de vătămări, sau că-l poate vindeca de toată boala trupestă, fapt care-l ferește și de patima sufletească. Unul crezând că toate sunt bune și sfințite ca creaturi ale lui Dumnezeu și că Dumnezeu poate vindeca orice boală și-l poate feri de orice vătămare, prin credința lui fermă are siguranța că Dumnezeu îl va vindeca de orice boală și de aceea se folosește de orice mâncare fără nici o reținere. Toate lucrurile, întrucât s-au creat*

ca daruri ale lui Dumnezeu pentru noi sunt prin aceasta sfinte și deci nevătămătoare, dar cei ce le deosebesc, unesc cu ele o patimă și prin aceasta le fac vătămătoare. Sfântul Maxim Mărturisitorul a spus că lucrurile au un sens pur care este de la Dumnezeu dar noi legăm de unele sensuri o patimă, dacă putem desprinde patima de ele, acestea nu mai sunt vătămătoare. Deci în libertatea omului stă putința folosirii curate sau a întinării lucrurilor. Trebuie să ne curățim noi înșine de patimă ca să putem vedea sau folosi lucrurile cum sunt de fapt ele, adică curate. Omul le murdărește pe toate pentru că le vede despărțite de Dumnezeu, dacă însă refacem legătura noastră cu Dumnezeu văzându-le și pe ele ca venind de la Dumnezeu le readucem la sfințenia lor).

✓ **De crede cineva că nu se vatămă însă simte durerea bolii, ce trebuie să cugete ca să nu cadă în necredință?** De mănâncă cu credință dar stăruie durerea, nicidecum să nu intre în îndoială, căci Dumnezeu l-a lăsat în pătimirea aceasta știind că durerea aceasta îl va izbăvi de multe patimi. El trebuie să-și aducă aminte de cuvintele Apostolului: Când sunt slab, atunci sunt tare. Să nu creadă cumva că aceasta se datorează mâncărurilor ce i se par că-l vatămă, ci din îngăduința lui Dumnezeu căci chiar de s-ar împărtăși de cele socotite bune și folositoare, cu nimic nu-l pot folosi acestea fără voia și lucrarea lui Dumnezeu.

✓ *Puterile de la Dumnezeu se dau omului care este deschis lor prin credință. Asemenea revărsări de putere se fac prin și deci și din spiritul nostru.*

✓ Eu, preaiubite frate, în lăncezeala mea de odinioară nu m-am arătat vreunui doctor, nici nu mi-am pus vreun leac pe rană, nu din virtute ci din lene, ferindu-mă să umblu prin sate și orașe și să îngreuez pe cineva făcându-l să se îngrijească de mine nevrednicul, temându-mă de răspunsul ce voi avea să-l dau în ceasul pe care-l și așteptăm, vrăjmașilor mei. Fericit este cel ce poate să rabde, căci se face părtaș răbdării lui Iov. Mă gândesc că sunt și multe femei care au stăruit răbdând în durerile lor trupești, lăsând totul în seama lui Dumnezeu, încât să mă rușinez să-mi spun bărbat cu numele. Cea care suferă de curgerea sângelui părăsindu-și gândirea de mai înainte, după ce văzuse că doctorii trupești nu i-au putut folosi la nimic măcar că cheltuise tot ce avea, și-a însușit o altă gândire și a alergat la Marele și Duhovnicescul Doctor ceresc, care tămăduiește și sufletele trupurilor. Astfel, boala a fugit speriată de poruncă. Apoi cananeanca a lăsat pe oamenii lumii, pe vrăjitori, ghicitori văzând deșertăciunea meșteșugului lor și a venit la Stăpânul strigând: Miluiește-mă, Fiul lui David și de la o margine a pământului la alta s-a vestit tuturor ceea ce i-a făcut ei Doctorul de oameni iubitor. Le las pe celelalte oprindu-mă doar la acestea două, gândindu-mă că doar voi putea ajunge și eu cândva la credința lor ca să mă învrednicesc la fericire, căci îmi ajung aceste două femei ca să mă dea de rușine nemaifiind nevoie să mai aduc vorba de credința și de smerenia sutașului care nu numai că a lăsat doctorii și vracii timpului și a căzut la Stăpânul, ci s-a și socotit pe sine nevrednic să-L ducă în casa sa, ci l-a spus cu credință puternică: Spune numai cu cuvântul și se va tămădui sluga mea. Astfel marea lui credință a fost lăudată de chiar Mântuitorul celor de față.

✓ *Cine are credință în Hristos ca o teorie și nu trage din ea nici o concluzie pentru viața lui, având de fapt o credință lipsită de viață, de miezul ei cel viu și roditor, este tot un eretic pentru că mai mult compromite credința decât o slujește.*

✓ Semnul că cineva are nădejde în Dumnezeu este să se scuture de tot gândul și grija trupului nemaîinchipuindu-și cumva că are ceva al veacului acestuia căci altfel și-ar avea nădejdea în aceasta și nu în Dumnezeu.

✓ În numele Domnului, de ai trebuință de ceva, spune-mi ca să-ți dau! Frate, Dumnezeu să-ți dăruiască răsplată pentru buna intenție, dar niciodată trebuindu-mi vreun lucru, n-am spus cuiva dă-mi, ci vede Dumnezeu de am trebuință de ceva și înseamnă cuiva acest gând, iar acela îmi

aduce iar eu primesc. Aceasta o spun pentru că dacă cer eu, nu este trebuință ci poftă. (Dumnezeu are grijă de împlinirea trebuințelor oamenilor, nu a poftelor. Trebuințele sunt cele ce țin de firea dată de Dumnezeu; poftele și le stârnesc oamenii căutând cele peste trebuința firii, sau sunt stârnite de demoni.)

- ✓ Fiule, n-am voit să-l necăjesc pe acel frate, de aceea am aruncat toată grija asupra lui Dumnezeu (*I Petru 5,7*), căutând să cunosc prin el voia lui Dumnezeu. Am crezut că dacă vrea Dumnezeu ca noi să luăm acel loc, îl va convinge pe acel frate să nu se supere, iar de se va supăra, se va arăta că Dumnezeu încă nu voiește ca noi să luăm acel loc. Iată însă că Dumnezeu la convins pe acesta și el a primit cu bucurie îndeplinindu-se astfel lucru cu pace. S-a minunat atunci fratele de credința avsei, de nădejdea neclintită în Dumnezeu, de iubirea lui față de aproapele și de nelipirea față de lucrurile lumii căci nu l-a biruit nevoia și apăsarea unei trebuințe.
- ✓ Frate, credința în Dumnezeu cere ca dacă cineva se predă pe sine lui Dumnezeu să nu se mai aibă pe sine în stăpânirea sa, ci să se supună Lui până la ultima suflare. Deci orice vine peste el, să primească cu mulțumire de la Dumnezeu și aceasta înseamnă a mulțumi în toate (*I Tesaloniceni 5,18*) Dacă omul nu primește cele ce-i vin asupra, nu ascultă de Dumnezeu căutând de fapt să-și impună voia sa. Deci credința este una cu smerenia. Roagă-te pentru mine și nu te descuraja pentru că altfel mâni pe Dumnezeu, susținându-ți voia ta.
- ✓ *Tristețea care vine din neîncrederea în Dumnezeu dă proporții mari greutăților venite sau așteptate pricinuind prin aceasta nu numai o inhibiție, o paralizie a puterilor sufletești, ci chiar o neputință de a mai suporta viața aceasta înseamnă moarte. Cine crede în Dumnezeu relativizează toate greutățile vieții, știe că ele sunt trecătoare, că Dumnezeu va interveni la cererea lui și le va înlătura.*
- ✓ Dacă credem că Dumnezeu nu minte și că celui ce crede, toate îi sunt cu putință, cum de n-ai dobândit ceea ce-ai dorit?
- ✓ Ce să fac dacă sunt ostenit de călătorie, iar unii nu mă găzduiesc și nu-mi dau de mâncare, mie fiindu-mi foame? Gândește-te, cine este Cel care are grijă de toți și îi hrănește pe toți. Dacă deci Acesta ar fi voit să te hrănească, i-ar fi îndemnat pe ei să te primească, dar dacă nu te-au primit, este vădit că Dumnezeu nu a voit, deci nu sunt nicidecum ei de vină, căci toate ce se fac spre cercarea și mântuirea omului ca să rabde și să se osândească pe sine însuși ca nevrednic.
- ✓ De cumpărați ocrotirea omului, nu vă va ocroti Dumnezeu! Nu căuta să plăci oamenilor căci unul ca acesta se înstrăinează de Hristos. Aceasta o arată Apostolul zicând: De aș mai plăcea oamenilor, n-aș mai fi robul lui Hristos. Fă-le toate după voia lui Dumnezeu și-L vei avea pe El în ajutor.
- ✓ Dumnezeu vrea să-L avem pe El, sau gândul la El în tot ce facem și noi ne gândim numai la noi ca ființe autonome, ignorând total omniprezența și măreția lui Dumnezeu ca și cum am putea fi noi sau vreun lucru despărțit de fundamentul ultim al lui.
- ✓ Păzește totdeauna pe Dumnezeu în duhul tău rugându-te pentru orice lucru și păzește cu hotărâre căile tale. Nu căuta să plăci oamenilor și vei primi harul lui Dumnezeu, căci cei ce caută să placă oamenilor sunt străini de Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu nu este cu ei. Să ai duhul lui Dumnezeu și El te va învăța toate precum e drept, căci fără el nu poți izbuti cum se cuvine. Nu te teme de nimeni, ci adu-ți aminte de cuvântul: Domnul este ajutorul meu, nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?
- ✓ Ce este îndoiala inimii și ce înseamnă a fi îndoielnic? Îndoiala inimii stă în a te întreba sau a avea mereu în suflet întrebarea: Oare Dumnezeu are milă de mine sau nu? Dacă cugeți că nu, aceasta este necredință, iar de nu crezi că Dumnezeu are mai multă milă de tine decât poți înțelege,

pentru ce te mai rogi? Apoi a fi îndoielnic înseamnă a nu te preda cu desăvârșirii morții pentru Împărăția Cerurilor, ci a te îngriji mai mult de trup.

- ✓ *Cine aleargă la rugăciunile Maicii Domnului și a sfinților ca la niște munți, aleargă de fapt la credința în Hristos. Cine nu crede că Hristos s-a născut din Fecioară nu crede că el este Dumnezeu întrupat. Cine crede în rugăciunile sfinților către Hristos, crede în credința lor în Acela ca Dumnezeu care deci ne poate mântui.*
- ✓ *Îndoiala produce și ea o boală; când zici nu cred că sunt sănătos simți cu adevărat un început de îmbolnăvire.*
- ✓ *Dacă celui ce crede toate-i sunt cu puțință unde este atunci credința ta? Sau dacă ți-ai ales starea unui mort, întreabă-l pe mort dacă o mai dorește pe soția sa sau dacă nu va fi osândit pentru că venind ea, a curvit. Dacă i-ai lăsat pe morți să-și îngroape morții lor, pentru ce nu binevestești Împărăția lui Dumnezeu? Unde s-a ascuns de la tine cuvântul Scripturii: Credincios este Dumnezeu care nu ne va lăsa pe noi să fim ispitiți iar dacă le pătimim pe acestea din necredința noastră, să nu învinuim soarele că nu luminează. De este puternic Cel ce-i zdrobește pe toți vrăjmașii împreună cu noi și pentru noi, pentru ce-l bârfim că stă departe de noi dacă aceasta ni se trage din pricina necredinței și lenevirii noastre? Dacă nimeni nu-i mai tare ca El și te fălești zicând: Tu cu mine ești atunci de ce te mai temi și tremuri ca un copil având asemenea apărător? (De ce te vaiti că nu poți birui această întristare când știi că celui ce crede toate-i sunt cu puțință? Unde este credința ta dacă socotești că nu poți birui întristarea pricinuită de despărțirea de soție.)*
- ✓ *Dacă suntem sensibili la cuvântul lui Hristos în care lucrează Hristos Însuși, simțim în conștiință chemarea sau revendicarea Lui și trebuința de a-I răspunde afirmativ. Simțim în această chemare atractivă lucrarea Duhului lui Hristos cel viu și nu o poruncă cunoscută din litera Scripturii, privită ca exterioară lui Dumnezeu. Simțim pe Hristos Însuși prin Duhul Său în această revendicare dulce și necondiționată, simțim o viață nouă pătrunsă în noi, această viață ne face sfinți căci în ea ne simțim uniți cu Hristos, izvorul sfințeniei noastre.*
- ✓ *Să folosim leacurile ca unii ce n-au ajuns încă la desăvârșire dar nu trebuie să ne punem nădejdea în ele ci în Dumnezeu care dă moartea și viața după spusa: Eu bat și Eu vindec (Deuteronom 32,39). Nu uita deci că nu se vindecă cineva fără Dumnezeu.*
- ✓ *Roagă-te frate să ieșim cu pace din puținele noastre zile căci nimic nu vine la împlinire și Cel ce se lipește de Domnul este un duh cu El. (I Corinteni 6,7)*
- ✓ *Tot ce face omul din frica de Dumnezeu folosește sufletului său.*
- ✓ *Predând ființa ta ca pe o unealtă activă voii celui ce-ți cere să faci ceva, care este rânduie spre aceasta de Dumnezeu , trăiești predarea ta absolută, care-ți cere ceea ce-i spre binele tău prin altă voie concretă. Prin aceasta îți arăți încrederea absolută în Dumnezeu. Voia ta nu se mai interpune între tine și El; când voia ta nu mai închide intrarea spre interiorul ființei tale, atunci îl simți pe Dumnezeu în suveranitatea Lui de care atârni în mod absolut recunoscând această atârnire. A primi din ascultare pentru Dumnezeu chiar și moartea aceasta înseamnă predarea totală lui Dumnezeu sau aducerea ca jertfă lui Dumnezeu. Cel ce trăiește în această dispoziție este tot timpul o jertfă vie lui Dumnezeu capabil de a deveni o jertfă prin moarte. Dar cel ce se predă lui Dumnezeu total primindu-l în sine se sfințește căci nu face nimic contrar lui Dumnezeu sau separat de el, ci numai ceea ce place lui Dumnezeu și din puterea lui Dumnezeu.*
- ✓ *Simțirea prezenței lui Dumnezeu cel Atotputernic dă omului putere să-și stăpânească agitația și frica manifestată în violență și aroganță celui ce nu-și cunoaște modestele sale măsuri.*

- ∨ Cel ce vine la Dumnezeu nu trebuie să se descurajeze și să se teamă, altfel nu va pune niciodată început căii lui.
- ∨ Dacă Dumnezeu te-a adus aici, El te va și călăuzi, iar dacă ai venit prin voia ta, scris este: Le-a trimis după meșteșugirile inimilor lor. (*Psalmi 80,10*)
- ∨ *Deznădejdea paralizează orice inițiativă și orice efort spiritual; nu mai crezi în tine, nici în ajutorul lui Dumnezeu.*
- ∨ Nu poate muri cineva fără hotărârea lui Dumnezeu, chiar de-ar fi mușcat de zeci de mii de șerpi veninoși. (Chiar mușcătura însăși se produce prin voia lui Dumnezeu.)

Rugăciune

- ✓ *Rugăciunea și răbdarea pot susține împreună cu urcușul continuu și o neîncetată tensiune, ca o căldură care dacă se răcește, greu mai poate fi reaprinsă.*
- ✓ *Numele Domnului nostru Iisus Hristos este înfricoșător dracilor și celor ce se lasă stăpâniți de patimile inspirate de aceia. Dar este înfricoșător prin blândețea și curăția umanității Sale, care înseamnă totodată o libertate de tot ce este rău, o putere absolută față de rău. În El existența umană nu este supusă nici unei robii sau limitări egoiste.*
- ✓ *Din rugăciunile sfinților se revarsă în noi o putere care ne susține așa cum în cuvântul de încurajare al prietenilor simțim prezentă inima lor care ne dă putere în dureri și greutăți. În puterea venită nouă prin rugăciunile sfinților și care ne susține răbdarea se întâlnește puterea lor cu puterea noastră trezită de puterea lor și cu puterea lui Dumnezeu din care sfinții se întăresc în rugăciunea lor și care ne-o comunică. Este o comunicare între trei persoane: între mine, sfânt și Dumnezeu care este prezent între mine și sfânt unindu-ne. Unde sunt doi sau trei adunați (sufletește) în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor.*
- ✓ *Cât despre citit, este de folos a citi Vietile Părinților căci așa se luminează mintea în Domnul.*
- ✓ *Este de trebuință moartea față de oameni și față de lucrurile trecătoare în sensul de moarte a voinței de a te folosi de ei și de ele în chip egoist și pentru a obține plăceri trupești în sensul de a refuza să fii oamenilor de ajutor și de a te folosi de lucruri pentru a ajuta prin ele pe oameni și mai ales de a cunoaște prin ele pe Dumnezeu. Adică gândurile la oameni și la lucruri trebuie adunate în gândul la Dumnezeu spre slujirea Lui și spre mântuirea oamenilor prin aducerea lor la El. În Dumnezeu trebuiesc adunate toate pentru că toate sunt din el și toate se desăvârșesc în el. Gândindu-te în legătură cu Dumnezeu, ele sunt curățite de orice atracție egoistă și pătimașă, sfințindu-se.*
- ✓ **Trebuie să se pomenească la sfârșitul doxologiei de seară sau de noapte sfintele Biserici, împăratul, conducătorii, poporul, săracii, văduvele și cele de asemenea? Și cel căruia i se cere de către cineva să se roage pentru el, trebuie să o facă chiar de este stăpânit de patimi? Este bine să cerem în rugăciune pacea sfintelor biserici și cele următoare, dar să o facem ca niște nevrednici care nu avem putere spre aceasta. Aceasta este poruncă apostolică și e bine să ne rugăm pentru cel ce ne-o cere căci este un cuvânt al Evangheliei și al Apostolului: Celui ce cere, dă-i (Matei 5,42) și Rugați-vă unii pentru alții ca să vă vindecați. (Iacov 5,16) Și iarăși: Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. Ba unii se rugau și pentru Apostoli (Fapte 12,5). Deci cel ce nesocotește porunca, se osândește pe sine însuși, iată pentru ce putând sau neputând, eu mă silesc spre aceasta din pricina poruncii.**
- ✓ *Cererile marelui Bătrân către Dumnezeu puse în mișcare de cererea celui ce-l roagă să le facă, se adresează în același timp sfinților ca să-și adauge rugăciunea lor la rugăciunea lui și a celui ce a determinat rugăciunea lui. Astfel toate se împletesc: cele de jos se întemeiază pe cele mai de sus și acestea sunt puse în mișcare de cele mai de jos. Este o întâlnire de întregire, o sobornicitate a completării în rugăciunea tuturor într-un fel în jurul celui mai de jos, deși acesta și-a adresat cererea celui mai de sus. Este în ea o urcare de la cei mai de jos la cei mai de sus și o coborâre a acestora la cei mai de jos, dar toți urcă prin această rugăciune întregitoare spre Dumnezeu, sau Dumnezeu îi face să se unească în această sobornicitate a rugăciunii în El.*

Nimeni nu urcă spre Dumnezeu și în Dumnezeu singur, ci toți împreună aceasta este Biserica.

- ✓ *Rugăciunea în izolare nu are efect deplin; dacă mă rog singur pentru mine și nu vreau să cer și rugăciunea altora pentru mine dau dovadă de mândrie și Dumnezeu celor mândri le stă împotriva. Dacă nu mă rog pentru alții dau iarăși dovadă de egoism, iar dacă rugăciunea pentru altul nu este însoțită și de rugăciunea aceluia iarăși rămâne fără rezultat. Aceasta în cazul când acela mi-a cerut să mă rog pentru el, dar el nu însoțește rugăciunea mea cu a lui. Când însă eu mă rog pentru altul care este încă în valurile necredinței, poate să aibă efect asupra lui, dar cumva el trebuie să afle că mă rog pentru el și să fie cât de cât transpus într-o sensibilitate de dragoste pentru el. Numai însoțită de iubirea a doi sau a mai multor inși, rugăciunea are efect. Rugăciunea are și un rost de unificare a persoanelor, un rost de extensiune și de susținere a Bisericii ca o comuniune de dragoste în Dumnezeu.*
- ✓ *Cine crede în Dumnezeu, Îl are pe Dumnezeu lângă el. Credința și rugăciunea sunt semnul lucrării lui Dumnezeu în om. Când te gândești la cineva ești în comunicare cu el, cu atât mai mult ești în comunicare cu Dumnezeu când te gândești la Dumnezeu cu încredere în El și când îi adresezi cererile tale de ajutor.*
- ✓ *Cine se roagă pentru altul câștigă el însuși căci săvârșește un act de iubire și sporește în ea ridicându-se la o stare superioară. Apoi se roagă și pentru sine căci prin însăși faptul că se roagă, se pune în legătură cu Dumnezeu de la Care vine bunătate și putere. Deci rugându-te pentru altul continuu, te rogi și pentru tine continuu și câți pot să facă aceasta? Apoi cine poate să-i aibă mereu în minte pe toți în mod continuu? Dar cel desăvârșit îi poate avea virtual pe toți în gând. În orice caz rugăciunea cuiva pentru altul îl unește cu acela în cugetul lui. Astfel rugăciunea este un mijloc de unire între oameni pentru că este un mijloc de unire între ei.*
- ✓ *A avea grijă de Dumnezeu înseamnă a te gândi la El și la împlinirea poruncilor Lui prin care înaintăm în viețuirea în El și în grija de semeni și prin aceasta împlinim adevărata grijă de noi.*
- ✓ *Nu te încovoia, frate, nici nu te preda deznădejzii, ci rugându-te neîncetat, zi: Doamne, Iisuse Hristoase, mântuiește-mă de patimile de ocară și vei afla mila lui Dumnezeu.*
- ✓ *Ați osteni inima ta înseamnă a te ruga pururea lui Dumnezeu să nu te lase să rătăcești sau să umbli după voile tale. Prin aceasta vii la deosebirea gândurilor (dreapta socoteală). Seamănă deci cu nădejde ca să seceri fără să slăbești.*
- ✓ *Din mreaja demonilor, de robia nevăzută a lor și de sub robia văzută a patimilor omul nu poate scăpa decât intrând în relația de dialog direct cu Dumnezeu prin chemarea numelui Lui. Numele lui Dumnezeu chemat te pune sub ocrotirea lui Dumnezeu, te oprește de la rele, te scoate din egoism în care omul nu este propriu zis singur, ci sub robia celui rău.*
- ✓ *Ia aminte cu toată grija la psalmodie, la rugăciune și la citit ca să poți lua de la cele spuse, căci dacă primim să ne ocupăm de gândurile vrăjmașului, niciodată nu vom putea face nimic. (Numai conștiința prezenței lui Dumnezeu trezită de chemarea numelui Lui poate atrage sufletul de la un gând necuvenit. Numai ea mă scoate din limita puterilor mele; alte gânduri invocate de mine împotriva aceluia gând nu mă poate ajuta să-l biruiesc pentru că sunt susținute numai de slaba mea putere. Numele nu este doar o copie a întregului, ci întregul lui real care fără a înceta să fie și în afară, este și înăuntrul celui ce-i rostește numele.)*
- ✓ *Dacă vrei să te rogi pentru multe lucruri odată ce Dumnezeu știe de care lucruri avem trebuință, roagă-te zicând: Stăpâne, Doamne Iisuse Hristoase, călăuzește-mă după voia Ta! iar de vrei să te rogi împotriva patimilor, zi: Tămăduiește-mă după voia Ta. Dacă te rogi împotriva ispitelor, zi: Tu și ce-mi este de folos, ajută slăbiciunii mele și fă sfârșit ispitelor după voia Ta!*

- ✓ La rugăciune stăruie în înțelegerea cuvintelor.
- ✓ *A chema numele Domnului înseamnă a-l chema pe Dumnezeu Însuși și Dumnezeu vine când este chemat căci atunci i se deschide inima. Deci unde este chemat Dumnezeu, este de față Dumnezeu Însuși.*
- ✓ Noi ne vom ruga iar tu folosește puterea ta pentru a câștiga smerenie, supunere și nețineră la voia ta în ceva, căci din aceasta se naște mânia. Să nu judeci nici să disprețuiești pe cineva căci din aceasta vine tocirea inimii și orbirea minții, născându-se astfel nepăsarea și învârtășirea inimii. Veghează neîncetat gândind la legea dumnezeiască din care se încălzește inima de focul ceresc. Să nu te moleșești nici să te împruțezi căci nu-ți cere Dumnezeu ceea ce este peste puterea ta. Păzește-ți gura de la cuvântul fără rost și nu primi în mintea ta să cugeți câtuși de puțin la cele rele.
- ✓ Cât despre mâncare, băutură, somn, tuturor să le premeargă mulțumirea. Cugetă la cuvântul Apostolului: Fie de mâncați, fie de beți, fie că faceți orice altceva. Păzește-o pe aceasta în toate și te va păzi Dumnezeu, căruia îi mulțumești.
- ✓ *Observăm cât de mult face sfântul Varsanufie dependentă aflarea adevărului în lucruri nesigure de rugăciunea către Dumnezeu. Numai în responsabilitatea trăită față de Dumnezeu sau în fața lui Dumnezeu prin rugăciune, înțeles ca Persoană infinită omul este ferit să afirme sau să preia afirmații greșite. Rugăciunea ca mijloc de aflare a adevărului nu exclude osteneala cercetării, iar osteneala la aceasta aduce și o sporire a înțelegerii duhovnicești a omului care îl îndeamnă și ea pe om la rugăciune și-l deschide luminii iubitoare ce-i vine de la Dumnezeu prin ea. Deci descoperirea înțelesurilor adevărate și mai adânci ale Scripturilor depinde și de creșterea omului prin osteneala sa în timp, dar și de înșiruirea de generații de cercetători care au descoperit urmașilor întrebări noi și puțința de a găsi sensuri noi și mai adânci ale Scripturii, prin răspunsurile la ele. De aceea unele greșeli pe care le găsim la învățătorii vechi s-au datorat și faptului că s-au grăbit să dea răspunsuri într-un timp necopt. Căutarea este și ea s-ar putea spune o rugăciune când este făcută din răspunderea în fața lui Dumnezeu, și rugăciunea o căutare, căci prin amândouă omul se adâncește în taina izvorului tuturor care este Dumnezeu. Dar este trebuință ca omul să-și înțeleagă căutarea prin rugăciune și rugăciunea ca efort de apropiere prin înțelegere de izvorul dumnezeiesc și tainic al tuturor.*
- ✓ Pomenirea numelui lui Dumnezeu oprește toate relele și întărește neputința noastră. (deci poți vorbi cu alții și să te gândești permanent la Dumnezeu; iar gândul la El te ține treaz și în cele ce le vorbești cu cineva. Aceasta se întâmplă când vorbești de lucruri serioase, pline de răspunderea în fața lui Dumnezeu.)
- ✓ **Când îl rog pe Stăpânul Însuși, cum trebuie să zic?** Miluiește-mă Stăpâne pentru Sfinții Tăi mucenici și pentru Sfinții Părinți și-mi iartă păcatele pentru mijlocirile lor. Căci și Proorocul zicea: Pentru Avraam, robul Tău, ba Însuși Domnul a zis: Voi apăra cetatea aceasta pentru Mie și pentru David, robul Meu.
- ✓ **De mă aflu între oameni și aceștia încep să grăiască fără rost, să rămân sau să plec?** Dacă nu ești nevoit de vreo treabă să rămâi, pleacă, iar de este nevoie, mută-ți mintea la rugăciune neosîndindu-i, ci recunoscându-ți slăbiciunea ta.
- ✓ **Oare este bine ca vremea convorbirii să se cheme numele lui Dumnezeu?** Trebuie să se cheme numele lui Dumnezeu în vremea convorbirii cât și înainte și după ea, în tot timpul și în tot locul căci s-a scris: Neîncetat să vă rugați. Așa se alungă ispita.
- ✓ **Cum poate să se roage cineva neîncetat?** Când cineva e sigur trebuie să psalmodieze cu gura și

să se roage și în inimă. Dar de e cineva în piață sau cu alții, nu e nevoie să psalmodieze cu gura, ci numai cu cugetul, dar trebuie să-și păzească ochii ca să nu hoinărească și să cadă astfel în cursele vrăjmașului.

- ✓ *Psalmodierea nu înseamnă numai decît cîntare; orice după un anumit timp de practică capătă un anumit ritm, o armonie interioară care este un fel de cîntare. Numai rugăciunea grăbită nu are această ordine ci este lipsită de ritm și armonie. Aceasta ridică cuvintele rugăciunii peste înțelesul ei mărginit, produce sentimentul că Dumnezeu este un mister care le unește pe toate într-o rînduială. Produce simțirea prezenței și ajutorul Lui. Numai adunată în Dumnezeu creația scapă de dezordine.*
- ✓ *Puterea cuvintelor înseamnă și înțelesul lor. Ele au în ele o putere; cuvintele au puterea asupra celui ce le rostește sau le aude când acela este conștient de sensul lor, sau pătrunde la el.*
- ✓ Omul se poate liniști oriunde și în orice slujbă dacă îl cheamă pe Dumnezeu în tot ce face.
- ✓ Oare este bine să stăruie în rugăciunea : Doamne Iisuse Hristoase miluiește-mă sau e mai bine a citi din Sfânta Scriptură și a rosti psalmi? Trebuie făcute amîndouă; puțin din una și puțin din cealaltă, căci s-a scris: Aceasta să o faceți și aceea să n-o lăsați.
- ✓ Cînt privește psalmii, nu lăsa învățătura lor căci aceasta îți dă putere și luptă-te ca să-i rostești pentru că mult folosesc. Ceea ce-ți întrece puterea nu căuta să auzi căci deocamdată ai învățături care te folosesc pe măsura ta.
- ✓ De ți se întîmplă să trebuiască să faci un lucru după ce ai chemat pe Dumnezeu și ai cerut rugăciunea Sfinților și ai rămas în îndoială, totuși fă-l căci aceasta este voia lui Dumnezeu și eu Îl voi ruga pe El pentru acel lucru. Iar, dacă întreat fiind, ți se cere să răspunzi îndată dat fiind că nu se mișcă mai repede mintea, trimite-o la Dumnezeu și El îți va da ce să răspunzi fără grijă. (Dumnezeu cu care mintea se pune îndată în legătură, te va face să răspunzi în mod cumpănit și plin de răspundere întrebării ce ți se pune.)
- ✓ **Mă văd că toată ziua sunt împrăștiat și nu reușesc să pomenesc numele lui Dumnezeu!** Mulți aud mereu despre o cetate și apoi li se întîmplă să intre în ea fără să știe că aceasta-i cetatea de care a auzit. Frate, toată ziua te gîndești la Dumnezeu și nu știi? A ști de o poruncă a lui Dumnezeu și a se ocupa de împlinirea ei înseamnă a sluji lui Dumnezeu și a te gîndi la El. (Chiar dacă nu pomenesti numele lui Dumnezeu în mod expres, împlinind o poruncă dată de El, tot pomenire a Lui săvârșești, căci cine lucrează în curtea unui stăpîn chiar de nu se gîndește direct la el în mod permanent, îl are pe el în slujirea sa.)
- ✓ În privința pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu, fiecare o poate pe măsura sa, dar smerește-te numai!
- ✓ Când nu poți întreba un bătrîn trebuie să te rogi de trei ori pentru orice lucru și după aceasta, ia seama spre ce înclină inima ta măcar și cînt un fir de păr și fă aceasta. Căci e vădită înștiințarea și ea se arată neîndoielnic inimii.
- ✓ **Cînd mă îndoiesc de un lucru dacă să-l fac sau nu, spune-mi ce să fac?** Când se ivește trebuința să faci un lucru roagă pe Dumnezeu de trei ori cerîndu-i să nu rătăcești și dacă rămîi în același gînd, fă ce-ți spune el căci în acest caz îți vine de la Dumnezeu și nu de la tine. Când nu dobîndești siguranță, întreabă-i pe Părinți.
- ✓ Ceasurile și cîntările sunt predanii bisericești pentru conglăsuirea întregului popor, la fel, la fel în mănăstiri ele sunt pentru conglăsuirea obștii de călugări. Skitioții însă, nu au nici ceasurile și nu cîntă nici imnuri, ci săvârșesc lucrul de mîna și meditează, fac cîte puțină rugăciune de unul

singur iar la vecernii skitioții spun cei doisprezece psalmi spunând la sfârșitul fiecăruia în locul doxologiei: Aleluia și fac apoi o rugăciune. La fel și noaptea spun doisprezece psalmi iar după aceasta se așează la lucrul de mână. (*Avva Varsanufie*) Monahii din Sketis cunoșteau numai două oficii divine: vecernia, după apusul soarelui și privegherea. O veghe de noapte de patru ore până la răsăritul soarelui care în parte consta și din lucrul de mână căruia îi dedicau de altfel întreaga zi. Monahii pahomieni nu lăsau din mână acest lucru nici măcar la rugăciunea comună întrucât considerau că acesta nu împrăștie mintea, ci dimpotrivă o ajută să se concentreze. Skitioții țineau următoarea rânduială: Când te așezi la lucru de mână trebuie să spui din inimă psalmi, iar la sfârșitul fiecărui psalm să te așezi zicând: Doamne, miluiește-mă pe mine ticălosul! De ești hărțuit de gânduri, adaugă: Dumnezeuule, vezi necazul meu și ajută-mă. Deci, când ai făcut trei rânduri de plasă, scoală-te la rugăciune și plecând genunchiul apoi sculându-te, spune la fel rugăciunea amintită. (*Sfântul Varsanufie*) Metoda este simplă: ea constă din aceea de a întrerupe munca (împletitul plaselor) la mici intervale pentru a ne scula la rugăciune și la închinările legate de ea. Astfel Macarie Alexandrinul și ucenicul său Evagrie făcea zilnic o sută de rugăciuni respectiv o sută de îngenuncheri. Aceasta pare să fi fost regula obișnuită (se găsesc și alte cifre întrucât fiecare își avea măsura sa personală). În timpul lucrului mintea nu lânzezea ci era ocupată cu meditația, adică cu repetarea versetelor scripturistice, chiar psalmi întregi care în acest scop erau memorati pe de rost. Unei astfel de meditații îi urma de fiecare dată o scurtă rugăciune de *împunsătură* care era făcută șezând. Aceasta nu era fixă în ce privește conținutul și putea fi schimbată după preferință atunci când era preluată o anumită formulă. Nici mai sus numitele rugăciuni nici această scurtă rugăciune de împunsătură nu erau deosebit de lungi și nici nu trebuiau să fie astfel. Cât privește prelungirea rugăciunii, dacă stai în picioare sau dacă te rogi neîncetat potrivit Apostolului, nu trebuie să o reiei ori de câte ori te ridici căci mintea ta este la rugăciune toată ziua. (*Sfântul Varsanufie*)

^ La rugăciunile mai lungi există întotdeauna pericolul împrăștierii fiindcă scade rapid concentrarea sau și mai rău, demonii seamănă în ea neghina lor. Stând la rugăciune trebuie să te rogi să fii eliberat de omul cel vechi sau să zici Tatăl nostru, ori să le faci pe amândouă și apoi să șezi la lucru de mână. (*Sfântul Varsanufie*)

Curaj-frică

- ✓ Ce să fac părinte că mi-e frică? Locuitorii cetății se tem de barbari până ce nu au ajutorul împăratului, dar când află că a sosit în cetate generalul, nu se mai tem știind că acum are cine să-i apere. Chiar de vor auzi că se apropie barbarii, nu se îngrijorează având pe cel ce se luptă pentru ei. Deci și noi, dacă credem în Dumnezeu, nu ne vom mai teme de draci căci ne va trimite ajutorul Lui. (*Sfinții Varsanufie și Ioan*)
- ✓ Un frate se înfricoșa tare de tâlhari și a destăinuit Bătrânului frica sa. Dumnezeu nu părăsește pe nimeni căci a zis: Nu te voi lăsa, nici nu te voi părăsi (*Evrei 13,15*), dar ne predă necredinței noastre. Sunt oare mai mulți tâlhari care năvălesc decât carele și puterile lui Faraon? Și știm cu toții că printr-un cuvânt și la un semn al Domnului au fost deodată înecate toate. Nu-ți aduci aminte cum i-a orbit pe cei ce veneau asupra lui Elisei? (*IV Împărați 6,18*) Cel ce știe să izbăvească de ispite pe credincioși, Acela le-a făcut și le face și acum pe toate. Cum vom uita oare Scriptura care zice: Domnul te va păzi pe tine de tot răul, păzi-va Domnul sufletul tău. Și cum vom da uitării cuvântul: Vouă și perii capului vă sunt numărați, ori: Nici o vrabie nu va cădea în plasă fără știrea Tatălui vostru, nu e cu mult mai de preț omul decât o vrabie? O, frică fiică a necredinței, până unde m-ai coborât! Aceasta-i înspăimântătoare: orbește mintea, moleșește inima, împrușcă sufletul și-i desparte pe oameni de Dumnezeu. Este sora lipsei de nădejde și-i mână pe oameni de la frica de Dumnezeu în țara pierzaniei. Frate, să fugim de ea și să-l deșteptăm pe Hristos din somn zicând: Stăpâne, mântuiește-ne că pierim! și El sculându-se, va certa năvala vântului și o va potoli, iar nouă ne va spune: Eu sunt, nu vă temeți! Să părăsim deci toiagul de trestie și să luăm toiagul crucii în care se sprijinesc cei ce șchiopătează, prin care se scoală morții, întru care se laudă Apostolul, cu care am fost izbăviți de prădarea diavolului, noi înșine așezându-ne lângă Cel ce S-a răstignit pentru noi, căci El ne păstorește pe noi oile Sale și prin El sunt alungați lupii poftitori de sânge. (Crucea este puterea noastră de a ne depăși, este puterea pregătită nouă de Hristos. El a răbdat-o pentru a întări firea omenească din El împotriva cruțării egoiste și pentru a ne comunica această putere și nouă. Pomenirea ei legată de semnul ei îl aduce pe Hristos Însuși în noi, pe Hristos care a întărit firea Sa omenească răbdând crucea și care, în urma acestei întăriri a biruit moartea. Nu putea învia Dumnezeu o fire omenească moleșită îmbrăcând-o în viața largă netrecătoare care reprezintă o supremă tărie ca pe un obiect. Ea însăși trebuie să vină în întâmpinarea învierii sale, ca actul acestei țării spirituale prin răbdarea durerilor opuse egoismului. Crucea este dovada milei lui Hristos pentru noi, dar și mijlocul pe care ni l-a dăruit pentru a ne întări și a crește spre tăria vieții generoase nesupusă morții, îngustării egoiste. În cruce îl avem pe Hristos cu puterea Lui atotiubitoare dar ca să ne însușim și noi această putere. Prin ea alungăm diavoli care ne supun când suntem fricoși din egoism, prin ea suntem păziți în pășunea întinsă a hranei nemuritoare adusă nouă de Hristos. Diavolul vrea să ne facă fricoși ca să ne predăm și să devenim astfel robii lui. Hristos ne vrea puternici, liberi, frați ai Lui și ai tuturor, părtași la puterea generozității și la slava Lui. Dracii ne robesc pentru că de fapt nici ei nu sunt liberi fiind robi slabi ai patimii mândriei lor, lucrând sub stăpânirea ei. (*Sfinții Varsanufie și Ioan*)

Discernământul trezvia

- ✓ Dacă îți apare vreun gând în minte, trebuie să-l cercetezi spunându-ți: Unde ca sfârși acest gând? Va sfârși în gheenă. Și astfel gândul te va părăsi lăsându-te liniștit. Deci fă cu toate gândurile la fel: îndată ce apare un gând cercetează-l și de este rău, taie-l degrabă.
- ✓ Canonul tău să fie luarea aminte la gândurile tale și să ai frica lui Dumnezeu spunându-ți: Cum ai petrecut timpul trecut? Mă voi pocăi măcar acum căci s-a apropiat ieșirea mea și voi răbda pe aproapele meu și încercările venite de la el până ce va face Domnul mila Lui cu mine ducându-mă la starea nemînierii scoțând din mine pizma puiul diavolului. Petrece puținele zile ce ți-au mai rămas cercetându-ți gândurile și împotrivindu-te celor ce-ți aduc tulburare.
- ✓ Să ai încredere că vei primi cele cerute, dar luându-le, păzește-le ca să rămână harul la tine, căci mulți au luat, dar după ce-au luat au căzut n-au păzit cu frică ceea ce-au primit.
- ✓ A-și păzi cineva inima înseamnă a avea mintea trează și curată când este războit. Căci mai întâi alunecă în nepăsare gândul și când vrăjmașul vede nepăsarea, îndată aduce războiul. De vrei să afli dacă gândul ce răsare este dușman sau prieten, lasă rugăciune și întreabă-l: Ești de-al nostru sau al dușmanilor? Și-ți va spune adevărul. Predarea vine din negrijă deci, însă să nu te împotrivești căci aceasta doresc ei și nu vor înceta să te războiască, ci aleargă la Dumnezeu aruncând înaintea Lui neputința ta căci El va putea nu numai să-i depărteze, ci chiar să le ia puterea de a lucra. (Supunându-te ispitei lor, rămâi în planul gândurilor finite al aprinderii pentru ele, dar alergând la Dumnezeu, ridici inima din planul lor punând-o în comuniune cu adâncul infinit și iubitor de Dumnezeu. Numai venind însăși Dumnezeu în întâmpinarea ta cu infinitatea Lui, te ajută să te desprinzi de planul celor finite care-ți promet satisfacțiile înguste ale unui egoism despărțitor. Dumnezeu va putea astfel să te depărteze de cele finite, de finitul despărțitor al demonilor și al gândurilor pătimase insuflate de ei în conștiință și le ia puterea asupra ta. Chiar conștiința trezită a neputinței tale te deschide infinității Lui căci pui în comparație neputința ta cu puterea infinită a Lui, ba chiar trăiești această deosebire între ele, le trăiești simultan pe amândouă fără să le despartă, ci conștiința ta umilindu-se de elanul iubirii cuprinzătoare a Lui.)
- ✓ *Se cere a nu-ți lăsa mintea să fie luată de sub stăpânirea ta de oarece gânduri, căci atunci nu mai ești liber în întregime odată ce o parte de tine mintea este scoasă de sub voia ta. A aduce mintea la locul ei este a o aduce la postul de strajă în fața lui Dumnezeu ca un ostaș care stă de strajă în fața Împăratului. Atunci ești stăpân pe ea și pe ea și pe tine, atunci se revarsă în tine darurile Lui, viața Lui, iubirea Lui generoasă opusă egoismului pătimas.*
- ✓ Cel ce cunoaște ce a voit să facă, venind în cetate, aceea se străduiește să o și facă în inima lui neabătându-se la altele pentru că altfel cade de la ceea ce caută.
- ✓ Dacă nu iei aminte la tine, dacă ești împrăștiat în tot felul de lucruri nu te poți întâlni cu Dumnezeu și nu poți prinde ajutorul ce ți-l dă spre sporirea ta duhovnicească. Un astfel de om nu are smerenie căci mu se întâlnește cu mărimea puterii lui Dumnezeu în taina ființei sale.
- ✓ *Gândul și judecata minții implică o preferință pentru bine sau pentru rău, de aceea poate exista și o judecată sucită, șerpuită în ascuns, dar care-și dă la suprafață o aparență de dreptate, de logică. Chiar cel ce o formulează își dă în parte seama că judecata lui, la aparență dreaptă, este*

în ascuns înșelătoare și sucită. Părinții duhovnicești ai Răsăritului au fost foarte preocupați de mijloacele prin care pot fi deosebite aceste judecăți sucite de cele drepte.

- ✓ *Ostenește-te întru durerea inimii să agonisești căldura și rugăciunea căci ceea ce le alungă este uitarea, iar aceasta se naște din negrijă. Cât privește paza simțurilor, să știi că tot darul se dă prin osteneala inimii.*
- ✓ *Trezvia și veghea este atenția neîncetată la tine ca să nu intre nici un gând îndoielnic în privința calității lui. Dar este și o conștiință continuă a prezenței lui Dumnezeu unită cu rugăciunea căci numai din puterea sa omul nu poate să rămână în această trezvie în mod neîncetat. Trezvia nu este numai o atenție cu scop negativ de neprimire a gândurilor necuvenite, ci mai ales o lucrare pozitivă; o atârnare neconținută a gândurilor de Dumnezeu, iar aceasta nu se susține nici ea cu puterea noastră, ci are la baza ei un sentiment de răspundere pe care nu ni-l impunem numai noi, ci este susținut în noi mai ales de Dumnezeu. În sentimentul responsabilității trăim relația justă între noi și Dumnezeu, trăim poziția noastră adevărată sau suntem conștienți de ceea ce suntem de fapt noi. Nu te poți cunoaște dacă nu te situezi exact unde ești, cum e cazul cu cei ce nu știu de Dumnezeu, căci a ști ce ești înseamnă a cunoaște relația ta cu supremul izvor al existenței tale*
- ✓ *Uitarea este ca o luare în prinsoare de patimile sau de duhurile nevăzute care le aprind căci cel ce uită de sine este târât de patimi și aceasta este una cu conștiința dependenței absolute a omului de Dumnezeu Cel personal și deci cu smerenia, cu realizarea sau înțelegerea poziției sale adevărate în cadrul realității. Iar conștiința dependenței de Dumnezeu este ca un foc continuu care-l ține pe om treaz, este ca o ardere spirituală continuă.*
- ✓ *Deci dacă vrei să te izbăvești de uitare și de luarea în robie, nu poți altfel decât câștigând focul duhovnicesc care le topește pe toate. Focul acesta îl câștigă cineva prin dorul de Dumnezeu. Frate! Dacă inima ta nu se ostenește cu durere să-l caute pe Domnul nu vei putea nicidecum spori!*
- ✓ *Păzirea inimii de toate simțirile și cugetele superficial plăcute care stau să fure în fiecare clipă, este o durere continuă ce i-o impui, dar nu în suportarea ei este totodată o bucurie mai înaltă.*
- ✓ *Frate, ostașii buni se deprind și în timp de pace totdeauna în meșteșugul războiului căci nu se cuvine ostașului să iscodească în vreme de încercare, căci s-a spus: M-am pregătit și m-am tulburat (Psalmi 118,60). Nu fi nepăsător față de patima care te-a biruit, nici față de alta căci Părinții spuneau că nepăsarea pierde cu totul roadele monahului. Omul trebuie să aibă grijă în privința războiului până la cea din urmă suflare ca să nu cadă în cursa întinsă de preavicleanul vrăjmaș pe care să-l alunge Domnul de la noi cu Duhul gurii Lui.*
- ✓ *Dacă intră gândul nu te tulbura ci află ce voiește să-ți facă și lucrează împotriva lui fără tulburare chemându-L pe Domnul, căci nu în intrarea tâlharului în casă stă răul, ci jefuirea celor din casă. Iar de iese cu necinste, slava este a stăpânului casei, iar necinstea a celui care a ieșit fără să ia nimic. Când vine Domnul în pământul Iudeii, adică în inima omului, El scoate dracii; strigă deci prin urmare către El ca macedonienii către Pavel: Treci prin Macedonia și ajută-ne și ca apostolii: Stăpâne, mântuiește-ne că pierim și El se va scula, va certa vânturile cele gândite și ele se vor liniști.*
- ✓ *Fiindcă ai zis: nu mă folosesc de dulgheria mea, crede-mă frate, că tu nu știi de te folosești sau nu, ci își bat joc dracii de tine arătând gândului tău ceea ce voiesc, spre a-ți împlini voia ta și a nu o asculta pe cea a părinților tăi. Căci cel ce voiește să stea în adevăr întreabă pe Părinți de se folosește sau nu, și crede ceea ce spun ei, făcând astfel ceea ce-l folosește cu adevărat.*
- ✓ *Răul constă într-o răsturnare de valori acoperită abil de minciună. Binele este prezentat drept*

rău, iar răul este îmbrăcat în mantia strălucitoare a binelui; patimile care descompun viața, ca pricinuitoare de viață, virtuțile care-l îmbogățesc pe om sărăcindu-l, tăria stăpânirii de sine ca slăbiciune, lăsarea în seama mâniei ca tărie. Răul nu-l poate câștiga pe om decât mascându-se în bine, el nu poate câștiga decât dându-se drept bine. El trăiește în minciună de aceea viața care o dă este și ea mincinoasă, un șir de spasme ale plăcerii, continuitatea unui chin.

- ✓ Iertați-mă pentru Domnul căci vorbesc în prostie. Domnul a spus ucenicilor Săi: Acum nici voi nu înțelegeți?
- ✓ Dreapta socoteală constă în a lucra cineva după măsura sa, căci când omul face ceva peste puterile lui nu poate continua mult. Iar Dumnezeu nu cere nimănui ceva peste puterile sale. Fă deci după puterea ta și cunoaște-ți slăbiciunea.
- ✓ **Cel ce din grabă și nu din dispreț pierde un lucru fără să vrea, este osândit și el?** Unul ca acesta trebuie să se ocărăscă pe sine și să ceară de la Dumnezeu iertare ca unul ce a fost fără de grijă. (în aceasta se arată că lucrurile nu sunt de la noi, ci daruri ale lui Dumnezeu și disprețuindu-le noi, Îl disprețuim pe cel ce ni le-a dăruit. Multe din ele poartă însă întipărite și munca semenilor noștri și astfel îi disprețuim în același timp și pe ei în efortul lor prin neglijența noastră.)

Îmbuibarea înfrânarea

- ✓ Cât despre poame, să nu le ceri din propria voință, dar de ți le vor da, ia și mănâncă suspinând pentru osânda ce ți-o va aduce plăcerea aceasta.
- ✓ **Ce să fac părinte când patima nu se ivește înainte dar se strecoară în vremea mâncării?** Să mă opresc de la mâncare? Nu te opri ci luptă împotriva gândului aducându-ți aminte că mâncarea se va preface în ceva urât mirositor și că vom fi judecați ca unii ce ne-am săturat în vreme ce alții flămânzesc sau se înfrânează cu desăvârșire. De încetează pofta, mănâncă dar osândește-te tu însuși, iar de stăruie cheamă numele lui Dumnezeu în ajutor și te va odihni de acest război. De pune însă stăpânire pe tine încât nu mai poți mânca cu bună rânduială, încetează să mai mănânci, iar de sunt unii care șed cu tine la masă, ca să nu bage ei de seamă, ia câte puțin. Dacă-ți este foame, împlinește-ți trebuința cu pâine sau altă mâncare de la care nu ai război.
- ✓ **Care este semnul lăcomiei pântecelui?** Când vezi cugetul îndulcindu-se la gândul unei mâncări și urmărești să o ai neapărat sau înaintea tuturor, să știi că te stăpânește lăcomia pântecelui. Ia aminte deci la tine însuși și la tot ce-ți stă în putință ca să te silești să nu iei cu grabă din ea, ci cu bună rânduială și împinge mai vârtos acea mâncare înaintea altora. Dar după cum am spus, nu trebuie să încetezi îndată a mânca, ci păzește-te să nu te repezi la mâncare fără de rânduială. Vorbind de lăcomia pântecelui Părinții cer să nu întinzi mâna la masă înaintea altuia căci acesta este un lucru necuviincios și străin de buna rânduială. Un alt semn al lăcomiei pântecelui este a voi să mănânci înainte de ora rânduită, lucru care nu trebuie nicidecum făcut decât doar din vreo pricină binecuvântată. Dar în toate trebuie cerut ajutorul lui Dumnezeu și El ne va ajuta.
- ✓ **Ce hrană să-mi rânduiesc zilnic?** A-ți stabili hrana pentru fiecare zi în chilie înseamnă a te lăsa prins de grijă și de o nevoie fără rost. Lasă-te călăuzit de îndrumarea lui Dumnezeu, căci zice: Cel ce umblă drept, umblă cu încredere. (*Proverbe 10,10*)
- ✓ Cât privește mâncărurile, să nu ne îngrijim prea mult de trup căci se întâmplă ca aceasta să fie uneori un război din partea dracilor ca să ne arunce în griji și astfel, stăruind noi în ele, să părăsim bunătățile ce ne sunt puse înainte.
- ✓ Și pentru că ai spus că suferi de slăbiciunea trupului și că nu poți face nimic, fă după puterea ta ca să tai din pâine și din băutură căci Dumnezeu a primit cei doi bănuți ai văduvei și s-a bucurat mai mult decât toate darurile. Deprinde mai întâi de toate neîndrăznirea și te vei mântui.
- ✓ Când nu mănânci și nu bei cu risipă nici din plăcere, acestea nu-ți aduc osândă nici nu sunt spre sminteală. Despre ele a spus Domnul că nu-l spurcă pe om.
- ✓ Mănâncă tăind cât poți plăcerea de la fapta aceasta, sau așteptând osânda pentru ea.
- ✓ Cât despre mâncare, să-ți fie dieta cuviincioasă și cu frica lui Dumnezeu și fi-i încredințat că nu vei fi osândit. Aceasta constă în a nu lua nimic cu poftă, ci orice ai afla, să primești cu stăpânire de sine și rămâi flămând și nu sătul după ce ai mâncat.
- ✓ Omul să ia seama ca folosind la nevoie vreo mâncare plăcută să nu se lase biruit de plăcere și chiar de se va întâmpla și aceasta, după ce a trecut să se ocărască pe sine.

✓ *Actul mîncării nu trebuie nicidecum să rămîna o faptă pur trupească, ci trebuie să fie un prilej de mulțumire a lui Dumnezeu și de alte gânduri sau convorbiri folositoare. Mîncarea este și un dar al lui Dumnezeu, componentele ei fiind în fapt rațiuni plasticizate ca să nu mai vorbim de trup care e susținut în viața lui de suflet și este la rîndul lui o rațiune plasticizată împletită cu multe rațiuni plasticizate și unită cu rațiunea sufletului. Trupul nu este despărțit de suflet, mîncărurile nu sunt pregătite fără rațiune omenească și nepotrivite cu rațiunea plasticizată a trupului, de aceea ele au rostul să întrețină trupul și prin el, omul întreg.*

Curvia curăția

- ✓ Să n-ai prietenie prea mare cu careva de aceeași vârstă căci această stare de suflet nu te lasă să ajungi la plâns. Înfrânează-ți ochii să nu ia aminte la cineva și nu vei umple inima ta de cumplita îndrăzneală care duce la pierzanie sigură.
- ✓ Tinerețea trebuie să se păzească în toate cu mare grijă căci diavolul îi doboară repede pe tineri. Mai întâi încep să vorbească când se întâlnesc ca pentru folosul sufletului, ba de multe ori chiar și fără acest motiv. După aceea trec la altele cum ar fi pofta, îndrăzneala, clewetirea și alte multe rele. Așa se împlinesc cu ei spusa: Începând de la duh, acum sfârșiți în trup? Toate acestea le-ați pățimit în zadar. Așa ajung tinerii la cădere: de la a începe să vorbească unii cu alții fără judecată și de a ședeă împreună. Măsura iubirii lor întreolaltă aceasta să fie: să nu se clevetească unii pe alții, să nu se urască, să nu se iubească pentru frumusețea trupului, nici pentru vreo lucrare trupească oarecare; să nu șadă unii cu alții fără de mare trebuință ca să nu cadă în îndrăzneala care nimicește roadele monahului și-l lasă ca pe un pom uscat căci spune Apostolul că vorbirile rele strică obiceiurile bune. (*I Cor. 15,33*)
- ✓ **Ce să fac părinte căci sunt tulburat de gândul desfrânării?** Chinuiește-te cât poți că aceasta îți stă în putere, dar nu te încrede în aceasta, ci în iubirea și acoperământul lui Dumnezeu. Și nu lânzezi căci lânzezeala este începutul tuturor relelor și pe lângă aceasta păzește-ți ochii cu desăvârșire.
- ✓ De e nevoie să vorbești cu unii, cheamă numele Domnului în ajutor zicând: Doamne Iisuse, acoperă-mă și ajută slăbiciunii mele! și îndrăznește căci va sfărâma săgeata vrăjmașilor căci numele Lui pricinuieste nelucrarea răului.
- ✓ **Ce înseamnă cuvântul: Ia seama să nu te răpească gândul curviei?** Acest cuvânt se potrivește nu numai curviei, ci și altor păcate; aceasta o pătimește mintea din pricina împrăstierii, deci omul trebuie să se adune în sine zicând: Doamne, iartă-mă pentru numele Tău cel sfânt că din negrija mea mi s-a întâmplat acestea și izbăvește-mă de împrăștiere și de toată cursa vrăjmașului că a Ta este slava în veci. Amin.
- ✓ Când vrăjmașul a uscat izvorul lacrimilor din inima ta, l-a umplut pe cel de sub pânțelele tăi.
- ✓ **De unde vine pornirea trupului?** pornirea trupului vine din negrija căci negrija mână fără să-ți dai seama să judeci și să osândești pe aproapele și așa te trădează. Când Israil slujea cu adevărat lui Dumnezeu, Acesta îl păzea de dușmani, dar când nu se mai îngrijea să-I slujească cu adevărat, Dumnezeu îi lăsa pe dușmanii lui să-l asuprească.
- ✓ Supărarea ta din pricina curviei vine de la gândurile tale împotriva aproapelui și de la judecarea lui, dar și de la familiaritatea îndrăzneată cu cei cu care ți-am spus să nu mai ai această îndrăzneală.
- ✓ De multe ori am fost ispitit și eu în tinerețea mea de către dracul curviei dar m-am ostenit luptând cu gândurile, împotrivindu-mă și neînvoindu-mă cu ele căci puneam înaintea ochilor chinurile cele veșnice și făcând astfel în fiecare zi vreme de șapte ani, m-a ușurat Dumnezeu de ele. Acestei ispite îi pune capăt rugăciunea neîncetată însoțită de plâns. Deci nu te lăsa slăbit de demoni ca să privești la acea față de care ești ispitit ori să intri în vorbă cu acela și chiar de-ai

ajunge fără voia ta să te întâlnești cu el, trage-ți privirea de la el cu iscusință, cu frică și cu hotărâre și să nu-ți predai auzul glasului său. Iar dacă acel frate ar intra în vorbă cu tine de la sine sau s-ar așeza lângă tine fără să știe că te ispitește depărtează-te de el cu iscusință în chip cuviincios și fără grabă. Spune gândului tău: Adu-ți aminte de judecata cea înfricoșătoare a lui Dumnezeu și de rușinea ce o vor suferi cei ce fac cele spurcate. Luptă deci cu putere împotriva gândurilor tale și vei afla prin rugăciunea sfinților ajutorul lui Dumnezeu.

✓ Din negrijă, uitare și nepăsare mintea se orbește treptat și ajunge să ia aminte la cel pe care-l poftești, apoi grăiește omul cu el născocind motive ca să-i grăiască și să șadă împreună cu el venind astfel pe toate căile la împlinirea poftii sale. A lăsa gândul să zăbovească în acestea înseamnă a mări războiul care duce în cele din urmă la cădere sigură, dacă nu cu trupul, măcar cu duhul prin îndulciri. Și așa ajunge omul să-și aprindă singur foc în sine. Însă inima celui ce voiește cu adevărat să se mântuiască se teme să primească sămânța.

✓ *Cel trimis la Judecata de apoi în iad e descoperit cu toate faptele lui de rușine în fața tuturor, fapte pe care nici cel mai sofisticat raționament nu le mai poate acoperi pentru vreunii mai naivi. Iadul va locul celor cinici care-și recunosc fără rușine caracterul urât al faptelor lor este o resemnare într-o stare de scârbă pe care și-o recunosc toți în mod reciproc.*

Mânia blândețea

- ✓ *O mare importanță se acordă în aceste Scrisori iertării unora de către alții și rugăciunii unora pentru alții. Cererea de iertare înmoaie sufletul celui ce cere dar și celui căruia i se cere, precum îl înmoaie iertarea pe cel ce iartă și pe cel iertat făcând astfel cu puțință comunicarea reală de putere și de viață de la unul la altul căci amândouă contribuie la înaintarea în smerenie și la eliberarea de slavă deșartă. Numai cerând rugăciunea altora ne smerim eliberându-ne de mândrie, precum în rugăciunea pentru altul ne eliberăm de invidia care nu se bucură de binele altuia. De aceea, numai rugându-ne unii pentru alții ne răspunde Dumnezeu cu împlinirea rugăciunilor noastre.*
- ✓ **De ce mi se întâmplă să osândesc pe alții chiar după ce am întrebat?**
  - Ai de îndurat ispita de a osândi pe alții chiar după întrebare pentru că n-a murit în tine înclinarea de a te socoti drept, de a te justifica mereu și nici nu-ți iei osteneala de a te feri de această patimă. Osândește-te pe tine și astfel va pleca degrab de la tine osândirea altora.
- ✓ Când ești răpit prin cuvânt sau prin faptă ca să greșești cuiva, grăbește-te să mergi și să-i pui metanie și Dumnezeu văzând aceasta te va acoperi de fața vrăjmașilor tăi.
- ✓ *Avva Varsanufie își încheie aproape întotdeauna scrisorile cerând iertare adresantului deși nu-i greșește cu nimic. El n-ar putea fi fericit deplin în Dumnezeu dacă ar ști că cineva a rămas afară fiind tulburat de ceva împotriva lui. El trebuie să lupte continuu să însenineze sufletul fiecărui om cu care a avut o legătură pe pământ, de aceea cine nu iartă sau nu cere iertare nu poate intra în Împărăția Cerurilor, a iubirii. Și apoi cine poate spune că a făcut totul pentru altul? Poate că cineva să fie tulburat chiar de o gelozie pe cei virtuoși și să nu se simtă bine văzându-i, de aceea cei buni au trebuință să se smerească pentru a nu le da acelora sentimentul că se socotesc superiori. Dacă totuși nu-i poate face să accepte societatea lor în Împărăția Cerurilor, rămân pe de o parte compătimitori pentru ei, dar pe de alta nu au ce să le facă. Într-un fel aceia se simt mai bine în afara societății lor; este mai suportabil pentru ei chinul ce le vine din disprețul bucuriei de bine a celor buni, decât trăirea silită în societatea lor.*
- ✓ *A cere iertare chiar celui ce i-ai greșit este mai greu decât a-ți spune păcatul tău altuia, dar iertarea ce i-o ceri și-ți vine de la el te pun din nou chiar cu el în comunicare afectuoasă, căci umilindu-te în fața lui, el te vede ieșind din dușmănia față de el. Dar câtă vreme cererea iertării este semnul unei pocăințe care-ți înmoaie inima ta și prin ea dai dovadă despre aceasta celui alt și crezi că se poate înmuia și el, disperarea ce duce la sinucidere este o învârtoșare definitivă întrucât nu mai crezi că celălalt și Însuși Dumnezeu se poate înmuia la inimă. Disperarea e o necredință în iubirea lui Dumnezeu și în capacitatea de iubire a oamenilor.*
- ✓ *Mila nu disprețuiește, ci pune în valoare pe sărac, văzându-l legat de Dumnezeu ca un transparent al lui Dumnezeu prin care Dumnezeu pune la probă pe om.*
- ✓ *Nu pentru a-l alunga pe el ți-am spus să-l slobozești, ci pentru slăbiciunea gândului tău, că nu puteai suporta să fii ispitit de el. Căci noi suntem păcătoși și nu ne este îngăduit să alungăm pe cineva, că de puteai să-i suportai lenea ai fi luat plată pentru aceasta. De fapt unii părinți îi ziceau avvei Pimen despre un bătrân oarecare ce-l suporta pe ucenicul lui leneș, și a zis avva Pimen: În locul lui eu i-aș fi pus sub cap o pernă. Și au zis aceia: Și ce-ai fi spus lui Dumnezeu?*

Doamne, Tu ai zis: Fățarnice, scoate întâi bârna din ochiul tău și apoi vei vedea să scoți și paiul din ochiul din ochiul fratelui tău.

- A făcut deci, bine bătrânul că nu l-a muștrat pe frate?

- Nu fără rost l-a lăsat bătrânul nemuștrat, căci de multe ori a făcut aceasta, dar el n-a primit muștrarea. Deci, văzând că nu se îndreaptă, a lăsat lucrul la judecata lui Dumnezeu, zicând: Dumnezeu știr mai bine ce e de folos, căci fratele meu e mai bun decât mine. Aceasta o făceau cei desăvârșiți neîndrăznind să judece pe nimeni. Aceasta o făceau spre rușinarea celor ce nu sunt nimic, dar îi judecă pe toți!

✓ Frate, nu căuta la altul, ci la tine. Nu iscodi cele ale lui căci nu-ți va folosi la nimic și nimic nu tulbură atât de mult inima ca acestea. (Nu cerceta plin de curiozitate umbrele din viața altuia, ci pe ale tale, căci făcând primul lucru vei fi tulburat continuu de tendința de a-l osândi, iar de păcatele tale vei uit; astfel că prin aceasta vei spori păcatele tale).

✓ *Cine nu iartă, păstrează în sine o mândrie care împietrește; nu se umanizează, nu realizează comunicarea de la sine la cel ce trebuie iertat și în afară de ea omul pierde condiția de om. Deci, cel ce nu iartă nu poate intra în împărăția iubirii și a umanității scăpată de rigiditate.*

Când rogi pe cineva să te ierte îl înmoui tot așa de mult pe el ca și pe tine atunci când îl ierți tu. Îl ajuți pe acela să iasă din rigiditatea lui cum ieși și tu. Îl ajuți să urce cu tine în Împărăția lui Dumnezeu izvorul iertării, pentru că e izvorul iubirii care vrea să-i cuprindă pe toți în ea, al puterii noastre de a ne umaniza. Acolo Îl simți și pe El ca iertător, aceasta fiind cu adevărat atotputernicie a lui Dumnezeu.

✓ *Dacă e o mare mângâiere să te audă cineva când ești în suferință și să te compătimizească, cea mai mare și mai grea nefericire e să nu te audă , să nu vrea să te audă și să nu te compătimizească nimeni acesta e iadul fără nici o lumină. I-ai disprețuit pe toți, ești uitat de toți; te-ai obișnuit să n-ai încredere în nimeni, și se închide poarta comuniunii de către toți pentru că tu însuși ți-ai închis-o pe a ta și nu mai ești în stare să ți-o deschizi. S-a întepenit în starea încuiată și ai pierdut cheile.*

✓ *Împreuna-pățimire a altuia cu mine, numai durerea altuia pentru mine mă poate înviora, readuce la viață din moartea trândăviei și a nepăsării. Durerea altuia pentru mine mă poate trezi și pe mine la durerea pentru ticăloșia mea, așa cum Petru a fost adus la plâns când a văzut că Hristos va primi moartea pentru el și pentru toți.*

✓ Dacă se întâmplă că în legăturile de nevoie cineva te supără, poartă-te cu dulceață față de aproapele care-ți este dator cu ceva, spunându-ți: Dumnezeu știe ceea ce este de folos, poate El a voit așa ca să nu aflu vreo plăcere pentru trup, ci mai degrabă o suferință. Adu-ți aminte totdeauna de sfatul: În toate mulțumiți și vei avea odihnă căci făcând așa nu vei mai fi robul supărării, ci ești ocrotit de Dumnezeu prin mulțumirea care o aduci. (Nemulțumirea îți menține sufletul într-o continuă neodihnă, tulburare, agitație care nu te lasă să te gândești la Dumnezeu și să te întâlnești cu El socotind că în El ai totul, în orice împrejurare, în fiecare necaz. Nemulțumirea desparte de Cel ce te chivernisește și le umple pe toate, ea nu te lasă să te bucuri nici de ceea ce ai nemulțumitului i se ia darul).

✓ *Mila este o putere eficientă pe plan spiritual.*

✓ Nu căuta pricină cuiva pentru toate, ci fă-te lui plăcut în toate și să nu gândești rău despre cineva ca să nu te faci tu însuși rău, căci cel rău cugetă cele rele, iar cel bun cele bune. (Gândind rău despre altul, te-ai făcut însuși rău căci gândul este al tău, se imprimă în tine și te înveninează.

- v Frate, îți vorbesc ca sufletului meu. S-a scris: Cunoștința voastră să nu fie sminteală fraților mai slabi. (I Cor. 8,9). Fratele care te slujește este simplu, deci nu căuta să-l învâțați să fie înțelept căci vei stârni mânia lui. Îndestulează-te cu împlinirea de către el a trebuințelor tale. Este bine să nu-i trezești vreun gând de înțelepciune ca să nu-i tulburi inima.
- v *Omul progresat duhovnicește este în același timp puternic și simțitor; are o inimă plină de bărbăție dar și de delicatețe în bunătatea și curăția lui. N-are nimic grosolan și trivial fiind statornic în această stare. În aceasta stă puterea și delicatețea, sensibilitatea lui fermă pentru tot ce e bun și contrară pentru tot ce e rău. Dragostea niciodată nu cade cu toată delicatețea ei sau pe măsura delicateții ei. Dar paradoxul mai are și alt sens: omul progresat duhovnicește este aspru cu sine și delicat cu alții.*
- v **Ce voi face avvo căci sunt stârnit cu ușurință la mânie?** Dacă te-ai lupta să mori față de orice om și să câștigi puțină smerenie te-ai odihni și te-ai scoate din multe primejdii. Să se smerească inima ta înaintea lui Dumnezeu și bunătatea Lui îți va veni în ajutor în toate. (Să mori oricărui om, nu prin indiferentism, ci prin a nu da importanță cuvintelor și comportamentului său care-ți stârnește mânia sau alte patimi. Să fii sensibil față de tot ce-ți aduce gânduri de păcat. Este o moarte care, întrucât se împacă cu smerenia este una cu îngăduința, cu înțelegerea slăbiciunilor omenești dar și cu păzirea curată de ceea ce-ți poate provoca paguba din ele.
- v *Viața de unul singur neîncălzită de dragostea altuia care ne este apropiat ca o rudenie strânsă, e rece și fiind așa pe pământ, desigur că ea nu va putea fi fericită nici în cer căci fericirea constă în căldura comuniunii. Deci, dacă n-ai făcut nimic pentru alții, nu le-ai putut câștiga dragostea lor, iar faptul că n-ai făcut nimic sau n-ai făcut tot ce ți-a stat în putință, va fi un ghimpe dureros care te va face să suferi veșnic. Iacov este simbolul pentru Dumnezeu, fiii lui Iacov suntem toți, deci nu pot vedea fața lui Dumnezeu fără să-l am cu mine și pe Veniamin, un alt fiu al lui. Nu voi putea vedea fața lui Iacov tatăl lui Iosif, neavându-l pe Veniamin cu mine. (Facere 44,34)*
- v *Toți suntem slabi, toți ne descurajăm când suntem singuri, dar primim putere unul de la altul este o experiență pe care o facem mereu. Chiar numai simplul cuvânt al altuia ne întărește, cu atât mai mult e întărită rugăciunea noastră de rugăciunea altuia. Este un fluid de putere care trece de la unul la altul.*

Smerenia mândria

- ∨ Fă-te ca Iov bând batjocura ca apa.
- ∨ *Lucrarea vădită, cu ostentație sau chiar neacoperită din negrijă a poruncilor deseori stârnește pizma și resentimentul celorlalți, fiind catalogată de ei (precum și este de fapt) contrară smereniei; de aceea pentru ocolirea acestor neajunsuri trebuie să faci acest lucru cât mai disimulat și mai acoperit.*
- ∨ Cel ce rabdă aceste arderi cu fierul înroșit se va mântui iar cel ce are în nări răul miros al său, nu simte alt miros, chiar de-ar sta deasupra tuturor mortăciunilor. Și cel jefuit de tâlhari n-are ce da altora. Ia seama iubitele că toți suntem stăpâniți de lene și nu putem fi cu totul fără griji, ci să ne socotim drept ceea ce suntem: pământ și cenușă. Și am îmbătrânit hrănind slava deșartă.
- ∨ *Tăierea voinței se arată în același timp în tăierea voii față de aproapele, desigur nu pentru a-i îndeplini capriciile și îndemnurile lui la rău, ci pentru a nu-l domina. Aceasta o facem pentru a-l ajuta, renunțând la voia de a lua ceea ce ne place nouă pentru a face ceea ce este de folos aproapelui. Cel mai greu însă este să fii stăpân pe voia ta.*
- ∨ *Când ți-ai tăiat voia, ai câștigat netulburarea căci nu mai voiești nimic pentru tine. O tai în folosul aproapelui ascultând pe Dumnezeu; acesta îți face străvezie prezența feței bucuroase a Domnului, pe El îl vezi de câte ori îți tai voia, de câte ori te-ai depășit prin aceasta. Vezi privirea Lui în același timp iubitoare și stăpânitoare, o vezi stăpânindu-te prin iubire. Când simți că nu mai ești prin voia ta, simți că ești prin Dumnezeu te simți asigurat în El. Toate aceste virtuți fiind moduri ale comuniunii. Nici un bine nu e făcut de unul singur sau în izolare, binele este un produs al comuniunii, aceasta ca să nu se laude nimeni în mod egoist. De fapt însăși existența ne vine de la ceilalți, ne vine și e susținută de toți și de cosmosul întreg, iar acesta e susținut de Dumnezeu.*
- ∨ Plângi, jelește-te, nu căuta să fii luat în seamă și nu te prețui în nici o privință. (Când te socotești a fi nimic, ești mult mai mult decât cel ce n-are această convingere căci acela fiind nimic, nu are nici măcar conștiința că e nimic; el este nimic în grad sporit. A avea conștiința că ești nimic înseamnă a avea conștiință, și prin această conștiință cunoști nu numai nimicul tău ci și măreția lui Dumnezeu. Și într-un fel omul prin conștiință participă mai mult la Cel de la care este fiindcă știe de măreția Creatorului său. El poate da prin smerenie în veci ce va da și altora.)
- ∨ Cât despre gândul de a pleca în pustie, părinții au spus că sunt trei lucruri de preț și dacă le păzește monahul pe ele poate viețui și în mijlocul oamenilor și în pustie și oriunde s-ar întâmpla, iar acestea sunt: să se defaime pururea pe sine însuși, să-și arunce voința la spate și să se aștearnă sub picioarele a toată făptura. (Dacă te socotești cel mai de jos, nu poți cădea în mândrie, dacă te socotești cel mai de jos, nu-ți mai place să te înalți, nu te mai ispitește mândria și nu mai poți socoti pe altul mai jos decât tine; nu mai vrei să te afirmi, să ieși în evidență. Nu te mai temi că părerea cuiva te coboară mai jos.)
- ∨ *Dumnezeu ar putea să dea ajutorul Său și omului în izolarea sa dar El face clară lucrarea Lui când dă fiecăruia prin celălalt. Prin aceasta leagă pe fiecare nu numai de Sine ci și prin celălalt astfel că impune fiecăruia o răspundere pentru aproapele său și susține iubirea între ei. Îl ferește pe om de mândria de a socoti că n-are nevoie decât de ajutorul lui Dumnezeu, deci de a-i*

disprețui pe ceilalți. Cât de mult îmi încălzește viața interesul celuilalt pentru mine! Este și celălalt capabil să mă întărească cum sunt și eu capabil să-l ajut; omul nu este anulat dar iubirea reciprocă ce-i înnobilează îi face mai capabili să se înalțe la simțirea lui Dumnezeu, însă nu numai această noblețe produsă în ei de iubire îi ridică la simțirea lui Dumnezeu, ci și experiența pe care o fac cunoscându-și puterea lor limitată de a se ajuta în unele situații fără un ajutor ce le vine amândurora de la Cineva mai presus de ei de la Dumnezeu, ultimul izvor al puterii.

- ✓ *Frate, s-a împlinit cu mine prin tine Scriptura care zice: Poporul Meu, cei ce vă fericesc pe voi, vă amăgesc. (Isaia 9,16) O astfel de fericire (laudă) nu ne lasă să vedem rușinea faptelor noastre, ea îi vatămă precum socotesc, chiar pe cei ajunși la o măsură mai înaltă și-i desparte de credința în Dumnezeu, căci zice Domnul: Cum puteți crede în Mine primind laudă unii de la alții?*
- ✓ *Firea se slăbește în cei ce caută laudele de la alții sau se dovedește slabă căci ce va face când nu va mai fi lăudat? Cu siguranță că laudele ce i se aduc pentru că s-a simțit că le dorește și are putere să le impună, nu sunt sincere și nu vor ține mult, mai ales după ce nu va mai avea puterea să le impună. Chiar cei ce-l laudă pe cineva de nevoie îl osândesc în sinea lor în vreme ce la arătare îl laudă iar când nu vor mai arăta interesul să-l laude, îl vor osândi pe față. Laudele le caută de obicei cel ce se arată cunoscător al poruncilor însă nu și împlinitor al lor, ca om duhovnicesc. Cel ce împlinește personal poruncile se va face tuturor slujitor, deci se va smeri; prin aceasta el este duhovnicesc și nu caută lauda, el nu vrea să arate că cunoaște poruncile, căci cine caută aceasta de fapt nu le lucrează ci vrea să se laude cu știința sa, dar aceasta rămâne de fapt o cunoaștere la suprafață, nicidecum una existențială. Aplicarea în practică a cunoștințelor se imprimă în ființa proprie, acela vestește împlinirea poruncilor cu viața sa.*
- ✓ *Iertați-mă că m-am lăsat atras de întrebări copilărești părăsind grija desăvârșirii. (Purtătorul de Dumnezeu părinte arată limpede că cel ce se străduiește la mântuirea sufletului nu trebuie nicidecum să caute darul științei, căci știința îngâmfă cum zice Apostolul).*
- ✓ *Se cuvine să întrebi despre patimi și cum să-ți conduci viața căci aceasta este în primul rând necesar și duce la smerenie, iar smerenia este mântuirea prescurtată: M-am smerit și m-a mântuit Domnul spune oarecare dintre sfinți. Monahul smerit nu va iscodi cele înalte, însă cel mândru ca cerceta judecățile. (Sfântul Ioan Scărarul) (Spunând bătrânul iertați-mă că m-am lăsat atras de întrebări copilărești dă de înțeles că astfel de întrebări sunt pline de cuget copilăresc și de multă neștiință, ba pe lângă acestea, aruncă omul în cumplită mândrie).*
- ✓ *A te supune cuiva pentru Dumnezeu înseamnă a te supune lui Dumnezeu Care cere aceasta. Dumnezeu de fapt ne cere să ne supunem unul altuia, aceasta fiind contrariul mândriei care dezbină. A asculta fiecare cuvântul celuilalt înseamnă a se supune fiecare celuilalt și prin el lui Dumnezeu. Înseamnă a se supune amândoi lui Dumnezeu Care a dat fiecăruia cuvântul pentru celălalt și e ascultat de celălalt.*
- ✓ *Vorbirea este pentru a întreține și pentru a încălzi frăția între noi, ceea ce nu se îndeplinește acolo unde nu ne înțelegem unul pe altul prin cuvinte. Rostul acesta al vorbirii este cuprins în termenul cuvânt coventus (venire la un loc în înțelegere). Nu ne este dat cuvântul ca să ne mândrim unul față de altul căci aceasta ne desparte. Ca să venim la buna înțelegere trebuie să ne vorbim unul altuia fără mândrie, cu smerenie, atenție și delicatețe unul altuia. De cuvânt ține smerenia și respectul reciproc, omul trebuind ca prin cuvânt să înfăptuiască venirea laolaltă convenientia. Fiul lui Dumnezeu Însuși ni s-a făcut pildă de smerenie însușindu-și cuvântul omenesc, dar acesta pentru că El Însuși este sânul potențial al cuvintelor, de El atârnăm ca cuvinte întrupate, în El suntem chemați să ne unim prin cuvinte, El ne cere să ne vorbim și să ne răspundem unii altora pentru a ne uni cu El.*

- Dumnezeu cerându-mi prin celălalt să țin seama de acela și de El, mă trezește la realitate din somnul mândriei care mă face să mă socotesc o existență autonomă, stăpân peste tot și peste toate, întins cu sărăcia mea într-un păcat infinit asemenea celui beat care nu mai știe de nimeni și de nimic, nici chiar de sine. Prin cuvintele altuia sunt trezit la realitatea de netrecut dar și bucuroasă a datoriilor mele, a graniței mele dar și a unei realități cu adevărat mai bogate decât a mea și a lui, de care prin împlinirea datoriilor și prin iubire mă pot împărtăși.*
- Dă mâna fratelui tău care este în tulburare și vei avea și tu pe cineva care-ți va întinde mâna în vremea încercării. (E cu neputință să nu te fi văzut vreunii când i-ai ajutat pe alții și aceasta va face și pe vreunul din ei să-ți ajute la nevoie, dar prin acela te ajută Dumnezeu.*
- Dezgustul, plictiseala te apasă când nu-ți găsești rostul având grijă de altul, dar nu numai grija pentru viața lui trecătoare, ci mai ales pentru cea veșnică. Aceasta înseamnă să-ți vezi rostul lucrând pentru veșnicia ta și a altora în Dumnezeu căci fără Dumnezeu nu ți se deschide vederea spre veșnicie și grija pentru viața trecătoare sfârșește într-o plictiseală de moarte.*
- A-ți tăia voia când șezi în chilie înseamnă a disprețui plăcerea trupească în toate, iar voia trupului stă în a-l mulțumi pe el în orice lucru. Ca să nu-l mulțumești deci pe el, taie-ți voia ta când șezi în chilie. A-ți tăia voia când ești cu oamenii stă în a muri față de ei și a fi cu ei ca și când n-ai fi. Voia cea de la draci este pornirea de a-ți apăra dreptatea și de a te încrede în tine atunci să știi că ai căzut în cursă.*
- Voia ce-ți vine de la draci sau pe care ei te fac să ți-o socotești drept voința ta, este de a te justifica în tot ceea ce faci și în a socoti că nu poți greși. Este lauda cu propriile păcate; în felul acesta ți-ai închinat eu-l demonului; este dovada mândriei egoiste ce-și apără iubirea de sine.*
- Frate, ai spus: Sunt bolnav cu sufletul și cu trupul, pentru ce nu te mărturisești ca să te faci sănătos în voia ta? Nu știi ce este de folos sufletului și trupului, dar ce este de folos voii tale, zeci de mii de specialiști nu știu ca tine. Nu vezi că eu te mușc mereu , una după alta? De poți răbda, răbdă căci eu vorbesc ca un lipsit de minte și de aceea vorbești și tu la fel. Iar vorbindu-ți, arăt că nu știu ce-i este de folos. (Cea mai bună metodă de a vindeca o voință egoistă e răbdarea în care e o altă voință; este o experiență pe care nu o poate trăi nimeni așa de mult ca cel ce practică răbdarea numai el trăiește acest efort. Sfântul Varsanufie socotește îndemmurile ce le dă prin scrisorile lui ca tot atâtea mușcături ale celui ce primindu-le cu răbdare își vindecă voința de a răspunde cum nu se cuvine. Voința care nu primește sfat, este o voință slabă care nu lucrează spre întărirea omului și spre pace între oameni. Sfântul însă ia asupra sa vina fratelui care nu primește cu răbdare sfaturile date. Pentru că el îl provoacă pe acela prin voința sa de a-l învăța, să reacționeze în apărarea voii sale; sunt impasurile ce apar adeseori în raporturile cu oamenii. Vreau să-l învăț pe altul să renunțe la voia sa pentru binele lui, dar poate că el vede în aceasta, nu fără dreptate pornirea de a-i impune voia mea din cine știe ce interes. Cel care dă altuia sfat, numai dacă ajunge la o smerenie care face cu totul evident faptul că nu dă sfat decât când este cerut cu stăruință, și-l dă numai spre binele celui ce-l cere, poate să evite efectul rău pentru acela și pentru sine. Dar ca să ceară cineva cu stăruință un sfat și apoi să-l urmeze, i se cere și lui să fi ajuns la o culme a smereniei. Este un drum ce trebuie să-l facă amândoi pentru a se putea folosi fără nici o primejdie unul pe altul, ca să evite fricțiunile între oameni în practica sfătuirii unuia prin celălalt.*
- În conștiința neputinței noastre de a fi și de a ne mântui prin puterea noastră e conștiința că Dumnezeu este Cel ce ne-a creat, ne susține și ne mântuiește. Prin aceasta ne deschidem puterii Lui; în smerenia noastră stă putința deschiderii noastre lui Dumnezeu ca să ne umple de putere.*
- Cel ce este laudat trebuie să-și spună: Ei au despre mine această părere pentru că nu știu cu*

adevărat cele ascunse ale mele.

- ✓ *Îți spun adevărul că nu sunt nimic, dar din ascultare îți spun ceea ce am în inima mea. Nu te asigur că e numaidecât așa, dar spun ceea ce pot. (Un paradox: dacă răspund cererii tale de a-ți da un sfat este primejdia să mă mândresc, pe de altă parte n-am dreptul să nu fac ascultare, deci prefer riscul să fiu ispitit de mândrie împlinind cererea ta decât să o resping. Și voi lupta împlinind-o să nu fiu totuși biruit de mândrie. De aceea iată, îți spun de la început, înainte de a-ți da sfatul cerut că nu sunt nimic și nu știu nimic, deci nu te asigur că ceea ce-ți spun este bun, dar spun ceea ce am în minte.)*
- ✓ Domnul vrea să ai pe tot omul mai presus de tine! Deci arată ascultare în toate, fie în privința mâncării, a băuturii sau a oricărui lucru. De vei fi bârfit, bucură-te că îți este de mare folos și dacă te va necăji careva, rabdă căci cel ce va răbda până la sfârșit se va mântui. În toate mulțumește lui Dumnezeu căci mulțumirea mijlocește la Dumnezeu pentru orice neputință. *(Mulțumirea către Dumnezeu te justifică pentru neputința de a face fapte mai însemnate cerute de Dumnezeu. Rămâi legat de Dumnezeu măcar prin mulțumirea pe care o aduci.)*
- ✓ În toate osândește-te pe tine ca cel ce ai păcătuț și ai greșit și nu te va judeca Dumnezeu. De vei face așa îți va ajuta Dumnezeu să afli putere.
- ✓ Iar despre patimi nu e nevoie să-ți scriu despre fiecare din ele, căci printr-un singur cuvânt ți-am arătat leacul lor. Fiindcă zice Domnul: Voi locui în cei smeriți. *(II Cor. 6,16)*. Oare socotești că poate locui peste tot ceva din răutatea vrăjmașului acolo unde îl vede locuind pe Domnul? Înțelege dar că nu se poate arăta răufăcătorul în palatele dregătorilor.
- ✓ Dacă-ți place cea ce-ți spun îplinește, dacă nu, iartă-mă pentru toate. *(Este o ultimă încercare de a înmuia sufletul adresatului în cazul că n-ar vrea să îplinească ceea ce i se cere, deci ar rămâne învârtoșat. Dar cerându-i sfântul și pentru acest caz iertare, mai încearcă odată să-l înmoaie și din scrisoarea următoare se vede că a reușit făcându-l și pe acela să ceară iertare. Chiar dacă nu i-a greșit aceuia cu nimic, îi dă o pildă de smerenie care poate să înmoaie mândria lui, iar rugându-se celui ce eventual se încăpățânează în mândrie, sporește el însuși în smerenie).*
- ✓ *Pofta de a fi mai mult îi zugrăvește cuiva un chip măreț al său care-l stăpânește ca o vrajă și-l face să se mânie când nu i se arată cinstea la care se așteaptă pe măsura acestui chip. Vraja îl face să se închipuie mai presus de realitatea sa.*
- ✓ *Îmi aduc aminte că Părinții spun să stăm în chilie și să ne amintim de păcatele noastre, dar când mi le amintesc nu sufăr durere pentru ele. De multe ori doresc să mă pocăiesc dar nu izbutesc spune-mi ce împiedică pocăința de nu vine? Frate, glumești când spui că voiești, căci nu voiești cu adevărat. A intra în chilie înseamnă a intra în suflet și a-l cerceta pe el, a aduna gândul nostru de la orice împrăștiere și abia atunci ne îndurerăm și ne pocăim. (Gândul la alt om te face să uiți de tine, nu te mai gândești la tine în mod atent, ci la el surprinzându-i o multitudine de așa zise defecte.)* Deci, ceea ce împiedică pocăința să vină la noi este voia noastră și de nu-și taie omul voia sa, inima lui nu se îndurerează. Dar ceea ce oprește pe om să-și taie voia sa este necredința, iar necredința se naște din voința omului de a se bucura de slava oamenilor. Domnul a zis: Cum puteți crede când primiți slavă de la oameni și nu căutați slava de la unicul Dumnezeu. De nu te vei osteni cu durere să-ți tai voia ta chiar dacă inima ta nu o vrea, ce folos vei avea din întrebarea ta? De vrei să plângi cu adevărat pentru păcatele tale ia aminte la tine însuși și fii mort față de orice om. Taie acestea patru: voia, dorința de a-ți arăta dreptatea și cea de-a place oamenilor atunci abia vei vedea că-ți va veni cu adevărat pocăința și te va acoperi Dumnezeu de orice rău. Frate, adevărat îți zic: Ia aminte la tine, bucură-te când ești lovit, ocărat, înjurat, certat; depărtează de la tine viclenia șarpelui și nu înțelepciunea. Iată calea mântuirii; de-ți place

păzește-o și Dumnezeu îți va da mâna, iar de nu o voiești, tu vei vedea!

- ✓ Când importanța slavei deșarte de la oameni începe să ia pentru cineva proporții mari, el nu mai vede importanța lui Dumnezeu în viața lui. Ea poate scade atât de mult, încât însăși existența lui Dumnezeu nu mai contează pentru el.
- ✓ Uneori ocolești prilejurile de a-ți astâmpăra setea de laudă în mod direct dar cauți să te pui în arătare măcar pe o cale ocolită a justificării păcatelor sale sau a laudei faptelor bune.
- ✓ Taie voia ta prin care vrei să te afirmi față de alții sau în fața lor, cea de a-ți satisface plăcerile prin ei, setea de a arăta că ai avut dreptate în cuvânt sau faptă, sau voința de a place oamenilor ca să obții cu orice preț lauda sau stima lor. Uneori o iei înainte de faptă cu afirmarea ta, alteori te lauzi după ce ai făcut-o de este bună, iar de vezi că este criticată o aperi. Apoi se întâmplă să îți dai impresia că nu vrei să te afirmi ci să slujești altora, dar de fapt o faci cu scopul de a te afirma pe această cale ocolită și mai subtilă. În toate te mulțumești cu tine, cu oamenii și în parte cu lucrurile, deci nu ai trebuință de Dumnezeu, și făcând astfel, desigur că nu te poți pocăi. Pocăința ca nemulțumire de sine este contrară acestei mulțumiri. Până îți se pare că-ți astâmperi setea cu apa stătută a băltoacei din tine sau din oameni, nu cauți izvorul pururea curat și curgător care e Dumnezeu. Până ești închis în preocuparea de tine și de părerea oamenilor despre tine nu ți-a devenit Dumnezeu transparent.
- ✓ Ascultarea și tăierea voii tale de suprafață printr-o altă voie mai adâncă e tăierea voii pătimase a egoismului prin voia de a-ți stăpâni egoismul plăcerilor care te țin în îngustimea orizontului biologic individualist și de a te ridica în lungul orizontului dumnezeiesc și altruist. Este mai multă încordare a voii în a asculta decât în a te opune. Voia egoistă este un capriciu ușuratic, un răsfăț, de aceea se spune că nu se poate tăia voia neascultătoare fără osteneala inimii și a trupului. Se numește voie ce se cuvine tăiată voie proprie pentru că prin ea omul se slujește numai pe sine în mod egoist, deci în primul rând pe sine. Dar și voia prin care taie cineva această voie proprie, e voie care-l are pe om ca subiect dar ca subiect care-și pune voia în slujba lui Dumnezeu și a semenilor și prin aceasta în slujba eu-lui său destinat la o viață înaltă și netrecătoare. El face oarecum voia altora, dar nu voia egoistă a lui, ci voia care slujește binele lor identic cu binele propriu. În același timp face voia lui Dumnezeu Care urmărește binele său și al semenilor.
- ✓ A-ți tăia voia înseamnă a înceta să trăiești pentru tine, înseamnă să te jertfești, dar eu-l prin care trăiesc patimile egoiste este un eu de suprafață, un eu prin care nu trăiești în adâncul, plinătatea și autenticitatea ta. Acest eu de suprafață trebuie omorât pentru ca să iasă la iveală adevăratul tău subiect în comuniune cu Dumnezeu și cu oamenii.
- ✓ A se lepăda cineva de sine și a-și lua crucea înseamnă a-și tăia în toate voia sa și a primi nesocotirea din partea altora.
- ✓ Dacă îți să arăți faptele tale bune, îi umilești pe alții și nu dovedești că Cel ce ți-a dat puterea să le faci este Dumnezeu. De aceea Mântuitorul a spus: Când veți fi făcut toate acestea spuneți: Slugi netrebnice suntem căci ceea ce eram datori să facem am făcut.
- ✓ Dacă vrei să te izbăvești de patimile de ocară, taie de la tine îndrăzneala față de orice om și mai ales față de cei spre care vezi că înclină inima ta prin patima poftelor; prin aceasta te eliberezi de slava deșartă căci slava deșartă e soața dorinței de a place oamenilor, iar aceasta e soața îndrăzelii cum știm, îndrăzneala e pecetea tuturor patimilor.
- ✓ **Ce înseamnă părinte neprețuirea de sine?** Frate, neprețuirea de sine înseamnă a nu se socoti cineva pe sine înseamnă a nu se socoti cineva pe sine deopotrivă cu altul și a nu spune despre un lucru bun eu l-am făcut. (Neprețuirea de sine este o detașare de sine, o nepreocupare de

valoarea sa și o împăcare cu această atitudine față de tine și din partea altora. Ea nu are sens decât în conștiința curată a relației tale cu Dumnezeu căci numai în relație cu El socotești că tot ce este și tot ce faci datorezi lui Dumnezeu și că Dumnezeu știe ce face El pentru tine și câtă silință ai pus pentru a înmulți darul ce ți l-a dat. Aceasta-ți dă o liniște continuă, o netulburare de pe urma faptului că nu ești recunoscut de ceilalți în valoarea ta. Ești liber de tine și de părerea celorlalți și îl socotești numai pe Dumnezeu ca judecător drept. Când te închipui lucru mare nu mai vezi realitatea cu adevărat mare și bogată care este Dumnezeu deci nu mai ești în comunicare cu ea, te-ai îngustat în limitele tale).

- ✓ O osteneală fără smerenie îl face pe om să-și atribuie lui ca izvor ultim puterea de a împlini faptele lui, deci de a nega proveniența puterii de la Dumnezeu. În smerenie este conștiința omului de a avea totul, deci și puterea arătată în osteneală de la Dumnezeu. Dacă n-ar fi această conștiință, n-ar fi nici smerenia sau smerenia ar fi fără rost; pentru ce să mă smeresc în fața unei lumi cu care sunt una în sens panteist? Nu mă pot smeri decât în fața unei conștiințe înzestrată cu puterea de a crea toate, deci pe mine și de care depind întru toate. Unde este delicatețea smereniei, este conștiința de Dumnezeu, altfel este justificată orice aroganță grosolană cu toate conflictele născute din ea.
- ✓ Sporirea stă în a primi să ți se poruncească fără să te împotrivești, iar disprețuirile sunt de două feluri: una din inima ta, alta din osândirile și ocara ce ți se aduce din afară. Dar este mai mare cea care-ți vine din afară, căci cea din inima ta nu cere atâta osteneală pentru a o suporta ca cea de la oameni care pricinuieste o mai mare durere în inimă. Iar zdrobirea inimii stă în păzirea inimii tale!
- ✓ Nu trebuie să caute omul cu dinadinsul o grăire smerită ci ajunge să zică Iartă-mă! sau Roagă-te pentru mine! (Când spui altuia Iartă-mă nu te mai poate domina căci sau răspunde iertându-te, deci nemaisocotindu-te dator cu ceva, sau refuză să te ierte și în acest caz este un pătimăș care rămâne inferior ca unul ce e robit de patimă. Dar în acest caz nu-l disprețuiești, ci-l compătimizești nu din superioritate ci din durere pentru suferința lui; la fel se întâmplă când spui Roagă-te pentru mine)
- ✓ Nu trebuie să alerge de la sine după fapte de smerenie căci aceasta și a urmări să vorbești smerit pricinuiesc slavă deșartă nelăsându-l pe om să sporească. Adevărata sporire stă în a primi să ți se poruncească fără să te împotrivești.
- ✓ **De este laudat cineva de altul, este bine să nu răspundă ca să-și arate modestia?** Mai mult folosește tăcerea, căci dacă răspunde se află pe sine primind laudă iar aceasta nu este altceva decât slava deșartă. Asemenea și ceea ce se arată ca modestie în răspuns este de fapt slava deșartă, căci cele pe care le spune el în acest caz despre sine, dacă le-ar spune altul, nu le-ar suporta. (Răspunzând cu modestie voiești de asemenea să-ți atragi admirația pentru modestia pe care o afișezi. Când răspunzând la o laudă cu cuvintele: nu sunt chiar așa sau n-am făcut cine știe ce lucru mare, dacă ai auzi că le spune altcineva n-ai putea suporta, dar spunându-le tu, le poți suporta iar asta vădește că nu le spui crezându-le cu adevărat, ci le spui doar ca să auzi dezmințirea lor. numai atunci refuzi cu modestie reală laudele când ești în stare să nu te superi nici dacă ai auzi pe altul spunând despre tine bine sau rău. În acest caz ai fi într-o perfectă obiectivitate față de tine, dar văzându-te cum te vede altul e mai ușor să fii obiectiv cu tine decât cu altul. Numai obiectivitatea cu tine te-ar arăta perfect liber, chiar față de tine.
- ✓ Iartă-mă frate că nu văd la mine nici un bine și de aceea n-am găsit ce să-ți răspund.
- ✓ Frate, cel ce voiește să fie monah nu trebuie să aibă nici un fel voia sa în vreun lucru; aceasta ne-a învățat Domnul zicând: Am venit în lume nu ca să fac voia Mea (Ioan 6,38) căci cel ce voiește să o facă pe aceasta iar pe aceea să nu o facă, se arată pe sine în stare de mai multă deosebire a

lucrurilor decât cel ce poruncește și astfel e batjocorit de draci. Deci trebuie să ascuți în toate, chiar de ți-ar părea că ceea ce ți s-a poruncit e un păcat, iar dacă ți se pare ceea ce ți se cere greu, întreabă-l și lasă lucru pe seama hotărârii lui căci dacă vrei să faci tu deosebire între lucruri, îți atragi necazuri. Alege dar odihna crezând că orice ți s-ar spune e după Dumnezeu iar ceea ce e după tine aduce întristare căci tot pomul bun face roade bune.

- ✓ **Ce înseamnă a vorbi cu smerenie?** A spune ceva cu smerenie înseamnă a spune ca unul care nu învață, ci ca unul care l-a auzit de la avva sau de la părinți. Ceartă slava deșartă și disprețuiește-o, iar după ce ai vorbit pocăiește-te înaintea lui Dumnezeu zicând: Iartă-mă că am vorbit din slavă deșartă.
- ✓ Dacă vreunul din cei mai presus decât mine mă întreabă un lucru, trebuie ca eu să-i spun ceea ce socotesc că este de folos? Tu n-ai nimic de spus căci nu cunoști voia lui Dumnezeu ca să știi ce folosește; deci dacă te întreabă careva dintre ei, spune-i cu smerenie: Iartă-mă că nu știu.
- ✓ Ferește-te de mândrie și de voința de a te îndreptăți (justifica) căci aceasta împiedică pocăința. (Smerenia e susținută de frica de Dumnezeu; ea se opune mândriei slavei deșarte și voinței omului de a se justifica care tocesc sensibilitatea lui. Cel ce se justifică nu recunoaște că a păcătuit, el nu vrea să se pocăiască, deci nu folosește puțința de a se îndrepta, de a-și schimba cursul vieții. Aceasta este o altă formă de mândrie și a tocirii responsabilității; acestea îl închid pe om în îngustimea sa din care nu se vede lumina mai presus și de toate a lui Dumnezeu. Plecare în fața altuia cu recunoașterea greșelii săvârșite trebuie să se facă nu numai cu smerenia susținută de frica lui Dumnezeu ci și cu discernământ ca nu cumva să-l facă pe cel căruia i se adresează să creadă că cel care i-o face a greșit fără să fie adevărat. Această plecare în fața altuia este și ieșirea din sine a superficială, e situarea în taina recunoscută și respectată a altuia, dar și în taină deschisă în infinit a lui Dumnezeu.)
- ✓ Dacă vezi că îl judeci pe cineva că a făcut sau a zis ceva rău, dă repede anatemei acest gând și spune-i: E mai bun fratele decât mine, și va înceta gândul acela.
- ✓ Trebuie să socotim că toate cele ce ies din gura sfinților sunt spre folosul celor ce le aud, tot așa trebuie să socotești și când neîntrebînd tu, îți spune un Părinte de la sine, mișcat de un gând după Dumnezeu cum s-a întâmplat și în trecut de multe ori. Căci oarecare dintre Bătrâni voia să intre într-o cetate și un alt Bătrân i-a spus de la sine: De vei intra, vei cădea în curvie. Acela n-a ascultat și intrând, a căzut.
- ✓ Îmi șoptește gândul să nu-i întreb pe sfinți ca nu cumva primind răspuns și nesocotindu-l, pentru slăbiciunea mea să greșesc. **Acest gând este înspăimântător**, să nu-l suferi nicidecum! De păcătuiește cineva cu știința se osândește pe sine însuși, iar de greșește din neștiință nu se osândește niciodată, dar patimile lui rămân nevindecate. Deci, tu întreabă așa: Spune-mi Părinte ce-mi este de folos căci știu că dacă-i spui nu pot să păzesc, dar totuși întreb chiar și numai ca să mă disprețuiesc pe mine că am trecut cu vederea ceea ce-mi este de folos.
- ✓ Dreptul de la întâiul său cuvânt se face pârâșul său (*Pilde 18,16*) Cel ce pare să voiască după Dumnezeu dar e împiedicat de cineva iar din această privire îl osândește și-l bârfește, arată prin aceasta că gândul lui încă de la început nu era după Dumnezeu căci s-a spus: Din roadele lor îi veți cunoaște pe ei. Fiindcă cel ce și-a pus în gând ceva după Dumnezeu și a fost împiedicat să-l împlinească, mai degrabă se smerește și se socotește pe sine nevrednic, iar pe cel ce l-a împiedicat îl consideră prooroc.
- ✓ Smerenia stă în a tăia în toate voia proprie și a fi fără de grijă în toate. (*Voia manifestată în patimi este o voie slabă, o voie robită, aceasta trebuie tăiată de o voie mai înaltă, de voia adevărată prin care devenim cu adevărat stăpâni pe noi înșine. De aceea numai prin ea ne eliberăm de*

robia patimilor.)

- ✓ A nu lua sfatul Părinților pentru o lucrare care pare bună conduce în cele din urmă la rău. Nicăieri nu vei afla Scriptura poruncind cuiva să facă ceva de la sine, căci a nu cere sfat este mândrie, iar celor mândri, Dumnezeu le stă împotriva și celor smeriți le dă har. Cine deci altul este smerit decât cel ce-și pleacă grumazul înaintea bătrânilor și cere sfatul lor în frica de Dumnezeu?
- ✓ *Adevărata smerenie stă în a-ți tăia voia pe care Dumnezeu ți-o lasă și în a ți-o tăia nu cu părerea că ți-o tai în fața lui Dumnezeu Cel nevăzut fără să fii sigur de aceasta, ci în fața celui ce-ți dă un sfat în numele Domnului. Numai atunci o tai în mod real și o tai din conștiința că o faci în fața lui Dumnezeu de a cărui prezență îți stă mărturie un altul ajutându-te să arăți în mod obiectiv tăierea voii tale. Dumnezeu nu vrea să se lase evaporată prezența Sa în subiectivitatea noastră, ci vrea să-și facă simțită în mod obiectiv prezența și voia Sa prin altul care are conștiința întărită de comunitatea bisericii începută de Apostoli că-ți vorbește în numele lui Dumnezeu.*
- ✓ Unii s-au împotrivit starețului care voia să-i alunge dintr-un loc pentru oarece motiv. Peste tot vedem că împotrivirea pe mulți i-a pierdut, de pildă pe cei din jurul lui Datan și Aviron care s-au răsculat împotriva lui Moise. Și ce s-a întâmplat acum e semn rău căci dacă nu s-au întors de la hotărârea lor la cererea avvei, cine îi va întoarce? Iar a nu ne lăsa convinși de caneva e semn de răscoală a gândului și răscoala este din îndemnul diavolului căci diavolul s-a răzvrătit de la început iar cei ce fac același lucru se fac fiii lui, deci ce li se va întâmpla acestora? Aceștia s-au scos pe ei din smerenie astupându-și urechile ca să nu-l audă pe Cel ce zice: De vă vor alunga pe voi din cetatea aceasta plecați în alta și Celui ce voiește să-ți ia haina dă-i și cămașa. Aceștia s-au supus însă răului, iar răul nu naște nici un bine căci este scris: nu poate pomul rău să facă roade bune. Au călcat prin aceasta rânduiala Părinților prin neascultarea lor căci Părinții zic că de pleci să locuiești în oarecare loc, întreabă mai întâi dacă nu superi pe cineva pentru aceasta și faci tulburare. Iar dacă aceasta a fost poruncită de ei când e vorba de supărarea altora, cu cât mai mult când acest lucru pricinuieste întristare starețului? Acest lucru numaidecât trebuie să se sfârșească astfel: cei care au greșit să ia și pe alții și să-l roage pe avva lor să-i ierte nerăsplătind răul cu rău căci este scris: noi cei tari trebuie să purtăm slăbiciunile celor neputincioși. Dar și Domnul zice: De nu veți ierta oamenilor greșalele lor nici Tatăl vostru Cel din ceruri nu va ierta greșalele voastre. Astfel se va slăvi Dumnezeu întrucât aceasta va fi spre zidirea multora. (A rămâne în smerenie este a rămâne în acord cu voia lui Dumnezeu și deci în comunicare cu el. Opoziția dintre noi întrerupe comunicarea, dar voia noastră e făcută să rămână în acord cu voia Celui care ne-a creat căci nu noi l-am creat pe El. Iar Dumnezeu creându-ne a voit ceea ce este bun pentru firea noastră, a voit ceea ce are să aleagă și voia noastră cea adevărată. Acordul cu voia Lui ne susține în comunicare cu Cel din care ne-a venit și ni se susține viața. Voia care susține voința noastră e cea care rămâne în acord cu voia lui Dumnezeu, aceasta e voia conformă ființei noastre. Voia contrară lui Dumnezeu e o voie contrară ființei noastre, ea roade ființa noastră, o ține în sărăcie și chin.
- ✓ Cine este ucenic adevărat ascultă în toate de avva său până la moarte și prin toate câte le face avva se zidește neîndrăznind să facă deosebiri în cele spuse de el, nici să întrebe pentru ce aceasta?, cu ce scop cealaltă? căci de face așa nu mai este ucenic al avvei ci judecător și toate acestea nu vin decât din cea mai rea voie a omului. Dacă deci avva cuiva spune să facă un lucru iar ucenicul se împotrivește, e vădit că acesta vine să împiedice acel lucru și să golească de putere cuvântul avvei. Unul ca acesta trebuie să cugete cine este părintele său: acela al cărui cuvânt a fost zădărnicit sau al cărui cuvânt s-a împlinit? De voiește deci să facă voia sa este fiul diavolului și oricine face voia acestuia face voia diavolului. Însă chiar de-și împlinește acesta voia sa nu ajunge nicidecum la odihnă căci ce află între ele decât neascultarea care este pieirea

sufletului? Dacă se vede cineva deci pe sine smintindu-se de părintele său trebuie să plece de la el ca să nu-și piardă sufletul purtând astfel vina osândirii celorlalți cărora le-a sucit mintea neștiind de a făcut bine sau rău avva, ci smintindu-se fără rost de dragul părerii sale. Iar dacă a făcut voia sa, nu s-a făcut mai drept ca avva, și apoi de știe mai bine ce e de folos decât părintele său, pentru ce să mai rămână ucenic la el? Să plece mai bine ca să-i învețe pe alții! Fiilor, nu vă lăsați înșelați de diavol ca să rămâneți păstrându-vă voia spre vătămarea voastră; de altfel niciodată nu se va împlini voia voastră căci răul nu se desființează nicicum cu alt rău răul se nimicește numai când predați voia voastră lui Dumnezeu ca să facă El ce voiește. Eu, fraților v-am scris ca să vă cruț, lucrul pe care-l știe Dumnezeu; de primește cineva acestea, îi vor fi spre mântuire, iar de nu să scuipe dacă vrea pe cele scrise aceasta stă în puterea lui. E ceea ce au și făcut unii în inima lor, iar alții ne-au bârfit cu buzele. Iertați-mă! *(Cel ce vrea să-și facă voia sa contrară avvei nu are odihnă nici când începe să se împotrivescă nici când își vede împlinită voia sa, căci în cazul din urmă a dus la capăt dezbinarea între sine și părintele său, aceasta neaducându-i nici pe departe liniște. Dar și până la împlinirea voii sale se află în tensiune agitată și chinuitoare provocată de neascultare, se află într-o tulburare a nefirescului care nu-i conferă liniștea propice cugetării la Dumnezeu, liniștea rugăciunii. Ca atare ea înseamnă vătămarea sufletului căci sufletul fără comuniunea cu Dumnezeu este mort, de aceea cel ce nu-și pune voia sa de acord cu voia avvei, mai bine să plece decât să-și împlinească voia sa ducând până la capăt (deci la pieire) împotrivirea sa atrăgând poate și pe alții la răzvrătire, deci la pieire pentru care negreșit va da socoteală în ziua judecății).*

✓ **Fiindcă avva vrea să mă cruțe, oare trebuie să întreb eu: Poruncește să fac acel lucru?** Ca să nu pui voința ta câtuși de puțin în acel lucru, zi: Ce poruncești să fac? căci cel ce voiește un lucru și întreabă despre el, chiar de i se poruncește de altul să-l facă, poartă el însuși răspunderea pentru primejdie pentru că-și face voia proprie.

✓ **Dacă aud că cineva vorbește rău de mine, ce să fac?** Ridică-te îndată și fă rugăciune mai întâi pentru el, apoi pentru tine zicând: Doamne Iisuse Hristoase miluiește-l pe acest frate și pe mine sluga nevrednică și ne acoperă de cel rău cu rugăciunile sfinților.

✓ *Cine-și ascunde gândurile ocrotește, clocește răul și minciuna în sine. El se închide în sine uneltind mai departe împotriva altora. Astfel pierde comuniunea cu ceilalți care dă bucurie, care îi aduce încurajarea și viața. Închizându-te față de alții nu te poți deschide nici lui Dumnezeu precum nici invers. Spunându-ți gândurile rele duhovnicului, îi spui lui Dumnezeu dezlipindu-te de ele căci lepezi egoismul și intri în comuniune cu Dumnezeu și cu semenii.*

✓ Vai frate în ce nenorocire a căzut neamul nostru! Unde am ajuns și cu ce ne pierdem timpul! Cu ce ne străduim și ce nesocotim? Am părăsit cele simple și de trebuință mare căutând cele înalte și pierzătoare împlinindu-se cu noi cuvântul: Vai celor ce părăsesc căile drepte și umblă pe cele întortocheate. *(Sirah 2,16)* Cu adevărat frate am lăsat plânsul pentru mine și plâng pentru tine unde ai căzut. Am părăsit plânsul pentru păcatele mele și te plâng pe tine copilul meu; tremură cerul văzând iscodirile oamenilor, se clatină pământul văzând cum voiesc oamenii să cerceteze cele de necuprins. Acestea sunt flecăreri deșarte ale oamenilor care-și închipuie că e ceva în ele, cuvinte ale oamenilor leneși care spunând că sunt înțelepți au înnebunit. *(Romani 1,22)* Și dacă vrei să înveți, ia aminte ce spune Domnul nostru Iisus Hristos lumina noastră, Împăratul nostru: Din roadele lor îi veți cunoaște pe ei. Deci ce roade au ei: îngâmfarea, disprețul, găunoșenia, nepăsarea, sminteala, înstrăinarea de lege sau mai bine zis de Dătătorul legii, sălaş al diavolilor. Acestea nu îndeamnă la frica de Dumnezeu, ci mai degrabă la sporirea cea potrivită diavolului; ele nu scot ci mai vârtos afundă în mocirlă; ele usucă lacrimile și învărtoșează inima.

✓ Frate, de voiești să te mântuiești nu te arunca în acestea altfel îți mărturisesc înaintea lui Dumnezeu că vei cădea. Desparte-te de acestea și pășește pe urmele Părinților câștigă-ți

smerenia, ascultarea, plânsul și nevoința, sărăcia, nebăgarea în seamă de către ceilalți și toate câte sunt și vei afla în Cuvintele și Viețile Părinților. Fă roade vrednice de pocăință și nu te uita la mine că vorbesc și nu fac.

- ✓ Nu ne este nouă îngăduit să cercetăm acestea căci timpul care ni s-a dat e pentru a ne cerceta patimile noastre, a ne plânge și a ne tânguî.
- ✓ Fraților, e timpul potrivit a spune ca Apostolul: M-am făcut nebun dar voi m-ați silit. De fapt mă silesc pentru voi să cercetez și să grăiesc cele peste măsura mea care nu folosesc sufletului, ci mai vârtos îl vatămă. L-am uitat pa Pavel Apostolul care zice: Să se depărteze de la voi toată mânia, iuțimea, hula împreună cu toată răutatea. Iar eu adaug: împreună cu lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți și celelalte patimi pentru care trebuie să ne tânguim și să plângem neîncetat ca prin mulțimea lacrimilor să se spele toată întinăciunea lor; să ne putem face din întinați curați, din păcătoși drepti, din morți vii și să ne gândim că și pentru un cuvânt vom da socoteală căci s-a spus: Vei răsplăti fiecăruia după faptele lui și iarăși Va trebui să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, aducând fiecare cele făcute prin trup, fie bune fie rele. Cu acestea trebuie să ne străduim cu care s-au străduit și Părinții noștri cei din jurul avei Pimen și cei după aceia. Să ne străduim să nu fim băgați în seamă, a nu ne lăuda pe noi înșine, să ne socotim pământ și cenușă. Opusă stării acesteia este străduința de a ne socoti cunoscători, erudiți (gnostici), a spori în mândrie, a ne prețui pe noi înșine și a ne lăuda în orice lucru.. iertați-mă, oare nu pentru că sunteți nelucrători ați ajuns la acestea? De e așa, coborâți-vă în piață unde va veni Stăpânul și vă va lua la via Lui. De-ar fi fost în inima voastră ghimpele cu privire la acel răspuns înfricoșat nu v-ați mai fi gândit la acestea. A uitat proorocul să-și mănânce pâinea sa iar nefericiții de noi petrecem fără de grijă și în adâncă nepăsare pentru aceasta și cădem în atâtea răutăți. Fraților, nu cere Dumnezeu acestea de la noi, ci sfințenia, curăția, tăcerea și smerenia. (Sfântul Varsanufie consideră că nu trebuie să se ocupe cu asemenea probleme teoretice și speculații, ci să-și vadă de felul cum poate să-și curețe cât mai repede patimile. Chiar a cere lui Dumnezeu să-l lumineze în asemenea probleme, socotește că e un chin pentru el, căci prin aceasta îl supără oarecum pe Dumnezeu deoarece arată că este preocupat mai mult de teorie decât de pocăința sa.)
- ✓ Iată mi-ați auzit toată prostia. Liniștiți-vă acum și ocupați-vă cu frica de Dumnezeu încetând cu desăvârșire grăierea deșartă; luați aminte la patimile voastre de care vi se va cere socoteală în ziua judecării, în vreme ce despre acestea nu vi se va cere pentru că n-ați știut sau n-ași aflat. Plângeți și vă tânguți deci, umblați pe urmele Părinților voștri și alergați ca să apucați.
- ✓ Am citit unele lucruri într-o carte de dogmatică și îmi văd inima tulburată și mă feresc să vorbesc despre acestea, dar nici a tăcea nu pot din pricina gândurilor. Ce poruncești să fac Sfinte Părinte? Fiule, diavolul vrea să te arunce într-o ocupație nefolositoare; a semănat în tine o îndeletnicire necerută de trup căci trupul ce-l ai îți cere să plângi și să te tânguești pentru păcate. Vorbește numai pentru a nu spori răul!
- ✓ Fii treaz fratele meu, veghează, deșteaptă-te din somnul adânc și din beția care te stăpânește. Unde este smerenia, unde ascultarea, unde tăierea vocii în toate? Căci dacă-ți tai voia în una iar în alta nu ți-o tai, e vădit că și în ceea ce ai tăiat-o ai arătat o altă voie: cel ce se supune, se supune în toate. (Când odată îți tai voia, iar altă dată nu, arăți că tu însuși hotărăști când să ascuți și când nu. Nu te lași condus cu adevărat de hotărârea părintelui duhovnicesc sau de voia lui. Arăți în felul acesta și când îți tai voia că o faci pentru că vrei tu, pentru că-ți afirmi astfel voia ta. Dacă nu tai voia ta nu realizezi comuniunea deplină cu altul, ci ții voia ta ca un zid între tine și acela; astfel obișnuit a te ține închis prin acest zid față de cel căruia îi ești dator cu ascultarea în numele lui Dumnezeu, te ții închis față de Dumnezeu.)

- ∨ **Ce să fac dacă sunt ostenit de călătorie și unii nu mă găzduiesc?** Gândește-te, cine este Cel ce are grijă de toți dându-le toate cele de trebuință? Dacă deci Acesta ar fi voit să te hrănească i-ar fi îndemnat să te primească, dar dacă nu te-au primit e vădit că Dumnezeu nu a voit, deci nu ei sunt de vină căci toate se fac spre cercarea și mântuirea omului ca să rabde și să se osândească pe sine însuși ca nevrednic.
- ∨ Când vorbești despre Viața Părinților și despre Cuvintele lor trebuie să te osândești zicând: Vai mie că vorbesc despre virtuților Părinților și eu n-am câștigat nimic din ele. N-am ajuns la nici o sporire și stau pe scaun vorbind altora ca să-i folosesc; oare nu se va plini prin aceasta cuvântul Apostolului: Tu cel ce înveți pe altul, pe tine nu te înveți? Dar trebuie să iei aminte cui vorbești și dacă știi că se va folosi vorbește, de nu e nevoie să cheltui vorbă căci s-a scris: Fericit cel ce grăiește la urechile celor ce ascultă. E mai bine să nu te afli dând cele sfinte câinilor și aruncând mărgăritare porcilor.
- ∨ **Oare nu trebuie să cercetez cele stabilite (dogmele) ca să le cunosc când aud vreo împotrivire?** Nu studia nimic din cel ce nu le cere Dumnezeu de la tine, nici nu rosti cuvinte primejdioase, ci mulțumește-te cu mărturisirea dreptei credințe necăutând nimic mai mult.
- ∨ De socotește cineva de la sine că un lucru este bun și nu prin întrebarea Părinților e în afara învățaturii și n-a lucrat potrivit legii; iar de face ceva prin întrebare, împlinește legea și proorociei, căci a întreba este semnul smereniei. Omul fără sfătuitoare își este el însuși pricină de război, deci e mai de folos să întrebe pe cineva cu smerenie decât să umble după voia lui, căci de fapt Dumnezeu e cel ce pune în gura celui întrebat ce să spună pentru smerenia inimii și pentru dreptatea celui ce întreabă. (Însăși experiența ne adeverește că atunci când cineva se smerește cerând un sfat, se trezește în noi răspunderea de a ne sili să cugetăm la găsirea unui răspuns bun. Deschiderea inimii aceluia ne face și pe noi să ne deschidem inima, iar această întâlnire reală între cei doi prin deschiderea inimii se face simțită și transparentă prezența lui Dumnezeu căci ne-am depășit pe noi înșine și unul pe altul în fața unui for superior nouă.
- ∨ Nu te lăsa niciodată atras în disputele despre credință căci nu-ți cere ție Dumnezeu aceasta, ci crezi drept precum ai primit de la Sfânta Biserică la Botez și împlinește toate făgăduințele și poruncile Lui. Pe acestea să le păzești și te vei mântui. Nu trebuie nicidecum să vorbești despre dogme căci acestea sunt mai presus decât tine, ci roagă-te lui Dumnezeu pentru păcatele tale. Cu acestea să se ocupe mintea ta iar de vei fi întrebat despre unele ca acestea, spune: Acestea întrec puterile mele, iertați-mă sfinți Părinți.
- ∨ Oare nu trebuie să cercetez măcar cele stabilite ca să le cunosc când aud vreo împotrivire? Nu studia nimic din cele ce nu le cere Dumnezeu de la tine, nici nu rosti cuvinte primejdioase, ci mulțumește-te cu mărturisirea dreptei credințe necăutând nimic mai mult. În privința Scripturilor dacă nu cunoști ceea ce ești întrebat sau despre ceea ce se discută, nu spune nimic din cugetarea ta căci aceasta este nebunie.
- ∨ *Cel ce răspunde la învățătura primită arată prin aceasta că este mai deștept trădându-și astfel orgoliul și lipsa de smerenie, iar cel ce caută să-și impună sfatul sau învățătura cu orice preț este asemenea celui dintâi.*
- ∨ Mai ușor înmoui inima cuiva față de tine recunoscându-te vinovat chiar dacă se întâmplă să nu fii tu vei spori făcând aceasta conștient fiind că nu ești vinovat, apoi vei adăuga la aceasta și mulțumirea de a-l vedea pe acela împăcat și cu inima înmuiată. Bunătatea biruie până la urmă răutatea sau comuniunea răceala singurătății egoiste.
- ∨ **Dacă nu-mi văd limpede păcatul și nu mi se pare drept să mă învinovățesc, ce să fac?** Spune așa: Că am păcătuit este clar, dar păcatul meu s-a ascuns acum de la mine. Aceasta este încă o

învinovățire de sine. (Memoria nu reține toate faptele și gândurile mele dar ele se întipăresc în felul meu de a fi și a mă purta. Astfel câteodată revin în amintire dintr-un inconștient pe care-l port cu mine.)

- ✓ *Nu este nimeni care să nu aibă nevoie de sfat decât singur Dumnezeu, Care a făcut înțelepciunea.*
- ✓ *Păzește-te de supărarea împotriva celui ce te ocărăște.*
- ✓ *Cele ce se fac dintr-un gând propriu, chiar de-ar părea bune nu plac lui Dumnezeu.*
- ✓ *Când faci voia lui Dumnezeu, Dumnezeu își face voia Lui prin tine sau El lucrează prin tine.*
- ✓ *Știința cu nume mincinos stă în a te încrede în gândul tău că așa e un lucru.*
- ✓ *Nu te grăbi să dai pe cineva (eretic) anatemei, oricine-ar fi căci cel ce se socotește pe sine păcătos trebuie să-și plângă păcatele și nimic mai mult, căci fiecare trebuie să se cerceteze pe sine însuși.*
- ✓ *Nu urma judecății tale ca să nu te primejduiești din pricina neștiinței.*
- ✓ *Cel smerit cu inima are odihnă în sufletul său necăutînd să impună altora prin tot felul de mijloace ca să-și mențină o părută superioritate. El nu e chinuit de teama de a nu fi băgat în seamă de ceilalți.*
- ✓ *Spune cu smerenie care este adevărul celor ce te întrebă ceva: Iertați-mă că rătăcesc.*
- ✓ *Ceea ce-ți întrece puterea nu căuta să auzi, căci deocamdată ai învățături care te folosesc pe măsura ta.*
- ✓ *Frate, nu te repezi la fapta deosebirii gândurilor ce-ți vin căci aceasta nu ține de măsura ta. De aceea te vor tulbura cum vor ca pe unul ce nu cunoaște meșteșugirile lor. când însă te tulbură zile lor: Nu știu cine sunteți, Dumnezeu care vă știe nu vă va lăsa să mă amăgiți. Și aruncă neputința ta înaintea lui Dumnezeu zicând: Doamne, sunt în mâinile Tale, ajută-mă și mă scoate din mâinile lor! Iar gândul care zăbovește în tine și te războiește, spune-l bătrânului tău și acela te va lecu pe tine prin Dumnezeu.*
- ✓ *Întrebările arată și ele o nemulțumire a omului cu starea în care se află, deci o voință de trecere peste ea, de ieșire din ea. Este o frământare spre viață nu o împăcare cu nesimțirea păcătoasă.*
- ✓ *Este o îndrăzneală obraznică și nesimțită care tocește sufletul făcându-l să ia în răs și să disprețuiască toate sentimentele delicate, tot respectul pentru valorile superioare. Smerenia susține o sensibilitate delicată în om chiar față de ființa lui proprie, chiar față de trup știind că chiar acest complex organic plin de taine este dat omului de Dumnezeu pentru a-i fi un mediu de manifestare a sentimentelor curate și faptelor bune ale sufletului. Smerenia este opusul obrăzniciei grosolane care pe toate le murdărește, care n-are respect pentru nimic pentru că nu înțelege nimic din realitate, pentru că nu vede nimic din prezența lui Dumnezeu.*
- ✓ *De ce ceri pâine de la cel ce mănâncă rășcove?*
- ✓ *Fiul lui Dumnezeu, făcându-se Fratele nostru cel mare a confirmat voința lui Dumnezeu de a fi ajutat fiecare din noi printr-un alt om, printr-un frate al nostru întru umanitate. A arătat prin aceasta marea importanță a fratelui în existența noastră și importanța mea ca frate în existența altora iar prin aceasta răspunderea noastră, a unuia față de altul, ca frați. Când ne-a făcut Dumnezeu așa, a pus o temelie voinței de a-l face pe Fiul Său, Frate al nostru prin care să ne mântuim sau să ne asigurăm viața de veci. Iisus a așezat în sine ca frate al nostru toate posibilitățile comunicării de putere de la un frate la altul, nesfârșitele resurse de milă. El a trăit în mod culminant responsabilitatea fratelui pentru frați, valoarea ce o au frații Săi umani pentru*

El; conținutul emoțional ce-l dă vieții proprii interesul meu pentru fratele, interesul fratelui pentru mine, căldura și sensul ce-l dă vieții omenești relația dintre frate și frate. În Iisus însă responsabilitatea nelimitată pentru frate nu e împreună cu durerea de a nu-i putea asigura viața veșnică așa cum voiesc dar nu i-o pot oferi, de a asigura de fapt valoarea eternă a fratelui simțită de mine, căci în El această responsabilitate de frate poate și realiza pe seama fraților ceea ce dorește el: eternizarea lor. Coborând Fiul lui Dumnezeu din cer ca să se facă Frate al nostru a coborât suprema noblețe care-i poate mobiliza pe oameni prin iubirea reciprocă reală.

- ✓ *Este o îndrăzneală bună și una rea: cea bună e cea care are încredere în mila lui Dumnezeu; cea rea este obrăznicia de a sfida poruncile lui Dumnezeu, de a nu se smeri, de a nu face ascultare de cei rânduiți și de a trece peste regulile buneii cuviințe între oameni. Ea este unită cu nerușinarea și cu obrăznicia. Aceasta pare un act de libertate dar nu e deloc așa căci adevărata libertate se află în smerenie, aceasta hrănindu-se din iubirea lui Dumnezeu și față de Dumnezeu. Între cel smerit și Dumnezeu este o relație de iubire în libertate. Obraznicul, îndrăznețul și nerușinatul, dimpotrivă este împins la îndrăzneala sa de desfrâu sau de mândrie.*
- ✓ Nu te moleși ci lucrează cât se întinde timpul înaintea ta; fii ascultător, supune-te și-ți va veni într-ajutor Dumnezeu, Cel care celor smeriți le dă har, iar celor mândri le stă împotriva. Zi neîncetat: Iisuse, ajută-mă și-ți va ajuta.
- ✓ Neprețuirea de sine ține locul osteneții! Cel ce voiește să țină smerenia adevărată să nu se prețuiască în ceva și aceasta este adevărata smerenie.
- ✓ Când ești mereu cu cineva, ajungi cu el la o familiaritate îndrăzneată care te lipsește de seriozitate.
- ✓ Un frate l-a întrebat pe marele Bătrân dacă este de folos să viețuiască în retragere. Cel ce voiește să pășească pe calea lui Dumnezeu să nu-și ceară lui cinste căci calea lui Dumnezeu ce este oare dacă nu să-și arunce în toate voia înapoia sa și să se socotească pe sine nemernic și cel din urmă dintre toți? Numai unul ca acesta poate păși pe calea aceasta căci cel ce nu-și taie voia și nu-și pune nădejdea în Domnul, nu poate. Aceasta este viața și mântuirea pe care trebuie să o râvnească și să o dobândească, căci altă cale afară de aceasta nu este. Frate nu te lăsa batjocorit!
- ✓ Vreau să iau pe cineva să-mi slujească dar stau pe gânduri dacă îmi va folosi cu adevărat. Să știi că avem și noi Stăpân și dacă ne vom supune și noi Stăpânului nostru, va face și pe slujitorii noștri să ni se supună. (Când te vede slujitorul tău supunându-te lui Dumnezeu, se va supune și el ție pentru Domnul, sau Domnului împreună cu tine.)
- ✓ Când voiesc să-l mustru pe cel ce greșește, îmi spune gândul: Mai rău păcătuiești, cum deci îl mustri pe el neîndreptându-te întâi pe tine? și aceasta îmi oprește mustrarea. aceste gând este de la diavol, ca acela să rămână neîndreptat iar tu să dai socoteală pentru el în ziua de apoi. Spune deci gândului: Că mai mult greșesc eu, este vădit și o recunosc, dar nu vreau să dau socoteală pe lângă asta și pentru fratele meu, căci Dumnezeu îmi cere îndreptarea lui. Deci după ce l-ai mustrat cu cruțare și cu frica lui Dumnezeu, spune-ți cuvântul Apostolului: Tu cel ce înveți pe altul, pe tine nu te înveți? Astfel te vei afla îndreptându-l pe acela cu smerită cugetare. (De-l voi mustra, voi da socoteală numai pentru mine dar nu și pentru el. Mai bine este deci să dau socoteală numai pentru greșelile mele decât pentru ale altuia din pricină că n-am făcut totul ca să-l îndrept. Mustrarea trebuie făcută cu frică de Dumnezeu pentru păcatul propriu și ca acela să vadă că n-o fac cu mândrie, ci văzând că o fac cu frică de Dumnezeu să simtă mustrarea ca făcută din ascultarea mea de porunca lui Dumnezeu și aceasta să aibă efect și asupra lui, simțind și el frică de această poruncă.)

Patimi ispite

- ✓ *Îți poruncesc să nu mă tulburi cu cererea unei convorbiri căci nu fac deosebire între oameni atât timp cât trăiesc!*
- ✓ *A răspunde răului cu rău, a căuta satisfacerea plăcerii, dă impresia că întărește ființa noastră. Pe aceasta se întemeiază argumentarea puțină rațională a ispitei. Trebuie să demascăm falsitatea acestei argumentări arătând că întărind prea mult trupul, întărim pentru un timp ceea ce este pieritor slăbănogind însă în același timp puterea și libertatea noastră ca subiect. Peste tot cei doi bătrâni văd mântuirea omului prin a ceea ce este netrecător în ființa lui. Cel bun este tare și puternic: săvârșirea binelui este o întărire reală a existenței; ontologicul deplin implică eticul. Hristos întărește pe om pe cruce comunicându-ne tăria Lui de a suporta și noi greutățile și ispitele, ne face și ființa noastră tare pentru că o face bună.*
- ✓ *Ispita ca o sămânță a răului este primită de om prin cedarea lui, prin faptul că nu luptă ca să nu se semene ea în el. Omul primește ispita printr-un act de slăbiciune, este o cedare în fața falsei argumentări.*
- ✓ *Îngerii răi demonii, pot face rău oamenilor prin distrugerile de produse în natură deoarece există posibilitatea de lucrare tainică a spiritului asupra naturii.*
- ✓ *Omul păcătos este ros de patimi ca de niște viermi, este sfâșiat de ele trăindu-și starea de descompunere prin ele. Este închis de ele în temnița egoismului său întunecat. Sub masca satisfacțiilor de scurtă durată ca niște spasme, oferite de lume, se ascunde o mare nefericire.*
- ✓ *Dacă ne-am depărtat de rele și ne-am înstrăinat de meșteșugarul lor diavolul, cu noi este Dumnezeu. Dacă ni s-a făcut amară dulceața lumii și ni s-a îndulcit dorința de faptele cele bune având totdeauna viețuirea în ceruri (Filipeni 3,20), cu adevărat cu noi este Dumnezeu. De vedem pe toți oamenii ca pe unul și toate zilele deopotrivă, cu adevărat cu noi este Dumnezeu. Dacă-i iubim pe cei ce ne osândesc, ocărăsc, disprețuiesc și ne păgubesc ca pe cei ce ne iubesc și ne laudă, cu adevărat cu noi este Dumnezeu. Semnul de a fi ajuns cineva la măsura aceasta este că îl are întotdeauna cu sine pe Dumnezeu căci de fapt Dumnezeu chiar este totdeauna cu el, iar cel ce nu este în felul acesta și nu-l are pe Dumnezeu cu sine, le va avea negreșit pe cele ale celui potrivit și urmarea o cunosc toți cei ce au minte.*
- ✓ *Este propriu celor desăvârșiți să lase gândul să intre în inima lor ca apoi să-l scoată, tu însă nu lăsa focul în pădure ca să nu o ardă. Nu lăsa să-ți ia hainele ca să nu fii nevoit să le iei înapoi cu mare luptă și sudoare. Deci nu te juca cu tulburarea căci sigur nu vei rămâne neclintit în această luptă!*
- ✓ *În ceea ce privește boala ta, dacă trupul primește hrană în fiecare zi și totuși slăbește, atunci este de la draci.*
- ✓ *Când ne închipuim persoane cu care ne certăm avem de-a face cu ispita despărțitoare a diavolului din pricina mândriei sau a ambițiilor noastre din pricină că ne amintim de niscai jigniri ce ni s-au adus. Când ne închipuim persoane care stârnesc în noi pofta desfrâului care în beția ei uită de toate, avem de-a face cu mișcări iscate în noi de îmbuibarea care-i stăpânită și ea de egoismul lor. Ispitele din plăcere ne vin noaptea iar cele de mândrie ziua.*

- Ispitele semănate de draci îndeamnă la păcate care la început par dulci dar pe urmă lasă o amarăciune care devine de nesuportat prin dezvoltarea lor în vicii. Omul are o dulceață în sine și o răspândește și în afară; omul bun îi îndulcește pe toți pe măsura bunătății lui, de aceea toți sfinții comunică o dulceață sufletească. Omul rău îi amărăște și îi agită pe toți. Atât bunătatea cât și răutatea au o forță iradiantă: de aici se vede că atunci când cineva devine rău fără să fi suferit vreoa influență văzută pe măsura răutății lui, trebuie să fi primit această influență de la ființele nevăzute.*
- Ai păcătuit? Liniștește-te din tulburarea păcatului și nu lua în seamă cele rele, ci cele bune căci cel bun ia în seamă cele bune, iar cel rău cele rele (Mt.12,35). Ridică-te iarăși susținut de mâna lui Dumnezeu și să nu crezi gândurilor tale căci dracii îți arată lucrurile precum voiesc ei. Asigură-te deci împotriva lor căci sunt cumplit de răi și plini de furie împotriva noastră Domnul să-i alunge pe ei degrabă de la tine!
- Pizma diavolului orbește inima ta ca să cugeți cele rele în locul celor bune și cele amare în locul celor dulci și așa să ai parte de osândă împreună cu cel ce zice binelui rău și dulcelui amar și cu cel ce socotește lumina întuneric și întunericul lumină (Isaia 5,20). (Aceasta este minciuna care nu împiedică numai cunoașterea realității, ci conduce viața celui ce o susține sau și-o însușește și celor amăgiți de el pe drumul fals, pe drumul eșecului lor, al strâmbării ființei umane, a slăbirii ei și a unirii ei cu neființa. Luând întunericul drept lumină toată ființa se scufundă în întuneric nemaivăzând nici un sens al existenței, toată ființa se cufundă în felul acesta în non-sens).
- Trebuie oare să îmbrac veșmânt rânduie anume pentru slujba Liturghiei, sau să să-mi acopăr cu o haină până la călcâie?** Agonisește-ți mai degrabă hlamida duhovnicească care îi face plăcere lui Dumnezeu. Haina până la călcâie înseamnă omorârea mădularelor. Spune-mi frate, dacă omul poartă o porfiră întregă din mătase și este desfrânat, îl curățește cumva veșmântul de curvie sau de alte patimi? Deci ce va fi cu cei vrednici de Sfintele Taine dar sunt lipsiți de veșminte? O singură haină ne-a poruncit Domnul să purtăm pe cea a curăției.
- Însăși reținerea de la păcate înseamnă izbăvirea de ele căci aceasta aduce tăria manifestată de ea și o transformare în ființa omului, dat fiind că reținerea înseamnă o frică continuă de Dumnezeu, un fel de trăire a puterii lui în om.
- Răbdarea bolilor și a necazurilor cu sentimentul că sunt o certare a lui Dumnezeu spre îndreptare și însănătoșire, produce și ea o mutație treptată în ființa omului împreună cu scăparea de păcate prin reținerea de la ele. Păcatul și virtutea sunt stări totale ale ființei umane care se modifică prin liberul arbitru al omului. Acolo unde se neagă păcatul și virtutea se neagă libertatea și putința de schimbare în bine sau în rău a firii omenești prin libertate omul fiind considerat ca o bucată a naturii în care se împlinesc legile firii fără voia lui.
- Sunt tulburat de patimile sufletului meu; spune-mi pentru Dumnezeu ce să fac ca să mă ușurez de ele? Frate, cel ce voiește să se mântuiască și dorește cu dinadinsul să fie copilul lui Dumnezeu să agonisească: smerenie, supunere, ascultare și neîndrăzneală. Ia seama că ai spus: Ce să fac? și iată că ți-am zis! Și îți dau cheazășie că nu vei mai fi stăpânit nici de vrăjmași, nici de patimi.
- Semnul învoirii stă în a place acel lucru omului și a se îndulci în inima lui cugetând la el cu plăcere. Iar când cineva se împotrivesc gândului și luptă cu sârguință să nu-l primească arată că nu primește învoirea ci mai vârtos o respinge, iar această luptă pricinuește omului probare și sporire.
- Când cineva este ispitit de pofta sa, este semn că n-a avut grijă ci și-a lăsat inima să se pogoare la cele săvârșite de el mai înainte și astfel își aduce singur asuprași mânia din pofta proprie.

- ∨ *Diavolul caută să pună stăpânire pe om prin toate păcatele și patimile. Omul este chemat să lupte pentru a scăpa de orice formă de stăpânire a lui pentru ca înlăturând orice acoperiș al celor relative care îl pot stăpâni să se afle în comuniune nemijlocită cu Dumnezeu Cel absolut nesupus planului celor relative, libertatea iubirii depline, Dumnezeu fiind iubire, nu-l face pe om rob, nu-l stăpânește propriu zis. Când omul ajunge sub vreo stăpânire, s-a despărțit de Dumnezeu , s-a supus domniei forțelor inferioare care întrerup legătura cu Dumnezeu.*
- ∨ *Demonii îți aduc gânduri ispititoare pentru că nu le cunoști rafinatele uneltiri, sau Dumnezeu îi lasă să facă aceasta pentru a spori și tu în cunoașterea subtilităților binelui ce se opune subtilităților mincinoase ale răului.*
- ∨ *Păzește-ți limba de la grăirea deșartă, pânțele de plăcere, iar pe aproapele păzește-l de mânia ta. Agonisește neîndrăznirea, neprețuirea de sine, dragostea față de toți și ținerea lui Dumnezeu în minte gândindu-te că curând te vei arăta în fața Lui. Să le ai pe toate acestea în tine și pământul tău va aduce câte o sută roadă lui Dumnezeu.*
- ∨ *Alungarea patimilor patimile sunt necazuri și Domnul nu ne-a ferit de ele ci a zis: În ziua necazului cheamă-Mă pe Mine și te voi izbăvi și Mă vei slăvi. deci în orice patimă nimic nu e mai de folos decât a chema numele lui Dumnezeu. Cât despre împotrivirea în cuvânt, ea nu este cu putință oricărui om, ci numai celor puternici cărora dracii li se supun, căci dacă vreunii din cei neputincigși încearcă una ca aceasta, dracii își râd de el ca de unul ce vrea să se împotrivească aflându-se deja sub puterea lor. La fel certarea lor este cu putință numai celor mari care au putere, nouă celor slabi nu ne este dat decât să alergăm la numele lui Iisus căci patimile sunt draci după Sfânta Scriptură și aceștia ies în numele lui Iisus. Deci ce voiești mai mult de atât? Dumnezeu să te întărească și să-ți dea putere în frica Lui.*
- ∨ *Dacă mănâncă cineva vreo mâncare și se vatămă la stomac, la splină sau la ficat și prin îngrijirea și priceperea doctorului se vindecă, numai e cu negrijă de sine ca să nu-l ajungă ceva și mai rău, ci își aduce aminte mereu de primejdia dinainte cum a spus și domnul celui vindecat de El: Vezi, te-ai făcut sănătos, de acum să nu mai păcătuiești ca să nu pățești ceva mai rău.*
- ∨ *Răul nu se poate desființa cu rău niciodată!*
- ∨ *Există o pace din partea patimilor de scurtă durată este mulțumirea fiarei care s-a săturat, e pacea trupului obosit de spasmul plăcerii, dar patima se va trezi din nou.*
- ∨ *Când te luptă vreun gând rău cheamă fără tulburare numele lui Dumnezeu și va fi alungat acel gând.*
- ∨ **Ce să fac, căci sunt tulburat de războiul lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al altor patimi?** *Când te războiește patima lăcomiei luptă cu toată puterea pe care o ai după Dumnezeu ca să nu dai trupului ce pofteste, iar față de iubirea de argint, la fel. Până ce te necăjește războiul să n-ai nimic de prisos peste haină. Luptă-te tot așa în ceea ce privește vasele și în cele mai mici lucruri.*
- ∨ *Cel ce începe să înainteze în bine este împresurat de pizma și mânia diavolului, dar și a multor oameni prin care el lucrează.*
- ∨ *Voile despărțite de voia lui Dumnezeu nu sunt voi deplin libere, ele nu sunt voia cea adevărată căci aceasta este robită de mândrie ori de alte patimi. Ea este multiplă căci tu însuși ești sfâșiat supunându-te când unui stăpân, când altuia, neputînd avea nici o consecvență. Voia cea adevărată se afirmă când afirmă voia lui Dumnezeu. Atunci este omul cu adevărat liber și unitar, sau el însuși, căci face permanent ceea ce corespunde subiectului său ca fundament veșnic al existenței sale fericite în fundamentul ultim al lui.*

- ∨ *Cele contrare firii sunt patimile; fără ele poate omul trăi căci nu fac parte din fire, deci părăsindu-le pe acestea pentru Dumnezeu, nu dă ceva din ceea ce îi este necesar, dar cel ce dă din ale firii sale, aduce o jertfă lui Dumnezeu. Însă prin aceasta se ridică pe un nou plan de existență mai presus de fire. Jertfa este sfințită de Dumnezeu când este primită.*
- ∨ *Lucrând Dumnezeu în noi ca Persoană liberă și iubitoare, nu înăbușă voia noastră, ci se așează pe linia ei, deci o ajută și pe ea să se împlinească. Numai forțele impersonale sau numai cel ce vrea să te domine îți stingherește voința, cel ce te iubește însă îți promovează libertatea, te încurajează, te ajută să lucrezi tu însuși căci se bucură să-i răspunzi cu iubirea ta liberă lucrând de bunăvoie cele bune care corespund și voii lui. Binele este iubirea întreolaltă sau este produsul ei.*
- ∨ *Dacă vrăjmașul stăruie să ne războiască în acestea socotind să ne prindă în cursa nerușinării lui și să ne surpe, să nu ne lăsăm răpiți, ci după întâiul atac să luăm aminte la al doilea și tot așa în continuare căci s-a scris: De șapte ori într-o zi cade dreptul și se ridică. (Psalmi 24,16). Dar a se ridica înseamnă a lupta, iar cel ce luptă cade și se ridică până ce la sfârșit arată cine este. Dar în toate să avem grijă să chemăm numele cel sfânt al lui Dumnezeu căci unde este Dumnezeu, acolo sunt toate cele bune. Dar tot așa de adevărat este că unde e diavolul sunt toate cele rele și e vădit că de vorbim pentru a plăcea oamenilor sau cu tulburare în chip rău, acestea sunt de la diavol.*
- ∨ *Somnul are și el dulceața lui căci este și un somn al firii integrale a omului în care se odihnește și sufletul nu numai trupul.*
- ∨ *Dacă cineva este bolnav și are nevoie de baie, nu este păcat să facă, dar dacă este sănătos baia îi aduce refacere, odihnă însă și moleșeală trupului.*
- ∨ *Nimic altceva nu-i de folos omului decât să nu ia și să nu facă un lucru cu patimă.*
- ∨ *Animalele, lucrurile, energiile naturii sunt unelte indirecte ale sufletului, și de acestea toate ne folosim prin intermediul trupului. Trupul este o unealtă directă prin care ne facem toate celelalte unelte indirecte. Tot cosmosul este un fel de trup lărgit al omului; toate ale lumii sunt simțite de suflet prin trup devenind prin trup nu numai obiecte ale sufletului, ci și un câmp simțit și mijloace de lucrare asupra lumii. Toate se adună în cunoașterea și simțirea sufletului prin trup. Curățind simțirile trupului, curățim simțirea tuturor împreună cu sufletul. Când nu folosim trupul pentru lucrarea binelui prin el, ci numai pentru satisfacerea poftelor lui din folosirea lucrurilor, îl facem slujitor egoist al răului. Trupul ca unealtă a sufletului câștigă în lucrările cu care se obișnuiește o dexteritate uimitoare care nu se poate explica fără lucrarea minții prin el. Toți mușchii palmei capătă o flexibilitate conformă cu lucrul ce-l împlinește. Ochiul prinde nuanțe din formele văzute și din sentimentele spirituale ale persoanelor față de ele. Trupul este ecranul trăitor al tuturor imaginilor unite cu revelațiile spirituale ale sufletului.*
- ∨ *Binele făcut îți trezește mulțumire ori de câte ori te gândești la el, deci în veci. a spus Sfântul Grigorie de Nissa.*

Trândăvia osteneala

- ▽ Trebuie să cânti puțin și să spui puține pe dinafară, să cercetezi și să păzești puțin gândurile căci cel ce are multe feluri de mâncare la masa sa are plăcere să mănânce din toate, iar cel ce mănâncă un singur fel în fiecare zi nu numai că n-are plăcere în ea, ci cu vremea se și scârbește. Stă în puterea celor desăvârșiți să se împărtășească în fiecare zi de același fel de mâncare fără a se scârbi. Cât despre cântare și despre rostirea pe dinafară să nu te legi pe tine, ci fă după puterea dată ție de Domnul. De citit și de rugăciune să nu te lipsești. Fă puțin din aceasta, puțin din aceea și așa vei cheltui ziua plăcând lui Dumnezeu. Părinții desăvârșiți ai noștri n-au avut o regulă (pravilă) pentru că toată ziua le era lor pravilă: să cânte puțin, să rostească puțin pe dinafară, să-și cerceteze puțin gândurile, să se ocupe puțin cu mâncarea iar acestea toate cu frica lui Dumnezeu.
- ▽ Oricine laudă dulceața cuvintelor lui Dumnezeu, dar nu se hrănește din ea o face să pară amară. . Oare nu e amar cuvântul: De voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea și să urmeze Mie.? Iar de este dulce pentru ce vrând să împlinim voia proprie îl respingem? Cel ce se arată pe sine cunoscând calea care duce la cetate întrebă de ea fie din dispreț, fie ca să ispitească pe cel întreat și să râdă de el, iar de cunoaște calea dar nu umblă pe ea este judecat ca unul ce o nesocotește. Deci, dacă cineva arată fratelui său calea, dar nu are grijă să meargă el însuși pe ea, e socotit vinovat.
- ▽ Nu căuta pe Domnul și nu întreba unde locuiește. (Sisoe) Ce-ți voi spune deci ție care ai părăsit străduința de a cerceta păcatele și dorești să mă vezi pe mine Vierme împuțit, pământ și cenușă? (Iov 42,6) (Să nu căutăm să aflăm teoretic prea multe despre Dumnezeu, izvorul puterii noastre, ci să ne folosim de ea. Nu cere unui sărac ca mine, spune bătrânul, să-ți dau cunoștința lui Dumnezeu pe care nu o posed.)
- ▽ Ceasurile și cântările sunt predanii bisericești și bune pentru conglăsuirea întregului popor; la fel în mănăstiri pentru conglăsuirea celor din obște. (Cântând toți laolaltă se produce o unitate de cuvânt de gândire și simțire a celor din biserică, o simfonie.) Cei din Schit însă nu au ceasurile, nici nu cântă imnuri, ci săvârșesc lucrul de mână, meditează și fac puțină rugăciune de unul singur. Iar stând la rugăciune trebuie să te eliberezi de omul cel vechi, să zici Tatăl nostru sau să le faci pe amândouă, apoi să șezi la lucrul de mână. Cât privește prelungirea rugăciunii când stai în picioare, dacă te rogi neîncetat potrivit Apostolului (*I Tes 5,17*), nu trebuie să o reiei de câte ori te ridici căci mintea ta e toată ziua la rugăciune. Dar când te așezi la lucrul de mână trebuie să spui din inimă sau să rostești psalmi, iar la sfârșitul fiecărui psalm să te rogi șezând: Dumnezeule miluiește-mă pe mine ticălosul. De ești hărțuit de gânduri atunci adaugă: Dumnezeule, Tu vezi necazul meu, ajută-mă! Când deci ai făcut trei rânduri în plasă, scoală-te la rugăciune și plecând genunchii și sculându-te spune la fel rugăciunea amintită. La vecernii, cei din Schit spun 12 psalmi și la sfârșitul fiecăruia în locul doxologiei (Slavă Tatălui) spun Aliluia și fac o rugăciune; la fel și noaptea spun precum voiește: unul spune psalmi din inimă, altul își cercetează gândurile sale sau citește Viețile părinților. După ce citește 5-8 foi trece pe urmă la lucru de mână. Cel ce cântă sau rostește psalmi din inimă trebuie să-i rostească cu buzele dacă nu-i prin apropiere cineva.
- ▽ Ți-am spus-o de multe ori: Trezește-te din somnul cel greoi căci nu știi ceasul în care va veni Domnul!

- ✓ În privința somnului de noapte, roagă-te de două ori seara socotind apusul soarelui. Slăvind astfel pe Dumnezeu, dormi apoi șase ore, apoi scoală-te la priveghere și petrece așa celelalte patru ore. Vara fă la fel dar scurtând timpul și spunând mai puțini psalmi pentru scurtimea nopților.
- ✓ În privința hainelor, cel slab trebuie să aibă pentru neputința lui haine de vară și de iarnă, iar cel ce a ajuns să suporte cum zice Apostolul foamea, setea și golătatea, poate petrece timpul cu o singură haină. Dar să nu ne înălțăm frate în cuget, ci să ne lăsăm duși spre cele smerite și să nu murmurăm având două sau trei veșminte.
- ✓ Frate, sunt uimit și mă minunez când cei din lume dorind să câștige se războiesc, disprețuiesc fiarele sălbatice, cursele tâlharilor, primejdiile mării și însăși moartea nedescurajându-se câtuși de puțin datorită bogăției râvnite, chiar dacă nu sunt singuri că o vor dobândi. Iar noi ticăloșii și moleșiții care-am primit putere să călcăm peste șerpi, scorpioni și peste toată puterea vrăjmașului, noi care am auzit: Eu sunt, nu vă temeți!, care știm limpede că nu ne luptăm din puterea noastră, ci din puterea lui Dumnezeu care ne întărește și ne înarmează, suntem atât de lipsiți de curaj mai fricoși decât femeile. Dar de unde vine aceasta? De acolo că trupurile noastre n-au fost străpunse de frica Lui (*Psalmi 118,120*), că glasul suspinului nostru nu ne-a făcut niciodată să mâncăm pâinea (*Psalmi 101,56*). Ia aminte că moleșeala, nepăsarea și iubirea de trup nu ne lasă nici să răsufălăm. De vrei să fii râvnitor, ostenește-te, silește-te, teme-te de Dumnezeu și El va face voia ta, căci a spus că va face voia celor ce se tem de El. (*Psalmi 144,19*)
- ✓ Cât despre citit, este de folos a citi Viețile Părinților căci așa se luminează minte în Domnul.
- ✓ Crede mie frate că știu un om pe care-l cunoaște numai Domnul ajuns la o astfel de măsură, că odată sau de două ori, ba chiar de mai multe ori pe săptămână este cucerit de hrana duhovnicească și dulceața ei îl face să uite cu totul de hrana simțită. Apoi când vine la împărtășirea de ea nu voiește să se împărtășească simțindu-se sătul și scârbit de ea. Iar dacă totuși se împărtășește, se defaimă pe sine zicând: Pentru ce nu sunt întotdeauna așa? și dorește să mai primească din aceea. (Se afirmă aici taina necuprinsă a intimei legături dintre suflet și trup. La urma urmelor, trupul este raționalitate plasticizată și sensibilizată plină de lucrarea spiritului uman și în ultimă instanță de Duhul dumnezeiesc. De ce n-ar susține atunci Duhul acest suport al vieții spirituale printr-o lucrare intensă a Lui în sufletul omenesc, deci și în trup fără să recurgă la noi adaosuri de materie pe care el să o prefacă în materie vie și însuflețită a trupului? În afară de aceasta, materia este în ultimă analiză *energie concentrată*. Poate că noi, prin puterea spiritului nu actualizăm toată energia concentrată în trupul nostru. O lucrare mai intensă a Duhului poate actualiza lucrând direct asupra trupului, sau prin spiritul nostru mai multe zăcăminte de energie condensată în trupul nostru. Mai condensate sunt aceste energii în oase, alipirea lor de carne poate avea ca urmare o umplere a cărnii de mai multe energii încât se poate trăi o vreme mai îndelungată fără o hrană nouă. Dar aceasta poate fi și urmarea concentrării tuturor gândurilor într-un singur gând îndreptat spre Dumnezeu, ceea ce atrage în gândul astfel concentrat dar și în oasele unificate și lipite de trup puterea Duhului Sfânt care actualizează mai multe energii concentrate în ele.)
- ✓ Iarna nu se bea mult, de asemenea trebuie să se mănânce mai puțin, adică din toată cantitatea bucatelor se micșorează a 12-a parte, iar din vin și apă câte o jumătate de pahar de fiecare. Dacă te ții tare și nu obosești, este bine să bei odată pe zi, iar de nu poți, bea de două ori, dar de fiecare mai puțin. În vremea mișcărilor și războaielor gândurilor trebuie să mai tai puțin din măsura obișnuită, încă o a 12-a parte și o jumătate de pahar de băutură încât mâncarea să fie micșorată cu două uncii, iar băutura cu un pahar.
- ✓ Cei ce se cârmuiesc pe ei înșiși bine și cu dreptă socoteală, țin seama de trup și de înclinarea lui

căci a mânca după poftă înseamnă a pofti să mănânci nu după trebuința trupului ci din lăcomia pântecelui. Iar de vezi că cineva din înclinare dorește mai multe legume verzi decât uscate, dar nu din poftă, ci pentru că este mai ușor, aceasta este ceva deosebit căci există firi care primesc mai bucuros bucate dulci, altele sărate sau acre. Aceasta nu este patimă sau lăcomie. Dar a pofti și a dori mâncarea este poftă și ea este slujitoarea lăcomiei pântecelui. Deci când lucrează împotriva ei și te folosești de mâncare din trebuință, nu o faci din lăcomia pântecelui.

✓ Noi punând piciorul pe prima treaptă a scării să nu voim să urcăm îndată la cea mai de sus. Dacă înfăptuim cele de la mijloc ajungem prin înfrânare și la cele mai multe căci cei ajunși la această măsură pot să fie precum zice Apostolul și sătui și flămânzi pentru că s-au învățat în toate. *(Rămân stăpâni pe ei înșiși și când sunt sătui și când sunt flămânzi pentru că s-au deprins să se stăpânească în ambele cazuri.)*

✓ A fi moleșit, a nu voi să sporești cum ți-o cere însăși firea, înseamnă a te lăsa stăpânit și purtat ca un obiect. Dar fiind om nu poți fi redus prin trândăvie la starea totală de obiect, ci devii robul patimilor. A fi moleșit înseamnă a te lăsa închis în închisoarea neputinței și monotoniei plictisitoare, înseamnă a cădea din plinătatea ființei într-o existență părăută, într-un coșmar în care nu faci și nu mai poți face nici un gest de eliberare, ci cu tine se fac, deși ți se pare că faci tu însuși lucruri care nu le faci de fapt tu. Aceasta este moartea sufletească de pe pământ care culminează în viața de apoi.

✓ Dormitul pe scaun te duce cu timpul la smerenie, însă predă-te lui Dumnezeu în frica Lui.

✓ Ascultă frate! Ai ajuns slăbănog de vrei să fii slujit de altul? Nu-ți dai seama că aceasta este spre osândă, mai ales pentru un tânăr care mai degrabă ar trebui să slujească altuia? Crede-mă că eu până ce n-am primit înștiințare de la Dumnezeu să mă liniștesc în izolare, mă slujeam singur chiar în vreme de boală pregătindu-mi puțină mâncare și aprinzând focul. Nu face ceea ce faci că de nu vei muri în chip păcătos, ci de ai vreo nevoie, nu vorbi mai mult de ea decât este trebuință, căci cel ce nu și-a zidit chilia sa cum o va zidi pe a altuia? Nu știi că Domnul a zis: Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească? nu te lăsa abătut de la cesteia că de nu sângele tău va fi asupra ta *(III Împărați 2,38)*. Am întrebat și am auzit că un tânăr nu folosește alt tânăr chiar de l-ar adăpa cu cunoașterea întregii Scripturi.

✓ Veghează frate că ești muritor și vremelnic. Strânge calul tău în frâul cunoștinței ca nu cumva privind ici și colo să înnebunească după femei, mai bine zis după bărbați și să te arunce pe tine călărețul lui. Roagă-te lui Dumnezeu ca să întoarcă ochii tăi ca să nu vadă stricăciunea. De vei dobândi o inimă de bărbat vor fugi de la tine toate războaiele. Fă-te usturător ca spirtul pe rană și nu lăsa să se adune împuțiciunea și necurăția. Dobândește plânsul ca să te înstrăinezi pe tine de îndrăzneala ce destramă sufletele celor ce au câștigat-o pe aceasta. (Calul e altceva decât călărețul; pofta trupului și vrerea păcatului stârnită de această poftă altceva decât adevăratul stăpân peste toate cele din care se constituie omul, deși voia subiectului poate ceda și se poate pune într-o anumită măsură în slujba poftei și a păcatului. Subiectul este târât oarecum fără voia lui sau cu pe jumătate de voie în cele pe care pe de altă parte le simte contrare lui, putând fi dus prin repetiție până la moartea sufletească încât omul să devină un fel de automat, sau obiect purtat de impulsuri regulate în colo și-ncoace.)

✓ Nu toți care sunt în mănăstire sunt monahi, ci cel ce face lucrul monahului pentru că s-a spus: Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Care este în ceruri. Deci de ce-ți râzi de tine frate nenorocit căci de întrebă și nu stăruie, ci întrebând iarăși le spui altora căutând slava deșartă și să plăci oamenilor. Pentru aceasta culcându-te ești ispitit și vine asupra ta demonul care te înăbușă și pentru aceasta îngăduie Dumnezeu să fii pedepsit prin îndepărtare ca să te ocărăști pe tine însuși, dar tu nu înțelegi.

Acesta este timpul care ni s-a dat să ne cercetăm patimile noastre și de a ne tângui. Când șezi în chilia ta și ești supus ispitelor ocărăște-te pe tine în toate și aruncă neputința ta înaintea lui Dumnezeu și El te va ajuta și-ți va da putere ca să sporești întru El.

- ✓ Când ai vreo suferință în trup, te înfrânezi de la lucrurile care te vatămă, atunci de ce dar nu lupți să te înfrânezi când suferă sufletul? Folosește puterea ta și Dumnezeu te va ajuta pentru rugăciunile sfinților căci însetează să vadă mântuirea noastră Cel ce s-a jurat pe sine că nu voiește moartea păcătosului, ci să se-ntoarcă și să fie viu. Adu-ți și tu cei doi bănuți ai tăi și-L vei bucura pe El ca și văduva aceea. Leagă-ți barca de corabia Părinților tăi și aceștia te vor cârmui spre Iisus.
- ✓ În privința limbii, a pântecelui și a îndrăznelii fă și tu ce poți ca să te-nfrânezi căci fără osteneala, trezvia și plânsul din inimă, nu pot fi ținute. Adu-ți aminte că mult poate rugăciunea lucrătoare a dreptului.
- ✓ Nu căuta să te slujească cineva, ci slujește-te singur!
- ✓ Trebuie întru totul să ne lipim de Sfinții Părinți și din pilda vieții lor, din vorbirea și suspinul acestora să ne umplem de pocăința cea după Dumnezeu. Aceasta se aseamănă cu ceea ce făceau oile lui Iacov, care privind la nuielile din apă, zămisleau și nășteau după chipul lor peștiș. Astfel dacă întipărim și noi pildele lor ca să ne folosim în același fel de lucruri, nu vom întârzia să pășim pe aceeași cale cu ei.
- ✓ A fi desăvârșit înseamnă după Sfântul Apostol Pavel a tinde mereu în sus: Cele dinapoi uitându-le și spre cele dinainte întinzându-mă (*Filipeni 3,13*). Aceasta este desăvârșirea omului: tensiunea continuă, neoprirea, nealunecarea în jos, este desăvârșirea în mers cu privirea ațintită la ținta finală.
- ✓ De voiești să te mântuiești cu adevărat, ascultă cu fapta: ridică de la pământ picioarele tale și înalță-ți mintea la cer și acolo să-ți fie cugetarea ziua și noaptea. Disprețuiește-te cu toată puterea ta, noaptea și ziua, luptându-te să te vezi puțin mai prejos de orice. Aceasta este calea cea adevărată și afară de ea nu este alta pentru cel ce voiește să se mântuiască în Hristos care-l întărește pe el. Cel ce voiește să alerge! Cel ce voiește să alerge! Cel ce voiește să alerge! Să alerge să ia cununa. Îți dau mărturie despre aceasta înaintea lui Dumnezeu cel viu Care voiește să dăruiască viața veșnică tot celui ce voiește. De voiești, lucrează frate!
- ✓ Binele îl câștigi mișcându-te, numai cel ce rămâne leneș în cele rele, nu se mișcă, nu aleargă, iar mișcarea este susținută de voință. Cel ce se lasă în voia răului nu se mișcă propriu-zis, este inert pentru că nu se folosește de voință. Cel ce vrea să facă binele, să fie bun, voiește să fie mereu mai bun, să facă tot mai mult bine. În rău se alunecă tot mai jos, aproape lipsit de orice voință; binele are o țintă niciodată deplin ajunsă e Dumnezeu. Răul n-are nici o țintă sau îndeamnă doar la repetarea unei plăceri de scurtă durată. Fericirea veșnică încununează o voință ce se întărește continuu. Trândăvia nu realizează pe om și de aceea nu se încununează cu fericirea plinătății netrecătoare a vieții.
- ✓ Cel ce voiește să biruiască se și silește pe sine fie la post, fie la priveghere, fie la orice alt lucru. De pildă, dacă e dator să nu mănânce cum e obiceiul până la ora nouă dar slăbiciunea îi cere să mănânce la ceasul al treilea (9), să se silească să nu mănânce până la ceasul al șaselea (12). Cu privegherea, la fel, căci astfel silința se împotrivește lucrării dracilor. În ceea ce privește pogorământul, aceasta este un ajutor dat trupului. (Nevoința aceasta perseverentă și tenace este un mijloc de întărire a voinței sau a spiritului împotriva pornirilor inferioare care-l robesc pe om. Pofta e printre primele, mânia dintre ultimele. Numai omul întărit prin nevoință, omul liniștit și generos se poate face lăcaș al Duhului Dumnezeiesc. Numai el este liber pentru relația de iubire

adevărată cu Dumnezeu și cu semenii. Numai acest om este tare și nu e preocupat din slăbiciune pentru sine. Demonii îl slăbesc pe om cu aparența că-l fac să se preocupe de sine sau cu acest scop.)

- ✓ Fraților, plâng și mă tânguiesc pentru mânia ce ne amenință căci toate le facem împotriva a ceea ce trebuie. Fiindcă s-a spus: De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor și fariseilor nu veți intra în Împărăția Cerurilor, și fărădelegile noastre au întrecut cu mult pe cele ale celorlalte neamuri.
- ✓ Împotrivește-te răutății și Domnul îi va aduce pe dușmanii tăi sub picioarele tale, cei potrivnici ajungându-ți în cele din urmă prieteni. Luptă-te până la moarte pentru adevăr și Dumnezeu va lupta pentru tine. Nu cere ajutor de la oameni, căci cel ce-și pune nădejdea în ei cade repede, iar ajutorul lui Dumnezeu întrece cu mult ajutorul a zeci de mii de oameni. Pentru aceasta a zis Proorocul: Domnul este ajutorul meu și nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul. Sprijinește-ți deci inima ta în Domnul, îmbărbătează-te și fii tare, iar El va fi negreșit lângă tine. (Numai luptând cu toată puterea, e prezent și Dumnezeu în tine, luptând cu puterea Lui împreună cu puterea ta. Dacă lupt moleșit, Dumnezeu nu luptă cu tărie în mine. În tăria luptei mele este prezentă tăria luptei lui Dumnezeu. Dumnezeu vrea să fii tare, dar nu sunt tare de nu simt puterea mea încordându-se. Însă în încordarea aceasta este lucrător Dumnezeu pe măsura ei.)
- ✓ Dacă la Dumnezeu toate sunt cu putință și așa credem, să facem întru El tot ce putem iar El îi va nimici pe cei ce ni se împotrivesc căci El risipește sfaturile neamurilor și nimicește uneltirile cârmuitorilor. Iar voia Lui rămâne în veac. (Psalmi 32,10) Susține pe cât poți adevărul și luptă-te pentru el. Să stăm întru adevăr și nu vor întârzia dușmanii să vină la picioarele noastre. Astfel se va slăvi Dumnezeu prin robii Săi.
- ✓ *Sfântul Varsanufie cere ca omul să nu se robească unei legi pe care să și-o dea odată pentru totdeauna, ci să lucreze de fiecare dată așa cum împrejurarea îi spune că este de folos. Libertatea în bine, aceasta e recomandarea. Să nu se îngreșească omul printr-o lege a repetiției formale.*
- ✓ Să nu te moleșești cu trupul căci te va doborî! (Moleșeala trupului este moleșeala sufletului; trupul trândav și pretențios a scăpat de sub puterea și controlul sufletului sau sufletul nu mai are putere asupra lui. Este un trup care cedează ușor la orice ispită, care nu vrea și de aceea nu mai este în stare să se încordeze fără greutate.)
- ✓ Frate, silirea în toate și smerenia îl duc pe om de grabă le sporim.
- ✓ Să nu judeci pe cineva, să nu disprețuiești sau să smintești pe cineva. Nu gândi despre cineva cele ce nu le-ai văzut la el căci aceasta-i spre pieirea sufletului. Ia aminte la tine și așteaptă moartea cea grabnică. Spune-ți cuvântul fericitului Arsenie: Arsenie pentru ce-ai ieșit din lume? Ce-ai venit să cauți aici? Aleargă spre Iisus ca să-L apuci. De vrei să te mântuiești iuțește-ți pasul ca să te afli în această bună împreună-vestire cu sfinții Bătrâni. De vrei să te mântuiești lucrează!
- ✓ Este o mare bucurie să ceară cineva un lucru cu frica lui Dumnezeu. Acesta va îndrăzni să creadă că cererea lui se va împlini. Dar dacă ceri sămânță pentru ogorul tău, cultivă-l ca să-l pregătești pentru plivirea ei, căci despre pământul cel bun și cultivat se spune că a dat câte o sută de roade pentru una.
- ✓ *Nu poate fi omul tare decât în Dumnezeu. Când este singur este slab. În omul credincios nu se poate deosebi ce este al lui de ce este al lui Dumnezeu. Lui i se pare că tot ce face, Dumnezeu face dar pune atâta râvnă ca și cum totul ar depinde de el căci fără râvna și efortul lui n-ar lucra Dumnezeu, însă chiar râvna lui își are proveniența de la Dumnezeu. Va fi tras la răspundere dacă n-a lucrat așa cum voiește Dumnezeu, sau va fi răsplătit dacă lucrează așa.*

Dar n-ar fi putut lucra cum vrea Dumnezeu dacă n-ar fi avut întărirea lui Dumnezeu și e osândit când n-a lucrat așa pentru că n-a primit ajutorul lui Dumnezeu.

- ✓ Numai prin multe lupte repetate se întărește omul în așa fel ca ispita să nu mai aibă putere asupra lui.
- ✓ Ni se cere să facem ceea ce stă în puterea noastră și nimic mai mult căci acoperământul și mila lui Dumnezeu va întări neputința noastră.
- ✓ **De unde vine trândăvia și ce trebuie făcut când se ivește ea?** Este o trândăvie a firii din oboseală și una de la draci. De voiești să le deosebești cercetează astfel: cea de la draci se ivește în cineva înainte de timpul când are nevoie de odihnă, căci începând să lucreze încă înainte de a isprăvi o treime sau o pătrime din lucrare, trândăvia îl îndeamnă să lase lucrul și să se scoale. Deci nu trebuie să primească îndemnul ei, ci să facă rugăciune și să șadă la lucrul lui cu răbdare. Astfel, văzând vrăjmașul că omul face rugăciune tocmai din pricina trândăviei, pentru a nu-i mai prilejui asemenea faptă fuge. Cea a firii se ivește când omul se ostenește peste putere și se silește a lucra mai mult decât poate. Astfel trândăvia firii se naște din neputința trupului. În acest caz trebuie să-și încerce omul puterea și să-și odihnească trupul în frică de Dumnezeu. (Trândăvia care este produsă de o prea mare oboseală a trupului are în ea ceva spiritual și care arată în ea o influență a celui rău. Simt o trândăvie pentru ceva și atunci când fac ceea ce nu-mi produce o plăcere trupească, este un fel de autosugestie, descurajare care tot prin autosugestie se poate învinge. Ea se învinge cu voința dovedind astfel că ea provine și dintr-o voință slabă.)
- ✓ Dacă din trândăvie se naște o ațipire care mă împiedică de la lucrul pe care-l fac, oare trebuie să mă ridic sau să rămân șezând? Să te ridici și să nu încetezi a te ruga lui Dumnezeu și va alunga Domnul ațipirea de la tine.
- ✓ Folosește toată puterea ta căci mulți au fost cu Iisus și mulți s-au înstrăinat de El.
- ✓ Cel ce caută cu adevărat viața veșnică se străduiește să păzească cuvântul lui Dumnezeu până la vărsarea sângelui în tăierea voii sale.

Suferință răbdare

- ✓ *Un mare rol în înaintarea omului spre chipul real al lui îl are răbdarea necazurilor. Aceasta îl întărește pe om cu adevărat în spiritul lui, în vreme ce căutarea de a se sustrage de sub ele îl moleșește spiritual. Prin răbdarea necazurilor omul arată că tăria lui nu-i vine de la alipirea de lume, ci de la Dumnezeu Cel atotputernic și iubitor. Lumea alternează plăcerile ce le dă cu foarte multe necazuri, însăși robia și slăbiciunile în care-l coboară pe om patimile ca alipiri excesive la lume, arată incapacitatea ei de a-l îmbunătăți de a face din el o ființă liberă. Omul este unit prin spiritul său în mod deosebit cu Dumnezeu Cel netrecător și infinit în viața Lui, de aceea trebuie să cultive mai ales legătura cu El dezrobindu-se de lume și devenind prin aceasta stăpânul ei cu adevărat. Toate căutările de ocolire a necazurilor alegând viața comodă prin ceea ce i se oferă de către lume sunt împreunate cu egoismul care separă pe om de om, împiedicându-l prin aceasta în înaintarea spre Împărăția Cerurilor care este Împărăția iubirii între el și Dumnezeu, între om și semenii săi. De aceea sfinții Varsanufie și Ioan socotesc că nu există alt drum spre Împărăția Cerurilor decât suportarea cu răbdare a durerii, a necazurilor și chiar săvârșirea oricărui bine ei o socotesc împreună cu suportarea unui necaz, căci aceasta trezește invidii văzute și nevăzute. În răbdarea necazurilor se manifestă o relativizare a legăturilor noastre cu cele ale lumii; prin ea se face iarăși transparent sau simțit planul vieții spirituale superioare caracterizată prin bunătate și iubire în viața de veci. Acest simț al relativității celor pământești care slăbește patimile noastre dă omului odihnă tot mai mare din partea grijilor pentru lucrurile și influențele lumii acesteia, de aceea odihna este o altă importantă stare duhovnicească accentuată insistent de cei doi bătrâni. Prin aceasta se arată că lumea e făcută nu pentru a ne robi spiritul, ci pentru a fi transfigurată prin spiritul nostru unit cu Dumnezeu ca să fie luată în stăpânire de spiritul nostru. Sfântul Varsanufie explică această odihnă arătând că ea se dobândește ca arvună încă în viața de aici prin răbdarea necazurilor produse de o prea mare lipire de lume, care ne țin într-o agitație chinuitoare; înaintăm spre marea și netrecătoarea odihnă a vieții viitoare care nu este o încremenire, ci o bucurie netulburată, de iubirea în care vom viețui în veșnicie. Odihna veșnică la care ajung cei ce se întăresc de aici în răbdarea necazurilor are și ea o liniște a conștiinței de a nu fi făcut rău altora, sau de a fi obținut iertarea pentru relele pricinuite altora.*
- ✓ *Taina suferinței care înnobilează nu o pot înțelege decât cei subțiați prin experiențele duhovnicești. Inima tare constă în a suporta necazurile și a rămâne în iubire față de cel ce-ți provoacă răul. Inima tare stă în stăruirea de a fi dulce cu cei ce te adapă cu paharul amărăciunii.*
- ✓ *Te descurajezi în necazuri ca un om trupesc ca și când n-ai fi auzit că te așteaptă necazuri cum i-a spus și Duhul lui Pavel (Fapte 20,23) care-i mângâia pe cei ce erau cu el pe corabie îndemnându-i să fie cu voie bună.*
- ✓ *Cine strigă în necaz împotriva altora strigă împotriva puterii arătată de Hristos pe Cruce. Hristos și-a arătat puterea răbdând și neocărând pe nimeni. Așteptând necazuri și mai grele decât cele de față, le vei simți pe acestea mai ușoare și prin aceasta te vei simți deasupra lor, deci și odihnit. Libertatea și odihna sunt nedespărțite, dar la această stare nu se ajunge căutând comoditatea căci și aceasta ne robește leneviei făcându-ne totodată insensibili în sens egoist. Nu evitând necazurile ne umanizăm, ci răbdându-le; aceasta este în același timp adevărata*

mângâiere a Duhului sfânt care va mângâia duhul nostru aceasta este adevărata odihnă.

- ✓ *Cel ce a răbdat până la sfârșit, arată că nu s-a lăsat copleșit de nici o greutate, acela a câștigat deplin lupta pentru libertate în care s-a unit cu Duhul Sfânt Duhul libertății.*
- ✓ *Cel ce rabdă arderile cu fierul înroșit al necazurilor se va mântui.*
- ✓ *Să-l socotești pe cel ce te lovește ca pe cel ce te mângâie și pe cel ce te necinstește ca pe cel ce te slăvește, pe cel ce te necăjește ca pe cel ce te odihnește, iar pe cel ce te ocărăște ca pe cel ce te cinstește.*
- ✓ *Răbdarea necazurilor ne face părtași la patimile lui Hristos, iar aceasta ne pune n comuniune cu El. Prin aceasta ne împărtășim de puterea Lui de a ne ridica mai presus de noi înșine, mai presus nu numai de plăceri, ci și de suferințele care pot să aibă o mare putere asupra noastră. Mila pentru alții ne eliberează și de unele și de altele. Hristos a pățimit pentru noi, dar nu ca să ne scutească pe noi de a mai face ceva, ci ca să înnobileze firea noastră. Punând în firea Lui omenească această putere ne-o comunică și nouă. Altfel Hristos nu s-ar mai fi făcut începătorul unei vieți noi a umanității. Cei din occident au renunțat la orice efort de îmbunătățire din puterea lui Hristos, aceasta ducându-i la o mare slăbănogire, indiferentism și libertinaj.*
- ✓ *Răbdarea necazurilor este un ajutor de întărire a subiectului uman. Cine rabdă, stăruie sub greutate, nu fuge de ele nu dă loc slăbiciunii sau deznădejdiei. Cel ce rabdă învață astfel stăpânirea de sine, cel c stăruie răbdând atinge treapta supremă a umanului de a fi subiect și nu obiect purtat încolo și încioace, fără voia lui. Împărăția Cerurilor este o comuniune a subiectelor libere, nesupuse fără voia lor răului și nerăbdării chinuitoare a subiectelor ce se bucură de comunicarea cu Tatăl, ca niște fii ai Tatălui, supremul Subiect liber, devenind și ei stăpâni pe ei înșiși asemenea supremului stăpân, nesupus nici unei forțe superioare Lui. În această împărăție nu pot intra decât cei ce și-au întărit libertatea prin răbdarea stăruitoare a necazurilor și a supărărilor inevitabile ce le vin de la natura schimbătoare a lumii și de la starea încă nedesăvârșită a semenilor. Pildă ne-a dat în această privință Însuși Hristos, dar nu numai pildă ci și putere punând în firea Lui omenească toată puterea stăpânirii nepătimitoare de sine prin suportarea răbdătoare a pătimirii și a morții. Deci așa cum a întemeiat El Împărăția Cerurilor pentru oameni sau Împărăția sufletelor umane ridicate peste robia de sub stăpânirea patimilor interioare și a stăpânirilor lumești exterioare.*
- ✓ *Pentru ce vă tulburați pentru niște nimicuri ca niște începători nepricepuți? De ce uiți cuvântul: Lipsiți, strâmtorați, rău chinuiți? (Evrei 11,37) Părinții noștri și-au ales lor necazurile iar noi nu ne rușinăm să căutăm orice fel de odihnă. Cât despre moartea ta, ți-am spus și ți-o repet: nu vei mai zăbovi mult timp în trup.*
- ✓ *Nu s-a rugat Iisus pentru sine să treacă paharul de la El, ci pentru ca să ne învețe și pe noi să ne rugăm când ne aflăm în mare strâmtorare și rugându-ne să luăm putere să răbdăm. Astfel nici El n-a primit și nici noi nu primim prin rugăciune depărtarea încercării și a necazului, ci puterea de a răbda căci aceasta ne este de folos pentru a ajunge la tăria stăpânirii peste toate cele ce caută să ne robească, nu scăparea facilă de durere. Deci Iisus n-a obținut ceea ce a cerut, nici noi, dar obținem altceva mult mai de folos. Rugăciunea nu este ascultată totdeauna pentru ceea ce cerem, dar este ascultată totdeauna prin faptul că ni se dă putere să răbdăm în ceea ce ni se lasă să suportăm.*
- ✓ *Dumnezeu a primit mai mare slavă prin răbdarea de către Iov a încercărilor venite asupra lui, atât pentru că mărturia lui Dumnezeu pentru el s-a dovedit prin ea adevărată cât și pentru că s-a arătat cât de tari sunt cei ce se încred în El.*
- ✓ *Numai bucurându-te de boala care o ai ca fiind spre binele tău, aceasta îți va fi de folos.*

- O, iubite frate, Domnul a răbdad crucea iar tu nu te bucuri de necazurile a căror răbdare ne duce la Împărăția Cerurilor? Drept ai spus că ești necăjit, dar nu știi că atunci când cineva cere părinților să se roage pentru el lui Dumnezeu să-i dea ajutorul său, i se înmulțesc necazurile și cercetările spre probarea lui? Nu cere odihnă trupească dacă Domnul nu ți-o dă căci El a zis: În lume necazuri veți avea! Domnul să te ajute în toate. Iartă-mă pentru cele ce ți le-am spus căci am vorbit ca unul care cere multe fără să le aibă el însuși, dar am spus cele ce le știu de la alții care le-au cercat cu fapta.
- Frate, toată odihna trupului este un lucru de scârbă lui Dumnezeu căci a zis El însuși: Îngustă și plină de necazuri este calea ce duce la viață, deci în alegerea ei există voia cea bună și cel ce o ține pe ea își alege sie-și în tot lucrul un necaz de bună voie după puterea lui. Nu știi ce zice Apostolul: Îmi chinuiesc trupul meu și-l port robit? Vezi că chiar fără să vrea, trupul, dumnezeiescul Apostol îl duce robit cu voia sa? Cel ce are această voință bună a mântuirii, în orice lucru din cele trebuitoare lui amestecă puțin necaz. De pildă: am prilejul să dorm pe o saltea de lână, dar aleg să dorm pe una de paie și aceasta numai pentru neputința trupului meu, rușinându-mă că alții dorm pe pământul gol, pe scândură și își pun sub cap o pernă de ogrinji ca cel între sfinți Arsenie și mulți alții. Alții încă și-au pus sub capul lor mă răcini alegând mai mult chinuirea. Am apa folositoare la bucătărie aproape? Trebuie să aleg ca un iubitor de osteneală una mai îndepărtată ca să ostenesc trupul cu puțin necaz. Pot să mănânc pâine bună și curată? Trebuie să aleg una proastă ca să mă chinuiesc puțin, aducându-mi în același timp de cei ce n-au gustat nimic copt mai ales de Stăpânul nostru Hristos, Care a gustat fierea și oțetul pentru mine. Aceasta este voia după Dumnezeu, iar cea după trup caută odihna în toate cele dimpotrivă. Aceasta se întâmplă când zic: Închide repede ușa să nu mă tragă curentul și să răcesc, sau Vezi frate că ai afumat mâncarea și nu pot s-o mănânc și celelalte. Aceasta este voia cea rea; tai-o pe aceasta și te vei mântui, iar de ești biruit de ea, osândește-te pe tine și dă dreptate aproapelui. Deci, dacă Împărăția lui Dumnezeu este a celor ce se silesc, dacă nu ne silim, cum ne vom mântui?
- Totdeauna să amestecăm în cele ale noastre puțină strâmtorare și necaz de orice fel temându-ne de cele spuse: Ai luat cele bune în viața ta. (Luca 16,25) Nu este bine să ne odihnim întru nimic căci cel ce caută aceasta își trăiește lui și nu lui Dumnezeu, iar unul ca acesta nicicum nu-și poate tăia voia sa.
- Să nu te lenevești deci, ci lucrează și nu pregăti hrana care putrezește, ci pe cea care rămâne pentru viața veșnică și o hrănește pe aceasta în Hristos Iisus Domnul nostru întru Care întărește-te pururea.
- Frate, voia Stăpânului este să ne mântuim, pentru ce atunci noi nu voim? Căci nu minte Cel ce-a spus: Cereți și veți lua. (Cum nu s-ar bucura Hristos când i-am cere să ne ajute să-I urmăm pilda ca să ne asemănăm cu El? Prin aceasta ne facem frați cu el și moștenim cu el Împărăția Tatălui. De aceea s-a făcut și s-a adus jertfă Tatălui ca om predându-se cu desăvârșire Tatălui ca și noi să ne facem din puterea Lui asemenea Lui renunțând la egoismul nostru, predându-ne Tatălui și unii altora. Chipul lui Hristos este ținta spre care înaintăm în eforturile noastre de desăvârșire și din El luăm puterea lor. mai ales din puterea Lui care a culminat în răbdarea crucii luăm și noi putere de a răbda.)
- Moartea din generozitate înseamnă ieșirea din închisoarea egoismului. Moartea de pe urma păcatului înseamnă a te sărăci și sufoca în strâmtorarea egoismului tău. Noi purtăm în sine moartea din egoism chiar din sămânța părinților din care ne naștem, dar o putem preface în moarte din generozitate și aceasta ne trece la viață. Ne naștem în orice caz ca să murim: să murim de bună voie a iubirii față de alții sau de moartea din egoism.*

- ✓ Cât despre fratele cel împreună cu tine, suportă-l după puterea ta căci cel sănătos trebuie să-l suporte pe cel bolnav, până ce va face Dumnezeu ceea ce este de folos.
- ✓ Chinuiește-ți mult simțurile tale: vederea, auzul, gustul, mirosul, pipăitul și vei înainta prin harul lui Hristos căci nu ajunge cineva martir fără chinuri.
- ✓ *Omul probat este un om tare; el devine tare dacă rezistă ispitelor acesta fiind sensul probării. Împărăția Cerurilor este a oamenilor tari care prin probe au ajuns de neclătinat de ispitele plăcerii și ale durerii; care nu se lasă luați în stăpânire de nimic ci stăruie în comuniunea liberei iubiri de Dumnezeu.*
- ✓ *Nu se poate scoate răul din fire fără încordarea ei. Păcatul, patima reprezintă o slăbiciune a firii. Nu suferința pur și simplu o întărește și o izbăvește de rău, ci răbdarea ei care reprezintă o încordare o folosire a tuturor rezervelor de putere însoțită de cererea cu încredere a ajutorului lui Dumnezeu, care și ea reprezintă o încordare a puterii. Și înfrânarea de la plăcerile care ispitesc este o încordare, o răbdare a ispitei fără încovoierea care cedează, dar numele de răbdare se folosește mai propriu împotriva ispitei de a fugi de durere, tendinței de a ieși de sub ea. Slava firii este starea care nu mai simte nici atracția superficială spre plăcere, nici durerea trupului, când duhul a copleșit viața trupului. Dar de duh ține și voința. Fără a se exercita în efortul voinței, în duhul nu poate deveni puternic ca să copleșească plăcerea și durerea trupului. Acesta a fost rolul răbdării lui Hristos și a crucii suportate de el. Firea Lui omenească trebuia să meargă până la supremul grad al răbdării care este răbdarea morții pentru a se întări deplin. O cedare în ultimul moment ar fi fost o alunecare din tot ceea ce a dobândit prin ce a răbdat anterior. Trebuie să-ți dai însuși viața ca să o dobândești în suprema tărie a ei pe planul superior oricărei slăbiciuni. Aceasta nu exclude faptul că Hristos a suferit și din compătimire cu noi sau ca să ne arate iubirea sa. Propriu-zis acestea au stat la baza răbdării Lui prin care a învins slăbiciunile din firea noastră de pe urma păcatului, slăbiciunea care mergea prin cedarea sub plăcere și durere până la biruirea ei prin moarte. Trebuia să se întâmple această întărire și eliberare în pârga firii noastre asumate de El pentru ca să treacă și la noi puterea biruirii plăcerii și durerii legate de patimi. Hristos a pățimit pentru noi în sensul că numai El a putut întări cel dintâi în mod real firea noastră prin Cruce și din comunicarea cu El primim și noi puterea de a întări firea noastră liberând-o de slăbiciune. Răbdarea Lui este izvorul răbdării noastre care ne întărește și pe noi. Nu te amăgi deci, căci altă cale afară de aceasta nu există!*
- ✓ Nu socoti că dacă ai fost lovit de cineva ai suferit mare lucru căci Însuși Domnul cerului și al pământului a fost lovit. Nu te lăsa clintit ca să te muți din locul tău și să te desparți de fratele tău căci aceasta nu e după Dumnezeu, ci plinirea voii diavolului. Iar dacă faci aceasta tot nu vei avea odihnă, ci-ți va face și mai rău căci din rău nu iese nici un bine. Apoi aceasta este nesupunere și înălțare a frunții căci unde este ceartă și zavistie, acolo e neorânduială și tot lucrul rău (Iacov 3,16). Nimeni nu se tămăduiește prin aceasta în veac căci numai cel ce-și taie voia sa și luptă să nu-l iscodească pe aproapele, nici să nu spună vreodată: Ce este aceasta sau aceea? ori De ce aceasta? Iar cel ce zice: Vreau și eu aceasta se face fiu al diavolului și străin de Dumnezeu căci este vădit că face voia diavolului și pe cea a lui Dumnezeu. Deci roagă-te din tot sufletul pentru fratele tău și iubește-l pe el în Hristos Iisus Domnul nostru.
- ✓ Mulți au plătit altora ca să fie înjurați pentru a învăța răbdarea iar tu o înveți fără nici o plată.
- ✓ Frate, când lucrătorii au cerut plata de la stăpânul viei nu s-au lăudat cu altceva decât cu un singur lucru: Am răbdat arșița zilei și greutatea ei. Să răbdăm și noi cu mulțumire necazul ca să ne împărtășim cu îmbelșugare de mila lui Dumnezeu și să nu ne descurajăm căzând astfel în robia trândăviei căci este începutul pierzaniei.

- ∨ *Dumnezeu nu vrea să aibă decât fii puternici care se arată mai tari decât greutatea care le întâmpină și mai presus de tentațiile plăcerii. Dumnezeu Cel tare nu vrea să aibă drept fii niște cârpe plângărețe!*
- ∨ *Sfinții Varsanufie și Ioan unesc răbdarea necazurilor cu mulțumirea. Prin ultima se întărește și mai mult răbdarea și se arată ca fiind pentru Dumnezeu, căci dând slavă lui Dumnezeu nu numai pentru cele plăcute, văzând și cele din urmă, văzând înțelepciunea și iubirea pedagogică a lui Dumnezeu față de noi.*
- ∨ *Luptă-te ca să câștigi mulțumirea în toate!*

Vorba deșartă tăcerea

- ✓ A-l cerceta pe frate, bine este, dar a flecări este un lucru murdar și această faptă te pune la probă. Cercetează-i pe toți dar păzește-te de vorbărie și zi de pildă ca și în întâlnirile Sfinților Părinți: Cum te afli avva? Apoi: Spune-ne nouă un cuvânt al vieții, cum aflăm calea lui Dumnezeu? Roagă-te pentru mine că multe păcate am. și cele asemenea acestora. La sfârșit faceți o rugăciune și pleacă de la el cu pace.
- ✓ **Ce să fac Părinte că mă tem de rușine și de dispreț căci când cad în vreo convorbire cu unii sunt atras și robit de ea încât uit de mine iar de-mi aduc aminte de mine, mi-e rușine să-i părăsesc pe cei cu care vorbesc?** Ca să nu cadă cel slab în acestea și în iubirea de slavă, trebuie să fugă deîndată de vorba multă și să taie convorbirea dând ca motiv că avva i-a poruncit ceva și că se grăbește. Iar nesuportarea disprețuirii vine din necredință. Iisus s-a făcut om și a fost disprețuit; frate, ești tu oare mai presus decât El? Aceasta este necredință și amăgire a dracilor. Cel ce dorește smerenia poate oricât să zică o vreau, de nu suferă necinstiri nu poate nicidecum să o dobândească. Să nu nesocotești ceea ce ai auzit căci altfel vei fi disprețuit prin însăși fapta ta.
- ✓ *Frica de Dumnezeu este în afară de orice fel de tulburare, neorânduială și zăpăceală, drept aceea de ne înarmăm înainte de orice întâlnire cu frica de Dumnezeu și luăm aminte la noi înșine cu multă atenție, cum e vom mai tulbura și pentru ce vom mai râde, căci frica de Dumnezeu nu este râs. De aceea se spune de cei nebuni că își înalță glasul lor. apoi cuvântul celor nebuni este fără de rânduială și fără har, iar despre cel drept se spune că de abia zâmbește. Dacă deci purtăm în noi pomenirea lui Dumnezeu și gândul că trebuie să păstrăm în întâlnirile cu frații smerenia și cugetarea liniștită și ne place să stăruim în acestea având în fața ochilor înfricoșătoarea judecată a lui Dumnezeu, starea aceasta alungă din inima noastră toate gândurile viclene. Acolo unde este liniște, blândețe și smerenie locuiește Dumnezeu. Să ne amintim de Sfântul Apostol Pavel care zice: Cuvântul vostru să fie totdeauna cu har și cu sare dres și dacă vom stăruii în acestea, Atotțiitorul Dumnezeu ne va da cu mila lui o stare desăvârșită prin frica Lui.*
- ✓ De îndrăzneală nu putem scăpa de nu ne vom sili să scurtăm vorbirea căci multa vorbire nu folosește chiar de ar părea că se ocupă cu lucruri duhovnicești. Cât despre râs lucrurile stau la fel căci e rodul îndrăznelii, fiindcă de are cineva îndrăzneala veseliei, prin aceasta se naște în el râsul și precum s-a zis de îndrăzneală că nu-l folosește pe om, așa nu trebuie să zăbovească sau să se reverse cineva nici în râsul ei, ci să-și strângă cugetarea ca să rostească cu cuviință. Să știi că cei ce se revarsă în ea, toți vor cădea în curvie!
- ✓ Cel ce stă de vorbă cu vreunii trebuie să-și arate fața și cuvântul vesele dar cugetarea lăuntrică să suspine căci despre aceasta s-a scris: suspinul inimii mele înaintea Ta este pururea (*Psalmi 37,10*)
- ✓ **Starea lăuntrică înainte și în timpul convorbirilor cu ceilalți.** Precum meșteșugarul nepriceput dacă stă de vorbă în vreme ce lucrează își primejduiește lucrul, așa și cel ce se folosește de veselie. El trebuie să se asigure cu grijă luând aminte la cuvinte, la veselie și la privire ca nu cumva să se abată cu totul de la plânsul lăuntric. Deci unul ca acesta având să intre în vorbă cu cineva trebuie să-și întrebe gândul său ce trebuie să facă și așa să se pregătească pe sine căci s-a

scris: M-am pregătit și n-am fost tulburat. (*Psalmi 118,60*) Iar a se pregăti înseamnă a deosebi persoanele pentru a ști din ce pricină voiesc să vorbească cu noi și a-și pregăti gândirea în frica lui Dumnezeu potrivit cu scopul celui ce vine. De vine cineva din prietenie să se folosească cuvinte plăcute potrivite cu ea; dacă e să primești Părinți, fă-o cu bucurie ca Avraam care a spălat picioarele Stăpânului și ale îngerilor primindu-i cu bucurie. În fiecare caz împrejurarea ne va spune ce dispoziție să adoptăm. Când vom pofti pe cei ce vin la noi să ia ceva: fie de mâncare, fie de băutură să o facem cu bună dispoziție dar și aceasta să fie ținută sub pază ca să nu ni se tulbure cugetarea.

- ✓ **Fiindcă de multe ori lucrurile indifferente mă duc la vorbărie în care nu pot ocoli păcatul, ce să fac?** Să ținem măsura în felul acesta: de știm că am vorbit o dată biruiți de un gând să ne oprim a doua oară pe cât e cu putință. De suntem biruiți și a doua oară, să ne pregătim să dăm lupta și a treia oară. În felul acesta ne vom pregăti pentru tăierea tuturor convorbirilor următoare căci de va ajunge numărul lor la zece și cineva a fost biruit doar în nouă și s-a oprit de la una, iată că a ajuns mai bun decât cel ce a fost biruit în toate zece.
- ✓ Dacă în lucrurile bune este de folos tăcerea, cu cât mai mult în cele de mijloc? Dar dacă nu putem tăcea, ci suntem biruiți de dorința de a vorbi, să nu zăbovim în aceasta ca să nu cădem din multa vorbire în cursa dușmanului. (*De câte ori n-am experiat că convorbirile ne-au făcut robi nu numai demonilor prin păcatele săvârșite în cursul lor, ci ne-au produs și dușmani văzuți pentru că am spus vreun lucru ce n-a plăcut celor de față, sau celor absenți cărora li s-a comunicat.*)
- ✓ *Dacă dai impresia oamenilor că taci cu voia, aceia te pot socoti mândru și că îi jighești. De smerenie ține să-ți faci smerenia și virtuțile neobservate.*
- ✓ Tulburarea ce-ți vine în cursul convorbirii este pricinuită pentru că nu ai pomenirea lui Iisus în inimă, din a nu fi adunat în tine în timp ce vorbești, sau să ai gândul la păcatele tale și la datoria de a ne smeri. De aici vine pasiunea pusă în convorbire prea dăm multă importanță celor ce le spunem, și nouă ca și când de noi ar depinde ca să se cunoască adevărul.
- ✓ *Cuvântul deșert iese din omul deșert și întreține deșertăciunea din el iar omul deșert e cel ce și-a îngropat bogăția adâncurilor sale sau și-a uscat. O răspândind moartea deșertăciunii în jurul său.*
- ✓ *Când cuvintele nu slujesc scopului de a-i îmbunătăți și a-i umaniza pe oameni, de a produce o apropiere între ei, ele mai mult încurcă viața lor. ele încurcă astfel **logosul** relațiilor dintre oameni, le umple de întunericul neîncrederii, le aruncă într-o năclăială murdară, acoperă totul de non-sens.*
- ✓ **Dacă aud că cineva mă vorbește de rău pe mine, ce să fac?** Ridică-te și fă o rugăciune mai întâi pentru el, apoi pentru tine zicând: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-l pe acest frate și pe mine, sluga nevrednică și ne acoperă de cel rău cu rugăciunile sfinților.
- ✓ **De începe careva să-l bârfească pe altul și observ, ce trebuie să fac?** Trebuie să tai repede ori să muți cuvântul la o convorbire folositoare. Dar nici în ea să nu zăbovești ca nu cumva din multă vorbărie să se ajungă la clevetire.
- ✓ Dacă începi să vorbești înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, aceasta e ca și cum ai învăța pe ceilalți, dar dacă învață cineva neavînd însă putere, cuvântul lui nu este convingător, ci neroditor. Deci dacă nu aduci nici un folos, ce trebuință e să mai vorbești? (*Orice discuție despre Dumnezeu către altul e ca și cum i-ai preda, dar de n-ai putere să-i înveți pe alții convingându-i, nu te băga în vorbă.*)
- ✓ **De sunt cu prieteni de-ai mei și încep aceștia să spună cele nefolositoare, poruncești să mut**

convorbirea la cele bune? De știi că primesc cu plăcere cuvântul lui Dumnezeu, vorbește-le din Viețile Părinților îndreptând convorbirea spre mântuirea sufletului.

- ✓ *Cel ce întreabă plin de preocupare de Dumnezeu trezește răspunderea și în cel întrebat astfel trece vibrații conștiinței prezenței lui Dumnezeu de la cel ce întreabă la cel întrebat, sau acesta însuși se va simți mișcat de răspunderea trezită în el, să se roage lui Dumnezeu să-i dea cuvântul adevărat. Un interlocutor serios îl face și pe celălalt serios.*
- ✓ Iar pentru că vorbești de sfinți, urmează-le ascultarea și credința arătată prin fapte și fiindcă vorbești de ascultare, să știi că nu e una mai bună decât cea arătată în supunere, căci în aceasta stă ascultarea. Și a zis cineva: Fiul ascultător va trăi.
- ✓ Când ți se cere vreun lucru să-l faci sau îi ceri tu cuiva ceva, răspunde-i până la a treia oară: Iartă-mă și dacă stăruie și după a treia oară, atunci fă-o cu smerenie. Iar tu la fel, cere-i de trei ori și de nu vrea, lasă-l în pace căci cearta nu e bună. Și pentru orice lucru, fie că e vorba să suporti ceva de la cineva, fie că-i întinzi mâna, roagă-te până la a treia oară și de nu vrea încetează cu pace. Și nu-l necăji. Aceasta este adevărata cale a lui Dumnezeu în care ia aminte la tine ca să lucrezi fără fâțâie, cu inima curată căci în acest caz Dumnezeu îți dă mâna și te ajută prin harul Lui.
- ✓ Cât despre plăcerea de care vorbesc Părinții, nu știi ce este cum nu știu mulți căci tăcerea aceasta nu înseamnă doar a tace cu gura. Pentru că există un om care grăiește zece mii de cuvinte folositoare și i se socotește ca tăcere și este altul care grăiește o singură dată un cuvânt deșert și i se socotește ca și când ar fi călcat în picioare toate învățăturile Mântuitorului.
- ✓ Nu este bine să vorbești neîntrebat.
- ✓ *Oamenii comunică în lucruri superficiale, materiale, din interese trecătoare și adeseori ignobile, pe când adevărata comunicare este cea în care se aduc la mijloc problemele existențiale, capitale și grave ce determină omul la efortul de autodepășire, la deschidere, sinceritate și iubire altruistă. Comunicând pe pământ lucruri superficiale și deșarte, cu atât mai puțin vom fi într-o comuniune strânsă între noi și Dumnezeu dincolo.*
- ✓ *Înțelepciunea lumii prin faptul că defășește, închide ceea ce cunoaște în margini despărțitoare rămânând departe de realitatea în care toate sunt unite în chip tainic, indefinibil. Unitatea aceasta a lor o vedem cel mai clar în Dumnezeu, dacă ne deschidem lui.*

Discernământ trezvie

- ✓ Stăruie în inima ta luând seama la simțurile tale și dacă vei împăca cu tine amintirile lor, ai prins tâlharii care o fură, căci cel ce pătrunde în toată amănunțimea gândurile sale cunoaște pe cei ce voiesc să intre în el și să-l întineze. (Nu ajunge eliberarea de patimi adusă de necazuri, ci ne este necesară grija de omul interior și renunțarea la voile proprii pentru a dobândi virtuțile. Numai renunțând la propria voie câștigăm virtuțile care sunt rezultatul unui mare efort, dar de fapt cel mai mare efort este să renunțăm la împlinirea voilor proprii împlinind-o pe cea a lui Dumnezeu.) de te îngrijești de porunci cu inima fierbinte, vei înțelege ce te tulbură și din ce motive, îndemnându-te să-ți schimbi din lene, fără nici un motiv serios locul și răzgândindu-te, vei rămâne acolo unde te afli. Căci tulbură mintea ca să se miște între multe, dar și să se lenevească, însă cei ce cunosc viclenia lor rămân neclintiți mulțumind Domnului pentru locul în care li s-a dat să rabde toate cele ce le sunt aduse asupra lor. Căci îndelunga răbdare unită cu dragostea mulțumesc pentru osteneți și greutăți, dar lenevia și plictiseala unite cu iubirea de odihnă caută locul în care omul este slăvit, însă slava celor mulți slăbesc simțurile, iar robia adusă în mod necesar de patimi îl ia în stăpânire și ca urmare părăsește înfrânarea cea ascunsă prin împrăștiere și săturare. (Când simțurile slăbesc, se amestecă în cele percepute răul este luat în stăpânire de patimi. Mai multă putere manifestă în simțuri cel ce rabdă și se înfrânează, cel cu mintea concentrată și neîmprăștiată. O minte dispersată lasă simțurile slăbite să fie invadate de cele ce aduc și o slăbire minții. Simțurile care au o tărie morală susținută de o minte tare, curăță cele percepute de ispite.)
- ✓ Cel ce voiește să intre în Împărăție, să păzească faptele ei. Căci Împărăția este oprirea a tot păcatul. Vrajmașii își seamănă în acela gândurile lor, dar ele nu odrăslesc fiindcă dacă mintea ajunge să privească dulceața dumnezeirii, săgețile lor nu mai pătrund în ea ci este îmbrăcată cu toate armele virtuților care o păzesc și se îngrijesc de ea și nu îngăduie să fie tulburată, ci o fac să rămână cu vederea ei în cunoștința de unde să fugă și în deosebirea celor două căi și de una să fugă, iar pe cealaltă să o iubească.
- ✓ Numai când ai ajuns să cunoști cele bune, cunoști cu adevărat cele rele opuse lor, în care te-ai complăcut, căci până n-ai ajuns să recunoști cele bune prin osteneala pentru ele nu cunoști urâtenia celor rele în care ai trăit ci ai crezut că ele sunt bune. În zadar îți spuneau alții că sunt rele nu-i credeai, despre ele tu aveai părerea ta și nu erau mulți care îndrăzneau să-ți spună că greșești și că ele sunt rele. Trăiai deci în întuneric; deși vedeai răul ce-l făceai prin faptele tale altora, nu-ți păsa, căci îi disprețuiai pe aceia. Socoteai că numai tu și păreriile tale au importanță. Privirea ți se lărgeste și vezi valoarea altora când ai părăsit faptele egoiste. Numai când ai ajuns să cunoști dulceața și lărgimea celor bune ți se descoperă urâtenia și îngustimea celor rele în care trăiai. O reală comparație între cele două moduri de viață nu poate face decât cel ridicat la modul cel bun, de aceea cel ce s-a ridicat la cele bune, luptă în mod hotărât să nu recadă în cele rele, dar sunt unii care nu fac aceasta.
- ✓ Păcatul sau răul este așezat ca un zid întunecos în fața minții, de nu-L mai vede pe Dumnezeu și lărgimea tuturor în El. S-a așezat ca un zid despărțitor de Dumnezeu, din care se răspândește lumina explicativă peste toate. În acest caz, sufletul se goleşte de un conținut real; lumea însăși devine inexplicabilă, strâmbată.
- ✓ De remarcat unirea între lumina dumnezeiască și sfeșnicul omenesc al minții. Mintea nu poate lumina dacă nu are în ea pe Dumnezeu ca lumină, sau dacă nu vine în ea lumina dumnezeirii; lumina dumnezeirii se face lumina minții. Mintea închisă lui Dumnezeu nu mai are în ea lumina

reală, sau redusă la lumina ei nu mai vede decât pe omul care are și lumea în sine, deci o lumină îngustă care nu explică nici pe om, nici lumea. Dar dacă mintea este făcută ca sfeșnic al luminii dumnezeiești, numai unită cu ea realizează ceea ce este propriu firii ei. Împlinirea poruncilor aduce omului lumina lui Dumnezeu; împlinirea lor îi pun în lumină celui ce le împlinește importanța fiecărui om chiar de este dușman. Îi arată pe Dumnezeu care-l ține în existență pe fiecare om, chiar dacă nu face voia Lui. Împlinirea acestor porunci lărgeste lumina cunoașterii celui ce le împlinește sau lumina lărgită a cunoașterii îl ajută să le împlinească. De aceea le-a împlinit pilduitor Iisus Hristos. Lumina este una cu binele căci binele fiind totdeauna făcut altora lărgeste orizontul celor cunoscute și valoarea lor.

✓ Cel ce voiește să cunoască de s-a sălășluit Hristos în el, va cunoaște din gândurile lui căci câtă vreme păcatul convinge inima lui, Dumnezeu nu s-a sălășluit încă în el, nici Duhul Lui n-a aflat odihnă în el. (Se dă relația dintre bărbat și femeie ca chip al relației dintre Hristos și inima omului. Cât timp inima se simte atrasă de gândurile păcătoase, Hristos nu este în om, ca în femeia lui și cât timp Hristos nu este în om, nici duhul omului nu este odihnit căci păcatul îl ține în agitație, iar Hristos îi aduce odihnă precum îi aduce femeii prezența bărbatului. Deci trebuie ca Dumnezeu să se sălășluiască în om, ca omul să săvârșească faptele în Dumnezeu, ca sufletul să se elibereze de păcat căci Cel ce se lipește de desfrânată, este un singur trup cu ea, iar cel ce se lipește de domnul, este un singur duh cu El. Astfel, toată starea contrară firii se numește desfrânată. (E contrar firii omului să nu fie cu Dumnezeu, mai precis cu Hristos. Ea trăiește în acel caz nu cu bărbatul ei firec, ci cu satana, care e vrăjmaș lui Dumnezeu. Trăiește contrar stării care o face pe veci fericită, arătându-i sensul adevărat al vieții.) Dar de se eliberează sufletul și trece peste cele ce caută să-l împiedice în văzduh, rămâne în Dumnezeu și primește Duhul Lui, după spusa: Cel ce se lipește de Domnul este un duh cu El. Hristos învață sufletul cum să se roage, ca unul ce i se închină lui neîncetat și este lipsit de El, iar El rămâne în suflet dăruindu-i neîncetat odihnă, descoperindu-i cinstirile și darurile Lui negrăite.

✓ Cercetează-te deci pe tine, frate ce lucru este al tău și mintea va afla care dintre ele rodește lui Dumnezeu și care dintre ele se încrede în păcat, când ochii sunt răpiți spre plăcere, sau limba este biruită de vreo grabă, sau inima ta se îndulcește cu cinstirea omenească, sau urechile tale se bucură de vorbirea împotriva cuiva. Căci toate acestea sunt păgubitoare minții, fiindcă s-a scris în Levitic: Așa să spui lui Aaron: Să nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pată ca să nu mori. (*Lev. 22,18-20*). Aaron este chip al minții fiindcă dușmănia amestecă răutatea ei cu pretenția dreptății, a poruncit ca să se cerceteze înainte de a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca să nu moară. Iar a muri înseamnă a coborî de la contemplare și a se nevoi cu cei ce voiesc să întineze simțurile ei. (Adam după cădere n-a mai putut mânca din pomul vieții sau din curăție căci din acesta nu se poate hrăni cineva decât rămânând unit cu Dumnezeu, izvorul vieții fără început și fără sfârșit. Dumnezeu, curăția, viața sunt una. Hristos a reintrodus firea omenească asumată de El în raiul ascuns, în raiul nevăzut, nu în natura văzută, ci în planul trăit spiritual. Întâi a introdus firea asumată de El în raiul trăit spiritual apoi va introduce și pe cei ce s-au unit cu El. Dar curăția la care a introdus firea sumată de El și apoi pe cei uniți cu El prin credință, nu ce poate dobândi fără cunoștința Lui și a poruncile Lui și fără păzirea acestora. Căci în poruncile Lui una cu cuvintele Lui, este modul de viață al Lui ca om, conformă întru totul cu voia Lui dumnezeiască.)

✓ Cel lucrător și iubitor de Dumnezeu trebuie să fie atent la orice gând al său și să se sfătuiască cu ele și să le deosebească. Trebuie să distingă de vin de la trup sau de la altceva căci până ce domnește în vreunul din mădularele lui cele contrare ale firii, încă nu e socotit fecioară.

✓ Monahul trebuie să știe că sufletul are puteri îndoite: părerea, închipuirea și simțirea. (Părerea, închipuirea au și ele o pretenție de cunoaștere chiar dacă nu cunosc realitatea adevărată. Simțirea

este și ea într-o legătură cu realitatea deosebită de subiectul ei.) Cele în care se manifestă viața sunt voința și alegerea. Prin simțire se ivește în suflet patima care se uimește în închipuire (fantezia), iar din închipuire se naște părerea. Apoi cugetarea cercetând părerea de este adevărată sau mincinoasă stabilește adevărul și prin acesta devine discernământ. De aceea și înțelegerea vine de la a înțelege și a deosebi adevărul. Iar ceea ce e distins și stabilit ca adevăr, se numește rațiune. În alt mod se cunoaște că întâia mișcare a minții se numește cugetare, iar cugetarea despre ceva ce aduce înțelegerea și aceasta are drept conținut înțelesul care exprimă legătura sufletului cu ceea ce înțelege, care e viața lui iar aceasta se numește reflexiune. Reflexiunea lărgită produce gândul care este cuvântul lăuntric, pe care definindu-l zicem că este mișcarea nedeplină a sufletului ca dialog interior nerostit, din care provine cuvântul rostit.

De cunoaștem care sunt patimile sufletului și care ale trupului, ale inimii și ale minții, biruim ușor gândurile rele. Mândria este o boală a sufletului, slava deșartă la fel precum și închipuirea, deci toate cele asemănătoare sunt ale inimii iar ale minții sunt părerea, nălucirea, prostia, umflarea ale minții conducătoare. Suflările tulburi ale duhurilor răutății vin asupra înțelegerii și conștiinței fie spre a le pricinui cununi, fie rușine, iar gândurile urâte care fac mintea ușor de rob și le atrag în prinsoare făcându-l pe om să se închipuie când împărat când căpetenie ori arhiereu peste cetăți și țări, stăpân peste tabere și averi, ziditor de biserici și mănăstiri, case de oaspeți și spitale, sunt cele pe care le nălucește și le preschimbă deșertăciunea minții în monahii iubitori de slavă deșartă și doritori de-a plăcea oamenilor și în cei ce se cugetă oameni mari. Ele sunt gânduri ce-și fac cuiburi în ei din lipsă de frică, din nepăsare și lenevie căci de nesocotim poruncile lui Dumnezeu, revin în noi păcatele iertate mai înainte și se răcește inima prin retragerea harului și îndată se trimit în ea muștele păcatului, gânduri viclene și pătimișe care murdăresc mintea conducătoare, tulbură inima și întunecă cunoștința.

Este nevoie de luptă și de trezvie multă ca să consimtă mintea cu inima și cu buzele la ora rugăciunii ca să nu mâniem pe Dumnezeu, în loc să-I slujim Lui să amestecăm în tămâia rugăciunilor noastre mirosul iute al gândurilor rele și să afle jertfa rugăciunilor întinată ca a lui Cain. (Rugăciunile în care ne dăruim întregi lui Dumnezeu, uitând de noi sunt o jertfă a arderii de tot dacă nu amestecăm gândul capacității noastre în care ne afirmăm cu mândrie în fața lui Dumnezeu, sau o socotim ca o ispravă a voii noastre. Tăierea voii noastre e ca o moarte spirituală a noastră, ca o vărsare a sângelui nostru.) Căci e cumplită și pierzătoare încrederea ascunsă în gândurile necurate. Fiindcă din gânduri se ivește pe încetul înstrăinarea de Dumnezeu. Căci când omul consimte cu ele ca autor al lor, sunt socotite păcat. (Încântându-ne de gânduri, ne încântăm pe noi înșine de capacitatea noastră de a le produce, deci ne mândrim în fața lui Dumnezeu. Ele se amestecă ca un miros urât în buna mireasmă a rugăciunii care trebuie să fie jertfa totală a noastră adusă lui Dumnezeu.)

Deci i se cuvine monahului să pătrundă în sufletul său ca să afle să judece, să examineze, să biciuiască, să alunge din mintea lui gândurile urâte care sunt: jucăușe, fermecătoare, vânătoare, comunicative, ucigătoare. Căci sunt și în suflet tulburări și zgomote produse de gânduri rele și cetăți ale relelor și ale puterilor vrăjmașe.

De nu vom curăți omenește căile, tulburările și zăpăcelile produse de gândurile rele degeaba ne vom osteni. Deci când vom pleca genunchiul spre cerere și rugăciune, la Dumnezeu, să luăm aminte de nu cumva cel rău a răpit vasele noastre bune prin care slujim lui Dumnezeu. Iar vasele sufletului prin care slujim lui Dumnezeu sunt gândurile noastre. Dacă acestea sunt răpite de vrăjmașii noștri, prin ce vom sluji lui Dumnezeu? Nu are trebuință Dumnezeu ca trupul și limba să se roage, iar gândurile să fie răpite și să rățăcească risipite în afară. Voia lui Dumnezeu este ca gândurile, mintea și cugetarea să fie îndreptate către El în chip neîmpărțit și în acest caz Dumnezeu nu se va despărți deloc de noi căci este în chip nevăzut cu noi privind mintea,

înțelegerea și gândurile noastre, văzând cu câtă ardoare îl căutăm, cum ne străduim să luptăm cu gândurile urâte și rele și cum ne războim cu înțeleșurile viclene; de cântăm și ne rugăm din tot sufletul. Căci stând în chip neobosit, cu hotărâre, în chip cuminte și treaz la rugăciune îndată sunt alungați demonii și ne încununează pe noi. Căci de ne vede îndreptați prin gândurile noastre spre căutarea cu dinadinsul a lui Dumnezeu ni se arată și ne întărește, ne luminează sufletul, îmbrăcându-l cu frumusețe negrăită. Și astfel ne dăruiește ajutorul Lui și toată biruința, scăpându-ne de vrăjmașii noștri nevăzuți. Dar de ne vede leneși, molatici, zăbavnici și nepăsători, stând la rugăciune cu mintea adormită, își retrage ajutorul de la noi și ne facem vas ce se mișcă pe mare fără cârmă, bătut neîncetat de valurile ispitelor, clătinați ca o trestie de orice vânt.

- ✓ De voiești să scapi de visurile necurate și de nălucirile și înrâuririle urâte ale demonilor, nu te da pe tine somnului oprit de canonul privegherii. Căci în modul acesta și se luminează mintea și-ți va străluci lumina cugetată în inima ta, iar demonii vor fugi de al tine plângând și țipând, iar sfântul înger te va împuternici împotriva patimilor păcătoase. (Dumnezeu, îngerii și demonii stau în jurul nostru și lucrează diferit asupra noastră în sufletul nostru.)
- ✓ Agricultorul semănându-și sămânța așteaptă înmulțirea ei, dar dacă va lucra împotriva vântului, întristarea îi va stăpâni inima pururea pentru păgubirea de semințe și pentru zădărnicia ostanelilor pe care le-a depus cu pământul.
- ✓ Cel ce petrece pururea în inima lui, iese numaidecât din cele ale vieții trupești căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului deoarece acesta își face călătoria în cetatea virtuților. El are virtuțile străjere la poarta vieții curate de aceea și uneltirile demonilor rămân nelucrătoare asupra lui. Săgețile dragostei lumești ajung cel mult până la ferestruicile firii.
- ✓ Gândurile minții și mișcărilor inimii sunt cele ce încununează sau osândesc pe om. (Anima nu este goală, ea arată viața în gândurile bune sau rele exprimând intențiile și legăturile ei cu cele ce le cunoaște: cu lumea, cu Dumnezeu și gândurile ei aduc încununarea sau osânda chiar dacă nu apucă să le prelungească în fapte. Prin inimă sau prin cugetarea sau simțirea ei se arată că omul nu este singur, aceste gânduri de rămân numai în legătură cu lumea sunt de la draci, iar de nu o văd pe aceasta ca ultima realitate, sunt de la Dumnezeu. Deci omul este prin inima lui în legătură cu ultimele izvoare ale binelui și răului. Dar pentru că omul este cel ce primește cu voia pe unele sau pe altele, el este încununat când primește gândurile bune de la Dumnezeu, sau este dus la chinuri când primește gândurile plăcerii egoiste, de la diavol.
- ✓ Monahul trebuie să fie atent numai la sine și nu la lucrurile lumii, dar când este atent numai la sine și nu la cele ale lumii, vrând nevrînd dă de Dumnezeu căci cu totul singur nu poate fi; iar de este atent numai la sine în legătură cu Dumnezeu, se va bucura de liniște, nu va fi atras când de o poftă când de alta și afectat de vreun necaz sau de altul, de o frică lumească sau de alta. Va avea în sine numai frica de Dumnezeu și aceasta îi va da liniște.
- ✓ Din fiecare virtute este pericol să se nască o patimă îndată ce omul slăbește gândul la Dumnezeu și se gândește mai degrabă la sine cu mulțumire pentru virtutea în care socotește că a înaintat sau când o virtute a fost dusă din încredere de sine prea departe: de pildă, din prea mult post se poate naște lăcomia pântecelui, din prea multă osteneală lenevia. Smerita cugetare și măsura în toate sunt două mijloace care feresc virtuțile de a deveni pricini ale unor patimi contrare.
- ✓ Lupta cea după Dumnezeu este întru osteneală și în sudoarea ascunsă a inimii față de gândul care te apasă ca să nu lase săgeata lui să rănească inima ta.
- ✓ Cel ce se liniștește trebuie să se cerceteze în toată clipa, de a trecut peste cei ce-l țin în văzduh și de s-a eliberat de ei avându-i încă în jur. Căci câtă vreme este supus robiei lor, încă nu s-a

eliberat. De aceea osteneala trebuie să dureze până ce se arată mila.

✓ Ia aminte la tine cu amănunțime ca să te probezi în tot ce voiești, grăiești, te întâlnești cu cineva, mănânci, bei sau dormi, de este după Dumnezeu și abia atunci să te hotărăști să faci. Deci să făptuiești totul cum se cuvine înaintea lui Dumnezeu și astfel mărturisește-te în toate lucrurile tale înaintea lui Dumnezeu ca să ai multă legătură cu El și îndrăzneală în rugăciune. (Înainte de a face orice lucru, să ne gândim de este după voia lui Dumnezeu și care este adevărata pricină sau motiv care ne îndeamnă să-l facem. Să mărturisim aceasta deschis în fața lui Dumnezeu despre orice vorbă sau faptă, întâlnire, mâncare sau odihnă, la ce-ți vine în gând spre împlinire. Să nu pornești la nimic fără a te gândi înainte de este sau nu cu voia lui Dumnezeu ca să nu-ți pară rău după ce ai săvârșit fapta. Aceasta înseamnă să fii în dialog cu Dumnezeu privitor la orice lucru, nu numai după ce l-ai făcut, ci încă înainte de-al face. Să nu te lași condus numai de gândul personal ce-ți răsare în minte, să nu te simți singur nici o clipă. Dacă Dumnezeu vede înainte ce ai să faci, întreabă-L pentru orice lucru pe care te gândești să-l faci și făcând așa ești în permanentă relație cu El și vei fi cu îndrăzneală în tot răspunsul ce i-l vei da pentru faptele săvârșite.

✓ Viclenii draci se silesc asupra noastră neîncetat și ca niște străjeri iau aminte la lucrarea noastră iscodind ce gândim noi, ce iubim și la ce ne silim, și astfel cunoscând ei spre ce înclinăm, la aceea ne și silesc pe noi. Că mai întâi ne luptă gândurile patimilor făcându-ne vinovați întâi de gânduri și pentru aceste gânduri caută dracii pricină la noi. De aceea mai mult din voința noastră cădem în păcat. Dracii nu ne pot sili la ceea ce noi nu voim și nu primim, iar ei cunosc că nu-i vom asculta, ci mai întâi ne încearcă puțin să vadă cu ce patimă ne împăcăm, apoi meșteșugeste asupra voinței și a poftei noastre, iar învoirea la patimă se face din voia noastră. Cursele sunt bântuiala cea din poftă și gânduri spurcate; acestea sunt ușile dracilor și ale patimilor prin care intră în noi robindu-ne. Pricinile intrării dracilor mai sunt: somnul cel mult, îmbuibarea și multa băutură. Mai întâi bat la ușa inimii punând gânduri pe ascuns ca niște tâlhari, fie că este străjer fie că nu, adică fie că le primim, fie că nu. Dacă le primim încep a tocni patima și a ne sili spre ea, iar de vom goni pofta și gândurile spurcate având mintea surdă și mută către acestea, atunci nu ne mai pot dracii vătăma. Multe feluri de curse ne întinde vrăjmașul: uitarea, iuțimea, ignoranța, iubirea de sine, iubirea de îndulcire, îmbuibarea, curvia, neîndurarea, vorbăria, trândăvia, împuținarea cu sufletul, pizma, ura, fățarnicia, viclenia, cârtirea necredința, iubirea de agoniseală calicească (strângerea de cârpe, petece, hârburi, etc.), îndoiala, iubirea de stăpânire peste alții, a place oamenilor, râsul, nepăsarea și uitarea. După ce seamănă pârga răutății, ne tulbură cu viforul cel mare, adică cu gândurile curviei, hulei, etc. neîncetat ca să-i înfricoșeze pe cei ce se nevoiesc și astfel să arunce monahul în deznădejde ca să nu se mai roage și să se nevoiască. De nu reușesc aceasta atunci născocesc alt meșteșug căutând ca facerea binelui să ne fie prilej de slavă deșartă. Ne îndeamnă apoi a întocmi întrebări duhovnicești cu frații, a face îndulciri cu mâncăruri și băuturi, la odihnă și la altele sub cuvânt că facem bine. Deci puțin câte puțin, fără ca noi să băgăm de seamă, ne întunecă mintea aruncându-ne astfel în brațele curviei, iar dacă nici aceasta nu ne doboară, ne fac năluciri noaptea, pornesc oameni împotriva noastră și chiar ei înșiși se ridică cu mare înfricoșare asupra noastră. Dar ostașul lui Hristos nu bagă în seamă aceste ispite, ci le rabdă socotindu-le trecătoare. Încă și altfel ne luptă și anume, cu înălțarea minții făcându-ne să credem că suntem ceva, fiindcă dracii sunt ca vânătorii alergând de colo unde văd că este vânat. Se reped unde văd partea slabă a sufletului și nu se depărtează nici nu slăbesc până nu ne aruncă în groapă.

✓ Din împrăștierea gândurilor se face întunecarea minții, iar din aceasta căderea în păcat apoi deznădejdea, moartea și chinul veșnic.

✓ Zburdarea sufletului se face din umblarea printre smintelile lumești, deci ni se cade a fugi ca de

foc de acestea și a ne cerceta gândurile ca prin păzire să scăpăm de faptele cele rele. De vom lăsa mintea slobodă la deșertăciuni, atunci se trezesc și patimile una câte una. Drept aceea, trezește-te cu mintea și caută un loc care să fie de plângere, netrebnic oamenilor și depărtat de lume. Viața ta este pentru plâns, asemănătoare dobitoacelor, căci în pustie chiar de vei și pofti vreun lucru din cele ale lumii, nu-l vei afla și vei fi astfel fără de cădere din pricina depărtării căci numai prin depărtare de cele ale lumii în pustie se sting patimile.

Pocăință

- ✓ *Dumnezeu cunoscând de la început răutatea diavolului și faptul că prin ispita Lui vom cădea în păcate, a dat firii noastre și posibilitatea pocăinței. Diavolul n-are această posibilitate pentru că răutatea lui are alte proporții și nu se datorează vreunei ispite străine, ci inclusiv propriei voințe. În noi păcatul nu s-a născut exclusiv din voința noastră și nici nu s-a șters orice posibilitate de bine, deci de regret pentru răul făcut. Regretul pentru binele nesocotit nu înseamnă și puterea revenirii totale prin noi înșine la bine. La aceasta ne ajută Dumnezeu, dar ajutorul lui Dumnezeu se unește cu regretul nostru pentru binele părăsit, sau cu dorința lui. Binele nu ni se impune cu sila; ajutorul pentru deplina revenire la bine pentru ieșirea din păcat, deci pentru mântuire ne-a venit numai prin Hristos căci unindu-ne cu El ca om, ne unim cu El ca Dumnezeu. (Filocalia XII)*
- ✓ *Pocăința a cărei posibilitate ne-a dat-o Dumnezeu spre a primi ajutorul Fiului Său când se va întrupa, este ca o candelă. Noi trebuie să întreținem flacăra din ea cu untdelemnul faptelor noastre și numai de vom fi luminați prin lumina candelii ce ne vine din Hristos, izvorul de lumină al tuturor, vom putea intra în Împărăția luminii. Numai de vom fi luminați cunoscând și acceptând pe Hristos ca lumina lumii, ca sens al existenței; prin faptul că arată pe Dumnezeu ca Tată iubitor, având un Fiu iubitor, vom avea parte în veci de lumină. Pocăința e candela luminată, care ne luminează persoana, pentru că prin ea ne vedem cum ar trebui să fim și vedem și legătura noastră cu Dumnezeu și cu semenii. (Filocalia XII)*
- ✓ *Întunericul iadului este produsul întunericului dracilor care nu cunosc, sau nu recunosc pe Dumnezeu deci sensul pozitiv al existenței, astfel sporește întunericul în care au început să trăiască sufletele care n-au voit să-L cunoască pe Dumnezeu, care explică existența și dă fericire din iubirea Lui ca plinătate de viață. (Filocalia XII)*
- ✓ *Pocăința fiind și un regret pentru păcatele egoismului este și o silință de revenire în comunicare cu ceilalți. Plăcerile trupești sunt însoțite de împrăștierea cugetării; ele îl fac pe om să nu se concentreze în sine și să vadă bucuria ce i-o aduce fapta bună față de altul. Plăcerea împiedică de aceea cunoașterea de sine a omului, cunoaștere care e lumină proiectată în sine dar și în relațiile lui cu tot ce există, inclusiv cu Dumnezeu. (Filocalia XII)*
- ✓ *Pocăința înseamnă a ne întoarce de la păcat iar păcatul nu este unul, ci întreg omul vechi se numește păcat, (Păcatul este întreg omul căzut în ceea ce este contrar firii lui. Pocăința ne îndeamnă să ne opunem acestui om întreg căzut din normalitatea firii. Este o silință a omului vechi întreg de a deveni un om nou al binelui.) De aceea zice Apostolul: Cel ce se luptă se înfrâneză de la toate. (Filocalia XII)*
- ✓ *Să credem cu toată convingerea că Dumnezeu ia în seacă pocăința noastră. Să nu avem nici o îndoială și să nu amânăm manifestarea ei în fața lui Dumnezeu, căci și Dumnezeu o ia în seamă imediat. Amânarea încrederii că Dumnezeu va lua în seamă pocăința noastră, înseamnă slăbirea ei. Cu cât ne încredem mai mult în Dumnezeu că o ia în seamă, cu atât este mai puternică și cu cât o amânăm mai mult, cu atât slăbește mai mult și o ia Dumnezeu mai puțin în seamă. Căci este o însușire importantă a lui Dumnezeu mila față de cei îndurerați, iar unde este pocăință mare este și durere mare. Pocăința este astfel o întoarcere hotărâtă a omului de la viața pătimasă la o viață virtuoasă, o întoarcere din durere și cu durere, ca atare este o revoluție*

afectivă în viața omului. (Filocalia XII)

- ✓ *Moartea este noaptea de care sunt conștient și deci mă chinuie. Cunoașterea iubirii lui Dumnezeu arătată de Hristos este lumină, este ziua, este sensul satisfăcător al vieții mele. Această ziua, această lumină a îndepărtat noaptea care mă înconjoară. Dar moartea aceasta nu este numai una cu întunericul și cu moartea din el într-un mod oarecum conștient, că el însuși devine acestea. Pe de altă parte și între somn, beție și moarte este o identitate. Noaptea ne face să dormim și ne îndeamnă la beție și acestea ne fac să dorim noaptea. Somnul este și el întuneric și moartea spirituală le mărește, iar beția la fel. Dar somnul spiritual nu este inconștiență totală, ci coșmar chinuit, sau un șir de coșmaruri, la fel și beția. În somn și în beție strâmbăm și facem fără sens toată realitatea așa va fi iadul. Somnul și beția nu sunt una cu moartea, ca un fel de coșmar care întunecă și strâmbă realitatea, ci și una cu patimile căci patimile te fac să te repezi la plăcerile momentane pierzând perspectiva vieții îndelungate a bucuriei nesfârșite. (Filocalia XII)*
- ✓ *Să nu cădem cu sufletul din faptele conforme firii căci el este pe de altă parte schimbător din fire. Adică se poate abate prin fire de la cele conforme firii; se poate abate prin fire, nu întrucât firea ar cere-o, ci întrucât firea îi dă și această posibilitate datorită libertății cu care este înzestrat. Poate cădea prin fire din starea conformă firii. (Filocalia XII)*
- ✓ *Cel ce se gândește pururea la moarte, la focul veșnic, la viermele neadormit, la întunericul cel mai dinafară, la plânsul cel nemângâiat, la scrâșnirea dinților, la rușinea ce-o avea înaintea scaunului înfricoșător al judecății lui Hristos, dinaintea îngerilor și a oamenilor, topește bucuria plăcerii și întoarce toată pofta spre Dumnezeu. (Filocalia XII)*
- ✓ *Focul și întunericul cel mai dinafară este întunericul neînțelegerii ultime pe care și-au cultivat-o cei ce n-au voit sau nu s-au ostenit să cunoască adevărul că toate au un sens numai dacă sunt de la un Creator conștient și iubitor. Lipsa lor de cunoștință fiind lipsa iubirii, ei n-au nici o bucurie ci trăiesc într-un chin nesfârșit asemenea unui foc care-i arde. Amândouă sunt la marginea extremă a existenței, oarecum în afara ei, dacă gradul suprem al existenței se arată în iubirea și în nemărginita cunoaștere a lui Dumnezeu, iubirea tripersonală supremă. (Fil. XII)*
- ✓ *Întunericul și chinurile iadului sunt întunericul cel mai dinafară căci este zona cea mai săracă a existenței și cei ajunși în ea nu înțeleg nimic din rostul existenței. (Fil. XII)*
- ✓ *Carnea și sângele nu pot să moștenească Împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciune nu moștenește nestricăciunea. (I Cor.15,50) Dacă noi nu ne silim să înaintăm spre trupul înduhovnicit, nu vom moșteni nestricăciunea trupului lui Hristos căci deși nu pier definitiv nici trupurile în iad, ele vor suferi de anumite chinuri proprii trupurilor stricăcioase: durerile produse de focul arzător, de înțepături, de lucrarea viermilor. (Fil.XII)*
- ✓ *Cei din iad nu sunt lăsați acolo pentru că așa vrea Dumnezeu, ci pentru că ei se încăpățânează să nu știe de Dumnezeu. Este marea taină a libertății și a mândriei unora în afirmarea ei. Chiar în suferința lor, vor să-și afirme cu încăpățânare sfidarea față de Cineva care este superior. (Fil.XII)*
- ✓ *Cel care n-a luptat aici pentru a câștiga credința, respectiv cunoașterea lui Dumnezeu și-a pregătit o stare de încăpățânare veșnică în necredință. (Fil.XII)*
- ✓ *Cel care a fost în comuniune cu cei păcătoși pe pământ și i-a aprobat, se va descoperi în ziua judecății că a fost în comuniune cu diavolul. (Fil.XII)*
- ✓ *De ai fost un fel de învățător al celui păcătos aici fără să-l îndrepti, te vei afla părtaș la pedeapsa lui în ziua judecății. (Fil.XII)*

- [∨] Dreptatea lui Hristos va lăsa și pe vrăjmașii noștri să fie prezenți în partea stângă, la judecata finală pentru a arăta întrucât că le-am urmat lor iubind mai mult păcatul decât virtutea. Îngerii ce vor sta de-a dreapta se vor bucura toți de iubirea fiecăruia care s-a îndreptat spre toți. Iubirea va uni atunci pe toți iar egoismul de pe pământ arătat atunci pe față va singulariza pe cei ce l-au practicat. (Fil. XII)
- [∨] Hristos trebuia să arate, înainte de a se lăsa răstignit că e mai tare ca toate încercările și ispitirile, că e mai tare și decât moartea. Așa îi putea convinge pe apostoli că a putut învinge moartea, deși în moartea Lui arăta o și mai mare putere și are o și mai mare semnificație putând-o învinge chiar după ce se lasă El Însuși dus în stare de moarte și învie nu pentru a reveni la viața istorică, ci deschizându-ne viața în veșnicie. (Fil. XII)
- [∨] Minte care nu mai este stăpânită de nimic din cele ale lumii se pregătește, își adună simțurile îndreptate spre lume, spre o singură țintă: să se pregătească prin moarte spre trecerea la nemurirea vieții viitoare împreună cu Hristos pe care-L vedem ca model în aceasta. Simțurile i-au devenit un trup unic cu Hristos, deci totodată un trup cu Hristos prin împărtășirea cu El. Și El Care a învins moartea prin cruce imprimă trupului celui ce s-a împărtășit de El această pornire spre moarte și spre trecerea prin ea la viața veșnică în unire cu El. (Fil. XII)
- [∨] În ora crucii este o mare primejdie. Propriu-zis nu pentru Sine se roagă Iisus Hristos să treacă paharul morții, ci pentru noi. El putea să suporte prin sine acest pahar, dar și-a însușit frica noastră de el cerând ajutor Tatălui ca să ne facă și pe noi să cerem acest ajutor în clipa încercării extreme. Numai cu ajutorul Tatălui putem învinge crucea pe care am primit-o ca să o învingem și pe ea după ce-am învins celelalte patimi egoiste ale noastre prin pătimiri neplăcute. (Fil. XII)
- [∨] Ce trebuie cugetat despre bucuria ce va veni sufletului care s-a hotărât să slujească lui Dumnezeu și să-și desăvârșească lucrarea? De fapt, la ieșirea lui din lumea aceasta lucrul lui va merge înaintea lui și se vor bucura cu el îngerii lui Dumnezeu pentru că l-au văzut mântuit de stăpîniile întunericului. Când sufletul va ieși din lume, vor merge împreună cu el îngerii și-l vor întâmpina toate puterile întunericului voind să-l împiedice cercetându-l de are ceva de-al lor în el. Atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a făcut îl împrejmuiesc împotriva acelorora ca să nu se atingă de el. Iar când vor învinge faptele lui, vor cânta îngerii înaintea lui până se va întâlni cu Dumnezeu într-o veselie. Atunci, în acea oră va uita toată osteneala și toată suferința. Deci și noi fraților să împlinim lucrarea noastră lucrând bine scurta și greaua viață de aici, ferind lucrul nostru de tot răul până ce ne vom scăpa mințile de ispitele celor vicleni ce vor veni înaintea noastră, căci vor cerceta cu putere tot lucrul nostru, fiind răi și fără milă. Fericit cel în care nu se va afla nimic de-al lor deoarece veselia și bucuria lor va fi veșnică. (Fil. XII)

Retragerea

- ∨ Înainte de toate, întâia luptă este cea care însoțește înstrăinarea sau plecarea de unul singur când părăsești toate și pleci în alt loc ducând cu tine o credință desăvârșită, nădejdea și o inimă întărită împotriva voilor tale. Căci făcând aceasta, gândurile te învăluiesc în multe cercuri înfricoșându-te cu ispite, cu sărăcie aspră și cu tot felul de închipuiri făcându-te să te întrebi că de vei cădea în ele ce vei face neavînd pe cineva care să se îngrijească de tine. Bunătatea lui Dumnezeu te probează ca să se arate râvna ta și iubirea față de El. În sfârșit, de vei fi părăsit sigur în chilie, vor fi semănate în tine gânduri grele de frică și de împruținare care-ți vor spune că nu numai înstrăinarea mântuiește pe om, ci și păzirea poruncilor, aducându-ți aminte de cei apropiați de tine după trup, gânduri care te fac să zici: Oare aceștia nu sunt și ei oare robi ai lui Dumnezeu? Îți sunt aduse în inimă temeri pentru impuritatea aerului, despre slăbirea trupului din pricina lipsurilor, dar de va fi în tine iubire și nădejde, răutatea acestor gânduri nu te va înrâuri și se va arăta în tine râvna față de Dumnezeu sau faptul că-L iubești mai mult decât odihna trupului. Iar pe cei ce rabdă (necazurile) greutatea înstrăinării, această greutate îi duce la nădejde iar nădejdea îi păzește de cele de partea trupului. Căci nu ți se cere numai înstrăinarea, ci să te pregătești ca să lupți cu vrăjmașii și să știi să arunci pe fiecare la vremea lui, până, ajungând la odihna nepătimirii te vei elibera, ca unul ce l-a biruit pe fiecare răpunându-l la vremea lui. (Fil. XII)
- ∨ Nu putem fi săraci decât în Dumnezeu, cu ajutorul Lui, altfel egoismul ne împinge spre îmbogățire, spre încrederea egoistă în noi înșine care e una cu amăgirea și robia. Căci a ține la avere înseamnă a te robi celor materiale. Sărăcia, detașarea, te face liber de ele, liber de toate. Dar numai conștiința că îl ai pe Dumnezeu nu tulbură ci te face cu adevărat liber; numai în Dumnezeu ești liber, în conștiința că în El ai totul. (Fil. XII)

Credință

- ✓ *Frica de Dumnezeu este o mărturie lăuntrică a sufletului despre prezența și puterea lui Dumnezeu. (Fil. XII)*
- ✓ Să nu te tulburi niciodată, ci mai degrabă să ne străduim să privim spre șarpele de aramă pe care l-a făcut Moise, după cuvântul Domnului. Căci l-a pus pe el în vârful muntelui, ca tot cel mușcat de vreun șarpe, privind la el să se vindece (Numeri 21,8-9) Domnul nostru Iisus Hristos s-a asemănat cu șarpele de aramă Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om, care prin Adam a devenit șarpe sau dușman al lui Dumnezeu. Dar Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om fără păcat, ceea ce s-a arătat în faptul că s-a făcut un șarpe de aramă fără venin sau fără vreo suflare păcătoasă. De aceea la porunca lui Dumnezeu, Moise l-a închipuit pe Hristos prin șarpele de aramă. Ba într-un fel Hristos însuși lucra prin acel șarpe de aramă, privirea la el vindecând pe cei pe care veninul șerpilor ce-i mușcau pe oameni, le pricinuia acestora moartea. Dar Hristos, omul adevărat, plin de puterea dumnezeiască, va scăpa pe oameni și de moartea veșnică. (Fil. XII)
- ✓ De caută cineva pe Domnul cu durerea inimii, Domnul îl aude, dacă cere întru cunoștință și se îngrijește cu frică, nu este legat de ceva din ale lumii, casă-l ducă pe el neîmpiedicat înaintea scaunului de judecată a lui Dumnezeu, după puterea lui. (Fil. XII)
- ✓ Ia aminte la tine cu amănunțime, ca unul ce ești totdeauna înaintea lui Dumnezeu, ca să nu nădăjduiești nimic de la nimeni decât de la El singur, cu credință. Iar de ai trebuință de ceva, roagă-te lui Dumnezeu ca să ți se îplinească trebuința după voia Lui. Și mulțumește lui Dumnezeu totdeauna ca Celui ce ți-a împlinit-o, iar de-ți lipsește ceva să nu-ți pui nicidecum nădejdea în om, nici să te întristezi ori să cârtești, ci suportă cu hotărâre fără tulburare zicând: Sunt vrednic de multe neazuri pentru păcatele mele, dar de voiește Dumnezeu, mă poate milui. Astfel cugetând, ți se va împlini toată trebuința. Ia aminte apoi să nu voiești să primești ceva de nu ești asigurat că Dumnezeu ți-a trimis aceea din roade drepte și astfel să o primești cu pace și cu conștiința împăcată. Iar cele ce le vezi venindu-ți din nedreptate, luptă sau viclenie, respinge-le și le aruncă gândind că mai bună este o pârțică mică cu frica lui Dumnezeu, decât multe vistierii cu nedreptate. (Să nu primești nici o scăpare de vreun neaz, sau vreo ușurare a vieții prin vreo faptă nedreaptă a ta sau a altuia căci e de preferat un lucru mai mic ce-ți vine dintr-o faptă după Dumnezeu, decât un bine mai mare venit pe cale necinstită.) (Fil XII)

Rugăciune

- ✓ *Se recunoaște aici o putere a numelui Lui însuși, puterea de-a ne ajuta să părăsim păcatele și să ne bucurăm de mila Lui, de comuniunea cu El potrivit sărăciei noastre. Când rostim numele lui Hristos cu credință, El Însuși vine la noi. Numele cuiva este o punte între el și cei ce-l rostesc cu respect. Când cineva rostește numele meu, eu sunt atras în legătura cu cel ce mi-l rostește. (Filocalia XII)*
- ✓ De te scoli la slujba ta să nu fii nepăsător sau cu negrijă și în loc să-L cinstești pe Dumnezeu, mai vârtos să-L disprețuiești, ci rămâi cu toată frica cu mintea ta la rugăciune. Nu te rezuma de pereți și nu-ți muia picioarele sprijinindu-te într-unul și ușurându-l pe celălalt. Trezește inima ta ca să nu caute hoinărind cu gândurile și astfel Dumnezeu să primească jertfa ta. (Fil. XII)
- ✓ De cântați împreună, fiecare din voi să-și facă rugăciunea lui, iar de este cu voi un străin, rugați-l cu dragoste ca să-și facă rugăciunile lui. Spuneți-i aceasta până la a doua sau a treia oară, fără ceartă. În ceasul aducerii darului tău spune gândurilor și simțurilor tale să stăruie în frica lui Dumnezeu ca să te învrednicești de Taine și să te vindece Domnul. (Fil. XII)
- ✓ Omul să-și predea toată inima sa ascultării lui Dumnezeu rugându-se cu adevărat astfel: Doamne, sunt înaintea Ta pentru că eu nu cunosc ce-mi este de folos. Luptă-te Tu, căci eu nu cunosc răutatea lor. Și dacă lucrezi conform învățaturii Mântuitorului, El nu te va lăsa să rătăcești în ceva, dar de nu împlinești decât o poruncă sau două, nu te-ai predat pe tine ascultării de El și în acest caz nici El nu se îngrijește de tine. Căci precum un locșor nu poate ajuta celui ce-l lucrează să-l curățească de neghină și de aceea dacă se seamănă în el sămânța, nu poate face să odrăslească cele după fire cu cele contrare firii, ci acestea le îneacă pe primele pentru că sunt mai adânci în rădăcini, așa dacă nu te cureți pe tine de voile trupești, nu te poți păzi de păcat dacă nu te ferești de cele ce-l nasc. (Omul nu poate face cele ale omului pentru că nu se poate elibera de puterile vrăjmașului fără ajutorul lui Dumnezeu. El nu știe de fapt ce-i este de folos fără lumina lui Dumnezeu de aceea voia omului în ea însăși nu știe ce are de făcut spre folosul lui; este deci nevoit să se roage lui Dumnezeu pentru a-i descoperi voia Lui ca să știe ce să facă în interesul său. Omul nu cunoaște prin el însuși nici răutatea, că e de la diavol și că e răutate; el crede în mândria lui că tot ce voiește el supunându-se patimilor egoiste este bun.) (Fil. XII)
- ✓ Domnul nostru este foc mistuitor (Evrei 12,29) căci precum focul topește ceara și usucă noroiul, așa și meditația ascunsă topește gândurile urâte și depărtează patimile sufletești, luminează mintea, dă strălucire înțelegerii și bucură inima. Fiindcă meditația ascunsă lovește demonii și alungă gândurile urâte. (Meditația este reflecția la tainele dumnezeiești nemărginite care se află mai presus de gândurile referitoare la plăcerile trupești. Cugetarea la acele taine dă omului adevăratul sens al existenței, îl luminează și-l umple de putere de la Dumnezeu.) Căci ceea ce luminează omul lăuntric și-l înarmează prin reflecția (meditația) ascunsă se întărește de către Dumnezeu, se împuternicește de îngeri, se slăvește de către oameni. Meditația și citirea ascunsă este casa de nedefăimat a sufletului, turnul neclătinat și țărnelul cel liniștit care păstrează sufletul netulburat. Căci demonii sunt greu loviți când monahul se înarmează cu meditația și cititul. Meditația este făclia minții și deșteptarea conștiinței, ea topește desfrâul, slăbește iuțimea, alungă mânia, depărtează răutatea și scoate afară nedreptatea. Meditația dă strălucire conducerii minții, alungă lenevia, naște străpungerea inimii, aduce frica de Dumnezeu, pricinuieste lacrimile, naște smerita cugetare, privegherea bucuroasă de noapte și rugăciunea netulburată. Reflecția alungă gândurile murdare, biciuiește demonii, curățește trupul. Aceasta îl învață pe om

îndelunga răbdare, aduce înfrânarea și pregătește înțelegerea morții. *(Fil. XII)*

✓ Șezând la masă cu frații, de ești mai tânăr nu spune minții nu mânca, ci adu-ți aminte de păcatele tale ca să nu mănânci cu plăcere și întinde mâna numai la cele dinaintea ta. De este ceva înaintea altuia, să nu întinzi mâna ta la aceea. Hainele tale să-ți acopere picioarele iar genunchii să fie uniți între ei. Nu întinde mâna ta spre cele ce ți se pun înaintea spre mâncare. *(Fil. XII)*

Mânia blândețea

- ✓ *Atunci când cineva vrea să răsplătească răul cu rău, poate să vatăme conștiința fratelui chiar și numai cu intenția. Există o comunicare spirituală între suflete chiar când nu se arată în fapte; e ceea ce psihologia constată prin fenomenul hipnozei și al sugestiei. Atâta doar că aceasta vede aceste fenomene numai când e activă și voința, pe când ele se produc chiar când voința nu la voiește. (Filocalia XII)*
- ✓ De este la tine un frate străin, fă cu bucurie lucrul care trebuie și plecând el, fă-l asemenea. Primește-l cu bunăvoință și cu frica lui Dumnezeu ca să nu-i fie vizita spre pagubă. Păzește-te să nu-l întrebi lucruri care nu-i sunt spre folos, ci fă-l să se roage. Când șade la tine, întrebă-l Cum te afli? și mulțumește-te cu acest cuvânt și dă-i o carte ca să citească și să cugete la cele din ea. De vine după o osteneală, lasă-l să se odihnească și spală-i picioarele, iar de-ți spune cuvinte necuvenite, roagă-l cu iubire: Iartă-mă, că sunt slab și nu pot să port aceste vorbe. De este slăbit și hainele îi sunt murdare, spală-i-le, iar de-i lipsește ceva și hainele-i sunt rupte, coase-i-le. De este drumeț și ai la tine niscai credincioși, nu-l pune mai presus de ei, dar fă milă cu el din iubirea lui Dumnezeu, iar de este un frate în trecere pe la tine, pentru Dumnezeu și-ți cere odihnă, să nu-ți întorci fața de la el, ci primește-l cu bucurie împreună cu credincioșii care se află la tine. De este sărac, nu-l trimite fără nimic, ci dă-i lui din binecuvântarea ce ți s-a dat ție de la Dumnezeu, odată ce cunoști că cele ce le ai nu sunt ale tale, ci sunt daruri de la Dumnezeu. Dacă un frate îmbie ceva, nu-l deschide să afli ce are în el, dar dacă arată foarte prețios ceea ce ți se îmbie, spune-i lui: Dă-mi să văd ce este în el. (Filocalia XII)
- ✓ De ești în casa cuiva și gazda iese și te lasă singur, să nu-ți ridici fața ca să cercetezi cele aflate în casa lui; nici să atingi ceva, să deschizi vreo ușă, vreun vas sau vreo carte. Spune celui ce iese: Dă-mi să fac vreun lucru. Și ceea ce-ți dă, fă-l fără greutate. (Filocalia XII)
- ✓ *Numai Dumnezeu are dreptul să judece căci El dă oamenilor soarta veșnică. Cel ce judecă pe altul și-l vorbește de rău își însușește un drept al lui Dumnezeu și putere Lui, pe care de fapt nu o are. Se pretinde deci pe sine dumnezeu, fără să poată fi de fapt; vrea să-i ia locul lui Dumnezeu, fără să o poată face. (Filocalia XII)*
- ✓ *A te ruga pentru cei ce făcându-ți rău, te-au ajutat să te mântuiești, imitând pe Hristos, e suprema treaptă a iertării. (Filocalia XII)*
- ✓ De voiești să urmezi Domnului nostru Iisus Hristos păzește cuvântul Lui și atârnă omul tău cel vechi pe cruce cu El și pe cei ce te trag de pe cruce trebuie să-i oprești până nu mori. Și ești dator să suporti disprețul lor și să odihnești inima celor ce ce-ți fac rău și să te umilești pe tine față de cei ce voiesc să te stăpânească și să ții gura ta închisă și să nu judeci pe cineva în inima ta. Căci de-ți vine un gând să judeci pe aproapele pentru niscaiva păcate, gândește-te întâi la tine că ești mai păcătos, iar cele bune pe care socotești că le-ai făcut, să nu-ți închipui că au plăcut lui Dumnezeu. Astfel nu vei îndrăzni să mai judeci pe fratele tău căci iubirea slavei de la oameni naște minciuna, iar refuzul ei cu smerenie face frica de Dumnezeu mai mare în inimă. Să nu voiești deci să fii prieten al celor mai slăviți în lume ca să nu se depărteze slava lui Dumnezeu de la tine. De faci lucrul tău de mână, să nu-l disprețuiești, ci ai grijă de el în frica lui Dumnezeu. (Filocalia XII)
- ✓ Când nu poți suporta cuvântul aproapelui și vrei să-i răsplătești lui, se ridică în inima ta războaie sângheroase din pricina celor ce le-ai auzit și te fac să te întristezi de cele ce le-ai grăit. Și robia

pune stăpânire pe tine și te face să ferești pe cei ce în parte se liniștesc și-ți înăsprește inima față de cei apropiați ca față de unii ce sunt în afara iubirii. Dar luptă-te mai degrabă să dobândești îndelunga răbdare, care biruiește mânia cu iubirea, care vindecă întristarea cu împăcarea. Acestea ți dăruiesc de rugăciunea către Dumnezeu, căci iubirea și îndelunga răbdare desființează mânia față de cei de o fire; dacă aceasta persistă în tine, în loc să te mânia împotriva aproapelui, te vei împăca având în tine plânsul și smerita cugetare. Iar cel ce poate suporta pentru Dumnezeu și pentru pacea gândurilor sale cuvântul omului dușmănos și neînțelegător, fiul lui Dumnezeu se va chema și unul ca acesta poate dobândi pacea sufletului, a trupului și a duhului. (Nu poate avea cineva pace cu semenii dacă nu are pace înlăuntrul său; aceasta e și o pace între minte (duh), simțire (suflet) și trup. Dar pacea interioară vine din pacea cu Dumnezeu și aceasta o aduce în om Duhul Sfânt, care aduce tot conținutul interior al omului într-o simțire, căci numai în Dumnezeu dobândim pacea interioară.) (Filocalia XII)

✓ A nu judeca pe altul înseamnă a-l iubi, iar îndelunga răbdare înseamnă a nu gândi ceva împotriva aproapelui. (A nu mă măsura pe mine nu înseamnă numai a nu căuta mulțumirea de măsura la care am ajuns, ci și în a plânge în conștiința că nu sunt nimic că n-am realizat nimic din îndatoririle mele. A nu judeca pe cineva înseamnă să nu mă opresc numai la a nu-l osândi dintr-un indiferentism față de el, ci și să-l iubesc. În toate relațiile față de celălalt nu trebuie să mă opresc la nesăvârșirea răului, ci să înaintez la săvârșirea binelui.) (Filocalia XII)

✓ În îndelunga răbdare trebuie să arăt numai reținerea de la a răspunde la rău cu alt rău, ci și în a nu avea un gând de nemulțumire față de el. (Filocalia XII)

✓ Dacă n-am arătat iubire aproapelui, nu ne va ajuta Hristos când vom fi necăjiți de vrăjmașii noștri, căci Hristos și-a făcut cauza aproapelui nostru o cauză proprie. Dar nici oamenii nu ne vor ajuta în necazurile noastre. Dacă n-am răspândit căldura iubirii în jurul nostru, nu vom avea nici noi din apropierea noastră căldura interesului față de noi. (Filocalia XII)

✓ De nu ierți, nu ești liber de stăpânirea unei patimi și fără voia ta nici Dumnezeu nu te poate face liber. Apoi nu putem fi liberi unul fără altul; ne condiționăm în libertate precum ne condiționăm prin dependență unul de altul. Ne dăruim libertatea, precum ne impunem robia și ultimul izvor al libertății noastre este Dumnezeu. Dar Dumnezeu ne-a creat astfel că nu putem primi libertatea de la El și unul de la altul fără voia noastră de-a ne face unul pe altul liberi. Nu ne poate elibera Dumnezeu de patimă, dacă nu vrem să ne eliberăm și noi. Nu-mi poate dăruia nici altul liberarea de patima împotriva lui dacă nu voiesc și eu să mă liberez. Eliberarea de patimi ce ne-o dăruim noi este condiția ca să fim eliberați și de către Dumnezeu Dumnezeu ne eliberează deodată pe amândoi când ne-am eliberat reciproc unul pe altul. (Filocalia XII)

✓ Răutatea pe care o arăt altuia mă stăpânește în primul rând pe mine. Vreau să dureze în veci răul asupra altuia, va stăpâni în veci răul asupra altuia, va stăpâni în veci asupra mea. Vreau să fie el în gheena voi fi eu; nu-l vreau eliberat pe el, nu sunt eu liber. (Filocalia XII)

✓ Când șezând la chilie îți vine să judeci pe aproapele, judecă-l ținând seama de păcatele tale cugetând că sunt mai mari cele ale tale decât ale lui. Iar de socotești că faci cele drepte, să nu socotești că am plăcut lui Dumnezeu. (Chiar în cele morale, omul când e tare, când e slab. Acestea se succed ca niște perioade, în așa fel că atunci când este tare simte milă față de ceea ce e slab în el, până când această slăbiciune se vindecă.) (Filocalia XII)

Smerenia mândria

- ✓ Zis-a avva Isaia: de nu se va face omul pildă întru toate, nu poate locui împreună cu aproapele. (Filocalia XII)
- ✓ Zis-a avva Isaia: Nimic nu-i umilește mai mult pe demoni, nu întărește sufletul și nu luminează mintea ca mărturisirea celor cugetate Părinților duhovnicești; și nimic nu-i bucură pe demoni, nu întunecă mintea, nu împietrește inima și nu înnorioază conștiința ca ascunderea gândurilor. Când vrea monahul să-și facă cunoscute relele sale și să-și descopere gândurile urâte îl tulbură demonii și încep să semene în inima lui rușine zicându-i: Acest bătrân se ține duhovnicesc și sfânt; curat și fără pată, iar tu vrei să-ți aduci osânda și să te faci disprețuit de ceilalți și să produci sminteală? Nu te gândești că-l vei face să te stăpânească și să râdă de tine căci nu va păzi taina? Apoi, până acum ceilalți te cinstesc încă și în vreme ce te socotesc toți înțelept și isteț în stare să deosebești lucrurile, vrei să ajungi disprețuit și de râsul tuturor? Mai rabdă deci înainte de ați mărturisi gândurile acestuia căci ce vătămare îți va urma? Este cineva care să nu treacă prin acestea? Ce alții nu se tem de Dumnezeu? acestea șoptesc demonii către bietul monah căci știu că sufletul nicidecum nu propășește decât prin descoperirea gândurilor și monahul nu cade decât dacă-și ascunde gândurile. (Omul are nevoie să-și dezvăluie gândurile rele, egoiste ca să poată scăpa de ele. Are nevoie de ajutorul altuia însăși comunicarea este un act de smerenie și al ieșirii din încrederea mândră de sine.) (Filocalia XII)
- ✓ *Trebuie să ținem pe cât putem ascunse ostenele noastre pentru cel bune ca să nu cădem în patima slavei deșarte. Mai ales prin limbă suntem ispitiți să facem cunoscute ostenele noastre, dar aceasta e una cu a le preda vrăjmașilor ca să le folosească împotriva noastră, sau ca să facă pe unii și alții să ne laude și astfel să producă-n noi mândria. Dar vrăjmașii se folosesc de ele și pentru a ni le întoarce asociate cu ispita mândriei. (Fil. XII)*
- ✓ Cel ce-și face numai voile lui trăiește o sfâșiere a inimii neputînd să le împlinească totdeauna. Până la urmă trăiește o robie completă constând de fapt că nu-și face deloc voile sale, ci e stăpînit de patimi sau de legi, sau de alții iar aceasta este adevărata pieire a sa ca persoană proprie. (Fil. XII)
- ✓ *Cel ce cunoaște pe Dumnezeu își cunoaște păcatele și viceversa; dimpotrivă: cel ce nu-l cunoaște pe Dumnezeu, nu-i cunoaște păcatele căci împotriva cui ar fi păcătuit? Acela nu se cunoaște nici pe sine, nici nu poate porni pe calea unei îndreptări. (Fil. XII)*
- ✓ *Voia proprie nu e strîmtă și nu voiește să ne îngusteze, ci caută să facă orice. Voința aceasta de largime care se împacă și cu o lenevie, care nu vrea să i se împotrivescă să facă ceva disprețuiește strîmtorarea ce i-o impune voia lui Dumnezeu, strîmtorare care pe de altă parte adâncește pe om în cele proprii spirituale, sau în cele bune. (Fil. XII)*
- ✓ *Dacă nu te cureți pe tine de voile trupești și nu te păzești de cele ce le nasc, nu te poți păzi de păcat iar aceasta e slăbiciunea sufletului maica cea rea a păcatului. Această trîndăvie naște o voie favorabilă ei și voia aceasta și largimea ei nasc disprețul. Inima care vrea să fie independentă naște iubirea conlucrării cu lumea, pornirea de a căuta cele ce nu se deosebesc de tine, pornirea de a-ți preda auzul celui ce-i vorbește de rău pe alții, pornirea de a auzi cuvinte și de-a le transmite altuia, pornirea de-a căuta cele ale lumii, de-a căuta să înveți cu orice preț chiar pe cei ce nu te întrebă, pornirea de-al mușca pe aproapele și multe alte rele. (Fil. XII)*

- v Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu ajunge la starea cea după fire. *(Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu are putere să se curețe de patimile care-l aduc la starea neconformă firii, dar cade în rugăciune la Dumnezeu. Cerând ajutorul lui Dumnezeu, primește putere să săvârșească ostenele curățirii de patimi și să se simtă odihnit chiar în aceste ostenele.)* (Fil. XII)
- v **Ce este smerenia?** Smerenia constă în a se socoti cineva pe sine înaintea lui Dumnezeu că este păcătos și că nu face nimic bun, iar fapta smereniei este tăcerea și a nu se măsura omul pe sine în vreo ceva (smerenia constă și în a nu se măsura cineva ca să constate până unde a ajuns prin vreo faptă a sa; a privi la ea cât de importantă, cât de mare, a nu o lua în seamă). Smerenia mai stă în: a nu se sfădi, în supunere, în a căuta mereu cu privirea în jos, a avea ochii morți; a te păzi de minciună, a nu te lăsa prins de vorbe deșarte, a nu te împotrivi nimănui, a te sili pe tine la osteneală, a răbda defăimarea, a urî odihna, și a nu supăra pe nimeni. Îngrijește-te deci să împlinești acestea întocmai ca să nu se facă sufletul tău lăcaș a toată patima și să nu isprăvești viața ta fără rod pentru vecii vecilor. (Fil. XII)
- v În cel ce nu vrea să știe de Dumnezeu apare slava deșartă și toate câte le urăște Dumnezeu locuiesc în sufletul iubitorului de sfadă și al celui mândru. (Fil. XII)
- v A se judeca întâi pe sine aduce smerita cugetare și a renunța la voia proprie în favoarea aproapelui într-o cunoștință. *(Se cere renunțarea voii proprii în favoarea aproapelui într-o cunoștință, adică în conștiința valorii lui și a datoriei mele față de el, nu într-un mod sentimental pentru a-l câștiga prin aceasta pentru interesele mele.)* (Fil. XII)
- v Ceea ce voiește Dumnezeu de la om nu este altceva decât a se smeri pe sine față de aproapele în toate și a-și tăia voia sa față de toate, a se ruga totdeauna ca să-i dea omului ajutor mâna Lui și să-și păzească ochii de somnul uitării și de amăgirea robiei dat fiind că firea omului e schimbătoare și lesne înclinată spre rău. (Fil. XII)
- v A nu te măsura pe tine îți aduce plânsul. *(A nu mă măsura pe mine nu înseamnă numai a nu căuta mulțumirea de măsură la care am ajuns, ci și în a plânge în conștiința că nu sunt nimic, că n-am realizat nimic din datoriile mele.)* (Fil. XII)
- v Dumnezeu nu voiește de la om decât smerirea față de aproapele, tăierea voii lui în relație cu acela. Dumnezeu își face cauza aproapelui cauza Sa căci El este Creatorul și Susținătorul aproapelui și vrea să o arate ca atare cu ajutorul omului. Aceasta este și o prețuire pe care o acordă Dumnezeu și omului ajutat și celui ce ajută. Dumnezeu vrea ca omul să ajute pe om, dar și să ceară la rândul său ajutorul lui Dumnezeu în aceasta. Dumnezeu și omul își cer reciproc grija de aproapele este și în aceasta o treime. Doi își întăresc grija față de al treilea; Dumnezeu cere omului grija aproapelui și omul cere grija lui Dumnezeu pentru că uitarea omului de către om cucerește mai ușor pe om. (Fil. XII)
- v Până ce este încă în război, omul se află sub frică și cutremur fie că a învins astăzi, fie că a fost învins sau că va învinge, ori că va fi învins mâine. Căci lupta înconjoară și strânge inima; numai lipsa patimilor este nerăzboită căci a primit cununa și nu se mai îngrijorează de cele trei (suflet, trup și duh) căci sunt împărțite când ajung să se împace între ele prin Dumnezeu. (Fil. XII)
- v Fericiți sunt ochii care se rușinează într-o cunoștință să privească spre Dumnezeu și se îngrijesc să-și vindece rănilor într-o cunoștință, și-și cunosc păcatele lor rugându-se pentru iertare. (Cel ce înaintează în cele bune se rușinează înaintea lui Dumnezeu de păcatele săvârșite pentru că le cunoaște gravitatea, pentru că se îngrijește să le vindece prin cunoașterea combaterii lor. Cunoștința păcatelor este unită cu cunoștința lui Dumnezeu împotriva căruia se săvârșesc. Cine

nu-l cunoaște pe Dumnezeu nu cunoaște nici anumite fapte ale sale ca fiind păcătoase. De recunoașterea lui Dumnezeu ca existență personală Care vrea binele ca viață în armonie a tuturor și a cărei voie neîmplinind-o oamenii ies din armonia care-i face fericiți, depinde orice cunoaștere a tuturor sau sensul lor.) (Fil. XII)

- ✓ Cel ce suportă defăimarea și-și supune voia aproapelui pentru Dumnezeu ca să nu-l lase pe vrăjmaș să vină la mijloc arată că este lucrător. Cel ce ține la voia lui nu se află în pace nici măcar cu cei sfinți, fiindcă nepăsarea, mânia și aprinderea față de ceilalți urmează voii lui pe care ține neapărat să și-o facă. (*Când îți afirmi voia ta împotriva aproapelui, lași pe vrăjmaș să vă despartă unul de altul dar și pe tine, sau poate pe amândoi de Dumnezeu căci Dumnezeu nu poate fi acolo unde este vrăjmașul care desparte pe oameni între ei și de Dumnezeu. Și nu acolo unde își afirmă omul voia sa este El activ sau arată că are putere, ci unde își calcă peste ea.*) (Fil. XII)
- ✓ Cel cu inimă învârtoșată spune în inima sa: N-am greșit niciodată!, iar cel ce a dobândit smerita cugetare suportă musturarea aproapelui zicând: Da, am greșit. Cel ce însă o disprețuiește are în inimă gândul că e înțelept și n-a jignit niciodată pe nimeni, dar cel ce are frică de Dumnezeu se îngrijește de virtuți ca nu cumva să piardă vreuna din ele. (Fil. XII)
- ✓ În ceea ce privește dorința de a-i învăța pe alții trebuie să fim cu frică de a nu cădea alături de ceea ce învățăm căci câtă vreme cazi întru acestea, nu ești în măsură să înveți pe alții. (Fil. XII)

Patimi ispite

- ✓ Când călătorești nu căuta nici la dreapta nici la stânga, ci repetă psalmii, roagă-te lui Dumnezeu în tot locul unde te afli și nu te amesteca nicidecum cu încredere cu locuitorii lui. În locul sau în casa în care te oprești nu fii cu îndrăzneală, ci fii cu sfială în toate. La ceea ce ți se pune pe masă întinde-ți mâna când ești îndemnat să mănânci. Când mănânci să nu-ți ridici fața spre aproapele nici să grăiești cuvânt deșert; să nu-ți întinzi mâna spre ceva spre a lua fără să spui: Binecuvintează! Bând apă să nu lași gâtlejul să gâlgâie asemenea oamenilor din lume; șezând împreună cu frații, de-ți va veni cumva flegmă să nu scuipi cumva înaintea lor, ci ridică-te și o aruncă departe. Să nu-ți întinzi trupul în văzul oamenilor. De te încearcă vreun gând necuvios să nu-ți deschizi gura și va pleca degrab acesta de la tine. Să nu-ți deschizi gura la râs căci aceasta înseamnă lipsă de sfială.
- ✓ Să nu poftești cu gândul sau cu privirea: fie haină, brâu sau culion și să nu-ți împlinești capriciul tău făcându-ți ceva asemănător. De-ți procuri o carte să nu o înfrumusețezi cu vreo podoabă căci aceasta este patimă.
- ✓ De greșești în ceva nu minți din rușine, ci fă metanie zicând: Iartă-mă! și greșeala trece. De-ți spune cineva cuvânt aspru, să nu-ți înalți inima căci mânia lui Dumnezeu nu întârzie. De ești muștrat de cineva pentru vreun lucru nu te aprinde, ci pune metanie zicând: Iartă-mă, că nu voi mai face. fie că știi că ai făcut acel lucru, fie că nu ești vinovat, căci toate acestea sunt adevărata propășire pentru cel tânăr.
- ✓ De afli cuvinte din afară, nu le spune pe acestea cuiva căci de le vei păzi în tine, nu va greși limba ta. De voiești să împlinești un lucru iar cel ce locuiește împreună cu tine nu voiește aceasta, renunță la voia ta ca să nu se nască certuri și să se mârnească. Când voiești să locuiești cu un frate în chip trecător nu-i porunci în vreun lucru oarecare și să nu voiești a fi capul lui. De locuiești cu frații să nu te compari cu ei, iar de-ți vor porunci ție vreun lucru pe care nu-l voiești, luptă cu voia ta până ce îl vei face ca să nu-i superi și să-i pierzi prin descurajare și ca să ai locuirea pașnică cu ei. De locuiești cu un frate și-i spui că voiești ceva, adaugă: dar voi face cum voiești și dacă spunându-i ce voiai să faci îi ceri o hotărâre, fă ceea ce găsește el de bine, cu frica lui Dumnezeu. De locuiți împreună și lucru ce ți-l cere este trecător, fă-l. De sunteți mai mulți faceți-l împreună și nu cruța trupul tău ținând seama de conștiința tuturor.
- ✓ Să nu lauzi cele ce nu le-ai cunoscut, iar de cele cunoscute să nu vorbești ca și când le-ai văzut. Să nu osândești pe cineva pentru chipul lui. De dai apă sau ceva de trebuință să nu te arăți nepăsător, ci gândește-te la Dumnezeu că a avut grijă de tine.
- ✓ Cel mai tânăr să se lase lipsit de toată frumusețea trupeză căci aceasta este spre folosul lui *(pentru a nu ispiți și mai mult adăugând la frumusețea specifică tinereții, eleganța hainelor, pentru a nu se umple el însuși de îngâmfare, părere de sine și de curvie)*. Cel tânăr să nu se poarte niciodată haină frumoasă până ce nu va ajunge în vârstă căci aceasta-i spre vindecare.
- ✓ Să se folosească de vin până la trei pahare, însă doar în caz de mare trebuință; să nu-și descopere dinții când râde, iar fața să caute în jos cu rușine. În vremea somnului încinge-ți trupul și fii cu grijă ca să nu-ți duci mâinile înăuntru căci trupul are multe patimi hrănite din neștiință.
- ✓ De trebuie să pornești la drum poartă sandale și umblând, mâinile să-ți stea apropiate de brâu și să nu te afli deloc înaintea altora. De mergi la drum cu niscaiva frați și se va afla printre ei vreunul

pe care-l iubești pentru Dumnezeu, să nu îndrăznești să i-o arăți în văzul celorlalți ca nu cumva să fie printre ei vreunul slab și să-i vatămi conștiința făcându-l invidios. Mergând la unii frați să nu te aștepți să se bucure de tine foarte, ci de e vor primi, să mulțumești lui Dumnezeu.

- ✓ Aflându-se unul mai mare și vorbind cu cineva să nu fii nepăsător și să șezi, ci stai până ce ți se va arăta ce să faci. De vei pleca în oraș, ochii tăi să caute numai în jos ca să nu-ți stârnești patimile când vei fi în chilia ta. Să nu dormi la drum în casa cuiva unde se teme inima ta să nu păcătuiască.
- ✓ De voiești să mănânci într-un loc și afli că o femeie trebuie să mănânce și ea acolo să nu șezi deloc căci mai de folos îți este să se supere gazda decât să curvească inima ta în ascuns. Pleacă de poți până încă n-ai luat seama la haina ei. Mergând pe drum, de-ți va spune o femeie: Pace ție!, răspunde-i în inima ta căutând cu ochii în jos.
- ✓ De te va sili un frate să grăiești împotriva fratelui tău, să nu te lași convins de el păcătuind astfel înaintea lui Dumnezeu, ci spune-i cu smerenie: Iartă-mă frate căci sunt ticălos iar acestea pe care mi le spui le fac și eu, deci nu pot să-i zic acestea altuia. De auzi că a spus cineva împotriva ta un cuvânt și te întâlnești cu acela în vreun loc oarecare sau se apropie de tine, arată-i o față veselă și binevoitoare după puterea ta; nu-i spune cele auzite întrebând: De ce ai spus asta? căci s-a scris în Pilde: Cel ce ține minte răul săvârșește fărădelege. (*Pilde 24,24*)
- ✓ De vor locui cu tine niște frați îngrijește-te ca ei să audă de la tine lucruri serioase căci vei da seama pentru ei înaintea lui Dumnezeu. De-ți iei o chilie să nu-ți iei mulți frați cu tine că-ți ajunge unul pentru slăbiciune și nu profita de calitatea de gazdă.
- ✓ De pleci la drum și voiești să mergi la un frate și nu va voi acesta să te primească și-l vei vedea apoi la drum, sau va veni la tine uitând de purtarea lui, fă cu el un bine prisositor.
- ✓ De te odihnești în chilia ta și-ți aduci aminte de cineva care ți-a făcut un rău, scoală-te și roagă-te lui Dumnezeu din toată inima ca să-l ierte și gândul răsplătirii răului făcut de el alungă-l de la tine.
- ✓ De ești ispitit noaptea prin închipuire de împreunare, păzește-ți inima să nu cugete ziua la trupurile din închipuire ca să nu te întinezi din această plăcere și să-ți pricinuiesti o grea cădere, ci aruncă-te înaintea lui Dumnezeu cu toată inima ta și te va ajuta căci este îndurător cu slăbiciunea oamenilor.
- ✓ De faci nevoie să nu se încreadă inima ta în aceasta că ea te păzește, ci spune cugetului tău că pentru neputința trupului Dumnezeu ia seama la slăbiciunea mea. De te ocărăște cineva nu-i răspunde ci rămâi tăcut și dacă cercetându-te vei afla în tine cele ce le-ai auzit de la el, căiește-te ca unul ce-ai păcătuat iar bunătatea lui Dumnezeu te va primi iarăși.
- ✓ De te cuprinde în timp ce te liniștești în chilie vreo slăbiciune să nu te descurajezi, ci mulțumește-i lui Dumnezeu. De vezi sufletul tău tulburat, spune-i: Nu-ți mai aduce nici un folos aceasta decât gheena în care vei pleca și te vei liniști în tine. Liniștindu-te în chilia ta, primește să mănânci dând ceea ce este de trebuință trupului tău, ca să te susțină în împlinirea slujirii tale ca să nu voiești să o părăsești, dar nu mânca nimic cu plăcere sau poftă în gust fie că este mâncare bună sau rea. De se ivește trebuința unei vizite fie la un frate, fie la o obște și se gătește ceva cu totul dulce, nu lăsa trupul să se sature, ci să voiești să revii repede la chilie ca să nu ți se facă trupul trădător.
- ✓ De te îndeamnă demonii la o nevoie peste puterile tale, să nu-i asculți căci ei îl înfierbântă pe om spre tot lucrul pe care nu-l poate până cade în mâinile lor.

- ✓ Mănâncă o dată pe zi și dă trupului numai ceea ce este de trebuință sculându-te încă mai voind să mănânci, iar veghea ta fă-o cu măsură nelipsind trupul de ceea ce-i este de trebuință.
- ✓ Fă slujbele tale cu măsură și cunoștință ca nu cumva din multa priveghere să ți se întunece sufletul de prea multă încordare. Îți ajunge o jumătate de noapte pentru priveghere lăsând-o pe cealaltă pentru odihna trupului. Folosește două ore înainte de a te culca rugându-te și cântând, apoi odihnește-te. Când Domnul te scoală, fă-ți slujirea cu râvnă iar de vezi că trupul îți este povârnit spre somn spune-i: Voiești acum puțină odihnă pentru ca apoi să fii aruncat în întunericul cel mai din afară? și dacă te silești puțin, degrabă îți vine și puterea.
- ✓ Să nu ai prietenie cu oamenii de care conștiința ta știe că sunt familiari și altora, ca să nu le provoci acelora sminteală cu știință.
- ✓ De te afli într-o viețuire grea a trupului pentru Dumnezeu și oamenii voiesc să-ți urmeze pilda cinstindu-te pentru aceasta, părăsește-o și treci la alta, ca osteneala ta să nu se schimbe în lenevie, iar de simți ispita slavei deșarte nu da atenție oamenilor știind că ceea ce faci este un îndemn de la Dumnezeu.
- ✓ Dacă te lepezi de lume să nu-ți lași ție nimic și de te crezi pe tine voind să ai ceva, obosește-ți și mai mult trupul cu rucodelia ca să te liniștești în chilia ta mâncându-ți cu umilință pâinea.
- ✓ De pleci în cetate, vinde lucrul tău de mână netârguindu-te pentru prețul lui ca cei din lume, ci dă-l cuiva pe orice ca să nu pierzi puterea câștigată în chilia ta. De vinzi ceva de care ai trebuință nu te târgui spunând: De nu-mi dai atât nu ți-l dau, iar de voiești aceasta, silește-te puțin și de nu primești prețul lui, acceptă fără multă vorbă. De te tulbură gândurile oriunde te afli, spune-i: Mă aflu ca toți sfinții care au fost încercați de Dumnezeu în starea de sărăcie până ce a văzut că hotărârea lor este credincioasă și atunci i-a dus la lărgime.
- ✓ De-ți îmbie un frate un lucru și ai trebuință de el, nu te atinge de el fără să ți-l ofere acela sau să-i spui lui. Dacă un frate îți spune ție când pleci de acasă: Cumpără-mi un lucru, de poți aceasta, fă-o, iar de ești cu alții, să nu faci aceasta fără părerea lor căci astfel îi superi pe cei ce locuiesc împreună cu tine.
- ✓ De apare nevoia să mergi în localitatea ta pentru vreun lucru păzește-te de rudeniile după trup, să nu petreci cu ei, nici să-ți însușești spusele lor.
- ✓ De primești spre o trebuință a ta ceva de la un frate, să nu uiți ci îngrijește-te să i-l întorci degrabă, iar dacă lucrul este o unealtă, întoarce-i-o îndată după ce ți-ai săvârșit lucrul tău. De se va strica la tine, repar-o și nu neglija aceasta. De-i dai ceva unui frate mai sărac și vezi că nu poate să ți-l întoarcă, nu-l necăji sau strâmtora în vreun fel și de-i dai vreo haină, lasă-i-o lui.
- ✓ Păzește-te să nu te împărtășești de Jertfă având vreun gând rău față de fratele tău căci altfel te amăgești pe tine.
- ✓ Păzește-te de convorbirile cu ereticii voind să susții credința cea dreaptă ca nu cumva veninul cuvintelor rele ale lor să te otrăvească. De afli vreo carte cunoscută ca eretică să nu voiești să o citești ca nu cumva să se umple inima ta de veninul morții, ci rămâi în ceea ce ai fost luminat neadăugând și nescotând nimic din aceea. Păzește-te de conștiința mincinoasă care se împotrivește învățaturii sănătoase cum a spus Apostolul (*I Tim. 1,10*).
- ✓ Dacă ești tânăr și încă n-ai ajuns să-ți robești trupul și auzi de virtuțile înalte ale părinților, nu te grăbi la ele voind să le trăiești în odihnă, căci nu-ți vin dacă nu le practici lucrarea lor, dar de le practici, îți vin de la ele însuși.
- ✓ De ieșiți împreună pentru un lucru trecător, fiecare din voi să ia aminte la sine și nu la fratele său

și să nu caute să-l dăscălească pe acela. De faceți un lucru trecător la chilie, orice, lăsați-l pe cel ce lucrează cu voi să lucreze cum voiește, iar de zice: Faceți iubire de mă învățați, căci nu mă pricep! și de este unul care știe, să nu-i spună din invidie: Nu știu.

- ✓ De coace fratele tău pâine sau altceva și nu este bine, nu cumva să să-i zici: L-ai copt rău!, căci aceasta-i moartea sufletului tău, ci gândește-te că dacă ai fi auzit tu aceasta de la altul te-ai fi supărat. Gândind în felul acesta te vei liniști.
- ✓ De cântați împreună și unul va greși un cuvânt, nu-i spuneți repede aceasta căci îl veți tulbura. De a trecut cuvântul, să fie trecut, iar de spune: Faceți iubire și spuneți-mi, spuneți-i.
- ✓ De mâncați la ceva la trapeză și este vreunul între voi care nu vrea acea mâncare, să nu spună că nu poate mânca aceea, ci să se silească pentru Dumnezeu până la moarte și Dumnezeu îl va liniști pe el.
- ✓ De faceți un lucru împreună și unul dintre voi îl strică din slăbiciune, să nu-l certați, ci mai degrabă bucurați-vă cu el.
- ✓ De vă aduc niscai frați ceva vești să nu-i întrebați ceva care să-i vatăme și de vă va lăsa acea veste la chilie și unul dintre cei veniți neputându-se înfrâna, spune unuia dintre voi ceva vătămător, să nu spună cel ce a auzit acestea vreunuia dintre frați, ci să tacă până ce va trece ceea ce au lăsat aceia de la ei ca să nu se umple inima lor de veninul morții.
- ✓ De pleci la niscai străini pentru vreo trebuință să nu întrebi pe vreunul de ceva ce nu te interesează ca să poți reveni nevătămat la chilia ta. Iar de auzi ceva din cele ce nu le voiești, revenind la tine să nu le spui fraților tăi. De vă aflați la străini să nu îndrăzniți să rostiți vreo judecată despre nici un lucru în locul unde ați intrat, ca să se folosească și alții de pilda voastră, mai ales de tăcerea voastră ascunsă și arătată.
- ✓ Toate patimile se află în cel slab cu inima și în lenea lui fiindcă nu vede păcatele lui, iar ajutorul lui Dumnezeu, nădejdea, blândețea, conștiința și părăsirea voii proprii, silirea în toate cele bune sunt cuprinse în smerita cugetate.
- ✓ Mândria, sfada, gândul de a te socoti mai presus de frații tăi, disprețuirea conștiinței, necugetarea la tine când fratele tău te supără și întrebarea: Ce am eu din toate cele auzite ce mi se aduc? țin inima învârtoșată.
- ✓ De lucrezi cu un frate slab, nu-l judeca în ascuns voind să faci ceva mai presus de el. Dacă fratele lucrează la un lucru și îl strică, nu-i spune nimic de nu-ți va zice: Fă iubire frate și mă învață. De știi însă să-l înveți dar taci, moarte-ți este ție aceasta.
- ✓ De faceți lucrul vostru precum trebuie după puterea voastră să nu spui ce ai făcut tu sau fratele tău căci aceasta arată lipsa de înțelepciune.
- ✓ De nu poți spune fratelui tău un cuvânt de bucurie pentru că socotești că a făcut ceva rău, cugetă că fratele îți este stăpân fiindu-ți frică să greșești în fața lui de frica pedepsei ce-o vei primi.
- ✓ De voiești să te înfrânezi mai mult ia-ți o chilie aparte și nu-l necăji pe fratele tău care poate este mai slab.
- ✓ Dacă un frate străin vine la voi și ați auzit dinainte despre el că este iubitor de vreo pricină rea, nu cercetați aceasta prin cuvinte până nu se va arăta vouă scăderea lui. Păziți-vă să nu faceți ceva ce știți că de va înțelege fratele se va necăji.
- ✓ De voiești să iei ceva și ai nevoie de acel lucru, să nu murmuri împotriva fratelui tău spunând: De ce n-a înțeles de la sine să-mi dea lucrul?, ci spune cu simplitate: Fă iubire și dă-mi acest lucru

de care am nevoie căci aceasta este sfânta curăție în inima ta. Fiindcă de nu spui, ci șușotești judecându-l vădit este că te afli în robia patimii.

- ✓ De se ivește între voi întrebare despre un cuvânt al Scripturii, cel ce cunoaște cuvântul și-i știe înțelesul după puterea lui, să lase voia lui în urma fratelui și să-l odihnească pe acesta în bucurie căci cuvântul care i se cere este să se smerească în fața fratelui său. *(Dacă cunoști înțelesul unui cuvânt din Scriptură de care se vorbește dar îl cunoaște și altul, lasă-l pe el să-l spună căci cuvântul cel mai bun pe care-l poate spune în această ocazie este smerenia. Din smerenie se arată cel mai clar că ai înțeles mesajul Scripturii.)*
- ✓ Cel ce cugetă la judecata dinaintea scaunului dumnezeiesc în fața căruia va avea să se înfățișeze, să facă tot ce se poate ca să nu greșească cu gura lui căci altfel nu va afla nici o mângâiere în acel ceas înfricoșător.
- ✓ *Există o **înțelepciune drăcească** ea este aceea care caută toate argumentele ca să demonstreze inexistența lui Dumnezeu sau să-și justifice mândria și patimile egoiste, dar această **înțelepciune** care se numește mai precis **falsă cunoaștere** sau **gnoză panteistă** mai degrabă întunecă pe cel ce o adoptă lipsindu-l pe unul ca acesta și pe toate de sens.*
- ✓ De voiți să ieșiți la un mic lucru trecător, să nu disprețuiască unul pe celălalt și să iasă singur lăsându-l pe fratele său ca să-i sufere conștiința, ci să-i spună cu iubire: Vrei să mergem împreună? și de va vedea pe fratele său obosit în acel ceas sau cu trupul slăbit, să nu stăruie zicând : Trebuie să mergem acum, ci să lase până altădată și să plece la chilia sa cu iubire compătimitoare. Păziți-vă să nu vă împotriviți fratelui în ceva ca să nu-l necăjiți.
- ✓ Dacă locuiește cineva cu părintele sau cu fratele său, să nu-i fie conștiința preocupată de cineva din cei dinafară, ci toate de cel cu care locuiești căci aceasta este pacea și supunerea. De locuiești cu unul mai mare ca tine să nu voiești să faci o binefacere unui sărac, dacă nu-l întrebi mai întâi pe acela; deci să n-o faci pe ascuns.
- ✓ De întrebi pentru gândurile tale, nu întreba după ce-ai făcut ceea ce ți se pare că a fost conform cu ele, ci întreabă-te despre ceea ce te războiește acum, fie că e vorba de o strâmtorare, fie de vreun lucru de mână.
- ✓ De voiești să schimbi lucrul de mână sau să locuiești cu un alt frate, sau ca să ieși de la vreunii întreabă cu libertate înainte de a fi făcut aceea (Nu întreba după ce ai făcut un lucru, despre gândul care te-a îndemnat să faci acel lucru, ci întreabă-te despre acel gând înainte de a face lucrul respectiv, aceasta ca să nu suferi de părerea de rău că ai făcut un lucru înainte de a fi cugetat mai serios, dacă e bine să-l faci sau nu).
- ✓ Să nu te întrebi înainte de a fi făcut, fie despre slăbiciunea sufletului, fie despre patimile care te duc la acestea dar să nu te întrebi ca și când nu le-ai făcut încă. Deci întreabă-te despre rană, zicând: Iată, am fost rănit. aceasta, ca să te vindeci de ceea ce te mână spre rană. (Să nu te întrebi despre gândul de-a face un lucru, de e bun sau rău înainte de-a fi făcut acel lucru, dar cugetându-te în situația celui ce le-a făcut ca să simți toată bucuria sau respectul ce-ți va veni după împlinirea lui). Iar de vorbești despre gândurile tale, nu fi fățarnic și nu spune unul față de altul, sau ca și când ai de făcut altceva, ci spune adevărul și pregătește-te ca să faci ceea ce ți se spune, fiindcă altfel râzi de tine însuși și de bătrâni.
- ✓ De întrebi pe bătrâni despre vreun război să nu ascuți de cele ce-ți vorbesc înăuntru mai mult decât pe bătrâni, ci roagă-te mai întâi lui Dumnezeu zicând: Fă milă cu mine și ceea ce voiești, dă părinților mei să-mi spună. Și astfel ceea ce-ți vor spune părinții, fă cu credință și te va odihni Dumnezeu. *(Rugăciunea oricui e primită de Dumnezeu, deci deși ești mai mic duhovnicește, roagă-te să-ți spună cei mai mari ceea ce este bun. În felul acesta primești ceea ce ți se spune cu*

credința că vine de la Dumnezeu. Prin aceasta nu-l umilești pe cel mai mare căci admiți că lui îi spune Dumnezeu ceea ce nu ești sigur că trebuie să faci.)

- ✓ Te va odihni Dumnezeu de locuiești cu frații și nu ești mulțumit pentru niscai motive, de pildă: pentru lucrul de mână, sau pentru legătura ce ți-o impui sau pentru odihna pe care nu o dorești; pentru neputința de a răbda, pentru lenevie, sau pentru că voiești să te dăruiești mai mult pătimirii folositoare, pentru că vrei să te liniștești, sau pentru că nu poți purta jugul prezenței lor, sau pentru că nu poți face voia ta, pentru că nu-ți împlinești trebuința ta, sau pentru că ești slab și nu poți purta osteneala comună, sau pentru orice motiv ce-ți îndeamnă inima să ieși cu întristare pentru ei, sau să fugi pe ascuns, din necaz sau în vreme ce se ivește între voi vreo lipsă de prețuire și nu-ți aduce aminte de frățietate, pune piedica ce ți-o pune vreo răutate. Te va scăpa de aceste înduri făcându-te să cauți mai degrabă pacea, ca să fie odihnită inima ta oriunde vei pleca. Deci aruncă disprețul asupra ta nevorbind împotriva fraților cu care te-ai ostenit și să nu asculți de vrăjmașii ce te îndeamnă să preschimbi binefacerile lor în fapte rele.
- ✓ Ocolește osândirea și nu voi osânda fratelui tău să acopere osânda ta și să nu cazi sub vrăjmașii unde vei avea să locuiești.
- ✓ De pleci să locuiești într-un loc, să nu voiești să-ți ridici degrabă chilie până ce nu afli felul de viețuire al locului ca nu cumva să ai acolo vreo pricină de sminteală, fie pentru grija ce ți-o dă, fie pentru că vei vedea pe vreunii care nu-ți plac, fie pentru slavă, fie pentru odihnă, fie pentru sminteală prietenilor. Căci de ești înțelept, vei cunoaște în puține zile tot ce-ți va fi spre moartea sau spre viața ta.
- ✓ De predai chilia fratelui tău, ca să nu rămână în puține zile, să nu ai pe fratele tău ca să rămână sub stăpânirea ta.
- ✓ De ți se dă o chilie ca să rămâi în ea câteva zile să nu strici ceva, nici să zidești de nu întrebi înainte pe cel ce ți-a predat-o fie spre odihnă, sau nu, fiindcă aceasta este împotriva conștiinței.
- ✓ De locuiești cu cineva, sau lângă el și primești poruncă de la el, păzește-o pentru Dumnezeu și nu disprețui porunca, nici în ascuns, nici la arătare, călcând-o.
- ✓ De te liniștești în chilia ta și te-ai legat pe tine pentru ora mâncării, fie că nu mănânci ceva fiert, fie orice altceva și ieși între străini, păzește-te să nu spui cuiva șezând la masă, zicând: Iartă-mă, nu mănânc aceasta! altfel toată osteneala a ajuns deșartă în mâinile vrăjmașilor, căci Stăpânul și Mântuitorul a spus: Fă în ascuns, ca Tatăl tău să-ți răsplătească la arătare. Cel ce iubește ostenelele lui, le va păzi ca să nu se piardă.
- ✓ De locuiți împreună, de te va chema fratele tău la orice lucru de mână, fie înăuntru, fie în afară, să nu spui: Mai ai răbdare ca să-l mai ocolesc puțin, ci ascultă-l repede.
- ✓ De faceți un lucru împreună, orice scădere vezi la alții, să nu o lași să se afle în gura ta pentru a o spune fraților căci este moarte pentru sufletul tău; deci fă aceasta dacă ești înțelept.
- ✓ De locuiesc cu tine niscai frați și se ostenesc cu tine o zi, odihnește-i înainte de ora mâncării.
- ✓ Nu lua aminte la tine, ci mai vârtos la judecata lui Dumnezeu și să-L ai pe Dumnezeu înaintea ochilor în tot lucru pe care-l faci.
- ✓ De pleci să locuiești în vreun loc și vezi acolo vreo meșteșugire care fie că aduce pagubă lucrurilor, fie vreo vătămare, sau se fac lucruri necălugărești, să nu-ți deschizi nicidecum gura pentru a critica; iar de nu te poți liniști, pleacă în alt loc numai de criticat să nu critici căci aceasta este moarte.

- ∨ De ești slab și pățimaș păzește-te să nu lași pe cineva să-ți spună patimile gândurile lui, căci acest lucru este pierzător pentru sufletul tău.
- ∨ De se ivește între voi cuvânt pricinuitor de răs păziți-vă să nu lăsați glasul să vi se facă auzit căci este semn al necunoștinței, al netemerii de Dumnezeu și-al lipsei de pază în voi.
- ∨ Deoarece mânia a intrat în toată lumea în zilele noastre nimic din ce auziți să nu vă tulbure, ci ziceți în inima voastră: Ce sunt acestea față de locul în care vom intra pentru păcatele noastre?
- ∨ Faceți iubire pentru Dumnezeu ca să știți să vă păziți pentru că nu puțin lucru este credinciosului să aibă măcar un lucru cât de mic.
- ∨ Iubirea cuiva să cerceteze Scriptura din curiozitate naște dușmănie și ceartă iar plânsul pentru păcate aduce pace, căci nebunie este pentru monahul care șade în chilia lui să-și părăsească aducerea aminte de păcate și să cerceteze Scripturile din curiozitate! Cel ce-și ocupă mintea cu întrebări prostești: cum a spus Scriptura așa și așa, înainte de-a se fi dobândit pe sine vedește o inimă curioasă, ușuratică și foarte robită, însă cel ce veghează cu toată puterea să nu fie robit iubește să se arunce pe sine pururea înaintea lui Dumnezeu. *(Se cere să nu cercetăm Scriptura uitând de Dumnezeu, ci având în primul rând în conștiință pe Dumnezeu. Abia atunci am câștigat stăpânirea asupra noastră scăpând de robia păcatului. Cine cercetează Scriptura uitând de Dumnezeu este stăpânit de mândria de-a cunoaște din Scriptură mai mult decât alții nu pentru a-l cunoaște pe Dumnezeu din trăirea Cuvîntului Său.)*
- ∨ Cel ce caută vreo asemănare a lui Dumnezeu hulește pe Dumnezeu, iar cel ce caută să-l cinstească iubește curăția în frica lui Dumnezeu.
- ∨ Cel ce respectă și păzește cuvintele lui Dumnezeu l-a cunoscut pe Dumnezeu și le împlinește ca unul ce se folosește. *(Trăirea lui Dumnezeu ne dă puterea să împlinim cuvintele lui Dumnezeu din scriptură. Cel ce-L caută pe Dumnezeu arată că-L iubește, iar iubirea lui Dumnezeu îl ține curat de păcate pe cel ce o are.)*
- ∨ Să nu cauți cele înalte, ci roagă-te Lui pentru ajutor ca să te curețe de păcat căci cele ale lui Dumnezeu vin de la sine dacă locul s-a făcut curat.
- ∨ Cel ce se sprjină pe sine, pe cunoștința sa și ține la voia sa câștigă dușmănia și nu poate scăpa de duhul întristării.
- ∨ Cel ce împlinește cu fapta cuvintele Scripturii după părerea sa sprjinindu-se pe înțelegerea lui, nu cunoaște slava lui Dumnezeu, iar cel ce zice: Nu știu, sunt om, dă slavă lui Dumnezeu. *(Cel conștient de neștiința lui privitor la lucrurile spirituale, acela primește în sine bogăția cunoașterii de Dumnezeu căci tocmai sentimentul de a nu ști este produs de bogăția copleșitoare a lui Dumnezeu. Această trăire întru smerenie a bogăției lui Dumnezeu este ea însăși o cunoștință a lui Dumnezeu potrivită cu puterea lui de creatură infinit mai prejos de Dumnezeu.)*
- ∨ Să nu voiești să-ți dezvălui gândurile în fața tuturor, ci numai în fața părinților, ca să nu-ți atragi întristare în inima ta.
- ∨ Păzește cu mare atenție gura ta, ca aproapele tău să fie cinstit lângă tine. Învață limba ta în cuvintele lui Dumnezeu întru cunoștință și minciuna va fugi de la tine.
- ∨ Iubirea slavei de la oameni naște minciuna. *(Iubitorul de slavă pe lângă faptul că prin minciună își atrage lauda, îi face și pe cei ce-l laudă să mintă atribuindu-i laude nemeritate.)*
- ∨ De vorbește cineva de rău pe fratele său coborându-l și descoperindu-i păcatul, să nu voiești să înclini spre aceasta ca să nu te ia în stăpânire cele ce nu le voiești.

- ✓ Simplitatea și voința de a nu te măsura pe tine însuși curățește inima de toate relele.
- ✓ Cel ce grăiește ceva și are în inima lui prin viclenie altceva își face toată slujirea către Dumnezeu deșartă. Să nu te lipești de unul ca acesta ca să nu te spurci de otrava lui întinată. Umblă deci cu cei lipsiți de răutate ca să te faci părtaș de curăția lor.
- ✓ Curățește-ți inima față de toți ca să se sălășluiască pacea lui Dumnezeu în tine căci precum de va fi mușcat cineva de un scorpion, veninul acestuia va pătrunde tot trupul lui, așa este răutatea din inimă față de aproapele.
- ✓ Prin patru lucruri sporește curvia în trup: prin dormitarea la tânăr, prin săturare de mâncare, prin purtarea ușuratică, neserioasă și prin împodobire.
- ✓ Prin patru lucruri se face sufletul pustiu: Prin umblarea din loc în loc, prin iubirea împrăștierii (umblarea din loc în loc, împrăștierea înseamnă neaprofundarea în ceea ce se află în orice; înseamnă a rămâne mereu a rămâne la suprafața lucrurilor), prin iubirea materiei și prin superficialitate.
- ✓ Prin patru lucruri sporește mânia: prin darea și luarea ușoară, prin impunerea voii tale, prin voința de-a învăța pe alții și prin a se socoti pe sine înțelept.
- ✓ A nu vedea cineva valoarea altuia înseamnă a-și îngusta vederea, a se întuneca, a nu primi ceea ce este în el lumină. Egoismul este starea care întunecă pe om reducându-l la el însuși în chip mincinos este necomunicare.
- ✓ Uitarea îl războiește pe om până la ultima suflare cerându-i luptă grea până la agonie; ea este mai tare decât toate gândurile și naște toate relele surpând în fiecare clipă cele zidite cu trudă de către om (remarcabilă caracterizare a uitării, ea nu ne lasă să continuăm binele pe care l-am început făcându-ne să cădem din el, nu ne lasă să creștem spiritual, este tot ce e mai contrar voinței noastre de bine ne invadează fără să vrem. Acesteia îi trebuie opusă trezvia care cere o voință și o conștiință mereu vigilentă).
- ✓ Împreună cu Mântuitorul au fost atârnați pe cruce doi tâlhari; cel din dreapta L-a slăvit și L-a rugat: Pomenește-mă Doamne când vei veni întru Împărăția Ta, iar cel de-a stânga L-a hulit. Aceasta înseamnă că înainte ca mintea să se trezească din nepăsare este cu vrăjmașul, dar când Domnul o va trezi din nepăsarea ei dându-i să vadă și să distingă toate, va putea să se urce pe cruce. Dar vrăjmășia hulitoare rămâne la cuvinte grele și mintea slăbită de mândrie refuză osteneala și se întoarce iar la nepăsare. *(Mintea trezită din nepăsarea ei se poate urca pe crucea mântuitoare, altfel oricum tot va pătimi chinuri, dar chinurile unei cruci care n-o va duce la viața veșnică căci nu va vedea în ea acceptarea jertfei de sine aduse lui Dumnezeu pentru nepăsarea anterioară, ci se va încăpățâna să-l ignore pe Dumnezeu și să nu ceară mila Lui.)* Aceștia sunt cei doi tâlhari pe care Domnul Iisus Hristos i-a desfăcut de prietenia întreolaltă, unul prin hulă despărțiu-se de nădejde, iar celălalt a stăruit rugându-L până ce L-a auzit zicând: Astăzi vei fi cu Mine în rai. Acesta este cel ce-a ajuns după ce-a practicat tâlhăria să mănânce în rai din pomul vieții.
- ✓ Cel ce voiește să vină la odihna Domnului și să nu fie biruit de vrăjmași se desparte de oameni în orice privință spre a nu critica pe vreunul, a lăuda, a îndrepta, a fericii pe cineva, a supăra în vreo privință pe aproapele, a observa scăderile lui, a nu lăsa vreun ac de dușmănie în inima lui și a supune voia sa neînțeleptului. De vei face așa, te vei cunoaște pe tine și vei înțelege ceea ce te vatămă. Însă cel convins de dreptatea lui și ține morțiș la părerile și la voia lui nu poate scăpa de dușmănie, nici nu se poate odihni și nici nu vede ceva din cele ce-i lipsesc.
- ✓ Să nu înveți pe cineva de nu ți-o cere, iar de ți-o cere, spune-i adevărul după Dumnezeu chiar cu

prețul de a suferi moartea pentru aceasta căci așa se arată omul liber pentru Dumnezeu.

- ✓ Spunea avva Isaia despre dorința de a-l învăța pe aproapele: De unde știi eu că am primit poruncă de la Dumnezeu să spun altuia Fă aceasta sau aceea? Cât eu mă aflu în pocăință pentru păcatele mele? De-ți cere totuși cineva învățătură spune-i adevărul chiar de-ar fi să suferi și moartea pentru aceasta. De se va întoarce iarăși la tine, întrebându-te același lucru deoarece nu pune toată râvna pentru a învăța serios, taie-l de la tine, căci unul ca acesta omoară sufletul tău. Căci este mare lucru pentru om să-și lase voia și îndreptățirea sa, pe care o socotește după Dumnezeu, și să păzească cuvântul celui ce-l învață după voia lui Dumnezeu.
- ✓ De-ți spune cineva cuvinte nefolositoare să nu le asculți nici o clipă ca să nu-ți vatămi sufletul tău. Să nu te împiedice motivul cum că s-ar supăra acela că nu asculți cele spuse de el și să-ți zici că vei asculta dar n-ai să le primești în inimă, căci nu ești mai presus de primul om zidit pe care L-a făcut Dumnezeu cu mâna Lui și pe care nu l-a folosit negrija. Fugi deci degrabă și să nu voiești nicidecum să-l asculți, dar ia seama ca nu cumva fugind cu trupul să voiești să cunoști cele spuse, căci de auzi cât de puțin dracii nu se vor mulțumi numai cu atât, ci te va prăvăli în groapa pierzării.
- ✓ Din cele ce le văd, câștigul, cinstea și odihna, îl războiesc pe om până la moarte.
- ✓ A-l învăța pe aproapele este o cădere a sufletului și a voi să-l readuci la firea cea bună arată o boală grea a sufletului (pentru că se manifestă o mare încredere în sine a celui ce întreprinde să-l învețe pe altul).
- ✓ A judeca un membru al Bisericii înseamnă a disprețui un mădular al lui Hristos sau a lupta un mădular al trupului Lui împoriva altuia. Fiecare mădular însă trebuie să ajute alte mădulare. Fiecare mădular însă trebuie să ajute alte mădulare.
- ✓ Toți suntem ca într-un spital: unul este bolnav de ochi, altul are o bubă și câte alte slăbicini mai sunt. Unele din ele sunt vindecate dar când omul mănâncă ceva din cele ce-l vatămă, iarăși apare boala. Așa este și cu cel ce aflându-se în pocăință, judecă sau disprețuiește pe careva. Oare cei din spital, suferind de diferite neputințe, nu vor gândi fiecare la boala sa, căci zăcând toți în spital se păzește fiecare precum i-a spus doctorul.
- ✓ De te-ai predat lui Hristos, pentru ce mai voiești să umbli iarăși în lume? Nu te atinge, nu gusta, nu te folosi de ceea ce te-ai lăsat, odată ce-ai pornit pe această cale, căci de ai averi și vii, de ce nu ți-ai luat și femeie? Dacă ai murit cu Hristos prin Botez și ai înviat cu El prin credință, caută cele de sus unde este Hristos, nu cele de pe pământ. De voiești să împărățești cu Hristos păzește poruncile Lui. Păzește-te pe tine până la moarte să nu ai prietenie cu cei tineri.
- ✓ Să-ți păzești ochii când îți îmbraci hainele și să nu bagi mâna în sânul tău căci multe patimi ascunse are trupul!
- ✓ De ești îmbiat cu vin , ia doar trei pahare și să nu calci cumva porunca din prietenie (*unii bătrâni sunt de părere că trei pahare deja este prea mult*).
- ✓ Să nu locuiești într-un loc unde inima ta se teme că vei păcătui față de Dumnezeu.
- ✓ Să nu-ți neglijezi rânduiala pravilei pentru ca să nu cazi în mâinile vrăjmașilor tăi.
- ✓ Silește-te la meditarea Psalmilor pentru ca aceasta să te păzească de robia întinăciunii.
- ✓ Iubește toată pătimirea neplăcută și patimile vor fi umilite.
- ✓ Nu căuta să vezi cât de mare te-a făcut vreo faptă, sau cât ai crescut prin ea; deci nu pune preț pe ea.

- ✓ Să nu descoperi înaintea tuturor gândurile tale ca să nu pricinuiеști sminteală fratelui tău. Descoperă gândurile tale părinților tăi ca harul lui Dumnezeu să te acopere.
- ✓ Nu descoperi oricui gândurile tale, ci numai celor pe care i-ai probat că sunt duhovnicești.
- ✓ De vezi vreo sminteală, dar nu de moarte, la fratele tău, nu-l disprețui ca să nu cazi în mâinile vrăjmașilor tăi!
- ✓ Ferește-te să nu te lași robit de cele în care ai păcătuit, ca să nu se împrăștieze în tine!
- ✓ Nu fi iubitor de ceartă ca să nu se sălășluiască în tine tot răul!
- ✓ Predă inima ta spre ascultarea părinților tăi și harul lui Dumnezeu va locui în tine.
- ✓ Nu te face înțelept de la tine ca să nu cazi în mâinile vrăjmașilor tăi!
- ✓ Obișnuiește-ți limba să spună: Iertați-mă și smerenia va veni pe nesimțite la tine.
- ✓ Nu fugi de ostenele și ți se va da repede liniștea. Cu cât te ostenești mai mult în cele bune, cu atât îți vine mai repede și mai sigur odihna și liniștea de la Dumnezeu. Te faci prin cele bune liber de grija de tine, te faci indiferent la necazuri și apoi mai ai și mulțumirea binelui făcut.
- ✓ Orbii văd, înseamnă că cel ce privește lumea aceasta cu nădejde este orb; dar dacă părăsește această nădejde deșartă și privește la cea adevărată, a văzut. *(De fapt cel ce privește lumea aceasta cu nădejde este orb. Dacă nu cunoaște decât realitatea terestră nu înțelege că aceasta înseamnă a nu avea de la ea decât moartea definitivă și neînțelegînd aceasta este orb. Cel ce însă are nădejde într-o viață deosebită de lume, vede realitatea.)* La fel șchiopii umblă înseamnă că cel ce voiește pe Dumnezeu și iubește cugetările trupești ale inimii este șchiop, iar dacă le părăsește pe acestea pe acestea și iubește pe Dumnezeu din toată inima, umblă. *(Cel ce rămâne la lumea aceasta este șchiop adică nu se poate mișca din lumea aceasta, dar cel ce iubește pe Dumnezeu poate umbla nemairămînd paralizat în ea, se mișcă din ea.)* Surzii aud, înseamnă că fiind cineva în împrăștiere este surd prin robie și uitare dar de se adună în cunoștință, aude. *(Cel împrăștiat cu mintea nu aude glasul lui Dumnezeu, care-i arată drumul spre El și trebuința de a-L urma. Nu aude ceea ce este esențial pentru viața lui toate se confundă în auzul acestuia.)*
- ✓ Fierea pe care a băut-o Mântuitorul pentru noi este pentru a nimici toată pofta cea rea din noi ca să ne închidem gurile noastre, să nu îngăduim poftelor să iasă din trupul nostru și să se împlinescă. Oțetul băut este pentru a stinge toată îndrăzneala și toată tulburarea deșartă. Scuiatul primit pentru noi este pentru a stinge toată voința de-a place oamenilor și iubirii slavei de la oameni. Ceasul al șaselea când s-a răstignit întru acreala inimii împotriva păcatului pentru mântuirea noastră, este chin pentru noi spre a ne întări împotriva a toată lenevia și lipsa de curaj până ce va muri în noi păcatul după cum s-a scris: prin cruce a omorî păcatul și vrăjmașia în El *(Efeseni 2,16)* (A suporta păcatul pe care și l-a însușit în sensul că a luat vina pentru păcatul nostru, deci și acreala față de el, ca vrăjmașie împotriva altora. Toate acestea le-a omorî. Trăia aceste simțiri ale noastre fără să fie autorul lor personal ca să le omoare, sau să-și producă simțirea că le-a omorî, ca să ne transmită și nouă această simțire.)
- ✓ Cel ce plînge, de aude cuvinte, nu zice de ele bine sau rău, de sunt bune sau rele căci auzirea lor nu este primită. Nu ia aminte la cei mulți de sunt buni sau răi, de sunt alții legați împreună cu el, nu ia aminte la ei nici nu cugetă împreună cu ei la ce au făcut căci fiecare poartă povara lui *(Gal. 6,5)*. Atras să-și ascundă fața întunecată, nici un om nu pune vreun cuvânt pentru ea (celui cu fața întunecată, necomunicativă nu-i cere să și-o arate). De frica chinurilor mărturisește cele ce le-a făcut socotindu-se vrednic să fie judecat pentru cele ce le-a săvârșit.
- ✓ Fără efortul de a face fapte bune, inima se împrăștie în tot felul de înduri, iar împrăștierea

aceasta aduce uitarea datoriei de-a face binele. Uitarea poate apoi înainta până la întunecarea totală a cugetării, omul nemaifiind preocupat de un sens al vieții sale și al lumii. La starea aceasta ajunge cel ce-și plânge simplu, într-un oarecare interval de timp păcatele, netrecând la faptele bune contrare păcatelor. Iar această împrăștiere, uitare și întunecare este însoțită și de o uscăciune sporită a inimii.

- ✓ *Până ce n-am trecut de la plânsul pentru păcate, la faptele care să le împrăștieze, nu pot transmite nici eu altora o influență bună, adică darul meu în acest sens, chiar dacă-i rog să-l primească. Pentru că nu mă văd încă pe mine însumi odihnit prin ele, deci în stare să-l comunic. N-am ajuns la această descoperire a mea pentru mine și pentru alții, nici printr-o durere extremă pentru păcatele mele, sau printr-un vierme care îmi mușcă neîncetat inima pentru ele sunt într-o stare ambiguă.*
- ✓ *Când mănânc mă căiesc, dar căința mea nu este adevărată e aceeași stare de ambiguitate a celui ce începe să trăiască nemulțumirea stării sale păcătoase, dar n-are încă curajul s-o părăsească. Mâncarea produce celui ce se află încă în păcate plăcere dar începutul nemulțumirii cu ele îl face să se căiască de plăcerea mâncării, dar nu să se ridice deasupra ei.*
- ✓ *Cugetă la tine însuși în fiecare zi ce patimă ai biruit înainte de a-I arăta cele ce le ceri. Precum pământul nu poate da rod fără sămânță și apă, așa nu poate omul să se pocăiască fără smerita cugetare și osteneala trupului.*
- ✓ *Prin amestecarea undelor văzduhului înflorește sămânța, iar omul înflorește prin porunci iar mintea lui prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu.*
- ✓ *Credința în Dumnezeu și frica de el se arată în neîntristarea conștiinței.*
- ✓ *De se seamănă în tine plăcerea curviei când șezi în chilia ta, ia seama și opune-te gândului spurcat ca să nu te răpească. Silește-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu că el ia aminte la tine și că de cugeti ceva în inima ta, toate sunt descoperite înaintea lui.*
- ✓ *Nu te grăbi în rugăciunile tale ca să nu te mănânce fiarele.*
- ✓ *Iubește-i pe cei credincioși, ca să fii miluit prin ei; dorește-i pe sfinți, ca râvna lor să te mănânce.*
- ✓ *Adu-ți aminte de Împărăția cerurilor ca dobândirea ei să te atragă încet spre ea. Gândește-te la gheena ca să urăști faptele care duc la ea.*
- ✓ *Sculându-te dimineața, în fiecare zi, gândește-te că vei da răspuns lui Dumnezeu despre toată fapta și nu vei păcătui față de El iar frica lui Dumnezeu va locui în tine. Pregătește-te să-L întâlnești și vei face voia lui.*
- ✓ *Cercetează-te pe tine aici în fiecare zi în ce-ai rămas în urmă și nu te vei înfricoșa în ceasul de nevoie al morții.*
- ✓ *Nu te crede pe tine credincios și statornic până la răsufierea din urmă. Să nu te înalți cu cugetul că ești bun căci te vei încredința vrăjmașilor tăi (cine se încrede în sine, se încrede în sugestiile diavolului căci acesta îl face pe om să se mândrească cu faptele sale, sau că a învins vreo patimă.*
- ✓ *Nu te încrede în tine cât timp ești în viață până ce n-ai trecut peste toate stăpâniile întunericului. (Dacă ai trecut peste toate stăpâniile sau ispitele întunericului, nu te mai încrezi în tine care ești o dovadă că ești rob al unei stăpâni a întunericului, al neobservării că nu ești prin tine liber de tot păcatul, că ești încă supus egoismului și nepredat deplin lui Dumnezeu.)*
- ✓ *Privește frate cu trezvie la duhul care aduce întristare omului căci multe vânări le îndreaptă spre tine până ce te face neputincios. Căci întristarea după Dumnezeu este bucuria de a te vedea pe*

tine în voia Lui. Ea este supărarea vrăjmașilor, căci cel ce-ți spune: Unde ai să fugi căci nu este pocăință? este vrăjmașul care spune aceasta omului pentru a-l face să lepede înfrânarea. Dar întristarea după Dumnezeu nu i se opune omului, ci-i spune: Nu te teme, vino iarăși (la mine)! căci văzând că omul este neputincios îl întărește iarăși spunându-i: Ai inima cuminte față de gândurile tale și acestea ți se vor ușura, câtă vreme pe cel ce se teme de ele îl face să se topească sub greutatea lor. Fiindcă cel ce se teme de lucrările lor, se arată că e necredincios în Dumnezeu. Dar a nu se măsura pe sine (a nu căuta să constate la ce măsură a ajuns) și a se avea pe sine necunoscut arată pe om că nu e împins de patimile lui spre a-și împlini voile sale, ci ale lui Dumnezeu. Dar cel ce voiește să-și spună cuvântul lui în multe, arată că frica lui Dumnezeu nu este în el. Căci frica lui Dumnezeu este păzitoare și ajutor al sufletului, întărire a voii lăuntrice de-a pierde pe toți dușmanii ei. (Întristarea după Dumnezeu are loc când se trăiește la îndemnul vrăjmașului faptul de-a nu avea pocăința și de-a părăsi și de-a nu avea înfrânarea. Dar dacă această stare e o întristare după Dumnezeu, ea nu i se impune, ci simte pe Dumnezeu că-l cheamă la El și-i întărește inima împotriva gândurilor amintite ce-i vin de la vrăjmașul. Numai cel ce se încrede în sine, măsurându-și progresul nu se află de fapt într-o legătură cu Dumnezeu, adică nu simte o întristare la ispita descurajatoare a vrăjmașului de-a părăsi înfrânarea. Deci e mai bine ca omul să aibă o întristare la asemenea ispite și a socoti că nu se cunoaște, decât a se măsura pe sine cu încredere. Avem aici niște analize foarte subtile ale stărilor paradoxale ale sufletului. Inima e conștiința plină de simțire a omului care-și poate vedea gândurile ca opuse ei.)

- ✓ *Există patimi dar există și virtuți, însă de suntem leneși ne facem vădiți ca trădători. (Pentru noi există și virtuți și patimi pentru că nu avem calitatea neschimbării în bine. Numai Dumnezeu o are pe aceasta, dar ne este normală persistarea în virtuți. Însușindu-ne patimile ne facem trădători ai lui Dumnezeu și a firii noastre iar acestea ni se întâmplă din lene deci lenea nu ne este proprie firii.)*
- ✓ *Bărbăția inimii este un ajutor dat sufletului de-a fi după Dumnezeu, precum lenea este un ajutor al răului spre rău. Puterea celor ce voiesc să dobândească virtutea stă în aceea că de vor cădea nu-și pierd curajul ci se îngrijesc iarăși să se ridice.*
- ✓ *Uneltele virtuților sunt ostenele trupești întru cunoștință; patimile se nasc din lenevie (nepăsare).*
- ✓ *Nejudecarea aproapelui este un zid ridicat întru cunoștință față de cei ce ne războiesc, iar judecarea lui dăruie zidul întru necunoștință (Nejudecarea altuia este un zid care mă apără prin cunoștința adevărată de cei ce mă războiesc căci nejudecarea altora este cunoștința adevărată a nevredniciei mele, iar judecarea altora dăruie zidul meu de apărare prin necunoștință. A judeca pe altul înseamnă a nu mă cunoaște pe mine că nu sunt mai bun și deci n-am nici un drept să-l judec).*
- ✓ *Păzire limbii îl vădește pe om că este făptuitor, iar needucarea limbii îl arată departe de orice faptă bună. (Cine are grijă de limbă arată că se silește să facă fapte bune, serioase, iar cel ce n-are grijă de limbă arată că n-are virtutea care să o stăpânească. Omul care a întărit binele în sine nu vorbește fără rost, vorbărețul, flecarul arată că nu este întărit în cele bune, nici nu este preocupat de ele.)*
- ✓ *Mila naște trecerea cu vederea prin cunoștință a greșelilor altora și conduce la iubire, iar lipsa de milă vădește împietrirea inimii. (Mila ne face să trecem cu vederea greșelile altora cunoscându-ne pe noi înșine supuși păcatelor. Ea ne conduce la iubire; iar lipsa milei înseamnă lipsa virtuții.)*
- ✓ *Nevoința sufletului constă în a urî împrăștierea, iar a trupului constă în sărăcie. Căderea sufletului se arată în iubirea împrăstierii, iar îndreptarea lui în liniștea unită cu cunoștința.*

- ∨ Somnul pe săturate este tulburarea trupului, iar privegherea cu măsură este mântuirea inimii. Somnul mult îngroașă inima, iar privegherea cu măsură o subție, dar mai bine este să dormi în tăcere și întru cunoștință decât a priveghea întru deșertăciune. *(În mod paradoxal somnul pe săturate aduce tulburare și zăpăceală în trup și apoi prea multă odihnă trupească naște poște și patimi. Somnul mult îngroașă inima, îl face pe om lipsit de sensibilitate, însă privegherea cu măsură îl sensibilizează în lupta cu patimile.)*
- ∨ Plânsul fără tulburare alungă relele.
- ∨ Neajgnirea conștiinței aproapelui naște smerita cugetare. *(Când nu rănesc conștiința altuia arăt că nu mă socotesc a fi mare lucru și practicând continuu această comportare sporesc în smerita cugetare.)*
- ∨ Slava de la oameni naște și întărește mândria.
- ∨ Căutarea mâncărilor plăcute trezește cu ușurință patimile, împodobirea trupului este o catastrofă a sufletului iar îngrijirea lui cu frica lui Dumnezeu este bună.
- ∨ Păzirea gurii trezește înțelegerea celor duhovnicești: când gura ta tace întru cunoștință, iar poliloghia naște teama și prostia.
- ∨ A renunța la voia ta în favoarea aproapelui înseamnă că mintea ta vede virtuțile lui, iar a ține la voia ta față de cea a aproapelui arată necunoștința. *(A afirma voia ta mai mult decât a altuia este semn clar că ești stăpânit de ignoranță. A afirma voia ta, înseamnă că nu-ți cunoști patimile, limitările și slăbiciunea.)*
- ∨ A spune gândurile tale lumești altora înseamnă că vrei să te impui ca să câștigi slava lumii. Când le spui însă părinților duhovnicești, le spui arătând că le dezaprobi și vrei să fii întărit în dezaprobarea lor și atunci scapi de ele.
- ∨ Înaintea tuturor virtuților este smerita cugetare, înaintea tuturor patimilor este lăcomia pântecelui.
- ∨ Sfârșitul virtuților este dragostea, iar sfârșitul patimilor este îndreptățirea de sine. *(A se îndreptăți cineva pe sine, înseamnă a îndreptăți tot ceea ce face, deci și orice rău.)*
- ∨ Cel ce nu se critică pe sine nu poate suporta mânia altora. *(Cel în stare să se critice pe sine suportă fără greutate mânia altora.)*
- ∨ A iubi lumea ca trebuitoare face sufletul să se întunece, iar a nu vedea nici o trebuință de ea aduce cunoștința.. *(Cel ce socotește lumea trebuitoare nu vede că totul vine de la Dumnezeu, deci n-are cunoaștere adevărată.)*
- ∨ Împacă-te cu toți ca să ai îndrăzneală la rugăciune.
- ∨ Iubirea osteneții este ura față de patimi, iar lenea le aduce pe nesimțite. *(Osteneala alungă patimile, lenea le atrage. Lenea te face să uiți datoria de a face binele, sau uitarea aduce lenea de a face binele.)*
- ∨ Cel ce are moartea aproape în așteptarea lui nu păcătuiește mult, dar cel ce o vede depărtată în timp se va împleti cu multe păcate. Cel ce zice: Mai am până voi ajunge la sfârșit, s-a înfrățit cu dulcea pătimire.
- ∨ Primește sfatul Părinților și vei trăi tot timpul în odihnă.
- ∨ Ia seama la tine, și dacă gândul îți spune că fratele tău este supărat pe tine să nu-l disprețuiești ci pune-i metanie cu glas întristat până-i vei risipi amărăciunea. Ia seama să nu fii cu inima uscată față de frați, căci toți trăim sub sila vrăjmașului.

- ✓ De locuiești cu frații să nu poruncești nimic, ci ostenește-te împreună cu ei.
- ✓ De te tulbură dracii în privința hranei, a acoperământului ori pentru sărăcie, ispitindu-te cu vreo osândire, să nu te învoiești, ci predă-te lui Dumnezeu cu toată inima și Acesta te va odihni.
- ✓ De te necăjește pizma, adu-ți aminte că suntem mădulare ale lui Hristos și că cinstirea și osândirea aproapelui sunt ale noastre ale tuturor și te vei odihni. (Dacă mă gândesc că toți suntem mădulare a aceluiași trup al lui Hristos, nu-l voi mai pizmui pe cel pe care-l văd mai cinstit decât mine, căci toată cinstirea adusă unui mădular are efect asupra trupului întreg, deci și asupra sa. Nici nu-l voi osândi pe altul, ca să nu sufăr și eu de osânda ce i-o aduc, fiind mădular al aceluiași trup.)
- ✓ De te necăjește vorbirea de rău a fratelui tău și auzind unele ca acestea te vei întrista, ocolește să-i răspunzi și te vei odihni.
- ✓ Dacă disprețuirea din partea aproapelui războiește inima ta împotriva lui, gândește-te că Dumnezeu te lasă în mâinile vrăjmașilor pentru a te face destoinic în lupte și te vei liniști. (*Dumnezeu te lasă prin disprețuirea din partea aproapelui supus ispitei vrăjmașului, ca să-ți dea prilej să rabzi fără supărare această încercare.*)
- ✓ Dacă plăcerea femeilor îți este foarte dulce, gândește-te la cele ce-au murit de la început și până acum, unde s-au dus, și astfel te vei odihni.
- ✓ *De toate ispitele ne scapă discernământul, comparând și deosebind, dar este cu neputință să dobândim discernământul dacă nu ne străduim mai întâi în următoarele: întâi liniștea, liniștea naște nevoița, nevoița naște plânsul, plânsul naște frica de Dumnezeu, aceasta naște smerenia, smerenia naște prevederea, prevederea naște iubirea, iubirea naște sufletul sănătos și nepătimitor. Din toate acestea omul cunoaște că nu e departe de Dumnezeu. Deci, cel ce voiește să ajungă la aceste cinstite virtuți să fie fără de grijă față de orice om și să se pregătească de moarte. Și de câte ori se roagă, să înțeleagă ceea ce-l desparte pe el de Dumnezeu și o va înlătura și va disprețui toată lumea.*
- ✓ Cere cu toată puterea ta de la Dumnezeu să trimită frica de El ca prin dorirea lui Dumnezeu să piară toate patimile ce războiesc bietul suflet voind să-l despartă de Dumnezeu ca să-l stăpânească pe el.
- ✓ Să nu cauți să te odihnești cât ești cu trupul în război cu patimile, nici să te încrezi în tine dacă te vezi odihnit în vreo vreme de patimi. Deoarece le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, gândind că poate omul socotind că și-a desfăcut inima de ele și că se odihnește, pot să sară deodată asupra bietului suflet și să-l răpească ca pe o vrabie. O fac aceasta gândind că de-l vor face pe om să se vadă mai tare ca el în orice păcat, îl vor umili fără milă, făcându-i mai grea iertarea ca pentru cele de la început pentru care s-a rugat să fie iertat.
- ✓ *Negrija de om este absența voinței de-a fi lăudați de oameni. Vreau să dau omului toată atenția, dar nu vreau să a nici o atenție de la el. La această dispoziție pot ajunge dacă mă gândesc că moartea apropiată face toate cele pe care le oferă lumea fără importanță.*
- ✓ Domnul nostru Iisus Hristos cunoscând marea lor cruzime și îndurându-se de neamul omenesc a poruncit: Privegheați în orice clipă că nu știți în care ceas va veni furul. Să priveghem ca nu cumva să vină și să ne găsească pe noi dormind! Învățându-i pe ai Săi, le-a spus: Luați seama, să nu se îngreuneze inimile voastre de mâncare, de băutură și de grijile vieții acesteia și să vină peste voi fără de veste ceasul acela. (*Luca 21,34*) Știind că cei răi sunt mai tari ca noi și arătându-le celor ce-L urmează că puterea este a Lui, deci să nu se teamă, le-a spus: Iată, Eu vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor. Dar le-a poruncit să nu ia nimic pe drum, căci deoarece

nu aveau ceva de-a lupilor, aceștia nu puteau să-i mănânce pe ei. Iar întorcându-se ei sănătoși după ce-au păzit porunca, s-a bucurat împreună cu ei mulțumind lui Dumnezeu Tatăl pentru ei. Apoi le-a întărit zicându-le: Am văzut pe Satana ca un fulger din cer. Iată, v-am dat vouă putere să călcați peste șerpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului și nimic nu vă va vătăma. Deci apostolilor Lui le-a dat stăpânirea și puterea să păzească și să împlinească poruncile lui cu teamă. Dar aceste cuvinte nu sunt date numai acelor, ci tuturor care vor să-L urmeze, căci iubindu-i pe ei, le-a spus cu iubire desăvârșită: Nu te teme turmă mică! Căci a binevoit Tatăl vostru să vă dea vouă Împărăția și Vindeți averile voastre și dați milostenie, și veți avea pungi neînvechite și comori neîmpuținată în ceruri. După ce au păzit ei și acest cuvânt le-a spus: Pacea Mea vă dau vouă, pacea Mea las vouă. Cel ce voiește să mănânce și să bea la masa Lui, să se suie cu El pe cruce, iar crucea lui Iisus este înfrânarea de la orice patimă până ce le desființează.

✓ Să ne ferim de întristare unită cu voința de-a ne măsura pe noi ca să vedem cât de mari suntem, ca și de cea adusă nouă de ocară altora sau de faptul de-a ne vedea legat numele de evenimentele deosebite ale lumii căci acelea nasc întristarea.

✓ *Nu-și cunoaște cineva păcatele până ce nu se desparte de ele, căci până ce le săvârșește omul cu plăcere nu cunoaște pe Dumnezeu față de care anumite fapte sunt condamnate. În panteism nu există păcate, de aceea nici smerenie, rugăciune sau plâns pentru ele. Tâlharul de-a dreapta a ajuns la toate acestea, cel de-a stânga rămâne în întuneric, nepăsare și mândrie.*

✓ Trebuie războite cu mintea în chip bărbătesc și urâte toate cele văzute contrare fiecărui om și combătute cu ura cea mai amară până la capăt. Și acestea sunt relele ce stăpânesc pe toți fiii lui Adam: câștigul, cinstirea, odihna, lauda cu cele pe care le vom părăsi, înfrumusețarea trupului ca să fie curat și frumos, căutarea veșmintelor elegante. Acestea hrănesc plăcerea pe care șarpele a aruncat-o în inima Evei. Din ele cunoaștem că suntem fiii lui Adam: din gândurile rele care ne-au făcut pe noi dușmani ai lui Dumnezeu.

✓ Dacă te-ai făcut copil după cuvântul Mântuitorului care zice: Lăsați copiii să vină la Mine, că a lor este Împărăția Cerurilor, te-ai făcut cu adevărat mireasă a lui și Duhul cel Sfânt al Lui te-a moștenit pe tine încă fiind în trup. Iar de nu, așteaptă întristare și suspinare amară pentru că rușinea și osânda te însoțesc pe tine înaintea sfinților. Cunoaște că, precum fecioara sculându-se în fiecare zi de dimineață, nu e atinsă de altă grijă decât de a se înfrumuseța pe sine pentru a place mirelui ei, pentru aceasta uitându-se de multe ori în oglindă, ca nu cumva să afle ceva urât care să-i strice aspectul, la fel sfinții au mare grijă noaptea și ziua să-și cerceteze faptele și gândurile și să vadă de sunt sub jugul lui Dumnezeu sau nu.

✓ A se liniști omul în chilie este a se arunca înaintea lui Dumnezeu și a-și pune toată puterea împotrivindu-se oricărui gând rău al vrăjmașului.

✓ *Lumea este împrăștierea păcatului. (Păcătuiește împrăștierea, sau împrăștierea este păcat. Împrăștierea este produsă de atenția exclusivă la lume, la cele ce ni le oferă lumea făcându-ne să uităm de Dumnezeu.) Lumea înseamnă cele contrare firii sau a împlini cineva voile sale după trup. (Lumea în sens rău este înțelegerea ei ca simplu mijloc de satisfacere a voii proprii privitoare la trup. Este independența de Dumnezeu și reducerea trebuințelor doar la cele trupesti.) Lumea constă în a se socoti pe sine trăind numai în veacul acesta. Lumea constă în a se îngriji cineva mai mult de trup decât de suflet; în a te lăuda cu cele pe care în curând le vei părăsi. Lumea zace sub cel rău (Ioan 5,19) și a mai zis Mântuitorul despre ai Săi că i-a luat din lume. Din care lume i-a luat dacă nu din toată împrăștierea păcatului, deci cel ce voiește să se facă ucenic al lui Iisus, să fugă de patimi căci de nu le va desființa, nu poate să se facă locaș al lui Dumnezeu, nici nu vede dulceața dumnezeirii Lui dacă nu se desparte de ele.*

✓ *Lumea în sens îngust înseamnă a cunoaște cineva pe Tatăl, ci a prețui numai pofta trupului, a*

ochilor și trufia acestei vieți iar a nu cunoaște pe Tatăl, înseamnă a nu cunoaște pe Dumnezeu ca iubire deci a nu se putea împărtăși nici el de iubirea lui Dumnezeu. Înseamnă a reduce totul la niște plăceri trupești trecătoare, deci a nu cunoaște propriu zis un sens al existenței. Omul care nu-L cunoaște pe Dumnezeu îngustează lumea la dimensiunile în care se percepe pe sine, sau la relațiile sale ca ființă redusă la ceea ce este trupesc și trecător în ea. Lumea ne îndeamnă la păcat când o socotim ca pe o realitate în sine, deci opusă lui Dumnezeu. așa a folosit-o diavolul pentru a atrage pe Adam și Eva la păcat.

✓ Numai pe cei ce nu sunt din lume îi păzește Tatăl de cel rău căci numai pentru ei se roagă Iisus Tatălui să-i păzească; pentru cei ce sunt din lume nu se roagă tatălui să-i păzească de cel rău, cum nu se roagă nici pentru lume în general. Prin aceasta arată că lumea este a celui rău și de aceea și cei din lume sunt ai aceluia. Prin lume înțelege aici Iisus lumea așa cum este cugetată de cel rău și de cei ce fac voia lui: o lume despărțită de Dumnezeu și folosită exclusiv pentru poftă contrar voii lui Dumnezeu. De fapt Dumnezeu a dat omului prin libertate nu numai puțința de a-și însuși prin voia lor voia lui Dumnezeu, ci și puțința de a-și însuși voia celui rău. Aceasta pentru că atât cel rău cât și omul pot să cugete lumea nu numai ca operă a lui Dumnezeu și ca drum spre Dumnezeu, ci și ca existând prin ea însăși și închizând pe om în ea însăși ca pierind definitiv ca toate obiectele din ea. Cei ce nu cugetă astfel, ci văd în lume un drum spre Dumnezeu, cum este fiul Lui făcut om. Aceștia pot ajunge unde este Iisus, Fiul Lui.

✓ În lumea văzută ca despărțită de Dumnezeu domnește moartea; de lumea astfel văzută și trăită trebuie să ne despărțim. Iar moartea domnește în lumea astfel văzută, pentru că nu trăim în ea iubirea semenilor noștri. Despărțirea egoistă între noi ne slăbește spiritual și această slăbire a duhului nostru aduce inevitabil moartea trupului pentru că această slăbire se datorează despărțirii de Dumnezeu. De aceea spune Sfântul Ioan: Cine nu iubește pe fratele său, rămâne în moarte. Deci iată trei lucruri legate de lumea aceasta: despărțirea de Dumnezeu, moartea definitivă, lipsa iubirii sau lumea unită cu Dumnezeu, biruirea morții, iubirea.

✓ Vorbește și diavolul neconținut încercând să ne convingă să folosim lumea contrar voii lui Dumnezeu pentru egoismul nostru trupesc. Strâmbă rațiunile lucrurilor prezentându-le ca mijloace de satisfacere a plăcerilor noastre trupești, trecătoare. Dar se folosește și Dumnezeu Cuvântul și apoi întrupat de cuvintele și de rațiunile cele drepte ale lucrurilor spre a-L vedea prin ele pe El, ca Creator, ca să-l iubim pe el și să întărim duhul nostru ca să înaintăm în unirea cu el. Atât cuvintele diavolului, cât și ale lui Hristos au în ele intenția și forța de a ne duce la fapte, nu au un scop teoretic.

✓ Dar iată care sunt și cele ce nasc sfada și strică fără milă sufletul: flecăreala, vorbirea sucită, schimbarea cuvintelor după plăcerea fiecăruia, îndrăzneala, vorbirea în doi peri și oprirea cuvântului celuilalt. Sufletul care le are pe acestea este sterp de virtuți, deci nu fiți fără grijă de viața voastră fraților și nu dați minții motiv pentru nici o lenevire în fapte căci aceasta vă va lipsi de timpul trebuincios de a ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu care este smerenia în toate și renunțarea la răutate, la ura față de orice om și neîncrederea în nici o faptă care nu este a lui Dumnezeu și păstrarea păcatului în fața ta și moartea față de orice faptă a răutății. Astfel Dumnezeu care nu este mincinos, va veni în ajutorul nostru prin îndurările lui.

✓ Vrajmașii noștri nu încetează niciodată să ne surpe, deci nu neglija, nici nu-ți disprețui conștiința. Nu te încrede deloc în tine cum că ai ajuns vrednic de Dumnezeu, ci vezi-te în ținutul vrajmașilor tăi. (Vrajmașii îți vorbesc prin ispite șoptind în sinea ta îndemnul la rele.)

✓ Răbdarea răului întru cunoștință înțelege nepăsările tale dinainte de ea, iar plânsul simțurilor vindecă rănilor produse de vrajmașii launtrice. (Suferirea răului cu conștiința că acesta își are cauza în nepăsările anterioare te face să înțelegi gravitatea acelorora. Tâlharul de-a dreapta

înțelege că suferă pentru nepăsarea de mai înainte față de bine.) (Vrăjmașii ne ispitesc prin înduri dar nu fără contribuția simțurilor care se află în atingere cu cele din afară, de aceea lupta împotriva ispitelor lăuntrice este însoțită de reținerea neplăcută și dureroasă a simțurilor de a se bucura de plăcerea atingerii celei dinafară.)

✓ *Cunoștința sau conștiința luptând împotriva ispitelor lăuntrice naște virtuțile și în același timp le păzește. Nu există luptă împotriva patimilor care întunecă și pentru virtuțile care luminează sensul vieții fără cunoștința și conștiința acestui sens. Această cunoștință naște virtuțile și le păzește.*

✓ *A afla mulțumirea în vremea ispitei întoarce ispitele ce vin spre cele dinapoi și a nu crede că osteneala ta place lui Dumnezeu îți pregătește ajutorul Lui ca să te păzești. Căci cel ce-și dă inima sa ca să ceară ajutorul Lui cu adevărat nu poate ști de a plăcut lui Dumnezeu fiindcă până ce conștiința îl mustră pentru unele fapte contrare firii, este străin de libertate. Până ce este cel ce-l mustră, este și Cel Ce-l judecă și până ce se simte cineva osândit nu se poate vorbi de libertate pentru el. Dacă rugându-te, deci, te vezi pe tine neosîndindu-te pentru nimic, ești cu adevărat liber și ai intrat în odihna lui Dumnezeu după voia Lui. (Să nu fii mulțumit că ai rezistat ispitei care te-a luptat căci aceasta te face să te încrezi și să slăbești lupta, ceea ce-ți aduce din nou ispita pe care crezi că ai biruit-o. Numai când ajungi să nu te mai încrezi în tine faci un efort mai mare și ceri cu mai multă stăruință ajutorul lui Dumnezeu, iar El îți dă acest ajutor. Să nu crezi că cererea ajutorului lui Dumnezeu de către tine a plăcut Lui și El ți-a dat acest ajutor cu adevărat, căci nu poți fi sigur că este așa. De crezi că este așa, te încrezi în tine și încetezi a-L mai ruga fierbinte pentru ajutorul Lui. Până ce te mustră conștiința pentru ceva contrar firii, ea te și judecă. Ești sub judecata ei, nu ești nicidecum liber sau nesupus osândeii. Însă n-avem voie să ne închipuim că am fi liberi de osândă înainte de judecata din urmă a lui Dumnezeu; numai atunci ni se va da libertatea adevărată pentru că vom trăi deplin iubirea lui Dumnezeu.)*

✓ *A judeca cineva pe aproapele, a-l nesocoti, a-l disprețui în inima sa , a-l bârbi, a-l certa cu mânie și a-l defăima, îl face pe unul ca acesta străin de mila de care se fac părtași sfinții, odată cu virtuțile vrednice de cinste. Unele ca acestea desființează ostenele pe care le face omul și pierde roadele cele bune ale lor, căci de zice cineva: Îmi plâng păcatele mele dar face din acestea, se amăgește pe sine și este fără de minte.*

✓ *Cel ce caută liniștea și nu se îngrijește să taie în ea patimile, este orb în ceea ce privește cele duhovnicești.*

✓ *Cel ce lasă păcatele sale și se îngrijește să îndrepteze pe altul se lenevește în cererea din toată inima și este lipsit de rugăciunea către Dumnezeu întru cunoștință.*

✓ *Aceasta este bărbăția omului: să se lupte cu păcatele lui de mai înainte de care se roagă să fie iertat cerând să nu mai fie câștigat iarăși de ele, fie cu inima , fie în simțuri, fie în faptele sale.*

✓ *Dacă nu domnește amintirea păcatelor neîncetat în inima lui și aceasta nu-l întoarce de la toate cele din lume, ca să nu-l stăpânească, nu se poate înfrâna de la păcatele lui și nu se poate simți sătul de ele. Apoi, peste toate acestea nici nu se va putea reține să nu judece făptura lui Dumnezeu căci fapta celor ce plâng cu adevărat, cu mintea și cu simțurile lor prin aceste fapte văzute, este să nu-l judece pe aproapele și a răspunde cu rău, înseamnă a fi departe de plâns.*

✓ *A te face robul a ceva din lume producându-ți închipuiri importante despre ceea ce te leagă de ea înseamnă a nu înțelege lumea în adevăratul ei sens ca operă supusă lui Dumnezeu, sau despre ceea ce este ea cu adevărat în mizeriile ei care sfârșesc cu moartea fiecărui om. Este a nu vedea că ea nu este deloc singura și ultima realitate. A da importanță prea mare vreunui element al creației este orice judecată greșită care o are cineva despre ceva din lume, sau despre oameni.*

Aceasta este o amăgire care conduce la greșeli pentru că nu ești în stare să cunoști exact realitatea înconjurătoare și ești prin aceasta și lipsit de smerenie.

- ✓ *A voi să cunoști un lucru care nu este al tău este o rușine și o lipsă de învățătură, o robie grea care nu-ți îngăduie să cunoști păcatul tău.*
- ✓ *Când îmi spui de altul că este rău sau mai rău ca tine, judecându-l, te faci pe tine mai rău ca el.*
- ✓ *De te osândește cineva și suferi, nu este în tine plânsul adevărat. (Plânsul adevărat este cel pentru păcatele tale, pentru insuficiența ta. Dar de plânger pentru că te simți ofensat, nu suferi cu adevărat de slăbiciunea ta, de păcatul tău și acest plâns nu te îndreptează.)*
- ✓ *De se întâmplă cu tine o faptă de dare și luare și te vor lipsi unii de ceva și te vei supăra, nu este în aceasta frica lui Dumnezeu. De vor spune vreunii cuvânt împotriva ta și te tulburi nu este acea frică nici în aceasta. De te înjură vreunii și te doare nu este nici aici. De alergi la cei slăviți ai lumii dorind prietenia lor, nu este nici aici. De vor vorbi vreunii cu tine și vei voi să le opui cuvântul tău, și aici greșești, iar de se vor trece cu vederea cuvintele tale și te va dura ești departe de sănătate căci toate acestea îl arată pe omul cel vechi că trăiește și stăpânește, că nu sunt aici cele ce-l războiesc pe el, nici plânsul adevărat al celui în care lucrează Dumnezeu.*
- ✓ *Întristarea pentru păcate face mintea să câștige simțurile trupești și le stăpânește, dar ea păzește simțurile spirituale ale minții prin care aceasta intuiește înțeleșurile lucrurilor.*
- ✓ *De orice purtător de venin pe care-l vede cineva, fuge cu frică, dar sufletul nerușinat și netrebnic rămâne în toate cele ce-l omoară și nu se ferește, nici nu se desparte de ele, ci se îndulcește și se încrede cu inima în ele, de aceea își cheltuiește vremea în zadar, rămânând sterp.*
- ✓ *Pe calea virtuților sunt și căderi, este și vrăjmășie, prefacere și schimbare, sunt măsuri, este micșorare, descurajare, bucurie, durere a inimii, propășire și silă. Este o călătorie care nu are oprire, iar nepățimirea este departe de toate acestea și nu are nevoie de ceva căci este în Dumnezeu și Dumnezeu în ea. (Este o remarcabilă definiție a nepățimirii: ea este în Dumnezeu și Dumnezeu este în ea deci are totul, nu este lipsită de nimic. În patimi dorești cu ardoare ceva, ești supus lor, n-ai liniște; în nepățimire ea este iubirea desăvârșită căci iubirea are în ea toată libertatea. Dumnezeu este fără nici o patimă căci nu este supus la nimic și nu este mărginit.) Teama de vreo patimă este departe de nepățimire și până ce se urcă în cineva vreo învinovățire, este departe de nepățimire. Mulți oameni necercați au crezut că au ajuns la ea aflându-se încă patimile în sufletul și trupul lor nefiind încă deplin curățit, de aceea s-au abătut de la calea cea bună.*
- ✓ *Hristos ne cere toate calitățile amintite ale poruncilor ca să intrăm în Împărăția cerurilor, dar să le câștigăm pe acestea prin conștiință și străduință. Ne cere să ne facem ca pruncii, să redevenim ca ei după ce ne-am depărtat de calitățile lor prin ispitele vieții. Trebuie să redevenim ca pruncii dar prin luptă conștientă cu vicleniile lumii și aducând copilăriei conștiința despre bunătățile ce le au copiii, ca simplu dar. Prin conștiință și printr-o voință slabă se actualizează potențele păcătoase ale omului, dar prin conștiință și printr-o sporită cunoaștere și printr-o voință întărită sunt învinse păcatele cu actualizări ale acelor potențe. Cuvântul lui Iisus prin care ne cere să ne facem ca pruncii trebuie să ne umple de teamă și teama aceasta trebuie să fie o forță pentru a-l împdini căci zicând : Amin, Iisus a spus că acesta este adevărul, iar adevărul este El însuși. Fiți convinși despre necesitatea a ceea ce vă cer pentru că adevărul acestui fapt este întemeiat de Mine Care sunt Adevărul prin excelență. Nerespectând ceea ce vă spun, nu Mă respectați pe Mine.*
- ✓ *Sufletul se aseamănă cu fierul care când este neîngrijit se acoperă de rugină, dar când se pune în foc, focul îl curăță și cât timp este în flacăra nimic nu se poate atinge de el pentru că este arzător.*

Așa este și sufletul: cât timp rămâne cu Dumnezeu și se ocupă de El, se face foc și ard toți vrăjmașii lui care îl fac să ruginească în timpul cât este neîngrijit dar Dumnezeu îl curăță și-l face nou ca pe fier încât nu se mai îndulcește cu ceva din cele ale lumii, ci se odihnește în firea lui de care s-a învrednicit și în care se afla mai înainte. Iar de părăsește firea lui, moare căci așa mor și animalele care din fire trăiesc în apă când sunt scoase pe uscat, asemenea și păsările cât timp zboară sunt neprimejduite, dar când coboară pe pământ se tem să nu fie vâdate. Așa este și sufletul: când părăsește firea lui moare îndată, deci cei ce s-au făcut vrednici și și-au însușit darurile dumnezeiești văd lumea ca o închisoare și nu voiesc să rămână în întunericul ei ca să nu moară. Nu poate sufletul acela să mai iubească lumea chiar de-ar voi, căci își amintește de începutul lui pe care l-a avut înainte de a se hotărî el însuși să rămână în Dumnezeu. Și știe ce i-a făcut lumea și cum l-a făcut pustiu. (*Lumea a făcut sufletul pustiu căci l-a coborât sub nivelul lui firesc care este viața în Dumnezeu, de aceea a rămâne sufletul exclusiv în lume., înseamnă a muri căci lumea îi dă o viață finită, însă sufletul este făcut cu aspirația după viața infinită și veșnică.*)

▼ Păzește-ți inima și să nu te lenevești zicând: Cum pot să păzesc poruncile și virtutea fiind păcătos și slab? Căci când părăsește omul păcatele sale și se întoarce la Dumnezeu, pocăința sa îl renaște. Este ceea ce spune Apostolul: Precum am purtat chipul celui pământesc, să purtăm și chipul celui ceresc. (*I Cor. 15,49*) Vezi că s-a dat omului să se schime prin pocăință și să devină prin ea întreg nou? (*Eu-l sau subiectul rămâne același, ca o anumită permanență a acelei conștiințe dar chipul sau îmbrăcămintea sau pecetea se schimbă. Aceasta înseamnă o anumită dualitate a omului. Pe de altă parte omul poate deveni din vechi nou, dar pe de alta rămâne într-o entitate ca subiect. Se schimbă, dar cel neschimbat are o continuitate cu cel dinainte. Schimbarea unită cu identitatea subiectului înseamnă pocăința.*) Câtă vreme pruncul se află la sânul mamei, aceasta îl păzește de tot răul, iar când plânge îi îmbie sânul ei și-l lovește ușor peste față potrivit cu puterea lui ca să-l facă să primească laptele ei cu frică și să nu-și țină inima încăpățînată. Apoi, fiindcă plânge i se face milă de el fiindcă îl iubește și-l mângâie cu dragălașenie până ce primește sânul ei. De i se arată pruncului aur, argint, mărgăritare sau orice lucru al lumii, el ia aminte la ele, dar aflându-se la sânul mamei, le trece cu vederea pe toate ca să se împărtășească de laptele ei. Apoi nici tatăl nu-l bate pentru că nu muncește sau pentru că nu pleacă la război cu dușmanii lui fiindcă este mic și nu poate, are picioare dar nu poate sta pe ele, are mâini dar nu poate ține arma în ele. Astfel îi arată îndelungă răbdare până ce crește, iar când a crescut puțin și vrea să lupte cu altul și acela îl răstoarnă jos, tatăl lui nu se mânie știind că este copil, dar după ce ajunge bărbat și își arată râvna lui dușmănind pe vrăjmașii tatălui său, acesta îi încredințează cele ale sale fiindcă este fiul său. Dar dacă după toate ostenele pe care părinții le-au depus pentru el, acesta înaintând în vârstă își urăște părinții și nu vede binefacerile lor ci se împrietenește cu dușmanii lor, ei își retrag iubirea de la el și prin aceasta îl scot din casa lor și nu-i mai dau moștenirea.

▼ Omul are nevoie de un mare discernământ și de tăiere a toată voia trupească, să fie treaz și cu luare aminte în toate căile lui ca să nu rătăcească și să cadă în mâinile vrăjmașilor pocăinței căci afirmarea dreptății proprii o sfâșie pe aceasta. Judecarea celor păcătoși o alungă, disprețuirea celor leneși îi împiedică apariția căci s-a scris în Pilde: Toate cărările ei sunt strâmte și cea leneșă n-a mâncat bucate. A făcut bărbatului ei câte două haine de vison și purpură. Este ca o corabie ce face negustorie, adună bogăție de departe.

▼ *Aducerea femeii la existență din coasta lui Adam este un chip al faptului că omul cel nou primește existența din umanitatea Fiului lui Dumnezeu. Căci din trupul Lui cel fără de păcat ne naștem și noi din nou. Precum fiecare soi se naște din soiul propriu, așa se naște și omul îndumnezeit din umanitatea îndumnezeită a lui Hristos în care umanitatea este cel mai unită cu îndumnezeirea fiind a aceleiași Persoane a Cuvîntului lui Dumnezeu. Nu poate fi omul făptură*

nouă decât din Fiul lui Dumnezeu făcut om.

- ✓ Să nu voiești să-ți ceară sfat sau cuvânt pentru timpul acesta, nici să te încrezi în cel ce te întreabă. *(Plăcerea de a-ți cere sfat ascunde în ea mândrie și vanitate; nu te încrede în cel ce-ți cere sfat căci poate o face ca să te lingusească ori să te încerce să vadă ce știi sau ce răspuns i-ai putea da, sau e pericol să te lași furat de slava deșartă.)* Să ai neîncetat auzul atent și mintea trează la cei ce grăiesc către tine și roagă pe Dumnezeu să-ți dea să cunoști pe care dintre ei trebuie să-l ascuți. Pune toată puterea ta în a nu grăi având unele în gura ta și altele în inimă.
- ✓ Cel ce ascultă în liniște trebuie să aibă frica de a se întâlni cu Dumnezeu până la răsuflarea lui cea din urmă căci cât timp păcatul mai înduplecă inima lui, încă nu s-a ivit în el frica de Dumnezeu și este încă departe de mila Lui.
- ✓ Cel ce zice: Nu-mi pasă de cele ce aud, văd și vorbesc se aseamănă orbului căruia îi este ascunsă lumina. Înțelegeți aceasta de la soare când un mic nor apărând în dreptul lui îi acoperă lumina și-i oprește căldura. Dar acestea nu sunt vădite tuturor ci numai celor ce au cunoștință. *(Nu poți fi indiferent la ceea ce vezi sau grăiești; aceasta este una cu orbirea, căci ești în întuneric iar acest lucru nu poate veni decât din păcatul care se așează ca un nor pe lumina soarelui. Răul aflat în această nepăsare nu este vădit decât celor ce, depășind păcatul au ajuns la cunoștința a ceea ce bun și a ceea ce este rău.)*
- ✓ Omul care își vede totdeauna păcatele sale, nu are limbă să vorbească cu vreun om.
- ✓ Folosește puterea ta ca să scapi de aceste trei patimi care omoară sufletul: câștigul, cinstirea și odihna.
- ✓ Cine nu se luptă să se curețe de patimile egoismului nu se roagă lui Dumnezeu să-i facă parte de mila lui socotind că-și câștigă el însuși cele necesare.
- ✓ Vai mie că mănânc cele de care se scârbește Dumnezeul meu și de aceea nu mă vindecă pe mine!
- ✓ Taie de la tine orice poftă și plăcere trupească până la cea mai neînsemnată. La fel și voința de a cunoaște vreun om fără a fi de trebuință, de-a te atinge de un alt trup sau de-a mânca puțin sau foarte puțin când nu este vremea, ca păstrându-te și asigurându-te prin cele mici, să nu cazi în cele mari, sau disprețuindu-le pe cele mici să cazi pe nesimțite.
- ✓ Ia aminte la tine cu amănunțime ca precum te îndepărtezi în fapte de viclenie, așa să te înfrânezi și de la pofta ochilor și a auzului, a gurii și a pipăitului ca să ai ochii totdeauna privind atenți la tine și la lucrul tău de mână și să nu cauți la vreun om dacă nu vezi că este vreo trebuință binecuvântată pentru aceasta. Iar la vreo femeie sau la vreun bărbat frumos să nu privești în general fără vreo trebuință. Nu le îngădui urechilor să audă cuvinte nefolositoare, iar gura să tacă și să nu vorbească de nu este neapărată nevoie. De cunoști acestea, pune-ți toată puterea în a te îngriji de ele ca să te acopere Domnul în ceasul ispitei.
- ✓ *Patima îl desparte pe om pentru că îl închide în egoismul lui. Patimile sunt răni ale sufletului: despărțirea de Dumnezeu ce-o aduc sufletului nu-l lasă pe acesta într-o simplă neutralitate, ci-l îmbolnăvește prin rănilor ce i le pricinuiesc. Omul supus patimilor nu rănește numai pe alții, ci se rănește și pe sine; el este sub starea normală cea conformă firii, se află în diferite neputințe dureroase. Pocăința este forța care-l vindecă pentru că ea este puterea lui Dumnezeu și prin ea omul se ridică deasupra patimilor și se îmbracă în haina virtuților ceea ce arată iarăși că omul nu poate fi într-o stare neutră, ci este îmbrăcat ori în patimi ori în virtuți. Nici unele nici altele nu sunt simple acoperăminte exterioare, ci forme urâte sau frumoase întipărite în el. Cei ce vor fi aflați la judecata finală neîntipăriți de formele strălucitoare ale virtuților, ci de cugetările întinate ale patimilor vor fi aruncați în întunericul egoismului, potrivit întunecimii proprii lor*

căci cine nu înțelege realitatea comuniunii iubitoare cu Dumnezeu și cu semenii se află într-un întuneric interior care se prelungește în afara lui ca iad. Ziua Judecării de Apoi este numită ceasul nevoii pentru că nimic nu-l poate scăpa pe om de osânda ce-i vine atunci a pierdut toată libertatea.

- ✓ Cunoașterea mincinoasă nu este o cunoaștere reală și totuși dă impresia că este cunoaștere. Patimile cuceresc prin impresia că susțin viața omului când de fapt nu fac aceasta, ci o slăbesc, deci nu nimicesc existența total. Dumnezeu nu îi pierde total pe îngerii și pe oamenii pe care i-a făcut, ci îi lasă într-o existență chinuită. Cunoștința mincinoasă continuă să dea impresia că este o cunoaștere a realității, de fapt ea nu o scoate cu totul din realitate, dar o strâmbă în așa fel că nu mai este realitatea adevărată, ci o realitate strâmbată, o realitate devenită întuneric dar chiar întunericul acesta are un fel de realitate, este cum se spune, mai jos, o realitate minoră, ciuntită, dar este luată drept realitatea supremă întregă.
- ✓ Patimile ne leagă sufletește cum legau fâșiile trupul mort al lui Lazăr. Ele au originea în demoni și nu sunt prezente decât unde sunt prezenți ei. Numai Hristos le-a asumat cu voia Lui și erau ținute în el ca patimi ireproșabile, de aceea au putut fi desființate prin moartea Lui.
- ✓ Vai nouă, că făcându-Se Fiul Omului, Cel ce este deoființă cu Tatăl, n-a avut unde să-și plece capul în noi deși s-a înomenit pentru noi iar vulpile sau duhurile rele și viclene și-au făcut în noi vizuini. (Era potrivit firii date nouă de Dumnezeu să ne facem biserici veșnice ale fiului lui Dumnezeu Care S-a întrupat în acest scop. Dar în loc de aceasta ne-am făcut vizuini și locașuri ale duhurilor rele, robi și unelte ale ispitelor lor urâte. Dar ceea ce-i mai mult socotim că aceasta este o însușire proprie nouă: socotim murdăria curăție și întunericul lumină, însă în aceasta se arată că suntem făcuți pentru curăție și lumină.)
- ✓ Vai nouă că ațâțându-ne demonii cu amintiri și înduri de desfrânare ne aflăm bucurându-ne de ele. Vai nouă că părăsind gândul la rugăciune și la Dumnezeu cheltuim zilele noastre în împrăștiere și flecăreli. Vai nouă că având trupul ușor lunecos spre păcat îl ațâțăm și noi prin săturare, moleșeală, înduri necurate, primirea prin ochi și urechi a deșertăciunilor, iar prin atingerea trupurilor ne facem cai înfierbântați de iepe și nu ne gândim nici la cinstea noastră cuvântătoare, nici la chinurile veșnice.
- ✓ Păcatul ca faptă și stare opusă lui Dumnezeu și nefirească întreține de obicei o dezbinare în om căci sufletul nu se lasă cu totul liniștit, supus trupului care-și împlinește plăcerile. Unitatea omului o aduce numai împlinirea celor bune care mulțumesc sufletul și pornesc de la el mai ales când se gândește la Dumnezeu. Aceasta arată că omul este făcut de Dumnezeu pentru a sta în legătură cu El; aceasta este starea lui firească.
- ✓ Păcatul recurge la tot felul de subtilități contradictorii; omul își apără păcatele acoperindu-le cu pretenția că nu le-a făcut, dar păcătuiește și prin aceasta căci acoperindu-le le recunoaște, dar totodată nu le recunoaște.
- ✓ Necredința în Dumnezeu aduce omului toate amăgirile făcându-l să prefere plăcerile trecătoare urmate de descurajarea deplină. Înălțimea în bine se arată în unitatea între componentele persoanei umane. Coborârea în cele rele înseamnă și o dezbinare lăuntrică a omului căci sufletul lui nu se învoiește deplin cu plăcerile trupești și cu cât sporește satisfacerea acestora cu atât crește o anumită dezaprobare a sufletului căci omul nu poate ieși cu totul din firea lui creată pentru sporirea în bine.
- ✓ Pofta nu o poate tăia cineva dar poate să nu se facă robul ei căci nu putem dezrădăcina gândurile, dar putem lupta împotriva patimilor. Fiindcă cel ce se îndulcește de gândurile sale și face voia sa, nu va vedea slava lui Dumnezeu nici nu biruiește orice patimă, ci se aseamănă omului încins

care umblă toată ziua și nu înaintează duhovnicește prin osteneala sa. (*Gândurile mână la activitățile exterioare, nu te lasă să stăruie în rugăciune ca unică gândire la Dumnezeu. Vrei să-ți arăți voia de asemenea prin fapte exterioare, pe când în rugăciune nu mai ții să-ți arăți voia proprie.*)

- ✓ *Dacă Dumnezeu ne vrea liberi, căci vrea să-L iubim, iar iubirea nu este fără libertate, demonii ne robesc prin patimi dându-ne impresia că suntem liberi dar de fapt nu suntem căci nu ieșim de sub stăpânirea lor ca forme ale egoismului, contrare lui Dumnezeu. Atât ele, cât și demonii ne încântă cu părerea că facem voia noastră ca să ne despartă de Dumnezeu. Demonii vor prin aceasta să fim ca ei.*
- ✓ *Orice patimă vine din necunoașterea lui Dumnezeu Care este mai presus decât noi înșine și care ne ferește de a ne socoti în stare să dobândim prin noi înșine mântuirea sau viața de veci, deci să vedem realizând prin noi un sens al existenței.*
- ✓ *Gândurile rele sau viclene nu-l lasă pe om să vadă existența așa cum este având izvor și culme a ei pe Dumnezeu Care vrea să fim buni, să recunoaștem valoarea tuturor oamenilor, să credem în viața viitoare. Gândurile din care lipsește Dumnezeu îngustează existența și o închide în timp și pe om în socotința că nu are decât o scurtă viață pământească. Îl face orb față de existența infinită, veșnică și plină de sens.*

Trândăvia osteneala

- ✓ Fericiți cei ale căror osteneli s-au făcut întru cunoștință, căci i-au odihnit de orice povară și ei au biruit reaua lucrare a dracilor, mai ales pa a celor ai lașității, care împiedică pe om de la orice lucru bun. Ei caută să aducă o lene în mintea care voiește să stăruie în Dumnezeu, încercând să o depărteze de la această cale. Socotesc că dacă este în noi iubirea, răbdare și înfrânarea, nu vor putea dracii să facă nici un lucru cu noi, mai ales de va cunoaște mintea că lenea este cea care le distruge pe toate. Și-o vei disprețui pe ea, dacă vei fi părăsit toată materia văzută. *(Fil.XI)*
- ✓ Urăște toate cele din lume și toată odihna trupească fiindcă acestea te fac dușman al lui Dumnezeu, căci precum omul care are un dușman luptă cu el, așa trebuie să luptăm și cu trupul nostru ca să nu se odihnească. *(Fil. XI)*

Suferință răbdare

- ∨ L-am vizitat pe avva Petru când era bolnav și se chinuia foarte, iar el văzând tristețea inimii mele pentru durerea lui mi-a spus: De abia apropiindu-mă prin aceste neputințe, mă gândesc la ceasul acela amar căci sănătatea trupului nu-mi aduce nici un folos pentru că-și caută întărirea lui spre a se dușmăni cu Dumnezeu. Fiindcă pomul care e udat în fiecare zi nu se usucă, spre a duce rod. *(Filocalia XII)*
- ∨ Mântuitorul a suferit atâtea pentru noi și la urmă moartea infamă; deci pentru porunca lui să răbdăm și noi cu hotărâre pentru păcatele noastre de ne înjură sau vorbește cineva împotriva noastră pe drept ori pe nedrept. Iar de suntem duși și la junghiere să ne arătăm ca o oaie neîmpotrivindu-ne de loc, ci mai degrabă, de putem, să mângâiem pe cei ce ne fac aceasta, iar de nu, să tăcem deplin cu multă smerenie. *(Filocalia XII)*
- ∨ Când suferi necazuri nu cârti ci socotește că-ți vin pentru păcatele tale și ești vrednic de ele. Apoi ele te ajută să te ferești de păcatele viitoare și te curăță de cele trecute. *(Filocalia XII)*
- ∨ *Mergând cu Hristos până la moarte în răbdarea ocărilor, ele nu mai au putere să ne supere și să ne dezbine și avem deci după aceea pace întru noi, ele nemaiînsemnând nimic pentru noi. (Filocalia XII)*
- ∨ Să fii întotdeauna gata să ascuți de voia lui Dumnezeu știind că te așteaptă fie moartea, fie viața, fie orice necaz. Cunoaște aceasta cu multă hotărâre și credință și să aștepti ispite mari și înfricoșate ce vor veni asupra ta, chinuri necazuri și moarte năprasnică. *(Filocalia XII)*
- ∨ Ia aminte la tine însuși cu amănunțime, ca unul ce aștepti să-ți vină ispita în fiecare ceas, fie spre moarte, necazuri, fie spre mari primejdii. Și suportă cu hotărâre și fără tulburare, știind că prin multe necazuri trebuie să intrăm în Împărăția Cerurilor. *(Filocalia XII)*
- ∨ *Omul poate urca mai ușor pe cruce, sau poate suporta mai ușor durerile ei când simțurile nu mai trăiesc cu multă intensitate plăcerile sau durerile alipirii la cele materiale. Durerile sporite simțite de om cu simțurile, urcându-se pe cruce fără să-l scape de slăbiciunea lor este și o pedeapsă a lui Dumnezeu, sau o lipsă a puterii lui Dumnezeu în omul respectiv. Iar durerea sporită îl poate face să se revolte împotriva crucii, ca tâlharul din stânga, sau să caute să scape de ea. (Filocalia XII)*
- ∨ *Fără conștiința puternică a ajutorului lui Hristos să nu căutăm Cruce; să nu ne credem că o putem suporta fără ajutorul Lui. Dar conștiința necesității ajutorului lui Hristos trebuie însoțită de conștiința păcatului nostru și a neputinței ce ne vine din această cauză de-a suporta Crucea. Port Crucea pentru că sunt sănătos, dar o pot suporta cerând ajutorul Lui Hristos El o suportă pentru mine. Numai așa îmi este de folos Crucea, nefiind învins de păcatul încrederii în mine și de neputința de-a o purta până la capăt. (Filocalia XII)*

Vorba deșartă tăcerea

^ Ia aminte la tine cu amănunțime și silește-te să te deprinzi cu tăcerea ca să-ți dea Dumnezeu puterea să lupți și să te deprinzi cu ea. De ți se ivește trebuința să grăiești, să faci întâi proba în tine însuși că este o trebuință binecuvântată și voită de Dumnezeu, ca mai degrabă decât să taci; deschide gura cu frică de Dumnezeu și cu cutremur având fața în jos, cuvântul cinstitor și supus. Astfel, de te întâlnești cu cineva, să vorbești puțin, din motive de iubire și să taci repede, iar de ești întrebat despre ceva, ascultă apoi spune cât e nevoie și nu grăi nimic mai mult. (Foarte mult recomandă avva Isaia tăcerea deoarece aceasta înseamnă reflexie la tainele lui Dumnezeu și la taina propriei persoane. Persoana umană se comunică și prin vorbire, dar și prin tăcere. Prin amândouă trăiește și face să fie trăită lumina și taina ei. Ajunge să o văd reflectând ca să-mi dau seama nu numai de taina ei, ci și în lumina ei și a lui Dumnezeu. Cine vorbește tot timpul neîntrerupând vorbirea de reflexie, cade într-o vorbărie superficială făcând niște conexiuni întâmplătoare care gând îi vine primul, acela îl spune. În tăcere se arată simțirea prezenței lui Dumnezeu ca lumină și taină inepuizabilă. Unde nu e Dumnezeu nu e nici taină, nici lumină inepuizabilă. Se are impresia că totul se poate înțelege, că totul se poate mărgini la mintea proprie.) (*Filocalia XII*)

Akedia, nestatornicie, dezordine

✓ Dar ce să zicem despre dracul care face sufletul nesimțit? Căci mă tem a și scrie despre el. Când năvălește acela, iese sufletul din starea sa firească și leapădă cuviința și frica Domnului, iar păcatul nu-l mai socotește păcat, fărădelegea n-o mai socotește fărădelege și la osânda și la munca veșnică se gândește ca la niște vorbe goale. De cutremurul purtător de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl mărturisește, însă poruncile Lui nu le cinstește. De-i bați în piept când se mișcă spre păcat, nu simte: de-i vorbești din Scripturi, e cu totul împietrit și nu ascultă. Îi amintești de ocara oamenilor și nu o ia în seamă. De oameni nu mai are rușine, ca porcul care a închis ochii și a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei deșarte. Și dacă nu s-ar scurta zilele acelea, nimeni nu s-ar mai mântui. De fapt dracul acesta este dintre cei ce atacă rar pe frați. Iar pricina este învederată. Căci nenorocirile altora, bolile celor dosădiți, închisorile celor nefericiți și moartea năprasnică a unora, pun pe fugă acest drac, întrucât sufletul e străpuns puțin câte puțin și e trezit la milă, fiind dezlegat de împietrirea venită de la demon. Desigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, dată fiind și raritatea celor cuprinși de neputințe printre noi. De aceea Domnul alungând acest drac, poruncește în Evangheliile să mergem la cei bolnavi și să cercetăm pe cei din închisori, zicând: Bolnav am fost și n-ați venit la Mine. În orice caz să se știe: dacă cineva dintre monahi, fiind atacat de dracul acesta, n-a primit gând de curvie, sau nu și-a părăsit chilia din nepăsare, unul ca acesta a primit din cer răbdarea și neprihănirea și fericit este pentru o nepătimire ca aceasta. Iar câți s-au făgăduit să cinstească pe Dumnezeu locuind laolaltă cu lumea să se păzească de acest drac. Căci a zice sau a scrie mai multe despre el, mă rușinez și de oameni. (*Evagrie Ponticul*)¹

✓ Când sufletul nostru începe să nu mai poftască lucrurile frumoase ale pământului, se furișează de cele mai multe ori în el un gând de trândăvie, care nu-i îngăduie să stea cu plăcere nici în slujba cuvântului și nu-i lasă nici dorința hotărâtă după bunurile viitoare; ba îi înfățișează și viața aceasta trecătoare ca neavând nici un rost și fiind cu totul incapabilă de vreo faptă vrednică de-a fi numită virtute; și însăși cunoștința o disprețuiește, ca pe una ce a fost dată și altor mulți oameni, sau ca pe una ce nu ne făgăduiește nimic desăvârșit. De această patimă moleșitoare și aducătoare de toropeală vom scăpa de ne vom ține cu tărie cugetul nostru între hotare foarte înguste, căutând numai la pomenirea lui Dumnezeu. Căci numai întorcându-se astfel mintea la căldura ei, va putea să se izbăvească fără durere de acea împrăștiere nesocotită. (*Diadoh al Foticeii*)¹

Ascultarea, tăierea vocii, supunerea

∨ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin minte. (*Evagrie Ponticul*)²

Blândețe mânia, ținerea de minte a răului (ranchiuna), ura

- ∨ În cuvântări orice asprime să lipsească. Pentru că sfiala și neprihănirea știu să înfrumusețeze pe oamenii cu judecată mai mult decât pe fecioare, căci mintea iubitoare de Dumnezeu este o lumină care învăluie sufletul, cum învăluie soarele trupul. (*Antonie cel Mare*)³
- ∨ Nu trebuie să ne mâniem pe cei ce păcătuiesc, chiar de-ar fi făcut crime vrednice de osândă. Ci pentru dreptatea însăși, pe cei ce greșesc să-i întoarcem și să-i certăm dacă se nimereste, fie prin ei înșiși, fie prin alții. Dar să ne mâniem sau să ne înfuriem nu se cade, pentru că mânia lucrează dusă de patimă și nu de dreptate și de judecată. De aceea nu primi să te sfătuiască nici oamenii prea miloși, căci pentru binele însuși și pentru dreptate trebuie să cerți pe cei răi, însă nu pentru patima mâniei. (*Antonie cel Mare*)³
- ∨ Scopul dracilor e ajutat mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se al lor. De aceea toți zoresc să o întărească zi și noapte. Când o văd însă legată de blândețe, atunci caută pricini îndreptățite ca să o dezlege îndată, ca făcându-se foarte aprinsă, să o folosească pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie să o întărim nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte, ca să nu dăm chiar noi sabie primejdioasă în mâna vrăjmașului, ceea ce știu că fac mulți și mai mult decât trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. Căci spune-mi de ce te prinzi grăbit la hartă dacă disprețuiești bucatele, banii și slava? De ce hrănești câinele când te lauzi că nu ai nimica? Iar dacă acesta latră și se ia după oameni, trebuie să ai niscai lucruri și vrei să le păzești. Dar eu despre unul ca acesta cred că e departe de rugăciunea curată, știind că mânia este ciumă pentru o astfel de rugăciune. Și mă mir că unul ca aceasta și pe Sfinți i-a uitat: pe David, care strigă: Oprește mânia și părăsește turbarea; pe Ecclesiastul care poruncește: Alungă mânia de la inima ta și scoate viclesugul din trupul tău"; pe Apostolul care rânduiește: Să ridicăm în toată vremea și în tot locul mâini cuvioase spre Domnul, fără mânie și gânduri. De ce oare nu învățăm și noi de la obiceiul tainic și vechi al oamenilor, care alungă câinii din casă în vremea rugăciunii? Obiceiul acesta ne dă să înțelegem că mânia nu trebuie să fie cu cei ce se roagă. Mânia este vinul șerpilor. De aceea nazireii se înfrânează de la vin. (*Evagrie Ponticul*)³
- ∨ Cine și-a stăpânit mânia a supus pe draci; iar cine s-a robit de dânsa nu se mai ține de viața monahală și e străin de căile Mântuitorului, dacă se zice că însuși Domnul învață pe cei blânzi căile Sale. De aceea cu anevoie poate fi vânată mintea monahului, care aleargă pe câmpia blândeții. Căci de nici o altă virtute nu se tem dracii ca de *blândețe*. Aceasta a dobândit-o acel mare Moise, care a fost numit „blând, mai mult decât toți oamenii. Iar prorocul David a arătat-o că este vrednică să fie pomenită de Dumnezeu, zicând: Adu-ți aminte, Doamne, de David și de toată blândețea lui. Însuși Mântuitorul nostru ne-a poruncit să ne facem următori ai blândeții Lui, zicând: Învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre. Iar dacă cineva s-ar înfrâna de la mâncări și băuturi, dar prin gândurile rele ar întăra mânia, acela se aseamănă cu o corabie ce călătorește pe mare, având pe dracul cârmaci. De aceea trebuie să fim cu luare aminte din toată puterea la câinele nostru, învățându-l să rupă numai lupii și să nu mănânce oile, arătând toată blândețea față de toți oamenii. (*Evagrie Ponticul*)³
- ∨ A descrie toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înșira cu de-amănutul meșteșugirile lor mi-e rușine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuși ascultă unele viclenii ale

duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare și gândurile de rușine s-au răcit, atunci arată bărbați și femei jucând împreună și-l face pe pustnic să privească lucruri și forme de rușine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată și mâncarea foarte împuținată, privegherea și îndeletnicirea cu contemplațiile duhovnicești o alungă ca pe un nor fără ploie. Uneori se atinge însă și de trupuri, stârnind într-însele fierbințeala dobitocească. Și alte nenumărate meșteșugiri uneltește vicleanul acesta, pe care nu e nevoie să le mai răspândim și să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri folosește și aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri și îi strică planurile despre ea e vorba când se zice: Mâniați-vă și nu păcătuiți. Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori și mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Aceasta plăsmuiește chipurile părinților, sau ale unor prieteni și rudeni, ocărăți de oameni nevrednici și prin aceasta mișcă mânia pustnicului și-l îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s-au arătat în minte. La acestea trebuie să fie monahul cu luare aminte și îndată să-și smulgă mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea rugăciunii tăciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuți la mânie și cei ce ușor se prind la harță, care sunt departe de rugăciunea cea curată și de cunoștința Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se răspândească acestea și să le aduc la urechile celor întinați. Căci, zice, și cel ce ajută pe uneltitor este vinovat după lege. Dar că din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii care grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am și căzut în puterea dracului ținerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustră Duhul Sfânt: Șezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală; și ai deschis ușa gândurilor care țin minte răul și ți-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ți pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e și potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubiților, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc vicleșuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și Sfântul Pavel către Tit: Dovedește în învățătură cuvânt sănătos, nestricat și fără vină, pentru ca împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi. Iar(fericitul David se roagă zicând: Mântuiește-mă pe mine de clevetirea oamenilor, numind și pe draci oameni pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evanghelia a numit pe cel ce seamănă în noi neghina păcatului om vrăjmaș. Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvina cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți miști mânia spre cel ce-ți stă împotriva, sau să spui vreo vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mișcarea fără rânduială din tine. (*Evagrie Ponticul*)³

✓ Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele care te-a nedreptățit îți vor fi spre sminteală

în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)³

- ✓ Rugându-te tu cum trebuie, ți se vor întâmpla astfel de lucruri încât să ți se pară că ai dreptate să te folosești de mânie. Dar nu este nici o mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu putință să rânduiești lucrul bine și fără mânie. Deci folosește-te de tot meșteșugul ca să nu izbucnești în mânie. (*Evagrie Ponticul*)³
- ✓ Cel ce datorează zece mii de talanți să te învețe pe tine, că de nu vei ierta celui ce-ți este dator, nu vei dobândi nici tu iertare. Căci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor. (*Evagrie Ponticul*)³
- ✓ Să nu încerci a dezlega prin gâlceavă un lucru încurcat, ci prin cele arătate de legea duhului, adică prin *răbdare, rugăciune și nădejdea* care numai la un lucru se gândește. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Nu voi să auzi de nenorocirea dușmanilor; căci cei ce ascultă cu plăcere asemenea cuvinte mănâncă roadele plănuirii lor. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Iacob a făcut lui Iosif haină pestriță. Iar Domnul dăruiește celui blând cunoștința adevărului, precum s-a scris: Domnul va învăța pe cei blânzi căile Sale (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Cel care, disprețuit fiind de cineva, nu se gâlcevește cu cel ce-l disprețuiește, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cunoștință adevărată și arată credință tare Stăpânului. Deci nici cel ce nedreptățește nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedreptățit nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în deșert se tulbură. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Prin urmare, de vei păstra în inima ta fără uitare, cu dragoste și cu simțire, aceste amintiri, nu te va stăpâni patima amărăciunii, a mâniei și a supărării. Căci temeliile patimii mândriei, fiind săpate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gândi, se va surpa ușor și de la sine toată clădirea fărădelegii, adică a *mâniei* și a *supărării*. Căci ce inimă aspră și împietrită nu se va frânge de va avea neconținut în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia născut pentru noi și amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bunăvoie pământ, cenușă și pulbere de călcat de către toți oamenii? Iar dacă se va smeri și se va frânge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mânie va mai putea să stăpânească asupra lui? Dar tot așa de vădit e că *uitarea* acestor gânduri folositoare și de viață făcătoare, și sora ei *lenea*, și ajutătoarea și tovarășa lor *neștiința*, care sunt patimile cele mai adânci și mai lăuntrice, mai greu de surprins și de îndreptat, care acoperă și întunecă sufletul cu multă grijă, fac să se încuibeze și să lucreze în el și celelalte patimi, întrucât sădesc nepăsarea și alungă frica de păcate, căci odată ce sufletul e acoperit de *uitarea atotpăcătoasă*, de *lenea stricăcioasă* și de *neștiință*, maica și doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipește cu ușurință de tot ce se vede, se cugetă sau ce aude. De pildă de va vedea frumusețe de femeie, îndată se va răni de pofta trupească. Și așa succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patimă și cu plăcere, zugrăvesc din nou înăuntrul sufletului icoanele lor, prin întipărirea înțeleșurilor și a gândului păcătos. Iar urmarea este că întinează mintea pățimașă și nenorocită prin lucrarea duhurilor rele. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Pe cel ce nu ascultă de un cuvânt nu-l sili cu ceartă; ci câștigul pe care el l-a lepădat, adună-ți-l ție. Căci hotărârea de a nu pune răul la inimă îți va folosi mai mult decât îndreptarea lui. (*Marcu Ascetul*)³
- ✓ Mânia obișnuiește mai mult decât celelalte patimi să tulbure și să zăpăcească sufletul. Dar uneori îi și folosește cât se poate de mult. Căci când ne folosim de ea fără tulburare împotriva celor necuvioși, sau într-un fel sau altul neînfrânați, ca, sau să se mântuiască, sau să se rușineze, prilejuim sufletului un spor de blândețe: fiindcă lucrăm potrivit cu scopul dreptății și al bunătății lui Dumnezeu. Pe lângă aceasta, adeseori, mâniindu-ne tare împotriva păcatului, dăm sufletului vigoare, scăpându-l de moleșeală. De asemenea nu încape nici o îndoială că, mâniindu-ne împotriva duhului stricăciunii, când suntem în mare întristare și descurajare, ne

aflăm cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca să ne învețe aceasta, Domnul s-a mâniat și s-a tulburat de două ori împotriva duhului iadului, deși făcea toate câte voia cu o voință netulburată. Așa a întors sufletul lui Lazăr în trup. Încât mie îmi pare că mânia neprihănită a fost dăruită firii noastre de Dumnezeu, care ne-a zidit, mai degrabă ca o armă a dreptății. Dacă s-ar fi folosit Eva de ea împotriva șarpelui, nu ar fi fost robită de plăcerea acea pătimașă. Astfel mie mi se pare că cel ce se folosește cu neprihănire de mânie, din râvna curioșiei, se va afla mai cercat în cumpăna răsplătirilor, decât cel ce nu se mișcă nicidecum la mânie, pentru greutatea de a se mișca a minții. Fiindcă cel din urmă se dovedește a nu-și fi deprins vizitiul să stăpânească frânele simțurilor omenești. Iar celălalt luptă strunind caii virtuții și e purtat în mijlocul bătăliilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai ai înfrânării. Pe acesta îl aflăm numit în Scriptură, la înălțarea dumnezeiscopului Ilie, carul lui Israel, pentru motivul că Dumnezeu a vorbit întâia oară Iudeilor despre cele patru virtuți în chip deosebit. Iar cel ce s-a hrănit așa de mult cu neprihănirea a fost înălțat la cer pe un car cu foc, pentru că s-a folosit, socotesc, de(virtuțile sale ca de niște cai, viețuind întru Duhul care l-a răpit pe el într-un vârtej de foc. (*Diadoh al Foticeii*)³

^ Este în firea minții mânia împotriva patimilor. Căci dacă nu se mânie omul împotriva tuturor celor semănaute de vrăjmașul într-însul, nu va vedea nici curăție întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vrăjmașii săi zicând: Necinstiților și defăimaților, lipsiți de tot binele, nu v-am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele! Iar cel ce vrea să ajungă la mânia cea firească taie toate voile sale, până când întărește în sine voia cea după fire a minții. (*Isaia Pustnicul*)³

Castitatea, fecioria, curăția curvia, desfrânarea

- ✓ A descrie toate lucrările cele rele ale dracilor mi-e cu neputință, iar a înșira cu de-amănutul meșteșugirile lor mi-e rușine, sfiindu-mă de cititorii mai simpli. Totuși ascultă unele viclenii ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nepătimirea părții poftitoare și gândurile de rușine s-au răcit, atunci arată bărbați și femei jucând împreună și-l face pe pustnic să privească lucruri și forme de rușine. Ispita aceasta însă nu e printre cele ce țin multă vreme, deoarece rugăciunea neîncetată și mâncarea foarte împuținată, privegherea și îndeletnicirea cu contemplațiile duhovnicești o alungă ca pe un nor fără ploaie. Uneori se atinge însă și de trupuri, stârnind într-însele fierbințeala dobitocească. Și alte nenumărate meșteșugiri uneltește vicleanul acesta, pe care nu e nevoie să le mai răspândim și să le mai încredințăm scrisului. Față de astfel de gânduri folosește și aprinderea mâniei, pornită împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri și îi strică planurile despre ea e vorba când se zice: Mâniați-vă și nu păcătuiți. Ea dă sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori și mânia aceasta e imitată de dracul mâniei. Aceasta plăsmuiește chipurile părinților, sau ale unor prieteni și rudenii, ocărăți de oameni nevrednici și prin aceasta mișcă mânia pustnicului și-l îndeamnă să zică sau să facă vreun rău celor ce i s-au arătat în minte. La acestea trebuie să fie monahul cu luare aminte și îndată să-și smulgă mintea de la astfel de chipuri, ca nu cumva, zăbovind pe lângă ele, să se pomenească în vremea rugăciunii tăciune ce se mistuie de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iuți la mânie și cei ce ușor se prind la harță, care sunt departe de rugăciunea cea curată și de cunoștința Mântuitorului nostru Iisus Hristos. (*Evagrie Ponticul*)⁴
- ✓ Chiar dacă ți se pare că ești cu Dumnezeu, păzește-te de dracul curviei, căci este foarte înșelător și cât se poate de pizmaș și vrea să fie mai iute și mai ager ca mișcarea și trezirea minții tale, ca să o desfacă și de Dumnezeu, când îi stă înaintea cu evlavie și frică. (*Evagrie Ponticul*)⁴
- ✓ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: pe piept și pe pânțece, cuvântul vei umbla. Căci *plăcerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pânțecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare cele de sub pânțece, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pânțecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpânind și ținând ea puterea, cad și se nimicesc toate virtuțile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor își dă toată silința să slujească pânțecelul și născocesc nenumărate meșteșuguri ca să producă plăceri, tot așa lăcomia pânțecelui pune în mișcare tot meșteșugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă și surpă la pământ întărirea virtuților. De fapt mâncările gustoase și meșteșugit dresse se fac unelte de dărâmare ale virtuții bine întărite, clătinând și dărâmând statornicia și tăria ei. Pe de altă parte, precum belșugul alungă virtuțile, tot așa puținătatea surpă întărirea păcatului. Căci așa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pașnic, trăgându-l cu meșteșugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israeliților,

rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianiților. Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se și înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianiții poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israil și au amăgit mare mulțime dintre tineri. Și foarte potrivit zice Scriptura că Madianiții aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite și sigure, iar cele ce susțin păcatul sunt formă și cort, nedosebindu-se întru nimic de nălucire. (*Nil Ascetul*)⁴

^ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pântece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)⁴

^ Trupul dacă e gras și tânăr, sau plin de must, când e ațâțat de amintiri caută să împlinească cu patimă cele cuprinse în ele, fiind împins de poftă, sau săvârșește uneori necurății în vis ori în somn. Căci chiar dacă nu a avut cineva amestecate cu femeia la arătare și e socotit cast, feciorelnic și curat de oameni, ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu, care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat și necumpătat; și pe dreptate va fi osândit în ziua aceea, de nu va plânge și nu se va tângui, topindu-și trupul neconținut cu posturi, privegheri și rugăciunii, iar mintea lecuindu-și-o și îndreptându-și-o prin amintiri sfinte și prin meditatea cuvântului dumnezeiesc, aducând pocăință convenită lui Dumnezeu, înaintea căruia a și cugetat și făcut relele. Fiindcă nu minte glasul care a zis: Iar eu vă zic vouă: tot cel ce privește la femeie spre a o pofti pe ea a și preacurvit cu ea în inima sa. De aceea e de folos tânărului să nu se întâlnească, de e cu puțință, deloc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte. Iar de se poate, să viețuiască despărțit chiar și de oameni, căci atunci poartă războiul mai ușor și îl cunoaște mai bine; mai ales dacă va fi cu luare aminte la sine însuși și va petrece în cumpătare, cu puțină băutură de apă, în priveghere multă și rugăciuni, și se va sili să fie împreună cu Părinți duhovnicești încercați, lăsându-se înțelept și călăuzit de ei. (*Marcu Ascetul*)⁴

^ Definiția curăției: simțire pururi lipită de Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁴

Credința, pronia

- ∨ Despre faptul că nu trebuie să ne îngrijim de îmbrăcăminte și bucate, socot de prisos a mai scrie, însuși Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, căci toate acestea le fac păgânii și necredincioșii, care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. De creștinii este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că și cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de grijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii și obiceiul acesta: după gândurile necurate, aduc în suflet și pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, și să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană sărăcăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină sărăcăcioasă, să privească la Sfântul Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății. Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion și teatru, oare cel ce s-a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate să lupte cu începătorii, cu domniile și cu stăpânitorii întunericii veacului acestuia? Eu nu știu dacă-i va fi cu putință; acest lucru l-am învățat de la înseși cazurile văzute. Căci se va împiedica în haină și se va rostogoli la pământ, ca și mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta. *(Evagrie Ponticul)6*
- ∨ Pregătește-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. *(Evagrie Ponticul)6*
- ∨ Despre frate duhovnicesc am cetit că, rugându-se el, a venit o năpârcă și s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu și-a împlinit rugăciunea obișnuită. Și întru nimic nu s-a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși. *(Evagrie Ponticul)6*
- ∨ Încredințază lui Dumnezeu trebuința trupului și vei înțelege că o poți încredința și pe a duhului. *(Evagrie Ponticul)6*
- ∨ Oare noi suntem cei ce avem să ne îngrijim de cele ale vieții noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poartă grijă de ea? Străduința omenească, dacă nu primește ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la țintă. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu dăruiește bunuri desăvârșite, chiar fără conlucrarea omenească. Ce le-a folosit străduința proprie aceloră către care a zis Dumnezeu: Ați semănat mult și ați luat puțin, și am suflat aceasta din mâinile voastre? Și ce le-a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au viețuit pentru virtute, fără să se îngrijească de ele? N-a fost hrănit Israel în pustie patruzeci de ani, nebucurându-se de nici una din roadele pământului? Au fost ei lipsiți de mâncare? Nu le împrespăta marea neconținut o hrană neobișnuită, trimitându-le prepelițe și nu le trimetea cerul mană, printr-o ploaie neobișnuită și străină? Iar piatra lipsită de umezeală nu le dădea, când era lovită, șuvoi îmbelșugat de apă? În sfârșit, veșmintele și încălțăminte nu le-au slujit tot timpul fără să se învechească? Dar prin ce lucrare a pământului și-a câștigat Ilie hrana în văgăună? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat văduva, lipsită și de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o de la gura copiilor ei, ca să se arate că virtutea trebuie pusă mai presus și de fire? Toate acestea,

desigur, sunt întâmplări minunate, dar totuși au și o rațiune. Căci e cu puțință ca cineva să trăiască și fără să mănânce, atunci când vrea Dumnezeu. Dar cum a isprăvit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncări? Și cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fără să guste mâncare omenească? Căci pogorându-se după patruzeci de zile și mâniindu-se pentru turnarea vițelului, îndată a sfărâmat tablele și s-a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de table s-a coborât la popor. Ce raționament omenesc ar putea explica mulțumitor această minune?(Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâta vreme, fără să se întregească ceea ce se împrăștie din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o dezleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu. De ce, așadar, tragem la pământ viețuirea cea cerească, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne îngrămădim de jur împrejur gunoaie, noi cei ce ne hrăneam odinioară cu mâncări alese, cum a zis Ieremia despre unii plângându-i? Căci când ne odihnim în cugetări strălucite și arzătoare, ne nutrim cu mâncăruri alese. Iar când părăsim această stare și suntem trași în lucrurile pământești, ne adunăm în jurul nostru gunoaie. De ce ne întoarcem nădejdea de la Dumnezeu și ne-o sprijinim pe carnea brațului, punând purtarea de grijă a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care Iov și l-a socotit ca pe cel mai eare păcat? Nu ne-am sfiit să facem ca cel ce-și duce mâna la gură ca să și-o sărute. Căci mulți au obiceiul să-și sărute mâinile, zicând că de la ele le vine toată bunăstarea. Pe aceștia arătându-i Legea printr-un simbol, zice: Cel ce umblă pe mâini e necurat, și cel ce umblă pururea pe patru picioare e necurat. Pe mâini umblă cel ce se întemeiază pe mâini și toată nădejdea și-o are în ele. Iar pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile supuse simțurilor și-și coboară mintea, partea conducătoare a ființei sale, la îndeletnicirea necontenită cu ele. În sfârșit cu mulțime de picioare umblă cel învăluit cu totul de cele trupești. De aceea, înțeleptul scriitor al Proverbelor vrea ca cel înțelept să nu aibă nici două picioare, ci numai unul, și acesta rar să se miște către cele trupești: Du-ți piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, săturându-se de tine, să te urască. Prin urmare dacă unul tulbură rar pe Hristos pentru trebuințele trupului este prieten adevărat al Lui, cum zice Mântuitorul către ucenicii Săi: Voi sunteți prietenii Mei; dar dacă va face aceasta mai des, va ajunge să fie urât. (Nil Ascetul)6

✓ Căci cu ce se alege viața noastră din toată osteneala deșartă în jurul acestora? Nu toată zdroaba omului merge în gura lui? cum zice Eclesiastul. Dar hrana și veșmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup. De ce, așa dar, lucrăm la nesfârșit și alergăm după vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sânguinței pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeiești și încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hrănim ca să ne facem un dușman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din pricina mării lui puteri, să fie mai tare în războiul lui împotriva sufletului, neîngăduind ca aceasta să fie cinstit și încununat. Căci în ce costă trebuința trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutăți nebunești? Ea constă, desigur, în pâine și apă, dar nu ne dau izvoarele apă din belșug? Iar pâinea nu e atât de ușor de câștigat de cei ce au mâini? Și ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin care trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăștiați, decât foarte puțin, sau deloc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obișnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vizon, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei și nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrănește păsările cerului și le îmbracă, Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu puțință să-i convingem pe cei ce s-au depărtat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuiește într-o virtute? Unde este, așadar, și la ce folosește sânguința

noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lixă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivește cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununi pentru bărbăție; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, așadar, iubiților, să ne ridicăm iarăși la vechea fericire și să ne însușim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această viețuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei viețuiri desăvârșite, care va fi înălțarea lor. *(Nil Ascetul)*6

- ✓ De aceea sfinții au fugit din cetăți și au ocolit împreună viețuire cu cei mulți, cunoscând că împreună petrecere cu oamenii stricați aduce mai multă pagubă decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuțiile deșarte, fugind de împrăștierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpărarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulțumea cu ghindele copacilor, împlinindu-și trebuința cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiași viețuire, primind de la învățătorul său, pe lângă alte virtuți, și pe aceea de a petrece prin pustiuri. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca aguridă și miere sălbatică, arătând celor mulți că nu e greu să îplinească trebuința trupului și osândindu-i pentru desfătărilor încărcate. Poate și Moise, poruncind israelitenilor ca să adune mana de la zi la zi, a pus această lege în chip general, rânduind ca omul să îngrijească de viață numai pentru ziua de azi și să nu se asigure de mai înainte. El a socotit că așa se cuvine ființei raționale să facă: *să se mulțumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale neconținute. *(Nil Ascetul)*6
- ✓ Credința neclintită este turn întărit. Iar Hristos se face toate celui ce crede. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Un om voind să facă rău, s-a rugat, după obicei, mai întâi în cuget, și prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu fiind împiedicat, mai pe urmă mult i-a mulțumit. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ David vrând să ucidă pe Nabal din Carmel, după ce a luat înștiințare despre dumnezeiasca răsplătire, tăindu-și gândul acesta, mult a mulțumit. Știm iarăși ce a făcut când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se până ce Natan prorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Scriptura numește credința temelie a celor nădăjduite; iar pe cei ce nu cunosc sălășluirea lui Hristos, i-a numit neîncercați. *(Marcu Ascetul)* 6
- ✓ Legea libertății învață tot adevărul. Mulți o știu aceasta prin cunoștință; însă puțini o înțeleg, pentru că înțelegerea e totdeauna în proporție cu împlinirea poruncilor ei. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Legea slobozeniei se cunoaște prin cunoștința adevărată; se înțelege prin lucrarea poruncilor; și se îplinește desăvârșit prin mila lui Hristos. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Când ne vom sili să împlinim în cunoștință toate poruncile lui Dumnezeu, vom înțelege că legea Domnului este fără prihană; că se cultivă prin faptele noastre cele bune, dar fără mila lui Dumnezeu nu este cu putință să se desăvârșească între oameni. *(Marcu Ascetul)*6
- ✓ Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea. *(Marcu Ascetul)*6

- ✓ Nu respinge învățătura, chiar dacă ești foarte cuminte. Căci iconomia lui Dumnezeu e mai folositoare ca înțelepciunea noastră. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Celui ce flămânzește pentru Hristos harul i se face hrană; celui ce însetează băutură preadulce; celui ce tremură de frig haină; celui ostenit odihnă; celui ce se roagă deplină încredințare; celui ce plânge mângâiere. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Când Dumnezeu binevoiește să se facă un lucru, toată zidirea ajută să se împlinească. Dar când El nu binevoiește, se împotrivește și zidirea. (*Marcu Ascetul*)6
- ✓ Definiția credinței: cugetare nepătimașă despre Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)6
- ✓ Nimic nu te împiedică să chemi doctorul la vreme de boală. Căci trebuia ca experiența omenească să dea odată naștere acestui meșteșug. De aceea au și existat leacurile, mai înainte de a fi aflat. Dar nu trebuie să ne punem nădejdea vindecării în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul și Doctorul nostru cel adevărat. Iar aceasta o spun celor ce urmăresc ținta înfrânării în chinovii și în cetăți, pentru faptul că nu pot să aibă neîncetat credința lucrătoare prin dragoste, datorită împrejurărilor ce li se întâmplă; dar și pentru ca să nu cadă în slava deșartă și în ispita diavolului, din care pricini unii dintre ei se laudă adeseori că nu au trebuință de doctori. Dacă însă cineva își duce viața retrasă în locuri mai pustii, numai între doi sau trei frați de același fel, să se lase pe sine cu credință numai în grija Domnului, care ne tămăduiește toată boala și toată neputința, în orice pătimire ar cădea. Căci după Domnul, îi ajunge pustia ca să-l mângâie în boala lui. Fiindcă unul ca acesta nu e lipsit niciodată de lucrarea credinței, nici nu are prilej să se fălească cu virtutea răbdării, ci se folosește de pustie ca de o bună acoperitoare. De aceea sălășluiește Domnul în casă pe cei ce viețuiesc în singurătate. (*Diadoh al Foticeii*)6

Cunoaștere, gnoza ignoranță

- ✓ Oamenii se socotesc raționali însă pe nedrept, căci nu sunt raționali. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar raționali sunt numai aceia care au sufletul rațional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească raționali. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Omul cu adevărat rațional are o singură grijă: să asculte de Dumnezeu tuturor și să-L placă; și numai la aceasta își deprinde sufletul său: cum să-i placă lui Dumnezeu, mulțumindu-i pentru o așa de mare purtare de grijă și pentru cârmuirea tuturor, orice soartă ar avea el în viață. Pentru că este nepotrivit să mulțumim pentru sănătatea trupului, doctorilor, care ne dau leacuri amare și neplăcute, iar lui Dumnezeu să nu-I mulțumim pentru cele ce ni se întâmplă cum trebuie, spre folosul nostru și după purtarea Lui de grijă. Căci în cunoștința și credința cea către Dumnezeu stă mântuirea și desăvârșirea sufletului. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Cel ce poate împlânzi pe cei neînvățați, ca să iubească învățătura și îndreptarea, făcător de om trebuie să se numească. Asemenea și aceia care îndreaptă pe cei desfrânați către petrecerea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu, ca unii ce schimbă alcătuirea oamenilor. Căci blândețea și înfrânarea este fericire și nădejde bună pentru sufletul oamenilor. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Om se numește sau cel rațional, sau cel ce îngăduie să fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află la neoameni. Iar de unii ca aceștia trebuie să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul nu li se îngăduie să se afle niciodată printre cei nemuritori. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Cel ce urmărește viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu grijește de virtuțile sufletului, căci acestea sunt bogăția și hrana sa veșnică. De cele vremelnice se împărtășește numai pe cât se poate, după cum dă și voiește Dumnezeu, folosindu-se cu mulțumire și bucurie de ele oricât de smerite ar fi. Mâncarea scumpă hrănește numai trupul; cunoștința lui Dumnezeu însă, înfrânarea, bunătatea, facerea de bine, buna cinstire și blândețea, acestea îndumnezeiesc sufletul. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea și în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind înțeles și preamărit face sufletul nemuritor, dându-i nestrăciunea și fericirea veșnică. Căci Dumnezeu le-a dăruit tuturor făpturilor existența numai pentru bunătatea Sa. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Mintea vede toate, chiar și cele din Ceruri. Și nimic nu o întunecă fără numai păcatul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neînțeles, iar cuvântului său nimic nu-i este cu neputință de exprimat. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Cuvântul care are înțeles și este folositor sufletului este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea deșartă, care caută să măsoare cerul și pământul, mărimea soarelui și depărtarea stelelor, este o născocire a omului care se ostenește în deșert. Căci căutând cele ce nu folosesc nimic, ostenește în zadar, ca și cum ar vrea să scoată apă cu ciurul. Deoarece este cu neputință oamenilor a afla acestea. *(Antonie cel Mare)*⁷
- ✓ Necunoștința lui Dumnezeu este o nesimțire și nebunie a sufletului, căci răul se naște din neștiință, iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoștința lui Dumnezeu. Prin urmare dacă te vei sârgui să nu faci voile tale, petrecând cu trezvie și cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dacă însă te vei sili să faci voile tale pentru plăcere, amețit de necunoștința

lui Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce ți se vor întâmpla după moarte. (*Antonie cel Mare*)⁷

- ✓ Ochiul privește cele văzute, iar mintea înțelege cele nevăzute căci mintea care iubește pe Dumnezeu este făclie care luminează sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu și-a luminat inima sa și vede pe Dumnezeu prin mintea sa. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Cel care are minte se știe pe sine că este om stricăcios iar cel ce se știe pe sine pe toate le știe că sunt făpturile lui Dumnezeu și s-au făcut pentru mântuirea omului. Căci stă în puterea omului să înțeleagă toate și să creadă drept. Iar un asemenea bărbat cunoaște sigur că cei ce nu pun preț pe cele lumești au osteneală foarte puțină, iar după moarte dobândesc de la Dumnezeu odihnă veșnică. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Precum trupul fără suflet este mort, așa și sufletul fără puterea minții este nelucrător și nu poate moșteni pe Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Sufletul se află în lume fiind născut. Mintea este mai presus de lume fiind nenăscută. Sufletul care înțelege lumea și vrea să se mântuiască în fiecare ceas are o lege pe care nu o calcă. El cugetă întru sine că acum e vreme lungă și de cercetare și nu așteaptă să o facă aceasta judecătorul. El știe că-și poate pierde mântuirea primind cea mai mică plăcere urâtă. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Sufletul cu adevărat rațional văzând fericirea celor răi și bunătatea celor nevrednici nu se smintește, dorindu-și fericirea lor în viața aceasta, cum fac oamenii nesocotiți. El cunoaște lămurit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vieții cu vremelnicia ei și judecata care nu poate fi mituită. Un suflet ca acela crede că Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Omului credincios și celui ce vrea să înțeleagă pe Dumnezeu nimic nu-i este anevoie. Iar dacă vrei să-L și vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Și toate sunt pentru om. (*Antonie cel Mare*)⁷
- ✓ Dintre cele ce le cugetăm, unele își pun tiparul pe minte și dau o formă, altele îi dau numai o cunoștință și nu-și pun tiparul pe ea și nici nu-i dau o formă. De pildă: La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu lasă un înțeles în inimă, dar nu dau o formă minții, nici nu-și pun tiparul pe ea. Cuvintele: luând pâine dau o formă minții, iar: a frânt-o iarăși își pun tiparul pe ea. Versetul: Am văzut pe Domnul șezând pe un scaun înalt și ridicat, își pune tiparul pe minte, afară de am văzut pe Domnul. Aceste cuvinte, după literă par să-și pună tipar}l pe minte, dar înțelesul lor nu și-l pune. Proorocul a văzut cu un ochi profetic firea rațională, înălțată prin fapte bune, primind în sine cunoștința lui Dumnezeu. Căci se zice că Dumnezeu șade acolo unde se cunoaște, fiindcă mintea curată se zice și scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice și de femeie, că e scaun al necinstei, înțelegându-se prin femeie sufletul care urăște cele drepte; iar necinstea sufletului este păcatul și neștiința. Așadar noțiunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu-și pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roagă trebuie să se despartă cu totul de cele ce-și pun tiparul pe minte. Aceasta te face să te întrebă dacă, precum este în privința trupurilor și a sensurilor lor, așa este și în privința celor trupești și a rațiunilor lor; și dacă altfel se modelează mintea privind o minte, și altfel va fi starea ei cugetând înțelesul aceleia? Desigur știm că cunoștința duhovnicească depărtează mintea de sensurile care își pun tiparul pe ea și o înfățișează fără nici un tipar, lui Dumnezeu, fiindcă noțiunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce-și pun tiparul. Căci Dumnezeu nu este trup, ci mai degrabă din cele ce nu-și pun tiparul. Și iarăși știm că, dintre vederile care nu-și pun tiparul pe minte, unele însemnează ființa celor netrupești, altele rațiunile lor. Dar nu se întâmplă la fel ca în cazul trupurilor și al celor netrupești. Căci în cazul celor trupești unele își pun tiparul pe minte, altele nu, pe când

dincolo, nimic nu-și pune tiparul pe minte. (*Evagrie Ponticul*)⁷

- ✓ Cel ce a dobândit cunoștință și culege din ea rodul plăcerii nu mai crede dracului slavei deșarte, care îi înfățișează toate plăcerile lumii. Căci nu i-ar putea făgădui un mai mare lucru ca vederea duhovnicească. Câtă vreme însă n-am gustat din cunoștință să ne supunem voioși ostenețelor cu fapta, arătând lui Dumnezeu ținta noastră: că toate le facem pentru cunoștința lui. (*Evagrie Ponticul*)⁷
- ✓ Până ce mintea nu s-a ridicat mai presus de contemplarea firii trupești, încă n-a privit locul lui Dumnezeu. Căci poate să se afle în cunoștința celor inteligibile și să se facă felurită ca ele. (*Evagrie Ponticul*)⁷
- ✓ Cunoștința este tot ce poate fi mai bun, căci este împreună lucrătoare a rugăciunii, trezind din somn puterea de înțelegere a minții, pentru contemplarea cunoștinței dumnezeiești. (*Evagrie Ponticul*)⁷
- ✓ Să părăsim lucrurile lumești și să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilărești, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neînvățând nici măcar de la aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimbă și aplecarea spre jocuri și părăsesc cu ușurință plăcerea pentru cele materiale. Doar știm că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri și mingi. Copiii sunt împătimiți de ele numai până ce au mintea nedesăvârșită și le socotesc lucruri de preț. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta și a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea și se apucă de lucruri serioase cu multă sârguință. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-se de cele ale copilăriei, care sunt vrednice de răs, și nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte și să începem a ne gândi la cele cuvenite bărbatilor. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu lucrurile pământești ca și cu niște nuci, dând prilej de răs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de rușinos să vezi un bărbat întreg șezând în cenușă și desenând în țărână figuri copilărești, tot pe atât de rușinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veșnice, tăvălindu-se în cenușa celor pământești și rușinând desăvârșirea făgăduinței, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre, pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute și nu cunoaștem, în comparație cu neînsemnătatea celor de acum, covârșirea bunătăților viitoare; înconjurați de strălucirea bunătăților de aici, socotite de preț, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care moștenesc dreptul acelor. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiți de acestea. (*Nil Ascetul*)⁷
- ✓ Citind dumnezeieștile Scripturi cugetă la cele ascunse într-însele; căci câte mai-nainte s-au scris, toate-zice- spre a noastră învățătură s-au scris. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ✓ Neștiința îndeamnă la împotrivire față de cele ce sunt de folos și nerușinându-se sporește numărul păcatelor. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ✓ Cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașului va fi ucis cu ușurință; și cel ce nu știe pricinile patimilor va cădea. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ✓ Cel ce disprețuiește cunoștința și se laudă cu lipsa de învățătură nu e simplu numai în cuvânt, ci și în cunoștință. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ✓ Precum altceva e măiestria cuvântului și altceva priceperea, tot așa altceva este simplitatea în cuvânt și altceva priceperea. (*Marcu Ascetul*)⁷
- ✓ Simplitatea cuvintelor nu vatămă pe cel preacuvios, precum nici măiestria cuvintelor pe cel

smerit la cuget. *(Marcu Ascetul)*7

- ✓ Nu zice: Nu știu ce se cuvine și deci sunt nevinovat dacă nu fac aceea. Dacă le-ai face pe toate câte le știi că sunt bune, ți s-ar descoperi pe urmă și celelalte, cunoscându-se una din cealaltă. De aceea nu-ți folosește să cunoști cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. Căci cunoștința îngâmfă, îndemnând la nelucrare, iar dragostea zidește, îndemnând la răbdarea tuturor. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cuvintele dumnezeieștii Scripturi citește-le prin fapte și nu le întinde în vorbe multe, îngâmfându-te în deșert cu simpla lor înțelegere. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce a lăsat fapta și se reazemă pe cunoștința simplă ține în loc de sabie cu două tăișuri băț de trestie, care în vreme de război, cum zice Scriptura, găurește mâna și strecoară în ea otrava firii înainte de cea a vrăjmașilor. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce nu cunoaște adevărul nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoștința naturală premerge credinței. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce primește cuvintele adevărului primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: Cel ce vă primește pe voi pe Mine mă primește. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce zice că cunoaște toate meșteșugurile diavolului, se dă pe sine ca desăvârșit fără să știe nimic. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Unii numesc înțelepți pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile, dar înțelepți sunt cei ce stăpânesc voile lor. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Dacă ești iubitor de învățătură, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s-au șters în parte și din amintire. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoștința lui Dumnezeu, ca să-L slujim Lui cum se cuvine prin fapte. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Nu pot fi iertate din inimă greșelile cuiva, fără cunoștință adevărată. Căci aceasta îi arată fiecăruia toate greșelile câte le face. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Minte, care a uitat de cunoștința adevărată, se luptă pentru cele protivnice, ca pentru unele ce-i sunt de folos. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Tuturor relelor le premerge neștiința; iar a doua după neștiință e necredința.7
- ✓ Cunoștința lucrurilor crește în proporție cu împlinirea poruncilor; iar cunoașterea adevărului, pe măsura nădejzii în Hristos. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cunoștința lucrurilor folosește omului în vreme de ispită și de trândăvie. Dar în vreme de rugăciune îl păgubește. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce a învățat bine legea se teme de legiutor; iar temându-se de El se ferește de tot răul. *(Marcu Ascetul)*7
- ✓ Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpăstii și ușor de răsturnat de orice vânt. Când e laudat, se umflă de mândrie; când e dojenit, se oțărește; când îi merge bine, își pierde cuviința; când ajunge în suferințe, se tânguiește; de înțelege ceva caută numaidecât să arate; când nu înțelege, se face că

înțelege; dacă e bogat, se îngâmfă; dacă e sărac, se face că nu e; când se satură, e plin de îndrăzneală; când postește, se umple de slavă deșartă; cu cei ce-l muștră se ia la ceartă; iar pe cei ce-l iartă îi socotește proști. Dacă, prin urmare, cineva n-a dobândit, prin harul lui Hristos, cunoștința adevărului și frica de Dumnezeu, se rănește cumplit nu numai de patimi, ci și de alte întâmplări. (*Marcu Ascetului*)⁷

∨ Înțelepciunea nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbda răutatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare. (*Marcu Ascetului*)⁷

∨ Definiția cunoștinței: a te uita pe tine când te gândești la Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

∨ Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea minții, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvorăște din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndeletnicește, fără să fie silită, cu grăirea despre Dumnezeu. Căci nu simte atunci vreo lipsă care provoacă grijă. Fiindcă atât de mult se lărgește prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, ca să primim prin dragoste iluminarea pentru a cuvânta. Căci nimic nu e mai sărac decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filozofează despre Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

∨ Nici cel ce este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovnicești; nici cel învăluit din belșug de lumina bunătații Preasfântului Duh să nu înceapă a cuvânta, pentru că lipsa luminii aduce neștiință; iar belșugul nu îngăduie să vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragoste către Dumnezeu, vrea să se desfăteze cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce ține mijlocia iluminării, trebuie să porceadă a grăi despre Dumnezeu. Căci această măsură dăruiește sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrănește credința celui ce grăiește întru credință. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește trebuie să se împărtășească el mai întâi din roade. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

∨ Atât înțelepciunea, cât și cunoștința, cât și celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și aceluiași Duh Sfânt. Dar fiecare din ele își are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia i s-a dat înțelepciune, altuia cunoștința întru același Duh, mărturisește Apostolul. Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvânteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin. Dacă însă se dă cuiva pe lângă cunoștință și înțelepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întâmplă, aceasta descoperă însăși lucrarea cunoștinței, prin dragoste. Fiindcă cea dintâi obișnuiește să lumineze prin trăire, a doua prin cuvânt. Dar cunoștința o aduce rugăciunea și liniștea multă, când lipsesc cu desăvârșire grijile; iar înțelepciunea o aduce meditația fără slavă deșartă a cuvintelor Duhului, și mai ales harul lui Dumnezeu pe care o dă. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

∨ Cuvântul duhovnicesc păstrează sufletul celui ce-l grăiește pururi neiubitor de slavă deșartă. Căci mângâind toate părțile sufletului prin simțirea inimii, îl face să nu mai aibă trebuință de slava de la oameni. De aceea îi păzește pururi cugetarea fără năluciri, prefăcând-o întregă în dragostea de Dumnezeu. Dar cuvântul înțelepciunii lumești îl îndeamnă pe om pururi spre iubirea de slavă. Căci neputând mângâia și satisface pe cei ce-l grăiesc, prin experiența simțirii, le dăruiește plăcerea laudelor, fiind el însuși o plăsmuire a oamenilor iubitori de slavă. Vom cunoaște deci fără rătăcire această înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, dacă vom cheltui ceasurile când nu grăim, în tăcere lipsită de griji și în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

∨ Când cercetăm adâncul credinței, se tulbură, dar când îl privim cu dispoziția simplă a inimii, se

înseninează. Căci adâncul credinței, fiind apa uitării relelor, nu rabdă să fie cercetat de cugetări iscoditoare. Să plutim deci pe aceste ape cu simplitatea înțelegerii, ca să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Cel ce s-a împărtășit de sfânta cunoștință și a gustat din dulceața lui Dumnezeu, nu mai trebuie să judece pe nimeni niciodată. Fiindcă dreptatea căpeteniilor lumii acesteia e copleșită cu totul de dreptatea lui Dumnezeu. Căci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu și oamenii veacului acestuia, dacă dreptul acestora n-ar apărea ca nedesăvârșit față de dreptatea acelorora? De aceea cel dintâi se numește drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeiască. Astfel Mântuitorul nostru fiind ocărât nu răspundea cu ocară, dat la chinuri nu amenință, ci răbda în tăcere să fie dezbrăcat și de haine și pentru mântuirea noastră a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tatălui pentru cei care îl chinuiau. Dar oamenii lumii nu încetează să se judece până ce nu-și iau cu adaos înapoi lucrurile de la cei cu care se judecă, mai ales când își primesc dobânzile înainte de a li se plăti datoria. Așa încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și dătătoare de toată bunătatea. Dar nici unul nu ne aprinde și nu ne mișcă inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dăruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să disprețuim cu bucurie toată dragostea de viață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricăcioase, că bogăție negrăită, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimbă, încât o face să fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Să pășim deci, iubiților, cu toată inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atotvăzătoare și depărtează toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerările luminii negrăite; ca să nu spun multe, ea pregătește sufletul rațional pentru comuniunea nedespărțită cu Dumnezeu, prin Sfinții Prooroci, ca și între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea lui Dumnezeu, în sunete dumnezeiești, armonizate de această dumnezeiască aducătoare a miresei la mirele ei. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

✓ Mintea cuvântătoare de Dumnezeu (teologică), îndulcindu-și și încălzindu-și sufletul cu înseși cuvintele lui Dumnezeu, dobândește nepătimirea în măsură potrivită. Căci cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint lămurit în foc pe seama pământului. Iar mintea cunoscătoare (gnostică), întărită prin experiența cu lucrul, se ridică mai presus de patimi. Dar și mintea cuvântătoare de Dumnezeu gustă din experiența celei cunoscătoare, dacă se face pe sine mai smerită, precum și mintea cunoscătoare gustă din virtutea contemplativă (văzătoare), dacă își păstrează nerătăcită puterea discriminatoare a sufletului. Căci nu se întâmplă ca să se dea amândouă darurile în întregime fiecărei minți. Iar pricina este ca amândouă să se minuneze de ceea ce are mai mult cealaltă decât ea și așa să sporească în ele smerita cugetare, împreună cu râvna dreptății. De aceea zice Apostolul: Unuia prin Duhul i s-a dat cuvânt de înțelepciune, altuia cuvânt de cunoștință în același Duh. (*Diadoh al Foticeii*)⁷

Curaj frică, lașitate

- ✓ Nu se cuvine ca sufletul rațional și luptător să se sperie și să se înfricoșeze îndată de patimile care vin asupra lui, ca nu cumva să fie batjocorit de draci, ca fricos. Căci tulburat de nălucirile lumești sufletul își iese din limanul său. Să știm că virtuțile noastre sufletești ni se fac înaintemergătoare ale bunurilor veșnice, iar păcatele de bunăvoie pricini ale muncilor. (*Antonie cel Mare*)⁸
- ✓ Pregătește-te ca uf luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- ✓ Îngrijește-te să agonisești multă cugetare smerită și bărbăție, și răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine, iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea potrivnică. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- ✓ De te vor amenința dracii, arătându-se deodată din văzduh ca să te înspăimânte și să-ți răpească mintea, să nu te înfricoșezi de ei și să nu ai nici o grijă de amenințarea lor, căci ei se tem de tine, încercând să vadă dacă le dai atenție, sau îl disprețuiești cu desăvârșire. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- ✓ Despre frate duhovnicesc am cetit că, rugându-se el, a venit o năpârcă și s-a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai-nainte de ce nu și-a împlinit rugăciunea obișnuită. Și întru nimic nu s-a vătămat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însuși. (*Evagrie Ponticul*)⁸
- ✓ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin minte. (*Evagrie Ponticul*)⁸

Deznădejde, descurajare, cedare

- ✓ Nu se cuvine ca cei mai slăbuți cu firea să deznădăjduiască și să părăsească viețuirea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu și să o disprețuiască ca una ce nu ar putea fi ajunsă nici înțeleasă de ei. Căci unii chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuții și mântuirii, prin sânguință și dorință, totuși se fac mai buni sau în nici un caz mai răi. Iar acest folos al sufletului nu este mic. (*Antonie cel Mare*)⁹
- ✓ Toți dracii fac sufletul iubitor de plăceri; numai dracul întristării nu primește să facă aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început această viețuire, tăind și uscând prin întristare orice plăcere a sufletului, dacă e adevărat că oasele bărbatului trist se usucă. Dacă acest drac războiește pe un monah cu măsură, îl face încercat, căci îl convinge să nu se apropie de nimic dintr-ale lumii acesteia și să înlăture toată plăcerea. Dar dacă stăruie mai mult, naște gânduri care sfătuiesc pe monah să-și ia viața, sau îl silesc să fugă departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit și l-a pățimit dreptul Iov fiind asuprit de acest drac. De aș putea, zice, să mă omor, sau pe altul să rog să-mi facă mie aceasta. Simbol al acestui drac este sălbăticiunea numită năpârcă, a cărei fire se arată prietenoasă, însă al cărei venin covârșește veninul celorlalte fiare, ba dacă e primit fără măsură, omoară și animalul însuși. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a făcut nelegiuire în Corint. De aceea și scrie cu râvnă Corintenilor, zicând: Arătați-i dragoste, ca nu cumva să fie înghițit unul ca acesta de o întristare mai mare. Dar duhul acesta, care întristează pe oameni, știe să se facă și pricinuitor de bună pocăință. De aceea și Ioan Botezătorul îi numea pe cei ce erau străpunși de duhul acesta și alergau la Dumnezeu pui de năpârca, zicând: Cine v-a arătat vouă să fugiți de mânia ce va să vie? Faceți deci roade vrednice de pocăință; și să nu vi se pară a grai întru voi: Părinte avem pe Avraam. Căci oricine a urmat lui Avraam și a ieșit din pământul și din neamul său, s-a făcut mai tare decât dracul acesta. (*Evagrie Ponticul*)⁹
- ✓ Ceilalți strecoară în minte gânduri, sau înțelesuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăși, așează în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. (*Evagrie Ponticul*)⁹
- ✓ Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă că, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să ți se înfățișeze deodată înaintea vreun chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce ți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip. (*Evagrie Ponticul*)⁹
- ✓ Ia seama la gânduri când te rogi; dacă au încetat cu ușurință, de unde vine aceasta? Ca să nu cazi în vreo cursă și să te predai înșelat. (*Evagrie Ponticul*)⁹
- ✓ Este o zdrobire de inimă lină și folositoare, spre înmuierea ei; și este alta ascuțită și vătămătoare, spre pedepsirea ei. (*Marcu Ascetul*)⁹
- ✓ Definiția nădejzii: călătoria minții spre cele nădăjduite. (*Diadoh al Foticeii*)⁹
- ✓ Părăsirea povățuitoare aduce sufletului întristare multă; de asemenea o anumită smerenie și deznădejde măsurată. Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slavă și fricoasă să ajungă, după cuviință, la smerenie. Ea produce în inimă îndată frica de Dumnezeu și lacrimi de mărturisire, precum și multă dorință de tăcere. Dar părăsirea în sens de lepădare lasă sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de fumul mândriei și de mânie. Deci având noi experiența ambelor părăsiri suntem datori să ne apropiem de Dumnezeu după cum o cere fiecare. În cazul celei dintâi suntem datori să-l aducem mulțumire însoțită de rugăciuni de iertare, ca unuia ce ne pedepsește neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei părăsiri, ca să ne învețe, asemenea unui

Tată bun, deosebirea dintre virtute și păcat. În cazul celei din urmă, trebuie să-l aducem mărturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și retragere și mai multă, că doar vom putea astfel, prin sporirea ostanelilor, să ni-l facem pe Dumnezeu milostiv, ca să caute ca mai înainte la inimile noastre. Dar trebuie să știm că atunci când se dă lupta între suflet și Satana, ciocnindu-se ca două ființe, datorită părăsirii povățuitoare, harul se ascunde pe sine, precum am mai spus, ca să arate vrăjmașilor sufletului, că biruința este numai a lui. (*Diadoh al Foticeii*)⁹

Discernământ, dreapta socoteală

- ✓ După cum corăbierii cârmuiesc corabia cu grijă, ca să n-o izbească de vreo stâncă văzută sau nevăzută, așa și cei ce se silesc spre viața duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, tăind de la suflet toate gândurile păcătoase. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- ✓ După cum cârmacii și cei ce țin frânele cu sârguință și cu luare aminte ajung la țintă, tot așa cei ce se silesc spre viața cea dreaptă și virtuoasă, trebuie să călătorească cu sârguință și cu grijă, precum se cuvine și după cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea și cugetă că se poate aceasta, crezând își face loc în nemurire. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- ✓ Cei ce cunosc binele, dar nu văd ce le este de folos, își orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s-a împietrit. De aceea nu trebuie să ne îndreptăm mintea spre aceștia, ca nu cumva să cădem și noi, în chip silnic, în același lucruri, fără băgare de seamă, ca niște orbi. (*Antonie cel Mare*)¹⁰
- ✓ Uneori trupul e bolnav și de trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău căci ostenelele trupesti nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași ostenele ale viețuirii. Iar în privința înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor, mâncați-le nimic cercetând, și: Nu cele ce intră în gură spurcă pe om. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- ✓ Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voiește. În felul acesta este stârnită patima slavei deșarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu ușurătate, prin păreri proprii, despre cunoștința dumnezeiască ființială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupesti și necurate, ci înfățișându-se zice-se cu curăție, socotește că nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnică. De aceea socotește arătare dumnezeiască lucrarea săvârșită în el de diavolul, care se folosește de multă pătrundere și, prin creier schimbă lumina împreunată cu el și îi dă, precum am spus, forma care vrea. (*Evagrie Ponticul*)^{10 27}
- ✓ Îngerul lui Dumnezeu, arătându-se, oprește, cu cuvântul numai, lucrarea potrivnică din noi și mișcă lumina minții la lucrare fără rătăcire. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- ✓ Dacă vei folosi pe vreunul, vei fi ocărât de altul, ca, simțindu-te nedreptățit, să spui, sau să faci ceva ce nu se cuvine și în felul acesta să risipești rău ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie să luăm aminte cu înțelepciune. (*Evagrie Ponticul*)¹⁰
- ✓ Un lucru poate fi săvârșit bine la arătare, dar scopul celui ce l-a săvârșit nu e bun. De asemenea poate fi rău la înfățișare, dar ținta făcătorului poate fi bună. Dar nu numai fapte săvârșesc unii, ci și vorbe grăiesc în chipul în care am zis. Căci unii schimbă calitatea unui lucru prin neiscușința și neștiința lor, alții prin intenția cea rea, și iarăși alții prin scopul evlavios. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- ✓ Pe cel ce își ascunde defăimarea și ocară punând înaintea laude, cu greu îl pot descoperi cei mai simpli. Asemenea acestuia este și cel ce, sub chipul smereniei, e plin de slava deșartă. Aceștia acoperind multă vreme adevărul cu minciuna, în cele din urmă sunt dați totuși pe față prin fapte. (*Marcu Ascetul*)¹⁰
- ✓ Unul făcând un lucru la arătare bun vatămă pe aproapele său; iar altul nefăcând un asemenea

lucru îl ajută cu gândul. (*Marcu Ascetul*)10

- ✓ Este câte unul care-și taie o patimă pentru o plăcere. Și poate că unul ca acesta nu-și dă seama el însuși de sine, ostenindu-și prostește. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Unii oameni, fiind lăudați pentru virtute, s-au lăsat cuceriți de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava deșartă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrați pentru păcat, s-au umplut de durere și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Toți aceia care, pentru faptul că se nevoiesc, disprețuiesc pe cei mai nebăgători de seamă, socotesc că se îndreaptă din fapte trupești. Și toți cei care, rezemându-se pe simpla cunoștință, nesocotesc pe cei lipsiți de cunoștință, se găsesc cu mult mai neînțelepți decât aceia. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe față o poruncă, să slujească în ascuns patimii și prin gânduri păcătoase să strice fapta bună. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Este o lucrare a harului, necunoscută celui slab la minte; și este o altă lucrare a păcatului, care seamănă cu adevărul. Dar e bine să nu cercetăm prea stăruitor aceste lucruri, ca să nu rătăcim. Ci toate să le aducem, prin nădejde, lui Dumnezeu, căci el știe folosul amândurora. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ O poruncă se vădește mai aleasă ca alta. De aceea există și o credință mai sigură ca altă credință. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Păcatele de odinioară, pomenite special după chipul lor, vatămă pe cel cu bună nădejde. Căci dacă îi apar în cuget însoțite de întristare, îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, își întipăresc din nou vechea întinăciune. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Când mintea, prin lepădarea de sine, se ține stând numai de gândul nădejzii, vrăjmașul, sub motiv de mărturisire, îi zugrăvește păcatele de mai înainte, ca să stârnească din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu și, pe nebăgate de seamă, să facă pe om nedrept. Căci făcând vrăjmașul acesta, de va fi omul luminat și urător de patimi, se va întuneca, tulburându-se pentru cele făcute. Iar de va fi încă încețoșat și iubitor de plăceri, va zăbovi desigur în convorbirea pătimășă cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o mărturisire, ci început de păcătuire. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Când vezi doi răi, având dragoste unul față de altul, cunoaște că fiecare ajută să se împlinească voia celuilalt. (*Marcu Ascetul*)10
- ✓ Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare neșovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulceață negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmașul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea lăudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulceața aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare,

Duhul adevărului și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulceața dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Auzind despre simțirea minții, nimeni să nu creadă că i se va arăta slava lui Dumnezeu în chip văzut. Căci zicem că sufletul simte, când e curat, printr-o anumită gustare negrăită, mângâierea dumnezeiască, dar nu că i se arată ceva din cele nevăzute. Fiindcă acum umblă prin credință și nu prin vedere, cum zice fericitul Pavel. Deci dacă i se va arăta vreunui dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumină, fie vreo figură în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum să nu primească o astfel de arătare. Căci este o înșelăciune vădită a vrăjmașului, care a amăgit pe mulți prin neștiință, făcându-i să se abată de la calea adevărului. Noi însă știm că până ce petrecem în trupul acesta stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-L vedem în chip văzut nici pe El, nici altceva din minunile cerești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Nu trebuie să ne îndoim că atunci când mintea începe să se afle sub lucrarea puternică a luminii dumnezeiești, se face întreagă străvezie, încât își vede cu îmbelșugare propria ei lumină. Căci aceasta se întâmplă, zice, când puterea sufletului pune stăpânire asupra patimilor. Dar că tot ce i se arată într-o anumită formă, fie ca lumină, fie ca foc, se întâmplă din uneltirea vrăjmașului, ne învață limpede dumnezeiescul Pavel, zicând că acela se preface în chipul îngerului luminii. Prin urmare nu trebuie să se apuce cineva de viața ascetică cu nădejdea aceasta, ca nu cumva să afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru răpire; ci cu nădejdea ca să ajungă numai să iubească pe Dumnezeu cu toată simțirea și convingerea inimii, ceea ce înseamnă din tot sufletul, din toată inima și din tot cugetul. Căci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare a ieșit din lume, chiar dacă este în lume. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Înfrânarea este un nume de obște, care se adaugă la numele tuturor virtuților. Deci cel ce se nevoiește trebuie să se înfrâneze în toate. Căci precum oricare mădular al omului, chiar dacă dintre cele mai mici, de va fi tăiat, face urâtă întreaga înfățișare a omului, fie cât de mic mădularul care lipsește, tot cel ce se neglijează chiar și numai o singură virtute, strică toată frumusețea înfrânării, fără să știe. Se cuvine deci să ne ostenim nu numai pentru virtuțile trupesti, ci și pentru cele care pot curăța omul nostru cel dinăuntru. Căci ce folos va avea cel ce-și păzește trupul feciorelnic, dacă sufletul și-l lasă să se desfrâneze cu dracul neascultării? Sau cum se va încununa cel ce s-a înfrânat de lăcomia pântecelui și de la toată pofta trupestă, dar n-a avut grijă de închipuirea de sine și de iubirea de slavă și n-a răbdat nici cel mai mic necaz, care e măsura cu care se va măsura lumina dreptății celor ce au împlinit faptele dreptății în duh de smerenie? (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Cei ce se nevoiesc trebuie să urască toate patimile neraționale în așa fel încât să le ajungă ura față de ele o adevărată obișnuință. Dar înfrânarea de mâncări trebuie să o păzească în așa fel, ca să nu câștige vreo scârbă față de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osândă și cu totul drăcesc. Căci nu ne înfrânăm de la ele fiindcă ar fi vrednice de ocară (să nu fie), ci, ca depărtându-ne de multele mâncări, să pedepsim cu dreaptă măsură mădularele aprinse ale trupului; apoi, ca să avem destul prisos ca să-l putem da săracilor, drept semn al dragostei adevărate. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

✓ Alta este bucuria începătoare și alta cea desăvârșitoare. Cea dintâi nu e lipsită de lucrarea închipuirii (de năluciri); cealaltă are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se află întristarea iubitoare de Dumnezeu și lacrima fără durere. Căci întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune și cine-și înmulțește cunoștința își sporește suferința. De aceea sufletul

trebuie îmbiat întâi la nevoie prin bucuria începătoare, ca apoi să fie muștrată și probat de către adevărul Duhului Sfânt pentru relele pe care le-a făcut și pentru împrăștierea de care se mai face vinovat. Căci întru muștrări, zice, ai pedepsit pe om pentru fărădelege și ai subțiat ca pe o pânză de păianjen sufletul lui. Iar după ce muștrarea aceasta va fi probat sufletul ca într-un cuptor, acesta va primi bucuria fără năluciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Am auzit pe unii oameni evlavioși zicând că nu trebuie să îngăduim să ni se ia lucrurile ce le avem pentru susținerea noastră, sau pentru ajutorarea săracilor, ca să nu ne facem pricină de păcat celor ce ne nedreptățesc pe noi, prin faptul că răbdăm, mai ales dacă se întâmplă să pățim această de la creștini. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât a ține cineva la ale sale mai mult decât la sine însuși, pentru o pricină nerațională. Pentru că dacă părăsesc rugăciunea și paza inimii și încep puțin câte puțin să umblu după judecări împotriva celor ce voiesc să mă păgubească și să aștept pe la ușile judecătorilor, vădit este că cele pentru care mă judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca să nu zic și decât însăși porunca mântuitoare. Căci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi poruncește: Și de la cel ce ia cu ale tale nu cere îndărăt, dacă nu rabd cu bucurie, după cuvântul apostolic, răpirea lucrurilor mele, sau dacă, judecându-mă și primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu sila, cu aceasta nu-l izbăvesc de păcat pe acel lacom? Deci dat fiind că judecătorii stricțioase nu judecă potrivit cu judecata nestrictăcioasă a lui Dumnezeu, căci vinovatul are toată încrederea în legile acestea în fața cărora își apără pricina sa, bine este să suferim sila celor ce vreau să ne nedreptățescă și să ne rugăm pentru ei, ca prin pocăință și nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au răpit de la noi să fie izbăviți de păcatul lăcomiei. Căci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, ca să primim nu lucrul lăcomit, ci pe lacomul însuși, izbăvit de păcat prin pocăință. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Harul obișnuiește la început să umple sufletul de lumină prin simțire multă. Dar înaintând omul în nevoie, adeseori harul lucrează nesimțit tainele sale în sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Făcând la început așa, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mâne spre contemplațiile dumnezeiești, ca pe unii ce suntem chemați de la neștiință la cunoștință. La mijlocul nevoițelor însă, vrea să ne păstreze cunoștința nepătate de slava deșartă. Prin urmare trebuie să ne lase să ne întristăm într-o anumită măsură, ca unii ce am fi părăsiți, ca și mai mult să ne smerim și să ne supunem slavei Domnului, dar totodată să ne și bucurăm cu măsură, într-aripați de nădejdea cea bună. Căci precum multă întristare învăluie sufletul în deznădejde și necredință, așa și multă bucurie îl îmbie la părerea de sine. Desigur e vorba despre cei ce sunt încă prunci. Iar la mijloc, între iluminare și părăsire, se află încercarea; precum la mijloc între întristare și bucurie se află nădejdea. Căci așteptând; zice, am așteptat pe Domnul și a căutat spre mine; și iarăși: După mulțumirea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Când sufletul ajunge la cunoștința de sine, produce și din sine o oarecare ardoare și sfială iubitoare de Dumnezeu. Căci nefiind tulburat de grijile vieții, naște o anumită dragoste plină de pace, care caută cu măsură pe Dumnezeul păcii. Dar e desfăcut degrabă de la acest gând, fie pentru că pomenirea lui Dumnezeu e furată de simțuri, fie pentru că firea își cheltuiește repede virtutea sa din pricină că e săracă. De aceea înțelepții Elinilor nu aveau cum trebuie ceea ce credeau că au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu stătea sub înrâurirea înțelepciunii netrecătoare și adevărate. Dar ardoarea venită în inimă de la Preasfântul Duh este întreagă numai pace. Apoi ea nu slăbește nicidecum și cheamă toate părțile sufletului la dorul după Dumnezeu. Ea nu iese afară din inimă și înveselește tot omul cu o dragoste și cu o bucurie fără margini. Se cuvine deci, ca după ce o cunoaștem, să căutăm să ajungem la ea. Căci dragostea naturală este un semn al firii însănoșite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la

nepătimire, ca dragostea duhovnicească. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Unii au născocit că atât harul, cât și păcatul, adică atât Duhul adevărului, cât și duhul rătăcirii se află ascunse în mintea celor ce s-au botezat. Ca urmare zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndată spre cele dimpotrivă. Eu însă am înțeles din dumnezeieștile Scripturi și din însăși simțirea minții că înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul din afară spre cele bune, iar Satana foiește în adâncurile lui, încercând să stăvilească toate ieșirile dinspre dreapta ale minții. Dar din ceasul în care renăștem, diavolul e scos afară, iar harul intră înăuntru. Ca urmare aflăm că precum odinioară stăpânea rătăcirea asupra sufletului, așa după Botez stăpânește adevărul asupra lui. Lucrează desigur Satana asupra sufletului și după aceea ca și mai-nainte, ba de multe ori chiar mai rău. Dar nu ca unul ce se află de față împreună cu harul (să nu fie!), ci învăluind prin mustul trupului mintea, ca într-un fum, în dulceața poftelor neraționale. Iar aceasta se face din îngăduirea lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtună, prin foc și prin cercare, să ajungă astfel la bucuria binelui. Căci am trecut, zice, prin foc și apă, și ne-ai scos pe noi la odihnă. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Harul se ascunde, cum am zis, din însăși clipa în care ne-am botezat în adâncul minții. Dar își acoperă prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însă cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărârea, o parte din bunătățile harului intră într-un chip negrăit în comunicare cu sufletul prin simțirea minții. Prin aceasta, cel ce vrea să țină cu tărie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorința să vândă cu multă bucurie toate bunurile cele de aici, ca să cumpere cu adevărat țarina în care a aflat ascunsă comoara vieții. Căci când va vinde cineva toată bogăția lumească, va afla locul în care stătea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindcă pe măsura înaintării sufletului, își descoperă și darul dumnezeiesc bunătatea lui în minte. Dar atunci îngăduie Domnul și dracilor să supere sufletul, ca să-l învețe să facă deosebirea între bine și rău și să-l facă mai smerit prin aceea că pe măsură ce se curățește simte tot mai multă rușine de urâciunea gândurilor drăcești. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Dacă cineva presupune, din pricină că gândim împreună atât cele bune cât și cele rele, că Duhul Sfânt și diavolul locuiesc laolaltă în minte să afle că aceasta se întâmplă pentru aceea că încă n-am gustat și n-am văzut că bun este Domnul. Căci la început, precum am spus și mai înainte, harul își ascunde prezența sa în cei botezați, așteptând hotărârea sufletului, ca, atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-și arate, printr-o negrăită simțire, prezența în inimă. Pe urmă iarăși așteaptă mișcarea sufletului, îngăduind săgeților drăcești să ajungă până în adâncul acestei simțiri, ca printr-o hotărâre și mai caldă și prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu. Deci dacă omul va începe de aici înainte să sporească în păzirea poruncilor și să cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revărsa și peste simțurile mai de dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina pământului omenesc. Drept urmare cursele diavolești se vor depărta de acest loc, înțepând de aici înainte mai domol partea pătimitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbrăca cu toate virtuțile și mai ales cu desăvârșita sărăcie, atunci harul îi va lumina toată firea printr-o oarecare simțire mai adâncă, încălzindu-l spre mai multă dragoste de Dumnezeu. Din această pricină săgețile drăcești se vor stinge în afară de simțirea trupului. Căci adierea Duhului Sfânt, mișcând inima spre suflarea păcii, stinge săgețile dracului purtător de foc, încă pe când sunt în are. Dar și pe cel care a ajuns la această măsură îl părăsește Dumnezeu uneori în mâna răutății dracilor, lăsând mintea lui neluminată, ca voia noastră slobodă să nu fie cătuși de puțin legată de lanțurile harului. Aceasta nu numai pentru că păcatul se biruiește prin lupte, ci și pentru că omul e dator să mai sporească încă în experiența duhovnicească. Căci ceea ce pare lucru desăvârșit celui povățuit, este încă nedesăvârșit față de bogăția lui Dumnezeu, care povățuiește cu dragoste largă, chiar dacă ar putea cineva sui toată scara arătată lui Iacov. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

La începutul înaintării, dacă iubim cu căldură virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul să guste cu toată simțirea și încredințarea din dulceața lui Dumnezeu, ca mintea să afle printr-o cunoștință exactă răsplata desăvârșită a ostanelilor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urmă ascunde pentru multă vreme bogăția acestui dar de viață făcător, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtuți, să ne socotim că nu suntem nimic, întrucât nu avem încă dragostea sfântă ca o deprindere. Drept aceea dracul urii tulbură atunci sufletele celor ce se nevoiesc, încât îi face să vorbească de rău chiar și pe cei ce-i iubesc pe ei și să ducă lucrarea stricăcioasă a urii până la a-și face din ea aproape o îndeletnicire plăcută. Din pricina aceasta, sufletul se întristează și mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeiești, dar neputând-o dobândi în simțire, pentru lipsa ostanelilor celor mai desăvârșite. E trebuință deci ca să o împlinim totuși măcar de silă, ca să ajungem la gustarea ei întru toată simțirea și încredințarea. Căci desăvârșirea ei nimeni nu o poate câștiga până ce se află în trupul acesta, decât numai Sfinții care au ajuns până la mucenicie și la mărturisirea desăvârșită. Fiindcă el ce ajunge la ea se preface întreg și nu mai dorește cu ușurință nici măcar hrană. Căci ce poftă va mai avea de bunătățile lumii cel ce e hrănit de dragostea dumnezeiască? De aceea prea Înțeleptul Pavel, marele vas al cunoștinței, binevestindu-ne din convingerea sa deplină, zice: Împărăția Cerurilor nu este mâncarea și băutura, ci dreptate, pace și bucurie în Duhul Sfânt, care sunt roada dragostei desăvârșite. Așa încât cei ce înaintează până la desăvârșire pot să guste aici des din ea, dar desăvârșit nimeni nu o poate câștiga, decât numai când se va înghiți desăvârșit ce este muritor de viață. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și muștrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmpile aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și muștrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămislirea de contemplații dumnezeiești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmpile aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au

mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșeală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁰

∨ Împrejurările cer de la noi rugăciune, precum valurile, vijeliile și furtunile cer cârmaci. Căci suntem supuși la atacul gândurilor, atât ale virtuții, cât și ale păcatului. Iar stăpân peste patimi se zice că este gândul cel evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cade nouă, celor ce râvnim liniștea, să deosebim și să despărțim cu luare aminte și cu înțelepciune virtuțile și păcatele, și să aflăm pe care virtute trebuie să o cultivăm când sunt de față părinții și frații și pe care s-o lucrăm când suntem singuri. Trebuie să mai știm care este virtutea primă, care a doua, a treia; și care patimă este sufletească și care trupească; și din care virtute ne răpește mândria, mintea, din care se ivește lăcomia pânteceului. Căci datorii suntem să curățim gândurile, precum și orice înălțare ce ar crește împotriva cunoștinței de Dumnezeu. (*Isaia Pustnicul*)¹⁰

Dragoste, bunătate, milă, îndelunga răbdare

- ✓ Celui nu știe să deosebească binele de rău nu-i este îngăduit a judeca pe cei buni sau pe cei răi. Căci bun este omul care cunoaște pe Dumnezeu, dar el nu este, nu știe nimic și nu va ști vreodată. Căci calea cunoștinței lui Dumnezeu este bunătatea. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- ✓ Omul bun și iubitor de Dumnezeu nu mustră pe oameni pentru rele când sunt de față; iar în dos nu-i bârfește. Dar nici celor ce încearcă să-i grăiască de rău nu le îngăduie. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- ✓ Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de viețuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și care nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu. Ci mai vârtos să ne fie milă de ei, ca fiind slabi în puterea de a deosebi lucrurile și orbi cu inima și cu înțelegerea. Căci primind răul ca bine, se pierd din pricina neștiinței, și nu cunosc pe Dumnezeu, sărmanii și nechibzuiții de ei. (*Antonie cel Mare*)¹¹
- ✓ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mustra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ✓ Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l mustra pentru tot lucrul. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ✓ Dovada iubirii nefățărite e iertarea nedreptăților. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ✓ Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, căci la timpul convenit îți vor veni înmulțite. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ✓ Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului. (*Marcu Ascetul*)¹¹
- ✓ Definiția iubirii: sporirea prieteniei față de cei ce ne ocărăsc. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹
- ✓ Când începe cineva să simtă cu îmbelșugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească și pe aproapele într-o simțire a duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cât de mică pricină. Pentru că nu a fost legată cu simțirea Duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrâurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s-ar întâmpla să se producă vreo supărare, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-însul. Căci aprinzându-se pe sine însuși din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndată revine iarăși la starea cea bună și cu multă bucurie primește dragostea aproapelui, chiar dacă a fost ocărât sau păgubit mult de către acela pentru că acest suflet topește în dulceața lui Dumnezeu amărăciunea iscată de gâlceavă. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹
- ✓ Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoștințe ne pricinuieste nu puțină întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o întărâtare oarecare, ni l-am făcut dușman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conștiința noastră, până ce, prin multă rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărât la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârșită înțelegere nu face foarte multă grijă și mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s-ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea e stingherită și de la contemplarea lui Dumnezeu și de la cuvântarea despre El. Căci temeiul cunoștinței fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgească în zămisirea de contemplații dumnezeaești, până nu vom recâștiga mai întâi în dragoste și pe cel ce s-a mâniat în deșert pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se întâmple aceasta, sau s-a depărtat de locul unde viețuim noi, se cuvine ca, așezându-i chipul

feței lui în afecțiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vor să aibă cunoștința lui Dumnezeu trebuie să privească spiritul și fețele celor ce s-au mâniat fără temei, cu un cuget nemânios. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mișca fără greșală spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va înălța și spre dragostea Lui cu multă îndrăznire, ca una ce se zorește neîmpiedicată de la treapta a doua la cea dintâi. (*Diadoh al Foticeii*)¹¹

Frica de Dumnezeu, evlavia, cucernicia

- ∨ Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere. (*Marcu Ascetul*)¹³
- ∨ Nimeni nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi întru simțirea inimii. Căci numai curățindu-se și înmuindu-se sufletul prin înrâurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul arătat, dacă nu va părăsi toate grijile lumești. Căci numai când ajunge mintea la liniște multă și la negrijă, o strâmtorează frica de Dumnezeu, curățind-o întru simțire multă de toată grosimea pământească, ca astfel să o aducă la marea dragoste a bunătății lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)¹³

Iadul

˘ Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)¹⁶

Împărăția Cerurilor

✓ Frica Gheenei și dragostea Împărăției dau puterea de a răbda necazurile. Iar aceasta nu vine de la noi înșine, ci de la Cel ce cunoaște gândurile noastre. (*Marcu Ascetul*)¹⁷

Înfricoșata Judecată

- ∨ Rugându-te, păzește-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înainte ale sale, ci mișcă-te pe tine spre gândul înfățișării tale la judecată. Căci de obicei mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)¹⁹
- ∨ Cei ce au câștigat dragostea desăvârșită față de Dumnezeu și și-au înălțat aripile sufletului prin virtuți se răpesc în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n-au câștigat cu totul desăvârșirea, ci au păcate și isprăvi bune laolaltă, vin la locul judecății și acolo, fiind oarecum arși prin cercetarea faptelor bune și rele, dacă va îngreua cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci. (*Diadoh al Foticeii*)¹⁹

Liniștea, izolarea, retragerea, fuga de oameni

- ✓ Să nu-ți iei tânăr slujitor, ca nu cumva vrăjmașul să stârneasă prin el vreo sminteală și să-ți tulbure cugetul, ca să te îngrijești de mâncări alese, căci nu vei mai putea să te îngrijești numai de tine. Să nu faci aceasta gândindu-te la odihna trupească, ci cugetă la ce e mai bine, la odihna duhovnicească, căci cu adevărat e mai bună odihna duhovnicească decât cea trupească. Iar dacă te gândești la folosul tânărului, să nu te învoiești nici atunci, căci nu este a noastră datoria aceasta, ci a altora, a sfinților părinți din chinovie. Grijește-te numai și numai de folosul tău, păzind chipul liniștii. Cu oameni cu multe griji și iubitori de materie să nu-ți placă să locuiești, ci locuiește sau singur, sau cu frați neubitori de materie și de același cuget cu tine. Că cel ce locuiește cu oamenii iubitori de materie și cu multe griji, vrând-nevrând va face și el tovărășie cu ei și va sluji poruncilor omenești. Nu te lăsa atras în vorbire deșartă, nici în oricare altă năpastă, ca mânia, întristarea, nebunia după lucruri pământești, frica de sminteală, grija de nașteri, sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din liniștea din chilie și să te tragă în grijile lor. „Lasă, zice Domnul, pe cei morți să-și îngroape morții lor, iar tu vino de urmează Mie”. Iar dacă și chilia, în care locuiești, e încărcată cu multe, fugi, nu o cruța, ca nu cumva să te topești de dragul ei. *Toate să le faci, toate să le împlinești, ca să te poți liniști!* Încălzește-ți inima, sânguind să te afli în voia lui Dumnezeu și în războiul nevăzut. (Evagrie Ponticul)²²
- ✓ Dacă nu te poți liniști ușor în părțile tale, grăbește spre înstrăinarea cu voia și întărește-ți gândul spre ea. Fă-te ca un neguțător priceput, care le cercă pe toate cele folositoare liniștii și pe toate căile pune stăpânire pe cele liniștitoare și de folos acestui scop. Te sfătuiesc iarăși: iubește înstrăinarea, căci te izbăvește de împrejurările ținutului tău și te lasă să te bucuri numai de folosul liniștii. Fugi de zăbovirile în cetate și rabdă cu bărbăție pe cele din pustie: că iată, zice Sfântul, m-am depărtat fugind și m-am sălășluit în pustie. De este cu puțință, în nici un chip să nu te arăți prin cetate. Căci nu vei vedea acolo nimic de folos și nimic bun pentru petrecerea ta. Am văzut, zice iarăși Sfântul, fărădelege și pricini în cetate”. Așadar caută locurile netulburate și singuratice și să nu te înfricoșezi de ecoul lor. Chiar năluciri de la draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânti, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți e spre folosul tău. Să stai pe loc fără frică și vei vedea măririle lui Dumnezeu: ajutorul, purtarea de grijă și toată cunoștința spre mântuire. Căci am primit, zice fericitul bărbat, pe Cel ce mă mântuiește de împrăștierea sufletului și de furtună. Pofta vagabondării să nu biruie inima ta, căci vagabondarea împreună cu pofta strică mintea cea fără de răutate. Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de greșeală și stai cu așezământ în chilia ta. (Evagrie Ponticul)²²
- ✓ Dacă ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, căci numai întâlnindu-te rar cu dânșii le vei fi de folos. Iar, dacă vezi că îți vine prin ei vreo vătămare, cu nici un chip nu te mai apropia de dânșii. Trebuie să ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos și de ajutor viețuirii tale. Fugi și de întâlnirile cu bărbații răi și războinici, și cu nici unul din aceștia să nu locuiești împreună; ba și de sfaturile lor cele de nimica să te lepezi. Căci nu locuiesc lângă Dumnezeu și nici statornicie n-au. Prietenii tăi să fie bărbații pașnici, frații duhovnicești și părinții sfinți; căci pe aceștia și Domnul îi numește așa zicând: Mama mea, frații și părinții mei aceștia sunt, care fac voia Tatălui Meu cel din Ceruri. Cu cei împrăștiați de griji multe să nu te aduni, nici ospățare cu dânșii să nu primești, ca nu cumva să te tragă în împrăștierea lor și să te depărteze de la știința liniștii. Căci au într-înșii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor și nu primi socotințele inimii lor, căci sunt cu adevărat păgubitoare. Spre credincioșii pământului să fie osteneala și dorința inimii tale și spre râvna lor de-a plânge. Căci ochii mei, zice, spre

credincioșii pământului, ca să șadă ei împreună cu mine". Iar dacă cineva dintre cei ce viețuiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine să te poftască la masă și vrei să te duci, du-te, însă de grabă să te întorci la chilia ta. De este cu puțință, afară de chilie să nu dormi niciodată, ca de-a-pururi să rămâna cu tine harul liniștii și vei avea într-însa neîmpiedicată slujirea jertfei tale. (Evagrie Ponticul)22

✓ Așezându-te în chilia ta, adună-ți mintea și gândește-te la ceasul morții. Privește atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala și disprețuiește deșertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât și a străduinței, ca să poți să rămâi nestrămutat în aceeași hotărâre a liniștii și să nu slăbești. Mută-ți gândul și la starea cea din iad, gândește-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară? Sau în ce cumplită suspinare? În ce mare spaimă și frământare? Sau în ce așteptare? Gândește-te la durerea sufletului cea neîncetată, la lacrimile sufletești fără sfârșit. Mută-ți apoi gândul la ziua învierii și la înfățișarea înaintea lui Dumnezeu. Închipuiește-ți scaunul acela înfricoșat și cutremurător. Adu la mijloc cele ce așteaptă pe păcătoși: Rușinea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însuși, a îngerilor, a Arhanghelilor, a Stăpânilor și a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel veșnic, viermele cel neadormit, șarpele cel mare, întunericul și peste toate acestea plângerea și scrâșnirea dinților, spaimetele, chinurile. Gândește-te apoi și la bunătățile ce îi așteaptă pe drepti: îndrăznirea cea către Dumnezeu Tatăl și către Iisus Hristos, către îngeri, Arhangheli, Stăpânii, împreună cu tot poporul Împărăției și cu darurile ei: bucuria și fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândouă și plânge și suspină pentru soarta păcătoșilor, îmbracă vederea ta cu lacrimi de frică să nu fii și tu printre dânșii. Iar de bunătățile ce așteaptă pe drepti bucură-te și te veselește. Sârguiește-te să te învrednicești de partea acestora și să te izbăvești de osânda acelor. Să nu uiți de acestea, fie că te afli în chilie, fie afară și nicidecum să nu lepezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel puțin printr-aceasta să scapi de gândurile spurcate și păgubitoare. (Evagrie Ponticul)22

✓ Să fugim de viețuirea în orașe și sate, ca cei din orașe și sate să alerge la noi; să căutăm singurătatea, ca să atragem pe cei ce fug acum de noi, dacă peste tot place aceasta vreunora. Căci s-a scris despre unii cu laudă, că au părăsit orașele și au locuit între pietrei și s-au făcut ca niște porumbițe singurate. Iar Ioan Botezătorul a petrecut în pustie și toate orașele au venit la el cu toți locuitorii; și s-au grăbit să-i vadă cingătoarea de piele cei îmbrăcați în haine de mătase, și au ales să petreacă în aer liber cei ce aveau case împodobite cu aur, și să doarmă pe rogojină cei ce se odihneau pe paturi bătute în nestemate; și toate le primeau, deși erau potrivnice obiceiului lor. Căci dorul după viața virtuoasă a bărbatului tăia simțirea celor dureroase și minunea vederii lui depărta osteneala petrecerii în strâmtoare. (Nil Ascetul)22

✓ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduint celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin

aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie câtuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetul*)²²

^ Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din tulburări, să se îndeletnicească cu liniștirea și să nu împrăștieze, prin drumuri dese, rănilor produse cugetării prin simțuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească furișarea celor nouă și toată sârguință să le fie spre a șterge vechile închipuiri. Desigur liniștirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s-au lepădat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, mișcă toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curățească de toate petele care îl necurățesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinăciunea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întărită și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mrețele din care socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strămutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despărțit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sârguință, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor săvârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este ațâțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea depărtare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veștile despre ele și, după ce au părăsit cetatea faptelor lumești, să se așeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și veștile lor, precum zice: Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tărie din creșterea pe-ncetul și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele din afară. Dar când acestea trimit înăuntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l tulbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe nebăgate de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (*Nil Ascetul*)²²

^ De asemenea pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărcini, nu-i scoate la iveală, căci băătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci,

mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlnirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetul*)²²

✓ De aceea sfinții au fugit din cetăți și au ocolit împreună viețuire cu cei mulți, cunoscând că împreună petrecere cu oamenii stricați aduce mai multă pagubă decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au părăsit avuțiile deșarte, fugind de împrăștierea adusă de ele. De aceea Ilie, părăsind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmelului, care era plin de fiare, neavând pentru astâmpărarea foamei nimic afară de copaci, căci se mulțumea cu ghindele copacilor, împlinindu-și trebuința cu acestea. Elisei de asemenea ducea aceiași viețuire, primind de la învățătorul său, pe lângă alte virtuți, și pe aceea de a petrece prin pustiuri. Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca aguridă și miere sălbatică, arătând celor mulți că nu e greu să îplinească trebuința trupului și osândindu-i pentru desfătările încărcate. Poate și Moise, poruncind israelitenilor ca să adune mana de la zi la zi, a pus această lege în chip general, rânduind ca omul să îngrijească de viață numai pentru ziua de azi și să nu se asigure de mai înainte. El a socotit că așa se cuvine ființei raționale să facă: *să se mulțumească cu cele ce se nimeresc, căci îngrijitorul celorlalte este Hristos*; să nu aibă grijă de cele dinainte, ca să pară că nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar revărsa totdeauna darurile Sale neconținute. (*Nil Ascetul*)²²

✓ Și scurt vorbind, toți sfinții, de care n-a fost vrednică lumea, au părăsit-o, rătăcind prin pustiuri, prin munți, prin peșteri și prin crăpăturile pământului și umblau în piei de oi și de capre, lipsiți, strâmtorați, necăjiți, fugind de năravurile rele ale oamenilor și de faptele smintite care covârșesc orașele, ca nu cumva să fie duși de vălmășagul tuturor ca de puterea unui puhoi. Se bucurau de petrecerea cu fiarele și socoteau vătămarea de la acestea mai mică decât cea de la oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de niște uneltitori și s-au încrezut în fiare, ca în niște prieteni. Căci acelea nu învață păcatul, iar de virtute se minunează și o cinstesc. Așa de pildă oamenii au dat pierzării pe Daniil, dar l-au scăpat leii, păzind ei pe cel osândit în chip nedrept din pizmă, ca și dreptatea batjocorită de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreaptă cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea bărbatului s-a făcut oamenilor pricină de pizmă și de dușmănie, iar fiarelor prilej de sfială și de cinste. În câte ființe a fost semănată dorința după mai bine! (*Nil Ascetul*)²²

✓ Să râvnim virtuțile sfinților și, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatic, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mânătorului și-și bate joc de zarva orașelor, chiar dacă l-am făcut până acum să poarte poveri, înjugându-l la patimile păcatului, să-l dezlegăm de legături, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci și-au câștigat stăpânirea prin obișnuință. Desigur aceștia vor auzi și se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba și cu glasul simplu, ci cu toată starea dinăuntru a sufletului, că Domnul are trebuință de el. Și îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veșmintele apostolești, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imașuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzișul sau la litera dumnezeieștii Scripturi), ca să fie călăuzit la viața cea necuprinsă, care rodește la un loc hrană și desfătare multă. Dar se ivește întrebarea cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatic lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaș pământul sărat, știut fiind că pământul sărat și pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creșterea verdeței? Înțelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplației în cuvintele dumnezeiești, după ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)²²

- ˘ Ține de sufletul desăvârșit să fie lipsit de griji, și de cel necredincios să se chinuiască cu ele. Căci despre sufletul desăvârșit s-a spus că este un crin în mijlocul măcăcinilor. Aceasta îl arată viețuind fără griji între cei apăsați de multe griji. Căci crinul și în Evanghelie este icoana sufletului fără griji. El nu se ostenește, zice, nici nu toarce, și e îmbrăcat într-o slavă mai mare ca a lui Solomon. Iar despre cei ce au multă grijă pentru cele trupești se zice: Toată viața necredinciosului e înecată în grijă. Și de fapt e cu adevărat neevlavios lucru să întindem cât ține viața grija pentru cele trupești și să nu arătăm nici o sârguință pentru cele viitoare; să cheltuim toată vremea pentru trup, deși nu are trebuință de multă osteneală, iar sufletului, care are atâta putință de creștere încât nu-i ajunge toată viața pentru desăvârșirea lui, sau să nu-i închinăm nici măcar o vreme cât de scurtă sau, dacă ni se pare că-i închinăm puțină, să o facem aceasta fără vlagă și cu nepăsare, amăgiți de suprafața lucrurilor văzute. În felul acesta noi pătimim ceea ce pătimesc cei prinși, ca printr-o undiță, de cele mai urâte dintre femeile stricate care, în lipsa frumuseții adevărate, născocesc una mincinoasă, ca o momeală pentru privitori, îndreptând prin tot felul de făinuri urâtenia lor. Căci odată ce am fost biruiți de deșertăciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urâciunea materiei, fiind înșelați de patimă. (*Nil Ascetului*)²²
- ˘ Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duși de poftă spre cele plăcute ale vieții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o năzuință fără sfârșit și o deșertăciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacăară, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetului*)²²
- ˘ Cel ce vrea să străbată marea spirituală *rabdă îndelung, cugetă smerit, veghează și se înfrânează*. De se va sili să treacă fără acestea patru, se va tulbura cu inima. *Liniștirea* e reținerea de la rele, iar de-și va lua cineva cu sine și cele patru virtuți, pe lângă *rugăciune*, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nepătimire. Nu se poate liniști mintea fără trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, fără *liniștire și rugăciune*. (*Marcu Ascetului*)²²
- ˘ Sufletul care nu s-a izbăvit de grijile lumești nu iubește nici pe Dumnezeu cu adevărat și nu disprețuiește nici pe diavolul cum trebuie. Căci grija vieții îi este ca un acoperământ, care îl împovărează. Din această pricină mintea nu-și poate cunoaște dreptul de judecată asupra acestor feluri de lucruri, ca să dea fără greșală hotărârile judecății sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare. (*Diadoh al Foticeii*)²²
- ˘ Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea netulburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămărilor amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitițele firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu le scapă aproape nici unul din peștii care mișună acolo. Dar când e tulburată de vânturi, ascunde în negura tulburării ceea ce se lasă cu prisosință să fie văzut când e liniștită și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale viclesugurile pescărești nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmplă să o pățească și mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se tulbură adâncul sufletului. (*Diadoh al Foticeii*)²²
- ˘ Cea dintâi virtute este nepurtarea de grijă, adică moartea față de orice om și de orice lucru. Din aceasta se naște dorul de Dumnezeu. Iar aceasta naște mânia cea după fire, care se împotrivește oricărui atac încercat de vrăjmașul. Atunci găsește sălaş în om frica lui Dumnezeu, iar prin frică se face arătată dragostea. (*Isaia Pustnicul*)²²

Meditația

- ✓ Întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebuie să se îndrepte spre ceea ce dorește, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de oameni. Pentru că dacă fiecare patimă, când se mișcă spre ceea ce o stăpânește ține gândul înlănțuit, de ce n-ar ținea și râvna virtuții cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment privește cel ce se mânie la lucrurile din afară, luptându-se în minte cu fața celui ce l-a întristat? Și cu ce sentiment le privește iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuțiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulți, își închide simțurile și, luând în el fața dorită, vorbește cu ea, uitând de cei de față și șade ca un stâlp fără de glas, neștiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numește poate Scriptura femeie ce șade din pricina rânduiei, căci șezând departe de simțuri, își adună în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afară, pentru nălucirea rușinoasă care-l stăpânește. Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simțurile să-și înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea să se lepede de lucrurile sensibile și de lucrarea simțurilor, răpind-o în văzduh și ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cele ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alături de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselie supărare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărășire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmășiei lor neîmpăcate le la fire. Drept aceea, să nu se tulbure curățenia virtuții cu gândurile lucrurilor lumești, nici limpezimea contemplației să nu se întunece cu grijile trupești, cu chipul filozofiei adevărate, arătându-și luminata sa frumusețe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăznețe, nici să se mai facă lucru de răs din pricina neiscușinței celor ce-l desemnează. (*Nil Ascetului*)²³
- ✓ Răul nu este în fire, nici nu este cineva rău prin fire. Căci Dumnezeu nu a făcut ceva rău. Când însă cineva, din pofta inimii, aduce la o formă ceea ce nu are ființă, atunci aceea începe să fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea neconținută a amintirii lui Dumnezeu să ne ferim de a ne deprinde cu răul. Căci e mai puternică firea binelui, decât deprinderea răului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face. (*Diadoh al Foticeii*)²³
- ✓ Trebuie să alungăm din inimă momeala gândului, prin împotrivire cucernică în vremea rugăciunii, ca să nu ne aflăm cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. Căci nu primește Dumnezeu rugăciune tulbure disprețuitoare de la cel ce se îndeletnicește cu liniștea. Scriptura ne îndeamnă pretutindeni să păzim simțurile sufletului. De se va supune voia monahului legii lui Dumnezeu și după legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (înțeleg toate mișcările sufletului, dar mai ales mânia și pofta, căci acestea sunt supuse puterii rațiunii), am săvârșit virtutea și am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dumnezeu și voia spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului și a păcatului. Spre ce lucrare năzuim prin urmare? Spre meditația cea ascunsă. (*Isaia Pustnicul*)²³
- ✓ De se va semăna vreun gând urât în inima ta, șezând în chilia ta privește și împotrivește-te păcatului, ca nu cumva să te biruie. Sânguiește-te să-ți aduci aminte de Dumnezeu, gândind că îți poartă de grijă și că cele ce le grăiești întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului tău: Dacă te temi ca păcătoșii, cari-s ca și tine, să nu vadă păcatele tale, cu cât mai

mult trebuie să te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sfătuirea aceasta cu tine însuși vine în sufletul tău frica lui Dumnezeu. Și dacă rămâi în ea, rămâi neclintit de patimi, precum este scris: Cei ce nădăjduiesc spre Domnul sunt ca muntele Sionului; nu se va clăti în veac cel ce locuiește în Ierusalim. Și la tot lucrul pe care-l faci, să ai pe Dumnezeu înaintea și să cugeți că vede orice gând al tău, și nu vei păcătui niciodată. (*Isaia Pustnicul*)²³

Moartea

- ∨ Moartea, de o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavând-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie să ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necunoștința de Dumnezeu. Aceasta este primejdioasă sufletului. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Dintre cei ce se află într-o ospătărie, unii închiriază paturi; alții neputând avea pat și dormind pe jos, sforăie nu mai puțin decât cei ce dorm în pat. Și așteptând măsura nopții, dimineața toți se duc, lăsând paturile ospătăriei și luând numai lucrurile lor. Asemenea este și cu toți cei ce vin în viață: și cei ce au trăit cu puține și cei ce au viețuit în slavă și bogăție, ies din viață ca dintr-o ospătărie, neluând nimic din desfătarea și bogăția vieții, fără numai faptele lor, bune sau rele, săvârșite de ei în viața lor. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ A scăpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii înțelepți și deprinși în virtute și în cuget iubitori de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînlăturarea ei și de izbăvirea din relele vieții. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Precum trupul, după ce s-a desăvârșit în pântece trebuie să se nască, așa și sufletul după ce și-a plinit în trup măsura hotărâtă lui de Dumnezeu, trebuie să iasă din trup. (*Antonie cel Mare*)²⁴
- ∨ Definiția desăvârșitei desfătări în Dumnezeu: a socoti bucurie tristețea morții. (*Diadoh al Foticeii*)²⁴

Năluciri, vise, vedenii, înșelăciune

- ∨ Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiesc să se întâmple minții, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin majlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pășesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare. *(Evagrie Ponticul)*25
- ∨ Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mărturiile neînșelătoare ale unui suflet sănătos. De aceea nu trec de la o înfățișare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc râsul sau plânsul așa deodată. Ci se apropie de suflet cu toată blândețea, umplându-l de bucurie duhovnicească. De aceea și după ce s-a trezit trupul din somn, sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului. Dar în nălucirile aduse de draci totul se întâmplă dimpotrivă. Ele nici nu rămân la aceeași înfățișare, nici nu arată multă vreme o formă netulburată. Căci ceea ce nu au dracii din voie liberă, ci împrumută numai din dorința de a amăgi, nu poate să-i îndestuleze pentru multă vreme. De aceea spun lucruri mari și amenință cumplit, luându-și adeseori chip de ostași; iar uneori și cântă în suflet cu strigăt. Dar mintea recunoscându-i din aceste semne, când e curată, trezește trupul, iar uneori se și bucură fiindcă a putut cunoaște viclenia lor. De aceea, vădindu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întâmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așează în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întâmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării. *(Diadoh al Foticeii)*25

Patimi, ispite, necazuri, demonii

- ✓ Iată semnele după care se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupațiile și întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreaptă spre tot mai multă cuviință. Minte lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz și închide intrarea patimilor și a rușinoaselor aduceri aminte. (*Antonie cel Mare*) 27
- ✓ Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăși înapoi. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Nu cele ce se fac după fire sunt păcate, ci cele rele după alegerea cu voia. Nu e păcat a mânca, ci a mânca nemulțumind, fără cuviință și fără înfrânare. Căci ești dator să ții trupul în viață, însă fără nici un gând rău. Nu e păcat a privi curat, ci a privi cu pizmă, cu mândrie. Nu e păcat neînfrânarea limbii la mulțumire și rugăciune, dar e păcat la vorbire de rău. E păcat să nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri și răpiri. Și așa fiecare din mădularele noastre păcătuiește, când din slobodă alege lucrează cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Numai dacă am fost încercați de supărări, simțim plăcerile și bucuria. Căci nu bea cu plăcere cel ce n-a însetat și nu mănâncă cu plăcere cel ce n-a flămânzit; de asemenea nu doarme cu plăcere cel ce n-a privegheat îndelung și nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s-a întristat. Tot așa nu ne vom bucura de bunurile veșnice, dacă nu le vom disprețui pe cele vremelnice. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Cei ce sunt siliți de niscai trebuințe sau împrejurări să treacă înot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scapă de primejdie chiar de-ar fi valuri potrivnice; și de se scufundă puțin, prinzându-se de ceva de la țărâm, scapă. Dar cei ce vor fi beți, chiar dacă de zeci de mii de ori vor lupta să ajungă la țintă, nu vor putea, ci biruiți de vin se vor scufunda în valuri și își vor afla moartea. Tot așa și sufletul, căzând în involburarea valurilor vieții, de nu se va trezi din păcatul materiei ca să se cunoască pe sine că e dumnezeiesc și nemuritor și că numai pentru scurtă vreme a fost legat cu trupul cel muritor și plin de patimi, va fi atras de plăcerile trupești spre pierzare; și disprețuindu-se pe sine și îmbătându-se de neștiință, se va pierde și se va afla în afară de cei mântuiți. Căci trupul ne trage adeseori ca un râu spre plăcerile necuvenite. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Cei ce și-au înnoroiat veșmântul, întinează și haina celor ce se apropie de ei. Așa și cei răi cu voia și nedrepti la purtare, petrecând cu cei simpli și vorbind cele ce nu se cuvin, le întinează sufletul prin auz. (*Antonie cel Mare*)27
- ✓ Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi, care se ridică cu luptă, sunt cei încredințați cu poftele *lăcomiei pântecelui*, cei ce ne furișează în suflet *iubirea de argint* și cei ce ne momesc cu *slava de la oameni*. Toți ceilalți vin după aceștia să ia în primire pe cei răniți de ei. Căci este cu neputință să cadă cineva în mâinile duhului curviei, dacă n-a fost doborât întâi de lăcomia pântecelui. Precum nu poate tulbura mânia pe cel ce luptă pentru mâncăruri, sau bani, sau slavă. Și este cu neputință să scape de dracul întristării cel ce nu s-a lepădat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâi pui al diavolului, nu va scăpa cineva, dacă n-a smuls din sine iubirea de argint, rădăcina tuturor răutăților, dacă și sărăcia smerește pe om, după

înțeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputință să cadă omul în puterea vreunui drac, dacă n-a fost rănit mai întâi de acele căpetenii ale lor. De aceea și diavolul aceste trei gânduri i le-a înfățișat Mântuitorului: întâi îndemnându-l să facă pietrele pâini, al doilea făgăduindu-i toată lumea dacă i se va închina, și al treilea spunându-i că va fi acoperit cu slavă dacă va asculta, întrucât nu va păți nimic dintr-o așa de mare cădere. Dar Domnul, dovedindu-se mai presus de acestea, i-a poruncit diavolului să meargă înapoia Lui. Prin acestea ne-a învățat că nu este cu putință să alunge cineva de la sine pe diavolul, dacă n-a disprețuit aceste trei gânduri. *(Evagrie Ponticul)27*

✓ Toate gândurile diavolești furișează în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându-și întipărirea în minte, o fac să poarte în ea formele acelor lucruri. Deci de la însuși lucrul care se deapănă în minte poți cunoaște care drac s-a apropiat de tine. De pildă, dacă în cugetul mea se înfățișează chipul omului care m-a păgubit, sau m-a necinstit, el dă pe față gândul ținerii de minte a răului, furișat în minte. Dacă iarăși se învârtește în minte gândul la bani sau la slavă, dintr-acestea se va cunoaște duhul care ne necăjește. Asemenea și la alte gânduri, din lucru aflu pe dracul ce e de față și îți furișează năluciri. Cu aceasta nu zic că toate amintirile acestor fel de lucruri vin de la draci, deoarece și mintea însăși, stârnită de om, aduce închipuiri de lucruri și fapte; ci numai acelea dintre amintiri, care aprind mânia și pofta împotriva firii. Căci, prin tulburarea acestor puteri, mintea preacurvește în cuget și este războită, neputând primi arătarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dar strălucirea luminii dumnezeiești se arată puterii cugetătoare a sufletului în vremea rugăciunii, după înlăturarea gândurilor lucrurilor. *(Evagrie Ponticul)27*

✓ Nu va putea să alunge de la sine amintirile pătimase, omul care n-a avut grijă de poftă și mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri și cu culcatul pe jos; iar pe cealaltă îmblânzind-o cu îndelungă răbdare, cu suferirea răului, cu nepomenirea de rău și cu milostenii. Căci dintr-aceste două patimi se țeș mai toate gândurile dracilor, care duc mintea la primejdie și pierzanie. Dar este cu neputință să biruim patimile acestea, dacă nu disprețuim mâncărurile, banii și slava, ba încă și propriul nostru trup, pentru cei ce caută adeseori să-l ațâțe. Pildă fără zăbavă să luăm de la cei ce se primejduiesc pe mare, care sar și din corabie de furia vânturilor și a valurilor răsculate. Aici însă trebuie să fim cu luare aminte ca să nu sărim din corabie spre a fi văzuți de oameni. Căci vom pierde plata noastră și ne va lua în primire un alt naufragiu și mai cumplit, suflând împotriva-ne vântul dracului slavei deșarte. *(Evagrie Ponticul)27*

✓ Dintre necurații draci, unii îl ispitesc ca om, iar alții îl tulbură pe om ca pe un dobitoc necuvântător. Cei dintâi apropiindu-se ne furișează gânduri de slavă deșartă, sau de mândrie, sau de pizmă, sau de învinuire, care nu se ating de nici unul din dobitoace. Cei de-al doilea însă, aprind în trup mânie și poftă de fire. Acestea le avem îndeobște cu dobitoacele, fiind ascunse însă sub firea cea cuvântătoare. De aceea zice Duhul Sfânt către cei ce cad în gânduri omenești: Eu am zis: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt, toți; iar voi ca niște oameni muriți și ca orișicare dintre căpetenii cădeți. Iar către cei stârniți dobitocește zice: Nu fiți cum e calul sau catârul, la care nu este înțelepciune, ci trebuie să strângi cu zăbală și cu frâu falcile lor, căci nu se apropie de tine. Dar sufletul care păcătuiește va muri. Și învederat este că oamenii, dacă mor ca oameni, se îngroapă de oameni, iar când sunt omorâți ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mâncați de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, alții se tăvălesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit să audă. *(Evagrie Ponticul)27*

✓ De trei feluri sunt căpeteniile dracilor care se împotrivesc lucrării noastre. Lor le urmează toată tabăra celor de alt neam. Aceștia stau cei dintâi la război și cheamă sufletele la păcat prin gândurile cele necurate. Unii din ei aduc poftele lăcomiei pântecelui, alții strecoară în suflet iubirea de argint, și în sfârșit alții ne momesc cu slava de la oameni. Dacă râvnești așadar

rugăciunea curată, păzește mânia; dacă iubești neprihănirea, stăpânește pântecele, nu-i da pâine să se sature și necăjește-l cu apa. Priveghează în rugăciune și alungă de la tine amintirea răului. Cuvintele Duhului Sfânt să nu te părăsească ci bate în porțile Scripturilor cu mâinile virtuților. Atunci îți va răsări nepătimirea inimii și vei vedea în rugăciune mintea în chipul stelei. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Când dracul pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbuteste să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înaintea și cele privitoare la Daniil, viața lui săracă și semințele, și amintește și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte aceștia de acela și să nu se rețină de la pâine, untdelemn și apă. Căci această rânduială au cercat-o frații, găsind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre săturare și să o facă numai o dată pe zi. M-aș mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimișe, pe care Sfântul Pavel a numit-o și tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns. Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-și aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame și sete. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: L-am biruit!. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Gândurile necurate primesc multe materii pentru creșterea lor și se întind după multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea și nu se dau îndărăt să umble drumuri lungi pentru marea căldură a patimii. Dar cele ce sunt cât de cât curățite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreună cu lucrurile, pentru faptul că patima e slăbită. De aceea se mișcă mai degrabă împotriva firii și, după înțeleptul Solomon, hoinărind câțva vreme pe afară, aduc trestie la arderea nelegiuită a cărămizii, ca să se izbăvească asemenea unor capre din lanțuri și a unor păsări din curse. Căci e mai ușor a curăți un suflet necurat, decât a readuce din nou la sănătate pe unul curățit și iarăși rănit, dracul întristării neîngăduind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rugăciunii, idolul păcatului. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

✓ Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. Căci singurul cunoscător al inimii este Cel ce știe mintea oamenilor și a zidit inimile lor pe fiecare deosebit. Dar ei cunosc multe din mișcările inimii, pe baza cuvântului rostit și a mișcărilor văzute ale trupului. Vrând eu să le arăt acestea lămurit, m-a oprit Sfântul Preot, spunând că e nevrednic lucru să se răspândească acestea și să le aduc la urechile celor întinați. Căci, zice, și cel ce ajută pe uneltitor este vinovat după lege. Dar că din astfel de simboluri cunosc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii care grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am și căzut în puterea dracului ținerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe care le cunoscusem mai înainte că au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne muștră Duhul Sfânt: Șezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului maicii tale ai adus sminteală; și ai deschis ușa gândurilor care țin minte răul și ți-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nălucindu-ți pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se aceea e și potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubitorilor, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea aproapelui, căci toate înfățișările pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă

necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici șederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le mișcă, toată ziua uneltesc vicleșuguri împotriva noastră, ca să înșele în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și Sfântul Pavel către Tit: Dovedește în învățătură cuvânt sănătos, nestruciat și fără vină, pentru ca împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi. Iar fericitul David se roagă zicând: Mântuiește-mă pe mine de clevetirea oamenilor, numind și pe draci oameni pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evanghelia a numit pe cel ce seamănă în noi neghina păcatului om vrăjmaș. Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor. Amin. (*Evagrie Ponticul*)²⁷

- ✓ Mintea care hoinărește o statornicește citirea, privegherea și rugăciunea; pofta aprinsă o stinge foamea, osteneala și singurătatea; iar mânia o domolește desăvârșit cântarea de psalmi, îndelunga răbdare și mila. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Ce vor dracii să lucreze în noi? *Lăcomia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, ținerea minte a răului* și celelalte patimi, ca îngroșându-se mintea prin ele să nu se poată ruga cum trebuie. Căci stârnindu-se patimile părții neraționale nu o lasă să se miște cu bună judecată. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Păzește-te de cursele celor potrivnici. Căci se întâmplă că, în vreme ce te rogi curat și netulburat, să îți se înfățișeze deodată înaintea vreun chip străin și ciudat, ca să te ducă la părerea că Dumnezeu este acolo și să te înduplece să crezi că dumnezeirea este câtimea ce îți s-a descoperit ție deodată. Dar dumnezeirea nu este câtime și nu are chip. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Când pizmașul diavol nu poate mișca memoria în vremea rugăciunii, atunci silește starea umorală a trupului să aducă vreo nălucire ciudată înaintea minții și să o facă pe aceasta să primească o anumită formă. Iar mintea, având obiceiul să petreacă în cugetări, ușor se încovoiaie. Și astfel cel ce silește spre cunoștința nematerială și fără formă e amăgit, apucând fum în loc de lumină. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Când, în sfârșit, mintea se roagă cu curăție și fără patimă, nu mai vin asupra ei dracii din partea stângă, ci din cea dreaptă. Căci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu și îi aduc înaintea vreo formă din cele plăcute simțirii, încât să-i pară că a ajuns desăvârșit la scopul rugăciunii. Iar aceasta a spus-o un bărbat cunoscător că se înfăptuiește prin patima slavei deșarte și prin dracul care s-a atins de creier. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Socotesc că dracul, atingându-se de creier, schimbă lumina minții, precum voiește. În felul acesta este stârnită patima slavei deșarte spre gândul de a face mintea să se pronunțe cu ușurătate, prin păreri proprii, despre cunoștința dumnezeiască ființială. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupești și necurate, ci înfățișându-se zice-se cu curăție, socotește că nu se mai petrece în el nici o lucrare potrivnică. De aceea socotește arătare dumnezeiască lucrarea săvârșită în el de diavolul, care se folosește de multă pătrundere și, prin creier schimbă lumina împreună cu el și îi dă, precum am spus, forma care vrea. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Cu dreptate este să nu-ți rămână necunoscut nici vicleșugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înșiși. Și dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalți în chipuri îngerești și alungă pe cei dintâi, ca tu să fii înșelat de ei, părându-ți că sunt îngeri. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Uneori dracii îți strecoară și apoi te ațâță ca să te rogi, chipurile, împotriva lor, sau să le stai împotriva. Și atunci se depărtează de bunăvoie, ca să te înșeli, închipuindu-ți despre tine că ai început să birui gândurile și să înfricoșezi pe draci. (*Evagrie Ponticul*)²⁷
- ✓ Dracii cei vicleni așteaptă noaptea ca să tulbure pe învățătorul duhovnicesc, prin ei înșiși; iar

ziua, îl învăluiesc prin oameni în strâmtoări, defăimări și primejdii. (*Evagrie Ponticul*)27

✓ Pentru că și în lucrurile evlaviei este o rânduială și o înșiruire, ca și în oricare altul, și trebuie pornit și în această viețuire de la început. Cei ce trec cu vederea cele de la început și sunt atrași de lucrurile mai plăcute sunt făcuți de silă să țină seama de șirul rânduiei, așa cum Iacov, atras de frumusețea Rachelei, nu s-a uitat la slăbiciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtuți, ci a împlinit și săptămâna ei de ani. Cel ce vrea să țină seama de ordinea viețuirii trebuie așadar să nu meargă de la sfârșit spre început, ci să înainteze de la început spre desăvârșire. (*Nil Ascetul*)27

✓ Știind marele Iacob, că acestea, atunci când sunt cugetate și contemplate neîncetat, vatămă și mai mult cugetarea, întipărend chipurile cele mai limpezi și mai vădite ale nălucirilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem. Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde și le pierde pe acestea, nu pentru o vreme scurtă, ci până în ziua de azi, adică pentru tot timpul, întrucât azi se prelungește cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de față. Iar Sichem însemnează luptă, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre frații săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor. (*Nil Ascetul*)27

✓ Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetul*)27

✓ Căci când lărgim trebuința neapărată a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți, iar hainele felurindu-se spre moleșală și desfătare, pe urmă învinuiți de această deșertăciune, ca unii ce am urcat în deșert la consumuri desfătătoare o trebuință ce putea fi împlinită cu puține, făurim apărări ca pentru niște lucruri ce eram datori să le săvârșim, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă? Bine s-a spus apoi despre un astfel de suflet că șade, căci sufletul care s-a învățat în asemenea judecăți despre cele spuse, s-a lipit de lucrurile de aici, ca de niște idoli, și slujește de aici înainte obiceiului și nu mai slujește adevărului; ba nici nu mai poate să se mai ridice la adevăr, ci prin obișnuințe întinează firea lucrurilor, ca prin necurăția de fiecare lună. Iar prin ședere, Scriptura arată aici lenevirea de la cele bune și iubirea de plăceri. Lenevirea, când vorbește despre: Cei ce ședeau în întuneric și în umbra morții, ferecați în sărăcie și fier. Căci atât întunericul, cât și lanțurile sunt piedică a lucrării. Iar iubirea de plăcere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt și grăiau întreolaltă: Ne-am adus aminte de când ședeam lângă căldările cu carne și mâncam carne până ne săturam. Cu adevărat lângă căldările cu carne șed cei ce-și aprind dorințele cu o căldură mustoasă și neconținută. Iar maica iubirii de plăceri este lăcomia pântecelui, căci aceasta naște iubirea de plăceri, dar și multe din celelalte patimi. Pentru că din aceasta, ca dintr-o rădăcină, puiesc celelalte patimi, cari, înălțându-se pe încetul, ca niște arbori, peste aceea care

le-a născut, își împing răutățile până la cer. Iubirea de bani, mânia și întristarea sunt puii și mlădițele lăcomiei pântecelui. Căci lacomul are mai întâi lipsă de bani, pentru a-și sătura pofta care arde pururi și care totuși nu poate fi săturată niciodată. Iar față de cei ce îl împiedică de la agonisirea banilor, trebuie să-și aprindă mânia. Când însă mânia nu poate ajunge la țintă, din pricina slăbiciunii, e urmată neapărat de întristare. De fapt cel ce se târăște pe piept și pe pânțe, când are mijloacele care îi împlinesc plăcerile se târăște pe pânțe, iar când e lipsit de acestea se târăște pe piept, unde este mânia. Căci iubitorii de plăceri, când sunt lipsiți de ele, se înfurie și se amărăsc. (*Nil Ascetului*)²⁷

- ∨ Din iubirea de plăcere vine negrija și din negrijă uitarea; căci Dumnezeu a dăruit tuturor cunoștința celor de folos. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Vrajmașul cunoaște dreptatea legii duhovnicești și de aceea caută numai să câștige consimțirea cugetului. Căci așa fie că-l va face pe cel căzut în puterea lui să se supună ostenelilor pocăinței, fie că, nepocăindu-se, îl va împovăra cu necazuri fără voie. Ba se întâmplă uneori că îl face să lupte și împotriva necazurilor, ca în viața aceasta să-i înmulțească durerile, iar la ieșirea sufletului să-l dovedească necredincios din pricina lipsei de răbdare.²⁷
- ∨ Diavolul nu disprețuiește păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Pricina a tot păcatul este *slava deșartă* și *plăcerea*. Cel ce nu le urăște pe acestea nu va dezrădăcina patima. Rădăcina tuturor relelor s-a zis că este că este *iubirea de argint*, dar și aceasta e vădit că se susține prin acelea. Minte devine oarbă prin aceste trei patimi: prin *iubirea de argint*, prin *slava deșartă* și prin *plăcere*. Câteștreile sunt, după Scriptură, fiicele lipitoarei, fiind iubite de *necumpătare* cu iubire de maică. *Cunoștința* și *credința*, tovarășele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea. *Mânia*, *furia*, *războaiele*, *uciderile* și tot pomelnicul relelor din pricina lor au prins atâta putere între oameni. *Iubirea de argint*, *slava deșartă* și *plăcerea* trebuie urâte ca niște mame ale relelor și ca niște mame vitrege ale virtuților. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ De nu vrei să pătimești răul să nu vrei nici să-l faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui de al doilea. Căci ce seamănă fiecare, aceea va și seceră. Semănând de bună voie cele rele și secerându-le fără de voie, trebuie să ne minunăm de dreptatea lui Dumnezeu. Dar fiindcă s-a rânduie o vreme oarecare între semănat și seceriș, nu credem în răsplată. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ E mai rău cel ce săvârșește răul într-ascuns decât cei ce săvârșesc nedreptate pe față. Pentru aceasta, acela se va și munci mai rău. Cel ce împletește viclenii și face răul într-ascuns este, după Scriptură, șarpe ce șade în cale în cale și mușcă copita calului. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Gândește-te că patimile de ocară sunt douăsprezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlături materia, cu atât se stinge, și cu cât adaugi, va arde mai mult. (*Marcu Ascetului*)²⁷
- ∨ Nu zi: Nu vreau și vine, căci cu siguranță dacă nu iubești lucrul însuși, iubești pricinile lui. (*Marcu Ascetului*)²⁷

- ∨ Obişnuinţa, care o ia înaintea voii şi a cunoştinţei, este amintirea fără de voie a păcatelor de mai-nainte. La cel ce se nevoieşte, ea e împiedicată să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor e răpusă până la momeală. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Cel ce caută lauda e supus patimii şi cel ce se plânge de necaz iubeşte plăcerea. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Gândul celui împătimit de plăcere oscilează ca o cumpănă. Aici plânge şi se tânguieşte pentru păcate, aici se luptă cu aproapele şi i se împotrivesc apărându-şi plăcerile. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Dacă cineva se nimereşte între oamenii care grăiesc deşertăciuni, să se socotească pe sine însuşi vinovat de asemenea cuvinte; chiar dacă nu are vreo vină proaspătă, are vreuna mai veche. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Ia-ţi gândul de la orice lăcomie şi atunci vei putea să vezi uneltirile diavolului. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Din inima împătimită de plăcere, răsar gânduri şi cuvinte spurcate. Iar din fum cunoaştem materia, care mocneşte înăuntru. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Când mintea iese din grijile trupeşti, vede, în măsura în care iese, lucrăturile vrăjmaşilor. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Prinzându-te începutul vreunui păcat, nu zice: nu mă va birui pe mine. Căci întrucât ai fost prins, ai şi fost biruit. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Precum sunt şerpi ce se întâlnesc în păduri şi alţii care umblă prin case, aşa sunt patimi ce se închipuiesc de către cuget, şi altele care se lucrează cu fapta, măcar că se preschimbă unele într-altele. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Idolii conştiinţei (chipurile) din faţa minţii sunt mai răi şi mai puternici. Dar cei gândiţi sunt pricinuitoarii şi premergătorii celorlalţi. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Este un păcat care stăpâneşte inima din pricina obişnuinţei îndelungate; şi este un alt păcat care ne războieşte cugetarea prin lucrurile de fiecare zi. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Cel ce vrea să biruiască ispitele fără rugăciune şi răbdare, nu le va depărta de la sine, ci mai tare se va încâlci în ele. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Păcat spre moarte este tot păcatul nepocăit. Chiar de s-ar ruga un Sfânt pentru un asemenea păcat al altuia, nu e auzit. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Când inima e mişcată de vreo plăcere de la locul osteneşilor de bunăvoie devine anevoie de reţinut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogoleşte la vale. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbăta aduce durere trupului şi întinare sufletului, la fel răscoala patimilor în trupul îmbătrânit şi în sufletul sfinţit. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Părerea de sine şi îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint şi slava deşartă sunt pricini ale neîndurării şi ale făţărniciei. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Când diavolul vede că mintea s-a rugat din inimă, aduce ispite mari şi răutăcios uneltite. Căci nu vrea să stingă virtuţi mici prin ispite mari. *(Marcu Ascetul)27*
- ∨ Ceea ce e casa văzută pentru aerul obişnuit, aceea este mintea raţională pentru harul dumnezeiesc. Cu cât scoţi mai mult materia afară, cu atât mai mult năvăleşte acela înăuntru; şi cu cât o mâni pe aceasta, mai mult înăuntru, cu atât mai mult se retrage acela. Materia casei

sunt vasele și mâncările; iar materia minții slava deșartă și plăcerea. (Marcu Ascetul)27

- ✓ Fugi de ispită prin răbdare și prin rugăciune. Căci dacă i te împotrivești fără acestea, vine asupra-ți și mai năvalnic. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Cel ce urăște patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e războit de patimi, chiar dacă nu vrea. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Când vrăjmașul are în stăpânire multe zapisuri de ale păcatelor uitate, îl silește pe datornic să le săvârșească și prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclean meșteșug de legea păcatului. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Să nu zici: cum se va deda săracul plăcerii, neavând cele ce o pricinuiesc? Căci cineva poate să se dedea plăcerii prin gânduri, în chip și mai ticălos. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Cine înțelege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, că lupta noastră e împotriva duhurilor răutății, vă înțelege și parabola Domnului, prin care a arătat că trebuie să ne rugăm neîncetat și să nu ne lenevim. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Orice plăcere trupească vine dintr-o lenevire de mai-nainte. Iar lenevia se naște din necredință. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Cel ce zace sub păcat nu poate birui singur cugetul trupesc. Căci ațâțarea se mișcă fără odihnă în mădulele sale. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi răpește trofeele cunoștinței, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu cum i-ar tăia capul. (Marcu Ascetul)27
- ✓ Tot cuvântul lui Hristos descoperă mila și dreptatea și înțelepciunea lui Dumnezeu și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrepti, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm și noi de seamă de ascultăm cu plăcere de El. Căci chiar El a zis: Cel ce mă iubește pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi arăta lui. Vezi cum a ascuns arătarea Sa în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia ființă din înfrânarea de la cele materiale și din liniștirea gândurilor. Domnul, știind aceasta, ne poruncește zicând: Să nu vă îngrijiți de ziua de mâine. Și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s-a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învăluit de gânduri, cum va vedea păcatul, care este acoperit de ele? Căci păcatul e un întuneric și o ceață a sufletului, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. Și păcatul se naște așa că diavolul ispitește pe om printr-o momeală care nu-l forțează și îi arată începutul păcatului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei deșarte. Căci deși prin judecată nu voiește, dar cu lucrarea se îndulcește și îl primește. Iar cel ce nu-și vede acest păcat cuprinzător, cum se va ruga pentru el ca să se curățească? Și cel ce nu s-a curățit, cum va afla locul ființei curate? Iar de nu-l va afla, cum va vedea casa cea mai dinlăuntru a lui Hristos, dacă suntem casa lui Dumnezeu, după cuvântul proorocesc, evanghelic și apostolesc? Trebuie, așadar, ca urmare a celor spuse mai-nainte, să căutăm casa aceasta și să stăruim a bate la ușa ei prin rugăciune, ca, fie acum, fie în ceasul morții, să ne deschidă stăpânul și să nu ne spună ca unora, care n-am avut grijă: Nu vă știu pe voi de unde sunteți. Ba suntem datori nu numai să cerem și să luăm, ci să și păstrăm ceea ce ni s-a dat. Căci sunt unii care și după ce au primit, au pierdut. De aceea, poate, cunoștința simplă, sau chiar și o experiență întâmplătoare a lucrurilor spuse mai-nainte o au și cei mai tineri și mai târzii la învățătură. Dar trăirea stăruitoare, cu răbdare, n-o au decât cei evlavioși și mult încercați dintre bătrâni, care, pierzând-o adeseori din neatenție, au căutat-o iarăși cu ostenele de bună voie și au aflat-o. Să nu încetăm să facem și noi la fel, până când o

vom dobândi într-o astfel de măsură, încât să nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia. De aceea, câți încă n-am împlinit poruncile libertății încă n-am ajuns la Ierusalimul cel liber (căci Ierusalimul de sus este liber și el e maica noastră, care ne reunește prin baia nașterii celei de-a doua), ci suntem încă pe drumul lui Cain și rătăcim, umblând razna. Căci cel se ceartă întru neștiință și se împotrivesc adevărului arată că nu merge pe drumul drept, ci s-a abătut de la drum. De aceea fericitul Pavel, văzându-ne că suntem zăbavnici în urcușul spre desăvârșire, zice: Așa să alergați ca să o luați. Iar dacă n-am ajuns încă la cetate, când vom vedea templul și când vom intra în el, ca să ne învrednicim să aducem jertfă la altar? Dar ce poftesc despre credință, despre templu și despre altar, când n-am lăsat în urmă nici măcar fiarele din trestie, pe care Proorocul roagă pe Dumnezeu să le certe, ca să nu-i răpească animalele cele dintâi născute care au fost rânduite să fie aduse ca jertfă de Iudeul cel din ascuns. Căci în această parte ne aflăm dacă, după tine, Iudeul din ascuns există, potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul încă n-a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n-a fost încă pregătit de El. Pentru că aceasta o susține fățiș cel ce zice că șterge păcatul lui Adam prin nevoie și nu prin harul lui Dumnezeu. Dar harul acesta se află în noi în chip ascuns de la Botez, însă nu ni se va face văzut decât atunci când, după ce vom fi străbătut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertfă Arhiereului Hristos gândurile cele sănătoase ale firii noastre, nu pe cele mușcate de fiare. Căci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat de la calea poruncilor, adică de la răbdarea necazurilor. Sărind din calea cea dreaptă, ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de grabă pe alții, decât pe stăpânul lor. Abia puține din ele umblă pe calea cea dreaptă și aceasta fiindcă sunt păzite de rugăciune, legate de nădejde și îmboldite de încercări. Și numai acestea ajung la cetate și la templu, unde sunt aduse jertfă. Cetatea este dreapta socoteală întru Hristos, care e plină de lumină. Când aceasta chivernisește cu evlavie și după lege lucrurile, viețuiește în pace și dreptate. Dar când greșește, se predă dușmanilor spre dărâmare. Iar templul este locul sfânt al sufletului și al trupului, care e zidit de Dumnezeu, în sfârșit altarul este masa nădejzii așezată în acest templu. Pe ea se aduce de către minte și se jertfește gândul întâi născut al fiecărei întâmplări, ca un animal întâi născut adus ca jertfă de ispășire pentru cel ce-l aduce, dacă îl aduce neîntinat. Dar și acest templu are un loc în partea dinăuntru a catapetesmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca înaintemergător, locuind de la Botez în noi, afară numai dacă nu suntem creștini netrebnici. Acest loc este încăperea cea mai dinăuntru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii, încăperea care dacă nu se deschide, prin Dumnezeu și prin nădejdea rațională și înțelegătoare, nu putem, cunoaște în chip sigur pe Cel ce locuiește în ea și nu putem ști de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. Căci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot așa se întâmplă și acum. Deschizându-se inima credincioasă prin nădejdea mai sus pomenită, Arhiereul ceresc primește gândurile întâi născute ale minții și le mistuie în focul dumnezeiesc, de care a spus: Foc am venit să arunc în lume și cât aș vrea să fie încă de pe acum aprins! Iar gânduri întâi născute a numit pe cele care nu apar într-a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndată de la prima aruncare și răsărire în inimă, lui Hristos. Căci cele ce i se aduc din vălmășagul cugetării le-a numit Scriptura șchioape, oarbe și pocite, și de aceea ele nu sunt primite ca zeciuieli de către Arhiereul ceresc și Stăpânul Hristos. Odată ce te-ai îmbrăcat în Hristos prin Botez, ai putere și arme să le surpi. Iar armele ostășiei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să dărâme întăriturile; noi surpăm gândurile minții și orice înălțare care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu. Dar dacă, având putere împotriva lor, nu le alungi de la primul lor atac, e vădit că iubești plăcerea din pricina necredinței și consimți cu ele, și atunci tu ești pricina acestei lucrări a lor, nu Adam. Cum poate iubi plăcerea din pricina necredinței, sau cum poate consimți cu gândurile cel ce s-a închis în chilie și postește în fiecare zi, cel ce petrece în înfrânare, în sărăcie, în înstrăinare de toate, în rugăciune și în purtarea altor multe supărări (necazuri) de felul acesta? Bine ai zis că cel ce va face unele ca acestea suportă multe supărări. Căci dacă am împlini fără supărare și cu bucurie virtuțile mai

sus pomenite, nu am iubi plăcerea cu mintea. Dar, fiindcă ne lăsăm pătrunși de supărare, e cu neputință ca, simțind durerea ostanelilor trupești, să nu stăm de vorbă cu gândurile care răsar ca niște momeli și să nu ne mângâiem cu ele amărăciunea de pe urma ostanelilor. Dacă n-am căuta asemenea mângâieri am dovedi că nu suntem supărați de osteneți. Iar aceasta ni se întâmplă deoarece nu primim aceste osteneți de dorul bunurilor viitoare, ci de frica ispitelor ce vin în viața de aici asupra noastră. Din pricina aceasta socotim în chip greșit că numai fapta rea este păcatul nostru, pe când gândul dinainte de ea zicem că e o lucrare străină. Dar e cu neputință să alunge lucrarea gândului aceia care socotesc că nu e a lor, ci că e străină. Există desigur și fără consimțământul nostru câte un gând neplăcut și urât care, pătrunzând pe furiș, răpește cu sila mintea la sine. Totuși, să știi sigur că și acesta își are pricinile în noi. Căci sau ne-am predat după Botez vreunui gând rău, ajungând până la faptă, și de aceea ne-am făcut vinovați chiar fără să ni se pară, sau ținem în noi de bunăvoie niscai semințe ale răutății, și de aceea se întărește cel rău. Și acela, stăpânindu-ne prin semințe, nu pleacă până ce nu le aruncăm pe acestea. Iar dacă ne stăpânește prin fapta noastră rea, va fi fugărit de abia atunci când vom aduce lui Dumnezeu osteneți vrednice de El. De aceea eu nici acest păcat nu-l numesc păcat al lui Adam, ci mai degrabă al celui ce a făcut răul și are semințele. Chiar dacă în amândouă aceste cazuri pricina este un gând care a pătruns ca un hoț căci amândouă le premerg gândurile eu îți voi spune că pricina adevărată este cel ce avea putere să-l facă curat de la prima răsărire și nu l-a curățit, ci a stat de vorbă cu el până a ajuns la faptă. Dacă totuși poți face aceasta după faptă, trebuie să înțelegi că și înainte de faptă îți ajută Dumnezeu dacă voiai. Și când vezi că ți-a venit ajutorul prin inimă, înțelege că nu ți-a venit harul de afară printr-o mutare din altă parte, ci că harul, dat ție prin Botez în chip ascuns, a lucrat acum așa de tare, încât ai urât gândul și l-ai alungat. De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice silă, n-a împiedicat aruncarea gândurilor în inimă. Aceasta, pentru ca unele din ele, fiind iubite, în măsura în care sunt iubite să și rămână; și astfel să se arate și harul lui Dumnezeu și voia omului, ce anume iubește: ostenețile din pricina harului, sau gândurile din pricina plăcerii. Și să nu ne mirăm că suntem luați în stăpânire cu sila numai de cele pe care le iubim, deoarece este între ele o înrudire păcătoasă, cum este și între poftă, ca și între diferitele noastre poftă între ele, astfel încât fiecare poftă predă gândul, care a prins-o pe ea, după ce a zăbovit mai mult, poftă apropiată, sau acel gând este atras de poftă a doua fără să vrem, împins fiind cu sila și de obișnuința cu cea dintâi. Căci cine, plin fiind de slavă deșartă, va putea fugi de mândrie? Sau, desfătându-se cu hrană îmbelșugată, nu va fi luat în stăpânire de curvie? Sau cine, dându-se pradă zgârceniei, nu va fi înăbușit de lipsa de milă? Și cum, cei lipsiți de toate astea, nu se vor întărâta fără voie și nu vor împroșca cu furie? De aceea trebuie să înțelegem că din pricina noastră suntem luați în stăpânire de păcat, dar după Duhul suntem sloboziți de robia cu sila. Căci legea Duhului vieții, zice, m-a slobozit pe mine de legea păcatului și a morții. Deci atârână de noi, care am auzit și am aflat poruncile Duhului, ca să umblăm sau după trup, sau după duh. De aceea noi, care am fost amăgiți așa de mult, suntem datori să urâm de aici înainte lauda oamenilor și odihna trupului, prin care odrăslesc gândurile rele chiar dacă nu vrem noi; și să spunem din inimă Domnului cuvântul Proorocului: Oare n-am urât, Doamne, pe cei ce te urăsc pe Tine, și nu m-am topit împotriva dușmanilor Tăi? Cu ură desăvârșită i-am urât pe ei, și dușmani mi s-au făcut mie. Și cu adevărat dușmani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, care împiedică să se facă voia Lui, în vreme ce Acela vrea ca toți oamenii să se mântuiască și să vină la cunoștința adevărului acestea ne amăgesc prin patimi și ne închid calea spre mântuire. Deci să urâm slava deșartă și să credem Lui în privința tuturor, împlântând în El, ca în pământ, orice gând al inimii și al nădejzii fără imagini. Căci făcând așa, precum la începutul credinței venite prin Botez, Trupul lui Hristos s-a făcut mâncare credinciosului, tot așa cum mintea, devenită tare în credință și curată, prin lepădarea gândurilor și prin nădejdea înțelegătoare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentru că El a zis: Mâncarea mea este să fac voia Tatălui meu. Iar aceasta este ca toți oamenii să se

mântuiască și să vină la cunoștința adevărului, după cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adevărul cuprins în credința înțelegătoare, împreună cu nădejdea, credință care nu mai e din auz, ci din lucrarea Preasfântului Duh și despre care spune Scriptura că e adevărarea lucrurilor nădăjduite; căci este o credință din auz și credința aceasta care e adevărarea lucrurilor nădăjduite. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s-a dăruit harul desăvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării nu săvârșește lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat străin, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă maică și începătură a oricărui păcat. Deci fie că vrem să ne desăvârșim repede, fie încet, suntem datori să credem în chip desăvârșit lui Hristos și să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat de la El puterea unei astfel de lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una și pe fiecare în parte, ci îmbrățișând deodată pe cele singulare și astfel împlinindu-le pe toate în același timp. Căci sunt porunci mai generale, care cuprind în ele o mare mulțime din celelalte. Prin urmare n-avem altă bucurie decât să purtăm această luptă împotriva necredinței noastre și să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin care ni se descoperă în chip limpede harul dat nouă. De acest lucru se roagă și Sfântul Pavel să avem parte, zicând: Pentru aceasta îmi plac genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea vouă Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul său în omul dinăuntru și ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea și simțirea în inimile voastre prin credință. Drept aceea, o, omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea și te pregătește ca să primești arătarea celui ce locuiește întru tine. Și astfel ți se va arăta ție Domnul, potrivit făgăduinței, în chip duhovnicesc, precum însuși știe: Iar Domnul este Duhul; și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate. Atunci vei înțelege ceea ce s-a spus că: Împărăția Cerurilor înlăuntrul vostru este. Dar mai trebuie știut și aceea că poruncile parțiale, fiind din numărul celor parțiale, se întregesc prin acelea care se numesc și singulare. Și cei ce au împlinit poruncile parțial, pe măsura aceasta vor intra în Împărăție. Dar cei ce voiesc să ajungă la desăvârșire sunt datori să împlinească toate poruncile în mod cuprinzător. Iar cea care le cuprinde pe toate este lepădarea sufletului propriu, care e moartea. Și precum până când cineva mai trăiește în trup e în lipsă cu împlinirea acesteia, tot așa până la ieșirea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului, pentru lipsa mai sus pomenită. Căci omul bun, zice Cuvântul, nu de la sine, ci din vistieria cea bună a inimii scoate cele bune. Iar prin vistierie înțelege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincioșilor. Căci asemenea este Împărăția Cerurilor unei comori ascunse în țarină, pe care aflând-o omul a ascuns-o și ducându-se a vândut toate și a cumpărat țarina aceea. Acest cuvânt tâlcuiește foarte potrivit cele spuse. Căci cel ce a înțeles limpede că de la Botez are pe Hristos ascuns în sine, după cuvântul Apostolului, aruncă toată lucrurile lumii și stăruie numai în inima sa, păzind-o cu toată străjuirea și privind țintă la sfârșitul vieții, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie să-și închipuie că alungă păcatul lui Adam prin nevoie; dar nici păcatele care se nasc în el după Botez nu trebuie să-și închipuie că le scoate afară astfel, decât prin Hristos. Căci El este cel ce lucrează în voi și să voiți și să lucrați după bunăvoință. Adăugând Apostolul după bunăvoință, a arătat că a binevoi să lucrăm virtuțile atârnă de noi. Dar și cuvintele Domnului: Fără de Mine nu puteți face nimic, sau: Nu voi m-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi, au același înțeles. Poate așa trebuie înțeles și versetul: Toate printr-însul s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut din tot ce s-au făcut, dacă în toate se cuprind și faptele noastre; la fel cuvintele: Nimeni nu vine la Tatăl, decât prin Mine. De aceea și Proorocul n-a zis: Din Ierusalim îți vor aduce ție împărății daruri în templul Tău (cum se cuvenea și cum se făcea), ci: Din templul Tău îți vor aduce ție împărății daruri în Ierusalim. Aceasta pentru că mintea, care e împăratul fiecăruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnuri bune și frumoase de la Hristos, care locuiește acolo, și le duce până la

viețuirea virtuoasă, pe care Proorocul a numit-o Ierusalim; și apoi iarăși le aduce prin intențiunea cea bună lui Hristos, care i le-a dăruit mai înainte. *Cum zice Scriptura că Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis că este în inimă?* Nu numai Ierusalimul, ci și celelalte bunuri câte vor avea să le primească dreptii la înviere știm că sunt sus. Dar arvunile și pârga lor lucrează duhovnicește în inimile celor cu credință tare încă de pe acum. Aceasta pentru ca, dobândind siguranța despre cele viitoare, să disprețuim toate cele de aici și să iubim pe Dumnezeu până la moarte. De aceea n-a zis: Aveți să vă apropiați, ci: V-ați apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc. Căci capabili de ele ne-am făcut încă de la Botez. Dar numai cei tari în credință se învrednicesc să ajungă la ele, cei care mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adică se ridică mai presus de toată preocuparea vieții de aici și nu mai cugetă la nimic altceva decât la un singur lucru: să ajungă la dragostea desăvârșită a lui Hristos, care este deschizătura cea mai dinăuntru a inimii, unde a intrat ca înaintemergător Iisus. Aceasta a căutat-o mai presus de toate și Sfântul Pavel. De aceea a zis: Alerg după ea, doar voi prinde-o, întrucât prins am fost și eu de Hristos. (Adică mă străduiesc să-L iubesc, întrucât și eu am fost iubit). Iar după ce a prins această iubire, n-a mai vrut să se gândească la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creațiunii, ci a lepădat aproape orice gând nemairăbdând nici măcar o clipă să fie lipsit de lucrarea Duhului. Deci arătând toate câte le-a disprețuit pentru această dragoste duhovnicească, zice: Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtoarea, ori prigoana, ori foamea, ori foametea, ori golătatea, ori primejdia, ori sabia?, ca să continue mai încolo: Sunt încredințat că nici moartea, nici viața și nici una din cele ce urmează; și iarăși: Nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru. Aceasta pentru că n-a primit să se gândească la nici una dintre acestea, ci numai cum să stăruie în aceea. Dar fiindcă voi socotiți că gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odată că sunt păcatul lui Adam, altădată că sunt însuși Satana și iarăși altădată că sunt momeala aruncată de Satana, noi vom spune că altceva este păcatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei și altceva gândurile noastre rele, chiar dacă își au punctul de plecare în momeală. Satana este însuși ipostasul diavolului, care a încercat să-l ispitească chiar și pe Domnul. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om. Momeala aruncată de Satana, este arătarea unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând. Ea folosește puținătatea credinței noastre ca prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu ne îngrijim de nimic, ci să păzim cu toată străjuirea inima noastră și să căutăm Împărăția Cerurilor, aflătoare înlăuntrul nostru, îndată ce se depărtează mintea de inimă și de căutarea amintită, dă loc momelii diavolului și se face în stare să primească șoapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea să stârmească gândurile noastre cu forța, pentru că dacă ar fi așa nu ne-ar cruța și ne-ar aduce cu sila orice gând și nu ne-ar îngădui să cugetăm la nimic bun. El are numai puterea să ne arate în forma exclusivă a unui gând la prima lui răsărire înțelesuri păcătoase, spre a ispiti lăuntrul nostru, dându-i prilej să încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întrucât aceasta se împotrivesc întreolaltă. Astfel dacă-l iubim, ne mișcăm îndată gândurile spre lucrul arătat și cugetarea noastră începe să se ocupe în chip pătimaș cu el; dacă însă îl urâm, nu putem zăbovi, ci urâm și momeala însăși. Iar dacă momeala stăruie chiar când e urâtă (căci se întâmplă și acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru că s-a întărit printr-o veche obișnuință. De aceea rămâne neclintită pe loc, ca gând simplu, fiind împiedicată de neplăcerea inimii să progreseze la o cugetare dezvoltată și la patimă. Căci arătarea aceasta izolată, fiind urâtă de cel ce e atent la sine însuși, nu are puterea să tragă cu sila mintea în vălmășagul pătimaș de gânduri, decât numai prin împătımirea inimii după plăceri. Așadar de vom lepăda cu totul împătımirea după plăceri, nu vom mai putea fi vătămați nici de apariția gândului simplu al vechilor obișnuințe, iar conștiința nu va mai avea îndoieli în ce privește siguranța celor viitoare. Căci cunoscând mintea

împotrivirea trândavă a acestei obișnuințe și mărturisind lui Dumnezeu vechea pricină, îndată e înlăturată și această ispită. Și iarăși va avea mintea putere să vegheze asupra inimii și să o păzească cu toată străjuirea, încercând să pătrundă în cele mai dinăuntru și mai netulburate cămări ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, care împing cu sila și sufletul și trupul în prăpăstiile voluptății și le aruncă în fântânile de smoală de asemenea nici vreo cale largă și încăpătoare, pardosită cu cuvinte și cu chipuri de-ale înțelepciunii lumești, care să vrăjească pe cei ce pornesc pe ea, oricât de înțelepți ar fi. Cămarile acestea care sunt cele mai de dinlăuntru sufletului și casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie că sunt raționale fie că sunt neraționale, fără numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credința, nădejdea și dragostea. Deci cel ce este iubitor de adevăr și primește osteneala inimii poate să nu fie atras în afară nici de obișnuințele vechi în felul în care am arătat, ci să vegheze asupra inimii și să străbată tot mai înăuntru și să se apropie numai de Dumnezeu, fără să se scârbească de ostenele atenției și ale stăruinței. Căci nu poate să nu se ostenească cu inima cel ce ia aminte la împrăștierea gândului și la plăcerile trupesti, având să stea mereu închis între anumite hotare (să se circumscrie), nu numai în cele din afară, ci și în cele dinăuntru. Mai ales că acele împrăștieri și plăceri adeseori abat și cugetul și fapta. Prin urmare e drept că momeala ca gând simplu exercită o putere silnică atunci când stăruiește, chiar dacă e urâtă. Dar convorbirea gândurilor ce se adaugă atârnă de voia noastră liberă. Aceasta au arătat-o și cei ce n-au păcătuit întru asemănarea călcării lui Adam, întrucât momeala n-au putut-o împiedica, dar convorbirea prietenoasă cu ea au lepădat-o cu totul. *Să zicem că Adam a săvârșit greșeala prin voință și pentru aceasta, fiind de aceeași natură cu el, și noi cădem prin voință. Dar atunci n-a avut el și momeala tot prin voință?* E sigur că momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici păcat, nici dreptate, ci dovada libertății voii. De aceea s-a și îngăduit să se arunce momeala în noi, ca pe cei ce înclină spre împlinirea poruncii să-i încununeze ca pe unii ca sunt credincioși, iar pe cei ce înclină spre plăcere să-i osândească ca pe unii ce sunt necredincioși. Dar și aceasta trebuie să o știm că nu suntem judecați îndată după fiecare hotărâre, ca cercați sau netrebniți, ci după ce vom fi fost probați toată viața noastră pământească, prin momeli, arătându-se aici biruitori, aici biruiți, aici căzând, aici ridicându-ne, aici rătăcind, aici umblând bine. Abia atunci, în ziua ieșirii din trup, socotindu-se toate, vom fi judecați potriviți cu ele. Prin urmare momeala nu este păcat. Să nu fie! Căci deși ea arată în chip necesar lucrurile în forma simplă a unui gând, dar noi am, primit în Domnul puterea lucrării duhovnicești și stă în puterea noastră să le judecăm de la prima răsărire de cuget, spre a ști dacă e vorba de ceva vătămător sau de ceva folositor, și astfel să lepădăm sau să primim gândurile care vin; deci aceasta nu se înmulțesc din necesitate, ci din buna plăcere. Ar trebui ca noi, care suntem raționali, să știm ce auzim. Dar fiindcă sufletul, întunecat de iubire de plăcere și de slava deșartă, a căzut în adâncul neștiinței, nu mai aude nici porunca Scripturii și nu mai ascultă nici de rânduiala firii, nici de povățuirea celor încercați, ci urmează numai socotințelor proprii. Căci cine crezând dumnezeieștii Scripturi și împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe măsură ce sporește în acestea, se depărtează gândurile și se încredințează că acelea nu ne stăpânesc prin puterea lor, ci prin puținătatea credinței și neîmplinirea poruncilor? Aceasta e cauza pentru care nu ne aflăm toți în aceeași stare și nu suntem purtați de aceleași cugetări: fiindcă pricinile gândurilor stau în voia noastră slobodă. Cine nu știe că ne îngrămădim patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul și cu cugetarea? Și cine nu știe că pe cei ce ne ajută la aceasta îi iubim ca pe niște binefăcători, iar pe cei ce ne împiedică îi ocolim ca pe niște dușmani? Dar dacă iubim patimile amintite așa de mult încât le și apărăm pe față, cum vom urî momeala lor în forma de gând simplu și prim? Iar dacă a fost primită prima răsărire de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârnătoare de ea? Cunoaște deci, o omule, că Domnul privește la inimile tuturor și celor ce urăsc prima răsărire de gând rău îndată le vine în ajutor (le face dreptate), precum a făgăduit, și nu lasă roiul vâlmășagului de gânduri să

năvălescă și să întineze mintea și cunoștința lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credință și nădejde, ci se lipesc cu dulceață de ele pe motivul că vor să le cunoască bine și să le probeze, îi lasă, ca pe unii ce sunt lipsiți de credință și vreau să se ajutoreze singuri, să fie izbiți și de gândurile ce urmează, pe care de aceea nu le surpră fiindcă vede că momeala lor este iubită de aceia și nu este urâtă de la prima mijire. De ce a venit atunci Domnul în trup, dacă nu ca să moară pentru toți, potrivit Scripturilor, și să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul? Iar dacă socotești că moartea cea din Adam mai stăpânește până acum din altă pricină decât pentru necredința noastră, e vădit că bagatelizezi venirea lui Hristos și ții Botezul de nedesăvârșit, odată ce și cei botezați sunt ținuți încă sub moartea protopărintelui, fără o vină proprie. Dar atunci, o, omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos și nu mai porți nimic din cel vechi în chip necesar, decât ceea ce se naște din credința ta strictă și din neascultarea ta? Doar știm că Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne curățește pe noi prin Botez, ne așează în raiul Bisericii, ne îngăduie să mâncăm din tot pomul din rai, adică să iubim pe tot cel botezat în Biserică și să-l răbdăm în înfrângerile ce le suferă și să nu-l urmărim pe fiecare în toate zigzagurile lui și pentru lucrurile care ni se par bune să-l iubim, iar pentru cele care ni se par rele să-l urâm. Căci aceasta înseamnă a mânca din pomul cunoștinței binelui și al răului, din care, gustând mintea, îndată se poticnește în propriile ei păcate și își descoperă, prin iscodirea răutăcioasă a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu știa, fiind acoperită de vălul înțelegerii și al milei. De aceea li s-a poruncit celor așezați în raiul Bisericii: Nu judecați, ca să nu fiți judecați, Iertați și vi se va ierta vouă. Pe scurt li s-a spus: Câte vreți să vă faceți vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea. Căci aceasta este legea și proorociei. Precum ai făcut îți va fi ție. Dar de câte ori n-am călcat aceste porunci! De câte ori n-am osândit pe aproapele fără milă! De câte ori nu l-am urât, sau nu l-am nedreptățit, fără să fim nedreptățiti! Iar dacă așa este, ce mai batjocorim pe Adam și-l mai învinui și pentru rele străine? Căci dacă am căzut în aceeași moarte, am călcat și porunca cu voia, ca și acela. Așadar trei lucruri i s-au întâmplat lui Adam, și nu cum socotești tu. Acestea sunt: atacul (momeala) prin orânduire mai înaltă, călcarea poruncii prin necredință și moartea prin dreapta judecată a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a călcării din necredință. Noi am moștenit numai moartea lui Adam, pentru motivul că nu puteam să ne facem din morți vii, până ce nu a venit Domnul și ne-a făcut pe toți vii. Iar prima înmugurire de gând o avem prin orânduire ca și acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea, după cum ne e voia. Dar păcătuirea cu gândul o avem din voia liberă. Despre aceasta ne încredințează cei ce n-au păcătuit întru asemănarea greșelii lui Adam, cum zice Apostolul. Căci dacă aceia, fiind din Adam, au putut să nu păcătuiescă întru asemănarea greșelii lui Adam, e vădit că și noi putem. De ce mai aducem atunci scuze pentru păcate și spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, că adică ar îngădui să fim războiți de rele străine? Suntem datori să știm exact că toată vina ce izvorăște din Adam fiind desființată de Domnul, oricine mai pătimește de vreun păcat i se întâmplă aceasta pentru că a disprețuit prin necredința sa, sau prin iubirea de plăcere, desăvârșirea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. Căci chiar dacă omul încă n-a cunoscut ce-a primit, fiind nedesăvârșit în credință și cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a dăruit desăvârșirea. Fiindcă zice: Tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor. Iar acest dar desăvârșit nu-l află cineva oricum, chiar dacă ar folosi toată istețimea lumească, ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în analogie cu ceea ce împlinește din ele. Căci după cum e deosebită împlinirea lor, așa e deosebită și descoperirea darului. Deci nimeni să nu se bizuie în cuvinte și în forme, dacă nu are înțelegerea aceasta. Căci zice: Nu cel ce se laudă pe sine este cercat, ci cel pe care îl laudă Domnul. Dar chiar și acela care primește laude de la Domnul e dator să se folosească de cuget drept și să știe exact că oricât ar fi luptat cineva împotriva necredinței sale și oricât ar fi înaintat în credință și orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cunoștința simplă, ci prin lucrare, n-a aflat sau nu va putea afla

nimic mai mult, decât ceea ce primise în chip tainic prin botez. Iar aceasta este Hristos. Pentru că zice: Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat. Dar Hristos, fiind Dumnezeu desăvârșit, a dăruit celor ce s-au botezat harul desăvârșit al Duhului, care nu primește nici un adaos de la noi, ci ni se descoperă și ni se arată potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credința până când toți vom fi ajuns la bărbatul desăvârșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos. Așadar orice i-am aduce Lui după ce-am fost născuți din nou a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s-a scris: Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine l-a dat Lui ceva mai înainte ca să i se întoarcă după aceea ca răsplătă? Pentru că de la El și pentru El și întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin. Ele ne îndeamnă să-i răsplătim lui Dumnezeu cu purtările noastre bune și cu toată virtutea, întrucât ne fac să cugetăm pururi cu bună conștiință la cuvântul proorocesc: Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie? Să cugete deci sufletul la toate binefacerile de care i-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la naștere; sau de câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut și în câte greșeli s-a rostogolit fără să fie predat, după dreptate, duhurilor care l-au amăgit ca să-l prindă și să-l ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare. Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vedere greșelile, l-a păstrat, așteptând întoarcerea lui; să cugete iarăși că, slujind de bună voie duhurilor rele prin patimi. El îl hrănea, acoperindu-l și ocrotindu-l în tot chipul, iar la urmă l-a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii și i-a pus în inimă dragostea de viață ascetică și l-a împuternicit să părăsească cu bucurie lumea și toată amăgirea plăcerilor trupești, împodobindu-l cu schima îngerească a rânduiei ascetice și pregătind lucrurile în așa fel, ca să fie primit cu ușurință de sfinții bărbați, în obștea frăției. Iar cugetând la acestea cu bună conștiință, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umple de nădejde tare, având atâtea dovezi de binefacere, fără ca el să fi făcut vreun bine mai înainte? Căci oricine va cugeta așa: Dacă fără să fi făcut eu nici un bine, ba chiar păcătuiind mult înaintea Lui și în necurățiile trupului și în alte multe răutăți, totuși nu mi-a făcut după păcatele mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele, ci mi-a rânduit atâtea daruri și haruri spre mântuire, dacă mă voi hotărî cu totul să-l slujesc de aici înainte numai Lui prin viețuire curată și prin împlinirea virtuților, de câte bunătăți și daruri duhovnicești nu mă va învrednici, întărindu-mă, îndreptându-mă și călăuzindu-mă spre tot lucrul bun? De aceea, cel ce se gândește totdeauna la aceasta și nu uită de binefacerile lui Dumnezeu se rușinează și se îndreaptă și se nevoiește spre toată virtutea bună și spre toată lucrarea dreptății, gata totdeauna să facă cu râvnă voia lui Dumnezeu. Pânc când ne mai rezemăm încă pe dreptatea părută a omului din afară, în lipsa adevăratei cunoștințe, și ne amăgim pe noi înșine cu îndeletnicirile din afară, vrând să plăcem oamenilor și vrând slăvi, cinstiri și laude de la ei. Căci va veni desigur Cel ce descoperă cele ascunse ale întunericului și dă la iveală sfaturile inimilor. Judecătorul care nu greșește și care nu se lasă rușinat de bogat, nici nu se milostivește de sărac, care dă la o parte înfățișarea de din afară și scoate la arătare adevărul ascuns înăuntru. Acela va încununa pe luptătorii adevărați, care au viețuit potrivit cu cunoștința, în fața îngerilor și înaintea Tatălui Său, iar pe cei ce au îmbrăcat chipul cucerniciei cu prefăcătorie și au arătat numai oamenilor o părută bună viețuire și s-au bizuit pe aceasta în deșert, amăgindu-se nebunește pe ei înșiși, îi va da pe față înaintea Bisericii Sfinților și a toată oastea cerească, ca apoi să-i trimită rușinați cumplit în întunericul cel mai din afară, fecioarelor nebune, pentru că și acestea și-au păzit fecioria din afară a trupului, dat fiind că întru nimic n-au fost învinovățite în privința aceasta, ba au avut în parte și untdelemn în candelile lor, adică au fost părtașe și de oarecare virtuți și isprăvi din afară și de oarecare dureri. De aceea candelile lor au și ars până la o vreme. Dar din pricina negrijii, neștiinței și a trândăviei, n-au fost cu prevedere și n-au cunoscut cu de-amănuntul roiul patimilor ascunse înăuntru și puse în lucrare de duhurile rele. Din această pricină cugetarea lor a fost stricată de înrâuririle vrăjmașe, încât s-au învoit cu ele prin gândurile lor. Și așa au fost amăgite într-ascuns și biruite de pizma cea a tot rea, de ciuda

care urăște binele, ce vrajbă, de gâlceavă, de ură, de mânie, de amărăciune, de pomenirea răului, de fățarnicie, de furie, de mândrie, de slava deșartă, de dorința de-a plăcea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trândăvire, de pofta trupească ce trezește în gânduri voluptatea, de necredință, de lipsa de temere, de lașitate, de întristare, de împotrivire, de moleșire, de somn, de înalta părere de sine, de voința de-a se scuza, de îngâmfare, de lăudăroșenie, de nesățurate, de risipă, de zgârcenie, de deznădejdea care-i mai cumplită decât toate, și de celelalte mișcări subțiri ale păcatului. Ele socoteau că și lucrarea faptelor bune sau viețuirea cuvioasă se înfăptuiește cu puteri omenești și de aceea căutau să culeagă laude de la oameni. Din această pricină chiar dacă au fost părtașe de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava deșartă și plăcerea de la oameni. Împărtășindu-se și de alte patimi, ele au amestecat în purtările bune cugetele rele și trupești. De aceea le-au făcut necurate și neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-te de bucuria Mirelui și fiind lăsate afară de nunta cerească. Căci cel ce călătorește după socoteala sa, fără cunoștința evanghelică și fără călăuzirea cuiva, de multe se împiedică și cade în multe gropi și curse ale celui rău, mult răătăcește și prin multe primejdii trece și nu știe la ce țintă va ajunge. Pentru că sunt destui care au trecut prin multe osteneli și nevoițe și au răbdat pentru Dumnezeu rele pătimiri și scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor și n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste osteneli ale lor au rămas deșarte și fără rost. (*Marcu Ascetul*)²⁷

† Ținta cuvântului nostru este să atragă atenția asupra celor trei uriași puternici și tari ai celor de alt neam, pe care se reazemă toată puterea protivnică a lui Holofern cel spiritual. Dacă aceștia vor fi răpuși și uciși, toată puterea duhurilor necurate va slăbi cu ușurință, până se va topi cu totul. Cei trei uriași ai celui rău, care sunt socotiți ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai-nainte: *neștiința*, maica tuturor relelor; *uitarea*, sora împreună lucrătoare și slujitoare ei; și *nepăsarea trândavă*, care țese veșmântul și acoperământul norului negru așezat peste suflet și care le sprijină pe amândouă, le întărește, le susține și sădește în sufletul cel fără grijă răul înrădăcinat și statornic. Prin nepăsarea trândavă, prin uitare și prin neștiință se întăresc și se măresc proptelele celorlalte patimi. Căci ajutându-se întreolaltă și neputând să ființeze fără să se susțină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmașului și căpeteniei puternice ale celui rău. Prin ele se întărește și pe ele se reazemă toată oastea duhurilor răutății, ca să-și poată duce la împlinire planurile. Fără ele nu se pot susține nici cele mai-nainte spuse. De vrei, așadar, să dobândești biruință împotriva patimilor mai-nainte pomenite și să pui pe fugă ușor mulțimea vrăjmașilor spirituali de alt neam, adună-le în tine însuși prin rugăciune și prin ajutorul lui Dumnezeu. Pătrunzând astfel în adâncurile inimii, caută urma acestor trei uriași puternici ai diavolului, adică a *uitării*, *nepăsării trândave* și a *neștiinței* care sunt propteaua dușmanilor spirituali de alt neam și pe sub care, furișându-se celelalte patimi ale răutății, lucrează, viețuiesc și prind putere în inimile celor iubitori de plăcere și în sufletele neînvățate. Și prin multa atenție și supraveghere a minții, folosindu-te și de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalți și socotite că nici n-ar fi rele, dar care sunt mai stricătioase decât celelalte. Iar prin armele dreptății, care sunt contrare lor, adică prin amintirea cea bună, care-i pricina tuturor bunătăților, prin cunoștința luminată, prin care sufletul, priveghind, alungă de la sine întunericul neștiinței, și prin râvna cea bună, care îndrumă și zorește sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune și cerere, vitejește și bărbătește pe cei trei uriași mai sus pomeniți ai vrăjmașilor spirituali. Prin amintirea cea prea bună, cea după Dumnezeu, socotim totdeauna câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt de drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie că e virtute, fie că e laudă, vei alunga de la tine uitarea atotpăcătoasă; prin cunoștința luminată și cerească vei nimici *neștiința* pierzătoare a întunericului; iar prin râvna atotvirtuoasă și prea bună, vei scoate afară *nepăsarea trândavă*, care lucrează în suflet păcatul necredinței în Dumnezeu, înrădăcinată acolo. De vei câștiga virtuți, nu prin simpla voință a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu și cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin multă atenție și rugăciune, vei putea să te

izbăvești de cei trei uriași mai-nainte pomeniți ai celui viclean. Căci armonia cunoștinței adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu și cu râvna cea bună, când va fi silită să stăruie în suflet, prin harul lucrător și va fi păzită cu grijă, va șterge din el urmele uitării, ale neștiinței și ale nepăsării trândave și le va reduce la neființă, iar pe urmă va împărăți în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos. (*Marcu Ascetul*)²⁷

✓ Mângâierea cea bună vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o arătare în somn a vreunui bun viitor; însă numai când cineva, stăruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s-a lipit de dragostea Lui. Iar mângâierea amăgitoare vine, cum am spus, totdeauna când cel ce se nevoiește e furat de o toropeală ușoară, amestecată cu o jumătate de pomenire a lui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e de la Dumnezeu, îndeamnă în chip vădit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-se de multă bucurie. Cea de a doua, obișnuind să învăluie sufletul într-o adiere amăgitoare, încearcă să fure prin somnul trupului simțirea minții sănătoase, care păstrează pomenirea lui Dumnezeu. Deci dacă mintea se va afla, cum am spus, stăruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la părere a vrăjmașului și se va porni cu bucurie la războiul împotriva lui, având la îndemână ca armă, pe lângă har, experiența dobândită. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Se întâmplă uneori că sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mișcare neșovăielnică și lipsită de năluciri; el atrage atunci oarecum și trupul în adâncul dragostei aceleia negrăite, fie că aceasta se întâmplă în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e stăpânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cugetă la nimic, decât la aceea spre ceea ce a mișcat. Când i se întâmplă așa ceva, trebuie să știe că aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. Căci îndulcindu-se atunci întreg de cea dulceță negrăită, nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind copleșit de o bucurie adâncă. Dar dacă mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, zămislește vreo îndoială sub vreun înțeles întinat, și se folosește de sfântul nume spre a se apăra de cel rău, și nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie să înțeleagă că aceea mângâiere cu înfățișare de bucurie este de la înșelătorul. Bucuria aceasta este lipsită de calitate și de intimitate, fiind produsă de vrăjmașul care vrea ca sufletul să preacurvească. Căci atunci când vede mintea lăudându-se cu experiența simțirii sale, el îmbie sufletului anumite mângâieri bune la aparență, ca aceasta, distrat de dulcețata aceea moale și umedă, să nu poată cunoaște amestecul celui viclean. Din aceasta să cunoaștem, prin urmare, Duhul adevărat și duhul înșelăciunii. Căci este cu neputință să guste cineva cu simțirea din dulcețata dumnezeiască, sau să experimenteze prin simțire amărăciunea dracilor, dacă nu s-a umplut de încredințarea că harul s-a sălășluit în adâncul minții, iar duhurile rele petrec împrejurul mădularelor inimii, lucru care dracii nu vreau să fie niciodată crezut de oameni, ca nu cumva, știind aceasta sigur, să se înarmeze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Sufletul nu va dori să se despartă de trup până nu-și va pierde orice plăcere pentru lumea de aici. Căci toate simțurile trupului se împotrivesc credinței, fiindcă ele sunt numai pentru lucrurile de acum, iar aceea vestește măreția bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoiește să nu se gândească niciodată la pomi cu ramuri bogate și umbroase, la izvoare cu ape curgătoare, la grădini felurite și înflorite, la case împodobite și la petreceri cu rudeniile; de asemenea să nu-și amintească de ospetele care s-ar întâmpla la praznice, ci să se folosească numai de cele strict trebuincioase cu toată mulțumirea, iar încolo să socotească viața ca pe o cale străină, pustie de orice plăcere trupească. Căci numai strâmtorând astfel cugetarea noastră, o vom îndrepta întregă pe urmele vieții veșnice. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

✓ Că vederea, gustul și celelalte simțuri slăbesc ținerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste măsură, ne-o spune cea dintâi, Eva. Căci până ce n-a privit la pomul oprit cu plăcere își

amintea cu grijă de porunca dumnezeiască. De aceea era acoperită de aripile dragostei dumnezeiești, nedându-și seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăcere și s-a atins de el cu multă poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s-a pătruns de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și astfel toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșeala ei și greșeala lui Adam. De atunci, cu anevoie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururi în adâncul inimii noastre cu neconținută pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viață înșelătoare, ca niște lipsiți de vedere. Căci e propriu înțelepciunii duhovnicești să păzească pururi neînăripit dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă și mult încercatul Iov, ricând: Inima mea nu s-a luat după ochii mei. Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrânări. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

⁂ Înșuși cuvântul cunoștinței ne învață că multe patimi suferă la început sufletul contemplativ (văzător) și cuvântător de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia și ura. Iar aceasta o pătimește nu atât pentru dracii care le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaintării sale. Pentru că până ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar dacă vede că ceea ce e drept e călcat în picioare de unii sau de alții, rămâne nemișcat și netulburat, căci îngrijindu-se de poftele sale, nu-l interesează ceea ce e drept în ochii lui Dumnezeu. Dar când începe să se ridice deasupra patimilor, disprețul lucrurilor de aici și dragostea lui Dumnezeu nu-l mai lasă să sufere a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie și se turbură împotriva făcătorilor de rele, până ce nu vede pe batjocoritorii dreptății că se fac apărătorii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrepti îi urăște, iar pe cei drepti îi iubește peste măsură. Căci ochiul sufletului nu mai poate fi înșelat când acoperământul lui, adică trupul, a devenit prin înfrânare o țesătură foarte subțire. Totuși este cu mult mai bun lucru a plânge nesimțirea celor nedrepti, decât a-i urî. Căci deși aceia sunt vrednici de ură, dar rațiunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu să fie tulburat de ură. Fiindcă până ce se află ura în suflet, nu lucrează în el cunoștința. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

⁂ Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afară din suflet. Dar i se îngăduie, pentru pricinile mai-nainte pomenite, să lucreze în el prin trup. Căci harul lui Dumnezeu se sălășluiește în însuși adâncul sufletului, adică în minte. Pentru că toată slava fiicei împăratului, zice, e dinăuntru, nearătată dracilor. De aceea din adâncul inimii însuși simțim oarecum izvorând dragostea dumnezeiască, când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aici înainte se mută și se încuibază în simțurile trupului, lucrând prin natura ușor de influențat a trupului asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul. Astfel mintea noastră se bucură pururi, cum zice dumnezeiescul Apostol, de legea Duhului, iar simțurile trupului sunt atrase de lunecușul plăcerilor. De aceea harul, lucrând prin simțirea minții, învelește trupul celor ce sporesc în cunoștință cu bucurie negrăită, iar dracii, lucrând prin simțurile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l, ucigașii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne află umblând fără grijă și cu nepăsare pe calea credinței. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

⁂ Cuvântul cunoștinței ne învață că sunt două feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai subțiri, iar altele mai materiale. Cele mai subțiri războiesc sufletul. Celelalte obișnuiesc să ducă trupul în robie prin anumite îmboldiri stăruitoare. De aceea dracii care războiesc sufletul și cei care războiesc trupul își sunt mereu potrivnici, cu toate că au același scop de-a vătăma pe oameni. Când deci harul nu locuiește în om, aceștia foiesc ca niște șerpi în adâncurile inimii, neîngăduind câtuși de puțin sufletului să caute spre dorința binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se strecoară ca niște nouri întunecoși prin părțile inimii, spre patimile păcatului, sau iau chipul feluritelor împrăștieri ca, furând mintea de la pomenirea lui Dumnezeu, să o desfacă de convorbirea cu harul. Când deci dracii, care supără sufletul nostru, ne aprind spre patimile

sufletești și mai ales spre înalta părere de sine, care este maica tuturor relelor, să ne gândim la moartea trupului nostru și vom rușina umflarea iubirii de slavă. Dar același lucru trebuie să-l facem și când dracii, care ne războiesc trupul, ne împing inima să se aprindă spre pofte de rușine. Căci singur acest gând, însoțit cu pomenirea de Dumnezeu, poate opri feluritele lucrări ale duhurilor rele. Dar dacă dracii, care războiesc sufletul, vor să se folosească și de acest gând, punându-ne în minte nimicnicia nemărginită a firii omenești, ca neavând nici un preț din pricina trupului (căci aceasta iubesc să o facă, dar vrea cineva să-l chinuiască cu acest gând), să ne amintim de cinstea și de slava Împărăției Cerești, netrecând cu vederea nici amărăciunea și întunecimea osândeii veșnice, ca printr-una să ne mângâiem tristețea, iar prin cealaltă să întristăm ușurătatea inimii noastre. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Deci Satana, fiindcă nu se poate încuiba în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai-nainte, dată fiind prezența harului, călărește pe mustul cărnii, ca unul ce a cuibărit în trup, ca prin firea ușor de mânuit a acestuia să amăgească sufletul. De aceea trebuie să uscăm trupul cu măsură, ca nu cumva prin mustul lui să se rostogolească mintea pe lunecuşul plăcerilor. Deci se cuvine ca din însuși cuvântul Apostolului să ne încredințăm că mintea celor ce se nevoiesc stă sub lucrarea luminii dumnezeiești; de aceea și slujește legii dumnezeiești și se veselește cu ea. Iar trupul primește cu plăcere, pentru firea lui ușor de mânuit, duhurile rele; de aceea și alege să slujească răutăților. De aici se vede și mai mult că mintea nu este un sălaș comun al lui Dumnezeu și al diavolului. Căci cum ar zice atunci Pavel: Slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii păcatului? De aici iarăși se vede că mintea mea stă întru toată libertatea în luptă cu dracii, slujind cu bucurie bunătații harului, iar trupul primește aburul dulce al plăcerilor neraționale, pentru faptul că îngăduie, cum am zis, duhurilor rele să stea cuibărite în el. Căci știi, zice, că nu locuiește în mine, adică în trupul meu, binele. E vorba de cei ce se împotrivesc păcatului, dar se află pe la mijlocul nevoițelor. Căci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se războiesc dracii, iar trupul încearcă să-l povârneasă spre lunecuşul plăcerilor prin îmboldiri stăruitoare. Căci li se îngăduie, după o dreaptă judecată, să petreacă în adâncurile trupului, chiar și ale celor ce luptă întins împotriva păcatului, pentru faptul că voia slobodă a cugetului omenesc este pururi sub cercare. Iar dacă cineva poate să moară prin osteneli încă pe când trăiește, ajunge în întregime locașul Duhului Sfânt. Căci unul ca acesta a înviat, încă înainte de a muri. Așa a fost cu fericitul Pavel și cu toți cei ce s-au luptat sau se luptă în chip desăvârșit împotriva păcatului. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

E drept că inima izvorăște și din sine gânduri bune și rele. Dar nu rodește prin fire cugetările rele, ci amintirea răului i s-a făcut ca un fel de deprindere din pricina rătăcirii dintâi. Însă cele mai multe și mai rele dintre gânduri le zămislește din răutatea dracilor. Dar noi le simțim pe toate ca ieșind din inimă. Și de aceea au bănuț unii că în minte se află împreună cu harul și păcatul. De aceea socotesc ei că a zis și Domnul că cele ce ies din gură purced din inimă și acelea spurcă pe om. Căci din inimă purced gânduri rele, curvii și cele următoare. Ei nu știu însă că mintea noastră, având o simțire foarte fină, își însușește lucrarea gândurilor șoptite ei de duhurile rele, oarecum prin trup, dat fiind că firea lunecoasă a acestuia duce prin starea lui umorală și mai mult sufletul la această stare, într-un chip în care nu știm. Numai fiindcă trupul iubește pare că și gândurile semădate de draci în suflet purced din inimă. Fapt e că noi ni le însușim atunci când vrem să ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. Căci cel ce se îndulcește cu gândurile suflate lui de răutatea Satanei și înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e vădit că de aici înainte le rodește din cugetul său. (*Diadoh al Foticeii*)²⁷

Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici trec de la gânduri la greșeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pătimașe în cuvinte nelegiuite și în fapte necuviincioase. Iar cei ce încearcă să ducă o viață de nevoie, scăpând de greșeli, trec

ușor la gânduri rele, sau la cuvinte rele și vătămătoare. Căci dacă dracii văd pe aceștia ținându-se cu plăcere de ocări, sau grăind lucruri deșarte și nelalocul lor, sau râzând cum nu trebuie, sau mâniindu-se fără măsură, sau poftind slava goală și deșartă, se înarmează cu grămada împotriva lor. Pentru că luând mai ales iubirea de slavă ca prilej pentru răutatea lor și sărind prin ea înăuntru, ca printr-o oarecare portiță întunecoasă, ei izbutesc să răpească sufletele. Deci cei ce vreau să viețuiască la un loc cu mulțimea virtuților sunt datori să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici să facă ieșiri dese, sau să defaime pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăștiind fără măsură mintea, nu numai că o oprește de la lucrarea duhovnicească, ci o și predă dracului trândăviei, care, slăbind-o peste măsură, o predă apoi dracului întristării și pe urmă celui al mâniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururi cu păzirea sfintelor porunci și cu pomenirea adâncă a Domnului slavei. Căci cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvânt rău, adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate patimile, rămân să-l mai războiască doi draci. Dintre aceștia, unul supără sufletul, ducându-l de la multa iubire de Dumnezeu la o râvnă nelalocul ei, încât acesta nu mai vrea să placă și altul lui Dumnezeu, afară de el. Iar celălalt supără trupul, stârnindu-l printr-o anumită aprindere spre pofta împreunării. Aceasta se întâmplă trupului din pricină că o atare plăcere e proprie firii în scopul nașterii de prunci și de aceea e ușor de biruit; dar și din pricina îngăduinței (părăsirii) din partea lui Dumnezeu. Căci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în mulțimea virtuților, îl lasă să fie întinat de acest drac, ca să se socotească pe sine mai nevrednic decât toți oamenii din viață. Supărarea din partea acestei patimi sau urmează isprăvilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într-un fel, fie într-altul, să dea sufletului părerea că e netrebnic, oricât de mari ar fi isprăvile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind multă smerenie și dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemâniere și gândire adâncă la moarte. Simțind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica și deasupra acestor patimi, întru Domnul. (*Diadoh al Foticeii*)27

✓ Când, împotrividu-te, vei birui oastea vrăjmașilor și o vei vedea că fuge de la tine slăbită, să nu ți se bucure inima. Căci răutatea duhurilor este în urma lor. Ei pregătesc un război și mai rău decât cel dintâi și adună forțe înapoia cetății, poruncindu-le să nu se miște din loc. Dacă te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi de la fața ta întru slăbiciune. Dar dacă te vei înălța întru inima ta, pe motiv că i-ai izgonit și vei părăsi cetatea, se vor ridica unii de la spate, alții din față și bietul suflet se va pomeni împresurat de ei fără scăpare. Cetatea este rugăciunea; lupta este împotrivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastră este mânia. (*Isaia Pustnicul*)27

✓ Dracii se învâluie și se acoperă pentru o vreme în viclesugul lor, că doar își va lăsa omul slobodă inima, socotind că s-a izbăvit de luptă. Iar dacă se întâmplă aceasta, sar dintr-o dată asupra bietului suflet și îl răpesc ca pe o vrabie. Și dacă se află mai puternici decât bietul suflet, îl prăvălesc fără milă în păcate mai grele ca cele de la început, pentru care s-a rugat să fie iertat. Să stăm deci cu frica lui Dumnezeu și să străjuim inima, desăvârșind lucrarea noastră. Căci păzind virtuțile, împiedicăm răutatea vrăjmașilor. Iisus Hristos, învățătorul nostru, știind vrăjmașii lor neîndurare și milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit să păzim inima cu strictețe, zicând: Fiți gata în tot ceasul, că nu știți în care ceas vine furul; deci nu cumva venind să vă găsească dormind; și iarăși: Vedeți să nu se îngreueze inima voastră întru desfrânare, beție și griji lumești și să vie peste voi fără de veste ceasul acela. Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la simțurile tale. Și dacă se va întovărăși cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii care te pradă de ea. Căci cel ce se deprinde să deosebească precis gândurile recunoaște pe cele ce vor să intre și să-l spurce, fiindcă acestea tulbură mintea ca să se facă mândră și trândavă. Dar cei ce cunosc răutatea lor rămân netulburați, rugându-se

Paza minții, trezvia răspândirea, împrăștierea

- ✓ Pofa din amintire este rădăcina patimilor, care sunt rudeniile întunericii. Iar sufletul zăbovind în amintirea poftei nu se cunoaște pe sine că este insuflarea lui Dumnezeu. Și așa este dus spre păcat, nesocotind relele de după moarte, lipsitul de minte. (*Antonie cel Mare*)²⁸
- ✓ Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii nălucirile cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiesc să se întâmpie minții, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mișcându-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Căci organele trupului stau în nelucrare, ținute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pășesc una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Să fim însă cu atenție. Căci chipurile pe care sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă fără să se mai ajute de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea pătimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între nălucirile sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru năluciri se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuietul apelor, la cei ce călătoresc pe mare. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- ✓ Dintre gânduri unele taie, altele se taie. Și anume taie cele rele pe cele bune, dar și cele rele se taie de către cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus și după acela ne osândește sau ne primește. Iată ce vreau să zic: Am gândul de a primi pe străini și-l am într-adevăr pentru Domnul, dar venind ispititorul, îl taie și furișează în suflet gândul de-a primi pe străini pentru slavă. Sau am gând să primesc pe străini ca să fiu văzut de oameni; dar dacă vine peste el un gând bun, îl taie pe cel rău, îndreptând către Domnul virtutea noastră și silindu-ne să nu facem aceasta pentru laudă de la oameni. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- ✓ Deci dacă stăruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toată ispita celor de-al doilea, vom avea numai plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind și luptând cu dracii, nu putem ține gândul drept nestruciat, nici pe cel rău neispitit, odată ce avem în noi semințele virtuții. Dar dacă zăbovește cineva pe lângă gândurile care taie (de-al doilea), se așează în țara ispititorului și va lucra stârnit de ele. (*Evagrie Ponticul*)²⁸
- ✓ După multă băgare de seamă am aflat că între gândurile îngerești, omenești și de la draci este această deosebire: întâi gândurile îngerești cercetează cu de-amănuntul firea lucrurilor și urmăresc înțelesurile și rosturile duhovnicești, de pildă: de ce a fost făcut aurul și pentru ce e ca nisipul și a fost risipit în anumite părțile de sub pământ și de ce trebuie multă osteneală și trudă până să fie aflat, apoi după ce e aflat, e spălat cu apă și trecut prin foc, ca apoi să fie dat meșterilor, care fac sfeșnicul cortului, cățuia, cădelnița și vasele de aur, din care, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonian. Dar gândul drăcesc nu le știe și nu le cunoaște pe acestea, ci furișează numai plăcerea câștigării aurului fără rușine, și zugrăvește desfătarea și slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenească nu se ocupă nici cu dobândirea aurului și nu cercetează nici al cui simbol este, sau cum se scoate din pământ, ci aduce numai în minte forma simplă a aurului, despărțită de patimă și lăcomie. Același cuvânt se poate spune și despre alte lucruri, după regula aceasta desprinsă în chip trainic. (*Evagrie*

Este un drac care se numește rătăcitor, care se înfățișează mai ales în zorii zilei înaintea fraților și le poartă mintea din cetate în cetate, din sat în sat și din casă în casă, prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscuți, care tulbură starea celor amăgiți și puțin câte puțin îi depărtează de cunoștința de Dumnezeu și-i face să-și uite de virtute și de făgăduință. Trebuie deci ca monahul să observe acest gând de unde vine și unde sfârșește, că nu fără rost și din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând să strice starea sufletească a monahului, ca, după ce și-a aprins mintea cu acestea și s-a amețit de prea multe convorbiri, să fie fără veste de atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, care întinează și mai tare strălucirea tăriei lui. Noi însă, dacă vrem să cunoaștem lămurit viclesugul lui, să nu grăim îndată către el, nici să dăm pe față cele ce se petrec, cum înfiripă în minte și în ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi de la noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea și așa nu vom cunoaște nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Ci să-i mai îngăduim o zi sau două, să-și isprăvească lucrarea, ca aflând cu de-amănuntul tot lucrul pe care l-a meșteșugit, să-l dăm pe față cu cuvântul și să-l alungăm. Dar fiindcă se întâmplă că în vremea ispitirii mintea, fiind tulburată, nu poate urmări cu de-amănuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniștit, adu-ți aminte în tine însuși de cele ce ți s-au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat și în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării și cum s-au petrecut acestea. Învață-le acestea și ține-le minte, ca să-l poți da pe față când se va mai apropia de tine. Dă pe față și locul unde stă ascuns, ca să nu-i mai urmezi. Iar dacă vrei să-l faci să se înfurie de-a binelea, vădește-l îndată ce se apropie și dezvăluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat și al doilea și al treilea. Căci foarte tare se scârbește, nesuferind rușinarea. Iar dovada că i-ai grăit tocmai la vreme o vei avea în faptul că a fugit gândul de la tine. Căci este cu neputință să stea, fiind scos la arătare. Iar după biruirea acestui drac urmează un somn adânc și greu, o amortire a pleoapelor, însoțită de căscări nenumărate și de umeri îngreuiți; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rugăciune încordată. (*Evagrie Ponticul*)28

Foarte mult ne folosește spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajută și la lucrarea virtuții. Dar să o nutrim aceasta de la noi, ca pe un vlăstar bun, nu suntem în stare, pentru că duhurile iubitoare de plăceri o sting și cheamă din nou sufletul la prietenie și obișnuință cu ei. Această prietenie, sau mai bine această rană, anevoie de lecuit, o tămăduiește însă doctorul sufletelor, prin părăsirea noastră. Căci ne lasă să pătimim lucruri înfricoșate de la duhuri, noaptea și ziua, până ce sufletul aleargă iarăși la ura cea de la început, învățându-se a zice către Domnul, asemenea lui David: Cu ură desăvârșită i-am urât, că vrăjmași s-au făcut mie. Iar cu ură desăvârșită urăște pe vrăjmași acela care nu păcătuiește nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari și celei dintâi nepătimiri. (*Evagrie Ponticul*)28

Gândurile veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe niște oi, păstorului bun. Și s-a scris: A dat fiecărui om cuget întru inima sa, sădind în el și pofta și mânia întru ajutor, ca prin mânie să alunge gândurile lupilor, iar prin poftă să iubească oile, chiar când e biciuit de vânturi și de ploi. I-a mai dat pe lângă acestea și lege după care să păzească oile, loc de verdeață, apă de odihnă, psaltire, chitară și toiag. Și i-a rânduit să se hrănească și să se îmbrace de la această turmă, iar la vreme să-i adune fân. Căci zice cuvântul: Cine păstorește turmă și din laptele ei nu mănâncă? Pustnicul trebuie să păzească deci zi și noapte turma aceasta, ca nu cumva să fie răpit vreun miel de fiarele sălbatice, sau să-l ia tâlharii, iar dacă s-ar întâmpla una ca aceasta în pădure, îndată să-l smulgă din gura ursului și a lupului. Așadar, dacă gândul despre fratele nostru se învârte în noi cu ură, să știm că o fiară l-a luat pe el; asemenea și gândul despre muiere, dacă se întoarce în noi amestecat cu poftă de rușine; la fel gândul despre argint și aur, dacă se cuibărește însoțit de lăcomie; asemenea și gândurile sfintelor daruri, dacă cu slavă deșartă pasc în minte!

Și tot asemenea se va întâmpla și cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. Și nu numai ziua trebuie să fie monahul cu luare aminte la ele, ci și noaptea să le păzească priveghind. Căci se întâmplă să piardă ceea ce a agonisit, dacă se lasă în năluciri rușinoase și viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacov: Nu am adus ție oaie răpită de fiară sălbatică; eu plăteam furțișagurile de zi și de noapte; și mă topeam de arșița zilei și de gerul nopții, încât s-a dus somnul de la ochii mei. Iar dacă din osteneală ni s-ar întâmpla vreo nepurtare de grijă, să grăbim puțin în sus pe stânca cunoștinței și să păștem iarăși oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeuul părinților noștri să ne cheme și pe noi și să ne dăruiască înțeleșurile semnelor și minunilor. *(Evagrie Ponticul)*28

✓ Toate gândurile necurate, stăruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stricăciune și pieire. Căci precum icoana pâinii zăbovește în cel flămând din pricina foamei sale și icoana apei din pricina setei, tot așa și ideea avuției și a banilor stăruie din pricina lăcomiei, iar înțeleșurile gândurilor rușinoase ce se nasc din bucate, zăbovesc din pricina patimilor noastre. Același lucru se întâmplă și în cazul gândurilor slavei deșarte și al altor gânduri. Iar minții înecate în astfel de gânduri îi este cu neputință să stea înaintea lui Dumnezeu și să primească cununa dreptății. Căci de aceste gânduri fiind trasă în jos și mintea aceea ticăloasă din Evanghelie s-a lepădat de bunul cel mai mare al cunoștinței de Dumnezeu. Asemenea și cel legat de mâini și de picioare și aruncat întru întunericul cel mai dinafară, din aceste gânduri își avea țesută haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nuntă l-a găsit nevrednic de o nuntă ca aceea. Haina de nuntă este nepățimirea sufletului rațional care s-a lepădat de poftele lumești. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, care zăbovesc în minte, strică cunoștința, am arătat-o în Capetele despre rugăciune. *(Evagrie Ponticul)*28

✓ Când vreunul dintre vrăjmași te va răni în luptă și vrei să-i întorci sabia lui, precum scrie, asupra inimii lui, fă așa precum te sfătuim: descoase în tine însuși gândul aruncat de el, ce fel este și din câte lucruri este alcătuit și care lucru tulbură mai mult mintea ta. Iar ceea ce zic, aceasta este: să zicem că e trimis de el gândul iubirii de argint. Desfă-l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însuși și în patima iubirii de bani. Apoi întreabă: Ce este păcat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ca chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodată? Oare aurul însuși e păcat? Dar atunci de ce s-a făcut? Urmează așadar că al patrulea lucru este pricina păcatului. Iar aceasta nu e nici lucrul ce stă de sine, nici ideea lucrului, ci o plăcere oarecare vrăjmașă omului, născută din voia cea liberă a sa și care silește mintea să se folosească rău de făpturile lui Dumnezeu. Această plăcere avem să o tăiem, după îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând în acestea, se va nimici gândul, desfăcându-se într-o simplă contemplație a ta și va fugi de la tine dracul, după ce prin cunoștința aceasta mintea ta s-a ridicat la înălțime. Iar dacă, vrând să te folosești împotriva lui de sabia sa, dorești să-l dobori mai întâi cu praștia ta, scoate și tu o piatră din traista de păstor a ta și caută vederea lui, spre a afla cum vin îngerii și dracii în lumea noastră, iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adică și noi să unim pe îngeri și mai mult ca Dumnezeu și ne hotărâm să-i facem pe draci și mai necurați? Și cum se face că luceafărul, care a răsărit dimineața, a fost aruncat la pământ și a socotit marea ca o coajă de nucă, iar tartarul adâncului ca un rob? Și de ce încălzește adâncul ca pe o topitoare, tulburând pe toți prin răutatea sa și pe toți vrând să-i stăpânească? Căci trebuie să știm că înțelegerea acestor lucruri foarte mult îl vatămă pe diavol și alungă toată tabăra lui. Dar acestea vin cu încetul în cei care s-au curățit și văd întrucâtva înțeleșurile întâmplărilor. Cei necurați însă nu cunosc vederea acestora. Și dacă, aflând-o de la alții, ar spune-o și ei, nu vor fi auziți, fiind mult colb și zgomot de patimi în toiul războiului. Căci trebuie să fie cu totul liniștită tabăra celor de alt neam, pentru ca singur Goliat să se întâlnească cu David al nostru. În felul acesta ne vom folosi de deslușirea războiului și de vederea lui și în cazul celorlalte gânduri necurate. *(Evagrie Ponticul)*28

- Amintirea îți aduce în vremea rugăciunii sau închipuiri ale lucrurilor de odinioară sau griji noi, sau fața celui ce te-a supărat. Diavolul pizmuiește foarte tare pe omul care se roagă și se folosește de tot meșteșugul ca să-i întineze scopul. El nu încetează prin urmare să pună în mișcare icoanele lucrurilor prin amintire și să răscolească toate patimile prin trup, ca să-l poată împiedica din drumul său cel mai bun și din călătoria către Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)28*
- Cel ce a atins nepătimirea, încă nu se roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări simple și să fie răpit de istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)28*
- Când mintea zăbovește în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci poate să se afle neconținut în contemplația lucrurilor și să flecărească despre înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minții forma și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. *(Evagrie Ponticul)28*
- Ceilalți strecoară în minte gânduri, sau înțeleșuri, sau vederi prin schimbări în starea trupului. Iar Domnul lucrează dimpotrivă: coborându-se în mintea însăși, așează în ea cunoștința celor ce le vrea, și prin minte liniștește neînfrânarea trupului. *(Evagrie Ponticul)28*
- Stai la straja ta, păzindu-ți mintea de cugetări în vremea rugăciunii, pentru a-și îndeplini rugăciunea și a petrece în liniștea ei. Fă așa, pentru ca Cel ce pătimește împreună cu cei neștiutori să te cerceteze și pe tine, și atunci vei primi darul atotstrălucitor al rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)28*
- Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. *(Evagrie Ponticul)28*
- Atenția minții căutând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. *(Evagrie Ponticul)28*
- De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contradicție între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascunziș. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunziș e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: Blestemat cel ce ține idol în ascunziș! Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascunziș. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascunziș nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpănește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. *(Nil Ascetul)28*
- Aceasta pare că vrea să o arate Scriptura printr-un simbol când zice: Pământul pe care umblați se schimbă cu schimbarea popoarelor și a neamurilor. Căci îndată ce s-a mișcat spre cele potrivnice cel ce are deprinderea virtuții, s-a mișcat și aceasta, fiind un pământ împreună schimbător. De aceea chiar de la început nu trebuie să se lase trecere spre cugetare nălucirilor, care obișnuiesc să vatăme gândul, precum nu trebuie lăsată cugetarea să coboare în Egipt, căci de acolo este dusă cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dacă cugetarea a coborât în întunericul gândurilor necurate (căci acesta este Egiptul), e dusă la lucru cu sila și fără să vrea de către patimi. De aceea și legiuitorul, oprind simbolic pătrunderea plăcerii, a poruncit să fie păzit

capul șarpelui, deoarece și acela pândește călcâiul. Căci scopul aceluia este să împingă pe om la făptuire, la care dacă nu ajunge, nu poate ușor să amestece veninul prin mușcătură. Dar silința noastră este să frângem însăși prima răsărire a plăcerii, căci aceasta fiind zdrobită, lucrarea va fi slabă. Poate nici Samson n-ar fi aprins semănăturile celor de alt neam, dacă n-ar fi legat cozile vulpilor, întorcându-le capetele de laolaltă. Căci cel ce poate înțelege cursa plănuită de gândurile viclene de la răsărirea lor, trecând peste începuturi (căci acestea se prefac la intrare că sunt cuvioase, uneltind să ajungă la țintă), va vădi din compararea sfârșiturilor (cozilor) întreolaltă, ticăloșia gândurilor. Aceasta înseamnă că, legând coadă de coadă, pune între ele, ca o făclie, judecata care le dă pe față. Adeseori gândul curviei vine de la gândul slavei deșarte și dă înfățișări cuviincioase începuturilor căilor ce duc la iad, ascunzând alunecările primejdioase de mai târziu prin care îi duce la temnițele iadului pe cei ce îi urmează fără judecată. Întâi acest gând îl încântă pe cineva cu preoția sau cu viața sa de monah desăvârșit, făcând pe mulți să vie la el pentru folos; apoi din cuvânt și faptă îl face să-și închipuie că și-a agonisit un nume bun. Și astfel, după ce l-a încercuit de ajuns cu asemenea cugetări și l-a atras departe de trezvia naturală, îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, așa zisă cuvioasă îi duce îndrăznirea cunoștinței spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urmă rușine. Cel ce vrea așadar să lege cozile, să ia aminte la sfârșiturile la care vreau să ajungă cele două gânduri, cinstea slavei deșarte și necinstea curviei, și când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolaltă, atunci să creadă că a făcut ca Samson. Iarăși, gândul lăcomiei pântecelui are ca sfârșit pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfârșit pe cel al întristării. Căci îndată îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, după ce le-a înfăptuit, întristarea și nemulțumirea. Să se gândească așadar cel ce luptă, nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulceața plăcerii, ci la sfârșiturile amândoura. Și când își va înfățișa întristarea, care urmează amândoura, să știe că le-a legat coadă de coadă și, prin darea la iveală, a nimicit semănăturile celor de alt neam. (*Nil Ascetului*)28

^ Întreaga poftă a cinstitorului de Dumnezeu trebuie să se îndrepte spre ceea ce dorește, încât să nu se mai găsească vreme ca patimile sale să făurească gânduri de ură față de oameni. Pentru că dacă fiecare patimă, când se mișcă spre ceea ce o stăpânește ține gândul înlănțuit, de ce n-ar ținea și râvna virtuții cugetarea slobodă de celelalte patimi. Căci să ne gândim cu ce sentiment privește cel ce se mânie la lucrurile dinafară, luptându-se în minte cu fața celui ce l-a întristat? Și cu ce sentiment le privește iubitorul de bani, când, răpit de năluciri, se uită la avuțiile materiale? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mulți, își închide simțurile și, luând în el fața dorită, vorbește cu ea, uitând de cei de față și șade ca un stâlp fără de glas, neștiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se grăiesc în jurul lui ci, întors spre cele dinăuntru, este predat întreg nălucirii sale. Pe un astfel de suflet îl numește poate Scriptura femeie ce șade din pricina rânduiei, căci șezând departe de simțuri, își adună în sine lucrarea lui, nemaiprimind nimic din cele de afară, pentru nălucirea rușinoasă care-l stăpânește. Dacă acestea stăpânesc astfel gândul din pricina patimii, făcând simțurile să-și înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de înțelepciunea mintea să se lepede de lucrurile sensibile și de lucrarea simțurilor, răpind-o în văzduh și ocupând-o cu vederea celor inteligibile! Căci precum în cele ce s-a tăiat sau s-a ars nu poate intra alt gând afară de cel al suferinței care îl stăpânește din pricina durerii, tot așa nici cel ce se gândește la ceva cu patimă nu poate să se cugete la altceva, decât la patima care-i stăpânește mintea și care îi pătrunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindcă plăcerea nu primește alături de ea durere, nici bucuria întristare, și nici veselie supărare. Patimile protivnice nu se împletesc întreolaltă și nu se împreună niciodată, nici nu se învoiesc la o întovărășire prietenească, din pricina înstrăinării și vrăjmașiei lor neîmpăcate le la fire. Drept aceea, să nu se tulbure curățenia virtuții cu gândurile lucrurilor lumești, nici limpezimea contemplației să nu se întunece cu grijile trupești, cu chipul filozofiei adevărate, arătându-și luminata sa frumusețe, să nu mai fie hulit de gurile îndrăznețe, nici să se mai facă lucru de răs din pricina neiscușinței celor ce-l desemnează. (*Nil Ascetului*)28

- ∨ Uitarea în sine n-are nici o putere, dar se întărește din pricina negriji noastre și pe măsura acesteia. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Nu zice: Ce să fac, căci ceea ce nu voiesc aceea mi se întâmplă să fac?, ci, aducându-ți aminte, cugetă la ceea ce ești dator să faci. Deci fă binele de care-ți aduci aminte; și cel de care nu-ți aduci aminte se va descoperi ție. Și să nu-ți dai cugetul fără judecată uitării. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Scriptura zice că iadul și pierzarea sunt arătate înaintea Domnului. Acestea le zic despre neștiința și uitarea inimii. Căci iad este neștiința, fiindcă amândouă sunt întunecate. Și pierzare este uitarea, pentru că prin ea am pierdut din cele ce le aveam. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Când cauți tămăduire, ia seama la conștiință și tot ce-ți va spune ea să faci și vei avea folos. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Dumnezeu și conștiința știu cele ascunse ale fiecăruia, deci prin acestea să primim îndreptarea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Să nu disprețuiești a avea grijă de gânduri. Căci lui Dumnezeu nu i se ascunde nici un gând. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Tot gândul e măsurat și cântărit la Dumnezeu. Căci poate fi cugetat sau cu patimă, sau cumpătat. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Păcătuind, să nu învinovățești fapta, ci gândul. Căci dacă mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Atacul (momeala) este o mișcare fără imagini a inimii, care e prinsă îndată de cei încercați, ca într-o strungă. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s-a produs consimțirea. Căci mișcarea fără chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge și de acestea ca bușteanul din foc; dar câte unul nu se întoarce până nu arde cu flacără. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Zăbovește în cuget și nu vei osteni în încercări. Iar plecând de acolo, rabdă necazurile ce vin asupra-ți. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel purtat de gânduri e orbit de ele. El vede lucrările păcatului, dar pricinile lor nu le poate vedea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ În vreme de necaz, ia seama la momeala plăcerii. Căci întrucât alină năcazul e bine primită. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Înainte de dezrădăcinarea relelor, să nu ascuți de inima ta; căci cele ce le are puse înăuntru, pe acelea caută să le și sporească. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Când vezi poftele ce zac înăuntru că se mișcă cu putere și cheamă mintea ce viețuiește în liniște, la vreo patimă, cunoaște că mintea s-a ocupat mai înainte cu acestea și le-a adus la faptă și le-a așezat în inimă. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Cel ce nu stăruiește în cercetarea conștiinței nu vrea să primească nici ostenele trupești pentru credință. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Nu e înfrânat cel ce se nutrește cu gânduri. Căci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca nădejdea. *(Marcu Ascetul)28*
- ∨ Tulburarea de bunăvoie fie a minții, fie a trupului, o sporește pe cealaltă, cea a minții pe cea

trupească și cea a trupului pe cea a minții. Căci împreunarea lor dă naștere unui rău și mai mare. (Marcu Ascetul)28

- ✓ Unul a primit un gând și l-a ținut fără multă socoteală. Altul l-a primit și l-a confruntat cu adevărul. E de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai multă evlavie? (Marcu Ascetul)28
- ✓ Precum un vițel nedeprins, alergând după iarbă, ajunge la un loc mărginit de prăpăstii din amândouă părțile, la fel se află sufletul pe care gândurile l-au desfăcut pe-ncetul de locul său. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Când mintea, dobândind bărbăție în Domnul, desface sufletul de obișnuințe învechite, atunci inima e chinuită de minte și de patimă, ca de niște călăi, care o trag încoace și încolo. (Marcu Ascetul)28
- ✓ De vin asupra noastră gânduri fără voie, să fim siguri că iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu voie, iubim și lucrurile spre care se îndreaptă. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Un gând care zăbovește arată împătımirea omului. Iar dacă e alungat repede, arată război și împotrivire. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Rădăcinile gândurilor sunt păcatele văzute, pe care le săvârșim cu mâinile, cu picioarele și cu gura. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Nu poate sta de vorbă cu patima în minte cel ce nu iubește pricinile ei. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire fără osândă, nu pomeni special, după chipul lor, greșelile, ci rabdă cu bărbăție urmările lor. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Nu poate birui cel ce se războiește nici gândurile rele, fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Gândurile fără de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voința liberă. De aceea, cele din urmă sunt pricinile celor dintâi. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Gândurilor rele neintenționate le urmează întristarea. De aceea și dispar degrabă. Iar celor intenționate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele. (Marcu Ascetul)28
- ✓ Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea netulburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cămările amintirii, iar pe cele întunecoase și drăcești să le arunce afară din jitnițele firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd până în adâncuri, încât nu le scapă aproape nici unul din peștii care mișună acolo. Dar când e tulburată de vânturi, ascunde în negura tulburării ceea ce se lasă cu prisosință să fie văzut când e liniștită și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale vicleșugurile pescărești nu mai atunci nici o putere. Aceasta se întâmplă să o pățească și mintea contemplativă, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se tulbură adâncul sufletului. (Diadoh al Foticeii)28
- ✓ Numai Duhul Sfânt poate să curățească mintea. Căci de nu va intra Cel puternic să dezarmeze și să lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate și mai ales prin pacea sufletului să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfeșnicul cunoștinței luminând în noi totdeauna. Căci răspândindu-și el neîncetat lumina în cămările sufletului, nu numai că se fac arătate în minte acele mici și întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se și slăbesc, fiind date pe față de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea Apostolul zice: Duhul să nu-l stingeți!,

adică nu lucrați, sau nu gândiți cele rele, ca să nu întristați bunătatea Duhului Sfânt și să vă lipsiți de sfeșnicul acela ocrotitor. Căci nu se stinge Cel veșnic și de viață făcător, ci de-l vom întrista se va depărta de la noi, lăsând mintea încețoșată și neluminată. (*Diadoh al Foticeii*)28

Simțirea minții constă în gustarea precisă a realităților distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simțul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim fără greșală cele bune de cele rele și dorim cele bune, tot așa mintea noastră, când începe să se miște în deplină sănătate și fără griji, poate să simtă din belșug mângâierea dumnezeiască și să nu mai fie răpită niciodată de contrariul aceleia. Și precum trupul, gustând din dulțețurile pământeste, experimentează fără greșală simțirea lor, așa și mintea, când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste fără să se înșele mângâierea Duhului Sfânt. (Gustați, zice, și vedeți că e bun Domnul și să păstreze amintirea gustării neuitată prin lucrarea dragostei, încât să-și poată da seama fără greșală de cele ce-i sunt de folos, după Sfântul care zice: Și aceasta mă rog, ca dragostea voastră să prisosească tot mai mult și mai mult, în cunoștință și simțire, ca să prețuiți cele ce sunt de folos). (*Diadoh al Foticeii*)28

Când mintea noastră începe să simtă harul Preasfântului Duh, Satana caută și el să ne mângâie sufletul printr-o simțire la aparență plăcută, aducând peste noi, în vremea liniștirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte ușor. Dar dacă mintea va fi găsită ținând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus și va folosi preasfântul și slăvitul nume al Lui, ca pe o armă împotriva înșelăciunii, se va depărta amăgitorul viclean. Însă de aici înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi că mintea, cunoscând cu de-amănuntul înșelăciunea celui viclean, va câștiga și mai multă experiență în a deosebi aceste două lucrări. (*Diadoh al Foticeii*)28

Cel ce petrece pururi în inima sa e departe de toate lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului. Unul ca acesta făcându-și plimbările în cetatea întărită a virtuților, le are pe acestea ca păzitori la porțile cetății curăției. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără succes, chiar dacă ar ajunge săgețile poftei josnice până la ferestrele firii. (*Diadoh al Foticeii*)28

Când sufletul se tulbură de mânie, sau se încețoșează de aburii vinului, sau se supără de o întristare grea, mintea nu poate să țină pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s-ar sili). Căci fiind întunecată întregă de furia patimilor, se înstrăinează cu totul de simțirea sa. De aceea lucrul dorit nu are unde să-și întipărească pecetea sa, ca mintea să poarte fără uitare chipul întărit, dat fiind că memoria cugetării s-a învățat din pricina asprimii patimilor. Dar izbăvindu-se sufletul de acestea, chiar dacă lucrul bun a fost furat pentru scurtă vreme de uitare, folosindu-se mintea îndată de agerimea ei, se prinde iarăși cu căldură de lucrul acela mult dorit și mântuitor. Fiindcă are atunci harul însuși, care cugetă împreună cu sufletul și strigă împreună cu el: Doamne Iisuse Hristoase. Căci harul învață sufletul cum învață mama copilul, străduindu-se împreună cu el să spună numele tată, până când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice altă vorbă copilărească, numele tatălui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: Asemenea și Duhul stă într-ajutor neputințelor noastre. Căci a ne ruga precum trebuie nu știm, ci însuși Duhul se roagă pentru noi cu suspine negrăite. Pentru că fiind noi prunci față de desăvârșirea virtuții, avem trebuință numaidecât de ajutorul Lui ca, unind și îndulcind El toate gândurile noastre cu dulceața Sa, să ne putem mișca din toată inima spre pomenirea și spre dragostea lui Dumnezeu și Tatăl nostru. De aceea întru Dânsul, cum zice tot dumnezeiescul Pavel, strigăm neîncetat, când suntem călăuziți de El să numim pe Dumnezeu Tată: Avva Părinte. (*Diadoh al Foticeii*)28

Când cineva stă în vreme de iarnă într-un loc oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg spre Răsărit, partea de dinainte a sa se încălzește de soare, iar cea din spate rămâne

nepărtaşă de căldură, dat fiind că soarele nu se află deasupra capului său. Tot așa și cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești își încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricină și mintea începe să rodească cugetări duhovnicești; dar părțile de dinafară ale ei rămân de cugetă după trup, deoarece încă nu sunt luminate de sfânta lumină, printr-o simțire adâncă, toate mădularele inimii. Neînțelegând unii aceasta, au socotit că în mintea celor ce se nevoiesc sunt două ipostasuri ce se împotrivesc unul altuia. Dar dacă în aceeași clipă se nimerește ca sufletul să gândească și bune și rele, aceasta se întâmplă în chipul în care omul dat mai înainte ca pildă simte totodată și gerul și căldura. Căci de când mintea noastră s-a rostogolit la chipul îndoit al cunoștinței, e silită, chiar dacă nu vrea, să poarte în aceeași clipă și gânduri bune și gânduri rele, mai ales la cei ce ajung la o subțirime a puterii de deosebire. Căci cum se grăbește să înțeleagă binele, îndată își amintește și de rău. Fiindcă la neascultarea lui Adam ținerea de minte a omului s-a sfâșiat în două. Când vom începe însă să împlinim cu râvnă fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate simțurile noastre printr-o adâncă simțire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima noastră cu pacea unei iubiri statornice, ne va face să izvorâm gânduri duhovnicești, nu după trup. Iar aceasta se întâmplă foarte des celor ce s-au apropiat cu desăvârșire, având în inimă neîntreruptă pomenirea Domnului. (*Diadoh al Foticeii*)28

- ∨ Când vede Dumnezeu că mintea I s-a supus Lui din toată puterea și nu are alt ajutor fără numai pe El singur, o întărește zicând: Nu te teme, fiul meu Iacob, prea micule la număr Israel; și iarăși: Nu te teme că te-am răscumpărat; te-am numit cu numele Meu și al Meu ești tu. De va fi să treci prin apă, cu tine voi fi și puhoaietele nu te vor înghiți. Iar de va fi să treci prin foc, nu vei fi ars, iar flacăra nu te va mistui. Căci Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Sfântul lui Israel, cel ce te mântuiește. De va auzi mintea această încurajare, va îndrăzni împotriva vrăjmașului, zicând: Cine vrea să bată război cu mine? Să vie de față! Cine este protivnicul meu? Să se apropie de mine! Iată, Domnul este ajutorul meu, cine mă va asupra? Voi toți ca o haină vă veți învechi și veți fi mâncați de molii. (*Isaia Pustnicul*)28
- ∨ Rogu-te, câtă vreme ești în trup, să nu lași slobodă inima ta. Căci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo roadă ce se arată în țarina sa, mai înainte de a o aduna în hambarele sale, fiindcă nu știe ce i se poate întâmpla, tot așa nu poate omul da drumul inimii sale câtă vreme are suflare în nările sale. Și precum omul nu știe ce patimă îl va întâmpina până la cea din urmă suflare, tot așa nu poate slobozi inima sa până are răsuflare; ci trebuie să strige totdeauna către Dumnezeu, după ajutorul și mila Lui. (*Isaia Pustnicul*)28
- ∨ Cercetează-te, frate, în fiecare zi, ca să-ți cunoști inima și să vezi ce patimi se află în ea înaintea lui Dumnezeu; și leapădă-le din inima ta, ca să nu vie osânda rea asupra ta. (*Isaia Pustnicul*)28

Paza simțurilor

✓ Ce ne învață și istoria lui Ișboșet? Să nu ne alipim cu grijă de cele trupești, nici să lăsăm paza noastră pe seama simțirii (lucrării simțurilor: percepției). Căci acela fiind rege și odihnindu-se în camera sa, i-a îngăduit unei femei să facă paza la ușă. Dar venind oamenii lui Recab și aflând-o pe ea alegând boabe de grâu și dormitând, au intrat pe nevăgate de seamă și au omorât pe Ișboșet, aflându-l și pe el dormind. Căci toate dorm, și mintea și sufletul și sufletul și simțirea, când stăpânesc cele trupești. Faptul că păzitoarea de la ușă alege boabe de grâu, arată că cugetarea se ocupă cu multă grijă de cele trupești, îndeletnicindu-se nu în chip trecător, ci cu sârguință, de curățenia lor. Căci mintea fiecăruia, asemenea unui rege, petrece undeva înăuntru, având ca paznic a simțurilor cugetarea. Când acestea se dedă grijilor trupești (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu ușurință se strecoară dușmanii și omoară mintea. De aceea marele Avram nu încredințează femeii paza ușii (căci cunoștea cât de ușor poate fi amăgită simțirea), ca nu cumva, vrăjită de vederea celor supuse simțurilor, să împrăștie mintea și să o înduplece să ia parte cu ea la desfătări, chiar dacă ar fi primejdioasă împărțășirea de ele, ci șade el însuși de pază, lăsând intrarea deschisă gândurilor dumnezeiești, iar grijilor lumești închizându-le ușa. (*Nil Ascetul*)²⁹

✓ Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din tulburări, să se îndeletnicească cu liniștirea și să nu împrăștieze, prin drumuri dese, rănile produse cugetării prin simțuri, nici să aducă alte forme vechilor chipuri ale păcatelor, ci să ocolească furișarea celor nouă și toată sârguință să le fie spre a șterge vechile închipuiri. Desigur liniștirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s-au lepădat de curând, căci amintirea, luându-și acum răgaz, mișcă toată necurăția care zace în ei, ceea ce n-a apucat să facă mai înainte pentru mulțimea lucrurilor care prisoseau. Dar pe lângă osteneală, liniștirea are și folos, izbăvind mintea cu vreme de tulburarea gândurilor necurate. Căci dacă vreau aceștia să-și spele sufletul și să-l curățească de toate petele care îl necurățesc, sunt datori să se retragă din toate lucrurile prin care crește întinăciunea și să dea cugetării multă liniște; de asemenea să se ducă departe de toți cei care îi întărâtă și să fugă de împreună petrecere cu cei mai apropiați ai lor, îmbrățișând singurătatea, maica înțelepciunii. Pentru că este ușor să cadă aceștia iarăși în mreșile din care socotesc că au scăpat, când se grăbesc să petreacă în lucruri și griji de tot felul. Și nu e de nici un folos, celor ce s-au strămutat la virtute, să se bucure de aceleași lucruri, de care s-au despărțit, disprețuindu-le. Căci obișnuința fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta să le tulbure iarăși liniștea câștigată cu multă sârguință, prin îndeletniciri urâte și să le împrăștieze amintirile relelor săvârșite. Pentru că mintea celor ce s-au desfăcut de curând de păcat se aseamănă cu trupul care a început să se reculeagă dintr-o lungă boală, căruia orice prilej întâmplător i se face pricină de-a recădea în boală, nefiind încă destul de întremat în putere. Căci nervii mintali ai acestora slabi și tremurători, încât e temere să nu năvălească din nou patima, care de obicei este ațâțată de împrăștierea în tot felul de lucruri. Prin urmare să nu se amestece monahul, înainte de ce a dobândit deprinderea desăvârșită a virtuții, în tulburările lumii, ci să fugă cât mai departe, așezându-și cugetarea la marea depărtare de zgomotele ce răsună jur împrejur. Căci nu e de nici un folos celor ce s-au desfăcut de lucruri ca să fie ciocăniți din toate părțile de veștile despre ele și, după ce au părăsit cetatea faptelor lumești, să se așeze în poartă ca Lot, rămânând plini de zgomotul de acolo. Trebuie să iasă afară ca marele Moise, ca să înceteze nu numai faptele, ci și veștile lor, precum zice: Când voi ieși din cetate și voi întinde mâinile mele, vor înceta vocile. Căci atunci vine desăvârșita liniștire, când nu numai faptele, ci și amintirile lor încetează, dând sufletului timp să poată vedea chipurile întipărite și să lupte cu fiecare dintre ele și să le scoată din cugetare. De vor intra alte și alte forme, nu va

putea șterge nici întipăririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele care vin. Prin aceasta osteneala de-a tăia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câștigând tărie din creșterea pe-ncetul și acoperind puterea de străvedere a sufletului cu nălucirile care se adaugă mereu asemenea unui râu în curgere neconținută. Cei ce vreau să vadă uscată albia râului, mai păstrând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, căci apa care curge umple îndată locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai sus, li se va arăta pământul fără osteneală, apa rămasă ducându-le la vale de la sine și lăsându-le pământul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot așa este ușor a goli formele care dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit înăuntru, ca pe un torent, formele supuse simțurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăța peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l tulbură pe unul ca acela patimile, negăsind prilej de a se stârni, din lipsa întâlningirilor dese, dar strecurându-se pe nebăgate de seamă se întăresc și mai mult, primind putere cu trecerea vremii. (*Nil Ascetului*)29

De asemenea pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărăcini, nu-i scoate la iveală, căci băătorirea picioarelor îi oprește să răsară. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngădui timpul să răsară. Tot așa patimile, împiedicate de lipsa întâlningirilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de lupta împotriva lor. (*Nil Ascetului*) 29

Dar poate și marele Iov, gândindu-se la sine, ne dă să înțelegem un asemenea lucru, zicând că papura și rogozul sunt hrănite de baltă, iar când e lipsită de râu toată planta se usucă; și că leul furnicar se prăpădește când nu mai are ce mânca. Căci vrând marele Iov să arate cursele pe care le întinde patima, i-a născocit un nume compus de la leul cel foarte îndrăzneț și de la furnica cea foarte mărunță. De fapt momelile (atacurile) patimilor încep de la închipuirile cele mai mărunte, furișându-se pe nebăgate de seamă ca o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcătuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpustirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, punând în față puținătatea ca o momeală. Căci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu să le biruiască și tare îl vor strâmtora. Trebuie să nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s-a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin simțuri. Căci acestea hrănesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului. Dar cel ce nu știe nici aceea că simțurile au multă amestecare cu lucrurile supuse simțurilor iar din această amestecare se naște cu ușurință rătăcirea, și nu-și dă seama de vătămarea ce-i vine din acestea, ci conviețuiește cu ele fără grijă, cum va cunoaște la vreme cursa rătăcirii, dacă n-a fost învățat de mai înainte să le deosebească? Că între simțuri și lucruri sensibile se naște o luptă și lucrurile sensibile pun bir asupra simțurilor e vădit din războiul Asirienilor împotriva Sodomitilor. Scriptura înfățișând istoric întâmplarea dintre cei patru împărați ai Asirienilor și cei cinci împărați din jurul Sodomei, spune că între aceștia la început s-au făcut înțelegeri, învoieli și jertfe de pace la Marea Sărată, pe urmă au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s-au răsculat și într-al patrusprezecelea cei patru au pornit cu război împotriva celor cinci și i-au luat robi. Istoria se isprăvește aici. Noi însă din istoria aceasta avem să învățăm cele ce ne privesc pe noi, și anume să luăm cunoștință despre războiul simțurilor împotriva lucrurilor sensibile. Căci fiecare dintre noi, de la naștere până la doisprezece ani, neavând încă curățită puterea de discernământ, își supune simțurile fără cercetarea lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor stăpâne: vederea, lucrurilor care se văd; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pipăitul, lucrurilor care pot mișca această simțire. Până la acea vârstă omul nu poate distinge sau destrăma nici una dintre percepții, din pricina copilăriei. Dar când i se întărește cugetarea și începe să simtă paguba ce-o suferă, plănuiește îndată răscularea

și scăparea de această robie. Și dacă s-a făcut puternic în cugetare, își întărește această hotărâre, declarându-se slobod pentru totdeauna, scăpat de stăpânii amarnici. Dar dacă judecata lui e prea slabă pentru această sfortare, își lasă iarăși roabe simțurile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; și acestea vor răbda mai departe robia, fără vreo nădejde de bine. De aceea și cei cinci regi din istorie, fiind biruiți de cei patru, se aruncă în fântânile de smoală, ca să învățăm că cei biruiți de lucrurile sensibile se aruncă prin fiecare simț, ca prin niște prăpăstii și fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunzător cu acel simț, nemaiînțelegând nimic din cele văzute, deoarece și-au legat pofta de lucrurile pământești și iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea. (*Nil Ascetul*)²⁹

- ∨ Cel ce a împlinit o poruncă să aștepte ispita pentru ea. Căci dragostea față de Hristos se probează prin cele protivnice. (*Marcu Ascetul*)²⁹
- ∨ Nu voi să auzi răutățile străine; căci printr-o asemenea voință de-a auzi se sapă și în tine trăsăturile răutăților. (*Marcu Ascetul*)²⁹
- ∨ Dacă îți intră în urechi cuvinte urâte, mânie-te pe tine și nu pe cel ce le grăiește. Căci dacă urechea e rea, rău e și cel care o poartă. (*Marcu Ascetul*)²⁹

Părintele spiritual, arta conducerii sufletelor

✓ Fiindcă atunci când socotesc că e ușor să poruncească cu cuvântul, deși sunt grele cele poruncite, dar nu se încumetă să învețe fapta, ei fac vădit tuturor scopul lor, că își însușesc adică această conducere nu străduindu-se ca să folosească celor ce vin la ei, ci ca să-și împlinească propria plăcere. Învețe cei ce vreau, de la Abimelec și Ghedeon, că nu cuvântul, adunând o sarcină de lemne, după ce a purtat-o, a zis: Faceți și voi în felul m-ați văzut pe mine. Iar celălalt, învățându-i să facă o treabă ostășească și făcând însuși întâi acest lucru, a zis: Să vă uitați la mine și așa să faceți. Dar însuși Domnul făcând și apoi învățând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednică de crezare învățătura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde și poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să știe ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea păstorilor muștrați de Prooroc pentru neiscușință, care poartă sabia la braț și de aceea, după ce își taie brațul, își scot și ochiul lor drept. Căci nepurtând grijă de fapta dreaptă, din pricina nedestoiniciei, acesta stinge, deodată cu încetarea ei, și lumina vederii (contemplației). Aceasta o pătimesc cei ce povățuiesc crud și neomenos, când au la îndemână puterea de a pedepsi: îndată li se sting cugetările contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contemplație, se vestejesc. Astfel cei ce și-au legat sabia nu la șold ci la braț nu mai pot nici să facă, nici să știe ceva. La șold își leagă sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeiesc, iar la braț cei ce vreau să aibă la îndemână pedeapsa pentru păcate străine. Iar că e propriu oamenilor ușuratici, care n-au de la ei însuși nici un folos, să ia asupra lor ușor conducerea altora e vădit și din experiență. Căci nu s-ar îndemna cineva, care a gustat liniștea și a început cât de cât să se ocupe cu contemplația, să-și lege mintea de grijile celor trupești, desfăcând-o de la cunoștință și trăgând-o spre lucrurile pământești, odată ce se află în cele înalte. Lucrul acesta e și mai vădit din acea pildă, așa de vestită, pe care le-a spus-o Ioatam Sichemiților, zicând: Au plecat odată copacii pădurii să-și ungă peste ei împărat. Și au zis către vița: vino și împărățește peste noi. Și a zis vița: Lăsa-voi eu oare rodul meu cel bun, care-i slăvit de Dumnezeu și de oamenii, ca să merg să stăpânesc peste copaci? De asemenea n-a primit nici smochinul pentru dulceața lui, nici măslinul pentru uleiul lui. Mărăcinele însă, lemn neroditor și spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea și nu afla nici în copacii supuși nimic care să o facă plăcută. Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pădurii că au lipsă de conducere. Astfel precum vița, smochinul și măslinul n-au primit să stăpânească peste copacii pădurii, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot așa cei ce văd în ei vreun rod al virtuții și simt folosul lui, chiar dacă îi vor sili mulți la această domnie, nu primesc, prețuind mai mult folosul lor decât conducerea altora. Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabolă mărăcinele copacilor, vine și asupra oamenilor care fac la fel cu aceea. Căci sau va ieși, zice Scriptura, foc din mărăcine și va mistui copacii pădurii, sau va ieși din copaci și va mistui mărăcinele. Așa și între oameni odată ce s-au făcut învoieli nefolositoare, neapărat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s-au supus unui învățător neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscușința învățătorului pierde pe învățăcei. Iar negrija învățăceilor aduce primejdie învățătorului, mai ales când la neștiința aceluia se adaugă trândăvia lor. Căci nici învățătorul nu trebuie să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supușilor, nici învățăceii nu trebuie să treacă cu vederea ceva din poruncile și sfaturile învățătorului. Pentru că e lucru grav și primejdios atât neascultarea acelora, cât și trecerea greșelilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învățătorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci *dintre toate lucrurile cel mai ostentor este să conduci sufletele*. Cei ce se stăpânesc peste dobitoacele necuvântătoare nu au nici o împotrivire din partea turmelor și de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine.

Dar celor ce sunt puși peste oameni multitudinea năravurilor și viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea și cei ce o primesc trebuie să se pregătească pentru o luptă obositoare. Ei trebuie să îndure fără supărare scăderile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina neștiinței să-i facă să le cunoască, cu îndelungă răbdare. De aceea vasul de spălat din templu îl țin boii, iar sfeșnicul s-a turnat întreg și a fost bătut din ciocan. Sfeșnicul arată că cel ce vrea să lumineze pe alții trebuie să fie solid din toate părțile și să nu aibă nimic ușor sau gol; și să fie ciocănite afară toate cele de prisos, care nu pot folosi ca pildă a unei vieți fără prihană celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de spălat arată că cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie să lepede nimic din cele ce vin asupra lui, ci să poarte și poverile și întinăciunile celor mai mici, până ce este neprimejdios de a le purta. Căci desigur dacă vrea să facă curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuință să primească și el oarecare întinăciune; de vreme ce și vasul de spălat, curățind mâinile celui ce se spală, primește însuși întinăciunea aceluia. Cel ce vorbește despre patimi și curăță pe alții de altfel de pete nu poate trece peste el nemurdărit; căci însăși amintirea obișnuiește să întineze cugetarea celui ce vorbește despre ele. Pentru că, chiar dacă nu se întipăresc chipurile lucrurilor urâte în semne săpate mai adânc, totuși întinează suprafața minții, tulburând-o prin desfășurările cuvântului ca pe niște culori necurate. Povățuitorul mai trebuie să aibă și știință, ca să nu-i fie necunoscută nici una din uneltirile vrăjmașilor și să poată da la lumină laturile ascunse ale războiului celor încredințați lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele vrăjmașului, le va face biruința neostenitoare și îi va scoate încununați din luptă. Dar e rar un povățuitor ca acesta și nu se găsește ușor. Marele Pavel mărturisește același lucru, zicând: Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute. Iar minunatul Iov se întrebă nedumerit: Cine ne va descoperi fața veșmântului său? Și cine va pătrunde în căptușeala armurii lui? Iar porțile feței lui cine le va deschide? Ceea ce zice este aceasta: Nu este văzută fața lui, căci își ascunde viclenia în multe veșminte, fermecând în chip amăgitor prin felul cum se înfățișează la arătare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. Și ca să nu se numere și pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toată urâciunea înfricoșată a lui. Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafărului; măruntaiele lui sunt șerpi de aramă. Acestea le spune, dând la iveală viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul că-și ia înfățișarea luceafărului, plănuiește să atragă la el pe cei ce-l privesc, iar prin șerpii dinăuntru pregătește moartea celor ce se apropie. Dar și proverbul, dându-ne să înțelegem primejdia lucrului, zice: Cel ce crapă lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca securea. Adică cel ce distinge lucrurile cu rațiunea și pe cele socotite, unite le desparte din împreunare și vrea să le arate cu totul străine, deosebind adică pe cele cu adevărat bine de cele aparent bune, dacă nu va avea judecata întărită din toate părțile, nu va putea ocoli primejdia ca, cuvântul lui, lipsit de siguranță înaintea ascultătorilor, să dea prilej de sminteală ucenicilor săi. (*Nil Ascetul*)³⁰

✓ La fel și aceștia, adunându-și cele de trebuință din dani și îmbrăcându-se în veșminte cusute din stofe moi, rușinează prin vălurile lor pe cei ce trebuie să se roage sau să tâlcuiască Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea bărbătească și pierzând suflete pe care nu trebuia să le omoare. Ar trebui să asculte aceștia mai ales de Hristos, adevăratul învățător, respingând cu toată puterea slujba de conducere a altora. Căci zice acela către învățăceii Săi: Iar voi să nu vă numiți Rabi. Dacă lui Petru, lui Ioan și întregii cete a Apostolilor le-a dat să stea departe de asemenea lucru și să se socotească mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care să se închipuie pe sine mai presus de ei și să se socotească în stare de o vrednicie de la care au fost opriți aceia? Sau poate, zicându-le să nu se cheme Rabi, nu îi oprește de a fi, ci numai de a se numi? (*Nil Ascetul*)³⁰

✓ Dacă, prin urmare, cel ce luptă cu patimile are lipsă de o atât de mare știință și experiență, să se gândească cei ce primesc să conducă pe alții, de câtă cunoștință au ei trebuință, ca să călăuzească cu înțelepciune și pe cei supuși la cununa chemării de sus și să-i învețe limpede

toate cele ale luptei; ca aceștia să nu închipuiască numai icoana luptei, lovind cu mâinile în aer, ci și în lupta însăși cu vrăjmașul să-i dea lovituri de moarte, ca să nu bată cu pumnii aerul în deșert, ci să-l zdrobească pe vrăjmașul însuși. Căci acest război este mai greu decât lupta atleților. Acolo cad trupuri de-ale atleților, care pot să se ridice. Dar aici cad suflete, care odată răsturnate cu greu mai pot fi ridicate. Iar dacă cineva, luptând încă cu viața pătimasă și fiind stropit cu sânge, s-ar apuca să zidească biserică lui Dumnezeu din suflete cugetătoare, ar auzi desigur cuvântul: Nu tu îmi vei zidi Mie templu, căci ești plin de sânge. Pentru că a zidi biserică lui Dumnezeu, e propriu stării de pace. Moise, luând cortul și înfigându-l afară de tabără, arată de asemenea că învățătorul trebuie să cât mai departe de zarva războiului și să locuiască departe de locul învălămășit al luptei, strămutat la o viață pașnică și nerăzboinică. Dar când s-ar afla astfel de învățători, ei au lipsă de învățăcei, care să se fi lepădat în așa fel de ei înșiși și de voile lor, încât să nu se mai deosebească întru nimic de trupul neînsuflețit, sau de materia supusă meșterului; că precum sufletul lucrează în trup ceea ce vrea, trupul nefăcând nimic împotriva, și precum meșterul își arată meșteșugul său în materie, nefiind împiedicat întru nimic de ea de la scopul său, așa învățătorul să lucreze în învățăcei știința virtuții, fiindu-i cu totul ascultători și neîmpotrivindu-i-se întru nimic. (*Nil Ascetului*)³⁰

- ✓ Mai marele e dator să spună supusului ceea ce e dator să facă; iar dacă nu e ascultat, să-i vestească venirea relelor. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Dacă ți s-a rânduie să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te tulbura la arătare. Căci întristându-te nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar tulburându-te, vei fi ispitit prin același lucru. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față, povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai lămurit, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșeala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfătuire. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în cunoștință cele ale sale. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cel ce vorbește drept e dator și el să fie plin de mulțumire, ca unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care i-l dăruiește. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Nu te gălcevi cu cei care nu ți-au făcut mărturisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, ca să nu-ți stârnești ura, cum zice Scriptura. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Acela care cedează ucenicului când se împotrivește unde nu trebuie, îl rățăcește în privința acelui lucru și-l pregătește să nesocotească rânduieșile supunerii. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Cel ce sfătuiește sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care păcătuiește își câștigă sie-și virtutea opusă greșelii. Iar cel ce ține minte răul și osândește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Când vătămarea ce izvorăște de la unul se întinde la mulți, nu trebuie să ai îndelungă răbdare, nici să cauți folosul tău, ci al celor mulți, ca să se mântuiască. Căci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia. (*Marcu Ascetului*)³⁰
- ✓ Nu încerca să folosești prin muștrări pe cel ce se laudă cu virtuțile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fală și iubitor de adevăr. (*Marcu Ascetului*)³⁰

Plânsul

- ✓ Mai întâi roagă-te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns să înmoi sălbăticia ce se află în sufletul tău; și, după ce vei fi mărturisit astfel împotriva ta fărădelegile tale înaintea Domnului, să primești iertare de la El. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Folosește-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oricărei cereri. Căci foarte mult se bucură Stăpânul, când te rogi cu lacrimi. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Dacă verși izvoare de lacrimi în rugăciunea ta, să nu te înalți întru tine, ca și cum ai fi mai presus de mulți. Căci rugăciunea ta a primit ajutor ca să poți răscumpăra cu dragă inimă păcatele tale și să îmblânzești pe Stăpânul prin lacrimi. Deci să nu întorci spre patimă înlăturarea patimilor, ca să nu mânii și mai mult pe Cel ce ți-a dăruit harul. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Mulți plângând pentru păcate uită de scopul lacrimilor; și așa, pierzându-și mintea, au rătăcit. *(Evagrie Ponticul)*32
- ✓ Când socotești că nu ai trebuință de lacrimi în rugăciunea ta pentru păcate, gândește-te cât de mult te-ai depărtat de Dumnezeu, având datoria să fii pururea în El, și vei lăcrima cu și mai multă căldură. Astfel, cunoscând măsurile tale, vei plânge cu ușurință, dosădindu-te după Isaia: Cum, necurat fiind și petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adică între potrivnici, îndrăznești să te înfățișezi înaintea Domnului Savaot?32
- ✓ Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)*32

Pocăința, metanoia

- ✓ După ce ai păcătuit în ascuns, nu încerca să uiți. Căci toate sunt goale și descoperite pentru ochii Domnului, înaintea Căruia avem să dăm socoteală. Arată-te Stăpânului cu cugetul tău. Căci omul caută la față, pe când Dumnezeu privește în inimă. (*Marcu Ascetul*)³³
- ✓ Cel ce păcătuiește fără să fie silit, cu greu se pocăiește, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este fără de greșală. (*Marcu Ascetul*)³³
- ✓ Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine e luat în râs de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu. (*Marcu Ascetul*)³³
- ✓ De va cădea cineva în orice fel de păcat și nu se va întrista pe măsura greșelii, cu ușurință va cădea iarăși în aceeași cursă. (*Marcu Ascetul*)³³
- ✓ Sunt foarte puțini aceia care își cunosc cu de-amănuntul toate greșelile lor și a căror minte nu e răpită niciodată de la pomenirea lui Dumnezeu. Căci precum ochii noștri cei trupești, când sunt sănătoși pot vedea toate, până și țânțarii care zboară în aer, dar când sunt acoperiți cu albeață sau de niscai urdori, chiar dacă vine înaintea lor vreun lucru mare nu-l văd decât foarte șters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simțul vederii, tot așa și sufletul, de își va subția cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar și cele mai mici greșeli ale sale ca foarte mari și va vărsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu multă mulțumire. Căci s-a spus: Dreptii se vor mărturisi numelui Tău. Dar de va stăruii în dragoste de lume, chiar dacă ar săvârși vreoucidere, sau altă faptă vrednică de mare pedeapsă, o va privi foarte liniștit, iar celorlalte greșeli nu le va da nici o însemnătate, ci le va socoti adeseori ca isprăvi. De aceea nu se va rușina netrebnicul nici chiar să le apere cu căldură. (*Diadoh al Foticeii*)³³
- ✓ Câți ne facem părtași de sfânta cunoștință vom avea parte fără îndoială și de împrăștierea fără de voie. Am însemnat, zice dumnezeiescul Iov, și ceea ce am greșit fără voie. Și a făcut așa cu dreptate. Căci dacă nu ar înceta cineva de-a pomeni pururi pe Dumnezeu și dacă n-ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar cădea în greșeala de voie sau fără de voie. Trebuie prin urmare să aducem îndată Stăpânului mărturisire întinsă și despre greșelile fără de voie, adică să împlinim cu prisosință canonul obișnuit (căci nu este om care să nu facă greșeli omenești), până se va încredința conștiința noastră prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. Căci de vom mărturisi, zice, păcatele noastre, credincios este și drept ca să ne ierte păcatele noastre și să ne curățească de toată nedreptatea. Trebuie să luăm aminte la simțirea cu care facem mărturisirea, ca nu cumva conștiința noastră să se mintă pe sine, cugetând că s-a mărturisit de ajuns lui Dumnezeu. Fiindcă judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bună decât conștiința noastră, chiar dacă ar fi cineva deplin încredințat că nu mai știe nimic necurățit în sine. Prea Înțeleptul Pavel ne învață zicând: Dar nici pe mine nu mă judec. Căci deja nu știu nimic întru mine, dar nu mă îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce mă judecă pe mine este Domnul. Dacă deci nu ne vom mărturisi cum trebuie și pentru greșelile fără voie, vom afla în noi în vremea ieșirii noastre o oarecare frică nelămurită. Trebuie să ne rugăm și noi cei ce iubim pe Domnul, ca să ne aflăm atunci în afară de orice frică. Căci cel ce va fi atunci în frică nu va trece slobod peste căpeteniile iadului. Fiindcă are, ca și aceia, în frica sufletului o mărturie a păcatului său. Dar sufletul ce se veselește în dragostea lui Dumnezeu, în ceasul dezlegării, se înalță atunci cu îngerii păcii deasupra oștilor întunecate. Căci dragostea duhovnicească parcă îl într-aripează, dat fiind că a împlinit fără lipsuri legea. De aceea cei ce ies cu o astfel de îndrăznire din viață vor fi răpiți până în prezența Domnului împreună cu toți Sfinții. Iar cei ce se tem chiar și numai puțin în ceasul morții vor fi lăsați în grămada celorlalți oameni, ca unii ce se află sub judecată; căci ei

vor trebui să fie cercați prin focul judecării și așa să primească partea ce li se cuvine după faptele lor, de la Bunul nostru Dumnezeu și împăratul Iisus Hristos. Fiindcă El este Dumnezeul dreptății și a Lui este bogăția bunătății Împărăției, de care ne va face parte nouă celor ce-L iubim pe El, în veac și în toți vecii vecilor. Amin. (*Diadoh al Foticeii*)³³

^ Să stăm deci, fraților, întru frica lui Dumnezeu, păzind și supraveghind lucrarea virtuților. Să nu dăm pricină de sminteală cunoștinței noastre, ci să luăm aminte la noi înșine întru frica lui Dumnezeu, până când se va dezrobi și ea dimpreună cu noi, ca să se facă între noi ei ea unire deplină. Ea va fi atunci paznica noastră, arătându-ne fiecare lucru de care trebuie să ne ferim. Dacă însă nu o vom asculta, se va depărta de la noi și ne va părăsi și vom cădea în mâinile vrăjmașilor, care nu vor mai avea milă de noi. Căci iată cum ne-a învățat Stăpânul nostru, zicând: Împacă-te cu pârâșul tău, până ești încă pe cale cu el și cele următoare. Pârâșul este conștiința, fiindcă se împotrivește omului ce vrea să facă voia trupului, iar dacă acesta nu vrea să o asculte îl dă pe mâna vrăjmașilor săi. (*Isaia Pustnicul*)³³

Postul, înfrânarea îmbuibarea, beția

- ✓ Uneori trupul e bolnav și de trebuie să mănânci și de două, de trei și de mai multe ori, să nu fie întristat cugetul tău căci ostenelele trupești nu trebuie să fie ținute și în timpuri de boală și de slăbiciune, ci trebuie lăsate atunci mai slobod în anumite privințe, ca să se întărească trupul din nou spre aceleași ostenele ale viețuirii. Iar în privința înfrânării de la anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeiescul cuvânt ca să nu mâncăm ceva, ci a zis: Iată am dat vouă toate, ca pe legumele ierburilor, mâncați-le nimic cercetând, și: Nu cele ce intră în gură spurcă pe om. Deci înfrânarea de la anumite bucate e lucru ce rămâne la alegerea ta, ca o osteneală a sufletului. (*Evagrie Ponticul*)³⁴
- ✓ Când dracul pântecelui, luptând mult și adeseori nu izbutește să strice înfrânarea întipărită, atunci împinge mintea la pofta nevoinței celei mai de pe urmă, aducându-i înainte și cele privitoare la Daniil, viața lui săracă și semințele, și amintește și de viața altor oarecari pustnici care au trăit totdeauna așa, și silește pe ascet să se facă următorul acelora. Astfel, urmărind înfrânarea fără măsură, va pierde și pe cea măsurată, de la o vreme trupul nemaiputând-o păstra din pricina slăbiciunii. Și așa va ajunge să binecuvinteze trupul și să blesteme inima. Socot deci că e drept să nu asculte aceștia de acela și să nu se rețină de la pâine, untdelemn și apă. Căci această rânduială au cercat-o frații, gășind-o foarte bună. Desigur aceasta să nu o facă spre săturare și să o facă numai o dată pe zi. M-aș mira dacă vreunul, săturându-se cu pâine și cu apă, ar mai putea lua cununa nepătimirii. Iar nepătimire numesc nu simpla oprire a păcatului cu fapta, căci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile pătimase, pe care Sfântul Pavel a numit-o și tăiere duhovnicească împrejur a iudeului ascuns. Iar dacă se descurajează cineva auzind acestea, să-și aducă aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame și sete. Dar imită și vrăjmașul adevărului, dracul descurajării, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrânează, retragerea cea mai de pe urmă, îndemnându-l la râvna lui Ioan Botezătorul și a începătorului pustnicilor, Antonie, ca neputând răbda acesta retragerea îndelungată și neomenească, să fugă cu rușine, părăsind locul, iar dracul să se laude zicând: L-am biruit!. (*Evagrie Ponticul*)³⁴
- ✓ Foarte potrivit s-a adăugat apoi la cuvintele: pe piept și pe pânțe, cuvântul vei umbla. Căci *plăcerea nu stăpânește asupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de tulburare*. Dar mai mult decât din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pântecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare cele de sub pânțe, arătând înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din sărăcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pântecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpânind și ținând ea puterea, cad și se nimicesc toate virtuțile: înfrânarea, cumpătarea, bărbăția, răbdarea și toate celelalte. Aceasta a arătat-o Ieremia acoperit, zicând că mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat de jur împrejur zidurile Ierusalimului, numind prin mai marele bucătarilor patima lăcomiei. Căci precum mai marele bucătarilor își dă toată silința să slujească pânțele și născoceste nenumărate meșteșuguri ca să producă plăceri, tot așa lăcomia pântecelui pune în mișcare tot meșteșugul ca să servească plăcerii în vremea foamei; iar felurimea mâncărilor dărâmă și surpă la pământ întăritura virtuților. De fapt mâncările gustoase și meșteșugit drese se fac unelte de dărâmare ale virtuții bine întărite, clătînând și dărâmând statornicia și tăria ei. Pe de altă parte, precum belșugul alungă virtuțile, tot așa puținătatea surpă întăriturile păcatului. Căci așa cum mai marele bucătarilor din Babilon a dărâmat zidurile Ierusalimului, adică ale sufletului pașnic,

trăgându-l cu meșteșugul bucătăriei spre plăcerile trupului, tot așa pâinea de orz a israeliților, rostogolindu-se, a răsturnat corturile madianiților. Fiindcă hrana sărăcăcioasă, rostogolindu-se și înaintând mult, risipește patimile curvie. Căci madianiții poartă simbolul patimilor curviei, fiindcă ei sunt cei ce au dus desfrânările în Israil și au amăgit mare mulțime dintre tineri. Și foarte potrivit zice Scriptura că Madianiții aveau corturi, iar Ierusalimul zid, căci toate cele ce înconjoară virtutea sunt întărite și sigure, iar cele ce susțin păcatul sunt formă și cort, nedosebindu-se întru nimic de nălucire. (*Nil Ascetul*)³⁴

✓ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pânțece? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțece, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însămânțarea aceleiași specii, spre păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)³⁴

✓ Subțiază-ți deci trupul tânăr, o fiule, și îngrașă-ți sufletul nemuritor cu cele spuse înainte, iar mintea înnoiește-ți-o cu virtuțile mai înainte înșirate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrășat cu felurite mâncări și cu băutură de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupești, iar mintea lui e robită de fierberea poftelor rele, neputând să se împotrivească plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sângelui pricinuieste împrăștierea duhului. Mai ales băutura de vin nici să n-o miroasă tinerețea, ca nu cumva prin focul îndoit, născut din lucrarea patimii dinăuntru și din băutura de vin, turnată din afară, să i se înfierbânte peste măsură plăcerea trupului și să alunge de la sine plăcerea duhovnicească a durerii născută din străpungerile inimii și să aducă în ea întunecare și împietrire. Ba de dragul poftei duhovnicești, tinerețea nici la săturarea de apă să nu se gândească. Căci puținătatea apei ajută foarte mult la sporirea cumpătării. După ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredințarea prin experiență. Căci acestea nu ți le rânduiim și hotărâm fiindcă vrem să-ți punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te și sfătuindu-te cu dragoste, ți le dăm ca pe o socotință și cale bună de urmat spre sporirea în fecioria adevărată și în cumpătarea deplină, lăsând la sloboda ta alegere să faci ce vrei. (*Marcu Ascetul*)³⁴

✓ Precum trupul îngreunat de mulțimea mâncărilor face mintea molâie și greoaie, tot așa când e slăbit de prea multă înfrânare face partea contemplativă a sufletului, posomorâtă și neiubitoare de cunoștință. Deci mâncările trebuie să se potrivească cu starea trupului. Când trupul e sănătos, trebuie să fie chinuit atât cât trebuie, iar când e slăbit, să fie îngrijit, dar cu măsură. Căci cel ce se nevoiește nu trebuie să-și slăbească trupul decât atâta cât trebuie ca să-i înlesnească lupta, ca prin ostenele trupului și sufletul să se curățească după cuviință. (*Diadoh al Foticeii*)³⁴

✓ Precum pământul udat cu măsură face să răsară cu cel mai mare spor sămânța curată semănată în

el, dar înecat de multe ploi aduce numai spini și mărcini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu măsură, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele semănate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsară foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom scărda în multă băutură, va preface în spini și mărcini toate gândurile ei. (*Diadoh al Foticeii*) 34

- ∨ Când mintea noastră înoată în valurile băuturii, nu numai că vede în somn cu patimă chipurile zugrăvite de draci, ci își plăsmuiește și în sine anumite vederi frumoase, îmbrățișând cu foc nălucirile sale, ca pe niște amante. Căci înfierbântându-se mădularele ce servesc la împreunarea trupeză de căldura vinului, mintea e silită să-și înfățișeze vreo umbră plăcută a patimii. Se cuvine deci ca, folosindu-ne de dreapta măsură, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s-a născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zugrăvirea păcatului, ea rămâne întreagă lipsită de năluciri și, ceea ce-i mai mult, neafemeiată. (*Diadoh al Foticeii*)34
- ∨ Cei ce vor să-și înfrâneze părțile trupului care se umflă, nu trebuie să umble după băuturile drese, pe care meșterii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pânțele belșugului de mâncări. Căci nu numai calitatea lor e vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci și însăși amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie muiată asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcegării? (*Diadoh al Foticeii*)34
- ∨ Domnul nostru Iisus Hristos, învățătorul acestei sfințite viețuirii, a fost adăpat cu oțet în vremea patimilor de către cei ce slujeau poruncii diavolești, ca să ne lase (îmi pare mie) o pildă învederată despre dispoziția ce trebuie să o avem în timpul sfințitelor nevoințe. Căci nu trebuie să se folosească, zice, de mâncări și băuturi dulci cei ce se luptă împotriva păcatului, ci să rabde mai degrabă, fără șovăire, acreala și amărăciunea luptei. Dar s-a mai adăugat și isop în buretele ocării ca să ni se arate deplin modul în care ne putem curăța. Căci acreala este proprie nevoințelor, iar curățirea e proprie desăvârșirii. (*Diadoh al Foticeii*)34

Râvna, osteneala lenevia, indiferența

- ✓ Dacă întrebuițăm orice sârguință și iscusință ca să scăpăm de moartea trupească, cu atât mai vârtos suntem datori să ne străduim ca să scăpăm de moartea sufletească, pentru că cel ce voiește să se mântuiască nici o piedică nu are, fără numai negrija și lenea. (*Antonie cel Mare*)38
- ✓ Mă aflu în miez de zi lângă Sfântul Macarie și, topindu-mă de sete, i-am cerut apă să beau. Iar el îmi zise: Îndestulează-te cu umbra, căci mulți călătoresc acum și umblă cu corăbiile pe mare și nici pe aceasta nu o au. Apoi mărturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: Îndrăznește, fiule, că eu în douăzeci de ani întregi nu m-am săturat nici de pâine, nici de apă, nici de somn; ci pâinea o mâncam cântărită la cumpănă, apa o beam cu măsură, și numai rezemându-mă puțin de pereți furam oleacă somn. (*Evagrie Ponticul*)38
- ✓ Nu socoti că ai dobândit virtute, dacă n-ai luptat mai înainte până la sânge pentru ea. Căci trebuie să te împotrivești păcatului până la moarte, luptându-te cu el și neslăbind, după dumnezeiescul Apostol. (*Evagrie Ponticul*)38
- ✓ *Privegherea, rugăciunea și răbdarea necazurilor* ce vin asupra noastră aduc inimii zdrobirea neprimejdioasă și folositoare, dacă nu împrăștiem tovarășia lor prin lăcomia după ceva. Căci cel ce rabdă în aceasta, și în celelalte va fi ajutat; iar cel nepăsător și împrăștiat, la ieșirea din trup, cumplit se va chinui. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Inima iubitoare de plăceri, în vremea ieșirii i se face sufletului închisoare și lanț; iar cea iubitoare de osteneală îi este poarta deschisă. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Cel ce se luptă, se înfrânează de la toate; și nu se odihnește până nu va pierde Domnul sămânța din Babilon. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Ostenelelor pentru evlavie le urmează mângâierea. Iar aceasta o cunoaștem prin legea lui Dumnezeu și prin conștiință. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Bine este să folosim prin cuvinte pe cei care întreabă; dar mai bine e să conlucrăm cu ei prin rugăciune și virtute. Căci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine la Dumnezeu, ajută și aproapelui. (*Marcu Ascetul*)38
- ✓ Calea virtuții li se arată celor ce încep să iubească evlavia, aspră și posomorâtă. Nu fiindcă așa este ea, ci fiindcă firea omenească îndată ce-a ieșit din pântec la larg se dă în tovarășia plăcerilor. Căci obișnuințele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s-au pierdut deodată cu amintire plăcerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umblă de aici înainte cu bucurie pe toate cărările virtuților. Pentru aceasta Domnul. Aducându-ne la începutul căii mântuirii, zice: Strămtă și anevoioasă este calea care duce la viață și puțini umblă pe ea. Iar către cei ce vreau să se apuce cu multă hotărâre de păzirea sfintelor Sale porunci, zice: Jugul Meu este blând și sarcina mea ușoară. Deci la începutul nevoițelor trebuie să împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voință oarecum silită, ca, văzând Domnul cel bun scopul și osteneala noastră, să ne trimită voia Lui cea gata de ajutor, ca să slujim apoi cu multă plăcere poruncilor Sale slăvite. Căci atunci ni se întărește de la Domnul voința, ca să facem cu multă bucurie, neîncetat, binele. Atunci vom simți cu adevărat că Dumnezeu este Cel ce lucrează în noi și să vrem și să lucrăm pentru bunăvoință. (*Diadoh al Foticeii*)38

Răbdare, suferință

- Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)39*
- Dacă ești răbdător, pururea te vei ruga cu bucurie. *(Evagrie Ponticul)39*
- Dacă te îngrijești de rugăciune, pregătește-te împotriva năvălirii dracilor și rabdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul ți-l vor chinui. *(Evagrie Ponticul)39*
- Pregătește-te ca un luptător încercat. De vei vedea fără de veste vreo nălucire, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lumină năvălind spre vederea ta, nu te tulbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, să nu-ți slăbească sufletul. Ci stai drept, mărturisind mărturisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi. *(Evagrie Ponticul)39*
- Cel ce rabdă necazurile va ajunge și la bucurii. Și cel ce stăruie în cele neplăcute nu va fi lipsit nici de cele plăcute. *(Evagrie Ponticul)39*
- Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu: *YNu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești»* și cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, folosește-te de rugăciunea scurtă și stăruitoare. *(Evagrie Ponticul)39*
- Nu te teme de nălbitori. Căci deși lovesc călcând și uscă întinzând, prin acestea se fac veșmântul strălucitor. *(Evagrie Ponticul)39*
- Inima învârtoșată este poartă de fier zăvorâtă înaintea cetății; iar celui ce pătimește răul și este strâmtorat i se deschide de la sine, ca și lui Petru. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel nedreptățit de oameni scapă de păcat și pe măsura mâhnirii sale află sprijin împotriva lui. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce crede în răsplata lui Hristos pe măsura credinții sale rabdă bucuros toată nedreptatea. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce se roagă pentru oamenii ce-l nedreptățesc, îi înspăimântă pe draci; iar cei ce luptă cu cei dintâi, e rănit de cei de al doilea. *(Marcu Ascetul)39*
- E mai bine să fim batjocoriți de oameni decât de draci; dar cel plăcut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit. *(Marcu Ascetul)39*
- Ocară de la oameni aduce întristare inimii, dar se face pricină de curăție celui ce o rabdă. *(Marcu Ascetul)39*
- Întâmplarea dureroasă face pe înțelept să-și aducă aminte de Dumnezeu și întristează pe măsura ei pe cel ce a uitat pe Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)39*
- Orice suferință fără voie să te învețe să-ți aduci aminte de Dumnezeu; în acest caz nu-ți va lipsi prilejul spre pocăință. *(Marcu Ascetul)39*
- Gândește-te la sfârșitul oricărui necaz fără voie și vei afla în el pieirea păcatului. *(Marcu Ascetul)39*
- Oricâtă batjocură va răbda cineva pentru adevărul lui Hristos, va primi însutită slavă de la

mulțime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare. *(Marcu Ascetul)*39

- Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi urmează îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- Precum celor ce s-au hrănit fără socoteală le folosește absintul amar, așa celor cu purtări păcătoase le e de folos să pătimească rele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi urmează îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- Necazurile de acum pune-le alătura cu bunătățile viitoare și nicicând descurajarea nu-ți va moleși nevoița. *(Marcu Ascetul)*39
- Primește împletirea celor bune și a celor rele, cu gând egal; și Dumnezeu va netezi neegalitățile dintre lucruri. Neegalitatea gândurilor aduce schimbările stărilor proprii. Căci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca să vie după cele de voie cele fără de voie. *(Marcu Ascetul)*39
- Roagă-te să nu-ți vie încercare; iar când vine, primește-o ca pe a ta, nu ca pe una străină. *(Marcu Ascetul)*39
- Nu socoti că orice necaz vine peste oameni din pricina păcatelor, pentru că sunt unii bine plăcuți și totuși încercați. E drept că s-a scris: «Necuvioșii și nelegiuiții vor fi prigoniți». Dar tot așa s-a scris: «Cei ce voiesc să trăiască cucernic în Hristos, prigoniți vor fi». *(Marcu Ascetul)*39
- Încercările care ne vin pe neașteptate ne învață cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință. *(Marcu Ascetul)*39
- Necazurile care vin asupra oamenilor sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin rugăciune, ne vom bucura iarăși de venirea lucrurilor bune. *(Marcu Ascetul)*39
- Mare virtute e a răbda cele ce vin asupra noastră și a iubi pe cei ce ne urăsc, după cuvântul Domnului. *(Marcu Ascetul)*39
- Răbdarea necazurilor e semnul cunoștinței adevărate; la fel neînvinovățirea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii. *(Marcu Ascetul)*39
- Dacă vei înțelege ce zice Scriptura, că «în tot pământul stăpânesc judecățile lui Dumnezeu», orice întâmplare și se va face învățător spre cunoștința de Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)*39
- Când suferi vreo ocară de la oameni, cugetă îndată la slava ce-ți va veni de la Dumnezeu. Și ocară te va lăsa neîntristat și netulburat; iar slava credincios și nesupus osândeii, când va veni. *(Marcu Ascetul)*39
- Precum cei ce plutesc pe mare răbdă cu plăcere arsura soarelui, la fel cei ce urăsc păcatul iubesc muștrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivesc vântului, cea de-a doua patimilor. *(Marcu Ascetul)*39
- Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile ce vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: «Am doftorit Babilonul și nu s-a vindecat». *(Marcu Ascetul)*39
- Cel ce este nedreptățit de cineva și nu cere de la cel ce l-a nedreptățit ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moșteni viața veșnică. *(Marcu Ascetul)*39
- Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele. *(Marcu Ascetul)*39

- Dacă vrei să-ți amintești neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci rabdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea. *(Marcu Ascetul)39*
- Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi dușmănia care urmează, fără a pune la inimă răul. Căci precum urmează nopțile zilelor, așa urmează răutățile binefacerilor. *(Marcu Ascetul)39*
- În durerile fără voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăvește de muncile veșnice. *(Marcu Ascetul)39*
- Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele făcute mai-nainte, fiecare greșeală aducând după sine ceea ce se leagă de firea ei. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce cunoaște și știe adevărul nu se mărturisește lui Dumnezeu prin amintirea celor săvârșite, ci prin răbdarea celor ce vin pe urmă asupra lui. *(Marcu Ascetul)39*
- Când respingi durerea și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți. Căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc să slujească păcatului chiar și prin cele de-a dreapta (prin virtuți). *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inima sa fără acestea, rătăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce voiește să înlăture relele viitoare e dator să poarte cu plăcere pe cele de acum. Căci astfel împăcându-se înțelepțește cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici pedepse mari. *(Marcu Ascetul)39*
- Cel ce se împotrivesc necazurilor se războiește fără să știe cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le primește întru cunoștință adevărată, acela rabdă pe Domnul, cum zice Scriptura. *(Marcu Ascetul)39*
- După ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum să o porți cu mulțumire, fără întristare și fără pomenirea răului. *(Marcu Ascetul)39*
- Dacă Petru n-ar fi rămas fără izbândă în pescuitul de noapte, nu ar fi izbândit în cel de zi. Și dacă Pavel nu și-ar fi pierdut vederea ochilor, nu ar fi câștigat-o pe cea a minții. Iar dacă Ștefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi văzut pe Dumnezeu, când i s-au deschis cerurile. *(Marcu Ascetul)39*
- Precum lucrarea pentru Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva așteptării se numește încercare. *(Marcu Ascetul)39*
- Tot necazul vădește aplecare voinței, dându-i acestuia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împărtășește de el cunoștința voilor sale ascunse. *(Marcu Ascetul)39*
- De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea, locul și lucrul. Cel ce se lasă povățuit de bună voie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fără de voie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de al doilea. *(Marcu Ascetul)27 39*
- Dacă ești nedreptățit și îți se înăsprește inima, nu te întrista, căci cu bun rost a fost pus în mișcare ceea ce îți s-a întâmplat. Ci bucurându-te, alungă gândurile care răsar, știind că, biruindu-le de la

primul atac, va fi biruit împreună cu ele și răul după ce a fost pus în mișcare; dar dacă gândurile continuă să se miște, și răul sporește. *(Marcu Ascetul)*39

- Toată încercarea se aseamănă cu un târg: cel ce știe să facă negustorie câștigă mult; iar cel ce nu știe suferă pagubă. *(Marcu Ascetul)*39
- Cel ce nu se lasă povățuit de poruncile și de îndemnul Scripturii va fi mânat înainte de biciul calului și de boldul asinului. Iar de se va împotrivi și acestora, i se vor strânge fălcile în zăbale și frâu. *(Marcu Ascetul)*39
- Definiția răbdării: stăruința neîncetată de a vedea cu ochii înțelegerii pe Cel nevăzut, ca văzut. *(Diadoh al Foticeii)*39
- Când din pricina unor boli trupești ce ni se întâmplă, ne scârbim de noi înșine, trebuie să știm că sufletul nostru este încă rob poftelor trupului. De aceea dorește el fericire pământească și nu vrea să se despartă de bunătățile vieții, ci socotește un mare neajuns să nu se poată folosi, din pricina bolilor, de frumusețile vieții. Dar de va primi cu mulțumire supărările bolii, va cunoaște că nu e departe de hotarele neprihănirii. Drept aceea, atunci și moartea o așteaptă cu bucurie, ca fiind mai degrabă pricină a vieții adevărate. *(Diadoh al Foticeii)*39
- Precum ceara, dacă nu e încălzită și înmuiată multă vreme, nu poate primi pecetea întipărită în ea, așa și omul nu poate primi pecetea virtuții lui Dumnezeu, dacă nu e cercat prin dureri și neputințe. De aceea zice Domnul către dumnezeiescul Pavel: «Îți este de ajuns harul Meu. Căci puterea Mea în neputințe se desăvârșește». Dar însuși Apostolul se laudă zicând: «Cu mare plăcere, deci, mă voi lăuda întru neputințele mele, ca să se sălășluiască întru mine puterea lui Hristos». Dar și în Proverbe s-a scris: «Pe care-l iubește Domnul, îl ceartă, și bate pe tot fiul pe care-l primește». Apostolul numește neputințe năpustirile vrăjmașilor crucii, care se întâmplau neconținut lui și tuturor Sfinților, ca să nu se înalțe, cum însuși zice, de bogăția covârșitoare a descoperirii, păzind prin dese umiliri, cu evlavie, darul dumnezeiesc. Iar noi numim neputințe gândurile rele și slăbiciunile trupești. Căci atunci trupurile Sfinților ce se nevoiau împotriva păcatului, fiind predate bătăilor aducătoare de moarte și altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omenească prin păcat. Dar acum bisericile având pace multă din mila Domnului, trebuie să fie cercat trupul celor ce se nevoiesc pentru evlavie cu multe slăbiciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmplă mai ales celor în care cunoștința lucrează întru multă simțire și încredințare, ca să fie feriți de toată slava deșartă și mândria, și să poată primi, cum am zis, cu multă smerenie, pecetea frumuseții dumnezeiești, după Sfântul care zice: « însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne». Deci trebuie să răbdăm cu mulțumire voia Domnului. Căci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie neconținută supărare din partea bolilor și lupta cu gândurile drăcești. Căci cel ce zicea atunci sfinților mucenici prin acele căpetenii nelegiuite să se lepede de Hristos și să dorească slava lumească spune și acum neîncetat aceleași lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile dreptilor și ocăra cumplit pe cinstiții dascăli prin cei ce slujeau socotinelor sale diavolești, aduce și acum felurite pătimiri mărturisitorilor evlaviei, împreună cu multe ocări și umiliri, mai ales când aceștia ajută cu multă putere săracilor ce suferă pentru slava Domnului. De aceea trebuie să ne împlinim mucenicia conștiinței noastre cu multă hotărâre și răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci «răbdând, zice, am așteptat pe Domnul, și a căutat spre mine». *(Diadoh al Foticeii)*39

Rugăciunea

- ∨ Diavolii ori de câte ori ne văd că stăm la rugăciune, ne stau și ei cu sângeală împotriva, sădind în mintea noastră cele ce nu trebuie, ca să ni le aducem aminte sau să le gândim în vremea rugăciunii. Așa vor ei să ducă mintea în robie, iar rugăciunea noastră să o facă nelucrătoare, deșartă și nefolositoare. Căci deșartă cu adevărat și nefolositoare este rugăciunea făcută fără frică, fără trezvie și priveghere. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Când te văd dracii râvnind cu adevărat la rugăciune, îți strecoară gândurile unor lucruri așa zise trebuincioase; și după puțină vreme îți fură amintirea lor, ca mișcându-se mintea spre căutarea lor și neaflându-se, să se descurajeze și să se întristeze foarte. Apoi, când revine iarăși în rugăciune, îi aduce aminte cele căutate și cele amintite mai-nainte, ca mintea căutând să le ia la cunoștință, să piardă rugăciunea, care aduce roade. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Când te va întâmpina o ispită, sau te va ațâța o împotrivire, ca să-ți miști mânia spre cel ce-ți stă împotriva, sau să spui vreo vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mișcarea fără rânduială din tine.40
- ∨ Toate câte le vei face pentru a te răzbuna pe fratele care te-a nedreptățit îți vor fi spre sminteală în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Necazul pe care îl rabzi cu bună înțelegere te va face să-i afli rodul în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Dorind să te rogi cum trebuie, să nu întristezi vreun suflet; iar de nu, în deșert alergi. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Lasă-ți darul tău, zice, înaintea altarului și plecând împacă-te mai întâi cu fratele tău, și apoi venind te vei ruga netulburat. Căci amintirea răului înnegrește cugetul celui ce se roagă și întunecă rugăciunile lui. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Rugându-te tu cum trebuie, și se vor întâmpla astfel de lucruri încât să și se pară că ai dreptate să te folosești de mânie. Dar nu este nici o mânie dreaptă împotriva aproapelui. Căci de vei căuta vei afla că este cu putință să rânduiești lucrul bine și fără mânie. Deci folosește-te de tot meșteșugul ca să nu izbucnești în mânie. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Uneori stând la rugăciune te vei ruga dintr-odată bine; alteori, chiar ostenindu-te foarte, nu vei ajunge la țintă, ca să ceri și mai mult, și primind, să ai un câștig care nu-ți mai poate fi răpit. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Apropiindu-se îngerul, se depărtează grămadă toți cei ce ne tulbură, și mintea se află în multă odihnă, rugându-se curat. Alteori, amenințându-se obișnuitul război, mintea se luptă și nu poate să se liniștească, deoarece s-a amestecat mai-nainte cu felurite patimi. Totuși cerând și mai mult va afla. Căci celui ce bate i se va deschide. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ De multe ori, rugându-mă, am cerut să mi se împlinescă ceea ce am socotit eu că e bine, și am stărui în cerere, silind fără judecată voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine aceea ce știu că este de folos. Iar primind, m-am scârbit pe urmă foarte, că n-am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată este o înțelegere supremă a minții. *(Evagrie Ponticul)40*

- ∨ Roagă-te mai întâi să te curățești de patimi; al doilea, să te izbăvești de neștiință și de uitare; al treilea, de toată ispita și părăsirea. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cere în rugăciune numai *dreptatea și împărăția*, adică *virtutea și cunoștința* și toate celelalte se vor adăuga ție. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Rugându-te, păzește-ți cu putere memoria, ca să nu-ți pună înaintea ale sale, ci mișcă-te pe tine spre gândul înfățișării tale la judecată. Căci de obicei mintea e foarte răpită de memorie în vremea rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Când diavolul cel preaviclean, făcând multe, nu poate împiedica rugăciunea dreptului, o lasă pentru puțină vreme mai domol și pe urmă îl războiește iarăși pe cel ce se roagă. Căci fie că-l aprinde pe acesta spre mânie și așa strică starea lui cea bună dobândită prin rugăciune, fie că-l ațâță la plăcere pătimasă și așa îi pângărește mintea. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ După ce te-ai rugat cum trebuie, așteaptă cele ce nu trebuie și stai bărbătește păzind rodul tău. Căci spre aceasta ai fost rânduit dintru început, ca să lucrezi și să păstrezi. Așadar, după ce-ai lucrat, nu cumva să lași nepăzit ceea ce ai făcut. Iar de nu, n-ai folosit nimic rugându-te. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Tot războiul ce se aprinde între noi și dracii necurați nu se poartă pentru altceva decât pentru rugăciunea duhovnicească. Căci lor le este foarte potrivnică și urâtă, iar nouă foarte mântuitoare și plăcută. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cultivăm virtuțile pentru rațiunile fapturilor și pe acestea le căutăm pentru Rațiunea care le-a dat ființă. Iar aceasta obișnuiește să se descopere în starea de rugăciune. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Starea de rugăciune este o dispoziție nepătimasă, câștigată prin deprindere, care răpește mintea înțeleaptă spre înălțimea spirituală, prin dragoste desăvârșită. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cel ce a atins nepătimirea, încă nu se roagă cu adevărat. Căci poate să urmărească niscai cugetări simple și să fie răpit de istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Când mintea zăbovește în ideile simple ale lucrurilor, încă nu a ajuns la locul rugăciunii. Căci poate să se afle neconținut în contemplația lucrurilor și să flecărească despre înțeleșurile lor, care, deși sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau minții forma și chipul lor și o duc departe de Dumnezeu. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Dacă vrei să te rogi, ai trebuință de Dumnezeu, care dă rugăciune celui ce se roagă. Prin urmare cheamă-l pe El, zicând: Sfințească-se numele Tău, vie împărăția Ta, adică Duhul Sfânt și Fiul Tău, Cel Unul născut. Căci așa ne-a învățat, zicând: În Duh și în Adevăr se cade să ne închinăm Tatălui. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cel ce se roagă în Duh și Adevăr, nu-L mai preamărește pe Ziditor din fapte, ci-L preamărește din El însuși. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Dacă ești teolog (dacă te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat, ești teolog. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Când mintea ta, cuprinsă de mult dor către Dumnezeu, pleacă oarecum câte puțin din trup și se depărtează de toate gândurile, care vin din simțire, din amintire, sau din starea umorală, umplându-se de evlavie și de bucurie, atunci socotește că te-ai apropiat de hotarele rugăciunii. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Duhul Sfânt, pătimind împreună cu noi de slăbiciunea noastră, ne cercetează și când suntem necurați. Și dacă află numai că mintea noastră i se roagă cu dragoste de adevăr, se sălășluiește

în ea și alungă toată ceata de gânduri și de înțeleșuri care o împrejmuesc, îndemnând-o spre dragostea rugăciunii duhovnicești. (*Evagrie Ponticul*)40

- ∨ Rugându-te, să nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici să nu îngădui minții tale să se modelează după vreo formă, ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial și vei înțelege. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Nu vei putea să te rogi cu curăție până ce vei fi împletit cu lucruri materiale și tulburat de griji neconținute. Căci rugăciunea este legătura gândurilor. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Nu poate cel legat să alerge, nici mintea ce slujește patimilor nu poate vedea locul rugăciunii duhovnicești. Căci este trasă și purtată de gândul pățimaș și nu va avea o stare neclintită. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ De te rogi cu adevărat vei afla multă întărire și încredințare și îngerii vor veni la tine ca și la Daniil și-ți vor lumina înțeleșurile celor ce ți se întâmplă. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cunoaște că sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi. Dacă suntem prin urmare cu nepăsare și primim gânduri potrivnice, îi amărâm foarte tare, dat fiind că ei se luptă atâta pentru noi, iar noi nu avem să ne rugăm lui Dumnezeu nici pentru noi înșine, ci disprețuind slujba noastră și, părăsind pe Stăpânul și Dumnezeul acestora, petrecem cu necurații draci. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Psalmodiarea potolește patimile și face să se liniștească neînfrânarea trupului. Iar rugăciunea face mintea să-și îplinească propria lucrare. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Rugăciunea este lucrarea demnă de vrednicia minții, sau întrebuințarea cea mai bună și mai curată a ei. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Psalmodiarea este un lucru al înțelepciunii variate; iar rugăciunea este începutul cunoștinței nemateriale și simple. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Dacă te îngrijești de rugăciune, pregătește-te împotriva năvălirii dracilor și rabdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul ți-l vor chinui. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Cel ce are grijă de rugăciune curată, va pătimi de la draci: ocări, loviri, strigăte și vătămări. Dar nu va cădea, nici nu-și va părăsi gândul, zicând către Dumnezeu: Nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești și cele asemenea. În vremea unor astfel de ispite, folosește-te de rugăciunea scurtă și stăruitoare. (*Evagrie Ponticul*) 40
- ∨ Dacă stai în rugăciune înaintea lui Dumnezeu Atotștiutorul, Făcătorul și Proniatorul tuturor, de ce I te înfățișezi atât de lipsit de judecată, încât îți uiți de frica Lui cea neîntrecută și tremuri de niște țânțari și gândaci? Sau n-ai auzit pe cel ce zice: De Domnul Dumnezeuul tău să te temi, și iarăși: De El se înfricoșează și tremură toate, de fața puterii Lui și cele următoare. (*Evagrie Ponticul*) 40
- ∨ Să ai în rugăciunea ta ochi neîmprăștiat și, lepădându-te de trupul și sufletul tău, trăiește prin mintrie (*Ponticul*) 40
- ∨ Altui iubitor de Dumnezeu, care-și ocupa mintea cu rugăciunea, umblând prin pustie, i s-au arătat doi îngeri, călătorind împreună; dar el nu i-a băgat în seamă, ca să nu se păgubească de ceea ce-i mai bun. Căci își amintea de cuvântul Apostolului, care zice: Nici Începătoriile, nici Puterile nu ne vor putea despărți de dragostea lui Hristos. (*Evagrie Ponticul*)40
- ∨ Rugăciune săvârșește acela care totdeauna primul gând al său ca rod al lui Dumnezeu.40

- ∨ Ca monah ce dorești să te rogi, fugi de orice minciună și orice jurământ. Iar de nu, în zadar îți iei o înfățișare care nu ți se potrivește. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ De vrei să te rogi în duh, nimic să nu iei de la trup și nu vei avea nour care să-ți facă umbră în vremea rugăciunii. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Nu căuta să alungi de la tine sărăcia și strâmtoarea, materiile rugăciunii neîmpovărate. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: Voi alunga pe vrăjmașii mei și-i voi prinde și nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimeri. Asupra-i voi pe ei și nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele, și cele următoare. Iar acestea le vei spune cu ușurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmașilor. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Precum vederea neacoperită și tare a soarelui din miezul zilei, când luminează mai viu, nu folosește ochiului bolnav, așa nu folosește nici întipărirea rugăciunii suprafirești și cu adevărat înfricoșate, care se face în duh, minții pătimase și necurate. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Atenția minții căutând rugăciune va afla rugăciune; căci rugăciunea îi urmează atenției mai mult decât orice altceva. De aceea trebuie să ne sârguim spre ea. *(Evagrie Ponticul) 40*
- ∨ Lauda rugăciunii nu stă simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arată cei ce s-au suit la templu precum și cuvântul: Iar voi, rugându-vă, nu bolborosiți și următoarele. *(Evagrie Ponticul)40*
- ∨ Multe sunt felurile rugăciunii, care de care mai deosebit. Totuși nici una nu este vătămătoare, decât aceea care nu mai este rugăciune, ci lucrare diavolească. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Când îți aduci aminte de Dumnezeu înmulțește rugăciunea, ca atunci când Îl vei uita Domnul să-și aducă aminte de tine. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Nu există rugăciune desăvârșită fără o chemare a minții. Iar cugetul care strigă neîmprăștiat va fi auzit de Domnul. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Minte care se roagă neîmprăștiat strâmtorează și frânge inima; iar inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Dacă, în vreme ce te rogi, te copleșește trândăvia, sau ești supărat în diferite chipuri de păcat, adu-ți aminte de moarte și de muncile înfricoșate. Dar e mai bine să te lipești de Dumnezeu prin rugăciune și nădejde, decât să te gândești la lucruri dinafară, chiar dacă sunt de folos. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Roagă-te stăruitor la orice lucru, ca unul ce nu poți face nimic fără ajutorul lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Rugăciunea neîmprăștiată e semn de iubire față de Dumnezeu la cel ce stăruie în ea. Negrija de ea și împrăștierea ei e dovada iubirii de plăceri. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Toate câte le grăim sau le săvârșim fără rugăciune ni se arată pe urmă sau greșite sau vătămătoare, și ne dovedesc lipsiți de cunoștință prin lucrurile care urmează. *(Marcu Ascetul)40*
- ∨ Bine este să ținem porunca cea mai cuprinzătoare și să nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel să nu trebuiască nici să ne rugăm pentru ceva aparte, ci să cerem numai împărăția lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului. Iar dacă ne îngrijim de fiecare trebuință, suntem datori să ne și rugăm pentru fiecare. Căci cel ce face sau se îngrijește de ceva fără rugăciune nu se află pe

drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: Fără mine nu puteți face nimic. (*Marcu Ascetul*)40

- ✓ Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoștința lucrurilor, ridicată în fața ta de vrăjmașul, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-l săgetăm cu săgețile rugăciunii, stând închiși în cetățuia noastră, decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, uneltind să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui. (*Marcu Ascetul*)40
- ✓ Când îi închidem minții toate ieșirile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupație care să dea de lucru hărniciei ei. Trebuie să-i dăm deci pe: Doamne Iisuse, prin care își poate ajunge deplin scopul. Căci nimeni nu numește Domn pe Iisus, fără numai în Duhul Sfânt. Dar așa de strâns și de neîncetat să privească la acest cuvânt în cămărilor sale, încât să nu se abată nicidecum spre niscai năluciri. Căci toți aceia care cugetă neîncetat la acest nume sfânt și slăvit în adâncul inimii, vor putea vedea odată și lumina minții. Pentru că dacă e ținut strâns în amintire, el arde toată pata de pe fața sufletului, printr-o simțire puternică. Căci Dumnezeul nostru este foc mistuitor ce arde toată răutatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternică a slavei Sale. Căci zăbovind numele acela slăvit și mult dorit prin pomenirea minții în căldura inimii, sădește în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bunătatea Lui, nemaifiind nimic care să ne împiedice. Acesta este mărgăritarul cel de mult preț, pe care-l poate agonisi cineva vânzând toată averea sa, ca să aibă o bucurie negrăită de aflarea lui. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Minte noastră adeseori se simte îngreunată la rugăciune, din pricina mării îngustimi și concentrării a acestei virtuți. Dar îmbrățișează cu bucurie contemplația și cuvântarea de Dumnezeu, dată fiind lărgimea și libertatea de mișcare ce i-o procură vederile dumnezeiești. Ca să nu-i dăm așadar minții puțința să spună multe, sau chiar să zboare peste măsură, să ne îndeletnicim cel mai mult cu rugăciunea, cu cântarea Psalmilor și cu cetirea Scripturilor, netrecând cu vederea nici tâlcurile bărbaților învățați, a căror credință se cunoaște din cuvinte. Pentru că, făcând aceasta, nu lăsăm mintea să amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-i îngăduim să fie furată e slava deșartă și să fie împrăștiată de multa plăcere a vorbăriei, ci o păzim în vremea contemplației în afară de orice lucrare a închipuirii și facem prin aceasta ca aproape toate cugetările ei să fie întovărășite de lacrimi. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniștire (isihie) și îndulcindu-se mai ales cu dulceața rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde și mai multă putere spre a se da cu agerime și fără osteneală contemplațiilor dumnezeiești, sporind totodată cu multă smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie să știm că este și o rugăciune mai presus de orice lărgime. Aceasta însă e proprie numai aceluia care sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de darul Duhului Sfânt. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Când sufletul e plin de belșugul rodurilor sale firești, își face cu glas mai mare și cântarea de psalmi și vrea să se roage mai mult cu vocea. Dar când se află sub lucrarea Duhului Sfânt, cântă și se roagă întru toată destinderea și dulceața, numai cu inima. Stării de suflet celei dintâi îi urmează o bucurie amestecată cu închipuiri, iar celei din urmă, lacrimi duhovnicești și după aceea o mulțumire iubitoare de liniște. Căci pomenirea, rămânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima să izvorască anumite cugetări înlăcrimate și blânde. Atunci se pot vedea cum se seamănă semințele rugăciunii cu lacrimi în pământul inimii, în nădejdea bucuriei secerișului ce va urma. Totuși, când suntem apăsați de multă tristețe, trebuie să facem cântarea rugăciunii cu un glas puțin mai mare, lovind sufletul cu sunete, în nădejdea bucuriei, până ce nourul acela greu va fi împrăștiat de valurile melodiei. (*Diadoh al Foticeii*)40
- ✓ Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte săgetăturile dracilor încât îi pare celui războit că primește chiar săgețile înseși, sufletul urăște cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul

curățirii. Căci dacă nu s-ar îndurera mult de nerușinarea păcatului, nu ar putea să se bucure îmbelșugat de bunătatea dreptății. Cel ce vrea prin urmare să-și curățească inima să o încălzească neconținut cu pomenirea Domnului Iisus, neavând decât acest cuget și acest lucru, fără încetare. Căci cei ce vreau să se lepede de putreziciunea lor nu se cade ca uneori să se roage, iar alții nu, ci pururi să petreacă cu rugăciune în păzirea minții, chiar dacă s-ar afla undeva afară de casa de rugăciune. Căci precum cel ce vrea să curățească aurul, dacă lasă să înceteze oricât de scurtă vreme focul din cuptor, face să se așeze iarăși zgura pe aurul curățit, așa și cel ce uneori pomenește pe Dumnezeu, alții nu, pierde prin întrerupere ceea ce se socotește să câștige prin rugăciune. E propriu bărbatului iubitor de virtute să țină pururi pământul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu, ca așa, curățindu-se răul puțin câte puțin sub dogoarea bunei pomeniri, sufletul să se întoarcă cu desăvârșire la strălucirea sa firească, spre și mai multă slavă. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁰

Sărăcie, detașare, lepădare iubirea de argint, avariția

- ✓ Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a oricărui alt lucru, să știe întâi că trebuie să se mulțumească cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie să le dea înapoi, să fie gata a face aceasta cu recunoștință, întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. Căci după ce s-au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iarăși înapoi. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Cei ce nu sunt mulțumiți cu cele ce le au la îndemnă pentru trai, ci poftesc la mai mult, se fac robi patimilor, care apoi tulbură sufletul și îi insuflă gânduri și închipuiri că cele ce le au sunt rele. Și după cum hainele mai mari mai mari decât măsura împiedică la mișcare pe cei ce se luptă, așa și dorința avuției peste măsură împiedică sufletele să lupte sau să se mântuiască. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Starea în care se află cineva fără să vrea îi este și pază și osândă. Deci îndestulează-te cu cât ai, ca nu cumva purtându-te cu nemulțumire, să te pedepsești singur fără să simți. Iar calea spre aceasta este una singură: disprețuirea celor pământești. (*Antonie cel Mare*)⁴¹
- ✓ Cât privește hainele, să nu poștești să ai haine de prisos, ci îngrijește-te numai de cele care sunt de trebuință trupului. Aruncă mai bine asupra Domnului grija ta și El va purta grija de tine. Căci el se îngrijește, zice, de noi. Dacă ești lipsit de hrană sau de haine, nu te rușina să primești când ți le vor aduce alții, căci rușinea aceasta este un fel de mândrie. Iar dacă prisosești tu în aceasta, dă și tu celui lipsit. Așa voiește Dumnezeu să se chivernisească între dânșii copiii Săi. De aceea scrie Apostolul către Corinteni cu privire la cei lipsiți: Prisosul vostru să împlinească lipsa altora, ca și prisosul acelora să împlinească lipsa voastră; ca să se facă potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit și celui ce are puțin, nu i-a lipsit. Deci având pentru timpul de acum cele de trebuință, nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o săptămână și nici pentru o lună. Căci venind de față ziua de mâine, va aduce El cele de trebuință. Tu caută mai bine împărăția cerurilor și dreptatea lui Dumnezeu. Căutați, zice Domnul, împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹
- ✓ Despre faptul că nu trebuie să ne îngrijim de îmbrăcăminte și bucate, socot de prisos a mai scrie, însuși Mântuitorul oprind acest lucru în Evanghelii. Nu vă îngrijiți, zice, în sufletul vostru ce veți mânca, sau ce veți bea, sau cu ce vă veți îmbrăca, căci toate acestea le fac păgânii și necredincioșii, care leapădă purtarea de grijă a Stăpânului și tăgăduiesc pe Făcătorul. De creștinii este cu totul străin acest lucru, de îndată ce cred că și cele două vrăbii vândute cu un ban stau sub purtarea de grijă a Sfinților îngeri. Au însă dracii și obiceiul acesta: după gândurile necurate, aduc în suflet și pe acelea ale grijii, ca să se depărteze Iisus de la noi, umplut fiind locul cugetării cu mulțime de gânduri, și să nu mai poată rodi cuvântul, fiind copleșit de gândurile grijii. Lepădând dar asemenea gânduri, să lăsăm toată grija noastră în seama Domnului, îndestulându-se cu cele de față, cu îmbrăcăminte și hrană săracăcioasă, ca să slăbim în fiecare zi pe părinții slavei deșarte. Iar dacă cineva socotește că nu-i stă bine în haină săracăcioasă, să privească la Sfântul Pavel cum așteaptă în frig și dezbrăcat, cununa dreptății. Dacă Apostolul a numit lumea aceasta stadion și teatru, oare cel ce s-a îmbrăcat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre răsplătirea chemării de sus a lui Dumnezeu, sau mai poate să lupte cu începătoriile, cu domniile și cu stăpânitorii întunericii veacului acestuia? Eu nu știu dacă-i

va fi cu putință; acest lucru l-am învățat de la înseși cazurile văzute. Căci se va împiedica în haină și se va rostogoli la pământ, ca și mintea de gândurile purtării de grijă, dacă e adevărat cuvântul care zice că mintea rămâne statornic lipită de comoara sa, că unde este comoara ta, acolo va fi și inima ta. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

✓ Când vor fugi degrabă de la noi vreunele din gândurile necurate, să căutăm pricina pentru care s-a întâmplat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de găsit materia, sau pentru nepătimirea noastră, n-a putut vrăjmașul nimic împotriva noastră? De pildă dacă unui pustnic i-ar veni în minte gândul că i s-a încredințat ocârmuirea duhovnicească a primei cetăți, desigur că nu va zăbovi la închipuirea aceasta; și pricina se cunoaște ușor din cele spuse mai înainte. Dar dacă unuia i-ar veni acest gând în legătură cu oricare cetate s-ar nimeri, și ar cugeta la fel, acela fericit este că a ajuns nepătimirea. Asemenea și în privința altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în același chip. Acestea trebuie să le știm pentru râvna și puterea noastră, ca să vedem dacă am trecut Iordanul și ne-am apropiat de verdeață, sau încă petrecem în pustie, loviți de cei de alte neamuri. De pildă foarte multe fețe mi se pare că are dracul iubirii de argint și e foarte dibaci în puterea de-a amăgi. Astfel când e strâmtorat de desăvârșita lepădare de sine, îndată face pe purtătorul de grijă și iubitorul de săraci. Primește bucuros pe străinii care nu-s încă de față, celor lipsiți le trimite ajutor, cercetează închisorile orașului și răscumpără sclavii; arată alipire femeilor bogate, îi face îndatorați pe cei cărora le merge bine, sfătuiește pe alții să se lepede de punga lor largă. Și astfel amăgind sufletul, pe încetul îl învăluie în gândurile iubirii de argint și-l dă pe mâna dracului slavei deșarte. Iar acesta aduce înainte mulțimea celor ce slăvesc pe Domnul pentru aceste purtări de grijă și pune pe unii să vorbească întreolaltă câte puțin despre preoție, prevestind moartea preotului de acum și iscodind nenumărate chipuri ca să nu scape. Și așa biata minte, învăluită într-aceste gânduri, se luptă cu înverșunare cu aceia dintre oameni care nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri și-i primește cu recunoștință. Pe cei ce se împotrivesc îi dă pe mâna judecătorilor și uneltește ca să fie scoși din hotarele cetății. Aflându-se apoi aceste gânduri înlăuntrul său și învărtindu-se în minte, îndată ce înfățișează dracul mândriei, nălucind străluciri neconținute și draci înaripați în văzduhul chilieii, ca până la urmă să scoată pe om din minți. Noi, însă, dorind pierzarea ăstor fel de gânduri, să trăim cu mulțumire în sărăcie. Căci e vădit că nimic n-am adus în lume și nimic nu putem duce din ea. Având hrană și îmbrăcăminte, să ne îndestulăm cu ele, aducându-ne aminte de Sfântul Pavel, care zice că rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint. (*Evagrie Ponticul*)⁴¹

✓ Domnul s-a lepădat cu totul de grija celor pământești și a poruncit să căutăm numai Împărăția Cerurilor, noi însă, silindu-ne să umblăm tocmai pe o cale potrivnică, am nesocotit poruncile Domnului, și depărtându-ne de purtarea lui de grijă, ne-am pus nădejdiile în mâini. El a spus: Priviți la păsările cerului, că nu seamănă, nici nu seceră, nici nu adună în jitnițe și Tatăl vostru cel din ceruri le hrănește pe ele, și iarăși: Priviți la crinii câmpului, cum cresc și nu se ostenesc, nici nu torc. Ba chiar a poruncit Apostolilor să nu-și ia cu ei nici traistă, nici pungă, nici toiag, ci să țină seama de făgăduința nemincinoasă, pe care le-a dat-o trimițându-i la slujba de ajutorare a celorlalți oameni când le-a spus: Vrednic este lucrătorul de hrana sa. El știa că mai mult ne asigură Providența cele necesare, decât sânguința noastră. Noi, însă, nu ne oprim de a agonisi pământ cât se poate de mult. Cumpărăm turme de oi, boi de muncă, râvniți la înfățișare și mărime, și măgari bine hrăniți. Oile vrem să ne dea din belșug lâna pentru trebuințe; boii să ne slujească la lucrarea pământului, aducându-ne nouă hrană, iar lor și celorlalte dobitoace nutreț; în sfârșit vitele de povară să facă mai aleasă hrana necesară, întregind cele ce lipsesc în țară, cu mărfuri din străinătate, pentru a spori plăcerile vieții noastre. Dar nu ne mulțumim numai cu atât, ci alegem și meșteșugurile cele mai aducătoare de câștig, care nu ne lasă deloc vreme să ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toată grijă spre ele. Iar mai pe urmă învinuim

mai de grabă slăbiciunea purtătorului de grijă decât pe noi înșine, pentru alegerea ce am făcut-o. Dar chiar dacă nu mărturisim prin cuvânt, suntem vădiți prin lucruri, că ne bucurăm de-o viețuire asemenea mirenilor, când ne îndeletnicim cu aceleași lucruri ca și ei și mai degrabă zăbovim în ostenele trupești. Astfel mulți cred că evlavie ar fi un prilej de agonisire de lucruri, și că nu alegem viața, odinioară liniștită și fericită, pentru altceva, decât ca printr-o mincinoasă cinstire de Dumnezeu să fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câștigând slobozenie spre plăceri, să putem da pornirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne nu multă nerușinare față de cei simpli, iar uneori și față de cei ce ne întrec, socotim viața virtuoasă ca o îndreptățire la asupra, dar nu ca o pricină de smerenie și de îngăduință. De aceea suntem socotiți chiar de cei ce trebuie să ne cinstească ca o turmă ușuratică. Ne călcăm în picioare unii pe alții prin târguri, amestecați într-o adunătură de tot soiul, neavând nimic care să ne deosebească de ceilalți oameni, cum ar trebui. Vrând să fim cunoscuți nu din felul de viețuire, ci din înfățișare și ocolind ostenele pentru virtute, dorim cu furie slava pe ele, făcând teatru din adevărul de odinioară. De aceea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viața cea preadorită s-a făcut urâtă; și dobânda celor ce viețuiesc cu adevărat întru virtute a ajuns să fie socotită amăgire. Gem orașele de cei ce rătăcesc prin ele degeaba și sunt tulburați cei de prin case, căroro le e silă și să-i mai privească, văzându-i că stăruie la uși, cerșind tot mai nerușinat; iar mulți, după ce sunt primiți în case, fățărind pentru puțin timp evlavie și acoperind cu masca fățarniciei gândul de viclesug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urmă pleacă, încât fac să se întindă peste toată viața monahală un nume urât. Și așa sunt alungați din orașe ca o ciumă cei ce erau odinioară îndreptătorii lor; și sunt izgoșiți ca niște spurcați, mai rău decât cei umpluți de lepră. Mai bucuros se hotărăște cineva să creadă tâlharilor și spărgătorilor, decât celor ce se îndeletnicesc cu viața monahală, socotind că e mai ușor pot să se păzească de răutatea vădită, decât de prefăcuta vrednicie de crezământ, care uneltește în ascuns. Aceștia nici n-au început măcar viața de evlavie și nu cunosc folosul liniștirii, ci au fost împinși la viața singuratică fără judecată poate de vreo strămoșească oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treabă de negustorie, bun pentru câștigarea celor trebuincioase. Și eu socotesc că ar face lucrul acesta mai cuviincios, dacă n-ar umbla pe la toate ușile, ci ar socoti că înfățișarea îi împiedică de la primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând să plătească trupului birul datorat, să nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci și pe cel care l-au născocit desfătărilor celor ce duc un trai molatic, împlinindu-și poftele lor nemăsurate. Dar a tămădui pe cei ce sufăr de aceste boli nevindecabile este foarte greu. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Căci cu ce se alege viața noastră din toată osteneala deșartă în jurul acestora? Nu toată zdroaba omului merge în gura lui? cum zice Eclesiastul. Dar hrana și veșmintele sunt destul pentru susținerea păcătosului acestuia de trup. De ce, așa dar, lucrăm la nesfârșit și alergăm după vânt, cum zice Solomon, împiedicând, din pricina sânguinței pentru cele materiale, sufletul să se bucure de bunurile dumnezeiești și încălzind trupul mai mult decât se cade? Îl hrănim ca să ne facem un dușman vecin cu noi, ca să nu fie în lupta lui cu sufletul numai egal, ci, din pricina mării lui puteri, să fie mai tare în războiul lui împotriva sufletului, neîngăduind ca aceasta să fie cinstit și încununat. Căci în ce costă trebuința trupului, pe care luând-o ca motiv mincinos, întindem pofta până la greutăți nebunești? Ea constă, desigur, în pâine și apă, dar nu ne dau izvoarele apă din belșug? Iar pâinea nu e atât de ușor de câștigat de cei ce au mâini? Și ne-o putem agonisi prin astfel de lucrări, prin care trebuința trupului se împacă fără ca să fim împrăștiați, decât foarte puțin, sau deloc. Dar ne dă oare mai multă grijă îmbrăcămintea? Nici aceasta, dacă nu avem în vedere moliciunea venită din obișnuință, ci numai trebuința. Ce haine din pânză de păianjen, ce vizon, sau porfiră, sau mătase a purtat primul om? Nu i-a întocmit Făcătorul o haină din piei și nu i-a poruncit să se hrănească cu ierburi? Punând aceste hotare trebuinței trupului, a oprit și osândit de departe urâciunea viețuirii de acum a omului. Nu mai spun că și acum va hrăni pe cei ce bine viețuiesc, Cel ce hrănește păsările cerului și le îmbracă,

Cel ce împodobește crinii câmpului cu atâta frumusețe, fiindcă nu e cu putință să-i convingem pe cei ce s-au depărtat așa de mult de la această credință. Căci cine nu va da cu bucurie cele de trebuință aceluia care viețuiește întru virtute? Unde este, așadar, și la ce folosește sânguinta noastră, dacă Dumnezeu ține cârma lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputințe, se va zice, trupul are lipsă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivesc cu făgăduința? Desigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să mai trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să țină cumpănă slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununi pentru bărbăție; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui Celui ce este izvorul mântuirii și al înțelepciunii. Bine este, așadar, iubiților, să ne ridicăm iarăși la vechea fericire și să ne însușim din nou viețuirea celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor care au început această viețuire, dacă vor lăsa celor ce după ei chipul unei viețuiri desăvârșite, care va fi înălțarea lor. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduiind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede cu desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Nu e de nici un folos a se lepăda de lucruri cei ce nu stăruiesc în această judecată, ci se lasă târâți și duși iarăși de gând și de aceea se întorc neconținut spre cele părăsite, vădindu-și dragostea față de ele, ca femeia lui Lot. Căci aceea, întorcându-se, stă până azi, prefăcută în stâlp de sare, ca pildă celor ce nu ascultă. Tot astfel îi întoarce obișnuința, al cărei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor să se despartă fără să se schimbe. Dar ce vrea să spună și legea, care poruncește ca cel ce intră în templu, după ce a împlinit cele ale rugăciunii, să nu se întoarcă pe aceeași poartă pe care a intrat, ci să iasă pe cea dimpotrivă făcându-și drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât că nu trebuie să-și slăbească cineva prin îndoieli încordarea pășirii înainte spre virtute. Căci neîncetatele aplecări spre lucrurile din care am ieșit ne trag prin obișnuință cu totul spre cele dindărăt și, slăbănogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele și o fac să tânjească după vechile păcate. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Fiindcă obișnuința trage pe om la sine cu putere și nu-l lasă să se ridice la cea dintâi deprindere a virtuții. Pentru că din obișnuință se naște deprinderea, iar din deprindere se face firea. Și a strămuta firea și a o schimba este lucru anevoios. Chiar dacă e clintită puțin cu sila, îndată se întoarce la sine. Iar dacă a fost scoasă din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dacă nu se pune multă osteneală spre a o aduce la calea ei, căci vrea mereu să revină la deprinderea

din obișnuință, pe care a părăsit-o. Privește la sufletul care se ține lipit de obișnuințe, cum șade lângă idoli, lipindu-se de materiile fără formă, și nu vrea să se ridice și să se apropie de rațiunea care caută să-l călăuzească spre cele mai înalte. El zice: Nu pot să mă ridic înaintea ta, fiindcă mă aflu în rânduiala obișnuită a femeilor. Căci sufletul care se odihnește de mulți ani în lucrurile vieții, șade lângă idoli, care pe ei sunt fără formă, dar primesc forme de la meșteșugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru fără formă, bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, care nu au în ele nici un chip statornic și hotărât ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formă le dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, care nu slujesc spre nimic folositor. (*Nil Ascetul*)27 41

✓ Să râvnim virtuțile sfinților și, desfăcându-ne de poruncile slujirii trupului să urmărim slobozirea. Pe asinul sălbatic, lăsat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude răcnetele mânătorului și-și bate joc de zarva orașelor, chiar dacă l-am făcut până acum să poarte poveri, înjugându-l la patimile păcatului, să-l dezlegăm de legături, oricât s-ar împotrivi cei ce îi sunt stăpâni nu prin fire, ci și-au câștigat stăpânirea prin obișnuință. Desigur aceștia vor auzi și se vor supune, dacă vom arăta nu numai cu limba și cu glasul simplu, ci cu toată starea dinăuntru a sufletului, că Domnul are trebuință de el. Și îndată îl vor trimite pe el, ca, după ce va fi împodobit cu veșmintele apostolești, să se facă purtător al Cuvântului; sau, fiind slobozit să se întoarcă în străvechile imașuri ale Cuvântului, să caute, dincolo de orice verdeață (ceea ce înseamnă a rămânea la frunzișul sau la litera dumnezeieștii Scripturi), ca să fie călăuzit la viața cea necuprinsă, care rodește la un loc hrană și desfătare multă. Dar se ivește întrebarea cum caută dincolo de orice verdeață asinul sălbatic lăsat slobod de Dumnezeu în pustie, odată ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca sălaș pământul sărat, știut fiind că pământul sărat și pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru creșterea verdeței? Înțelesul este acesta, că numai cel pustiu de patimi este în stare să caute cuprinsul contemplației în cuvintele dumnezeiești, după ce s-a uscat din el mustul patimilor. (*Nil Ascetul*)41

✓ Să părăsim lucrurile lumești și să tindem spre bunurile sufletului. Până când vom rămânea la jocurile copilărești, neprimind cuget bărbătesc? Până când vom lucra mai fără judecată ca pruncii, neînvățând nici măcar de la aceia cum se înaintează la lucrurile mai înalte? Căci aceia, schimbându-se cu vârsta, își schimbă și aplecarea spre jocuri și părăsesc cu ușurință plăcerea pentru cele materiale. Doar știm că numai materia copilăriei e alcătuită din nuci, biciuri și mingi. Copiii sunt împătimiți de ele numai până ce au mintea nedesăvârșită și le socotesc lucruri de preț. Dar după ce a înaintat cineva cu vârsta și a ajuns bărbat, le aruncă pe acelea și se apucă de lucruri serioase cu multă sârguință. Noi însă am rămas la pruncie, minunându-se de cele ale copilăriei, care sunt vrednice de răs, și nu vrem să ne apucăm de grija celor mai înalte și să începem a ne gândi la cele cuvenite bărbaților. Ci părăsind cugetul bărbătesc, ne jucăm cu lucrurile pământești ca și cu niște nuci, dând prilej de răs celor ce judecă lucrurile urmând rânduiala firii. Căci pe cât este de rușinos să vezi un bărbat întreg șezând în cenușă și desenând în țărână figuri copilărești, tot pe atât de rușinos să vezi pe cei ce umblă după agonisirea bunurilor veșnice, tăvălindu-se în cenușa celor pământești și rușinând desăvârșirea făgăduinței, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei stări a noastre, pe cât se vede, stă în faptul că socotim că nu există nimic mai bun decât cele văzute și nu cunoaștem, în comparație cu neînsemnătatea celor de acum, covârșirea bunătăților viitoare; înconjurați de strălucirea bunătăților de aici, socotite de preț, ne legăm deplin cu pofta de ele. Căci totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, care moștenesc dreptul acelorora. Fiindcă dacă am avea o înțelegere mai înaltă despre cele viitoare, n-am rămânea lipiți de acestea. (*Nil Ascetul*)41

✓ Să ne dezbrăcăm deci, rogu-vă, de toate, căci vrăjmașul ne așteaptă la luptă gol. Oare atleții luptă

îmbrăcați? Legea de luptă îi aduce în arenă dezbrăcați. Fie că e cald, fie că e frig, așa intră ei acolo, lăsând afară veșmintele. Iar dacă vreunul dintre ei nu vrea să se dezbrace, nu primește nici lupta. Noi însă, care am făgăduit să luptăm și încă cu vrăjmași cu mult mai ageri decât cei ce luptă la arătare, nu numai că nu ne dezbrăcăm, ci încercăm să luptăm luând pe umeri încă și nenumărate alte poveri, dând vrăjmașilor multe mânere de care să ne poată prinde. De aceea zice proverbul către cel ce gătește pe luptător: Scoate-i haina, căci a trecut la rând. Până ce era afară de locul de luptă, i se potriveau bine hainele celor care nu luptă, acoperindu-i bărbăția luptătoare cu învelișul veșmintelor. Dar odată ce a trecut la luptă scoate-i haina. Pentru că trebuie să se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci și uns. Căci prin dezbrăcare luptătorul nu mai are de ce să fie prind de către potrivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dacă ar fi prins vreodată, i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scapă din prinsoare. De aceea potrivnicii caută să arunce cu țărână unul în celălalt, ca, înăsprind prin praf alunecășul undelelemnului, să se poată face ușor de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile pământești în lupta noastră; și ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aici lipsa de griji. Și precum acolo cel uns se desface cu ușurință din prinsoare, dar dacă ar lua pe el praf, cu anevoie ar scăpa din mâna protivnicului, tot așa aici, cel ce nu se îngrijește de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dacă e plin de griji și își înăsprește lunecășul lipsei de griji a minții prin praful grijilor, cu anevoie va scăpa din mâna aceluia. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Bine este dar să rămânem între hotarele lucrurilor de trebuință și să ne silim cu toată puterea să nu trecem dincolo de acestea, căci dacă suntem duși de poftă spre cele plăcute ale vieții, nici un temei nu mai oprește pornirea noastră spre cele dinainte. Fiindcă ceea ce este peste trebuință nu mai are nici un hotar, ci o năzuință fără sfârșit și o deșertăciune fără capăt sporește neconținut osteneala în jurul lor, hrănind pofta, ca pe o flacăra, prin adăugirea materiei. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Căci cei ce au trecut odată hotarele trebuinței firești și încep să înainteze în viața materială, voiesc să adauge la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la apă, vinul care se face de aici înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de preț. Ei nu mai vreau să se mulțumească cu veșmintele de trebuință, ci mai întâi își cumpără lână de cea mai frumoasă, alegând însăși floarea lânii, apoi trec de la aceasta la stofele amestecate din in și lână, pe urmă umblă după haine de mătase, la început după cele simple, apoi după cele împetrișate cu războaie, cu fiare și cu istorii de tot felul, își adună apoi vase de argint și de aur, care slujesc nu numai la mese, ci și dobitoacelor, și le așează pe multe policioare. Ce să mai spunem despre ambiția lor atât de deșartă, pe care o întind până la cele mai necinstite trebuințe, neprimind să li se facă nici măcar de necinste din altă materie, ci vrând să le facă argintul și această slujbă? Căci așa este plăcerea. Se întinde pe sine până la cele mai de pe urmă și cinstește lucrurile necinstite prin strălucirea materiei. Dar a căuta acest prisos e un lucru potrivit firii. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Căci viețuirea potrivit cu firea ne-a fost rânduită aceeași nouă și dobitoacelor, de către Făcător. Iată v-am dat vouă, zice Dumnezeu către oameni, toată iarba câmpului, ca să fie vouă și dobitoacelor spre mâncare. Primind deci împreună cu necuvântătoarele o hrană de obște, dar stricând-o prin născocirile noastre într-una mai desfătătoare, cum nu vom fi socotiți, cu drept cuvânt, mai necuvântători decât acelea, dacă dobitoacele rămân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi, oamenii cinstiți, cu rațiune, am ieșit cu totul din vechea rânduială? Căci care sunt fripturile dobitoacelor, care sunt nenumăratele meșteșuguri ale plăcintarilor și bucătarilor, care stârnesc plăcerile ticălosului de pânțec? Oare nu iubesc acelea vechea simplitate, mâncând iarba și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțec, pentru că nu-și aprind dorințele cu nici o mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbătuș și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnește această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însăsmânțarea aceleiași specii, spre

păstrarea neamului; în cealaltă vreme așa de mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenilor, pofta nesăturată după plăcerile desfrânate, odrăslită din belșugul și felurimea mâncărilor, le-a semănat dorințe furioase, neîngăduindu-le patima să se liniștească în nici o vreme. (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Dacă L-a chemat și pe Domnul însuși, zicându-i: Toate ți le voi da ție, de vei cădea și Te vei închina mie, și dacă a încercat să amăgească prin lucruri ce par strălucitoare și pe Cel ce n-are trebuință de ele, cum nu-și va închipui că poate să amăgească pe oamenii ușor de prins, care sunt așa de aplecați spre lucrurile sensibile? (*Nil Ascetul*)⁴¹

✓ Nimic n-a folosit cel ce s-a lepădat de toate și se îndulcește cu patima. Căci ceea ce făcea prin avuție, face și acum neavând nimic. De asemenea cel ce se înfrânează, dacă agonisește avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; căci lor este aceeași pentru plăcerea din cuget, iar tatăl este altul pentru deosebirea patimii. (*Marcu Ascetul*)⁴¹

✓ Legea poruncește figurat să lucrăm șase zile, iar a șaptea să ne odihnim. Lucrarea sufletului stă în facerea de bine prin bani și lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate și a le da săracilor, după cuvântul Domnului. Și cel ce ajuns astfel la odihnă prin lepădarea de averi, petrece în nădejdea mintală. La această odihnă ne îndeamnă și Pavel să intrăm cu sânguință, zicând: Să ne silim să intrăm la această odihnă. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hotărând că aici este răsplata obștească, ci fiindcă trebuie să avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inimă și apoi să intrăm, pe măsura vredniciei noastre, în Împărăția Cerurilor. Acesta descoperind-o și Domnul a zis: Împărăția Cerurilor este înăuntrul vostru! Dar a spus-o și Apostolul: Credința e adevărarea celor nădăjduite; și iarăși: Alergați așa să o luați; și iarăși: Cercetați-vă pe voi înșivă de sunteți în credință. Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos locuiește în voi? Afară numai dacă nu sunteți creștini netrebniți. (*Marcu Ascetul*)⁴¹

✓ Definiția neibirii de argint: a vrea să nu ia bani, așa cum vrea cineva să aibă. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

✓ E foarte potrivit și cât se poate de folositor ca odată ce am cunoscut calea evlaviei să vindem îndată toate avuțiile noastre, iar banii de pe ele să-i împărțim după porunca Domnului, ca nu cumva, pe motiv că vrem să împlinim poruncile totdeauna, să nesocotim porunca mântuitoare. Căci făcând așa vom dobândi întâi negrija cea bună și apoi sărăcia nepândită care ne ține cugetul mai presus de orice nedreptate și de orice judecată, dat fiindcă nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtuți ne va încălzi și ne va odihni la sânul ei, pe noi cei rămași goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mamă care își încălzește copilul, luându-l în brațele sale, când din simplitate copilărească acela și-a aruncat departe de el haina de care s-a dezbrăcat, găsind plăcere, din pricina nerăutății, mai degrabă în goliciune, decât în culoarea pestriță a hainei. Căci zice Scriptura: Domnul păzește pe prunci; de aceea m-am smerit, iar El m-a mântuit. (*Diadoh al Foticeii*)⁴¹

Sfaturi generale, pilde

- ✓ Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toată bunăvoința și, dorind cele cerești, disprețuiesc cele pământești. Unii ca aceștia nu plac la mulți, dar nici lor nu le plac multe de aceea sunt nu numai urâți, ci și luați în râs de mulți smintiți. Ei însă rabdă toate în sărăcie, știind că cele ce par multora rele pentru ei sunt bune. Căci cel ce înțelege cele cerești crede lui Dumnezeu, știind că toate sunt făpturile voi Lui. Cel ce însă nu le înțelege nu crede niciodată că lumea este zidirea lui Dumnezeu și că a fost făcută pentru mântuirea omului. *(Antonie cel Mare)*⁴³
- ✓ Numai omul este în stare să primească pe Dumnezeu, căci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Și prin toate prevestește oamenilor vrednici de el bunătățile viitoare. *(Antonie cel Mare)*⁴³
- ✓ Fă bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grăi de rău pe vrăjmașul tău către nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrânarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoștința de Dumnezeu: să-i urmezi Lui cu smerită cugetare și printr-unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rând, ci a sufletului care are minte. *(Antonie cel Mare)*⁴³
- ✓ Când te întorci cu mulțumire spre așternutul tău, aducându-ți aminte de binefacerile și de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu și umplându-te de înțelegerea cea bună, te vei veseli și mai mult, iar somnul trupului tău se va face trezvie a sufletului și închiderea ochilor tăi, vedere adevărată a lui Dumnezeu. Atunci tăcerea ta, umplându-se de bunurile primite, va da din tot sufletul și puterea o adânc simțită slavă Dumnezeului a toate. Căci de va lipsi păcatul din om, o singură mulțumire cumpănește mai mult decât toată jertfa cea de mare preț înaintea lui Dumnezeu. *(Antonie cel Mare)*⁴³
- ✓ Este de trebuință să arătăm și căile monahilor care au călătorit mai înainte de noi și pe acelea să umblăm și noi. Căci multe sunt cele făcute și zise de ei bine. Între ele și aceasta o zice careva dintre dâșii: Mâncarea mai uscată și viețuirea aspră, împreună cu dragostea, duce pe monah mai repede la limanul nepătimirii. *(Evagrie Ponticul)*⁴³
- ✓ Ce este binele, dacă nu Dumnezeu? Așadar, să-l lăsăm Lui toate cele ce ne privesc și ne va fi bine. Căci Cel ce e bun desigur că e și dătătorul darurilor bune. *(Evagrie Ponticul)*⁴³
- ✓ Nimic nu duce pe cineva așa de neîndoielnic la munci, ca a face pe mulți să râvnească la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imită e adaos la pedeapsa celui ce l-a învățat. Dar nu mică este osânda și a celor ce nu au lepădat imitarea ca rușinoasă, fiindcă s-au făcut învățători ale celor rele, de a căror lecție blestemată fug, cu bună judecată, cei ce se folosesc de cuget înțelept. *(Nil Ascetul)*⁴³
- ✓ Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- ✓ Cel ce, asemenea orbului, și-a lepădat haina și s-a apropiat de Domnul se face ucenicul Lui și propovăduitorul învățăturilor celor mai înalte. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- ✓ Pe cel ce a încetat de-a mai păcătui și s-a pocăit nu-l mai mustra; iar de zici că pentru Dumnezeu îl mustri, mai întâi descoperă-ți păcatele tale. *(Marcu Ascetul)*⁴³
- ✓ Primește necazurile, că întru nimic nu te păgubește în cele ce le ai de mai înainte; dar leapădă lăcomia, căci ai să dai socoteală. *(Marcu Ascetul)*⁴³

- ∨ Nu cugeta și nu face nimic, fără un scop plăcut lui Dumnezeu. Căci *cel ce călătorește fără scop, va osteni în zadar. (Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce nu poartă grijă după puterea lui de toate virtuțile săvârșește un păcat anevoie de iertat; dar *rugăciunea și milostenia întorc pe cei ce nu poartă de grijă. (Marcu Ascetul)43*
- ∨ Când un om folosește pe altul prin cuvinte sau fapte, să știe amândoi că e de față harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu înțelege aceasta va fi stăpânit de cel ce înțelege. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce laudă pe aproapele în chip fățarnic îl va osândi după o vreme și va fi el însuși rușinat. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Față de încercările care vin, mulți s-au împotrivit în multe chipuri. Dar fără *rugăciune și pocăință*, nimeni n-a scăpat de asuprire. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cele rele își primesc puterea una de la alta; de asemenea și cele bune cresc una prin alta și pe cel părtaș de ele îl mână și mai mult înainte. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Slăbănogul pogorât prin acoperiș este păcătosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința aceluia. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ De vrei să te mântuiești, iubește cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, mustrarea. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de năpârci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Slăbănogul pogorât prin acoperiș este păcătosul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința aceluia. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce le cercă toate și reține binele va fugi pe urmă de tot răul. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Bărbatul îndelung răbdător are multă cuminenie; asemenea și cel ce-și apropie urechea de cuvintele înțelepciunii. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Celui învățat la inimă nu-i folosește cuvântul unei cunoștințe mai subțiri, pentru că dacă nu e înfricat, nu primește durerile pocăinței. *(Marcu Ascetul)7*
- ∨ Pe omul puternic să nu-l muștri pentru slavă deșartă, ci arată-i viitoarea necinste. Căci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat fără greutate. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Cel ce urăște mustrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iubește va lupta și cu obișnuința. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Când, pentru vreo binefacere trupească, lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, același om pe urmă ți se va arăta că e rău. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Întâmplările sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele convenite după voia lui Dumnezeu. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Dumnezeu judecă faptele după intențiile lor. Căci zice: Să-ți dea ție Domnul după inima ta. *(Marcu Ascetul)43*
- ∨ Conștiința e o carte naturală. Cel ce o citește cu fapta face experiența ajutorului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)43*

- ✓ Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu și o împlinește după putere prin osteneți mici scapă de cele mari. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Domnul e ascuns în poruncile Sale. Și cei ce-L caută pe El, îl găsesc pe măsura împlinirii lor. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Fă totdeauna binele după putere, iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic căci cel se întoarce înapoi nu este vrednic de Împărăția Cerurilor. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Hristos a murit, după Scripturi, pentru păcatele noastre și celor ce îi slujesc bine le dăruiește slobozirea. Căci zice: Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria Domnului tău. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel ce vrea să facă ceva și nu poate e socotit de către cunoscătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când auzi Scriptura zicând că Dumnezeu va răsplăti fiecăruia după faptele sale, să nu înțelegi că e vorba de o vrednicie egală cu Gheena sau cu Împărăția, ci că Hristos va răsplăti faptele necredinței în El sau ale credinței, nu ca un schimbător care cântărește prețul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul și Răscumpărătorul nostru. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Este o poruncă restrânsă și este alta cuprinzătoare. Prin cea dintâi, se poruncește să dăm o parte din ceea ce avem celui ce n-are; printr-a doua, se poruncește lepădarea de toate avuțiile. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Nici una din virtuți nu deschide singură, prin sine, ușa firii noastre, dacă nu sunt împletite toate întreolaltă. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Dacă suntem datori să facem în fiecare zi toate câte le are firea noastră bună, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe care le-am făcut mai înainte? Orice prisos de virtute am adăuga astăzi, el e o dovadă a negrijii trecute, nu e un drept de răsplată. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Dacă fapta rău plănuită îi este stricăcioasă oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grijă de amănuntele ei. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel ce priveghează, rabdă și se roagă nestrâmtorat, se împărtășește în chip vădit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabdă totuși cu voia, primește și el îndată ajutor. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Atâta adevăr se cuprinde în cunoștința fiecăruia, câtă siguranță îi dau *blândețea*, *smerenia* și *dragostea*. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Dacă vrei să-l folosești fără vorbă multă pe iubitorul de învățătură, îndeamnă-l la *rugăciune*, la *credință dreaptă* și la *răbdarea necazurilor*. Căci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtuți. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel *blând* pentru Dumnezeu e mai înțelept decât cei înțelepți și cel *smerit cu inima* e mai puternic decât cei puternici. Căci ei poartă jugul lui Hristos întru cunoștință. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Cel ce s-a bucurat de plăcerile trupești mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneți însutite. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ De suntem pătimiși, trebuie să *ne rugăm* și să *ne supunem*. Căci de abia cu ajutor ne putem război cu obișnuințele păcatului. Cel ce-și lovește voia cu *supunerea* și cu *rugăciunea* este luptător cu bun meșteșug, vădind lupta mintală pe care o poartă, prin reținerea de la cele supuse

simțurilor. (*Marcu Ascetul*)43

- ✓ Adeseori cel ce spune adevărul e urât de cei fără de minte, după Apostol. Iar cel fățarnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăți nu ține multă vreme. Căci Domnul va răsplăti fiecăruia, la vremea sa, ceea ce trebuie. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când vrei să descurci un lucru încurcat, caută în privința lui ce place lui Dumnezeu, și vei afla dezlegarea folositoare. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobește prin înfrânarea de la trei lucruri: de la *somn*, de la *hrană* și de la *lenevirea trupească*. Căci prisosința acestora sădește iubirea de plăcere; iar iubirea de plăcere primește gândurile rele. Pe de altă parte, ea se împotrivesc atît rugăciunii, cât și slujirii cuvenite. (*Marcu Ascetul*)43
- ✓ Când facultatea impulsivă (mânia) a sufletului se pornește împotriva patimilor, trebuie să știi că este vreme de tăcere, căci este ceas de luptă. Iar când vede cineva că starea aceasta de neliniște a ajuns la liniște, fie prin rugăciune, fie prin milostenie, să se lase mișcat de dragostea cuvintelor, asigurând însă prin legăturile smeritei cugetări aripile minții. Căci pînă nu se smerește cineva foarte prin disprețuirea de sine, nu poate grăi despre măreția lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Rănile primite de trup, dacă s-au înăsprit și s-au umplut de murdărie, nu simt lucrarea leacului: dar după ce sunt curățite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tămăduire desăvârșită. Așa și sufletul: cîtă vreme e neîngrijit și acoperit în întregime de lepra voluptății, nu poate simți frica lui Dumnezeu, chiar dacă i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricoșată și aspră a lui Dumnezeu. Dar când începe să se curățească cu multă luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevărat al vieții, care muștrându-l, îl arde ca într-un foc fără durere. Pe urmă, curățindu-se treptat, ajunge la curățirea desăvârșită, sporind în dragoste pe măsură ce se micșorează frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desăvârșită, în care, cum am zis, nu mai este frică, ci nepățimirea deplină, produsă de slava lui Dumnezeu. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Ține de sufletul curat cuvântul fără pizmă, rîvna fără răutate îi dragostea neîncetată față de Domnul slavei. Atunci și mintea își potrivește cumpenele sale cu exactitate, fiind de față în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecată. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Nimeni nu poate iubi sau crede cu adevărat, dacă nu se are pe sine însuși pârâș al său. Căci când cunoștința noastră se tulbură prin muștrările ce și le face, nu mai e lăsată mintea să simtă mireasma bunurilor supra-lumești, ci îndată e cuprinsă de îndoială: pe de o parte dorește acea mireasmă cu ardoare pentru experiența lor anticipată prin credință, pe de alta nu o mai poate prinde cu simțirea inimii prin dragoste, din pricina deselor împunsături ale conștiinței muștrătoare. Dar curățindu-ne pe noi înșine printr-o atenție mai fierbinte, vom câștiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobîndind o și mai deplină experiență. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Domnul zice în Evanghелиi că nu poate fi scos cel tare din casa Sa, dacă nu-l va scoate unul și mai tare, după ce l-a legat și jefuit. Cum poate deci cel scos cu atîta rușine să intre iarăși și să petreacă împreună cu Stăpînul adevărat, care se odihnește în casa Sa cum vrea? Căci nici împăratul nu se va gândi să lase împreună cu el în curțile împărătești pe tiranul, care i-a stat cîndva împotriva și pe care l-a biruit. Mai de grabă îl va omorî îndată, sau îl va lega pentru o lungă pedeapsă și-l va preda oștilor sale spre o moarte de ocară. (*Diadoh al Foticeii*)43
- ✓ Două bunuri ne aduce nouă harul cel sfânt prin Botezul renașterii, dintre care unul covârșește nemărginit pe celălalt. Cel dintâi ni se dăruiește îndată, căci ne înnoiește în apa însăși și luminează toate trăsăturile sufletului, adică chipul nostru, spălînd orice zbârcitură a păcatului nostru. Iar celălalt așteaptă să înfăptuiască împreună cu noi ceea ce este asemănarea. Deci cînd

Începe mintea să guste într-o multă simțire din dulceața Preasfântului Duh, suntem datori să știm că începe harul să zugrăvească, așa zicând, peste chip, asemănarea. Căci precum zugrăvii desemnează întâi cu o singură culoare figura omului, apoi, înflorind puțin câte puțin culoarea prin culoare, scot la arătare chipul viu al celui zugrăvit până la firele părului, așa și sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez chipul omului la forma în care era când a fost făcut, iar când ne vede dorind cu toată hotărârea frumusețea asemănării și stând goi și fără frică în atelierul lui, înflorește o virtute prin alta și înalță chipul sufletului din strălucire în strălucire, dăruindu-i pecetea asemănării. Așa încât simțirea ne arată cum ia formă în noi asemănarea, dar desăvârșirea asemănării o vom cunoaște abia din iluminare. Căci toate virtuțile le primește mintea prin simțire, înaintând după o măsură și rânduială negrăită. Dar dragostea duhovnicească nu o poate câștiga cineva până ce nu va fi iluminat într-o toată încredințarea de Duhul Sfânt. Căci până ce nu primește mintea în chip desăvârșit asemănarea prin lumina dumnezeiască, poate avea aproape toate celelalte virtuți, dar este încă lipsită de dragostea desăvârșită. Iar când se va asemăna cu virtutea lui Dumnezeu (vorbesc de asemănare, cât e cu putință omului), atunci va purta și asemănarea dragostei dumnezeiești. Căci precum în cazul portretelor pictate, dacă se adaugă chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveală până și asemănarea zâmbetului celui pictat, așa și la cei zugrăviți după asemănarea dumnezeiască de către harul dumnezeiesc, dacă se adaugă lumina dragostei, chipul, e ridicat cu totul la frumusețea asemănării. Nici nepătimirea nu poate dăruia sufletului altă virtute; fără numai dragostea. Căci dragostea este plinirea legii, încât omul nostru cel dinăuntru se înnoiește zi de zi în gustarea dragostei, dar se împlinește abia într-o desăvârșirea ei. (*Diadoh al Foticeii*)⁴³

Slava deșartă

- ∨ Dintre gânduri singur cel al slavei deșarte lucrează cu multe mijloace. El cuprinde aproape toată lumea și deschide ușile tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de trădător viclean al cetății. De aceea el umilește foarte tare mintea pustnicului, umplând-o cu multe vorbe și lucruri și întinându-i rugăciunile, prin care acesta se străduiește să-și tămăduiască toate rănilor sufletului său. Gândul acesta îl fac să crească toți draci după ce au fost biruiți, ca printr-însul să primească intrare din nou în suflet, și să facă astfel cele mai din urmă mai rele ca cele dintâi. Din gândul acesta se naște și cel al mândriei, care a făcut să cadă ca un sunet din ceruri pe pământ pecetea asemănării și cununa frumuseții. Saltă-te din el și nu zăbovi, ca să nu vindem altora viața noastră, nici petrecerea noastră, celor fără de milă. Pe acest drac îl alungă rugăciunea stăruitoare de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajută blestematei slave deșarte. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴
- ∨ Când mintea pustnicilor a ajuns la puțină nepătimire, și-a agonisit și calul slavei deșarte, căruia îndată îi dă pinteni prin cetăți, purtându-și fără stăpânire lauda izvorâtă din slavă. și întâmpinând-o duhul curviei, printr-o rânduială nevăzută, o închide într-o cocină de porci, învățând-o să nu se mai ridice altădată din pat înainte de a se face sănătoasă deplin, nici să nu facă ceea ce fac bolnavii neascultători care, purtând încă urmele bolii într-înșii, se dau la drumuri și merg la băi înainte de vreme, căzând din nou în boală. De aceea șezând locului, să luăm și mai bine aminte la noi înșine, ca înainte de virtute, să ne facem greu de mișcat spre păcat, iar înnoindu-ne întru cunoștință să dobândim mulțime de vederi felurite. Și așa înălțându-ne și mai tare, vom vedea și mai bine lumina Mântuitorului nostru. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴
- ∨ Începutul rătăcirii minții este *slava deșartă*. Căci mintea fiind mișcată de aceasta, încearcă să mărginească dumnezeirea în chipuri și înfățișări. (*Evagrie Ponticul*)⁴⁴
- ∨ Când vezi vreun gând că-ți făgăduiește slava omenească, să știi sigur ca-ți pregătește rușine. (*Marcu Ascetul*)⁴⁴
- ∨ Când vezi pe cineva îndurerat de multe ocări, cunoaște că, după ce s-a umplut de gânduri de-ale slavei deșarte, seceră acum cu scârbă spicele semințelor din inimă. (*Marcu Ascetul*)⁴⁴
- ∨ Cel ce cugetă semeț și cel ce iubește slava deșartă se însoțesc cu plăcere unul cu altul. Căci cel dintâi laudă pe iubitorul de slavă deșartă, care-i cade înainte slugarnic; iar celălalt mărește pe cel cu cuget semeț, care-l laudă într-una. (*Marcu Ascetul*)⁴⁴
- ∨ Când dracul slavei deșarte se aprinde puternic împotriva noastră, luând ca motiv venirea vreunor frați, sau a oricărui alt străin la noi, bine este să lăsăm cu acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obișnuite. Prin aceasta vom face pe drac să plece fără ispravă, ba mai degrabă plângându-și încercarea neizbutită. Totodată vom împlini cu dreapta judecată legea dragostei, păzind în aceeași vreme taina înfrânării nedezvăluită, prin pogorământul ce l-am primit. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁴

Smerenia, defăimarea de sine mândria

- ✓ Îngrijește-te să agonisești multă cugetare smerită și bărbăție, și răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine, iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea potrivnică. *(Evagrie Ponticul) 45*
- ✓ Dacă te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te supără, adu-ți aminte de Cel ce zice: Voi alunga pe vrăjmașii mei și-i voi prinde și nu mă voi întoarce până ce nu-i voi nimeri. Asupri-i-voi pe ei și nu vor putea să stea; cădea-vor sub picioarele mele, și cele următoare. Iar acestea le vei spune cu ușurință, dacă te vei înarma cu smerită cugetare împotriva vrăjmașilor. *(Evagrie Ponticul) 45*
- ✓ Cel ce este stăpânit de păcate și de mâni și îndrăznește cu nerușinare să se întindă la cunoștința lucrurilor mai dumnezeiești, sau să se ridice chiar la rugăciunea nematerială, să primească certarea Apostolului, care-i arată că nu este fără primejdie pentru el să se roage cu capul gol, neacoperit; căci un asemenea suflet, zice, trebuie să aibă pe cap stăpânire, pentru îngerii care stau de față, învelindu-se în cuvenita rușine și smerită cugetare. *(Evagrie Ponticul)45*
- ✓ Cel ce e smerit în cugetul său și împlinește o lucrare dumnezeiască, când cetește dumnezeieștile Scripturi pe toate le aduce în legătură cu sine și nu cu altul. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Cel ce are vreun dar duhovnicesc și suferă împreună cu cel ce nu-l are își păstrează darul prin împreuna pătimire; iar cel mândru și-l va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Gura celui smerit în cugetare grăiește adevărul; iar cel ce i se împotrivește se aseamănă cu sluga aceea care a pălmuit peste obraz pe Domnul. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Să nu te înalți întru inima ta pentru că înțelegi cele zise în Scripturi, ca să nu cazi cu mintea în duhul hulirii. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Să nu te înalți când verși lacrimi în vremea rugăciunii, căci Hristos este Cel ce s-a atins de ochii tăi de ai putut vedea cu mintea. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Am văzut oameni simpli smerindu-se cu fapta și care s-au făcut prin aceasta mai înțelepți decât cei ce păreau plini de toată cunoașterea. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia că sunt lăudați, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slava deșartă pentru simplitatea sa, a căzut în mândrie. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Precum nu se îngăduie apa și focul laolaltă, așa nu se îngăduie întreolaltă *apărarea și smerenia*. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Cel care cere iertare de păcate iubește smerenia cugetului. Iar cel ce osândește pe altul își pecetluiește relele sale. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ De ai fost înălțat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Precum celui ce se pocăiește îi e străină cugetarea semeată, așa celui ce păcătuiește de bunăvoie îi e cu neputință cugetarea smerită. *(Marcu Ascetul)45*
- ✓ Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere păcatele, să nu-ți arăți oamenilor virtuțile. Căci ceea ce facem noi cu acestea aceea face Dumnezeu cu acelea. Ascunzându-ți virtutea, nu te mândri, ca și când

ai împlini dreptatea. Căci dreptatea nu stă numai în a ascunde cele frumoase, ci și în a nu gândi nimic din cele oprite. (*Marcu Ascetul*)⁴⁵

- ∨ Împrejmuește-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se săvârșește numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul. (*Marcu Ascetul*)⁴⁵
- ∨ Să vorbim acum puțin și despre patima nerațională a mâniei, care pustiește, zăpăcește și întunecă tot sufletul, și-l arată pe om asemenea fiarelor în vremea mișcării și lucrării ei, mai ales pe cel ce alunecă lesne și repede spre ea. Patima aceasta se sprijină mai ales pe mândrie; prin ea se întărește și se face nebiruită. Căci până ce e udat copacul diavolesc al amărăciunii, al supărării și al mâniei, cu apa puturoasă a mândriei, înflorește și înfrunzește îmbelșugat și aduce mult rod al fărădelegii. Iar clădirea celui rău în suflet nu poate fi doborâtă, până ce are ca sprijin și întărire temelie mândriei. Dacă vrei, așadar, să se usuze în tine arborele fărădelegii (adică patima amărăciunii, a mâniei și a supărării) și să se facă neroditor, ca venind securea Duhului să-l taie și să-l arunce în foc cum zice Evanghelia, și să-l scoată afară împreună cu toată răutatea; și dacă vrei să se dărâme și să se surpe casa fărădelegii, pe care cel rău o zidește cu vicleșug în suflet (și o face aceasta adunând de fiecare dată în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri și de cuvinte referitoare la cele materiale și ridicând în suflet o clădire a răutății, căreia îi pune ca sprijin și întărire gânduri de mândrie), să ai smerenia Domnului neîncetat în inimă. Să te gândești cine a fost El și ce s-a făcut pentru noi, și din ce înălțimi de lumină a dumnezeirii, - descoperită după puțină ființelor de sus și slăvită în ceruri de toată firea rațională a îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, începătorilor, Stăpâniilor, Heruvimilor și Serafimilor și a nenumitelor Puteri spirituale, ale căror nume n-au ajuns până la noi, după cuvântul tainic al Apostolului, - în ce adânc de smerenie omenească s-a coborât, prin negrăita Sa bunătate, asemănându-se într-o nouă, celor ce ședeam în întunericul și în umbra morții și ajunserăm robi prin călcarea lui Adam fiind stăpâniți de vrăjmaș prin lucrarea patimilor. Căci aflându-ne noi într-o astfel de robie înfricoșată și stăpâniți fiind de moartea nevăzută și vicleană, nu s-a rușinat de noi Stăpânul întregii firi văzute și nevăzute, ci umilindu-Se pe Sine și luând asupra Sa pe omul căzut sub patimile de ocară și sub osânda dumnezeiască, s-a făcut într-o nouă, afară de păcat, adică afară de patimile de ocară. El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru păcatul neascultării de către hotărârea dumnezeiască: moartea, osteneala, foamea, setea și cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi să ne facem ceea ce este El; Cuvântul trup s-a făcut, ca trupul să se facă Cuvânt; fiind bogat, s-a făcut sărac pentru noi, ca noi să ne îmbogățim cu sărăcia Lui; s-a făcut asemenea nouă din multa iubire de oameni, ca noi să ne facem asemenea Lui prin toată virtutea. Căci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoiește, prin harul și puterea Duhului; omul zidit cu adevărat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la măsura dragostei desăvârșite, care aruncă afară frica, nemaiputând să cadă niciodată. Căci dragostea niciodată nu cade, fiindcă dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste, în Dumnezeu rămâne. De această măsură s-au învrednicit Apostolii și cei ce s-au nevoit asemenea lor într-o virtute și s-au înfățișat pe ei desăvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desăvârșită, în toată viața lor. Gândește-te, așadar, totdeauna fără uitare la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din negrăita Sa iubire de oameni; adică la sălășluirea în Maica lui Dumnezeu Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la nașterea din femeie, la creșterea treptată cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în răs, la bârfiri, la biciuiri, la scuiări, la luarea în bătaie de joc, la hlamida roșie, la cununa de spini, la osândirea lui de către căpetenii, la strigătul iudeilor celor fărădelege și de același neam cu El, împotriva lui: Ia-L, ia-L, răstignește-l! la cruce, la piroane, la sulică, la adăparea cu oțet și fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor care treceau și ziceau: De ești Fiul lui Dumnezeu,

pogoară-te de pe cruce și vom crede ție, și la celelalte patimi, pe care le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la așezarea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, care s-au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la șederea de-a-dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată începătoria, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce o aduc toți îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: Aceasta să se cugete în voi, ceea ce și în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a umilit pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea omului făcându-se și la înfățișare aflându-se ca omul; și s-a smerit pe Sine ascultător făcându-Se până la moarte, iar moartea a crucii, de aceea și Dumnezeu L-a preaînălțat pe El și i-a dăruit Lui nume mai presus de toate numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor de dedesubt, și următoarele. Iată la ce slavă și înălțime L-au ridicat, după dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul făcut om, pricinile mai înainte spuse. (*Marcu Ascetul*)45

✓ Definiția smeritei cugetări: uitarea atentă a isprăvilor tale. (*Diadoh al Foticeii*)45

✓ Știi pe cineva care iubește așa de mult pe Dumnezeu, plângând totuși că nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într-o astfel de dorință fierbinte, că Dumnezeu se slăvește în el, iar el este ca și când n-ar fi. Despre sine nu știe ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. Căci din multa dorire a smereniei nu-și cunoaște vrednicia sa, ci slujește lui Dumnezeu după rânduiala preoților. Iar din multa iubire de Dumnezeu își ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca să-și pară în cugetarea sa totdeauna o slugă netrebnică, fiind cu totul străin de vrednicia sa, prin dorul după smerenie. Acest lucru suntem datori să-l facem și noi, fugind de orice cinste și slavă, pentru covârșitoarea bogăție a dragostei Domnului, care ne-a iubit așa de mult pe noi. (*Diadoh al Foticeii*)45

✓ Smerita cugetare este un lucru greu de câștigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe strădanii pentru dobândirea ei. Ea se ivește în cei părtași de sfânta cunoștință în două cazuri și chipuri: când luptătorul pentru evlavie se află în mijlocul drumului experiențelor duhovnicești, el are un cuget mai smerit din pricina neputinței trupului, sau a celor ce dușmănesc fără temei pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea e luminată de harul dumnezeiesc într-o simțire și siguranță multă, sufletul are smerita cugetare ca pe o însușire firească, întrucât, fiind plin de bunătate dumnezeiască, nu mai poate să se umple de slavă deșartă, chiar dacă ar împlini neîncetat poruncile Domnului, ci se socotește pe sine mai smerit decât toți, în urma împărtășirii de bunăvoința dumnezeiască. Cea dintâi smerită cugetare cuprinde de multe ori întristare și descurajare. Iar cea din urmă cuprinde bucurie împreună cu o sfială plină de înțelepciune. Fiindcă cea dintâi se ivește, cum am zis, în cei ce se află la mijlocul nevoițelor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat cu desăvârșire. Cea dintâi se întristează adeseori când e lipsită de fericirile pământești. Cea de-a doua, chiar dacă i-ar oferi cineva toate împărățiile pământului, nu se impresionează și nu simte săgețile cumplite ale păcatului. Căci fiind cu totul duhovnicească, nu mai cunoaște de loc slava trupească. Dar tot cel ce se nevoiește a trebuit să treacă prin cea dintâi ca să ajungă la cea de-a doua. Căci dacă nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastră pătimirile povățuitoare, ca să lămurească voia noastră cea slobodă, nu ne-ar dăruia strălucirea smereniei de pe urmă. (*Diadoh al Foticeii*)45

Spovedania, descoperirea gândurilor, sfătuirea

- De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabie și arc, arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S-ar părea însă că este o oarecare contradicție între a ascunde zeii în Sichem și a ține un idol în ascunziș. Căci a ascunde zeii în Sichem e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunziș e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: Blestemat cel ce ține idol în ascunziș! Și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna și a-l ține în ascunziș. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii se șterge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e ținut în ascunziș nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconținut de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a ține în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele dispărute, cugetarea înclinând cu ușurință spre patima izgonită și împlântând în pământ bronzul idolului. Căci deprinderea virtuții este de așa fel că se cumpănește cu ușurință și într-o parte și într-alta, aplecându-se, dacă nu se poartă de grijă, spre cele potrivnice. (*Nil Ascetul*) 46
- A iscodi plin de curiozitate planurile învățătorului și a vrea să pui la încercare cele poruncite de el, însemnează a pune piedică înaintării tale proprii. Cu siguranță nu ceea ce se pare celui neîncercat întemeiat și potrivit este într-adevăr întemeiat. Astfel judecă meșterul și altfel cel fără meșteșug lucrurile meșteșugului. Cel dintâi are ca regulă știința; celălalt că așa s-ar cuveni. Dar socotința aceasta foarte rar se acoperă cu adevărul; de cele mai multe ori se abate de la linia dreaptă, fiind înrudită cu rătăcirea. Așadar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, lăsându-și toate socotințele, să-și supună gândurile meșteșugului celui priceput, judecând știința lui mai vrednică de crezare. Mai întâi, lepădându-se de toate, să nu-și lase nimic afară, nici cel mai mic lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând că înșeală pe oameni, a primit de la Dumnezeu osânda pentru furt. (*Nil Ascetul*)46
- Ci, cum se predau pe ei înșiși, așa să predea și toate ale lor, bine știind că ceea ce rămâne afară, trăgând neconținut cugetul într-acolo, îl va desface adeseori de la cele mai bune, iar pe urmă îl va rupe din frățietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt să se scrie Viețile Sfinților, ca fiecare dintre cei ce se apucă de unul din felurile acestea de viețuire, să fie dus printr-o pildă asemănătoare spre adevăr. Cum s-a lepădat Elisei de lume, ca să urmeze învățătorului său? Ara, zice, cu boii, și douăsprezece perechi de boi înaintea lui; și a tăiat boii și i-a fript în vasele boilor. Aceasta îi arată căldura râvnei. Căci n-a zis: voi vinde perechile de boi și voi economisi prețul după cuviință, nici n-a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorința care îl trăgea să fie lângă învățător, a disprețuit cele văzute și s-a silit să se izbăvească mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedica adeseori se face pricină a răzgândirii. De ce apoi și Domnul, îmbiind bogatului desăvârșirea vieții după Dumnezeu, i-a poruncit să-și vândă averile și să le dea săracilor și să nu-și lase sieși nimic? Fiindcă știa că ceea ce rămâne se face, ca și întregul, pricină de împrăștiere. Dar socotesc că și Moise, rânduind celor ce vreau să se curățească în rugăciunea cea mare, să-și radă tot trupul, le-a poruncit prin aceasta să se lepede de desăvârșire de averi, iar în al doilea rând să uite de familie și de toți cei apropiați în așa măsură, încât să nu mai fie cătuși de puțin tulburați de amintirile lor. (*Nil Ascetul*) 46
- Multe sunt sfaturile aproapei spre ceea ce este de folos; dar nimănui nu i se potrivește așa de mult ca judecata conștiinței sale. (*Marcu Ascetul*)46

- ∨ Cel ce se ostenește fără sfat e sărac în toate. Iar cel ce aleargă cu nădejde e de două ori bogat. *(Marcu Ascetul)*46
- ∨ Omul sfătuiește pe aproapele precum știe; iar Dumnezeu lucrează în cel ce aude, precum acela a crezut. *(Marcu Ascetul)*46
- ∨ E primejdios lucru a fi cineva singur, fără martori, a se călăuzi după voia sa și a conviețui cu cei neîncercați în războiul duhovnicesc. Unii ca aceștia sunt meșteșugirile păcatului și se țin bine ascunse; și felurite curse și-a întins vrăjmașul pretutindeni. De aceea, dacă e cu puțință, e bine să te silești și să te străduiești a fi sau a te întâlni neîncetat cu bărbați cunoscători. În felul acesta, deși nu ai tu însuți făclia adevăratei cunoștințe, fiind încă nedesăvârșit cu vârsta duhovnicească și prunc, dar însoțindu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întuneric, nu te vei primejdui de lanțuri și de curse și nu vei cădea între fiarele lumii spirituale, care pândesc în întuneric și răpesc și ucid pe cei ce umblă în el fără făclia spirituală a cuvântului dumnezeiesc. *(Marcu Ascetul)*46

Tăcerea vorba deșartă, clevetirea

- ∨ Nestatornicii și nepricepuții să nu ispitească pe cei înțelepți. Iar cel înțelept este bărbatul ce place lui Dumnezeu, care vorbește puține și pe cele de trebuință și plăcute lui Dumnezeu. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Când afli pe unul gâlcevindu-se și luptându-se împotriva adevărului și a lucrului vădit, pune capăt gâlcevii, părăsind pe unul ca acela, fiindcă și-a împietrit cu totul mintea. Căci precum apa cea rea strică vinul, cu vrajbă strică pe cei virtuoși cu viața și cu socotința. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Nu spune mulțimii cuvinte despre evlavie și bună viețuire. Nu pentru pizmă zic, dar socotesc că vei fi luat în râs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puțini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grăi, decât ceea ce voiește Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Cuvântul este sluga minții. Căci ce voiește mintea, aceea tâlcuiește cuvântul. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Prin trup omul este muritor. Dar prin minte și cuvânt nemuritor. Tăcând înțelegi și după ce ai înțeles grăiești. Căci în tăcere naște mintea cuvântul. Și rostind cuvânt de mulțumită lui Dumnezeu, îți lucrezi mântuirea. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Cel ce vorbește fără socoteală nu are minte, căci grăiește fără să înțeleagă nimic. Cercetează dar ce-ți este de folos să faci pentru mântuirea sufletului. (*Antonie cel Mare*)⁴⁷
- ∨ Nu vorbi cu două limbi, într-un fel arătându-te cu cuvântul și într-alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă. (*Marcu Ascetul*)⁴⁷
- ∨ Precum ușile băilor, deschizându-se neconținut, împing căldura dinăuntru afară, așa și sufletul când vrea să vorbească multe, chiar dacă le-ar spune toate bune, împrăștie și slăbește puterea ținerii de minte prin poarta grăitoare. Prin aceasta mintea uită să spună lucrurile care se cuvin la vreme potrivită și împărtășește de-a-valma oricui se nimerește o amestecătură de gânduri, nemaivând nici pe Duhul Sfânt, care să-i păzească cugetarea ferită de năluciri. Căci lucrul bun scapă totdeauna vorbăriei, fiind străin de orice vălmășag și imaginație. Bună este deci tăcerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea înțelese. (*Diadoh al Foticeii*)⁴⁷